

NORDISKA RÅDET

17:e SESSIONEN

1969

STOCKHOLM

NORDISKT BOKTRYCKERI
STOCKHOLM

STOCKHOLM 1969

KUNGL. BOKTRYCKERIET P. A. NORSTEDT & SÖNER

Redaktör: Åke Edwall

Innehållsöversikt

Inledning	5
Kallelse till sessionen	7
Medlemslista	9
Regeringsrepresentanter och valda medlemmar efter länder och partier	12
Saklista för 17:e sessionen jämte förteckning över övriga i rådet anhängiga saker	22
Sakernas fördelning på utskott	36
Översikt över sessionen	45
 Protokoll	 17
 Saker m. m.	 303
Medlemsförslag (A-saker)	305
Berättelser (C-saker)	1682
Meddelanden (D-saker)	1852
Dokument utanför saklistan	2273
 Beslut	 2339
Rekommendationer	2341
Övriga beslut (utom val) m. m.	2402
Val	2412
 Presidium, arbetsutskott, sekretariat, sakkunniga	 2415
 Supplement: Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris	 2423
 Register	 2433
Översikt över sakernas behandling	2435
Personregister	2454
Ämnesregister	2465
 Plan över sessionssalen	 2479

INLEDNING

Kallelse til sessionen

Til Danmarks, Finlands, Islands, Norges og Sveriges regjeringer og til de valgte medlemmer og suppleanter i Nordisk Råd.

Etter at Nordisk Råds presidium med fullmakt fra rådet har truffet beslutning om tidspunktet for rådets 17. sesjon, meddeler presidiet herved i samsvar med § 1 i rådets arbeidsordning, at rådets 17. sesjon finner sted i Stockholm i riksdagen i tiden 1.—6. mars 1969.

Etter arbeidsordningens § 3 skal regjerings- og medlemsforslag være sendt inn til rådssekretariatene senest 1. januar 1969.

På grunn av trykningsvanskeligheter henstiller presidiet til regjeringene at meldinger om tidligere vedtatte rekommandasjoner og beretninger blir sendt sekretariatene senest 1. januar 1969.

Oslo, 21. oktober 1968

Svenn Stray

Einar Løchen

Medlemslista

(Upprättad enligt § 6 arbetsordningen och godkänd vid mötet den 1 mars 1969 med ändringar vid möten den 1, 2, 3, 4, 5 och 6 mars 1969)

Lista godkänd den 1 mars 1969

Regeringsrepresentanter

<i>Alenius, Ele</i> , Finland (närv. 1/3—5/3)	<i>Linnamo, Jussi</i> , Finland (närv. 3/3—5/3)
<i>Aspling, Sven</i> , Sverige	<i>Lundkvist, Svanic</i> , Sverige
<i>Baunsgaard, Hilmar</i> , Danmark (närv. 1/3—3/3)	<i>Lyng, John</i> , Norge (närv. 1/3—3/3)
<i>Benediktsson, Bjarni</i> , Island	<i>Lyngstad, Bjarne</i> , Norge (närv. 2/3—4/3)
<i>Bengtsson, Ingemund</i> , Sverige	<i>Miettunen, Martti</i> , Finland (närv. 3/3—5/3)
<i>Bondevik, Kjell</i> , Norge (närv. 3/3—5/3)	<i>Moberg, Sven</i> , Sverige
<i>Borten, Per</i> , Norge (närv. 1/3—5/3)	<i>Moxnes, Einar</i> , Norge (närv. 1/3—4/3)
<i>Erlander, Tage</i> , Sverige	<i>Myrvoll, Ole</i> , Norge (närv. 1/3—2/3)
<i>Guldberg, Ove</i> , Danmark (närv. 2/3—4/3 samt 5/3—6/3)	<i>Nilsson, Torsten</i> , Sverige
<i>Hartling, Poul</i> , Danmark (närv. 1/3—3/3)	<i>Nyboe Andersen, P.</i> , Danmark (närv. 1/3—5/3)
<i>Holmqvist, Eric</i> , Sverige	<i>Palme, Olof</i> , Sverige
<i>Jonsson, Emil</i> , Island	<i>Rostoft, Sverre Walter</i> , Norge (närv. 1/3—2/3)
<i>Karjalainen, Ahti</i> , Finland (närv. 3/3—4/3)	<i>Seip, Helge</i> , Norge (närv. 2/3—4/3)
<i>Kling, Herman</i> , Sverige (intog ej sin plats i rådet)	<i>Simonen, Aarre</i> , Finland (närv. 3/3—4/3)
<i>Koivisto, Mauno</i> , Finland	<i>Sträng, Gunnar</i> , Sverige
<i>Kyllingmark, Håkon</i> , Norge (närv. 3/3—6/3)	<i>Teir, Grels</i> , Finland (närv. 1/3—5/3)
<i>Lange, Gunnar</i> , Sverige	<i>Tiekso, Anna-Liisa</i> , Finland (närv. 3/3—4/3)
<i>Larsen, Helge</i> , Danmark (närv. 1/3—4/3)	<i>Thestrup, Knud</i> , Danmark
<i>Larsen, Peter</i> , Danmark (närv. 3/3)	<i>Thomsen, Knud</i> , Danmark (närv. 1/3—3/3)
<i>Leskinen, Väinö</i> , Finland (närv. 2/3—5/3)	

<i>Virolainen, Johannes</i> , Finland (närv. 2/3—5/3)	<i>Willoch, Kåre</i> , Norge (närv. 1/3—5/3)
<i>Wickman, Krister</i> , Sverige	<i>Aarvik, Egil</i> , Norge (närv. 3/3—4/3)

Valda medlemmar

<i>Adamsson, Erik</i> , Sverige	<i>Laaksonen, Mikko</i> , Finland
<i>Andersen, K. B.</i> , Danmark	<i>Larsen, Aksel</i> , Danmark
<i>Antonsson, Johannes</i> , Sverige	<i>Larsson, Lars</i> , Sverige
<i>Backlund, Georg</i> , Finland	<i>Leirfall, Jon</i> , Norge
<i>Bergman, Per</i> , Sverige	<i>Leiro, Lars</i> , Norge
<i>Bilgrav-Nielsen, Jens</i> , Danmark	<i>Leivo-Larsson, Tyynne</i> , Finland
<i>Bjarnason, Sigurður</i> , Island	<i>Løbak, Harald</i> , Norge
<i>Bratteii, Trygve</i> , Norge	<i>Mathiesen, Matthias, A.</i> , Island
<i>Bundvad, Kaj</i> , Danmark	<i>Mellqvist, Sven</i> , Sverige
<i>Cassel, Leif</i> , Sverige	<i>Mundebo, Ingemar</i> , Sverige
<i>Christensen, Henry</i> , Danmark	<i>Møller, Gerda</i> , Danmark
<i>Christiansen, Ragnar</i> , Norge	<i>Møller Warmedal, Johan</i> , Norge
<i>Damsgaard, Kresten</i> , Danmark	<i>Nielsen, K. Axel</i> , Danmark
<i>Dinesen, Erling</i> , Danmark	<i>Nilsson, Jan-Ivan</i> , Sverige
<i>Ehrrnooth, Georg C.</i> , Finland	<i>Ohlin, Bertil</i> , Sverige
<i>Eriksen, Niels</i> , Danmark	<i>Ranmark, Dagmar</i> , Sverige
<i>Geijer, Arne</i> , Sverige	<i>Rihtniemi, Juha</i> , Finland
<i>Guðjónsson, Karl</i> , Island	<i>Rognerud, Berte</i> , Norge
<i>Haugaard, Svend</i> , Danmark	<i>Røiseland, Bent</i> , Norge
<i>af Heurlin, Kaarlo</i> , Finland	<i>Saulasti, Kerttu</i> , Finland
<i>Holmberg, Yngve</i> , Sverige	<i>Salo, Tuure</i> , Finland
<i>Honkonen, Kuuno</i> , Finland	<i>Salvesen, Salve</i> , Norge
<i>Hordvik, Olav</i> , Norge	<i>Samuelsberg, Harald</i> , Norge
<i>Horn, Svend</i> , Danmark	<i>Savela, Veikko</i> , Finland
<i>Ingimundarson, Sigurður</i> , Island	<i>Segerstedt Wiberg, Ingrid</i> , Sverige
<i>Jacobsen, Nils</i> , Norge	<i>Siltanen, Sylvi</i> , Finland
<i>Jensen, Jørgen</i> , Danmark	<i>Sirén, Eino</i> , Finland
<i>Johannessen, Martha</i> , Norge	<i>Skoglund, Gösta</i> , Sverige
<i>Jóhannesson, Ólafur</i> , Island	<i>Skytte, Karl</i> , Danmark
<i>Johansson, Tage</i> , Sverige	<i>Stray, Svenn</i> , Norge
<i>Johnsen, Håkon</i> , Norge	<i>Sukselainen, V. J.</i> , Finland
<i>Junnila, Tuure</i> , Finland	<i>Sundin, Sven</i> , Sverige
<i>Kock, Osmo</i> , Finland	<i>Tenhiälä, Juho</i> , Finland
<i>Korvald, Lars</i> , Norge	<i>Toft, H. C.</i> , Danmark
<i>Krag, Jens Otto</i> , Danmark	

Ändring den 1 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes Kaj Bundvad, Danmark, under eftermiddagen denna dag samt den 2 mars av *Ivar Nørgaard*, Danmark.

Ändring den 2 mars

Bland de valda medlemmarna lämnade *Ingemar Mundebo*, Sverige, sessionen och *Birger Lundström*, Sverige, intog sin plats i rådet.

Ändringar den 3 mars

Bland de valda medlemmarna lämnade *Erik Adamsson*, Sverige, sessionen och *Sven Hammarberg*, Sverige, intog sin plats i rådet, och *Tuure Junnila*, Finland, lämnade sessionen och *Erkki Hara*, Finland, intog sin plats i rådet.

Ändringar den 4 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes Henry Christensen, Danmark, av *Ivar Nørgaard*, Danmark, och Arne Geijer, Sverige, denna dag av *Paul Jansson*, Sverige.

Ändringar den 5 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes Bertil Ohlin, Sverige, under del av förmiddagens möte av *Ruth Hamrin-Thorell*, Sverige, samt under del av eftermiddagens möte och den 6 mars av *Ingemar Mundebo*, Sverige, och Yngve Holmberg, Sverige, av *Allan Hernelius*, Sverige, och Sven Sundin, Sverige, för denna dag av *Eric Carlsson*, Sverige, samt *Arne Geijer*, Sverige, av *Sture Palm*, Sverige.

Ändring den 6 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes Jan-Ivan Nilsson, Sverige, under del av denna dag av *Eric Carlsson*, Sverige.

Regeringsrepresentanter och valda medlemmar jämte suppleanter efter länder och partier

(Vid sessionens början)

D a n m a r k

Regeringen

(Representanterna utsedda den 11 februari 1969)

<i>Baunsgaard, Hilmar</i>, f. 20. Statsminister, Hellerup. (RV) <i>Harling, Poul</i>, f. 14. Udenrigsminister, Charlottenlund. (V) <i>Thestrup, Knud</i>, f. 00. Justitsminister, Herning. (KF) <i>Thomsen, Knud</i>, f. 08. Handelsminister, Hellerup. (KF) <i>Guldberg, Ove</i>, f. 18. Minister for offentlige arbejder, Charlottenlund. (V)	<p><i>Larsen, Peter</i>, f. 24. Landbrugsmi-
nister, Otterup. (V)</p> <p><i>Larsen, Helge</i>, f. 15. Undervisnings-
minister, København. (RV)</p> <p><i>Nyboe Andersen, Poul</i>, f. 13. Økono-
miminister og minister for nor-
diske anliggender samt europæiske
markedsanliggender, Humlebæk.
(V)</p> |
|--|--|

Folketinget

(Val den 2 oktober 1968 för tiden intill nästa val)

Socialdemokratiet (S)

Medlemmer

- Krag, Jens Otto*, f. 14. Fhv. statsmi-
nister, København.
- Andersen, K. B.*, f. 14. Fhv. minister,
København.
- Bundvad, Kaj*, f. 04. Fhv. minister,
København.

*Förfall vid 17:e sessionen del av
1/3 och 2/3; ersatt av Ivar Nør-
gaard; se under Stedforträdere)*

Stedforträdere

- Hansen, Ove*, f. 09. Fhv. minister,
Ballerup.
- Nørgaard, Ivar*, f. 22. Fhv. minister,
Bagsværd.
- Mørk, Niels*, f. 09. Maskinarbejder,
Helsingør.

Medlemmer

Horn, Svend, f. 06. Fhv. minister, Nyborg.
Dinesen, Erling, f. 10. Fhv. minister, Bagsværd.
Nielsen, K. Axel, f. 04. Fhv. minister, Hadsund.

Stedfortrædere

Lindberg, Kai, f. 99. Fhv. minister, Hellerup.
Hækkerup, Per, f. 15. Fhv. udenrigsminister, København.
Hertling, Knud, f. 25. Cand. jur., fuldmægtig, Herlev.

Det radikale Venstre (RV)

Medlemmer

Skytte, Karl, f. 08. Folketingets formand, fhv. minister, Højrup.
Bilgrav-Nielsen, Jens, f. 36. Højskolelærer, Bredsten.
Haugaard, Svend, f. 13. Fhv. forstander, Resen, Skive.

Stedfortrædere

Baunsgaard, Bernhard, f. 18. Rektor, Århus.
Helveg Petersen, Niels, f. 39. Direktionssekretær, Søborg.
Philip, Grethe, f. 16. Cand. oecon., fuldmægtig, Rungsted Kyst.

Venstre (V)

Medlemmer

Christensen, Henry, f. 22. Chefredaktør, Roskilde.
Förfall vid 17:e sessionen 4/3—6/3; ersatt av Ivar Nørgaard; se under Socialdemokratiet, Stedfortrædere)
Damsgaard, Kresten, f. 03. Statsrevisor, Vester Skerninge.
Eriksen, Niels, f. 02. Gårdejer, Ringe.

Stedfortrædere

Østergaard, Kristen, f. 15. Gårdejer, Krogsdal, Holstebro.
Holmberg, Gustav, f. 11. Gårdejer, Hverrestruplund, Ålestrup.
Jensen, Jens Peter (Sorø amt), f. 22. Chefredaktør, Holte.

Det konservative Folkeparti (KF)

Medlemmer

Jensen, Jørgen, f. 15. Underdirektør, cand. polit., Rungsted Kyst.
Møller, Gerda, f. 14. Oberstinde, København.
Toft, H. C., f. 14. Gårdejer, Hvidbjerg.

Stedfortrædere

Munck, Clara, f. 14. Rådmand, Frederiksberg.
Østergaard, Knud, f. 22. Oberstløjtnant, Vester-Hassing.
Juul-Madsen, Ejvind, f. 21. Proprietær, Fagerholt, Sliby.

Socialistisk Folkeparti (SF)

Medlem

Larsen, Aksel, f. 97. Fhv. minister,
København.

Stedfortræder

Dam, Poul, f. 21. Højskoleforstander,
Birkerød.

Finland

Regeringen

(*Representanterna utsedda den 21 februari 1969*)

Koivisto, Mauno, f. 23. Statsminister,
Helsingfors. (Sd)

Virolainen, Johannes, f. 14. Statsmi-
nisterns ställföreträdare, under-
visningsminister, Lojo. (K)

Karjalainen, Ahti, f. 23. Utrikesmi-
nister, Helsingfors. (K)

Simonen, Aarre, f. 13. Justitieminis-
ter, Helsingfors. (Tpsl)

Alenius, Ele, f. 25. Minister i finans-
ministeriet, Helsingfors. (Skdl)

Miettunen, Martti, f. 07. Lantbruks-
minister, Rovaniemi. (K)

Teir, Grels, f. 16. Handels- och indu-
striminister, Gamlakarleby. (Sv)

Leskinen, Väinö, f. 17. Minister i
handels- och industriministeriet,
Helsingfors. (Sd)

Tiekso, Anna-Liisa, f. 29. Socialmi-
nister, Kemi. (Skdl)

Linnamo, Jussi, f. 24. Minister i
statsrådets kansli, Helsingfors.
(Sd)

Riksdagen

(*Val den 6 februari 1969 för tiden intill nästa val*)

Keskustapuolue (Centerpartiet) (K)

Medlemmar

Saalasti, Kerttu, f. 07. Förutv. minis-
ter, agronomie och forstkandidat,
Nivala.

Förfall vid 17:e sessionen.

Savela, Veikko, f. 19. Förutv. minis-
ter, lantbrukare, Lappajärvi.

Sukselainen, V. J., f. 06. Riksdagens
talman, förutv. statsminister, ge-
neraldirektör, Esbo.

Tenhiälä, Juho, f. 12. Förutv. minis-
ter, äldre lektor, Tavastehus.

Suppleanter

Runtu, Paula, f. 06. Lektor, Joensuu.

Pohjonen, Mauno, f. 07. Agronom,
Jyväskylä.

Mattila, Matti, f. 12. Agronom, Röyk-
kä.

Pentti, Arvo, f. 15. Förutv. minister,
lantbrukare, Hämeenkyrö

Suomen kansan demokraattinen liitto (Demokratiska förbundet för Finlands folk) (Skdl)

Medlemmar

Backlund, Georg, f. 06. Redaktör, Närpes.
Honkonen, Kuuno, f. 22. Lektor, Tammerfors.
Kock, Osmo, f. 29. Vicehäradshövding, Lahti.

Suppleanter

Räsänen, Pauli, f. 35. Medicine licentiat, Uleåborg.
Saarto, Veikko, f. 34. Timmerman, Helsinge.
Saarinen, Aarne, f. 13. Förbundsordförande, Helsingfors.

Socialdemokraattinen puolue (Socialdemokratiska partiet) (Sd)

Medlemmar

af Heurlin, Kaarlo, f. 15. Filosofie magister, Karakallio.
Laaksonen, Mikko, f. 27. Vicehäradshövding, Esbo.
Siltanen, Sylvi, f. 09. Bokförelse, Åbo.
Sirén, Eino, f. 09. Vicehäradshövding, Dickursby.

Suppleanter

Lillqvist, Bror, f. 18. Montör, Jakobstad.
Kuusi, Pekka, f. 17. Politices doktor, Helsingfors.
Paasivuori, Tyyne, f. 07. Socionom, Helsingfors.
Häkkinen, Eero, f. 11. Filosofie magister, Kuopio.

Kansallinen kokoomus (Nationella samlingspartiet) (Kok)

Medlemmar

Hara, Erkki, f. 14. Vicehäradshövding, Helsingfors.
(Förfall vid 17:e sessionen 1/3 —2/3; ersatt av Tuure Junnila; se under Suppleanter)
Riitniemi, Juha, f. 27. Direktör, Helsingfors.

Suppleanter

Junnila, Tuure, f. 10. Förutv. minister, filosofie doktor, Helsingfors.
Lähteenmäki, Olavi, f. 09. Teologie doktor, Åbo.

Svenska folkpartiet i Finland (Sv)

Medlem

Ehrnrooth, Georg C., f. 26. Vicehäradshövding, Helsingfors.

Suppleant

Granvik, Ragnar, f. 10. Lantbrukare, Terjärv.

Liberaalinen kansanpuolue (Liberala folkpartiet)
(LKP)

Medlem

Suppleant

Salo, Tuure, f. 21. Vicehäradshöv- *Berner, Arne*, f. 27. Direktör, Hel-
ding, stadsdirektör, Rovaniemi. singfors.

Työväen ja pienviljelijäin sosialidemokraattinen
liitto (Arbetarnas och småbrukarnas socialdemokra-
tiska förbund) (Tpsl)

Medlem

Suppleant

Leivo-Larsson, Tyyne, f. 02. Förutv. *Saarinen, Olavi*, f. 23. Förutv. mi-
minister, f. d. ambassadör, Hel- nister, sekreterare, Esbo.
singfors.

I s l a n d

Regeringen

Representanterna utsedda den 13 februari 1969

Benediktsson, Bjarni, f. 08. Forsætis- *Jónsson, Emil*, f. 02. Utanrikiráð-
ráðherra (statsminister), Reykja- herra (utrikesminister), Hafnar-
vik.(Sj.) fjörður. (A).

Alþingi (altinget)

(Val den 21 december 1968 för tiden intill nästa val)

Efri deild (Övre avdelningen) = E; Neðri deild (Nedre avdelningen) = N

Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet)
(Sj.)

Fulltrúar (Ombud)

Varafulltrúar (Suppleanter)

Bjarnason, Sigurður, f. 15. Ritsstjóri *Björnsson, Ólafur*, f. 12. Prófessor
(redaktör), Reykjavík, N. (professor), Reykjavík. E.
Mathiesen, Matthias Á., f. 31. Hæstar- *Dórðarsson, Friðjón*, f. 23. Sýsluma-
rettarlögmaður (högsta domstols- ður (syssloman), Stykkishólmur.
advokat), Hafnarfjörður. (N). E.
Hafnarfjörður. N.

Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet) (F)

Fulltrúi (Ombud)

Varafultrúi (Suppleant)

Jóhannesson, Ólafur, f. 13. Prófessor (professor), Reykjavík. E.

Skaftason, Jón, f. 26. Hæstaréttarlögmaður (högstádomstolsadvokat), Kópavogur. N.

Alþýðuflokkurinn (Det socialdemokratiske parti) (A)

Fulltrúi (Ombud)

Varafultrúi (Suppleant)

Ingimundarson, Sigurður, f. 13. Efnaverkfræðingur (diplómingenjör), Reykjavík. N.

Finnsson, Birgir, f. 17. Forstjóri (direktör), Ísafjörður. N.

Alþýðubandalagið (Folkforbundet) (Abl)

Fulltrúi (Ombud)

Varafultrúi (Suppleant)

Guðjónsson, Karl, f. 17. Kennari (skollärare), Vestmannaeyjar. E.

Kjartansson, Magnús, f. 19. Ritstjóri (redaktör), Reykjavík. N.

Norge

Regeringen

(*Representanterna utsedda den 14 februari 1969*)

Borten, Per, f. 13. Statsminister, Flå. (Sp)

Lyng, John, f. 05. Utenriksminister, Skien. (H)

Myrvoll, Ole, f. 11. Statsråd, sjef for Finans- og tolldepartementet, Oslo. (V)

Bondevik, Kjell, f. 01. Statsråd, sjef for Kirke- og undervisningsdepartementet, Oslo. (Kf)

Lyngstad, Bjarne, f. 01. Statsråd, sjef for Lantbruksdepartementet, Inderøy. (V)

Kyllingmark, Håkon, f. 15. Statsråd, sjef for Samferdselsdepartementet, Oslo. (H)

Willoch, Kåre, f. 28. Statsråd, sjef for Handels- og skipsfartsdepartementet, Oslo. (H)

Seip, Helge, f. 19. Statsråd, sjef for Kommunal- og arbeidsdepartementet, Oslo. (V)

Aarvik, Egil, f. 12. Statsråd, sjef for Sosialdepartementet, Oslo. (Kf)

Rostoft, Sverre Walter, f. 12. Statsråd, sjef for Departementet for industri- og håndverk, Oslo. (H)

Moxnes, Einar H., f. 21. Statsråd, sjef for Fiskeridepartementet, Oslo. (Sp)

Stortinget

(Val den 7 december 1968 för tiden 1 januari—30 september 1969)

(Lagtinget = L; Odelstinget = O)

Det norske arbeiderparti (A)

Medlemmer

Bratteli, Trygve, f. 10. Fhv. statsråd, Oslo. O.
Christiansen, Ragnar, f. 22. Jernbanefullmektig, Nedre Eiker. O.
Johnsen, Håkon, f. 14. Lagerekspe-
ditör, Trondheim. O.
Johannessen, Martha, f. 07. Husmor,
Torsnes. O.
Jacobsen, Nils, f. 08. Fisker. Skjer-
vøj. O.
Salvesen, Salve, f. 09. Sekretær, Kri-
stiansand S. O.
Samuelsberg, Harald, f. 11. Småbru-
ker, Finnmark. L.
Løbak, Harald, f. 04. Fhv. statsråd,
småbruker, Trysil. O.

Varamenn

Johannessen, Guri, f. 11. Fru, Geilo.
O.
Andersen, Magnus, f. 16. Fhv. stats-
råd, Bo i Vesterålen. O.
Treholt, Thorstein, f. 11. Småbru-
ker, Brandbu. O.
Støa, Johan, f. 13. Bygningsarbeider,
Verdal. O.
Sæterøy, Anders, f. 01. Småbruker,
Surna. O.
Dahl, Otto, f. 14. Bedriftsrevisor,
Hamar. O.
Bakken, Ingvar, f. 20. Skogsarbeider,
Marker. L.
Karstensen, Per, f. 15. Lektor, Rana.

H ø i r e (H)

Medlemmer

Stray, Svenn, f. 22. Advokat, Moss.
L.
Møller Warmedal, Johan, f. 14. Læ-
rer, Nøtterøy. O.
Rognerud, Berte, f. 07. Avdelings-
bestyrer, Oslo. O.

Varamenn

Petersen, Erling, f. 06. Professor,
Oslo. L.
Knudson, Olaf, f. 15. Gårdbruker,
Sigdal. L.
Nybø, Sverre, f. 03. Sokneprest,
Åheim, Sunnmøre. O.

S e n t e r p a r t i e t (Sp)

Medlemmer

Leirfall, Jon, f. 99. Gårdbruker,
Hegra. O.
Leiro, Lars, f. 14. Fylkesman, Skule-
stadmo. O.

Varamenn

Hovdhaugen, Einar, f. 08. Gårdbru-
ker, Ringeby. O.
Engan, Erling, f. 10. Gårdbruker,
Bodø. O.

Kristelig folkeparti (Kf)

Medlem

Varamann

Korvald, Lars, f. 16. Rektor, Råde. O. *Rein, Kristoffer*, f. 12. Gårdbruker, Stadsbygd. O.

Venstre (V)

Medlemmer

Varamenn

Røiseland, Bent, f. 02. Gårdbruker, Holum. L. *Bjellaanes, Halvar*, f. 25. Banksjef, Mosjøen. O.
Hordvik, Olav, f. 01. Gårdbruker, banksjef, Åsane. O. *Hegtun, Halfdan*, f. 18. Utenriksredaktör, Oslo. O.

Sverige

Regeringen

(*Representanterna utsedda den 14 februari 1969*)

Erlander, Tage, f. 01. Statsminister, Stockholm. (s) *Aspling, Sven*, f. 12. Statsråd och chef för socialdepartementet, Stockholm. (s)
Nilsson, Torsten, f. 05. Minister för utrikes ärendena, Stockholm. (s) *Palme, Olof*, f. 27. Statsråd och chef för utbildningsdepartementet, Vällingby. (s)
Sträng, Gunnar, f. 06. Statsråd och chef för finansdepartementet, Spånga. (s) *Lundkvist, Svante*, f. 19. Statsråd och chef för kommunikationsdepartementet, Eskilstuna. (s)
Lange, Gunnar, f. 09. Statsråd och chef för handelsdepartementet, Stockholm. (s) *Wickman, Krister*, f. 24. Statsråd och chef för industridepartementet, Solna. (s)
Kling, Herman, f. 13. Statsråd och chef för justitiedepartementet, Stockholm. (s) *Moberg, Sven*, f. 19. Statsråd, Vällingby. (s)
Holmqvist, Eric, f. 17. Statsråd och chef för inrikesdepartementet, Kallhäll. (s) *Bengtsson, Ingemund*, f. 19. Statsråd och chef för jordbruksdepartementet, Varberg. (s)

Riksdagen

(Val den 16 januari 1968 för tiden intill nästa val)

(Första kammaren = F; andra kammaren = A)

Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (s)

Medlemmar

Ranmark, Dagmar, f. 99. Rektor,
Värmlands Bro. F.
Geijer, Arne, f. 10. Landsorganisa-
tionens i Sverige ordförande,
Stockholm. F.

(Förfall under 17:e sessionen
4/3—6/3; ersatt av *Paul Jansson*
4/3 och *Sture Palm* 5/3—6/3; se
under *Suppleanter*)

Larsson, Lars, f. 21. Typograf. Lo-
torp. F.

Johansson, Tage, f. 21. Assistent,
Jönköping. F.

Skoglund, Gösta, f. 03. Förutv. stats-
råd, odont. doktor, Umeå. A.

Mellqvist, Sven, f. 12. Expeditör,
Falun. A.

Hammarberg, Sven, f. 12. Ombuds-
man, Västerås. A.

(Förfall vid 17:e sessionen 1/3
och 2/3; ersatt av *Erik Adamsson*;
se under *Suppleanter*)

Bergman, Per, f. 15. Direktör, Göte-
borg. A.

Suppleanter

Palm, Sture, f. 19. Redaktör, Sollen-
tuna. F.

Jansson, Paul, f. 24. Elektriker, Mo-
holm. F.

Wååg, Nils Erik, f. 21. Byggnads-
ingenjör, Kristianstad. F.

Hedlund, Rune, f. 17. Personalföre-
ståndare, Sala. F.

Adamsson, Erik, f. 16. Expeditör,
Malmö. A.

Hammarsten, Erik, f. 27. Bageriarbe-
tare, Älvsbyn. A.

Skantz, Anna-Greta, f. 23. Ombuds-
man, Malmö. A.

Johansson, Rune, f. 17. Ombudsman,
Norrköping. A.

Folkpartiet (fp)

Medlemmar

Lundström, Birger, f. 04. Redaktör,
Bromma. F.

(Förfall vid 17:e sessionen 1/3;
ersatt av *Ingemar Mundebo*; se un-
der *Suppleanter*)

Segerstedt Wiberg, Ingrid, f. 11.
Journalist, Göteborg. F.

Suppleanter

Mundebo, Ingemar, f. 30. Avdelnings-
direktör, Lidingö. F.

Hamrin-Thorell, Ruth, f. 03. Redak-
tör, Uppsala. F.

Medlemmar

Ohlin, Bertil, f. 99. Förutv. statsråd, professor emeritus, Stockholm. A.
(Förfall under 17:e sessionen 5/3—6/3; ersatt av Ruth Hamrin-Thorell 5/3 och Ingemar Mundebo 5/3—6/3; se under Suppleanter)

Suppleanter

Wedén, Sven, f. 13. Disponent, Eskilstuna. A.

Moderata samlingspartiet (m)

Medlemmar

Holmberg, Yngve, f. 25. Bankofullmäktig, Stockholm. A.
(Förfall under 17:e sessionen 5/3—6/3; ersatt av Allan Hernelius; se under Suppleanter)

Cassel, Leif, f. 06. Andre vice talman, Karlstad. A.

Suppleanter

Hernelius, Allan, f. 11. Chefredaktör, Stockholm. F.

Eliasson, Rolf, f. 12. Lantmästare, Moholm. A.

Centerpartiet (cp)

Medlemmar

Sundin, Sven, f. 15. Lantbrukare, Nordingrå. F.
(Förfall vid 17:e sessionen 5/3; ersatt av Eric Carlsson; se under Suppleanter)

Suppleanter

Carlsson, Eric, f. 14. Lantbrukare, Vikmanshyttan. F.

Antonsson, Johannes, f. 21. Hemmansägare, Heberg, Falkenberg. A.

Fälldin, Torbjörn, f. 26. Lantbrukare, Ramvik. A.

Nilsson, Jan-Ivan, f. 24. Lantbrukare, Tvärålund. A.
(Förfall vid 17:e sessionen 6/3; ersatt av Eric Carlsson; se under Suppleanter)

Sundman, Per-Olof, f. 22. Författare, Vaxholm. A.

Saklista

för 17:e sessionen jämte förteckning över i Nordiska rådet anhängiga saker

*(Nedan upplages i nummerföljd alla den 1 mars 1969 i rådet anhängiga saker. På förslag av presidiet har enligt rådets beslut den 1 mars 1969 å saklistan för sessionen av dessa saker uppförts alla utom dem, som här nedan försells med *.)*

A. Medlemsförslag

- A 2/t Medlemsförslag om gemensam nordisk transportpolitik (väckt av Per Borten och Harry Klippenvåg).
- A 2 Ä/t Ändringsförslag om riktlinjer för nordisk transportpolitik (väckt av Hans Gustafsson).
- *A 5 T/j Tilläggsförslag om ny renbeteskonvention mellan Norge och Sverige (väckt av Hugo Osvald).
- A 44/e Medlemsförslag om rättslig likställighet för nordiska medborgare i fråga om yrkesfiske (väckt av Gunnar Helén och Sven Högström).
- A 51/e Medlemsförslag om gemensam jordbrukspolitik (väckt av K. Damsgaard, Poul Møller, Harald Nielsen, Carl Petersen, Karl Skytte och H. C. Toft).
- A 55/e Medlemsförslag om likartad nordisk näringslagstiftning (väckt av Ebon Andersson och Allan Hernelius).
- A 79/e Medlemsförslag om organisationen av nordiskt handelspolitiskt samarbete (väckt av Nils Kellgren, Aksel Larsen och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- A 80/e Medlemsförslag om harmonisering av de yttre tullarna (väckt av Ebon Andersson, Aksel Larsen, Bertil Ohlin och Sven Sundin).
- *A 99 T/s Tilläggsförslag om utbildning av sjukhusadministratörer (väckt av Sigurður Bjarnason, Sigrid Ekendahl, Gunnar Henriksson, Harald Løbak och Harald Nielsen).
- A 109/j Medlemsförslag om enhetlig nordisk abortlagstiftning (väckt av Nina Andersen, Lis Groes, Ingrid Gärde Widemar, Grete Hækkerup och Judit Nederström-Lundén).
- A 119/k Medlemsförslag om nordiskt forsknings-samarbete (väckt av Julius Bomholt, Poul Hartling, Kaarlo af Heurlin, Ólafur Jóhannesson, A. C. Normann, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, Ingrid Segerstedt Wiberg, V. J. Sukselainen och Anna-Liisa Tiekso).
- A 124/t Medlemsförslag om utgående passkontroll i Skandinavien (väckt av Svend Horn och Jon Leirfall).
- A 131 T/s Tilläggsförslag om tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land (väckt av Nils Kellgren och Lars Korvald).

- *A 133/t Medlemsförslag om inrikesflygets problem (väckt av Leif Cassel).
- *A 135/j Medlemsförslag om vidgat skydd för privatlivets helgd (väckt av Ingrid Segerstedt Wiberg och Knud Thestrup).
- *A 135 Ä/j Ändringsförslag om lagregler rörande personlighetens okränkbarhet (väckt av Georg C. Ehrnrooth, Erkki Hara, Jørgen Jensen och Grethe Philip).
- A 137/s Medlemsförslag om tilläggs pensionering för arbetstagare i gränstrakterna (väckt av Tyyne Leivo-Larsson, Niels Mørk och Tuure Salo).
- A 138/t Medlemsförslag om tullbehandlingen av postpaket (väckt av Svend Horn, Martha Johannessen och Birger Lundström).
- *A 141/j Medlemsförslag om förenhetligande av de nordiska ländernas regler om förmånsrätt i konkurs (väckt av Sigrid Ekendahl, Niels Mørk och Salve Salvesen).
- *A 145/j Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets stadga och arbetsordning (väckt av Sigurður Bjarnason, Trygve Bratteli, Leif Cassel, Poul Hartling och Eino Sirén).
- *A 146/j Medlemsförslag om en gemensam tjänstemannarätt för nordiskt anställd personal (väckt av Folke Björkman).
- *A 149 T/s Tilläggsförslag om enhetliga regler om legitimation för psykologer m. m. (väckt av Sigrid Ekendahl, Kaarlo af Heurlin, Tyyne Leivo-Larsson och Helge Nielsen).
- A 150/k Medlemsförslag om inrättande av en Nordisk journalisthögskola (väckt av Georg Backlund, Ólafur Jóhannesson, Håkon Johnsen, Berte Rognerud och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- A 154/s Medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område (väckt av Sigrid Ekendahl, Tyyne Leivo-Larsson, Jan-Ivan Nilsson och Salve Salvesen).
- *A 156/j Medlemsförslag om lagstiftning om illojal konkurrens (väckt av Ingrid Gärde Widemar och A. C. Normann).
- *A 162/j Medlemsförslag om likartade regler angående beriktigande av felaktiga upplysningar i radio och TV (väckt av Erkki Hara, Poul Hartling och Knud Thestrup).
- A 164/s Medlemsförslag om samarbete rörande föroreningsfrågorna (väckt av Sigurður Bjarnason, Trygve Bratteli, Leif Cassel, Poul Hartling och Eino Sirén).
- *A 166/j Medlemsförslag om personalen i Nordiska rådets utskott (väckt av Yngve Holmberg, Nils Kellgren, Juha Rihtniemi, Ingrid Segerstedt Wiberg och Eino Sirén).
- A 168/t Medlemsförslag om fri gränspassage (väckt av Leif Cassel, Olavi Lahtela, Harald Løbak och Tuure Salo).
- A 169/k Medlemsförslag om reklamsändningar i television (väckt av Folke Björkman och Birger Lundström).
- A 171/s Medlemsförslag om gränskommunalt samarbete (väckt av Erik Adamsson, Olavi Lahtela, Harald Løbak och Dagmar Ranmark).
- *A 173/j Medlemsförslag om nordisk administration på begränsade saksområden (väckt av Folke Björkman, A. C. Normann, Ingrid Segerstedt Wiberg och Eino Sirén).
- A 176/t Medlemsförslag om utbyggnad av Europaväg 18 (väckt av Leif Cassel och Martha Johannessen).

- A 176 Ä1/t Ändringsförslag om utbyggnad av riksväg 61/2 Arvika—Kongsvinger (väckt av Leif Cassel, Martha Johannessen och Birger Lundström).
- A 176 Ä2/t Ändringsförslag om förbättrade vägförbindelser Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger (väckt av Leif Cassel, Nils Jacobsen och Martha Johannessen).
- A 177/s Medlemsförslag om likartad lagstiftning om transplantation (väckt av Gunnar Edström och Tyyne Leivo-Larsson).
- *A 178/j Medlemsförslag om fortsatt nordiskt patentsamarbete (väckt av Poul Dam, Lis Groes och Knud Thestrup).
- *A 178 Ä/j Ändringsförslag om fortsatt nordiskt patentsamarbete (väckt av Tage Johansson och Juha Rihtniemi).
- A 179/s Medlemsförslag om samarbete på musikterapiens område (väckt av Lars Larsson och Salve Salvesen).
- *A 184 T/j Tilläggsförslag om samarbetet Norden och Europa (väckt av Sven Sundin).
- A 188/j Medlemsförslag om gemensamma åtgärder till skydd av flyttfåglar utanför Norden (väckt av Osmo Kock).
- A 191 T/k Tilläggsförslag om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion (väckt av Bertil Ohlin och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- A 195/j Medlemsförslag om förbud mot professionell boxning (väckt av Leif Cassel, Einar Gustafsson, Ingrid Gärde Widemar, Olav Hordvik, Martha Johannessen, Lars Korvald, Aksel Larsen, Jon Leirfall, Lars Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Bertil Ohlin, Dagmar Ranmark, Harald Samuelsberg och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- A 196/e Medlemsförslag om nordiskt samarbete för genomförande av FN-lagstiftning (väckt av Folke Björkman och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- A 197/k Medlemsförslag om tillgången till källmaterial för samtids-historisk forskning (väckt av Georg Backlund, Henry Christensen, Per Hækkerup, Nils Kellgren, Pekka Kuusi, Tyyne Leivo-Larsson, Berte Rognerud, Ingrid Segerstedt Wiberg och V. J. Sukselainen).
- A 198/s Medlemsförslag om zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige (väckt av Georg Backlund, Tyyne Leivo-Larsson och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- A 199/k Medlemsförslag om samarbete rörande de nordiska språklektorerna (väckt av Georg Backlund, Jens Bilgrav-Nielsen, Folke Björkman, Håkon Johnsen och Berte Rognerud).
- A 200/k Medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran (väckt av Olav Hordvik, Paul Jansson, Olaf Knudson, Dagmar Ranmark, Kerttu Saalasti och Sylvi Siltanen).
- A 201/s Medlemsförslag om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker (väckt av Georg Backlund, Kerttu Saalasti, Veikko Savela och Sylvi Siltanen).
- *A 202/k Medlemsförslag om gemensamma riktlinjer för det enskilda skolväsendets utveckling i Norden (väckt av Jens Bilgrav-Nielsen, Folke Björkman, Georg C. Ehrnrooth, Olavi Lähteenmäki, Juha Rihtniemi och Berte Rognerud).
- A 203/s Medlemsförslag om skeppsmedicinsk forskning (väckt av Gunnar Edström, Sigrid Ekendahl och Salve Salvesen).

- *A 204/s Medlemsförslag om karantänverksamheten för djur i de nordiska länderna (väckt av Harald Løbak, Gerda Møller och Jan-Ivan Nilsson).
- A 205 T/s Tilläggsförslag om nordiskt läkemedelssamarbete (väckt av Kaj Bundvad, Kaarlo af Heurlin och Lars Korvald).
- A 206/t Medlemsförslag om finansiering och administrering av en broförbindelse över Öresund (väckt av Leif Cassel, Yngve Holmberg och Birger Lundström).
- A 207/k Medlemsförslag om nordiskt samarbete om konstfostran (väckt av Nils Kellgren, Tyyne Leivo-Larsson, Dagmar Ranmark och Kerttu Saalasti).
- *A 208/t Medlemsförslag om nordiskt samarbete på rymdområdet (väckt av Birger Lundström och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- *A 209/e Medlemsförslag om avskaffande av vissa slag av indirekta handelshinder inom Norden (väckt av Henry Christensen, Yngve Holmberg, Jørgen Jensen, J. O. Krag, Aksel Larsen och V. J. Sukselainen).
- A 210/k Medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning (väckt av Georg Backlund, Jens Bilgrav-Nielsen, Tyyne Leivo-Larsson, Sylvi Siltanen och Fridolf Thapper).
- A 211/k Medlemsförslag om nordiska skol- och studentbetygs giltighet (väckt av Berte Rognerud, Kerttu Saalasti och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- A 212/k Medlemsförslag om nordiskt musiksamarbete (väckt av Jens Bilgrav-Nielsen, Niels Eriksen, Ólafur Jóhannesson, Nils Kellgren, Birger Lundström, Berte Rognerud och Kerttu Saalasti).
- A 213/e Medlemsförslag om upprättande av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning (väckt av Henry Christensen, Kresten Damsgaard, Svend Horn, Olav Hordvik, Jørgen Jensen, Sture Palm, Berte Rognerud, Ingrid Segerstedt Wiberg och V. J. Sukselainen).
- A 214/s Medlemsförslag om användande av engångsförpackningar (väckt av Sigrid Ekendahl, Lis Groes, Lars Korvald och Tyyne Leivo-Larsson).
- A 215/k Medlemsförslag om samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter (väckt av Georg Backlund, Jens Bilgrav-Nielsen, Olav Hordvik, Guri Johannessen, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud och Sylvi Siltanen).
- *A 216/j Medlemsförslag om representation för samerna i Nordiska rådet (väckt av Eric Carlsson, Nils Jacobsen, Olavi Lahtela, Tuure Salo och Harald Samuelsenberg).
- A 217/e Medlemsförslag om ett gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ (väckt av Ragnar Christiansen, J. O. Krag och Bertil Ohlin).
- *A 218 T/k Tilläggsförslag om material till undervisningen i radio och TV (väckt av Berte Rognerud och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- *A 219/k Medlemsförslag om samnordisk radio- och TV-forskning (väckt av K. B. Andersen, Olav Hordvik, Nils Kellgren, Dagmar Ranmark och Berte Rognerud).
- *A 220/k Medlemsförslag om ökad samverkan mellan lärare, elever och övriga kategorier vid olika utbildningsanstalter (väckt av K. B. Andersen, Georg Backlund, Lars Larsson, Berte Rognerud och Sylvi Siltanen).

- *A 221/e Medlemsförslag om förenhetligande av handelsdokument n. m. (väckt av Birger Lundström).
- *A 222/j Medlemsförslag om översyn av medborgarskapslagstiftningen (väckt av Sven Hammarberg, Svend Haugaard, Sven Mellqvist, Gerda Møller och Grethe Philip).
- A 223/t Medlemsförslag om samarbete rörande särskilda sjövägsregler för stora fartyg, särskilt oljetankers, och bekämpning av oljeföroreningar i de nordiska farvattnen (väckt av Leif Cassel, Svend Horn, Mikko Laaksonen, Johan Møller Warmedal och Ingrid Segerstedt Wiberg).
- *A 224/s Medlemsförslag om nordisk ridhögskola vid Strömsholm (väckt av Axel Andersson och Folke Björkman).
- A 225/k Medlemsförslag om stereofoniska radioutsändningar (väckt av K. B. Andersen och Georg Backlund).
- *A 226/k Medlemsförslag om en nordisk språknämnd (väckt av Sven Sundin).
- A 227/s Medlemsförslag om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen (väckt av Erik Adamsson och Leif Cassel).
- A 228 T/k Tilläggsförslag om Nordiska kulturfonden (väckt av K. B. Andersen, Georg Backlund, Ólafur Björnsson, Birgir Finnsson, Hákon Johnsen, Grethe Philip, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, Ingrid Segerstedt Wiberg och V. J. Sukselainen).
- *A 229/s Medlemsförslag om ökat understöd för nordiskt ungdomssamarbete och åstadkommandet av en nordisk ungdomsfond (väckt av Ingemar Mundebo och Eino Sirén).
- *A 230/e Medlemsförslag om forskningsinstitut för framtidsfrågor (väckt av Henry Christensen och Bertil Ohlin).
- A 231 T/t Tilläggsförslag om fattande av beslut i Öresundsfrågorna (väckt av Leif Cassel, Kresten Damsgaard, Svend Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Mikko Laaksonen, Aksel Larsen, Jon Leirfall, Birger Lundström, Tuure Salo och Veikko Savela).
- A 232 T/t Tilläggsförslag om vägförbindelse mellan Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden (väckt av Jon Leirfall).
- A 233 T/e Tilläggsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete (väckt av Leif Cassel).
- A 233 TÄ/e Ändringsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete (väckt av K. B. Andersen, Erling Dinesen, J. O. Krag och Ivar Nørgaard).
- A 234 T/e Tilläggsförslag om nordiskt varudeklarationssamarbete (väckt av Leif Cassel och Sven Hammarberg).

B. Regeringsförslag

- *B 4/j Regeringsförslag om representation för Färöarna i Nordiska rådet (väckt av Danmarks regering).

C 1969. Berättelser

- *1/j Berättelse om samarbete på lagstiftningens område (överlämnad av Sveriges regering).
- *2/k Berättelse från Nordiska kulturkommissionen (överlämnad av Sveriges regering).

- 3/s Berättelse från Nordiska socialpolitiska kommittén (överlämnad av Sveriges regering).
- *4/e Berättelse från det tulladministrativa rådet (överlämnad av Islands regering).
- 5/e Berättelse från Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete (överlämnad av Norges regering).
- 6/j Berättelse från Nordiska samarbetsorganet för same- och renskötsel frågor (överlämnad av Norges regering).
- 7/s Berättelse från Nordiska arbetsmarknadsutskottet (överlämnad av Danmarks regering).
- 8/e Berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (överlämnad av Sveriges regering).
- 9/k Berättelse om samarbete mellan språknämnderna (överlämnad av Danmarks regering).
- *10/s Berättelse om Nordiska hälsovårdshögskolan (överlämnad av Sveriges regering).
- *11/e Berättelse från Nordiska kontaktorganet för jordbruksspörsmål (överlämnad av Sveriges regering).
- *12/e Berättelse från Nordiska kontaktorganet för fiskerispörsmål (överlämnad av Norges regering).
- *13/k Berättelse från Nordiska hushållshögskolan (överlämnad av Sveriges regering).
- 14/k Berättelse om Nordens hus i Reykjavik (överlämnad av Islands regering).
- *15/j Berättelse från Nordiska utlänningsutskottet (överlämnad av Sveriges regering).
- 16/k Berättelse om Nordiska kulturfonden.
- 17/k Berättelse om Nordens folkliga akademi (överlämnad av Danmarks regering).
- 18/e Berättelse från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna (överlämnad av Danmarks regering).
- 19/e Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning (överlämnad av Sveriges regering).
- 20/s Berättelse från det utvidgade hälsovårdsdirektörsrådet i Oslo (överlämnad av Norges regering).

D 1969. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer

- *18/1958/s Meddelande om rekommendation nr 18/1958 angående gemensam arbetsmarknad för sjukgymnaster (överlämnat av Sveriges regering).
- *19/1958/s Meddelande om rekommendation nr 19/1958 angående gemensam arbetsmarknad för veterinärer (överlämnat av Danmarks regering).
- *22/1958/e Meddelanden om rekommendation nr 22/1958 angående utvidgat samarbete vid utnyttjandet av vattenkrafttillgångarna (överlämnade av Norges och Sveriges regeringar).
- *31/1958/k Meddelande om rekommendation nr 31/1958 angående gemensam högre utbildning i trädgårdskonst (överlämnat av Danmarks regering).
- *32/1958/s Meddelanden om rekommendation nr 32/1958 angående nor-

- disk konvention om sjömäns rättsställning, gemensam hälso-tjänst för sjömän m. m. (överlämnade av Danmarks, Finlands och Norges regeringar).
- 11/1960/k Meddelande om rekommendation nr 11/1960 angående forskning i arktisk medicin (överlämnat av Finlands regering).
- *12/1961/j Meddelande om rekommendation nr 12/1961 angående likartad lagsliftning om aktiebolag m. m. (överlämnat av Finlands regering).
- 9/1962/k Meddelanden om rekommendation nr 9/1962 angående gemensam arbetsmarknad för lärare (överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar).
- 11/1962/s Meddelanden om rekommendation nr 11/1962 angående likartad livsmedelslagsliftning m. m. (överlämnade av Danmarks och Norges regeringar).
- 12/1962/s Meddelande om rekommendation nr 12/1962 angående samarbete i fråga om läkemedelsforskning m. m. (överlämnat av Danmarks regering).
- *14/1962/k Meddelande om rekommendation nr 14/1962 angående nordiskt forskningscentrum för jordbrukskooperation (överlämnat av Norges regering).
- *18/1962/j Meddelande om rekommendation nr 18/1962 angående verkställighet av administrativa beslut (överlämnat av Sveriges regering).
- 29/1962/s Meddelande om rekommendation nr 29/1962 angående samarbete i fråga om sjukvårdsplanering (överlämnat av Sveriges regering).
- *32/1962/j Meddelande om rekommendation nr 32/1962 angående revision av kommissionslagsliftningen (överlämnat av Finlands regering).
- 33/1962/k Meddelanden om rekommendation nr 33/1962 angående gemensam utbildning av stadsplanerare m. m. (överlämnade av Islands och Sveriges regeringar).
- *2/1963/e Meddelanden om rekommendation nr 2/1963 angående samordning av kontrollbestämmelser rörande elmateriel (överlämnade av Finlands och Norges regeringar).
- 4/1963/t Meddelanden om rekommendation nr 4/1963 angående vägförbindelse mellan Sevettjärvi och riksväg nr 50 i Neiden (överlämnade av Finlands och Norges regeringar).
- *7/1963/j Meddelande om rekommendation nr 7/1963 angående ändrade principer för djurskydds- och jaktlagstiftningen (överlämnat av
- *8/1963/k Meddelande om rekommendation nr 8/1963 angående utbildning av lärare och andra ungdomsledare i film- och televisionskunskap (överlämnat av Norges regering).
- 12/1963/k Meddelanden om rekommendation nr 12/1963 angående samarbete beträffande vetenskaplig dokumentation (överlämnade av Finlands och Norges regeringar).
- 19/1963/j Meddelande om rekommendation nr 19/1963 angående internordiska flyttningsbetyg (överlämnat av Norges regering).
- *21/1963/k Meddelande om rekommendation nr 21/1963 angående gemensam utbildning för teater, film, radio och television (överlämnat av Sveriges regering).

- *25/1963/s Meddelande om rekommendation nr 25/1963 angående inrättande av nordiskt institut för odontologisk materialprovning (överlämnat av Norges regering).
- *26/1963/s Meddelanden om rekommendation nr 26/1963 angående tillgodoräknande av offentlig tjänst i nordiskt land i fråga om pensionsrätt (överlämnade av Sveriges regering).
- *29/1963/t Meddelanden om rekommendation nr 29/1963 angående underlättande av gränsformaliteter för nordisk flygtrafik (överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar).
- 1/1964/j Meddelande om rekommendation nr 1/1964 angående medborgarskapslagstiftningen (överlämnat av Sveriges regering).
- *2/1964/k Meddelande om rekommendation nr 2/1964 angående gemensam arbetsmarknad för bibliotekarier (överlämnat av Norges regering).
- *6/1964/s Meddelande om rekommendation nr 6/1964 angående utbildning av instruktionssjukgymnaster (överlämnat av Finlands regering).
- 11/1964/j Meddelanden om rekommendation nr 11/1964 angående rättskydd för växtförädlingsprodukter (överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar).
- 14/1964/s Meddelanden om rekommendation nr 14/1964 angående högre utbildning för socialpersonal (överlämnade av Finlands och Norges regeringar).
- 17/1964/k Meddelande om rekommendation nr 17/1964 angående forskning i arktisk medicin (överlämnat av Finlands regering).
- *23/1964/k Meddelanden om rekommendation nr 23/1964 angående utbyggnad av folkskoleseminariernas undervisning i nordiska språk (överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar).
- 24/1964/k Meddelanden om rekommendation nr 24/1964 angående vidgat lärarutbyte (överlämnade av Danmarks och Finlands regeringar).
- *26/1964/e Meddelanden om rekommendation nr 26/1964 angående harmonisering av bolagsbeskattningen (överlämnade av Danmarks, Finlands och Sveriges regeringar).
- *28/1964/e Meddelanden om rekommendation nr 28/1964 angående harmonisering av vissa skatter och avgifter (överlämnade av Danmarks, Finlands och Norges regeringar).
- *1/1965/s Meddelande om rekommendation nr 1/1965 angående auktorisation av optiker (överlämnat av Danmarks regering).
- 2/1965/k Meddelande om rekommendation nr 2/1965 angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m. (överlämnat av Danmarks regering).
- 3/1965/k Meddelande om rekommendation nr 3/1965 angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning (överlämnat av Finlands regering).
- *5/1965/s Meddelande om rekommendation nr 5/1965 angående utbildning av arkitekter m. m. (överlämnat av Danmarks regering).
- *7/1965/s Meddelanden om rekommendation nr 7/1965 angående viss revision av sjömansskattelagstiftningen (överlämnade av Danmarks och Finlands regeringar).

- *8/1965/t Meddelanden om rekommendation nr 8/1965 angående nordisk giltighet för körkort (överlämnade av Finlands och Norges regeringar).
- 10/1965/k Meddelande om rekommendation nr 10/1965 angående nordisk namnlista över växter och djur (överlämnat av Sveriges regering).
- 11/1965/j Meddelande om rekommendation nr 11/1965 angående undersökning av filmens inverkan på åskådarna (överlämnat av Sveriges regering).
- 12/1965/j Meddelande om rekommendation nr 12/1965 angående förenhetligande av förhandsgranskning av film (överlämnat av Sveriges regering).
- *13/1965/j Meddelande om rekommendation nr 13/1965 angående enhetlig tid för fordringspreskription (överlämnat av Norges regering).
- *17/1965/s Meddelanden om rekommendation nr 17/1965 angående märkning av brand- och hälsofarliga ämnen (överlämnade av Finlands och Norges regeringar).
- 18/1965/s Meddelande om rekommendation nr 18/1965 angående samarbete på näringsforskningens område (överlämnat av Sveriges regering).
- *20/1965/s Meddelande om rekommendation nr 20/1965 angående samordning av semesterlagstiftningen (överlämnat av Finlands regering).
- 21/1965/s Meddelande om rekommendation nr 21/1965 angående samordning av socialhjälpstiftningen (överlämnat av Norges regering).
- *22/1965/s Meddelande om rekommendation nr 22/1965 angående nordisk giltighet för recept (överlämnat av Norges regering).
- *24/1965/j Meddelande om rekommendation nr 24/1965 angående likformig, enhetlig lagstiftning om trafikonykterhet (överlämnat av Sveriges regering).
- 29/1965/k Meddelanden om rekommendation nr 29/1965 angående högre fiskeriutbildning (överlämnade av Danmarks, Islands och Norges regeringar).
- 32/1965/s Meddelande om rekommendation nr 32/1965 angående likartad medicinalstatistik (överlämnat av Finlands regering).
- 33/1965/k Meddelande om rekommendation nr 33/1965 angående nordisk litteraturhistoria (överlämnat av Danmarks regering).
- *37/1965/j Meddelande om rekommendation nr 37/1965 angående gemensam klagoinstans i patentärenden (överlämnat av Sveriges regering).
- *1/1966/k Meddelanden om rekommendation nr 1/1966 angående nordisk tentamentsgiltighet (överlämnade av Finlands och Norges regeringar).
- 2/1966/s Meddelanden om rekommendation nr 2/1966 angående forskning och utbildning på vattenvårdens område (överlämnade av Danmarks och Finlands regeringar).
- *3/1966/k Meddelande om rekommendation nr 3/1966 angående samarbete på elementarpartikelfysikens område (överlämnat av Norges regering).
- *4/1966/j Meddelande om rekommendation nr 4/1966 angående nordiskt

- institut för komparativ rätt (överlämnat av Sveriges regering).
- *5/1966/j Meddelande om rekommendation nr 5/1966 angående försäkrings inverkan på skadeståndslagstiftningen (överlämnat av Norges regering).
- *6/1966/k Meddelande om rekommendation nr 6/1966 angående samarbete beträffande skolfilm och skol-TV (överlämnat av Danmarks regering).
- *7/1966/k Meddelande om rekommendation nr 7/1966 angående vuxenundervisning i radio och TV (överlämnat av Danmarks regering).
- *8/1966/k Meddelande om rekommendation nr 8/1966 angående samnordisk utlandsinformation (överlämnat av Sveriges regering).
- *10/1966/t Meddelanden om rekommendation nr 10/1966 angående norsk-svenska mellanriksvägar (överlämnade av Norges och Sveriges regeringar).
- *11/1966/s Meddelande om rekommendation nr 11/1966 angående ambulanstjänst inom Nordkalotten (överlämnat av Finlands regering).
- 12/1966/s Meddelande om rekommendation nr 12/1966 angående utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolan (överlämnat av Sveriges regering).
- 14/1966/s Meddelande om rekommendation nr 14/1966 angående samarbete på lokaliseringens område (överlämnat av Norges regering).
- *16/1966/s Meddelande om rekommendation nr 16/1966 angående nordiskt sjukhusfysikerssamarbete (överlämnat av Finlands regering).
- *19/1966/e Meddelanden om rekommendation nr 19/1966 angående samarbete om skogstekniskt utvecklingsarbete (överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar).
- 20/1966/k Meddelande om rekommendation nr 20/1966 angående samarbete på formgivningens område (överlämnat av Danmarks regering).
- *21/1966/s Meddelanden om rekommendation nr 21/1966 angående specialistkompetens för läkare (överlämnade av Norges regering).
- 22/1966/j Meddelanden om rekommendation nr 22/1966 angående enhetlig utlänningslagstiftning (överlämnade av Finlands och Sveriges regeringar).
- 23/1966/t Meddelande om rekommendation nr 23/1966 angående resandes rätt till tullfri varuinförsel (överlämnat av Sveriges regering).
- 24/1966/t Meddelande om rekommendation nr 24/1966 angående enhetliga bestämmelser för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak (överlämnat av Danmarks regering).
- 25/1966/s Meddelande om rekommendation nr 25/1966 angående gemensam arbetsmarknad för farmaceuter (överlämnat av Danmarks regering).
- 26/1966/e Meddelande om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete (överlämnat av Norges regering).
- *29/1966/j Meddelande om rekommendation nr 29/1966 angående nordisk språkkonvention (överlämnat av Finlands regering).
- 31/1966/e Meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergins område (överlämnat av Danmarks re-

- gering).
- *1/1967/t Meddelanden om rekommendation nr 1/1967 angående gemensamma riktlinjer för nordisk transportpolitik (överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar).
- *2/1967/k Meddelande om rekommendation nr 2/1967 angående samarbete på operakonstens område (överlämnat av Danmarks regering).
- 3/1967/s Meddelande om rekommendation nr 3/1967 angående förenhetligande av bestämmelserna om de ungas användande i arbete (överlämnat av Finlands regering).
- 4/1967/s Meddelanden om rekommendation nr 4/1967 angående utvidgat samarbete på arbetarskyddets område (överlämnade av Finlands och Islands regeringar).
- *5/1967/s Meddelande om rekommendation nr 5/1967 angående forskning om ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk m. m. (överlämnat av Finlands regering).
- 6/1967/e Meddelande om rekommendation nr 6/1967 angående kontrollstämpling av ädelmetallarbeten (överlämnat av Sveriges regering).
- 7/1967/j Meddelande om rekommendation nr 7/1967 angående likartad nordisk äktenskapslagstiftning (överlämnat av Sveriges regering).
- 8/1967/s Meddelande om rekommendation nr 8/1967 angående nordisk minimistandard rörande sociala förmåner (överlämnat av Sveriges regering).
- *9/1967/s Meddelande om rekommendation nr 9/1967 angående komplettering av 1955 års konvention om social trygghet (överlämnat av Danmarks regering).
- *10/1967/s Meddelande om rekommendation nr 10/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen om pensionsförsäkring (överlämnat av Danmarks regering).
- *11/1967/s Meddelande om rekommendation nr 11/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen om sjukförsäkring (överlämnat av Norges regering).
- 12/1967/k Meddelanden om rekommendation nr 12/1967 angående utvidgat TV-samarbete (överlämnade av Finlands och Norges regeringar).
- *13/1967/j Meddelande om rekommendation nr 13/1967 angående gemensamma regler om förvärv av lösöre i god tro (överlämnat av Norges regering).
- 14/1967/k Meddelande om rekommendation nr 14/1967 angående nordiskt forskarsamarbete (överlämnat av Finlands regering).
- *15/1967/j Meddelande om rekommendation nr 15/1967 angående införande av regel om betänketid i avtalslagen (överlämnat av Danmarks regering).
- 16/1967/e Meddelanden om rekommendation nr 16/1967 angående nordiskt fredskårssamarbete (överlämnade av Islands och Sveriges regeringar).
- *17/1967/s Meddelanden om rekommendation nr 17/1967 angående befrielse för handikappade av tull m. m. vid motorfordonsköp (överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar).

- *18/1967/k Meddelanden om rekommendation nr 18/1967 angående samarbete på den medicinska undervisningens område (överlämnade av Islands och Sveriges regeringar).
- *19/1967/s Meddelande om rekommendation nr 19/1967 angående högre utbildning av sjuksköterskor (överlämnat av Norges regering).
- 20/1967/k Meddelande om rekommendation nr 20/1967 angående samnordiskt utnyttjande av vetenskaplig specialapparatur (överlämnat av Finlands regering).
- *21/1967/e Meddelanden om rekommendation nr 21/1967 angående samarbete beträffande beskattningens utformning (överlämnade av Danmarks, Finlands och Sveriges regeringar).
- 23/1967/e Meddelande om rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen (överlämnat av Norges regering).
- 24/1967/e Meddelande om rekommendation nr 24/1967 angående vidgat nordiskt konsulärt samarbete (överlämnat av Norges regering).
- *25/1967/t Meddelanden om rekommendation nr 25/1967 angående gemensam politik beträffande charterflyg (överlämnade av Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar).
- 26/1967/k Meddelanden om rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning (överlämnade av Islands och Norges regeringar).
- *29/1967/t Meddelanden om rekommendation nr 29/1967 angående Europavägförbindelse mellan Finland och Sverige (överlämnade av Finlands och Sveriges regeringar).
- 30/1967/t Meddelanden om rekommendation nr 30/1967 angående utsträckt gillighet för rabatterade järnvägsbiljetter (överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar).
- 31/1967/e Meddelande om rekommendation nr 31/1967 angående samarbete om varudeklarationer (överlämnat av Danmarks regering).
- *1/1968/j Meddelanden om rekommendation nr 1/1968 angående inrättande av ett nordiskt kollegium för viltforskning (överlämnade av Danmarks, Finlands och Sveriges regeringar).
- *2/1968/j Meddelanden om rekommendation nr 2/1968 angående jakt- och fridlysningsbestämmelser (överlämnade av Danmarks, Finlands, Islands och Norges regeringar).
- *3/1968/j Meddelanden om rekommendation nr 3/1968 angående jakt- och fridlysningsstider (överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar).
- *4/1968/j Meddelande om rekommendation nr 4/1968 angående upprättande av en naturpark för de stora rovdjurens bevarande (överlämnat av Finlands regering).
- *5/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 5/1968 angående specialiserad fackutbildning för isländsk ungdom (överlämnade av Danmarks och Islands regeringar).
- *6/1968/k Meddelande om rekommendation nr 6/1968 angående yrkeslärarutbildning (överlämnat av Norges regering).
- *7/1968/s Meddelanden om rekommendation nr 7/1968 angående nordisk yrkesklassificering (överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar).

- *8/1968/s Meddelanden om rekommendation nr 8/1968 angående utbyte av förvaltningstjänstemän (överlämnade av Danmarks och Islands regeringar).
- 9/1968/t Meddelande om rekommendation nr 9/1968 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim (överlämnat av Norges regering).
- 10/1968/t Meddelande om rekommendation nr 10/1968 angående flygförbindelse Östersund—Trondheim (överlämnat av Norges regering).
- 11/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 11/1968 angående statistiskt samarbete (överlämnade av Finlands och Norges regeringar).
- *12/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 12/1968 angående posttaxor m. m. (överlämnade av Finlands, Islands och Sveriges regeringar).
- 13/1968/k Meddelande om rekommendation nr 13/1968 angående samarbete mellan forskningsråden (överlämnat av Finlands regering).
- *14/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 14/1968 angående skattevetenskapligt samarbete (överlämnade av Finlands och Islands regeringar).
- *15/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 15/1968 angående nordisk integrationsforskning (överlämnade av Norges och Sveriges regeringar).
- 16/1968/s Meddelande om rekommendation nr 16/1968 angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen (överlämnat av Sveriges regering).
- *17/1968/j Meddelande om rekommendation nr 17/1968 angående nordisk vittnesplikt (överlämnat av Danmarks regering).
- *18/1968/j Meddelanden om rekommendation nr 18/1968 angående arbetstagares uppfinningar (överlämnade av Danmarks, Finlands och Islands regeringar).
- *19/1968/j Meddelande om rekommendation nr 19/1968 angående personskador vållade av interner m. m. (överlämnat av Norges regering).
- 20/1968/t Meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel (överlämnat av Sveriges regering).
- 21/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete (överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar).
- 22/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 22/1968 angående storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund (överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar).
- 23/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering (överlämnade av Danmarks, Finlands, Islands och Sveriges regeringar).
- *24/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 24/1968 angående samarbete beträffande beskattningens utformning (överlämnade av Danmarks, Finlands, Islands och Sveriges regeringar).
- *25/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 25/1968 angående samarbete vid anskaffande av järnvägsvagnar (överlämnade av

- Finlands och Sveriges regeringar).
- *26/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 26/1968 angående fritidsfiske (överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar).
 - *27/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 27/1968 angående gemensam trafiklagstiftning (överlämnade av Danmarks och Finlands regeringar).
 - *28/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 28/1968 angående ibero-amerikanskt institut (överlämnade av Islands och Norges regeringar).
 - *29/1968/k Meddelande om rekommendation nr 29/1968 angående parasitologisk forskning (överlämnat av Finlands regering).
 - *30/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 30/1968 angående vulkanologiskt institut i Island (överlämnade av Islands och Norges regeringar).
 - *31/1968/j Meddelanden om rekommendation nr 31/1968 angående revision av den internationella oljeskyddskonventionen (överlämnade av Danmarks och Islands regeringar).
 - *32/1968/k Meddelande om rekommendation nr 32/1968 angående träskyddsforskning (överlämnat av Finlands regering).
 - *33/1968/k Meddelande om rekommendation nr 33/1968 angående sameinstitut (överlämnat av Norges regering).
 - 34/1968/k Meddelande om rekommendation nr 34/1968 angående Nordiska rådets musikpris (överlämnat av Sveriges regering).
 - *35/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 35/1968 angående gemensam resebyrålagstiftning (överlämnade av Danmarks, Islands och Sveriges regeringar).
 - *36/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 36/1968 angående modernisering av matematikundervisningen (överlämnade av Finlands och Sveriges regeringar).
 - 37/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 37/1968 angående världsutställningen i Osaka (överlämnade av Danmarks, Finlands och Sveriges regeringar).
 - 38/1968/k Meddelande om rekommendation nr 38/1968 angående justering av Nordiska kulturfondens kapitalbelopp (överlämnat av Danmarks regering).

Utanför sakklistan förelägges följande dokument för rådet:

1. *Rapport från Nordiska rådets presidium.*
2. *Rapport från Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt».*
3. *Rapport om nordiskt samarbete under år 1968.*

Sakernas fördelning på utskott

Juridiska utskottet

A. Medlemsförslag

*A 5 T/j	Tilläggsförslag om ny renbeteskonvention mellan Norge och Sverige
A 109/j	Medlemsförslag om enhetlig nordisk abortlagstiftning
*A 135/j	Medlemsförslag om vidgat skydd för privatlivets helgd
*A 135 Å/j	Ändringsförslag om lagregler rörande personlighetens okränkbarhet
*A 141/j	Medlemsförslag om förenhetligande av de nordiska ländernas regler om förmånsrätt i konkurs
*A 145/j	Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets stadga och arbetsordning
*A 146/j	Medlemsförslag om gemensam tjänstemannarätt för nordiskt anställd personal
*A 156/j	Medlemsförslag om lagstiftning om illojal konkurrens
*A 162/j	Medlemsförslag om likartade regler angående beriktigande om felaktiga upplysningar i radio och TV
*A 166/j	Medlemsförslag om personalen i Nordiska rådets utskott
*A 173/j	Medlemsförslag om nordisk administration på begränsade sakområden
*A 178/j	Medlemsförslag om fortsatt nordiskt patentsamarbete
*A 178 Å/j	Ändringsförslag om fortsatt nordiskt patentsamarbete
*A 184 T/j	Tilläggsförslag om samarbetet Norden och Europa
A 188/j	Medlemsförslag om gemensamma åtgärder till skydd av flyttfåglar utanför Norden
A 195/j	Medlemsförslag om förbud mot professionell boxning
*A 216/j	Medlemsförslag om representation för samerna i Nordiska rådet
*A 222/j	Medlemsförslag om översyn av medborgarskapslagstiftningen

B. Regeringsförslag

*B 4/j	Regeringsförslag om representation för Färöarna i Nordiska rådet

C 1969. Berättelser

*1/j	Berättelse om samarbete på lagstiftningens område
6/j	Berättelse för Nordiska samarbetsorganet för same- och renskötselfrågor
*15/j	Berättelse från Nordiska utlänningsutskottet

D 1969. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer

*12/1961/j	Meddelande om rekommendation nr 12/1961 angående likartad lagstiftning om aktiebolag m. m.
*18/1962/j	Meddelande om rekommendation nr 18/1962 angående verkställighet av administrativa beslut
*32/1962/j	Meddelande om rekommendation nr 32/1962 angående revision av kommissionslagstiftningen
*7/1963/j	Meddelande om rekommendation nr 7/1963 angående ändrade principer för djurskydds- och jaktlagstiftningen
19/1963/j	Meddelande om rekommendation nr 19/1963 angående inter-nordiska flyttningsbetyg

- 1/1964/j Meddelande om rekommendation nr 1/1964 angående medborgarskapslagstiftningen
- 11/1964/j Meddelanden om rekommendation nr 11/1964 angående rättskydd för växtförädlingsprodukter
- 11/1965/j Meddelande om rekommendation nr 11/1965 angående undersökning av filmens inverkan på åskådarna
- 12/1965/j Meddelande om rekommendation nr 12/1965 angående förenhetligande av förhandsgranskning av film
- *13 1965 j Meddelande om rekommendation nr 13/1965 angående enhetlig tid för fordringspreskription
- *24/1965/j Meddelande om rekommendation nr 24/1965 angående likformig, enhetlig lagstiftning om trafikonykterhet
- *37/1965 j Meddelande om rekommendation nr 37/1965 angående gemensam klagoinstans i patentärenden
- *4/1966 j Meddelande om rekommendation nr 4/1966 angående nordiskt institut för komparativ rätt
- *5/1966/j Meddelande om rekommendation nr 5/1966 angående försäkrings inverkan på skadeståndslagstiftningen
- 22/1966/j Meddelanden om rekommendation nr 22/1966 angående enhetlig utlänningslagstiftning
- *29 1966 j Meddelande om rekommendation nr 29/1966 angående nordisk sprakkonvention
- 7/1967/j Meddelande om rekommendation nr 7/1967 angående likartad nordisk äktenskapslagstiftning
- *13 1967 j Meddelande om rekommendation nr 13/1967 angående gemensamma regler om förvärv av lösöre i god tro
- *15 1967 j Meddelande om rekommendation nr 15/1967 angående införande om regel om betänketid i avtalslagen
- *1 1968 j Meddelanden om rekommendation nr 1/1968 angående inrättande av ett nordiskt kollegium för viltforskning
- *2 1968 j Meddelanden om rekommendation nr 2/1968 angående jakt- och fridlysningsbestämmelser
- *3 1968 j Meddelanden om rekommendation nr 3/1968 angående jakt- och fridlysningsstider
- *4/1968 j Meddelande om rekommendation nr 4/1968 angående upprättande av en naturpark för de stora rovdjurens bevarande
- *17 1968 j Meddelande om rekommendation nr 17/1968 angående nordisk vittnesplikt
- *18 1968 j Meddelanden om rekommendation nr 18/1968 angående arbetstagares uppfinningar
- *19 1968 j Meddelande om rekommendation nr 19/1968 angående personskador våldade av interner m. m.
- *31 1968 j Meddelanden om rekommendation nr 31/1968 angående revision av den internationella oljeskyddskonventionen

Kulturutskottet

A. Medlemsförslag

- A 119/k Medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete
- A 150/k Medlemsförslag om inrättande av en nordisk journalisthögskola
- A 169/k Medlemsförslag om reklamsändningar i television
- A 191 T/k Tilläggsförslag om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion
- A 197/k Medlemsförslag om tillgången till källmaterial för samtids-historisk forskning
- A 199/k Medlemsförslag om samarbete rörande de nordiska språklektorerna

- A 200/k Medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran
 *A 202/k Medlemsförslag om gemensamma riktlinjer för det enskilda skolväsendets utveckling i Norden
 A 207/k Medlemsförslag om nordiskt samarbete om konstfostran
 A 210/k Medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning
 A 211/k Medlemsförslag om nordiska skol- och studentbetygs giltighet
 A 212/k Medlemsförslag om nordiskt musiksamarbete
 A 215/k Medlemsförslag om samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter
 *A 218 T/k Tilläggsförslag om material till undervisningen i radio och TV
 *A 219/k Medlemsförslag om samnordisk radio- och TV-forskning
 *A 220/k Medlemsförslag om ökad samverkan mellan lärare, elever och övriga kategorier vid olika utbildningsanstalter
 A 225/k Medlemsförslag om stereofoniska radioutsändningar
 *A 226/k Medlemsförslag om en nordisk språknämnd
 A 228 T/k Tilläggsförslag om Nordiska kulturfonden

C 1969. Berättelser

- *2/k Berättelse från Nordiska kulturkommissionen
 9/k Berättelse om samarbete mellan språknämnderna
 *13/k Berättelse från Nordiska hushållshögskolan
 14/k Berättelse om Nordens hus i Reykjavik
 16/k Berättelse om Nordiska kulturfonden
 17/k Berättelse om Nordens folkliga akademi

D 1969. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer

- *31/1958/k Meddelande om rekommendation nr 31/1958 angående gemensam högre utbildning i trädgårdskonst
 11/1960/k Meddelande om rekommendation nr 11/1960 angående forskning i arktisk medicin
 9/1962/k Meddelanden om rekommendation nr 9/1962 angående gemensam arbetsmarknad för lärare
 *14/1962/k Meddelande om rekommendation nr 14/1962 angående nordiskt forskningscentrum för jordbrukskooperation
 33/1962/k Meddelanden om rekommendation nr 33/1962 angående gemensam utbildning av stadsplanerare m. m.
 *8. 1963/k Meddelande om rekommendation nr 8/1963 angående utbildning av lärare och andra ungdomsledare i film- och televisionskunskap
 12/1963/k Meddelanden om rekommendation nr 12/1963 angående samarbete beträffande vetenskaplig dokumentation
 *21/1963/k Meddelande om rekommendation nr 21/1963 angående gemensam utbildning för teater, film, radio och television
 *2. 1964/k Meddelande om rekommendation nr 2/1964 angående gemensam arbetsmarknad för bibliotekarier
 17/1964/k Meddelande om rekommendation nr 17/1964 angående forskning i arktisk medicin
 *23/1964/k Meddelanden om rekommendation nr 23/1964 angående utbyggnad av folkskoleseminariernas undervisning i nordiska språk
 24/1964/k Meddelanden om rekommendation nr 24/1964 angående vidgat lärarutbyte
 2/1965/k Meddelande om rekommendation nr 2/1965 angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m.

- 3/1965/k Meddelande om rekommendation nr 3/1965 angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning
- 10/1965/k Meddelande om rekommendation nr 10/1965 angående nordisk namnlista över växter och djur
- 29/1965/k Meddelanden om rekommendation nr 29/1965 angående högre fiskeriutbildning
- 33/1965/k Meddelande om rekommendation nr 33/1965 angående nordisk litteraturhistoria
- *1/1966/k Meddelande om rekommendation nr 1/1966 angående nordisk tentamensgiltighet
- *3/1966/k Meddelande om rekommendation nr 3/1966 angående samarbete på elementarpartikelfysikens område
- *6/1966/k Meddelande om rekommendation nr 6/1966 angående samarbete beträffande skolfilm och skol-TV
- *7/1966/k Meddelande om rekommendation nr 7/1966 angående vuxenundervisning i radio och TV
- *8/1966/k Meddelande om rekommendation nr 8/1966 angående samnordisk utlandsinformation
- 20/1966/k Meddelande om rekommendation nr 20/1966 angående samarbete på formgivningens område
- *2. 1967/k Meddelande om rekommendation nr 2/1967 angående samarbete på operakonstens område
- 12/1967/k Meddelanden om rekommendation nr 12/1967 angående utvidgat TV-samarbete
- 14/1967/k Meddelande om rekommendation nr 14/1967 angående nordiskt forskarsamarbete
- *18/1967/k Meddelanden om rekommendation nr 18/1967 angående samarbete på den medicinska undervisningens område
- 20/1967/k Meddelande om rekommendation nr 20/1967 angående samnordiskt utnyttjande av vetenskaplig specialapparatur
- 26/1967/k Meddelanden om rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning
- *5/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 5/1968 angående specialiserad fackutbildning för isländsk ungdom
- *6/1968/k Meddelande om rekommendation nr 6/1968 angående yrkeslärarutbildning
- 13/1968/k Meddelande om rekommendation nr 13/1968 angående samarbete mellan forskningsråden
- *28/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 28/1968 angående iberio-amerikanskt institut
- *29/1968/k Meddelande om rekommendation nr 29/1968 angående parasitologisk forskning
- *30/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 30/1968 angående vulkanologiskt institut i Island
- *32/1968/k Meddelande om rekommendation nr 32/1968 angående träskyddsforskning
- *33/1968/k Meddelande om rekommendation nr 33/1968 angående sameinstitut
- 34/1968/k Meddelande om rekommendation nr 34/1968 angående Nordiska rådets musikpris
- *36/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 36/1968 angående modernisering av matematikundervisningen
- 37/1968/k Meddelanden om rekommendation nr 37/1968 angående världsutställningen i Osaka
- 38/1968/k Meddelande om rekommendation nr 38/1968 angående justering av Nordiska kulturfondens kapitalbelopp

Socialpolitiska utskottet

A. Medlemsförslag

- *A 99 T/s Tilläggsförslag om utbildning av sjukhusadministratörer
 A 131 T/s Tilläggsförslag om tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land
 A 137/s Medlemsförslag om tilläggs pensionering för arbetslagare i gränstrakterna
 *A 149 T/s Tilläggsförslag om enhetliga regler om legitimation för psykologer m. m.
 A 154/s Medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område
 A 164/s Medlemsförslag om samarbete rörande föroreningsfrågorna
 A 171/s Medlemsförslag om gränskommunalt samarbete
 A 177/s Medlemsförslag om likartad lagstiftning om transplantation
 A 179/s Medlemsförslag om samarbete på musikterapiens område
 A 198/s Medlemsförslag om zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige
 A 201/s Medlemsförslag om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker
 A 203/s Medlemsförslag om skeppsmedicinsk forskning
 *A 204/s Medlemsförslag om karantänverksamheten för djur i de nordiska länderna
 A 205 T/s Tilläggsförslag om nordiskt läkemedelssamarbete
 A 214/s Medlemsförslag om användande av engångsförpackningar
 *A 224/s Medlemsförslag om nordisk ridhögskola vid Strömsholm
 A 227/s Medlemsförslag om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen
 *A 229/s Medlemsförslag om ökat understöd för nordiskt ungdomssamarbete och åstadkommandet av en nordisk ungdomsfond

C 1969. Berättelser

- 3/s Berättelse från Nordiska socialpolitiska kommittén
 7/s Berättelse från Nordiska arbetsmarknadsutskottet
 *10/s Berättelse om Nordiska hälsovårdshögskolan
 20/s Berättelse från det utvidgade hälsovårdsdirektörmötet i Oslo

D 1969. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer

- *18/1958/s Meddelande om rekommendation nr 18/1958 angående gemensam arbetsmarknad för sjukgymnaster
 *19/1958/s Meddelande om rekommendation nr 19/1958 angående gemensam arbetsmarknad för veterinärer
 *32/1958/s Meddelanden om rekommendation nr 32/1958 angående nordisk konvention om sjömäns rättsställning, gemensam hälsotjänst för sjömän m. m.
 11/1962/s Meddelanden om rekommendation nr 11/1962 angående likartad livsmedelslagstiftning m. m.
 12/1962/s Meddelande om rekommendation nr 12/1962 angående samarbete i fråga om läkemedelsforskning m. m.
 29/1962/s Meddelande om rekommendation nr 29/1962 angående samarbete i fråga om sjukvårdsplanering
 *25/1963/s Meddelande om rekommendation nr 25/1963 angående inrättande av nordiskt institut för odontologisk materialprovning

- *26/1963/s Meddelanden om rekommendation nr 26/1963 angående tillgodoräknande av offentlig tjänst i nordiskt land i fråga om pensionsrätt
- *6/1964/s Meddelande om rekommendation nr 6/1964 angående utbildning av instruktionsjukgymnaster
- 14/1964/s Meddelanden om rekommendation nr 14/1964 angående högre utbildning för socialpersonal
- *1/1965 s Meddelande om rekommendation nr 1/1965 angående auktorisation av optiker
- *5/1965 s Meddelande om rekommendation nr 5/1965 angående utbildning av arkitekter m. m.
- *7/1965/s Meddelanden om rekommendation nr 7/1965 angående viss reduktion av sjömansskattelagstiftningen
- *17/1965/s Meddelanden om rekommendation nr 17/1965 angående märkning av brand- och hälsofarliga ämnen
- 18/1965/s Meddelande om rekommendation nr 18/1965 angående samarbete på näringsforskningens område
- *20/1965/s Meddelande om rekommendation nr 20/1965 angående samordning av semesterlagstiftningen
- 21/1965/s Meddelande om rekommendation nr 21/1965 angående samordning av socialhjälpslagstiftningen
- *22/1965 s Meddelande om rekommendation nr 22/1965 angående nordisk giltighet för recept
- 32/1965/s Meddelande om rekommendation nr 32/1965 angående likartad medicinalstatistik
- 2/1966/s Meddelanden om rekommendation nr 2/1966 angående forskning och utbildning på vattenvårdens område
- *11/1966 s Meddelande om rekommendation nr 11/1966 angående ambulanstjänst inom Nordkalotten
- 12/1966/s Meddelande om rekommendation nr 12/1966 angående utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolan
- 14/1966/s Meddelande om rekommendation nr 14/1966 angående samarbete på lokaliseringpolitikens område
- *16/1966/s Meddelande om rekommendation nr 16/1966 angående nordiskt sjukhusfysikersarbete
- *21/1966/s Meddelanden om rekommendation nr 21/1966 angående specialistkompetens för läkare
- 25/1966/s Meddelande om rekommendation nr 25/1966 angående gemensam arbetsmarknad för farmaceuter
- 3/1967/s Meddelande om rekommendation nr 3/1967 angående förenhetligande av bestämmelserna om de ungas användande i arbete
- 4/1967/s Meddelande om rekommendation nr 4/1967 angående utvidgat samarbete på arbetarskyddets område
- *5/1967 s Meddelande om rekommendation nr 5/1967 angående forskning om ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk m. m.
- 8/1967/s Meddelande om rekommendation nr 8/1967 angående nordisk minimistandard rörande sociala förmåner
- *9/1967/s Meddelande om rekommendation nr 9/1967 angående komplettering av 1955 års konvention om social trygghet
- *10/1967/s Meddelande om rekommendation nr 10/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen om pensionsförsäkring
- *11/1967/s Meddelande om rekommendation nr 11/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen om sjukförsäkring
- *17/1967/s Meddelanden om rekommendation nr 17/1967 angående befrielse för handikappade av tull m. m. vid motorfordonsköp
- *19/1967/s Meddelande om rekommendation nr 19/1967 angående högre utbildning av sjuksköterskor
- *7/1968 s Meddelanden om rekommendation nr 7/1968 angående nordisk yrkesklassificering

- *8/1968/s Meddelanden om rekommendation nr 8/1968 angående utbyte av förvaltningstjänstemän
 16/1968/s Meddelande om rekommendation nr 16/1968 angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen

Trafikutskottet

A. Medlemsförslag

- A 2/t Medlemsförslag om gemensam nordisk transportpolitik
 A 2 Ä/t Ändringsförslag om riktlinjer för nordisk transportpolitik
 A 124/t Medlemsförslag om utgående passkontroll i Skandinavien
 *A 133/t Medlemsförslag om inrikesflygets problem
 A 138/t Medlemsförslag om tullbehandlingen av postpaket
 A 168/t Medlemsförslag om fri gränspassage
 A 176/t Medlemsförslag om utbyggnad av Europaväg 18
 A 176 Ä1/t Ändringsförslag om utbyggnad av riksväg 61/2 Arvika—Kongsvinger
 A 176 Ä2/t Ändringsförslag om förbättrade vägförbindelser Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger
 A 206/t Medlemsförslag om finansiering och administrering av en broförbindelse över Öresund
 *A 208/t Medlemsförslag om nordiskt samarbete på rymdområdet
 A 223/t Medlemsförslag om samarbete rörande särskilda sjövägsregler för stora fartyg, särskilt oljetankers, och bekämpning av oljeföroreningar i de nordiska farvattnen
 A 231 T/t Tilläggsförslag om fattande av beslut i Öresundsfrågorna
 A 232 T/t Tilläggsförslag om vägförbindelse mellan Sevettjärvi och riksväg 50 i Neiden

D 1969. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer

- 4/1963/t Meddelanden om rekommendation nr 4/1963 angående vägförbindelse mellan Sevettjärvi och riksväg nr 50 i Neiden
 *29/1963/t Meddelanden om rekommendation nr 29/1963 angående underlättande av gränsformaliteter för nordisk flygtrafik
 *8/1965/t Meddelanden om rekommendation nr 8/1965 angående nordisk giltighet för körkort
 *10/1966/t Meddelanden om rekommendation nr 10/1966 angående norsk-svenska mellanriksvägar
 23/1966/t Meddelande om rekommendation nr 23/1966 angående resandes rätt till tullfri varuinförsel
 24/1966/t Meddelande om rekommendation nr 24/1966 angående enhetliga bestämmelser för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak
 *1/1967/t Meddelanden om rekommendation nr 1/1967 angående gemensamma riktlinjer för nordisk transportpolitik
 *25/1967/t Meddelanden om rekommendation nr 25/1967 angående gemensam politik beträffande charterflyg
 *29/1967/t Meddelanden om rekommendation nr 29/1967 angående Europavägförbindelse mellan Finland och Sverige
 30/1967/t Meddelanden om rekommendation nr 30/1967 angående utsträckt giltighet för rabatterade järnvägsbiljetter
 9/1968/t Meddelande om rekommendation nr 9/1968 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim

- 10/1968/t Meddelande om rekommendation nr 10/1968 angående flygförbindelse Östersund—Trondheim
- *12/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 12/1968 angående posttaxor m. m.
- 20/1968/t Meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel
- 22/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 22/1968 angående storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund
- *25/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 25/1968 angående samarbete vid anskaffande av järnvägsvagnar
- *26/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 26/1968 angående fritidsfiske
- *27/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 27/1968 angående gemensam trafiklagstiftning
- *35/1968/t Meddelanden om rekommendation nr 35/1968 angående gemensam resebyrålagstiftning

Ekonomiska utskottet

A. Medlemsförslag

- A 44/e Medlemsförslag om rättslig likställighet för nordiska medborgare i fråga om yrkesfiske
- A 51/e Medlemsförslag om gemensam jordbrukspolitik
- A 55/e Medlemsförslag om likartad nordisk näringslagstiftning
- A 79/e Medlemsförslag om organisationen av nordiskt handelspolitiskt samarbete
- A 80/e Medlemsförslag om harmonisering av de yttre tullarna
- A 196/e Medlemsförslag om nordiskt samarbete för genomförande av FN-lagstiftning
- *A 209/e Medlemsförslag om avskaffande av vissa slag av indirekta handelshinder inom Norden
- A 213/e Medlemsförslag om upprättande av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning
- A 217/e Medlemsförslag om ett gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ
- *A 221/e Medlemsförslag om förenhetligande av handelsdokument m. m.
- *A 230/e Medlemsförslag om forskningsinstitut för framtidsfrågor
- A 233 T/e Tilläggsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete
- A 233 TÄ/e¹ Ändringsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete
- A 234 T/e Tilläggsförslag om nordiskt varudeklarationssamarbete

C 1969. Berättelser

- *4/e Berättelse från det tulladministrativa rådet
- 5/e Berättelse från Nordiska ministerkommittén för nordiskt ekonomiskt samarbete
- 8/e Berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor
- *11/e Berättelse från Nordiska kontaktorganet för jordbruksspörsmål
- *12/e Berättelse från Nordiska kontaktorganet för fiskerispörsmål
- 18/e Berättelse från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna
- 19/e Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning

¹ Väckt vid sessionen.

D 1969. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer

- *22/1958/e Meddelanden om rekommendation nr 22/1958 angående utvidgat samarbete vid utnyttjande av vattenkrafttillgångarna
- *2/1963/e Meddelanden om rekommendation nr 2/1963 angående samordning av kontrollbestämmelser rörande elmateriel
- *26/1964/e Meddelanden om rekommendation nr 26/1964 angående harmonisering av bolagsbeskattningen
- *28/1964/e Meddelanden om rekommendation nr 28/1964 angående harmonisering av vissa skatter och avgifter
- *19/1966/e Meddelanden om rekommendation nr 19/1966 angående samarbete om skogstekniskt utvecklingsarbete
- 26/1966/e Meddelande om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete
- 31/1966/e Meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergins område
- 6/1967/e Meddelande om rekommendation nr 6/1967 angående kontrollstämpling av ädelmetallarbeten
- 16/1967/e Meddelanden om rekommendation nr 16/1967 angående nordiskt fredskårssamarbete
- *21/1967/e Meddelanden om rekommendation nr 21/1967 angående samarbete beträffande beskattningens utformning
- 23/1967/e Meddelande om rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen
- 24/1967/e Meddelande om rekommendation nr 24/1967 angående vidgat nordiskt konsulärt samarbete
- 31/1967/e Meddelande om rekommendation nr 31/1967 angående samarbete om varudeklarationer
- 11/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 11/1968 angående statistiskt samarbete
- *14/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 14/1968 angående skattevetenskapligt samarbete
- *15/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 15/1968 angående nordisk integrationsforskning
- 21/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete
- 23/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering
- *24/1968/e Meddelanden om rekommendation nr 24/1968 angående samarbete beträffande beskattningens utformning

Översikt över sessionen

Rådets plenarmöten hölls i första kammarens plenisal i riksdagshuset. Platsfördelningen i salen framgår av planen sist i bandet. För utskottens, delegationernas och presidiets sammanträden, för sekretariatens och presens arbete m. m. disponerades olika lokaler i samma byggnad.

Plenarmöten

Lördagen den 1 mars kl. 11.00—11.52 och 15.00—18.25
 Söndagen den 2 mars kl. 13.00—17.23
 Måndagen den 3 mars kl. 15.00—17.12
 Tisdagen den 4 mars kl. 15.10—18.35
 Onsdagen den 5 mars kl. 10.00—13.16 och 15.00—18.19
 Torsdagen den 6 mars kl. 09.00—10.12

Utskottsmöten

Juridiska utskottet

Lördagen den 1 mars kl. 12.00—12.10
 Måndagen den 3 mars kl. 10.00—11.15
 Tisdagen den 4 mars kl. 10.00—10.50
 Onsdagen den 5 mars kl. 09.30—09.45

Kulturutskottet

Lördagen den 1 mars kl. 12.00—12.10
 Måndagen den 3 mars kl. 09.45—11.20
 Tisdagen den 4 mars kl. 10.10—11.20
 Onsdagen den 5 mars kl. 09.15—09.40

Socialpolitiska utskottet

Lördagen den 1 mars kl. 12.00—12.15
 Måndagen den 3 mars kl. 09.30—11.45
 Tisdagen den 4 mars kl. 10.00—11.55
 Onsdagen den 5 mars kl. 09.30—10.10

Trafikutskottet

Lördagen den 1 mars kl. 11.55—12.12
 Måndagen den 3 mars kl. 09.30—12.30

Tisdagen den 4 mars kl. 09.30—12.45

Onsdagen den 5 mars kl. 09.30—10.20

Ekonomiska utskottet

Lördagen den 1 mars kl. 12.00—12.25

Måndagen den 3 mars kl. 10.00—12.00

Tisdagen den 4 mars kl. 11.00—11.50

Särskilda arrangemang

- Lördagen den 1 mars: Lunch i riksdagshusets sammanbindningsbana (värd: riksdagen)
Supé (värdar Danmarks, Finlands, Islands och Norges ambassader)
- Söndagen den 2 mars: Föreställning på Operan: Hoffmanns äventyr av Offenbach
Mottagning i utrikesdepartementets representationsvåning (värd: Nordiska rådets svenska delegation)
- Måndagen den 3 mars: Mottagning på Stadshuset för utdelande av Nordiska rådets litteraturpris (värd: Stockholms stad)
- Tisdagen den 4 mars: Kvällen reserverad för sammankomster i riksdagspartiernas regi
- Onsdagen den 5 mars: Middag på Nordiska museet (värd: Sveriges regering)

PROTOKOLL

Protokoll

1:a mötet (1:a avd.)

Lördagen den 1 mars 1969 kl. 11.00

Presidenter: Svenn Stray (1—3) och Leif Cassel (4—13)

Dagordning

1. Öppningsanförande av presidenten Svenn Stray

2. Namnupprop: godkännande av medlemslista

3. Val av presidium

4. Anförande av den nyvalde presidenten

5. Spörsmål, huruvida tillåtelse må meddelas att till behandling upptaga saker, trots att tillhörande handlingar utsänts senare än tre veckor före sessionen

6. Fastställande av saklista

7. Tillsättande av utskott

8. Fördelning av medlemmar å de ordinarie utskotten

9. Val av särskilt utskott för behandling av berättelsen om Nordiska kulturfonden

10. Val av redaktionskommitté för »Nordisk Kontakt»

11. Val av revisorer för »Nordisk Kontakt»

12. Val av revisorer för Nordiska kulturfonden 1969—1970

13. Bemyndigande för utskottet att lägga sådana meddelanden och berättelser till handlingarna, vilka ej upptagits på saklistan för sessionen m. m.

14. Dokument 1 Rapport från Nordiska rådets presidium och Dokument 3 Rapport om nordiskt samarbete under år 1968 (generaldebatten)

1

Öppningsanförande av presidenten

Presidenten: Errede rådsmedlemmer. Mine damer og herrer.

Siden Nordisk Råd sist var forsamlet, har to av våre kolleger og venner, Julius Bomholt og Olavi Lahtela, gått bort.

Julius Bomholt forlot ved valget i fjor Danmarks Folketing, som han uten avbrytelse hadde vært medlem av gjennom 39 år. Samtidig uttrådte han da også av Nordisk Råd. I sitt hjemlands politiske liv nådde Bomholt de høyeste poster. To ganger var han Folketingets formann, i tillegg var han i andre perioder undervisningsminister, sosialminister og Danmarks første minister for kulturelle anliggender. I denne mangesidige gjerning var det særlig kulturoppgavene som lå ham mest på sinne. Også i sin private virksomhet var han sterkt opptatt nettopp av de kulturelle oppgaver — som folkehøyskoleforstander, som litteraturkritiker og i sine senere år og-

så som forfatter til biografiske verk og til en rekke romaner.

I Nordisk Råds arbeid deltok Julius Bomholt først som valgt medlem, senere som regjeringsrepresentant og til sist igjen som valgt medlem. Hans seivskrevne plass var i kulturutvalget, hvor han gjorde seg sterkt gjeldende ved sin sakkunnskap og sin tro på den musiske dannelsens verdi. Det var ham en særlig glede å kunne avslutte sin offentlige nordiske gjerning som den første formann for Nordisk kulturfond. Kun få dager etter hans funksjonsperiodes utløp avgikk han plutselig ved døden etter en kortvarig sykdom.

Like før jul døde Olavi Lahtela, en av Nord-Finlands fremste representanter i den finske Riksdag, bare 53 år gammel. Hans helse hadde vært vaklende, men han ville tross det fullføre sin riksdagsgjerning. Olavi Lahtela var en aktiv — ja, ofte også en stridbar — talsmann for sin landsdels, for Nord-Finlands særskilte problemer, men han var også livlig interessert i rikspolitik i videste mening — herunder også innbefattet alt som angår internasjonal politikk. Det nordiske samarbeidet hadde en varm venn i Olavi Lahtela, som i egenkap av tidligere kommunikasjonsminister gjorde sin største innsats i Rådet i trafikkutvalget. Helt naturlig kom han også i Nordisk Råd til å fremstå som en aktiv talsmann for de vei- og trafikkspørsmål som gjelder Nordkalotten, hvor han hadde vært en av dem som tok disse saker opp og hvor han senere kjempet aktivt for dem. Olavi Lahtela var en markert profil i vår krets. Det som kjennetegnet ham var vennlighet, som av og til også var kombinert med noe skarp, men alltid klok, humor.

Nordisk Råd vil hedre minnet til Julius Bomholt og Olavi Lahtela.

På vegne av Nordisk Råd føler vi først og fremst trang til å si takk til den svenske Riksdag, som har stilt sin riksdagsbygning til disposisjon for Rådets sesjon denne gang. Sverige har

nettopp besluttet å gjennomføre en riksdagsreform, og jeg føler meg forvisset om at jeg har alle mine nordiske kolleger med meg når jeg uttrykker ønsket om at den forfatningsreform som Sverige nå har besluttet, må bli til hell og fremgang for Sveriges folk. Litt vemod er imidlertid blandet inn i bildet idet det, så vidt jeg forstår, betyr at dette blir siste gang Nordisk Råd kan samles til møte i denne bygning — iallfall med den skikkelse og det utseende som den har i dag, og som vi nå gjennom mange år har vennet oss til og lært å sette pris på.

Det er Nordisk Råds 17. sesjon som åpnes i dag. Samarbeidet på det parlamentariske plan i Norden begynner således virkelig å få tradisjoner bak seg, og Rådets virksomhet har forlengst fått en fremtredende plass i det politiske bilde i våre land.

For denne sesjon står en rekke saker på dagsordenen, og i hvert fall for et flertall av disse sakers vedkommende gjelder det at de har krav på stor interesse og oppmerksomhet. Likevel er det vel slik at hovedinteressen denne gang samler seg om den videre utbygging av det økonomiske og næringsmessige samarbeid. Dette spørsmål ble med fornyet styrke reist under Rådets møte i Oslo for et år siden, og har som kjent siden vært gjenstand for omfattende utredninger.

Dette utredningsarbeid nærmer seg nå sin avslutning, og forhandlingene regjeringene imellom med basis i disse utredninger vil nå etter hvert for alvor komme i gang. Man kan antageligvis regne med at bort imot juletider vil man så noenlunde ha oversikt over hvilke nye områder det vil være mulig å ta med i et organisert nordisk samarbeid.

Det klages ofte over at dette arbeidet går for sent. Hva man trenger, sies det, er politisk vilje og handlekraft. Dette syn vil sikkert ha mange talsmenn under Rådets møte i de dager vi har foran oss. Personlig er jeg ikke av den oppfatning at saken er tjent med å bli forsert frem. Embetsmannsrapporten bærer

tydelig vitnesbyrd om — noe man i og for seg kanskje var klar over også tidligere — at for betydelige sektorers vedkommende, som jordbruk, toll- og etableringsrett, står de forskjellige lands synspunkter ganske langt fra hverandre. Grunnen til det er ikke manglende interesse for utvidet samarbeid, men avgjørende realiteter ved strukturen og betingelsene for store deler av næringslivet i våre land.

Man kan derfor vente både lange og hårde forhandlinger før man når frem til en løsning. Men det er etter min mening ikke noe dårlig tegn. Forhandlingene av denne art må være harde. Det er et bevis på at de er alvorlig ment, og at man har til hensikt å gjennomføre det man ved forhandlingene blir enige om, når forhandlingene er tilendebrakt.

Det er også av stor betydning at de forskjellige instanser og de forskjellige næringer i våre land som vil bli berørt av de avtaler og de ordninger man finner frem til, får anledning til å gjøre seg kjent med hva man forhandler om, får tilstrekkelig tid til å gi sin mening til kjenne, og ikke minst at de både mentalt og praktisk får den nødvendige tid til å innstille seg på og tilpasse seg til det som etter hvert skal gjennomføres. Bare dersom de skritt på det videre samarbeids vei som blir tatt, er så vel gjennomtenkt at de enten straks eller i det minste etter hvert vinner allmenn tilslutning i alle våre land, vil det vi gjør, fremme Nordens sak sett i lengre perspektiv.

Noen vil nok beklage at vi ikke til denne sesjon har fått et forhandlingsresultat fra regjeringene, som Rådet kunne ta stilling til. Men i den forbindelse skal man imidlertid ikke glemme at dersom det hadde vært tilfelle, ville Rådet neppe ha kunnet gjøre noe annet enn å gi sin tilslutning til det som regjeringene hadde kommet frem til. Og hadde man besluttet seg for ikke å gjøre det, ville det likevel neppe ha forandret noe på saken.

Nordisk Råd er en rådgivende instans, og nå er Rådet i den situasjon at

hvert enkelt rådsmedlem som måtte ønske det, og Rådet som sådant på grunnlag av de kjensgjerninger og den problematikk som er fremlagt for oss i embetsmannsrapporten, har adgang til å gi uttrykk for sitt nyanserte syn på saken, og derigjennom å yte et bidrag til den endelige løsning av den, eller — om det ikke skulle være mulig — i det minste å være med på å skape en god atmosfære for de videre forhandlinger. Det er grunn til å påpeke at i den fase av samarbeidet som vi nå befinner oss i, er det ikke de store deklarasjoner eller de sterke ord som kan bringe oss videre. Det som nå behøves, er konkrete anvisninger og idéer om hvordan de vanskeligheter man står overfor, i praksis kan overvinnes. De som kan yte et bidrag på den måten, vil ha gjort de nordiske land og Nordens sak en stor tjeneste.

Under vårt videre arbeid med saken må vi heller ikke glemme at Norden er noe mer enn Öresund-regionen, noe mer enn Mälaren-området, noe mer enn kyststrekningen Oslo—Göteborg. Om vi ser på et kart, og tar Norden fra den danske grense i sør og til det nordligste punkt i Norge og dreier det sørover, vil vi komme til et sted midt i Saharas ørken. Det illustrerer for oss både hvilke oppgaver og hvilke problemer vi står overfor. Betydelige deler av så vel Finland og Sverige som Norge ligger endog nord for polarsirkelen. Vi må innrette oss slik at det er mulig å opprettholde bosettingen i hele dette veldige området. Og økt samarbeid i Norden må bety økt felles ansvar for nettopp denne oppgaven.

Det tjener heller ikke noen hensikt å skjule at våre lands forskjellige sikkerhetspolitiske og utenrikspolitiske orientering er en kompliserende faktor ved samarbeidets utforming. Denne forskjell i politikk er ikke noen blott og bar tilfeldighet, men gjenspeiler realiteter for våre respektive land som fortsatt vil være til stede i den fremtid som vi kan overskue. Samarbeidet i Norden har i hele etterkrigstiden kunnet vokse

frem på tross av denne forskjell i sikkerhetspolitisk og utenrikspolitisk orientering. Det er om å gjøre at vi, når det gjelder det utvidede samarbeid som ligger foran oss, finner frem til løsninger som gjør dette samarbeid mulig uten at det nødvendiggjør noen endret holdning i de enkelte lands utenrikspolitiske orientering. Intet av våre land har noen planer eller noe ønske om å forandre sin sikkerhetspolitikk eller sin utenrikspolitikk, og det er av stor betydning at dette forhold blir slått fast så klart og tydelig at noen misforståelse på dette punkt ikke oppstår, verken i øst eller i vest.

Vårt økonomiske samarbeid må derfor bygges opp pragmatisk og med en stor grad av fleksibilitet. Dette stiller store krav både til lojalitet og til godvilje fra de samarbeidende lands side. Noen vil kanskje mene at kravene blir for store, og at det derfor ikke vil være mulig å nå så langt som man har tenkt seg. Men for våre nordiske land, med den lange tradisjon i samarbeid som vi har bak oss, med vårt sterkt beslektede kulturgrunnlag og ikke minst med en meget langt utviklet kontakt på alle plan vare folk imellom, skal det vise seg mulig.

Med disse ord og med denne forhåpning har jeg den ære å erklære Nordisk Råds 17. sesjon for åpnet.

2

Namnupprop: godkännande av medlemslista

Namnupprop företogs enligt följande medlemslista, upprättad enligt § 6 arbetsordningen:

Regeringsrepresentanter

Alenius, Ele, Finland
Aspling, Sven, Sverige¹
Baunsgaard, Hilmar, Danmark
Benediktsson, Bjarni, Island
Bengtsson, Ingemund, Sverige
Bondevik, Kjell, Norge

¹ *Ej närvarande vid uppropet.*

Borten, Per, Norge
Erlander, Tage, Sverige
Guldberg, Ove, Danmark¹
Hartling, Poul, Danmark
Holmqvist, Erik, Sverige
Jönsson, Emil, Island
Karjalainen, Ahti, Finland¹
Kling, Herman, Sverige¹
Koivisto, Mauno, Finland
Kyllingmark, Håkon, Norge¹
Lange, Gunnar, Sverige
Larsen, Helge, Danmark
Larsen, Peter, Danmark¹
Leskinen, Väinö, Finland¹
Linnamo, Jussi, Finland¹
Lundkvist, Svante, Sverige
Lyng, John, Norge
Lyngstad, Bjarne, Norge¹
Miettunen, Martti, Finland¹
Moberg, Sven, Sverige¹
Moxnes, Einar, Norge
Myrvoll, Ole, Norge
Nilsson, Torsten, Sverige
Nyboe Andersen, P., Danmark
Palme, Olof, Sverige¹
Rostoft, Sverre Walter, Norge
Seip, Helge, Norge¹
Simonen, Aarre, Finland¹
Sträng, Gunnar, Sverige
Teir, Grels, Finland
Tiekso, Anna-Liisa, Finland¹
Thestrup, Knud, Danmark
Thomsen, Knud, Danmark
Virolainen, Johannes, Finland¹
Wickman, Krister, Sverige¹
Willoch, Kåre, Norge
Aarvik, Egil, Norge¹

Valda medlemmar

Adamsson, Erik, Sverige
Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christensen, Henry, Danmark
Christiansen, Ragnar, Norge

Damsgaard, Kresten, Danmark
 Dinesen, Erling, Danmark
 Ehrnrooth, Georg, Finland
 Eriksen, Niels, Danmark¹
 Geijer, Arne, Sverige
 Guðjónsson, Karl, Island
 Haugaard, Svend, Danmark
 af Heurlin, Kaarlo, Finland
 Holmberg, Yngve, Sverige
 Honkonen, Kuuno, Finland¹
 Hordvik, Olav, Norge
 Horn, Svend, Danmark
 Ingimundarson, Sigurður, Island
 Jacobsen, Nils, Norge
 Jensen, Jørgen, Danmark
 Johannessen, Martha, Norge
 Jóhannesson, Ólafur, Island
 Johansson, Tage, Sverige
 Johnsen, Håkon, Norge
 Junnila, Tuure, Finland
 Kock, Osmo, Finland
 Korvald, Lars, Norge
 Krag, Jens Otto, Danmark
 Laaksonen, Mikko, Finland
 Larsen, Aksel, Danmark
 Larsson, Lars, Sverige
 Leirfall, Jon, Norge
 Leiro, Lars, Norge
 Leivo-Larsson, Tyne, Finland
 Løbak, Harald, Norge
 Mathiesen, Matthias, A., Island
 Mellqvist, Sven, Sverige
 Mundebo, Ingemar, Sverige
 Møller, Gerda, Danmark
 Møller Warmedal, Johan, Norge
 Nielsen, K. Axel, Danmark
 Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
 Ohlin, Bertil, Sverige
 Ranmark, Dagmar, Sverige
 Rihtniemi, Juha, Finland
 Rognerud, Berte, Norge
 Røiseland, Bent, Norge
 Saalasti, Kerttu, Finland¹
 Šalo, Tuure, Finland
 Salvesen, Salve, Norge
 Samuelsen, Harald, Norge
 Savela, Veikko, Finland
 Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
 Sillanen, Sylvi, Finland
 Sirén, Eino, Finland
 Skoglund, Gösta, Sverige

Skytte, Karl, Danmark
 Stray, Sverre, Norge
 Sukselainen, V. J., Finland
 Sundin, Sven, Sverige
 Tenhiälä, Juho, Finland
 Toft, H. C., Danmark

Medlemslistan godkändes i enlighet härmed.

3

Val av presidium

Arbetsutskottet hade föreslagit, att till president skulle väljas Leif Cassel, Sverige, och till vice presidenter Jens Otto Krag, Danmark, Eino Sirén, Finland, Sigurður Bjarnason, Island, och Trygve Bratteli, Norge.

Arbetsutskottets förslag bifölls.

Cassel övertog därefter ledningen av förhandlingarna.

4

Anförande av den nyvalde presidenten

Presidenten: Ärade församling! Det är i en känsla av ödmjukhet som jag mottager det förtroende som valet av mig till rådets president för det år som ligger framför oss synes innebära. Liksom den nyvalde och de omvalda vicepresidenterna uttrycker jag ett tack för att ni velat lita på oss. Vår beslutsamhet att tillsammans söka göra en insats för befrämjande av Nordens gemensamma sak kan ni vara förvissade om.

Det nordiska samarbetet är i långa stycken ett verk som lättast och bäst beskrivs på normalprosa. Det är ett vardagens id, när nästan omärkliga steg tas dag för dag till ett närmande mellan de fem länderna och ett utsuddande av gränserna dem emellan. Detta tålmodiga arbete rymmer föga av dramatik och skänker ringa glans men är icke förty av avgörande betydelse. Det bedrivs ingalunda exklusivt inom Nordiska rådet. Varje förening, varje bransch-

¹ Ej närvarande vid uppropet.

organisation, varje industrisammanslutning har i dag sina egna nordiska kontakter. Ämbetsmännen inom Norden räcker varandra handen över gränserna. Det kommer knappast något nytt till utan kontakter mellan de nordiska kamraterna. Detta vardagsarbete har i hög grad satt sin prägel på Nordiska rådets sessioner, där smått och stort blandas med vartannat och där en svåröverskådlig mängd av helt olika ting trängs på dagordningarna.

Men, ärade församling, av och till i det nordiska samarbetets historia blixtrar det till och inträder skeenden av dramatisk spänning. Vi kommer till ögonblick, då de ansvariga politikerna ställs inför avgöranden, ställs inför nödvändigheten att fatta beslut av enorm räckvidd och har skyldighet att ta på sig därmed förenat ansvar.

Låt oss gärna erkänna att vi har en serie misslyckanden bakom oss när det gäller de stora tingen. De motgångarna har lärt oss realism och eftertanke, men de inbjuder ingalunda till pessimism inför de stora problem som nu ligger framför oss. Vad vi har att göra är ingenting mindre än att på det ekonomiska planet bygga upp ett nytt rike med gemensam gräns utåt, men inga skiljelinjer mellan de fyra länderna. Nordiska rådet är ännu en ung gestalt, endast 17 år gammal. Unga människor brukar ha fantasi och möjlighet till ett visionärt seende. Sådant kan man ibland träffa på också hos gammalt folk. Jag minns hur jag som student kom vandrande en sen kväll i Jotunheimen och roddes över en tjärn av en gammal fiskare. Han pekade upp mot fjällklyftorna och sade: »Där uppe såg jag en gång 'ett glimrende slot' byggt av de underjordiske». Ärade församling! Ett sådant glimrende slot är det vår uppgift att nu börja bygga. Men vi är inga fantaster. Vi vet att sådant inte går av sig självt, vi vet att det fordrar vilja och kraft. Vi vet att man alltid måste börja mura underifrån och tålmodigt foga sten till sten.

Vi vet att svårigheterna är nästan

orimligt stora, men jag är personligen helt övertygad om att detta är den historiska uppgift som nu ligger framför Nordens folk och där det är vi som är församlade i denna sal som har att göra jobbet. Problemen måste lösas i en sådan anda av generositet att ingen känner sin rätt trädd förnär. De problem som finns — och jag förnekar inte ett ögonblick att de är högst påtagliga — skall icke betraktas som det enskilda deltagande landets problem utan som svårigheter som det nya riket skall ta på sig att lösa i gemenskap.

Nordiska rådets hela verksamhet genom åren har haft som mål att övervinna gränsernas åtskiljande inverkan. Våra nuvarande riksgränser är delvis geografiskt betingade men delvis också slumpens skördar, frukten av fältslag och andra historiska händelser. Erfarenheten visar, att det innanför varje nations gränser byggs upp regelsystem och grundas värderingar, som inte sällan bär tillfällighetens prägel men som växer sig fast och som stundom blir svåra hinder för ett närmare samarbete mellan folken. På ett och samma problem väljer man inom ett lands norinområde en lösning och inom ett annat lands en annan lösning. Sedan de olika systemen har fått tid att rota sig fast är det förenat med stora svårigheter att harmoniera de förenhetliga. Trögheten är stor. Därför bör man i alla våra länder eftersträva — i större utsträckning än vi hittills har gjort — att när det gäller de nya problemen söka redan från början lösa dem i gemenskap.

Självfallet är, såsom den avgående presidenten redan sagt, det ekonomiska samarbetet ett allt överskuggande spörsmål, men anknyttande till detta och på sitt sätt inom dess ram finns på sessionens dagordning en rad andra spörsmål av väsentlig betydelse för det nordiska samarbetets fortsatta utveckling. Öresundsproblematiken är ett gammalt tema; områdets växt har väsentlig betydelse inte bara för de två närmast berörda länderna utan för hela nord-

regionens möjligheter att göra sig gällande i större sammanhang, både europeiskt och globalt. Kravet på en gemensam nordisk transportpolitik kommer in i detta sammanhang.

På kulturens område är ett flertal centrala frågor uppe. Flera förslag sysslar med innehållet i skolundervisningen, där nya ämnen och nya frågeställningar, t. ex. trafikfostran och konstfostran, ställer krav. Forskningen har alltid varit ett centralt tema i nordiskt samarbete. Förslag härom finns också med på detta års saklista. Radio- och TV-spörsmålen återkommer också ganska naturligt i år. Etermedia är otvivelaktigt de hjälpmedel, som snabbast och enklast kan ömsesidigt förmedla upplysningar om våra länder och föra folk och språk närmare varandra. Icke oväsentliga spörsmål är också uppe inom den socialpolitiska sektorn, t. ex. frågor om tilläggs pensionering och om likartade regler för medicinsk verksamhet.

Till slut bör även u-landsproblemen nämnas. Här föreligger ett stort naturligt behov av effektivt nordiskt samarbete.

Listan kunde göras längre men jag har bara velat antyda några av de problem, som kommer att sysselsätta rådsmedlemmarna vid den just begynta sessionen.

När den dagen är inne, då den nordiska ekonomiska unionen blivit en verklighet, kommer en av Nordiska rådets centrala uppgifter vara att medverka i det fortsatta integrationsarbetet inte bara som kontrollerande och registrerande organ utan som förmedlare av initiativ, som ett pådrivande och ständigt otåligt nordiskt samvete.

På svenska delegationens vägnar önskar jag Er alla välkomna hit till Stockholm och Sveriges riksdagshus och till denna första kammare, som i mer än hundra år har spelat en förnämlig roll i den svenska statens demokratiska liv men som nu kommer att försvinna. En alldeles speciell hälsning vill jag rikta till våra förgrundsgestalter inom Nordiska rådet nämligen talmannen Karl

August Fagerholm och professor Nils Herlitz, båda tillhörande kretsen av Nordiska rådets upphovsmän.

Vi skulle i denna församling arbeta som i ett lufttomt rum och utan kraft, om vi inte till stöd för nordisk samverkan kunde bygga på en utbredd allmän opinion. En betydande hjälp i skapandet av denna har vi haft och har i föreningarna Norden. Vi hälsar därför med glädje dessa föreningars ordförande välkomna. Vad press, radio och TV betyder i detta sammanhang är nästan omöjligt att mäta och värdera. Vi gläder oss åt att ett större uppbåd än någonsin har samlats till detta möte. Jag hälsar de nordiska ambassadörerna, på vilkas skicklighet och mjuka handlag det ankommer att i det praktiska vardagslivet omsätta det nordiska samarbetets principer.

Det är med stolhet vi kan konstatera att det nordiska samarbetet är föremål även för internationell uppmärksamhet och att vi i vår krets har tillfälle att välkomna representanter för både OECD, EFTA och Benelux. — Je voudrais souhaiter la bienvenu très chaleureusement à nos collègues des pays de Benelux — la Belgique, les Pays Bas et le Luxembourg. Nous avons des problèmes similaires aux vôtres — la lutte entre la souveraineté nationale et la supranationalité, les tendances à la coopération contre les intérêts nationaux. Mais il y a aussi l'opposition entre le pragmatisme et la doctrine, chose que nous pouvons discuter longuement pendant votre séjour à Stockholm. Du côté nordique nous avons depuis longtemps regardé la coopération de Benelux avec admiration et l'avons citée en exemple. Votre coopération fut le premier pas vers une intégration européenne. Nous sommes vraiment très heureux de vous voir, chers messieurs, chez nous aujourd'hui.

En stor skara sakkunniga inom olika ämnesområden samlas alltid vid Nordiska rådets möten. Många av dem är kontaktmän för nordiskt samarbete inom skilda departement och ämbetsverk.

En ofantlig mängd arbete på det nordiska planet har vi dem att tacka för, och vi välkomnar dem hit.

För förnyelse och återväxt är det av avgörande betydelse att de nordiska idéerna även fångar ungdomen, och vi är därför lyckliga över att representanter för ungdomsförbunden runt om i Norden följer vårt arbete.

Med alldeles speciell värme vill jag till sist vända mig till de människor som skall gjuta innehåll i den kommande sessionens förhandlingar och beslut. Jag hälsar samtliga de regeringsledamöter välkomna, som har samlats till dessa överläggningar, och jag bjuder också ett varmt välkommen till alla här församlade ledamöter och suppleanter i Nordiska rådet. Vi har hårda arbetsdagar framför oss och spännande uppgifter att lösa. Jag uttalar den förhoppningen att dessa uppgifter kommer att lösas i sann nordisk anda.

Spörsmål, huruvida tillåtelse må meddelas att till behandling upptaga saker, trots att tillhörande handlingar utsänts senare än tre veckor före sessionen

Presidiet hade föreslagit, att tillåtelse måtte meddelas att till behandling upptaga saker, trots att tillhörande handlingar utsänts senare än tre veckor före sessionen.

Presidiets förslag bifölles.

6

Fastställande av saklista

Presidiet hade föreslagit, att å saklistan för sessionen skulle upptagas de saker, vilka icke utmärkts med asterisk i den utdelade förteckningen över i rådet anhängiga saker (*se s. 22—35*).

Saklista för sessionen fastställdes i enlighet med presidiets förslag.

7

Tillsättande av utskott

Arbetsutskottet hade föreslagit, att det skulle tillsättas ett juridiskt utskott, ett kulturutskott, ett socialpolitiskt utskott och ett trafikutskott, samtliga med ettvar 13 medlemmar, samt ett ekonomiskt utskott med 17 medlemmar.

Arbetsutskottets förslag bifölles.

8

Fördelning av medlemmar å de ordinarie utskotten

Arbetsutskottet hade föreslagit följande fördelning av rådets valda medlemmar på utskotten:

Juridiska utskottet:

Danmark:

Jørgen Jensen (KF)
K. Axel Nielsen (S)
Svend Haugaard (RV)

Finland:

Georg Ehnrooth (Sr)
Erkki Hara (KoK)
Osmo Kock (Skdl)

Island:

Matthias A. Mathiesen (Sj)

Norge:

Lars Leiro (Sp)
Johan Møller Warmedal (H)
Harald Samuelsen (A)

Sverige:

Jan-Ivan Nilsson (cp)
Sven Mellqvist (s)
Tage Johansson (s)

Kulturutskottet:

Danmark:

K. B. Andersen (S)
Jens Bilgrav-Nielsen (R)
Niels Eriksen (V)

Finland:

Georg Backlund (Skdl)
Kerttu Saalasti (K)
Sylvia Siltanen (Sd)

Island:

Ólafur Jóhannesson (F)

Norge:

Olav Hordvik (V)

Håkon Johnsen (A)

Berte Rognerud (H)

Sverige:

Ingrid Segerstedt Wiberg (fp)

Dagmar Ranmark (s)

Per Bergman (s)

Socialpolitiska utskottet:

Danmark:

Kaj Bundvad (S)

Gerda Møller (KF)

Erling Dinesen (S)

Finland:

Kaarlo af Heurlin (Sd)

Tyyne Leivo-Larsson (Tpsl)

Juho Tenhiälä (K)

Island:

Sigurður Bjarnason (Sj)

Norge:

Lars Korvald (Kf)

Harald Løbak (A)

Salve Salvesen (A)

Sverige:

Lars Larsson (s)

Sven Hammarberg (s)

Johannes Antonsson (cp)

Trafikutskottet:

Danmark:

Kresten Damsgaard (V)

Svend Horn (S)

Aksel Larsen (SF)

Finland:

Mikko Laaksonen (Sd)

Tuure Salo (Lib)

Veikko Savela (K)

Island:

Karl Guðjónsson (Ab)

Norge:

Nils Jacobsen (A)

Martha Johannessen (A)

Jon Leirfall (Sp)

Sverige:

Leif Cassel (m)

Birger Lundström (fp)

Gösta Skoglund (s)

Ekonomiska utskottet:

Danmark:

Henry Christensen (V)

J. O. Krag (S)

Karl Skytte (RV)

H. C. Toft (KF)

Finland:

Kuuno Honkonen (Skdl)

Juha Rihtniemi (KoK)

Eino Sirén (Sd)

V. J. Sukselainen (K)

Island:

Sigurður Ingimundarson (A)

Norge:

Trygve Bratteli (A)

Ragnar Christiansen (A)

Bent Røiseland (V)

Svenn Stray (H)

Sverige:

Arne Geijer (s)

Yngve Holmberg (m)

Bertil Ohlin (fp)

Sven Sundin (cp)

Arbetsutskottens förslag bifölles.

9

Val av särskilt utskott för behandling av berättelsen om Nordiska kultur-fonden

Arbetsutskotten hade föreslagit att det skulle tillsättas ett särskilt utskott med fem medlemmar med uppgift att granska Nordiska kulturfondens berättelse och räkenskaper och med rätt att framlägga förslag direkt till rådet.

Presidenten: Enligt artikel 19 i överenskommelsen om Nordiska kultur-fonden skall beslut om godkännande av räkenskaperna för Nordiska kultur-fonden och om ansvarsfrihet för fondens styrelse träffas av Nordiska rådet. Rådets beslut

skall enligt arbetsordningen för Nordiska rådet förberedas av ett utskott. Då en stor del av kulturutskottets medlemmar tillika sitter i Nordiska kulturfondens styrelse och sålunda är jäviga och inte kan revidera sig själva, har arbetsutskotten beslutat föreslå Nordiska rådet att tillsätta ett sådant särskilt utskott med rätt att framlägga förslag direkt till Nordiska rådet och med uteslutande uppgift att granska kulturfondens berättelse och räkenskaper.

Arbetsutskotten har till medlemmar av ett sådant utskott föreslagit:

från Danmark: Niels Eriksen med Jens Bilgrav-Nielsen som suppleant,

från Finland: Sylvi Siltanen med Kerttu Saalasti som suppleant,

från Island: Ólafur Jóhannesson med Matthías Á. Mathiesen som suppleant,

från Norge: Olav Hordvik med Martha Johannessen som suppleant och

från Sverige: Per Bergman med Johannes Antonsson som suppleant.

Arbetsutskottens förslag bifölles.

10

Val av medlemmar i Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt»

Arbetsutskotten hade till medlemmar i Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt» föreslagit

från Danmark K. B. Andersen och Henry Christensen,

från Finland Georg Backlund och V. J. Sukselainen,

från Island Sigurður Ingimundarson,

från Norge Håkon Johnsen och Berte Rognerud, och

från Sverige Sture Palm och Per-Olof Sundman.

Arbetsutskottens förslag bifölles.

11

Val av revisorer för »Nordisk Kontakt»

Arbetsutskotten hade till revisorer för »Nordisk Kontakt» föreslagit Rolf Eliasson, Sverige, och Sven Sundin, Sverige, samt till revisorssuppleant Sven Mellqvist, Sverige.

Arbetsutskottens förslag bifölles.

12

Val av revisorer för Nordiska kulturfonden för 1969—1970

Arbetsutskotten hade till revisorer för Nordiska kulturfonden för 1969—1970 föreslagit Svenn Stray, Norge, och riksrvisor Lars Breie, Norge.

Arbetsutskottens förslag bifölles.

13

Bemyndigande för utskotten att lägga sådana meddelanden och berättelser till handlingarna, vilka ej upptagits på saksaklistan m. m.

Presidiet hade föreslagit, att utskotten måtte få rådets bemyndigande att lägga till handlingarna de meddelanden och berättelser, som avgivits till sessionen men icke upptagits å saksaklistan och följaktligen utmärkts med asterisk i förteckningen över i rådet anhängiga saker eller som icke slutbehandlats vid sessionen.

Presidiets förslag bifölles.

Förhandlingarna avbröts kl. 11.52.

Protokoll

1:a mötet (2:a avd.)

Lördagen den 1 mars 1969 kl. 15.00

President: Eino Sirén

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00

i ekonomiska utskottet

förman: Arne Geijer, Sverige

vice förman: Bent Røiseland, Norge

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes, att Kaj Bundvad, Danmark, lämnat sessionen för eftermiddagen och morgondagen och då ersättes av Ivar Nørgaard, Danmark.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Meddelande

Det meddelades att utskotten konstituerat sig och att som förmän och vice förmän valts

i juridiska utskottet

förman: K. Axel Nielsen, Danmark

vice förman: Matthias Á. Mathiesen, Island

i kulturutskottet

förman: Ólafur Jóhannesson, Island

vice förman: K. B. Andersen, Danmark

i socialpolitiska utskottet

förman: Lars Korvald, Norge

vice förman: Kaarlo af Heurlin, Finland

i trafikutskottet

förman: Tuure Salo, Finland

vice förman: Birger Lundström, Sverige

14

Rapport från Nordiska rådets presidium (Dokument nr 1) och Rapport om nordiskt samarbete under år 1968 (Dokument nr 3)

Statsminister Erlander, Sverige: Herr president! Jag ber att å svenska regeringens vägnar få instämma i herr Casseles välkomsthälsning.

Det skulle vara en stor heder för vårt land om från denna Stockholms-session kunde utgå paroller som kan förvandla drömmarna och förhoppningarna om ett ökat ekonomiskt samarbete i Norden till en konkret verklighet. Vid Nordiska rådets session i Köpenhamn 1966 förordade den svenska regeringen att ett politiskt beslut skulle fattas och att ämbetsmannakommittén skulle få en bestämd målinriktning för sitt arbete. Så blev dock inte fallet, bl. a. beroende på att man från danskt håll fruktade att det danska jordbrukets intressen inte skulle vinna tillbörligt beaktande. Nordiska rådets rekommendation blev därför den gångna förtidigen urvattnad.

Sedan dess har emellertid frågan förts framåt. Den danska regeringen tog

förra våren ett initiativ, som lett till att statsministrarna tillsatt ett ämbetsmannautskott, som med stor energi och beslutsambet gett sig i kast med de många ganger besvärliga problemen.

Statsministrarna samt Nordiska rådets presidium och ekonomiska utskott har inte nöjt sig med att följa detta ämbetsmannaarbete. De har också lagt sig i det genom att ange vilka problem som i första hand måste lösas. I samband med detta har självfallet statsministrarna bildat sig en uppfattning om vilka möjligheter det finns att komma fram till positiva resultat. Denna konkretisering har hos mig skapat den bestämnda uppfattningen att samarbetsviljan hos de nordiska regeringarna är tillräckligt stark för att övervinna hindren.

Arbetet har hittills gått mycket snabbt. Enligt planerna skall ett färdigt förslag, bl. a. innefattande en fördragstext, föreligga den 15 juli i år.

Statsministrarna har varit angelägna om att genast tillhandahålla Nordiska rådet allt färdigt material. Det gäller ämbetsmannarapporten, en promemoria om situationen och den aktuella politiken inom jordbruket och fisket samt en promemoria om det nordiska produktionsarbetet. Samma principer kommer vi att följa i fortsättningen när det gäller redovisningen till Nordiska rådet. Vi har väl alla med jämna mellanrum kritiserat Nordiska rådets arbete. Rådet har ingen beslutande funktion. Detta innebär naturligtvis risker för en brist på konkretion.

Men, herr president, i dagens läge är det närmast en fördel att rådet är obundet av de besvärligheter som är förenade med ställningstaganden i detaljfrågor. Rådet har därför frihet att se in i framtiden och dra upp de stora riktlinjerna. Om vi är beslutna att göra det, kan årets session bli en vändpunkt. Jag vågar a alla statsministrarnas vägnar försäkra att alla de uppslag och impulser som kan komma fram vid våra överläggningar här blir av stor betydelse när statsministrarna skall ge

ämbetsmännen de slutgiltiga instruktionerna inför slutfasen av deras arbete.

Det må tillåtas mig en liten reflexion vid sidan om beträffande Nordiska rådets uppgifter med anledning av att jag i dagens nummer av Dagens Nyheter läste, att herr talmannen Cassel hade ansett att politikerna hade något av samma handlingskraft som »Hamlets valnads fader». Jag skall icke ge mig in på någon genealogisk diskussion med min lärde vän från Karlstad, men om det är Hamlets faders valnad som åsyftas vill jag påpeka att hans roll i Hamlet ingalunda är betydelselös. Det var han som höll samvetet vaket hos hovet och hos regeringen, och det var också han som gav uppslaget till hur gåtan skulle lösas och gav idén till lösningen. Det är ingen dålig uppgift för politikerna, om de arbetar som Hamlets faders valnad.

1960-talet har i praktiskt taget alla industriländer präglats av en oerhört snabb utveckling. Näringslivets expansionskraft är obruten, trots inträffade konjunkturedgångar. Stora sociala reformsystem har påbörjats, utvecklats och kompletterats. Anstormningen mot utbildningsanstalterna håller på att spränga dessa i dubbel bemärkelse.

Under de senaste tio åren har den totala produktionen i OECD-länderna ökat med i genomsnitt 55 procent. Det innebär att mängden varor och tjänster som ställs till människornas förfogande på endast ett decennium genomgått närmast en revolution.

Ännu påtagligare är ökningen av varuutbytet över gränserna. Under samma tidsperiod kan vi avläsa en genomsnittlig fördubbling av export- och importsiffrorna. Beroendet av att nyttja främmande länders kunskande, specialiteter och naturtillgångar växer i kapp med behovet att avsätta en allt större andel av den egna produktionen i dessa länder. Nödvändigheten att utveckla det bästa hos det egna landet bryter sig fram med obändig kraft.

Investeringarna för framtiden ligger

också högt liksom anslagen för forskning och teknisk utveckling. Dessa insatser skapar förutsättningar för att utvecklingen skall drivas vidare, kanske i ännu snabbare takt.

Nordamerikas förenta stater intar på flera nyckelområden en särställning. Vi har också i Europa fått kännning av den amerikanska expansionen framför allt genom företagsetableringar på kontinenten. Men det finns uppenbarligen också ett påtagligt intresse hos det amerikanska näringslivet för Norden. Norden är en köpkraftig marknad där det ställs höga krav. Under de sista åren har vi kunnat notera en rad samarbetsavtal och samgående med amerikanska företag som initiativtagare.

Detta är en uppfordran till oss. Vill vi själva forma vår framtid skall vi svara på utmaningen genom att spanna våra krafter och visa att också här finns möjligheter till en självständig ekonomisk dynamik. Sköter vi oss kan vi motse denna fredliga tävlan utan oro.

De nordiska länderna har hittills varit mycket framgångsrika. Vi är små länder som ligger något avsidet och vi har inga fördelar i vårt klimat. Ändå har vi en snabb ekonomisk expansion, hög levnadsstandard och en omfattande social trygghet.

En avgörande förutsättning har självfallet varit att vi drivit en politik som stimulerat ekonomiska framsteg och full sysselsättning. Men det har också varit av betydelse att vi varit öppna mot omvärlden och varit beredda att motta impulser utifrån. Vi har gått ut på världsmarknaden med våra produkter och därigenom skapat oss den stora marknaden. Så har vi kunnat utnyttja våra naturtillgångar. Samtidigt har en hård konkurrens hemma härdat näringslivet för världsmarknadens påfrestningar.

Vi skall inte förbise att vi haft hjälp av tullfriheten inom EFTA och därmed också inom Norden när det gäller industriprodukter.

Denna tullavveckling har naturligtvis i samtliga länder skapat övergångs-

problem, men det är inget tvivel att den hårdare konkurrensen varit stimulerande för näringslivet och verksamt bidragit till den ökade handeln mellan de nordiska länderna. De farhågor, som ju på sina håll restes, när EFTA-samarbetet inleddes, har inte besannats. Säkert finns det många som blir överraskade när de får höra att vi har tullfrihet inom Norden för industrivaror. Jag har mött åtskilliga som trott att vad vi syftar till är att skapa denna tullfrihet. Sådana missuppfattningar visar att vi politiker inte lyckats särskilt väl med uppgiften att klargöra vad vi sysslar med.

Men just de värdefulla erfarenheterna av EFTA-samarbetet gör det självklart att de nordiska länderna hyser en oro för den handelspolitiska splittningen i Europa. För fortsatt gynnsam ekonomisk tillväxt är det nödvändigt för våra länders näringsliv att få konkurrera på någorlunda lika villkor.

Handelshindren i Västeuropa kan inte få bli bestående. Men oklarheten och osäkerheten om det handelspolitiska samarbetet i framtiden kvarstår och synes växa. De senaste veckornas händelser och diskussion har gjort det än svårare att bedöma om, när eller hur några förändringar kan inträffa.

I det läget är det naturligt att de nordiska länderna söker sig samman. Det kan bli ett värdefullt stöd när det gäller att tillvarata nordiska intressen.

Erfarenheterna från Kennedy-ronden visar fördelarna av ett enat nordiskt uppträdande. Detta är ett gemensamt intresse för samtliga nordiska länder. Det förhållandet att varje land har vissa särintressen att bevaka är inte ett skäl mot utan ett skäl för en fortsatt ekonomisk integration och upprättandet av en tullunion.

Inom näringslivet i de nordiska länderna är man van vid konkurrens men denna konkurrens kommer att bli mycket hårdare. Den tekniska utvecklingen går snabbt. Produkter och produktionsmetoder blir snabbare omoderna. Vår ekonomi — vare sig det gäller industri,

jordbruk eller handel — präglas av stark föränderlighet. Vi har under de senaste åren upplevt strukturomvandlingen. Det ställs stora krav på samarbete och samordning av våra resurser om vi skall lyckas med att hävda vår ställning och trygga sysselsättningen i ett teknologiskt mycket avancerat 1970-tal.

En högaktuell faktor är forskningen. USA ger ut ungefär sex gånger så mycket på forskning som EEC-länderna trots att befolkningstalet är ungefär detsamma. Det ger den amerikanska industrin ett väldigt försteg framför allt på områden där förändringarna går snabbt.

Ett mått på vilken omfattning forskningen har är att det i USA varje år publiceras omkring 100 000 tekniska och naturvetenskapliga rapporter. Många av dessa innehåller väsentliga nyheter för produktionen. Det är självklart att under sådana förhållanden blir det amerikanska näringslivet präglad av dynamik.

Våra fem länder är alldeles för små att var för sig kunna bygga upp forskningsinstitutioner som när det gäller de ekonomiska eller de personella resurserna kan mäta sig med vad den stimulerande utvecklingen i Förenta staterna ger upphov till. Tillsammans kan vi säkerligen på vissa bestämda områden bli till en progressiv faktor. Jag tror därför inte att jag överskattar betydelsen av det industriella utvecklingsarbetet och det teknologiska industripolitiska samarbetet, om jag uppställer dessa som avgörande moment också i ett utbyggt nordiskt samarbete.

Detta bestyrks av den utredning om det nordiska produktionssamarbetet som utarbetats på statsministrarnas uppdrag. Det finns en tydlig tendens mot ett ökat företagssamarbete i Norden. Vi vill stödja en sådan utveckling. Ett betydelsefullt instrument för detta är den gemensamma tulltaxan. Vi syftar inte till att bygga höga tullmurar runt om Norden. Tvärtom är vår strävan att fortsätta en lågtullpolitik, av skäl som

jag redan anfört. Men det finns branscher av stor betydelse för Norden, som befinner sig i ett uppbyggnadsskede, medan man på samma områden vuxit sig stark och konkurrenskraftig i de stora industriländerna. Vad vi vill ha är ett tullskydd som överensstämmer med vad dessa konkurrentländer tillämpar. Självfallet bör därvid den nordiska tulltaxan utformas så att den balans som skapades i Kennedyronden upprätthålles.

En gemensam tulltaxa kan bli av stort värde som underlag för samarbetet på det industripolitiska området. Den ger de nordiska länderna möjlighet att smidigare och med större tyngd hävda sina intressen i handelspolitiska och andra internationella sammanhang.

Visst finns det övergångsproblem på industriområdet, men de besvärligaste gäller jordbruket och fisket. Det vore emellertid högst olyckligt om den uppfattningen bleve förhärskande, att de stora omställningar, som vi kommer att få uppleva i alla våra länder inom jordbruksnäringen, beror på det utvidgade nordiska samarbetet. I Sverige har vi redan nu en nedläggningstakt på ungefär 10 000 brukningsenheter per år, helt oberoende av det nordiska samarbetet.

Jordbrukets svårigheter sammanhänger med överskottsproblemen i hela Europa. Det vore att hänge sig åt en illusion om man tror att överskottsproduktionens problem kan lösas enbart i Norden.

Givetvis finns det hos den svenska regeringen, den svenska riksdagen och hela det svenska folket en uppriktig vilja att söka finna vägar så att vår kompletterande livsmedelsimport kommer från de nordiska länderna. Det jordbrukspolitiska program som beslöts 1967 syftar ju till en minskning av vår självförsörjningsgrad och betyder en mycket besvärlig omställningsprocedur. Men om vi lyckas realisera 1967 års program betyder det otvivelaktigt en ökad möjlighet att köpa från grannländerna. Med detta är inte något som

är av sådan storleksordning att det löser problem som har sammanhang med den europeiska jordbrukssituationen. Jag kan avslöja att huvudparten av statsministrarnas överläggningar i Helsingfors ägnades åt att finna lösningar på hur en kompletterande tillförsel av jordbruksprodukter skall ske. Långt svårare kommer det naturligtvis att bli när man kommer in på de långsiktiga jordbruksproblemen. Då kommer det att fordras mycken vilja att gå varandra till mötes, om vi över huvud taget skall kunna nå ett resultat.

Jag tror att denna vilja att gå varandra till mötes finns; jag har i alla fall mött den vid mina överläggningar med de nordiska regeringarna och i parlamenten. Det vore felaktigt att skyla över att här finns svårigheter. Enda sättet att bygga en varaktig lösning, sade presidenten nyss, är att man redovisar problemen och ger sig i kast med dem. Jag tror att det är viktigt att en sådan öppen redovisning sker, så att den offentliga debatten får material för en diskussion i frågan.

Statsministrarna har sedan mitten av januari varit intensivt sysselsatt med de nordiska ekonomiska frågorna. Det är självfallet att vi icke skulle ha ägnat så mycken tid åt detta arbete, om vi inte hade trott att det skulle gå att finna vägar som leder till ett fastare ekonomiskt samarbete i Norden.

Inför den debatt som jag talade om har vi haft mycken hjälp av pressen, radion och televisionen. Det beror inte på massmedia, om vi inte lyckas få fram en positiv debatt. Vi kan konstatera hurusom regeringarnas, oppositionsledarnas och de olika intressegruppernas uttalanden noga har återgivits. Det är bra, och det är en förutsättning för att debatten skall få det riktiga materialet.

Men avgörande för om vi skall lyckas eller ej är om det hos våra folk ur denna debatt växer fram en känsla av att samarbetssträvandena är meningsfyllda. Omställningar och förändringar skapar alltid i första hand oro bland

människorna. Vi måste göra klart för oss att dessa bekymmer finns, men att det också finns värden som är speciellt angelägna, vilket gör att vi får försöka övervinna omställningssvårigheterna och ge oss i kast med denna uppgift. Vi tror att ett vidgat nordiskt samarbete ökar förutsättningarna för snabba ekonomiska framsteg, för en säker och jämn sysselsättning och för en utbyggd social trygghet. Det är ingen tillfällighet att, därför att det förhåller sig så, den nordiska fackliga rörelsen så beslutsamt har tillstyrkt att samarbetssträvandena skall leda till resultat.

Herr president! Vi har en chans att föra dessa diskussioner och fatta de beslut som kan ha en avgörande betydelse för framtiden. Förväntningarna är på många håll stora, kritiken är på andra håll betydande, men det är på oss politiker det beror, om vi kan sovra både lovorden och kritiken så, att vi kan fatta beslut som kommer att ha en avgörande betydelse för vår framtid. Vi har chansen. Vi får se, om vi är vuxna att ta vara på den.

Meddelande

Det meddelades att Kuuno Honkonen, Finland, intagit sin plats i rådet.

Krag, Danmark: Det er uden store forventninger, Nordisk Råd i dag er stævnet til møde i Stockholm. I hvert fald uden håb om, at vi på denne session vil gøre nye fremskridt i retning af den økonomiske union, der nu så intensivt har været genstand for undersøgelser og forhandlinger i snart 12 måneder.

De samme regeringer, der vækkede vore forhåbninger ved at aftale et ekstraordinært møde med rådets præsidium og med rådets økonomiske udvalg i København i april i fjor.

De samme regeringer, der i København anspændte vore forventninger ved at vedtage et detaljeret arbejdsprogram for en ekspertgruppe og ved at for-

lange konkrete forslag til opgavernes løsning og ved at lægge en køreplan til rette, der pegede frem imod, at beslutninger kunne være truffet og lagt frem til behandling i dette nordiske råd.

De samme regeringer har lagt tingene sådan til rette, at de nu er udsat på ubestemt tid, idet »toget vel er sat på skinner», men sådan at der ingen køreplan findes efter 1. juli i år og ingen ny mødedato for statsministre og repræsentanter fra Nordisk Råd er aftalt, ja, sådan at statsministrene nu åbent taler om, at ingen beslutninger vil blive truffet før i 1970.

Jeg håber naturligvis, at vi har misforstået statsministrene, og at vi vil blive retledt om, at en køreplan vil foreligge for andet halvår 1969 med henblik på, at beslutninger på regeringsplan kan træffes allerede i år.

Hvorfor nu denne bekymring for tidspunkter?

Hvorfor ikke bare lade tingene udvikle sig i et langsomt tempo og i ro og mag afvente, at der med tiden kommer visse resultater?

Af flere grunde er det nødvendigt at erindre regeringerne om tidsfaktoren.

Erfaringerne fra tidligere nordiske forhandlinger taler for, at det er farligt at lade tiden gå, farligt at lade selve problemkomplekset køre frem og tilbage mellem minister møder og eksperter til stadig nye udredninger. Vi ved, at udredningerne efterhånden fortrinsvis vil beskæftige sig med vanskelighederne og får dem til at tage sig større og større ud, stadig mere enorme og mere uløselige. Imens mister sagen tidsmomenterne, dynamikken går tabt, den psykologiske indstilling for vidtgående nordiske løsninger, der i øjeblikket findes hos store dele af de nordiske folk, kan gå tabt — og tiden være forpasset.

Erfaringerne viser, at der let går en farlig form for nordisk prestige i hele sagen. Opinionen i hvert land for sig bliver i voksende grad indstillet på, at netop dette lands særlige forhold skal præge løsningen gennem en særlig hensyntagen, medens lysten til at gøre ind-

rømmelser over for forhandlingsparternes særlige vanskeligheder samtidig viser sig aftagende. Tiden vil, hvis den forløber på denne måde, ikke hjælpe til en løsning, men tværtimod gøre den vanskeligere. I stedet for at løse problemerne kan tiden låse dem fast.

Vi har før set eksempler på, at indrømmelser, som nordiske lande ikke ville gøre hinanden i en isoleret nordisk forhandling, blev givet hurtigt og let i en forhandling i en større europæisk sammenhæng.

Derfor skal tidsfaktoren agtes, og Nordisk Råds parlamentarikere må henstille til regeringerne at føre forhandlingsmønstret igennem med kraft og hurtighed og ikke miste dynamikken og psykologien, som regeringerne selv har medvirket til at skabe.

Også af en anden grund skal tidsfaktoren påagtes. Det er den tvungne europæiske forhandlingspause, der har aktualiseret de nye nordiske muligheder. Intet tyder på, at et bedre europæisk forhandlingsklima er på vej. De seneste begivenheder, der er udspillet mellem den franske og den britiske regering, viser, at der ikke er et europæisk tøjbrud på vej. Hvis nogen under disse begivenheder mellem London og Paris har lagt en fælde for en af de to regeringer, tør man roligt sige, at de begge er faldet i den.

Og de antydninger om midlertidige løsninger (handelsarrangementer) som foreslået af Tyskland og Frankrig, som vi drøftede på Nordisk Råd i Oslo i fjor, har siden vist sig intet at være værd.

Den europæiske pause vedvarer, og vi skal udnytte den til at skabe den højst mulige grad af nordisk økonomisk integration. Hermed vil det være os, der viser Europa vejen frem. Hermed vil vi styrke vor økonomi, gøre den beredt til senere at slutte sig til en bred europæisk løsning, og vi vil samtidig styrke vor fælles nordiske forhandlingsposition.

Thi vel vedvarer den europæiske pause, men den varer ikke evigt, og den

venter ikke på os. Også af den grund må vi opfordre regeringerne til at give agt på tidsfaktoren, til at fremskynde en principbeslutning.

Jeg har ikke med denne appel til regeringerne om større beslutsomhed villet sige, at de bekymringer, der rejser sig fra næringslivet, fra norsk landbrug eller fra dansk industri, ikke kræver en vis hensyntagen. Det gør de. Men jeg vil hævde, at intet taler for at problemerne bliver lettere at løse ved at gemmes. Måske tværtimod. Regeringerne må skære igennem de uløste problemer, f. eks. den fjerdedel af toldsatserne, der er uløste. Det er det, man har regeringer til.

Endelig må det være regeringernes og ministrenes, også handelsministrenes, opgave at fremhæve et helhedssyn og ikke at pukke på, at der skal være ligevægt mellem ofre og fordele for hver enkelt sektor i den nationale økonomi. Herved lægges der i realiteten gift for en løsning.

Videre må erhvervene selv kunne se en lille smule videre, end de gør ved at begrænse sig til statiske og kortsynede betragtningsmåder.

Hverken dansk eller norsk industri vil i 1970'erne og 1980'erne kunne hente fuld beskæftigelse og voksende levestandard hjem ved at fortsætte en produktion, der kun omfatter de samme produkter som i 1950'erne og 1960'erne. Det vil være nødvendigt at udvikle nye produktioner, ikke mindst på det kemiske og på det elektroniske område, og det vil forudsætte et økonomisk samarbejde om investeringer, forskning, uddannelse, handelspolitik.

Det må i denne forbindelse påpeges som en ejendommelighed, at Nordens eneste mulighed for at skabe et industrielt kraftcentrum af europæisk målestok, nemlig i Øresundsregionen, at denne mulighed holdes uden for de nordiske økonomiske forhandlinger.

Det er tidligere sket, at omverdenen har spillet afgørende ind på nordiske forhandlinger. Det skete i 1949 med forsvarsforhandlingerne og i 1950'erne

med toldforhandlingerne. Det kan ske igen.

Derfor må sikkerhedspolitikken klart holdes uden for den nordiske økonomiske union.

Derfor må vejen til et bredere europæisk samarbejde — herunder medlemskab af fællesmarkedet eller en form for associering til fællesmarkedet for de lande, der måtte ønske det — holdes åben. Vore valgmuligheder på dette punkt må ikke indskrænkes. Derfor skal vi også vogte på røster fra Øst — fra Sovjetunionen — der efter gammeldags kommunistisk sædvane ser med mistanke på ethvert samarbejde mellem ikke-kommunistiske regeringer.

Men jeg vil overlade det til Finlands repræsentanter her i Nordisk Råd selv at fortolke de sovjetiske reaktioner og eventuelt radgive os om, hvilke slutninger vi skal drage af dem.

Til slut et par ord om institutionerne i et nordisk økonomisk samarbejde.

Jeg tror aldrig, at fællesmarkedet var nået så langt i sin økonomiske integration, såfremt det ikke havde oprettet fælles organer, først og fremmest ministerrådet og EEC-kommissionen. Kommissionen har haft den opgave at drive på, når samarbejdet kom ind i et dødvande, og uden kommissionen havde f. eks. den fælles landbrugspolitik i EEC næppe set dagens lys.

Et udvidet nordisk samarbejde vil medføre et tilsvarende behov for nordiske institutioner. Det gælder både på ministerniveau og på embedsmandsniveau.

Men vi skal ikke kopiere EEC-organerne. F. eks. tror jeg ikke, at udviklingen hos os vil blive fremmet ved flertalsafgørelser. Vi skal derfor holde os til enstemmige beslutninger.

At vi har brug for et nordisk embedsmands- og ekspertorgan, der kan stille forslag om samarbejdets udformning i praksis og om nye fremskridt, er imidlertid utvivlsomt.

Nordisk Råd bør gøres til et integreret led i dette samarbejde. Det er i overensstemmelse med nordisk tanke-

gang at skabe en direkte parlamentarisk indflydelse.

Til allersidst — det nytter ikke, hvis man i det enkelte nordiske land hygger sig med håbet om, at det trods stordriftens fordele stadig vil være muligt at klare sig alene og isoleret. For det vil det ikke.

Det nytter heller ikke noget, at man skubber tanken om den nordiske økonomiske union til side med den begrundelse, at det jo er et større og bredere europæisk samarbejde vi vil. For den nordiske økonomiske union er netop et ønskeligt — ja, måske et nødvendigt — trappetrin på vejen til noget endnu større: Europa.

Handels- och industriminister Teir, Finland: Herr president! Den nordiska ämbetsmannakommitténs rapport om det utvidgade nordiska ekonomiska samarbetet är ett imponerande aktstycke. När man studerar dess innehåll finner man dock tydliga tecken på att det är en alldeles för kort tid som hittills stått till förfogande för utredningsarbetet i fråga om flera olika områden inom vårt näringsliv i Norden. Nästan på varje sida upprepas ämbetsmannakommitténs formulering att de öppna frågorna »bör utredas», i fråga om många spörsmål bör »uppgöras gemensamma utredningar», det bör tillsättas delegationer, arbetsgrupper, kommittéer o. s. v. Än så länge innehåller rapporten för få färdiga förslag till lösningar. En smula tillspetsat skulle man därför kanske kunna säga, att när det gäller de många sakfrågorna har man i rapporten nöjt sig med att endast kartlägga de mål som på dessa områden borde eftersträvas inom det ekonomiska samarbetet. Fördenskull äger enligt min uppfattning de institutionella förslag som rapporten innehåller en mycket stor praktisk betydelse. Effekten hos den organisation som skapas genom Nordek-avtalet kommer att avgöra, huruvida de föreslagna utredningarna skall kunna utföras inom rimlig tid och om de mål som planen uppställer skall kunna nås på den ekono-

miska integrationens väg.

Det är glädjande att konstatera, att ämbetsmannakommittén redan tycks ha hunnit sätta sig relativt grundligt in i de institutionella spörsmålen. De båda alternativ som ingår i rapporten visar åtminstone enligt mitt förmenande dessutom, att kommittén har varit tillräckligt fördomsfri och vidsynt i denna fråga. Ehuru det kanske ännu är för tidigt att bestämt ta ståndpunkt till detaljerna i organisationsförslaget, anser jag det klart att ett genomförande av Nordek-planen förutsätter skapande av sådana arbetsorgan som nämnts i ämbetsmannakommitténs rapport. Samarbetsorgan behövs, både på ministernivå och på ämbetsmannanivå. Likaså finner jag det klart att för varje grupp av ärenden bör inrättas ett permanent samarbetsorgan med uppgift att leda och samordna det utredningsarbete som i så många fall förutsattes i rapporten. När det ekonomiska samarbetet får fastare former än förut är det tydligt att ett samordiskt sekretariat behövs och att det bör få tillräckliga möjligheter att koordinera det arbete som utföres på olika omraden och inom olika kommittéer och organ. Härvid frågar man sig, hur de olika organen skall kunna arbeta effektivt, utan att arbetet koncentreras mera än hittills, och då uppstår frågan om det blir nödvändigt att uppföra ett gemensamt Nordens hus på en lämplig plats i Norden för att ta hand om hela administrationen i dess nuvarande form och likaså i en kommande form. För att näringslivet och dess organisationer skall kunna fås med i det vidgade nordiska samarbetet är det också nödvändigt att skapa ett sådant organ som avses i de båda alternativen, ett organ där näringslivet och dess organisationer är företrädna.

Ehuru jag i fråga om det nordiska ministerrådet och den permanenta ämbetsmannakommittén är beredd att understödja det förslag som inom ämbetsmannakommittén framförts av Finland, Norge och Sverige, anser jag det dock som en brist i detta majoritetsförslag,

att där inte har utretts Nordiska rådets andel i den framtida samarbetsorganisationen.

Vi har här inom Nordiska rådet särskild anledning att komma ihåg, att också inom rådet arbetar i detta nu ett organ som behandlar institutionella problem, nämligen Nordiska organisationskommittén. Denna kommitté, som ledes av K. A. Fagerholm, framlade redan vid det gemensamma möte som de nordiska statsministrarna och Nordiska rådets presidium höll i Oslo i oktober i fjol en promemoria, där kommittén såsom sin preliminära uppfattning anförde, att en särskild ministerkommitté borde tillsättas i anslutning till Nordiska rådet. Nordiska organisationskommittén ansåg det erforderligt, att ett sådant organ tillsättes redan för att de frågor som i detta nu hör till Nordiska rådets uppgifter, skall kunna behandlas effektivare än förut.

Såsom alla i denna sal mycket väl vet finns det för närvarande inte permanent nordiskt samarbetsprogram för samverkan regeringarna emellan. Nu har emellertid två förslag framlagts om tillsättande av samarbetsorgan på ministernivå. Det ena av dessa, d. v. s. den ministerkommitté som föreslagits av Nordiska organisationskommittén, skulle nära anslutas till Nordiska rådets organisation, och den andra, d. v. s. det ministerråd som föreslagits av ämbetsmannakommittén skulle uppenbarligen utgöra ett av rådet oberoende organ för samverkan mellan regeringarna. Jag är av den uppfattningen, att då det hittills har ansetts att vi i det nordiska samarbetet reder eller har rätt oss utan något permanent organ alls på regeringsnivå, kan inte ens förverkligande av Nordek-planen motivera att två särskilda ministerkommittéer tillsättes samtidigt. Med hänsyn till regeringsmedlemmarnas övriga göromål skulle det i praktiken knappast ens vara möjligt att lösgöra ministrarna, så att de skulle kunna delta i arbetet inom två olika samarbetsorgan. Den ministerkommitté som Nordiska organisationskommittén före-

slagit behövs för att samverka mellan regeringarna inom Nordiska rådet skall bli effektivare. Detsamma bör sägas om det ministerråd som ämbetsmannakommittén har föreslagit. Dessa två förslag måste dock kunna sammansmältas, så att senast när avtalet om ekonomiskt samarbete blir verklighet, ett organ skapas för samverkan regeringarna emellan, antingen det sedan kallas ministerkommitté eller ministerråd, och att de göromål som organisationskommittén och ämbetsmannakommittén planerat, anförtros detta organ. Detta förutsätter måhända att behandlingen av medlemsförslag m. m. redan på beredningsstadiet övertas av denna ministerkommitté.

Om ett och samma organ på regeringsnivå kommer att handha både förverkligandet av Nordek-planen och det ännu mera omfattande samarbetet inom Nordiska rådets ram, står det klart, att hela rådet också kommer att engageras i förverkligandet av avtalet om ekonomiskt samarbete. Än så länge är det vanskligt att i detalj definiera den andel som rådets plenum och dess utskott kommer att få i detta arbete. Enligt vad de danska medlemmarna i ämbetsmannakommittén föreslagit borde det samarbetsorgan som arbetar på regeringsnivå en gång i året för Nordiska rådet framlägga ett förslag till den budget som föranledes av samarbetet samt redovisa för utgifterna under föregående verksamhetsperiod. Inom rådet torde också ha framförts tanken, att detta vid förverkligandet av det ekonomiska samarbetet skulle kunna anförtros också andra uppgifter, som skulle ansluta sig till efterkontrollen av arbetet inom andra samarbetsorgan av lägre ordning. Möjligen kunde rådet också anförtros uppdraget att utse en del tjänstemän i nyckelställning inom de samnordiska organen. Dessa spörsmål har inte hittills diskuterats inom något samarbetsorgan — åtminstone inte på ett sätt som skulle ha uppmärksamats i offentligheten. Såsom jag redan har konstaterat i det föregående, är en lycklig lösning av de organisatoriska frågorna en vik-

lig förutsättning för att hela det plane-rade avtalet om ekonomiskt samarbete skall kunna förverkligas. Inom Nordiska rådet, som enligt min uppfattning inte kan ställas helt utanför de nya samarbetsformerna, pågår redan ett internt arbete i syfte att åstadkomma en organisatorisk reform. Det skulle därför vara naturligt, att Nordiska organisationskommittén skulle få i uppdrag att snabbt utarbete ett förslag till organisation, som skulle gälla rådets ställning, uppgifter och nya organ, med tanke på möjligheten att Nordek-planen förverkligas. För utförandet av detta uppdrag borde kommittén få anlita all den hjälp och den sakkunskap som disponeras av dem som utarbetade Nordek-planen.

Bratteli, Norge: Vi står i dag i en särskilt interessant situation i det nordiske samarbeid. Det synes å være en reell mulighet for å få i stand et videregående økonomisk samarbeid i Norden, som vil kunne styrke de nordiske land vesentlig både innad og i forhold til omverdenen. På ny foreligger det foreløpige resultater av et omfattende utredningsarbeid. En del supplerende utredninger er i gang. Som vi har hørt, skal Embetsmannskomiteen slutføre sitt arbeid, og innen 15. juli 1969 utarbeide forslag til løsning på samtlige samarbeidsområder.

Allerede i dag er vi kommet inn i en forhandlingsfase, og tiden kaller på politiske beslutninger om spørsmål som er av avgjørende betydning for de nordiske folks framtid. Det gjelder nå å ta klart sikte på det som er hovedsaken og ikke fortape seg i kortsiktige særinteresser.

Hva er så hovedsaken? Hovedsaken er å utnytte de store muligheter til økt økonomisk vekst og større internasjonal innflytelse som et utvidet nordisk samarbeid vil gi oss. Verdien av samarbeidet vil vi merke både innad — i forholdet mellom de nordiske land — og utad — overfor land som ligger utenfor det nordiske området.

Innad i Norden kan vi øke vår samle-

de styrke ved samarbeidstiltak og ved økt nordisk arbeidsdeling. Vår økonomiske vekst avhenger i høy grad av våre muligheter for å utnytte resultatene av moderne forskning og teknologisk utvikling. På mange områder er hvert nordisk land en for liten enhet til fullt ut å kunne dra nytte av den tekniske utviklingen. Nordisk samarbeid kan skape grunnlag for enheter som er så store at de kan hevde seg også i den internasjonale konkurransen.

Et godt eksempel på dette er nordisk samarbeid om industriell utnyttelse av atomenergien. Det dreier seg om et område som vil få økende økonomisk betydning i årene som kommer, men det er også store internasjonale selskaper som her satser veldig for å dominere markedet. For at Norden som helhet skal kunne hevde seg i denne fremtidsindustrien, er det nødvendig å finne fram til samarbeidsformer som samler våre krefter i stedet for å spre dem. Kortsiktige særinteresser i noe enkelt land må ikke stille seg i veien for et atomsamarbeid som på lengre sikt vil være det beste for Norden som helhet, også for det land som i dag leder utviklingen på dette område i Norden.

En rekke av de andre forslagene som er lagt fram i utredningen om utvidet økonomisk samarbeid i Norden, viser klart hvilke fordeler Norden som helhet kan høste av ulike former for samarbeid i forskning og industri. Det er all grunn til å arbeide energisk videre på det grunnlaget som embetsmannsutredningen har gitt oss her. Jeg er sikker på at i det fortsatte praktiske nordiske samarbeidet vil stadig nye samarbeidsmuligheter bli klarlagt. Det er ikke minst på det forskningsmessige og teknologiske område at samhold vil styrke oss og gi vår økonomi et vekstgrunnlag som den ikke vil kunne få uten et vesentlig utvidet og fasttømmret nordisk samarbeid.

Vi trenger i Norden viljen til å møte framtiden sammen og i fellesskap løse mange av tidens nye oppgaver. Et utvidet samarbeid betyr at vi utvikler

et større felles ansvar for den økonomiske utviklingen av hele det nordiske området. Det vil på flere områder kreve nye organer for å realisere dette felles ansvar og forme politikken i konkrete tiltak. Noen slike organer er behandlet i embetsmannsrapporten. Jeg tenker her særlig på forslaget om en nordisk investeringsbank og de foreslåtte fond. Dette er sentrale tiltak i et utvidet samarbeid.

Dels er de nødvendige for å løse konkrete oppgaver av den størrelsesorden som kan manifestere en ny giv i det nordiske samarbeidet. Dels er de nødvendige for å etablere elementer av et fastere nordisk miljø i ledelsen av samarbeidet — mangelen av slike fellesnordiske elementer står for meg som en åpenbar svakhet ved det nordiske samarbeid i dets nåværende utforming. Nå skal en ikke lage symbolske felles organer, og enda mindre skal vi lage nye sentra for dokumentproduksjon og byråkrati. Felles organer må være knyttet til konkrete og definerte oppgaver. Ved å skape et felles miljø av dyktige folk i og omkring slike organer kan vi bringe en sterk og vedvarende drivkraft inn i arbeidet med å virkeliggjøre og videreutvikle det nordiske samarbeidet. En slik økt drivkraft vil være nødvendig for å følge opp politiske vedtak om å utvide samarbeidet.

En sterk utvidelse av det økonomiske samarbeidet vil måtte koordineres med og følges opp av samarbeid også når det gjelder distriktutbygging og løsning av regionale oppgaver, av utdanning og sosialpolitikk og av en moderne arbeidsmarkedspolitikk.

Et utvidet nordisk samarbeid vil også øke vår forhandlingsstyrke utad. Samlet er Norden i dag et av verdens største markeder for ferdigvarer, og derfor en faktor som de andre landene må ta hensyn til i sin handelspolitikk. Dette vil i enda sterkere grad bli tilfelle når det nordiske samarbeid får et fastere og mer formelt grunnlag, som bl. a. en tollunion vil kunne gi det. Et slikt permanent nordisk økonomisk samarbeid

vil gi Norden økt styrke, både overfor fellesmarkedslandene, innenfor EFTA og overfor andre grupperinger av land.

Det er oppmuntrende at de store lønnstakerorganisasjoner i Norden går sterkt og helhjertet inn for et utvidet nordisk økonomisk samarbeid. Jeg viser her særlig til den store nordiske konferansen landsorganisasjonene hadde i Göteborg 7. og 8. november 1968 og den utførlige henvendelsen som derfra ble sendt til samtlige nordiske regjeringer. Den felles henvendelsen fra den nordiske konferansen i Göteborg er antakelig det mest systematiske program som hittil er utformet for en videreføring av det nordiske samarbeid i den nåværende tidsperiode. Det er nyttig å lese dette nordiske program om igjen når mere skeptiske røster tar til orde på vegne av bestemte interessegrupper i alle land.

Gjennom utviklingen den siste menneskealder har de nordiske land fått endel sosiale og kulturelle særpreg som vi med rette er stolte av, og som anerkjennes av folkemasser i store deler av verden. Et utvidet nordisk samarbeid nå vil kunne bidra sterkt til å utvikle videre samfunn preget av demokrati og vekst på alle samfunnslivets områder, av utjevning og likestilling.

Som nevnt går vi nå inn i en politisk forhandlingsfase. Resultatet av forhandlingene må bære preg av en rimelig avveining mellom de ulike landenes interesser. En pakkelsning vil måtte omfatte alle de områder som ett eller flere av landene oppfatter som vitale, således også jordbruksspørsmålene og fiskeriene. Men hva som konkret foreslås på de enkelte områdene må være resultatet av en samlet avveining av de ulike interesser. En tollunion synes å være en nødvendig del av et fastere nordisk samarbeid, men landenes forskjellige utgangspunkt vil måtte føre til at tollunionen — i hvert fall foreløpig — vil måtte inneholde en rekke særbestemmelser og overgangsregler.

Det er viktig å understreke at en pakkelsning som gir god balanse mellom

de ulike interesser, ikke må bli hengende fast i tilbakeskuende regnestykker eller i kortsiktige særinteresser.

Hovedinteressen for hvert land er at det utformes et sterkt utvidet samarbeid som gir nødvendige impulser til videre framgang og vekst. Framtidens muligheter må her veie tyngre enn gårsdagens historie og dagens regnskaper.

I det utredningsoppdraget som ble utformet i København i april 1968, er det i de grunnleggende forutsetninger fastslått bl. a. at samarbeidet skal utføres således at det letter de fire lands deltagelse i, eller samarbeid med, et utvidet europeisk marked, og at samarbeidet likesom hittil ikke skal berøre de fire lands utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Disse forutsetninger må selvsagt legges til grunn ved utformingen av det utvidede samarbeid. Samtidig er det livsnødvendig for oss å bære med oss mest mulig av det nordiske samarbeidet inn i et videre vesteuropeisk fellesskap, når det blir aktuelt. Det er ikke mulig i dag å klarlegge hvordan dette skal gjøres, det får vi løse når den tid kommer.

Selv det mest vidtgående nordiske samarbeid løser ikke problemene om Nordens økonomiske forbindelser med omverdenen. Det nordiske samarbeid er ikke noe endelig mål i seg selv, men skritt på veien til et videre og mere omfattende internasjonalt samarbeid.

På den andre siden kan det ikke være noen grunn til å engste seg om et vellykket utvidet økonomisk samarbeid skulle føre til en sterkere samfølelse mellom Nordens folk. En slik styrket forståelse og samfølelse følger av ethvert vellykket samarbeid, og det er jo åpenbart en av samarbeidets mest positive følger.

Med tilslutning av nasjonalforsamlingene har de nordiske regjeringer stilt på tidens dagsorden en oppgave som har vakt store forhåpninger, og som pålegger regjeringene et stort ansvar.

De mest optimistiske hadde vel håpet

på at dette møte i Nordisk Råd skulle hatt et fastere grunnlag for diskusjon og vurdering av et utvidet samarbeid. For dette møte foreligger imidlertid det materiale som er lagt fram i embetsmannsutredningen. Regjeringenes vurderinger og mulige forslag kjenner vi ikke i dag. Derfor er det et begrenset grunnlag for Rådets behandling av saken.

Likevel må Rådets oppgave være å gi en klar og sterk tilskyndelse til regjeringene om å føre saken fram til konkret avgjørelse og konkrete resultater.

Forholdet mellom Nordens folk er i dag bedre enn det antakelig har vært noen gang før. Den forskjellige stilling i utenrikspolitikk og sikkerhetspolitikk har ikke vært noen hindring for vennskap og samarbeid i Norden. Derfor står det, som også statsminister Erlander var inne på, som noe av en historisk sjanse nå å skape en fastere enhet i Norden. Det er et historisk ansvar som legges på dem som skal ta de politiske beslutninger som må treffes. Vi må ta den tid — men heller ikke mer — som trenges for å føre forhandlingene fram til et resultat som alle parter kan akseptere. Vi må ikke nå ut fra kortsiktige taktiske vurderinger forspille muligheter som det kan komme til å gå meget lenge før de melder seg igjen.

Statsminister Baunsgaard, Danmark: Hr. præsident. Det hører til vore demokratiers gode traditioner, at parlamentarikerne driver på regjeringene, ligesom det hører til sædvane, at parlamentarikerne i deres taler uttrykker større beslutsomhet end den, de tillægger regjeringene.

Jeg tror, at vi i den sag, som er til debat her i dag, vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde, fra regeringernes side skal hilse en sådan udtalt beslutsomhed velkommen, fordi den jo kun kan hjælpe os til det, vi er enige om at stræbe efter. Skulle beslutsomheden for nogles vedkommende være kommet sent, så bør det ikke give an-

ledning til ironi. Skulle den for nogles vedkommende være kommet så sent, at den ligner en ny holdning, så bør den alligevel være velkommen, fordi det er jo sådan, at ingen glæde er større end glæden over en omvendt syn-der.

Når vi i dag ser tilbage på det nordiske samarbejde i det forløbne år, må alle vel erkende, at der er sket væsentlige fremskridt henimod virkeliggørelsen af de planer, vi drøftede på sessionen i Oslo. Der er tilsyneladende i offentligheden i alle de nordiske lande en voksende forståelse for det nordiske samarbejdes muligheder og en stigende tillid til, at planerne vil kunne realiseres. Jeg vil hertil føje, at det på baggrund af udviklingen i Europa i stadig højere grad må anses for en nødvendighed, at de nordiske lande står sammen for at styrke deres position både i det eksisterende europæiske samarbejde og det udvidede samarbejde, som vi håber kommer.

Selv om man således kan glæde sig over de skete fremskridt, er det af afgørende betydning, at man opretholder dynamikken i det fortsatte arbejde og ikke taber momentum. Hidtil har vi kunnet overholde den fastlagte tidstabel, og jeg nærer tillid til, at eksperterne vil kunne udarbejde et enigt traktatudkast inden den 15. juli d. å., selv om det er en stor opgave at løse på de fire måneder, der er til rådighed. Denne fase indtil sommerferien må imidlertid ikke betragtes som en ny serie undersøgelser. Der er tale om en forhandling mellem statsministrene og regeringsekspertes på grundlag af det nu tilvejebragte materiale. Yderligere undersøgelser efter den 15. juli skulle herefter ikke være påkrævet. Sådanne undersøgelser ville uundgåeligt rejse tvivl om den politiske vilje til at træffe de nødvendige afgørelser. Politiske beslutninger af den foreliggende rækkevidde kræver nødvendigvis rimelig tid til overvejelse, men vi må fra dansk side tillægge det afgørende vægt, at vi ikke går ind i 1970 alene på det grund-

lag, som vil være tilvejebragt i juli i form af det af eksperterne udarbejdede traktatudkast. Det vil være af væsentlig betydning for det nordiske samarbejde og offentlighedens tiltro til den politiske vilje til at bringe vore lande nærmere sammen, at der i efteråret 1969 på politisk niveau tages skridt henimod en definitiv beslutning.

Indgåelse af en nordisk traktat, der fastlægger rammerne for et udvidet økonomisk samarbejde, er imidlertid kun den første prøve på den politiske vilje til at gennemføre et sådant samarbejde. Når samarbejdet kommer i gang, vil vi sikkert blive stillet over for vanskeligere prøver, som i endnu højere grad stiller krav til politisk beslutsomhed og vilje til gensidig hensyntagen. Også derfor er det særlig vigtigt, at vi består den første prøve med et godt resultat, d. v. s. hurtigt og effektivt demonstrerer vor vilje til at etablere et nordisk samarbejde af vidtrækkende karakter.

Dette forudsætter — som vi allerede blev enige om sidste år — at der skabes en rimelig balance mellem fordele og ulemper for alle deltagende lande. Der er måske grund til igen at fremhæve, at der her ikke tænkes på balance sektor for sektor, men inden for hele samarbejdsområdet. Denne balance skal heller ikke opgøres tosidigt mellem de enkelte nordiske lande. Det afgørende er, at der er en rimelig balance mellem fordele og ulemper, f. eks. for Danmark på den ene side og for samtlige nordiske lande på den anden side. Det er af både politisk og økonomisk betydning, at udgangspositionerne for de enkelte nordiske lande bliver så jævnbrydte som muligt. Det ene land bør undgå at skabe unødige vanskeligheder for de andre, og landene må forstå deres interesse i at styrke hinanden, således at samarbejdsgrundlaget bliver så bredt og solidt, at det åbner mulighed for en hurtigere økonomisk, industriel og teknisk udvikling, end de enkelte lande hver for sig ville kunne skabe.

Det er forståeligt, at den offentlige

diskussion om det udvidede samarbejde koncentrerer sig om de konkrete, nutidige vanskeligheder, som muligvis vil opstå for enkelte erhverv eller virksomheder. Det er forståeligt, at man lægger større vægt på sådanne konkrete, nutidige vanskeligheder end på de generelle, fremtidige fordele for samfundet som helhed. Det er betydningsfuldt at få afklaret de øjeblikkelige vanskeligheder, et udvidet samarbejde vil kunne skabe, med henblik på at tilrettelægge dette sådan, at disse vanskeligheder bliver mindst mulige.

Vi er således alle interesserede i, at der ikke skabes unødige problemer for enkelte erhvervssektorer eller -virksomheder, fordi det er af afgørende betydning, at samarbejdet påbegyndes med en positiv indstilling fra erhvervslivet i de nordiske lande. Afvejningen af disse vanskeligheder imod de fremtidige fordele må imidlertid være en politisk opgave, som kun kan løses af regeringer og parlamenter.

Et af de problemer, der har været mest omtalt i den offentlige diskussion, har været det nordiske samarbejdes såkaldte Europa-sigte. Man diskuterer, om nordisk samarbejde bør være et alternativ til fællesmarkedet, eller om nordisk samarbejde bør være en overgang til fællesmarkedet. Således som den danske markedspolitik har været i den sidste halve snes år, kan det ikke overraske, at Danmark håber, at det nordiske samarbejde vil blive et skridt på vejen til et bredere europæisk samarbejde. Imidlertid vil jeg advare imod at samle diskussionen for meget omkring dette problem, simpelt hen fordi man i så fald kommer til at koncentrere drøftelserne om fremtidige forhold, som vi i dag ikke har tilstrækkeligt kendskab til og derfor formentlig vil have forskellige meninger om. Ingen ved, hvorledes samarbejdet mellem fællesmarkedslandene og de herfor gældende regler vil udvikle sig i de nærmest kommende år, og ingen ved, hvordan fællesmarkedslandenes holdning over for udenforstående lande vil bli-

ve på det tidspunkt, hvor mulighederne for en udvidelse måtte være til stede. Vi vil i Norden have mistet kostbar tid, hvis vi igen på dette tidspunkt må konstatere, at der ingen vej fører frem til deltagelse i fællesmarkedet — uden i mellemtiden at have udbygget det nordiske samarbejde. På den anden side er det min overbevisning, at vi, hvis fællesmarkedets døre åbnes, gennem dette samarbejde vil have styrket vor position og dermed vore muligheder for at opnå den form og de betingelser for deltagelse i et udvidet europæisk marked, som vi hver for sig måtte ønske.

På denne baggrund er det den danske opfattelse, at det gælder om at indrette det nordiske samarbejde således, at det har en egen dynamik, der kan accelerere den økonomiske, industrielle og tekniske udvikling i Norden, og således, at det i givet fald — med visse modifikationer især i todsatser og landbrugsarrangementer — vil kunne bevares som led i et bredere europæisk samarbejde og derved sikre os alle en bedre placering i dette samarbejde. Hvis det lykkes at indrette samarbejdet med dette brede sigte, er der ingen anledning til at fortabe sig i en diskussion om Norden som alternativ eller overgang till fællesmarkedet; så vil nemlig udviklingen i den europæiske situation afgøre dette problem.

Efter dansk opfattelse er det betydningsfuldt, at også Nordisk Råd finder en passende plads i et udvidet nordisk samarbejde. Der vil komme en skævhed ind i dette, hvis vi ikke i nogen grad forsøger at bygge på et fælles parlamentarisk grundlag. Dette vil efter min opfattelse være i god overensstemmelse med nordisk demokratisk tradition. Det vil næppe være nødvendigt eller hensigtsmæssigt at foretage større ændringer i Nordisk Råds opbygning ved samarbejdets begyndelse. Fra dansk side er vi dog af den opfattelse, at det i hvert fald ville være rimeligt som en begyndelse at give Nordisk Råd adgang til at udtale sig om de fællesnordiske budgetter. Dette ville også være prak-

tisk, fordi det forhåbentlig ville kunne sikre en mere ensartet og mindre detaljeret behandling i de nationale parlamenter.

Som det vil fremgå af det, jeg har sagt, er det min tro og mit håb, at de øjeblikkelige konkrete vanskeligheder, som i dag stiller sig i vejen for enighed om et udvidet nordisk samarbejde, vil kunne overvindes i de kommende måneder, og at der vil blive større forståelse for perspektivet i samarbejdet og de efter min mening betydelige fordele, der er forbundet hermed på længere sigt. Nordisk Råds medlemmer har nu en chance for at udtale sig om disse spørgsmål på et tidspunkt, hvor positionerne endnu ikke er endeligt fastlagt. Det er af stor værdi for regeringerne at få sådanne udtalelser, og vi vil derfor med største interesse lytte til, hvad parlamentarikerne fra alle de nordiske lande har at sige om disse spørgsmål. Jeg kan love, at de med fuld vægt vil indgå i vore overvejelser på nationalt plan.

Lad mig i denne forbindelse fremhæve, at det er en dansk forhåbning, som jeg er overbevist om deles af de øvrige nordiske lande, at Island — så snart overvejelserne om medlemskab af EFTA er afsluttet med positivt resultat — vil se sin interesse i at tilslutte sig et udvidet nordisk samarbejde. Vi anser ikke dette for fuldkomment, før Island også har fundet sin plads mellem Nordens øvrige lande.

Jeg vil gerne til slut udtale, at jeg personlig føler trang til at takke embedsmændene for den rapport, vi har modtaget, og bag hvilken der ligger et både stort og dygtigt arbejde. Der er udtrykt skuffelse fra nogle sider over, at rapporten ikke indeholder énstemmige og endelige løsninger og bærer præg af de snævre nationale interesser, der så mange gange tidligere har hindret fælles nordiske løsninger. Jeg forstår for så vidt godt denne skuffelse, men jeg vil også fremhæve, at rapporten på den anden side indeholder en så fortræffelig analyse af problemkom-

plekset, at der overalt er tale om anvisninger på, hvordan et videregående nordisk samarbejde kan etableres. Vi kan på politisk hold ikke skyde ansvaret fra os. Vi kan skabe den nordiske økonomiske union på rimelige vilkår for alle lande. Spørgsmålet er, om vi vil. Det er politikerne alene, der skal give svaret.

Krag, Danmark: Det glædede mig at høre, hr. præsident, at den danske statsminister også her ønskede at boltre sig i den hjemlige politiske stil med samme polemiske form, han anvender derhjemme; det er vel et udtryk for, hvor meget den danske statsminister føler sig hjemme her i det svenske første kammer.

Han glædede sig over de omvendte syndere. Jeg går ud fra, at han med den udtalelse om glæde vel i første række har tænkt på sig selv. Vi ved jo, at den danske statsminister, før han blev statsminister, da han blev spurgt, om han var tilhænger af en nordisk toldunion — jeg håber, jeg refererer det korrekt — sagde, at det var han ikke. Det er han nu. Det glæder os alle sammen, og jeg tror, vi skal holde ham til ilden.

Statsminister Baunsgaard, Danmark: Jeg vil gerne takke hr. Krag også for bemærkningerne om den hjemlige polemiske form. Jeg tænkte mere generelt, men jeg kan da godt se nu, at jeg kunne have tænkt på hr. Krag.

Må jeg sige om referatet af mine udtalelser fra før valget, at det var ikke rigtigt. Det, jeg svarede på, var et spørgsmål om en nordisk toldunion som et alternativ til dansk medlemskab af fællesmarkedet; til det svarede jeg, at jeg ikke anså det for en heldig løsning, at det blev betragtet som et alternativ. I samme udtalelse talte jeg stærkt for behovet for et udvidet nordisk økonomisk samarbejde.

Røiseland, Norge: Det er ikke lett på forhånd å kartlegge noenlunde sikkert

de fordeler og ulemper som en vil møte i et utvidet nordisk samarbeid i en eller annen form. Likevel plikter vi å kartlegge så godt vi kan, og vi plikter å se nøkternt og fordomsfritt på de forhandlingsresultater som i sin tid blir lagt fram. Vi kan ikke gå til et såpass vidtgående skritt som en nordisk tollunion, uten på forhånd å ha kartlagt fordeler og ulemper. Jeg vil likevel ha understreket at jeg mener at det bør ikke ta lengre tid enn det som følger av den timeplan som statsministrene har lagt opp.

Alle synes å være enige om at resultatet av det økonomiske samarbeid som vi hittil har drevet i Norden, har vært positivt. En hører faktisk ingen som snakker om eventuelle ulemper, og en må spørre om det ikke har vært ulemper i det hele. Da er det nokså naturlig å spørre videre: Har vi da virkelig nådd grensene for et fornuftig og heldig økonomisk samarbeid? Det er vanskelig å tro at vi skulle være i grenseland. Det er mest naturlig å tro at en kunne komme lenger.

Alle er enige om at et stort marked er en fordel. Alle er vel også klar over at produksjonssamarbeid og forsknings-samarbeid må gå ut over landegrensene. Det er jo ganske interessant å konstatere at både Storbritannia og de fem i EEC bruker som et av argumentene for at Storbritannia skal få medlemskap, at det er nødvendig på grunn av det teknologiske samarbeidet å trekke Storbritannia inn. Selv Fellesmarkedet er for lite. Da må vi jo spørre: Norden da?

Vi må også kunne bli enige om at det er en fordel å stå sammen ved forhandlinger utover mot tredje land eller en tredje gruppe dersom vi har felles interesser, eller vi makter å koordinere interessene. Det er vist til Kennedy-runden. Jeg er enig med statsminister Erlander i det han sa der, men jeg vil nok ha lagt til at jeg tror likevel ikke vi kan generalisere ut fra det som hendte der, for det var faktisk ikke noen motstridende interesser i de nordiske land når det gjaldt disse ting.

Likevel må vi være så realistiske at vi er villige til å drøfte de forskjellige former for utvidet samarbeid og se på de problemer og de vansker som eventuelt vil melde seg. Det har vært understreket sterkt at nordisk tollunion eller utvidet økonomisk nordisk samarbeid ikke er noe alternativ for noe nordisk land til tilknytning til det europeiske samarbeidet, og det må vi holde klart for oss.

Spørsmålet er da: Vil en nordisk tollunion legge hindringer i veien for Norden og for de enkelte nordiske land når det gjelder å få tilknytning til EEC? Jeg skulle gjerne tro at selv om landene formelt står fritt, vil vel de land som søker, kjenne seg -- eller bli -- noe bundet. Det er realistisk å regne med det. Men på den annen side kan jo ingen gå inn i Fellesmarkedet eller få tilknytning til Fellesmarkedet uten at det blir en ordning for hele Norden. Vi kan ikke få tollgrenser i Norden. Og ut fra det resonnement, har jeg vanskelig for å tro at en nordisk tollunion alt i alt skulle bli noen hindring for noe nordisk land med hensyn til å få den tilslutning det eventuelt måtte ønske.

Men saken er så viktig at det bør foretas en oppklaringsrunde i de forskjellige europeiske hovedsteder, og vi bør vel også ta en oppklaringsrunde hos våre EFTA-partnere. Det er riktig at vi vet lite om når tilslutning i en eller annen form til Fellesmarkedet blir aktuell. Siden Norge og Danmark søkte om medlemskap, har det jo ikke skjedd noe for så vidt som har lettet veien, men det er likevel ganske interessant å se at der er stadig uro. Spørsmålet reises gang på gang, og en kan bare spørre: Når vil løsningen tvinge seg fram av sin egen tyngde.

Det er tydelig sagt at en nordisk tollunion ikke skal ha noe med forsvar et å gjøre. Den forsvarspolitik som de respektive nordiske land fører, må ikke endres. Resultatet av den har vært stabilitet i Norden, og det har betydd mye for hele utviklingen i Europa. Denne stabiliteten må vi være forsiktig med å

endre. Men så reiser spørsmålet seg: Kan vi være helt trygge for at det ikke blir kollisjon mellom en nordisk tollunion og forsvarspolitikken? En kan kanskje vise til Frankrike, at Frankrike fører sin egen utenrikspolitikk og sin egen forsvarspolitikk, og er medlem av en tollunion. Men vi må tilstå at det skaper visse vansker. Personlig synes jeg at det ligger nær å tro at det innenfor den rene forsvarspolitikk ikke skulle bli noen kollisjon. Men det som er spørsmålet, er hvordan det vil gå når forsvarspolitikken får konsekvenser i økonomisk politikk og i produksjonen, om vi da på visse produksjonsområder der vi har samarbeid, vil få kollisjon. Jeg mener at det er helt nødvendig at statsministrene sørger for at dette spørsmålet blir drøftet. For meg står det slik at det ikke er utenkelig at det kan bli visse problemer, men jeg kan vanskelig skjønne at disse problemene skulle være av den art at de ikke kan løses. Jeg tror bestemt at de må kunne løses. Men jeg tror ikke vi skal la dem ligge.

Så har vi de økonomiske spørsmål. Norges Industriforbund har gått imot tollunionen, men har understreket at industrien er villig til å samarbeide om alle andre punkter i opplegget. Nå skal det innrømmes at en del norsk industri, f.eks. verkstedindustrien, i hvert fall i en overgangstid vil tape på en tollunion. Men når norsk industri ellers er villig til samarbeid, må en reise spørsmål om det ikke gjennom overgangsordninger og eventuelle unntaksregler når det gjelder tollsatsene, likevel går an å komme fram.

Et av de spørsmål som er vanskelige, er — som vi alle vet — jordbruket. I den protokolltilførselen som kom fra dansk side, var det sagt noe om det langsiktige mål for jordbrukspolitikken i Norden, og av dette kunne en lett få det inntrykk at danskene tok sikte på et helt fritt jordbruksmarked i Norden, slik at det skulle bli full arbeidsdeling og slik at jordbruksvarene skulle produseres der det var vilkår for å produsere dem billigst. Hvis noe slikt skul-

le gjennomføres, ville det virke drepende på jordbruket i store deler av Norge, og det ville igjen ha til følge at det ville bli en vesentlig forandring i strukturen i bosettingen. Det å minske jordbruksproduksjonen noe vesentlig, ville også skape problemer når det gjelder beredskapssituasjonen, når det gjelder forsyningssituasjonen i vanskelige tider. Norge har i dag en selvforsyningsgrad på under 40 pst. når det gjelder matproduksjon. Og i en krisetid kunne det vel nesten bli katastrofalt om en god del av maten måtte fraktes over Øresund. Men nå har jeg senere forstått de danske forhandlere og de danske politikere og den danske statsminister slik at Danmark er fullt villig til å ta omsyn til de spesielle vansker som Norge — og eventuelt vel også Finland — har, og da er en nokså viktig anstøtssten ryddet av veien.

Det er et viktig spørsmål hvordan jordbruksfondet skal brukes, hvor stort det skal være. Det er viktig å få nærmere greie på hva som skal betales for suppleringsimporten. Men det er i stor grad spørsmål som vedkommer norske forbrukere og den norske statskasse, og ikke norsk jordbruk. Her blir det altså tale om en overføring av inntekter til dansk jordbruk. Ja vel — men dersom en f.eks. i Norge kan få igjen en vesentlig del på andre måter, f.eks. ved tilskudd til våre fiskerier, må vi være villig til å drøfte det.

Jeg er enig med ham — jeg tror det var hr. Krag — som sa at vi i størst mulig grad burde bygge på enstemmige vedtak i en eventuell nordisk tollunion, og ikke bygge på overnasjonale avgjørelser. Overnasjonale avgjørelser har ikke god klang i Norden, og i Norge trengs det iallfall et flertall på 3/4 i Stortinget for å få vedtatt en slik traktat.

Som alt ligger til, synes jeg at dersom en vil se problemene i øynene, er villig til å ta omsyn til hverandre og har vilje til å komme fram, bør det kunne lykkes, til gagn for hele Norden samlet og til gagn for hvert enkelt land.

Sundin, Sverige: Herr president! De utredningar som hittills gjorts om bildandet av en nordisk tullunion har helt naturligt i samtliga länder rönt stort intresse och väckt en livlig debatt. Men det är också naturligt att åtskilliga frågor ännu inte är lösta. Ämbetsmännen har därför fått i uppdrag att fullfölja de utredningar som återstår. Till detta kommer det kanske allra viktigaste i slutronden, nämligen den politiska bedömningen av de kontroversiella frågorna rörande jordbruk, fiske och kapital. Allra sist blir det respektive länders parlament som kommer att få ta ställning till de förslag som man från regeringshåll eventuellt kommer att lägga fram i den fråga som heter Nordek.

Men trots alla dessa oklarheter om en eventuell tullunions följder finns det skäl att diskutera frågan från mera principiella utgångspunkter. I departementen har det, som jag ser saken, allt för litet kommit fram hur EFTA-samarbetet kommer att fungera efter bildandet av en nordisk union. Det finns all anledning att här i debatten göra klart — vilket också är känt — att EFTA-samarbetet innebär att de deltagande länderna sinsemellan i stort sett har avskaffat tullar och andra hinder när det gäller industrivaror.

Ett förverkligande av Nordek skulle innebära att den fria handeln med industrivaror kompletteras med en samordning av de nordiska ländernas tullar gentemot tredje land — eller snarare icke EFTA-länder. Därmed ökas förutsättningarna för en samordning av handelspolitiken i Norden och de deltagande länderna får ur tullsynpunkt mera likartade produktionsförutsättningar.

I förhållande till icke EFTA-länder finns det alltså förutsättningar för en viss arbetsfördelning och effektivare utnyttjande av produktionsapparaten inom de nordiska länderna. Så snart man konstaterat att ett nordiskt samarbete i de tänkta formerna kommer att innebära en viss arbetsfördelning mellan de deltagande länderna måste man

också ta med i beräkningen att samarbetet leder till omställningar inom de grenar av respektive lands näringsliv som berörs av den nämnda utvecklingen.

De positiva sidorna av samarbetet motsvaras således av vissa negativa inslag för en del grupper inom de nordiska länderna. Det måste vara en av utredningarnas främsta uppgifter att se till att dessa frågor löses på ett tillfredsställande sätt. Som jag ser det gäller det att ordna så att inte större eller mindre grupper kommer i kläm vare sig när det gäller Norden i dess helhet eller då det är fråga om skilda näringsgrenar inom respektive land.

När vi diskuterar ett förverkligande av Nordek bör vi hålla i minnet bakgrunden till EFTA-samarbetet, vilken jag inledningsvis berört. En av målsättningarna med EFTA var att samarbetet inom denna organisation skulle innebära förbättrade broslagningsmöjligheter till EEC. På denna punkt har inte EFTA inneburit någon framgång. Det beror inte så mycket på EFTA som på andra omständigheter. Det bör man nog ha klart för sig också när det gäller en tullunion i Norden. Som jag ser det finns det anledning att inte överbetona förhoppningarna om den målsättningen i den här situationen. Huvudsaken är naturligtvis att det nya samarbetet inte utgör hinder i denna situation, där det finns möjligheter att utvidga handels-samarbetet i Europa. Men det är också viktigt för de nordiska länderna, att vi inte tolkar ett utvidgat europeiskt handels-samarbete och handel överhuvudtaget med andra länder bara som en västeuropeisk angelägenhet. Det är med tanke på neutraliteten — och då ser jag saken så väl från svensk som från finsk synpunkt — lika viktigt att vi handelspolitiskt även håller dörrarna öppna österut.

Det är viktigt att under det här inledande utredningsstadiet de nordiska länderna i sin egenskap av EFTA-medlemmar spelar med öppna kort. Statsminister Erlander har också understru-

kit detta i en intervju nyligen. Det har ju inte alltid varit så fullständigt med informationen i EFTA-sammanhang från Englands sida, men just därför bör vi inte göra om samma misstag.

De nordiska länderna har i många olika sammanhang utomordentligt goda förutsättningar att samarbeta, och det är tveksamt om vi utnyttjat alla möjligheter på detta område. Erfarenheterna från förhandlingarna i Kennedyryonden var positiva och manar till efterföljd på andra områden. Det är klart, att man lyssnar mera uppmärksamt till en grupp länder som tillsammans representerar cirka 20 miljoner människor och dessutom har en hög levnadsstandard än man lyssnar till de nordiska länderna var för sig. Vi har således all anledning till ett gemensamt uppträdande utåt gentemot andra industriländer eller grupper av sådana. I förhållande till utvecklingsländerna är problemet ett annat. Gentemot dem har vi ingen anledning att stärka vare sig vår förhandlingsposition eller vårt tullskydd. En tullunions negativa konsekvenser i det avseendet måste vi försöka att eliminera. Också därvidlag bör det emellertid finnas en bas för gemensamt agerande i de nordiska länderna. De kontakter som tagits i olika internationella organisationer manar till efterföljd.

Det är en självklar utgångspunkt för de fortsatta utredningarna och överläggningarna, att de deltagande ländernas utrikespolitiska och säkerhetspolitiska ställning icke förändras. Vi vill för vår del starkt understryka den svenska och finska neutralitetspolitikens betydelse och de krav som den ställer på vårt handlande och vår handlingsfrihet. För svensk vidkommande krävs bl. a. att självförsörjningsgraden med livsmedel är säkrad under en avspärrning. Det är en av länkarna i vår beredskap. Skulle den försvinna finns det heller ingen större anledning att satsa sex miljarder kronor varje år på det svenska försvaret.

Herr president! Jag vill i korthet beröra några av de problem som hänger

samman med att de nordiska länderna knappast kompletterar varandra särskilt väl när det gäller livsmedelsförsörjningen. Det är naturligtvis ingenting som hindrar att vi här i Sverige försöker ta emot en ytterligare supplementimport av livsmedel, men vi skall samtidigt vara medvetna om att utrymmet är mycket begränsat och att en sådan import inte löser några problem av exempelvis den storleksordning som Danmarks problem har.

När det gäller importbehovet på lång sikt kommer självförsörjningsgraden, som jag tidigare nämnt, in i bilden. Dessutom skall vi komma ihåg att det jordbruksbeslut, som vi fattade i Sverige 1967, innebär att ungefär en tredjedel av all åkerareal kommer att läggas ned här i landet, om lantbruksstyrelsens prognoser håller. Det innebär att vi i realiteten redan har börjat en anpassning till en nordisk marknad allt efter vår förmåga.

En avsättningsmöjlighet som inte får lämnas oprövad men som vi inom centerpartiet tidigare kritiserats för att vi aktualiserat, är den internationella livsmedelshjälpen. Vi måste vara medvetna om att hjälpens inriktning skall bestämmas av mottagarländernas önskemål, och dessa sammanfaller inte alltid med våra. I vad mån internationell livsmedelshjälp kan ge någon möjlighet i detta sammanhang bör helt naturligt undersökas.

Inom parentes vill jag påpeka att det ibland har hävdats att preferenser inte kan ges i den internordiska livsmedels-handeln utan att en tullunion finns. Men det är ett faktum att ett land i Norden har dylika preferenser när det gäller EFTA-länderna.

Sammanfattningsvis vill jag säga att ett förverkligande av en nordisk tullunion kommer att ställa solidariteten på prov i första hand mellan länderna men också — och det kan vara avgörande för hela frågans lösning — inom de olika länderna. Det är naturligt att den som tror sig ha något att vinna på ett förverkligat Nordek är ganska posi-

tiv till tanken. Men det är lika naturligt att den eller de som förlorar möter frågan med skepsis. Det finns anledning att särskilt understryka att en avgörande förutsättning för en lösning i allas intresse är att hänsyn också tas till allas intresse — såväl mellan som inom länderna. Information behövs i en fråga av denna komplicerade natur; annars kan aldrig eventuella framtida beslut bli ordentligt förankrade i de olika ländernas befolkningar. Om de inledda förhandlingarna skulle föra fram till en samstämmig uppfattning bör vi också i fortsättningen se till att bestämmanderätten över institutionerna i en nordisk tullunion så nära som möjligt knyts till de olika ländernas parlament. Därigenom får vi också en ur demokratisk synpunkt tillfredsställande lösning, vilket enligt mitt sätt att se är viktigt.

Herr president! Jag skall inte uttala mig historiskt eller visionärt, och jag skall inte frammana bilden av Hamlets faders vålnad, som det tidigare talats om från denna talarstol. Men låt mig uttrycka saken så, att även om vi inte tror att någon historisk sammankoppling kan göras kommer Nordiska rådet nu och allt framgent att ha en betydande uppgift att fylla inte minst när det gäller att sprida upplysning till medborgarna i olika frågor.

Statsråd Myrvoll, Norge: I de intense dröftingar som for tiden pågår om et utvidet samarbeid i Norden, er det naturlig og rimelig at vi i første rekke er opptatt av de felter der samarbeidet vil reise de største problemer. Men det kan også være grunn til å komme inn på enkelte områder hvor vi, i alle fall delvis, skulle ha lettere for å finne fram til nye samarbeidsformer.

I den økonomiske politikk har et ganske omfattende samarbeid vært under utvikling gjennom lengre tid. Felles nordisk arbeidsmarked og en viss gjensidig formidling av arbeidskraft er viktige uttrykk for dette. På de regelmessige nordiske finansministermøter har vi hatt en rekke praktiske og økonomisk-

politiske spørsmål oppe til drøfting, og embetsmennene har regelmessig kommet sammen for å utveksle konjunkturerfaringer. Det kan også være grunn til å minne om de konsultasjoner som vi fant det helt naturlig å foreta i forbindelse med devalueringen i 1967, uten at det noe sted var slått fast noen konsultasjonsplikt. Den videreføring av det økonomisk-politiske samarbeid som er foreslått av Embetsmannsutvalget, vil delvis kunne gjennomføres uansett hvor langt man når i de mer sentrale samarbeidsspørsmål, og disse tiltakene vil sikkert kunne ha mye å gi til oss alle i retning av å lære av hverandre og forstå hverandres problemer. Gjennomføringen av andre forslag vil følge som en naturlig konsekvens av et mer inntimt samarbeid på andre områder. På visse områder vil det imidlertid også kreves en aktiv vilje til å føre en mer nordisk politikk. Dette gjelder ikke minst regionalpolitikken.

Innenfor et mer sammenknyttet Norden vil det være naturlig at vi — likesom innenfor en nasjon — føler en forpliktelse overfor dem som bor i de minst utviklede områder i Norden til at også de kan følge med i velstandsutviklingen. Men selve integreringen vil også gi denne forpliktelse økt vekst. Den omstilling som vil kreves i vårt næringsliv, vil, i alle fall i Norge, ramme hardest der hvor det økonomiske grunnlaget er svakest på forhånd. Vi vil neppe kunne få den oppslutning som er nødvendig for å gjennomføre et nærmere samarbeid dersom en utvikling som folkene som helhet vil ha fordel av, for enkelte utsatte grupper skal føre til at deres stilling blir vanskeligere enn før. En integrasjon må ikke tillates å øke de skjjevheter i økonomiske levevilkår som vi på nasjonal basis forsøker å redusere.

I skatte- og avgiftspolitikken kan kanskje en viss harmonisering vise seg nødvendig av hensyn til den handelspolitiske integrasjon. Men det viktigste skritt til økt samhandel mellom de nordiske land ble jo tatt i og med avvik-

lingen av industritollsatsene gjennom EFTA. Etableringen av en tollunion utad skulle ikke i seg selv kreve noen vesentlig ytterligere harmonisering på det skattepolitiske felt. Under det videre arbeid med disse spørsmål som er forutsatt, vil en måtte ha for øye at hensynet til samhandelen verken kan være det eneste eller det dominerende ved utformingen av skatte- og avgiftspolitikken. Det drøier seg om fire forskjellige land med økonomiske forutsetninger som på mange måter er ulike. Vi må hver for oss kunne bruke skattleggingen til å påvirke både inntektsfordelingen og anvendelsen av vareressurser på den måte som hver av oss finner mest ønskelig.

Fra norsk side har vi lagt betydelig vekt på de planer om nordiske fond som Embetsmannsutvalgets rapport inneholder, og da særlig det generelle fond. Gjennom disse fondene har vi en mulighet for å skape den balanse mellom fordelere og ulemper for de enkelte land som statsministrene forutsatte i sitt vedtak fra april i fjor. En slik balanse vil jo ikke nødvendigvis fremkomme som et resultat av den integrasjon som finner sted på de ulike delområder. Det vil kreves en komponent i samarbeidet som kan tilpasses nettopp ut fra dette hensyn. På lengre sikt har imidlertid disse fondene kanskje en enda viktigere oppgave i å være instrumenter for en fellesnordisk politikk på de ulike felter. Jeg har allerede nevnt regionalpolitikken. Men også i andre sammenhenger kan det være behov for institusjoner som kan gi det finansielle grunnlag for tiltak som det er i nordisk interesse å sette i verk.

I denne forbindelse vil også Investeringsbanken ha en viktig rolle å spille. Men mens vi har antatt at det generelle fond vil være av størst interesse for de to land som står overfor de største utbyggingsoppgaver, har vi ikke sett det slik at Investeringsbanken vil være i noe enkelt lands særlige interesse. Dens virksomhet vil være helt forretningsmessig, og den vil være en av de insti-

tusjoner som skal bidra til å markere det nordiske fellesskap.

Fra dansk og finsk side har det vært foreslått at de felles tollintekter som en tollunion skulle få, skulle nyttes som finansieringsgrunnlag for så vel fondene som andre oppgaver som krever fellesnordisk finansiering. Jeg vil ikke se bort fra at dette en gang i fremtiden vil vise seg å være en hensiktsmessig finansieringsmåte, men på det tidspunkt når samarbeidet blir etablert, er jeg redd for at denne finansieringsmåten vil virke noe tilfeldig i sine virkninger overfor de enkelte land.

Når det gjelder frigjøring av kapitalbevegelsene, bør en ha for øyet at dette ikke er noe mål i seg selv. Formålet med en slik frigjøring må være å gi kapitalressursene en bedre anvendelse enn de ellers ville ha fått, til støtte for vår vekst og velferd. Ut fra dette hensynet har det allerede funnet sted en betydelig grad av frigjøring innenfor hele OECD-området, og praktiseringen av de regler som gjelder, er ofte slik at i praksis er liberaliseringen ført enda lenger. En ytterligere liberalisering innenfor Norden vil i vesentlig utstrekning være avhengig av i hvilken grad man finner det nødvendig og ønskelig med en harmonisering av den økonomiske politikk. Særlig vil det kreve et nært samarbeid om rente- og pengepolitikken. Vi er vel foreløpig ikke beredt til å gi fra oss vår nasjonale selvbestemmelsesrett på disse områder, men vi kunne sikkert ha nytte av en bedre samrådning også på dette felt.

Udenrigsminister Hartling, Danmark:
Hr. præsident! Da den danske regering på Nordisk Råds møde i Oslo i fjor tog initiativet til forhandlingerne om et nordisk økonomisk fællesskab, sagde jeg i et indlæg, at de nordiske lande skulle være sig selv, men ikke sig selv nok.

Derfor skal vi samarbejde og videreudvikle vort samarbejde. Men jeg føjede til, at et nordisk fællesskab eller en

nordisk union heller ikke kan være sig selv nok.

Under vore forhandlinger kan der være brug for at understrege dette synspunkt kraftigt.

Et nordisk økonomisk fællesskab må ikke betyde, at vi forsøger at isolere os eller afsondre os fra den omliggende verden. Nordisk samarbejde må ikke stå i selvtillstrækkelighedens tegn.

Det ville også være meningsløst og ulogisk, om vi så samarbejdet som en isolationsbestræbelse.

Vi drøfter jo netop nordisk fællesskab, fordi vi erkender, at vi ikke kan stå alene eller være os selv nok. Vi har taget dette initiativ, fordi vi ser, at integration er en nødvendighed for moderne stater.

Men med den erkendelse kan vi ikke samtidig arbejde den modsatte vej og forsøge at sige, at med de nordiske lande standser integrationen.

Derfor er det værd at fastholde, at hele samarbejdsdebatten er begyndt under forudsætning af, at dette samarbejde skal pege udad og ikke blot være indadvendt.

Jeg vil gerne belyse denne forudsætning på *tre* områder.

For det første: på mødet i København i april sidste år blev det fastsat som en forudsætning for beslutningen om at forsøge iværksat et udvidet nordisk samarbejde, »at dette ligesom hidtil ikke skal berøre de fire landes udenrigs- og sikkerhedspolitik». Vi bygger fortsat på denne forudsætning. Det betyder naturligvis ikke, at vi ikke ønsker osv., det betyder kun, at de nordiske lande, i De Forenede Nationer, i Europarådet, over for udviklingslandene osv., det betyder kun, at de **nordiske** lande på disse områder vil samarbejde på samme uforpligtende måde som hidtil, og at det traktatmæssige grundlag for det udvidede nordiske samarbejde ikke vil komme til at omfatte vore aktiviteter her.

Det, vi tilsigter, er et forpligtende samarbejde i faste rammer på det økonomiske område, om man vil: en øko-

nomisk union. Embedsmandsrapporten har givet et indtryk af, hvilke sagsområder et sådant samarbejde vil kunne komme til at omfatte. Betragter man de enkelte områder, fremgår det tydeligt, at samarbejdet på intet af disse punkter forudsætter en ændring eller en tilpasning i de nordiske landes eksisterende udenrigs- og sikkerhedspolitik, og der er ingen grund til at tro, at selv en stærk udvikling i samarbejdet inden for disse områder vil ændre dette forhold. Man må også erindre, at vi allerede har et vidtgående samarbejde på det økonomiske område, og at dette — om end i et langsommere tempo — ville have udviklet sig også uden en nordisk samarbejdsstraktat. Men når vi ønsker at lægge det fremtidige samarbejde i sådanne traktatmæssige rammer, er det for bedst muligt at kunne udnytte vore fælles produktive ressourcer og gennem samarbejde tilvejebringe en fælles planlægning, som skulle kunne sikre en hurtigere realisering af de mål for den økonomiske udvikling, som vi hver for sig har sat os. Selv om vi fra dansk side tillægger langtidsperspektiverne den største vægt, er der intet grundlag for at hævde, at virkeliggørelsen af disse perspektiver skulle indebære nogen ændring af Danmarks eller af noget andet nordisk lands udenrigspolitiske placering. Der er enighed om dette synspunkt i alle de nordiske lande, og spekulationer om, at man skulle tilsigte andre mål, er altså fejlagtige.

For det andet fastholder vi den forudsætning for beslutningen fra Københavnsrådet i april, at samarbejdet skal udformes således, at »at det letter de fire landes deltagelse i eller samarbejde med et udvidet europæisk marked». Som det er sagt fra dansk side, tror vi, at det nordiske samarbejde kan indrettes således, at det både vil kunne udvikle sig alene og — når mulighederne i Europa måtte åbne sig — vil kunne samordnes med et udvidet økonomisk samarbejde i Europa på den måde, som vi hver for sig måtte ønske det. Det nordiske samarbejdsgrundlag

må derfor udformes således, at der — hvis og når der på ny bliver en positiv udvikling i den europæiske situation — ikke opstår problemer ved eller er noget odiøst i, at samarbejdsgrundlaget revideres. Det er en misforståelse, hvis man i denne situation taler om sprængning af det nordiske samarbejde; tværtimod bør man tale om en naturlig tilpasning i overensstemmelse med vore ønskemål.

Samtidig vil jeg understrege, at heller ikke vor europæiske politik i øvrigt er omfattet af det planlagte samarbejde. Også her vil hvert deltagerland kunne tilrettelægge sin politik, som det måtte ønske det, og dette vil efter min opfattelse ikke kunne rejse problemer af nogen art. Danmark vil for sit vedkommende deltage positivt i de europæiske politiske aktiviteter i Europarådet og andre steder, hvor sådanne spørgsmål behandles. Der findes aktiviteter på grænseområdet mellem økonomi og politik, men heller ikke her tror jeg, at der vil opstå nogen uenighed mellem de nordiske lande. Når f. eks. de seks fællesmarkedslande til sin tid måtte anmode om kommentarer til deres planer med hensyn til teknologisk samarbejde i Europa, går jeg ud fra, at vi alle — hvis vi ønsker det — vil fremkomme med vore synspunkter og eventuelt deltage i et kommende ministermøde herom. Dette gælder også, hvis der på andre lignende områder bliver tale om bred europæisk kontakt på ekspertniveau eller ministerniveau. For Danmark gælder det, at vi ikke ønsker at skabe nogen tvivl om vor ærlige vilje til ligesom hidtil at være med til at forme et Europa, som i fredeligt samarbejde med andre lande kan sikre alle europæiske folk en bedre fremtid i frihed og fred.

Endelig er det vigtigt at fastholde den tredje forudsætning fra Københavns-mødet i april, nemlig »at samarbejdet skal være i overensstemmelse med de fire landes bestræbelser for at udvikle deres handelsforbindelser med tredje-lande og for at frigøre verdenshande-

len, samt at hensyn skal tages til udviklingslandenes interesser». Ingen bør være i tvivl om, at de nordiske lande ligesom hidtil vil føre en udadvendt politik og tilstræbe at indrette deres økonomiske forhold således, at der bliver basis for en stadigt stigende handel med andre lande. Samarbejdet i Norden bør ikke, sådan som vi har set det ved andre sammenslutninger af lignende art, ske på bekostning af andre landes traditionelle interesser. Tværtimod håber jeg, at Norden ligesom hidtil vil ligge i spidsen for en liberal udvikling i de økonomiske forbindelser med udenforstående lande. Vi vil specielt ikke i arbejdet på at udvikle det økonomiske samarbejde i Norden glemme vore forpligtelser over for udviklingslandene.

Jeg har villet fremhæve disse kendte forudsætninger, som også andre talere har været inde på i dag, fordi det er betydningsfuldt, at der er fuld klarhed om vore standpunkter i forholdet til andre lande, således at misforståelser kan undgås. Alle spekulationer om ændringer i de forudsætninger, som vi fastlagde på Københavns-mødet i april, er efter min mening urigtige og overflødige. Det er vigtigt, at vi alle gør dette klart både i vore interne diskussioner, og når vi drøfter disse aspekter af det nordiske samarbejde med andre lande.

Ohlin, Sverige: Herr president! När vi i dag har att diskutera bl. a. vad som skett på det nordiska ekonomiska samarbetets område sedan den förra sessionen måste jag konstatera, att regeringarna så långt man rimligen kan begära hunnit utföra det utredningsuppdrag, som regeringarna åtog sig vid den följande konferensen i Köpenhamn i fjol vår. Det gäller en del spörsmål som tidigare inte varit utredda, och de ämbetsmän som uppdraget anförtrots åt har fått klarlägga även en hel del av förhandlingsproblematiken.

Jag tycker alltså att både regeringarna och ämbetsmännen är att lyckönska till att ha hållit en åtminstone för Sverige ovanligt hög utrednings- och ar-

betstakt. I själva verket har ju, som jag sade, vissa förhandlingar ägt rum, även om resultaten är helt preliminära och gällande endast under förutsättning att en större och mera omfattande uppgörelse träffas. Vad man nu hoppas på är nya kompletterande direktiv samt att samma höga arbetstakt bibehålles. Detta kommer kanske att kräva mera av direkta insatser från regeringarna. Tyngdpunkten kommer nämligen att ytterligare förskjutas från utredningar till förhandlingar. Skall tjänstemännen bli färdiga till sommaren, som man räknar med, har de sannoligen ingen brist på arbetsuppgifter.

Frågan är när de avgörande stadierna inträder och när ett principiellt beslut kan väntas. Jag hoppas att det råder enighet om att det blir någon gång under 1969. Utan tvivel ligger det fara i dröjsmål på den punkten. Jag håller därvidlag med herr Krag och herr Bratteli och är glad över att även statsministern Baunsgaard och ett par andra talare framhållit vikten av att man handlar innan aktionen börjar avta i styrka. Kanske kan man, när tidpunkten för de principiella besluten närmar sig, med fördel använda en metod som vi vet brukar användas när det gäller att utse en ny påve: man låser in kardinalerna och later dem inte komma ut förrän beslut är fattat. Själv skulle jag gärna medverka till att låsa in statsministrarna och några andra regeringsrepresentanter på exempelvis ett väl isolerat hotell i närheten av Nordkalotten. Och särskilt glad skulle jag vara över att få släppa ut dem därifrån, sedan de träffat de principiella beskederna. Efter att ha lyssnat till statsministrarna och andra regeringsföreträdare här i dag kan jag inte tänka mig annat än att det skulle bli ett positivt beslut.

På tal om Hamlet vill jag säga till statsminister Erlander, som var ganska nöjd med den nye presidentens jämförelse med Hamlets faders vålnad, att vålnader från förgångna tider är något avskräckande inom nordismen snarare än något vägledande. Ännu närmare till

hands, om man nu skall tala om Hamlet, som ju vistades vid Öresunds stränder, ligger det väl att uttrycka förhoppningen att handläggningen av Öresunds bro- och flygplatsfrågor skall komma att ske med mindre av Hamlets tvekan än vad som hittills varit fallet, i varje fall på den svenska sidan.

Att sköta förhandlingarna är ju en uppgift för regeringarna och deras medhjälpare. Frågan är vad Nordiska rådet kan göra utom det att följa arbetets utveckling. Låt mig ställa en fråga — det är huvudsakligen för att göra det som jag har stigit upp i talarstolen i dag, herr president: Finns det någon som vill bestrida att en nordisk ekonomisk organisation efter i stort sett de linjer som uppdragits i ämbetsrapporten skulle underlätta ett effektivt utnyttjande av våra produktiva resurser och öka den samlade nationalinkomsten i Norden? Finns det någon som vill påstå att alla de människor ute i världen som påvisar de större ekonomiska enheternas fördel inåt och utåt har missförstått saken, har missförstått de framtida problem som kommer att möta på produktions-, handels-, forskningens och de ekonomiska relationernas område? Nej, jag tror ingen vågar påstå att det är ett misstag när man så allmänt accepterar att vi i framtiden kommer att behöva större ekonomiska enheter.

Det räcker inte med att avskaffa vissa handelshinder. Vi kan alltså utgå ifrån att Norden som helhet betraktad skulle vinna på ett förverkligande av Nordeplanen. Då blir frågan helt enkelt: Hur kan vi uppnå en lämplig fördelning av dessa fördelar mellan de olika länderna och mellan de olika folkgrupperna i varje land? Det gäller inte om en lösning finns utan hur den avvägning skall se ut som motsvarar betingelserna — fördelar åt alla länder och åt alla folklager.

Vad skulle vi säga, herr president, om en grupp hungriga människor som har svårt att enas om fördelningen av en större brödkaka beslutade sig för att hellre kasta bort kakan än att kompro-

missa om fördelningen? Det är ju ungefär den situationen Nordens länder möjligen kan komma att befinna sig i. Jag hoppas att de inte skall kasta bort brödkakan. Naturligtvis kan det bli en svår uppgift att finna en för alla acceptabel kompromiss. Det finns intresse-motsättningar och även missförstånd — oriktiga, överdrivna uppfattningar om hur långt intressena sträcker sig. Därför måste man belysa och klarlägga, påvisa t. ex. att jordbrukarnas levnadsstandard i alla de nordiska länderna kan gynnsamt påverkas, visa upp för en del av de industriella organisationerna som — vilket någon talare har framhållit — tycks se något för statistiskt på problemen, att det här gäller ett utvecklingsproblem där nästan alla har betydande vinningar att hämta. Denna upplysningsverksamhet är säkerligen inte en uppgift för regeringarna allena, utan här har Nordiska rådet en av sina viktiga uppgifter genom sina överläggningar — kanske genom upplysande specialkonferenser när tiden är inne.

Herr president! Jag har här talat endast om frågans ekonomiska aspekter ur nordisk synvinkel. Jag kan måhända tillägga att våra möjligheter att göra konstruktiva insatser i Västeuropas integration kommer att växa, om vi kan genomföra en plan av Nordek-typ. — Kanske skulle vi dessutom kunna visa upp erfarenheter av samverkan, som på andra håll ute i världen kan utnyttjas och vara till nytta, liksom vi på vår sida kan lära exempelvis av erfarenheterna från Benelux. Och visst skulle framstegen öka våra möjligheter att ge bistånd åt mindre utvecklade länder, som så väl behöver det.

För övrigt är ju ekonomin inte allt. Nordek skulle föra de nordiska folken närmare varandra i det dagliga praktiska arbetet och skulle säkerligen ge betydande kulturella stimulanser. Även därvidlag skulle vi kunna ge varandra här uppe i Norden mer än vi gör i dag.

För ett par dagar sedan deltog jag i en diskussion, där man från näringslivets sida uttryckte farhågor för att

Nordens politiker inte hade tillräckligt mycket av vision när det gäller dessa spörsmål. Men om den anda som de ledande politikerna har avslöjat här i dag blir rådande, så tror jag att vi kommer att undgå det ödesdigra bakslag för den nordiska tanken som ett misslyckande för Nordek-planen skulle innebära. I stället kommer Nordiska rådet vid sin nästa session att diskutera efter det att ett principiellt beslut har fattats, och problemen kommer att gälla hur man bäst skall genomföra det beslutet.

Holmberg, Sverige: För en tid sedan gjordes en undersökning om den värm-ländska industrins kontakter med den norska industriella marknaden. Det visade sig då att 17 av de svenska värm-ländska företagen använde norska företag som underleverantörer, medan 13 svenska företag i Värmland arbetade som underleverantörer åt norska företag. Siffrorna säger mera om jag påpekar att detta innebär att bortåt en tredjedel av Värmlands företag på detta sätt har knutit ett direkt intimt samarbete med norsk industri.

Detta samarbete har blivit så naturligt och självklart att man sällan reflekterar över det. Utan stora ord och åthävor har vi byggt upp en nordisk gemenskap som i vissa hänseenden hunnit betydligt längre än EEC-ländernas europeiska gemenskap. Utvecklingen fortsätter mycket snabbt helt vid sidan av de diskussioner på det politiska området som förs om bildandet av en nordisk tullunion. I månadsskiftet januari — februari bildade t. ex. järnverken i Finland, Norge och Sverige en nordisk samarbetsorganisation. Även de danska järnverken inbjöds. Några dagar senare meddelade Mekanförbundet i Sverige att verkstadsindustrin i Danmark, Finland, Norge och Sverige skulle bilda en gemensam nordisk produktbörs, genom vilken tusentals industriföretag i de nordiska länderna får kontakt med varandra för att diskutera produktutbyte, utbyte av know-how, licenssamverkan o. s. v. Efter ytterligare någon ve-

ka i februari månad fick vi reda på att de tre största rederierna i Skandinavien tillsammans bildat ett rederi med namnet Scanservice för trafiken mellan Europa och Fjärran Östern. Det är Det Östasiatiska Kompagni i Köbenhavn, Svenska Ostasiatiska Kompaniet i Göteborg och Wilh. Wilhelmsens Rederi i Oslo som står bakom denna sjöfartens inledande motsvarighet till SAS. Man säger att det bara är en början och att ett betydligt mera omfattande samarbete kommer att växa fram. Här har man alltså inom loppet av några veckor exempel på hur det nordiska samarbetet tvingat sig fram inom järnhanteringen, verkstadsindustrin och sjöfarten, som ju är tre av våra allra viktigaste näringsgrenar. Vi befinner oss sålunda i ett helt annat mer gynnsamt, mer dynamiskt skede i dag — när det gäller det nordiska samarbetet — om man gör en jämförelse med den gång då tullunionen diskuterades för tio år sedan.

Det är verkligheten, som dikterar denna utveckling. Det är det praktiska livets män som utformar den. Man gör det utan stora ord och vidlyftiga åthävor.

Det är också mot bakgrunden av denna faktiska utveckling som vi i dag bör betrakta planerna på att skapa en nordisk tullunion och realisera de många förslag till utvidgat nordiskt-ekonomiskt samarbete som framlagts av den nordiska ämbetsmannakommittén och som håller på att vidarebearbetas av ämbetsmännen.

De nordiska politikerna måste nu lämna sitt bidrag till denna utveckling. Det måste ske genom att vi skapar sådana institutionella och lagliga former som ger ökade möjligheter för de nordiska staternas näringsliv att ytterligare utvidga och intensifiera den nordiska ekonomiska integrationen. Den ram som EFTA givit är i dag inte tillräcklig. Företagen har börjat uttömma de expansionsmöjligheter för försäljning till grannländer som skapades av tullarnas avveckling och genom att man tog bort andra direkta handelshinder. Intresset

måste nu mer inriktas på företagssamarbete över de nordiska gränserna ifråga om produktion och marknadsföring, inte blott inom Norden utan även på marknader utanför Norden.

Att skapa en tullunion och i övrigt intensifiera samarbetet när det gäller ekonomisk politik, jordbrukspolitik, utbildning och forskning, handelspolitik är emellertid alldeles uppenbart en ömtålig och känslig procedur där en mängd olika intresse motsättningar måste lösas. Både ämbetsmannarapporten och de många överläggningar som statsministrarna redan nu haft visar detta på ett fullt övertygande sätt.

Den öppna redovisning som skett över massmedia om vad som hänt i samband med de senaste månadernas överläggning om Nordek har gett oss en ganska klar bild av frågans läge. Den kan visserligen tolkas på olika sätt, men det är alldeles uppenbart att det fortfarande finns många olösta problem t.ex. på jordbrukets, fiskets, etableringsrättens och näringsrättens område, där möjligheterna att nå resultat blir beroende av en mycket omfattande förhandlingsinsats både ifråga om hög kvalitet och kvantitet.

Nu har statsministrarna kommit fram till att de med en kraftansträngning ändå skulle kunna få presenterat ett mera slutgiltigt utredningsmaterial redan i sommar för att man på senhösten skulle kunna påbörja mera regelmässiga överläggningar för att få fram ett avtal. Det skulle ur många synpunkter vara en enastående framgång om ett stort gemensamt paket där ömsesidiga eftergifter och fördelar balanserar varandra kunde presenteras redan i år och att de nordiska länderna kunde skrida till beslut i frågan redan nästa år. Möjligheterna härtill är emellertid inte helt entydiga. Det kan uppenbarligen bli fråga om en tidsutdräkt. Av statsminister Erlanders uttalande efter senaste mötet i Helsingfors framgick också att han inte var helt övertygad om att den tänkta tidsplanen skulle kunna hållas utan att man här var tvungen att göra

en reservation. Besvikelsen hos opinionen kan då ytterligare försvåra arbetet. I värsta fall kan då frågan ånyo komma att falla, precis som förra gången tullunionen var aktuell.

På något sätt bör vi söka gardera oss för en sådan utveckling. Om det skulle visa sig under de närmaste månaderna att det bleve svårt att få fram tillräckligt utredningsmaterial för att kunna läggas in i formella förhandlingar redan i höst eller om man tvingas konstatera att vissa frågor är så opinionsmässigt kontroversiella att de måste få tid på sig att mogna, kan man tänka sig att arbetet på något sätt delas upp. Det gäller ju till varje pris att nå något resultat. Eventuellt skulle man kunna påbörja genomförandet av vissa delar av ämbetsmannakommitténs förslag och sålunda söka nå en tullunion och det övriga utvidgade nordiska samarbetet i två steg.

Redan i höst skulle särskilda överläggningar kunna föras om t. ex. gemensam tull för vissa varor där några större motsättningar inte finns. Man kan besluta om inrättande av en nordisk investeringsbank, om vissa åtaganden när det gäller jordbruksproduktionen, om fria kapitalrörelser, för att nämna några ytterligare exempel. I en andra etapp kunde sedan mera definitiva ställningstaganden tas till de övriga frågor som är av mera kontroversiellt slag, t. ex. den långsiktiga lösningen av den nordiska jordbruksproduktionen. Det är emellertid viktigt att en sådan arbetsordning inte användes på sådant sätt att man gör avkall på principen om att samtliga länder skall ha fördel eller i princip lika fördel av arrangemangen. Ett land får inte tillåtas plocka ut rusinen ur kakan. Principen om att alla på lång sikt skulle tjäna på överenskommelsen måste hållas obruten. Arbetet skulle på detta sätt inte behöva avstanna utan i stället verkligen leda fram till konkreta resultat. I detta sammanhang bör emellertid snarast skapas de institutionella former som fordras för att samarbetet inte skall fastna på

papperet utan föras ut i verkligheten. För egen del är jag av den uppfattningen att någon kommission eller institution, t. ex. en formell ministerkommitté, finge det direkta ansvaret för att realisera de framlagda målen.

Korvald, Norge: De samarbetsformer man nå söker fram til i Norden, finner man neppe eksakte paralleller til i andre sammenhenger. Samtidig som man har som siktemål en tollunion, tenker man ikke å opprette overnasjonale organer i likhet med dem man finner i de fleste andre økonomiske sammenslutninger.

Samarbeidet i Norden er for øvrig merkverdig på andre måter, idet det har foregått et meget sterkt samarbeid uten spesielle vidtrekkende avtaler, og fordi de nordiske land har så vidt forskjellig utenrikspolitikk. Den spesielle militære balanse i Norden ser ut til å ha virket gunstig på mange mater. Det er derfor et klart siktepunkt under de utredninger som foregår, at hvert land som hittil, skal bevare sin egen utenrikspolitikk. Hvordan dette så vil gå på lengre sikt, får man se etter hvert som det hele utvikler seg.

De fire nordiske land er også meget forskjelligartede i sitt forhold til et eventuelt utvidet økonomisk samarbeid i Europa. Oppdraget til Embetsmannsutvalget er også å ta hensyn til dette.

Jeg vil spesielt understreke enda et hensyn som man er bedt om å ta med under utredningsarbeidet, nemlig at man ikke må miste det internasjonale og globale sikte. Alle de regionale avtaler som fins i verden både på forsvarsområdet og på det økonomiske området, må betraktes som midlertidige, slik som hr. Bratteli understreket. Siktepunktet er å komme fram til en fredelig verden, hvor de store, militære blokker kan avløses av et internasjonalt system for å opprettholde fred og sikkerhet i verden. På det handelspolitiske område er det frihandel man tilsikter i videste forstand, for å hjelpe hele verden økonomisk framover, sær-

lig gjelder dette for utviklingslandene.

I det arbeid man på denne måten gjør i stor sammenheng, må man ut fra historiske forutsetninger søke å bevare nasjonal egenart og selvstyre samtidig som man innordner seg i internasjonal sammenheng.

De nordiske land har sterke forutsetninger for et enda nærmere samarbeid enn det vi har i dag. De har felles historie, tradisjon og språk. De har erfaring gjennom hele dette hundreåret når det gjelder å utvikle et nærmere samarbeid. Dette har klart kommet til uttrykk i etterkrigstiden. Likevel står man overfor vanskeligheter dersom siktepunktet er en tollunion i sin hele og fulle konsekvens. I den norske debatten om disse spørsmål har man i stor utstrekning brukt betegnelsen »et utvidet økonomisk samarbeid». Jeg tror dette er en god terminologi. Det er ikke formen i og for seg som alltid må være det avgjørende men at man virkelig utvider og styrker samholdet i Norden. Dette vil også innebære fortsatt utbygging av fellesopptreden utad slik som det allerede er innarbeidet på en rekke felter.

Vi befinner oss akkurat nå i en uklar situasjon når det gjelder hva som vil komme ut av de utredninger som foretas. Uklarheten kan delvis skyldes det forhold at man ikke skiller klart mellom utredningsarbeid og forhandlinger. På den ene side er Embetsmannsutvalget bedt om å komme med nærmere utredninger på en del områder mens man på den annen side hører om at man har oppnådd enighet om 85 pst. av tollsatsene for varebytte innad og 75 pst. for varebytte utad. Det ville være en fordel om man snarest fikk avklart utredningene, og kunne komme til forhandlingene.

Jeg anser utredningene som en innledning til å ta en beslutning om hvor sterk økonomisk integrasjon man bør ta sikte på i denne omgang.

Det har vært talt om politisk mot i denne sammenheng, og da i den forstand at dersom man har politisk mot,

tar man bare en beslutning, og så lager man formene etterpå. Jeg tror ikke dette er veien å gå i Norden. Derimot går utredningene så vidt jeg forstår, meget raskt og dermed skulle man snart være i den situasjon at man har en slik oversikt at man kan gå til de reelle politiske forhandlinger. Med den erklærte politiske vilje til løsning som har kommet til uttrykk her i dag, skulle det være mulig å nå fram til resultater forholdsvis raskt.

Det har også vært reist spørsmål om vi vil Norden, eller om vi vil Europa, som om man måtte bestemme seg for et enten—eller. På bakgrunn av de foreliggende forutsetninger som er satt opp av regjeringene for et utvidet økonomisk samarbeid i Norden, tror jeg ikke det er nødvendig å forme problemstillingen så skarpt. Statsminister Erlander klargjorde dette i sitt innlegg her i dag. Det man nemlig ikke må glemme, er at Norden alene ikke er en tilstrekkelig økonomisk enhet i dagens situasjon. Norden samlet må være vendt mot Vest-Europa og verden for øvrig, og de enkelte land må også ha en stor grad av selvstendighet i sine handelsforbindelser utad. Iallfall gjelder dette for Norge at vi er sterkt avhengig av vår utenriksøkonomi så vi ikke bare kan binde oss til Norden i alle situasjoner. De flytende internasjonale og europeiske forhold vi har rent politisk i dag, medvirker sterkt til den følelse at vi nå bør søke nærmere hverandre i Norden. I denne krisesituasjon kan det ha en viss politisk betydning utad at man i Norden viser at man kan stå sammen.

Til de grunnleggende forutsetninger for utvidet økonomisk samarbeid i Norden hører også at man må komme frem til en balansert avtale som tar hensyn til de enkelte lands strukturproblemer. Denne balanse er nærmere utdypet i det mandat som Embetsmannsutvalget har fått, nemlig at fordeler og ulemper så vidt mulig må veies mot hverandre for de enkelte land. Samtidig må det bli tatt hensyn

til næringer og strukturelle problemer. Jordbruk og fiske er avgjørende faktorer for bosetting i store deler av Norge, og selvforsyningsgraden er også meget viktig i en krisesituasjon.

Fordelen ved at en større økonomisk enhet som Norden blir sett under ett, skulle være at en samlet kunne tilføre de nordiske land økonomiske fordelene og dermed gi hvert enkelt av dem en større økonomisk vekst. Det er vel det som er hensikten når man først går til drøftelser av en sterkt integrert økonomi.

Jeg vil i det følgende forsøke å sette det nordiske samarbeid inn i en sammenheng også på et annet område som delvis blir behandlet i andre sammenhenger her i Nordisk Råd. Vi kjenner fra hvert av våre land problemene med å skaffe balanse i den indre vekst. Det gjelder særlig problemene som er knyttet til geografien eller strukturen i hvert enkelt land.

Vi har spesielt i Norge førstehåndserfaringer om problematikken utkant kontra pressområder. Vi vet hvor vanskelig disse problemer er å behandle på det nasjonale plan. Vi føler ingen oppfordring til å overføre denne problematikken eller forstørre den til nordisk format. Våre virkemidler på dette område må sikkert i stor utstrekning bli av nasjonal dimensjon. Imidlertid ser man visse tilløp til å ville lage nordiske kraftsentra plassert et eller annet sted. Det er nok her å vise til at man tenker å samle seg om et kraftsentrum i Øresund-området, idet dette skulle være vår eneste mulighet til å være med i det internasjonale kor — om jeg kan bruke et slikt uttrykk. Jeg tror at våre bestrebelse i nordisk økonomisk integrasjon i stedet må innrettes på å forhindre økonomiske konsentrasjoner langt sør. Det kreves derfor en bevisst innsats allerede i det forberedende opplegg for å styre en felles nordisk utvikling som tar hensyn til alle deler av de nordiske områder. I denne forbindelse ser jeg spørsmålet om kommunikasjoner som særlig viktig og jeg

vil hevde at det nasjonale og det nordiske her i sterkere grad må koordineres. I Norge er veiene blitt en avgjørende lokaliseringsfaktor for næringsliv og bosetting. Både nasjonalt og nordisk har vi her et av de viktigste styringsmidler for den videre utvikling. Jeg tror at vi mer bevisst også i nordisk sammenheng må ta dette styremiddel i bruk. Den indre sammenheng til nye helheter beror i stor grad på kommunikasjon og på kvaliteten av denne. Jeg tror det er uhyre viktig for Norge, og også for Finland, at de kommunikasjonsmessige hovedlinjer trekkes opp. Vi har vårt uttalte Europa-sikte, alle de nordiske land, og vår kommunikasjonspolitikk må på tilsvarende måte ha et Europa-sikte.

Jeg har tidligere i Nordisk Råd vært inne på kommunikasjonsproblemet. Det har imidlertid vært vanskelig å få noen gjenklang for dette når man drøfter økonomisk politikk. Imidlertid ser jeg dette som en meget viktig del nettopp av den økonomiske politikk. Jeg må derfor tillate meg igjen å gjenta at Norges landverts kontinentale forbindelse utpeker seg tydelig fra det sentrale Østlands-område, langs Sveriges vestkyst over Sjælland—Falster—Lolland—Fehmarn. Også det nordiske synspunkt må klart utpeke Hålsingborg—Helsingør som den prioriterte kryssing for sporforbindelser og motorveien.

Etter at vi forhåpentlig om ikke lenge når fram til en økonomisk samarbeidsavtale i Norden, vil kommunikasjonene være avgjørende for at vi kan gjennomføre enigheter i praksis. Allerede med det økonomiske samarbeid vi har, er det sterkt behov for en bedre kommunikasjonsforbindelse i Norden. En slik utbygging vil i seg selv befordre et nærmere samarbeid. Uten en slik utvikling vil man kunne få problemer som man på forhånd ikke vil kunne forutse.

Nørgaard. Danmark: Det understreges udtrykkelig i embedsmandsrapporten, at rapporten er foreløbig, og det har

man fortolket på den måde, at der dels er nogle tekniske ting, embedsmændene skulle arbejde videre med, hvis de fik tid, dels at embedsmændene ikke kunne gå videre, medmindre de fik politiske henstillinger og politisk rygdækning. Det er altså det, der er ved at ske nu, og i virkeligheden må man så forestille sig, at det, der sker bag embedsmændenes sidste indsats, er reelle politiske forhandlinger mellem de fire regeringer, og vor statsminister skønner, at man vil kunne nå frem til enighed den 15. juli, at der da vil foreligge en enig rapport.

Hr. Ohlin sagde før, at det var åbenbart, at vi stod over for muligheden af at kunne dele en kage, men han var bange for, at der kunne ske det, at man smed kagen væk, fordi man ikke kunne blive enige om, hvor man skulle skære. Der er også den meget store risiko, at man står og måler minutiøst og bliver ved med det så længe, at kagen skrumpet ind, at den bliver tør og så lille, at den ikke får nogen værdi. Netop det dynamiske element er jo noget overordentligt centralt, og derfor er det særdeles vigtigt, at der meget hurtigt træffes en beslutning, der gør det muligt at føre tingene ud i livet.

Der er det bemærkelsesværdige, når man følger den politiske diskussion, at i Danmark taler man om, at det nok er forhold i Finland og muligvis forhold i Norge, der kan bevirke, at der ikke kan træffes en politisk beslutning i 1969. I Sverige har den svenske statsminister sagt, at han personlig skønner, at der kan være risiko for, at det først bliver i 1970; men man forstod, det var ikke på grund af svenske forhold. I Norge har man interesseret sig en hel del for slutningen i rapporten udarbejdet af danske embedsmænd og sagt, at det må nok være noget, der kan føre til, at det bliver udskudt på ubestemt tid. Med andre ord: i hvert land skyder man de andre lande frem som årsag til eller mulig årsag til, at en politisk beslutning udsættes. I høj grad af den grund er det jo en bestemt fordel, vi

her har, at vi er samlet i 5 dage, at politikere fra alle de lande, det drejer sig om, er til stede her og kan give udtryk for, om de for deres vedkommende har noget som helst, der motiverer, at man ikke træffer en politisk beslutning i den sidste halvdel af 1969. For her har vi jo finnerne. Finnerne kan udtale sig for deres eget vedkommende, om man fra finsk side mener, der er forsvarlige grunde til, at vi ikke skal træffe beslutningen. Nordmændene kan for deres vedkommende have mulighed for at udtrykke, om der er norske grunde til, at man ikke skal træffe beslutningen i 1969.

Jeg har ikke hørt en repræsentant for Finland sige, at der var sådanne grunde. Jeg har ikke hørt en repræsentant fra Norge sige, at man skulle udsætte det af hensyn til nordmændene, og jeg har slet ikke hørt en dansk deltager udtrykke, at man skulle udsætte det af hensyn til danskerne. Så vidt jeg forstod, så ville vel alle også finde det helt stridende mod naturen, hvis svenskere skulle udtrykke, at man af hensyn til Sverige, dets økonomi og dets politik skulle udsætte en beslutning til en periode efter 1969. Men nu må chancen jo være der for, at de, der har sådanne synspunkter, at de som på grund af egne nationale forhold finder det rigtigst at vente med en politisk beslutning, fremlægger disse synspunkter her. Hvis de ikke bliver fremlagt inden for de næste 5 dage, så er det udelukkende misforståelser og spøgelse, der manes frem, det er ikke realiteter, der gør, at vi ikke kan vedtage en beslutning i 1969.

Jeg vil derfor opfordre dem, der endnu ikke har haft ordet — og der er i hvert fald flere fremtrædende repræsentanter for Norge og Finland, der endnu ikke har haft ordet — til, at de i morgen klart fremlægger synspunkter, hvis de har nogle sådanne, for at udskyde beslutningen til engang i en uvis fremtid efter 1969. Jeg vil henstille, at vi her i Nordisk Råd, hvis der ikke fremlægges sådanne overvejende synspunkter og argumenter, beslutter at

følge hr. Cassels henstilling, ja, måske strammer den lidt, og opfordrer regeringerne til på grundlag af den embedsmandsbeslutning, der ventes at foreligge i juli måned, at træffe en beslutning om at sætte tingene i gang.

Det, de synes at være lidt uenige om, er, hvad man skal gøre for at bygge et effektivt apparat op og få det til at starte og køre, og dér forekommer det mig, at embedsmandsrapporten er ret svag. Det forekommer mig, at der er en logisk brist i opbygningen af embedsmandsrapporten, for der synes at være enighed mellem finske, norske, danske og svenske embedsmænd om, at man er gået temmelig vidt med at integrere de fire landes økonomi, men kun de danske embedsmænd og, jeg forstår nu også, finske politikere — det hørte vi i dag fra den finske handelsminister — går ind for, at man skal have organisationer, institutioner, der sikrer, at det kan administreres, at der er nogle folk, der, som jeg også tror Trygve Bratteli udtrykte det, tænker i nordiske baner, skaber et nordisk miljø. Der er intet i vejen for, selv om man ikke er nået til enighed om den endelige minutiøse opbygning af sådanne organer, at man træffer beslutning om, at nu gennemføres den nordiske union, og nu giver man sig til at opbygge de praktiske organer, der skal sørge for, at det gennemføres. Det kunne man f. eks. sætte tidstabeller op for. Jeg håber derfor, at når vi kommer til den sidste dag i debatten, vil vi have fået klarhed over, om der er sådanne afgørende momenter, som man ligesom antyder rundt omkring i landene, i de andre lande, at vi ikke skulle kunne træffe beslutning i 1969. Hvis der ikke er sådanne argumenter, vil jeg henstille, at vi enstemmigt opfordrer regeringerne til at sikre en politisk beslutning.

Utenriksminister Lyng, Norge: Jeg har med stor interesse og atskillig glede hørt både hr. Krag og hr. Nørgaard gi uttrykk for sterk nervøsitet for det de kaller tempotap i denne saken, et tem-

potap som altså skulle bety at vi bruker noen måneder mer til å utrede den.

Hr. Nørgaard snakket om at dette var spøkelses som ble manet frem. Det minner meg om et annet spøkelse som var ute og manet; det var spøkelset i »Kiærlighed uden strømper» som viste seg for stykkets helt, skreddersvenn Johan von Ehrenpreis, og fortalte ham at »du aldrig bliver gift, om det i dag ej skier». Det skjedde ikke, med den tragiske konsekvens at Ehrenpreis og alle stykkets øvrige deltakere tok sitt eget liv.

Jeg tror at vi får ta dette litt med ro. Det er ikke noen grunn til overveldende nervøsitet. Det er lagt et klart program, et fortsatt utrednings- og drøftelsesprogram, innen klare, faste, bestemte forutsetninger, forutsetninger som er akseptert av alle regjeringer. Vi har alle et rimelig håp om at vi med tid og stunder måtte bli gift, selv om det ikke akkurat skjer på dette 5-dagers møtet her.

Nørgaard, Danmark: Almindelige opfordringer til tålmod forstår jeg, men jeg må konstatere, at også efter dette norske indlæg mangler vi totalt argumenter for, at man skulle undlade at træffe en beslutning i 1969. Der var ingen argumenter andet, end at vi altså skulle være lidt tålmodige. Det må da være muligt for vore norske venner at komme med argumenter for, at vi efter at være nået frem til en enig embedsmandsrapport i juli måned ikke skulle træffe en beslutning i løbet af efteråret.

Utenriksminister Lyng, Norge: Jeg burde ha tenkt meg at »Kiærlighed uden strømper» ikke er yndlingslektyren i danske sosialdemokratiske kretser. Men jeg må anbefale verket til lesning og studium, og jeg må fremdeles si at jeg lar meg i hvert fall ikke gripe av panikk fordi om man i en så viktig sak som dette tar den rimelige tid man trenger til en utredning.

K. B. Andersen, Danmark: Nu er det ganske vist nogen tid siden, jeg har set Kiærlighed uden Strømper, men jeg synes nu alligevel ikke, at udenrigsminister Lyng skulle hæfte sig ved den udvej, som han anbefalede her, ikke at gifte sig samme dag, men at vente 5 dage. Det blev jo aldrig aktuelt, for da var de døde alle sammen.

Utenriksminister Lyng, Norge: Nå forstår jeg jo at en tidligere dansk kulturminister griper inn i debatten. Han bør jo åpenbart ha kjennskap til det litterære verk dette dreier seg om. Men jeg må fremdeles få lov til å si at jeg mener at det på grunnlag av det program som er lagt og innenfor de forutsetninger som er trukket opp og akseptert av alle nordiske regjeringer, er det jo det eneste fornuftige å gjøre å la utredelses- og drøftelsesprogrammet ta den tid det trenger. Jeg tror at alle forutsetninger da vil være til stede for at man kan komme fram til resultater.

Røiseland, Norge: Hr. Nørgaard spør: Hvorfor kan ikke nordmennene love at de vil ta stilling ganske snart til selve prinsippet? Det er å svare at det kommer en del an på hvordan danskene stiller seg til spørsmålet om jordbruk og fiske.

Lars Larsson, Sverige: Herr president! Efter detta upplyftande replikskifte kan man konstatera att även om det innebar en liten utvikning från ämnet har debatten hittills kännetecknats av att den i stort sett varit sammanhållen kring ett gemensamt ämne: det nordiska ekonomiska samarbetet. Förväntningarna kring generaldebatten har i detta avseende varit stora, sedan frågekomplexen i anslutning till Nordek på ett föredömligt sätt i tid kunnat föras ut till diskussion och överväganden bland organisationer, företagsamhet och den stora allmänheten.

Jag kommer i fortsättningen att gå litet vid sidan av detta huvudtema. Det kanske kan tillåtas mig att avrunda da-

gens debatt genom att hålla mig till organisationsfrågorna i sammanhanget, som ju också har berörts av flera tidigare talare. De är viktiga för Nordeks framgång och Nordiska rådets framtid.

Det synes mig som om Nordiska rådets ställning som rådgivande och opinionsbildande organ stärkts i och med att debatten kunnat föras in på väsentliga och för alla medborgare i Norden avgörande frågor. Samverkan mellan regeringarna och parlamentarikerna i Nordiska rådet har denna gång kunnat spelas ut för fullt, vilket — som Tage Erlander angav under eftermiddagens inledning — kunnat ske just genom Nordiska rådets fria ställning. Det bör finnas anledning att dra lärdom av detta förhållande. Den opinion som vi parlamentariker företräder måste det för regeringarna och för tjänstemännen i deras arbete vara till stor fördel att känna till och ha lyssnat på. Förutsättningarna måste då vara att den ges till känna under vettiga former och att man inte kan ta miste på allvaret i de inlägg som görs t. ex. i en generaldebatt i Nordiska rådet.

Den 17:e sessionen äger rum under yttre förhållanden som kännetecknas av en mycket snabb förändring av näringsliv och samhälle. Den tveksamhet som har yppats inför Nordek hör samman med att de negativa förändringarna skulle kunna ske snabbare än förbättringarna. Den snabbhet med vilken den ekonomiska utvecklingen i våra länder försiggår skapar behov av olika organisatoriska förändringar och förstärkningar av sådan art att beredskapen är hög mot negativa återverkningar såväl på det ekonomiska området som inom opinionsbildningen. Utifrån denna ståndpunkt kommer utan tvivel Nordiska rådet att i framtiden betyda mer än hittills genom sina möjligheter att skapa förståelse för de åtgärder, som i helhetens intresse måste genomföras. Därför bör vi enligt min uppfattning förhindra att Nordiska rådet framgent kommer att framstå på det sätt som inte varit ovanligt de senaste åren.

Min erfarenhet, herr president, sträcker sig visserligen inte så många år bakåt, men jag kan ändå tala med ledning av några års praktiskt arbete inom Nordiska rådet. Jag kan inte befria mig från en känsla av att respekten och aktningen för dess arbete ibland har sviktat, främst hos dem som bäst borde förstå betydelsen av denna form av nordiskt samarbete. Dagens debatt är ett tecken på att trenden svängt, men vi får inte förledas att tro att vi därmed för all framtid har astadkommit en förbättring.

Det fordras uppenbarligen ett slags disciplin på medlemsplanet eller — kanske ännu bättre — någon form av stram organisation av rådets arbete, som gör detta effektivare och samtidigt mera respekterat. Det torde också finnas möjligheter här till, om Nordek-planerna leder fram till en ministerkommitté eller ett ministerråd — det har aldrig varit fråga om båda dessa samtidigt, såsom herr Teir sade. Om en sådan kommitté kommer till stånd, måste man finna en kanal mellan denna och Nordiska rådet, och kan man förena en sådan form med en rationalisering av rådets arbete, vinner man ett dubbelt syfte.

Vad som verkat irriterande och undergrävt tron på Nordiska rådet är naturligtvis bl. a. den mängd av ärenden, som efter genomgripande utskottsbehandling lett fram till enhälliga förslag om rekommendationer, vilka vi sedan enträget öst över regeringarna för att årligen lika enträget återkomma med uppmaningar till regeringarna att tala om vad de gjort eller ännu hellre vad de inte gjort i ärendena. Stora delar av sessionerna har därför kommit att upptas av frågor, som mera hör hemma i vad jag vill kalla det dagliga parlamentariska arbetet med en fast beslutanderätt än i ett rådgivande organ, på vilket ställe kravet att uttalanden av de samlade representanterna för Nordens parlamentariker skall tas på allvar. Man kunde vid en genomgång av saklistan peka på åtskilliga i och för sig viktiga

ärenden som dock är av just denna karaktär.

Detta dilemma har uppmärksamrats tidigare. Man har dels menat att session skulle hållas endast vart annat år — ett uttryck för att det finns för få stora ärenden att samlas till — dels talat för att det skulle hållas två sessioner per år, varav en skulle vara ett slags B-session, där man expedierade alla rekommendationerna till regeringarna, för att sedan vid huvudsammanträdet ägna sig åt mera väsentliga frågor eller ärenden av principiell och omfattande natur.

Det synes mig vara möjligt att söka genomföra någon mellanform i rådets beslutsfunktion, som gav alla de ärenden, vilka visserligen är av betydelse men som ändå har begränsad omfattning, en behandling reellt likvärdig med den nuvarande samtidigt som ärendena inte skulle behöva belasta våra sessioner. Utskotten har nu i nära nog samtliga fall heltidsanställda sekreterare och har en noggrann och genomgripande behandling av ärendena, som blir väl förberedda.

Utvecklingen av kontakterna mellan Nordiska rådet och regeringarna, antingen med statsministrarna eller med en ministerkommitté eller med båda, ställer krav på en förstärkning av Nordiska rådets presidium. Detta bör ske i form av ett reellt uppdrag att handla å Nordiska rådets vägnar. Man skall såsom nu är fallet inte behöva ifrågasätta om presidiets funktion skall vara begränsad till att fastställa klockslaget för sessionens start.

Frågan om utskottsbehandlade ärenden på detta sätt skall slussas genom presidiet och därifrån antingen till sessionen eller direkt till regeringarna borde kunna prövas såsom ett mellanled i moderniseringen av Nordiska rådets arbete. Därigenom får man också på ett naturligt sätt den plattform, på vilken samordningen mellan Nordiska rådet och regeringarna kan ordnas mellan sessionerna.

Slutligen skulle en sådan tänkt lösning kunna medföra den förändring av

hela sekretariatets situation innebärande en mera jämn fördelning av de gemensamma uppgifterna, som ju för närvarande av praktiska skäl i stort enbart åvilat ett sekretariat. Dessa uppgifter skulle i den tänkta lösningen lämpligen kunna läggas på ett parallellt ställt presidiesekretariat.

Min mening i frågan om organisationsformerna är sålunda den att vad som bör och skall göras under alla omständigheter är att anpassa Nordiska rådets arbetsformer till vad som i dag fordras av rådet. Det skall även i fortsättningen vara opinionsbildare och en värdefull mätare på politisk vilja i de olika länderna. Men fördenskull skall vi inte bortse ifrån att rådet i det dagliga utskottsarbetet kommer att syssla med de många detaljer, som genomförda och avslipade gör vardagen bättre för Nordens medborgare men som framförda i sessionens ljus många gånger ter sig oväsentliga.

En sådan anpassning borde kunna ske i första hand genom att förstärka presidiets ställning och därmed institutionalisera samarbetet med regeringarna, varav följer att någon ytterligare förändring av rådets status i dag inte

synes mig aktuell. Förslag om att göra rådet till en beslutande instans kan inte genomföras förrän man under en lång övergångstid inom andra, nya organisationer prövat sig fram med ett genomförande av Nordek. Av samma skäl bör man, menar jag, med största försiktighet nalkas frågan att tillföra rådet medlemmar, som icke har ställning som parlamentariker i sitt hemland.

Herr president! Slutsatsen av det anförda är att rådet har betydelsefulla uppgifter att fullgöra, om bara rådet självt inser sin begränsning — en begränsning som knappast är särskilt snäv men där inriktningen vid rådsessionerna bör avse överläggningar i för våra folk gemensamma och betydelsefulla frågor. En framgång för Nordekplanerna ger automatiskt stoff och möjligheter därtill. Rådet bör vara följsamt i sitt arbete på att utveckla det ekonomiska samarbetet och bör inte avsvära sig sin uppgift som opinionsbildare.

Sedan generaldebatten avbrutits, avslutades mötet kl 18.25.

Protokoll

2:a mötet

Söndagen den 2 mars 1969 kl. 13.00

Presidenter: Eino Sirén (1) och Leif Cassel (1—21)

Dagordning

1. Dokument 1 Rapport från Nordiska rådets presidium och Dokument 3 Rapport om nordiskt samarbete under år 1968 (fortsatt generaldebatt)

2. C 6/j: berättelse från Nordiska samarbetsorganet för same- och renskötselfrågor

3. C 8/e: berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor

D 1969/31/1966/e: meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergins område

4. D 1969/23/1966/t: meddelande om rekommendation nr 23/1966 angående resandes rätt till tullfri varuinförsel

D 1969/24/1966/t: meddelande om rekommendation nr 24/1966 angående enhetliga bestämmelser för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak

5. D 1969/30/1967/t: meddelanden om rekommendation nr 30/1967 angående utsträckt giltighet för rabatterade järnvägsbiljetter

6. D 1969/10/1968/t: meddelande om rekommendation nr 10/1968 angående flygförbindelse Östersund—Trondheim

7. D 1969/6/1967/e: meddelande om

rekommendation nr 6/1967 angående kontrollstämpling av ädelmetallarbeten

8. D 1969/11/1968/e: meddelanden om rekommendation nr 11/1968 angående statistiskt samarbete

9. D 1969/11/1960/k: meddelande om rekommendation nr 11/1969 angående forskning i arktisk medicin

D 1969/17/1964/k: meddelande om rekommendation nr 17/1964 angående forskning i arktisk medicin

10. 1969/10/1965/k: meddelande om rekommendation nr 10/1965 angående nordisk namnlista över växter och djur

11. D 1969/33/1965/k: meddelande om rekommendation nr 33/1965 angående nordisk litteraturhistoria

12. D 1969/20/1966/k: meddelande om rekommendation nr 20/1966 angående samarbete på formgivningens område

13. D 1969/1/1964/j: meddelande om rekommendation nr 1/1964 angående medborgarskapslagstiftningen

14. D 1969/7/1967/j: meddelande om rekommendation nr 7/1967 angående likartad nordisk äktenskapslagstiftning

15. D 1969/12/1962/s: meddelande om rekommendation nr 12/1962 angående

ende samarbejde i fråga om läkemedelsforskning m. m.

16. D 1969/14/1964/s: meddelanden om rekommendation nr 14/1964 angående högre utbildning för socialpersonnel

17. D 1968/18/1965/s: meddelande om rekommendation nr 18/1965 angående samarbejde på näringsforskningens område

18. D 1969/32/1965/s: meddelande om rekommendation nr 32/1965 angående likartad medicinalstatistik

19. D 1969/2/1966/s: meddelande om rekommendation nr 2/1966 angående forskning och utbildning på vattenvårdens område

20. D 1969/12/1966/s: meddelande om rekommendation nr 12/1966 angående utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolan

21. D 1969/31/1967/e: meddelande om rekommendation nr 31/1967 angående samarbejde om varudeklarationer

Meddelande

Det meddelades att statsråd Seip, Norge, och industriminister Leskinen, Finland, intagit sina platser i rådet.

1

Rapport från Nordiska rådets presidium (Dokument nr 1) och Rapport om nordiskt samarbejde under år 1968 (Dokument nr 3) (fortsatt generaldebatt)

Økonomiminister Nyboe Andersen, Danmark: Hr. præsident! Man kan være utålmodig som flere danske og svenske talere i går og mene, at det tager for lang tid at træffe de endelige beslutninger om et nordisk økonomisk fællesskab. Man kan også fremhæve, at meget

er hændt siden Nordisk Råds session i Oslo i fjor. Da var selve tanken ganske ny. Mange gav udtryk for skepsis. Nu derimod drejer debatten sig alene om, hvordan vi skal løse de sidste problemer, og hvor hurtigt det kan gøres.

Jeg tror, at vi har brug for utålmodige under beslutningsprocessen, men der vil også være brug for, at nogle viser utålmodighed, efter at et nordisk økonomisk fællesskab er besluttet og trådt i kraft. Vi skaber ikke et fuldt færdigt hus, som derefter skal stå uændret gennem årene. Vi skaber tværtimod kun en ramme, som skal udfyldes og videreudvikles gennem en udbygningsproces over mange år. Derfor vil der blive brug for effektive institutioner i det nordiske samarbejde. Der må findes et pådrivende organ, som har pligt til at tænke nordisk og dynamisk og ikke nationalt eller statistisk. Det skal ikke være et overnationalt organ med besluttende myndighed i forhold til de enkelte medlemslande. Det skal selvsagt heller ikke være et organ, der savner kendskab til de nationale problemer. Men vi kan ikke gennemføre de samarbejdsopgaver, der skal løses i 1970'erne som led i et nordisk økonomisk fællesskab alene ved hjælp af komiteer bestående af nationale repræsentanter. Der må være et uafhængigt organ, som med fuld forståelse af nationale hensyn kan udarbejde forslag, som tilgodeser helhedens interesse i, at fællesskabet trives og udbygges.

Jeg var glad for, at handelsminister Teir i går fremhævede betydningen af handlekraftige organer. Derimod er jeg noget skeptisk over for hr. Teirs tanke om at lade Nordisk Råds organisationskomité udforme forslag til institutioner for det nordiske økonomiske fællesskab. Jeg tror ikke, at dette spørgsmål kan løsrives fra løsningen af problemerne om fællesskabets indhold.

På baggrund af forhandlingerne ved denne session skal jo statsministrene på deres møde i Oslo den 20. marts udforme de endelige instrukser, der

kan gøre det muligt for embedsmændene at aflevere udkast til en økonomisk traktat senest den 15. juli.

Jeg skal knytte nogle få bemærkninger til de områder, hvor regeringerne skylder embedsmændene yderligere instruktion.

På toldområdet er problemet set fra et dansk synspunkt først og fremmest et spørgsmål om vor industris konkurrenceevne. Vi har taget forbehold med hensyn til at bevare toldfrihed for visse råstoffer og halvfabrikata og andre industrivarer, som benyttes i industriproduktionen, og der er nu iværksat en detaljeret gennemgang af disse problemer i samarbejde mellem myndigheder og industri i Danmark. Det er min opfattelse, at man herved yderligere får afklaret de vanskeligheder, det ville føre til, såfremt Danmark måtte indføre told på visse vigtige varer, der hidtil har været toldfri. Den fælles nordiske interesse i at bevare effektive industriers konkurrenceevne vil utvivlsomt betyde, at man kan finde frem til rimelige løsninger på den slags problemer.

I den nordiske debat om et udvidet nordisk økonomisk samarbejde har jordbruget fået en plads, der må forekomme uforholdsmæssig fremtrædende, når man betragter størrelsesordenen af de ordninger, som vi fra dansk side har foreslået. Men det er jo en velkendt erfaring i det internationale samarbejde, at jordbrugsproblemerne er de vanskeligste af alle.

Statsminister Erlander sagde i går, at der i Sverige utvivlsomt var vilje til at hjælpe dansk landbrug. Dertil vil jeg gerne sige, at formålet med et nordisk økonomisk samarbejde ikke er at hjælpe dansk jordbrug. Det er heller ikke at hjælpe norsk fiskeri, skaffe Finland mere kapital, give svensk industri større muligheder. Men formålet er simpelt hen at skabe en mere rationel og effektiv struktur i hele det nordiske næringsliv, og her er det vor opfattelse, at man ikke kan lukke en bestemt næringsgren ude af fællesskabet, blot for-

di den er mere effektiv i ét land end i de andre. Også industrien er utvivlsomt mere effektiv i ét nordisk land end i de andre, men skulle det være et argument for at udelukke en sådan næringsgren fra samarbejdet, ja, så må man vist hellere se i øjnene, at vi simpelt hen ikke ønsker at betale prisen for den mere rationelle struktur, som det nordiske fællesskab kunne bringe os.

Det betyder naturligvis ikke, at vi uden videre kan gennemføre fuld frihed for varer og produktionskræfter i Norden. Danmark ønsker selv begrænsning og overgangsordninger både på toldunionen og andre felter. Vi forstår også meget vel de store vanskeligheder, der foreligger på jordbrugsområdet f. eks. i et land som Norge, og vi er villige til at forhandle om ordninger, der tager rimeligt hensyn hertil. Det vil jeg gerne bekræfte over for hr. Røiseland, der i går spurgte, om han havde ret i at forstå det danske standpunkt således. Ja, vi er parat til at drøfte en nordisk jordbrugsordning, der tager hensyn til de særlige geografiske forhold i et land som Norge. Men vi er ikke rede til at acceptere et nordisk økonomisk samarbejde, som i praksis holder jordbruget udenfor, på samme måde som det er tilfældet inden for EFTA.

Vi mener, at jordbrugsproblemerne kan løses i to tempi. På kortere sigt accepterer vi, at samarbejdet begrænses til det såkaldte suppleringsbehov. Det er jo af en meget beskedent størrelsesorden, og derfor finder vi det rimeligt, at samhandelen her bør ske til nordiske priser og ikke til de meget lavere verdensmarkedspriser, der gælder for jordbrugsprodukter, og vi betragter ikke et sådant ønske om rimelige priser som subsidier.

På længere sigt indebærer de danske tanker, at de nordiske lande bevidst fortsætter bestræbelserne for en stadig udbygning af samhandelen med jordbrugsprodukter. Vi mener, at det kan ske gennem en målbevidst struktur

politik, og Danmark er villig til at bidrage finansielt til en sådan politik, under forudsætning af at der i perioden, indtil strukturpolitikken begynder at virke, kan finansieres visse prisstabiliserende foranstaltninger fra en nordisk jordbrugsfond.

Det er kun rimeligt, at fiskerierhvervet ligesom jordbrugsnæringen må indgå i et udvidet nordisk samarbejde. Vi har forståelse for de norske ønsker på dette område. Vi er rede til at bidrage til en nordisk ordening, som i første omgang vil imødekomme Norges interesse i en forbedret stilling for dette lands fiskerierhverv. Embedsmandsundersøgelserne har vist, at der er enighed om visse principper for et nordisk samarbejde, men at der også består en række komplicerede tekniske problemer, som må løses, først og fremmest vedrørende formen for prisstabiliserende foranstaltninger, liberalisering af den nordiske samhandel og samarbejdet om eksporten til tredjelande.

Hr. præsident! Medens de fire nordiske lande drøfter planerne om et nordisk økonomisk fællesskab, forhandler det femte land, Island, om optagelse i EFTA. Jeg vil gerne understrege håbet om, at også disse forhandlinger vil kunne afsluttes inden for det kommende år, sådan at vi på Nordisk Råds næste session i Reykjavik kan tage stilling til, hvordan vi bedst kan inddrage det femte nordiske land i det nordiske økonomiske fællesskab.

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes att Ingemar Mundébo, Sverige, lämnat sessionen och Birger Lundström, Sverige, intagit sin plats i rådet.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet därmed.

Meddelande

Det meddelades att Niels Eriksen, Danmark, ministern for offentlige anliggender Guldborg, Danmark, samt statsråd Lyngstad, Norge, hade intagit sina platser i rådet.

Statsminister Borten, Norge: I de siste ti år har de europeiske markedsspørsmål vært et sentralt tema under debattene i Nordisk Råd. Av grunner som vi alle kjenner, er de i dagens situasjon til en viss grad kommet i skyggen av de nordiske samarbeidsplaner.

Et utvidet økonomisk samarbeid i Norden vil i tilfelle ikke bli et alternativ til et bredt og åpent europeisk markedssamarbeid. Et større samspill i Norden vil, som mange har fremhevet, styrke våre lands økonomi og dermed gjøre dem bedre rustet til å hevde seg i et større marked i enhver form.

Hver for seg vil de nordiske land være små i forhold til de øvrige partnere i enhver større markedsdannelse. De vil derfor ha behov for samordning. Det vil sannsynligvis være enklere å få dette til om vi har vel etablerte samarbeidsformer oss imellom på et tidlig stadium.

Et spørsmål som melder seg og som har vært diskutert i denne debatt er om landene ved et utvidet *økonomisk* samarbeid vil bli så sterkt bundet til hverandre at de ikke vil kunne føre en forskjellig politikk på andre utenrikspolitiske områder. Dette er spørsmål som så langt det er mulig, må vurderes før en eventuell avtale inngås. Jeg skal ikke foregripe slike overveielser, men bare nevne enkelte faktorer som må tillegges vekt i denne forbindelse.

Samarbeidet i Norden har hatt en sterk vekst i årene etter siste krig — i en periode hvor de fire land har fulgt en mer avvikende linje i utenriks- og sikkerhetspolitikken enn de gjorde f. eks. i mellomkrigstiden. Ved flere anledninger har også spørsmålet om tilslutning til et utvidet europeisk mar-

ked meldt seg. Hver gang har de nordiske land fulgt noe ulike linjer.

I dag forhandles det bl. a. om etablering av en tollunion. Spørsmålet er om et samarbeid av denne art vil kunne få vesentlig større betydning for landenes muligheter til å opprettholde sin handlefrihet på de nevnte områder.

Ifølge forslagene fra Embetsmannsutvalget vil en eventuell tollunion medføre felles forhandlinger med land utenfor Norden i *rene tollsaker*. Tollunionen vil skape et formelt grunnlag for en felles opptreden av lignende art som i Kennedy-runden i relasjon til GATT. Tollunionens betydning vil i tilfelle i første rekke være å gi de fire land større forhandlingsstyrke i spørsmål om toll og enkelte sider ved handelspolitikken. Jeg synes at det vel neppe kan forbause eller forurolige noen at fire relativt små land føler et behov for en slik koordinert opptreden.

En tollunion vil selvsagt styrke inntrykket av Norden som en enhet overfor resten av verden, og til syvende og sist vil synet på en tollunion avhenge i ikke liten grad av om man ser dette som en fordel eller ikke. De som legger vekt på betydningen av en felles opptreden og et felles ansikt utad, vil antagelig være tilbøyelig til å legge mindre vekt på de økonomiske ulemper en tollunion vil måtte medføre.

Som konklusjon på disse overveielser vil jeg være tilbøyelig til å se disse spørsmål på samme måte som den danske statsminister, Baunsgaard, gav uttrykk for da han i går uttalte at det er vanskelig å drøfte disse forhold konkret fordi ingen i dag med sikkerhet kan vite hvorledes de utenrikspolitiske relasjoner vil fortone seg i et Europa og en verden av i morgen.

Hittil synes alle de deltagende land å ha hatt gode erfaringer ved nordisk samarbeid. Det felles arbeidsmarked var etter manges mening et dristig tiltak. Men det har stort sett virket etter sin hensikt og er i dag vel etablert. Det var også enkelte som fryktet det felles marked for industrivarer som vi

fikk i Norden gjennom deltagelse i EFTA. Det har etter de flestes mening imidlertid blitt en stimulans til økt eksportinnsats og dermed til sterkere økonomisk vekst i alle land. Etter min oppfatning har også fordelene blitt så noenlunde likelig fordelt.

Noe av forklaringen på at det nordiske samarbeid hittil har gitt såpass gode resultater, er at det stort sett har utviklet seg etter de små skritts metode. Etter hvert er det blitt mange slike små skritt — og man er på denne måten nådd ganske langt på en rekke områder. Man kan sikkert også komme betydelig lenger ad den pragmatiske linje. Harmonisering av næringslovgivning er et område som har vist seg vel egnet for en slik arbeidsmetode. Embetsmannsutvalgets rapport viser også at mulighetene for å nå videre etter denne metode langt fra er uttømt — og fortsatt synes mest hensiktsmessig — ikke bare i spørsmål om næringslovgivning, men også utdannelse, forskning og økonomisk politikk. Dette er områder hvor man i alle tilfelle må gå skrittvis fram.

Men — og det er et poeng — det finnes også enkelte felter hvor denne metode ikke er like egnet fordi landene har forskjellige og til dels motstridende interesser. Her er det vanskelig å gjøre vesentlige fremskritt uten at man tar disse felter med i en stor samlet løsning.

Etablering av en tollunion og et nærmere handelspolitisk samarbeid vil skape betydelige problemer for industrien i flere av landene, og kan derfor neppe tas som et isolert skritt. Det samme gjelder for jordbrukets og fiskerienes vedkommende hvor vi bare har utviklet et meget begrenset samarbeid. I tilfelle måtte man — hvis man skulle følge den pragmatiske linje — tilstrebe balanse mellom fordeler og ulemper næring for næring. Det har vi prøvd gjennom flere år, men det har vist seg vanskelig å få det til. Det er en av grunnene til at statsministrene i de pågående utredninger og forhandlinger

har trukket inn en rekke områder for derved lettere å kunne oppnå en rimelig samlet balanse for hvert enkelt land.

Et forsøk på å utvide samarbeidet på et stort område og i et slikt omfang på en gang som det er tale om i dag, krever grundige utredninger og overveielser. Det er nemlig helt på det rene at blant annet et utvidet samarbeid på jordbruksområdet vil skape betydelige problemer både i Finland, Norge og Sverige. Etablering av en tollunion møter motstand i enkelte kretser i alle land, men særlig kanskje i Danmark og Norge. Under slike forhold nytter det lite med prinsipperklæringer og prinsippvedtak. Her vil næringslivet i de enkelte land ha krav på at problemene blir utredet før noen vedtak treffes. Man må vite konkret hva man skal ta stilling til. Dette har vært den norske innstilling siden spørsmålet om et nytt initiativ i det nordiske samarbeid kom opp. Vi tror at dette syn i dag har stor tilslutning i alle land. I utredningene har vi fra norsk side deltatt med en positiv vilje til å finne løsninger, slik at København-vedtaket kan føre til reelle resultater. Det vil også være den norske regjeringens innstilling i de videre forhandlinger.

Hvert land har selvsagt sine bestemte ønsker og sine særlige problemer i forbindelse med en vesentlig utvidelse av det nordiske samarbeid. Jeg vil innskrenke meg i denne debatt til å peke på noen få, men viktige spørsmål sett fra norsk synspunkt.

Vi håper at danske fiskerier også vil ha visse fordeler av det fiskerisamarbeid som er foreslått fra norsk side. Det norske landbruk derimot vil ikke kunne få noen fordeler av det samarbeid på jordbrukets område som er foreslått fra dansk side. Likevel er vi innstilt på å godta et utvidet samarbeid også på jordbrukssektoren. Vi må ta de samme forbehold overfor et nordisk samarbeid som vi har gjort i våre to søknader — for så vidt fra to forskjellige regjeringer — om forhandlinger om medlemskap i EEC.

Så viktig som jordbruket og fisket er for bosetting og levevilkår for store deler av et land med Norges beskaffenhet, er det nödt til å være et krav fra vår side til nordisk samarbeid at disse produsentenes relative inntektsnivå må opprettholdes. Samarbeidsavtalene må derfor forsøkes utformet med dette for öye. Jeg har inntrykk av at dette også gledeligvis er akseptert, og jeg tror at det har nokså avgjørende betydning for mulighetene for å nå et brukbart sluttresultat. På dette grunnlag er vi innstilt på å delta i bestrebelsene på å finne fram til løsninger som er akseptable for alle deltagende land.

Men for å illustrere størrelsesordenen kan jeg nevne — eller gjenkalle i erindringen, for dette er jo kjent for mange her i salen — at Danmarks totale eksport av jordbruksvarer utgjorde i 1966 6,4 milliarder n.kr., mens Norges totale eksport av fiskevarer for samme år var 1,5 milliarder n.kr. Det dreier seg altså om størrelsesordener som 4 til 1. Selv om altså fiskeriene i Norge ikke inntar en så dominerende stilling i eksporten som jordbruket i Danmark, vil det være umulig for Norge å delta i et sterkt utvidet samarbeid på et bredt felt uten at fiskeriene også trekkes inn. Vi har fra norsk side fremlagt forslag til en stabiliseringsordning for førstehandsprisene, samarbeid om eksporten og etablering av et strukturfond i likhet med det som fra dansk side er antydnet for jordbruket. Det ble i Embetsmannsutvalget ikke oppnådd enighet om fiskeriområdet. Vi har imidlertid det inntrykk at våre forslag er møtt med forståelse. Således uttalte den danske statsminister på møtet mellom presidiet, økonomisk utvalg og statsministrene i Stockholm 1. februar:

»Vi har fra dansk side erklæret os rede til at lægge det norske forslag om et nordisk fiskerisamarbejde til grund for drøftelserne, og vi vil gøre vort til at finde en tilfredsstillende løsning på dette problem.»

Under statsministermötet i København i april da mandatet for de pågå-

ende utredninger ble utformet, la jeg spesiell vekt på det nordiske samarbeid på de teknisk avanserte produksjonsområder. Jeg fremhevet at særlig nye felter måtte bli trukket inn i utredningene, og det jeg da hadde i tankene, var bl. a. atomenergiforskning og den industrielle utnyttelse av denne nye energikilde. I denne relasjon vil jeg gjerne minne om hva statsminister Erlander uttalte i sitt innlegg i går, da han kommenterte disse tekniske spørsmål:

»Jag tror därför inte att jag överskattar betydelsen av det industriella utvecklingsarbetet och det teknologiska och industripolitiska samarbetet om jag uppställer dessa som avgörande moment också i ett utbyggt nordiskt samarbete.»

Jeg vil gjerne si meg enig i de betraktninger som der kom til uttrykk fra den svenske statsministers side.

I det utredningsarbeid som pågår, er vi fra norsk side interessert i å få belyst mulighetene for et samarbeid på dette område. I rapporten fra Embetsmannsutvalget uttales det også at et nordisk samarbeid på atomenergiområdet kan gi felles fordeler og være rasjonelt både fra statenes og næringslivets synspunkter. Som et viktig prosjekt i et slikt samarbeid nevnes et internordisk atomkonsortium. Embetsmennene har anmodet statsministrene om å ta standpunkt til om det skal opptas forhandlinger om et nordisk samarbeid i atomenergien, og i tilfelle retningslinjene for slike forhandlinger.

For de enkelte nordiske land er det meget vanskelig å hevde seg på et så teknisk sterkt avansert område som dette. Her har man etter min oppfatning eksempel på fremtidsrettede prosjekter hvor en sterk forening av kreftene behøves.

Etter min mening er det vanskelig å la et slikt spørsmål falle ut ved en eventuell avtale om et utvidet nordisk samarbeid. Jeg er klar over at det er mange problemer forbundet med nordisk samarbeid på dette område, både

for de enkelte land og for industrien. Men det har ofte vært sagt at det er for små saker som vi tar opp i nordisk sammenheng. Dette er en stor sak, og det bør utredes om det er mulig å trekke opp i hvert fall noen hovedretningslinjer for utviklingen på dette område i nordisk regi.

Så til slutt: Det var for meget å vente at den rapport som forelå ved årsskiftet skulle inneholde forslag til løsning på alle de områder som er nevnt i statsministrenes uttalelse fra møtet i København i april i fjor. Slik rapporten foreligger, peker den på en rekke muligheter til et utvidet samarbeid på flere felter. Også på de områder hvor det ikke ble oppnådd enighet, er mange av spørsmålene avklart et langt stykke på vei. Det er dermed skapt et godt arbeidsgrunnlag for de videre utredninger og forhandlinger. På mange måter var det nyttig å ta dette utredningsarbeidet i to etapper. Den foreløpige rapport har gitt allmennheten et godt inntrykk av hva som var tenkelig og mulig av fremskritt i det nordiske samarbeid. Den foreløpige rapport gir også en mulighet til å få klarlagt hvordan de berørte næringer og opinionen i de enkelte land i sin alminnelighet er innstillet til en utvidelse av samarbeidet. Særlig betydningsfullt er det at rapporten kan danne grunnlag for en debatt i Nordisk Råd. Denne debatt vil gi regjeringene en verdifull veiledning for hvordan videre utredninger og forhandlinger bør drives, og hvor høyt målsetningene bør settes. Statsministrene har ikke villet gi Embetsmannsutvalget noen utfyllende instruksjoner før vi har hørt reaksjonen i denne forsamling.

Viser det seg så at det kan finnes løsninger og oppnås enighet om de spørsmål som Embetsmannsutvalget måtte la stå uløste i sin første rapport, er det bred politisk tilslutning i Norge for tiden til å søke å sette forslagene ut i livet.

Ett av de nordiske land — Island — møter med observatørstatus i dette ut-

redningsarbeidet. Jeg vil uttrykke håp om at Island lykkes i sine næringspolitiske bestrebelse — slik at det kan finnes former som gjør det gagnlig for dette land å tiltre det utvidede samarbeid i Norden.

Flere av talerne i går kommenterte tidsfremdriften og institusjonene.

Den norske holdning til tidstabellen er at vi slutter opp om de planer man hittil er blitt enige om. Hvis vi lykkes i å finne fram til et skikkelig resultat, er etter min mening 2—3 måneder fra eller til i beslutningsprosessen av helt underordnet betydning.

Når det gjelder *institusjonene*, har jeg den personlige oppfatning at vi her i Norden skal bestrebe oss på å bygge ut det nordiske samarbeid slik at vi unngår byråkratiske institusjoner med eksekutiv myndighet. — Det fortøner seg kanskje slik at man av og til må slappe av på demokratiske idealer vi alle har her i Norden, til fordel for effektivitet. Jeg håper og tror at det er et resonnement som ikke holder i alle fall på lang sikt.

Den uro som kjennetegner ungdom over hele verden i dag, har blant annet sin rot i følelsen av mangel på muligheter for medbestemmelsesrett over utviklingen. La oss derfor forsøke å bygge det nordiske samarbeid ut slik at vi gjør det effektivt med bibehold av folkestyrets idealer.

Statsminister Koivisto, Finland: Herr president! Når statsminister Baunsgaard tog initiativet till att sammankalla ett statsministermöte i Köpenhamn och samtidigt lät skissera ramen för det framtida utvidgade ekonomiska samarbetet på det sätt, som på danskt håll då ansågs nödvändigt, mottogs detta, vågar jag säga, på sina håll med ganska blandade känslor. Initiativet byggde visserligen på Nordiska rådets rekommendation vid dess senaste session, men syftade väsentligt längre än vad vi är vana vid att sådana rekommendationer leder till.

Idag och i efterhand kan man kon-

statera att inställningen i de nordiska länderna dock från början var överraskande positiv, en inställning, som under arbetets lopp har befasts och stärkts, ett bevis om något för att den nordiska tanken är levande. Jag har haft skäl att tidigare i vissa sammanhang framhålla att den första optimismen nog har något fördunklats, nu när vi börjat närma oss de verkligt svårösta problemen. Men jag har också betonat att jag icke i den hittillsvarande utvecklingen ser något som skulle ge skäl för en ändring av grundinställningen. Svårigheterna kanske leder till att vi får samla alla våra krafter för att framgångsrikt kunna lösa problemen, men detta är ju icke någonting nytt för de nordiska folken.

Tidningspressen och övriga massmedia har visat, icke endast i Norden utan också utanför Norden ett stort intresse för Nordek-planen i och med att den preliminära tjänstemannarapporten tagits upp till behandling på politisk nivå. Nästan varje diskussion på denna nivå har skapat förväntningar om stora nyheter. Man har spekulerat i *när* och vid *vilka* förhandlingar saken skall komma in i det avgörande skedet. Krav har till och med ställts på att ett visst datum borde fastställas för det slutliga politiska beslutet.

För min del kan jag icke se någon grund för att nu vara besviken. Man måste dock betänka vilken omfattande nyordning Nordek-planen innebär. De nyheter, som i dagarna sprids i fråga om andra integrationsområden och om samarbetsproblemen inom dessa visar tydligt, att det är skäl för oss att grundligt genomtänka frågorna. Detta inte blott därför att vi ännu inte är fullt på det klara med hur jordbruks- och fiskerifrågan, institutionerna eller finansieringssamarbetet slutligt borde utformas eller därför att åstadkommandet av en nordisk tulltariff kräver ytterligare kompromisser, utan kanske mera på grund av att olika kretsar av befolkningen i våra länder ännu inte har kunnat få fullt klart för sig vad det

riktigt är fråga om, liksom att informationen om Nordek-planen över huvud ännu icke nått avsedd effekt. Det gäller att vänta tills informationerna har smälts och åsikterna med tiden klarar. Det är detta som ligger till grund för att det passar oss dåligt att nu slå fast några tidpunkter för slutliga politiska ställningstaganden. Detta betyder givetvis icke att vi skulle motsätta oss att utredningsarbetet blir slutfört efter den överenskomna tidtabellen.

Jag har, tror jag, i mina tidigare ställningstaganden tillräckligt klart lagt fram Finlands inställning i vad vi anser vara Nordek-projektets syften och också angett vilka frågor som är de viktigaste från vår synpunkt sett. Jag har också, i den mån det överhuvudtaget varit möjligt i detta skede, försökt belysa de fördelar Finland väntar sig av Nordek-avgörandet och de synpunkter som vi lägger vikt på vid avgörandet av de ännu öppna frågorna.

Jag har understrukt, att små, neutrala länder inte kan ställa sig på sidan av den internationella ekonomiska arbetsfördelningen, utan måste försöka hävda sig i den integrationsutveckling som pågår. För oss i Finland är det klart att vi härvid bör taga vara på både de historiska, handelspolitiska och andra värden på vilka vår ekonomi i denna dag grundar sig och vad vi redan härvidlag har uppnått.

I fråga om den integrationsutveckling, som pågår i Europa, kan man i denna dag, enligt min mening, icke göra gällande, att den ännu på något sätt skulle ha funnit sin slutliga utformning. EFTA och EEC kan man knappast tänka sig för evigt skall fortbestå som skilda områden. Å andra sidan tyder vissa tecken på att EEC-konstruktionen överhuvudtaget icke är någon särskilt lyckad lösning.

Om man försöker se på framtiden med något längre perspektiv förefaller det oss i varje fall förnuftigast att räkna med att framtidsbilden i många avseenden avviker från den som vi ser idag. Med sikte på den fortsatta inte-

grationsutvecklingen vore det ur finsk synpunkt fördelaktigast om utvecklingen skulle leda till att vi i Norden befäster vår ställning på ett sådant sätt att vår röst blir hörd och vi får en möjlighet att påverka denna samma utveckling. Härvidlag skulle vi gärna se att den europeiska ekonomiska integrationen skulle omfatta alla europeiska länder och utan att forma något slutet block med menliga effekter på världshandeln och att Norden skulle vara starkt nog att hävda sig i ett sådant samarbete.

Finland ligger intill Sovjetunionens köpkraftiga och i snabb utveckling stadda ekonomiska område. En följd härav är, att vi i vår handelspolitik alltid eftersträvar sådana lösningar som inte begränsar våra möjligheter att öka vår östhandel. Vi kan varken i våra förhållanden västerut, österut eller söderut handla på sådant sätt att vi löper en risk för att hamna i de ekonomiska utmarkerna. Detta tänkesätt utgör grunden för vår handelspolitik. Detta synsätt står ej i strid med vår allmänna politiska målsättning. Neutralitet innebär icke passivitet och kan icke heller medföra att ett land på grund av sin neutralitet måste avstå från sina ekonomiska positioner eller från att söka efter förnuftiga lösningar i de ekonomiska constellationer som vid olika tidpunkter dyker upp.

Finland har sedan 1944 genomgått en svår och besvärlig process som innebär omplacering och aktivering av en stor del av befolkningen. Först under 70-talet kan vi i Finland se fram mot en period av snabb rationalisering av jordbruket och därigenom också en stegring av jordbrukarbefolkningens välbefinnande baserad på effektivare produktion. Denna omständighet ställer nya och skärpta krav på arbetsskapande utvidgningar av övriga näringar i Finland. Nordek-projektets förverkligande skulle enligt vår åsikt komma att innebära ett ytterligare motiv för strävandena att överföra så snabbt som möjligt produktionsresurser till de in-

dustriella och mera produktiva områdena. Sedan senaste världskrig har vi tyvärr trots en hög sparkvot och motsvarande investeringar icke uppnått en sådan expansionstakt som skulle ha behövts för att våra arbetskraftsresurser skulle ha kunnat helt utnyttjas.

Det är nämligen inte bara fråga om med vilken kraft en rationalisering av primärnäringarna frigör arbetskraft, utan också med vilken kraft de övriga näringarna suger upp de frigjorda resurserna. Beklagligtvis är denna inte ännu tillräckligt stark. Vi ställer i Nordek-projektet vårt hopp just till det, att vår industriella expansion skall bli snabbare så att vi genom förbättrade finansierings- och marknadsföringsmetoder skall kunna åstadkomma bättre jämvikt på vår arbetsmarknad. Jag anser att en utvidgning av det ekonomiska samarbetet över gränserna är mycket viktigt just nu, när vi annars också måste försöka genomföra en kraftig ekonomisk omvälvning i vårt land.

Till slut vill jag konstatera att i det hittillsvarande arbetet har det ansetts viktigt att ge Nordek en förhållandevis lös konstruktion så att de länder som så önskar kan lösgöra sig och finna anknytning till någon annan ekonomisk gemenskap. Om man däremot utgår ifrån att Nordek har ett egenvärde som ger möjligheter till en egen dynamik, såsom statsminister Baunsgaard nämnde i går, bör alla parter också kunna satsa mera på detta samarbete och ge Nordek en fastare och mera bestående konstruktion. Den vitala frågan är: är Nordek bara en övergångsform eller vill vi skapa något bestående. Detta är vad vi i en nära framtid uppenbarligen bör ta ställning till.

Aksel Larsen, Danmark: Jeg takker, hr. præsident, at man giver mig anledning til at komme med nogle bemærkninger. At jeg ikke passede på i går har den enkle årsag, at jeg var syg og måtte gå hjem, men jeg takker, at man giver mig anledning til at fremføre mine meninger nu.

Jeg skal ikke, hr. præsident, komme med nogen argumenter for nødvendigheden af et nordisk samarbejde, af en nordisk union. Alle argumenter, som kan anføres, er anført. Jeg skal ikke forsøge at overgå nogen i optimistiske viljefaste nordiske bekendelser, af dem har vi fået tilstrækkelig, men jeg skal stille spørgsmålet: bliver der noget resultat ud af det?

Jeg er aldeles enig med hr. statsminister Erlander, han har fuldkommen ret, uanset at et dansk regeringsparti i det danske folketing har påstået, at han havde uret. Han har aldeles ret i, at forenet er de nordiske lande en økonomisk og handelspolitisk stormagt, og at de objektive forudsætninger for en forening findes. Så er spørgsmålet: hvad er det, der hindrer denne forening, hvorfor er den ikke kommet, og hvorfor går det så næsten uhyggelig langsomt? Det kan ikke være folkene, som er en hindring. Jeg er overbevist om, at folkene ønsker Nordens forening. Jeg tror ikke, at det er rigsdagene, stortinget og folketinget, selv om der naturligvis dér kan være mindre entusiasme og mere gustent overlæg end i folkene, og spørgsmålet er så, hvad regeringerne gør, for det er jo egentlig dem, som har den udfarende kraft, og det synes at være sådan, at regeringerne ser hindringer, vi andre har vanskeligt ved at se.

Disse hindringer kan ikke bestå i kontroverserne i embedsmandsrapporten. Jeg nægter at tro på, at divergerende opfattelser af, hvilken industrietold vi skal have, hvorledes fiskepriserne skal indrettes, hvordan det skal være med etableringsretten, og hvordan landbrugspolitikken skal være — jeg nægter at tro på, at dette kan være en alvorlig hindring. Må jeg for øvrigt sige om jordbrugspolitikken, at på et eller andet sæt er der kommet den opfattelse, at Danmark søger sin løsning af landbrugets vanskeligheder deri, at Sverige, Norge og Finland skal købe vore landbrugsprodukter, så vi kan leve alene af det nordiske marked. Jeg

tror, dette er aldeles urigtigt. Formodentlig vil det efterhånden komme sådan, at der vil blive større afsætning af danske landbrugsprodukter i Norden, men det væsentlige for at løse dansk landbrugs problemer er at sikre afsætning uden for Norden, og her tror jeg, at en nordisk handelspolitisk union kan blive af ganske væsentlig betydning for at skaffe hvert enkelt nordisk land større afsætning for dets eksportprodukter og herunder skaffe dansk landbrug afsætning for sin eksport, hvortil naturligvis kommer, at Danmark og dansk landbrug må undersøge, hvilke produkter der er afsætning for, og på hvad vis de skal præsenteres for køberne såvel i Europa som i andre kontinenter.

Men alt dette kan ikke være nogen alvorlig hindring, og dér mener jeg, at regeringerne skulle kunne nå til enighed. Jeg er ganske enig med hr. Ohlin. Jeg tror, at om det var en udvej, da skulle man lukke statsministrene inde og forklare dem, at før den hvide røg stiger til vejrs, slipper de ikke ud. Vi forlanger, at de kommer med et færdigt formuleret udkast til traktat om den nordiske union. Der var naturligvis en anden udvej: at man tog 5 kvalificerede topembedsmænd. Jeg er sikker på, at om de fik fuldkommen frie hænder og det var dem forbudt at konferere med hver sin regering, skulle de nok komme med det rigtige forslag. Jeg ved, dette er en umulighed, altså må vi vende os til statsministrene.

Så er spørgsmålet: er der andet end dette med jordbrug, med fiskepriser, med industritold m. m. — er der andet bag ved vanskelighederne? Det kan ikke være udenrigspolitik. Den omstændighed, at Danmark og Norge er medlemmer af NATO, at Sverige er alliancefrit, og at Finland har sin særlige stilling, kan ikke forhindre os i at organisere en nordisk økonomisk union. Nej, men der er noget, som hedder fællesmarkedet eller EEC, og det har sine tilbedende tilhængere, i hvert fald i Norge og Danmark, og disse til-

hængere af EEC tror eller foregiver at tro, at EEC er noget godt for de nordiske lande, og at det kan løse alle vore indre vanskeligheder, alle vore økonomiske problemer. Ja, det er der i hvert fald dem, som tror i Danmark. De antager, at om Danmark kommer ind i EEC, vil alle dansk landbrugs problemer være løst, og så foregiver de endda, at vi kan komme ind i EEC meget snart, det afhænger kun af vor egen vilje. Jeg skal ikke bruge tiden til at forklare, selv om jeg kunne gøre det, at EEC ikke vil løse Danmarks vanskeligheder, jeg tror heller ikke Norges, at det ikke vil være nogen fordel for dansk landbrug at komme ind i fællesmarkedet, som vi nu kender det; jeg skal blot gøre opmærksom på, hvad alle her ved, at der er ingen mulighed for, at EEC optager nye medlemmer inden for en lang årrække, ja, at EEC ikke engang er i stand til at indlede forhandlinger om optagelse af nye medlemmer. Derfor er det dobbelt meningsløst, at man taler om EEC som en mulighed, og at vi i Danmark fra ansvarligt hold får forslag om, at man skal afbryde de nordiske forhandlinger og i stedet søge hele Norden tilsluttet EEC.

Ja, der har været talt en del om, og der har været talt andetsteds om det, vi på dansk kalder genfærd eller spøgelse, på svensk hedder det vist vålnader. Det er ingen realitet. Men troen på genfærd er en realitet, om der er nogen, som tror på genfærd, og der synes at være nogen, som tror på EEC. Det generer ikke mig, som er modstander af dansk tilslutning til EEC, at nogle ønsker i en eventuel nordisk traktat at skrive, at denne er uopsigelig i 10 år, men om noget enkelt af de fire lande ønsker uden varsel at gå ud af det nordiske samarbejde for at gå ind i EEC, da skal man have ret til det. Det generer mig ikke, for jeg ved, at der findes ingen muligheder, og jeg tror, at er man først kommet ind i en nordisk union og den er begyndt at arbejde, vil ethvert land betænke sig

på at forlade denne gunstige sammenlutning. Nej, men det generer mig — og det generer mange — at man forklarer, at det eneste formål, det eneste formål med en nordisk union er at skaffe os ind i europæisk økonomisk samarbejde, hvormed mange tænker ikke på et almindeligt udvidet økonomisk samarbejde i Europa, men på EEC. Dette er skadeligt. Efter min opfattelse er det nordiske samarbejde, den nordiske union, et formål i sig selv, og man behøver ikke at påstå, at den kun skal være et formål til noget helt andet, bortset fra — og det får man vel sige her — at om man ønsker at skabe vanskeligheder for Finlands anslutning til en nordisk union, da skal man blot så hyppigt og så kraftigt som muligt påpege, at formålet med den nordiske union bare er at skaffe alle nordiske land ind i EEC. Jævnfør, hvad jeg har sagt om troen på genfærd, troen på spøgelse, da kunne det være, at nogen af frygt for spøgelse EEC ville blive betænkelige ved Finlands tilslutning til en nordisk union. Det kunne give vanskeligheder i Finland. Det kunne give vanskeligheder for Finland. Så også af den grund tror jeg, man skal lade være med det.

Jeg gentager: en nordisk økonomisk union, et nordisk økonomisk samarbejde, Nordek, eller hvad man vil kalde det, er et mål i sig selv. Kan det virke til, at vi får større frihandel, at vi får et større frit marked i Europa, gerne en større europæisk markedssammenlutning, det er fint, det er godt; det bør det nordiske samarbejde også virke for. Men man skal først og fremmest koncentrere sig om at nå frem til dette nordiske samarbejde, og dér må jeg vel have lov at sige som andre, at det er jo gået lidt vel langsomt hidtil, langsommere end de objektive muligheder og vanskeligheder tilsiger.

Man har sagt: toget er på skinnerne. Ja, toget er på skinnerne. Man har sagt: ja men der er ingen køreplan. Jeg tror ikke, en køreplan hjælper. Det afhænger jo af, om de, som styrer loko-

motivet, om de, som passer signalerne, vil overholde køreplanen, eller om lokomotivet har den fornødne trækraft. Om jeg ikke husker fejl, så hævdede statsministrene, da vi havde overlægningen i Nordisk Råds udvidede økonomiske udvalg i Stockholm for en måned siden, at man havde jo overholdt den køreplan, som var aftalt på Københavnsrådet i april 1968. Ja, formelt havde man overholdt den. Nu var sagen den, at da initiativet blev taget i Oslo for et år siden, var det meningen, at allerede i april skulle der ligge en rapport, som kunne danne grundlag for den politiske beslutning. Rapporten lå der, og hvad sagde man? Man sagde fra regeringerne: nu må vi have flere udredninger, det må kompliceres. Man startede udredninger, ny rapport skulle ligge 1. januar. Den lå der den 1. januar. Køreplanen var holdt. Ja vel, men man holdt på den forkerte station, for man havde også lovet i april i København, at den 1. januar skulle der ligge en rapport, som gav grundlag for et forslag til en politisk beslutning og traktat, som kunne konfirmeres af Nordisk Råd på sessionen nu, og det forelå ikke. Derimod forelå der, at regeringerne havde besluttet at anstille nye udredninger, at bede embedsmændene om at fortsætte arbejdet, og nu påstår man eller lover man, at den 15. juli skal der ligge et forslag til traktat, hvorpå vi senere får at vide, at antagelig til 1970 vil der ske nogen ting.

Jeg tror altså ikke, køreplaner hjælper. Det, der skal hjælpe, er en fast vilje til virkelig at gøre noget, og det må vi anmode regeringerne om at gøre, og det må parlamentterne og det må Nordisk Råd presse regeringerne til. Jeg erkender, at med det hidtidige tempo kan man ikke have for stort håb, men jeg håber dog, at Nordisk Råd fra denne session vil sige til regeringerne, at vor tålmodighed er snart opbrugt, og samtidig at man i hvert fald vil gøre noget andet.

Der ligger nemlig til behandling på sessionen spørgsmålet om nu at igang-

sætte arbeidet med at løse trafikproblemerne i Øresund, bygge den faste forbindelse København—Malmø og stortflygfeltet på Saltholm. Ja, om det skulle mislykkes med den nordiske union, da vil jeg påpege, at om vi får en fast forbindelse mellom Danmark og Sverige og får løst lufthavnsproblemet, hvorved vi forvandler Øresundsområdet til et kraftcentrum af meget stor størrelse, som vil være til gagn for samtlige nordiske lande, vil det uvilkårlig i første omgang føre til en integration af dansk og svensk næringsliv, således at vi i hvert fald ad den vej rent praktisk når frem til begyndelsen til den nordiske integration. Og hvis man ikke når til en formel nordisk unionsaftale nu, da kunne man i hvert fald tage itu med at skabe de praktiske forudsætninger ved Øresund.

Statsråd Rostoft, Norge: De nordiske embetsmenn har i sin rapport gitt uttrykk for det uomtvistelige faktum at nordisk industri står overfor meget betydelige omstillingsproblemer, problemer hvis løsning blir avgjørende for fortsatt å kunne være med i kampen om markedene. Det er en utfordring vi må møte, som statsminister Erlander så riktig sa det i går.

Embetsmennene mener at sterkere nordisk samarbeid kan være delen av et svar ikke fordi det løser problemene men fordi det bl. a. forbereder de nordiske industrier overfor et mer forpliktende og bredere europeisk samarbeid, gir en bedre struktur som hr. Nyboe Andersen sa det i dag. Jeg tror embetsmennene her har rett. Det samarbeid som allerede er utviklet i Norden, bør med fordel kunne bygges ut på atskillig flere felter.

Jeg skal ikke komme inn på de rent konkrete samarbeidsfelter embetsmennene presenterer i rapporten, men bare ta for meg ett, det vesentligste og det med de virkelig store perspektiver, som også statsminister Erlander nevnte i går, nemlig energifeltet — både energisiden, forskningssiden og produksjons-

siden. Med den usedvanlig sterke vekst i Nordens elektrisitetsforbruk prognosene oppgir for de kommende ti-femten årene, må jo et sterkere nordisk samarbeid både om kortsiktige som langsiktige oppgaver være helt naturlig. Bedømt ut fra det norske vannkraftsystemet ser jeg flere samarbeidsprosjekter som gir fordeler for alle land. En utbygging av våre internordiske samkjøringsforbindelser er en meget nærliggende oppgave, dels for å gi større sikkerhet i våre kraftsystemer, dels for å kunne utnytte ledige kapasiteter og tilfeldige kraftoverskudd. En mer langsiktig oppgave — men uhyre viktig — er å lage rett og slett et mønster for en rasjonell innpassing av de atomkraftverk som nå planlegges og etterhvert kommer i de bestående elektrisitetssystemer. Et samspill mellom det norske fleksible vannkraftsystem og atomkraftverkene byr på uendelig mange muligheter som snart bør klarlegges.

Atomenergien har flere aspekter. Den skal dekke et stadig stigende energibehov, anleggene skal konstrueres og ikke minst skal de produseres, og det må storstilt forskning til i mange år fremover, med sikte på å finne fram til enda mer avanserte reaktorer.

Produksjonssiden er allerede meget interessant. Hvert enkelt nordisk land alene, selv Sverige, har neppe de store sjanser på det uhyre interessante produksjons- og forskningsfelt, dominert som det nå allerede faktisk er og blir av de få meget store. Mulighetene for Norden ligger i en konsentrasjon av krefter og ressurser og et sterkt integrert samarbeid. Selv da blir det ingen dans på roser.

Vi i Norge er beredt til å delta i et nordisk samarbeid som vel å merke omfatter så vel forskning som industriell anvendelse, og vi tror at et slikt samarbeid rett og slett er nødvendig. Vi har også noe å gi i et slikt samarbeid. I Norge har vi hittil brukt ca. 400 mill. kroner på denne forskning, og for tiden har vi 250 mann en-

gasjert på feltet reaktorteknologi og brenselfremstilling. Norsk industri har deltatt i bygging av flere mindre reaktoranlegg og har også vært engasjert i underleveranser til svenske atomkraftverk, og på lengre sikt vil også Norge bli marked for atomkraftverk.

Norsk industri ser et eventuelt nordisk atomkraftsamarbeid som en prøvesak på den nordiske samarbeidsvilje samarbeidsoppgaven må — som jeg sa — ses som et samlet hele omfattende forskning, industriell anvendelse og energipolitikk, og dette samarbeid vil kunne få store — meget store — ringvirkninger.

Så et par ord om etableringsretten. Den er for norsk industri et meget viktig spørsmål. De norske konsesjonslovene har vært, og er fortsatt, et sentralt virkemiddel i vår industripolitikk. Den historiske bakgrunn for disse lovene var landets store ubenyttede naturressurser ikke minst av vannkraft, og landets kapitalmangel. Etter hvert som disse ressursene er blitt tatt i bruk, er lovenes formål i stigende utstrekning blitt å bevare den nasjonale styringsrett over norske industribedrifter.

Med en industristruktur som mer enn i noe annet nordisk land er preget av de mange små bedriftene med en forholdsvis svak kapitalbasis, er Norge i sterkere grad utsatt for utenlandsk infiltrasjon i sitt næringsliv. Det betyr ikke at vi i Norge fører en restriktiv politikk overfor utenlandsk kapital. Utenlandsk eide bedrifter har på flere områder hatt en meget stor betydning for landets industriutbygging, men vi ser det som en nødvendighet å bevare den nasjonale kontrollmyndighet innenfor rammen av de internasjonale forpliktelser som vi allerede har påtatt oss. Overfor nordiske etableringer har vi hatt og vil fortsatt føre en liberal politikk. En mer virksom — og en mer balansert — etableringsaktivitet innenfor Norden enn den vi hittil har hatt, tror jeg vil være en fordel for oss alle.

Embetsmennene har formulert mål-

settingen om en gradvis utbygging av det industrielle, forskningsmessige og energipolitiske samarbeid i takt med samarbeidet på andre områder. Dette er et klokt og fremtidsrettet siktepunkt. Et utvidet samarbeid enten det er mellom bedrifter innen et land eller på tvers av grenser, må ha sitt grunnlag i et tillitsfullt forhold. Statsmyndighetene kan fastlegge rammen for et slikt samarbeid og legge forholdene til rette for det. Men det er aktive industriledere og forskere som må forme og sette dette samarbeid ut i livet. Derfor er det så viktig at industrien er positivt med i det pågående utredningsarbeid og påvirker det for at vi kan finne fram til løsninger som virkelig også fører det nordiske samarbeid videre.

Statsminister Bjarni Benediktsson, Island: Hr. præsident! Tillad mig først at takke statsminister Baunsgaard og statsminister Borten for deres venlige ord om mit land. Begge to udtrykte ønsket om, at Island skulle komme med i det nærmere nordiske samarbejde, som man nu forbereder, og som vi observerer med den største interesse. Statsminister Baunsgaard fremhævede, at vejen for Island lå igennem EFTA. Dette er en uomtvistelig kendsgerning. Jeg må erkende, som jeg måske har sagt her før, at de positive resultater af samarbejdet inden for EFTA, som jeg har hørt alle beskrive netop på Nordisk Råds møder, har gjort meget stærkt indtryk på mig. Men det er naturligvis de sidste års udvikling i mit land, som efter min mening har gjort det helt klart, at der ligger en stor fare for Island i at stå alene uden for det stadigt voksende økonomiske samarbejde. Vort erhvervsliv har vist sig at være alt for ensidigt, og byrderne ved at stå uden for de store økonomiske sammenslutninger bliver større og endnu tungere at bære i vanskelige tider end gode. Men naturligvis er det tungtvejende grunde, som har gjort, at Island endnu ikke er indgået i EFTA. Vi

mente, at det ikke ville give vort fiskeri den nødvendige støtte og skabe vanskeligheder for vor industri på hjemmemarkedet, som den er helt afhængig af. Disse spørgsmål må man løse, hvis vi skal kunne komme med, samtidig som vi på en eller anden måde må skaffe os mulighed til produktion og eksport af industrivarer, hvis man skal skaffe det nødvendige bredere grundlag for det islandske erhvervsliv. Vi ved, at vore venner i de andre nordiske lande forstår de problemer, som i denne forbindelse vil opstå, de har allerede vist deres velvilje, og vi håber, at de vil videre støtte vore bestræbelser på at løse disse vanskeligheder. Så meget desto mere som i det store og hele deres handelsbalance med Island i lange tider har været mere fordelagtig for dem end for os. Idet jeg udtrykker mit håb om, at spørgsmålet om Islands indtræden i EFTA kan løses på en fyldestgørende måde, fremfører jeg mit inderlige ønske om, at forhandlingerne om Nordek skal få en lykkelig fremgang, og at vi alle kan mødes i et nært samarbejde inden for en ikke alt for fjern fremtid.

Men livet har flere aspekter end kun det økonomiske. Kultur og viden er ikke mindre vigtig, som Nordisk Råd også mange gange har lagt vægt på. Vi i Island har ikke mindst af de grunde deltaget i Rådets arbejde. Vi er glade — måske lidt selvglade — over den udbredte kulturelle interesse i vort land, men desværre har vi ikke selv muligheder til at give alle vore unge mennesker den højere videnskabelige eller tekniske uddannelse i alle specielle fag. Derfor må en forholdsvis stor del af vore studenter og teknikere gå til andre lande. Mange går til de fire andre nordiske lande, og det ser vi gerne, men i enkelte grene, og netop dem, hvor vi må gå til fremmede lande, har man her mere eller mindre spærret adgangen til de forskellige fakulteter og institutioner. Naturligvis har man gjort det af nødvendighed, men vi håber, at i de forskellige lande

vil man finde råd til at åbne døren — helst for alle de andre nordiske unge mennesker, men i det mindste for dem, som kommer fra Island, hvor vi ikke har mulighed for at uddanne vore unge mennesker i disse emner. Jeg ser, at dette spørgsmål er taget op på en nordisk basis i et medlemsforslag, A 211/k, vakt af Berte Rognerud, Kerttu Saalasti og Ingrid Segerstedt Wiberg, ganske vist ikke direkte, men på den måde at det er klart, at de forstår vigtigheden af dette spørgsmål. Jeg håber, at den komité, som vil behandle det forslag, vil gå ind for denne sag.

I denne forbindelse vil jeg også nævne det spørgsmål, om man ikke burde enes om at yde unge studerende fra andre nordiske lande den samme pædagogiske støtte, som hvert land yder til sine egne i form af lån eller på anden måde.

Til sidst vil jeg i denne forsamling takke det Nordiske Råd for det nordiske hus i Reykjavik, som nu har været åbent i omtrent et halvt år og allerede har bevist sin store betydning og har haft større tilstrømning og held i sit arbejde, end de mest optimistiske havde vovet at vente.

Statsrådet Lange, Sverige: Herr president! Det har under de senaste månaderna förts en livlig debatt om planerna på ett utvidgat nordiskt samarbete. Det är naturligt att uppmärksamheten inte så mycket riktats mot fördelarna utan fastmer mot de svårigheter som en utbyggd samverkan skulle kunna medföra.

Uppenbart är att det i vida kretsar finns en stark vilja att nå fram till resultat — detta vittnar den hittills förda debatten i hög grad om. Och i annat fall skulle ju utredningarna inte ha satts i gång. Samtidigt visar diskussionen att det på sina håll finns en betydande tveksamhet t. o. m. om värdet av ett utvidgat nordiskt samarbete.

För ett politiskt beslut i en så väsentlig fråga som det här gäller krävs

en mycket stark förankring i folkopinionen i alla länderna. Jag instämmer med de talare som givit uttryck åt denna uppfattning; senast har ju den finske statsministern i dag understrukit vikten av denna förankring. Och därför är det värdefullt att det föres en inträngande debatt. Endast på den vägen kan fördelarna av ett fastare samarbete belysas allsidigt. En omfattande diskussion inför offentligheten ger också möjligheter att undanröja missförstånd och bör kunna bidra till att vi finner vägar till kompromisslösningar.

Den diskussion som förts bl. a. med Nordiska rådets presidium har, som vi vet, lett till att kompletterande material lagts fram som ytterligare belyser problematiken på vissa områden. Låt mig något knyta an till det område som varit och fortfarande är det mest kontroversiella av samarbetsområden, nämligen jordbruket. Åtskilliga talare här har ju varit inne på den saken.

Problematiken på jordbrukets område är likartad i alla länder. Det ytterligare material som tagits fram visar att rationaliseringsprocessen är i full gång i samtliga nordiska länder men att den ännu inte givit utslag i någon mera väsentlig produktionsminskning. Det överskottsproblem som vi lever med kan inte lösas genom en gemensam nordisk marknad. Aksel Larsen betonade detta mycket realistiskt i sitt anförande i dag. Man måste samtidigt angripa produktionsvolymen. Den jordbrukspolitiska målsättningen i Sverige tar bl. a. sikte härpå. Målet är en självförsörjningsgrad på i genomsnitt 80 procent. Särskilda omständigheter, delvis av tillfällig natur, har emellertid försenat den minskning av produktionen som denna målsättning kommer att innebära. Även om hänsynen till sociala förhållanden, den ekonomiska beredskapen etc. sätter vissa gränser bör strävan i alla våra länder vara en krympning av jordbruksproduktionen. Låt oss se sanningen i ögonen!

Av ålder har ju Danmark i åtskilligt högre grad än de andra nordiska län-

derna att förlita sig på jordbruket för sina exportinkomster. Det är därför naturligt och rimligt att man på dansk sida anser att ett utvidgat ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna också måste omfatta jordbruket. Men det har inte från dansk sida — det vill jag gärna understryka — ställts några ultimativa krav. Med god vilja på ömse håll bör lösningar kunna uppnås som tillgodoser danska önskemål på jordbruksområdet i rimlig grad.

En genomarbetning av problematiken på dessa liksom övriga områden, som leder till lösningar som framstår som godtagbara för alla länderna, kräver tid. Härtill kommer att det, som jag förut betonat, är angeläget att förankra tanken på ett utbyggt nordiskt samarbete i folkopinionen, vilket också tar sin tid. En viss tidsutdräkt kan bli oundviklig, men jag anser att man bör kunna acceptera detta om därmed förutsättningarna för ett positivt slutresultat förbättras.

Jag saknar visst inte förståelse för den oro över dröjsmålet med ett politiskt beslut som herr Krag och många andra talare efter honom givit uttryck åt. Jag vill emellertid passa på att rätta ett misstag som jag tror att Aksel Larsen gjorde sig skyldig till i sitt i övrigt så intresseväckande anförande. Det har aldrig varit den ursprungliga avsikten, när statsministrarna sammanträffade i Köpenhamn i april månad förra året, att hela utredningsarbetet skulle vara avslutat före den 1 januari. Än mindre gav man i direktiven till ämbetsmännen någon order om att traktattext skulle föreligga till den 1 januari. Vad man förutsåg — och det var realistiskt — var att vi skulle kunna få en rapport som redovisade uppnådda resultat, så långt man vid den tidpunkten hade kommit. Något annat var det inte fråga om.

Ämbetsmännen var ju inte förbjudna att slutföra arbetet före den 1 januari, men ingen realistisk bedömare kan ha räknat med att detta verkligen skulle vara möjligt. Därför är det inte så

att statsministrarna eller regeringarna har ändrat uppfattning och tycker att arbetet skall bedrivas litet långsammare.

Allt nog: Jag har sagt att jag har en viss förståelse för den oro och det bris-tande tålamod som visar sig. Men vi kan väl alla vara överens om att viktigare än hastigheten på vägen är färd-riktningen och framstegen.

Diskussionen om svårigheterna och problemen får emellertid inte medföra att vi glömmer bort de positiva sidorna, värdet i ett utbyggt samarbete och den nytta vi haft och fortfarande har av vad vi redan uppnått. Detta gäller inte minst det utåtriktade samarbetet, samarbetet på det internationella planet. Det råder såvitt jag förstår inte några delade meningar om att vi bör slå vakt om detta samarbete. Här som på de flesta andra områden betyder inaktivitet i själva verket tillbakagång. Samarbetet får inte stelna i sina nya former — det måste ständigt förnyas. Den hastiga utvecklingen på det inter-nationella planet kräver oavlätlig upp-märksamhet. Initiativ måste tas för att demonstrera att vår gemensamma nordiska linje fortlever och att vi även i fortsättningen avser att driva den. Det finns tecken som tyder på att vi kan komma in i en situation där en nordisk samverkan på det internationella planet kan komma att bli av ännu större betydelse än tidigare för alla våra länder.

Vi är medvetna om att handeln under efterkrigstiden liberaliserats i snabb takt. Samarbetet i internationella organisationer som GATT och OECD har härvidlag utgjort en mäktig hävstång. Den lyckosamma utgången av Kennedyronden — den senaste i raden av framgångsrika förhand-lingar — innebar en kraftig stimulans för strävandena att frigöra världshandeln.

Så långt är allt gott och väl. Det har emellertid visat sig att en del länder har haft svårigheter att uppfylla sina åtaganden i Kennedyronden. För

att komma till rätta med sina betal-ningsbalansproblem har vidare vissa länder under de senaste månaderna känt sig tvungna att vidta åtgärder som påverkar den internationella han-delns utveckling i negativ riktning. Detta stämmer till eftertanke. Man kan fråga sig om det finns risk för att dessa åtgärder upprepas.

Ett frågetecken är alltså utveck-lingen i USA. Det finns fortfarande starka protektionistiska krafter i kongressen. De tidigare manifesterade motsättningarna i synen på utrikes-handelspolitiken förefaller att i det vä-sentliga bestå efter presidentvalen. Vi har emellertid med tillfredsställelse observerat att president Nixon vid en presskonferens för ett par veckor se-dan framhöll att han var bestämt emot ökat gränsskydd.

De nyprotektionistiska strömningar som finns såväl i Europa som i För-enta staterna kan emellertid mycket väl växa sig starka, om inga åtgärder vidtas på ett tidigt stadium. Det finns här utrymmen för initiativ. Det ligger nära till hands att i aktuella organisa-tioner, i första hand GATT och OECD, ta upp frågan om effekten av sådana åtgärder som vidtagits och möjlighe-terna att undvika dem i framtiden. Så har också skett från svensk sida.

Det är givet att sådana initiativ kan tas från en bättre styrkeposition och genomföras med större konsekvens och förhoppning om ett lyckligt resultat om ett samlat Norden står bakom. Den in-stitutionella ram som en utbyggd tull-union — med dess gemensamma tullar och enhetliga bestämmelser även i öv-rigt — skulle ge är säkerligen i detta sammanhang till större gagn för våra strävanden.

Jag vill också peka på önskvärdhe-ten av ett gemensamt uppträdande vid behandlingen av u-landsproblematiken i olika internationella organisationer. En aspekt i debatten har inte uppmärk-sammats särskilt mycket men kan här ändå vara värd att erinras om, och det är just u-landsproblemen. På detta

område har vi för övrigt redan omfattande erfarenheter.

Redan inför den första världshandelskonferensen 1964 samverkade våra länder här i Norden, jag vill erinra om det, och det resulterade bland annat i att de nordiska länderna tog ett initiativ i GATT till tullsänkningar för tropiska produkter. Vid den andra världshandelskonferensen förra året kunde vi i stor utsträckning uppträda gemensamt. Utan att förhåva oss tror jag vi kan säga att vi då tillsammans spelade en central roll. Vid den konferensen fattades emellertid endast vissa principbeslut. Den närmare utformningen av lösningar på olika områden hän-sköts till efter konferensen.

De nordiska länderna fortsätter nu sin samverkan, bland annat vid den pågående samordningen av industri-ländernas inställning till olika problemkomplex. Som ett led häri kommer de i dagarna att inför OECD presentera en gemensam nordisk modell för lösning av preferensfrågan.

I debatten om Nordek har vissa farhågor framförts om att en tullunion skulle kunna medföra ökade hinder för u-länderna att komma in på den nordiska marknaden. Man har exempelvis pekat på riskerna för höjda svenska tullar på textilområdet. En ytlig betraktelse kan naturligtvis leda till att det alltid ligger i u-ländernas intresse att industriländerna har så låga tullar som möjligt, men då bortser man bland annat från den konkurrens som ofta finns från industriländernas sida. Utan att fördjupa mig i problematiken tror jag man kan konstatera att vi får försöka lösa u-ländernas intresse på tullsidan genom ett effektivt preferenssystem. Och det är här betydelsen av en nordisk samverkan i olika internationella sammanhang där u-landspreferenserna behandlas kommer in i bilden. Vi är redan överens om att helhjärtat verka för ett preferenssystem som så effektivt som möjligt tillgodoser u-ländernas intressen. Det är givet att ett fastare nordiskt samarbete även på

detta område skulle ge våra länder möjligheter att med ännu större kraft driva u-ländernas intressen i internationella sammanhang.

En förutsättning för en utbyggnad av det nordiska samarbetet är att det kan ske på ett sadant sätt att det står i överensstämmelse med våra internationella förpliktelser, bland annat i GATT och EFTA. Våra EFTA-partners har sedan Saltsjöbadsförhandlingarna 1959 varit på det klara med att vi fortsatt strävandena att få till stånd en närmare samverkan mellan våra länder i Norden. Vi har fortlöpande lämnat dem rapporter om detta. Men vi har också tagit flera gemensamma nordiska initiativ till en utbyggnad av EFTA, senast i samband med ministermötet i London i maj förra året. Dessa initiativ har i mångt och mycket innehållit samma moment som ingår i de planer på ett utbyggt nordiskt samarbete som nu är under diskussion.

Resultatet av våra initiativ i EFTA kanske inte alltid har motsvarat våra förhoppningar. Kan vi nu komma överens om en utvidgning av vårt särskilda nordiska samarbete och finna fastare former för det, får vi därigenom ett värdefullt komplement till EFTA-samarbete. Att vi vill slå vakt om vad vi uppnått i EFTA är självklart. Vi tror emellertid att en närmare nordisk samverkan skulle komma EFTA som helhet till godo. Den skulle bland annat skapa bättre balans och därmed stärka organisationen. Vissa av de svårigheter som EFTA har haft att brottas med hänger samman med Storbritanniens ekonomiska bekymmer och dominerande ställning i frihandelsförbundet. Jag vill peka på det.

Skall flera länder uppträda gemensamt och med en röst, måste de alla givetvis vara beredda att göra uppoffringar. Detta kan vara svårt när väsentliga nationella intressen kommer in i bilden. Den frågan uppstår alltid i sådana sammanhang hur långt man på olika håll är beredd att gå i eftergifter för egen del för att stödja en samar-

betspartner. Det är en avvägningsfråga. Det avgörande bör naturligtvis vara nettoresultatet för de olika länderna.

Det är naturligt att i dag fråga: Är det något av de nordiska länderna som anser att man inte som helhet betraktat vann på den nordiska samverkan vi hade i Kennedyronden? Är det något land som anser att man skulle ha uppnått lika gott resultat, om man uppträtt ensam? Vad jag förstår kan svaret bara bli ett på denna fråga. Och även om jag är fullt medveten om att en direkt parallell inte kan dras med förhandlingar i andra sammanhang finns det väl ingen anledning tro annat än att en nordisk samverkan i de flesta fall ger bättre resultat än om varje nordiskt land går fram för sig självt.

Men finns det då inte anledning att också försöka förbättra förutsättningarna för att vi tämligen genomgående i internationella sammanhang på det ekonomiska området automatiskt skall kunna få dessa fördelar? Ju mer omfattande och nära samarbete vi har i olika avseenden sinsemellan, desto starkare kan vi uppträda utåt. Tullunionen och samarbetet på industri-, jordbruks-, fiske- och de andra områdena har alla naturligtvis sin givna betydelse.

Hittillsvarande utredningar har inte givit anledning till annan slutsats än att förutsättningar borde finnas att med god vilja nå fram till lösningar på olika områden, som i rimlig utsträckning möter de olika ländernas önskemål. För att inom den korta tid som står till förfogande nå fram till resultat på alla områden kommer det självklart att ställas höga krav på förmågan att förstå varandras situation och viljan till ett ömsesidigt hänsynstagande. Det är ingalunda fråga om att på något sätt tvinga varandra in i ett samarbete som inte anses önskvärt. För det fortsatta samarbetets eget bästa är det angeläget att alla länderna går in i samarbetet med övertygelsen att det är till fördel för det egna landet. Och innan vi kommer därhän tror jag att det krävs någon tid.

Meddelande

Det meddelades att undervisningsminister Virolainen, Finland, intagit sin plats i rådet.

Nørgaard, Danmark: Hr. præsident! I den offentlige debat og i den debat, der har fundet sted indtil nu i denne sal, er der to sæt af datoer, man har interesseret sig for. Den ene, den historiske, er: hvornår omstillede vi os her i de nordiske lande fra ønsket om udelukkende at forhandle med fællesmarkedet til erkendelsen af, at nu måtte vi gennemføre forhandlinger med hinanden om en nordisk union, mens vi ventede en uvis tid? Det har været sådan, at der har været nogen uklarhed, specielt om, hvordan det har forholdt sig i Danmark.

Man har talt om omvendte syndere, og det skulle dermed antydes, at den nuværende socialistiske opposition først besluttede sig til en nordisk toldunion, nordisk økonomisk union, efter at vi var kommet ned fra regeringsbænkene.

Til afklaring kan jeg meddele, at den socialdemokratiske regering i 1967 forberedte et traktatudkast, som lå i skitseform, da den nye regering trådte til, og som i bearbejdet form netop med tilføjelser er udgivet i disse dage i samtlige nordiske hovedstæder, men det afgørende er selvfølgelig, at vi alle sammen nu er indstillet på, at vi skal have en nordisk økonomisk union. Nogle af os var altså indstillet på det inden 1. januar 1968, andre skulle have nogle dage til at sunde sig i. En af dem, der i hvert fald ikke havde en helt klar opfattelse af, hvad han ville omkring de datoer, var vor nuværende statsminister, Hilmar Baunsgaard.

I går udspandt der sig en lille debat om, hvordan det rent faktisk foregik i TV. Jeg kan her oplyse, hvordan det rent faktisk foregik. Det foregik ved en valgudsendelse, en TV-udsendelse før folketingsvalget, hvor en kendt venstre-

mand, Jens Peter Jensen, var spørger og spurgte daværende **oppositionspolitiker** Hilmar Baunsgaard, om der var noget om, at det radikale venstre ønskede en nordisk toldunion. Hertil svarede Hilmar Baunsgaard 16. januar i fjernsynet ordret: »Åh, en nordisk toldunion, det tør jeg **ikke sige**. Vi **har** jo aldrig lagt skjul på, at vi ville anse det for et virkeligt gode, om vi udviklede det nordiske samarbejde også på de økonomiske områder mest muligt. Jeg ville tro, det var mere realistisk, at vi satte os som det første mål at arbejde for at få udbygget EFTA-aftalerne, så de også kom til at omhandle fødevarer, og det ville jo for os i særlig grad sige landbrugsvarer.»

Jeg siger blot dette for at vise, at det altså var i januar måned, at vi alle omstillede os, og at den nuværende regering også omstillede sig og arbejdede videre på det grundlag, den daværende regering havde opbygget.

Men nok så interessant er det måske nu med det næste sæt af datoer, nemlig spørgsmålet om: hvornår skal der i Nordisk Råds regie og i regeringerne tages stilling til det, embedsmændene arbejder med, og som de vil afgive rapport om den 15. juli? Jeg efterlyste i går synspunkter, særlig fra Norge og Finland, og i dag har vi hørt den norske og den finske statsminister, og vi har kunnet konstatere, at der fra begge disse to statsministres side var en særdeles positiv holdning over for selve princippet om en nordisk økonomisk union, men der var ingen virkelige argumenter for, at man skulle vente f. eks. til 1970, derimod heller ikke stærke og skarpe ønsker om, at man skulle begynde på en ganske bestemt tid.

Det afgørende er jo imidlertid, at vi her i Nordisk Råd, hvor parlamentarikerne er samlet, giver udtryk for, hvad vi ønsker, regeringerne skal, og til det formål har hr. Leif Cassel udarbejdet et tillæggsforslag, A 233, hvori han opfordrer Nordisk Råd til at rekommandere regeringerne og med al

kraft skyndsomt at fuldføre det udredningsarbejde, som er i gang.

Vi fra det danske socialdemokratiske side, der er til stede ved Nordisk Råds møde, vil gerne støtte dette forslag, men vi vil også gerne give det en tilføjelse, og til det formål har vi opstillet et ændringsforslag som en tilføjelse til hr. Leif Cassels forslag, som nu vil blive omdelt i salen.

Vi foreslår følgende som tilføjelse til hr. Leif Cassels forslag Sag A 233 T/e.

»Nordisk Råd opfordrer regeringerne til at udarbejde en tidsplan for forhandlingerne, der kan føre frem til en snarlig principbeslutning om en nordisk økonomisk union, og til at fastsætte dato for det næste møde mellem Nordisk Råds præsidium, det økonomiske udvalg og statsministrene til afholdelse inden udgangen af 1969.»

Som hr. J. O. Krag begrundede det i går, er det for os overordentligt betydningsfuldt, at der her bliver fastlagt en dato, der sikrer, at Nordisk Råd fortsat vil have med disse sager at gøre og have med det at gøre i år. Det imødekommer, så vidt jeg kan se, de synspunkter, som både den finske statsminister og den norske statsminister i dag har givet udtryk for, idet den finske statsminister — forstår jeg — ikke ønskede, at man skulle fastlægge en bestemt dato for beslutningen. Det er der heller ikke i affattelsen her. Endvidere sagde den norske statsminister, at han lagde vægt på, at der var nogen bevægelsesfrihed, og vi mener, at det kan tilgodeses. Men vi lægger på den anden side overordentlig megen vægt på, at der sker noget i sagen, og at den ikke smuldrer væk, således at den Ohlinske kage ikke bliver delt, men tørrer ind, skrumper ind og ikke bliver til noget. Det ville være en overordentlig stor tragedie, og det vil vi søge at undgå ved at stille dette ændringsforslag og ved at opfordre samtlige Nordisk Råds medlemmer til at stemme for dette forslag og dermed sikre, at regeringerne selv arbejder

med sagerne, og at vi her i Nordisk Råd stadig har hånd i hanke med det.

Rihtniemi, Finland: Herr president! Även om man kunde vänta sig, att det nordiska ekonomiska samarbetet komme att utvidgas och fördjupas också utom Nordek-planen, måste det nu upp-gjorda förslaget, enligt vilket samarbetet skulle utvecklas efter ett visst program, anses mycket betydelsefullt. Dessutom förefaller ställningstagandena och om-ständigheterna i samband med detta utvidgade samarbete vara mycket mera positiva än tidigare under det föregående decenniet, då motsvarande planer strandade och sedermera överflyglades av EFTA. Härigenom får Nordek en självständig och kanske mycket var-aktig betydelse för de nordiska län-derna.

Såsom det i samband med den hit-tillsvarande behandlingen av planen har framgått, har man i Finland i princip förhållit sig positivt till den-längsiktiga och betydelsefulla plan. Detta är också mycket förståeligt, då de västliga marknaderna och särskilt den mångsidiga nordiska marknaden är så viktiga för Finland. Alternativet, att Finland skulle lämna sig utanför denna nya plan, vore helt orealistiskt. Dessutom har erfarenheterna av det nordiska samarbetet och av EFTA varit positiva. Ett ytterligare utvidgande av det nordiska samarbetet öppnar nya möjligheter för alla parter. På finskt håll har man därvid fäst alldeles sär-skilda förhoppningar vid de möjlighe-ter som denna plan med tanke på da-gens svåra sysselsättningsläge erbjuder i fråga om påskyndandet av den ekono-miska tillväxten. Särskilt ur denna syn-vinkel är planerna på en internordisk kapitalmarknad samt fri rörlighet inom företagarverksamheten av stor betydelse. Vidare är det skäl att betona vikten av planerna på ett utvecklande av sam-arbetet på utbildningens och forskning-ens område.

Helt utan förbehåll har inställning-en till Nordek-planen i Finland dock

inte varit, vilket helt förståeligt varit fallet också i de övriga nordiska län-derna.

Vad först beträffar de utrikespoli-tiska betänkligheter som denna plan har ingett, bör ifråga om dem konstateras, att enligt den framlagda planen kommer utrikes- och säkerhetspoliti-ken att lämnas utanför samarbetet. Det råder ingen tvekan därom, att så skul-le ske även i praktiken. Finlands in-ställning i denna punkt är ju, att den förevarande integrationsplanen inte påverkar Finlands utrikespolitiska linje eller äventyrar landets handel med de socialistiska länderna. Finlands handel med de socialistiska länderna kan tryggas inom ramen för Nordek-planen såsom fallet har varit i fråga om Efta.

De största svårigheterna ifråga om den ekonomiska sidan av planen an-mäler sig för Finlands likaväl som för de övriga nordiska ländernas del be-träffande jordbruket. För Finlands vid-kommande synes detta problem på grund av jordbrukets struktur och den höga kostnads- och prisnivån vara ännu mera komplicerat än i de övriga nordiska länderna. I Finland får ju ännu nästan en tredjedel av befolkning-en sin utkomst av jord- och skogsbru-ket. Av nämnda orsaker har man frukat, att en gemensam jordbruksmark-nad, om ock begränsad, skulle för vårt lands lantbruk medföra en mycket svår strukturkris. Å andra sidan är det dock skäl att konstatera, att vårt jord-bruk också annars befinner sig i ett utvecklingsskede, i vilket en myc-cket genomgripande strukturförändring inom lantbruket inte längre kan uppskjutas alltför länge. Tack vare de ut-ökade ekonomiska möjligheter Nordek-planen bjuder kan detta lantbrukspro-blem säkert lättare lösas på denna linje än enbart med egna krafter.

Ehuru handeln mellan de nordiska länderna redan nu tack vare EFTA-av-talet är tullfri, kommer övergången till den av den planerade tullunionen förut-satta gemensamma tulltariffen uppen-

bart att förorsaka betydande anpassningssvårigheter för vissa industribranscher. I detta hänseende utgör Finland inget undantag jämfört med de övriga nordiska länderna. Med tillhjälp av lämpliga övergångsanordningar i överensstämmelse med vad som föreslagits i tjänstemannakommitténs betänkande kan dessa svårigheter dock övervinnas. Dessutom är ju hela planens grundtanke, att de menliga verkningar som planen eventuellt för med sig skall fördelas rättvist mellan länderna, så att nyttan av samarbetet skulle vara så stor som möjligt för alla parter.

Följande skede i Nordek-planen kommer därför att kännetecknas av förutom en precisering av förslagen i planen och uppnåendet av kompromisser i de frågor, som ännu står öppna också och framför allt de utredningar, om vilka för- och nackdelar den preciserade planens olika punkter skulle medföra för dessa länder, samt på vilket sätt de eventuella nackdelarna jämnt skulle fördela sig mellan de olika parterna. Då planen förverkligad skulle få mycket vittbärande ekonomiska följder, kan detta utredningsarbete inte utföras förhastat, så att obehagliga överraskningar kan undvikas. Jag tror för min del att om man för detta utrednings- och förberedningsarbete reserverar tillräckligt med tid och krafter, kan de svårigheter till vilka man i detta skede har hänvisat, övervinnas på ett sätt som tillfredsställer alla parter.

Lundström, Sverige: Herr president! Som en upptakt till Nordiska rådets session höll Öresundsrådet i fredags en konferens här i riksdagshuset. Öresundsregionens många problem och förhoppningar inför framtiden dryftades, och dess betydelse för hela Norden belystes från historiska och ekonomiska synpunkter och från allmänna integrationssynpunkter av kunniga föreläsare. En sak återkom gång på gång i diskussionen och i föredragen, nämligen att de goda förutsättningarna för att här kunna skapa ett nordiskt ekonomiskt

centrum brister på en punkt: samfärdseln.

Jag ämnar nu inte alls tala speciellt om Öresundsområdet. Jag nämner detta inledningsvis, därför att det spørsmål som man tog upp på denna konferens är aktuellt överallt i Norden. Om den nordiska ekonomiska utvecklingen skall kunna bli vad man hoppas, förutsätter det goda och snabba transportförbindelser till och från men också inom Norden. I samma mån som samarbetet ökar och rationalisering och industrikoncentration sker, och därigenom också möjligheterna till en förstärkt ställning på den internationella marknaden växer, i samma mån är vi beroende av att transportmöjligheterna förbättras.

Med vetskap härom har man med mycken undran noterat att transportpolitiken är ett område som praktiskt taget icke berörts i den preliminära ämbetsmannarapporten om ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete. Transportsektorn framstår inte minst genom de stora investeringar som krävs på detta område som en av de viktigaste sektorerna på det nordiska och internationella samarbetsfältet. Ännu märkligare är att transportererna fanns med som en särskild punkt i det förslag, som förelades statsministrarna i april 1968, men när de sammanträdde i Köpenhamn och fattade sitt beslut den 23—24 april hade denna punkt fallit bort. Det kan därför finnas skäl att gå lite djupare in på dessa frågeställningar under denna debatt än vad som hade varit behövligt, om regeringarna redan från början hade diskuterat transportfrågorna vid sina överväganden om Nord-ek-projektet.

Vad betyder då transportsektorn i våra respektive länder? I dagarna har utkommit årsboken för nordisk statistik för 1968. Det senaste år som där redovisas är 1966. Av årsboken kan man se att transportererna utgjorde mellan 7 och 20 procent av nationalprodukterna i de nordiska länderna. Följande siffror för de olika länderna är ungefärliga: Danmark 10 procent,

Finland 7 procent, Norge 20 procent och Sverige 8 procent. Går man till investeringarna blir procentalen högre. Mellan 20 och 30 procent av bruttoinvesteringarna går till transportsektorn: Danmark 20 procent, Finland 20 procent, Island 23 procent, Norge 32 procent och Sverige 20 procent. Att det är fråga om en viktig del av samhällsverksamheten och det ekonomiska livet, det visar dessa tal. Detta är en av de tunga sektorerna i investeringssammanhang. Jag skulle tro att enbart de årliga investeringarna uppgår till avsevärt större belopp än de investeringsfonder som man talar så mycket om. Den andel av arbetskraften som är sysselsatt i kommunikationsväsendet är 6 à 10 procent av hela arbetskraften.

Den transportapparat som vi skall ha måste fortlöpande anpassas till behoven; det är egentligen en självklarhet. Men vilka är behoven, eller vilka kommer de att bli? En uppfattning om våra kommande behov i Norden ger det material som har framlagts i Nordek-utredningarna. En av faktorerna bakom detta projekt är att den nordiska handeln har tillvuxit kraftigare än vår utrikeshandel i allmänhet. Det tidigare mönstret för industrins uppbyggnad i Norden håller på att förändras under trycket från både hemmamarknaden och omvärlden. Samarbetsavtal mellan olika branscher kommer till stånd. Så länge den nordiska industrin arbetar inom branscher som verkstads-, järn-, stål- och skogsindustrin — för att ta några exempel — kan man förmoda att det sker en fortsatt anpassning och förändring av verksamheten genom samarbetsavtal och genom sammanslagningar. Det finns en mängd exempel härpå; jag skall inte trötta med någon uppräknig, men låt mig helt flyktigt nämna några få fall! Grängesbergsbolaget och Korsör glasverk i Danmark bygger ett nytt, jättestort planglasverk i Korsör, vilket väntas få en dominerande ställning i Norden. Tillverkningen i Oxelösund upphör. Svenska metallverken har förvärvat företaget i Norge

och Finland. En svensk och en finsk pumpindustri har gått samman för att starta verksamhet på utlandsmarknaderna. Danska Atlas och Electrolux har samordnat sin tillverkning av hushållsmaskiner.

En annan viktig faktor är leverantörssystemet, som också är under aktiv utbyggnad i Norden. Inom handels- och servicesektorn förekommer ett omfattande samgående mellan enheter och en strävan att vidga marknaderna; man kan peka på de skandinaviska EPA-företagen och den kooperativa rörelsens samarbete.

Integreringen har varit betydande också på transportsektorns område. Det främsta exemplet är naturligtvis SAS, som dessutom varit i verksamhet snart 20 år. Över hela transportsektorn finns emellertid nya samarbetsformer: på sjöfartens, vägväsendets, järnvägar- nas och luftfartens område. Och utvecklingen fortsätter.

Integreringen inom det nordiska näringslivet, särskilt inom industri och handel, har naturligtvis effekt på transportapparat. Denna i sin tur påverkar också industrins samarbete. Hinner inte transportererna med och kan tillhandahålla en tillräckligt effektiv service hindras vidare integration i stället för att stimuleras.

Den utveckling som jag nu har skisserat är bakgrunden till att jag och flera med mig i rådets trafikutskott ansett att transportfrågorna har sin givna plats när man utreder ett utvidgat ekonomiskt samarbete. Så länge jag kan minnas har frågan om en enhetlig nordisk transportpolitik stått på rådets dagordning. Härom året åstadkoms efter stora ansträngningar ett resultat beträffande vissa frågor som rörde lastbilstrafiken, och man kunde anta en rekommendation. Men i allmänhet måste man säga att ganska litet har gjorts på detta vitala område.

På initiativ av trafikutskottet igångsattes därför under hösten 1968, när det alltså stod klart att transportfrågorna inte inkluderades i Nordek, en första

studie av transportproblemen ur nordisk synvinkel. En nordisk arbetsgrupp tillsattes och har nu kommit ut med en första interimrapport, »Norden en lokaliserings- och kommunikationsregion». Det är ännu inte framlagd offentligt utan arbetet fortsätter, och det är alltså för tidigt att dra några slutsatser. Men vissa allmänna tankegångar, som ligger bakom utredningen, kan förtydliga att nämnas. En sådan, som dessutom många gånger tidigare har framförts, är att de nordiska länderna är för små och ekonomiskt svaga för att var för sig på allvar kunna göra sig gällande i den hårda konkurrens som råder inom transportsektorn. För att på sikt skapa tillräcklig ekonomisk styrka bör länder i samma geografiska position, med gemensamma intressen och på likartad teknisk nivå samordna sina krafter och skapa en modern internationell transportorganisation med större möjligheter att hävda sig internationellt sett.

Beträffande fartygstransporterna torde läget vara sådant, att det för en stor del av den nordiska linjerederinringen och de nordiska exportindustrierna är ett livsvillkor att ha kvar en nordisk transocean hamn. Jag säger detta apropå den diskussion som har förts om att vi skulle ha en central hamn ända nere i Rotterdam med s. k. feederlinjer till Norden. Skulle t. ex. Göteborgs direkta förbindelse med Förenta staterna försvinna, vilket mot bakgrunden av tillkännagivandena om Volvos exportplaner inte förefaller särskilt troligt, skulle enligt uppgifter frakten sannolikt komma att stiga med transportkostnaden Göteborg—Rotterdam. Det är möjligt att detta skulle ligga i någras intresse, men inte förefaller det att vara till fördel för det nordiska folkhushållet.

Låt mig för övrigt påpeka att containertrafiken synes vara på väg att radikalt förändra den nordiska godsflödesbilden, även om bara 10 procent av det sjöburna godset torde lämpa sig för detta transportsätt. Nu går det oceangå-

ende tonnaget i stor utsträckning in i Östersjön, men de snabbgående specialfartygen kommer av allt att döma inte att göra detta av ekonomiska skäl. Nödvändigheten av en gemensam nordisk satsning på en större containerhamn, som kan betjäna fler länder, är väl knappast omtvistad men däremot läget.

Integrationssträvanden finns alltså inom de flesta branscher, på industri-, handels- och transportsektorerna. Ur en speciell synpunkt är transportsektorn intressant. Investeringsbehoven är nämligen mycket stora och som samordnare och kapitalförsörjare är det i realiteten samhället som beslutar om investeringarna. Det är därför angeläget att denna sektor kommer med i bilden, när beslut en gång skall fattas om Nordek-projektet. I det utredningsuppdrag som skall fastställas av statsministrarna efter denna råds-session bör det därför medtas en instruktion om att även transportfrågorna skall ingå i den traktattext som skall utarbetas. Jag vill betona att detta inte får försena utredningsarbetet. Eftersom frågan hittills i stort sett har lämnats utanför övervägandena är det givetvis omöjligt att föreslå ett mera preciserat samarbete på transportområdet. Men det bör ingå en passus i traktamentsutkastet om transportsektorns betydelse i det nordiska samarbetet och en förpliktelse att inom inte alltför lång tidrymd lägga fram utredning och förslag till samarbetets vidare utveckling på transportområdet. Detta, herr president, anser jag vara ett minimum. Vill statsministrarna gå längre har jag givetvis ingenting att invända däremot.

Cassel övertog herefter ledningen av förhandlingarna.

Ragnar Christiansen, Norge: Hr. Krag karakteriserte situasjonen når det gjelder utvidelsen av det nordiske økonomiske samarbeidet med det bilde at toget er satt på skinnene, men at det ikke finnes noen rute som toget kan kjøre etter. Bildet er korrekt så langt det rekker, men det beskriver situasjonen bare

delvis. Som jernbanetjenestemann kan jeg bekrefte at en rask og sikker fremføring av togene er avhengig av et fornuftig ruteopplegg, men tog kan også kjøres uten bestemt rute. Da ekspederes de fra den ene stasjon til den neste etter at det i hvert enkelt tilfelle er forespurt om klar linje og med iakttagelse av visse skjerpede sikkerhetsbestemmelser. Manglende ruteopplegg behøver derfor ikke å føre til at toget blir stående stille.

Misforstå meg ikke. Jeg er enig i at vi snarest må få en rute for den videre fremføring av det tog vi her taler om. Men for så vidt som en togrute er en ordre til det personale som skal sørge for kjøringen, kan det være grunn til å spørre om vi har et personale som i tilstrekkelig grad er innstilt på en effektiv togframføring. Jeg tror at Aksel Larsen her var inne på noe ganske vesentlig. Personalet utgjøres i dette tilfelle i første rekke av de nordiske regjeringer. Det er i første rekke de som må sørge for »å holde dampen oppe.»

Jeg vil nødig bli beskyldt for å dolke den norske regjering i ryggen, men jeg vil si rett ut at jeg har vanskelig for å forsones meg med det bedagelige tempo som den norske utenriksminister syntes å være innstilt på — hvis jeg oppfattet hans uttalelser i gårsdagens replikkordskifte riktig.

I dag gav statsminister Borten uttrykk for at en tidsforskyvning på 2—3 måneder ikke burde bety noe fra eller til. Det kan godt være. Men la oss først få vite: En tidsforskyvning i forhold til hva? Er det i forhold til höstens norske stortingsvalg?

Selv den danske statsminister, som i fjor åpnet så friskt under Nordisk Råds møte i Oslo, synes nå å innta en svært resignert holdning. Mens han i fjor som nybakt statsminister talte om at tiden var inne til å overveie det nordiske samarbeids muligheter i den foreliggende markedssituasjon, og viste til hvorledes Kennedy-runden hadde gitt positive resultater fordi det forut for forhandlingene var truffet en politisk

beslutning, synes det som det nå ikke er mye igjen av det gå-på-humør som preget hans Oslo-initiativ.

Mange av talerne har formulert problemstillingen ved å si at om vi har vilje til å nå fram, bør det lykkes. Slik også med de norske regjeringspartiers felles parlamentariske fører, men hans eget innlegg bar preg av alt annet enn noen overbevisende vilje til å nå fram. Hr. Røiseland vendte tilbake til spørsmålet om vi kanskje hadde nådd grensen for det arbeid som kan utføres på nordisk basis, og hr. Korvald pekte på at Norden alene i dag ikke er stort nok.

Det er klart at mye av den vekstkraft som finnes i et nordisk samarbeid, allerede er tatt ut innenfor rammen av EFTA. Men for min del tolker jeg embetsmannsrapporten dithen at den nettopp viser at et fortsatt og utvidet nordisk økonomisk samarbeid vil bety økte muligheter for en rask vekst i tida som kommer. Og den viser at de vansker som vil følge av et utvidet samarbeid, vil bli mer enn oppveid ved at de øvrige oppgaver som vi i alle tilfelle står overfor, vil bli lettere å løse. Det er ingen uenighet om at man skal ha øynene åpne for et samarbeid som sikter utover Nordens grenser, men la oss ikke redusere de muligheter som foreligger innenfor rammen av et nordisk samarbeid. Norden er ikke så stort om vi bare teller hoder, men Norden utgjør et område med et økonomisk nivå som skaffer det en økonomisk maktposisjon om landene opptrer samlet. Vi kan beklage at det fortsatt er makten som teller så sterkt i internasjonalt sammenheng, men jeg kan ikke innse at vi ikke bør nyttiggjøre oss de muligheter som et samlet Norden har med utgangspunkt i at vi tross det begrensede folketall er Europas største kunde.

Nordisk produksjonsliv står i årene som kommer, overfor store omstillingsoppgaver. Det gjelder i særlig grad industrien. Oppgavene innen forskning, utviklingsarbeid og markedsføring vil vokse sterkt om nordisk industri skal få sin del av produksjonsoppgavene i

en verden preget av større spesialisering og økt samhandel. Mange mener at løsningen for nordisk industri må bestå i å satse på mer spesialiserte og høyt foredledede produkter. Det er vel liten tvil om at et nært industripolitisk samarbeid i Norden da vil kunne gi den nordiske industri økt slagkraft også på markedene utenfor Norden.

Jeg har nyttet dette som en illustrasjon av det jeg betrakter som en aktuell problemstilling. At den omstilling som vil gi en betydelig nettogevinst for landene som helhet, ikke må tillates å føre til at enkeltpersoner og avgrensede grupper får en urimelig belastning, ser jeg som en selvfølge. Omkostningene ved omstillingen må bæres i fellesskap.

Statsministrene har i tur og orden forsikret at de vil lytte til meningsyttringene i denne debatt og ta hensyn til dem under det videre arbeid. Det er vel og bra. Men i tillegg til det tror jeg det vil være riktig og nyttig om Rådets oppfatning også kommer til uttrykk gjennom en rekommendasjon til regjeringene, hvor vi gir uttrykk for at utrednings- og forhandlingsfasen snart bør bringes til avslutning. Utredninger er nyttige for å belyse situasjonen, men de bringer i seg selv ikke konkrete resultater. For det kreves det forpliktende politiske beslutninger.

Handelsminister **Knud Thomsen**, Danmark: Hr. præsident! Jeg vil gerne give udtryk for en let bekymring på et bestemt område i det emne, vi i dag diskuterer. Det har andre gjort, jeg skal gøre det kort.

Det vil jo være bekendt, at der fra en række erhvervsgræne — det omfatter både industri, handel, landbrug og fiskeri — på en række punkter har været fremhævet problemer, som disse erhverv efter min mening med føje forlanger at regeringerne skal løse, såfremt man ønsker erhvervslivets støtte til planerne om et udvidet nordisk økonomisk samarbejde. Det er også klart,

at uden en sådan støtte fra erhvervslivet er udsigten til at realisere de langsigtede samarbejdsmaal væsentligt forringet.

Jeg tror, at en del af denne kritik fra erhvervslivets side ville forstumme, hvis man kunne give erhvervslivet et klarere indtryk af, at man gennem det nordiske økonomiske samarbejde tilsigter og stræber efter at indbygge en kraftig dynamik, således at det herigennem kommer til at indeholde fremtidsperspektiver for erhvervslivet. Men indtil nu må vi vistnok med beklagelse erkende, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at berolige erhvervslivet på dette punkt.

Toldunionen er blevet særlig hårdt kritiseret i Danmark og Norge. Jeg kan naturligvis kun tale på Danmarks vegne, men vil herom sige, at det nok hænger sammen med, at det forslag, der foreløbig er fremme, er meget let overskueligt, man kan øjeblikkelig se konsekvenserne, de er klare nok, men derimod har industrien i Danmark ikke mange konkrete holdepunkter for bedømmelsen af, hvilke fordele på længere sigt der skulle kunne opnås gennem samarbejdet. Dette er ikke belyst. Vi bør derfor efter min mening sikre, at samarbejdet får en tilstrækkelig erhvervsmæssig bredde og intensitet. Dette er nødvendigt, hvis det skal føre til den øgede økonomiske vækst, som vil gøre det lettere at løse de mange enkeltproblemer, som opstår og vil opstå.

Jeg noterede mig i går statsminister Erlanders forståelse af nødvendigheden af at bevare og udbygge erhvervslivets konkurrenceevne, men dette kræver så også, at man bl. a. tager hensyn til den forædlingsindustri, som eksisterer i andre nordiske lande, og som så udpræget danner basis for meget eller vel det meste af den danske industri. Denne industri tegner sig for en meget omfattende eksport, og de råvareproducerende industriers interesser må ikke varetages og bør ikke varetages på bekostning af forædlingsindustrien. Dette ville hæmme og ikke fremme helheden

i den nordiske industris vækst og konkurrenceevne.

Må jeg til slut si, at en hovedbekymring ved vurderingen af de nordiske samarbejdsplaner er altså bekymringen for, at disse planer ikke skal få tilstrækkeligt indhold til at sætte den dynamiske udviklingsproces i gang over et tilstrækkeligt bredt felt. Hvis dette ikke sker, opnår man ikke de langsigtede fordele, som efter min opfattelse er hovedformålet med samarbejdet, og som alene kan opveje de ulemper, som på kortere sigt uvægerlig vil opstå i hvert enkelt land og for hver enkelt industrigren.

Statsråd Willoch, Norge: Jeg vil gerne få ta mitt utgangspunkt i en sentral setning i herr Brattelis innlegg i går. Han konstaterte at forholdet mellom Nordens folk er i dag bedre enn det antakelig har vært noen gang før. Dette er en uttalelse som alle her — og alle i Norden i det hele — sikkert sterkt føler riktigheten av. Det har vokset frem en samfølelse, bygget på åpenhet og samarbeid, som det er av fundamental betydning å bevare og styrke ytterligere under den videre utbygging av det økonomiske samarbeidet.

En del av forklaringen på hvorfor og hvordan det har lyktes så godt å skape dette forhold mellom våre land, er vel at man, tross utålmodige røster, har brukt den tid som har vært nødvendig og har valgt samarbeidsformer som gir alle deltagende land klare fordeler, og vel ingen egentlige ulemper. Stort sett har man hittil unngått samarbeidsformer som kunne tvinge enkelte grupper i noe land til å bære følelige, varige ulemper av nordisk samarbeid til fordel for andre land eller grupper med de reaksjoner det kunne føre til. Rimelighet så langt som mulig til alle sider, er hensyn som vi ikke kan unnlate å legge meget stor vekt på også under utformingen av videre fremstøt, og derfor må man se seg om og utrede før man bestemmer seg. Vår suksess

under videre utbygning av det nordiske samarbeid er jo ikke avhengig bare av at man når fram til nye, omfattende overenskomster, men også av at man når frem til så grundig overveiede og forberedte overenskomster at vi kan ha en rimelig grad av sikkerhet for at de blir alminnelig anerkjent som gode også når de er gjennomført, og at de vil skape en fortsatt, varig og stigende tilfredshet med det nordiske samarbeid i alle de deltagende land. Ut fra et slikt ønske om å bevare og styrke harmonien i det nordiske samarbeid, virker enkelte kretsers stadige krav om raske beslutninger under selvsagt tidspress lite anbefalelsesverdige.

Men det er kanskje en konsekvens av den skrittvis og gradvis fremrykning som man hittil har holdt seg til i det nordiske samarbeid, at mange ikke er klar over hvor omfattende og verdifullt dette samarbeid allerede er blitt. Man er kanskje ikke tilstrekkelig klar over at det nordiske samarbeid gjennom denne gradvise utvikling har skapt et meget omfattende nordisk fellesskap, som hver dag bidrar positivt til vekst og fremgang i alle de deltagende land, og hvor de etablerte samarbeidsformer aldeles ikke har uttømt sin vekstskapende evne, men hvor det fellesskap som er skapt, vil gi fortsatte usvekkede vekstimpulser.

Statsminister Erlander var inne på denne mangel på informasjon om omfanget av det eksisterende samarbeid i sin tale i går, da han blant annet pekte på at det sikkert finnes mange som blir overrasket når de får høre at vi har tollfrihet innen Norden for industrivarer. Jeg har møtt adskillige — sa statsminister Erlander, — som har trodd at det vi ønsker, er å skape denne tollfrihet.

For min egen del vil jeg gjerne legge til at problemstillingen for eller mot en tollunion kanskje ikke er den som gir det beste uttrykk for hva det dreier seg om. Man ville kanskje få problemstillingen klarere frem ved å stille spørsmålet om vi skal ha en nordisk toll-

union eller fortsatt frihandelsområde i Norden.

Under vurderingen av dette spørsmål kan vi like godt erkjenne at det finnes velbegrunnede og langsiktige argumenter for begge løsninger, i hvert fall når man bygger på forholdene slik de må ventes å utvikle seg i enkelte av de berørte land. Jeg skal ikke nu bruke denne forsamlings tid til å gjennomgå disse argumenter for og mot, jeg vil bare peke på betydningen av at man unngår den forenkling uten videre å stemple argumenter for én løsning som kortsiktige gruppeinteresser, og argumenter for en annen løsning som langsiktige samfunnsinteresser. Videre må man være klar over at når enkelte taler om som om det her bare skulle dreie seg om overgangsproblemer i enkelte land, og om at man kan gjennomføre foreløpige unntak for å hindre den fordyrelse av råvarer og maskiner som en tollunion kan føre med seg i enkelte land, da bygger man nettopp opp under den frykt som enkelte industrier nærer for at deres konkurransevne i en tollunion skal bli svekket på lengre sikt. Foreløpige unntak fra toll på råvarer og maskiner ville bare utsette de problemer enkelte industrier frykter. Men disse problemer må avveies mot de andre momenter i saken. Det endelige standpunkt til spørsmålet om tollunion eller fortsatt frihandelsområde i Norden må det være riktig å vente med til det foreligger et fullstendig forslag, og etter at man har hørt de råd som representanter for arbeids- og næringslivet og andre interesserte da har å gi, på grunnlag av slike fullstendige forslag som vi ennå ikke har.

Statsminister Erlander pekte i går også på at de vanskeligste problemer likevel gjelder jordbruk og fiske. Også når det gjelder disse sektorer, skal jeg avholde meg fra å bruke tid til en mer detaljert gjennomgåelse. Mulighetene for løsninger på disse områder ligger jo i den forutsetning som vi alle flere ganger har understreket, nemlig at man

sikter mot en helhetsløsning, der ulemper for enkelte land på enkelte områder må oppveies av fordeler på andre områder. Men også innenfor rammen av en total balanse må man tillstrebe rimelige løsninger på de enkelte områder. Statsminister Baunsgaard uttalte i går bl. a. at »det ene land bør unngå å skape unødige vanskeligheter for de andre». Jeg tror statsminister Baunsgaard her har sagt noe vi alle kan si oss enige i, om de hensyn som må tas bl. a. under utformingen av de krav eller ønsker som de enkelte land fremmer.

Når det gjelder mulighetene for gjennom nordisk samarbeid å styrke den økonomiske vekst, er det kanskje likevel grunn til å vende mer oppmerksomhet enn hittil mot andre deler av samarbeidskomplekset enn jordbruks-spørsmålet og spørsmålet om vi skal velge tollunion eller fortsatt frihandelsområde i Norden. Formålet er jo først og fremst å utløse nye impulser og muligheter for økonomisk vekst. Det kan neppe være tvilsomt at i denne henseende står et utvidet samarbeid om forskning og teknologisk utvikling i første rekke. Det er vel først og fremst her fremtidens utfordringer vil komme. Gjennom opphevelse av tollgrensene for industrivarer i Norden, har vi lagt et grunnlag for arbeidsdeling og bedriftssamarbeid, som utnyttes i stadig stigende grad av våre lands raskt voksende industrier. Men det trenges enda mer for å gi oss fullgode muligheter for å utnytte resultatene av moderne forskning og teknologisk utvikling, og for at vi selv skal kunne være i fronten på disse områder. Man bør bl. a. kunne nå nye resultater ved felles innsats i industrigrener som stiller så store krav at de vanskelig kan oppfylles av hvert enkelt land for seg. Jeg sikter her — som også bl. a. herr Bratteli gjorde i går — til de interessante tanker om en felles nordisk atomindustri. Jeg vil gjerne få slutte meg til hans uttalelse om at »kortsiktige særinteresser i et enkelt land ikke må stille seg i veien for et atomsamarbeid

som på lengre sikt vil være det beste for Norden som helhet». Vi må i det hele tatt kunne utføre mer av vår forsknings- og utviklingsinnsats i fellesskap for å oppnå enda større resultater. Det vi vet om hvor meget rasjonell forskning på enkelte områder koster og om den forskningsinnsats de ledende land foretar, understreker dette med all ønskelig tydelighet.

Dette er kanskje de viktigste sider av samarbeidsoppgavene, sett fra en materiell synsvinkel. Men — som jeg startet med — det økonomiske samarbeid må til enhver tid også tilpasses slik at følelsen av, og tilfredsheten med, nordisk fellesskap bevares og styrkes hos folk flest i våre land. Vi må bruke den tid og omtanke som er nødvendig for å oppnå det.

Ohlin, Sverige: Herr president! Som en av dem som har talat for en tullunion vill jag gärna säga några ord till handelsminister Willoch utan att fördenskull tala för herr Erlander, som kan tala för sig själv.

Genom att ha ett frihandelsområde med olika tullar får man en snedvridning av handeln som framstår som en olägenhet. Den leder till olika konkurrensbetingelser vid försäljning t. ex. på den svenska marknaden. I längden kan detta tillstånd inte fortsätta. Jag anser att det är en illusion, om man på danskt eller norskt industrihåll tror att det går att i längden bevara ett sådant system.

Ett frihandelsområde ger muligheter för särinteresserna att hur länge som helst kräva olika tullsats. I praktiken tror jag inte att man kan få en harmonisering av de yttre tullsatserna ens på längre sikt, om man inte sätter tullunionen som mål.

Endast om vi har en tullunion kan vi vidare beräkna att — utan mycket stark kritik och stort motstånd från utlandet — kunna genomföra en viss preferensbehandling inom Norden vid vissa statliga inköp, beträffande etableringsrett och andra liknande ting. Vill man

arbeta fram en økonomisk enhet utan att mycket hindras av GATT-bestämmelser och utländskt motstånd måste man nog ha en tullunion.

Jag vill tillägga att statsminister Borten, när han tillsammans med de andra nordiska statsministrarna svarade på frågor i den svenska televisionen för en månad sedan, meget skickligt framhöll fördelarna med en tullunion.

Statsråd Willoch, Norge: Som jeg nevnte i mitt innlegg, fant jeg ikke grunn til å ta tid til noen gjennomgåelse av alle de argumenter som taler for de forskjellige løsninger i problemkomplekset tollunion — frihandelsområde. Jeg ville bare peke på enkelte momenter av betydning for den fremtidige debattform. Jeg er meget glad for at hr. Ohlin nå fant grunn til å supplere min av tidsnød svært kortfattede momentliste med en rekke nye momenter, men når hr. Ohlin har gjort dette, kan jeg kanskje få føye til en liten betraktning til hr. Ohlins momentliste.

Jeg tror det er ganske riktig at den frihandelsordning som man valgte, da man gjennomførte det felles marked for industrivarer i Norden, gir de svakest industrialiserte land visse fordeler; for så vidt et element av det vi i Norge kaller distriktutbygging, men denne gang i nordisk målestokk. Det er for så vidt ganske riktig at en del av problemstillingen i den foreliggende debatt er om tiden nå er kommet til å fjerne dette element av — som jeg kalte det — distriktutbygging i nordisk målestokk, av de grunner som hr. Ohlin så klart la fram for oss.

Ellers vil jeg gjerne igjen understreke — fordi det på enkelte hold later til at det er vanskelig å få det forstått — at jeg for min del mener at det vil være korrekt og riktig at vi tar det endelige standpunkt til spørsmålet om tollunion eller fortsatt frihandelsområde i Norden når det foreligger et endelig og fullstendig forslag som vi kan ta standpunkt til.

Ohlin, Sverige: Herr president! Ingen kan ha något att invända mot handelsminister Willochs önskan att saken skall vara väl belyst innan definitiva beslut fattas, och det är beroende av att många förutsättningar skapas.

Jag vill i övrigt bara uttrycka min tillfredsställelse med att handelsminister Willoch tycktes antyda att den tid kanske närmade sig när man fick ta upp frågan om vissa artificiella inslag i konkurrensbetingelserna i Norden på det industriella området.

En del av den danska industrin och kanske en del av den norska har som alla vet presterat ett ganska bestämt motstånd mot tullunionens konstruktion. Det har verkat som om de levde i tron att om man bara slapp tullunionen, skulle man för lång tid, kanske permanent, kunna bibehålla vissa rent artificiella konkurrensfördelar, som sammanhänger med att man i de olika nordiska länderna har olika tullar på en del förädlade råvaror och halvfabrikat. Tullar i vissa länder men tullfrihet i andra för vissa varor.

Enligt min mening är det viktigt att det klargöres att det är en illusion att tro att detta i längden är förenligt med en tullfri handel med färdigvaror. Om man talar mot tullunion får man ha andra skäl än denna tro. Jag är glad att handelsminister Willoch på den punkten också tycktes sluta upp bakom tanken att detta artificiella inslag på ett eller annat sätt så småningom måste komma under behandling.

Statsråd Willoch, Norge: Jeg er ikke helt klar over hva hr. Ohlin nå mener at jeg har sluttet opp om, eller har sagt. For ikke å gi meg inn i en helt hypotetisk polemikk, vil jeg bare råde den til som vil finne ut hva jeg har sagt og ment, at de gransker mine uttalelser, og ikke hr. Ohlins utlegninger av dem.

Minister Alenius, Finland: Herr president! En central faktor i de aspekter som ansluter sig till behandlingen av Nordek-planen utgörs av de olika po-

litiska strömningarnas inställning till saken i vart nordiskt land. Jag tror, att det för Finlands del inte saknar intresse, på vilket sätt Demokratiska förbundet för Finlands folk förhåller sig. Demokratiska förbundet för Finlands folk utgöres av vänstersocialister och kommunister och delar som känt numera även regeringsansvaret i Finland.

För Demokratiska förbundet för Finlands folk, vilket jag representerar, är frågan om en breddning av det nordiska samarbetet inte en enkel sak. En av de viktigaste principerna i vår verksamhet i fråga om Finlands utländska förbindelser har varit och är alltfört att oavbrutet främja relationerna mellan vårt land och Sovjetunionen. Samtidigt företräder vi socialistiska uppfattningar om hur vårt samhälle skall utvecklas.

De finländsk-sovjetiska relationernas betydelse i vår verksamhet bygger framför allt på att dessa relationer under de första årtiondena av vår självständighet inte var så goda som till exempel förbindelserna mellan Finland och dess övriga grannar. Men, och det vill jag uttryckligen stryka under, vi vill också allvarligt gå ut ifrån att Finland är ett nordiskt land och att samhörighetskänslan mellan vårt land och de andra nordiska länderna är värdefull även för oss. Därför finner vi det viktigt att ständigt gå in för att främja samverkan mellan de nordiska länderna på olika områden och därmed också i ekonomin.

Vi anser att vi för att befordra möjligheterna till ökat välbefinnande för vårt eget folk bör delta i utvecklingen av den internationella arbetsfördelningen. Vi kan inte isolera oss. För ett litet land är det fullständigt omöjligt. Vi inser också att vetenskapen och tekniken snabbt förändrar världen. Vi inser därtill, att den moderna teknologin, som är stadd i kraftig utveckling, har en tendens att koncentrera sig alltmer på de håll, där den redan existerar. Detta är samma tendens som även kapitalet enligt vår mening alltid har haft och

som är ägnad att göra de starka allt starkare och de svaga relativt sett svagare. Det är därför i många hänseenden motiverat att utveckla ekonomisk samverkan mellan små länder.

Da man i olika sammanhang och bl. a. i betänkandet från den tjänstemannakommitté, som berett de nordiska ländernas samarbete, har poängterat en utveckling av det nordiska ekonomiska samarbetet med tanke på en mer omfattande europeisk integration, hävdar vi i detta sammanhang principen, att de nordiska länderna uttryckligen borde gå in för att i Europa främja en sådan utveckling, som skulle öka det ekonomiska samarbetet mellan öst och väst och närma dem till varandra. Integrationen i och för sig kan inte vara ett självändamål. Då större enheter eftersträvas är det påkallat att ta sikte på målsättningar, som dels stöder den yttersta förutsättningen för all välfärd och utveckling, den internationella freden, och dels beaktar den tredje världen i större omfattning än hittills. Detta skulle motsvara den humana grundinställning, som anses traditionellt kännetecknande för Norden.

Finlands vinningar efter kriget har väsentligen baserat sig på den neutralitetspolitiska grundlinje, som vårt folk efter sina tunga erfarenheter slagit in på. Neutraliteten håller vi fast vid. Därför, och även för att bevara vår nationella oavhängighet, kan vi inte tänka oss en utveckling av det nordiska samarbetet på en bas, som för oss kunde innebära ett slags inkörsport till EEC och de regleringar där, som bygger på övernationalitetsprincipen. Enligt vår mening vore det tvärtom med tanke på hela utvecklingen i Europa fördelaktigast, att det nordiska ekonomiska samarbetet skulle befördra Nordens materiella framsteg i en anda av ökande neutralitet.

Vad beträffar de praktiska problemen i anslutning till Nordek-planen kan i detta skede endast konstateras, att det ännu finns många detaljer, som inte har klarlagts. Vi är i allmänhet och spe-

ciellt i en så viktig fråga som denna inte benägna att fatta beslut — vilka de än blir — innan vi kan anse oss ha tillräcklig vetskap om vad det är som vi fattar beslut om. Därför anser vi bl. a. att det noggrannare än hittills bör utredas vad den s. k. rimliga balansen mellan fördelar och skadeverkningar innebär i praktiken. Det torde också vara angeläget att fästa uppmärksamhet vid de alternativa dellösningar, varav en helhet av de nordiska ländernas ekonomiska samarbete kunde skapas.

Som jag inledningsvis yttrade, är Nordek-planen ingen enkel sak från vår standpunkt. Å ena sidan är det fullständigt klart att vi inte är redo att, om man så kan säga, kasta oss huvudstupa in i Nordek enbart i god tro och i förtröstan på de löften som samarbetet givit. Å andra sidan vill vi inte heller bygga något på blotta fördomar eller förhålla oss schematiskt återhållsamt till nya internationella projekt av denna typ i en värld, som är stadd i oavbruten förändring.

Vi anser det vara av kategorisk vikt, att den eventuella utvecklingen av det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna inte får innebära begränsningar av vår nationella oavhängighet. En sådan innebörd får det inte ha vare sig i säkerhets- och utrikespolitiskt hänseende eller beträffande de utrikeshandelsrelationer, som vi upprättat med Sovjetunionen och de andra socialistiska länderna och som vi både ekonomiskt och med tanke på vår utveckling i övrigt tillmäter synnerligen stor betydelse. Men vi vill inte heller ha några som helst begränsningar av vårt oberoende i fråga om våra egna valrättigheter beträffande utvecklingen av vårt samhälls- och ekonomiska system. Vi vill i varje hänseende under självständighet och frihet söka de fundamentala avgöranden, som enligt vår åsikt bäst driver vårt eget lands utveckling framåt.

Finland, som är ett litet land, bör enligt vår uppfattning känna samhörighet med andra små länder och främja

samverkan dem emellan under nuvarande period av skärpt internationell konkurrens och tillväxt av de stora ländernas styrka. Därför anser vi, att problemen i anslutning till utvecklingen av det nordiska ekonomiska samarbetet alltjämt bör undersökas. Det är saken värd.

Berte Rognerud, Norge: Jeg føler at jeg gjør noe galt. Så absolutt preget av det nordiske økonomiske samarbeidet som denne generaldebatten er blitt, er det slik at man vegrer seg ved å bryte linjen og nesten føler at man gjør noe galt ved å bringe frem andre ting i debatten. Men det er jo en generaldebat som pågår, og jeg tillater meg derfor å bringe frem et annet område hvor de nordiske land også må effektivisere og styrke sin samlede innsats, og hvor det haster meget.

Vi kan samarbeide så meget som bare mulig på det økonomiske området, og vi skal også gjøre det. Men hva hjelper dette dersom vi ikke også kan klare å demme opp f. eks. for de farer som allerede er overhengende når det gjelder narkotikamisbruk. Nå har jo dette spørsmål vært fremme her i rådet også tidligere. Det har stadig vært gjenstand for stor oppmerksomhet, og vi kommer også tilbake til det senere under denne sesjon i form av et spørsmål. Men det er ting som har hendt — ikke minst i det siste — som tyder på at man så langt fra er blitt herre over denne overhengende fare, som er en trusel mot hele menneskeheten.

Narkotikamisbruk — en gradvis forgiftningsprosess av legeme og sjel — er et problem i vekst over alt i verden. Ikke minst merker vi det i de nordiske land. Jeg tviler ikke på at de forskjellige myndigheter er fullt klar over at vi her har å gjøre med et av tidens største og vanskeligste problemer. Jeg vet også positivt at en hel del blir gjort. Men det er allikevel et sørgelig faktum at misbruket öker — ikke minst blant ungdommen. Og jeg tror vi er i tidsnöd när det gjelder en motoffensiv, en samlet,

samordnet og total krig mot uvesenet, hvor hele Norden må stå samlet.

En rekke artikler med illustrasjoner i norske aviser i det siste har brakt sjokkerende meldinger om narkotikamisbruket blant ungdom her i Stockholm f. eks., og vi vet at misbruket brer seg på en nesten eksplosiv måte. I Norge er straffereaksjonene nu skjerpet til en maksimumsstraff på 6 år for narkotikahaier, som tjener seg rike på andre menneskers ulykke. Dette er så vidt jeg vet den strengeste straff på dette område i de nordiske land. Personlig mener jeg den geskjeft det her dreier seg om, er noe av det skitneste et menneske kan ta seg til, og når vi vet at det er en dödbringende handling de skaffer seg penger på, synes jeg at straffereaksjonen skal være streng. Jeg synes derfor det hadde vært naturlig også for de andre nordiske land å utvide sin strafferamme tilsvarende — ut fra preventive hensyn.

Jeg er fullt klar over at strenge reaksjoner og det alene ikke er tilstrekkelig til endog å hindre ökt aktivitet. Det må en bred opplysningsvirksomhet til, og samarbeid mellom hjem, skole, helsevesen, ungdomsorganisasjoner og politi er helt nödvendig.

Det er i høy grad påkrevd at samarbeidet mellom de nordiske land intensiveres og utbygges så langt det overhodet er mulig for å bekjempe narkotikainnförsel og narkotikamisbruk.

Det har heldigvis lyktes for politiet å rulle opp enkelte bander. Og det har hendt noen ganger — for ikke lenge siden — at man ved hjelp av samarbeid mellom Sverige og Norge har klart å beslaglegge store mengder av narkotika.

Ingen diskuterer vel lenger for alvor hvorvidt bruken av narkotika har skadelige virkninger eller ei. Giftens ofre forteller selv om den menneskelige tragedie som uvegerlig følger i narkotikamisbrukets kjölvann.

Politiet gjør sikkert hva som står i dets makt for å slå ned på uvesenet. Men jeg er ikke så overbevist om at folk flest riktig har fått öynene opp for hvor

mange mennesker som virkelig er i farensonen.

Derfor tror jeg det er nødvendig — ved siden av alle anstrengelser på det nasjonale plan — å etablere et eget organ i de nordiske myndigheters regi for å koordinere kampen mot dette menneskehetens øde.

Vi må ikke i resignasjon akseptere den utvikling som foregår på dette område. Det er våre barn og vår ungdoms fremtid det gjelder. Derfor tviler jeg på at det for tiden i det hele tatt er noen oppgave som er større, og hvor samarbeid er mer påkrevd enn nettopp her.

Det er klart at Nordens grenser mot Europa må overvåkes meget nøye. Vi har åpne grenser mellom våre land i Norden, hvilket gjør det nødvendig at politiets overvåkings- og etterforskningstjeneste må koordineres og settes inn for fullt ved Nordens grenser utad.

Et nært nordisk — og for så vidt også internasjonalt — samarbeid på dette område er i høyeste grad påkrevd. Det er prisverdig det som gjøres, men med felles krefter må man kunne gjøre mer.

Ehrnrooth, Finland: Herr president! Samtidig som ett utvidgat nordiskt samarbeide på det økonomiska området är föremål för de viktigaste förhandlingarna sedan 1950-talet, pågår i skuggan av dessa på olika gebit överläggningar, vilkas betydelse inte får underskattas. Ett område, på vilket samtalen mellan två av de nordiska länderna lett oss in i en återvändsgränd, är den civila luftfarten.

Sedan senaste sommar har frågan om en flygförbindelse mellan Finland och USA med rätt att uppta passagerare i Köpenhamn och Amsterdam diskuterats på olika nivåer mellan myndigheterna i Finland och Danmark. Dessa diskussioner har inte lett till tillfredsställande resultat. Vissa tecken tyder dessvärre på att den intressekonflikt det rör sig om håller på att breda ut sig till att gälla på den ena sidan de tre länderna bakom SAS, på den andra sidan Finland.

Vi står alltså inför den andra konflikten på luftfartens område inom Norden under förloppet av några år. Det faktum att den också i Nordiska rådet debatterade frågan om Lofleiðirs och SAS' motstridiga intressen nu har följts av en motsvarande tvistefråga, där FINNAIR är den mindre parten, beror givetvis på den utomordentligt hårda konkurrensen på flygtrafikens område.

På förslag av de danska luftfartsmyndigheterna hade frågan om det finska flygbolagets New York-rutt varit föremål för förhandlingar i tre repriser under senaste år, innan utrikesministrarna i januari inledde de förhandlingar om saken, som senaste månad avslutades utan att oenigheten bragts ur världen. Utrikesministrarna konstaterade visserligen att det rådde principiell enighet om FINNAIR:s rätt att i enlighet med det gällande luftfartsavtalet beflyga rutten Köpenhamn—New York. Men parterna kunde inte enas om på vilket sätt rätten att uppta passagerare mellan Köpenhamn och New York skulle begränsas för att motsvara den s. k. Bermudaklausulen. Från dansk sida har man under dessa förhållanden gått med på att ge FINNAIR rätt att under ett år beflyga rutten utan begränsningar. Under utrikesministermötet meddelade man från dansk sida, att det gällande luftfartsavtalet med Finland, som snart har varit i kraft 20 år skall uppsägas, varefter underhandlingar om ett nytt avtal inleds.

Det är med beklagande jag konstaterar, att Danmark och Finland, trots de traditionellt utomordentligt goda relationerna länderna emellan, inte inom ramen för gällande luftfartsavtal kunnat komma överens om FINNAIR:s första transatlantiska rutt. Uppskattningsvis rör sig konflikten i pengar uttryckt om 8—11 miljoner svenska kronor under det första trafikåret, som begynner inkommande maj. Såsom på det ekonomiska området överhuvudtaget borde det också inom luftfarten gälla att utforma samarbetet så, att det kan utveckla sig till fördel för båda parter.

Det klimat vi lyckats skapa i det nordiska samarbetet borde naturligtvis präglade också förhandlingarna om den kommersiella flygtrafiken inom Norden och till tredje länder, trots, eller kanske just för att konkurrensen mellan de nordiska flygbolagen är påtaglig.

För Finland är det på grund av det geografiskt mindre gynnsamma läget av stor betydelse att villkoren för de internationella kommunikationerna inte utformas i protektionistisk riktning. SAS påpekar i sin »Årsbok 1968», att »de skandinaviska länderna försöker föra en liberal, icke-protektionistisk luftfartspolitik på basen av praktisk ömsesidighet». Finland har för sin del såsom en liten part vid sidan av Skandinavien under de senaste decennierna konsekvent tillämpat denna liberalism inom flygtrafiken. SAS har beviljats begärda rättigheter i Finland. Men liberalismen har såtillvida varit ensidig, att den under alla dessa år inneburit, att en mycket stor del av de finländska passagerarna i fjärrtrafiken, också på alla transatlantiska och många europeiska rutter, anlitat SAS, medan FINNAIR delat marknaden med SAS inom Norden och på några europeiska rutter.

FINNAIR trampar inte i barnskor. De mycket begränsade ekonomiska resurser, som bolaget har i jämförelse med de större företagen, har inte hindrat det att framgångsrikt konkurrera med dessa till flygresenärernas nytta. Man kan givetvis ställa frågan, vilken framtid de små eller medelstora flygbolagen har, när vi går in i masstransporterens, i jätteplanens tidsålder. Frågan kan för flera företags del aktualisera ett intimare samarbete, som kanske inte heller utesluter fusioner. Men frågan kan inte rimligen motivera en inställning, som i oskäligen utsträckning utesluter Finland från den transatlantiska flygtrafiken sedan praktiskt taget varje europeiskt land fått sina rättigheter tryggade.

I den aktuella konflikten med Danmark ser vi i Finland således inte bara en ekonomisk sida. Det finns också en

sida, som återspeglar förmågan och viljan att inom Norden på alla områden i liberal anda utveckla ett gott samarbete, som ger konkret mening åt nordismens begrepp. Jag har velat ge uttryck åt de förhoppningar vi i Finland har om förståelse från den större partens sida för vårt både ekonomiska och allmänna, dvs. nationella PR-intresse av att på liberala villkor få beflyga den planerade rutten till New York.

Låt mig nu, herr president, i korthet beröra sakens juridiska sida. Från dansk sida har man, som jag redan framhöll, erkänt FINNAIR:s rätt att enligt gällande luftfartsavtal beflyga rutten Köpenhamn—New York. Tvistefrågan gäller därför den punkt i tillägget till avtalet, enligt vilken den insatta transportkapaciteten så noggrant som möjligt skall anpassas efter trafikbehovet, samt enligt vilken huvudändamålet med de rutter det gäller skall vara att erbjuda en kapacitet, som motsvarar trafikbehovet mellan det land, i vilket flygbolaget är hemmahörande och det land, för vilket trafiken är bestämd.

FINNAIR har begärt att få flyga mellan Köpenhamn och New York sex gånger i veckan under sommaren och tre gånger i veckan under vintern. Från dansk sida har man velat begränsa denna rätt till två gånger i veckan under sommaren och en gång i veckan under vintern. Under förhandlingarnas gång har man från finsk sida gjort det kompromissförslaget, att FINNAIR skulle begränsa sin försäljning på rutten Köpenhamn—New York till en fjärdedel av samtliga platser som bolaget erbjuder mellan Helsingfors och New York. Från finsk sida har man ansett att en sådan begränsning motsvarar avtalets kapacitetsbestämmelser.

Man har beräknat, att FINNAIR skulle erbjuda c:a 17 procent av platserna på linjerna mellan Köpenhamn och New York men bara 7 procent av de platser, som kan säljas mellan Skandinavien och Nordamerika. Man har också kalkylerat med att begränsningen skulle betyda, att FINNAIR i avsaknad av en försälj-

ningsorganisation i Skandinavien kunde räkna med att lyckas sälja 3—3,5 procent av alla platser som säljes i rutterna mellan Skandinavien och Nordamerika.

När parterna inte ens på utrikesministernivå lyckades uppnå enighet, förestår nu en uppsägning från Danmarks sida av luftfartsavtalet mellan länderna. Detta betyder att den rätt FINNAIR erkänts ha att flyga från Finland över Köpenhamn till tredje länder är äventyrad. Med beaktande av att SAS redan flugit från Helsingfors över Stockholm och Bergen till Amerika och också beviljats rätt att ta passagerare från Helsingfors på den rutt till Leningrad bolaget torde ha planer på, är det ett mycket allvarligt och allmänt önskemål i Finland, att man varken i Danmark eller i SAS skulle resa krav, som oskäligt begränsar Finlands andel av flygtrafiken på tredje länder. Även om en överenskommelse uppnås mellan Danmark och Finland i fråga om FINNAIR:s Amerika-rutt, skulle fortsättningsvis en del av passagerarna mellan Finland och Amerika begagna sig av SAS' rutter såsom de i mycket stor utsträckning har gjort under alla de år SAS, men inte FINNAIR, kunnat erbjuda dessa kommunikationer.

I detta auktoritativa forum, där den dominerande strävan är att lösa existerande problem mellan de nordiska länderna i en anda av liberalism och ömsesidighet, ville jag uttala den allvarliga förhoppningen, att man kunde återuppta förhandlingarna mellan de finska och de danska luftfartsmyndigheterna, utan att tvistefrågan därförinnan ytterligare compliceras genom en skärpt inställning från SAS' sida gentemot FINNAIR såsom den svagare parten.

Möjligheterna att komma till enighet om förenligheten av den kapacitet FINNAIR under det första året kommer att erbjuda på sin Amerika-rutt med bestämmelserna i tillägget till det nuvarande luftfartsavtalet är i efterhand givetvis helt andra än nu, när det måste

röra sig om grova uppskattningar av trafikbehovet. En lösning av problemet, vilket inte borde få försämma det nordiska klimatet under en tid som domineras av Nordek-projektet, skulle erbjudas om man överenskom om fri konkurrens mellan SAS och FINNAIR om både Finlands och de skandinaviska ländernas Amerikamarknad. Betydande avvikelser från principen om ömsesidig nytta skulle kunna konstateras vid granskningar och justeringar från tid till tid för att uppnå en rimlig balans mellan nyttan för parterna. Mot bakgrunden av en uppgörelse beträffande den internordiska trafiken, som skulle fördela nyttan jämnt mellan FINNAIR och SAS och därmed avföra en fråga, i vilken meningarna mellan parterna gått isär från dagordningen, synes det mig inte oskäligt att förutsätta en sådan anda i underhandlingarna om Amerika-trafiken, som kan närma parterna till varandra.

För att möjliggöra större överensstämmelse mellan uppfattningarna och ståndpunkterna i dessa luftfartsfrågor, som haft en benägenhet att ge upphov till tråkiga konflikter mellan goda grannar, vore det önskvärt att man kunde träffa en överenskommelse mellan samtliga nordiska länder om permanenta överläggningar mellan ländernas luftfartsmyndigheter. På detta område, som med åren kommer att få en växande betydelse, är konflikter en skönhetsfläck, som kan förändra den bild många har av viljan och förmågan till praktiskt nordiskt samarbete.

Herr president! Låt mig slutligen med några ord beröra en fråga som gjort att miljoner medborgare i våra länder vänder blickarna mot regeringarna och under dessa dagar kanske i synnerhet mot Nordiska rådet. Jag avser den mänskliga tragedi, som alltför länge ohämmad av världsoinionen fatt breda ut sig i Biafra.

Det har alltför ofta sagts, att de nordiska länderna inte kan göra något åt detta geografiskt avlägsna problem. Det är möjligt att ingen förnuftig aktivitet

skulle ha lyckats till dags dato med att föra Nigeria och Biafra närmare varandra. Men vi politiker måste förstå, att medborgaropinionen inte på sådana grunder kan acceptera bristande aktivitet från de nordiska ländernas sida i FN, när det gäller en konflikt, den må så vara internationellrättsligt sett ett inbördeskrig, som så brutalt kränker det mänskliga förnuftet och de mänskliga känslorna. Nordens konservativa studentunion har inför Nordiska rådets 17:e session beslutat vädja till de nordiska ländernas regeringar att oavsett om deras förslag har utsikt att bli accepterade eller ej ta upp i Förenta Nationerna principerna för världsorganisationens arbete, t. ex. principerna i konventionen om folkmord. De nordiska länderna måste i FN arbeta för att kriget i Biafra stoppas, manar unionen. Låt oss hoppas att denna maning skall förnä våra regeringar att tillsammans finna en väg att beträda i denna sak.

Udenrigsminister **Hartling**, Danmark: Som hr. Ehrnrooth berörde det, har der været forhandlinger imellem den danske og den finske regering vedrørende luftfartsrettighederne. Der var uenighed om begrænsningens omfang, idet den finske regering erkendte, at 6 gange om ugen var for ofte at lande i København, men der skulle ske en begrænsning. Hvor stor den skulle være, derom stod striden. Det endte nu med, at den finske regering fik ret til at lande 6 gange i København, fuldstændig som den havde ønsket det, og så vil det jo vise sig, når året er gået, om den ene eller den anden part havde ret i sine betragtninger vedrørende begrænsning.

Jeg vil blot sige, at når hr. Ehrnrooth udtaler den alvorlige forhåbning, at man må kunne føre forhandlingerne på en broderlig måde, så vil jeg udtale, at det ønsker vi også fra dansk side, og det er det, vi har lagt op til. Vi førte disse forhandlinger i januar måned i en nordisk, venskabelig atmosfære, og det forslag, som blev valgt til sidst, blev

valgt af den finske udenrigsminister, og det gav foruden en ophævelse af SASs direkte rute det finske luftfarts-selskab adgang til at lande så ofte, det ønskede det, og til at undersøge, i hvilket omfang der var et behov efter 1 års forløb, sådan som man havde ønsket det. Nu kommer der nye forhandlinger, og jeg ønsker også, at de må kunne føres i den samme venskabelige atmosfære.

Horn, Danmark: Hr. præsident! Vi har jo et par gange tidligere her i rådet beskæftiget os med luftfart fra de nordiske landes side. Jeg tænker her på Island og dets relation også til SAS. Jeg skal ikke hæfte mig ved enkelttilfælde, men ud fra den viden, jeg har om tingene vedrørende nordisk luftfart, navnlig i relation til SAS, vil jeg gerne anskue det fra et mere principielt synspunkt. Det er udmærket at kunne tage en enkelt situation, som det her er sket, og forhandle om enkelte ting, men det, man skulle gøre, var, at Finland og Island skulle sige til os andre: kan vi ikke samarbejde om at lave et samlet skandinavisk luftfarts-selskab? Det var det, vi skulle stille imod. Dette fører kun til strid mellem parterne, det, der sker her. Det var ønskeligt, om Finland og for så vidt også Island ville forstå, at det fornuftigste også for dem selv var, at vi samarbejdede om at have et fælles skandinavisk eller helt nordisk luftfartsselskab. Det har både Danmark, Norge og Sverige været indstillet på, og jeg ved også, at SAS i høj grad har været indstillet på det, men det er Finland og Island, der selv har sagt nej til at være med.

Ehrnrooth, Finland: Jag ber att få tacka utrikesminister Hartling för att han tog till orda i frågan och instämde i förhoppningen om att de fortsatta underhandlingarna skall kunna föras, också de, i en vänskaplig anda. Det är, som vi vet, ett mycket ömtåligt ämne det gäller när man diskuterar lufttrans-

porter, där konkurrensen är så skarp och visar en tendens att ytterligare skärpas. Men när herr Horn talar om behovet av samarbete i organisatorisk form så att också FINNAIR och Islands Loftleiðir skulle ansluta sig till det skandinaviska flygbolaget, så tror jag att det är en sak, som trots att tanken inte är helt främmande i Finland, inte är aktuell just nu. Vi har ett bolag som har utvecklat sig och klarat sig bra och har ett ansett namn även utöver de nationella gränserna. Jag tror, att det är viktigt att vi får utveckla detta bolag, som är litet också i jämförelse med det stora skandinaviska flygbolaget, men det utesluter inte att den utveckling jag tidigare nämnde om, mot masstransporter och jättereaplan, längre fram kan leda till ett dylikt arrangemang. Jag tror dock att, även om framtiden kan bära in sitt sköte t. o. m. en fusion av flygbolagen inom hela Norden, så vore det dock mycket viktigt att SAS nu skulle hysa rätt långtgående förståelse mot en mindre part, som under de senaste 20 åren varit utesluten från den marknad vi nu diskuterar tillsammans med Danmark.

Statsråd Moxnes, Norge: Under dröftningene om et utvidet økonomisk samarbeid er det vel naturlig at man fra norsk side legger atskillig vekt på fiskerispørsmålene. Fiskeriene er en viktig del av norsk næringsliv. Det betyr mye for norsk økonomi i sin alminnelighet — ikke minst for vår eksport, — men først og fremst er utviklingen i fiskeriene av dominerende betydning for kyststrøkene i Norge og i særlig grad Nord-Norge. Det er vanskelig å se noen løsning på problemene i denne landsdelen uten i sammenheng med en gunstig utvikling i fiskerinæringen.

Jeg overdriver neppe når jeg sier at fiskerinæringen er en problemfylt næring. Problemene er rimeligvis også større i Norge enn i de øvrige nordiske land. Jeg tror det er viktig for en forståelse av de nordiske samarbeidsmu-

ligheter på Jette felt, å ha klart for seg de store forskjeller som eksisterer i utgangsvilkårene. Det første som jeg da vil feste oppmerksomheten ved, er den dominerende stilling eksporten har og må ha for fiskeriene i Norge. Samtidig som Norge har et mindre folketall enn Sverige, Danmark og Finland, er omfanget av fiskeproduksjonen meget stor, ca. 2,5 till 3 millioner tonn mot bortimot 1,5 millioner tonn til sammen i de tre andre land. Det innenlandske marked blir derfor relativt ubetydelig for fiskeriene i Norge. Selv om vi har et meget høyt fiskeforbruk pr. person, må likevel den alt overveiende del av produksjonen eksporteres. Også Danmark og til dels Sverige er avhengig av eksport, selv om de kvanta som må finne avsetning på verdensmarkedet fra disse land, ikke er så store som i Norges tilfelle. Det som imidlertid skaper særlige problemer i Norge er at avstanden til markedene er stor, og det gjelder selvfølgelig i særlig grad for Nord-Norge. Dette er en av årsakene til at strukturen i fiske og fisketilvirkning er blitt en annen enn i Danmark og Sverige. Et annet forhold som er av stor betydning for strukturen er de store sesongmessige variasjoner i fangstene i kystfisket og den spredte bosetning vi har. Både i Sverige og Danmark blir en relativt stor del av fangstene omsatt til konsumfisk i fersk tilstand. Nærheten til de store konsumsentra for fersk fisk tør her være av avgjørende betydning. I Norge er det bare forholdsvis små kvanta fersk fisk som finner vei til de utenlandske markeder. På innenlandsmarkedet går det en del, men hovedtyngden av fangstene må tilvirkes til holdbare produkter som kan eksporteres ofte til markeder i andre verdensdeler.

I de senere år er produksjonen av frosne fiskefileter blitt en betydelig gren av fiskeindustrien i Norge. Om lag 200 000 tonn fisk brukes årlig som råstoff av denne industrien. På dette felt har også Danmark en stor produksjon med et årlig råstoff-forbruk på 60—70 000 tonn. Når vi ser bort fra fiske-

melproduksjon, kan en vel si at det som ikke brukes som fersk konsumfisk, går til fryseindustrien i Danmark. I Norge derimot makter ikke fryseindustrien alene å ta unna de store fangstmengder som blir ilandbrakt i toppsesongene. De tradisjonspregede tilvirkningsmåter — fremstillingen av tørrfisk, saltfisk og klippfisk spiller derfor fortsatt en betydelig rolle hos oss. Under normale forhold brukes om lag 200 000 tonn råstoff fra forskefiskeriene til disse anvendelsene, altså omtrent like mye som til fryseindustrien. Dette er produkter som i stor utstrekning eksporteres til uteneuropeiske markeder, særlig Nigeria og Brasil. Færøyene og Island har en liknende produksjonsstruktur som Norge, og konkurrerer med oss på disse markedene. Endelig vil jeg nevne at storparten av de norske fangster av sild, makrell og lodde som årlig kommer opp i over 2 millioner tonn, anvendes i det vesentlige til fiskemel og fiskeoljer. Hovedårsaken er her at markedsmulighetene for sild og makrell til konsum er så begrensede. Også Danmark som har en betydelig eksport av fersk og frossen sild, bruker en stor del av sitt fangstkvantum til denne anvendelse.

Når vi har vurdert mulighetene for et nordisk samarbeid på fiskeområdet, har vi måttet ha disse forholdene for øyet. Det nordiske marked kan ikke i seg selv løse våre problemer på dette felt. Ca. 15 % av vår fiskeeksport går til de øvrige nordiske land, og selv om de gjenstående restriksjoner på handelen faller bort, venter vi oss ikke noe stort oppsving i vår eksport til Norden. Jeg mener likevel at det har verdi å ha et stabilt og restriksjonsfritt nordisk marked og det er vår oppfatning at dette må være en del av samarbeidsløsningene på fiskeriområdet. Slik som forholdene ligger an, legger vi imidlertid hovedvekten på det som vi mener kan oppnås gjennom et samarbeid om en stabilisering av prisene i førstehåndsomsetningen og om eksporten ut av Norden. Ved mer felles opptreden

vil de nordiske land etter vår oppfatning kunne få bedre priser for sine fiskeprodukter. Finner vi frem til et samarbeidsgrunnlag, vil vi også lettere kunne opptre samlet i drøftelser med andre land om de ulike fiskeriproblemene.

Et av hovedproblemene for fiskeeksporten er det generelt lave nivå for eksportprisene og de sterkt vekslende markedsf forhold, som periodevis må karakteriseres som kriseartede. Mange av de fiskeeksporterende land er bekymret over situasjonen, og det gjøres fra forskjellige hold forsøk på å bringe stabiliserende elementer inn i fiskemarkedene. Markedsordningene som er under forberedelse i EEC, er et eksempel på disse tendenser, et annet er det internasjonale samarbeid som foregår om fiskemelsmarkedene. Også når det gjelder frossenfiskmarkedene og saltfiskmarkedene, er det økende internasjonal interesse for stabiliserende tiltak. Forsøkene på å skape et nordisk samarbeid om fiskeeksporten og stabilisering av førstehåndsprisene må sees i lys av de tendensene som gjør seg gjeldende rundt om i landene med sikte på å skape mer ordnede forhold på fiskemarkedene. Det er min oppfatning at de forslag til samarbeid på fiskeområdet som rapporten fra embetsmennene inneholder, kan bidra til større stabilitet og til bedre prisforhold for fiskeeksporten og dermed til større lønnsomhet for hele fiskerinæringen i Norden. Jeg håper at de videre drøftelser vil kunne føre fram til full enighet om hvordan samarbeidet bør foregå.

Jeg er klar over at mange, kanskje særlig fra dansk hold, stiller seg noe skeptisk til enkelte sider av de forslag man har fremmet fra norsk side. Det er vel så at det innenfor danske fiskerier fremdeles er en sterk tro på at fiskeriproblemene kan løses etter mer liberalistiske linjer. Jeg tror den uenighet som her er tilstede, dreier seg i det vesentligste om næringspolitisk filosofi og mindre om nasjonale interessenetninger. Jeg tror at begge land vil være

tjent med et samarbeid med sikte på å stabilisere fiskeprisene og forholdene på eksportmarkedene. Og vi har en sterk følelse av at fremtiden på fiskeområdet ligger i ordninger som kan forene stabilitet og ordnede markedsforhold med liberale handelspolitiske ordninger.

Jeg kan forstå at det kan gjøre seg gjeldende en viss frykt for at slike overnasjonale ordninger i sin praktisering kan bli en byråkratisk koloss på leirfötter. Det er noe man bør være på vakt mot, og innen fiskerinæringen er det derfor meget viktig — i alle fall i vårt land — at det snarest skjer en strukturforbedring innen det organisasjonsmønster en har, og da slik at grunnlaget kan legges for et bedre vertikalt og horisontalt samarbeid innen den samlede næring.

Næringen kan da i større grad bli i stand til å lede sin egen utvikling innen de avtaler og rammer som en måtte bli enig om i et eventuelt fellesskap.

Salo, Finland: Herr president! Det nordiska samarbeidets liksom hela det internationella samarbeidets innersta syfte är att tjäna vederbörande länders medborgare i deras strävan att höja sin levnadsstandard och skapa större trivsel omkring sig. Det innersta syftet av Nordek-planen är precis detsamma. Medvetandet om gemensamma handelspolitiske målsättningar gör försöket att skapa ett så vidsträckt och djupgående ekonomiskt samarbete tilltalande. Full sysselsättning, ekonomisk tillväxt och socialt västånd är, såsom tjänstemannakommittén konstaterar samnordiska målsättningar. Det är också väsentligt, att målen ställs relativt högt, och att det inte heller internationellt sett finns övermäktigt stora skilljaktigheter i utgångspunkterna. De handelspolitiske medlens relativt stora likformighet är, såsom kommittén konstaterar, till hjälp vid uppnåendet av målen.

I Nordek-diskussioner har man i olika sammanhang konstaterat att erfarenheterna av det nordiska samarbetet och

av gemensamt uppträdande i olika situationer inom den internationella handeln är uppmuntrande. Man har konstaterat, såsom statsminister Erlander när han öppnade denna diskussion, att inget nordiskt land ensamt utgör någon faktor i den internationella handeln men att de nordiska länderna tillsammans är en faktor på vissa områden.

Ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete innebär anpassningssvårigheter för parterna inte minst i Finland. Är inte erfarenheterna av att det egna landets näringsliv tvingas att anpassa sig — något som på längre sikt är nödvändigt — dock positiva? Varje lands eget intresse kräver att man går vidare på denna anpassningens väg ensam eller tillsammans. De flesta av oss torde i dag anse, att anpassningen sker lättare för alla parter om de gemensamt är med om den.

Representanter för varje land har även i denna diskussion hänvisat till många i praktiken framträdande svårigheter. Man har konstaterat, att det är nödvändigt att förutsätta, att strukturskillnaderna i tillbörlig mån beaktas och att man genom sysselsättning — och socialpolitiska åtgärder hjälper sådana människor, för vilka anpassningsprocessen vållar svårigheter. Man bör dessutom framhäva, att anpassningen kommer att kräva kraftiga regionalpolitiska åtgärder för att underlätta övergångsperioden för de områden som råkar i svårigheter.

Det nordiska samarbetet har utvecklats. Det har utvidgats att omfatta otaliga angelägenheter inom den offentliga sektorn, näringslivet och det sociala fältet. Vi samarbetets förespråkare torde alla vara av den uppfattningen, att detta länt till nytta för de nordiska ländernas medborgare. Den förestående aktionen inom det ekonomiska samarbetet skulle således inte få misslyckas, emedan ett misslyckande innebure ett bakslag för det nordiska samarbetet.

Inom det nordiska samarbetet har Nordkalotten intagit en speciell ställning alltsedan Nordiska rådet 1957 re-

kommenderade regeringarna att inleda närmare samarbete inom detta område.

Tiden tillåter inte att jag i detalj redovisar resultatet av samarbetet. Särskilt på det ekonomiska området har svårigheterna varit betydande, eftersom alla tre länderna har ett besvärande arbetslöshetsområde just på Nordkalotten. Men sedan arbetsministrarna 1967 tillsatt en speciell ad-hoc kommitté, verkar det som om man även på detta område skulle kunna nå vissa resultat. I Tornedalen samverkar man inom den allmänna serviceverksamheten, och i detta samarbete är också kommunerna inlemmade. Ett flertal simhallar har uppförts i gränsbygden, som betjänar befolkningen på bägge sidor om gränsen. Mellan Haparanda och Torneå städer överväger man nu att lösa frågan om avloppsreningsverket genom ett samarbete över gränsen. Inom turismen utvecklas också samarbetet.

En fråga som är särskilt aktuell för Nordkalotten för närvarande är den högre tekniska utbildningen. Uleåborgs universitet är i detta nu den nordligaste institution vid vilken meddelas teknisk undervisning på högskolenivå men undervisningsområdena i Uleåborg baserar sig inte särskilt på de nordliga regionernas naturresurser, utan utgör en del av totalplanen för den tekniska högskoleutbildningen i landet. I samtliga länder har vi dock rikligt med speciella naturtillgångar. Vi har i alla tre länder mineraler, om vilkas möjliga användning vi hittills vet så litet. Nordkalotten levererar också mycket elektrisk energi. När det gäller tillgodörandet av mineralerna borde företagsamheten, forskningen, utvecklingsarbetet och den högre utbildningen kunna integreras på något sätt. Vi tror att detta är möjligt först sedan man fått en högre teknisk undervisningsanstalt inrättad i själva nordkalottområdet. För oss förefaller det ganska naturligt att Sverige här kommer in i bilden. Inom Norrbottens län finns redan nu en gruvindustri utan motstycke i hela Norden med stora järnmalmsgruvor i Kiruna,

Svappavaara och Malmberget, en koppergruva i Aitik och blygruvor i Laisvall. I anslutning till Norrbottens järnverk finns en metallurgisk forskningsstation, som drivs i Jernkontorets regi. Denna forskningsstation spelar redan nu en avsevärd roll i det nordiska samarbetet genom att där gjorda rön kan tillgodogöras t.ex. av järnverken i Brahestad och Mo i Rana. På detta område bör vi kraftigt intensifiera det nordiska samarbetet. Genom att räkna med samarbete över gränserna skulle den nya utbildningsanstalten kunna räkna med ett befolkningsunderlag på avsevärt över en miljon människor. Det är inte rimligt att tänka sig, att vi inom nordkalottområdet skulle orka bygga flera institutioner av här ifrågasvarande slag. Då grunden praktiskt taget redan är lagd i Norrbottens län, vore det ytterst värdefullt att man där fick utveckla planerna på den högre tekniska undervisningen på några mera begränsade områden i sammordisk anda. I norra Finland skulle man hälsa med tillfredsställelse, om den svenska regeringen med kraft skulle verka för tillkomsten av en högre teknisk utbildningsanstalt, förlagd exempelvis till Luleå. Då skulle även vi kunna dra nytta av denna anläggning, och då skulle man skapa förbättrade möjligheter att utnyttja Nordkalottens rika naturtillgångar till stimulans av den ekonomiska verksamheten på Nordkalotten och till en ökad sysselsättning och därmed bättre utkomst för befolkningen där.

Det är min bestämda mening att när man talar om ett vidgat ekonomiskt samarbete på Nordkalotten, så har den högre tekniska undervisningen en mycket stor betydelse för en förnuftig utveckling. En teknisk högskola för Nordkalotten med stark förankring till områdets naturtillgångar och deras utnyttjande vore förvisso något av en milstolpe i våra samarbetssträvanden inte bara på Nordkalotten utan också för det nordiska samarbetet i hela dess vidd. Samer, Nordkalottens äldsta invånare, finns på detta område till ett sam-

manlagt antal av c:a 33 000. Av dem bor c:a 20 000 i Norge, c:a 10 000 i Sverige och resten c:a 3 000 i finska Lappland. Samerna har under de senaste åren i hög grad vaknat till medvetande om sig själva, om sin egenart, sin ställning och sitt förhållande till folkmajoriteten. Hos dem har under de sista tiderna vaknat en stark vilja till bevarandet av den egna kulturen i den mån det låter sig göras. Detta kommer till uttryck i ett alldeles nytt intresse för det samiska språket. Detta visar sig som en konkret strävan till nya former för samverkan. Utom organisationsverksamheten, må som en ny form av samernas samverkan speciellt nämnas skapandet av samernas gemensamma skol- och kulturcentrum, som man planerat och redan påbörjat i Karasjok i Norge. Ett samnordiskt samegymnasium börjar sin verksamhet i Karasjok. Detta skall utgöra början till en mångsidig kultur- och utbildningsverksamhet som kommer samebefolkningen till godo. Även för detta företag önskar man det viktigaste nordiska forumets, Nordiska rådets och regeringarnas stöd. Dessa fakta om samernas nya nationella och kulturella uppvaknande visar också, att det initiativ som asyftar närvaro av samiska representanter som observatörer i Nordiska rådet är realistiskt och måste förverkligas i sinom tid.

Ett allsidigt nordiskt samarbete innebär naturligtvis framför allt samverkan mellan de nordiska brödrafolken, som har både en gemensam kultur och ett gemensamt samhällssystem. Dock har man i synnerhet på Nordkalotten känt ett behov av att till egen och allas gemensamma nytta undersöka möjligheterna för samverkan även utåt. Finland har i detta hänseende redan tagit ett steg. Vi har fått det andra officiella övergångsstället för gränsövergång per landsväg mellan Finland och Sovjetunionen i finska Lappland, närmare sagt i Raja-Jooseppi öster om Enare träsk. Denna förbindelse leder till Kolahalvön eller till det murmanska distriktet i Sovjetunionen och till distrik-

tets huvudstad, Murmansk. Den nämnda förbindelsen har redan ökat förbindelserna mellan det finska Lappland och Murmansk. Turismen från Finland till Murmansk är redan ett faktum om ock i blygsam omfattning. Man utreder möjligheterna för handeln mellan det finska Lappland och det murmanska distriktet med c:a 600 000 invånare. Det är lätt att förutsäga, att såvitt världen får leva i fred, såsom vi hoppas, kommer det finsk-sovjetiska samarbetet på Nordkalotten att få nya former och erbjuda ökade kontakter även mellan de övriga nordiska länderna och de berörda nordliga områdena i Sovjetunionen.

Samuelsberg, Norge: Det er ganske naturlig at Nordisk Råds syttende sesjon står i det nordiske samarbeidets tegn, at debatten i hovedsaken har dreid seg om det økonomiske samarbeidet i Norden. Det er jo et høyaktuelt tema, som har vakt oppmerksomhet ikke bare i de nordiske land.

Jeg kan ikke si at debatten har brakt noe særlig nytt inn i bildet. Det har vært gitt uttrykk for bred enighet om ønskeligheten og nødvendigheten av et utvidet økonomisk samarbeid, og bare det er jo et meget positivt trekk i seg selv. Det gir uttrykk for at viljen til et samarbeid er til stede, og er det vilje, er det veg.

Jeg kan heller ikke berike denne debatt med ideer og forslag som kan lette arbeidet for det utvalg som utreder saken, men jeg har den tro og den tillit til utvalget at det vil finne fram til løsninger som vi alle kan akseptere. I denne sak bør vi se bort fra særinteresser og gruppeinteresser som på kort sikt kan gi visse næringsgrupper visse fordeler. Det vi bør ha klart for oss, er de langsiktige perspektiver, som har som siktemål å gi alle grupper og alle land muligheter for økonomisk vekst og framgang.

La meg si meg enig med de talere som har hevdet at et utvidet samarbeid i Norden i og for seg ikke er noe ønske-

mål, men det er et langt skritt på veien mot andre og større mål, som vi også bør ha for øye. Et samlet Norden kan i denne forbindelse være et verdifullt middel for å nå fram til enda større og viktigere samarbeidsområder. Hver for seg er de nordiske land små og svake enheter, samlet blir vi større og sterkere.

Det er også naturlig at jeg som representant for en landsdel der fiskeriene er selve næringsgrunnlaget, i mitt innlegg nå vil komme noe inn på dette spørsmål, slik statsråd Moxnes gjorde det. Jeg skal ikke i særlig grad berøre forhold som angår de forhandlinger og utredninger som nå pågår. Rent generelt vil jeg bare si at de norske fiskere vil ha vanskeligheter med å forlate den fiskeripolitikk man hittil har fulgt i Norge i spørsmålet om faste førstehåndspriser på fisk. Jeg tror det bør sies klart fra om det, og jeg tror at andre lands fiskere langt på veg vil være enige i det.

Når jeg nå snakker om fiskeriene, vil det ikke være riktig av meg å underslå det faktum at mange fiskerispørsmål har vært irritasjonsmomenter innen de nordiske land. Jeg nevner spørsmål som linefiske etter laks og svenske fiskeres reit til omlasting av fisk i norske havner. Som gode venner og naboer må det være tillatt å snakke ut om forholdene — hvis vi skal kunne forstå hverandres synspunkter og handlinger og komme fram til felles løsninger av problemene.

I den aller siste tid er det laksefisket med line i internasjonalt farvann utenfor norskekysten som er grunnlaget for visse motsetninger i synet på hva som er riktig eller galt når det gjelder dette fisket. La det være klart at så lenge man ikke er kommet fram til en internasjonal overenskomst og om begrensnings av fisket i dette området, har hvilken som helst nasjon fri adgang til fisket. Men akkurat nå, når norske myndigheter har gått til begrensninger av kystlaksefisket ved å innsnevre områder i eget sjøterritorium i den hensikt å

bevare laksestammen, ruster danske fiskere seg ut som aldri før for å fange den fisk som vi nordmenn betegner som »havets sølv». Siste nytt er at danskene i år skal ha fryseskipp, eller rettere moderskip, stasjonert i havområdet utenfor den norske kyst der linefisket etter laks foregår.

Det er en form for rasjonalisering som den norske kystbefolkning ikke setter særlig pris på. Laksefisket på kysten er en del av næringsgrunnlaget for de norske kystfiskere, og når man frykter for at også denne del kan falle bort på grunn av altfor hard beskatning, er det ikke vanskelig å forstå den reaksjon som nå gjør seg gjeldende i Norge.

Norske lakseforskere hevder at beskatningen av laksestammen er altfor stor, og at man bør regulere laksefisket. I samsvar med dette er det at norske myndigheter har innført reguleringsbestemmelser når det gjelder drivgarnfiske etter laks i norsk sjøterritorium. Denne bestemmelsen har ført til protestaksjoner fra norske fiskere, som hevder at den foretatte regulering har liten verdi når det gjelder å bevare laksefisket som næring, så lenge dette fisket kan drives uten restriksjoner i internasjonalt farvann like utenfor de norske fiskeres stuedør. Det blir også hevdet at laksen klekkes ut i norske elver og vassdrag, og at andre lands fiskere høster fruktene av norsk innsats i utklekkingen av laks. — Men la meg ikke komme nærmere inn på dette forhold.

Nå har jeg kommet i skade for ensidig å angripe danske fiskere i denne forbindelse, hvilket ikke er riktig. Også norske og svenske laksefiskere kommer inn i bildet når det gjelder laksefiske i internasjonalt farvann, det vil jeg også ta med. Og det er ikke små mengder som blir oppfisket år om annet, det viser den statistikk svenske myndigheter har utarbeidet. I 1967 eller 1968, jeg har det ikke helt klart for meg hvilket år det gjelder, fisket 16 svenske linefartøyer ca. 100 000 kg laks i internasjonalt farvann. Hvor store mengder norske og danske linefiskere har brakt

i land, er ikke kjent, men jeg skulle tro at det er anselige mengder.

At laksestammen er i fare mener jeg er bevist ved at store fiskerinasjoner som USA, Sovjetsamveldet, England og Island går inn for forbud mot linefiske etter laks i internasjonalt farvann. Danmark går imot et slikt forbud, mens det norske standpunkt dessverre ikke er helt klart.

Jeg mener at de nordiske land — uansett om det utvidede økonomiske samarbeid kommer i stand eller ikke kommer i stand — gjennom Nordisk Råd bør ta opp spørsmålet om sjölaksefisket i hele sin bredde, slik at Norden i denne sak kan stå samlet, og slik at vi kan få ensartede bestemmelser og fiskeregler. Jeg vil ikke dermed ha sagt noe om omfanget av de reguleringsbestemmelser som bør gjennomføres. Det behöver ikke være et absolutt forbud, men jeg tror vi bör være enige om at en regulering av linefisket etter laks i internasjonalt farvann i våre nærmeste havområder vil være nödvendig, om vi skal bevare vår laksestamme i framtiden. Og det er ikke nödvendig bare for å bevare denne fiskeart, det er tvingende nödvendig av hensyn till den norske kystbefolkning.

Men dette samarbeid om bevaring av fiskestammen har et större omfang enn bevaringen av laksefisket. Det vil være kjent at havforskere fra England, fra Sovjetsamveldet og fra Norge er kommet til at også torskestammen er i alvorlig fare. Det kan i dette spørsmål også bli aktuelt med et felles nordisk standpunkt når det gjelder reguleringsbestemmelser. Ved å stå samlet kan vi være medbestemmende også når det gjelder denne sak.

Vi har i dag et nordisk kontaktutvalg for fiskeriene. Jeg tror det er all grunn til å gjøre dette utvalg til et offentlig organ for et felles nordisk syn i fiskerispørsmål. Også i denne sak må hensynet til framtiden være det avgjørende, og ikke hva vi tjener eller taper i öyeblikkets situasjon.

Jeg sa innledningsvis at de norske bestemmelser for omlasting av fisk for

svenske fiskere som av en eller annen årsak var tvunget inn i norske havner, var et irritasjonsmoment. Også i denne sak kan vi selvsagt få i stand mer liberale bestemmelser uten et utvidet nordisk samarbeid. Men jeg tror det vil være riktig å regne med at et utvidet samarbeid lettere vil rydde bort alle slike irritasjonsmomenter som eksisterer, så vel innen fiskeriene som i andre saker.

Jeg vil gjerne avslutte med å si at jeg håper det denne gang vil lykkes å knytte Nordens folk enda fastere sammen, og at samarbeidet vil bli av varig verdi for alle Nordens land. Og én ting til: Vi bör nå avskaffe ordet »utlendinger» oss imellom. I alle Nordens land bör vi föle oss som ett folk, uansett hvilket land vi enn tilhörer.

Ellers vil jeg takke for det innlegg dea foregående taler, hr. Salo, nylig holdt. Jeg vil understreke det han sa om samenes situasjon i Norden.

Savela, Finland: Under de gångna två dagarna har i generaldebatten även från Finlands sida mycket grundligt belysts olika med Nordek-planen förbundna allmänna synpunkter. För min del vill jag inskränka mig till att granska endast några frågor, som har samband med lantbruket. De har emellertid enligt min uppfattning mycket stor betydelse ur helhetens synvinkel.

Vid en granskning av möjligheterna för en ökning av det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna anmäler sig för lantbrukets vidkommande en rad frågor, i fråga om vilka det med ledning av det hittills erhållna materialet är svårt att finna ett svar. I första hand frågar man sig givetvis hur fyra länder, vilka alla har koncentrerat sig på produktion av husdjursprodukter och som i detta hänseende alla uppvisar överproduktion, överhuvud skall kunna finna lämpliga former för samarbete på lantbrukets område. Det bör beaktas, att inte ens ett dirigerande av behovet av kompletteringsimport till de övriga nordiska länderna — en sak som

de nordiska lantbruksorganisationerna i princip har godkånt — i praktiken är lätt att ordna. Ett problem som med utgående från de till buds stående upplysningarna inte ågnats tillræcklig oppmårksamhet, är framförallt det, på vilket sätt preferenserna mellan de nordiska lånderna i praktiken kunna förverkligas så, att den interna prisnivån i importlandet inte skulle rubbas. För det andra anmåler sig frågan hur skapandet av nordiska preferenser kan förverkligas med tillbørlig hånsyn till GATT, EFTA och andra överenskomelser.

Det bør beaktas, att skapandet av preferenser inom något område är möjligt endast i det fall att handelshindren på långre sikt helt slopas för ifrågavarande produkter. Hur kan detta förverkligas så att lantbruksproducenter, som verkar under mera ogynnsamma naturaførhållanden, inte blir lidande? Borde inte den fråmsta stråvan inom det nordiska lantbrukssamarbetet vara att utveckla lantbruket i synnerhet på så sätt, att man skulle stråva att påskynda den strukturelle utvecklingen genom positiva åtgårder? Det är sikkert inte åndamålsenligt att under rådande överproduksjon øka den inbørdes konkurransen. Vad har man för avsikt att oppnå i positiv bemærkelse, som skulle stårka lantbruksbefolkningens økonomiske stållning och medføra en effektivisering av dess produksjonsinsats.

Instållningen till dessa frågor vid de førestående fortsatta förhandlingarna kommer på ett vāsentligt sätt att påverka de møjligheter, som lantbruket i Finland har i fråga om att øka det nordiska samarbeidet.

Nils Jacobsen, Norge: Vi er nå kommet til slutten av denne generaldebatt, og vi kan vel nå konstatere det som vi vel også hadde forutsett da denne debatt tok til, at den i det vesentlige ville komme til å dreie seg om det nordiske økonomiske samarbeid, eller retttere sagt om de planer for et nordisk økonomisk samarbeid som nå er under utred-

ning.

Det er vel også naturlig at det nettopp er dette spørsmål som nå står i forgrunnen. Det er høyst aktuelt fordi forhandlingene nå pågår, og også fordi selve saken vel er den største vi noen gang har hatt opppe til debatt på det nordiske plan.

Vi har også tidligere som naboer drøftet våre mellomværender og våre felles økonomiske interesser har nå stått i forgrunnen i lengre tid. Likevel er det vel første gang vi for alvor er kommet inn i slike konkrete drøftelser om et økonomisk fellesskap som nå, og bare det er jo i seg selv et stort fremskritt.

Nå må jeg med en gang innrømme at når vi nå begynner å tenke mer nordisk — eller kanskje jeg kan si, når vi nå tvinges til å tenke mer nordisk — når vi nå søker å komme fram til større økonomiske enheter med de større økonomiske møjligheter det innebærer, så er vel det blitt en dyd av nødvendighet.

Det er den tekniske utvikling med mer effektiv produksjon i større produksjonsenheter, som også krever større markeder å satse på, som er det egentlige grunnlag for de strukturendringer som gjør at samarbeidstanken nå er blitt en avgjort forutsetning for den videre utvikling også i Norden.

Jeg tror det er både riktig og nødvendig at vi nå søker å finne fram til løsninger av våre samarbeidsformer så snart som mulig, og jeg kan så godt være enig med våre danske venner i at det ikke er noen tid å miste, selv om jeg ikke tror at den 15. juli behøver å være en magisk dato som skal bety et være, eller ikke være for selve samarbeidstanken.

Jeg tror at en av de virkelige store aktiva vi i Norden har å bygge på, er den gode forståelse som preger samarbeidet mellom våre folk. Vi forstår kanskje dette best når vi ser på de problematiske forhold som råer i deler av verden hvor uvennskap og ufred preger forholdet mellom nabostater. Jeg ser det slik at denne gode forståelse for våre felles interesser vil være en sterkt med-

virkende kraft i de samarbeidsbestrebelse vi er opptatt av, men at det likevel er utsiktene til økonomiske fordeler for den enkelte partner som vil holde samarbeidet levende i de kommende tider. Jeg tror derfor at om man skal få i stand en samarbeidsavtale, vil det være avhengig av om man kan få til en avtale med en rimelig total balanse. Jeg er enig i at man ikke for hver enkelt sektor kan kreve en absolutt balanse, men at helhetsbildet kan vise at samarbeidet totalt slår ut med en plussvirkning for alle samarbeidspartnere, ellers blir det vel ikke mulig å få etablert noe økonomisk fellesskap i Norden.

Jeg vil sterkt understreke den betydning det vil ha at de pågående forhandlinger blir ført i en ånd og vilje med sikte på å nå fram til de felles løsninger som vi tror vil få så stor betydning for våre lands utvikling. Jeg ser det også slik at om man skal nå fram til et utvidet samarbeid, må man ikke begrave seg så sterkt i de problematiske ting at man mister av syne de opplagte fordeler som her må ligge innenfor mulighetenes grenser.

Og muligheter tror jeg det er mange av. Jeg vil likevel få si det som også hr. Aksel Larsen var inne på, at om det i første omgang ikke skulle lykkes å få etablert et fullstendig nordisk økonomisk samarbeid — slik som vår målsetting er — så må vi iallfall på en rekke spesielle felter kunne komme fram til positive resultater. Se f. eks. på Nordkalott-området, hvordan riksgrensene der oppe deler kalotten i seksjoner, og hvor grensene er økonomiske barrierer som stenger for hensiktsmessig økonomisk anvendelse eller utnyttelse av naturrikdommene der. Der har vi f. eks. fiskerikdommer i havet som våre finske grannefolk er avstengt fra fordi norske territorier ikke tillates brukt av andre lands borgere til fiskeriformål, selv om fisket foregår i internasjonale farvann. I Nordkalott-området har vi også de store finske skogsarealene som ikke kan utnyttes rasjonelt fordi den nære vei

til havet krysser en riksgrense.

Det vesentlige vi har fått til i det norsk-finske grenseområde, er de tre mellomriksveger, og snart får vi vel også en fjerde, som vi som venner og naboer kan bruke til å besøke hverandre på turistbasis. Men heller ikke her kan vi skape økonomisk framgang bare ved å besøke hverandre som turister, det har vi nå sett lenge nok. Det må andre virkemidler til om kalottområdet skal kunne utvikles tilfredsstillende, og da er det de naturgeografiske muligheter til næringsvirksomhet som teller.

I grenseområdet Norge—Sverige finner vi også store økonomiske muligheter som kan nyttiggjøres ved hensiktsmessig og fornuftig samarbeid, men også her har grensene og nasjonale særinteresser vært barrierer som har vært vanskelige — og til dels umulige — å komme over. Her har vi jo også på det kommunikasjonsmessige plan hatt store problemer å overvinne. Jeg tenker da først og fremst på den seige kamp som måtte til for å få fram forståelsen for nytten av en vegforbindelse i det store vegløse området ved den nordligste del av den norsk-svenske grense. Nå er vel den saken forhåpentlig kommet på gli og nærmer seg vel sin løsning, håper jeg.

På kraftutbyggingssektoren ville vi også kunnet oppnå store økonomiske fordeler om vi hadde hatt évenen til å se utbyggingsoppgavene i et felles perspektiv, men det har dessverre ikke lyktes i noen særlig grad. Vi må vel imidlertid håpe at det, innenfor denne sektor, eller la meg utvide det til hele energiforsyningssektoren, må være et område hvor man kan komme fram til samarbeidsformer i større stil. Vi har ennå i Norge en del utbyggbar vannkraft som kan samkjøres med dansk og finsk varmekraft og også med svensk kraft, i Sverige er man jo lengst framme med hensyn til utviklingen av atomkraftverker. Dertil kommer eventuelt også energitilgang fra gassforekomster i Nordsjøen, om det skulle bli kommer-

sielt mulig å utnytte disse. Her skulle det da være mulighet for et bredt samarbeid, som forhåpentlig kunne bringe økonomiske fordeler for alle parter.

Jeg skulle også gjerne ha kommet inn på fiskerispørsmål i denne forbindelse, men jeg får av hensyn til tiden avstå fra dette. Jeg får da vise til det som bl. a. hr. Samuelsen har uttalt om dette spørsmål. Jeg vil bare understreke at de aller viktigste sider ved dette etter mitt skjønn er samarbeidet om å bevare naturgrunnlaget, altså hindre overbeskatning av forekomstene og likeså markeds-samarbeidet. Jeg vil også understreke det som hr. Aksel Larsen var inne på om opprettelsen av en nordisk eksportunion. Jeg tror det er et spørsmål av den aller største betydning for våre fiskeriers framtid. Og her tror jeg også det ville være av vesentlig betydning om Island kunne bli med i dette samarbeidet. Jeg ser også spørsmålet om et nordisk minsteprissystem for fisk, basert på det norske mønster, som et meget viktig grunnleggende ledd i et nordisk økonomisk samarbeid på fiskeriets område.

En høyst aktuell oppgave er også utbyggingen av det økonomiske samarbeid i grenseregionene. Jeg tenker da på slike ting som det nå arbeides med i regionen Arvika—Örje—Kongsvinger, og som kan danne mønster for samarbeidsoppgaver også andre steder langs våre grenser.

Min kollega, hr. Korvald, var inne på dette i gårsdagens debatt. Han syntes tydeligvis at Øresund lå altfor langt syd. Vel, det kan man jo alltid beklage, men det er likevel av de ting man ikke kan gjøre noe med. Men det vi kan gjøre, er å stimulere utbyggingen i grenseområdene også andre steder. Her blir det nok først og fremst et spørsmål om vilje til å gjøre noe, og for hele vårt nordiske samarbeid blir det nok viljen som til sist kommer til å bli den utslagsgivende faktor, viljen — den politiske vilje til å nå fram til de mål vi setter oss.

Og vi kan stille oss store mål, for vi har mange og store muligheter, bare vi

på det politiske plan er i stand til å gripe disse muligheter. Og det er på det politiske plan vi må legge grunnlaget for det nye, store nordiske felles byggeverket.

Så må vi da stille dette spørsmål: Er vi flinke nok og dyktige nok til å gjennomføre denne oppgaven, og har vi vilje nok? Det er her Nordens politikere må stilles på den store prøve. Måtte den historiske dom engang bli: »Prøven bestått».

Sirén, Finland: Herr president! Statsminister Koivisto har under senaste tid i ett flertal sammenhang understrukt Finlands beredskap och vilja att delta i utvecklandet av det ekonomiska samarbetet i Norden. Denna inriktning baserar sig på insikten att en snabbare ekonomisk tillväxttakt förutsätter att vi i högre grad än tidigare får del av de fördelar som härrör sig av en internationell arbetsfördelning. För ett litet land bereder ett ekonomiskt samgående tillträde till nya marknadsområden och befrämjar specialisering och rationalisering.

Detta utgör Finlands ekonomiska utgångsläge vad angår Nordek. Denna ekvation innehåller några givna faktorer. Det ekonomiska samarbetet får under inga omständigheter medföra ändringar i vår utrikespolitiska linje. Finland kommer orubbligt att fortsätta sin neutralitets- och säkerhetspolitik och vi avser att befästa och vidareutveckla vår östhandel.

Statsminister Koivisto har vid upprepade tillfällen påvisat, att dessa faktorer icke står i ett motsatsförhållande till den i inledningen uppskisserade ekonomiska linjen. Tvärtom har han understrukt deras inbördes sammanhang och beroende.

Mot denna bakgrund har Finland under förberedelserna avseende ett intensifierat nordiskt ekonomiskt samarbete visat sin beredvillighet till betydande samarbetsvilja. Det är uppenbart att exempelvis tullnivån just i Finland undergår de största förändringarna, men

vi räknar med att initialsvarigheterna skall kunna skötas genom de övergångs-anordningar, som intas i avtalet. Man kan ytterligare konstatera, att Finland i tjänstemannautskottets rapport aldrig är ensamt om en åsikt. När vi intagit denna ståndpunkt, har vi räknat med att det förslag majoriteten framfört i fråga om finansiellt samarbete och beträffande utvecklingen av jordbruks-politiken skall kunna genomföras.

Den formella uppbyggnad man vill ge Nordek blir självfallet beroende av huru länge man räknar med att Nordek skall verka. Om man — såsom från vissa håll framförts — räknar med att Nord-ek verkar blott en kort tid, blir konstruktionen följaktligen lös. Detta är en möjlighet och det är kanske skäl att förbli härvid. Om man däremot kan räkna med en längre livstid för Nord-ek — något som vi hoppas på — kan konstruktionen göras fastare. Samtidigt måste även Nordiska rådet få den ställning inom den institutionella ramen, som tillkommer rådet i dess egenskap av ett parlamentariskt organ.

Vi bör göra klart för oss vad vi önskar av detta nordiska ekonomiska samarbete — en lös uppbyggnad eller ett varaktigt bestående nordiskt ekonomiskt samarbete. Vi talar om Nordek — eken är ett träd som symboliserar motståndskraft och varaktighet — vill vi göra en veritabel Nordek eller något mera löst?

af Heurlin, Finland: De positiva synpunkter, som kommit fram i statsministrarna Erlanders och Koivistos och många andras yttranden möter stor genklang i Finland. Här talas om de speciella problem som är förknippade t. ex. med lantbruket — jag är själv jordbrukare — men jag tror att jordbruket också annars måste anpassa sig till tidens krav. Det är sanningsens timme som grytt för oss i Finland, det är inte Nord-ek som skapar svårigheterna, det är tiden som sådan som fordrar omställningar. Vad sedan gäller fiskeriet är frågan i viss mån mera tillspetsad i

Finland men också där är anpassning- en på väg och jag har stor förståelse för de synpunkter norrmännen kommer fram med. Jag tror att inte heller Nordek på den punkten kommer att möta svårigheter. Vi behöver bara se på Nordisk statistisk årsbok på sidan 52. Där ser vi hur situationen är för Finlands del. Det måste helt enkelt ske en anpassning. Alla dessa svårigheter tror jag personligen blir lättare att övervinna just inom Nordek.

Samtidigt som jag omfattar synpunkterna om att en förhöjning av levnadsstandarden gynnas genom Nordek så vill jag dock påpeka, att det inte endast är en höjd levnadsstandard man måste eftersträva. Människan lever inte av bröd allena. Vi har i Norden sådana omistliga värden, som inte kan räknas i dollar, såsom allting räknas i FN:s statistik. Nordisk oavhängighet och frihet främjas genom Nordek. Erlander nämde utmaningen från Amerika, de stora koncernerna. Vi kan möta denna utmaning genom Nordek och gå mot en ljusare framtid i frihet. Vi strävar att upprätthålla neutralitet och god grannsämja och jag anser att såsom Nordekplanen är uppskisserad är den ägnad att gagna friheten och freden i Norden men också för hela Europa. Nordek är ett gott medel också för detta ändamål. Vi är inte sämre européer för att vi är goda nordbor som vill visa prov på samarbete mellan staterna.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *beslöt rådet lägga Rapport från Nordiska rådets presidium och Rapport om nordiskt samarbete under år 1968 till handlingarna.*

2

C 6/j: berättelse från Nordiska samsamarbetsorganet för same- och renskötsel-frågor

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

3

C 8/e: berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor och D 1969/31/1966/e: meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergis område

Ekonomiska utskottet hade föreslagit,

I. att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse rekommendationen för rådets del slutbehandlad,

II. att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna.

Holmberg, Sverige: Herr president! Jag ber att få yrka återremiss till ekonomiska utskottet av meddelandet om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergis område och berättelsen från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (C 8). Skälet till detta yrkande är att när ekonomiska utskottet behandlade detta ärende vid sitt förra sammanträde utgick man från att även atomenergisamarbetet skulle komma upp inom ramen för Nordekprojektet. Emellertid har enligt vad som meddelats från statsministrarna frågan om ett utvidgat atom-samarbete av dessa överlämnats till vederbörande ministrar för fortsatt studium. Det innebär att atomfrågorna tills vidare har tagits bort från ämbetsmannakommitténs utredningsmandat. För att ekonomiska utskottet skall få tillfälle att ta ställning till det utredningsmaterial som hittills framlagts beträffande atomenergisamarbetet bör ärendet återremitteras till utskottets förnyade behandling.

Herr Holmbergs hemställan bifölles.

4

D 1969/23/1966/t: meddelande om rekommendation nr 23/1966 angående resandes rätt till tullfri varuinförsel och D 1969/24/1966/t: meddelande om rekommendation nr 24/1966 angående enhetliga bestämmelser för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Trafikutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Aksel Larsen, Danmark (trafikutskottets talesman): I begge disse sager foreligger der det, at der er opnået, at de overenskomster, rådet har ønsket mellem regeringerne, praktiseres, og derfor foreslår trafikudvalget, at rådet tager meddelelserne til efterretning og anser begge sager for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Utskottets båda förslag bifölles.

5

D 1969/30/1967/t: meddelanden om rekommendation nr 30/1967 angående utsträckt giltighet för rabatterade järnvägsbiljetter

Trafikutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

6

D 1969/10/1968/t: meddelande om rekommendation nr 10/1968 angående flygförbindelse Östersund—Trondheim

Trafikutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

7

D 1969/6/1967/e: meddelande om rekommendation nr 6/1967 angående kontrollstämpling av ädelmetallarbeten

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

8

D 1969/11/1968/e: meddelanden om rekommendation nr 11/1968 angående statistiskt samarbete

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

9

D 1969/11/1960/k: meddelande om rekommendation nr 11/1960 angående forskning i arktisk medicin och D 1969/17/1964/k: meddelande om rekommendation nr 17/1964 angående forskning i arktisk medicin

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna samt

I. avvakta nya meddelanden till nästa session om rekommendation nr 11/1960 och

II. anse rekommendation nr 17/1964 för rådets del slutbehandlad.

Utskottets förslag bifölles.

10

D 1969/10/1965/k: meddelande om rekommendation nr 10/1965 angående nordisk namnlista över växter och djur

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

11

D 1969/33/1965/k: meddelande om rekommendation nr 33/1965 angående nordisk litteraturhistoria

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

12

D 1969/20/1966/k: meddelande om rekommendation nr 20/1966 angående samarbete på formgivningens område

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

13

D 1969/1/1964/j: meddelande om rekommendation nr 1/1964 angående medborgarskapslagstiftningen

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

14

D 1969/7/1967/j: meddelande om rekommendation nr 7/1967 angående likartad nordisk äktenskapslagstiftning

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

15

D 1969/12/1962/s: meddelande om rekommendation nr 12/1962 angående samarbete i fråga om läkemedelsforskning m. m.

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

16

D 1969/14/1964/s: meddelanden om rekommendation nr 14/1964 angående högre utbildning för socialpersonal

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

17

D 1969/18/1965/s: meddelande om rekommendation nr 18/1965 angående samarbete på näringsforskningens område

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

18

D 1969/32/1965/s: meddelande om rekommendation nr 32/1965 angående likartad medicinalstatistik

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

19

D 1969/2/1966/s: meddelanden om rekommendation nr 2/1966 angående forskning och utbildning på vattenvårdens område

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

20

D 1969/12/1966/s: meddelande om rekommendation nr 12/1966 angående utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolan

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

21

D 1969/31/1967/e: meddelande om rekommendation nr 31/1967 angående samarbete om varudeklarationer

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Erik Adamsson, Sverige: Herr president! Jag hemställer om återremiss till ekonomiska utskottet av förevarande betänkande i anledning av att det väckts ett tilläggsförslag om nordiskt varudeklarationssamarbete av de svenska ledamöterna Leif Cassel och Sven Hammarberg.

Herr Adamssons hemställan bifölls.

Mötet avslutades kl. 17.23.

Protokoll

3:e mötet

Måndagen den 3 mars 1969 kl. 15.00

Presidenter: Jens Otto Krag (1—6) och Leif Cassel (7—12)

Dagordning

1. D 1969/20/1968/t: meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel

Fråga om gemensam nordisk läkar-
marknad

2. C 7/s: berättelse från Nordiska
arbetsmarknadsutskottet

Fråga om gemensam nordisk läkar-
marknad

3. D 1969/16/1968/s: meddelande om
rekommendation nr 16/1968 angående
sjukvårdssamarbete i Tornedalen

Fråga om nedläggning av sjukhuset
i Haparanda

4. D 1969/29/1965/k: meddelanden
om rekommendation nr 29/1965 angående
högre fiskeriutbildning

Fråga om nordisk fiskerihögskola

5. D 1969/11/1965/j: meddelanden
om rekommendation nr 11/1965 angående
undersökning av filmens inverkan
på åskådarna

Fråga om undersökning om filmens
inverkan på åskådarna

6. A 171/s: medlemsförslag om gräns-
kommunalt samarbete

7. A 168/t: medlemsförslag om fri
gränspassage

8. A 124/t: medlemsförslag om utgå-
ende passkontroll i Skandinavien

9. A 138/t: medlemsförslag om tull-
behandlingen av postpaket

10. A 131 T/s: tilläggsförslag om

tjänstepensionsförmåner för medborga-
re i annat nordiskt land

11. A 137/s: medlemsförslag om till-
läggspensionering för arbetstagare i
gränstrakterna

12. A 164/s: medlemsförslag om sam-
arbete rörande föroreningsfrågorna

13. A 214/s: medlemsförslag om an-
vändande av engångsförpackningar

14. A 195/j: medlemsförslag om för-
bud mot professionell boxning

15. A 211/k: medlemsförslag om nor-
diska skol- och studentbetygs giltighet

16. A 191 T/k: tilläggsförslag om ett
gemensamt TV-program och nordisk
TV-programproduktion

D 1969/12/1967/k: meddelanden om
rekommendation nr 12/1967 angående
utvidgat TV-samarbete

17. A 169/k: medlemsförslag om re-
klamsändningar i televisionen

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes, att Erik Adamsson, Sverige, lämnat sessionen och att Sven Hammarberg, Sverige, intagit sin plats i rådet. Tillika anmäldes att Kai Bundvad, Danmark, återintagit sin plats i rådet.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Meddelanden

Det meddelades, att utrikesminister Karjalainen, Finland, samt statsråden Aspling, Sverige, Kyllingmark, Norge, och lantbruksminister Miettunen, Finland, intagit sina platser i rådet.

1

D 1969/20/1968/t: meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel

Fråga om åtgärder mot narkotikainförsel¹

Lundström, Sverige: Herr president! Jag har ställt en fråga till Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar av följande lydelse: På vilket sätt avser regeringarna att söka intensifiera det nordiska samarbetet för att stoppa den illegala införseln av narkotika? I den motivering som föregår själva frågan har jag tagit fasta på meddelandet att man avser att intensifiera och bredda samarbetet.

Statsrådet Aspling, Sverige: Herr president! Herr Birger Lundström har frågat regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige på vilket sätt regeringarna avser att söka intensifiera det nordiska samarbetet för att stoppa den illegala införseln av narkotika. Herr Lundström ställer frågan i anslutning till regeringarnas meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel. Arbetet med att stoppa den illegala införseln av narkotika ankommer huvudsakligen på tullen och polisen. Som framgår av de yttranden som avgavs i samband med att rekommendationen meddelades finns ett väl etablerat samarbete mellan de nordiska tull- och polismyndigheterna.

På tullområdet sker detta såväl inom ramen för Nordiska tulladministrativa

rådets arbete som i form av årliga konferenser mellan de nordiska tullkriminalenheterna och nästan dagliga kontakter mellan tullmyndigheterna på central, regional och lokal nivå. Sälunda har under de senaste åren narkotikaproblemet varit en återkommande punkt på dagordningen vid de årliga mötena med Nordiska tulladministrativa rådet. Vidare har under 1968—69 samarbetsfrågor, vari ingår bl. a. narkotikaproblemet, vid en rad tillfällen diskuterats vid sammankomster mellan tullmyndigheterna.

När det gäller polissamarbetet kan nämnas att de nordiska rikspolischeferna vid en konferens i Stockholm i februari 1968 bl. a. kom överens om att organisera ett systematiskt utbyte av informationer länderna emellan för att underlätta spaningsarbetet i narkotikafrågor och att de nordiska ländernas polisexperter i sådana frågor skulle samlas till konferenser för att dryfta praktiska samarbetsproblem. En dylik konferens hölls sedermera också i Stockholm i november förra året. Vidare har polismän i olika befattningar utbytt erfarenheter vid besök i de olika länderna.

Ett kontinuerligt samarbete mellan tull- och polismyndigheterna i de nordiska länderna sker alltså för att komma till rätta med narkotikaproblemet. Intensiteten i arbetet anpassas efter det behov som finns vid varje tidpunkt. Vid de med jämna mellanrum återkommande mötena mellan de nordiska justitie-, social- och finansministrarna har vi också möjlighet att vid behov behandla gemensamma frågor om bekämpandet av narkotikabrottsligheten.

Lundström, Sverige: Herr president! För det svar som statsrådet Aspling på såväl den svenska som övriga nordiska regeringars vägnar lämnat på min fråga ber jag att få tacka. Det ger en något fylligare bild av det nuvarande samarbetet på narkotikabekämpningens område än den som gavs i det med-

¹ Frågan tryckt. s. 2185.

delande rådet fick den 17 januari. Man kan säga att rekommendationens formella och kanske reella önskan därmed är uppfylld. Det är naturligtvis glädjande att man på olika håll i Norden vidtagit åtgärder för att komma till rätta med den illegala narkotikainförseln, och det är känt att resultat också kunnat noteras.

Min fråga föranleddes närmast av vad som står i sista stycket av den svenska regeringens meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel. Det heter:

»När det gäller det nordiska samarbetet på förevarande område synes detta främst böra få formen av en intensifiering och breddning av det samarbete mellan berörda nordiska myndigheter — i första hand tull- och polismyndigheterna — som redan nu förekommer.»

Man undrar hur detta skall ske, eftersom ingenting närmare sägs om den saken. Kanske kunde man tro att de nordiska regeringarna här funnit något väsentligt som kunde vara av värde att dryfta. Det var därför jag ställde frågan: På vilket sätt avser regeringarna att söka intensifiera det nordiska samarbetet rörande narkotikabekämpningen? På den frågan har jag nu fått svaret att man i februari 1968 kom överens om att organisera ett systematiskt utbyte av informationer länderna emellan för att underlätta spaningsarbetet och att de nordiska ländernas polisexperter i sådana frågor skulle samlas till konferenser för att dryfta samarbetsfrågor. Jag tackar för detta besked, ehuru jag måste tillägga att det i samma svar står något som jag tycker illa harmonierar med meddelandet av den 17 januari. Statsrådet säger nämligen: »Intensiteten i arbetet anpassas efter det behov som finns vid varje tidpunkt.» Det betyder alltså att samarbetet ibland slappnar av, och jag kan verkligen inte finna att detta skulle vara innebörden av meddelandet av den 17 januari enligt vilket samarbetet

främst syntes böra intensifieras och breddas. På två områden har en sådan intensifiering och breddning förekommit 1968. Men enligt min mening — det är den anmärkning jag vill göra mot dagens svar — är det läge vi befinner oss i så skrämmande att det krävs en ständig anspänning, en ständig intensifiering och en ständig breddning av samarbetet mellan länderna fram till den dag då tillförseln till existerande eller potentiella narkotikakunder stoppas och infartsvägarna till Norden för detta gift blivit blockerade så effektivt som möjligt. Först då kan man möjligtvis låta intensiteten i arbetet anpassas efter det behov som finns vid varje tidpunkt. Den tidpunkten anser jag ännu icke är inne, och därför hade det varit bättre om denna passus i dagens svar utgått.

Statsrådet **Aspling**, Sverige: Herr president! Jag vill med anledning av herr Lundströms inlägg säga att det samarbete som är etablerat just tar hänsyn till behovet av intensitet i arbetet, observation och åtgärder. Jag kan inte gå in på alla de konkreta åtgärder som vidtas och kan komma att vidtas. De kommer utan tvivel att beröra ett stort fält, som innesluter såväl spaningsuppgifter som mycket annat. Låt mig dock, herr president, göra ett ytterligare tillägg och vidga frågan något, eftersom vi är samlade till ett nordiskt rådslag och denna fråga otvivelaktigt har inte bara en nordisk utan också en internationell aspekt.

Jag vill framhålla att vi från svenskt håll gjort åtskilliga försök att få framför allt de centralstimulerande medlen och bland dessa särskilt sex av de farligaste, införda under narkotikakonventionen. Detta önskemål har av den svenska regeringen anmälts till FN:s generalsekreterare.

Det nyligen avslutade mötet med FN:s narkotikakommission var det första sedan vårt land, Sverige, hade invalts som medlem i kommissionen.

Den viktigaste frågan på kommissionens dagordning var kontrollen av sådana beroendeframkallande medel, som ännu inte är underkastade internationell kontroll. Kommissionen ägnade mer än hälften av sin tre veckor långa session åt denna fråga. Till grund för diskussionen låg ett utkast till en ny internationell överenskommelse rörande sådana ämnen. Bland de ämnen som man avsett att föra in under den nya överenskommelsen är bland annat LSD och de sex centralstimulerande ämnen, som vi i Sverige anmält till generalsekretären och ansett vara särskilt farliga.

Under arbetets gång antog kommissionen enhälligt ett förslag till en resolution om brådskande kontrollåtgärder beträffande dessa sex medel. I resolutionen rekommenderades att medlemsstaterna i avvaktan på ikraftträdandet av en ny internationell överenskommelse skall göra sitt yttersta för att på dessa medel tillämpa internationella kontrollåtgärder, som så nära som möjligt motsvarar de strängaste kontrollåtgärder som föreskrivs i 1961 års allmänna narkotikakonvention. Medlemsstaterna skall vidare hjälpa varandra att reglera spridningen av dessa medel i avsikt att åstadkomma effektivt skydd mot deras missbruk. Det antagna resolutionsföreläget utmynnar alltså i en rekommendation till medlemsländerna, som är mycket kraftigt formulerad.

Under den debatt som förekom i narkotikakommissionen uttalade sig representanter för flera av de närvarande staterna mycket positivt för att deras stater skulle samarbeta tvärs över gränserna för att åstadkomma en internationell kontroll redan innan en ny internationell överenskommelse hinner träda i kraft. Jag vill, herr president, tillägga att vi har samrått med de nordiska länderna bland annat i denna fråga, vilken vi tillmäter stor betydelse.

Den antagna resolutionen innebär att vi fått starkare underlag för löpande kontakter med våra europeiska grannländer i syfte att åstadkomma effektiva

åtgärder mot den illegala handeln med dessa ämnen. Aktiviteten på detta internationella fält har också riktat uppmärksamheten på ett annat förhållande som vi inte bör dölja. Vi har tidigare gjort flera rekommendationer bl. a. i Världshälsoorganisationen. Vi har mött motstånd i vissa avseenden, vilket kanske har varit beroende på bristande kunskap om de centralstimulerande medlens farlighet.

Men vi har väl också haft svårt att frigöra oss från tanken att det bakom motståndet mot en ökad internationell kontroll ligger även ekonomiska intressen. Hanteringen av centralstimulantia medför stora vinster för läkemedelsproducenterna. Jag har tidigare sagt i flera sammanhang i mitt land att vi här har ett exempel på att läkemedelsproduktionen är en industri som är förenad med ett mycket stort ansvar, inte bara medicinskt utan också socialt, och att detta kommer att öka i takt med den snabba utveckling vi upplever på detta område.

Låt mig, herr president, bara tillägga att narkotikafrågan också är ett stort internationellt problem. Det är till sist genom samverkan över hela världen som vi kan vinna bestående resultat. Jag vill också stryka under att det nordiska samarbetet på detta område är viktigt och värdefullt för att vi skall kunna åstadkomma angelägna resultat i kampen mot narkotika.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, anmäldes att behandlingen av saken fortsätter i trafikutskottet.

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes, att Tuure Junnila, Finland, lämnat sessionen och att Erkki Hara, Finland, intagit sin plats i rådet.

Rådet beslöt ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Meddelanden

Det meddelades, att minister Linna-
mo, Finland, justitieminister Simonen,
Finland, socialminister Anna-Liisa Tiek-
so, Finland, och statsråd Aarvik, Norge,
intagit sina platser i rådet.

2

C 7/s: berättelse från Nordiska arbets-
marknadsutskottetFråga om gemensam nordisk läkar-
marknad¹

K. B. Andersen, Danmark: Jeg skal ikke begynde at oplæse den motivering for mit spørgsmål, som findes trykt, og som er delt rundt til medlemmerne. Jeg går ud fra, det er en af tankerne med bogtrykkerkunsten, at man ikke behøver at gøre det. Men jeg vil gerne sige, for at der ikke skal være nogen misforståelse, at jeg er klar tilhænger af et nordisk arbejdsmarked i den mest fuldkomne form. Det fremgår også af det, jeg har skrevet. Jeg er også helt klar tilhænger af, at unge tager ud efter en uddannelse og vinder erfaringer i andre lande. Hvad jeg ikke er tilhænger af, er officielle hvervekampagner af den art, som vi har været ude for i denne sammenhæng fra Västerbottens läns landstings side, og hvis baggrund jo er — og det er det, der er det kontroversielle punkt — at man i Sverige har adgangsrestriktioner for uddannelsen af unge medicinere med det resultat, at man ikke er i stand til at dække selv et nødvendigt behov.

Jeg skal henvise rådets medlemmer til den annonce, der er optrykt som bilag bag på spørgsmålet. Jeg skal heller ikke læse annoncen op, selv om den nok kunne friste til det. Den lover en god løn og lover en god velindrettet villa. Den spørger, om man drømmer om at vandre i fjeldet og at kende den eksotiske samiske kultur, og hvis man gør det, skal man søge til Västerbotten,

hvor der er fritidsmuligheder uden sidestykke. Denne annonce blev fulgt op af en sammenkomst på et københavnsk hotel og derefter af en flyvetur op til Västerbotten for de interesserede.

Jeg skal for at være så høflig, som vi plejer at være mod hinanden her i rådet, lade være med at sige, hvornår man ellers bruger lignende metoder for at hverve folk til eksotiske lande, men jeg finder altså ikke, at dette er foreneligt med ånden i det nordiske arbejdsmarked, og det er på denne baggrund, jeg har stillet spørgsmålet: finder den svenske regering det i overensstemmelse med ånden i aftalerne om det frie nordiske arbejdsmarked, at en offentlig myndighed i Sverige med metoder som de af Västerbottens läns landstings anvendte søger at hverve grupper af danske medicinere for at råde bod på den lægemangel, som skyldes en i forhold til behovet utilstrækkelig tilgang af læger forårsaget af restriktionerne i forbindelse med adgangen til det medicinske studium i Sverige?

Det er det spørgsmål, jeg gerne vil have svar på, hr. præsident.

Statsrådet Aspling, Sverige: Herr president! Herr K. B. Andersen har den 12 februari i år frågat, om den svenska regeringen anser att Västerbottens läns landstings rekrytering av danska läkare står i överensstämmelse med andan i avtalen om fri nordisk arbetsmarknad.

Enligt svensk lagstiftning är landstingen huvudmän för sjukvården. Dessa kommunala organ har därvid bl. a. att sörja för rekryteringen av sjukvårdspersonal. Västerbottens läns landstings rekrytering av danska läkare har skett utan medverkan av någon statlig myndighet.

På grund av en protokollsanteckning till 1954 års överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad kan

¹ Frågan tryckt s. 1770.

Nordiska arbetsmarknadsutskottet ta upp frågor om åtgärder i anledning av att arbetsgivare bedriver privat värvning av arbetskraft i ett annat av de fördragsslutande länderna. Någon hänvändelse till Nordiska arbetsmarknadsutskottet har inte gjorts i fråga om svenskt landstings rekrytering av läkare i Danmark. Däremot har den svenska arbetsmarknadsstyrelsen i januari i år erinrat representanter för Västerbottens läns landsting om innebörden av de nordiska arbetsmarknadsavtalen och därvid framfört att landstinget borde ta kontakt med bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen i hithörande ärenden.

Slutligen vill jag lämna några uppgifter om läkarutbildningens omfattning i Sverige. Intagningen till de svenska medicinska högskolorna har fördubblats under 1960-talet. Examineringen av nya läkare uppgick under treårsperioden 1964—1966 till cirka 1 000. Redan under åren 1967—1969 beräknas antalet stiga till cirka 1 400 som en följd av den ökade intagning som skett till de medicinska högskolorna. Under de närmast följande treårsperioderna beräknas examinationen bli dubbelt så stor. Under var och en av perioderna 1970—1972 och 1973—1975 beräknas antalet nya läkare därmed uppgå till cirka 2 800.

K. B. Andersen, Danmark: Jeg vil gerne takke statsråd Aspling for svaret. Jeg må læse det sådan — jeg forlanger ikke, at statsrådet skal kommentere det — at der i hvert tilfælde på to punkter ligger en klar afstandtagen. Dels bliver det gjort opmærksom på, at denne rekruttering fra Västerbottens läns landstings side er sket uden medvirken af statsmyndighed, dels gjorde statsråd Aspling opmærksom på, at den svenske arbejdsmarkedsstyrelse så sent som i januar i år har erindret repræsentanter for Västerbottens läns landsting om indholdet af den nordiske arbejdsmarkedsaftale og fremført, at landstinget burde tage kontakt bl. a. med arbejdsmarkedsstyrelsen i æren-

det, og derfor kan jeg takke for svaret.

Jeg vil gerne, når statsrådet gjorde opmærksom på, at man havde fordoblet indtagningen af medicinske studerende, sige, at vi i Danmark næsten har tredoblet antallet, men at vi jo altså også har en opgave uden for landets grænser. Jeg håber ikke, at landstinget tager mig ilde op, at jeg citerer, hvad en af de danske læger, der kom til Västerbotten, sagde, da han kom hjem. Han sagde ifølge dagbladet Aktuelt for 18. januar i år: »Danske u-landsfrivillige får næppe en værdigere modtagelse end den, der blev os til del i dag.»

Skoglund, Sverige: Herr president! För det första vill jag säga att jag är medlem av det landsting som herr Andersen så starkt har kritiserat såväl i sin motivering till frågan som i sitt debattinlägg. I det följande skall jag emellertid ge några synpunkter, som kanske kan klarlägga situationen och motiveringen varför man från Västerbottens läns landsting, som är huvudman för hälso- och sjukvården i länet, företog de åtgärder som sedan påtalats av herr Andersen.

Vi har under en följd av år haft en utomordentligt stor brist på läkare, framför allt provinsialläkare — eller kretsläkare som de visst tituleras i Danmark. Detta gäller framför allt de delar av Västerbottens län som betecknas som inland och glesbygd, alltså de stora kommunerna. Jag kan nämna att en sådan kommun som Sorsele, som är 80 kvadratmil stor, under två år inte haft en läkare att tillgå. Det säger ju åtskilligt om den situation vi befunnit oss i och som har försatt oss i ett tvångsläge, eftersom den vårdsökande allmänheten går till huvudmannen med sina önskemål och sina krav på åtgärder.

Under hösten 1968 accentuerades läkarbristen inom den öppna sjukvården i vårt län på sådant sätt att situationen befanns helt ohållbar. Över 50 procent av provinsialläkartjänsterna var då vakanta, vilket innebar att stora delar av

länet stod helt utan läkare. Sjukvårdsstyrelsen hade då nedlagt ett mycket betydande rekryteringsarbete och bl. a. förhandlat med socialstyrelsen och landstingsförbundet angående läkarbristen. Man hade också samrått med företrädare för länets tre lasarett angående viss jourtjänst o. s. v., men något resultat hade inte uppnåtts.

Den 1 oktober 1968 hade vi av 49 provinsialläkartjänster 21 tjänster vakanta och utan vikarie, 5 vakanta med vikarie för kort tid och 23 besatta med ordinarie innehavare flertalet i länets östra del, alltså i närheten av kusten och områdena strax innanför. Mot den bakgrunden beslöt sjukvårdsstyrelsen att försöka ytterligare intensifiera läkarrekryteringen. Från befolkningens sida krävdes förbättring av läkarvården, speciellt i glesbygderna, vilka med hänsyn till de stora avstånden utgör speciella problem för sjukvårdshuvudmännen, d. v. s. landstinget. Som exempel på denna starka brist kan jag nämna att för den som bor i Tärna kommun, vilken ligger uppemot norska gränsen, är det 25 mil till närmaste lasarett, d. v. s. sträckan Ålborg—Esbjerg i Danmark. Det är sålunda den färdväg de har, när de skall resa till närmaste lasarett.

Med hänsyn till den överenskommen som slutits på regeringsnivå angående en gemensam nordisk arbetsmarknad även för medicinsk personal beslöt sjukvårdsstyrelsen att man skulle söka informera danska läkare om den brist-situation som förelåg i länet, i avsikt att intressera några av dessa för tjänstgöring i Västerbottens län. För att då kunna lämna en så rättvisande bild som möjligt av förhållandena i länet inbjöd landstinget i första hand en i sjukvårdsfrågor väl orienterad dansk journalist, som företog en reportageresa i länet. Resan gick främst till läkarstationer och sjukhus inom glesbygderna i länet. Artiklarna från den resan infördes sedan och gav såvitt man kan förstå en objektiv skildring av förhållandena och lämnade i sak riktiga uppgifter. Naturligtvis kan man diskutera utformningen av

den annons som herr Andersen nämnde, och man kan ha olika meningar om innehållet i den. Men delade meningar kan man ha om det mesta här i världen. I sak är emellertid de uppgifter som lämnades rörande sjukhusen och bostäderna alldeles riktiga. Vad sedan de mera vildmarksbetonade avsnitten beträffar kan man ju diskutera dem.

Genom annonsering i dansk press inbjöds därefter intresserade danska läkare till ett informationsmöte i Köpenhamn i mitten av december 1968, där också företrädare för Västerbottens läns landsting jämte vår länsläkare var närvarande och lämnade såväl skriftliga som muntliga upplysningar om de aktuella tjänstgöringsförhållandena för provinsialläkarna. Det är mig angeläget att här framhålla att den informationen var helt objektiv. Såväl fördelar som nackdelar med provinsialläkartjänsterna i glesbygderna framhölls. Vad de ekonomiska villkoren beträffar gjorde man klart för de presumtiva spekulanterna att några andra förmåner än de som enligt gällande bestämmelser tillkommer svenska läkare *inte* skulle utgå.

Intresset för denna information var stort, och ett 40-tal läkare och medicinske studerande lyssnade på vad man hade att säga. Av dessa närvarande bereddes sedan 35 tillfälle att resa upp till Västerbotten för att på ort och ställe se hurudana arbets- och bostadsförhållandena var. Sedan alla omständigheter kring en eventuell provinsialläkartjänstgöring i länet därefter var kända för de danska läkarna anmälde sig ett antal omedelbart som intresserade att hjälpa sina svenska kolleger en kortare eller längre period. För närvarande är fem danska läkare verksamma i Västerbottens län, framför allt i inlandet.

Det är givetvis landstingets strävan och förhoppning att de nämnda rekryteringsåtgärderna skall åstadkomma en lättnad i de nu tjänstgörande provinsialläkarnas mycket tunga arbetsbörda. Inte minst tyngande är jourtjänstgöringen, där det ofta händer att en glesbygdsläkare *inte* bara har ett 80

kvadratmil stort jourområde utan också en annan kommun med lika stor yta och skall upprätthålla tjänsten i båda kommunerna under lördag och söndag. Var och en förstår säkert att det är utomordentliga svårigheter förbundna med att rekrytera läkare under så besvärliga förhållanden som det här är fråga om.

Till sist vill jag säga att vi inom landstinget inte menar och tror att vi genom denna rekryteringsaktion har löst läkarfrågan för länets vidkommande på längre sikt. Men i en förtvivlad situation får man ibland tillgripa åtgärder som från andra utgångspunkter måhända kan bedömas som icke tillrädliga. För min del vill jag säga att det bara finns en väg att definitivt lösa svårigheterna med rekryteringen av läkare, och det är att öka läkarutbildningen. För närvarande arbetar man också vid medicinska fakulteten vid Umeå universitet på att öka antalet kandidater från 80 per år till i första hand 100 per år.

Samuelsberg, Norge: Jeg er glad for at hr. K. B. Andersen har reist spørsmålet her og nå. Jeg hadde ellers tenkt å omtale saken i forbindelse med beretningen om sosialpolitikken i de nordiske land. Men hr. Andersens spørsmål gir meg en kjærkommen anledning til å gi uttrykk for mitt syn, noe jeg for så vidt kort kan gjøre ved å erklære meg absolutt enig i hr. Andersens argumentasjon.

Det tør være velkjent at Norge har et stort legeunderskudd, og særlig er lege-mangelen i det nordlige Norge nærmest katastrofal. Store områder med tusener av mennesker er uten lege, og når man tar avstandene i betraktning, vil alle skjønne hvor fortvilt situasjonen egentlig er. Jeg behøver ikke å komme nærmere inn på denne side av saken, jeg vil bare tilføye at mange mennesker i mitt land — i Norge — i dag ikke har muligheter for hurtig legehjelp selv i tilfelle hvor det kan stå om liv eller død. Grunnen til at det er slik, er ganske klar: Det utdannes for få leger i Norge

i dag. Men det gjør ikke situasjonen bedre at så mange av de norske leger gjør svensker av seg. Pr. i dag er ca. 150 norske leger i arbeid i Sverige, samtidig som landsmenn av de samme leger er i en nødssituasjon.

Det er ikke min hensikt å bebreide legene at de tar arbeid i et annet land hver det er bedre lønnsmessige muligheter enn hjemme. Det er naturlig at det skjer, og jeg vil ikke være med på å legge noen stavnsbånd verken på leger eller andre som søker andre arbeidsmarkeder enn dem vi har i vårt eget land. La det være helt klart. Jeg er enig i at vi bør ha et fritt arbeidsmarked innen Norden; ingen behøver å mistenke meg for uvilje overfor det nordiske samarbeid, som jeg er en varm tilhenger av. Men jeg må ærlig talt tilstå at jeg kan styre min begeistring i tilfellet med de norske legers interesse for å ta arbeid i Sverige.

Sverige er et rikt og frisinnet land, som over sin tiltrekning på nabolandenes befolkning. Norge er heller ikke et fattig land, men vårt lønnsnivå ligger ikke på høyde med svenskens, og det er det som gjør at vi i konkurransen om arbeidskraften er dømt til å tape. Det er bare i ski- og skøytesport at vi kan konkurrere og av og til vinne. Det er ikke bare til Danmarks og Norges fordel at vi har et fritt arbeidsmarked i de nordiske land.

På vår side konkurrerer vi også om leger fra andre land, vi kan bare ikke konkurrere med svenskene. Mens ca. 150 norske leger arbeider i Sverige i dag, har vi — så vidt jeg har brakt på det rene — ikke en eneste svensk lege i Norge.

Hr. K. B. Andersen har med sitt spørsmål satt søkelyset på et stort og alvorlig problem, som jeg for mitt vedkommende er meget opptatt av. I mitt virke som medlem av Norges nasjonalforsamling får jeg til stadighet henvendelser fra utkantområder i Norge, der man spør når man kan få lege til sitt distrikt. Betegnende i så måte er en uttalelse en husmor med mange barn fra en utkant-

bygd i Finnmark kom med överför meg da hun sa at hun heller ville ha unnvært hele barnetrygden hvis hun kunne være sikker på å få legehjelp hvis et av barna ble sykt. Så alvorlig mente hun at situasjonen var, og jeg må bare gi henne rett.

Jeg forstår godt at svenske myndigheter gjør alt hva de kan for å skaffe leger, men svenskene bør også forstå oss når vi på vår side ønsker å beholde de leger vi selv har.

Den svenske avisen »Norrländska socialdemokraten» hadde for en tid siden som overskrift for en artikkel:

»Nu skall norska läkare värvas — men vad skall norrmännen tänka om oss?»

Ja, hva skal nordmennene tenke? Jeg tror nordmennene tenker som danskene: Hvorfor kan ikke svenskene utdanne flere leger?

Jeg hører nå til min glede at statsråd Aspling forsikrer at nå skal det skje.

K. B. Andersen, Danmark: Jeg skal fatte mig i korthed, hr. præsident, jeg ved, der er mange andre emner på dagsordenen, og alene af den grund skal jeg helt afholde mig fra at kommentere hr. Skoglunds, skal jeg sige, angreb på eller kritik af den svenske regering. Det er heller ikke min sag. Jeg forstår fuldt ud det problem, man står over for på den egn, han kommer fra, og jeg har allerede givet udtryk for, at jeg ikke vender mig imod opslag på sædvanlig individuel basis, men problemerne med lægeuddannelsen i Danmark er så store, at en form som den, der her er anvendt, må give anledning til kritik. Hvis den danske undervisningsminister havde været her nu, jeg ser ham ikke i salen, ved jeg, at han ville have givet mig ret heri. De tal, der står i Nordisk statistisk årsbok viser, at Danmark uddanner flest læger pr. 100 000 indbyggere, og det er det, der giver den skævhed, som jeg gerne har villet påtale med dette spørgsmål.

Statsrådet Aspling, Sverige: Herr president! Den protokollsanteckning till 1954 års överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad som jag har återopat i mitt svar har följande lydelse: »Den i överenskommelsens artikel 5 omförmälda kommissionen bör undersöka vilka åtgärder som kunna vidtas för att hindra att arbetsgivare bedriver privat värkning av arbetskraft i annan av de fördragsslutande staterna.» Med den kommissionen som nämnts i citatet avses nordiska arbetsmarknadsutskottet. Jag har genom denna hänvisning till protokollsanteckningen velat klargöra att det finns ett samnordiskt organ för behandling av sådana rekryteringsfrågor som det här gäller. Som jag har framhållit i mitt svar har den svenska arbetsmarknadsmyndigheten med anledning av det inträffade redan i januari i år erinrat vederbörande sjukvårdshuvudman om innebörden av de nordiska arbetsmarknadsavtalen.

Herr president! Några av de föregående talarna har pekat på ett specifikt problem beträffande provinsialläkartillgången i vissa delar av Norrland. Av herr Skoglunds inlägg och av herr K. B. Andersens fråga kan man få det intrycket att i vårt land skulle råda restriktivitet i fråga om läkarutbildningen. Det ger mig anledning att erinra om den mycket kraftiga ökning av läkarutbildningen i Sverige som har genomförts under 1960-talet. Som jag har nämnt i svaret har intagningen till de svenska medicinska högskolorna fördubblats under denna period, och denna starkt ökade läkarutbildning börjar nu kunna avläsas i siffrorna för examination av nya läkare; jag har också redovisat dem i mitt svar. Antalet läkare i Sverige är för närvarande 10 000. Det beräknas år 1975 ha vuxit till 16 000. Dessa siffror talar sitt eget språk i diskussionen om läkartillgången i Sverige. Vi får alltså steg för steg en snabb ökning av läkantalet.

Låt mig tillägga att denna utbyggnad av resurserna för läkarutbildningen

sker i fullt samförstånd med sjukvårdshuvudmännen i Sverige, d. v. s. landstingen och storstäderna.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, anmäldes att behandlingen av saken fortsätter i socialpolitiska utskottet.

Meddelande

Det meddelades, att statsråd Bondevik, Norge, intagit sin plats i rådet.

3

D 1969/16/1968/s: meddelande om rekommendation nr 16/1968 angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen

Fråga om nedläggning av sjukhuset i Haparanda¹

af Heurlin, Finland: Jag ber hövligast om att till Sveriges regering få framställa följande frågor:

Har Sveriges regering innan beslutet om nedläggning av lasarettet i Haparanda fattades till vederbörande ansvariga sjukvårdsmyndigheters kännedom bringat innehållet i rek. nr 16/1968 och

vilka åtgärder avser Sveriges regering att vidtaga i syfte att lösa sjukvårdsförhållandena i Tornedalen i överensstämmelse med sagda rekommendation?

Statsrådet Aspling, Sverige: Herr president! Herr af Heurlin har ställt vissa frågor till mig med anledning av Nordiska rådets rekommendation nr 16/1968 angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen.

Efter initiativ från det svenska socialdepartementet har överdirektören i socialstyrelsen den 26 januari haft överläggningar i frågan med representanter för Norrbottens läns landsting. Överdirektören har den 5 februari av-

gett en promemoria med redogörelse för överläggningarna. Av promemorian framgår att landstinget har förklarat sig villigt att på sina sjukhus bereda sluten vård åt patienter från Lapplands län i Finland under i princip samma förutsättningar som gäller för utomlänspatienter i Sverige. Förutsättning bör vara att patienten antingen under vistelse i Norrbottens län blivit i behov av omedelbar vård på sjukhus eller också att han remitterats till svenskt sjukhus av sådan läkare i Finland som motsvarar överläkare eller biträdande överläkare i Sverige. Landstinget är berett att ge vården mot ersättning motsvarande landstingets genomsnittliga självkostnad för sjukhusen i Norrbotten. Landstinget förutsätter att erbjudandet inte får sådana konsekvenser att det påverkar sjukvårdsplaneringen i länet. Vidare förutsätts att motsvarande erbjudande görs från finsk sida.

Överdirektörens promemoria har av det svenska socialdepartementet överlämnats till det finska social- och hälsovårdsministeriet med hemställan om ministeriets yttrande däröver.

Vad beträffar lasarettet i Haparanda vill jag först erinra om att det enligt den svenska sjukvårdslagstiftningen åligger varje landsting att ombesörja sjukvården inom sitt sjukvårdsområde. Det är således landstinget som beslutar i frågor om sjukvårdens organisation. År 1962 antog Norrbottens läns landsting en sjukvårdsplan som syftar till en omvandling av lasarettet i Haparanda till en flerläkarstation. Det har förelegat svårigheter att besätta främst överläkartjänsten vid lasarettet i Haparanda. Enligt vad jag inhämtat är läkarfrågan nu löst vid lasarettet för den närmaste tiden, och lasarettet kommer att bestå tills vidare.

af Heurlin, Finland: Det gläder mig att i Sveriges regerings svar ingår vissa positiva synpunkter, men dessa synpunkter kan inte ha alltför bindande verkan med hänsyn till att det är landstinget som avgör frågan. När man i

¹ Frågan tryckt s. 2177.

slutet av svaret säger, att frågan är löst för den närmaste tiden och att lasarettet i Haparanda består tillsvidare, så undrar jag vad man avser med den närmaste tiden och tillsvidare. Det var en murare i Finland, som föll ner från femte våningen och när han hade hunnit till tredje våningen och man frågade hur det går, så svarade han att hittills har det gått bra. Det är ju klart att befolkningen i Tornedalen, som levat och arbetat tillsammans i århundraden, det blir väl nästan 700 år, borde ha något motsvarande gemensamt också inom sjukvården. Nu finns sjukvårdsservice i Luleå och på andra längre bort belägna platser, men för framtiden borde frågan lösas så, att den sjukvårdsservice Tornedalen behöver, oberoende av gränser måste säkerställas. Jag förmodar att regeringen i Sverige har möjligheter att också ekonomiskt verka därhän, att sjukvården i gränstrakterna kan bestå så att den har ungefär samma effektivitet som i riket i övrigt. Gränslinjen blir annars djup och det borde vi komma ifrån i Norden.

Statsrådet Aspling, Sverige: Herr president! Jag vill endast understryka att sjukvårdshuvudmännen i Sverige har att svara för sjukvårdens utformning och organisation. Som jag framhållit i mitt svar har Norrbottens läns landsting långt innan Nordiska rådet i fjol antog ifrågavarande rekommendation — redan 1962 — fattat ett principbeslut beträffande omorganisationen av lasarettet i Haparanda. Detta principbeslut har alltså inte genomförts ännu, och genom att läkarfrågan vid lasarettet är löst i vart fall för den närmaste tiden kommer lasarettet att, som jag också sagt i svaret, bestå tills vidare.

Men genom det svenska socialdepartementets försorg har nu kontakt tagits med vederbörande svenska sjukvårdshuvudmän i anledning av Nordiska rådets rekommendation nr 16/1968. Såsom framgår av svaret ställer sig den

svenska sjukvårdshuvudmannen positiv till ett svenskt-finskt samarbete i Tornedalen. Frågans vidare handläggning beror nu på det ytterligare över den upprättade promemorian som det svenska socialdepartementet har begärt från det finska social- och hälsoministeriet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, anmäldes att behandlingen av saken fortsätter i socialpolitiska utskottet.

4

D 1969/29/1965/k: meddelanden om rekommendation nr 29/1965 angående högre fiskeriutbildning

Fråga om nordisk fiskerihögskola¹

Niels Eriksen, Danmark: Hr. president! Ved rådets 13. session vedtoges rekommendation til regeringerne vedrørende samarbejdet om at klargøre forudsætningerne for at indrette en nordisk fiskeriuddannelses- og forskningsanstalt på universitetsniveau, f. eks. i tilknytning til den igangværende norske udredning angående en fiskerihøjskole. Den komité, som i Norge har behandlet spørgsmålet, afgav sin betænkning i september 1967. I sin meddelelse til rådets 16. session oplyste Norges regering, som er koordinerende for sagen, at komiteens forslag var blevet udsendt til høring hos institutioner og organisationer i Norge. Når denne høring var afsluttet, havde den norske regering til hensigt at drøfte spørgsmålet om nordisk samarbejde med de øvrige nordiske landes regeringer.

Af den norske meddelelse till rådets 17. session fremgår det, at regeringen endnu ikke har sat sig i forbindelse med de andre regeringer i sagen, og at den, før den tager initiativ til drøftelser på nordisk plan, agter at forelægge spørgsmålet om en fiskerihøjskole for stortinget. I den anledning tillader jeg

mig at rette følgende spørsmål til Norges regering:

Agter Norges regering ved den kommende prøvning af forslaget om en fiskerihøjskole i stortinget for at fremskynde en nordisk løsning tillige at forelægge stortinget spørgsmålet om en højere nordisk fiskeriuddannelse?

Statsråd Moxnes, Norge: Det har vært forutsetningen at den norske regjering først skulle utrede spørsmålet om en høyere fiskeriundervisning i Norge, før en tok opp forhandlinger med de øvrige nordiske land om samarbeidet på dette feltet.

Når det gjelder høyere fiskeriundervisning i Norge, har det vært noe uklart om det bør opprettes en egen, selvstendig institusjon for dette formålet, eller om det skal bygges ut en høyere fiskeriundervisning ved våre universiteter og høyskoler. Den komite, som har behandlet saken foreslar at den høyere fiskeriundervisning i Norge, i alle fall foreløpig, bør bygge på eksisterende høyere læreanstalter og legges til rette i første rekke ved Universitetet i Bergen for de biologiske disipliner, ved Norges tekniske høyskole for de teknologiske og kjemiske disipliner og ved Norges handelshøyskole for de økonomiske disipliner.

Da undervisningen på denne måte blir fordelt på tre forskjellige institusjoner, mener komiteen at det er nødvendig å opprette et koordinerende organ for de forskjellige studier. Det skal være dette organs oppgave å påse at fiskerieringens interesser blir tilfredsstillende ivaretatt i undervisningen, samt tilrettelegge og eventuelt organisere tverrkontakt mellom studiene ved de tre institusjoner.

Det har vært nødvendig å forelegge komiteens innstilling for de interesserte organisasjoner og institutter til uttalelse. Etter å ha mottatt deres uttalelser har en videre funnet det nødvendig å fremlegge en melding til Stortinget om saken for å få klarlagt Stortingets stilling til komiteens forslag om en

høyere fiskeriundervisning, samtidig som meldingen også tar opp mellomutdanning og fremtidig administrasjonsordning for diskusjon.

Denne melding vil bli fremmet med det aller første slik at saken kan bli behandlet av Stortinget i løpet av inneværende sesjon.

I meldingen vil en også henlede Stortingets oppmerksomhet på Nordisk Rads rekommendasjon nr. 29/1965. Den norske regjering vil gi uttrykk for at det bør tas kontakt med de øvrige nordiske land for å få i gang drøftelser om et nordisk samarbeid på dette område. Så snart meldingen er behandlet i Stortinget, regner en med at spørsmålet om formene for et nordisk samarbeid om den høyere fiskeriundervisning kan tas opp til nærmere drøftelser.

Fra norsk side vil en være innstilt på å finne frem til en ordning som gir studenter fra de øvrige nordiske land full adgang til å ta en høyere fiskeriundervisning ved de institusjoner som måtte bli pålagt ansvaret for denne utdanning i Norge. Det kan også bli spørsmål om å utvikle dette samarbeidet videre med sikte på å bygge opp en selvstendig nordisk høyere fiskeriutdanning.

Niels Eriksen, Danmark: Jeg takker statsrådet for svaret.

Fiskerierhvervet har jo stor betydning for alle de nordiske lande, men af de nordiske lande er det vel af størst betydning for Norge, og derfor er det naturligt, at denne sag løses af Norge, men også på en måde, så alle de nordiske lande og de mennesker, der arbejder inden for fiskerierhvervet, kan få gavn af det. Det er jo sådan, at fiskerierhvervet efter min opfattelse har været forsømt uddannelsesmæssigt, og jeg siger derfor tak for, at man nu vil tage sagen op, og håber, vi kan få en løsning, der kan tilfredsstille alle de nordiske lande.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, anmäldes att behandlingen av saken fortsätter i kulturutskottet.

5

D 1969/11/1965/j: meddelanden om rekommendation nr 11/1965 angående undersökning av filmens inverkan på åskådarna

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Fråga om undersökning av filmens inverkan på åskådarna¹

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige: En undersökning om filmens inverkan på åskådarna har sitt givna intresse då man skall avgöra om filmcensur skall upprätthållas och hur den i så fall skall utformas. Inte minst gäller detta då man skall klarlägga hur barn och ungdom reagerar för olika filminslag. Genom en rekommendation av år 1965 har Nordiska rådet markerat sitt intresse för frågan. En svensk undersökning har publicerats, men i den svenska regeringens meddelande till årets session uttalas, att någon nordisk undersökning inte planeras.

Med hänvisning till dessa förhållanden ber jag, herr president, att få ställa följande frågor till regeringarna i Danmark, Finland, Island och Norge: Anser regeringarna att den svenska undersökningen är tillfyllest även för sina länders behov och representativ för förhållandena i hela Norden? Vilket nordiskt samarbete förekommer på detta område inom ramen för de fortlöpande internationella kontakter vartill meddelandet hänvisar?

Justitsminister Thestrup, Danmark: Hr. præsident! Den finske undervisningsminister og den norske justitsmi-

nister har bedt mig tillige besvare spörsmålet på deres vegne.

For Danmarks vedkommende må spörsmålet om undersøgelser af filmens indvirkning på tilskuerne ses på baggrund af det arbejde, som er udført i det danske filmcensurudvalg. Ved sin nedsættelse fik udvalget pålagt at »gennemgå de foretagne undersøgelser om filmens indvirkning på sit publikum, særlig blandt børn og unge».

Efter anmodning fra udvalget blev denne gennemgang foretaget af docent, dr. phil. Gerhard Nielsen fra Københavns Universitet, hvis rapport er optaget som bilag til den danske betænkning. Derimod har det danske udvalg ikke som led i sit arbejde taget initiativet til foretagelse af selvstændige undersøgelser.

Efter at det danske udvalg havde etableret kontakt med den svenske filmcensurutredning, fulgte det danske udvalg nøje de undersøgelser, som blev foretaget i Sverige.

I den svenske betænkning er resultaterne af de aktuelle svenske undersøgelser bedømt på baggrund af de oplysninger, som kan udledes af den hidtidige internationale forskning. De konklusioner, som den svenske filmforskningsgruppe er nået frem til, svarer stort set til oplysningerne i dr. Gerhard Niensens rapport.

De svenske undersøgelser har haft væsentlig betydning for det danske udvalgs overvejelser. De samfundsmæssige forhold i Sverige og Danmark frembyder så mange lighedspunkter, at de resultater, som man er nået til i de svenske undersøgelser, i meget vidt omfang må kunne anses for repræsentative også for Danmark.

På dette som på andre områder gælder det imidlertid, at forskning ikke er en én gang for alle afsluttet proces. Forskningen sker kontinuerligt, og de resultater, man når til på et givet tidspunkt, må stadig revideres i lyset af de oplysninger, som fremkommer gennem nye undersøgelser. For så vidt kan man

¹ Frågan tryckt s. 1977.

ikke tale om, at den svenske undersøgelse er »fyldestående«. Det danske udvalg har imidlertid fundet det forsvareligt at fremsætte forslag til en ny filmcensurordning på baggrund af de oplysninger om filmens indvirkning på tilskuerne, som kan udledes af samtlige indtil nu foreliggende undersøgelser, herunder i særlig grad de svenske undersøgelser, og den danske regering har på grundlag af udvalgets anbefalinger fremsat forslag til nye lovregler om filmcensur.

Med hensyn til spørgsmålet om nordisk forskningssamarbejde bemærkes, at der som anført i svaret fra den svenske regering ikke for tiden er planer om fælles nordiske undersøgelser. Det må imidlertid forventes, at de nordiske censurinstitutioner også fremtidig vil opretholde nær kontakt, og at institutionerne herunder vil udveksle oplysninger om de erfaringer med hensyn til filmens indvirkning særlig på børn og unge, som de har gjort i deres arbejde. I denne udveksling vil naturligt indgå oplysning om resultaterne af de undersøgelser, som måtte blive foretaget i de enkelte lande.

Hvis det danske lovforslag gennemføres, vil den fremtidige danske censur overvejende komme til at bestå af psykologer og pædagoger. Censorerne vil derfor have særlige forudsætninger for at bedømme, på hvilke områder der måtte være behov for foretagelse af nye undersøgelser, og om sådanne undersøgelser bør søges udført i samarbejde med de øvrige nordiske censurinstitutioner.

Den norske regering fremlagde i januar 1969 en proposition om visse ændringer i kinoloven. Der foreslås bl. a. fastsat mere fleksible aldersgrænser for børn og unges adgang til filmforevisninger. Ved fastsættelse af reglerne har man i sine vurderinger bygget på undersøgelser, som er foretaget i andre lande, angående filmens indvirkning på tilskuere. Særlig nytte har man haft af de svenske og danske undersøgelser. Med hensyn til films ind-

virkning på børn og unge har man fundet disse undersøgelser repræsentative også for forholdene i Norge. Efter norsk opfattelse foreligger der imidlertid visse usikkerhedsmomenter, der medfører, at der bør udvises forsigtighed. Det norske lovforslag går derfor længere i retning af at beskytte de unge mod eventuelle skadelige påvirkninger, end tilfældet synes at være i enkelte af de andre nordiske lande.

Mit svar med hensyn til spørgsmålet om nordisk forskningssamarbejde dækker også det norske standpunkt. Det kan tilføjes, at den norske filmkontrol efter forslaget til ændringer i kinoloven vil blive forstærket med sagkyndige rådgivere. Filmkontrollen vil herved blive bedre i stand til at vurdere, på hvilke områder der måtte være behov for nye undersøgelser om filmens indvirkning på tilskuerne.

Også i Finland har man anset den svenske undersøgelse for i det væsentlige at være repræsentativ for forholdene i landet.

Den gældende lovgivning i Finland om filmgranskning hidrører fra 1966 og er altså af forholdsvis ny dato.

Fra norsk side har man som nævnt for at beskytte de unge mod negative påvirkninger af film givet udtryk for en vis forsigtighed. Samme forsigtighed mener man også at burde udvise i Finland.

Det kan oplyses, at der ved universitetet Jyväskylä efter anmodning fra det nationale radio- og TV-selskab foretages visse undersøgelser på dette område. Man vil således undersøge, i hvilken alder børn begynder at forstå filmens idé, samt de skyld- og ansvarsfølelser, som kan opstå hos 15-årige tilskuere, ved at de overværer en bestemt film.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige:
Herr president! Jag ber att få tacka för det utförliga svar på min fråga, vilket lämnats från den danska regeringen. Av svaret framgår att man tydligen har resignerat inför svårigheterna när det gäller att införa likartade bestämmel-

ser i de nordiska länderna i fråga om filmcensur. Själv tillhör jag dem som är ganska skeptiska till det mesta av censur, även om jag tror att det kan vara nödvändigt förhindra barn från att se vad som helst. Enligt min åsikt bör man dock inte helt glömma bort de positiva åtgärderna, eftersom man annars, såsom angavs vara fallet i Norge, mest bara ger ett negativt skydd.

Man vet, såsom justitsminister Thestrup framhöll, mycket litet om vilka intryck barn tar av filmer. Vår kunskap om olika filmtypers inverkan på skilda kategorier av barn och ungdom är mycket begränsad, påpekas det i den svenska undersökningen om filmens inflytande på sin publik, en undersökning som är ganska begränsad till sin omfattning och som väl aldrig har syftat till att gälla hela Norden. Det heter i det meddelande, som svenska regeringen utarbetat på samtliga nordiska regeringars vägnar, att undersökningen också är genomförd på grundval av hittills utförd svensk och internationell forskning. Samtidigt anförs att man inte anser sig behöva fler undersökningar och att några motsvarande sådana icke heller är aktuella i de övriga nordiska länderna.

Såvitt jag kan finna har juridiska utskottet ännu inte avfört från sin saklista frågan om en enhetlig censur. Denna fråga kan man alltså återkomma till. Men i den motion, som låg till grund för utskottets och därefter rådets rekommendation till regeringarna, efterlystes inte bara enhetliga regler för censuren utan även en gemensam undersökning av filmens inverkan på åskådarna, särskilt på barn och unga. Samtliga remissinstanser ställde sig positiva till en undersökning om filmens inverkan, även om de samtidigt papekade att det kan bli svårt att dra säkra slutsatser därav.

Det har nu endast framlagts en svensk undersökning och ingen motsvarande föreligger från de andra nordiska länderna. Detta innebär att man inte fått det bredare underlag som flera remiss-

instanser, inte minst i Norge, fann vara önskvärt. Man framhöll där att en undersökning avseende hela Norden skulle ge ett mycket bredare och bättre underlag. Samtidigt har tydligen regeringarna läst sina positioner i själva censurfrågan.

Utskottet anförde i sin rekommendation också att man inte utan vidare kan utgå från att inverkningarna på publiken blir likartade i olika länder. I sitt meddelande framhåller den svenska regeringen visserligen att undersökningen genomförts mot bakgrunden av internationell forskning, men det är att märka att det i ett remissyttrande, den svenske radiochefens, anförts att de internationella undersökningarna mest tar sikte på den oro och skrämsele, som barnen kan uppleva men att man där emot inte undersökt frågan om vilka värderingar och djupare liggande föreställningar som skapas exempelvis av våldshandlingar i film.

Det är alltså inte något stort material, som lagts fram i Sverige och som man sedan byggt på i Danmark. Vi hörde också nyss att det i Norge byggs vidare på det svensk-danska materialet. Det var främst frågan om filmens inverkan på de unga som rekommendationen gällde. Därför kvarstår min fråga i vad mån det bedrivs ett forskningsarbete i Norden och vilka internationella kontakter man därvid tar. Jag ställer frågan också med tanke på att de nordiska länderna i UNESCO vid förra årets generalkonferens röstade för en resolution om etiska normer för tidningar, tidskrifter, film och TV. Dessa etiska normer skulle enligt vad som framgick av diskussionen utarbetas framförallt med tanke på barn men även för de vuxna.

Enligt UNESCO-beslutet skulle varje land utarbeta sina egna normer. Samtidigt samarbetade dock de nordiska delegaterna i UNESCO i denna liksom i övriga frågor. Det förefaller då naturligt att man med hänsyn både till UNESCO-beslutet och till Nordiska rådets rekommendation inte låter det be-

ro vid den undersökning som publicerades i Sverige år 1967. Jag utgår därför från att UNESCO-beslutet kräver ytterligare undersökningar med ett bredare underlag och att dessa undersökningar bör samordnas i de nordiska länderna.

Herr president! Med hänsyn till de upplysningar vi fått i svaret på min fråga hemställer jag att ärendet inte skall anses slutbehandlat utan återremitteras till juridiska utskottet.

Justitsminister Thestrup, Danmark: Jeg kan love fru Segerstedt Wiberg, at vi vil være opmærksomme på fremtidige undersøgelser ikke alene her i Norden, men overhovedet på alle mulige områder alle mulige andre steder. Det er rigtigt, at det juridiske udvalg har afskrevet eller har besluttet at afskrive den rekommandation, der her er tale om, men det betyder ikke, at vi ikke i fremtiden vil holde hinanden nøje underrettet om censuren på dette område. Vi vil blive ved med at bevare den nære forbindelse for at finde frem til den efter min opfattelse rette censur over for børn og ganske unge.

Korvald, Norge: Jeg har ikke noe å innvende mot at man forsker og forsker sammen i Norden og for øvrig i verden når det gjelder å undersøke filmens innvirkning på tilskuerne. Den har visserlig en innvirkning. Like så vel som man kan påvirke i god retning, kan man selvsagt påvirke i dårlig retning.

Det som den norske filmsensur i vesentlig grad har skilt ut fra filmene, er brutalitet og vold. En norsk ekspert har uttalt at vold avler vold, og det er det vel neppe noen tvil om for den som ser seg om.

Når jeg imidlertid bad om ordet, var det i forbindelse med en bemerkning fra fru Segerstedt Wiberg, hvor hun snakker om det negative sikte som de norske regler måtte ha, og at hun interesserer seg mer for det positive sikte. Det kunne være interessant å høre hva

fru Segerstedt Wiberg legger i det positive sikte i denne forbindelse. En filmsensur som tar ut vold og brutalitet av filmene, skulle vel i seg selv være noe positivt.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige: Herr president! Jag skall gärna svara på den frågan, herr Korvald, och hänvisar då till den svenska undersökningen, alltså den undersökning som danskarna sedan byggt på och som sedan normmännen byggt vidare på.

I den svenska undersökningen säges att man inte bara skall tillgripa censur utan också vidtaga positiva åtgärder, t. ex. upplysning i skolan, bättre undervisning om film o. s. v. Där finns det en hel rad åtgärder som kan vidtagas, förklaras det i den svenska undersökningen.

Det vore beklagligt om man, som justitieminister Thestrup sade, skulle uppehålla kontakterna endast rörande censur. Kontakter bör lämpligen uppehållas också när det gäller de positiva åtgärderna. Det var inte censur enbart man tänkte sig i UNESCO, inte ens huvudsakligen. Där har man tänkt på de etiska reglerna, alltså på att skapa bättre film och TV-underhållning. Man vill inte förbjuda i efterhand utan i stället bedriva ett förebyggande arbete efter etiska normer. Det må förstås mig att jag tror mera på den vägen.

Jag tror inte på våldshandlingar och är sannerligen inte den som på något sätt vill föra våldets talan. Det kanske jag får tillfälle att återkomma till senare i debatten. Jag vill först och främst stödja positiva åtgärder. Man kan förbjuda film, men här i Sverige kan vi åtminstone inte hindra TV från att sända våldsfilmerna och liknande. Däremot kan vi givetvis med frivilliga överenskommelser skapa bättre förhållanden.

Korvald, Norge: Jeg er helt enig med fru Segerstedt Wiberg i at man på forhånd bør søke å påvirke. Så klart som hun uttrykte det her, vil jeg si meg helt enig.

Det er ganske interessant forresten at fru Segerstedt Wiberg her sier at man må forsøke å innarbeide forståelse for etiske prinsipper før man lager en film, og før man sender et TV-program. Det skulle vært interessant om hun hadde hatt anledning til å si det samme hjemme hos oss i den politiske debatt!

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, bifølls Ingrid Segerstedt Wibergs hemställan om återremiss av saken till juridiska utskottet.

6

A 171/s: medlemsförslag om gränskommunalt samarbete

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att utreda behovet av och möjligheterna för sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna.

Løbak, Norge (socialpolitiska utskottets talesman): Den foreliggende innstilling med forslag til rekommandasjon er utarbeidet på grunnlag av medlemsforslag A 171/s. Imidlertid er det i utvalget framkommet et nytt medlemsforslag som omhandler grensekommunalt samarbeid i Øresund-regionen. Utvalget har da i møte i dag besluttet å foreslå for Rådet at saken sendes tilbake til utvalget, for at de to medlemsforslag kan behandles under ett. Jeg tillater meg å foreslå det.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, bifølls Løbaks hemställan.

Cassel overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

7

A 168/t: medlemsförslag om fri gränspassage

Trafikutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Finland, Norge og Sverige at give rejsende, som kun medfører told- og afgiftsfri samt indførselstilladte varer, adgang til at passere de internordiske landgrænser, hvor de selv finder det belejligt, dog med de undtagelser, som er begrundet i tilstedeværelsen af militære sikkerhedsområder.

Salo, Finland (trafikutskottets talesman): Herr president! Fragan om fri gränspassage har varit föreslagen redan tidigare. I sitt betänkande föreslog Nordiska parlamentariska kommittén år 1957, att gällande bestämmelser beträffande pass-, tull- och valutakontroll måtte ändras därhän, att resande, som endast medför tullfritt och införsel fritt gods och tillättna resevalutabelopp, skulle kunna överskrida de internordiska landgränserna, där de själva bedömde lämpligt, dock med undantag, som motiverades av militära skyddsområden. Det finns inte ännu i dag, 10 år senare, skäl att syssla med fri gränspassage. Det är nämligen så, att svårigheterna har ökat. Man borde komma till att det allmänt skulle införas en ordning av samma typ som tillämpas på vissa flygplatser och bygger på, att resenären själv anmäler om han har något att förtulla.

I medlemsförslaget av den 21 september 1967 hemställdes, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att låta öppna gränserna mellan de nordiska länderna och möjliggöra för personer, som endast medför tullfritt och införsel fritt gods, att överskrida de internordiska gränserna på valfritt ställe, allenast med de undantag som motiveras av militära hänsyn. Ordaly-

delsen är alltså densamma som i Nordiska parlamentariska kommitténs betänkande för tio år sedan. Av det riktiga remissmaterialet kan man se, att de flesta instanser man vänt sig till är mycket positiva. Jag hänvisar till den PM, som länsstyrelsen i Norrbottens län givit i september 1967. Promemorian slutar sålunda: »Talet om ett intimt ekonomiskt samarbete över riksgränserna, som Nordiska rådet vid upprepade tillfällen rekommenderat, blir ett slag i luften, om inte människorna kan fritt umgås över gränsen».

När man granskar remissmaterialet från de olika länderna kan man konstatera, att man inte har så stort intresse för saken i Danmark. Justitie-ministern konstaterar, att medlemsförslaget inte har någon större betydelse för Danmark. I Finland är de flesta utlåtandena positiva. Detta gäller både utrikesministeriets och inrikesministeriets utlåtanden liksom också försvarsministeriets utlåtande. Tullstyrelsen är litet mera negativ. Tullstyrelsen säger att en effektiv tullkontroll är nödvändig så länge priserna inte är på samma nivå. Lokala tjänstemän är alla positivt inställda. Samma sak gäller Norge. Kommunal- och arbetsdepartementet är positivt inställt. Från Sveriges sida kan man konstatera, att Svenska ambassaden i Helsingfors är negativ medan Svenska ambassaden i Oslo är positiv. Överbefälhavaren är, kan man säga, litet tvekan, tvivlande. Vi kan konstatera att tullkammaren i Karlstad ser positivt på saken, föreningen Norden i Sverige är mycket positiv.

Trafikutskottet har intagit en positiv ställning till medlemsförslaget. Man säger att denna uppfattning blivit bekräftad och bestyrkt vid utskottets egna undersökningar på befaringer, senast i augusti månad 1968, när utskottet besökte Värmland och de närliggande norska fylkerna. Utskottet säger vidare, att huvudproblemet skall vara att säkra tullmyndigheternas möjligheter att sköta sina uppgifter. I alla fall kommer utskottet till den slutsatsen, att

tullväsendets mobila kontrollapparat möjliggör en tillsyn av trafiken också utanför de nuvarande övergångsställena och utskottet säger att skärpta bestämmelser skulle göra det möjligt att säkra situationen också efter liberaliseringen. Utskottet föreslår att dess förslag till rekommendation av rådet måtte godkännas.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Cassel, Henry Christensen, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Hammarberg, Hara, Haugaard, af Heurlin, Holmberg, Honkonen, Hordvik, Sigurður Ingimundarson, Niis Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Kock, Korvald, Laaksonen, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Mellqvist, Gerda Möller, Møller Warmedal, Dagmar Rannmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Salvesen, Samuelsen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skoglund, Skytte, Stray, Sukselainen och Tenhiälä.

Mot rekommendationen röstade:
Niels Eriksen.

Frånvarande var:

Geijer, Karl Guðjónsson, Horn, Krag, Løbak, Matthías Á. Mathiesen, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Ohlin, Kerttu Saalasti, Sundin och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 56 röster mot 1.

8

A 124/t: medlemsförslag om utgående passkontroll i Skandinavien

Trafikutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at afskaffe regelmæssig udgående paskontrol i lufthavne samt at overveje afskaffelsen af udgående paskontrol ved andre grænseovergangssteder.

Leirfall, Norge (trafikutskottets talesman): Jeg forstar at tidsskjemaet for dette møtet allerede er sprengt, og jeg skal derfor være meget kort.

Det som foreligger, er et medlemsförslag om at man sløyfer utgående passkontroll i Skandinavia når det gjelder reiser med fly. Flere land i Europa har allerede sløyfet dette, og etter trafikkutskottets mening har det heller ingen hensikt å opprettholde det her i Skandinavia.

Medlemsförslaget er sendt en rekke institusjoner og myndigheter til uttalelse. Stort sett kan vi si at politimyndighetene har frarådd, mens luftfartsselskapene og turist- og reiselivsorganisasjonene har anbefalt forslaget. Fra politiets side er det hevdet at denne passkontroll har betydning når det gjelder å ha kontroll med utlendingers opphold i Skandinavia — kontroll med at de reiser ut i rett tid hvis de har visum for kortere tid osv., og dessuten at den har betydning for å få tak i personer som har gjort seg skyldig i forbrytelser og vil søke å komme seg ut av Skandinavia. Nå har vi imidlertid ikke noen slik kontroll når det gjelder utreise med tog eller bil, og man tør da vel også gå ut fra at de som ikke har rent mel i posen, velger en av disse befordringsmidlene i stedet for fly, hvor de vet at de blir kontrollert. Det har følgelig heller ikke noen betydning for kontrollen med ulovlig opphold eller for sen avreise ut av Skandinavia. Og når det gjelder

spørsmålet om det er noe vesentlig antall som er blitt stoppet ved denne kontrollen på flyplassene fordi de er etterlyst av politiet, kan jeg opplyse at det er svært få. Over Kastrup f. eks. reiste det i 1968 ca. 1,3 mill. reisende. Av disse var fire — sier og skriver fire — etterlyst.

Jeg anbefaler den rekommandasjon som trafikkutskottet foreslår. Trafikkutskottet er enstemmig om forslaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Cassel, Henry Christensen, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Eriing Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Kock, Korvald, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Mellqvist, Gerda Møller, Møller Warmedal, Jan-Ivan Nilsson, Ohlin, Dagmar Ranmark, Rihtiniemi, Berte Rognerud, Salo, Salve Salvesen, Samuelsberg, Savela, Sylvi Silta, Sirén, Skoglund, Skytte, Stray, Sukselainen, Tenhiälä och Toft.

Frånvarande var:

Geijer, Karl Guðjónsson, Holmberg, Horn, Krag, Laaksonen, Matthías A. Mathiesen, K. Axel Nielsen, Røiseland, Kerttu Saalasti, Ingrid Segerstedt Wiiberg och Sundin.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 57 röster.

A 138/t: medlemsförslag om tullbehandlingen av postpaket

Trafikutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Finland og Sverige at gennemføre en ordning, hvorefter ledsagepapirerne for postpakker fra udlandet straks ved ankomsten gennemgås af toldvæsenet med henblik på at frigive de pakker til udlevering, som derved kan undtages fra egentlig toldbehandling, og at fritage disse pakker for særlige gebyrer.

Martha Johannessen, Norge (trafikutskottets talesman) : Jeg skal bare si noen få ord. Så vidt trafikutskottet har brakt i erfaring, har den ordningen med lettelser for tollbehandling av postpakker som nå praktiseres i Danmark og Norge, vært positiv, og jeg vil bare understreke den henstilling som Nordisk Råd nå vil la gå videre til regjeringene i Sverige og Finland, om å gjennomføre en likeartet praksis ved tollbehandlingen av postpakker som den som nå gjelder i Danmark og Norge. Også på dette området må det vel være nødvendig å komme fram til full nordisk enhet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Cassel, Henry Christensen, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Geijer, Karl Guðjónsson, Hammarberg, Haugaard, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johanson, Hákon Johnsen, Kock, Korvald, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lund-

ström, Løbak, Mellqvist, Gerda Møller, Møller Warmedal, Jan-Ivan Nilsson, Ohlin, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Saivesen, Samuelsberg, Savela, Sylvi Siltanen, Sirén, Skoglund, Skytte, Stray, Sukkelainen, Tenhiälä och Toft.

Erling Dinesen avstod från att rösta.

Frånvarande var:

Hara, Holmberg, Sigurður Ingimundarson, Krag, Laaksonen, Matthias A. Mathiesen, K. Axel Nielsen, Kerittu Saalasti, Ingrid Segerstedt Wiberg och Sandin.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 58 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

10

A 131 T/s: tilläggsförslag om tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land

11

A 137/s: medlemsförslag om tilläggs-pensionering för arbetstagare i gränstrakterna

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Socialpolitiska utskottet hade anmält, att utskottet efter sessionen skulle återupplaga behandlingen av tilläggsförslaget och medlemsförslaget sedan nu föreliggande överenskommelse om ändringar i nordiska konventionen av den 15 september 1955 om social trygghet ratificerats.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, lades utskottets anmälan till handlingarna.

12

A 164/s: medlemsförslag om samarbete rörande föroreningsfrågorna

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att skapa förutsättningar för ett effektivt nordiskt samarbete på miljövårdens område, exempelvis i de av Nordforsk föreslagna formerna: nationell lagstiftning på miljövårdsområdet, kontaktorgan med kompetens på hela miljövårdsområdet i varje nordiskt land, likartade nordiska tillämpningsregler, vidgade nordiska utbildningsmöjligheter på miljövårdens område och intensifierad upplysning till allmänheten om föroreningsproblemen.

Korvald. Norge (socialpolitiska utskottets talesman): Den 14. september 1967 fremsatte presidiet i Nordisk Råd et medlemsförslag med henstilling til regeringene om å klargjøre forutsetningene for å få i stand en enhetlig bedømmelse av hvilke samfunnstiltak som bør vedtas for å beskytte menneskenes helse og naturmiljøet som omgir dem, mot forurensninger og forstyrrelser som den moderne teknikk er opphav til. Saken ble av presidiet overlatt til det sosialpolitiske utvalg. Ved sesjonen i Oslo i fjor hadde rådet en kort debatt om spørsmålet. Saken har siden på vanlig måte vært ute på remiss. Socialpolitiska utskottet tok kontakt med Nordforsk og bad om en analyse av de samarbeidsformer som alt var i gang på dette området i Norden. Det foreligger nå for rådet en publikasjon som nettopp er omdelt på medlemmenes benker, »Nordisk utredning» 1969, nr. 3, fra dr. Nils Mustelin og hr. Anders Akerblom. Utredningen avsluttes med forslag om hva som kan gjøres i det nordiske samarbeid.

Det er her og nå grunn til å takke

Nordforsk og de to nevnte herrer for velvillig imøtekommenhet og interesse og for det meget verdifulle arbeid som er utført i den foreliggende utredning.

La meg så kort si litt om forurensningsproblemene. De er for tiden popstoff i de nordiske land, i det minste er de det i Norge. I de siste uker har det vært holdt seriøse foredrag over emnet så å si hver uke. Spørsmålet er langt mer omfattende enn det upresise uttrykket »forurensninger» indikerer. I den svenske naturressursutredning av 1964 er nevnt en definisjon som sier at forurensning er til stede når det i våre omgivelser skjer forandringer som har eller kan bedømmes å få skadelig innvirkning på mennesket selv eller på menneskets totale aktivitet. Denne definisjon gir mulighet til nyanser i drøftelsene. Her fører man nemlig inn et bedømmelsesmoment. Definisjonen innebærer f. eks. at støy kan betraktes som forurensning i miljøet. Kvikksølv i vannet og svovel i luften blir etter dette å betrakte som forurensning hvis påvirkningen på mennesket finnes å være negativ. I hovedtrekk er dette et medisinsk og teknisk-vitenskapelig opplegg som inviterer til undersøkelser og til forskning på området.

Imidlertid er det en fare for at de rent praktiske tiltak kan komme til å bli stående tilbake i påvente av undersøkelser.

I det amerikanske råd for naturressursene har man sagt at forurensningene er ressurser som er kommet på feil sted. Her legges vekten på at de skadelige substanser i forurensningen i andre situasjoner kan være verdifulle forekomster. Etter hvert som knapphet blir vanligere når det gjelder mange av våre ressurser, tror jeg at denne synsmåte vil få stadig større tilslutning og betydning. Derved trekker man også inn et økonomisk aspekt. Kloakkvann kan f. eks. inneholde store mengder fosfor og kvelstoff som går tapt, samtidig som disse stoffene volder skade i elver og innsjøer.

Jeg tror at man kan utvide selve de-

finisjonen av forurensninger ved å si at de er utilsiktede og uønskede bivirkninger i menneskenes omgivelser som følge av sivilisasjonens fremgang. Der er jeg med en gang inne på den definisjon som også utredningen følger, nemlig at den tekniske fremgang er skyld i en rekke av forureningsproblemer. Denne definisjon stiller seg åpen til de forskjellige aspekter, og vil f. eks. omfatte estetiske forhold så vel som sosiale, tekniske, medisinske og økonomiske faktorer. Den vil også åpne for den viktige side ved komplekset som kan kalles utarming — nemlig at omgivelsene kan bli fattigere på komponenter som hører med til et godt miljø.

Når man i definisjonen bruker betegnelsen «utilsikket», peker det på et behov for å få klart fram sammenhengen i våre aktiviteter. Betegnelsen «uønsket» viser at det også er et spørsmål om vilje til å gjøre noe som nytter. Og dermed er man inne på det som man kunne kalle virkemidlene i dette spørsmålet. Det er klart at det er nødvendig med viten, og dermed også med forskning på dette området. Men det er ikke nok. Mulighetene for å ødelegge natur øker nemlig meget sterkt fra dag til dag. Det må derfor handles raskt i den situasjon som vi befinner oss i, ikke bare i de store industriland, men også i Norden.

Socialpolitiske utskottet og Nordforsk-utredningen fastslår at det er hevet over all diskusjon at de spredte tiltak som er vedtatt i de ulike nordiske land for å verne menneskene og bevare naturmiljøet, er helt utilstrekkelige. Vi må få samlede løsninger, hvor man ser helheten og er villig til å gjøre noe.

Jeg tror at vi — hvis vi skal få gjort noe — for det første må foreta en økonomisk vurdering av de enkelte produktionsprosesser, og siden trekke inn den totaløkonomiske sammenheng. I nasjonal og global sammenheng kan det ikke tillates at utnyttelse av ressurser som kull og vannkraft får ødeleggende virkning for luft, vann og andre natur-

herligheter. Disse ressurser er kanskje mer fundamentale enn noen andre, selv om vi med vårt mangelfulle økonomiske verdisystem ikke helt har kunnet tallfeste disse verdier.

For det andre tror jeg at når mennesket teknisk-vitenskapelig utformer en anvendelse av en detalj i våre omgivelser, må vi forlange at man har oversikt over hvilke totale følger det kan få for det naturlige kretsløp og for den naturlige balanse i naturen. Det er her forskningen har sin oppgave. Og jeg tror det er samfunnets oppgave også på dette område å fremme den frie forskning, som kan gi det nødvendige korrektiv og supplement.

Som kjent er naturen konstant. Når vi benytter oss av naturens komponenter til våre særlige formål, vet vi at det vi kaster som avfall, er der som en del av helheten, som en ressurs, som et potensielt produksjonsmiddel. Jeg tror det er uhyre viktig om forskningen kunne konsentrere seg om denne siden av saken og finne frem til hvordan denne rest kan utnyttes eller eventuelt oppbevares for senere bruk.

I den tid jeg har forsøkt å arbeide litt med dette spørsmålet — siden det kom opp i Nordisk Råd, har det slått meg som et kjernepunkt at vi mangler koordinering. For meg står det frem som en nødvendighet at naturvern og miljøbeskyttelse må ses i sin sammenheng som et overordnet mål for den videre samfunnsutbygging. Skal vi makte det, må det til med en betydelig økonomisk innsats, som kanskje vil føre til at vi må bevege oss ut over den ramme som samfunnet i dag disponerer når det gjelder de samlede økonomiske ressurser. Jeg tror derfor at man i de enkelte nordiske land må gi disse spørsmål en samlet vurdering — hevet over den vanlige departementale behandling.

I Frankrike, hvor man synes å ha nådd langt med dette spørsmålet, har man latt disse problemer ligge direkte under premierministeren gjennom et organ under ham. Jeg tror det er en

ting vi skal vurdere også i de enkelte land i Norden.

Den utredning som Nordforsk har utarbeidet, peker på at man først og fremst må få en nasjonal opprustning gjennom en opplysningskampanje i de enkelte land. Jeg tror det er viktig. Videre må man få spesialister som kan arbeide innen administrasjonen, og man må sørge for utdanning.

Når det så gjelder samarbeidet innen Norden, blir det pekt på at vi må stå sammen utad i internasjonal sammenheng også på dette området. I Norden har vi dessuten felles vannområder, og det gjør at vi bør ha de samme regler, slik at vi ikke forurenser hverandres vannområder, slik som hittil har vært tilfelle. Vi ligger nær inntil hverandre. Derfor er det nær å tenke på luftforurensningene som et felles problem som vi må søke felles løsning på. Dessuten samhandler vi mye. Her kommer biocidene inn — særlig i de industriproduserte varer. Dessuten er det billigere at vi forsker sammen. Vi kan også få felles utdanning. Nordforsk-utredningene peker på at det kan skje ved den felles skole som vi har i Norden på det sosiale området.

Endelig blir det pekt på at man ikke må endre konkurranseforholdene innad i Norden, og at man derfor skulle behøve så vidt mulig ensartede regler. Skal man imidlertid makte dette, må man ha tverrgående kontakter, slik at man har tilsvarende administrasjon i de nordiske land for at de kan nå hverandre på det tilsvarende plan og utveksle erfaringer og trekke opp retningslinjer som kan være gjeldende i alle de nordiske land. Disse organer må ha kompetanse for hele vårt miljøområde.

Vi er sent ute med miljøproblemene, men vi kan vel ikke si for sent ennå. Men det er liten tid. Vi bør handle raskt.

Statsrådet Ingerund Bengtsson, Sverige: Herr president! Når Nordiska rådet på sin tid bildades, hade det säkert varit

en främmande tanke att ta upp miljöfrågorna på dagordningen. I dag däremot upplever vi en mycket intensiv diskussion om våra miljöproblem. Det är därför naturligt att dessa frågor fått en framskjuten plats i Nordiska rådets arbete.

I det medlemsförslag, som har presenterats av herr Korvald och som ligger till grund för denna debatt, rekommenderas de nordiska ländernas regeringar att skapa förutsättningar för ett effektivt nordiskt samarbete på miljövärdens område. Jag ser i medlemsförslaget ett uttryck för en stark önskan att på allvar påskynda det nordiska samarbetet på miljöområdet. Jag hälsar detta med stor tillfredsställelse.

Det kommer att krävas långtgående överenskommelser på det internationella planet för att miljövärdarbetet skall bli effektivt. Att dessa överenskommelser måste sträcka sig långt utanför Nordens gränser betyder inte att vi bör avstå från att samordna våra strävanden. Vi får bättre möjligheter att driva på det internationella samarbetet, om vi i Norden kan peka på att vi har samordnat våra ansträngningar. I det ekonomiska samarbete mellan våra länder som vi eftersträvar borde också finnas utrymme för ett ökat samarbete inom miljövärdet. Att det ställs samma krav på industrier och kommuner på båda sidor av en gräns borde vara en självklarhet helt enkelt av det skälet — vilket också påpekades av herr Korvald — att det gemensamma området, d. v. s. recipienten, fortfarande blir förstört om bara det ena landet renar sina utsläpp medan det andra fortsätter att förorena. Ett samarbete som får sig uttryck i likartade normer för rening innebär emellertid därjämte att det enskilda landet inte ensidigt betungas av kostnaderna för rening och därmed blir sämre ställt i den internationella konkurrensen. Ett vidgat samarbete på miljöområdet är därför en naturlig del av det ekonomiska samarbetet länderna emellan.

Även om det pågår ett arbete inom

Nordiska rådet med att sammanställa lagbestämmelser m. m. på miljövårdsområdet inom de olika medlemsländerna, vill jag gärna ta detta tillfälle i akt för att lämna en mycket korfattad redogörelse för de viktigaste av de åtgärder som vi har ansett det befogat att vidta i Sverige under de senaste åren.

En av utgångspunkterna i vårt reformarbete har varit att ge samhället starka befogenheter att gripa in mot miljöförstörelsen. Denna sker ju ofta i en omfattning som ingen enskild har vare sig möjlighet eller förmåga att överblicka. Det måste därför bli staten som ställer upp de regler och normer som behövs för att den enskilda människans krav på trygghet och trivsel i miljön skall tillgodoses. Den miljöpolitiken är, som jag tidigare har påpekat, en angelägenhet långt utanför det egna landets gränser; det hjälper inte att det enskilda landet ensamt vidtar åtgärder mot miljöförstörelsen. Sverige har därför aktualiserat miljövårdsfrågorna i skilda internationella sammanhang. Vi har tagit upp dem i OECD, i Europarådet och nu senast i Förenta Nationerna.

I vår miljövärdspolitik har vi valt fem centrala medel. Vi har skapat en statlig administration för miljöfrågorna, vi har moderniserat lagstiftningen och vi har påbörjat en planering av markanvändningen — vi kallar detta översiktlig riksplanering. Vi har gått in för att ge statliga stimulansbidrag till kommuner och industrier för miljövärdande åtgärder, och vi har slutligen byggt upp en omfattande forskning på detta område.

På det administrativa planet har vi skapat ett statligt verk för miljöfrågorna — statens naturvårdsverk — där vi fört samman landskapsvärden, vatten- och luftvärden, bullerfrågorna och fri-luftsfrågorna. Ute i våra län har vi också byggt upp en administration: vid länsstyrelserna finns särskilda naturvårdssektioner. I runt tal 300 tjänstemän — jurister, tekniker och biologer — arbetar inom centrala och regionala

statliga myndigheter.

Vad beträffar lagstiftningen har vi infört en naturvårdslag, som på olika sätt ger oss möjligheter att säkra tillgången för allmänheten till en fri och orörd natur, bl. a. genom stadganden om förbud mot bebyggelse vid stränderna och om avsättande av naturreservat. På vatten- och luftvårdsområdena och vad gäller bullerfrågorna kommer vi inom kort att förelägga riksdagen ett förslag, som innebär att prövningsplikt införs för miljöfarlig verksamhet — det må gälla fabriker, kommunala avloppsverk eller andra anläggningar. Vad som är speciellt viktigt är att lagen skall ge möjligheter till förebyggande åtgärder. Den som vill släppa ut nya ämnen i vattnet eller luften kommer enligt lagen att bli skyldig visa att det inte uppstår störningar. Företagen blir skyldiga att vidta de skyddsåtgärder som är tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga. I sista hand skall en verksamhet kunna helt förbjudas. Det blir alltså fråga om en lagstiftning med utomordentligt långtgående verkningar. Enligt vår mening är det nödvändigt att de miljövärdande organen får klara maktbefogenheter, om vi skall kunna nå den eftersträfvade effekten.

På biocidområdet har vi redan en lagstiftning, som innebär att varje preparat måste vara godkänt av den statliga giftnämnden för att det skall få försälas och användas.

Vi har också lagstiftningsvägen inskridit mot den svavelhaltiga eldningsolja och förbjudit användning av sådan olja som innehåller mer än 2,5 procent svavel. Det är, mina damer och herrar, bara en första etapp i nedtrappningen. Vi avser att gå vidare. Även mot användningen av bly i bensin har vi vidtagit åtgärder. Som ett första steg har blyhalten begränsats till 0,7 gram per liter. Även härvidlag skall vi gå vidare. Dessutom har vi beslutat att alla bilar fr. o. m. 1971 års modell måste vara försedda med avgasrenare.

Herr president! Jag har redan nämnt att vi — vid sidan av tvingande åtgär-

der lagstiftningsvägen — försöker stimulera kommuner och industrier att bygga reningsanläggningar av olika slag. Staten lämnar i dag bidrag till kommunerna för byggande av avloppsreningsverk, och fr. o. m. nästa budgetår kommer statsbidrag att utgå även till reningsanordningar inom industrin, om riksdagen bifaller det förslag som regeringen har lagt fram i år. Vi har tänkt oss att under en femårsperiod ge statsbidrag med 25 procent av investeringskostnaderna för reningsanordningar, och vi beräknar bidraget från staten till 250 miljoner under denna period. Stödet har utformats så att det är av klart temporär karaktär. Vi vill nämligen av principiella skäl inte gå in för ett permanent stöd till industrin för miljövårdsåtgärder. Vi har ställt upp kravet att industrin måste arbeta med den klara målsättningen att eliminera riskerna för nedsmutsning av vattnet och luften, och industrin måste räkna med kostnaderna för detta som en del av produktionskostnaderna för den färdiga produkten.

Att vi nu avser att införa ett särskilt industristöd för miljövårdande åtgärder betraktar vi alltså inte som ett avsteg från vår principiella linje. För det första är stödet — som jag sagt — temporärt. För det andra är stödet knutet till redan existerande företag och innebär därför ett bidrag till en sanering av dessa. För nya företag är det lättare att ta hänsyn till miljökraven — detta kan beaktas redan vid planeringen och vid uppgörandet av lönsamhetskalkylerna. Ett starkt skäl för införande av industristödet har varit att förmå de äldre industrierna att snabbt ta itu med föroreningsproblemen.

Den statliga aktiviteten på miljövarvsområdet tar sig också uttryck i en stark satsning på forskningen. Våra kunskaper är fortfarande mycket begränsade på detta område, och därför är det viktigt att satsa på en väl utbyggd forskning, inte minst för att undvika felinvesteringar. Jag instämmer helt i vad herr Korvald anförde i den

na fråga.

Som jag har sagt, herr president, är miljövårdsfrågorna i hög grad internationella. I slutet av förra året beslöt FN:s generalförsamling att anordna en konferens om miljöproblemen. Avsikten är att konferensen skall äga rum 1972. För några veckor sedan erbjöd sig den svenska regeringen att vara värd för den konferensen. Jag tror att en sådan konferens kommer att få utomordentligt stor betydelse för att skapa opinion för miljövårdsinsatser.

I våra länder har miljövården i dag fått en sådan framskjutna position att insatserna framstår som självklara. Detta är ingalunda fallet i alla delar av världen. Jag hade, herr president, själv tillfälle att delta vid behandlingen i FN:s generalförsamling av vårt förslag om en miljökonferens och kunde då notera att många representanter för utvecklingsländerna ansåg att miljövård är en exklusivitet för de rika länderna. Vi har därför, menar jag, en stor uppgift i att förmedla våra kunskaper till dessa länder för att hjälpa dem att inte göra det misstag som vi själva gjorde vid vår industrialisering och urbanisering.

De internationella miljöfrågorna har också en mera omedelbar förankring — vi behöver inte gå längre än till våra egna nordiska landamären. Östersjön har på senare tid kommit i blickpunkten. Detta innanhav utsättes för en alltmer tilltagande förorening. Svenska regeringen har nyligen tagit initiativ till en utbyggnad av forsknings- och undervisningsverksamhet rörande Östersjön. Det är vår avsikt att gå vidare och i ett senare skede, när bättre underlag finns, ta upp frågorna om Östersjöns förorening i ett lämpligt internationellt sammanhang.

Jag har, herr president, velat ge denna kortfattade översikt av de åtgärder vi vidtagit i Sverige på miljövårdens område, dels för att understryka vilken vikt vi fäster vid dessa utomordentligt viktiga samhällsfrågor, dels för att ge exempel på insatser där ett vid-

gat nordiskt samarbete är mycket angeläget.

Møller Warmedal, Norge: Jeg har ingen innvendinger mot det forslag til rekommandasjon som foreligger. Jeg synes, i likhet med de tidligere talere, at det er prisverdig at dette forslaget er framsatt, og at vi kan få et samarbeid på nordisk basis om de miljøproblemer det her gjelder.

Det er det sosialpolitiske utvalget som har behandlet dette spørsmål og på et meget videre grunnlag enn tidligere. Nå er forholdet at det juridiske utvalget har behandlet oljeforurensninger i havet. Det har ført til at man har fått ratifisert konvensjoner om forbud mot oljeuttømming i Østersjøen og Nordsjøen. Det er videre forslag om absolutt forbud mot uttømming av olje når det gjelder alle verdens hav. Jeg synes da at det av rasjonelle og administrative grunner ville være rikelig at man løftet dette spørsmål over til ett utvalg, som kan se dette i en større sammenheng. Av uttalelsene som vedligger medlemsforslaget, vil det framgå at også oljeforurensningsspørsmålet er viet en ganske bred plass. — Dette nevnt bare som en antydning overfor Presidiet om å se på denne saken.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Bratteli, Bundvad, Cassel, Henry Christensen, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, af Heurlin, Holmberg, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Kock, Korvald, Laaksonen, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Mellqvist, Gerda Möller, Møller Warmedal, Jan-Ivan Nilsson, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Salo, Salve Salvesen, Samuelsberg, Savela, Sylvi Siltanen, Sirén, Sukselainen, Tenhiälä och Toft.

Frånvarande var:

Sigurður Bjarnason, Geijer, Karl Guðjónsson, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jensen, Krag, Leirfall, Matthias Á. Mathiesen, K. Axel Nielsen, Ohlin, Berthe Rognerud, Røiseland, Kerttu Saalasti, Ingrid Segerstedt Wiberg, Skoglund, Skytte, Stray och Sundin.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 51 röster.

Sedan behandlingen av återstående saker uppskjutits till morgondagens möte, avslutades mötet kl. 17.12.

Protokoll

4:e mötet

Tisdagen den 4 mars 1969 kl. 15.10

Presidenter: Leif Cassel (1—8), Trygve Bratteli (8) och Leif Cassel (8—12)

Dagordning

1. C 18/e: berättelse från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna

Fråga om samarbetet beträffandet biståndet till utvecklingsländerna

2. D 1969/11/1962/s: meddelanden om rekommendation nr 11/1962 angående likartad livsmedelslagstiftning m. m.

Fråga om harmonisering av livsmedelslagstiftningen

3. D 1969/4/1967/s: meddelande om rekommendation nr 4/1967 angående utvidgat samarbete på arbetarskyddets område

Fråga om samarbete beträffande kontroll av farliga maskiner m. m.

4. D 1969/22/1966/j: meddelanden om rekommendation nr 22/1966 angående enhetlig utlänningslagstiftning

Fråga om utlänningslagstiftningens harmonisering

5. D 1969/2/1965/k: meddelande om rekommendation nr 2/1965 angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m. och

D 1969/3/1965/k: meddelande om rekommendation nr 3/1965 angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning

Fråga om universitetskurser i historia m. fl. ämnen

6 D 1969/9/1968/t: meddelande om rekommendation nr 9/1968 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim

Fråga om utbyggnad av Muruvikshamnen

7. A 214/s: medlemsförslag om användande av engångsförpackningar.

8. A 195/j: medlemsförslag om förbud mot professionell boxning

9. A 211/k: medlemsförslag om nordiska skol- och studentbetygs giltighet

10. A 169/k: medlemsförslag om reklamsändningar i television

11. A 191 T/k: tilläggsförslag om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion

D 1969/12/1967/k: meddelanden om rekommendation nr 12/1967 angående utvidgat TV-samarbete

12. A 188/j: medlemsförslag om gemensamma åtgärder till skydd av flyttfåglar utanför Norden

13. A 150/k: medlemsförslag om inrättande av en Nordisk journalisthögskola

14. A 154/s: medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område

15. A 177/s: medlemsförslag om likartad lagstiftning om transplantation

16. A 109/j: medlemsförslag om enhetlig nordisk abortlagstiftning

17. A 176/t: medlemsförslag om utbyggnad av Europaväg 18

A 176 A1/t: ändringsförslag om utbyggnad av riksväg 61/2 Arvika—Kongsvinger

A 176 A2/t: ändringsförslag om förbättrade vägförbindelser Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger

18. A 200/k: medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran

19. A 207/k: medlemsförslag om nordiskt samarbete om konstfostran

20. A 210/k: medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning

21. D 1969/26/1967/k: meddelande om rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning

1

C 18/e: berättelse från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna

Fråga om samarbetet beträffande biståndet till utvecklingsländerna¹

Holmberg, Sverige: Herr president! Frågan om samordningen mellan de nordiska ländernas bistånd till utvecklingsländerna har diskuterats många gånger i Nordiska rådet men har nu fått förnyad och ökad aktualitet. Detta har skett på två sätt, dels genom att den kortfattat behandlats i Nordek-rapporten, dels genom att Nordiska kommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna har avgivit sin berättelse för föregående års verksamhet. Av den framgår att samarbetet hittills huvudsakligen haft karaktären av löpande kontakter mellan länderna på olika fält, alltså ett tämligen begränsat samarbete när det gäller utvecklingsländerna.

Å andra sidan har denna fråga med hänsyn till våra pågående diskussioner om annat nordiskt samarbete ånyo aktualiserats och med hänvisning till det ber jag att till regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige, vilka fyra

länder samverkar i en ministerkommitté, få rikta följande fråga:

På vad sätt avser regeringarna att vidare bygga ut sitt inbördes samarbete vad beträffar biståndet till utvecklingsländerna?

Handels- och industriminister Teir, Finland: Vid behandlingen av förutsätningarna för och följderna av en närmare nordisk samordning har man beträffande frågor rörande biståndet till utvecklingsländerna konstaterat, att möjligheter till förstärkning av de institutionella formerna för samarbete föreligger. I nordiska ämbetsmannakommitténs rapport rörande utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete (Nordek) berörs i avsnitt III C genomförande av ett nordiskt samarbetsavtal genom upprättandet av ett ministerråd på nordisk bas. Vidare konstateras fördelen med permanenta arbetsutskott för större sakområden (*NU 1969: 1, s. 76, 77*).

En vidare institutionalisering av det nordiska samarbetet inom utvecklingsbiståndet synes kunna inlemmas i denna helhet.

Det omfattande samarbetet som för närvarande äger rum mellan de nordiska biståndsmyndigheterna är värdefullt och syftar främst till koordination av riktlinjerna för verksamheten i de främsta mottagarländerna. Inom det bilaterala sannordiska biståndet administreras biståndsprojektet av ett nordiskt land på de övrigas vägnar i nära nordisk konsultation och en gemensam nordisk styrelse utgör beslutande instans. Den nordiska ministerkommittén för samordning av hjälpen till utvecklingsländerna utgör högsta instans för de sannordiska biståndsprojekten. Överenskommelse om detta arrangemang undertecknades i Oslo den 18 juli 1968. De nordiska ländernas agerande i internationella organisationer som sysslar med biståndsfrågorna har hittills samordnats genom regelbundna kontakter mellan huvudstäderna före eller mellan de nordiska delegationerna vid mötena.

¹ Frågan tryckt s. 1825.

Hur detta samråd skall vidareutvecklas institutionellt torde man kunna ta ställning till först i samband med den organisatoriska utbyggnaden av det nordiska samarbetet i sin helhet.

Av rapporten framgår, att även om dessa gemensamma projekt är betydelsefulla, utgör de ingalunda det enda gemensamma arbetsområdet. Jag tror att bilden av Norden som ett område, där nationerna i mångt och mycket delar samma värden i fråga om framgång och utveckling, har blivit klart framlagt också inom viktiga internationella organisationer. Det faktum att de nordiska delegationerna vid mötena inom FN:s viktigaste biståndsorgan ofta har uppträtt gemensamt, har klart manifesterat för både utvecklingsländer och för utvecklade länder att de nordiska ländernas inställning och deras sätt att se på problemen i samband med u-landsfrågor är desamma. Detta gäller inte endast den politiska roll som våra delegationer spelar i olika förvaltningsorgan, utan också våra länders förhållandevis starka stöd till sådana program som FN:s utvecklingsprogram eller Internationella utvecklingsfonden.

Beräffande vad herr Holmberg anför om behovet av samordning för gemensam nordisk utförsel av överskottsproduktion på jordbruksområdet till utvecklingsländerna får jag nämna att denna fråga har behandlats i det med Nordek sammanhängande utredningsarbetet. Såsom framgår av ämbetsmannakommitténs rapport (*NU 1969: 1, s. 43*) har man kommit fram till att ett ökat biståndspolitiskt samarbete i fråga om export av jordbruksvaror inom ramen för World Food Program och Food Aid Convention ter sig naturligt.

Holmberg, Sverige: Herr president! Jag hade inte i detta sammanhang tänkt ta upp den sista frågan som handelsminister Teir gick in på, nämligen i vilken utsträckning World Food Program skulle kunna utgöra en kanal till lösningen av en kontroversiell och besvärlig fråga på jordbrukets område. Diskussionen om

den frågan får väl anstå tills vi skall behandla Nordek.

Vad jag aktualiserade med min fråga var i första hand de insitutionella former för samarbetet som vi nu har fått genom den traktat som ingicks den 18 juli 1968. Den traktaten har ju en viss historia i Nordiska rådet. Frågan behandlades både i Helsingfors och i Oslo, och redan i november 1967 framförde Nordiska rådets presidium vissa önskemål om hur samarbetet formellt borde uppbyggas. Det gällde vissa önskemål om styrelsens sammansättning och möjligheterna att få de mer renodlade nordiska opinionerna representerade i styrelsen samt i vilken utsträckning biståndsorganens tjänstemän borde ges ett dominerande eller mindre dominerande inflytande.

Nu har emellertid traktaten slutits, och vad vi får göra är att se tiden an och registrera hur denna form för samarbete kommer att fungera. Men eftersom ämbetsmannarapporten är så starkt positiv till en utbyggnad av samarbetet skulle det vara värdefullt att få något större klarhet om vilka vägar regeringarna tänkt gå för att intensifiera samarbetet. Institutionerna ligger där de ligger. De kan naturligtvis så småningom förändras till det bättre och Nordiska rådet få större inflytande. Men det viktiga är ju om regeringarna har för avsikt att göra flera biståndsprojekt till nordiska. På den punkten har jag tydligen inte kunnat få något svar därför att diskussionerna inte kommit så långt. Men jag skulle åtminstone vilja framföra det förslaget att man, när man nu till förnyad prövning tar upp möjligheterna för en intensifierad biståndsgivning i form av nordiskt samarbete, gör en inventering av samtliga biståndsprojekt från de olika länderna och ser efter om inte några av dessa biståndsprojekt kan överföras till att bli gemensamma nordiska. Gemensamt för våra länder är ju att vi alla är fast beslutna att vidga hjälpen från Norden, och i anledning därav borde det finnas ökade möjligheter att göra flera projekt till nordiska.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, anmäldes att behandlingen av saken fortsätter i ekonomiska utskottet.

2

D 1969/11/1962/s: meddelanden om rekommendation nr 11/1962 angående likartad livsmedelslagstiftning m. m.

Fråga om harmonisering av livsmedelslagstiftningen¹

Løbak, Norge: Nordisk Råds presidium har etter forslag av rådets sosialpolitiske utvalg sendt de nordiske regjeringer en skrivelse datert 18. oktober 1968, med anmodning til regjeringene om å undersøke mulighetene for å utvide Nordisk metodikkomites arbeid til også å omfatte spørsmålet om å gjennomføre en ensartet nordisk næringsmiddellovgivning og en felles medisinsk næringsmiddelkontroll i overensstemmelse med hva som er foreslått i rekommendasjon nr. 11/1962, samt å nedsette en særskilt arbeidsgruppe innen metodikkomiteen for å arbeide med harmoniseringsspørsmålet.

Til rådets syttende sesjon har Norges regjering på samtlige regjeringers vegne meddelt at samarbeidet mellom de nordiske land på næringsmiddelområdet heretter kommer til å skje innen en spesiell arbeidsgruppe av sakkyndige innen metodikkomiteen. Presidiets ønske synes med dette å være tilgodesett.

Imidlertid er det fra Danmarks side i anledning rekommendasjonen kommet tvetydige svar, d. v. s. at indenrigsministeriet i prinsippet slutter seg til Norges regjeringens uttalelse — som er på samtlige de andre regjeringers vegne — mens fiskeriministeriet og landbruksministeriet er negative til forslaget om nedsettelse av en arbeidsgruppe innen metodikkomiteen, likesom til spørsmålet i det hele tatt om en harmonisering av de nordiske lands næringsmiddellovgivning.

Under henvisning til de forskjellige

uttalelser som er kommet fra dansk side i denne saken, får jeg stille følgende spørsmål til Danmarks regjering:

Har Danmarks regjering interesse av at en harmonisering av de nordiske lands næringsmiddellovgivning kommer i stand?

Økonomiminister P. Nyboe Andersen, Danmark: På den danske regerings vegne kan jeg svare ja til hr. Løbaks spørsmål. Vi har interesse i, at der bliver gennemført en harmonisering af de nordiske landes næringsmiddelovgivninger, men vi finder, at spørsmålet bør løses i forbindelse med det udvide de nordiske samarbejde, vi forhåbentlig enes om i nær fremtid, og vi mener derfor, at man burde vente med at nedsette et nyt nordisk organ på det område, indtil det kan ske forhåbentlig snart som led i et bredere nordisk samarbejde.

Løbak, Norge: Det svar jeg her har fått — det kan jeg si åpent — synes jeg ikke er tilfredsstillende sett i relasjon til det arbeid som tidligere har skjedd i det sosialpolitiske utvalg på dette området. Den dokumentasjon som her foreligger, viser at de sakkyndige på området fra alle de nordiske land — også fra Danmark — er enige om at man går fram slik at det blir et spesielt utvalg innenfor metodikkgruppen som tar opp dette spørsmålet og søker å komme fram til et forslag til harmonisering.

Ut fra den oppfatning jeg har etter det tidligere arbeid i det sosialpolitiske utvalget, er det — synes det meg — nettopp Danmark som har hatt hovedinteressene, og har framført dem, når vi har diskutert disse problemer på grunnlag av den rekommendasjon som fremkom.

Jeg må si at det danske standpunkt forbauser meg. Jeg skulle også tro at arbeidet med å få en harmonisering i stand, ville være gavnlige hvis man skulle komme over i et nordisk marked.

¹ *Frågan tryckt s. 1888.*

Hvis man skulle få løst spørsmålet om Nordek, ville de nordiske mål være klarere iallfall når det gjelder harmonisering av næringsmiddelavgivningen. Da hadde man overvunnet det.

De andre regjeringer, Finlands, Norges og Sveriges regjeringer, er enige i en slik fremgangsmåte, men den danske regjering er altså delt i det spørsmålet. Det svar økonomiministeren gav, er jo bare en utsettelse av hele problemet, og ikke noen realitet eller noen løsning.

Økonomiminister P. Nyboe Andersen, Danmark: Hr. præsident. Jeg vil gerne gentage, at mit svar var et klart ja til hr. Løbaks spørgsmål, men ledsaget af en henstilling om, at vi ser, hvad de kommende måneder vil bringe i det nordiske samarbejde, før vi sætter det i gang.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, anmäldes att behandlingen av saken fortsätter i socialpolitiska utskottet.

3

D 1969/4/1967/s: meddelande om rekommendation nr 4/1967 angående utvidgat samarbete på arbetarskyddets område

Fråga om samarbete beträffande kontroll av farliga maskiner m. m.¹

Salve Salvesen, Norge: Mitt spørsmål gjelder rekommendasjon om samarbeid på arbeidsbeskyttelsens område, spesielt når dette gjelder kontrollen av farlige maskiner. Ved sin bedømmelse av spørsmålet om samarbeid på arbeidervernets område noterte Nordisk Råds sosialpolitiske utvalg foran sesjonen i 1967 at det overalt i Norden foreligger et voksende behov for maskinbeskyttelses-anvisninger, at det er betydningsfullt at slike anvisninger er felles i alle nordiske land, samt at det er av vesentlig

betydning for produsentene at anvisningene blir ferdige til behandling snarest mulig. Utvalget anså saken for å være av stor betydning og egnet den betydelig oppmerksomhet.

Av de meddelelser som ble gitt til rådssesjonen i 1968 og 1969 fremgår det at rekommendasjonen ble henvist til nordisk sosialpolitisk komite som på sin side besluttet å innhente uttalelser fra arbeidsinspeksjonens nordiske sjefsmøte. Det har vært holdt slike møter to ganger i 1968 uten at vedkommende rekommendasjon har vært tatt opp til behandling. Rekommendasjonen har således etter det som fremgår av regjeringsmeddelelsene, ennå ikke blitt gjenstand for noen diskusjon to år etter at den er vedtatt. På denne bakgrunn vil jeg gjerne stille følgende spørsmål til de nordiske regjeringer: Hvilke tiltak overveier regjeringene å ta for å få i stand et effektivt samarbeid på arbeidervernets område i overensstemmelse med Nordisk Råds rekommendasjon nr. 4/1967 som nå er to år gammel?

Social- och hälsovårdsminister Anna-Liisa Tiekso, Finland: Såsom av frågans motivering framgår har Nordiska rådets rekommendation behandlats av Nordiska socialpolitiska kommittén vid dess möte i Köpenhamn den 30—31 januari 1968. Vid detta möte beslöts enligt finländskt förslag, att rekommendationen skulle hänvisas till vidare behandling vid de nordiska yrkesinspektionsmyndigheternas chefsmöten sålunda, att uppnådda resultat skulle återrapporteras till Nordiska socialpolitiska kommittén. Frågan om en nordisk harmonisering av bestämmelserna angående arbetarskyddet är, såsom framgår av remissvaren till det ursprungliga medlemsförslaget av den arten att man med nuvarande utredningskapacitet knappast kan påräkna snabba resultat. Å andra sidan har såväl de ovannämnda chefsmötena som

¹ Frågan tryckt s. 2072.

Nordiska maskinkommittén fortgående strävat till att effektivisera samarbetet på arbetarskyddets område. Informationerna om dessa samarbetsformer visar, att det kontinuerliga samarbetet på detta område har fortgått på ett, med hänsyn till resurserna, tillfredsställande sätt.

Beträffande frågan om förfarandet för att utarbeta enhetliga säkerhetsbestämmelser, som genom ett lämpligt beslutsförfarande skulle få samnordisk giltighet, kan konstateras följande.

Efter det saken överfördes till yrkesinspektionens chefsmöten har den först behandlats i Nordiska maskinkommittén vid möte den 2—7 september 1968 och sedan förevarit till behandling vid chefsmöte den 9 oktober 1968, varvid man beslöt att godkänna nya och effektivare regler för »Administrationspraxis vid utsändande av nya och reviderade samnordiska anvisningar samt vid granskning av och uttalanden om maskiner, som avses i sådana anvisningar». Dessa nya regler för administrationspraxis vid utfärdande av skyddsbestämmelser har genom yrkesinspektionens chefer bringats till vederbörande myndighets kännedom. Avsikten är att man genom dessa åtgärder skall effektivisera de hittillsvarande organens verksamhet. Om åtgärderna inte leder till avsett resultat kommer frågan att ånyo upptagas till behandling vid chefsmötena, som i nära samarbete med Nordisk maskinkommitté kommer att arbeta vidare på rekommendationens förverkligande.

För Finlands del har nämnda regler antagits och bringats i kraft från den 1 januari 1969 genom social- och hälsovårdsministeriets beslut av den 4 december 1968. Även de övriga nordiska länderna har skridit till åtgärder för att bringa de nya administrativa reglerna i kraft.

Finland kommer att såsom koordinerande land tillse att ärendets behandling framläggs vid Nordiska socialpolitiska kommitténs följande möte.

Salve Salvesen, Norge: Jeg takker den finske minister for svaret, men svaret er likevel slik at det er nødvendig for meg å gjøre visse merknader.

Bakgrunnen for mitt spørsmål var som nevnt en meddelelse fra den finske regjering på samtlige regjeringers vegne om at denne saken ikke var behandlet på tross av at den komiteen som skulle behandle den, hadde hatt møter to ganger men hadde ikke noen av gangene ført saken opp på sin dagsorden.

Av ministerens svar framgår at den nordiske maskinkomiteen har vært inne på problemet og har besluttet å godkjenne nye og mer effektive regler for administrasjonspraxis ved behandlingen av samnordiske anvisninger om godkjenning av maskiner.

Til det er å bemerke at jeg forstår det slik at disse nye reglene har sitt grunnlag i den nordiske maskinkomiteens nåværende arbeidsmåte, og det tror jeg ikke på noen måte er tilstrekkelig for å oppnå rekommendasjonens hensikt. Arbeidsinspeksjonens nordiske sjefsmøte har da heller ikke registrert dette som et ledd i behandlingen av rekommendasjonen.

Jeg mener at saken må gripes an langt mer radikalt enn ved å endre på administrasjonsreglene. Hvis en skal bygge på den nordiske maskinkomiteen som et organ som skal oppfylle rekommendasjonens hensikt, må dens arbeidsmåte totalt endres, og — kanskje det vesentligste — den nordiske maskinkomiteen må ha langt større bevilgninger til sitt arbeid. Denne komites arbeid og arbeidsmåte belyses kanskje best ved at man nevner at maskinkomiteen i 1967 hadde vært i virksomhet i tyve år. Og så kan en spørre: Hva hadde dens arbeid i disse tyve år ført til? Jo, den hadde i denne tiden klart å utarbeide 14 anvisningsforslag. Heller ikke alle disse var blitt gjort gjeldende i de nordiske land fordi de var foreldet når de forelå.

For å imøtekomme vår tids maskintekniske utvikling og for å oppnå re-

kommandasjone ns hensikt om å finne fram til en hurtig og effektivt virkende felles ordning til en for arbeiderbeskyttelsen tilfredsstillende godkjenning av maskiner m. v., ma denne saken behandles langt mer inngående enn hittil.

Jeg har imidlertid bemerket at den finske regjering vil påse at saken blir behandlet på første møte i den nordiske sosialpolitiske komiteen, og jeg far si meg tilfreds med det. Men jeg håper at den sosialpolitiske komiteen alvorlig vil overveie hvilke tiltak rekommendasjonen vil foranledige. Jeg vil understreke at rådets sosialpolitiske utskott fant at denne spesielle saken hadde en virkelig stor praktisk betydning.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, anmeldes att behandlingen av saken fortsätter i sosialpolitiske utskottet.

1

D 1969/22/1966/j: meddelande om rekommendation rr 22/1966 angående enhetlig utlänningslagstiftning

Fråga om utlänningslagstiftningens harmonisering¹

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige: Herr president! I en rekommendation som radet antog våren 1966 hemställdes att regeringarna skulle utreda förutsättningarna för en enhetlig nordisk utlänningslagstiftning och en samstämmig nordisk utlänningspolitik. Mot denna bakgrund ber jag att få ställa följande frågor till de nordiska ländernas regeringar: Hur långt har den tillsatta arbetsgruppens arbete fortskridit? Vad kan göras för att påskynda arbetet så att utredningsresultatet föreligger samtidigt som den nordiska ämbetsmannakommittén den 15 juli 1969 presenterar resultaten av sitt arbete?

Statsrådet Holmqvist, Sverige: Herr president! Eftersom Sverige är samordnande land för detta utredningsärende, ankommer det på mig att besvara frågan. Efter samråd med de övriga nordiska ländernas regeringar far jag anföra följande:

Sedan arbetsgruppen år 1968 blivit fulltalig, har sammanträden ägt rum i Stockholm den 11 oktober 1968 och i Köpenhamn den 17 januari 1969. Nästa sammanträde äger rum i Helsingfors den 10 och 11 mars 1969.

Arbetsgruppen har gått igenom förutsättningarna för en samstämmig utlänningspolitik och är för närvarande sysselsatt med frågan i vad mån olika tillståndsbestämmelser m. m. kan göras mera enhetliga.

I Sverige har utlänningspolitiken under hösten 1968 behandlats av regering och riksdag. Vad som därvid förekommit har anmälts inom arbetsgruppen och har visat sig utgöra en god grund för överläggningarna och de olika representanternas ställningstaganden.

Arbetet bedrivs nu på det sättet att de olika ländernas representanter vid sammanträdena tar preliminär ställning på grundval av jämförande sammanställningar. Ställningstagandena utformas i promemorior som justeras efter hand.

Det är ännu för tidigt att yttra sig om i vilken utsträckning enhetlighet kan uppnås. Arbetsgruppen är inställd på att arbetet skall bedrivas skyndsamt. Någon praktisk möjlighet för gruppen att bli färdig med arbetet till den 1 juli 1969 synes dock inte föreligga.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige: Herr president! Jag ber att få tacka för svaret. Jag vill påpeka att den åsyftade rekommendationen från Nordiska rådet lämnades våren 1966. Det förefaller då som om utredningsarbetet fortskridit långsamt, ty först hösten 1968 var kommittén fulltalig, och därefter har den haft ett sammanträde. Samtidigt måste planerna på Nordek

¹ Frågan tryckt s. 2043.

betyda att en mera enhetlig utlänningslagstiftning inom Norden blir alltmer aktuell. Erfarenheterna från EEC, där man är i färd med att genomföra en integrering av arbetsmarknaden och rörelsefrihet inom Gemenskapen, visar att dessa strävanden måste leda till krav på en enhetlig utlänningspolitik gentemot tredje land. Utlänningarna bör alltså inte behandlas olika inom de skilda länderna utan få en likartad behandling, detta i synnerhet som vi i Norden redan har ett gemensamt passområde.

I svaret sägs att den svenska utlänningspolitiken, som i höstas behandlades här i huset, utgör en god grund för överläggningar och ställningstaganden. Jag vågar tolka detta som ett gott tecken för det framtida arbetet, eftersom den svenska utlänningslagen såvitt jag vet har mer liberala drag än andra utlänningslagar, trots den kritik som här i landet understundom riktas mot den. Framför allt ger den inte de möjligheter till diskretionär prövning som finns på andra håll. Utlänningslagarna i de nordiska länderna är ju olika uppbyggda och utgår från olikartade grunder. Å andra sidan har vi en likartad syn på den enskilde individen och dennes rättigheter, vilket bör underlätta ett förenhetligande.

Jag beklagar dock att man inte räknar med att vara färdig ungefär när ämbetsmannakommittén presenterar resultatet av sitt arbete. Jag hoppas att det på denna punkt något svävande svaret inte skall betyda att man också i fortsättningen framskrider med dryga två års intervaller.

Statsrådet Holmqvist, Sverige: Herr president! Jag undrar om det föreligger ett så starkt samband som interpellanten gjorde gällande. Denna fråga väcktes så att säga självständigt 1966, alltså innan några diskussioner upp-tagits om det ekonomiska samarbetet. Jag kan hålla med om att det tog litet tid innan arbetet kom i gång i kommittén, men å andra sidan tycker jag

det verkar som om man där arbetar ganska resolut och efter ett bestämt program.

Jag förstär mycket väl att det kan finnas intresse av att kommittén når fram till ett resultat så fort som möjligt, men något sådant uttalat samband som interpellanten talar om föreligger som sagt inte. Det är lika angeläget att vi kan klara upp det ekonomiska samarbetet som att vi får likartade regler för bedömningen av de utlännningar som kommer hit till Norden, men jag är övertygad om att man på båda hållen bedriver arbetet med stort intresse och med vilja att så fort som möjligt nå fram till beslut. Om det sedan kan bli några månaders skillnad i tid när det gäller ställningstagandena, så tycker jag att det spelar mindre roll.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige: Herr president! Jag tar fasta på vad statsrådet Holmqvist sade sist, att det inte skall dröja så länge innan vi får resultatet av arbetet i kommittén. Jag tyckte att statsrådet sade några månader efter ämbetsmannarapporten, och det vore ju förträffligt.

Däremot kan jag inte godta statsrådets resonemang i övrigt. Det är riktigt att det inte fanns några planer på ett Nordek 1966, men Nordek-planerna måste verka påskyndande på utlänningslagstiftningen, och där menar jag att det har kommit in ett moment som gör att man sannerligen inte kan gå fram i steg om två år. Det brådskar! Framför allt tycker jag att man kan se hur brådskande det är om man tänker på arbetet i EEC. Där har man inte kommit så långt som vi har gjort på passområdet.

Jag tackar för löftet att detta arbete kommer att bedrivas snabbt, och jag vet också att det är mycket kunniga personer som har hand om arbetet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, anmäldes att behandlingen av saken fortsätter i juridiska utskottet.

5

D 1969/2/1965/k: meddelande om rekommendation nr 2/1965 angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m. och D 1969/3/1965/k: meddelande om rekommendation nr 3/1965 angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning

Fråga om universitetskurser i historia m. fl. ämnen¹

Backlund, Finland: Jag ber att till Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar vördsamt få ställa följande fråga:

Vid rådets 13:e session antogs två rekommendationer, av vilka den ena avsåg nordiska kurser för studerande i ämnet historia (rek. nr 2/1965), den andra liknande kurser i arkeologi och folklivsforskning (rek. nr 3/1965). Kurser för historiestuderande har i försökssyfte anordnats 1966 och 1968. Nordiska kulturkommissionen, som handhaft ärendets beredning, har utgående från erfarenheterna av denna försöksverksamhet i de olika länderna hemställt om medel för permanenta kurser. Beredningen av frågan om kurser i arkeologi och folklivsforskning har fortskridit betydligt långsammare. Efter fyra års beredning är spörsmålet fortfarande föremål för en förberedande utredning.

Vidare avsåg rekommendation nr 2/1965 en utredning av behovet av förstärkning av det nordiska inslaget i universitetsundervisningen genom förslagsvis nordisk kursverksamhet eller beviljande av stipendier för studier i annat nordiskt land inom andra ämnen än det i rekommendationen nämnda. Denna del av rekommendationen har av regeringarna inte berörts i meddelandena.

Trots att de i rekommendationen avsedda resultaten ännu inte uppnåtts, finner regeringarna att spörsmålen torde kunna anses som slutbehandlade.

Med anledning härav får jag rikta följande fråga till regeringarna:

Vilka åtgärder avser regeringarna att vidtaga för att åstadkomma en permanent kursverksamhet inom de i rekommendationerna nr 2/1965 och nr 3/1965 avsyftade ämnena?

Hur har arbetet på den i rekommendation nr 2/1965 avsedda utredningen fortskridit?

Undervisningsminister Helge Larsen, Danmark: Hr. præsident! Det er min opgave at svare på den del af hr. Backlunds spørgsmål, som angår rekommendation nr. 2/1965. Jeg svarer efter aftale med mine nordiske kolleger også på deres vegne.

Til spørgsmålet skal jeg oplyse, at der er etableret kursusvirksomhed for studerende med historie som hovedfag ved de nordiske landes universiteter. Kursusvirksomheden har på forsøgsbasis, finansieret for midler af den nordiske kulturfond, ført til afholdelse af et kursus i sommeren 1966 i Uppsala. Der er siden i sommeren 1968 afholdt to kurser henholdsvis i Helsingfors og i København. I sommeren 1969 er der planlagt to kurser, et i Oslo og et i Lund. Sagen er nu på regeringsplan. Der er i alle de nordiske lande søgt statsbevillinger til sommerkurserne i 1969.

Jeg kan på nuværende tidspunkt oplyse, at i hvert fald kurset i Oslo vil blive gennemført efter planen, men der er ingen grund til at lægge skjul på, at der har været praktiske vanskeligheder ved etableringen af disse kurser. I særdeleshed har der været vanskeligheder ved at indpasse dem i det almindelige studieforløb. De her nævnte vanskeligheder vil ikke blive mindre i en periode, hvor den almindelige tendens går i retning af en effektivisering af studieordningerne. Det vil volde vanskeligheder for både studenter og lærere at afse den fornødne tid dels til kurserne, dels til deres forberedelse, og det må her realistisk erkendes, at der på de studieniveauer, der kan blive tale om, er ret

¹ Frågan t:tyckt s. 1965.

begränsade muligheter för et mere systematisk samarbejde, idet udbygningen af de mere centrale fagområder i almindelighed må betragtes som en national opgave.

Jeg skal i øvrigt i denne forbindelse henlede opmærksomheden på de muligheder, som den nordiske tentamensgyldighedsordning byder den enkelte student for at henlægge sine studier helt eller delvis til et andet nordisk land.

Vice statsminister och undervisningsminister **Virolainen**, Finland: Herr president! Jag svarar å alla de nordiska regeringarnas vägnar på rådsledamot Backlunds fråga angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning. Rekommendationen beträffande universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning härstammar från år 1965. Man har tidigare från regeringarnas sida anmodat Nordiska kulturkommissionen att inkomma med utlåtande i ärendet. Kulturkommissionen tillsatte å sin sida ett expertutskott, med professor Arbman som ordförande, för att utarbeta ett utlåtande i ärendet. På grund av ordförandens sjukdom och därefter bortgång har arbetet inte tills vidare kunnat fullföljas.

På det stadiet trodde man, att förutläggningarna saknades för att ytterligare fullfölja rekommendationens önskemål, då det vid budgetäskandet av flere nordiska projekt liknande detta har visat sig uppstå stora svårigheter med att kunna realisera alla önskemål. Därför ansåg man sig inte kunna prioritera detta ärende tillräckligt högt.

Det bör dock konstateras, att Nordiska kulturfonden för detta år beviljat 47 200 danska kronor till ett fältseminarium i folklivsforskning. Vid detta seminarium kommer man att lägga huvudvikten på den pedagogiska aspekten och därmed undersöka fältseminariets värde såsom undervisningsform. I motiveringen till ansökan om medel till seminariet har det framhävts, att det kan tjäna som försök i relation till de universitetskurser i arkeologi och folk-

livsforskning som behandlas i Nordiska rådets rekommendation.

Emellertid har utredningsarbetet nu återupptagits med delvis nya ledamöter i ifrågavarande utskott, och Nordiska kulturkommissionen väntar under detta år förslag från utskottet om den fortsatta handläggningen av frågan. Man kommer alltså att fortsätta med projektet i väntan på ett upplärande av alla aspekter i denna sak. Först därefter föreligger möjligheter för regeringarna att överväga förslaget i jämförelse med prövningen av andra liknande forsknings- och undervisningsprojekt.

Backlund, Finland: Herr president! Jag ber att få tacka båda ministrarna för de svar jag fått. Av svaren framgår, att det faktiskt inte har utträttats alltför mycket på de berörda områdena men vi har också fått höra att man haft svårigheter att brottas med. Vi fick dock veta att man fortfarande anser frågan aktuell och alltså icke slutbehandlad. Rekommendationen står sålunda kvar som en påle i köttet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, anmäldes att behandlingen av saken fortsätter i kulturutskottet.

6

D 1969/9/1968/t: meddelande om rekommendation nr 9/1968 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim

Fråga om utbyggnad av Muruvikshamnen¹

Jan-Ivan Nilsson, Sverige: Herr president! Min fråga till norska och svenska regeringarna är föranledd av meddelande om rekommendation nr 9/1968/t.

I Muruvik nära Trondheim har Sverige i enlighet med ett avtal mellan Norge och Sverige en mindre hamnanläggning och ett oljeupplag insprängt i berget. Dessa anläggningar har hittills an-

¹ Frågan tryckt s. 2157.

vänts i mycket liten utsträckning. I rekommendation nr 9/1968 föreslog Nordiska rådet att man skulle söka utnyttja oljeupplaget i större utsträckning och öppna möjligheter för svenskt transitgods — även torrgods — att vid behov under svåra isvinstrar få till stånd en större användning av Muruvikshamnen.

När jag lämnade in frågan syntes det finnas skäl antaga att denna vinter skulle bli mild, och frågan föreföll kanske inte så aktuell. I det meddelande som Norges regering avgivit å egna och svenska regeringens vägnar berörs över huvud taget icke ifrågavarande del av rådets rekommendation.

Under hänvisning till det anförda ber jag att till Norges och Sveriges regeringar få rikta frågan: Vilka åtgärder överväger regeringarna för att Muruvikshamnen skall komma till användning i större utsträckning än hittills?

Statsråd **Kyllingmark**, Norge: Spørsmålet om transitt över Muruvik er omhandlet i St. prp. nr. 38 av 1956, som lå til grunn for avtalen mellom Norge og Sverige vedrørende transitt-trafikken over havner i Trondheimsfjorden.

Om Muruvik-anleggene heter det i avtalens artikkel 3 at det er hensikten at anleggene skal benyttes for transittering av olje. I avsperringstider eller etter særskilt tillatelse fra de norske myndigheter kan anleggene også benyttes for andre varer.

I proposisjonens merknader til dette punkt i avtalen heter det:

Hva angår annen godstrafikk, foreligger det imidlertid betydelige lokale interesser, og slik transitt vil da heller ikke finne sted over de svenske anlegg utenom avsperringstider med mindre det gis spesielt samtykke fra norsk side.

Uttrykket avsperringstider er ikke nærmere definert i avtalen. Det er imidlertid enighet mellom myndighetene i de to land om at det hermed ikke menes avsperring på grunn av ishindringer ved svenskekysten eller liknende forhold.

Fra norsk side kan en vanskelig gå til noen endringer på et enkelt punkt når det er fastslått at særlige interesser gjør seg gjeldende på dette område.

Jan-Ivan Nilsson, Sverige: Herr president! Jag ber att få tacka statsrådet Kyllingmark för svaret på min fråga. Det framgår av svaret att hinder för sjöfarten i Bøitenviken på grund av isbeläggning inte är att betrakta som avspärning i den mening som avses i det mellan Norge och Sverige träffade avtalet om Muruvikshamnen. Bakgrunden till mitt spørsmål är det medlemsförslag som väcktes 1968 angående en utvidgning av transittrafiken över Trondheimsleden. Nordiska rådet godkände trafikutskottets förslag i föl om rekommendation till Norges och Sveriges regeringar att medverka till diskussioner om möjligheterna att utvidga transittrafiken över Trondheimsleden.

Vid diskussionen i Nordiska rådet i föl om denna sak hänvisades till att trafikutskottet vid en resa år 1967 i här ifrågavarande område hade konstaterat att det på svensk sida fanns åtskilligt intresse för en ökad transittrafik och att det givits antydningar om fömligen stora varumängder. I meddelandet till årets rådsmöte uttalas att det sedan föregående rådsmöte inte givits uttryck för något intresse att organisera en ökad transittrafik över Trondheim på det skisserade underlaget.

Vid fjolårets behandling av frågan konstaterades att trots en anpassning av järnvägstaxorna hade detta inte resulterat i någon betydlig ökning av transporterade godsmängder. Mitt intryck är att det ännu finns en del att göra beträffande en ytterligare anpassning av järnvägstaxorna för att järnvägstransporter på denna led ska bli konkurrenskraftiga med andra trafikmedel.

Transporter på väg har på senare år utvecklats mycket kraftigt i Sverige. Anpassningen av den svenska och norska landsvägstrafikens villkor till var-

andra kan ha stor betydelse för utvecklingsmöjligheterna till en ökning av transportmängderna efter Trondheimsleden. Jag vill gärna understryka detta.

Jag vill också betona vad som i fjol uttalades vid frågans behandling i Nordiska rådet, nämligen att det kan vara anledning att precisera och klarlägga de förutsättningar som måste läggas till grund för en ytterligare utveckling av transittrafiken i detta område. Om så sker kan företag som har att välja mellan olika transportalternativ lättare planera på sikt och organisera transporterna på lämpligt sätt, så att de inte stör den norska verksamheten utan hellre blir till fördel även för Norge.

Jag vill vid detta tillfälle uttrycka tillfredsställelse med den goda servicen från såväl rederier som speditörer i hamnarna i denna del av Norge. Måhända är kunskapen om denna viktiga faktor för liten på den svenska sidan.

Det är min förhoppning att de svenska och norska regeringarna vill aktivt medverka till att få till stånd en positiv utveckling av denna transittrafik. För en framgångsrik utveckling av näringslivet i Jämtland och över huvud taget i inlandet i detta område av Sverige liksom vid ishinder för sjöfarten i Bottenviken spelar transittrafiken till isfri hamn i Norge en stor roll. Jag hoppas att man även på norsk sida har fördelar av att norska hamnar kommer till användning för svensk export. Jag ser denna fråga som ett ut svensk synpunkt angeläget lokaliseringspolitiskt spörsmål.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, anmäldes att behandlingen av saken fortsätter i trafikutskottet.

7

A 214/s: medlemsförslag om användande av engångsförpackningar

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för en likartad lösning av de samhällsproblem, som det ökade bruket av engångsförpackningar föranleder.

Gerda Møller, Danmark (socialpolitiska utskottets talesman): Hr. president! Användelsen af engangsemballage af alle slags har taget et vældigt opsving i de senere år, og det er vel i hovedsagen på grund af dels de forandringer, som er sket i indkøbs- og forbrugsvanerne, men dels også på grund af de bestræbelser, der går for sig inden for industrien med henblik på at effektivisere og rationalisere mest muligt på alle mulige områder.

Det må erkendes, at med de stigende antal selvbetjeningsbutikker og med kravet fra myndighederne og forbrugerne om bedre hygiejne og forbrugerne yderligere om bedre kvalitet, bedre og længere holdbarhed, mere hensigtsmæssig emballage og i vor fortravlede tid også ønsket om at kunne handle hurtigere og smidigere, så er engangsemballagen blevet en uundværlig ting. Men også for mange industrigrenes vedkommende er engangsemballagen en nødvendighed, fordi den simpelt hen er forudsætningen for en effektiv produktion og for at tage forskningens nyeste resultater i anvendelse meget hurtigt efter fremkomsten for derigennem at kunne hævde sig i den internationale konkurrence.

Endelig må man også pege på engangsemballagens betydning for en lettere transport og dermed for en nedsettelse af distributionsomkostningerne.

Efter udvalgets opfattelse må vi derfor indrette os på at leve med engangsemballagen, som vi må erkende allerede nu har så store fordele, at der ikke kan være tale om hverken at bremse eller at standse den udvikling, som sikkert vil løbe videre i endnu hastigere tempo.

Men når det er sagt, må det også er-

kendes, at der er så store ulemper forbundet med denne form for emballage og først og fremmest for den del, der er vanskelig eller umulig at destruere, at det igennem længere tid har været et alvorligt problem og et problem, der vil vokse i takt med befolkningens øgede velstand og øgede fritid. Med ulemperne tænker jeg ikke på de øgede udgifter, som presset på forbrændingsanlæggene vil medføre som følge af den forøgede affaldsmængde. Dette problem er trods alt til at løse både teknisk og økonomisk på den ene eller den anden måde. Men jeg tænker først og fremmest på den ødelæggelse af vore landskabelige værdier og den forurening af naturen samt den sundhedsmæssige risiko, som er forårsaget af engangsemballage, fordi mange mennesker tankeløst kaster både flasker, blik- og plastdåser fra sig i stedet for enten at benytte de offentlige affaldsbeholdere eller tage affaldet med hjem. Jeg tænker også på det affald, der kastes ud fra skibene, og som skyldes i land og er med til yderligere at forurene vore strande.

Denne skade på såvel natur som på mennesker og dyr må der nu tages alvorligt fat på at afværge eller i det mindste begrænse, og i den forbindelse peger udvalget på nødvendigheden af at intensivere den forskning, der er beskæftiget med at finde frem til lettere destruerbart materiale.

Når man ser på remismaterialet, fremgår det, at man allerede er i gang med at finde frem til helt nye former for engangsemballage og især for emballage, der skal indeholde kulsyreholdige drikke, således at det ikke skulle være umuligt inden for en relativ nær fremtid at nå frem til et mere forgængeligt materiale.

Bortfjernelsen af det affald, der hidrører fra engangsemballagen, er først og fremmest et problem, som de enkelte landes renovationsvæsen bør tage sig af, og derfor opfordrer udvalget til en effektivisering på dette punkt i forbindelse med indførelse og navnlig over-

holdeise af strengere regler for forurening af naturen, og ikke mindst bør man sideløbende hermed gennem oplysning og undervisning alierede fra et tidligt stadium i skolen ikke alene lære børnene, hvorledes man behandler affaldet, men også aktivisere dem og hele den øvrige befolkning med henblik på deres medvirken til renholdelse af naturen.

Udvalget finder det vigtigt, at den nordiske industri og handel indbyrdes arbejder under så ensartede konkurrenceforhold som muligt, og at der heller ikke lægges unødige hindringer i vejen for konkurrencedygtigheden over for landene uden for Norden. Derfor går udvalget da også ind for i stedet for at anbefale f. eks. forbud mod eller foranstaltninger ved anvendelse af engangsglas da at anbefale, at der arbejdes henimod en fælles løsning vedrørende de problemer, som det øgede forbrug af alle former for engangsemballage skaber.

Hr. præsident! Med disse bemærkninger vil jeg på udvalgets vegne anbefale vedtagelse af den foreliggende rekommandation.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommandationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Bundvad, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Geijer, Hammarberg, Hara, af Heurlin, Honkonen, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Kock, Korvald, Laaksonen, Lars Larsson, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Matthias A. Mathiesen, Mellqvist, Gerda Møller, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Ohlin, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Salvesen, Samuelsberg, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Silta-

nen, Sirén, Skoglund, Stray, Sukselainen, Sundin och Tenhiälä.

Frånvarande var:

Sigurður Bjarnason, Bratteli, Henry Christensen, Karl Guðjónsson, Haugaard, Holmberg, Hordvik, Horn, Jørgen Jensen, Krag, Aksel Larsen, Leirfall, Jan-Ivan Nilsson, Kerttu Saalasti, Skytte och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 53 röster.

8

A 195/j: medlemsförslag om förbud mot professionell boxning

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige at søge gennemført så vidt muligt ensartede sikkerhedsforskrifter til formindskelse eller eliminering af faren for skader ved såvel amatør, som professionel boksning, således at udgangspunktet for overvejelserne tages i de i betænkningen 1967:16 herom fremsatte forslag.

Axel Andersson, Osmo Kock, Lars Leiro, Matthías Á. Mathiesen, Sven Mellqvist och Harald Samuelsenberg hade i reservation, fogad till utskottets betänkande, hemställt, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att i lag förbjuda professionell boxning i respektive land.

Møller Warmedal, Norge (juridiska utskottets talesman): Denne saken var oppslått på gårsdagens kart, og da vi kom her kl. 15 i går, lå det på rådsmedlemmenes pulter et PM angående forslag om forbud mot profesjonell

boksing. Det stammet fra det svenske justisdepartement og var datert februar 1969. Jeg må si at både andre og jeg ble forbauset over at det, samme dag som en sak av denne karakter skal opp til behandling i rådet, foreligger en ny uttalelse fra et departement. Dette er ikke for å kritisere svenskene, for jeg forstår at våre venner her har hatt sine vanskeligheter — som mange av oss andre også har. Men når en sak har vært til drøfting og behandling fra 1962 — altså i 7 år — og man så på den samme dag den skal til behandling i Nordisk Råd, legger frem et PM av den karakter som det vi her har for oss, da må man ha lov til å påtale det. Og det ønsker jeg å gjøre. Jeg vil advare mot at man overhodet tar hensyn til de argumenter som fremkommer i dette PM, da hverken utvalget, som har behandlet saken i lengre tid, eller andre har hatt anledning til å sette seg inn i dem. Vi har jo fra side 20 og til side 54 i de trykte dokumenter de nødvendige »yttranden«, som det heter, fra de sakkyndige man har innhentet uttalelser fra. Rent generelt vil jeg si at det bør ikke bli noen vane i Nordisk Råd at man, når saker er til behandling i utvalgene, kommer med »yttranden« etterpå, uten at utvalget som sådant har hatt anledning til å se hva de inneholder eller hvilke konklusjoner man er kommet til. Det hører ikke hjemme under forsvarlig saksbehandling etter min mening.

Det foreliggende medlemsforslag går ut på at regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige skal forby profesjonell — jeg understreker profesjonell — boksing i de respektive land. På Island er all boksing forbudt tidligere.

Jeg må også si at denne saken er noe egenartet. Som man vil se av innstillingen fra det juridiske utvalg, er det meningsforskjell — ganske betydelig meningsforskjell — til stede i utvalget.

Flertallet — et beskjedent flertall — går inn for en rekommendasjon som omfatter både amatør- og profesjonell boksing. Det gjelder ikke forbud mot

disse idrettsgrener. Men flertallet vil, så langt råd er, ha gjennomført ensartede sikkerhetsforskrifter, slik at man minsker eller fjerner faren for skader som ellers kan oppstå i denne idrettsgren. Så langt har flertallet i utvalget en positiv reaksjon i forbindelse med medlemsforslaget.

Mindretallet i utvalget vil rekommandere regjeringene et absolutt forbud, men vel å merke bare mot profesjonell boksing — ikke mot amatørboksing.

Det er min oppgave her å begrunne innstillingen fra flertallet, som jeg tilhører.

La oss like godt være enige om at vi alle er på det rene med at boksesporten kan by på farer både for liv og helse. Det har forresten »the noble art of self-defence» alltid gjort. Det gjelder både den profesjonelle boksing og den såkalte amatørboksing. Medisinsk sett er det ingen tvil om det. Det fremgår også av de foreliggende utredninger. Vi er alle klar over det.

På den annen side kan man ikke lukke øynene for at en rekke andre sportsgrener medisinsk sett også byr på alvorlige faremomenter for utøvernes liv og helse. Hva med f. eks. skihopping? Som tidligere aktiv skihopper kan jeg kanskje få lov å uttale meg om det. Jeg har selv vært vitne til at to av mine skikamerater mistet livet i hoppbakken, men jeg vil ikke være med på å forby skihopping av den grunn. La meg også få nevne at ved det siste Norges-mesterskap for juniorhoppere i Oslo havnet fem av deltakerne på Oslo legevakt, og de hadde hodeskader alle sammen. Hva med utforkjøring på ski, hva med ishockey, hva med motorsykkelledeløp, og hva med bilveddeløp — hvor vi ser at en rekke mennesker som ikke er med i det hele tatt, mister livet? Og hva med fjellklatring, hva med hinderløp til hest?

Av det vi har lest i avisene og det vi har sett i fjernsyn av disse sportsgrener, kan man vel vanskelig komme forbi at samtlige på en eller annen måte kan føre med seg tap av liv eller ødeleg-

gelse av helse for utøverne — i like høy grad som profesjonell boksing. Hvor mange er det som slår seg i hjel eller blir lemlestet ved fjellklatring og hinderløp med hest f.eks. i forhold til antall døde eller skadede etter boksing?

Når det gjelder amatørboksingen i forhold til profesjonell boksing, kan jeg for min del — jeg vil gjerne understreke det — ikke se noen vesensforskjell hvis det er spørsmål om fare for tap av liv eller skade på helsen. De som fulgte fjernsynssendingene om boksing fra siste olympiade — der skulle det jo være amatører — må vel være villige til å innrømme akkurat det.

Og så vil jeg gjerne si at det er ingen som tvinger noen inn i den firkantede ring. Den som vil drive en idrett, må nødvendigvis ta den risiko det måtte føre med seg. Flertallet i utvalget er tilhengere av den oppfatning at den enkelte selv må ta ansvaret for sine handlinger — også på dette felt.

Den etiske og følelsesmessige motstand mot profesjonell boksing er bl. a. begrunnet i profittmomentet. Jeg er enig i at dette argument kan aksepteres hvis man vel å merke bruker det samme argument mot all profesjonell idrett — f. eks. fotball. Det er ikke gjort av mindretallet, — kun profesjonell boksing skal forbys. Men den naturlige konsekvens av mindretallets oppfatning burde, synes jeg, bli et generelt forbud mot all profesjonell idrett. Et slikt forslag foreligger ikke. Det kan ikke være noen grunn til å gi strengere regler for én profesjonell idrettsform enn for de andre.

Imidlertid har flertallet, som nevnt, foreslått en rekkommandasjon som for all boksing, både den profesjonelle og den amatørmessige, vil styrke forskriftene om sikkerhet for utøverne i denne spesielle sportsgren. Av formelle grunner har man — som enhver her i rådet vil forstå — ikke kunnet ta med andre like farlige sportsgrener. Vi skal jo holde oss til et forslag som foreligger.

På vegne av flertallet og med den begrunnelse jeg har gitt, tillater jeg meg

å fremme følgende forslag til rekommandasjon:

»Nordisk Råd henstiller til regeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige at søge gennemført så vidt muligt ensartede sikkerhedsforskrifter til formindskelse eller eliminering af faren for skader ved såvel amatør, som professionel boksning, således at udgangspunktet for overvejelserne tages i de i betænkningen 1967: 16 herom fremsatte forslag.»

Meddelande

Det meddelades, att statsrådet Palme, Sverige, intagit sin plats i rådet.

Mellqvist, Sverige: Herr president! Jag skall här efter hand ta upp några av de synpunkter som herr Møller Warmedal anlade på den PM som under gårdagen tillställdes Nordiska rådets delegater. Denna PM innehåller vissa remissyttranden över det kommande svenska regeringsförslaget.

Det nu föreliggande förslaget till förbud mot professionell boxning har som alla vet sin upprinnelse i ett medlemsförslag från september 1962. Motionärerna syftade till att förhindra professionella boxningstävlingar i de nordiska länderna. Medlemsförslaget, som antogs av Nordiska rådet 1963, innebar en rekommendation till regeringarna i Danmark, Finland och Sverige att låta företaga en gemensam undersökning av boxningens skadeverkningar. Denna undersökning redovisades 1967. Av den framgår att hjärnskadorna vid boxning är långt allvarligare än man tidigare kunnat förmoda. Framför allt är att observera, skriver utredningen, att skadorna så att säga kumuleras.

Mot bakgrunden av utredningens för boxningen negativa resultat förelåg all anledning att med kraft aktualisera det ursprungliga förslaget om förbud mot professionell boxning. Boxning i allmänhet och professionell boxning i synnerhet skiljer sig helt från all övrig

idrottsverksamhet. Skador som uppstår i samband med boxning kan inte på något sätt betraktas som olycksfall utan är ett avgörande för att inte säga eftersträvat moment i sådana tävlingar. Boxningen är också, som vi reserverar understryker, den enda sportgren där den som avsiktligt tillfogar motståndaren svår skada ej diskvalificeras.

Såväl motionärer som reserverar är förvånade över att denna form av miss-handel, som den professionella boxningen är, har tolererats så länge som fallet varit. I släptåget på den professionella boxningen kommer också de stora ekonomiska vinster som såväl arrangörer som boxare räknar sig till godo in i bilden, och det är detta förhållande som gör proffsboxningen attraktiv.

Mot denna begränsade redovisning över den professionella boxningens mörka sidor hade vi all anledning förvänta ett enhälligt majoritetsförslag, syftande till förbud mot den professionella boxningen. Majoriteten — sju röster mot sex — kunde emellertid inte sträcka sig längre än till en hemställan om ensartade säkerhetsföreskrifter till förminskning eller eliminering av farorna vid skador av såväl amatörboxning som professionell boxning.

Ur reservanternas synpunkt tar utskottet alltför lätt på — för att inte säga helt underkänner — den medicinska utredningen. Undersökningen är inte hållbar och kan alltså inte åberopas som ett ingrepp mot en idrottsform som berör ett, enligt utskottet, alltför ringa antal människor. Det är alltså kvantiteten som varit en av motiveringarna för utskottets ställningstagande. Till det mera härresande i utskottets skrivning är att man försöker leda i bevis att idrottsgrenar som störtlopp, ishockey, undervattenssimning och bergsbestigning är helt jämförbara med professionell boxning. Alla som bedriver sådan idrott, inklusive proffsboxning, får ta ansvaret för sina egna handlingar. Utskottet avvisar alltså proffsboxningens särställning i förhål-

lande till annan idrott. Och för att understryka denna sin uppfattning kommer utskottet fram till att om förbud mot professionell boxning beslutas måste detta få till följd liknande ingrepp mot andra former av idrott. Men är inte detta, herr president, att ställa alla begrepp på huvudet?

Längre än till införandet av säkerhetsföreskrifter vid boxning kan inte utskottet sträcka sig. Kanske leker det utskottsmajoriteten i hågen att utrusta de professionella boxarna på samma sätt som ishockeyspelare? Och så slutar utskottsmajoriteten med att framhålla att proffsboxning är av så ringa omfattning att förbud mot dess utövning icke bör lösas på samma villkor i alla nordiska länder.

Det enda land i Norden som har gått före med gott exempel, är Island. Där förbjöds all boxning redan år 1956.

Det är väl ingen hemlighet för alla delegater att den svenska regeringen genom justitieministern på ett tidigt stadium meddelat att den svenska riksdagen under våren 1969 har ett emotse förslag om förbud mot professionell boxning. Detta förslag har, som framgår av den PM som tillställdes delegaterna under gården, varit ute på remiss. Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget att förbjuda professionell boxning. Bland remissinstanserna är att notera Riksidrottsförbundets synpunkter. RF framhåller att den professionella boxningen inte tillhör förbundets verksamhetsområde och att förbundet därför inte kunnat kontrollera utövandet av sådan boxning. RF finner sig inte ha anledning att ta ställning till frågan om förbud mot professionell boxning men uttalar att ett sådant förbud inte strider mot de intressen som Riksidrottsförbundet har att företräda.

Ur Nordiska rådets synpunkt är det angeläget att samtliga länder i den nordiska kretsen kan enas om att i lag förbjuda professionell boxning i respektive land. Att den svenska regeringen nu har för avsikt att förelägga Sveri-

ges riksdag ett förslag om förbud mot professionell boxning — hurudan utgången i den kommande voteringen här än blir — är som sagt allmänt bekant, och det är mot den bakgrunden som man i justitiedepartementet har varit angelägen om att få in remissvaren på det aviserade förslaget så tidigt att man kunde presentera dem i form av en PM till Nordiska rådets delegater som en ren information. Det är också vad som har hänt, ingenting annat. Att då försöka bygga upp ett sådant resonemang som herr Møller Warmedal här gjorde tycker jag ligger litet utanför syftet med denna PM, som är en ren serviceåtgärd till delegaterna och ingenting annat.

Reservanterna föreslår därför Nordiska rådet att rekommendera regeringarna i Danmark, Finland och Sverige att i lag förbjuda professionell boxning.

Herr president! Jag yrkar bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Tage Johansson, Sverige: Herr president! Jag är den ende svensk som i juridiska utskottet röstat mot förbudslinjen i denna fråga, och jag vill gärna med några ord motivera min inställning.

Först och främst tycker jag att det finns en tendens till att låta debatten i denna fråga mera gälla huruvida man tycker om boxning eller inte och sedan tar man ställning från dessa utgångspunkter. Jag kan gärna deklarerat att jag för min del inte på något sätt tycker om boxning, men jag anser mig inte ha rätt att fördenskull ropa på förbud för andra människor att ägna sig åt boxning. För mig är detta mera en fråga om när och i vilken utsträckning vi från samhällets sida skall ingripa med lagstiftning och vilka motiv det i så fall finns för en lagstiftning. Framför allt måste vi fråga oss: Vilka skulle effekterna bli av en lagstiftning sådan som den som nu rekommenderas?

Reservanterna säger att det endast är proffsboxning som man vill för-

bjuda — man vill inte komma åt amatörboxningen, som ju är den som utövas av flertalet boxare. Men bedömer man frågan från medicinsk synpunkt — från skadesynpunkt — tycker jag det hade varit mera logiskt av reservanterna att föreslå förbud även mot amatörboxning. Vi skall komma ihåg att vi i de nordiska länderna har ungefär 10 000 amatörboxare men endast cirka 20 proffsboxare. Jag är helt säker på att den totala skadeeffekten, om jag nu får använda det uttrycket, måste vara mycket större för amatörboxarna än för det lilla antalet proffsboxare. Vill man skydda vederbörande från skaderisker bör man självfallet beakta riskerna även för de många som ägnar sig åt amatörboxning.

Vi inom utskottsmajoriten har, som herr Möller Warmedal påpekat, begärt en översyn av säkerhetsföreskrifterna för både proffs- och amatörboxare. Vi framlägger detta förslag med utgångspunkt från den utredning som har åberopats av reservanterna, och vi avsluter oss i stort sett till de bestämmelser som utredningen rekommenderat. Vi menar nämligen att om man verkligen vill förhindra skador skall man ta steget fullt ut och göra en översyn av bestämmelserna på hela fältet — man skall inte bara angripa den lilla del som rör proffsboxningen.

Reservanterna uttalar att det vid sidan om de medicinska argumenten också finns etiska eller, om man så vill, moraliska värderingar. Det är osnyggt, menar reservanterna, att det kommer in pengar i samband med proffsboxning. Det tycker jag också. Men — man får ta steget fullt ut och även undersöka vad man kan göra för att komma till rätta med förhållandena på andra omåden än proffsboxningens. Det vore, menar jag, logiskt att begära en översyn av denna fråga i dess helhet. Vill man förhindra skador bör man se på hela boxningsområdet, och vill man sätta stopp för pengarna i sammanhanget bör man också se på hela området; eljest nås inte den effekt som eftersträvas.

Det har av olika — och ibland enligt min mening ganska ovidkommande — skäl skapats en stämning mot boxningen. Detta kan vara förståeligt, men jag tycker inte att det vore bra om denna stämning finge utgöra underlag för en lagstiftning. Jag brukar för min del inte vara rädd för eller negativ till samhällsengripanden i olika avseenden, men jag tycker att vi kan låta var och en själv bestämma i vilken mån han vill ägna sig åt denna slags idrott.

Vad skulle hända om vi förbjöd proffsboxningen men tillät amatörboxningen? Jo, vi skulle självfallet få mycket stora bekymmer — liksom vi redan har när det gäller annan idrott — att bevaka och kontrollera att den boxning som kunde förekomma verkligen vore amatörboxning utan pengar med i spelet. En sådan övervakning tror jag blir helt omöjligt att genomföra, och det är enligt min mening oriktigt att stifta en lag vars efterföljd inte går att kontrollera.

Litet vid sidan om själva huvudförslaget har den promemoria berörts som svenska regeringen låtit dela ut. Jag skall inte ta ställning till det lämpliga eller olämpliga i att dela ut en sådan här promemoria i sista minuten, men eftersom promemorian ändå åberopats vill jag gärna använda den som ett argument för utskottsmajoritetens linje. Vill man förbjuda någonting — det må vara proffsboxning eller något annat — måste man ha strafförelägganden, och i bilaga 1 till promemorian ser vi hur den svenska regeringen tänkt sig att utmäta straff för den som exempelvis deltar i vad som kan bedömas vara träning för proffsboxning. En sådan person skulle dömas till högst sex månaders fängelse. Jag måste för min del säga att det i både Sverige och de andra nordiska länderna ofta förekommer att personer gör sig skyldiga till väsentligt grövre brott än att deltaga i träning för boxning utan att fördenskull bli ådömda sex månaders fängelse.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Mellqvist, Sverige: Herr president! Med anledning av vad herr Tage Johanson sade angående kopplingen mellan amatör- och proffsboxning skulle jag vilja försöka klara ut hur Riksidrottsförbundet ser på den väsensskillnad som ändå föreligger.

Riksidrottsförbundet framhåller i sitt remissyttrande, att reglerna för amatörboxningen har utarbetats i samråd med medicinsk expertis och företrädare för Riksidrottsförbundet. I nära samarbete med Riksidrottsförbundet och med dess ekonomiska stöd samt med utnyttjande av medicinsk och annan sakkunskap söker Svenska boxningsförbundet genom en rad säkerhetsföreskrifter och en noggrann kontroll av deras tillämpning energiskt eliminera skaderiskerna med amatörboxningen. Läkarkommitténs förslag till ytterligare säkerhetsföreskrifter bör bli föremål för särskild prövning under medverkan från Boxningsförbundets sida. Riksidrottsförbundet har beviljat Svenska boxningsförbundet ett anslag om 10 000 kronor för en undersökning av bl. a. huvudskydd, handskar och ringmatta. Riskerna för skadeverningar vid utövandet av amatörboxning i vårt land måste anses vara ringa, om ytterligare säkerhetsföreskrifter genomförs. Riksidrottsförbundet framhåller vidare, att ett förbud mot amatörboxning kan komma att få till följd att intresset för denna sport söker sig sådana uttryck och att sporten bedrivs i sådana former att de nu gällande säkerhetsbestämmelserna sätts ur funktion. Mot denna bakgrund motsätter sig Riksidrottsförbundet ett förbud mot amatörboxning.

Detta är precis samma uppfattning som den jag personligen har hävdat i olika sammanhang: man måste dra en skarp gräns mellan å ena sidan proffsboxningen och å andra sidan den amatörmässiga boxningen. Det förslag som nu föreligger och som sessionen har att ta ställning till innebär ju ett förbud mot den professionella boxningen och icke mot amatörboxningen.

Bratteli övertog därefter ledningen av förhandlingarna.

Tage Johansson, Sverige: Herr president! Om det går att utfärda säkerhetsföreskrifter som — enligt herr Mellqvist — praktiskt taget eliminerar skaderiskerna i amatörboxningen, går det givetvis också att införa föreskrifter som eliminerar skadorna i proffsboxningen. Det är precis vad utskottsmajoriteten har föreslagit. Skulle det sedan, vilket har antytts i andra sammanhang, leda till att proffsboxningen upphör, är jag inte alls ledsen för det. Det väsentliga är att vi inte utfärdar förbud mot enskilda människors intressen alldeles i onödan.

Hara, Finland: Herr president! Nordiska rådet befattar sig sällan med frågor, som avser att åstadkomma reglementering och kontroll. Nu behandlar vi dock igen — till och med andra gången — en rekommendation angående mer eller mindre förbjudande av professionell boxning, som i praktiken inte bara betyder reglementering av en mänsklig verksamhet utan dess fullständiga förbjudande. Enligt min åsikt ankommer det inte på Nordiska rådet att vidtaga polisåtgärder, utan att driva och behandla saker, som främjar den nordiska tanken i positiv mening. Det kan man inte säga om denna sak. Man har ju också ganska allmänt och med rätta diskuterat, om behandlingen av detta slags frågor över huvud taget hör till rådets verksamhetskrets. Jag anser det inte vara lyckat, att rådet ens i form av en rekommendation befattar sig med sportverksamheten. Rådet kan ju inte vara i besittning av tillräcklig sakkännedom på det relativt främmande område, som sporten ur politisk synvinkel sett väl i ganska hög grad är för rådets medlemmar. Sportverksamheten är ett område, där politiken, hur sensationshungrig den ibland än visar sig vara, inte borde ha någonting att göra.

På sportens område finns det egna

organisationer, som bevakar dess verksamhet i enlighet med mycket noggranna och detaljerade regler. Så förhåller det sig i synnerhet i fråga om boxning, även professionell boxning. De politiska organen borde inte ha någonting att göra med dessa sportbestämmelser. Bestämmelserna har utarbetats av sportexperter, som nog vet vad som lämpar sig för idrottsmännen och vad som inte gör det. Att tillägga politiska eller moraliska normer till denna sakkännedom är inte på sin plats. Över huvud taget måste den fria medborgarverksamheten få försiggå ostörd, utan att även detta fridlysta område politiseras. Det är verkligen fråga om politisering, då man försöker få en politisk institution att vidta åtgärder, som syftar till att förbjuda en hel sportgren, må vara, att man försöker motivera detta med sanitära synpunkter.

Initiativet har motiverats med, att boxning är en hälsovådlig sportform. Genom uttalanden har man skaffat så att säga som »beställningsarbete» en hel del material, som avser att bevisa, hur farlig professionell boxning är. I uttalandena från läkarhåll har man dock med vilja sökt fram exempel på dödsfall, som visserligen förekommer även i denna sport. Däremot har man underlåtit att anföra, att majoriteten av tidigare professionella boxare såsom Jack Dempsey, Gene Tunney, Charpentier m. m. fortfarande lever bland oss och åtnjuter god hälsa och framgång i livet.

Om det gäller sportens farlighet, så kan man i nästan varje sport göra upp en rätt representativ förteckning på personer, som i den riskerat och till och med mistat sitt liv och sin hälsa. Backhoppning, slalom, störtlopp, ishockey, ridning, fäktning, brottning m. m. för att icke tala om racerbilism är även de farliga sportgrenar, men i fråga om dem kommer ingen förnuftig människa på idén att förbjuda eller reglementera dem. Varför detta sker just i fråga om professionell boxning, frågar man undrande, då man beaktar,

att ingen är tvungen att idka professionell boxning, utan boxarna gör det helt och hållet frivilligt.

Något skäl till förbudandet av professionell boxning utgöres inte av de känslomässiga påståenden, som framförts till och med på ministerhåll i Sverige, att den professionella boxningen skulle vara legaliserat slagsmål. Kamp är den nog, men i intet fall slagsmål, ty en boxningsmatch regleras av mycket noggranna bestämmelser, som redan på förhand garanterar, att det inte uppstår möjligheter till ojämna och livsfarliga matcher. Iakttagandet av dessa bestämmelser bevakas ju av juryn vid ringen samt inom ringen av ringdomaren, som har diktatoriska befogenheter. I praktiken rättar man sig noga efter dessa bestämmelser, det kan var och en, som följt med sådana matcher, själv konstatera.

Jag skulle ju också vilja rekommendera de rådets medlemmar, till och med damer, som ännu inte varit och tittat på någon boxningsmatch, att göra det, för att för egen del kunna bedöma, vad det rör sig om. En sådan visit kunde vara av speciell betydelse för dem som nu genom denna motion avreagerar sig sina aggressioner mot professionell boxning.

Om denna rekommendation blir antagen, vilket jag inte tror, och till och med blir förverkligad i hela Norden, något som jag inte anser vara möjligt, har man all anledning att frukta, att motståndarna till sporten får vatten på sin kvarn, d. v. s. fortsätter diskrimineringen av sportgrenar. Vilken gren skall vara den nästa, om behandlingen av denna fråga resulterar i det förbud som initiativet avser?

Såsom jag i början nämnde, anser jag motionen om förbudande av professionell boxning vara av sådan art, att den inte ens formellt hör till de frågor, som skall behandlas av rådet.

Om den ändå kommer att behandlas här, så måste man beakta, att det i Norden sakligt taget inte existerar någon verklig professionell boxning, vars

förbjudande det kan vara fråga om. I Norden finns i detta nu högst 20 sådana boxare, som deltar i matcher i professionell boxning. Boxningen är ändå inte ens dessa mäns egentliga yrke, då man inte kan försörja sig med professionell boxning, vars skatteprocent t. ex. i Finland är 35 procent. Därför har varje s. k. professionell boxare ett annat egentligt civilyrke, som ger honom hans uppehälle, och han är således inte alls beroende av det som han förtjänar genom professionell boxning. Förbjudandet av professionell boxning vore således i praktiken en tämligen betydelselös åtgärd, men däremot innebär det som principiell fråga ett otroligt långtgående ingripande i individens rätt att fritt välja sina intressen och sitt yrke. Utvecklingen under den senaste tiden har ju tenderat till slopandet av inskränkningar och förbuds lagar, som inte lett till några förbättringar. T. ex. farligheten av tobaksrökning har man numera tillräckligt tydligt konstaterat och bevisat, medan den är i en alldeles annan mån farlig för folkhälsan än boxning och farligare sportgrenar. Trots detta får tobaksrökningen bero på vars och ens egen prövning, och förbudsbestämmelser i skolor och annorstädes slopas mer och mer. Tanken på förbjudandet av boxning står enligt vår uppfattning i ingen logisk eller rättvis proportion till de olycksfallsmöjligheter, som framträder även i så många andra livsformer.

Redan på grund av det nyss sagda anser jag, att det inte finns några saktliga skäl till förbjudandet av professionell boxning. Det nu främkastade förslaget till förbjudande av en sportform innebär slumpartad, känslomässig diskriminering. Innan man ger sig in på att fatta beslutet angående förbjudandet av professionell boxning, anser jag rättvisan och följdriktigheten åtminstone kräva, att man gör en absolut objektiv och grundlig undersökning av alla riskmoment, som är förknippade med alla olika sportgrenar och att

man först på basen av dessa resultat tar upp till prövning frågan, huruvida de eventuella olägenheterna av någon viss sport i jämförelse med dess nyttighets synpunkter är så stora, att dess förbjudande kan vara motiverat med tanke på gemensam nytta.

Herr president! Jag vågar lita på, att Nordiska rådets medlemmar fattar ståndpunkt enbart med hänsyn till saktligheten och efter tillräcklig eftertanke utan att lata sig vilseledas av känslomässiga omotiverade påståenden och avsiktliga generaliseringar.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige:
Herr president! Jag ber om ursäkt om jag såsom representant för »de känslomässiga» inte kan svinga mig upp till de höjder, som herr Hara lyckades nå när han varnade oss.

Jag är ingen vän av förbud, men kultursamhället måste ha vissa regler för att förhindra företeelser som är till skada för medborgarna, och till dessa hör våld mot och misshandel av andra. Hänsyn till majoritetens behov av frihet från våld måste väga över den enskildes frihet att utöva våld. Ännu mindre kan kultursamhället acceptera att våld utövas som folknöje och till god betalning.

Argumenten för boxningens bevarande har under årens lopp framförts med en monoton envishet och efter samma mall. Jag kan härvidlag hänvisa till framför allt herr Møller Warmedals men även till herr Haras anförande i denna debatt. För att få några nya synpunkter från boxningens försvarare studerade jag med stort intresse det yttrande till försvar för boxningen av det danska idrottsförbundet, som fogats till utlåtandet såsom en bilaga. Jag är inte riktigt säker på om det efter vad här tidigare saats är tillåtet att hänvisa till denna bilaga, som tillfogats sent. Dock inte senare än jag hunnit studera den.

I bilagan kan man inhämta att boxningen är av stort värde. Man argumenterar på känt manér. Man börjar med att skriva om den lille pojken som de

andra pojkarna var elaka mot. Denne lille pojke, som brukade få stryk, kunde genom att lära sig boxning försvara sig och få en självkänsla, som enligt yttrandet också kan vara bra att ha när man skall utöva självförsvar under soldattiden.

Helt nyligen berättade också här i Sverige en man om sin svåra ungdom, om hur rädd han då hade varit för våld och om hur mycket stryk han hade fått. Han hade tydligen ganska väl lärt sig hur man skall försvara sig: han utnyttjade nyligen dessa sina kunskaper mot en känd kritiker — såvitt jag vet blev den slagne inte medvetlös.

I skrivelsen från det danska idrottsförbundet heter det, att man inte kan eliminera risken för en boxare att bli slagen medvetlös. Man har varken, säger förbundet, funnit på några handskar eller mjuka underlag som hindrar boxaren från att skadas. Man är helt på det klara med detta, vilket alltså konstateras i denna försvarsskrift för boxningen. Med Jedning av läkarutlåtandena från Sverige, är jag villig att ge dem rätt. Expertisen har hittills inte funnit något skydd som är effektivt.

För att gå vidare i den danska texten säger förbundet, att det bara är två boxare som har slagits ihjäl i Danmark. Man tröstar sig med att dessa två var utlänningar, som inte hade berättat om tidigare sjukdomar för arrangörerna. Om läkarundersökningen — denna trygga läkarundersökning som vi alla skall lita på — sägs ingenting. Jag förmodar att man också i andra länder kan trösta sig med att det är utlänningar som slagits ihjäl.

Sammanlagt är det 300 boxare som har skadats till döds i ringen. Detta står inte i promemorian, men det har i god tid kunnat inhämtas i pressen. Det danska idrottsförbundet säger också i sitt försvar för boxningen att det inte är förbjudet att göra en motståndare så medtagen att han ligger försvarslös och i allvarliga fall ådrar sig en mindre hjärnskakning. Ingen vill mena, skriver man, att en sådan seger har med sund-

het att göra. Man tillägger emellertid att ingen vet vad som hade hänt med den unge mannen, om han inte genom boxningen hade lärt sig att styra de anlag för kamp i en eller annan form, som nu tack vare boxningen fått utlopp.

Förbundet tycks vara helt okunnigt om att det förekommer att denna »styrda» boxning även utnyttjas på gator och torg och i vissa krogsammanhang. För den som vill veta mera om detta hänvisar jag till artiklar i dagens eftermiddagstidningar. Det rör sig i detta fall inte om en dansk boxare utan om en svensk boxare — jag kan trösta herr Hara med att han har tjänat ganska bra på sin boxning.

Mot det nämnda uttalandet till förmån för boxningen ställer jag de svenska remissyttrandena från läkare, från åklagare och från polismyndigheter. I samtliga dessa begäres att boxningen av hälsoskäl eller av etiska skäl skall förbjudas.

Herr Tage Johansson framhöll att man, om man tar ställning på grundval av en medicinsk bedömning, även bör förbjuda amatörboxningen. Det kan ligga åtskilligt i denna synpunkt, men vad vi har att ta ställning till i dag är proffsboxningen. Det framgår av remissyttrandet och andra uttalanden att proffsboxningen framför allt kräver hardare träning än amatörboxningen. Herr Johansson kunde icke heila förneka boxningens skadeverkningar — det skulle ha varit djärvt att göra det med tanke på den samlade expertis som har uttalat sig.

Såvitt jag vet har själva regeringspromemorian presenterats i utskottet. Vad som återstår är då remissvaren. Jag vet inte om herr Møller Warmedal känner till att remissyttrandet i Sverige är allmänna handlingar. Eftersom jag velat studera dessa har jag begärt att få dem allteftersom de avlämnats. Det sista kom i går eller kanske i lördags. För min del är jag mycket tacksam över att vi fått en promemoria i den fråga, eftersom jag annars hade ansett mig tvungen att läsa upp remissyttrandena

med tanke på deras väsentliga upplysning. Det hade varit bedrövligt, om den svenska regeringen hade stoppat undan dessa yttranden när vi nu skall ta ställning i en viktig fråga, även om remissyttrandena inte anknyter till Nordiska rådets juridiska utskotts utlåtande. De har i stället avgivits i anslutning till den proposition, som om någon tid skall framläggas i den svenska riksdagen.

Herr Hara sade att man skulle göra intrång i vederbörandes yrke om man förbjöd proffsboxningen. Han ömmade för proffsboxarna och tyckte att det vore sorgligt om de skulle berövas sin inkomst. Samtidigt sade han emellertid att de inte lever av den inkomsten; de har andra yrken. Det blev tyckte jag litet väl mycket bevisat.

För mig räcker det konstatera att varje gång en undersökning gjorts och nya remissyttrandena inkommit har det understrukits att boxningen är mycket farligare än man tidigare anat. Detta framgår också av de remissvar som finns redovisade i promemorian från svenska justitiedepartementet.

Cassel återtog därefter ledningen av förhandlingarna.

Ehrnrooth, Finland: Herr president! Det är inte svårt att förstå att boxningssporten förefaller rå och brutal för nästan vem som helst. Den har under olika tider och i olika länder varit förbjuden och den har föranlett både små och allvarliga skador. Men det är ett misstag att tro att boxningen inte haft sina vänner under seklenas förlopp. Boxningen är en av de äldsta sporterna som förekom redan i antikens Grekland och bland de fornnordiska lekarna. Många kända kulturpersonligheter har trätt upp till boxningens försvar. Lord Byron skrev en gång i sin dagbok: »Jag har sparrat med Jackson som vanligt denna morgon ... armarna och lungorna äro i bästa tänkbara kondition, och kroppen saknar varje uns av överflödigt fett ... fäkt-

ning och sabelluggning anser jag inte ens vara hälften så betydelsefulla som boxningen.»

Den belgiske författaren och Nobelpristagaren Maurice Maeterlinck var också en anhängare av boxningen. Han har i en av sina böcker ett kapitel »Till boxningskonstens lov», i vilket han bl. a. skriver att knytnäven till skillnad från värjan »är vardagslivets vapen par préférence, det enda, som är organiskt avpassat efter vår kropps känslighet, motstånd, offensiva och defensiva struktur».

Och nu har till raden av kulturella personligheter som själva nu och då utövar boxning anslutit sig Ingmar Bergman!

Samtidigt som strävan att få den professionella boxningen eller kanske rentav all form av boxning förbjuden i de nordiska länderna breder ut sig kan man konstatera att intresset för boxning spritt sig bland världens ungdom. 1956 tillhörde 64 länder det internationella amatörboxningsförbundet, nu är medlemsländerna 114. Ett rekordstort antal — 312 — boxare deltog i de senaste Olympiska spelen. Om boxningen hade alla de drag dess motståndare förknippar med sporten skulle intresset för densamma knappast ha vuxit såsom skett.

Argumenten mot boxningen går i huvudsak ut på att den är hälsovådlig, till och med livsfarlig och att den är den enda sport i vilken utövaren har till uppsåt att skada sin motståndare. Låt oss betrakta dessa påståenden något närmare.

Det går givetvis inte att förneka att boxningen kan leda till hjärnskador och dödsfall. Men de utredningar som gjorts i en del andra länder och som ligger till grund för försäkringsbolagens premieberäkningar upptar flera idrottsgrenar såsom farligare än boxningen. Den kanske hårdaste av alla idroiter är den amerikanska fotbollen. Om den förekom i Norden skulle säkert någon medlem i denna illustra församling motionera om förbud. Men i Amerika åtnjuter sporten inte minst i uni-

versitetskretsar det högsta anseende som en både fysiskt och psykiskt utvecklande sport. Flera av dess utövare har senare återfunnits bland landets ledande män också i politiken.

Om boxningens farlighet skall vara ett avgörande argument för förbud måste man ingripa med lagstiftarens makt mot motorsport som äventyrar också åskådarnas liv, mot backhoppning i jättebackar och mot brottnig. Om brottningen sägs det i Nordisk Familjeboks Sportlexikon: »Den starka påfresning, som huvudet och halskotpelaren under brottnig äro utsatta för, betyder en allvarsammare risk, då varje skada här drabbar några av kroppens viktigaste och tillika ömtåligaste organ, hjärnan och dess förlängning, ryggmärgen.»

Men nu säger boxningens motståndare att man inte i dessa farliga sportgrenar har samma uppsåt att skada konkurrenten som i boxningen. En sakkunnig, objektiv person kan inte omfatta detta argument. Boxaren strävar att vinna såsom utövaren av varje annan tävlingsidrott.

Det är fel att tro att ens de professionella boxarnas uppsåt skulle vara att tillfoga varandra skada. Juridiskt sett kan man inte ens tala om *dolus eventualis*, därför att om en boxare visste att ett slag med vilket han bereder sig på att fälla motståndaren leder till men för dennes hälsa skulle han inte ha utdelat det slaget. Däremot kan man säga, att boxaren med kännedom om sportens hårdhet och slagens eventuella konsekvenser hade bort förstå att ett bestämt slag skulle leda till men. Om följden är den, kan man säga att boxaren juridiskt sett vållat skadan. Den straffrättsliga betydelsen av den skadades samtycke, som han anses ha gett genom att ställa upp, skall jag inte gå in på.

Det betydelsefulla i detta sammanhang är att samma slag av vållande, när en skada inträffat, föreligger i många situationer i ishockey när en spelare slår till en annan med klubban. Det kan också föreligga när en fotbollsspe-

lare med hela kraften i sin spark träffar en ömtålig punkt hos en motspelare. I den hårda motorsporten kan man med samma rätt tala om vållande, om t. ex. en racerförare tränger ut en annan från banan genom att passera alltför snält. Liknande exempel kan säkert ges från andra sportgrenar. De visar i mitt tycke att påståendena, att boxaren, i motsats till utövarna av andra sporter, har som uppsåt att tillfoga motståndaren skada, bygger på missförstånd.

När man fördömer den professionella boxningen med etiska synpunkter, tänker man kanske på hur staten hållit sig framme och hävat in skatteinkomster också i form av stämpelskatt — i Finland 35 procent — på bruttointäkterna av proffsgalor? Om proffsboxningen förbjuds i Norden fortsätter amatörboxningen i Norden, och likaså den boxning som förekommer vid polisutbildningen i Danmark.

Motståndarna till den professionella boxningen tror att all boxning småningom upphör, om ett partiellt förbud först utfärdas. Motståndarna förefaller däremot inte alls att bekymra sig om den allt otydligare gränsen mellan amatör- och professionell sport.

Jag kan inte underlåta att göra den i min mening inte irrelevanta iakttagelsen, att de nordiska ländernas regeringar, som inte bara förefaller maktlösa utan också initiativlösa inför våldet mot civilbefolkningen i Biafra, skall visa sig vara så duktiga företrädare för en hög moral att de går in för förbud för något tiotal män i våra länder att göra sig pengar på boxning.

I de utlåtanden över medlemsförslaget som införskaffats från Finland ges förbudsmentaliteten inte mycket slöd. Medicinalstyrelsen framhåller, att målsättningen borde vara att utforma boxningsreglerna så att uppkomsten av skador förhindras. Statens idrottsråd anför, att det är befogat att fästa uppmärksamheten på de faror för hälsan som utövarna av boxning är utsatta för, men samtidigt bör man, understryker idrottsrådet, objektivt taga i beaktande boxningens fostrande och idrotts-

liga värden. Statens idrottsråd säger sig icke kunna i detta skede förena sig med det i Nordiska rådet väckta förslaget, men finner det önskvärt att frågan grundligt utreds. Finlands riksidrottsförbund framhåller, att ett förbud av den professionella boxningen vore ett slag även mot amatörboxningen. En märkbar förbättring kan av allt att döma nås inom den professionella boxningen enbart genom en intensifierad övervakning, säger förbundet.

I den svenska riksåklagarens skrivelse med utlåtande över betänkanudet om boxningens medicinska skadeverkningsar sägs, att risken för skador vid träningsboxning, generellt sett lär vara minst lika stor som vid tävlingsboxning, där det finns vissa säkerhetsföreskrifter. Av detta utlåtande framgår det att alternativen är totalförbud av all boxning eller frihet.

Man kan inte, när man skall taga ställning enbart till den professionella boxningens vara eller icke-vara undgå att observera, att den professionella boxaren i allmänhet är mycket bättre tränad, i bättre kondition och tekniskt kunnigare och motståndskraftigare. Genom en skärpning av reglerna, för vilka utförligt redovisas i det danska professionella boxningsförbundets utlåtande, kan man avsevärt minska de risker som är förenade med den professionella boxningen. Det är på den linjen vi borde gå, innan man på i stor utsträckning känslomässiga grunder går in för så radikala åtgärder som ett förbud mot en form av idrottsutövning. Inget annat land, i vilket boxning förekommit i praktiken, har nu genomfört eller ens allvarligt övervägt förbud. Ett förbud riktat mot den professionella utövaren av en sport skulle nu komma vid en tidpunkt som är alltför sen med beaktande av vart utvecklingen i hela världen fört den s. k. amatöridrotten.

Herr president! Låt mig påpeka, att man från svensk sida sagt, att Sveriges regering, oberoende av vad Nordiska rådet beslutar i denna sak, kommer att föreslå förbud mot professionell boxning. Om vi från Finland skall uttala

oss på samma sätt så kan vi säga, att oberoende av vad Nordiska rådet beslutar, kommer det i Finlands riksdag att finnas en tillräckligt stor opinion mot ett förbud. Är detta inte ett bevis på att denna fråga inte hör till Nordiska rådets arbetsprogram? Om vi beslutar något som inte följs, leder det till att tilltron och respekten för Nordiska rådets rekommendationer avtar. Jag tycker inte att ett förbud mot professionell boxning uppväger den förlusten.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige: Herr president! Herr Ehrnrooth försvarade boxningen och sade den har bedrivits allt sedan antikens dagar, men han kunde lika gärna ha kunnat gå till stenåldern och visat på hur man då förfor. Varför stanna vid antiken? Om herr Ehrnrooth skall gå tillbaka i historien, så gör det ordentligt, och aberopa gärna då också andra företeelser som förekom under antiken. Varför bara boxningen?

Vidare talade herr Ehrnrooth om allt det som boxningens motståndare förknippar med sporten, och han tyckte att vi väl också kan dra fram avvisidor i andra sportgrenar. Men herr Ehrnrooth glömde en sak: vi kallar inte boxningen för sport utan för avancerad misshandel!

Herr Ehrnrooth framhöll att undersökningar om boxningen också har gjorts utomlands. Javisst, vi behöver inte bara hålla oss till de svenska undersökningarna. Det finns också utländska undersökningar som mycket klart redovisar de faror, som en boxare utsätter sig för. Jag har här i min hand en japansk undersökning, som ingående redogör för hur farlig boxningen är och hur den faran ökar på grund av att den skadade ofta inte är medveten om hur svårt han har blivit misshandlad. Ofta saknar han dessutom vetskap om hur upprepade hjärnskakningar leder till mycket stora skador.

Sundin, Sverige: Herr president! Inledningsvis vill jag instämma med dem

som anser att en fråga av den art vi nu diskuterar inte borde debatteras i Nordiska rådet. Nu har emellertid förslaget väckts, och det är meningen att vi skall rösta om det så småningom, och då får väl varje enskild ledamot ta personlig ställning till frågan.

Den debatt som vi här har lyssnat till har ju omfattat förhållandena i antikens Grekland till den modernare kulturen, och talarna har försökt finna vissa anknytningspunkter och skäl som talar både för och emot boxningen. Det är gott och väl att man friskar upp sitt minne och studerar utvecklingen alltifrån hedenhös till modern tid på detta område. Men jag tycker ändå att vi skall försöka hålla oss på jorden och se boxningen — jag tänker då inte på proffsboxningen utan på den rent amatörmässiga boxningen — som den idrott den är. Varje enskilt land i Norden ger betydande bidrag till främjande av idrottsutövning för att skänka större innehåll åt ungdomens fritid. Och beträffande den rent amatörmässiga boxningen måste vi i sanningens namn säga att det är ringa eller intet våld som utövas.

Det som man kan föra in i bilden när det gäller idrotten i dess helhet är den business som följer med. Det har ju från denna talarstol sagts att det finns flera idrottsgrenar som är belastade av våld och profithunger. Skall man få en rättelse till stånd kan man alltså inte bara angripa boxningen, utan man måste se idrotten som en helhet.

Jag tog till orda, herr president, därför att jag tycker att reservanterna varit ovanligt kloka när de gått på den linjen att det amatörmässiga i detta idrottsutövande skall bibehållas. Det innebär att jag vid en kommande omröstning ämnar ansluta mig till reservationen.

Jag vill avsluta mitt korta anförande med att säga att det skulle vara ett brott mot idrotten som sådan, om Nordiska rådet antog en rekommendation med förbud mot utövande av amatörmässig boxning i de nordiska länderna.

Tyyne Leivo-Larsson, Finland: Jag visste inte att denna sak var så passionsbetonad då jag skrev mitt namn under medlemsförslaget som jag nu fått erfara när jag lyssnat till de olika talarna, som fört fram ganska underliga påståenden om riksdagsmän och -kvinnor isynnerhet. Efter det sakliga anförande, som fru Segerstedt Wiberg höll här, skulle jag ha kunnat avstå, men med tanke på den osakliga salva som herr Hara kom med kan jag inte förbli tyst. Över en kam bedömer han oss som har en annan uppfattning än han själv. Han kallar oss känslomässiga och osakliga, jag låter det vara osagt vem som här är känslomässig och osaklig.

Först och främst var det helt naturligt för mig att skriva under medlemsförslaget då Arbetarnas idrottsförbund i Finland, vars gaula medlem jag är, har ett principbeslut som går mot professionell boxning. Dessutom har oss senast i dag och också i går tilldelats ytterligare bekräftelse på denna syn på saken. Herr Hara sade att vi skulle göra oss bekanta med proffsboxningen. Jag gjorde ett försök åt det hållet. Det var så att Finlands TV hade en utsändning av en match som var upptagen i Mässhallen just innan jag reste hit och jag blev inte övertygad om att jag haft fel.

Jag blev mycket glatt överraskad i dag när jag fann ett uttalande av Nordiska konservativa studentunionen som går ut på samma uppfattning vad jag hävdade i denna sak. Jag kan inte låta bli att citera det som jag tycker är mest värt: »Överallt utom i en boxningsring rubriceras ett försök att slå en människa medvetlös som uppsätlig misshandel. Det förefaller därför egendomligt att tillåta just detta undantag från lagen.

Det har under debatten vidare från medicinskt håll klart redogjorts för boxningens utomordentligt skadliga verkningar för dem som utövar denna sport».

Också detta är bevis för att vi som går emot professionell boxning inte kan vara så helt utan vett.

Herr Møller Warmedal kommer med en anmärkning mot svenska justitiedepartementet med anledning av att det låtit oss få del av dess lagförslag till förbud mot boxning, antingen professionell eller icke professionell. Jag är tvärtom tacksam. Jag vet inte om det är på grund av avreageringsbehov eller på någon annan osaklig grund, men jag är enig om vad som sägs i ministeriets promemoria. Här sägs uttryckligen vad vi försökt få fram. Ministeriet påpekar som skäl för boxningsförbud dels boxningens hälsofarliga beskaffenhet, konstaterad i den nordiska läkarkommitténs betänkande, dels boxningens förråande inverkan på utövare och åskådare. Ministeriet har dessutom åberopat de osunda ekonomiska intressena kring boxningen. Det var bra att också det kom fram i parlamentets motivering.

Samuelsberg, Norge: Jeg skal bare komme med en kort bemerkning. Jeg er ikke kondisjonsmessig i stand til å ga en så lang runde som representantene Hara og Ehrnrooth gjorde, og jeg er heller ikke i stand til å legge den kraft i slagene som de to herrer presterer.

Det er i og for seg ingen stor sak som her er til behandling, og jeg vil for mitt vedkommende ikke iføre meg noen sorgedrakt om det medlemsforslag jeg har vært med på å fremsette, blir nedstemt her. I Norge er profesjonell boksing ikke noe stort problem, og det er ingen grunn til å lage noen stor debatt om spørsmålet. Men å hevde at boksing er en privat affære som de statlige myndigheter ikke skal bekymre seg om, er nok en sannhet med visse modifikasjoner. Jeg har ved en annen anledning sammenlignet boksing med tyrefekting. Og så lenge tyrene — unnskyld uttrykket, jeg mener bokserne — ikke skader hverandre, er det ingen samfunnssak. Men det hender at en boksekamp ender med et sykehusopphold for en av partene, og da er det i høy grad en samfunnssak.

Hr. Møller Warmedal nevnte at også andre idrettsgrener kunne være farlige, og jeg kan for så vidt være enig med ham i det. Men at han i denne forbindelse trekker inn skihopping, som også har faremomenter, synes jeg er temmelig malplassert. Ved skihopping kan man bare skade seg selv, man skader ikke en motpart.

For meg er spørsmålet om boksing et spørsmål om etikk. Og jeg vil gå så langt som til å si at jeg også kan styre min begeistring for boksing som amatøridrett — hvis man i det hele tatt kan kalle boksing for idrett. Jeg kan heller være enig med fru Segerstedt Wiberg i at boksing ikke er idrett, men mishandling — en mishandling av mennesker. I neste omgang kan det komme på tale også å forby amatør boksing, altså boksing i sin helhet. Det som vi fikk se i fjernsynet av amatør boksing under olympiaden i Mexico, kunne ikke få meg i stand til å mobilisere noen særlig sympati for denne sportsgren i sin alminnelighet. Jeg har visse vanskeligheter med å kalle boksing for en sport, slik jeg allerede har sagt. Jeg tror nevekamp er et mer presist uttrykk, iblant kan det være riktig å bruke uttrykket slåsskamp, det var helst det inntrykk jeg fikk av det jeg så i fjernsynet fra Mexico.

Hr. Møller Warmedal var inne på det P.M. fra det svenske justisdepartement som var lagt ut på representantenes pulter i går. Jeg ser ikke noe galt i det. Tvert imot. Men jeg tror hr. Møller Warmedal burde ha lest den uttalelsen som er kommet fra Nordens konservative studentunion, og som lå på representantenes pulter i dag. Jeg vil ikke dermed ha sagt at man alltid skal følge de forslag som kommer fra de konservative studenter, jeg gjør uttrykkelig oppmerksom på at jeg tar en reservasjon. Men det kunne være på sin plass at hr. Møller Warmedal leste det siste avsnitt i uttalelsen, som lyder slik:

»NKSU oppmanar därför Nordiska rådet att rekommendera sina regering-

ar att införa förbud mot proffsboxning i de nordiska länderna.»

Jeg synes det er et utmerket forslag.

Møller Warmedal, Norge: Det er ganske merkelig å være vitne til at min kjære kollega hr. Samuelsen akkurat i utlandet skal ta til inntekt konservative studenters uttalelser. Jeg er ikke vant til at han gjør det samme hjemme. Men det hører med til den konservative oppfatning som jeg innehar, at man skal få lov til å være uenig også med partifeller. Det er jeg ved dette tilfelle.

Man kan ikke foreta noen sammenligning mellom det dokument hr. Samuelsen snakket om — for det er ikke noe dokument — og det jeg omtalte i mitt innlegg. Det jeg påtalte i mitt innlegg, var — og jeg kjenner bedre til remissbehandlingen enn fru Segerstedt Wiberg er villig til å tilkjenne meg — at det ikke er forsvarlig å behandle det dokument fra det svenske justisdepartement som lå på våre pulter i går, all den stund komiteen ikke hadde haltet det for seg i det hele tatt. Det burde ha foreligget før. Derfor kan det heller ikke gjelde som gyldig dokument i saken.

Men la nå det være. Får jeg bare lov til i denne forbindelse — for å slippe å ta ordet igjen — å si at jeg er ingen tilhenger av boksing — absolutt ikke. Jeg ser ingen boksekamper, det gjorde jeg bare i mine unge dager. Min holdning til dette spørsmål har med noe ganske annet å gjøre. Det er en prinsipiell innstilling med hensyn til hva den enkelte skal ha lov til å befatte seg med uten at samfunnet griper inn. Og det tror jeg også at mange med en annen politisk oppfatning er enige i.

Ändring av medlemslisten

Det anmeldes, att Arne Geijer, Sverige, lämnat sessionen och ersatts av Paul Jansson, Sverige, samt att Henry Christensen, Danmark, lämnat ses-

sionen och ersatts av Ivar Nørgaard, Danmark.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Aksel Larsen, Danmark: Hr. præsident! Den langvarige, lidenskabelige og yderst sagkyndige diskussion, som rådet har haft om dette stilfærdige medlemsforslag, kunne jo risikere at give offentligheden det indtryk, at dette er simpelt hen den vigtigste sag, Nordisk Råd har behandlet i mange, mange år. Jeg kan ikke undlade i denne forbindelse at tænke lidt på Parkinsons lov. Deri var jo en paragraf, hvori han beskrev, at et selskabs bestyrelse, en bolagsbestyrelse, brugte 5 minutter til at bevilge 10 milliarder kr. til bygning af en atomreaktor og derpå mange timer til ikke at færdigbehandle forslaget om et cykelskur til personalet, for det kunne jo alle bedømme, derfor var der så mange, der skulle udtale sig om det, og det måtte sendes til nye udredninger.

Nå, det var ikke sagt i ondskafuldhed, men som indledning til et par korte bemærkninger. Alt, hvad der ellers kan anføres for boksning og mod boksning, for professionel boksning og mod professionel boksning, er jo anført. Men jeg kan ikke lade være med at tage udgangspunkt i en bemærkning af udvalgsflertallets ordfører, hr. Møller Warmedal. Han advarede mod at tage hensyn til visse momenter, der er fremkommet i præmemorier fra den svenske regering. Jeg skal til gengæld tage hensyn til visse argumenter, som er fremkommet i udvalgsflertallets motivering for sin indstilling, og disse argumenter har jo været omtalt af adskillige talere her. Der står, at hvis man vil være konsekvent og logisk, og hvis man vil gribe ind mod boksning, må man også gribe ind over for sådanne sportsgrene som f. eks. fribrydning, skihop og styrtløb på ski, ishockey, motorvæddeløb, rugby, undervandssvømning og bjergbestigning, da det er utvivlsomt, at alle

disse former for sportsudøvelse rummer en vis fare for liv og helbred.

Det er en bekendt sag, at atmosfæren i Stockholm er temmelig forgiftet på grund af oliefyrr i ejendommene og biluddunstninger på gaderne. Det er egentlig livsfarligt at trække vejret i Stockholm. Så skulle man også ud fra denne logik interessere sig for at forbyde folk at trække vejret i Stockholm, hvis man siger, at bjergbestigning kan man risikere at komme til skade ved. Man kan komme til skade ved at køre bil på Sveriges landeveje, man kan komme til skade ved at gå på Sveriges landeveje og i Stockholms gader. Jeg begriber ærlig talt ikke, at udvalgsflertallet kan komme med en sådan argumentation.

Derimod begriber jeg det, som er sagt af mindretallet, at forskellen på boksning og andre former for idrætsudøvelse er den, at i boksning drejer det sig om bevidst at tilføje modstanderen så megen skade som muligt, og den, der gør det, har vundet, mens man i andre idrætsgrene bliver diskvalificeret eller skal diskvalificeres, dersom man bevidst tilføjer modstanderen skade. Det er forskellen. Derfor går jeg ind for forslaget.

Op så tillader jeg mig at sige til slut til hr. Ehrnrooth, som fortalte om, at boksning er en af de ældste idrætter og derfor ikke bør forbydes, at jeg ikke er sikker på andet, end at man i stenalderen måske ikke just boksede, men måske slog hinanden i hovedet med sine stenøkser. Jeg ved i hvert fald, der var engang, der var holgang i Island og dueller i andre lande, hvor det også drejede sig om at tilføje modstanderen mest skade. Det er forbudt. Der er ingen, der nu siger: i frihedens hellige navn skal holgang og dueller være tilladt. Når jeg tager alt dette i betragtning og alle de øvrige udmærkede argumenter, der er anført, vil jeg anbefale radet at stemme for reservationen fra mindretallet.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige: Herr president! Jag ber att få tacka herr Aksel Larsen för hans långa och dråpande inlägg sedan han protesterat mot att vi debatterar denna fråga. Jag tror att inlägget gjorde mycken nytta.

Återigen ber jag att för herr Møller Warmedal få framhålla att remissyttrandena inte var färdiga förrän dagarna före Nordiska rådets session började. Det hade givetvis varit av intresse för justitiedepartementet att få skicka ut promemorian tidigare, så att den hade kunnat bli ordentligt studerad av alla som är här. Den är värd att studeras; åtminstone kan jag från mina utgångspunkter rekommendera den. Den ger mycket starka argument mot boxning.

Det går mycket bra, herr Ehrnrooth, att i det nordiska samarbetets namn framhålla att den danska polisen utbildas i boxning. Om herr Ehrnrooth studerar vad avdelningen för polisärenden inom ministeriet för inrikesärendena i hans eget hemland yttrar i denna fråga — jag hade inte tidigare fått fram detta papper — skall han emellertid finna att det heter: »Avdelningen för polisärenden har ingenting att anmärka med anledning av i betänkandet framlagda åsikter och undersökningsresultat. Ur polisens synpunkt är användningen av vissa andra former för självförsvar att föredra framför boxningen på grund av den minskade risken för medicinska skadeverkningar. Salunda ingår boxning inte mera i polisutbildningen.»

Tage Johansson, Sverige: Herr president! Jag har ett behov av att i slutet av debatten konstatera, att reservanterna praktiskt taget inte har tagit upp utskottsmajoritetens förslag till behandling. De har talat mot boxningen och dess nuvarande bestämmelser. Utskottet har föreslagit en översyn i syfte att skärpa säkerhetsbestämmelserna för både proffsboxning och amatörboxning, men ingen har berört denna sida av problemet.

Jag sade inledningsvis att man ibland med ovidkommande argument har lyc-

kats skapa en stämning mot boxningen. Till och med i denna debatt har sådana argument utnyttjats. Jag har inte läst eftermiddagstidningarna, så jag vet inte vad som står i dem, men av vad som sagts här kan jag dra slutsatsen att någon som är boxare har burit sig dumt åt utanför sin uppgift som boxare. Detta tar man — liksom flera gånger tidigare — till intäkt för att vederbörande person därför att han är boxare har gjort si och så. Det är en argumentering som inte borde höra hemma i sådana här sammanhang.

Ehrnrooth, Finland: Herr president! För att inte fru Segerstedt Wiberg skall tro att hon lyckats slå ner mig för räkning vill jag visa att jag står ännu i tolfte rondan i den här matchen. Jag tycker att den här församlingen, när den tar ställning till saken, fått många sidor belysta, många argument har framförts och man får förutsätta att var och en själv kan bilda sig en uppfattning om vad det gäller.

I samhället som sådant förekommer oerhört mycket dubbelmoral. Nu vill man vara så duktig att man genomför förbud mot boxning, kanske t. o. m. för träning. Kanske t. o. m. en person som vill skaffa sig en boxboll är förbjuden att göra det. Samtidigt får en sådan mentalitet breda ut sig, som verkligen inte är främmande för våld.

När man försöker göra sig lustig över min hänvisning till antiken, så vill jag säga, att jag inte tror att våra dagars människor är så mycket högre stående än människorna då. Vi tillåter så mycket i vårt samhälle, att vi inte har någon anledning att i Nordiska rådet rekommendera förbud mot boxning. När staten som skall övervaka förbudet samtidigt tar in stora belopp på proffsboxning — i Finland skall 35 procent av intäkterna betalas som stämpelskatt — är det väl ett tecken på dubbelmoral?

Till herr Sundin, som inte vill förbjuda amatörboxningen, ville jag säga, att det säkraste sättet är att nu rösta omkull reservanterna. Herr Sundin kan

vara förvissad om att de krafter som står bakom detta medlemsförslag kommer att känna sig uppmuntrade av en rekommendation om förbud. Det räcker inte länge förrän herrar Sundin och Aksel Larsen får gå en mycket längre match här i Nordiska rådet, om vi nu antar den rekommendation, som jag vill varna för.

Ohlin, Sverige: Herr president! Mot bakgrunden av herr Ehrnrooths utomordentliga tro på argumentationsvärdet i jämförelse med antiken och hans påpekande att människorna i vår tid kanske inte är bättre än de som levde då skulle jag vilja fråga, om inte mycket av vår gemensamma strävan — även i vår politiska verksamhet — går ut på att humanisera livet, att förverkliga tankar som vi brukar beteckna som humanitetens. Är inte kärnpunkten i denna diskussion just att många av oss anser, att en sådan strävan till främja humaniteten bäst kommer till uttryck genom ett stöd åt reservationen?

Ehrnrooth, Finland: Till herr Ohlin skulle jag i korthet vilja säga, att vi alla givetvis är ense om en strävan till ett bättre och humanare samhälle. Men jag kan inte se att vi med våra begränsade resurser skall börja lösa problemen i så bakvänd ordning som när vi nu i Nordiska rådet offrat 1 1/2 timme till att diskutera detta förbud. När man tänker på den humana inställning och de ideal vi här i Norden har så kommer vi helt säkert ganska nära de engelska. Jag har mig inte bekant att någon i England skulle ha föreslagit förbud mot boxning, varken amatör- eller professionell boxning. Jag tror man i det landet kan arbeta för humanisering utan att gå den väg, som en del här vill slå in på genom att föreslå förbud.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering huruvida utskottets förslag till rekommendation eller det i reservationen intagna förslaget till

rekommendation skulle upptagas till slutlig omröstning.

För utskottets rekommendationsförslag röstade:

Bergman, Bilgrav-Nielsen, Bundvad, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hara, Haugaard, Horn, Paul Jansson, Tage Johansson, Laaksonen, Lars Larsson, Gerda Møller, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Rihtniemi, Salo, Savela, Sirén, Sukselainen och Tenhiälä.

För reservanternas rekommendationsförslag röstade:

Johannes Antonsson, Backlund, Sigurður Bjarnason, Cassel, Hammarberg, af Heurlin, Holmberg, Honkonen, Hordvik, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Hákon Johnsen, Kock, Korvald, Aksel Larsen, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Matthías Á. Mathiesen, Mellqvist, Ohlin, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, Røiseland, Samuelsen, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Skoglund, Stray och Sundin.

K. B. Andersen, Ragnar Christiansen, Sigurður Ingimundarson, Salve Salvesen och Skytte *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Bratteli, Nørgaard, Karl Guðjónsson, Jørgen Jensen, Krag, Kerttu Saalasti och Toft.

Reservanternas förslag till rekommendation antogs med 33 röster mot 24 att upptagas till slutlig omröstning. 5 medlemmar avstod från att rösta.

Härefter skedde votering medelst omröstningsapparat beträffande *reservanternas* rekommendationsförslag.

För rekommendationen röstade:

Johannes Antonsson, Backlund, Sigurður Bjarnason, Cassel, Ragnar Christiansen, Hammarberg, af Heurlin, Holmberg, Honkonen, Hordvik, Nils Jacobsen, Ólafur Jóhannesson, Hákon John-

sen, Kock, Korvald, Aksel Larsen, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Matthías Á. Mathiesen, Mellqvist, Ohlin, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, Røiseland, Samuelsen, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Skoglund, Stray och Sundin.

Mot rekommendationen röstade:

Bergman, Bilgrav-Nielsen, Bundvad, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hara, Haugaard, Horn, Paul Jansson, Martha Johannessen, Tage Johansson, Laaksonen, Lars Larsson, Gerda Møller, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Rihtniemi, Salo, Savela, Sirén, Sukselainen och Tenhiälä.

K. B. Andersen, Sigurður Ingimundarson, Salve Salvesen och Skytte *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Bratteli, Karl Guðjónsson, Jørgen Jensen, Krag, Nørgaard, Kerttu Saalasti och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 33 röster mot 25. 4 medlemmar avstod från att rösta.

9

A 211/k: **medlemsförslag om nordiska skol- och studentbetygs giltighet**

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslagets punkt I måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att skyndsamt utarbeta automatiskt tillämpbara evalueeringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg,

och i anledning av medlemsförslagets punkt II anmäla, att beredningen av medlemsförslagets punkt II fortsätter i utskottet.

Dagmar Ranmark, Sverige (kulturutskottets talesman): Herr president! I

det föreliggande medlemsförslaget hemställer förslagsställarna under punkt 1 att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att vidtaga åtgärder för åstadkommande av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg.

Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden har haft till följd att det blivit en livligare omflyttning mellan de nordiska länderna. Den har också medfört, i den mån hela familjen flyttat, att ungdomarna tvingats att byta skolor. Det är då i hög grad önskvärt att ungdomarna vid överflyttningen från ett nordiskt land till ett annat skall så vitt möjligt kunna fortsätta studierna obehindrat.

De betygstermer, som för närvarande tillämpas vid skolor och universitet i respektive nordiska länder är ej direkt jämförbara, emedan betygen i fråga representerar olika läropena i de olika länderna. Att få automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för sådana betyg får därför anses vara synnerligen angeläget, inte minst när det gäller studentbetyg eller motsvarande betyg. Också anpassningen till skolan i den nya miljön skulle underlättas om tillämpningsbara evalveringsformer för nordiska skol- och studentbetyg funnes.

Frågan har tidigare uppmärksamats av Nordiska rådets presidium, som i en skrivelse av den 15 mars 1968 till samtliga nordiska skolmyndigheter framhållit behovet av ett schema för evalvering av skolbetyg erhållna i ett nordiskt land till betygstermer, som gäller i ett annat nordiskt land.

Frågan har sedan behandlats av det nordiska undervisningsministermötet. Regeringarnas uppfattning tyder närmast på att evalveringsfrågan bör behandlas i samband med beredningen av Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 om närmande av de nordiska ländernas skolordningar till varandra särskilt i vad gäller undervisningens innehåll.

Ett enigt utskott anser att arbetet på att åstadkomma ett system för evalve-

ring av skol- och studentbetyg inom Norden bör ske snarast och oberoende av arbetet på en harmonisering av de nordiska skolordningarna.

Flertalet remissinstanser tillstyrker medlemsförslaget, t. ex. samtliga universitet och högskolor, skolöverstyrelsen och de olika lärarorganisationerna.

Herr president! Jag ber få yrka bifall till utskottets förslag till rekommendation.

Holmberg, Sverige: Herr president! Mitt inlägg är inte avsett att utmytna i något förslag om vare sig tillstyrkan eller avslag utan kort anknyta till punkten B i klämman på förevarande medlemsförslag, där man skriver att beredningen av medlemsförslaget punkt II fortsätter i utskottet. Punkten II handlar om möjligheterna för nordiska studenter att vinna inträde vid spärrade utbildningslinjer.

Jag är helt införstådd med att ordet spärr syftar på formella spärrar, alltså av den innebörden att t. ex. svenska studenter har lättare än studerande från andra nordiska länder att vinna inträde vid svenska läroanstalter. Men en spärr kan ju också ha en annan, mycket hård och reell innebörd, nämligen den att vederbörande studerande av omständigheter som han inte råder över saknar de ekonomiska möjligheterna att fortsätta sina studier. En sådan situation befinner sig många isländska studenter i. De har på grund av den ekonomiska utvecklingen på Island helt plövisligt hamnat i en ekonomisk situation som gjort det omöjligt för dem att fullfölja sina studier. Här i vårt land är det kanske bara 30—40 isländska studenter som kan komma att beröras, och i de andra nordiska länderna kan det väl röra sig om ungefär samma antal.

Jag vill nu föreslå att man, när detta ärende behandlas i fortsättningen, även tar upp de ekonomiska »spärrarna», och undersöker om man här i Sverige och i de andra nordiska länderna genom en ekonomiskt liberal behandling

av de isländska studenterna kan undanröja de hinder för fortsatta studier som de ekonomiska omständigheterna påtvingat vederbörande.

Statsrådet **Palme**, Sverige: Herr president! Jag tycker att herr Holmberg tänjde ut föredragningslistan oerhört långt för att i detta sammanhang kunna ta upp de ekonomiska problem som möter de isländska studenterna. Den frågan har vi aktualiserat i debatten just de senaste dagarna, och vi skall naturligtvis behandla den i nära kontakt med våra utländska kolleger och med de berörda studenterna.

Jag vill understryka att den situation som här nämnts av de studerande själva betraktas som en temporär sak. Den har att göra med sämre utkomstmöjligheter i hemlandet under ferierna och med sämre valutaförhållanden. Därför skall den behandlas som en temporär svarighet. Men om vi kan finna på något sätt att lösa det problemet, så skall vi gärna medverka till det.

Holmberg, Sverige: Herr president! Jag inregistrerar med tacksamhet statsrådet Palmes inställning till denna fråga och vill understryka, att eftersom den situation jag berört är temporär — vilket vi alla hoppas — så är det desto lättare för exempelvis Sverige att lösa problemet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bundvad, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, af Heurlin, Holmberg, Hordvik, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Paul Jansson, Martha Johannessen, Ólafur Johannesson, Tage Johannsson, Håkon Johnsen, Kock, Korvald, Laaksonen, Lars Larsson, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson,

Lundström, Løbak, Matthias Á. Mathiesen, Mellqvist, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Ohlin, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sirén, Skoglund, Stray, Sundin och Tenhiälä.

Frånvarande var:

Bratteli, Karl Guðjónsson, Honkonen, Horn, Jørgen Jensen, Krag, Aksel Larsen, Leirfall, Møller Warmedal, Jan-Ivan Nilsson, Nørgaard, Røiseland, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsen, Sylvi Silta, Skytte, Sukselainen och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 50 röster.

Beträffande utskottets anmälan beslöt rådet, att lägga denna till handlingarna.

Meddelande

Det meddelades, att statsrådet **Moberg**, Sverige, intagit sin plats i rådet.

10

A 169/k: medlemsförslag om reklam-sändningar i television

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Norge och Sverige att länderna inte var för sig, utan i samråd tar ställning till reklam i television.

Berte Rognerud, Norge (kulturutskottets talesman): I 1959 ble det fremmet en rekommandasjon til regjeringene om i fellesskap å utrede og derefter avgjøre spørsmålet om reklame i fjernsynet, og det ble understreket at de nordiske land burde komme frem til en ensartet avgjørelse. Etter behandling i kulturutvalget og i rådet ble den endelige konklusjon at man ikke foretok seg noe med medlemsforlaget.

Men i 1967 ble et nytt medlemsfor-

slag satt frem, hvor man henstillet til regjeringene i de nordiske land i fellesskap å vurdere spørsmålet om innføring av reklame i fjernsynet. Og det er dette medlemsforslag som ligger til grunn for den sak vi her behandler. Kulturutvalget foreslår at regjeringene i Danmark, Norge og Sverige skal ta stilling til spørsmålet om reklame i fjernsynet i samråd med hverandre, ikke hver for seg.

For så vidt kan vi vel si at vi igjen nesten er der vi var med det tidligere nevnte medlemsforslag av 1959. Nå har Sverige og Norge latt spørsmålet bli gjenstand for utredning uten at jeg her finner grunn til å gå nærmere inn på de konklusjoner disse utredninger er kommet frem til. Det er dog først og fremst tanken på å skaffe til veie bedret økonomi for televisjonen som har vært den vesentlige årsak til at man har satt igang de utredninger jeg har nevnt.

Saken slik den foreligger for rådet i dag, innbyr ikke til å debattere selve realiteten: reklame eller ikke i fjernsynet. Vi skal bare ta standpunkt til om de tre land jeg har nevnt skal holde hverandre underrettet og ikke sette igang med reklamesendinger uten i tilfelle å la de andre få full beskjed på forhånd. Dette skulle det være enkelt å si seg enig i.

Nå er det vel helt på det rene at den tekniske og programmessige uthyggning av televisjonen vil måtte kreve ganske betydelige midler. Og for Norges vedkommende er det ihvertfall en realitet at den økonomiske ramme for programvirksomheten i dag er for snever. Programmene blir derfor ikke så gode som ønskelig kunne være, og det hindrer også nye prosjekter fra å bli tatt opp.

Skal vi kunne skaffe tilveie den økonomiske ramme som gjør det mulig å følge opp den tekniske og programmessige utbygging og samtidig bedre programmenes kvalitet, må det skaffes mere penger, og et sted må disse komme fra. Jeg anser en heving av lisensavgiften til f. eks. det dobbelte av hva

vi har i dag for å være et urealistisk alternativ i Norge, særlig fordi vi allerede har de høyeste totale lisensavgifter blant 14 vest-europeiske land.

Nå kan vi like det eller ikke, men vi må se den ting i øynene at om ganske få år vil de nordiske lands fjernsyns-seere kunne ta inn utenlandske program via satellittstasjoner. Og når vi så vet at de fleste land i Europa tillater reklamesendinger i sine program, vil det kunne resultere i at de nordiske lands seere blir utsatt for reklamepåvirkning fra utenlandske annonsører, mens det er forbudt for nordiske produsenter å reklamere for sine varer i fjernsynet.

Etterhvert som det ene land etter det andre går over til reklamesendinger i fjernsynet, og etter hvert som de gamle konvensjonelle landegrensener forsvinner, vil disse lands sendinger, inklusive reklamen, gå direkte inn i de nordiske lands hjem.

Jeg har villet nevne dette, for at man må ha det klart for seg under det videre arbeid med denne sak.

I Norge har Kringkastingsrådet nettopp behandlet spørsmålet om reklame i fjernsynet. Og det ble i den forbindelse vedtatt at rådet på det nåværende tidspunkt ikke kunne tilrå reklame, men forutsatte at myndighetene ville finne andre utveier til å finansiere de store oppgaver som Norsk rikskringkasting har foran seg.

Såvidt jeg har forstått er det i dag ikke noe politisk flertall for å ta dette finansieringsmiddel i bruk. Men om reklamen ikke slipper inn hovedveien, har den mange muligheter for å komme inn bakveien. Derfor er det spørsmål om det ikke burde finne sted en prinsippavgjørelse vedrørende reklamen i alle dens ytringsformer i forbindelse med fjernsynet.

Vi opplever jo ganske sterke innslag av reklame i fjernsynet, særlig i forbindelse med idrettsarrangementer. Og her reiser det sig spørsmål som også bør interessere pressen. Skal man akseptere at en avis, som selv energisk

går imot en fast reklamepost i fjernsynet, får slippe til på skjermen via overføring f. eks. av en håndballkamp? Hvordan skal fjernsynet stille seg til den form for reklame som skjer i slike tilfeller?

Vi har, ihvertfall i Norge, også en annen reklameform i norsk fjernsyn som godtas uten videre, idet enkelte fjernsynsmedarbeidere utnytter sin stilling og popularitet til å reklamere for forskjellige produkter. Men det kommer ingen bedret økonomi for Kringkastingen ut av denne form for reklamevirksomhet.

I andre land, senest i Danmark, har jeg forstått man har regler som regulerer denne virksomhet, selv om de er noe uklare, idet reklameforbudet ikke gjelder folk som var kjente før de ble ansatt i Danmarks Radio.

Et offisielt nei til reklame bør logisk også lede til generelt forbud mot at de ansatte engasjerer seg i virksomhet til fordel for private firmaer. Det er jo utelukkende på den goodwill og popularitet fjernsynsskjermen skaffer dem, de profiterer.

Jeg har kastet frem en del synspunkter i forbindelse med den foreliggende sak.

Det er ikke vanskelig å bli enige om at vi bør tilstrebe felles opptreden i disse spørsmål. Derfor foreslår kulturutvalget nå at Nordisk Råd skal rekommandere regjeringene i Danmark, Norge og Sverige at de ikke hver for seg, men i samråd med hverandre, tar stilling til reklame i fjernsynet.

Og noe annet foreligger ikke for rådet på det nåværende tidspunkt.

Ohlin, Sverige: Herr president! Jeg kan lugna rådets ledamöter med att jag inte nu länkar ge mig in i någon debatt för eller emot reklam i TV.

När jag läste förevarande utlåtande utgick jag ifrån att meningen var att man skulle pröva denna fråga gemensamt i de nordiska regeringarna och därefter söka nå enighet. Om de inte lyckades med det, skulle regeringarna

liksom i alla andra fall ha handlingsfrihet. Men när jag sedan närmare studerade formuleringen fann jag att utskottet med stor omsorg försökt att inte uttrycka denna enkla tanke på så enkelt sätt. Man har i stället skrivit att regeringarna inte självständigt bör ta ställning vare sig för eller emot. De bör handla i *samråd*, säger utskottet. De skall alltså inte ta ställning efter gemensam prövning och efter att först ha försökt enas, utan de skall göra det i samråd. De skulle inte få göra det var för sig, oavsett hur mycket arbete de nedlagt på frågan i förväg.

Om man pressar det skrivna, herr president, skulle man alltså kunna tro att meningen var att ge varje regering någon sorts vetorätt: de andra får inte ta ställning var för sig. Det *skall* ske i samråd. Och det innebär faktiskt en vetorätt inte bara beträffande *tidpunkten* för andra regeringars beslut. Genom möjligheten för en regering att uppskjuta andra nordiska regeringars beslut och därmed förhindra en ändring av det nuvarande tillståndet, som är i huvudsak icke-reklam, skulle vetorätten bli omfattande.

Nu tror jag inte att detta har varit utskottets avsikt, utan utskottet har säkert ansett att det skall vara en gemensam prövning; underförstått en strävan att nå enighet, inte någon vetorätt. Därför vill jag bara säga, herr president, att om utskottet mot förmodan har menat att det skall finnas vetorätt, så vill jag gärna höra det nu, ty då är det bra om vi får dryfta den saken. Men har utskottet inte menat att det skall finnas sådan vetorätt — och jag räknar med det — så behövs det inget inlägg alls. Jag begär inte det. Då är jag helt nöjd, och då vet vi att det skrivna i framtiden inte skall tolkas så att det skall finnas någon sorts vetorätt.

Håkon Johnsen, Norge: Fru Rognerud sa i begynnelsen av sitt inlägg att saken, slik den foreligger i dag for rådet, ikke innbyr til å debattere selve realiteten reklame eller ikke i fjernsynet, hvoret-

ter hun gikk over til å debattere realiteten.

Så vidt jeg skjønner av hennes innlegg der hun sa at hun hadde villet framholde visse synspunkter, var disse synspunkter akkurat de samme som de bruker som går inn for reklame i fjernsynet. Jeg skal ikke ta opp denne handsken og holde et lignende innlegg hvor jeg tar opp de synspunkter og argumenter som taler mot reklame i fjernsynet. Jeg vil bare presisere at det ikke har vært utvalgets mening. Vi har meget omhyggelig prøvd å unngå å ta standpunkt til realiteten. Det vi har villet, er å gjøre det klart at ett land ikke bør innføre reklame i fjernsynet før de andre og på den måten presse de andre land til å gå inn på noe som de egentlig er imot.

Berte Rognerud, Norge: Jeg må bare beklage det hvis hr. Håkon Johnsen synes å mene at jeg har tatt opp sakens realitet. Jeg har gitt uttrykk for at de to utredninger som er satt i gang henholdsvis i Sverige og i Norge har vært satt i gang fordi man har vært ute etter å finne økonomiske muligheter. Er det forbudt å si så meget, må jeg jo påstå at her er det en ganske snever tolkning av kulturutvalgets »kläm».

Håkon Johnsen, Norge: Jeg har ikke bare hørt nøye på fru Rogneruds innlegg, jeg har også lest hennes innlegg nøye — det har jo ligget ute her snart et par dager. Jeg kan ikke skjønne annet enn at det innlegg hun nå holdt, stort sett var et innlegg der hun tok opp realiteten, nemlig at hun gjerne vil ha reklame i fjernsynet.

K. B. Andersen, Danmark: Jeg vil gerne på linje med de bemærkninger, hr. Håkon Johnsen fremsatte her, også beklage den måde, denne sag blev forelagt på her i forsamlingen. Det har været udvalget vældig meget om at gøre, at vi på dette tidspunkt, hvor sagen ikke er udredet, ikke tager stilling til sagens realiteter og ikke beder rådet ta-

ge stilling til sagens realitet, men at vi netop tilstyrker den samtidige stillingtagen, som også hr. Ohlin var inde på, og hvor jeg, da ikke andre har nævnt det, kan bekræfte over for hr. Ohlin, at der intet øjeblik i udvalgets forhandlinger har været tale om nogen vetoret. Det var det svar, hr. Ohlin efterlyste.

Men jeg skal også afstå fra, selv om vi kunne føle os provokeret af enkelte af talsmandens bemærkninger, at komme med mine personlige synspunkter som er modsat talsmandens. Det var ikke det, det drejede sig om i denne sag, det var en henstilling til rådet om at tilslutte sig en samtidig stillingtagen.

Berte Rognerud, Norge: Jeg vil tilbagevise at jeg her har talt til fordel for reklame i fjernsynet. Saken er ikke utredet, også jeg vet at den ikke er utredet. Jeg har ikke tatt standpunkt til sakens realitet. Dette vil jeg gjerne ha understreket, og jeg vil tilbakevise både hr. Håkon Johnsen og hr. K. B. Andersens innlegg.

Statsrådet Palme, Sverige: Herr president! Till en början vill jag helt kortfattat undanröja ett missförstånd som fru Rognerud möjligen råkat ut för, nämligen att den utredning som vi i Sverige har tillsatt rör ekonomiseringen av televisionens framtid. Så är det inte, utan utredningens främsta uppgift är att granska reklamens roll i det moderna samhället, dess ekonomiska betydelse, dess konsumentupplysande betydelse, dess socialpsykologiska effekter och vad det kan vara.

Mot bakgrunden av denna breda syn på reklamens roll i det moderna samhället skall man ta upp frågan huruvida reklam behövs i TV eller inte. Men det är absolut inte fråga om kronor och ören för att bedriva TV-verksamhet som är det främsta spørsmålet, utan det är en principiell — ja, man kan kanske säga ideologisk fråga som vi vill behandla på detta sätt.

Jag har i många debatter om reklam i TV i Norden konfronterats med ett

slags dominoteori i det lilla formatet. Man har sagt att när som helst beslutar danskarna om reklam i TV, så nu är det lika gott att vi gör det i Sverige med en gång. Man har också gått den motsatta vägen. I Danmark har man sagt att svenskarna kommer att fatta beslut i nästa månad, så nu måste det fattas beslut också i Danmark.

Det är bra att vi nu får det klarlagt, att här lika litet som på något annat område kan det råda vetorätt. Men enligt rådets mening skall de nordiska ländernas regeringar sätta sig samman och diskutera denna fråga, så att det blir en gemensam bakgrund. Detta har ett vidare perspektiv, och om inte tiden varit så långt framskriden hade jag velat utveckla saken mera utförligt. Ty detta gemensamma nordiska uppträdande i hithörande frågor är inte viktigt bara när det gäller vårt eget territorium utan ännu mycket viktigare i ett vidare internationellt perspektiv.

En av de väsentligare internationella frågor som kommer att behandlas under de närmaste åren är frågan om användandet av den moderna tekniken på telesatelliternas område. Nu vet vi att tekniken går oerhört snabbt framåt. Å ena sidan riskerar vi att det inträder en situation där dessa satelliter blir instrument för stormakternas strävan att förbättra sina politiska, militära och ekonomiska positioner. Å andra sidan finns möjligheter att, i stället för att använda dessa tekniska redskap till att vidga klyftorna mellan människorna och mellan folken, använda dem i fredens tjänst och då framför allt för att bekämpa de stora problemen i världen, exempelvis analfabetismen. Därvidlag är naturligtvis televisionen ett osvikligt instrument.

Jag tror att i den internationella kören, i de debatter som nu kommer att börja, har våra små länder, om vi talar ungefär samma språk och framför samma synpunkter, en viss möjlighet att påverka den internationella opinionen. Vi skulle helt enkelt kunna göra en positiv insats i folkförsoningens tjänst.

Tiden hindrar mig, som jag sade, från att närmare utveckla temat. Men jag hälsar med stor glädje rekommendationen från Nordiska rådet att vi skall ha samråd i denna speciella fråga. Jag vill emellertid gärna tolka mandatet vidare på det sättet att vi skall samarbeta också utåt när det gäller de centrala frågorna om användande av den moderna tekniken i fredens och folkupplysningens tjänst.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Bundvad, Cassel, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Paul Jansson, Martha Johannessen, Ólafur Johannesson, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Kock, Korvald, Laaksonen, Lars Larsson, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Matthias A. Mathiesen, Mellqvist, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Nørgaard, Ohlin, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, Salo, Salve Salvesen, Samuelsberg, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skoglund, Sundin och Tenhiälä.

Mot rekommendationen röstade: Leirfall.

Sigurður Bjarnason och Sukselainen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Bratteli, Ragnar Christiansen, Karl Gudðjónsson, Holmberg, Jørgen Jensen, Krag, Aksel Larsen, Leiro, Møller Warmedal, Jan-Ivan Nilsson, Rihtniemi, Røiseland, Kerttu Saalasti, Skytte, Stray och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 50 röster mot 1. 2 medlemmar avstod från att rösta.

11

A 191 T/k: tilläggsförslag om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion och D 1969/12/1967/k: meddelanden om rekommendation nr 12/1967 angående utvidgat TV-samarbete

Rådet företog ovannämnda två saker till behandling i ett sammanhang.

I. Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av tilläggsförslaget icke måtte företaga sig något.

II. Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa session.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige (kulturutskottets talesman): Herr president! Jag befinner mig i en ganska säregen situation. Utskottet har utsett mig till talesman i denna fråga, som gäller ett förslag om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion.

Den senare delen av förslaget avser närmast att man skall pröva om inte länderna kan gå samman genom att bilda ett företag för produktion av TV-program. Man kan givetvis också tänka sig att TV-företagen som sådana går samman. Bakom förslaget står herr Ohlin och jag. Vi har önskat att man fortsätter på den väg, som kulturutskottet tidigare slagit in på och som leder till ännu mer samarbete kring radio och TV. I detta syfte har, som alla vet, många förslag framställts och möten arrangerats i kulturutskottets regi. Herr Ohlins och mitt förslag betyder alltså ett steg till i den riktning som tidigare utstakats av utskottet.

Utskottet har emellertid avstyrkt vårt förslag. Samtidigt har det haft vänligheten att utse mig till talesman. Jag har tolkat denna vänlighet så, att utskottet inte är så helhjärtat i sitt avstyrkande som det kan synas vid genomläsning endast av klämman i dess utlåtande. Jag har senare fått veta att denna min tolkning också är den rätta. Utskottet

vill inte direkt säga nej. Detta är inte så svårt att förstå om man läser remissinstansernas yttranden. De vill framför allt ha frågan mera utredd. Några menar att om man skall ha en nordisk programproduktion bör man ha ett gemensamt TV-program. I själva verket är det detta som förslagsställarna önskar.

Enligt min mening kan också utvecklingen i fråga om TV-satelliterna — som statsrådet Palme talade om — tvinga oss att införa ett nordiskt TV-program, om vi vill slå vakt om vår kulturella egenart och inte endast få utsändningar från de satelliter som stormakterna skickar upp. Hela detta problem har för övrigt behandlats i UNESCO, där man mycket riktigt också har talat om att TV-satelliterna skall utnyttjas i folkförsöningsens tjänst. Man arbetar redan med program för Indien och diskuterar även möjligheterna att använda TV-satelliter för utsändningar till Brasilien; det gäller alltså undervisning och utbildning. Men också för våra länder blir den nya utvecklingen både stora framsteg och problem.

Utskottet avstyrker vårt förslag under hänvisning till att de nu etablerade samarbetsformerna skall beredas möjlighet att utvecklas tills bättre förutsättningar föreligger för att ånyo uppta de aktualiserade frågorna. Dessutom uppmanar utskottet regeringarna att inte vidta åtgärder som i framtiden kan försvåra förverkligandet av förslagets syften. Samtidigt kan jag notera att det på uppdrag av Sveriges Radio företas en utredning av docent Bæhrendtz om förutsättningarna för nordiskt samarbete inom radio och TV.

Allt tyder således på att utskottet har ansett att herr Ohlin och jag inte har fel i sak men är för tidigt ute. Det är ibland ett dystert öde att vara före sin tid. Jag hoppas emellertid att utskottet skall hinna ifatt oss och att vi då skall kunna återkomma gemensamt. Med tanke på utskottets ansträngning, ber jag, herr president, att å utskottets vägnar få yrka avslag på förslaget.

K. B. Andersen, Danmark: Jeg vil blot ganske kort på vegne af de udvalgsmedlemmer, der har været med til at vælge fru Segerstedt Wiberg sige, at hendes fortolkning er rigtig. Der ligger jo ikke i afslaget noget ønske om at vende os imod et nordisk program 2, TV 2. Jeg ved, der er mange i Danmark, der er optaget af tanken, og jeg synes, det er vigtigt, at vi netop, som det blev sagt her i udvalget, arbejder videre med tanken.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, bifölls utskottets båda förslag.

12

A 188/j: medlemsförslag om gemensamma åtgärder till skydd av flyttfåglar utanför Norden

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget icke måtte företaga sig någonting.

Axel Andersson, Osmo Kock och Sven Mellqvist hade i reservation, fogad till utskottets betänkande, hemställt, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at overveje og iværksætte fælles forholdsregler til forhindring af massefangst af småfugle fra de nordiske lande.

Hara, Finland (juridiska utskottets talesman): De i ärendet hörda remissinstanserna stöder i det närmaste enhälligt förslaget om att de nordiska länderna genom en gemensam aktion skulle söka verka för att stävja massfångsten av nordiska flyttfåglar i de länder där sådan ännu förekommer. Av remissmaterialet framgår att småfågelfångsten i Belgien hittills har varit mycket betydande, ca 12—14 miljoner småfåglar om året. Denna fångstverksamhet är numera rent kommersiell och utövas i stor skala med hjälp

av stora och nästan osynliga nät. Fåglarna antas dessutom i viss utsträckning bli utsatta för djurplågeri då de uppbevaras i burar innan de avyttras.

Utskottet omfattar förslagsställarnas uppfattning att denna massfångst av småfåglar är osympatisk och borde fås att upphöra. Utskottet har emellertid inte på basen av det inhämtade materialet kunnat bilda sig en uppfattning om i vilken utsträckning fångsten påverkar småfågelsbestånden i de nordiska länderna. Dessutom har utskottet kunnat konstatera, att fångstverksamheten minskat under senare år och att frågan för närvarande undersöks av vederbörande myndigheter i Belgien, som är det enda land i Europa där fångst numera är tillåten. I Italien, där sådan fångst också förekommit, uppges småfågellarna numera vara fredade. Under dessa omständigheter har utskottet kommit till slutsatsen, att det inte finns underlag för någon åtgärd från rådets sida i denna sak.

Herr president! Utskottet hemställer, att rådet icke måtte företa sig något i anledning av medlemsförslaget.

Kock, Finland: Herr president! Juridiska utskottet har föreslagit, att det förevarande medlemsförslaget inte måtte föranleda någon åtgärd från rådets sida. Enligt min och de övriga reservanternas uppfattning stöder det i ärendet inhämtade remissmaterialet inte denna konklusion utan tvärtom ett godkännande av det i medlemsförslaget gjorda yrkandet.

Juridiska utskottet har visserligen konstaterat, att de i medlemsförslaget anförda uppgifterna om massfångstens omfattning och art håller streck. Utskottet har dock på grunder, som närmast kan betecknas som formella, avstyrkt åtgärd i saken. Utskottets huvudargument är, att det ej kan bevisas, hur stor inverkan på fågelstammen i Norden den ifrågavarande fångsten har. Detta i och för sig krassa konstaterande är riktigt. Men en av de hörda sak-

kunniginstanserna, Ornitologiska föreningen i Finland ställer uppgiften att 14 miljoner sångfåglar fångas i nät i Belgien i relation till det faktum, att totalantalet tättingar i Finland uppskattas till ca 60 milj. och i hela Norden till ca 200 milj. Mot denna bakgrund konstaterar föreningen, att fångsten i Belgien får anses ha en mycket allvarlig omfattning.

I den till utskottets betänkande fogade reservationen hänvisas till att de hörda myndigheterna och organisationerna är eniga om att ett samfällt nordiskt uppträdande gentemot de länder, i vilka småfågelfångst ännu är tillåten, antagligen vore värdefullt och ägnat att främja ett förbud mot fångsten. Flera remissinstanser påpekar, att en sådan officiell hänvändelse från de nordiska ländernas regeringar skulle ha betydligt större tyngd och effekt än de olika hänvändelser som hittills gjorts av intresserade organisationer och kretsar.

Herr president! Jag hemställer, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation: Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att överväga och verkställa gemensamma förhållningsregler i syfte att förhindra massfångst av småfåglar från de nordiska länderna.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat om det i reservationen intagna förslaget till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bundvad, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Hara, af Heurlin,

Honkonen, Horn, Paul Jansson, Martha Johannessen, Tage Johansson, Kock, Laaksonen, Tyyne Leivo-Larsson, Mellqvist, Salve Salvesen, Samuelsberg, Sundin och Tenhiälä.

Mot rekommendationen röstade:

Bergman, Sigurður Bjarnason, Cassel, Ehrnrooth, Hammarberg, Haugaard, Hordvik, Lars Larsson, Lundström, Löbak, K. Axel Nielsen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skoglund och Sukselainen.

K. B. Andersen, Erling Dinesen, Nils Jacobsen, Håkon Johnsen, Korvald, Gerda Møller, Ohlin och Salo *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Johannes Antonsson, Bilgrav-Nielsen, Bratteli, Niels Eriksen, Karl Guðjónsson, Holmberg, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jensen, Ólafur Jóhannesson, Krag, Aksel Larsen, Leirfall, Leiro, Matthias Á. Mathiesen, Møller Warmedal, Jan-Ivan Nilsson, Nørgaard, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Kerttu Saalasti, Skytte, Stray och Toft.

För rekommendationsförslaget avgavs 19 röster mot 17. 8 medlemmar avstod från att rösta. *Rekommendationsförslaget hade sålunda icke uppnått erforderligt flertal utan förkastats.*

Härefter bifölls utskottets förslag.

Sedan behandlingen av återstående saker uppskjutits till morgondagens möte, avslutades mötet kl. 18.35.

Protokoll

5:e mötet

Onsdagen den 5 mars 1969 kl. 10.00

President: Trygve Bratteli

Dagordning

1. A 203/s: medlemsförslag om skeppsmedicinsk forskning,

2. A 44/e: medlemsförslag om rättslig likställighet för nordiska medborgare i fråga om yrkesfiskare,

A 51/e: medlemsförslag om gemensam jordbrukspolitik,

A 55/e: medlemsförslag om likartad nordisk näringslagstiftning,

A 79/e: medlemsförslag om organisationen av nordiskt handelspolitiskt samarbete,

A 80/e: medlemsförslag om harmonisering av de yttre tullarna,

A 233 T/e: tilläggsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete,

A 233 TÄ/e: ändringsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete,

C 5/e: berättelse från Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete,

D 1969/26/1966/e: meddelande om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete,

D 1969/23/1967/e: meddelande om rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och

D 1969/21/1968/e: meddelanden om rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete,

3. A 2/t: medlemsförslag om gemensam nordisk transportpolitik och

A 2 Ä/t: ändringsförslag om riktlinjer för nordisk transportpolitik,

4. A 150/k: medlemsförslag om inrättande av en Nordisk journalisthögskola,

5. A 154/s: medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område,

6. A 177/s: medlemsförslag om likartad lagstiftning om transplantation,

7. A 109/j: medlemsförslag om enhetlig nordisk abortlagstiftning,

8. A 176/t: medlemsförslag om utbyggnad av Europaväg 18,

A 176 Ä1/t: ändringsförslag om utbyggnad av riksvägen 61/2 Arvika—Kongsvinger och

A 176 Ä2/t: ändringsförslag om förbättrade vägförbindelser Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger,

9. A 200/k: medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran,

10. A 207/k: medlemsförslag om nordiskt samarbete om konstfostran,

11. A 210/k: medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning,

12. D 1969/26/1967/k: meddelande om rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning,

13. A 119/k: medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete,

D 1969/14/1967/k: meddelande om rekommendation nr 14/1967 angående nordiskt forskarsamarbete,

D 1969/20/1967/k: meddelande om rekommendation nr 20/1967 angående sannordiskt utnyttjande av vetenskaplig specialapparat och

D 1969/13/1968/k: meddelande om rekommendation nr 13/1968 angående samarbete mellan forskningsråden,

14. A 205 T/s: tilläggsförslag om nordiskt läkemedelssamarbete,

15. A 179/s: medlemsförslag om samarbete på musikerterapiens område,

16. A 212/k: medlemsförslag om nordiskt musiksamarbete.

1

A 293/s: medlemsförslag om skeppsmedicinsk forskning

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att vidga möjligheterna för en gemensam skeppsmedicinsk forskning.

Votering skedde medelst omröstningsapparat.

Vid voteringen röstade 30 medlemmar för rekommendationen.

Presidenten: Jeg beklager det, men representantene er litt sent ute i dag, og rådet er faktisk ikke beslutningsdyktig. Jeg foreslår da at denne votering utsettes og tas senere, etter at vi er ferdige med punkt 2.

Rådet beslöt att i enlighet med presidentens förslag återupptaga behandlingen av saken efter punkt 2 på dagordningen.

2

A 44/e: medlemsförslag om rättslig likställighet för nordiska medborgare i fråga om yrkesfiske, A 51/e: medlemsförslag om gemensam nordisk jordbruksmarknad, A 55/e: medlemsförslag om likartad näringslagstiftning, A 79/e: medlemsförslag om organisationen av nordiskt handelspolitiskt samarbete, A 80/e: medlemsförslag om harmonisering av de yttre tullarna, A 233 T/e: tilläggsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete, A 233 TÅ/e: ändringsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete, C 5/e: berättelse från Nordiska ministerrådet för ekonomiskt samarbete, D 1969/26/1966/e: meddelande om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, D 1969/23/1967/e: meddelande om rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och D 1969/21/1968/e: meddelanden om rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

Ekonomiska utskottet, som hade behandlat ovannämnda saker i ett sammanhang, hade föreslagit, att rådet

a. vedtar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer regeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige

1. å fullføre utrednings- og forhandlingsarbeidet slik at forslag til en løsning på samtlige i embetsmannsrapporten behandlede samarbeidsområder og et utkast til traktat om et omfattende og mangesidig økonomisk samarbeid kan foreligge senest den 15. juli 1969,

2. deretter å oversende dette materiale til Nordisk Råds presidium og økonomisk utvalg,

3. å fastlegge en dato høsten 1969 for neste møte mellom Nordisk Råds presidium, det økonomiske utvalg og statsministrene for en diskusjon av traktatutkastet og det øvrige materiale samt av tilretteleggelsen av det videre arbeid,

4. i de nye instruksjoner til embetsmennene å fremheve at forslaget skal

innehoide rammer og retningslinjer for et samarbeid såvel på kort som på lang sikt og også omfatte en hensiktsmessig organisasjon av dette samarbeid

5. å legge forhandlingene mellom regjeringene slik til rette at et forslag om en slik omfattende utvidelse av det økonomiske samarbeid kan forelegges de nordiske nasjonalforsamlinger så snart som mulig,

6. å ta de uttalelser som er avgitt fra de øvrige utvalg i Nordisk Råd i betraktning ved det fortsatte arbeid.

b. ikke foretar seg ytterligere i anledning medlemsforslagene A 44, A 51, A 55, A 79, A 80, A 233 T og A 233 TÅ.

c. tar beretningen fra Den nordiske ministerkomité for økonomisk samarbeid til etterretning.

d. tar meldingene om rek. 21/1968 til etterretning i påvente av nye meldinger til neste ordinære sesjon.

e. tar meldingene om rek. 26/1966 og rek. 23/1967 til etterretning og anser sakene som ferdigbehandlet for rådets vedkommende.

Ohlin, Sverige (ekonomiska utskottets talesman): Herr president! De nordiska länderna befinner sig för närvarande i ett mer än på länge betydelsefullt skede av det stora samverkansproblemet. Utgången av de närmaste tolv månadernas arbete kan komma att spela en mycket väsentlig roll för våra länder och folk. En nordisk ekonomisk sammanslutning av det slag som man nu håller på att utreda och förhandla om skulle nämligen på lång sikt få mycket genomgripande verkningar, inte bara på det ekonomiska fältet utan indirekt i hög grad genom att uppmuntra och medverka till en samverkan även på det kulturella planet.

I det läge som nu föreligger, när rådet har mottagit regeringarnas rapporter och har framför sig en rad enskilda förslag, är det väl naturligt att Nordiska rådet bildar sig en mening om vad som har skett sedan rådet senast diskuterade detta problemkomplex för ungefär ett år sedan. Tolv månader är en ganska

kort tid. Ekonomiska utskottet konstaterar emellertid att den preliminära rapporten om ett utvidgat ekonomiskt samarbete, som regeringarna uppdragit åt det nordiska ämbetsmannautskottet att utarbeta och som regeringarna förelagt Nordiska rådet, innehåller ett klarläggande av en rad viktiga problemställningar och värdefulla upplysningar om naturliga riktninglinjer för lösningar på en rad punkter. Det är ganska mycket, tycker jag, men det är ett berättigat omdöme, särskilt om man tar hänsyn till att det bakom rapporten ligger inte endast vissa utredningar och betydande framställningar utan också på en rad punkter ett arbete av förhandlingskaraktär, där visserligen inte någon regering ännu har bundit sig utan där enigheten i framtiden blir beroende av att det blir en stor omfattande uppgörelse. Det hindrar inte att det är värdefullt att rapporten redovisar att det utan svårighet går att komma överens på en rad punkter. Det bör ge dem som arbetar med detta problem på alla nivåer en känsla av tillfredsställelse, föreställer jag mig, att ekonomiska utskottet konstaterar att det är ett mycket betydelsefullt arbete som här har utförts under relativt kort tid.

Naturligtvis måste Nordiska rådet sedan ge till känna någon uppfattning om de riktlinjer efter vilka man menar att det fortsatta arbetet bör bedrivas. För den händelse man anser att det bör vara nya riktlinjer borde rådet säga ifrån detta. Där kan man väl tolka ekonomiska utskottets rapport så att man inom utskottet inte förordar några nya riktlinjer utan vill ha ett fortsatt och energiskt arbete efter ungefär de linjer som är utstakade.

Nu är det klart att rapporten på en rad punkter innehåller alternativa linjer, och utskottet har inte funnit det naturligt att på nuvarande stadium gå in på dessa olika linjer eller undersöka huru många som föredrar det ena eller det andra alternativet. Det får betraktas som ganska naturligt att en preliminär rapport på detta stadium räknar

med sådana alternativ, där det först på ett senare stadium blir fråga om att välja eller kompromissa vid regeringarnas avslutande förhandlingar.

När utskottet riktar den uppmaningen till regeringarna att de skall fullfölja detta arbete så snabbt att ett förslag till lösning på samtliga i ämbetsmannarapporten behandlade samarbetsområden och ett utkast till traktat om omfattande och mångsidigt ekonomiskt samarbete kan föreligga senast den 15 juli så är detta inte uttryck för någon misstro ifråga om regeringarnas beslutsamhet. Tvärtom är det så att regeringarna själva har tänkt sig och föreslagit — måhända fastlagt — ett sådant datum. Jag vill gärna personligen tillägga att jag tycker att detta är så kort tid och att så mycket återstår att göra, att det självklart kommer att kräva ett mycket energiskt arbete från regeringarnas och tjänstemännens sida. Även om utskottet inte använder några starka uttryck ligger ett uppreparande av att utskottet fäster vikt vid detta datum, den 15 juli, en bestämd meningssyftning att regeringarna måste även i fortsättningen bedriva arbetet energiskt.

Man kan fråga, och det har också frågats, om det verkligen är så viktigt att driva detta arbete med en så hög energigrad. Där tror jag man kan tolka ekonomiska utskottets rapport så att utskottet delar den uppfattning som från denna talarstol uttrycktes under den inledande debatten av flera talare, att det nu gäller att verka medan rörelsen har ett betydande momentum — på svenska kanske man hellre säger en betydande dynamik i problemet. Det är säkert så att stillastående här verkligen skulle betyda stora risker för tillbakagång. Det är därför att uppfatta som väsentligt att man på regeringshåll fortsätter med det energiska arbete som man med tjänstemännens hjälp har utfört hittills.

Utskottsrapporten innehåller också en rekommendation om en ny överläggning mellan statsministrarna — underförstått även samarbetsministrarna, som ju arbetar med dessa problem — och

Nordiska rådets presidium och ekonomiska utskott under hösten 1969 för att diskutera traktatutkastet och annat material och för att tillrättalägga det vidare arbetet. Detta innebär helt enkelt att man anser det naturligt att Nordiska radet får följa detta arbete och även vara med när statsministrarna diskuterar hur det sista stadiet i arbetet skall planläggas.

Utskottet markerar också att man gärna vill ha ramar och riktlinjer för ett samarbete *såväl på kort som på lång sikt*. Det är inte alldeles självklart, men jag tror knappast att det finns några meningsskiljaktigheter i radet om den saken. Man måste skilja på vad man syftar till på kort och på lång sikt. Det kan på en del punkter vara mycket svårt att göra något radikalt på kort sikt. Då är det så mycket mera väsentligt att även behandla en längre period och markerar vad det är man har för avsikt att göra på denna litet längre sikt. Endast om så sker tror jag det kan bli ett tillräckligt konkret innehåll i den omfattande överenskommelse som jag hoppas skall komma till stånd. Att den också måste innehålla någonting om de organisatoriska förutsättningarna för effektivitet i det kommande samarbetet är väl uppenbart.

Det föreligger även från andra utskott än det ekonomiska betydelsefulla uttalanden om de sidor av samarbetet som har kontakter med och betydelse för deras speciella arbetsområden. Ekonomiska utskottet har lagt dessa uttalanden som bilaga till sitt utlåtande och fäster stor vikt vid dem, men har inte funnit det lämpligt att för sin del försöka sammanfatta innehållet i dessa olika uttalanden. Det som nu ligger på rådets bord är alltså vissa yttranden från samtliga dessa utskott, men endast från ekonomiska utskottet en rekommendation.

När det påpekas att här fortfarande föreligger vissa alternativ och flera betydelsefulla olösta frågor, så vore det väl fåfängt att bestrida att ingen av de nordiska regeringarna före den sista

och avgörande förhandlingen kan binda sig på de mest känsliga och viktiga punkterna. Där blir det fråga om en kompromiss, som innebär att envar får både ge och ta. För min del är jag mycket angelägen om att betona att detta att man reserverar avgörandena på vissa viktiga punkter icke får tolkas som en brist på handlingsvilja. Det är helt enkelt ett uttryck för en naturlig arbetsmetod, att man för den slutliga uppgörelsen reserverar vissa ting och då eftersträvar ett samlat resultat som är till fördel för vart och ett av de nordiska deltagande länderna.

Om jag sedan får göra en annan personlig reflexion, så vill jag markera att jag tror att det behövs en mycket omfattande upplysningsverksamhet rörande innebörden av detta samarbete, som i Sverige betecknas med arbetsnamnet Nordtek. Jag tror att alljämt ganska stora kretsar även inom näringslivet saknar tillräcklig kännedom om planerna och vetenskap om hurudant läget är samt orsakerna till att regeringarna inte kan precisera på vissa punkter. Därför vill jag på ena sidan vädja till regeringarna att göra allt som göras kan i detta upplysningsarbete och å andra sidan vädja till alla medlemmarna i Nordiska rådet som är parlamentariker i samma syfte. Det måste åligga oss alla att göra vad vi kan för att sprida kännedom om vad det här gäller och därigenom öka utsikterna till en betydande och allmän uppslutning kring den ifrågasatta överenskommelsen.

När det nu gäller att samla de nordiska folken kring en stor uppgiftslösning skulle det varit ytterst beklagligt om det inte hade gått att samla ekonomiska utskottet kring ett enigt uttalande. Jag vill, herr president, med glädje konstatera att det aldrig har förelegat någon risk för att ekonomiska utskottet inte skulle kunna samlas kring sitt uttalande. Tvärtom har det visat sig inte möta några svårigheter att uppnå enighet även om detta inneburit att den ena eller andra medlemmen skulle ha önskat ett något annorlunda uttryckssätt på

vissa punkter. Men bakom den allmänna karakteristiken av frågans läge och de rekommendationer som göres står ett enigt utskott.

Herr president! Jag tror inte det är nödvändigt att jag går in på de olika frågorna i detalj. Jag vill sluta med att säga att det här gäller en mycket stor sak. Det behövs inga deklamationer för att klargöra detta. Ett mycket svårt och omfattande arbete återstår. Det åligger oss alla, i främsta rummet regeringarna — men också parlamentariker i Nordiska rådet — att tillse att det som kan främja Nordens sak och utvecklingen för våra nordiska folk verkligen blir gjort. Det åligger oss kort sagt att hjälpa till och göra vad vi kan för att driva denna sak vidare. Jag vill gå så långt att jag säger att helst bör ingen månad förgå från och med i dag utan att något framsteg göres, även om detta inte omedelbart kan redovisas offentligt — vilket ligger i sakens natur.

I förvisning om att man både på regeringshåll och inom Nordiska rådet verkligen har en positiv inställning och en betydande beslutsamhet — vilket redan redovisats från regeringshåll och rådet haft möjlighet att tidigare redovisa samt nu kan bekräfta i dag — ber jag att få yrka bifall till utskottets uttalande.

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes, att Paul Jansson, Sverige, såsom ersättare för Arne Geijer, Sverige, lämnat sessionen och ersatts av Sture Palm, Sverige.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Nørgaard, Danmark: Hr præsident! Eftersom den rekommendation, som det økonomiske udvalg her forelægger, er et kompromis mellem det danske forslag og hr. Ohlins forslag, vil jeg gerne benytte lejligheden til at give det et par ord med på vejen.

Som hr. Ohlin sagde, er der tale om en glædelig enighed mellem alle medlemmer af det økonomiske udvalg, og der er tale om en efter omstændighederne ret vidtgående enighed om vidtgående skridt. Fra dansk side har vi jo lagt vægt på, at det bliver klart, at alle ønsker et traktatudkast, som tager stilling til alle de væsentlige spørgsmål. Der har været tvivl om, hvorvidt man kunne nå frem til, og hvorvidt man ønskede at nå frem til et traktatudkast, der behandlede alle samarbejdsproblemer, der er nævnt i rapporten. Således har der været toner og røster om, at man måske skulle nøjes med at behandle enkelte af sagerne og så lade andre ligge, men den tvivl, der kunne være om fremgangsmåden i den retning, er nu ophævet, og det ligger åbenbart, at der er et enigt ønske om, at det er de samlede opgaver, der skal findes løsninger på.

Vi er derfor fra dansk side overordentlig tilfredse med den formulering, vi er blevet enige om under punkt 1.

Et andet punkt, som vi fra dansk side har interesseret os temmelig meget for, har været den videre behandling af rapporten, og vi havde gerne set, at man kunne enes om en formulering, der indeholdt en tidsplan for det videre arbejde. Det, der nu er indeholdt i rekommandationen, siger noget om en tidsplan, men siger det meget blødt, idet der i punkt 3 står, at man også skal beskæftige sig med tilrettelæggelsen af det videre arbejde på den sammenkomst, der skal være mellem Nordisk Råds præsidium, det økonomiske udvalg og statsministrene. Det opfatter vi på den måde, at der her er tale om, at man skal finde frem til retningslinjer, herunder også de tidsmæssige retningslinjer, altså i virkeligheden også beskæftige sig med en tidsplan på et vist tidspunkt.

Endelig har vi fra dansk side, ligesom det også er tilfældet med vore finske venner, lagt vægt på, at man også beskæftiger sig med, hvordan arbejdet skal organiseres og udføres, når man er

blevet enige om bestemte opgavers løsning, og det er det, vi har betegnet med ordet institutionerne eller organisationerne.

Også på det felt indeholder rekommandationen en udtalelse, som vi efter omstændighederne må erklære os tilfredse med, selv om vi måske nok havde ønsket det lidt mere klart præciseret, men der står dog i punkt 4, at de instruktioner, som skal gives til embedsmændene, også skal omfatte ønsket om en hensigtsmæssig organisation af det fremtidige arbejde. Det vil sige, at man dér må fremkomme med forslag om, hvordan man skal sikre, at der hele tiden arbejdes med de opgaver, man er enige om skal løses, og hvem det er, der i perioden skal klare dette. Dér forestiller vi os fra dansk side, at det kun kan lade sig gøre, hvis man har institutioner, hvis man har grupper af personer, der, som hr. Bratteli karakteriserede det, skaber et nordisk miljø og er præget af et nordisk miljø, ikke tænker i specifikt nationale baner, men anskuer problemerne ud fra et fællesnordisk synspunkt.

Alt i alt skulle der være basis for, at vore parlamenter kan komme til at beskæftige sig med dette spørgsmål og træffe politiske beslutninger allerede i foråret 1970, og det vil sige, at det er særdeles betydningsfuldt, at Nordisk Råd kommer til at beskæftige sig med det på vejen. Derfor er det særlig betydningsfuldt, at det her helt klart er fastslået, og at statsministrene også allerede har fundet frem til, hvornår man vil holde mødet, at Nordisk Råd gennem sit præsidium, gennem sit økonomiske udvalg sammen med statsministrene i efteråret 1969 mødes og tilrettelægger det videre arbejde.

Vice statsminister och undervisningsminister **Virolainen**, Finland: Herr president! Nordiska rådets 17:e session har som sin centralaste fråga behandlat den s. k. Nordek-planen, frågan om ett fastare ekonomiskt samarbete. I början av sessionen fördes i saken en generaldebatt

och sedan ekonomiska utskottet avgett sitt eget yttrande i ärendet, kan vi i dag se, vilken situationen är. Man kan säga att vi först nu håller på att komma igång med att utreda saken. Det har snart gått ett år sedan statsministrarna senaste vår gav uttryck för sin uppfattning att man snabbt borde sträva till samarbete. Sedan dess har ämbetsmannagruppen avgett sin egen rapport, i vilken ståndpunkt ännu inte har tagits till själva saken. Det kunde inte heller ha skett, eftersom regeringarna och parlamenten inte har preciserat sin ståndpunkt. Vad särskilt beträffar vår inställning i Finland, bör det konstateras, att vi har varit med då ärendet har diskuterats och har meddelat att vi är intresserade av att saken utvecklas vidare. Men några bindande ståndpunktstaganden har vi inte kunnat göra då utredningsarbetet först är i begynnelsen.

Den diskussion och det utredningsarbete som hittills har förekommit har dock redan gett vid handen, att vi har många svåra problem att lösa. Några av de centralaste problemen utgör frågan om lantbrukets ställning, avskaffandet av tullarna, kapitalöverföringen och organisationen av åtgärderna. Under de närmaste veckorna måste det klarläggas på vilken grundval utredningarna skall fortsättas, om målsättningen är att uppnå ett s. k. helhetsresultat eller om man kan nöja sig med endast delresultat. Å andra sidan har också anmält sig frågan, om det ekonomiska samarbetet i Norden skall bli permanent eller om det endast skall anses utgöra ett mellanskede vid en strävan till en gemensam europeisk marknad på bred bas. Denna session har inte förmått ge något klart svar på dessa centrala frågor. Därför bör nu varje land pröva frågan för sin egen del och klart framföra de villkor, som bör uppfyllas för att planen om nordiskt ekonomiskt samarbete för vederbörande lands vidkommande skall kunna förverkligas.

Vad jag här framfört ger redan vid

handen att det inte är möjligt att uppnå en snabb lösning. Det tar lång tid att utreda och förhandla om de olika problemen. Därför är det, enligt min uppfattning, inte till fördel för sakens vidare utveckling att påskynda den och uppställa tidsfrister. Om så sker, försvarar det bara sakens utveckling och underlättar inte den på något sätt.

Hos oss i Finland bör riksdagsgrupperna informeras i saken och riksdagen måste redan i detta skede precisera sin ståndpunkt till det fortsatta utredningsarbetet och dess centrala målsättningar. Vi har att göra med en fråga av sådan bärvidd på sikt att det inte är möjligt att i varje enskilt land gå vidare med saken, om inte en stor majoritet i parlamenten ställer sig bakom den. Det förefaller som om så vore fallet för själva grundmålsättningens vidkommande. I samtliga länder råder mycket stor enighet om, att en gemensam nordisk marknad erbjuder alla parter betydande ekonomiska fördelar, om saken bara i praktiken kan ordnas så, att fördelar och nackdelar så rättvist som möjligt fördelar sig mellan de olika parterna. Ensidiga lösningar är inte möjliga och man har inte heller från något håll strävat till sådana. Även om denna session således inte har bragt oss någon lösning i fråga om de centrala problemen i samband med den nordiska gemensamma marknaden, har den dock klarlagt vissa centrala frågor och åtminstone visat att det lönar sig att fortsätta diskussionen liksom även utredningsarbetet.

Herr president! I detta sammanhang vill jag understryka, att diskussionen om Nordek under de senaste månaderna liksom täckt under sig de övriga områdena av nordiskt samarbete. Jag understryker därför att diskussionen om det ekonomiska samarbetet inte får dra var uppmärksamhet bort från övriga samarbetsproblem. Särskilt bör samarbetet effektivteras på utbildningens och hela den vidsträckta kulturpolitikens område. Vi vet alla, att en viktig förutsättning för ekonomisk utveckling och

tillväxt är att utbildningens nivå höjs och att kulturinvesteringarna ökas. Samarbetet på forskningens olika områden framförallt för att förverkliga sådana forskningsprojekt, som kräver stora investeringar, bör därför ytterligare effektivieras. Inom kulturutskottet behandlas för närvarande flera frågor som sammanhänger härmed. En stor del av dem har varit anhängiga redan en längre tid, somliga är nya, först nu första gången väckta förslag. Det är mycket glädjande, att kultursamarbetet fortgående utvidgas och blir mångsidigare. Möjligheterna att utveckla kultursamarbetet är så gott som obegränsade. I samband med detta dyker det inte heller upp sådana svåra faktorer som alltid anmäler sig då man försöker åstadkomma ett fastare ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna. Därför är det viktigt att det jämsides med utvecklandet av Nordek också hela tiden fästes särskild uppmärksamhet vid kultursamarbetet. Framgång härin innebär redan i för sig en stor seger för samarbete mellan de nordiska länderna.

Meddelanden

Det meddelades, att landbruksminister Peter Larsen, Danmark, och statsrådet Wickman, Sverige, intagit sina platser i rådet.

Hara, Finland: Fattandet av beslut som angår det ekonomiska livet försvåras allteftersom den internationella integrationen fortskrider. Tidigare var det tillräckligt att de personer, som fattar besluten, kände till förhållandena på hemmamarknaden och någorlunda hade på känn vad som hände i utlandet. Nu finns det inte mera många sådana företag där en sådan skillnad skulle var möjlig. Allting är beroende av allting.

Förändrade situationer kommer att kräva ett nytt slags tänkesätt. Försvarspolitikens, med andra ord reglementeringens och inskränkningarnas tid i ut-

ländska handelsförbindelser, börjar vara förbi och man håller på att övergå till en epok som kännetecknas av öppen verksamhet. Skandinavien kan inte ställa sig på sidan av detta händelseförlopp. Vårt välstånd är i hög grad beroende av, hur väl vi förmår utnyttja stormarknadens fördelar och anpassa vår produktionsstruktur och våra resurser efter de krav, som ställs av dem.

Det mottagande som Nordek-projektet på vissa håll fått, visar, att det fortfarande saknas information om, vad det faktiskt gäller. Enligt min åsikt är Nordens ekonomiska samarbete en så allvarsam sak, att politisk beräkning inte borde få påverka inställningen till det. Integration och neutralitet utesluter inte varandra. För vår neutralitets skull behöver vi inte isolera oss från ekonomiskt samarbete och sålunda från högre levnadsstandard. Så skall det ju också i praktiken verkligen förhålla sig med saken. Det skulle vara egendomligt, om vår neutralitet skulle tvinga oss att avstå från ekonomisk tillväxt. Likväl är det rätt, att vi inte hals över huvud skyndar oss till ekonomiska integrationsorganisationer, utan överväger sakens kärna och framlägger våra egna synpunkter för att de skall bli beaktade. Till Efta anslöt sig Finland genom FINN-EFTA senare än de andra, Nordek-projektet har vi varit med om att förbereda ända från början. Det sistnämnda sättet är bättre, ty Finland kan då för egen del effektivt påverka samarbetets innehåll och förverkligande.

I samband med Nordek-diskussionen måste man ytterligare betona en aspekt. Om det nordiska ekonomiska förbundet åstadkommes, betyder det, att svenska språkets ställning i Finland framhäves på ett väsentligt sätt. Det innebär rentav ett krav på en mycket effektivare svensk undervisning än den hittillsvarande i våra skolor och till och med bland de vuxna. Ännu en gång kan man konstatera, hur snabbt situationerna förändras. Då det i Finland för ett par år sedan diskuterades valet av de språk som skall undervisas i grundskolan,

visste man ingenting om Nordek. Om samma diskussion ägde rum i dag, skulle den uppenbarligen redan från början få en helt annorlunda karaktär, denna gång till ännu större fördel för svenska spraket.

Angående den i den föreliggande frågan föreslagna rekommendationen, kan jag meddela, att den fullkomligt överensstämmer med den linje, som mitt parti, Finlands Samlingsparti, ända från början representerat i Nordek-frågan. Frågan måste sålunda först noggrant förberedas på tjänstemanna- och regeringsnivå. Därefter måste den upptas till behandling i Nordiska rådet och i vederbörande länders riksdagar.

Det är viktigt, att den organisation, som förverkligar Nordek-projektet, är tillräckligt handlingskraftig. Annars kan detta betydande projekt, som syftar till att säkra Nordens ekonomiska tillväxt, vid sitt förverkligande inte vara ändamålsenligt och bygga på saklig grund.

Aksel Larsen, Danmark: Hr. president! Det er et meget stort fremskridt, at man fra Nordisk Råds økonomiske udvalg har været i stand til at foreslå rådet en rekommendation af en ordlyd som den, der her foreligger. Naturligvis har den ikke — det havde vel ingen ventet — en helt igennem detaljeret tidsplan, men det forekommer mig, at man er nået så langt, som man vel nogenlunde kunne være, idet man fastsætter, dels at den 15. juli 1969 skal der foreligge et omfattende og mangesidigt udkast til traktat om det økonomiske samarbejde, dels fastlægger, at høsten 1969 skal der afholdes et nyt møde mellem Nordisk Råds præsidium, det økonomiske udvalg og statsministrene for en diskussion af traktatudkastet.

Jeg tror, dette må være tilfredsstillende, naturligvis under den forudsætning at vi ikke, når vi mødes med statsministrene i høsten 1969, får at vide, at nu skal man igangsætte nye udredninger gennem nye embedsmandskomiteer, som måske i løbet af måne-

der kan komme med nye resultater. Vi siger ikke, det bliver sådan, og jeg personlig vil sige, at jeg forventer, at vi har realiteter at drøfte, når vi holder dette møde i høsten 1969.

Jeg får anmærke, at der i det hidtidige materiale, i den hidtidige rapport, ikke har været nævnt noget om fælles trafikpolitiske opgaver eller om fællesnordisk transportpolitik. Det har vi også anmærket fra trafikudvalgets side, og nu ser jeg, at man i punkt 6 i rekommendationen skriver, at man skal tage de udtalelser, som er afgivet fra de øvrige udvalg i Nordisk Råd, i betragtning ved det fortsatte arbejde. Dermed er der vel taget hensyn dertil, men det er nødvendigt at betone, at just trafikpolitikken og løsningen af trafikopgaverne i Norden absolut bør ske ud fra fællesnordiske synspunkter og interesser, for der kommer de enkelte lande til at stille deres eventuelle specielle nationale interesser i baggrunden.

Det, der er særlig tilfredsstillende ved forslaget til rekommendation, er naturligvis dets reelle indhold, det, at Nordisk Råd her med meget stor styrke siger til regeringerne, at nu skal hele udrednings- og forhandlingsarbejdet fuldføres, slig at forslag til en løsning for samtlige i embedsmandsrapporten behandlede samarbejdsområder og et udkast til traktat om et omfattende og mangesidigt økonomisk samarbejde kan foreligge senest den 15. juli 1969. Jeg kan kun læse det som Nordisk Råds ønske om, at nu skal vi ikke den 15. juli stilles over for nye alvorlige kontroversielle spørgsmål, hvor man ikke har kunnet forhandle sig til rette om en eller anden form for en fælles løsning eller et kompromis.

Man siger videre i punkt 4, at man opfordrer regeringerne til i de nye instruktioner til embedsmændene at fastholde, at forslagene skal indeholde rammer og retningslinjer for et samarbejde såvel på kort som på langt sigt og også omfatte en hensigtsmæssig organisation af dette samarbejde. Jeg må anse dette for meget betydningsfuldt. Andre talere

i debatten har fremhævet det samme, og jeg tror ikke, det går, om man forestiller sig et nordisk samarbejde uden tilstrækkelig stærke institutioner, selv om dette vel ikke skal betyde absolut, at det ene eller det andet lands hidtidige ønsker på dette område ubetinget skal efterkommes.

Jeg kan ikke lade være med at sige her, selv om det ikke er tiden at yppe ny kiv, at jeg stadig væk kan erindre hr. Leirfalls udtalelser fremsat på Nordisk Råds session i Oslo, hvor han sagde, at det er nu underligt, at de folk i vore lande, som er villige til uden betænkning at sluge den største institutionelle kamel fra EECs side, at de ofte er bange for at få en ganske liten nordisk myg i den gale hals. Jeg tror ikke, vi skal være bange for at få ret stærke institutioner her i Norden, men jeg håber, man kan blive enig mellem regeringerne om forslag i denne retning, og det ligger også i det, der er sagt i hele rekommandationen, at det ønsker Nordisk Råd regeringerne skal nå til enighed om.

Jeg vil derfor stemme for rekommandationen, og har jeg måske i min tale under generaldebatten været lidt pessimistisk — og det var jeg — så vil jeg sige, at om regeringerne og embedsmændene lever op til ånden i denne rekommandation, da er der virkelig mulighed for, at der sker noget. Det er i den henseende et befriende forslag til rekommandation, at den ikke er formet så uforpligtende og aimindelig, som rekommandationsforslag fra det økonomiske udvalg ved mange sessioner har været.

Tyney Leivo-Larsson, Finland: Herr president! Jeg måste säga att den här frågan för mitt vidkommande kommer upp överraskande. Jag hade räknat med att den skulle behandlas på eftermiddagen, så jag har inte hunnit förbereda mig.

Det som jag fränst har på hjärtat i

denna fråga är att man i tjänstemannarapporten inte enligt mitt förmenande särskilt fäst sig vid arbetsmarknadsfrågorna. De är ju så viktiga som de bara kan vara och därför hade man hoppats, att man skulle fästa sig vid dem, men kanske det kommer senare. Speciellt viktigt anser jag det vara att vi alla håller oss till ungefär samma konkurrens-möjligheter och då blir det fråga om olika sociala förmåner, som inte tagits upp i vidare sammanhang. När man tänker på kvinnans roll inom arbetslivet kommer man till att förhållandena är mycket olika härvidlag mellan de olika nordiska länderna. Jag kommer att tänka på en sak som belyser denna fråga ganska bra. På ett barndaghem i Finland hade man frågat barnen vad slags arbete föräldrarna hade. Då hade en liten pojke mycket generad svarat att min mor är bara en hemmamor. Han tyckte det var genant. Jag talade med en norska om denna sak och hon sade att i Norge skulle pojken kanske tycka att det var genant att ha sin mor ute i arbetslivet. Så det är mycket olika förhållanden i de olika länderna.

När man talar om kvinnans roll i samhället så är också likalönsprincipen värd beaktande, denna likalönsprincip som inte blivit förverkligad fastän där-om gjordes beslut i ILO i Genève för säkert tio år sedan. En annan fråga är moderskapsledigheten vid havandeskap och andra frågor som inverkar på konkurrenskraften så länge som man har det så olika ordnat på olika håll i Norden. Dessutom tycker jag att man borde ha fäst sig vid en sådan sak som socialförsäkring. Den är redan finansiellt sett av stor betydelse. En hel del förmåner ges i de olika länderna på olika sätt. I Finland bär vi upp en speciell avgift från arbetsgivaren för att dela ut i form av barnbidrag, i andra länder går det från skattemedel och fördelar sig då på annat sätt på medborgarna. Sådana frågor som närmast gäller arbetsmarknadspolitik och socialpolitiken har i mitt tycke blivit åsidosatta och jag anser att dessa frågor både ekonomiskt sett och

mänskligt sett är mycket viktiga för det ekonomiska samarbetet i Norden.

Ohlin, Sverige: Herr president! Jag finner ingen anledning att närmare kommentera de reflexioner som gjorts — de talar för sig själva. När kompromissen träffas finns det självfallet olika synpunkter.

På en punkt vill jag emellertid säga ett par ord, eftersom missförstånd eljest skulle kunna uppstå. Jag syftar på att ekonomiska utskottet i rekommendationen hänvisar till de utlåtanden som avgivits av övriga utskott och förordar att dessa skall av regeringarna tas i betraktande. Detta innebär ju inte att ekonomiska utskottets rekommendation skulle betyda ett godkännande av alla slutsatser rörande socialpolitik, trafikpolitik etc. Ekonomiska utskottet är inget överutskott som skall ta ställning till och eventuellt sätta bockar i kanten när det gäller de andra utskottens förslag. Ekonomiska utskottet skall inte heller på andra punkter tvärtom säga: Detta var ju mycket bra.

Övriga utskotts yttranden pekar på väsentliga ting och bör tas i betraktande. Det innebär som sagt inte att rådet i dag skall ta ställning till varje reflexion eller varje meningsyttring i alla dessa utskottsutlåtanden. Nordiska rådet frångår alltså inte principen att ta var sak för sig, även när frågekomplex beröres som vi vet har ett mer eller mindre intimt samband med varandra. Detta utgör inte på något sätt ett underskattande av den stora betydelsen av de synpunkter som av övriga utskott framförts — det utgör bara ett konstaterande av att ett formellt beslut om godkännande av ekonomiska utskottets rekommendation inte innebär ett godkännande av alla synpunkter i övriga utskottsutlåtanden.

Även om det inte förts någon närmare diskussion om saken i ekonomiska utskottet — bl. a. därför att vi inte hade utlåtandena från samtliga utskott till förfogande när vi utformade vårt eget utlåtande — är jag säker på att alla i

ekonomiska utskottet delar uppfattningen att det finns ett mycket nära samband mellan det nordiska ekonomiska samarbete som vi nu diskuterar och ett vidgat samarbete beträffande exempelvis socialpolitik, trafikpolitik och näringslagstiftning.

Herr president! Jag är mycket angelägen att betona den stora vikten av dessa problem. Men det nära sambandet mellan frågorna betyder likväl icke att vi i dag har att ta ställning till alla dessa saker på en gång. Vårt ställningstagande avser uteslutande den rekommendation som ekonomiska utskottet har gjort.

Cassel, Sverige: Herr president! Jag skall inte förlänga denna debatt med många ord utan skall nöja mig med att bara uttrycka min glädje över den positiva anda som uppenbarligen varit rådande inom ekonomiska utskottet och inom rådet i dess helhet. Det måste för statsministrarna och de andra som skall föra arbetet vidare kännas som ett stimulerande och kraftigt stöd att veta vilken fast förankring den nordiska samarbetstanken har inom samtliga de berörda parlamenten. Det är bara beträffande en punkt i önskelistan från ekonomiska utskottet, nämligen punkten 3, som jag vill säga några ord.

Man har begärt att ett datum skulle fastställas för nästa möte mellan presidiet, ekonomiska utskottet och statsministrarna för diskussion för traktatutkast och övrigt material. Detta önskemål är, herr president, redan tillgodosett genom att man i går fattade ett beslut om att träffas vid månadsskiftet oktober—november 1969. Jag har vid flera tillfällen uttryckt min beundran för de krafter som legat bakom färdigställandet av ämbetsmannarapporten på vad som kan sägas vara rekordtid. Jag vill dock ta mig friheten att göra en liten erinran beträffande det en smula styvmoderliga sätt på vilket trafikpolitiken blivit behandlad.

Eftersom transportkostnaderna för en rad varor är en väsentlig del av till-

verkningskostnad och marknadsföringskostnad, är det på en gemensam marknad nödvändigt att ägna en betydande uppmärksamhet också åt transportpolitiken. Den bör utformas på ett sådant sätt att den så vitt möjligt blir någorlunda neutral, d. v. s. så att ingen del av det gemensamma området försummas och så att konkurrensförhållandena inte genom de olika kostnaderna för skilda transportsätt snedvrids. Om transportsektorn försummas i detta samarbete, kan lätt integrationsprocessen i stort komma att bli försinkad. Det är därför viktigt att transportfrågorna blir utredda och att investeringarna för trafiken planeras från en nordisk helhets-syn.

Vi har i trafikutskottet varit eniga om att transportfrågorna bör tas upp och infogas som en naturlig del i det fortsatta utredningsarbetet, som skall vara färdigt den 15 juli. Vi har också tillåtit oss uttrycka önskemålet att detta problem åtminstone skall beröras i traktattexten. Att några särskilt precisa regler inte kan hinna utformas, är vi helt medvetna om men ämnet bör tas upp åtminstone såvitt gäller huvudprinciperna.

Ragnar Christiansen, Norge: Som sakens ordförer hr. Ohlin gjorde merksam på, er den foreliggende innstilling fra det økonomiske utvalg enstemmig. Men for at også en norsk røst skal høres i denne timelange debatt, vil jeg komme med en kort merknad.

Generaldebatten var jo preget av de spørsmål som er behandlet i den foreliggende innstilling. Det var visse tilløp til pessimisme og resignasjon, men hovedkonklusjonen i generaldebatten var at vi ville kunne nå fram hvis vi mobiliserte den tilstrekkelige vilje. Den innstillingen som nå foreligger fra det økonomiske utvalget med forslag til rekommandasjon, inviterer Nordisk Råd til å gi uttrykk for nettopp en slik vilje til å nå fram til et sterkt utvidet økonomisk samarbeid i Norden. Det reelle innhold er — som det er uttalt — at utrednings-

arbeidet nå må bringes til avslutning og grunnlaget legges for de politiske vedtak som må fattes for at vi i neste omgang skal kunne nå konkrete resultater.

Jeg anbefaler utvalgets innstilling.

Røiseland, Norge: Det er viktig at timeplanen holdes. Det er det gitt tydelig uttrykk for før i deane forsamling. Men skal vi ha noe håp om å holde timeplanen, må en ikke gi seg av med å utrede all verdens spørsmål — selv om de er aldri så interessante. Da blir vi aldri ferdige. For å kunne ta stilling til et utvidet vidtgående økonomisk samarbeid i Norden, må en holde seg til hovedspørsmålene. Og da er det to sett spørsmål som etter min mening må utredes. Det er først de økonomiske, som embetsmannsutvalget allerede har tatt seg av, og som en må fortsette med. Samtidig må regjeringene få utredet de utenrikspolitiske aspekter som melder seg i denne sammenheng.

Når det gjelder de økonomiske spørsmål, skal man også bare ta hovedspørsmålene, men jeg mener likevel at det er nødvendig at en utreder både de kortsiktige tiltak og de mer langsiktige. Når det gjelder de langsiktige, er det nok med rammer og retningslinjer, men visse rammer og retningslinjer må fastlegges ellers vil nok både det ene og det annet land regne med at hvis en går med og bare kjenner den kortsiktige politikk kan en bli lurt siden.

For å sikre trygghet og tilslutning fra næringslivet, er det da nødvendig at de langsiktige rammer og retningslinjer blir skissert, men en må ikke ta all verdens problemer opp til diskusjoner og utredninger.

Ohlin, Sverige: Herr president! Det kan inte vara lämpligt att företrädare för det ena eller andra utskottet här tar upp någonting som skulle kunna betecknas som en polemik mot vad ett annat utskott eller dess talesmän anför.

Jag hoppas att den korta observation som jag gjorde beträffande det formella

problemet om vad vi nu har att ta ställning till var tillräckligt klargörande. För att undanröja varje möjlighet till missförstånd skall jag ändå säga några ord om rådspresidenten Cassels uttalande om trafikpolitiken. Det finns väl inte mer än en mening om denna, nämligen att den är ett oerhört viktigt och stort område. Trafikpolitiken har emellertid inte tagits upp till samlad utredning av den nordiska ämbetsmannakommittén och regeringarna. Jag tror inte att det är realistiskt att tänka sig den indragen i det arbete som man nu avser att slutföra på fyra månader. Däremot vill jag gärna understryka att det är högst angeläget att dessa trafikpolitiska frågor drivs med stor energi på något längre sikt. Jag delar alltså helt herr Cassels mening att dessa spörsmål har den allra största betydelse bl. a. i ekonomiskt avseende.

Eftersom ekonomiska utskottet inte haft tillfälle att diskutera denna problematik och eftersom Nordiska rådet inte har att ta ställning till någon rekommendation som gäller konkreta punkter i övriga utskottsutlåtanden utan endast till att ekonomiska utskottet föreslår regeringarna att beakta synpunkterna utan närmare preciserat ställningstagande, behöver jag kanske inte nu gå längre. Rörande själva metoden för behandling av trafikpolitiken i framtiden föreligger alltså inte i dag någon sak att ta ställning till. Däremot är det uppenbart att både trafikpolitiken och flera andra problemkomplex måste tas upp till behandling relativt snart för att det nordiska samarbetet skall få den avrundning och det naturliga sammanhanget, som jag tror att vi alla syftar till.

Sundin, Sverige: Herr president! Jag lovar att jag skall infria presidentens förhoppning om korta inlägg.

Det papper som vi har framför oss — låt oss kalla det ett framtidsdokument, som kommer att lända till varje enskilt lands fördel — har tillkommit efter kompromisser från alla håll. I en sär-

skild kommitté har våra länder enats om detta utkast som sådant.

Jag skall, herr president, inte påstå att det är Sverige som kommer att förlora allra mest i detta sammanhang; jag vill bara som talesman för jordbruket deklarera att vi på svensk sida är beredda att för den stora saken göra de eftergifter som över huvud taget är möjliga.

Man har nu kommit så långt att det har presenterats ett datum då kommitterade skall vara färdiga, varefter regeringarna skall lägga fram förslag. Dessutom skall ekonomiska utskottet sammankallas för att dryfta denna fråga. Enligt min mening har Nordiska rådet vad gäller den goda viljan att Norden skall ses som en enhet genom detta dokument nått så långt som det över huvud taget kan.

Jag hoppas att jag med dessa få ord har infriat presidentens önskemål och yrkar bifall till vad utskottet hemställt.

Stray, Norge: Det tidsskjema som er nevnt i utkastet til rekommendasjon, inneholder ikke noe nytt i forhold til det man visste om planene for den videre fremdrift av forhandlingene for Nordisk Råds møte tok til. At man derfor i dag fra alle hold er så tilfreds med det som her uttrykkes, synes jeg det er både hyggelig og interessant å konstatere. Det står litt i motstrid til enkelte av de toner man hørte i generaldebatten, men at man nå er kommet til en annen oppfatning, anser jeg bare som gledelig.

Det som jeg imidlertid gjerne med et par ord ønsker å poengtere ved denne anledning, er at når flere land sammen skal forsøke å komme frem til et omfattende samarbeid på ett eller flere felt over landegrensene, er en viss basisutredning — for man kan få det til — alltid nødvendig. En slik utredning vil nødvendigvis ta noen tid. Derfor tror jeg at man objektivt sett må kunne si om det spørsmål vi har drøftet nå i vel et år, at man til denne dag ikke kunne ha gått forttere frem. Det har vært hev-

det fra mange hold, og jeg tror det er riktig, at i virkeligheten har det gått forbausende fort med de utredningene man hittil har hatt.

Men derimot er forholdet at vi nå raskt nærmer oss det tidspunkt da tempoet i det videre arbeid vil avhenge av hvilke politiske krav som fremsettes og hvilke nasjonale ønskemål som fastholdes på hvert trinn i utviklingen. Derfor synes jeg det er grunn til å understreke at arbeidet videre med fremdriftsplanen i høy grad vil avhenge av i hvilken utstrekning hvert enkelt land er villig til å dempe ned sine egne krav til innhold av løsningen. Det bør særlig de som her har yrket på at man skal gå frem med stor fart, være oppmerksom på og i tilsvarende grad være talsmenn i sine egne land for at de nasjonale krav, det egne lands krav må dempes ned, og viljen til å lytte til de andre lands synspunkter bli desto sterkere. Da vil man tjene dette å få en hurtig løsning.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, företogs votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Bratteli, Bundvad, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, Holmberg, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Kock, Korvald, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Mellqvist, Gerda Møller, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Nørregaard, Ohlin, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Salvesen, Samuelsberg, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Stray, Sukselainen, Sundin och Tenhiälä.

Sigurður Bjarnason, Sigurður Ingi-

mundarson, Ólafur Jóhannesson och Matthias Á. Mathiesen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Karl Guðjónsson, af Heurlin, Kerttu Saalasti, Skoglund och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 60 röster. 4 medlemmar avstod från att rösta.

Utskottets förslag, punkterna b—e, bifölls.

1

A 203/s: medlemsförslag om skeppsmedicinsk forskning (fortsatt behandling)

Presidenten: Vi går så tilbake til sak nr. 1, hvor vi hadde en ufullstendig votering ved møtets begynnelse. Presidenten vil gjerne understreke at de tider som nå blir satt opp for plenumsmøtene, må overholdes presist. Jeg gjør også oppmerksom på at i de gjenstående møter, både i formiddag, i ettermiddag og i morgen formiddag, vil det bli hyppige voteringer, hvor stemmegivningingen vil bli registrert. Det ser en av de dagsordener som nå foreligger for resten av møtene. Derfor er det nødvendig at voteringen kan foregå relativt hurtig og med tilstrekkelig mange til stede, etter hvert som vi kommer framover på dagsordenen.

Det er opplyst at da dette møtet ble satt, klokken 10, hadde to av utvalgene møte. Det gjelder også det sosialpolitiske utvalget. Det framgår av min innledningsmerknad at plenumsmøtene må gå foran. Det er ikke mulig å vente på noen når det gjelder sakenes behandling. Men på grunn av dette forhold med utvalgsmøtene, selv om det bare er voteringen som egentlig her er utsatt, gir jeg ordet til sakens ordfører, hr. Salvesen.

Salve Salvesen, Norge (socialpolitiske utskottets talesman): Jeg beklager at

jeg på grunn av møtet i sosialpolitisk utvalg ikke kunne være til stede da denne saken første gang ble tatt opp til behandling. Jeg er tilsvarende takknemlig for at jeg får anledning til å si noen ord som anbefaling for denne rekommendasjon. Nå tror jeg ikke det skulle være nødvendig å holde noe langt innlegg for å anbefale en rekommendasjon om felles skipsmedisinsk forskning for de nordiske land. Sjøfolkene interesser har i grunnen alltid stått på dagsordenen for Nordisk Råd, og de har alltid møtt velvilje.

Når en har funnet grunn til denne gangen å ta opp dette spørsmålet, kan en vel si at det kommer av at det er tidsbestemt. Den strukturendring som har foregått i industrien, med sammenlutning til større enheter, har forlenget gjort seg gjeldende til sjøs. Det bygges stadig større båter med de problemer som følger av det, bl. a. at båtene blir dyrere. Det forutsettes at oppholdene ved land blir kortest mulig. Dette sammen med at båtene blir større, gjør ansvaret større for dem som er om bord, og skaper flere problemer enn man hadde tidligere.

Det som må være hensikten med en felles nordisk forskning, er at man forsøker å finne fram til en måte å eliminere de ulemper på som jeg har nevnt, følge med i utviklingen og i noen grad forbedre forholdene hvor man ikke helt kan eliminere ulempene. Man må forsøke å skape så gode arbeidsplasser om bord som mulig. Men før at dette skal kunne føre fram, fordrer det selvsagt et ganske utstrakt samarbeid. Det er ikke nok bare med medisiner. Folk som har innsikt i psykiatri, folk som har med skipsbygging å gjøre osv. — alle må være med i et felles arbeid skal det føre fram til tilfredsstillende resultat.

Samtidig med de store båtene følger en utstrakt rasjonalisering. Det er nå en automatikk man tidligere ville sagt var eventyrlig, men med denne rasjonalisering følger også krav om nye bemanningsregler. Det skal være færre

folk om bord, og selvsagt blir da ansvaret større på disse.

Forskning når det gjelder forhold til sjøs har vært i gang i noen tid. Men den har for det meste dreiet seg om sjøfolkene sine spisevaner og problemer som hører sammen med dem. Men de mer inngående problemer som det her er pekt på i rekommendasjonen og begrunnelsen for den, har ikke vært undergitt den behandling som sosialpolitisk utskott mener er nødvendig.

Nå er forholdet at de østeuropeiske land forlenget har tatt dette problemet opp, og det er typisk hva en som er særlig interessert i dette spørsmål i Norge, sa til en avis etter å ha deltatt på et kurs i Leningrad:

»Sovjetunionen og flere andre østeuropeiske land ligger hestelengder foran de vestlige tradisjonelle skipsfartsland, de skandinaviske land innbefattet, når det gjelder forskning over sjøfolks medisinske problemer.»

At disse problemer forskes er selvfølgelig bare utmerket, men til gjengjeld er det en utfordring til de nordiske land som alltid har ment seg å ligge foran når det gjelder løsningen av disse problemene, og når det gjelder sjøfolkene kan i det hele tatt. Vi håper derfor at dette som vi her har pekt på, blir en realitet. Det har fått støtte av alle de instanser som har vært forespurt. Men jeg vil også gjerne si — på grunn av en viss skuffelse som på enkelte hold har vært til stede blant sjøfolkene — at vi håper at de undersøkelser og den forskning som blir foretatt også virkelig fører til resultater.

Det kan gjelde byggingen av skip. En vet at det der er sterk konkurranse. Det er om å gjøre å bygge billigst mulig, men det momentet må ikke komme så sterkt inn at det skjer til skade for dem som er om bord. Så dette må følges opp av forskrifter om bygging av skip, kanskje også av lovregler. På disse og andre områder håper vi at forskningen skal føre fram til praktiske tiltak, for det er dem som selvfølgelig i siste hånd betyr aller mest.

Jeg tillater meg med denne enkle redegjørelse å anbefale at sosialpolitisk utvalgs forslag til rekommandasjon blir tiltrådt av rådet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommandationen röstade:

Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Niels Eriksen, Karl Guðjónsson, Hammarberg, Hara, Haugaard, Holmberg, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Kock, Korvald, Laaksonen, Lars Larsson, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Matthias A. Mathiesen, Mellqvist, Gerda Møller, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Nørsgaard, Ohlin, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Salvesen, Samuelsen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Stray, Sukselainen, Sundin och Tenhiälä.

K. B. Andersen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Cassel, Ehrnrooth, af Heurlin, Krag, Aksel Larsen, Kerttu Saalasti, Skoglund och Toft.

Rekommandationen hade sålunda antagits med 60 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

3

A 2/t: medlemsförslag om gemensam nordisk transportpolitik och A 2 Ä/t: ändringsförslag om riktlinjer för nordisk transportpolitik

Trafikutskottet hade anmält, att utskottet efter sessionen skulle fortsätta

arbetet med medlemsförslaget och ändringsförslaget.

Horn, Danmark (trafikutskottets talesman): Hr. præsident! Denne sag er jo gammel, som så mange sager i Nordisk Råd er. Når vi ikke har kunnet komme nogen vegne med den i trafikudvalget, skyldes det først og fremmest, at det, så længe vi ikke har en bedre harmonisering af vore skatter og afgifter, faktisk er ugørligt at drive en fælles transportpolitik. Hvilken vægt det har, om vi kunne drive en fælles transportpolitik, fremgik jo klart af den tale, hr. Lundström holdt under generaldebatten i søndags, hvor han pegede på, hvor stor en vægt hele transportsektoren har i nationalproduktet.

Som det fremgår af side 2 i den beretning, udvalget har afgivet, var præsidentiet så venlig at tillade os at nedsætte en arbejdsgruppe, som kunne kortlægge en lang række af de problemer, der knytter sig til den fælles transportpolitik, og der er også her under sessionen omdelt en remissrapport fra den arbejdsgruppe, der har beskæftiget sig med denne sag. Vi har ikke haft tid til at gennemarbejde den, kun kigget på den, og vi vil arbejde videre med dette og andre problemer med henblik på at få løsninger frem.

Endvidere er der sammen med beretningen om det økonomiske samarbejde til medlemmerne omdelt en udtalelse fra trafikudvalget om, at vi forudsætter, at også den side af landenes økonomi, som vedrører transporten, bliver nøje undersøgt og udredt, så den til sin tid kan indgå som en del af det økonomiske samarbejde i Norden. Vi vil altså arbejde videre med denne sag og beder rådet give tilslutning til, at vi får lov til det.

Sundin, Sverige: Herr president! I anledning av den sak vi nu behandlar har jag, om också en smula sent, ställt en fråga till det norska kommunikationsdepartementet. Jag har frågat vilka åtgärder man där ännar vidta när det

gäller turisttrafiken. Det är nämligen så att man i Norge tillater en bussbredd på 2,40 meter, medan man här i Sverige och i andra länder har en bredd på 2,50 meter, och det gör att man måste byta vid gränsen. Det skulle vara av intresse att höra om man på norsk sida ämnar vidta några åtgärder i det fallet. Eller är motiveringen den att vägarna inte tillater en ökad bussbredd?

Sedan vill jag tillägga — eftersom herr presidenten är norrman — att vi här och var i Sverige har vägar som är av samma art som vägarna i Norge. Problemet i detta fall är flerdubbelt: dels avskräckes många svenskar som älskar Norge från att tillbringa sina ferier i vårt grannland därför att de måste byta vid gränsen, dels har bussägarna råkat i ett otrevligt dilemma, dels och för det tredje — vilket är en sak som borde intressera norrmännen — är turismen i Norge en industri. Bör man då inte försöka vidta åtgärder för att lösa samtliga de tre problem som jag här har nämnt om?

Statsråd **Kyllingmark**, Norge: Til hr. Sundin vil jeg gjerne si at vi i Norge strekker oss så langt som det er forsvarlig sikkerhetsmessig sett. Vi tar imidlertid sikte på en raskest mulig opprustning av sammenhengende vegruter, slik at de viktigste vegforbindelser i løpet av noen år vil komme opp på felles skandinavisk standard. Men som man vil forstå at i et land som Norge er det åpenbart at det dreier seg om investeringer av en slik størrelsesorden at det må ta noen tid.

Jeg kan ellers opplyse at for riksvegene E-6 Svinesund—Oslo og E 18 Ørje—Oslo—Larvik ble det høsten 1968 gitt generell adgang til å dispensere for kjøretøyer med 2,5 meters bredde. Det samme gjelder et fåtall andre riksvegstrekninger på Østlandet. Når det gjelder busser er det i sommertiden fra 15. mai til 1. november dessuten åpnet for kjøretøyer med 2,5 meters bredde fra Magnor over Kongsvinger og Kløfta til Oslo på riksveg 2 og E 6 og fra Stor-

lien over Stjørdal til Trondheim på E 75 og E 6, samt på riksveg 22 Halden—Mysen—Momarken og riksveg 123 Mysen—Ramstadkrysset. For kjøretøyer med bredde på 2,45 meter var pr. 15. februar i år 44 pst. av riksvegene åpne.

Sundin, Sverige: Herr president! Även om jag inte är helt nöjd med denna förklaring får jag väl ändå säga att jag är nöjd, eftersom förhållandena är sådana att problemen inte går att lösa på annat sätt. Jag vill bara uttrycka det önskemålet att det dispensförfarande som tillämpas kunde göras mera generellt i framtiden, vilket skulle vara till gagn för bada länderna.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *lades utskottets anmälan till handlingarna.*

4

A 150/k: medlemsförslag om inrättande av en Nordisk journalisthögskola

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna,

1. att vidtaga åtgärder för en utbyggnad av den sammordiska fortbildningen av journalister vid Nordisk Journalistkursus enligt de förslag, som framlagts av den för utredning av frågan tillsatta kommittén (*NU 1969: 4*) samt

2. att öka antalet stipendier till deltagare i den nordiska fortbildningen för journalister.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige (kulturutskottets talesman): Herr president! Den fråga vi nu behandlar är på sitt sätt av gammalt datum. Det var redan på 1930-talet, som man nere på västkusten fann en nordisk journalistutbildning vara önskvärd. Tanken levde vidare och förverkligades genom de nordiska journalistkurserna på 1950-talet. Utvecklingen har sedan medfört att journalistutbildningen som sådan förbättrats, och därmed har också kraven på de nordiska journalistkurserna

ökat. En utbyggnad av vidareutbildningen på nordisk basis har alltså aktualiserats samtidigt som man tänkt sig att den också i fortsättningen skulle ha sin tyngdpunkt förlagd till Århus.

Kulturutskottet fann år 1967 anledning att på eget initiativ, alltså inte via presidiet, tillsätta en kommitté för att effektivisera och förbättra den nordiska fortbildningen. I denna kommitté har suttit dels representanter för journalistutbildningen, dels företrädare för dagspressen.

Det kan vara värt att notera i detta sammanhang att pressen visat ett mycket stort intresse för att man på detta sätt bygger ut fortbildningen. Det är inte minst av intresse med tanke på att pressen i dessa dagar så ofta utsätts för klander med anledning av visad brist på kunskaper.

Resultatet av kommitténs arbete har blivit ett förslag om en mer specialiserad utbildning, som omfattar 6 kurser. I dessa kurser har man specialiserat sig på ämnena Norden och utlandet, nordisk ekonomi och nordisk kultur o. s. v. Man har dessutom öppnat möjligheter för dem som inte hinner delta i 3-månaderskurserna att läsa speciella avsnitt.

Kulturutskottet fann att de dåvarande stipendierna för verksamheten var för små. Det finns många tidningar som både vill och behöver låta sina journalister genomgå kursen, men som såväl tidningar som journalister saknar de ekonomiska förutsättningarna härför. Utskottet har därför tagit upp även denna fråga och föreslår en utbyggnad av stipendieverksamheten.

Kommittén har däremot denna gång inte i sin rekommendation tagit med de framlagda förslagen om en forskningsverksamhet beträffande pressetik, pressekonomi, dokumentationscentraler och sådana frågor, som alltmör tränger sig på och där pressen i allt större grad önskar få ett stöd och vill kunna bygga vidare för att tillmötesgå allmänhetens krav på en god information.

Kulturutskottet föreslår en rekom-

mendation dels om ett ökat antal stipendier, dels om åtgärder för utbyggnad av den samnordiska utbildningen. Vi gör det i den förhoppningen att regeringarna skall ta upp rekommendationen snabbt på samma sätt som man tidigare tillmötesgått krav i denna riktning. Denna gång torde det just mot bakgrunden av den pågående debatten vara av betydelse att rekommendationen snabbt föranleder åtgärder från regeringarna.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Kock, Korvald, Laaksonen, Lars Larsson, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Matthias A. Mathiesen, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Jan Ivan Nilsson, Nørgaard, Ohlin, Palm, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wi-berg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Stray och Tenhiälä.

Frånvarande var:

Karl Guðjónsson, af Heurlin, Holmberg, Krag, Aksel Larsen, Leirfall, Leiro, Mellqvist, Møller Warmedal, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Keritu Saalasti, Samuelsberg, Skoglund, Sukselainen, Sundin och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 52 röster.

5

A 154/s: medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet icke måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

6

A 177/s: medlemsförslag om likartad lagstiftning om transplantation

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för antagande av likartade lagregler om transplantation.

Tyone Leivo Larsson, Finland (socialpolitiska utskottets talesman): Herr president! Med tanke på frågans särart, ber jag, med herr presidentens tillstånd få använda lite mera tid till att framlägga utskottets ståndpunkt. Detta medlemsförslag, som gäller likartad lagstiftning om transplantation är icke en ny sak inom Nordiska rådet. Det framgår av socialpolitiska utskottets rapport, att saken varit föremål för medlemsförslag redan så tidigt som vid rådets femte session. Frågan i sig själv var icke då ännu så aktuell som den och dess lösning blivit numera. Då fanns ännu icke lagar om transplantation överhuvud i de nordiska länderna. Däremot är fallet nu det, att Danmark, Finland och Sverige har sina nationella lagar, om också olika till sitt innehåll i de olika länderna. Huruvida Island och Norge kan och vill i fortsättningen klara sig utan respektive lagar, torde vara närmast en tidsfråga.

I medlemförslaget, som underteck-

nats av professor Gunnar Edström och mig motiveras behovet av en lagstiftning på detta område på följande sätt:

Läkarna behöver stöd i lagstiftning för att kunna utföra homologa transplantationer. Det gäller här ingrepp på en avliden person, vilket i och för sig kan ge upphov till såväl etiska som religiösa betänkligheter. Det fordras en lagstiftning på vilken läkarna kan grunda sitt handlande. Bakgrunden är givetvis den allmänt humanitära synpunkten att genom transplantationen hjälp kan lämnas till botande av levande människors sjukdomar och defekter. Sambället kan icke avstå från att bruka detta medel i kampen om människoliv. Här kan dock erinras om — i likhet med vad som anfördes vid utskottsbehandlingen av ämnet i folketinget i Danmark — att en patients liv självfallet aldrig skall kunna förkortas av hänsyn till en annan persons transplantationsbehov. Lagstiftning på området kan sålunda ej avvåras.

Vidare anser förslagsställarna att det vore önskvärt att man når fram till enhetliga nordiska regler på detta område.

Det ökade antalet trafikskador reser växande anspråk på tillgången av transplanterat. Värdefullt vore om genom nordiskt samarbete kunde skapas en »bank» med ett omfattande biologiskt material. Den skulle vid behov kunna disponeras av läkare från samtliga nordiska länder. Härigenom skulle möjligheterna att överallt säkerställa tillgången på nödvändigt biologiskt material avsevärt förbättras.

Ett nordiskt samarbete bör bl. a. taga sikte på att klarlägga huruvida lagregler om transplantationer även från levande personer — i likhet med vad som redan skett i Danmark — bör införas i samtliga nordiska länders lagstiftning. Det är ofrånkomligt att i detta sammanhang den ur många synpunkter betydelsefulla frågan om tidpunkten för dödens inträde måste bli föremål för övervägande anser förslagsställarna och föreslår att Nordiska rådet ville rekommendera

regeringarna i de nordiska länderna att medverka till att likartade lagregler om transplantation införes i ländernas lagstiftning.

Medlemsförslaget har varit till behandling vid Nordiska rådets socialpolitiska utskottets möten i flere repriser och utskottet har kunnat konstatera, att i förslaget behandlas egentligen tre spörsmål, nämligen 1. frågan om likartad lagstiftning om transplantation från a, döda givare och b, levande givare, 2. frågan om dödsbegreppet, 3. frågan om en nordisk vävnadsbank. Beträffande punkt 1. framhålles att lagstiftning på området numera finns i Danmark, Finland och Sverige. Beträffande punkt 2. uttalas att frågan om tidpunkten för dödens inträde bör övervägas i ett sammanhang som detta. Vid punkt 3. anser förslagsställarna det vara värdefullt om det genom nordiskt samarbete kunde skapas en »bank» med omfattande biologiskt material vilket vid behov kunde användas av läkare från alla nordiska länder.

Beträffande nu existerande lagstiftning har utskottet sammansatt en särskild promemoria som införts som bilaga 1 till själva uttalandet i saken. Remissyttranden är rätt omfattande från de olika medlemsländerna.

Olika meningar gör sig gällande hos remissorganen beträffande värdet av medlemsförslaget. Bland de svenska och finska uttalandena återfinnes en så gott som genomgående positiv inställning till förslaget. Det framhålles som angeläget att enhetliga nordiska regler angående transplantationsverksamheten kommer till stånd. Ämnet anses innehålla en del vanskliga juridiska problem, vilka det är av värde att få lösta på nordiskt bas. Härvid avses framför allt bestämmandet av tidpunkten för dödens inträde, en fråga som anses ha allra största betydelse inom transplantationsproblematiken.

Från dansk sida anföres, att man i första hand bör avvakta erfarenheter av den nya danska lagen på området innan frågan tas upp på nordiskt plan. Bland

de nordiska remissuttalandena återfinnes såväl positiva som negativa uppfattningar till förslaget.

Utskottet uttalar sig på basen av vad som förekommit av de olika remissvarren och sakkunnigutlåtanden på följande sätt:

Varje rättslig reglering på området måste självfallet utgå från en värdering av transplantationsverksamheten som sådan. Denna har accepterats överallt i Norden liksom i världen i övrigt utifrån den allmänt humanitära synpunkten att genom transplantation levande människors sjukdomar och defekter kan botas. Utskottet hyser icke annan mening härvidlag. Nästa fråga blir då om denna medicinska verksamhet bör bli föremål för särskild lagstiftning.

Värdet av en lagstiftning på området kan knappast ifragasättas. En sådan skapar stöd och säkerhet för dem som utför transplantationen och trygghet för människorna, som konfronteras med den hastiga utveckling som utbildning och teknik kan uppvisa på detta område. Med hänsyn till den gemensamma arbetsmarknaden för läkare som föreligger i Norden och med hänsyn till den samhörighet som i så många avseenden råder mellan befolkningen i de nordiska länderna finns goda skäl för att samtliga nordiska länder har likartade lagregler på detta ur bl. a. etisk, moralisk, religiös och juridisk synpunkt betydelsefulla område.

Av remissmaterialet kan utläsas att den snabba utvecklingen som för närvarande präglar transplantationsområdet, medför att de sedan ett tiotal år tillbaka gällande lagarna i Finland och Sverige icke helt täcker de olika nya moment som tillkommit. Sedan hela organ börjat överföras från en person till en annan, uppstår i samband med dylika operationer betydligt mer omfattande etiska, rättsmedicinska, juridiska och försäkringsmedicinska frågor än tidigare. En omprövning av redan befintliga lagregler blir därför snart nog aktuell.

Utskottet finner det naturligt att en

blivande utredning närmare överväger huruvida en likartad nordisk lagstiftning skall avse tagande av transplantat från såväl döda som levande givare. Att så sker nödvändiggöres redan av det faktum att den danska lagen omfattar bada fallen. Den hastiga utvecklingen på transplantationskirurgins område torde också framtvinga en allsidig prövning av frågan, därvid regler för tagande av transplantat från såväl döda som levande givare överväges.

I samband med en undersökning av möjligheterna för införande av likartade lagregler och transplantation i de nordiska länderna synes det utskottet angeläget att den betydelsefulla frågan om tidpunkten för dödens inträde tages upp till behandling. I den danska lagen återfinnes icke några bestämmelser om dödsriterierna. Av förarbetena till den danska lagen framgår, att här bygger man på det traditionella dödsbegreppet. Senare, efter att utskottet behandlat frågan, har jag erfarit att socialstyrelsen i Sverige har behandlat frågan om en ny transplantationslag och av allt att döma, kommer den att bygga på det traditionella dödsbegreppet.

Diskussionen om dödsbegreppet har aktualiserats av att begreppet hjärndöd satts emot det hittills tillämpade hjärt-dödsbegreppet. De nu aktuella hjärt-transplantationerna kan tänkas förutsätta att hjärndödsbegreppet ges legal betydelse.

Det nuvarande dödsbegreppet har emellertid starkt stöd i tradition och i juridisk praxis. Vissa remissorgan har papekat angelägenheten av att problematiken kring det ömtåliga och svarbedömbara dödsbegreppet blir föremål för allmänna diskussioner och värderingar och att det synes värdefullt att sadana kommer till stånd på nordiskt plan. En öppen nordisk debatt, där allmänhetens synpunkter i ämnet kunde klarläggas skulle otvivelaktigt innebära ett steg framåt.

Utskottet vill här erinra om att frågan om tidpunkten för dödens inträde har juridisk betydelse långt utanför

transplantationsverksamhetens område, exempelvis i arvsrättsliga sammanhang.

Utskottet finner liksom vissa remissorgan förslagsställarnas synpunkter på skapande av en gemensam nordisk bank med ett omfattande biologiskt material värdefulla.

Under återopande av vad härvid anförts hemställer utskottet att Nordiska radet ville rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för antagande av likartade lagregler om transplantation.

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes att Bertil Ohlin, Sverige, lämnat sessionen för detta möte och ersatts av Ruth Hamrin-Thorell, Sverige.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Korvald, Norge: Bare en kort bemerkning: Det er mye som taler for enhetlige regler på transplantasjonsområdet, slik som det her ble fremholdt av ordføremannen for saken. Det som imidlertid har størst interesse i denne forbindelse, er hvorvidt man skal endre dødsbegrepet. Jeg tror ikke at tiden er moden for en endring av det, slik som det også er fremholdt i en rekke uttalelser — bl. a. fra den arbeidsgruppe som ble nedsatt innen den svenske medisinalstyrelsen. Likedan har de svenske sykepleiersker uttalt seg i samme retning om dette spørsmål.

Det er så vidt jeg vet slik i alle land i Norden at vi legger stor vekt på retten til a dø i fred. Det er gjerne slik at man tilkaller de nære slektninger når døden nærmer seg. Det er knyttet sterke følelser og tradisjoner til dette spørsmål. Jeg tror derfor det er riktig at man på det næværende tidspunkt beholder det dødsbegrep som hittil har vært gjeldende. For man skal kunne tenke seg i Norden å endre på dette begrep, eventuelt

ved lovregler, tror jeg det må atskillig mer forskning til på området. Det må opplysning til, og jeg tror det også må en offentlig debatt til, slik at det kan bli allment akseptert å innføre det såkalte hjernedødsbegrep istedenfor hjertedødsbegrepet.

Når det så gjelder denne lovgivningen om transplantasjon i sin alminnelighet, er det klart at den har og vil få stor betydning både for de leger og for de enkeltmennesker som den angår. Her vil jeg gjerne understreke den kroppslige integritet, som må bli respektert. Enhver person råder over sin egen kropp, iallfall så lenge man ikke skader seg selv eller andre. Likeså vil jeg understreke frivillighetsbegrepet både når det gjelder den som gir og den som mottar ved en transplantasjon.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Ruth Hamrin-Thorell, Hara, Haugaard, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Tage Johansson, Kock, Korvald, Laaksonen, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Nørsgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, Salo, Salve Salvesen, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Stray, Sukselainen, Sundin och Tenhiälä.

Frånvarande var:

Karl Guðjónsson, af Heurlin, Holmberg, Ólafur Jóhannesson, Håkon Johnsen, Krag, Leiro, Matthías A. Mathiesen, Mellqvist, Møller Warmedal, Rihtniemi,

Røiseland, Kerttu Saalasti, Samuelsen, Savela, Skoglund och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 52 röster.

7

A 109/j: medlemsförslag om enhetlig nordisk abortlagstiftning

Juridiska utskottet hade anmält, att utskottet efter sessionen skulle upptaga sakbehandlingen på grundval av det i saken föreliggande materialet samt de vid debatten i rådet framkomna synpunkterna.

K. Axel Nielsen, Danmark (juridiska utskottets talesman): Hr. præsident. Medlemsforslaget om ensartet nordisk abortlovgivning er rejst i marts 1966 og går ud på at undersøge forudsætningerne for at skabe ensartethed i de nordiske landes lovgivning om svangerskabsafbrydelse.

Hvis man stilles over for det rent lovgivningsmæssige spørgsmål, om man finder det ønskeligt, at abortlovgivningen er ens i de nordiske lande, vil de fleste nok umiddelbart svare bekræftende. Når derimod spørgsmålet lyder: vil du gå med til at indføre realitetsændringer i dit eget lands lovgivning på dette område for at opnå ensartethed, så kommer der afvigende svar.

I juridisk udvalgs drøftelser af forslaget er der fra både modstandere og tilhængere af en liberalisering af abortlovgivningen kommet protester mod, at man overhovedet forsøger at nærme de forskellige landes lovgivning til hinanden. Tilhængere af en liberalisering siger: hvorfor skal vi forsøge at skabe ensartethed, når det på forhånd er klart, at prisen er, at vi skal opgive eller i hvert fald udsætte den liberalisering, vi ønsker. Modstanderne siger: forsøg på at skabe overensstemmelse er omsonst, for det vil betyde, at vi skal gå

med til at gøre det lettere at få abort, og det er vi modstandere af i dag, som vi i det hele taget hidtil har været modstandere af abort udenfor de snævraste medicinske, eugeniske og etiske indikationer.

Da medlemsforslaget blev fremsat, havde man i Sverige allerede nedsat en komité til at gennemgå abortlovgivningen, og i direktiverne til komiteen siges det bl. a., at tiden nu er inde til at overveje en yderligere liberalisering af denne lovgivning, samt at en reform bør gå ud på, at der tillægges kvindens ønske om abort større betydning.

Den svenske komité har endnu ikke afgivet betænkning, men i et promemoria, der omdeltes forleden, redegøres der for, hvilke meget betydningsfulde undersøgelser den svenske komité har iværksat.

Når resultatet af denne undersøgelse foreligger er jeg overbevist om, at den vil blive studeret med stor interesse. Danmark og Finland har også nedsat komiteer, og de har begge afgivet betænkning, der kort kan karakteriseres ved, at de foreslår en vis liberalisering dels ved at forstærke de sociale hensyn, dels ved at tillægge kvindens alder betydning.

Jeg vil gerne hæfte mig lidt ved den danske betænkning, idet jeg finder, at den i sine overvejelser måske kan bane vej for, at tilhængerne af de modstående opfattelser i hvert fald kan forstå hinanden. Det er på forhånd klart, at hvis tilhængerne af en liberalisering af abortlovgivningen begynder deres overvejelser med uigenkaldeligt at fastslå, at kvinden har ret til at råde over sit eget legeme, og hvis modstanderne af liberaliseringen lige så uigenkaldeligt slår fast, at liv er helligt, og at fosteret derfor har krav på retsbeskyttelse mod ethvert indgreb, ja, så er der ingen mulighed for at slå bro over svælget mellem de to opfattelser.

Flerallet i den danske komité, det vil sig hele komiteen på nær én, begynder derfor med at erklære, at det på forhånd har vedtaget at se bort fra sådanne

absolutte synspunkter som, at fosteret har krav på retsbeskyttelse mod ethvert indgreb eller enhver kvinde har ret til at råde over sit eget legeme. Udvalgets flertal siger, jeg citerer fra betænkningen side 73:

Dogmatiske opfattelser af denne art er ikke egnede som grundlag for udvalgets vurdering af, om og i hvilket omfang svangerskabsafbrydelse skal være lovlig.

Denne udtalelse er efter min opfattelse indlysende rigtig. Tilhængerne af fosterets ubetingede retsbeskyttelse har forladt skansen, så snart de går med til at tillade abort for at redde kvindens liv eller helbred. Tilhængerne af dogmet om kvindens ret til ubetinget at råde over sit legeme tør på deres side ikke fastholde dette synspunkt for hele svangerskabsperioden.

Når de dogmatiske synspunkter er forladt, må vi som udvalgsflertallet tage som standpunkt for overvejelserne det enkle: hvordan virker de gældende regler i praksis? Er der behov for at ændre dem?

Udvalgets flertal kommer til det resultat, at der er adskillige eksempler på, at kvinder har fået afslag på ansøgning om afbrydelse af svangerskabet, men hvor det ville have været rimeligt at give tilladelsen. I betænkningen side 79 nævnes nogle typiske eksempler, og mon ikke de fleste vil indrømme, at al rimelighed havde talt for at give de i disse eksempler nævnte kvinder tilladelse til abort.

Udvalget fremhæver stærkt det grundsynspunkt, at svangerskabsafbrydelse er en nødudvej, som kun bør benyttes, når andre veje er lukkede. Flerallet understreger samfundets pligt til at medvirke ved udbredelsen af kendskabet til svangerskabsforebyggende midler. Som bekendt er der i de seneste år fremkommet nye midler, hvoraf vel særlig p-pillen må antages at få stadig større udbredelse. For at give disse nye midler rimelige chancer bør adgangen til abort næppe gøres ret

meget lettere end foreslået af flertallet i den danske betænkning.

I denne betænkning foreslås, at svangerskabsafbrydelse skal være straf-fri for kvinden. Hermed bringes loven i overensstemmelse med praksis, idet det i Danmark er længe siden, der er rejst tiltale mod den kvinde, der har fremkaldt abort. Den afkriminalisering for kvinden, vi oplever som slutfasen i en udvikling, er efter min opfattelse helt i overensstemmelse med det syn, befolkningen i de nordiske lande anlægger på kvindens forhold. Vore forestillinger om, hvad der bør være strafbart, forandres jo til stadighed. Vor erkendelse af, at samfundets mangelfuldhed ofte er den egentlige årsag til strafbare handlinger, medfører en ændret vurdering af disse handlinger, oftest således, at strafbarheden opgives, eller i hvert fald at straffen nedsættes eller bortfalder. Det er altså også tilfældet med det begreb, det delikt, man tidligere benævnte fosterfordrivelse. Man kan så rejse det spørgsmål, om ikke svangerskabsafbrydelse med rette må betragtes som et socialt problem, og er svaret ja, må jo problemer i forbindelse hermed overføres fra justitsministeriet til socialministeriet.

Jeg bør nævne, at flertallet i den danske komité flere gange betoner, at dets standpunkt: ikke at ville anbefale fuld frihed til svangerskabsafbrydelse, er affødt af de for tiden herskende forhold. Det hedder i betænkningen — jeg citerer fra side 78 — »Flertallet vil understrege, at en række af de foran anførte faktorer for tiden er inde i en sådan udvikling, at det ikke er muligt at skønne over, om situationen i løbet af en kortere årrække har ændret sig afgørende. Dette gælder således befolkningens anvendelse af antikonception, hvor nye metoder er ved at blive indarbejdet, og hvor andre måske er under udvikling. Det gælder også den teknik, som anvendes ved udførelse af abortindgreb, hvorved dets farlighed måske kan formindskes væsentligt. Det vil også spille en rolle, i hvilket om-

fang der gennemføres forbedring af den familiepolitiske og sociale lovgivning.»

Denne udtalelse fra flertallet viser, at uoverensstemmelse mellem flertallet og mindretallet ikke er så stor, som man umiddelbart skulle tro.

Mindretallet, overlæge Hoffmeyer, går efter en omhyggelig og grundig afvejning — og jeg kan sige lige så liden — at uoverensstemmelsen mellem flertallet har gennemført — af fordele og ulemper ind for fri adgang til svangerskabsafbrydelse i de 12 første uger af svangerskabet. Det skal ikke skjules, at mindretalsudtalelsen er vægtig og gør indtryk.

Hr. præsident! På juridisk udvalgs vegne lægger jeg det indtil nu tilvebragte materiale frem til debat. Det er mit håb, at drøftelsen både her i Nordisk Råd og i de enkelte lande kan føres uden fanatisme og uden lidenskab. Sagen er for alvorlig til, at dens afgørelse skal træffes af hjerner, hvis dømmekraft er under indflydelse af følelser og stemninger.

Martha Johannessen, Norge: Når man skal diskutere spørsmålet om en enhetlig nordisk abortlovgivning, må det være av stor viktighet å ha i erindringen den dystre bakgrunn som er årsaken til at det i det hele tatt er nødvendig for de nordiske land å ha en abortlovgivning. De tusentalls illegale aborter er jo i den forbindelse en kjensgjerning som for det enkelte lands helsetesen utgjør et meget stort, uløst problem, og det er med dette problem for øye det enkelte land og forhåpentligvis også de nordiske land i fellesskap må ta sikte på å komme fram til en lovgivning som kan begrense og om mulig eliminere antallet av de illegale aborter.

Det var vel også dette som egentlig var bakgrunnen for det medlemsforslaget som ble reist for Nordisk Råd i mars 1966. Alle må vel være enig i at det må være høyst uverdigg for land med så vidt høy sosial status som de

nordiske land har, å godta at kvinner i tusentall i våre land skal komme i en slik stilling at de føler seg presset til å søke å få avbrutt et påbegynt svangerskap så å si i dølgsmål, fordi landenes lover ikke tillater — eller i meget begrenset omfang tillater — at de kan bli lagt inn på sjukehus for på lovlig vis og ved fagkyndig personale å få hjelp i en for dem fortvilt situasjon. Etter min — og jeg tror også mange andres — mening må det hefte alvorlige mangler ved de nordiske lands abortlover når de illegale aborter fremdeles utgjør storparten av antallet avbrutte svangerskap. Etter den norske helsedirektørs mening har anslagsvis 10 000 norske kvinner hvert år fått illegal abort siden den norske abortloven trådte i kraft i 1964. Mens det i løpet av 1964, 1965 og 1966 ble utført 10 700 legale aborter i Norge, ble det altså utført tre ganger så mange illegale aborter i dette tidsrommet. Dette er en så sørgelig erfaring at det med all tydelighet tilsier at også den norske abortlovgivning må bli gjenstand for en omvurdering, i likhet med abortlovgivningen i de øvrige nordiske land. Jeg skulle tro at problemet med illegale aborter forefinnes også i de andre nordiske land, og det vil vel nå snart bli klargjort hvor stort omfang dette problem har i de tre land som nå straks er ferdige med sine utredninger. Den opplysningsvirksomhet som i dag drives i Norge omkring seksuallivet og familieplanleggingsspørsmålene, er helt utilstrekkelig for å kunne ha noen egentlig forebyggende effekt, og de sosiale tiltak for mor og barn som kanskje kunne motvirke at svangerskap ble avbrutt, er meget mangelfullt utbygd. Det utvises stor som sorg for det ufødte barn, men når et uønsket barn er kommet til verden, synes interessen for dets ve og vel fra samfunnets side å minke i foruroligende grad. En har mange sørgelige eksempler på det, i hvert fall i Norge.

Det er et gammelt ord som sier at nød bryter alle lover, og det er ganske

sikkert at når kvinner føler seg i nød, og i fortvilelse søker illegal abort, er årsaken i de aller fleste tilfelle at de savner den nødvendige hjelp og støtte i en vanskelig livssituasjon, og sannsynligvis ser de ikke noen annen utvei til å komme ut av denne situasjon enn å søke mer eller mindre fagkyndig hjelp for illegalt å få avbrutt svangerskapet, hvis de selv mener det er liten sjanse til å få innvilget legal abort.

Det lyktes ikke å få medlemsforslaget av 1966 om en harmonisering av de nordiske lands abortlovgivning til behandling i Nordisk Råd verken i 1967 eller i 1968, men jeg tror det er alminnelig tilfredshet nå blant mange interesserte i dette spørsmålet med at saken — til tross for at de forberedende undersøkelser ennå ikke er avsluttet — allikevel ble satt på Nordisk Råds saksliste ved denne sesjon, slik at det i hvert fall kunne bli anledning til å luften forskjellige synspunkter i saken.

Av de dokumenter som nå foreligger — og som også i stor utstrekning er nye for meg etter at jeg kom til Stockholm, ser det ut som om det er stor enighet i mange instanser som har uttalt seg, om at det vil være fordelaktig om man kan komme fram til så ensartede bestemmelser som mulig når det gjelder de nordiske lands abortlover. Alle som har uttalt seg, synes også å være enige om at de forebyggende tiltak, slik som seksualopplysning og orientering i skolene og på andre måter på dette området, er meget ønskelig og nødvendig. Men når det gjelder formene for orientering og veiledning om hvordan slik orientering skal gis, kan det nok være noe delte oppfatninger. Prevensjonsopplysning blir ikke godtatt i alle kretser — i hvert fall ikke i Norge. Det har pågått en livlig diskusjon i norsk presse i det siste om noen fjernsynsprogrammer med seksualopplysning som skal sendes i TV etter påske. Det er fra enkelte hold yttret tvil om det i det hele tatt er tilrådelig å ta opp et såvidt ømtålig spørsmål i et massemedium som TV jo er. Det synes i visse kretser å være til stede en mis-

tenksomhet om fjernsynet virkelig greier å lage et program om seksuallivet som ikke virker anstötende på noen, og det er kommet både henstillinger og advarsler til NRK om ikke å sende disse programmene, men heldigvis ser det ut som NRK ikke bøyer av for dette presset.

De nordiske lands abortlover har unik virketid å se tilbake på. Island og Sverige fikk sine lover før 1940, mens Finland, Danmark og Norge fikk sine lover i løpet av 1950- og 1960-årene. Norge var sist ute og har bare 4—5 års virketid å samle erfaringer fra.

Siden medlemsforslaget kom til Nordisk Råd i 1966, har både Finland, Danmark og Sverige oppnevnt egne komiteer, som har hatt i oppdrag å samle erfaringsmateriale til bl. a. vurdering av en mulig harmonisering av de nordiske lands abortlover. Disse komiteene har, så vidt jeg har forstått, hatt kontakt med hverandre under sitt arbeid. Norge har ikke satt ned noen komite ennå, men har kun hatt en observatør, som har fått anledning til å orientere seg om de andre lands erfaringer, mens de norske erfaringer siden loven trådte i kraft i 1964, ennå ikke er undersøkt og således ikke kan bidra til et felles erfaringsgrunnlag.

Om ganske kort tid er de tre lands komiteer ferdig med sine utredninger. Danmark er jo ferdig med sin, Finlands er visstnok også ferdig, mens det svenske utredningsarbeid ikke er helt fullstendig ennå, men vil bli det om kort tid.

Jeg skulle ta meget feil om ikke samtlige utredninger vil gå ut på å tilrå en viss liberalisering, uten at man vel kan vente at noen utredning vil tilrå helt fri adgang til abort — i hvert fall ikke på det nåværende tidspunkt. Jeg vil uttrykke den forhåpning at det må være mulig til neste sesjon i Nordisk Råd å oppnå enighet mellom de nordiske land om en harmonisering, og at harmoniseringen vil gå i en liberaliserende retning.

Ruth Hamrin-Thorell, Sverige: Herr president! Försöket att så långt som möjligt åstadkomma en enhetlig nordisk lagstiftning när det gäller tillstånd till abort har föregåtts av ett mycket omfattande arbete under senare år. Den svenska abortkommittén, i vilken jag ingår som ledamot och vilken tillsattes 1965, har haft ett flertal överläggningar tillsammans med de danska och finska kommittéerna. Därvid har också en observatör från Norge, en psykiater, varit närvarande. Dessutom har vi gemensamt haft överläggningar med ett flertal olika experter. Likaså har samarbete ägt rum på sekreterarnivå. Vi har sålunda grundligt penetrerat vårt ställningstagande till en reviderad lagstiftning mot bakgrunden av de förhållanden som den nuvarande lagstiftningen i de nordiska länderna har skapat.

Det har visat sig att våra grundläggande värderingar i de olika länderna är desamma. Som framhållits i debatten är abort en nödlösning på ett mycket svårt problem, men om denna nödlösning måste tillgripas, må det ske på ett sätt som är så litet påfrestande som möjligt för kvinnorna såväl fysiskt som psykiskt.

Vidare har vi satt som gemensamt mål att motarbeta de illegala aborterna.

Vår strävan har också varit att dessa grundläggande värderingar så mycket som möjligt skulle ta sig uttryck i lagtexten. Den lagtekniska utformningen kommer måhända att skilja sig i vissa avseenden, men detta medför med all säkerhet inte att tillämpningen av de olika ländernas lagstiftning blir så mycket olika. Gruppindelning med ovillkorligt tillstånd för kvinnor över 38 år samt för kvinnor som har fyra barn under 16 år i sin vård, vilka hon själv har fött förekommer i det danska lagförslaget och i viss mån också i det finska, men den kommer sannolikt inte att återfinnas i det svenska lagförslaget. De kvinnor som det här gäller diskuteras i vår kommitté under en annan indikationsparagraf.

Jag vill här understryka vikten och

värdet av en lagstiftning som så långt som möjligt även lagtekniskt kan bli enhetlig för de nordiska länderna. I Danmark och Finland ligger lagförslagen redan på bordet, men den svenska kommittén är ännu inte färdig med sitt slutbetänkande. Vår försening beror inte på någon speciell svensk förkärlek för långa utredningar utan på att det i kommitténs direktiv ingår krav på en redovisning för ett stort problemkomplex. En rad undersökningar måste alltså ligga färdiga, innan vi kan ta slutgiltig ståndpunkt.

En av kommitténs huvudprinciper är att försöka få de kvinnor som önskar abort att lämna in sin ansökan på ett så tidigt stadium som möjligt av graviditeten. Det är av vikt att ingreppet sker tidigt främst för kvinnornas egen skull men även därför att det för läkarna och annan sjukvårdspersonal då ställer sig betydligt lättare att göra ingreppet — påfrestningen blir alltså mindre även för dem. Detta innebär att den tidsgräns som finns i den nuvarande svenska lagstiftningen — upp till 20 veckor och i undantagsfall längre — kommer att försvinna och ersättas av en annan.

Diskussionen har i kommittén rört sig om huruvida icke betydligt strängare indikationer skall gälla på ett senare stadium av graviditeten än under ett tidigare. I detta sammanhang kan nämnas att det i våra direktiv ingår att överväga om inte en ny lagstiftning bör i större utsträckning än som nu är fallet ta hänsyn till kvinnans egen situation och hennes uppfattning av denna — något som refererats av herr K. Axel Nielsen i inledningen till debatten.

En annan huvudprincip är strävan efter större enhetlighet beträffande tillämpningen av lagen än vad som nu är fallet. Inom den svenska kommittén har vi, för att bilda oss en uppfattning om den nuvarande lagens tillämpning ute i landet, besökt samtliga län i Sverige — både de som har abortrådgivningsbyråer och de som saknar sådana. Dessa resor har givit oss ett mycket vär-

defullt material för slutförande av kommitténs arbete. Vi fann en väsentlig skillnad i tillämpningen av nuvarande lagstiftning, någonting som absolut inte kan godtagas.

I detta sammanhang kan jag nämna att den danska och den svenska kommittén vidare gjort en gemensam studieresa till några av de länder som har en liberalare lagstiftning än vår — Polen, Jugoslavien och Tjeckoslovakien.

Kommittén har också ansett att det är av största vikt för kvinnorna att tiden mellan inlämnandet av en abortansökan och abortoperationens utförande inte blir för lång. För kvinnorna innebär denna väntetid en oerhört svår påfrestning. Väntetiden bör kunna väsentligt minskas genom att den utredning angående kvinnornas sociala och ekonomiska situation m. m. som vi förutsätter skall göras inte blir så omständlig och omfattande som nu och sker snabbare.

Jag nämnde att kommittén enligt sina direktiv fått kartlägga ett stort problemkomplex, som fordrar ingående undersökningar. Det kan kanske vara av visst intresse att peka på några av dessa. En gäller abortförebyggande åtgärder. Materialet har främst inhämtats genom vad man kan kalla hearings, som kommittén under sina resor hållit med läkarna för sjukvården samt med läkare och kuratorer. I materialet ingår uppgifter om ekonomiskt stöd åt abortsökande kvinnor, den familjepolitiska verksamheten i primärkommunerna och åtskilligt annat.

Kommittén har också fått sig ålagt att statistiskt bearbeta det material som finns angående undersökningar om legal abort för att klargöra hur ansökningar behandlats samt vilka aborter som utförts. Materialet omfattar de abortansökningar, de tvåläkarintyg och de redogörelser för utförda aborter som kommit in till socialstyrelsen åren 1964—1966, och de bearbetas nu i datamaskiner. Dessa år har valts därför att de anses ha särskilt intresse genom den diskussion i denna fråga som förts här

i Sverige och som alldeles säkert ändrat inställningen inom den allmänna opinionen; det tror jag inte att man kan förneka.

En analys av de motiv som kan ligga bakom en kvinnas önskan att få abort och vilken betydelse sådana faktorer som ekonomiska förhållanden, familjeförhållanden och bostadssituationen kan ha för en kvinnas önskan om abort håller också på att slutföras. En stickprovsundersökning utförs på över 2 000 kvinnor med hjälp av kuratorerna. Frågorna är många, och antalet tabeller uppgår till 170. Att klarlägga kvinnornas motiv — alltså hur de själva uppfattar sin situation och inte bara hur andra ser på den — har kommittén ansett vara mycket betydelsefullt. I detta sammanhang kan också nämnas en undersökning om kvinnornas psykiska reaktion på legal abort och i vad mån den är en annan, om aborten sker under ett tidigare stadium av graviditeten än under ett senare.

Man har också undersökt olika operationsmetoder, vilka prövats på 10 olika sjukhus i ungefär 1 500 fall. Ett intressant undersökningsmaterial har vidare kommit fram genom en avhandling av en läkare i Uppsala. Syftet med denna var att om möjligt kartlägga antalet illegala aborter inom Uppsala län. Om man statistiskt slår ut detta material på hela landet visar det sig att antalet illegala aborter är betydligt mindre än vad vi tidigare räknat med. Man har åtminstone i den svenska diskussionen laborerat med årssiffror på mellan 10 000 och 15 000 eller ända upp till 20 000 illegala aborter. Den siffra som ifrågasvarande vetenskapsman kommit fram till är 3 000—4 000 illegala aborter om året i Sverige, en sänkning som vi verkligen kan vara utomordentligt glada över.

Herr president! En del undersökningsresultat föreligger redan färdiga och andra kommer snarast att framläggas. Kommittén siktar till att avge sitt betänkande före hösten, men innan en proposition kan framläggas i riks-

dagen måste förslaget sändas ut på remiss, varefter remissyttrandena skall bearbetas. Det är därför åtminstone för mig helt omöjligt att ange när ett lagförslag kan framläggas för Sveriges riksdag. Det vore självfallet av värde, herr president, om man tidsmässigt kunde samordna antagandet av en abortlagstiftning i de nordiska länderna.

Gerda Møller, Danmark: Hr. præsident! I vore dage, hvor der er så mange og betryggende midler til forebyggelse af svangerskab, er det i grunden urimeligt, at svangerskabsafbrydelses-spørgsmålet skal være så stort, som det er, og når man betænker, at en legal abort udført på et sygehus stadig indebærer en ikke ubetydelig risiko for følgesygdomme, både fysiske og mentale, så forstår man ikke, at der ikke kan oparbejdes en mere positiv holdning over for anvendelsen af antikonception, så vi kan få gjort abortproblemet mindre.

Efter de undersøgelser, der er foretaget i Danmark — og jeg vil vove at tro, at det må ligge nogenlunde på samme måde i de øvrige nordiske lande — har befolkningen som helhed et ganske godt kendskab til antikonceptionelle midler, selv om der naturligvis er nogle, der har ringere kendskab end andre. Derfor mener jeg, at vi også må satse på at få enten kvinderne eller mændene til at anvende prævention. Det ved vi godt ligger lidt tungt af mange forskellige grunde, og derfor må der vel kun blive det håb tilbage i forbindelse med øget oplysning, øget social og øget økonomisk hjælp, at videnskaben må finde frem til et antikonceptionsmiddel, som dels er 100 pct. sikkert, dels er let at anvende, er billigt, er uskadeligt, kan bruges af alle, og som i brugen ikke virker æstetisk eller psykisk frastødende på nogen af parterne; det sidste er jo et af de største problemer, der er i dag. Med andre ord er der et behov for videre videnskabelig forskning og også for propa-

ganda og oplysning samt vejledning i antikonception.

Så vil jeg gerne vende mig til lidt af det, der er sagt her i dag, og melde mig som tilhænger af, at de nordiske lande forsøger at komme til enighed om en ensartet abortlovgivning. Jeg mener ikke, at noget af de nordiske lande kan stå sig ved at være det land, som kvinderne søger hen til for at få deres svangerskab afbrudt, fordi de ikke kan få det gjort i deres eget land. I dag spiller afstande ingen rolle, og jeg tror, at det at kunne være anonym er en stor fristelse for mange kvinder til at søge andetsteds hen. Personlig vil jeg også gerne gøre mig til talsmand for, at man ikke i noget af vore lande går ind for fri abort, men indskrænker sig til at gå ind for at udvide adgangen til at få et svangerskab afbrudt. Jeg vil samtidig tage afstand fra, at man i det videre samarbejde går så vidt, at det bliver overladt til kvinden selv på et tidligt stadium af hendes graviditet at bestemme, om hun vil føde det ventede barn. Det er i virkeligheden fri abort for en vis kategori af kvinder. Ganske vist er det sådan i Norden, at kvinden har en fri og selvstændig stilling og kan bestemme over sin egen person, men vi ved jo godt, at vi på mange områder ikke er så frie, som det ser ud til på papiret. Mange kvinder, om ikke alle, er stærkt afhængige af deres mand, deres familie, deres børn og deres omgivelser i det hele taget, og den ret, man vil give kvinderne i den situation, kan i mange tilfælde blive illusorisk og slet ikke i overensstemmelse med hendes inderste ønske, fordi hun føler sig tvunget til at tage mere hensyn til dem, hun føler sig bundet til og i mange tilfælde også afhængig af, end til sig selv.

Jeg mener, der findes andre og mere velbegrundede arsager til at udvide de indikationer, som skal lægges til grund for svangerskabsafbrydelse, og nogle af dem er da også blevet fremhævet i Danmark ved de behandlinger af socialistisk folkepartis forslag til lov om

foranstaltninger i anledning af svangerskab, som fandt sted både i forrige folketingssamling og i den sidste folketingsamling. Der tænker jeg på hensynet til den gravide kvindes person og sociale vanskeligheder, til hendes alder, til hendes modenhed og til hendes evne til at sørge for det ventede barn, altså i større grad også hensynet til barnet.

Den danske komité, der har arbejdet med spørgsmålet, har imødekommet disse synspunkter ved at foreslå, at de danske indikationsbestemmelser skal udvides og give adgang for svangerskabsafbrydelse uden tilladelse, når kvinden er fyldt 38 år, inden udløbet af 12. svangerskabsuge, eller når kvinden har født mindst 4 børn, som bor hjemme, og som er under 18 år. Det er ganske faste kriterier, som betyder letelse for kvinden selv og også for administrationen, fordi man herved undgår at sætte hele det maskineri i gang, som begge parter jo ellers skal igennem.

Jeg er da nok klar over, at der kan være ulemper, ved at man sætter så faste grænser, det kender vi fra andre områder inden for vor lovgivning, men jeg mener, at man i et vist omfang vil kunne imødekomme andre kvinder, der kan ligge tæt op til disse grænser, og som er i omtrent samme situation, ved at man i de andre indikationsbestemmelser tager et hensyn også til kvindernes alder og til, hvor mange børn de har.

Man kan godt beklage den udvikling, vi har i Norden som så mange andre steder, at de unge piger i stadigt stigende antal bliver gravide i en endog meget ung alder, hvor de ikke er tilstrækkeligt modne til at kunne tage sig af deres barn på forsvarlig måde, hverken med hensyn til pasning af barnet, opdragelse af det eller til at underholde det. Jeg mener, at selv om man kan beklage denne udvikling, må man ikke afholde sig fra at give disse unge piger mulighed for svangerskabsafbrydelse efter tilladelse, når de ikke på nogen

anden måde kan forvente støtte i rimeligt omfang enten fra ham, der er fader til barnet, fra deres egen familie eller fra anden side. Der er også et forslag fra den danske komité på det område, og jeg mener, det er meget afgørende, at man får en sådan bestemmelse ind, i modsat fald vil mange børn født af ganske unge mødre starte med et alvorligt handicap i livet, et handicap, som vil komme til at præge dem og på mange måder standse dem i deres udvikling og deres muligheder resten af deres liv fremad, og det ansvar mener jeg ikke man kan tage på sig.

Hr. præsident! Jeg har gerne villet understrege disse nye tanker og forslag, der foreligger fra den danske komité, fordi jeg mener, at hvis de går ind i det arbejde, der videre frem skal foregå her i Nordisk Råds udvalg, vil de kunne medvirke til, at vi kan finde frem til fælles synspunkter inden for den nordiske abortlovgivning.

Berte Rognerud, Norge: Jeg er enig i at man skal forsøke så langt det er mulig og hensigtsmessig, å tilstrebe en harmonisering av lovgivningen i de nordiske land. Og abortlovgivningen skulle synes å være et område hvor en mest mulig ensartethet kunne være en fordel.

Men dette medlemsforslag tar ikke alene sikte på en likeartet lovgivning. Det innebærer også i høy grad en liberalisering av den nåværende lovgivning slik at kvinnen i et tidlig stadium av graviditeten i prinsippet selv skal få adgang til å bestemme om hun ønsker svangerskapet avbrutt.

Som det fremgår av de uttalelser som er innhentet, gjør det seg gjeldende svært forskjellige oppfatninger på dette punkt. Man kunne av fru Martha Johannessens innlegg få inntrykk av at det i Norge nesten er enstemmighet om å støtte medlemsforslaget. Dette er imidlertid ikke riktig. For Norges vedkommende viser det seg at det til dels er meget sterke innvendinger mot en endring som foreslått i medlemsforslaget.

Således skriver professor dr. med. Axel Ström ved Institutt for Sosialmedisin, Universitetet i Oslo bl. a.

Det fremgår av det fremsatte medlemsforslag at hensikten med dette ikke bare er å få ensartet abortlovgivning i Norden, men også å liberalisere lovgivningen slik at kvinnen i et tidlig stadium av graviditeten i prinsippet selv får adgang til å bestemme om hun ønsker svangerskapet avbrutt.

En så vidtgående liberalisering strider mot min etiske overbevisning. Jeg kan ikke se det anderledes enn at svangerskapsavbrytelse er et alvorlig skritt som ikke bør tas uten at det foreligger vektige indikasjoner. Det forhold at andre land har friere adgang enn de nordiske land til slik avbrytelse er intet holdbart argument, like så lite at svært mange andre land har strengere adgang.

Det er min oppfatning at den alminnelige rettsbevissthet her i landet vil reagere sterkt mot en så vidtgående liberalisering av abortlovgivningen, og lovbestemmelser bør neppe gå meget videre enn det rettsbevisstheten tilsier. Ønsker man å liberalisere lovgivningen, bør en omstilling av publikums oppfatning gå foran.

Etter min mening gir våre nåværende bestemmelser fri nok adgang til avbrytelse av svangerskap, forutsatt at de praktiseres etter lovens ånd og med en humanitær innstilling til kvinnene og deres problemer.

Min konklusjon blir derfor at tiden ikke er inne til å endre vår nåværende lovgivning på dette område, i ethvert fall ikke på vesentlige punkter.

Stadsfysikus i Oslo uttaler bl. a.:

Jeg er enig i at det vil være ønskelig med en mest mulig lik lovgivning i de nordiske land når det gjelder svangerskapsavbrytelse, men jeg tror ikke at forholdene i Norge for tiden ligger til rette for en så sterk liberalisering av adgangen til svangerskapsavbrytelse som det regnes med vil bli gjennomført i Sverige.

Det er såvidt store medisinske — både

gynekologiske og psykiatriske — og etiske spørsmål som knytter seg til avgjørelsen om avbrytelse av et svangerskap at den enkelte kvinne vanskelig kan ha den fulle oversikt over dette.

Det kan neppe pålegges en sjef for en gynekologisk eller kirurgisk avdeling å utføre en svangerskapsavbrytelse som strider mot hans medisinske og etiske syn.

Som en konklusjon vil jeg derfor uttale at den neværende lovgivning fortsatt blir gjeldende i Norge inntil man vinner mere erfaring spesielt i forbindelse med en bedre utbygging av familierådgivningen og bedre muligheter for å avhjelpe den sosiale nød som ofte utgjør hovedmotivet for abortsøknaden.

Jeg kan også nevne at fylkeslegen i Hedmark har forelagt saken for alle abortnemndene i Hedmark fylke som alle har svart at det for tiden ikke skulle være noen grunn til forandring av vår abortlovgivning, spesielt at det ikke for tiden burde skje noen liberalisering av loven. Endelig vil jeg nevne at flere kvinneorganisasjoner har gitt uttrykk for det samme syn.

Det er derfor neppe realistisk å tro at vi på bakgrunn av den forskjellige oppfatning som hersker, skulle kunne nå frem til en ensartet og for alle parter tilfredsstillende og vellykket lovgivning på dette område på det neværende tidspunkt.

Vi skal samarbeide og samordne våre lover så langt det er mulig. Men vi kan ikke fremtvinge eller påtvinge en ordning som ikke er ønsket. Da tror jeg skader vi det nordiske samarbeid og vi skader fremfor alt den sak som vi gjerne ville gavne.

Mine konklusjoner er at jeg mener det foreliggende forslag om felles nordisk abortlovgivning foreløpig bør som det er nevnt her, stilles i bero. Lov om svangerskapsavbrudd i Norge trådte i kraft i 1964. Den har derfor fått virke i så kort tid at vi ikke har kunnet få høstet tilstrekkelige erfaringer som kan gi en bred og sikker vurdering.

Jeg vil imidlertid understreke betyd-

ningen av at man forsøker å intensivere og effektivisere opplysnings- og rådgivningsvirksomheten når det gjelder familieplanleggingen og familierådgivningen. Samfunnets innsats og forpliktelser på dette punkt er innlysende. Og det kan gjøres meget av både økonomisk og sosial hjelpvirksomhet som et abortforebyggende tiltak. Jeg tror at vi her har gode muligheter for å nå fram i nordisk samarbeid.

Työne Leivo-Larsson, Finland: Herr president! Medlemsförslaget, som nu föreligger till behandling, och som strävar till en enhetlig nordisk abortlagstiftning, är utan tvekan ett, som bör tillmätas både aktualitet och betydelse. Motionärerna anser, att under nuvarande förhållanden, då reseömligheterna och även rörligheten hos folk är så livlig, borde hänsyn tagas till, att vi icke på abortsökandets område skall konkurrera med varandra om turister, vilkas resemal är att söka abort, där den kan fås lättast möjligt.

Man säger också i motionen, att många numera reser till Polen, men i Polen lär man inte heller vara så förtjust i dessa resenärer och planerar att ändra på bestämmelserna om fri abort. Motionärerna säger bl. a., då de motiveerar den fria aborten, att många skäl talar för att kvinnan under ett mycket tidigt stadium av graviditet i princip skall få rätt att själv bestämma, om hon vill föda det väntade barnet.

Jag tror, att ingen numera motsätter sig, att kvinnan »i princip» skall få själv bestämma i en för henne så viktig sak, men samtidigt frågar man sig, varför icke bestämma det redan innan barnet är på väg? Det är ju möjligt att skaffa sig upplysningar om familjeplanering, om prevention o. s. v. Jag har med stort intresse tagit del av allt det som sagts i medlemsförslaget i denna fråga. Legal fri abort eller icke, det är en för alla kvinnor vital fråga. Självklart är, att när det gäller en familj, så har ju familjefadern också intresse i

familjens storlek och även i det, när familjeökningen skall äga rum. Men det är i första hand kvinnan, som med sin egen kropp skall stå för ingreppet, om det blir fråga om abort. Förutom de rent kroppsliga lidandena blir det också många gånger av etiska skäl svåra psykiska lidanden i samband med avbrytande av havandeskap.

Med tanke på ansvaret för följderna av ett fritt förhållande, så blir det helt lagt på kvinnan, om aborten beviljas fritt. Mannen kan alltid, när det gäller underhållsplikt, komma med kravet, att kvinnan skall vända sig till en läkare och anhålla om abort.

Enligt den gällande lagen hos oss i Finland kan en ung kvinna, d. v. s. en ungdom under 16 år, få fri abort, men tyvärr är det ofta så, att antingen förstår de inte att de är gravida före den i lagen om fri abort förutsatta tiden utlöpt, eller är de rädda för sina föräldrar och vågar inte tala om för dem eller för någon annan fullvuxen person, att de väntar barn, och så är det för sent för att abort kunde ges utan vidare.

På senare år har förstföderskornas ålder hastigt nedgått. Det händer bl. a. vid de s. k. Första-hemmen, som tar hand om ensamma mödrar, att de får ta emot flickor på 15, 14 år, som väntar barn. Det har förekommit t. o. m. yngre, men dessa hem kan icke ta emot de allra yngsta. Alla dessa skulle ha kunnat få legal abort, men de har inte haft någon tanke på det, inte heller föräldrarna. Det finns mödrarådgivningsbyråer, men dessa unga har icke sökt sig till sådana heller. Detta beror på bristande upplysning. Jag nämner detta bara för att visa, att den fria aborten inte ensam hjälper mot oönskat havandeskap.

Vad sedan angår de fullvuxna, kan man väl fordra av dessa, att de redan vet vad de gör och tar reda på möjligheterna att undgå havandeskap. Numera kan man ju få råd angående förebyggande åtgärder. Det finns möjligheter för både män och kvinnor att skydda sig mot icke önskat föräldraskap, så

där borde man kunna ställa krav och ansvar på människan själv.

Det som här behövs är en större upplysning, vissa ekonomiska åtgärder från samhällets sida, t. ex. preventivmedlen utdelas gratis, och att rådgivningen också ges gratis hos vederbörande hälsopersonal.

Socialdemokratiska Kvinnoförbundet, som fattar sin mening till känna redan vid remissutlåtanden i denna sak, har alltid framfört som sin uppfattning, att upplysning betyder mest i denna sak. Då har man inte tänkt på unga, ogifta människor i första hand utan lika väl arbetarhustrur, i synnerhet på landsorten inom de ödemarksregioner, där de största familjerna och stor fattigdom förekommer. Detta upplysningsarbete borde man utföra redan innan familjen och fattigdomen är oöverkomliga samt de täta barnsängarna gjort husmodern så apatisk och slö, att hon ej är emottaglig för någon som helst upplysning eller ens reaktion.

I Finland har man nyligen färdigställt ett kommittébetänkande angående fri abort. Man föreslår som grund moderns eller barnets hälsa, våldtäkt, kvinnans ålder, som föreslås till 16—40 år samt social-medicinska skäl.

Men dessutom nämner man ett skäl, som redan nu har väckt och säkert kommer att ytterligare väcka rätt stor diskussion. Där framhåller man som skäl för avbrytande av havandeskap följande: »Då kvinnans eller hennes familjs levnadsvillkor och andra förhållanden anses vara sådana, att barnets födelse och vård för henne vore en oskälig belastning för modern.» Med tanke på vad som sagts här kan man verkligen fråga hur och av vem skall dessa förhållanden och denna belastning bedömmas? Läkaren kunde väl inte anses vara den rätta myndigheten, då alla dessa nämnda skäl ej behöver vara och antagligen ej heller är enbart hälso-mässiga. Jag kan inte heller gilla åldersgränsen, som satts så lågt som 40 år.

Man påstår också ofta, att ett barn utanför äktenskapet är ett barn, som

helst icke skulle ha kommit till världen, eller att en ogift mor borde försöka bortadoptera sitt barn så fort som möjligt. Detta är emellertid helt fel. Många ogifta mödrar är lyckliga med sitt barn, och barnet har faktiskt blivit till värdefullt innehåll i deras liv. Ofta är det den första tiden som vallar svarigheter, men där kan t.ex. just sådana hem, som jag nämnde tidigare, bli till stor nytta. Av de mödrar som vistas på de olika s. k. Första-hemmen, som finns på olika håll i Finland, har ytterst få lämnat ifrån sig sitt barn. Även sådana, som före barnets födelse hade tänkt lämna ifrån sig barnet, har under vistelsen i Första-hemmet ändrat sin inställning och behållit sitt barn. Jag har aldrig hört, att någon, som behållit sitt barn, skulle ha angrat sig efteråt, men nog träffat många, som varit olyckliga över, att de latit verkställa abort åt sig och senare förlorat möjligheten att få ett barn igen.

Det, att man så mycket talar om att kvinnan själv skall få bestämma, när hon vill eller inte vill ha barn, är naturligtvis rätt, men det är många som, när de talar om denna frihet, inte tänker på, vad det innebär. Främst då inte på kvinnans hälsa, som eventuellt skall utstå en behandling, som kan vara både smärtsam och psykiskt pressande, flera gånger under ett och samma år, och under en följd av år. Det kan vara mannens vilja och inte hustruns bakom det hela. De helt unga kvinnorna kan inte ha någon begrundad vilja i en sådan sak, då är det oftast fråga om föräldrarnas eller kamraternas påtryckning.

Jag är mycket tillfreds med att rådets medlemmar fatt tillfälle att på detta tidiga stadium ta del av den behandling som denna sak hittills undergått. Och jag hoppas, att utskottet i sitt ställningstagande icke ser som enda utväg för att motverka icke önskat havandeskap att rekommendera fri abort, utan tar positiv hänsyn till förebyggande möjligheter och upplysning i denna sak på ett rätt tidigt stadium.

Korvald, Norge: Spørsmålet om abort er et meget vanskelig og omfattende spørsmål. Det er ofte ulykkelige situasjoner og miljøer som ligger bak, og det kjennes sikkert som en viktig oppgave for oss alle å hjelpe de ulykkelige. Jeg bruker dette uttrykket med forsett, fordi det i mange tilfelle ikke blir noen lykkelig løsning enten man foretar en abort eller lar det være. Det er et problem man ikke kan lukke øynene for. Det kunne kanskje i mange situasjoner være nødvendig å etterlyse den mannlige parts ansvar. I det hele tror jeg det er grunn til å mobilisere en ansvarsfølelse overfor seksualforholdene i vår tid. Man har lett for å vulgarisere seksualforholdet, og det øker jo ikke ansvaret. Det ser ut som nettopp det seksuelle området er det eneste området i vår tid hvor man i visse situasjoner aksepterer at man faktisk skader andre mennesker uten at opinionen reagerer tilstrekkelig.

Kanskje er det den vulgære omtale av de seksuelle forhold som man finner i porno-pressen og på annen måte, som gjør sitt til en slik situasjon i dag.

I moderne sosialpolitikk ellers forsøker man å løse problemene ved positive tiltak, det vil si at man søker å hjelpe dem som er vanskeligstilte. Jeg tror det er et viktig synspunkt også i denne saken, men det ser ikke ut til å være tilstrekkelig i alle situasjoner. Dypest sett er dette spørsmålet etter min oppfatning av etisk art. Livet er hellig og ukrenkelig. I vår vestlige kristne kulturtradisjon er dette meget viktig. På alle andre områder søker vi å verne liv så langt vi kan. Lovgivning og sosiale tiltak tar klart sikte på dette. Det skal bare ikke gjelde i samme utstrekning for det ufødte liv. Jeg kan ikke personlig være med på å dele et slikt syn. Jeg tror ikke vi skal søke samarbeid i Norden på ethvert område og for enhver pris.

De fleste land utenom Norden har strengere lovgivning når det gjelder abortspørsmålet enn vi har i de nordiske land. Jeg kan ikke se noen grunn

til at vi skulle forandre våre lover og dermed gå foran på dette området. Det går klart fram av medlemsforslaget at man tilsikter en sterk liberalisering av bestemmelsene. Jeg for min del kan ikke gi min tilslutning til det. Det har kommet fram her tidligere at vi i Norge, når det gjelder den norske lovgivning, ikke har tilstrekkelige erfaringer hittil, og alle de sakkyndige instanser sier at de lovbestemmelser vi har, synes å være tilstrekkelige i den nåværende situasjon. Det kan derfor nå — så vidt jeg kan bedømme det — ikke være aktuelt for Norge å liberalisere sine bestemmelser på dette området.

Kock, Finland: Herr president! I alla nordiska länder beviljas redan nu aborter även av andra skäl än sådana, som betingas av skyddet för kvinnans liv och hälsa. Man kan säga, att man på detta sätt indirekt erkänt, att abortfrågan inte längre är endast en medicinsk fråga utan att den också är en i vid bemärkelse social fråga. Fråga är därför inte längre om läkaretiken, utan i allra högsta grad om den sociala rättvisan och den sociala moralen.

Av de moraliska synpunkter som kan anläggas på abortfrågan, måste man framför allt understryka varje kvinnas rätt att få endast önskade barn, och varje barns rätt att födas till världen som en önskad och välkommen individ. Detta betyder också, att man på lång sikt måste gå in för en fullständig fri abort.

På grund av omständigheternas tryck har man tid efter annan liberaliserat abortlagstiftningen i de nordiska länderna. Likväl kan man konstatera, att den abortkommitté som nyligen avgav sitt betänkande i Finland, sammanbinder de sociala indikationerna med ett synnerligen otydligt halvmedicinskt begrepp, som man kallar ansträngning. På detta sätt har man försökt dölja ett klart socialt avgörande bakom en skenbart medicinsk term. Resultatet är ett stadgande, som å ena sidan är mycket

omfattande, men å andra sidan synnerligen inexakt. Detta kommer att leda till, att det kan tolkas på ett mångfald olika sätt. Det enligt mitt synsätt alldeles uppenbart, att om vi inte skriver in i våra lagar en klar och entydig social indikation, så kommer abortlagstiftningen inte att tillämpas på ett rättvist sätt i olika befolkningsgrupper.

Finlands folk har i likhet med många andra uppfostrats till en skenhelig, irrationell och direkt negativ inställning till sexualiteten. Den djupa okunskapen, fördomarna och det tryck som utövas i kristendomens namn, innebär alltid, att en rationell sexualupplysning kommer att saboteras. Det är därför vilseledande att ställa preventivmedelsupplysningen och aborterna emot varandra såsom två olika alternativ. Utan aborter kommer man inte att klara sig i vårt samhälle ännu under lång tid. Om aborten inte legaliseras, kommer den alltid att utföras illegalt. När man vidare har godkänt medicinskt eller socialt betingade aborter, så är det inte längre konsekvent att diskutera aborterna ur moraliska, kristna eller humanitära synpunkter. Genom att legalisera vissa slag av aborter har man redan i verkligheten avstått från principen om fostrets absoluta integritet och rätt till liv. I en sådan situation är det berättigat att kräva, att varje kvinna skall kunna erhålla abort utan avseende på hennes förmögenhetsställning, hennes utbildning, hennes bostadsort eller hennes civilstånd. Detta möjliggöres endast genom en fri abort.

När de sociala indikationerna får större betydelse vid abortbesluten, uppstår även frågan om hur den sociala sakkunskapen skall kunna utnyttjas. Det är viktigt, att beslutsprocessen inte görs alltför byråkratisk, eftersom detta kommer att medföra nya sociala orättvisor. De ekonomiskt svaga befolkningsgrupperna har inte samma förmåga och resurser att strida emot en invecklad byråkrati som de ekonomiskt trygga grupperna. Dessutom innebär ett invecklat beslutsförfarande, att aborten fördröjs på ett sådant sätt, att de me-

dicinska riskerna ökar. Därför är det viktigt, att abortbesluten allttjämt kan fattas av två läkare i samråd. För att garantera den sociala sakkunskapen kunde man därvid också tänka sig ett system, som ger erfarna socialarbetare samma ställning som den s. k. utlåtan-
deläkaren i nuvarande system.

Røiseland, Norge: Jeg bad ikke først og fremst om ordet for å imøtegå siste taler, selv om jeg er helt uenig med ham når det gjelder saken, og ikke minst når det gjelder hans spark til kristendommen. Men jeg vil gjerne ha sagt at etter mitt syn gjør vi det nordiske samarbeid en bjørnetjeneste ved å prøve å tvinge fram samarbeid på områder der etiske og religiøse spørsmål kommer inn, og en vet at de er kontroversielle. Det er ikke noe punkt som er så ømtålig som dette, og hvis vi der forsøker å forsere fram et samarbeid, setter vi hele det nordiske samarbeid i fare, også det økonomiske.

K. Axel Nielsen, Danmark: Som jeg sagde i indledningen, går medlemsforslaget alene ud på at udrede forudsætningerne for at skabe ensartet lovgivning. Det er det arbejde, udvalget er i gang med og endnu ikke færdigt med. Først når dette arbejde er tilendebragt, og det er det, når vi har fået samlet det materiale, som er under udarbejdelse, kan vi tage stilling til, om der overhovedet er nogen mulighed for at opnå

denne ensartethed. Men det foreligger ikke endnu, problemet er altså ikke aktuelt.

Ehrnrooth, Finland: Herr president! Det är inte min avsikt att gå in på själva sakfrågan men för att undvika eventuella missförstånd vill jag säga, att vi från finsk sida ingalunda alla kan ansluta oss till samma uppfattning, som här företrätts av min landsman och kollega Kock. Jag har stor förståelse för de synpunkter som framförts av herrar Korvald och Røiseland och anser att utredningen av denna stora och svåra fråga, på vilken inte bara etiska utan också religiösa synpunkter skall anläggas, bör beakta de olika synpunkter och uppfattningar som gör sig gällande mellan de olika länderna och inom vart och ett av dem.

Presidenten: Presidenten vill som rådsmedlem også gi uttrykk for at heller ikke alle i den norske delegasjon deler de synpunkter som et par norske talere her har gitt så kraftig uttrykk for.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *lades utskottets anmälan till handlingarna.*

Sedan behandlingen av återstående saker uppskjutits till eftermiddagens möte, avslutades mötet kl. 13.16.

Protokoll

6:e mötet

Onsdagen den 5 mars 1969 kl. 15.00

President: Sigurður Bjarnason

Dagordning

1. A 176/t: medlemsförslag om utbyggnad av Europaväg 18

A 176 Ä1/t: ändringsförslag om utbyggnad av riksväg 61/2 Arvika—Kongsvinger

A 176 Ä2/t: ändringsförslag om förbättrade vägförbindelser Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger

2. A 200/k: medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran

3. A 207/k: medlemsförslag om nordiskt samarbete om konstfostran

4. A 210/k: medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning

5. D 1969/26/1967/k: meddelanden om rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning

6. A 119/k: medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete

D 1969/14/1967/k: meddelande om rekommendation nr 14/1967 angående nordiskt forskarsamarbete

D 1969/20/1967/k: meddelande om rekommendation nr 20/1967 angående sannordiskt utnyttjande av vetenskaplig specialapparat

D 1969/13/1968/k: meddelande om rekommendation nr 13/1968 angående samarbetet mellan forskningsråden

7. A 205 T/s: tilläggsförslag om nordiskt läkemedelssamarbete

8. A 179/s: medlemsförslag om samarbete på musikterapiens område

9. A 212/k: medlemsförslag om nordiskt musiksamarbete

10. A 223/t: medlemsförslag om samarbete rörande särskilda sjövägsregler för stora fartyg, särskilt oljetankers, och bekämpning av oljeföroreningar i de nordiska farvattnen

11. D 1969/37/1968/k: meddelanden om rekommendation nr 37/1968 angående världsutställningen i Osaka

12. C 19/e: berättelse från Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning

D 1969/23/1968/e: meddelanden om rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering

13. A 217/e: medlemsförslag om ett gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ

14. C 7/s: berättelse från Nordiska arbetsmarknadsutskottet

D 1969/14/1966/s: meddelande om rekommendation nr 14/1966 angående samarbete på lokaliseringspolitikens område

15. A 206/t: medlemsförslag om finansiering och administrering av en broförbindelse över Öresund

A 231 T/t: tilläggsförslag om fattande av beslut i Öresundsfrågorna

D 1969/22/1968/t: meddelanden om rekommendation nr 22/1968 angående

storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund

16. A 171/s: medlemsförslag om gränskommunalt samarbete

A 227/s: medlemsförslag om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen

17. C 3/s: berättelse från Nordiska socialpolitiska kommittén

18. C 20/s: berättelse från det utvidgade hälsovårdsdirektörmötet i Oslo

19. A 198/s: medlemsförslag om zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige

20. A 197/k: medlemsförslag om tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning

21. A 225/k: medlemsförslag om stereofoniska radioutsändningar

22. Dokument 2: Rapport från Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt»

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes, att Sven Sundin, Sverige, lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Eric Carlsson, Sverige, samt att Yngve Holmberg, Sverige, lämnat sessionen och ersatts av Allan Hernelius, Sverige.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

1

A 176/t: medlemsförslag om utbyggnad av Europaväg 18, A 176 Å 1/t: ändringsförslag om utbyggnad av riksväg 61/2 Arvika—Kongsvinger och A 176 Å 2/t: ändringsförslag om förbättrade vägförbindelser Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger

Trafikutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget och ändringsförslagen måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Norge och Sverige

1. att bygga ut E 18 till högre standard,

2. att förbättra riksväg 61/2 på sträckan Arvika—Kongsvinger samt

3. att utreda möjligheterna att genom punktvisa förbättringsåtgärder höja standarden på vägen Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger så att den lämpar sig även för relativt tung trafik.

Martha Johannessen, Norge (trafikutskottets talesman): Som representant for Östfold fylke, som har felles grense med Sverige, må det være meg tillatt å understreke den store betydning mellomriksveiene har for det stadig økende og positive samarbeid som i lengre tid har utviklet seg i grenseområdene. Når det gjelder E 18 — Europavei 18 — er det selvfølgelig både viktig og nødvendig at den bygges ut til en standard som gir mulighet for å kunne avvikle den stadig økende trafikk som særlig denne mellomriksveien er belastet med. Det er særlig av hensyn til den voksende tungrafikken at E 18 må bygges ut, slik at den kan få en slik standard at den kan ta imot og tåle denne tungrafikken uten at annen trafikkavvikling blir lëndret i for sterk grad.

Sikkerheten på våre sterkt trafikkerte mellomriksveier bør etter min mening tillegges særlig stor vekt, og veiene må ikke innby til risikofylte forbikjøring, slik som na ofte er tilfelle nar det gjelder enkelte veistrekninger på E 18. Selv om utbyggingen av enkelte strekninger på denne veien kan sies å være tilfredsstillende, er det lange strekninger som er svingete og direkte farlige fordi veien er uoversiktlig og smal.

På en studiereise som Nordisk Råds trafikktutskott foretok på sensommeren i fjor, fikk man et levende inntrykk av hvor viktig det er å få bygd ut denne veien til virkelig Europavei-standard. Særlig gjelder dette i grensedistriktene. På de møtene trafikktutskottet hadde med representanter fra distriktene på begge sider av grensen, var det et sterkt ønske som kom fram om

at det fremfor alt i grensetraktene måtte bli mulig å få en tilfredsstillende standard på E 18, noe som i dag ikke er tilfelle. Samarbeidet mellom kommunene og næringslivet på begge sider av grensen er i stadig vekst, og en utbygging av E 18 til høy standard vil virke som en ytterligere stimulans til denne positive utvikling når det gjelder samkvem og samarbeid på ulike områder mellom de to land.

Ellers vil jeg understreke betydningen av en forbedring av veistandarden også når det gjelder de to andre veistrekninger som det er fremmet medlemsforslag om for Nordisk Råd, slik at de kan bli utbygd så snart som mulig.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, skedde votering medelst omrøstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Hammarberg, Hara, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Tage Johanson, Håkon Johnsen, Kock, Laaksonen, Lars Larsson, Leirfall, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Matthias Á. Mathiesen, Møller Warmedal, Jan-Ivan Nilsson, Nørgaard, Ohlin, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Stray, Sukselainen och Tenhällä.

K. B. Andersen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Damsgaard, Niels Eriksen, Karl Guðjónsson, Ólafur Jóhannesson, Kórvald, Krag, Aksel Larsen, Leiro, Mellqvist, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Kerttu Saalasti, Samuelsen, Skoglund, Skytte och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 52 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

2

A 200/k: medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att skyndsamt inleda samarbete för åstadkommande av en effektiv trafikundervisning på skolans alla stadier,

II. att stödja den samnordiska produktionen av läromedel för denna undervisning samt

III. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en organiserad fortbildning av vederbörande lärare.

K. B. Andersen och Gunnar Edström hade i en reservation, fogad till utskottets betänkande, hemställt, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att i samband med arbetet rörande harmoniseringen av de nordiska skolordningarna (rek. nr 26/1967) pröva frågan om en effektivisering av trafikundervisningen på skolans alla stadier,

II. att stödja den samnordiska produktionen av läromedel för denna undervisning samt

III. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en organiserad fortbildning av vederbörande lärare.

Håkon Johnsen, Norge (kulturutskottets talesman): Nordisk Råd har tidligere vedtatt en rekommendasjon om felles nordisk skoleordning med særlig henblikk på undervisningens innhold. Jeg for min del er enig i at man nå ta det med ro inntil denne saken er utredet skikkelig. Den utredes for tiden av et spesialutvalg nedsatt av Nordisk kulturkomisjon, og inntil denne utred-

ningen kommer, bör man her i rådet vente med å stille medlemsforslag om samarbeid om alle de fag som det er spørsmål om i skolen. Men såpass lang tid som det vil ta å få gjort ferdig denne utredningen, kan det jo dukke opp spørsmål som bör prioriteres.

Et slikt spørsmål er etter flertallets mening trafikkundervisningen i de nordiske skolene. Jeg behøver ikke begrunne dette nærmere. Et lite blikk på ulykkesstatistikken i våre land vil være grunnelse nok for at det som det er mulig å gjøre for å bedre trafikkundervisningen, bör gjøres.

Na er ikke motsetningen mellom flertall og mindretall i kulturutskottet noe særlig stor, men jeg går ut fra at neste taler, hr. K. B. Andersen, vil muntre seg selv og forsamlingen med å forklare den mangel på konsekvens som finnes i flertallets standpunkt — og særlig da når det gjelder mitt standpunkt i denne saken. Jeg unner den etterfølgende taler — som jeg unner alle mine gode venner alt mulig godt — å få påvise denne inkonsekvensen hos oss. Men jeg vil jo si at om vi ved å vedta det forslag til rekommandasjon som flertallet her legger fram og derved får ökt og forbedret trafikkundervisningen i Norden, kan redde bare ett eneste menneske fra å bli utsatt for trafikkuulykke, vil jeg for min del heller være med på det enn å gå omkring og passe på alltid å være konsekvent.

K. B. Andersen, Danmark: Jeg må bedrøve forsamlingen med, at jeg ikke har tenkt at følge hr. Johnsens opfordring til at muntre mig over flertallets mangel på konsekvens. Forholdet er nemlig det, at denne mangel på konsekvens er så åbenbar, at jeg regnede med, at hr. Johnsen selv ville fremlægge den herfra, sådan som det også skete, og det er vel i og for sig det bedste argument for at stemme for reservationen.

Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at den eneste forskel mellem flertalsindstillingen og reservationen — jeg understreger den eneste — er, at reservan-

terne ønsker dette fag udredet i sammenhæng med de øvrige fag i forbindelse med arbejdet for harmonisering af skolen. Vi mener, at det ikke kan være fremmede for Nordisk Råds arbejds mængde, som vi jo er noget generet af netop i dag, hvis man kommer med forslag på hvert enkelt fagligt delfelt.

Derfor må jeg altså anbefale alle de medlemmer af rådet, der er enige i, at det ikke er sager, vi mangler og slet ikke delsager, at stemme for reservationen, der også vil fremme trafikundervisningen, men giver udtryk for, at man gerne vil have lov at se den i sammenhæng med en helhed.

Håkon Johnsen, Norge: Til det jeg sa, vil jeg gjerne tilføye at ifølge den rapport som nå foreligger fra presidiet i Nordisk Råd, vil den utredning om felles nordisk skoleordning som er i gang, ta fra tre til fem år. Flertallet mener at det vil være altfor lang tid å vente med dette viktige spørsmålet om trafikkundervisning til det kan bli behandlet i samband med en felles nordisk skoleordning.

K. B. Andersen, Danmark: Jeg skal blot ganske kort sige, at en lignende argumentation vil med nogenlunde samme vægt kunne bruges om en række andre fag.

Hordvik, Norge: Når eg for min del i dag vil koma til å røysta med fleirtalet og vera med blant fleirtalet, er det sett ut frå ein reint praktisk synsstad. Eg synest denne saka om felles trafikkundervisning er såpass viktig at den ikkje taler fleire utsetjingar.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat huruvida utskottets förslag till rekommandation eller det i reservationen intagna förslaget till rekommandation skulle upptagas till slutlig omröstning.

För utskottets rekommendationsförslag röstade:

Johannes Antonsson, Backlund, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christiansen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingemundarson, Nils Jacobsen, Håkon Johnsen, Lundström, Løbak, Møller Warmedal, Jan-Ivan Nilsson, Ohlin, Palm, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, Salo, Salve Salvesen, Savela, Sylvi Siltanen, Sirén, Stray och Tenhiälä.

För reservanternas rekommendationsförslag röstade:

K. B. Andersen, Bundvad, Erling Dinesen, Jørgen Jensen, Tage Johansson, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Tyyne Leivo-Larsson, Matthias Å. Mathiesen, Nørgaard, Rihtniemi, Ingrid Segerstedt Wiberg och Sukselainen.

K. Axel Nielsen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Bergman, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Hara, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Kock, Korvald, Krag, Laaksonen, Leiro, Mellqvist, Gerda Møller, Røiseland, Kerttu Saalasti, Samuelsen, Skoglund, Skytte och Toft.

Utskottets förslag till rekommendation antogs till slutlig omröstning med 35 röster mot 14 för reservanternas förslag, 1 medlem *avstod från att rösta.*

Härefter skedde votering medelst omröstningsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Johannes Antonsson, Backlund, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christiansen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Hå-

kon Johnsen, Kock, Leirfall, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Nørgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, Salo, Salve Salvesen, Savela, Sylvi Siltanen, Sirén och Sukselainen.

Mot rekommendationen röstade:

Rihtniemi och Tenhiälä.

K. B. Andersen, Erling Dinesen, Jørgen Jensen, Tage Johansson, Aksel Larsen, Lars Larsson och Ingrid Segerstedt Wiberg *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Bergman, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Ólafur Jóhannesson, Korvald, Krag, Laaksonen, Leiro, Matthias Å. Mathiesen, Mellqvist, Gerda Møller, Ohlin, Røiseland, Kerttu Saalasti, Samuelsen, Skoglund, Skytte, Stray och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 41 röster mot 2. 7 medlemmar avstod från att rösta.

3

A 207/k: medlemsförslag om nordiskt samarbete om konstfostran

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att i samband med arbetet rörande harmoniseringen av de nordiska skolordningarna (rek. nr 26/1967) pröva frågan om en reformering och effektivisering av skolans undervisning i estetiska ämnen,

II. att i samråd producera läromedel för denna undervisning samt

III. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en permanent nordisk fortbildning av lärarna på ifrågavarande undervisningsområde.

Sylvi Siltanen, Finland (kulturutskottets talesman): Herr president! Nordiska rådet anordnade i april 1968 i

Köpenhamn en konferens om forskning om kulturförmedlingen. Flera av talarna vid konferensen uppehöll sig vid konstundervisningens betydelse för individens estetiska utveckling. Bland annat mot bakgrund av förhandlingarna vid denna konferens har inom rådet väckts ett medlemsförslag om effektivisering av skolans estetiska fostran. Kulturutskottet har vid beredning av ärendet kunnat konstatera, att det allmänt erkända behovet av konstundervisning och dess betydelse för personlighetsutvecklingen motiverar en starkare satsning på denna undervisning.

De konstnärliga aktiviteterna har under de senaste decennierna undergått betydande förändringar och nya konstarter har trätt fram vid sidan av de sedan länge etablerade. Sålunda har utvecklingen på t. ex. konstindustrins och filmens område aktualiserat en vederhäftig orientering om dessa konstformer på skolstadiet. Konstfostran har som skolämne därmed gått in i ett nytt skede, som inte innebär endast en estetisk orientering utan även omfattar undervisning för eleverna som konsument i ett modernt samhälle. En grundlig revidering av konstundervisningens uppläggning och utformning är därför nödvändig.

I anledning av rådets rekommendation nr 26/1967 pågår för närvarande nordiskt samarbete för att närma de nordiska ländernas skolordningar till varandra särskilt vad gäller undervisningens innehåll. Kulturutskottet har därför ansett att frågan om en effektivisering av skolans estetiska fostran bör behandlas i samband med detta harmoniseringsarbete.

Såsom beträffande ett flertal andra skolämnen föreligger en stor brist på läromedel för skolans konstundervisning. Kulturutskottet har funnit att produktionen av i synnerhet audiovisuellt undervisningsmaterial med fördel kan samordnas mellan de nordiska länderna. Vidare har kulturutskottet föreslagit åstadkommande av en permanent fortbildning av de lärarkategorier, som

ansvarar för undervisningen i estetiska ämnen.

Herr president! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Backlund, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Tage Johansson, Hakon Johnsen, Lars Larsson, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Mathias Á. Mathiesen, Mellqvist, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Nørgaard, Ohlin, Paim, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skoglund, Stray, Sukse-lainen och Tenhiälä.

Frånvarande var:

Bergman, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Ólafur Jóhannesson, Kock, Korvald, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Gerda Møller, Kerttu Saalasti, Samuelsen, Skytte och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 55 röster.

4

A 210/k: medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet inte måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Georg Backlund, Jens Bilgrav-Nielsen, Ólafur Jóhannesson och Sylvi Siltanen hade i en reservation, fogad till

utskottets betänkande, hemställt, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

1. att i samband med beredningen av Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 utforma riktlinjer för införande av en effektiv sexualundervisning i olika skolformer och på olika skolstadier samt

2. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en organiserad fortbildning av vederbörande lärare.

Ingrid Segerstedt Wiberg (kulturutskottets talesman): Herr president! Kulturutskottets talesman herr Bergman har hastigt fått förhinder och därför bitt mig ta hand om förevarande medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning.

I medlemsförslaget begärs att man skyndsamt skall införa effektiv sexualundervisning och upplysning om barnbegränsning på nordisk basis. Utskottet har funnit att sexualundervisningen behöver ha en mera integrerad ställning i skolundervisningen och har även funnit att sexualundervisningen är av mycket stor betydelse, en betydelse som numera uppmärksammas mer än tidigare. Man har fått upp ögonen för denna undervisnings roll för individens sociala utveckling.

Utskottet ansluter sig till tanken på ett ökat nordiskt samarbete för att åstadkomma en effektivare sexualundervisning, men majoriteten i utskottet har funnit att man inte skall bryta ut olika ämnesgrupper utan att således frågan bör tas upp vid en mera allmän debatt om den nordiska skolordningen. Utskottet vill alltså att frågan tas upp i samband med Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 som nu är under arbete på det nordiska planet.

Man kan säga att herr Håkon Johnsen och herr K. B. Andersen här har funnit varandra i en konsekvent ståndpunkt. Majoriteten har ansiutit sig till denna konsekventa linje.

Herr president! Med det anförda ber jag att få föreslå att Nordiska rådet antar det förslag till uttalande som innebär att rådet måtte lämna medlemsförslaget utan åtgärd.

Backlund, Finland: Herr president! De remissuttalanden som inkommit till medlemsförslaget om samarbete angående skolans sexualundervisning visar, att frågan väckt livigt intresse och genklang i alla nordiska länder. Samtliga remissinstanser i Danmark, Finland och Norge samt de fiesta från Sverige tillstyrker tanken på en rekommendation från Nordiska rådet till regeringarna, att, som det heter i medlemsförslaget, inom samtliga skolformer och -stadier i de nordiska länderna i samarbete skyndsamt införa en för olika åldersgrupper anpassad, effektiv sexualundervisning innefattande även upplysning om barnbegränsning.

Strängt taget är det bara en instans som ställt sig direkt avvisande till förslaget — och det är just den instans som man skulle ha trott vara den första och ivrigaste att stöda det: nämligen Riksförbundet för sexuell upplysning i Sverige. Man blev faktiskt något förvånad och undrade först om det var ett slags monopolställning förbundet ville slå vakt om och att man ville hindra oss att komma och leka på deras gård. Men det var det ju inte, det var andra farhågor, rädsla för att inter-nordiskt samarbete på detta område skulle komma att verka återhållande på utvecklingen i Sverige. Vilket avsikten med förslaget självfallet inte är. Tvärtom är det meningen att de erfarenheter som vunnits i längre hunna länder skall kunna komma de mera eftersläpande till del, skulle hjälpa de andra att övervinna fördomar och motstånd.

Jag skall inte gå in på att relatera innehållet i förslaget eller remissinstansernas yttranden då jag — naivt nog kanske — utgår ifrån att rådsmedlemmarna studerat materialet. Frågan är ju av den art att den bör intressera alla

människor. Jag kan dock inte låta bli att återge den sammanfattning som gjorts av ledande folkhälso- och barnavårdsorganisationer i Finland och som citeras i motionen.

Det framhölls här

att införandet av kontinuerlig sexualundervisning i skolorna är en angelägen uppgift, som med det snaraste borde föranleda initiativ på högsta skoladministrativt håll,

att obligatorisk sexualundervisning borde meddelas inom alla skolformer, där växande ungdom danas för sin uppgift i samhället,

att sexualundervisningen borde bedrivas så, att alla elever bibringas saklig upplysning i detta ämne i sådan utsträckning att de står rustade för olika utvecklingsfaser under sin uppväxttid och att en fullständig sexualundervisning delges dem innan de lämnar skolan för att träda ut i samhällslivet,

att som första åtgärd i detta sammanhang borde organiseras en effektiv utbildning av redan verksam samt under utbildning varande lärare för olika skolformer liksom också skolsköterskor och andra personer som undervisar i dessa frågor, och ändamålsenligt undervisningsmaterial samt lämpliga läroböcker utarbetas och ställas till skolornas förfogande.

Detta säger allt och det är dessa synpunkter som vunnit genklang hos alla av saken berörda och intresserade instanser i samtliga nordiska länder, ja, efter vad jag hört har man också utanför Norden tagit del av motionen och funnit synpunkterna däri beaktansvärda och även efterföljansvärda.

Under utskottsbehandlingen framgick det också, att alla utskottsmedlemmarna var av samma åsikt om frågans vikt och betydelse och om nödvändigheten av att effektiva åtgärder vidtas. Det var bara i fråga om vidare åtgärder från rådets sida som åsikterna gick isär. Majoriteten föreslår med hänvisning till Nordiska rådets rek. nr 26/1967 om harmoniseringen av de

nordiska skolordningarna att rådet inte måtte företa sig något i anledning av medlemsförslaget medan den minoritet vars talesman jag är föreslår att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna, 1. att i samband med beredningen av Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 utforma riktlinjer för införande av en effektiv sexualundervisning i olika skolformer och på olika skolstadier samt 2. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en organiserad fortbildning av vederbörande lärare.

Jag ber att få hänvisa till reservanternas motiveringar i det tryckta materialet men vill därutöver tillfoga, att jag anser frågan vara av så stor vikt och betydelse och har väckt ett så livligt instämmande att den förtjänar ett bättre öde än att enbart läggas till handlingarna — i hopp om att någon nån gång i framtiden börjar bläddra i dessa handlingar när skolordningsharmoniseringen sätter in. De instanser som visat intresse för och uttalat sig i frågan skulle knappast förstå en så nonchalant inställning till saken. De kan ju inte låta bli att fråga sig om Nordiska rådet själv inte anser frågan dess mera värd. Det minsta vi kan göra är, anser jag, att genom en rekommendation förplikta regeringarna till åtgärder.

Jag tror inte heller att utskottsmajoritetens inställning är riktig då man menar, att alla frågor som har med skolor och undervisning att göra automatiskt skall avfärdas med en enkel hänvisning till rekommendation nr 26/1967. Det är att ta för lätt på uppgiften och vi fränhänder därmed radsmedlemmarna möjligheten, rätten och skyldigheten att i rådet föra fram viktiga nya frågor och problem som dyker upp på skolans område under utvecklingens gång. Utskottsmajoriteten har dessutom inte varit konsekvent beträffande skolfrågornas behandling — om de skall resultera i en rekommendation eller avfärdas som i föreliggande fall. Inkonsekvensen framgick tydligt under

behandlingen av de bägge föregående frågorna.

Jag anser det så mycket mer nödvändigt att det ges en rekommendation till regeringarna som utbildningen av lärare i ämnet kräver skyndsamma åtgärder. Effektiva åtgärder är också av nöden därför att det gäller att bryta fördomar och komplex som skapats inte minst genom religiösa fördomar, vanföreställningar och tabun. Man synes på sina håll hellre vilja fortsätta i det gamla skumrasket med allt det negativa som frodas där än medverka till att ljus och upplysning skapas på detta viktiga avsnitt av den mänskliga tillvaron. Här har kyrkorna och de skilda religiösa samfundet en stor uppgift att fylla för åstadkommande av en naturlig saklig inställning till en naturlig sak. Frigörelsen från sexuella hämningar på religiöst och annat håll motverkas dock, det skall medges, av de överdrifter som kommersiella intressen (profitbegäret i skilda sammanhang), gör sig skyldiga till under den pågående sexuella frigörelseprocessen. Ökad sexuell upplysning i saklig och självklar naturlig form skulle, anser jag, bidra till att frigöra på ett håll och till nerdämpning på ett annat. Därför är nordiskt samarbete kring sexualundervisningen i skolorna så viktig och därför, herr president, ber jag att få anbefalla reservanternas rekommendationsförslag till godkännande.

Sylvi Siltanen, Finland: Herr president! I alla de nordiska länderna undergår skolsystemen för närvarande genomgripande förändringar, som har betingats av samhällets allmänna utveckling. Skolundervisningen har gått in i ett nytt skede, där undervisningens syfte inte längre endast är att vara kunskapsförmedlare. Dess uppgift blir i allt större utsträckning att fostra ungdomen till socialt ansvar och medvetna medborgare. Det är ingen lätt omvandlingsprocess våra skolsystem genomgår. Det gäller att väga gamla ämnen mot nya, att kanske förskjuta tyngdpunk-

ten från sedan gammalt etablerade undervisningsfack till temata, som förefaller främmande för en äldre generation, vars uppgift det många gånger är att besluta om utbildningens utformning.

Kulturutskottet har sett det som en av sina viktigaste uppgifter att främja en fortsatt utveckling av skolundervisningen, att förorda åtgärder för en modernisering och effektivisering av undervisningen. Inför rådets 17:e session har utskottet bland tre skolförslag även behandlat frågan om skolans sexualundervisning.

Vi är alla ense om de sexuella frågornas betydelse såväl för den enskilda individens personliga utveckling som med hänsyn till tryggheten av ett sunt familjeliv. Jag tror att vi alla också är eniga om att en äldre generation för det mesta inte står rustad för att förbereda ungdomen på brytningskedena i puberteten, även om vi anser det oförlåtligt att ungdomen inte meddelas undervisning om ett så viktigt livsområde. Det blir därför skolans uppgift att rycka in och bära en del av ansvaret för individens sociala mognad och personliga utveckling. Det är mot bakgrund av de här anförda omständigheterna som sexualundervisningen måste uppstå som ett ämne i skolundervisningen, som på ett naturligt sätt ansluter sig till undervisningen i övrigt. Den måste få en fast och erkänd plats på skolschemat och ges en utformning, som inte förblir ord utan täckning på läroplanerna. Det är naturligt att lärarna härvidlag kommer i centrum. Det är dem det kommer an på om sexualundervisningen skall kunna äga rum i en naturlig atmosfär. Hittills har lärarutbildningen i de nordiska länderna i de flesta fall inte i tillräcklig utsträckning förberett de blivande lärarna på att meddela sexualundervisning. Vi måste därför satsa mera på lärarutbildningen i detta avseende, såväl på grundutbildningen som på fortbildningen.

Herr president! Med det anförda vill jag ansluta mig till den föregående ta-

laren och tillstyrka en rekommendation till regeringarna enligt reservanternas förslag.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige: Herr president! Det förefaller mig som om herr Backlund förde oss tillbaka till valnader, som det talades om tidigare under denna session. Han gör det när han talar om skumraskpolitik och manöver. Ingen människa förnekar ju sexualundervisningens betydelse. Den har betonats av motionärerna, den har betonats av utskottet, den har betonats av remissinstanserna. Men utskottet säger att denna fråga inte skall ryckas ut utan tas med när harmoniseringen av den nordiska skolundervisningen behandlas.

Det står ju tydligt och klart i alla undervisningsdepartementens remissvar att de vill ha denna fråga behandlad och skall behandla den när det övriga harmoniseringsarbetet påbörjas. Om herr Backlund på s. 14 i utskottsutlåtandet läser vad Finlands undervisningsministerium uttalat skall han finna att man är utomordentligt positiv.

Det finns alltså inte någon som helst negativ inställning, men vi har sagt att vi inte skall rycka ut den ena frågan efter den andra, ty då blir det bara hackmat och inget resultat, herr Backlund. Och vad majoriteten eftersträvat är just ett resultat.

Backlund, Finland: Herr president! Min goda vän fru Segerstedt Wiberg tycks inte riktigt ha uppfattat vad jag sade. Jag anklagade inte på något sätt utskottsmajoriteten för att gynna skumraskaffärer, jag sade att sådant förekommer ute i livet i kretsar som inte vill ha något med saken att göra. Jag hänvisade särskilt till religiösa kretsar där man inte vill ha tillräcklig upplysning i dessa frågor. Jag sade klart och tydligt, att utskottet var fullständigt enigt om vikten och betydelsen av denna upplysning, men utskottsmajoriteten ansåg saken inte så pass viktig, att den borde gå till regeringarna och via rege-

ringarna till de instanser som skall utforma harmoniseringen av skolordningen i Norden. Det är där vara åsikter skiljer sig. Majoriteten föreslår, att medlemsförslaget inte skall föranleda någon åtgärd från rådets sida utan att vi skall vänta att någon en gång i framtiden skall bläddra i materialet. Vi reservanter anser det ater så viktigt att vi vill att det skall gå till regeringarna. Vi anser det vara viktigt därför att skolplaneringen nu befinner sig i ett sådant skede att om nya idéer skall komma fram skall de komma fram nu. I ett senare skede fordrar det en mycket stor apparat att få in nya idéer när grunden för planeringen redan lagts.

K. B. Andersen, Danmark: I anledning af hr. Backlunds sidste bemærkninger vil jeg gerne understrege, som det allerede er sagt, at dette er ikke en afstemning for eller imod seksualundervisning. Dette er en afstemning om et forsøg på at sanere stofmængden af delforslag her i forsamlingen.

Tyone Leivo-Larsson, Finland: Herr president! Jag måste säga, att jag känner mig litet förvanad, att utskottet i denna fråga skall inta en om inte precis negativ så i varje fall nonchalant inställning, när motionärerna skrev så pass bra i sin kläm och föreslår att »Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att inom samtliga skolformer och -stadier i de nordiska länderna i samarbete skyndsamt införa en för olika åldersgrupper anpassad, effektiv sexualundervisning innefattande även upplysning om barnbegränsning». Här har kommit in flera utlåtanden om nödvändigheten av att man skulle ge en sådan undervisning i olika skolstadier och därför är det tråkigt att konstatera att man till denna motion tagit en så pass intetsägande ställning. Jag ansluter mig till reservanterna och tror att det skulle vara bra, trots att man tar hänsyn till rekommendationen nr 26/1967, att nu ta en mera konkret inställning till skolans roll i denna frå-

ga. I Finland har man planerat en lag angående upplysning om preventiva åtgärder och fäst sig vid att man i skolan skulle ge sexualundervisning och också undervisning i prevention. Nu läser jag i Arbeiderbladet att man har för avsikt att i televisionen ge en dylik undervisning med frågor som t. ex.: »kan ni snakke med barn», »ungdomen spørjer, kan skolan svara». Det är just det man efterlyser i motionen, att ge ungdomen möjligheter att göra frågor och också få svar. Det kan vara rätt som en skolelev i Finland sade när frågan behandlades mellan elever och lärare, att vi blir inte klokare av att en lärare står där rodnar och mumlar något, och vi alla är pinsamt berörda därav. Jag läser också i Arbeiderbladet att Aftenposten haft en gallup där man frågat ungdomar mellan 16 och 20 år om de anser att de borde ha tillgång till undervisning i födelsekontroll. Av dessa var det bara 13 procent som svarade nekande, alla andra eller 87 procent var för. Detta visar att behovet är stort, och det är ett slag mot ungdomen om vi behandlar den här saken så nonchalant, som utskottet föreslår. Jag förstår väl att man inte skall blanda sig i frågor som en annan instans behandlar, men jag tycker vi borde komma fram med att rådet har en positiv inställning. Så tänker jag ännu på de olika möjligheter som man har till samarbete, film och föredrag av högt ansedda föredragshållare, psykologer och läkare, ett samarbete som kunde vara mycket givande för oss alla om Nordiska rådet rekommenderade det för hela Norden.

Håkon Johnsen: Jeg hadde egentlig tenkt å frafalle ordet, men siden også den siste taler synes å anta at det er to standpunkter i utvalget — en fraksjon som går inn for seksualundervisning og en som er motstander av det — vil jeg gjerne presisere at det er ikke det det dreier seg om. Jeg for min del er tilhenger av seksualundervisning i skolen. Det er ikke spørsmål om nye idéer som hr Backlund snakket om.

Dette står på læreplanene, i alle de nordiske land. Spørsmålet er hvordan vi kan effektivisere, og få en likeartet undervisning i de nordiske land også på dette området. Da er det for meg et hensiktsmessig spørsmål: Skal vi vedta en rekommendasjon til Regjeringene når man vet at spørsmålet blir utredet likevel, eller skal man gå den direkte veien og la dem som nå stiller med denne utredningen, få jobbe med den i fred uten å vedta rekommendasjoner i tide og utide.

Backlund, Finland: Herr president! Jag vet mycket väl att frågan har dryftats i de andra nordiska länderna och att man där sökt vägar till lösning, men det nya i denna sak är att vi skall söka finna en gemensam väg. De länder som eftersläpar skall få lärdom av dem som hunnit längre. Så vill jag också säga det, att om vi går in för en sådan inställning, att vi här inte skall kunna anta rekommendationer i någon fråga som berör skola och undervisning så tror jag att kulturutskottet snart blir överflödigt och Nordiska rådet kan besparas utgifterna härför. De allra flesta frågor som kulturutskottet befattar sig med är ju skol- och undervisningsfrågor.

Jag vill ännu upprepa, att det enligt vår mening är viktigt, att vi just nu i detta skede inskräper betydelsen av att man inleder ett samnordiskt arbete på detta avsnitt. Jag vill också upprepa, att det är för sent att komma fram med denna sak efteråt när skolordningen slagits fast. Det är som att kasta jästen efter degen in i ugnen.

Ingrid Segerstedt Wiberg, Sverige: Herr president! Nej, herr Backlund, jag tror inte att kulturutskottet blir överflödigt. Vi har många frågor att behandla utöver dessa, men vi vill inte trötta vare sig myndigheter eller Nordiska rådet med att ta upp spørsmål som redan är under behandling eller som vi vet kommer upp.

Till fru Leivo-Larsson vill jag säga

att nonchalant har utskottet icke varit i denna fråga. Vi har skickat förslaget till 35 remissinstanser och fått det noggrant behandlat av alla dessa 35, av vilka 13 är finska. Detta är alltså en väl handlagd fråga. Utskottsmajoriteten är inte på något sätt likgiltigt för den, vi vill ha den snabbt behandlad. Därför tror vi att det är bäst att den tas upp i samband med övriga harmoniseringsfrågor. Så enkelt är det.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat om det i reservationen inlagda förslaget till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Hara, Haugaard, af Heurlin, Honkonen, Sigurður Ingimundarson, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Kock, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Matthias A. Mathiesen, Rihtniemi, Savela, Sylvi Siltanen, Sirén, Sukselainen och Tenhiälä.

Mot rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Casse, Ragnar Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Tage Johansson, Hakon Johnsen, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Lundström, Løbak, Mellqvist, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Nørgaard, Ohlin, Palm, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Salvesen, Ingrid Segerstedt Wiberg och Stray.

Hernelius och Korvald *avstod från att rösta.*

Franvarande var:

Bergman, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Krag, Laaksonen, Möller Warmedal, Kerttu Saalasti, Samuelsen, Skoglund, Skytte och Toft.

För rekommendationsförslaget avgavs 20 röster och 36 mot. 2 medlemmar av-

stod från att rösta. Förslaget hade samlunda förkastats.

Härefter *bifölls utskottets förslag.*

Backlund, Finland: Jag är absolut emot att rådet inte skall företaga sig något i saken.

5

D 1969/26/1967/k: meddelanden om rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

6

A 119/k: medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete, D 1969/14/1967/k: meddelande om rekommendation nr 14/1967 angående nordiskt forskarsamarbete, D 1969/20/1967/k: meddelande om rekommendation nr 20/1967 angående samnordiskt utnyttjande av vetenskaplig specialapparat och D 1969/13/1968/k: meddelande om rekommendation nr 13/1968 angående samarbete mellan forskningsråden

Kulturutskottet företog ovan nämnda saker i ett sammanhang.

I. Kulturutskottet hade anmält, att utskottet efter sessionen skulle återupptaga behandlingen av medlemsförslaget i samband med behandlingen av de nu pågående utredningarna rörande det nordiska kulturella samarbetet.

II. Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

K. B. Andersen, Danmark (kulturutskottets talesman): Hr. præsident! Dette emne er jo et af de stadig tilbagekommende og et af de mange gange behand-

lede her i Nordisk Råd, og jeg skal ikke gentage de argumenter, der gang på gang har været fremført for at lette det nordiske forskningssamarbejde, heller ikke gentage, hvilke hindringer der hidtil har vist sig.

Jeg skal begrænse mig til, også under hensyn til det fremrykkede tidspunkt denne sag er kommet til behandling på, at pege på de bemærkninger, som udvalget har gjort i sin betænkning, og hvor man siger, bl. a. foranlediget af embedsmandskomiteens rapport, at der i denne rapport ikke er forslag, som ikke er gamle kendinge. Man siger det en lille smule høfligere, men det er det, der faktisk står. Det, der nu trænges til, er ikke flere projekter, men det er en organisation, der kan sørge for, at de projekter, vi gerne ser fremmet på disse felter, kan fremmes.

Det, som vi fra kulturudvalgets side i denne sag gerne vil give udtryk for, er det samme, som vi har givet udtryk for i en skrivelse direkte til det økonomiske udvalg i forbindelse med embedsmandsrapporten, nemlig vor skuffelse over, at embedsmandsrapporten ikke har benyttet lejligheden til fastere og klarere at tage stilling til en bedre organisation på det felt, der hedder forskning, uddannelse og kulturproblemer i det hele taget. Og det, der må være det afgørende skridt for at få fremmet det nordiske forskningssamarbejde, er at finde frem til en bedre organisation på dette felt. Som det er en del af rådets medlemmer bekendt, eller måske er en del af rådets medlemmer bekendt, har den såkaldte Fagerholmkomité, altså den nordiske organisationskomité, nedsat en arbejdsgruppe for kulturspørgsmål, et arbejdsudvalg, der har afleveret en betænkning, hvor man bl. a. går ind for et fællesnordisk sekretariat og for en bedre organisation af undervisningsministermøderne og for en nøjere kontakt mellem ministermøderne og Nordisk Råd og dets kulturudvalg. Det er jo givet, at vi inden længe i Nordisk Råd vil komme til at tage stilling til den

nordiske organisationskomitè's rapport. Jeg skal derfor nøjes med at gentage her til sidst, hvad jeg også sagde før: der er ikke i embedsmandskomiteens rapport noget, der hjælper forskningen på vej henimod et bedre nordisk samarbejde. Det er forslag, vi er fortrolige med i forvejen. Det, der tiltrænges, er organerne, der kan sørge for at få forslagene ført ud i livet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, lades utskottets anmälan till handläggarna.

Utskottets förslag, punkt II, bifölles.

7

A 205 T/s: tilläggsförslag om nordiskt läkemedelssamarbete

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av tilläggsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna

1. att ingå en konvention om riktlinjer för harmonisering av de nordiska ländernas regler om farmaceutiska specialiteter samt för samarbete beträffande kontrollen av dessa,

2. att upprätta en nordisk läkemedelsnämnd som ett normgivande, rådgivande kontrollerande organ, samt

3. att instifta en nordisk läkemedelsfond för forskning, utbildning och information.

Bundvad, Danmark (socialpolitiska utskottets talesman): Hr. præsident! Det tillæggsforslag, som nu behandles, anbefaler gennemførelse af den nordiske lægemiddelkomitè's forslag, stillet i nordiske betænkninger 1968 nr. 7, om en konvention mellem de nordiske lande om retningslinjer for harmonisering af landenes regler vedrørende medicinske specialiteter samt kontrol med disse. Endvidere stilles der forslag om et nordisk lægemiddelnævn og for-

slag om en nordisk lægemiddelforskningsfond.

Det tillæggsforslag, som er stillet af 3 medlemmer, ønsker imidlertid, at en fællesnordisk registrering af medicinske specialiteter snarest bør gennemføres. Remisudtalelserne viser imidlertid helt overvejende, at det er nødvendigt at gå den omvej først at harmonisere landenes lovgivning og praksis vedrørende godkendelse af medicinske specialiteter, før man kan gennemføre en fællesnordisk registrering, og det er beklageligt.

Der er ingen tvivl om, at en fælles registrering vil betyde store fordele. Kun 12 pct. af samtlige specialiteter er for øjeblikket fælles for alle nordiske lande, og man kan skønne, at man ved en koordinering og registrering vil kunne komme op på 90 pct. i de nordiske lande. Det vil betyde en meget stor forenkling og lettelse. Som vi har det i øjeblikket, er det til besvær, ikke mindst for det fællesnordiske sundhedspersonale, læger, tandlæger og sygeplejersker. Vi får farmaceuterne med snart, og vi taler om fællesnordiske recepter på medicin. Det er meget besværligt med den store spredning på dette område.

Også for publikum, der i høj grad efterhånden er stærkt nordisk betonet og præget, vil det betyde en forenkling, hvis man vidste, at den medicin, man kender hjemmefra, også er den samme i de andre nordiske lande.

Det socialpolitiske udvalg understreger, at den harmoniseringsperiode, man står over for, bør gøres kort, og at der bør fikseres et tidsskema for overgangstiden. Man mener også, at et fast samarbejdsorgan er nødvendigt. Derfor støtter udvalget forslaget om et nordisk lægemiddelnævn, som skal fungere som et normgivende og rådgivende organ. Udvalget anbefaler, at det foreslåede nævns arbejde samordnes med det nordiske farmakopénævns arbejde for at undgå overlappning.

Det socialpolitiske udvalg støtter videre forslag om indførelse af en nor-

disk lægemiddelfond for forskning, uddannelse og information. De mange nye og ofte meget kraftigt virkende medicinforme gør det meget ønskeligt, at der iværksættes en forskning for at fremme sikkerheden og effektiviteten ved disse lægemidlers anvendelse. Endvidere er det vigtigt, at der uddannes forskere, og at der skabes mulighed for omskoling af sundhedspersonalet, som stadig stilles over for nye medecintyper.

Endelig mener det socialpolitiske udvalg, at der er stigende behov for almindelig information om lægemidlerne, og at en sådan informationsvirksomhed bør kunne etableres på nordisk plan.

Hr. præsident! Med disse bemærkninger skal jeg på socialpolitisk udvalgs vegne anbefale rekommandationen til vedtagelse.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommandationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Cassel, Ragner Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hanmarberg, Hara, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Lars Larsson, Lundström, Løbak, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Nørgaard, Ohlin, Palm, Dagmar Ranmark, Røiseland, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sirén, Sukselainen och Tenhiälä.

Leirfall och Stray avstod från att rösta.

Franvarande var:

Backlund, Bergman, Eric Carlsson, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Martha Johannessen, Kock, Korvald, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Leiro, Tyyne

Leivo-Larsson, Matthías Á. Mathiesen, Mellqvist, Møller Warmedal, Rihtniemi, Berte Rognerud, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsberg, Sylvi Siltanen, Skoglund, Skytte och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 42 röster. 2 medlemmar avstod från att rösta.

8

A 179/s: medlemsförslag om samarbete på musikterapiens område

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka möjligheterna för dels nordiskt samarbete beträffande forskning på det musikerapeutiska området, dels ett nordiskt samgående för framställning av undervisningsmaterial i form av böcker, instrument m. m.

Lars Larsson (socialpolitiska utskottets talesman): Herr president! Om det finnes något instrument att objektivt mäta utvecklingen i ett samhälle, vilket som helst, komme vid en sådan bedömning utan tvekan som plusposter att räknas den mängd av insatser, som man kollektivt och enskilt vill göra för att ge människor med avvikande beteenden en rättmätig chans att finna sig till rätta i och bli accepterade av gemenskapen i övrigt.

Nu finns inte ett sådant instrument, och därför kan många gånger våra gemensamma insatser te sig något förvirrande och planlösa — men håller man målsättningen i minnet, är det lättare att förstå förslag och beslut. Och målsättningen bör just vara att genom omsorger av olika slag ge alla en så lika chans om möjligt i livet.

Det medlemsförslag som nu behandlas gäller frågan om att utnyttja musikterapi som ett medel främst för att hjälpa utvecklingsstörda barn till rätta. Problemställningen är enkel men grym.

Det finns och kommer bland oss att finnas ett antal människor, som är dömda att leva ett annorlunda liv än vårt eget. Vi vet många gånger inget eller litet om hur de upplever och uppfattar den värld de lever i. Deras reaktioner är avvikande och deras kontaktyta mot oss andra liten och svåruppnåelig.

Det är i detta sammanhang som musikterapi har sin betydelse. Mångoloida barn har t. ex. konstaterats ha en särskild känsla för rytm, och just genom avpassad musikterapi kan man öppna något av det värdefulla i vår känslvärld för dem. Gemenskapskänsla och trygghet är sådana värden, som man menar att det just genom musikalisk terapi varit möjligt att bereda dessa unga människor större möjlighet att uppleva.

Självfallet är detta bara *en* väg att beträda för att komma till rätta med de utvecklingsstördas situation. I en svensk dagstidning visade man för någon dag sedan hurusom också lämplig fysisk träning gett förbiuffande positiva resultat — ej endast i fysiskt avseende — för de barn det nu gäller.

En utveckling av musikterapi kräver dock ganska betydande insatser, om den skall genomföras enskilt i varje land, eftersom det antal personer som behärskar ämnet är litet, och det gäller inte bara i Norden utan också i världen i stort. Amerikanska experter på besök i Norden har visat, vilka framsteg som kan nås på detta område genom en planmässig forskning och en väl utvecklad praktisk verksamhet.

Man bör därför gemensamt i Norden bedriva samarbete på forskningens område i detta avseende. Ett samgående borde kunna ske även beträffande framställning av undervisningsmaterial. Detta är, herr president, innehållet i rekommendationen, och utskottet har kommit till denna slutsats efter att ha tagit del av ett mycket positivt remissmaterial avseende medlemsförslaget. Jag vill anbefalla rekommendationen till antagande.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Hammarberg, Hara, Haugaard, Hernelius, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Lars Larsson, Leirfall, Lundström, Löbak, Mellqvist, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Nørsgaard, Ohlin, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Røiseland, Salve Salvesen, Savela, Sirén, Stray, Sukselainen och Tenhiälä.

Frånvarande var:

Backlund, Eric Carlsson, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Karl Guðjónsson, af Heurlin, Haken Johnsen, Kock, Korvald, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Leiro, Tynne Leivo-Larsson, Matthias A. Mathiesen, Møller Warmedal, Jan-Ivan Nilsson, Berte Rognerud, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsberg, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Skoglund, Skytte och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 43 röster.

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes, att Bertil Ohlin, Sverige, lämnat sessionen och ersatts av Ingemar Mundebo, Sverige.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

9

A 212/k: medlemsförslag om nordiskt musiksamarbete

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget

måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda möjligheterna för ett ökat nordiskt musiksamarbete vad gäller informationen om samt produktionen och distributionen av nordisk musik på grammofonskiva samt att därvid beakta behovet av statsunderstöd till denna produktion.

Hordvik, Norge (kulturutskottets talesman): Nordisk Råd har teke opp spørsmålet om eit større samarbeid på mange felt i den kulturelle sektor, og Nordisk Råd har også gjort ein innsats for å oppmuntra til ein kappestrid eller konkurranse mellom dei ymse land i Norden. Eg minner om nordisk litteraturpris, nordisk musikkpris, og sist, men ikke minst vårt nye organ Nordisk Kulturfond, som har gjeve tilskot og hjelp til igangsetting av kulturelle fellesiltak.

Når det gjeld samarbeid på musikkens område, skulle ein tru at det var enkelt, med dei tekniske nyvinningane som vår tid har fått med grammofonplater og lydbånd og utsending av musikk i radio og fjernsyn. Men så er ikkje tilfellet. Særleg gjeld det den meir seriøse musikken, eldre musikk, folke-musikk og folkesong. Det syner seg at berre ein liten del av slike verdifulle kulturskatter er innspela på plater, og det er vanskeleg å få andre lands grammofonplater utenom dei kjende slagermelodier, i sitt eige land.

Spørsmålet om å finne fram til eit nordisk samarbeid på dette felt er no teke opp i eit medlemsforslag som har vore lagt fram for dei ymse organisasjonar m.v. i dei respektive land, og alle har gjeve positive uttale. Frå norsk side er det peika på at det frå det norske kulturfondet er gjeve årlege tilskot til trykking og innspeling av norsk musikk. Liknande tiltak er gjort i andre nordiske land. Men det skorter altså på samarbeid over landegrensene for å gjera andre nordiske lands musikk kjent og distribuert.

Eg skal ikkje koma inn på korleis ein i praksis har tenkt seg ei løysing på dette spørsmålet. Det får ein koma tilbake til ved neste korsveg. I dag ber eg bare om at Nordisk Råd gjer vedtak i samsvar med framlegget frå kulturutvalet i denne saka.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hara, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Martha Johannesson, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Hákon Johnsen, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Mellqvist, Mundebo, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Nørsgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Rihniemi, Røiseland, Salve Salvensen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Stray, Sukselainen och Tenhiälä.

Frånvarande var:

Backlund, Eric Carlsson, Karl Guðjónsson, Hammarberg, Kock, Korvald, Krag, Laaksonen, Leiro, Matthias A. Mathiesen, Gerda Møller, Jan-Ivan Nilsson, Berte Rognerud, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsberg, Skoglund, Skytte och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 50 röster.

A 223/t: medlemsförslag om samarbete rörande särskilda sjövägsregler för stora fartyg, särskilt oljetankers, och bekämpning av oljeföroreningar i de nordiska farvattnen

Trafikuskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande två rekommendationer:

I. Nordisk Råd henstiller til Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer i fællesskab at tage initiativet til en ændring af de internationale søvejsregler for store skibe under passage af farvande, hvor sejlads med sådanne skibe medfører særlige risici.

II. Nordisk Råd henstiller til Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer at gennemføre et effektivt beredskab til afljælpning af katastrofer, som kan opstå i de indre nordiske farvande, om muligt i samarbejde med andre stater, der grænser til disse farvande.

Lundström, Sverige (trafikuskottets talesman): Herr president! Utvecklingen på sjöfartens område leder till att båtarna blir större och större; man strävar efter att ekonomisera frakterna. På grund av att mycket stora fartyg sålunda trafikerar Östersjön och angränsande vatten — man tar in alla fartyg som över huvud taget klarar infarten — uppstår risker för den övriga sjöfarten. Motionärerna har därför föreslagit att Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar gemensamt skall ta initiativ till en ändring av de internationella sjöfartsreglerna för stora skepp under passage av farvatten, där seglats med sådana skepp medför särskilda risker. Det innebär att man skulle försöka åstadkomma bestämmelser angående viss märkning av sådana fartyg, särskilt nattetid, så att en mötande båt vet att det gäller ett fartyg som är så stort att det har svårt att manövrera lika snabbt som andra och att sär-

skilda försiktighetsåtgärder behöver vidtagas.

Trafikutskottet delar motionärernas uppfattning på denna punkt.

Likasa ansluter vi oss till samma förslagsställares synpunkt att regeringarna skall se till att det finns en effektiv beredskap vid katastrofer och skador som kan uppstå i nordiska farvatten, om möjligt i samarbete med regeringarna i andra stater som gränsar till dessa farvatten. Vi har tidigare antagit en rekommendation som gäller utsläpp av olja i Östersjön och Bottniska viken. Men i det nu aktuella fallet gäller det alltså verkliga katastrofer som kan inträffa där det är alldeles klart att ett lands resurser inte alls räcker till för att hjälpa och att en särskild beredskap förändskull erfordras. Detta förslag tillstyrker alltså trafikutskottet.

Däremot har utskottet inte ansett sig böra ta upp en tredje punkt som medlemsförslaget innehåller. Det gäller de problem som kan uppstå i samband med att stora skepp som befinner sig i nordiska farvatten skall ta sig in i Östersjön. Några överväganden därvidlag är för närvarande inte aktuella, och beredskapen bygger i stor utsträckning på de rent reguljära sjömätningar o. d. som förekommer på området och som kan bidra till att farvattnen och behövliga åtgärder blir kända.

Jag hemställer att rekommendationerna måtte antagas.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat beträffande utskottets rekommendationsförslag nr I.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Hordvik, Horn, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall,

Tyney Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Matthias A. Mathiesen, Mellqvist, Mundebo, Gerda Møller, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Salve Salvesen, Savela, Sylvi Siltanen, Stray och Tenhiälä.

Honkonen avstod från att rösta.

Frånvarande var:

Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bundvad, Eric Carlsson, Erling Dinesen, Karl Guðjónsson, Jørgen Jensen, Ólafur Jóhannesson, Kock, Korvald, Krag, Laaksonen, Leiro, Nørgaard, Røiseland, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsen, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sirén, Skoglund, Skytte, Sukselainen och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 43 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

Därefter skedde votering medelst omröstningsapparat beträffande utskottets rekommendationsförslag nr II.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Tyney Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Matthias A. Mathiesen, Mellqvist, Mundebo, Gerda Møller, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Palm, Rihtniemi, Berte Rognerud, Salve Salvesen, Savela, Sylvi Siltanen, Stray och Tenhiälä.

Frånvarande var:

Johannes Antonsson, Backlund, Bergman, Bundvad, Eric Carlsson, Erling Dinesen, Karl Guðjónsson, Horn, Jørgen Jensen, Ólafur Jóhannesson, Kock, Korvald, Krag, Laaksonen, Leiro, Nørgaard,

Dagmar Ranmark, Røiseland, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsen, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sirén, Skoglund, Skytte, Sukselainen och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 42 röster.

11

D 1969/37/1968/k: meddelanden om rekommendation nr 37/1968 angående världsutställningen i Osaka

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spørsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

12

C 19/e: berättelse från Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning och D 1969/23/1968/e: meddelanden om rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit,

I. att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna.

II. att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spørsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag, punkterna I—II, bifölls.

13

A 217/e: medlemsförslag om ett gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte bemyndiga rådets presidium

att avge uttalande till regeringarna om ett gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ.

Utskottets förslag bifölls.

14

C 7/s: berättelse från Nordiska arbetsmarknadsutskottet och **D 1969/14/1966/s:** meddelande om rekommendation nr 14/1966 angående samarbete på lokaliseringspolitikens område

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit,

I. att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna,

II. att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spørsmålet till nästa ordinarie session.

Løbak, Norge (socialpolitiska utskottets talesman): I nærværende sak foreligger det ikke noe forslag til rekommendasjon. Dette er jo en sak som har gått lenge i Nordisk Råd, men jeg vil allikevel knytte noen bemerkninger til de problemer som er omtalt i meddelelsen fra den norske regjering, som er koordinerende organ i denne sak.

Når det gjelder arbeidet i Nordisk Råd, fremkommer det mange klager over at det går sakte og smått, og at det blir lite resultater. Sosialpolitisk utvalg har gjennomgått den meddelelsen som foreligger her, og jeg synes det er gledelig å kunne peke på at her er det skjedd endel og satt i gang endel tiltak med grunnlag i den rekommendasjon som Nordisk Råd har fremlagt. Det er her spørsmål om lokaliserings-samarbeidet i grenseområdene.

Rekommendasjonen hadde to punkter. Det første punktet gikk ut på at det skulle tas et initiativ for å finne fram til lokaliseringspolitiske områder, og der er det jo også utrettet atskillig. I punkt 2 ble spørsmålet om samar-

bedsmulighetene på Nordkalotten tatt opp. Det har jo vært et sentralt spørsmål i diskusjoner i Nordisk Råd i flere tilfelle. Når det gjelder Nordkalott-området viser jeg til den uttalelse som sosialpolitiske utskottet har avgitt overfor økonomiske utskottet når det gjelder Nordek, det økonomiske samarbeidet.

Vi har understreket — og jeg vil forsterke det her — at de nordiske land som har med Nordkalott-området å gjøre, altså Finland, Norge og Sverige, i samarbeid bør søke å bedre forholdene og ta positive skritt til å skape en større og raskere utvikling i disse områdene mot et velferdssamfunn i likhet med det vi har i de øvrige deler av våre land. Det er ikke nødvendig å forklare det nærmere. Men jeg vil gjerne si at man må kunne forvente når man kommer inn i et økonomisk samarbeid, at også disse områdene — Nordkalott-områdene — kommer med i en ekspansiv utvikling slik at det ved forente anstrengelser kan skapes resultater både når det gjelder forskning, planlegging og økonomisk innsats. Jeg vil gjerne understreke at det her er alvorlige problemer på mange felter. Jeg tror det er et alminnelig faktum at de områder jeg her snakker om, ligger etter i utviklingen i forhold til det som skjer i våre land for øvrig.

Det er besluttet nedsatt et ad hoc-utvalg som skal arbeide med problemene i disse områder, og det er hittil tatt forskjellige initiativ når det gjelder forskning for å finne fram til måter og midler for dette arbeidet.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad. *bifölles utskottets förslag, punkterna I–II.*

A 205/t: medlemsförslag om finansiering och administrering av en broförbindelse över Öresund, A 231 T/t: tilläggsförslag om fattande av beslut i Öresundsfrågorna och D 1969/22/1968/t:

meddelanden om rekommendation nr 22/1968 angående storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Trafikutskottet hade föreslagit.

1. at rådet i anledning af medlemsforslaget (sag A 206) og tillägsforslaget (sag A 231) vedtager følgende rekommendation:

Nordisk Råd henstiller

a) til Danmarks og Sveriges regeringer at de i samråd med de andre nordiske lande før den 15. juli 1969 træffer de fornødne beslutninger vedrørende storlufthavn på Saltholm og anlæg af den første faste forbindelse over Øresund, og

b) til Danmarks regering at give den svenske regering tilsagn om, at denne lufthavn vil blive benyttet på en sådan måde, at uacceptable forstyrrelser for svensk område undgås, samt

2. at rådet tager meddelelserne til efterretning og anser sagen for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Horn, Danmark (trafikutskottets talesman): Hr. præsident! De problemer, der her er tale om, har jo været genstand for omfattende drøftelser gentagne gange i trafikudvalget og også ofte skarpe drøftelser her i rådet. Det er derfor med stor glæde, jeg denne gang kan være talsmand for et udvalg, hvor vi er fuldt enige om de rekommendationer, vi stiller forslag om. Vi er nået så langt, at vi nu ligesom kan begynde at skimte, at vi er færdige med at snakke og kan begynde at handle.

Det drejer sig om de faste forbindelser over Øresund, og det drejer sig om den nordiske storlufthavn i Øresundsregionen. Hvilken betydning det har for alle vore lande er ofte fremhævet i generaldebatten, også ved den sidste generaldebat. Jeg tror, der er mange, der har det med denne sag som med det økonomiske samarbejde, at man er for tilbøjelig til at hæfte sig ved øjeblikket og ikke ser det perspektiv, der

ligger i såvel det økonomiske samarbejde som i en styrkelse af Øresundsregionen.

Der er ingen tvivl om, at i Øresundsregionen har Nordens lande et aktiv, som kan udnyttes, om vi vil stå sammen om det. Det er naturligvis ikke i morgen, men i de kommende årtier frem til år 2000, altså i 30 år, vi skal regne med, at storlufthavnen skal dække os ind, og vi ved også, at den faste forbindelse i K-M-linjen, som der har været flertal for, vil styrke. Vi kan imødesee, at hvis vi selv forstår at udvikle området, at udvikle vore lande, vil Øresundsregionen blive et af de 7—8 kraftcentre, som findes i Europa.

På den konference, som Øresundsrådet afholdt her i Riksdagshuset den 28. februar, var der flere indlæg, bl. a. fra 2 svenske professorer, som påviste, hvilke store muligheder der er i denne region. Ja, jeg tror næsten, at de danske, der var til stede, var lige ved at blive betænkelige ved alle de fordele, Sverige ville få ud af det. Men som gode brødre bliver der nok også lidt til os andre, selv om Sverige måske nok på længere sigt får hovedfordelen. Øresundsregionen vil blive ekspansiv, når vi tænker på, at vi år 2000 vil have henimod 30 mill. indbyggere, og at selve Øresundsregionen vil have omkring 3.5 million. Det vil være et område som må blive meget produktivt. Det er en nøglestilling, vi her har i de nordiske lande, ikke noget, menneskene har skabt, men noget, vi har fået fra naturen. Mange lufthavnsfolk og andre peger ofte på, at øen Saltholm er kommet til os som en perle til udnyttelse af luftfarten.

Jeg vil gerne opridse nogle enkelte ting om disse to problemer, fordi de er så vigtige for os alle og dækker de to rekommandationer og meddelelsen, som ligger for. Vi har gennemgået meget materiale, og det var meget tilfredsstillende, at udvalget kunne få bekræftelse fra de to kommunikationsministre i Sverige og Danmark på, at der nu er materiale nok til, at regeringerne har

mulighed for at gøre deres del af arbejdet. Der er nedsat arbejdsgrupper fra begge lande, og de vil være i stand til på forholdsvis kort tid at efterpudse materialet og forberede de ting, som må forberedes, inden det egentlige byggearbejde kan foregå. Vi ved, at ingen af disse dele rigtig kunne blive til noget, før Danmark havde taget stilling til, hvor man mente storlufthavnen burde anlægges. Det er vi nået til efter 3 debatter i det danske folketing. Efter et forslag fra den danske kommunikationsminister fremsat den 18. februar og debatteret i folketinget den 20. februar er det klart tilkendegivet, at det danske folketing mener, Saltholm er den rigtige plads at placere Nordens storlufthavn på.

Jeg skal anføre et par enkelte argumenter herfor, som er væsentlige. Øen er nu engang naturens gave til os. Vi ved, at mange piloter ofte har tænkt, hvorledes Saltholm lå mellem de tre store byer, her kunne man gå ned, og her kunne man gå op uden større besværigheder. Det er også erkendt fra eksperternes side, at der er ikke nogen lufttrumsproblemer, i hvert fald ikke anderledes end i de lufthavne, der findes andre steder. Dette gælder både på den danske og den svenske side. Lufthavnen opfylder alle de forskellige krav, der må stilles til en international lufthavn. Vi ved, at Kastrup i øjeblikket er Nordens store lufthavn og verdens femtestørste internationale lufthavn, og med den aktivitet, der vil blive i Norden fremover, ikke mindst her i Øresundsregionen, er der grund til at antage, at vi kan fastholde denne stilling, som er afgørende for den levestandard, de nordiske folk kan have. Norden vil i 1975—80 have en meget attraktiv lufthavn — den skal jo udbygges i etaper — som vil være af stor betydning ikke mindst for salget og afsætningen fra det handelscenter, som vil vokse frem i Øresundsområdet, af de mange produkter, som de nordiske folk er i stand til at producere.

Af de ting, som har været fremme,

og som nogle har ment gav usikkerhed, skal jeg nævne en enkelt, nemlig den diskussion der har været sat i gang, måske nok med forskellige formål, og hvorved man ville diskriminere Saltholm med hensyn til, at en lufthavn dér bragte for megen støj, for meget bulder. Vi havde i trafikudvalget et sammentræde med svenske og danske eksperter på støjområdet, og disse har dels forklaret, dels illustreret på plancher, at der er ingen problemer her, som ikke kan overvindes. Det står altså fast, at Saltholm er særdeles velegnet ud fra lufthavnsmæssige synspunkter. At vi fra dansk side vil vise den størst mulige hensyntagen til dem, der bor på den anden side af Øresund, med hensyn til indretning af baneretninger osv., er noget, der følger af sig selv. Det er klart, at der ikke kan være nogen, der har interesse i at genere andre. Det bliver Danmark, altså Sjælland, Amager og Københavnsområdet, der kommer til at ligge tættest ved lufthavnen på Saltholm, og som får de fleste forstyrrelser, så der kan ikke være nogen særlig anledning til, at man fra svensk side skulle føle, at man var presset, idet jeg går ud fra, at der ikke er nogen svenskere, der mener, at de skal have mindre støj end danskerne; det er der heller ikke fra svensk side i udvalget eller på anden måde givet udtryk for. Dette til forklaring på det, der står i rekommandationen vedrørende bulderet.

Vi er nået så langt med dette arbejde, at det er muligt for ministrene nu at sætte sig ned sammen. Når den danske trafikminister i løbet af ganske få dage har fået vedtaget sit forslag om placeringen af og om forarbejderne til finansiering og projektering m. v. af lufthavnen, er det muligt at gå i gang med detaildrøftelser de to parter imellem, og det er også understreget i den første del af afsnit A, at man forudsætter, at der nu forhandles, sådan at der kan træffes beslutninger.

Der har været drøftelser om, hvorvidt andre nordiske lande ville være med i

det. Det har været drøftet under hele denne sags gang i Nordisk Råd og gennem det danske folketing, om også andre skulle være med, fordi det nu engang er en nordisk lufthavn, og den mulighed står naturligvis stadig åben, sådan som det også er nævnt i den betretning eller betænkning, som udvalget har afgivet, og som er omdelt til medlemmerne.

Med hensyn til finansieringen er der jævnlig nogen, der spørger — der er også nogle, der under sessionen her har spurgt mig — om det forhold. Det er sådan, at både danske og svenske pengeinstitutter, banker, har givet udtryk for, at de er af den formening, at det ikke skulle volde særlige vanskeligheder at finansiere disse anlæg, altså lufthavnen og den faste forbindelse i KM-linjen, navnlig da det, som det blev fremhævet i folketingsdebatten af den danske kommunikationsminister, ikke er penge, der skal bruges på én gang; de skal strækkes over en periode, og hvis man, som ministeren omtalte det, ser på de investeringer, som Danmark har haft i de seneste år, er de anlæg, vi her taler om, ikke af en størrelsesorden, som vi ikke har kendt på andre områder.

Det er nævnt — det er måske ikke alle, der uden videre synes om det — at de faste anlæg skal skaffe sig forrentning og afskrivning og indtægter til driften ved broafgifter. På samme måde er det naturligvis ved en lufthavn — sådan er det ved alle lufthavne — luftfartsselskaberne, der betaler landingsafgifter og afgifter for andre faciliteter, som de udnytter. Sådan er situationen i dag, og jeg kan her på udvalgets vegne anbefale de to forslag til rekommandationer.

Men jeg vil gerne have lov til, hr. præsident, at gøre en ganske enkelt personlig og måske mere dansk bemærkning, for at det ikke skal blive misforstået hverken her eller i Danmark. Der er det forhold, at vi har en anden stor fast forbindelse i Danmark, som vi er meget optaget af; det er

Store-Bælt forbindelsen. Vi mener i Danmark, at en Store-Bæltforbindelse og en Øresundsforbindelse er to ting, som forudsætter hinanden. Vi har også en sympatitilkendegivelse fra det danske folketing om, at en Store-Bæltbro skal bygges før en Øresundsbro. Jeg tror, at det synspunkt, der er fremtrædende i Danmark, nemlig at de to anlæg i høj grad kan støtte hinanden, er rigtigt. Der er ingen tvivl om, at de faste forbindelser vil gøre Norden endnu mere attraktiv, ikke mindst for vore nabolande sydpå.

Vi ved, at der er en stærk tilvækst i antallet af turister ikke mindst fra de sydlige lande til Norden, og disse store anlæg vil i høj grad gøre det endnu mere attraktivt at komme herop. Men også her er det meningen, at forbrugerne skal tage omkostningerne ved driften af anlæggene, så heller ikke det skulle skabe besværligheder, hvorfor det skulle blive gørligt, at vi gennem en vis samtidighed i disse store anlæg kan skabe de attraktive produktionsmæssige muligheder og forudsætninger, som vi forventer, for at alle Nordens folk kan få nytte af disse store investeringer.

Med disse bemærkninger, hr. præsident, vil jeg gerne anbefale det foreliggende forslag til rekommandation med dets to afsnit.

Statsrådet Lundkvist, Sverige: Herr president! Under Nordiska rådets förra session redogjorde jag för den överenskommelse, som då hade träffats mellan min danske kollega och mig om handläggningen av de utredningar som förelåg beträffande storflygplats och fast Öresundsförbindelse.

Vi hade bland annat enats om att tillsätta en dansk och en svensk ämbetsmannadelegation med uppgift att förbereda kommande regeringsöverläggningar i Öresundsfrågorna. Ämbetsmannadelegationerna har under det gångna året med anledning av bl. a. synpunkter, som framförts vid remissbehandlingen av utredningarna, kom-

pletterat och reviderat utredningsmaterialet. Delegationerna har också gjort ytterligare utredningar om de bullerstörningar, som kan uppkomma omkring en storflygplats i regionen vid olika lokaliseringsalternativ. Dessa utredningar har nyligen remissbehandlats i Sverige.

Med det nu redovisade sakmaterialet som underlag är den svenska regeringen beredd att gå in i direkta överläggningar med den danska regeringen om Öresundsfrågorna. Vid ett sammanträde i Köpenhamn den 21 februari i år hade jag den svenska regeringens uppdrag att föreslå, att regeringsöverläggningar skulle påbörjas den 10 april med sikte på att vi så snart som möjligt borde söka nå fram till en överenskommelse i de inte minst ur allmän samhällsplaneringssynpunkt men också ur nordisk synpunkt i vidare mening angelägna Öresundsfrågorna.

Jag har under det förberedelsearbete, som vi kommit överens om att genomföra inför dessa överläggningar, för min del upplevt hur den allmänna opinionen här i Sverige i någon mån förbryllats av den något olika handläggning vi tillämpar i Danmark respektive i Sverige beträffande de frågor som skall avgöras i parlamenten. På den svenska sidan har vi ju vårt remissförfarande och den inställningen att ett beslut i riksdagen skall grundas på ett så långt möjligt klarläggande utredningsmaterial. Vi vill utreda först och ta ståndpunkt sedan. Vi vill också i mesta möjliga mån ha tillgång till fakta, innan vi går in i direkta överläggningar mellan regeringarna, för att överläggningarna skall bli meningsfyllda och så snabbt som möjligt kunna leda till resultat.

När vi talar om överläggningar menar vi också, att det skall finnas utrymme för hänsyn till motpartens synpunkter. Vi vill sålunda inte gå till en överläggning bundna av en i förväg intagen slutgiltig ståndpunkt.

För den svenska opinionen, som inte känner till den handläggning man till-

lämpar i Danmark, har självfallet det principbeslut om flygplatsens förläggning till Saltholm som fattats i Danmark, innan regeringsöverläggningarna börjat, väckt en del förvåning. Man har frågat sig, om detta innebär att den danska regeringen kommer med bundet mandat till överläggningarna med den svenska regeringen och om de synpunkter, som den svenska regeringen kan komma att framföra på lokaliseringsfrågan med hänsyn tagen bl. a. till bullerstörningarna, icke kommer att tillmätas någon betydelse från dansk sida vid dessa överläggningar. Den svenska regeringen har inte föreställt sig att så skulle vara fallet.

Vi har utgått från att man genom det principbeslut som fattats i folkettinget önskat markera en bestämd viljeinriktning på dansk sida att ersätta Kastrup med en flygplats på Saltholm men att man är beredd att pröva konsekvenserna av en sådan lösning av lokaliseringsfrågan i ljuset av det sakmaterial som framkommit under det förberedelsearbete, som vi varit överens om att genomföra, och under hänsynstagande till de synpunkter som kommer att framföras från svensk sida vid överläggningarna. Jag har också på den punkten redan vid sammanträdet i Köpenhamn av min danske kollega, minister Guldborg, fått lugnande försäkringar om att denna tolkning av innebörden i det danska folketingsbeslutet är riktig.

En flygplats på Saltholm kommer vid planerat bansystem att innebära, att svenskt luftrum i hög grad måste tas i anspråk vid inflygning till och utflygning från flygplatsen. Trafikavvecklingen i Skåne—Köpenhamnsområdet kommer att bli komplicerad och krävande, och med Saltholm fullt utbyggt aktualiseras dessutom frågan om ett gemensamt kontrollorgan för området. Luftrumsfrågorna och de ekonomiska konsekvenserna av trafikavvecklingen i området måste beaktas vid överläggningarna.

När det gäller bullerstörningarna

poängterar de svenska remissinstanserna genomgående mycket starkt att saltholmsalternativet kan godtas från svensk synpunkt endast under förutsättning att bebyggda områden på den svenska sidan av Sundet inte utsättes för buller som överstiger den s. k. kritiska bullergränsen. Frågan om bullerstörningarnas omfattning och hur de skall begränsas övervägs för närvarande på dansk och svensk sida. Den svenska regeringen kommer att lägga stor vikt vid att garantier kan skapas mot oacceptabla bullerstörningar. Vi förutsätter att den danska regeringen besjålas av samma intresse på den punkten och självfallet att detta intresse skall omfatta invånarna på båda sidor om Sundet.

Vi har vidare inom ramen för vårt samarbete i SAS ett gemensamt skandinaviskt intresse av att flygplatsfrågorna löses så att framtidens flygpassage-rare inte belastas med onödiga kostnader för icke räntabla investeringar, kostnader som ytterst skall bäras av flygtrafikanterna. SAS har i sin tillstyrkan av saltholmsalternativet reserverat sig när det gäller kostnaderna. Med hänsyn härtill och inte minst mot bakgrunden av den redogörelse som lämnades så sent som den 3 februari 1969 av den av det danska PØ-udvalget tillsatta ämbetsmannagruppen, som ju redovisar 850 samhällsekonomiskt icke räntabla miljoner i saltholmsalternativet, blir det naturligt att vid överläggningarna även beröra dessa frågor.

Självfallet kommer alltid flygplatsen i Öresundsregionen att vara en naturlig samlingspunkt för interkontinental nordisk trafik, när det inte finns underlag för direkta förbindelser. En koncentration av flygtrafiken till en plats inom ett visst område kan innebära stora fördelar för flygföretag och passage-rare. Mycket stora flygplatser med omfattande trafik kan emellertid under vissa förhållanden också innebära betydande olägenheter. Trafikavvecklingen kan bli så komplicerad att den medför avsevärda förseningar. Den väntade

vinsten av koncentrationen kan bli en förlust i tid och pengar. Det är av gemensamt intresse för de nordiska länderna att man vid planeringen av ersättningsflygplatsen för Kastrup söker undvika att skapa de problem, som många av dagens storflygplatser i andra länder brottas med.

Vi har anledning räkna med att utvecklingen på flygets område skall skapa underlag för direktförbindelser till och från olika platser i Norden i väsentligt större omfattning än för närvarande. Det kan komma att visa sig att det av hänsyn till bullerstörningar och höga anläggningskostnader vore klokt att redan vid planeringen av storflygplatsen i Öresundsregionen räkna med en sådan trafikfördelning mellan flygplatserna i Norden att man kan lätta på det framtida trycket mot denna storflygplats.

Jag upprepar att jag räknar med som givet att ersättningsflygplatsen för Kastrup kommer att vara en central flygplats för stora delar av den från Norden mot omvärlden riktade trafiken. Men lika väl som Köpenhamn i dag tar emot matartrafik från Oslo och Stockholm till de interkontinentala linjerna kan för vissa destinationer såväl Oslo som Stockholm vara utgångspunkten för matartrafik från de båda övriga huvudstäderna. Självfallet kan också andra nordiska flygplatser komma i fråga i en sådan trafikfördelning.

En ersättningsflygplats för Kastrup med stor kapacitet är en betydelsefull fråga för transportförsörjningen i Norden. Det är emellertid viktig inte bara att flygplatsen är stor utan också att den kan fungera väl. En storflygplats som skapar allvarliga miljöproblem för vårt tätast befolkade område och som får svårigheter med att smidigt avveckla trafiken skulle inte vara någon attraktion för Öresundsregionen eller för Norden i dess helhet.

Vi bör i de kommande regeringsöverläggningarna eftersträva att skapa så gynnsamma förutsättningar som möjligt för flygets utveckling i hela Nor-

den. Jag vill också uttala den förhoppningen att frågan om lokalisering och byggande av en ersättningsflygplats för Kastrup inte skall behöva komplicera våra diskussioner om broförbindelsen mellan Danmark och Sverige.

Det är av utomordentlig betydelse att vi så snart som möjligt kommer fram till ett avgörande beslut i denna för nordisk transportförsörjning och för samhällsplaneringen i Öresundsområdet så väsentliga fråga. Kort och gott: den svenska regeringen är beredd att gå till dessa överläggningar med sikte på att medverka till en snar överenskommelse.

Lundström, Sverige: Herr president! Under hela den tid nordiska rådet existerat har öresundsproblemen varit dess stående överläggningssämne. Det första medlemsförslaget i frågan väcktes redan 1953, och sedan dess har spörsmålen kring Öresundsområdet då och då fått nya stimulerande inslag. Den långsamhet som kännetecknat dessa frågors slutbehandling hos regeringarna har naturligtvis till stor del varit en följd av komplicerade tekniska problem men också delvis en följd av att olika stater i skilda avseenden visat en oändlig försiktighet, som stundom tett sig något svärbegriplig för den enkla medborgaren.

Men nu är det verkligen tillfälle att dra en suck av lättnad, eftersom det i enighet föreslagits i rekommendationen att de föreliggande öresundsfrågorna skall anses vara färdigbehandlade för rådets vidkommande. En annan sak är ju att ingen lär våga säga för huru länge. Det beror kanske mest på de överläggningar som även i fortsättningen skall äga rum mellan Sveriges och Danmarks regeringar, framför allt om den nya storflygplatsens bullerproblem.

Båda de föregående talarna har ju tagit upp detta spörsmål och det har varit ett mycket viktigt inslag vid de överläggningar som förekommit inom trafikutskottet att försöka få klarlagt

huruvida detta problem är möjligt att lösa eller ej.

Så vitt jag förstått av de expertföredragningar med åtföljande grundliga utfrågningar, som förekommit i trafikutskottet, är frågan om behärskandet av bullerproblemet avgörande för hur in- och utflygningslinjerna skall planeras, för planens stigningshöjd efter start och före ändring av flygriktning samt liknande spörsmål. Det är min uppfattning att man med god vilja i dessa frågor kan lyckas krympa bullermattan så snabbt att oacceptabelt buller icke träffar boendecområdena. Jag instämmer i de uttalade förhoppningarna om att man vid överläggningarna mellan regeringarna verkligen skall kunna nå fram till ett sadant resultat.

Jag vill till herr Horn säga att vi svenskar naturligtvis begriper att man väl alltid kommer att få höra ett visst buller, men härifrån och till hälsovådliga bullerstörningar är ju steget ganska långt. Man bör inte heller glömma, sasom herr Horn påpekade, att flygplatser ju byggs i etapper. Samtidigt bör observeras att amerikanska flygplanstillverkare redan nu erbjuder flygplan med 10—12 decibel lägre störningsnivå än den som vanligtvis nu förekommer. Denna strävan från producenterna att sänka flygplanens bullernivå är desto nödvändigare som internationella bestämmelser kan väntas om en högst påtaglig sänkning av den motorbullerstyrka som kan tillatas för de plan som skall använda flygplatserna.

Kommunikationsminister Lundkvist använde uttrycket »ersättningsflygplatser». Jag har tidigare i trafikutskottet framhållit att detta ord är något felaktigt. Man skall ju inte i detta fall ha flygplatser som ersätter utan som mera kompletterar storflygplatsen. Självfallet finns det trafikunderlag för direkta flygningar från Stockholm till New York eller från Oslo till New York, och det är inte nödvändigt att dessa förbindelser skall ske via storflygplatsen. Om så inte sker, blir det dessutom en

lindring av trafikbelastningen av storflygplatsen.

Mot de allmänna syften som kommunikationsministern redovisade har jag ingen invändning att göra.

Beträffande broprojektet för Malmö—Köpenhamn föreligger egentligen inte längre några hinder för ett realiserande, utom möjligen beträffande tidpunkten för byggets igångsättning. Jag vill för min del understryka att det, om bron över Stora Bält skulle byggas före Öresundsbron, inte bara skulle skapa stor besvikelse för öresundstrafikanterna efter alla hittillsvarande uppskovar efter år och efter alla undersökningar som skett utan också skulle uppstå en starkt hämmande effekt på Öresundsregionens snabba utveckling. Om vi får en storflygplats på Saltholm -- och det är väl sannolikt -- är det av synnerligen stor vikt att man begagnar de alternativa möjligheter som står till buds för att innan storflygplatsen blir färdig underlättas och stimuleras Öresundsområdets utveckling mot att bli en kommersiell knutpunkt, vilket är något som vi hoppas på. Det skulle vara synnerligen olyckligt om det dröjde ytterligare flera år innan brobygget över Öresunds igångsattes.

Så vitt jag förstår bör inte finansieringsfrågan längre skapa någon huvudvärk för de strandägande staternas regeringar. Det är väl rimligt att det byggkonsortium på statlig och kommunal grund som kommer i fråga får möjlighet att ta upp lån på den internationella marknaden och att lanet av ena eller av staterna eller av konsortiet får amorteras genom broavgifter. Den egna budgeten behöver därför inte belastas med några mera avsevärda belopp för detta projekt.

Jag vill avsluta mitt anförande på samma sätt som jag började det, nämligen med att säga att jag är glad över att vi kanske kommit så långt att vi i Nordiska rådet inte längre behöver dryfta detta problem. Jag önskar de båda regeringarna god försättning i denna fråga och full fart framåt i ar-

betet med Öresundsregionens trafikproblem.

Nils Jacobsen, Norge: Spørsmål om bygging av en storflyplass i Øresundsområdet og om en fast forbindelse mellom Danmark og Sverige over Øresund har vært oppe til behandling i Nordisk Råd og i Nordisk Råds trafikskutskott ved en rekke anledninger. Trafikkutskottet har kontinuerlig blitt holdt underrettet om de undersøkelser som har foregått, og har ved sine forslag til rekonmandasjoner så langt det har vært mulig, søkt å bidra til en snarlig løsning av denne ikke bare for Danmark og Sverige, men for hele Norden så viktige sak.

Det er derfor med tilfredshet at en kan konstatere at det nå skulle være klart for vedtak om den første faste forbindelse over Øresund, og likeså at det danske folketing allerede har fattet et prinsippvedtak om hvor storflyplassen skal anlegges. Vi kan da glede oss med dem som først og fremst har hatt arbeidet med denne saken, over at den er kommet så langt som den allerede er, og at man — som representanten Horn sa — er kommet til det stadium at man skal gå over fra ord til handling.

Fra norsk side kan vi vel bare ta disse realiteter til etterretning. Vi i Norge ville vel av hensyn til våre vegtrafikkinteresser helst sett at den første faste vegbroforbindelse hadde blitt anlagt ved Hålsingborg—Helsingør, men vi må vel akseptere at Danmark og Sverige nå vil legge broforbindelse mellom København og Malmø som representerer de største trafikinteresser for de land som skal bygge denne forbindelse. Det er vel et forhold som vi andre, som i vesentlig mindre grad skal nytte forbindelsen, bare får akseptere.

Vi er jo også klar over at denne forbindelse får direkte betydning for lufthavnutbyggingen på Saltholmen, og også det gjør det naturlig at den første

faste forbindelse blir lagt i dette område.

Når det gjelder anlegg av lufthavnen, blir også valget mellom Syd-Amager og Saltholm som sted for denne, en sak som først og fremst har betydning for Danmark og deretter for Sverige. Jeg tenker da på de problemer som alltid følger med anlegg av flyplasser, såsom luftrom, støyproblemer m. v.

Når det gjelder luftrommet, er det vel her nå kommet til en avklaring i forholdet til de andre flyplasser i nærheten. Også når det gjelder støyproblemet, er en nå kommet så langt at en kan regne med at anlegg av en storflyhavn på Saltholmen kan gjennomføres uten at det skal medføre uakseptable forstyrrelser for bebygde områder i nærheten av lufthavnen. En er jo så heldig her at en har en mulighet for anlegg av en stor lufthavn på et sted som er omgitt av hav på alle sider, og det må anses som en stor fordel når det gjelder støyproblemene.

Nå er det jo i første rekke danske luftfartsinteresser denne lufthavn skal tjene, og jeg er ikke et øyeblikk i tvil om at våre danske venner selv best vet hvordan de skal løse sine trafikkspørsmål.

Nå blir imidlertid dette også Nordens storlufthavn, og også de andre nordiske land blir derfor knyttet til dette foretagende med betydelig interesse. Trafikkutskottet har også forutsatt at det åpnes adgang for de øvrige nordiske land til å delta i prosjektet hvis de selv måtte ønske det. Jeg viser spesielt til den enstemmige uttalelse fra trafikskutskottet.

Som medinteressent i SAS, som etter det jeg har fått opplyst, alene står for ca. 50 pst, av trafikken på det nåværende Kastrop, og som en vel kan regne med vil stå for en tilsvarende del av trafikken på den kommende Saltholmen lufthavn, må Norge etter mitt syn være særlig interessert i dette spørsmål.

Jeg får derfor håpe at de nordiske ministre som har med luftfarten å

gjøre, nå vil forhandle nærmere om dette og i betimelig tid afklare hvilke muligheder det måtte være for et hensigtsmæssig nordisk samarbejde også om denne sak, det skulle jo også være et tiltak som skulle styrke og fremme den nordiske samhørigheden. Og jeg vil be om at spørgsmålet blir tatt opp og avklaret så snart at det ikke på noen måte vil forsinke det videre arbeid med Saltholmen lufthavn.

Ministern for offentlige arbejder **Guldberg, Danmark:** Hr. præsident! Jeg vil gerne indledningsvis sige, at den indstilling, som foreligger fra udvalget, så vidt jeg kan se er helt i overensstemmelse med de synspunkter, vi har i den danske regering om, hvordan vi skal arbejde videre med dette spørgsmål, og jeg kunne på en måde derfor nøjes med at slutte mig til den. Men jeg tror, at både min svenske kollega og jeg har et behov for — sådan har jeg også forslæet hr. statsråd Lundkvists indlæg her — at få klaret op eventuelle misforståelser, måske fjernet lidt krudtrøg fra den offentlige debat. Det er måske ikke helt så enkelt, som det kunne se ud til.

Når statsråd Lundkvist peger på forskellen i behandlingsmåden i Danmark og Sverige og måske ligesom i dette lagde, at man i Sverige, i den svenske opinion, har den opfattelse, at man i Danmark har behandlet sagerne på en væsentlig mere overfladisk, letsindig og ikke så omhyggelig måde, som man gør i Sverige, med hØring af alle interesser, så bliver jeg nødt til at sige, at Københavns lufthavn ligger i København, og København ligger i Danmark. Københavns lufthavn har en meget stor trafik, alt for stor i forhold til, hvad den kan bære. Københavns lufthavn er en betydelig stØjkilde for Københavns befolkning. I Sverige har man Bromma, og Brommas beliggenhed i forhold til Stockholm er vel omtrent som Kastrups i forhold til København, men jeg tør ikke drage en sammenligning med hensyn til trafikstØrrelse og stØj. Vi har med andre ord i Danmark

et dansk problem af overordentlig stor vægt, et problem, som vi må løse, og som vi gerne har villet løse i et godt samarbejde med vore nabolande.

Alle har de jo det problem, at luftfart rækker ud over grænserne; det gør både stØjen og anvendelsen af luftrommet. Vi vil naturligvis i godt samarbejde med vore nabolande sørge for at løse vore problemer, men den danske lufthavn i Kastrup er af den regering, der kom før den, jeg er medlem af, allerede i 1964 dømt til at flytte. Det er 5 år siden, og der er udført et kolossalt arbejde teknisk og sagligt i Danmark — også med assistance fra svensk side, som vi takker for — gennem mange år, faktisk i mere end 7 år. Der er afgivet en lang række betænkninger til offentlig debat. Der har været adskillige debatter i det danske folketing gennem alle disse år, og hvis man fra svensk side har den opfattelse, at det er et spørgsmål, der er behandlet, skal vi sige lidt mere sådan rundt og knap så omhyggeligt, som man gør det ellers, vil jeg gerne oplyse — jeg synes, det vil være rigtigt også af hensyn til den svenske opinion — at sådan er situationen ikke.

Nu er der det at sige til det — det synes jeg også gerne jeg vil nævne her — at når vi fra dansk side meget gerne på den ene side vil have spørgsmålet afgjort — jeg vil ikke sige vil, jeg vil sige er nødt til at have det afgjort — og på den anden side meget gerne vil have det ind i det helhedsbillede, som en udvikling af Øresundsområdet og den faste forbindelse jo er, så er det klart, at vi fra dansk side har været overordentlig interesseret i de svenske synspunkter. Vi vil på den anden side have, at man fra svensk side vil forstå, at det er Københavnsområdets befolkning og den danske regering og den danske statskasse, der har problemerne.

Jeg kan oplyse her, at vi i øjeblikket i Kastrup, 5 år efter at det er vedtaget at nedlægge den, må investere 85 mill. danske kr. om året i den. Vi gør det

med god samvittighed, fordi vi skal bevare den trafik, som ikke alene er en dansk trafik — det erkendes. Derfor vil jeg også gerne pege på, at når man fra den danske regerings side stiller forslag til principbeslutning, så betyder dette jo, at nu, efter 7 års undersøgelser, offentlig debat og mange diskussioner — og naturligvis er der også delte meninger i denne sag — er det nødvendigt med en afgørelse, og regeringen må pege på det, som den mener må være løsningen, og må søge et flertal i det danske folketing. Man har jo et forhåndstilsagn — for sagen er behandlet i folketinget — om en betydelig støtte hertil. Det håber vi, man fra svensk side vil forstå ikke som et dansk sjuskeri med forberedelserne eller en urimelig utålmodighed, men simpelt hen som et spørgsmål om at løse en rent praktisk opgave, som nu på grund af forholdene, de geografiske forhold og sagens forhistorie, er blevet et dansk problem, som vi meget gerne vil løse i nordisk belysning.

Må jeg til sidst — for nu at gøre det til også noget mere principielt fælles — sige, at på samme måde som vi i Danmark har et problem, som er af særlig interesse for det nordiske område, vil man have tilsvarende problemer på andre områder i andre nordiske lande, hvor det er væsentligt, at vi på den ene side samarbejder og kan forstå hinanden, men på den anden side heller ikke forhindrer hinanden i at disponere, når det er nødvendigt. Moderne trafik, sådan som den udvikler sig både til søs og i luften, kræver langt større koncentrationer; de er simpelt hen en forudsætning for trafikken. Naturligvis er koncentrationer af det onde, når havnen eller lufthavnen er for lille, men de er af det gode, når den er stor nok, og på samme måde, som man fra svensk side i virkeligheden har fastlagt — og jeg kritiserer ikke dispositionen, jeg tror, den er både rigtig og geografisk rigtig — hvor det samlede nordiske områdes containerhavn skal ligge — og jeg anser dette for en nødvendig

disposition for os alle, også for Danmark — på samme måde har vi altså i Danmark nødvendigvis måttet tage stilling til, hvad vi skal gøre med lufthavnen. Hvis man ikke inden for det nordiske område får udviklet en tilstrækkelig stor havn for søtrafikken, er det nordiske område i dette tilfælde henvist til Rotterdam. Det nordiske samarbejde tilsiger os da, at vi inden for det nordiske område må sørge for at finde en løsning, som vi kan bruge, og som vi kan arbejde med i fællesskab, enten den så ligger i det ene eller det andet land, eller det er det ene eller det andet land, der har det konkrete ansvar for, hvad der skal foregå.

Ganske på samme måde må vi sige, at Kastrup lufthavn allerede i mange år har været presset af en trafik, som kan gå andre steder hen. Hvis vi i Danmark, hvor vi har ansvaret for det, ikke kan handle, begår vi efter min mening en synd, ikke alene over for vore egne små interesser, men over for den store fællesnordiske interesse, der ligger i en stigning i trafikken og transporten og alt, hvad det fører med sig, for så skubbes problemet til andre pladser syd for Norden.

Jeg ville gerne sige disse ting for at understrege, at vi i Danmark er helt klar over, at vi har et specielt ansvar på dette område. Vi håber, at man i Sverige vil forstå, at det er fornemmelsen af dette ansvar, der presser os til at sige, at vi må disponere.

Jeg takker for udvalgets indstilling her og vil gerne til slut gentage, at jeg tror, det er helt i overensstemmelse med den måde, vi fra dansk side gerne vil have løst dette spørgsmål på.

Bilgrav-Nielsen, Danmark: Hr. præsident! Jeg tror, vi er mange her i rådet, som forstår den store betydning, Øresundsregionen kan få for udviklingen både på dansk og på svensk område, hvis vi forstår at planlægge området rigtigt, og jeg tror, der er bred forståelse for, at en af de allervigtigste ting i dette spørgsmål er etablering af

en eller flere Øresundsforbindelser. Når man nu samtidig fremhæver — og det fremgik særlig af hr. Horns indlæg og af den danske trafikministers indlæg — at placeringen af en storlufthavn i Øresundsregionen har overordentlig stor betydning, så er det, at jeg for mit vedkommende og for de mennesker i det danske folketing, som jeg har talt for i denne sag, mener, at det nok er rigtigt, at en storlufthavn har betydning for Øresundsregionen, men at det nok er et stort spørgsmål, om en storlufthavn bedst betjener dette område og det nordiske område ved at være placeret netop midt i Øresundsregionen og tilmed midt på en Øresundsforbindelse.

Vi har i den diskussion, der har været ført i Danmark, fremhævet dette synspunkt, og vi har på grundlag af den tvivl, vi havde, bedt om, at vi fik foretaget nogle få flere undersøgelser af denne sag. Det kan nok lyde mærkeligt for Nordisk Råd at høre, at det først var den 3. februar, man i Danmark besluttede sig til at foretage undersøgelse af de såkaldte samfundsøkonomiske planlægningsmuligheder, vi står over for. Jeg forstår til fulde det synspunkt, der ligger til grund for hr. statsråd Lundkvists udtalelse om, at man nok kan betvivle, hvorvidt vi i Danmark har været grundige nok, hvorvidt vi har været kritiske nok. Jeg deler dette synspunkt. Jeg mener ikke, det er muligt for Nordisk Råd i dag at stille den danske og den svenske regering over for kravet om, at man inden den 15. juli skal træffe de fornødne beslutninger om placering af storlufthavnen på Saltholm og anlæg af en fast forbindelse. Vi ved, det er vigtigt, at der bliver truffet beslutning, men endnu vigtigere er det, at beslutningerne træffes på et så præcist, rigtigt og konkret grundlag, at den principbeslutning, der bliver truffet, også kan føres ud i livet.

Jeg tror, at chancerne for at føre en principbeslutning ud i livet nu er forbundet med, på hvilket grundlag prin-

cipbeslutningen er truffet, og må jeg i øvrigt sige om den almindelige opfattelse, som gør sig gældende her, nemlig at vi allerede har truffet principbeslutning i Danmark, at den forekommer mig lidt mærkværdig. Vi har i øjeblikket et lovforslag liggende på folketingets bord. Det har været gennem første behandling, men skal som bekendt have 3 behandlinger, før der er truffet en beslutning. Jeg ved meget vel, at når et så stort flertal, som tilfældet er i Danmark, har tilsluttet sig en storlufthavn på Saltholm, kan man vel også med god grund gå ud fra, at det nok bliver en realitet. Men jeg må dog mene, at af hensyn til almindelig praksis for folketingsarbejdet må vi henholde os til, at der foreløbig ligger et forslag til behandling, og jeg kan da godt sige, at for mit vedkommende er jeg ikke endnu færdig med at stille spørgsmål i denne sag. Ikke mindst efter at jeg har deltaget i dette rådsmøde, og i mødet forud for rådsmødet om Øresundsspørgsmålene synes jeg, at der er en lang række spørgsmål, der trænger til at blive nærmere belyst, ikke mindst i relation til de forskellige synspunkter, som vi jo nok i nogen måde — jeg i hvert fald for mit vedkommende — ikke har været helt klar over før nu.

Jeg har villet gøre disse bemærkninger, fordi jeg føler, at rådet ikke skal tro, at fordi man nu her henstiller til regeringerne at træffe beslutning inden den 15. juli, bliver der også fattet beslutning. Jeg mener ikke, det er muligt for regeringerne at blive færdige til den tid. Jeg tror, det vil vise sig, at ikke mindst de spørgsmål, som er rejst fra svensk side, vil spille ind. Det glædede mig her at høre hr. statsråd Lundkvists synspunkter. Hr. statsråd Lundkvist nævnte bl. a., at en fast forbindelse i Øresundsområdet ikke måtte medføre unødige omkostninger. Han nævnte, at det havde gjort indtryk i den svenske regering, at man i Danmark havde foretaget en samfundsøkonomisk undersøgelse af de to placerin-

ger på henholdsvis Sydamerger og Salt-holm, og det interesserer mig at høre, at hr. statsråd Lundkvist mente, at bro-forbindelserne ikke måtte kompliceres.

Det er jo 3 spørgsmål, som netop be-røres af lufthavnsplaceringen på Salt-holm. Vi havde, indtil vi for kort tid siden havde førstebehandlingen i fol-keetinget, regnet med i det danske stor-lufthavnsudvalg, at Sveriges-forbindel-sen i K-M-linjen ville blive fordyret med ca. en halv milliard d.kr., hvis vi placerede storlufthavnen på Salt-holm. Dette synspunkt, denne forud-sætning er ligesom ved at vakle lidt, idet den danske trafikminister har med-delt, at der ikke bliver nogen fordyrelse på Øresundsforbindelsen. Det kan næppe tjene noget formål at gå ind i en diskussion af dette emne. Jeg har blot villet fremhæve det, fordi jeg for-står, at ud fra svenske synspunkter er det vigtigt, at der ikke finder en for-dyrelse sted, det vil sige, at man her-med pålægger trafikanterne en ekstra byrde. Det er man ikke indstillet på. Jeg synes, at det er et relevant, et rig-tigt synspunkt.

Selv om man i beretningen fra tra-fikudvalget på side 5 fastslår, at der nu er foretaget så mange undersøgelser, herunder af støjproblemerne, at man nu kan træffe en beslutning, vil jeg gøre den bemærkning, at angående støj-problemerne — og jeg går ud fra, at man i det svenske trafikministerium har bemærket, at der i den danske sam-fundsøkonomiske redegørelse også er en udtalelse om støjproblemerne, og det skal ses i sammenhæng med rekomman-dationens afsnit B omhandlende støj-problemerne — er der en udtalelse i samme samfundsøkonomiske redegørelse, som siger, at der inden for den så-kaldte kritiske støjgrænse ved Saltholm befinder sig 23 000 boliger i dag, me-dens der inden for den kritiske støj-grænse ved en Sydamergerløsning be-finder sig ca. 16 000 boliger i dag. Set fra et svensk synspunkt må man være opmærksom på, at det er sandsynligt, at disse ekstra boliger inden for støj-

området ved Saltholmløsningen må fin-des på svensk område.

I øvrigt synes jeg nok, at det er må-ske lidt blødt, når man i afsnit B i re-kommandationen siger, at der ikke må forekomme uacceptable forstyrrelser for svensk område. Jeg har forstået af betænkningen, at herved skal man for-stå bebygget svensk område. Det må dog rejse spørgsmålet, om den kritiske støjgrænse ved en lufthavnsplacering på Saltholm ikke rækker ud over om-råder, som man har planlagt bebygget i fremtiden.

Jeg skal ikke gå videre i denne di-skussion, tiden er jo efterhånden frem-skreden, men jeg vil gerne gøre op-mærksom på, at vi i Danmark stadig har en principbeslutning liggende i fol-keetinget, en gældende principbeslut-ning om, at vi først skal etablere en Store-Bæltforbindelse. Jeg har forstået på hr. Horn her i dag, at det fortsat er hr. Horns opfattelse — og jeg for-står socialdemokratiets opfattelse — at sådan må det være. Jeg har endvidere set i referatet i Berlingske Tidende i dag af mødet i går mellem den danske og den svenske trafikminister, at det også skulle være den danske trafikmi-nisters opfattelse, at vi nok skal have Store-Bæltforbindelsen — det har vi en principbeslutning om — men at vi nu først må koncentrere os om Salt-holmløsningen og Øresundsspørgsmålet. Jeg synes, der er større ting her, vi må prøve at få helt afklaret; ellers er vi i hvert fald i modstrid med den debat, vi havde i folkeetinget forleden, hvor der var klart flertal for, at vi skulle have en Store-Bæltforbindelse først.

Jeg har gerne villet gøre disse be-mærkninger for dog at gøre opmærk-som på, at den helt massive tilslutning fra dansk side, man har talt om, til Saltholmløsningen, måske er knap så massiv endda.

Aksel Larsen, Danmark: Må jeg, hr. præsident, begynde med en indskudt bemærkning. Når hr. Bilgrav-Nielsen er så formalistisk, at han endelig skal

gøre Nordisk Råd opmærksom på, at selv om der ligger et regeringsforslag i det danske folketing, og der på forhånd er sikret dette en meget stor majoritet, er det dog ikke endeligt vedtaget, så man behøver ikke at tage hensyn til det, så skulle han undersøge, om der foreligger nogen beslutning af det danske folketing om at Store-Bælt har første prioritet. Den findes ikke. Dermed har jeg ikke udtalt mig imod en Store-Bæltsforbindelse; jeg konstaterer kun, at der ikke foreligger nogen formel beslutning herom, og det må jo spille en rolle for hr. Bilgrav-Nielsen, som anser formerne for det vigtigste og realiteterne for underordnede.

Må jeg dernæst, hr. præsident, tillade mig at minde om, at dette er en meget gammel sag på Nordisk Råd og i vore lande. Vi har haft den oppe på hver eneste session i mange år, den er blevet kulegravet ud fra alle mulige synspunkter, og når trafikudvalget nu enstemmigt foreslår en rekommandation, hvori også ligger, at man ved vedtagelse af en sådan rekommandation anser sagen for færdigbehandlet for rådets vedkommende, må man tage det som udtryk for, at trafikudvalget, der har fulgt disse to sager meget nøje — sagen vedrørende lufthavnen og sagen vedrørende den faste forbindelse over Øresund — mener, at der ikke mere kan forventes at komme oplysninger frem, der kan ændre rådets indstilling i denne sag. Det har været meget omhyggeligt undersøgt. Jeg ved meget vel, at man altid — det gælder ethvert spørgsmål — kan efterlyse nye undersøgelser, nye udredninger, forlange mere materiale frem, men hvis man vil drive den praksis, får man aldrig nogen sinde truffet nogen beslutning. Jeg tror, der vil komme et tidspunkt, hvor vi er om jeg så må sige mættet med oplysninger og materiale og siger: nu kan vi med fuldstændig tryghed træffe beslutning.

Hvad er forholdet? Forholdet er det, at vi må have vore to lande koblet sammen. Her taler jeg om to af de nor-

diske lande, nemlig Danmark og Sverige. Vi må have dem koblet sammen med en fast forbindelse, senere to faste forbindelser, går jeg ud fra, for jeg er sikker på, at inden vi er fuldt færdige med at bygge forbindelsen København — Malmö, er vi kommet i gang med at bygge den faste forbindelse Helsingør — Hålsingborg. Vi må have løst trafikproblemerne i Norden, skabt det kraftcentrum, hr. Horn talte om, og sørge for, at vi får en lufthavn, som er i stand til netop at betjene det nordiske område, men også i stand til at fungere som den tilstrækkelig store internationale og transitlufthavn, og den kan fornuftigvis kun lægges det ene sted, nemlig i Øresundsområdet.

Så kan man diskutere, om Saltholm er det rigtige sted. Det anser det danske folketing, det anser den danske regering, og det anser Nordisk Råds trafikudvalg det for. Man skal ikke være forbavset over, at vi er mødt frem her i Nordisk Råd i alt fald med den indstilling, at det er reelt sikret, at storlufthavnen kommer til at ligge på Saltholm. Jeg tillader mig at minde om, at det er mange år siden, det var brændende aktuelt at overveje, hvor man kunne bygge en lufthavn til afløsning for Kastrup, som vi vidste ville blive for lille. I 1965 ved sessionen i Reykjavik vedtog rådet på trafikudvalgets anbefaling en rekommandation om, at man skulle undersøge, hvor storlufthavnen burde placeres, og man tilføjede, at man i første omgang burde undersøge Saltholmmuligheden af den simple grund, at om man valgte Saltholm, da kom man til også at tage hensyn hertil, når det drejede sig om linjeføringen København — Malmö, hvorom rådet havde udtalt sig. Dette gik til regeringerne, og der holdtes den 31. maj 1965 et nordisk trafikministermøde. Om dette trafikministermøde fik Nordisk Råd en meddelelse dateret 21. oktober 1965, og af denne meddelelse fremgår følgende — jeg tillader mig at citere:

»Fra svensk side giver man hermed

udtryk for den opfattelse, at det foreliggende problem er, om og hvorledes en dansk lufthavn eventuelt skal erstattes med en anden dansk lufthavn, og at løsningen af denne opgave principielt må påhvile Danmark.»

Det blev udtrykkelig betonet af daværende trafikminister Lindberg, at dette betød, at Sverige ville ikke have med denne udredning at gøre, at man overlod bestemmelsen af, hvor lufthavnen til afløsning af Kastrup skulle ligge, til Danmark. Fra svensk side forelå der tilsagn om, at man var villig til at medvirke til det trafiktekniske, til det flyveledermæssige og hvad dertil hører, men hvor Danmark ville lægge en lufthavn på dansk område, det måtte Danmark bestemme, og så behøver man ikke være forbavset over, at vi nu efter 5 år bestemmer os for, at det skal være Saltholm, og at bestemmelsen træffes af Danmark. Det har man anmodet os om fra svensk side. Vi anser Saltholm for at være det bedste. Vi tror, det er økonomisk forsvarligt, og den opfattelse bestyrkes vi i ved forhandlinger bl. a. med direktionen for SAS, og vi er af den opfattelse, at det flyveteknisk er den bedste løsning.

Hvad angår støjproblemet, bulderproblemet, nærer vi ikke de bekymringer, som så mange andre nærer. Det kunne være fristende her at gå ind på en diskussion om bulderproblemet. Jeg skal ikke gøre det, kun tillade mig at gøre opmærksom på, at når man i visse dele af svensk presse har haft så travlt med at omdøbe Saltholm til Bulderholm, kan det forbavse noget, at man ikke har omdøbt en anden geografisk lokalitet i Øresundsområdet til Bulderup. Forklaringen er måske den, at der er visse folk, som opfatter det sådan, at et trafikfly, der starter fra Saltholm, forårsager et gyseligt bulder, men er ét, der lander på Sturup eller starter derfra, lydløst? Jeg tror ikke, sådanne trafikfly findes, jeg tror, de laver samme støj fra den ene som fra den anden lufthavn. I øvrigt: bortset fra at der naturligvis skal tages alle de hensyn,

der er givet tilsagn om — og naturligvis skal vi tage disse hensyn, fordi der er noget, der hedder København, der heller ikke skal ødelægges af bulder — får jeg vel minde om, at direktør Hagerup fra SAS har oplyst trafikudvalget om, at man holder på at konstruere nye flytyper, der har en betydelig lavere buldergrænse end de nuværende flytyper. Så det går den rigtige vej.

Nu bringer minister Lundkvist og hr. Bilgrav-Nielsen ind i debatten, at der er noget med økonomien, og hr. Lundkvist har fuldkommen ret i, at der ikke bør komme ekstra udgifter for flypassagererne, fordi man lægger en lufthavn på Saltholm, naturligvis ikke. Her nævner hr. Bilgrav-Nielsen, at der er noget med en økonomisk rapport i Danmark. Det er ganske rigtigt. Han siger, at det så ud til, at Øresundsforbindelsen ville blive en halv milliard kr. dyrere, hvis man placerede lufthavnen på Saltholm; dette er dog ved at vakle lidt. Ja, det tør antydes. Eftersom det er dokumenteret over for hr. Bilgrav-Nielsen, at denne fordyrelse ikke kommer til at finde sted, kan man nok sige, at det er ved at vakle lidt.

Naturligvis skal den faste forbindelse ikke betale lufthavnens udgifter, og lufthavnen skal ikke betale den faste forbindelses udgifter, medmindre de to regeringer skulle blive enige om, at det måske var det mest rationelle, at man slog sig sammen; men jeg tror ikke, det sker. Jeg vil blot tillade mig at gøre opmærksom på, at naturligvis skal vi have en tilfartsvej fra København til Saltholm; det bliver antagelig en tunnel. Den bliver ikke billig, men det vedrører ikke lufthavnstaksterne. Den skal ikke betales af lufthavnen, ikke af flypassagererne. Når vi kommer fra København hertil og har lidt travlt, kommer vi til Arlanda. Der er bygget motorvej fra Arlanda til Stockholm, i hvert fald til Haga. Derfra må man befordre sig videre mod centrum, men det bliver ikke inkluderet i billetpriserne. Flypassagerne som flypassagerer belastes ikke med det. De må

ganske vist på en eller anden måde betale for at komme til Stockholms centrum. Hvordan de ordner det i København med trafikken til og fra Saltholm er noget, som ikke kommer til at belaste lufthavnen som sådan. Denne oplysning var det åbenbart ganske nødvendigt at give.

Ja, jeg tror, at jeg skal lade dette være tilstrækkeligt. Vi har diskuteret det så indgående ved tidligere lejligheder. Det har vi gjort i trafikudvalget, og jeg finder, at den rekommandation, der foreslas fra trafikudvalget, netop er den, vi bør vedtage nu. Jeg er uhyre glad over, at hr. Lundkvist siger, at den svenske regering er rede til at medvirke til en snarlig overenskomst om disse spørgsmål. Jeg kunne naturligvis tilføje ønsket om, at det ikke bliver Danmark, der kommer til at have eneansvaret for lufthavnen på Saltholm. Det var Nordisk Råds ønske, at dette skulle løses som en nordisk opgave af de nordiske stater i fællesskab, men naturligvis i første række af den svenske og danske stat og regering. Jeg håber, man stadig vil være villig til at overveje denne tanke, samtidig med at man naturligvis, som rekommandationen siger, bør gå ret hurtigt frem med hensyn til at forhandle om linjeføringen for den faste forbindelse, så man derefter kan begynde dens projektering, og det bliver muligt med den kommunale planlægning i Øresundsområdet såvel i Skåne som på Sjælland. Jeg må i den forbindelse gøre opmærksom på, at i rekommandationen står der, at man rekommanderer, at Danmarks og Sveriges regeringer i samråd med de andre nordiske lande før 15. juli 1969 træffer de fornødne beslutninger.

Jeg henstiller indtrængende til regeringerne, at de ikke retter sig efter hr. Bilgrav-Nielsens indtrængende opfordring om at skubbe det så længe ud som på nogen måde muligt.

Bilgrav-Nielsen, Danmark: Når hr. Aksel Larsen siger, at der ikke fore-

ligger nogen principbeslutning om en Store-Bæltsforbindelse, undrer det mig en hel del. Jeg synes, det fremgik ganske tydeligt af debatten, vi havde i Danmark for nylig, at det store flertal i folketinget holdt fast ved den tidligere principbeslutning om placering af en fast forbindelse mellem Fyn og Sjælland over Store-Bælt. Jeg forstår det slet ikke, når hr. Aksel Larsen samtidig siger, at det store flertal, der er for en lufthavn på Saltholm, kan betragtes som ensbetydende med en principbeslutning. Hvis dette, at der er flertal for storlufthavnen på Saltholm, kan være lig med en principbeslutning, så må dette, at et flertal accepterede forslag om en Store-Bæltsbro, også være lig med en principbeslutning. I øvrigt forstår jeg ikke — men dér har hr. Aksel Larsen og jeg forsøgt at overbevise hinanden — at man føler sig færdig med de udredninger, vi har været i gang med. Man har sagt, at vi har udredt denne sag i 6—7 år. Jeg har allerede gjort opmærksom på her, at en så vigtig ting som en samfundsøkonomisk opgørelse fik vi først den 3. februar i år, så vi må nok sige, at vi har ikke været særlig hurtige med at få de undersøgelser foretaget.

I øvrigt siger hr. Aksel Larsen om spørgsmålet om fordyrelsen af K-M-linjen, at det efterhånden er klart — dog ikke for mig — at der ikke bliver en fordyrelse. Jeg ville gerne, om hr. Aksel Larsen kunne forsikre mig om, at Sverigesforbindelsen ikke blev dyrere ved, at man placerer lufthavnen på Saltholm; så ville megen klarhed være bragt ind i debatten. Hr. Aksel Larsen siger, at afgiften for benyttelse af tunnelen fra Amager til Saltholm — denne tunnel, som skal anlægges, fordi vi får lufthavn på Saltholm — ikke skal bæres af de rejsende på Sveriges. Skal afgiften dér også betales af lufthavnspassagererne. Det ved jeg godt, men vi skal også have et tunnelanlæg for at etablere Sverigesforbindelsen. Skal afgiften dér også betales af lufthavnspassagererne?

holm. Jeg har sagt, at regeringen er kommet med et forslag, der har stort flertal i folketinget, så jeg tror godt, vi kan regne med, at det bliver vedtaget.

Jeg har henstillet til hr. Bilgrav-Nielsen, som påstår, at der er truffet formel principbeslutning om Store-Bælt i folketinget, at han undersøger det. Jeg har ud fra mit kendskab til det oplyst, at en sådan vedtagelse foreligger ikke. Jeg har ikke bestridt, at et flertal i folketinget mener, at Store-Bælt haster meget, men jeg har gjort principrytteren, formalisten hr. Bilgrav-Nielsen opmærksom på, at der ikke foreligger en sådan formel beslutning. Det var det hele.

Så er der spørgsmålet om fordyrelsen. Hr. Bilgrav-Nielsen fortalte Nordisk Råd, at placerede man flyvepladsen på Saltholm, ville af tekniske grunde forbindelsen til Malmö over Saltholm blive en halv milliard kr. dyrere, dog vaklede det lidt. Jeg må gøre opmærksom på, for at udrydde enhver tvivl, at hr. Bilgrav-Nielsen har fået underretning om, at denne fordyrelse ikke vil komme til at eksistere; så skal han ikke fortælle rådet, at det blot vakler lidt.

Og hvad tunneler angår, er det da ganske klart, at det er Danmarks sag, hvorledes vi får dækket omkostningerne ved den tunnel, der skal føre flypassagerer og andre mennesker til og fra Saltholm lufthavn, men lufthavnen selv skal ikke belastes med det; det er det, man skal være klar over. Hvad angår det forhold, om flypassagerne så skal betale for bygningen af den tunnel, der måske skal føre trafikken mellem København og Malmö, begriber jeg overhovedet ikke det spørgsmål. Jeg synes også, man kan komme for langt ud i forsøget på at komplicere problemerne.

Hørn, Danmark: Hr. præsident! Det er kedeligt, at vi sådan har slæbt danske folketingsforhandlinger herop. Det er ikke rimeligt, og det er egentlig også

Aksel Larsen, Danmark: Jeg har ikke — så skulle jeg i hvert fald have kludret forfærdeligt i det — sagt, at jeg mener, der er truffet en formel principbeslutning af folketinget om Salt-i strid med reglerne, men unge folk må have lov at træde ved siden af en gang imellem.

I spørgsmålet om Store-Bælt er der aldrig blevet truffet nogen principbeslutning, men i 1963 var der en drøftelse i folketinget, som ikke endte med nogen afstemning. Af de udtalelser, der faldt, kan ministeren få den opfattelse, at der var sympati for Store-Bælt. Det er det samme, der foreligger i dag.

Der er fremført en ting her, som jeg også forstår man fra svensk side har hæftet sig ved. Det er det såkaldte PE-udvalg, et økonomisk udvalg, hvor en enkelt økonom sammen med nogle andre har lavet en udredning. Hvordan det egentlig er gået til, er der ingen, der rigtig forstår. Men sådan er det altså. Det har senere vist sig, at udvalget har haft de pågældende mennesker til samråd. Den pågældende økonom havde faktisk en masse forbedringer, da vi talte med ham, men er løbet fra dem. Det er ikke særlig godt at komme i Nordisk Råd med den slags argumenter; jeg vil nærmest kalde dem villedende.

Den svenske kommunikationsminister hr. Lundkvist var inde på, at der var en svensk opinion — sådan forstod jeg det, jeg vil gerne rettes, hvis det er forkert — der ligesom følte, at nu havde Danmark sagt: nu bliver det her, så kan I mene, hvad I vil. Jeg vil gerne understrege det, som hr. Aksel Larsen sagde, at det gentagne gange er blevet sagt til os i Danmark: nu må I finde ud af, hvor lufthavnen skal ligge, så kan vi snakke om det. Det er nu sket. Det er fuldstændig rigtigt, som hr. Lundkvist ville forstå det, at det ikke er anderledes, når de to ministre taler sammen og de to regeringer skal forhandle om det, end at det er klart for alle, at de luftfartsmæssige synspunkter, Sverige kan anføre, må der

lages hensyn til. Vi skal have økonomi for alle vore lande.

Jeg kan ikke undlade at gøre den yderligere betragtning, også under hensyn til den almindelige opinion i Danmark, vedrørende det spørgsmål, hr. Lundkvist kom ind på, om direkte flyvning fra Oslo og Stockholm til europæiske destinationer, at i morgen, når jeg kommer hjem, er der mange, der vil sige: hvad var det? Betyder det, at svenskerne giver forvarsel om at ville sabotere Saltholm? Sådan vil den danske opinion opfatte det. Jeg vil opfatte hr. Lundkvists udtalelser sådan, at det først indtræder i det øjeblik, det luftfartsmæssigt er god økonomi at flyve direkte fra en af disse hovedstæder til en europæisk destination; jeg kan ikke forestille mig, at man ville opfordre SAS til at flyve med tab fra Oslo og Stockholm til europæiske destinationer for at hævde sine nationale interesser. Så er det nordiske intet værd. Sådan tror jeg heller ikke det var ment. Jeg vil gerne have bekræftet, at det ikke er sådan ment.

Statsrådet Lundkvist, Sverige: Herr president! På herr Horns direkta uppmaning vill jag gärna bekräfta att han tolkade mitt uttalande på denna punkt alldeles riktigt. När vi talar om att det kan komma att finnas underlag för och behov av fler direkta förbindelser mellan exempelvis Oslo och Stockholm och det övriga Europa, så vill vi naturligtvis inte med det resonemanget sabotera flygplatsen i Öresundsområdet. Som jag underströk i mitt anförande är vi helt på det klara med att den kommer att vara den flygplats i Skandinavien och Norden som får svara för de flesta av de flygförbindelser ut i världen, som de olika länderna inte har underlag för var för sig.

När vi diskuterar placeringen av flygverksamhetens organisation i Norden — om jag får använda det uttrycket — så vill vi tillvarata alla de möjligheter som kan stå till buds att organisera verksamheten så att vi får en väl funge-

rande storflygplats i Öresundsregionen, en flygplats som inte blir ett miljöproblem för invånarna där, oavsett om de bor på den danska eller på den svenska sidan. Och vi skall utnyttja alla tillgångar som vi i övrigt kan ha i form av kompletterande flygplatser. Jag vill säga det till herr Lundström, som kanske uppfattade mina ord om en ersättningsflygplats så att vi skulle vara på väg att bygga något nytt som ersättning för Öresundsregionens flygplats.

För att skapa ett komplement till det stora och väl fungerande trafiksystem vi vill ha här i Norden resonerar vi i dessa frågor utan att i förväg vara bundna av några bestämda önskemål och utan att vilja beröva Öresundsregionen dess flygtrafik. Vi vill ha en god samverkan mellan de olika möjligheter som kan stå till buds i hela Norden.

Cassel, Sverige: Herr president! Eftersom den svenske kommunikationsministern gång på gång använder uttrycket »Öresundsregionens flygfält» måste jag påpeka att detta inte är vad vi har skrivit i vårt förslag till rekommendation. Vi har där använt uttrycket »en storlufthamn på Saltholm» och alltså funnit oss böra acceptera det förhållandet, att Danmark som en suverän stat och som ägare till detta område — visserligen inte hundra procentigt och inte absolut formellt — men i realiteten beslutat, som vi skriver i det enstämmiga uttalandet, att detta storflygfält skall byggas på Saltholm och ingen annanstans. Danmark har varit i sin fulla rätt att fatta detta beslut eftersom vi i de andra nordiska länderna sagt ifrån att det är en dansk angelägenhet som danskarna själva får bestämma om och även låtit tydligt förstå att danskarna får betala själva.

Vi har alltså i utskottet utgått från såsom ett faktum att detta flygfält kommer att byggas på Saltholm, och vi har utgått från att förhandlingarna om flygfältet och om den första fasta förbindelsen över Öresund skall vara klara

den 15 juli — vid samma tidpunkt som hela det ekonomiska paketet. Detta hör ihop; det skall inte ses som helt olika ting. Vi har fått försäkringar från både den danska och den svenska regeringen om att man nu har allt det material som man behöver för att kunna föra dessa förhandlingar.

Jag skall inte i detalj ta upp de invändningar som statsrådet Lundkvist har framfört. Den första av de tre gällande att det skulle bli för mycket buller. På den har vi svarat att vi utgår från att Danmarks regering skall ge den svenska regeringen »tillsagn» — dvs. försäkran — om att det storflygfält som kommer till på Saltholm skall utnyttjas på ett sådant sätt att oacceptabelt buller över svenskt område undviks.

Vidare har det sagts att det skulle bli höga kostnader för SAS. Vi hade en ledande person inom SAS:s direktion hos oss så sent som i går, och han försäkrade att SAS var fullständigt övertygat om att detta var dess synpunkt var den bästa och mest ekonomiska lösning som kunde tänkas. Den invändningen hade alltså redan fallit bort när vi skrev vår hemställan.

Den sista punkten var uttalandet om att man skall se till att någorlunda sprida trafiken, så att den inte hopas på ett oekonomiskt och störande sätt till en jätteflygplats. Självfallet skall man genomföra detta på ett ekonomiskt och vettigt sätt. Vi har också påpekat detta i en mening i utskottets betänkande, där det heter följande:

»Selv om det kan forventes, at der i fremtiden oprettes direkte flyforbindelse ved visse større nordiske byer», — vi syftar därvid på förbindelser med kontinenten och kanske även med andra delar av världen — »vil Saltholm som storluffhavn i Norden blive af stor betydning for udviklingen af interkontinental og anden international trafik.»

Herr president! Jag måste till sist uttala min glädje och även min tacksamhet över att vi efter alla dessa år med så många diskussioner, bekymmer och

utredningar äntligen lyckats komma fram till en enhälligt uttalande. Jag ber att få anbefalla vår rekommendation till enhälligt antagande.

Bilgrav-Nielsen, Danmark: Kun en ganske kort bemærkning, hr. præsident. Jeg forstår, at efter trafikudvalgets opfattelse er grundlaget for, at man nu stiller forslag om denne rekommandation, at man i Danmark har truffet beslutning om at placere storluffthavnen på Saltholm. Nu kan jeg ikke vide, hvordan man opfatter tingene. Jeg forstår, at der er nogen, der opfatter det således, at vi har truffet beslutning, men det, der er sket, er, at vi har haft et lovforslag til første behandling, et lovforslag, som går ud på, at der skal udarbejdes en mere detaljeret plan for de første arbejder omkring Saltholm, men som samtidig præciserer, at før der er taget endelig beslutning, og før man kan gå i gang med virkelig at bygge luffthavnen, skal der forelægges for det danske folketing endnu et forslag, et forslag til en anlægslov. Jeg tror, det er lidt for tidligt at gå ud fra, at vi har vedtaget Saltholm.

Aksel Larsen, Danmark: Hr. præsident. Man får undskyldte mig, men jeg giver efterhånden ikke meget for, hvad hr. Bilgrav-Nielsen har opfattet af diskussionen her. Vi har liggende et forslag til rekommandation, vi har liggende en udtalelse fra trafikudvalget. Det foreligger skriftligt. Det står deri intet om, at trafikudvalget går ud fra, at den formelle beslutning er truffet i Danmark, men der står, at trafikudvalget har bemærket sig, hvad der er sket i Danmark, og går ud fra, at der vil blive truffet beslutning. Hr. Bilgrav-Nielsen stod heroppe og sagde, at trafikudvalget åbenbart troede, at beslutningen er truffet. Ja, jeg synes, at dette kan være nok, og jeg håber, vi kan forelægge yderligere diskussion mellem Nordisk Råds danske medlemmer om denne sag til det danske folketing.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation i anledning av medlemsförslaget och tilläggsförslaget.

För rekommendationen röstade:

K. B. Andersen, Backlund, Bergman, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Cassel, Ragnar Christiansen, Damsgaard, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Hammarberg, Hara, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Tage Johansson, Korvald, Aksel Larsen, Lars Larsson, Leirfall, Lundström, Løbak, Mundebo, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Niisson, Nørsgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Saive Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skogiund, Sukselainen och Tenhiälä.

Bilgrav-Nielsen, Eric Carlsson, Haugaard, Kock, Leiro och Stray *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Johannes Antonsson, Niels Eriksen, Karl Guðjónsson, Hordvik, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jensen, Ólafur Jóhannesson, Håkon Johnsen, Krag, Laaksonen, Tyyne Leivo-Larsson, Matthias Á. Mathiesen, Mellqvist, Gerda Møller, Kerttu Saalasti, Samuelsen, Skytte och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 45 röster. 6 medlemmar avstod från att rösta.

Utskottets förslag, punkt 2, bifölls.

Sedan behandlingen av återstående saker uppskjutits till morgondagens möte, avslutades mötet kl. 18.19.

Protokoll

7:e mötet

Torsdagen den 6 mars 1969 kl. 09.00

**Presidenter: Leif Cassel (1—14), Trygve Bratteli (15—46)
och Leif Cassel (47—48)**

Dagordning

1. A 171/s: medlemsförslag om gränskommunalt samarbete och

A 227/s: medlemsförslag om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen

2. C 3/s: berättelse från Nordiska socialpolitiska kommittén

3. C 20/s: berättelse från det utvidgade hälsovårdsdirektörmötet i Oslo

4. A 198/s: medlemsförslag om zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige

5. A 197/k: medlemsförslag om tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning

6. A 225/k: medlemsförslag om stereofoniska radioutsändningar

7. Rapport från Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt» (Dokument 2)

8. A 228 T/k: tilläggsförslag om Nordiska kulturfonden,

C 16/k: berättelse om Nordiska kulturfonden och

D 1969/38/1968/k: meddelande om rekommendation nr 38/1968 angående justering av Nordiska kulturfondens kapitalbelopp

9. A 201/s: medlemsförslag om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker

10. A 196/e: medlemsförslag om nordiskt samarbete för genomförande av FN-lagstiftning

11. A 199/k: medlemsförslag om samarbete rörande de nordiska språklektorrerna

12. A 213/e: medlemsförslag om upprättande av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning

13. A 215/k: medlemsförslag om samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter

14. A 232 T/t: tilläggsförslag om vägförbindelse mellan Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden och

D 1969/4/1963/t: meddelanden om rekommendation nr 4/1963 angående vägförbindelse mellan Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden

15. C 9/k: berättelse om de nordiska språknämndernas samarbete

16. C 14/k: berättelse om Nordens Hus i Reykjavik

17. C 17/k: berättelse om Nordens folkliga akademi

18. C 18/e: berättelse från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna

19. D 1969/16/1967/e: meddelanden om rekommendation nr 16/1967 angående nordiskt fredskårssamarbete

20. D 1969/24/1967/e: meddelande om rekommendation nr 24/1967 angående vidgat nordiskt konsulärt samarbete

21. D 1969/9/1962/k: meddelanden om rekommendation nr 9/1962 angående

ende gemensam arbetsmarknad för lärare

22. D 1969/12/1963/k: meddelanden om rekommendation nr 12/1963 angående samarbete beträffande vetenskaplig dokumentation

23. D 1969/24/1964/k: meddelanden om rekommendation nr 24/1964 angående vidgat lärarutbyte

24. D 1969/2/1965/k: meddelande om rekommendation nr 2/1965 angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m.

25. D 1969/3/1965/k: meddelande om rekommendation nr 3/1965 angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning

26. D 1969/29/1965/k: meddelanden om rekommendation nr 29/1965 angående högre fiskeriutbildning

27. D 1969/34/1968/k: meddelande om rekommendation nr 34/1968 angående Nordiska radets musikpris

28. D 1969/11/1965/j: meddelande om rekommendation nr 11/1965 angående undersökning av filmens inverkan på askådarna

29. D 1969/19/1963/j: meddelande om rekommendation nr 19/1963 angående internordiska flyttningsbetyg

30. D 1969/11/1964/j: meddelanden om rekommendation nr 11/1964 angående rättsskydd för växtförädlingsprodukter

31. D 1969/12/1965/j: meddelande om rekommendation nr 12/1965 angående förenhälligande av förhandsgranskning av film

32. D 1969/29/1962/s: meddelande om rekommendation nr 29/1962 angående samarbete i fråga om sjukvårdsplanering

33. D 1969/21/1965/s: meddelande om rekommendation nr 21/1965 angående samordning av socialhjälpslagstiftningen

34. D 1969/25/1966/s: meddelande om rekommendation nr 25/1966 angående gemensam arbetsmarknad för farmaceuter

35. D 1969/3/1967/s: meddelande om

rekommendation nr 3/1967 angående förenhälligande av bestämmelserna om de ungas användande i arbete

36. D 1969/8/1967/s: meddelande om rekommendation nr 8/1967 angående nordisk minimistandard rörande sociala förmåner

37. D 1969/31/1967/e: meddelande om rekommendation nr 31/1967 angående samarbete om varudeklarationer och

A 234 T/e: tilläggsförslag om nordiskt varudeklarationssamarbete

38. D 1969/20/1968/t: meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel

39. D 1969/16/1968/s: meddelande om rekommendation nr 16/1968 angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen

40. D 1969/11/1962/s: meddelanden om rekommendation nr 11/1962 angående likartad livsmedelslagstiftning m. m.

41. D 1969/4/1967/s: meddelanden om rekommendation nr 4/1967 angående utvidgat samarbete på arbetarskyddets område

42. D 1969/22/1966/j: meddelanden om rekommendation nr 22/1966 angående enhetlig utlänningslagstiftning

43. D 1969/9/1968/t: meddelande om rekommendation nr 9/1968 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim

44. D 1969/33/1962/k: meddelanden om rekommendation nr 33/1962 angående gemensam utbildning av stadsplanerare m. m.

45. C 8/e: berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor och

D 1969/31/1966/e: meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergins område

46. Bemyndigande för presidiet att tillsätta kommittéer

47. Tid och plats för nästa ordinarie session

48. Sessionens avslutning

i

A 171/s: medlemsförslag om gränskommunalt samarbete och A 227/s: medlemsförslag om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte i anledning av medlemsförslagen antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att utreda behovet av och möjligheterna för sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna.

Løbak, Norge (socialpolitiska utskottets talesman): Samarbeidet og kontakten mellom grenseboerne i våre nordiske land har alltid vært en levende realitet, og Nordisk Råds tilkomst og arbeid har naturligvis vært møtt med den bredeste tilslutning blant befolkningen som bor i grensebygdene våre. Det gjelder våre kommuner, det gjelder fylker og len. Der grensene skilte dem, var det likevel kontakt på mange områder, både kulturelt og sosialt og spesielt når det gjelder kommunikasjoner og vegsamband.

Etter at Nordisk Råd tok opp spørsmålet om det grensekommunale samarbeidet eksakt, ble også det møtt med en sterk optimisme i grensekommunene, for at de sammen med sine nabokommuner på den andre siden av grensen kunne ta opp felles problemer på næringslivets område, ikke minst for å løse sysselsettingsspørsmål.

Under dette arbeidet — det er jo kommet godt i gang på mange steder — har man selvfølgelig møtt på mange hindringer. Man har bl. a. møtt på lovmessige hindringer. Den kommunale lovgivning har i de enkelte land et innhold som gjør at spørsmålet om grensekommunalt samarbeid ikke er tatt i be-

traktning, derfor tar nå den rekommendasjon som foreligger for rådets møte i dag, sikte på å få en generell endring av de kommunale lover i de nordiske land, bl. a. for at dette samarbeidet kan oppmuntres og kan komme hurtigere i gang.

Jeg vil gjerne alvorlig henstille til regjeringene å påskynde dette arbeid. Vi har i dag to medlemsforslag, vi har det forslaget som det sosialpolitiske utvalget har satt fram, og så har vi A 227 som spesielt gjelder Öresund-regionen. I begge disse medlemsforslag og i de uttalelsene som er kommet særlig om A 171, er det påvist at det har noe hastverk med å få dette arbeidet i gang.

Det gjelder altså ikke minst det siste forslaget, vedrørende Öresund-regionen, hvor det er understreket at man nå må sette forgang i dette revisjonsarbeidet når det gjelder å endre lovene på de områder hvor det er nødvendig for at det grensekommunale samarbeid kan bli effektivt.

La meg til slutt også si at jeg synes det er visse mangler når det gjelder p.r.-virksomheten for vårt arbeid, når det gjelder å opplyse om hva Nordisk Råd har gjort på dette området. Når man kommer til den enkelte kommune, det enkelte len eller fylke som ligger inntil grensen, vet folk der svært lite om hva vi har gjort, hva vi har sagt og hva vi har skrevet. Her er det plass for — vi kan kalle det — en p.r.-virksomhet eller opplysningsvirksomhet fra rådets side. Jeg vil be presidiet ta opp og undersøke på hvilken måte man praktisk kan føre opplysninger om dette arbeid ut til dem som stiller med sakene i grensekommuner og grensefylker og -len, slik at de kan vite hva som er gjort og hva man akter å gjøre.

Jeg vil med dette anbefale rådet å vedta forslagene til rekommendasjon.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Bundvad, Cassel, Ragnar Christiansen, Erling Dinesen, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Ólafur Johannesson, Tage Johansson, Korvald, Lars Larsson, Lundström, Løbak, Gerda Møller, Jan-Ivan Nilsson, Nørsgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salve Salvesen, Savela, Sirén, Skytte, Sukselainen, Sundin och Tenhiälä.

Franvarande var:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Damsgaard, Ehrnrooth, Karl Guðjónsson, Haugaard, Hernelius, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jensen, Hakon Johnsen, Kock, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Matthias A. Mathiesen, Mellqvist, Mundebo, Møller Warmedal, K. Axel Nielsen, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsberg, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Skoglund, Stray och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 37 röster.

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes, att Jan-Ivan Nilsson, Sverige, lämnat sessionen och ersatts av Eric Carlsson, Sverige.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

2

C 3/s: berättelse från Nordiska socialpolitiska kommittén

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

3

C 20/s: berättelse från det utvidgade hälsovårdsdirektörmötet i Oslo

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

4

A 198/s: medlemsförslag om zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland och Sverige att främja samverkan i syfte att förbättra zigenarnas levnadsförhållanden i dessa länder och öka deras möjligheter till anpassning i samhället.

af Heurlin, Finland (socialpolitiska utskottets talesman): Herr president! Man måste anse detta medlemsförslag mycket välgrundat. Detta är ju egentligen ett finskt problem men eftersom allting har två sidor så har denna sak också en sida som ligger i Sverige. Det är synnerligen bra att frågan har tagits upp och det gäller att lösa den i samarbete mellan Sverige och Finland. I framtiden kan frågan eventuellt beröra hela Norden och hela Europa — frågan har ju varit uppe i Europarådet — för framför allt är det ju en mänsklig fråga. De flesta remissyttrandena är mycket positiva, men det finns också andra, t. ex. ett från Finland, som säger att man inte kunnat konstatera att några särskilda problem skulle föreligga. Ett sådant yttrande anser jag ganska problematiskt. Det har konstaterats att zigenarna är jämlika med alla andra, men där kan man nog citera Anatole France när han säger att de franska lagarna i sin majestätiska rättvisa är lika för alla, de förbjuder alla att ligga un-

der broarna. Så är det nog också med zigenarnas jämlikhet. Vi måste nog gå längre än så och ge varje människa samma rätt, »Justitia est voluntas constantis jus suum quique tribuens». Det gäller att få denna lilla minoritets bostadsförhållanden, sysselsättning och skolförhållanden ordnade. Skolfrågan kan inte ordnas om inte bostadsfrågan ordnas och denna kan inte ordnas om inte sysselsättningsfrågan ordnas. Jag tror att man genom detta initiativ har väckt en opinion för frågan i Nordiska rådet och därmed givit den allmänna opinionen ett stöd. Vi måste anamma en ny inställning till denna minoritet. Jag tror att de rasfördomar, som vi är så stolta över att inte hysa, är allmänna utbredda än vi tror och är medvetna om.

Utskottet hemställer att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i Finland och Sverige att främja samverkan i syfte att förbättra zigenarnas levnadsförhållanden i dessa länder och öka dessas möjligheter till anpassning i samhället.

Tenhiälä, Finland: Zigenarfrågan är högst angelägen och aktuell. Det bör därför med glädje konstateras, att den har tagits upp inom Nordiska rådet. Mitt eget intresse för frågan bottnar i rent humanitära orsaker och baserar sig förutom på i riksdagen behandlade ärenden även på min verksamhet inom Zigenarmissionen. Jag uttalar mig alltså här enbart för Finlands del. Hos oss har enskilda riksdagsmän väckt motioner, ställt spörsmål och gjort uttalanden i zigenarfrågan. Kommittéer har suttit och statsmakten har tillsatt en permanent rådgivande delegation för zigenarfrågor. Det finns olika föreningar, av vilka den äldsta är Zigenarmissionen, som redan har verkat i mer än 60 år. Den upprätthåller barnhem, barnkrubbor och ungdomshem och åtnjuter understöd från staten och kommunerna. Dess budget överstiger i år en miljon mark. Allt starkare röster har höjts för

att statsmakten helt borde överta denna angelägenhet. Såsom medlemsförslaget ger vid handen finns det även uppgifter som kan lösas på det nordiska planet.

Då zigenarna åtnjuter samma medborgerliga rättigheter som övriga medborgare, kan man inte tala om någon rasdiskriminering. Däremot förekommer en avsevärd diskriminering i värdesättningen av zigenarna t. ex. på arbetsmarknaden. Detta kan också bero på svag utbildning då zigenarna som en följd av sitt kringflackande levnadsätt ståndom har försummat till och med folkskolan. Jag fäste senaste veckan i riksdagens socialutskott i samband med behandlingen av den årliga sysselsättningsberättelsen uppmärksamhet vid frågan om zigenarnas yrkesutbildning och möjligheter att erhålla arbete. Diskriminering förekommer även på bostadsmarknaden. Zigenarna har svårt att erhålla hyresbostäder. Svårigheter anmäler sig till och med om de vill köpa en egen bostad. Det är således inte att förvåna sig över att de söker arbete i Sverige. Sin egen andel häri har väl också vissa i offentligheten framförda uppgifter såsom t. ex. i en programserie i Finlands TV senaste år, som behandlade zigenarna. Av intervjuer med svenska zigenare fick man nämligen den uppfattningen, att zigenarnas ställning i Sverige är c:a 80 procent bättre i jämförelse med zigenarnas i Finland.

Enligt min uppfattning kunde staten och kommunerna uppnå positiva resultat redan genom att anvisa medel för bostadsbyggen, genom cirkulär och instruktioner om anordnande av vuxenutbildning och yrkesutbildningskurser samt genom att övervaka undervisningspliktens uppfyllande. De kunde också föregå med gott exempel genom att anställa zigenare i sin tjänst. De fria organisationerna har en fortlöpande uppgift i att påverka opinionen i syfte att göra den välvillig till zigenarbefolkningen som helhet. I detta sammanhang vill jag inte underskatta de kyrkliga

samfundens arbete, som siktar till jämställdhet och rättvisa mellan människorna.

Jag konstaterar med tillfredsställelse innehållet i de resolutioner, som har framlagts i denna sak och uttalar förhoppningen att de skall vara ägnade att främja en snabb lösning av de problem, som är förknippade med zigenarfrågan i hela Norden.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christensen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Martha Johansson, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Håkon Johnsen, Korvald, Lars Larsson, Leirfall, Tyyne Leivo-Larsson, Landström, Løbak, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Nørgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Sukseläinen och Tenhiälä.

Røiseland avstod från att rösta.

Frånvarande var:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Herneilius, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jensen, Kock, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Leiro, Matthias Á. Mathiesen, Meliqvist, Mundebo, Møller Warmedal, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsberg, Skoglund, Stray, Sundin och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 45 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

5

A 197/k: medlemsförslag om tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att gemensamt utreda förutsättningarna för att bereda nordiska forskare ökad tillgång till källmaterial för samtidshistorisk forskning och för att få till stånd en internordisk praxis rörande utlämnande av sådant material, som finns hos myndighet, samt

II. att vidtaga åtgärder för att i varje enskilt nordiskt land likställa forskare från ett annat nordiskt land med inhemska forskare vad gäller tillgången till offentliga myndigheters arkiv.

Bilgrav-Nielsen, Danmark (kulturutskottets talesman): Hr. præsident! Når kulturudvalget foreslår en rekommendation til regeringerne om i fællesskab at udrede forudsætningerne for at give nordiske forskere øget adgang til kildemateriale for samtidshistorisk forskning og for at tilvejebringe en internordisk praksis vedrørende udlevering af relevant materiale, skal dette ses på baggrund af, at det efter udvalgets opfattelse er nødvendigt og meget ønskeligt, at den samtidshistoriske forskning får bedre muligheder for dels at tilvejebringe oplysninger om, dels at skabe interesse for sådanne historiske forløb, som endnu ikke har mistet deres aktualitet. Det er endvidere udvalgets opfattelse, at forskere fra de forskellige nordiske lande bør søges ligestillet, hvad angår adgangen til offentlige myndigheders arkiver. Motiveringen herfor er, at det inden for den samtidshistoriske forskning ofte er sådan, at materiale i ét land kompletteres af tilsvarende materiale i et andet land, hvorfor det meget ofte har været generende, bl. a. i forbindelse med granskning af besæt-

telsestidens historie, at arkivalier, som i ét land var tilgængelige, ikke var det i et andet.

Jeg skal til slut, idet jeg henviser interesserede til udvalgets udtalelser i forslaget (se s. 986), sige, at udvalget helt er på det rene med, at det fortsat vil være nødvendigt at tage særlig hensyn til spørgsmål, som har at gøre med sikkerheds- og udenrigspolitik, på samme måde som der fortsat må tages særlig hensyn til enkeltpersoner. Endvidere er det udvalgets opfattelse, at problematikken omkring de enkelte landes forskellige hemmeligholdelsesbestemmelser og de enkelte landes forskellige indstilling til almene handlingers offentlighed forudsætter en alsidig udredning som baggrund for gennemførelse af en internordisk udleveringspraksis.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Korvald, Lars Larsson, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Nørsgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Sukselainen och Tenhialä.

Frånvarande var:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Hernehus, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jensen, Håkon Johnsen, Kock, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Leirfall, Leiro, Matthias Á. Mathiesen, Mellqvist, Mundebo, Møller Warmedal, Kerttu

Saalasti, Salo, Samuelsberg, Skogland, Stray, Sundin och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 44 röster.

6

A 225/k: medlemsförslag om stereofoniska radioutsändningar

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att besluta om införande av ett gemensamt nordiskt system för stereofoniska radioutsändningar.

Sylvi Siltanen, Finland (kulturutskottets talesman): Vid rådets senaste session behandlades ett medlemsförslag om införande av färgtelevision. Det var då fråga om ett samarbete mellan de nordiska länderna i syfte att i alla nordiska länder införa samma tekniska system för färgtelevisionssändningar. Inför rådets 17:e session har väckts ett medlemsförslag av liknande art. Utbyggnaden av radioverksamheten i de nordiska länderna har under de senaste åren aktualiserat införande av stereofoniska radioutsändningar. Länderna står därmed inför val av tekniskt system för en dylik verksamhet. Förberedelsearbetet har hittills omfattat två system, av vilka det ena, det så kallade Berglund-systemet utvecklats och prövats i Sverige. I Danmark, Finland och Norge, där ett slutligt avgörande i frågan om stereorundradio ännu inte fattats, torde man komma att gå in för pilottonsystemet. Detta system har av Europeiska rundradiounionen ansetts vara en ändamålsenlig kompromiss mellan god kvalitet och rimliga kostnader.

Kulturutskottet har vid behandlingen av frågan kunnat konstatera, att ett gemensamt nordiskt system för stereofoniska radioutsändningar skulle medföra uppenbara fördelar för de enskilda

nordiska länderna. För det första skulle lyssnare, som bor tillräckligt nära sändarstationer i grannländerna, utan tekniska förbättringar av sina mottagarapparater, kunna höra grannländernas sändningar, om systemet för stereosändningarna vore detsamma som i vederbörandes eget land. Radioindustrin hälsar med glädje ett gemensamt stereosystem. Det behöver knappast påpekas, att det för det fortsatta nordiska radiosamarbetet måste anses synnerligen önskvärt med ett internordiskt system.

Herr president! Med det anförda ber jag att få tillstyrka utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bergman, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Korvald, Lars Larsson, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Nørgaard, Palm, Dagmar Rammark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Sukselainen och Tenhiälä.

Franvarande var:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Haugegaard, Hernelius, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jensen, Håkon Johnsen, Kock, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Leirfall, Leiro, Matthias Á. Mathiesen, Meilqvist, Mundebo, Møller Warmedal, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsberg, Skoglund, Stray, Sundin och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 43 röster.

10—680300. Nordiska rådet.

7

Rapport från Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt» (Dokument 2)

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga rapporten till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

8

A 228 T/k: tilläggsförslag om Nordiska kulturfonden, C 16/k: berättelse om Nordiska kulturfonden och D 1969/38/1968/k: meddelande om rekommendation nr 38/1968 angående justering av Nordiska kulturfondens kapitalbelopp

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kulturutskottet hade föreslagit,

I. att rådet i anledning av tilläggsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att snarast möjligt höja Nordiska kulturfondens kapital till sammanlagt 5 miljoner danska kronor årligen.

II. att Nordiska rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spørsmålet för rådets del slutbehandlat.

Särskilda utskottet för granskning av Nordiska kulturfondens räkenskaper m. m. hade föreslagit,

1) att rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1967 och beviljar ansvarsfrihet för fondens styrelse för år 1967 samt

2) att rådet måtte lägga revisorernas berättelse till handlingarna.

Ólafur Jóhannesson, Island (kulturutskottets talesman): Herr president! När de nordiska länderna ingick överenskommelsen om Nordiska kulturfonden fann man det ändamålsenligt att i 5 § av överenskommelsen fixera det årliga kapitalbeloppet till 3 miljoner

danska kronor. Det var redan vid den tidpunkten klart, att den i överenskommelsen fastställda summan skulle visa sig vara för obetydlig för att man därmed skulle kunna tillgodose behovet av medel för samnordiska projekt av brådskande och icke permanent natur.

Det är under nuvarande förhållanden alldeles uppenbart, att beloppet bör höjas i betydande mån för att Nordiska kulturfonden skall kunna fylla sin funktion på ett tillfredsställande sätt. De inlämnade ansökningarna har under de första åren av fondens verksamhet omfattat ett betydande antal väl motiverade samarbetsprojekt, som med fondens nuvarande ekonomiska möjligheter ofta måst lämnas utan äskat understöd från fondens sida. Kulturutskottet har vid behandlingen av tilläggsförslaget om en höjning av fondens årliga kapitalbelopp till 5 miljoner danska kronor kommit till slutsatsen, att de nordiska länderna under de närmaste åren successivt bör öka fondens möjligheter att ekonomiskt stödja det nordiska kulturella samarbetet. En förutsättning för en dylik utveckling är emellertid att länderna kommer till en mera ändamålsenlig formulering av kapitalfastställelsen i överenskommelsen om fonden. Utskottet har dock inte i detta skede önskat göra ett definitivt uttalande rörande denna olägenhet, eftersom även andra problem är aktuella vad gäller fondens administration och organisation och en allmän debatt om dessa problem bör äga rum i en nära framtid. Däremot har utskottet beslutat ge förslaget om en höjning av fondbeloppet till 5 miljoner danska kronor sitt fulla stöd.

I detta sammanhang kan nämnas att några rådsmedlemmar inför Nordiska rådets 16:e session tog initiativ till en höjning av fondens kapitalbelopp med 250 000 danska kronor i anledning av den danska devalveringen 1967 för att undvika en fortsatt minskning av det faktiska beloppet från och med år 1969. Enligt vad regeringarna meddelat till 17:e sessionen torde den föreslagna höjningen kunna genomföras.

Herr president! Med det anförda ber jag att få tillstyrka den föreslagna rekommendationen.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst omröstningsapparat beträffande rekommendationsförslaget.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bergman, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Korvald, Lars Larsson, Tyyne Leivo-Larsson, Løbak, Mellqvist, Mundebo, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Nørgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Sukselainen, Sundin och Tenhiälä.

Lundström och Røiseland avstod från att rösta.

Frånvarande var:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Bilgrav-Nielsen, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Hernelius, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jensen, Håkon Johnsen, Kock, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Leirfall, Leiro, Matthias Á. Mathiesen, Møller Warmedal, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsen, Skoglund, Stray och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 44 röster. 2 medlemmar avstod från att rösta.

Kulturutskottets förslag punkten II bifölls.

Särskilda utskottets förslag bifölls.

9

A 201/s: medlemsförslag om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet icke måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

10

A 196/e: medlemsförslag om nordiskt samarbete för genomförande av FN-lagstiftning

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet icke måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

11

A 199/k: medlemsförslag om samarbete rörande de nordiska språklektorerna

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

1. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna bl. a. i form av regelbundna ämneskonferenser samt

2. att utreda förutsättningarna för en fastare organisation av den nordiska lektoratsverksamheten vid universitet och högskolor.

Votering skedde medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bergman, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Martha Jo-

hannessen, Ólafur Johannesson, Tage Johansson, Korvald, Lars Larsson, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Mellqvist, Mundelo, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Nørgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Sukselainen, Sundin och Tenhiälä.

Røiseland avstod från att rösta.

Frånvarande var:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Bilgrav-Nielsen, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Hernelius, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Håkon Johnsen, Kock, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Leirfall, Matthias Á. Mathiesen, Møller Warmedal, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsberg, Skoglund, Stray och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 45 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

12

A 213/e: medlemsförslag om upprättande av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att närmare utreda frågan om att tillsätta en samarbetskommitté för utvecklingsforskning.

Votering skedde medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bergman, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragnar Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen,

Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Korvald, Lars Larsson, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Mellqvist, Mundabo, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Nørgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salve Salvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wiberg, Sylvi Siltanen, Siren, Skytte, Sukselainen, Sundin och Tenhiälä.

Frånvarande var:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Bilgrav-Nielsen, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jensen, Håkon Johnsen, Kock, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Leirfall, Matthias A. Mathiesen, Møller Warmedal, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsen, Skoglund, Stray och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 18 röster.

13

A 215/k: medlemsförslag om samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda förutsättningarna för nordiskt samarbete på yrkesvägledarutbildningens område, särskilt vad gäller kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare.

Berte Rognerud, Norge (kulturutskottets talesman): Yrkesveiledningens betydning i det moderne samfunn er allminnelig erkjent og anerkjent. Virksomheten skal tjene både ungdom under yrkesvalg og andre personer som vil eller må skifte yrke. Den skal dessuten være til hjelp for arbeidsgivere ved valg av arbeidskraft.

Bakgrunnen for utviklingen av yrkesveiledningen er erkjennelsen av yrkesvalgets betydning for den enkeltes til-

pasning i arbeidslivet og for en effektiv bruk av arbeidskraften. Yrkesveiledningen er faktisk ved å bli en integrerende del i de forskjellige lands skolesystemer.

Etter hvert som det felles nordiske arbeidsmarked utvikler seg, er det vel også naturlig å tilstrebe en størst mulig samordning når det gjelder utdannelsen av de personer som skal gi råd og veiledning i valg av yrke. Det forslag til rekommendasjon som her foreligger, tar da også sikte på en slik samordning, særlig når det gjelder kvalifisert videreutdanning av yrkesveiledere.

Spørsmålet har vært drøftet innenfor yrkesveiledningsfeltet, både i det nordiske arbeidsmarkedsutvalgs underutvalg for yrkesveiledningssaker og i Nordisk Yrkesveilederforbund. Reaksjonen er meget positiv og forslaget støttes varmt. Det blir pekt på at så vel av hensyn til utbyggingen av yrkesveiledningen i arbeidsformidlingen og i skolen synes det både ønskelig og hensiktsmessig å få en bred utredning på det nordiske plan om utdannelsen av personell på yrkesveiledningsfeltet. På den måten kan man dra nytte av de erfaringer som er felles og av erfaringer som er ulike.

Jeg tror dette er en sak av stor betydning og jeg tror det er et felt hvor vi virkelig har noe å hente ved et samarbeid. Det er ønskelig å få vurdert og kartlagt hvordan den eksisterende utdannelsevirksomhet på dette område er organisert i de enkelte nordiske land. Og det er av betydning å få en oversikt over utdannelsesbehovet slik det er foreslått.

I denne forbindelse må det være riktig å vurdere hvilke forutsetninger som bør være oppfylt på det nasjonale plan for at en samnordisk utdanning skal ha noen mening.

I Norge gis yrkesorienteringen i den 9-årige skole av skolens vanlige lærere, mens skolerådgiveren fører tilsyn med undervisningen.

Den orientering som gis i skolen, tar sikte på å gi elevene en innføring av yr-

keslivet og å hjelpe dem til å bli klar over egne evner og anlegg mer enn på å gi direkte råd i valg av yrke. Derfor skiller skoleveiledningen seg ut fra den veiledning som arbeidsformidlingens yrkesveiledere gir.

Det norske Kirke- og undervisningsdepartement, som støtter det foreliggende medlemsforslag, peker også på at et samarbeid om lærerutdanning og læremidler for skolens yrkesorientering forutsetter til en viss grad en samordning av undervisningens innhold og omfang i de enkelte land. Departementet peker i denne forbindelse på det utredningsarbeid som er i gang når det gjelder å komme frem til en tilnærming og harmonisering av undervisningen i de nordiske land, og mener at også skolens yrkesorientering bør ses i sammenheng med dette arbeid og eventuelt heller utredes i forbindelse med det.

Jeg anbefaler at forslaget til rekommandasjonen blir vedtatt av rådet.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, skedde votering medelst omröstningsapparat.

För rekommendationen röstade:

Backlund, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Bratteli, Bundvad, Eric Carlsson, Cassel, Ragner Christiansen, Erling Dinesen, Ehrnrooth, Niels Eriksen, Hammarberg, Hara, Haugaard, Hernelius, af Heurlin, Honkonen, Hordvik, Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Ólafur Jóhannesson, Tage Johansson, Korvald, Lars Larsson, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Mellqvist, Mundebo, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Nørsgaard, Palm, Dagmar Ranmark, Rihniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Salo, Salve Selvesen, Savela, Ingrid Segerstedt Wi-berg, Sylvi Siltanen, Sirén, Skytte, Sundin och Tenhiälä.

Frånvarande var:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Bergman, Damsgaard, Karl Guðjónsson, Sigurður Ingimundarson, Jørgen Jen-

sen, Håkon Johnsen, Kock, Krag, Laaksonen, Aksel Larsen, Matthias A. Mathiesen, Møller Warmedal, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsberg, Skoglund, Stray, Sukselainen och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 48 röster.

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes, att Eric Carlsson, Sverige, lämnat sessionen och att Jan-Ivan Nilsson, Sverige, åter intagit sin plats i radet.

Radet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

14

A 232 T/t: tilläggsförslag om vägförbindelse mellan Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden och D 1969/4/1963/t: meddelande om rekommendation nr 4/1963 angående vägförbindelse mellan Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Trafikutskottet hade föreslagit,

1. at rådet i anledning af tilläggsförslaget vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Rad henstiller til Norges regering snarest at træffe beslutning om standarden for den norske del af vejforbindelsen mellem Sevettijärvi og riksvej 6 i Neiden og at fremskynde bygningen af vejen således, at den er færdig inden udgangen af 1970, og

2. at rådet tager meddelelserne til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Leirfall, Norge (trafikutskottets talesman): Spørsmålet om bygging av en veg fra Kaamanen i Finland over Sevettijärvi fram til Neiden i Norge har vært oppe i Nordisk Råd flere ganger.

I 1963 ble det vedtatt en rekommandasjon, hvor man henstilte til de to regjeringene å undersøke mulighetene for bygging av en slik veg. Den er også fra finsk side blitt arbeidet fram fra Kaamanen til Sevetijärvi og videre framover mot grensen. Tidsskjemaet på norsk side har gått ut på at man skulle nå fram til grensen samtidig, i 1972. Nå viser det seg imidlertid at man fra Finlands side arbeider raskere og regner med å være der innen utgangen av 1970. Det gjør det ønskelig at man også fra norsk side arbeider raskere, og dette er da årsaken til at det er satt fram et tilleggsforslag, som går ut på å anmode regjeringen i Norge om å ta bestemmelse om hvilken standard vegen skal ha på norsk side samt fremskynde fullføringen av vegen innen utgangen av 1970.

Dette er en veg som vil ha stor betydning for Nordkalotten. Den vil åpne skogen på nordsiden av Enari-sjøen for utnyttelse ved transport fram til Norge, og den vil også avkorte vegen fra Öst-Finnmark til de øvrige deler av Norge og til Sverige.

Etter de underhåndsopplysninger jeg har fått, er det nå muligheter for at vegarbeidet blir satt i gang på norsk side kommende sommer, og det skulle da være muligheter for at man kunne møtes på grensen høsten 1970.

Jag anbefaler rekommandasjonen.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, skedde votering medelst omröstningsapparat beträffande rekommandationsförslaget.

För rekommandationen röstade:

Backlund, Bilgrav-Nielsen, Sigurður Bjarnason, Cassel, Ragnar Christiansen, Ehrnrooth, Hammarberg, Hara, Haugegard, Hernelius, Honkonen, Hordvik, Horn, Martha Johannessen, Tage Johansson, Korvald, Lars Larsson, Leirfall, Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Lundström, Løbak, Mellqvist, Mundebo, Gerda Møller, K. Axel Nielsen, Jan-Ivan Nilsson, Palm, Dagmar Ranmark, Rihtniemi, Berte Rognerud, Røiseland, Sal-

ve Salvesen, Savela, Sylvi Siltanen, Si-rén, Skytte, Sundin och Tenhiälä.

Bundvad, Erling Dinesen och Nør-gaard *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

K. B. Andersen, Johannes Antonsson, Bergman, Bratteli, Damsgaard, Niels Eriksen, Karl Guðjónsson, af Heurlin, Sigurður Ingimundarson, Nils Jacobsen, Jørgen Jensen, Ólafur Jóhannesson, Håkon Johnsen, Kock, Krag, Laakso-nen, Aksel Larsen, Matthias Á. Mathie-sen, Møller Warmedal, Kerttu Saalasti, Salo, Samuelsberg, Ingrid Segerstedt Wiberg, Skoglund, Stray, Sukselainen och Toft.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 39 röster. 3 medlemmar avstod från att rösta.

Utskottets förslag, punkt 2, bifölls.

Bratteli övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

15

C 9/k: berättelse om de nordiska språk-nämndernas samarbete under 1968

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

16

C 14/k: berättelse om Nordens Hus i Reykjavík

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna.

Berte Rognerud, Norge: Jeg skal være kort, men jeg hadde lyst til å knytte noen få ord til denne beretning. Det er første gang det foreligger noen beretning om virksomheten i Nordens Hus i Reykjavik, av den enkle grunn at hu-

set ble åpnet og virksomheten der kom i gang i august 1968.

Jeg vil — som sagt — bare knytte noen få ord til beretningen om Nordens Hus' virksomhet, fordi dette er noe enestående i nordisk sammenheng. Det blir så ofte etterlyst synlige bevis på at det nordiske samarbeid og Nordisk Råd fører til noe, kanskje til dels med en viss rett.

Nordens Hus er i hvert fall et synbart bevis på et godt samarbeid mellom de nordiske land, og noe vi fullt ut kan være bekjent av. Jeg er glad for de pene ord som statsminister Bjarni Benediktson sa om Nordens Hus under sitt innlegg under generaldebatten.

Nordens Hus har — som jeg sa — vært i virksomhet i ca. et halvt år, og det har, som den islandske statsminister uttrykte det, allerede bevist sin store betydning. Det har hatt en større tilstrømning og hell med sitt arbeid enn de mest optimistiske på forhånd hadde våget å håpe på. Jeg kan underskrive at dette er tilfelle. Nordens Hus er allerede blitt et stort kultursentrum, et møtested hvor først og fremst hele det islandske samfunnsliv kulturelt, sosialt og økonomisk er trukket inn, men hvor også folk fra de andre nordiske land bidrar til at islandsk kulturliv knyttes nærmere til de øvrige nordiske land, slik at vi alle kan få større del i den gamle, ærverdige og enestående kultur. Det er, som jeg sa, en imponerende og gledelig virksomhet som allerede er i full sving i Nordens Hus. Og jeg tror vi kan spa — eller i hvert fall håpe på — at ikke alene Nordisk Råd, men hele Norden og de nordiske folk vil få uhyre stor glede av Nordens Hus og dets virksomhet.

Sedan diskussionen forklarats avsluttad, *bifølls utskottets forslag.*

17

C 17/k: berättelse om Nordens folkliga akademii

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna.

Utskottets förslag bifølls.

18

C 18/e: berättelse från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga berättelsen till handlingarna.

Utskottets förslag bifølls.

19

D 1969/16/1967/e: meddelanden om rekommendation nr 16/1967 angående nordiskt fredskårssamarbete

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifølls.

20

D 1969/24/1967/e: meddelande om rekommendation nr 24/1967 angående vidgat nordiskt konsulärt samarbete

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifølls.

21

D 1969/9/1962/k: meddelanden om rekommendation nr 9/1962 angående gemensam arbetsmarknad för lärare

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

22

D 1969/12/1963/k: meddelanden om rekommendation nr 12/1963 angående samarbete beträffande vetenskaplig dokumentation

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

23

D 1969/24/1964/k: meddelanden om rekommendation nr 24/1964 angående vidgat lärarutbyte

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

24

D 1969/2/1965/k: meddelande om rekommendation nr 2/1965 angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m.

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till hand-

lingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

25

D 1969/3/1965/k: meddelande om rekommendation nr 3/1965 angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

26

D 1969/29/1965/k: meddelanden om rekommendation nr 29/1965 angående högre fiskeriutbildning

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

27

D 1969/34/1968/k: meddelande om rekommendation nr 34/1968 angående Nordiska rådets musikpris

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

28

D 1969/11/1965/j: meddelande om rekommendation nr 11/1965 angående undersökning av filmens inverkan på åskådarna

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

29

D 1969/19/1963/j: meddelande om rekommendation nr 19/1963 angående internordiska flyttningsbetyg

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

30

D 1969/11/1964/j: meddelanden om rekommendation nr 11/1964 angående rättsskydd för växtförädlingsprodukter

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

31

D 1969/12/1965/j: meddelande om rekommendation nr 12/1965 angående förhållanden av förhandsgranskning av film

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

32

D 1969/29/1962/s: meddelande om rekommendation nr 29/1962 angående samarbete i fråga om sjukvårdsplanering

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

33

D 1969/21/1965/s: meddelande om rekommendation nr 21/1965 angående samordning av socialhjälpstiftningen

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

34

D 1969/25/1966/s: meddelande om rekommendation nr 25/1966 angående gemensam arbetsmarknad för farmaceuter

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

35

D 1969/3/1967/s: meddelande om rekommendation nr 3/1967 angående förhållanden av bestämmelserna om de ungas användande i arbete

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya

meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

36

D 1969/8/1967/s: meddelande om rekommendation nr 8/1967 angående nordisk minimistandard rörande sociala förmåner

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

37

D 1969/31/1967/e: meddelande om rekommendation nr 31/1967 angående samarbete om varudeklarationer och A 234 T/e: tilläggsförslag om nordiskt varudeklarationssamarbete

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

I. Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

II. Ekonomiska utskottet hade anmält sin avsikt att fortsätta medlemsförslagets beredning efter sessionen.

Utskottets förslag, punkt 1, bifölls.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

38

D 1969/20/1968/t: meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel

Trafikutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya med-

delanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

39

D 1969/16/1968/s: meddelande om rekommendation nr 16/1968 angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

40

D 1969/11/1962/s: meddelanden om rekommendation nr 11/1962 angående likartad livsmedelslagstiftning m. m.

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

41

D 1969/4/1967/s: meddelanden om rekommendation nr 4/1967 angående utvidgat samarbete på arbetarskyddets område

Socialpolitiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölls.

42

D 1969/22/1966/j: meddelanden om rekommendation nr 22/1966 angående enhetlig utlänningslagstiftning

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölles.

43

D 1969/9/1968/t: meddelande om rekommendation nr 9/1968 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim

Trafikutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Utskottets förslag bifölles.

44

D 1969/33/1962/k: meddelanden om rekommendation nr 33/1962 angående gemensam utbildning av stadsplanerare m. m.

Kulturutskottet hade föreslagit, att rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

45

C 8/e: berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor och D 1969/31/1966/e: meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergins område

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, I. att rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

II. ekonomiska utskottet hade anmält, att utskottet beslutat fortsätta behandlingen av berättelsen.

Utskottets förslag, punkt I, bifölles.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

46

Bemyndigande för presidiet att tillsätta kommittéer

Presidiet hade föreslagit, att rådet måtte bemyndiga presidiet att, i den mån det visar sig nödvändigt för att förbereda spörsmålets behandling till nästa ordinarie session, tillsätta mindre kommittéer, vilkas medlemmar i förekommande fall skulle väljas av de nationella delegationerna.

Presidiets förslag bifölles.

Cassel övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

47

Tid och plats för nästa ordinarie session

Sigurður Bjarnason, Island: Nordisk Råds 17. session er nu kommet til afslutning. Den har omhandlet mange interessante sager og har efter min mening været en god arbejds-session. Der er blevet vedtaget omtrent 30 rekommendationer. De er ganske vist ikke alle lige vigtige, men alle genspejler de alligevel visse interesser i vore samfund. De små sager har lige så stor ret som de store, og alting er relativt i denne verden. Det, som er en lille sag i den enes øjne, kan være en stor sag set fra andres synspunkt.

Hovedsagen er, at vi forstår tidens og livets krav og går fremad til gavn og

lykke for befolkningerne i de nordiske lande. De økonomiske sager nærmer sig en længe efterstræbt løsning. Nord-ekplanens realisering i den nærmeste fremtid vil sikkert blive epokegørende i de nordiske folks samarbejde.

Jeg ved, jeg taler på samtlige delegationsers vegne, når jeg udtrykker ønsket om, at den 17. sessions beslutninger vil blive til gavn for vore folk og til styrkelse af Nordisk Råd i fremtiden.

Som den islandske delegations formand er det mig en stor glæde at få lejlighed til at fremføre en hjertelig tak på rådsmedlemmernes vegne, først til den svenske Riksdag, som har stillet sine traditionsrige og smukke sale til vor rådighed i en hel uge. Vi er også taknemlige, fordi Riksdagens personale har ydet os mangfoldig hjælp og støtte. Jeg tillader mig også at takke Sveriges regering for en generøs gæstfrihed og for værdifuld ledelse af forberedelserne til mødet.

Stockholms stad takker jeg for et fornujeligt ophold inden for dens gamle og sagnrige porte.

Sidst, men ikke mindst, takker jeg sekretariatet, den svenske delegation og dens dygtige generalsekretær Gustaf Petrén for en fortræffelig organisation af hele mødet.

Til vor præsident, riksdagsman Leif Cassel, retter jeg en varm tak for hans store arbejde. Jeg synes også, at Nordisk presse, radio og television bør takkes for sin værdifulde indsats for at skabe interesse for og sprede viden om, hvad der er sket i Nordisk Råd, ud til folket rundt om i vore lande. Det vil være af stor værdi for rådets fremtid.

Ifølge det traditionelle cirkulationsprincip, som er blevet fulgt angående rådets mødesteder, skal dets næste møde være i Island. Det er derfor mig og den islandske delegation en stor glæde at foreslå, at den 18. session af Nordisk Råd træder sammen i Reykjavik på det tidspunkt, som præsidiets beslutter.

Jeg tillader mig derfor, hr. præsident, at ønske alle rådets medlemmer og andre

deltagere i den 18. session velkommen til Reykjavik næste år.

Radet beslöt förlägga nästa ordinarie session till Reykjavik vid tidpunkt, som presidiet senare bestämmer.

48

Sessionens avslutning

Præsidenten: Ärade församling! Låt mig först rikta ett varmt tack till min gamle vän Sigurður Bjarnason för de många vackra ord han här riktade till oss svenska medlemmar och alla våra medhjälpare. Jag tackar honom också för hans välkomsthälsning till Reykjavik, dit vi alltid med stor glädje och stora förväntningar ställer vår färd.

Efter att ha sagt detta vill jag också med några ord uttrycka det vemod jag nu känner. Det är alltid tråkigt när Nordiska rådets session är tillända. Vi samlas till en råds-session och har det så trevligt. Vi har så mycket att prata med varandra om. Vi knyter så många goda kontakter, och vi trivs så gott tillsammans -- och en halvtimme efteråt startar flygplanen åt alla håll och vi sprides för himmelens vindar. Jag säger uppriktigt att det blir tomt efter våra nordiska vänner. Men vi hoppas på gensyn nästa år.

Att vid det dånande vattenfall av papper, resolutioner och rekommendationer som strömmat över oss de senaste dagarna och timmarna samla sina tankar till en resumé av sessionens resultat är inte möjligt -- åtminstone har det inte varit möjligt för mig. Men jag är övertygad om att vi på kanske hundratalens olika områden har tagit små, blygsamma steg framåt i riktning mot vårt gemensamma mål, de nordiska folkens enande.

När det gäller den helt dominerande frågan Nordekplanen, måste jag säga att vad där har åstadkommit under sessionen överträffar mina förväntningar. Det är inte så lätt för en parlamentarisk församling att göra långtgående och

specifika uttalanden medan viktiga förhandlingar äger rum. Men om jag får använda en bild, som de bland oss som sysslar med jordbruk väl förstår, så vill jag säga att jag har ett intryck av att jorden nu reder sig, så att vårbruket på allvar kan komma i gång. Visst finns det några platser som ligger litet i skuggan och där det ännu är litet kallt. Där får man lugna sig en aning. Men i stort sett har de nordiska statsministrarna en varm och tjänlig såbädd när de skall ta i håll med sitt viktiga arbete. De nordiska statsministrarna kan resa hem från denna session i förvissningen att ha en helt övervägande majoritet inom de nordiska parlamenten bakom sig, när de tar itu med sina svåra men säkert stimulerande förhandlingsuppgifter. Jag har inte något uppdrag att göra det, men jag vågar ändå önska dem all framgång i deras verksamhet.

Låt mig också tacka vicepresidenterna för deras goda medarbetarskap och samtidigt rikta ett tack till alla ledamöter av de nordiska regeringarna samt till de parlamentariska rådsmedlem-

marna för deras intensiva och energiska medverkan. Jag tackar också speciellt Gustaf Petrén — som har hållit i alla trådarna — och hela hans stab av pliktrogna och hängivna medarbetare för det kolossala arbete bakom kulisserna, som är en förutsättning för att en session av detta slag skall kunna genomföras.

Till sist tackar jag radio, TV och press för deras omistliga medverkan. Jag vet inte hur många spaltkilometer som under denna vecka har skrivits om nordiskt samarbete, men jag är övertygad om att ingen läskunnig person inom de fem nordiska länderna har kunnat undgå att varje dag få det nordiska samarbetets betydelse inhamrat i sitt huvud.

Jag önskar er alla att ni »skal komme godt hjem», och att vi nästa år skall mötas med friska krafter i Reykjavik. Tack för denna gång!

Radets förhandlingar är avslutade.

Mötet avslutades kl. 10.12.

Godkännande av protokollen

Förestående protokoll, som innefattar stenografiskt referat av förhandlingarna vid Nordiska rådets sjuttonde session i Stockholm den 1—6 mars 1969, har förts av den vid sessionen enligt § 8 arbetsordningen fungerande sekreteraren, sekreteraren och kanslichefen vid Nordiska rådets svenska delegation, hovrättsrådet Gustaf Petrén.

Jämlikt § 19 arbetsordningen för Nordiska rådet godkännes protokollen härmed.

För Nordiska rådets presidium

Leif Cassel

SAKER M. M.

Medlemsförslag

om gemensam nordisk transportpolitikk

(Väckt av Per Borten och Harry Klippenvåg till 11:e sessionen 1963¹)

På samferdselens område har man utvilsomt et av de mest givende felter for nordisk samarbeid. Betydelige lettelser og forbedringer er oppnådd for reisetrafikken ved samarbeid i nordiske organer om sløyfing av pass, lettelser i valutabestemmelsene, forenkling av tollkontrollen m. v. Viktig arbeid pågår om ensartede trafikkregler og andre tiltak for økt trafikkikkerhet. På godstransportens område har resultatene ikke vært så iøynefallende. Det fremgår i det hele ikke klart om alle muligheter for billig og effektiv nordisk transportavvikling er utnyttet.

I det europeiske fellesmarked spiller spørsmålet om felles transportpolitikk en betydelig rolle. Uansett hvordan forholdet mellom de enkelte nordiske land og fellesmarkedet blir, vil fellesmarkedets transportpolitikk få betydning. Samtidig spiller de internordiske transporter en større rolle for i hvertfall Finland, Norge og Sverige enn transportene landverts til og fra kontinentet.

Det synes derfor å være i høy grad aktuelt å få klarlagt hvilken betydning fellesmarkedets transportpolitikk kan få for Norden og hvilke muligheter det er for videreutvikling av en nordisk transportpolitikk som byr nordisk næringsliv og reisetrafikk de best mulige betingelser.

Vi vil derfor foreslå,

at regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige snart mulig lar utrede spørsmålet om fremme av de internordiske transporter gjennom en felles nordisk transportpolitikk som kan gjennomføres uten å bryte med det internasjonale samarbeid i en større sammenheng.

Oslo, den 13. november 1962

Per Borten

Harry Klippenvåg

¹ Se sak A 35/1963 (11. sesj, s. 857) og Sak A 4/1964 (12:e sess., s. 336).

Ändringsförslag om riktlinjer för nordisk transportpolitik

(Väckt av Hans Gustafsson till 12:e sessionen 1964¹)

I ett medlemsförslag till 1963 års rådssession önskade två norska medlemmar av rådet att få till stånd en utredning om bl. a. möjligheterna för en vidareutveckling av en nordisk transportpolitik, som skulle skänka nordiskt näringsliv och nordiskt reseliv de bästa förutsättningarna. Förslagsställarna angav intet om hur denna transportpolitik skulle vara utformad.

I Sverige har emellertid i dagarna i proposition till riksdagen (nr 191/1963) framlagts förslag till nya riktlinjer för svensk statlig trafikpolitik, vilka måhända kan tjäna till ledning även vid uppgörande av en nordisk politik på detta område.

I den nämnda svenska propositionen, som grundar sig på ett mångårigt utredningsarbete, föreslås en omläggning av nuvarande principer för den statliga trafikpolitiken. Syftet är att efter en övergångsperiod på fem år varje trafikgren inom landet i princip skall svara för sina kostnader. Härigenom skapas förutsättningar för en samhällsekonomiskt riktig uppdelning av trafiken mellan olika trafikgrenar syftande till att för landets olika delar trygga en tillfredsställande transportförsörjning till lägsta möjliga kostnader. I den mån det ej är genomförbart att med bibehållet krav på kostnadstäckning lämna viss bygd den trafikservice, som från samhällets synpunkt bedömes som rimlig, bör enligt propositionen ersättning utgå av allmänna medel till det trafikföretag, som får i uppdrag att lämna den behövliga trafikservicen.

Mot bakgrunden av det intresse, som måste tillmätas önskemålet att få till stånd enhetliga nordiska regler för transportpolitiken, synes det naturligt, att det uppskjutna medlemsförslaget gives den inriktningen att regeringarna rekommenderas att snarast utreda, huruvida de ovannämnda riktlinjerna för den svenska trafikpolitiken kan läggas till grund också för en framtida gemensam nordisk transportpolitik avseende gods- och passagerartrafik såväl på väg som på järnväg.

Målsättningen för en sund transportpolitik måste vara att få till stånd en så rationell och effektiv fördelning av tillgängliga transportresurser som

¹ Se Sak A 4, Ändringsförslag 1964 (12:e sess., s. 338).

möjligt. Från den utgångspunkten synes många fördelar vara förknippade med den svenska linjen, som innebär att alla icke räntabla förbindelser, som av olika skäl måste upprätthållas, i kalkylerna avskiljes från övrig verksamhet och får sina underskott täckta av statsmedel. Denna grundprincip — att varje trafikgren skall svara för sina kostnader och att transportförsörjningen för varje landsdel skall ordnas tillfredsställande och till lägsta möjliga kostnader — synes kunna utsträckas att gälla för hela Norden. Därest trafikföretagen befrias från ständigt hänsynstagande till icke bärkraftiga förbindelser, öppnas möjlighet till en samfälld nordisk politik för den grundläggande trafiken i dess helhet, vilken får att följa samma ekonomiska lagar i alla länderna. Subventionerna till socialt motiverade trafikleder skulle däremot bli en helt nationell angelägenhet.

Kunde en sådan ordning genomföras, skulle t. ex. de fyra ländernas järnvägar i en framtid kunna etablera ett nära och fruktbringande samarbete. En långtgående integration torde endast kunna genomföras, därest principerna för de fyra ländernas trafikpolitik på järnvägsområdet görs likformiga. En nära samverkan mellan alla nordiska järnvägslinjer, som är ekonomiskt bärkraftiga, skulle kunna medföra betydande rationaliseringsvinster. Underskotten på åtskilliga av de icke räntabla linjerna, som varje land av samhällliga hänsyn tvingas att upprätthålla, skulle sannolikt minska och trycket på den egna statsbudgeten därmed lätta.

Liknande synpunkter gör sig gällande beträffande godstrafiken på landsväg. Även för denna trafikgren skulle en enhetlig tillståndsgivning och likartade regler i övrigt frammana en sund konkurrens och underlätta en behövlig samordning av de tillgängliga resurserna och därmed leda till ett effektivare utnyttjande av de samlade transportmedlen.

Under hänvisning till vad som ovan anförts får jag hemställa,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att undersöka möjligheterna att lägga de i förslaget till svenska riksdagen framlagda nya riktlinjerna för den statliga svenska trafikpolitiken (se prop. nr 191/1963) till grund för en gemensam nordisk transportpolitik.

Stockholm den 4 december 1963

Hans Gustafsson

BILAGA 1, Yttranden (se Nordiska rådet 15:e sess., ss. 278—308).

BILAGA 2, PM angående de faktorer som bestämmer transportpolitiken i Sverige (se Nordiska rådet 15:e sess., ss. 309—316).

BILAGA 3, Skrivelse från Skandinaviska transportarbetarefederationen angående bilförarnas kör- och arbetstider m. m. (se Nordiska rådet 15:e sess., ss. 316—317).

BILAGA 4, Översigt över de i de nordiske lande gældende bestemmelser vedrørende lastbiltrafikken (se Nordiska rådet 15:e sess., ss. 317—323).

BILAGA 5, Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott (se Nordiska rådet 15:e sess., ss. 324—332).

BILAGA 6

Norden— en lokaliserings- och kommunikationsregion

Utredning av kulturgeografiska institutionen i Göteborg (Sven Godlund, Lars Nordström, Morgan Williamson, Olof Wärneryd) till Nordiska rådets trafikutskotts möte i Köbenhavn den 27 september 1968.

1. Inledning

Tillvaratagandet och fördelningen av samhällets alla resurser angrips på skilda nivåer. Lokalt, regionalt och nationellt utarbetar och försöker man omsätta planer för att så långt möjligt tillgodose människans behov och önsknningar. För att motverka felinvesteringar av samhälleliga aktiviteter har successivt allt större geografiska regioner omfattats av planerna. Helt i linje därmed följer att stora investeringar för industrianläggningar, internationella flygplatser, kontainerhamnar etc. kräver samarbete över nationsgränser. Norden utgör redan och bör än mer i framtiden bilda basen vid utvärdering av de effekter som de förbättrade kommunikationerna och lokaliseringen av större verksamheter leder till.

Med utgångspunkt från vissa framkomna forskningsresultat inom det pågående projektet »Urbaniseringsprocessen» skall vi söka lyfta upp projektets problemställningar till nordisk nivå.

Av vikt i sammanhanget är synsättet att se samhället och alla dess sektorer och funktioner som en integrerad helhet. Sektorerna och funktionerna är ömsesidigt beroende. En förändring i en sektor ger effekter långt utanför den egna sektorn. Uppenbart är att kommunikationssystemet starkt påverkar industri- och verksamhetslokaliseringen. Juridiska och administrativa regler har likaledes stor inverkan. Av stor betydelse är de förändringar inom

näringslivet som brukar gå under beteckningen »strukturrationalisering» vilka inte bara omdanar vårt industriella samhälle utan även kräver en helt ny trafik- och samordningspolitik såväl inom som mellan länderna. Den snabba tekniska omdaningsprocessen har bland annat inneburit att mycket stora tillverkningsenheter har blivit allt vanligare. Detta medför att integrationssträvanden över nationsgränser i många fall blivit nödvändiga.

Avsikten är att i föreliggande diskussionsunderlag något belysa dylika och liknande samordningsfrågor samt föreslå områden att ytterligare undersöka. Detta krävs för att på sikt få underlag till åtgärder avsedda att underlätta och stärka utvecklingen såväl inom de nordiska länderna var för sig som inom Norden som en enhet. Angreppssättet medför att tyngdpunkten därför läggs på en sammansmältning av lokaliserings- och kommunikationsstudiet på nordisk nivå för att visa att bästa resultatet uppnås för varje region eller nation om de betraktas som en enhet. Detta förhållande har inte minst blivit allt mer markant i tekniskt högt utvecklade samhällsformer, där stora organisationer, koncerner och starka intressegrupper inte längre känner sig bundna av nationsgränser. Ur internationell synpunkt betraktas ofta Norden som en region och i den allt hårdare konkurrensen om lokaliseringsobjekt krävs ett betraktelsesätt som sätter in Norden i ett ännu större sammanhang. Vi har att konkurrera med övriga större europeiska tätortsregioner.

2. Urbaniseringstendenser och lokaliseringsbeteende — ett samspel mellan orter och regioner, producenter och konsumenter

2.1. Urbaniseringsproblematiken

Den omvandlingsprocess vi i inledningen berörde medför bland annat en helt ny geografisk struktur i samhället. Ett kännetecknande drag är de större orternas tillväxt på de mindres bekostnad. Delvis sammanhänger detta förhållande med rationaliseringar inom jordbruksrörelsen. Uppenbarligen räcker dock ej detta konstaterande till förklaring varför vi i dag upplever en så snabb koncentration av människor och verksamhet. Det kan därför vara lämpligt att innan vi går in på mer specifika trafikproblem och deras relation till samhället som sådant, något närmare analysera de processer som i dag styr och påverkar vårt näringsliv.

Otvivelaktigt är hela samhället i dag till största delen en produkt av tekniska och organisatoriska framsteg. Ett gemensamt drag i denna utveckling har varit och är viljan till specialisering. Från att ha haft en sluten lokal ekonomi har vi i dag ett samhälle där varje individ endast är en kugge i en integrerad totalekonomi. Härigenom har utbyte av varor och tjänster blivit av stor vikt. Tillkomsten och tillväxten av stora agglomerationer får ses som ett resultat av specialisering. För att möjliggöra ett utnyttjande av spe-

cialister måste dessa befinna sig koncentrerade rumsligt. Konsekvensen härav blir att en ort eller region behöver ett väl utbyggt inre kommunikationsnät för att fungera och möjliggöra detta utbyte. Behovet av kontaktmöjligheter på det inomregionala planet har även sin motsvarighet då det gäller det mellanregionala. Detta oberoende om vi begränsar oss till en nation eller ej.

2.2. *Samhället som ett system av organisationer*

I dagens samhälle med dess starka specialisering och ökade rörlighet framstår de organisatoriska samordningsproblemen som väsentliga. Som en följd av specialisering, långa serier, omfattande kunskapsbehov och stora investeringar kännetecknas dagsläget av de stora organisationernas tillväxt. Denna utveckling kan förmodas bli än mer markerad i framtiden. Det är med denna utgångspunkt vi kan finna det motiverat att beskriva hela samhället som ett aggregat av organisationer. Härav följer att organisationernas uppbyggnad och beteende i tid och rum blir av avgörande betydelse för såväl förståelsen av samhällsfunktionerna som arbetet att utreda och föreslå förbättringar.

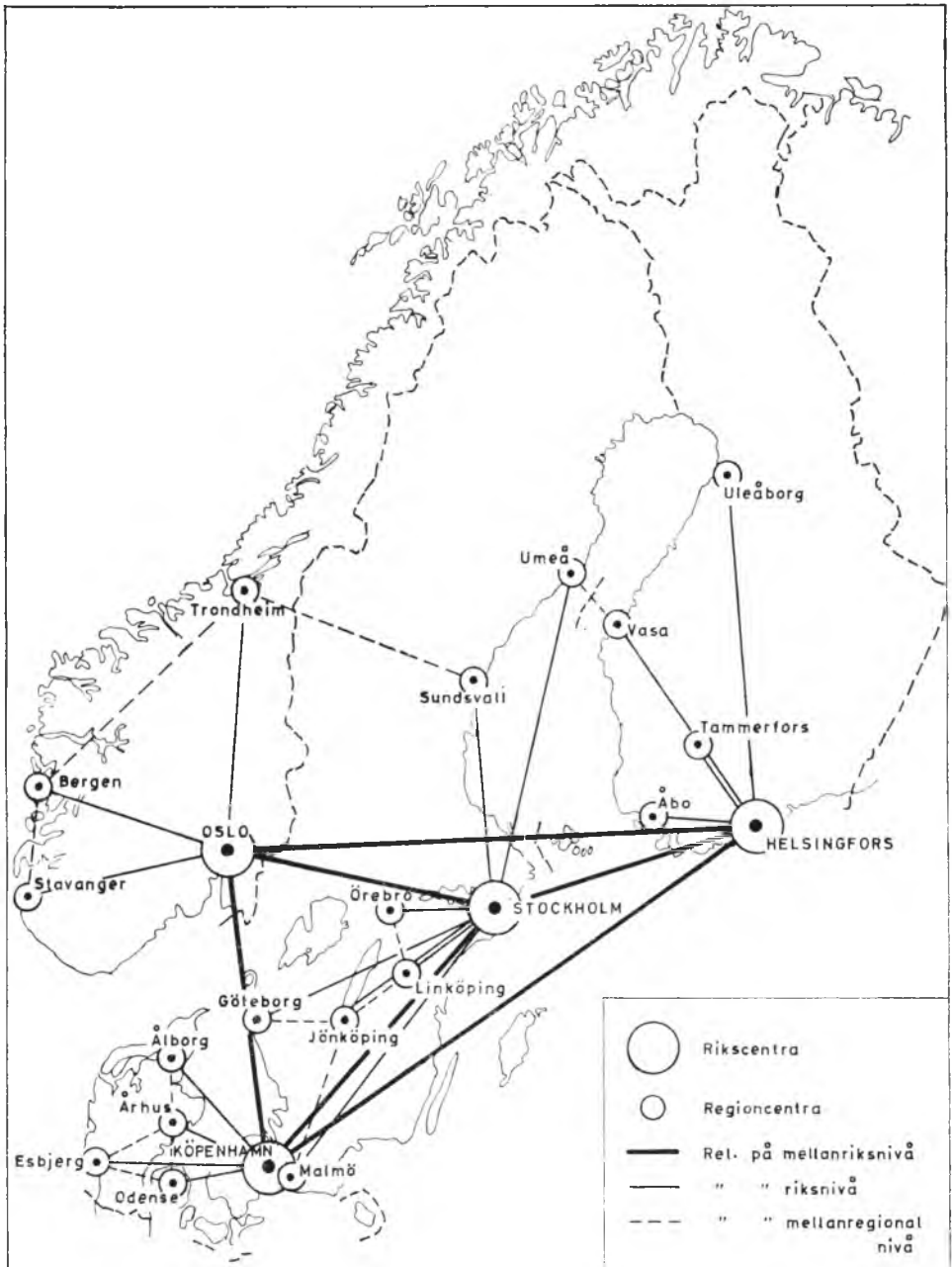
Genom att se hur organisationer av olika slag har byggts upp i olika delar av ett land eller i större områden med huvudkontor och staber, filialer och dotterbolag o. s. v. kan vi genom aggregeringar komma fram till hur olika regioner är relaterade till varandra och belysa behovet av förbindelser dem emellan.

2.3. *Poler i systemet — samhällets hierarkier och nivåer*

I den organisationsteoretiska litteraturen kan man i dag urskilja ett antal markerade tendenser, vilkas betydelse för såväl tillväxten i vissa orter som kommunikationerna dem emellan kan förmodas bli betydande och i många fall helt avgörande. Empiriska studier från svenska förhållanden bestyrker detta.

Vid sidan av den kanske mest observerade tendensen, nämligen att de stora organisationerna blir allt större och mäktigare, alltså en företagsmässig koncentration, kan man i dag märka starka tendenser till decentralisering inom enskilda företag. Denna decentralisering yppar sig på det sättet att inom t. ex. en koncern försöker man under en ledningsfunktion med staber och specialister utveckla sektorer eller divisioner. Dessa sektorsindelningar kan antingen vara av produktmässig art eller av geografisk. Under alla omständigheter innebär denna form av decentralisering att orter i vilka dessa sektorer placeras kommer att stå i ett relationsförhållande, såväl till orten där ledningsfunktionen finns, som till orter på samma organisatoriska nivå.

Vi är härmed inne på själva huvudpunkten i det moderna samhället, nämligen att genom olika former av organiserad verksamhet kommer allt mer

Figur. 1. Schematisk beskrivning av organisatoriska relationer mellan vissa orter i Norden.

av geografisk och samhällsvetenskaplig problematik att syssla med nivåer, hierarkier och beroendeförhållanden. Med kunskap om organisationernas uppbyggnad kan vi dra slutsatser om hur hela samhället är uppbyggt med orter som fungerar som styrningscentra, andra som regioncentra och ytterligare andra som lokalcentra. Detta synsätt begränsas ej till det nationella planet utan kan appliceras jämväl på internationella relationer och styrningsenheter.

Sammanställes tendensen till uppkomsten och förstärkningen av sektors- och regionalförvaltningar med de starka krafter, som verkar agglomerativt, kan vi urskilja ett samhälle som i framtiden är starkt polariserat.

Stora tätorter, fungerande som styrnings- och tillverkningsplatser omgivna av områden med relativt sett gles befolkning, blir den troligaste framtidsprognosen.

2.4. *Kontakter mellan polerna — vertikalt och horisontellt*

Vi kan nu mera konkret i en skiss (*figur 1*) redovisa hur man inom Norden kan förmoda att relationer mellan orter och regioner i verkligheten tar sig ut. Det är dessa relationer som uppträder i egenskap av informationskanaler eller varuströmmar som skall anknytas till ett befintligt eller framtida kommunikationsnät. Av vikt i detta sammanhang är inte bara de inter-nordiska förbindelserna utan även relationerna med områden utanför Norden. I vissa fall har intill dags dato dessa utomnordiska relationer varit avgjort betydelsefullare än de inomnordiska. I nästa kapitel skall vi närmare konkretisera själva kommunikationsdelen medan vi tills vidare här stannar inför ett mer generell betraktelsesätt.

Med den tre-indelning vi tidigare gjort (enheter på nationell, regional och lokal nivå) kan vi analysera vilka transportbehov som behövs mellan olika typer av orter och på olika nivåer. Orter som befinner sig på nationell nivå (även internationell) befolkas till stor del av administratörer och stabspersonal. Kontakterna härifrån är till stor del av personell art, vilket helt naturligt bör påverka trafikapparatens karaktär. Kontaktinriktningen är antingen till underliggande orter eller till orter på samma nivå i ett annat land. Orter på regional nivå uppvisar en något annorlunda struktur.¹ Dessa orter har helt naturligt ett behov av personkontakter med över- och sidordnade orter samtidigt som de ofta utgör tillverkningsorter, dvs. behöver varukontakter. Dessa varuströmmar går till andra orter på samma nivå eller till den lokala. Orter på den lägsta nivån slutligen, har en kontaktstruktur av personell men framför allt varumässig natur, som till övervägande del är inriktad på närmast överordnade ort. En stor del av strömmarna över huvud taget utgöres dessutom av utrikeshandel, vilket medför speciella sammanföringsproblem. Härav följer att ett antal (allt färre) orter kom-

¹ Observera i detta sammanhang att orterna är kumulativt uppbyggda, d. v. s. att ett nationscentrum alltid samtidigt är regioncentrum och att regioncentrum samtidigt är lokalcentrum.

mer att fungera som poler i ett kontaktnät över gränserna. Ju högre upp på det internationella kontaktnätet vi kommer desto färre orter blir aktuella. Allt är i princip ett skalproblem där de internationella förbindelserna utgör en speciell projektion, som genom sin ökade betydelse dock kräver särskild uppmärksamhet.

2.5. *Behovet av en samordning*

Efter denna korta beskrivning av några observerade tendenser kan det kanske vara befogat att något beröra behovet av och fördelarna med ett utvidgat samarbete mellan de nordiska nationerna inom lokaliserings- och kommunikationsområdet.

Fördelarna kan uppenbarligen vara av många slag, men vi skall stanna inför de två som kanske på sikt kan få störst betydelse. För det första kan man utan någon som helst tvekan påstå att ett utbyggt kommunikationsnät är livsnödvändigt för ett modernt industrisamhälle. Sammanställer vi detta påstående med konstaterandet att inom flera branscher utgör den nationella marknaden en alltför liten enhet för att uppnå ett ekonomiskt tillfredsställande resultat framstår ett nordiskt samarbete för det enskilda företaget likaväl som berörda nationer som en naturlig lösning. Under senare tid har också en mängd sådana lösningar sett dagens ljus. Detta samarbete över nationsgränserna inom näringslivet gynnar naturligtvis alla berörda parter samtidigt som det är en nödvändighet i konkurrensen gentemot stora internationella koncerner. De ekonomiska fördelarna av dylika företeelser är odiskutabla, varför myndigheter och beslutsorgan positivt bör medverka i denna process bl. a. genom att utforma kommunikationsnätet så att nationsgränsernas barriäreffekter minimeras.

Den andra aspekten på behovet av och fördelarna med ett vidgat nordiskt samarbete inom kommunikationsområdet gäller Nordens relationer med andra länder och länderorganisationer, d. v. s. dess plats i ett större internationellt system. Genom att förbättra och höja upp de interna förbindelserna ges även möjlighet att samordna den kontinentala och atlantiska trafiken. Detta innebär inte bara att nordiska industrier och organ lättare kan komma i kontakt med utomnordiska enheter utan även att Norden blir lättare tillgängligt utifrån, vilket kan medföra etableringar av internationella koncerner i Norden. Man kan nämligen förmoda att då dessa söker lämpliga platser för t. ex. ett europakontor är tillgängligheten en viktig faktor i beräkningarna. Med tillgänglighet avses i detta sammanhang inte endast en Orts läge i det internationella kontaktnätet utan även möjligheterna att upprätthålla kontakter med underliggande orter.

3. Kommunikationsapparaten i Norden

3.1. Kommunikationsapparaten och urbaniseringen

Parallellt med den ökande urbaniseringen sker en gradvis förändring av orters relativa läge ur transport- och resesynpunkt. Detta kan bl. a. dels sägas vara beroende av de rent teknologiska förändringarna i transportmedlens förutsättningar som resulterar i förkortade transportvägar och förändrade transportnät, dels av den ovan nämnda spridningen av företagens organisatoriska funktioner. Den allmänna utvecklingen, tidigare berörd i avsnitt 2.3. mot ett fåtal regionlandskap med satellitsiäder på relativt långa avstånd från storstaden kommer med all sannolikhet att förstärkas. Detta förhållande innebär stora investeringsbehov inom transportsektorn för regionerna. En ökande satsning inom denna sektor i en region leder till förändringar av regionens relativa transportläge i förhållande till sin omgivning.

Ett femtontal stadslandskap av ovanstående typ i Norden kan man med nuvarande tendenser i urbaniseringsutvecklingen beräkna bli resultatet i Norden som helhet. En sådan utveckling är intimt avhängig möjligheterna att intensifiera utbyggnaden av mellanstads- och fjärrtrafiken.

Nedan följer en kort översikt av det betraktelsesätt som vi använder vid studiet av kommunikationsapparaten och urbaniseringen i ett pågående delprojekt inom forskningsprogrammet »Urbaniseringsprocessen». I och med en ökad urbaniseringsgrad och höjd ekonomisk aktivitet erhålles en multiplikativ effekt på kommunikationssektorn, vilken kan ses som ett system bestående av ett aggregat av kommunikationsgrenar med tillhörande grenkomponenter. Med kommunikationsgrenar menas här teknologiskt sett sammanhörande eller sammankopplade transportmedel såsom järnväg, flyg och landsvägstrafik, dels — likaledes teknologiskt betraktat — kommunikationsmedel som TV och teletrafik. Med grenkomponenter menas järnvägarnas godstrafik, landsvägarnas persontrafik o. s. v. Betraktelsesättet framgår av figur 2.

Cirklarna i figuren kan t. ex. uppfattas som ett företags utnyttjande av kommunikationer för persontransporter, godstransporter m. m. Aggregeringen av samtliga företags användning av grenkomponenter i en ort ger den rumsliga effekten. Denna summerade effekt ligger till grund för en bedömning och värdering av ortens plats i det totala kommunikationssystemet och — vid beaktande av tidsfaktorn — ortens relativa lägesförändring. Med hjälp av erhållen kunskap om utbyggnaden av de enskilda företagens kommunikationsstruktur och sålunda summerat ortens struktur, kan man genom att t. ex. utgå från ur kommunikationssynpunkt olika företagstyper genomföra simuleringsförsök som i sin tur ger en uppfattning av utvecklingen av tätortsmönster. Genom denna metodik kan man vidare arbeta fram olika prognossituationer, vilka bl. a. kan ge svar på vad slags närings-

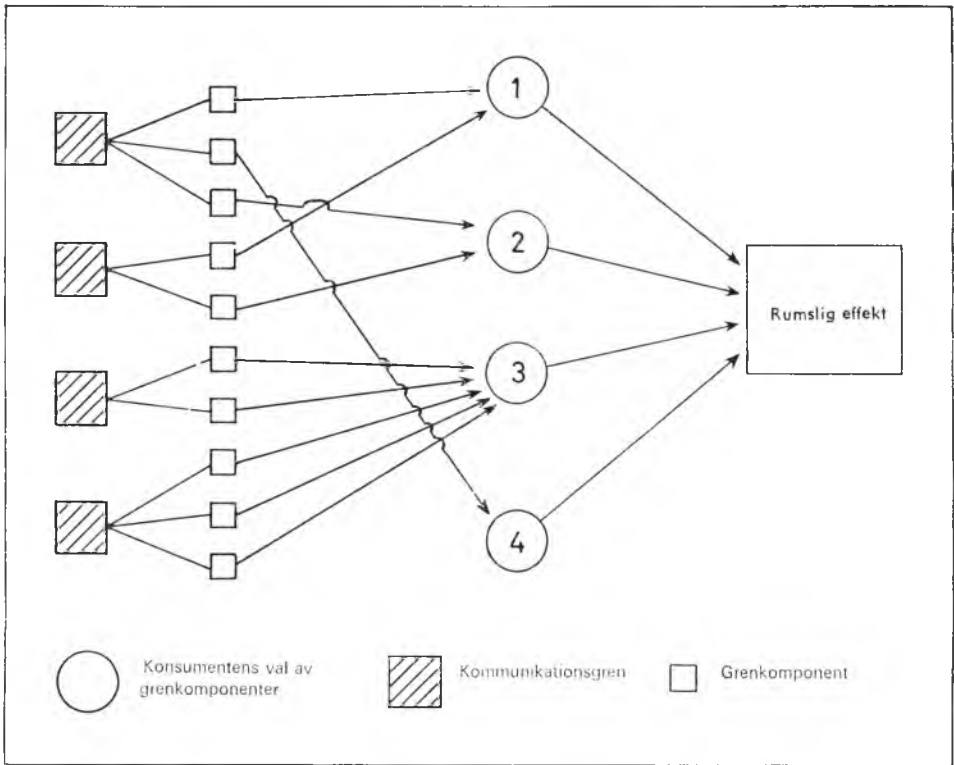

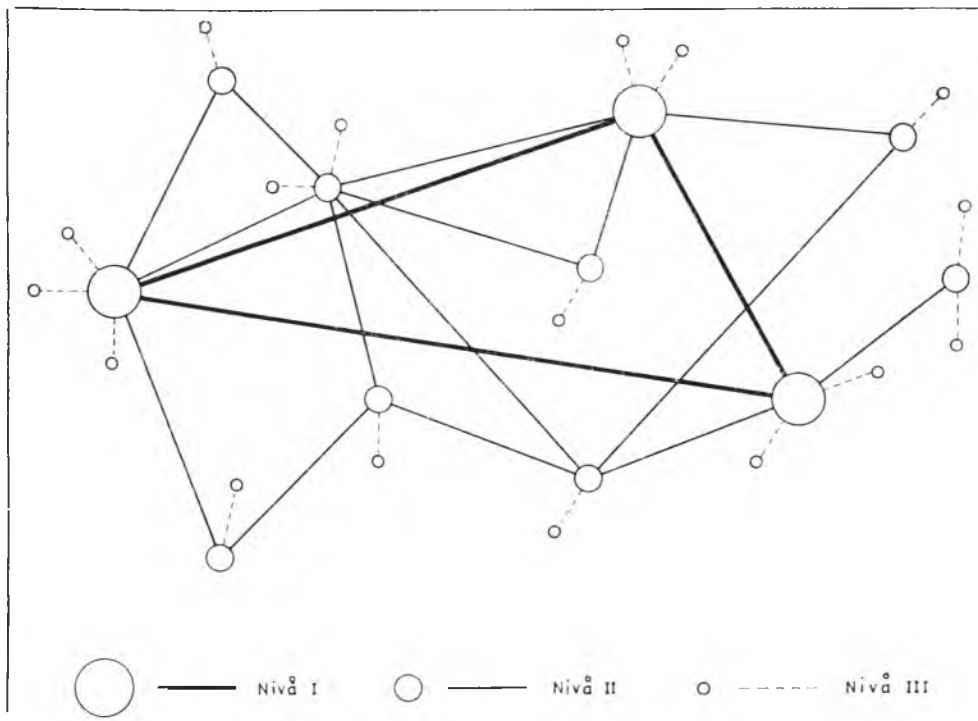
Fig. 2. En principplan för analys av en orots eller regions transportförsörjning, utgående från de olika trafikanternas val av kommunikationsgren eller grenkomponent. Den »rumsliga effekten» ger också upphov till »feed-back» till de föregående leden.

struktur man bör främja i en ort om man t. ex. vill skapa ett tillräckligt underlag för en flygplats eller en fördjupad hamn.

Kommunikationssystemet kan även ses som ett system uppbyggt på olika nivåer, vilket synsätt åskådliggöres av nedanstående figur (figur 3).

Ringarna symboliserar orter av varierande betydelse ur kommunikationssynpunkt, där tre nivåer i detta fall kan urskiljas. Nivåer som lika väl kan vara tillämpbara på nationell, nordisk som internationell bas. Observera att varje nivå i sig innefattar föregåendes funktioner. Orterna i nivå I har naturligtvis även ett rent lokalt kommunikationssystem. I detta fall kommer vi att betrakta Norden som en enhet.

Nivå I. Ett fåtal storstadsregioner i dag karakteriserade av ett nät av direkta förbindelser av relativt snabba kommunikationer av både person- och godstransporter. Den fortsatta snabba utvecklingen av dessa regioner ur befolkningsynpunkt samt det förhållandet att de i allt högre grad blir centrum för företags och organisationers ledningsfunktioner bidrar till att flödet ur persontrafiksynpunkt kommer att öka kraftigt.

Figur 3. Nivåtänkandet applicerat på kommunikationsapparaten.

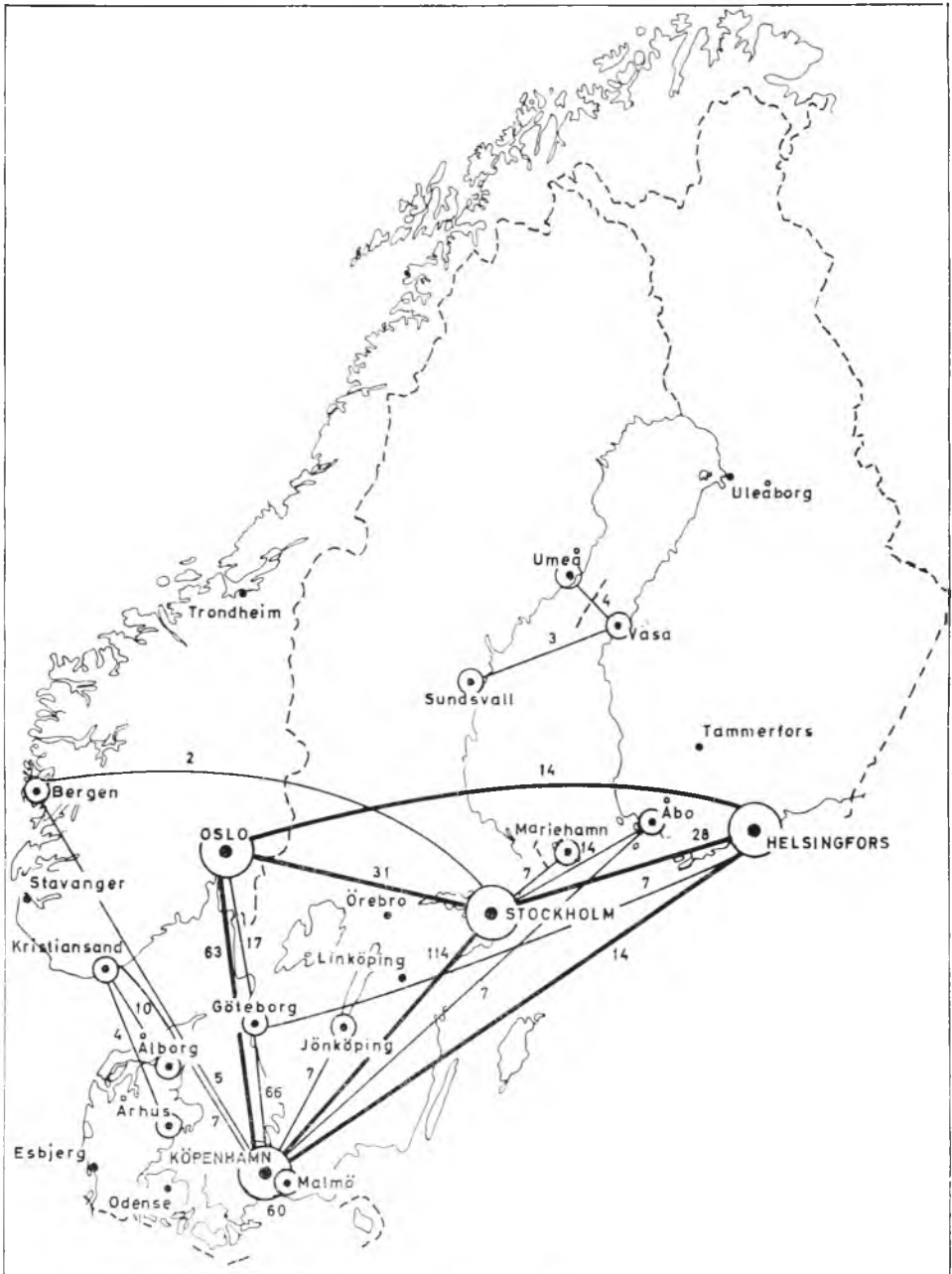
Nivå II. I figurerna symboliseras orterna tillhörande denna nivå av medelstora ringar. Mellan dessa orter dominerar i dag främst godstransporter medan persontransporter först kan sägas komma i andra hand. Ofta sker transporter över någon av orterna tillhörande nivå I. Mellan dessa orter, som i ökande grad attraherar ledningsfunktioner finns idag små möjligheter till snabba direktkontakter. På denna nivå kommer förmodligen en ökande efterfrågan på sådana kommunikationer att ske.

Nivå III. Denna nivå fungerar rent lokalt med framförallt personpendeltrafik och korta varuleveranser som de viktigaste elementen.

Detta senare synsätt är otvivelaktigt det mest fruktsamma vid behandlingen av de kommunikationsproblem som blir aktuella när man behandlar Norden som enhet. Rent allmänt kan vad gäller persontrafiken konstateras, att ju längre sträcka man färdas, desto mer styrd är man till vissa bestämda kommunikationsled, vilka bestäms av tidsfaktorn. Vi skall därför låta detta bilda orsaksbakgrund till den kommande framställningen av de viktigaste kommunikationsgrenarna var för sig.

3.2. Flygtrafiken

Internordisk flygtrafik är idag relativt väl etablerad mellan huvudstäderna och även Göteborg innehar på grund av sitt läge en gynnad position. Detta

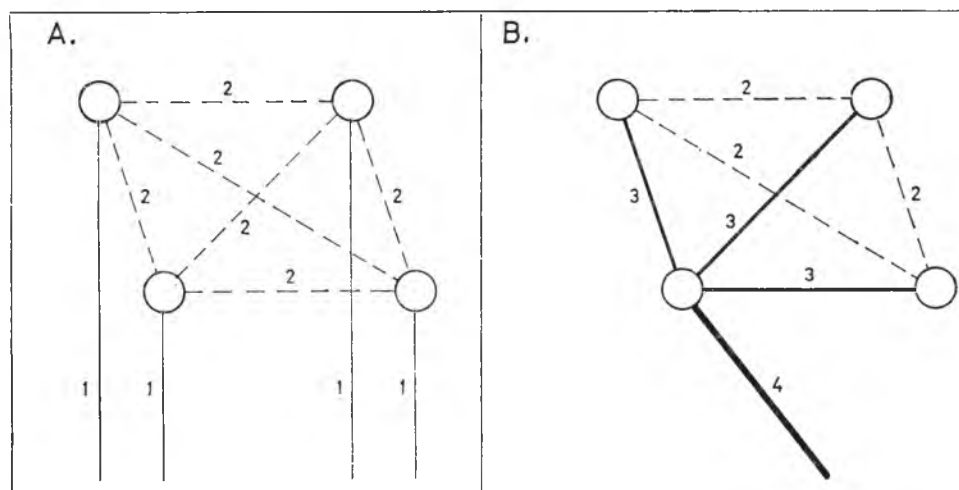
Figur 4. Direkta internordiska flygmöjligheter visande antal flygturer per vecka år 1968. Medeltal i båda riktningarna. Gäller endast turer mellan orter tillhörande nivå I. och II.

betyder med andra ord att flyget är en betydande kommunikationsgren för orter, sedda från internordisk synpunkt, tillhörande nivå I. Det är däremot betydligt sämre ställt med sådana direkta flygmöjligheter mellan orter ur nivå II och till och med mellan storstadsregionerna och dessa orter (se figur 4). Det förhållandet att Norden för allt fler företag och organisationer tycks fungera som en enhet (se bl. a. avsnitt 2.4.) inom de ovan nämnda femtontal regionerna gör det sannolikt att efterfrågan på snabba persontransportmöjligheter mellan dessa regioner inom en snar framtid kommer att expandera kraftigt, en utveckling som man redan kan skönja i Sverige. Här har endast behandlats grenkomponenten persontrafik, men även gods- trafikerna kommer sannolikt att intensifieras och genomgå en liknande utveckling.

Det verkliga underlaget för internordiska förbindelser av den ovan skisserade arten indicerade av den av urbaniseringsprocessen förändrade kommunikationsstrukturen hör till de angelägnaste undersökningsobjekten för det internordiska flygets framtid.

En annan fråga av fundamental betydelse är Nordens förhållande till världen i övrigt. Enskilda länder får nämligen allt svårare att klara av satsningar på här berörda område, där de nödvändiga investeringarna ligger på en mycket hög nivå. Hur och var skall en gemensam satsning på ett nordiskt storflygfält ske och vilka följdverkningar för Norden som helhet blir resultatet? Den nationellt betonade debatten i dessa frågor har utan tvivel bidragit till den oklara bild som föreligger.

Låt oss illustrera den praktiska konsekvensen av vad satsningen på gemensamma kommunikationslösningar innebär genom följande figurer och enkla räkneexempel.

Figur 5. Spritt kontra koncentrerat kommunikationsnät.

Antag, att vi, som i figur 5A, har ett flygtrafiknät med ett utgående och ett inkommande »enhetsplan» per tidsenhet till de nordiska huvudstäderna. Denna frekvens antages motsvara den verkliga efterfrågan på turtäthet. Mellan städerna finns det ett motsvarande internordiskt behov av två turer per tidsenhet. Om kommunikationsnätet förändras så att en ort fungerar som nordisk storflygplats med samtliga internationella fyra turer per tidsenhet (*fig. 5B*) innebär detta en förhöjd servicenivå för samtliga orter i systemet i detta avseende samt dessutom förbättrade internordiska kontaktmöjligheter. Därtill ges möjligheter för flygbolagen att i varje kommunikationskanal använda det mest lönande planet.

3.3. Järnvägstrafiken

Transportarbetet för järnväg i Sverige beräknas i avståndsklassen 300 km och däröver att öka relativt kraftigt, vilket innebär att denna blir ett reellt alternativ, efter förbättringar som ökar medelhastigheten, på avstånd upp till 600 à 700 km. Detta förhållande innebär att järnvägarna ur persontransportsynpunkt tills vidare är ett alternativ även mellan orter tillhörande nivå I, men framförallt mellan de på nivå II. De naturliga barriärer som existerar mellan länderna minskar naturligtvis betydelsen av internordisk persontrafik, men ur godstrafiksynpunkt kan ett nordiskt samarbete gällande enhetslaster för t. ex. internordisk knutpunktstrafik bli mycket vinstgivande.

Figur 6 visar det totala transportarbetet på järnvägar i Sverige år 1965 och här framträder även de få svaga förbindelse-länkarna av internordisk art. I dag är det knappast realistiskt att tänka sig järnvägen som ett internordiskt persontransportalternativ annat än möjligen mellan Stockholm—Karlstad—Oslo, Oslo—Göteborg—Köpenhamn och Stockholm—Köpenhamn. Börde det inte finnas möjligheter att genom ytterligare banförbättringar m. m. låta järnvägen bli ett alternativ även för orter från nivå II åtminstone till orter tillhörande nivå I? Dessa problemframställningar och likaså den ovan skisserade angående ett internordiskt knutpunktsnät bör utredas närmare för att utröna den nordiska och nationella lönsamheten.

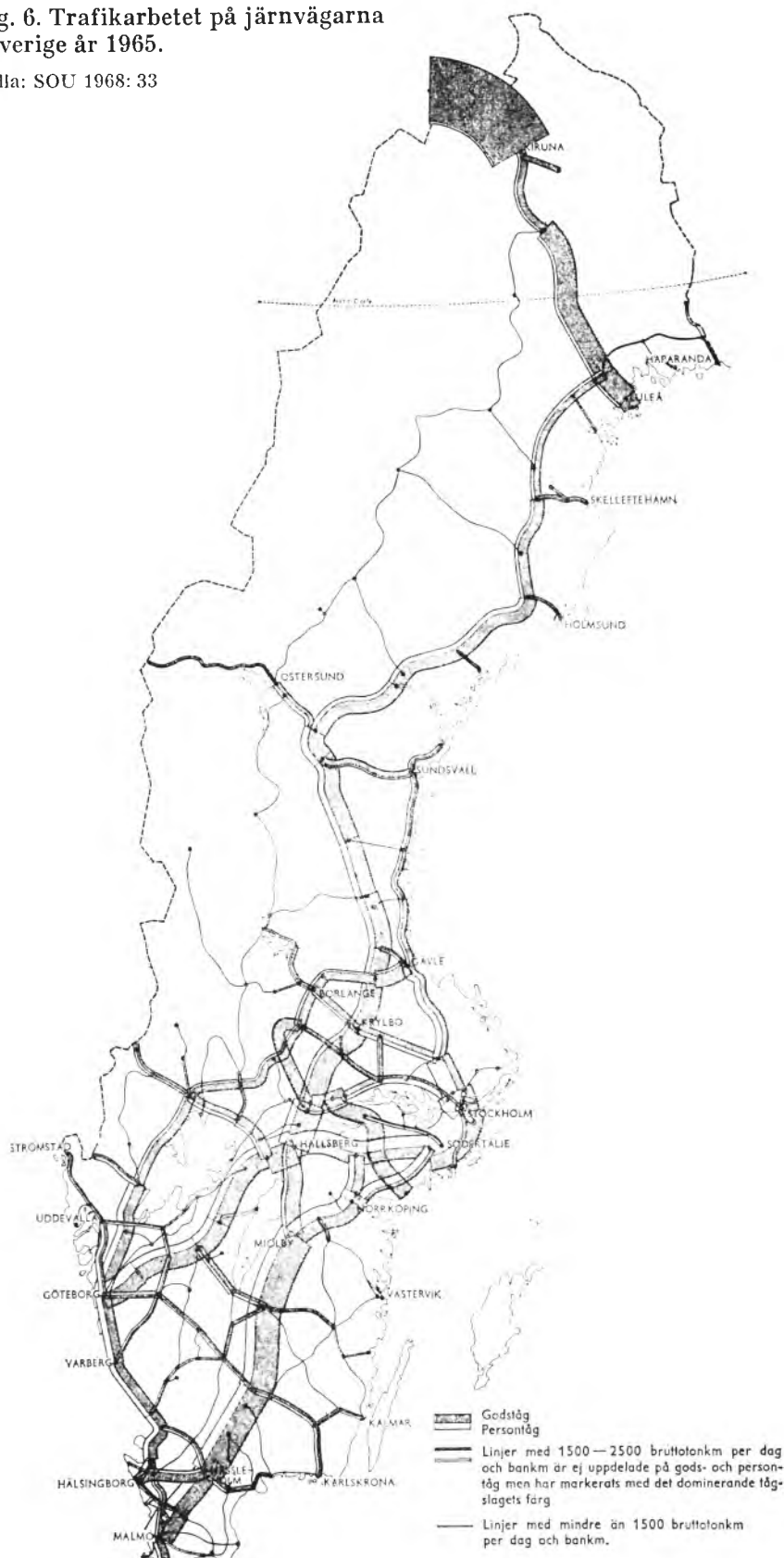
3.4. Landsvägstrafiken

Den internordiska kontakten vad gäller landsvägstrafiken är koncentrerad till ett fåtal kanaler där trafikintensiteten är hög. Det kan t. ex. nämnas att över 50 % av fordonstrafiken mellan Norge och Sverige år 1965 ägde rum över de fyra största gränsstationerna.

Tendenserna finns i Sverige till en koncentration av de långväga gods-transporterna till ett antal orter med väl utbyggda terminalfunktioner. Dessa orter är i stor utsträckning, förutom storstäderna, orter tillhörande nivå II. Det finns ingen orsak att betvivla att en liknande utveckling är att vänta även på internordisk nivå, vilket skulle peka på nödvändigheten att på detta

Fig. 6. Trafikarbetet på järnvägarna i Sverige år 1965.

Källa: SOU 1968: 33

plan samordna fjärrtransportnätet. En tidvis förekommande inställning vad gäller den nordiska transportpolitiken angående godstransporter på landsväg tycks vara att den redan fungerar tillfredsställande sett från internordisk aspekt. Detta förhållande skulle alltså peka på att de ovan nämnda nationella utvecklingstendenserna redan spridits till internordisk nivå och att transportföretagen så att säga gått sina egna vägar på grund av avsaknaden av nordisk styrning och rekommendationer.

Antal överförda bilar

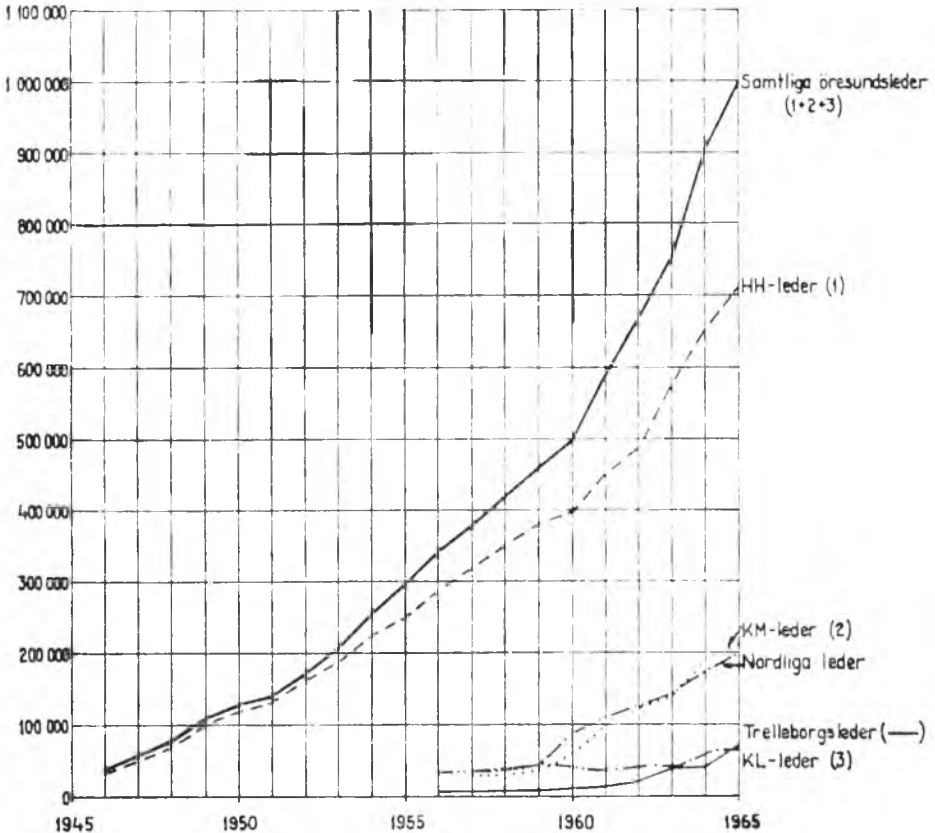

Diagram 1. Biltrafik på Öresunds- och Trelleborgslederna samt på de nordliga lederna sedan år 1946.¹

3.5. Sjöfart

Det introducerade nivåtänkandet är i hög grad applicerbart vad gäller hamnarnas inbördes förhållanden. Nödvändigheten av en gemensam nordisk satsning på en större kontainerhamn som kan fungera som en »multinationell» hamn är väl knappast omtvistad — endast läget. Det är också viktigt att påpeka det förhållandet att Norden särskilt vad gäller frågor som kon-

¹ Källa: SOU 1967: 54.

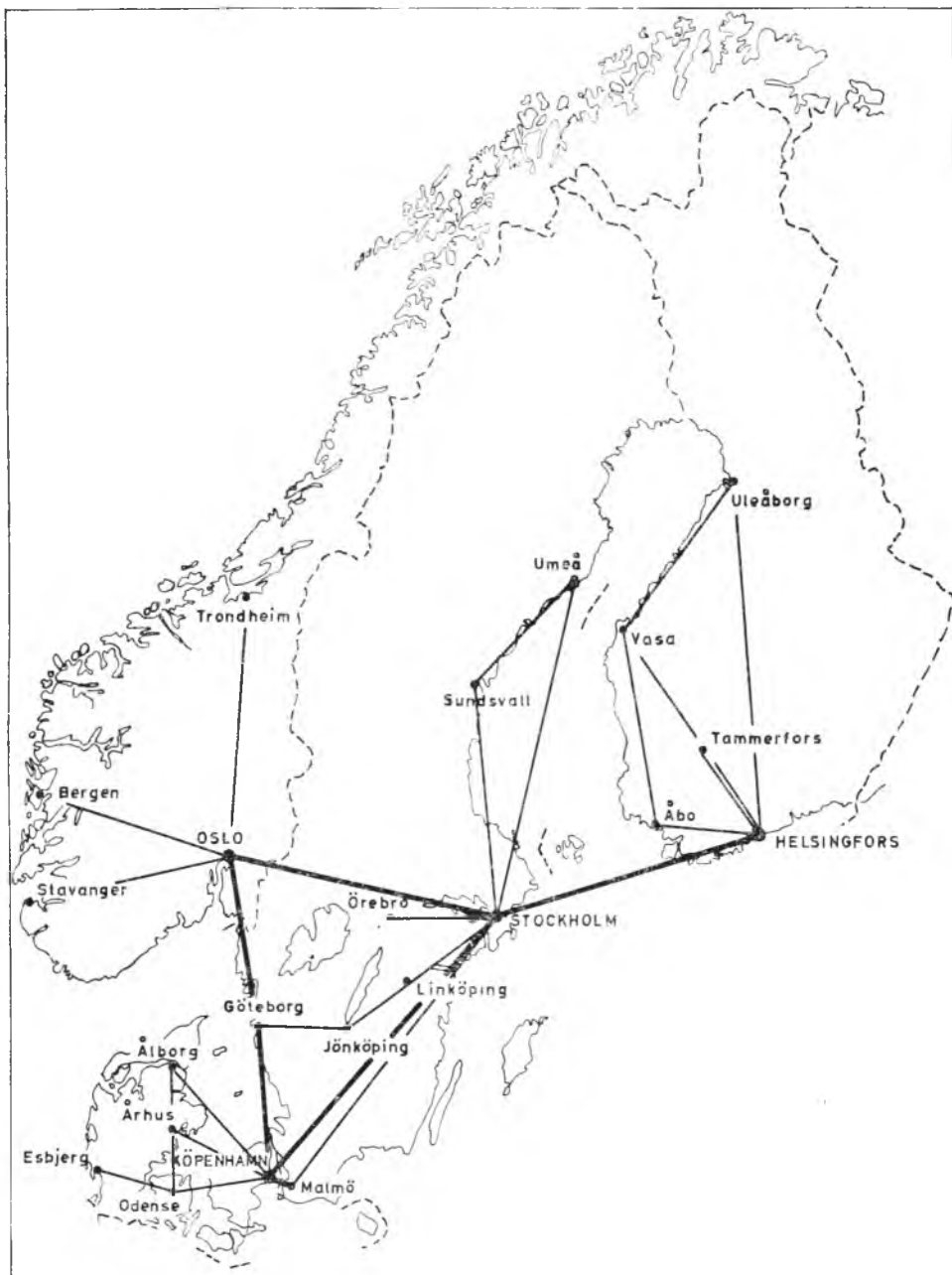

Fig. 7. Aktuellt internordiskt kommunikationsnät representerat av nivå I och II.

tainerhamn, djuphamn för oljetankers o. s. v. i hög grad vinner på att bli betraktad som en enhet för att kunna fungera som ett lokaliseringalternativ till den europeiska kontinenten.

Under denna rubrik skall också konstateras den viktiga betydelse som färjetrafiken intar vad gäller den internordiska trafiken. Diagram 1 visar den kraftiga utvecklingen sedan år 1946 i Öresundsområdet, men även övriga internordiska linjer visar en liknande trend.

3.6. *Sammanfattning*

Ett försök till aggregering av de skilda kommunikationsgrenarnas aktuella internordiska nät har företagits i figur 7 där endast grova tendenser fått bilda underlag till den aktuella bilden.

I stort sett existerar redan idag, och kommer framförallt i framtiden ytterligare att accentueras, en indelning av kommunikationsapparaten i skilda nivåer. De ovan nämnda utvecklingsdragen mot koncentrationen till ett fåtal storstadsregioner och därunder ett femtontal mindre stadsregioner för fram emot en tänkt utbyggnad av Nordens kommunikationsnät så att orterna på nivå I i första hand utrustas med möjligheter till snabba persontransporter samt dessutom ett väl utbyggt godstrafiknät. En andra etapp bör vara en liknande utbyggnad av kommunikationsservicen för orterna tillhörande nivå II.

På nivå I kommer satsningarna med stor sannolikhet att bli så höga att enskilda länder får svårigheter att själva lösa sina investeringsbehov. En gemensam planering på nordisk nivå kan i detta fall sannolikt innebära stora gemensamma ekonomiska vinster.

4. *Förslag till undersökningsobjekt*

Det ovanstående resonemanget visar såväl möjligheterna att utforma ett nordiskt kommunikationssystem som fördelarna med ett dylikt. Det fordras dock ett betydande fortsatt utrednings- och forskningsarbete innan ett mer konkret program för praktiska åtgärder kan beslutas.

I första hand förefaller följande punkter vara angelägna undersökningsobjekt.

1. Inventering och sammanställning av redan utförda studier inom respektive länder samt konsistensprövning och utvärdering.
2. Undersöka substituerbarheten mellan olika kommunikationsgrenar, d. v. s. förändringar i orternas relativa läge vid olika kommunikationsalternativ.
3. Samordnings- och stordriftsstudier avsedda att beräkna ekonomiska effekter av tillkomsten av för Norden gemensamma anläggningar, t. ex. storflygplats, containerhamn, oljeanläggningar.
4. Undersöka effekterna av de i punkt 3 uppräknade anläggningarna för det allmänna lokaliserings- och urbaniseringsmönstret.
5. Försöka utreda kommunikationsapparaternas roll i den internationella konkurrensen mellan företag och nationer och föreslå åtgärder inom kommunikationernas område som positivt medverkar i stärkandet av Nordens näringsliv gentemot övriga Europa och andra industrinationer.

BILAGA 7

**Betänkande 2 av Nordiska rådets trafikutskott över medlemsförslaget
och ändringsförslaget**

Til trafikudvalget er henvist medlemsforslag A 2/t om en fælles nordisk transportpolitik og ændringsforslag A 2 Ä/t om retningslinjer for en nordisk transportpolitik.

Vedrørende medlemsforslagets og ændringsforslagets indhold og de i anledning af forslagene indkomne remisudtalelser henvises til trafikudvalgets betænkning af 23. februar 1967 (*se Nordiska rådet 1967, s. 324 ff.*).

Efter afgivelsen af denne betænkning har udvalget behandlet de to sager på møder den 26. oktober 1967 med deltagelse af minister for offentlige arbejder Svend Horn samt som sagkyndige konsulent Marta Aarnes, Norge, statssekreterare Lars Peterson og departementsrådet K. O. Wennerhorn, Sverige, den 18. januar 1968 med deltagelse af minister for offentlige arbejder Svend Horn, statsråd Håkon Kyllingmark, statsrådet Svante Lundkvist og kommunikationsminister Leo Suonpää samt følgende sagkyndige: regeringsrådet Klaus Häkkänen, Finland, byråsjef John Paxal, Norge, og statssekreterare Lars Peterson og departementsrådet K. O. Wennerhorn, Sverige, den 4. august 1968, den 26.—27. september 1968 med deltagelse af minister for offentlige arbejder Ove Guldborg og kommunikationsminister Paavo Aitio samt følgende sagkyndige fra Danmark: kontorchef Poul Andersen, professor Paul H. Bendtsen, departementschef Palle Christensen, afdelingschef Aage la Cour, professor Arne Jensen og generalplanchef Kai Lemberg, fra Finland: kanslichef Klaus Häkkänen, fra Norge: departementsråd Sigurd Lorentzen og fra Sverige: professor Torsten Hägerstrand, pol. mag. Lars Nordström, statssekreterare Lars Peterson og fil. kand. Morgan Williamsson, den 28.—29. november 1968 med deltagelse af diplomingenjör Per Duncker, Finland, og ekspeditionssekretær Tage Leth, Danmark, som sagkyndige og den 8. februar 1969.

I ovennævnte betænkning af 23. februar 1967 henstillede udvalget vedtagelsen af en rekommandation angående godstransporten med lastbiler, og den 3. april 1967 vedtog rådet en sådan rekommandation (rek. nr 1/1967).

Af det omfattende sagsområde, som er omfattet af de to forslag, er — foruden spørgsmålet om en liberalisering af lastbiltrafikken — særligt behandlet visse søfartsspørgsmål. Således er det aktuelle spørgsmål om fastsættelse af særlige søvejsregler for store skibe og spørgsmålet om finansiering af serviceordninger for søfarten gennemgået i udvalget; vedrørende spørgsmålet om fastsættelse af særlige søvejsregler henvises til nyt medlemsforslag (sag A 223/t).

Endvidere har udvalget gennemgået forskelligt fra trafikministerierne modtaget materiale, dels oversigter over den i landene førte transportpolitik, dels — med henblik på eventuelle forhandlinger om de nordiske landes tilslutning til det europæiske fællesmarked — en oversigt over den i Romtraktaten opstillede målsætning på transportpolitikens område.

Trafikudvalget har endvidere efter mere indgående drøftelser på møderne den 27. september 1968 og den 28.—29. november 1968 efter bemyndigelse fra præsidiet den 10. december 1968 nedsat en arbejdsgruppe med den hovedopgave i store træk at foretage en kortlægning af behovet for store trafik anlæg til betjening af hele det nordiske område eller væsentlige dele heraf. Arbejdsgruppen, der har følgende medlemmer: afdelingschef Aage la Cour, Danmark, institutsjef Erik Brand Olimb, Norge, professor Sven Godlund, Sverige, og økonomiavdelingschef Jukka Wallenius, Finland, har gennem Kulturgeografiska institutionen i Göteborg den 21. februar 1969 afgivet en interimrapport »NORDEN en lokaliserings- og kommunikations-region».

Efter en foreløbig drøftelse af interimrapporten har trafikudvalget besluttet at udsætte den videre behandling af interimrapporten til efter sessionen og i øvrigt at afvente arbejdsgruppens endelige rapport.

Udvalget ønsker imidlertid allerede nu at påpege, at transportspørgsmålene bør inddrages i undersøgelserne vedrørende nordisk økonomisk samarbejde.

Det anmeldes herefter for rådet, at trafikudvalget vil fortsætte arbejdet med medlemsforslaget og ændringsforslaget.

Stockholm, den 4. marts 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Karl Guðjónsson

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Birger Lundström

Tuure Salo

Veikko Savela

Formand

Gösta Skoglund

Medlemsförslag

om rättslig likställighet för nordiska medborgare i fråga om yrkesfiske

(Väckt av Gunnar Helén och Sven Högström)

Fiskerinäringen är en viktig förvärvskälla i samtliga nordiska länder, i vissa av dem till och med en av huvudnäringarna. En relativt livlig samhandel med fisk och fiskprodukter förekommer också i Norden (*se Tillägg*). Naturligt är, att fisket omgärdats med nationella skyddsbestämmelser och andra regleringar av olika slag. Fiskarna i de nordiska länderna har vidare inflytelserika organisationer, som bevakar de nationella yrkesgruppernas intressen. I betydande utsträckning kommer emellertid fiskare från ett nordiskt land under sin yrkesutövning på olika sätt i beröring med övriga nordiska länder. Ett område, där olika nationella fiskeintressen möts, är Östersjön, ett annat Skagerack och Nordsjön. Situationer uppkommer därvid ej sällan, då fiskare från ett nordiskt land vid tillfälligt uppehåll i annat nordiskt land i sin yrkesverksamhet är ogynnsammare ställda än personer i uppehållslandet, som bedriver fiske.

Jämförelse kan här göras med strävandena att åstadkomma likställighet mellan nordiska medborgare i fråga om rätten att driva näring. Liksom man överenskommit om en gemensam nordisk arbetsmarknad, som gör det möjligt för löntagare att fritt taga arbete i vilket nordiskt land han önskar, har det ansetts naturligt, att den som försörjer sig som egen företagare skall kunna slå sig ned var han önskar i Norden och där driva sin rörelse. Frågan har i olika sammanhang varit före i Nordiska rådet, som bl. a. antagit följande rekommendation (nr 26/1954):

Det Nordiske Råd henstiller til regjeringene at det ved anvendelsen av bestemmelsene om adgang for utlendinger til å drive næring, være styremedlem i aksjeselskap eller andre sammenslutninger etc., følges en slik praxis at kravet på lengre tids opphold i landet for innrømmelse av slik adgang oppmykes forsåvidt angår statsborgere i de nordiske land.

I anledning av rekommendationen har i Danmark utfärdats bestämmelser, enligt vilka medborgare i övriga nordiska länder jämställs med danska medborgare i fråga om rätten att erhålla näringsbrev. Även i de övriga nordiska länderna har rekommendationen föranlett en liberalisering av lagregler och praxis vad angår möjligheterna att få dispens från medborgarskapskrav och

fordringar på längre tids vistelse i landet som villkor för tillstånd att driva näring.

Tiden synes nu inne att söka utsträcka liberaliseringssträvandena även till fiskerinäringen. Man rör sig emellertid här med en synnerligen komplicerad fråga, enär fisket är den utan tvekan mest skyddade näringen i Norden. Frågan är emellertid föremål för regeringarnas uppmärksamhet och har bland annat diskuterats vid den europeiska fiskerikonferensen i London våren 1964 liksom vid den nordiska fiskerikonferensen i Reykjavik i juni samma år.

Enligt min mening bör man försöka lösa frågan stegvis. I främsta rummet är angeläget att arbetsvillkoren för yrkesfiskare från ett nordiskt land förbättras vid tillfälligt uppehåll i ett grannland. För närvarande är ofla s. k. direktlandning, d. v. s. ilandförande av fångad fisk i närmaste hamn, försvårad för andra än det egna landets medborgare. Enligt en allmän regel föreligger överallt i Norden rätt till transitering av fisk vid haverifall eller eljest vid force majeure och liknande omständigheter. I övrigt är landnings- och transiteringsrätten starkt beskuren och bestämmelserna har fått en mycket varierande utformning i de olika nordiska länderna. Även rätten för fiskefartyg att bunkra och proviantera är i vissa stycken beskuren och dessutom olika från land till land i Norden.

Dessa problem har varit uppe till behandling i Nordiska rådet vid åtskilliga tillfällen. År 1954 antog rådet sålunda en rekommendation (nr 1/1954) med följande lydelse:

Det Nordiske Råd henstiller til regjeringene å la fiskerimyndighetene kalle sammen fiskernes organisasjoner i de nordiske land til felles drøftelser med sikte på å bli enige om gjensidige lettelser for yrkesfiskere i de nordiske land angående ilandbringelse og transittering av fisk, bunkring m. m. ved opphold i annet nordisk land enn hjemlandet.

Rekommendationen har emellertid inte lett till några ömsesidiga lättnader från berörda länders sida. År 1958 ansåg rådet rekommendationen såsom för sin del slutbehandlad, bland annat med hänvisning till frågans sammanhang med de europeiska marknadsförhandlingarna. Vid ett möte den 14 februari 1964 beslöt emellertid Nordiska rådets presidium att den ovan nämnda rekommendationen skulle tagas upp till närmare granskning i syfte att undersöka, huruvida icke nya initiativ nu kunde tagas i rådet beträffande dessa spörsmål.

Även med tanke på att frågan om de nordiska ländernas eventuella anslutning till EEC uppenbarligen måst ställas på en oviss framtid, är det enligt min mening angeläget, att de nordiska ländernas regeringar till förnyad prövning upptager frågan om uppnående av rättslig likställighet för nordiska medborgare i fråga om yrkesfiske. Som ett första steg bör likställighet åstadkommas beträffande direktlandning och transitering av fisk, bunkring och

proviantering m. m. vid tillfälligt uppehåll i annat nordiskt land än hemlandet.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställas,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka möjligheterna för att uppnå rättslig likställighet för nordiska medborgare i fråga om yrkesfiske efter i medlemsförslaget förordade riktlinjer.

Stockholm i augusti 1964

Gunnar Helén

Sven Högström

BILAGA 1, Landing og transittering av fisk, samt fiskefartøyers bunkring og proviantering i de nordiske land (*se Nordisk Råd, 14 sess., s. 355—359*).

BILAGA 2, Sammanfatning av remissyttrandena över medlemsförslaget¹ (*se Nordisk Råd, 14. sess., s. 359—361*).

BILAGA 3, Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott (sakerna A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e) (*se Nordisk Råd, 14. sess., s. 361—364*).

BILAGA 4

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e, tilläggsförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233 TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(Se Sak A 233 T/e, A 233 TÄ/e: Bilaga)

¹ Remissyttrandena finns i förtryck hos Nordiska rådets sekretariat.

Medlemsförslag

om gemensam nordisk jordbruksmarknad

*(Väckt av K. Damsgaard, Poul Møller, Harald Nielsen, Carl Petersen,
Karl Skytte och H. C. Toft)*

I de senere år har der kunnet konstateres en betydelig vækst i den nordiske samhandel. Denne udvikling vil sandsynligvis komme til at gå endnu hurtigere, når toldgrænserne for de fleste varers vedkommende helt falder bort EFTA-landene imellem i 1967. Desværre omfatter denne liberalisering af handelen dog hverken landbrugsvarer eller fiskeriprodukter.

Vægtige nationaløkonomiske argumenter kan næppe anføres til støtte for denne tingenes tilstand. Nationaløkonomiens love er i princippet de samme for produktion af landbrugsvarer som for produktion af industrivarer. Fordelene ved en fri konkurrence landene imellem er i begge tilfælde lige store. I den nordiske samarbejdsoverenskomst understreges særlig betydningen af en hensigtsmæssig arbejdsdeling mellem landene. I artikel 19 fastslås bl. a.:

De kontraherende parter bør som et led i et videre internationalt samarbejde stræbe efter at opnå en hensigtsmæssig arbejdsdeling imellem landene for så vidt angår produktion og investeringer.

I artikel 21, som gælder liberaliseringen af handelen, hedder det:

De kontraherende parter skal bestræbe sig på at befæste det samarbejde, der tidligere er blevet indledt med henblik på at fjerne handelsskrankerne mellem de nordiske lande, samt så vidt muligt yderligere at styrke og udvikle dette samarbejde.

Ingen som helst forbehold er taget over for produktionen af og handelen med landbrugsvarer. Det er magtpåliggende, at de nordiske lande nu for alvor søger at virkeliggøre samarbejdsoverenskomsten også for disse varegruppers vedkommende.

Det er i første række forsvars- og beredskabsmæssige argumenter, som anføres mod fri konkurrence for landbrugsvarer. Jordbrugsprotektionisterne gør gældende, at det med henblik på en eventuel afbrydelse af tilførslerne er nødvendigt at være i høj grad selvforsynende. Lignende argumenter kan imidlertid også fremføres til støtte for f. eks. industrisubventioner og told på industrivarer. Dette sker dog nu kun sjældent.

Det er for tiden umuligt at etablere fri konkurrence for landbrugsvarerne inden for EFTA. Der findes imidlertid ingen bestemmelse i EFTA-traktaten, som forbyder de nordiske lande sig imellem at drive et intimere økonomisk samarbejde end det, som etableres inden for rammen af EFTA. Når man tager i betragtning, at landene i Norden ikke har rettet nogle mere væsentlige indvendinger mod et europæisk landbrugsmarked ved en fremtidig tilslutning til eller associering med EEC, bør et forslag om det i begyndelsen måske begrænsede nordiske landbrugsmarked ligge inden for mulighedernes grænse. De nordiske regeringer bør derfor snarest tage dette vigtige spørgsmål op til nøje prøvelse.

Forskellene mellem de forskellige typer landbrug inden for Norden er næppe større end inden for Sverige, hvilket land ikke desto mindre har kunnet etablere en landbrugsordning, som omfatter alt landbrug fra landets nordligste til dets sydligste dele.

En samordning af de nuværende nationale landbrugsordninger får betydning også for de nordiske landes eksport af landbrugsprodukter. Allerede under de nuværende forhold har landbrugsorganisationerne i de fire største lande ved flere lejligheder i de seneste år drøftet mulighederne for at tilvejebringe et fælles nordisk udbud af landbrugsvarer.

Ved en mere omfattende samordning får dette problem større betydning.

Det nuværende system for salg af landbrugsprodukter er nemlig behæftet med adskillige svagheder. Finland, Norge og Sverige eksporterer kun mindre mængder af de fleste landbrugsvarer, mens som bekendt Danmarks landbrugseksport udgør næsten halvdelen af landets samlede eksport.

Eksport af visse landbrugsprodukter i 1961 (1 000 t).

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Kød og flæsk	538	1	4	22
Smør	120	18	5	9
Ost	79	18	10	3
Æg	67	9	1	4
Byg	66	—	1	95
Hvede	38	26	—	215

Den i de fleste tilfælde lille eksport fra Finland, Norge og Sverige udgør et uroelement på eksportmarkederne. Den kan ofte forårsage et tryk nedad på priserne, hvilket givetvis er til skade for alle de berørte nordiske lande. Der er derfor grund til at undersøge, om der findes forudsætninger for en mere samlet nordisk optræden på verdensmarkedet, hvad angår eksporten af landbrugsvarer.

Det er indlysende, at en række komplicerede problemer må løses, førend noget sådant vil være muligt. En fælles afsætning på verdensmarkedet bør dog ikke møde uovervindelige vanskeligheder i betragtning af, at Finland,

Norge og Sverige har selvforsyning som mål for deres landbrugspolitik, og af, at Danmark for sit vedkommende er interesseret i foranstaltninger, som kan stabilisere priserne.

Det vil naturligvis tage betydelig tid at virkeliggøre tanker som disse. Imidlertid bør man ikke undervurdere den psykologiske betydning af, at der opnås resultater på dette område. Grundlaget vil derved være skabt for en fortsat nordisk integration, og forudsætningerne vil forbedres for en fælles nordisk optræden under de europæiske markedsforhandlinger.

Med henvisning til ovenstående foreslås,

at Nordisk Råd henstiller til regeringerne at undersøge mulighederne for at skabe et fælles marked for landbrugsvarer og i forbindelse dermed forudsætningerne for et nordisk samarbejde om eksporten af disse varer.

København i oktober 1964

K. Damsgaard

Poul Møller

Harald Nielsen

Carl Petersen

Karl Skytte

H. C. Toft

BILAGA 1, Jordbruksstatistiska tabeller (se *Nordisk Råd*, 14. sess., s. 393—397).

BILAGA 2, Hovedpunkter vedrørende handelspolitikk (se *Nordisk Råd*, 14. sess., s. 397—398).

BILAGA 3, PM angående jordbruksregleringen m. m. i de nordiska länderna (se *Nordisk Råd*, 14. sess., s. 398—402).

BILAGA 4, Sammanfattning av remissyttrandena över medlemsförslaget¹ (se *Nordisk Råd*, 14. sess., s. 403—408).

BILAGA 5, Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen (sakerna A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e) (se *Nordisk Råd*, 14. sess., s. 361—364).

BILAGA 6

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e, tilläggförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233/TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(Se Sak A 233 T/e, A 233 TÄ/e: Bilaga)

¹ Remissyttrandena finns i förtryck hos Nordiska rådets sekretariat.

Medlemsförslag

om likartad näringslagstiftning

(Väckt av Ebon Andersson och Allan Hernelius)

Sedan årtionden har ett omfattande samarbete de nordiska länderna emellan ägt rum i syfte att utveckla den nordiska rättsgemenskapen och att skapa i görligaste mån enhetliga lagregler för olika rättsområden. Särskilt har detta lagstiftningssamarbete tagit sikte på näringslivets förhållanden. Av de lagregler av denna karaktär, som på senare tid tillkommit såsom resultat av nordiskt samarbete märkes varumärkeslagstiftningen, i det att enhetliga nya varumärkeslagar de senaste åren antagits i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Antagandet av en enhetlig nordisk patentlag är nära förestående. Nordiskt samarbete pågår bl. a. i fråga om nya eller ändrade lagar om mönsterskydd, om illojal konkurrens, om firma, om aktiebolag, om godtroshörsförvärv av lös egendom samt ändringar i lagen om handelskommission.

Medan alltså ett vidsträckt nordiskt samarbete äger rum på speciella rättsområden, har den centrala frågan om enhetliga nordiska regler rörande rätten till näringsutövning hittills icke gjorts till föremål för närmare nordiska överläggningar. Att nämnda fråga i huvudsak hållits utanför det nordiska lagstiftningssamarbetet, kan ha sammanhängt därmed att lagstiftningen på detta område av ålder företett betydande skiljaktigheter i de olika nordiska länderna samt att på grund därav betydande svårigheter möjligen ansetts möta att sammanjämka de olika ländernas ståndpunkter. Medan både Sverige och Finland har ett system med en vittgående frihet för envar att driva näring, har Danmark och Norge lagregler innefattande väsentliga inskränkningar i rätten att utöva näring. Förhållandena synes emellertid i nämnda hänseende i en nära framtid komma att undergå ändringar. I Danmark har handelsministeriets näringslovskommission under innevarande år framlagt ett betänkande, som innehåller förslag om en successiv liberalisering på området. Enligt förslaget avses det nuvarande förbudet för handlande att ha mer än en butik i var kommun och inskränkningarna i hantverkarens och industriidkarens avsättningsrätt att helt bortfalla den 1 januari 1970. I Norge pågår en revision av 1913 års hantverkslag.

I Sverige innefattar ett av 1958 års näringsrättssakkunniga utarbetat be-

tänkande med förslag till den allmänna näringslagstiftningen, som nyligen varit föremål för remissförfarande en modernisering av gällande rätt.

Ett omfattande aktuellt material för ett nordiskt samarbete i ämnet föreligger sålunda. Med hänsyn till de liberaliseringssträvanden, som sätter sin prägel på lagstiftningsarbetet i de enskilda nordiska länderna, synes också förutsättningarna för en nordisk rättsgemenskap på näringslagstiftningsens område numera vara väsentligen större än blott för några år sedan.

För handelsförbindelserna mellan de nordiska länderna är det av väsentlig betydelse att på detta rättsområde råder enhetlighet och full reciprocitet för de olika ländernas företagsamhet. Icke minst med tanke på det vidsträckta ekonomiska samarbete mellan dessa länder, som håller på att realiseras inom ramen för EFTA, och den omfattande gränshandel, som äger rum länderna emellan, torde de nationella skiljaktigheterna på området efter hand alltmera komma att framstå som en anomali. Det är därför angeläget att frågan, som är av stor praktisk betydelse, kan bringas till sin lösning. Målsättningen synes därvid böra vara icke blott att införa en generell rätt för medborgare i vart och ett av de nordiska länderna till näringsutövning i de övriga länderna utan även att skapa enhetliga rättsregler i fråga om rätten till näringsutövning över huvud taget.

Med hänvisning till ovanstående hemställer vi,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att undersöka förutsättningarna för att skapa en nordisk rättsgemenskap på näringslagstiftningsens område, innefattande enhetliga regler för rätten att driva näring i vart och ett av de nordiska länderna.

Stockholm i december 1964

Ebon Andersson

Allan Hernelius

BILAGA 1, PM om nasjonale lovbestemmelser vedrørende næringslovgivning (se *Nordisk Råd, 14. sess., s. 485—488*).

BILAGA 2, Promemoria med sammanfattning av remissyttrandena över medlemsförslaget¹ (se *Nordisk Råd, 14. sess., s. 488—492*).

BILAGA 3, Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen (sakerna A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e) (se *Nordisk Råd, 14. sess., s. 361—364*).

BILAGA 4

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e, tilläggsförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233 TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(Se Sak A 233 T/e, A 233 TÄ/e: Bilaga)

¹ Remissyttrandena finns i förtryck hos Nordiska rådets sekretariat.

Medlemsförslag

om organisationen av nordiskt handelspolitiskt samarbete

(Väckt av Nils Kellgren, Aksel Larsen och Ingrid Segerstedt Wiberg)

Under den EFTA-kris, som införandet av den engelska importavgiften hösten 1964 förorsakat, har de nordiska länderna bedrivit ett intensivt handelspolitiskt samarbete. Den relativt snabba reduktionen av importavgiften kan till betydande del ses som ett resultat av det gemensamma nordiska ställningstagandet. Inför EFTA:s ministermöte i Wien den 24—25 maj 1965 och under detta fortsattes det nära samarbetet mellan dessa länder, vilka också lyckades genomdriva sina önskemål i vid omfattning. Dessa händelser visar att nordisk sammanhållning på det handelspolitiska planet kan ge gott utbyte.

Betydelsen av det handelspolitiska samarbete, som de nordiska länderna sedan länge bedriver inom ramen för internationella organisationer såsom EFTA—FINEFTA, GATT och OECD, får ej underskattas. Samarbetsfrågorna diskuteras inom olika nordiska organ — t. ex. i Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete, i Nordiska ekonomiska samarbetsutskottet och vid nordiska handelschefsmöten — samt vid direkta överläggningar mellan de nordiska ländernas representanter i dessa internationella organisationer.

Samarbetet bör emellertid kunna fördjupas och breddas samt ges en mera permanent karaktär. Inför Nordiska rådets tolfte session väcktes 1963 ett medlemsförslag om samråd i internationella handelspolitiska frågor. Förslaget avsåg en rekommendation till regeringarna att överväga ytterligare åtgärder att inför såväl bilaterala som multilaterala handelsförhandlingar skapa organisatoriska förutsättningar för en effektiv samordning av de nordiska staternas handelspolitik. I förslaget framhölls att ordningen med ett regelmässigt samarbete mellan »handelscheferna» i de nordiska länderna borde utbyggas. Det borde övervägas att ordna regelbundna överläggningar mellan representanter för de nordiska länderna i syfte att lägga grunden för ett gemensamt nordiskt uppträdande vid varje betydelsefull internationell förhandling. Vad gäller bilaterala förhandlingar med statshandelsländerna borde övervägas att vid ett vart av de nordiska ländernas förhandlingar representanter från de övriga deltog som observatörer.

Medlemsförslaget avslogs av rådet främst med motivering att det handelspolitiska samarbetet redan bedrevs i tillfredsställande former, varför det inte var motiverat att etablera nya institutioner för ändamålet. Sedan dess har situationen dock i viss mån förändrats genom de ovan berörda händelserna inom EFTA under 1964 och 1965. Behovet av ett fastare organiserat handelspolitiskt samarbete har framstått i allt tydligare dager. Ett intensifierat och institutionaliserat nordiskt samarbete bör kunna bidra till att stärka frihandelssammanslutningen, samtidigt som det skulle vara till omedelbart gagn för länderna själva.

Målet bör på längre sikt vara en sådan koordinering av handelspolitiken, att de medel att påverka motparten, ett vart av de olika länderna äger, utnyttjas gemensamt till allas bästa. För ett så vittgående handelspolitiskt samarbete torde tiden visserligen ännu inte vara fullt mogen, men praktiska åtgärder bör vidtagas för att leda utvecklingen i denna riktning. Av vikt är därvidlag att ländernas synpunkter oavslåligen konfronteras med varandra och att ett opartiskt organ permanent ägnar sig åt att sammanjämka dem.

Uppenbarligen erfordras något organ, som fortlöpande ägnar sig åt detta koordineringsarbete, därest det angivna målet skall kunna nås. För närvarande finnes inom detta område framför allt Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete, vilken biträdes av Nordiska ekonomiska samarbetsutskottet. För dessa organs arbete har uppgjorts en överenskommelse som, ehuru den ej torde ha formellt ingåtts (*se Nordiska rådet 1959, s. 1061*), i praktiken har tillämpats. Enligt denna skall samarbetsutskottet vara så sammansatt att envar av de samverkande regeringarna utser tre medlemmar samt en sekreterare. Utskottet har i enlighet med vad som uttalades vid dess tillkomst bestått av ämbetsmän från de tre länderna, vilka har uppgifterna i samarbetsutskottet som bisyssla vid sidan av sitt dagliga arbete.

I realiteten fungerar sålunda samarbetsutskottet som en förhandlingsgrupp, där länderna är företrädade av franskjutna nationella ämbetsmän, vilkas handlande i utskottet bestämmes i främsta rummet av rent nationella hänsyn. Skall det nordiska handelspolitiska samarbetet drivas vidare, torde det på sikt vara erforderligt att ett antal personer på heltid ägnar sig åt uppgiften att fortlöpande undersöka möjligheterna för en koordination av de handelspolitiska synpunkterna på ett så att säga opartiskt plan på samma sätt som sker exempelvis inom EFTA:s sekretariat i Genève och EEC:s kommission i Brüssel. Tiden torde nu vara mogen att överväga att omforma samarbetsutskottet till ett dylikt permanent verksamt organ, arbetande med ett gemensamt nordiskt mandat. Ministerkommittén skulle ha att meddela de direktiv samarbetsutskottet hade att följa i sitt arbete.

Därest på detta sätt organisatoriska förutsättningar skapas för ett intensifierat nordiskt handelspolitiskt samarbete, skulle ländernas upplägg-

ning av sin handelspolitik kunna koordineras i mycket högre grad än som nu sker. Man skulle få ett forum som kontinuerligt sysselsatte sig med de punkter, där nationella intressen skär sig med varandra. Utskottet skulle successivt klarlägga på vad sätt länderna kunde stödja varandra i besvärsliga lägen. Givetvis måste ett sådant omvandlat samarbetsutskott ha fortlöpande kontakt med nationella instanser.

Samarbetsformerna har utvecklats tämligen långt på det kulturella området, där samarbetsorganet Nordiska kulturkommissionen (NKK) är verkligt. Inom detta regeringsorgan har man verkat för att successivt få till stånd ett fast sekretariat som skulle arbeta med ledning av ett gemensamt mandat. Man borde kunna dra nytta av de erfarenheter, positiva och negativa, man gjort på detta fält, då man går att bygga upp organisationen för det handelspolitiska samarbetet.

En förstärkt nordisk gruppbildning inom handelspolitiken skulle skänka de nordiska länderna betydande fördelar internationellt sett. Inom EFTA, där en medlem, Storbritannien, genom sin storlek intar en så dominerande ställning, skulle uppnås en bättre balans. Ju mer det nordiska blocket enas, desto bättre jämvikt erhålles i denna organisation. Men även för kontakterna med EEC och i GATT skulle de nordiska ländernas möjligheter att vinna gehör för sina önskemål förbättras genom en ökad koordination.

På grund av vad som ovan anförts hemställes,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att omforma Nordiska ekonomiska samarbetsutskottet till ett permanent heltidsarbetande samarbetsorgan med uppgift att under Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete arbeta för att få till stånd ett gemensamt handelspolitiskt uppträdande samt att effektivt stärka de nordiska ländernas konkurrensförmåga i det internationella handelsutbytet.

Stockholm och København i juli 1965

Nils Kellgren

Aksel Larsen

Ingrid Segerstedt Wiberg

BILAGA 1, PM angående medlemsförslag om organisation av handelspolitiskt samarbete (*se Nordisk Råd, 14. sess., s. 971—973*).

BILAGA 2, Promemoria med sammanfattning av remissyttrandena över medlemsförslaget¹ (*se Nordisk Råd, 14. sess., s. 973—976*).

BILAGA 3, Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen (sakerna A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e) (*se Nordisk Råd, 14. sess., s. 361—364*).

BILAGA 4

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e, tilläggsförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233 TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(Se Sak A 233 T/e, A 233 TÄ/e: Bilaga)

¹ Remissyttrandena finns i förtryck hos Nordiska rådets sekretariat.

Medlemsförslag

om harmonisering av de yttre tullarna

(Väckt av Ebon Andersson, Aksel Larsen, Bertil Ohlin och Sven Sundin)

EFTA har nu varit i verksamhet i drygt fyra år under vilken tid medlemsstaternas interna tullar sänkts med 70 procent. Vid utgången av år 1966 väntas industritullarna vara helt avvecklade och en tullfri inbördes handel med industrivaror, som till huvudsaklig del tillverkas inom EFTA, ha blivit en verklighet. Det är mot denna bakgrund naturligt att intresset nu riktas mot de handelshinder, som ej utgörs av tullar, och mot möjligheterna att på olika vägar vidareföra samarbetet och stärka frihandelssammanslutningen. Inom EFTA har utredningar redan igångsatts — eller kommer snart att påbörjas — om bl. a. sekundära handelshinder, industriell standardisering, restriktiva affärsmetoder och skattefrågor.

Angelägenheten av att stärka EFTA underströks av nära nog samtliga talare under generaldebatten vid Nordiska rådets trettonde session i Reykjavik och denna önskan kom klart till uttryck i rådets rekommendation till regeringarna om nordiskt samarbete inom EFTA (rek. 25/1965). De nordiska ländernas regeringar uppgjorde därefter en plan för EFTA:s fortsatta verksamhet, som framlades vid EFTA:s ministermöte i Wien den 24—35 maj i år. Planen godtogs därvid av EFTA i väsentliga delar. Arbetet på dess förverkligande pågår nu inför EFTA:s nästa ministermöte i Wien i oktober.

Det har vid upprepade tillfällen framhållits — också inom EFTA — att ett ekonomiskt samarbete på skilda områden mellan de nordiska länderna, som går längre än motsvarande samarbete kan göra mellan samtliga EFTA-stater, på sikt skulle kunna få stor betydelse för EFTA:s utvecklingsmöjligheter. De nordiska länderna skulle så att säga visa vägen för ett vidgat EFTA-samarbete. Ett område, där detta resonemang kan vara relevant, gäller den yttre tullnivån. För dagen torde politiska förutsättningar saknas för att taga upp denna fråga till praktisk-politisk handläggning inom EFTA, medan möjligheterna att uppnå positiva resultat i Norden borde vara relativt goda.

När handeln mellan de nordiska länderna vad gäller flertalet varuslag år 1967 blivit i stort sett fri från tullar, kommer sannolikt olägenheten av att de nationella yttre tullmurarna av varierande höjd att framstå såsom mera

besvärande än vad hittills varit fallet. Från riskerna för en snedvridning av produktion och handel kan ej bortses. Den långsiktiga målsättningen måste vara en sund och rationell arbetsfördelning länderna emellan. Detta mål kan icke helt uppnås, om länder med tullfri inbördes handel har starkt skiftande tullar gentemot tredjeländer. Så länge det endast är fråga om handel med färdigbearbetade produkter, som till alla delar tillverkats inom frihandelsområdet, föreligger inget problem. Gäller det emellertid en vara, som införes till ett EFTA-land för att sedan tullfritt exporteras till ett annat EFTA-land med högre yttre tullmurar för halvfabrikat, kan den olikartade tullstrukturen för halvfabrikat förorsaka betydande snedvridning av handeln. Bearbetningen av en vara kan sålunda komma att ske inte i det land som ur allmän ekonomisk synpunkt är mest lämpat härför utan i det land som har det lägsta tullskyddet för halvfabrikatet. Motsvarande kan gälla råvaror.

EFTA-konventionen innehåller en rad bestämmelser som syftar till att förhindra en dylik snedvridning av handeln. Tullfriheten gäller i princip endast sådana varor, som avsänts från annan medlemsstat och som »har sitt ursprung» inom frihandelsområdet. Områdesursprung har *dels* varor, som helt härrör från området, *dels* varor, vilka producerats inom området och beträffande vilka värdet av det material som utifrån importerats till området (eller är av obestämt ursprung) och som använts vid varornas produktion inte överstiger 50 procent av varornas exportpris, *dels* varor som producerats genom viss närmare angiven bearbetning.

Med tanke på att ursprungsreglerna inte helt eliminerar riskerna för en snedvridning av handeln samtidigt som de i en hel del fall förutsätter ett ofta omfattande, tidsödande och dyrbart kontrollarbete, finns det goda skäl att undersöka i vad mån en viss harmonisering av de nordiska ländernas yttre tullar möjlig att genomföra.

Spörsmålet har redan tidigare behandlats i Nordiska rådet. På begäran av rådets ekonomiska utskott avgav ministrarna för nordiskt ekonomiskt samarbete den 17 oktober 1959 en skrivelse till rådet, i vilken angavs en rad områden, där ett närmare nordiskt samarbete borde övervägas. Flertalet av dessa samarbetsprojekt har sedermera redovisats i den nordiska samarbetsöverenskommelsen. I skrivelsen sägs bl. a.:

Som exempel på samarbetsuppgifter mellan de nordiska länderna på handelspolitikens område, som kan bli aktuella och av väsentlig betydelse under den närmaste framtiden, kan nämnas — — — ett eventuellt genomförande av gemensamma yttre tullsatser på vissa områden — — —.

Efter önskemål från rådets ekonomiska utskott avgav Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete den 3 oktober 1960 till Nordiska rådet en av Nordiska ekonomiska samarbetsutskottet företagen utredning angående förutsättningarna för och konsekvenserna av en tullharmonisering mellan de nordiska länderna¹. I utredningen framhålls bl. a. följande:

¹ Nordiska rådet, 9:e sess. 1961, s. 1052 f.

Skillnaderna i EFTA-ländernas tullar gentemot utomstående länder har medfört, att ursprungsbestämmelserna på vissa områden blivit mycket invecklade. En framtida harmonisering av tullarna skulle kunna göra det möjligt att åstadkomma förenklade och likartade regler. Frågan är då, om en harmonisering inom en mindre grupp av medlemsstater — såsom de nordiska länderna — skulle kunna minska behovet av invecklade ursprungsregler. Det kan förmodas, att mera liberala bestämmelser skulle ha kunnat accepteras i vissa avseenden, om man icke befarat, att existerande tullskillnader mellan de nordiska länderna i vissa fall skulle kunna medföra en snedvridning av handeln. En harmonisering av de nordiska ländernas tullar skulle sålunda öka utsikterna att förenkla de gemensamma EFTA-reglerna. En sådan förenkling torde emellertid icke kunna ske mer än i begränsad omfattning, så länge inte samtliga länder inom EFTA harmoniserar sina tullar. En harmonisering av tullar mellan de nordiska länderna skulle i och för sig kunna möjliggöra ett slopande av ursprungskontrollen enbart mellan dessa länder. Behov av ursprungsregler och ursprungskontroll föreligger nämligen icke, om exportlandet på ett visst varuområde har samma tullar som importlandet på såväl råvaror och halvfabrikat som färdigvaror. Det är emellertid möjligt, att de länder, som har lägre tullar och som alltså icke skulle få del av den förenklade behandlingen, skulle kunna tänkas komma att anföra klagomål under hänvisning till att en sådan anordning icke stode i överensstämmelse med EFTA-avtalets bestämmelser.

Om de nordiska tullarna harmoniseras, innebar detta, att risken för snedvridning av handeln minskas. Därav följer ett mindre behov av efterkontroll av lämnade ursprungsbevis. Av det föregående framgår, att en eventuell harmonisering av de nordiska ländernas tullar skulle kunna underlätta en framtida förenkling på vissa punkter av tillämpningen av EFTA-avtalets ursprungsregler, framför allt när det gäller efterkontrollen. Det är emellertid ovisst, i vilken utsträckning det är möjligt att genomföra en sådan liberalare tillämpning av reglerna, som komme särskilt de nordiska länderna till godo, utan att ett särskilt stadgande härom erhålles i EFTA-avtalet.

I utredningen framhålls härefter vidare:

En harmonisering av tullarna skulle minska riskerna för en av olikheterna i tullarna på råvaror och halvfabrikat förorsakad snedvridning av handeln inom EFTA, även om harmoniseringen begränsades till en mindre grupp länder. Ur dessa synpunkter ansåg utredningen att en harmonisering av de nordiska ländernas tullsatser skulle vara av värde samt att den beträffande enstaka varor och varuområden skulle vara av avsevärd betydelse för vissa länder.

Utredningen diskuterar därefter konsekvenserna av en harmonisering, närmare bestämt en harmonisering med utgångspunkt från 1957—1958 års förslag till nordisk tulltaxa. Inledningsvis konstateras att det helt allmänt skulle innebära en höjning av den danska och svenska tullnivån och en sänkning av den finska och norska. Harmonisering skulle medföra betydande ändringar av tullarna, vilket för de enskilda länderna i stor utsträckning bedömdes innebära nackdelar.

För Danmarks del skulle den nordiska tulltaxan medföra tullhöjningar för flertalet viktigare råvaror och halvfabrikat, medan tullarna för färdigvarorna ofta icke skulle få motsvarande höjning. Den nordiska tulltaxan skulle därför i många fall innebära en sänkning av nettotullskyddet för många industrier.

För Finlands och Norges del skulle den nordiska tulltaxan på väsentliga varuområden innebära ett avsevärt minskat tullskydd. För Norge skulle tulltaxan samtidigt innebära, att tullarna höjdes för vissa viktiga råvaror, t. ex. järn och stål.

För Sveriges del skulle genomförandet av den nordiska tulltaxan på många områden icke medföra större förändringar. Vid utarbetandet av den svenska tulltaxan våren 1958 beaktades nämligen det främmande förslaget till nordisk tulltaxa i de delar, som vid denna tidpunkt förelåg, d. v. s. för de varuområden, som ingick i samarbetsutskottets huvudrapport år 1957. För de resterande varuområdena framlades samarbetsutskottets förslag först hösten 1958. Ett genomförande av den nordiska tulltaxan på dessa områden skulle — i motsats till vad fallet är beträffande de i huvudrapporten behandlade varuområden — i allmänhet medföra rätt betydande och för Sveriges del olägliga tullhöjningar. Detta skulle i huvudsak gälla konsumtionsvaror såsom läder och skor, textilvaror samt porslins- och glasvaror. För en mer detaljerad redogörelse för harmoniseringens verkningar (*se Tillägg*).

Den nordiska tulltaxan var förknippad med övergångsanordningar för ett flertal varor i syfte att mildra olägenheterna och möjliggöra en successiv anpassning. Mot bakgrund härav ifrågasatte samarbetsutskottet i utredningen om man inte som ett första steg i en harmonisering skulle kunna genomföra de nordiska tullsatserna på de varuområden, där man inte begärt övergångsanordningar i någon större utsträckning. Dessa områden svarar mot c:a 45 procent av den nordiska samhandeln. Övervägande antalet varor inom dessa områden är emellertid tullfria, och de tullbelagda varorna utgör endast 4—5 procent av den totala samhandeln. Större skillnader i tullar föreligger endast beträffande organiska kemikalier och garner. I vissa fall torde emellertid riskerna för snedvridning av handeln till följd av skillnaden i tullen för de nämnda produkterna vara tämligen obetydliga och därmed motivet för en harmonisering mindre. Totalt sett skulle alltså en harmonisering på de nämnda områdena få en rätt begränsad betydelse.

Utredningen konstaterar, att genomförandet av en harmonisering skulle nödvändiggöra omfattande förhandlingar inom GATT. Den nordiska tulltaxan innebär nämligen på många punkter höjningar jämfört med de nuvarande tullsatserna i de olika nordiska länderna, av vilka flertalet beröres av GATT-bindningar. Man torde här kunna vänta sig betydligt svårare förhandlingar, än om frågan upptagits i direkt samband med bildandet av en nordisk tullunion. Detta gäller naturligtvis i särskilt hög grad, om tullharmoniseringen begränsas till ett mindre varuområde. I sin sammanfattning konstaterar samarbetsutskottet, att de förenklingar, som en harmonisering av de nordiska ländernas tullar skulle innebära för den av EFTA föranledda ursprungskontrollen, måste bedömas som små. Däremot skulle en harmonisering kunna minska riskerna för en framtida snedvridning av handeln, i synnerhet på vissa varuområden. Avgörande för om en harmonisering av de nordiska ländernas tullsatsers borde genomföras ansågs vara dels en bedömning av om de fördelar, som kan vinnas genom en harmonisering av de nordiska ländernas tullar — i form av förenklad ursprungskontroll, minskade risker för snedvridning etc. — skulle uppväga de svårigheter, som en sådan harmonisering kunde förväntas innebära för det enskilda landet, dels ett ställningstagande till värdet av en harmonisering begränsad till de nordiska länderna mot bakgrund av tendenserna till harmonisering av tullarna på vidare europeisk basis.

Av flera olika skäl synes därför tiden nu vara lämplig att i Nordiska rådet taga upp tullharmoniseringsfrågan.

Vi får därför hemställa,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att skyndsamt utreda möjligheterna att harmonisera de nordiska ländernas tullsatser och upptaga underhandlingar rörande överenskommelser i detta avseende.

Stockholm och København i augusti 1965

Ebon Andersson

Aksel Larsen

Bertil Ohlin

Sven Sundin

Yttranden över medlemsförslaget m. m.

TILLÄGG, PM angående konsekvenserna av genomförandet av förslaget till gemensam tulltaxa (*se Nordisk Råd, 14. sess., s. 982—983*).

BILAGA 1, Promemoria med sammanfattning av remissyttrandena över medlemsförslaget¹ (*se Nordisk Råd, 14. sess., s. 984—989*).

BILAGA 2, Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen (sakerna A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e) (*se Nordisk Råd, 14. sess., s. 361—364*).

BILAGA 3

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e, tilläggsförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233 TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(*Se Sak A 233 T/e, A 233 TÄ/e: Bilaga*)

¹ Remissyttrandena finns i förtryck hos Nordiska rådets sekretariat.

Medlemsförslag

om enhetlig nordisk abortlagstiftning

(Väckt av Nina Andersen, Lis Groes, Ingrid Gärde Widemar, Grete Hækkerup och Judit Nederström-Lundén)

Frågan angående enhetlig nordisk abortlagstiftning har tidigare varit aktuell i Nordiska rådet. Sålunda väcktes till rådets andra session 1954 ett medlemsförslag i ämnet, varvid särskilt framhölls behovet av överensstämmelse i de nordiska ländernas regler om avbrytande av havandeskap med hänsyn till den ökade samfärdseln mellan de nordiska länderna. Rådets behandling av saken uppsköts under ett antal år på grund av att frågan om införande av en abortlagstiftning var föremål för utredning i Norge. Sedan det norska straffelovrådets betänkande med förslag till lag om avbrytande av havandeskap avgivits i juni 1956, uttalade socialpolitiska utskottet i samband med rådets femte session 1957, att det kunde antagas att, i och med att ett norskt lagförslag i ämnet slutgiltigt godkänts, stadgandena angående abort bleve koordinerade i de nordiska länderna så långt som det syntes vara möjligt. På utskottets förslag beslöt rådet att icke företaga sig något i saken.

Den norska lagen om svangerskabsavbrot i visse høve antogs därefter år 1960 med ikraftträdande den 1 februari 1964. Tidigare bestämmelser på området återfanns i den norska strafflagen.

Abortfrågan och därmed sammanhängande spörsmål föranleder i dagens samhälle en livlig offentlig debatt. Abortfrågan är ett samhällsproblem av starkt kontroversiell karaktär, där de etiska värderingar, som ligger till grund för de olika uppfattningarna, går avsevärt isär. De divergerande åsikter, som gör sig gällande i abortfrågan, torde återfinnas vid diskussioner i ämnet i samtliga nordiska länder och ej vara i högre grad nationellt betingade. En viss tendens i den allmänna opinionen till förmån för en liberalisering av abortlagstiftningen kan icke bestridas.

Såsom framgår av bifogade översikt över de nordiska ländernas abortlagstiftning (*Tillägg*), företer ländernas regler för närvarande betydande likheter. Vissa olikheter finns dock, bl. a. beträffande tidpunkten, då avbrytande av havandeskapet är tillåtet. Liksom på övriga familjerätten närliggande lagstiftningsområden är det angeläget att rättslikheten vad gäller abortlagstiftningen blir så stor som möjligt i de nordiska länderna.

I Sverige har under förra delen av år 1965 tillsatts en utredning angående den svenska abortlagstiftningen. I direktiven för utredningen anföres bl. a., att tiden nu är inne för att överväga en ytterligare liberalisering av abortlagstiftningen utöver den som kommit till stånd genom vissa lagändringar sedan lagens tillkomst 1938 för att ge ökade möjligheter till abort. I direktiven framhålles vidare, att en reform bör inriktas på att kvinnans egen inställning i abortsituationen tillmätas ökad betydelse. Det heter där bl. a.:

Många skäl tala för att kvinnan under ett mycket tidigt graviditetsstadium i princip får rätt att själv bestämma, om hon vill föda det väntade barnet.

En reformering av abortbestämmelserna i den riktning, som anförts i direktiven för den svenska abortutredningen, torde leda till en betydlig liberalisering av nu gällande regler på området. Härigenom skulle de svenska abortbestämmelserna komma att skilja sig avsevärt från övriga nordiska länders regler på området, ett förhållande som kan förväntas skapa betydande praktiska olägenheter framdeles.

Tidpunkten synes därför lämplig att utreda abortfrågan även på nordisk nivå för att undersöka förutsättningarna för att tillskapa en så långt möjligt enhetlig nordisk lagstiftning rörande legalt avbrytande av havandeskap och därmed sammanhängande frågor.

Flertalet länder torde ha en mera restriktiv abortlagstiftning än de nordiska länderna. Det finns dock även länder, såsom exempelvis Polen, där man har friare tillgång till abort. Vår tids intensiva samfärdsel över gränserna skapar förutsättningar för abortsökande kvinnor att utan större svårigheter få sitt havandeskap avbrutet i länder med liberalare möjligheter till legal abort än i kvinnans eget hemland. För att förebygga, att förhållanden av denna art även uppkommer de nordiska länderna emellan, synes det angeläget — inte minst med hänsyn till de förbättrade kommunikationerna mellan länderna — att man strävar efter att få till stånd en så långt möjligt enhetlig abortlagstiftning i Norden.

Under återopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka förutsättningarna för ett förenhetligande av de nordiska ländernas abortlagstiftning.

Köbenhavn, Helsingfors och Stockholm den 16 mars 1966

Nina Andersen

Lis Groes

Ingrid Gärde Widemar

Grete Hækkerup

Judit Nederström-Lundén

TILLÄGG

Jämförande översikt över lagregler i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige beträffande avbrytande av havandeskap

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
I. Indikation för avbrytande av havandeskap.	(Lov af 23 juni 1956 om foranstaltninger i anledning af svangerskab)	(Lag den 17 februari 1950 om avbrytande av havandeskap)	(Lag den 28 januari 1935 om vägledning för kvinnor att förebygga havandeskap och om avbrytande av havandeskap)	(Lov den 11 november 1960 om svangerskapsavbrot i visse høve)	(Lag den 17 juni 1938 om avbrytande av havandeskap)
1. Medicinska, blandade medicinska och sociala.	När svangerskabets afbrydelse er nødvendig for at afværge alvorlig fare for kvindens liv eller helbred. Ved bedømmelsen af denne fare skal der på grundlag af en vurdering af samtlige omstændigheder, herunder de forhold, hvorunder kvinden må leve, tages hensyn ikke alene til fysisk eller psykisk sygdom, men også til tilstedeværende eller truende fysiske eller psykiske svækkelsestilstande.	När på grund av sjukdom, kroppslite eller svaghet hos kvinnan havandeskabets fullföljande eller barnets framfödande skulle medföra allvarlig fara för hennes hälsa i kroppsligt eller själsligt avseende; och skall vid bedömandet av denna fara jämväl synnerligen svåra levnadsvillkor för kvinnan och övriga förhållanden, vilka inverka på hennes hälsa, beaktas.	När kvinnans hälsa uppenbarligen utsättes för stor fara, om havandeskapet fullföljes och barnet framfödes. Vid bedömande av faran kan hänsyn bl. a. tagas till om kvinnan tidigare fött många barn med kort mellanrum och det senaste barnet nyligen samt om mycket dåliga förhållanden råder i kvinnans hem på grund av många oförsörjda barn, fattigdom eller allvarlig sjukdom i hemmet.	När det er naudsynleg til berging mot alvorleg fare for livet eller helsa til kvinna. Ved vurdering av slik fare skal det takast omsyn til om kvinna har serlege disposisjonar for organisk eller psykisk sjukdom og likeins til levekår og andre omstende, som kan gjera henne sjuk eller verka til at ho kan få ein fysisk eller psykisk helseknekk.	När på grund av sjukdom, kroppsfel eller svaghet hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa.
2. Eugeniska.	När der er nærliggende fare for, at barnet på grund af arvelige anleg eller på grund af beskadigelser eller sygdom, pådraget i fosterlivet, vil blive lidende	När med skäl kan antagas, att kvinnan eller det väntade barnets fader äger sådana arvsanlag, som komme att hos avkomlingar förorsaka sinnessjuk-		När det er alvorleg fare for at: a. arvelyte hos nokon av foreldre, eller b. sjukdom hos kvinna medan ho går med barnet, eller	När med skäl kan antagas, att kvinnan eller det väntade barnets fader genom arvsanlag kommer att på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sin-

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
	af sindssygd, ånds- svag, andre svære mentale forstyrrelser, epilepsi eller alvorlig og uhelbredelig abnormitet eller legemlig sygdom.	dom, sinnesslöhet eller svår kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag.		c. skade på fosteret i mors liv kan føra med seg at barnet kjem til å få ein alvorleg sjuk- dom eller eit stort le- kamleg eller sjeleleg lyte.	nesslöhet eller ock svår- artad sjukdom eller svårt lyte av annat slag.
3. Etiska eller humanitära.	När kvinden er blevet besvangret under sådan- ne omstændigheder, som omhandles i Borgerlig Straffelov af 15. april 1930 § 210, eller § 210, jfr § 212, samt når svangerskabet skyldes krænkelser af kvindens kønsfrihed, under sådan- ne omstændigheder, der omhandles i straffelov- ens §§ 216—223 eller disse paragraffer sam- menholdt med § 224.	När kvinna hävdats under förhållanden, som åsyftas i 25 kap. 4 och 5 §§ samt 20 kap. 1, 3, 8 och 9 §§ straff- lagen, eller i de fall, som avses i sagda ka- pitels 6 §, där gärningen inneburit ett grovt åsidosättande av kvin- nans handlingsfrihet, så ock alltid, när kvinnan vid hävdandet ej fyllt sexton år.		När det er grunn til å tru at kvinna vart med barn avdi ho vart grovt krenkt, under omstende som er nemnde i straffelova §§ 192—199, eller vart med barn under om- stende som nemnt i §§ 207—208, og likeeins når kvinna er sinnsjuk eller har sers ringe sjelsevner.	När kvinnan hävdats under förhållanden, varom omförmäles i 15 kap. 12, 13, 15 eller 15 a § eller 18 kap. 1, 2, 3, 7, 8, 8 a eller 9 §, så ock då hävdandet ägt rum under om- ständigheter som om- förmälas i 18 kap. 6 § strafflagen samt inne- burit ett grovt åsido- sättande av kvinnans handlingsfrihet.
4. Medicinskt- sociala	När i ganska särilige tilfælde alvorlige fysis- ke og psykiske defekter eller andre lægeligt be- grundede forhold med- fører, at kvinden skøn- nes uegnet til at tage vare på sit barn.				När med hänsyn till kvinnans levnadsför- hållanden och omstän- digheterna i övrigt kan antagas, att hennes kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom bar- nets tillkomst och vår- den av barnet.
5.					När det med skäl kan tagas, att det vän- tade barnet på grund

II. Senaste tidpunkt för avbrytande av havandeskap.

Bortset fra de under I. 1) nævnte tilfælde må afbrydelse normalt ikke foretages efter udløbet af den 16. svangerskabsuge.

Havandeskapets avbrytande på annan grund än sjukdom eller lyte må i regel icke äga rum efter utgången av havandeskapets fjärde månad. Medicinalstyrelsen kan dock i det fall att kvinnan vid hävdandet ej fyllt 16 år eller när synnerliga skäl eljest är därtill medgiva åtgärdens utförande jämväl därefter intill utgången av havandeskapets femte månad.

III. Former för träffande av beslut om havandeskapets avbrytande.

Afbrydelse af svangerskab må kun foretages af en autoriseret læge på et af statens eller kommunens sygehuse, der modtager offentlig støtte, eller på hvilket patienter indlægges for offentlig regning.

Såfremt faren for kvindens liv eller helbred i de i I 1) omhandlede tilfælde er be-

Efter utgången av havandeskapets åttonde vecka får avbrytande av havandeskap ske blott, om betydande fara föreligger, som antages endast kunna avväjas genom avbrytandet, samt om den fara, som ingreppet innebär, är mycket mindre än den fara man vill undvika. Avbrytande får dock icke företagas, då 12 veckor eller mindre återstår av normal havandeskapstid.

Beslut fattas av två läkare, av vilka den ene skall vara överläkare på det sjukhus, där ingreppet skall företagas och den andre som regel den läkare, som tillrätt kvinnan att ansöka om ingreppet.

Foster som kvinna har gått med i meir en tri månader, må ikkje takast bort utan serlege grunnar er for det.

Vedtak om å ta bort foster vert gjort av to lækjarar. Den eine vert oppnemnd av fylkeslækjaren (i Oslo og Bergen stadsfysikus), og må ikkje vert tilsett ved den sjukehusavdelinga, der inngrepet skal verta gjort. Skal inngreppet verta gjort i kirurgisk eller gynekologisk avdeling på sjukehus, skal

av skada under fosterstadiet kommer att lida av svårartad sjukdom eller svårt lyte.

Avbrytande av havandeskap på annan grund än sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan må ej företagas efter havandeskapets tjugonde vecka. Medicinalstyrelsen må dock, när synnerliga skäl äro därtill, medgiva ingreppets utförande jämväl därefter intill utgången av tjugofjärde veckan.

Havandeskap må ej avbrytas, med mindre den läkare som utför ingreppet samt annan läkare i den tjänstställning Konungen föreskriver, i skriftligt utlåtande, på grunder som i utlåtandet angives, förklarar förut sättningarna för åtgärden vara förhanden eller ock medicinalstyrelsen lämnat tillstånd

Danmark

grundet i sygdom, og dette er konstateret på et af de i forrige stykke omhandlede sygehuse, kan bestemmelse om svangerskabsafbrydelse træffes af sygehusets overlæge.

Ønsker i andre tilfælde en kvinde sit svangerskab afbrudt, må hun rette henvendelse herom til en modrehjælpsinstitution. Den pågældende modrehjælpsinstitution undersøger, om betingelserne for indgrebets foretagelse er til stede, og bør herunder i almindelighed indhente oplysninger fra kvindens sædvanlige læge. Tillige skal modrehjælpsinstitutionen i fornødent omfang søge assistance af speciallæge, indhente erklæring fra arvebiologisk institut eller lade kvinden indlægge på sygehus eller et dertil egnede hjem til observation eller behandling. Modrehjælpsinstitutionens samråd træffer derefter bestemmelse om, hvorvidt svangerskabsafbrydelse kan foretages.

*Finland**Island**Norge*

overlækjaren på den avdelinga vera á ta avgjerda eller den lækjaren som er hans faste avloysar. I andre høve skal hin lækjaren vera den som skal gjera inngrepet.

Sverige

därtill. Avbrytande av havandeskap på de i I: 2 och 5 angivna grunderna må ske endast efter prövning av medicinalstyrelsen. Lag samma vare, där kvinnan på grund av rubbad själsverksamhet saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden.

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Justitsministeriet har i en skrivelse den 15 september 1966 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Indenrigsministeriet har efter brevväxling med sundhedsstyrelsen i en skrivelse den 19 september 1966 förklarat att det icke har något att invända mot förslaget.

Arbejds- og socialministeriernes internationale afdeling har i en skrivelse den 8 juni 1966 förklarat sig inte ha något att säga i saken.

Den Almindelige Danske Lægeforening:

— — — skal Den Almindelige Danske Lægeforening meddele, at den med stor interesse har gjort sig bekendt med forslaget, og at lægeforeningen kan erklære sig enig i det formålstjenlige i, at der udarbejdes så ensartet lovgivning som muligt vedrørende dette spørgsmål i de nordiske lande.

Lægeforeningen vil gerne henlede opmærksomheden på, at den må anse en yderligere liberalisering og simplificering af bestemmelserne i forbindelse med abortlovgivningen for ønskelig.

Lægeforeningen skal henstille til overvejelse, at der i hvert fald for Danmarks vedkommende nedsættes et lille hurtigtarbejdende udvalg med henblik på indstilling over for Nordisk Råd, den danske delegation, og lægeforeningen erklærer sig villig til med kort varsel at udpege 1 eller 2 medlemmer til et sådant udvalg, hvis det nedsættes.

København, den 22. juni 1966

J. Larsen

A. H. Schleisner

Den Almindelige Danske Jordemoderforening:

Den Almindelige Danske Jordemoderforening kan helt tilslutte sig Nordisk Råds forslag om og henstilling til de nordiske landes regeringer om at

foranledige, at de nordiske landes abortlovgivning bliver så ensartet som muligt.

Foreningen må ved at sammenligne de nordiske landes abortlovgivning mene, at den danske lovgivning er den mest fyldestgørende i Norden. Dog har man i Sverige en social-medicinsk indikation, hvorefter man kan afbryde et svangerskab, hvis en kvindes livsvilkår og omstændighederne i øvrigt i forening med barnefødsel eller barnepasning indebærer alvorlig risiko for hendes legemlige eller sjælelige kræfter. En lignende indikation ville man foreslå indført i de øvrige nordiske lande.

Vedrørende det seneste tidspunkt for afbrydelse af et svangerskab vil man gå ind for den af dansk lovgivning formulerede grænse, hvorefter afbrydelse ikke må foretages efter 16. svangerskabsuge, medmindre det vil indebære større fare for kvinden at gennemføre svangerskabet end at få det afbrudt.

Mødrehjælpens medvirken ved alle ansøgninger om svangerskabsafbrydelse, bortset fra de tilfælde, der angår faren for kvindens liv eller helbred, må anses for at give den største ensartethed vedrørende beslutning om svangerskabets afbrydelse.

Man kunne dog ønske, at behandlingen i mange tilfælde kunne ske noget hurtigere, således at muligheden for overskridelse af fristen for svangerskabsafbrydelsen blev mindst mulig.

Nordisk Råd nævner Sveriges overvejelser angående den svenske abortlovgivning, hvori det hedder, at tiden nu er inde til at overveje en yderligere liberalisering af abortlovgivningen med øgede muligheder for abort.

Det må anses for en kendsgerning, at selv en legal og på et hospital udført abort stadig indebærer en ikke ubetydelig risiko for følgesygdomme både fysisk og mentalt.

I en artikel i *World Medical Journal* (maj—juni 1966) om bekæmpelse af illegale aborter i de socialistiske lande nævnes det, at selv legale aborter medfører sterilitet for kvinden i 2—5 % af tilfældene, foruden kroniske betændelser, menstruationsforstyrrelser, habituelle aborter, tubar graviditet og vanskeligheder ved senere fødsler som uterus-inerti og placenta accreta. Af mentale følger nævnes i artiklen neuroser, frigiditet og vaginisme.

Det er klart, at den forbedrede teknik og den større erfaring i forbindelse med antibiotika har forårsaget en betragtelig nedgang i disse følgetilstande, og det er ligeledes klart, at legale aborter er at foretrække, hvis man derved undgår illegale aborter, men så længe afbrydelse af et svangerskab ikke kan siges at være et indgreb, der er aldeles ufarligt for kvindens helbred, mener vi dog ikke, at det er vejen frem at lade enhver kvinde selv bestemme, om hun vil føde det ventede barn eller ikke.

En intensiv familiepolitik med seksualundervisning og oplysning om og

vejledning i anticonception til forebyggelse af uønskede svangerskaber er efter foreningens opfattelse den rigtige vej at gå.

København, den 29. juni 1966

P. f. v.

Agnes Edinger

Foreningen for Familieplanlægning:

— — — kan Foreningen for Familieplanlægning principielt tilslutte sig ønsket om at nå frem til så ensartet en skandinavisk abortlovgivning, som det er muligt.

Da man i øjeblikket overvejer en yderligere liberalisering af den svenske abortlov, kan tidspunktet for en undersøgelse og vurdering af mulighederne herfor hurtigt forpasses.

Da lovgivningen i lande uden for Skandinavien også påvirker vor indstilling til, hvorledes abortproblemet finder sin bedste løsning, bør de erfaringer, man har gjort i disse lande, medindlemmes i Nordisk Råds overvejelser.

I Europa har foruden Polen også Østtyskland, Tjekkoslovakiet, Jugoslavien og Ungarn meget liberal lovgivning. Samtidig har virkningen af lovgivningen på abortcifrene været genstand for en række undersøgelser, som det bl. a. fremgår af vedlagte særtryk fra »World Medical Journal» Vol. 13, No. 3, Pag. 85, 1966 [*Här ej tryckta*]. Foreningen for Familieplanlægning henstiller, at man lægger vægt på dette materiale.

Såfremt omhandlede forslag nyder fremme i Nordisk Råd, anmoder Foreningen for Familieplanlægning høfligt om at blive repræsenteret i det danske forberedende udvalg.

København, den 28. november 1966.

Agnete Bræstrup

Danske Kvinders Nationalråd:

— — — skal man meddele, at det i skrivelsen omhandlede forslag A 109/j om ensartet nordisk abortlovgivning har været udsendt til samtlige de til Danske Kvinders Nationalråd knyttede kvindeforeninger, idet man har anmodet foreningerne om overfor nationalrådet at redegøre for deres syn på spørgsmålet om det ønskelige i, at der tilstræbes en så vidt mulig ensartet nordisk abortlovgivning, samt fremkomme med eventuelle andre synspunkter, som foreningerne måtte finde relevante.

Blandt samtlige 58 organisationer, der er tilsluttet Danske Kvinders Nationalråd, har 26 svaret på henvendelsen. Når flere organisationer ikke har svaret, skyldes det dels den korte tid, der har været levnet foreningerne til besvarelsen, dels at det sikkert for mange foreninger har været svært at tage stilling til det rejste spørgsmål, så længe man ikke er klar over, på hvilket grundlag en eventuel samordning af lovgivningen er mulig.

De indkomne svar viser gennemgående en principielt positiv indstilling til forslaget, men en række foreninger har dog samtidig givet udtryk for visse reservationer, blandt hvilke man især skal fremhæve følgende:

Danmarksunionen for Soroptimistklubber og *De danske husmoderforeninger* har i tilslutning til deres principielle støtte til forslaget fremhævet to modstridende synspunkter, der vil kunne anlægges. På den ene side vil det være meget uheldigt med store afvigelser i abortlovgivningen mellem de nordiske lande især i betragtning af den øgede samfærdsel. På den anden side synes indstillingen til spørgsmålet ikke helt den samme i de enkelte lande. At gennemføre ensartet lovgivning kan derfor komme til at betyde, at man enten hæmmer den ønskede liberalisering f. eks. i Sverige, eller at man trækker andre lande ind i en liberalisering, som ikke er i overensstemmelse med befolkningens generelle indstilling.

Dansk Kvindesamfund finder — ligesom de fornævnte to foreninger — at abortlovgivningen må tilpasses befolkningens indstilling til abortspørgsmålet og eventuelle ønsker om ændringer i lovgivningen. En fællesnordisk lovgivning kan føre til, at det bliver vanskeligere at ændre lovgivningen i de enkelte lande. Til trods for disse betænkeligheder støtter Dansk Kvindesamfund dog, at man undersøger mulighederne for en fælles lovgivning.

Danmarks katolske Kvindeforbund har ikke noget imod, at man søger tilvejebragt ensartethed i lovgivningen på dette område; men hvis en ensartet nordisk lovgivning skulle føre til større liberalisering, kan forbundet ikke støtte tanken.

Kommunistiske Kvinder støtter forslaget, men fremhæver, at ønsket om ensartethed i Norden ikke må virke bremsende på de bestræbelser, der udfoldes i de enkelte lande for at opnå en liberalisering på området. Efter foreningens opfattelse er det meget vigtigt, at et eller flere lande fortsat har mulighed for at gennemføre reformer, selv om der ikke er enighed mellem samtlige nordiske lande.

København, den 20. januar 1967

Karen Sabroe

Næstformand

Finland

Justitieministeriet:

Såsom sitt utlåtande i saken har justitieministeriet äran meddela följande:

Såsom av översikten i bilagan till medlemsförslaget framgår, är abortlagstiftningen i de nordiska länderna i detta nu rätt enhetlig.

I översikten har grunderna för avbrytande av havandeskap indelats i fem grupper. Av dessa förekommer de tre första i alla de nordiska länderna utom i Island, vars lagstiftning upptar endast grunderna i grupp 1.

I Finland har de olika indikationerna beaktats i lagen den 17 februari 1950 om avbrytande av havandeskap (82/50) på följande sätt:

1. Medicinska, »blandade» medicinska och sociala indikationer

Havandeskap kan avbrytas, »när på grund av sjukdom, kroppsslyte eller svaghet hos kvinnan havandeskapets fullföljande eller barnets framfödande skulle medföra allvarlig fara för hennes hälsa i kroppsligt eller själsligt avseende; och skall vid bedömningen av denna fara jämväl synnerligen svåra levnadsvillkor för kvinnan och övriga förhållanden, vilka inverka på hennes hälsa, beaktas;» (1 § 1 mom. 1 punkten).

2. Eugeniska indikationer

Havandeskap kan avbrytas, »när med skäl kan antagas, att kvinnan eller det väntade barnets fader äger sådana arvsanlag, som komme att hos avkomlingar förorsaka sinnessjukdom, sinnesslöhet eller svår kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag» (1 § 1 mom. 3 punkten). I detta fall kombineras aborten ofta med sterilisering (5 § 2 mom.).

3. Etiska eller humanitära indikationer

Vidare kan havandeskap avbrytas, »när kvinna hävdats under förhållanden, som åsyftas i 25 kap. 4 och 5 §§ samt 20 kap. 1, 3, 8 och 9 §§ strafflagen, eller i de fall, som avses i sagda kapitel 6 §, där gärningen inneburit ett grovt åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet, så ock alltid, när kvinnan vid hävdandet icke fyllt sexton år;» (1 § 1 mom. 2 punkten).

4. Medicinskt-sociala indikationer

Sådana nämns inte uttryckligen i finsk lag såsom en särskild grupp, men att märka är, att såsom ovan redan antytts, synnerligen svåra levnadsvillkor och andra omständigheter, vilka inverkar på kvinnans hälsa, enligt 1 § 1 mom. 1 punkten lagen om avbrytande av havandeskap beaktas vid bedömningen av den fara havandeskapet eller framfödandet av barnet kan medföra för kvinnan.

Skada under fosterstadiet nämnes endast i svensk lag. Dock beaktas i Finland såsom abortindikation sådan sjukdom, som efter vad erfarenheten ger vid handen skadar fostret, såsom röda hund hos en väntande moder i början av graviditeten och allvarlig rhesus-immunisation. Härvid slöder man sig på lagens 1 § 1 mom. 3 punkt, som alltså tolkas extensivt.

Den tid inom vilken avbrytande av havandeskap bör sökas varierar något i de skilda länderna. Hos oss är maximitiden fem månader. I Danmark och Norge är tiden kortare, i Island och Sverige åter längre. Stadgandet i fråga lyder i finsk lag: »Avbrytande av havandeskap på annan grund än sjukdom eller kroppsslyte må ej företagas efter havandeskapets fjärde månad. Medicinalstyrelsen kan dock i det fall, att kvinnan vid hävdandet ej fyllt sexton år eller när synnerliga skäl eljest därtill äro, medgiva åtgärdens utförande jämväl därefter intill utgången av havandeskapets femte månad.» (4 §).

Tillstånd till abort kan i allmänhet i alla nordiska länder beviljas av två läkare tillsammans. Så är saken ordnad även i Finland (5 § 1 mom.). Om läkarnas beslut är negativt, kan tillstånd att avbryta havandeskapet begäras hos medicinalstyrelsen. I fall som nämnes i 1 § 1 mom. 3 punkten lagen om avbrytande av havandeskap (eugeniska skäl), skall tillstånd alltid begäras av medicinalstyrelsen (5 § 2 mom.).

Såsom i början redan nämnts, är stadgandena om avbrytande av havandeskap synnerligen enhetliga i de nordiska länderna, i synnerhet i Finland, Sverige, Norge och Danmark. Med beaktande av den i Finland vedertagna tolkningen anser justitieministeriet det möjligt att åstadkomma en ännu fullständigare samstämmighet mellan de på nuvarande grund byggande abortlagarna.

I Sverige har man emellertid beslutat utbygga abortlagstiftningen i liberalare riktning. Då gällande stadganden redan nu torde anses synnerligen frisinnade i Finland, är det knappast möjligt att här få en väsentlig ökning av möjligheterna till avbrytande av havandeskap genomförd. Rättsskyddet för fostret kan enligt justitieministeriets uppfattning icke göras beroende uteslutande av kvinnans vilja, emedan fostrets existens ofta är förknippat med viktiga rättsliga spörsmål. Om det skulle bero endast av kvinnans egen vilja, om hon önskar föda ett barn eller icke, skulle bl. a. den risken föreligga, att påtryckning utövas på henne i syfte att förmå henne att söka tillstånd till havandeskapets avbrytande t. ex. med tanke på arvsförhållanden. Jämte kvinnans vilja måste det alltså alltid finnas också andra vägande indikationer. Såsom en omständighet, vilken talar emot radikala reformer, torde kunna framläggas även det faktum, att nya preventivmediciner och -medel tillkommer och att användningen av dem blir allt vanligare.

Av skäl som nämnes i motiveringen för medlemsförslaget anser justitieministeriet det vara av vikt, att enhetligheten i abortlagstiftningen bibehålles i de nordiska länderna. Även om det är möjligt, att åsikterna om behovet

av lagrevision i någon mån avviker från varandra i de skilda länderna, vore det önskligt, att undersökningarna i saken bedrivs i nordiskt samarbete.

Helsingfors den 9 augusti 1966

Kai Korte

Avdelningschef

Toivo Sainio

Lagstiftningsråd

Ministeriet för inrikesärendena har i skrivelse av den 15 juni 1966 såsom sitt yttrande meddelat, att ministeriet förenar sig om vad medicinalstyrelsen i nedanstående yttrande anfört (se nedan).

Socialministeriet¹:

I Finland har under senaste tid abortfrågan och en reformering av lagen från år 1950 om avbrytande av havandeskap varit föremål för diskussion. Den finska lagen har ansetts vidlåda vissa bristfälligheter i socialt hänseende i jämförelse med motsvarande lagstiftning i de andra nordiska länderna. Då en reformering av abortlagstiftningen som häst är anhängiggjord även i Sverige, synes tiden uppenbart nu vara lämplig att undersöka möjligheterna till ett förenhetligande av de nordiska ländernas abortlagstiftning, såsom det framställts i medlemsförslaget. Förenhetligandet av lagstiftningen på detta område skulle synas särskilt ändamålsenligt, med beaktande av bl. a. den omständigheten att de nordiska länderna utgör ett gemensamt pass- och arbetsmarknadsområde. I detta sammanhang kan även hänvisas till de för samtliga nordiska länder tydligen gemensamma problem, som berör abortlagstiftningens förhållande till de personer som vårdas på sinner sjukhus, på anstalter för lösdrivare och på alkoholistvårdsanstalter. Vid utredningen av förutsättningarna för ett förenhetligande av lagstiftningen kunde uppmärksamhet även fästas vid dessa problem.

Hänvisande till vad ovan anförts, förordar socialministeriet godkännandet av ifrågavarande medlemsförslag.

Helsingfors den 27 maj 1966

Juho Tenhiälä

Socialminister

Veijo Lappalainen

Regeringssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Medicinalstyrelsen¹:

Vid handläggningen av abortfrågor i medicinalstyrelsen har uppmärksamhet fästs vid att vår nu gällande abortlagstiftning kunde vara i behov av revision särskilt med avseende å beaktandet av sociala synpunkter i högre grad än tidigare i avgöranden angående tillstånd att avbryta havandeskap. Vid sådant förhållande kunde det vara skäl att tillsätta en kommitté för att utreda frågan i hela dess vidd.

Förslagsställarna till det inom Nordiska rådet väckta förslaget synes eftersträva en ändring av lagstiftningen i liberalare riktning än för närvarande, till och med därhän att vederbörande själv i ett tidigt skede av havandeskapet finge avgöra om hon önskar barn eller icke. Medicinalstyrelsen anser, att avbrytande av havandeskap, som innebär en icke-biologisk åtgärd och som kan skada vederbörandes hälsa, ej finge bliva en barnbegränsningsmetod. Numera finnes tillräckligt effektiva metoder för preventivt förhindrande av havandeskap, varför det önskade resultatet kan uppnås genom ett väl utfört upplysningsarbete.

Försåvitt de nordiska länderna kommer att tillsätta en sammordisk kommitté med uppdrag att undersöka abortlagstiftningen finner medicinalstyrelsen synnerligen betydelsefullt, att inom kommittén tillräckligt klart framföres de vägande synpunkter, som ligger till grund för vår nu gällande abortlagstiftning.

Helsingfors den 8 juni 1966

Niilo Pesonen

Generaldirektör

P. Kuusisto

Medicinalråd

Väestöliitto — Befolkningsförbundet¹:

Ur medicinalstyrelsens statistik framgår att antalet lagliga aborter utförda i Finland sedan år 1962 nedgått, både vad antalet beträffar och även i förhållande till förlossningarna. Antalet aborter nådde toppen år 1962. Under detta år avbröts 6 015 havandeskap, d. v. s. 73,3 aborter gjordes per 1 000 förlossningar. År 1963 var motsvarande siffror 5 616 och 68,4 samt år 1964 4 914 och 61.

Väestöliitto har alltsedan dess äktenskaps- och socialrådgivningsbyrå grundades år 1947 strävat därhän att på förhand förhindra ett havandeskap som icke är önskvärt, i stället för att avbryta det. Ingen utredning har inhämtats om huru kända preventivmetoderna är och i vilken mån de används. Under de två sista åren av sin verksamhet har Väestöliitto till alla mödrar som redan fött barn, kostnadsfritt utdelat anvisningar om förhindrandet av havandeskap. Till förbundets rådgivningscentraler har även år för år sökt

¹ Yttrandet översatt från finska.

sig en ständigt växande ström av personer som önskat råd beträffande nativitetsreglering. År 1965 tilltog dessa personers antal med 50 procent jämfört med föregående år.

I härvarande tidningspress har under de senaste åren röster höjts som förordat eftergifter i den nuvarande abortlagstiftningen för att underlätta laglig abort. En motion i riksdagen med samma syfte har även inlämnats.

På grund av abortantalets avtagande och tillväxten av antalet intresserade för nativitetskontroll framför förbundet som sin åsikt att det icke finns skäl för eftergifter i abortlagstiftningen. Å andra sidan är förbundet av den åsikten att det icke heller föreligger skäl för en åtstramning av denna lagstiftning. Medborgare i andra nordiska länder har i allmänhet icke anhängit om avbrytande av havandeskap hos förbundets rådgivningscentraler. Oss veterligen har icke heller finska medborgare i detta syfte i nämnvärt antal rest till andra länder. Skulle något av de nordiska länderna lätta på indikationerna, torde situationen naturligtvis bli en annan. Då emellertid både temporär och definitiv förflyttning från ett nordiskt land till det andra är en ganska vanlig företeelse i Norden, vore det skäl att samordna abortlagstiftningen nu, när goda möjligheter härtill föreligger.

Helsingfors den 29 juni 1966

Befolkningsförbundet

Aarno Turunen

Viceordförande

Kaisa Turpeinen

Chef för folkhygieniska
byrån

Suomen lääkäriliitto — Finlands läkarförbund:

Finlands läkarförbund stöder oförbehållsamt det väckta förslaget. För ett enhetligt system talar enligt förbundets uppfattning många motiverade skäl, bland vilka framför allt bör nämnas planen på en sammordisk arbetsmarknad för läkare, vilken troligen kommer att förverkligas inom en snar framtid. Under en tid då läkare från de olika nordiska länderna under bestämda förutsättningar är berättigade att verka även i övriga nordiska länder, är det nödvändigt att enhetliga stadganden om avbrytande av havandeskap gäller i dessa länder.

Helsingfors den 7 juni 1966

Finlands läkarförbund

Ilkka Väänänen

Viceordförande

Väinö Pensala

Verksamhetsledare

Suomen sairaanhoitajaliitto — Finlands sjuksköterskeförbund:

Då de frågor, som berör justering av abortlagen är aktuella hos oss samt i övriga nordiska länder, anser Finlands sjuksköterskeförbund det i detta skede vara ändamålsenligt att undersöka möjligheterna för utarbetande av en så enhetlig abortlag som möjligt.

Förbundet betonar dock, att utredningen borde göras synnerligen omfattande. Familjeplanering, abortfrågor och befolkningspolitik, som i olika sammanhang i en allt högre grad har väckt livlig diskussion och olika åsikter, är beroende av varandra. Förbundet anser att man ej genom en abortlag i helhet kan lösa problem som hänför sig till ifrågavarande saker. Enligt vår uppfattning är födelsekontroll ett viktigt hjälpmedel inom familjeplaneringen, och gör det möjligt att finna en lösning på abortfrågan etiskt och ur hälsosynpunkt på bästa sätt.

Utgående ifrån ovannämnda meddelar Finlands sjuksköterskeförbund, att det stöder det förslag som gjorts i Nordiska rådet och föreslår här, att man för utredningen skulle utvälja ett mångsidigt och tillräckligt många personer omfattande representantskap, som även skulle bestå av kvinnor.

Helsingfors den 14 juni 1966

Finlands sjuksköterskeförbund r. f.

Toini Nousiainen

Ordförande

Eine Lukander

Sekreterare

Suomen kättilöliitto r. y. — Finlands barnmorskeförbund r. f.:

Barnmorskornas uppgift i Finlands städer, köpingar och landskommuner är att sköta mödravårdsarbetet, till vilket hör vården av modern under graviditeten, förlossningen och barnsängstiden, varvid läkaren har huvudansvaret. Av mödrarna utnyttjar 97 procent de lagenliga förmånerna redan från den första tiden av graviditeten.

Om än huvudvikten av mödravården är lagd vid hälsovårdsundervisning och handledning, möter barnmorskan ofta i sitt dagliga arbete abortproblemet. Ifall det gäller en icke-önskad graviditet, hänvisar barnmorskan modern till en läkare med s. k. utlåtanderätt eller till Väestöliittos socialrådgivningsbyrå, samt ger vid behov utlåtande beträffande moderns sociala förhållanden. Under barnsängstiden är barnmorskan ofta åter den person, med vilken modern preliminärt diskuterar familjeplaneringen.

Finlands barnmorskeförbund understödjer enhetlighetsplanen för en nor-

disk abortlagstiftning med beaktande av i förslaget nämnda synpunkter. Där-
emot anser Finlands barnmorskeförbund sig inte kunna understödja tanken
på att underlätta möjligheten av att få abort med beaktande av de negativa
erfarenheter i de länder, där varje kvinna har tillgång till fri abort.

Barnmorskeförbundet anser den nu gällande abortlagen i Finland vara än-
danålselig. Vid tillämpning av denna önskar Barnmorskeförbundet dock
större enhetlighet. Enligt lagen göres beslut om abort gemensamt av två lä-
kare, av vilka den ena är i en avgörande ställning varande läkare, som ger
utlåtanden, och den andra är läkare som avbryter havandeskapet. Läkarna
med utlåtanderätt har utsetts av medicinalstyrelsen. Deras antal är för när-
varandra c:a 300. Därtill har Väestöliitto tre socialrådgivningsbyråer, i vilka
läkarna med utlåtanderätt som stöd har en av specialläkare sammansatt
s. k. abortnämnd. I vissa fall avgör medicinalstyrelsen frågan om avbrytan-
de av havandeskap. I sitt arbete har barnmorskorna ofta konstaterat, att
läkarna med utlåtanderätt tolkar abortlagen på olika sätt. Därför anser
Barnmorskeförbundet med tanke på hela landet, att frågor gällande avbryt-
ning av havandeskap kanske kunde avgöras rättvisare genom att alla abort-
ansökningar, där huvudvikten ligger vid sociala indikationer, koncentreras
med hjälp av de erfarenheter, som man fått under Väestöliittos 18-åriga
verksamhet.

I stället för att underlätta möjligheten av att få abort, understödjer Barn-
morskeförbundet en av yrkeskunniga personer utförd vidare och effektiva-
re information gällande familjeplanering och födelsekontroll för att före-
bygga icke-önskade graviditeter.

Helsingfors den 20 juni 1966

Suomen kättilöliitto r. y. — Finlands barnmorskeförbund r. f.

Anna Tamminen

Ordförande

Lilja Vaahtokari

Vicesekreterare

Svenska kvinnoförbundet r. f.:

Svenska kvinnoförbundet ställer sig positivt till en enhetlig abortlagstift-
ning i Norden, men avvisar bestämt så kallade fria aborter.

Förbundet har vid sin behandling jämfört de nordiska ländernas lagar
och därvid funnit att Finlands lag lämpligen bör ligga till grund för den
nordiska. Nämnda lag har kompletterats med de synpunkter och förslag till
paragrafer som framkommit under diskussionen.

Den enhetliga nordiska abortlagen skulle således gestalta sig på det sätt som framgår av bifogade förslag¹.

Helsingfors den 28 november 1966

På svenska kvinnoförbundets vägnar

Inger Ehrström

Förbundsordförande

Sosiaalidemokraattinen naisten keskusliitto (Socialdemokratiska kvinnors centralförbund)²:

— — — har jag erhållit i uppdrag att meddela, att vår uppfattning i denna sak fortfarande är densamma som framgår av i riksdagen väckta motioner³.

Vår främsta strävan är att reducera aborterna med tillhjälp av sexualundervisning och familjeplanering. I vårt förslag till ändring av abortlagen eftersträvar vi en precisering av tolkning underkastade punkter i de fall, då det är fråga om svåra levnadsförhållanden. Vi anser oss ännu icke kunna eftersträva helt fria aborter, emedan en dylik möjlighet kunde leda till oförutsedda följder med beaktande bl. a. av vårt skolväsendes ålderdomliga undervisning och medborgarnas allmänna inställning.

Helsingfors den 1 december 1966

Sosiaalidemokraattinen naisten keskusliitto

Taimi Rinne-Virolainen

Sekreterare

Finlands socialdemokratiska kvinnoförbund r. f.:

Finlands socialdemokratiska kvinnoförbunds r. f. förbundsutskott anser alltför långt gående åtgärder för havandeskapets avbrytande icke önskvärda, utan är berett att i denna fråga godkänna den i Finland för närvarande gällande lagstiftningen, dock så att man skulle beakta de sociala synpunkterna mer än vad som nu är fallet.

Förbundsutskottet, som förbehållslöst godkänner principen att kvinnan själv skall få avgöra om hon vill bli mor eller om hon icke vill det, anser det vara skäl att rikta uppmärksamheten på förebyggande åtgärder, och på att göra dem kända för allmänheten, samt anser aborten vara en åtgärd, som

¹ Här ej tryckt.

² Yltrandet översatt från finska.

³ Här ej tryckta.

endast i yttersta nödfall får tillgripas, och emedan förbundsutskottet betraktar aborten som skadlig för kvinnan både i psykiskt och i fysiskt hänseende, kan det icke ställa sig positivt till denna sak. Blir det alltför lätt att utföra abort, finns det säkert kvinnor som skulle få lov att låta utföra abort en två—tre gånger om året vilket helt säkert icke skulle vara till gagn för deras hälsa. Det bör även beaktas, att om havandeskapets avbrytande skulle vara tillåtet så ofta det begärs, kunde situationen utveckla sig därhän, att ansvaret för nativitetens begränsande helt skulle överflyttas på kvinnan, medan mannen icke mera skulle ha något ansvar alls att bära. Man kan knappast anta att i skydd av denna lag, tolerantare än den nuvarande, ödebygdens kvinnor skulle bli befriade från sin börda — nej, de skulle allt fortfarande bli tvungna att föda sitt femtonde och sitt sextonde barn, ända tills döden befriar dem. Vidare bör beaktas, att då man i Finland nuförtiden får tillåta havandeskapets avbrytande för kvinnor under 16 år, finns det flera mödrar i denna ålder som icke alls varit underkunniga om denna lag och följaktligen icke kunnat ansöka om havandeskapets avbrytande. Allt detta understryker nödvändigheten av ett mångsidigt och fördomsfritt upplysningsarbete, i synnerhet i landets ödebygder. Vi vill även hänvisa till de talrika äktenskapliga och andra konflikterna, och kvinnans, moderns, både fysiska och psykiska situation, som dessa upprepade avbrott av havandeskapet skulle försorsaka.

Med hänsyn till det ovan anförda anser förbundsutskottet abortlagstiftningens förenhetligande och nydaning vara viktig: ännu viktigare förefaller det att begrunda de medel, som kan användas för att få till stånd en så effektiv och omfattande upplysningsverksamhet som möjligt samt preventivmedlens och för hälsan ofarliga preventivförnödenheters utdelning även i de mest avlägsna trakterna. För att främja detta mål har även Finlands socialdemokratiska kvinnoförbunds XXIV representantmöte godkänt resolutionen, i vilken mötet uppmanade förbundsutskottet att vända sig till landets hälsovårdsmyndigheter med förslaget att till rådgivningsbyråerna för mödra- och barnavård anknyta även rådgivning i nativitetsbegränsning, samt att patienterna skulle avgiftsfritt få de av läkaren ordinerade förnödenheterna och medlen.

Finlands socialdemokratiska kvinnoförbunds förbundsutskott anser familjeplanering vara viktigare än underlättandet av havandeskapets avbrytande. Det vore därför viktigt att främja denna verksamhet genom att grunda mödra- och äktenskapsrådgivningsstationer i alla landets kommuner, över huvud taget i alla de trakter där sådana ännu icke finnes. Det är mycket viktigare att hindra havandeskapet från att uppstå än att avbryta det.

Förbundsutskottet, som dock väl uppfattat att det här gäller att lämna Nordiska rådet ett utlåtande beträffande enkännerligen havandeskapets avbrytande, vill här som sin åsikt anföra följande:

att havandeskapets avbrytande icke borde underlättas mer än vad redan

nu är fallet, utan att mer uppmärksamhet än hittills borde fästas vid säkerställandet av det kommande barnets och moderns, samt familjens redan förefintliga barns liv och sunda utveckling.

Detta mål kan dock endast nås med en förbättrad upplysnings- och rådgivningsverksamhet och havandeskapets avbrytande borde vara ett medel som tillgripes endast i yttersta nödfall.

Helsingfors den 28 november 1966

Finlands socialdemokratiska kvinnoförbund r. f.

T. Leivo-Larsson

Ordförande

Anu Karvinen

Sekreterare

Finlands demokratiska kvinnoförbund:

Abortfrågan och i samband därmed familjeplaneringen är för närvarande föremål för en livlig diskussion, vilket utgör ett klart bevis på att det gäller ett samhälleligt problem, som borde lösas också genom en reformering av lagstiftningen.

De unga blir numera fullvuxna betydligt snabbare än för något tiotal år sedan. Enligt statistiken ingås t. ex. i Finland 1/3 av äktenskapen sedan den s. k. föräktenskapliga graviditeten börjat. Bristande kunskaper utgör en av de största orsakerna till ungdomens sexualproblem och svaga familjeplanering, som bl. a. leder till olagliga aborter och misslyckade äktenskap på grund av att kontrahenterna varit alltför unga. Enligt vår uppfattning måste det betraktas som en stor brist att de fysiologiska och psykologiska kunskaper om människan och hennes förhållanden som ges såväl i skol- som vuxenundervisningen är bristfälliga och ytliga, med beaktande av dagens möjligheter och dagens realitet. De bristfälliga kunskaperna å sin sida leder till förvrängningar och svårigheter i förhållandet mellan människorna och även till ansvarslöshet. Å andra sidan begränsar vår nu gällande abortlag den lagliga möjligheten till avbrytande av graviditeten nästan enbart till allvarliga hälsoskäl, under det att de sociala och ekonomiska orsakerna så goit som fullständigt lämnas utan beaktande. Det faktiska läget i Finland är ju också, att det företas fem gånger så många olagliga aborter som lagliga. Det kan ur såväl etisk som hälsosynpunkt inte anses vara önskvärt att denna situation blir bestående.

Finlands demokratiska kvinnoförbunds VII kongress i november 1965 beslöt vidta åtgärder för att påskynda en revidering av abortlagen. Efter att

förbundets kommitté för familjeärenden förberett saken, har förbundsstyrelsen nyligen fått färdigt sitt förslag till ny familjeplanerings- och abortlag. Detta förslag kommer att tillställas de behöriga statliga organen i Finland.

Enligt vår uppfattning borde man vid en reformering av lagstiftningen utgå från nya grundvalar. Huvudvikten borde läggas vid den samhälleliga handledningen av familjeplaneringen och vid utvecklingen av preventiva reglerande åtgärder. Det borde skapas sådana förutsättningar att medborgarna med ansvarskänsla kan motsvara sexuallivets, äktenskapets och familjens krav. De borde få hjälp med planeringen av familjens storlek och med tidpunkten för dess bildande. Detta är av särskild vikt för barnet. Barnets födelse borde vara välkommen och ske i sådana förhållanden att barnets uppväxt och utveckling tryggas. Av denna anledning borde abortlagstiftningen enligt vår uppfattning framför allt omfatta stadganden om förverkligandet av familjeplanering och familjeuppfostran. Ett omfattande upplysningsarbete borde utsträckas också till skolundervisningen, varvid uppfostran kunde ske stegvis, från barnen till de vuxna.

Vi föreslår att stadgandena i Finlands abortlag uppluckras så att läkaren får rätt att företa abort, förutom av hittills gällande orsaker, också av s. k. sociala och ekonomiska skäl. Såsom sådana borde man bl. a. betrakta kvinnans höga ålder, om hon är änka, ogift eller fränskild, familjens storlek, en familjemedlems svåra sjukdom, avbrott i studier och risken för förlust av arbetsplats eller yrke.

Vårt förbund anser dock att havandeskapet bör avbrytas före slutet av den tredje eller högst fjärde månaden och att abort därefter borde tillåtas endast på grund av synnerligen vägande skäl. Eftersom vårt förbund inte anser en helt fri abort önskvärd, borde man, enligt vår uppfattning inte ge samma kvinna tillåtelse till ett avbrytande av havandeskapet mer än högst tre gånger och inte tillåta ett nytt förrän minst sex månader gått sedan föregående abort, om inte synnerligen vägande skäl föreligger. Viktigt är att lagen innehåller stadganden om att kvinna som fått abort och möjligen också den manliga parten ges undervisning och råd beträffande nativitetsreglering och familjeplanering.

En reformering av abortlagen med särskilda stadganden om familjeplanering är följaktligen enligt vår uppfattning en sak som kräver snabba avgöranden. Vi anser att det i Nordiska rådet framlagda förslaget om förenhetligandet av abortlagstiftningen i de nordiska länderna bör stödas och dess förverkligande främjas. Detta får emellertid inte försvåra eller försinka revideringen av familjeplanerings- och abortlagstiftningen i enlighet med förhållandena i Finland.

Med hänvisning till ovanstående uttalar vi vår förhoppning om att Nordiska rådet med sina avgöranden bidrar till och påskyndar förverkligandet

av en familjeplanerings- och abortlagstiftning som motsvarar nutidens krav.

Helsingfors den 19 december 1966

Finlands demokratiska kvinnoförbund

Hellä Meltti

Ordförande

Tyyne Tuominen

Generalsekreterare

Kokoomuksen naisten liitto r. y. (Samlingspartiets kvinnoförening):

Vi anser att strävandena till en förenhetligad nordisk abortlagstiftning är synnerligen ändamålsenliga. Då det torde kunna antas att samtrafiken mellan de nordiska länderna ökar mer än förut, vore det helt på sin plats, att erhållandet av abort skulle vara enhetligt reglementerad i olika länder.

Så viktigt vi än anser att åstadkommandet av en samnordisk abortlagstiftning skulle vara, anser vi dock, att vår nuvarande abortlagstiftning inte borde väsentligt ändras. Med beaktandet av kvinnans psykiska och fysiska hälsotillstånd vore det viktigt, att den påbörjade graviditeten icke genom ingrepp skulle avbrytas. Vi godkänner inte, att kvinnan fritt finge välja om hon önskar abort. Vår uppfattning är att det skulle vara av största vikt att försöka undersöka möjligheterna till att på förhand förhindra graviditeten och märkbart effektivisera upplysningen härom mot vad tidigare skett, varigenom behovet av abort kunde fås att minska.

Helsingfors den 9 december 1966

Kokoomuksen naisten liitto r.y.

Saara Forsius

Ordförande

N o r g e

Sosialdepartementet:

Den norske abortlov — lov av 11. november 1960 om svangerskapsavbrott i visse høve — trådte først i kraft 1. februar 1964. Det er derfor ikke vundet tilstrekkelig erfaring med hensyn til lovens praktisering til — på dette grunnlag — å kunne vurdere hvorvidt gjeldende bestemmelser bør endres, og Sosialdepartementet anser det på det nåværende tidspunkt tvilsomt om dette bør gjøres.

Dersom det imidlertid fra de øvrige nordiske lands side måtte anses ønske-

lig, vil man medvirke til å foranledige iverksatt en undersøkelse med henblikk på — så vidt mulig — å klargjøre hvorvidt forutsetningene for en enhetlig nordisk abortlovgivning er til stede.

Det vil imidlertid — hensett til den knappe tidsfrist — ikke være mulig å innhente de forutsatte uttalelser fra de interesserte fagmyndigheter og organisasjoner innen fristens ulløp.

Oslo, 27. mai 1966

Egil Aarvik

Karl Evang

Foranlediget av fornyet henvendelse fra Nordisk Råd av 13. juni 1966, har Sosialdepartementet innhentet uttalelser fra aktuelle fagmyndigheter og organisasjoner.

Av de innkomne uttalelser framgår stort sett at det prinsipielt sees som en fordel at det etableres ensartet nordisk abortlovgivning.

Det synes imidlertid som premissene for det framsatte medlemsforslag forutsetter en liberalisering av abortlovgivningen, hvilket på det nåværende tidspunkt for Norges vedkommende ikke er aktuelt.

Som nevnt i tidligere uttalelse framsatt 16. mars 1966 trådte den norske abortlov — lov av 11. november 1960 om svangerskapsavbrott i visse høve — i kraft 1. februar 1964. Man har derfor på det nåværende tidspunkt liten erfaring og kan derfor ikke bidra vesentlig i et felles nordisk utvalg som det omhandlede.

Videre følger utdrag av visse av de innkomne uttalelser [*se Bihang*].

Oslo, 19. oktober 1966

Egil Aarvik

Karl Evang

BIHANG

Utdrag ur yttranden till Sosialdepartementet

Instituttet for sosialmedisin v/prof. dr.med. Axel Strøm, Universitetet i Oslo (10. august 1966):

Fordelene ved en ensartet nordisk abortlovgivning er innlysende. Det ville være en lite ønskelig situasjon om adgangen til å få avbrutt et svangerskap skulle være vesentlig lettere (henholdsvis vanskeligere) i ett nordisk land enn i de øvrige.

Den norske lov om svangerskapsavbrott er imidlertid av så ny dato at erfaringene om hvordan loven vil virke, er meget begrenset.

Det fremgår av det fremsatte medlemsforslag at hensikten med dette ikke bare er å få ensartet abortlovgivning i Norden, men også å liberalisere lovgivningen slik at kvinnen i et tidlig stadium av graviditeten i prinsippet selv får adgang til å bestemme om hun ønsker svangerskapet avbrutt.

En så vidtgående liberalisering strider mot min etiske overbevisning. Jeg kan ikke se det anderledes enn at svangerskapsavbrytelse er et alvorlig skritt som ikke bør tas uten at det foreligger vektige indikasjoner. Det forhold at andre land har friere adgang enn de nordiske land til slik avbrytelse er intet holdbart argument, like så litt at svært mange andre land har strengere adgang.

Det er min oppfatning at den alminnelige rettsbevissthet her i landet vil reagere sterkt mot en så vidtgående liberalisering av abortlovgivningen, og lovbestemmelser bør neppe gå meget videre enn det rettsbevisstheten tilsier. Ønsker man å liberalisere lovgivningen, bør en omstilling av publikums oppfatning gå foran.

Etter min mening gir våre nåværende bestemmelser fri nok adgang til avbrytelse av svangerskap, forutsatt at de praktiseres etter lovens ånd og med en humanitær innstilling til kvinnene og deres problemer.

Min konklusjon blir derfor at tiden ikke er inne til å endre vår nåværende lovgivning på dette område, i ethvert fall ikke på vesentlige punkter.

Kvinneklubben, Haukeland sykehus, Bergen, v/prof. dr.med. Jørgen Løvset (19. august 1966):

Legenemndens medlemmer for abortsaker ved Kvinneklubben i Bergen er prinsipielt enig i at det burde være ensartet lovgivning for de nordiske land. På den annen side kan en ikke innse at det er noen vesentlig forskjell på de nordiske lands lover på dette område — Sverige og Danmark strekker riktignok grensen utover de 12 ukene som er vanlig praksis her i landet. Det er gjort av hensyn til at initialdepresjonen ikke skulle influere på kvinnens holdning.

Å fremkomme med noe positivt forslag i retning av mere liberal ramme for indikasjonene kan legene ved Kvinneklubben ikke finne rimelig.

Spørsmålet om ytterligere liberalisering av indikasjonene for prov.ab. bør knyttes fast til opplæring i prevensjon. En graviditet som ønskes avbrutt er kommet i stand fordi prevensjon ikke ble brukt eller sviktet. For gynekologene som skal utføre den overmåte lite tiltalende operasjon å drepe et foster vil det føles enda mer avskyelig dersom inngrepet skal gjøres av bekvemmelighetshensyn. For kvinnene selv må det føles enda verre.

Med de preventive midler som står til rådighet idag burde en slik situasjon bare kunne opptre når prevensjonen svikter.

Justisdepartementet (29. august 1966):

Som det framgår av begrunnelsen i medlemsforslaget har spørsmålet om felles nordisk abortlovgivning tidligere vært reist i Nordisk Råd ved et medlemsforslag fra 1954. På Nordisk Råds femte sesjon i 1957 ble det besluttet ikke å foreta seg noe i anledning av forslaget, idet reglene i de forskjellige nordiske land da syntes å være brakt så nær i overensstemmelse med hverandre som mulig.

Etter det som er gjengitt i medlemsforslaget om mandatet for det norske utredningsutvalg, skal utvalget bl. a. vurdere om det er grunn til en ytterligere liberalisering av abortlovgivningen. Hvorvidt det fra norsk side er behov og stemning for å overveie en slik liberalisering, har Justisdepartementet for sitt vedkommende ikke fullgodt grunnlag for å bedømme. Man finner det for øvrig uklart hvor stort behov det er for nordisk rettsenhet på dette felt. Forslagstillerne nevner særlig ønskeligheten av felles regler for at man skal unngå at abortsøkende kvinner reiser til et annet nordisk land med mer liberal abortlovgivning enn i kvinnens heimland. Dette vil imidlertid også kunne unngås dersom det i vedkommende land blir innført lovregler som begrenser adgangen til å gi abort til kvinner som ikke hører heime der. Spørsmålet om å få inn slike regler bør tas opp dersom en liberalisering viser seg aktuell.

Stadsfysikus i Oslo (2. september 1966):

Jeg er enig i at det vil være ønskelig med en mest mulig lik lovgivning i de nordiske land når det gjelder svangerskapsavbrytelse, men jeg tror ikke at forholdene i Norge for tiden ligger til rette for en så sterk liberalisering av adgangen til svangerskapsavbrytelse som det regnes med vil bli gjennomført i Sverige.

Det er såvidt store medisinske — både gynekologiske og psykiatriske — og etiske spørsmål som knytter seg til avgjørelsen om avbrytelse av et svangerskap at den enkelte kvinne vanskelig kan ha den fulle oversikt over dette.

Det kan neppe pålegges en sjef for en gynekologisk eller kirurgisk avdeling å utføre en svangerskapsavbrytelse som strider mot hans medisinske og etiske syn.

Som en konklusjon vil jeg derfor uttale at den nåværende lovgivning fortsatt blir gjeldende i Norge inntil man vinner mere erfaring spesielt i forbindelse med en bedre utbygging av familierådgivningen og bedre muligheter for å avhjelpe den sosiale nød som ofte utgjør hovedmotivet for abortsøknaden.

Stadsfysikus i Bergen (5. september 1966):

Bortsett fra disse mere prinsipielle innvendinger mot forslaget om en liberalisering av loven, synes det som risikoen for fysiske og psykiske skader i tilknytning til svangerskapsavbrytelse, også gir grunnlag for å utvise betydelig tilbakeholdenhet med hensyn til å legalisere utvidede indikasjoner for inngrepet av den art som er foreslått.

Fylkeslegen i Akershus (6. september 1966):

Fylkeslegen er i prinsippet enig i at abortlovgivningen i de nordiske land bør være så ensartet som mulig for å unngå de uheldige konsekvenser som kan bli følgen av avvikende holdning i de respektive land når det gjelder de grunnleggende retningslinjer for svangerskapsavbrytelse.

Det synes som om tiden til å drøfte en liberalisering av bestemmelsene er inne.

Fylkeslegen er enig i at det er tidlig å ta spørsmålet om endring av bestemmelsene opp her i landet. Men på den annen side synes det riktig at diskusjonen om dette problemet kommer i gang. Henvendelsen fra Nordisk

Råd syns å være et praktisk grunnlag for å få i gang en diskusjon om problemet.

Fylkeslegen i Hedmark (30. august 1966):

Jeg har forelagt saken for abortnemndene i Hedmark fylke, og viser forsåvidt til de innkomne svar som følger vedlagt.

Som det framgår av svarene mener samtlige at det for tiden ikke skulle være noen grunn til forandring av vår abortlovgivning, spesielt at det ikke for tiden burde skje noen liberalisering av loven.

Jeg er enig i det som er framført fra legene ved abortnemndene.

Fylkeslegen i Rogaland (5. september 1966):

Alle de nemndsmedlemmer som deltok i møtet var imot forslaget om en liberalisering i abortlovgivningen i retning av at kvinnen selv skulle få bestemme om hun skulle få abort. Som grunner ble anført at kvinnen ofte ikke er i stand til å vurdere hva en svangerskapsavbrytelse betyr og medfører. Dette kan bedre avgjøres av erfarne og ansvarsfulle leger. I en del tilfelle kan abort være medisinsk kontraindisert.

Fylkeslegen anser disse faktorer for å være så viktige at det på det nåværende tidspunkt må advares mot å endre lovgivningen i retning av det svenske reformforslag.

Fylkeslegen i Møre og Romsdal (29. august 1966):

Fylkeslegen antar at en felles nordisk abortlovgivning vil være en fordel. Lovgivning i de nordiske land synes ellers allerede så pass ensartet at en justering for å få den på linje måtte synes mulig.

Hvis imidlertid Sverige skulle innføre en slik liberalisering av lovgivningen på dette felt som omtalt i helsedirektørens brev, tror jeg neppe en felles nordisk abortlovgivning er realistisk å tenke på. En slik liberalisering ville stride mot flertallets oppfatning av moral og etikk i denne del av landet.

Fylkeslegen i Nordland (5. september 1966):

En ensartet nordisk abortlovgivning vil i prinsippet utvilsomt måtte ansees hensiktsmessig. Begrunnelsen herfor er forsåvidt gitt i det foreliggende medlemsforslag fra Nordisk Råd.

Den norske lovgivning har formodentlig virket for kort tid til at erfaringene kan gi grunnlag for en bred og sikker vurdering.

Etter erfaringene fra Nordland vil det imidlertid være rimelig i begrenset utstrekning å liberalisere bestemmelsene innenfor den ramme som loven nå fastsetter. Det bør således vanligvis gis adgang til abort hos gravide under 18 år, dersom dette kan skje de første 3 måneder av svangerskapet. Det forutsettes dog at samtykke gis etter nærmere sosialundersøkelse og vurdering ved familievernkontor.

Forøvrig bør det generelt legges større vekt enn hva nå er tilfelle, på allmennelige sosialmedisinske vurderinger, herunder ikke minst på miljøets betydning for den gravides psykiske helse — sett på noe lengre sikt enn til avslutningen av det aktuelle svangerskap.

Fylkeslegen i Troms (2. september 1966):

Fylkeslegen er enig med overlegene i at den nåværende lovgivning på dette område er tilfredsstillende, og at en ytterligere liberalisering neppe vil være noen fordel.

Likelydende bestemmelser i alle nordiske land ansees som en stor fordel.

Sosialdepartementet

Sosialdepartementet har forelagt omhandlede medlemsforslag for:

Det norske arbeiderparti,
Kristelig folkeparti,
Norges kommunistiske parti,
Norges venstrelag,
Senterpartiet,
Sosialtistisk folkeparti

og anmodet om uttalelse fra partienes kvinneorganisasjoner. Det er innkommet svar fra samtlige.

To av partiene -- Sosialistisk folkeparti og Norges kommunistiske parti -- har ikke egne organisasjoner for kvinner, men har oversendt svar utarbeidet av kvinner som oppgis å representere det syn flertallet av partiets kvinner har.

Oslo, 14. februar 1969

Etter fullmakt

Jon Björnsson

A. Figenschou

Det norske arbeiderparti:

Det norske arbeiderpartis kvinnesekretariat har ved flere anledninger framholdt at den praksis som hittil er fulgt når det gjelder nordisk lov-samarbeid, også må bli fulgt når det gjelder abortlovgivningen.

Dette ble bl. a. understreket på vår siste landskvinnekonferanse, som ble holdt i mai 1967, og hvor uttalelsen om denne sak lyder slik:

Lov om svangerskapsavbrott i visse hove av 11. november 1969 med virkning fra 1. februar 1964 må bli tatt opp til vurdering i kontakt med tilsvarende arbeid i Sverige og Danmark. Vi må ta sikte på en friere og mer human lovgivning på dette felt.

I vår nåværende norske lov er det allerede kommet til syne mange svakheter. Vi sikter bl. a. til praktiseringen av loven, hvor det er en nemnd på to leger -- en overlege på det sykehus kvinnen skal legges inn -- og en lege oppnevnt av fylkeslege eller stadsfysikhus som avgjør saken. Kvinnen har selv ingen ankerett. Dette mener Kvinnesekretariatet er dypt urettferdig overfor kvinnene, og fratrar dem en ellers selvfølgelig menneskerettighet.

Ifølge Helsedirektoratets egen statistikk er det fortsatt en meget liten prosent kvinner som får en søknad om abort innvilget. Men noe som nok er mer urettferdig, er at statistikken forteller om uensartet behandling av søknadene fra distrikt til distrikt. Vi er klar over at dette henger sammen med nemndens ulike syn på spørsmålet. Et rettferdskrav er at uansett hvor en bor i landet skal en ha lik behandling i forhold til loven.

Kvinnesekretariatet håper at Den norske delegasjon i Nordisk Råd vil støtte medlemsforslaget om en felles nordisk abortlovgivning ved den kommende sesjon i Stockholm.

Oslo, 2. januar 1969

Det norske arbeiderpartis kvinnesekretariat

Sonja Ludvigsen

Bjørge V. Bergh

Kristelig folkepartis kvinner:

Dessverre har det i løpet av den korte tid som har vært til disposisjon ikke vært mulig å få styrebehandlet saken.

Imidlertid er spørsmålet så godt gjennomdrøftet i vår organisasjon at det ikke er noen tvil om vår stilling i saken.

Kristelig folkepartis kvinner kan slutte seg til Sosialdepartementets uttalelse i brev av 19. oktober 1966. Det som må være det primære hensyn i denne sak er at det ikke må skje noen liberalisering av vår egen abortlovgiving. Hensynet til en ensartet lovgiving og praksis innen Norden, må i denne forbindelse være av helt underordnet betydning.

Kristelig folkepartis kvinner ser abortus provokatus som et fundamentalt spørsmål om respekt for livet. I et kultursamfunn må respekten for det spirende, hjelpeløse liv ikke være mindre enn respekten for det fødte liv. Det hersker ingen tvil om at konsepsjonsøyeblikket er tidspunktet for livets tilblivelse. Det er her grenselinjen må dras. Fra dette tidspunkt må lovgivingen beskytte det spirende liv. Å ta dette liv er fosterdrap. Dette er begrunnelsen for Kristelig folkepartis kvinners standpunkt i dette spørsmål.

Oslo, 19. desember 1968

For Kristelig folkepartis kvinner

Inger Ødegaard

Førmann

Norges kommunistiske parti:

Vedlagt oversender vi Dem en uttalelse til spørsmålet om ensartet nordisk abortlovgivning (*se nedan*). Vi beklager at tidsfristen har vært så kort at det ikke er blitt anledning til å behandle spørsmålet i noen instans. Kari Kromanns uttalelse kan imidlertid i det vesentlig anses representativ for den holdning kvinnene i vårt parti inntar til disse spørsmålene.

Oslo, 31. desember 1968

Norges kommunistiske parti

sekretariatet

Reidar T. Larsen

Sosialsekretær Kari Kromann:

Det må anses som en stor fordel og i høyeste grad ønskelig at man snarest mulig får en ensartet nordisk abortlovgivning. Ikke minst vil det være viktig for Norge, da det betinger en liberalisering av vår lov om svangerskapsavbrott.

Prinsipielt er vi tilhengere av fri abort under forutsetning av at kvinnen har fått kvalifisert råd og veiledning i et mødrehygiene/familiekontor og at man har sikret seg så godt der lar seg gjøre at kvinnen ikke blir presset til abort av barnefar/mann. Da dette syn imidlertid ikke er realistisk politikk foreløpig, mener vi i hvert fall at det er nødvendig med en liberalisering og en endring av visse av våre bestemmelser slik at en felles nordisk lovgivning kan gjennomføres. Dette gjelder spesielt tidspunktet for avbrytelsen, kvinnens egen stilling, spesielt hva angår anke og endelig den høyst uensartede behandling abortsaker får i vårt land.

Hva angår tidspunktet for avbrytelsen er det vårt inntrykk at 3-måneders bestemmelsen overholdes meget strengt. Dette synes urimelig, når vi vet at de øvrige nordiske land har 4, 5, 6 og opptil 7 måneder som seneste tidspunkt for avbrytelsen.

Hva angår kvinnens egen stilling bør hun selv sikres retten til å søke abort, det må være legens plikt å henvise kvinnen til en annen lege eller et mødrehygienekontor, såfremt han ikke selv vil sende inn søknad for henne. Spesielt hva angår ankesøknad, må loven endres slik at kvinnen selv kan anke sitt avslag. Professor Axel Strøm angir at av de 3 374 søknader som ble avslått i 1964—66 ble bare 287 (8,5 %) tillatt anket og bare 142 (4,2 %) ble innvilget ved ankebehandlingen. Han angir videre at årsaken dels må søkes i den tungvinte fremgangsmåte som loven foreskriver for anke, dels i at man ofte vil være kommet over 12 ukers grensen før anken kan behandles, og dels i de vansker det mange steder vil by på for kvinnen å fremstille seg for nemnda ved et annet sykehus.

Det viser seg også at loven behandles uensartet ved at innvilgelsesprosenten varierer megal fra den ene landsdel til den annen og fra det ene sykehus til det annet innenfor samme landsdel, fylke og by. Avgjørelsene bygger for en stor del på skjønn; et nemndsmedlem med et restriktivt syn vil avslå søknader som ville bli innvilget i en annen nemnd. En måte å minske slik uensartethet er å utvide nemnda til tre medlemmer, hvor det 3. medlem kan være lege eller sosionom/familierådgiver.

I Danmark forberedes, såvidt vi har fått opplyst, en utvidelse av indikasjonene for legal abort eller en tilnærmet fri abort for 3 grupper av klienter, de helt unge piker, kvinner over 40 ar og kvinner med minst 3 barn. Det er vår oppfatning at en slik bestemmelse også må kunne innføres i Norge, som det første skritt på vei til en friere abortlovgivning sammen med de nordiske land.

Oslo, 29. desember 1968

Kari Kromann

Norges venstrekvinnelag:

Norges venstrekvinnelag mottok Deres skriv av 10. desember 1968 først 14. januar 1969, og med så kort tidsfrist er det uråd å kunne gi en utførlig utredning om organisasjonens syn på angjeldende sak.

En vil imidlertid uttale:

Den norske abortlov trådte i kraft 1. februar 1964, og har således hatt en virkelid på 4—5 år. En mener at det vil være rett å la den norske loven få virke over et noe lenger tidsrom for en eventuelt tar sikte på noe endringsforslag. Rent generelt vil en uttale at en ser det som en fordel at en på visse områder får en felles lovgivning. Forutsetningen for at en slik samordning bør gjennomføres, mener en imidlertid må være at lovgivningen i de nordiske land på de aktuelle områder, uttrykker samme tendens, og at en ikke ved samordningen bryter med vesentlige prinsipielle syn. I det aktuelle tilfelle synes det etter de opplysninger som er gitt — at premisene for det framsatte medlemsforslag forutsetter en liberalisering av abortlovgivningen. På bakgrunn av debatten i forbindelse med lovens behandling i Stortinget i 1964 mener en at en liberalisering av abortlovgivningen ikke vil være aktuell på det nåværende tidspunkt.

Oslo, 24. januar 1969

Norges venstrekvinnelag

Inga Tusvik

Formann

Tora Schulz

Sekretær

Senterkvinnene:

Senterkvinnene mener at det vil være en fordel om de nordiske land kunne komme fram til en felles nordisk abortlovgivning.

I realiteten er avstanden mellom de nordiske lands lovgivning ikke større enn at de må kunne samordnes til en lov. Samtidig slutter vi oss til følgende i Sosialdepartementets uttalelse:

Det synes imidlertid som premisene i det fremsatte medlemsforslag forutsetter en liberalisering av abortlovgivningen, hvilket på det nåværende tidspunkt for Norges vedkommende ikke er aktuelt.

Senterkvinnene går inn for en intensivering av opplysnings- og rådgivningsvirksomheten i familieplanleggingen. Videre må opprettelse av institusjoner for enslige mødre prioriteres.

Oslo, 4. januar 1969

Senterkvinnene

Gerd Berger

Formann

Aslaug Unneberg

Sosialistiske folkeparti:

Da SF ikke har egen kvinnegruppe er uttalelsen utarbeidet av barnehagelærer Margrethe Hølmehakk og lege Turid Evang, og behandlet av SF's sentralstyre.

Spørsmålet om felles nordisk abortlovgivning har tidligere vært aktuelt i Nordisk Råd, bl. a. ved 2. sesjon i 1954 — og saken ble dengang utsatt i påvente av en norsk abortlov.

Norge fikk som det siste land i Norden en egen abortlov som trådte i kraft 1. februar 1964. Spørsmålet er påny tatt opp i Nordisk Råd, og vi må vedgå at Norge nok en gang er årsak til at saken forsinkes. Denne gang er det av vesentlig betydning at Norge følger med i den skandinaviske utvikling på dette, som på andre områder.

I den revisjon av vår abortlov som det er nødvendig å foreta snart, må vi ta lærdom og erfaringer fra de andre nordiske land, i tillegg til de ikke helt ubetydelige norske erfaringer.

En av lovens hensikter var en ökt rettferdighet, uansett hvor i landet den abortsøkende bodde. Erfaringene viser at en langt fra har oppnådd den rettferdighet eller likhet som loven forutsetter.

En vil i denne sammenheng vise til Odelstingsrpt. nr. 1 — Statsbudsjettet for 1968 og 69, kap. 671, post 28, der det går fram at tall oppgitt av landets fylkesleger tyder på en så ulik behandling i ulike deler av landet at det foreslås bevilget over statsbudsjettet midler med sikte på å gjennomføre en større likhet for loven.

Den store ulikhet er altså presentert som et offentlig problem. Loven hindrer ikke den sosiale urett som ligger i at en lett kan få abort i Norge dersom en kan betale for den i penger. Loven hindrer altså ikke en klasseulikhet, som har vært typisk for vårt land fra tiden før loven trådte i kraft.

Loven er ikke blitt det bolverk mot illegale aborter som en hadde satset på. Tallet på utførte aborter ligger fremdeles så lavt i forhold til tallet på legalt utførte aborter, fra tiden før loven kom, at en ikke med noen rimelighet kan regne med at dette tall representerer både de legale og illegale aborter fra den tid.

En må regne med at de illegale aborter som i dag utføres i Norge i mindre grad enn før utføres av leger, idet det nå er forbudt for leger å utføre abort utenfor sykehus.

Vi mener at alle kvinner som selv ønsker abort må få en abort utført på betryggende og legal måte. En slik fri abortrett forutsetter at den abortsøkende kvinne først blir orientert om eventuelle andre muligheter, økonomiske hjelp tiltak o. l. eventuelle kontraindikasjoner mot abortloven må kunne konstateres i en slik rådgivning før inngrepet utføres. I Norge i dag har vi lite å tilby av økonomisk og praktisk hjelp til en abortsøkende kvinne. I tillegg til en liberalisering av abortloven, må vi få utbygget boliger, daghjem, økonomiske tilbud o. l. slik at ingen trenger å søke abort fordi hun ikke har råd til eller praktisk mulighet for å ta vare på barnet.

Sekundært, og så lenge vi har den nåværende ramme for lovgivningen, kan en tenke seg en del mindre endringer. Av slike endringer vil vi peke på:

Alle kvinner som søker abort, må få sin sak fram for en nemnd, i stedet for å risikere å bli avvist av legen. Erfaringer fra ulike deler av landet viser at leger følger vidt forskjellige retningslinjer når det gjelder hvilke saker som fremmes for nemndene og hvilke som avvises. En ville på denne måten få en oversikt over behovet for abort i Norge, noe vi ikke har i dag.

Hvis abort avslås, må den abortsøkende kvinne selv ha ankerett, i stedet for at en, som i dag, er avhengig av at vedkommende lege og fylkeslegen godtar at anken kan sendes. En utvidet og friere ankerett kan bidra til å rette opp åpenbar ulikhet for loven. En bør overveie nytten av sentrale eller regionale nemnder, med henblikk på en større ensartethet i behandlingen.

For å avlaste leger og nemnder, kan en i samråd med de andre nordiske land søke å skille ut enkelte indikasjoner av mer objektiv registrerbar karakter; f. eks. abort hos mindreårige (som vel allerede er en slags automatisk indikasjon), abort hos kvinner over f. eks. 40 år, med flere barn. I disse tilfelle selvsagt når kvinnen selv ønsker abort.

Det kan tenkes andre og flere slike indikasjoner.

Behandlingen av abortsøknaden i slike tilfelle kunne innskrenkes til:

a. Rådgivning som gir den abortsøkende full oversikt over alle tilgjengelige muligheter.

b. En konstatering av kontraindikasjonene, spesielt aktuelt er psykiatriske kontraindikasjoner.

Et hovedkrav må være at Norge deltar fullt ut i arbeidet med en ensartet nordisk abortlovgivning etter diskusjoner på Nordisk Råds sesjon i mars 1969.

Oslo i januar 1969

Margrethe Hölmebakk

Turid Evang

Høyrekvinnens landsforbund:

Vi er enig i at det på mange områder kan være en fordel med felles nordisk lovgivning, men finner for tiden ikke tilstrekkelig grunn for felles lovgivning når det gjelder abortspørsmålet.

Lov om svangerskapsavbrudd i Norge trådte i kraft 1. februar 1964. Den har således bare hatt 3 år å virke i.

Høyrekvinnens landsforbund i Norge tillater seg derfor å be om at det foreliggende forslag om felles nordisk abortlovgivning foreløpig blir stilt i bero.

Oslo, 17. februar 1967

Høyrekvinnens landsforbund

Berte Rognerud

Formann

Agnes Bakkevig

1. viseformann

Milly Frost

2. viseformann

Sve r i g e

Medicinalstyrelsen:

Styrelsen delar den i förslaget uttalade uppfattningen, att det är angeläget att abortlagstiftningen blir så likformig som möjligt i de nordiska länderna. Även om det redan för närvarande föreligger betydande likheter i de nordiska ländernas lagstiftning på området i fråga, är skillnaderna, särskilt i vad avser senaste tidpunkten för ingrepp, tillräckligt stora för att orsaka

olägenheter. Medicinalstyrelsen tillstyrker att förutsättningarna för ett för-
enhetligande av de nordiska ländernas abortlagstiftning undersökes.

Stockholm den 13 juni 1966

Håkan Rahm

Bo Adin

Ingrid Molin

Socialstyrelsen:

I direktiven för 1965 års abortutredning framhålles att utredningen bör överväga om icke kvinnan under ett mycket tidigt graviditetsstadium bör få rätt att själv bestämma, om hon vill föda det väntade barnet. I medlemsförslaget framhålles nu att de svenska abortbestämmelserna genom en dylik liberalisering av lagstiftningen skulle komma att skilja sig avsevärt från övriga nordiska länders regler på området och att detta förhållande skulle — med det livliga personutbytet länderna emellan — kunna skapa betydande praktiska olägenheter framdeles. Av denna anledning har det syns förslagsställarna angeläget att söka få till stånd en så vitt möjligt enhetlig abortlagstiftning i Norden.

Det vore uppenbarligen önskvärt om den lagstiftning som kan bli en följd av den svenska abortkommitténs arbete skulle omedelbart kunna ges internordisk giltighet. Frågan är emellertid om ett gemensamt nordiskt lagstiftningsarbete i detta fall leder snabbast till målet.

Socialstyrelsen har i olika sammanhang funnit anledning understryka vikten av att den i och för sig önskvärda strävan efter en enhetlig internordisk lagstiftning icke får leda till att reformtakten inom vårt land eftersättes. Internationellt samarbete på lagstiftningens område kan lätt leda till kompromisser som fördröjer utvecklingen. Ofta når man snabbast resultat såväl på det nationella som det internationella området om en lagreform först genomföres isolerat i det land där reformen först ifrågasatts. Det anförda är förtjänt av beaktande i särskild grad i förevarande fall eftersom avsevärda olikheter de olika länderna emellan kan visa sig föreligga i fråga om inställningen till den ifrågasatta reformen hos såväl lagstiftningsorgan och remissinstanser som allmänhet. Även om de övriga nordiska regeringarna skulle vara benägna att ansluta sig till den svenska regeringens direktiv för utredningen måste man sålunda räkna med möjligheten att lagstiftningen i viss mån kommer att bli en kompromiss mellan olika ställningstaganden från lagstiftarnas sida eller att det slutliga ställningstagandet till förslagen blir olika i de nordiska länderna.

Som ett särskilt argument mot en isolerad svensk lagstiftning på området har man i medlemsförslaget pekat på risken av en tillströmning av abort-

sökande till vårt land därest en friare lagstiftning skulle genomföras här än i grannländerna. Socialstyrelsen håller före att denna risk kan i huvudsak elimineras genom en bestämmelse av innebörd att abortmöjligheterna enligt den svenska lagstiftningen endast är öppna för landets egna medborgare eller andra personer som stadigvarande vistas i riket och att tillämpning av lagstiftningen på andra personer, däribland medborgare i grannländerna, kommer att betraktas som illegal abortverksamhet. För Sveriges del torde man kunna utgå från att läkarkåren skulle ställa sig helt lojal mot en sådan bestämmelse.

Det torde vara berättigat att antaga att — om en reformerad abortlagstiftning prövats och utfallit väl här i landet — den snart kommer att leda till efterföljd i övriga nordiska länder. Möjligheterna att i förevarande fråga hålla en önskvärd framstegstakt torde enligt socialstyrelsens mening minska om man utnyttjar den föreslagna utvägen att från början starta ett gemensamt nordiskt lagstiftningsarbete.

Med hänsyn till vad som sålunda anförts ifrågasätter socialstyrelsen starkt värdet av internordiskt samarbete redan på nuvarande utredningsstadium. Socialstyrelsen förutsätter därvid att man under det fortsatta arbetet med de svenska abortreglerna i tillbörlig omfattning beaktar behovet av enhetliga nordiska regler.

Stockholm den 17 juni 1966

Carl E. Sturkell

Ingvar Höjer

1965 års abortkommitté:

Även om de nordiska ländernas lagregler om avbrytande av havandeskap överensstämmer i vissa hänseenden, skiljer de sig från varandra på ett par väsentliga punkter, nämligen i fråga om möjligheterna att beakta kvinnans sociala förhållanden vid avgörande, huruvida indikation för abort föreligger, samt i fråga om tidpunkten, då avbrytande av havandeskapet är tillåtet.

Kommittén har vid sin helt nyligen slutförda undersökning av den abortförebyggande rådgivningsverksamheten i riket erfarit, att abortsökande kvinnor från Finland och Norge i viss omfattning söker sig till svenska kvinnokliniker. För läkarna och kuratorerna inom rådgivningsverksamheten innebär detta en ökad belastning på redan knappa resurser. Det är dock framför allt från humanitär synpunkt som nu ifrågasättande förhållande inger betänkligheter. Bl. a. måste det innebära stora påfrestningar för kvinnan att

bege sig till ett annat land i en oviss förhoppning om att få havandeskapet avbrutet.

Enligt kommitténs mening vore det i och för sig önskvärt, om olägenheter av nu antydd art på grund av skiljaktigheter i de nordiska ländernas abortlagstiftning kunde undanröjas genom att denna lagstiftning förenhetligades. Även andra skäl torde kunna anföras för tanken att inom detta lagstiftningsområde liksom inom åtskilliga andra söka i möjligaste mån uppnå rättslikhet inom Norden. Kommittén ställer sig därför i princip positiv till det ifrågavarande medlemsförslaget.

Kommittén vill emellertid understryka, att önskemålet om en enhetlig nordisk lagstiftning inte bör få stå i vägen för reformer, som med hänsyn till erfarenheterna av gällande lagstiftning inom det egna landet kan framstå som starkt motiverade. För kommittén, vars främsta uppgift är att slutföra det reformarbete som anförtrotts den, är det också angeläget, att ett gemensamt nordiskt samarbete rörande abortlagstiftningen sker i sådan form, att kommitténs arbete inte fördröjes i alltför hög grad.

Kommittén tillsattes i mars 1965 och har under den tid som gått planlagt och påbörjat vissa undersökningar som anbefalls i direktiven. I detta arbete har det för kommittén varit av värde att ta del av undersökningsmetoder, som det danska sexualopplysningsudvalget använder. Även i övrigt har kommittén känt behov av att tillgodogöra sig de erfarenheter, som vunnits inom de nordiska länderna i de frågor det här gäller, och kommittén har i dagarna avlagt studiebesök vid mödrehjelpen i Danmark.

För kommitténs del skulle det otvivelaktigt kunna vara av nytta, om de kontakter som kommittén känt och känner behov av att söka med de övriga nordiska länderna, kunde etableras i något fastare former. En metod, som skulle kunna på ett smidigt sätt tillgodose såväl detta intresse som syftet att undersöka förutsättningarna för ett förenhetligande av de nordiska ländernas abortlagstiftning, vore enligt kommitténs mening, att de övriga nordiska länderna — liksom sker i vissa andra utredningssammanhang — följde kommitténs arbete genom observatörer.

Stockholm den 9 september 1966

Bengt Hult

Gunvor Bergström

Svenska landstingsförbundet:

Svenska landstingsförbundets styrelse får med anledning härav uttala att den i och för sig ansluter sig till önskvärdheten av en så långt möjligt enhetlig nordisk lagstiftning. Mot bakgrund av rådande rättsolikhet samt den

skiljaktighet i etisk värdering och därmed åsiktsbildning, som präglar abortfrågan och med denna sammanhängande spørsmål, vill styrelsen dock som sin mening framhålla, att ett förenhetligande av abortlagstiftningen i Norden icke bör ske genom uppgivande av uppnådd liberalisering, utan fastmera måste sökas utefter de linjer som i direktiven förelagts 1965 års svenska abortkommitté.

Stockholm den 16 juni 1966

För Svenska landstingsförbundets styrelse

Axel Mannerskantz

Bengt Olsson

Stockholms stads familjerådgivningsbyrå:

Med anledning av Nordiska rådets remiss i rubricerade fråga har denna diskuterats å konferens med de olika yrkesrepresentanter, som ingår i familjerådgivningens personalgrupp, nämligen familjerådgivare (socionomer), psykiater och psykolog.

Vi anser oss inte kunna ta ställning till den principiella inriktningen eller till detaljbestämmelser för en abortlagstiftning, men är eniga om att såsom vår synpunkt framhålla att en undersökning om förutsättningarna för ett förenhetligande av de nordiska ländernas abortlagstiftning förefaller oss synnerligen angelägen.

Vi ansluter oss alltså till förslaget om att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att föranstalta om en dylik undersökning.

Stockholm den 14 juni 1966

Å Stockholms stads familjerådgivningsbyrås vägnar

Carin Colliander

Socialinspektör

Mentalvårdsbyrån:

I princip ställer sig mentalvårdsbyrån positiv till tanken att de nordiska länderna genomför en enhetlig eller likartad lagstiftning ej blott inom detta utan också inom övriga familjerättsliga områden.

Redan tidigare har ett visst samarbete skett mellan de nordiska länderna inom abortlagstiftningen så att den svenska lagen av år 1938 med tillägg 1946 (och troligen den isländska av år 1935) fått stå som modell för utformningen av de tre övriga nordiska ländernas abortlagstiftning. Danmark, Finland och Norge har därvidlag ej blott kunnat arbeta utifrån egna behov och

tidigare erfarenheter utan också kunnat utnyttja den svenska lagtexten och de t. ex. i Sverige vunna erfarenheterna. Alla de fyra övriga nordiska länderna (även Island med sin tidiga lagstiftning) skiljer sig på en punkt rätt markant från den svenska abortlagen, nämligen vad beträffar tidpunkten för ingreppet, och vi anser att de övriga nordiska ländernas lagstiftning på denna punkt är klart överlägsen den svenska. Indikationerna för avbrytande av havandeskap och förmodligen också deras tillämpning överensstämmer i stort sett i de nordiska länderna. I Sverige har efter en livlig debatt tillsatts en statlig utredning (1965) med direktiv som bl. a. syftar till att undersöka möjligheterna för en ytterligare liberalisering av den svenska abortlagstiftningen. I direktiven skymtar också önskvärdheten av en differentiering i olika tidsgränser.

Abortlagstiftning influeras i någon mån av medicinska (gynekologiska och psykiatriska) fakta eller undersökningsresultat men är framför allt ett uttryck för rådande etiska värderingar. Den livliga debatt, som de senaste åren förts ej blott i Sverige utan också utom Norden, t. ex. i England, visar tydligt detta. Dessa värderingar kan antas ha förändrats under den tidsperiod, som förflutit sedan den nuvarande svenska abortlagstiftningen genomfördes, medan det är möjligt att de länder som senare infört ungefär motsvarande lagstiftning ännu ej upplever behov att förändra densamma.

Den i Sverige tillsatta kommittén för översyn av abortlagstiftningen borde enligt vår mening utarbeta och avge sitt förslag utan sidoblickar på samordningskrav, men frågan om gemensam lagstiftning för de nordiska länderna borde kunna bli föremål för diskussion inom Nordiska rådet efter det den svenska abortkommittén avgett sitt yttrande.

Vi anser det önskvärt att abortlagstiftningen och dess praxis är likartad inom de nordiska länderna. De praktiska frågor som kan uppkomma om ett land, kanske under en övergångsperiod, har en avvikande lagstiftning, borde kunna lösas på annat sätt än genom ovillkorligt likartad och samtidig lagstiftning inom Norden.

Stockholm den 6 juni 1966

S. V. Westberg

Föreståndare/Överläkare

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU):

— — — och får i ärendet anföra följande synpunkter:

1. Förbundet är i likhet med förslagsställarna av den uppfattningen, att en gemensam linje i socialpolitiken såvitt möjligt även bör följas på abortlagstiftningens område. RFSU vill emellertid samtidigt understryka, att en enhetlig lagstiftning på detta område förutsätter långtgående likställdhet på hela det fält, som befolkningspolitiken och familjeplaneringen omfattar.

2. Förbundet tillåter sig att såsom bilaga till detta yttrande föga en till statsrådet och chefen för socialdepartementet den 14 maj 1966 avlåten skrivelse¹ med hemställan om snar utredning av ökad preventivmedelsrådgivning och rådgivning vid landets mödravårdscentraler, tillgänglig för både kvinnor och män. RFSU erinrar i detta sammanhang även om motion II: 714 till årets riksdag av herr Ullsten m. fl. angående abortförebyggande verksamhet, vilken avstyrkt i 2 LU i utlåtande nr 18 avslogs av riksdagen.

3. Förbundet har med oro iakttagit hur samhällsåtgärder för familjeplanering verka på olika sätt på grund av oklarhet i bestämmelserna rörande ersättning för läkarvård. I dag användas preventivtabletter av ca 120 000 kvinnor i vårt land. Frågan huruvida ersättning för läkarvård skall utgå är väsentligen beroende på det sätt patienten presenterar sitt problem och vilken inställning vederbörande läkare har till frågan om ersättning av allmänna medel. Med anledning härav har RFSU den 14 maj 1966 i skrivelse till 1961 års sjukförsäkringsutredning fäst utredningens uppmärksamhet på behovet av översyn av gällande regler och ifrågasatt möjligheten att slopa det i lagen angivna sjukdomsvillkoret för ersättning för läkarvård (se 2 kap. 2 § lagen om allmän försäkring).

4. Förbundet vill erinra om Kungl. Maj:ts beslut den 18 februari 1966 enligt vilket intrauterina preventivmedel icke längre räknas »som fosterfördrivande medel» (jfr KK 9 september 1938 med särskilda föreskrifter i anledning av förordningen den 9 september 1938 med vissa bestämmelser angående fosterfördrivande medel 1 § i dess tidigare lydelse).

5. Förbundet har med tillfredsställelse tagit del av direktiven för 1965 års abortkommitté och där i likhet med undertecknarna av föreliggande medlemsförslag fäst sig vid föredragande statsrådets anmodan om en ytterligare liberalisering av abortlagstiftningen.

6. I detta sammanhang vill förbundet fästa uppmärksamheten på den tendens till kraftig ökning såväl av vanliga abortansökningar som av meddelade tillstånd till aborter samt av aborter genomförda på grundval av tvåläkarintyg.

7. Förbundet har i likhet med förslagsställarna uppmärksammat möjligheterna för havande kvinnor att utomlands få abort genomförd och finner det glädjande, att myndigheterna tvekat att i sådana fall försöka göra bruk av brottsbalkens stadgande om fosterfördrivning (3 kap. 4 och 11 §§ jfr 2 kap. 1 och 5 §§ BrB, se även direktiven till 1965 års abortkommitté).

8. Förbundet har försökt följa utvecklingen i Danmark, Finland och Norge, och därvid uppmärksammat bl. a.

att man i Danmark synes vara benägen att vidga möjligheten till abort för gravida kvinnor under 18 år och att man först nyligen avgjort, att föräldramyndigheten icke utgör hinder för läkare att utan föräldrarnas medgivande utprova befruktningshindrande medel på flickor i åldern 15—18 år,

¹ Här ej tryckt.

a t t man i Finland framhållit de geografiska skillnaderna i fråga om abortsökande och beviljade aborter, och att läkarförbundet för kort tid sedan uppvaktat medicinalstyrelsen och med anledning av oenigheten påyrkat utredning i syfte att ändra abortlagen,

a t t man i Norge icke kunnat märka en mera utbredd stämning för liberalisering av 1960 års abortlag samt att de politiska förutsättningarna för en ändring av abortlagstiftningen i mera liberal riktning växla från ett land till ett annat.

9. Nya preventivmedel som förhindra äggets fästning i livmoderväggen (inplantationen) och medel, som framkalla blödning eller missfall, är nu under utprovning på flera ställen i världen. I den mån sådana medel blir tillgängliga och bruket av p-tabletter (se punkt 3) och IUP (se punkt 4) blir mer utbrett, kommer förändringar i abortklienteletts sammansättning att ske, vilket icke kan undgå att inverka på abortrådgivningen och på utformningen av abortindikationerna i kommande lagstiftning.

Den ovan givna översikten är ämnad att åskådliggöra, att frågan om ändringar i abortlagstiftningen nödvändigt hänger samman

1. med samhällets befolkningspolitik
2. med de bestämmelser som ges för att genomföra politiken
3. med de resurser som ställas till förfogande för antikonceptionell service och
4. med åsiktsbildningen i olika grupper med politiskt inflytande.

Å andra sidan äro problemen gemensamma för alla de nordiska länderna och det finnes all anledning att uppmuntra till fördomsfritt och konstruktivt utbyte av erfarenheter och åsikter.

Sammanfattningsvis vill RFSU, som är positiv till ökade möjligheter till abort men lägger huvudvikten vid samhällets antikonceptionella verksamhet, anföra att en liberalare abortlagstiftning i ett land kan vara ägnad att mera verksamt befrämja utvecklingen i samma riktning än en gemensam lagstiftning, som bygger på långtgående hänsynstagande till politiskt verksamma grupper i alla länder med önskemål om restriktiv lagstiftning. Det är därför förbundets förhoppning, att medlemsförslaget icke skall leda till försening av det svenska utredningsarbetet för en mera liberal abortlagstiftning.

Stockholm den 14 juni 1966

Riksförbundet för sexuell upplysning

Hans Göran Franck

Vice ordförande

Sveriges läkarförbund:

Läkarförbundet tillstyrker det framlagda förslaget om rekommendation till regeringarna att undersöka förutsättningarna för ett förenhetligande av de nordiska ländernas abortlagstiftning. Detta synes förbundet än mer motiverat med hänsyn till att i Sverige under föregående år tillsatts en statlig utredning för översyn av den svenska abortlagstiftningen. Det är angeläget att en bedömning av dessa frågor sker även under hänsynstagande till förhållandena i de övriga nordiska länderna. Med anledning av de direktiv som lämnats till den svenska abortutredningen, 1965 års abortkommitté, kan en liberalisering av nu gällande svenska abortbestämmelser komma att ske. En diskrepans mellan dessa och motsvarande regler i övriga nordiska länder skulle otvivelaktigt komma att skapa betydande praktiska olägenheter. En samordning och ett förenhetligande av de nordiska ländernas abortlagstiftning bör därför eftersträvas.

Stockholm den 6 juni 1966

Sveriges läkarförbund

Sture Järnmark

Svensk sjuksköterskeförening:

En enhetlig nordisk abortlagstiftning är enligt förslagsställarna angelägen, inte minst med hänsyn till de förbättrade reseomöjligheterna mellan länderna, som underlättar för abortsökande att få havandeskapet avbrutet i ett land med liberalare möjligheter till legal abort.

SSF delar uppfattningen att det är angeläget att man inom de nordiska länderna söker åstadkomma rättslikhet i fråga om avbrytande av havandeskap och tillstyrker förslaget att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka förutsättningarna för ett förenhetligande av de nordiska ländernas abortlagstiftning.

Vid utarbetande av en ny lag anser SSF att det är av största betydelse att vinna erfarenheter av nu gällande lagar i respektive länder tas i beaktande.

I detta sammanhang vill SSF starkt understryka vikten av att man inom de nordiska länderna eftersträvar likhet också i fråga om upplysning till förebyggande av havandeskap.

Stockholm den 9 juni 1966

För svensk sjuksköterskeförening

Gerd Zetterström Lagervall

Ordförande

Svenska barnmorskeförbundet:

Till en början vill förbundet meddela, att frågan varit föremål för diskussion vid förbundets ombudsmöte i Malmö den 15—17 juni 1966, vid vilket ombudsmöte representanter för systerorganisationerna i Danmark, Finland, Island och Norge varit närvarande och haft tillfälle framföra sina synpunkter på den väckta frågeställningen.

Vid diskussionen har en enhällig uppfattning framförts om önskvärdheten av att en enhetlig abortlagstiftning för de nordiska länderna kommer till stånd.

Inom abortlagstiftningens område finnas för närvarande vissa i remisskrivelsen redovisade divergenser. Dessa skiljaktigheter i lagstiftningen har emellertid enligt inhämtade upplysningar icke medfört någon tendens i riktning mot att havande kvinnor skulle vända sig till grannländerna för erhållande av abort.

I samband med diskussionen framhölls emellertid att frågan om abortlagstiftning i Sverige för närvarande vore föremål för prövning inom en under förra delen av år 1965 tillsatt utredning. I direktiven för denna utredning anfördes bl. a. att tiden vore inne för övervägande av en ytterligare liberalisering av abortlagstiftningen. Med anledning härav uttalades farhågor för att en alltför liberal abortlagstiftning i Sverige skulle kunna medföra en ökad trend i riktning mot att abortsökande kvinnor från övriga nordiska länder hänvänder sig till Sverige för tillgodoseende av sina önskemål om abort. Synpunkten i fråga torde dock även den tala för att frågan löses på samma sätt i alla nordiska länder.

Några uttalanden i fråga om innehållet i och utformningen av en ny abortlagstiftning av vikt att bära redovisas i detta sammanhang gjordes icke i samband med ombudsmötet. En allmän uppfattning torde dock ha varit, att förebyggande åtgärder för förhindrande av graviditet vore att föredraga framför en liberaliserande abortlagstiftning. Man förutsatte, att förbundet skulle bli i tillfälle att yttra sig i detta ärende sedan pågående utredning framlagt sina förslag.

Svenska barnmorskeförbundet, som helt kan instämma i de synpunkter som framförts i ärendet vid förbundets ombudsmöte, vill tillstyrka att de förslagna undersökningarna om en gemensam abortlagstiftning för Nordens länder kommer till stånd.

Stockholm den 20 juni 1966

För Svenska barnmorskeförbundet

Ellen Erup

Ordförande

Rune Kristensson

Förbundsjurist

Högerpartiets kvinnoförbund:

Arbetet för en enhellig nordisk lagstiftning har på allt flera områden uppnått tacknämliga resultat. I vissa fall har Norden härvidlag nått längre än USA där rättsordningen i delstaterna avsevärt skiljer sig. Vidare garantier för fortsatta ansträngningar för en enhellig lagstiftning ges i det 1962 ingångna s. k. Helsingforsavtalets artiklar om rättsligt samarbete.

Högerpartiets kvinnoförbund ser mycket positivt på att den samhörighetskänsla som råder mellan de nordiska länderna beträffande kulturen samt rätts- och samhällsaskådningen och de ökande kontakter dessa föranleder mellan länderna ytterligare stärks och underlättas genom åtgärder av ovan nämnda slag. Det förefaller därför helt naturligt att de nordiska länderna även på abortlagstiftningens område bör söka nå fram till så enhelliga regler som möjligt. Gällande regler på detta område företer redan nu betydande likheter. Därtill har bl. a. ett nordvisionsprogram den 9 augusti 1966 givit belägg för att de olika värderingar som ligger till grund för de starkt skilda åsikter som kommit till uttryck i denna djupa mänskliga och svåra fråga ej utkristalliserade någon nationell särart i Norden utan snarare konfirmerade att problemen var gemensamma. Frågan om en enhellig abortlagstiftning har ju också länge varit aktuell i Nordiska rådet genom tidigare medlemsförslag som dock avslogs på grund av att frågan om införande av en abortlagstiftning var föremål för utredning i Norge.

De senaste årens intensiva abortdebatt — kanske mest intensiv i Sverige bl. a. på grund av neurosedynets allvarliga skadeverkningar på fostren, de nya preventivmedlen, förekomsten av »abortresor» till Polen o. s. v. — har föranlett att abortfrågan blivit föremål för en ny stor utredning i Sverige. Av direktiven till denna utredning tillsatt 1965 kan det allvarligt befaras att den svenska abortlagstiftningen kommer att bli mycket liberalare än de övriga nordiska ländernas. Om så skulle bli fallet kommer de förutsättningar som nu tycks finnas för en gemensam nordisk lagstiftning att undanryckas. En liberalare abortlagstiftning i Sverige kan också föra med sig att rättsreglerna på detta område blir rent fiktiva i de övriga nordiska länderna genom att Sverige blir »ett Polen i Norden». Det är därför enligt förbundets mening önskvärt att kontakter för samordning snarast inleds mellan de nordiska länderna. Förbundet är dock tveksamt huruvida tidpunkten redan nu är lämplig för en utredning om möjligheterna för en gemensam nordisk abortlagstiftning innan den svenska abortutredningen kommit så långt i sitt arbete att det kan utrönas huruvida Sverige kommer att inta en särställning i Norden och hela den övriga västvärlden på abortlagstiftningens område. Förbundet finner det dock önskvärt att kontakter snarast inleds för att utröna möjligheterna för en samordning av den nordiska abortlagstiftningen genom att exempelvis experter från de övriga nordiska länderna bereds tillfälle att delta i den svenska abortutredningens arbete.

Slutligen anser förbundet att en eventuell utredning för att få till stånd en enhetlig nordisk abortlagstiftning eller alternativt sådana regler att en eventuellt liberalare lagstiftning i Sverige ej kommer att kunna missbrukas av övriga nordiska medborgare, också bör få till uppgift att diskutera de vidare aspekter på abortfrågan som aktualiserats genom de vitt skilda rättsreglerna i ett för Norden så närallgande land som Polen.

Stockholm den 16 januari 1967

För Högerpartiets kvinnoförbund

Ethel Florén-Winther

Förbundsordförande

Kerstin Mueller

Sekreterare

Folkpartiets kvinnoförbund:

I princip anser Folkpartiets kvinnoförbund att en enhetlig nordisk abortlagstiftning vore önskvärd. Av den jämförande översikten över lagregler i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige beträffande avbrytande av havandeskap synes framgå att lagstiftningen för närvarande är liberalare i Danmark och Sverige än i de övriga nordiska länderna. År 1965 tillsattes i Sverige en utredning angående den svenska abortlagstiftningen. I direktiven för utredningen har bl. a. anförts, att man bör överväga en ytterligare liberalisering av lagstiftningen i förhållande till gällande bestämmelser.

Folkpartiets kvinnoförbund vill framhålla, att utarbetandet av en enhetlig nordisk abortlagstiftning, vilket kommer att ta avsevärd tid i anspråk, icke får innebära, att förslag till en ny svensk lagstiftning uppskjutes. I stället bör denna komma till stånd så snart detta kan ske på grundval av det betänkande som 1965 års abortkommitté kommer att framlägga. Ett visst nordiskt samarbete torde emellertid redan på ett tidigt stadium bli möjligt genom att övriga länder kan tillgodogöra sig abortkommitténs utredningsmaterial och slutsatser.

Folkpartiets kvinnoförbund tillstyrker sålunda, att en enhetlig nordisk abortlagstiftning kommer till stånd på lång sikt. Kravet härpå får icke förhindra, att en liberalare svensk lagstiftning kommer till stånd snarast möjligt.

Stockholm den 22 december 1966

För Folkpartiets kvinnoförbund

Margareta Nordström

Christina Ellwyn

Centerns kvinnoförbund (CKF):

Av till förslaget fogad jämförande översikt över gällande lagregler inom de nordiska länderna beträffande avbrytande av havandeskap framgår att det föreligger väsentliga skillnader länderna emellan. Sverige och Danmark har liberalare abortlagstiftning än de övriga tre länderna.

Förbundet anser i princip att det vore angeläget med en likformig abortlagstiftning i de nordiska länderna. Förbundet vill emellertid starkt understryka att den enhetligare lagstiftning som i och för sig är önskvärd, inte bör få lägga hinder i vägen för de reformer som den nu i Sverige arbetande abortutredningen (1965 års abortkommitté) kan komma fram till är motiverande. Det är också angeläget att kommitténs arbete inte fördröjs genom det inom Nordiska rådet framlagda förslaget. Kan däremot kommitténs utredningsarbete nyttiggöras i de övriga nordiska länderna och leda till en enhetlig lagstiftning inom Norden skulle förbundet hälsa detta med tillfredsställelse.

Stockholm den 12 december 1966

Sonja Fredgardh

Förbundsordförande

Karin Andersson

Förbundssekreterare

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund:

Ifrågavarande medlemsförslag utgår från att de nuvarande abortlagarna i de nordiska länderna uppvisar betydande likheter och att det därmed bör vara möjligt att tillskapa en så långt möjligt enhetlig nordisk lagstiftning. Syftet med en sådan skulle vara att förebygga att abortsökande kvinnor i Norden söker sig över till ett nordiskt grannland med liberalare lagregler för att få legal abort, och att man därigenom inom Norden skulle få en motsvarighet till de s. k. polenresorna. Att en sådan trafik skulle pågå för närvarande har ingen gjort gällande. Efter vad kvinnoförbundet har inhämtat torde det bara röra sig om ströfall, då kvinnor från de nordiska grannländerna inreser till Sverige enbart i avsikt att här söka abort. Ändå föreligger betydande skiljaktigheter i de nordiska abortlagarna, och kvinnoförbundet finner redan nuvarande skiljaktigheter minst lika stora som de betydande likheter, som förslagsställarna menar sig finna. Sålunda varierar den tidpunkt då ett havandeskap senast må avbrytas (med vissa undantag för synnerliga skäl) från 8:e veckan (Island). 12:e veckan (Norge), 16:e veckan (Danmark och Finland), till 20:e veckan (Sverige). Likaså inläggs en olika bedömning av kvinnans sociala situation i de nordiska ländernas respektive

abortlagar. De större möjligheter som den svenska lagstiftningen redan nu erbjuder har dock, som nämnts, inte uppammat någon sådan resetrafik som förslagsställarna vill förebygga.

Nu syftar emellertid medlemsförslaget framåt. Förslagsställarna hänvisar till att det i Sverige pågår en utredning med uppgift att överväga en ytterligare liberalisering av den svenska abortlagstiftningen. De konstaterar att en reformering av abortbestämmelserna i sådan riktning ytterligare skulle öka skillnaderna mellan svenska regler på området och dem som övriga nordiska länder tillämpar. En sådan olikhet skulle komma att innebära betydande praktiska olägenheter, menar motionärerna. Mot slutsatsen att tidpunkten nu är lämplig för en utredning om förutsättningarna för ett för enhetligande av de nordiska ländernas abortlagstiftning, har dock socialdemokratiska kvinnoförbundet vissa invändningar.

Den svenska abortkommittén, vars arbete på revision av 1938 års svenska lag redan är tämligen långt framskridet, kan inte gärna få stoppas upp i detta arbete för att en nordisk utredning skall få tillfälle att hitta minsta gemensamma nämnaren för de nordiska ländernas olika ståndpunkter till abortproblemet i hela dess vidd. Det faktum att man säkerligen i varje nordiskt land, såsom motionärerna gör gällande, kan konstatera en viss tendens inom den allmänna opinionen till förmån för en liberalisering av abortlagstiftningen utsäger mycket litet om de nuvarande möjligheterna att överenskomma om en gemensam liberalisering. Förbundet har för sin del som ett annat faktum noterat, att Norge har en färsk abortlagstiftning, som bara varit i kraft sedan den 1 februari 1964, och det torde väl krävas en mycket stark opinion för att redan nu kunna rucka på de värderingar som präglar denna lag.

Även om socialdemokratiska kvinnoförbundet gärna vill hoppas på en enhetlig nordisk abortlagstiftning, så finner förbundet tidpunkten föga lämplig att nu påbörja ett troligen omfattande och tidsödande utredningsarbete om de mycket osäkra förutsättningarna härför. Möjligen kan förutsättningarna klarare bedömas, när den svenska abortkommitténs förslag föreligger och blivit vederbörligen behandlat. Huruvida en eventuell liberalisering av den svenska abortlagen skulle medföra en tillströmning av abortsökande från grannländerna återstår då också att se. En sådan resetrafik skulle kunna anses som ett starkt argument för en liberalisering av abortbestämmelserna i övriga nordiska länder. Emellertid kan det ifrågasättas om inte ett lands dragningskraft på abortsökande snarare är avhängig av de reella möjligheterna att där få abort än av landets lagstiftning på området. Redan nu är de kliniska resurserna i Sverige begränsade, och utländska kvinnor har inte minst av den anledningen mycket små möjligheter att få abort här. Den ökade samfärdseln mellan de nordiska länderna som förslagsställarna i Nordiska rådet åberopar som ett vägande skäl för sitt förslag, kan inte påverka det faktum, att läkar- och sjukvårdsresurserna i Sverige säkerligen

förblir otillräckliga för att i någon större utsträckning medge hjälp till grannländernas medborgare i abortsituationer.

Kvinnoförbundet finner därför de i medlemsförslaget framförda farhågorna för polenresor inom Norden betydligt överdrivna.

Med åberopande av det anförda avstyrker Socialdemokratiska kvinnoförbundet en utredning för närvarande i de syften, som dikterat detta medlemsförslag.

Stockholm den 20 december 1966

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund

Lisa Mattson

Ordförande

BILAGA 2

Utdrag ur protokoll från Nordiska rådets socialpolitiska utskotts sammanträde i Oslo den 20 oktober 1966

§ 8

A 109/j: Medlemsförslag om enhetlig abortlagstiftning i Norden

Medlemsförslaget hade överlämnats till utskottet för att utskottet skulle få tillfälle att uttala sina synpunkter i ämnet, innan juridiska utskottet avgav betänkande över förslaget.

Vid diskussionen framkom olika meningar: 1) Vissa medlemmar gjorde gällande att någon ändring av nuvarande regler icke var påkallad. De framhöll att medlemsförslaget torde åsyfta en uppnykning av gällande ordning, något som man av olika skäl, icke minst etiska, måste motsätta sig. 2) Andra menade, att en utredning av förutsättningarna för förenhetligande av ländernas abortlagstiftning i första hand borde avse en samordning av ländernas regler. Ett sådant förslag borde utskottet kunna tillstyrka utan angivande av på vilket sätt en samordning skulle ske. Det vore nämligen på detta område av särskild vikt att enhetliga regler rådde i Norden med hänsyn till att det här är fråga om straffrättsliga bestämmelser. En handling, som är legal i ett land, skulle, om reglerna är olika, kunna bli att bedöma som kriminell i ett annat nordiskt land. En dylik ordning skulle leda till allvarliga konsekvenser, icke minst för samarbetet på det straffrättsliga området och beträffande straffverkställigheten. 3) Härutöver anfördes i utskottet med hänvisning till den abortutredning, som för närvarande arbetar

i Sverige, att det torde kunna antagas att, om en reformerad abortlagstiftning prövats och utfallit väl i Sverige, den snart komme att leda till efterföljd i övriga nordiska länder. Realiserades medlemsförslagets tanke att från början starta ett gemensamt nordiskt lagstiftningsarbete kunde möjligheterna att hålla en önskvärd framstegstakt i denna angelägenhet i Norden minska. Från dessa utgångspunkter uttalades en viss tveksamhet till medlemsförslaget. Vad gäller den praktiska utformningen av ett eventuellt samarbete framfördes under diskussionen den tanken att observatörer från övriga nordiska länder skulle följa det nationella utredningsarbetet i svenska abortutredningen.

Utskottet beslöt att såsom sitt yttrande i saken till juridiska utskottet avlåta ett utdrag av denna protokollspunkt. Saken var därmed slutbehandlad för socialpolitiska utskottets vidkommande.

BILAGA 3

Finska abortlagkommitténs betänkande

Abortlagkommittén föreslår i sitt betänkande, som utarbetats på basis av samnordiska överläggningar och vilket på fredagen den 27 december 1968 överlämnades till statsrådet, en revision av de grunder, som berättigar till abort samt bekämpande av illegala aborter framför allt genom en kraftigt effektiviserad rådgivning om preventivmedel. Förfarandet vid beviljande av legal abort bör enligt betänkandet förenklas i vissa avseenden, bl. a. sålunda att landets olika delar skulle komma i en mera likartad ställning än vad som för närvarande är fallet.

Som separata delar innehåller kommittébetänkandet förslag till nya lagar om sterilisering och kastrering; i sistnämnda lagförslag föreslås bl. a. att tvångskastrering bör avskaffas.

Inte fri abort

Under reformarbetets gång har kommittén sett sig nödsakad att ta ställning till fri abort, varmed kommittén avser möjlighet till avbrytande av havandeskap, som formellt sett betingas endast av graviditetens längd. För fri abort talar först och främst en strävan att respektera den gravida kvinnans valfrihet samt den omständighet, att det i undersökningar påvisats att icke önskade barn i genomsnitt har en sämre ställning än övriga barn, vilket för dem medför vissa svårigheter. Man kan dessutom anta att fria aborter skulle minska de illegala aborternas antal. Mot fri abort kan man däremot framföra att det även i våra förhållanden skulle leda till att användningen

av preventivmedel skulle minska, medan man tvärtemot nu för tiden borde sträva efter att i allt högre grad använda preventivmedel vid barnbegränsning. Avbrytande av havandeskap måste anses som ett oändamålsenligare barnbegränsningsmedel än preventivmedlen, enär det medför större risker för skador. Dessutom skulle abort som barnbegränsningsmedel ur samhällets synvinkel framstå som ett dyrare medel, vilket även vore svårt att förverkliga redan på grund av att vi har så få sjukhusplatser; det kan nämligen antas att övergång till fri abort kännbart skulle öka de legala aborternas antal. Om den fria aborten skulle införlivas i den formen, att abort inte skulle förutsätta undersökning av den gravida kvinnan, skulle detta även innebära att det inte vore möjligt att utreda vare sig eventuella motindikationer eller hur definitivt kvinnans beslut är. Fri abort skulle också i högre grad än vad som nu är fallet ge möjligheter att utöva påtryckningar mot kvinnan. Ett avbrytande av havandeskap, som utförts som ett resultat av påtryckningar, är ägnat att medföra en större risk för ånger än vad som annars är fallet.

På grund av ovan nämnda synpunkter har kommittén ansett, att avbrytande av havandeskap alltfört borde bindas vid vissa förutsättningar. Enligt vad som framgått vid samnordiska överläggningar omfattas denna ståndpunkt även i de förslag, som är under arbete i Sverige och Danmark.

Lag om preventionsrådgivning

Enligt förslaget till preventionsrådgivningslag skulle preventionsrådgivning och därmed sammanhörande åtgärder ledas och övervakas av medicinalstyrelsen, som lyder under social- och hälsovårdsministeriet. Medicinalstyrelsen kunde likväl anförtro vissa specifika åtgärder åt därtill lämpligt samfund. Preventionsrådgivning borde ges på av länsläkaren för detta ändamål godkända kommunala mottagningsplatser samt, i samband med eftergranskningen av graviditet, på kommunala rådgivningsbyråer för mödravård.

Mottagning vid de kommunala mottagningsplatserna skulle vara avgiftsfri. Vidare skulle utgifter, som föranletts av preventionsrådgivning, undersökningar och åtgärder i samband med preventionsrådgivning samt föreskrivna mediciner och preventionsmedel, enligt lagen ersättas enligt samma grunder, som stadgas i sjukförsäkringslagen om ersättning för kostnader på grund av sjukvård. I stadgandena om avbrytande av havandeskap föreslår kommittén, att kvinna, som fått abort, skall ges preventionsrådgivning av sjukhusets läkare (*se Bihang*).

Förutsättningarna för abort

I lagförslaget § 1 nämns sex olika grunder för abort:

1. medicinsk grund, som berör den gravida kvinnan (»När på grund av sjukdom, kroppsslyte eller svaghet hos kvinnan havandeskapets fullföljande eller barnets framfödande skulle medföra fara för hennes liv eller hälsa»);

2. social-medicinsk grund, som berör den gravida kvinnan (»När med be-

aktande av levnadsvillkoren för kvinnan och hennes familj samt övriga omständigheter barnets framfödande och skötsel skulle vara oskäligt betungande för henne»);

3. straffrättslig grund («När kvinnan hävdats under förhållanden, som åsyftas i 25 kap. 4 och 5 samt 20 kap. 1, 3, 8 och 9 §§ strafflagen eller i de fall, som avses i sagda kapitel 6 §, där handlingen inneburit ett grovt åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet»);

4. åldersgränsgrunden («När kvinnan vid hävdandet ej fyllt sexton år eller hade fyllt fyrtio år»);

5. medicinsk grund, som berör barnet («När med skäl kan antas att barnet skulle vara sinnesslött eller barnet skulle lida, eller komma att lida, av svår sjukdom eller svårt kroppsslyte»); eller

6. social-medicinsk grund, som berör barnet («När sjukdom, rubbning av själsverksamheten hos någondera eller vardera av barnets föräldrar eller därmed jämförbar orsak allvarligt skulle begränsa deras förmåga att sköta barnet»).

Punkterna 1, 3 och 5 motsvarar väsentligen gällande lag, medan däremot de grunder, som innefattas i punkterna 2, 4 och 6 är nya eller väsentligen ändrade.

För abortgrundernas del innehåller betänkandet två avvikande meningar; den ena gäller möjligheten att avbryta havandeskap för kvinna, som fyllt fyrtio år, den andra abortgrundernas omfattning i allmänhet.

U-områdenas abortproblem

Kommittén föreslår att det nuvarande systemet, som baserar sig på utlåtande avgivet av tvenne läkare, i sina huvuddrag skall bibehållas. Kommittén anser, att det nuvarande systemets fördelar består i dess smidighet och snabbhet samt däri att de som fattar beslutet personligen undersöker patienten. Personlig kontakt mellan läkare och patient är av särskild vikt då avgörandet kommer att basera sig på psykiatriska grunder. Det kan konstateras, att man i Sverige, trots att det troligen kommer att föreslås övergång till ett system, som baserar sig på avgöranden av lokala nämnder, likväl kommer att förbehålla ordförandena i nämnderna mycket vida befogenheter att på egen hand bevilja abort.

Det rådande systemet är behäftat med en svaghet, nämligen den, att de läkare, som ger utlåtanden och utför ingreppet är ojämt fördelade över landets olika delar. Kommittén föreslår att missförhållandet bör rättas till på följande sätt. Medicinalstyrelsen skulle få som uppgift att se till att av den utsedda läkare, som har till uppgift att ge utlåtanden, samt av dem godkända sjukhus, där ingreppen kan utföras, finns i tillräcklig mängd i landets olika delar. Frågan borde fortsättningsvis övervägas årligen. När medicinalstyrelsen utser läkare, som har rätt att ge utlåtanden, och godkänner sjukhus, där aborter får utföras, borde styrelsen i mån av möjlighet sträva där-

hän att varje sjukhus, där aborter får utföras, finns en eller flera läkare, som har rätt att ge utlåtanden. Om medicinalstyrelsen skulle lägga märke till att det i vissa delar av landet på grund av långa avstånd, brist på läkare eller sjukhus eller annan sådan orsak inte finns tillräckligt antal läkare med rätt att ge utlåtanden och sjukhus där aborter får utföras, borde medicinalstyrelsen förordna, att kvinnor bosatta på sådana områden har rätt att anhålla om abort direkt av medicinalstyrelsen.

I det nuvarande systemet har bristen på enhetlighet ansetts som ett missförhållande. Kommittén har även försökt råda bot på detta missförhållande, genom att föreslå att läkare med rätt att ge utlåtanden eller läkare, som får utföra abort, inte utan skäl får vägra att uppta anhållan om avbrytande av havandeskap till prövning. Medicinalstyrelsen borde övervaka, att ovan nämnda läkare strävade att iakttä en enhetlig praxis. Detta borde ske såhanda att medicinalstyrelsen skulle ge ovan nämnda två kategorier av läkare direktiv och bestämmelser angående tillämpningen av sådana normer i abortlagstiftningen, som visar sig ge anledning till tolkningssvårigheter, särskilt angående tolkningen av grunderna för abort.

Inte sena aborter

Kommittén föreslår en ny tidpunkt vid vilken aborten senast bör ske, det sägs nämligen att havandeskapet bör avbrytas i ett så tidigt skede som möjligt. Däremot föreslår kommittén att bestämmelsen, enligt vilken abort får ske efter den sextonde graviditetsveckan endast vid sjukdom hos kvinnan, skulle bibehållas i den nya lagen. För förkortande av tiden talar den omständighet, att det före utgången av den tolfte graviditetsveckan är möjligt att använda abortmetoder, som förorsakar värre komplikationer och som fordrar mindre sjukhusvård, än efter denna tidpunkt. Enligt de förslag till abortlag, som för närvarande utarbetas i Sverige och Norge, borde havandeskapet enligt huvudregeln avbrytas före utgången av den tolfte graviditetsveckan. Trots detta har kommittén efter att grundligt ha övervägt saken, kommit till den slutsatsen, att varken tillgången på läkare eller sjukhus är så god eller upplysningsnivån i avlägsna trakter, åtminstone inte ännu, så hög, att det skulle föreligga förutsättningar för en förkortning av tiden inom vilken abort senast bör ske.

Social sakkunskap

Förrän beslut om abort fattas på basis av social-medicinsk grund, som berör kvinnan, borde enligt kommitténs förslag, när skäl därtill anses föreligga, införskaffas utlåtande av socialmyndighet, barnmorska, hälsosyster eller motsvarande myndighet om kvinnans och hennes familjs levnadsvillkor och övriga omständigheter. Behövet av social sakkunskap i beslutsprocessen minskas avsevärt därigenom att kommittén inte har föreslagit att havandeskap skulle kunna avbrytas enbart på grund av ekonomiska (sociala) grunder.

Sterilisering

Kommittén föreslår att tvångsterilisering borde avskaffas. Sterilisering av en sådan person, som själv är oförmögen att fatta åtgärdens innebörd, borde enligt kommitténs uppfattning möjliggöras genom samtycke av förmyndare eller av för ändamålet tillförordnad gode man. I detta fall skulle sterilisering likväl vara tillåtet endast om vägande skäl talar för åtgärden. De fall av sterilisering som kommer att innefatta våld kommer sålunda att bli få.

Kommittén föreslår att området för frivillig sterilisering borde utvidgas. De grunder för sterilisering, som kommittén föreslår, påminner i stort om grunderna för avbrytande av havandeskap i förslaget. Kommittén har även tagit ställning till frågan om sterilisering i samband med abort.

Kastrering

I Finland har tvångskastrering i praktiken inte tillämpats på tio år. Kommittén föreslår att tvångskastrering, såsom en oändamålsenlig och oskälig åtgärd, borde avskaffas. Frivillig kastrering borde däremot bibehållas, men inom ytterst snäva gränser.

Kommitténs sammansättning

Professor Inkeri Anttila har verkat som ordförande i kommittén samt professor Yrjö O. Alanen, docent Lauri Autio, överläkare Inkeri Kettunen, pol. kand. Klaus Mäkelä, professor Olavi Mäkelä och docent Olof Widholm som ledamöter. Jur. lic. Raimo Lahti har varit kommitténs sekreterare.

BIHANG

I. Förslag till lag om preventionsrådgivning

1 §.

Den högsta ledningen och övervakningen av preventivrådgivning enligt denna lag ankommer på medicinalstyrelsen, som underlyder social- och hälsovårdsministeriet.

Medicinalstyrelsen kan anförtro särskilda åtgärder åt av sig lämpligt befunnet samfund.

2 §.

Preventivrådgivning ges vid kommunala mottagningsplatser, som av länsläkaren godkännes för detta ändamål, samt i kommunala rådgivningsbyråer för mödra- och barnavård i samband med eftergranskning av havandeskap.

Länsläkaren bör, enligt direktiv av medicinalstyrelsen, inom sitt distrikt ombesörja att stads-, köpings- och kommunalläkarens och barnmorskas samt vid behov specialläkares mottagning tillräckligt ofta anordnas vid kommunala mottagningsplatser.

3 §.

Mottagningarna vid kommunala mottagningsplatser är avgiftsfria.

Kostnader förorsakade av preventivrådgivning, i samband därmed förrättade undersökningar och vidtagna åtgärder samt förordnande mediciner och preventivmedel, ersättes enligt samma grunder som i sjukförsäkringslagen stadgas om ersättning för sjukvård.

4 §.

Preventionsrådgivning bör ingå i skolornas undervisningsplaner.

Medborgarna bör undervisas om förhindrande av havandeskap genom publikations- och annan informationsverksamhet.

II. Förslag till lag om avbrytande av havandeskap

1 §.

Havandeskap kan med iakttagande av stadgandena i denna lag med kvinnans samtycke avbrytas:

1. när havandeskapets fortskridande eller barnets framfödande på grund av sjukdom, kroppsslyte eller svaghet hos henne skulle medföra våda för hennes liv eller hälsa;

2. om barnets framfödande och skötsel med beaktande av kvinnans och hennes familjs levnadsvillkor samt övriga omständigheter skulle vara oskäligt betungande för henne;

3. när hon hävdats under förhållanden, som åsyftas i 25 kap. 4 och 5 §§ samt 20 kap. 1, 3, 8 och 9 §§ strafflagen, eller i de fall, som avses i sagda kapitel 6 §, där gärningen inneburit ett grovt åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet;

4. när hon vid hävdandet ej fyllt sexton år eller fyllt fyrtio år;

5. när det finns skäl att antaga, att barnet skulle vara sinnesslött eller att det skulle lida, eller komma att lida, av svår sjukdom eller av svårt kroppsslyte; eller

6. när sjukdom eller rubbning av själsverksamheten hos barnets föräldrar eller någondera av dem eller annan därmed jämförbar orsak allvarligt begränsar deras förmåga att sköta barnet.

2 §.

Om kvinnan på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller rubbad själsverksamhet saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till avbrytande av havandeskapet, kan åtgärden, om vägande skäl talar därför, utföras med samtycke av förmyndare eller särskilt utsedd god man.

3 §.

Då kvinnan hävdats under förhållanden, som åsyftas i 25 kap. 4 och 5 §§ samt 20 kap. 6 och 9 §§ strafflagen, må avbrytande av havandeskap icke äga rum, med mindre brottet åtalats, detsamma anmälts till åtal eller på grund av i saken förrättad polisundersökning bör anses uppenbart.

Då havandeskap avbrytes på grund av 1 § 5 punkten och det är skäl att antaga, att barnet på grund av kvinnans sinnessjukdom skulle vara sinnesslött, hör i samband med avbrytandet jämväl sterilisering företagas, där ej vägande skäl däremot är.

4 §.

När havandeskap avbrutits bör kvinnan vägledas beträffande barnbegränsning såsom därom i förordning närmare stadgas.

5 §.

Havandeskap bör avbrytas i så tidigt skede som möjligt.

Avbrytande av havandeskap på annan grund än sjukdom eller kroppsslyte hos kvinnan må ej företagas efter havandeskapets sextonde vecka.

Medicinalstyrelsen kan dock i det fall, att kvinnan vid hävdandet ej fyllt sexton år eller när synnerliga skäl eljest därtill är, medgiva havandeskapets avbrytande jämväl därefter intill utgången av havandeskapets tjugonde vecka.

6 §.

Havandeskap kan avbrytas:

1. ovan i 1 § punkterna 1—3 och 6 avsedda fall genom tvenne läkares tillståndsbeslut eller, i fall som närmare bestäms genom förordning, alternativt genom medicinalstyrelsens tillstånd;

2. i 1 § punkt 4 avsedda fall genom beslut av den läkare, som utför aborten;

3. i 1 § punkt 5 och i 5 § moment 3 avsedda fall genom medicinalstyrelsens tillstånd.

Tillståndsbeslutet innehåller tvenne läkares särskilt avgivna och detaljerat motiverade skriftliga utlåtanden. Den ena läkaren bör vara läkare, som av medicinalstyrelsen förordnats att handlägga ärenden om avbrytande av havandeskap och den andra bör vara den läkare, som utför ingreppet. Ovan nämnda tvenne läkare må icke utan skäl vägra att uppta anhållan om avbrytande av havandeskap till prövning.

Om tvenne eller i 1 § punkt 4 avsedda fall en läkares beslut är negativt, kan ansökning om avbrytande av havandeskap göras hos medicinalstyrelsen.

7 §.

Innan beslut fattas om avbrytande av havandeskap bör, när skäl därtill anses föreligga, utlåtande begäras av barnets fader, förmyndaren och, om kvinnan är intagen i allmän anstalt, av dennas läkare eller föreståndare.

Förrän beslut, som grundar sig på 1 § punkt 2, fattas, bör när skäl därtill anses föreligga, anhållas om utredning av social myndighet, barnmorska, hälsosyster eller motsvarande person beträffande kvinnans och hennes familjs levnadsvillkor samt övriga förhållanden.

Har kvinnan till följd av svår sjukdom erhållit specialvård, bör läkare, som av medicinalstyrelsen förordnats att handlägga ärenden rörande avbrytande av havandeskap, före beslutet fattas av den läkare, som på grund av sjukdomen skött kvinnan, såvitt möjligt införskaffa uppgifter om hennes hälsotillstånd.

8 §.

Avbrytande av havandeskap utföres å sjukhus, som av medicinalstyrelsen godkänts för detta ändamål, av därstädes verksam legitimerad läkare.

9 §.

Då fråga är om avbrytande av havandeskap på grund av 1 § punkt 1 och kan prövning av förutsättningarna för åtgärdens verkställande i den ordning

6 § anger, eller utförande av ingreppet å sjukhus, varom i 8 § sägs, icke utan allvarlig vada för kvinnans liv eller hälsa äga rum till följd av därav uppkommande dröjsmål eller annan orsak, må havandeskapet av legitimerad läkare avbrytas utan iakttagande av nämnda stadganden.

10 §.

De jämlikt 1, 5 och 6 §§ medicinalstyrelsen ankommande ärendena handläggas i närvaro av extra medlemmar, vilka företräder rättsvetenskapen, psykiatrin, obstetrike, ärftlighetsforskningen och social sakkunskap, såsom i förordning därom närmare stadgas.

Medicinalstyrelsen bör handlägga i 1 moment nämnda ärenden i brådskannde ordning. I medicinalstyrelsens beslut i ärendet får ändring ej sökas.

11 §.

Medicinalstyrelsen bör draga försorg om att av den förordnade läkare med uppgift att handlägga ärenden rörande avbrytande av havandeskap och för detta ändamål godkända sjukhus i tillräckligt antal finnas i landets alla delar samt övervaka att de läkare, som ovan i denna § sägs, och de läkare, som utföra ingreppen, strävar att iakttaga en opartisk och enhetlig praxis.

12 §.

Ej må den, som tagit del i behandling av i denna lag avsedd sak eller å tjänstens vägnar eller annorledes därom fått kunskap, för obehörig yppa något av vad sålunda kommit till hans kännedom.

Överträder någon i 1 momentet stadgad förtegenhetsplikt, straffes med böter eller fängelse i högst sex månader.

Överträdelse av förtegenhetsplikt må ej av allmän åklagare åtalas där, den ej av målsägande anmälts till åtal.

13 §.

Den, som utan att iakttaga stadgandena i denna lag utför sådant avbrytande av havandeskap, som konstateras vara lovligt enligt denna lag, eller gör sig skyldig till försök därtill straffes med böter eller fängelse i högst ett år.

14 §.

Avgiver någon mot bättre vetande till myndighet eller läkare falsk utsaga i ärende angående avbrytande av havandeskap, straffes, därest ej strängare straff för brottet annars följer, med böter eller fängelse i högst ett år.

15 §.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av denna lag meddelas genom förordning.

16 §.

Denna lag träder i kraft den

196 .

*BILAGA 4***Udkast til lov om svangerskabsafbrydelse***(Udarbejdet af den danske komité.)**Svangerskabsafbrydelse uden tilladelse*

§ 1. Et svangerskab må afbrydes uden særlig tilladelse:

1) Når afbrydelsen er nødvendig for at afværge fare for kvindens liv eller for en alvorlig forringelse af hendes fysiske eller psykiske helbred og denne fare er begrundet i forhold af udelukkende eller ganske overvejende lægelig karakter.

2) Når kvinden er fyldt 38 år inden udløbet af 12. svangerskabsuge.

3) Når kvinden har født mindst 4 børn, som bor hjemme og er under 18 år.

Svangerskabsafbrydelse efter tilladelse

§ 2. Et svangerskab må endvidere afbrydes, hvis der er givet tilladelse dertil.

Stk. 2. Tilladelsen gives af samråd, hvoraf der oprettes et eller flere ved hver mødrehjælpsinstitution. Hvert samråd består af institutionens leder eller en medarbejder med tilsvarende uddannelse samt to læger. Den ene læge skal være speciallæge i gynækologi eller kirurgi og så vidt muligt ansat ved et stedligt sygehus, medens den anden skal være speciallæge i psykiatri eller have særlig socialmedicinsk indsigt.

Stk. 3. Samrådets afslag på en ansøgning om svangerskabsafbrydelse kan indbringes for et ankenævn, der tillige fører tilsyn med samrådenes virksomhed. Ankenævnet består af en formand og et af justitsministeren fastsat antal andre medlemmer. Formanden skal have juridisk embedseksamen og kendskab til mødrehjælpsinstitutionernes arbejde. I behandlingen af hver sag deltager 3 medlemmer, herunder formanden eller et medlem, der opfylder betingelserne for at kunne beskikkes som formand for nævnet. De to andre medlemmer skal være læger, der opfylder betingelserne i stk. 2 for at være medlem af et samråd.

Stk. 4. Samrådenes og ankenævnets medlemmer samt de nødvendige stedfortrædere for samrådsmedlemmerne beskikkes af justitsministeren for indtil 4 år ad gangen.

Stk. 5. Tilladelsen kan kun gives, når der er enighed herom i samrådet eller ankenævnet.

§ 3. Tilladelsen kan gives:

1) Når svangerskabet, fødslen eller omsorgen for barnet medfører fare for en forringelse af kvindens helbred. Ved afgørelsen tages hensyn ikke alene til fysisk eller psykisk sygdom, men også til tilstedeværende eller truende fysiske eller psykiske svækkelsestilstande. Der skal endvidere tages hensyn til de forhold, hvorunder kvinden lever.

2) Når svangerskabet skyldes et forhold som anført i straffelovens § 210 eller en krænkelse af kvindens kønsfrihed som anført i straffelovens §§ 216—224.

3) Når der er fare for, at barnet på grund af arvelige anlæg eller på grund af beskadigelse eller sygdom i fostertilstanden vil få en alvorlig fysisk eller psykisk lidelse.

4) Når kvinden på grund af fysisk eller psykisk lidelse eller svag begavelse ikke formår at drage omsorg for barnet på forsvarlig måde.

5) Når kvinden på grund af ung alder eller umodenhed ikke for tiden formår at drage omsorg for barnet på forsvarlig måde. Ved afgørelsen tages hensyn til, hvilken støtte hun kan forvente at få fra familie, barnets fader eller anden side.

6) Når svangerskabet, fødslen eller omsorgen for barnet må antages at ville medføre en alvorlig belastning af kvinden, som ikke kan afværges på anden måde, således at det af hensyn til kvinden, til opretholdelsen af hjemmet eller omsorgen for familiens øvrige børn må anses for påkrævet, at svangerskabet afbrydes. Ved afgørelsen tages hensyn til kvindens alder, hendes arbejdsbyrde og hendes personlige forhold i øvrigt, samt til familiens boligmæssige, økonomiske og helbredsmæssige forhold.

Fælles bestemmelser

§ 4. Svangerskabsafbrydelse efter § 1, nr. 2 og 3, må kun foretages, og tilladelse efter §§ 2—3 må kun gives, når følgende betingelser er opfyldt:

1) Kvinden skal have bopæl her i landet.

2) Anmodning om svangerskabsafbrydelse skal fremsættes af kvinden selv. Er hun på grund af sindssygdom, åndssvaghed eller af andre årsager ude af stand til at forstå betydningen af indgrebet, kan anmodningen fremsættes af en dertil beskikket værge.

3) Er kvinden under 18 år eller umyndiggjort i personlig henseende, skal ansøgningen tiltrædes af forældremyndighedens indehaver, henholdsvis værgen, medmindre afgørende omstændigheder taler derimod.

4) Er kvinden gift og samlever med sin ægtefælle, skal dennes udtalelse indhentes, medmindre særlige omstændigheder taler derimod.

5) Ansøgeren og den, der i henhold til nr. 3 skal tiltræde ansøgningen, skal være vejledet af en læge om indgrebets beskaffenhed og direkte følger samt om den risiko, der må antages at være forbundet med foretagelsen.

§ 5. Bortset fra svangerskabsafbrydelse efter § 1, nr. 1, må afbrydelse ikke finde sted, hvis 12. svangerskabsuge efter et lægeligt skøn er overskre-

det, medmindre samrådet eller ankenævnet har meddelt særlig tilladelse hertil.

§ 6. Afbrydelse af svangerskab må kun foretages af en læge på et statsligt eller kommunalt sygehus eller på et privat sygehus, der modtager offentlig støtte eller på hvilket patienter indlægges for offentlig regning.

Stk. 2. Nægter overlægen på det sygehus eller den sygehusafdeling, hvorunder kvinden hører, at foretage indgrebet, skal han henvise hende til mødrehjælpen, der kan lade hende indlægge på et andet sygehus.

§ 7. Udgifterne i anledning af svangerskabsafbrydelse afholdes af pågældende selv. Hvis hun ikke har midler hertil, afholdes udgifterne af statskassen. Har hun ophold på en særfororgsinstitution, jfr. forsorgslovens § 70, betales udgifterne af vedkommende institution.

Stk. 2. I det i § 6, stk. 2, omhandlede tilfælde afholdes den del af udgifterne, som ville være forbundet med indlæggelse og foretagelse af indgrebet på sygehuset på kvindens hjemsted, i overensstemmelse med stk. 1. Indenrigsministeren kan fastsætte bestemmelser om, at de med kvindens sygehusophold i øvrigt forbundne udgifter for det sygehus, hvor indgrebet foretages, helt eller delvis skal refunderes af sygehuset på kvindens hjemsted.

Stk. 3. Vedkommende mødrehjælpsinstitution kan, såfremt særlige hensyn til kvinden taler derfor, godkende, at indgrebet foretages på et sygehus uden for kvindens hjemsted. I så fald afholdes de derved forårsagede udgifter i overensstemmelse med stk. 1.

Straffebestemmelser

§ 8. En læge, der afbryder en andens svangerskab i strid med § 1, § 2, stk. 1, eller § 5, straffes, medmindre højere straf er forskyldt efter borgerlig straffelov, med hæfte eller fængsel indtil 2 år, under formildrende omstændigheder med bøde.

Stk. 2. Den, som afbryder et svangerskab uden at iagttage bestemmelserne i § 4 eller § 6, stk. 1, straffes med bøde.

Stk. 3. Den, som uden at være læge afbryder en andens svangerskab, straffes med fængsel indtil 4 år, medmindre højere straf er forskyldt efter borgerlig straffelov.

Stk. 4. Bestemmelserne i stk. 1 og 3 finder tilsvarende anvendelse på den, der bistår ved den pågældendes virksomhed.

§ 9. Den, som til andre end sygehuse sælger genstande eller stoffer, der må antages at være bestemt til afbrydelse af svangerskab eller i øvrigt mod vederlag stiller sådanne genstande til rådighed, straffes med bøde, hæfte eller under særligt skærpende omstændigheder med fængsel indtil 4 år.

§ 10. Overtrædelser, der begås af uagtsomhed, straffes ikke efter denne lov.

Forskellige bestemmelser

§ 11. Der kan af staten ydes kommuner eller private foreninger eller organisationer, som påtager sig organiseringen og driften af et oplysningsarbejde over for befolkningen om seksualhygiejne, refusion af indtil halvdelen af udgifterne herved.

Stk. 2. Tilskuddet til private foreninger eller organisationer kan, såfremt oplysningsarbejdet har særlig tilknytning til bestemte kommuner, belignes af, at disse deltager i udgifterne med indtil halvdelen af det beløb, der ydes af staten.

§ 12. Genstande eller stoffer, der er tjenlige til at forebygge svangerskab, må kun forhandles, såfremt de er godkendt af justitsministeren efter forhandling med sundhedsstyrelsen. Justitsministeren kan om fornødent efter forhandling med handelsministeriet fastsætte priserne, som skal være tydeligt angivne på emballagen, og kan fastsætte de til gennemførelsen af en effektiv begrænsning af og kontrol med priserne fornødne bestemmelser om vilkårene for adgangen til at omsætte de nævnte genstande eller stoffer. De omhandlede genstande og stoffer må kun forhandles fra apoteker eller fra udsalgssteder, der er godkendt af embedslægen efter forhandling med politiet.

Stk. 2. Erhvervsmæssig undersøgelse af urinprøver med henblik på påvisning af svangerskab må kun foretages af læger og apotekere samt af personer, som af sundhedsstyrelsen autoriseres hertil.

Stk. 3. Overtrædelse af de i denne paragraf fastsatte bestemmelser straffes med bøde.

§ 13. Justitsministeren kan fastsætte regler om behandlingen af anmodninger om svangerskabsafbrydelse samt om ankenævnets virksomhed.

Ikrafttrædelse m. v.

§ 14. Loven træder i kraft den

Stk. 2. Samtidig ophæves lov nr. 177 af 23. juni 1956 om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v. samt § 6 A i lov om mødrehjælpsinstitutioner, jfr. lovbekendtgørelse nr 227 af 24. august 1956.

§ 15. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

BILAGA 5

Uddrag af forslag

til

Lov om ændring af lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v.

*(Fremsat i Danmarks Folketing den 7. februar 1968 af Morten Lange,
Poul Dam og Vivike.)*

I lov nr. 177 af 23. juni 1956 om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v.

1. § 1 ophæves, og i stedet indsættes:

»§ 1. En kvinde, der er bosat her i landet, kan få sit svangerskab afbrudt, såfremt hun efter rådgivning om samfundets hjælpeforanstaltninger for familie og børn fastholder ønsket om svangerskabsafbrydelse.

Stk. 2. Hvor der er alvorlig fare for kvindens liv eller helbred, kan svangerskabsafbrydelse foretages uden at kvinden er bosat her i landet.»

2. § 2 ophæves, og i stedet indsættes:

»§ 2. Svangerskabsafbrydelsen skal foretages inden udgangen af 12. svangerskabsuge, dersom ikke ganske særlige hensyn taler for en forlængelse af denne frist.

Stk. 2. Svangerskabsafbrydelsen må, medmindre den er begrundet med en alvorlig fare for kvindens liv eller helbred, ikke finde sted, før følgende betingelser er opfyldt:

1) Kvinden skal ved ansøgning om svangerskabsafbrydelse henvende sig til den stedlige mødrehjælpsinstitution, hvor hun grundigt skal orienteres om de hjælpeforanstaltninger, samfundet kan yde, såfremt hun gennemfører svangerskabet. Ved samme lejlighed skal hun af en læge orienteres om indgrebets art. Der skal herefter gives kvinden tid til grundigt at overveje, om hun fastholder sit ønske om svangerskabsafbrydelse. Hvis hun ønsker indgrebet foretaget, skal kvinden herefter inden 7 dage på mødrehjælpens begæring modtages på det sygehus (sygehusafdeling), hvorunder hun hører.

2) Er kvinden under 18 år og ugift eller umyndiggjort i personlig henseende, skal der så vidt muligt indhentes en skriftlig erklæring fra forældremyndighedens indehaver, henholdsvis værgen, men pågældendes samtykke kræves ikke. Beslutning om indgreb kan ikke træffes uden kvindens samtykke.

3) Er kvinden på grund af sindssygdom, åndssvagthed eller af andre årsager ude af stand til at forstå betydningen af indgrebet, kan begæringen om dets foretagelse fremsættes af en hertil efter indstilling af de sociale ud-

valg beskikket særlig værge. Der skal dog foreligge tungtvejende argumenter fra værgens side for, at indgrebet kan ske uden den pågældende kvindes samtykke. Værgens indstilling skal godkendes af mødrehjælpens samråd.

4) Kvindens ægtefælle eller samlever skal, såfremt særlige hensyn ikke taler herimod, have lejlighed til, inden beslutning træffes, at orienteres om samfundets hjælpemuligheder for familie og børn og om indgrebets art. Såfremt kvinden er gift, skal om muligt skriftlig erklæring indhentes fra ægtefællen, men pågældendes samtykke behøves dog ikke.»

3. § 3 ophæves, og i stedet indsættes:

»§ 3. Afbrydelse af svangerskab må kun foretages af en autoriseret læge på et af statens eller kommunens sygehuse eller på et privat sygehus, der modtager offentlig støtte eller på hvilket patienter indlægges for offentlig regning.

Stk. 2. Hvor der er alvorlig fare for kvindens liv eller helbred, kan bestemmelse om svangerskabsafbrydelse træffes af sygehusets overlæge i samråd med kvinden, medmindre ganske særlige omstændigheder taler herimod.»

Bemærkninger til lovforslaget

I. Almindelige bemærkninger

I folketingsåret 1966—67 fremsatte medlemmer af socialistisk folkeparti et ligelydende forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v.

II. Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til nr. 1.

Den foreslåede nye § 1 indeholder forslagets hovedregel, at en kvinde efter rådgivning frit, hvis hun ønsker det, kan få sit svangerskab afbrudt.

Til nr. 2.

Den foreslåede nye § 2 omhandler de betingelser, som samfundet stiller for, at kvinden i henhold til forslagets § 1, nr. 1, kan få sit ønske om svangerskabsafbrydelse opfyldt.

Svangerskab, der er opstået efter overgreb mod kvinden eller ved anden ulovlig handling, indgår under denne paragraf, og den særlige etiske indikation opretholdes ikke særskilt. Der er her især taget hensyn til, at dokumentation af en kriminell handling kan tage for lang tid i forhold til indgrebets rimelige frister. En rådgivning vil i øvrigt ofte netop i disse tilfælde være ønskelig. De nævnte tilfælde må dog gøre krav på, at særlige hensyn kan tages.

Den i stk. 1 fastsatte tidsfrist er en indskrænkning af nugældende frister.

Indskrænkningen er bl. a. muliggjort ved, at mødrehjælpsinstitutionen ikke skal foretage de i gældende lov nævnte undersøgelser og en samrådsbeslutning kun kræves i undtagelsestilfælde.

Stk. 2, nr. 1, erstatter den i gældende lovs § 3 fastsatte fremgangsmåde.

Stk. 2, nr. 2, 3 og 4, svarer til gældende lovs § 2, dog med enkelte ændringer og tilføjelser.

ad stk. 2, nr. 1. Mødrehjælpen må fastsætte nærmere retningslinjer for den her angivne orientering. Den bør dog også omfatte oplysning om svangerskabsforebyggende midler. Der må være adgang til, at den lægelige rådgivning også kan omfatte psykiatrisk bistand. Samtidig med dette forslags gennemførelse må loven om mødrehjælpsinstitutioner revideres, sådan at den bringes i overensstemmelse med forslaget.

ad stk. 2, nr. 2. I andet punktum fastsættes det, at kvindens samtykke er nødvendigt til svangerskabsafbrydelse, selv om hun er undergivet forældremyndighed. Dette kan siges at være en undtagelse fra myndighedslovens regel om, at forældremyndighedsindehaveren er beføjet til at træffe bestemmelse om barnets personlige anliggender, selv om denne lov givetvis ikke har tænkt på en adgang til fri svangerskabsafbrydelse.

ad stk. 2, nr. 3. Bestemmelsen dækker delvis den såkaldte eugeniske indikation. Svangerskabsafbrydelse efter eugenisk indikation i øvrigt kan ske efter bestemmelserne i stk. 2, nr. 1, og kan efter omstændighederne kræve særlige hensyn.

Til nr 3.

Den foreslåede nye § 3, stk. 1, svarer til gældende lovs § 3, stk. 1.

Den foreslåede nye § 3, stk. 2, er en ændring af gældende lovs § 3, stk. 2. Særlig skal fremhæves, at kvinden, medmindre ganske særlige omstændigheder taler herimod, skal give sygehusets overlæge sit samtykke til svangerskabsafbrydelsen.

*BILAGA 6***Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över medlemsförslaget**

Til juridisk udvalg er henvist medlemsforslag om ensartet nordisk lovgivning om svangerskabsafbrydelse. Udvalget har behandlet forslaget på møder den 9. februar, den 22. juni, den 31. oktober og den 18. december 1967, den 15. juni, den 29. september og den 25. og 26. november 1968 samt den 27. januar 1969.

I møderne den 9. februar og den 18. december 1967 deltog daværende justitsminister K. Axel Nielsen, Danmark, justitieminister Aarre Simonen, Finland, statsråd, fru Elisabeth Schweigaard Selmer, Norge, og statsrådet Herman Kling, Sverige. Statsrådet Kling deltog tillige i mødet den 22. juni 1967, justitieminister Simonen deltog tillige i møderne den 31. oktober 1967 og den 26. november 1968, og statsråd, fru Schweigaard Selmer deltog tillige i mødet den 26. november 1968. Justitsminister Johann Hafstein, Island, deltog i mødet den 15. juni 1968.

Medlemsforslaget har tidligere været henvist til behandling i socialpolitisk udvalg, som på et møde den 20. oktober 1966 drøftede sagen. En af dette udvalg afgivet udtalelse er gengivet som bilag 2 til medlemsforslaget.

Medlemsforslaget er fremsat den 16. marts 1966. Det går ud på at opfordre regeringerne til at undersøge forudsætningerne for ensartet nordisk lovgivning om svangerskabsafbrydelse. Da forslaget blev rejst, var i Sverige allerede iværksat en udredning om abortlovgivningen. Efter at justitsministrene over for juridisk udvalg havde oplyst, at et tilsvarende komitéarbejde var påbegyndt i Danmark og Finland, og at den norske regering havde udpeget en observatør til at deltage i komitéernes fællesnordiske drøftelser, besluttede udvalget at udsætte den videre behandling af medlemsforslaget for at afvente udredningsarbejdets afslutning.

Komitéerne i Danmark og Finland har nu afgivet betænkning. Den svenske komitébetænkning foreligger endnu ikke, og bl. a. under hensyn hertil mener udvalget ikke at kunne færdigbehandle sagen på nuværende tidspunkt. Udvalget er dog af den opfattelse, at reglerne om adgang til svangerskabsafbrydelse med fordel vil kunne tages op til debat under rådets 17. session 1969.

Som grundlag for diskussionen henvises til de afgivne betænkninger og vedlagte notat med de deri nævnte bilag.

Udvalget vil herefter genoptage behandlingen af sagen på grundlag af det

foreliggende materiale og de under debatten i rådet fremførte synspunkter. Dette anmelder udvalget herved for rådet.

Stockholm, den 27. januar 1969

<i>Georg C. Ehrnrooth</i>	<i>Erkki Hara</i>	<i>Tage Johansson</i>
<i>Ejvind Juul-Madsen</i>	<i>Lars Leiro</i>	<i>Johan Møller Warmedal</i>
<i>Sven Mellqvist</i>	<i>K. Axel Nielsen</i>	<i>Jan-Ivan Nilsson</i>
	formand	
<i>Grethe Philip</i>	<i>Pauli Räsänen</i>	<i>Harald Samuelsberg</i>

BILAG

Notat

(Udarbejdet af fuldmægtig O. Perch Nielsen)

I. Indledning

De gældende bestemmelser om svangerskabsafbrydelse findes i lovgivningen. Den danske lov er fra 1956, den finske lov er fra 1950, den islandske lov er fra 1935, den norske lov er fra 1960 (trådt i kraft 1964), og den svenske lov er fra 1938 med senere ændringer, senest 1963. I Tillæg til medlemsforslaget (se foran side 3—6) er gengivet reglerne om de grupper af tilfælde, hvor svangerskab lovligt kan afbrydes (indikationerne), om det seneste tidspunkt for afbrydelsen og om afgørelsen af spørgsmålet.

I 1965 blev der i Sverige nedsat en udredningskomité for at overveje ændringer i abortloven. Senere blev tilsvarende komiteer nedsat i Danmark og Finland. Fra norsk side har komiteernes arbejde været fulgt af en observatør. Island har ikke deltaget.

Den finske komitébetænkning er afgivet den 27. december 1968. Den indeholder udkast til en revision af de grunde, som berettiger til svangerskabsafbrydelse, samt til lov angående rådgivning om præventive midler. Betænkningen foreligger på finsk, men et pressecommuniqué og to lovudkast i svensk oversættelse er gengivet foran som bilag 3 (se side 42—49).

Den danske komitébetænkning er afgivet i januar 1969 (offentliggjort den 19. februar 1969). Den indeholder udkast til en ny lov om svangerskabsafbrydelse m. v. — Lovudkastet er gengivet foran som bilag 4 (se s. 56).

Den svenske komitébetænkning foreligger endnu ikke.

Spørgsmålet om ændring af svangerskabslovgivningen i Danmark har til lige været rejst i Folketinget, idet medlemmer af Socialistisk Folkeparti den 7/2 1967 fremsatte lovforslag herom. Forslaget blev genfremsat i februar 1968, men blev ikke færdigbehandlet i folketingssamlingen. — Lovforslaget

med tilhørende bemærkninger er (for så vidt angår gældende lovs §§ 1—3) gengivet foran som bilag 5 (*se s. 61—62*).

I det følgende gives en kort redegørelse for visse hovedpunkter i de foreliggende komitéudkast. Såvel i den danske som i den finske komité foreligger mindretalsindstillinger. Indstillingen fra mindretallet i den danske komité omtales særskilt under V.

II. Spørgsmålet om fri abort

Ved vurderingen af spørgsmålet om udvidelse af den gældende adgang til svangerskabsafbrydelse har flertallet i den danske komité set bort fra sådanne dogmatiske opfattelser som, at fostret har krav på retsbeskyttelse mod ethvert indgreb, eller at enhver kvinde har ret til at råde over sit legeme. Udgangspunktet har i stedet været, om de gældende regler i praksis har givet tilstrækkelige muligheder for at gennemføre svangerskabsafbrydelse i alle tilfælde, hvor dette må skønnes rimeligt.

Det fremhæves stærkt, at svangerskabsafbrydelse er en nødudvej, som man kun bør gribe til, når bedre løsninger ikke findes. Samfundet bør arbejde på at skabe sådanne forhold, at ønsket om svangerskabsafbrydelse ikke eller kun sjældent opstår. Her er det af særlig betydning, at kendskabet til anvendelse af præventive midler udbredes, og at den sociale og familiepolitiske lovgivning er således indrettet, at fødslen af et barn ikke medfører urimelige belastninger af familiens personlige og sociale forhold.

Såvel den danske som den finske komité har taget stilling til, om adgangen til svangerskabsafbrydelse bør gøres fri, således at ethvert lægeligt indgreb bliver lovligt og formelt set kun betinges af graviditetens alder. Komiteernes flertal kan — i hvert fald for tiden (den danske komité) — ikke anbefale denne løsning, og det oplyses, at heller ikke den svenske komité har kunnet gå ind for fri adgang til svangerskabsafbrydelse. Flertallets indstilling om indikationerne findes i den danske betænkning s. 73 ff.

Den danske komité anfører, at fri adgang til svangerskabsafbrydelse i hvert fald ikke bør kombineres med forudgående obligatorisk vejledning hos mødrehjælpen. Erfaringer viser, at mødrehjælpens virksomhed under sådanne forhold både af den gravide kvinde og af personalet betragtes som en formalitet, idet de fleste kvinder vil møde med en på forhånd fattet beslutning, som mødrehjælpen kun i ringe grad kan ændre. Valget må derfor være enten fri abort uden tvungen vejledning eller opretholdelse af systemet med tilladelse til svangerskabsafbrydelse efter forudgående rådgivning (i hvert fald som hovedregel).

Fra komiteernes side fremhæves særlig følgende *omstændigheder til fordel for fri abort*:

Bekæmpelsen af de illegale svangerskabsafbrydelser, som medfører langt større risiko for helbredsmæssige komplikationer og despekt for retsordenen. Dog godtgør erfaringerne fra lande med en yderst liberal eller endog helt

fri adgang til abort, at der i et vist omfang foretages svangerskabsafbrydelse uden om systemet.

For den gravide kvinde er det ydmygende og nedværdigende eventuelt at måtte søge en belastende situation løst ved illegal abort.

Et tilladelsessystem medfører en række nødvendige undersøgelser af personlige og sociale forhold. — Sådanne undersøgelser føles af mange kvinder belastende, og de bevirker i sig selv en tilstand af uvished, som bidrager til at øge den spændte situation.

Tilladelse til svangerskabsafbrydelse forudsætter afgørelse på grundlag af et skøn, der er forbundet med nogen usikkerhed. Afgørelserne kan derfor ikke altid være helt »retfærdige«, og i hvert fald vil den kvinde, der får afslag, ofte føle afgørelsen som uretfærdig.

Fri adgang til svangerskabsafbrydelse vil føre til en værdifuld fremskynning af indgrebet og en væsentlig administrativ forenkling.

Gennemsnitligt har ikke ønskede børn en dårligere stilling end andre børn, hvilket kan medføre visse vanskeligheder for dem.

Følgende omstændigheder anføres som *ulempen ved at gøre adgangen til svangerskabsafbrydelse fri*:

Tilskyndelsen til at anvende antikonception bliver mindre stærk. Det er uheldigt netop i en periode, hvor udbredelse af kendskab til og anvendelse af præventive midler er inde i en betydelig udvikling.

Mulighederne øges for, at omgivelserne øver pres på kvinden, og dette sker hyppigst mere af hensyn til egne interesser hos omgivelserne end ud fra et virkeligt ønske om at varelage den gravide kvindes eller barnets tarv.

I forbindelse hermed må det tages i betragtning, at nogle kvinder netop i svangerskabets første måneder er tilbøjelige til at reagere mere alvorligt på vanskeligheder, som de under andre omstændigheder ville betragte som mindre betydningsfulde. Også den øgede risiko for senere anger og selvbebrejdelser må tages i betragtning.

Muligheden formindskes for at tage stilling til eventuelle modindikationer eller for at bedømme, hvor definitiv kvindens beslutning er.

Stigningen i antallet af legale aborter vil blive større end faldet i antallet af illegale aborter. I lande, som allerede har en mere liberal lovgivning, er aborttallet tæt ved eller større end fødselstallet, men på grund af kulturelle, sociale og økonomiske forskelle og forskelle i indstillingen til anvendelse af antikonception kan man næppe drage nogen sikker slutning herfra.

Abortindgreb medfører sundhedsmæssige risikomomenter særlig for senfølger af fysisk og psykisk art og for sterilitet. Vel er graviditet og fødsel af et barn ikke risikofrit for kvinden, men man kan ikke direkte sammenligne risikomomenterne ved fødsel og ved abort.

Kravene til sygehuskapacitet og sygehuspersonale vil øges. Særlige abortklinikker eller afdelinger på hospitalerne findes det ikke forsvarligt at oprette.

III. Udkastet til ændring af indikationerne i Danmark

Efter at have afvist indførelse af fri abort overvejes behovet og mulighederne for udvidelse af de gældende indikationer for svangerskabsafbrydelse.

Flertallet antager, at der i praksis har vist sig at være behov for en udvidelse af indikationerne. I to særlige grupper af tilfælde lader det sig efter flertallets mening gøre at finde frem til så faste kriterier, at det kan overlades til hospitalerne at foretage svangerskabsafbrydelsen uden forudgående tilladelse. Det gælder dels for *kvinder, der er i slutningen af den fødedygtige alder*, dels for *kvinder, der tidligere har født flere børn*. De hensyn, som i almindelighed taler imod fri abort, gør sig her kun gældende i mindre grad. Da kvinder i disse grupper ydermere under den gældende lovgivning får tilladelse til svangerskabsafbrydelse i godt 90 pct. af de tilfælde, hvor de søger denne, bør betænkelighederne ved at gøre indgrebet frit vige for de betydelige fordele, også af praktisk administrativ art, som herved kan opnås. Flertallet foreslår, at svangerskabsafbrydelse kan foretages uden tilladelse, såfremt kvinden er fyldt 38 år inden udløbet af den 12. svangerskabsuge. Endvidere stilles der forslag om, at kvinder, som har født mindst 4 børn, der bor hjemme og er under 18 år, kan få svangerskabet afbrudt uden særlig tilladelse. Ulemperne ved de skarpe grænser, som herved drages, antages i vidt omfang af kunne afbødes ved, at der ved anvendelsen af de øvrige indikationer, særlig i forbindelse med indførelse af en social indikation, tages hensyn til fremskreden alder og antallet af tidligere fødsler.

Behovet for udvidelse af indikationerne er imidlertid ikke opfyldt alene ved de foran nævnte forslag. Flertallet antager, at der tillige bør skabes hjemmel for i videre omfang end nu at tillade svangerskabsafbrydelse for *ganske unge kvinder* og for at tillade afbrydelse på social indikation.

Det antages, at et stadigt stigende antal unge bliver gravide på et tidspunkt, hvor de savner tilstrækkelig modenhed og materielle forudsætninger for at kunne tage sig af et barn. Det foreslås derfor, at der gives adgang til svangerskabsafbrydelse efter forudgående tilladelse, når kvinden på grund af ung alder eller umodenhed ikke for tiden formår at drage omsorg for barnet på forsvarlig måde. Ved afgørelsen skal tages hensyn til, hvilken støtte hun kan forvente at få fra familie, barnets fader eller anden side.

Efter den etiske indikation kan der altid meddeles tilladelse til svangerskabsafbrydelse for kvinder, der ikke var fyldt 15 år ved besvangrelsen. Forslaget om udvidet adgang til svangerskabsafbrydelse i de unge år må ses som et ønske om under visse omstændigheder at tillade abort også efter denne alder, selv om kvinden ikke opfylder nogen af de andre abortindikationer. Forslaget vil således kunne modvirke de tilfældige virkninger, som kan følge af den faste grænse på 15 år (der beror på den i straffeloven angivne kriminalisering af kønslig omgang med piger under denne alder).

Svangerskabsafbrydelse på grundlag af *social indikation* kan efter fler-

tallets opfattelse ikke afvises med den principielle opfattelse, at det er samfundets pligt at iværksætte sådanne hjælpeforanstaltninger, at intet svangerskab med rimelighed kan ønskes afbrudt på grund af fortvivlede personlige eller sociale forhold. Udbygningen af det sociale trykkesystem er endnu ikke tilstrækkelig, og boligspørgsmålet, som skaber de største vanskeligheder, kan ingen myndighed for tiden løse. Det er heller ikke realistisk at regne med en løsning af disse betydelige sociale problemer i de nærmeste år. Et svangerskab bør derfor kunne tillades afbrudt, når gennemførelse af svangerskabet eller omsorgen for barnet må antages at ville medføre en alvorlig belastning af kvinden, som ikke kan afværges på anden måde, således at det af hensyn til kvinden, til opretholdelsen af hjemmet eller omsorgen for familiens øvrige børn må anses for påkrævet, at svangerskabet afbrydes. Ved afgørelsen skal der lages hensyn til kvindens alder, hendes arbejdsbyrde og personlige forhold i øvrigt, samt til familiens boligmæssige, økonomiske og helbredsmæssige forhold.

Det antages, at vanskelighederne ved at administrere denne bestemmelse ikke vil blive større, end det i dag allerede er tilfældet for så vidt angår den social-medicinske indikation. Der er i øvrigt en glidende overgang mellem de to indikationsbestemmelser.

Komiteens flertal mener ikke, at disse udvidelser af indikationsrammerne vil medføre en sådan forøgelse i antallet af svangerskabsafbrydelser, at moliveringen for overhovedet at opretholde nogen begrænsning mister sin betydning.

IV. Udkastet til ændring af indikationerne i Finland

Flertallet stiller forslag om, at svangerskabsafbrydelse foruden på de allerede gældende indikationer skal kunne foretages på grund af alder eller af social-medicinsk grund i relation til kvinden eller barnet.

Adgang til svangerskabsafbrydelse *på grund af alder* foreslås for kvinder, som ved besvangrelsen endnu ikke var fyldt 16 år eller var fyldt 40 år. Der henvises til, at komplikationerne ved fødslen er flere og antallet af defekte børn større, såfremt mødrene er over 40 år. Det anses desuden for motiveret at gøre adgangen til svangerskabsafbrydelse lettere for udslidte mødre med mange børn i økonomisk dårligt stillede dele af landet, ligesom kvinder over 40 år antages at være psykologisk modne til selv at kunne afgøre, om de vil have svangerskabet afbrudt eller ej.

Adgangen til svangerskabsafbrydelse *på grund af socialmedicinske årsager* omfatter efter forslaget tilfælde, hvor »barnets framfödande och skötsel med beaktande av levnadsvillkoren för kvinnan och hennes familj samt övriga omständigheter skulle vara oskäligt betungande för hennes eller hvor »sjukdom eller rubbning av själsverksamheten hos barnets föräldrar eller någondera av dem eller annan därmed jämförbar orsak allvarligt skulle begränsa deras förmåga att sköta barnet».

V. *Indstilling om fri adgang til svangerskabsafbrydelse*

Mindretallet i den danske komité mener, at flertallets lovudkast repræsenterer en overordentlig kompliceret lovstruktur, som trækker en række mere eller mindre fiktive afgrænsninger inden for et område, som i realiteten ikke ret godt lader sig opdele. Det vil fortsat binde en betydelig stab af højt kvalificerede personer i et omfattende undersøgelses- og bedømmelsesarbejde, som hurtigt må vise sig relativt illusorisk, navnlig fordi lovforslagets mange »mildnende» formuleringer helt utvivlsomt vil medføre, at kun et ubetydeligt mindretal vil blive udelukket fra abortus provocatus. Det komplicerede og omfattende lovkompleks står ikke i forhold til de forventelige resultater.

Mindretallet finder således, at de foreslåede »automatiske» indikationer (for kvinder over 38 år eller med mere end fire hjemmeværende børn under 18 år) vil virke som en meget vilkårlig sortering, der vil forekomme ganske urimelig for de mange vanskeligt stillede kvinder, der ikke omfattes af de »automatiske» indikationer. Nøjagtigt definerede abortindikationer kan ikke være ønskelige, da den præcise afgrænsning af kriterierne ikke svarer til præcise grænser i de forhold, der faktisk motiverer behovet for abort. Den sociale indikation vil næppe skabe mulighed for en glidende overgang eller kunne afbøde urimelighederne ved de »automatiske» indikationer, medmindre den administreres så liberalt, at hele indikationsapparatet meget let bliver illusorisk.

Mindretallet anerkender, at der er god grund til at udvide indikationsrammerne til også at gælde ikke-medicinske indikationer, men en isoleret social indikation som foreslået af flertallet er ikke tilfredsstillende. Teoretisk og praktisk er det så godt som umuligt at trække en tilstrækkelig skarp og velmotiveret grænse mellem rene sociale og andre ikke-medicinske indikationer, og det beror på vilkårlighed og uberettigede værdi-normer, når flertallet ikke vil imødekomme de mere personligt motiverede abortansøgere. Det er netop disse abortansøgere, der må antages at udgøre en væsentlig del af det illegale abortklientel, og en effektiv nedgang i antallet af illegale aborter vil derfor først opnås, når de personligt motiverede medinddrages under indikationerne.

Mindretallet peger på, at abortlovgivning om praksis tenderer mod en stadig mere liberal adgang til legal abort og stadig mindsket straf for illegal abort. Med ret stor vished kan det forudsiges, at der før eller senere vil være stemning for helt fri adgang til abort. En afgrænset social indikation forekommer ikke tilfredsstillende. Det må derfor foretrækkes, at adgangen til svangerskabsafbrydelse gøres fri i den angivne forstand (det vil sige under hensyn til kontraindikationer og tidsfrist).

Mindretallet indrømmer, at friheden også på dette område har sin pris, som først og fremmest kvinderne kommer til at betale. Kontraindikationer

af psykiatrisk, social og etisk natur vil i almindelighed ikke kunne respekteres, graviditetsdepressioner og akutte affektreaktioner vil føre til indgreb, der senere fortrydes, og en del kvinder vil blive udsat for pres. En del af prisen er også abortindgrebets komplikationsrisiko, sterilitetsrisikoen og betænkeligheden ved, at ganske unge eller umodne kvinder gentagne gange lader svangerskab afbryde. Udvidede sociale og rådgivningsmæssige foranstaltninger samt udvidet antikonceptionsaktivitet vil kunne bøde lidt herpå, men vil ikke være absolut effektive.

Mindretallet lægger imidlertid hovedvægten på de fordele, som en fri adgang til abort indebærer. Man vil opnå, at de illegale aborter næsten fuldstændig vil forsvinde, at spare megen kvalificeret arbejdskraft blandt læger, socialrådgivere og jurister, som nu optages af uproduktivt undersøgelsesarbejde, og at undgå den ydmygende og belastende situation, hvori den ansøgende kvinde befinder sig over for lægen eller den offentlige institution.

VI. Fristen for svangerskabsafbrydelse

Den *danske komité* foreslår, at svangerskabsafbrydelse ikke skal kunne finde sted efter overskridelsen af den 12. svangerskabsuge. Fristen skal dog ikke gælde i tilfælde af rent medicinsk indikation, eller såfremt særlig tilfaldelse foreligger.

Det er oplyst, at også den *svenske komité* overvejer at gå ind for en hovedregel om afbrydelse før udløbet af den 12. uge.

Til støtte herfor anføres navnlig, at såvel danske som svenske undersøgelser samt erfaringer fra østeuropæiske lande har vist, at umiddelbare komplikationer i forbindelse med svangerskabsafbrydelse er stigende med svangerskabets længde, og at der særlig er en betydelig forskel mellem indgreb udført før og indgreb efter den 12. uge. Indgreb før udløbet af den 12. uge er kun ledsaget af ca. halvt så mange komplikationer som de senere, og specielt er alvorligere komplikationer sjældnere.

Den *finske komité (flertallet)* foreslår, at afbrydelse af svangerskab bør finde sted så tidligt som muligt. Derimod fastholdes bestemmelsen om, at svangerskabet senest må afbrydes efter den 16. graviditetsuge, medmindre afbrydelse skyldes sygdom hos kvinden.

Til støtte herfor anføres, at hverken antallet af læger eller hospitaler eller oplysningsniveauet i afsides beliggende egne på nuværende tidspunkt giver forudsætning for at afkorte tidsfristen.

Et mindretal i den finske komité, som efterlyser et smidigere system med en gradvis overgang til fri abort, anfører, at den eneste hindring for afbrydelse burde være overskridelse af en tidsfrist på f. eks. 12. uger.

Medlemsförslag

om nordiskt forskningssamarbete

(Väckt av Julius Bomholt, Poul Hartling, Kaarlo af Heurlin, Ólafur Jóhannesson, A. C. Normann, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud, V. J. Sukselainen och Anna-Liisa Tiekso)

Alltsedan Nordiska rådets tillkomst har det nordiska samarbetet på forskningens och den högre utbildningens område ägnats speciell uppmärksamhet från rådets sida. Ett antal rekommendationer, som tagit sikte på en utbyggnad av detta samarbete, har antagits under årens lopp. Rekommendationerna har i de flesta fall avsett konkreta samarbetsuppgifter inom speciella forsknings- och utbildningsområden. På denna linje har också uppnåtts betydande resultat, bl. a. i form av etablerade samnordiska forskningsinstitutioner och olika former för gemensam högre utbildning. Särskilt regeringarnas expertorgan för kulturfrågor, Nordiska kulturkommissionen och dess vetenskapliga sektion, har lagt ned en betydande arbetsinsats för att utveckla samarbetet i dessa former.

I ett antal rekommendationer har rådet därjämte hemställt om åtgärder för åstadkommande av en samordning av forskningen i de nordiska länderna och en fortlöpande samnordisk planeringsverksamhet på forskningens och den högre utbildningens område. I den vid rådets nionde session antagna rekommendationen nr 10/1961 hemställde rådet sålunda om att regeringarna till följande session dels skulle utarbeta ett program för de närmaste tre årens utbyggnad av samarbetet mellan de högre undervisnings- och forskningsinstitutionerna jämte förslag till prioritering härav, dels överväga inrättandet av ett permanent organ för planläggning av en systematisk arbetsfördelning inom alla områden av forskning och vetenskaplig utbildning i Norden. I meddelandena i anledning av sagda rekommendation förklarade sig regeringarna år 1963 efter en omorganisation av Nordiska kulturkommissionen komma att koncentrera denna sida av verksamheten till kulturkommissionens vetenskapliga sektion. En granskning av kulturkommissionens berättelser till rådet från de senaste åren ger emellertid vid handen, att några nämnvärda framsteg i riktning mot en verklig samnordisk planering ej förekommit. På denna linje kan man icke peka på några påtagliga resultat i överensstämmelse med rådets intentioner.

Orsakerna härtill är givetvis flera. Kulturkommissionens vetenskapliga sektion synes i varje fall ej hittills ha förmått infria de förhoppningar som i detta hänseende ställts på den. Måhända är kommissionens och den berörda sektionens organisation och arbetssätt, oaktat den av regeringarna år 1963 förebådade omorganisationen sedermera genomförts, icke de rätta för en dylik fortlöpande samnordisk planeringsuppgift. En annan, helt självfallen orsak är förvisso den att det nationella planeringsmaskineriet i samtliga länder arbetar under ett oerhört tryck som en följd av den snabba utvecklingen på forskningens och särskilt den högre utbildningens område. Man har händerna fulla med utrednings- och planeringsuppgifter på hemmaplanet. Observeras bör även, att man först på senaste tid i de olika länderna utvecklat centrala planerings- och koordineringsorgan för dessa uppgifter.

I denna situation tog Nordiska rådet initiativet till den i april 1965 i Helsingfors anordnade nordiska forskningskonferensen, i vilken deltog förutom representanter för rådet och parlamenten även företrädare för administrationen och forskningen. Samtidigt som den nationella forskningspolitikens och -planeringens primära ställning klart kom fram vid konferensen, framfördes med styrka önskvärdheten av en fastare samnordisk planering och prioritering i fråga om forskningen och den högre undervisningen (se NU 1965: 7).

Ett av konferensens främsta resultat utgör i själva verket det klara vittnesbörd den gav om hur utbredd och allmänt omfattad bland alla berörda parter insikten numera är om betydelsen av en nordisk samplanering vid sidan av den nationella och vilka fördelar som kunde erhållas genom ett effektivt samarbete. Det är uppenbart att de senaste årens snabba utveckling av det internationella forskningsarbetet, särskilt på det europeiska planet, stärkt denna insikt om det nordiska samarbetets betydelse och möjligheter. Ett integrerat samarbete på det regionala planet betraktas idag inom många forskningsområden som en absolut förutsättning för en fullständig insats på det internationella fältet. Denna internationella aspekt kommer uppenbarligen fortlöpande att öka i betydelse och redan i och för sig att utgöra en starkt pådrivande faktor för det nordiska samarbetet.

Den omständigheten att det numera i alla de nordiska länderna finnes ledande planerings- och koordineringsorgan för forskningen och den högre utbildningen har skapat avsevärt bättre förutsättningar än tidigare för ett fastare nordiskt samarbete i fråga om planering och koordinering av verksamheten på dessa områden. Med en viss schematisering kan den nationella forskningsorganisationsapparaten för samtliga länders vidkommande indelas i tre plan: 1) organ på regeringsplanet, 2) forskningsrådsplanet, 3) institutions- och forskarplanet.

1. *Organ på regeringsplanet*

I samtliga länder finnes topporgan med nära anknytning till regeringen med uppdrag att planlägga och koordinera den nationella forskningspolitiken och den högre utbildningen samt fungera som regeringens och folkrepresentationens rådgivande organ i hithörande frågor:

Danmark:

Forskningens fællesudvalg
Planlægningsrådet for de højere uddannelser

Finland:

Statens vetenskapsråd
Högskolerådet

Island:

Statens forskningsråd

Norge:

Hovedkomitéen for norsk forskning

Sverige:

Forskningsberedningen
Universitetskanslersämbetet

Under den nordiska forskningskonferensen framhölls som en allvarlig brist i det nuvarande nordiska samarbetsmaskineriet att det icke finnes ett permanent kontaktorgan på detta högsta plan. En nära till hands ligande lösning synes vara att det inrättas ett permanent samarbetsutskott med nära anknytning till förenämnda organ och med uppdrag att biträda regeringarna i frågor, som gäller den nordiska forskningspolitiken och utbyggnaden av det högre utbildningsväsendet i Norden. Då skulle planläggningen och koordineringen försiggå på det plan där den bör äga rum, i intim förbindelse med regeringarna. Inrättandet av ett dylikt samarbetsutskott, ett slags nordiskt vetenskapsråd, komme ej att göra Nordiska kulturkommissionens vetenskapliga sektion överflödig. Denna skulle kvarstå som utredningsorgan — vilket den i realiteten är och för vilken uppgift den har den rätta organisationsformen — för kontaktorganet, vilket otvivelaktigt vore ägnat att ge sektionens verksamhet en fastare inriktning än hittills.

2. *Forskningsrådsplanet*

Redan tidigt insåg man att det vore angeläget att få till stånd ett intimt samarbete mellan forskningsråden i de olika nordiska länderna. Nordiska rådet antog vid rådets femte session en rekommendation härom (nr 18/1957). Genom kulturkommissionens försorg har samarbete sedermera etablerats mellan de medicinska, humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsråden, men detta samarbete har icke iklätts så fasta former att

det kunnat höja sig över det egentliga kontakt- och informationsplanet. Ett visst samarbete försiggår också mellan de jordbrukstekniska forskningsråden. Samarbetet har i huvudsak inskränkt sig till viss informations- och kontaktverksamhet, medan man i stort ej etablerat sådana ur samarbets-synpunkt viktiga samarbetsformer som planering och koordinering samt upptagande av nya forskningsområden som föremål för nordiskt samarbete. Detta har delvis berott på att forskningsorganisationen i de olika länderna varit i vissa avseenden avvikande. Danmark har ej haft forskningsråd i samma utsträckning och med samma befogenheter som de övriga länderna. I Finland utbyggdes dessutom denna organisationsform först för ett par år sedan (de vetenskapliga kommissionerna).

Nordiskt sett har man nått längst på det tekniskt-naturvetenskapliga området, där Nordforsk numera upprätthåller ett mångförgrenat och effektivt samarbete särskilt för den rent tekniska sektorns vidkommande. Angående Nordforsks organisation och verksamhet må i korthet följande anföras. Nordforsks beslutande organ utgörs av plenarförsamlingen, som sammankommer vartannat år. Ledningen av det fortlöpande arbetet har av plenarförsamlingen delegerats till ett arbetsutskott, som sammanträder varje månad. Den huvudsakliga delen av Nordforsks arbete försiggår inom organisationens expertkommittéer, permanenta och tillsatta ad hoc-kommittéer, vilka för närvarande uppgår till ett tjugotal med sammanlagt c:a 150 ledamöter. Ett permanent sekretariat, som hittills gått på rotation med tre års intervaller mellan de olika länderna men i en framtid torde få en fast förläggningssort, biträds av nationella sekreterare i de olika länderna. Nordforsk har särskilt vinnlagt sig om dokumentations- och informationsverksamheten. I detta syfte upprätthåller organisationen sedan 1960 en egen dokumentationscentral i Washington, SANDOC. Kostnaderna för Nordforsks verksamhet täckes av Nordforsks medlemsorganisationer, de olika ländernas forskningsråd och vetenskapliga akademier, i förhållandet 1:1:1:2. En ny verksamhetsform, som visat sig synnerligen värdefull för Nordforsks arbete, innebär det sedan år 1965 tillskapade dispositionsbeloppet om 300 000 dkr., som av arbetsutskottet disponeras för finansiering av vissa samarbetsuppgifter och särskilt för igångsättande av sådana. Enligt de aktuella planerna är avsikten att avsevärt öka dispositionsmedlen inom de närmaste åren.

Det får anses som en första rangens uppgift att snarast åstadkomma ett effektivt fortlöpande samarbete mellan de nordiska ländernas forskningsråd (motsvarande) inom samtliga forskningssektorer. Detta torde dock förutsätta en viss översyn av forskningsrådsapparaten i syfte att åstadkomma en större konformitet med avseende å forskningsrådets organisation och befogenheter. Även om de av Nordforsk utvecklade samarbetsmetoderna måhända ej som sådana kan tillämpas inom samtliga områden, bör de kunna tjäna som föredöme vid samarbetets planläggning.

3. *Institutions- och forskarplanet*

Från de aktiva forskarnas sida framfördes under den nordiska forskningskonferensen med styrka önskemål om att det hävdvunna, på bred bas försiggående samarbetet mellan enskilda institutioner och enskilda forskare i de nordiska länderna bör erhålla avsevärt gynnsammare betingelser än för närvarande för att kunna utveckla sig. Man efterlyste icke någon fast överhettlig organisation av detta samarbete, som till sitt väsen är och bör vara fritt, men väl åtgärder i syfte att stimulera och underlätta det. Dessa uppgifter ansågs lämpligen böra ankomma på forskningsråden (motsvarande) inom ramen för ett utbyggt samarbete mellan dessa.

Det framhölls att det ifrågavarande samarbetet i detta nu försvåras av alltför omständliga och tidsödande förberedelseåtgärder, som i hög grad tar forskarnas tid i anspråk. Särskilt uttrycktes önskemål om rikligare och lättare tillgängliga medel för samarbetet, speciellt för forskarutbyte inom Norden. Man tänker sig bl. a. möjligheten att forskningsråden skulle tilldelas särskilda medel för nordiskt samarbete, ur vilka understöd med kort varsel kunde utdelas efter ansökan.

I fråga om forskarutbytet och möjligheterna att företaga studieresor till de nordiska grannländerna framhölls från flera håll, att det i detta nu är betydligt lättare att erhålla understöd för studieresor till avlägsnare, ja till och med transoceaniska länder än till de nordiska länderna samt att det för en ökad inomnordisk utbytesverksamhet behövs aktiva stödåtgärder från statsmaktens sida. Det är uppenbart, att frågan om åstadkommande av ett smidigt system för understödjande av samarbetet mellan enskilda institutioner och forskare med det snaraste bör upptagas till allvarligt övervägande på nordiskt plan.

I detta sammanhang förtjänar det inom området anhängiga medlemsförslaget om samnordiskt utnyttjande av vetenskaplig specialapparat (Sak A 88 k) att omnämnas. Detta förslag, som tar sikte på att en forskare skall ha möjlighet att i sitt forskningsarbete utnyttja i ett annat nordiskt land förefintlig specialapparat som han ej har tillgång till i hemlandet, förutsätter också att erforderliga medel till reseunderstöd med kort varsel kan ställas till vederbörandes disposition.

Även andra åtgärder än de förenämnda erbjuder sig för ernående av en effektivisering av samarbetet på det egentliga forskarplanet. Speciellt intresse tilldrar sig härvid det på ett antal specialiserade forskningsområden utvecklade samarbetet i form av gemensamma institutioner eller andra former av permanent samarbete. En samarbetsform, som fallit synnerligen väl ut, representerar det sedan en följd av år pågående samarbetet i fråga om marinbiologisk forskning, som är baserat på samverkan mellan de nordiska ländernas marinbiologiska forskningsstationer. Institutionsformen åter företräds av det nordiska sjörättsinstitutet i Oslo. Institutet har utvecklat en intensiv forskningsverksamhet, som visat sig vara synnerli-

gen stimulerande både för den samnordiska forskningen på området och för forskningen på det nationella planet i de olika länderna. Dessa samarbetsformer tillgodoser samtidigt behovet av en fast ram för samarbetet och behovet av frihet och självbestämmanderätt för de enskilda institutionerna och forskarna på vederbörande område.

De positiva erfarenheterna av dessa och andra redan etablerade permanenta samarbetsformer motiverar aktiva åtgärder från statsmakternas och de nordiska samarbetsorganens sida i syfte att utbygga denna samverkan till nya härför ägnade områden.

Med hänvisning till vad ovan anförts får vi föreslå, att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

1. att tillsätta ett samarbetsutskott med nära anknytning till de ledande nationella forskningsplaneringsorganen i de nordiska länderna med uppdrag att biträda regeringarna i frågor, som gäller den nordiska forskningspolitiken och utbyggnaden av samarbetet om den högre utbildningen,

2. att åstadkomma ett effektivt samarbete mellan forskningsråden (motsvarande) i de nordiska länderna, i tillämpliga delar med utnyttjande av Nordforsk som föredöme, och

3. att vidtaga åtgärder i syfte att stimulera och underlätta samarbetet mellan enskilda institutioner och enskilda forskare, särskilt genom att framskaffa lätt tillgängliga statliga medel för studieresor, forskarutbyte m. fl. samarbetsformer.

Helsingfors, Reykjavik, Köpenhamn, Stockholm och Oslo i augusti 1966

Julius Bomholt

Poul Hartling

Kaarlo af Heurlin

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

V. J. Sukselainen

Anna-Liisa Tiekso

BILAGA 1, Yttranden, *BILAGA 2*, Betänkande 1 av Nordiska rådets kulturutskott (se *Nordiska rådet 15:e sess.*, ss. 1034—1118).

BILAGA 3, Betänkande 2 av Nordiska rådets kulturutskott (se *Nordisk Råd, 16. sesj.*, ss. 497—504).

BILAGA 4, I efterhand inkommet yttrande (se *Nordisk Råd, 16. sesj.*, ss. 504—505).

BILAGA 5

Betänkande 3 av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete. Vid rådets 15:e session antogs i överensstämmelse med utskottets förslag rörande medlemsförslagets punkt 3 en rekommendation till regeringarna om forskarsamarbete (*rek. nr 14/1967*) samt vid rådets 16:e session i enlighet med utskottets förslag rörande medlemsförslagets punkt 2 en rekommendation till regeringarna om samarbete mellan forskningsråden (*rek. nr 13/1968*). Utskottet har därtill i sitt betänkande av den 9 januari 1968 meddelat, att arbetet med medlemsförslagets punkt 1 fortsätter i utskottet.

Utskottet har till nämnda del behandlat medlemsförslaget vid sammanträden den 17 och 18 april 1968, den 29 och 30 oktober 1968 samt den 3 mars 1969.

Vid sakens behandling i utskottet sistnämnda dag har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna -- såvitt nu är i fråga -- att tillsätta ett samarbetsutskott med nära anknytning till de ledande nationella forskningsplaneringsorganen i de nordiska länderna med uppdrag att biträda regeringarna i frågor, som gäller den nordiska forskningspolitiken och utbyggnaden av samarbetet om den högre utbildningen.

2. Remissyttrandena

(Se Nordiska rådet, 15:e sessionen, A 119/k, s. 1034—1109).

3. Utskottet

Utskottet har vid beredningen av saken funnit, att en nordisk koordinering av forskningsverksamheten genom skapande av ett internordiskt forskningsprogram och gemensamma forskningsinstitutioner är en naturlig lösning av vissa nationella forskningsuppgifter på grund av övermäktiga tekniska och ekonomiska svårigheter i de enskilda länderna. Trots det uppenbara behovet av ett nordiskt samarbete inom forskningens och den högre undervisningens område har förslaget om inrättande av ett nordiskt samarbetsutskott för planering av verksamheten på berörda område vunnit bifall från endast ett fåtal remissinstansers sida. De av utskottet hörda sakkunniga har förenat sig med de remissinstanser, som ifrågasätter, huruvida ett nytt sammordiskt organ verkligen skulle motsvara förväntningarna.

Mot bakgrund av att de nordiska länderna i politiskt och ekonomiskt avseende ännu inte är tillräckligt integrerade har utskottet efterlyst politiska ståndpunktstaganden för att utröna om en verklig politisk vilja finns för en mera integrerad nordisk forskningsplanläggning än för närvarande. Vid forskningssamarbetets behandling vid Nordiska rådets 16:e session gjordes uttalanden, som tyder på att man på regeringsnivå är beredd att gå längre än för närvarande i fråga om forskningsplanering, förutsatt att denna kan koordineras med den nationella planläggningen i de olika länderna.

Emedan en utbyggnad av forskningsaktiviteterna ägt rum såväl på nationellt som nordiskt plan sedan medlemsförslaget väcktes har utskottet hos undervisningsministrarna anhållit om tilläggsuppgifter rörande den fortsatta utvecklingen av forskningen och den högre undervisningen. Av de inkomna svaren på utskottets skrivelse har framgått, att den av Nordiska kulturkommissionen år 1967 färdigställda utredningen rörande forskningen och den högre utbildningen (*NU 1967: 2*) inte givit anledning till inledande av nya samarbetsformer utan närmast betraktats som en kartläggning av den dåvarande situationen. Vidare har svaren givit vid handen, att regeringarna inte är underrättade om det direkta nordiska forskningssamarbetet, som till största delen kanaliseras via de nationella forskningsråden.

Utskottet har med tillfredsställelse konstaterat, att den av statsministrarna tillsatta ämbetsmannakommittén för utredning av frågan om ökat nordiskt ekonomiskt samarbete även har behandlat forskningen och utbildningen. Utskottet har emellertid funnit, att den föreliggande preliminära utredningen omfattar endast generella och av utskottet sedan länge kända samarbetsområden och inte tar ställning till behovet av en fastare administration och koordinering av forsknings- och utbildningssamarbetet. Det är utskottet bekant att den framtida organisationen har behandlats av Nordiska

organisationskommitténs arbetsgrupp för kulturfrågor och Nordiska kulturkommissionens utredning rörande planeringen av det fortsatta nordiska samarbetet inom områdena för utbildning, forskning och kultur. Utskottet avvaktar med intresse det fortsatta arbetet på nämnda utredningar och därvid behandlingen av möjligheterna att åstadkomma en samnordisk planering av forskningen och den högre undervisningen. Med avseende å behovet härvidlag har utskottet i sitt yttrande rörande Nordiska ämbetsmannakommitténs preliminära rapport rörande ett ökat nordiskt samarbete understrukt betydelsen av att regeringarna vid den fortsatta beredningen av rapporten fäster vikt vid frågan om en fastare organisation av det nordiska kulturella samarbetet.

Utskottet har för avsikt att fortsätta beredningen av spörsmålet i samband med behandlingen av de nu pågående utredningarna rörande det nordiska kulturella samarbetet.

Ovanstående har utskottet önskat anmäla för rådet.

Stockholm den 3 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Medlemsförslag

om utgående passkontroll i Skandinavien

(*Väckt av Svend Horn och Jon Leirfall*)

I anstrengelsene på å tilgodese den ökende kritikk mot transport- og ekspedisjonstider på marken, er oppmerksomheten i stadig sterkere grad blitt rettet mot den nåværende passkontroll i Skandinavia for utgående passasjerer. Andre vest-europeiske land, som Vest-Tyskland og Nederland, har allerede idag regler som innebærer få eller praktisk taget ingen praktiske ulemper.

Situasjonen er nå slik at en allfor stor andel av den tilgjengelige marktid for hver passasjer er nødvendig for et i og for seg totalt uproduktivt kostående hvorigjennom øvrige ekspedisjonsmomenter, som reelt sett ikke bare er viktige men nødvendige, må forseres og passasjerene mange ganger ikke når frem til utgangene i tid for å muliggjøre en avgang i henhold til tidtabellen. Spesielt merkbart er dette når større chartergrupper avreiser hvorved den normale regulære trafikken påvirkes i høy grad.

For det annet er det med hensyn til de relativt lange marktransporttider til noen av de skandinaviske flyplasser ytterst viktig at bussavgang fra terminal i byene ikke skjer tidligere enn absolutt nødvendig, og hvert minutt av tiden på flyplassen må derfor utnyttes på en effektiv måte for de nødvendige prosedyrer.

Det finnes grunn til å anta at sløyfing av passkontrollen i samband med allerede utførte eller planlagte forenklinger i ekspedisjonsrutinene kan medvirke til en ytterligere minskning av innsjekkingstidene, noe som med hensyn til innsettelse av moderne fly og kortere flytid spesielt på de korte distanser fremstår som helt nødvendig.

I tillegg til ovenstående skal nevnes at når salg av sprit, vin og tobakk i Skandinavia skal flyttes ned på bakken, hvilket vi håper kan skje allerede kommende høst, er det neppe tvil om at en forkortelse av tiden for øvrige ekspedisjonsmomenter vil være nødvendig for å bibeholde samme innsjekkingstider. Sløyfing av passkontroll kan bli avgjørende for gjennomførelse av dette.

Under henvisning til foranstående foreslås,

at Nordisk Råd rekommanderer regjeringene å sløyfe utgående passkontroll på flyplasser.

København og Oslo i september 1966

Svend Horn

Jon Leirfall

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget**Nordiska utlänningsutskottet:**

----- översändes härmed § 1 i protokoll från utskottets sammanträde i Reykjavik den 3—4 september 1968 (*se Bihang*), vari här ifrågavarande spörsmål behandlas.

Stockholm den 21 november 1968

Ingvar Jönsson

BIHANG

**Protokoll över Nordiska utlänningsutskottets möte i Reykjavik
den 3—4 september 1968**

På udvalgets møde i Kruså den 7.—8. november 1967 (*se Bihangstillæg*), fremsatte den danske repræsentant forslag om en lempelse af udrejsekontrollen, hvorom henvises til § 8 i protokollen over mødet. De øvrige repræsentanter turde på mødet ikke tage definitiv stilling til det fremsatte forslag, som udover de fremmedkontrolmæssige interesser også berører politimæssige og andre interesser. Der var enighed om, at spørgsmålet burde sættes på dagsordenen ved et senere møde, således at de enkelte repræsentanter kunne konsultere de interesserede myndigheder i deres hjemlande.

Den danske repræsentant oplyste, at spørgsmålet i Danmark havde været forelagt dels kriminalpolitimyndighederne og dels sikkerhedstjenesten. Kriminalpolitimæssigt var der intet at indvende imod en lempelse af udrejsekontrollen, idet de tab, der kunne tænkes at opstå, var af forholdsvis underordnet betydning og kompenseredes dels med det internationale kriminalpolitimæssige samarbejde og dels ved de europæiske udleverings- og reishjælpskonventioner. Sikkerhedsmæssigt nåredes der derimod nogen betænkelighed mod en lempelse af udrejsekontrollen, i hvert fald ved visse grænseovergangssteder.

Den svenske repræsentant oplyste, at statens utlänningskommission fra präsidiet för Nordisk Råd havde modtaget en til det nordiske udlændingsudvalg rettet henstilling om at fremkomme med en udtalelse om det for-

slag, som nogle medlemmer af rådet har rejst om ophævelse af udrejsekontrollen, specielt i lufthavne. Endvidere oplyste den svenske repræsentant, at svenska luftfartsverket til rikspolisstyrelsen havde rettet en forespørgsel om muligheden for at ophæve udrejsekontrollen i lufthavne. Baggrunden for denne forespørgsel var frygt for, at stationsbygningen i Arlanda lufthavn, trods den igangværende udbygning, som beregnes at blive færdig til efteråret, skulle vise sig at være for lille efter relativ kort tid. Den svenske repræsentant var af den opfattelse, at betænkelighederne ved en afskaffelse eller lempelse af udrejsekontrollen er så store, at de ikke kan opveje de fordele, der kan indvindes. Navnlige vil man ved at afskaffe udrejsekontrollen tilføje den tekniske udlændingskontrol uoprettelig skade. Den udenrigspolitiske situation må vel i øvrigt nu siges at være sådan, at den ikke opfordrer til kontrolmæssige lempelser.

Den finske repræsentant var ligeledes af den opfattelse, at de ulemper, som en afskaffelse af udrejsekontrollen medfører, langt overvejer de fordele, der kan opnås. Han henviste til, at det i sin tid var en forudsætning for indgåelse af overenskomsten om et fælles nordisk paskontrolområde, at kontrollen på ydergrænserne effektiviseres, og at man ved afskaffelse af udrejsekontrollen åbner mulighed for at efterlyste og personer med udrejseforbud uhindret og ganske officielt kan udrejse af Norden. Man må fra finsk side lægge afgørende vægt på, at den tekniske udlændingskontrol opretholdes i sit nuværende omfang.

Også den norske delegerede var af den opfattelse, at både udlændingskontroltekniske og sikkerhedsmæssige hensyn afgørende taler imod en lempelse af udrejsekontrollen.

Den islandske repræsentant nævnte, at udrejsekontrollen ikke frembyder noget problem i Island, og man måtte af de grunde, som var anført af den finske, norske og svenske repræsentant, modsætte sig en lempelse af udrejsekontrollen.

Den danske repræsentant udtalte, at man fra dansk side, under hensyn til de indvendinger, der var fremsat fra de øvrige nordiske landes side, ikke for tiden ville presse på med dette spørgsmål. Han var opmærksom på, at en lempelse af udrejsekontrollen ville nødvendiggøre en ændring af bilag 1 til konventionen om afskaffelse af paskontrol mellem de nordiske lande. Det var muligt, at han senere måtte vende tilbage til spørgsmålet, såfremt trafikpresset — specielt i lufthavne ved indsættelse af jumbo-jets — bliver så stort, at lempelser uafviseligt trænger sig på. Han var således beredt til for tiden at henlægge sagen.

**Protokoll från Nordiska utlänningsutskottets möte i Kraså
den 7—8 november 1967**

§ 8

Den danske repräsentant oplyste, at Nordisk Råds trafikudvalg på et møde i København i slutningen af oktober 1967 havde drøftet et medlemsforslag fra september 1966 fra Nordisk Råd om afskaffelse af udrejsekontrol i de nordiske lufthavne. Medlemsforslaget har været forelagt de centrale udlændingsmyndigheder i de nordiske lande til udtalelse, og udlændingsmyndighederne havde alle udtalt sig imod forslaget. Trafikudvalget havde været indforstået med, at man ikke specielt i lufthavnene kunne afskaffe udrejsekontrollen og således indføre en forskelsbehandling af trafikmidlerne.

Imidlertid ville man fra dansk side finde det rimeligt, at spørgsmålet om en lempelse af udrejsekontrollen i almindelighed blev taget op til overvejelse. Der kan ikke herske tvivl om, at det i den ydre fremmedkontrol er indrejsekontrollen og muligheden for at hindre uønskede udlændinges indrejse i Norden, der har den største betydning. Antallet af indrejsende stiger år for år — og denne udvikling må antages at ville fortsætte. Også antallet af arbejdssøgende, af subsistensløse eller på anden måde uønskede udlændinge er stigende, og denne tendens tør antages at ville blive forstærket, efterhånden som lavkonjunktur og arbejdsløshed viser sig på kontinentet. På den anden side må det af økonomiske og personalemæssige grunde antages, at der kun vil kunne påregnes en personalemæssig styrkelse af paskontrollen inden for meget snævre grænser. Under disse omstændigheder ville den danske repräsentant anse det for påkrævet, at grænsekontrollens kræfter koncentreredes om indrejsekontrollen på bekostning af udrejsekontrollen.

At der ved en svækkelse af udrejsekontrollen vil gå noget tabt er klart. Således vil det blive lettere for efterlyste og eftersøgte kriminelle og for personer med »aflytningsforbud» at udrejse af Norden. Den danske repräsentant var dog af den opfattelse, at udrejsekontrollen i forvejen nødvendigvis er så overfladisk, at den under normale forhold næppe er af større værdi med henblik på at hindre personer af de nævnte kategorier i at udrejse. Endvidere ville det blive lettere at udrejse uden gyldigt pas eller anden rejselegitimation, men sådanne rejsende ville næppe komme langt, førend de blev stoppet af indrejsekontrollen i udlandet. Det ville også — og dette er vel mere betænkeligt — blive lettere at unddrage børn forældremyndigheden. Endvidere må det påregnes, at kontrollort-pligtige udlændinge hyppigere end nu vil udrejse uden at aflevere udrejsekortet, således, at det i flere tilfælde bliver nødvendigt at foranstalte eftersøgninger. Skrides der imidlertid til omfattende ophævelser af viseringstvungen, vil jo antallet af kontrollort-pligtige udlændinge blive væsentligt reduceret. Endelig måtte en lempelse af udrejsekontrollen medføre helt eller delvis bortfald af udrejsestemplingen af udlændinges pas, således at kontrollen

med 3-månedersreglens overholdelse vil blive vanskeliggjort. Den danske repræsentant mente dog ikke, at man skulle overvurdere betydningen heraf. Det var ikke hans indtryk, at anerkendelsen af identitetskort og dermed bortfald af konsekvent stempning af legitimationer for tyskere, østrigere, schweizere og franskmænd havde givet anledning til større problemer med hensyn til ulovlig indrejse og ulovligt ophold. Han så ingen inkonsekvens i at bibeholde indrejsestemplingen, som giver mulighed for at fastslå indrejsetid og -sted, og dog afskaffe udrejsestempning. Sådant havde man, såvidt han vidste, gjort i Beneluxlandene.

Den danske repræsentant understregede, at han ikke mente, at man generelt og formelt skulle ophæve udrejsekontrollen. Dels kunne man beholde den dér, hvor den ikke kostede ekstra personale og ikke sinkede de rejsende, navnlig i jernbanetog, hvor paskontrollanterne alligevel skal køre med togene tilbage til grænsen efter tilendebragt indrejsekontrol. Dels bør der naturligvis være mulighed for, at de udrejsende kan komme i forbindelse med en paskontrollant, for eksempel for at aflevere udrejsekontorkort. Dels endelig bør der være en stikprøvevis udrejsekontrol, som i særlige situationer, for eksempel ved eftersøgning af farlige forbrydere, kan forstærkes.

En lempelse af udrejsekontrollen vil nødvendiggøre en ændring af sidste stykke i bilag 1 til overenskomsten af 12. juli 1957.

Den svenske repræsentant var af den opfattelse, at det, man vandt ved at slække på udrejsekontrollen, ikke stod i rimeligt forhold til det, man tabte. Man måtte derfor fra svensk side nære afgørende betæneligheder ved at gå ind på det danske forslag.

Den finske repræsentant sluttede sig til det svenske standpunkt.

Den norske repræsentant erklærede, at de interesser, udrejsekontrollen værnede, ikke så meget var fremmedkontrolmæssige som politimæssige interesser. Han ville derfor forbeholde sig sin stilling, indtil spørgsmålet havde været drøftet med politimyndighederne og andre interesserede myndigheder i Norge.

Der var enighed om, at der ikke på stedet kunne tages definitiv stilling til det rejste spørgsmål, men at dette burde sættes på dagsordenen ved et senere møde således, at de enkelte repræsentanter kunne konsultere de interesserede myndigheder i de respektive lande.

Scandinavian Airlines System (SAS):

För att möta de ökade krav, som den dynamiska utvecklingen av den internationella flygtrafiken ställer på flygbolagen, har SAS och övriga IATA-anslutna bolag under många år bl. a. lagt ned ett intensivt arbete på att uppnå förenklade och mindre tidsödande procedurer i passagerarexpedieringen på flygplatserna. Stora framsteg har också gjorts i detta avseende och vad beträffar SAS intar vi i dag en ledande position bland de europeiska flygbolagen.

Inom ICAO har man sedan i början av 1950-talet varit inne på samma tema och i allt högre grad koncentrerat sig på det internationella s. k. facilitationsarbetet.

Behovet av ytterligare reducerade incheckningstider kommer emellertid att accentueras inom den närmaste framtiden. Anledningen är i första hand dels insättning av större och snabbare flygplan, dels en förväntad kraftig ökning av gruppresandet som ett resultat av de nya, väsentligt reducerade gruppriser, som fastställdes vid den senaste IATA-konferensen i Honolulu.

Det kommersiella trafikflygets allt snabbare utveckling mot ett masstransportmedel kräver en ytterst effektiv och rationellt upplagd verksamhetsplan från flygbolagens sida. Denna målsättning förutsätter också en aktiv medverkan från berörda myndigheter och samarbetsorgan av olika slag. En av de allra viktigaste samarbetsfrågorna gäller förenklingar i expeditiönsarbetet på flygplatserna.

Mot denna bakgrund har SAS med den största tillfredsställelse tagit del av medlemsförslaget om slopande av utgående passkontroll i Skandinavien. Konsortiet tillstyrker förslagsställarnas rekommendation och uttrycker den förhoppningen att förslaget skall kunna genomföras så snart som möjligt.

Stockholm den 14 december 1966

Scandinavian Airlines System

Karl Nilsson

D a n m a r k :

Justitsministeriet :

Såvel de danske udlændings- og pasforskrifter som den nordiske overenskomst af 12. juli 1957 om ophævelse af paskontrollen ved de fællesnordiske grænser forudsætter, at der finder udrejsekontrol sted ved de nordiske ydergrænser. Det har i Justitsministeriet været overvejet, om man burde foreslå ophævelse af udrejsekontrollen, men man har ment, at denne kontrol er af en sådan betydning for den samlede fremmedkontrol, at dette i hvert fald ikke for tiden bør søges gennemført. Man har herved navnlig lagt vægt på betydningen af kontrollen med, at visumpligtige forlader det nordiske pasområde, inden deres visum udløber, og kontrollen med, at nordiske statsborgere, der enten er uden pas eller efterlyste, ikke udrejser.

En afskaffelse af udrejsekontrollen alene for lufttrafikkens vedkommende vil betyde en mindre rimelig forskelsbehandling i forhold til anden befordring. Det bør i øvrigt fremhæves, at det over for justitsministeriet er oplyst, at årsagen til eventuelle forsinkelser i lufthavnene ikke kan søges i udrejsekontrollen, og at en afskaffelse af denne ikke vil betyde nogen nævneværdig tidsmæssig besparelse.

Justitsministeriet kan som følge af det anførte ikke anbefale det fremsatte medlemsforslag.

København, den 13. december 1966

K. Axel Nielsen

Niels Madsen

Ministeriet for offentlige arbejder:

— — — skal man meddele, at den udgående paskontrol ikke tjener noget luftfartsmæssigt formål, og at man herfra kan anbefale, at forslaget gennemføres.

København, den 28. november 1966

P. m. v.

Palle Christensen

Turistforeningen for Danmark:

— — — skal man meddele, at Turistforeningen for Danmark meget gerne ser, at der skaffes turisterne så store lettelser som muligt både ved ind- og udrejse i de skandinaviske lande.

København, den 27. oktober 1966

Sven Acker

Finland:

Ministeriet för inrikesärendena¹:

Bestämmelserna om passkontrollen ingår i passförordningens (90/4.2.60) 14 och 15 paragrafer, utlänningsförordningens (187/25.4.58) 22 paragraf samt beträffande det gemensamma nordiska passkontrollområdet artikel 2 och bilagorna i det avtal som den 12 juli 1957 ingåtts i Köbenhavn mellan Finland, Danmark, Norge och Sverige om avskaffande av passkontroll vid de internordiska gränserna (Avtalsserien 10/58).

Vad beträffar passkontrollen av utresande på flygstationerna bör beaktas, att passkontrollen på de finska flygstationerna sker genast efter det flygbiljetterna granskats utan att den tid som anslås för biljettkontroll förlängs. För passkontrollens skull har aldrig uppstått köbildning

¹ Yttrandet översatt från finska.

eller onödig väntan. För trafikbolagens biljettkontroll, utdelning av kontrollkort, samt inskrivning och lastning av bagage åtgår den mesta tiden vid utklareringen. Charterflyg har av flygbolagen ordnats vid sådana tider, att de icke varit till besvär för den ordinarie trafiken.

På ovan nämnd grund kan för Finlands del inte väntas någon tidsinbesparing vid slopandet av passkontrollen vid utresa. Däremot skulle slopandet av utrikeskontrollen medföra olägenheter och brister, som inte kunde kompenseras med andra åtgärder. Förverkligandet av förslaget innebure i praktiken, att efterlysta, reseförbud underkastade, brottslingar samt personer som ej innehar pass, såväl finska medborgare som utlänningar, kunde via flygstationerna begiva sig ut från Skandinavien. Ett godkännande av medlemsförslaget skulle även betyda förlamande av den internordiska utlänningskontrollen, då inga upplysningar mera erhöles vid utresa. Vidare vore det svårt att förklara för den resande allmänheten varför man på andra passkontrollställen fortfarande fordrar utresekontroll samt varför överträdande av riksgrens ej får ske på andra ställen än de officiella passkontrollställena.

I detta sammanhang är det skäl att påpeka, att då man började planera slopande av passkontrollen vid de internordiska gränserna, nämndes som en förutsättning, att gränsövervakningen vid Nordens yttergränser i motsvarande mån måste intensifieras. Det nu framlagda förslaget står ej alls i överensstämmelse med det som tidigare sagts i ämnet.

Då det i förslagets motiveringar nämns bl. a. att man på detta sätt uppmjukat passkontrollen i Tyska Förbundsrepubliken, bör konstateras, att i sagda stat granskas alla utresandens pass, fastän de icke stämplas. Ej heller kan en föreställning om inbesparad tid för inköp av tullfri alkohol och tobak på flygstationerna vara en tillräcklig grund för riskerande av för övervakningen viktiga detaljer.

Åberopande ovan framförda synpunkter motsätter sig ministeriet för inrikesärendena godkännande av förslaget och dess rekommendation för regeringarna.

Ministeriet för inrikesärendena anser, att saken från den internordiska passkontrollens och utlänningsövervakningens sida sett är så viktig att om ej förslaget utan vidare förkastas, bör Nordiska utlänningsutskottet ges tillfälle att yttra sig i ärendet.

Helsingfors den 12 december 1966

Fjalar Jarva

Rikspolischef

Aarne Kovero

Byråchef

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, allmänna avdelningen, har jämte skrivelse av den 12 november 1966 översänt närslutna av ministeriets luftfartsavdelning avgivna yttrande över medlemsförslaget samt meddelat, att allmänna avdelningen förenar sig om sagda yttrande.

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, luftfartsavdelningen¹:

— — — meddelar luftfartsavdelningen att enligt artikel 22 i konventionen angående internationell civil luftfart (Chicago 1944) skall de fördragsslutande staterna med alla lämpliga medel sträva till att underlätta och påskynda lufttrafiken mellan de fördragsslutande staternas territorier och, i syfte att förhindra onödiga dröjsmål, göra åtgärderna i samband med bland annat tull- och passkontroll snabbare och enklare.

Med anledning av det ovan anförda anser luftfartsavdelningen att det i Nordiska rådet nu framlagda förslaget bör understödjas.

Helsingfors den 7 november 1966

K. J. Temmes

Avdelningschef

Veli-Martti Metsälampi

Äldre regeringssekreterare

Aero Oy¹:

— — — meddelar Aero Oy, att bolaget understöder förslaget. Slopandet av passkontrollen vore ägnat att förkorta passagerarnas utklarering och förenkla utnyttjandet av stationsbyggnadernas utrymmen, vilka båda är synpunkter, som fordrar allt allvarligare uppmärksamhet ju mera flygtrafiken ökar.

Helsingfors den 23 november 1966

Aero Oy

J. Wartiovaara

Risto Ojanen

¹ Yttrandet översatt från finska.

N o r g e:**Justis- og politidepartementet:**

Etter lov om utlendingers adgang til riket m. v. (Fremmedloven) av 27. juli 1956 skal det føres kontroll med utlendinger og med deres bevegelser her i riket. Ifølge artikkel 2 i Overenskomst mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om opphevelse av passkontrollen ved den internordiske grense av 12. juli 1957, senere tiltrådt av Island, plikter de kontraherende stater å foreta passkontroll ved sine nordiske yttergrenser.

Et av kontrollens formål er blant annet å skaffe seg visshet om at utlendinger forlater riket ved utløpet av den frist som er satt for den tillatte oppholdstid. I denne kontrollordning vil utreisekontrollen være den mest effektive og den økonomisk billigste ordning. En sløyfing av utreisekontrollen på flyplassene vil, forutsatt at man fortsatt skal ha kontroll med utlendinger, betinge en omlegging til indre kontroll, som for det første i praksis vil bli meget usikker, og som for det annet vil kreve betydelige merutgifter.

I forbindelse med utreisekontrollen er det grunn til å fremme at siden den nevnte overenskomst om opphevelse av passkontrollen ved internordiske grenser trådte i kraft den 1. mai 1958, kan enhver utlending reise direkte fra en nordisk stat til en annen uten å måtte gjennomgå passkontroll. Av praktiske grunner må alle reisende i lufthavnene gjennom passkontrollen. Reisende som bare skal reise til annen nordisk stat blir allikevel ikke gjenstand for passkontroll. Etter samråd med Scandinavian Airlines System er det gjennomført en ordning som går ut på at rent internordisk reisende blir gitt et embarkasjonskort som er påstemplet en N. Ved forevisning av dette embarkasjonskort for passkontrollen blir den reisende ikke gjenstand for ytterligere kontroll. For reisende som reiser til annen nordisk stat, oppstår det følgelig praktisk tatt ingen forsinkelser som følge av passkontrollen.

Reisende som skal reise ut av riket til ikke-nordisk stat, blir gjenstand for vanlig passkontroll. Som påpekt av politimesteren i Asker og Bærum, som har ansvaret for utførelsen av passkontrollen på vår hovedflypass Fornebu, er det imidlertid grunn til å anta at den tid selve passkontrollen tar, er minimal i forhold til den tid som medgår til billettkontroll og bagasjekontroll. I denne forbindelse vil man nevne at tendenser til forsinkelser i passkontrollen i turistsesongen lett kan motvirkes ved innsats av ekstra passkontrollører.

Justisdepartementet antar at det ikke er aktuelt å avskaffe den alminnelige fremmedkontroll. I så fall er det nødvendig å beholde den relativt beskjedne kontroll som idag utøves ved inn- og utreise til og fra riket. Justis-

departementet finner på bakgrunn av det foran anførte at det ikke vil være mulig å gå til en opphevelse av utreisekontrollen på flyplassene.

Oslo, 15. desember 1966

Etter fullmakt

J. Traagstad

E. Smedsrud

Samferdselsdepartementet, hotell- og turistdirektoratet:

— — — vil hotell- og turistdirektoratet uttale at man støtter forslagsstillerens anbefaling om at utgående passkontroll sløyfes på skandinaviske flyplasser.

Den eneste turistmessige fordel som denne kontroll for tiden har, er at man på den måte får statistiske opplysninger over turister som reiser fra Norge direkte til ikke-nordiske land. I og med at all turisttelling er opphørt på våre mellomriksveier og skip i interskandinavisk fart, er likevel reiselivsstatistikken blitt så ufullstendig at sløyfing av utgående passkontroll av den grunn neppe vil spille vesentlig rolle for utarbeidelsen av en statistisk oversikt.

Oslo, 8. desember 1966

Kolbjørn Rød

Jon Ødegård

Statens utlendingskontor:

Statens utlendingskontor viser til Kgl. res. av 10. desember 1965 hvorefter enhver som reiser ut fra riket til annen stat enn Danmark, Finland, Island eller Sverige ved utreisen skal melde seg for vedkommende passkontroll eller nærmeste politimyndighet.

I svensk og dansk lovverk er bestemt at også egne borgere skal være i besiddelse av pass ved utreisen. Da passkontrollen ved de nordiske lands grensestasjoner i henhold til passkontrollavtalen faktisk skjer på vegne av samtlige deltakerland er vi ved norske flyplasser som har utgående trafikk fra Norden, nødt til å kontrollere passene. Herom viser en til det som er uttalt i protokollen fra Det nordiske utlendingsutvalgs møter i København 1.—3. februar 1961 § 12 og i Helsingfors 23.—25. oktober 1962 § 19 og 20.

Ifølge passkontrollavtalen av 12. juli 1957, underbilag 1, skal den reisendes pass nøye granskes, passkontrolløren må undersøke om den reisende er etterlyst eller om det forøvrig er grunn til å nekte ham å reise ut, og hvis han får utreisetillatelse skal den reisendes pass forsynes med utreise-stempel.

Overenskomsten av 12. juli 1957 har i sine artikler 2 og 3 samt i bilag 2 bestemmelser om bruk av inn- og utreisekort ved passinnehaverens utreise av det fellesnordiske passkontrollområde. Kontrollkortene spiller en særdeles viktig rolle ved kontroll av viseringspliktige utlendingers opphold innen dette område. Hvis det fremsatte forslag om å sløyfe passkontroll ved utreisen skulle gjennomføres ville dette bety et grunnskudd for en sikkerhetskontroll som man for tiden vanskelig kan være foruten.

Forslaget dreier seg bare om personer som bruker fly som befordringsmiddel. Hvis forslaget skulle gå igjennom vil unektelig reisende med andre befordringsmidler ha full grunn til å føle seg diskriminert (de som har råd å reise med fly slipper kontroll).

Statens utlendingskontor mener at den motivering det fremsatte forslag har ikke er holdbar. Etter kontorets temmelig brede erfaringsgrunnlag nekter en å tro at passkontrollen ved utgående flytrafikk ved norsk yttergrensestasjon noen gang har ført til utsettelse av avgangstiden. En antar at forslagsstillerne i så måte har vært villedet av andre årsaker, f. eks. den tid som medgår til innstuing av bagasje, kontroll av plassreservasjoner og utstedelse av »Boarding pass».

Det er imidlertid mulig at en viss forsinkelse kan oppstå ved passkontrollen forsåvidt angår charterflys avgang. Men det er å bemerke at dette ofte skyldes de reisende selv, idet slike passasjerer ofte er lite reisevante, de kommer hyppig i utålmodige flokker, og utreisekontrollen er derfor ofte meget besværlig for passkontrollørene. Statens utlendingskontor har imidlertid den bestemte oppfatning at passkontrollørene ved de flyplasser som er å anse som yttergrensestasjoner i Norden stort sett mestrer vanskelighetene, ikke minst ved å la kontrollen bli mer eller mindre summarisk når det gjelder nordiske reisende.

Ordningen med spritsalg på bakken kan ikke begrunne noen avskaffelse av fremmedkontrollen.

Det hadde vært ønskelig om uttalelse i denne sak hadde kunnet fremskaffes fra Det nordiske utlendingsutvalg som hadde møte senest 27.—30. september 1966. En er imidlertid kjent med at Rigspolitichefen, tilsynet med udlændinge, deler det syn Statens utlendingskontor i det foranstående har gitt uttrykk for.

Oslo, 15. november 1966

A. E. Jøraandstad

Luftfartsdirektoratet:

— — — — kan opplyses at SAS ved et par anledninger overfor direktoratet har reist spørsmålet om opphevelse av utgående passkontroll. En skriftlig henvendelse om saken mottok man i mars i år. Her fremholder konsortiet

at det nå synes tvingende nødvendig å komme fram til en løsning og da prinsipalt en med bortfall av politimessig kontroll og stempeling av pass. Videre heter det blant annet følgende i henvendelsen:

Man har her, etter vår oppfatning det viktigste og mest presserende »facilitation»-spørsmål i Skandinavia, og vi håper at det, som når det gjaldt opphevelse av passkontroll i internordisk trafikk, skal vise seg mulig å komme frem til et positivt resultat.

Den politimessige verdi av utgående passkontroll med stempeling av pass har konsortiet ikke kommentert nærmere. Det har imidlertid uttalt at SAS som transporterende luftfartsselskap har visse forpliktelser, f. eks. kontroll med at passasjerene er i besittelse av gyldig pass til land hvor dette kreves. Denne kontroll tar man idag forholdsvis lett i bevisstheten om at passet likevel kontrolleres og stemples av politimyndighetene, men det er ingen ting som hindrer at selskapet i samband med innsjekking gjør en noe mer nøyaktig kontroll.

Luftfartsdirektoratet kan i det store og hele gi sin tilslutning til de synsmåter som er fremkommet i henvendelsen fra SAS og i det nå fremsatte medlemsforslag til Nordisk Råd.

Trafikken på i første rekke landets hovedflyplass er stadig økende og vil ytterligere vanskeliggjøre de allerede i dag ofte besværlige ekspedisjonsforhold. Ikke minst vil den økende gruppereistrafikk med charterfly og ruteselskapenes innsettelse av fly med betydelig øket kapasitet bidra til dette. Ut fra dette vil derfor direktoratet støtte det forslag som er fremsatt.

Oslo, 30. november 1966

Alf Heum

Assist. direktør

Haakon Breien

Politiets overvåkingstjeneste:

På grunnlag av foreliggende opplysninger synes den tid som medgår til passkontroll for utgående passasjerer på våre flyplasser å være helt minimal sammenliknet med andre ekspedisjonsmomenter. En sløyfing av passkontrollen vil således ikke kunne føre til at f. eks. bussavgang fra terminal i byene vil kunne skje på tidligere tidspunkt enn nå. Ved at salg av avgiftsfri sprit, vin og tobakk er lagt til egne utsalg på bakken synes det naturligere å legge opp dette salg på en slik måte og med en kapasitet som effektivt kan bidra til å redusere den tid som medgår til køståing.

Av politi- og overvåkingsmessige grunner vil man bestemt fraråde at sløyfing av utgående passkontroll blir gjennomført. Følgende grunner taler imot:

1. Den alminnelige fremmedkontroll vil bli svekket.
2. Det vil ikke være mulig å føre effektiv kontroll med visumpliktige utlendinger.

3. Personer som har begått straffbare handlinger i Norge vil kunne unndra seg pågrepelse og straff-forfølgning.

Av det som er sagt foran menes at en sløyfing av passkontrollen ikke vil få den virkning som er tilsiktet i medlemsforslaget. Det vil således ikke bli noen balanse mellom den helt bagatellmessige fordel som kan oppnås og de ulemper som en eventuell gjennomførelse av forslaget vil medføre.

Oslo, 8. desember 1966

J. Denstad

Politiadjutant

Asker og Bærum politikammer:

Spørsmålet er inngående drøftet med de avdelinger medlemsforslaget i Nordisk Råd vil berøre. Jeg har på grunnlag av disse drøftinger anmodet sjefen for Forvaltningsavdelingen om i en rapport å summere opp det resultat man her har kommet til. Rapport av 26. d. m. følger vedlagt [*se Bihang*].

En sløyfing av utgående passkontroll må bestemt frarådes av politimessige grunner. Jeg viser for så vidt til rapportens oppsummering av ulempene under pkt. b—e. Det vil også oppstå ulemper i forbindelse med den lovlige adgang til transitthallen, med kontrollen med boarding-pass og flyhavnavgift-billetter.

Sandvika, 28. november 1966

John Quale

B I H A N

Rapport sammanställd av chefen för förvaltningsavdelningen vid Asker og Bærum's politikammer i anledning av medlemsförslaget

For å finne årsakene til at de reisende blir sinket og må stå i kø etter ankomsten til flyhavnen, er det nødvendig med et arbeidsstudium av flyselskapenes innsjekkingskapasitet, passkontrollens kapasitet og taxfree shop's kapasitet. Dette arbeidsstudium må foregå over et lengere tidsrom, hvilket det i dette tilfelle ikke har vært anledning til. Etter den nåværende arbeidsrutine ved Fornebu flyhavn kan man anslagsvis beregne ekspedisjonstiden for hver passasjer således:

Flyselskapenes ekspedisjonstid ved skranke, bagasjedisk og bank fra ca. 2 min. til ca. 10 min. pr. passasjer.

Politiets passkontroll ca. 6 sek. pr. passasjer. Taxfree shop's salgskapasitet ca. 2 min. pr. passasjer.

Disse tall taler for seg selv. Når det allikevel oppstår køer foran passkontrollørenes bokser, så skyldes det i første rekke at de reisende venter så lenge som mulig før de går gjennom passkontrollen.

Etter at taxfree shop er åpnet er det grunn til å tro at billedet vil bli noe annerledes, nemlig at køen av passasjerer vil bli størst foran disken i denne forretning.

Ved sløyfing av utgående passkontroll vil man oppnå følgende *fordeler*:

a. Frigivelse av passkontrollører som kan settes inn ved inngående passkontroll.

b. Muligens kort tidsbesparelse for passasjerene.

Følgende *ulemper* vil gjøre seg gjeldende:

a. Lettere adgang for uvedkommende til å komme inn i transithallen.

b. Svekkelse av den alminnelige fremmedkontroll.

c. Ikke lenger mulighet for kontroll av at utlendinger med begrenset oppholdstillatelse forlater landet.

d. Ikke lenger effektiv kontroll med visumpliktige utlendinger (jfr. F.skr. §§ 15 och 31).

e. Ikke lenger effektiv kontroll og mulig pågrepelse av personer som har begått straffbare handlinger i Norge og som vil undvike fra straffeforfølgningen.

Alle reisende som idag skal inn i transithallen, må passere politiets passkontroll. Sløyfes passkontrollen, må den under enhver omstendighet erstattes med andre kontrollører (fra flyhavnen, fra flyselskapene eller fra tollvesenet), som skal kontrollere boardingpass, flyhavnavgiftbilletter, og i det hele tatt passe på at ingen uvedkommende får adgang til transithallen. Denne kontroll vil sannsynligvis ta like lang tid som den nåværende passkontroll. Man kan ikke se at de reisende vil oppnå fordeler på denne måte.

Utgående passkontroll er et nødvendig ledd i fremmedkontrollen. En sløyfing eller lempelse av denne kontroll må nødvendigvis føre med seg at det blir foretatt tilsvarende lemping og forandring i fremmedkontrolllovgivningen.

Av det foranstående vil jeg trekke følgende konklusjon:

1. Politiets passkontroll bør fortsette etter de samme retningslinjer som før.

2. Forsinkelser i ekspedisjonstiden for passasjerer bør søkes løst ved omlegging til nye arbeidsrutiner for flyhavnens og flyselskapenes personell.

Oslo, 26. november 1966

Harald Lund

Stavanger politikammer:

Medlemsforslaget til Nordisk råd om å sløyfe utgående passkontroll ved flyplasser i Skandinavia vil utvilsomt medføre betraktelige ulemper i forhold til den nåværende ordning.

Politiet mister stort sett muligheten til å stanse personer som en vil hindre i å forlate landet, blant annet slike som er ettersøkt for forbrytelser, personer som har fått utreiseforbud fra landet etter Bidragsloven, personer som ulovlig vil ta sitt barn ut av landet o.l.

Videre må reglene om »Utreisekort» forandres. Idag gjelder et system med inn- og utreisekort for utlendinger som trenger visum for ett eller flere av de nordiske land. Utreisekortet blir avkrevet den visumpliktige utlending ved utreiser fra det nordiske passområdet. Kortet blir deretter sendt til Statens utlendingskontor eller tilsvarende instans i de øvrige innresieland. Hvis det nye forslaget blir gjennomført må det etableres et annet kontrollsystem når det gjelder nevnte kort.

Det hender også at norske passasjerer ikke har pass eller har ugyldig pass. Disse personer vil nå ikke kunne gjøres oppmerksom på dette forhold og reise til utlandet med derav følgende ubehageligheter f. eks. økonomisk hjelp til hjemreise.

Forslaget skal såvidt det fremgår gjelde flyplasser. Men det er vel isåfall lite rimelig å opprettholde kontrollen ved annen utreise fra landet, f. eks. skip?

Det som imidlertid gjør forslaget mest betenkelig er at myndighetene taper kontrollen med det antall utlendinger som er i landet. Det vil kunne skje en ukontrollert opphopning av uønskede utenlandske statsborgere uten at noen har kjennskap til det.

Etter det som er anført kan ikke dette politikammer anbefale å sløyfe utgående passkontroll i Skandinavia.

Stavanger, 29. november 1966

Olav R. Lea

Bjarne L. Hovland

Politimesteren i Hordaland:

Jeg tillater meg i korthet å nevne et par av de problemer som en vedtagelse av forslaget vil bety:

Forslaget antas å kunne innebære at politiet ikke vil få tilstrekkelig kontroll med statsborgere som er visumpliktige i Norge og/eller i de øvrige nordiske land. Disse reisende vil således kunne forlate landet uten at politiet kan føre kontroll med at dette skjer innen visumtidens utløp. Videre vil de

nevnte reisende også kunne fortsette sitt opphold ulovlig, idet de unnlater å forlate landet og/eller de andre nordiske land.

Etterlyste forbrytere vil uhindret kunne forlate landet med fly. Dette vil medføre vesentlige forsinkelser i politiets etterforskning. Det samme gjelder også andre etterlyste/savnede personer.

Bergen, 28. november 1966

(Sign.)

Landslaget for reiselivet i Norge:

Man vil støtte det forslag som Svend Horn og Jon Leirfall her har frem satt. I tillegg vil man foreslå at man også bør sløyfe den tidkrevende stempeling av pass ved inn- og utreise, som de fleste andre europeiske land for lengst har opphørt med. Stempelingen virker forsinkende på den reisendes bevegelser, og er dessuten et stort irritasjonsmoment, særlig på bakgrunn av at den må ansees unødvendig også hos oss ettersom de fleste andre sammenlikningsbare land ikke finner den påkrevet.

Oslo, 12. desember 1966

Landslaget for reiselivet i Norge

(Sign.)

Sverige:

Rikspolisstyrelsen:

— — — får styrelsen anföra följande sedan länspolischefen i Stockholms län samt polismästarna i Göteborg och Malmö beretts tillfälle framföra synpunkter på förslaget.

Vid utresekontroll på flygplatser, som har flygförbindelse med icke-nordisk stat, liksom på andra passkontrollorter har passkontrollen att konstatera att polisiärt hinder att utresa inte föreligger för vederbörande resenär. Sådant hinder kan gälla utresespärr på grund av efterlysning för brott m. m. eller avflyttningsförbud enligt lagen den 14 juni 1917 om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket. Kontroll skall dessutom ske av att svensk medborgare inte utreser till land utanför Norden utan att inneha giltigt pass.

Gällande överenskommelse den 12 juli 1957 om upphävande av passkontrollen vid de internordiska gränserna (SFS 1958: 122) innebär för varje fördragsslutande stat vissa förpliktelser i förhållande till övriga nordiska stater bl. a. i fråga om utresekontrollen. Sålunda bygger kontrollen över viseringspliktiga utlänningar inom det nordiska passkontrollområdet på att

passkontrollant avkräver sådana utlänningar kontrollkort (utresekort) vid utresa från området. Vidare finns särskilda kontrollföreskrifter beträffande utlänningar med svenskt främlingspass ävensom beträffande utlänningar med kollektivpass.

Styrelsen anser liksom förslagsställarna att improduktivt köstående på flygplatser i samband med olika kontrollförfaranden såvitt möjligt måste undvikas. För passkontrollens del har därför alltid en strävan varit att bedriva passkontrollarbetet snabbt och rationellt samt att i den mån personaltillgången medger anpassa antalet passkontrollanter efter resandefrekvensen och därigenom undvika stockningar och köer i passkontrollen. I förhållande till den tid som åtgår till andra expeditionsförfaranden på en flygplats torde tiden för passkontroll vid utresa vara obetydlig.

Styrelsen är av den bestämda uppfattningen att nuvarande kontrollfunktioner i samband med utresekontroll inte utan vidare kan slopas, helst som enligt styrelsens mening den tidsvinst en dylik åtgärd skulle kunna medföra inte uppväger nackdelarna från kontrollsynpunkt.

De förseningar som emellanåt kan uppstå på flygplatser, framför allt på Arlanda, för den reguljära flygtrafiken på grund av samtidigt avgående charterflyg kan rimligen inte passkontrollen lastas för. En spridning av avgångstiderna för charterflyg och en anpassning därvidlag till den reguljära flygtrafiken skulle säkerligen i hög grad bidra till att minska köerna av passagerare vid skilda expeditionsförfaranden.

Under återopande av vad sålunda anförts får styrelsen avstyrka förslaget om slopande av utresekontroll på flygplatser men är för sin del beredd att inom ramen för gällande bestämmelser medverka till sådana åtgärder som är ägnade att i tidsbesparande syfte ytterligare rationalisera ifrågavarande kontroll.

Stockholm den 13 december 1966

För rikspolisstyrelsen

Kurt Lindroth

Bror Rydén

Statens utlänningskommission:

Den kontroll av utresande ur det nordiska passkontrollområdet, som för närvarande företages på svenska flygplatser, berör såväl svenska som utländska flygpassagerare. Kommissionen vill till en början erinra om att bestämmelserna om avflyttningsförbud enligt lagen den 14 juni 1917 om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket förutsätter att utresekontroll företages. Utresekontrollen har även betydelse för polismyndighe-

terna vid efterspanandet av personer som är efterlysta för brott m. m. Kommissionen vill vidare erinra om att svenska medborgare enligt kungörelsen den 7 november 1941 icke äger utresa ur riket till annat land än nordiskt utan gällande pass.

Enligt överenskommelsen den 12 juli 1957 om upphävande av passkontrollen vid de internordiska gränserna har de kontraherande staterna åtagit sig vissa kontrollfunktioner, vilka ansetts nödvändiga för att möjliggöra de reselättnader för utlänningar inom Norden, som åsyftats med nämnda överenskommelse. Utresekontrollen är en av dessa kontrollfunktioner och skall enligt överenskommelsen företagas vid utlänningarnas utresa ur det nordiska passkontrollområdet, oavsett om utresan sker med flyg eller på annat sätt. Bestämmelser om vad utresekontrollen skall omfatta finnes intagna i bilagorna 1—3 till den nordiska passkontrollöverenskommelsen (*här ej tryckta*). Utresekontrollen är ett led i den kontroll som är betingad av bestämmelserna i de nordiska staternas utlänningslagstiftning om skyldighet för andra utlänningar än nordbor att under sin vistelse i Norden inneha pass, visering och uppehållstillstånd. Ett slopande av utresekontrollen skulle väsentligt försvåra tillsynen över att nyssnämnda bestämmelser iakttages och kommissionen kan därför icke tillstyrka, att utresekontrollen avskaffas på flygplatserna.

Stockholm den 13 december 1966

Statens utlänningskommission

Ingvar Jönsson

S. Bundsen

Luftfartsverket:

Ur de synpunkter luftfartsverket har att företräda är varje åtgärd, som är ägnad att underlätta och påskynda gränspasseringsprocedurerna vid flygplatserna, av största betydelse. Inom verket har också med utgångspunkt från det inom ICAO kontinuerligt bedrivna internationella s. k. facilitationsarbetet sedan i början av 1950-talet pågått ett kontinuerligt arbete i dessa hänseenden. Enligt ICAO:s rekommendationer har också på verkets initiativ för ändamålet bildats en svensk s. k. facilitationskommitté med representanter för generaltullstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens utlänningskommission med flera myndigheter samt Scandinavian Airlines System. Icke minst genom uppslag från denna kommitté har under årens lopp sagda myndigheter med flera medverkat till avsevärda förenklingar av tillämpade gränspasseringsprocedurer.

Med tanke på den alltmera ökande internationella passagerarströmmen

samt tillkomsten av allt större och snabbare flygplan är det givetvis icke möjligt att man slår sig till ro med hittills vunna resultat i fråga om lättnader och förenklingar. Nya vägar måste sökas, och det kan då bli nödvändigt att radikalt ompröva tidigare inställningar på olika områden.

Mot denna bakgrund är det nu framlagda förslaget intressant, och det skulle självfallet vara en stor lättnad, om det kunde genomföras.

Det ankommer icke på luftfartsverket att uttala sig i frågan huruvida det nu väckta medlemsförslaget kan genomföras med hänsyn till nu gällande passkontrollbestämmelser och de intressen, som ligger bakom dessa. Det torde dock vara uppenbart, att ett genomförande av förslaget kräver en fullständig revision av gällande överenskommelse om nordisk passfrihet.

I medlemsförslaget anföres, att andra västeuropeiska länder, såsom Nederländerna och Västtyskland, redan i dag har sådana passkontrollbestämmelser, som innebär få eller praktiskt taget inga olägenheter. Luftfartsverket har sig icke närmare bekant innebörden av dessa bestämmelser eller hur dessa länder löst de problem, som kan uppkomma, därest utgående passkontroll slopas i Skandinavien. Det synes verket emellertid angeläget, att en utredning härom göres innan definitiv ställning toges till medlemsförslaget. Därest en sådan utredning ger vid handen, att förslagets genomförande är realistiskt, förordar luftfartsverket att skandinaviska (eller nordiska) förhandlingar härom upptages.

Bromma den 7 november 1966

Luftfartsverket

Henrik Winberg

Sven Sörenson

Svenska turisttrafikförbundet (STTF):

— — — — får STTF framhålla att förbundet tillstyrker all förenkling av procedurerna vid expediering av passagerare från flygplatser i Sverige. De aspekter man kan lägga på passkontrollen såsom underlag för resandestatistik torde tillgodoses genom registrering av ankomster på det sätt som nu sker. I övrigt synes frågan om slopande av utgående passkontroll utgöra ett i huvudsak polisiärt problem.

Stockholm den 29 november 1966

Svenska turisttrafikförbundet

Erik Schulze

Mats Nöjd

*BILAGA 2***Betänkaude av Nordiska rådets trafikutskott över medlemsförslaget**

Til trafikudvalget er henvist et medlemsforslag om afskaffelse af udgående paskontrol i lufthavne. Udvalget har tidligere behandlet forslaget på møder i København den 11.—12. november 1966, i Røros den 19. august 1967, i København den 26. oktober 1967 og i Stockholm den 12.—13. januar 1968.

I mødet den 26. oktober 1967 deltog kontorchef Jørgen Nielsen og stationschef H. Skjoldager, begge Danmark, som sagkyndige.

1. Medlemsforslaget

I medlemsforslaget, som er fremsat af Svend Horn og Jon Leirfall, henvises til de lange transporttider til nogle af de nordiske lufthavne og til, at passagererne kan have lange ventetider i lufthavnene, især på tidspunkter, hvor større chartergrupper skal afrejse. Forslagsstillerne antager, at afskaffelse af paskontrol i forbindelse med allerede gennemførte eller planlagte forenklinger i ekspeditionsrutinen kan medvirke til en yderligere nedsættelse af indcheckningstiden, og foreslår derfor, at Nordisk Råd vedtager en rekommandation til regeringerne om at afskaffe udgående paskontrol i lufthavne.

2. Udtalelser

Udtalelser i anledning af medlemsforslaget er afgivet af følgende myndigheder og organisationer m. fl.:

Nordiska utlänningsutskottet.
Scandinavian Airlines System.

Danmark

Justitsministeriet.
Ministeriet for offentlige arbejder.
Turistforeningen for Danmark.

Finland

Ministeriet för inrikesärendena.
Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, allmänna avdelningen.
Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, luftfartsavdelningen.
Aero Oy.

Norge

Justis- og politidepartementet.
Samferdselsdepartementet, hotell- og turistdirektoratet.

Statens utlendingskontor.
 Luftfartsdirektoratet.
 Politiets overvåkingstjeneste.
 Asker og Bærum politikammer.
 Stavanger politikammer.
 Politimesteren i Hordaland.
 Landslaget for reiselivet i Norge.

Sverige

Rikspolisstyrelsen.
 Statens utlånningskommission.
 Luftfartsverket.
 Svenska turisttrafikförbundet (STTF).

Af de fra *Nordisk Udlændingsudvalg* modtagne oplysninger fremgår, at den danske repræsentant har fremsat forslag om en lempelse af udrejsekontrollen, men at dette forslag ikke har kunnet tiltrædes af de øvrige landes repræsentanter, som ønskede den nuværende kontrolordning opretholdt. Forslaget blev henlagt i udvalget, men vil eventuelt blive rejst igen, såfremt trafikpresset bliver så stort, at det bliver nødvendigt at indføre lempelser.

Justitsministeriet i Danmark, *ministeriet för inrikesärendena* i Finland, *Justis- og politidepartementet*, *Statens utlendingskontor*, *Politiets overvåkingstjeneste*, *Asker og Bærum politikammer*, *Stavanger politikammer* og *Politimesteren i Hordaland* i Norge samt *rikspolisstyrelsen* og *statens utlånningskommission* i Sverige, det vil sige de myndigheder, som er ansvarlige for fremmedkontrollen, går imod en ophævelse af den udgående paskontrol. Det anføres bl. a., at den nødvendige kontrol med udrejsende lettest og mest økonomisk kan foretages af paspolitiet ved selve udrejsen. Det hævdes endvidere, at den udgående paskontrol praktisk taget ikke forsinker flyvepassagererne. Asker og Bærum politikammer har således anslået, at politiets paskontrol kun tager ca. 6 sekunder pr. passager. Ministeriet för inrikesärendena i Finland har ønsket, at *Nordisk Udlændingsudvalg* får lejlighed til at udtale sig om forslaget, hvis dette ikke forkastes på det foreliggende grundlag. Også statens utlendingskontor i Norge efterlyser en udtalelse fra *Nordisk Udlændingsudvalg*.

Luftfartsselskaberne, *SAS* og *Aero Oy*, anbefaler forslaget som et led i bestræbelserne for at forenkle ekspeditionsarbejdet i lufthavnene, hvilket bliver mere og mere påkrævet med væksten i flyvetrafikken og med anvendelsen af større og større maskiner.

Luftfartsmyndighederne, *ministeriet för offentlige arbejder* i Danmark, *ministeriet för kommunikationsväsendets och allmänna arbetena*, *allmänna avdelningen* og *luftfartsavdelningen* i Finland og *Luftfartsdirektoratet* i Norge anbefaler for deres vedkommende medlemsforslaget, medens *luftfartsverket* i Sverige ikke mener at kunne udtale sig om mulighederne for en gennemførelse af forslaget, men finder det hensigtsmæssigt, at der fore-

tages en utredning; hvis en sådan utredning måtte vise, at forslaget er realistisk, anbefaler luftfartsverket, at der optages nordiske forhandlinger.

Turistmyndigheder og turistorganisationer, *Turistforeningen* i Danmark, *Samferdselsdepartementet*, *hotell- og turistdirektoratet* og *Landslaget for reiselivet i Norge* samt *Svenska turisttrafikförbundet* anbefaler principielt alle lettelser i ekspeditionen af de rejsende, herunder det foreliggende forslag.

3. Trafikudvalget

Som et resultat af trafikudvalgets drøftelser med de danske myndigheder, hvorunder udvalgets medlemmer påpegede det uheldige i, at rejsende mellem de nordiske lande, som ikke skal paskontrolleres, må stille op i samme kø, som rejsende til ikke-nordiske lande, blev der umiddelbart efter udvalgets møde i København i oktober 1967 oprettet en særlig udgang til transithallen for rejsende til de øvrige nordiske lande. Navnlig i travle perioder, f. eks. ved charterselskabers afrejser, er denne ordning særdeles tidsbesparende for rejsende mellem de nordiske lande. Samme ordning bør efter udvalgets mening straks indføres også ved de øvrige større nordiske lufthavne, idet man har erfaring for, at der i travle perioder dannes køer ved paskontrollen.

Det er udvalgets opfattelse, at den indgående paskontrol er den vigtigste opgave for paspolitiet, som derfor først og fremmest bør varetage denne opgave, selv om det måtte være på bekostning af den udgående paskontrol. Udvalget finder det ubetænkeligt at ophæve den regelmæssige udgående paskontrol, dog således at paspolitiet skal have adgang til at foretage en stikprøvekontrol.

Under sit arbejde med forslaget har udvalget indhentet følgende oplysninger vedrørende antallet af udrejsende ved nogle af de nordiske lufthavne og vedrørende paspolitiets kontrol med disse rejsende.

Antallet af udrejsende

	med rutefly		med charterfly	
	1966	1967	1966	1967
over Arlanda	440.620	492.947	102.343	173.623
over Bulltofta	66.483	69.959	148.259	125.760
over Torslanda	102.405	125.151	40.559	37.323

Ved Bulltofta er følgende antal rejsende nægtet udrejse

Grund	1966			1967 (de første 11 mdr.)		
	svenske	andre		svenske	andre	
Manglende pas	48	+	4 = 52	42	+	4 = 46
Ugyldigt pas	103	+	6 = 109	85	+	5 = 90
Forbrydelse el. andet	5	+	3 = 8	5	+	2 = 7
Fraflytningsforbud	3	+	1 = 4	1	+	2 = 3
	159	+	14 = 173	133	+	13 = 146

For så vidt angår de to øvrige lufthavne findes ikke statistiske oplysninger, men det er oplyst, at ved Arlanda nægtes udrejse for mindst 150 rejsende om året på grund af manglende eller ugyldigt pas, og at der hertil må lægges de rejsende, som nægtes udrejse på grund af forbrydelse m. m. Ved Torsholma er i årene 1966 og 1967 standset mellem 200 og 300 rejsende af forskellige grunde.

Over Kastrup er sket følgende antal udrejser til udlandet

i 1967	1.239.424
i 1968 (de første 11 mdr.)	1.286.898

Paskontrollen af de udrejsende gav følgende resultater:

	1967	1968 (de første 11 mdr.)
Manglende pas	31	21
Ugyldigt pas	124	57
Efterlyste	4	4

For så vidt angår indehavere af ugyldige pas blev henholdsvis 112 og 52 tilladt udrejse, efter at forlængelse af passets gyldighedstid gældende for den påtænkte rejse var foretaget.

Det ses heraf, at det — navnlig set i relation til det store antal udrejser — er et helt minimalt antal efterlyste, som bliver standset af paspolitiet ved udrejsen. Trafikudvalget mener, at politiet må kunne finde frem til disse personer på en mere hensigtsmæssig måde end ved opretholdelse af et stort kontrolapparat i form af en fuldstændig paskontrol med alle udrejsende.

Antallet af rejsende, som ikke er i besiddelse af pas, eller som har et udløbet pas, er også kun minimalt. Det er imidlertid først og fremmest i de rejsendes egen interesse — af hensyn til den videre rejse uden for Norden — at være i besiddelse af et gyldigt pas. Paspolitiets virksomhed kan derfor fra disse rejsendes synspunkt betragtes som en service, der for Danmarks vedkommende strækker sig så vidt, at politiet i langt de fleste tilfælde, hvor det drejer sig om udløbne pas, straks foretager en forlængelse af gyldighedstiden. Trafikudvalget finder imidlertid, at denne servicefunktion ikke er en tilstrækkelig grund til at opretholde den udgående paskontrol.

Udvalgets konklusion er derfor, at den regelmæssige paskontrol for udrejsende kan afskaffes i lufthavne. Da der formentlig gør sig nogenlunde samme forhold gældende ved andre grænseovergangssteder, vil udvalget foreslå, at myndighederne foretager en undersøgelse heraf med henblik på at afskaffe al regelmæssig udgående paskontrol. De ressourcer, som her ved frigøres, vil der formentlig være anvendelse for ved indrejsekontrollen af det stadigt voksende antal rejsende.

Udvalget indstiller,

at rådet vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at afskaffe regelmæssig udgående paskontrol i lufthavne samt at overveje afskaffelsen af udgående paskontrol ved andre grænseovergangssteder.

Helsingfors, den 29. november 1968

Axel Andersson

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Sven Hammarberg

Svend Horn

Martha Johannessen

Magnús Kjartansson

Mikko Laaksonen

Olavi Lahtela

Arne Larsen

Jon Leirfall

Tuure Salo

Formand

Tilläggsförslag

om tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land

(Väckt av Nils Kellgren och Lars Korvald)

Ett ämne anknyttande till rådets rekommendation nr 1/1960 angående tjänstepensionsförmåner i Sverige för löntagare från annat nordiskt land har nyligen aktualiserats. Försäkringsdomstolen i Sverige har nämligen i september innevarande år meddelat dom angående den svenska tilläggs-pensioneringens tillämpning på medborgare i de andra nordiska länderna, vilka är stadigvarande bosatta i Sverige. Det har genom domstolen slagits fast, att den nordiska konventionen av år 1955 om social trygghet är till-lämplig i fråga om den svenska försäkringen för allmän tilläggspension. Domstolen har härvid åberopat artikel 1 i konventionen, enligt vilken kon-ventionen omfattar förmåner, som enligt i vederbörande land vid varje tidpunkt gällande sociallagstiftning och i anslutning därtill utfärdade be-stämmelser utgår vid ålderdom, nedsatt arbetsförmåga, sjukdom, olycks-fall och yrkessjukdom, arbetslöshet, havandeskap och barnsbörd samt till barn, efterlevande och nödställda. I anledning härav har också svenska riksförsäkringsverket anmodat försäkringskassorna att tillse att alla i Sve-rige bosatta nordiska medborgare, som är berättigade till tilläggspension, erhåller sådan.

I förarbetena till den nordiska socialkonventionen fastlås som en huvud-princip att ömsesidighetskravet skall vara uppfyllt genom att varje land genom konventionen skall öppna tillgång för de andra ländernas med-borgare till alla de förmåner, som landet har att erbjuda inom konventio-nens ram.

Vid Nordiska socialpolitiska kommitténs sammanträde den 28—29 mars 1966 beslöt kommittén föreslå en revision av den nordiska trygghetskon-ventionen. Därvid föreslogs bland annat en protokollsanteckning till kon-ventionen, enligt vilken för Norges del konventionen icke skulle omfatta folketrygdens tilläggspensioner. Med hänsyn till att denna bestämmelse kun-de tolkas så, att konventionen omfattade tilläggspensioner i Danmark och Sverige, beslöt kommittén, att till sitt protokoll anteckna, att detta norska

uttalande icke innebär att konventionen är tillämplig på motsvarande tilläggspensioner i de övriga länderna.

Sedan emellertid nu den svenska försäkringsdomstolen för Sveriges del tolkat konventionen så att den är tillämplig i fråga om de svenska bestämmelserna om tilläggspensionering, är det naturligt att ömsesidighet eftersträvas. Det är önskvärt att i alla de nordiska länderna förefintliga tilläggspensionsförmåner utgår till alla nordiska medborgare som vistas i vederbörande land. Det bör icke ifrågakomma, att man genom ändringar i konventionen undantager tilläggspensioneringen från konventionens tillämpning. I överensstämmelse med konventionens grundprincip bör ett snabbt uppfyllande av ömsesidighetskravet vad gäller tilläggspensionen stå som en angelägen sak på dagordningen för det socialpolitiska samarbetet.

Önskvärt är att regeringarna i Danmark, där en utbyggnad av tilläggspensioneringsordningen är aktuell, och i Norge, som nyligen fått sin lov om folketrygd med bl. a. regler om tilläggspensionering, kan medverka till att reglerna om tilläggspensionering i respektive land icke undantages från socialkonventionens tillämpning.

Under återopande av vad ovan anförts hemställer vi,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i Danmark och Norge att medverka till att konventionen om social trygghet i sin tillämpning kommer att omfatta även i dessa länder förefintlig tilläggspensionering.

Stockholm och Oslo i november 1966

Nils Kellgren

Lars Korvald

BILAGA 1

Yttranden över tilläggsförslaget

D a n m a r k

Arbejds- og socialministeriernes internationale afdeling:

— — — skal man meddele, at spørgsmålet om en udvidelse af den nordiske konvention af 15. september 1955 om social tryghed med bestemmelser om nordiske statsborgeres adgang til tillægspension i et andet nordisk land for tiden er under overvejelse i et af den nordiske socialpolitiske komité nedsat underudvalg.

København, den 19. januar 1967

P. m. v.

E. b.

P. Juhl-Christensen

N o r g e

Sosialdepartementet:

Da det spørsmål som tilleggsforslaget gjelder nå er under behandling i Det nordiske pensjonsutvalg, som skal ha sitt neste møte i Oslo, 13. og 14. februar 1967, finner vi på det nåværende tidspunkt ikke å kunne uttale oss om saken.

Oslo, 20. januar 1967

Etter fullmakt

K. J. Øksnes

Kaare Salvesen

Vi viser i den anledning til vårt brev av 20. januar 1967 og kan for øvrig opplyse at omhandlede spørsmål fortsatt er under behandling i Det nordiske pensjonsutvalg, som skal ha sitt neste møte i Finland i september d. å.

Vi finner derfor ikke å kunne uttale oss om saken på det nåværende tidspunkt.

Oslo, 2. september 1967

Etter fullmakt

K. J. Øksnes

Kaare Salvesen

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över tilläggsförslag om tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land (A 131 T/s) och medlemsförslag om tilläggs pensionering för arbetstagare i gränstrakterna (A 137/s)

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett tilläggsförslag om tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land och ett medlemsförslag om tilläggs pensionering för arbetstagare i gränstrakterna. Utskottet har förutom denna dag behandlat förslagen vid sina möten i Hangö den 4--5 juni 1967, i Halmstad den 13--14 oktober 1967 och i Gjøvik den 2--3 december 1968. Vid mötet i Gjøvik har departementsråd Ottar Lund, Norge, deltagit.

Ett underutskott under Nordiska socialpolitiska kommittén, Nordiska socialförsäkringsutskottet, har utarbetat förslag till överenskommelse om ändringar i nordiska konventionen av den 15 september 1955 om social trygghet i syfte att anpassa konventionens regler till de nordiska ländernas tilläggs pensionsordningar. Förslaget till överenskommelse om ändringarna har av socialpolitiska kommittén överlämnats till ländernas regeringar med förslag om att överenskommelsen måtte ratificeras. Ratifikationen är såvitt upplyst att förvänta under våren 1969.

Utskottet noterar, att ändringarna i konventionen torde innebära att de i tilläggsförslaget och medlemsförslaget framförda önskemålen tillgodoses. Med anledning härav torde förslagen, så snart ratifikation skett, kunna avskrivas

med hänvisning till att de med förslagen avsedda syftena tillgodosetts genom företagna ändringar i trygghetskonventionen.

Socialpolitiska utskottet har velat anmäla detta för rådet.

Stockholm den 3 mars 1969

Johannes Antonsson

Sigurður Bjarnason

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Tyyne Leivo-Larsson

Förman

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Juho Tenhiälä

Medlemsförslag

om tilläggs pensionering för arbetstagare i gränstrakterna

(Väckt av Tyyne Leivo-Larsson, Niels Mørk och Tuure Salo)

Den svenska riksdagen har under våren 1966 behandlat och antagit förslag om vissa ändringar i lagen om allmän försäkring. Därvid berörs bl. a. frågan om utlänningars ställning inom tilläggs pensioneringen. Genom beslutet har i huvudsak de regler slopats, vilka innebär strängare villkor för utlänningar än för svenskar för rätt till tilläggs pensionering. Kravet att utlänning skall vara i riket mantalsskriven för att pensionsgrundande inkomst skall beräknas för honom kvarstår dock. Departementschefen har framhållit att starka skäl talar för att mantalsskrivningskravet slopas för tilläggs pensioneringen och även för sjukförsäkringen, där motsvarande regel gäller. Frågan om mantalsskrivningskravets slopande är föremål för utredning inom svenska riksförsäkringsverket.

I samband med behandlingen av spørsmålet om utlänningars ställning inom tilläggs pensioneringen har särskilt uppmärksamats frågan om tilläggs pension till arbetsgivare i gränstrakterna, en fråga som är aktuell i Nordiska rådet genom rekommendation nr 1/1960 angående tjänstepensionsförmåner i Sverige för löntagare från annat nordiskt land.

Enligt den nuvarande ordningen förvärfvar varken i Sverige bosatta personer som arbetar i grannland eller i grannland bosatta personer som arbetar i Sverige rätt till tilläggs pension. Den svenska pensionsförsäkringskommittén, som förberett de nu av riksdagen behandlade pensionsfrågorna, menar att vederbörande i princip skall tillhöra tilläggs pensioneringssystemet i det land, där han uppbär inkomst. En medborgare i nordiskt grannland, som har arbetsanställning i Sverige utan att vara bosatt i landet, skall således enligt kommitténs förslag inordnas i det svenska tilläggs pensioneringssystemet. I det svenska regeringsförslaget upplades frågan om tilläggs pension för arbetstagare i gränstrakterna icke till närmare behandling.

Pensionsförsäkringskommittén har föreslagit att frågan om tilläggs pension för arbetstagare i gränstrakterna bör lösas konventionsvägen med hänsyn till frågans karaktär och dess nära anknytning till lagstiftningsarbetet i grannländerna. Enligt vad som upplysts har frågan tagits upp inom Nor-

diska pensionsutskottet i samband med pågående arbete på en revision av den nordiska konventionen om social trygghet.

En motsvarighet till den svenska pensionsordningen träder i kraft i Norge under år 1967. I Danmark pågår arbetet med en utbyggnad av tilläggs-pensioneringen. Förutsättningar synes därför nu föreligga att lösa frågan med tillämpning av ömsesidighetsgrundsatsen. Arbetet med frågan om tilläggspension för arbetstagare i gränstrakterna bör kunna påskyndas inom Nordiska pensionsutskottet. Med hänsyn till den nordiska arbetsmarknadens vidare utveckling är det önskvärt, att frågan om tilläggspension för ifrågasvarande gränsgångare blir löst snarast. Reglerna bör vara sådana att medborgare i de nordiska länderna kan arbeta i annat land än det, där de äro bosatta, utan att för den skull lida förfång ur pensionssynpunkt.

Under åberopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att medverka till att det i Nordiska pensionsutskottet inledda arbetet på en revision av den nordiska konventionen om social trygghet kommer att påskyndas såvitt gäller frågan om tilläggspension för arbetstagare i gränstrakterna.

Helsingfors och København i januari 1967

Tyyne Leivo-Larsson

Niels Mørk

Tuure Salo

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k:

Arbejds- og socialministeriernes internationale afdeling:

— — — skal man meddele, at spørgsmålet om ændring af den nordiske konvention om social tryghed for så vidt angår tillægspension for tiden er under overvejelse i et af Den nordiske socialpolitiske komité nedsat underudvalg (Det nordiske pensionsudvalg). Udvalget vil antagelig i løbet af sommeren 1967 fremkomme med indstilling, herunder om indførelse i konventionen af regler om optjening af tillægspension for nordiske statsborgere, der er bosat i et af de nordiske lande, og som har beskæftigelse som lønmodtagere i et andet af landene.

København, den 21. marts 1967

P. m. v.

E. b.

F. Hartmann

Dansk Arbejdsgiverforening har i skrivelse den 31 mars 1967 förklarat sig ej ha något att invända mot medlemsförslaget.

Akademikernes Samarbejdsudvalg:

Forespørgslen har været forelagt de tilsluttede organisationer.

På grundlag af organisationernes besvarelser og efter drøftelse i AS' forretningsudvalg ønsker AS herved at udtale, at man gerne ser det fremsatte forslag fremmet. Det tilføjes, at problemet kun ses at have direkte betydning for et fåtal af akademikerorganisationernes medlemmer. AS lægger derfor vægt på, at der ikke ved løsningen af dette problem sker nogen forsinkelse i behandlingen af det langt videregående spørgsmål om optjeningen af pensionsrettigheder for personer, der i en periode tager ophold i og er erhvervsmæssigt beskæftiget i et andet nordisk land.

København, den 24. april 1967

Allan Philip

J. Kr. Lomholt

**Fællesrådet for Danske Tjenestemands- og Funktionærorganisationer:
(FTF):**

— — — skal FTF meddele, at man ikke ser sig i stand til at stille supplerende oplysninger til rådighed for rådet i ovennævnte spørgsmål.

FFT forudsætter i øvrigt, at der i denne sag allerede er kontakt med det siddende udvalg vedrørende den kommende tillægspensionsordning i Danmark.

København, den 18. marts 1967

N. C. Thomsen Nielsen

Formand

Marvin Madsen

Direktor

Landsorganisationen i Danmark:

— — — skal vi oplyse, at den danske lov nr. 46 af 7. marts 1964 om Arbejdsmarkedets tillægspension bygger på det hovedprincip, at udlændinge — herunder naturligvis borgere i de øvrige nordiske lande — når de erhverver indkomst i Danmark, er omfattet af ATP. Dette gælder også f. eks. svenske statsborgere bosiddende i Helsingborg, der har arbejde i Danmark. I henhold til loven om Arbejdsmarkedets Tillægspension kan arbejdsministeren fastsætte nærmere regler for, at udenlandske lønmodtagere, der kortvarigt er beskæftiget her i landet, undtages fra ATP, men sådanne regler er endnu ikke udarbejdet, men vil efter den fastsatte lovbestemmelse kun komme til at omfatte lønmodtagere med kortvarig beskæftigelse.

Landsorganisationen er opmærksom på, at danske lønmodtagere, bosiddende f. eks. i Helsingør, men med arbejde i Sverige, ikke tilsvarende er omfattet af den svenske tillægspensionsordning.

Vi anser det derfor for ønskeligt, at det for Nordisk Råd fremsatte forslag nyder fremme, således at indkomstens erhvervelse og ikke bopælspligten bliver afgørende for berettigelsen til tillægspension, hvilket især vil have betydning for lønmodtagere bosat i de respektive nordiske landes grænseområder.

København, den 28. februar 1967

P. f. v.

Eiler Jensen

Finland**Socialministeriet¹:**

Enligt vad i motiveringarna till förslaget konstateras, har frågan om pensionering för arbetstagare i gränstrakterna tagits upp till behandling inom Nordiska pensionsutskottet i samband med pågående arbete på en tredje revision av den nordiska konventionen om social trygghet. Sedan pensionsutskottet i mars 1966 hade färdigställt sitt förslag till de ändringar i konventionen om social trygghet, vilka närmast föranleddes av den i Norge från början av innevarande år ikraftträdde nya folkpensionslagstiftningen, fortsatte utskottet sitt arbete för inrymmande av bestämmelser om tilläggs pensioner i den nordiska konventionen om social trygghet. För fullföljande av sitt nyss nämnda uppdrag har Nordiska pensionsutskottet hittills avhållit 3 sammanträden och enligt erhållna upplysningar har utskottet för avsikt att färdigställa sitt förslag så, att Nordiska socialpolitiska kommittén kunde handlägga ärendet vid det möte som kommittén skall avhålla i augusti 1967. För den skull synes ett godkännande av rekommendationen i frågan ej vara av behovet påkallat.

Helsingfors den 29 mars 1967

Matti Koivunen

Socialminister

Veijo Lappalainen

Regeringssekreterare

Folkpensionsanstalten¹:

— — — får folkpensionsanstalten högaktningsfullt meddela, att den anser att man borde söka lösa frågan om tilläggs pensioner för arbetstagare i gränstrakterna så, att arbetstagarna icke kommer att lida förlust i fall, varom nämnes i medlemsförslaget.

Helsingfors den 30 mars 1967

Folkpensionsanstalten

V. J. Sukselainen

Jaakko Pajula

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

Vi utgår från att man med det i medlemsförslaget använda begreppet tilläggs pensioner avser pensioner som grundar sig på pensionsgrundande in-

¹ Yttrandet översatt från finska.

komst, d. v. s. arbetspensioner. Vi är inte heller helt på det klara med vad som avses med arbetstagare i gränstrakterna, men har tolkat det så att spørgsmålet gäller t. ex. en i Finland bosatt person som arbetar i Sverige, eller vice versa.

För Finlands del gäller såsom allmän regel, att när ett arbete utförs i Finland tillämpas på arbetsförhållandet finländsk arbetspensionslagstiftning oberoende av arbetsgivarens eller arbetstagarens nationalitet, fasta bopingsort eller mantalsskrivningsort. Från denna regel görs dock det undantaget, att finländsk arbetspensionslagstiftning inte tillämpas då det är fråga om ett arbete som utförs i Finland och som kan rubriceras såsom tillfälligt arbete, ifall

1. arbetsgivaren inte är finländsk medborgare eller person, som har stadig bopingsort i Finland, eller samfund, vars hemort är i Finland och inte heller finländskt bolags dotterbolag och ifall samtidigt

2. arbetstagaren inte är finländsk medborgare, utan medborgare i samma land som arbetsgivaren och han inte har stadig bopingsort i Finland.

På ovannämnda grunder synes spørgsmålet inte ha någon relevans för Finlands del, utan gäller främst svensk lagstiftning och synbarligen även dansk och norsk lagstiftning. Finländsk arbetsrätt har nämligen definierat, eller så att säga, legaliserat begreppet arbetsförhållande varvid även tillämpningsområdet för arbetspensionslagarna reglerats så att nämnda lagar gäller samtliga i arbetsförhållande stående, oberoende av nationalitet och mantalsskrivningsort. I de övriga nordiska länderna har man däremot inte i lag definierat eller »legaliserat» begreppet arbetsförhållande utan i stället t. ex. i arbetspensionslagarna varit tvungen att dra upp linjerna för lagarnas tillämpningsområde med begagnande av nationalitets- och mantalsskrivningskrav.

Sälunda ställer vi oss positivt till förslaget då det ju går ut på att ge finländska arbetstagare som arbetar i de övriga nordiska länderna samma förmåner som utländsk arbetskraft i Finland redan har. Delta i synnerhet då ju som känt andelen av finländsk arbetskraft speciellt i Sverige, men även i de övriga nordiska länderna, är betydligt större än andelen av arbetskraft från de övriga nordiska länderna i Finland.

Emellertid anser vi att arbetspensionslagstiftningen inte skall utsträckas att gälla arbete av tillfällig natur som utländska arbetare utför i Finland för utländsk arbetsgivares räkning. Om emellertid medlemsförslaget för med sig förmåner för utländsk arbetskraft i Finland som går utöver de förmåner finländsk arbetskraft har i de övriga nordiska länderna förutsätter vi naturligtvis tillämpandet av ömsesidighetsgrundsatsen.

Helsingfors den 31 maj 1967

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

(*Sign.*)

AKAVA r.y.:

Vid granskning av frågan kan man konstatera, att de sociala och ekonomiska förhållandena i Norden i många avseenden påminner om varandra. Följden härav har blivit en flyttning av mer eller mindre stadigvarande arbetskraft mellan dessa länder. Denna rörelse, som är till gagn för alla de nordiska länderna, kommer i framtiden troligen att ökas. På grund härav borde stadgandena om arbetstagarnas socialskydd vara så smidiga som möjligt samt sådana, att de i varje avseende skulle beakta de speciella situationer, som uppstår genom nyttjande av arbetskraft hemmahörande i ett annat nordiskt land.

Det i medlemsförslaget nämnda »tilläggs pensioneringssystemet» motsvarar de i Finland gällande lagstadgade arbets- och tjänstepensionssystemen. En tillfredsställande reglering av dem så, att de berör medborgare från alla de nordiska länderna bör anses vara brådskande och viktigt. Dessutom bör konstateras, att dessa pensionsregleringar inte kan begränsas till enbart arbetstagare i gränstrakterna. De gäller också betydligt vidare arbetstagargrupper, vilka efter att ha stått även en lång tid i arbetsförhållande i ett av de andra länderna, flyttar till ett annat land antingen i ett nytt arbetsförhållande eller för att slå sig till vila på sin ålderdom. Man torde inte alls kunna framlägga motiv för att lämna dem utan in-tjänat pensionsskydd. Sålunda borde den s. k. oantastbarhetsprincipen genomföras så, att ett byte av hemland icke skulle försätta en medborgare i en skyddslösare ställning, än om han hade stannat i samma land.

AKAVA r.y. anser, att man skyndsamt borde skrida till en revidering av nuvarande förhållanden. Arbets- och tjänsteförsäkringen borde täcka arbetstagarnas pensionsskydd oberoende av medborgarskap och ett in-tjänat pensionsskydd borde man icke i någon händelse kunna förlora.

Helsingfors den 30 mars 1967

AKAVA r.y.

Juhani Salminen

Styrelsens ordförande

Aulis Lintunen

Verksamhetsledare

Suomen ammattiyhdistysten keskusliitto (SAK) r.y. — Finlands fackföreningars centralförbund (FFC) har i en skrivelse den 20 februari 1967 förklarat sig ej ha något att invända i anledning av medlemsförslaget.

N o r g e**Sosialdepartementet:**

Det foreliggende medlemsforslag om tilleggspensjonering for arbeidere i grensetraktene har vært forelagt Landsorganisasjonen i Norge, Norsk Arbeidsgiverforening og Rikstrygdeverket til uttalelse.

Landsorganisasjonen har i ekspedisjon av 14. mars 1967 uttalt:

Landsorganisasjonen er av den oppfatning at spørsmålet om tilleggspensjonering for grensearbeidere bør løses så snart som det er praktisk mulig. En antar at grensearbeiderne uten videre bør få rett til å opptjene tilleggspensjon i det land hvor de er sysselsatt. På denne bakgrunn gir en sin tilslutning til forslaget fra Tyyne Leivo Larsson, Niels Mørk og Tuure Salo.

Fra *Arbeidsgiverforeningen* har en ikke mottatt noen uttalelse.

Sosialdepartementet skal for sin del bekrefte at spørsmålet om tilleggspensjonering for arbeidstakere i grensetraktene, som nevnt i det foreliggende medlemsforslag er under behandling i Det nordiske pensjonsutvalg.

Rikstrygdeverket har 30. mars d. å. meddelt at det vil komme tilbake til spørsmålet så snart pensjonsutvalgets forslag til endringer i den nordiske konvensjon om sosial trygghet blir forelagt Rikstrygdeverket.

Sosialdepartementet finner å burde innta samme standpunkt som Rikstrygdeverket.

Oslo, 4. april 1967

For sosialministeren

Ottar Lund

K. J. Øksnes

S v e r i g e**Arbetsmarknadsstyrelsen:**

I utlåtande den 7 december 1965 över pensionsförsäkringskommitténs betänkande Vissa pensionsfrågor (SOU 1965: 62) [*se Bihang*] framhöll arbetsmarknadsstyrelsen, att det i ett läge, där invandring av utländsk arbetskraft aktivt stimuleras av myndigheterna, är nödvändigt att eliminera kvarstående brister och orättvisor i det sociala skydd som bereds utländska arbetare i Sverige.

Styrelsen ansåg att de reformer som pensionsförsäkringskommittén föreslog beträffande utlänningars ställning inom tilläggspensioneringen borde genomföras snabbt och fann det beklagligt att frågorna om tilläggspension för arbetstagare i gränstrakterna inte kunde lösas omedelbart utan att ytterligare utredning måste avvaktas.

Med anledning härav får styrelsen tillstyrka medlemsförslaget om en rekommendation från Nordiska rådet till regeringarna om att det i Nordiska pensionsutskottet inledda arbetet på en revision av den nordiska konventionen om social trygghet skall påskyndas såvitt gäller frågan om tilläggs pension för arbetstagare i gränstrakterna.

Stockholm den 30 mars 1967.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Bertil Olsson

Ragnar Wahlström

BIHANG

Yttrande av arbetsmarknadsstyrelsen i anledning av pensionsförsäkringskommitténs betänkande (SOU 1965: 62)

Beträffande vissa frågor angående utlänningars ställning inom tilläggs-pensioneringen får styrelsen anföra följande.

Antalet utlänningar på den svenska arbetsmarknaden var den 1 oktober 1965 155 000, varav närmare 2/3 kom från våra nordiska grannländer. Bortsett från den nordiska arbetskraften och de flyktingar, som av humanitära skäl överföres från läger i södra Europa, har de svenska myndigheterna hittills inte aktivt medverkat för överföring av arbetskraft till Sverige. Utlänningarna har inrest på eget initiativ och ofta utan att i förväg ha försäkrat sig om arbete och bostad. Dessa spontana inresor har senaste året kraftigt ökat och innevarande höst har tillströmningen fått en sådan omfattning att arbetsmarknadsstyrelsen måst vidta omfattande åtgärder för att provisoriskt hjälpa nyanlända, nödställda utlänningar. Efter framställning från arbetsmarknadsstyrelsen har regeringen den 12 november 1965 bemyndigat styrelsen att efter samråd med de svenska arbetsgivare- och arbetstagareorganisationerna etablera samarbete med utländska arbetsmarknadsmyndigheter för överföring av arbetskraft till Sverige. Styrelsen väntar att det genom dylikt samarbete skall bli möjligt att väsentligt begränsa de spontana inresorna.

Vid de förhandlingar om samarbetsöverenskommelser som arbetsmarknadsstyrelsen avser att ingå med ett antal länder kommer givetvis de villkor som kan erbjudas den utländska arbetskraften att bli av stor betydelse. Inte minst gäller detta förmånerna på det sociala området. Det är inte tillräckligt att den utländska arbetstagaren själv jämställs med sina svenska arbetskamrater utan även hans familj måste beaktas. Detta gäller även om familjen kvarstannat i hemlandet.

På grund av bostadsbristen är det ofta svårt att omedelbart bereda inresande utländska arbetstagare familjebostad. Vanligen brukar arbetsta-

garen därför anlända ensam och vänta med att överföra familjen tills bostadsproblemet är löst. I denna situation måste det svenska samhället känna ansvar även för de utländska arbetarnas hemmavarande familjer.

I nuvarande läge, där invandring av utländsk arbetskraft aktivt stimuleras av myndigheterna, är det nödvändigt att eliminera kvarstående brister och orättvisor i det sociala skydd som bereds utländska arbetare i Sverige.

De reformer som pensionsförsäkringskommittén föreslår beträffande utlänningars ställning inom tilläggs pensioneringen m. m. anser styrelsen av nu nämnda orsaker snabbt böra genomföras. Genom att rätten till sjukförsäkring sammankopplats med mantalsskrivningen uppstår inte sällan allvarliga svårigheter för den invandrande utländska arbetskraften och styrelsen anser att ändring härvidlag bör ske snarast möjligt. Ej heller beträffande tilläggs pensioneringen synes det lämpligt att upprätthålla kravet på mantalsskrivning. Styrelsen vill i stället föreslå, att utlänning skall omfattas av tilläggs pensioneringen fr. o. m. att vederbörande tillträder sin första arbetsanställning i landet. Styrelsen finner det beklagligt att frågorna om tilläggs pension för arbetstagare i gränstrakterna inte kan lösas i detta sammanhang utan måste avvaktas ytterligare utredning.

Stockholm den 7 december 1965

Bertil Olsson

Albert Bergh

Svenska arbetsgivareföreningen:

För närvarande krävs för att en utlänning skall tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst inom den svenska tilläggs pensioneringen att han är mantalsskriven här i riket. Även om mantalsskrivningskravet torde komma att ersättas av ett krav på bosättning (Kungl. Maj:ts proposition nr 73 år 1967) kommer vissa arbetstagare i gränstrakterna inte att omfattas av förmånerna i den svenska tilläggs pensioneringen. Detta gäller bl. a. sådana arbetstagare i de nordiska grannländerna vilka är bosatta i hemlandet men arbetar i Sverige.

Föreningen anser det önskvärt att arbetskraftens rörlighet över gränserna inte hämmas av regler inom socialförsäkringslagstiftningen som diskriminerar den utländska arbetskraften. Föreningen vill vidare framhålla det förhållandet att arbetsgivarna i Sverige erlägger avgifter till den svenska tilläggs pensioneringen även för sådan utländsk arbetskraft, som är bosatt i annat land men som arbetar och uppbär lön i Sverige, även om vederbörande inte får motsvarande pensionsförmån. Föreningen delar pensionsförsäkringskommitténs åsikt att hithörande förhållande i första hand bör lösas konventionsvägen.

Inom Nordiska pensionsutskottet pågår för närvarande översyn av den

nordiska konventionen om social trygghet. Föreningen tillstyrker förslaget att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att medverka till att det i Nordiska pensionsutskottet inledda arbetet på en revision av den nordiska konventionen om social trygghet påskyndas såvitt gäller frågan om tilläggspension för arbetstagare i gränstrakterna.

Stockholm den 30 mars 1967

Svenska arbetsgivareföreningen

Karl-Olof Faxén

Inge Svensson

Landsorganisationen i Sverige:

LO har i yttrande den 20 december 1965 tillstyrkt pensionsförsäkringskommitténs förslag att medborgare i nordiskt grannland, som har arbetsanställning i vårt land utan att vara bosatt här, skall inordnas i tilläggspensionssystemet. LO förutsätter att frågan löses så snabbt som möjligt inom ramen för revisionen av den nordiska konventionen om social trygghet.

Stockholm den 3 april 1967

Landsorganisationen i Sverige

Edvard Vilhelmsson

Sven F. Bengtson

Sveriges akademikers centralorganisation (SACO):

Den allmänna tilläggspensionen för anställda är en typ av tjänstepension och utgör alltså bl. a. en form av vederlag för utfört arbete. Tilläggspensionen bör därför i princip utgå enligt samma regler för utlänningar som för svenskar. SACO finner det alltså naturligt att tillstyrka förslaget om påskyndandet av ärendet i Nordiska pensionsutskottet.

Stockholm den 3 april 1967

Sveriges akademikers centralorganisation

Bertil Östergren

Mirja Kvaavik

Tjänstemännens centralorganisation (TCO):

För närvarande förvärvar varken i Sverige bosatta personer som arbetar i grannland eller i grannland bosatta personer som arbetar i Sverige rätt till tilläggspension. Den svenska pensionsförsäkringskommittén anser att var och en skall tillhöra tilläggspensionssystemet i det land där han uppbär inkomst. Frågan, som enligt pensionsförsäkringskommittén bör lösas konventionsvägen, har nu tagits upp inom Nordiska pensionsutskottet i samband med revision av den nordiska konventionen om social trygghet. Förslagsställarna hemställer att Nordiska rådet ville rekommendera regeringen att medverka till att det inledda revisionsarbete påskyndas såvitt gäller frågan om tilläggspension för arbetstagare i gränstrakterna.

TCO anser att det är otillfredsställande att utomlands bosatta, som arbetar i Sverige inte har rätt till svensk tilläggspension, eftersom arbetsgivarna betalar ATP-avgifter även för dessa personer, som dessutom är skattskyldiga i Sverige. TCO tillstyrker därför medlemsförslaget.

Stockholm den 22 mars 1967

Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

Otto Nordenskiöld

Yngve Hjalmarsson

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över tilläggsförslag om tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land (A 131 T/s) och medlemsförslag om tilläggspensionering för arbetstagare i gränstrakterna (A 137/s)

(Se Sak A 131 T/s: Bilaga 2)

Medlemsförslag

om tullbehandlingen av postpaket

(Väckt av Svend Horn, Martha Johannessen och Birger Lundström)

Postpakker, der sendes fra ét nordisk land til et andet, kan ikke, som pakker, der sendes fra ét sted til et andet inden for samme land, umiddelbart efter ankomsten til bestemmelsesstedet af postvæsenet udleveres til adressanten, men må underkastes toldbehandling.

Dette forhold kan medføre forsinkelser og udgifter til fortoldningsgebyr, som navnlig for den ikke-kommercielle trafiks vedkommende kan føles urimelig; hvis modtageren selv vil afhente pakken kan hertil komme befordringsudgifter og — især i de lande, hvor modtageren skal henvende sig både på postkontoret og på toldkontoret — et væsentligt tidsspilde. Disse besværligheder synes i de fleste tilfælde ikke at stå i et rimeligt forhold til betydningen af, at alle pakker underkastes en virkelig effektiv kontrol af toldvæsenet. Det øgede samkvem mellem de nordiske lande har medført, at mange af de pakker, der forsendes mellem private, indeholder eftersendt rejsegods o. lign. toldfrie varer. På grund af de nogenlunde ensartede beskatningsniveauer i de nordiske lande vil de øvrige private postforsendelser, herunder julepakker og andre personlige gaver, sjældent indeholde højtbeskattede varer.

Told og andre afgifter af de private pakker vil derfor næppe kunne dække omkostningerne ved en meget grundig toldkontrol. Der skulle således gennem en lettelse i toldbehandlingen — foruden at fritage modtageren for besvær af forskellig art — eventuelt også være muligheder for en besparelse for det offentlige.

Når tolden bortfalder mellem de nordiske lande fra den 1. januar 1967, vil man kunne anlægge de samme synspunkter på de kommercielle postforsendelser. En deklarationsordning burde i normale tilfælde være tilstrækkelig garanti for, at statskassen ikke unddrages told og andre afgifter.

Det forekommer hensigtsmæssigt, at der gennem et samarbejde mellem postvæsenet og toldmyndighederne skabes en ordning, hvorefter de fra de øvrige nordiske lande ankommende postpakker principielt af postvæsenet straks og uden opkrævning af gebyrer kan udleveres til modtageren. Told-

væsenet må dog have adgang til at tilbageholde pakker til stikprøvekontrol.
Under henvisning til det anførte foreslår vi,

at Nordisk Råd vedtager en rekommandation til regeringerne om at gennemføre en ordning, hvorefter postpakker fra et andet nordisk land af postvæsenet straks kan udleveres direkte til modtageren uden tidsspilde og uden omkostninger for denne.

København, den 11. november 1966

Svend Horn

Martha Johannessen

Birger Lundström

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter:

Med henblik på at forenkle toldbehandlingen af postpakker mest muligt, har man udarbejdet en ny toldbehandlingsprocedure, der foreløbig er taget i anvendelse i centralpostbygningen i København, og som så snart som muligt også vil blive anvendt for så vidt angår postpakkeforsendelser til provinsen. Efter denne procedure kan private forsendelser som hovedregel straks efter toldvæsenets visitation (gennemsyn af adressekort m.v.) udleveres af postvæsenet til modtagerne. For så vidt angår kommercielle forsendelser foregår toldbehandlingen uden klarerers nærværelse på grundlag af indsendte klareringsbegæring, hvorefter forsendelserne — ligeledes af postvæsenet — udleveres til modtagerne. Forsendelser, der frigives efter visitationen, er gebyrfri, men der pålægges forsendelser, der underkastes egentlig toldbehandling, et gebyr til postvæsenet. I december måned, hvor der er særlig mange private postpakkeforsendelser, lader man efter aftale med postvæsenet toldbehandlingen af disse forsendelser foregå på de lokale posthuse i provinsen, således at forsendelser straks af postvæsenet kan udleveres til modtagerne.

Ud fra kontrolmæssige synspunkter og af hensyn til indenlandske erhvervsmæssige interesser vil det ikke være forsvarligt at foretage yderligere lempelser i reglerne om toldbehandling af postpakker. Det kan i denne forbindelse nævnes, at repræsentanter for erhvervslivet flere gange har anmodet departementet om at skærpe kontrollen med privatpersoners indførsel som postforsendelser af told- og forbrugsafgiftspligtige varer, idet det er blevet gjort gældende, at sådanne forsendelser ofte udleveres uden opkrævning af told- og forbrugsafgifter.

Det tilføjes, at medlemsförslaget har været drøftet i Nordisk Toldadministrativt Råds almindelige udvalg, hvor der var enighed mellem repræsentanterne for de nordiske landes toldstyrelser om, at toldbehandlingen af postforsendelser i de nordiske lande er forenklet i det omfang, som det for tiden er muligt.

København, den 19. juli 1967

P. m. v.

Paul Gersmann

E. V. Andersen

Eksp. sekr.

Ministeriet for offentlige arbejder, generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet:

Toldbehandling af forsendelser fra udlandet i juleperioden 1966

For at lette afviklingen af toldbehandlingen af pakker fra udlandet er der mellem direktoratet for toldvæsenet og generaldirektoratet truffet aftale om, at toldbehandling i den kommende juleperiode i det omfang, det findes formålstjenligt, kan foretages på posthusene.

Direktoratet for toldvæsenet har i den anledning tilskrevet provinstitoldstederne således:

For at lette afviklingen af toldbehandlingen af udenlandske julepakker har direktoratet truffet aftale med generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet om, at der, i det omfang, det findes formålstjenligt, kan foretages toldbehandling på posthusene i forbindelse med postvæsenets sortering af udenlandske postpakker.

Toldstedet bemyndiges derfor til at tilbyde den lokale postmester, at man i december måned stiller toldopsyn til rådighed til på posthuset at foretage toldbehandling af julepakker i forbindelse med postvæsenets sortering af de udenlandske postpakker.

Toldbehandlingen kan foretages efter følgende retningslinier:

Under sorteringen fratages alle forretningspakker til efterfølgende oplægelse på toldpakhuset efter de almindelige gældende bestemmelser. Alle øvrige pakker efterses på stedet af toldopsynet bistået af arbejdskraft stillet til rådighed af postvæsenet. Pakker med told- og afgiftspligtigt indhold samt pakker, for hvilke særlige indførselsforskrifter skal iagttages, oplægges på toldpakhus, medens de øvrige pakker frigives til direkte udlevering til adressaten. Sidstnævnte pakker skal ikke optages i postvæsenets fortegnelser over gods til oplægelse i toldpakhus.

Når det skønnes ubetænkeligt, kan ovennævnte bestemmelser tilsvarende anvendes på udenlandske brevforsendelser.

København, den 7. december 1966

E. b.

(Sign.)

I anledning af ministeriets ovennævnte skrivelse meddeles, at man fra post- og telegrafvæsenets side vil være indstillet på at medvirke ved gennemførelse af en ordning, hvorefter postpakker fra de øvrige nordiske lande af postvæsenet straks udleveres direkte til modtageren uden omkostninger for denne i de tilfælde, hvor pakkerne ikke skal gøres til genstand for toldbe-

handling, idet der dog åbnes toldvæsenet adgang til at tilbageholde pakker til stikprøvekontrol.

København, den 4. marts 1967

E. b.

B. W. Nordbo

P. K. Hansen

Under henvisning til ovennævnte skrivelse vedrørende Nordisk Råds medlemsforslag om toldbehandling af postpakker meddeles, at det med forslaget tilsigtede formål til dels er opfyldt for så vidt angår pakker til Danmark, idet toldvæsenet som led i et samarbejde med postvæsenet om rationalisering fra den 16. oktober 1967 har indført såkaldt teoretisk toldbehandling af samtlige til Danmark indgående pakker fra udlandet — ikke alene pakker fra de nordiske lande.

Ordningen går ud på, at toldvæsenet foretager visitation allerede ved toldkamrene på de steder, hvor postvæsenet overtager pakkerne fra det udenlandske postvæsen (København, Esbjerg, Frederikshavn, Hirtshals og Padborg). Visitationen omfatter kun de til pakkerne hørende adressekort, som postvæsenet overlader til de omhandlede toldkamre, og tager sigte på at afgøre, om det alene på grundlag af følgepapirerne er muligt at frigive en pakke, således at postvæsenet i henhold til et stempelaftryk »Frigivet» på adressekortet kan undlade at afgive pakken til toldkontrol inden udleveringen til adressaten.

I praksis indebærer ordningen, at det overvejende antal pakker kan udleveres uden forinden at skulle afgives til toldkontrol.

Det tilføjes, at man fra post- og telegrafvæsenets side fortsat er indstillet på at medvirke ved gennemførelse af en ordning, hvorefter postpakker fra de øvrige nordiske lande uden kontrollering af følgepapirer eller pakker af postvæsenet straks udleveres til modtageren, idet der dog åbnes toldvæsenet adgang til at tilbageholde pakker til stikprøvekontrol.

København, den 10. april 1968

T. W. Madsen

P. K. Hansen

Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation:

Det fremgår af forslaget, at man henstiller til Nordisk Råd at vedtage en anbefaling til regeringerne i de nordiske lande om at gennemføre en ordning, hvorefter postpakker fra et andet nordisk land af postvæsenet straks kan

udleveres direkte til modtageren uden tidsspilde og uden omkostninger for denne.

Indledningsvis ønsker fællesrepræsentationen at gøre opmærksom på, at man formentlig, uanset at tolden mellem de nordiske lande for så vidt angår industrivarer er bortfaldet pr. 1. januar 1967, må drage en skillelinie mellem pakker mellem private afsendere og modtagere og kommercielle postpakker.

For så vidt angår private postpakker vil fællesrepræsentationen henlede opmærksomheden på, at man for nogen tid siden på Københavns centralpostbygningens toldsted efter forhandling med de danske erhvervsorganisationer har tilrettelagt ekspeditionen således, at disse ikke-kommercielle forsendelser i videst muligt omfang søges frigivet og udbragt til modtagerne uden omkostninger for disse og uden tidsspilde.

Efter fællesrepræsentationens opfattelse fungerer denne ordning særdeles tilfredsstillende.

Vedrørende kommercielle forsendelser skal der på Københavns centralpostbygningens toldsted i almindelighed afgives klareringsbegæring indeholdende oplysninger, der er nødvendige for behandlingen af forsendelsen i told- og afgiftsmæssig henseende, ligesom der skal afgives anmeldelse til brug i de statistiske oplysninger om Danmarks udenrigshandel, men i kraft af, at man som hovedregel har søgt at få gennemført, at modtageren ikke personligt behøver at indfinde sig på toldstedet, sker udbringningen efter vor opfattelse af disse forsendelser i almindelighed uden forsinkelse.

Fællesrepræsentationen vil for sit vedkommende kunne anbefale det pågældende medlemsforslag og ønsker i denne forbindelse at pege på de her i landet indhøstede erfaringer, og vi skal herudover tillige tillade os at fremhæve, at efter toldafviklingen på industrivarer imellem EFTA-landene vil de indtægter, som staten kan opnå på toldbehandlingen, formentlig ikke længere kunne dække de hermed forbundne omkostninger, hvilket forhold efter vor mening også taler for, at man i de nordiske lande søger at forenkle ekspeditionen af postpakker i toldmæssig henseende mest muligt.

Vi vil dog til slut gerne gøre opmærksom på, at en vis form for deklaration formentlig fortsat også under en merværdiafgift her i landet vil være påkrævet til afgørelse af, hvorvidt en varesending skal pålægges sådanne afgifter.

Det er derfor efter vor mening tvivlsomt, hvorvidt en sådan deklarationspligt er mindre for importørerne end den nugældende pligt til afgivelse af klareringsbegæring, og man må efter vor mening, hvis og når en merværdiafgift indføres, koncentrere anstrengelserne her i landet om at søge en rationalisering og eventuel sammenlægning af oplysningspligten på disse to områder.

Det vil derfor muligt være det rigtige, at man ikke tager videre skridt i denne sag, inden man har klarhed over, på hvilket tidspunkt der her i landet vil være indført en merværdiafgift, men den mellemliggende tid kunne efter

vor mening med godt udbytte udnyttes til at indhente erfaringer fra f. eks. Norge og Sverige med hensyn til, hvorledes forholdene på disse områder er ordnet i nævnte lande.

København, den 23. februar 1967

P. f. v.

J. Hagemann-Petersen

B. Kremer

F i n l a n d

Finansministeriet:

Nordiska rådets medlemsförslag om tullbehandlingen av postpaket anknyter sig positivt till förenklande av tullklareringen speciellt rörande varor av mindre värde. Finansministeriet anser att avlägsnande av tullarna inom EFTA utgör en tjänlig grund för sagda medlemsförslags vidare behandling och utredning i en nordisk expertgrupp.

Helsingfors den 18 mars 1967

Ele Alenius

Minister

Rainer Söderholm

Yngre regeringssekreterare

Post- och telegrafstyrelsen¹:

Vad behandlingen beträffar kan utlandspaketen indelas i två skilda grupper, nämligen firmapaketer och till privatpersoner sända gåvopaket.

De nordiska ländernas postförvaltningar har redan under flera års tid sinsemellan och delvis även med respektive tullmyndigheter förhandlat om förenklingar i behandlingen av postpaket, enkannerligen gåvopaket, i den internordiska postpakettrafiken. Som ett resultat av dessa förhandlingar har även befordringen och behandlingen av gåvopaket kunnat förenklas och expedieringen av paketerna till mottagarna sålunda påskyndas. Förenklingar har skett bl. a. vad beträffar paketens behandling vid utväxlingskontoren samt i vissa fall genom direkt dirigerings från postanstalter i avgångsländerna till orter i adresslandet, utan förmedling av utväxlingsanstalter.

I Finland har post- och tullmyndigheterna under de senaste åren underhandlat om tullbehandlingen av gåvopaket överflyttande från tullkammarna till postanstalterna på de orter där tullkammare finnes. I Helsingfors, Åbo, Torneå och Mariehamn har samarbetet mellan posten och tullen redan

¹ Yttrandet översatt från finska.

tidigare ordnats. En dylik åtgärd, som uttryckligen syftar till att minska de olägenheter mottagandet av utlandspaket för med sig, har redan kunnat införas på ett flertal orter i södra Finland. Systemet utvidgas kontinuerligt med beaktande av förhållandena på varje särskild ort.

Tullövervakningen av ankommande utlandspaket handhas av tullverket, medan postverket övervakar efterföljandet av de allmänna stadgar om förbud som ingår i Världspostkonventionen och andra internationella postavtal. Då lättnader i tullbehandlingen av postpaket föreslagits bör dock samtidigt beaktas, att gåvopaketerna ofta innehåller sådana varor, t. ex. alkohol, tobak och kaffe, som ej över en viss gräns fritt kan utlämnas till mottagarna, medan omsättningsskatten åter ofta berör varor, för vilka tull ej uppbäres.

Postverket uppbär för förtullningen av ankommande utlandspaket en förtullningsavgift om 1 mk per paket. Denna avgift baserar sig på art. 18, mom. 1 b) (Wien 1964) av Postavtalet, enligt vilket postverket har rätt att uppbära förtullningsavgift enbart för postpakets överlåtande till tullverket, eller för tullklareringen. Om behandlingen av gåvopaket till övriga delar skulle förenklas, skulle även den postverket tillkommande förtullningsavgiften för ankommande utlandspaket möjligen kunna slopas. I detta fall skulle paketerna från de nordiska länderna dock ej kunna inneha någon särställning, utan slopanDET av avgiften skulle beröra hela den ankommande gåvopakettrafiken. Då postverket å andra sidan ej har rätt att höja förtullningsavgiften för firmapaket utöver nuvarande 1 mk, trots det mångdubbla arbete förtullningen av dessa paket medför, har förtullningsavgiften för gåvopaket under nuvarande förhållanden i någon mån kompenserat det av firmapaketerna förorsakade merarbetet.

Postverket har för egen del i princip ingenting emot, att gåvopaket utlämnas till mottagarna utan fördröjande kontroll och uppbäring av avgifter. Det är dock härvid även fråga om tryggande av statens förmåner, i vilka postverket bör deltaga. Ur denna synpunkt är de föreslagna lättnaderna kanske ej att rekommendera. Med tanke på att lättnaderna syftar till en snabbare expediering av paketen bör också beaktas, att även om behandlingen av gåvopaketerna ytterligare kunde forceras och en del avgifter slopas, mottagaren i varje fall är tvungen att avhämta sitt paket från närmaste postanstalt, emedan hembäring ej förekommer. Endast paketets adresskort eller ett tillkännagivande hembäres.

För firmapaketens del har man på grund av deras natur ej kunnat gå lika långt i förenkling och forcering av behandlingen som när det gäller gåvopaket. SlopanDET av tullen mellan de nordiska länderna kommer enligt vår uppfattning ej i nämnvärd grad att underlätta tullklareringen av paketen då hela den övriga övervakningsavgiften ändå fortbestår. Finlands postverk har för firmapaketens del försökt befordra kundtjänsten genom att t. ex. i Helsingfors grunda ett »postexpeditionsorgan», som för en förtullningsavgift om 1 mk tullklarar paket till firmor.

Hänvisande till det ovanstående konstaterar post- och telegrafstyrelsen, att de nu föreslagna lättnaderna i tull- och postbehandlingen av paket i den internordiska trafiken för Finlands del redan delvis förverkligats, även om lättnaderna ej kunnat genomföras så radikalt och fullständigt som medlemsförslaget förutsätter.

Helsingfors den 11 mars 1967

Oiva Saloila

Generaldirektör

T. Puolanne

Direktör

Tullstyrelsen¹:

Tullklarering av gåvopaket, som inkommer till privatpersoner, förrättas i Finland numera huvudsakligen på två sätt. Bor mottagaren på en ort, som saknar tullanstalt, förrättas förtullningen på införselorten (i utväxlingsanstalten) på åtgärd av post- och telegrafverket, och mottagaren får avhämta paketet från närmaste postanstalt. Förutom eventuella tullavgifter har mottagaren härvid att erlægga i förtullningsavgift till posten 1 mk per paket. Bor mottagaren däremot på en ort, där tullanstalt finnes, kan han själv avhämta paketet från tullkammaren utan att erlægga andra avgifter än eventuella tullavgifter.

I samråd med post- och telegrafverket har på vissa tullkamarorter i södra Finland tagits i bruk ett förfarande, enligt vilket en tullman på morgonen granskar paketen i postexpeditionen, varefter de omedelbart göres tillgängliga för mottagaren i en närmast denne belägen postanstalt. Eventuell tull bör erläggas per postgiro. Härjämte uppbär posten i förtullningsavgift 1 mk per paket. Avsikten är att småningom utsträcka detta förfarande att omfatta hela landet, emedan det är synnerligen tidsbesparande såväl för klienten som för tullen. På detta sätt åstadkommes dessutom ett likformigt förfarande i hela landet oberoende av var mottagaren bor.

För Finlands del föreligger knappast någon möjlighet att helt avstå från tullkontroll av gåvopaket ens i den internordiska trafiken, emedan vissa varor, i synnerhet tobaksvaror, kaffe och alkohol fortfarande är högt beskattade här. Å andra sidan sker kontrollen huvudsakligen på basis av de tulldeklarationer som medföljer adresskortet, varigenom den numera försiggår tämligen snabbt utan att nämnvärt fördröja paketpostens gång. Givetvis kan man taga i övervägande ett begränsande av kontrollen till enbart stickprov. Likaså kunde en sådan möjlighet föreligga, att post- och telegrafverket skulle avstå från att uppbära förtullningsavgift i andra än sådana fall, då uppbörd av tullavgifter även kommer i fråga. Ur klienternas synpunkt måste sakläget likväl redan nu anses tämligen tillfredsställande,

¹ *Ylltrandet översatt från finska.*

emedan de nästan utan undantag kan avhämta sina gåvopaket direkt från närmaste postexpedition utan att behöva vända sig till tullanstalten.

Då fråga är om postförsändelser, som innehåller handelsvaror, behandlas de numera i princip på samma sätt som tullgods, som ankommer på annat sätt. Ehuru tullarna för varor som införes från EFTA-länderna inom närmaste framtid bortfaller, uppbäres fortfarande omsättningskatt samt eventuella acciser och andra avgifter. Härjämte åligger tullverket att övervaka efterlevnaden av importbegränsningar och valutabestämmelser samt att med tillräcklig visshet fastställa varas ursprung. Sålunda föranleder avlägsnandet av tullarna som sådant ännu icke någon betydande ändring i själva förtullningsförfarandet.

Om man likväl beaktar, att den övervägande delen av postförsändelserna i allmänhet utgöres av varor av relativt ringa värde, kommer avlägsnandet av tullarna sannolikt att möjliggöra ett förenklande av tullbehandlingsförfarandena. Man kunde kanske övergå till en mera summarisk tullbehandling, som i större utsträckning än vad nu är fallet baserar sig på handlingarna. Detta erbjuder, så vitt postverkets speditjonsverksamhet samtidigt utvecklas, flertalet klienter möjlighet att även utbetomma sina kommersiella postförsändelser direkt från postexpeditionen utan att behöva göra sig ärendet till tullanstalterna.

Med beaktande av ovan anförda synpunkter anser tullstyrelsen föreliggande medlemsförslag i princip värt understöd och finner, att det inom ramen för tullstadgandena torde ha reella möjligheter till förverkligande, såvitt den speditjons- och serviceverksamhet, som sker genom postverkets försorg, kan utvidgas och utvecklas utan att medföra kostnader för staten, som måste anses oskäligen i förhållande till den fördel som härigenom uppnås.

Helsingfors den 4 mars 1967

N. Saarnio

Generaldirektör

Holger Sandström

Tullråd

N o r g e

Finans- og tolldepartementet:

Avgiftsdirektoratet gjør merksam på at avgiftsbeløpet for en rekke særavgifters vedkommende utgjør en vesentlig del av varens samlede pris, og at verdien er høy i forhold til forsendelsesomkostningene. Av hensyn til avgiftskontrollen bør ifølge direktoratet tollkontrollen opprettholdes ved innførsel av kommersielle postforsendelser.

Tolldirektoratet uttaler i sitt svarskriv følgende:

Tolldirektoratet oppfatter det foreliggende forslag slik at tollvesenets kontroll av postpakker fra de andre nordiske land i prinsippet bør falle bort.

Gjennomføringen av den foreslåtte ordning ville i realiteten innebære at postsendingene fra de nordiske land uansett innhold blir unntatt fra den alminnelige plikt til å betale toll og avgifter etter de til enhver tid gjeldende stortingsvedtak, og at varene blir unntatt fra gjeldende importforbud og importrestriksjoner som måtte hvile på varene.

Selv om en betydelig del av postsendingene inneholder varer som på grunn av EFTA-opprinnelse har betingelse for å gå inn fri for toll, har Tolldirektoratet intet grunnlag for å anta at dette vil gjelde alle sendingene. Tolldirektoratet kjenner tvertimot til at det fra de andre nordiske land foregår en ikke ubetydelig reeksport av varer som ikke er av EFTA-opprinnelse. At en sending er fritatt for toll medfører heller ikke alltid fritak for å erlegge andre avgifter. Således skal det vanligvis ved innførsel av varer til andre enn videreforskere kreves opp alminnelig omsetningsavgift. Tollvesenet er også ved innførsel av varer fra utlandet pålagt å håndheve en rekke importforbud og andre restriktive bestemmelser.

En ordning som den foreslåtte ville sannsynligvis bli utsatt for sterk kritikk fra andre transportinstitusjoner og fra handlende som omsetter varer som innføres på annen måte.

Tolldirektoratet har vært og er oppmerksom på de fordeler det er for mottakere av postsendinger fra utlandet å kunne få disse sendinger utlevert av postverket uten å gå veien om tollvesenet. Tolldirektoratet har derfor ved forskjellige tiltak søkt å oppnå dette innenfor rammen av gjeldende bestemmelser.

I reglene for behandlingen av posten fra utlandet (gjeldende for så vel tollvesenet som postverket) er regnet opp visse typer postsendinger som postverket kan utlevere uten noen form for tollkontroll. Videre gir reglene tollvesenet adgang til, i samarbeid med postverket, å foreta en utsortering av sendinger som ikke er toll- og avgiftspliktige og som ikke omfattes av importforbud eller andre importrestriksjoner. Dessuten utleverer postverket postsendinger som besørger tollbehandlet av postverket. Av vel 600 000 postpakker fra utlandet til Oslo i 1966 ble på denne måten omlag halvparten av pakkene utlevert til mottakerne ved de ordinære poststeder.

Bestemmelsene om visse toll- og avgiftsmessige lettelser for gavesendinger hvor toll og avgifter ikke overstiger kr. 25,— og for andre postsendinger hvor toll og avgifter ikke overstiger kr. 5,— har medvirket til dette gunstige resultat.

Med virkning fra 1. januar 1967 har Statistisk sentralbyrå på foranledning av tollvesenet lempet vesentlig på kravet om avgivelse av innførselsstatistikk for postsendinger.

Fra 1. april 1967 vil bøker være fritatt for alminnelig omsetningsavgift.

En regner med at dette ved siden av tollfriheten for varer av EFTA-opprinnelse fra 1. januar 1967 vil resultere i en enda større utsortering av toll- og avgiftsfrie postsendinger.

Finansdepartementet slutter seg til uttalelsen fra Tolldirektoratet og finner således ikke å kunne tiltre det framsatte medlemsforslag. Dog vil en ta opp med direktoratet spørsmålet om en viss forhøyelse av ovennevnte grense

på kr. 5,—. Etter gjeldende bestemmelser kan postsendinger hvor toll og eventuelle avgifter tilsammen ikke overstiger dette beløp, levereres ut toll- og avgiftsfritt.

Oslo, 8. mars 1967

For finansministeren

Magne Lerheim

Leif Fjeld

Idet en viser til siste avsnitt i brev herfra av 8. mars 1967, tillater en seg å meddele at departementet ved brev av i dag til Tolldirektoratet har samtykket i at bestemmelsene i Inng. håndbok for tollvesenet, gruppe P—3, II, med virkning fra 1. juli 1967 endres og gis følgende ordlyd:

Postsendinger hvor toll og eventuelle avgifter (herunder oppleggelsesavgift) til sammen ikke overstiger kr. 15,— kan inntil videre leveres ut toll- og avgiftsfritt.

Masseforsendelser av varer fra utlandet til en eller flere adressater her i landet omfattes ikke av bestemmelsen.

Fritaket gjelder heller ikke for vin, brennevin og tobakkvarer (herunder sigarettpapir).

Oslo, 14. juni 1967

Etter fullmakt

Leif Fjeld

Ivar Lundsten

Poststyret:

Fra Postverkets side ville en ordning som foreslått være meget ønskelig. Behandlingen av pakkene fra og med at de ble mottatt her i landet og til de kunne leveres ut til adressatene ville bli betydelig forenklet, og befordringstiden ville bli kortere dersom man kunne sløyfe Tollvesenets mellomkomst. Postverket må imidlertid tilpasse arbeidsrutinen for slike pakker etter de retningslinjer som Tolldirektoratet — etter de bestemmelser som det må følge — trekker opp.

Vi antar at myndighetene neppe vil kunne frita alle postpakker fra de nordiske land for toll og avgifter, og tør derfor foreslå en alternativ løsning. Vi har i dag en forenklet arbeidsrutine ved tollklareringen av en del pakker fra utlandet, idet Tollvesenet i samarbeid med Postverket sorterer ut sendinger som betraktes som »ikke tollpliktige». Disse sendingene stemples »Tollfri» — vanligvis på vedkommende postkontor — og adressekortet sendes adressaten som kan hente pakkene ved nærmeste poststed, uten betaling av avgifter. Som »ikke tollpliktige» betraktes alle sendinger der summen av toll og avgifter ikke er over 5 kr.

Poststyret er av den oppfatning at denne grensen er satt altfor lavt. En riktigere grense ville etter vår oppfatning være der kundens, Tollvesenets og Postverkets utgifter til tollklareringen er de samme som det beløp toll og avgifter innbringer statskassen. Det vil ikke være mulig å fastsette en slik grense uten omfattende kostnadsundersøkelser, men vi mener at man i hvert fall vil være på den sikre side selv om grensen ble satt til 20 kr. Det kan nevnes at gebyret for tollklarering m. v. i et av de rimeligste spedisjonsfirmaer i Oslo er kr. 6,40 for pakker inntil 1 kg, stigende til kr. 14,50 for pakker mellom 10 og 20 kg. I tillegg til disse beløp kommer — som tidligere nevnt — omkostningene ved Tollvesenets arbeid og Postverkets merarbeid med pakkene.

Oslo, 5. februar 1967

For postdirektøren

Døving

Avgiftsdirektoratet:

For en rekke særavgifter utgjør avgiftsbeløpet en vesentlig del av varens samlede pris, og verdien er høy i forhold til forsendelsesomkostningene.

Ved utførsel er disse varer fritatt fra avgift.

Av hensyn til avgiftskontrollen bør derfor tollkontrollen opprettholdes ved innførsel av kommersielle postforsendelser.

Oslo, 9. februar 1967

Lars Walløe

Brage Høyem

Norges speditörforbund:

Vi er enige med forslaget av 11. november 1966. Kan man finne en ordning slik at statskassen ikke unndras toll og avgifter, om samtidig gjøre pakkepostleveringen enklere enn den er idag så er det i dagens situasjon ønskelig.

Vi vil imidlertid peke på at enkelte importører eller eksportører vil kunne komme til å benytte pakkepost utelukkende for å unndra seg omsetningsavgift og andre avgifter samt kravet til EFTA-status.

Oslo, 9. mars 1967

Norges speditörforbund

Hans Sigvard Thorsen

Advokat

E. Bentzen

Sverige

Poststyrelsen:

För att belysa i vad mån medlemsförslaget om tullbehandling av postpaket kan komma att innebära ändringar i postverkets åliggande i fråga om införselkontrollen och tullbehandlingen och de tillämpningsföreskrifter, som i denna fråga gäller inom postverket, lämnas i det följande först en redogörelse för nu gällande förhållanden. Därefter redovisas postverkets synpunkter på medlemsförslaget.

Kontrollen över postförsändelser enligt nu gällande svenska införselbestämmelser

Postverkets ansvar och åliggande i fråga om införselkontrollen regleras genom olika paragrafer i tullstadgan. Enligt § 113 i tullstadgan gäller ett generellt åliggande för postverket att till tullanstalt för tullklarering överlämna alla till landet inkommande postpaket och assurerade askar. Enahanda förfarande skall iakttas med avseende på brev- och korsbandsförsändelser, som på grund av särskilda stadganden skall undergå tullklarering.

Införselkontrollen tillgår i regel så, att postverket till tullanstalt för tullbehandling överlämnar alla från utlandet ankommande paket, småpaket, assurerade askar ävensom brev försedda med etikett eller anteckning om att de skall undergå tullbehandling eller som åtföljs av tulldeklaration. Vidare överlämnas till tullanstalt för tullbehandling försändelser som är försedda med etiketten »Tullgods». Även beträffande andra än här nämnda försändelser från utlandet övervakar postfunktionär i möjligaste mån att försändelse, som innehåller tullkontroll underkastad vara, inte utlämnas till adressaten utan föregående förtullning. Det bör observeras att varuskatt i vissa fall utgår, även om innehållet i övrigt är tullfritt.

Påträffas från utlandet ankommet brev, som kan förmodas innehålla tullpliktig vara men som inte är försett med ovannämnda etikett eller anteckning eller åtföljs av tulldeklaration förfäres på följande sätt.

Försändelsen förses vid postanstalten på ingångsorten (utväxlingspostanstalten) med en etikett utvisande att den förmodas innehålla tullkontroll underkastad vara. Försändelsen sändes därefter till adresspostanstalten för att undersökas med adressatens medgivande och i närvaro av honom eller hans ombud för utrönande av innehållets beskaffenhet. Visar det sig vid sådan undersökning att innehållet är tullfritt och införseltillåtet utlämnas brevet till adressaten. I annat fall tillställes det tullkammare för granskning. Innehåller brev, som enligt föreskrifterna skall överlämnas till tullkammare för granskning, tryckt eller skrivet meddelande, får detta, om brevet ej är belagt med postförskott, på adressatens begäran omedelbart utlämnas till

honom. Då fråga är om brev, som är belagt med postförskott, får i försändelsen eventuellt inlagt meddelande inte frånskiljas försändelsen utan endast utlämnas till adressaten tillsammans med försändelsens övriga innehåll i samband med postförskottsbeloppets erläggande.

Förtullningsort och förtullningsförfarande för postförsändelser från utlandet som är underkastade tullkontroll (tullförsändelser)

Enligt gällande bestämmelser om tullbehandlingen av från utlandet ankommande försändelser — som gäller lika för alla försändelser oavsett avsändningsland — kan försändelserna tullbehandlas på följande sätt.

1. Tullförsändelse till ort med tullkammare där utväxlingspostanstalt finns förtullas i allmänhet genom postverkets försorg. Adressat äger dock att på förhand skriftligen begära, att till honom ingående försändelser skall aviseras, innan de förtullas. Adressaten kan sedan antingen själv låta förtulla försändelsen (närvaroförtullning) eller låta postverket ombesörja förtullningen (postförtullning).

2. Tullförsändelse till ort med tullkammare, där postanstalten inte är utväxlingspostanstalt, förtullas på adressorten genom adressatens försorg (närvaroförtullning). Frankosedelsförsändelse, d. v. s. försändelse för vilken avsändaren åtagit sig att betala tull och andra avgifter, som eljest tas ut av adressaten, förtullas dock genom postverkets försorg (postförtullning).

3. Tullförsändelse till ort utan tullkammare förtullas på ingångsorten genom utväxlingspostanstaltens försorg (postförtullning).

4. Försändelse som innehåller sådana arbeten av guld, silver eller platina, som författningsenligt skall kontrollstämplas skall emellertid alltid förtullas i Stockholm genom mynt- och justeringsverkets försorg.

Behandling av vissa tullfria försändelser

Om betydande anhopning av gåvopaket eller försändelser med liknande tullfritt innehåll föreligger, tillämpar utväxlingspostanstalterna efter samråd med tullkammaren följande förenklade förtullningsförfarande, när så anses ändamålsenligt och befinns kunna ske utan äventyr för statsverkets rätt.

Paketadresskort eller brevörsändelser överlämnas jämte tillhörande tulldeklarationer till tulltjänsteman. Denne granskar tulldeklarationerna och förser i förekommande fall såväl adresskort respektive försändelse som tulldeklaration med stämpel angående tullfrihet.

Detta förenklade förtullningsförfarande tillämpas i stor utsträckning för privatpaket och speciellt under jultrafiken och andra högtrafikperioder.

Försändelserna kan i regel vidareändas från utväxlingspostanstalten till adresspostanstalten samma dag som de ingått. Anordningen bidrar således till en uppsnabbning av försändelsens befordran till adressaten.

Förtullningsavgift m. m.

Vid all postförtullning utgår en förtullningsavgift för postverkets bestyr med förtullningen.

För brev försändelser är förtullningsavgiften 50 öre, när ersättning för handräkningsbestyr utgår, men eljest 70 öre per försändelse. Avgiften tas dock inte ut för sådant brev eller korsband, för vilket tullverket inte debiterat tull eller annan införselavgift.

För paket utgör förtullningsavgiften 1:50 kronor oavsett om ersättning för handräkningsbestyr utgår eller ej och oavsett om tullverket debiterat tull eller annan införselavgift eller ej.

Vid förtullning av frankosedelsförsändelse utgår dessutom kommissionsavgift med 50 öre per försändelse.

För handräkning vid förtullning utgår på vissa orter ersättning av varierande storlek till packhuskarlar, s. k. dragarpenningar. Dessa utbetalas av den förtullande postanstalten till tullpackhuskarlslaget mot räkning.

Utlämning av tullförsändelser till adressaten

När innehållet i försändelse från utlandet genom postverkets försorg tullbehandlats för adressatens räkning behöver adressaten endast hänvända sig till avhämtningspostanstalten för att kvittera ut försändelsen. Därvid erlägger kunden i förekommande fall av tullverket debiterade tull och andra införselavgifter, förtullningsavgift och dragarpengar.

Till ort med tullkammare adresserad försändelse, som skall förtullas på adressorten genom adressatens försorg, överlämnas av adresspostanstalten till tullkammaren på orten. Vanlig tullförsändelse, som inte är belagd med avgifter till postverket, aviseras adressaten för direkt avhämtning på tullkammaren. Endast i fråga om värdeförsändelse eller försändelse som är belagd med avgift till postverket, såsom t. ex. postförskotts försändelse, får kunden först hänvända sig till postanstalten. Härvid erlägges i förekommande fall på försändelsen vilande avgifter till postverket. Därefter får han inställa sig på tullkammaren för att vara närvarande vid förtullningen av försändelsen. Det är således endast i undantagsfall som kunden behöver hänvända sig till både postanstalten och tullkammaren.

Kommentarer till gällande bestämmelser och tillämpningsföreskrifter

Postverket har som framgår av det ovanstående skyldighet att tillse att inte försändelser med sådant innehåll som är belagt med tull eller annan införselavgift utlämnas till adressaten utan föregående förtullning. Detta sker antingen på det sättet att försändelsen överlämnas till tullkammaren, där adressaten får hämta försändelsen och samtidigt betala eventuella tull och andra införselavgifter, eller genom att postverket på i princip samma sätt som andra speditörer låter förtulla försändelsen och sedan vidareända den till adresspostanstalten, där adressaten får hämta försändelsen och er-

lägga på försändelsen vilande avgifter. I det senare fallet fullgör postverket således ett uppdrag för adressatens räkning.

Den service, som postverket på detta sätt ger sina kunder genom att ombesörja förtullningen, drar självfallet med sig en del kostnader. Enligt det system, som reglerar avgifterna i den internationella paketrörelsen täcks inte kostnader av detta slag genom de postavgifter som avsändaren erlägger, utan vederbörande adressland får ta ut kostnaderna från adressaten genom en förtullningsavgift.

Maximibelopp för förtullningsavgifter är fastställda i det internationella postpaketavtalet. Den svenska förtullningsavgiften för paket, som för närvarande är 1: 50 kronor, är låg i förhållande till de omkostnader postverket har för bestyret med förtullning av paket för adressatens räkning och även i jämförelse med de avgifter andra speditörer debiterar för motsvarande arbetsuppgifter. Här bör vidare poängteras, att postverkets arbetsrutiner på förtullningsområdet i huvudsak är betingade av lagar, förordningar och föreskrifter, som fastställts av statsmakterna och tullmyndigheterna.

Synpunkter på medlemsförslaget

I medlemsförslaget framhålls, att det förhållandet att paket från ett nordiskt land till ett annat måste underkastas tullbehandling kan medföra förseningar och utgifter för adressaten.

Eftersom paket från utlandet antingen utlämnas till adressaten snarast möjligt efter ankomsten till adressorten eller omedelbart aviseras adressaten för direkt avhämtning på tullkammare bidrar postbehandlingen i och för sig inte till förseningar utöver vad som kan sammanhålla med själva tullkontrollen.

Som ovan nämnts tillämpas i stor utsträckning ett förenklat tullklaringsförfarande innebärande att tullbehandling sker med ledning av uppgifterna på tulldeklarationer och övriga handlingar. Om mera radikala lättnader i tullklaringsförfarandet kan medges i den internordiska trafiken, är postverket givetvis positivt inställd till detta. Postverket tillstyrker således i princip medlemsförslaget i denna del.

Beträffande de avgifter som adressaten i förekommande fall skall erlägga anser poststyrelsen sig endast böra beröra den postala förtullningsavgiften. Denna avgift är som tidigare nämnts avsedd att täcka postverkets kostnader för vissa bestämda arbetsprestationer som hör samman med tullklareringen. Eftersom postverket som affärsdrivande verk skall tillämpa företagsekonomiska principer kan ett slopande av förtullningsavgiften för paket från nordiskt land inte tillstyrkas, så länge postverkets kostnader för tullkontrollen kvarstår i denna trafik.

Stockholm den 20 mars 1967

Nils Hörjel

Generaltullstyrelsen:

Förslaget utmynnar i en rekommendation till regeringarna att genomföra en ordning, enligt vilken postpaket från ett annat nordiskt land skall kunna av postverket utlämnas direkt till mottagare utan tidsspillan och omkostnader för denne. Under hand har från den svenske förslagsställaren inhämtats att förslaget ej syftar till en utvidgad tull- och skattefrihet för ifrågavarande postpaket. Syftet skulle endast vara att få genomfört ett förenklat tullklareringsförfarande, som ej fördröjer utlämnandet av sådant paket och ej heller åsamkar mottagaren kostnader för förtullningsbestyr. Härmed avsågs s. k. dragarpennningar till vederbörande packhuskarlslag och vissa expeditonsavgifter till postverket.

Ovannämnda avgifter för förtullningsbestyret uttages icke av tullverket.

Beträffande tullklarering av postpaket gäller i huvudsak följande. Är sådant paket adresserat till ort med tullanstalt, där det kan tullklareras, skall det enligt 113 § tullstadgan av postverket överlämnas till tullanstalten. Postverket aviserar adressaten om paketets ankomst. Denne har därvid som regel att vända sig direkt till tullanstalten för att få paketet förtullat och utlämnat. Är paketet adresserat till ort, där det ej kan tullklareras, åligger det enligt 114 § tullstadgan postverket att vidtaga erforderliga åtgärder för paketets tullklarering vid tullanstalt i gränsort eller ort med utväxlingspostanstalt. Sådant paket utlämnas till adressaten av postverket, som även uppbär vederbörliga tullavgifter. Vid postanstalterna i vissa större gränsorter tillämpas förenklade tullklaringsförfaranden, varvid paketet icke överlämnas till tullanstalten. Postverket behåller i stället godset tills det efter tullklareringen tillställs adressaten. Vederbörliga tullavgifter erlägger adressaten till postverket. En närmare beskrivning av tullklaringsförfarandet vid posttullavdelningen i Malmö bilägges.

Förslagsställarna har anfört att tullen mellan de nordiska länderna kommer att bortfalla från den 1 januari 1967, att beskattningsnivån i de nordiska länderna är likartad samt att tull och andra avgifter knappast kan täcka kostnaderna för en noggrann tullkontroll.

Den av förslagsställarna åsyftade tullfriheten torde avse avvecklingen av tullar på varor berättigade till områdesbehandling enligt EFTA-konventionen. Denna avveckling genomfördes den 31 december 1966 men omfattar icke alla varor. Sålunda omfattar den icke jordbruksprodukter — vare sig de är belagda med tullar eller andra införselavgifter — och ej heller varor belagda med s. k. fiskal tull. Vidare omfattar tullfriheten icke varor, som är producerade i annat land än EFTA-land. Tullfriheten avser ej heller varor, som importeras till Finland, och vissa varor, som importeras till Norge. Tullavvecklingen inom EFTA har medfört att skillnaden i avgiftshänseende mellan gods berättigat till områdesbehandling och annat gods blivit större

än tidigare. Behovet av kontroll av förutsättningarna för områdesbehandling i det enskilda fallet torde därför snarare ha ökat än minskat.

Tullkontrollen är emellertid ej begränsad enbart till kontroll av tull- och andra införselavgifter. Tullverket har att, ensamt eller i samverkan med olika organ, trygga efterlevnaden av de statsmakternas föreskrifter och beslut, som innebär begränsning av eller särskilda villkor för varutrafiken över rikets gränser. Hit hör bl. a. de föreskrifter, som för sanitärt skydd, allmän säkerhet m. m. gäller beträffande djur, växter, livsmedel, gifter, narkotika, vapen och andra varor.

Styrelsen vill vidare erinra om att det vid kommersiell export av varor från ett nordiskt land till ett annat ofta finns möjlighet att erhålla restitution av inbetald tull och befrielse från indirekta skatter, som belastar konsumtionen inom exportlandet. Sålunda är exempelvis försäljning av varor för export fri från allmän varuskatt enligt förordningen den 1 december 1959 (nr 507). Då dessutom den inhemska prisnivån för vissa varor — exempelvis de flesta slag av livsmedel — visar starka variationer mellan de olika nordiska länderna på grund av utformningen av vissa statliga avgifter, torde beskattningsnivån icke, såsom anförts av förslagsställarna, kunna betecknas som likartad i de nordiska länderna.

Det tillämpade förfarandet vid tullklarering av postpaket innebär en långtgående förenkling av tullkontrollen. Denna grundar sig sålunda numera i första hand på granskning av importdokumenten. Undersökning av själva godset förekommer visserligen men i allmänhet endast stickprovvis. Tullverkets kontroll torde som regel icke föranleda någon nämnvärd tidsspillan. Fördröjes förtullningen av paketen torde detta ofta bero på att föreskrivna importhandlingar saknas. Det nu tillämpade förfarandet beträffande postpaket utgör en tillfredsställande garanti mot kringgående av de svenska beskattningsreglerna och gör det även möjligt för tullverket att fullgöra sina övriga uppgifter i samband med importen.

Den typ av kontroll — deklarationsordning och stikprövekontroll — vilken förslagsställarna förutsätter som lösning av avgiftsproblemet praktiseras sålunda redan av tullverket i Sverige och torde av i det föregående anförda skäl för närvarande icke kunna ulformas på ett väsentligt annorlunda sätt. Det bör emellertid nämnas att frågan om en ytterligare förenkling av förtullningen av postförsändelser ingår bland de aktuella objekten på tullverkets rationaliseringsprogram.

På grund av vad här anförts anser styrelsen sig icke kunna tillstyrka, att det framlagda förslaget genomföres.

Stockholm den 3 mars 1967

Kungl. generaltullstyrelsen

Lennart Eriksson

R. W. Erixon

Tulldirektionen i Malmö:

Den numera över hela tulltaxeringsområdet tillämpade avancerade tulltaxeringen, i princip baserad på dokumentgranskning utan godsundersökning, har vid posttullavdelningen koncentrerats till vissa förgranskningsexpeditioner. Dit överlämnar postverket ankomna adresskort med vidsittande följehandlingar, såsom tulldeklarationer, fakturor, ursprungsbevis etc., för postpaket som skall tullklaras av utväxlingspostanstalten. Vid granskningen fördelas adresskortet i fyra grupper efter följande normer.

1. Helt avgiftsfria paket: tullfria med tillämpning av tulltaxeförordningen (varuprover utan handelsvärde, eftersänt resgods, gåvor till enskild person av högst 100 kronors värde m. fl.); tullfria enligt tulltaxan eller EFTA-konventionen och av så ringa värde att redovisning i handelsstatistiken kan underlåtas, förutsatt att inga avgifter skola utgå.

2. Paket, vilka omedelbart tulltaxeras med ledning av tillgängliga handlingar.

3. Paket, för vilkas tulltaxering kräves godsundersökning.

4. S. k. stopp-paket, för vilka kompletterande handlingar måste införas från mottagaren, t. ex. faktura, EFTA-deklaration, intyg om återinförsel.

Adresskortet vidareändas av granskningsexpeditionerna enligt följande:

Grupp 1, som omfattar c:a 45 procent av samtliga paket, återställs till postverket med påstämpling: utan avgift till tullverket.

Grupp 2, c:a 20 procent överlämnas till attestskrivningsexpeditionen för utfärdande av tullsedel.

Grupp 3, c:a 15 procent och grupp 4, c:a 20 procent, återställas till postverket för vidare handläggning.

Postpaket, som åtföljes av erforderliga handlingar, expedieras och vidarebefordras regelmässigt under ankomstdagen. Expedieringen påskyndas dessutom genom inrättandet av förgranskningsexpeditionerna, dels därigenom att deras arbetstid börjar något före tulldeklareringstiden och arbetsmaterial således finns tillgängligt omedelbart vid öppnandet av övriga expeditioner, dels därigenom att adresskortet, särskilt i fråga om danska postpaket, är tillgängliga och i viss utsträckning slutgranskade före försändelsernas ankomst.

Malmö den 15 februari 1967

Tulldirektionen
Gunnar A. Josefsson

Skattebetalarnas förening har i en skrivelse den 20 januari 1967 meddelat, att den inte anser sig ha några synpunkter av intresse att anföra i ärendet.

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över medlemsförslaget**

Til trafikudvalget er henvist et medlemsforslag om lettelser i toldbehandlingen af postpakker. Udvalget har tidligere behandlet forslaget på møder i Stockholm den 12.—13. januar 1968, i Rättvik den 4. august 1968 og i København den 26.—27. september 1968.

1. Medlemsforslaget

I medlemsforslaget, som er fremsat af Svend Horn, Martha Johannessen og Birger Lundström, henvises bl. a. til, at toldbehandlingen kan medføre forsinkelser og udgifter, som navnlig for de private postpakkers vedkommende kan føles urimelig. Det foreslås derfor, at Nordisk Råd vedtager en rekommandation til regeringerne om at gennemføre en ordning, hvorefter postpakker, der forsendes mellem de nordiske lande, ved ankomsten kan udleveres til modtageren uden tidsspilde og uden omkostninger for denne.

2. Udtalelser

Udtalelser i anledning af medlemsforslaget er afgivet af følgende myndigheder og organisationer:

Danmark

Finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter.

Ministeriet for offentlige arbejder, generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet.

Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation.

Finland

Finansministeriet.

Post- och telegrafstyrelsen.

Tullstyrelsen.

Norge

Finans- og tolldepartementet.

Poststyret.

Avgiftsdirektoratet.

Norges speditørforbund.

Sverige

Poststyrelsen.

Generaltullstyrelsen.

Tulldirektionen i Malmö.

Skattebetalarnas förening.

Af de modtagne udtalelser — herunder supplerende udtalelser af 10. april 1968 fra generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet i Danmark og 14. juni 1967 fra finans- og tolddepartementet i Norge — fremgår, at der gennem aftaler og samarbejde mellem toldstyrelserne og poststyrelserne allerede i nogle af landene i vidt omfang er indført ordninger med henblik på at fremskynde og lette udleveringen af de fra andet land ankomne postpakker. Disse ordninger finder først og fremmest anvendelse for så vidt angår postpakker, som forsendes mellem private (gavepakker o. lign.). I princippet finder ordningerne også anvendelse på kommercielle forsendelser, som imidlertid i praksis af hensyn til opkrævning af told og andre afgifter i mange tilfælde — ligesom det tidligere var den almindelige regel for alle pakker — må oplægges på toldpakhus og underkastes almindelig toldbehandling, forinden de kan udleveres til adressaten.

De gældende ordninger går i hovedtræk ud på følgende:

I *Danmark* er der med virkning fra den 16. oktober 1967 indført en såkaldt teoretisk toldbehandling, der går ud på, at adressekortene med følgepapirer for alle fra udlandet ankommende pakker straks visiteres af toldvæsenet på indførselsstedet. Hvis toldkammeret på grundlag af følgepapirerne kan frigive en pakke påstemples adressekortet »Frigivet», og pakken kan udleveres af postvæsenet til adressaten uden at have været overgivet til toldvæsenet. Ordningen har medført, at i praksis bliver det overvejende antal pakker ikke afgivet til toldkontrol, men af postvæsenet udleveret direkte til adressaten på samme måde som indenlandske forsendelser. Der opkræves ikke nogen form for gebyrer til postvæsenet eller toldvæsenet af pakker, der udleveres direkte, eller for pakker, der skal underkastes toldbehandling, men hvis indhold viser sig at være toldfrit. Pakker med toldpligtigt indhold, som klareres ved postvæsenets foranstaltning, pålægges et gebyr til postvæsenet.

I *Finland* behandles kommercielle postforsendelser i princippet på samme måde som andet toldgods, men man har dog søgt på forskellig måde at fremskynde toldbehandlingen, navnlig derved at postvæsenet udfører speditjonsvirksomhed, således at modtagerne kan afhente deres pakker direkte på posthuset. — For gavepakkernes vedkommende har man endvidere i en vis udstrækning tilladt, at forsendelserne befordres direkte fra posthuse i afganglandet til posthuse i bestemmelseslandet. Endvidere har man på de steder, hvor der findes toldkammer, overflyttet toldbehandlingen fra toldkammeret til posthuset for derved at mindske besværet for modtagerne ved afhentningen af pakkerne.

Postvæsenet opkræver for sin medvirken ved fortoldning af postpakker 1 mark pr. pakke; dette gebyr opkræves både for gavepakker og for kommercielle pakker. For de pakker, som oplægges på toldpakhus, og som klareres og afhentes af modtageren opkræves kun eventuelle afgifter til toldvæsenet men intet gebyr.

Ordningen i *Norge* svarer ganske til den danske. Der er fastsat helt nøjagtige grænser for, hvor store told- og afgiftsbeløb, der kan ses bort fra; fra 1. juli 1967 er disse beløb forhøjet således at gavesendinger og kommercielle forsendelser, hvoraf told og andre afgifter ikke overstiger henholdsvis 25 kr. og 15 kr., kan frigives af toldvæsenet på grundlag af en granskning af følgepapirerne og udleveres af postvæsenet. — Der betales heller ikke i

Norge gebyr til postvæsenet for fortoldning af pakker, der kun underkastes den beskrevne summariske toldbehandling.

Også i *Sverige* kendes en forenklet toldbehandling. Når der opstår betydelige ophobninger af gavepakker eller forsendelser med lignende toldfrit indhold, kan udvekslingsposthusene efter aftale med toldvæsenet foranledige, at toldbehandling sker ved toldvæsenets gennemsyn af adressekort og tolddeklarationer, og at de pakker, som toldvæsenet frigiver, udleveres til adressaterne af postvæsenet uden toldvæsenets mellemkomst. Ordningen anvendes i stor udstrækning for så vidt angår private pakker og specielt i juletrafikken og andre perioder med mange forsendelser. — Ved postvæsenets medvirken ved fortoldningen opkræves et gebyr på 1,50 kr. pr. pakke. Desuden heftes »dragarpenninger» ved fortoldning de steder, hvor der findes toldpakhusarbejdere.

De af myndighederne afgivne udtalelser kan resumeres således:

Toldstyrelserne i Danmark og Norge, som gennem de liberale ordninger allerede har vist en positiv indstilling over for lettelser i toldbehandlingen, finder, at toldbehandlingen er forenklet i det omfang, som det for tiden er muligt. Fra finsk side udtaler *finansministeriet*, at der er grund til — ved bortfaldet af tolden inden for EFTA — at lade medlemsforslaget behandle og udrede af en nordisk ekspertgruppe, medens *tullstyrelsen* i princippet kan anbefale forslaget. Generaltullstyrelsen i Sverige fremhæver, at forslaget allerede delvis er gennemført, og at en yderligere forenkling af toldbehandlingen indgår som et aktuelt punkt på toldvæsenets rationaliseringsprogram; styrelsen kan derfor ikke anbefale medlemsforslaget.

Poststyrelserne i Danmark, Norge og Sverige er interesseret i mulige yderligere lettelser i toldbehandlingen af postforsendelser, medens poststyrelsen i Finland ikke direkte udtaler sig for eller imod forslaget, men synes at stille tvivlende. Med hensyn til postvæsenets gebyrder anfører poststyrelsen i Finland, at opkrævningen af 1 mark for gavepakker muligvis vil kunne bortfalde, hvis toldbehandlingen forenkles, men at afgiften for tiden blot kompenserer, at gebyret for de øvrige pakker dækker postvæsenets omkostninger i forbindelse med fortoldningen. Poststyrelsen i Sverige kan ikke anbefale afskaffelse af fortoldningsgebyret for pakker fra de øvrige nordiske lande, så længe postvæsenet har omkostninger i forbindelse med toldbehandlingen af disse pakker.

3. Trafikudvalget

De gældende told- og afgiftslove samt de særlige bestemmelser om ind- og udførsel for visse varer (våben, narkotika m. v.) må givetvis overholdes for varer, der forsendes med postvæsenet, på samme måde som for varer, der transporteres på anden måde. Det er imidlertid trafikudvalgets opfattelse, at den nødvendige kontrol bør udøves på en sådan måde, at den er så lidt generende som muligt, og at der for postpakkernes vedkommende er særlige muligheder for lempelser. Dels er postvæsenet statslige virksomheder, således at der kan pålægges det ansatte personale en pligt

til at være opmærksom på eventuelle forsøg på at begå ulovligheder og til i givet fald at anmelde disse, og dels er en væsentlig del af forsendelserne af en sådan art, at rationaliseringshensyn tilsiger at lade toldkontrollen indskrænke sig til en kontrol med forsendelsesdokumenterne, dog således at der bibeholdes en adgang for toldvæsenet til ved en stikprøvekontrol også at undersøge pakkernes indhold.

Udvalget har derfor med tilfredshed taget til efterretning, at toldbehandlingen i Danmark og Norge søges gennemført på grundlag af et gennemsyn af ledsagepapirerne, og at de pakker, der herved kan frigives, udleveres til modtagerne af postvæsenet uden opkrævning af gebyrer af nogen art. Den i Sverige praktiserede summariske toldbehandling, der kun finder sted på visse steder og på visse tider, bør efter udvalgets opfattelse udvides til en generel og permanent ordning. Det er under udvalgsbehandlingen oplyst, at der i Finland nu for gavepakker på flere punkter praktiseres den samme ordning som i Danmark, og at toldstyrelsen for toldgods, herunder for kommercielle postpakkers vedkommende, den 9. oktober 1967 har udstedt direktiv om anvendelsen af et såkaldt deklarationssystem, der går ud på, at en importør efter derom indsendt ansøgning kan opnå generel tilladelse til, at varer til den pågældende toldbehandles på grundlag af dokumenter, således at en undersøgelse af godset alene sker stikprøvevis. Det er af toldstyrelsen oplyst, at alle hidtidige ansøgninger fra importører om tilladelse til at anvende deklarationssystemet er blevet imødekommet. Det er endvidere oplyst, at man herved har opnået en relativ hurtig og smidig toldbehandling.

Opkrævning af gebyrer hos modtagerne af postpakker bør efter udvalgets opfattelse alene finde sted i de tilfælde, hvor postvæsenet eller toldvæsenet udfører særligt arbejde eller afholder særlige udgifter for modtagerne i forbindelse med toldbehandlingen. Udvalget er således af den mening, at opkrævning af gebyrer i intet tilfælde bør ske for pakker, som frigives af toldvæsenet på grundlag af en eksamination af tolddeklarationer og eventuelle andre dokumenter. — For de pakkers vedkommende, hvor arbejdet med toldbehandlingen i og for sig gør det berettiget at opkræve gebyrer, bør disse kun være af en beskeden størrelsesorden, og udvalget finder, at det — ud fra et rationaliseringssynspunkt — bør overvejes, om det i alle tilfælde kan betale sig at foretage opkrævning af gebyr.

Udvalget indstiller,

at rådet vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Finland og Sverige at gennemføre en ordning, hvorefter ledsagepapirerne for postpakker fra udlandet straks ved ankomsten gennemgås af toldvæsenet med henblik på at frigive de pakker

til udlevering, som derved kan undtages fra egentlig toldbehandling, og at fritage disse pakker for særlige gebyrer.

Helsingfors, den 29. november 1968

Axel Andersson

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Sven Hammarberg

Svend Horn

Martha Johannessen

Magnús Kjartansson

Mikko Laaksonen

Olavi Lahtela

Arne Larsen

Jon Leirfall

Tuure Salo

Formand

Medlemsförslag

om inrättande av en Nordisk journalisthögskola

(Väckt av Georg Backlund, Ólafur Jóhannesson, Håkon Johnsen, Berte Rognerud och Ingrid Segerstedt Wiberg)

På grund av de förändrade förhållandena inom journalistutbildningen i Norden har det blivit aktuellt att ombilda Nordisk journalistkursus till en Nordisk journalisthögskola som centrum för den kvalificerade journalistutbildningen i Norden. Vi kan här hänvisa till bilagda promemoria i ämnet (*se Tillägg*). Som framgår av denna, till vars innehåll i enskildheter vi på detta stadium ej vill taga ståndpunkt, kräver frågan om kursens ombildning till en högskola närmare utredning. Vi utgår från att denna kan ombesörjas inom kulturutskottet, som kan tillsätta ett underutskott för saken bestående av några utskottsmedlemmar och sakkunniga från de nationella journalistutbildningsinstituterna.

Under hänvisning till det anförda får vi hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att ombilda Nordisk journalistkursus till en Nordisk journalisthögskola.

Helsingfors, Reykjavik, Oslo och Stockholm den 28 juni 1967

Georg Backlund

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

TILLÄGG

PM angående Nordisk journalisthögskola

Nordisk journalistkursus har nu varit i verksamhet i tio år. Den har av naturliga skäl varit byggd på de förutsättningar, som rådde vid den tidpunkt, då kursen tillkom i mitten av 1950-talet. Vid denna tid fanns endast några få nationella journalistinstitut av blygsam omfattning. Nordisk journalistkursus byggdes därför upp som en fortsättningskurs för journalister utan egentlig grundutbildning.

Under den gångna tioårsperioden har förhållandena helt ändrats. I flertalet länder har en grundläggande journalistutbildning kommit till stånd. I Sverige har riksdagen under våren 1967 antagit nya planer för utbildningen, innebärande en tvåårig grundutbildning som successivt skall omfatta 240 platser om året. I Danmark avser man att bygga ut journalistutbildningen till att successivt bli fyraårig med ett årligt intag av 150 elever. Vid universitetet i Tammerfors startas en journalistutbildning för finskspråkiga och vid socialhögskolan i Helsingfors finns utbildning för svenskspråkiga. Också i Norge har den grundläggande journalistutbildningen, som där funnits sedan gammalt, förstärkts.

Mot denna bakgrund måste nu övervägas att ombilda Nordisk journalistkursus. För närvarande omfattar kursen, som varar tre månader, undervisning i vissa nordiska ämnen (politik, ekonomi, socialpolitik och presslära), vidare de fem ländernas moderna historia, internationell politik och slutligen ett antal pressämnen. Åtskilligt av detta kan framgent förutsättas vara genomgånet redan under den grundläggande utbildningen. Den fortbildning, som meddelas vid Nordisk journalistkursus, bör därför småningom i högre grad än tidigare utformas som en på den ordinare utbildningen lagd vidare- och/eller specialutbildning. Denna kan ges olika inriktning. Den kan ha ett allmänt kvalificerande syfte. Den kan också ges en speciellt nordisk inriktning. Tänkbart är ytterligare att specialisera den till vissa särskilda områden. Alla dessa olika syften torde i viss utsträckning kunna tillgodoses.

Nordisk journalistkursus bör ombildas till en nordisk högskola för kvalificerad journalistutbildning. Denna torde få skiftande utformning. Om utrymme finns för en allmän utbildning av högre art synes tveksamt. I första hand torde man i stället böra inrikta sig på specialutbildning av olika slag. Stor vikt bör därvid läggas på bibehållande av en allmän kurs

inriktad på att ge en allsidig orientering om de nordiska länderna. Denna torde liksom nu innehålla element om nordisk politik, ekonomi och socialpolitik samt om nordiska pressförhållanden, liksom genomgångar av de fem ländernas kulturhistoria. Även internationell politik bör kunna studeras, dock så att man ägnar ett visst område ett fördjupat studium. Pressrättsliga frågor av nordiskt intresse bör också ingå i kursstoffet.

Inom ramen för Nordiska journalisthögskolan anordnas specialistutbildning på skilda fält, t. ex. för vetenskapliga och tekniska journalister, ekonomiska journalister, kriminaljournalister, sportjournalister etc. För dessa grupper del torde man få räkna med kurser av en eller annan månads längd. Alltefter ämnets art kan dock tänkas att begränsa kurserna till tre å fyra veckor. Vid sidan av kursverksamheten bör undervisning i specialämnena kunna ordnas också i seminarieform. Ett speciellt tekniskt ämne eller en näringsgrens problem kan upptas i seminarieform till behandling under några dagar med deltagande av såväl Nordens ledande journalister på dessa fält som specialister på ämnesområdet.

Också i ämnet internationell politik bör fördjupningskurser kunna ges på nordisk basis. Ett vidaredrivet studium av detta ämne anpassat för journalister har sin plats inom Nordiska journalisthögskolan. Här avses ämnena som Förenta nationerna och andra internationella organisationer, europeisk integrationspolitik, Mellanöstern, Kina, afrikanska utvecklingsproblem etc.

Vidgat utrymme bör ges åt studiet av pressrättsliga ämnen. Behov finns av en nordisk institution för pressrätt. En sådan bör kunna anknytas till en blivande Nordisk journalisthögskola.

Vad härefter gäller den organisatoriska ramen bör fasthållas att hela verksamheten koncentreras till en institution, Nordiska journalisthögskolan. Det synes lämpligt att huvudinstitutionen med tillhörande förvaltningscentrum får kvarstanna i Århus. Där finns tradition för denna undervisningsform och där finns administrativ personal och lärarpersonal tillgänglig för vissa grundläggande funktioner. Vidare finns ett mycket omfattande nordiskt klipparkiv på 1,2 miljoner klipp i Århus. Vid en blivande Nordisk journalisthögskola i Århus bör sålunda den allmänna nordiska utbildningen anordnas. Lika uppenbart är att de specialkurser och seminarier, som skall anordnas i olika ämnena, bör fritt förläggas till de platser -- eventuellt sådana där journalistinstitut finnes -- allteftersom förutsättningarna för att få lämpliga lärare av kvalificerat slag m. m. är bäst. En stor del av en blivande Nordisk journalisthögskola blir på detta sätt ambulanderande. Planläggning och ekonomi måste dock skötas från det fast förlagda administrativa centrumet för högskolan.

Hela frågan om kursens ombildning kan emellertid inte lösas utan närmare utredning. En sådan bör på grundval av ett förslag i ämnet kunna

göras inom ramen för Nordiska rådets kulturutskott i samråd med några av de nordiska journalisthögskolornas rektorer. Så skedde 1955—1956 vid den nuvarande Nordiska journalistkursus tillkomst.

Till utredning bör i detta sammanhang även upptagas finansieringsfrågan. Lämpligt vore om journalisthögskolan kunde ingå i den del av det nordiska kultursamarbetet, som hänvisas till gemensam nordisk förvaltning (se härom närmare medlemsförslag i detta ämne)¹.

Stockholm den 26 maj 1967

*Gustaf Petré*n

¹ Sak A 173/j. Medlemsförslag om nordisk administration på begränsade sakområden.

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Journalistkursus:

— — — skal jeg oplyse, at rektorerne for journalisthøjskolerne i Göteborg og Stockholm, Norsk journalist-skole i Oslo og Danmarks Journalisthøjskole i Århus på et møde i Århus den 14. august 1967 har drøftet det nævnte forslag. Der er blandt rektorerne enighed om, at efteruddannelsen ved Nordisk Journalistkursus bør tilpasses den bedre grunduddannelse, som i disse år tager form i de enkelte nordiske lande. Det blev imidlertid på mødet fremhævet, at der hersker så megen uklarhed om, hvilken placering og hvilket omfang efteruddannelsen vil få i den nationale journalistuddannelse i Danmark, Norge og Sverige, at man ikke med sikkerhed på nuværende tidspunkt kan udtale sig om, hvilken form for efteruddannelse en eventuel Nordisk Journalisthøjskole som efterfølgerinstitution for Nordisk Journalistkursus bør beskæftige sig med, så den passer bedst muligt ind i det øvrige uddannelsesmønster for journalister i de nordiske lande. Som følge heraf finder rektorerne, at en nærmere udredning af sagen er påkrævet, og stiller sig gerne til rådighed for en sådan undersøgelse.

Århus, den 22. august 1967

På rektorkomitéens vegne

Erik Reske-Nielsen

D a n m a r k

Statsministeriet:

— — — skal man herved meddele, at sagen af statsministeriet har været forelagt kursusforstanderen for Nordisk Journalistkursus (*se ovan*).

Statsministeriet skal for sit vedkommende henvise hertil.

Man skal udbede sig underretning om, hvad der videre passerer i sagen.

København, den 28. august 1967

P. m. v.

E. b.

Leif Groth

Dansk Journalistforbund:

I denne anledning vil Dansk Journalistforbund gerne oplyse, at forbundet ikke ønsker at fremsætte nogen selvstændig udtalelse, men ønsker at give tilslutning til den udtalelse, der 22. august 1967 er fremsendt til Nordisk Råds præsident, vicehäradschef Eino Sirén, fra rektorkomiteén for de nordiske landes journalisthøjskoler, og hvori man giver udtryk for, at man på nuværende tidspunkt ikke med sikkerhed kan udtale sig om, hvilken form for efteruddannelse en eventuel Nordisk Journalisthøjskole som efterfølgerinstitution for Nordisk Journalistkursus bør beskæftige sig med, så den passer bedst muligt ind i det øvrige uddannelsesmønster for journalister i de nordiske lande.

København, den 7. oktober 1967

På Dansk Journalistforbunds vegne

Erik Svensson

Fung. formand

N o r g e**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

Saken har vært forelagt *Norsk journalistskole* og styret har i brev 19. august 1967 uttalt følgende:

På det nåværende trinn i utviklingen av journalistutdanningen i de enkelte land finner styret det vanskelig å ta standpunkt til enkeltheter i det foreliggende forslag. Derimot ser en gjerne at de spørsmålene som forslaget reiser, blir gjort til gjenstand for en grundig utredning.

Styret mener at Nordisk Journalistkursus i sin nåværende form fremdeles fyller en viktig funksjon. Men det er all grunn til å utrede behovet på lengre sikt for en nordisk institusjon som kan påta seg videregående forsknings- og utdanningsoppgaver som de enkelte landene ikke makter å løse.

Dette må ses i nær sammenheng med utbyggingen av de nasjonale journalistskolene i Norden. Når disse nå etter hvert finner sin form og det blir klarlagt hvilke oppgaver de i framtiden skal ta seg av, blir det også lettere å etablere en god og nyttig arbeidsdeling mellom de nasjonale institusjonene og en eventuell nordisk journalisthøjskole.

I Norge som i de øvrige land er den grunnleggende journalistutdanningen i sterk vekst og utvikling. Også på dette området er det nødvendig å ha et bredt nordisk samarbeid om faglige og pedagogiske oppgaver. I den første innledende oppbyggingsperioden har det vært atskillig kontakt mellom de nordiske skolene, men det må være en primær oppgave å føre dette samarbeidet videre. Løsningen av denne oppgaven, som styret finner meget presserende, forutsetter at det skapes et økonomisk grunnlag for et utvidet samarbeid på nordisk basis.

En vil ellers minne om at det var på initiativ av de nordiske presseorga-

nisasjonene at Nordisk Journalistkursus i sin tid kom i gang. Styret vil derfor anbefale at det i forbindelse med det foreliggende forslaget om en videre utbygging av Nordisk Journalistkursus, også blir innhentet uttalelser fra pressens organisasjoner.

Kirke- og undervisningsdepartementet vil for sin del peke på at den komité som i Norge utreder spørsmål om videre utdanning for artianere og andre med tilsvarende grunnutdanning, har nedsatt et eget utvalg for journalistutdanning. Utvalget skal bl. a. vurdere den videre utbygging av Norsk Journalistkole som et fullverdig og selvstendig postgymnasialt utdanningsalternativ og foreslå eventuelle konkrete kombinasjonsmuligheter mellom utdanningen ved denne skolen og universiteter, høgskoler og andre institusjoner.

Kirke- og undervisningsdepartementet antar det vil være hensiktsmessig å få klarlagt fullt ut innhold og organisasjonsform for den nasjonale journalistutdanning i de enkelte nordiske land før det tas nærmere standpunkt til forslaget om omdanning av Nordisk Journalistkursus til en Nordisk Journalisthøgskole. Man antar imidlertid at det kan være hensiktsmessig at spørsmålet om en slik høgskole blir nærmere utredet, men mener at dette i tilfelle bør skje i regi av Nordisk kulturkommisjon som er den instans regjeringene har til behandling av slike spørsmål.

Når en slik utredning i tilfelle foreligger, må den naturligvis forelegges pressens organisasjoner til uttalelse.

Oslo, 31. august 1967

Etter fullmakt

E. Skadsem

Daq Omholt

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget

Till kulturutskottet har för beredning hänvisats medlemsförslag om inrättande av en Nordisk journalisthögskola. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sammanträden den 17 juni 1967, den 28 och 29 oktober 1967, den 22 och 23 augusti 1968 samt den 28 och 29 januari 1969.

Utskottet har beslutat tillsätta en kommitté för att utreda frågan och framlägga förslag för utskottet. Kommittén avgav sitt betänkande den 4 december 1968. Såsom representant för den av utskottet tillsatta kommittén

för en Nordisk journalisthögskola hördes vid utskottets möte den 22 och 23 augusti 1968 rektor Erik Reske-Nielsen och vid mötet den 28 och 29 januari 1969 rektor Lars Alfvegren.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att ombilda Nordisk Journalistkursus till en Nordisk journalisthögskola. I den till medlemsförslaget bifogade promemorian framhålls, att den nordiska journalistutbildningen i högre grad än tidigare bör utformas som en på den ordinarie grundutbildningen lagd fortbildning och/eller specialutbildning. Kring den fasta undervisningen borde för att tillgodose pressens behov skapas ett system med specialkurser och seminarier i andra nordiska länder än det där den fasta kursverksamheten försiggår. Verksamheten borde koncentreras till en institution, Nordiska journalisthögskolan. Förvaltningscentrum borde kvarhållas i Århus, bl. a. med hänsyn till att klipparkivet där kunde utbyggas till en nordisk dokumentationcentral. Slutligen framhålls i promemorian att en lösning av frågan förutsätter en närmare utredning, vilken även bör befatta sig med finansieringen av utbyggnaden.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Nordisk Journalistkursus.

Danmark

Statsministeriet.

Dansk Journalistforbund.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet.

Remissinstanserna är eniga om att en utbyggnad av den sammordiska journalistfortbildningen inte kan äga rum innan möjligheterna att anpassa den efter de nationella utbildningsmönstren har utretts. Därtill betonas betydelsen av en nordisk samordning av journalistutbildningen i de olika länderna. *Kirke- og undervisningsdepartementet* i Norge anser att frågan närmast bör behandlas av Nordiska kulturkommissionen.

3. Betänkandet

I avsikt att åstadkomma ett i den till medlemsförslaget fogade promemorian och i remissyttrandena åsyftat förslag till utbyggnad av den nordiska fortbildningen för journalister beslöt utskottet vid sitt möte den 28 och 29 oktober 1967 tillsätta en kommitté för att utreda frågan. Kommittén avgav sitt betänkande till kulturutskottet den 4 december 1968 (*NU 1969: 4*).

Huvudpunkterna i kommitténs förslag

Kommittén har funnit den mest adekvata lösningen på frågan om en effektivisering av den sammordiska journalistutbildningen vara en omstrukturering av den nuvarande undervisningen och ett bevarande av Nordisk Journalistkursus under sitt nuvarande namn. Kursen bör erbjuda fortbildning, som anpassats efter utbyggnaden av grundutbildningen i de olika nordiska länderna. Den av kommittén föreslagna reformen innebär mot bakgrund härav en ökad specialisering inom undervisningen och en höjning av utbildningsnivån genom inrättande av en roteringsordning med 6 huvudämnena. Kommitténs förslag omfattar undervisningsplaner för följande kurser: Nordisk politik, Norden och utlandet, Nordisk ekonomi, Nordisk kultur — forskning — teknik, Internationell politik samt Nordisk straffrätt och kriminologi. Inom detta system bör största möjliga flexibilitet tillämpas såväl beträffande de fasta kursernas längd och ordningsföljd som deras innehåll. De enskilda kurserna har indelats i 2—4 valfria avsnitt för att möjliggöra en breddning av basen för elevrekryteringen. Den fasta kursverksamheten kompletteras av kortare specialkurser, som samtidigt avses utgöra supplement till de nationella fortbildningskurserna. Dessa kurser bör förläggas till det land, som har de bästa förutsättningarna för att anordna av det aktuella behovet påkallade intensivkurser.

Kommittén har även övervägt frågan om klipparkivet i Århus kan utnyttjas för andra ändamål än undervisning, t. ex. dokumentationsverksamhet, men har på nuvarande tidpunkt inte ansett sig kunna framlägga ett konkret förslag.

Enligt kommitténs uppfattning är det mest ändamålsenligt att tillsvidare bibehålla kurs- och förvaltningscentrum i Århus.

4. Utskottet

Nordisk journalistkursus har under mer än tio år verkat framgångsrikt men under i huvudsak samma organisatoriska former. Tiden torde nu vara kommen för en översyn av verksamheten. Förslag härtill har framlagts av den av utskottet tillsatta kommittén.

Såvitt utskottet kan se har det av kommittén utarbetade förslaget till fast kursverksamhet väl anpassats efter utvecklingen av journalistutbildningen i de nordiska länderna. Vidare har undervisningsplanerna för den fasta kursverksamheten uppgjorts med tanke på uppnående av en bredare rekryteringsbas, som möjliggör en homogenare deltagarsammansättning vid kurserna än tidigare. Förslaget avser även en kursuppläggning, som bereder möjligheter för intresserade att delta i endast delar av kurser, såvida veder-

börande har insikter, som motsvarar de bortvalda kursavsnitten. Utskottet finner det värdefullt att kommittén vad gäller de kortvariga specialkurserna har beaktat möjligheterna att anordna kurser i olika länder, beroende på varje lands särskilda förutsättningar härför.

Kommittén har i sitt förslag pekat på möjligheterna att utbygga klipparkivet vid Nordisk Journalistkursus till en dokumentationscentral. Det i Århus insamlade materialet har hittills utnyttjats för undervisningsändamål. En ytterligare utbyggnad och systematisering av det insamlade materialet, som hämtas ur vissa nordiska dagstidningar, kunde skapa grundval för en dokumentationsverksamhet, varigenom massmedia i de nordiska länderna kunde förse med bakgrundsmaterial i nordiska politiska, ekonomiska och sociala frågor. Kommittén har emellertid inte i detta skede ansett sig kunna komma med ett konkret förslag till hur denna utbyggnad av klipparkivet i Århus skall realiseras. Det är utskottet bekant att frågan om inrättande av en dokumentationscentral är föremål för en ytterligare prövning med särskilt beaktande av möjligheterna att tillgodose pressens och forskningens dokumentationsbehov.

I likhet med kommittén anser utskottet den bästa lösningen av frågan om placeringen av administrationscentrum för den samnordiska fortbildningen av journalister vara att tills vidare bibehålla detta i Århus. Utskottet vill dock framhålla, att en förläggning av kurscentrum till Århus inte bör anses bindande för framtiden, såvida en annan lösning kan befinnas vara mera ändamålsenlig.

Utskottet vill vidare anknyta till det i kommitténs förslag framförda önskemålet om att mot bakgrund av de ökade kursplatserna revidera stipendiesystemet. I anledning av rådets rekommendation nr 16/1965 har de nordiska ländernas regeringar tillsammans ställt 21 000 svenska kronor årligen till disposition för stipendier åt deltagare i Nordisk Journalistkursus. Den nu föreslagna reformen av den nordiska kursen innebär en fördubbling av de fasta kurserna förutom de nya specialkurserna. En dylik effektivisering av kursverksamheten förutsätter enligt utskottets mening en ökning av stipendierna för att öka möjligheterna för redan utbildade journalister att delta i den samnordiska utbildningen.

Hänvisande till vad ovan anförts föreslår utskottet,
att Nordiska rådet måtte antaga en sålydande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna,

1. att vidtaga åtgärder för en utbyggnad av den samnordiska fortbildningen av journalister vid Nordisk Journalistkursus enligt de förslag, som framlagts av den för utredning av frågan tillsatta kommittén (*NU 1969: 4*) samt

2. att öka antalet stipendier till deltagare i den nordiska
fortbildningen för journalister.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Kerttu Saalasti

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Medlemsförslag

om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område

(Väckt av Sigrid Ekendahl, Tyyne Leivo-Larsson, Jan-Ivan Nilsson och Salve Salvesen)

De nordiska socialministrarna har alltsedan år 1926 samlats till regelbundna möten. Sådana möten hålls numera vartannat år. Ett förberedande och verkställande organ har socialministermötena i den av de nordiska regeringarna tillsatta Nordiska socialpolitiska kommittén, vilken kom till stånd 1946. Den består av högre tjänstemän inom socialadministrationen.

Under det att socialministrarna redan under mellankrigstiden höll regelbundna möten, förekom vid tiden för Nordiska rådets tillkomst 1952 icke något lika väl utbyggt samarbete mellan de regeringsmedlemmar i Norden, vilka ansvarar för hälso- och sjukvården. I vissa länder hör hälso- och sjukvården administrativt sett till samma departement eller ministerium som de socialpolitiska frågorna, i andra ligger hälso- och sjukvården å ena samt den egentliga socialpolitiken å andra sidan under skilda departement eller ministerier, vilket försvårat uppkomsten av ett närmare samarbete. Rådet, som uppmärksammat detta förhållande och som ansåg värdefullt, om även hälsovårdsministrarna kunde vid behov samlas till överläggningar, antog år 1956 en rekommendation till de nordiska ländernas regeringar (rek. 15/1956) angående möten mellan de ministrar under vilka hälsovårdsväsendet sorterar. Ett första möte mellan de ministrar i Danmark, Finland, Norge och Sverige, under vilka hälsovården sorterar, med deltagande av företrädare för Island, hölls i Stockholm i mars 1958. Där-efter har nordiska hälsovårdsministermöten hållits 1961, 1964 och senast i Saltsjöbaden 1966. Rekommendationen är sålunda förverkligad.

Något förberedande och verkställande organ motsvarande den ovan nämnda Nordiska socialpolitiska kommittén finns däremot icke såvitt avser hälsovårdsfrågor.

Frågan om ett nordiskt beredningsutskott för samverkan på hälso- och sjukvårdens område har diskuterats någon tid. Bl. a. uppmärksammades saken på hälsovårdsministrarnas senaste möte i Saltsjöbaden 1966. Mötet diskuterade spörsmålet i anledning av en skrivelse från Nordiska socialpolitiska kommittén, där önskemål uttalades om en närmare kontakt med

de organ, som på nordisk bas handhar hälso- och sjukvårdsfrågor. Från finländsk, norsk och svensk sida hade även uttryckts önskemål om ett fastare organiserat nordiskt samarbete rörande hälso- och sjukvårdsfrågor på det administrativa planet.

Ett beredningsutskott för samverkan på hälso- och sjukvårdens område torde ha en icke obetydlig uppgift att fylla såvitt avser förberedelse av ärenden, som skall dryftas på hälsovårdsministermötena och i Nordiska rådet. På Saltsjöbadsmötet anfördes att det vore värdefullt att ha tillgång till ett organ, i vilket aktuella ärenden kan diskuteras på tjänstemannaplanet i syfte att få fram en gemensam nordisk ståndpunkt, som kan föreläggas ministrarna. Det har visserligen invänts att ytterligare ett organ utöver de redan existerande hälsovårdsministermötena och mötena mellan cheferna för medicinalstyrelserna är obehövt. Naturligt är också att inrättandet av nya organ måste ske med försiktighet till undvikande av överorganisation. Erfarenheterna av Nordiska socialpolitiska kommitténs arbete torde dock visa att ett beredningsutskott på tjänstemannaplanet har en icke ringa betydelse för att effektivisera ministermötenas verksamhet och för att förbereda och verkställa ministermötenas avgöranden. Samarbetet på sjuk- och hälsovårdens område utgör härvidlag knappast något undantag. Tvärtom skiljaktigheter i den centrala organisationen på hälso- och sjukvårdens område i Norden ökar behovet av ett koordinerande tjänstemannaorgan.

Ett beredningsorgan av här nämnt slag får betydelse bl. a. med hänsyn till driften av gemensamma nordiska institutioner såsom det föreslagna Nordiska institutet för provning av dentalmaterial och för Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Hälsovårdshögskolans fortsatta verksamhet, dess lokalförhållanden och kursverksamhet är frågor, som skulle vinna på att förberedas i ett sådant administrativt organ. I samband med att nuvarande avtal för hälsovårdshögskolan utlöper den 30 juni 1968 torde åtskilliga frågor kräva gemensamma nordiska lösningar. En rad ytterligare uppgifter bl. a. på det internationella området blir också aktuella för ett sådant samverksorgan.

Det synes angeläget att klarhet vinnes om de uppgifter, som ett dylikt organ bör handha. Särskilt med hänsyn till Nordiska hälsovårdshögskolan bör detta utredningsarbete företagas snarast.

Under återopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska regeringarna att efter nödig utredning om hur ett permanent nordiskt beredningsutskott av administrativ art för samverkan på hälso- och sjukvårdens område skall utformas tillsätta ett sådant organ.

Stockholm, Helsingfors och Oslo den 4 juni 1967

Sigrid Ekendahl

Tyenne Leivo-Larsson

Jan-Ivan Nilsson

Salve Salvesen

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****Nordiska hälsovårdshögskolan:**

Medlemsförslaget innebär att Nordiska rådet skulle rekommendera de nordiska regeringarna att utreda hur ett permanent nordiskt beredningsutskott för samverkan på hälso- och sjukvårdsområdet skall utformas samt att tillsätta ett sådant organ.

Utvecklingen på hälso- och sjukvårdens område medför en rad administrativa, tekniska och ekonomiska problem av gemensam art i de nordiska länderna. Detta gäller såväl på undervisningens och forskningens område som inom hälso- och sjukvården. I många fall har varje land för sig ej möjligheter att ta upp ett forskningsproblem till behandling eller att anordna en viss utbildning. Det större underlag, som Norden utgör har visat sig ge möjlighet att komma förbi dessa svårigheter. Ett konkret exempel härpå är NHH, då det gäller vidareutbildning av högre hälsovårdspersonal.

Utredningar har företagits beträffande utbildning av sjukhusadministratörer i Norden (NU 1965: 6), samarbete inom forskningens och den högre undervisningens område (NU 1967: 2), gemensam nordisk arbetsmarknad för olika grupper av sjukvårdspersonal, t. ex. läkare (SOU 1959: 39) och tandläkare (NU 1962: 6) samt specialistkompetens för nordiska läkare (NU 1964: 6) och hälsovård för sjömän (NU 1962: 1), för att blott nämna några exempel.

Styrelsen anser att informella överläggningar mellan departementscheferna eller verkschefen och vissa andra ämbetsmän på högsta nivå har större möjligheter än ett särskilt samarbetsorgan att befrämja det nordiska samarbetet på hälso- och sjukvårdsområdet. Sådana överläggningar har vid flera tillfällen ägt rum, bl. a. mellan cheferna för de nordiska ländernas medicinförvaltningar. I den mån samarbetet mellan de nordiska länderna växer och behovet av gemensamma överläggningar aktualiseras kan man förvänta att sådana överläggningar kommer till stånd i ökad omfattning.

Under sådana förhållanden vill styrelsen icke motsätta sig att en utredning kommer till stånd om behovet av ett permanent nordiskt beredningsutskott av administrativ art för samverkan på hälso- och sjukvårdens område.

Göteborg den 15 augusti 1967

Bo E. Ingelmark

B. Grapengiesser

Sjuksköterskors samarbete i Norden:

Värdet av ett organiserat samarbete kan vitsordas av de fem sjuksköterskeorganisationerna i Norden, som under nära 50 år genom SSN fortlöppande samverkat inom sitt intresseområde. SSN har sålunda genom åren upptagit frågor av gemensamt nordiskt intresse och genom uppvaktningar och skrivelser till Nordiska rådet bl. a. verkat för ökade möjligheter för sjuksköterskor till högre studier vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Ett permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område enligt förslaget måste anses synnerligen angeläget. Ett nordiskt beredningsutskott bestående av tjänstemän som arbetar med hälso- och sjukvårdsfrågor, bör kunna bli ett viktigt instrument för att belysa de frågor, som skall dryftas på hälsovårdsministermöten och så främja en rationell utveckling av hälso- och sjukvården i Norden.

Ett sådant samarbetsorgan av sakkunniga skulle kunna bidra till en gemensam långsiktig planering på hälso- och sjukvårdsområdet.

Samnordiska ställningstaganden och framförandet av samnordiska synpunkter i internationella frågor rörande hälso- och sjukvårdsområdet kunde bli av utomordentligt värde. En effektiv samverkan synes för närvarande vara särdeles angelägen bl. a. med hänsyn till de förändringar som kan komma att äga rum som en följd av att flera av de nordiska länderna ansökt om medlemskap i den gemensamma europeiska marknaden (EEC).

I utskottet bör enligt SSN:s mening kvalificerad expertis ingå. Sålunda borde såväl läkare som sjuksköterska med omfattande erfarenhet från sina respektive verksamhetsområden ingå i utskottet. SSN finner det också angeläget med ett intimt samarbete mellan beredningsutskottet och SSN liksom med andra berörda yrkesorganisationer i Norden samt att utskottet beredes möjlighet att vid behov tillkalla experter från dessa organisationer.

SSN har en rad fasta expertkommittéer, exempelvis i öppen och sluten vård och i undervisning och en forskningskommitté, förutom att SSN anordnar seminarier och symposier för aktiva sjuksköterskor från skilda områden inom hälso- och sjukvården och torde, därest ett etablerat organ funnes, kunna delge detta synpunkter och förslag baserade på de samlade nordiska sjuksköterskornas erfarenheter från det praktiska hälso- och sjukvårdsarbetet i respektive länder.

Sjuksköterskors samarbete i Norden hemställer att vad ovan anförts måtte beaktas.

Oslo och Stockholm den 22 september 1967

Aagot Lindström

Ordförande

Iva Bondeson

Sekreterare

D a n m a r k**Indenrigsministeriet:**

Det fremgår af forslaget, at det er forslagsstillerne bekendt, at spørgsmålet om etablering af et permanent nordisk samarbejdsorgan på sundhedsvæsenets område til supplerung af de nordiske sundhedsministermøder har været drøftet på det seneste sundhedsministermøde i Saltsjöbaden i 1966.

I denne anledning skal man meddele, at det under det nævnte møde fra dansk side blev anført, at der allerede foregår et omfattende samarbejde på sundhedsvæsenets område, som ikke blot formidles gennem de nordiske sundhedsministermøder, men tillige gennem de årlige medicinaldirektørmøder og jævnlige møder og gensidig faglig kontakt mellem de embedsmænd, der i de nordiske lande er beskæftiget med sundhedsmæssige problemer.

Det blev på mødet aftalt, at der i det svenske socialdepartement skulle udarbejdes en redegørelse vedrørende behovet for oprettelse af et fast administrativt samarbejdsorgan inden for sundhedsvæsenet. Redegørelsen, der skulle danne grundlaget for de videre drøftelser i sagen, er imidlertid endnu ikke fremkommet.

Efter indenrigsministeriets opfattelse må et eventuelt administrativt samarbejdsorgan inden for sundhedsvæsenet henvises til at udøve sin virksomhed i nær forbindelse med de årlige medicinaldirektørmøder, men under hensyn til den i det svenske socialdepartement stedfindende undersøgelse vedrørende behovet for oprettelsen af et sådant organ, vil indenrigsministeriet finde det mest hensigtsmæssigt, at den videre behandling af det foreliggende medlemsforslag afventer resultatet af de drøftelser, som formentlig vil finde sted på grundlag af denne undersøgelse.

København, den 2. oktober 1967

Hans Hækkerup

Jørgen H. Koch

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena meddelar i skrivelse den 8 september 1967, att ministeriet förenar sig om vad medicinalstyrelsen anför i yttrande av den 31 augusti 1967.

Medicinalstyrelsen¹:

Handläggningen av samnordiska hälso- och sjukvårdsärenden tillgår numera så, att vederbörande tjänstemän inom medicinalstyrelsen bereder sin

¹ Yttrandet översatt från finska.

egen sektors frågor. Intet hindrar dem att redan i detta skede taga kontakt med motsvarande tjänstemän och sakkunniga i de övriga nordiska länderna, vilket ofta även sker. Det första skedet i fråga om gemensamma överläggningar mellan de nordiska länderna är generaldirektörernas för medicinalstyrelserna möte, som försiggår en gång om året. Vid detta möte dryftas de gemensamma problemen i detalj. Därjämte har möten får hälsovårdsministrarna hållits, såsom även framgår av medlemsförslaget. Denna redan befästa praxis synes medicinalstyrelsen lyckad och därför förefaller det icke av behovet påkallat att vid sidan av de redan förefintliga organen inrätta ett särskilt samarbetsorgan, till vars verksamhetsområde uppenbarligen skulle komma att höra samma uppgifter, om vilka försorg drages på omförmålt sätt. Det är naturligt, att man vid generaldirektörernas gemensamma möte preliminärt kunde träffa överenskommelse om de ärenden, vilka man önskar få behandlade vid ministrarnas möte.

Vad på utvecklandet av den i Göteborg verkamma hälsovårdshögskolan ankommer bör det beaktas, att i högskolans styrelse sitter en representant och en suppleant från ett vart av de fyra nordiska länderna. Vid styrelsens två till tre gånger årligen hållna möten har man synnerligen energiskt strävat att utveckla skolans verksamhet. Dröjsmålet i fråga om lokalitetsfrågan har icke varit beroende av högskolans styrelse, inom vilken man från alla de fördragsslutande staternas sida varit ense om behovet och arten av lokaliteter. Det är ovisst, huruvida det föreslagna samarbetsorganet skulle kunna uträtta annat än vad högskolans samnordiska styrelse uträttat vad beträffar skolans verksamhet och lokalitetsfråga. Medicinalstyrelsen finner vid sådant förhållande icke inrättandet av det föreslagna specialorganet av behovet påkallat.

Helsingfors den 31 augusti 1967

Niilo Pesonen

Generaldirektör

P. Kuusisto

Medicinalråd

Finlands läkarförbund¹:

— — — Förbundet stöder Nordiska rådets medlemsförslag om tillsättande av ett permanent nordiskt beredningsutskott av administrativ art för samverkan på hälso- och sjukvårdens område.

Enligt förbundets uppfattning borde ett dylikt organ upprätthålla konti-

¹ Yltrandet översatt från finska.

nuerlige kontakter med läkarförbunden i alla de nordiska länderna, t. ex. genom att från läkarförbunden kalla permanenta sakkunniga.

Helsingfors den 26 september 1967

H. R. Nevanlinna

Ordförande

Tero Talke

Lagfaren sekreterare

N o r g e

Sosialdepartementet:

Spørsmålet om å opprette et organ av høyere tjenestemenn for å koordinere behandlingen av saker på helsevesenets område som er av felles interesse og for å forberede saker som kommer til behandling på helseministermøtene og i Nordisk Råd, ble diskutert blant annet på helseministermøtet i Staltsjöbaden i 1966. Saken ble reist av den svenske sosialminister og motiveringen for forslaget var i hovedsaken den samme som den som nu anføres i medlemsforslaget. Dette tar sitt utgangspunkt i de erfaringer som er gjort fra den nordiske sosialpolitiske komite's arbeid for så vidt angår rent sosiale spørsmål. Noen full parallellitet er imidlertid her ikke tilstede. Da den sosialpolitiske komite ble etablert fantes således ikke noe annet permanent organ til å ta seg av de oppgaver som komiteen har.

For saker på helsevesenets område har man allerede siden mellomkrigstiden hatt et organ som ivaretar tilsvarende funksjoner, nemlig de nordiske lands helsedirektører som under sine regelmessige årlige møter i stor utstrekning diskuterer administrative, juridiske og faglige aspekter ved saker som senere skal behandles under helseministrenes møter eller i Nordisk Råd. Det er også flere eksempler på at saker som Nordisk Råd har hatt og har til behandling er sprunget ut fra en primær behandling på helsedirektørmøtene. Til disse møter er det også vanlig å bringe med seg høyere tjenestemenn av andre profesjoner enn leger, og Sosialdepartementet kan under disse omstendigheter ikke se noe spesielt grunnlag for å etablere et nytt organ, som i hvert fall for den norske representasjons vedkommende ville måtte velges blant dem som i dag også møter ved helsedirektørmøtene. For fullstendighets skyld finner Sosialdepartementet å måtte nevne at behandling av internasjonale saker som er av felles nordisk interesse, inngår som en fast og viktig del av helsedirektørmøtenes program.

Etterat det nå er gjennomført felles nordisk arbeidsmarked for visse grupper av helsepersonell, og også på grunn av viktige nordiske fellessaker som tas opp i Verdens Helseorganisasjon, er behovet for å fortsette disse regel-

messige konferanser mellom de nordiske lands helsedirektører og deres nærmeste medarbeidere ytterligere øket.

Det må med det store antall møter og konferanser som embetsmennene i våre dager er forpliktet til å delta i, også rent generelt reises betenkelighet ved å etablere nye samarbeidsorganer, hvis disse ikke er uomgjengelig nødvendige.

Det er i medlemsforslaget vist til det foreslåtte organs viktighet for behandling av spørsmål som angår drift av fellesinstitusjoner og da særlig pekt på Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Etter de erfaringer som fem års drift av skolen har gitt, deler ikke Sosialdepartementet dette syn. De faglige og administrative problemer blir ivaretatt gjennom det i henhold til avtalen oppnevnte styre — som er sammensatt av høyere tjenestemenn fra de respektive lands medisinalstyrelser og de departementer disse sorterer under. Problemene som man for denne institusjons vedkommende støter på, er i det vesentlige av økonomisk natur og vil etter Sosialdepartementets mening neppe kunne løses mere tilfredsstillende av et organ som det foreslåtte. For løsning av slike økonomiske problemer antas et samarbeidsorgan for de nordiske lands finansdepartementer å være en mere hensiktsmessig ordning.

Under henvisning hertil antar Sosialdepartementet at det ikke synes å være noe spesielt behov for ytterligere et samarbeidsorgan innen helsevesenet.

Oslo, 23. september 1967

Egil Aarvik

Jon Björnsson

S v e r i g e

Medicinalstyrelsen:

I motionen föreslås inrättande av ett beredningsutskott, som skulle ha till uppgift att på tjänstemannaplanet bl. a. förbereda ärenden, vilka skulle behandlas på möten mellan de nordiska hälsovårdsministrarna och i Nordiska rådet. Utskottet skulle även enligt motionären få betydelse med hänsyn till driften av gemensamma nordiska institutioner såsom det föreslagna Nordiska institutet för prövning av dentalmaterial och för Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Beredningsutskottet skulle därmed närmast svara mot den för nordisk samverkan på det sociala fältet inrättade Nordiska socialpolitiska kommittén.

Innan medicinalstyrelsen redovisar sin bedömning av det framlagda förslaget, vill styrelsen översiktligt informera om det mycket omfattande

samarbete, som på hälso- och sjukvårdens område utvecklats mellan de nordiska länderna. Framställningen gör dock inte anspråk på att i detta avseende vara fullständig.

För läkarverksamheten råder en i princip gemensam nordisk arbetsmarknad. För närvarande diskuteras i Sverige anslutning till ett avtal om enhetliga regler rörande specialistkompetens för läkare med i huvudsak det innehåll, som föreslagits av en nordisk arbetsgrupp i betänkanudet »Specialistkompetens för nordiska läkare» (NU 1964: 6). Ett förslag till förändrad läkarutbildning i Sverige, så att denna blir bättre anpassad till det nordiska avtalsförslaget har nyligen lagts fram av utav medicinalstyrelsen och universitetskanslersämbetet gemensamt tillkallade sakkunniga (i betänkanudet »Läkares grundutbildning och vidareutbildning» — stencilerat). En motsvarande samverkan har diskuterats på tandläkarområdet samt härutöver även beträffande vissa övriga yrkeskategorier på vårdområdet.

På hälsovårdsområdet har följande mera betydelsefulla aktiviteter av samarbete utvecklats mellan de nordiska länderna.

På Nordiska rådets initiativ har samverkan etablerats beträffande hälsovård på sjöfartens område. Sålunda har utformats gemensamma regler för påmönstring av sjöfolk samt gemensamma regler för innehåll i skeppsapotek m. m.

För att lösa aktuella hälsovårdsproblem i gränstrakterna äger samarbete rum mellan de olika länderna t. ex. beträffande vattenvården. Här må endast nämnas föroreningarna av Öresund, Svinesund och Tevlan (Storlien). Vidare är Norden ett gemensamt karantänområde med alla de problem som en sådan organisation framkallar.

Sedan länge har nordiskt samarbete bedrivits beträffande laboratorieverksamheten på det mikrobiologiska området mellan medicinalstyrelserna och laboratoriecheferna för respektive statliga laboratorier. Samarbetet har bl. a. utmynnat i standardiserade undersökningsmetoder t. ex. beträffande syfilis och gonorrhé.

Tillkomsten av den nordiska hälsovårdshögskolan har skapat förbättrade möjligheter till vidareutbildning av hälsovårdspersonal inom Norden. Under kalenderåret 1968 påbörjas vid denna skola även en gemensam nordisk utbildning i sjukvårdsadministration. I olika sammanhang har diskuterats en ytterligare utbyggnad av hälsovårdshögskolans utbildningsverksamhet.

Samarbete har etablerats rörande de sociala kuratorernas verksamhet vid venereologiska polikliniker och sjukhus. Vid de av den svenska medicinalstyrelsen med statsmedel anordnade kuratorsdagarna vart annat eller vart tredje år deltar bl. a. representanter för de nordiska grannländerna.

Vid de årligen återkommande sammanträdena mellan generaldirektörerna för medicinalstyrelserna behandlas en rad olika hälsovårdsfrågor. Vid dessa upptas bl. a. alltid ett s. k. Annus medicus med en redogörelse för de viktigaste händelserna under det senast förflutna året inom hälso-

och sjukvården i respektive land. Samtidigt diskuteras ärenden som är aktuella i de internationella samordningsorganen, t. ex. i WHO och Europarådet. För behandling av frågor av större omfattning tillsätts vanligen arbetsgrupper med representanter för de olika berörda länderna.

I anslutning till större internationella konferenser, t. ex. i samband med WHO-församlingen varje år, äger ofta informella kontakter rum mellan representanter för de olika nordiska länderna för att diskutera möjligheterna av gemensamt uppträdande vid behandlingen av större ärenden m. m.

Inom läkemedelshanteringens område har det nordiska samarbetet givit betydelsefulla resultat. En rad konkreta frågor på detta område har eller håller på att lösas internordiskt. Exempel på detta är den nordiska farmakopén (Ph. Nord.), som sedan 1965 helt ersatt de nationella farmakopéerna. Farmakopéarbetet följs upp av en permanent nordisk farmakopénämnd. Apoteksbyråcheferna i medicinalstyrelserna håller vidare kontinuerligt kontakt med varandra, bl. a. genom en eller två årliga sammanträden, och utbyter informationer beträffande författningar, utredningsresultat och beviljade registreringar av farmaceutiska specialiteter. I samband med större händelser på läkemedelsområdet i något land, t. ex. vid förväxlingar, förgiftningar och biverkningar av läkemedel, informeras omedelbart berörda tjänstemän i de övriga nordiska ländernas medicinalstyrelser. På motsvarande sätt har samarbete utvecklats mellan de olika kontrolllaboratorierna för läkemedel för utbyte av erfarenheter av kontrollarbetet liksom mellan läkemedelsinspektörerna för att uppnå gemensamma inspektionsfordringar, som sedan skall deklareraras internationellt.

För närvarande arbetar på läkemedelsområdet två nordiska utredningar, vars svenska ledamöter förordnats av Kungl. Maj:t, nämligen den nordiska läkemedelskommittén för frågor rörande registrering av läkemedel och den nordiska receptkommittén för frågor rörande recepts giltighet i Norden m. m.

För det nordiska samarbetet beträffande undervisningen och vården av psykiskt utvecklingsstörda finns sedan ca tio år tillbaka en informell arbetsgrupp med berörda cheftjänstemän från de olika medicinalstyrelserna som ledamöter. Arbetsgruppen har i första hand organiserat de nordiska kongresserna inom området men har också tagit upp andra frågor till behandling, främst sådana av informativ karaktär samt fortbildningsspörsmål.

Inom det socialpsykiatriska fältet har förslag väckts i Nordiska rådet (år 1966) om gemensam nordisk lagstiftning rörande avbrytande av havandeskap. Som tänkbara ytterligare frågor på detta område att diskutera på nordisk bas kan nämnas medicinska begränsningar för körkortsinnehav samt medicinska äktenskapshinder. Av värde vore att på motsvarande sätt behandla tillvägagångssättet vid återförandet till hemlandet av i annat land av psykisk sjukdom insjuknade personer samt konsekvenserna av de

olikartade behandlingarna av psykopater i t. ex. Sverige och Danmark. Här må även nämnas de problem, som föranleds av den för närvarande starka strömmen av alkoholmissbrukare från framför allt Finland till Sverige, som skapar en icke oväsentlig belastning på den psykiatriska sjukvården i vårt land.

På Nordiska rådets initiativ har samarbete vidare igångsatts för att få till stånd en likartad medicinalstatistik i de olika nordiska länderna. En särskild nordisk arbetsgrupp (NOMESKO) utreder för närvarande förutsättningarna härvidlag.

Som framgår av det ovan anförda har redan ett mycket omfattande samarbete utvecklats mellan berörda myndigheter på hälso- och sjukvårdens område i Norden. Medicinalstyrelsen har emellertid samtidigt pekat på några punkter inom detta område, där enligt styrelsens mening en ökad internordisk aktivitet vore önskvärd. Det synes därför styrelsen vara av stort värde, att ett koordinerande tjänstemannaorgan med den utformning, som föreslagits i Nordiska rådet, kommer till stånd. Härigenom erhålles ett forum för att samordna de olika internordiska hälso- och sjukvårdsverksamheterna. Det allimer ökade internationella samarbetet bl. a. mellan de europeiska länderna utgör också enligt medicinalstyrelsens mening motiv för att förbättra formerna för nordisk samverkan inom ifrågavarande område.

Medicinalstyrelsen utgår från att den nya socialstyrelsen i Sverige med hänsyn till dess roll som central förvaltningsmyndighet för socialvården liksom för hälso- och sjukvården skall bli representerad i det föreslagna nordiska beredningsutskottet. Utskottets svenska kansli kan lämpligen också förankras till socialstyrelsen och bli en god referens- och informationscentral rörande pågående och planerade internordiska aktiviteter på bl. a. hälso- och sjukvårdens område.

Stockholm den 21 september 1967

Bror Rexed

Gunnar Wennström

Inger Brodin

Sveriges läkarförbund:

De senaste årens organisatoriska förändringar inom den centrala administrationen av hälso- och sjukvården i Sverige har skett med avsikt att uppnå även en bättre samordning mellan de socialpolitiska uppgifterna i samhället och hälso- och sjukvården.

Mot bakgrund av denna utveckling borde från Sveriges sida representa-

tionen i den Nordiska socialpolitiska kommittén kunna tillföras sakkunskap från hälso- och sjukvårdens sida och därmed tillgodose motionärernas syfte. Skälet för en sådan lösning vore närmast att undvika flera organ på det nordiska samarbetsområdet, som sysslar med till stora delar samma frågor.

Emellertid föreligger — som motionärerna framhåller — inte samma administrativa fördelning av socialpolitiska och sjukvårdspolitiska frågor inom de nordiska länderna, vilket givetvis gör en sådan sammankoppling av problemen i ett nordiskt samarbetsorgan omöjligt.

Bortsett härifrån är det risk att en beredning med sannolikt komplicerade och vittomfattande frågor på sitt program, skulle få svårt att arbeta effektivt. I tilltagande omfattning torde man nämligen i framtiden finna det ändamålsenligt att eftersträva gemensamma nordiska handlingsprogram, såväl för det sjukvårdspolitiska programmet som i utbildning och forskning.

Trots vissa farhågor för överorganisation på det internordiska samarbetets område vill läkarförbundet tillstyrka den utredning som motionärerna begär. Förbundet anser nämligen att kontinuitet och hög administrativ sakkunskap är nödvändiga förutsättningar för planering och anpassning av det sjukvårdspolitiska programmet till gemensamma nordiska intressen.

Läkarförbundet vill därvid också framhålla vikten av att de nordiska läkarorganisationernas erfarenhet och kunnande utnyttjas i sådan utredning och framtidsplanering.

Stockholm den 28 september 1967

Sveriges läkarförbund

Sture Järnmark

BILAGA 2

PM angående tillsättande av en nordisk samarbetskommitté på hälso- och sjukvårdens område

(Upprättad inom svenska socialdepartementet)

Frågan om upprättande av ett nordiskt organ för samarbete på hälso- och sjukvårdens område väcktes från svensk sida vid Nordiska socialpolitiska kommitténs möte i Helsingfors i mars 1964. Därefter togs frågan upp vid det nordiska socialpolitiska ministermötet i Grenå i augusti 1965, denna gång av dåvarande norske socialministern. Med anledning därav riktade

Nordiska socialpolitiska kommittén en skrivelse till hälsovårdsministrarna i de nordiska länderna, vari kommittén framförde ett önskemål om en närmare kontakt med de organ som på nordisk basis handhar hälso- och sjukvårdsfrågor. Problemet dryftades vid ett nordiskt hälsovårdsministermöte i Saltsjöbaden i april 1966, varvid emellertid vissa invändningar framfördes gentemot tillsättandet av ett sådant program inom svenska socialdepartementet.

Spörsmålet om tillsättande av ett permanent nordiskt organ för samarbete på hälso- och sjukvårdens område bör ses mot bakgrunden av att det finns ett sådant organ på den sociala sidan, nämligen Nordiska socialpolitiska kommittén. En kort redogörelse för kommitténs tillkomst och verksamhet kan därför vara av värde i detta sammanhang.

År 1946 träffades mellan de nordiska länderna en överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad. I anslutning till denna överenskommelse tillsatte de nordiska regeringarna ett permanent samarbetsorgan, Nordiska socialpolitiska kommittén, som har till uppgift att behandla frågor av gemensamt nordiskt intresse m. m. Kommittén har också att vidta erforderliga åtgärder för att förbereda de nordiska socialpolitiska ministermöten som hålles vartannat år, bland annat genom att föreslå dagordning för dessa möten.

Kommittén sammanträder i regel två gånger om året. Den består för närvarande av två ledamöter och en suppleant från vart och ett av de fem nordiska länderna. Kommittémedlemmarna utgöres av befattningshavare i vederbörande lands socialdepartement under ledning av departementets högste tjänsteman. Tjänstemän från underlydande administrativa organ kan även vara ledamöter i kommittén.

I fråga om kommitténs arbetsuppgifter må nämnas att kommittén har utarbetat förslag till den nordiska konventionen om social trygghet av år 1956 samt vissa kompletterande avtal. Vidare diskuteras i kommittén aktuella ärenden för att på tjänstemannaplanet förbereda en gemensam nordisk ståndpunkt. Genom olika underutskott utreder kommittén nya samarbetsprojekt samt reviderar eller utvecklar redan befintliga sådana. En del av dem har sin upprinnelse i rekommendationer av Nordiska rådet. Sålunda har kommittén för närvarande ett försäkringsutskott, ett utskott för harmonisering av semesterlagstiftningen, ett för utredningsarbete i samband med socialpolitiken i gemensamma marknaden etc. Ett särskilt arbetsutskott har utarbetat en publikation om nordiska medborgares sociala rättigheter under uppehåll i annat nordiskt land.

Sammanfattningsvis kan sägas att Nordiska socialpolitiska kommittén, som består av representanter för departementen, behandlar vissa internordiska frågor från administrativa synpunkter. De spörsmål som inte är av administrativ art utan av mera teknisk natur (t. ex. socialförsäkringsfrågor) hänskjuter kommittén till särskilda underutskott.

På hälso- och sjukvårdens område håller cheferna för de nordiska ländernas medicinalstyrelser regelbundna möten för att behandla samnordiska och internationella frågor som främst berör hälso- och sjukvårdens medicinskt-tekniska sida. Däremot finns det inte något organ som på ett gemensamt nordiskt plan behandlar de administrativa frågorna på hälso- och sjukvårdens område, speciellt spörsmål som tas upp i Nordiska rådet. Visserligen hålles emellanåt nordiska hälsovårdsministermöten, men ministrarna sammanträder inte regelbundet. Detta leder till att departementen (ministrarna) inte har någon regelbunden kontakt med och små möjligheter att medverka i det nordiska samarbetet på detta område.

Inom Nordiska rådet har den 4 juni 1967 väckts ett medlemsförslag (A 154/s) om ett permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område. Över detta förslag har den svenska medicinalstyrelsen avgivit yttrande den 21 september 1967, (*se ovan*). Styrelsen har däri lämnat en översiktlig information om det mycket omfattande samarbete som på hälso- och sjukvårdens område bedrivs mellan de nordiska länderna samt uttalar slutligen att det skulle vara av stort värde, om ett koordinerande tjänstemannaorgan med den utformning som föreslagits i Nordiska rådet kommer till stånd. Härigenom erhålles ett forum för att samordna de olika internordiska hälso- och sjukvårdsverksamheterna. Det alltmer ökade internationella samarbetet bl. a. mellan de europeiska länderna utgör också enligt medicinalstyrelsens mening motiv för att förbättra formerna för nordisk samverkan inom ifrågavarande område.

Det framgår som viktigt att man klart fastställer, vilka uppgifter ett nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område skulle ha. Sedan denna fråga klarlagts bör man undersöka i vilka former samarbetet bör bedrivas. Härvidlag är olika alternativ tänkbara. En möjlighet är att inrätta en internordisk departemental hälsovårdskommitté, bestående av samma ledamöter som Nordiska socialpolitiska kommittén men utökad med cheferna för medicinalstyrelserna och vissa andra tjänstemän. Man kan även tänka sig att upprätta en särskild nordisk hälsovårdskommitté, motsvarande den socialpolitiska kommittén, med en eller flera kontaktmän mellan de båda kommittéerna. Även andra lösningar är tänkbara.

Dessa frågor synes böra göras till föremål för en närmare utredning, förlagsvis i en av de nordiska hälsovårdsdepartementen (ministerierna) tillsatt arbetsgrupp. I denna grupp synes böra ingå representanter för departementen (ministerierna) och för medicinalstyrelserna. Sverige kan åta sig att sammankalla en sådan arbetsgrupp, om övriga nordiska länder ställer sig positiva härtill.

Stockholm den 5 oktober 1967

*BILAGA 3***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över
medlemsförslaget**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Hangö den 4 juni 1967, i Halmstad den 13 oktober 1967 och i Gjøvik den 2 december 1968.

1. Inledning

I medlemsförslaget hemställs att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska regeringarna att, efter nödig utredning om hur ett permanent nordiskt beredningsutskott av administrativ art för samverkan på hälso- och sjukvårdens område skall utformas, tillsätta ett sådant organ.

2. Remissyttrandena

Yttranden över medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Nordiska hälsovårdshögskolan.
Sjuksköterskors samarbete i Norden.

Danmark

Indenrigsministeriet.

Finland

Ministeriet för inrikesärendena.
Medicinalstyrelsen.
Finlands läkarförbund.

Norge

Sosialdepartementet.

Sverige

Medicinalstyrelsen.
Sveriges läkarförbund.

Medicinalstyrelsen i Finland, vars yttrande återopas av *ministeriet för inrikesärendena*, samt *Sosialdepartementet* i Norge avstyrker förslaget under hänvisning till att redan ett tillfredsställande samarbete etablerats mellan

de nordiska länderna på ifrågavarande område genom de årligen återkommande hälsodirektörmötena och hälsovårdsministermötena. Ett särskilt organ vid sidan av redan förefintliga sådana anses icke erforderligt. Socialdepartementet framhåller att vid hälsodirektörmötena diskuteras i stor utsträckning administrativa, juridiska och fackliga frågor, som sedan skall behandlas vid hälsovårdsmöten eller i Nordiska rådet. Socialdepartementet framhåller vidare, att vid hälsodirektörmötena deltagar även högre tjänstemän av annat yrke än läkare. För norsk del skulle i ett organ av den föreslagna typen komma att ingå representanter som även deltagar i möten mellan hälsodirektörerna. *Indenrigsministeriet* i Danmark påpekar likaså det redan etablerade samarbetet på hälsovårdens område. *Indenrigsministeriet* anser sig böra avvakta en i Sverige pågående utredning i ämnet, innan slutlig ställning toges till frågan. Enligt *indenrigsministeriets* mening bör ett eventuellt administrativt samarbetsorgan inom hälso- och sjukvårdsväsendet utöva sin verksamhet i nära förbindelse med de årliga hälsodirektörmötena.

Förslaget tillstyrkes av *Nordiska hälsovårdshögskolan*, *Sjuksköterskors samarbete i Norden*, *Finlands läkarförbund*, *medicinalstyrelsen* i Sverige och *Sveriges läkarförbund*. *Medicinalstyrelsen* i Sverige pekar på att ett omfattande samarbete utvecklats inom Norden på hälso- och sjukvårdens område men att även en ökad internordisk aktivitet är önskvärd på en del områden. Styrelsen finner det vara av stort värde att ett koordinerande tjänstemannaorgan av den typ som avses med medlemsförslaget tillsättes. Styrelsen pekar i likhet med vissa andra remissorgan på betydelsen av ett enhetligt nordiskt uppträdande i internationella sammanhang på sjuk- och hälsovårdens område. *Sveriges läkarförbund* uttalar att, även om vissa farhågor för en överorganisation på det internordiska området kan föreligga, kontinuitet och hög administrativ sakkunskap är nödvändiga förutsättningar för planering och anpassning av det sjukvårdspolitiska programmet till gemensamma nordiska intressen.

3. U t s k o t t e t

Av remissmaterialet framgår att meningarna om behovet av ett permanent nordiskt samarbetsorgan av administrativ art på hälso- och sjukvårdens område varit delade. Enligt vissa organ har samarbetet befunnits kunna utövas på ett tillfredsställande sätt inom ramen för de nordiska hälsovårdsministermötena och de årligen återkommande mötena mellan cheferna för de nordiska medicinalmyndigheterna. Tillskapande av ytterligare organ har icke ansetts medföra några fördelar. Andra remissorgan däremot har funnit ett beredningsorgan av föreslagen art som angeläget med hänsyn till att den internordiska hälso- och sjukvårdsverksamheten ökar. Det har även pekats

på värdet av ett beredningsorgan för förberedande av hälso- och sjukvårdsfrågor på det internationella området.

Utskottet hyser förståelse för uppfattningen att tillskapande av ytterligare ett nordiskt organ på sjukvårdens område kan medföra en viss överorganisation. Med utgångspunkt från de erfarenheter som föreligger beträffande Nordiska socialpolitiska kommitténs arbete — det är ett förberedande och verkställande organ till de nordiska socialministermötena — kan dock konstateras att ett beredningsorgan på tjänstemannaplanet skulle ha en icke obetydlig uppgift att fylla för att förbereda och verkställa hälsovårdsministermötenas avgöranden ävensom för att bereda frågor som skall dryftas i Nordiska rådet. De olikheter i den centrala organisationen, som föreligger de nordiska länderna emellan på hälso- och sjukvårdens område, torde göra ett tjänstemannautskott särskilt motiverat.

Inom det svenska socialdepartementet har uppgjorts en promemoria angående tillsättande av en nordisk samarbetskommitté på hälso- och sjukvårdens område (*se Bilaga 2*). I promemorian omnämnes de regelbundna möten som cheferna för de nordiska ländernas medicinalstyrelser håller för att behandla samnordiska och internationella frågor som främst berör hälso- och sjukvårdens medicinsk-tekniska sida. Något organ för att på nordiskt plan behandla de administrativa frågorna på hälso- och sjukvårdens område, speciellt spörsmål som tas upp i Nordiska rådet, finns däremot ej. I promemorian åberopas även det yttrande som den svenska medicinalstyrelsen lämnat över föreliggande förslag, av vilket framgår att styrelsen finner det vara av stort värde om ett koordinerande tjänstemannaorgan med den utformning som framhållits i förslaget kommer till stånd. I promemorian uttalas vidare att formen för samarbetet ävensom arbetsuppgifterna för en kommitté av ifrågavarande slag bör närmare undersökas. Detta skulle kunna göras av en av de nordiska hälsovårdsdepartementen/ministerierna särskilt tillsatt arbetsgrupp.

Vid utskottets möte i Halmstad i oktober 1967 deltog regeringsrepresentanter från Danmark, Finland och Sverige vid behandlingen av denna sak. Därvid förklarade sig regeringsrepresentanterna beredda att medverka vid tillsättande av en arbetsgrupp med deltagare från de nordiska hälsovårdsdepartementen/ministerierna med uppgift att närmare utreda möjligheterna för en samarbetskommitté av nämnda slag. Utskottet beslöt därför att tills vidare bordlägga saken i avvaktan på resultat av arbetsgruppens arbete. Saken har därefter diskuterats på bl. a. ett hälsovårdsministermöte i Oslo den 13 augusti 1968, varvid beslöts att från norsk sida kontakt skulle tagas med övriga länders departement/ministerier och medicinalstyrelser i syfte att få till stånd ett utvidgat hälsodirektörsmöte i oktober 1968 med deltagare även från departementen/ministerierna. Av diskussionen vid hälsovårdsministermötet framgick, att det syntes praktiskt om ett organ motsvarande Nordiska

socialpolitiska kommittén kunde kombineras med hälsodirektörsmötena. Ett gemensamt möte har därefter hållits i Oslo den 29—30 oktober 1968 med deltagande av cheferna för och tjänstemän från de nordiska medicinalstyrelserna samt representanter för de för hälso- och sjukvården ansvariga departementen/ministerierna i de nordiska länderna. Ett motsvarande gemensamt möte kommer nästa gång att hållas i Island i juli 1969.

Genom tillkomsten av regelbundna gemensamma möten med representanter för de nordiska hälsovårdsdepartementen/ministerierna och ländernas medicinalstyrelser som sålunda beslutats synes de önskemål om en samarbetskommitté på hälso- och sjukvårdens område, som framställts i medlemsförslaget, vara tillgodosedda. Någon ytterligare utredning om organisationsfrågan erfordras under dessa omständigheter ej.

Utskottet utgår från att den nu etablerade samarbetskommittén på hälsovårdens område i likhet med Nordiska socialpolitiska kommittén kommer att avlämna berättelse om sin verksamhet till rådet.

Under hänvisning till vad ovan framförts får utskottet hemställa,

att Nordiska rådet icke måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Gjøvik den 2 december 1968

<i>Erling Dinesen</i>	<i>Sigrid Ekendahl</i>	<i>Einar Gustafsson</i>
<i>Kaarlo af Heurlin</i>	<i>Lars Korvald</i>	<i>Lars Larsson</i>
	Förman	
<i>Tyyne Leivo-Larsson</i>	<i>Harald Løbak</i>	<i>Gerda Møller</i>
<i>Niels Mørk</i>	<i>Salve Salvesen</i>	<i>Veikko Savela</i>

Medlemsförslag

om samarbete rörande föreningsfrågorna

*(Väckt av Sigurður Bjarnason, Trygve Bratteli, Leif Cassel, Poul Hartling
och Eino Sirén)*

Miljövården har blivit en av de viktigaste frågorna, som våra dagars politiker har att behandla. Efterhand som tekniken går framåt sätts allt flera medel i händerna på människorna att tillgodose sina speciella intressen. Ofta innebär emellertid utnyttjandet av dessa medel att vittgående ingrepp göres i naturen och över huvud i den miljö, som omger oss. Det har därför kommit att stå allt klarare för alla, att de som får ansvaret för samhällsutvecklingen måste söka besvara frågan om det eller det medlet kan få brukas med hänsyn till de skadeverkningar det har i följe eller om vissa begränsningar av bruket bör föreskrivas.

Dessa problem, som med ett sammanfattande namn brukar benämnas föreningsproblemen, diskuterades ingående på den nordiska konferens, som Nordiska rådet anordnade kring dessa ingrepp i Lidingö den 8—9 maj 1967. Konferensen var så upplagd, att den avsåg att särskilt belysa de samhälls-ekonomiska konsekvenserna av de olika ingrepp i naturen, främst med avseende å mark och vatten, som blivit en följd av olika medel, vars nyttjande ansetts nödvändiga för jordbrukets, industrins och andra produktionsgrenars utveckling. En rad synpunkter framkom under konferensen, som är ägnade att belysa möjligheterna att på dessa fält etablera ett nordiskt samarbete.

På vissa punkter är samarbetsbehovet uppenbart. Man kan här peka på de samfälliga intressen som knyter sig till gemensamma vatten. Samarbetsorgan finns redan för t. ex. Torne älv och Öresund. Även vad gäller ett sådant gränsvatten som Idefjorden finns behov av ett samarbete över gränserna.

Också beträffande vissa större vattenområden är ett samarbete uppenbarligen erforderligt. Nordiska rådet har sedan länge ägnat uppmärksamhet åt hur de nordiska länderna skall kunna effektivt samarbeta för att förhindra de oerhörda skador som vållas av oljeutsläppen på öppna havet. Här återstår åtskilligt att göra. Likaså berördes under debatten på konferensen vissa frågor som gällde ett framtida samarbete rörande Östersjöns vattenfrågor.

På vissa begränsade fält utöver de nu nämnda förekommer redan ett nordiskt samarbete. En nordisk arbetsgrupp håller sålunda på med att överse de i de olika länderna förekommande reglerna om gifter och verkar för att dessa blir så enhetliga som möjligt. Vad gäller reglerna om tillsatsmedel för livsmedel finns likaledes ett fortlöpande nordiskt samarbete. Dessa frågor bör emellertid icke betraktas var för sig som fristående samarbetsuppgifter. De bör sättas in i sitt större sammanhang. Vad som erfordras är i första hand att få till stånd en samlad översikt över alla de regler, som på olika sätt lägger ekonomiska bördor på produktionslivets olika grenar i syfte att motverka de för miljön skadliga verkningar som bruket av vissa medel eller metoder i produktionen för med sig. Det är t. ex. av vikt att veta hur man i de olika nordiska länderna ser på bruket av förekommande giftiga bekämpningsmedel inom jordbruket. Hur långt tillåter man bruket av olika giftiga medel att gå? Under vilka omständigheter får de användas? Vilka säkerhetsföreskrifter uppställs? På samma sätt gäller t. ex. beträffande förhållandena inom cellulosaindustrin att det är av värde att få klarhet om vilka säkerhetsföreskrifter lagstiftningen i varje land uppställer rörande utsläpp av olika kemiska spillprodukter i jord och vatten, vilka på olika sätt kan leda till bl. a. förgiftning av grundvattnet. Exempelen kan mångfaldigas.

Inte minst med hänsyn till önskvärldheten av att konkurrensvillkoren skall vara så lika som möjligt är det angeläget att bestämmelserna på detta fält blir likartade. De avvägningar mellan produktionsintressen och miljövården, som måste göras vid varje särskilt tillfälle, torde ofta kunna med fördel ske inom ramen för ett nordiskt samarbete.

En undersökning av nuvarande förhållanden på detta område bör omfatta även rättstillämpningen, bl. a. domstolarnas bedömning av olika situationer enligt landets rättsregler. Måhända är man på olika punkter icke på samma stadium i alla länderna. Olika intressen står emot varandra och motsättningarna är ofta stora.

Ett samarbete borde även kunna äga rum i fråga om hithörande spörsmåls internationella behandling. De nordiska länderna bör i sådana sammanhang samverka och intaga likartade ståndpunkter, t. ex. i Europarådet.

Tiden torde nu vara kommen att på nordisk nivå försöka skaffa sig en överblick över hithörande frågor. Intresset för dessa problem är överallt intensivt i alla de nordiska länderna. Förutsättningarna torde vara goda att finna fram till en gemensam grundsyn beträffande avvägningsfrågor, som måste besvaras i detta sammanhang.

Mot denna bakgrund får vi föreslå, att Nordiska rådet tar upp detta ämne till behandling, och hemställer,

att rådet måtte rekommendera regeringarna att gemensamt undersöka förutsättningarna för att få till stånd en enhetlig bedömning av vilka samhällsåtgärder som bör vid-

tagas till skydd för människornas hälsa och den naturmiljö som omger dem gentemot de föroreningar och störningar, vartill den moderna tekniken ger upphov.

Reykjavik, Oslo, Stockholm, København och Helsingfors den 14 september 1967

Sigurður Bjarnason

Trygve Bratteli

Leif Cassel

Poul Hartling

Eino Sirén

BILAGA 1, Yttranden, se Nordisk Råd, 16. sesj. s. 1066—1125

BILAGA 2, Betänkande 1 av Nordiska rådets socialpolitiska utskott, se Nordisk Råd, 16. sesj. s. 1125—1126

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender har i skrivelse den 26 augusti 1968 forklarat sig instämma i indenrigsministeriets yttrande av den 7 december 1967 i anledning av medlemsforslaget.¹

Industriraadet:

Den øgede industrialisering vil i stigende grad rejse forureningsproblemer, der sammen med andre faktorer, herunder befolkningstilvækst, højere levestandard med videre utvivlsomt vil nødvendiggøre, at der træffes samfundsmæssige foranstaltninger til løsning af de i forbindelse hermed opståede interessekonflikter.

Ligesom raadet finder det naturligt og rigtigt, at samfundet søger at værne om naturområder og befolkningens sundhed, må det være naturligt og rigtigt, at der skabes rimelige vilkår for såvel industrien som andre for samfundet betydningsfulde erhverv, således at de kan arbejde og udvikle sig.

Af indledningsbemærkningerne til medlemsforslaget fremgår det, at det blandt andet findes ønskeligt at tilvejebringe en oversigt over de bestemmelser, som på forskellig måde pålægger produktionslivets forskellige grene økonomiske byrder med det formål at modvirke skadelige virkninger på naturen, som brugen af visse midler eller metoder i produktionen medfører.

De økonomiske byrder, der pålægges en industrivirksomhed i forbindelse med løsning af forureningsproblemer, bør være rimelige og af en størrelse, der ikke forringer virksomhedens konkurrenceevne set i forhold til industrien i udlandet. En vis harmonisering — over landegrænserne — af disse bestemmelser må derfor forekomme ønskelig.

¹ Se Nordisk Råd, 16. sessj., s. 1069.

Det er raadets standpunkt, at det næppe vil være muligt at udarbejde generelle retningslinier for behandlingen af de forskellige forureningsproblemer. Der vil således være en række andre faktorer, f. eks. geografiske, meteorologiske — og for spildevands vedkommende recipientens selvrensningsevne — som vil være afgørende for, om forureningen medfører faktiske gener i større eller mindre omfang, og dermed afgørende for, hvilke foranstaltninger der i de konkrete tilfælde må anses for rimelige. Det vil på flere områder end ikke for det enkelte land være hensigtsmæssigt og ønskeligt at fastsætte generelle, ensartede regler.

En kortlægning og koordinering af den igangværende forskning på området vil raadet finde værdifuld, ikke mindst for at undgå dobbeltarbejde. Der er som bekendt på en række områder allerede etableret et nordisk samarbejde, men den foreslåede undersøgelse vil formentlig kunne klargøre, om der er behov for et yderligere samarbejde. Det ville endvidere være ønskeligt, om der kunne etableres en for industrien effektiv oplysnings-tjeneste vedrørende de forskningsresultater, som måtte være eller vil blive nået i de nordiske lande.

Raadet kan derfor tilslutte sig, at der iværksættes en undersøgelse af, om der er behov for et yderligere nordisk samarbejde på forureningsområdet.

København, den 23. oktober 1968

P. r. v.

E. b.

F. Hjorth Hansen

Danmarks Naturfredningsforening:

— — — skal det, efter at sagen har været behandlet i vort videnskabelige udvalg, meddeles, at Danmarks Naturfredningsforening fuldt ud kan støtte de fremsendte forslag.

København, den 15. august 1968

P. f. v.

e. b.

Hans H. Sune Ebbesen

Det Danske Hedeselskab har i skrivelse den 14 augusti 1968 meddelat, att sällskapet i likhet med landbruksministeriet ansluter sig till indenrigsministeriets skrivelse av den 7 december 1967.¹

¹ Se Nordisk Råd, 16 sessj., s. 1069.

Erhvervsrådet for Gartneri og Frugtavl:

Den danske delegations henvendelse den 13. oktober 1967 gav Erhvervsrådet anledning til formulering af et svar, men ud fra den betragtning, at de interesser, Erhvervsrådet repræsenterer, gartneri, frugtavl m. v., har beskeden vægt i nævnte sag, fandt Erhvervsrådet sig ikke beføjet til at meddele en udtalelse, der efter alt at dømme — og som vi nu kan se — falder ret nøje sammen med officielle kompetente organers, i særlig grad den danske nationalkomité for International Water Supply Association.

Erhvervsrådets udtalelse, således som den var formuleret, lød:

Erhvervsrådet kan anbefale det stillede forslag, især hvad angår sikring af den fremtidige vandforsyning.

I denne forbindelse fremhæves interessen i dels at undgå anvendelse af artesisk vand til formål, hvor andet fremskaffeligt vand vil kunne bruges, dels at hindre skadevirkninger på grund- og overfladevand.

Selv om de direkte befolkningssundhedsmæssige interesser i denne forbindelse er de væsentligste, må den indirekte betydning af sundt vands anvendelse i næringsproduktionen, herunder gartneri, hvor kunstig vanding er væsentlig, ikke overses, hverken med hensyn til rettidige foranstaltninger eller med hensyn til forskningsens tilrettelæggelse og realisation.

Et nordisk samarbejde om denne sag er efter Erhvervsrådets opfattelse både naturligt og ønskeligt.

Denne indstilling, hvis originalitet ikke er fremtrædende, er stadig Erhvervsrådets.

København, den 29. august 1968

A. Stauning

De Samvirkende Danske Husmandsforeninger:

Husmandsforeningerne er klar over, at forureningsspørgsmålet er et stadigt voksende problem, og at foranstaltninger derimod er nødvendige. Vi kan derfor tilslutte os, at det nordiske råd tager dette emne op til behandling for, om muligt, at opnå ensartede regler indenfor de nordiske lande.

Samvirksomheden vil finde det formålstjenligt, at et ekspertudvalg foretager en vurdering af forureningens omfang og dens skadevirkninger og fremsætter forslag til relevante løsninger. Samvirksomheden vil finde det nødvendigt, at der bliver repræsentation fra landbruget i et sådant eventuelt ekspertudvalg, således at der kan ske en afvejning af de foranstaltninger, der kan komme på tale over for landbrugsmæssige interesser.

København, den 29. august 1968

Jørgen Pedersen

Dansk Vandteknisk Forening:

— — — beklager man, at der ikke på et tidligere tidspunkt er fremsendt et svar fra foreningen. Årsagen til den meget sene besvarelse er bl. a. et formandsskifte i Dansk Vandteknisk Forening.

Dansk Vandteknisk Forening kan udtale, at foreningen for sit vedkommende er enig i det af Nationalkomiteen for IWSA udtalte og kan henholde sig hertil.¹

Ballerup, den 21. januar 1969

Hans Pedersen

N o r g e**Fiskeridepartementet:**

Saken har vært forelagt havnedirektøren og fiskeridirektøren.

Havnedirektøren har i brev av 4. mars 1968 uttalt at saken for tiden ikke foranlediger noen uttalelse.

Fiskeridirektøren har i brev av 19. mars 1968 pekt på den stadig tiltagende forurensning av sjøen som finner sted så vel fra land som ute på det åpne hav og hvilke alvorlige konsekvenser denne forurensning kan få blant annet for fiskeriene. Han anfører at det derfor er av den største betydning at de land som har felles havområder utenfor sine kyststrekninger søker å samarbeide for å finne fram til felles tiltak for å hindre og begrense forurensning av sjøen. Han anser det også som hensiktsmessig at en søker å etablere felles lovbestemmelser på dette område.

Han viser også til det foreliggende forslag til lov om vannforurensninger fra land.

En viser forøvrig til fiskeridirektørens brev (*se nedan*).

Fiskeridepartementet kan opplyse at det ved kongelig resolusjon av 7. juni 1967 ble satt ned et utvalg som skulle vurdere de fremtidige behov for mottakeranlegg for olje og oljeholdig vann fra skip og behovet for oljesølbereidskap.

Så fremt intet uforutsett støter til, regner en med at utvalget vil kunne avgj sin innstilling i løpet av første halvår 1968.

Fiskeridepartementet har for sitt vedkommende forøvrig intet å bemerke til at de nordiske regjeringer i fellesskap undersøker forutsetningene for å kunne få i stand en enhetlig vurdering av hvilke tiltak som bør treffes for å beskytte mot forurensninger.

Oslo, 3. april 1968

Etter fullmakt

J. H. Bertnes

Erik Jahr

¹ Se *Nordisk Rad*, 16. sesj., s. 1071.

Fiskeridirektøren:

Fiskeridirektøren vil i anledning av den foreliggende sak peke på den stadig tiltagende forurensning av sjøen som finner sted så vel fra land som ute på det åpne hav og hvilke alvorlige konsekvenser denne forurensning kan få, bl. a. for fiskeriene. Det er derfor av den største betydning at de land som har felles havområder utenfor sine kyststrekninger søker å samarbeide for å finne fram til felles tiltak for å hindre og begrense forurensninger av sjøen. I denne forbindelse anses det for hensiktsmessig at en søker å etablere felles lovbestemmelser på angjeldende område.

Som kjent, foreligger det nå et forslag til spesiell norsk lovgivning om vannforurensninger som skjer fra land. En viser til innstilling herom av 12. mai 1965 og brev herfra av 16. september samme år.

Bergen, 19. mars 1968

For Fiskeridirektøren

Olav Lund

A. Aasbø

BILAGA 4**Betänkande 2 av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över
medlemsförslaget**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett medlemsförslag om samarbete rörande föroreningsfrågorna. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Halmstad den 13—14 oktober 1967, i Oslo den 11 december 1967 och den 19 februari 1968, i Köbenhavn den 11 maj 1968, i Tusby den 12—13 augusti 1968, i Gjøvik den 2—3 december 1968 samt i Stockholm den 24 och 25 januari 1969. Vid utskottets behandling av medlemsförslaget har vid mötet i Oslo den 19 februari 1968 närvarit justitsminister Knud Thestrup, Danmark, minister Lars Lindeman, Finland, och statsrådet Eric Holmqvist, Sverige. Härjämte har såsom sakkunniga deltagit vid mötet i Oslo den 11 december 1967 fagsjef Åge Hjelm-Hansen och konsulent Sylva Schjodt, Norge, vid mötet i Oslo den 19 februari 1968 ekspeditionssekretær Jørgen Kock och øverlæge Erik Uhl, Danmark, skolöverläkaren Holger Hultin, Finland, samt departementsrådet Allan Johansson, Sverige, samt vid mötena i Tusby och Gjøvik generaldirektör Ragnar Woxén, Sverige, och fil.

dr Nils Mustelin, Finland, båda representerande NORDFORSK, samt Mustelin därjämte vid mötet i Stockholm.

1. Inledning

I medlemsförslaget hemställas, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att gemensamt undersöka förutsättningarna för att få till stånd enhetlig bedömning av vilka samhällsåtgärder som bör vidtagas till skydd för människornas hälsa och den naturmiljö som omger dem gentemot de föroreningar och störningar, vartill den moderna tekniken ger upphov.

I anledning av hemställan från utskottet upptogs medlemsförslaget om föroreningsfrågor till allmän debatt vid rådets sextonde session år 1968. Utskottet hade för avsikt att efter sessionen återupplaga sakbehandlingen på grundval av det i saken föreliggande materialet samt de vid debatten i rådet framkomna synpunkterna. I rådsdebatten framhölls betydelsen av nordisk samverkan på området i fråga framför allt beträffande forskning och lagstiftning. Fördelen av ett gemensamt nordiskt uppträdande i internationella sammanhang betonades likaså.

Utskottet har härefter fortsatt behandlingen av förslaget. På hemställan av utskottet har en analys av föreliggande samarbetsmöjligheter i Norden på föroreningsområdet företagits inom NORDFORSK, publicerad under titeln Nordforsks miljövårdsutredning, samarbete rörande föroreningsfrågorna (*NU 1969:3*). Vidare har utskottet från regeringarna införskaffat översikter över de lagbestämmelser, som reglerar föroreningsfrågorna i de nordiska länderna. NORDFORSK:s utredning jämte övrigt i saken föreliggande material har legat till grund för utskottets ställningstagande till medlemsförslaget. Härjämte kan antecknas, att utskottet har för avsikt att med stöd av inkommet material låta företaga en komparativ analys av ländernas bestämmelser på området, varigenom en klar bild kan erhållas av föreliggande likheter och olikheter i bestämmelserna. Detta material avser utskottet att senare tillställa regeringarna.

2. Remissyttrandena

Yttranden över medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

NORDFORSK.

Nordiske jordbruksforskernes forening.

Danmark

Justitsministeriet.

Indenrigsministeriet.

Landbrugsministeriet.

Ministeriet for kulturelle anliggender.

Den Danske Nationalkomité for International Water Supply Association.

Landbrugets Samråd for Forskning og Forsøg.

Akademiet for de Tekniske Videnskaber.
 Industriraadet.
 Danmarks Naturfredningsforening.
 De Danske Hedeselskab.
 Erhvervsrådet for Gartneri og Frugtlavl.
 De Samvirkende Danske Husmansforeninger.
 Dansk Ingeniørforening.
 Fiskeriorganisationernes Samarbejdsudvalg mod Vandforurening.
 Centralforeningen af Tolvmandsforeninger og større Landbrugere i Danmark.
 Den Danske Købstadforening.
 Dansk Vandteknisk Forening.

Finland

Ministeriet för inrikesärendena.
 Lantbruksministeriet.
 Handels- och industriministeriet.
 Lantbrukets forskningscentral.
 Havsforskningsinstitutet.
 Delegationen för vattenskydd.
 Landskommunernas förbund.
 Finlands svenska landskommuners förbund.
 Finlands industriförbund.
 Stadsförbundets byrå.
 Finska träförädlingsindustriernas centralförbund.
 Lantbruksproducenternas centralförbund.
 Naturskyddsföreningen i Finland.

Norge

Departementet for industri og håndverk.
 Sosialdepartementet.
 Landbruksdepartementet.
 Landbruksdepartementets råd for veterinærmedisin, plantevernmidler og formidler m. m.
 Fiskeridepartementet.
 Fiskeridirektøren.
 Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.
 Norges industriforbund.
 Norsk håndverks- og industribedrifters forbund.
 Den norske ingeniørforening.
 Norges naturvernforbund.
 Walter Lindberg, Universitetet i Oslo.
 Arne K. Sterten, Forsvarets forskningsinstitut.
 Leiv Kreyberg.
 Statsgeolog Per Holmsen, Institutt for geologi, Universitetet, Blindern.
 Bygg ditt land.
 Røykskaderådet.
 Den norske turistforening.

Sverige

Kommerskollegium.
 Statens naturvårdsverk.

Lantbruksstyrelsen.
Statens institut för folkhälsan.
Giftnämnden.
1964 års naturresursutredning.
Stockholms handelskammare.
Östergötlands och Södermanlands handelskammare.
Smålands och Blekinge handelskammare.
Gollands handelskammare.
Skånes handelskammare.
Handelskammaren i Göteborg.
Västergötlands och norra Hallands handelskammare.
Handelskammaren i Karlstad.
Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län.
Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare.
Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare.
Sveriges industriförbund och Svenska arbetsgivareföreningen.
Industrins vatten- och luftvård AB.
Sveriges kemiska industrikontor.
Lantbruksförbundet.
Svenska naturskyddsföreningen.
Landsorganisationen i Sverige.
Svenska teknologföreningen.

Flertalet remissorgan ställer sig positiva till medlemsförslaget och ansluter sig till förslagsställarnas uppfattning om att miljövårdsfrågorna är av största betydelse för vår tid och att deras betydelse kommer att öka i takt med den industriella utvecklingen.

Från dansk sida finner *indenrigsministeriet* det dock tveksamt, om det är möjligt att uppställa generella riktlinjer för behandling av de olika föroreningsområdena. I första hand bör man försöka få till stånd nationella översikter över lagstiftningen beträffande föroreningsfrågorna samt över de organ som administrerar bestämmelserna och övar tillsyn över deras efterlevnad. I sådana översikter skulle ingå uppgifter på vilka områden det redan är etablerat nordiskt samarbete samt på vilka områden internationellt samarbete i övrigt har uppnåtts. På grundval av ett sådant material skulle därefter vara möjligt att ta ställning till om det är behov av ytterligare nordiskt samarbete beträffande föroreningsfrågorna. *Justitsministeriet*, *landbruksministeriet* och *ministeriet for kulturelle anliggender* delar indenrigsministeriets uppfattning härvidlag. *Fiskeriorganisationernes Samarbejdsudvalg mod Vandforurening* anser att den teknisk-vetenskapliga forskningen beträffande vattenföroreningars bekämpande är i behov av koordinering vilken lämpligen bör ske på nordisk bas då föroreningskällor och föroreningstyper i det väsentliga får anses vara av likartad karaktär i de nordiska länderna. Till möjligheterna för genomförandet av en koordinering av den lagstiftning som blir resultat av forskningen ställer udvalget sig mera tveksamt med hänsyn till det skiftande rättsunderlag, varpå de nuvarande bestämmelserna beträffande bekämpning av vattenföroreningar vilar i de olika länderna. Övriga danska remissorgan tillstyrker samtliga medlemsförslaget.

I Finland ställer sig de olika remissorganen alltigenom positiva till medlemsförslaget. *Inrikesministeriet* finner en utveckling av redan etablerat samarbete mellan de nordiska länderna rörande föroreningsfrågorna önskvärt och pekar på det samarbete som förekommer främst inom NORDFORSK. *Lantbruksministeriet* erinrar likaså om det redan inom NORDFORSK etablerade samarbetet samt om de av vattenvårdsmyndigheterna årligen anordnade konferensdagarna och framhåller behovet av att vidare utveckla detta samarbete. Här påpekas även det naturliga i ett samgående mellan länderna för lösandet av föroreningsfrågorna särskilt med hänsyn till de gemensamma vatten som finns mellan de nordiska staterna. Möjligheter för nordiskt samarbete i fråga om bekämpningsmedels användning föreligger även enligt ministeriets mening. *Industriförbundet* framhåller värdet av ett samarbete med hänsyn till frågans internationella aspekt och betydelsen av ett gemensamt nordiskt uppträdande. Enligt *Naturskyddsföreningens* mening har nordiskt samarbete stor betydelse, eftersom konkurrenssynpunkten på den fria nordiska arbetsmarknaden gör det önskvärt och kanske nödvändigt att industri, skogsbruk och jordbruk får arbeta under så lika villkor som möjligt.

Från norsk sida tillstyrkes medlemsförslaget av samtliga remissorgan med undantag för Vassdrags- och elektrisitetsvesendet. *Lantbruksdepartementet* påpekar existerande nordiska samarbetsformer på ifrågavarande område och anser en utvidgning av redan etablerat samarbete påkallat. *Industri-departementet* finner det önskvärt med en översikt över de regler och den praxis som gäller i de nordiska länderna på föroreningsområdet. Förutsättningarna för ett närmare nordiskt samarbete på detta fält bör bli föremål för undersökningar enligt departementet. I yttrande åberopat av *Naturvernförbundet* framhålls att samarbete över gränserna bör i första hand gälla utforskningen av den jämviktsförstörelse som håller på att ske i det ekologiska systemet i naturen.

Vassdrags- och elektrisitetsvesendet ifrågasätter om tiden är mogen för ett nordiskt samarbete på föroreningsområdet i enlighet med medlemsförslaget. Frågorna anses vara av vitt olika karaktär och storleksordning i de nordiska länderna. Geografiska och befolkningsmässiga förhållanden är likaså olika, vilket kan få inflytande på räckvidden av de företag som i varje land måste vara till fyllest. På vissa enskilda områden anses emellertid ett nordiskt samarbete vara praktiskt möjligt och ändamålsenligt. Då en hel del sådant samarbete redan förekommer, bör ett eventuellt nordiskt samarbete i första hand utgå från de organisationer och institutioner som behandlar ifrågavarande förhållanden och problem, menar Vassdrag- och elektrisitetsvesenet.

Flertalet svenska remissorgan ställer sig positiva till medlemsförslaget. *Kommerskollegium* påpekar värdet av gemensamt uppträdande från de nordiska ländernas sida i internationella sammanhang, ävensom betydelsen av utbyte inbördes mellan länderna av erfarenheter och forskningsresultat. *Lantbruksstyrelsen* lägger likaså internationella aspekter på frågan och

menar att för att konkurrensförhållandena internationellt sett inte skall störas inom produktionen är det angeläget att avvägningar mellan produktionsintressen och miljövårdsintressen blir så likartade som möjligt i olika länder. Betydelsen av likartade regler på miljövårdsområdet ur konkurrensmässig synpunkt för industrins del framhålles även av *Sveriges industriförbund* och *Svenska arbetsgivareföreningen*. *Giftnämnden* finner, att ett samarbete beträffande forsknings- och utvecklingsarbetet är av största betydelse vid lösning av miljövårdsproblemen. *1964 års naturresursutredning* påpekar betydelsen av utbyte av information rörande miljövårdsforskning och anser att den verksamhet som nu förekommer inom NORDFORSK:s ram bör utvidgas att omfatta hela miljövårdsområdet. Ett särskilt nordiskt kontaktorgan på miljövårdsforskningens område anses ha en stor uppgift att fylla. Vad gäller utbildning på miljövårdens område torde mycket kunna vinnas genom ett vidgat nordiskt samarbete, menar *Svenska teknologföreningen* och nämner Nordiska hälsovårdshögskolan och Nordiska institutet för samhällsplanering som lämpliga utbildningsanstalter.

Landsorganisationen i Sverige är tveksam huruvida ett nordiskt samarbete skall kunna komma till stånd på de grunder som förslagsställarna anfört och framhåller lämpligheten av att ett eventuellt framtida samarbete bör ske på verksnivå d. v. s. mellan naturvårdsverket i Sverige och motsvarande organ i övriga länder. *Statens naturvårdsverk* understryker nödvändigheten av internationell samverkan inom naturvårdsområdet men framhåller samtidigt att miljömässiga och ekonomiska förutsättningar är olika även i ett så begränsat område som Norden. Med hänsyn till olika förutsättningar bör icke internationella överenskommelser i alltför stor utsträckning binda ett nationellt program för naturvårdsåtgärder, menar naturvårdsverket. De nationella resurserna är begränsade för att medgiva utvidgat samarbete i Norden. En samordning av verksamheten bör dock kunna minska splittringen och kunna bidra till en mer rationell verksamhet enligt naturvårdsverket.

Jordbruksforskernes forening och *NORDFORSK* är positiva till förslaget. Nordiske jordbruksforskernes forening framhåller att genom en samordning av de enskilda ländernas insatser kan man nå ett bättre utnyttjande av resurserna och även uppnå snabbare resultat. *NORDFORSK* betonar nödvändigheten av att val av samhällsåtgärder för miljövård baseras på forskning och att åtgärderna modifieras i takt med teknikens framsteg och uppkomsten av rön inom miljövårdsforskning och medicin.

3. Utskottet

Den tekniska och ekonomiska utvecklingen medför möjligheter till förbättrade levnadsförhållanden för allt fler människor. Denna utveckling är emellertid icke endast till fördel för människan. Den moderna teknologiens

användning för med sig även nackdelar och innebär faromoment på många områden, lika verkliga som skrämmande. Att människan påverkar miljön liksom miljön påverkar människan är ett sedan länge känt faktum. Utvecklingen under de senaste decennierna mot en stigande koncentration av befolkningen till städer och annan tätbebyggelse ävensom industriens starka expansion och lant- och skogsbrukets intensifiering har starkt bidragit till att öka miljöproblemen, vilka utan tvekan måste räknas som en av de centralaste frågorna i dagens samhälle och som i vidaste bemärkelse får en allt större betydelse för människans trivsel och hälsa.

Av remissmaterialet framgår att väsentliga nationella initiativ tagits i de nordiska länderna på miljövårdsområdet. Visst nordiskt samarbete har även etablerats på området framförallt inom NORDFORSK:s kommittéer för vattenvård, luftvård och bioacidforskning. Även på andra föroreningsområden har nordiska initiativ tagits. Likaså har betydelsefulla framstolar gjorts inom internationella organ. Odiskutabelt är emellertid att de åtgärder som hittills vidtagits varit otillräckliga. Behovet av koordinering av miljövårdsarbetet över nationsgränserna är självklart, då gränserna ingalunda utgör några barriärer för föroreningar och andra miljöskador av olika slag. Detta förhållande berör icke blott två till varandra direkt gränsande stater utan i lika hög grad stater, som har vatten mellan sig. Det starkt förorenade Öresund och den alltmer syrefattiga Östersjön är exempel på att miljövårdsproblem ger grund för samarbete mellan länderna omkring dessa vatten. Luften är en än större förmedlare av föroreningar. Sålunda ger Centraleuropas immissioner av allt att döma upphov till immissionsproblem i de nordiska länderna. Föroreningsproblemen har sålunda icke endast en nationell och nordisk aspekt. De har också en global.

Miljöproblemen har på svenskt initiativ förts fram i FN, som beslutat att år 1972 anordna en internationell miljökonferens med syfte att stimulera regeringar och organisationer att intensifiera och samordna alla ansträngningar på att studera och lösa miljöproblem. Åtskilligt arbete med anknytningar till miljöarbetet pågår redan i internationella organisationer såväl utanför FN-systemet som inom exempelvis i WHO, FAO, UNESCO m. fl. FN-organ. Allt detta arbete behöver aktivt stöd, vilket är ett av syftena med den planerade FN-konferensen.

Utskottet har vid sin behandling av förslaget liksom många remissorgan uppehållit sig vid spørsmålets internationella aspekt. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse det initiativ som tagits av FN till en internationell miljövårdskonferens. Föroreningsproblemen är så omfattande, att varje lands regering icke kan förväntas företa all den forskning som är behövlig. Utbyte av resultat och erfarenheten på området mellan olika länder är därför både naturligt och behövligt. Här kan icke ett nordiskt samgående vara tillfyllest på sikt. Ett steg i rätt riktning torde ett sådant emellertid vara i syfte att senare föra initiativen vidare i ett större internationellt sam-

manhang. Utskottet vill understryka vikten av ett gemensamt nordiskt upp-trädande och gemensamma nordiska initiativ i internationella sammanhang på miljövärdens område.

Geografiskt grannskap och delvis liknande naturförhållanden utgör skäl för en koordinering av miljövärdssamarbetet mellan de nordiska länderna. Även likartade ekonomiska förhållanden och social struktur torde göra det möjligt att vidtaga gemensamma miljövärdande åtgärder i de nordiska länderna. Till fördel för den ökade ekonomiska integrationen i Norden vore utan tvekan, att kraven om rening inom olika industriella områden kunde bli nordiskt enhetliga liksom de fordringar som ställs på lantbruket vid användning av biocider o. d. Därigenom vinnes att konkurrensvillkoren blir så enhetliga som möjligt. Föroreningsproblemen måste dock lösas på sådant sätt att näringslivet i Norden icke belastas så hårt, att dess internationella konkurrenskraft blir nedsatt i förhållande till näringslivet i länderna utanför Norden.

Som ovan nämnts är hittills vidtagna åtgärder från samhällets sida för att lösa de starkt ökande miljöproblemen otillräckliga. De miljöförstörande faktorernas inverkan måste begränsas. Så kan endast ske inom ramen för de enskilda ländernas lagstiftning och administration. Utskottet delar därför de synpunkter som anförts av de av NORDFORSK tillsatta utredningsmännen för samarbete rörande föroreningsfrågorna om att till grund för miljövärderna bör ligga en adekvat utformad och tillräckligt omfattande lagstiftning, som smidigt och snabbt kan anpassas efter utvecklingens krav genom tilläggsbestämmelser och tillämpningsregler på det legislativa eller administrativa planet. Utskottet anser således att nationell lagstiftning omfattande hela miljövärdsområdet bör eftersträvas. En sådan lagstiftning bör i möjligaste mån göras så likartad som möjligt i alla de nordiska länderna.

Utskottet ansluter sig likaså till utredningsmännens uppfattning om nödvändigheten av en integrerad syn på miljövärdens olika aspekter. I den mån en total samordning av miljövärdsområdet icke kan ske genom en integrerad lagstiftning för hela föroreningsområdet, måste ett effektivt samarbete skapas mellan alla berörda myndigheter. Ett sådant samarbete skulle underlättas om lämpliga samarbetsorgan funnes att tillgå.

Förekomsten av sådana tvärgående miljövärdorgan i varje land med nära kontakt såväl med de administrativa myndigheterna som med forskningen i landet skulle verksamt underlätta det nordiska samarbetet på området. Även det internationella samarbetet skulle bli mera fruktbringande genom tillkomsten av nationella kontaktorgan. I och med att olika aspekter på miljövärdproblemen skulle finnas företrädade av sakkunniga ledamöter, skulle de samarbetssvårigheter, som betingas av ländernas olika administrativa struktur, väsentligen elimineras. Inom de nationella kontaktorganen skulle även kunna förberedas sådana frågor som senare tas upp i nordiskt eller internationellt sammanhang.

Utskottet menar således, att ett kontaktorgan med kompetens på hela miljövårdsområdet bör inrättas i varje nordiskt land. Genom sådana tvärgående kontaktorgan skulle såväl det nordiska som det internationella samarbetet på området underlättas. I väntan på att de föreslagna nationella kontaktorganen kommer till stånd synes det utskottet naturligt och önskvärt, att det fortsatta nordiska samarbetet på miljövårdsforskningens område bedrivs inom ramen för NORDFORSK:s verksamhet.

Vidare vill utskottet i likhet med utredningsmännen betona vikten av att det legislativa och administrativa samarbetet inom miljövården inriktas på att få till stånd normer, riktlinjer och därmed jämförliga tillämpningsregler, avsedda att komplettera lagstiftningen, och att göra dessa stadganden i tillämpliga fall så nordiskt enhetliga som möjligt.

Ur nordisk synpunkt torde huvudsaken vara att lagstiftningen leder till enahanda praktiska konsekvenser i de olika nordiska länderna. Utredningsmännen pekar vidare på att normer som utarbetats och kontrollerats i ett land bör kunna accepteras i de andra länderna utan att det anses nödvändigt att först genomföra tidsödande kontrollförsök eller liknande. Enligt utskottets mening bör erforderliga normer, riktlinjer och därmed jämförbara tillämpningsregler utarbetas i nära samarbete med sådana sakkunniga personer, som nära följer forskningen på miljöområdet. Härigenom kan säkerställas att forskningsresultaten snabbt blir beaktade i normeringsarbetet.

Nordisk samverkan inom normeringsarbetet bör således i sin tur bygga på nordiskt samarbete inom miljövårdsforskningen. Behov av nya nordiska samarbetsorgan för forskningen synes icke föreligga, under förutsättning att en nationell upprustning av forsknings- och utvecklingsarbetet på miljövårdsområdet kommer till stånd. Forskningssamarbetet kan väntas komma i gång av sig självt både på det internationella och det nordiska planet genom enskilda forskarkontakter och inom ramen för existerande samarbetsorganisationer. Utskottet finner det därför angeläget, att erforderliga medel ställs till förfogande för en nationell upprustning av miljövårdsforskningen.

Utbildning av miljövårdsexperten synes utskottet liksom utredningsmännen kunna åtminstone delvis med fördel ordnas på nordisk bas. Om enhetliga nordiska normer av olika slag skapas, bör också de personer, som i praktiken skall svara för upprätthållande av dessa normer i de olika nordiska länderna, få en likartad utbildning. Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg har härvidlag gjort en utmärkt början men bör kunna utöka sin verksamhet väsentligt, bl. a. genom att på sitt program i större utsträckning än hittills uppta även andra miljövårdsområden än vattenvården.

Utskottet vill till slut understryka nödvändigheten av att medborgarna i de nordiska länderna informeras om miljöproblemets betydelse och om föroreningsituationens utomordentliga allvar. En intensiv upplysningsverksamhet om miljövårdens olika aspekter bör bedrivas i alla nordiska länder

på ett sådant sätt att så stort antal medborgare som möjligt nås av informationen.

I den inom NORDFORSK gjorda utredningen återfinnes en översikt över de nordiska ländernas lagstiftning och administration såvitt rör luftvård, vattenvård och biocider. Frågor sammanhängande med bl. a. mark- och naturförstöring av olika slag har däremot lämnats obeaktade, varigenom delar av miljövården icke kommit att behandlas i utredningen. De i utredningen behandlade områdena torde dock utgöra de, på vilka ett nordiskt samarbete över gränserna synes vara både mest naturligt och mest nödvändigt.

Genom dessa översikter över lagstiftning och administration såvitt rör nämnda områden av miljövården har värdefullt material sammanställts för det vidare samarbetet på miljövårdens område.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställer socialpolitiska utskottet,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att skapa förutsättningar för ett effektivt nordiskt samarbete på miljövårdens område, exempelvis i de av NORDFORSK föreslagna formerna: nationell lagstiftning på miljövårdsområdet, kontaktorgan med kompetens på hela miljövårdsområdet i varje nordiskt land, likartade nordiska tillämpningsregler, vidgade nordiska utbildningsmöjligheter på miljövårdens område och intensifierad upplysning till allmänheten om föroreningsproblemen.

Stockholm den 24 januari 1969

Johannes Antonsson

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Larsson

Vice förman

Tyyne Leivo-Larsson

Harald Løbak

Gerda Møller

Veikko Savela

Salve Salvesen

Medlemsförslag om fri gränspassage

(Väckt av Leif Cassel, Olavi Lahtela, Harald Løbak och Tuure Salo)

I sitt slutbetänkande föreslog Nordiska parlamentariska kommittén för friare samfärdsel m. m. (*Nordiska rådet 1957 s. 821*), att gällande bestämmelser beträffande pass-, tull- och valutakontroll måtte ändras därhän, att resande, som endast medför tullfritt och införselritt gods och tillåtna resevalutabelopp, skulle kunna överskrida de internordiska landgränserna, där de själva bedömde lämpligt, dock med de undantag, som motiverades av militära skyddsområden. I en rekommendation (nr 11/1957) anmodade Nordiska rådet regeringarna att lämna en redogörelse för undersökningar förordade av förslagen och rekommendationerna i slutbetänkandet. Rekommendationen avskrevs vid kommande års session (*Nordisk Råd 1958 s. 131—132*), varvid trafikutskottet i betänkandet (nr 10) om ifrågasvarande punkt uttalade, att förslaget i samtliga länder är genomfört i den utsträckning, som då var möjligt.

Det finns i dag, tio år efter slutbetänkandets avgivande, anledning återvända till kommitténs uttalanden om den fria gränspassagen. Efter passfrihetens införande gällde att resande hade rätt att passera gränsen endast vid pass- och tullkontrollorter. Kommittén hade emellertid under sitt arbete kommit att ifrågasätta, om någon anledning längre fanns att vidhålla en sådan inskränkning i rätten att passera gränserna mellan de nordiska länderna. Härom anförde kommittén i sitt betänkande:

Vad först passkontrollen beträffar må till en början erinras om att någon sådan icke längre utövas vid de internordiska gränserna i vad avser nordiska medborgare. Sedan kommitténs förslag om att enhetligt nordiskt passområde genomförts, kommer passkontrollen vid de internordiska gränserna att slopas också för icke-nordbor; beträffande dessa kommer inresekontrollen att utövas vid det nordiska områdets yttergränser, medan den s. k. inre utlänningskontrollen väsentligen kommer att bygga på bostadsanmälningar. Därmed bortfaller enligt kommitténs mening grundförutsättningen för att gränsöverskridandet ur passkontrollsynpunkt endast skall få ske vid passkontrollort. Kommittén har icke funnit någon vägande invändning ur passkontrollsynpunkt mot att alla resande, sedan den fullständiga passfriheten genomförts, tillåtes passera gränserna, där de själva önskar. Det kan visserligen invändas, att även sedan den fullständiga passfriheten ge-

nomförts, myndigheterna i princip kommer att behålla rätten att företa stickprov bland de resande, om så befinnes påkallat. Kommittén avser icke att föreslå någon inskränkning i denna principiella rätt; även om det kan förväntas, att sådana stickprov icke kommer att tillhöra den normala ordningen, kan sådana situationer tänkas, då myndigheterna kan ha behov av att företa en dylik stickprovskontroll. Denna torde emellertid med fördel kunna utövas genom s. k. flygande kontroller och behöver därför i och för sig icke motivera, att den nu gällande inskränkningen i rätten att passera gränserna bibehålles. En generell rätt för resenärerna att passera gränserna, där de själva finner lämpligt, kan givetvis förknippas med undantag för vissa militära skyddsområden.

Vad tullkontrollen beträffar utövas denna numera endast stickprovsvis och då huvudsakligen i inreselandet. På kommitténs förslag har liberalare bestämmelser genomförts i vad avser resandes rätt att tull- och licensfritt medföra varor. I kapitel II i föreliggande betänkande föreslår kommittén ytterligare lättnader i detta avseende. De lättnader, som tillkommit på tullområdet och som det är kommitténs förhoppning att regeringarna och parlamenten skall se sig i stånd att utvidga, borde enligt kommitténs uppfattning kunna leda till att den fasta tullkontrollen vid de inre nordiska gränserna huvudsakligen avskaffades för resandetraffikens del. I praktiken skulle detta innebära, att viss tullkontroll fortfarande utövades men att resande, som vore fullt på det klara med att de icke medförde tullpliktigt och/eller införsel förbjudet gods, utan uppehåll kunde passera gränsen. Rätten att företa stickprovundersökningar skulle dock kvarstå. Det är kommitténs uppfattning, att denna kontroll i fortsättningen lämpligen bör utövas genom s. k. flygande kontroller. Kommitténs synpunkter i detta avseende utvecklas närmare i kapitel II, men det kan dock vara på sin plats att redan här notera, att de nordiska styrelserna, enligt vad kommittén erfarit, redan preliminärt diskuterat frågan om tullkontrollen av resande vid de internordiska landgränserna utifrån här angivna förutsättningar. Om den kvarstående tullkontrollen i fortsättningen organiseras på detta sätt, bortfaller också ur tullkontrollsynpunkt skälen för den nu rådande inskränkningen i resandes rätt till gränspassage.

I fråga om den kontroll, som utövas över de resande, återstår därefter valutakontrollen. Även denna utövas numera endast stickprovsvis. Kommittén är medveten om att problemen på detta område är mer komplicerade. Som kommittén närmare utvecklat i kapitel V torde det emellertid icke kunna komma i fråga att annat än möjligen undantagsvis vid de inre nordiska gränserna utöva någon form av exklusiv valutakontroll, sedan passkontrollen upphävts och tullkontrollen omorganiserats på sätt som ovan antytts. I kapitel V föreslår kommittén därför, att den kvarstående stickprovsvisa valutakontrollen vid de inre nordiska gränserna utövas i samband med tullkontrollen och i form av s. k. flygande kontroller. Kommittén kan sålunda icke finna det berättigat att uteslutande med hänsyn till det kvarstående behovet av valutakontroll vidhålla hittillsvarande restriktioner i fråga om rätten till gränspassage.

Utvecklingen har sedan 1957 gått vidare. Sedan årets början råder tullfrihet för huvuddelen av alla varor i Norden (med undantag för Island). En gränskontroll kan därför blott gälla vissa jordbruksvaror samt i övrigt varor

underkastade nationell särbeskattning. På gränsen mellan Norge och Sverige har vidare ett gränstullsamarbete genomförts.

Mot denna bakgrund kan blott konstateras, att alla de av Nordiska kommittén för friare samfärdsel m. m. anförda argumenten kvarstår men med förstärkt giltighet. Den numera mångåriga erfarenhet av det nordiska passområdet visar, att detta fungerar tillfredsställande. Den kritik, som riktats mot den gällande ordningen, har gått ut på att ytterligare lättnader bör kunna genomföras.

I pressen omtalas från tid till annan de svårigheter, som förorsakas enskilda av att gränspassage är tillåten endast på vissa relativt fåtaliga platser utmed gränsen. Särskilda olägenheter uppstår, då gränsen går genom en tätbefolkad bygd som Tornedalen (*se Tillägg*). Men även på andra avsnitt föreligger svårigheter. I norra Värmland har t. ex. en enskild väg byggts gemensamt av intressenter på norska och svenska sidan. Denna väg korsar gränsen, men tullmyndigheterna har ej velat tillåta trafik där. Tillräcklig erfarenhet har redan vunnits av det jämförelsevis fria system, vi har i Norden, för att man skall kunna ta ytterligare det steg på vägen mot en fullständig frihet att röra sig över gränserna, som en rätt till gränspassage var som helst skulle innebära.

Allmänt borde kunna införas en ordning av samma typ som den, vilka nu tillämpas på vissa flygplatser och på andra ställen, byggande på att den inresande själv anmäler om han har något att förtulla. Den, som icke medför någon avgiftspliktig vara, bör kunna få passera gränsen var han önskar. Trafikant, som medför avgiftspliktigt gods, får hänvisas att uppsöka vissa bestämda övergångsställen, där tullpersonal finns tillgänglig. Nödig kontroll bör kunna upprätthållas av rörlig personal, som företar stiekprovundersökningar. Motsvarande bör kunna gälla beträffande eventuellt behövlig valutakontroll.

Genom en reform av detta slag skulle även ett annat problem kunna lösas. Den växande trafiken med allmänflyg mellan de nordiska länderna hämmas nu av att landning efter gränspassage endast får ske på flygplatser, som är godkända som gränsövergångsställe. Arbetet med rådets rekommendation nr 29/1963 angående underlättande av gränsoformiteter för nordisk flygtrafik har icke kunnat föras vidare på grund av gällande regler om att gränspassagen är inskränkt till vissa övergångsställen. Undanröjes dessa regler, skulle bättre villkor skapas för den privata lufttrafiken mellan länderna.

Principiellt skulle nordiskt samarbete ta ett stort steg framåt, om vi i ordets bokstavliga bemärkelse kunde öppna gränserna mellan våra länder. Gränserna skulle försvinna för människor i gemen. Detta mål synes så eftersträvansvärt, att länderna får underkasta sig visst omak för att uppnå det.

Under hänvisning till vad som anförts hemställas,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att låta öppna gränserna mellan de nordiska länderna och möjliggöra för personer, som endast medför tullfritt och införselritt gods, att överskrida de internordiska gränserna på valfritt ställe, allenast med de undantag som motiveras av militära hänsyn.

Stockholm, Helsingfors och Oslo den 21 september 1967

Leif Cassel

Olavi Lahtela

Harald Løbak

Tuure Salo

TILLÄGG

**PM angående överfartsställena med särskild hänsyn till
förhållandena i Tornedalen.**

(Upprättad inom länsstyrelsen i Norrbottens län)

Före första världskriget förekom egentligen inte några särskilda övergångsställen, utan passage av riksgränsen var tillåten praktiskt taget var som helst.

Ännu i slutet av 1800-talet var största delen av gränsen obevakad. Så sent som 1891 var enligt uppgift den nordligaste tulltjänstemannen placerad i Kuivakangas ungefär 80 km från Haparanda. Återstoden av den 550 km långa gränsen bevakades inte av tullen. En viss övervakning speciellt mot Norge utfördes av länsmannen i Karesuando.

Ända fram till det andra världskriget var det nordligaste fastställda övergångsstället vid Pello by ungefär 130 km från Haparanda. Gränsen norr därom fick passeras fritt.

Ovanstående belyser att man under mycket lång tid utgick från de förhållanden som gällde vid tiden för freden i Fredriksshamn, då älvdalen var en homogen enhet. Den nya riksgränsen klöv som bekant socknarna, byarna och släkterna mitt itu.

Efter det andra världskriget har en liberalisering av gränshandeln ögt rum. Man har vidare infört passfrihet och en gemensam nordisk arbetsmarknad. Utåt verkar det sålunda som om man skulle ha återgått till förhållandena före det första världskriget, men så är inte fallet. De fastställda övergångsställena gör att befolkningen ingalunda i den utsträckning, som den önskar och som ur nordisk synpunkt skulle vara önskvärt, har möjlighet att idka umgänge med släkt och vänner på andra sidan riksgränsen. För passeringen av riksgränsen är befolkningen nämligen beroende av övergångsställena, som kan ligga på miltals avstånd från varandra. I praktiken betyder det att t. ex. två nära anförvanter, som bor på var sin sida om gränsen på några hundra meters avstånd från varandra, kan få göra en resa på flera mil för att komma till varandra. I praktiken utgör detta förhållande ett sådant hinder, att man avstår från att besöka varandra, om inte någon ytterst viktig angelägenhet motiverar den långa resan. Något vardagligt umgänge mellan gränsborna blir det under dessa förhållanden inte fråga om.

Det finns åtskilligt fog för vad en äldre finsk lantbrukare sade, när han kommenterade förhållandena med följande ord:

Det nordiska samarbetet går framåt genom avskaffande av passtvänet, genom en liberaliserad gränshandel och en nordisk arbetsmarknad, men människorna blir mer och mer främmande för varandra på var sin sida om gränsen.

Genom att man i Finland — för att uppnå likhet med förhållandena vid östgränsen — infört gränsbevakning genom den militära gränsbevakningsorganisationen har svårigheterna ökat. Denna organisation vill gärna befordra till straff personer som överskridit gränsen utan att använda fastställt övergångsställe, medan tulltjänstemännen på den svenska sidan ofta varit liberalare.

Flottningsarbetarna har rättighet att passera riksgränsen allt efter arbetets krav. Detta bestyrker att man kan »laga efter lägenhet». Lika angeläget synes det vara att umgänget över riksgränsen återförs till förhållanden motsvarande de som rådde före första världskriget. Här kommer också servicesynpunkterna in. Det finns exempel på att skogsarbetare på svenska sidan skulle kunna tillhandla sig mjölk i en gård på 300 m avstånd på finska sidan men på grund av föreskrifterna om övergångsställena måste de i stället färdas till närmaste by på svenska sidan, dit avståndet är 6—7 km. I en älvdal som Tornedalen är det vidare omöjligt att ha affärer på bägge sidor om älven i mindre byar. En fördelning av servicefunktionerna är ofrånkomlig men kan svårigen genomföras med nuvarande ordning med fastställda gränsövergångsställen.

Detta är ett problem, som i hög grad berör gränsbefolkningen på bägge sidor om älven. Om inte gränsövergångsställena helt kan slopas, så bör de åtminstone avskaffas för gränsbefolkningens vidkommande.

Talet om ett intimt ekonomiskt samarbete över riksgränserna, som Nordiska rådet vid upprepade tillfällen rekommenderat, blir ett slag i luften, om inte människorna kan få fritt umgås över gränsen.

Luleå i september 1967

BILAGA 1**Yttranden över medlemsförslaget****Nordisk udlændingsudvalg:****U t d r a g**

ur protokoll fra møte avholdt i Det nordiske utlendingsutvalg i Oslo 3.—4. oktober 1961.

§ 7

I den Nordiske samferdselskomité's beretning om dens virksomhet i tiden juni 1958—september 1959 er i punkt 13, 2 opptatt et forslag om at reisende som bare medfører tollfrie og innførselsfrie varer og tillatt reisevaluta skal kunne passere de internordiske landegrenser der de selv finner passende.

Justisdepartementet, Oslo, har i et skriv av 10 maj 1961 til Samferdselsdepartementet uttalt at der på visse steder på den norsk/svenske grense årlig passerer en rekke turister utenom de fastsatte grenseovergangssteder, men at det fra politiets side ikke har vært lagt hindringer i veien for denne trafikk, idet den ikke later til å ha bygg på særlige fremmedkontrollmessige betenkeligheter. Departementet uttalte ved samme høve at en lempning i reglene for grenseovergang måtte gjøres gjeldende for alle utlendinger og ikke bare for nordboere. Justisdepartementet uttalte imidlertid at det for sit vedkommende antok at det fortsatt var behov for å opprettholde de nåværende bestemmelser som gir politiet adgang til å utøve en viss kontroll når dette ut fra fremmedkontrollmessige hensyn finnes nødvendig.

I et brev av 29 maj 1961 til Justisdepartementet, Oslo, har Samferdselskomitéen uttalt følgende:

Saken ble drøftet på Nordisk samferdselskomité's møte i Karlstad 5. mai i år. Man antok under diskusjonen at det var uheldig å ha en bestemmelse som hyppig ville bli brutt. Det ble også opplyst fra svensk side at man der risikerte en bot på 50 kroner for slik ulovlig grenseoverskridelse. Vi er derfor interessert i å vite om spørsmålet om grenseoverskridelse i de typiske turiststrøk har vært drøftet med de svenske myndigheter, slik at bestemmelsene blir praktisert like liberalt. Nordisk samferdselskomité's prinsipale syn er dog at bestemmelsene bør endres slik at grenseovergang på de angitte steder eller i sin alminnelighet blir også formelt lovlig.

Justisdepartementet har i et brev til Statens utlendingskontor av 7 juni 1961 anmodet om at spørsmålet om slik genseovergang som her omhandlet må bli satt på dagsordenen for Det Nordiske Utlendingsutvalg.

Utvalgets medlemmer var enige om å uttale at det av fremmedkontrollmessige hensyn var av betydning å kunne foreta kontroll av utlendinger over fastsatte grenseovergangssteder. Noen fri genseovergang kunne således ikke anbefales. Man pekte også på at passkontrollavtalen av 12 juli 1957 i intimasjonen bestemmer at utlendinger skal reise fra en nordisk stat til en annen sådan stat over et godkjent grenseovergangssted.

Imidlertid antar Utvalget at de nordiske utlendingsmyndigheter vil være beredt til å overveje spørsmålet om å øke antallet av godkjente grenseovergangssteder på de internordiske grenser.

U t d r a g

ur protokoll hållet vid Nordiska utlänningsutskottets möte i Helsingfors den 23—25 oktober 1962.

1 §.

Nordiska samfärdselkommitténs finska grupp hade förfrågat sig om huruvida resande skulle få passera internordiska landgränser där de funne lämpligt.

Utskottet ansåg det icke föreligga någon anledning att ändra på det utlåtande utskottet gjort vid mötet i Oslo 3—4 oktober 1961 under § 7. Utskottet, väl medvetet om turismens inressen, ansåg, att principen om fasta övergångsställen vid landgränserna vore en primär förutsättning för all övervakning av utläningar.

U t d r a g

ur protokol over Det nordiske utlændingsudvalgs møde i Kruså den 7.—8. november 1967.

§ 9

Den svenske repræsentant meddelte, at et finsk og et svensk medlem af Nordisk Råd den 21 september 1967 havde foreslået rådet at henstille til regeringerne at lade grænserne mellem de nordiske lande åbne og gøre det muligt for personer, som kun medfører told- og indførselsfrit gods at overskride de nordiske grænser på valgfrit sted, alene med de undtagelser, som motiveres af militære hensyn.

Statens utlänningskommission var blevet anmodet om en udtalelse om

dette forslag, og den svenske repræsentant ønskede at høre, om udvalgets øvrige medlemmer fandt grundlag for at ændre det standpunkt, som udvalget tidligere har taget til lignende forslag (se § 7 i protokol over mødet i Oslo den 3.—4. oktober 1961 og § 1 i protokol over mødet i Helsingfors den 23.—25. oktober 1962), gående ud på, at fri grænseovergang ikke kan anbefales, men at udlændingsmyndighederne vil være rede til at overveje spørgsmålet om at øge antallet af godkendte grænseovergangssteder ved de internordiske grænser.

Udvalget udtalte i enighed, at man må fastholde det standpunkt, man tidligere har indtaget, i hvilken forbindelse der pegedes på, at antallet af internordiske overgangssteder i den siden da forløbne tid er øget meget betydeligt, ligesom man gav udtryk for, at udlændingsmyndighederne ville være villige til at optage ønsker om åbning af andre overgangssteder til overvejelse.

Rätt utdraget betygar

Ex officio:

S. Bundsen

D a n m a r k

Justitsministeriet:

— — — skal man meddele, at justitsministeriet for sit vedkommende ikke skal udtale sig imod forslaget. Man skal henlede opmærksomheden på, at forslaget formentlig hovedsagelig er af interesse med henblik på passage over landegrænserne og derfor uden større betydning for Danmark.

København, den 7. december 1967

K. Axel Nielsen

Johs. Jørgensen

Handelsministeriet:

— — — skal handelsministeriet herved udtale, at forslaget alene er relevant for så vidt angår passage af landegrænserne, og at en eventuel rekommandation derfor ikke bør rettes til den danske regering.

København, den 3. januar 1968

P. m. v.

E. b.

Tage Leth

Finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter:

Forslagsstillerne har i forbindelse med det fremsatte forslag særlig omtalt nogle vanskeligheder ved passagen af visse landgrænser mellem nordiske stater og problemerne som følge af den stigende internordiske trafik med privatfly.

I denne anledning skal departementet udtale følgende:

Danmark indtager en særlig stilling i forhold til Finland, Norge og Sverige for så vidt angår den internordiske rejsetrafik, idet samfærdselen mellem Danmark og de øvrige nordiske lande alene er baseret på skibe og fly.

For skibsfartens vedkommende foregår rejsetrafikken næsten udelukkende med fartøjer i fast rutefart, og ilandsætning og ombordtagning af passagerer må kun finde sted ved toldstederne samt ved visse toldkontrolposter.

Det er tilladt rutefartøjerne i et vist omfang at proviantere med uberigtigede varer — bl. a. spiritus, vin og tobaksvarer — til salg til passagererne. Disse har adgang til told- og afgiftsfri ilandbringning af medbragt proviant, men kun i det omfang, som er foreskrevet i finansministeriets bekendtgørelse af 26. september 1966 om toldbehandling af rejsegods m. v. Det er derfor nødvendigt, at toldvæsenet fører en vis kontrol med de rejsendes vareindførsel. Kontrollen udøves stikprøvevis, således at kun en mindre del af de rejsende er genstand for undersøgelse.

Det bemærkes, at der er fastsat særligt restriktive regler for rejsendes told- og afgiftsfri indførsel af varer bl. a. i Øresundstrafikken og for provianteringen af passagerskibe i denne trafik, og at dette har bevirket, at man i ganske særlig grad har kunnet lempe kontrollen med de rejsende i denne trafik.

Vedrørende den udenrigs flytrafik — herunder den internordiske flytrafik — bemærkes, at luftfartøjer, der ankommer til eller afgang fra dansk toldområde, kun må lande på eller afgang fra landingspladser, der af toldstyrelsen er anerkendt som toldlufthavne. Der er på nuværende tidspunkt godkendt 21 lufthavne som toldlufthavne, og disse lufthavne er jævnt fordelt over hele landet. Som følge af den korte afstand mellem toldlufthavnene synes der ikke for tiden at være behov for flere sådanne lufthavne i Danmark.

Toldeftersyn af privatfly ved ankomst fra andet nordisk land foretages alene stikprøvevis.

København, den 6. december 1967

P. m. v.

E. b.

H. Lund

Danmarks Turistråd:

— — — skal man udtale, at Danmarks Turistråd kan anbefale, at der indføres så liberale regler som muligt for grænsepassager inden for Norden.

København, den 30. oktober 1967

Sven Acker

F i n l a n d**Ministeriet för utrikesärendena¹:**

— — — — att tillämpande av en mera liberal praxis beträffande gränspassagerättigheter är ur principiell synpunkt att rekommendera. Det är dessutom i enlighet med syftet med de bestämmelser rörande samfärdsel som ingår i den nordiska samarbetsöverenskommelsen.

Helsingfors den 2 december 1967

Risto Hyvärinen

Avdelningschef

E. Vaartela

Byråchef

Ministeriet för inrikesärendena:

Såsom utlåtande med anledning av det ovan avsedda av riksdagsman Lahtela m. fl. gjorda medlemsförslaget om fri gränspassage över gränserna mellan de nordiska länderna får ministeriet för inrikesärendena meddela, att det anser en liberalisering av gränspassage önskvärd. En liberalisering av gränspassagen bör framför allt ses som en åtgärd ägnad att underlätta det dagliga livet och umgänget för den lokala befolkningen. Ministeriet för inrikesärendena är för sitt vidkommande berett att utreda möjligheterna i detta avseende.

Vad beträffar den i Finland gällande föreskriften om flygning via vissa gränsövergångsställen har denna främst av myndigheterna i Sverige och Norge ansetts utgöra ett hinder för utvecklingen av en internordisk, särskilt privat, flygtrafik. Med hänsyn till utvecklingen av flygtrafiken anser sig ministeriet för inrikesärendena för sitt vidkommande kunna frångå kravet på att anlita ifrågavarande övergångsställen (Lappea, Karesuando, Palojärvi, Karigasniemi, Utsjoki, Näälämö). Gränsövergångsställena skulle sålunda komma att bestämmas efter flygplanets start- och landningsställen.

¹ Yttrandet översatt från finska.

En förutsättning för detta arrangemang är dock, att gränsbevakningsmyndigheterna genom flygledningens förmedling på förhand erhåller uppgift om flygningar över gränsen såsom även hittills varit fallet.

Helsingfors den 20 december 1967

S. Suorttanen

Minister

Arno Hannus

Regeringsråd

Finansministeriet meddelar i skrivelse den 13 december 1967, att ministeriet instämmer i tullstyrelsens yttrande av den 8 december 1967 (se nedan).

Försvarsministeriet:

Under fredstid föreligger icke skäl att på grund av militära synpunkter begränsa de lokala invånarnas gränsöverskridningsrätt till bestämda gränsöverskridningsplatser. Den egentliga turisttrafiken bör dock inriktas på tullvägar.

I möjliga kristider bör man kunna reglera gränsöverskridandet och i samband med militära försvarsförberedelser bör överskridandet kunna förbjudas. Av denna orsak är det nödvändigt att vid alla gränser bibehålla åtminstone en stomme till gränsbevakningen.

Av ovannämnda skäl finns det icke anledning att begränsa civila flygmaskinernas flygning den kortaste vägen över gränsen från ett flygfält till ett annat. Flygningarna bör dock anmälas till de lokala gränsmyndigheterna senast två timmar i förväg.

Helsingfors den 4 december 1967

S. Suorttanen

Försvarsminister

H. Krogerus

Avdelningschef

Tullstyrelsen:

Beträffande denna motivering konstaterar tullstyrelsen, att varor, som införts från de nordiska länderna eller från andra EFTA-länder, visserligen i allmänhet är tullfria från och med början av nästa år, men denna tullfrihet gäller endast varor som i enlighet med EFTA:s ursprungsregler är berättigade till frihandelsområdets behandling. Varorna som är upptagna i

bilagorna D och E till EFTA-konventionen eller i förteckningen över finanstullar är fortfarande underkastade normala tullar, ävensom andra varor av EFTA-ursprung, såvida för dem icke företes vederbörande EFTA-ursprungsdokument. Nästan alla handelsvaror som införes i landet är dessutom, beroende på bekaffenhet, underkastade särskilda nationella skatter, såsom t. ex. omsättningsskatt eller accis, vilkas uppbörd verkställs av tullmyndigheterna. Ytterligare är en mängd varor underkastade särskilda importbegränsningar och -bestämmelser, vilkas efterlevnad övervakas av tullmyndigheterna. Även om EFTA inom en snar framtid kommer att bilda ett fullständigt frihandelsområde, kommer detta emellertid icke att i någon högre grad minska tullmyndigheternas kontrollarbete, emedan en allt större uppmärksamhet måste ägnas varornas områdesursprung.

Medlemsförslaget motiveras även med de svårigheter, vilka enskilda personer drabbas av på grund av de fåtaliga övergångsställena. I detta avseende måste likväl konstateras, att i norra Finland finnes inom Torneå tulldistrikt 46 övergångsställen samt 11 tullvägar, av vilka 40 övergångsställen och 9 tullvägar utmed gränsen mot Sverige. Enligt de iakttagelser som gjorts har gränsövergångstrafiken under den senaste tiden alltmer koncentrerats till tullvägarna. Denna förteelse är uppenbarligen en följd av den stigande levnadsstandarden och den därmed sammanhörande ökningen av det privata bilbeståndet samt förbättringen av bussförbindelserna. Också den nya landsvägsbron som uppförts vid Aavasaksa har medverkat till denna utveckling, som av allt att döma kommer att ytterligare fortgå allteftersom nya broar uppföres eller nya färjförbindelser åstadkommes över gränsälvar. Redan nu kan observeras, att vissa övergångsställen nyttjas i mycket ringa grad och sannolikt kommer deras användning i framtiden att minska ytterligare. I detta sammanhang är det kanske på sin plats att nämna, att tullanstalt enligt 46 § tullstadgan i speciella fall kan bevilja särskilt tillstånd till överskridande av gränsen även annorstädes än vid övergångsställen eller utmed tullväg. Dylika ansökningar om undantagstillstånd har emellertid icke ofta förekommit under de senaste åren, vilket för sin del torde visa, att de nuvarande gränsövergångsställena är tillräckliga.

Med beaktande av ovan anförda synpunkter samt den omständigheten, att varornas priser knappast kan under den närmaste framtiden jämkas till samma nivå i de nordiska länderna, anser sig tullstyrelsen i detta skede icke kunna förorda det i medlemsförslaget föreslagna systemet rörande rätt att fritt överskrida gränsen, ty en effektiv tullkontroll är nödvändig så länge priserna inte är på samma nivå.

Helsingfors den 8 december 1967

N. Saarnio

Generaldirektör

E. Kunnas

Byråchef

Länsstyrelsen i Lapplands län¹:

Länsstyrelsen i Lapplands län finner de av länsstyrelsen i Norrbottens län framförda motiven för underlättande av rätten att överskrida gränserna sakliga och beaktansvärda. Före de senaste krigsåren var överskridandet av gräns till de nordiska länderna tillåtet var som helst och med beaktande av de då rådande förhållandena och den dåtida trafiken förorsakade åtminstone inte ur polisens synpunkt nämnvärda missförhållanden. Efter krigsåren har förhållandena stabiliserats, tullvägarna och övergångsställena har fastställts och i takt med den växande motorfordonsparken har även den lokala befolkningens gränstrafik så gott som enbart kommit att löpa via de vid tullvägarna belägna tullstationerna. Det kan konstateras, att den övervägande delen av den lokala befolkningens gränstrafik nu försiggår längs tullvägarna samtidigt som de fastställda övergångsställenas betydelse blivit allt mindre.

Enär tullbestämmelser mellan de nordiska länderna, som tullmyndigheterna äger övervaka, fortfarande finnes i kraft och då särskilda bestämmelser gäller i fråga om gränshandeln, är det uppenbart, att tillsynen över dessa bestämmelser gestaltar sig övermäktig för tullmyndigheterna ifall rätten att överskrida gränsen blir helt fri. Icke heller ur polisens synvinkel är det helt likgiltigt, huruvida överskridandet av gränsen sker längs de föreskrivna tullvägarna och övergångsställena eller helt fritt. Det är uppenbart, att smugglingen i någon mån skulle tilltaga. I synnerhet skulle införseln av narkotika bli lättare. Även om gränshandeln som en följd av den nyligen företagna devalveringen gestaltat sig fördelaktigare för de på den finska sidan verksamma köpmännen borde vid sakens avgörande också de kommersiella intressena som helhet tagas i beaktande.

Länsstyrelsen finner, att de nu gällande bestämmelserna för överskridandet av gränsen kunde uppmjukas för den lokala befolkningens vidkommande. Detta kunde tillgå exempelvis genom att öka antalet fastställda övergångsställen. Dessa behöver ej nödvändigtvis vara bemannade, men tullmyndigheterna borde dock ha möjlighet att medelst stickprov vid övergångsställena företa sådana kontroller, som deras uppgifter påkallar.

Enligt länsstyrelsens uppfattning förefaller även det för överskridande av gräns på otillåten plats i det nu gällande straffhotet — upp till fyra års fängelse — oskäligt strängt, ty detta medför bl. a., att den åtalade ej får

¹ *Yltrandet översatt från finska.*

svara i rätten genom befullmäktigat ombud, utan han bör svara personligen.

Rovaniemi den 11 december 1967

På länsstyrelsens vägnar:

Kauko Liisanantti

Polisinspektör

Olavi Korpinen

Bitr. polisinspektör

Pohjola-Norden¹:

Frågan om fri övergångsrätt har kommit fram även vid de nordkalottkonferenser som arrangerats av föreningarna Norden och därvid har man ivrigt stött de synpunkter, som framförs av länsstyrelsen i Norrbotten med de angivna exemplen om förhållandena i Tornedalen. Då förbundet Pohjola-Norden bland annat genom att arrangera den första nordkalottkonferensen i Torneå år 1960 önskade fästa statsmakternas och de centrala myndigheternas uppmärksamhet i Finland, Sverige och Norge på de samarbetsmöjligheter som speciellt nordkalottområdet erbjuder och samtidigt ge den lokala befolkningen möjlighet att överlägga inbördes och med representanter för statsmakten om en utveckling av detta samarbete, dess förutsättningar och former, var vår strävan även att fästa uppmärksamhet vid de omständigheter, som försvårar kontakten mellan kalottområdets befolkning. Det är klart att bestämmelserna om speciella, fåtaliga gränsövergångsplatser i stor utsträckning hindrar etablerandet av inbördes kontakter mellan gränsbygdsbefolkningen och upprätthållandet av dessa.

Detsamma som gäller Tornedalen kan enligt vårt förmenande tillämpas även på gränsen mellan Finland och Norge och därvarande gränsövergångsplatsen.

Föreningarna Nordens förbund arrangerade den 19–20 augusti 1967 i Karlstad ett seminarium om samarbetet över gränserna i Norden, varvid behandlades regionalt gränssamarbetet i olika delar av Norden. Även i denna sak har ett medlemsförslag framställts i Nordiska rådet (sak A 171/s). Såvitt vi kan se är det naturligt om man genom lagstiftningsåtgärder möjliggör det i medlemsförslaget föreslagna närmare samarbetet över gränserna, redan detta åtminstone för gränsbygdsbefolkningen förutsätter rätt att överskrida gränsen även annorstädes än på de egentliga gränsövergångsplatserna.

¹ *Yltrandet översatt från finska.*

Förbundet Pohjola-Norden stöder varmt det i medlemsförslaget framförda initialivet.

Helsingfors den 9 december 1967

Pohjola-Norden r. y. r. f.

Weio Henriksson

Ordförande

Veikko Karsma

Verkst. dir.

N o r g e

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Med utgangspunkt i en rekommandasjon fra Nordisk Råd (nr 14/1966) som angår samarbeid om lokaliseringspolitikken, ble de nordiske arbeidsministre på et møte i Ronneby den 24. april 1967 enige om å nedsette et ad hoc-utvalg med tre representanter fra hvert av landene Finland, Sverige og Norge for å utrede (karlegge) nærmere konkrete økonomiske samarbeidsmuligheter på Nordkalotten.

Under utvalgets første møte som ble holdt i Oslo den 21. september 1967 ble det framholdt at bestemmelsene om at det bare er ved visse steder at grensepassasje er tillatt, i mange distrikter er til hinder for et fruktbart grenseregionalt samarbeid. Det ble pekt på at med unntagelse for det begrensede antall offisielle overgangssteder, gjelder det idag meget rigorøse bestemmelser. Utvalget vedtok som et første skritt å utarbeide en oversikt over gjeldende bestemmelser og særlige forhold som er til hinder for et naturlig grensesamarbeid.

Det er atskillig som tyder på at behovet for og nødvendigheten av et utvidet grenseregionalt samarbeid i Norden vil øke i tida framover. Det har i flere distrikter allerede oppstått behov for samarbeid over grensene om planlegging og en best mulig utnytting av de ressurser som står til rådighet i grenseregionene. En forutsetning for at samarbeidet skal gi de ønskede resultater, er at de hindringer som en politisk og administrativ riksgrense innebærer, i størst mulig utstrekning kan bli redusert.

Dette departement vil derfor sterkt anbefale at det blir tatt opp til nøye overveielse om det ikke er grunnlag for en revisjon av de gjeldende regler om grensepassasje.

Spesielt vil en peke på det behov som foreligger for mere liberale regler gjeldende for beboerne innenfor grenseregionene.

Oslo, 24. januar 1968

Etter fullmakt

Torstein Slungård

Berger Ulsaker

Finans- og tolldepartementet:

 Medlemsforslaget har vært forelagt følgende institusjoner til uttalelse:

1. Tolldirektoratet,
2. Justis- og politidepartementet,
3. Handelsdepartementet, valutaavdelingen,
4. Samferdselsdepartementet, hotell- og turistdirektoratet,
5. Forsvarsdepartementet,
6. A/S Vinmonopolet,
7. Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske, og
8. Den norske turistforening.

Det er kommet svar fra samtlige unntatt Samferdselsdepartementet og Forsvarsdepartementet. — — — Så snart uttalelser måtte foreligge fra Samferdselsdepartementet og Forsvarsdepartementet, vil disse bli ettersendt.

Handelsdepartementet (se nedan) bemerker i sitt svar at grensekontroll med inn- og utførsel av valuta foretas bare rent unntaksvis og som stikkprøvekontroll, — at den utføres av tollvesenet i forbindelse med tollkontrollen og ikke kan sies å virke hemmende på reisetrafikken mellom de nordiske land.

Så lenge man opprettholder begrensning på inn- og utførsel av valuta ved reiser til og fra utlandet, må ifølge Handelsdepartementet en eller annen form for valutakontroll opprettholdes.

A/S Vinmonopolet uttaler i sitt svar at det fra dets side ikke er noen innvending å gjøre mot forslaget.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske uttaler at det ikke har noe å bemerke til medlemsforslaget.

Den norske turistforening uttaler at den fullt ut slutter seg til forslaget.

Finansdepartementet viser særlig til uttalelsene fra Tolldirektoratet og Justis- og politidepartementet, hvorav fremgår at det antas å være nødvendig å opprettholde den gjeldende tollkontrollordning. I likhet med Justisdepartementet antar en at det ikke foreligger noe reelt behov for på generelt grunnlag å endre de gjeldende bestemmelser. En vil ellers peke på uttalen i brevet fra Justis- og politidepartementet om at fremmedkontrollmyndighetene i de nordiske land ville være villige til å overveie forslag om åpning av andre grenseovergangssteder.

Oslo, 13. desember 1967

Etter fullmakt

Leif Fjeld

Ivar Lundsten

Den bestemmelse i Finansdepartementets forskrifter av 26. november 1962 som det er vist til i Avgiftsdirektoratets brev (*se nedan*) lyder slik:

Hvis utpassering og/eller innpassering over grensen skjer på sted der det ikke er tolloppsyn, skal kjøringen i utlandet dokumenteres på annen måte, f. eks. ved bekreftelse fra oppdragsgiver og varemottaker i utlandet.

Oslo, 28. desember 1967

Tollkontoret

Ivar Lundsten

Finansdepartementet, avgifts- og tollavdelingen:

Den avgift som i henhold til Stortingets avgiftsvedtak skal betales av ikke bensindrevne lastebiler registrert i utlandet, blir oppkrevet av tollvesenet ved grensepasseringen.

Videre får slike kjøretøyer registrert her i landet fradrag i kilometeravgiften etter oppgaver som attesteres av tollvesenet ved ut- og innpassering over grensen.

Så lenge det ikke blir spørsmål om inndraging av noen av de tollstasjoner en nå har, går en ut fra at det ikke blir noen endring for så vidt kilometeravgiften angår.

Hvis det derimot skulle bli spørsmål om i større utstrekning å beregne kilometeravgiften etter § 1, punkt 3, annet punktum i det ærede departementets forskrifter av 26. november 1962 vil en bli påført et betydelig merarbeid ved kontroll og beregning av kilometeravgiften.

Oslo, 6. desember 1967

Lars Walløe

Brage Høyem

Justis- og politidepartementet:

Etter at det i 1965 ble åpnet 33 nye grenseovergangssteder har man idag på den norsk-svenske og den norsk-finske grense i alt 111 grenseovergangssteder. Grenseboere ved den norsk-svenske grensen har i henhold til noteveksling av 20. august 1917 for øvrig også adgang til å passere grensen utenfor de fastsatte grenseovergangssteder.

De spørsmål som er reist i Nordisk Råd ble behandlet i møter i Nordisk Utlendingsutvalg i 1961 og i 1962. Det var enighet om at det av fremmedkontrollmessige hensyn var av betydning å kunne foreta kontroll av utlen-

dinge over fastsatte grenseovergangssteder. — Det foreliggende medlemsforslag ble behandlet i Utlendingsutvalgets møte 7.—8. november 1967. Man var enstemmig av den oppfatning at man må fastholde det standpunkt man tidligere hadde tatt, idet man pekte på at antallet grenseovergangssteder i den senere tid var øket betydelig. Man ga videre enstemmig uttrykk for at fremmedkontrollmyndighetene i de nordiske land ville være villige til å overveie forslag om åpning av andre grenseovergangssteder.

Justisdepartementet antar at det ikke foreligger noe reelt behov for en endring av gjeldende bestemmelser. Som nevnt er grensebefolkningens interesser ivare tatt gjennom særskilte bestemmelser, og de problemer som det er vist til i tillegget til medlemsforslaget kan ikke sies å være relevante når det gjelder forhold på eller ved den norsk-svenske og den norsk-finske grensen. — Det er ønskelig med en viss fremmedkontroll på våre grenser mot de andre nordiske land. Den nå bestående ordning gir en hjemmel for å utøve en slik kontroll. Med adgang til fri grensepassering vil kontrollmulighetene bli vesentlig forringet. Man vil i denne forbindelse også peke på at problemene med å føre kontroll med overholdelse av jakt- og innlandsfiske-lovgivningen vil bli forsterket hvis det skal tillates å lande med fly hvor som helst.

Under henvisning til foranstående vil Justisdepartementet for sitt vedkommende frarå gjennomføring av forslaget om fri grensepassering.

Oslo, 29. november 1967

Etter fullmakt

A. Irgens

E. Smedsrud

Samferdselsdepartementet, hotell- og turistdirektoratet hänvisar i skrivelse den 3 november 1967 till Nord-Norges reisetrafikkförbund och särskilt till yttrande av Finnmarks turistkontor (se nedan).

Departementet for handel og skipsfart:

Grensekontroll med inn- og utførsel av valuta foretas, som det fremgår av medlemsforslaget, bare rent unntaksvis og som stikkprøvekontroll. Denne utføres av tollvesenet i forbindelse med tollkontrollen, og kan ikke sies å virke hemmende på reisetrafikken mellom de nordiske land. Så lenge man opprettholder begrensning på inn- og utførsel av valuta ved reiser til og fra

utlandet, må etter Valutaavdelingens oppfatning, en eller annen form for valutakontroll opprettholdes. Hvorvidt denne kontroll vil kunne gjennomføres tilfredsstillende ved overgang til såkalte »flyvende kontroller» er en sak som Tolldirektoratet må ta standpunkt til.

Oslo, 28. november 1967

Valutaavdelingen

Th. Løvold

Tolldirektoratet:

Av gjeldende bestemmelser for tollkontrollen med trafikk over landegrensene, jfr. vedlagte eksemplarer (*här ej tryckta*) av kunngjøring og brosjyre for landeveistrafikken mellom Norge og Sverige, framgår bl. a.:

1. Trafikant som fører med varer — herunder motorkjøretøy — som *ikke* fritt kan føres med, skal uoppfordret melde seg ved tollstasjon for tollklarerer. For slike trafikanter er det kun tillatt å passere grensen på mellomriksvei med *betjent* tollstasjon. Disse bestemmelser kommer i første rekke til anvendelse overfor den kommersielle vareførsel over grensen.

2. Trafikant som bare fører med varer (herunder motorkjøretøy) som *fritt* kan føres med, er fritatt fra plikten til uoppfordret å melde seg ved tollstasjon for tollklarerer. Nytter han motorkjøretøy, må han holde seg til mellomriksvei (med eller uten betjent tollstasjon), men han kan også, om reisen foretas til fots, på ski eller med transportmiddel uten motor, nytte vei som i henhold til politiets fremmedforskrifter er fastsatt som grenseovergangssted.

Bestemmelsene er gjort kjent for trafikantene gjennom dagspressen, brosjyrer og skilter ved grenseovergangene.

Når det gjelder henstillingen om å la personer som bare fører med tollfritt og innførselsfritt gods, overskride grensen på valgfritt sted, kan en opplyse at Tolldirektoratet har funnet at tollbestemmelsene på dette område bør tilpasses fremmedforskriftene, jfr. pkt. 2 foran. I påtegningskriv av 15. mai 1965 uttalte en at en ikke hadde noe å innvende mot den utvidelse av antallet grenseovergangssteder som senere fant sted ved Justisdepartementets rundskriv av 20. juli 1965 (7255/65 P BjO/KS).

Oslo, 13. desember 1967

Karl Trasti

Einar Braathen

Landslaget for reiselivet i Norge:

Landslaget for reiselivet i Norge har ingen kommentarer til det foreliggende forslag. Vi har imidlertid sendt forespørselen videre til Turisttrafikkkomiteen for Finnmark og bedt om deres uttalelse, og vi ser at de i brev av 25. november 1967 har besvart saken direkte med kopi til oss (*se nedan*).

I forbindelse med grensepasseringen i Norden har vi derimot et stort praktisk problem, som vi innstendig ber om at man tar opp til overveielse:

Ifølge vanlig praksis på Kontinentet gjelder foreldede pass som identifikasjonspapirer på samme måte som det personlige identifikasjonskort. Ettersom de nordiske land ikke aksepterer foreldede pass, oppstår det svært ofte misforståelser som medfører at franskmenn og andre nasjonaliteter for det første forårsaker merarbeid for de norske myndigheter og for det annet selv kommer i vanskeligheter ved reiser i Skandinavia. Vi mener derfor at Nordisk Råd og våre myndigheter bør gå inn for at de skandinaviske regler om foreldede pass blir bragt på linje med de som vanligvis utøves på Kontinentet.

Oslo, 9. desember 1967

Landslaget for reiselivet i Norge

(*Sign.*)

Nord-Norges reisetrafikkforbund:

Reisetrafikkforbundet er helt enig i de betraktninger som herrene Cassel og Lahtela fremkommer med vedrørende fri grensepassasje. Dog bør de personer som passerer grensen ha gyldig pass eller annen godkjent legitimasjon.

Tromsø, 16. november 1967

Nord-Norges reisetrafikkforbund

Wictor Robertsen

Styrets formann

Finnmark turistkontor:

Våre bemerkninger til forslaget begrenses til å peke på de vanskeligheter en allerede har ved en ukontrollert finsk grensetrafikk i grensestrøk i Øst-Finnmark, især Tana, hvor norske fiskevann og friluftsområder blir utnyttet

av finske interesser, og norsk lov med hensyn til fisketrygd og fiskekort omgâes.

Det antas at disse vanskeligheter vil bli større om forslaget blir godkjent.

Finnmark, 25. november 1967

Turisttrafikkomitéen for Finnmark

Agnar Romberg-Berentsen

Turistsjef

Inger-Lise Heggheim

S v e r i g e

Svenska ambassaden i Helsingfors:

Förslaget från vissa medlemmar i Nordiska rådet att gällande bestämmelser beträffande pass-, tull- och valutakontroll måtte ändras dârhän, att resande, som endast medför tullfritt och införsellett gods samt tillåtna resevalutabelopp, skulle kunna överskrida de internordiska gränserna på de ställen, där de själva bedömde lämpligt, har ännu inte blivit föremål för de finländska myndigheternas ställningstagande. Ur denna ambassads synpunkt torde någon erinran i och för sig inte föreligga mot förslaget, men jag ifrågasätter om tidpunkten är inne för genomförandet av ett sådant beslut.

Den nordiska passfriheten innebär ännu inte en gemensam nordisk giltighet för viseringar av ickenordiska medborgares pass. Denna ambassad har sålunda fortfarande ett betydande antal viseringsärenden, huvudsakligen för medborgare i östeuropeiska och utomeuropeiska länder, som efter besök i Sovjetunionen innehar finskt visum och önskar visering för genomresa av eller vistelse i Sverige.

De största svårigheterna för genomförandet av förslaget om fri gränspassage torde dock ligga på de fiskala och ekonomiska planen. Olika tull- och skattesatser i de nordiska länderna samt skillnaderna i prisnivån på framför allt lantbruksprodukter, tobak, kaffe etc. kommer sannolikt att bestå en längre tid framåt och därmed också frestelserna att söka förbigå gällande bestämmelser rörande varutransporterna över gränserna. För dagen kan också de stränga finska valutarestriktionerna påpekas.

Slutligen kan man i detta sammanhang inte bortse från att det område, där landgränsen mellan Sverige/Finland och Norge mötes, är ett ur politisk och militär synpunkt utomordentligt känsligt område, där myndigheterna har ett speciellt intresse av att övervaka in- och utpasseringen över gränserna.

Även om, som redan anförts, denna ambassad har anledning välkomna varje förenkling av gränsformalitetserna får jag ifrågasätta, huruvida de politiska och fiskala förutsättningarna föreligger för ett genomförande av förslaget om fri gränspassage. Förslaget att resenärer, som medför tullpliktigt gods eller är skyldiga redovisa sitt innehav av valutor m. m. självmant skall göra detta, möter praktiska svårigheter vid en gräns, där det kan vara flera tiotals kilometer mellan de officiella gränsövergångarna.

Helsingfors den 10 november 1967

Ingemar Hägglöf

Svenska ambassaden i Oslo:

I sitt slutbetänkande, daterat den 29 september 1956, framhöll Nordiska parlamentariska kommittén för friare samfärdsel m. m., att syftet — att göra de inre nordiska gränserna osynliga för medborgarna — i stor utsträckning förverkligats genom passfriheten, den gemensamma arbetsmarknaden samt lättnaderna i tull- och valutahänsende. Alltjämt kvarstod dock hindret att resande som regel ägde rätt passera gränserna endast vid pass- och tullkontrollorter. — I medlemsförslaget förordas nu att resande, som icke medför avgiftspliktig vara, skall få rätt att passera gränsen var han önskar. Erforderlig kontroll borde kunna upprätthållas av rörlig personal, som företar stickprovsundersökningar.

Det må erinras om att frågan om fri gränspassage aktualiserats vid ett flertal tillfällen under senare år, bl. a. i samband med Nordiska rådets sessioner. Det har därvid anförts att sådan gränspassage icke skulle möta något större hinder ur tullsynpunkt, under det större svårigheter skulle föreligga med hänsyn till önskvärheten att kontrollera utläningar ur passsynpunkt.

För denna ambassad är det naturligt att erinra om den betydande utveckling, som under senare år ägt rum i fråga om förbindelserna mellan Sverige och Norge. Beträffande resandetrafiken kan hänvisas till norska beräkningar, enligt vilka antalet svenska inresor under år 1965 uppgick till omkring 4,1 miljoner. Härav skulle 1,5 miljoner avse gränstrafik och 2,6 miljoner turistresor. Som jämförelse kan nämnas att antalet svenska inresor år 1951 — året före passfrihetens införande — angivits till 340 000. På motsvarande sätt uppskattades antalet norska inresor till Sverige år 1965 till cirka 1—1,5 miljoner. Det torde vara ganska uppenbart, att den faktiska kontrollen över resandetrafiken under sådana förhållanden endast kan ske i obetydlig omfattning, i praktiken endast på stickprovsbasis.

Det må även erinras om den betydande expansionen i fråga om handels-

utbytet mellan Sverige och Norge. Ur svensk synpunkt har denna utveckling medfört att Sverige för närvarande intar främsta platsen som leverantör till den norska marknaden. Som mottagarland för norska produkter är Sverige den näst viktigaste exportmarknaden.

Genom framför allt tullfriheten inom EFTA:s ram har, i första hand den skandinaviska halvön, blivit en gemensam hemmamarknad. Allt tyder på att denna utveckling kommer att fortsätta. Detta har även medfört ett utbyggt produktionssamarbete över landgränsen i olika former, t. ex. arbetsfördelning, underleveranser, direkt partnership samt etablering av dotterföretag. Även på försäljningssidan finns motsvarande samarbete.

På statlig nivå har samarbete etablerats inom ramen för lokaliseringpolitiken, vilket kan få betydelse framför allt för avfolkningsområden i gränstrakterna. Här kan särskilt nämnas samarbetet mellan Värmland—norska Östlandet, varvid framför allt planerna på en nära samverkan mellan Arvika—Kongsvinger kommit längst. Det är naturligt att räkna med att motsvarande samarbete kan etableras inom andra områden på båda sidor om gränsen.

I denna intensiva utveckling av förbindelserna mellan Sverige och Norge bör det vara angeläget att undanröja kvarstående hinder också i fråga om en fri gränspassage. Ambassaden vill därför varmt förordas att det nu föreliggande medlemsförslaget, som ju endast innebär ett upprepande av vad den nordiska samfärdselkommittén föreslog för elva år sedan, får ett positivt mottagande.

Oslo den 4 december 1967

Bertil Arvidson

Överbefälhavaren:

Övervakande av att gällande föreskrifter i avseende å samfärdseln över land- och sjögränser följes ankommer på polis-, passkontroll- och tullpersonal samt militär personal (gränsövervakningspersonal) i enlighet med vad i den s. k. gränsövervakningskungörelsen stadgas (SF nr 728, 729/1944).

Denna gränsövervakning syftar bl. a. till att hindra eller försvåra sådan verksamhet, som är till men för rikets försvar eller säkerhet.

Under det senaste decenniet har ett flertal åtgärder med syfte att underlätta utlänningars tillträde till och vistelse i Sverige vidtagits.

Dessa åtgärder, som tjänar en i och för sig önskvärd mellanfolklig samlevnad, har medfört, att de medel, som står till förfogande för gränsövervakningens och utlänningskontrollens effektiva genomförande avsevärt be-skurits.

De nu kvarstående möjligheterna till personkontroll vid gränsöverskridande förefinns vid gränsövergångsställena i samband med kontinuerlig

eller stickprovsvis utövad tullkontroll och vid överfartsställena genom stickprovsvis utförd uppsikt, som emellertid underlättas av att rätten till gränspassering därstädes är beroende av vederbörliga intyg.

Denna styrning av gränspasseringen till vissa ställen och de därvid föreliggande kontrollmöjligheterna skulle helt utebli om en fri gränspassage medgavs. Det i förslaget omnämnda förfaringssättet med s. k. flygande kontroller kan med nu tillgängliga personalresurser icke ersätta det nuvarande systemet och bedöms, genom sin slumpmässighet, icke kunna utgöra någon meningsfylld kontroll.

Överbefälhavaren finner att fri gränspassage skulle medföra sådana konsekvenser för gränsövervakningen att skyddsnivån mot verksamhet, som är till men för rikets försvar och säkerhet, blir helt otillfredsställande, varför det föreliggande förslaget bestämt avstyrkes.

Stockholm den 13 december 1967

På uppdrag av överbefälhavaren

Bo Wester

Souschef vid
försvarsstaben

Ingvär Selander

Sveriges riksbank:

Frågan synes för valutastyrelsens del inskränka sig till en bedömning av i vad mån ett genomförande av förslaget skulle påverka valutakontrollen vid de internordiska gränserna. Förslagsställarna utgår från att nödig kontroll skall kunna upprätthållas av rörlig personal, som företar stickprovsundersökningar, men ingår ej närmare på den för kontrollsystemets effektivitet avgörande frågan om kontrollens omfattning. I princip synes ett system byggt på rörlig kontroll icke behöva innebära en försämring jämfört med nuvarande system. Om kontrollen utsträcker till för närvarande helt oövakade övergångsställen och genom sin rörlighet motverkar slentrian i kontrollrutinen torde systemet snarare kunna få gynnsamma verkningar. Utan att på detta stadium vilja uttrycka någon mening om kontrollorganisationens omfattning anser sig valutastyrelsen därför kunna tillstyrka förslaget ur de synpunkter styrelsen har att beakta men förutsätter att valuta-myndigheten beredes tillfälle att yttra sig över vederbörande myndigheters avsedda utformning av kontrollen, därest förslaget genomföres.

Stockholm den 13 december 1967

På valutastyrelsens vägnar:

Sven Jøge

Ove Carlsson

Rikspolisstyrelsen:

I samband med att passkontrollen upphävdes den 1 maj 1958 vid gränserna mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge fastställdes närmare 100-talet gränsövergångsställen för internordiskt resande utlänningar till och från Sverige. Island anslöt sig till den nordiska passkontrollöverenskommelsen den 1 januari 1966. Antalet gränsövergångsställen har efter hand utökats och utgör i dag sammanlagt 162. Härtill kommer 34 passkontrollorter, som även tjänar som gränsövergångsställen i fråga om den internordiska resandetraffiken. Godkänt gränsövergångsställe torde för närvarande finnas vid i stort sett varje väg av betydelse vid såväl landgränsen mot Finland som Norge. För reguljära färj- och båtförbindelser med annat nordiskt land har erforderliga gränsövergångsställen fastställts.

I utlänningslagstiftningen har särskilt beaktats gränsbornas behov att passera landgränserna vid sidan av fastställda gränsövergångsställen. Beträffande norska gränsbor synes bestämmelserna härvidlag vara så liberala, att dessa gränsbor inte åsamkas något omak. I fråga om finska gränsbor är bestämmelserna mera restriktiva såtillvida att passage måste ske över särskilda av polismyndigheten efter samråd med tullmyndigheten och vederbörande finska myndigheter bestämda överfartsställen. Antalet sådana utgör för närvarande 46.

Då särskilda skäl föreligger kan tillstånd till överskridande av gränsen på annan plats än överfartsställe lämnas finsk gränsbo av polismyndigheten.

Vid de överläggningar som föregick 1957 års överenskommelse om upphävande av passkontrollen vid de internordiska gränserna befanns från ordnings- och kontrollsynpunkt ofrånkomligt att gränspassage mellan de nordiska länderna skulle ske på vissa bestämda platser. I enlighet härmed infördes i överenskommelsen bestämmelsen om särskilda gränsövergångsställen. Härigenom har varje nordiskt land getts möjlighet att vid sin gräns mot annat nordiskt land företa sådan stickprovskontroll varom talas i artikel 8 i överenskommelsen. Denna möjlighet har utnyttjats och visat sig vara av värde från utlänningskontrollsynpunkt.

Med hänsyn till att nu föreliggande förslag är av betydelse för samtliga länder i det nordiska passkontrollområdet har Nordiska utlänningsutskottet behandlat förslaget vid sitt senaste möte den 7—8 november 1967. Utskottet beslöt därvid enhälligt uttala att det i denna fråga intog samma ståndpunkt som vid flera tillfällen tidigare, nämligen att alla resandetraffik mellan de nordiska länderna i princip borde ske över godkända gränsövergångsställen men att antalet sådana borde utökas i den omfattning förhållandena påkallade.

Rikspolisstyrelsen delar den uppfattning som Nordiska utlänningsutskottet gett uttryck för och avstyrker från de synpunkter styrelsen företräder

föreliggande förslag. För befolkningen vid landgränsen Finland-Sverige torde enligt styrelsens mening tillräckliga lättnader i trafiken kunna åstadkommas genom att vederbörande polismyndigheter fastställer ytterligare överfartsställen där behov av sådana kan konstateras föreligga.

Stockholm den 6 december 1967

Rikspolisstyrelsen

Carl G. Persson

Bror Rydén

Generaltullstyrelsen:

I förslaget hemställes att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att låta öppna gränserna mellan de nordiska länderna och möjliggöra för personer, som endast medför tullfritt och införselritt gods, att överskrida de internordiska gränserna på valfritt ställe, endast med de undantag som motiveras av militära hänsyn.

Tullverkets kontroll av införsel och utförsel av valuta sker stickprovvis och i samband med tullkontrollen. Vad i det följande sägs om tullverkets befattning med varuförseln till och från riket gäller därför i tillämpliga delar även in- och utförseln av valuta.

Utlännings rätt att passera svensk gräns mot utlandet regleras bl. a. av bestämmelserna i utlänningkungörelsen. Enligt denna får utlänning resa in i riket från Danmark, Finland, Island eller Norge eller resa ut ur riket till något av dessa länder endast över passkontrollort eller gränsövergångsställe. Undantag härifrån göres för finsk eller norsk gränsbo. Finsk gränsbo skall dock resa över det eller de överfartsställen, som bestämts av polismyndigheten efter samråd med tullmyndigheten och vederbörande finska myndigheter. Orter, där passkontroll skall vara anordnad, anges i utlänningkungörelsen. Gränsövergångsställen som bestäms av statens utlänningsskommission efter samråd med generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen, finns anordnade på ett flertal platser bl. a. vid färdvägar, som av ålder användes i fjällen mellan Norge och Sverige. Beträffande förhållandena vid gränsen mot Finland hänvisas till innehållet i tullkammarens i Haparanda utlåtande (*se nedan*).

Bestämmelser om ordningen för trafikens bedrivande i tullhänseende för att tullverket skall kunna utöva erforderlig uppsikt över trafiken till och från utlandet är meddelade i tullstadgan. Av dessa framgår i fråga om landtrafik att den som kommer till riket eller lämnar det utan särskilt transportmedel och ej medför annat gods än reseutrustning i tullhänseende är oför-

hindrad att välja vilken väg som helst och är fritagen från att anmäla sig hos tullmyndighet. Annan trafikant skall hålla sig till farväg, som förmedlar allmän landtrafik, och får ej utan särskilt tillstånd av tullmyndighet besöka annan ort än tullplats, där anmälan om tullklarering skall göras hos tullmyndigheten. Svensk gränsbo får dock vid ankomst till eller avresa från tullområdet i sådan glest befolkad gränstrakt, där tullverket icke har ordnad bevakning, ta även annan väg.

I fråga om landtrafiken har på grundval av Nordiska rådets rekommendation 6/1956 angående tull- och passkontroll vid gemensamma stationer igångsatts ett samarbete mellan tullstyrelserna i Finland, Norge och Sverige, vilket samarbete lett fram till nuvarande ordning — det s. k. gränstull-samarbetet — vid de gemensamma landgränserna. Omfattningen av de rationaliseringar och lätnader beträffande tullformalitetserna som härigenom genomförts belyses av att det utmed norsk-svenska gränsen återstår endast 17 tullanstalter av tidigare existerande 75.

För landsvägstrafiken mellan Sverige och Norge har inom ramen för gränstullsamarbetet utfärdats särskilda bestämmelser, vilka framgår av bifogade folder (*här ej tryckt*). Undantag från dessa bestämmelser, bl. a. vad gäller resandetrafik med motorfordon på enskilda vägar, har medgivits i stor omfattning. Många av de undantag som medgivits av tullkammaren i Karlstad har avsett den enskilda vägen Järpliden—Posåsen och har för i området bosatta personer givits giltighet tills vidare. Nämda väg, vid vilken anordnats gränsövergångsställe, torde vara den av förslagsställarna åsyftade enskilda vägen i norra Värmland. Generaltullstyrelsen och norska tolldirektoratet har för avsikt att inom kort till förnyad prövning ta upp frågan om inte denna väg i tullhänseende skall kunna betraktas som allmän farväg.

Tullverkets kontroll av landsvägstrafiken mellan Sverige och Norge är baserad på principen om den resandes skyldighet att deklarerera varor, som inte är fria från avgifter och införselrestriktioner. Medföres ej sådana varor får den resande passera gränsen utan att stanna för eljest föreskriven tullkontroll och tullklarering. Självfallet uttages vissa av dessa reande stickprovsvis för kontroll. Anvisningar om systemet tillhandahålles de resande och finns även på skyltar vid tullstationerna samt vägar och vägskäl.

Befälhavare, som för luftfartyg till eller från tullområdet, skall ställa sig till efterrättelse de föreskrifter angående flygning som meddelas av Kungl. luftfartsstyrelsen. Utan särskilt tillstånd av tullmyndighet får befälhavaren med luftfartyget ej besöka annan ort än tullflygplats. Anmälan för tullklarering skall göras hos tullanstalt såväl vid ankomst till som vid avgång från tullområdet.

Frågan om underlättande av gränssformalitetserna för nordisk flygtrafik har — såsom förslagsställarna framhållit — väckts genom en rekomen-

dation i ämnet 1963 av Nordiska rådet. Utlänningskommissionen har beslutat att ett antal platser längs gränsen mot Norge från och med den 1 april 1967 skall utgöra gränsövergångsställen i fråga om flygtrafik, som bedrivs mellan Sverige och Norge. Från nämnda tidpunkt kan även utlännningar på resa från eller till nordiskt land flyga till respektive från dessa platser, sedan förhandstillstånd inhämtats av vederbörande tullmyndighet. Generaltullstyrelsen och norska tolldirektoratet avser nu att vidtaga åtgärder i syfte att utvidga det svensk-norska gränstullsamarbetet till att omfatta trafiken med mindre motorflygplan mellan Sverige och Norge. När samarbetet genomförts skall flygplan, som icke medför kommersiellt gods, kunna tullklaras för båda ländernas räkning i antingen avgångslandet eller ankomstlandet. På grundval av erfarenheter av samarbetet mellan Norge och Sverige torde sedan frågan om ett utvidgat nordiskt samarbete inom lufttrafiken komma att tas upp till prövning.

Då det gäller segelflygplan, hemmahörande i Danmark, Finland, Norge eller Sverige, överväger styrelsen att tillåta vissa undantag från tullstadgans föreskrifter, så att förare av sådant plan vid flygningar till eller från Danmark, Finland eller Norge skall äga att under vissa särskilda villkor med segelflygplanet besöka annan svensk ort än tullflygplats och därvid taga den väg inom tullområdet, som med hänsyn till omständigheterna befinnes lämplig, samt vara fritagen från skyldigheten att göra anmälan till tullverket. Innan dessa lättnader kan träda i kraft fordras emellertid närmare samråd mellan tull-, polis- och luftfartsmyndigheter i Sverige samt tullstyrelserna i berörda länder.

Beträffande sjötrafiken föreskrives i tullstadgan bl. a. följande. Befälhavare, som för fartyg till tullområdet, skall hålla sig till allmän farled och ej utan särskilt tillstånd besöka annan ort än tullplats. Befälhavaren är skyldig att anmäla sig för tullklarering hos tullanstalten i bestämmelseorten. För fartygstrafik från tullområdet gäller i huvudsak motsvarande bestämmelser. Särskilda lättnader har medgivits för viss internordisk luftfartygs- trafik. Befälhavare på vissa lustfartyg av mindre nettodräktighet än trettio ton, vilka ankommer från eller avgår till Danmark, Finland, Island eller Norge och är hemmahörande i något av dessa länder eller i Sverige, får med fartyget besöka annan ort än tullplats och behöver ej göra eljest erforderlig anmälan om tullklarering. Förmånerna får åtnjutas endast under villkor, att fartyget icke medför andra förnödenhets- och proviantartiklar än sådana som undergått vederbörlig beskattning i Sverige, Danmark, Finland, Island eller Norge, samt att — då fråga är om svenskt lustfartyg, som inkommer till tullområdet — de medförda artiklarna icke överstiger de kvantiteter som de ombordvarande kan avgifts- och licensfritt införa i enlighet med för resande gällande bestämmelser.

Den av förslagsställarna åsyftade tullfriheten torde avse avvecklingen av tullar på varor berättigade till områdesbehandling enligt EFTA-konventio-

nen. Denna avveckling genomfördes den 31 december 1966 men omfattar icke alla varor. Sålunda omfattar den icke jordbruksprodukter — vare sig de är belagda med tullar eller andra införselavgifter — och ej heller varor belagda med s. k. fiskal tull. Vidare omfattar tullfriheten icke varor, som är producerade i annat land än EFTA-land. Tullfriheten avser ej heller varor som importeras till Finland före den 31 december 1967, och vissa varor, som importeras till Norge. Den fullständiga tullavvecklingen inom EFTA har medfört att skillnaden i avgiftshänseende mellan gods berättigat till områdesbehandling och annat gods blivit väsentlig. Behovet av kontroll av förutsättningarna för områdesbehandling i det enskilda fallet torde därför snarare ha ökat än minskat.

Tullkontrollen är emellertid ej begränsad enbart till kontroll av tull och andra införselavgifter. Tullverket har att, ensamt eller i samverkan med olika organ, trygga efterlevnaden av de statsmakternas föreskrifter och beslut, som innebär begränsning av eller särskilda villkor för varutrafiken över rikets gränser. Hit hör bl. a. de föreskrifter, som för sanitärt skydd, allmän säkerhet m. m. gäller beträffande djur, växter, livsmedel, gifter, narkotika, vapen och andra varor.

Tullverkets kontroll är numera ej så omfattande, som förutsattes vid tullstadgans tillkomst. Kontrollen är baserad på stickprovsförfarande. Den utövas av dels personal i stationär tjänst, dels rörliga bevakningsenheter, som utövar tillsyn inom särskilt avdelade bevakningsområden. Omläggningen av kontrollen har föranletts bl. a. av kravet på en snabb och smidig expediering av trafiken.

Vid kontroll av efterlevnaden av resandebestämmelserna tillämpas på de större infartsorterna det s. k. röd-gröna systemet. Det innebär, att den resande får passera ett av tullverket anordnat s. k. tullfiler med en röd och en grön fil. Den röda filen är avsedd dels för resande, som medför varor för vilka tull eller andra avgifter skall utgå eller varor som är underkastade särskilda importbestämmelser, dels för resande som är tveksamma om gällande bestämmelser. Vid den röda filen är tullpersonal placerad för klarening av dylika varor. Den gröna filen är avsedd för övriga resande. För att konstatera att resande icke felaktigt ställt sig i grön fil, tar tullpersonalen stickprovsmässigt ut resande till visitation. Förteckningar över varor, som får fritt medföras, hålles tillgänglig för allmänheten. Resande med motorfordon passerar icke röd eller grön fil utan fäster i stället på vindrutan en röd (A) talong eller grön (B) talong. Ett i princip liknande förfarande tillämpas som ovan nämnts vid tullverkets kontroll av trafiken över landgränsen mot Norge. Den bakomliggande idén med förevarande system är — utom att tullvisitation kan ske snabbare än förut — att på resandena lägges ett deklarationsansvar, vilket innebär ett stärkande av säkerheten i tullvisitationen, och kan medföra, att stickprovskontrollen minskas. Systemet medger också större flexibilitet med avseende på tullkontrollen, så att

man vid stark trafikanhopning kan utan alltför stora risker minska på tullkontrollen.

Under senare år har varusmugglingen ökat väsentligt. Det gäller icke minst den av resande m. fl. bedrivna smugglingen. Till varuslag som smugglas hör av gammalt spritdrycker och cigaretter samt guld, smycken o. d. men även smugglingen av narkotika har blivit alarmerande. Narkotiska preparat är lättsmugglade och vinsterna av den illegala hanteringen inte bara frestar till fortsatt smuggling utan ger också goda ekonomiska resurser till effektivisering av smugglingsmetoderna. Läget för närvarande inger oro bl. a. med hänsyn till den brottslighet av annat slag och de sociala vådor i övrigt som sådan smuggling ofta för med sig.

Generaltullstyrelsen har ägnat särskild uppmärksamhet åt bekämpandet av den mera allvarliga varusmugglingen och vidtagit omfattande åtgärder för att effektivisera bekämpningen. I styrelsens petita för budgetåret 1968/69 har ytterligare medel begärts för ändamålet.

En följd av realiserandet av förevarande medlemsförslag skulle innebära en ökning av antalet presumtiva gränspasseringsställen. Självfallet måste detta, med oförändrad personalstyrka, medföra en uttunning av kontrollen och därigenom avsevärt försvåra tullverkets smugglingsbekämpande verksamhet.

Gällande bestämmelser om kontrollen i tullhänseende över trafiken till och från riket är såsom framgår av den tidigare redogörelsen liberala. Då möjligheter dessutom finns att medgiva undantag från de allmänna bestämmelserna, torde befogade anspråk på lättnader på detta område redan nu kunna väl tillgodoses.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får styrelsen avstyrka bifall till förslaget.

Stockholm den 5 december 1967

Generaltullstyrelsen

Ivar Åberg

R. W. Erixon

Luftfartsverket:

Helt allmänt vill luftfartsverket framhålla, att verket sedan ett antal år varit samordnande myndighet inom Sverige för det inom ramen för den internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) pågående arbetet för åstadkommande av lättnader i kontrollprocedurerna m. m. för internationell lufttrafik. De strävanden och riktlinjer, som ligger till grund för detta arbete överensstämmer väl med syftet i föreliggande medlemsförslag. De i

detta framförda synpunkterna delas därför i princip av luftfartsverket, som ur de synpunkter verket har att företräda tillstyrker förslagets genomförande.

I detta sammanhang vill luftfartsverket för eder kännedom meddela, att den efter edert initiativ år 1959 upprättade s. k. Nordkalottkommittén, vilken den 31 augusti samma år avgav vissa förslag avseende en ytterligare utveckling av luftfartsförbindelserna i norr, återupprättades år 1964 för en förnyad undersökning av ytterligare åtgärder för att underlätta flygtrafik mellan de tre länderna, samt att åstadkomma största möjliga säkerhet för densamma. I kommitténs arbete har deltagit representanter för de svenska tull- och utlänningsmyndigheterna samt vid ett sammanträde i Kiruna även representanter för vissa lokala och regionala myndigheter.

Kommitténs arbete har främst inriktat sig på möjligheterna att underlätta gränsformaliteter för den civila icke regelbundna luftfarten och privatflyget. Härvid har uppkommit förslag att för sådan trafik inrätta gränsflygplatser, som är godkända såsom gränsövergångsställen.

Den finska tullmyndigheten har i skrivelse till ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena den 27 maj 1966 förklarat att hittills tillämpat system med särskilda trafikillstånd för flygtrafiken till och från Finland syntes vara fullt tillräckligt med hänsyn till omständigheterna i norra Finland, och att det föreslagna nya systemet kunde ha flera skadliga än nyttiga verkningar. På grund härav har kommitténs fortsatta arbete inriktats på inrättandet av nya gränsövergångsställen för lufttrafiken mellan Sverige och Norge.

På förslag från luftfartsverket har härefter statens utlänningskommission efter samråd med generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen samt efter hörande av överbefälhavaren, berörda länsstyrelser och statens utlandingskontor i Oslo, beslutat föreskriva, att ett antal platser (av vilka flera är sjöar) på den svenska sidan av gränsen till Norge från och med den 1 april 1967 skall utgöra gränsövergångsställen för flygtrafik, som bedrivs mellan Sverige och Norge. Frågan om tullformaliteter vid dessa gränsövergångsställen tillhör det fortsatta gränstullsarbetet mellan Sverige och Norge. Några motsvarande nya gränsövergångsställen i Norge har veterligen ännu icke inrättats.

Luftfartsverket håller fortlöpande kontakt med de finska och norska myndigheterna i detta ärende för att tillvaralaga de möjligheter till underlättande av gränspassagen som kan yppa sig.

Stockholm den 11 december 1967

Luftfartsverket

Henrik Winberg

Sven Sörenson

Statens utlänningskommission:

Förevarande spörsmål har tidigare vid olika tillfällen varit föremål för överväganden. I yttrande den 13 november 1962 till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet, varav avskrift bifogas (*se Bihang*), avstyrkte kommissionen ett av Nordiska samfärdselkommittén framlagt förslag i ämnet. För att underlätta gränspassagen mellan de nordiska staterna förklarade sig emellertid kommissionen samtidigt beredd att med berörda myndigheter laga upp frågan om ett utökande av antalet gränsövergångsställen i anslutning till lämpliga turistleder.

I anledning av en vid 1963 års riksdag väckt motion angående rätt att passera riksgränsen annorstädes än vid passkontrollställe har andra lagutskottet i sitt av riksdagen sedermera godkända utlåtande nr 51 anfört bl. a. att passerandet av rikets landgränser torde kunna underlättas genom en utökning av antalet gränsövergångsställen och en utvidgning av befintliga gränsövergångsställen till att omfatta en med hänsyn till de lokala förhållandena kortare eller längre sträcka av gränsen. Denna riksdagens rekommendation har av Kungl. Maj:t med skrivelse den 28 juni 1963 överlämnats till kommissionen för att tagas i beaktande då fråga uppkommer om anordnande eller utvidgning av gränsövergångsställe.

Med anledning av vad sålunda förekommit anhöll kommissionen den 22 augusti 1963 hos länsstyrelserna i samtliga gränslän, att dessa, efter samråd med i respektive län verksamma turistorganisationer, måtte delge kommissionen sin uppfattning om behovet av ytterligare gränsövergångsställen inom länen.aktionen resulterade i att kommissionen med stöd av 12 § utlänningskungörelsen från och med den 1 juli 1965 inrättade 39 nya gränsövergångsställen vid den svensk-norska gränsen. Därefter har inrättats ytterligare ett gränsövergångsställe vid den svensk-finska gränsen samt sju nya gränsövergångsställen avsedda för flygtrafik mellan Sverige samt Finland och Norge.

Kommissionen vill vidare erinra om att norska medborgare, som bor nära svensk-norska gränsen, enligt 12 § andra stycket utlänningskungörelsen äger passera gränsen vid sidan av befintliga gränsövergångsställen samt att finska medborgare som bor nära svensk-finska gränsen enligt samma bestämmelse äger passera denna gräns vid särskilda av polismyndigheten bestämda överfartsställen. Sådana finns för närvarande till ett antal av 45. I särskilda fall kan tillstånd till gränsöverskridande på annan plats än överfartsställe lämnas finsk gränsbo av vederbörande lokala polismyndighet.

Beträffande speciellt förhållandena i Värmland, som beröres på s. 3 i medlemsförslaget, vill kommissionen nämna, att kommissionen genom beslut den 27 mars 1958 — efter samråd med generaltullstyrelsen — inrättat

följande sexton gränsövergångsställen inom länet, nämligen Charlottenberg, Eda, Falltorp, Grunnerud, Hovilsrud, Hån, Långflon, Medskogen, Mitandersfors, Posåsen, Rommenäs, Rottnemon, Röjdåfors, Skillingmark, Vittjärn och Väng.

Då här ifrågavarande förslag är av gemensamt intresse för de av den nordiska passkontrollöverenskommelsen berörda staterna, har förslaget behandlats av Nordiska utlänningsutskottet den 7—8 november 1967. Utskottets ledamöter har därvid beslutat intaga samma uppfattning i frågan som de tidigare givit uttryck för, nämligen att all trafik mellan de nordiska länderna i princip bör försiggå över godkända gränsövergångsställen och att sådana bör inrättas i den utsträckning som förhållandena ger anledning till.

Kommissionen vidhåller den uppfattning den givit uttryck för i sitt yttrande den 13 november 1962 till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet och avstyrker sålunda här föreliggande medlemsförslag. Kommissionen är emellertid beredd att i den ordning, som föreskrives i 12 § första stycket utlänningskungörelsen, inrätta de ytterligare gränsövergångsställen, som kan anses motiverade. Vad beträffar den i medlemsförslaget berörda gränsbotrafiken mellan Sverige och Finland kan denna, med bibehållande av gällande bestämmelser, ytterligare underlättas genom att polismyndigheterna i gränslänen fastställer nya överfartsställen.

Stockholm den 14 november 1967

Statens utlänningskommission

Ingvär Jönsson

S. Bundsen

BIHANG

**Skrivelse från statens utlänningskommission till inrikesministern angående
tullfri införsel**

Genom remiss den 6 augusti 1962 har statens utlänningskommission anmodats avgiva yttrande över en av det norska justis- och politidepartementet hos inrikesdepartementet gjord förfrågan hur Sverige ställer sig till det av Nordiska samfärdselkommittén framlagda förslaget om att envar resande, som endast medför tullfritt och införseltillåtet gods och tillåtna resevalutabelopp, skall få överskrida de internordiska gränserna, där han själv bedömer lämpligt. Genom remiss den 24 augusti 1962 har kommissionen sedermera anmodats att till Herr statsrådet avgiva yttrande över enahanda förfrågan från den svenska gruppen inom Nordiska samfärdselkommittén. Med anledning härav får kommissionen — — — anföra följande.

För sitt ställningstagande till föreliggande förslag, vilket att döma av

Nordiska rådets trafikutskotts i remisshandlingarna citerade uttalande begränsar sig till de internordiska landgränserna, har kommissionen ansett det vara av värde att få del av de berörda länsstyrelsernas uppfattning. Kommissionen har därför inhämtat yttranden i ärendet från länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (*här ej tryckta*).

Huvudprincipen i överenskommelsen den 12 juli 1957 mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge om upphävande av passkontrollen vid de internordiska gränserna är att utlänningar skall tillåtas resa direkt från en nordisk stat till en annan sådan stat över ett godkänt gränsövergångsställe utan att undergå passkontroll. Det må understrykas att in- och utresa skall ske på godkänt gränsövergångsställe. Det har nämligen ansetts lämpligt såväl ur ordnings- som kontrollsynpunkt att kräva, att utlänningar skall passera gränserna på vissa bestämda orter. Endast härigenom är det möjligt att utöva den stickprovskontroll varom talas i artikel 8 i överenskommelsen.

Mellan Sverige och Norge finnes för närvarande godkända gränsövergångsställen vid praktiskt taget samtliga vägar av någon betydelse. Antalet sådana gränsövergångsställen uppgår för närvarande till 42. Därjämte har kommissionen för att tillgodose turistintressena inrättat elva gränsövergångsställen inom Norrbotens län i anslutning till befintliga turistleder mellan Norge och Sverige.

Mellan Sverige och Finland finnes för närvarande i anslutning till det finska vägnätet sex gränsövergångsställen. För gränsbor finnes därjämte ett drygt 40-tal överfartsställen över gränsälvarna.

Då frågan om vilka bestämmelser, som bör gälla för överskridandet av de internordiska gränserna, är gemensam för de av passkontrollöverenskommelsen berörda staterna, har Nordiska samfärdselkommitténs förevarande förslag diskuterats i Nordiska utlänningsutskottet. Utskottet har därvid vid dess möten i Oslo den 3—4 oktober 1961 och i Helsingfors den 23—25 oktober 1962 intagit den ståndpunkten, att det ur utlänningskontrollsynpunkt är av betydelse att kunna företaga kontroll av utlänningar på bestämda gränsövergångsställen och att utskottet icke kunde tillstyrka att utlänningar medgäves rätt att överskrida gränserna där de själva önskade. Utskottet förutsatte emellertid samtidigt, att utlänningsmyndigheterna i de nordiska staterna vore beredda att överväga frågan om utökande av antalet gränsövergångsställen inom Norden.

Överskridandet av Sveriges gränser mot Norge och Finland äger erfarenhetsmässigt rum med begagnande av befintliga vägar. I anslutning till dessa finnes som ovan nämnts godkända gränsövergångsställen. Några olägenheter av gällande ordning för gränspasserandet torde för den resande allmänhetens del icke föreligga. Det torde nämligen höra till rena undantagsfallen att en person, som har för avsikt att bege sig från Sverige till Norge eller Finland, har anledning överskrida gränsen vid sidan av befintliga vägar. Kommissionen är däremot medveten om att turister under vistelse i gränstrakterna kan ha ett legitimt intresse av att till fots eller på skidor göra tillfälliga besök i grannlandet.

Även om det för närvarande icke utövas någon passkontroll i egentlig mening vid de internordiska landgränserna sker dock en viss övervakning av gränstrafiken. Möjlighet finnes även att vid befintliga gränsövergångsställen lätt anordna passkontroll tillfälligt eller mera stadigvarande, därest omständigheterna så skulle kräva. En skärpning av gränskontrollen kan bli

erforderlig i ett tillspetsat världspolitiskt läge. Den kan även påkallas av polisiära skäl. Att för ovannämnda turisternas skull rasera den nuvarande ordningen, som dock innebär vissa möjligheter till kontroll av utläningar, vilka passerar de internordiska landgränserna, anser kommissionen icke tillrådligt.

På grund av vad ovan anförts och med hänsyn till de avstyrkande yttrandena som avgivits i ärendet, framför allt av länsstyrelsen i Norrbottens län, får kommissionen avstyrka föreliggande förslag.

Som ovan nämnts har kommissionen redan inrättat ett antal gränsövergångsställen för turister inom Norrbottens län. För att ytterligare underlätta för sådana personer att vid turer i fjällregionerna eller andra turistcentra i gränstrakterna legalt överskrida gränsen mot annan nordisk stat är kommissionen beredd att med berörda myndigheter taga upp frågan om ett utökande av antalet gränsövergångsställen i anslutning till lämpliga turistleder.

Stockholm den 16 november 1962

Statens utlänningskommission

Nils Hagelin

S. Bundsen

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län:

Föreliggande medlemsförslag om fri gränspassage mellan de nordiska länderna upptager mycket långt gående lättnader, som kan karakteriseras såsom en i det närmaste fullständig liberalisering av pass-, tull- och valutakontrollen. Den kontroll, som ändå nödvändigtvis bör finnas kvar, skulle enligt förslagsställarna kunna upprätthållas av rörlig personal, som genom s. k. flygande kontroller företager stickprovsundersökningar. Detta kontrollsystem föreslås gälla generellt i fråga om pass-, tull- och valutakontrollen. I fråga om gränspassage göres dock undantag för militära skyddsområden.

Länsstyrelsen anser det föreliggande medlemsförslaget innefatta många positiva sidor.

Göteborgs och Bohus län är ett av Sveriges mest utpräglade turist- och semesterlän. Sommartid besöks länet ej blott av semesterfirande svenskar utan även av turister från de övriga nordiska länderna samt av gästande utläningar från övriga länder.

För närvarande sker en mycket fri samfärdsel mellan norskt och svenskt territorium, speciellt sommartid. Bestämmelserna om gränsövergångsställen är föråldrade och hänför sig till en tid, då dessa platser var bemannade med stationära posteringar, som övervakade samfärdseln.

Posteringarna har efter hand dragits in, men deras tidigare stationeringsorter har kvarstått såsom gränsövergångsställen.

Kvar finns vid landgränserna (t. ex. vid Håve och Vassbotten) endast en skylt med hänvisning för vederbörande gränspasserare att hänvända sig till närmaste tullkontrollort, därest han har något att förtulla. På gränsövergångsställena vid kusten (t. ex. vid Havstenssund och Hunnebostrand) finns över huvud taget ingen hänvisning.

Länsstyrelsen delar förslagsställarnas uppfattning att kontrollen bör utövas stickprovsvis genom rörliga patruller, ett förfaringsätt, som på tullsidan för närvarande torde vara det vanligen förekommande.

Under återopande av det ovan anförda får länsstyrelsen, som finner sig kunna tillstyrka det nu framlagda förslaget, ifrågasätta huruvida icke en revision av nu gällande föråldrade bestämmelser rörande gränsövergångsställen bör företagas.

Göteborg i landskansliet den 20 december 1967

Per Nyström

Folke Wikström

Länsstyrelsen i Värmlands län:

Jämlikt 12 § utlänningskungörelsen må, med visst undantag för gränsbor, utlännings inresa till riket från Danmark, Finland, Island eller Norge eller utresa till något av dessa länder endast ske över passkontrollort eller sådan ort som bestämts av utlänningskommissionen efter samråd med generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen (gränsövergångsställe). Över rikets landgräns må jämlikt 18 § gränsövervakningskungörelsen, där länsstyrelsen ej för särskilt fall annorlunda bestämmer, godstrafik äga rum endast över passkontrollort.

Länsstyrelsen har i sin verksamhet erfarenhet företrädesvis av tillämpningen av bestämmelserna i gränsövervakningskungörelsen. Främst gäller det tillstånd till transport av timmer över gränsen mellan Norge och Sverige å icke passkontrollort. Det rör sig här om ett mycket begränsat antal ärenden varje år. Ur kontrollsynpunkt torde denna länsstyrelsens tillståndsgivning vara ganska betydelselös men den förorsakar befraktarna en hel del besvär.

Enligt vad länsstyrelsen har sig bekant finnes inom länet ett flertal aktiva flygklubbar, vilkas medlemmar och andra ibland önskar flyga över gränsen till särskilt Norge. Inom länet är endast Karlstad passkontrollort med flygplats. För att ett flygplan från exempelvis Torsby, beläget c:a 3 mil fågelvägen från norska gränsen, skall få överflyga gränsen måste vederbörande

först flyga till Karlstad, c:a 10 mil, och därefter mot norska gränsen, c:a 12 mil, vilket måste anses särskilt omständligt och hämmande för trafiken.

Länsstyrelsen har under senare år tillsammans med angränsande norska fylken diskuterat åtgärder ägnade att underlätta kontakterna och att stimulera ekonomisk tillväxt och expansion på lämpliga orter inom gränsregionen. Sålunda har bildats en permanent samarbetsgrupp som för närvarande sammanställer och analyserar data om förutsättningarna för industri- och servicelokalisering, överväger och föreslår åtgärder för en ändamålsenlig samordning av de lokaliseringpolitiska strävandena på norsk och svensk sida samt kartlägger det trafikekonomiska underlaget för alternativa mellanriksvägar.

Den hittillsvarande liberaliseringen av samfärdseln och varuutbytet mellan Norge och Sverige har starkt ökat kontakterna i dessa gränsregioner. Det föreliggande förslaget om en utvidgning av samfärdselmöjligheterna är ett naturligt led i utvecklingen — med positiva effekter för det nödvändiga ekonomiska och kulturella samarbetet.

Länsstyrelsen tillstyrker medlemsförslaget, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att låta öppna gränserna mellan de nordiska länderna och således göra det möjligt för personer, som medför tullfritt och införselritt gods, att överskrida de internordiska gränserna på valfritt ställe.

Karlstad i landskansliet den 8 december 1967

På länsstyrelsens vägnar:

Nils Thyreen

Bertil Geijer

Länsstyrelsen i Kopparbergs län:

Mot bakgrunden av de faktiska förhållanden som nu råder i fråga om gränspassage och gränstullsamarbete mellan de nordiska länderna, synes ur de synpunkter länsstyrelsen har att beakta det icke finnas något att erinra mot att det framlagda medlemsförslaget förverkligas.

Falun i landskansliet den 6 december 1967

På länsstyrelsens vägnar:

Axel Blomér

V. Källström

Länsstyrelsen i Jämtlands län:

I praktiken passeras gränsen landvägen var som helst och således jämväl på punkter, som icke är gränsövergångsställen. Polisen har icke möjlighet att förhindra detta eller ingripa häremot. Dessa förhållanden torde emellertid icke medföra olägenheter av något slag. Länsstyrelsen vill därför icke motsätta sig bifall till fri gränspassage landvägen i enlighet med Nordiska rådets förslag.

Fri gränspassage luftledes skulle avsevärt underlätta olaga jakt och fiske och annan olovlig hantering, t. ex. smuggling. Det finns här skäl fästa uppmärksamheten på att man räknar med att betydande mängder narkotika smugglas in i landet med flyg. Länsstyrelsen får därför avstyrka förslaget såvitt det avser fri gränspassage luftledes.

Östersund i landskansliet den 20 november 1967

Anders Tottie

Nils Nordgren

Länsstyrelsen i Västerbottens län:

Samarbetssträvandena inom bl. a. Nordiska rådet mellan de nordiska länderna har under senare år inneburit ett närmande länderna emellan inom olika områden av samhällslivet. Det är givetvis angeläget att denna utveckling fortsätter och att förekommande hinder för ett önskvärt vidgat samarbete över gränserna kan undanröjas. Som ett betydelsefullt led häri ingår självfallet att underlätta samfärdseln på det sätt motionärerna föreslagit. Inte minst för befolkningen i eller invid gränstrakterna skulle rätt till fria gränspassager medföra stora fördelar. För den som bor nära gränsen finns dock redan möjligheter (jfr 12 § utlänningskungörelsen) att överskrida denna utan att gränspassagen måste ske vid gränsövergångsställe. Vissa inskränkningar i denna fria gränspassage gäller dock vid den finska gränsen. Dessutom måste man inneha ett av myndighet utfärdat intyg med uppgift om namn, nationalitet, hemort m. m. Ett lämpligen betydande utbyte över gränsen mellan Sverige och Finland sker dessutom sommartid genom att småbåtsägare som tillhör Svenska kryssarklubben eller motsvarande finska organisation har rätt att båtledes besöka grannlandet utan att anmäla in- och utresa vid gränsövergångsställe. Vidare föreligger i viss utsträckning rätt till fria gränspassager för renskötande samer enligt bestämmelserna i renbeteskonventionerna mellan bl. a. Sverige och Norge och Sverige och Finland.

Även om man alltså enligt länsstyrelsens mening bör sträva efter att göra gränspassagera fria på sätt motionärerna föreslagit är dock denna fråga alltför komplicerad för att kunna lösas utan ingående undersökningar.

Ett fritt gränsoverskridande skulle innebära en försvårad gränskontroll mellan de nordiska länderna och skulle förmodligen leda till en ökning av den olaga och svårkontrollerade varuförseln mellan länderna. Detta gäller icke minst sprit- och narkotikahandeln över gränserna. Fastställda passkontrollorter och gränsovergångsställen medger effektivare kontrollmöjligheter. Även för den polisiära övervakningsverksamheten är de kontrollmöjligheter över gränserna som för närvarande finns av sådan betydelse att de icke på alltför kort sikt kan slopas. För slutligt ställningstagande till öppnande av gränserna mellan de nordiska länderna för fri passage erfordras på grund av vad nu sagts en allsidig utredning för klarläggande av de följdverkningar som kan vara förenade därmed.

Länsstyrelsen kan därför icke tillstyrka det framlagda medlemsförslaget.

Umeå i landskansliet den 7 december 1967

Karl G. Samuelson

Bengt Lindeberg

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Länsstyrelsen återoppar innehållet i den inom länsstyrelsen upprättade vid förslaget fogade promemorian (*se Tillägg*).

Beträffande underlaget för bedömning av gränstrafiken mellan Norge och Sverige vill länsstyrelsen i huvudsak hänvisa till yttranden av polismästarna i Bodens och Kiruna distrikt (*se nedan*), vilka båda intagit en positiv ståndpunkt till föreliggande medlemsförslag.

Allmän bakgrund

Såsom länsstyrelsen framhållit i ovannämnda promemoria har fri gränspassage en mycket gammal hävd vid riksgränserna mellan Sverige och de delar av grannländerna som har direkt kontakt med Norrbottens län.

Mellan Sverige och Finland existerade före 1809 inte någon gräns och det var först under senare hälften av 1800-talet det blev aktuellt att hävda gränsen mellan Sverige och det under Ryssland lydande storfurstendömet Finland. Det torde inte råda någon tvekan om att det i betydande utsträckning var förhållandena mellan Ryssland och Sverige som reglerades genom de föreskrifter om tull och tullbevakning som under 1800-talet och under

1900-talet före första världskriget aktualiserades vid den nuvarande svensk-finländska gränsen. Enligt de svenska myndigheternas terminologi avsåg man med uttrycket »finska socknar» kommunerna i svenska Tornedalen, medan återigen finska Tornedalen betecknades som den »ryska sidan». Betecknande är den bild Carl Snoilsky ger av denna del av gränsbygden i sin dikt »Sveriges karta»: »Längst upp i norr ett blodrött snitt, där börjar Ryssland tomt och vitt.»

Enligt länsstyrelsens mening var det förståeligt, om man i Sverige under 1800-talet frågade sig vad Ryssland kunde komma att företaga sig i Finland, som trots sin ställning som ryskt storfurstendöme ändå räknades till Norden, och vilken roll Finland skulle få i eventuella åtgärder som syftade att stärka Rysslands inflytande i norra Skandinavien.

Länsstyrelsen har i annat sammanhang erinrat om att man på centralt håll i Sverige började betrakta det finska språket som något av rysk statsegendom. För den skull ansåg man sig helst böra förneka språkets existens inom Sverige och i vart fall icke genom samhällseliga åtgärder stödja service på finskspråkig grund. Det synes som om just denna bedömning låg till grund, när man i riksdagen avvisade anslag till tingstolkar och till en tvåspråkig tidning i Haparanda. Även statsstöd till dikningsföretag inom jordbruket i Tornedalen bedömdes restriktivt av enahanda skäl.

Omkring sekelskiftet var rädslan för de ryska sågfilarna här i Sverige mycket allmän. Deras egenskap av främmande kunskapare var man även i inflytelserika kretsar mycket säker på. Dock synes denna säkerhet ha varit mindre i själva gränsbygden än på annat håll. Den finländske forskaren Martti Nyholm (senare Airila) samlade strax efter sekelskiftet material till sin vetenskapliga avhandling om den tornefinska dialekten bl. a. på Gällivare landsbygd. I en gård blev han först tillfrågad från vilket land han var, och när han lämnat ett korrekt svar på denna fråga ville man höra under vilken kejsare Finland lydde. Då svaret blev, att den ryske kejsaren var Finlands statsöverhuvud, betraktades den unge forskaren med yttersta misstro och ansåg själv att man i honom såg en främmande spion.

Som jämförelse kan anföras, att när en värmländsk journalist, som t. o. m. redovisat sina erfarenheter i bokform, ett par år före första världskriget kom till svenska Tornedalen för att studera bl. a. sågfilarfaran, så tycks han ha blivit nästan bestört över att inte ens länsmännen såg med större allvar på denna fara. Så mycket större var hans glädje, när han träffade en annan värmlänning, som tjänstgjorde som apotekare i mellersta Tornedalen och som i hemlighet bildat en kulspruteförening för att kunna bjuda sågfilarna ett verksamt motstånd.

Den historiska forskningen har ännu inte gett ett uttömmande besked

om de ryska sågfilarna, men allting talar för att den infödda befolkningen i gränsbygden bedömde detta problem realistiskt. Denna redan bortglömda men på sin tid även i vårt lands försvarspolitiska debatt flitigt behandlade fråga kan tjäna som skolexempel på att den sakkunskap en ansvarskännande gränsbefolkning redovisar beträffande samlevnadsproblemen vid en gräns kan vara mera ingående och realistisk än de regionala och centrala myndigheternas insikter, som väsentligen bygger på information från andra.

Enligt länsstyrelsens uppfattning måste sålunda gränsbefolkningens erfarenheter tillmätas en särskild betydelse, när man bedömer situationen vid en gräns. Omsorgen om det egna landets väl kommer ofta starkare till uttryck i en gränsbygd än på annat håll.

Självklart finns det enskilda människor vid gränsen som vill utnyttja förhållandena där för att skaffa sig ekonomiska förmåner t. ex. genom olovlig införsel eller utförsel av begärliga varor. Då varutrafiken en gång i tiden varit alldeles fri över denna gräns, så ser vederbörande ofta i en sådan verksamhet något av affärsmässighet och anser inte detta skapa en situation, där han skulle framstå som i verklig mening illojal mot det egna landet. Den gruppen människor är emellertid ytterst begränsad, och den alldeles övervägande majoriteten av gränsbefolkningen vill hålla även tullförfattningarna i helgd.

Närmare synpunkter på den olovliga varutrafiken lämnas här nedan.

För att gränsbefolkningen skall helhjärtat stödja de bestämmelser som reglerar person- och varutrafiken över en riksgräns, så måste den uppfatta dessa bestämmelser som väl anpassade i förhållande till de ändamål som de avser att främja samt dessutom som förnuftigt utformade som reglerare av människornas legala kontakter över gränsen.

Härutinnan har det nog brustit åtskilligt i det förgångna. Sålunda har det väckt irritation, att man kunnat ådömas relativt kraftiga bötesstraff bara för att man besökt en granne på andra sidan gränsen. Vidare syntes det vara svårt att godta att gränsen inte ens sommartid på sin tid fick passeras efter klockan 21. Som exempel på psykologisk brist i samband med gränstrafik har man ofta åberopat ett fall, då en finsk nämndeman från Karesuando på sin resa till hemorten tillfälligt besökte en gammal bekant i Sverige och medförde då en finsk flagga, vilken betraktades som smuggelgods i Sverige. I en glesbebyggd gränsbygd har det ofta förekommit att befolkningen köpt t. ex. förbrukningsartiklar från andra sidan gränsen. Det har kunnat förekomma under tidigare skeden, att beslag gjorts t. ex. på skor som varit påtagna.

När författningarna som reglerat gränstrafiken kunnat möjliggöra en dylik osmidighet i tillämpningen i det praktiska livet, så har det funnits något i själva systemet som inspirerat gränsborna till bristande respekt för den gällande ordningen.

Länsstyrelsen är väl medveten om att dessa särdrag i övervakningen av gränstrafiken, som redovisats genom förestående exempel, i första hand bör ses som uttryck för individualism hos de övervakande tjänstemännen.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om det utomordentligt pliktrogna och lojala arbete för landets intressen som de svenska gränsbekvakningstjänstemännen utfört och utför. Särskilt vill länsstyrelsen understryka den betydelse som tulltjänstemännens verksamhet haft för stabiliteten vid gränsen. De äldre tulltjänstemännen som trädde till på 1800-talet gjordes faktiskt av gränsbefolkningen ansvariga inte bara för att man fått en enligt deras uppfattning onödig gräns utan också för att denna gräns hävdades på ett så osmidigt sätt. De gamla tulltjänstemännen var både lojala representanter för staten och också många gånger framstående jordbrukare och därigenom föregångsmän för utvecklingen på den materiella kulturens fält.

Som allmänt omdöme i dag torde gälla att tulltjänstemännen med god psykologisk blick för vad en god grannsämja kan kräva på ett mycket förtjänstfullt sätt omhänderhar sina grannliga arbetsuppgifter vid gränsen. Samma omdöme gäller polispersonalen. Länsstyrelsen anser det värdefullt att båda dessa grupper söker hålla en god kontakt över gränsen med sina yrkeskamrater.

Det torde emellertid vara obestridligt att förnuftiga och smidiga tjänstemän endast till en del kan neutralisera verkningarna av en lagsliftning som inbjuder till en byråkratisk attityd i de praktiska sammanhangen. Denna visdomsregel torde innebära att även om man har goda tjänstemän, så bör man ändå arbeta för att få fram en human och verklighetstrogen lagsliftning. Vid reglering av trafiken över en riksgräns är detta ytterst nödvändigt.

Sedan omkring tio år tillbaka pågår ett intensivt kulturellt samarbete över den svensk-finska gränsen i norr. De praktiska yttringarna av detta arbete är kända för Nordiska rådet i andra sammanhang. Vidare pågår ett intensivt arbete under ledning av ett samarbetsorgan tillsatt av regeringarna i Finland, Norge och Sverige i syfte att finna konkreta ekonomiska samarbetsprojekt på Nordkalotten. Detta arbete har kommit i gång, och ett flertal praktiska resultat har redan uppnåtts. Främjandet av turismen är ett av de områden där man vill uppnå resultat i samverkan.

Mot denna brakgrund måste man rent allmänt ställa den frågan, om det över huvud taget är rimligt att komma till ett djupare samarbete över riksgränsen på det ekonomiska området, om inte befolkningen utan stora svårigheter kan få kontakt med sina närmaste grannar på andra sidan gränsen. Det utmärkande för nordiskt samarbete är ju öppna gränser och fritt umgänge människorna emellan. De hinder som alltjämt finns kvar som relikter från en gången tid bör därför snarast elimineras.

Frågan om medlemsförslagets berättigande skall enligt länsstyrelsens

mening bedömas med utgångspunkt från den utformning gränstrafiken hade före första världskriget. De bestämmelser som reglerar förhållandena i dag bildar sedan en naturlig grundval för reformerna.

Beträffande gränstrafiken gäller följande

Den 12 juli 1957 träffades överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge om upphörande av passkontrollen vid de internordiska gränserna. Överenskommelsen, som trädde i kraft den 1 maj 1958, innebär i princip att utlännings, oavsett nationalitet, skall tillåtas resa direkt från en nordisk stat till en annan sådan stat över ett godkänt gränsövergångsställe utan att undergå passkontroll.

I 12 § utlänningskungörelsen stadgas att utlännings inresa till riket från Danmark, Finland och Norge eller utresa till något av dessa länder må ske endast över passkontrollort eller gränsövergångsställe. Utlänningskommissionen bestämmer efter samråd med generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen vilka orter som skall utgöra övergångsställen.

Nämnda stadgande gäller under vissa villkor inte medborgare i Norge och Finland, som tillhör befolkningen på norskt eller finskt område nära gränsen till Sverige (gränsbo).

Vid landgränsen mot Norge är gränsövergångsställen anordnade vid samtliga vägar, där svensk och norsk tullanstalt är inrättad för tullklarering av trafiken. Därutöver finns gränsövergångsställen anordnade dels vid ett mindre antal smärre vägar och dels vid några vandringsleder över den nordligaste delen av gränsen.

I Norrbottens län finns vid gränsen mot Norge 24 gränsövergångsställen, varav 11 är avsedda enbart för fjällvandrare.

Befolkningen på norskt område nära gränsen till Sverige, som innehar av vederbörande norska myndighet utfärdat intyg, innehållande uppgift om namn, yrke eller titel, födelseid, nationalitet och hemort, får passera gränsen på valfri plats, om tullpliktigt gods inte medföres.

I motsats till vad som gäller för norsk gränsbo får finsk gränsbo överskrida gränsen endast vid överfartsställen.

Länsstyrelsen har den 6 februari 1953 utfärdat bestämmelser om trafiken vid gränsen mot Finland över Torne och Muonio älvar och även fastställt antalet och belägenheten av överfartsställen.

Till de s. k. suveränitetsholmarna och till andra holmar i älvarna får endast de personer obehindrat färdas, som antingen där innehar jord eller där skall utföra jordbruksarbete.

Utövarna av Torne älvs regala laxfiskearrenden och deras arbetare får för utövande av fisket obehindrat trafikera älven.

Under pågående flottning har flottningssmannskapet rätt att beträda stränderna då detta är erforderligt för flottningsarbetet.

I övrigt får från Luntankiniva (mellan Huuki och Aarevaara) till Torne

älvs utlopp trafik över Torne och Muonio älvar samt riksgränsen försiggå endast över de fastställda överfartsställena.

På den 22 mil långa gränssträckan mellan Haparanda och Luntankiniva finns 45 överfartsställen. På gränssträckan Luntankiniva—Treriksröset, 27 mil, finns inget överfartsställe. Av hävd har gränsbefolkningen dock fritt fått överskrida gränsen på denna sträcka.

Även för finsk gränsbo gäller att vederbörande skall inneha intyg med samma uppgifter som för norsk gränsbo.

Trafiken till eller från överfartsställena får inte börja före klockan 5 på morgonen och skall sluta, under tiden den 1 maj—den 31 augusti klockan 12 midnatt samt under annan tid av året klockan 11 på aftonen — allt svensk tid.

Förseelse mot länsstyrelsens föreskrifter straffas vid vite, första gången 25 kronor, andra gången 50 kronor samt tredje och följande gånger 100 kronor.

Överfartsställen bestäms numera av polismyndigheten efter samråd med tullmyndigheten och vederbörande finska myndigheter.

Vid gränsen mot Finland finns åtta övergångsställen, nämligen i Haparanda, Övertorneå, Pello, Kaunisjoensuu (endast vintertid), Muoniovaara Vasikkaniemi, Karesuando, Koltaluokta och Mukkajärvi.

I länet finns endast en passkontrollort, nämligen Luleå. Sammanfattningsvis gäller sålunda följande:

För norsk gränsbo är passerandet av riksgränsen tillåten å valfri plats, om tullpliktigt gods inte medföres, medan en finländsk gränsbo får överskrida gränsen endast vid fastställt överfartsställe.

För norsk och finländsk medborgare som inte räknas som gränsbo föreligger inte dessa möjligheter, utan en sådan nordbo måste passera gränsen vid gränsövergångsställe.

Detta medför enligt länsstyrelsens uppfattning avsevärda olägenheter. Längs gränsen mot Finland finns på en sträcka av ungefär 550 kilometer endast åtta stycken sådana övergångsställen. Genom att övergångsställe bestämmas av utlänningskommissionen efter samråd med generallullstyrelsen och rikspolisstyrelsen är de regionala myndigheterna såsom t. ex. länsstyrelsen helt avkopplade från bedömningen av hithörande frågor. Länsstyrelsen har inte heller någon som helst dispensmöjlighet i dessa sammanhang.

Vad detta kan leda till i praktiken vill länsstyrelsen belysa med ett praktiskt exempel, som var aktuellt i början av april 1967. Kanslichefen i finansministeriet i Finland hade tillsammans med fem andra ämbetsmän fått hyra en Svenska turistföreningen tillhörig fjällstuga i Pältsaområdet i närheten av Treriksröset. Sällskapet önskade från Kilpisjärvi turiststation förflytta sig på skidor kortaste vägen till nämnda stuga för att under några dagar bedriva skidsport där. De gjorde framställning till landshövdingen i Norrbottens län om tillstånd att passera riksgränsen i närheten av Treriksröset. Då länsstyrelsen saknade möjlighet att bifalla framställningen, gjordes för-

frågan telefonledes hos ordföranden i statens utlänningskommission, vilken efter ett par limmars handläggning av ärendet meddelade att inte heller han hade möjlighet att bifalla finländarnas framställning. Landshövdingen hade personligen undersökt de finska ämbetsmännens identitet och kunde även gå i god för deras allmänna pålitlighet.

För att författningarnas bestämmelser skulle även till bokstaven efterkommas, så erfordrades i detta fall att det finländska sällskapet landsvägsledes förflyttade sig ungefär två mil söderut till Mukkajärvi övergångsställe. I praktiken syntes detta krav skäligen meningslöst, då detta övergångsställe inte bevakades av vare sig tull eller polis.

Utgången i denna fråga kändes för länsstyrelsen lika förödmjukande som den ur det nordiska samarbetets synpunkt var nedslående.

Kravet att t. ex. fjällvandrare i de svensk-norska gränsregionerna skall använda sig av gränsövergångsställe vid passerandet av gränsen kan ju aldrig kontrolleras och blir därigenom praktiskt taget endast en föreskrift på papperet. Om man gör det tankeexperimentet, att en tromsöbo, som inte räknas som gränsbo, har på sin fjällvandring sällskap med en person från Lyngen, så måste sällskapet troligen skiljas vid gränsen, eftersom lyngensbon får passera gränsen fritt men tromsöbon måste använda fastställt gränsövergångsställe.

Bestämmelserna hör på ett bättre sätt än vad de nu gör korrespondera med en sund verklighet.

Olovlig varutrafik m. m.

I en del yttranden har här ifrågasvarande medlemsförslag avstyrkts på den grund att den nuvarande ordningen skulle vara ett skydd mot bl. a. smuggling av narkotika.

Länsstyrelsen känner inte till några konkreta fall av narkotikasmuggling mellan Norrbottens län och angränsande delar av Finland och Norge. Länsstyrelsen vill emellertid inte bortse ifrån möjligheten att sådan smuggling kan förekomma över riksgränserna på Nordkalotten. Däremot kan länsstyrelsen inte dela uppfattningen att bibehållandet av de nuvarande restriktionerna för gränsbefolkningens möjligheter att passera riksgränsen i överensstämmelse med medlemsförslaget skulle förebygga en dylik smugglingsverksamhet.

En lång erfarenhet säger nämligen att det är en varas begärlighet som är avgörande för frågan om den bildar underlag för smuggling. När det gäller livsförnödenheter så har prisfrågan varit den dominerande i detta sammanhang. Om priset på en vara varit billigare i grannlandet än i hemlandet, så har detta skapat förutsättningar för olaga varutrafik. Under vissa tider har bristen på varor i ett land skapat förutsättningar för olaga införsel av varor från grannlandet till detta land.

Länsstyrelsen vill erinra om att det strax efter andra världskriget förekom olaga varutrafik över svensk-finländska gränsen i mycket stor utsträckning i båda riktningarna. Detta var möjligt trots att även mellan Sverige och Finland passsväng och viseringsväng gällde och gränsen t. ex. på svensk sida bevakades av starka tull- och polisstyrkor, som ibland kompletterades med militärbevakning.

Allt tro att man genom stränga föreskrifter kan dirigera även den olagliga varutrafiken över de fastställda övergångs- och överfartsställena strider mot erfarenheterna under tidigare skeden. Om t. ex. en narkotikasmugglare vet att kontrollen vid ett övergångsställe är mycket effektiv, så är det inte tänkbart att han gör ett försök att smugla narkotika med begagnande av det fastställda övergångsstället. I stället väljer han säkert för sin överfart ett sådant ställe som han bedömer vara mest riskfritt för sitt smugglingsförsök.

Enligt länsstyrelsens mening kan en effektiv bevakning åstadkommas endast genom stor rörlighet hos gränsbevakningspersonalen. En stark fastläsning av deras tjänstgöring till vissa bestämda övergångs- och överfartsställena kan tvärtom skapa förutsättningar för ökad smuggling inom de vidsträckta områden som ligger mellan de bevakade övergångsställena. De som däremot blir lidande är de lojala gränstrafikanterna, som inte har någon lust att bryta emot gällande föreskrifter och därför finner sig i att använda de fastställda överfartsställena.

Enligt länsstyrelsens mening blir effekten av det som avses vara en strävan att bekämpa smugglingen i stället en överdriven bevakning av den fredliga gränsbefolkningen, som inte ens tänkt sig något överskridande av gällande författningar.

I något yttrande har hävdats att, sedan biltrafiken blivit allmän, så är det naturligt att den utnyttjar de övergångsställen där man kan passera gränsen i bil. Även om det är riktigt, att gränsborna numera i större utsträckning än tidigare använder bil vid trafik över riksgränsen, så utgör detta resonemang enligt länsstyrelsens mening ett klenst belägg för att man skall behöva lagstifta i en sådan fråga. Det är tillgången på vägar, broar och färjor som reglerar denna fråga helt automatiskt. I praktiken är problemet dessutom vida mera nyanserat än så. Det finns åtskilliga människor i gränshyddan som inte har tillgång till bil. Det är framför allt äldre människor som kanske bor 10—15 kilometer från närmaste överfartsställe. Av många skäl skulle dessa människor behöva besöka grannlandet, vilket sker mycket lätt sommartid med hjälp av båt och vintertid över isen. Det kan vara fråga om direkta nyttobesök, t. ex. upphandling av mjölk för familjens behov eller liknande, men en mycket väsentlig betydelse måste i detta sammanhang tillmätas möjligheten att bevara en mänsklig kontakt mellan människor på olika sidor om gränsen.

Enligt länsstyrelsens mening bör en naturlig kontakt mellan människorna över riksgränserna underlättas och befrämjas på olika sätt. Här ifrågasvarande medlemsförslag förtjänar mot denna bakgrund att allvarligen övervägas.

Slutkommentar

Det är snart sjutton år sedan Nordiska parlamentariska kommittén för friare samfärdsel m. m. inledde sitt arbete och under den tid kommittén var i verksamhet avgav den inalles sjutton betänkanden med förslag till lättnader i samfärdseln mellan de nordiska länderna. Syftemålet var att främja ett friare umgänge mellan dessa länders folk. Kommittén utförde ett banbrytande arbete för att efter det andra världskrigets oro och splittring skapa grundvalen för en harmonisk samexistens i Norden. Att dessa bedömanden så snabbt förde till konkreta beslut i mycket väsentliga frågor berodde säkert till stor del på det faktum, att de praktiska förslagen kunde bygga på de breda folklagrens levande känsla för att samarbetet mellan de nordiska länderna berör de enskilda människorna i de vidsträckta gränsgyrderna minst lika mycket som statsmakterna.

Sedan samtliga nordiska länder blivit medlemmar av Nordiska rådet kunde den parlamentariska kommitténs arbete överföras på rådet. Medlemsförslaget är en direkt fortsättning på det arbete, som kommittén utförde, och det kan antecknas att ett av kommitténs allra sista förslag berörde frågan om ytterligare lättnader i gränstrafiken för befolkningen längs landgränsen mellan Finland, Norge och Sverige.

Medlemsförslaget synes stå väl i överensstämmelse med Helsingforsavtalet, som trädde i kraft den 1 juli 1962.

Enligt länsstyrelsens mening är det närmast överraskande, att en del myndigheter och företrädare för myndigheter inte i högre grad än vad som sker låter sin bedömning av nordiska samsarbetsfrågor påverkas av innehållet i Helsingforsavtalet. Det beror nämligen i många fall på myndigheternas dispositioner, om en av regering och riksdag omfattad rekommendation från Nordiska rådet skall få den effekt i verkligheten som ur det nordiska samsarbetets synpunkt är både önskvärd och möjlig.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om att redan vid den nordiska passfrihetens genomförande förutsattes, att de ökade svårigheterna att övervaka bl. a. asociala element skulle elimineras genom ett intimare samarbete mellan myndigheterna över gränserna. Även om detta samarbete stärkts under de senaste femton åren, så synes det önskvärt att denna samverkan ytterligare utvecklas. Enligt länsstyrelsens mening vore det olyckligt, om detta samarbete mellan myndigheterna försvårades genom alltför knappa personalresurser.

Med stöd av det anförda tillstyrker länsstyrelsen bifall till medlemsförslaget.

Luleå i landskansliet den 22 januari 1968

R. Lassinantti

C. G. Wennberg

Länspolischefen i Norrbottens län:

Jämlikt 12 § utlänningskungörelsen får utlännings inresa till riket från de nordiska länderna eller utresa till något av dessa länder endast ske över passkontrollort eller gränsövergångsställe, fastställt av utlänningskommissionen efter samråd med generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen. I länet är numera endast Luleå passkontrollort, medan gränsövergångsställen finns i relativt stort antal, nämligen vid kusten ett, mot Finland åtta och mot Norge 24. Härutöver finns tre övergångsställen för flygtrafik.

Under vissa villkor gäller emellertid förenämnda stadgande inte medborgare i Finland och Norge, som tillhör befolkningen inom finskt eller norskt område nära gränsen till Sverige (gränsbo). En norsk gränsbo får sålunda under vissa villkor passera gränsen på valfri plats, medan finsk gränsbo måste företa överresan vid något av de överfartsställena, som bestämts av polismyndigheten efter samråd med tullmyndigheten och vederbörande finska myndigheter. Längs vår östgräns är för närvarande 45 sådana överfartsställena fastställda mellan Haparanda i söder och Huuki i norr. Längre norrut kan enligt lydelsen av 12 § utlänningskungörelsen inte heller finsk gränsbo passera gränsen på andra ställen än vid något av de där befintliga fyra gränsövergångsställena i Kottaluokta, Mukkajärvi, Kareuando eller Muoniovaara. Sedan gammalt har visserligen fri passage ansetts tillåten för finsk gränsbo norr Huuki. Denna uppfattning saknar lagligt stöd. Enligt grunderna för 12 § andra stycket sista punkten utlänningskungörelsen torde dock polismyndigheten efter samråd med tullmyndigheten och vederbörande finska myndigheter äga för särskilt fall medge finsk gränsbo passering på annan plats än överfartsställe. Då emellertid samrådsförfarandet i vissa fall är tidskrävande och då behovet av överfartsställena för gränsbefolkningen på vissa platser även norr Huuki kan anses relativt frekvent, har jag varit i kontakt med vederbörande lokala polismyndigheter för att snarast åstadkomma en lämplig permanent reglering av frågan. Sådan har utlovats. I den mån ytterligare behov framdeles uppkommer är de lokala polismyndigheterna liksom jag i min egenhet av polismyndighet enligt utlänningslagen också beredda att fortlöppande pröva frågor om nya överfartsställena på av behovet betingade och ur kontrollsynpunkt möjliga platser längs vår östra landgräns.

Enligt 11 § utlänningskungörelsen äger utlänningskungörelsen inresa i riket direkt från annat land än våra nordiska grannländer eller utresa ur riket till dylikt land endast å passkontrollort, där icke tillstånd till annan gränspassage givits av utlänningskommissionen, länsstyrelse eller polismyndighet. Sådant tillstånd synes kunna innebära passering av gränsen på vilken plats som helst. Mot denna bakgrund och mot bakgrund av vad ovan anförts beträffande norsk gränsbos rätt att passera gränsen var som helst samt polismyndighets möjlighet att i särskilda fall medge finsk gränspassage på annan plats än gränsoverfartsställe ter det sig som en brist i lagstiftningen, att annan nordisk medborgare på väg till eller från nordiskt land inte i något fall kan medgivas rätt att passera in i eller ut ur landet annorstädes än över gränsovergångsställe. Ett tillägg borde enligt min mening införas i utlänningskungörelsen, exempelvis innebärande rätt för länsstyrelse att i särskilt fall medge sådan nordisk medborgare rätt att — endast medförande tullfritt och införsel-fritt gods och tillåtna resevalutabelopp — överskrida de internordiska gränserna på för tillfället lämplig plats. Härigenom skulle en iögonfallande olägenhet kunna undanröjas.

Frågan om en liberalisering av gränspassagen mellan de nordiska länderna har vid en rad skilda tillfällen varit föremål för överväganden. Under senare år har länsstyrelsen och landsfogden i länet yttrat sig i frågan dels den 9 oktober 1962 och dels den 13 mars 1963 (*här ej tryckta*). I sitt utlåtande nr 51 till 1963 års riksdag föreslog andra lagutskottet bl. a., att passerandet av rikets landgränser skulle kunna underlättas genom en utökning av antalet gränsovergångsställen. Som ett resultat härav inrättade utlänningskommissionen även i detta län ett antal nya sådana ställen, inräknade i det inledningsvis ovan angivna antalet. Då på de grunder, som anförts i länsstyrelsens och landsfogdens ovan angivna yttranden, ur polisiära synpunkter och beredskapssynpunkter någon ändring i den nuvarande gräns- och utlänningskontrollen enligt min uppfattning inte bör ske, avstyrker jag bifall till förslaget. Emellertid bör, där ytterligare behov kan anses föreligga och viss kontrollmöjlighet är för handen, en utökning av antalet gränsovergångs- och gränsoverfartsställen kunna ske. Dessutom bör — som ovan anförts — viss möjlighet till dispens i särskilda fall från gällande bestämmelser införas i utlänningskungörelsen.

Luleå i länspolischefens expedition den 21 december 1967

Sven E. Erstam

Kiruna stad har i skrivelse den 20 november 1967 meddelat att staden tillstyrker medlemsförslaget.

Haparanda stad har i skrivelse den 16 november 1967 meddelat att staden tillstyrker medlemsförslaget.

Övertorneå kommun:

Samarbetet över riksgränsen gränsbor emellan har alltid varit en realitet i Tornedalen. Även gränssamarbete kommuner emellan har prövats med gott resultat. Ylitornio och Övertorneå kommuner har bl. a. i samband med tillkomsten av broförbindelsen Övertorneå—Aavasaksa gjort gemensamma utredningar och uppvaktningar för frågans lösande.

För samarbetet och för kontakter över gränsen erfordras goda kommunikationer och största möjliga frihet för gränspassering. Övertorneå kommun delar helt den uppfattning härom, som kommit till uttryck i länsstyrelsens PM (*se Tillägg*).

Såsom ett led i det internordiska samarbetet har ett enhetligt nordiskt passområde genomförts. Dock kvarstår en del regler vilka i gränstrafiken av gränsborna betraktas såsom onödigt krångel. En av dessa är tvånget att använda vissa fastställda överfarts- eller övergångsställen. Dessa borde utan vidare kunna slopas. En annan onödig irritation är den på finsk sida av gränsen vid inresa med automobil rigorösare tillämpningen av bil- och annan tullkontroll. Gränshandelsbestämmelserna, såsom dessa nu tillämpas på inköp och införsel av varor och förnödenheter från Sverige för de finska gränsbornas egen konsumtion, är en annan betydande belastning i gränssamarbetet. Egentligen är denna från finsk sida ensidigt genomförda begränsning av handeln ett avgjort hot mot gränssamarbetet. Befolkningens i den svenska gränsbygden tillit till myndigheternas vilja till ekonomiskt samarbete över riksgränsen har härigenom rubbats. Likformighet och licsidighet härvidlag skulle berika gränssamarbetet och utöka handeln samt även underlätta industrilokalisering till gränsbygden i den svåra arbetslöshetskris, som i synnerhet råder inom den finska gränsbygden.

Övertorneå den 5 december 1967

För Övertorneå kommunalnämnd

Axel Lundberg

Bror Muotka

Jokkmokks kommun:

Den föreslagna reformen med sikte på tillstånd till fri gränspassage mellan de nordiska länderna kan helt tillstyrkas. I sammanhanget bör

även bestämmelserna om militära skyddszoner överses och en liberalisering ske även på denna punkt.

Man bör av både kulturella och kommersiella skäl söka forcera den föreslagna reformen och vidare kan, som nämns i utredningens bilaga de rent personliga obehagen elimineras särskilt i Tornedalen genom mycket enkla reformer.

Jokkmokk den 22 november 1967

För Jokkmokks kommunalnämnd

Einar Nordström

Ordförande

K. G. Lövdahl

Kommunaldirektör

Pajala kommun har i skrivelse den 10 november 1967 meddelat, att kommunen tillstyrker medlemsförslaget samt instämmer i länsstyrelsens i Norrbottens län PM (se Tillägg).

Karesuando kommun har i skrivelse den 24 november 1967 meddelat, att kommunen tillstyrker medlemsförslaget.

Arjeplogs kommun har i skrivelse den 30 november 1967 meddelat, att kommunen icke önskar yttra sig över medlemsförslaget.

Hietaniemi kommun meddelar i skrivelse den 16 november 1967, att kommunen avstyrker medlemsförslaget.

Arvika polisdistrikt:

Den inskränkning i den fria gränspasseringen mellan Sverige och Norge som råder i och med att endast vissa tullorter får användas måste med hänsyn till att de avlägsna bygderna allt mera avfolkats anses skäligen obetydlig. Inskränkningen synes mig även sakna betydelse ur polisiär synpunkt. Brottslingar som vill färdas över gränsen kan numera obehindrat göra detta utmed de allmänna vägarna och behöver inte söka sig till de avlägsna enskilda skogsvägarna om vilka de även i regel saknar kännedom. Med det

synnerligen goda samarbete som råder mellan norsk och svensk polis synes det mig helt sakna betydelse ur polisiär synpunkt om gränspasseringen icke göres beroende av särskilda orter eller vägar.

Arvika den 13 november 1967

Håkan Roswall

Polismästare

Kiruna polisdistrikt:

De resurser polismyndigheten i Kiruna i dagens läge disponerar ger inte utrymme för någon effektiv gränsövervakning, och dylik övervakning sker endast sporadiskt och då alltid i samband med andra arbetsuppgifter. Polismyndigheten anser att det ur polisiär synpunkt såvitt avser Kiruna polisdistrikt inte skulle möta något hinder om fri gränspassage infördes mellan de nordiska länderna.

Polismyndigheten anser att väckt förslag bör kunna omsättas i praktiken och gränspassage tillåtas på valfritt ställe för personer som endast medför tullfritt och införselritt gods.

Övriga personer bör hänvisas till vissa bestämda gränsövergångsställen där tullpersonal finnes tillgänglig. Inom Kiruna polisdistrikt är dessa ställen för närvarande Riksgränsen (svensk-norska gränsen) och Karesuando (svensk-finska gränsen).

Någon ökning av eventuellt förekommande smuggling mellan de nordiska länderna torde knappast befaras med hänsyn till de otillgängliga och i del närmaste väglösa områden som gränsar mot Norge och Finland inom Kiruna polisdistrikt. Denna gräns är sammanlagt 40 mil lång.

Särskilda bestämmelser bör givetvis råda vid beredskapstillstånd.

Kiruna den 7 november 1967

Waller Ericson

Polismästare

Rolf Johansson

Polissekreterare

Bodens polisdistrikt:

Bodens polisdistrikt gränsar i väster mot Norge och det finns fyra s. k. gränsövergångsställen men ingen passkontrollort på sträckan. Ej heller finns det inom distriktet vägförbindelse mellan länderna.

Gränsen passeras uteslutande av fjällvandrande turister och antalet gränspasseringar torde icke överstiga 200 per år. Någon närmare kontakt mellan den närmast gränsen bofasta befolkningen i Norge och Sverige förekommer icke.

Antalet gränspasseringar av turister kan förväntas öka inom den närmaste tiden. Domänverkets utbyggnad av Padjelantaleden lär följas av en led runt sjöarna Viirihauere och Vastenjaure. På norska sidan bygges för närvarande väg till en plats cirka 6 kilometer från riksgränsen och mitt för västra änden av Viirihauere.

På grund av den oländiga terrängen och avsaknaden av vägar sker gränspasseringar sannolikt uteslutande på de fyra gränsövergångsställena.

För Bodens polisdistrikts vidkommande synes det mig sakna betydelse om gränsen på detta avsnitt öppnas i fredstid. Någon ökning av gränspasseringen torde icke ske av denna anledning.

Boden den 15 november 1967

Nils Johansson

Polismästare

Haparanda polisdistrikt:

— — — får jag angiva följande yttrande, varvid jag kommer att under olika rubriker behandla de nu förefintliga möjligheterna till legalt över-skridande av landgränsen mellan Sverige och Finland.

Gränsövergångsställe

I 12 § utlänningskungörelsen den 4 juni 1954 finnes stadgat, att utlänningsning må inresa i riket från Danmark, Finland, Island eller Norge eller utresa till något av dessa länder över passkontrollort eller sådan ort, som bestämts av utlänningskommissionen efter samråd med generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen.

För medborgare i Finland och Norge, som tillhör befolkningen i finskt eller norskt område nära gränsen till Sverige, gäller särskilda bestämmelser, som tillåter passering av gränsen även på andra ställen. Till detta skall jag återkomma under rubriken »gränsöverfartsställen».

Efter landgränsen mot Finland finnes icke någon passkontrollort. Där- emot finnes följande gränsövergångsställen: Haparanda (såväl landsväg som järnväg), Övertorneå (broförbindelse), Pello (färja; skall bli bro), Muonio (färja), Karesuando (färja), Koltaluokta samt Muckajärvi.

Därjämte kommer under sommaren 1968 att inrättas färjställe med gränsövergångsställe vid Kaunisjoensuu inom Pajala socken, som nu vin- tertid är gränsövergångsställe.

Gränsöverfartsställen

Gränsbor på ömse sidor om landgränsen mellan Finland och Sverige äger passera gränsen även på andra ställen än gränsövergångsställen.

För svenska medborgare är detta reglerat genom en kungörelse av länsstyrelsen i Norrbottens län, nr 7/1953, senast ändrad genom kungörelse nr 13/1965. Där i bestämmes att å sträckan från Torne älvs utlopp till Luntaniniva vid Huuki skall finnas 46 gränsöverfartsställen, där svensk gränsbo skall äga in- och utpassera över gränsen.

På sträckan Huuki—Trekirsröset äger svensk gränsbo att passera gränsen mot Finland utan någon inskränkning.

I utlänningskungörelsen den 4 juni 1954 stadgas, att skyldighet för bland annat finsk medborgare att passera gränsen mot Sverige allenast på gränsövergångsställe icke skall äga tillämpning på finsk gränsbo. Den finska tullstyrelsen, som har att utfärda närmare bestämmelser i detta hänseende, har efter överenskommelse med länsstyrelsen i Norrbottens län föreskrivit motsvarande överfartsställen på den finska sidan som på den svenska sidan.

Vissa kategorier av gränsbefolkningen är undantagna från skyldigheten att passera gränsen vid gränsöverfartsställe. Därjämte förefinnes möjlighet för polischef att medgiva även andra dispens. Sådan dispens lär ha förekommit i förutvarande Övertorneå landsfiskalsdistrikt. Någon sådan dispensansökan har däremot icke förekommit inom förutvarande Haparanda landsfiskalsdistrikt under de senaste 25 åren och heller icke i det nya Haparanda polisdistrikt efter förstatligandel.

Ännu för ett halvt år sedan lutade jag åt den uppfattningen, att bestämmelserna om överfartsställen hade överlevt sig själva. Bland annat den allt mer ökande illegala narkotikahandlingen har fört mig på andra tankar. Det är enligt min mening nödvändigt, att i tätare bebyggda trakter endast gränsbefolkningen tillåtes passera gränsen på andra ställen än gränsövergångsställen. För att möjliggöra en effektiv kontroll kan gränsöverfartsställena enligt min mening icke slopas. Övervakningen vid gränsen måste skärpas, då det måste anses klarlagt, att narkotika i stor utsträckning införes till Sverige från just Finland.

Då man jämför denna gräns med andra gränser, finner man att passerandet av densamma vållar jämförelsevis liten tidsuldräkt. Ett besök vid Finlands östra landgräns har för mig klarlagt, att det icke enbart är omöjligt för gränsbor att passera denna gräns utan att ett närmande till gränsen innebär livsfara.

Sistnämnda sommar besökte jag Berlin och hade då att passera del av Östtyskland. Såväl in- som utresa genom detta område var synnerligen tidskrävande och kontrollen rigorös. Likadant var förhållandet vid ett besök i Östberlin. Jämfört därmed är passerandet vid ett övergångsställe vid denna gräns ytterligt angenämt.

På grund av vad sålunda påförts avstyrkes genomförandet av föreslagna ändring.

Haparanda i polismästarens kansli den 20 november 1967

Per Franzén

Polismästare

Tullkammaren i Karlstad:

Tullkammarens utlåtande har begränsats till att huvudsakligen avse tullverkets befattning med resandes in- och utförsel av varor, motorfordon och valutor över gränsen mellan Sverige och Norge.

Enligt Kungl. generaltullstyrelsens kungörelse den 15 mars 1963 om behandlingen i tullhänseende av viss trafik mellan Sverige och Norge m. m., ändrad beträffande bilagorna 1 och 2 i kungörelse den 2 december 1966, gäller följande beträffande medförda varor och motorfordon.

1. *Svensk-norsk tullväg* (allmän farväg med svensk eller norsk tullanstalt; tullvägarna är förtecknade i bilaga 1 till kungörelsen).

Trafik är tillåten. Om trafikant medför varor eller motorfordon utöver vad han enligt bilaga 2 till kungörelsen fritt får medföra, är han skyldig att anmäla sig för tullklarering och får icke begagna tullvägen under annan tid än då tullanstalten hålles öppen.

2. *Annan allmän farväg* (vägarna är förtecknade i bilaga 1 till kungörelsen).

Trafik är tillåten för trafikant, som icke medför varor eller motorfordon utöver vad han enligt bilaga 2 till kungörelsen fritt får medföra.

3. *Annan väg än ovan nämnts* (enskild väg, oavsett om statsbidrag erhållits till dess anläggning och underhåll eller icke).

Trafik är tillåten för trafikant, som icke medför varor utöver vad han enligt bilaga 2 till kungörelsen fritt får medföra, dock endast under förutsättning, dels att resan företages till fots, å skidor eller med fortskaffningsmedel, som framdrives av trafikanten själv, och dels att av utlänningskommissionen fastställt gränsövergångsställe finns anordnat vid vägen.

Vid enskilda vägar i Karlstads gränsdistrikt finns gränsövergångsställe endast i Posåsen avseende vägen Järpliden—Posåsen.

Undantag från vad som gäller enligt punkterna 1—3 ovan kan medgivias av svensk eller norsk distriktstullmyndighet ävensom i vissa fall av svensk eller norsk tullmyndighet vid gränsen. Sådana undantag, bl. a. vad gäller resandetrafik med motorfordon på enskilda vägar, har medgivits i stor omfattning. I remissbehandlingen sid. 3 omnämnd enskild väg torde avse vägen Järpliden—Posåsen. Många av ovannämnda undantag, som medgivits av tullkammaren, har avsett denna väg och har för i området bosatta personer givits giltighet tills vidare.

Inom Karlstads gränsdistrikt finns ett stort antal vägar mellan Sverige och Norge, nämligen 21 allmänna vägar, varav 12 är tullvägar, samt 14 enskilda vägar av större betydelse.

Tullverkets kontroll för att förhindra och i förekommande fall beivra otillåten trafik och varuforsling sker stickprovsvis. Den utföres dels av personal i tullstationstjänst och dels av rörliga bevakningsenheter, som därvid utövar tillsyn å samtliga vägar inom distriktet, såväl allmänna som enskilda. Tullkontrollen bör icke minskas med hänsyn till det stora antalet gränsvägar och till den omfattande såväl kommersiella som turistbetonade trafiken över gränsen. Det bör i detta sammanhang ihågkommas, att EFTA-konventionen berör endast tullavgifterna men däremot icke andra införselavgifter och skatter, som t. ex. allmän varuskatt, att en del av det gods som införes från Norge icke är tullfritt enligt EFTA-bestämmelserna samt att införselbud eller särskilda villkor för införsel gäller för många slags varor. Antalet inpasserade motorfordon torde kunna uppskattas till c:a en och en halv million per år. Under innevarande år har i gränsdistriktet hittills gjorts 256 beslag å olovligen infört gods, varav flertalet avser av resande medförda varor.

Syftemålet med nu föreliggande skrivelse om friare gränspassage synes vad beträffar tullbestämmelserna kunna tillgodoses genom att enskilda vägar i tullhänseende likställas med allmänna vägar. Uppdelning skulle därvid ske endast i tullvägar och andra vägar.

En viss ökning av trafiken över gränsen på de enskilda vägarna kan härvid förväntas, genom att, utöver den nu huvudsakligen lokalbetonade trafiken, annan mer långväga trafik kan antagas tillkomma. Den tillsyn som utövas av tullverket kan därför behöva intensifieras. I huvudsak torde dock detta kunna ske med nuvarande resurser.

Tullkammaren anser, att ovan ifrågasatta ändring av tullbestämmelserna lämpligen kan genomföras. Åtgärden synes dock kunna vidtagas endast under förutsättning, dels att motsvarande norska tullbestämmelser ändras på liknande sätt och dels att s. k. gränsövergångsställen, som omnämnes i 12 § utlänningskungörelsen, anordnas även vid övriga enskilda vägar mellan Sverige och Norge.

Tullverkets kontroll å in- och utförsel av valutor sker stickprovsvis och i samband med den tullkontroll, som ovan angivits. Något hinder ur valutakontrollsynpunkt synes icke föreligga för genomförande av ifrågasatta ändringar i tullbestämmelserna för att åstadkomma en friare gränspassage.

Tullkammaren i Karlstad den 8 november 1967

Erik Törnkvist

Chef för Karlstads
gränsdistrikt

Tullkammaren i Haparanda:

De för svenskt vidkommande gällande föreskrifter som reglerar trafiken till och från Sverige är följande.

Svenska medborgare

Trafiken över gränsen mot Finland från Luntankiniva, beläget mellan Aarevaara och Huuki till Torne älvs utlopp är reglerad genom en svensk-finsk överenskommelse, som träffats mellan å svensk sida länsstyrelsen i Norrbottens län och å finsk sida tullstyrelsen i Helsingfors. Inom nämnda gränssavsnitt får trafik över Torne och Muonio älvar samt riksgränsen försiggå endast över vissa platser (gränsöverfartsställen). Länsstyrelsen i Norrbottens län har utfärdat kungörelse härom (nr 1--1953; senast ändrad genom kungörelse nr 13--1965). Antalet fastställda gränsöverfartsställen utgör 46, av vilka två får begagnas endast sommartid och ett blott om vintern. Då synnerliga skäl föreligger må befrielse från sålunda påbjuden skyldighet att anlita särskilt gränsöverfartsställe medgivas av vederbörande (landsfiskal) polismästare. Vissa befolkningsskategorier såsom utövare av regala laxfiskearrenden samt deras arbetare, innehavare av jord å suveränitets-holmar eller personer som där utför jordbruksarbete samt flottningsman-skap under pågående flottning åtnjuter undantag från bestämmelserna om gränstrafiken.

Mellan Luntankiniva och Treriksröset må trafik över gränssälven äga rum utan inskränkningar.

Utländska medborgare

Jämlikt 12 § i nu gällande utlänningskungörelse den 4 juni 1954 (nr 457) må utlännings inresa i riket från Danmark, Finland, Island eller Norge eller utresa till något av dessa länder ske endast över passkontrollort eller sådan ort, som bestämts av utlänningskommissionen efter samråd med general-tullstyrelsen och rikspolisstyrelsen (gränsövergångsställe).

Ovan nämnda bestämmelser gäller ej medborgare i Finland eller Norge, som tillhör befolkningen å finskt eller norskt område nära gränsen till Sverige (gränsbor) och som innehar ett av vederbörande finska eller norska myndighet utfärdat intyg innehållande uppgift om namn, yrke eller titel, födelsetid, nationalitet och hemort. Beträffande finsk gränsbo gäller dock att resan endast må företagas över det eller de överfartsställen, som bestämts av polismyndigheten efter samråd med tullmyndigheten och vederbörande finska myndigheter.

Såsom svensk gränsbo har efter finska gränsen ansetts personer stadig-

varande bosatta i sådan kommun som gränsar till Finland och efter norska gränsen personer stadigvarande bosatta inom viss mot Norge angränsande del av kommuner som har gräns mot Norge.

Med anledning av det inom Nordiska rådet väckta förslaget om fri gränspassage, får tullkammaren framhålla följande.

Vad först angår begreppet gränsövergångsställe, d. v. s. sådana orter där utlänningar får inresa från Danmark, Finland, Island eller Norge har utefter finska gränsen sådana förlagts till orter, där inresa normalt förekommer av utlänningar och där anordningar vidtagits för att möjliggöra trafik med alla slag av fordon. Följande platser efter finska gränsen är sådana gränsövergångsställen nämligen Haparanda (landsvägsförbindelse), Övertorneå (landsvägsbro), Pello (färjeförbindelse), Kaunisjoensuu (vinterväg och blivande färjeförbindelse), Muoniovaara (färjeförbindelse), Karesuando (färjeförbindelse). Vidare har i fjällvärlden för tillgodoseende av i första rummet turistiska intressen ett stort antal gränsövergångsställen inrättats. Skulle framdeles nya färj- eller broförbindelser anläggas torde nya gränsövergångsställen omedelbart inrättas på ifrågavarande orter.

Vad angår gränsbornas behov av ytterligare möjligheter att överskrida gränsen må följande framhållas.

Då de överfartsställena för gränsbefolkningen, som nu finnas, inrättades togs all tänkbar hänsyn till gränsbefolkningens intressen. Överfartsställena förlades, dels till sådana platser som befolkningen sedan gammalt brukat använda för överskridande av gränsen, dels togs hänsyn till avstånden mellan överfartsställena och framställningar från gränsbefolkningens sida om inrättande av nya gränsöverfartsställena har som regel beaktats. I det fåtal fall, då olägenheter förmärkts och framställning om undanröjande av dylika olägenheter gjorts, har möjligheten att bevilja dispenser beaktats.

Under de senaste åren har trafiken över gränsen mot Finland undergått betydande förändringar, på så sätt att trafikintensiteten över gränsöverfartsställena alltmer minskat och överfartsställena ha i allt högre grad förlorat sin betydelse till förmån för gränsövergångsställena. Anledningen härtill är den enorma utvecklingen av biltrafiken. Det nu väckta förslaget har redan förlorat sin aktualitet och kommer framdeles i ännu högre grad att vara inaktuellt. Visserligen kommer för ett ringa fåtal gränsbor mindre olägenheter att kvarstå, men det vore enligt tullkammarens uppfattning bättre, att polismyndighetens rätt att bevilja dispens skulle utnyttjas i större utsträckning än nu för att eliminera uppenbara olägenheter. Därigenom skulle de kontrollmöjligheter som nu finns ur tullsynpunkt bättre kunna tillgodoses och polisiära och militära kontrollmöjligheter skulle bevaras. Härigenom skulle möjlighet att utöva sådan tillsyn, som föreskrives i den s. k. gränsövervakningskungörelsen icke helt spolieras. Dessa synpunkter har icke alls kommit till uttryck i det väckta förslaget.

De synpunkter, som framkommit i förslaget angående underlättande av

gränsformaliteter för nordisk flygtrafik och undanröjande av gällande regler om inskränkning till vissa gränsovergångsställen av gränspassage för privatflyg te sig för tullkammaren helt orealistiska. Enligt tullkammarens uppfattning bör förhandlingar mellan de nordiska länderna om gränstillsamarbete i den internordiska flygtrafiken först upptagas och slutföras, innan några förändringar på detta område kan vidtagas.

Med anledning av vad ovan framhållits får tullkammaren avstyrka ett genomförande av de åtgärder förslaget syftar till.

Tullkammaren i Haparanda den 20 november 1967

Åke Rosén

Svenska turistföreningen:

Argumenteringen för förslaget synes STF väl underbyggd. I den allt livligare internordiska samfärdseln utgör turistbesöken ett alltmer markant inslag, vilket på sikt också torde komma att väsentligt påverka den nordiska integrationen. Allt vad som kan göras för att underlätta det turistiska utbytet bör hälsas med tillfredsställelse. Särskilt när det gäller den vid gränserna svårkontrollerade friluftsturismen — såsom fjällfärder sommar och vinter och båtturer — måste en ändring av de nuvarande bestämmelserna framstå såsom mycket angelägen. En övergång från fasta till flygande kontroll skulle för friluftsturismen ge bättre och mera enhetliga normer när det gäller gränspassager. I dagens läge torde många turister inte ha fullt klart för sig vilka bestämmelser som gäller och härigenom ofrivilligt bryta mot dem.

Men även i samband med den gränstrafik, som ej har renodlat turistisk karaktär, skulle ett genomförande av förslaget enligt STF:s uppfattning få en stimulerande effekt och härigenom medverka till ett ökat kulturutbyte. Den separata PM (*här ej tryckt*), som berör förhållandena i Tornedalen, ger en särskild illustration till de svårigheter, som de nuvarande bestämmelserna förorsakar. Det synes STF vara en angelägen uppgift att söka undanröja dessa svårigheter.

Svenska turistföreningen vill sålunda med utgångspunkt från de intressen, föreningen har att företräda, gärna ansluta sig till de tankegångar, som ligger bakom förslaget, och uttrycka en förhoppning att förslaget skall kunna förverkligas.

Stockholm den 21 december 1967

Svenska turistföreningen

Halvar Sehlin

Verkst. dir.

Föreningen Norden:

Föreningen Norden verkar sedan en följd av år aktivt för ändamålsenligare förhållanden i de nordiska gränstrakterna och anordnade så sent som den 19—20 augusti 1967 ett seminarium i Karlstad som särskilt tog upp denna problematik. Vi vill i detta sammanhang citera det uttalande som antogs av seminariet.

Seminariet konstaterar att samarbetet i Nordens gränsregioner verkar starkt stimulerande på de nordiska samarbetssträvandena i allmänhet. Efterkrigstidens nordiska reformer har till följd av gränsregionernas historiska, kulturella och ekonomiska intressegemenskap fått en särskilt gynnsam effekt i dessa. Erfarenheterna från det påbörjade interkommunala gränssamarbetet visar, att det är nödvändigt att snarast möjligt göra en översyn av de samarbetsformer som hittills utvecklats. Riktpunkten för en utredning av dessa frågor bör vara att i varje enskilt nordiskt lands lagstiftning undanröja hindren för samarbetet i gränsregionerna. Framför allt måste det bli möjligt att dessa områden etablerar gemensamma stalliga och kommunala institutioner, exempelvis inom naturvård, vattenvård och allmänservice.

Ett medlemsförslag angående gränskommunalt samarbete (A 171/s), i vilket ovan citerade uttalande avtrycktes, framlades i Nordiska rådet i oktober 1967.

Som framgår av uttalandet önskar föreningen att konkreta åtgärder av organisatorisk natur vidtas för att eliminera den administrativt betingade och ofta onaturliga delning av en region som förekomsten av en riksgräns innebär. En viktig förutsättning för att öka gränsbefolkningens rörelsefrihet och underlätta dess möjligheter att umgås, driva handel, idka turism o. s. v. är att gränskontrollen reduceras till minimum. Föreningen hälsar därför med tillfredsställelse det förslag om fri gränspassage som framlagts i Nordiska rådet.

Föreningen önskar särskilt understryka ett av de motiv som anföres i medlemsförslaget, nämligen det faktum att den liberalisering av pass-, tull- och valutakontroll som under senare år gradvis genomförts i Norden pekar fram emot införandet av fri gränspassage. Ett upphävande av kravet på gränspassage endast vid vissa övergångsställen framstår som en logisk konsekvens av tidigare genomförda reformer, vilka varit av utomordentlig betydelse för stärkandet av den nordiska samkänslan.

Under hänvisning till vad som ovan anförts vill centralstyrelsen till alla delar ansluta sig till de synpunkter som framförs i medlemsförslaget.

Stockholm den 10 januari 1968

För föreningen Nordens centralstyrelse

Yngve Kristensson

Ordförande

Åke Landqvist

Förste sekreterare

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över medlemsförslaget**

Til trafikudvalget er henvist et medlemsforslag om fri grænsepassage.

1. Medlemsfor slaget

Forslaget er fremsat af Leif Cassel, Olavi Lahtela, Harald Løbak og Tuure Salo, som henstiller til Nordisk Råd at vedtage en rekommandation til regeringerne om at åbne grænserne mellem de nordiske lande, således at personer, som kun medbringer toldfri og indførselstilladte varer, får fri adgang til at passere de internordiske landgrænser, hvor de selv finder det beejligt og alene med de undtagelser, som er begrundet i tilstedeværelsen af militære sikkerhedsområder.

Udvalget har tidligere behandlet spørgsmålet på møder i København den 27. oktober 1967, i Stockholm den 12. januar 1968 og i Rättvik den 4. august 1968.

2. U d t a l e l s e r

Udtalelser i anledning af medlemsforslaget er afgivet af følgende myndigheder, organisationer m. fl.:

Nordisk udlændingsudvalg.

Danmark

Justitsministeriet.
Handelsministeriet.
Finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter.
Danmarks Turistråd.

Finland

Ministeriet för utrikesärendena.
Ministeriet för inrikesärendena.
Finansministeriet.
Försvarsministeriet.
Tullstyrelsen.
Länsstyrelsen i Lapplands län.
Pohjola-Norden.

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet.
Finans- og tolldepartementet.

Finansdepartementet, avgifts- og tollavdelingen.
 Justis- og politidepartementet.
 Samferdselsdepartementet, hotell- og turistdirektoratet.
 Departementet for handel og skipsfart.
 Tolldirektoratet.
 Landslaget for reiselivet i Norge.
 Nord-Norges reisetrafikkforbund.
 Finnmarks turistkontor.

Sverige

Svenska ambassaden i Helsingfors.
 Svenska ambassaden i Oslo.
 Överbefälhavaren.
 Sveriges riksbank.
 Rikspolisstyrelsen.
 Generaltullstyrelsen.
 Luftfartsverket.
 Statens utlänningskommission.
 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.
 Länsstyrelsen i Värmlands län.
 Länsstyrelsen i Kopparbergs län.
 Länsstyrelsen i Jämtlands län.
 Länsstyrelsen i Västerbottens län.
 Länsstyrelsen i Norrbottens län.
 Länspolischefen i Norrbottens län.
 Kiruna stad.
 Haparanda stad.
 Övertorneå kommun.
 Jokkmokks kommun.
 Pajala kommun.
 Karesuando kommun.
 Arjeplogs kommun.
 Hietaniemi kommun.
 Arvika polisdistrikt.
 Kiruna polisdistrikt.
 Bodens polisdistrikt.
 Haparanda polisdistrikt.
 Tullkammaren i Karlstad.
 Tullkammaren i Haparanda.
 Svenska turistföreningen.
 Föreningen Norden.

Nordisk udlændingsudvalg finder, at kontrollen med udlændinge bør kunne foretages ved godkendte overgangssteder og kan derfor ikke an-

befale adgang til fri grænsepassage. Udlændingsudvalget mener derfor, at eventuelle lettelser bør ske i form af oprettelse af flere grænseovergangssteder.

Fra dansk side har såvel *justitsministeriet* som *handelsministeriet* og *finansministeriet*, *departementet for told- og forbrugsafgifter* gjort opmærksom på, at forslaget angår passage af landegrænserne, og *handelsministeriet* udtaler direkte, at en eventuel rekommandation derfor ikke bør rettes til den danske regering. *Danmarks Turistråd* anbefaler mere principielt, at der indføres så liberale regler som muligt for grænsepassage inden for Norden.

Fra Finland, Norge og Sverige, som har landegrænser mod hinanden, foreligger udtalelser indeholdende en lang række synspunkter og forskellig standpunkttagen.

Følgende udtaler, at de principielt kan anbefale en mere liberal praksis vedrørende grænsepassage eller finder en sådan liberalisering ønskelig:

Ministeriet för utrikesärendena, *ministeriet för inrikesärendena* og *Pohjola-Norden* i Finland, *Kommunal- og arbeidsdepartementet* og *Nord-Norges reisetrafikkforbund* i Norge samt *den svenske ambassade i Helsingfors*, *den svenske ambassade i Oslo*, *Sveriges riksbank*, *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, *länsstyrelsen i Värmlands län*, *länsstyrelsen i Kopparbergs län*, *länsstyrelsen i Jämtlands län*, *länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Kiruna stad*, *Haparanda stad*, *Övertorneå kommun*, *Jokkmokk kommun*, *Pajala kommun*, *Karesuando kommun*, *Arvika polisdistrikt*, *Kiruna polisdistrikt*, *Bodens polisdistrikt*, *Svenska turistföreningen* og *Föreningen Norden* i Sverige. Flere myndigheder, således bl. a. *Kommunal- og arbeidsdepartementet* i Norge, peger på det særlige behov for liberalisering for så vidt angår beboerne i grænseområderne. I disse positive udtalelser er dog taget visse forbehold; *länsstyrelsen i Jämtlands län* mener ikke, at den frie grænseoverskridelse bør omfatte flyvetrafikken, og *ministeriet för inrikesärendena* finder at flyvninger skal anmeldes på forhånd; *den svenske ambassade i Helsingfors* giver udtryk for visse betænkeligheder med hensyn til tidspunktet, bl. a. på grund af de for tiden eksisterende store forskelle i prisniveauerne i Finland og Sverige; *Sveriges riksbank* forudsætter, at de svenske valutamyndigheder vil få lejlighed til at udtale sig om udformningen af eventuelle nye kontrolregler; *Kiruna polisdistrikt* anfører, at der ved beredskabstilstand bør findes særskilte bestemmelser.

Tullkammaren i Karlstad giver en beskrivelse af de gældende bestemmelser, herunder om de eksisterende muligheder for gennem dispensationer at imødekomme et behov for trafik ad private veje over grænsen. Toldkammeret finder imidlertid, at det ved en ændring af bestemmelserne, således at private veje ligestilles med offentlige veje, vil være muligt at opnå det med medlemsforslaget tilsigtede formål uden at tilsidesætte hensynet til den toldmæssige og valutamæssige kontrol og stort set uden forøgelse af de nuværende ressourcer. Det forudsættes herved, dels at begge berørte lande fore-

tager ændringer i toldbestemmelserne og dels at pasmyndighederne anerkender de nye veje som overgangssteder.

Försvarsministeriet i Finland går ind for den foreslåede liberalisering for grænseboernes vedkommende og finder heller ikke anledning til at begrænse civile flyvemaskiners adgang til at benytte den nærmeste vej fra en flyveplads til en anden, når flyvningen i forvejen er anmeldt til de lokale grænsemyndigheder.

Flere myndigheder erkender, at der for grænsebefolkningen foreligger et behov for en udvidet adgang til at passere landegrænserne. De mener dog ikke at kunne gå ind for en fri adgang til passere grænserne hvor som helst, men foreslår lettelser ved oprettelse af flere overgangssteder. Disse myndigheder er *länsstyrelsen i Lapplands län*, som i øvrigt finder de nugældende straffebestemmelser for ulovlig grænsepassage for strenge, *Tolldirektoratet* i Norge, *rikspolisstyrelsen* i Sverige og *statens utlänningskommission*, der peger på muligheden af at udvide overgangsstederne til at omfatte en vis strækning af grænsen, samt *länspolischefen i Norrbottens län*.

Länsstyrelsen i Västerbottens län ser sig ikke i stand til at tage stilling på det foreliggende grundlag, men ønsker en alsidig udredning.

Følgende myndigheder udtaler sig imod medlemsforslaget med de nævnte begrundelser: *finansministeriet* og *tullstyrelsen* i Finland, *Finans- og tolldepartementet* i Norge samt *generaltullstyrelsen* og *tullkammaren i Haparanda* i Sverige (af hensyn til kontrollen med overholdelse af told- og afgiftslovgivningen), *Haparanda polisdistrikt* (af hensyn til faren for illegal indførsel af narkotika), *Justis- og politidepartementet* i Norge (af hensyn til fremmedkontrollen og problemerne ved kontrollen med overholdelse af jagt- og fiskerilovgivningen) samt *överbefälhavaren* i Sverige (af forsvars- og sikkerhedsmæssige grunde). *Hietaniemi kommun* begrundet ikke sin negative stillingtagen.

Specielle spørgsmål er taget op i enkelte udtalelser. Således gør *Avgifts- og tollafdelingen* i det norske finansdepartementet opmærksom på, at kontrol med og beregning af kilometerafgiften af udenlandske ikke-benzindrevne lastbiler kan blive vanskeliggjort. *Finmarks turistkontor* antager, at en gennemførelse af medlemsforslaget vil medføre, at den norske lovgivning vedrørende fiskefredning og fiskekort vil blive omgået i større omfang.

Luftfartsverket i Sverige anfører, at der fra den 1. april 1967 er åbnet en række »overgangssteder» for flyvetrafik på den svenske side af den norsk-svenske grænse og efterlyser tilsvarende »overgangssteder» i Norge.

3. T r a f i k u d v a l g e t

Der er i trafikudvalget almindelig enighed om, at der navnlig for beboerne i grænsedistrikterne — og dette gælder ikke mindst Tornedalen — men også for godstrafikken og for de rejsende, herunder turisterne, er et — ofte

stærkt -- behov for at kunne passere de internordiske landegrænser uden for de nuværende overgangssteder. Denne opfattelse er blevet bekræftet og bestyrket ved udvalgets egne undersøgelser på befaringer, senest i august måned 1968, da udvalget besøgte Värmland og de tilstødende norske fylker.

Det forhold, at Norden ved oprettelse af den nordiske pasunion udgør ét pasområde, burde medføre, at alle såvel nordboer som ikke-nordboer -- uden at være bundet af bestemte (og ofte besværlige) rejseruter -- inden for området skulle kunne bevæge sig frit fra sted til sted på samme måde som inden for det enkelte land. Efter udvalgets opfattelse bør der kun gøres undtagelser fra denne hovedregel for at sikre den fornødne kontrol med, at indrejsende faktisk ankommer fra et land, der er tilsluttet pasunionen. Dette kan måske i nogle tilfælde være påkrævet ved sø- og luftværts trafik, men ved overfladefrafik over landegrænserne kan der ikke opstå tvivl om, hvor indrejsende ankommer fra. Udvalget har derfor koncentreret sine drøftelser til at omfatte forholdene ved landegrænserne mellem Finland, Norge og Sverige og vil i nærværende sag ikke optage spørgsmålet om flyvetrafikken, men lade de fremkomne oplysninger herom indgå i sit videre arbejde med rådets rekommandation nr. 29/1963 om lettelse af grænseformaliteterne i flyvetrafikken.

De i udtalelserne anførte betænkeligheder af forsvars- og sikkerhedsmæssig karakter kan udvalget ikke tillægge afgørende vægt. Stillerne af medlemsforslaget har selv gjort opmærksom på, at der i den frie adgang til at færdes over grænserne må gøres de indskrænkninger, som er begrundet i tilstedeværelsen af militære sikkerhedsområder.

Hovedproblemet i forbindelse med at gøre adgangen til at færdes over græserne fri, består efter udvalgets opfattelse i samtidig at sikre toldmyndighederne mulighed for at løse de dem pålagte opgaver, herunder ikke alene opkrævning af told af varer, der ikke er af EFTA-oprindelse, og opkrævning af forbrugsafgifter, men også kontrol med overholdelsen af indførselsforskrifter for f. eks. levende dyr, giftstoffer, narkotika og våben samt valutakontrol m. m. Det er indlysende, at trafikanter, der medfører varer, som skal fortoldes, afgiftsberigtiges eller kontrolleres, må benytte de af toldmyndighederne foreskrevne vejforbindelser og anmelde sig ved en grænsestation. Udvalget vil samtidig anbefale, at flere vejforbindelser efterhånden må blive anerkendt som »toldveje». En vej bygges kun, hvor der er behov for trafik, og med den udbygning af vejnettet og med den kolossale udvikling af landevejstrafikken, som har fundet sted i de senere år, og som stadig er i gang, synes mange tidligere sekundære veje velegnede til afvikling af transporter over lange afstande.

Medlemsforslaget tilsigter imidlertid for så vidt angår forholdet til toldmyndighederne alene at tillade trafikanter, som ikke efter de gældende bestemmelser skal anmelde sig ved en grænsestation, at rejse over grænserne, hvor de selv finder det mest hensigtsmæssigt. Toldvæsenets eksisterende mo-

bile kontrolapparat skulle gøre det muligt at føre det fornødne tilsyn med trafikken også uden for de nuværende overgangssteder. Udvalget vil i denne forbindelse pege på muligheden af gennem en skærpelse af straffebestemmelserne at skabe en prævention mod misbrug, hvis dette skulle vise sig påkrævet.

For så vidt angår den i en af udtalelserne fremhævede fare for, at en liberalisering af grænsekontrollen vil fremme mulighederne for at indsmugle narkotika, skal udvalget bemærke, at en kontrol på de internordiske grænser næppe har nogen større praktisk værdi og næppe vil virke præventivt. Udvalget skal i denne forbindelse henvisse til sin betænkning af 20. februar 1968 i anledning af medlemsforslag A 153 og til Nordisk Råds rekommandation nr. 20/1968 om foranstaltninger mod illegal indførsel af narkotika (*se Nordisk Råd 1968, s. 2212*).

Udvalget indstiller,

at rådet i anledning af medlemsforslaget vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Finland, Norge og Sverige at give rejsende, som kun medfører told- og afgiftsfri samt indførselstilladte varer, adgang til at passere de internordiske landegrænser, hvor de selv finder det belejligt, dog med de undtagelser, som er begrundet i tilstedeværelsen af militære sikkerhedsområder.

København, den 27. september 1968

Erik Adamsson

Kresten Damsgaard

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Olavi Lahtela

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Bror Lillqvist

Birger Lundström

Fung. formand

Medlemsförslag

om reklamsändningar i television

(Väckt av Folke Björkman och Birger Lundström)

Ett aktuellt problem för alla televisionsföretag i hela världen är förhållandet till reklamen. På denna punkt har utvecklingen i de nordiska länderna följt delvis olika linjer. I Finland har således ett visst kommersiellt inslag i televisionen tillåtits, medan i de övriga länderna reklamen i princip förbjudits i televisionen. Frågan aktualiserades i Nordiska rådet år 1959 genom ett medlemsförslag om rekommendation till regeringarna att gemensamt utreda och därefter samfällt avgöra frågan om reklam i televisionssändningar. I förslaget framhölls, att det inte minst med hänsyn till det praktiska TV-samarbetet mellan länderna syntes angeläget, att de nordiska länderna kommer fram till ett likartat avgörande. Förslaget behandlades av rådets kulturutskott, som emellertid ej ansåg att tillräckligt starka skäl förelåg för att behandla frågan på samnordiskt plan. Om något av Nordiska rådets medlemsländer avser att ändra sin inställning till TV-reklam, borde enligt utskottet de andra medlemsländerna få meddelande härom innan definitivt beslut träffas. Rådet beslöt att ej företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Den 14 oktober 1966 tillsatte svenska regeringen sakkunniga för att utreda reklamens verkningar med särskild hänsyn till reklamsändningar i televisionen. I direktiven uttalas bl. a. att som allmän förutsättning skall gälla att Sveriges radios nuvarande ensamrätt till rundradiosändningar består och att de principiella riktlinjerna för programverksamheten behålls oförändrade. Dessa riktlinjer innebär, att företaget oberoende av utomstående intressen skall bedriva en programverksamhet, som kännetecknas av en vid yttrande- och informationsfrihet och som tillgodoser ett brett register av smak- och intresseriktningar hos publiken och genom programsättningen bereder denna en betydande valfrihet. Med hänsyn härtill framstår det som väsentligt att eventuella reklamsändningar utformas på sådant sätt att garantier skapas för företagets integritet och att en negativ inverkan på programverksamheten förhindras. Radiobolaget bör inte syssla med reklamförsäljning och en eventuell TV-reklam bör därför administreras av ett fristående företag. Det sägs vidare i direktiven att frågan om reklam

i TV får bedömas inte enbart från annonsörernas synpunkt utan i lika hög grad med hänsyn till TV-publiken, konsumentupplysningens möjligheter, tidningspress och företagsstruktur. Det understrykes särskilt att TV-reklam inte bör införas om därigenom de ekonomiska möjligheterna för pressens opinionsbildande verksamhet skulle äventyras. Vidare framhålles, att utländska erfarenheter tyder på att TV-reklam i särskilt hög grad förlitar sig på suggestiv och emotionell framställning, medan det informativa värdet för konsumenten blir begränsat. De sakkunniga bör därför överväga de möjligheter som kan finnas att ge eventuella reklaminslag i televisionen en sådan utformning att de motsvarar rimliga krav från informationssynpunkt.

Sedan Sveriges radio i sina petita för budgetåret 1968/69 aviserat betydande licenshöjningar för att täcka den fortsatta utbyggnaden av programverksamheten, har frågan om reklam i televisionen fått en särskild aktualitet i Sverige. Intäkter av reklamsändningar erbjuder uppenbarligen ett alternativ till en sådan avgiftsförhöjning.

Den svenska inställningen till reklam i televisionen kan sålunda komma att ändras inom en ej alltför avlägsen framtid. Även i övriga nordiska länder förekommer en livlig debatt i frågan.

Från staternas sida förefinnes ett växande intresse för saken. De ekonomiska skälen bidrar härtill. Det är ovisst om det i framtiden över huvud är möjligt att driva en rikt varierad TV-verksamhet enbart bekostad av licensmedel. I längden torde man ej kunna avstå från reklam som inkomstkälla. Då Tyskland tillåter reklamtelevision, innehåller redan nu de tyska sändningarna reklamelement. Dessa TV-sändningar når delvis in över Skandinavien. Att tillåta påverkan via reklam i utländsk TV men ej vid inhemska sändningar förefaller ej konsekvent och leder till en ohållbar situation.

Det behöver knappast erinras om att det i dag bedrivs ett intensivt TV-samarbete mellan de nordiska länderna både i fråga om produktion och distribution av program. Detta samarbete kommer säkert att utvecklas ytterligare under de närmaste åren. Här må hänvisas till Nordiska rådets rekommendation nr 12/1967 om utvidgat TV-samarbete.

Under de här angivna omständigheterna synes uppenbart, att de nordiska länderna bör söka intaga en gemensam ståndpunkt vad gäller TV-reklamen. För att möjliggöra en effektiv koordinering av politiken på området bör utredningsarbetet här också bedrivas gemensamt. Det är sålunda angeläget att det svenska utredningsarbetet angående reklamsändningar i televisionen m. m. sker i nära samråd med berörda myndigheter i de andra nordiska länderna. När detta utredningsarbete slutförts, har en god grundval skapats för ett definitivt ställningstagande i TV-reklamfrågan. Detta bör enligt vår mening ske samtidigt i de olika nordiska länderna. Under hänvisning till det ovan anförda hemställles,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att gemensamt pröva frågan om införande av reklam i televisionen.

Stockholm den 21 september 1967

Folke Björkman

Birger Lundström

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****Nordiska film- och TV-unionen:**

Nordiska film- och TV-unionen är av den uppfattningen att frågan om införande av reklamsändningar i televisionen i första hand är en nationell angelägenhet.

Därest reklamsändningar skulle komma att införas i de nordiska länderna anser dock unionen att visa frågor borde övervägas gemensamt i länderna.

Reklaminslagen i televisionen torde i stor utsträckning komma att produceras av från radiobolagen fristående företag, av särskilt tillskapade produktionsbolag och av filmföretag med erfarenheter från produktion av reklamfilm. Den ökande gemensamma marknaden i Norden kommer att innebära att flera produkter och tjänster marknadsförs bl. a. med stöd av reklaminslag i de nordiska ländernas televisionssändningar. Sådana reklaminslag torde också komma att produceras för gemensamt bruk i de olika länderna.

Med hänsyn till detta är det ur produktionsekonomisk synpunkt angeläget att såväl visningsnormer som visningslängder blir enhetliga inom de olika radiobolagen.

Stockholm den 9 december 1967

Nordiska film- och TV-unionen

Nils-Erik Bæhrendtz

Ordförande

Bengt Magnusson

Sekreterare

D a n m a r k**Ministeriet for kulturelle anliggender:**

I denne anledning skal man meddele, at Radiorådet i skrivelse til ministeriet for kulturelle anliggender af 30. oktober 1967 har udtalt, at den af ministeriet under 15. juni 1967 nedsatte radiokommission bl. a. har til opgave at udtale sig om spørgsmålet om reklameudsendelser i radio og fjernsyn, og

at man derfor gerne ønsker at afvente kommissionens betænkning, forinden man udtaler sig nærmere i sagen.

Ministeriet for kulturelle anliggender kan for sit vedkommende tiltræde den af Radiorådet fremsatte udtalelse.

København, den 7. december 1967

P. m. v.

E. b.

W. Weincke

Forbrugerrådet:

Forbrugerrådet har drøftet forslaget, og vi må på det indstændigste advare mod at imødekomme et pres på at få stillet TV sendetid til rådighed for reklame i de danske kanaler.

Forbrugerne står svagt nok i det moderne industrisamfund, hvor reklamepåstande bombarderer dem gennem aviser, ugeblade, tryksager, film m. m. I alt disponeres der i reklamen over milliardbeløb, medens der til den samlede neutrale forbrugeroplysning kun anvendes få millioner kroner. Udover at man må frygte, at reklameudsendelser i TV vil øge det samlede reklamebudget, er der en række andre forhold, der må vække bekymring.

Forbrugeroplysningen i TV har kun nået en beskedent udvikling, men publikum er vant til at betragte de oplysninger, der gives via radio og TV som fuldt objektive og neutrale. Hvis reklamen opnår sendetid i radio og fjernsyn, vil det blive meget vanskeligt for forbrugerne at holde de to omfaler af varer ude fra hinanden. Resultatet kan let blive, at der tillægges reklameudsendelser samme neutrale værdi som de oplysende forbrugerudsendelser.

Reklame i TV virker særlig intens, fordi den trænger direkte ind i seernes eget miljø. Den vil herved kunne krænke privatlivets fred og opnå en urimelig indflydelse.

Reklame i radio og TV vil stimulere købelysten og derved tendere mod en udvidelse af det private forbrug.

Man må forvente, at det bliver de kapitalstærke foretagender, der vil dominere TV's reklame til fordel for ret få, i virkeligheden tilfældige varer og varegrupper.

Radio og TV's uafhængighed er noget, der bør værnes om, og salg af udsendelser til reklame kan medføre afhængighed, ligesom reklame i radio og TV indebærer en fare for, at programmernes kvalitet som helhed forringes, uheldige eksempler herpå er set i udlandet. Faren er, at annoncører ikke blot køber reklametid, men samtidig køber og bestemmer over tiden mellem annoncerne.

Et argument for indførelse af reklame i radio og TV har været, at licensen derved kan holdes nede. Herved er ganske overset, at det også er seerne som forbrugere, der betaler reklameudgifterne gennem varepriserne. Vort indtryk er, at alle venter, at de samlede reklameudgifter vil stige, såfremt der åbnes for reklame i radio og TV, og hvem skal betale? Forbrugerne.

Hertil kommer, at man kan forvente en omlægning fra dagbladsannoncering mod TV-reklame, og dette indebærer en fare for yderligere bladdød — en fare for den frie offentlige meningsdannelse.

Forbrugerrådet finder det rimeligt, at TV-forbrugerne via licensen betaler, hvad TV koster. Imidlertid rummer radio og fjernsyn utvivlsomt muligheder for at billiggøre undervisningen og få store, nye grupper aktiviseret. Denne form for udsendelser ser rådet gerne finansieret ved tilskud fra statskassen, da det sikkert vil være en særdeles billig form for undervisning.

Forbrugerrådet finder af alle disse grunde at måtte konkludere i, at det er af den største betydning at bevare radio og TV i demokratiets tjeneste fri af finansielle interesser og fri af økonomisk afhængighed. Målet må være at give kunstnere, teknikere, journalister, forskere og andre mulighed for at skabe og gøre sig hørt i frihed og uafhængighed.

Licensen er her i landet endnu ikke nået op på, hvad den daglige avis koster, alene dette fortæller noget om, hvor meget seerne og lytterne får for licensen.

Rådet tillader sig i øvrigt at henvise til vedlagte udtalelse fremsat af Nordiska kommittén för konsumentfrågor den 19. november 1965 (*se Bihang*) om reklame i radio og TV.

København, den 5. februar 1968

Helle Munch-Petersen

Kontorchef

BIHANG

Uttalande rörande reklam i radio och television av Nordiska kommittén för konsumentfrågor

Nordiska kommittén för konsumentfrågor har vid flera tillfällen diskuterat frågan om reklam i radio och television ur konsumentens synpunkt. Kommittén har därvid funnit att en rad väsentliga argument talar mot införande av reklam i radio och television. Dessa argument är bl. a. följande:

Radion och televisionen har i de nordiska länderna från begynnelsen varit bland de allra viktigaste kultur- och informationsförmedlarna. Dessa media har i huvudsak karaktären av offentliga institutioner. Deras förmedling av allsidigt och högvärdigt material till konsumenterna är av största betydelse för den allmänna kulturella nivån i våra länder. Radions och televisionens roll i detta avseende skulle försvagas om ensidiga säljarargument fick plats i verksamheten.

Reklamen i televisionen når konsumenterna på ett ytterst påträngande sätt i deras hemmiljö. Den vetenskapliga forskningen om effekten av reklamen över huvud taget och televisionsreklamens genomslagskraft i synnerhet är helt otillräcklig. De långsiktiga psykologiska och sociologiska verkningarna av reklamen i televisionen är mycket litet belysta.

Reklam i radio och television kan försvåra för konsumentupplysningen att hävda sin plats i dessa medier. Dels kan det vara svårt för konsumenterna att skilja mellan dessa två slag av program, dels kan det uppstå bristande överensstämmelse mellan den information som ges i reklaminslagen och den som framförs i konsumentprogrammen.

Reklamen över huvud taget och den i televisionen i synnerhet är erfarenhetsmässigt mycket ojämnt fördelad mellan olika konsumtionsposter. Den eventuella påverkan på konsumtionsefterfrågan kan inverka på fördelningen mellan olika varugrupper på ett sätt som från konsumenternas synpunkt kan vara ofördelaktigt. Genom att radio- och televisionsreklam är förenad med stora kostnader är det främst kapitalstarka företag och branscher som har möjlighet att utnyttja dessa, vilket i vissa fall kan vara till skada för den fria konkurrensen.

Redan utan TV-reklamen ställes konsumenterna i dagens samhälle inför betydande mängder av reklamaktiviteter. Det synes därför icke vara önskvärt att på masskommunikationsforskningens nuvarande stadium utvidga reklamens verksamhetsområden.

Nordiska kommittén för konsumentfrågor anser därför att man inte bör ge reklamen tillträde till televisionsmediet i Danmark, Norge och Sverige. För Finlands del gäller det, att det är angeläget att med uppmärksamhet följa TV-reklamens omfattning, innehåll och effekter samt i möjligaste mån effektivisera konsumentupplysningen i finsk TV.

Hässelby slott den 19 november 1965

Nordiska kommittén för konsumentfrågor

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd:

— — — skal man meddele, at Arbejderbevægelsens Erhvervsråd principielt er modstander af reklamer udsendt gennem den statslige radio og TV.

Det er Erhvervsrådets opfattelse, at borgernes mulige licensbesparelse gennem eventuelle reklameudsendelser ikke vil betyde nogen samlet besparelse på forbrugsudgifterne. Erhvervsrådet er af den opfattelse, at det vil være til større samfundsmæssig gavn, om der anvendes statslige midler på en neutral forbrugeroplysning i radio og TV som modvægt mod den eksisterende reklame. Det er vort håb, at de nordiske lande kan enes om en ordning efter disse retningslinier.

København, den 4. december 1967

P. r. v.

Mogens Lykketoft

Danske Reklamebureauers Brancheforening:

Danske Reklamebureauers Brancheforening er af den opfattelse, at det er vigtigt for en effektivisering og billiggørelse af markedsføringen, at TV i Danmark bliver åbnet for annoncering af de varer og tjenesteydelser, som næringslivet og de offentlige institutioner har at tilbyde.

Vi er endvidere af den opfattelse, at dette mål kun kan realiseres på en tilfredsstillende måde, såfremt der bliver tilvejebragt en betydelig grad af frihed i forbindelse med TV-spredningen gennem flere af hinanden uafhængige TV-stationer.

Det ville efter vor mening, som vi bygger på erfaringer gjort i visse andre lande, være til stor skade for konkurrencen, hvis indføringen af annoncering i dansk TV skete på en sådan måde, at der blev skabt et nyt monopol, der på én og samme tid kunne fastsætte størrelsen af den udbudte sendetid og prisen derfor. Når der kommer annoncering i dansk TV, er det af den største betydning for store dele af dansk næringsliv, at der er tilstrækkeligt med sendemuligheder til rimelige priser, og at der også kan blive tale om regionale annonceudsendelser.

Spørgsmålet om annoncering i TV har tidligere været behandlet i Nordisk Råd. Der er nu stillet forslag om, at Nordisk Råd på ny tager dette spørgsmål op.

Hertil kan vi sige, at vi ikke mener, at der er behov for en ny drøftelse af denne sag på det nordiske plan. Finland og Island har allerede i dag annoncering i TV, hvorved en eventuel fælles nordisk stillingtagen så at sige allerede er præjudiceret, idet man ikke kan tænke sig, at disse 2 lande vil ændre deres indstilling på dette punkt.

Hertil kommer, at der, som bekendt, i Danmark af kulturministeren er nedsat en kommission, der skal beskæftige sig med TV's fremtidige virksomhed, og herunder også spørgsmålet om annoncering i TV. Lignende kommissioner er nedsat i Norge og Sverige. Disse kommissioners arbejde, der må antages gennemført under hensyntagen til den forskellige situation i de forskellige nordiske lande, forekommer os at overflødiggøre en fornyet nordisk behandling af denne sag.

København, den 12. december 1967

Mogens Holten

Formand

B. Mannov

Direktør

Danske Dagblades Fællesrepræsentation har i en skrivelse den 5 december 1967 hænvisat till sitt yttrande över Sak A 7/1959 (se Nordiska rådet 7:e sess., s. 656).

Arbejdernes Radio- og Fjernsynsforbund:

— — — skal vi udtale, at vort forbunds hidtidige stilling har været og sikkert også fremtidig vil være afstandtagen fra reklameudsendelser i televisionen.

Vi henviser samtidig til, at den af Kulturministeren nedsatte kommission vedrørende Danmarks Radios fremtidige forhold bl. a. har spørgsmålet om reklame i TV til behandling, og at vort forbund har repræsentation i denne kommission.

I kommissionen vil vor repræsentant forfægte de af vort forbunds hovedledelse vedtagne synspunkter.

København, den 8. december 1967

Svend Christensen

Danske Lytteres og Fjernseeres Fællesforbund:

Da de i Danske Lytteres og Fjernseeres Fællesforbund tilsluttede organisationer har forskellige opfattelser angående spørgsmålet om reklame-sending i televisionen, kan der ikke fra fællesforbundet afgives et bindende svar.

De to største organisationer — Kristelig Lytter- og Fjernseerforening og Arbejdernes Radio- og Fjernsynsforbund — er i det væsentlige mod reklamer i TV, medens andre i fællesforbundet stående organisationer, bl. a. Fjernseerforbundet, Den Jyske Lytterforening m. fl., må opfattes som tilhængere af reklame i TV.

Da Fællesforbundet ikke binder de enkelte organisationer i principielle spørgsmålet, kan et konkret svar ikke gives, men må henvises til de enkelte organisationer at besvare.

København, den 8. december 1967

Sv. Christensen

Landsforeningen Kristelig Lytter- og Fjernseerforening:

Spørgsmålet om reklame i TV er under levende debat i Danmark og slet ikke afklaret så vidt, at jeg på min organisations vegne kan fremkomme med en erklæring. Men jeg kan som deltager i debatten både i min egen-skab af landsformand for Kristelig Lytter- og Fjernseerforening og som medlem af den for et år siden nedsatte radiokommission give udtryk for

nogle af de personlige synspunkter, som hidtil har været retningsgivende for mig.

Det må indtil videre være en betænkelig sag at indføre reklame i dansk TV. Selv om man ikke behøver at frygte, at vi skulle ende i amerikanske tilstande, så kan man godt føle ængstelse for TV-reklamens konsekvenser, også under den lempelige vesttyske form. Selve muligheden af, at man i det offentlige TV kan tilkøbe sig sendetid, antyder perspektiver — også af propagandamæssig art — som er utiltalende. Fremfor reklame, hvis informative værdi man ofte må betvivle, må en sagligt underbygget forbrugervejledning være at foretrække.

Dernæst — og som følge af det allerede fremførte — vil det antagelig let kunne volde vanskeligheder for administrationen af dansk TV, hvis man gør sig afhængig af de mange millioner, som tilbydes fra reklameinteresseret side. Ganske vist virker tilbudet tillokkende i en tid, hvor fjernsynet under stor bekostning er under opbygning samtidig med, at der skal holdes igen over for en for voldsom stigning af licenssatserne. Men det må sikkert længst muligt fastholdes, at fjernsynets programmæssige og administrative frihed er bedst sikret, hvor den økonomiske uafhængighed bevares.

Men hvis — eller når — den dag kommer, at f. eks. svensk TV giver grønt lys for reklame, så må det få følger i Danmark, også fordi vi med den tyske TV-reklame for længst er under indflydelse i betydelige dele af det danske område. Men mit personlige skøn, som jeg er forvisset om deles af mange danske fjernseere, er, at jo længere vi kan holde os klar af TV-reklamen i Danmarks Radio, des bedre er det.

Vonsild, den 15. august 1968.

S. A. Olsen

Sognepræst

Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation:

Under hensyn til at Dansk Annoncør-Forening igennem en årrække har arbejdet intens med problemerne omkring reklameudsendelser i dansk fjernsyn, har fællesrepræsentationen forelagt medlemsforslaget om reklameudsendelser i nordisk fjernsyn for Annoncør-Foreningen, og foreningen har den 11. december 1967 afgivet den i afskrift vedlagte udtalelse (*se nedan*).

Efter at sagen på grundlag af denne udtalelse har været drøftet i GSK og PHK skal vi herefter fra fællesrepræsentationens side meddele, at vi kan tilslutte os udtalelsen fra Dansk Annoncør-Forening gående ud på, at man ikke i Nordisk Råd fremsætter forslag om at søge en fælles nordisk afgørelse vedrørende reklameudsendelser gennemført, men at man indtil videre af-

venter betænkningerne fra regeringskommissionerne i Norge, Sverige og Danmark.

København, 19. januar 1968

P. f. v.

J. Hagemann-Petersen

B. Kremer

Butikshandelens Fællesraad:

Efter det for os oplyste foretages i øjeblikket i Norge og Sverige indgående undersøgelser af den problematik, der knytter sig til reklame i TV, og de organisationer i disse lande, der svarer til Butikshandelens Fællesraad, har derfor foreløbig ment at måtte afvente de igangværende undersøgelser. Det har i denne forbindelse også betydning, at man nu kan høste erfaringer fra udviklingen i Finland og Island, hvor reklameudsendelser foretages.

Butikshandelens Fællesraad må derfor også for sit vedkommende indtage en afventende holdning, selv om man fortsat i princippet må anse reklame i TV for mindre heldig.

København, den 16. februar 1967

P. f. v.

E. Groth-Andersen

Dansk Annoncør-Forening:

Dansk Annoncør-Forening har som bekendt igennem år arbejdet på at tilvejebringe mulighed for erhvervsmæssig reklamering i dansk TV, og foreningen fremsatte i 1958 over for daværende undervisningsminister Jørgen Jørgensen et konkret forslag til etablering af en sådan reklamevirksomhed i begrænset omfang.

Dette forslag indgik som en væsentlig del af det materiale, der var grundlag for Nordisk Råds behandling af TV-reklame problemet ved rådsmødet i november 1959.

Nordisk Råds behandling af reklame-problemet affødte ingen klare linier, hverken for problemets løsning eller for de veje, man kunne gå for at finde frem til en løsning.

Dansk Annoncør-Forening fremlagde da i 1961 et nyt forslag, der i princippet fulgte forslaget af 1958, men gav mere detaljerede retningslinier for, hvorledes en ordning rent praktisk kunne lægges til rette. Fremsættelsen af dette nye forslag medførte i hvert fald, at den offentlige diskussion i nogen grad blev konkretiseret, og i maj 1966 rettede foreningen en henven-

delse til statsminister J. O. Krag med opfordring til, at der — i lighed med hvad der var tilfældet i Norge og Sverige — blev nedsat en regeringskommission med den opgave at foretage en nærmere undersøgelse af mulighederne for og spørgsmålene omkring indførelse af en begrænset erhvervsmæssig reklame i dansk TV.

I en henvendelse i februar 1967 til kulturminister fru Bodil Koch, der offentlig havde bebudet, at den nævnte regeringskommission ville blive nedsat, foreslog vi at lade kommissionen sammen med sine øvrige opgaver foretage en speciel undersøgelse af den betydning, det har, at reklameudsendelser fra tyske TV-stationer følges af store dele af den danske befolkning i den sydlige del af landet.

I juni 1967 nedsattes den omtalte regeringskommission, som under navnet Radiokommissionen fik til opgave at undersøge en række spørgsmål i forbindelse med Danmarks Radios udbyggelse og videreudvikling i de kommende år — herunder spørgsmålet om reklame-TV.

Denne kommission befinder sig nu midt i arbejdet.

Ud fra en almindelig anerkendelse af den betydning produktion og rationel markedsføring har for samfundets videre udvikling, anser Annoncør-Foreningen det for at være en inkonsekvent og urimelig holdning at hindre erhvervslivet i at drage nytte af televisionen, som er vor tids største og stærkeste kommunikationsmiddel. Det er vor overbevisning, at televisionen bør åbnes for erhvervsmæssig reklame på samme måde, som dagspressen optager annoncer, uden at pressens selvstændighed eller uafhængighed anfægtes herved.

Annoncør-Foreningen vil gerne fremholde:

at indførelse af reklame i dansk TV vil medvirke til at fremme erhvervslivets effektivitet og derved få samfundsmæssig betydning,

og at regler for og midler til at holde reklamefunktionen inden for rimelige grænser kan tilrettelægges og overvåges af specielle organer med repræsentanter for staten, erhvervslivet og forbrugerne, således at TV's selvstændighed i enhver henseende forbliver upåvirket af reklamen.

Efter Dansk Annoncør-Forenings opfattelse og under henvisning til det allerede nævnte må det forekomme irrelevant gennem Nordisk Råd at søge frem til en fælles-nordisk stillingtagen til TV-reklame spørgsmålet, både fordi to af de nordiske lande, nemlig Finland og Island, allerede for deres part har truffet afgørelse og indført reklame i TV, og fordi de nævnte regeringskommissioner i Norge, Sverige og Danmark endnu ikke har afsluttet deres undersøgelser eller hver for sig taget stilling til problemet. Det må være naturligt, at disse kommissioner, som faktisk er affødt af udviklingen i de tre lande, får mulighed for at tilendebringe deres arbejde uforstyrret.

Endelig kan det spørgsmål rejses, om TV-reklame problemet overhovedet egner sig for fælles-nordisk behandling, eller om det ikke netop er et problem, der bør finde sin løsning i hvert enkelt land ud fra de forskellige for-

udsætninger, der vitterlig findes for en formålstjenlig løsning, således som eksemplerne fra Finland og Island viser.

Dansk Annonceør-Forening skal derfor henstille, at det omtalte medlemsforslag ikke foranlediger Nordisk Råd til på ny at søge en fælles-nordisk afgørelse gennemført.

København, den 11. december 1967

Dansk Annonceør-Forening

Knud Petersen

Formand

Harry Larsen

Direktor

Ole Schou, public relations:

Jeg undlader ikke i denne forbindelse at gøre opmærksom på, at man, når man nu engang beskæftiger sig med disse forhold, også gør klogt i at tage spørgsmålet om reklamer i TV og radio op til debat og beslutning så hurtigt som muligt. At det kommer, vil næppe engang modstandere heraf benægte, så hvorfor ikke i tide indstille sig herpå. I hele Europa findes det endnu ikke i Belgien, Danmark, Norge og Sverige, der almindeligvis ikke hører til de underudviklede lande, så det er ikke for tidligt selv at indstille sig på tanken, selv om visse kræfter af prestige- og politiske hensyn vil kæmpe herimod nogen tid endnu.

Søborg, den 14. januar 1969

Ole Schou

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

I Norge ble det i mars 1966 oppnevnt et utvalg med dette mandat:

1. På bakgrunn av de planer som nå er gjort kjent om private fjernsyns-sendinger basert på reklame, vurdere de problemer som knytter seg til reklame i radio og TV.

2. Vurdere om utsending av slike og andre private radio- og fjernsyns-programmer pr. kabel bør være tillatt, og komme med forslag til ny formulering av kringkastingslovens § 1 i samsvar med utvalgets syn.

Utvalget avgav i november 1966 innstilling om pkt. 2 i mandatet.

Innstilling om pkt. 1 ventes avgitt i løpet av inneværende år.¹ Før denne innstillingen foreligger finner Kirke- og undervisningsdepartementet det

¹ Se nærmere s. 634—635.

vanskelig å ta stilling til forslaget, men man er enig i at man under behandlingen av spørsmålet om reklame i fjernsynet bør holde en nær kontakt mellom de nordiske land.

Oslo, 21. november 1967

E. Skudsem

Hans Sørbø

S v e r i g e

Kommerskollegium:

Kollegium har hos handelskamrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Gävle hemställt om yttrande i ärendet.

Överlämnande inkomna yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö får kollegium anföra följande (*se nedan*).

Som kollegium vid olika tillfällen framhållit har kollegium icke något att erinra mot att kommersiell television införes i vårt land. Kollegium anser också tillfredsställande att denna fråga gjorts till föremål för utredning. Däremot kan kollegium icke finna att det föreligger tillräcklig anledning att behandla frågan i det nordiska samarbetet. Uppfattningen att det skulle vara inkonsekvent att tillåta påverkan via reklam i utländsk television men ej i inhemska sändningar kan kollegium inte dela. Finner statsmakterna i vårt land att införande av reklam i television skulle äventyra dess frihet och oberoende och medföra hinder i fullföljandet av dess uppgifter — exempelvis att tjäna samhället och kulturen — finns det inte anledning att uppe denna ståndpunkt av det skälet att kommersiella televisionsprogram i alla fall når hit från utlandet. Det synes heller knappast riktigt att statsmakternas ställningstagande i en fråga av detta slag skall bindas genom samnordiska överläggningar. Kollegium tror heller inte att en samordning av detta slag skulle underlätta eller påskynda en lösning av frågan för vårt lands del.

Med hänvisning till vad här anförts avstyrker kollegium det föreliggande förslaget.

Stockholm den 12 december 1967

Bertil Swärd

G. v. Wachenfeldt

Benkt Rosenlund

Reklamutredningen:

Den svenska reklamutredningens uppdrag är vad reklamen beträffar betydligt mera omfattande än det uppdrag som lämnats till den danska Radiokommissionen och den norska utredningen om reklam i radio och TV.

Visst utbyte av informationer har skett mellan de tre utredningarnas sekretariat. Utredningen har för avsikt att hålla kontakt med den danska och den norska utredningen.

Stockholm den 22 november 1967

Reklamutredningen

Nils Hörjel

Arthur Sarman

Stockholms handelskammare:

I medlemsförslaget hemställes, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att gemensamt pröva frågan om införande av reklam i televisionen.

De i medlemsförslaget omnämnda sakkunniga att utreda reklamens verkningar skall enligt direktiven även pröva frågan om reklam i televisionen. Handelskammaren har för sin del vid olika tillfällen — bl. a. dels i gemensamt yttrande med andra organisationer den 10 juli 1959¹ till Nordiska rådets presidium över ett då föreliggande medlemsförslag om television och reklam och dels i yttrande den 23 september 1965 till kommerskollegium över 1960 års radioutrednings betänkande — uttalat en positiv inställning till reklam i televisionen, självfallet utformad och begränsad efter en avvägning av olika samhällsintressen.

En gemensam nordisk prövning av den föreliggande frågan kan motiveras bl. a. av det skälet, att televisionssändningar från ett nordiskt land kan ses och avlyssnas i delar av annat nordiskt land. Ur annonsörernas och producenternas synpunkt är det av intresse att förutsättningar skapas för att ensartade reklamslag accepteras i de olika länderna. Ett produktions-samarbete i fråga om reklamslagen är ägnat att hålla nere kostnaderna för både produktion och distribution av dessa.

Även andra, allmänna skäl talar för att, såsom anföres i medlemsförslaget, det svenska utredningsarbetet angående reklamsändningar i televisionen sker i nära samråd med berörda myndigheter i de andra nordiska länderna.

Handelskammaren får därför tillstyrka, att kontakt mellan de nordiska länderna upprätthålles i lämpliga former inför eventuellt införande av reklam i televisionen.

Stockholm den 4 december 1967

Stockholms handelskammare

Olof Leffler

Thomas Alexanderson

¹ Se Nordiska rådet, 7:e sess., s. 688.

Skånes handelskammare:

I remissyttrande den 20 september 1965 över 1960 års svenska radioutrednings betänkanden »Radions och televisionens framtid i Sverige» (SOU 1965: 20 och 21) hade handelskammaren anledning att närmare beröra olika spörsmål sammanhängande med reklamsändning i TV. Därvid uttalade handelskammaren sitt beklagande av att direktiven utgjort hinder för utredningen att förutsättningslöst utreda frågan om inrättande av ett självständigt, reklamfinansierat TV-företag vid sidan om Sveriges radio. Handelskammaren anslöt sig emellertid till ett i annat sammanhang framfört önskemål om tillsättande av en särskild expertkommitté för att skyndsamt utreda och framlägga förslag om upplåtande av tid för annonser i TV. Sakkunniga har numera — såsom framgår av medlemsförslaget — utsetts med uppdrag att pröva bl. a. hithörande frågor, varvid de sakkunniga i direktiven i likhet med vad tidigare varit fallet beklagligtvis bundits vid den allmänna förutsättningen att Sveriges radios nuvarande ensamrätt till rundradiosändningar behålles oförändrad.

Det är självfallet för tidigt att på nuvarande stadium söka göra någon bedömning av, till vilket resultat det svenska utredningsarbetet kan komma att leda. Handelskammaren vill endast konstatera att av handelskammaren i det tidigare remissyttrandet uttalade farhågor för ytterligare skärpta ekonomiska anspråk på TV-publiken i form av licensavgifter be-sannats genom Sveriges radios petita för budgetåret 1968/69 och de inom Sveriges radio gjorda utredningar, som redovisats i samband därmed. För handelskammaren står det klart, att en utbyggd — och fullgod — TV-sändning här i landet kräver en finansiering som icke rimligen kan grundas på enbart licensavgifter utan även måste bygga på betald reklam. Från näringslivets sida föreligger också ett bestämt önskemål att få utnyttja TV för reklamändamål.

Såsom framgår av medlemsförslaget tillåtes i Finland vissa kommersiella inslag i TV, och vidare föreligger vissa möjligheter att i nordiska länder ta in tyska TV-program innehållande reklam. Det torde få antagas att dessa möjligheter kommer att öka genom en internationell utbyggnad av bildöverföringen inom TV-kommunikationsområdet. Redan i dag torde vidare i vissa delar av Skandinavien — och handelskammaren tänker därvid inte minst på Öresundsregionen — TV-tittare i mycket stor utsträckning välja mellan det egna landets program och grannlandets. Att man i de nordiska länderna i framtiden skulle ha alltför olikartade regler i fråga om reklam i TV framstår för handelskammaren mot denna bakgrund som otillfredsställande.

Med hänsyn till vad sålunda anförts ansluter sig handelskammaren till den i medlemsförslaget uttalade uppfattningen, att de nordiska länderna

bör söka intaga en gemensam ståndpunkt vad gäller TV-reklamen. Även om i direktiven för de ovannämnda sakkunniga icke nämnes något om samråd med berörda myndigheter i de övriga nordiska länderna synes ett dylikt samråd böra etableras.

Sammanfattningsvis får handelskammaren uttala att handelskammaren tillstyrker förslaget om en rekommendation till regeringarna i de nordiska länderna att gemensamt pröva frågan om införande av reklam i TV.

Malmö den 22 november 1967

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och södra Halland

Hans Cavalli-Björkman

Lars C. G. Samzelius

Handelskammaren i Göteborg:

Handelskammaren har i tidigare sammanhang vad beträffar den svenska televisionen ställt sig positiv till tanken att införa reklam i televisionen, i varje fall så att kommersiell TV komme att prövas jämsides med vår nuvarande icke kommersiella monopoltelevision. Handelskammaren finner fortfarande, att många skäl talar för ett sådant försök. Eftersom TV-sändningar från de övriga nordiska länderna i avsevärda delar av vårt land kan mottagas av dem, som är bosatta i dessa områden, är det uppenbart, ett en nordisk samordning av utvecklingen är av allra största intresse. Därtill kommer, att det, såsom framhållits i det remitterade förslaget, även ur ekonomiska aspekter är betydelsefullt för televisionens vidare utbyggnad, att en verksamhet på kommersiell basis kan prövas. Handelskammaren vill sålunda tillstyrka det föreliggande förslaget.

Göteborg den 11 december 1967

För Handelskammaren i Göteborg

(Sign.)

Sveriges industriförbund:

Förslaget går ut på att de nordiska länderna gemensamt skall utreda och pröva frågan om införande av reklam i televisionen. Industriförbundet anser att en samnordisk utredning skulle kunna på ett olyckligt sätt fördröja frågans avgörande för svensk del, så mycket mer som vi i Sverige torde ha ett betydligt mer omfattande material i denna fråga, på vilket det slut-

liga ställningstagandet bör bygga. Förbundet kan däremot tillstyrka, att den utredning som sysslar med frågan här i landet i mån av behov tar kontakt med de motsvarande utredningar, som kan pågå eller kommer att igångsättas i andra nordiska länder.

För att i övrigt belysa sin uppfattning i frågan om reklam i televisionen tillåter sig förbundet hänvisa till bifogade framställningar till statsministern samt till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet (*här ej tryckta*).

Stockholm den 7 december 1967

Sveriges industriförbund

Lars Berg

Sveriges grossistförbund:

Från näringslivets sida har i olika sammanhang understrukits vikten av att företagen får tillgång till det viktiga och effektiva reklammedium, som televisionen utgör. Vi behöver i detta sammanhang inte närmare utveckla motiven härför, utan vi inskränker oss till att med tillfredsställelse konstatera att en utredning tillsatts i Sverige med uppgift att bedöma reklamens verkningar med särskild hänsyn till reklamsändningar i TV.

När frågan nu genom förevarande medlemsförslag upptagits till behandling i Nordiska rådet är detta i och för sig naturligt med hänsyn till den internationella betydelse, som frågan har. Förslagsställarna påpekar hur reklamsändningar når över gränserna och understryker de konsekvenser, som detta får för konkurrensförhållandena i de olika länderna. Än betydelsefullare blir frågan den dag, då den tekniska utvecklingen leder till att TV-publiken i de nordiska länderna kommer att kunna se sändningar innehållande reklam från andra länder utan förmedling av nationella sändare. Relästationer i rymden för kommersiellt bruk är ett realistiskt perspektiv, som inte är alltför långt avlägset.

Det är mot denna bakgrund naturligt att de nordiska länderna såsom förslagsställarna anger håller en nära kontakt i denna fråga. Emellertid är, såsom också framhålls i förslaget, situationen olika i de skilda länderna med hänsyn till att man i Finland — och för övrigt också i Island — redan har reklamsändningar i TV. I övriga länder arbetar utredningar, som har att arbeta utifrån de speciella förhållanden, som råder i respektive land. Dessa utredningar torde ha ett visst samarbete, vilket vi finner naturligt. Vi kan däremot inte dela förslagsställarnas uppfattning att utredningsarbetet bör bedrivas gemensamt. Emot en sådan gemensam utredning talar enligt vår mening de redan berörda skiljaktiga förhållandena i de

olika länderna, liksom också angelägenheten av att utredningsarbetet inte blir försenat.

Vi hemställer därför att medlemsförslaget icke måtte föranleda någon åtgärd från Nordiska rådets sida.

Stockholm den 8 december 1967

Sveriges grossistförbund

Einar Kördel

Iwan Ahlström

Sveriges köpmannaförbund:

Hösten 1966 tillsatte den svenska regeringen sakkunniga för att utreda reklamens verkningar med särskild hänsyn till reklamsändningar i televisionen. Enligt förbundets uppfattning är det synnerligen tillfredsställande att denna väsentliga fråga får en allsidig belysning innan beslut fattas. Det föreslagna samnordiska utredningsarbetet skulle enligt förbundets uppfattning troligen innebära att frågans avgörande väsentligt fördröjdes för Sveriges del. Vi vill därför föreslå att den svenska utredningen får möjlighet till fortlöpande kontakt med eventuella motsvarande utredningar i de övriga nordiska länderna. Härvid kan säkerligen redovisas synpunkter och erfarenheter av väsentligt värde för utredningsarbetet. Nordiska rådet torde härigenom också ha möjligheter att hålla sig underrättad om utvecklingen.

Stockholm den 15 december 1967

Sveriges köpmannaförbund

Bengt Sundewall

Sveriges radio:

Statsmakterna i Danmark, Norge och Sverige har hittills intagit en avvisande hållning till införandet av reklam i televisionen. Det synes självklart att ett beslut om att frångå denna ståndpunkt i något av dessa länder kommer att få inverkan på situationen i de övriga. Med hänsyn till de nära löpande kontakter mellan de nordiska länderna, som äger rum på olika nivåer i allt som rör radio och television, kan det förutsättas, att erforderliga kontakter och informationsutbyte kommer att ske mellan alla berörda instanser även när det gäller ett eventuellt införande av TV-reklam i något eller några av länderna. Sveriges radio vill för sin del understryka vikten av att dylika kontakter kontinuerligt upprätthålles.

Medlemsförslaget syftar emellertid längre än till ett dylikt för nordiskt radio- och televisionssamarbete naturligt kontakttagande och föreslår, att frågan om TV-reklam gemensamt utreds i syfte att uppnå ett gemensamt ståndpunktstagande och ett samtidigt ståndpunktstagande. Sveriges radio vill ifrågasätta, huruvida ett regelrätt gemensamt utredningsarbete skulle ge någonting utöver vad de ovan berörda löpande kontakterna kan ge, som skulle vara ägnat att befördra möjligheten av eventuellt gemensamma nordiska ståndpunktstaganden till TV-reklamen. Å ena sidan är flera av de faktorer som måste utredas i sammanhanget trots alla likheter de nordiska länderna emellan specifika för vart och ett av länderna. Å den andra sidan gäller ju beträffande de stora principfrågorna att svaret på dem knappast kan lämnas av en gemensam nordisk utredning. Frågeställningarna är här av den art att svaren endast kan lämnas utifrån en samhällsekonomisk och politisk bedömning och den kan endast göras av statsmakterna i respektive länder. Direkta regeringskontakter snarare än gemensamma utredningar synes därför påkallade, därest man önskar säkerställa största möjliga nordiska enighet i TV-reklamfrågan.

Sveriges radio befarar också att ett beslut om gemensamt utredningsarbete skulle fördröja arbetet inom den sittande svenska utredningen och därmed också det slutliga avgörandet rörande den svenska rundradiorörelsens finansiering under den förestående utbyggnadsperioden. Det är nämligen inte att förvänta att statsmakterna skall vara beredda att taga slutgiltig ståndpunkt i denna fråga förrän utredningen avgivit sitt belänkande. Ett sådant dröjsmål vore mycket beklagligt då ett planmässigt fullföljande av statsmakternas utbyggnadsbeslut förutsätter att finansieringsproblemet så snart som möjligt får en varaktig och långsiktig lösning.

Stockholm den 2 november 1967

Olof Rydbeck

Svenska tidningsutgivareföreningen:

Den 14 oktober förra året bemyndigades chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla sakkunniga med uppgift att utreda frågan om reklamens verkningar med särskild hänsyn tagen till reklamsändningar i televisionen.

Enligt direktiven skall de sakkunniga först bedöma frågan om reklamens verkningar från samhällsekonomisk och förelagsekonomisk synpunkt samt från konsumentsynpunkt. Därefter förutsättes utredningen söka redovisa vilka verkningar ett eventuellt införande av reklaminslag i den svenska televisionen skulle få och framlägga därav föranledda förslag.

Enligt uppgift befinner sig de sakkunniga i början av sitt utredningsarbete. Med hänsyn härtill anser TU att tillräckligt starka skäl ej före-

ligger för att nu behandla frågan på samnordiskt plan. När den remitterade frågan förra gången — 1959 — var föremål för behandling i Nordiska rådet yttrade rådets kulturutskott att, om något av Nordiska rådets medlemsländer avsåg att ändra sin inställning till TV-reklam, de andra medlemsländerna borde få meddelande härom innan definitivt beslut träffades. Enligt föreningens mening äger detta uttalande full giltighet även i dagens situation.

TU vill därför förorda att motionen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 6 december 1967

Svenska tidningsutgivareföreningen

Tore G. Wärenstam

Ivar Hallwig

Annonsbyråernas förening:

Chefen för kommunikationsdepartementet i Sverige bemyndigades den 12 oktober 1967 att tillkalla sakkunniga med uppgift att utreda frågan om reklamens verkningar med särskild hänsyn tagen till reklamsändningar i televisionen.

De sakkunniga skall i enlighet med givna direktiv som ett första led bedöma frågan om reklamens verkningar ur såväl samhällsekonomiska och företagsekonomiska synpunkter som ur konsumentsynpunkter. Som ett andra led i utredningen har de sakkunniga att analysera konsekvenserna av ett införande av reklamslag i den svenska televisionen och på grundval härav framlägga förslag.

Den svenska utredningen i ärendet har först nu på allvar börjat sitt arbete. Då utredningsdirektiven inte säger något om nordisk samverkan fruktar vi att den svenska utredningen kan komma att försenas om frågan i nuvarande läge förs upp på nordiskt plan. Med hänsyn härtill anser AF inte att skäl föreligger för att för närvarande behandla frågan.

AF vill här ta tillfället i akt att åter framföra att det är vår bestämda uppfattning att införande av reklam i TV och radio skulle främja det svenska näringslivet och därmed samhället. Vi är samtidigt medvetna om att normer måste tillskapas för att hålla reklamen inom behöriga gränser. Sådana normer bör utformas av företrädare för statliga myndigheter, konsumentintressen, annonsörer och annonsbyråer i gemenskap.

Stockholm den 8 december 1967

Annonsbyråernas förening

Sven Hellsten

Ordförande

Bertil Klinte

Verkst. direktör

Svenska annonsörers förening:

I medlemsförslaget framhålles inledningsvis att »...utvecklingen i de nordiska länderna följt delvis olika linjer. I Finland har således ett visst kommersiellt inslag i televisionen tillåtits, medan i de övriga länderna reklamen i princip förbjudits i televisionen». För en korrekt bedömning av frågan finner annonsörföreningen det angeläget påpeka att — förutom i Finland — reklam i televisionen förekommer även i Island.

Förslagsställarna understryker i sin motivering starkt de ekonomiska aspekterna på TV-reklamen som inkomstkälla för finansiering av den fortsatta utbyggnaden av programverksamheten såväl kvantitativt som kvalitativt. Som ett alternativ till en eljest ofrånkomlig, kraftig avgiftsförhöjning erbjuder reklam i TV här en lösning med betydande fördelar, som annonsörföreningen oreserverat vill ansluta sig till.

Föreningen vill ändock fästa uppmärksamheten på en annan aspekt, som förbigåtts i medlemsförslaget, nämligen den betydelse för samhällsekonomi i stort, som införande av reklam i televisionen skulle innebära. Av statsmakterna planerad utveckling av samhället förutsätter ett livskraftigt näringsliv, som kan leverera de ekonomiska bidrag samhället behöver. Härav följer, att samhällets olika produktiva områden — jordbruk, industri och handel — måste finna avsättning för produkter och tjänster på marknader inom och utom landet. Denna process — marknadsföringen — bygger på samspelet mellan en rad faktorer, varav reklamen i många branscher är en av de dominerande.

Reklamens funktion i marknadsföringsprocessen är att informera om produkters och nyttigheters existens, deras beskaffenhet, användning, pris, var de finns att få etc. Medlet för denna information — också kallad marknads kommunikation — är i Sverige med undantag för radio och TV det nät av kommunikationskanaler, som täcker samhället, i första hand press och andra tryckta informationsmedia, men också affischer, film, skyltar, skyltifönster och annat.

I Sverige liksom i andra utvecklade länder råder i dag marknadsförhållanden, som präglas av en öpen och hård konkurrens. Denna kan bedömas bestå och än mer skärpas i takt med utvecklingen mot en fri, internationell marknad. För att produktionen i ett sådant läge skall kunna uppnå nödvändig ekonomi, fordras i regel tillverkning i stora kvantiteter eller långa serier — massproduktion. Massproduktionen kräver för sin avsättning massdistribution och denna i sin tur masskommunikation i informationsledet. Allt för att den slutliga avnämaren — konsumenten — skall bli medveten om varan och kunna åtnjuta den till lägsta möjliga pris.

Här aktualiseras frågan om reklam i TV, det, näst radio, mest riksfattande av alla massmedia.

Godtager man resonemanget enligt ovan och därmed näringslivets och marknadsföringens roll i samhället är det inkonsekvent och egentligt att undandraga näringslivet de effektiva resurser samhället kan ställa till förfogande, vare sig det gäller för produktionen eller för det senare ledet, marknadskommunikationen. Så länge inte befintliga massmedia, således inte bara pressen, utan även radio och TV, kan tas i marknadskommunikationens tjänst, kommer det att råda brist på media/kommunikationskanaler i Sverige. Redan sedan länge känns mediabristen svår, vilket bl. a. tar sig uttryck i sannolikt föga effektiva reklamformer av allehanda slag.

Sammanfattningsvis vill Svenska annonsörers förening framhålla, att införande av reklam i svensk TV skulle främja det svenska näringslivet och därmed samhället samt att normer och korrekionsmedel för att hålla reklamen inom behöriga gränser kan gemensamt fastläggas och bevakas av företrädare för staten, näringslivet och konsumenterna.

Frågan om reklam i televisionen har sedan länge omfattats med ett stort och allmänt intresse i de nordiska länderna. I Finland och Island förekommer sådan reklam. I Danmark och Norge pågår utredningar i ärendet. I Sverige påbörjades hösten 1966 en utredning av reklamens verkningsmedel med särskild hänsyn till reklamsändningar i televisionen.

Svenska annonsörers förening kan därför inte finna att en gemensam nordisk utredning skulle vara påkallad. Föreningen hemställer att medlemsförslaget icke måtte föranleda någon åtgärd från Nordiska rådets sida.

Stockholm den 30 november 1967

Svenska annonsörers förening

Sten Pagmar

Ordförande

Lars Wiege

Verkst. direktör

Sveriges marknadsförbund:

En huvudregel som i de flesta fall fungerar mycket väl är att ny teknik som utvecklas i vårt samhälle utnyttjas såväl av företagen som av det allmänna. Givetvis finns undantag från regeln men dessa är då i allmänhet väl motiverade. Företagens handlingsfrihet har t. ex. inskränkts på en del områden av hälso- och säkerhetsskäl.

TV-sändningar till en masspublik är en ny teknik för kommunikation. Denna teknik har i Danmark, Norge och Sverige anförtröts samhällsanknutna men självständigt opererande programföretag. Företagen har i dessa länder — i motsats till vad fallet är i de flesta andra jämförbara länder, bland dem Island och Finland — helt utestängts från möjligheten att an-

vända denna teknik för sina kommunikationsändamål. Genom att inte någon formel konstruerats varigenom andra än respektive programföretag kan självständigt framföra budskap i TV har även samhällets organ berövats denna möjlighet.

Detta att företagen — och därmed även sammanslutningar och till och med statliga organ — berövats möjligheten att utnyttja TV analogt med vad som sker då de t. ex. sätter in annonser eller utnyttjar reklamfilm är ett markerat undantag från huvudregeln att ny teknik skall stå till förfogande för alla. Undantaget är inte bara markerat, det har dessutom skett på ett område av växande betydelse för såväl företagen som samhället. Det är i princip långt snabbare och billigare att transportera och bedöma symboler för varan eller tjänsten i stället för på grundval av direkt upplevelse av dessa. Både med tanke på konsumentens möjligheter till behovstillfredsställelse och funktionen i det ekonomiska system som har vuxit fram hos oss och som visat sig ha övervägande fördelaktiga verkningar är det nödvändigt att företagens olika erbjudanden når fram till de konsumenter som erbjudandena gäller. Detsamma gäller erbjudanden och information från andra än företagen. Att beröva företagen och andra ett verksamt medium för detta framförande av erbjudanden är sålunda inte enbart ett markerat undantag, det är ett allvarligt undantag.

Som framgår av medlemsförslaget har nu denna fråga tagits upp till grundlig prövning av en statlig reklamutredning i Sverige. Förbundet finner detta vara synnerligen tillfredsställande och hoppas att de olika problem som berörs i de citerade direktiven därigenom skall få en allsidig belysning som kan vägleda konstruktionen av ett system varigenom alla legitima intressen tillgodoses utan att för den skull marknaden berövas en viktig kommunikationsteknik.

Redan på det svenska planet är emellertid utredningsuppgiften betydande. Om man härutöver tillsätter en övergripande nordisk utredning, är det knappast sannolikt att väl underbyggda slutsatser skulle framkomma fortare. Eftersom det är lätt för Nordiska rådet att hålla sig underrättad om mediautvecklingen i Island och Finland, där reklam redan finns i TV, samt om den pågående utredningen i Sverige, anser inte Sveriges marknadsförbund att en gemensam nordisk utredning skulle erbjuda några väsentliga fördelar.

Stockholm den 8 december 1967

Sveriges marknadsförbund

Göran C.-O. Claesson

BILAGA 2

Synpunkter på den kommersiella programverksamheten i Finland

(Anteckningar gjorda efter muntlig framställning av representanter för Finlands rundradio vid Nordiska rådets kulturutskotts möte den 29 oktober 1968.)

TV-verksamheten i Finland har sitt ursprung i kommersiell programverksamhet, som sköttes av ett privat bolag. Delta utförde en erkänd pionjärverksamhet i Finland, men denna start och den senare utvecklingen har inte varit enbart till fördel för TV-verksamheten i sin helhet.

Oy Yleisradio Ab (Finlands rundradio) bedriver sin verksamhet i kraft av en koncession, som utfärdats av statsrådet. Enligt koncessionen har Finlands rundradio rätt att i televisionsverksamheten biträdas av ett namngivet privat bolag, Oy Mainos — TV — Reklam Ab (Reklam-TV). Samarbeta mellan bolagen baserar sig på avtal. Systemet innebär, att Reklam-TV, som själv producerar program och sänder reklamspots, använder Finlands rundradios sändningsnät och tekniska utrustning samt sänder sina program på samma kanaler som och turvis med Finlands rundradio.

Företagens programtyper är inte differentierade, vilket gör det svårt för tittarna att skilja på programmen. Rundradion är bunden av direktiv om att TV-programmen bör vara informativa. Reklaminslagen kan inte betecknas som information utan bör närmast betecknas som suggestion. Reklam-TV bedriver sin programverksamhet i enlighet med vad kommersiella intressen kräver. Detta medför att programrepertoaren tenderar att urvattnas av Reklam-TV, som undviker brännbara och kontroversiella ämnen.

För närvarande är den totala sändningstiden för TV-program 70 timmar per vecka. Av denna tid står Reklam-TV för 14—15 timmar. Sändningstiden ökade i början för den kommersiella televisionen från 3—4 timmar per vecka till det nuvarande timantalet men har under de två senaste åren varit konstant. Av Finlands rundradios budget för 1968 på c:a 130 milj. Fmk. utgjorde inkomsterna från Reklam-TV 25 milj. Fmk. Lånen uppgick till 20 milj. Fmk och licensavgifterna till 85 milj. Fmk. Licensavgifterna är desamma som då Finlands rundradio för tio år sedan inledde sina televisions-sändningar.

TV-verksamhetens utformning i Finland är unik. I inget land förekommer det att ett kommersiellt bolag sänder program över samma kanal som det statliga radiobolaget. Inom TV-verksamheten har denna uppdelning på två sändningsbolag, av vilka det ena är kommersiellt, lett till svårigheter vid fastställande av programtiderna. Därvid har Finlands rundradio ofta fått rätta sig efter de kommersiella programmens sändningstider.

Den nuvarande organisationsformen för TV-reklamen har resulterat i oklara ekonomiska förhållanden mellan de båda bolagen. Situationen är speciell för Finland med sin egenartade utveckling av TV-verksamheten. En av de allvarligaste invändningarna mot den kommersiella TV-verksamheten i Finland gäller de inkomster, som Finlands rundradio har för uthyrningen av sändningstider till Reklam-TV. Det har nämligen visat sig att trots en ökning av Reklam-TV:s nettoinkomst har Finlands rundradios inkomster från Reklam-TV inte i motsvarande grad stigit. Därtill kommer att Finlands rundradio inte kunnat höja ersättningen för sändningstiden i samma grad som reklam-TV höjt priset vid sin uthyrning åt annonsörerna.

Under nuvarande förhållanden disponerar Finlands rundradio inte över tillräckligt tid för nya programtyper. Teoretiska möjligheter finns fortfarande för införande av ett nytt eller reorganiserat system för TV-reklam. Införande av exempelvis det »europiska» systemet med fastställda sändningstider för TV-reklam har diskuterats i Finland, och inom Finlands rundradio ställer man sig positiv till tanken att pröva detta system. Ett annat system än det nuvarande skulle bereda Finlands rundradio tillfälle att friare disponera över sändningstiden samt skapa andra och fördelaktigare former för nordiskt samarbete.

Helsingfors i januari 1969

Ove Stenroth

BILAGA 3

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget

Till kulturutskottet har för beredning hänvisats medlemsförslag om reklamsändningar i television. Utskottet har behandlat förslaget vid sammanträden den 17 och 18 april 1968, den 29 och 30 oktober 1968 samt den 28 och 29 januari 1969.

Såsom sakkunniga hördes vid utskottets möte den 30 oktober 1968 programdirektör Ville Zilliacus och planeringschef N.-B. Stormbom, Finland. Därjämte har utskottet den 29 oktober 1968 besökt Oy Mainos TV — Reklam Ab.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att gemensamt pröva frågan om införande av reklam i television. I förslaget hänvisas till att en i Sverige

pågående utredning om reklamens verkningar kan komma att ändra den svenska inställningen till televisionsreklamen. Vidare påpekas, att ett intensivt samarbete i fråga om produktion och distribution av televisionsprogram äger rum mellan de nordiska länderna. Förslagsställarna finner det därför uppenbart, att de nordiska länderna bör intaga en gemensam ståndpunkt beträffande televisionsreklamen.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Nordiska film- och TV-unionen.

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender.
 Forbrugerrådet.
 Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
 Danske Reklamebureauers Brancheforening.
 Danske Dagblades Fællesrepræsentation.
 Arbejdernes Radio- og Fjernsynsforbund.
 Danske Lytteres og Fjernseeres Fællesforbund.
 Landsforeningen Kristelig Lytter- og Fjernseeforening.
 Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation.
 Butikshandelens Fællesraad.
 Dansk Annoncør-Forening.
 Ole Schou, public relations.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet.

Sverige

Kommerskollegium.
 Reklamutredningen.
 Stockholms handelskammare.
 Skånes handelskammare.
 Handelskammaren i Göteborg.
 Sveriges industriförbund.
 Sveriges grossistförbund.
 Sveriges köpmannaförbund.
 Sveriges radio.
 Svenska tidningsutgivareföreningen.
 Annonssbyråernas förening.
 Svenska annonsörers förening.
 Sveriges marknadsförbund.

Affärskretsarna, som bland remissinstanserna representeras av *Danske Reklamebureauers Brancheforening*, *Dansk Annoncør-Forening*, *Stockholms handelskammare*, *Skånes handelskammare*, *Handelskammaren i Göteborg*, *Sveriges grossistförbund*, *Annonssbyråernas förening* i Sverige, *Svenska annonsörers förening* och *Sveriges marknadsförbund*, ställer sig positiva till

tanken på införande av reklam i television mot bakgrunden av reklamens betydelse för näringslivet och därmed hela samhället. *Kommerskollegium* intar en liknande ställning. *Forbrugerrådet*, *Arbejderbevægelsens Erhvervsråd* och *Arbejdernes Radio- og Fjernsynsforbund* i Danmark, vilka företräder konsumenterna, är principiella motståndare till televisionsreklam och efterlyser statligt understödd konsumentupplysning.

Flertalet av de i ärendet avgivna remissyttrandena ger uttryck för en negativ inställning till medlemsförslagets hemställan om att de nordiska länderna gemensamt skulle pröva frågan om införande av reklam i televisionen. *Sveriges radio*, *Sveriges industriförbund*, *Annonssbyråernas förening* i Sverige, *Sveriges grossistförbund* och *Sveriges marknadsförbund* framhåller, att en gemensam utredning om reklamsändningar i televisionen på ett olyckligt sätt skulle fördröja utarbetandet av en motsvarande pågående svensk undersökning. *Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation* och *Dansk Annoncør-Forening* förordar en avvaktande hållning från Nordiska rådets sida tills de i Danmark, Norge och Sverige pågående utredningarna om television och reklam föreligger. Direkta regeringskontakter är enligt *Sveriges radios* uppfattning mera påkallade än gemensamma utredningar, om man vill försöka säkerställa största möjliga nordiska enighet i fråga om reklamtelevision. För att erhålla synpunkter av värde för den svenska utredningen föreslår *Sveriges köpmannaförbund* fortlöpande kontakter med motsvarande utredningar i de andra nordiska länderna. *Sveriges grossistförbund* anser att de skiljaktiga förhållandena — två nordiska länder tillåter kommersiell television — talar emot den föreslagna utredningen. Utländska sändningar bör inte hindra ett land att motsätta sig reklamtelevision, varför *Kommerskollegium* i Sverige förordar en nationell lösning av frågan. Inställningen delas av *Svenska annonsörers förening*. *Svenska tidningsutgivareföreningen* hänvisar till kulturutskottets yttrande vid förevarande ärendes behandling 1959, vari det hette att om något av Nordiska rådets medlemsländer avser att ändra sin inställning till televisionsreklamen, de andra medlemsländerna borde meddelas därom innan definitivt beslut fattas. Föreningen förordar därför att medlemsförslaget lämnas utan åtgärd. *Danske Reklamebureauers Branche forening* finner ett samnordiskt ställningstagande så att säga prejudicerat, sedan två nordiska länder tillåtit annonsering i televisionen och dessa länders inställning knappast kommer att ändras. En ny behandling på nordiskt plan synes därför inte behövlig.

Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge önskar inte taga ställning till medlemsförslaget innan den 1966 påbörjade norska undersökningen om televisionssändningar baserade på reklam föreligger, men förordar en nära kontakt mellan de nordiska länderna vid behandling av reklam i televisionen. Även *ministeriet for kulturelle anliggender* i Danmark hänvisar till en pågående nationell dansk undersökning, vilken ministeriet önskar avvakta innan officiell sländpunkt meddelas.

Medlemsförslagets hemställan om en gemensam nordisk prövning av reklamtelevision förordas av *Stockholms handelskammare*, *Skånes handelskammare* och *Handelskammaren i Göteborg*, emedan reklamsändningar i ett land kan ses i ett annat land där televisionsreklam inte förekommer, varför en nordisk samordning av utvecklingen borde åstadkommas.

3. Den norska utredningen

Kringkastingsutvalget i Norge avgav i juni 1968 sitt betänkande om reklam i radio och television.

Vid behandlingen av TV-reklamen har kommittén utgått från den s.k. europeiska formen, d. v. s. TV-reklam som sänds under på förhand annonserade tider och är begränsad såväl till form som innehåll.

Kommittén har funnit att den audiovisuella effekten ur annonsörernas synpunkt är en speciell fördel med TV-reklamen. Emedan denna är en dyrbar reklamform är det i huvudsak riksannonserna med omsättning över hela landet som kan ha full nytta av reklam i TV.

Såvida TV-reklam införs i Norge, kommer flera av de övriga reklammedierna att förlora en hel del av sina inkomster i framtiden. Enligt kommitténs beräkningar kommer dagspressen att förlora inemot 10 procent av de samlade annonsintäkterna. De ledande tidningarna med den för närvarande övervägande delen av riksannonserna kommer härvid att drabbas värst. Medan dessa tidningar torde kunna bemästra situationen genom att höja prisen eller skära ned utgifterna, kommer situationen att vara värre för de mindre tidningarna. I synnerhet »mellangruppen» dagstidningar kan försättas i en mycket vanskelig ekonomisk situation, men kommittén understryker, att TV-reklamen ingalunda kommer att vara den enda eller ens den väsentligaste orsaken till denna utveckling.

Kommittén antar, att veckopressen kommer att förlora c:a 20 procent av sina annonsintäkter, vilket sannolikt kommer att leda till indragning av en del veckotidningar.

Inom näringslivet kommer TV-reklamen att accentuera den redan förekommande koncentrationstendensen både på produktions- och omsättningsidan. För storföretag kommer TV-reklamen att innebära stora fördelar, emedan de kan utnyttja denna för många mindre företag alltför dyrbara form av reklam. Även utländska storproducenter kommer på norska företags bekostnad att gynnas av TV-reklamen.

TV-reklamen skulle för Norsk rikskringkasting medföra betydande inkomster, som skulle möjliggöra en utveckling av programtjänsten, en kvalitativ höjning av programmen och en utbyggnad av TV-nätet över hela landet snabbare än annars kunde ske. Övergången till färg-TV skulle underlättas. Kommittén finner slutligen att TV-reklamen inte nämnvärt skulle påverka programverksamheten.

För tittarnas vidkommande skulle TV-reklam innebära att utbyggnaden av TV-nätet kunde genomföras utan höjning av licensavgiften. En sänkning av avgiften torde dock inte kunna väntas. Kommittén anser att TV-reklamen kunde fylla en viss informationsfunktion. Indirekt skulle TV-reklamen otvivelaktigt medverka till att medborgarnas ställningstaganden och värderingar omedvetet blir mera materialistiskt präglade.

Kommittén, som består av sex medlemmar, har vid överbägningarna av TV-reklamens fördelar och nackdelar delats i två läger. Tre av kommitténs medlemmar finner nackdelarna med TV-reklam vara flera och större än fördelarna och kommer därför till att reklam inte bör införas i TV. Dessa medlemmar hänvisar i sin konklusion även till det nordiska samarbetet. Införande av TV-reklam i Norge kunde nämligen ge upphov till en liknande utveckling även i Danmark och Sverige. Medlemmarna anser det inte riktigt att i en så omtvistad och svårlöst fråga förelaga en ändring som kan ha omfattande följder i grannländerna. Det naturliga måste därför vara att behandla spörsmålet som en dansk-norsk-svensk gemensam angelägenhet.

De tre övriga medlemmarna i kommittén finner argumenten för TV-reklam vara starkare. Dessa hänvisar bl. a. till att när utländska TV-sändningar i en överskådlig framtid kan uppfångas direkt av mottagare i Norge, man bör även i Norge vara förtrogen med bruket av detta medium.

4. U t s k o t t e t

Den tekniska utbyggnaden av TV-näten i de nordiska länderna medför att TV-sändningar i ett land når över gränserna till delar av grannländerna. Den fortsatta utvecklingen av det nordiska TV-samarbetet syftar till att ytterligare stärka den direkta bildöverföringen mellan länderna. Olika inställning till TV-reklamen i de skandinaviska länderna skapar således möjligheter att se reklamsändningar även i ett land, som inte gått in för reklam i TV. Detta är redan fallet i Sverige, där vissa trakter kan följa Finlands rundradios sändningar.

Förslagsställarna har med hänvisning bl. a. till att en reklamutredning initierats i Sverige hemställt om en gemensam nordisk utredning av spörsmålet om kommersiellt understödd TV-verksamhet. Frågan har även varit föremål för utredning i Norge och behandlas för närvarande av radiokommissionen i Danmark. Utskottet har vid beredningen av medlemsförslaget kommit till slutsatsen att ett initiativ i av motionärerna föreslagen riktning hade varit ägnat att fördröja de redan påbörjade undersökningarna.

Utskottet vill inte för närvarande, då utredningsarbetet i Danmark och Sverige pågår, uttala sig beträffande frågan om reklam i television men finner det betydelsefullt att inte länderna var för sig genom ett ensidigt beslut ställer de andra inför ett fullbordat faktum.

Hänvisande till vad ovan anförts föreslår utskottet,

att Nordiska rådet måtte antaga en så lydande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Norge och Sverige att länderna inte var för sig, utan i samråd tar ställning till reklam i television.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Kerttu Saalasti

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Medlemsförslag om gränskommunalt samarbete

*(Väckt av Erik Adamsson, Olavi Lahtela, Harald Løbak och Dagmar
Ranmark)*

Ett intressant och till sin karaktär delvis unikt inslag i efterkrigstidens nordiska samarbetssträvanden är den verksamhet, som bedrivs i Nordens gränsregioner. De områden, som därvid i första hand kommer i tankarna är Nordkalotten, Tröndelagen/Jämtland-Härjedalen, Värmland/Östlandet samt Öresundsregionen. Av naturliga skäl har de många praktiska reformerna syftande till ett närmande mellan de nordiska länderna, t. ex. den nordiska passfriheten, tullfriheten för industrivaror, den fria arbetsmarknaden och konventionen om social trygghet, fått särskild genomslagskraft i dessa regioner, där befolkningen av tradition varit lättrörlig över gränserna. Personkontakterna och gränshandeln har ökat liksom benägenheten till företagsetablering och kulturellt utbyte över riksgränserna.

Vid ett seminarium anordnat av Föreningarna Nordens förbund i Karlstad den 19—20 augusti 1967 med deltagande av representanter för centrala och regionala myndigheter samt nordiska politiker diskuterades de speciella samarbetsformer, som utbildats i gränsregionerna, och därav föranledda ytterligare samarbetsbehov. Av den redovisning för rådande förhållanden som lämnats vid seminariet framkom, att existerande samarbetsformer behöver överses. Ett uttalande i detta syfte antogs av seminariet (*se Tillägg*).

I Öresundsregionen bedrivs redan nu ett fast organiserat danskt-svenskt samarbete på interkommunal nivå beträffande vissa frågor i det s. k. Öresundsrådet, vilket tillkommit som ett resultat bl. a. av Nordiska rådets rekommendation nr 5/1962 angående utbyggnaden i Öresundsregionen. På regeringsnivå arbetar för närvarande också en särskild dansk-svensk samarbetsgrupp med närings- och regionalfrågor. På liknande sätt verkar den s. k. Öresundsvattenkommittén, vilken kunnat uppvisa icke oväsentliga resultat av sitt arbete i syfte att lösa vattenvårdsfrågorna i Öresund. Enligt vad som framkom vid det nämnda seminariet föreligger emellertid ett uttalat behov av interkommunala och statliga dansk-svenska organ av mer permanent natur i Öresundsområdet. Dessa skulle på ett mera ändamålsenligt sätt kunna handha en rad för regionen gemensamma uppgifter, särskilt

inom naturvårds- och fritidsplaneringen, vattenvården och regionplaneringen. Av vikt är att sådana organ får en formell egen kompetens i förhållande till primärkommunerna inom området.

En översyn av de legala samarbetsformerna hastar bl. a. av det skälet, att det inom en snar framtid kan komma att uppstå behov av kommunala investeringar i svenska eller danska serviceanläggningar i Öresundsområdet, t. ex. i form av datacentraler, specialskolor och reningsverk.

Beträffande gränssamarbetet mellan Norge och Sverige samt nordkalottsamarbetet bör noteras, att även detta under senare år erhållit en viss organisatorisk stadga. I sammanhanget är att nämna den samlingsgrupp, bestående av representanter från läns- och fylkesmyndigheterna i Värmland, Akershus, Hedemark och Östfold, vilken undersöker förutsättningarna för gemensamma norsk-svenska lösningar i den näringsgeografiskt sett egentliga gränsregionen. Undersökningarna omfattar bl. a. en företagensenkät om intresset för olika utvecklingshamnar i regionen. En viktig arbetsuppgift är att beräkna det trafikekonomiska underlaget för olika alternativa mellanriksvägar i det gemensamma gränssnittet.

Liknande norsk-svensk samverkan har även inletts mellan Kopparbergs län och Hedemarks fylke. Samarbetet gäller här främst turist- och naturvårdsfrågor. Ett gammalt samarbete mellan Jämtlands län och Trøndelags fylken rörande turismen och prioritering av mellanriksvägar vidareutvecklas.

Beträffande Nordkalotten kan konstateras, att de nordiska arbetsministrarna vid möte i Ronneby den 24 april 1967 beslöt tillsätta ett ad hoc-utskott av experter från berörda länder. Utskottet skall enligt sitt mandat koncentrera sitt arbete till näringsfrågor samt till ekonomiska problem i anknytning till dessa. Utöver de regionala samlingsprojekt som här kortfattat redovisats bör framhållas, att ett flertal gränskommuner efter den norsk-svenska gränsen antingen inlett eller planerar inleda en mera lokal samverkan med grannkommuner på andra sidan. Drivkraften bakom dessa kommunala strävanden är främst behovet av att genom ett rationellt utnyttjande av närliggande kommunala serviceanläggningar och skolor, av brandsläckningsutrustning o. s. v. undvika för den egna kommunen alltför betungande investeringar samt att genom sådan samverkan kunna erbjuda invånarna i grännsbygderna bättre service.

Den utrednings- och kontaktverksamhet som nu pågår i Nordens gränsregioner syftar i huvudsak till kartläggning av framtida samlingsuppgifter. Det kan förutses att resultatet av detta förberedande arbete utmynnar i önskemål om en fastare organisatorisk ram för det gränsregionala och gränskommunala samarbetet i Norden. Behov kommer med all sannolikhet att uppstå av samlingsorgan av i princip samma typ som de, vilka nu inom de enskilda nordiska länderna inrättas mellan primärkommuner och regioner för lösande av skilda större uppgifter. De nordiska ländernas lag-

stiftning torde för närvarande icke tillåta ett sådant formellt gränskommunalt samarbete, eftersom lagstiftarna i regel endast förutsatt en samverkan mellan primärkommuner eller regionala organ inom varje enskilt land. Det framstår som utomordentligt angeläget att redan nu genom adekvat lagstiftning skapa behövliga förutsättningar för ett kommunalt samarbete i fasta former i Nordens gränsregioner. Det kan här bli fråga om såväl kommunalförbund som kommunalägda juridiska personer (bolag, stiftelser etc.).

Under återopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att låta genomföra sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning, att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna i form av t. ex. kommunalförbund, kommunala bolag eller liknande organ.

Stockholm, Helsingfors och Oslo i oktober 1967

Erik Adamsson

Olavi Lahtela

Harald Løbak

Dagmar Ranmark

TILLÄGG

**Uttalande vid Föreningarna Nordens förbunds seminarium »Nordisk
gränsregion: näringspolitik och samhällsservice» i Karlstad den
19—20 augusti 1967**

Seminariet konstaterar att samarbetet i Nordens gränsregioner verkar starkt stimulerande på de nordiska samarbetssträvandena i allmänhet. Efterkrigstidens nordiska reformer har till följd av gränsregionernas historiska, kulturella och ekonomiska intressegemenskap fått en särskilt gynnsam effekt i dessa. Erfarenheterna från det påbörjade interkommunala gränssamarbetet visar att det är nödvändigt att snarast möjligt göra en översyn av de samarbetsformer som hittills utvecklats. Riktningen för en utredning av dessa frågor bör vara att i varje enskilt nordiskt lands lagstiftning undanröja hindren för samarbetet i gränsregionerna. Framförallt måste det bli möjligt att dessa områden etablerar gemensamma statliga och kommunala institutioner, exempelvis inom naturvård, vattenvård och allmänservice.

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****Øresundsrådet:**

I dette forslag fremhæves det, at kommunerne i grænseregionerne i adskillige tilfælde har fundet anledning til at indlede et interkommunalt samarbejde tværs over nationsgrænserne. I Øresundsregionen, på Nordkalotten og i grænseområdet mellem Kopparbergs län i Sverige og Hedemarks fylke i Norge har dette spontane samarbejde antaget mere permanente former.

Forslagsstillerne konstaterer, at et sådant interkommunalt grænsesamarbejde kan blive aktuelt også i andre regioner, men at der kan herske tvivl om, hvorvidt lovgivningen i samtlige nordiske lande — trods behov herfor — for tiden tillader et grænsekommunalt samarbejde i juridisk faste former. Forslagsstillerne henstiller, at Nordisk Råd vil rekommandere regeringerne at lade gennemføre sådanne ændringer i kommunal lovgivning og anden lovgivning, der kan skabe faste legale former, f. eks. et samarbejde mellem to og flere kommuner i en bestemt retning, kommunale aktieselskaber eller lignende, selv om samarbejdet skabes over statsgrænserne.

Øresundsrådets arbejdsudvalg har behandlet forslaget og finder — skønt det ikke helt klart fremgår af forslaget — at forslagsstillerne mener, at der bør skabes legale muligheder for et formelt fastere samarbejde, men at det også fremover skal stå kommunerne frit selv at afgøre, hvornår og med hvilket formål sådant samarbejde bør indledes.

Med dette som udgangspunkt finder udvalget, at der er mange interkommunale spørgsmål, der kan tænkes at blive aktuelle i Øresundsregionen, hvor det med hensyn til retlige og økonomiske ansvarsforhold kan blive nødvendigt med formelt veldefinerede og regulerede samarbejdsorganer. Ikke mindst vil anlægget af en fast Øresundsforbindelse og planering og andre spørgsmål i tilknytning hertil vise, at de nuværende samarbejdsformer er utilstrækkelige.

For så vidt arbejdsudvalget har kunnet bedømme uden at gå ind på en nærmere juridisk undersøgelse af det komplicerede lovkompleks, som der her er tale om, er det for øjeblikket usikkert om de retlige forudsætninger for et sådant samarbejde er til stede.

Arbejdsudvalget vil derfor henstille, at ændringer i lovgivningen finder sted i det omfang der måtte være behov derfor.

Udvalget vil imidlertid samtidig understrege vigtigheden af, at kommu-

nerne i de grænseregioner, som eventuelt kommer til at benytte en lovgivning, som den her foreslåede, bliver repræsenteret i det udvalgsarbejde, der må gå forud for lovændringen.

København og Malmö i januar 1968

Urban Hansen

Arne Pettersson

K. Meyer

H. Esping

Nordkalottkonferensernas presidium:

Nordkalottkonferensernas presidium har alltsedan sin tillkomst år 1960 arbetat för att få till stånd ett utökat och på rationella grunder vilande samarbete på samhällslivets olika områden inom Nordkalotten. Som det främsta instrumentet i arbetet för detta har presidiet haft de till en början årligen men numera vartannat år anordnade nordkalottkonferenserna. Den första nordkalottkonferensen med representanter för Finland, Norge och Sverige anordnades år 1960 i Torneå—Haparanda och har därefter alternerat mellan de tre länderna. År 1968 anordnas en nordkalottkonferens i Luleå.

Sin främsta betydelse har konferenserna som opinionsbildande organ och som ett diskussionsforum, där representanter för regeringarna och andra myndigheter fått tillfälle till aktivt meningsutbyte med representanter för bland annat kommunerna på Nordkalotten och för dess kultur, näringsliv och organisationsliv. Konferenserna har gång på gång visat på den utbredda vilja till samarbete som finns på Nordkalotten och mängder av konkreta förslag till samarbetsprojekt har framkommit. Men konferenserna har också visat på den mängd svårigheter på många områden som måste övervinnas innan ett fruktbart samarbete kan komma till stånd. De hinder för samarbete, som den rådande lagstiftningen lägger i vägen, framstår som en väsentlig svårighet.

Det är här onödigt att dröja vid de olika konkreta samarbetsförslag som lagts fram på nordkalottkonferenserna. Det kan vara till fyllest att i stället endast peka på några aktuella förslag till samarbetsprojekt över gränserna som lagts fram av gränskommuner i svenska Tornedalen i nyligen avgivna yttranden till länsstyrelsen i Norrbottens län. Haparanda stad har sålunda angett ett gemensamt utnyttjande för Torneå och Haparanda av den nyuppförda simhallen och av den under byggnad varande sporthallen som ett väsentligt önskemål och behov. Beträffande dessa anläggningar är det fråga om rent svenska investeringar. Man anser dock att det vore av stor betydelse om det fanns möjligheter till gemensamma investeringar från de båda städernas och ländernas sida i andra projekt av liknande slag. Det vore då möjligt för ifrågavarande städer att till exempel bygga gemensamma institutioner för teater, konst och musik. Eftersom städerna ligger alldeles in-

till varandra och båda utgör centralorter i Tornedalen skulle det innebära betydande fördelar om möjligheter gavs att planera och utföra gemensamma serviceanläggningar av skilda slag. De nuvarande förhållandena, där lagstiftningen lägger hinder i vägen för ett mera utvidgat samarbete, kan medföra att de båda städerna i framtiden icke i tillräcklig grad kan utbygga nödvändiga serviceinstitutioner av olika slag och därför kan komma att förlora sin ställning som centralorter. Detta skulle leda till minskat samarbete och försvagad samkänsla inom tornedalområdet. Detta vore beklagligt eftersom Tornedalen av ålder utgjort ett relativt enhetligt område i kulturellt, språkligt och länge även i ekonomiskt hänseende.

Övertorneå kommun har i sitt yttrande till länsstyrelsen i Norrbottens län angett bland annat möjligheten att gemensamt utnyttja de resurser till yrkesutbildning som finns i Tornedalen. Kiruna stad framhåller att det finns behov av ökade möjligheter till organiserat samarbete med angränsande norska kommuner.

Det är enligt nordkalottpresidiets mening en orimlig ordning att då, som framgår av ovanstående, önskemål om samarbete föreligger och detta är ur rationell synpunkt motiverat, den rådande lagstiftningen ska hämma och i många fall helt omöjliggöra ett samarbete. Med hänvisning till det ovan sagda får presidiet livligt tillstyrka medlemsförslaget.

Stockholm den 12 januari 1968

För Nordkalottkonferensernas presidium

Ragnar Lassinantti

Ordförande

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

Indenrigsministeriet har indhentet en erklæring over sagen fra de kommunale organisationer, der har afgivet følgende udtalelse:

Den Danske Købstadsforening har ingen bemærkninger til forslaget.

Foreningen Bymæssige Kommuner nærer på det foreliggende grundlag tvivl om det nødvendige i gennemførelsen af forslaget, men henstiller, at forslagets retlige og praktiske problemer underkastes en nøjere sagkyndig undersøgelse, inden endelig stilling tages.

De Samvirkende Kommunalforeninger i Danmark mener ikke på det foreliggende grundlag at kunne tage stilling til forslaget og de spørgsmål, der knytter sig hertil, men henstiller, at forslagets retlige og praktiske problemer underkastes en nøjere sagkyndig undersøgelse — eventuel under medvirkning af sagkyndige fra de områder, der er berørt af forslaget, for Dan-

marks vedkommende sagkyndige fra kommunerne i Øresundsregionen — forinden Nordisk Råd tager stilling til forslaget.

Amtsrådsforeningen i Danmark har forelagt forslaget for Københavns amtsråd, Frederiksborg amtsråd, Bornholms amtsråd og Egnspanrådet, der er et fællesorgan, som varetager egnspanlægningen for Københavns og Frederiksbergs kommuner samt Frederiksborg, Københavns og Roskilde amtskommuner inklusive købstæderne. Der er hos de adspurgte amtsråd og hos Egnspanrådet almindelig tilslutning til en udbygning af det (amts) kommunale samarbejde i Øresundsregionen, herunder etablering af kontakt mellem Egnspanrådet og det tilsvarende organ (Skånes regionplaninstitut) på svensk side, ligesom Bornholms interesse i udviklingen i Øresundsregionen og samarbejdet herom er stigende. Amtsrådene og Amtsrådsforeningen har derimod ikke på det foreliggende grundlag taget stilling til spørgsmålet om behovet for eventuelle lovændringer for at skabe hjemmel for internordiske kommunale fællesskaber — et spørgsmål, der formentlig er mere presse-ende mellem Norge—Sverige—Finland end i Øresundsregionen.

Indenrigsministeriet kan for sit vedkommende udtale, at der ikke i den gældende kommunale styrelseslovgivning er noget til hinder for etablering af de former for samarbejde mellem danske og svenske kommuner, som der efter det oplyste hidtil har vist sig behov for i Øresundsregionen.

Der ses endvidere ikke at være tilstrækkelig anledning til at iværksætte en undersøgelse af, hvorvidt eventuelle aftaler om etablering af andre former for samarbejde mellem danske og svenske kommuner måtte nødvendiggøre ændringer i kommunallovgivningen, medmindre konkrete forslag til sådanne samarbejdsaftaler måtte give anledning dertil.

Det tilføjes, at indenrigsministeriet tillige har anmodet Københavns kommune om en udtalelse vedrørende forslaget. Kommunens besvarelse foreligger endnu ikke, men vil blive fremsendt til handelsministeriet, så snart den er modtaget i indenrigsministeriet.

København, den 20. januar 1968

P. m. v.

E. b.

Jørgen H. Koch

Boligministeriet:

Inden for det lovgivningsområde, som henhører under boligministeriet, er der ikke behov for at ændre lovgivningen for at imødekomme det i medlemsforslaget omtalte samarbejde mellem kommuner over rigsgrænsen.

Boligministeriet må derfor afvise forslaget til en rekommendation med dette sigte som værende overflødig.

Man henviser for så vidt angår Øresundsregionen til det i medlemsforslaget omtalte allerede etablerede samarbejde for denne region og til den til Nordisk Råds 16. session afgivne meddelelse vedrørende rekommandation nr. 5/1962, som anses for imødekommet.

Endelig skal man henvide til rekommandation nr. 29/1964 angående udnyttelsen af områder til fritidsbrug og rekommandation nr. 14/1966 angående visse lokaliseringspolitiske foranstaltninger.

København, den 4. januar 1968

P. m. v.

E. b.

Vagn Rud Nielsen

Handelsministeriet:

— — — skal man meddele, at ministeriet for kulturelle anliggender i skrivelse af 16. januar 1968 har afgivet sålydende udtalelse:

I anledning af det med handelsministeriets skrivelse af 15. november 1967 (j.nr. 93-22-462) modtagne medlemsforslag (sag A 171/s) til Nordisk Råd om grænsekommunalt samarbejde skal nærværende ministerium bemærke, at ændringer i naturfredningsloven af hensyn til det grænsekommunale samarbejde ikke ses at være fornøden.

Endvidere skal man oplyse, at ministeriet for offentlige arbejder i skrivelse af 22. januar 1968 har afgivet følgende udtalelse:

I skrivelse af 10. november 1967 (j.nr. 93-22-462) har handelsministeriet udbedt sig en udtalelse vedrørende et for Nordisk Råd fremsat medlemsforslag om grænsekommunalt samarbejde, sag A 171/s.

I denne anledning skal man meddele, at der for så vidt angår det område, der henhører under nærværende ministerium, ikke er behov for at ændre den bestående lovgivning for at imødekomme det i medlemsforslaget omtalte samarbejde over rigsgrænsen.

Man henleder handelsministeriets opmærksomhed på bemærkningerne i kapitel 8.12 i den af regeringerne i Sverige og Danmark i 1964 nedsatte fælles svensk-danske arbejdsgruppe i fortsættelse af Øresundsudvalgenes betænkning af 1962 i oktober 1967 afgivne redegørelse om faste forbindelser over Øresund (betænkning nr. 463, 1967).

Sluttelig skal man meddele, at det pågældende forslag ikke har givet handelsministeriet anledning til bemærkninger.

København, den 12. februar 1968

P. m. v.

E. b.

Tage Leth

Eksp.sekr.

Landbrugsministeriet:

— — — skal man meddele, at der ikke under landbrugsministeriets ressort ses at foreligge lovbestemmelser, som kan medføre hindringer for samarbejde mellem kommuner over rigsgrænserne.

København, den 3. januar 1968

P. m. v.

E. b.

J. Graff Nielsen

Eksp.sekr.

Fiskeriministeriet:

Udover samarbejdet i Øresunds-Vandkomiteen, som er omtalt i medlemsforslaget, skønnes der ikke inden for fiskeriministeriets område at være opgaver, der vil være egnet til løsning på grænsekommunalt plan.

København, den 16. januar 1968

(Sign.)

Københavns Magistrat har i skrivelse den 29 januari 1968 förklarat sig instämna i Øresundsrådets yttrande (se ovan).

Industriraadet:

— — — skal Industriraadet udtale, at man kan tilslutte sig, at der søges gennemført sådanne ændringer i kommunal-lovgivningen og anden lovgivning, at faste legale former skabes for samarbejdet mellem kommuner over rigsgrænserne mellem de nordiske lande.

København, den 12. februar 1968

P. r. v.

Wigo Theilgaard

Københavns Turistforening har i skrivelse den 2 januari 1968 hänvisat till yttrande från Øresundsrådet (se ovan).

Finland**Ministeriet för inrikesärendena:**

Det är sannolikt, att behovet av arrangemang i avseende å samarbete över riksgränserna mellan kommunala myndigheter kommer att öka i framtiden. Dylika arrangemang är förknippade med både statsrättsliga och kommunalrättsliga problem, vilka borde utredas. Denna utredning borde uppenbarligen föranstaltas på en sammordisk arbetsgrupps försorg.

Helsingfors den 20 december 1967

Antero Väyrynen

Minister

Arno Hannus

Regeringsråd

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen¹:

I frågor som gäller utnyttjande av trafik och vattendrag är det givetvis viktigt att man samarbetar i gränsregionerna på kommunal nivå såsom även hittills skett, om ock i inofficiella former. Huruvida lagstiftningen i detta hänseende borde utvecklas på kommunal nivå hör likväl icke till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde.

Helsingfors den 4 januari 1968

M. Niskala

Generaldirektör

V. Skogström

Chef för
vägplanläggningsavdelningen
Byggnadsråd

Länsstyrelsen i Lapplands län¹:

Hittills torde det ännu ej ha förekommit frågor, vilkas drivande nämnavärt skulle ha förhindrats eller fördröjts genom avsaknaden av de i medlemsförslaget nämnda stadgandena och fördragen, men då utvecklingen synes gå i den riktningen, att nya stadganden i framtiden måhända behövs, bör man förhålla sig positivt till förslaget. Som exempel kan nämnas bl. a. den på båda sidor om riksgränsen i syfte att främja turismen planerade investeringsverksamheten, i vilken också kommunerna kan vara delaktiga och i fråga om vilken det vore av vikt att få till stånd ett sådant samarbete, att det inte på samma ställe på vardera sidan om gränsen inrättas konkurrerande anläggningar och åstadkoms skadlig konkurrens. Även i fråga om

¹ Yltrandet översatt från finska.

andra investeringsobjekt eller planeringen av ett effektivt utnyttjande av redan förefintliga anläggningar kunde ett samarbete över gränsen vara mycket befogat, så också kanske i fråga om många andra angelägenheter. Det ifrågavarande samarbetet kunde, om härför skulle skapas förutsättningar genom lagstiftning och nödig förhandlings- och handlingsfrihet skulle medges, komma i gång och försiggå lämpligare, smidigare och snabbare än i detta nu. Länsstyrelsen finner dock nödigt, att innan åtgärder för ändring av den i förslaget avsedda lagstiftningen vidtas, en grundlig utredning företas i saken och helst på ort och ställe.

Rovaniemi den 2 januari 1968

Martti Miettunen

Landshövding

Antti Hiltula

Länsråd

Torneå stad¹:

Det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget angående åtgärder, som skulle möjliggöra ett samarbete kommunerna emellan inom gränsregionerna, bör av Torneå stad ävensom uppenbarligen av andra kommuner i Tornedalen anses motiverat. Åtminstone har kommunalmännen i Haparanda och Torneå i mångahanda sammanhang under årens lopp nödgats inse behovet av fast samarbete. Samtidigt har man dock varit tvungen konstatera, att möjligheterna att komma framåt i detta avseende varit nära nog obefintliga, då underlag i lagstiftning ej funnits för samarbetets former och dess förverkligande i praktiken.

I det Torneå stadsfullmäktige förordar det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget önskar fullmäktige dock framföra såsom sin uppfattning, att en förutsättning för ett framgångsrikt genomförande av reformen uppenbarligen är ett grundligt företaget utredningsarbete på ort och ställe, d. v. s. i själva gränskommunerna med hjälp av förfrågningar och gemensamma överläggningar. Först sedan behovet av samarbetet systematiskt karllagts och de preliminära riktlinjerna för dess genomförande i praktiken uppdragits torde det vara möjligt att för detta arbete skapa ändamålsenliga legislativa betingelser. Såsom av förslaget framgår, har dylikt utredningsarbete redan utförts inom vissa gränsregioner eller utföres som bäst. För de finska gränskommunernas vidkommande torde dock frågan vad beträffar deras förberedelser tills vidare anses vara helt öppen.

Torneå den 2 januari 1968

Å stadsfullmäktiges vägnar

Erkki Verronen

Tarmo Ruutu

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands industriförbund¹:

Industriförbundet ställer sig i princip positivt till alla samhällspolitiskt ändamålsenliga och ur ekonomisk synpunkt förnuftigt avvägda förslag i syfte att öka det nordiska samarbetet. Ett internationellt samarbete mellan kommuner i gränsregioner kan ha en förmånlig inverkan på industrins och den övriga produktionsverksamhetens tillväxtförutsättningar inom ifrågavarande område, om man med hjälp av sådant samarbete väsentligt förmår höja kommunala och andra tjänsters nivå på området. En faktor som begränsar förslagets ekonomiska betydelse kan anses vara att samarbetet närmast avsetts gälla skolväsendet, hälsovården, brandväsendet och andra tjänster. Om däremot samverkan kunde utsträckas också till tjänster inom den egentliga produktionen, t. ex. till gemensam energiförsörjning, varvid ett kommunalförbunds elverk kunde köpa sin elenergi från det land där den ställer sig billigast, skulle detta kanske främja etableringen av produktionsverksamhet på området och dess utveckling. På samma sätt kunde en inom ramen för ett kommunalförbund effektivare skött samfärdsel, t. ex. ett hamnverk, ha en stimulerande inverkan på näringslivet inom området.

Med hänvisning till förenämnda synpunkter konstaterar Finlands industriförbund,

— att förslaget om gränskommunalt samarbete, om det förverkligas, kan ha förmånlig inverkan på industrins och den övriga produktionsverksamhetens utveckling,

— att förslagets förverkligande skulle kräva synnerligen betydande ändringar i lagstiftningen, varför frågan omsorgsfullt bör beredas, samt

— att man därför i det första skedet i varje nordiskt land kunde nöja sig med att kartlägga de punkter där man skulle vara tvungen att ändra lagstiftningen, om man började tillämpa det nu väckta förslaget i praktiken.

Helsingfors den 6 februari 1968

Finlands industriförbund

Sakari T. Lehto

Landskommunernas förbund¹:

Då samarbetet mellan de nordiska länderna ökar och omfattar allt flera nya områden har vissa tecken på inom gränsregioner förekommande lokala spörsmål — vars ändamålsenliga lösning i vissa fall kunde förutsätta gemensamma åtgärder från myndigheternas inom den lokala, närmast kom-

¹ Yttrandet översatt från finska.

munala administrationens sida — kunnat iakttagas. Huru vidsträckt ett dylikt behov är och vilka administrativa områden detta skulle omfatta torde tills vidare dock inte ha utretts.

I sin helhet är frågan mycket mer omfattande och mångfacetterad än det som berör endast den kommunala förvaltningen. Innan ett kommunalt samarbete över riksgränserna kan skapas, bör saken övervägas bl. a. ur statsrättslig och finanspolitisk synpunkt. Vidare borde man tydligen ändra de statsbidragsstadganden, som är gällande i de i samarbetet deltagande länderna, för att inte tala om att man eventuellt blir tvungen att förelaga en revision av stadgandena om kommunens verksamhetsområde, interkommunalt samarbete m. fl. stadganden i kommunallagarna.

Hänvisande till det ovan anförda finner Landskommunernas förbund att genom Nordiska rådets försorg till en början borde förelagas en undersökning huruvida och i vilken utsträckning behov av samarbete över riksgränserna på kommunal nivå i praktiken föreligger. Ifall utredningen ger vid handen, att ett dylikt behov i märkbar grad föreligger, kunde den i förslaget nämnda rekommendationen avges till medlemsländernas regeringar, om möjligt ännu mer preciserad, så att den skulle upptaga de förvaltningsområden där åstadkommandet av samarbete är mest brådskande.

Helsingfors den 3 januari 1968

Aarne Eskola

Förbundets direktör

Pentti Vataja

Avdelningschef

N o r g e

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Kommunaldepartementet har lagt forslaget fram for en del fagmyndigheter og organisasjoner til uttalelse. De innkomne uttalelser følger vedlagt (*se nedan*). I uttalelsene blir betydningen av et samarbeid over de nasjonale grensene framhevet, men fra flere blir det uttrykt tvil om det på det nåværende tidspunkt er hensiktsmessig med faste legale former for samarbeidet.

Som det også er redegjort for i medlemsforslaget, har det i de seneste år kommet i stand forskjellige former for samarbeid på tvers av de nasjonale grenser i Norden, og det foregår for tiden flere utredninger om og undersøkelser av forutsetningene for et nærmere samarbeid. Det samarbeid som hittil har vært drevet, har stort sett hatt en uformell og uforpliktende karakter, idet det som regel har vært tale om enkelttiltak der et samarbeid har vært naturlig for løsning av en avgrenset sak eller oppgave.

Det er grunn til å tro at behovet for og nødvendigheten av et samarbeid mellom kommuner og regioner på begge sider av riksgrensene vil øke i tiden framover. Fra flere hold blir det hevdet at det etter hvert trolig vil oppstå behov for å få dette samarbeid over i mer fast organiserte former, i hvert fall for enkelte grenseområders vedkommende.

Dette departement har ikke materiale til å vurdere ønskeligheten av endringer i lover som hører under andre departementer.

§ 29 i den norske kommuneloven åpner adgang for to eller flere primærkommuner til å opprette et felles styre til løsning av en kommunal oppgave, og til dette styret kan vedkommende kommuner som hovedregel overdra den myndighet de blir enig om, dvs. myndighet til å binde kommunene ved vedtak som ellers må gjøres av de respektive kommunale organer. Vedtak om overdragelse av myndighet til et slikt interkommunalt styre må godkjennes av Kommunaldepartementet. Tilsvarende bestemmelse har en i fylkeskommunelovens § 31 om adgang for to eller flere fylkeskommuner sammen med en eller flere primærkommuner til å opprette eget styre til løsning av en felles oppgave.

Begge lovbestemmelser må antakelig forstås slik at de forutsetter at kommunene ligger i Norge. Dersom det skal kunne dannes svensk/norske eller finsk/norske samarbeidsorganer på det kommunale eller fylkeskommunale område med myndighet til å gjøre vedtak som vil binde de respektive kommuner, må det derfor gjøres en tilføyelse om dette i de nevnte lovbestemmelsene. Dette gjelder også når samarbeidsorganet blir dannet som et eget rettssubjekt — et selskap e. l. — bortsett fra aksjeselskaper og andre selskaper hvor deltakerne ikke har ansvar for interessentskapets gjeld. For disse siste gjelder nemlig ikke de nevnte lovreglene.

Så lenge kommunene ikke avgir vedtaksmyndighet til noe fellesorgan, er norsk kommunallovgivning ikke til hinder for samarbeid over riksgrensene, f. eks. i form av avtaler mellom kommunene. Noen av disse avtalene vil nok trenge godkjenning av den norske tilsynsmyndigheten (fylkesmannen eller departementet), men en skulle tro at det i alminnelighet ikke vil medføre særlige problemer i denne relasjon at det dreier seg om samarbeidstiltak over riksgrensen.

Så vidt en vet — og etter de innkomne uttalelser å dømme — har gjeldende norsk kommunallovgivning ikke hindret eller vanskeliggjort det grensekommunale samarbeid som før tiden drives. Når det gjelder forholdet mellom Sverige og Norge og Finland og Norge foreligger det, så vidt en kan se, heller ikke aktuelle planer om konkrete samarbeidstiltak som vil gjøre det nødvendig med endringer i kommunallovgivningen. Det er i dag vanskelig å vurdere om — og i tilfelle i hvilken utstrekning — lovendringer vil bli nødvendige eller ønskelige, fordi det på det nåværende tidspunkt synes å være usikkert både hvilket omfang og hvilke former det framtidige nordiske grensekommunale samarbeidet vil få. Før en tar spørsmålet om lovendringer

opp til endelig overveielse, mener dette departement at det er ønskelig å se nærmere på hvilken faktisk utvikling en får på dette området. I alle fall synes det å være grunn til å avvente resultatene av de utredninger og undersøkelser som pågår, da en må forutsette at det da i større utstrekning vil være klarlagt hvilke samarbeidsformer som vil bli aktuelle.

Som nevnt foran er det atskillig samarbeid over riksgrensene som kan foregå uten at endringer i kommunallovgivningen er nødvendige. Dette departement vil ikke motsette seg at en tar opp mulige forslag til lovendringer som måtte vise seg påkrevd av hensyn til grensesamarbeidet i Norden, men mener en bør være varsom med å endre lovene før det kan dokumenteres et praktisk behov for dette.

Et grensekommunalt samarbeid kan ha stor betydning på viktige områder, og en håper at det samarbeid som allerede er innledet vil utvikle seg videre og utvide seg til nye områder. Imidlertid er tiden ennå neppe moden for å stille opp faste lovbestemte retningslinjer for det grensekommunale samarbeidet. En kan heller ikke se at kommunallovgivningen legger hindringer i vegen for det samarbeid som for tiden er aktuelt.

Departementet vil i framtiden ha oppmerksomheten rettet mot den sak som her er reist. Hvis det skulle vise seg å bli aktuelt med endringer i kommunallovgivningen eller med faste lovbestemte retningslinjer for samarbeidet, vil en ta spørsmålet opp til overveielse. Allerede nå kan det likevel være grunn til å be de utvalg som er opptatt med utredning av samarbeidsspørsmål om å være oppmerksom på disse problemene og eventuelt ta dem opp til drøfting med de respektive stallige myndigheter.

Oslo, 22. januar 1968

Helge Seip

Helge Brustad

Kommunal- og arbeidsdepartementet, kommunalavdelingen:

En anser det som verdifullt at dette spørsmål blir tatt opp i Nordisk Råd, og har for øvrig ingen merknader til forslaget.

Oslo, 5. januar 1968

Distriktsplanavdelingen

Etter fullmakt

Odd Hansson

Paul Olav Berg

Samferdselsdepartementet:

En kan ikke se at det for kommunikasjonssektoren foreligger noe vesentlig behov for lovendringer med sikte på å etablere i fastere former et samarbeid mellom grensekommunene.

Veger av nevneverdig betydning over riksgrensen vil i alminnelighet bli klassifisert som riksveg i Norge. For riksvegene er departementet og Vegdirektoratet vegstyremakt. For utbyggingen av mellomriksveger har en et godt samarbeid med de andre nordiske land. Som eksempler kan her nevnes ombygging av mellomriksvegene over Storlien og Umbukta og byggingen av mellomriksveg over Graddis.

Utbyggingen av flyplasser og mellomriks luftlinjer vil i alminnelighet også være av en slik karakter at spørsmålet må håndteres av de sentrale myndigheter. En kan heller ikke se at gjeldende lovgivning stiller seg hindrende for det praktiske samarbeid som her kan være aktuelt.

Oslo, 3. januar 1968

Sigurd Lorentzen

Robert F. Nordén

Statens vegvesen, vegsjefen i Nord-Trøndelag:

Veger krysser riksgrensen mellom Jämtland og Nord-Trøndelag på 9 steder, men bare 7 av vegene kan betegnes som mellomriksruter, nemlig:

E 75, riksveg over Storlien

R.v. 756, riksveg over Skalstugan

R.v. 72, riksveg over Åbo

R.v. 765, riksveg over Sørli

R.v. 74, riksveg over Gäddede

F.v. 754, fylkesveg over Østnes (Vollmoen)

F.v. 741, fylkesveg over Vallervatn

Av disse 7 mellomfylkelige veger kan bare E 75 betegnes som god gjennomgående 2-sporet veg, men alle de nevnte mellomriksforbindelser er helårsveger.

Lokale interessenter har fremmet ytterligere 4 krav eller planer om nye veger:

1. Fra Bakken (Eidet) i Sørli til Gunnarvattnet.

2. Fra Vera i Verdal til Äsingen.

3. Videre foreligger planer for en forbindelse lengst nord i fylket for ny veg over Lybekkdalføret, fra Ornes i Nord-Trøndelag til Leipikvattnet i Jämtland.

Denne sistnevnte vegplan knytter seg til bergverksinteresser som foreligger både på svensk og norsk side, henholdsvis ved Stekenjokk og i Joma.

4. Det er under bygging en skogsbilveg fra Imsdalen i Snåsa med tanke på å komme fram til Bjørkeidet i Jämtland.

Ut fra ovenstående skulle framgå at Nord-Trøndelag har mange vegsamband over grensen til Sverige, og at det foreligger ønsker og behov for enda flere mellomriksveger.

Utnyttelsen av disse veger vil jeg gjerne kommentere. Den lette trafikk foregår uten restriksjoner, og selv for store turistbusser foreligger det spesielle norske dispensasjoner som tilgodeser turisttrafikk. Derimot er den kommersielle trafikk i form av tungtransporter hemmet og betinget ved at det foreligger uensartede bestemmelser i Sverige og Norge for det vognmaterieill som tillates. Jeg skal ikke komme nærmere inn på dette rent tekniske problem, som jeg også har framlagt for Vegdirektøren. Men ut fra hensynet til den betydelige tungtransport som foregår mellom Jämtland og Nord-Trøndelag, må jeg foreslå at det snarest blir innført ensartede regler for det vognmaterieill som kan nyttes på begge sider av riksgrensen. Nåværende bestemmelser skaper en rekke friksjoner og vansker for en del av mellomrikstrafikken i Nord-Trøndelag.

Steinkjer, 14. desember 1967

Johan Bjørnstad

Norges byforbund — Norges herredsforbund:

Som det fremgår av medlemsforslaget pågår det for tiden en ganske omfattende kontakt- og utredningsvirksomhet i Nordens grenseregioner.

For den kommunale virksomhet må det være en fordel om denne kontaktvirksomhet kan føres over i en fastere organisatorisk ramme for det kommunale og regionale samarbeid over riksgrensene, og en vil derfor gi sin tilslutning til forslaget om gjennomføring av endringer i kommunallov-givningen og annen lovgivning i den utstrekning gjeldende lover står i veien for et nærmere samarbeid.

Det har p. g. a. tidsfristen for uttalelse ikke vært mulig å få denne sak forelagt forbundenes styrer. Dette vil bli gjort på førstkommende styremöte.

Oslo, 27. desember 1967

Arne Rödskog

Karl Walter Tveter

Østfold fylke:

Østfold har på forskjellige måter vært engasjert i samarbeid over grensen. En vil nevne kort:

A. Venns-kapsforbindelse med Göteborg og Bohuslän sammen med Hjør-ring amt.

B. Samarbeidsgruppe sammen med Värmland, Akershus, Hedmark og Østfold. Dette samarbeid har pågått siden mai 1965 og man har hittil i det vesentlige vært beskjeftiget med å kartlegge fremtidige samarbeidsoppgaver.

En kan nevne en del aktuelle oppgaver som har pekt seg ut: Mellomriksveien (E 18), lokaliseringsspolitikk, turistnæring, service-lokalisering.

Når det gjelder samarbeidsgruppens arbeid, tillater en seg å henvise til den vedlagte oversikt som ble utarbeidet til det seminar («Nordisk Gränsregion») som foreningen Norden arrangerte i Karlstad i august i år (*här ej tryckt*).

Det kan nevnes at de oppgaver som er nevnt ovenfor ikke bare drøftes på fylkesplan. Kommunene i indre Østfold, særlig Marker, har kontakt med svenske nabokommuner og drøfter samarbeid. Dette gjelder særlig utbygging av E 18 og turisttiltak.

C. I forbindelse med opprettelse av regionplanråd i Halden-distriktet, har en foreslått at svenske nabokommuner bør innbys til å delta som observatører i rådets møter.

En har ennå ikke etablert en slik ordning, men det er grunn til å tro at det nettopp i Halden-distriktet vil kunne peke seg ut konkrete samarbeidsoppgaver mellom grensekommunene. — Forurensningen av Iddefjorden er et tydelig eksempel.

Det skulle fremgå av ovennevnte oversikt at Østfold fylke på alle måter er interessert i samarbeid over grensene og vil støtte alle tiltak som letter slikt samarbeid.

I det oversendte »Medlemsforslag» av oktober 1967 er det lite konkretisert hvilke lovendringer som kan komme på tale for å stimulere grensekommunalt samarbeid.

Under det arbeid som Østfold hittil har vært engasjert i, har det heller ikke utkrystallisert seg oppgaver hvor forslag til eventuelle lovendringer ville falle naturlig.

Beklageligvis kan en derfor ikke bidra til diskusjonen med konkrete forslag.

En vil tro at samarbeidet i Øresund-regionen har gitt mere praktiske erfaringer i så måte.

Det er å håpe at spørsmålet utredes og at de nødvendige tiltak blir tatt for å fremme et nordisk grensesamarbeid.

Moss, 22. desember 1967

J. Modalsli

E. Lund

Oslo og Akershus fylke:

Akershus fylke deltar som kjent i et samarbeid med Värmlands län, Hedmark og Østfold fylke for å få undersøkt behovet og forutsetningene for felles løsning av utbyggingsoppgaver over grensen. Det utvalg som er nedsett, har hovedsakelig arbeidet med spørsmål i forbindelse med mellomriksvegene, lokaliseringsspørsmål og spørsmål vedrørende turistnæringen. Pa-

rallelt med dette arbeidet, er det på det lokale plan i Kongsvinger—Arvika området under utvikling et mer intensivt samarbeid.

Når det gjelder det forslag som er satt fram for Nordisk Råd, antar en at det er viktig å påse at det i de nordiske land, ikke er lovbestemmelser m. v. som vanskeliggjør et effektivt og elastisk samarbeid over grensen.

Men en antar at en bør være forsiktig med å trekke opp for faste retningslinjer for samarbeidet før man har fått større erfaring, og vet mer om hvilke former samarbeidet vil få i praksis.

Oslo, 28. desember 1967

Petter Koren

Ivar Færder

Hedmark fylke:

Det medlemsforslag om grensekommunalt samarbeid representantene Erik Adamson, Olavi Lahtela og Dagmar Ranmark har oversendt Nordisk Råd synes aktuelt i dagens situasjon, hvor det langs grensene mellom de nordiske land etter hvert er vokset fram en rekke samarbeidstiltak. Ut fra det en kan se i dag, er det tatt opp saker som peker i retning av et mer intimt samarbeid om konkrete saker. Dette innvarsler nye former i det nordiske samarbeid, som etter hva en kan forstå faller i tråd med intensjonene i Nordisk Råd.

Det ligger nær å fremheve det samarbeid som er innledet mellom Värmlands län og de tre fylkene Østfold, Akershus og Hedmark. Dette samarbeid er kanskje mer rettet mot den distriktsutbygging og regionplanlegging som nå drives på begge sider av grensen enn tilfellet er for de andre samarbeidstiltakene, og gir utvilsomt en ny dimensjon i dette arbeidet. Dette prosjektet befinner seg ennå på analyse- og utredningsstadiet. I et nærmere avgrenset område med Kongsvinger og Arvika som hovedsentra, er man iferd med å føle seg fram til konkrete samarbeidstiltak. Det gjelder i første rekke et industrielt samarbeid, men omfatter også turist- og reiseliv foruten offentlig og privat tjenesteyting. Mulighetene for oppretting av et svensk-norsk samarbeidsutvalg for dette avgrensede området har vært drøftet med en engere krets av kommunale representanter og industriledere på begge sider av grensen. Som et resultat av drøftingene vil et slikt utvalg søkes etablert.

På det regionale og interkommunale plan dette samarbeid befinner seg, og med de forslag til konkrete tiltak som kan ventes framlagt, vil det kunne oppstå behov for faste legale former for samarbeidet mellom kommuner over riksgrensen, slik som medlemsforslaget konkluderer med, og en finner ingen særlige betenkeligheter ved at det åpnes adgang til å danne norsk/svenske samarbeidsorganer på det kommunale og regionale plan. De respektive sentrale og fylkeskommunale myndigheter bør forbeholde seg rett til å

godkjenne slike samarbeidstiltak. Det er vanskelig i øyeblikket å antyde på hvilke felter det kan bli aktuelt, men en antar at det under det videre samarbeid de fire fylker imellom, kan framkomme saker og problemstillinger som kan danne grunnlag for en mer konkret drøfting av legale spørsmål. En antar derfor at det samarbeidsutvalg som er etablert med representanter fra Värmlands län og fylkene Østfold, Akershus og Hedmark bør ha sin oppmerksomhet rettet mot disse spørsmål, og at det bør åpnes adgang til å drøfte dem med de respektive statlige myndigheter.

Hamar, 5. januar 1968

Erling Anger

Albert Jacobsen
Utbyggingskonsulent

Sør-Trøndelag fylke:

En har — i likhet med Trondheim kommune — ingen innvending mot forslag om å skape legale former for samarbeid mellom kommuner over riksgrensen.

Det synes imidlertid å være mer nærliggende å skape legale former for interkommunalt samarbeid innen riksgrensen.

Trondheim, 22. januar 1968

E. Einarson

Nord-Trøndelag fylke:

Jeg har forelagt departementets brev med vedlegg for de kommuner som støter opp mot Sverige, samt for endel fylkeskommunale institusjoner m. v. Svar er innkommet og vedlegges fra:

Meråker formannskap, Verdal formannskap, Røyrvik formannskap, vegsjefen i Nord-Trøndelag, fylkeslegen i Nord-Trøndelag, fylkestannlegen i Nord-Trøndelag, Nord-Trøndelag turist- og reiselivslag, fylkestrafikksjefen i Nord-Trøndelag (*se nedan*).

Dessuten vedlegges:

et hefte, Linnvasselv kraftverk (*här ej tryckt*).

Uttalelser er bl. a. ikke innkommet fra grensekommunen Lierne.

Nord-Trøndelag har 5 kommuner som grenser mot Sverige. Sydfra er dette: Meråker, Verdal, Snåsa, Lierne og Røyrvik. Nord-Trøndelags grense mot Sverige er ca. 280 km og ligger i sin helhet mot Jämtlands län. Store deler av grensen går gjennom høytliggende og øde områder med spredt bosetting. Endel større dalfører, som Stjørdalen og Verdalen, er og har fra gammelt av vært naturlige farleder landene imellom. Gjennom Stjørdalen går det jern-

bane og en utmerket veg. Gjennom Verdalen går det også en tålig bra veg. Forøvrig er det i det hele 7 mellomriksveger som forbinder Nord-Trøndelag med Jämtland. For nærmere opplysninger herom se vegsjefens uttalelse

— — —.

Så langt tilbake som en vet, har det vært et intimt samband over Nord-Trøndelags grense mot Jämtland. Gjensidige krigerske innfall har det også vært. Snorre forteller — riktigheten herav kan dras sterkt i tvil, men det sier allikevel noe — at en småkonge i Sparbu, som het Ketil Jemte, måtte rømme landet. Han dro østover og slo seg ned i et område, som etter ham ble kalt Jemteland. Gjennom hele middelalderen var det både kulturelt samkvem og handelssamkvem fylkene i mellom.

Det består i dag en god kontakt mellom Jämtland og Nord-Trøndelag. Som eksempel på dette kan nevnes gjensidige besøk av respektive fylkers organer. Således var Nord-Trøndelag fylkesutvalg etter innbydelse fra landshøvdingen i Jämtland for et par-tre år siden på et 2 dagers besøk i Østersund, og ble informert om forvaltningen der og hvilke problemer man i lenet var mest opptatt av. Året etter gjorde et tilsvarende utvalg fra Jämtland gjenbesøk i Nord-Trøndelag og ble informert om våre forhold. Jeg vil gjerne i denne sammenheng spesielt ha nevnt det initiativ og den interesse som landshøvding Anders Tottie gjennom mange år har vist for å få i stand en god kontakt over grensen. Det foreligger også konkrete resultater av samarbeid over svenskegrensen. Jeg viser herom til bilag, Linnvasselv kraftverk (*ej tryckt*). Fallet mellom den norske sjøen Limingen og Kvarnbergvatnet i Sverige ligger med omlag halvparten på svensk og halvparten på norsk side. Norge kunne da ha bygget et kraftverk ved grensen og svenskene et kraftverk ved Kvarnbergvatnet. Dette ville opplagt vært urasjonelt, og i stedet gikk svenskene og Nord-Trøndelag fylke/staten sammen om å bygge et felles kraftverk ved vassdragets utløp i det nevnte vann i Sverige. Både i anleggstiden og i de årene dette kraftverk har vært i drift har samarbeidet vært utmerket og uten friksjoner.

Det skjer en meget betydelig tømmerleveranse fra Sverige til nord-trønderske treforedlingsbedrifter, særlig da til den nye papirfabrikken ved Levanger, Nordenfjelske Treforedling. Det foregår også, som mellom gode naboer ellers, et naturlig samkvem over grensen, bl. a. gjennom giftermål. Visse primærkommunale kontakter er det nok også, uten at de kan sies å ha vært av særlig betydning. Turistorganisasjonene i Trøndelag har jevnlig og god kontakt med tilsvarende organer på den annen side av grensen.

De 3 grensekommuner som har uttalt seg anbefaler alle det fremlagte forslag om et grensekommunalt samarbeid.

Jeg er ikke helt overbevist — vurdert ut fra forholdet Nord-Trøndelag—Jämtland — om hensiktsmessigheten av for tiden å få lovbestemmelser for et samarbeid over grensen. Som det vil fremgå av foranstående, og hva en ytterligere her vil understreke, er det og har det gjennom mange år vært en

meget god kontakt med Jämtland, hvor aktuelle problemer har kunnet tas opp på en lettvinnt og effektiv måte ved de personlige kontakter som forefinnes. Jeg vil også minne om den rekommandasjon som Nordisk Råd ved sak nr. 14/66 vedtok:

1. Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar att intensifiera det inledda samarbetet på det lokaliseringpolitiska området,
2. Finlands, Norges och Sveriges regeringar att gemensamt kartlägga konkreta ekonomiska samarbetsmöjligheter inom Nordkalottområdet, samt
3. Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar att föranstalta om forskning kring och en inventering av allmänna förutsättningar för en nordisk lokaliseringpolitik.

Denne saken er gjennom Trøndelagskomiteen tatt opp med de svenske myndigheter, uten at man foreløpig er kommet fram til konklusjoner. Det ville være ønskelig å vite hva en her kommer fram til før videre forføyninger blir truffet i saken.

Steinkjer, 28. desember 1967

Ole Bae

Nordlands fylke:

Jeg har forelagt det fremlagte medlemsforslag om grensekommunalt samarbeid for Narvik og Rana kommuner, idet jeg går ut fra at det av kommunene i fylket først og fremst er disse to for hvem slikt samarbeid kunne være aktuelt. Narvik formannskap har behandlet forslaget og funnet det interessant og anser det ønskelig at saken blir nærmere utredet. Ordføreren i Rana meddeler at tanken om grensekommunalt samarbeid har meget for seg. Han opplyser videre at kommunen gjennom mange år har hatt et godt samarbeid med nabokommunene i Sverige og den har erfaringer for at slike kontakter er av stor betydning.

Det er fra ingen av de to kommuners side pekt på konkrete samarbeidstiltak som synes å ha gjort det påkrevet eller ønskelig med fastere organisatoriske forbindelser over grensen av den art at det må endringer til i kommunallovgivningen for å skaffe hjemmel. Jeg kjenner for mitt vedkommende heller ikke til slike tiltak.

Det har i de senere år vært en del samarbeid mellom kommuner på begge sider av grensen om mellomriksvegprosjekter. Dette samarbeid synes ikke å ha vært hindret av någjeldende kommunallovgivning.

Jeg er heller ikke kjent med at det under den regionplanlegging som hittil har foregått har meldt seg noe behov for slike lovendringer som nevnt. Det bør dog tilføyas at regionplanleggingen her i fylket stort sett ennå befinner seg på begynnerstadiet. Det er derfor vanskelig å si hvorvidt behov som nevnt vil kunne avdekkes under den videre planlegging og/eller dersom det grensekommunale samarbeidet ellers skulle øke i omfang.

Som kjent er det nedsatt et ad hoc utvalg som nærmere skal undersøke mulighetene for mer konkrete samarbeidstiltak på Nordkalotten. Det kan kanskje være grunn til å avvente resultatet av utvalgets innstilling.

Bodö, 19. desember 1967

Ole S. Avatsmark

Troms fylke:

Troms fylke grenser mot Norrbottens län i Sverige og Lapplands län i Finland. Riksgrensen mot Sverige er ca. 210 km og mot Finland ca. 110 km. 3 kommuner i Troms grenser mot Sverige, nemlig Bardu, Målselv og Storfjord. Kommunene på svensk side er Kiruna og Karesuando. Kommunene Storfjord, Kåfjord og Nordreisa har grenser mot Enontekiö kommune i Finland. Grensestrøkene mot Sverige og Finland består på begge sider praktisk talt bare av store ødemarksområder, skog og fjellvidder. For det meste er det meget stor avstand mellom bosettingen på begge sider av grensen. Fra gammel tid har disse grensestrøkene så å si i sin helhet vært utnyttet til reinbeite av den samiske befolkning i de 3 land. På svensk side har derfor den nærmeste bosetting hovedsaklig vært representert av de svenske lappebyer. Mellom Troms fylke og Norrbottens län i Sverige finnes ingen direkte kommunikasjoner i form av veg eller jernbane. Troms fylke har en mellomriksvegforbindelse over Helligskogen i Storfjord kommune til Kilpisjärvi i Enontekiö kommune i Finland. Denne vegen nyttes også som mellomriksvegforbindelse mellom Troms og Sverige. På grunn av grensestrøkernes topografiske forhold er det liten eller ingen grensetrafikk og grensehandel mellom befolkningen i grensekommunene i Troms og i Sverige og Finland. En ser da bort fra samenes reinbeitevirksomhet og flyttinger mellom Norge og Sverige. Som kjent er reinbeitetrafikken ordnet ved særskilte overenskomster mellom Norge og Sverige. En går ut fra at dette spørsmål faller utenfor det grensekommunale samarbeid som det i denne forbindelse er spørsmål om. De geografiske forhold med store avstander og spredt bebyggelse har bevirket at det ikke har vært noe aktuelt behov for interkommunalt samarbeid til løsning av konkrete oppgaver mellom kommunene på begge sider av grensene. En unntakelse herfra er det kontaktutvalg som Troms fylkeskommune og Kiruna kommune for noen år siden oppnevnte for å utrede spørsmålet om en mellomriksvegforbindelse mellom Kiruna og Troms fylke over Sördalen i Bardu kommune. Denne saken som i sin tid ble tatt opp i Nordisk Råd er som kjent nå under behandling i de respektive departement i de to land. For tiden kan en ikke se at det er noe særlig aktuelt med en felles regionplanlegging mellom grensekommunene i Troms og i Norrbottens län og Lapplands län. På norsk side er så godt som alle fjellstrøkene langs grensen statseiendom og spørsmålet om grunnutnyttelsen og disponeringen av disse områder til særlige formål må anses

å være en ren statsoppgave. Avgjørende for grunndisponeringen i disse områder vil under alle omstendigheter være hensynet til samenes næringsvirksomhet. Det samarbeid som hittil har funnet sted på Nordkalotten har ikke vært hindret eller hemmet av den norske kommunallovgivning. Etter dette antar en at det for Troms fylkes vedkommende for tiden ikke gjør seg gjeldende noe behov for nye lovbestemmelser innenfor kommunalforvaltningen for den videre utbygging av samarbeidet mellom kommunene over riksgrensene. Dette gjelder også spørsmålet om endringer eller tilføyelser i bygningsloven av 18. juni 1965. På det statlige plan vil det utvilsomt før eller senere bli spørsmål om et nærmere samarbeid når det gjelder vassdragsutbygging og vassdragspleie, naturvern herunder fredning og opprettelse av nasjonalparker og fiskepleie, videre kommunikasjonsutbygging med trafikkbestemmelser særlig for varetransporter og endelig arealdisponering for utnyttelse til fritids- og turistformål. Alle disse ting har i større eller mindre grad vært drøftet i forbindelse med Nordkalott-samarbeidet, spesielt da på Nordkalott-konferansene som har vært arrangert i de tre land av foreningene Norden i de respektive land. Hvorvidt det når det gjelder disse samarbeidsoppgaver vil bli behov for særlige lovbestemmelser i det enkelte land, har en for tiden ikke noe grunnlag for å kunne gi noen uttalelse om. Det samarbeid som nå søkes etablert på det kulturelle plan på Nordkalotten, kan en ikke finne krever noen særlige lovbestemmelser. Den foreliggende rekommendasjon synes etter dette å ha liten praktisk betydning for Troms fylkes vedkommende.

Tromsø, 8. januar 1968

K. E. Haug

Finnmark fylke:

— — — er av den oppfatning at behovet for et interkommunalt samarbeid over riksgrensene er meget ønskelig. Motiveringen for dette syn er den samme som den der ligger til grunn for den nye bygningslovs avsnitt om regionplanlegging.

En vil ut fra dette gi sin tilslutning til det foreliggende forslag fra Erik Adamson, Olavi Lahtela og Dagmar Ranmark. Det er imidlertid grunn til å presisere behovet for et sett av faste »spilleregler» for etablering og gjennomføring av slikt samarbeid.

Kolbjørn Varmann

Odd Melø Johansen

Trondheim kommune:

Saken ble forelagt for formannskapet i møte den 11. ds., hvor det ble fattet følgende vedtak:

Trondheim formannskap slutter seg til forslaget fra Erik Adamson, Olavi

Lahtela og Dagmar Ranmark av oktober 1967 til Nordisk Råd om å anbefale overfor regjeringene at det blir gjennomført endringer i kommunallovgivningen og annen lovgivning, slik at det blir skapt faste legale former for samarbeidet mellom kommuner over riksgrensene.

Trondheim, 15. januar 1968

Leif Hjørnevik

Per Øydegard

Meråker kommune:

Meråker formannskap ser meget positivt på den opptakt som her er tatt fra forslagsstillerne Adamson, Lahtela og Ranmark.

Vi kan opplyse at Meråker kommune alt har hatt en viss kontakt med vår nabokommune på den andre siden av riksgrensen, Åre kommune. Det ble ved en sammenkomst mellom kommunestyrene i våre kommuner sist sommer uttrykt et sterkt ønske om en fastere kontakt fra begge hold. Det ble her spesielt pekt på den felles betydning turismen har for oss over riksgrensen, og ellers ble fjellplanleggingen nevnt som et felles interesseområde.

Ut fra dette vil Meråker formannskap gi forslaget sin beste anbefaling.

Meråker, 19. desember 1967

Johnny Stenberg

Ordfører

Verdal kommune har i skrivelse den 15 desember 1967 forklarat sig støda medlemsforslaget.

Røyrvik kommune:

Det har i alle tider vært en god forbindelse mellom Røyrvik og grensekommunen Frostviken på svensk side, forøvrig også de omliggende områder. Det kommunale samarbeid har ikke vært særlig stort hittil, men for tiden forhandles det om melkelevering fra Frostviken kommune til Røyrvik, og dette kunne da bli en god begynnelse.

En vil gi sin fulle tilslutning til et grensekommunalt samarbeid.

Røyrvik, 19. desember 1967

Kåre Hunnestad

Ordfører

Hattfjelldal kommune:

Det spørsmål som her reises er interessant, men jeg synes likevel det er vanskelig å avgi noen uttalelse, da det etter min mening er såvidt komplisert at det krever en god del utredningsarbeider. Jeg vil likevel forsøke å gi noen kommentarer ut fra forholdene på Helgeland — slik jeg kjenner til dem.

De geografiske og bosetningsmessige forhold — som etter min mening spiller en viss rolle når det gjelder spørsmålet om grensekommunalt samarbeid — er etter min mening ikke særlig gunstige i dette området. Dette kommer jeg likevel ikke nærmere inn på.

Det samarbeid som er over riksgrensen nå er først og fremst vegforeningen, som har til formål å tilføre mellomriksvegene trafikk — turisttrafikk. Det er også etablert ganske god kontakt mellom svenske og norske turistkontorer på lokalt hold som da bistår hverandre med turistinformasjon, arransjement av bussreiser m. v. En merker også en stigende interesse for kulturelt samarbeid.

De svenske grensekommunene satser ganske sterkt på turistnæringen, noe som også ligger ganske godt tilrette, da de disponerer over store fjellområder som er attraktive fordi det er mangelvare i mesteparten av Sverige ellers.

Likevel ser det ut til å være ganske stor interesse i Sverige for utfart til Norge, særlig ser det ut til at den norske kyst er blitt attraksjon i det siste.

En antar derfor at det ved regionalt samarbeid over riksgrensen vile være mulig å finne former for raskere utbygging av turistnæringen og bedre utnyttelse av denne.

Det som imidlertid for meg ser ut til å være det viktigste i denne sammenheng er det forhold at næringslivet i det svenske innland og grense-traktene i noen grad lider av lang transportveg ut til den svenske kyst og av at båttrafikken ofte er hindret av is om vinteren.

Dette vil i stor grad kunne avhjelpest ved en omlegging av transporten vestover til norske havner. På dette området tror jeg det kan være store fordeler å oppnå for det svenske næringsliv, samtidig som det vile gi fordeler til de norske distrikter som trafikken måtte gå gjennom.

En antar at utvidet grensekommunalt samarbeid, i hvert fall ville skape bedre plattform for slikt samarbeid også.

Alt i alt tror jeg at regionalt samarbeid over riksgrensen vil kunne by på praktiske fordeler.

Jeg håper forslaget får grundig utredning og behandling.

Hattfjelldal, 18. desember 1967

Kasper Sæterstad

Snåsa kommune:

Saken er behandlet av kommunestyret i møte 16. desember 1967 som sak 152/67 der det ble fattet slikt vedtak:

Kommunestyret mener at det for Snåsa's vedkommende ikke vil være av så stor interesse med et slikt samarbeid.

Imidlertid tror en at det i andre deler av fylket og for fylket sett under ett vil ha stor betydning med et regionalt samarbeid over landegrensene.

Snåsa, 22. desember 1967

Snåsa formannskap

Åsm. Grande

Ordfører

Osv. Løberg

Sekretær

Fylkeslegen i Nord-Trøndelag:

I Ot.prp. nr. 54 (1959/60) er behandlet spørsmålet om legehjelp i grensestrøkene mellom Finland og Norge, og mellom Sverige og Norge. I forbindelse med nevnte Ot.prp. ble det ved loven av 2/6 1960 foretatt endringer i lov av 29/4 1927 om legers rettigheter og plikter. Legelovens § 1 fikk da et nytt pkt. 3 vedrørende utøvelse av legevirkosomhet i tilgrensende norske legedistrikter for offentlige leger fra finsk eller svensk område. De svenske myndigheter vedtok noenlunde likelydende bestemmelser for norske legers utøvelse av legevirkosomhet i tilgrensende svensk legedistrikt. Det vises forøvrig til Sosialdepartementets rundskriv nr. 65/60 av 12. desember 1960.

Her i Nord-Trøndelag er det et meget godt samarbeid over grensen mellom distriktslegen i Lierne og provincialläkaren i Gäddede. Disse leger vikarierer for hverandre i kortere fravær, i helgene og i ferietiden.

De øvrige distriktsleger i Nord-Trøndelag har ikke noe praktisk samarbeid med de offentlige leger på svensk side, da avstandene til nærmeste norske nabolege er betydelig kortere enn til nabolege på svensk side. Dette forhindrer imidlertid ikke at norske leger utøver en del praksis i de nærmest tilstøtende svenske områder når dette er nødvendig.

Samarbeid over grensene ut over det som er nevnt synes for tiden ikke å være praktisk mulig. Jeg mener imidlertid det må være av vesentlig betydning at man kan få trukket opp retningslinjer for grensekommunalt samarbeid som er så vidtgående at et slikt samarbeid lett kan etableres når forholdene tilsier det. Det kan f. eks. bli spørsmål om felles vannanlegg, renovasjonsordninger etc.

Steinkjer, 13. desember 1967

Jonn W. Syse

Fylkestannlegen i Nord-Trøndelag:

Samarbeid over landegrensene i odontologisk regi, kan i Nord-Trøndelag fylke tenkes på de tre steder hvor det går betydelige trafikkårer over grensen, og hvor det derfor fra gammelt av er livlig samkvem. Stedene er Meråker, Verdal og Lierne.

I Meråker krysses grensen både av jernbane og riksvei, og den siste er uten sammenligning den viktigste når det gjelder å formidle den lokale trafikk over grensen.

Meråker er et eget tannrøkt-distrikt med en distriktstannlege kl. A og fast klinikk i Meråker, 20 km. fra riksgrensen. Samme sted arbeider også en privatpraktiserende tannlege.

I Verdal ligger distriktstannklinikken 50 km. fra grensen, og her finnes tre privatpraktiserende tannleger i tillegg til tre distriktstannleger ved klinikken.

I Lierne er det klinikk med en distriktsannlege i Nordli, 30 km. fra riksgrensen. Her er ingen privatpraktiserende tannlege.

Om de tre nevnte klinikker gjelder for alle at de er hardt belastet med behandling av det frie klientel, og det vil ikke være muig for noen av dem å overta behandling av tilsvarende art fra den andre siden av grensen, uten en utvidelse av klinikkens personell eller omlegging av dens organisasjon.

Noe annerledes stiller det seg med utnyttelse av de 800 timer som en distriktstannlege kl. A skal bruke til behandling av betalende klientel. Selv om distriktets egne innbyggere må ha fortrinnsrett til behandling, vil det i mange distrikter bli noen tid til overs slik at også pasienter fra grannelandet kan bli behandlet i begrenset utstrekning. De fleste svenske pasienter søker de privatpraktiserende tannleger, men våre klinikker særlig i Lierne og Meråker behandler også en mindre del.

Det er selvsagt at pasienter som trenger øyeblikkelig hjelp, får den nødvendige behandling.

Når det gjelder et fremtidig samarbeid over landegrensene i pasientbehandlingen, er det klart at våre muligheter til å yte noe, er meget begrenset så lenge tannlegemangelen er så stor at vi ikke kan dekke vårt eget behov. Men forbindelsene er mange steder slik at et samarbeid er rasjonelt og i Nord-Trøndelag fylke er det særlig Lierne som peker seg ut som samarbeidsområde i den tid tannlegestillinger står ubesatte på den ene eller andre siden av grensen.

Steinkjer, 14. desember 1967

Sigurd Bragstad

Nord-Trøndelag turist- og reiselivslag:

På en rekke områder innen turistnæringen har en i dag et meget godt samarbeid mellom Jämtlands turistförening og Nord-Trøndelag turist- og reiselivslag. Samarbeidet gjelder i første rekke salgsopplegg vesentlig på det finske marked. Dette samarbeid skal nå utvides til også å gjelde Föreningen »Blå vägen» (Mo i Rana—Umeå).

En har også hatt stor hjelp fra svensk side i forberedende arbeider for turistanlegg i Norge, idet man er kommet lengre i arbeidet i Jämtland enn i Nord-Trøndelag, og en har derfor hatt anledning til å nyte godt av den erfaring man har høstet i Sverige.

På et annet felt hvor det har vært samarbeid er arbeidet med å få til en fast flyforbindelse mellom Östersund og Værnes, og dette ser nå ut til å bli gjennomført.

I de samarbeidsbestrebelsel og tiltak som hittil er gjennomført har en ikke støtt på lover som har forhindret eller innskrenket samarbeidsmulighetene. En har heller ikke støtt på problemer som skulle tilsi lovbestemmelser til stadfestelse av samarbeidsformer.

Det er imidlertid klart at det på enkelte områder som har nær tilknytning til turistnæringen burde vært felles lovbestemmelser for Norge og Sverige, men dette har mere å gjøre med justering av gjeldende lover enn med innføring av nye lovbestemmelser. En tenker f. eks. på fredningsbestemmelser for vilt (enkelte rovdyr totalfredet i Sverige, men ikke i Norge), bestemmelser om naturvern, bestemmelser om vannforurensning, samt i visse tilfelle felles bestemmelser vedrørende oversiktsplanlegging.

Ut over det som her er nevnt har en ingen bemerkninger til foreliggende lovforslag.

Steinkjer, 18. desember 1967

Nord-Trøndelag turist- og reiselivslag

Per Arnfinn Baardvik

Turistsjef

Samferdselskontoret i Nord-Trøndelag fylke:

Når det gjelder transport med motorvogn mellom Norge og andre land, foreligger det bestemmelser i Kronprinsregentens resolusjon av 7. desember 1956. Forskrifter for transport med motorvogn mellom Norge og andre land er gitt av Samferdselsdepartementet samme dato.

Når det gjelder persontransport i rute med buss, kreves tillatelse (konseksjon) fra samferdselsmyndighetene såvel i Norge som andre land. Konseksjon gis av Samferdselsdepartementet. Søknad om kjøring fra Norge til annet land sendes til fylkestrafikksjefen i det fylke hvor bilen er registrert.

For turvognkjøring kreves tillatelse fra fylkestrafikksjefen.

For godstransport i rute gjelder samme bestemmelser som for personruter.

For godstransport uten rute kreves tillatelse som for turkjøring, men med spesielle bestemmelser for Danmark og Den tyske forbundsrepublikk.

Jeg vedlegger hefte hvor de nevnte bestemmelser er inntatt (*här ej tryckt*).

Jeg nevner at det for Nord-Trøndelags vedkommende er personruteforbindelse Gäddede—Vollmoen og Storlien—Stjørdal—Trondheim.

Av ikke rutegående transport er det i de senere år blitt en vesentlig tømmer- og trelasttransport med bil fra Sverige til Norge.

Jeg kan ikke finne at det innenfor biltransportsektoren skulle være noe behov for endringer i kommunal- eller annen lovgivning for å fremme det grensekommunale samarbeid mellom Nord-Trøndelag og Jämtland. Når det gjelder flyruter, er disse regulert på nordisk plan gjennom SAS og andre luftfartsavtaler.

Steinkjer, 18. desember 1967

Per Bergsjø

Fylkestrafikksjef

S v e r i g e

Kommerskollegium:

Kollegium har hos handelskamrarna i Malmö, Karlstad, Gävle, Sundsvall och Luleå hemställt om yttrande i ärendet. Sådana yttranden har inkommit från handelskamrarna i Malmö, Karlstad, Sundsvall och Luleå (*se nedan*).

Handelskammaren i Luleå har tillstyrkt det förevarande medlemsförslaget medan handelskamrarna i Malmö, Karlstad och Sundsvall har förordat en utredning av frågan.

För egen del får kollegium anföra följande.

Redan inom ramen för nuvarande kommunallagstiftning finnes — även om några särskilda föreskrifter härom icke förekommer — möjlighet att etablera samarbete mellan kommuner i de olika nordiska länderna och att bilda gemensamma organ för samråd om olika frågor. Enligt kollegii mening är det anledning att i kommunallagstiftningen uttryckligt ange att möjligheter till samarbete av detta slag föreligger och ge regler om formerna härför. Detta skulle enligt kollegii mening kunna ske utan att någon särskild utredning härom företages.

Kollegium håller inte för osannolikt att samarbetsfrågor av detta slag i framtiden kommer att aktualiseras i ökad utsträckning mellan de nordiska länderna. Det är svårt att för närvarande överblicka om de uppgifter som då kommer i fråga ställer sådana krav på samarbetsorganen att dessa måste

utrustas med större befogenheter än att vara samrådsorgan. Såvitt kollegium kan bedöma har något behov härav ännu inte gjort sig särskilt starkt gällande och kollegium finner det tveksamt om tiden ännu är mogen att utrusta internordiska organ av detta slag med beslutande funktioner. Det kan emellertid, enligt kollegii mening, vara motiverat att dessa frågor närmare klarlägges genom en särskild utredning. Bland de frågor som därvid bör uppmärksammas och som ter sig särskilt problematiska är frågorna om hur kontrollen över ett sådant internordiskt organ skall ordnas och hur besvär över dessa skall ske.

Stockholm den 12 januari 1968

Bertil Swärd

G. v. Wachenfeldt

Benkt Rosenlund

Kommunalrättskommittén:

Samarbete mellan svenska kommuner

Interkommunalt samarbete är ett mycket vanligt inslag i den svenska kommunalförvaltningen. Samverkan mellan kommuner kan etableras på frivillig väg eller genomföras tvångsvis. Den vanligaste formen för frivillig kommunal samverkan är, att avtal ingås mellan vederbörande kommuner för att lösa en viss uppgift. Samarbetsavtal mellan kommuner kan vara av olika slag. Enligt en avtalstyp gäller avtalet en kommunal angelägenhet, som båda kommunerna handhar var för sig men under utövande av visst samarbete. Som allmänna exempel kan anföras avtal om rätt för skolbarn att gå i grannkommuns skola eller eldsläckningsavtal mellan kommuner, vilka båda har brandkårer. En annan avtalstyp innebär, att endast den ena kommunen skall ombesörja den ifrågavarande angelägenheten men för bådas räkning, så att den andra kommunen får dra nytta av den förras åtgärder. Exempel härpå utgör överenskommelse om rätt för kommun att disponera platser på en annan kommuns ålderdomshem eller att en kommun åtar sig att sörja för brandförsvaret inom en mindre grannkommun. Enligt en tredje avtalstyp handhar kommunerna angelägenheter gemensamt, varvid den gemensamma förvaltningen kan skötas på olika sätt. Kommunerna kan handha den gemensamma uppgiften i egen regi genom särskilt tillsatta förvaltningsorgan. Ett särskilt rättssubjekt kan även skapas för ändamålet, t. ex. bolag, förening, stiftelse.

En mera utvecklade form för frivillig kommunal samverkan utgör kommunalförbundet. Kommunalförbundet kan närmast betecknas såsom en i lag reglerad form för avtalsmässig samverkan, där förvaltningen är uppdragen åt ett särskilt offentligrättsligt subjekt. Kommunalförbundet skiljer

sig från kommun dels därigenom att det saknar egen beskattningsrätt och dels genom att beslutande organ utses genom indirekta val av medlemmar-
nas representativa församlingar.

På grund av föreskrifter i speciallagstiftning kan samverkan mellan kom-
muner framtvingas genom beslut av statliga myndigheter. Sålunda kan läns-
skolnämnd genom fastställande av elevområde för grundskola åstadkomma
att viss kommun skall för undervisning mottaga barn från annan kommun.
Nämnden kan också förordna att samverkan mellan kommuner när det gäl-
ler skolangelägenheter skall ske i kommunalförbundets form. Enligt bygg-
nadslagen äger Kungl. Maj:t förordna om bildande av kommunalförbund
mellan kommuner för upprättande av regionplan — regionplaneförbund. En
speciell form av samverkan utgör det samarbete som pågår inom kommun-
blocken i avbidan på kommunindelningsreformens slutliga genomförande.

Samverkan förekommer även mellan landstingskommuner samt mellan
landstingskommuner och städer som inte tillhör landsting. Samarbetet sker
såväl genom vanliga avtal som genom kommunalförbund.

Kommunalt samarbete över riksgrensarna

Liknande samarbetsbehov som skapas av de inrikes administrativa grän-
sarna uppkommer i princip även vid riksgrensarna. Den svenska lagstiftning
som reglerar kommunernas verksamhet har emellertid inte annat än undan-
tagsvis influerats av synpunkter på gränskommunalt samarbete och frågor
av hithörande art synes inte heller ha uppkommit i rättstillämpningen. Det
är därför vanskligt att ange i vilken utsträckning svensk kommun kan an-
ses ha befogenhet att lösa sina uppgifter i samarbete med kommun på and-
ra sidan riksgränsen. Uppenbarligen kan intel invändas mot ett samarbete
som tar formen av information, överläggning och en viss samordning av
planläggningen. Hur man från rättslig synpunkt skall betrakta ett mer in-
gående och systematiskt samarbete, som är ägnat att i något mera betyde-
sefullt hänseende skapa permanenta beroendeförhållanden, framstår där-
emot mera tveksamt. Tydligt är i vart fall att det inrikes samarbetsmönstret
inte är omedelbart tillämpligt. Riksgrensarna representerar en serie speciella
problem som sammanhänger inte bara med de organisatoriska och rättsliga
olikheterna i respektive länders förvaltning utan också med olikheter be-
träffande den inrikes- och utrikespolitiska målsättningen. Det bör även
erinras om att ett fastare utformat gränssamarbete ofta tilldrar sig ett be-
tydande riksintresse. Exempel utgör här frågorna om storflygplats och bro-
förbindelser i Öresundsområdet.

Kommunalrättskommittén tillstyrker att en utredning kommer till stånd
om här berörda frågor. Utredningen torde i första hand böra inriktas på en
kartläggning av de behov av samarbete som nu föreligger och som kan vän-
tas uppkomma inom närmare tid. Att därefter, med ledning av den känne-
dom man får om dessa behov, skapa lämpliga former för samarbetet och

uppdra gränser för samarbetet torde inte vara förenat med oöverstigliga svårigheter. Sannolikt måste man räkna med att kommunerna inte kan lämnas samma handlingsfrihet i det gränskommunala samarbetet som i samarbetet dem emellan inom riket. En möjlig lösning kan vara att Kungl. Maj:ts bemyndigas pröva och fastställa ingångna samarbetsavtal. I fall då samarbete på visst område är mera vanligt kanske en reglering i speciallagstiftning kan vara att föredra.

Stockholm den 6 december 1967

Ingvar Lindell

Statens vägverk:

Under senare år har bl. a. den allmänna samhällsutvecklingen samt den ökade handeln mellan de nordiska länderna och etablerandet av en fri arbetsmarknad medfört ökade kontakter och ett närmande mellan de nordiska länderna. Detta har varit särskilt märkbart i vissa gränsregioner. Utvecklingen kan väntas fortsätta och medföra behov av ökat samarbete över gränserna i dessa regioner bl. a. på vattenvårdens och vattenförsörjningens område samt inom samfärdseln. De frågor det här gäller fordrar ofta stora ekonomiska insatser och kan i vissa fall lösas med fullgott resultat endast genom samarbete över gränserna. Interkommunalt samarbete över gränserna har redan kommit till stånd främst i Öresundsregionen.

För närvarande föreligger inga legala former för ett samarbete mellan kommuner över riksgränserna. En samverkan över gränserna skulle otvivelaktigt underlättas och kunna drivas mer målmedvetet om de nordiska ländernas lagstiftning gav möjlighet till ett samarbete i fasta former mellan gränskommunerna. Med anledning härav får vägverket tillstyrka medlemsförslaget angående gränskommunalt samarbete med syfte att få för detta ändamål erforderliga ändringar i kommunallagstiftning och annan lagstiftning genomförda.

Stockholm den 1 december 1967

Statens vägverk

Gust Vahlberg

Bertil Ström

Statens naturvårdsverk:

Naturvården i dagens samhälle kan inte ses ur inskränkt nationell synvinkel. En rad olika uppgifter — inom såväl luft- och vattenvården som den

allmänna naturvården — kräver för sin lösning ett närmare samarbete mellan olika länder. Ett vidgat samarbete över riksgränserna utgör därför ett från naturvårdssynpunkt angeläget önskemål.

Som framgår av medlemsförslaget har ett praktiskt samarbete redan inletts mellan en del regioner i Norden. Av särskilt intresse från naturvårdssynpunkt är härvid naturvårds- och vattenvårdsfrågorna i Öresundsregionen samt turist- och naturvårdsfrågorna i Kopparbergs län och Hedemarks fylke. I detta sammanhang kan även nämnas det arbete som bedrivs av finsk-svenska gränsälvskommittén angående nyttjandet av gränsvattendragen. Även inom ett flertal andra områden vore emellertid ett samarbete av stort intresse för naturvården, t. ex. i fråga om planläggning av nationalparker och fritidsområden, vattenvårdsplanering, utbyggnad och leverans av vattenkraft. Många av dessa spörsmål skulle kunna lösas genom ett närmare gränsregionalt eller gränskommunalt samarbete. Som påtalas i medlemsförslaget utgör emellertid lagstiftningen i de nordiska länderna ett hinder för samarbete av sistnämnda slag. Kommunernas kompetens sträcker sig inte utanför respektive lands gränser. Någen möjlighet att bilda kommunalförbund, kommunala bolag eller stiftelser över riksgränserna föreligger i princip inte.

Från naturvårdssynpunkt är en gemensam nordisk lagstiftning på ifrågasvarande område ett önskemål. Naturvårdsverket anser därför att förberedelser bör vidtagas för att undanröja de nuvarande legala hindren inom respektive land för ett närmare kommunalt samarbete. I avvaktan på en eventuell gemensam lagstiftning förordar verket att frågan om inrättande av gränskommunala samarbetsnämnder blir föremål för närmare överväganden.

Stockholm den 2 januari 1968

Valfrid Paulsson

Göran Öhlin

Länsstyrelsen i Kristianstads län:

För länsstyrelsens del är det gränskommunala samarbetet inom Öresundsregionen närmast av intresse. I ärendet har givits en kartläggning av existerande dansk-svenska samsarbetsorgan inom regionen ävensom uttalats behov av interkommunala och statliga dansk-svenska organ av mer permanent natur därstädes. Nämnda behov kommer att än mer accentueras, då broförbindelser mellan Själland och Skåne kommit till stånd. Som ytterligare exempel på verksamheter, där ett samgående mellan danska och svenska kommuner kan visa sig erforderligt, vill länsstyrelsen peka på sydvattenprojektet och beredskapen med avseende å oljeutsläpp.

Medlemsförslaget utmynnar i hemställan att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att låta genomföra sådana ändringar i kommunalagstiftningen och annan lagstiftning, att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna i form av t. ex. kommunalförbund, kommunala bolag eller liknande organ.

Länsstyrelsen instämmer i förslagets syfte och finner det liksom förslagsställarna angeläget att det genom adekvat lagstiftning skapas behövliga förutsättningar för ett utvidgat kommunalt samarbete i Nordens gränsregioner. Då emellertid en utredning om dessa frågor kan beräknas taga avsevärd tid, ifrågasätter länsstyrelsen huruvida icke separat bör upptagas frågan om utvidgande av den kommunala kompetensen för att möjliggöra för kommun att anslå medel till ändamål, som tjänar intressen även i annat land.

Kristianstad i landskansliet den 11 januari 1968

G. Lundborg

T. Allard

Länsstyrelsen i Malmöhus län:

För närvarande förekommer i Öresundsområdet ett danskt-svenskt kommunalt samarbete i det s. k. Öresundsrådet. Något formellt lika organiserat samarbete mellan de statliga regionala organen på Själland och i Skåne förekommer däremot inte men väl en utökad, mer informell kontaktverksamhet. Bland annat har företrädare för länsstyrelsen besökt amtsmyndigheter samt deltagit i sammanträden med danska natuvårdsorgan (fredningsplaneudvalgene) och med kommunalförbund för översiktlig planering (byudviklingsudvalgene) i københavnsregionen. Företrädare för nyssnämnda organ har besökt liknande sammanträden i Malmö. Bland annat har danska experter redogjort för dansk samhällsplanering för länets planeringsråd 1967. I samband med den senaste broutredningen har vidare en rad experter från danska och svenska sidan samarbetat. Länsstyrelsen har för avsikt att under 1968 inbjuda danska planerare till olika sammanträden.

De hittills vunna erfarenheterna av det ökande samarbetet med regionala och centrala statliga organ i København är synnerligen goda. Länsstyrelsen finner det därför önskvärt att dessa kontakter bygges ut ytterligare. Det är vidare enligt länsstyrelsens uppfattning önskvärt att tjänstemän i den statliga regionala förvaltningen får ökade möjligheter till studier i grannlandet.

Enligt länsstyrelsens mening är det även angeläget att ett intimt kommunalt samarbete bedrivs över riksgränsen i gemensamma frågor. Lagstiftningen bör ej vara så utformad att den hindrar att samarbetet sker i de mest ändamålsenliga formerna. Länsstyrelsen tillstyrker därför medlems-

förslaget att det genom ändrad lagstiftning skapas bättre förutsättningar för ett kommunalt samarbete i gränsregionerna över riksgränserna.

Malmö i landskansliet den 5 januari 1968

Gösta Netzen

Philip Moding

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län:

Under senare år har det nordiska samarbetet utvecklats mer och mer på olika områden. Det torde finnas anledning antaga, att dessa strävanden i framtiden kommer att öka i intensitet. Den av Sverige den 3 september 1967 vidtagna övergången till högertrafik utgör utan tvekan ett viktigt bidrag härvidlag. Såsom andra områden, där ett utökat nordiskt samarbete kan vara aktuellt för länets vidkommande märks bl. a. frågorna om en förbättring av kommunikationerna mellan norra Bohuslän och Norge, natur- och fritidsplaneringen samt frågan om rening av vattnet i Idefjorden och Svinesund.

Ju mer det nordiska samarbetet ökar i omfattning och styrka, desto viktigare blir det att formerna för detta samarbete erhåller en tillfredsställande rättslig reglering. Detta torde vara särskilt angeläget, om samarbetet skulle bedrivas i någon gemensam anläggning eller samarbetet avser större och kostsammare uppgifter. Den nuvarande avsaknaden av lagbestämmelser på hithörande område får anses utgöra en brist, som bör avhjälpas. Länsstyrelsen finner det därför angeläget, att den i förslaget väckta frågan närmare utredes och i sinom tid göres till föremål för samnordisk lagstiftning.

Göteborgs i landskansliet den 27 december 1967

Per Nyström

Sven-Erik Husberg

Länsstyrelsen i Värmlands län:

Värmlands län som gränsar till tre norska fylken har många beröringspunkter med det norska Östlandet och ett samarbete eller samråd har i olika former utvecklats under åren — både på läns- och fylkesplanet och på det kommunala planet. Aktuella arbetsuppgifter och det sätt på vilket läns- och fylkesmyndigheterna organiserat samarbetet framgår av bifogad sammanställning (*här ej tryckt*), som ursprungligen utarbetades till det av Föreningarna Nordens förbund arrangerade seminariet i Karlstad den 19—20 augusti 1967.

Det kan tilläggas att det gränsregionala tänkandet i Arvika/Kongsvinger-området sedan dess tagit fastare former. Samarbetsgruppen har sålunda tillsammans med Värmlands läns näringsråd på olika sätt bidragit till att inom svensk industri sprida information om lokaliseringsförutsättningarna i Kongsvinger, en permanent samverkan mellan de regionala turistorganen har också bildats och vidare har genomförts en enkät om produktspecialisering och ledig maskinkapacitet i hela det gemensamma området. Resultaten av den enkäten kommer — om det finns realistiska förutsättningar — att läggas till grund för konkreta samarbetsåtgärder inom industrin i området. För dessa frågor kommer fylkesmannen i Hedmark och länsstyrelsen i Värmlands län inom kort att ta initiativ till bildandet av en mindre delegation med företrädare för industriföretagen och de kommunala myndigheterna i området. Avsikten är också att man genom denna delegation generellt skall kunna undersöka och diskutera förutsättningarna för alla olika samarbetsprojekt i den gemensamma regionen, vilken för övrigt med hänsyn till sin storlek och sammansättning utomordentligt väl fyller kraven på en försöksregion när det gäller norskt-svenskt samarbete i konkreta former.

Enligt länsstyrelsens mening är det angeläget att gränssamarbetet når ut till de enskilda människorna i berörda kommuner. Det är väsentligt att finna vägar till ett praktiskt utbyte av tjänster, företag, samhälle och enskilda människor emellan, som är ägnat att stimulera utvecklingen i gränsområdet. Inga samarbetsprojekt är i princip obetydliga, och först genom en bred expansion av alla olika förbindelser skapar man den spontana positiva utveckling inom gränsområdena som är målet för de gemensamma strävandena.

Realiserandet av det föreliggande medlemsförslaget som ju syftar till att underlätta sådant samarbete skulle från dessa synpunkter vara ett naturligt och mycket angeläget led i utvecklingen.

Länsstyrelsen tillstyrker i samråd med berörda gränskommuner inom Värmlands län det aktuella förslaget som både direkt och indirekt bör ha stora förutsättningar att bidra till en nödvändig vidare nordisk integration på olika ekonomiska och samhälleliga områden.

Karlstad i landskansliet den 5 januari 1968

Rolf Edberg

Sven Rune Frid

Länsstyrelsen i Kopparbergs län:

— — — Med anledning härav får länsstyrelsen, som hemställt om yttrande över förslaget av länsarkitekten i länet, kommunalnämnderna i Idre, Särna, Transtrands och Lima kommuner samt Dalarnas turisttrafikförbund, härmed överlämna hit inkomna yttranden från länsarkitekten, kommunalnämnderna i Idre, Transtrands och Särna kommuner samt turisttrafikför-

bundet (*se nedan*). Länsstyrelsen, som tillika under hand hört vägförvaltningen i länet, får för egen del anföra följande.

Samarbete och samarbetsanledningar har under en rad av år förelegat mellan gränskommunerna i Kopparbergs län och Hedmarks fylke. Det vill synas som om behovet av samverkan för lösning av skilda frågor ökat under senare år. Samarbetet hittills har dock varit ganska måttligt och väsentligen haft karaktären av ömsesidig information i aktuella spörsmål. Vid några tillfällen har överläggningar och utbyte av information ägt rum vid sammanträffandena mellan företrädare för länsstyrelsen och fylkesledningen. I övervägande grad har frågor sammanhängande med den inom Kopparbergs län utförda och pågående fjällplaneringen liksom turistiska frågor varit de dominerande överläggningsämnena. Andra frågor som berörts har gällt kommunikationer och fjällräddning. Under senare tid har samarbete aktualiserats bland annat på vård- och skolområdet.

Det finns anledning tro att ett ökat intresse framgent kommer att knytas till frågor sammanhängande med naturvården och turismen för vars lösning i gränstrakter ett vidgat samarbete sannolikt blir nödvändigt. Även i frågor som berör glesbygdsbefolkningens serviceförsörjning kan förutsättas att samverkan över riksgränsen i vissa fall kan visa sig vara ändamålsenlig. Självfallet kan även inom andra verksamhetsområden, såväl på det kommunala som det regionala planet, uppgifter växa fram där en samverkan över riksgränsen erbjuder den bästa lösningen.

Den nu gällande kommunallagstiftningen torde försvåra eller hindra ett fast organiserat samarbete i legala former. Länsstyrelsen ansluter sig därför till förslaget om en sådan översyn av ifrågavarande lagstiftning att lämpliga former för ett samarbete över riksgränsen skapas. Därvid är det enligt länsstyrelsens mening av betydelse att inte blott primärkommunala intressen tillgodoses. Lagstiftningen bör ges en sådan utformning att även regionala organ och rikssynpunkter kan beaktas i samverkansfrågor av primärkommunal karaktär. Vi finner det sålunda nödvändigt att länsstyrelsen med sin av Kungl. Maj:t och riksdagen fastlagda befattning med den översiktliga länsplaneringen ges tillfälle till ständigt aktuell överblick i hithörande frågor samt också deltaga i överläggningar om desamma.

Falun i landskansliet den 23 januari 1968

Gösta Elfvig

Åke Etsare

Länsstyrelsen i Jämtlands län:

Mellan myndigheter och organisationer här i länet och dessas motsvarigheter på andra sidan riksgränsen har länge förekommit överläggningar och viss samverkan i speciella frågor, framför allt på kommunikationsområdet.

Under sist förflutna år har emellertid företrädare för länsstyrelsen och landstinget samt fylkesmyndigheterna i Tröndelagen upptagit överläggningar syftande till ett bredare och mera fördjupat gränsregionalt samarbete. Dessa diskussioner har hittills huvudsakligen inriktats på att åstadkomma en kartläggning av olika samarbetsfrågor samt en fastare form för ett vidgat samarbete. Överenskommelse har träffats om fortsatta regelbundna kontakter, om möjligt två gånger varje år.

På det primärkommunala planet har samverkan över riksgränsen hittills varit av tämligen blygsam omfattning. Orsaken härtill torde väsentligen vara att söka i de geografiska förhållandena. De vidsträckta och glest befolkade fjällområdena i gränstrakterna har medfört att ett interkommunalt gränssamarbete ännu icke aktualiserats i högre grad. Behovet av samverkan kan dock med tiden komma att öka. De vidgade regionala kontakterna över riksgränsen torde bidra härtill och kunna vara vägledande och stimulerande för aktiviteterna även på det kommunala planet.

Enligt länsstyrelsens mening är det ännu för tidigt att uttala sig om hur det regionala och primärkommunala samarbetet närmare bör utformas. Resultaten och erfarenheterna av det nu pågående informella samarbetet synes böra avvaktas, innan man tar ställning till huruvida behov av lagstiftning på området föreligger.

Med hänsyn till det anförda anser länsstyrelsen att någon utredning i frågan för närvarande icke är påkallad.

Östersund i landskansliet den 11 januari 1968

Anders Tottie

Gunnar Hallmans

Länsstyrelsen i Västerbottens län:

Samhällsutvecklingen under senare år har starkt ökat behovet av ett samarbete över nationsgränserna. Avsaknaden av fastställda former för sådant samarbete mellan de nordiska länderna kan utan tvekan verka återhållande på utvecklingen inom främst gränsregionerna. På grund härav och då en förutsättning för fortsatt framåtskridande är att man inom olika områden av samhällslivet kan bortse från de hinder som gränser av skilda slag utgör måste det bedömas som angeläget att legala former skapas för ett gränsregionalt samarbete inom Norden. Hur en sådan samverkan närmare bör utformas är en i rättsligt hänseende tämligen komplicerad fråga. Då utredningsarbetet därför kan bli både omfattande och långvarigt anser länsstyrelsen det angeläget att det kan påbörjas så snart som möjligt.

Umeå i landskansliet den 8 januari 1968

Lennart Lindblad

Bengt Lindeberg

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

— — — får länsstyrelsen överlämna yttranden från Haparanda och Kiruna städer samt Hietaniemi, Övertorneå, Pajala och Karesuando kommuner (*se nedan*). För egen del får länsstyrelsen anföra följande.

Av de redovisade underremisserna framgår att en önskan om och ett behov av kommunalt samarbete över gränserna finnes hos gränskommunerna på en mängd olika områden. Haparanda nämner sålunda gemensamt utnyttjande av den i Haparanda redan uppförda simhallen och den under byggnad varande sporthallen. Av större betydelse vore det emellertid om möjlighet gavs att göra gemensamma investeringar i dylika objekt. Haparanda och Torneå skulle sålunda till båtnad för invånarna i båda städerna kunna bygga en gemensam byggnad inrymmande lokaler för teater, konst och musik. En sådan gemensam kulturinstitution skulle fylla en mycket stor uppgift i en gränsbygd som förmedlare av de båda ländernas kulturella utbud. Städerna Torneå och Haparanda, som ligger alldeles intill varandra, utgör centralorter för Tornedalen på var sin sida om gränsen. Det skulle givetvis innebära många fördelar om städerna gavs möjlighet att planera och utföra gemensamma serviceanläggningar av skilda slag. Med hänsyn till den historiska bakgrunden skulle ett sådant samarbete te sig särskilt naturligt i Tornedalen. I kulturellt, språkligt och fram till 1917 även i ekonomiskt hänseende har Tornedalen av ålder varit en enhet. På 1880-talet började man dock att av tullpolitiska skäl hävda riksgränsen och vid tiden för Finlands självständighetsförklaring bestod icke längre den ekonomiska enheten. De rikt förgrenade släktförbindelserna över gränsen har emellertid medfört att det livliga umgänget människor emellan, som av ålder bedrivits av befolkningen på båda sidor om gränsälven, aldrig upphört. Detta umgänge har givetvis i högsta grad underlättats av att man i Tornedalen har finskan som ett gemensamt språk.

Övertorneå kommun nämner i sitt yttrande bl. a. möjligheten att gemensamt utnyttja de resurser till yrkesutbildning, som finnes i Tornedalen. Länsstyrelsen har vidare den 24 juli 1967 avgivit ett yttrande till Nordiska rådet rörande sjukvårdssamarbetet i Tornedalen. Av yttrandet från Kiruna stad framgår att behov även finnes av möjligheter till organiserat samarbete med angränsande norska kommuner.

I samarbetsöverenskommelsen av den 1 juli 1962 mellan de nordiska länderna sägs bl. a. i artikel 1 att de fördragsslutande länderna skall eftersträva att bevara och ytterligare utveckla samarbetet mellan länderna på det rättsliga, kulturella, sociala och ekonomiska området ävensom i fråga om samfärdseln. Med hänsyn härtill och till det uttalade behov av kommunalt samarbete över gränserna som redovisats, får det anses naturligt och önskvärt att lagliga möjligheter skapas för kommunerna att bedriva kommunalt sam-

arbete över gränserna i fasta legala former. Länsstyrelsen tillstyrker därför medlemsförslaget.

Luleå i landskansliet den 9 januari 1968

R. Lassinantti

C. G. Wennberg

Malmöhus läns landsting:

— — — tillstyrka att sådan ändring av lagstiftningen kommer till stånd att i motionen avtalat samarbete över riksgränserna kan möjliggöras.

Malmö den 22 december 1967

Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott

Emil Ahlkvist

Ordförande

Hans Sandberg

Landstingsdirektör

Göteborgs och Bohus läns landsting:

Förvaltningsutskottet har intet att erinra mot förslaget om en översyn av kommunallagstiftning och annan lagstiftning i syfte att skapa fasta legala former för samarbete mellan kommuner över riksgränserna.

Olika former av internordiska samarbetsorgan i gränsregionerna torde framdeles vara nödvändiga för att man på ett rationellt sätt skall kunna behandla frågor som har gemensam gränsregional räckvidd. Förvaltningsutskottet bedömer att behov av sådant gränssamarbete redan torde föreligga inom natur- och fritidsplaneringen samt för Göteborgs och Bohus läns del framför allt inom vattenvården.

Göteborg den 12 december 1967

På förvaltningsutskottets vägnar

Bertil Bjerrek

Stig Danielson

Värmlands läns landsting:

Ett samarbete eller samråd över riksgränsen har funnits sedan ganska lång tid tillbaka inom Akershus—Hedmark—Östfold—Värmland. Som ett första led i strävandena till en något mer organiserad och fast samverkan

anordnade länsstyrelsen i Värmlands län i maj 1965 en konferens med deltagare från de ovan nämnda tre gränsfylkena, det norska kommunal- og arbeidsdepartementet och svenska inrikesdepartementet. Ett resultat av ifrågavarande konferens blev, att en arbetsgrupp bildades, vilken kallades »Samarbetsgruppen för översiktlig planläggning Hedmarks—Östfolds—Akershus fylken—Värmlands län». Arbetsgruppen skulle ha till uppgift att närmare undersöka behovet av och förutsättningarna för gemensamma lösningar i olika samhällsutbyggnadsfrågor, att taga initiativ till nödvändiga utredningar i dessa frågor och att allmänt verka för ett ändamålsenligt utnyttjande av resurserna i det gemensamma området, som ökade kontakter kunde bedömas leda till.

Arbetsgruppen har hittills begränsat sig till några få uppgifter, nämligen:

1. Sammanställning och analys av data om förutsättningarna för industri- och servicelokaliserings.
2. Förslag till åtgärder, ägnade att åstadkomma en viss samordning av de lokaliseringspolitiska strävandena på norsk och svensk sida.
3. Inventering av turistanläggningar i området — förslag till åtgärder för ett ändamålsenligt utnyttjande av resurserna.
4. Kartläggning av det ekonomiska underlaget för alternativa mellanriksvägar — tendenser fram till sekelskiftet.

Förvaltningsutskottet finner det angeläget, att det ovan skisserade gränsregionala samarbetet utvecklas. Det synes utskottet ändamålsenligt, att ingående undersökningar göres vid planerade investeringar och dylikt för att åstadkomma ett rationellt utnyttjande av de samlade resurser, som står gränskommunerna till förfogande.

Även från landstingets synpunkt synes ett utökat samarbete med bl. a. sjukvårdshuvudmännen i Norge vara värdefullt. I detta sammanhang kan nämligen påpekas att Värmlands läns landsting vid inträffad katastrof i västra Värmland kan nödgas anhålla om att taga sjukvårdsresurser i Norge i anspråk.

Förvaltningsutskottet har för övrigt i tidigare sammanhang ställt sig positivt till ett sjukvårdssamarbete mellan de nordiska länderna, bl. a. i ett remissyttrande år 1962 rörande förslag om samarbete de nordiska länderna emellan i fråga om specialistvård på sjukhus.

Förvaltningsutskottet har, med stöd av vad som ovan anförts, intet att erinra mot förslaget om att sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning göres, att fasta legala former skapas för samarbete mellan kommuner av skilda slag över riksgränserna.

För övrigt har förvaltningsutskottet intet att tillägga.

Karlstad den 15 december 1967

På förvaltningsutskottets vägnar:

Arvid Eskel

Petrus Jansson

Jämtlands läns landsting:

Medlemsförslaget, som innebär en hemställan att regeringarna i Nordiska rådets medlemsstater skall företa en översyn och genomföra sådana ändringar i respektive länders kommunallagstiftning och annan lagstiftning, att fasta legala former skapas för samarbete mellan kommuner över riksgränserna i form av t. ex. kommunalförbund, kommunala bolag eller liknande organ, är enligt förvaltningsutskottets uppfattning ett initiativ, som på allt sätt bör understödjas.

Förvaltningsutskottet kan för sin del inte finna bärande skäl för att det intensifierade samarbete, som upptagits mellan länsstyrelsen, landstinget i Jämtlands län och fylkesmyndigheterna i Tröndelagen bör vara anledning till att dröja med den i Nordiska rådet föreslagna översynen av de nu förekommande samarbetsformerna mellan de nordiska länderna.

Utöver vad länsstyrelsen i sitt yttrande anfört vill utskottet framhålla, att näringslivet i Jämtlands län har ett i många och betydelsefulla avseenden stort behov av samarbete över norska gränsen — främst beträffande kommunikations- och därmed sammanhängande transportfrågor. Härvidlag har olikheterna i den trafikpolitiska lagstiftningen inneburit att en för jämtländskt näringsliv naturlig och betydelsefull transportväg mot utländska marknader via i första hand trondheimshamnen, till stor del hindrats på grund av såväl landsvägs- som järnvägstrafikens bristande samordning. Detta är en fråga som redan tidigare varit föremål för behandling inom Nordiska rådets trafikutskott och som det är av yttersta vikt att snarast få löst.

Vidare vill utskottet påpeka, att turistnäringen i länet bygger också till stor del på de förutsättningar som kan skapas genom en utbyggnad av det gränskommunala samarbetet. I detta sammanhang bör även framhållas de svårigheter som för närvarande råder, att, utan betungande extrakostnader och stora tidsförluster, med charterflyg från södra och mellersta Sverige förpassa charterresenärer med flyg via Röros flygplats till turistanläggningar i Jämtlands län, främst beroende på omöjligheten att flyga dessa passagerare via Bromma flygplats. Anledningen är att luftfartsstyrelsens beslut att alla till Sverige anländande flygpassagerare via utländska (även nordiska) flygplatser, måste ske över Arlanda flygplats.

Inom sjukvårdens område förekommer sedan länge ett etablerat samarbete mellan provinsialläkaren i Gäddede distrikt (omfattande Frostvikens kommun) och distriktsläkaren i Nordli, Nord-Tröndelags fylke. Samarbetet har i första hand berört jourtjänsten. Detta samarbete sker ju redan i legal form genom gränssjukvårdskungörelsen och har hittills fungerat tillfredsställande.

Det är förvaltningsutskottets uppfattning att rubricerade medlemsförslag

bör få den allra största betydelse för möjligheterna att ytterligare bygga ut och fördjupa det gränskommunala samarbetet mellan de nordiska länderna, varför förvaltningsutskottet för sin del vill tillstyrka förslaget.

Östersund den 18 januari 1968

För Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott

Per M Jönsson

Martin Wiklund

Norrbottnens läns landsting:

Förslaget syftar till genomförande av sådana förändringar i de nordiska ländernas lagstiftning att legala former för internordiskt kommunalt samarbete t. ex. i form av kommunalförbund eller kommunala bolag möjliggöres. Man kan antaga, att de lagtekniska svårigheterna vid genomförandet av sådana förändringar kan komma att bli avsevärda. I den mån statsmakterna likväl kan ställa former till förfogande för ett sådant samarbete torde från landstingskommunal synpunkt knappast finnas anledning till generella invändningar. Det kan dock tänkas, att beträffande tillämpningen i det enskilda fallet vissa konkreta samarbetsprojekt kan vara av beskaffenhet att landsting kan ha intresse av att göra sin mening hörd i det särskilda fallet. Det må vidare anmärkas att landstinget redan tidigare visat intresse för internordiskt gränskommunalt samarbete, t. ex. i sjuktransportfrågor och inom den öppna sjukvården.

Luleå den 30 november 1967

Norrbottnens läns landstings förvaltningsutskott

Edvin Flemström

Gunnar Wikman

Malmö stad:

Med anledning härav får drätselkammaren i Malmö, som varit i tillfälle att taga del av Svenska stadsförbundets yttrande i ärendet, anföra följande.

Stadsförbundet konstaterar i sitt yttrande att interkommunalt samarbete kan ske i olika former. Malmö stad har erfarenhet endast av formen med samrådsorgan. Staden deltar i arbetet inom Öresundsrådet, som har till uppgift att undersöka frågor av gemensamt intresse för Öresundsregionen och att framlägga förslag härom till de representerade kommunerna men

även till statliga och andra myndigheter. Stadsförbundets mening att ett samarbete av denna art kan växa fram under fria former delas av drätselkammaren, så mycket mer som sådana samarbetsfrågor kan beröra regioner av den omfattningen att en nära samverkan med statliga organ kan te sig naturlig och nödvändig.

Malmö beröres också av det i ärendet omförmälda arbete, som omhändervägs av Öresundsvattenkommittén. För denna kommitté är statliga företrädare huvudmän och dess kostnader bestrides till större delen av statliga anslag. Malmö och övriga öresundskommuner medverkar och bekostar vissa lokalt betonade undersökningar. I stort sett faller alltså denna kommitté utanför det slag av kommunal samverkan över riksgränserna, vartill förslaget hos Nordiska rådet syftar. Däremot är kommittén ett exempel på det samarbete inom bl. a. vattenvården, varom talas i det uttalande, som förbundets seminarium den 19—20 augusti 1967 gjorde i frågan och som åberopats i ärendet.

Eftersom drätselkammaren saknar erfarenhet av behovet av ett sådant kommunalt samarbete över riksgränserna, som föreligger i gränstrakterna mellan Sverige och Norge respektive Finland, kan drätselkammaren ej uttala sig rörande angelägenheten av fastare former för dylikt samarbete. Drätselkammaren är dock övertygad om att man med fasta (bro- eller tunnel-) förbindelser över Öresund kan räkna med att samarbetet mellan svenska och danska kommuner kommer att få ökande aktualitet, även om de spörsmålen, som berör större regioner än de som omfattas av de nuvarande kommunerna och kommunblocken kommer att stå i förgrunden. Dessa senare spörsmål torde för sin lösning förutsätta ingående medverkan från statligt håll. Därvid kommer man utöver de former för samarbete, som avses i förslaget till Nordiska rådet och i Svenska stadsförbundets yttrande. Huruvida det är ändamålsenligt att söka skaffa på förhand bindande former för dylikt blandat statligt och kommunalt samarbete kan betvivlas, vilket ej hindrar att sådan samverkan på allt sätt bör befrämjas och intensifieras. För det direkta samarbetet på enbart kommunal nivå måste det utan tvekan vara en fördel att få legala former. Såväl förslagsställarna som Svenska stadsförbundet har anfört beaktansvärda skäl härför. Drätselkammaren får med hänvisning härtill tillstyrka att den föreslagna rekommendationen beslutas.

Malmö den 22 januari 1968

På drätselkammarens vägnar:

Arne Lundberg

Rolf Bruzelius

Hälsingborgs stad:

Den internationella förvaltningsrätten är stadsfullmäktige veterligen helt outvecklad. Ur allmänna synpunkter måste man därför med tillfredsställelse hälsa varje initiativ, som avser att till underlättande av mellanfolkligt samarbete försöka få till stånd fasta rättsregler på detta område. Låt vara att en samnordisk konvention har sina givna begränsningar. Det finns redan av ovan angivet skäl anledning att i princip ställa sig positiv till det föreliggande förslaget.

Den primärkommunala kompetensen har sina bestämda gränser. En granskning av de angelägenheter, som faller inom kompetensområdet, ger vid handen att Hälsingborg liksom de andra kommunerna i Öresundsregionen med ett mer eller mindre vitt vattenområde mellan sig och gränslandet har relativt få sådana angelägenheter, vilka lämpar sig för ett praktiskt samarbete över gränserna. Å andra sidan är den uppgift, som närmast kommer i fråga, desto mera angelägen. Uppenbarligen är således en verkligt radikal lösning av avloppsfrågorna och Öresundsvattnets rening helt beroende av, att ett inlimt och på praktiska åtgärder inställt samarbete kan komma till stånd mellan kommunerna på ömse sidor om sundet.

Självfallet skulle en sådan verksamhet bli helt rationell, om den kunde ges bolagsform. En sådan lösning förutsätter enligt fullmäktiges mening att kostnaden för verksamheten skulle helt bestridas med avgifter.

Mot att ett tänkt organ för verksamhet av ifrågasatt slag i annat fall — som motionärerna uttryckt det — får en egen formell kompetens i förhållande till primärkommunerna inom området talar eljest, att en sådan form innebär risker för ett åsidosättande av de i kommunallagen nerlagda principerna om den kommunala självbestämmanderätten.

Enligt fullmäktiges uppfattning hör vid den utredning, som förestår, den utgångspunkten vara given, att det samsarbetsorgan, som kommer i fråga — med angivet undantag beträffande affärsverksamhet — helt härleder sin kompetens från primärkommunerna och att det skall stå kommunerna fritt att själva avgöra när och för vilka ändamål samarbetet skall komma i fråga.

Stadsfullmäktige vill efter det anförda tillstyrka en utredning i syfte att få till stånd en sådan reglering av den internationella förvaltningsrätten inom Norden, att ett av förhållandena påkallat samarbete möjliggöres mellan kommunerna inom grannländerna inom ramen för den kommunala självbestämmanderätten.

Hälsingborg den 30 januari 1968

Gunnar Nordqvist

Folke Andersson

Strömstads stad:

Riksgränserna har utgjort och utgör i många avseenden fortfarande ett tvärt avbrott i vad som annars normalt varit en enhet, t. ex. trafikmässigt, näringslivsmässigt o. s. v.

Genom samråd mellan berörda kommuner på respektive sida om gränsen torde redan nu en hel del åtgärder, som minskar olägenheten av riksgräns, kunna genomföras. Utökas emellertid intresset för och behovet av ett mera omfattande samarbete t. ex. gemensamma planeringsåtgärder för en större region eller direkt samarbete t. ex. för vattenvård bör detta arbete kunna ske under fastare former. Behovet av åtgärder, som är gemensamma för kommuner eller regioner i skilda länder kommer säkerligen att öka. Strömstads drätselkammare vill därför tillstyrka att formerna för samverkan över riksgränserna blir föremål för utredning och lagstiftning.

Strömstad den 7 december 1967

J. G. Olsson

Kiruna stad:

Under efterkrigstiden har kraven på regional planering och regionalt samarbete successivt ökat och utvecklingen går mot skapande av allt större enheter. Det är mot den bakgrunden naturligt att ett visst samarbete över riksgränserna i många avseenden kan vara välbetänkt och behövlig. Ett samarbete i oorganiserad eller löst och inofficiellt organiserad form tode länge ha förekommit genom bl. a. vidgad handel och ökat kulturutbyte i gränstrakterna. Kontakten därvidlag torde på många håll vara intensiv. Ett exempel på konkreta objekt för samråd över gräns i Nordkalotten är det mångåriga samarbete som förekommit mellan Kiruna stad och kommuner i Nordnorge om planerna på landsvägsförbindelse över norsk-svenska gränsen mellan berörda kommuner. Detta samråd har skett utan att några i gällande lagar sanktionerade organ skapats. Ett samarbete av detta och liknande slag kan emellertid — speciellt i mera tätbefolkade områden — skapa behov av interkommunala organ där kommuner i två länder är medagerande. Ett område där redan nu ett sådant konkret samarbete är behövligt torde vara turistnäringen och därmed närliggande fritidsplaneringen, som av många skäl torde ha flera gemensamma drag på ömse sidor om riksgränser. Här torde dock icke ändringar i enbart kommunallagstiftningen vara till fyllest. Redan en i lagen anvisad rekommendation om samråd är dock ett stort framsteg utan att planlagstiftningen behöver ge några detaljerade föreskrifter om formerna. Fortlöpande information, berörda kommuner emellan

är önskvärd och behövlig. Det måste i detta och många andra områden vara angeläget att lagstiftningen ger möjlighet att i lämplig form skapa organ för erforderligt samarbete gränskommuner och gränsregioner emellan. I avbidan på tillskapandet av fasta legala former kan därvidlag lämpligen auktoritativa rekommendationer om samråd tillställas berörda kommuner. Redan sådana rekommendationer kommer sannolikt att leda till samrådsinitiativ av betydande värde.

Under anförda förhållanden är medlemsförslaget väl värt erforderliga åtgärder från medlemsländerna.

Kiruna den 6 december 1967

Folke Granström

Stadsombudsman

Haparanda stad:

Drätselkammaren har under hänvisning till att många frågor av gemensamt intresse redan diskuterats med företrädare för grannstaden Torneå beslutat livligt tillstyrka att bestämmelser intages i lagstiftningen så att serviceanordningar och andra samhällsuppgifter kan ordnas lämpligare och mera ekonomiskt genom samarbete städerna emellan.

För att närmare utveckla drätselkammarens här ovan relaterade beslut kan anföras att vid sammankomst sommaren 1967 mellan representanter för Torneå och Haparanda har överenskommelse träffats om att överläggningar skall föras mellan städerna i frågor där ett samgående eller samarbete är möjligt och av värde. Vid sammanträdet diskuterades bl. a. frågan om det vore möjligt att på ett effektivt sätt ordna sophämtning och destruktion av avfall gemensamt. Mellan Torneå och Haparanda ligger en vik, som genom landhöjningen mer och mer blivit en ful kärrmark särskilt sommartid vid lågt vatten i Torneälven. Åtgärder för att i naturvårdande syfte kunna höja vattennivån i denna vik diskuterades. Även eventuella gemensamma åtgärder för avloppsreningen från de båda städerna fördes på tal.

I Haparanda har uppförts en simhalls- och badanläggning. I Torneå saknas sådan. Överläggningar har förts om gemensamt utnyttjande av denna anläggning och överenskommelse har träffats till skolorna i Torneå även får använda sig av anläggningen under vissa timmar ofta då gemensamt med skolungdomar i Haparanda. Då skolmyndigheterna i Torneå ännu icke i sina utgifts- och inkomststater har anslag för bad och simundervisning har medgetts att barnen själva får erlägga avgiften och denna har satts så lågt som till 1 krona för varje bad. Skolungdomarna i Torneå utnyttjar dessa möjligheter synnerligen flitigt. Badhuset står givetvis även till förfogande för

allmänheten från Torneå och omgivande orter och det har kunnat konstateras allt det utnyttjas i hög grad.

Den sporthall som nu är under utförande i anslutning till simhallen bör även kunna nyttjas av idrottsorganisationer på båda sidor gränsen. Bättre vintersportanläggningar, som båda städerna är i behov av, vore även en fråga som ekonomiskt bör kunna lösas genom gemensamma investeringar.

På det kulturella området finns även plats för utökad samarbete över gränsen. Fullgoda teaterlokaler t. ex. saknas både i Torneå och Haparanda och en lokal i någon av städerna skulle vara tillräcklig samtidigt som en sådan skulle bli en central för ett värdefullt utbyte mellan finsk och svensk teater, musik, konst m. m. Även på skolområdet kan en viss utökad samverkan vara möjlig, särskilt vad beträffar yrkesutbildning, skolning för finska medborgare som har för avsikt att ta anställning i Sverige och dylikt.

På sjukvårdens område bör även samarbetet kunna utvecklas ytterligare och vi vill i det sammanhanget erinra om det av Nordiska rådet vid annat tillfälle framförda förslaget om gemensamt lasarett för bygden. Även beträffande den öppna sjukvården och veterinärvården bör ytterligare samverkan kunna åstadkommas särskilt vad gäller jourtjänst i arbetet.

Torneå och Haparanda gränsar som bekant alldeles intill varandra. Båda städerna utgör centralorter för Tornedalen på var sin sida av gränsälven. Det vore naturligt att städerna i all planering kunde räknas som en enhet och sålunda utgöra ett gynnsammare underlag för lokalisering av industrier och större serviceinrättningar till området.

Vid de diskussioner, som förts om samverkan mellan Torneå och Haparanda, har alltid uppstått fråga om vad som kan åstadkommas och hur man skall förfara för genomförandet av åtgärder då någon lagstiftning, som räknat med en samverkan över riksgränser inte finns. Det förslag, som nu väckts, om att regler skapas för sådant samarbete i kommunallagstiftningen vill vi därför livligt tillstyrka. Härvid bör även klargöras hur de i respektive land utgående statsbidragen till investeringar, till kommunala beredskapsarbeten, m. m. får beviljas när det gäller sådana gemensamma anläggningar.

I föreliggande förslag till Nordiska rådet talas om de genomförda reformerna beträffande passfrihet, fri arbetsmarknad, den ökade gränshandeln o. s. v. I samband härmed kan vi icke underlåta att framhålla att vad beträffar den fria arbetsmarknaden har denna hittills lett till att konkurrensen om arbetstillfällena på den svenska sidan av gränsen blivit onormalt hård, vilket påskyndat utflyttningen av svenska medborgare från området till södra delar av landet. Ytterst få svenska medborgare har fått arbetsanställning på finska sidan gränsen. För handeln har den från finsk sida införda ensidiga begränsningen av varuinförseln från Sverige medfört stort avbräck för varuutbytet. Köpmännen på den svenska sidan av gränsen har härigenom ställts inför ett hinder, som de trots hårda rationaliseringar och ändamålsenliga affärslokaler icke kan bemästra. Skall man tala om samarbete och

samverkan förutsätter detta att båda parter får arbeta under ungefär liknande betingelser. De av myndigheterna i Finland införda bestämmelserna ändras och bringas i överensstämmelse med vad som gäller vid införsel till Sverige.

Haparanda den 22 december 1967

För Haparanda drätselkammare

Gunnar Rannestig

Ordförande

Gerhard Larsson

Kanslichef

Haparanda stad, skolstyrelsen:

I en bygd som Tornedalen, där riksgränsen delar upp på två riken ett i övrigt i många avseenden enhellt område, har gränsen varit och är alltfört med nu gällande lagstiftning ett avgörande hinder såväl för näringslivets rationella utveckling som för en ändamålsenlig utbyggnad och ett effektivt utnyttjande av viktiga serviceanläggningar. Den obetydliga träförädlingsindustrin vid Torneälvens mynning — porten till ett av de skogrikaste flottningsområdena på Nordkalotten — torde få ses som ett exempel på riksgränsens hämmande inverkan på gränsbygdens näringsliv. För en rad viktiga samhällsuppgifter — renhållning och miljövård, fiske- och vattenvård i gränsälvarna, anläggningar för sjukvård, kulturinstitutioner och fritidsanläggningar — där ett samarbete borde ha varit nyttigt och naturligt inte minst för städerna Haparanda — Torneå, har riksgränsen hittills till stor del på grund av gällande lagstiftning utgjort ett nära nog oöverstigligt hinder. Angelägna konkreta samarbetsprojekt har försvårats eller tills vidare bromsats upp. Som ett exempel kan nämnas den ifrågasatta samordningen av sjukvården i form av ett för den svensk-finska gränsbygden gemensamt lasarett i Haparanda — Torneå, en fråga som ännu inte fått en positiv lösning. Varudistributionen över den svensk-finska gränsen utgör ett annat exempel, där nu gällande lagbestämmelser i synnerhet på den finska sidan på ett markant sätt framhäver riksgränsen och försvårar ett ändamålsenligt varuutbyte. Bestämmelserna om tillåten gränspassage endast vid vissa bestämda övergångsställen utefter den svensk-finska riksgränsen söder om Pello ter sig ännu mera onaturliga i en före 1809 års gränsdragning odelad älvdal än i övriga gränsbygder och försvårar i hög grad de personkontakter och den trafik över gränsälven, som annars vore naturlig och ur alla synpunkter önskvärd. Avsaknaden av bestämmelser om interkommunal skol-samverkan över riksgränsen och nu gällande bestämmelser om studiehjälp, bidrag och investeringar för kulturella ändamål försvårar såväl ett ratio-

nell utnyttjande av befintliga resurser som ett vettigt samarbete i dessa frågor. Ett exempel på ett konkret samarbetsprojekt som på detta område nyligen aktualiserats och som det borde ges möjligheter att snarast möjligt förverkliga är en för städerna Haparanda — Torneå gemensam anläggning för teater, konst och musik.

Med hänsyn till nu rådande otillfredsställande förhållanden är det synnerligen angeläget, att alla hinder i nu gällande lagstiftning för ändamålsenligt gränskommunalt och gränsregionalt samarbete skyndsamt undanröjes. Legala former bör skapas för detta samarbete och möjligheter ges att i det arbetet engagera såväl interkommunala som statliga permanenta samarbetsorgan. Genom sådana åtgärder kunde säkerligen också det gränstänkande, som fortfarande tyvärr i alltför hög grad präglar såväl många av de berörda människorna som flertalet myndigheter och samhällsinstitutioner, effektivt motverkas.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker skolstyrelsen i Haparanda livligt det av Erik Adamson m. fl. inom Nordiska rådet i oktober 1967 väckta medlemsförslaget om gränskommunalt samarbete.

Haparanda den 11 januari 1968

Gunnar Wennström

I Haparanda stads skolor finns i regel även elever från grannstaden Torneå och i undantagsfall från den finska landsbygden kring Torneå. Innevarande läsår är antalet sådana elever elva i grundskolan, tre i yrkesskolan och en i gymnasiet. De flesta av dessa elever kommer från svensktalande hem. I flera fall är det fråga om barn i inflyttade familjer, som börjat sin skolgång i svenskspråkig skola och helst vill fortsätta i en sådan skola. Vid icke-obligatoriska skolor i Haparanda avser i Finland bosatta elever ofta att skaffa sig svensk utbildning för att sedan lättare kunna anpassa sig till det svenska arbetslivet och få anställning i Sverige. Så är fallet med de tre finska eleverna vid Haparanda stads yrkesskola innevarande läsår enligt deras skrivelse till skolstyrelsen den 3 januari 1968 (*här ej tryckt*).

Enligt praxis och med hänsyn till bestämmelsen i skollagen 5 kap. 28 §, enligt vilken avgift för undervisningen i grundskolan ej må uttagas, har skolgången för de finska eleverna i stadens obligatoriska skolor alltid varit avgiftsfria i samma omfattning som för de svenska eleverna och deras föräldrar. Eftersom gällande bestämmelser om interkommunala skolersättningar endast avser att reglera hithörande frågor mellan svenska kommuner och de finska eleverna inte tillhör vederbörande svenska skolers elevområden, har även kraven på skolkostnadsersättningar från elevernas finska hemkommuner fått anstå tills vidare. För i Finland bosatta elever vid stadens icke-obligatoriska skolor har skolstyrelsen beslutat att fr. o. m. 1 januari 1968 debitera vederbörande elever kostnaderna för fria skolmåltider, läroböcker och förbrukningsmateriel.

Även elever bosatta i Haparanda utnyttjar någon gång möjligheterna till utbildning i Torneå. Det gäller vanligen barn till finska föräldrar, som mer eller mindre tillfälligt vistas i Haparanda någon tid i avsikt att återvända till Finland. Dessa elever har hittills fått avgiftsfri undervisning i Torneå i varje fall vid de obligatoriska skolorna i samma omfattning som i Finland bosatta barn.

Kommuner, som åsamkas ökade skolkostnader genom utländska elever i kommunens skolor, borde enligt skolstyrelsens uppfattning lämpligen gottgöras för detta genom statliga bidrag exempelvis i form av ökad skatteutjämning.

I sitt yttrande den 11 januari 1968 över det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om gränskommunalt samarbete påtalade socialstyrelsen i Haparanda bristen på bestämmelser om skolsamverkan över riksgränsen och behovet av största möjliga samordning av utbildningsresurserna även över gränsen. I detta sammanhang bör enligt skolstyrelsens uppfattning även den kommande vuxenutbildningen beaktas. Sålunda bör stadgan för gymnasial vuxenutbildning utformas så, att möjligheter till vuxenutbildning exempelvis i Haparanda i mån av tillgång på plats kan beredas även personer bosatta i grannstaden Torneå.

Det ovan anförda delges härmed Nordiska rådet som komplement till skolstyrelsens yttrande i hithörande frågor. Det är skolstyrelsens förhoppning att de berörda frågorna genom Nordiska rådets medverkan skall få en positiv och för det nordiska samarbetet gagnande lösning.

Haparanda den 29 januari 1968

På skolstyrelsens vägnar

Gunnar Wennström

Ordförande

Albert Pekari

Skolchef

Länsarkitekten i Kopparbergs län:

Det framlagda förslaget rörande gränskommunalt samarbete är intressant och kan ur de synpunkter som länsarkitekten har att företräda vara ägnat att befrämja en ur många synpunkter bättre helhet vad gäller den fysiska samhällsplaneringen. Problemet har i Kopparbergs län varit aktuellt bl. a. i samband med den utförda och pågående fjällplaneringen, där såväl miljö-, kommunikations- som allmänna plansynpunkter i övrigt talar för behovet av samarbete över riksgränsen. Utav vad som i detta sammanhang förevarit kan nämnas dels samråd rörande översiktliga fjällplaneringsfrågor mellan länsarkitekten och företrädare för norska plankonsulter, dels diskussioner

rörande möjligheter till samnyttjande av eventuell flygplats inom fjällområdet.

Länsarkitekten anser med hänvisning till ovanstående värdefullt om genom eventuellt erforderliga lagstiftningsändringar eller på annat sätt möjligheter till ett ökat interkommunalt samarbete i planeringsfrågor över riksgränserna underlättas.

Falun i länsarkitektkontoret den 10 januari 1968

Nils Nyberg

Länsarkitekten i Västerbottens län:

Det önskemål som framförts av Föreningarna Nordens förbund om översyn av samarbetsformerna i gränsregionerna mellan de nordiska länderna bör stödjas. Ett samarbete över gränserna mellan kommunerna torde redan förekomma utefter samtliga gränser. Genom den tekniska utvecklingen och den ökade rörligheten främst genom bilismen torde gränskommunalt samarbete ha ökat under senaste tiden och denna tendens kommer troligen att stegas.

Inom länet förekommer lokalt samarbete främst utmed gränsen mot Norge. I första hand är det härvid turismen som ger anledning till ökade kontakter och skapar behov av gemensamma åtgärder på ömse sidor om gränsen. Länsarkitekten har begärt informationer från länets turisttrafikförbund i dessa frågor och turistintendent Lars Florin (*se nedan*) har pekat på frågor av intresse i detta sammanhang.

För naturvårdens del kan många frågor komma att aktualiseras som berör kommuner på ömse sidor om gränsen. Exempelvis kan pekas på vattenföreningar i vattendrag som går över gränsen. Bl. a. genom den ökade fritidsbebyggelsen i fjällområdet kan en sådan fråga snart nog tvinga till gemensamma åtgärder. Frågor som berör vattenreglering, rennäring, vägförbindelser etc. kan nämnas även om samarbetsformer redan utvecklats inom respektive länders statliga organ.

För det interkommunala samarbetet utmed vissa turistvägar Blå vägen, Sagavägen etc. bör observeras att samarbetet här ej endast gäller de direkta gränskommunerna. Eventuella samarbetsformer bör därför ej inskränkas endast till sådana.

Med hänvisning till vad ovan anförts tillstyrkes den av Nordiska rådet gjorda rekommendationen om sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbete mellan kommuner över riksgränserna.

Umeå den 27 december 1967

Åke Lundberg

Länsarkitekt

Skånes handelskammare:

I medlemsförslaget har tämligen ingående belysts del samarbete på interkommunal nivå som hittills bedrivits bl. a. i Öresundsområdet genom det s. k. Öresundsrådet. Detta samarbete befinner sig ännu närmast på konsultationsstadiet, men det är sannolikt att inom en tämligen nära framtid kommer att uppstå behov av mera organiserade samarbetsformer genom organ med formell egen kompetens i förhållande till de berörda primärkommunerna i de olika länderna. Oberoende av när en första fast förbindelse mellan Skåne och Själland kommer till utförande och om en storflygplats anlägges på Saltholm står det vidare klart att en samplanering inom Öresundsregionen måste komma till stånd och att därvid organ måste tillskapas för samverkan mellan svenska och danska regioner inom området. Förhållandena torde vara likartade inom i vart fall vissa andra gränsregioner i Sverige å ena sidan och i Norge och Finland å den andra.

Under åberopande av vad sålunda och i medlemsförslaget i övrigt anförts tillstyrker handelskammaren förslaget i sak. Kammaren utgår ifrån att ett förverkligande av det avsedda syftet måste föregås av en samordnad nordisk utredning och förordar alltså att en sådan snarast tillsättes.

Malmö den 18 december 1967

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och södra Halland

Nils Holmström

Lars C. G. Samzelius

Handelskammaren i Karlstad:

Förslagsställarna hemställer, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att låta genomföra sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning, att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna i form av t. ex. kommunalförbund, kommunala bolag eller liknande organ.

Handelskammaren finner för sin del efter att ha tagit del av den argumentering förslagsställarna anför till stöd för sin hemställan, ingenting vara att erinra emot att en utredning kommer till stånd i syfte att närmare undersöka förutsättningarna för ett genomförande av det framlagda förslaget.

Karlstad den 18 december 1967

För handelskammaren i Karlstad

Bo Rathsman

Ordförande

Per-Olof Esping

Verkst. direktör

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare:

Förslagsställarna har ifrågasatt, om det icke är motiverat att undersöka förutsättningarna för sådana ändringar i kommunallagstiftningen m. m., att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna i form av t. ex. kommunalförbund eller kommunala bolag.

I de nordiska länderna har man genom lagstiftning skapat fasta former för samarbete mellan närliggande kommuner. De kommuner, som gränsar till ett annat nordiskt land har inte samma möjlighet att samarbeta med det andra landets angränsande kommuner för att åstadkomma ett rationellt utnyttjande av närliggande kommunala serviceanläggningar och skolor m. m.

Handelskammaren anser, liksom förslagsställarna, att frågan om samverkan mellan gränskommunerna för att på så sätt undvika dubbelinvesteringar är ett led i arbetet att ge invånarna i dessa glesbygder en bättre service. Mellan Norge och Sverige bör ett kommunalt samarbete över gränserna befrämja utvecklingen av bl. a. turistnäringen.

Handelskammaren får således ställa sig positiv till en utredning om förutsättningarna och formerna för ett utökat gränskommunalt samarbete.

Sundsvall den 14 december 1967

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare

Ax. Enström

Per-Richard Molén

Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare:

Medlemsförslaget utmynnar i en rekommendation till regeringarna att låta genomföra sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning, att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommunerna över riksgränserna i form av t. ex. kommunalförbund, kommunala bolag eller liknande organ.

Handelskammaren finner att för behandling av de i förslaget berörda problemen det ofta kan vara till fördel med samarbete i fastare former och får sålunda tillstyrka medlemsförslaget.

Luleå den 29 december 1967

Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare

Folke Burström

Åke Tåhlin

Sveriges industriförbund:

Enligt förslaget bör de nordiska ländernas regeringar rekommenderas att låta genomföra sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning, att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna.

Det kommunala gränssamarbetet mellan Nordens länder har för närvarande begränsad omfattning. Alla tecken synes emellertid peka på en snabb utveckling inom detta område. Ett ökat samarbete i fråga om främst kommunal service i olika former kan förväntas medföra betydande ekonomiska och standardmässiga fördelar för befolkningen i de berörda kommunerna. Enligt förbundets mening är det därför angeläget att på olika vägar främja utvecklingen av ett gränskommunalt samarbete.

Förbundet tillstyrker en utredning om de förändringar av gällande lagstiftning som i detta sammanhang kan visa sig erforderliga, och vill därutöver hemställa om lämpliga initiativ för att åstadkomma ett snabbt ökat kommunalt samarbete över riksgränserna.

Stockholm den 11 januari 1967

Sveriges industriförbund

Tage Kahlin

Bo Sillén

Svenska landstingsförbundet:

Inom de områden där landstingen bedriver sin verksamhet har under senare år ett allt livligare intresse för samarbete med de nordiska länderna utvecklats. I olika former sker ett samarbete inom framför allt sjukvårdens område samt inom ramen för den gemensamma nordiska arbetsmarknaden i synnerhet när det gäller läkare och tandläkare men även andra kategorier sjukvårdspersonal. Inom utbildningsområdet bedrivs bl. a. viss gemensam sjukvårdsadministrativ kursverksamhet på initiativ av Nordiska rådet. Ett intensivt nordiskt samarbete sker genom kontakter och informationsutbyten mellan landstingsförbundet och de övriga nordiska ländernas sjukvårds- och kommunförbund, vilket bl. a. haft till följd att vissa identiska strävanden kan skönjas när det gäller organisation, förvaltning och ekonomi samt i viss mån även lagsiftningens struktur. Dessa strävanden bidrar till att förbättra förutsättningarna för det nordiska samarbetet.

Förbundet har låtit inhämta bilagda yttranden från de närmast berörda gränslandstingen i Malmöhus, Värmlands, Jämtlands och Norrbottens län

(*se nedan*). I yttrandena har exempel lämnats på vissa gränskommunala samarbetsformer. Härutöver vill styrelsen understryka behovet av samarbete inom turist- och naturvårdsfrågor samt inom skol- och utbildningsväsendets område.

Styrelsen vill för sin del med instämmande i vad berörda landsting anfört i princip tillstyrka bifall till föreliggande förslag och föreslå, att åt kommunalrättskommittén uppdrages att för Sveriges vidkommande närmare utreda och överväga de legala formerna för ett interkommunalt samarbete över nationsgränserna.

Stockholm den 24 januari 1968

Svenska landstingsförbundet

Stig F. Hansson

Bengt Olsson

Svenska stadsförbundet:

I vårt land kan konstateras en klar tendens mot ett alltmer vidgat samarbete mellan kommunerna. Denna utveckling är visserligen till en del en direkt följd av det av statsmakterna fattade beslutet om en ny kommunindelningsreform men är också spontant framvuxen och har utgjort ett av motiven för reformen.

Orsakerna till det vidgade interkommunala samarbetet är flera. Samverkan beträffande t. ex. gemensam personal och gemensamma anläggningar kan bli kostnadsbesparande för kommunerna och kan dessutom vara ett sätt att ordna en kommunal angelägenhet, som var och en av de berörda kommunerna till följd av för svagt befolknings- och skatteunderlag ej skulle kunna klara av. Den översiktliga planeringen för nya bostads- och arbetsplatsområden, kommunikationer, fritidsområden m. m. kan i många fall ej ske separat för enskilda kommuner utan måste ske regionsvis o. s. v.

Lika naturligt, som det är för svenska kommuner att när skäl därtill föreligger samverka inbördes, borde det vara för kommuner på ömse sidor om en riksgrens inom Norden att samarbeta. Det inom Nordiska rådet väckta förslaget om sådana ändringar i lagstiftningen att fasta legala former skapas för samarbete mellan kommunerna över riksgränserna, har därför stort intresse. Formella hinder bör självfallet inte försvåra eller omöjliggöra önskvärd och ändamålsenlig kommunsamverkan när det gäller exempelvis samhällsservice för människorna i gränsområden.

Interkommunalt samarbete kan ske i flera former. Den enklaste formen utgör tillskapande av särskilda samrådsorgan. Sådana har ingen beslutanderätt utan deras uppgift är närmast att vara ett utrednings- och förhandlingsorgan för de i organet deltagande kommunerna. En serie olika samråds-

organ finns redan mellan nordiska kommuner, t. ex. i Öresundsregionen, Värmland--norska Östlandet, Jämtland—Tröndelagen, Nordkalotten och Tornedalen. Det är styrelsens uppfattning att sådana kontaktorgan har en viktig uppgift att fylla och att de kommer att utbyggas ytterligare. Så länge de har enbart utredande och ej några verkställande eller förvaltande uppgifter behöver det gränskommunala samarbetet emellertid ej föranleda någon ändring i kommunallagstiftningen eller annan lagstiftning utan kan växa fram spontant under fria former.

Samverkan mellan kommuner kan också ske genom bildande av kommunalförbund eller genom civilrättsliga avtal. Den svenska kommunalförbunds-lagstiftningen förutsätter samverkan mellan enbart svenska kommuner. Med hänsyn till lagstiftningens nära sammanhang med övrig svensk kommunal-lagstiftning synes betydande svårigheter uppkomma att ändra kommunal-förbunds-lagen så att även icke svenska kommuner skulle kunna ingå i kommunalförbund med svensk kommun.

Däremot kan det måhända vara möjligt att avtalsvägen få en fastare organisatorisk form, när så anses önskvärligt, för det gränskommunala samarbetet i Norden. Detta gäller i första hand den icke specialreglerade kommunala verksamheten. Inom den specialreglerade verksamheten kan däremot komplikationer uppstå om man genom samarbetsavtal skulle låta en kommun utanför det egna landet verkställa gemensamma kommunala angelägenheter. Statsbidragsgivningen och den statliga tillsynsverksamheten är exempel på sådana komplikationer. Det synes också oklart om de nordiska ländernas lagstiftning tillåter ett gränskommunalt samarbete i form av uppdragande åt särskilt rättssubjekt (bolag, stiftelse, förening) att verkställa gemensamma kommunala angelägenheter.

Genom förfrågningar till svenska kommuner i gränstrakterna har styrelsen kunnat konstatera den faktiska existensen av samverkan mellan ett antal kommuner på ömse sidor om riksgrensarna. Detta samarbete är spontant framvuxet och sker helt avtalslöst och i regel utan interkommunala ersättningar. Exempel härpå är att enstaka skolbarn eller mindre grupper av sådana, bosatta på svenska sidan av Tornedalen, går i finska skolor och vice versa utan att någon interkommunal skolersättning kommer i fråga. Detsamma gäller längs gränsen mot Norge. Det är uppenbart att, därest fasta former funnes för gränskommunalt samarbete, detta skulle ha betydligt större omfattning än i nuläget.

Mot bakgrunden av det ovan anförda vill styrelsen därför tillstyrka det framlagda förslaget att Nordiska rådet genom en rekommendation till regeringarna aktualiserar frågan om sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning, att fasta legala former skapas för samarbete mellan kommuner över riksgrensarna. Det fortsatta utredningsarbetet bör enligt styrelsens mening koncentreras till frågan om i vilken omfattning samarbetsavtal, även inom den specialreglerade kommunala verksamheten, kan

användas för att reglera det gränskommunala samarbetet samt huruvida särskilda rättssubjekt är möjliga organ för verkställigheten.

Stockholm den 19 december 1967

Svenska stadsförbundet

Carl Albert Anderson

Bengt Finnveden

Svenska kommunförbundet:

Såsom redovisas i förslaget förekommer på flera håll i gränsregionerna inom Norden ett interkommunalt samarbete över riksgränserna. Behovet av sådant samarbete har växt fram spontant, särskilt under efterkrigstiden, och kan förväntas öka efter hand som det nordiska samarbetet utvecklas och allmänna, till kommunal verksamhet knutna intressen måste tillgodoses genom samarbete över gränserna. Från dessa synpunkter kan styrelsen vitsorda att en översyn av de legala samarbetsformerna är påkallad. Enligt vad styrelsen har sig bekant har inom en av Föreningen Norden i Sverige bildad arbetsgrupp, i vilken ingått även representanter för Svenska kommunförbundet och Svenska stadsförbundet, gjorts vissa undersökningar rörande nordiskt gränskommunalt samarbete, som redovisats i en av Föreningen Norden sammanställd promemoria angående samarbete över de nordiska riksgränserna. Vidare kan här erinras om det utkast till konvention rörande europeiskt samarbete mellan kommuner som Kommunalkommittén avgett till Europarådets rådgivande församling den 26 september 1966 (se Europarådets handlingar, volym III, dokument 2109). Nämnad material torde vara av intresse vid fortsatta utredningar och överväganden i hithörande frågor.

Den kommunala verksamheten är i stor omfattning reglerad genom speciallagstiftning, vilken lagstiftning är långt ifrån enhetlig i de nordiska länderna. Specialreglerad kommunal verksamhet är ofta förbunden med myndighetsutövning och verksamheten finansieras ej sällan helt eller delvis med statsbidrag. Att samordna sådan verksamhet över riksgränser är knappast möjligt i nämnvärd utsträckning så länge nuvarande olikheter i lagstiftningen består. Något större behov av gränskommunalt samarbete inom det specialreglerade området torde inte heller ha gjort sig gällande hittills. Uppkommer behov av sådant samarbete i framtiden beträffande någon specialreglerad uppgift torde få närmare övervägas om behovet kan tillgodoses genom erforderlig anpassning av gällande speciallagstiftning i respektive länder eller på annat sätt. Det nu aktuella behovet av samarbete synes främst avse verksamhet inom området för den oreglerade kommunalförvaltningen. Även om de nordiska ländernas regler för den kommunala kom-

petensen inte är enhetliga synes hindren för ett kommunalt samarbete över riksgränserna vara förhållandevis små i fråga om den oreglerade verksamheten. Dyligt samarbete kan i varje fall grundas på samarbetsavtal mellan kommuner. Att genom lagändringar möjliggöra att samarbetet kan bedrivas genom särskilda rättssubjekt i form av bolag, förening eller stiftelse synes angeläget och torde inte vara förenat med oöverstigliga svårigheter. Även i nu berörda avseenden utgör givetvis olikheterna i lagstiftningen en irrationell faktor som hindrar eller försvårar samarbete över gränserna. Vid en översyn av de legala samarbetsformerna bör därför i första hand dessa frågor ägnas uppmärksamhet. Vad slutligen gäller kommunalförbundsformen torde denna, särskilt med tanke på olikheterna i de nordiska ländernas kommunallagstiftning men även på grund av det förhållandet att samarbete i kommunalförbundets form präglas av viss tungroddhet, vara mindre väl lämpad att komma till användning i gränskommunalt samarbete.

Svenska kommunförbundet finner det angeläget att frågorna angående nordiskt gränskommunalt samarbete med det snaraste blir föremål för utredning i syfte att avlägsna sådana hinder av rättslig art som kan antagas uppenbart försvåra för gränskommunerna att i erforderlig utsträckning bedriva ett samarbete över riksgränserna. Styrelsen tillstyrker därför att Nordiska rådet genom en rekommendation till regeringarna aktualiserar frågan.

Stockholm den 12 december 1967

Svenska kommunförbundet

Sture Holmqvist

Vilhelm Berg

Idre kommun:

Samarbete med grannkommuner i Norge förekommer för närvarande i viss utsträckning.

Sålunda kan nämnas pågående utredning om utökning av Töfssingdalens nationalpark i Idre socken att omfatta även delar av Femundsmarka i Engderdals kommun.

En kommitté, vari ingår turistintendenten i Älvdalen och turistintendenten i Tynset, arbetar för närvarande med en utredning för upprättande av förslag om en mellanriksväg Gävle—Trondheim. Nordiska rådet har underrettats om denna utredning.

Inom turismen sker samarbete med de norska grannkommunerna i relativt stor omfattning beträffande broschyrer m. m. Där kan även nämnas att genom turistorganisationernas försorg daglig turisttrafik mellan Idre och Röros anordnats under sommarsäsongerna.

För befrämjandet av ett bättre djurbestand hos jordbrukarna har över-

enskommelse träffats med Engerdals kommun att deras inseminörs distrikt även skall omfatta Idre.

I rätt stor utsträckning anlitas den norska grannkommunens läkare då det kommunikationsmässigt för åtminstone de västra delarna av Idre kommun är lättare att nå denna läkare.

Följande samarbete har diskuterats men ännu ej förverkligats:

Utökning av samarbete beträffande läkarvården med förslagsvis gemensamt jourtjänst för provinsialläkaren i gränskommunerna har föreslagits landstinget i Kopparbergs län.

Eldsläckningsavtal mellan Idre och Engerdals kommuner för de områden inom kommunerna där grannkommunens brandkår snabbare kan nå brandplatserna.

Avtal mellan Idre och Engerdals kommuner angående platser på Drevsjö ålderdomshem för vårdtagare från de västligaste områdena inom Idre kommun.

Från Engerdals kommun har uttryckts önskemål om samarbete i skolfrågor så att elever från Engerdals kommun skulle kunna erhålla undervisning i verkstadsutbildning och i framtiden simutbildning i planerad simanläggning i Idre.

Då en stor del av Idres befolkning har släkt och anhöriga i Engerdals kommun i Norge och då de stora avstånden inom våra bygder gör det lättare att kommunikationsmässigt nå serviceanläggningar i de norska grannkommunerna anser kommunalnämnden att ett utvidgat samarbete skulle vara till gagn för gränsbygdernas befolkning.

Idre den 12 januari 1968

Stig Bergström

Kommunalkamrer

Särna kommun:

Kommunalnämnden beslöt framföra följande yttrande beträffande gränskommunalt samarbete. För Särnas del har förekommit samarbete inom turismen varvid bl. a. mellanriksväg har planerats vid Storbron men skrinlagts för tillfället, då svenska myndigheterna förbjudit exploatering av Fulufjället därstädes, trots att norska myndigheterna på sin sida beslutat om exploatering för turister. I övrigt har samarbete förekommit inom idrotten och dels inom träindustrin. Framtida samarbete bör ske särskilt beträffande naturvården och vattenvården i gemensamma älvar.

Särna den 11 januari 1968

Olle Johnson

Sekreterare

Transtrands kommun:

Den form av samarbete över gränsen, som för Transtrands del är av intresse gäller i första hand med turismen sammanhängande frågor. Endast i ett fall har samarbete i viss mån etablerats, för vilket nedan redogöres.

Inom Malungs kommunblock, dit Transtrand som bekant hör, har under flera år en interkommunal kommitté varit i verksamhet för utredning och avgivande av förslag till flygplats, medgivande trafik med charterplan, inom kommunblockets gränser. Kommitténs arbete är ännu ej slutfört.

Till ett av kommitténs sammanträden hade bl. a. representanter för grannkommunen Trysil i Norge inbjudits.

Dessa uttalade sitt stora intresse av att en flygplats anordnas, dock under förutsättning att denna placerades så, att även turism och övrig samfärd-
sel inom angränsande delar av Norge kunde ha fördel av flygplatsen.

En med turismen och övrig samfärdsel länderna emellan sammanhängande fråga är modernisering av mellanriksvägen Rörbäcksnäs—Kroksätra—Luttufallet, en sträcka på c:a 15 km varav omkring 5 km på norskt område.

I och med modernisering av denna vägsträcka skulle en mycket god mellanriksväg (med direkt anknytning till ett eventuellt blivande flygfält) från Sälen eller Torgåsmon och med anslutning till den verkligt högklassiga vägen från Luttufallet in mot Elverum erhållas.

Kommunalnämnden tillstyrker helt förslaget om ändringar i kommunal-
lagstiftningen och annan lagstiftning så att fasta legala former skapas för
samarbetet mellan kommuner över riksgränsen.

Transtrand den 9 januari 1968

Yngve Rosendahl

Sekreterare

Frostvikens kommun har i skrivelse den 6 december 1967 förklarat sig inte ha några erinringar mot medlemsförslaget.

Tännäs kommun har i skrivelse den 1 december 1967 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Åre kommun:

Kommunen gränsar i väster mot såväl Meråker som Verdals kommuner i Norge, men trots detta finnes inga, för kommunen kända, aktuella gemensamma problem som icke synes gå att lösa med nuvarande existerande samarbetsformer. Kanske på grund av Kölens sträckning som naturlig riks- och

kommungräns, kan knappast några direkta kommunala samarbetsfrågor bli aktuella.

Frågor om samfärdsel, såsom vägar, järnvägar, flyglinjer samt industri-lokalisering beröres icke i detta yttrande, enär nämnda frågeställningar närmast synes beröra läns- och riksplanet.

Kommunen har visst samarbete å det turistiska området, men icke av någon större omfattning.

Sammanfattningsvis anföres, att såvitt Åre kommun kan bedöma, erfordras inga ändringar av nuvarande existerande samarbetsformer, i vad det berör gemensamma problem med våra gränskommuner i väster.

Handöl den 21 december 1967

John Strandberg

Kommunalfullmäktigeordf.

Övertorneå kommun:

De hittillsvarande samarbetssträvandena i Norden har för den svenska gränsbygden efter Torne älv icke medfört några ekonomiska fördelar. Tvärtom har resultatet av dessa för denna bygd medfört en betydande ekonomisk belastning. Den fria nordiska arbetsmarknaden har på ett markant sätt bidragit till att öka sysselsättningssvårigheterna inom det svenska tornedalsområdet. Vid ett tillfälle under hösten 1966 räknades antalet s. k. pendlare, vilka dagligen över broförbindelsen Aavasaksa—Övertorneå överskred gränsen för arbete inom Övertorneå och Hietaniemi kommuner, till 120 personer. Då dessutom ett betydande antal finska familjer inflyttat till dessa gränskommuner, förstår man att den fria nordiska arbetsmarknaden för den svenska gränsbygdens del är en avsevärd ekonomisk belastning — i synnerhet som knappast någon från den svenska gränsbygden arbetar i Finland. De inflyttade med familjer utgör ofta också en avsevärd belastning för socialvården. Tyvärr måste man här konstatera, att lättörligheten över riksgränsen är för den svenska gränsbygdens del en pådrivande faktor i den negaliva utvecklingen mot en total svensk avfolkning av gränsbygden.

Samma förhållanden råder beträffande gränshandeln. Ej heller den är friare jämförd med tidigare kända förhållanden. Även här kan man konstatera en betydande uppbromsning till följd av från finsk sida ensidigt genomförda restriktioner, vilka enbart är inriktade på inköpen från Sverige. Dessa restriktioner har sådan effekt att man numera knappast kan bruka termen gränshandel i det ekonomiska varuutbytet inom den svensk/finska gränsbygden. Någon företagsetablering över riksgränsen har man här uppe ej kunnat konstatera, varför man ej har verklighetsunderlag för medlemsförslagets skrivning om det ökande utbytet härvidlag.

Naturvårds- och fritidsplaneringen samt vattenvården är ej heller speciell-

la gränsproblem. Naturvården och fritidsplaneringen är frågor, som primärkommunerna måste lösa i samverkan med staten på var sin sida om riksgränsen med beaktande såväl av det egna landets lagstiftning, de ekonomiska resurserna för varje slag av åtgärder som icke minst utvecklingen inom det egna landet och därav betingat urval av åtgärder. Man måste här komma ihåg att t. ex. behovet av landskapsvårdande åtgärder kan tidsmässigt inträffa ett par årtionden senare inom den finska gränsbygden än på svensk sida beroende bl. a. på att nedläggningen av jordbruk än så länge är en okänd företeelse på den finska sidan av gränsen. Vattenvården regleras av respektive lands lagstiftning. En vattenrättslig konvention för Torne älvs vattenområde är under utredning, varför ej heller denna fråga erfordrar lösning genom gränskommunalt samarbete. Enbart regionplaneringen i en avfolkningsbygd med den ringa befolkningstäthet, som här är fråga om, är ej något gränsproblem av den storleksordning, att ändringar härför krävs i kommunallagstiftningen. Skulle behov av samarbete över riksgränsen ända uppstå, kan detta åstadkommas såsom hittills kommunerna emellan genom den goda personliga kontakt, som råder över riksgränsen. Att påstå något annat vore en orimlighet när man i den svenska kommunallagstiftningen under senare år arbetat med att komma ifrån interkommunalt samarbete i form av t. ex. kommunalförbund.

Övertorneå kommun är trots den här framförda kritiken mot såväl medel som resultat av de nordiska samarbetssträvandena ingalunda negativt inställd till frågan om ett vidgat, ömsesidigt verkande ekonomiskt samarbete över riksgränsen. Genom ett vidgat, ömsesidigt verkande ekonomiskt gränssamarbete skulle man måhända till någon del kunna återställa den ekonomiska enhet, som Torne älvadal utgjorde i det dåtida Västerbotten, innan den nuvarande riksgränsen delade bygden mellan två skilda riken. Skulle man kunna skapa former för gränssamarbete och ekonomisk samverkan för att ge ökad sysselsättning och en förbättrad service, vore mycket vunnet. Gränsbyggdets tätorter har såsom regel ett omland utformat såsom en halvcirkel efter riksgränsen. Haparanda stad dock endast 1/4 cirkelsektor. Eftersom tätorterna (de nuvarande kommuncentra) ofta är belägna på lämpliga pendlingshåll från varandra — mellan Övertorneå och Ylitornio kyrkbyar är avståndet cirka 10 km samt mellan Övertorneå och Hietaniemi kyrkby 17 km — skulle man här kunna skapa tätortsregioner, som med omland skulle få en befolkning av 17 000—27 000 personer. En samordning av såväl servicenärningarna som den samhällseliga servicen skulle redan ge betydande fördelar. Skolor, yrkesutbildning och sjukvård skulle också kunna samordnas.

Övertorneå kommunblock har central verkstadsskola i Övertorneå och riksyrkesskola i Hietaniemi. Såväl lokaler som verkstadsutrustning är av toppklass. Tornedalens folkhögskola i Övertorneå har förstklassiga och rymliga lokaler. Såväl Övertorneå som Hietaniemi har simhallar. Bägge kommu-

nerna planerar också att uppföra motionshallar. Inom Ylitornio kommun saknas simhall och motionshall. Folkhögskolan i Ylitornio har trånga och otidsenliga lokaler. Yrkesutbildningen inom Ylitornio kommun är ej heller fullt utbyggd. Här skulle en samordning innebära stora fördelar. Visserligen skulle betydande svårigheter uppstå i samband med undervisningen eftersom befolkningen i den finska gränsbygden så gott som uteslutande är enbart finskspråkig. Befolkningen i den svenska gränsbygden är till övervägande del tvåspråkig. I Finland finns också tvåspråkiga kommuner i vilka undervisningen nu måste samordnas. De språkliga hindren anser vi vara av den art att dessa bör kunna övervinnas. Man skulle här också kunna tänka sig en yrkesutbildning eller omskolning av finsk arbetskraft, som söker arbete i Sverige — inom den svenska industrin i övriga delar av riket.

Övertorneå har en modern flerläkarstation med vårdavdelningar. I Ylitornio planeras för närvarande en ny sjukstuga. Genom en samordning av de personella resurserna skulle bl. a. jourtjänsten för läkarna kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt.

Tornedalens gränsbygd, och hit räknas även Muonio och Kõnkämä älv-dalar, har för närvarande en folkmängd av cirka 77 000 invånare. Redan i sig själv utgör den ett relativt betydande konsumtionsområde. Tillgången på arbetskraft är god. Även om antalet ungdomar är i avtagande inom den svenska gränsbygden så är dessas andel i folkmängden dock betydligt större än rikets medeltal. Inom den finska gränsbygden är statistiken än gynnsammare. Dessa ungdomar utgör en betydande lokaliseringsgynnande faktor i synnerhet som yrkesutbildningsmöjligheterna inom den svenska gränsbygden är utbyggda med utgångspunkt från 1940-talets och även 1950-talets mycket höga födelsetal. De på grund av minskat födelsetal på sikt friställda utbildningsplatserna skulle kunna nyttjas för yrkesutbildning av den finska gränsbygdens fortfarande mycket stora ungdomskullar. Härigenom skulle investeringarna för yrkesutbildningen kunna nyttjas under ytterligare en avsevärd tid.

Inom Tornedalens gränsbygd skulle man kunna skapa fyra livskraftiga regioner inom gränssamarbetets ram. I kustbygden skulle Torneå—Haparandaregionen kunna bli en livskraftig region även om den på grund av sitt läge blir utsatt för en hård konkurrens från närliggande Kalix och Kemi tätorter. Denna region har för närvarande en folkmängd av cirka 27 500 invånare.

Avståndet från Haparanda till Övertorneå är cirka 7,5 mil. De nuvarande kyrkbyarna i Övertorneå, Hietaniemi och Ylitornio kommuner skulle här bli huvudorten för älvdalens måhända livskraftigaste region. Även Pello kommun skulle med fördel kunna anslutas till regionen. Tätorten Pello skulle därigenom få möjlighet att »överleva» som en s. k. satellitort och svara för servicen inom regionens övre del. Folkmängden i Övertorneå—Ylitornio-regionen är för närvarande 25 500 invånare. Tänkbart är att tätorterna Över-

kalix och Korpilombolo skulle gynnsamt påverkas av denna region. Restiden från dessa tätorter till Övertorneå är föga mer än en halv timme.

Från Övertorneå är avståndet till Pajala—Kolariregionens största tätort Pajala cirka 11 mil. Avståndet mellan regionens tätorter, Pajala och Kolari kyrkbyar, är cirka 30 km. Denna region bestående av Pajala kommunblock och Kolari kommun, förutom övre delen av Pajala kommun, har för närvarande en folkmängd av 17 000 invånare. Malm- och kalkförekomsterna inom regionen är avsevärda och bör kunna på längre sikt trygga regionens framtid. En bro över Muonio älv vid Kolari skulle ge direkt förbindelse till den finska tornedalsbanan.

Till den finska tätorten Muonio är avståndet från Pajala cirka 10 mil. Till Muonioregionen skulle anslutas övre delen av Pajala kommun samt Karesuando och Enontekiö kommuner. Även här skulle ett godtagbart ekonomiskt underlag kunna uppnås. Denna regions centralort skulle bli Muonio kyrkby med Karesuando kyrkby såsom s. k. satellitort. Folkmängden i denna region är för närvarande 7 000 invånare.

I lokaliseringssammanhang skulle ett gränssamarbete av skisserad art kunna bli av avgörande betydelse för gränsbygdens framtid. Befolkningsunderlagets storlek men även ökad tillgång på råvara genom en utökning av råvarubasen för industrierna skulle säkerligen ge en gynnsam effekt på industrilokaliseringen.

Riksgränsen utgör emellertid ett hinder icke enbart i det avseendet, att den försvårar de samordnande besluten. De ekonomiska förutsättningarna för kommunerna att kunna genomföra samordningen är också olika. De svenska kommunerna har genom den statliga skatteutjämningen helt andra ekonomiska förutsättningar än de finska kommunerna. På svensk sida av riksgränsen kommer dessutom landstingskommunen med i bilden såsom huvudman för en hel rad av kommunala aktiviteter, vilka i Finland är helt primärkommunala. Finland saknar landsting. En annan omständighet, som medför att ett gränskommunalt samarbete, även om övriga hinder skulle undanröjas, ändå icke får full effekt är, att den samverkande gränsbefolkningen ej skulle få erforderlig politisk makt. Man skulle allt framgent utöva den politiska rösträtten inom respektive land och sålunda icke kunna såsom en enhet utöva den påtryckning på regering och riksdag, som den samverkande bygden rent röstmässigt eljest skulle kunna. Det är tyvärr så att även den ekonomiska politiken, inklusive lokaliseringpolitiken, till stor del påverkas av politiker med tämligen snävt lokalt avgränsade intressen. För att rent politiskt bli mer attraktiva och för att motverka ett politiskt maktlöshetstillstånd borde gränsbygdens befolkning få rösträtt vid alla politiska val såväl i det egna landet som i det samverkande landet. Om en sådan utplåning av en riksgräns är möjlig, då kan också ett ekonomiskt gränssamarbete av betydelse bli en realitet. Förutsättningen är givetvis att tullfrihet skulle råda för all områdets handel med de bägge samverkande rikena.

I stället för »världens fredligaste gräns», skulle man här uppe i Tornedalen kunna skapa en gränslös gränsbygd. Skulle för den regionala administrationen krävas ett särskilt organ, skulle detta kunna förläggas till Övertorneå.

Att genomföra en sådan ekonomisk omvälvning i gränsbygden, som bl. a. kräver en utradering av vedertagna gränsbegrepp, kräver mod och fantasi av alla berörda parter och myndigheter. Vi tror att gränsbygdens befolkning och dess kommunala myndigheter redan nu är mogna för en långt gående ekonomisk samordning för att rädda bygdens framtid. Skapandet av industrier i Tornedalens gränsbygd skulle kunna bli ett intressant studieobjekt också för den verksamhet, som redan nu bedrivs och planeras att igångsättas inom på längre avstånd belägna utvecklingsområden.

Övertorneå den 20 december 1967

För Övertorneå kommun

Axel Lundberg

Bror Muotka

Hietaniemi kommun har i skrivelse den 6 december 1967 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Pajala kommun:

Samarbetet över den långa riksgränsen mellan Pajala och angränsande finska kommuner har inskränkts till öppethållande av vägförbindelser. Viss medverkan vid eldsläckning har därjämte lämnats över gränsen. Trots att hittills egentligt behov av fastare samarbete saknats är kommunalnämnden medveten om att frågan kan aktualiseras i framtiden. Det vore därför en fördel om lagliga möjligheter funnes för fasta samarbetsformer. Om praktiska möjligheter finnes för genomförande av förslaget bör det bifallas.

Pajala den 11 december 1967

(Sign.)

Karesuando kommun har i skrivelse den 13 december 1967 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Svenska naturskyddsföreningen:

I medlemsförslaget omnämns flera former av gränssamarbete, som under senare år erhållit en ökad organisatorisk stadga. Framför allt gäller detta

områdena kommunikation, handel, kraftutbyggnad och -leverans samt turism. Att sådan organisation utvecklats ur ett mera spontant etablerat samarbete torde vara ett utmärkt uttryck för det existerande behovet.

Inom naturvårdssektorn bedrivs genom Öresundsvattenkommittén ett danskt-svenskt interkommunalt samarbete beträffande vattenvårdsfrågorna i Öresund. Detta synes dock vara det enda officiella fasta samarbetet i en naturvårdsfråga över en nordisk gräns och det torde inte vara av den omfattning som problemet erfordrar. Däremot förekommer ett betydelsefullt samarbete mellan ideella föreningar, t. ex. inom Nordiska oljeskyddsunionen. Vid det i medlemsförslaget omnämnda seminariet, Nordisk gränsregion i Karlstad 1967, framfördes också förslag om ett mer permanent danskt-svenskt organ för lösandet av vattenproblemen i Öresundsområdet. Svenska naturskyddsföreningen vill understryka vikten av att detta förslag beaktas.

Planering av såväl permanent som fritidsbebyggelse, utbyggnad av kraftverk, anläggningar för motverkande av nedskräpning och andra former av förorening samt arrangemang för turism och friluftsliv är exempel på andra områden med anknytning till naturvården, där ett samarbete mellan kommunerna skulle vara av största värde för ett riktigt utnyttjande av naturresurserna.

Inom de nordliga gränstrakterna mellan Sverige, Norge och Finland är samordningen av nationalparker och olikheter i synen på de fyra stora rovdjuren exempel på aktuella naturvårdsproblem som gör det i hög grad önskvärt med ett ökat samarbete över gränserna även på regional och riksnivå.

Svenska naturskyddsföreningen vill varmt tillstyrka förslaget att kommunallagstiftningen i de nordiska länderna ändras på ett sätt som i ökad utsträckning möjliggör och främjar samarbete mellan kommuner över riksgränserna.

Stockholm den 22 december 1967

Svenska naturskyddsföreningen

Gösta Walin

Ordförande

Anders Bjärvall

Intendent

Svenska turisttrafikförbundet har i skrivelse den 8 februari 1968 meddelat, att förbundet inte anser sig ha kompetens att yttra sig över medlemsförslaget.

Dalarnas turisttrafikförbund:

Alltsedan Kopparledens tillkomst mellan Falun och Rörös har det turistiska samarbetet varit intimt. Förutom foldern »Kopparleden», har även en

gemensam broschyr under namnet »Norra Dalarna-Femundsmarka» utgivits.

Sommartid förekommer sedan år 1966 reguljär busstrafik Idre—Röros fram och åter samma dag.

Den 25 januari 1967 var representanter från såväl norsk som svensk sida samlade till en konferens i Idre för att bl. a. diskutera en förlängning av Kopperleden norrut mot Trondheim och söderut mot Stockholm.

Som en följd av denna konferens kunde år 1967 ovan nämnda busstrafik mellan Idre—Röros koordineras med kommunikationerna mot Stockholm respektive Trondheim.

Desutom planeras under våren en konferens med å ena sidan vissa kommuner inom Hamars och Hedmarks fylke och å den andra kommuner i västra och norra Dalarna för diskussion om utvecklingen av turisttrafiken inom dessa båda områden.

Vi hälsar med stor tillfredsställelse om ett verkligt gränskommunalt samarbete kunde komma till stånd, vilket vi anser skulle betyda mycket för turistnäringens utveckling.

Falun den 15 januari 1968

Dalarnas turisttrafikförbund

Ove Zacheuson

Västerbottens turisttrafikförbund:

Frågeställningen gäller primärt tillskapandet av legala former för interkommunalt nordiskt samarbete mellan särskilt gränskommuner. I turistiskt hänseende har inga särskilda legala hinder legat i vägen för samverkan. Samverkan förekommer i två speciella fall, i det ena fallet inom vägföreningen Blå vägen, i det andra fallet inom vägföreningen Sagavägen. Båda vägföreningarna har i stort sett samma syften.

Blå vägen bildades 1963 och hade som medlemsintressenter tre kommuner i Norge (bl. a. Mo i Rana), tio kommuner i Sverige samt Vasa stad i Finland; 1967 anslöt sig ytterligare en rad finska kommuner, i dag sammanlagt 23 kommuner. Föreningen som arbetar med kommunala medel och är indelad i tre sektioner, en för varje land och med gemensam styrelse, är en samfärdselorganisation. Den vill främja de öst-västliga förbindelserna på angiven vägsträcka och har särskilt intresse för turisttrafiken.

Sagavägen bildades 1967 och har som kommunala medlemsintressenter sju kommuner i Norge (Mitthelgelands turistblock med Mosjöen som centrum) och en rad svenska kommuner, bl. a. Vilhelmina, Åsele och Örnsköldsvik. Vägföreningen har i stort sett samma arbetsprogram som Blå vägen, dock kanske med större tonvikt lagd på det turistiska.

Karakteristiskt för de båda vägsammanslutningarna är att dessa har lett till ett intimt samarbete mellan de olika ländernas medlemskommuner. Det finns skäl att anta, att samverkan som sådan kan bli ett incitament till mera fasta samarbetsformer, som kan skapa efterfrågan av en genomlysning av kommunernas skilda kompetensmöjligheter i kommunaljuridisk mening. Någon diskussion härom har, enligt vad förbundet känner till, ej förts mellan kommunerna.

I sammanhanget vill förbundet gärna rikta uppmärksamheten på ett gränsproblem som förefaller oss tämligen oskäligt.

I Tärna kommun, som ju är gränskommun med Norge, har såväl enskilda som turisthotellvärdar en uppgörelse om tvättservice med en norsk firma i Mo i Rana, Mo Vask- og Renseri.

Tidigare ombesörjde en firma i Vilhelmina tärnaintressenternas tvätt. Kostnaden för servicen steg efter hand emellertid så kraftigt — 1: 75 kr./kg — att man började se sig om efter en annan tvättfirma. En sådan fann man i Mo i Rana, och kilopriset blev där 1: 10 kr. Andra förmåner erbjöds också; bl. a. klarade den norska firman leveranserna på ett sådant sätt att turisthotellens omkostnader kunde sänkas.

Ganska snart efter den nya uppgörelsen inträffade emellertid händelser som på ett anmärkningsvärt sätt kom att försvåra tvättservicen och särskilt drabba den norska firman. Denna förelades nämligen — tydligen på svenskt initiativ, efter vad förbundet har kunnat inhämta — att

- a) lägga på tull- och oms-kostnader
- b) plombera tvättbilen i Mo i Rana
- c) bryta plomberingen i svenska tullen i Tärnaby
- d) efter hämtning av smutstvätt i tärnaområdet plombera vagnen i tärna-bytullen
- e) bryta plomberingen i Mo i Rana efter ankomsten dit.

Oavsett vad som stadgas i svensk och norsk lag vad berör en hantering av ifrågavarande slag ter sig förhållandet orimligt i en gränsbygd. Det torde ankomma på myndigheterna i respektive länder att se till att frågor av den här arten erhåller en praktisk bedömning.

Förbundets sagesman i ifrågavarande affär är källarmästare Sten Lindgren, Västansjö, Tärnaby. Det kan slutligen nämnas, att samtliga turisthotell i Tärna — tio anläggningar — använder den norska servicen samt en rad enskilda ortsbö i Tärna kommun.

Umeå den 19 december 1967

Västerbottens turisttrafikförbund

Lars Florin

Turistintendent

*BILAGA 2***Betänkande I av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över
medlemsförslaget**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett medlemsförslag om gränskommunalt samarbete. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Oslo den 11 december 1967, i Köbenhavn den 11 maj 1968, i Tusby den 12 augusti 1968 och i Gjøvik den 3 december 1968.

1. Inledning

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att låta genomföra sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna i form av t. ex. kommunalförbund, kommunala bolag eller liknande organ. I medlemsförslaget åberopas ett uttalande från ett seminarium, anordnat av Föreningarna Nordens förbund i Karlstad den 19—20 augusti 1967, med deltagande av representanter för centrala och regionala myndigheter samt nordiska politiker m. fl., varvid diskuterades de speciella samarbetsformer, som utbildas i gränsregionerna, och därav föranledda ytterligare samarbetsbehov. Vid seminariet konstaterades, att existerande samarbetsformer behövde överses. Huvuddelen av de anföranden som hölls vid seminariet återfinnes i Nordisk udredningsserie 1968: 8, Nordisk gränsregion.

2. Remissyttranden

Yttranden över medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Öresundsrådet.

Nordkalottkonferensens presidium.

Danmark

Indenrigsministeriet.

Boligministeriet.

Handelsministeriet.

Landbrugsministeriet.

Fiskeriministeriet.

Københavns Magistrat.

Industriraadet.

Københavns Turistforening.

Finland

Ministeriet för inrikesärendena.
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.
Länsstyrelsen i Lapplands län.
Torneå stad.
Finlands industriförbund.
Landskommunernas förbund.

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet.
Kommunal- og arbeidsdepartementet, kommunalavdelningen.
Samferdselsdepartementet.
Statens vegvesen, vegsjefen i Nord-Trøndelag.
Norges byforbund — Norges herredsforbund.
Østfold fylke.
Oslo og Akershus fylke.
Hedmark fylke.
Sør-Trøndelag fylke.
Nord-Trøndelag fylke.
Nordland fylke.
Troms fylke.
Finnmark fylke.
Trondheim kommune.
Meråker kommune.
Verdal kommune.
Røyrvik kommune.
Hattfjelldal kommune.
Snåsa kommune.
Fylkeslegen i Nord-Trøndelag.
Fylkestannlegen i Nord-Trøndelag.
Nord-Trøndelag turist- og reiselivslag.
Samferdselskontoret i Nord-Trøndelag fylke.

Sverige

Kommerskollegium.
Kommunalrättskommittén.
Statens vägverk.
Statens naturvårdsverk.
Länsstyrelsen i Kristianstads län.
Länsstyrelsen i Malmöhus län.
Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.
Länsstyrelsen i Värmlands län.
Länsstyrelsen i Kopparbergs län.
Länsstyrelsen i Jämtlands län.
Länsstyrelsen i Västerbottens län.
Länsstyrelsen i Norrbottens län.
Malmöhus läns landsting.
Göteborgs och Bohus läns landsting.
Värmlands läns landsting.
Jämtlands läns landsting.
Norrbottens läns landsting.

Malmö stad.
Hälsingborgs stad.
Strömstads stad.
Kiruna stad.
Haparanda stad.
Haparanda stad, skolstyrelsen.
Länsarkitekten i Kopparbergs län.
Länsarkitekten i Västerbottens län.
Skånes handelskammare.
Handelskammaren i Karlstad.
Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare.
Norrbottnens och Västerbottens läns handelskammare.
Sveriges industriförbund.
Svenska landstingsförbundet.
Svenska stadsförbundet.
Svenska kommunförbundet.
Idre kommun.
Särna kommun.
Transtrands kommun.
Frostvikens kommun.
Tännäs kommun.
Åre kommun.
Övertorneå kommun.
Hietaniemi kommun.
Pajala kommun.
Karesuando kommun.
Svenska naturskyddsföreningen.
Svenska turisttrafikförbundet.
Dalarnas turisttrafikförbund.
Västerbottens turisttrafikförbund.

Olika meningar gör sig gällande hos remissorganen i fråga om värdet av förslagets realiserande.

Öresundsrådet och *Nordkalottkonferensens presidium* uttalar sig båda positivt om förslaget. *Öresundsrådet* påpekar, att det är många interkommunala spörsmål, som kan tänkas bli aktuella i Öresundsregionen, där det med hänsyn till rättsliga och ekonomiska ansvarsförhållanden kan bli nödvändigt med formellt definierade och reglerade samarbetsformer. Då det för närvarande är osäkert om rättsliga förutsättningar föreligger för ingåendet av ett sådant samarbete anses medlemsförslaget väl motiverat. Enligt uttalande från *Nordkalottkonferensens presidium* föreligger önskemål om samarbete på många konkreta områden, men presidiet befarar, att sådana initiativ hämmas och i många fall helt omöjliggöres av gällande lagstiftning.

Från dansk sida ställer sig flertalet remissorgan negativa eller tveksamma till förslaget. Sålunda uttalar *indenrigsministeriet* att gällande dansk kommunallagstiftning hittills icke hindrat sådant dansk-svenskt kommunalsamarbete för vilket behov förelegat. Först när konkreta förslag till samar-

bete föreligger, vilka nödvändiggör ändringar i kommunallagstiftningen, bör undersökningar företagas. Övriga hörda *danska ministerier* ställer sig likaså negativa till förslaget under framhållande av att det inom respektive ministeriums arbetsram icke visat sig föreligga behov av den föreslagna lagstiftningen. *Københavns Magistrat* och *Københavns Turistforening* ansluter sig till Öresundsrådets positiva yttrande. *Industriraadet* tillstyrker likaså förslaget.

Bland de finska remissuttalandena återfinnes en allmänt positiv inställning till spörsmålet. *Ministeriet för inrikesärendena* och *Länsstyrelsen i Lapplands län* uttalar, att hittills ej förekommit sådana samarbetsobjekt vars genomförande hindras av gällande lagstiftning. Utvecklingen kan dock väntas gå emot sådana objekt. *Torneå stad* däremot har vid olika tillfällen kunnat konstatera att avsaknaden av lagregler hindrar att vissa kommunala samarbetsprojekt kommer till stånd. *Landskommunernas förbund* liksom *Torneå stad* framhåller vikten av att undersökning först företagas om i vilken utsträckning behov av samarbete över riksgränserna på kommunal nivå i praktiken föreligger. *Finlands industriförbund* menar, att ett samarbete över gränserna icke enbart skall begränsas till social service utan även utökas att avse samverkan till tjänster inom den egentliga produktionen.

Bland vissa norska remissorgan återfinnes den uppfattningen, att pågående gränskommunalt samarbete icke krävt några ändringar i lagstiftningen. Skulle sådana praktiska behov av samarbete skapas, som kräver lagändringar, bör man emellertid icke motsätta sig att ta upp möjliga förslag till lagändringar. Tiden anses för närvarande ej vara mogen härför. Frågan bör uppmärksammas av de kommittéer som är tillsatta för att utreda samarbetsfrågorna. *Kommunal- og arbeidsdepartementet* delar denna uppfattning och menar att, innan man tar upp frågan om lagändringar till övervägande, det är önskvärt att se närmare vilken faktisk utveckling samarbetet på ifrågavarande område får i gränsregionerna. Departementet framhåller att nu gällande kommunallagstiftning icke lägger hinder i vägen för det samarbete, som för närvarande är aktuellt.

Ett flertal av de norska fylkena och kommunerna ställer sig positiva till förslaget om att fasta legala regler skapas för gränskommunalt samarbete. I detta sammanhang åberopas i första hand det industriella samarbete över gränserna, som redan förekommer mellan de tre fylkena Østfold, Akershus och Hedmark samt Värmland ävensom arbetet mellan Jämtland och Nord-Trøndelag beträffande kraftsamarbete och timmerleveranser samt på turistnäringens område.

Förslaget har i Sverige varit föremål för yttrande av ett stort antal svenska organ, bl. a. länsstyrelserna och landstingen i gränsregionerna. Samtliga organ ställer sig i princip positiva till förslaget. Flertalet anser att en utredning i första hand bör komma till stånd om ifrågavarande frågor. *Kommunalrättskommittén* menar, att en utredning först bör inriktas på en

kartläggning av föreliggande och framtida behov av samarbete. På grundval härav bör möjlighet föreligga att skapa lämpliga former för samarbete och dra upp gränser för detsamma. *Kommerskollegium* finner det visserligen tveksamt om tiden ännu är mogen att utrusta internordiska organ av det slag, som här aktualiseras, med beslutande funktioner men finner det motiverat att dessa spörsmål klarlägges genom en särskild utredning.

Vissa svenska remissorgan pekar på de speciella områden på vilka samarbete mellan kommunerna på ömse sidor om gränserna är angeläget. Härvid framhålles särskilt naturvårds- och vattenvårdsfrågorna, frågor som berör gränsbefolkningens serviceförsörjning samt turistfrågorna såsom särskilt aktuella samarbetsprojekt. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* för sin del erinrar bl. a. om behovet av gemensamma lokaler för teater, konst och musik, gemensam simhall och gemensamt utnyttjande av de resurser till yrkesutbildning som finns i Tornedalen. I dessa fall torde nu gällande kommunallagstiftning försvåra eller hindra ett organiserat samarbete i legala former. Enligt *Sveriges industriförbund* kan samarbete i fråga om främst kommunal service i olika former förväntas medföra betydande ekonomiska och standardmässiga fördelar för befolkningen i berörda kommuner.

Svenska stadsförbundet konstaterar, att det faktiskt existerar en samverkan mellan ett antal kommuner på ömse sidor riksgränsen, vilken sker helt avtalslöst och i regel utan interkommunala ersättningar. Enligt stadsförbundet är det uppenbart, att därest fasta former funnes för gränskommunalt samarbete detta skulle ha betydligt större omfattning än i nuläget. Stadsförbundet nämner som olika former för ett interkommunalt samarbete särskilda samrådsorgan, bildande av kommunalförbund och civilrättsliga avtal. En utredning bör koncentreras till frågorna om i vilken omfattning samlagsavtal — även inom den specialreglerade kommunala verksamheten — kan användas för att reglera det gränskommunala samarbetet och huruvida särskilda rättsobjekt är möjliga organ för verkställigheten. *Svenska kommunförbundet* framhåller att behov av gränskommunalt samarbete inom det specialreglerade området icke torde ha gjort sig gällande hittills. Det nu aktuella behovet av samarbete synes främst avse verksamheten inom området för den oreglerade kommunalförvaltningen, där hindren för kommunalt samarbete över riksgränsen torde vara förhållandevis små. Ett dylikt samarbete skulle enligt kommunförbundet kunna grunda sig på samlagsavtal eller på särskilda rättsobjekt i form av bolag, förening eller stiftelse.

3. U t s k o t t e t

Lika naturligt som det är för kommuner inom ett land att, när skäl föreligger, samarbeta sinsemellan, lika naturligt borde det vara för kommuner på ömse sidor om en riksgrens att samarbeta. Invånare i gränsområdena

blir på grund av gränsens repellerande karaktär ofta missgynnade i förhållande till sina landsmän. Utskottet finner det vara av vikt att genom till buds stående medel åtgärder vidtages som kan medverka till att förbättra gränsbefolkningens levnadsvillkor. Realiserande av föreliggande medlemsförslag synes därför ha betydande intresse. Formella hinder bör självfallet icke försvåra eller omöjliggöra önskvärd och ändamålsenlig kommunsamverkan.

Utskottet vill särskilt peka på förhållandena på Nordkalotten, där områden med gemensamma intressen nu delas av riksgränsen. Här föreligger behov av gränskommunal samverkan. Rent kommunal servicekaraktär har sådana projekt som gemensamma reningsanläggningar, vattenförsörjningsanläggningar, gemensamt brandförsvar, sopförbränning samt sjukvård i olika former. Projekt av frilids-, sport- och turistkaraktär lämpade för samverkan föreligger. En central station för turistinformation för hela gränsområdet i Tornedalen behövs liksom gemensamma sportanläggningar. På kultursektorn torde en gemensam byggnad inrymmande lokaler för teater, konst och musik fylla en viktig uppgift i Tornedalen för utvecklande av kulturutbytet mellan Sverige och Finland. Beträffande sjukvårdsfrågorna i Tornedalen har Nordiska rådet bl. a. tagit initiativ genom rekommendationen nr 16/1968 om sjukvårdssamarbete i Tornedalen.

Utskottet finner även angeläget att den samiska befolkningens förhållanden uppmärksammas i detta sammanhang. Åtskilliga av dessa problem torde vara gemensamma för gränsdistriktet och lämpade att lösas medelst gemensamma initiativ mellan gränskommunerna. En undersökning av det gränskommunala samarbetsbehovet, det nu föreliggande och det framtida, bör därför enligt utskottets mening även omfatta samernas problem.

Behov av gränskommunalt samarbete föreligger även i andra gränsområden inom t. ex. turism och naturvård, skol- och utbildningsväsende, kraftförsörjning, kommunalservice, trafik- och transportväsende. Här kan bl. a. nämnas samarbetet mellan Trøndelag och Jämtland, som behöver utvecklas.

Med intresse har utskottet vidare tagit del av det samarbete, som utvecklats över riksgränsen i Kongsvinger--Arvika-trakten, den s. k. ARKO-regionen. Verksamheten inom ARKO-regionen leds av en delegation — ARKO-delegationen — med målsättning att verka som ett samarbetsorgan mellan näringsliv och myndigheter på norsk och svensk sida inom regionen. Genom samgående inom en gemensam gränsregion med Kongsvinger och Arvika som centralorter menar man att öka gränsområdets allmänna attraktivitet och därigenom även förbättra underlaget för en väl utvecklad serviceverksamhet. Härigenom uppnås i sin tur gynnsamma möjligheter för industriutveckling och ökad differentiering av arbetsmarknaden på olika orter inom området.

Utskottet anser att ARKO-regionen, där ett faktiskt samarbete redan etablerats mellan myndigheter och näringsliv på norsk och svensk sida, bör kunna bli en försöksregion för undersökning av vilka konkreta behov av

lagändringar som kan uppstå i samband med olika gränskommunala samarbetsobjekt i regionen. Det förtjänar uppmärksammas, att initiativen i ARKO-regionen i första hand tagits av kommunala organ och även bekostats av dessa. Önskemål har framställts om att detta arbete borde ekonomiskt stödjas av statliga myndigheter. Utskottet finner skäl föreligga för att även detta spörsmål tages upp till övervägande i samband med en utredning av här föreliggande ämne i dess helhet.

Det torde vara uppenbart att, därest fasta former hade funnits för gränskommunalt samarbete, detta redan nu skulle haft större omfattning än det har. Nu gällande kommunallagstiftning försvårar eller t. o. m. hindrar ett fast organisatoriskt samarbete, som har legalt stöd.

Gränskommunalt samarbete kan tänkas ske i olika former. Den enklaste formen är tillskapande av särskilda samrådsorgan. Inom ramen för nuvarande kommunallagstiftning i samtliga nordiska länder torde finnas möjlighet att etablera ett frivilligt samarbete mellan kommuner över riksgränserna och att bilda gemensamma organ för samråd om olika frågor. En rad olika samrådsorgan finns redan mellan nordiska kommuner, t. ex. i Öresundsregionen, ARKO-regionen, Jämtland—Trøndelag och Nordkalotten. Så länge dessa organ har enbart utredande och ej några verkställande förvaltande uppgifter, kräves icke någon ändring av kommunallagstiftningen eller annan lagstiftning. Samarbetet kan växa fram spontant under fria former.

Gränskommunalt samarbete kan bedrivas också i civilrättsliga former genom avtal mellan berörda kommuner. Genom sådana samarbetsavtal torde kunna erhållas en fastare organisatorisk form för det gränskommunala samarbetet, när så anses önskvärt, i första hand inom den icke specialreglerade kommunala verksamheten. Även om de nordiska ländernas regler för den kommunala kompetensen icke är enhetlig, synes hindren för ett kommunalt samarbete över riksgränserna vara förhållandevis små i fråga om denna oregerade verksamhet.

En utredning av frågan bör emellertid även gälla i vilken omfattning samarbetsavtal är möjliga inom den specialreglerade kommunala verksamheten. Denna sida av kommunens liv är mycket viktig. Stora delar av den kommunala verksamheten är nämligen noga reglerad genom speciallagstiftning i varje land. Denna lagstiftning företer väsentliga skiljaktigheter de nordiska länderna emellan. En samordning av specialreglerad kommunal verksamhet torde försvåras bl. a. av att sådan verksamhet ofta är förbunden med myndighetsutövning och statsbidragsgivning och torde knappast vara möjlig över riksgränsen i nämnvärd utsträckning, så länge nuvarande olikheter i lagstiftningen består. Större behov av gränskommunalt samarbete inom det specialreglerade området har enligt vissa remissorgan icke hittills gjort sig gällande. Behov av samarbete på det specialreglerade området måste emellertid uppstå, i den mån det ej redan föreligger. Önskvärt är därför att i en utredning överväga, på vilket sätt eventuella behov kan tillgodoses i respektive länder.

Av vikt är att uppmärksamma möjligheterna att genom särskilda rätts- subjekt i form av bolag, föreningar eller stiftelser omhänderha gemensamma gränskommunala angelägenheter. Olikheter i lagstiftning torde hindra en sådan samarbetsform. Lagändringar i detta avseende synes angelägna och torde vara möjliga att genomföra.

Frågan om gränskommunalt samarbete i form av kommunalförbund bör även undersökas. En lagstiftning härvidlag bör nära anknytas till övrig nationell kommunallagstiftning. Utskottet anser dock, att även om, såsom framhållits av några remissorgan, vissa svårigheter torde föreligga att ändra ländernas lagstiftning att avse även internordiska kommunalförbund, en sådan samarbetsform bör övervägas av en blivande utredning.

Det uttalas av vissa remissinstanser att det på nuvarande tidpunkt är osäkert både vilken omfattning och vilka former det framtida nordiska gränskommunala samarbetet kommer att få. Enligt utskottets mening bör, en utredning tillsättas med uppgift att i första hand göra en kartläggning av de behov av samarbete, såsom redan nämnts, som nu föreligger och som kan väntas uppkomma inom en närmare framtid. Med utgångspunkt från föreliggande behov torde möjligheter att skapa lämpliga former för samarbetet undersökas. Utskottet finner ett sådant tillvägagångssätt icke vara förenat med oöverstigliga svårigheter.

I alla nordiska ländernas kommunallagar saknas bestämmelser om kommunsamarbete utanför landets egna gränser. Aktuellt synes det därför vara såsom utvecklingen nu går att dessa spörsmål tas upp till behandling på nordiskt plan. En utredning bör få till uppdrag att undersöka möjligheterna för att i ländernas kommunallagstiftning och annan lagstiftning avlägsna alla hinder av rättslig art, vilka kan anses försvåra gränskommunalt samarbete.

Under återopandande av vad ovan anförts hemställer socialpolitiska utskottet, att Nordiska rådet ville antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att utreda behovet och möjligheterna för sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna.

Gjøvik den 3 december 1968

<i>Erling Dinesen</i>	<i>Sigrid Ekendahl</i>	<i>Einar Gustafsson</i>
<i>Kaarlo af Heurlin</i>	<i>Lars Korvald</i>	<i>Lars Larsson</i>
	Förman	
<i>Työne Leivo-Larsson</i>	<i>Harald Løbak</i>	<i>Gerda Møller</i>
<i>Niels Mørk</i>	<i>Salve Salvesen</i>	<i>Veikko Savela</i>

*BILAGA 3***Betänkande 2 av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över medlemsförslag om gränskommunalt samarbete (A 171/s) och medlemsförslag om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen (A 227/s)**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats medlemsförslag om gränskommunalt samarbete (A 171/s) och medlemsförslag om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen (A 227/s). Utskottet har behandlat det förstnämnda medlemsförslaget vid sina möten i Oslo den 11 december 1967, i Köbenhavn den 11 maj 1968, i Tusby den 12 augusti 1968, i Gjøvik den 3 december 1968 samt, sedan det återförvisats till utskottet, även denna dag i Stockholm. Medlemsförslaget A 227/s har behandlats av utskottet förutom denna dag den 3 mars 1969. Vid utskottets stockholmsmöte har statsråd Helge Seip, Norge, varit närvarande.

1. Inledning

Medlemsförslaget A 171/s avser en hemställan till Nordiska rådet att rekommendera regeringarna att låta genomföra sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbete mellan kommuner över riksgränserna i form av t. ex. kommunalförbund, kommunala bolag eller liknande organ. Socialpolitiska utskottet har vid sitt ovannämnda möte i Gjøvik i anledning av förslaget beslutat föreslå rådet att rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att utreda behovet och möjligheterna för sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbete mellan kommuner över riksgränserna.

Sedan utskottet fattat detta beslut, har medlemsförslaget om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen (A 227/s) väckts. I detta medlemsförslag hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i Danmark och Sverige att genom nödiga tillägg till och ändringar i ländernas kommunallagstiftning, byggnadslagstiftning och annan berörd lagstiftning ställa till förfogande praktiska och fasta former för samarbetet mellan danska och svenska kommuner inom Öresundsregionen, som av dessa kan begagnas för lösande av gemensamma spørsmål.

2. U t s k o t t e t

Utskottet konstaterar, att medlemsförslaget avseende de gränskommunala förhållandena i Öresundsregionen nära sammanhänger med det av utskottet tidigare behandlade och nu till utskottet återförvisade medlemsförslaget om gränskommunalt samarbete. Utskottet har i sitt tidigare betänkande särskilt uppehållit sig vid förhållandena i Tornedalen och utefter den norsk-svenska gränsen. Däremot har utskottet icke närmare berört förhållandena i Öresundsregionen.

Här föreliggande medlemsförslag avser att undanröja de hinder av rättslig art som försvårar ett gränskommunalt samarbete inom Öresundsregionen. Förslagsställarna menar, att de gränskommunala samordningsfrågorna i denna region med ett befolkningstal på 2,6 miljoner måste få en annan omfattning och karaktär än i andra nordiska gränsregioner.

Utskottet är på det klara med att det föreligger en rad samordningsfrågor inom Öresundsregionen aktualiserade icke minst genom frågorna om fast förbindelse över Öresund och storflygplats. Olikheter i ländernas lagstiftning liksom avsaknad av bestämmelser om kommunsamarbete utanför landets egna gränser hindrar emellertid i vissa fall ett samarbete i fastare former över ländernas gränser. Utskottet har i sitt tidigare betänkande närmare redovisat de olika former av gränskommunalt samarbete, som kan tänkas bli aktuella i detta sammanhang. Utskottet får hänvisa härtill.

Det tidigare av utskottet behandlade förslaget avser att generellt i ländernas kommunallagstiftning och annan lagstiftning avlägsna alla hinder av rättslig art, vilka kan anses försvåra gränskommunalt samarbete. Det senare förslaget avser motsvarande förhållanden begränsade till Öresundsregionen. Utskottet är medvetet om att de gränskommunala samordningsfrågorna i Öresundsregionen har en annan karaktär och storleksordning än i övriga nordiska gränsregioner beroende icke minst på att området inom sig rymmer en huvudstad med dess speciella kommunalrättsliga ställning. Utskottet finner därför anledning föreligga för ett specialstudium av de gränskommunala lagstiftningsfrågorna i Öresundsregionen. Genom ett sådant studium borde kunna konstateras i vilken omfattning speciallagstiftning blir nödvändig för storregionen. Utskottet finner det önskvärt, att regeringarna i Danmark och Sverige måtte föranställa om att ett sådant specialstudium kommer till stånd. I övrigt vill utskottet hänvisa till vad utskottet uttalat i sitt tidigare utlåtande beträffande aktualiteten av att frågorna om rättslig reglering av kommunsamarbete utanför landets gränser generellt nu lages upp till behandling på nordisk bas.

Under hänvisning till det ovan anförda får socialpolitiska utskottet föreslå att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslagen A 171/s och A 227/s ville antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att utreda behovet av och möjligheterna för sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna.

Stockholm den 4 mars 1969

<i>Johannes Antonsson</i>	<i>Sigurður Bjarnason</i>	<i>Kaj Bundvad</i>
<i>Erling Dinesen</i>	<i>Sven Hammarberg</i>	<i>Kaarlo af Heurlin</i>
<i>Lars Korvald</i>	<i>Lars Larsson</i>	<i>Tyine Leivo-Larsson</i>
Förman		
<i>Harald Løbak</i>	<i>Gerda Møller</i>	<i>Salve Salvesen</i>
	<i>Juho Tenhiälä</i>	

Medlemsförslag

om utbyggnad av Europaväg 18

(Väckt av Leif Cassel och Martha Johannessen)

Ett viktigt led i Nordiska rådets strävan att förbättra kommunikationerna mellan de nordiska länderna har varit ansträngningarna att förbättra det internordiska vägnätet. Inom detta fält har nyligen behandlats de norsk-svenska mellanriksvägarna i ländernas norra delar. Vid fjortonde sessionen antogs en rekommendation härom (rek. nr 10/1966) på grundval av bl. a. en utredning som publicerats i Nordisk utredningsserie (NU 1965: 3).

Även längre söderut liggande vägar förtjänar uppmärksamhet. Europaväg 18 mellan Stockholm och Oslo företer sålunda allvarliga brister. Önskemål om en snabb utbyggnad av denna väg framför allt i gränstrakterna mellan Norge och Sverige har framförts. Det räcker här att hänvisa till de synpunkter som framfördes vid ett möte i somras i Örje i Norge med deltagande av representanter för kommuner, regionala organ och vägmyndigheter. På detta möte framhölls, att E 18 är nyckeln till utveckling i de berörda områdena och att det är av stor betydelse att vägen förbättras så att den kan bära dagens tunga trafik. Även för industrin i Värmland och Östfold är det av stor betydelse att vägnätet är tillfredsställande. För den svenska industrin gäller det särskilt förbindelserna med de norska utskeppningshamnarna. En förbättring av vägen bör därför ges hög prioritet av vägmyndigheterna i de båda länderna.

Den svenska trafikpolitiken, som godkändes av riksdagen 1963, kan väntas leda till att en allt större del av transporter kommer att ske på landsväg i synnerhet på kortare sträckor. Som ett led i den svenska anpassningen till dessa förhållanden är att se den proposition (nr 160/1967) som nu ligger på den svenska riksdagens bord om bestämmelser för lastbilars axeltryck, bruttovikt och längd. Man kan också peka på den ökande betydelsen av den internordiska handeln, inte minst mellan Norge och Sverige. Denna handel kan väntas fortsätta att öka i betydelse, om inte en otillfredsställande lösning på den europeiska marknadsfrågan lägger hinder i vägen. Vidare är viktiga industriområden koncentrerade till Mälardalen och osloområdet, vilka bindes samman av E 18. Det är i detta perspektiv som en förbättring

av denna Europaväg bör ses. På en Europaväg som förbinder tre huvudstäder — Oslo, Stockholm och Helsingfors — bör man kunna ställa höga anspråk på god standard.

Under hänvisning till vad som anförts hemställes,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Norge och Sverige att med hög prioritet bygga ut Europaväg 18 till högre standard.

Stockholm och Oslo den 24 november 1967

Leif Cassel

Martha Johannessen

Ändringsförslag

om utbyggnad av riksväg 61/2 Arvika—Kongsvinger

(Väckt av Leif Cassel, Martha Johannessen och Birger Lundström)

Inom det södra gränsområdet mellan Sverige och Norge finns ett stort antal mellanriksvägar av skiftande standard och betydelse. Bland de vägar som har stor betydelse för såväl lokaltrafik som fjärrtrafik är mellanriksvägen 61/2 (nr 61 på svenska sidan och nr 2 på norska sidan), som förbinder Karlstad—Arvika—Kongsvinger och Oslo med gränsövergång vid Eda—Magnor.

Beräffande trafikens storlek på denna väg framgår det av en undersökning från 1965 att man då räknade med cirka 800 fordon per dygn i årsmedeltal varav ungefär hälften i vardera riktningen. Vid samma tid beräknades godsmängden till cirka 100 000 ton last, varav omkring tre fjärdedelar i riktning mot Sverige. Gränsövergången vid Eda är den enda mer betydande gränsstation där godsmängden till Sverige är större än i riktning mot Norge. På riksväg 61 tillåtes i Värmlands län 10/16 tons axel- och boggietryck, medan det i Norge är 8/10 tons axel- och boggietryck efter en ändring 1968. Person- och lastbilstrafikens fördelning efter resändamål var enligt en destinationsundersökning 1963 vid Eda följande: serviceresor 41 procent, arbetsresor 30 procent, besöksresor 8 procent och nöjesresor 20 procent. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande siffror vid gränsstationen Örje på Europaväg 18 var: för arbetsresor över 50 procent och för serviceresor cirka 15 procent. I detta område svarar inte minst kortdistanta virkestransporter för en mycket väsentlig del av trafikarbetet från områdena närmast gränsen. Det framväxande regionala samarbetet mellan Arvika och Kongsvinger gör att det finns särskild anledning att intressera sig för denna mellanriksvägs utbyggnad. Efter kontakter under 1967 mellan representanter för berörda kommuner på den norska och svenska sidan om gränsen bildades i början av 1968 en samarbetsdelegation bestående av två kommunrepresentanter och tre industrirepresentanter från vardera landet, vilken antog namnet ARKO-delegationen. Denna utveckling har stötts från länsmyndigheternas sida och cheferna i berörda län och fylken har tagit aktiv del i förberedelserna för denna samarbetsdelegations tillkomst. Arvikaområdets industrier har också starkt engagerat sig i delegationens arbete.

ARKO-delegationen arbetar för närvarande med a) en inventering av indu-

strin på båda sidor om gränsen, b) riktlinjer för samordning av gränsaktiviteter på såväl de kommunala, industriella som de kulturella områdena, c) undersökning av industri- och handelsföretags marknadskontakter så att en naturlig kontaktväg mellan Sverige och Norge kan ske över ARKO-företag. Målsättningen är att så snart som möjligt uppnå konkreta resultat i form av samarbetsavtal inom olika branscher. ARKO-delegationen arbetar också för undanröjande av kvarstående handelshinder, förbättrade telekommunikationer över gränsen, samordning av bestämmelser rörande vägstandard och samordning av materielkontrollbestämmelserna i de båda länderna. ARKO-delegationen har framhållit att en framgångsrik industriell verksamhet kräver bland annat förbättrade kommunikationer med kongsvingerområdet och därifrån till osloområdet.

På den norska sidan är krafter i rörelse i Hedmarks fylke för att Kongsvinger skall bli ett av uppsamlingsområdena för osloregionen, vilket skulle innebära att man med hjälp av lokaliseringpolitiska åtgärder söker koncentrera arbetsplatser och servicefunktioner till kongsvingerområdet. Från fylkets sida har som argument för att göra Kongsvinger till sådant uppsamlingsområde anförts samarbetet med angränsande områden i Sverige, inte minst inom ramen för ARKO.

Ett vidareutvecklande av detta gränsregionala samarbete skulle i hög grad underlättas och stimuleras av att den mellanriksväg som förbinder de båda regionerna utbygges till en högre standard. För närvarande är vägen klart otillfredsställande på många ställen både på norsk och svensk sida. I Hedmarks fylke finns inga medel för närvarande anslagna för att förbättra riksväg 61/2 på sträckan Kongsvinger—gränsen. Man har emellertid färdigställt en arbetsplan och kan börja förbättringsarbeten så snart pengar finns att tillgå.

Vi hemställer,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Norge och Sverige att vidtaga snara åtgärder för att riksvägen 61/2 Arvika—Kongsvinger utbygges till den högre standard som är påkallad inte minst med hänsyn till det framväxande regionala samarbetet i berörda bygder.

Rättvik den 4 augusti 1968

Leif Cassel

Martha Johannessen

Birger Lundström

Ändringsförslag

om förbättrade vägförbindelser Mora—Malung—Stöllet— Torsby—Kongsvinger

(Väckt av Leif Cassel, Nils Jacobsen och Birger Lundström)

Vägleden Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger—Oslo utnyttjas som en tvärförbindelse mellan nedre Norrland, Dalarna, norra Värmland och osloområdet. En viss trafik av tunga fordon förekommer över denna väg från och till Nordnorge genom Sverige — uppgifterna varierar mellan två och åtta fordon per dag. I många fall är det fråga om transporter med ur försörjningssynpunkt viktiga varor, som går denna väg. Av nämnda väg är särskilt sträckan på norska sidan närmast gränsen av dålig standard och det tillåtna axeltrycket har fått sättas så lågt som till 6 ton. Enligt uppgifter från den svenska tullstationen i Riksåsen får man vid gränsen ofta avvisa för tunga eller breda lastfordon, som måste återvända in i Sverige för att ta en annan väg till Norge. Till tullstationen riktas också förfrågningar från speditörer om denna mellanriksväg kan användas för tunga fordon, vilket alltså i många fall inte är möjligt på grund av föreskrifterna om högsta tillåtna axeltryck.

Kommunerna i norra Värmland — som har bildat Nordvärmlands kommunala samarbetsregion för att taga till vara sina intressen i bland annat trafikfrågor — samt i malungs- och moraområdet har med stöd av industrins representanter uttryckt starkt intresse för att genom punktvis insatta åtgärder förbättra denna mellanriksväg, så att den blir lämpad för tyngre trafik. Trafikintensiteten på denna väg är inte särskilt hög men uppvisar en ganska stor ökning under senare tid. Vägens dåliga standard som utestänger tyngre fordon gör också att beräkningar om trafikintensiteten inte kan med säkerhet sägas ge en riktig bild av hur mycket trafik en förbättrad väg skulle kunna dra åt sig. För att få ett underlag för en bedömning av dessa frågor bör som första steg en utredning göras om möjligheterna att genom sådana punktvisa förbättringsåtgärder åstadkomma en mellanriksväg som skulle kunna klara tung trafik.

Under hänvisning till vad som anförts hemställer vi,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Norge och Sverige att med hänsyn till de goda möjligheter vägen Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger synes erbjuda

da som internordisk förbindelseled utreda förutsättningarna för att tämligen snabbt genom punktvisa förbättringsåtgärder höja vägens standard så att den lämpar sig även för relativt tung trafik.

Rättvik den 4 augusti 1968

Leif Cassel

Nils Jacobsen

Birger Lundström

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****Finland****Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena:**

— — — meddelar ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena efter att ha införskaffat väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uttalande i ärendet, att det intet har att erinra emot medlemsförslaget enligt vilket E-vägen 18 förbättras från Oslo till Stockholm, vilken väg även allmänt används i trafiken mellan Finland och Norge.

Helsingfors den 30 mars 1968

Paavo Aitio

Minister

Klaus Häkkänen

Regeringsråd

Norge**Samferdselsdepartementet:**

Riksveg E 18. Oslo—Vinterbru—Riksgrensen er tillatt trafikkert med 8 t akseltrykk, 12 t boggitrykk, 18 m vogntøglengde og fra 30. mars 1968 med vognbredde 2,45 m. Dette svarer til de største vogntog som for tiden tillates å kjøre på norske veger. Det er vanligvis ingen begrensning av tillatt akseltrykk i teleløsningstiden.

Enkelte parseller av E 18 Oslo—Riksgrensen er nybygde vegparseller med høy vegstandard, som partiene Vinterbru—Østfold grense og Ørje—Riksgrensen. I år er den ca. 14 km lange parsell fra Vinterbru till Herregårdsvegen i Oslo tatt opp som anlegg og ventes ferdig i 1970—71. Sistnevnte strekning faller sammen med riksveg E 6, og er den del av vegen mellom Riksgrensen og Oslo som er særlig dårlig og som har de største kapasitetsproblemer.

Av de to E-veger gjennom Østfold til Sverige har E 6 den avgjort største trafikk, og da den dertil over store lengder har lav standard, har man lagt hovedvekten på ombygging av denne rute i Østfold.

Oslo, 9. februar 1968

H. Kyllingmark

John H. Paxal

Sverige

Statens järnvägar:

De svenska och de norska statsbanorna har sett det som angeläget att förbättra kommunikationerna mellan länderna. Som ett led i denna strävan har väsentliga ändringar gjorts i tidtabellen mellan Stockholm och Oslo under de senaste åren.

Fr. o. m. sommaren 1966 ersattes den tidigare enda dagförbindelsen mellan städerna med expresståg i båda riktningarna morgon och kväll. Restiden sänktes därigenom från nio till omkring sju timmar. Inom en femårsperiod räknas med en sänkning till närmare sex timmar.

Nattågen mellan Stockholm och Oslo, som tidigare gått via Katrineholm—Laxå, kommer fr. o. m. den 12 maj 1968 att gå norr om Mälaren via Västerås—Örebro för att förbättra dessa städers förbindelser med Norge.

Även godstågstidtabellen har förbättrats. Sommaren 1967 sattes direkta godsexpresståg in mellan Stockholm och Oslo i båda riktningarna med avgång från respektive stad på kvällen och ankomst tidigt påföljande morgon.

Varken resandetågen eller godstågen är i dag utnyttjade till sin fulla kapacitet. Linjekapaciteten är inte heller maximalt utnyttjad varför ytterligare tåg utan svårighet kan läggas in i tidtabellen om behov härav skulle uppstå.

Omfattande åtgärder har vidtagits för att förbättra standarden på linjen Stockholm—Charlottenberg—Oslo. Banan förstärks, makadamiseras, på båda sidor om gränsen och som en följd härav har den största tillåtna hastigheten kunnat höjas, på svensk sträcka till 100—130 km/tim, på norsk upp till 120 km/tim. Den fortsatta upprustningen kommer att möjliggöra en ytterligare höjning av hastigheten. På den norska sträckan har fjärrblockering redan införts medan en sådan anläggning projekteras för sträckan Laxå—Charlottenberg.

I förslaget framhålles att »den svenska trafikpolitiken kan väntas leda till att en allt större andel av transportererna kommer att ske på landsväg, i synnerhet på kortare sträckor». Enligt den nya statliga trafikpolitiken skall varje trafikgren i princip svara för sina kostnader och förutsättningar även i övrigt skapas för en konkurrens på lika villkor. Vägtrafikens kostnadsansvar utreds för närvarande av särskilt tillkallade sakkunniga, vilka har att pröva vilka kostnader för det allmänna, som bör hänföras till vägtrafiken och hur dessa kostnader lämpligen bör fördelas på olika trafikantkategorier, t. ex. personbilar och tunga lastbilar. Den framtida fördelningen mellan järnvägs- och landsvägstransport kommer att i väsentlig grad påverkas av det resultat nämnda utredning kommer fram till och hur det omsätts i praktiken i fråga om avgiftsuttag för bilismen. Det är därför enligt SJ:s uppfattning för tidigt att redan nu dra några slutsatser om hur den

nya trafikpolitiken kommer att påverka fördelningen mellan transporter på järnväg och landsväg.

Den nya enhetslasttekniken skapar förutsättningar för en ökning av järnvägens andel av godstransporterna genom att i stor utsträckning reducera kostnaden för och tidsförlusten vid omlastning mellan järnväg och bil vid kombinerad transport.

Mellan Stockholm och Oslo kommer inom en nära framtid kombinerad järnvägs/biltransport att kunna framgångsrikt konkurrera om en stor del av de godstransporter, som i dag går direkt på landsväg, både i fråga om fraktpris och transportstandard. Inom kort väntas ett av de största norska åkerierna inleda denna utveckling genom att övergå till containertransport på järnväg mellan Stockholm och Oslo, kombinerad med anslutande biltransport lokalt i Stockholm och Oslo.

Den nordiska enhetsstariffen (NET), som infördes 1965, medförde fraktprissänkningar på i många fall 20--30 procent. De sänkta frakterna och den ökade transportstandarderna har tillsammans med en snabb expansion av handeln medfört att vagnslasstrafiken på järnväg mellan Sverige och Norge ökat med c:a 78 procent mellan 1964 och 1967. Lastbilstransporterna ökade med 56 procent under samma tid. Trafikökningen har berott på den starka allmänna ökningen av handeln mellan Sverige och Norge men också på den omständigheten, att virkesöverskottet, särskilt i Sydsverige, i ökad grad kunnat användas för försörjning av norska skogsindustrier.

Med anledning av vad som ovan anförts beträffande järnvägens möjligheter att ombesörja en utökad och snabbare gods- och persontrafik mellan Sverige och Norge, bedömer SJ en prioritering av utbyggnaden av E 18 inte vara ett angeläget samhällsekonomiskt intresse.

Stockholm den 29 april 1968

Erik Uppmark

Ingemar Bäckström

Statens vägverk:

Europaväg 18 är en av de mera trafikerade vägarna i landet och en viktig led mellan befolkningskoncentrationerna i storstockholmsområdet, norra Mälardalen, örebro- och karlstadsområdena och osloområdet. I verkets målsättning såsom den redovisats bl. a. i verkets petita och i statsverkspropositionen framhålls nödvändigheten av en satsning av investeringsverksamheten på de vägar som har den största trafiken, på europavägarna och på för näringslivet viktiga transportleder. Detta innebär att ut-

byggnaden av E 18 har haft och alltjämt har hög prioritet. Ett bevis här för är bl. a. att följande delar öppnades för trafik under hösten 1967, nämligen motorväg på delen Ståksön—Barkarby mellan Enköping och Stockholm, motorvägsinfart till Örebro söderifrån, motortrafikled förbi Kristinehamn och motorväg genom norra delarna av Karlstad.

Det återstår mellertid ännu åtskilliga delar att ombyggas och bland de delar som inom några få år torde komma att påbörjas kan nämnas delen från den nyöppnade motorvägsgenomfarten i Karlstad förbi Vålberg till Grums. Då ombyggnad av denna del och flera andra delar av E 18 är mycket angelägna, kommer vägverket att i takt med vad de ekonomiska resurserna medger forcera utbyggnaden av E 18 till hög standard. Standarden kommer dock inte att bli genomgående eftersom det exempelvis på sträckan Stockholm—Örebro inom snar framtid torde komma att krävas motorväg eller motortrafikled medan på delen mellan Grums och riksgränsen trafiken motiverar en högklassig tvåfältig väg.

Även andra viktiga riksvägar, bl. a. E 4 Hälsingborg—Stockholm och E 6 Trelleborg—Malmö—Göteborg—Svinesund fordrar stora insatser av resurser under den närmaste framtiden. Avgörande för val av tidpunkt för ombyggnad av olika delar på vägnätet är i första hand uppställda lönsamhetskriterier, för att därigenom största möjliga nytta av investeringsmedlen skall erhållas.

En inom vägverkets informationskontor upprättad broschyr över E 18 kallad »Genom tätbygder i Svealand» bifogas (*här ej tryckt*). I denna presenteras bl. a. tidigare utbyggnader och kommande planer beträffande E 18.

I övrigt vill vägverket hänvisa till en inom vägförvaltningen i Värmlands län upprättad PM angående väg E 18 inom Värmlands län (*se nedan*).

Stockholm den 27 februari 1968

Gust. Vahlberg

Per Olov Tjellgren

Länsstyrelsen i Värmlands län:

Som framgår av vägförvaltningens promemoria (*se Bihang*) motsvarar standarden på stora delar av E 18 genom Värmland icke de krav som har rätt att ställas på denna trafikled. Tyvärr gäller detta icke enbart denna riksväg.

Vid skilda tillfällen har statens vägverk verkställt utredningar angående standarden på de svenska riksvägarna. Av den senast föreliggande rapporten framgår att vid årsskiftet 1965—1966 läget var sådant att i förhållande till den rådande trafiken 37 procent av riksvägnätet hade fullgod standard medan 36 procent behövde byggas om snarast. Vid jämfö-

relse med läget två år tidigare, d. v. s. vid årsskiftet 1963—1964, visade det sig att de genomgående länsvägarnas standard klart hade förbättrats medan förändringarna för riksvägarnas del var mindre. Anledningen härtill är den kraftiga trafikutvecklingen på riksvägnätet som gör att allt större del av detta vägnät blir i behov av snar ombyggnad på grund av framkomlighetssvårigheter.

Intentionerna har därför från statens vägverks sida vid uppbyggande av de nu gällande flerårsplanerna för perioden 1967—1971 varit att relativt sett öka medelstillelningen för riksvägar och i motsvarande mån minska tilldelningen för länsvägar.

Statsmakterna har godtagit denna inriktning och målsättningen är enligt årets statsverksproposition att vägbyggnadsverksamheten i första hand skall inriktas på de delar av vägnätet som är av särskild betydelse för närrikslivets transporter. Även utbyggnaden av europavägarna bör ges hög prioritet. Särskild uppmärksamhet bör även ägnas upprustning av brobeståndet samt trafiklederna i städernas närhet.

Som framgår av nedanstående tabell, som är hämtad ur statsverkspropositionen, har den största tilldelningen under flerårsplansperioden fallit på företag ingående i europavägnätet.

Typ av objekt	1967	1968	1969	1970	1971	Senare	Summa
Europavägar	215	200	190	205	212	842	1 864
Övriga riksvägar	125	163	180	189	197	1 008	1 862
Länsvägar	213	166	154	135	133	971	1 772
Ödebygdsvägar	7	10	9	8	8	33	75
Storbroar	40	56	57	53	40	47	293
Tunnelbanor (bidrag)	10	15	20	20	20	147	232
Beloppen angivna i miljoner kronor							

Om man bortser från ödebygdsvägar, storbroar och tunnelbanor ingår i flerårsplanerna företag för en beräknad kostnad av c:a 5 500 miljoner kronor.

	Kostnad		Väglängd	
	Miljoner kronor	Procent	Mil	Procent
Europavägar	1 864	34	310	3,2
Övriga riksvägar	1 862	34	900	9,2
Länsvägar	1 772	32	8 530	87,6
Summa	5 498	100	9 740	100

Om man jämför den procentuella andel av väglängden och medelsfördelningens andel finner man att vid upprättande av flerårsplanerna en stor satsning gjorts på europavägarnas utbyggnad.

En motsvarande jämförelse av förhållandena inom Värmlands län framgår av nedanstående tabell.

	Kostnad		Väglängd	
	Miljoner kronor	Procent	Mil	Procent
Europavägar	52	28,5	18	3,7
Övriga riksvägar	58	32,0	42	8,7
Länsvägar	71	39,5	423	87,6
Summa	181	100,0	483	100

Av ovan angivet belopp, 52 miljoner kronor, kommer dock 44 miljoner kronor först efter år 1971.

Den ovan berörda av vägförvaltningen verkställda utredningen visar att de delar av E 18 inom länet som främst är i behov av en omedelbar ombyggnad drager en byggnadskostnad av storleksordningen 160 miljoner kronor. Enligt vad länsstyrelsen för närvarande kan bedöma bör de komma till utförande i följande angelägenhetsordning.

Delstäckor	Beräknad kostnad Miljoner kronor
Karlstad—Grums	50
Väse—Skattkärr	25
Ökne—Valnäs	28
Ökne—Årjäng	37
Valnäs—Grums	20

Av dessa företag är det endast Karlstad—Grums som ingår i flerårsplanen med ett påbörjandeanslag av 2 miljoner kronor år 1971.

Med hänsyn till trafikutvecklingen hyser länsstyrelsen stor oro — icke minst ur trafiksäkerhetssynpunkt — om icke utbyggnadstakten kan ökas. Med de resurser som nu ställes till vägverkets förfogande och med vetskap om de utbyggnadsbehov som föreligger även inom andra delar av landet anser länsstyrelsen att möjligheterna att snabbare få E 18 utbyggd i ordinarie ordning är att resurserna för väginvesteringar ökas. Länsstyrelsen finner det därför — särskilt med hänsyn till vägnas ekonomiska betydelse för näringslivets transporter — beklagligt att statsmakterna inte ansett det ekonomiska läget vara sådant att vägverkets anslagsäskanden kunnat vinna bifall, särskilt som tilldelningen av medel till väginvesteringar under fyra år hållits på samma nivå. Detta innebär realiter en minskad vägbyggnadstakt.

Av till vägförvaltningens promemorior hörande diagram framgår att godstrafiken över gränsen vid Hån kommer närmast efter trafiken vid Svinesund. Det framgår vidare att godsmängden har haft en starkt stigande tillväxt med undantag för andra halvåret 1967. E 18 är sålunda av stor betydelse för godstrafiken mellan Sverige och Norge icke minst för den långväga trafiken mellan stockholms- och osloområdena. Även för den bygd E 18 genomlöper är den av betydelse som en viktig uppsamlande led icke minst inom det tillväxande vänernområdet. För skogsbruket utgör

den en viktig stamled för de västra delarna av Värmland till industrierna vid Väneren sammanhängande bl. a. med flottledernas nedläggande. För årvängsbygden är den av vital betydelse för en utvidgad industrilokalisering. Än större betydelse kommer den att få för den tunga trafiken inom detta område om beslut kommer att fattas om nedläggande av järnvägsdelen Arvika—Bengtfors.

Länsstyrelsen delar sålunda helt de synpunkter som framförts av motionärerna rörande E 18:s betydelse som såväl viktig förbindelseväg för den långväga trafiken som en led av utomordentlig betydelse för den kortdistanta trafiken inom berörd bygd. Vid upprättande av flerårsplanerna har och kommer länsstyrelsen att ge E 18 hög prioritet. Detta visar också de vägutredningar som pågår inom länet och som närmare framgår av vägförvaltningens promemoria. Sålunda är samtliga de delsträckor som är i behov av ombyggnad föremål för utredningar; så att inte projekteringsverksamheten skall utgöra hinder för ett utökat vägbyggande om resurser i en eller annan form skulle ställas till förfogande.

Karlstad i landskansliet den 21 februari 1968

Rolf Edberg

Walter Carlevi

BIHANG

PM upprättad av vägförvaltningen i Värmland angående väg E 18 inom länet

För väg E 18 på delen inom Värmlands län kan följande synpunkter framläggas beträffande befintlig och framtida standard, kostnader och planeringsläge m. m. för olika delsträckor.

Delen riksgränsen—Töcksfors är utbyggd med en vägbredd av 7,0 meter. Arbetena påbörjades under 1940-talet och slutfördes i början av 1950-talet. Plan- och profilsträckor fyller ej helt dagens krav på erforderlig standard för riksvägen. Med hänsyn till den synnerligen svåra terrängen och med hänsyn till att vägens bärighet kan sägas vara i huvudsak acceptabel får denna del för dagen anses godtagbar. Vissa förstärkningar på kortare sträckor bör dock vidtagas. På längre sikt måste emellertid denna delsträcka förses med vägrenar och viss justering av plan- och profilsträckning företas.

Delen Töcksfors—Årväng är utbyggd till godtagbar standard med sektionen $K\ 7,0 + 2V\ 1,0$ ($K\ 7,0 + 2V\ 2,5$ mindre delar genom Töcksfors och Årväng). Arbetena slutfördes i olika etapper i slutet av 1950-talet och vad beträffar delen närmast Årväng i mitten av 1960-talet.

Delen Årjäng—Ökne (Långserud) har mycket låg standard i såväl plan- som profilhänseende och har dessutom bärighet. Vägbanan är försedd med oljegrus. Vägbreddens är cirka 6 meter.

Inom vägförvaltningen pågår arbetet med upprättande av detaljerad utredningsplan för denna delsträcka. Arbetet härmed beräknas vara färdigt under innevarande år.

Utredningsplanen siktar till en sektion av K 7,0 + 2V 3,0 och denna del har en längd av cirka 37 kilometer och kan beräknas kosta cirka 37 miljoner kronor.

Företaget finnes ej med i gällande flerårsplan.

Delen Ökne (Långserud)—Grums har likaledes mycket låg standard i såväl plan- och profilhänseende och har ävenledes dålig bärighet. Även på denna del är vägbanan försedd med oljegrus. Vägbreddens är cirka 6 meter.

Inom vägförvaltningen pågår arbetet med upprättande av arbetsplan för ombyggnad av denna del där vägen avses givas helt ny sträckning över Hökeströmmen till Valnäs å väg cirka 11 kilometer söder om Grums.

Arbetsplanen beräknas kunna vara fastställd under innevarande år, där est icke besvär kommer att anföras.

Även på denna del föreslås en vägsektion av K 7,0 + 2V 3,0. Företaget har en längd av cirka 20 kilometer och har totalt kostnadsberäknats till 28,5 miljoner kronor. I företaget ingår bro över Hökeströmmen kostnadsberäknad till 4 miljoner kronor, trafikplats vid Valnäsviden kostnadsberäknad till 2,5 miljoner kronor och anslutning med väg 175 kostnadsberäknad till 3,5 miljoner kronor.

Delen Valnäs—Grums, som i framtiden avses bli gemensam för såväl E 18 som riksväg 45 har en vägbredd av 6—7 meter och en standard i övrigt som ej uppfyller dagens krav på en riksväg.

Inom vägförvaltningen pågår arbetet med upprättande av detaljerad utredningsplan för denna delsträcka. Arbetet härmed beräknas bli färdigt under år 1969.

Enligt denna utredningsplan avses vägen utbyggas som motortrafikled.

Delsträckan omfattar en längd av cirka 14 kilometer och beräknas preliminärt kosta cirka 20 miljoner kronor.

Företaget finnes ej med i gällande flerårsplan.

Delen Grums—Karlstad har en vägbredd av cirka 7,0 meter med undantag för viss del inom staden, där vägen ävenledes är försedd med breda vägrenar. Vägen passerar på denna del bl. a. genom Valbergs samhälle med åtföljande hastighetsbegränsning på en sträcka av drygt 2 kilometer. Plan- och profilstandarden i övrigt fyller ej dagens krav.

Vägförvaltningen har på delen Grums—stadsgränsen upprättat förenklad arbetsplan på en sträcka av cirka 15 kilometer, vilken plan för närvarande är föremål för fastställelseprövning. På delen inom staden (stadsgränsen i väster—Våxnäs) pågår arbetet med upprättandet av arbetsplan på en sträcka av cirka 7 kilometer. Denna arbetsplan beräknas vara klar för fastställelseprövning vid årsskiftet 1968/1969. Enligt föreliggande planer avses vägen på denna del få karaktär av motorväg.

Kostnaderna för delen Grums—Våxnäs beräknas till cirka 50 miljoner kronor och avses enligt gällande flerårsplan att påbörjas år 1971 (2 miljoner kronor).

Delen Våxnäs—Kroppkärr är utbyggd till motorväg.

Delen vid Kronoskogen kan aktualiseras i samband med utbyggnad av

planerat bostadsområde i denna del. Utredning i denna fråga pågår. Kostnaderna för denna del uppskattas till 5 miljoner kronor.

Delen Kroppkärr—Skattkärr är utbyggd till tvåfältig väg med breda vägrenar. I samband med exploatering av områden längs nuvarande väg kommer på längre sikt frågan om ny väg av motorledskaraktär att aktualiseras på denna vägdel om cirka 7 kilometer. Kostnaderna härför uppskattas till 12 miljoner kronor.

Delen Skattkärr—Våse har mycket låg standard som profil och en vägbredd av cirka 6 meter.

Arbetet med upprättande av arbetsplan för denna del pågår. Denna vägsträcka avses härvid givas karaktär av motortrafikled och få en längd av cirka 16 kilometer och beräknas preliminärt kosta cirka 25 miljoner kronor.

Arbetsplanen beräknas vara färdig för fastställelseprövning vid årsskiftet 1969/1970.

Förelaget finnes ej med i gällande flerårsplan.

Delen Våse—Kristinehamn har ej heller fullgod standard enligt dagens krav men har utbyggts till varierande standard (delvis breda vägrenar).

Vägförvaltningen avser utreda frågan om lämplig sträckning för motortrafikled jämväl på denna sträcka som omfattar en längd av cirka 13 kilometer. Kostnaderna härför torde belöpa sig till ungefär 20 miljoner kronor. Företaget ingår ej i gällande flerårsplan.

Delen förbi Kristinehamn är utbyggd till motortrafikled.

Delen Kristinehamn—länsgränsen har en vägbredd av 7,0 meter. Profilsträckningen fyller ej dagens krav.

Frågan om utbyggnad till motortrafikled på denna sträcka omfattande 10 kilometer avses utföras inom vägförvaltningen men har ännu ej påbörjats. Kostnaderna för vägdelens ombyggnad torde belöpa sig till cirka 15 miljoner kronor.

Med hänsyn till att ombyggnaden av denna del torde ligga långt fram i tiden har vägförvaltningen för avsikt att komplettera den nuvarande vägen med stigningsfiler för att härigenom förbättra framkomligheten för trafiken. Förslag till utförande av dessa stigningsfiler är under upprättande. Kostnaderna för detta arbete uppskattas till 0,1 miljoner kronor. Detta arbete skulle lämpligen kunna utföras som beredskapsarbete.

Sammanlagt synes alltså på lång sikt behövas investeras cirka 210 miljoner kronor på väg E 18 inom Värmlands län.

Beträffande axel- och boggietryck kan anges följande för E 18 nämligen, delen riksgränsen—Årjäng är upplåten för 10/16

delens Årjäng—väg 523 är upplåten för 8/12 (vintertid 10/16)

delens väg 523—väg 524 är upplåten för 8/12

delens väg 524—Nysäter (anslutning av väg 175 söderifrån) är upplåten för 8/12 (vintertid 10/16)

delens väg 175 söderifrån—väg 175 norrifrån är upplåten för 8/12

delens Nysäter (väg 175 norrifrån)—länsgränsen vid Bodalen är upplåten för 10/16

Sedan två svaga broar vid Ökne och Norane ombyggts under 1968/1969 är avsikten att föreslå höjning av axel- och boggietrycket till 10/16 på hela E 18. Viss nedsättning under tjällossningsperioden kan dock bli erforderlig.

Den tunga trafiken medför med hänsyn till vägen ringa bärighet särskilt på vägen genom utläggning av BG-massa. En sådan åtgärd skulle på sträck-

på delen Årjämg—Grums onormalt höga underhållskostnader. Varje år måste omfattande underhållsåtgärder vidtagas i vad avser oljebruset. Om medel finnes disponibla vore det ur ekonomisk synpunkt försvarbart att förstärkan Årjämg—Grums draga en kostnad av storleksordningen 3 miljoner kronor. Detta medför dock icke att härigenom en förskjutning av hel ombyggnad kan ske utan endast att förhållandena för trafiken kan något förbättras genom en bättre vägbana, kvar står svårigheterna på grund av plan- och profilsträckning. Det må i detta sammanhang nämnas att ett flertal olyckor varje år inträffar med dikeskörande långtradare.

Beträffande transporterade godsmängder på E 18 hänvisas till bilagda diagram (*här ej tryckta*) utvisande godstrafiken vid riksgränsen. Härav framgår utvecklingen under åren 1963—1967 för totala godsmängden. Som jämförelse har medtagits motsvarande uppgifter för riksväg 61 vid Eda.

Av diagram över gränstrafiken framgår att E 18 kommer närmare E 6 i fråga om mängden gods över gränsen mot Norge.

Karlstad i vägförvaltningen i Värmlands län den 20 februari 1968

Bengt Centrell

Handelskammaren i Karlstad:

Förslagsställarna framhåller, att Europaväg E 18 mellan Stockholm och Oslo företer allvarliga brister. Handelskammaren är mycket benägen att understryka detta förhållande.

Förslagsställarna hemställer, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i Norge och Sverige att med hög prioritet bygga ut Europaväg E 18 till högre standard.

Vad angår den del av E 18, som ligger inom handelskammarens verksamhetsområde, visar en av vägförvaltningen i Värmlands län verkställd utredning, att den önskvärda utbyggnaden av trafikleden i fråga för länets vidkommande innebär en byggnadskostnad av storleksordningen 160 miljoner kronor.

Statsmyndigheterna har i årets statsverksproposition godtagit principen, att vägbyggnadsverksamheten i första hand skall inriktas på de delar av vägnätet, som är av särskild betydelse för näringslivets transporter. Även utbyggnaden av europavägarna har i sammanhanget framhållits böra givas hög prioritet.

Även om handelskammaren icke haft möjlighet verkställa erforderlig undersökning för att på mera påtagligt sätt redovisa näringslivets fördelar av en ifrågasatt utbyggnad av E 18, finner kammaren likvisst desamma helt uppenbara och kammaren tillstyrker livligt motionärernas rekommendation.

Handelskammaren, som varit i tillfälle att i ärendet samråda med vägförvaltningen i Värmlands län vill härutöver slutligen i allt väsentligt in-

stämman i vad länsstyrelsen i Värmlands län i sin skrivelse till Nordiska rådet den 21 februari 1968 i saken anført.

Karlstad den 28 februari 1968

För handelskammaren i Karlstad

Bo Rathsman

Ordförande

Per-Olof Esping

Verkst. direktör

BILAGA 2

Yttranden över ändringsförslaget A 176 Ä 1/t

N o r g e

Samferdselsdepartementet:

Endringsforslaget har vært forelagt *Vegdirektoratet* som 15. oktober 1968 har gitt følgende opplysninger:

Fra Kongsvinger til Sjøenden 11 km vil vegen i 1969 være bygget ferdig etter vegnormalstandard. Det antas å ta lang tid før den resterende ca. 25 km lange strekning til riksgrensen ved Magnor er bygget om etter sanne standard. Denne del av vegen har enkelte korte partier med asfaltdekke, og resten har oljegrusdekke. Vegen tillates nå trafikkert med 2,45 m brede biler, 8 tonns akseltrykk, 12 tonns boggitrykk og 18 m lange vogntog. Vegen vil bli søkt utbedret for trafikk således at vogner 2,5 m brede og 10/16 tonns akselboggitrykk kan få mulighet for transport. Når dette kan bli gjennomført, vil bli vurdert i Norsk vegplan.

Oslo, 16. oktober 1968

Etter fullmakt

John H. Paxal

S v e r i g e

Statens vägverk:

De mellanriksvägar längs gränsen mellan södra Norge och Värmlands län och Göteborgs och Bohus län som har den största betydelsen för trafikutby-

tet mellan länderna är de båda europavägarna E 6 och E 18. Det är därför dessa vägar som bör komma i första hand vad det gäller en utbyggnad av mellanriksvägar i detta område. Av vägverkets yttrande till Nordiska rådet över medlemsförslag om utbyggnad av europaväg 18 framgår den satsning som vägverket har gjort och kommer att göra på denna väg. Även europaväg 6 är för närvarande föremål för en mycket omfattande utbyggnad.

I det anförda yttrandet till Nordiska rådet framhåller vägverket emellertid också att utbyggnaden av vägnätet skall göras så att den största möjliga nytta erhålls av väginvesteringarna. Detta innebär bl. a. att lönsamhetskriterier bör vara vägledande vid val av de vägprojekt som kommer till utförande. Enligt vägverkets mening bör detta också gälla de båda aktuella mellanriksvägarna Arvika—Kongsvinger och Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger.

Vad beträffar vägen Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger synes trafiken mellan länderna på denna väg inte vara speciellt omfattande. Behov finns dock av en väg med godtagbar standard som förbinder Kopparbergs län med norra delen av Värmlands län.

Vägen Mora—Malung—Stöllet—Torsby kommer därför att helt eller delvis förbättras och förstärkas till en genomgående god standard. De förbättringar och förstärkningar som utförs på denna väg är alltså till helt avgörande del föranledda av så att säga trafiken inom landet.

Möjligheterna till större investeringar på vägarna Arvika—Kongsvinger och Torsby—Kongsvinger inom de närmaste fem—tio åren är mycket begränsade med hänsyn till de angelägna projekt som finns på övriga vägar i både Värmlands län och i landet i övrigt.

Mindre förstärkningar och punktåtgärder på dessa mellanriksvägar är dock möjliga och kommer att utföras i den omfattningen som det är ekonomiskt motiverat och i konkurrens med övriga förbättringar av vägnätet inom Värmlands län.

Avgörande för lönsamheten av investering i en vägförbättring är till stor del person- och godstrafikens storlek. Om trafiken ökar avsevärt mer på dessa mellanriksvägar än trafiken på vägnätet i övrigt kommer därför vägverket öka omfattningen av förbättrings- och förstärkningsarbeten på dessa vägar.

Stockholm den 23 september 1968

I. Morting

Christer Lundin

Länsstyrelsen i Värmlands län:

Som väl torde ha framgått av de redogörelser som lämnades vid Nordiska rådets trafikutskotts besök i Arvika och Kongsvinger har ett omfattande

regionalt samarbete inletts på olika områden inom den s. k. ARKO-regionen bildad av kommuner på båda sidor om riksgränsen mellan Arvika och Kongsvinger. Länsstyrelsen är beredd att på allt sätt understödja ARKO-regionens arbete.

Med anledning av det efter resan väckta ändringsförslaget om åtgärder för att utbygga riksväg 61 Arvika—Kongsvinger till den högre standard som var påkallad inte minst med hänsyn till det framväxande regionala samarbetet i berörda bygder vill länsstyrelsen till en början något beröra utbyggnadsbehovet i stort på riksvägarna inom Värmland.

Vid skilda tillfällen har statens vägverk utrett standarden på de svenska riksvägarna. Den senaste undersökningen som avsåg förhållandena den 1 januari 1968 visade att 35,5 procent hade fullgod standard i förhållande till dagens trafik, 29 procent godtagbar standard medan 35,5 procent hade en icke godtagbar standard och således var i behov av omedelbar ombyggnad.

Jämfört med läget år 1966 hade en förbättring skett med 0,5 procent av den icke godtagbara andelen. Vid jämförelse med läget år 1962 hade en endast tvåprocentig förbättring skett.

Orsaken till ovan nämnda ringa förbättring beror i huvudsak på den starkt ökade trafiken som främst är koncentrerad till riksvägnätet.

För Värmland är 41 procent av riksvägnätet i behov av ombyggnad, 32 procent har fullgod standard. Riksväg 61 Karlstad—Arvika—riksgränsen vid Eda har en längd av 118,5 km. Av denna längd hade den 1 januari 1968 25 procent fullgod standard, 34 procent godtagbar standard medan 41 procent hade icke godtagbar standard.

Vägförvaltningen i länet har under året till vägverkets centralförvaltning lämnat ett förslag till behovsplan för perioden fram till år 1985. De i denna plan föreslagna ombyggnaderna uppskattas draga en kostnad av 275 miljoner kronor för riksvägarna inom länet. Av detta belopp faller 180 miljoner kronor på E 18, den väg som upptagits i det ursprungliga medlemsförslaget. Riksväg 61 skulle draga en utbyggnadskostnad av i runt tal 70 miljoner kronor fördelat enligt följande.

	Miljoner kronor
Karlstad—Ilanda	13,0
Ilanda—Fagerås	20,0
V. Furtan—Arvika	8,0
Gate—Fallängsvägen i Arvika	1,5
Arvika—riksgränsen	26,0
Summa	68,5

Av ovanstående företag pågår ombyggnad av sträckan V. Furtan—Arvika som beredskapsarbete. Delen Karlstad—Ilanda ingår i gällande flerårsplan för perioden 1967—1971 och beräknas bli påbörjad år 1971.

Mellan Arvika och riksgränsen har delen Åmotfors—Eda kyrka förstärkts och standardförbättrats samt försetts med ny beläggning under in-

nevarande år. Avsikten är att inom de närmaste åren fortsätta med motsvarande åtgärder mellan Arvika stads västra gräns och Åmotfors om medel kan komma att disponeras härför från driftanslaget. När dessa åtgärder blir färdiga har vägen en i förhållande till dagens trafik godtagbar standard med undantag för en trafikfarlig passage, nämligen vid bro över Vrängsälven vid Charlottenberg. En ombyggnad av denna jämte tillfartsvägar (2,7 km) beräknas draga en kostnad av 2,2 miljoner kronor. Frågan om denna delsträckas intagande i flerårsplanen för perioden 1970—1974 kommer att upplagas till behandling under år 1969.

Vid det samarbete som skett med de norska vägmyndigheterna har det visat sig att riksväg 2 på den norska sidan kommer att korsa riksgränsen söder om den nuvarande korsningspunkten vid Magor. Därest denna väg kommer till stånd på norsk sida måste vid kommande förnyelser av flerårsplanerna även ombyggnad av vägen på svensk sida (4,4 km) intagas i flerårsplanen. Kostnaden för denna uppskattas till c:a 3,0 miljoner kronor.

Det nu föreliggande ändringsförslaget tolkar länsstyrelsen så, att motiönärerna med detta icke avsett sig upphäva det ursprungliga medlemsförslaget angående en utbyggnad av Europaväg E 18. Vad länsstyrelsen anfört i anslutning till detta gäller fortfarande, och länsstyrelsen måste med hänsyn till denna vägs betydelse för den långväga trafiken ge E 18 hög prioritet. Naturligtvis måste de förbättringar som bli erforderliga ur framkomlighets- och trafiksäkerhetssynpunkt på riksväg 61 parallellt komma till stånd i den mån resurser finnes disponibla.

Karlstad i landskansliet den 24 september 1968

På länsstyrelsens vägnar:

Nils Thyreen

Landssekreterare

Walter Carlevi

Vägdirektör

BILAGA 3

Yttranden över ändringsförslaget A 176 Ä 2/t

N o r g e

Samferdselsdepartementet:

Endringsforslaget har vært forelagt *Vegdirektoratet*, som 15. oktober 1968 har gitt følgende opplysninger:

Utbedring etter følgende rute: riksveg 3 Kongsvinger—Roverud, riksveg 205 Roverud—Lunderseter og riksveg 204 Lunderseter—Riksåsen

vil kreve følgende investeringer så vegen kan trafikkeres med 2,45 m brede biler og akseltrykk 8 t, boggitrykk 12 t og vogntoglengde 18 m.

	Lengde (km)	Omkostn. (mill. kr.)
Riksveg 3	8,8	3,1
Riksveg 205	14,6	2,2
Riksveg 204	19,9	3,8
	43,3	9,1

Vegsjefen i Hedmark gjør oppmerksom på at man istedet for å nytte ovennevnte rute kan anvende ruten Kongsvinger—Hov—Masterud—Øyer-moen—Riksåsen. Lengder og omkostninger for istandsettelse av denne rute er oppgitt til:

	Lengde (km)	Omkostn. (mill. kr.)
Riksveg 3	1,5	0,5
Fylkesveg D. 366	18,9	0
Riksveg 202	14,—	0
Riksveg 204	5,5	1,—
	39,9	1,5

Oslo, 16. oktober 1968

Etter fullmakt

John H. Paxal

S v e r i g e

Statens vägverk:

(*Se yttrande under sak A 176 Ä 1/t, Bilaga 2.*)

Länsstyrelsen i Värmlands län:

Vägförbindelse Torsby—Kongsvinger

Beträffande denna väg anser motionärerna att förutsättningarna bör utredas för att tämligen snabbt genom punktvisa förbättringsåtgärder höja vägens standard så att den lämpar sig även för relativt tung trafik.

I samband med sammanträdet i Stöllet överlämnade Nordvärmlands kommunala samarbetsregion en av civilingenjör P. O. Klevemark upprättad promemoria. Av denna framgår bl. a. skillnaden i tillåtna axeltryck på svenska och norska sidan. Härutöver må framhållas skillnaden i tillåten fordonsbredd.

Av promemorian framgår även de belopp som upptagits i tidigare omnämnd behovsplan. De företag som upptagits är följande.

	Ombyggnads- kostnad miljoner kronor
1. Torsby—Lekvattnet, delen vid Lekvattnet (svag bro i dåligt planläge)	0,4
2. Torsby—Östanå—Lekvattnet, delen Västanå—Hagtorp	0,9
3. Torsby—Enäs	5,5
4. Bro över Ljusnan vid Enäs (bron tagen i trafik)	0,1
5. Enäs—Vägsjöfors	5,5
6. Vägsjöfors—Värnäs	11,0
7. Värnäs—Normyrarna (toppbeläggning)	0,4
Summa	23,8

De i behovsplanen upptagna företagen avser erforderliga åtgärder i förhållande till 1985 års trafik. I förhållande till dagens trafik är vissa punktåtgärder erforderliga främst för att kunna höja axeltrycket från 8 till 10 ton. Det gäller då närmast ombyggnad av svaga broar. Dessa är på delen inom Värmlands län följande.

	Ombyggnads- kostnad miljoner kronor
1. Torsby—Lekvattnet, delen vid Lekvattnet (svag bro i dåligt planläge)	0,4
2. Torsby—Östanå—Lekvattnet, delen Västanå—Hagtorp (svag bro)	0,9
3. Torsby—Vägsjöfors, delen bro över Ljusnan vid Fensbol (svag bro i dåligt planläge)	1,5
4. Bro över Ljusnan vid Vägsjöfors (svag bro)	1,3
5. Bro över Klarälven vid Osebol	—
Summa	4,1

Företagen 1 och 3 kommer att projekteras med början senast under år 1969. Företagen nr 2 och 4 kommer att byggas under vintern 1968/69 som beredskapsarbeten. Å bron över Klarälven vid Osebol (företag nr 5) kan ökat axeltryck tillåtas om bron göres enfältig. Utredning härom pågår.

Som framgår av tabell (*se Bihang*) är trafiken över gränsen vid Riksåsen (Vittjärn) inte av större omfattning. Den huvudsakliga trafiken har lokal karaktär.

Den ökade trafik som inom Värmlands län kan alstras på här ifrågasvarande vägförbindelse torde inom överblickbar framtid inte bli av sådan storlek att den mot bakgrunden av våra resurser kan anses motivera någon upp- rustning av vägen utöver den som ovan redovisats. Den av länsstyrelsen i Värmlands län och angränsande fylken tillsatta arbetsgruppen för översiktlig planering har undersökt behovet av vägförbindelser av riksvägskaraktär mellan Värmlands län och angränsande fylken. Gruppens preliminära rapport, daterad den 20 maj 1968, har delgivits Nordiska rådet. Någon utredning utöver de som här nämnts synes i fråga om Värmlands län för när-

Gränstrafik

		1965 (1.7—31.12)		1966		1967		1968 (1.3—31.3)	
		fordon	ton	fordon	ton	fordon	ton	fordon	ton
Väng	501	tullklarerar å väg E 18							
Hån	E 18	13 229	182 028	27 296	406 831	27 391	401 958	6 933	100 179
Rommenäs	611	29	245	114	1 111	tullklarerar å väg E 18			
Högsäter	631	576	6 119	793	8 805	»	» » » »		
Eda	61	4 111	46 096	10 107	124 362	12 659	167 439	3 590	45 708
Håvilsrud	863	146	1 297	75	863	tullklarerar å väg 61			
Mitandersfors	869	372	3 720	765	7 650	»	» » » »		
Vittjärn	941	1 197	15 215	2 671	23 884	3 509	41 527	850	9 790
Röjdåfors	947	249	3 566	859	12 348	868	14 471	485	8 855
Falltorp	961	tullklarerar å väg 964							
Medskogen	964	857	10 348	3 709	41 065	2 985	40 266	608	9 728
Bastuknappen	967	tullklarerar å väg 235							
Långflon	235	303	3 187	562	7 772	756	8 481	119	1 195

varande inte påkallad. Om det för andra områden som beröres av vägförbindelsen anses erforderligt med ytterligare undersökningar för att klarlägga ledens betydelse har länsstyrelsen icke något att erinra mot att de kommer till stånd.

Karlstad i landskansliet den 24 september 1968

På länsstyrelsens vägnar:

Nils Thyreen

Landssekreterare

Walter Carlevi

Vägdirektör

Länsstyrelsen i Kopparbergs län:

Vid Nordiska rådets trafikutskotts besök inom Värmland och Dalarna i augusti detta år framfördes från länsstyrelsens sida synpunkter på en eventuell upprustning eller nybyggnad av bilvägar mellan centrala Dalarna och osloområdet. Synpunkterna finns redovisade i bilagda av vägförvaltningen i länet upprättade promemoria (*se Bihang*), vilken även delgivits trafikutskottets ledamöter. Såsom framgår av promemorian har redan nu en väsentlig bärighetsupprustning skett av den av motionärerna åsyftade vägen inom Kopparbergs län, och det är länsstyrelsens förhoppning att denna upprustning skall komma även den tyngre mellanrikstrafiken mot osloområdet till godo. Detta torde dock till fullo kunna ske först sedan motsvarande delar på norsk sida blivit förstärkta till samma bärighet. Länsstyrelsen är för sin del beredd att medverka till att vägen inom länet hålles i en i förhållande till trafikbelastningen acceptabel standard, och anser att denna målsättning i huvudsak bör kunna realiseras inom ramen för den normala väghållningen i länet.

Falun i landskansliet den 23 september 1968

Gösta Elfving

Hans Kulander

PM upprättad inom vägförvalningen i Kopparbergs län i anslutning till Nordiska rådets trafikutskotts besök i Dalarna den 3 augusti 1968

Dalarna och mellanrikstrafiken

Några synpunkter på vägförbindelserna mellan Oslo/Hamarregionen och Dala/Gävlerregionen.

Vid en diskussion om de norsk-svenska gränsvägarna och angränsande vägsystem bör man lämpligen skilja mellan den långväga trafiken, för vilken oftast flera alternativa förbindelser står till buds, och den mera lokala gränstrafiken.

För biltrafiken finns relativt många möjligheter att komma mellan de nämnda landsdelarna via de nuvarande gränsovergångarna i Värmland och Dalarna. Ingen av dessa vägförbindelser uppvisar någon fullgod standard, även om åtskilliga förbättringar verkställes under senare år. Till detta kan anmärkas, att trafikintensiteten särskilt på de lokala mellanriksvägarna inte är nämnvärt stor i förhållande till trafiken som helhet inom berörda landsdelar på ömse sidor om gränsen. Huruvida trafiken skulle vara avsevärt större om fullgoda förbindelser funnes i dag är vanskligt att uttala sig om utan mera ingående undersökningar. Från industrihåll har dock framhållits, att bättre förbindelser med Osloområdet skulle skapa gynnsammare förutsättningar för näringslivet inom exempelvis Malungs- och Moraregionerna, och även från turisthåll tror man på väsentligt ökad aktivitet över gränserna vid en upprustning av vägnätet i gränstrakterna.

En viss upprustning av aktuella, nu befintliga, vägar inom det norsk-svenska gränsområdet pågår successivt på såväl den norska som den svenska sidan inom ramen för de båda ländernas allmänna vägupprustning. Denna upprustning kommer givetvis även mellanrikstrafiken till godo. Samråd i dessa frågor äger också kontinuerligt rum på det regionala planet mellan vederbörande norska och svenska myndigheter och organisationer.

Merparten av den långväga trafiken mellan Oslo/Hamarregionen och mellersta Sverige kommer, liksom nu är fallet, även framgent att utnyttja huvudvägarna samt järnvägsförbindelserna över Karlstad—Örebro—Mälardalen. Från dessa leder kan god kontakt erhållas norrut på såväl järnvägs- sidan som billedes. Önskemål kommer dock alltid att finnas om mera direkta vägförbindelser mellan å ena sidan Oslo/Hamarregionen och å andra sidan Dalarna och nordöstra Sverige.

Förutsättningarna för en sådan radikal direktväg mellan Oslo- eller Hamarregionen och Dala/Gävlerregionen — eller eventuellt mera begränsat från Oslo till Malung/Mora — ter sig i dagens läge mindre gynnsamma, främst med hänsyn till de stora vägbyggnadsbehov som totalt sett föreligger i de båda länderna. Beträffande sistnämnda region bör dock framhållas att satsningen på vägen mellan Klarälvsdalen och Malung/Mora varit betydande under det senaste årtiondet och att vägen nu får betraktas som relativt snabb och dessutom fullt bärig för tunga transporter. Frågan om en väst-östlig vägförbindelse av god karaktär och med en sträckning genom norra Värmland och Dalarna är för Dalarnas vidkommande därför inget primärt problem, då det väsentligen gäller standardförbättringar av redan utbyggda

Väglängder och tidsavstånd

Ortsrelation	Via	Avstånd (km)	Körtid
Oslo—Gävle	a) Karlstad—Örebro—Uppsala	616	7 tim 40 min
	b) Karlstad—Borlänge	565	7 » 00 »
	c) Torsby—Malung	511	6 » 40 » ¹
Oslo—Sundsvall	a) Karlstad—Falun—Gävle	801	10 tim 00 min
	b) Torsby—Mora—Bollnäs	649	8 » 50 » ²
Oslo—Falun/Borlänge	a) Karlstad—Ludvika	451	5 tim 40 min
	b) Torsby—Malung	402	5 » 20 » ³
	c) Hamar—Sälen	488	6 » 40 » ⁴
Oslo—Mora	a) Karlstad—Filipstad	468	5 tim 30 min
	b) Torsby—Malung	333	4 » 30 » ⁵
	c) Hamar—Sälen	384	5 » 20 » ⁶
Hamar—Falun/Borlänge	a) Torsby—Malung	407	5 tim 30 min ⁷
	b) Långflon—Stöllet—Malung	387	5 » 30 » ⁸
	c) Sälen—Mora	357	5 » 00 » ⁹
Hamar—Mora	a) Torsby—Malung	338	4 tim 40 min ¹⁰
	b) Långflon—Stöllet	318	4 » 40 » ¹¹
	c) Sälen	253	3 » 40 » ¹²

¹ 444 km å 80 km/tim + 67 km å 60 km/tim

² 493 — » — + 156 — » —

³ 335 — » — + 67 — » —

⁴ 358 — » — + 130 — » —

⁵ 266 — » — + 67 — » —

⁶ 254 — » — + 130 — » —

⁷ 289 — » — + 118 — » —

⁸ 217 — » — + 170 — » —

⁹ 227 — » — + 130 — » —

¹⁰ 220 — » — + 118 — » —

¹¹ 148 — » — + 170 — » —

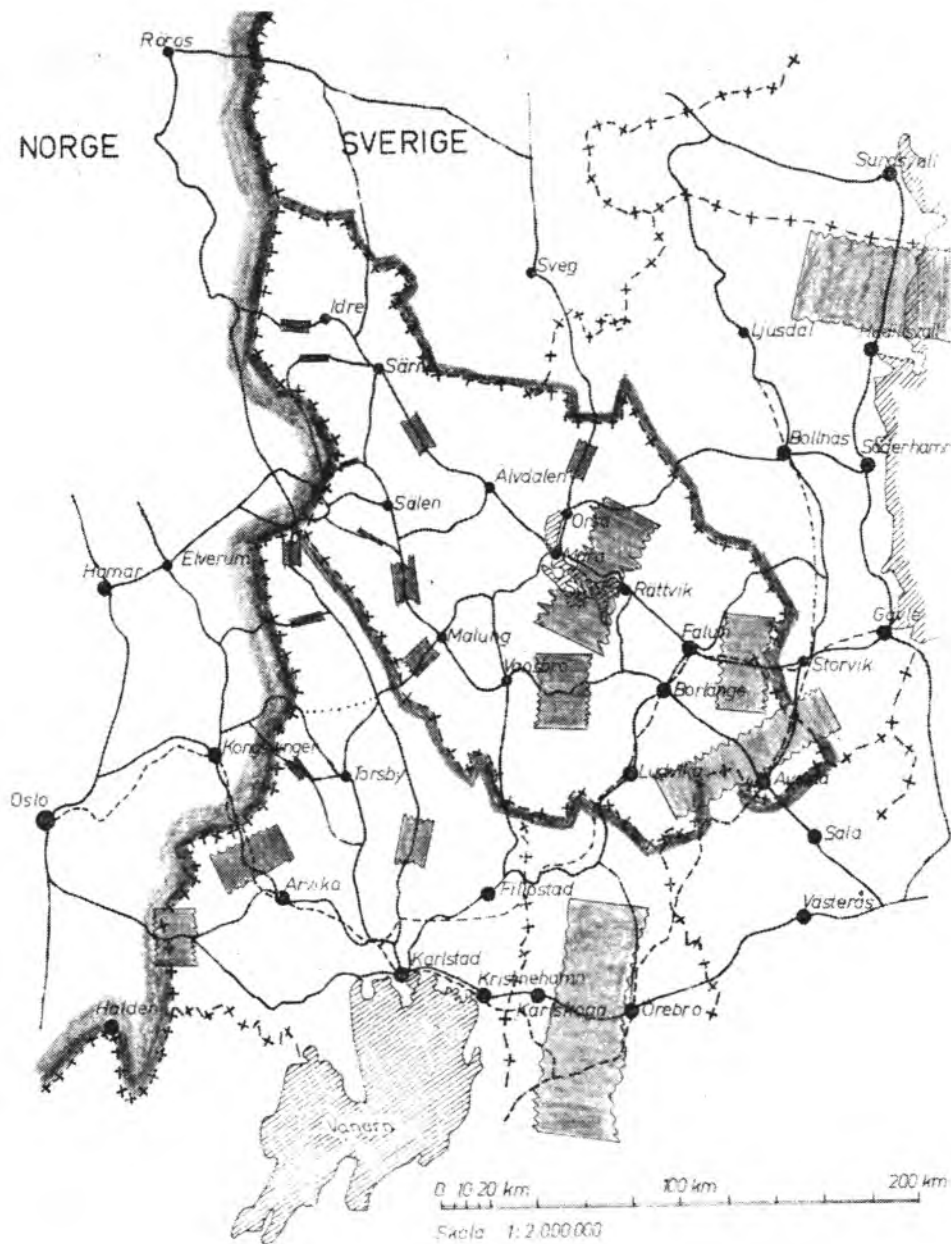
¹² 123 — » — + 130 — » —

vägar. Fortsättningen av vägen västerut genom norra Värmland och angränsande delar av Norge torde däremot med hänsyn till terrängens utformning ställa sig svårare att förverkliga, om kravet på en väg av högre klass bibehålles. Frågan är väl då närmast om de önskade förbättringarna av mellanriksvägarna samtidigt måste innebära direkta vägar på sätt som föreslagits i de senaste årens diskussioner. Även vid en exceptionell ökning av den berörda trafiken, kommer denna att ligga på en begränsad nivå, särskilt under icke högsäsong. Exempelvis kommer den övervägande delen av trafiken på vägen från Mora/Malung över länsgränsen mot Värmland med största säkerhet även i fortsättningen att vara destinerad söderut mot Torsby. En väst-östlig förbindelse norr om Torsby kommer därför att betjäna en trafik av relativt begränsad omfattning.

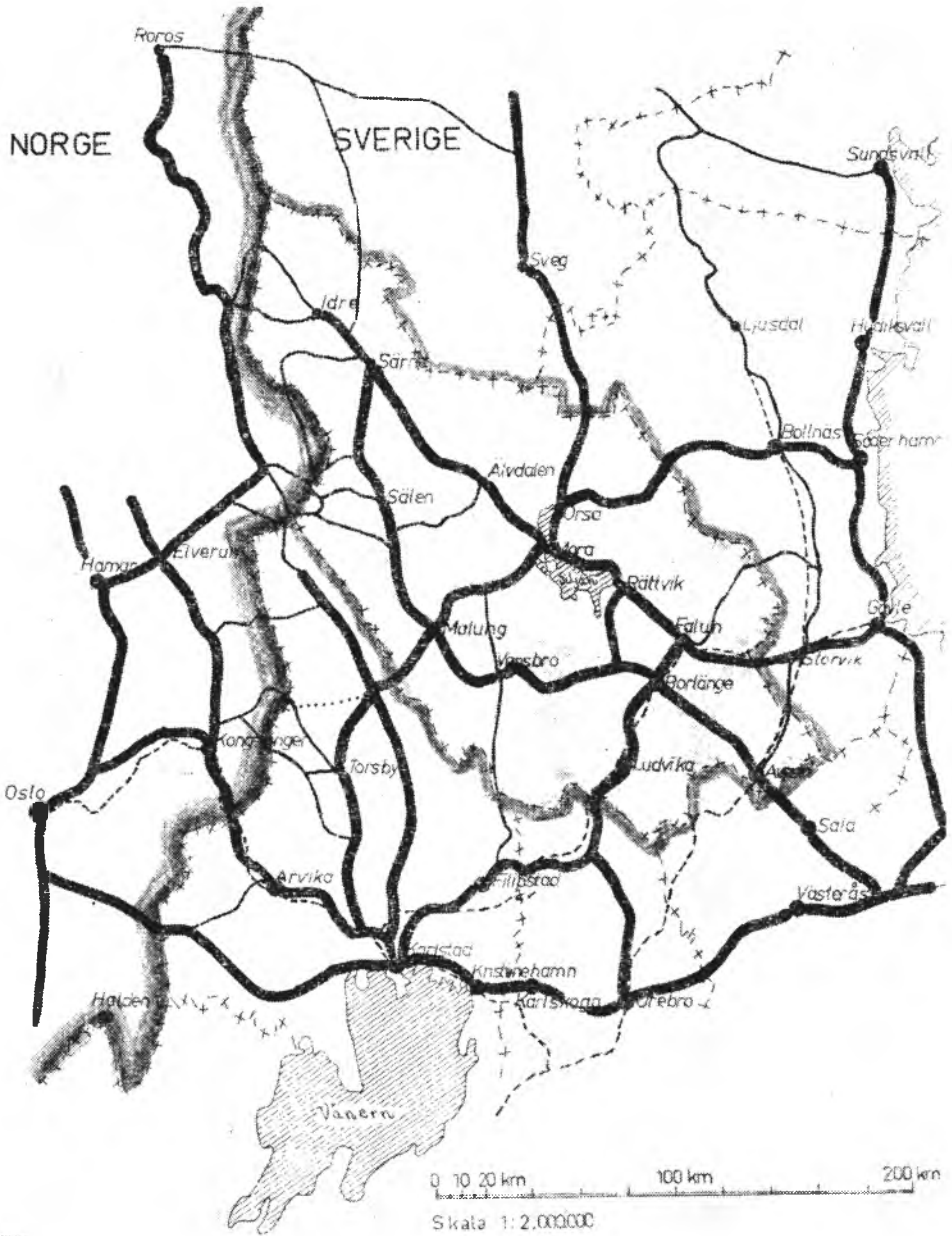
Inom Sälenfjällen samt inom länets nordvästra fjällområden har fritidsbebyggelsen ökat kraftigt under senare år. Detta i förening med behovet av bärkraftiga vägar för främst skogsbruket gör att motiv föreligger för en måttlig upprustning av även det mera trafiksvaga vägnätet inom dessa regioner. En sådan upprustning berör bl. a. de diskuterade mellanriksvägarna. I vilken takt upprustningen kan genomföras blir givetvis beroende på om-

Dalarna och mellanrikstrafiken

Biltrafikens relativa omfattning
(1 cm = 1 000 fordon/dygn år 1968)

Dalarna och mellanrikstrafiken

fattningen av de resurser för vägupprustning som totalt sett ställes till förfogande från statsmakternas sida.

Hittills nedlagda kostnader samt återstående kostnader för upprustning av vissa vägvagnsnitt inom Dalarna

(Torsby—) Länsgränsen—Malung—Mora:	
Nedlagda kostnader under senaste tioårsperioden	12 Mkr
Återstående kostnad för full utbyggnad	40 „
Borlänge—Malung—Sälen:	
Nedlagda kostnader under senaste tioårsperioden	25 Mkr
Återstående kostnad för full utbyggnad	80 „
Sälen—Mora:	
Nedlagda kostnader under senaste tioårsperioden	10 Mkr
Återstående kostnad för upprustning	3 „
Riksgränsen—Rörbäcksnäs—Sälen/Transtrand:	
Nedlagda kostnader under senaste tioårsperioden	2 Mkr
Kostnader för bärighetsförstärkning och oljegrus	3 „
Riksgränsen—Idre:	
Nedlagda kostnader under senaste tioårsperioden	3 Mkr
Kostnader för bärighetsförstärkning och oljegrus	4 „

BILAGA 4

Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över medlemsförslaget och ändringsförslagen

Till trafikutskottet har hänvisats medlemsförslag om utbyggnad av Europaväg 18 (A 176/t) samt ändringsförslag om utbyggnad av riksväg 61/2 Arvika—Kongsvinger (A 176 Ä 1/t) och om förbättrade vägförbindelser Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger (A 176 Ä 2/t). Medlemsförslaget har behandlats på utskottets möten i samband med en resa i berörda områden den 1—4 augusti och alla förslagen har behandlats på ett möte i Helsingfors den 28—29 november 1968.

1. Medlemsförslaget och ändringsförslagen

I medlemsförslaget A 176 pekas på att Europaväg 18 företer allvarliga brister, inte minst på vägvagnsnittet i gränstrakterna mellan Norge och Sverige. Det framhålls att en förbättring av E 18 är av stor betydelse för utvecklingen av industri och övrigt näringsliv i de berörda områdena

och att myndigheterna därför bör prioritera vägens utbyggnad. Man erinrar även om att E 18:s roll som länk mellan de viktiga industriområdena i Mälardalen och osloområdet har ökat i takt med den expanderande svensk-norska handeln och den internordiska handeln över huvud taget. Förslagsställarna hemställer att regeringarna i Norge och Sverige rekommenderas att med hög prioritet bygga ut Europaväg 18 till högre standard.

I det första ändringsförslaget föreslås en rekommendation till samma regeringar om att vidtaga snabba åtgärder för att utbygga riksvägen 61/2 Arvika—Kongsvinger till den högre standard som är påkallad inte minst med hänsyn till det framväxande regionala samarbetet i berörda bygder. Den under året med länsmyndigheternas stöd bildade ARKO (Arvika - Kongsvinger)-delegationen har framhållit att en framgångsrik industriell verksamhet bland annat kräver förbättrade kommunikationer mellan Arvika- och Kongsvinger-områdena och vidare till Oslo-området.

Det andra ändringsförslaget behandlar en mellanriksväg i regionen som är av mindre storlek än de redan nämnda men som är av betydelse bl. a. för viss tung trafik från och till Nordnorge genom Sverige. Vägleden Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger—Oslo utnyttjas även som en tvärförbindelse mellan nedre Norrland—Dalarna—norra Värmland och osloområdet. Det föreslås att regeringarna i Norge och Sverige med hänsyn till denna vägleds goda möjligheter som internordisk förbindelseled utreder förutsättningarna för att tämligen snabbt genom punktvisa förbättringsåtgärder höja vägens standard så att den lämpar sig även för relativt tung trafik.

2. Remissyttrandena

Remissyttrandena i anledning av medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Finland

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena.

Norge

Samferdselsdepartementet.

Sverige

Statens järnvägar.

Statens vägverk.

Länsstyrelsen i Värmlands län.

Handelskammaren i Karlstad.

Över ändringsförslagen har följande myndigheter yttrat sig:

Norge

Samferdselsdepartementet.

Sverige

Statens vägverk.

Länsstyrelsen i Värmlands län.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län (endast beträffande A 176 Ä 2/t).

De synpunkter som framförts beträffande de nämnda förslagen kan sammanfattas på följande sätt.

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena framhåller att E 18 allmänt används i trafiken mellan Finland och Norge och har inte något att erinra mot förslaget att förbättra denna Europaväg. *Samferdselsdepartementet* konstaterar att av de två Europavägarna till Sverige genom Østfold har E 6 till Göteborg den avgjort största trafiken och då därtill kommer att den vägen på långa sträckor har låg standard har man lagt huvudvikten vid en ombyggnad av denna i Østfold. Den del som har de största kapacitetsproblemen är den gemensamma sträckan av E 6 och E 18 söder om Oslo. *Statens vägverk* har givit hög prioritet åt en utbyggnad av E 18, vilket kommit till uttryck genom de förbättringar som skett under senare år, är under utförande eller planeras. Trafiken på vägdelen mellan Grums och riksgränsen motiverar enligt vägverket en högklassig tvåfilig väg, medan andra avsnitt kan komma att kräva ännu högre standard. Avgörande för när en ombyggnad kan ske är i första hand uppställda lönsamhetskriterier. *Länsstyrelsen i Värmlands län* delar helt de synpunkter som framföres i medlemsförslaget rörande E 18:s betydelse som viktig förbindelseled för den långväga trafiken och för den kortdistanta trafiken inom berörda bygd. Samtliga delsträckor som behöver byggas om är föremål för utredning av vägförvaltningen för att inte projekteringen skall utgöra hinder för ett ökat vägbyggande i den mån som resurserna i en eller annan form skulle ställas till förfogande.

Handelskammaren i Karlstad tillstyrker förslaget.

Statens järnvägar finner att en prioritering av utbyggnaden av E 18 inte är ett angeläget samhällsekonomiskt intresse med hänsyn till järnvägens möjligheter att ombesörja en utökad och snabbare gods- och persontrafik mellan Norge och Sverige.

Ändringsförslagen, som båda väcktes i anslutning till trafikutskottets studieresa i den berörda regionen, har remissbehandlats i begränsad omfattning för att ge de närmast berörda myndigheterna tillfälle att inkomma med de ytterligare synpunkter på dessa vägfrågor, vartill ändringsförslagen kunde ge anledning.

Remissinstanserna lämnar redogörelser för det faktiska läget beträffande dessa vägars standard. *Statens vägverk* anför därtill, att möjlighe-

terna till större investeringar på vägarna Arvika—Kongsvinger och Torsby—Kongsvinger inom de närmaste åren är mycket begränsade men att mindre punktåtgärder och förstärkningar är tänkbara om de är ekonomiskt motiverade. *Länsstyrelsen i Värmlands län* uttalar att den är beredd att på allt sätt stödja ARKO-delegationens arbete. I övrigt tolkar länsstyrelsen ändringsförslaget om Arvika—Kongsvingerförbindelsen så att därmed inte avses att upphäva det tidigare förslaget om utbyggnad av E 18, som länsstyrelsen ger hög prioritet med hänsyn till dess betydelse för den långväga trafiken.

3. Utskottet

Sedan sin tillkomst har Nordiska rådet sett som en av sina mest angelägna uppgifter att verka för bättre internordiska kommunikationer. I en tid med kraftigt ökande handel och turism mellan de nordiska länderna och mot bakgrund av strävandena mot ett vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete blir denna uppgift än betydelsefullare. De eftersträlvade förbättringarna kan sägas i huvudsak ha legat på två skilda plan.

På det ena planet har rådets insatser tagit sikte på förenkling av formaliteter för gränsöverskridandet, förenhelligande av trafiklagstiftning och införande av gemensam transportpolitik. Ett flertal rekommendationer täcker detta område, på vilket stora framsteg gjorts men mycket fortfarande återstår att göra. Utmärkande för de här äsyftade reformerna är att de i huvudsak kan förverkligas lagstiftningsvägen eller utan större investeringar. Tvärtom har de i många fall inneburit besparingar, t. ex. de gemensamma tullstationerna. Det har också allmänt betraktats som naturligt att Nordiska rådet tagit initiativ till konkreta åtgärder av detta slag.

Det andra planet kan karaktäriseras som en förbättring av transportväsendet. Det kan gälla byggande av vägar, broar och andra trafikanläggningar innebärande stora ekonomiska åtaganden där nationella och regionala intressen kommer in i bilden. Trafikutskottet har i sådana frågor sett som sin huvuduppgift att söka anlägga en nordisk helhetssyn på kommunikationernas utbyggnad. Så t. ex. har man sökt främja utvecklingen av tvärförbindelser mellan länderna och har verkat för samordnade mellanriksvägar och färjförbindelser mellan Finland—Norge—Sverige. Andra exempel är arbetet med en fast förbindelse över Öresund och storflygplats i anslutning därtill. Bedömningen av en ifrågasatt kommunikationsled har i många fall blivit mer positiv utifrån en nordisk helhetssyn än om enbart nationella synpunkter skulle fälla utslaget. Men den avvägning som måste ske mellan olika konkreta transportprojekt när det gäller beslut om anslag till investeringar, tillkommer givetvis varje lands nationella myndigheter.

I föreliggande förslag beröres tre olika vägförbindelser i en svensk-norsk region. I enlighet med vad ovan sagts utgår utskottets bedömning av dessa vägfrågor från det allmänna behov av förbättrade vägtrafikleder, som man kunnat konstatera, medan avsikten inte är att gå in på någon prioritering mellan de olika alternativ, som finns.

I Östlandet-Värmland förekommer ett växande samarbete över gränsen mellan i första hand kommunerna och näringslivets företrädare. Dessa stödjdes på allt sätt av läns- och fylkesmyndigheterna, som också har ett mycket nära samarbete i frågor av gemensamt intresse. I Arvika—Kongsvinger-regionen har bildats ett särskilt organ, ARKO-delegationen, med uppgift att stimulera ett fruktbart samarbete över gränsen. Även på andra håll finns en nära kontakt av motsvarande slag. En av förutsättningarna för ett ökat gränskommunalt samarbete är att de praktiska och rättsliga problem, som reser sig, får en lösning. Denna fråga har tagits upp i medlemsförslaget om gränskommunalt samarbete (A 171/s), vilket behandlas i rådets socialpolitiska utskott.

En annan viktig förutsättning för samarbetet över gränserna är att vägar av tillräckligt god standard ger möjlighet till snabba och säkra transporter och kontakter mellan de berörda regionerna. En huvuduppgift för de regionala samsarbetsorganen, som utskottet hört, har varit att skapa denna förutsättning. Utskottet har med stort intresse och uppskattning tagit del av rapporterna om det regionala gränssamarbetet och uttalar som sin uppfattning att statsmakterna bör fortsätta att stödja dessa ansträngningar, varvid inte minst väg- och transportproblemens stora betydelse särskilt bör beaktas.

Remissmaterialet visar klart att vägförbindelserna över gränsen i området Östlandet—Värmland inte har en tillfredsställande standard, vilket bekräftas av de uttalanden som gjorts inför utskottet av lokala representanter och av utskottets egna iakttagelser. Allmänt sett föreligger därför behov av en höjning av standarden på mellanriksförbindelserna i denna region. Nuvarande vägstandard motsvarar inte de krav som bör ställas på en sådan förbindelse mot bakgrunden av de förhoppningar som ställas till vidgade kontakter och en expanderande handel mellan de båda länderna. Utskottet kan i och för sig ansluta sig till remissinstansernas uttalanden om att lönsamhetsberäkningar baserade på person- och godstrafikens storlek måste bli vägledande vid val av de vägprojekt som skall utföras. När det gäller en mellanriksförbindelse bör hänsyn också tas till den stimulerande effekt på trafik och kontakter som utbyggnaden av en sådan kan ha, kanske i större utsträckning än nationella trafikleder. Erfarenheter från andra håll pekar i denna riktning. En annan viktig faktor är att den eftersträlvade utbyggnaden av det nordiska ekonomiska samarbetet för att få full effekt bör kompletteras med en motsvarande för-

stärkning av transportresurserna, varvid vägförbindelserna spelar en framträdande roll.

De vägförbindelser som är aktuella i föreliggande medlemsförslag och ändringsförslag kompletterar enligt utskottets sätt att se varandra. Europaväg 18 är i första hand avsedd för den långväga trafiken. I fråga om riksväg 61/2 Arvika—Kongsvinger ligger tyngdpunkten på den regionalt inriktade gods- och persontrafiken. Länsvägen Torsby—Kongsvinger har i viss mindre mån en liknande funktion. Enligt utskottets mening kan intet tvivel råda om att den största satsningen för långväga trafik liksom hitills bör ske på den av dessa vägar som ingår i Europavägs-systemet. Europaväg 18 har betydelse som sammanbindningsled mellan de ekonomiskt betydelsefulla huvudstadsregionerna, där även trafiken på Finland kommer in i bilden. Europavägen har på långa sträckor i Sverige byggts ut till godtagbar eller hög standard. I Norge koncentreras förbättringarna till den hårt trafikerade sträckan söder om Oslo, där E 6 och E 18 följs åt. På bägge sidor om gränsen finns emellertid vägavsnitt som enligt samstämmiga uttalanden har en alltför låg standard och bör förbättras. Det är angeläget att medel ställes till förfogande för att inom snar framtid åstadkomma dessa förbättringar.

Utskottet har också beträffande riksväg 61/2 kommit till den slutsatsen att en förbättring är i hög grad befogad. De pågående regionala aktiviteterna bör kompletteras med motsvarande insatser från vägmyndigheternas sida för att få en vägförbindelse som jämte existerande järnvägsförbindelse svarar mot de framväxande behoven.

Beträffande vägförbindelsen Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger vill utskottet uttala sitt stöd för att en utredning utföres i vägmyndigheternas regi om möjligheterna att genom punktvisa förbättringsåtgärder göra vägen lämpad som en kompletterande tvärförbindelse Dalarna—Värmland—Oslo-området.

Ett besvärande hinder för den tunga trafiken är att olika bestämmelser gäller för mellanriksvägarnas svenska och norska delar beträffande fordons bredd och axeltryck. Denna fråga har redan blivit föremål för en rekommendation i Nordiska rådet (rek. nr 1/1967 punkt B). Utskottet vill mycket starkt understryka vikten av att detta problem får en snar lösning.

Utskottet hemställer,

- att Nordiska rådet antar följande rekommendation:
Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Norge och Sverige
1. att bygga ut E 18 till högre standard,
 2. att förbättra riksväg 61/2 på sträckan Arvika—Kongsvinger samt

3. att utreda möjligheterna att genom punktvisa förbättringsåtgärder höja standarden på vägen Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger så att den lämpar sig även för relativt tung trafik.

Helsingfors den 29 november 1968

Axel Andersson

Leif Cassel

K. Damsgaard

Sven Hammarberg

Svend Horn

Martha Johannessen

Magnus Kjartansson

Mikko Laaksonen

Olavi Lahtela

Arne Larsen

Jon Leirfall

Tuure Salo

Formand

Medlemsförslag

om likartad lagstiftning om transplantation

(*Väckt av Gunnar Edström och Tyyne Leivo-Larsson*)

Frågan om likartad nordisk lagstiftning rörande transplantation behandlades vid Nordiska rådets femte session 1957. I ett till rådet väckt medlemsförslag hemställdes om en rekommendation till de nordiska regeringarna att så snart som möjligt införa likartade lagregler om transplantation envar i sitt lands lagstiftning. Som framgår av bifogade promemoria angående de nordiska ländernas nuvarande lagstiftning på ifrågavarande område (*se Tillägg*), saknades i samtliga nordiska länder år 1956, då detta medlemsförslag är dagtecknat, lagar på området. Numera föreligger sådana lagar i Danmark, Finland och Sverige.

Medlemsförslaget avsåg frågan om homolog transplantation, d. v. s. tillvaratagande av biologiskt material från den, som avlidit på sjukhus och utnyttjande av detta för att ersätta motsvarande genom yttre våld eller sjukdom skadade vävnader eller organ på levande personer. I medlemsförslaget framhölls bland annat, att på direkt anmodan av sedermera avlidna personer eller efter medgivande av anhöriga på sjukhusen i Sverige sedan åtskilliga år förekommit tillvaratagande av biologiskt material från avlidna. Omfattningen av denna verksamhet hade emellertid varit helt otillräcklig för en målsättning som gick ut på att alla sjuka med behov av transplanterat av skilda slag skulle kunna få erforderlig hjälp. Det ansågs därför vara av betydande intresse att möjligheterna vidgades för tillvaratagande av biologiskt material från avlidna. I detta syfte hade medlemsförslaget väckts. Olika vägar kunde enligt förslagsställarna föra till en lösning av frågan. Nära till hands ansågs vara att tillgripa lagstiftning, även om en sådan för vissa grupper av människor måste anses motbjudande och stridande mot deras religiösa eller etiska uppfattning. Om anskaffning av transplanterat helt baserades på frivilliga avtal eller avsåg endast fall, där uttryckligt tillstånd från anhöriga erhållits, ansågs svårigheterna av praktiska och psykologiska skäl dock bli så stora, att materialanskaffning skulle komma att allvarligt försvåras. Den allmänt humanitära synpunkten, att genom uttagning av biologiskt material från avlidna hjälp kan lämnas till botande av levande människors sjukdomar eller defekter, ansågs vara ett avgörande

skäl för att framföra förslag om lagbestämmelser i ämnet. Slutligen anfördes, att de i medlemsförslaget angivna problemställningarna var gemensamma för samtliga nordiska länder och att det därför var lämpligt att frågan om antagande av sådan lagstiftning upptogs gemensamt.

I sitt betänkande över medlemsförslaget underströk rådets socialpolitiska utskott betydelsen av homolog transplantation och uttryckte önskvärdheten av att de olika länderna skulle stödja sådan verksamhet genom att säkra tillgången på nödvändigt biologiskt material. Utskottet fann det angeläget att regeringarna i varje land för sig med uppmärksamhet följde denna fråga. Utskottet ansåg sig emellertid icke då kunna taga ställning till i vad mån en samordnad lagstiftning angående transplantation var erforderlig och var därför ej berett att på sakens dåvarande ståndpunkt föreslå någon rekommendation i saken. Rådet biföll utskottets förslag.

Såsom inledningsvis anförts föreligger numera lagstiftning på ifrågavarande område i Danmark, Finland och Sverige. Denna är emellertid icke helt enhetlig.

En första fråga är huruvida det även för Norges vidkommande kan finnas behov av lagstiftning i ämnet. Huvudskälen för lagregler gör sig gällande också i Norge. Denna allmänna argumentation bygger på följande tankegångar.

Läkarna behöver stöd i lagstiftning för att kunna utföra homologa transplantationer. Det gäller här ingrepp på en avliden person, vilket i och för sig kan ge upphov till såväl etiska som religiösa betänkligheter. Det fordras en lagstiftning på vilken läkarna kan grunda sitt handlande. Bakgrunden är givetvis den allmänt humanitära synpunkten att genom transplantationens hjälp kan lämnas till botande av levande människors sjukdomar och defekter. Samhället kan icke avstå från att bruka detta medel i kampen om människoliv. Här kan dock erinras om — i likhet med vad som anfördes vid utskottsbehandlingen av ämnet i folketinget i Danmark — att en patients liv självfallet aldrig skall kunna förkortas av hänsyn till en annan persons transplantationsbehov. Lagstiftning på området kan sålunda ej avvaras. Tillvaratagande av biologiskt material efter avliden kan icke ske i erforderlig omfattning, om verksamheten helt skall bygga på frivilliga avtal eller på medgivande av anhöriga, därest målsättningen skall vara att alla sjuka med behov av transplanterat av skilda slag skall kunna få erforderlig hjälp. Skall vi nå därhän behöver möjligheterna för tillvaratagande av biologiskt material vidgas. Det är ej riktigt att läkarna utan stöd av lagregler på egen hand löser denna fråga.

Vidare är önskvärt att vi når fram till enhetliga nordiska regler på detta område. Det ökade antalet trafikskador reser växande anspråk på tillgången av transplanterat. Värdefullt vore om genom nordiskt samarbete kunde skapas en »bank» med ett omfattande biologiskt material. Den skulle vid behov kunna disponeras av läkare från samtliga nordiska länder. Härigenom

skulle möjligheterna att överallt säkerställa tillgången på nödvändigt biologiskt material avsevärt förbättras.

Ett nordiskt samarbete bör bl. a. taga sikte på att klarlägga huruvida lagregler om transplantationer även från levande personer — i likhet med vad som redan skett i Danmark — bör införas i samtliga nordiska länders lagstiftning. Det är ofrånkomligt att i detta sammanhang den ur många synpunkter betydelsefulla frågan om tidpunkten för dödens inträde måste bli föremål för övervägande. En debatt härom på nordiskt plan vore värdefull. I åtskilliga rättsliga situationer är svaret på detta spörsmål av stor vikt.

Under återopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att medverka till att likartade lagregler om transplantation införas i ländernas lagstiftning.

Stockholm och Helsingfors den 29 november 1967

Gunnar Edström

Tyyne Leivo-Larsson

*TILLÄGG***PM angående Danmarks, Finlands och Sveriges bestämmelser om transplantation****1. Danmark**

I Danmark har den 2 juni 1967 utfärdats en lag om transplantation eller som det heter »om uttagelse af menneskeligt vef m. m.». Den danska lagen avser transplantation från såväl levande som döda personer. Lagen bygger på frivillighetens princip.

Uttagande av väv från döda i transplantationssyfte må företagas, när vederbörande efter fyllda 21 år skriftligt har givit sin tillåtelse därtill. Tillvaratagande av vävnader må vidare ske från kroppen efter den som är död eller som död är införd till ett sjukhus eller liknande institution. Detta gäller dock icke om den döde eller hans närmaste anförvanter har uttalat sig däremot, eller om ingrepp av denna art kan antagas strida mot den avlidnes eller hans närmastes livsuppfattning eller om särskilda omständigheter i övrigt talar mot ingreppet.

Beträffande tillvaratagande av vävnader från kroppen efter den, som avlidit, gäller därjämte en bestämmelse, tillkommen på initiativ av de danska sjuksköterskorna, nämligen att den avlidnes anförvanter skall, om omständigheterna tillåter det, underrättas om dödsfallet innan det tänkta ingreppet företages. Denna passus, som antogs som ett ändringsförslag till lagen, innebär att en transplantation icke kan företagas i strid med den avlidnes sista vilja. Från vissa läkare har detta medfört protest. Man anser, att för den händelse släktingar icke kan finnas under loppet av en ganska kort tid och utfrågas om den avlidnes livsuppfattning, så kan transplantationen misslyckas och ändamålet med lagen sålunda ej bli uppfyllt.

Vidare gäller att tillvaratagande av vävnader i vetenskapligt syfte kan ske från avliden som efter fyllda 21 år skriftligt givit sitt samtycke därtill. I läkarvetenskapligt syfte kan företagas obduktion och i samband härmed uttagas vävnader och annat biologiskt material på den som är död eller som död är införd till ett sjukhus eller liknande institution.

Tillvaratagande av väv från levande personer i transplantationssyfte kräver skriftligt samtycke. Samtycke kan normalt bara ges av personer, som fyllt 21 år och vederbörande skall, innan samtycket meddelas, ha mottagit vägledning av läkare. Ingreppet kan bara äga rum, om det kan företagas utan fara för vederbörande.

2. Finland

I Finland finns endast regler om transplantation från avlidna personer. Enligt lagen den 8 juli 1957 om användning av vävnader från avliden person för sjukvårdsändamål gäller enligt lagens § 1, att avliden persons vävnader må, därest en sådan åtgärd är nödvändig för förbättring av sjuk persons hälsotillstånd, avskiljas från kroppen i sjukhus som av medicinalstyrelsen godkänts för ändamålet, såframt ej skäl finnes att antaga att den avlidne motsatt sig en sådan åtgärd eller att hans närmaste anhöriga skulle motsätta sig åtgärden. Avskiljandet av vävnaden må icke vidtagas, innan tydliga dödstecken konstaterats.

3. Sverige

I Sverige finnes ännu endast regler om transplantation från avlidna personer. Enligt lag den 14 mars 1958 om tillvaratagande av vävnader och annat biologiskt material från avliden person gäller att för behandling av sjukdom eller kroppsskada må vävnader och annat biologiskt material tillvaratagas från kroppen efter den, vilken avlidit å sjukhus eller såsom död införts dit. Bestämmelsen säger, att ingrepp som nu sagts, må dock ej äga rum om avliden eller nära anhörig till honom uttalat sig däremot eller om ingreppet kan antagas stå i strid med den avlidnes eller hans närmastes tänkesätt eller om särskilda skäl finnes mot åtgärden. Här gäller således samma bestämmelse som i Finland. Vidare gäller, att ingrepp ej heller må äga rum om anledning finns att antaga att behov av rättsmedicinsk undersökning kan föreligga och resultatet därav skulle kunna äventyras genom ingreppet. Ingrepp av här redovisat slag må företagas endast å sjukhus, som konungen bestämmer. Beslut om ingrepp fattas av överläkaren eller lasarettsläkare vid sjukhuset.

I början av juni 1967 har en arbetsgrupp inom medicinalstyrelsen framlagt förslag om transplantation även från levande givare. Givaren av ett organ vid transplantation måste samtycka till ingreppet. Samtycket skall lämnas fullt frivilligt och kan inte ersättas av medgivande av annan person t. ex. anhörig. Givare bör vara myndig, fullt tillräknelig och i övrigt psykiskt och fysiskt frisk. Enligt förslaget gäller vidare att ingrepp, som innebär tagande av vävnader eller annat biologiskt material från levande person i transplantationssyfte, får företas på undervisningssjukhus och lasarett. Transplantationer får företagas endast om dess betydelse står i proportion till med ingreppet förknippade risker. Ett ingrepp, som gör att givaren allvarligt invalidiseras får inte företagas. Givaren, skall av läkaren ingående underrättas om transplantationens natur och ändamål samt risker. Man föreslår vidare, att ingreppet endast får ske, om den läkare, som vårdar mottagaren, icke samtidigt har ansvar för vården av givaren. Arbetsgruppen föreslår att transplantation av organ från levande givare icke behöver för närvarande regleras med ny lagstiftning. Däremot föreslår man,

att medicinalstyrelsen utfärdar direktiv som offentliggör principer och praxis för sådan verksamhet.

Arbetsgruppen har även uppmärksammat försäkringsersättningen till givaren. Enligt gällande bestämmelser kan ersättning från den allmänna försäkringen icke utgå för utgifter i samband med den utredning som företages för att fastställa om givaren är lämplig som sådan, ett förhållande som arbetsgruppen finner otillfredsställande.

I stort sett ansluter sig de av arbetsgruppen föreslagna bestämmelserna till praxis som hittills varit rådande vid transplantationer i Sverige. När det gäller att ta organ från avlidna, anser utredarna att 1958 års lag fungerar bra, men vill komplettera den med anvisningar från medicinalstyrelsen om vilka läkare som skall ansvara för vården av givare och mottagare och om vilka läkare som skall konstatera att döden inträtt hos givaren. Arbetsgruppen vill att transplantationen skall äga rum endast under förutsättning att olika läkare haft ansvaret för givare respektive mottagare. Vidare anser utredarna, att dödsfallet skall konstateras av annan läkare än den, som ansvarar för vården av mottagaren.

4. Norge

I Norge finns icke någon lagstiftning om transplantation. Någon sådan förberedes ej för närvarande.

Stockholm i september 1967

Birgitta Malmros

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Sjuksköterskors samarbete i Norden:

Frågan om homolog transplantation av vävnader eller organ har intagit en alltmer central och viktig ställning. Lagstiftningen om transplantationer, i den mån den redan existerar i de nordiska länderna, är icke enhetlig och delvis föråldrad.

Från samtliga av SSN:s medlemsorganisationer betonas behovet av att i de nordiska länderna en enhetlig lagstiftning angående transplantation av nämnda slag snarast kommer till stånd. Dock framhålles därvid att man vid genomförande av ensartade nordiska regler icke önskar gå med på mera

vittgående bestämmelser med hänsyn till insamlandet av organ för transplantation än de, som den nyligen i Danmark antagna lagen ger möjlighet till. Det är angeläget att eftersträva enhetlighet i tolkning av dödsbegreppet. Det har från en medlemsorganisation framhållits att det kunde vara ändamålsenligt att en samnordisk kommitté tillsattes för att förbereda en enhetlig lagstiftning, medan man från en annan organisation uttalat att World Health Organization (WHO) kunde utarbeta förslag att gälla för alla länder inom WHO. I fråga om inrättande av en »bank» med ett omfattande biologiskt material som vid behov skulle kunna disponeras av läkare från samtliga nordiska länder, anses från svenskt håll sådant samarbete lämpligt i den utsträckning det är möjligt.

SSN finner det vara av största vikt att vid uppgörandet av lagförslag en tillräckligt stor sakkunskap finnes representerad. Sjuksköterskan kommer i sitt arbete i nära kontakt med berörda parter, patienter, anhöriga och läkare. Definitionen av sjuksköterskans ansvar, befogenhet och förpliktelser är av stor vikt i detta sammanhang.

SSN vill alltså framför allt framhålla att man anser en lagstiftning angående transplantation nödvändig, att lagen bör bli likartad i de nordiska länderna, att lagen bör vara baserad på klart definierade dödsriterier och att sjuksköterskeorganisationerna beredes tillfälle till representation i det organ som kan komma att utreda hithörande frågor, eftersom stor del av arbetet vid transplantationer faller inom sjuksköterskans arbets- och ansvarsområde.

Sjuksköterskors samarbete i Norden hemställer att vad ovan anförts måtte beaktas.

Oslo och Stockholm den 29 februari 1968

Aagot Lindström

Ordförande

Iva Bondeson

Sekreterare

D a n m a r k

Justitsministeriet har i skrivelse den 27 mars 1968 meddelat, att ministeriet inte har något att erinra mot medlemsförslaget.

Indenrigsministeriet:

— — — skal man efter stedfunden brevveksling med sundhedsstyrelsen oplyse, at man ikke herfra finder anledning til, at der sker drøftelse af det omhandlede emne på nordisk plan.

Det tilføjes, at spørgsmålet har været drøftet på mødet den 17. april 1968 mellem de nordiske medicinaldirektører.

København, den 2. maj 1968

P. m. v.

E. b.

Karen Hansen

Sekretær

Den Alm. Danske Lægeforening:

Som det vil være bekendt, vedtog det danske folketing den 9. juni 1967 »Lov om udtagelse af menneskeligt væv m. v.». Denne danske transplantationslov er endnu ikke et år gammel, og lægeforeningens hovedbestyrelse må finde det ønskeligt, at denne lov får lejlighed til at fungere en vis tid, inden man gør erfaringer i forbindelse med loven op med henblik på eventuel fælles nordisk lov.

København, den 7. maj 1968

P. h. v.

Aage Pedersen

A. H. Schleisner

Dansk Sygeplejeråd:

Det nordiske fælles arbejdsmarked for sygeplejersker og andet medicinsk personale gør det i høj grad ønskeligt, at der er ensartede lovbestemmelser vedrørende transplantationer i de nordiske lande. På den anden side ønsker Dansk Sygeplejeråd ikke, at Danmark ved gennemførelsen af ensartede nordiske regler skal blive tvunget til at gå med til mere vidtgående bestemmelser vedrørende indsamling af organer til transplantationer, end den netop vedtagne lovgivning giver mulighed for.

København, den 26. marts 1968

Dansk Sygeplejeråd

Margrethe Kruse

F i n l a n d

Justitieministeriet:

Medlemsförslaget berör en angelägenhet, som fortsättningsvis ökar i betydelse i den mån det medicinska forskningsarbetet angående transplantation

av biologiskt material såsom vävnader och organ framskrider i olika länder och behovet av transplantationer tilltar bland annat på grund av det alltmer ökade antalet trafikolyckor. De i förslaget framkastade tankarna på en gemensam nordisk bank för vävnader och organ samt angående behovet av en gemensam definition av dödsögonblicket bör anses aktuella, i synnerhet med beaktande av de perspektiv som öppnats genom överenskommelsen av den 18 juni 1965 mellan Finland, Danmark, Norge och Sverige angående gemensam nordisk arbetsmarknad, vilken överenskommelse godkänts medelst lagen av den 15 juli 1966, samt övriga motsvarande redan ingångna eller planerade överenskommelser angående medicinalpersonal.

I enlighet med vad ovan anförts finner justitieministeriet det påkallat, att de i medlemsförslaget avsedda frågorna göres till föremål för en samnordisk utredning.

Helsingfors den 1 mars 1968

Kai Korte

Avdelningschef

Heikki Immonen

t. f. lagstiftningsråd

Ministeriet för inrikesärendena har i skrivelse den 13 januari 1968 förklarat sig instämma i medicinalstyrelsens yttrande av den 3 januari 1968 (se nedan).

Medicinalstyrelsen¹:

Det väckta förslaget bör anses motiverat enär lagen den 8 juli 1957 om användning av vävnader från avliden person för sjukvårdsändamål, som huvudsakligen tillkom för hornhinnetransplantationer, ej längre motsvarar medicinens senaste utveckling. Sedan man begynt överföra hela organ uppstår vid dessa operationer betydligt mera omfattande etiska, rättsmedicinska, juridiska och försäkringsmedicinska frågor än tidigare, vilkas enhetliga lösande i Norden vore befogat. Detta kan försiggå genom samnordiska överläggningar i saken och genom att uppgöra detaljerade förslag till stadganden. Av handlingarna framgår ej, huruvida något land och i så fall vilket avsetts att fungera som koordinerande i ärendet.

Helsingfors den 3 januari 1968

Niilo Pesonen

Generaldirektör

P. Kausisto

Medicinalråd

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ärkebiskopen i Finland:

Jag anser mig icke kunna behandla sakens medicinska och juridiska aspekter, utan endast dess religiösa och etiska bakgrund. Man bör även hålla i minnet, att på grund av frågans nya karaktär har forskningen på området tills vidare varit ringa. Redan på grund av detta torde lagstiftaren gå försiktigt till väga.

Avsikten med transplantation av vävnader och tillvaratagande av biologiskt material är att bota människans och att förlänga hennes liv. Ehuru det finns även sådana religiösa åskådningar, som ej över huvud taget godkänner transplantationer av denna art, bör man, utgående från den lutherska kyrkans lära, ställa sig i princip positivt till frågan om transplantationer. I samband med genomförandet av transplantationer uppkommer dock vissa etiska problem, till vilka jag i det följande kommer att i korthet referera och vid vilka lagstiftaren bör fästa speciell uppmärksamhet.

Först och främst bör man utgå ifrån, att givarens liv icke blir hotat, ännu mindre förkortas på grund av transplantationen. Därför torde lagstiftaren ställa sig speciellt försiktig till sådana transplantationer, där transplantatet tages från levande människor. För det andra borde dödsögonblicket kunna fastställas tillräckligt entydigt, förrän transplantationer av organ efter döden kan utföras.

Ett annat problem utgör utkrävande av medgivande både från givaren och mottagaren av transplantatet. Emedan i vissa fall kroppens försvarsmekanism gör transplantationen farlig även för mottagaren av transplantatet, borde i lagen stadgas att samtycke skall ges av mottagaren eller av mottagarens anhöriga. Även för givarens vidkommande borde som normalt betraktas sådant förfarande, att givaren eller givarens närmaste anhörig samtyckt till transplantationen. Detta samtycke kunde undvaras endast i vissa extrema ytterlighetsfall. I detta skede finns det inget som skulle tala för en sådan lagstiftning, som skulle göra givandet av biologiskt material ovillkorligt i varje sådan situation, där det kan tänkas att transplantatet skulle kunna utnyttjas. Människan kan icke heller efter hennes död betraktas som någon annans egendom.

För det tredje uppstår svårigheter beträffande frågan om, vilken av de många personer som är i behov av transplantat har förmånsrätt till väv eller organ som finns tillgängligt, ifall givaren ej uttryckligen bestämt därom. Den sociala rättvisan kräver, att avgörandet i varje fall inte får vara beroende av patientens ekonomiska ställning. Emedan operationer av denna art alltid ställer sig mycket dyra, borde kanske i lag stadgas, att de utföres på samhällets bekostnad. Detta oaktat förblir den svåra förmånsfrågan ännu öppen. Lagstiftaren borde dock sträva till att överväga, vilka personer i oklara fall har rätt att bestämma därom.

Det bör anses som självklart, att lagstiftaren beaktar bestämmelserna om tillräckligt trygga förhållanden och om sakkännare, förrän transplantation kan ifrågakomma.

Som en ledande princip i lagstiftningen borde i mitt tycke vara högaktningen för människan som grundar sig i den kristna tron. Utgående från detta borde frågan både från mottagarens och givarens synpunkt lösas och denna högaktning för människan borde även vara den ledande principen, då läkarna fattar sina beslut.

Åbo den 30 oktober 1968

Martti Simojoki

Ärkebiskop

Helsingfors universitet, konsistoriet har i skrivelse den 27 mars 1968 förklarat sig instämma i medicinska fakultetens yttrande av den 15 februari 1968 (se nedan).

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten¹:

Vid sitt möte den 16 januari 1968 tillsatte medicinska fakulteten en kommitté för att utarbeta ett förslag till utlåtande åt Nordiska rådet angående en gemensam nordisk lagstiftning för vävnadstransplantationer. — — — Kommittén framför till fakulteten som sitt enhälliga utlåtande följande.

En gemensam nordisk lagstiftning beträffande vävnadstransplantationer är synnerligen önskvärd. I Norges lag finns inga bestämmelser om vävnadstransplantation. Sveriges och Finlands lagar innehåller bestämmelser enbart om transplantationer från döda givare, och blott Danmarks lag bestämmer om transplantationer från både levande och döda donatorer. Den finska lagen om användandet av vävnader från en död person för sjukvårdsändamål är given i Helsingfors 8 juli 1957, och den är äldst av de nordiska lagarna. Enligt vår åsikt är denna lag även den mest lyckade beträffande användandet av en död persons vävnader för sjukvårdsändamål. Själva lagen innehåller blott grundbestämmelserna. Den förutsätter, att noggranna anvisningar om dess tillämpning ges i förordningar och i medicinalstyrelsens direktiv. Medicinalstyrelsen bör bl. a. precisera, huru döden konstateras innan man skrider till vävnadstransplantation. Emedan uppfattningar och behov ändras inom medicinen, är det på sin plats att överlämna lagens noggranna förverkligande åt förordningarna och medicinalstyrelsens anvisningar.

Bestämmelserna angående tagandet av en levande donators vävnader eller organ och insättandet av dem i mottagaren borde även vara tillräckligt smi-

¹ Yttrandet översatt från finska.

diga i lagtexten, och i lagen skulle man förutsätta noggrannare direktiv från medicinalstyrelsens sida, såsom t. ex. har framförts av en arbetsgrupp inom medicinalstyrelsen i Sverige i början av juni 1967. Antingen i själva lagen eller åtminstone i medicinalstyrelsens bestämmelser borde därvid betonas, att donatorns medgivande bör vara helt frivilligt och att det ej kan ersättas av tillåtelse given av någon annan person. Givaren borde även vara kroppsligt och själsligt frisk. Transplantation från levande borde få utföras endast om dess betydelse står i förhållande till den risk som kan föreligga för donatorn. En åtgärd, som på förhand kan antas allvarligt invalidisera givaren, borde vara förbjuden. Läkaren borde noggrant informera donatorn såväl om transplantationens betydelse som om den risk donatorn själv är utsatt för. Den läkare som behandlat mottagaren borde ej få vara ansvarig för behandlingen av donatorn, såsom även en död givares dödsögonblick ej borde få fastställas av transplantationens verkställare. Fastställandet av en undre åldersgräns till 21 år för en levande donator vore önskvärt, men i vissa fall borde denna gräns kunna underskridas. T. ex. mellan identiska tvillingar kan hud- och benmärgstransplantation utföras utan fara redan i barnåldern. Även bestämmelserna angående åldern borde ingå i medicinalstyrelsens direktiv och ej i lagen.

Då vävnader och organ tagna från en död donator kan bevaras i vävnadsbanker vore det önskvärt om man kunde få till stånd även en gemensam nordisk bank. Bankens gemensamma komplettering och användning förbättrar avsevärt mottagarens prognos, emedan man då kan testa vävnadernas immunologiska kompatibilitetsförhållanden bättre än tidigare.

Helsingfors 15 februari 1968

Martti I. Turunen

Professor

Unto Uotila

Professor

Börje Kuhlback

Docent

Salme Vannas

Professor

Anja Tiilikainen

Med. och kir. dr

Turun yliopisto — Åbo universitet, medicinska fakulteten¹:

I förslaget framgår, att lagstiftningen på ifrågavarande område i Danmark, Sverige och Finland innehåller vissa bestämmelser beträffande homolog transplantation. Dylika bestämmelser förekommer tills vidare inte i de norska lagarna.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I förslaget påvisas även, att ovannämnda restriktioner med hänsyn till nuvarande förhållanden är ofullkomliga, och varje lands regering uppmanas vidtaga de erforderliga åtgärderna för att komplettera lagstiftningen på detta område. Som motiv till sin hemställan anför förslagsställarna, att läkarna vid utförandet av homologa organ- och vävnadstransplantationer är i behov av lagstadgat stöd.

Fakulteten anser förslaget välmotiverat och framhåller, att — i och med transplantationsfrågornas växande aktualitet — dess förverkligande medelst exakta bestämmelser inom lagstiftningen borde i möjligaste mån effektiviseras.

I och för säkrandet av goda resultat vid vävnadstransplantationer borde bestämmelserna rörande konstaterandet av dödstecken revideras. Detta gäller i första hand tecken på den s. k. hjärndöden hos patienter, där vissa livsfunktioner kan upprätthållas medelst respirator eller s. k. lung- och hjärtmaskin trots att hjärnfunktionen helt och slutgiltigt sloknat. Klarläggandet av detta spörsmål bör baseras på ingående överväganden och stor noggrannhet.

I föl har bl. a. i Frankrike utfärdats nya bestämmelser gällande tecken på hjärndöd. Liknande framställningar kommer att utfärdas också i Tyskland och hos oss veterligen även i Sverige. Samordnade lagregler i de nordiska länderna vore bl. a. ägnade att underlätta skapandet av en gemensam »bank» med vävnadsmaterial.

Åbo den 14 februari 1968

Otto H. Meurman

Dekanus

Atte Grönros

Notarie

Uleåborgs universitet:

Vid uppgörandet av förslaget har de personer, vilka väckt detsamma, konstaterat, att i Sverige, Danmark och Finland finns det redan en lagstiftning om transplantation, medan Norge är i avsaknad av en dylik lagstiftning. Bestämmelserna härom avviker i någon mån från varandra i de olika nordiska länderna om än lagstiftningen i Sverige och Finland i stort sett överensstämmer. Dock känner såväl Sveriges som Finlands lagstiftning endast till transplantation från avlidna personer, medan Danmarks lagstiftning godkänner tillvaratagande av vävnad från levande personer dock under vissa förutsättningar. I alla de nordiska länderna har man likväl redan i flere års tid företagit transplantationer av vävnader och organ utan att ha stöd i lagstiftningen. Förslagsställarnas tydliga avsikt har varit att skydda

och stödja läkarna i deras försök att genom transplantation hjälpa sjuka människor.

Förslagets framställare påpekar samtidigt, att det alldeles uppenbart finns vissa grupper av människor, som av religiösa eller etiska skäl kommer att motsätta sig all transplantation. Självklart är ju, att man vid transplantation av organ från levande givare aldrig får sätta givarens liv på spel för att rädda livet på en sjuk person. Ej heller får man åsamka givaren en allvarlig invalidisering. Vidare må betonas, att en av de svåraste frågor, som över huvud taget kan uppstå, är bestämmandet av tidpunkten för dödens inträde, då det gäller transplantation av organ från avliden person. Den »vävnadsbank» som förslagsställarna önskar få till stånd lämpar sig tills vidare för ett ytterst fåtal vävnader. Härvid har förslagsställarna synbarligen utgått från den omständigheten, att man hos oss i Finland med stöd av sedan år 1957 gällande lag kunnat rädda synen på många människor genom att transplantera väv från död person. Universitetet anser, att utvecklingen på transplantationens område varit revolutionerande under den senaste tiden och att man på allt sätt bör stödja och befrämja all strävan till uppnåendet av än bättre resultat. Förutsättningen för en lyckad transplantation av organ är likväl beroende av så många okända faktorer, att det inom detta forskningsområde framför allt fordras ett omfattande vetenskapligt forskningsarbete, som bl. a. kunde ske i form av ett nordiskt samarbete och därutöver erfordras statsmaktens stöd i det egna landet.

Uleåborgs universitet konstaterar, att i den till rundskrivelsen bifogade handlingen omnämnes det kommittébetänkande, som den svenska statsmakten gjort i juni 1967, angående transplantationen i alla dess former. Universitetet har erfarit, att nämnda kommittébetänkande är resultatet av ett långt och synnerligen grundligt övervägande. Då detta kommittébetänkande går ut på, att utförandet av transplantationer och berättigandet till sådana skall säkras på annat sätt än genom lagstadgade åtgärder, finner universitetet det inte mer än rätt, att nämnda kommittébetänkande delas ut till alla medicinska fakulteter i Norden, så att man där kan göra sig förtrogen med innehållet i detsamma, innan beslut fattas i ärendet.

Uleåborg den 28 februari 1968

E. Koiso-Kanttila

Rektor

Jorma Visanko

Bitr. sekreterare

Ortodoxa kyrkosamfundet i Finland¹:

— — — anföra, att ur kyrkligt-etisk synpunkt eller ur kyrkans läras synpunkt hinder ej finnes för att avliden persons vävnader kunde lösgöras och uppbevaras för medicinska ändamål.

Kuopio den 16 september 1968

På kyrkostyrelsens vägnar

Paavali

Ordförande
ärkebiskop

Mauri Kononen

Sekreterare

Finlands läkarförbund:

Till frågan om transplantation från såväl döda som levande ansluter sig ett flertal problem av principiell karaktär, av vilka må nämnas frågan om definition av döden, frågan om vem som skall anses ha rätt att ge tillstånd till uttagning av vävnad, och frågan om hur man vid transplantation kan trygga organgivarens rätt att fatta sitt beslut helt frivilligt utan någon yttre påtryckning. I detta sammanhang är det skäl att nämna, att t. ex. Världsläkarförbundet (World Medical Association) har tagit till uppgift att utreda huruvida döden borde ges en ny definition svarande mot nutida krav med speciell hänsyn till transplantationer.

I medvetande om uppgiftens svårighet anser Finlands läkarförbund en strävan till likartad lagstiftning om transplantation i de nordiska länderna önskvärd och understöder det väckta förslaget. Enligt förbundets uppfattning skulle frågan dock kräva synnerligen omsorgsfulla förberedelser och i samband härmed också studium av inte bara nordiska, utan också internationella aspekter på denna fråga. I detta skede, då bl. a. Världsläkarförbundets ståndpunkt rörande definitionen av döden ännu är under förberedelse, anser Finlands läkarförbund sig inte kunna komma med några preciserade förslag angående innehållet i den likartade lagstiftning som bör fås till stånd, men är villigt att avge ett nytt utlåtande i frågan sedan den varit föremål för ytterligare beredning i en för detta ändamål eventuellt tillsatt samnordisk arbetsgrupp.

Helsingfors den 21 februari 1968

Finlands läkarförbund

H. R. Nevanlinna

Ordförande

Tero Talke

Sekreterare

¹ Utländel översatt från finska.

Finlands sjuksköterskeförbund:

Frågan om vävnadstransplantationer har intagit en allt mer central och viktig ställning. Den lagstiftning som redan existerar i de nordiska länderna om vävnadstransplantationer är oenhetlig och delvis föråldrad. Finlands sjuksköterskeförbund anser det vara önskvärt att lagstiftningen förenhetligas. Det vore ändamålsenligt att tillsätta en samnordisk kommitté att förbereda åstadkommandet av en enhetlig lagstiftning gällande vävnadstransplantationer. I denna kommitté, som skulle grundas, skulle en tillräckligt stor sakkunskap finnas representerad. Finlands sjuksköterskeförbund anser sjuksköterskans andel i saken vara av synnerligen stor vikt. Sjuksköterskan kommer i sitt arbete i nära beröring med olika parter. Finlands sjuksköterskeförbund anser definieringen av sjuksköterskans ansvar, befogenhet och förpliktelser vara viktig i detta sammanhang.

Helsingfors den 14 februari 1968

Finlands sjuksköterskeförbund r. f.

Toini Nousiainen

Ordförande

Liisa Saksala

Sekreterare

Norge**Justis- og politidepartementet:**

Justisdepartementet har ut fra sitt sakområde særlig festet seg ved de problemer transplantasjoner reiser med hensyn til samtykke fra donor (det individ som avgir vev eller organ), resipient (det individ som mottar vev eller organ) og pårørende.

Når det gjelder transplantasjon fra levende donor, viser man til straffelovens § 47 om nødstilstand og § 235 om samtykkes betydning ved forbrytelser mot liv, legeme og helbred. Den alminnelige rettsstridighetslære kan også få betydning. Man antar det kan være behov for en avklaring, gjennom særlig lovgivning, av forholdet mellom bestemmelsene i straffeloven og det rettslige grunnlag for transplantasjoner, og man viser i den anledning til § 1, jfr. § 9, i den danske lov nr. 246 av 9. juni 1967 om uttagelse af menneskelig væv m. v.

For så vidt gjelder transplantasjon fra avdød donor, vil man her møte delvis tilsvarende spørsmål som ved avgivelse av lik m. v. til medisinsk undervisning og forskning. På dette felt er lovgivningen under revisjon. Til avløsning av lov 20. mai 1899 om Afgivelse af Lig til Brug for Universitetets medicinske Undervisning, arbeider Kirke- og undervisningsdepartementet for tiden med proposisjon til lov om avgivelse av humant materiale til bruk for universitetenes medisinske undervisning og forskning. Man vedlegger

til orientering fotokopi av et utkast utarbeidet i Kirkedepartementet til slik lov og fotokopi av Justisdepartementets uttalelse til Kirkedepartementet 26. januar 1967 om dette utkast (*här ej tryckta*). I denne forbindelse har man overveiet bl. a. hvilken betydning avdödes og de pårørendes ønsker skal tillegges. Justisdepartementet antar at det vil være behov for å avklare disse forhold også i forbindelse med transplantasjoner, og at dette bör skje gjennom lovgivning. Videre oppstår spørsmål om fastsettelse av sikkerhetsmarginer for transplantasjonsinngrep i forhold til det alminnelig anerkjente medisinske döds-kriterium, om hvem som skal kunne foreta transplantasjoner, og muligens om visse prosedyreregler for övrig.

Det ligger nær å tro at tidligere praksis og generell lege-etikk alltid vil gi legene tilstrekkelig veiledning på dette område, og at de således selv vil kunne föle behov for støtte i lovgivning. Det må for övrig antas at uten lov-hjemmel kan mer vesentlige transplantasjoner som utgangspunkt ikke foretas uten samtykke fra avdödes nærreste, såfremt ikke avdöde på forhånd hadde bestemt dette.

Justisdepartementet er klar over den utvikling som er i gang innen transplantasjonskirurgien og betydningen av at denne ikke låses fast av rettsordenen. Man vil for sitt vedkommende imidlertid tro at ivaretagelse av disse hensyn gjennom en veloverveiet og avbalansert lovgivning ikke skulle bli til hinder for en önsket utvikling, men snarere kunne innebære en god støtte for denne. Lignende vurderinger må antas å ligge bak lovgivningen på dette område bl. a. i våre nordiske naboland.

På bakgrunn av bl. a. de muligheter for fremtidig samarbeid på dette område som er nevnt i medlemforslaget, synes det også önskelig at mulighetene for ensartet nordisk lovgivning om transplantasjon undersøkes.

Spørsmålet om fremtidig samordning av eventuell lovgivning om transplantasjon og om avgivelse av humant materiale til bruk for universitetenes medisinske undervisning og forskning, forutsetter man i tilfelle blir tatt opp mellom Sosialdepartementet og Kirke- og undervisningsdepartementet.

Oslo, 15. februar 1968

Etter fullmakt

Arne Christiansen

Fung.

Jan Skåre

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet vil ta opp til overveielse hvorvidt det — også i Norge — bör sökes utferdiget lovbestemmelser på dette område, og, i tilfelle, un-

dersøke hvorvidt slike bestemmelser bør utformes med sikte på en ensartet nordisk lovgivning.

Oslo, 28. februar 1968

Egil Aarvik

Jon Bjørnsson

Oslo biskop:

Betydningen av likeartede regler i de nordiske land er innlysende og bør, her som ellers, tilstrebnes. Men samtidig bør det stå fast at da må ingen lovregler fastsettes som ikke det enkelte land med »god samvittighet» og trygghet kan gå inn for. »Nordisk samarbeid» har i så måte sine grenser, som kanskje nettopp på et område som dette gjør seg klart gjeldende.

Transplantasjons-prinsippet som sådant kan det etter undertegnedes mening ikke gjøres noen kristelig-etisk innvending mot, når de rette regler for gjennomførelsen iakttas. Bak idéen ligger tvert om det høyverdige motiv å gi den nødlidende en hjelp som den hjelp-ytende ikke lenger (p. g. a. død) eller ikke nødvendigvis (som levende) har bruk for.

Et hovedprinsipp ved realiseringen av slik transplantasjonspraksis må være respekten for det menneskelige individs verdighet og integritet. Det ville være i strid med kristent syn — og vel med allment rådende syn i våre land overhodet — om man skulle instituere en »hjelp»-praksis som var utelukkende sosialt motivert, uten tilbørlig hensyntagen til et individs rett og plikt til å avvise en »sosial» inngripen som krenker dets menneskeverdighet.

Dette medfører etter min mening at lovgivningen må baseres på full frivillighet både hos den som gir hjelpen og den som tar imot den. Helt klart synes jeg ikke det er om de lovregler som allerede er vedtatt i Danmark, Finland og Sverige, fyller kravene på dette viktige punkt. Minst tilfredsstillende synes saken å stå i Sverige. I det vedlagte PM heter det: »I den svenska lagen gäller den vida rätten att ta transplantat från döda utan medgivande eller meddelande». Riktignok tilføyes det så at slikt inngrep dog ikke må foretas dersom den avdøde eller nære pårørende har uttalt seg imot det, eller det kan antas å være i strid med avdødes eller de pårørendes tenkesett. Det første forbehold — dersom vedkommende direkte har uttalt seg imot — må jo være selvsagt. Men hvordan vil og kan man i praksis konstatere de pårørendes holdning til spørsmålet når den prinsipielle rett til inngrep »utan medgivande eller meddelande» er så klart tilkjennegitt?

I alle de tre lands lover er det unektelig et svakt punkt, dette med at inngrep kan skje når man kan anta at det ikke strir mot avdødes eller de pårørendes »livsoppfatning» eller »tenkesett». I ethvert fall på det nåværende tidspunkt må det regnes med at mange har betenkeligheter, uten at det engang har vært anledning for dem til å bringe dette direkte til uttrykk. Og et samtykke rent »e silentio» er neppe etisk forsvarlig.

Min betenkelighet på dette punkt er økt ved det som er opplyst om danske legers protest mot det endringsforslag som på sykepleierskers mosjon ble vedtatt i Danmark: at de pårørende om mulig skal underrettes om dødsfallet før et planlagt inngrep foretas. Legenes holding synes her å være altfor sterkt motivert med de sosiale og pragmatiske synspunkter. Hvordan kan denne protest forenes med selve frivillighets-prinsippet?

Jeg har ikke tilstrekkelig oversikt og forutsetning til å kunne formulere nærmere de forbehold som må tas før man kan gå til den enkelte transplantasjons-akt — enn si til opprettelse av rene vev- eller organ-banker. Men jeg må avgjort holde på at det her gåes forsiktigere frem enn det f. eks. er skjedd i den svenske lov.

Når det gjelder transplantasjon fra levende personer, er det vel rimelig at lovregler kommer i stand også her, slik at uheldige utviklingsmuligheter må begrenses så meget som råd er. Det må være selvsagt at bare fullvoksne og myndige mennesker kan gis retten til å komme med slike donor-tilbud. Men det synes meg at de regler som her er antydnet i vedlagte dokumenter, er omtenkssomme. Ellers kan det være vanskelig å forutse alle de spørsmål som antagelig vil reise seg om det hele antar betydelige dimensjoner. Så det var kanskje ikke av veien å ta seg litt god tid med de definitive lovbestemmelser i saken.

Oslo, 30. januar 1968

Johannes Smemo

Hamar biskop:

Jeg vil fraråde at det på det nåværende tidspunkt lages en norsk lov om transplantasjon. Saken er under så rivende utvikling at en lov som ble vedtatt nå, formentlig ville være foreldet før den trådte i kraft.

Så lenge vi ingen lov har om dette, tvinges legene å falle tilbake på den generelle legeetikk, noe som må ansees fullt betryggende. Det er dertil bare Ullevål og Rikshospitalet som p. t. har utstyr til å foreta betydningsfull transplantasjon, etter hva jeg har fått opplyst.

Skulle likevel forslag om lov bli fremmet nå, er det to etiske spørsmål som melder seg.

1. Spørsmålet om frivillighet.

Jeg er meget betenkt over en passus side 2 i det tilsendte »Medlemsforslag», nemlig denne: Tillvaratagande av biologiskt material efter avliden kan icke ske i erforderlig omfattning, om verksamheten helt skall bygga på frivilliga avtal eller på medgivande av anhöriga.»

Jeg innser at det er tidsfaktoren som umuliggjør innhenting av samtykke i hvert enkelt tilfelle. Likevel er det en så opprørende tanke at samfunnet skal være herre over det døde legeme, at dette i tilfelle måtte reguleres ved

nøyaktige bestemmelser, f. eks. ved at alle bærer et identifikasjonskort der en bestemt rubrikk gir beskjed om man ønsker etter døden å stille sitt legeme til disposisjon. I et hvert fall må det være klart at man ikke kan hente biologisk materiale fra et menneske dersom vedkommende er imot det eller, om han selv ikke har uttalt seg, hans pårørende er imot det. Dette svarer til de bestemmelser som gjelder for kremasjon.

2. Den annen vanskelighet er spørsmålet om tidspunktet for dødens inntrøden. Dette problem er som kjent under debatt, og det er all grunn til å avvente en avklaring av dette.

Jeg føyer til at kirken ikke må motsette seg en utvikling av transplantasjon. Den vil kunne redde mange menneskeliv og kommer rent prinsipielt i samme stilling som blodoverføring.

Min konklusjon må likevel bli den som er nevnt ovenfor at sakens juridiske side utsettes til større klarhet er oppnådd.

Problemet debatteres jo alle vegne, også i kirkelige kretser ute og hjemme. En lov kan ikke være så forutscende at den dekker alle de problemer som vil kunne dukke opp. Legeetikken og den offentlige opinion er etter mitt skjønn inntil videre et godt nok vern mot utglidning.

Hamar, 30. januar 1968

Alex Johnson

Tunsberg biskop:

Det ligger nær å tenke at en lovgivning om transplantasjon bør gjennomføres også i vårt land, så meget mer som flere av de spørsmål som melder seg allerede har vært aktuelle i atskillige år. En vil i den anledning få bemerke:

1. Det kan neppe reises noen prinsipiell etisk innvending mot homolog transplantasjon. De innvendinger som hittil er anført, synes mer å ha emosjonell enn etisk karakter.

2. Ved transplantasjon må det ikke komme på tale å fjerne noen del av donors legeme før døden uomtvistelig er intrådt, dersom det dreier seg om transplantasjon som forutsetter at donor ikke kan leve. Respekten for livet må opprettholdes fullt ut og i alle tilfeller.

3. Eventuell transplantasjon kan tryggest foretas dersom det foreligger samtykke i henhold til erklæring som har vært avgitt av donor eller fra hans nærmeste pårørende (omtrent som ved kremasjon).

Det er imidlertid ikke så sikkert at det er realistisk å forutsette at et slikt samtykke i alle tilfeller er oppnåelig eller endog ønskelig. Såvidt en vet er det idag ved sykehusene innarbeidet visse regler når det er spørsmål om å skaffe nødvendig materiale fra avdødes legemer til undervisning og forskning. Homolog transplantasjon synes i prinsippet å måtte sees i sammen-

heng med den praksis som allerede har funnet sin form ved sykehusene, og antas å burde følge tilsvarende retningslinjer.

Forøvrig er å si at saken må utredes grundig før det blir tale om ny lovgivning. Med det materiale som er tilgjengelig idag, er det ikke uten videre lett i alle detaljer å gi noen sikker etisk vurdering.

Tunsberg bispestol, 5. februar 1968

Dagfinn Hauge

Agder biskop:

Det kan, såvidt jeg kan forstå, ikke reises prinsipielle innvendinger mot transplantasjons-kirurgien, når den er bestemt av lege-etikkens generelle grunnsetninger i kampen mot sykdom og død. På den annen side dreier det seg her om forhold hvor også andre mennesker, utenom pasienten selv, må gjøres til gjenstand for inngrep og behandling. Derved kan der oppstå konfliktsituasjoner som gjør krav på særlig vaksomhet.

I det foreliggende dokument fra Nordisk Råd anføres som argument for en lovgivning både at lov trenges for å »säkra tillgången på nödvändigt biologiskt material» og fordi det ikke er riktig at legene uten støtte i lovregler, på egen hånd skal løse dette problem. Med den utvikling som må ventes på dette område, vil jeg anta at det siste argument er rett. Det er ikke tilstrekkelig i kompliserte forhold, hvor flere parter må innblandes, å la legene være uten støtte i lovregler. På den annen side kan behovet for lovgivning ikke egentlig defineres ut fra behovet for »biologiskt material», men må tvert om ta sikte på å beskytte individenes integritet og eliminere den frykt som ellers kan oppstå for inngrep som vil stride mot de angjeldendes ønske eller overbevisning.

Dersom loven skal åpne adgang til å fjerne biologisk materiale uten samtykke fra giver eller slektninger, ut over det som i dag går inn under regler om obduksjon eller vanlig praksis ved våre sykehus, kommer en faretruende nær spørsmålet om krenkelse av menneskets selvbestemmelsesrett og verdighet. Selv om lege-etikkens klare bud og legestandens høye standard i våre nordiske land er en garanti mot overgrep, er det alltid farlig å la samfunnets behov og sosiale aspekter få en slik dominans at individets integritet bringes i faresonen. Jeg kan derfor ikke se hvordan man kan komme forbi spørsmålet om frivillighet eller klart uttalt samtykke.

Likedan må det være klart at respekten for livet må hevdes fullt ut, slik at for eksempel hjertetransplantasjon ikke kan foretas før døden hos givoren er inntrådt og fastslått av lege, som er en annen enn den som har med transplantasjon å gjøre.

Ved utformning av lovregler som fastslår visse klare avgjorte prinsipper som her nevnt, vil en utvilsomt åpne veien for en positiv holdning hos vår

tids mennesker til å være med-givere i en tjeneste som kan hjelpe andre mennesker.

Hovedsaken fra kirkens side kan foreløpig kun være å presisere at der ikke er prinsipielle innvendinger mot transplantasjonskirurgien som sådan. Forøvrig antar jeg at denne sak må vurderes nøye, for eksempel også av Lægeforeningens etiske råd, som ut fra nærmere sakkunnskap til de foreliggende medisinske muligheter kan avgi uttalelse.

Når nærmere opplysninger om dette foreligger burde det gis høve til å avgi et votum om kirkens syn på et eventuelt utformet lovforslag.

Agder bispestol, 8. februar 1968

Kaare Støylen

Stavanger biskop:

Slik spørsmålet om transplantasjon idag er blitt aktualisert på verdensplan, synes det naturlig at også Norge søker å fremme norske lovregler på dette området. Det er selvfølgelig ønskelig at slike regler kunne være likegyldende for hele Norden, men ikke nødvendig, særlig dersom Sverige ikke strammer inn sine synspunkter når det gjelder frivilligheten.

Kristelig etisk fortøner saken seg for undertegnede slik at så lenge en transplantasjon ikke fører til endring av et individs personlighet, må det kunne forsvares, ja oppmuntres, dersom man forøvrig har tilfredsstillende regler å følge. (Slik endring av personligheten finner selvsagt ikke sted hverken ved transplantasjon av hjerte eller nyrer.) Dette synes å følge av våre internasjonale regler om respekten for menneskeverdet. Av samme grunn må frivillighetsprinsippet sterkt understrekes både hos den døende og hos vedkommende etterlatte. Her kan man ikke bøye seg for det hensyn som svenske leger har antydnet til fordel for en velassortert nordisk bank på området. Frivillighetsprinsippet må selvfølgelig også strekkes ut til den som skal motta hjelpen. Er vedkommende mindreårig, må de foresatte trekkes inn i bildet.

Det er selvsagt vanskelig for ikke-fagfolk på området på kort varsel å kunne sette seg inn i rekkevidden av disse problemer, men rent umiddelbart reagerer jeg mot at transplantasjon skal foregå fra levende personer, selvom de aldri så meget har gitt sin tillatelse til det. Det forekommer meg at bare drøftelsen av slike ting med et døende menneske kan virke opprørende. Men det kan kanskje også dreie seg om tilfeller som, hvis de ble nærmere belyst, vil forklare seg selv som etisk forsvarlig.

Under alle omstendigheter finner jeg det ikke forsvarlig for Norge å følge det svenske forslag når det gjelder å respektere frivilligheten over alle andre hensyn.

Stavanger bispestol, 1. februar 1968

Fridtjov Birkeki

Björgvin biskop:

Lovreglar om transplantasjon er det naudsynleg å få også i vårt land. Men for min del må eg ta atterhald andsynes den måte saka no vert fremja på.

Sjölvsagt er det gode grunnar som talar for einsarta reglar i dei nordiske land. Men når saka vert fremja som medlemsforslag frå Nordisk Råd, finn eg grunn til å streke under at i ei sak som denne må det einskilde medlemsland ikkje utsetjast for noka form for press. I dette ligg også at ein må få den tid som trengst til forsvarleg førebuing.

Generelt kan det truleg ikkje reisast innvendingar av etisk slag mot transplantasjon som medisinsk metode, når det skjer på dei etiske prinsipp som gjeld for lækjaryrket elles.

Men her er serlege sidar ved denne saka. Det gjeld m. a. spørsmålet om kor strengt ein skal hevde kravet om at hjelpa må vere friviljug — det gjeld både den som gjev og den som tek imot den hjelp det her er tale om. Etter mitt skjønn er det grunn til å leggje stor vekt på dette, og i dette ligg ein reservasjon andsynes det svenske alternativ.

Det er no såvidt eg veit, oppnemnd eit utval ved universitetet både i Oslo og Bergen som skal vurdere saka frå medisinsk synsstad. I samband med dette bør saka vurderast også teologisk og sosialt. Ei slik allsidig vurdering treng tid.

Initiativet frå Nordisk Råd må ikkje få føre til forhasta tiltak. For min del er eg ikkje budd til å gje bindande fråsegner i ei sak som endå er så lite utgreidd. Eg vil rå til at ein tek den tid som trengst for at dei komande lovføresegner om transplantasjon kan kvile på eit grunnlag som vi kan kjenne oss trygge ved.

Björgvin bispestol, 3. februar 1968

Per Juvkam

Nidaros biskop:

Jeg finner saken for komplisert til på et såvidt kort tidsrum å gjennomtenke de etiske konsekvenser. Her griper medisinske, juridiske og teologiske betraktninger inn i hinannen på en måte som gjør at spørsmålet fortrinnsvis bør behandles av et team.

Trondheim, 8. februar 1968

Tord Godal

Sør-Hålogaland biskop:

Det reiser seg flere spørsmål i denne sak både av teologisk, medisinsk, juridisk og sosial art som det ikke har vært mulig helt å få klarhet over.

Personlig skulle jeg derfor gjerne ha sett saken nærmere utredet før en tok standpunkt til den. For noen uker siden ble spørsmålet drøftet i T.V. og jeg fikk da inntrykk av at det var flere uklare momenter her. Domprost Lønning tok visse forbehold og meddelte at det til sommeren skulle holdes en større konferanse i Sveits om disse spørsmål. Før jeg derfor tør gi noen bindende uttalelse vil jeg gjerne ha sett hva man der kommer frem til.

Selvsagt vil det være ønskelig om vi kunne få ensartede bestemmelser i Norden om transplantasjonen, men det forekommer meg vanskelig å ta stilling til et slikt lovutkast før en ser ordlyden og før saken er nærmere utredet som ovenfor nevnt. Jeg går da også ut fra at saken blir forelagt på ny når disse ting foreligger.

Sør-Hålogaland bispestol, Bodø, 29. januar 1968

Hans Wisløff

Universitetet i Oslo, det medisinske fakultet:

— — — skal fakultetet få opplyse at saken har vært behandlet på fakultetsrådsmøtet 6. februar d. å. Til møtet var det fremlagt et forslag til fakultetsuttalelse utarbeidet av professorene Kristen Arnesen, Leif Efskind, Olav Hilmar Iversen og Jon Lundevall. Nevnte professorer har også utarbeidet kommentarer til uttalelsen om felles nordisk rådgivning om transplantasjonen (*se Bihang*).

Fakultetet avga enstemmig følgende uttalelse:

Allo-transplantasjon av organer og vev (bortsett fra blodtransfusjoner) har vært foretatt i Norge i 10 til 15 år, men bare i beskjedent omfang. Hornhinne-transplantasjoner har vært foretatt relativt hyppig (for tiden 20 til 30 pr. år), nyre-transplantasjoner atskillig sjeldnere. Slike transplantasjoner utføres for tiden bare ved våre største sykehus, nyretransplantasjoner således bare på Rikshospitalet og Ullevål sykehus. Ved hornhinne-transplantasjoner brukes bare døde donores, ved nyre-transplantasjoner har dels vært brukt levende, men for det meste døde donores.

Behovet for nyre-transplantasjoner er sannsynligvis klart høyere enn det antall som idag utføres. Tekniske og organisatoriske vanskeligheter gjør at man neppe kan dekke behovet på mange år ennå.

Transplantasjon av andre organer har praktisk talt ikke vært utført på mennesker her i landet.

Ved uttak av organer fra givere har man fulgt de retningslinjer som er trukket opp i Den norske lægeforenings etiske regler. Disse regler stemmer i hovedsak overens med de lover som gjelder for transplantasjoner i våre naboland.

Slik praksis har ikke medført noen innvendinger fra pasienter, donores, pårørende eller pleiepersonalet.

Utviklingen av transplantasjonskirurgien går meget hurtig. Man må vente at vesentlige vanskeligheter av teknisk og immunologisk art, som idag er en hindring for større transplantasjonsvirksomhet, om kort tid vil bli overvunnet. Det er derfor sannsynlig at det i forholdsvis nær fremtid vil være mulig å utvide transplantasjonsvirksomheten både med hensyn til antallet og med hensyn til arten av organer. Til slik utvidet virksomhet er det sannsynlig at det blir behov for både levende og døde donores.

Imidlertid vil slik virksomhet i Norge av organisatoriske og økonomiske grunner, ennå i lang tid måtte begrenses til spesialavdelinger på et lite fåtall av våre største sykehus. Dersom det blir vedtatt en lov for vev- og organtransplantasjoner, ville utviklingen av slik virksomhet bli rammet inn for lang tid fremover. Erfaringsmessig tar det meget lang tid å få endret en lov. Da man på det nåværende stadium ikke har noen oversikt over hvordan transplantasjonskirurgien vil utvikle seg, ville en lov kunne komme til å virke hemmende for de pasienter som trenger slik behandling.

De lovregler som gjelder for de øvrige skandinaviske land har i vesentlig grad tatt sikte på å beskytte levende donores, samt de døde donores og deres etterlattes ønsker og overbevisning. Det er ifølge våre etiske regler en selvfølge når det gjelder levende donores, at man hos oss følger de samme retningslinjer som i de andre nordiske land. Når det gjelder døde donores, er fakultetet ikke overbevist om at hensynet til den avdøde og de pårørende vil bli bedre ivaretatt enn nå ved at det vedtas en lov som for eksempel den danske.

Det medisinske fakultet mener derfor at det på det nåværende tidspunkt ikke er nødvendig eller ønskelig å vedta noen lov om vev- og organtransplantasjon for Norge.

Derimot vil fakultetet anta at det kan være fordelaktig om Helsedirektoratet utferdiger veiledende direktiver om transplantasjonsvirksomhet beregnet på de få institusjoner der slik behandling bør og kan utføres. Det skulle ikke være noe i veien for at slike veiledende direktiver blir samstemt med de bestemmelser som gjelder på dette området i de øvrige nordiske land.

Oslo, 14. februar 1968

Etter fullmakt

Halvard E. Sæther

Fakultetssekretær

Kommentar till fakultetsuttalande rörande gemensam nordisk lagstiftning om transplantation

I anledning av den uttalelse til Det kongelige kirke- og undervisningsdepartement som Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, vedtok på sitt rådsmøte tirsdag 6. febr. 1968, skal nedenfor anføres en del kommentarer vedrørende de overveielser som ligger bak forslaget til fakultetsuttalelse. Kommentarene er utarbeidet i fellesskap av professorene Kristen Arnesen, Leif Efskind, Olav Hilmar Iversen og Jon Lundevall.

Spørsmålet om lovbestemmelser vedrørende transplantasjonsvirksomhet og spesielt om en slik lovs innhold anser vi som prinsipielt meget viktig. Spørsmålet om det bør være en felles nordisk lovgivning på dette området er rimeligvis ikke så viktig. Når vi har kunnet tilstille Det medisinske fakultet et forslag til uttalelse i løpet av to dager, har det sin bestemte bakgrunn. Helt uavhengig av denne sak har en gruppe av leger, jurister og en teolog inngående drøftet både dødsriterier, problemer omkring obduksjoner, og transplantasjonsproblemer. Gruppen er kommet sammen på frivillig basis, og der har deltatt leger fra kirurgi, indremedisin, klinisk fysiologi, rettsmedisin og patologi. Vi har også hatt fremstående juridisk kompetanse, og likeledes en professor i etikk ved det teologiske fakultet. Vi har alle fire deltatt i denne gruppes drøftelser. Herunder er enkelte ting blitt mere klare for oss, og det forslag som ble forelagt Fakultetet inneholdt synspunkter som fremkom som et resultat av slike drøftinger.

Spørsmålet om lovgivning eller ikke på dette område har både medisinske, juridiske og etiske aspekter. Fakultetet sier i sitt svar at de øvrige lands transplantasjonslovgivning i hovedsak følger Etiske regler for leger vedtatt av Den norske lægeforenings landstyre 1961. Lægeforeningens etiske regler har dog ikke regnet med muligheten for transplantasjonskirurgi i den form som nå er aktuell. Vi synes allikevel at Lægeforeningens etiske regler gir en god generell veiledning om hvorledes legene bør oppføre seg i slike situasjoner. Vi legger da særlig vekt på følgende paragrafer i de Etiske regler:

»§ 1. En læges oppgave er å verne om menneskets helse. Han skal utøve sin gjerning omhyggelig og samvittighetsfullt, hjelpe syke til å gjenvinne sin helbred og sunne til å bevare den.»

Dette er en utmerket generell regel. Når den tolkes bokstavelig kan den imidlertid tenkes å komme i konflikt med den situasjon som foreligger når man f. eks. tar en nyre fra en levende donor. Et slikt inngrep hjelper jo ikke den sunne til å bevare sin helbred. Det er dog en selvfølge at giveren ordinerer et voksent og ansvarlig menneske som med tilslutning av sin nærmeste familie har gitt samtykke til inngrepet.

»§ 5. En læge skal ved undersøkelser og behandlinger gjøre bruk av de midler og metoder som forsvarlig lægevirksomhet tilsier. Krever undersøkelse eller behandling metoder som lægen ikke behersker, skal han sørge for at pasienten kommer under kyndig behandling såfremt dette er gjørlig.»

Denne paragraf pålegger legen under undersøkelse og behandling å gjøre bruk av de midler og metoder som forsvarlig legevirksomhet tilsier. Her har man da et påbud til legen om å bruke den moderne medisins metoder sålenge disse er forsvarlige. På den annen side betyr paragrafen også at transplan-

tasjonskirurgi bare kan foregå på de steder hvor legene har fornøden dyktighet, og hvor det tekniske og personellmessige apparat er tilstede på en slik måte at inngrepet blir forsvarlig. I henhold til § 5 kan ikke hvilken som helst lege begynne transplantasjonsvirksomhet.

»§ 6. En læge må ikke anvende metoder som unødig utsetter den syke for fare. Ved utprøving av nye metoder skal den sykes vel stadig has for øyet.»

»§ 7. En læge må ikke gjøre bruk av eller anbefale metoder som savner medisinsk grunnlag i vitenskapelige undersøkelser eller tilstrekkelig underbygd erfaring.»

Disse paragrafer innebærer et vern mot uansvarlige eksperimenter og mot for tidlig anvendelse av slik transplantasjonskirurgi som ennå ikke er forsvarlig legevirkosomhet, og også et vern mot at legen skulle kunne gripe inn hos en døende for å sikre seg organer til transplantasjonsvirksomhet.

»§ 11. En læge skal opptre hensynsfullt og med takt overfor pasienter og deres pårørende. Han må ikke blande seg inn i personlige forhold, familieforhold o. l. med mindre behandlingen av den syke gjør det berettiget. Han må heller ikke søke å påvirke den syke eller de pårørende utover det som hensynet til behandlingen gjør nødvendig.»

Ellerlevelse av denne paragraf verner både den syke og hans pårørende mot hastverk og eventuell lite taktfull opptreden fra legenes side når de så snart som mulig etter døden ønsker å skaffe seg organer i transplantasjonsøyemed. Taktfull og hensynsfull opptreden spiller selvsagt en stor rolle når det gjelder almenhetens holdning til transplantasjonskirurgi.

»§ 12. En læge skal vise diskresjon overfor opplysninger han får som læge, selv om de ikke omfattes av hans rettslige taushetsplikt.»

Vi mener at den praksis som har vært fulgt enkelte steder i utlandet med offentliggjørelse av givers og mottagers navn og personlige forhold når det gjelder transplantasjon, ikke bør finne sted i Norge i henhold til § 12 i de Etske regler.

Fakultetets svar til Det kongelige kirke- og undervisningsdepartement inneholder en henvisning til de øvrige nordiske lands transplantasjonslover. Vi skal nedenfor kort referere innholdet av disse.

Finland har sin lov nr. 260 av 8. juli 1967 om anvendelse av vev fra avdød person for medisinske formål. Ifølge denne lov kan uttagelse av vev i transplantasjonsøyemed fra en avdød finne sted når det er nødvendig for å forbedre et sykt menneskes helbredstilstand. Slik uttagelse må kun foretas på dertil godkjente sykehus, og kun når det ikke er grunn til å anta at avdøde har motsatt seg, eller at hans nærmeste pårørende vil motsette seg inngrepet. Inngrep må ikke finne sted før det er konstatert tydelige dødsteget. Over inngrepene skal det føres protokoll som også skal inneholde navnet på den lege som har konstatert dødens inntreden. Dødiskriteriet er ikke fastsatt i lov eller annen forskrift, men avgjørelsen av om døden er inntrådt skal treffes av lege.

Sverige har lov nr. 104 av 14. mars 1958 om »ivaratagande av vävnader och annat biologiskt material från avliden person». Etter denne lov er det tillatt å ta materiale fra en død til transplantasjon, hva enten den døde er avgått ved døden i sykehuset eller er innbragt som død til sykehuset. Slikt inngrep må ikke finne sted hvis den avdøde eller nære pårørende har nedlagt protest, eller dersom slikt inngrep kan tenkes å være i direkte motstrid med den avdødes eller hans pårørendes livsoppfatning. Inngrepet må kun foretas på de sykehus som Kongen har bestemt kan få gjøre slike inngrep.

Danmark fikk sin lov om transplantasjon, lov nr. 246 av 9. juni 1967.

Denne lov omhandler uttagelse av materiale både fra levende og døde donores. Når det gjelder de levende, bør disse være over 21 år, og man må ha innhentet skriftlig samtykke. Dessuten bestemmes at fra liket av personer som er død etter sitt fylte 21nde år, og som på forhånd har gitt skriftlig tillatelse til slikt inngrep, kan vev og organer uten videre uttas. Dessuten kan man fra liket av den som er død på sykehus eller innbragt som død til et sykehus ta ut vev og annet materiale til behandling av sykdom eller legemskade hos et annet menneske. Slikt inngrep må dog ikke foretas såfremt avdøde eller hans nærmeste har uttalt seg mot det, eller såfremt inngrep av denne art må antas å stride mot avdødes eller hans nærmestes livsoppfatning, eller såfremt særlige omstendigheter iøvrig taler imot inngrepet. Lovens § 7 bestemmer at slike inngrep ikke må foretas av den lege som har behandlet avdøde under hans siste sykdom.

Saklig sett er det overensstemmelse mellom den finske, den svenske og den danske lov inntil dette punkt. Dertil har så den danske lovs § 3 fått et tillegg som ytterligere begrenser mulighetene til å få vev til transplantasjon, nemlig følgende siste setning: »Den avdødes pårørende skal, såfremt omstendighetene tillader det, underrettes om dødsfallet, før det påtenkte inngrep foretages». Denne siste del av § 3 var ikke med i det forslag som den faglige sammensatte lovkommité ga, men ble satt til loven i Folketinget etter en mosjon fra sykepleierne. Dersom dette skal etterleves bokstavelig, vil det i alminnelighet si at mulighetene for å få vev og organer til transplantasjon blir betydelig redusert, idet det står som hovedregel at den avdødes pårørende skal underrettes om dødsfallet før det påtenkte inngrep foretas. Slik underretning kan erfaringsmessig, spesielt når det gjelder trafikkulykker, komme til å ta lang tid, og man kan på den måte ødelegge muligheten for å kunne bruke organer fra døde personer til hjelp for syke mennesker. Hertil kommer at de fleste pårørende har nok av andre problemer og påkjenninger i forbindelse med dødsfallet, og det vil ikke gjøre problemet mindre å måtte ta standpunkt til spørsmålet om inngrep på liket.

Både i Danmark og i Sverige har det forekommet at publikum, i enkelte tilfelle av organoverføring, har følt seg usikre på om døden virkelig er inntrådt hos giveren ved fjernelse av organer, og dette har vært en av grunnene til at disse land har fått sin lov. Foreløpig utføres organtransplantasjon i Norge bare på to sykehus, men det er klart at muligheten for uro blant menigmann er tilstede også i Norge, og at slik uro kan bero på usikkerhet om medisinske, etiske og religiøse spørsmål.

Vi vil derfor gjerne presisere at det forslag vi har levert til Fakultetet i dag ikke innebærer at vi mener at norske leger ikke har behov for veiledning eller lov på dette området. Vi mener bare at det vil være uklokt å gi en lov på dette tidspunkt, fordi feltet er i en så rask utvikling. Vi tror at veiledende direktiver er det riktige på det nåværende stadium av organoverføring i vårt land. Slike veiledende direktiver vil legene selvsagt følge. Direktivene bør bli gitt av en fagmyndighet og kan meget vel være i samsvar med de andre nordiske lands lover, i hvert fall i store trekk. Et direktiv er lett å forandre. Erfaringsmessig tar det mange år å endre en lov. Basert på det som vi her har anført, og de argumenter som foreligger i vårt forslag for Fakultetet, er det vår konklusjon at vi på det nåværende tidspunkt bør få veiledende direktiver på dette området, med tanke på at vi en gang i fremtiden kan få en transplantasjonslov når man ser hvorledes dette felt av medisinen har utviklet seg, og stabilisert seg.

Oslo i februar 1968

Universitetet i Bergen, det medisinske fakultet:

Fakultetet er av den oppfatning at med den utvikling transplantasjonskirurgien har hatt og formentlig vil fortsette å ha, vil det — muligens i nær fremtid — bli ønskelig og nødvendig med et intimt nordisk samarbeid på dette området. Det synes derfor naturlig at man må arbeide mot felles nordiske regler vedrørende transplantasjoner.

Danmark, Finland og Sverige har allerede nasjonale transplantasjonslover, som kan være et godt grunnlag for utarbeidelse av felles regler. Norge har imidlertid ingen lov. Fakultetet mener derfor at det er naturlig at spørsmålet om felles nordiske regler bør utstå inntil problemene er blitt drøftet på nasjonal basis i Norge, eventuelt med en norsk transplantasjonslov som resultat.

Bergen, 14. februar 1968

Per Oeding

Dekanus

Jan Johnsen

Faultetssekretær

Den norske lægeforening:

Den norske lægeforening er gjort kjent med uttalelsen fra professor, dr. med. K. Arnesen, professor, dr. med. L. Efskind, professor, dr. med. O. H. Iversen og professor, dr. med. J. Lundevall av 26. januar 1968 til Det medisinske fakultet. Fakultetet ga denne uttalelse sin tilslutning.

Lægeforeningen er enig i det som er anført her vedrørende ensartet lovgivning om transplantasjon, og vil gi denne uttalelse sin fulle tilslutning.

Oslo, 1. mars 1968

Den norske lægeforening

Odd Bjercke

Johan Greve Brun

Norsk sykepleierforbund:

Norsk sykepleierforbund er av den oppfatning at en felles nordisk lovgivning på dette område ville være gunstig, forutsatt at man ikke er uenig i grunnprinsippene. Vi støtter det prinsipp som er gjort grunnlagsdannende i Sverige og Finland, nemlig at organer kun kan tas fra avdøde. Muligheter for å transplantere organer ut fra forskjellige dødsriterier eller forskjellig tolkning av disse kan, etter vår oppfatning, få vidtrekkende konsekvenser, og vil i altfor stor grad være avhengig av den individuelle leges tolkning av sin etiske forpliktelse.

Om man ikke skulle kunne komme overens om utelukkende å åpne adgang til å ta organer og annet biologisk materiale fra personer som ifølge sikre kriterier er døde, mener vi at Norge er best tjent med sin egen lov.

Norsk sykepleierforbund

Helga Dagsland

Formann

S v e r i g e

Justitiekanslern:

Som framgår av en vid medlemsförslaget fogad promemoria är läget olika i de skilda nordiska länderna såvitt gäller legal reglering av transplantationsverksamhet. I Danmark finnes en lag som avser transplantation från såväl levande som döda personer. I Sverige, liksom i Finland, finns lagstiftning om transplantation från avlidna och i Norge saknas lagstiftning på området.

Det är naturligt, att utvecklingen skett i olika takt inom de skilda länderna på detta område där så varierande uppfattningar i etiskt och rättsligt hänseende gör sig gällande. Det är säkert också enbart till nytta för saken om lagstiftningen på detta känsliga område får mogna fram i den takt som passar vart enskilt land. Oaktat vad som anföres i förslaget förefaller i allt fall för närvarande knappast heller något behov föreligga av en sammordisk lagstiftning på området. Frågan om en nordisk vävnadsbank kräver överväganden i skilda hänseenden, såsom rörande förvaltning, fördelning och bestridande av kostnader m. m., vilket kräver tid. Anses behov redan nu föreligga av en dylik nordisk bank torde i varje fall tills vidare någon form av organiserad verksamhet för detta ändamål snabbare och kanske ändamålsenligare kunna åstadkommas på det praktiska planet genom direkta förbindelser mellan medicinska institutioner i de skilda länderna.

Ett skäl mot en sammordisk lagstiftning på området synes ligga däri att utvecklingen inom transplantationsverksamheten går så snabbt att behov kan uppkomma att snart anpassa gällande lagstiftning i något eller några av länderna efter nya lägen, vilket kan försvåras om man måste avvakta lagstiftningsåtgärder också i övriga länder.

Vad slutligen angår den i förslaget upptagna frågan om legal reglering av dödsbegreppet torde i allt fall för Sveriges del tiden icke vara mogen för någon lagstiftning härutinnan.

Stockholm den 19 januari 1968

Bengt Lännergren

K. E. Uhlin

Uppsala domkapitel:

Frågor rörande transplantation torde numera vara av sådan praktisk vikt, att det framstår som synnerligen önskvärt att likartade regler på området tillämpas inom de nordiska länderna. Det synes därför finnas anledning att tillstyrka, att regeringarna i de nordiska länderna medverkar till en utredning om möjligheterna att införa likartade lagregler om transplantation i ländernas lagstiftning. Värdefullt material för en sådan utredning föreligger bland annat i den i remisshandlingarna omnämnda utredning, som i juni 1967 framlades av en arbetsgrupp inom dåvarande medicinalstyrelsen. Dessutom vill domkapitlet hänvisa till vad domkapitlet anfört i yttrande till medicinalstyrelsen över en inom styrelsen verkställd utredning angående legala aspekter på transplantationsverksamhet och synpunkter på dödsbegreppet (*se Bihang*).

Uppsala den 21 februari 1968

På domkapitlets vägnar:

Ruben Josefson

J. Möllerswärd

BIHANG

Skrivelse till medicinalstyrelsen från Uppsala domkapitel rörande transplantationsverksamhet och synpunkter på dödsbegreppet

Domkapitlet finner, att det föreliggande förslaget, vilket präglas av en strävan till allsidig penetration av detta till synes motsägelsefulla och svåra problemkomplex, ur kristen synpunkt äger många förtjänster.

Domkapitlet får sålunda tillstyrka att transplantation endast får ske med givarens skriftliga samtycke. Detta samtycke skall lämnas fullt frivilligt och bör icke få ersättas av annan persons medgivande. Ingreppet kan vidare icke få medföra allvarlig invaliditet för givaren, som skall vara myndig, fullt tillräckelig och i övrigt fysiskt och psykiskt frisk.

Säkerhetsfrågorna vid användandet av levande givare kunde emellertid kanske skärpas genom att understryka kravet på en fackmässig psykologisk-psykiatrisk och social utredning som ett led i den medicinska undersökning, som föregår lämplighetsbedömningen. Givarens anpassning till en situation, där förlusten av ett organ kan få ödesdigra verkningar i en nära eller avlägsen framtid inte bara för honom själv utan också för den grupp, där han har en mer eller mindre ansvarskrävande roll, ställer stora fordringar på personlig mognad. Särskild uppmärksamhet bör ägnas den psyko-

logisk-psykiatriska bedömningen vid transplantation från barn, där en upplammande ungdomlig hänförelse kan efterföljas av en svårbehandlad depressiv reaktion av oviss varaktighet. Dessa försiktighetsmått utesluter givetvis inte att en djupt grundad sympati får komma till uttryck. Tvärtom öppnar sig på detta område stora möjligheter för meningsfull kanalisering av osjälvisk offervilja. Men hela detta sammanhang förutsätter liksom modern teknisk medicin i allmänhet en fördjupad psykologisk kunskap hos läkare och andra medlemmar i sjukvårdens arbetslag, syftande till en rikare inlevelse i individens medmänskliga existens.

Arbetsgruppen har föreslagit att medicinalstyrelsen i en särskild kungörelse utfärdar vissa ordningsföreskrifter om hur samtycke bör inhämtas och transplanterat tagas (utredningen bilaga 5). Utöver det skriftliga samtycket (4 §), synes det domkapitlet finnas skäl att dessutom kräva, att detta samtycke avgives till en annan läkare än den, som för kirurgiskt ändamål skall använda transplantatet. Det torde vidare finnas anledning att på en del andra punkter överarbeta den föreslagna kungörelsetexten. Det råder ett oklart förhållande mellan 4 § tredje stycket (»Är givaren omyndig...») och 5 § (»Givaren bör vara myndig...»). Skall underårige kunna vara givare (något som arbetsgruppen torde anse kunna undantagsvis komma i fråga, se s. 20), bör i 4 § tredje stycket förmyndaren ersättas av vårdnadshavaren.

Bestämmandet av dödsbegreppet bygger traditionellt på vad som ofta benämnes »hjärt döden», och frågan är nu, om man skulle kunna övergå till ett dödsbegrepp byggt på »hjärndöden». Det upplyses i utredningen, att det ur transplantationskirurgisk synpunkt icke för närvarande föreligger ett behov av ett reviderat dödsbegrepp. Med anledning härav föreslår heller icke utredningen nu lagstiftningsåtgärder för införande av ett sådant reviderat dödsbegrepp. Domkapitlet delar helt arbetsgruppens uppfattning härom. En ytterligare utredning av denna fråga torde med andra ord i det nuvarande läget icke vara nödvändig. Hur saken kommer att ställa sig framdeles förefaller domkapitlet svårt att nu bedöma, men det är rimligt att länka sig, att den någon gång i framtiden måste lagas upp på nytt, sedan nya biologiska och medicinska erfarenheter vunnits.

Uppsala den 8 november 1967

På domkapitlets vägnar:

Ruben Josefson

J. Möllerswärd

Socialstyrelsen:

Beträffande transplantation med användande av döda givare föreligger i Sverige reglering i lag. I lagen den 14 mars 1958 (nr 104) om tillvaratagande av vävnader och annat biologiskt material från avlidna personer och i anslutning härtill utfärdad tillämpningskungörelse den 30 maj 1958 (nr 285) meddelas bestämmelser under vilka förutsättningar transplanterat får tagas från döda personer. Ytterligare föreskrifter i ämnet har lämnats i socialstyrelsens

circulär den 9 juni 1958 (MF nr 45) angående tillvaratagande av biologiskt material från avliden person.

I visst avseende har framförts önskemål om en komplettering av hithörande bestämmelser. Det har påpekats, att risk för en intressekonflikt stundom föreligger då samma läkare vårdar såväl den person som är i behov av ett transplantat som den presumtive givaren. Inom socialstyrelsen pågår för närvarande närmare utredning härom. I övrigt har 1958 års lagstiftning visat sig fungera tillfredsställande och något behov av andra författningsändringar har inte framkommit.

Frågan om tagande av transplantat från levande givare har varit föremål för utredning av en arbetsgrupp inom socialstyrelsen. Arbetsgruppen har under 1967 framlagt förslag till bestämmelser i ämnet. — — —

Socialstyrelsen har sänt ut utredningen på remiss till en rad myndigheter och organisationer. Remissbehandlingen har nyligen avslutats. Först sedan remissvaren bearbetats har styrelsen möjlighet att ta ställning till frågan om transplantation av nu avsett slag bör bli föremål för en författningsmässig reglering eller till vilka åtgärder eljest utredningen bör föranleda.

I utredningen behandlas svåra problem av bl. a. juridisk art. Enligt socialstyrelsens uppfattning skulle det vara av stort värde att få dessa frågor behandlade och lösta på nordisk bas. Ej minst gäller detta den betydelsefulla och i vissa sammanhang svårbedömbara frågan om bestämmande av tidpunkt för dödens inträde. Socialstyrelsen vill därvid förordna det i Nordiska rådet väckta förslaget om enhetliga nordiska regler angående transplantationsverksamheten.

Stockholm den 23 februari 1968

Enligt socialstyrelsens beslut

Börje Langton

Uppsala universitet, medicinska fakulteten:

Medicinska fakulteten i Uppsala tillstyrker en översyn och en för de nordiska länderna gemensam utformning av lagbestämmelser och anvisningar för transplantation från avliden. Det skulle vara ett starkt stöd för läkarnas handlande i dessa frågor om en enhetlig arbetslinje kunde åstadkommas i dessa länder.

Råd och anvisningar bör utformas för att ge läkarna vägledning vid transplantation från levande givare. En ny lagstiftning på detta område anser fakulteten dock kan skjutas något på framtiden tills mer erfarenhet samlats.

I medlemsförslaget text kommer man också in på frågan om tidpunkten för dödens inträde och att denna måste bli föremål för övervägande. Fakul-

teten anser i enlighet med den av socialstyrelsen tillsatta arbetsgruppen att ny definition av dödsriterierna för närvarande ej bör införas men att problemet måste ytterligare diskuteras och värderas.

Uppsala den 16 februari 1968

Gunnar Laurell

Birgit Lannering

Lunds universitet, medicinska fakulteten:

Ett medlemsförslag av år 1956 avsåg »frågan om homolog transplantation d. v. s. tillvaratagande av biologiskt material från den, som avlidit på sjukhus, och utnyttjande av detta för att ersätta motsvarande genom yttre våld eller sjukdom skadade vävnader eller organ på levande person». Vid den tidpunkten sänkades lagar på området i samtliga nordiska länder.

Numera föreligger lagar i fråga om transplantation i Danmark, Finland och Sverige men ej i Norge. Lagstiftningen är emellertid ej enhetlig. Det framhålls i medlemsförslaget, att läkarna behöver stöd i lagstiftning för att kunna utföra homologa transplantationer. Ingrepp på en avliden person kan ge upphov till såväl etiska som religiösa betänkligheter. Samhället anses ej kunna avstå från att bruka transplantationer i kampen för människoliv. Tillvaratagandet av biologiskt material efter avliden kan icke ske i erforderlig omfattning, om verksamheten helt skall bygga på frivilliga avtal eller på medgivande av anhöriga. Möjligheterna måste vidgas. Det anses ej riktigt, att läkarna utan stöd av lagregler på egen hand löser frågan.

Förslagsställarna finner att enhetliga nordiska regler är önskvärda, att det vore värdefullt, om genom nordiskt samarbete en »bank» med omfattande material kunde skapas och disponeras av läkare från samtliga nordiska länder, att det bör klarläggas, huruvida lagregler om transplantationer även från levande personer — i likhet med vad som redan skett i Danmark — bör införas i samtliga nordiska länders lagstiftning, samt att frågan om tidpunkten för dödens inträde bör bli föremål för övervägande på nordiskt plan, då i åtskilliga rättsliga situationer svaret på detta spørsmål är av stor vikt.

I till förslaget fogad PM angående Danmarks, Finlands och Sveriges bestämmelser om transplantation refereras även det av medicinalstyrelsens arbetsgrupp år 1967 avgivna betänkandet om transplantation, varöver fakulteten avgivit yttrande.

Fakulteten vill, under hänvisning till sitt sistnämnda yttrande, i princip livligt tillstyrka medlemsförslaget.

Lund den 21 februari 1968

Gunnar Lindgren

Jill Falk

Göteborgs universitet, medicinska fakulteten:

Fakulteten har funnit att den av Nordiska rådet framförda rekommendationen att anmoda regeringarna i de nordiska länderna att medverka till att likartade regler om transplantation införes i ländernas lagstiftning, bör stödjas. Redan i dag förekommer ett både vetenskapligt och praktiskt sjukvårdssamarbete i frågor om organtransplantationer. Inom den planeringsgrupp som finns inom medicinska forskningsrådet har särskilt efterlysts möjligheterna till en gemensam organisation inom de nordiska länderna för tillvaratagande av vitala organ vilka efter vävnadstest bör dirigeras till mest lämpade mottagare oberoende av i vilken ort transplantationen skall genomföras. Fakulteten finner det således både angeläget och önskvärt att lagstiftningen i de nordiska länderna är ensartad.

Göteborg den 16 januari 1968

S. Ranström

Barbro Strand

Umeå universitet, medicinska fakulteten:

Nordiskt samarbete beträffande transplantationsverksamheten skulle kunna få betydelse bland annat när det gäller att skapa en »bank» med mera svårtillgängligt vävnadsmaterial eller att finna givare till en mottagare med sällsynta immunologiska egenskaper. Även forskningen inom detta område kan gagnas av ett samarbete. Det är givet att enhetlig lagstiftning beträffande transplantationsverksamheten skulle underlätta samarbete både beträffande den direkt praktiska sjukvården och även inom den vetenskapliga verksamheten. Fakulteten stöder därför i princip förslaget att enhetliga nordiska regler bör tillskapas. Det är emellertid väsentligt att den längre tid som det rimligtvis måste taga att samordna lagstiftningen mellan de fem länderna i Norden icke får fördröja en adekvat utveckling inom detta verksamhetsområde som för närvarande är i ett snabbt skede.

Beträffande formen för lagstiftning, principer och praxis hänvisar fakulteten till sitt nyligen till rektorsämnet avgivna yttrande (diarienummer 1890/67) om de förslag som framlagts av en arbetsgrupp inom dåvarande medicinalstyrelsen i juni 1967. Utöver det som anfördes i detta yttrande vill fakulteten framföra att transplantation av opariga, livsviktiga organ med stor ischämikänslighet bör bli föremål för särskild utredning. Detta motiveras av den internationella utveckling som skett inom området sedan

medicinalstyrelsens arbetsgrupp utarbetade sitt förslag, vilket i första hand avsåg transplantation av njurar.

Umeå den 26 februari 1968

På medicinska fakultetens vägnar

Per Bjurulf *Stig Borgström* *Lisa Welander* *Bengt Lindquist*

Karolinska institutet, medicinska fakulteten:

Fakulteten finner önskvärt att en utredning rörande förutsättningarna för likartad lagstiftning om transplantation i de nordiska länderna företages av en internordisk kommitté. I Sverige finns redan en lag rörande transplantation från avlidna och ett av en arbetsgrupp inom dåvarande medicinalstyrelsen framlagt förslag till lagstiftning om transplantation från levande. Enligt fakultetens mening kan ifrågavarande lag respektive lagförslag från svensk sida tjäna som utgångspunkt vid utarbetande av likartade lagregler inom de nordiska länderna.

Stockholm den 15 februari 1968

T. Sjöstrand

E. Wahlbom

Sveriges frikyrkoråd:

----- Frikyrkorådet värdesätter, att det ombetts att yttra sig. Vi tolkar det som ett erkännande av att de tekniska framstegens användande icke bestämmas av tekniken eller teknikerna själva, utan att det till slut blir etiska och även kristna värderingar, som blir avgörande. Det förslag som nu föreligger behandlar i princip samma frågeställning, som fanns i motion nr 294 i riksdagens andra kammare av fru Kristensson om »fastställande av tidpunkt då en person skall anses som död m. m.». Häröver har frikyrkorådet avgivit yttrande den 15 april 1967. Utöver den positiva inställning som där redovisades önskar frikyrkorådet göra följande kommentarer:

Det förslag som nu föreligger till behandling berör framför allt tre punkter. Homolog transplantation från levande person. Härom finns för närvarande inga lagbestämmelser i Sverige. Homolog transplantation från död person. Härom föreligger i Sverige lagen av den 14 mars 1958. Fastställande av tidpunkten för dödens inträde (*se medlemsförslaget, sista stycket*).

Frikyrkorådet är medvetet om, att homolog transplantation från levande personer dagligen förekommer i stor utsträckning vid våra sjukhus i och med blodöverföring. Genom godkännandet härav har transplantation från levande till annan godtagits. Transplantation av andra organ i livsräddande

syfte får därför anses följdriktigt. Viktigt är dock att intet experimenterande förekommer. För övrigt bör gälla vad den danska lagen utsäger: »Tillvaratagande av väv från levande personer i transplantationssyfte kräver skriftligt samtycke. Samtycke kan normalt bara ges av personer, som fyllt 21 år och vederbörande skall, innan samtycket meddelas, ha mottagit vägledning av läkare. Ingreppet kan bara äga rum, om det kan företagas utan fara för vederbörande» (se Bilaga 1). Frikyrkorådet anser i likhet med den arbetsgrupp, som inom dåvarande medicinalstyrelsen framlade förslag i ärendet i juni 1967, att lagstiftning för närvarande icke behöves. Socialstyrelsen bör utfärda direktiv för hur företagna transplantationer skall redovisas till socialstyrelsen.

Homolog transplantation från avliden torde i de flesta fall icke vålla alltför stora teoretiska problem så länge det gäller pariga organ, där även å levande person det ena kan avlägsnas utan att livet behöver hotas. Ännu så länge är dylika transplantationer mest aktuella. Hit hör hornhinne- och njurtransplantationer, ben- och hudtransplantationer. Som väl är behöver i dessa fall icke transplantatet tillvaratas alldeles omedelbart efter dödens inträde. Detta betyder att man icke behöver räkna med ett så snabbt tekniskt handlande att det åsidosätter vördnaden för döden, efterlevandes känslor etc. I fråga om hjärttransplantationer torde det dock röra sig om minuter efter det hjärtat upphört att slå. Här måste man fordra att tekniken icke skyndar åstad utan att de etiska frågeställningarna riktigt penetrerats. Att tänka sig möjligheten att avlägsna ett hjärta, som visar tecken på funktion, finner frikyrkorådet fränstötande.

Frågan om hjärndöd har under senare tid blivit aktuell. Orsakerna härtill är flera. Det måste anses inhumant att, så som frikyrkorådet också tidigare framhållit, hålla andning och hjärtverksamhet i gång, sedan hjärnfunktionen oåterkalleligen upphört. Frikyrkorådet ifrågasätter om tiden ännu är mogen för en lagstiftning. Däremot vill frikyrkorådet gärna, liksom tidigare, tillstyrka en utredning, där man bl. a. redovisar, vad man vet om hjärnans funktioner exempelvis hos personer som drunknat och som legat under vattnet från några minuter till någon timma, eller hos personer, som efter skallskador under lång tid, månader eller mera, legat till synes medvetlösa, och som på olika vägar kunnat hållas vid liv, för att i vissa fall slutligen mer eller mindre fullständigt tillfriskna.

Frikyrkorådet anser,

att homologa transplantationer från döda eller levande i livsräddande syfte icke behöver strida mot kristen människosyn och kristet tänkesätt,

att det är önskvärt med enhetliga nordiska bestämmelser,

att de är helt i linje med kristen människosyn om respekten för varje enskild människa noga beaktas,

att ytterligare utredning bör komma till stånd framför allt rörande tidpunkten för dödens inträde,

att enhetliga regler kan komma till stånd, även om dessa icke uttryckas i lag utan på administrativ väg.

Stockholm den 1 mars 1968

Odd Hagen

Ordförande

Per Arne Aglert

Sekreterare

Sveriges läkarförbund:

Helt nyligen har i vårt land gällande bestämmelser om transplantationsverksamhet och dödsbegrepp varit föremål för översyn av en arbetsgrupp inom dåvarande medicinalstyrelsen under medverkan av framstående medicinsk expertis. Läkarförbundet har haft tillfälle att granska denna mycket grundliga och sakliga utredning och kunnat konstatera att däri framförda förslag är tillfredsställande och i överensstämmelse med rådande uppfattning inom den svenska läkarkåren. Med avseende på frågan om transplantationsverksamhet med levande givare har läkarförbundet förklarat sig helt dela utredningens uppfattning att behov för närvarande icke föreligger av en författningsenlig reglering men att socialstyrelsen lämpligen bör utfärda vägledande anvisningar. Härjämte har förbundet emellertid också understrukit att den medicinska utvecklingen inom transplantationens område är snabb och kan förväntas skapa ständigt nya problem som kräver analyser och successiv uppföljning. Avskrift av yttrandet bilägges för rådets kännedom (*se Bihang*).

Med anledning av den väckta motionen vill läkarförbundet tillstyrka att en utredning om förutsättningarna för likartad lagstiftning om transplantation i de nordiska länderna kommer till stånd. Förbundet vill dock med hänvisning till vad ovan framhållits erinra om att de reglerande bestämmelserna på området för Sveriges del för närvarande synes vara tillfredsställande.

Stockholm den 26 februari 1968

Sveriges läkarförbund

Sture Järnmark

K. V. Eriksson

**Skrivelse till medicinalstyrelsen från Sveriges läkarförbund rörande transplan-
tationsverksamhet och synpunkter på dödsbegreppet**

--- -- far efter hörande av närmast berörda delföreningar inom förbundet anföra följande.

Den föreliggande utredningen som genomförts under medverkan av framstående medicinsk expertis finner förbundet vara väl genomtänkt, grundlig och föredömligt saklig. De framlagda synpunkterna, slutsatserna och förslagen synes vara väl underbyggda och torde såvitt förbundet kunnat finna också överensstämma med den rådande uppfattningen inom läkarkåren. Läkarförbundet vill särskilt understryka vad utredningen sammanfattningsvis anför under rubriken »Behov av ny lagstiftning». Förbundet delar helt utredningens uppfattning att frågan om transplantationsverksamheten med levande givare för närvarande inte har behov av någon författningsmässig reglering men att medicinalstyrelsen lämpligen bör utfärda vissa anvisningar.

Läkarförbundet vill emellertid betona att transplantationsverksamheten ännu befinner sig i ett begynnelsestadium, ehuru betydande framsteg gjorts inom vissa områden. Det är därför angeläget att man undan för undan söker kartlägga de nya problem som den medicinska utvecklingen inom transplantationens område kan komma att aktualisera och söker lägga fram förslag till deras lösning. Utredningen har själv försökt analysera förutsättningarna för ett nytt dödsbegrepp, hjärndöd, vars legalisering förmodas bli en förutsättning för transplantation i framtiden av exempelvis hjärta. Utredningen har emellertid funnit att det nu inte är möjligt att ta någon ställning i denna fråga. Läkarförbundet finner en sådan uppfattning naturlig, då problemet är utomordentligt komplicerat innefattande såväl medicinska och juridiska som etiska och psykologiska aspekter. Såvitt läkarförbundet förstår måste det alltid finnas ett legaliserat dödsbegrepp som är så beskaffat att varje läkare kan använda sig av det i alla de situationer, då han har att fastställa om döden inträtt. Huruvida begreppet »hjärndöd» i framtiden kan komma att uppfylla dessa krav, kan förbundet nu inte bedöma. Om så ej blir fallet kommer man att ställas inför nödvändigheten att begagna alternativa dödsbegrepp, vilket förefaller kunna ge anledning till betänkligheter. Hur det än må förhålla sig därmed i framtiden vill läkarförbundet emellertid instämma i vad Svenska neurologförbundet i yttrande till förbundet framhållit, nämligen att diagnosen hjärndöd inte kan ställas utan speciell sakkunskap och speciella resurser vilka för närvarande är tillgängliga endast på ett fåtal ställen i landet.

Som ovan anförts tillstyrker läkarförbundet utredningens förslag om reglerande åtgärder beträffande transplantation i form av anvisningar av medicinalstyrelsen. Förbundet har dock följande erinringar att göra mot vissa formuleringar i förslagen till kungörelse och cirkulärskrivelse.

Kungörelseförslaget

2 §. Den i andra stycket 2 § angivna förutsättningen för att transplantation skall få företas måste väl nödvändigtvis innefatta en intresseavväg-

ning av den innebörd som anges i första stycket. Det kan därför ifrågasättas om icke detta stycke lämpligen kan utgå.

4—5 §§. Texten bör omarbetas så att allt som rör myndighetsfrågan förs samman till en paragraf. Om givaren bör vara myndig såsom sägs i 5 § bör den omyndiga givaren vara ett undantag, som behandlas därefter.

Förbundet har givetvis intet att invända mot det principiella kravet att givaren skall vara frisk. Svårigheter torde emellertid inte kunna undvikas i enskilda fall, då det gäller att avgöra om vederbörande skall kunna godkännas som givare eller ej. Förbundet vill ifrågasätta om inte de föreslagna formuleringarna kan komma att alltför strängt begränsa urvalet.

Om utredningens förslag emellertid godtas bör bestämmelsen härom i 5 § utformas i analogi med terminologien i lagen om sluten psykiatrisk vård i vissa fall, nämligen »... den som lider av psykisk sjukdom eller annan psykisk abnormitet».

6 §. Det torde inte vara nödvändigt att lämnat skriftligt samtycke insändes till och förvaras av medicinalstyrelsen. Det bör vara fullt tillräckligt att denna handling förvaras i mottagarens journal. Ett tillägg härom kan ske till andra stycket av 4 §, »Samtycke bör avges skriftligen och förvaras i mottagarens journal».

Cirkulärförslaget

Innehållet i punkt 1 skulle måhända kunna formuleras enklare än i förslaget, exempelvis sålunda:

»1. Ingreppet får ske endast under förutsättning att den läkare som ansvarar för vården av den person på vilken materialet skall transplanteras (mottagaren) icke samtidigt har ansvaret för vården av den person, från vilken materialet är avsett att tagas (givaren)».

Sammanfattning

Sveriges läkarförbund anser den föreliggande utredningen föredömlig och tillstyrker föreslagna åtgärder i form av anvisningar av medicinalstyrelsen, varvid dock vissa textändringar förordas.

Förbundet understryker vikten av fortsatt uppföljning av problemen i framtiden inom transplantationens område.

Stockholm den 13 november 1967

Sveriges läkarförbund

Sture Järnmark

K. V. Eriksson

Svensk sjuksköterskeförening:

I medlemsförslaget anges att lagstiftning rörande transplantationer föreligger i Danmark, Finland och Sverige men att denna icke är enhetlig. Vidare anges att Norge saknar lagstiftning på ifrågavarande område. Enligt förslagsställarna kan en lagstiftning på området ej undvaras. Som skäl härför framhålles att det ej kan vara riktigt att läkarna, utan stöd av lagregler, på egen hand löser denna fråga.

SSF instämmer i att behov av lagstiftning rörande transplantationer föreligger och vill i detta sammanhang erinra om att jämväl sjuksköterskor och annan vårdpersonal behöver stöd i lagregler. SSF finner det också angeläget att en harmonisering av lagstiftningen inom Norden eftersträvas på detta område.

Förslagsställarna anser, att det vore värdefullt om det genom ett nordiskt samarbete kunde skapas en »bank» med ett omfattande biologiskt material, som vid behov skulle kunna disponeras av samtliga nordiska länder. SSF finner också ett dylikt samarbete värdefullt i den mån så är möjligt.

SSF:s yttrande över medicinalstyrelsens utredning »Legala aspekter på transplantationsverksamhet och synpunkter på dödsbegreppet» bifogas (*se Bihang*).

Stockholm den 28 februari 1968

Svensk sjuksköterskeförening

Gerð Zetterström Lagervall

Ordförande

Gunni Kullberg

Sekreterare

BIHANG

Skrivelse till medicinalstyrelsen från Svensk sjuksköterskeförening rörande transplantationsverksamhet och synpunkter på dödsbegreppet

Arbetsgruppen har utgjorts av två läkare och en jurist varjämte en läkare tillkallats som expert. Då sjuksköterskorna i hög grad berörs av de frågeställningar som här berörs, anser SSF, att en sjuksköterska borde ha deltagit i utredningen.

Ett problem vid kliniska organtransplantationer är den tid, under vilken organet vid transplantationer är utan blodtillförsel, den s. k. ischämitionen. Enligt vad som framgår av utredningen går det en tidsgräns vid c:a 30 minuter när det gäller njurar. Erfarenheter från människa visar att hjärtat tål ischämi i 20 minuter om det ligger i isvatten. Därav dras den slutsatsen att den varma ischämitionen, d. v. s. den tid hjärtat kvarligger i donatorn, bör understiga 20 minuter. Utredningen anser därför sannolikt att en framgångsrik hjärttransplantation förutsätter att uttagandet av hjärtat påbörjas, innan det upphört att slå.

Problemet med den korta ischämitionen vid organtransplantationer har aktualiserat frågan om transplantation av organ från levande givare. I fråga om njurtransplantationer anges dock att transplanterat från avlidna får anses väl så bra som sådana från levande icke släktingar.

En fördel med levande givare anses vara, att tid ges för förberedande undersökningar och att ingreppet kan ske vid lämplig tidpunkt.

En nackdel är att den levande givaren berövas ett organ. Vidare anses att i Sverige hittills inga givare dött i samband med njurtransplantation, men att allvarliga komplikationer förekommit.

Då det gäller döda givare anför utredningen, att invändningar som kan göras mot utnyttjandet av friska givare bortfaller, men där uppkommer frågan om transplantatets livsduglighet. Av den anledningen har frågan om transplantat från döende givare aktualiserats. I detta sammanhang definieras döende givare som en person med permanent medvetandeförlust (definitiv hjärnskada).

I samband med transplantationsverksamheten har problem av etisk natur blivit aktuella. Särskild uppmärksamhet fäster utredningen på att det i vissa fall kan bli fråga om, vilka åtgärder av livsuppehållande natur, som skall tillgripas beträffande en patient, som beräknas kunna ifrågakomma som givare efter sin död samt hur länge en livsuppehållande behandling skall ges och vilka resurser skall sättas in, innan dödsförklaring kan ske och 1958 års lag om tillvaratagande av vävnader och annat biologiskt material från avlidne person tillämpas.

I detta sammanhang understrykes av utredningen »att ingen av de åtgärder, som normalt skulle ha vidtagits beträffande en patient, får underlåtas därför att vederbörande efter sin död skulle kunna ifrågakomma som givare av organ för transplantationsändamål».

SSF anser detta uttalande som en grundsats i transplantationsverksamheten.

Av utredningen framgår att medicinalstyrelsen undersökt behovet av njurar för transplantation och därvid kommit fram till ett beräknat behov av 38 miljoner invånare per år.

Med hänsyn till att en viss del av behovet tillgodoses genom levande givare och komplikationer kan inträffa vill SSF understryka vikten av fortsatt forskning rörande förvaring av organ i avvaktan på transplantation (organbanker).

Utredningen framhåller, att fortsatt uppmärksamhet bör ägnas givarens möjligheter till ersättning från den allmänna försäkringen.

SSF finner i likhet med utredningen det klart otillfredsställande att utgifter för läkar- eller sjukhusvård eller resor i samband härmed, som påkallats för utredning om en person är lämplig som givare vid transplantationsoperation inte kan utgå och ansluter sig till förslaget om en lagändring.

Likaså ansluter sig SSF till utredningens förslag om en lagändring, som tillförsäkrar givaren rätt till ersättning sedan transplantationen väl utförts.

Beträffande givarens försäkringsmässiga skydd på den privata sektorn anger utredningen att detta synes vara tillfredsställande ordnat.

Enligt vad som framgår av utredningen, som gjorts av en arbetsgrupp inom Svenska livförsäkringsbolags förening, måste en ny försäkringstagare vara skyldig att upplysa försäkringsgivaren om han har för avsikt att bli donator även om ansökningsblanketten inte innehåller någon uttrycklig fråga på denna punkt. Har upplysning om det förestående ingreppet icke lämnats bör bolaget, om bolaget med kännedom om rätta förhållanden icke skulle beviljat försäkringen, enligt 7 § lagen om försäkringsavtal vara fritt från ansvarighet.

SSF anser att försäkringsbolagens ansökningsblanketter bör kompletteras med en uttrycklig fråga på denna punkt.

I utredningen har behandlats förutsättningarna för att ett ingrepp i transplantationssyfte skall bli rättsenligt och särskilt frågan i vilken utsträckning samtycke till transplantationer utesluter rättstridig handling.

Därvid har framhållits, att den kroppsliga integriteten räknas som en av människans fundamentala rättigheter.

I likhet med utredningen anser SSF, att det ingår i den personliga integriteten att man själv rör över sin kropp. Är den presumtive givaren medvetlös eller av annan orsak inte kan lämna samtycke, så kan ett samtycke från anhöriga eller förmyndare ej godtagas. SSF instämmer jämväl i utredningens ståndpunkt, att ett testamentsliknande förordnande ej bör tillerkännas rättsverkan. Ovisshet kan råda om givarens verkliga vilja vid tiden för ingreppet särskilt om förordnandet ligger långt tillbaka i tiden.

Såsom principiell förutsättning för samtycke uppställer utredningen kravet på att givaren skall vara myndig, alltså vara i besittning av full rättslig handlingsförmåga, men utredningen vill icke utesluta möjligheten, att även en omyndig undantagsvis fungerar som givare. En person som omyndigförklarats därför att han är oförmögen att sköta sin ekonomi, bör enligt utredningen icke av denna anledning vara förhindrad att fungera som givare. SSF delar utredningens uppfattning i denna fråga och instämmer i att givaren icke får utsättas för påtryckningar. Beträffande döende givare framhåller utredningen att en person, tillhörande denna grupp, är en levande individ och bärare av elementära mänskliga rättigheter. Utredningen föreslår därför en utmönstring av begreppet.

SSF instämmer i detta uttalande och finner att större klarhet åstadkomes genom att begreppen levande givare — av vilka krävs samtycke — och döda givare — beträffande vilka 1958 års lag tillämpas — i fortsättningen användes.

Fastställandet av tidpunkt för dödens inträde har i detta sammanhang blivit en fråga av stor betydelse.

I en till utredningen bifogad avskrift av yttrande, som professor Franksson på medicinalstyrelsens anmodan avgivit, anges att lagstiftningen i olika länder synes inla olika ståndpunkter i denna fråga.

Av redogörelse för utländsk rätt, som återfinnes i det danska justitieministeriets »Betänkning vedrørende lovgivning om transplantation» dagtecknat den 12 oktober 1966, framgår bl. a., att dödsriteriet icke är lagfäst i de skandinaviska länderna och icke heller i Belgien, England, Frankrike, Holland, Irland, Schweiz eller USA. Man har i dessa länder överlåtit till läkaren att bedöma, när döden kan anses ha inträtt. I Frankrike har visserligen utfärdats vissa bestämmelser till ledning för läkarens bedömning, men detta — framhålles i redogörelsen — innebär endast ett fastställande av de av läkarvetenskapen traditionellt uppställda kriterierna, att både hjärtverksamhet och andning skall ha upphört. Av intresse är även uttalandet, att detta traditionella dödsbegrepp står i överensstämmelse med den av Förenta Nationerna till statistiskt bruk givna definitionen av dödsriteriet: »Death is the permanent disappearance of all evidence of life at any time after live birth has taken place.»

Med anledning av de motsägande uppgifter som föreligger beklagar SSF att det i utredningen icke ingår en redogörelse för hur man bedömer dödsbegreppet i andra länder. En sådan redogörelse hade enligt SSF:s uppfattning varit av största betydelse för den fortsatta diskussionen angående denna fråga.

Utredningen har framhållit, att det ur social synpunkt är betydelsefullt, att

man på ett enkelt sätt genom lekmanamässig observation kan konstatera dödens inträde och ange ett exakt klockslag. SSF delar denna uppfattning.

Utredningen anför att det är tveksamt om det är berättigat eller lyckligt att föra fram en ny dödförklaringsprincip (hjärndöd) på grund av önskemål från transplantationskirurgins sida.

Beträffande njurtransplantationer anføres att det mot bakgrunden av redovisade medicinska erfarenheter inte föreligger behov av ett reviderat dödsbegrepp.

I fråga om förutsättningarna för en framgångsrik hjärtransplantation anges att det skulle bli nödvändigt att uttaga ett sådant hjärta i ett stadium av hjärndöd.

Utredningen har framhållit, att tiden ännu inte kan anses mogen för införandet av ett reviderat dödsbegrepp. SSF vill i likhet med utredningen framhålla, att det hittills vedertagna dödsbegreppet bör bibehållas.

Men även om man fasthåller vid det nuvarande traditionella dödsbegreppet är frågan därmed icke löst. Såsom byråchefen Langton framhållit kan förhållandena inom transplantationskirurgien snabbt ändra sig. Särskilt kan man räkna med en utvidgning av transplantationsverksamheten till att omfatta även hjärtat. Då den s. k. varma ischämitionen icke bör understiga 20 minuter, innebär detta att man med denna korta tidsfaktor icke kan använda döda givare. I detta läge — menar byråchefen Langton — bör hjärndödsbegreppet tillåtas komma till användning. Problemställningen kvarstår alltså.

I likhet med vad i utredningen framhållits anser SSF att det icke är möjligt att nu taga ställning till hur frågan skall lösas, när införandet av ett nytt dödsbegrepp kan bli aktuellt. Möjligen kan man tänka sig, att ett reviderat dödsbegrepp skulle kunna tillämpas undantagsvis och då omgärdat med särskilda garantier, exempelvis i samband med hjärtransplantationer. SSF anser att en allmän debatt bör ägnas dessa frågor.

Då frågan om dödsbegreppet även är av internationell räckvidd vill SSF föreslå, att frågan underställes världshälsoorganisationen (WHO).

I anslutning till frågan om ett nytt dödsbegrepp har utredningen diskuterat villkoren för upphörande med användningen av modern överlevnadsteknik.

SSF anser, att de tekniska möjligheterna måste ställas i relation till humanitära synpunkter på vården av den sjuke. Allt bör göras för att rädda den sjuke till livet, men i de fall då utgången är given bör den sjuke också ha rätten att dö.

Vad som inte uppmärksammas av utredningen är den problematik som uppstår vid vård av döende och omhändertagande av död om organ från den döde skall användas för transplantationsändamål.

I transplantationslagen heter det, att ingrepp må företagas å den som avlidit å sjukhus eller som död införts dit, såvida icke den avlidne eller nära anhörig till honom uttalat sig däremot, om ingreppet eljest kan antagas stå i strid med den avlidnes eller hans närmastes tänkesätt eller om särskilda skäl äro mot åtgärden. Enligt förarbetena till lagen och enligt medicinalstyrelsens cirkulär (MF 45/1958) kan ett samtycke presumeras, om icke särskilda skäl tala däremot. De humanitära synpunkterna och angelägenheterna av att hjälpa en sjuk människa ha ansetts väga över den omständigheten, att man icke hunnit utröna den avlidnes eller de anhörigas önskemål.

Om en svårt skadad införes till sjukhus eller om tillståndet för en intagen

patient försämras hör det enligt SSF:s uppfattning till sjuksköterskans primära uppgifter att underrätta de anhöriga. Här inträder en intressekollision som måste beaktas. Å ena sidan krävs ett snabbt handlande om transplantationen skall lyckas. Å den andra sidan föreligger kravet på att underrätta de anhöriga.

Frågan kan enligt SSF:s mening icke anses vara tillfredsställande löst endast med hänvisning till transplantationslagen. Den döende får icke förmenas en värdig livs avslutning, och hänsyn måste tagas till de anhöriga.

Fru Astrid Kristensson har i en motion i Andra kammaren (nr 294/1967) hemställt bl. a. om översyn av transplantationslagen, som enligt hennes åsikt måste anses föråldrad.

SSF instämmer i detta uttalande och anser att en översyn är önskvärd även om lagutskottet f. n. inte tillstyrker en sådan.

Såsom fru Kristensson framhåller tänkte man vid lagens tillkomst närmast på näthinnor, ben, brosk och hud men inte på organ såsom njurar etc. Frågan har kommit i annat läge genom transplantationskirurgins utveckling.

SSF anser att allmänheten bör orienteras i transplantationsfrågor. Behovet av donatorer för att rädda svårt sjuka bör uppmärksammas likaväl som den rätt nära anhöriga har att uttala sig emot en transplantation.

Information till patienter och anhöriga bör enligt SSF:s mening ges av läkare.

SSF vill också starkt understryka vikten av att läkaren ger sjuksköterskan erforderlig information. Detta är en förutsättning för sjuksköterskans bedömning av det enskilda fallet. Ansvarsfrågan är i detta sammanhang av väsentlig betydelse.

Utredningen har kommit fram till att det inte föreligger behov av en författningsmässig reglering av transplantationsverksamheten med levande givare, men förordar att föreskrifter i form av anvisningar utfärdas av medicinalstyrelsen.

SSF har vissa erinringar mot avfattningen av förslaget till medicinalstyrelsens kungörelse (bilaga 5).

I § 2 står det, att »läkaren» före en transplantation har att mot varandra noga väga de därmed förbundna riskerna och olägenheterna för givaren och den nytta som därav kan följa för mottagaren.

I medicinalstyrelsens cirkulär (bilaga 6) har föreslagits, att den läkare, som ansvarar för vården av mottagaren icke samtidigt får ha ansvaret för vården av givaren. Det synes därför SSF som om ordet »läkaren» bör utbytas mot »läkarna».

Vidare står i § 2 att »Ett ingrepp som medför att givaren allvarligt invalideras får icke företagas». SSF ställer sig frågande till hur ansvarsfrågan skall bedömas i ett fall där givaren blivit allvarligt invaliderad men där sådan utgång enligt läkarens bedömning före ingreppet framstod som osannolikt.

SSF anser ett förtydligande i denna del vara motiverat.

I § 3 föreslås, att givaren skall av läkaren ingående underrättas om transplantationens natur och ändamål samt därmed förknippade risker.

Enligt SSF:s åsikt bör givaren även underrättas om de ekonomiska riskerna av ingreppet.

Emellertid vill SSF ifrågasätta om icke — för att erhålla enhetlighet — ett särskilt formulär till samtycke bör utformas av medicinalstyrelsen inne-

fattande punkt för punkt vad samtycket skall innefatta. Härigenom underlättas läkarens arbete och undviks risken att givaren efteråt kan säga, att han ej blivit tillräckligt informerad.

I § 4 föreslås, att förmyndarens tillstånd skall inhämtas, om givaren är omyndig.

Gäller det en person, som omyndigförklarats därför att han behöver annans bistånd i vården av sin ekonomi och av sådan anledning själv begärt att bli förklarad omyndig eller samtyckt därtill (Föräldrabalken 10 kap. 1 § punkt 4), kan det enligt SSF:s åsikt ifrågasättas, om samtycke i sådant fall bör krävas av förmyndaren, som kanske är en tjänsteman hos banks notariatavdelning.

I § 5 står det, att givaren bör vara myndig och fullt frisk.

Då det tidigare i § 4 behandlats det fall, att givaren är omyndig, synes det ur redaktionell synpunkt riktigast, att den principiella och första förutsättningen nämligen att givaren bör vara myndig, intages i § 4 före bestämmelsen om samtycke från omyndig.

Svensk sjuksköterskeförening hemställer att ovan anförda synpunkter måtte beaktas.

Stockholm den 25 oktober 1967

För Svensk sjuksköterskeförening

Gerd Zetterström Lagervall

Ordförande

Gunni Kullberg

Sekreterare

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över medlemsförslaget

Till Nordiska rådets socialpolitiska utskott har hänvisats ett medlemsförslag om likartad lagstiftning om transplantation. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Oslo den 11 december 1967, i Köpenhamn den 11 maj 1968, i Tusby den 12 augusti 1968 och i Gjøvik den 3 december 1968.

1. Inledning

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att medverka till att likartade lagregler om transplantation införes i ländernas lagstiftning.

I förslaget behandlas tre spørsmål, nämligen A. frågan om likartad lagstiftning om transplantation från a) döda givare och b) levande givare, B.

frågan om dödsbegreppet, C. frågan om en nordisk vävnadsbank. Beträffande punkt A. framhålles att lagstiftning på området numera finns i Danmark, Finland och Sverige. Det ifrågasättes huruvida icke behov av en lagstiftning i ämnet föreligger även för Norges del. Ett nordiskt samarbete bör ta sikte på förutom frågan om transplantation från avlidna personer även huruvida lagregler om transplantation från levande personer bör införas i samtliga nordiska länders lagstiftning såsom redan gjorts i den danska lagen. Beträffande punkt B. uttalas att frågan om tidpunkten för dödens inträde bör övervägas i ett sammanhang som detta. Vad avser punkt C. anser förslagsställarna det vara värdefullt om genom nordiskt samarbete kunde skapas en »bank» med omfattande biologiskt material, vilket vid behov kunde användas av läkare från alla nordiska länder.

2. G ä l l a n d e l a g s t i f t n i n g

Beträffande nu existerande lagstiftning hänvisas till särskild promemoria (*se Bilaga 1*).

3. R e m i s s y t t r a n d e n

Yttranden över medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Sjuksköterskors samarbete i Norden.

Danmark

Justitsministeriet.
Indenrigsministeriet.
Den Alm. Danske Lægeforening.
Dansk Sygeplejeråd.

Finland

Justitieministeriet.
Ministeriet för inrikesärendena.
Medicinalstyrelsen.
Ärkebiskopen i Finland.
Helsingfors universitet, konsistoriet.
Helsingfors universitet, medicinska fakulteten.
Turun yliopisto — Åbo universitet, medicinska fakulteten.
Uleåborgs universitet.
Ortodoxa kyrkosamfundet.
Finlands läkarförbund.
Finlands sjuksköterskeförbund.

Norge

Justis- og politidepartementet.
Sosialdepartementet.
Oslo biskop.
Hamar biskop.

Tunsberg biskop.
 Agder biskop.
 Stavanger biskop.
 Bjørgvin biskop.
 Nidaros biskop.
 Sør-Hålogaland biskop.
 Universitetet i Oslo, det medisinske fakultet.
 Universitetet i Bergen, det medisinske fakultet.
 Den norske lægeforening.
 Norsk sykepleierforbund.

Sverige

Justitiekanslern.
 Uppsala domkapitel.
 Socialstyrelsen.
 Uppsala universitet, medicinska fakulteten.
 Lunds universitet, medicinska fakulteten.
 Göteborgs universitet, medicinska fakulteten.
 Umeå universitet, medicinska fakulteten.
 Karolinska institutet, medicinska fakulteten.
 Sveriges frikyrkoråd.
 Sveriges läkarförbund.
 Svensk sjuksköterskeförening.

Olika meningar gör sig gällande hos remissorganen beträffande värdet av medlemsförslaget. Bland de svenska och finska uttalandena återfinnes en så gott som genomgående positiv inställning till förslaget. Det framhålles som angeläget att enhetliga nordiska regler angående transplantationsverksamheten kommer till stånd. Ämnet anses innehålla en del vanskliga juridiska problem, vilka det är av värde att få lösta på nordisk bas. Härvid avses framför allt bestämmandet av tidpunkten för dödens inträde, en fråga som anses ha allra största betydelse inom transplantationsproblematiken.

Från dansk sida anföres, att man i första hand bör avvakta erfarenheter av den nya danska lagen på området innan frågan tas upp på nordiskt plan. Bland de norska remissuttalandena återfinnes såväl positiva som negativa meningar om förslaget.

Förslaget innehåller som inledningsvis nämnts tre problemställningar, nämligen A. likartad nordisk transplantationslagstiftning, B. dödsbegreppet, C. upprättande av en nordisk vävnadsbank, för vilkas remissbehandling här följer en punktvis redovisning.

A. Likartad nordisk lagstiftning om transplantation

Samtliga länders sjuksköterskeorganisationer understryker värdet av att en likartad lagstiftning beträffande transplantation kommer till stånd men framhåller samtidigt att man icke önskar mera vittgående regler på området än de som nyligen antagits i Danmark. *Medicinska fakulteten vid Helsing-*

fors universitet påpekar, att den finska lagen på området är lämpligt utformad i det att själva lagen innehåller blott grundbestämmelser som förutsätter att noggranna anvisningar om dess tillämpning ges i förordningar och medicinalstyrelsens direktiv. På samma sätt anses en lag om tagande av vävnader från levande donatorer böra utformas.

Justisdepartementet i Norge finner det önskvärt, att lagregler om transplantation skapas. En väl utformad sådan bör icke hindra den medicinska utvecklingen utan tvärtom stödja en sådan. *Justisdepartementet* finner det önskvärt att möjligheterna för en likartad nordisk lagstiftning om transplantation undersökes. *Socialdepartementet* i Norge avser att taga upp till behandling frågan huruvida norska lagbestämmelser bör skapas på detta område, varvid den nordiska aspekten torde komma att beaktas. *Norges biskopar* har hörts i saken. Hos dem återfinnes uttalanden såväl i positiv som negativ riktning. I samtliga biskopars yttranden uppehåller man sig vid respekten för den mänskliga individens värdighet och integritet, som räknas som en av människans fundamentala rättigheter. En lagstiftning om transplantation bör därför baseras på frivillighet hos den som ger hjälpen och den som tar emot den. De till förslaget positiva framhåller att stödet i lagregler blir betydelsefullt såväl för den enskilde individen som för den verkssamme läkaren. *Oslo, Tunsberg, Agder, Stavanger* och *Sør-Hålogaland* biskopar slöder förslaget. *Biskoparna i Hamar* och *Bjørgvin* är däremot tveksamma och menar att en lagstiftning på detta område icke kan vara förutseende nog att täcka alla de problem som är förknippade med denna verksamhet. Läkaretiken och den allmänna opinionen anses vara skydd nog för den enskilde i detta avseende. *Universitetet i Oslo*, vars medicinska fakultet uttalat sig och vars synpunkter delas av *Den norske lægeforening*, menar att, då det för närvarande ej finns möjlighet att förutse transplantationskirurgins utveckling, en lag kan komma att verka hindrande på utvecklingen i framtiden, till skada först och främst för de patienter som behöver sådan behandling. Vägledande direktiv om transplantationsverksamheten, utfärdade av Helsedirektoratet, bör kunna vara till gagn för läkarna och skulle kunna göras i överensstämmelse med övriga nordiska länders regler.

Socialstyrelsen i Sverige påpekar de mycket svåra problem framför allt av juridisk art, som är sammankopplade med transplantationsfrågorna. Det anses vara av värde att få dessa behandlade och lösta på nordisk bas. *Övriga remissorgan* i Sverige är i princip positiva till en enhällig nordisk lagstiftning på området i fråga med undantag för *justitiekanslern* som uttalat sig mot en sammordisk lagstiftning under hänvisning till att den snabba utvecklingen inom transplantationsverksamheten gör att behov till snabb anpassning av lagstiftningen i något eller några av länderna kan uppstå, vilket kan tänkas försvåras då lagstiftningsåtgärder i något av övriga länder måste avvaktas.

Den Danske Lægeforening anser det önskvärt att den helt nya transplanta-

tionslagen i Danmark får fungera en viss tid, innan man med utgångspunkt från vunna erfarenheter eventuellt tar upp frågan om en likartad nordisk lag på området.

B. Dödsbegreppet

Justitieministeriet i Finland erinrar om behovet av en gemensam definition av dödsögonblicket med hänsyn till den speciellt nu gällande nordiska överenskommelsen om gemensam arbetsmarknad för läkare. *Medicinska fakulteten vid Åbo universitet* och *Ärkebiskopen i Finland* anser det värdefullt, att ett entydigt fastställande av dödsögonblicket för transplantationer kommer till stånd på nordisk bas. Samma synpunkter framföres av *Sjuksköterskors samarbete i Norden* liksom av *socialstyrelsen* i Sverige.

Vissa av de svenska remissorganen uppehåller sig vid sina tidigare yttranden i anledning av en utredning som företagits av en arbetsgrupp inom dåvarande medicinalstyrelsen i Sverige rörande transplantationsverksamhet och synpunkter på dödsbegreppet. Arbetsgruppen har där framhållit, att tiden ännu ej kan anses mogen för införande av ett reviderat dödsbegrepp men att problemet är sådant att det bör bli föremål för ytterligare diskussioner och värderingar. *Svensk sjuksköterskeförening* uttalar i likhet med arbetsgruppen att det hittills vedertagna dödsbegreppet bör bibehållas. Vid en utvidgning av transplantationsverksamheten till att omfatta även hjärtat kommer frågan om ett nytt dödsbegrepp att aktualiseras. Då det inte är möjligt att nu ta ställning till hur frågan skall lösas, bör en allmän debatt ägnas dessa frågor. *Sveriges läkarförbund* delar arbetsgruppens uppfattning om att det för närvarande icke är möjligt att ta ställning till huruvida ett nytt dödsbegrepp bör införas.

C. Nordisk vävnadsbank

Denna del av medlemsförslaget har direkt berörts av endast ett fåtal remissorgan. *Justitieministeriet* i Finland liksom *medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet* påpekar värdet av en sådan vävnadsbank med hänvisning till den nordiska arbetsmarknaden för läkare. *Göteborgs* och *Lunds universitet* anser en gemensam organisation inom de nordiska länderna för tillvaratagande av vitala organ i transplantationssyfte värdefull. Samma synpunkt framföres av *Svensk sjuksköterskeförening*.

4. Utskottet

A. Likartad nordisk lagstiftning om transplantation

I Finland och Sverige finns sedan ett tiotal år lagregler om tagande av transplanterat från avlidna personer. Någon lagstiftning beträffande tagande av transplanterat från levande givare finns däremot icke i dessa länder.

I Danmark gäller en lag om transplantation av den 2 juni 1967. Denna lag avser transplantation från såväl levande som döda personer. Norge däremot saknar lagstiftning över huvud taget på området. En utredning i ämnet väntas dock bli tillsatt. Av remissmaterialet framgår att man i Norge hittills följt de riktlinjer, som är uppdragna i Den norske lægeforsknings etiska regler.

Varje rättslig reglering på området måste självfallet utgå från en värdering av transplantationsverksamheten som sådan. Denna har accepterats överallt i Norden liksom i världen i övrigt utifrån den allmänt humanitära synpunkten att genom transplantation levande människors sjukdomar och defekter kan botas. Utskottet hyser icke annan mening härvidlag.

Nästa fråga blir då om denna medicinska verksamhet bör bli föremål för särskild lagstiftning.

Många remissorgan framhåller värdet av en lagstiftning i ämnet som stöd för läkarnas handlande. De delar således förslagsställarnas uppfattning att det fordras en lagstiftning, på vilken läkarna kan grunda sina åtgärder vid transplantationsingrepp. Utskottet är i och för sig av samma mening men vill understryka att en lagstiftning på området i lika hög grad har betydelse för den enskilde individen. Genom en riktigt utformad lagstiftning får den enskilde säkerhet och visshet om att hans kroppsliga integritet respekteras. Hänsynen till den enskildes rätt att råda över sin kropp bör starkt betonas i lagstiftningen. Frivillighet såväl hos den som ger transplantat som hos den som mottar sådant måste utgöra grunden för varje lagstiftning i ämnet.

Som framgår av det redan anförda kan enligt utskottets mening värdet av en lagstiftning på området knappast ifrågasättas. En sådan skapar stöd och säkerhet för dem som utför transplantationen och trygghet för människorna, som konfronteras med den hastiga utveckling som utbildning och teknik kan uppvisa på detta område. Med hänsyn till den gemensamma arbetsmarknaden för läkare som föreligger i Norden och med hänsyn till den samhörighet som i så många avseenden råder mellan befolkningen i de nordiska länderna finns goda skäl för att samtliga nordiska länder har likartade lagregler på detta ur bl. a. etisk, moralisk, religiös och juridisk synpunkt betydelsefulla område.

Av remissmaterialet kan utläsas att den snabba utvecklingen, som för närvarande präglar transplantationskirurgin, medför att de sedan ett tiotal år tillbaka gällande lagarna i Finland och Sverige icke helt täcker de olika nya moment som tillkommit. Sedan hela organ börjat överföras från en person till en annan, uppstår i samband med dylika operationer betydligt mer omfattande etiska, rättsmedicinska, juridiska och försäkringsmedicinska frågor än tidigare. En omprövning av redan befintliga lagregler blir därför snart nog aktuell.

Mot bakgrund av de överväganden som här redovisats vill utskottet föreslå att möjligheterna för införande av likartade lagregler om transplantation i ländernas lagstiftning undersökes.

En inom dåvarande medicinalstyrelsen i Sverige tillsatt arbetsgrupp har såsom ovan nämnts under 1967 avlämnat en utredning betecknad »Legala aspekter på transplantationer och synpunkter på dödsbegreppet». Av denna utredning framgår, att man i Sverige anser att 1958 års lag om tagande av transplantat av döda givare i princip är tillfredsställande men att den fordrar en viss mindre komplettering. Beträffande frågan om lagstiftning då det gäller transplantationsverksamhet med levande givare finner utredningen, att behov för närvarande icke föreligger av författningsmässig reglering i denna del. Emellertid anser arbetsgruppen att i utredningen angivna principer för verksamheten beträffande transplantat från levande varelser lämpligen bör ges offentlighet i form av anvisningar utfärdade av socialstyrelsen.

Utskottet finner det naturligt, att en blivande utredning närmare överväger huruvida en likartad nordisk lagstiftning skall avse tagande av transplantat från såväl döda som levande givare. Att så sker nödvändiggöres redan av det faktum att den danska lagen omfattar båda fallen. Den hastiga utvecklingen på transplantationskirurgins område torde också framtvinga en allsidig prövning av frågan, därvid regler för tagande av transplantat från såväl döda som levande givare överväges.

B. Dödsbegreppet

I samband med en undersökning av möjligheterna för införande av likartade lagregler om transplantation i de nordiska länderna synes det utskottet angeläget, att den betydelsefulla frågan om tidpunkten för dödens inträde tages upp till behandling. En fråga är härvid huruvida dödsbegreppet skall lagregleras. Den ovannämnda arbetsgruppen i Sverige inom dåvarande medicinalstyrelsen ansåg, att så länge man bibehåller det nuvarande hävdvunna dödsbegreppet behov av en lagreglering icke torde föreligga. I den danska lagen återfinnes icke några bestämmelser om döds-kriterierna. Av förarbetena till den danska lagen framgår, att man här bygger på det traditionella dödsbegreppet.

Diskussionen om dödsbegreppet har aktualiserats av att begreppet hjärndöd ställts emot det hittills tillämpade hjärtdödsbegreppet. De nu aktuella hjärttransplantationerna kan tänkas förutsätta att hjärndödsbegreppet ges legal betydelse.

Det nuvarande dödsbegreppet har emellertid starkt stöd i tradition och i juridisk praxis. Ämnet som sådant är av naturliga skäl ömtåligt och möjligheterna att ändra rådande inställning kan väntas ta relativt lång tid i anspråk. Vissa remissorgan har påpekat angelägenheten av att problematiken kring det ömtåliga och svårbedömbara dödsbegreppet blir föremål för allmänna diskussioner och värderingar. Det synes dem värdefullt att

sådana kommer till stånd på nordiskt plan. En öppen nordisk debatt, där allmänhetens synpunkter i ämnet kunde klarläggas, skulle otvivelaktigt ha stor betydelse.

Utskottet vill här erinra om att frågan om tidpunkten för dödens inträde har juridisk betydelse långt utanför transplantationsverksamhetens område, exempelvis i arvsrättsliga sammanhang.

En utredning om likartad nordisk transplantationslagstiftning bör enligt utskottets mening komma in även på frågan om dödsbegreppet.

C. Nordisk vävnadsbank

Utskottet finner liksom vissa remissorgan förslagsställarnas synpunkter på skapande av en gemensam nordisk bank med ett omfattande biologiskt material värdefulla. I detta sammanhang får utskottet erinra om att vid en transplantationskonferens i Århus i januari 1968 frågan om en vävnadsbank blivit diskuterad. Där ville man sträva efter att skapa en pool av recipienter, vävnadstypbestämda och registrerade i ett centralt register. Disponibla organ från donatorer skulle därefter med hjälp av detta centrala register fort kunna ställas till recipienternas förfogande. Konservering och transport av organ kan tekniskt åstadkommas. Det ansågs på konferensen att genomförandet av ett sådant program inom de nordiska länderna skulle kunna betydligt förbättra de medicinska resultaten och göra det långt lättare att finna lämpligt organmaterial till en enskild recipient. Ytterligare har utskottet noterat, att ett utvecklingsprogram inom Beneluxländerna just kommit till stånd på detta område, ävensom att helt nyligen ett nordiskt samarbete för utbyte av njurar beslutats av nordiska läkare inom transplantationskirurgin.

Med hänsyn till det sagda finner utskottet det önskvärt att en blivande utredning om införande av likartad nordisk transplantationslagstiftning även tar upp frågan om skapande av en nordisk bank med ett omfattande biologiskt material, vilken vid behov skulle kunna disponeras av läkare från samtliga nordiska länder.

Under åberopande av vad ovan anförts får socialpolitiska utskottet hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för antagande av likartade lagregler om transplantation.

Gjøvik den 3 december 1968

<i>Erling Dinesen</i>	<i>Sigrid Ekendahl</i>	<i>Einar Gustafsson</i>
<i>Kaarlo af Heurlin</i>	<i>Lars Korvald</i>	<i>Lars Larsson</i>
	Förman	
<i>Tyyne Leivo-Larsson</i>	<i>Harald Løbak</i>	<i>Gerda Møller</i>
<i>Niels Mørk</i>	<i>Salve Salvesen</i>	<i>Veikko Savela</i>

BILAGA 3

I etterhand inkommet yttrande

N o r g e

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet erkjenner mottakelsen av Justisdepartementets skriv av 8. januar 1969.

En viser til melding til Nordisk Råd av 20. februar 1968.

Til orientering kan for øvrig opplyses:

På et møte i Oslo 30. oktober 1968 mellom de nordiske sentralmyndigheter på medisinalvesenets område, ble det besluttet å nedsette et nordisk ekspertutvalg som skulle utrede visse medisinske sider ved nyretransplantasjonskomplekset. Helsedirektoratet ble anmodet om å ta det nødvendige initiativ i saken.

Helsedirektoratet har i den anledning -- ved skriv av 5. desember 1968 til de nordiske lands-helsemyndigheter -- foreslått at et slikt ekspertutvalg får følgende mandat:

1. Utrede hvilke praktiske problemer innen nyretransplantasjonskomplekset som egner seg for nordisk samarbeid.

2. Utarbeide forslag til konkrete nordiske samarbeidsprosjekter på området, omfattende:

- a. prosjektenes medisinske målsetting.
- b. hvilke omkostninger prosjektene vil medføre.
- c. hvordan prosjektene bør administreres.

3. Så vidt mulig uttale seg om behovet for et organisert nordisk samarbeid på transplantasjons-kirurgiens område på lengere sikt, og herunder drøfte hvorvidt det allerede nå bør etableres et permanent nordisk ekspertutvalg på dette område, hvilket mandat et slikt utvalg bør få, og hvordan det bør sammensettes.

Som norske representanter i utvalget er oppnevnt:

1. Professor dr. med. Leif Efskind
2. Professor dr. med. Ole Jakob Malm
3. Forskningsstipendiat, cand. med. Erik Thorsby.

Helsedirektoratet har bedt de nordiske lands helsemyndigheter om forslag til de respektive lands deltagelse i utvalget og har videre anført:

Helsedirektoratet antar at det ville være en fordel om et eventuelt forslag fra utvalget om felles nordiske tiltak på dette område ville kunne legges fram for Nordisk Råd på dets sesjon vinteren/våren 1969. Man antar derfor at saken så vidt mulig bør gis prioritet.

Som det vil framgå av ekspertutvalgets mandat, har dets arbeid ikke direkte relevans til medlemsforslag A 177/s.

Statsministerens kontor og Den norske delegasjon, Nordisk Råd, er underrettet om at Justisdepartementet har overtatt den videre behandling av medlemsforslag A 177/s om ensartet lovgivning om transplantasjon.

Oslo, 28. januar 1969

Egil Aarvik

Karl Evang

Medlemsförslag

om samarbete på musikterapiens område

(Väckt av Lars Larsson och Salve Salvesen)

Musiken anses ha en särskild förmåga att tränga på djupet hos människan och att påverka känslö- och viljeliv. Den har därigenom förmåga att påverka individen i sin helhet, alltså icke enbart i musikaliskt avseende. Musiken kan därför vara ett stimulerande medel i all uppfostran och undervisning. Musicerande i grupp anses bl. a. vara kontaktskapande och underlättat social anpassning.

Enligt många uppfattning, praktikers som vetenskapsmäns, finns ingen i grunden omusikalisk individ. Alla anses vid födseln ha musikanlag av olika grad och karaktär. Några är utpräglad rytmiska, andra mer utpräglad melodiska. Sålunda anses t. ex. mongoloida barn ha särskild känsla för rytm.

Undervisning av utvecklingsstörda barn är komplicerad. Orsakerna till utvecklingsstörningen är oftast flera. Störningarna tar sig uttryck i olika attityder hos barnen. De utvecklingsstörda utgör därför en svårbehandlad grupp i undervisningsavseende, då undervisningen i många avseenden måste inriktas på individen som sådan. En gemensam nämnare, såvitt avser undervisningen av de utvecklingsstörda och samvaron för dessa, torde emellertid musiken utgöra.

Det anses möjligt att en tidigt insatt musikterapeutisk aktivitet skulle kunna hjälpa de utvecklingsstörda till en mer harmonisk livssituation. Icke endast för den grupp elever, som återfinnes på vårdhem och särskolor, har musikterapi sin betydelse. Även bland elever i normalskolor finns det påtagliga beteenderubbningar med åtföljande skolsvårigheter av olika slag. Musikterapeutisk verksamhet torde även för denna grupp ha sitt värde. En terapeutiskt riktig musikaktivitet torde sålunda kunna ha en individuell social uppgift, vars betydelse icke bör underskattas.

Behov av musikmetodisk förnyelse, särskilt för undervisningen inom vårdhem och särskolor, synes föreligga. Musikundervisningen för utvecklingsstörda barn syftar icke till att inlära musik. Avsikten är att genom musiken skapa ett underlag hos eleverna för uppbyggnad av självförtroende och självverksamhet och att öka deras möjlighet att få kontakt med människor i omgivningen. Utvecklingsstörda barn är intresserade och roade av att i samband med musicerandet på enkla instrument lära sig läsa noter, liksom att läsa efter noter. Intresset för musiken leder barnens förmåga in på vidgade intresseområden.

Musikens förmåga att stimulera barnens allmänna utveckling samt att underlätta undervisningen i andra ämnen, ämnesintegration, bör uppmärksammas mer än vad som skett hittills. Detta gäller icke endast utvecklingsstörda barn utan även många barn i normalklasser.

Enligt musikterapeuternas uppfattning är s. k. popmusik såtillvida skadlig, att den kan avtrubba förmågan till intensivt lyssnande samt att den genom sin dominans hindrar annan, terapeutiskt mer värdefull aktivitet — eget musicerande på välklingande instrument. Den aktivitet, som barn och ungdom ofta visar vid det s. k. spisandet av skivor, är i regel endast ett kopierande av idolernas beteenden och attityder. Viss popmusik anses genom ljudstyrka, suggestiv rytm m. m. verka hetsande och överstimulerande på redan förut oroliga elever. Det torde därför vara värdefullt, att man redan tidigt — helst redan i förskolan — ger eleverna möjlighet till klangligt fullvärdig musikaktivitet. Därigenom kan barn och ungdomar, även utvecklingsstörda sådana, få ett alternativ till popmusiken, som längre fram i livet kan bli ett dominerande, berikande inslag såväl inom som utom vårdhemmet, skolan eller musikskolan.

Ett angeläget behov föreligger av musikterapeutisk forskning, av ett utbyte av erfarenheter mellan dem som är sysselsatta med musikterapeutisk verksamhet samt av en omfattande produktion av lämplig instruktionslitteratur, lämpliga elevböcker samt av musikterapeutiskt fullvärdiga instrument. För att bättre tillgodose de utvecklingsstördas krav på konkretion, rörelseaktivitet m. m. bör jämsides med den speciella musikterapiforskningen en allmän musikmetodisk grundforskning ske, vilken kan vara till gagn för alla musiknybörjare.

Ett nordiskt samgående för att lösa dessa frågor synes behövt med hänsyn till de ekonomiska och personella resurser som de föreslagna åtgärderna kräver samt till att böcker, instrument m. m. genom en samnordisk marknad kan göras väsentligt billigare än om varje land arbetar var för sig.

Musikterapeutisk undervisning bedrivs i viss omfattning i Danmark, Norge och Sverige. Danmark torde vara det nordiska land, som kommit längst i utvecklingen av denna verksamhet.

Under återopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att undersöka möjligheterna för dels ett nordiskt samarbete beträffande forskning på det musikterapeutiska området, dels ett nordiskt samgående för framställning av undervisningsmaterial i form av böcker, instrument m. m.

Stockholm och Oslo i december 1967

Lars Larsson

Salve Salvesen

BILAGA 1**Behovet av internationellt samarbete i musikterapi**

(Av Arvid Höglund)

I. Den musikterapeutiska verksamhetens bakgrund

a. Enligt många samstämmiga utsagor, praktikers som vetenskapsmäns, finns ingen i grunden omusikalisk individ. Alla har vid födseln musikanlag, om än av olika grad och karaktär. Några är utpräglat rytmiska — t. ex. de mongoloida barnen — andra mer utpräglat melodiska.

b. Musiken har en särskild förmåga att tränga på djupet och att där påverka känslö- och viljeliv. Den har tillika, eller rättare sagt just därigenom förmåga att påverka och utveckla individen i sin helhet, inte enbart i musikaliskt avseende. En riktig musikterapi kan bidra till en stundom förvånande allmän utveckling i positiv riktning, liksom den kan bli ett stimulerande element i praktiskt taget all annan fostran eller undervisning. Musicerande i grupp, vokalt eller instrumentalt, kan bli kontaktskapande och underlätta social inpassning. Det synes möjligt, att en tidigt insatt musikterapeutisk aktivitet — skulle kunna hjälpa de utvecklingsstörda av skilda kategorier till en mer harmonisk livssituation. Som bekant finns även bland eleverna i normalskolan många med påtagliga beteenderubbningar, i regel miljöbetingade men också orsakade av sådana lättare hjärnsador e. d., vilka ofta först senare i livet, t. ex. omkring puberteten och tiden där-efter, blir mer märkbara. De skolsvårigheter m. m., som är en följd av olika slags utvecklingshämmning eller utvecklingsstörning, kan som känt ofta leda till aggressivitet, ibland skärpt till asocialt beteende.

Många s. k. ungdomsproblem torde ha sin grund häruti. En terapeutiskt riktig musikaktivitet har således en individuell-social uppgift, vars värde knappast kan överskattas.

II. Den musikterapeutiska forskningens nuvarande läge

Stipendier från Rädda Barnen, Jerringfonden och FUB (Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, lokalavd. i Uppsala) har möjliggjort mina studieresor åren 1965—1966 till samtliga nordiska länder samt Holland och Väst- samt Östtyskland. Resor till Tjeckoslovakiet, Ungern och Jugoslavien företas i september 1966. Det torde emellertid vara möjligt att dessförinnan göra en sammanfattning av hittills gjorda erfarenheter, särskilt som jag

vid besök i Knivsta av den holländske läkaren-musikterapeuten dr C. Martin van Bommelen något informerats om vissa i Jugoslavien (Zagreb, Belgrad) gjorda musikterapeutiska försök av stort intresse, bland annat angående kombinationen musik-färg-rörelse vid behandlingen av grovt hörselskadade (tidigare benämnda »dövstumma»).

Utgiven litteratur. Behovet av nya utgåvor. Behovet av forskning

Enligt uppgifter från såväl universitetsbokhandeln som från medicinska och musikterapeutiska experter synes allvarlig brist råda på såväl vetenskaplig som praktiskt informerande litteratur på området. Några av huvuduppgifterna för ett internationellt arbete i fråga om musikterapi måste därför vara:

- a. att upprätta en litteraturförteckning på redan utgivna böcker.
- b. att samla uppsatser i medicinska och andra tidskrifter (för psykologi, psykiatri samt för utvecklingshämmandes vård m. fl.), där musikterapeutiska försök redovisas eller där på sådana försök grundade teorier framläggs.
- c. att stimulera till offentlig utgivning av värdefulla avhandlingar, diskussionsinlägg m. m., vilka nu ofta endast finns tillgängliga i stencil eller duplikat (exempelvis dr van Bommelens »Musik als Erkenntnisquelle der Beziehung zwischen Leib und Seele», 1964—1965).
- d. att främja tillkomsten av såväl handledningar och annan instruktionslitteratur samt av lämpliga elevböcker, instrument och annan materiel.
- e. att verka för anordnandet av utbildning, respektive fortbildning av lärare, vårdpersonal m. fl. genom bl. a. kontinuerligt återkommande kurser samt genom inrättande av professurer och andra lärartjänster i musikterapi, varigenom viss kännedom om musikterapiens grunder bibringas alla dem, som handhar vårdnaden och tillsynen av barn (således även skol-läkare, kuratorer och andra).
- f. att främja tillkomsten av vetenskapligt ledda undersökningar i musikterapi samt av dessa undersökningars bearbetande för praktisk verksamhet i vårdhem, träningskola, särskola, hjälpskola och förskola/daghem samt grundskolans nybörjarklasser.

III. Behovet av musikmetodisk förnyelse, särskilt beträffande vårdhem/särskola m. fl.

- a. Musikupplevelse, ej musikaktivitet med utvecklingsstörda. Den terapeutiska aspekten skall prägla varje sådan aktivitet.
- b. Utvecklingsstörda barn, även i de s. k. träningsklasserna, är intresserade och roade av att i samband med musicerandet på enkla instrument lära sig läsa noter, liksom att spela efter noter (respektive sjunga). Särskilt för ovanstående barnkategorier är det emellertid nödvändigt med en förnyelse av melodiläsningemetodiken, vilken nu måste anses alltför teoretiskt upplagd för att lämpa sig för psykiskt efterblivna. I stället för definitioner bör analogier användas (»stödmelodier»). S. k. småmotiv (tre- och fyrtonsföljder m. fl.) bör uppmärksammas, då de ofta är gestaltbildande i visor m. fl. En frekvensundersökning av de vanligaste rytmiska melodiska gestalterna (»komplexen») bör företas (jämför rättskrivningen!).

c. Barnens spontana, fria skapande bör inleda all musikaktivitet. Ett enkelt, primitivt musicerande på enkla instrument, gärna i förening med sång, är terapeutiskt mer värdefullt än t. ex. musiklyssnande av vanlig typ. Detta kan dock senare bli värdefullt komplement, särskilt om lyssnandet kan kombineras med färg, bild, rörelse, och om lyssnandet kan ske till levande musik på välklingande, gärna klangsvaga instrument.

d. Rollgestaltning (dramatisering) ger även hämmade barn möjlighet till intensiv aktiv musikupplevelse. Även vid t. ex. små sångspel o. d. bör utrymme ges för improvisationen.

e. Musikens (sångens) förmåga att stimulera barnens allmänna utveckling samt undervisning i andra ämnen (ämnesintegration) bör beaktas mer än hittills. För att så skall kunna ske, måste man förutom överdrivet teoretiserande även undvika alltför stora krav på perfekt efterbildning, kopiering. Den musikaktivitet bland t. ex. utvecklingsstörda, som inte är lustbetonad, är musikterapeutiskt selt av ringa eller kanske intet värde.

IV. Andra musikterapeutiska synpunkter

a. Det synes betydelsefullt, att eleverna själva tillverkar sina instrument, vilket kan ske bl. a. i skyddade verkstäder. Vissa detaljer, t. ex. ett greppbräde, kan lämpligen ges eleverna i färdigt skick.

b. Klangstark s. k. popmusik är så till vida skadlig, att den kan avtrubba förmågan till intensivt lyssnande samt att den genom sin dominans hindrar annan, terapeutiskt mer värdefull aktivitet (eget musicerande på välklingande instrument). Den aktivitet, som barn och ungdom ofta visar vid det s. k. spisandet av skivor, är i regel endast ett kopierande av idolernas beteenden och attityder. Viss popmusik kan genom ljudstyrka, suggestiv rytm m. m. verka hetsande och överstimulerande på redan förut oroliga elever.

c. Musik bör främst vara en rolig lek, där rörelsemomentet tillräckligt beaktas (manuellt musicerande, gestik, rytmik, rytmisk gymnastik m. m.). Jämför även ovan III e (musik-färg-rörelse).

d. Eleven söker (omedvetet) en konstnärligt präglad upplevelse. När detta sökande inte blir tillfredsställt, söker eleven-barnet sig till något diametralt motsatt. Det först sökta blir då ofta något mindervärdigt, rentav löjligt (»Räven och rönnbären»). Barns och ungdomars ofta avvisande attityd gentemot seriös (»klassisk») musik har sannolikt den här antydda förklaringsgrunden, en annan torde vara ett slags »statustänkande». — Man gillar samma musik som alla andra (popen) och vill hävda sig genom att känna till allt om »band», idoler, »låtar» och genom att kunna härma dem så bra som möjligt, även i fråga om yttre attribut som hår, kläder m. m. — Det är alltså av vikt, att man redan tidigt — i förskolan — ger eleverna möjlighet till klangligt fullvärdig musikaktivitet (xylofoner, lyror, klangspel, orffinstrument m. fl.). Därigenom kan barn och ungdomar, även utvecklingsstörda sådana, få ett alternativ till popmusiken, som dels mildrar vissa olägenheter av denna musik (jämför ovan), dels längre fram i livet kan bli ett dominerande, berikande inslag såväl inom som utom världshemmet, skolan eller musikskolan.

V. *Sammanfattning och förslag till åtgärder*

Av det ovan anförda — av utrymmesskäl starkt begränsat — torde ha framgått, att ett angeläget behov föreligger av dels musikterapeutisk forskning, dels ett utbyte av erfarenheter samt även av en omfattande produktion av lämplig instruktionslitteratur, lämpliga elevböcker e. d. samt av musikterapeutiskt fullvärdiga instrument. För att bättre tillgodose de utvecklingsstördas krav på konkretion, rörelseaktivitet m. m. bör jämsides med den speciella musikterapiforskningen en allmän musikmetodisk grundforskning ske, vilken kan bli till gagn för alla musiknybörjare. Främst av två skäl måste våra relativt små nordiska länder samverka med andra länder i dessa avseenden:

a. Ovan föreslagna arbeten är av den storleksordningen, att de — inte minst i fråga om ekonomiska och personella resurser — kräver gemensamma ansträngningar.

b. Böcker, instrument m. fl. kan genom samnordisk eller internationell marknad göras väsentligt billigare än om varje land arbetar var för sig.

Förslag:

I. En anhållan inges till Nordiska rådet om att detta genom sin Kulturrekommitté utser ett ad hoc-utskott för musikterapeutisk samverkan inom Norden, i första hand för en tid av tre år. Förslagsvis två ledamöter från varje land samt därutöver en sammankallande, varjämte Nordiska rådet utser en egen representant i utskottet. Samverkan bör ske med övriga europeiska länder, förslagsvis inom UNESCO:s ram.

II. En anhållan inges till Nordiska rådet att den genom sin kulturfond måtte bevilja medel till musikterapeutisk forskning samt vidare till bearbetande av vunna rön och erfarenheter för praktisk musikterapi, företrädesvis bland utvecklingsstörda barn och ungdomar.

Alternativt: det föreslagna ad hoc-utskottet utses först genom Kulturrekommitténs försorg, varefter utskottet senare till kulurfonden inger anhållan om forskningsbidrag enligt ovan.

Det är självfallet angeläget, att det föreslagna utskottet blir så allsidigt sammansatt som möjligt, och att framför allt de som hittills framgångsrikt tillämpat musikterapeutiska arbetsmetoder blir representerade, antingen som ordinarie eller som adjungerade ledamöter. Utskottet bör ha möjlighet att vid behov anlita utomnordisk expertis, liksom fackmän inom psykologi, psykiatri och medicin.

Målet för det föreslagna utskottets verksamhet kan kort formuleras så: att söka »ta det bästa ur det bästa», d. v. s. att med beaktande av det värdefullaste i skilda metoder — Waldorfeurytmi, Dalqrozerytmik, Gösselgymnastik, Orff m. fl. — söka skapa en enkel »naturmetod», som kan tillämpas även av icke-specialister. Som ovan framhållits, bör utskottet stimulera till

produktion av handledningar, böcker och materiel samt befrämja en intensifierad utbildning, respektive fortbildning i musikterapi.

Man kan förmoda, att en aktivitet av ovan nämnt slag blir till gagn inte endast för utvecklingsstörda i vårdhem, träningskola och särskola utan även för alla de barn och ungdomar, som enligt hittills gängse synsätt be-
tecknats som »omusikaliska». Det är därför sannolikt, att en sålunda intensifierad musikterapiforskning blir en investering till glädje och nytta för såväl individ som hem, skola och samhälle.

Knivsta i augusti 1966

BILAGA 2

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Foreningen af Skolepsykologer og Konsulenter for Specialundervisning i Danmark:

— — — beklager man at måtte meddele, at vor forening ikke kan yde noget væsentligt bidrag til belysning af det forelagte problem om musikterapi.

Ud fra vore erfaringer som psykologer mener vi, at der ligger gode perspektiver i forslaget, men vi er ikke bekendt med, at der inden for vor medlemskreds er gjort praktiske erfaringer med musikterapi.

Vi har bragt i erfaring, at Selskabet for Pædagogisk Drama har arbejdet med det pågældende område. Selskabets formand er Leif Kongsrud, Hellerup-Hus efterskole, Henningsens Alle 8, 2900 Hellerup.

Gentofte, den 7. maj 1968

P. b. v.

Mogens Ellehammer

Dansk Musikpædagogisk Forening:

— — — skal Dansk Musikpædagogisk Forening udtale sin store tilfredshed med det stillede forslag.

Vi har ingen tilføjelser at gøre til forslaget udover at foreslå, at sagen — dersom det ikke allerede er gjort — sendes til forstander C. M. Savery, Fuglebakkevej 57, 2000 København F, til udtalelse. Forstander Savery er ubestridt en kapacitet inden for det musikterapeutiske arbejde i Danmark.

Forskning i musikpsykologi med alle dens forgreninger til undersøgelser vedrørende musikalitet, indlæringsprocessen, den musikalske oplevelse, musikkens virkninger på mennesker, herunder musikken som terapi er det af den største vigtighed at få belyst så klart som muligt. Det må derfor hilses med glæde, at der nu er gjort et skridt i retning af bredere samarbejde omkring enkelte af disse emner, som det i forvejen synes umuligt for Danmark at klare alene.

Dansk Musikpædagogisk Forening skal derfor give sagen sin varmeste anbefaling.

København, den 15. maj 1968

Henning Bro Rasmussen

Formand

Selskabet for Pædagogisk Drama:

Flere af de synspunkter, der danner grundlaget for forslaget, deles af Selskabet for Pædagogisk Drama. Selskabets virksomhed omfatter beslægtede områder, idet man arbejder for udvidet forståelse for og praktisk kunnen i musik-bevægelse-pædagogik og i drama-rytmik-terapi (mod dysfasi og dysleksi), hvilket bl. a. vil fremgå af en lærebog i pædagogisk drama, som vil udkomme om et par måneder og er skrevet af undertegnede to.

Selskabet mener endvidere, at de ikke så mange enkeltpersoner og de få organisationer, der arbejder med musikterapi og beslægtede discipliner, arbejder ret isoleret, hvorfor det ville kunne fremme arbejdet, om der skaffedes mulighed for 1) indbyrdes kontakt og evt. 2) samarbejde og 3) samordning, sideløbende med en videre kontakt udadtil mod lignende bestræbelser i andre lande. Selskabet vil gerne pointere, at kriteriet for samvirket må være ikke musikkens eller teatrets, men derimod barnets trivsel (resp. den syges helbredelse).

København, den 1. juli 1968

Leif Kongsrud

Formand

Ejner Steen Rosdahl

Næstformand

C. M. Savery:

Først i de senere år er musik bleven anerkendt som supplement i behandlingen af psykiske og somatiske lidelser. Musikterapiens anvendelses-

område er ret betydeligt, men dets indikation endnu omstridt. Musikterapi kan benyttes af den praktiserende læge, af fysioterapeuten, af psykologen og psykiateren. Musikken har fået en fast position i behandlingen af cerebralparetiske, psykotiske og mentalt retarderede børn. Også autogen træning, soveterapi og psykoterapi i grupper kan suppleres med musikterapi.

Man kan skelne mellem beskæftigelses- og påvirkningsmusikterapi.

1. Beskæftigelsesmusikterapien sætter patienten aktivt i gang med at give og skabe musik og kan f. eks. gøre brug af sangstemmen, af forskellige instrumenter — også selvlavede —, af engelseke håndklokker, rytmiske instrumenter m. m.

2. Ved musikalsk påvirkning er patienten blot lyttende, og der anvendes et materiale, der strækker sig lige fra symfonisk musik til de enkleste tone- og rytme-kombinationer. På klinikken for cerebral parese, Ortopædisk Hospital i København, fremstilles musik, som indspilles på bånd specielt til hver patient og anvendes som motivation for et sygegymnastisk program, som på grund af behandlingens langvarighed kan blive monoton for barnet. Patienternes og terapeutens improvisationer er af stor betydning. Improviseret musik i enklere form har været anvendt som middel til at komme i kontakt med psykotiske børn, som åbenbart har lettere ved at acceptere en menneskelig kontakt, når den tilbydes på en sådan indirekte måde.

Musikterapiens virkemåde og midler (valg af rytme, melodi, harmoni, form m. m.) er forskellige, eftersom det drejer sig om psykisk afvigende eller motorisk handicappede patienter.

Herhjemme er musikterapi endnu kun anvendt af et fåtal af læger, måske fordi musikterapi identificeres med musikpædagogik. Man må imidlertid erkende, at moderne socialmedicinske bestræbelser for at revalidere samfundsborgerne gør grænsen mellem terapi og pædagogik uskarpe, end den før har været opfattet.

Man vil af ovenstående se, at synspunkterne med hensyn til musikterapiens placering og de deraf følgende krav om finansiering er et aktuelt emne, ikke blot herhjemme, men også i udlandet.

Jag vil derfor foreslå, at man som grundlag for et skandinavisk samarbejde under protektion af Nordisk Råd stifter et selskab i lighed med det amerikanske »National Association for Music Therapy» (NAMT), som iværksætter uddannelse af musikterapeuter, afholder kongresser med beretninger i »Book of Proceedings» og udgiver »Journal of Music Therapy» — eller f. eks. det østrigske selskab »Österreichische Gesellschaft zur Förderung der Musikheilkunde».

I byggeprojektet til den af min forening »Musik og Menneske» og mig selv planlagte »Den internationale Musikhøjskole i Danmark», beliggende i Silkeborg, er der forudset beskæftigelse med musikterapeutiske emner, et musikbibliotek, hvortil der bliver offentlig adgang, og hvor der vil findes materiale

på musikterapeutisk område og rum til fremstilling af instrumenter. »Den internationale Musikhøjskole i Danmark» er i princippet godkendt af undervisningsministeriet i skrivelse af 4. januar 1965.

Endelig tillader jeg mig at henlede opmærksomheden på min farve- og tone-film »Musik i behandlingen af cerebral paretiske børn», en optagelse af mit arbejde på Ortopædisk Hospital i København. Det er en 16 mm film, som spiller 45 minutter.

København, den 30. juni 1968

C. M. Savery

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena:

Erfarenheterna i Finland av musikens terapeutiska effekt är hittills ringa men har dock redan utvisat, att musikterapi kan vara till viss nytta åtminstone vid vården av psykiskt efterblivna, hjärnskadade, imbecilla och psykotiska barn samt vid vård och rehabilitering av blinda. Ministeriet för inrikesärendena anser det viktigt, att användningen av musikterapi förbehålls sakkunniga läkare, vilka bistås av kompetenta personer som tekniskt behärskar för musikterapi lämpad musik och förstår dess betydelse. Ministeriets för inrikesärendena uppfattning är, att det icke i detta skede föreligger skäl för samnordisk verksamhet i frågan, men att frågan torde kunna aktualiseras ånyo, sedan ytterligare erfarenheter av musikterapis nytta vunnits.

Helsingfors den 5 juni 1968

Antero Väyrynen

Minister

Arno Hannus

Kanslichef,
regeringsråd

Undervisningsministeriet:

— — — får undervisningsministeriet, efter att ha införskaffat utlåtande från statens tonkonstnämnd, meddela att det i initiativet berörda ärendet, musikterapi och undersökning därav samt vårdverksamhet inom detta område, bör anses viktigt och värt att utveckla. Av musikterapi väntas ganska mycket som vårdmedel i framtiden. Särskilt betydelsefulla har de resultat som nåtts hittills varit i fråga om vården av utvecklingsstörda barn. Under

den senaste tiden har rätt uppmuntrande resultat nåtts även vid skötseln av psykiatriska patienter.

Ministeriet konstaterar, att ett samarbete inom musikterapiens område vore önskvärt. Ytterligare skulle ärendet främjas genom ordnandet av ett möte för nordiska sakkunniga, vid vilket dessa frågor skulle behandlas för utvecklande av fortgående samarbete på detta område.

Helsingfors den 27 maj 1968

Johannes Virolainen

Minister

Matti Gustafson

Föredragande

Socialministeriet:¹

Även i Finland har musikterapi använts vid vård och fostran av utvecklingsstörda. I några av vårt lands anstalter för psykiskt efterblivna har denna vård- och undervisningsmetod ägnats speciell uppmärksamhet. Det råder likväl brist på kompetenta musikterapeuter och musiklejare som är förtrogna med terapi och undervisning för utvecklingsstörda, likasom även på litteratur på området. Beträffande försök och utvecklande av lämpliga metoder befinner vi oss ännu alldeles i början.

Det medlemsförslag som väckts i Nordiska rådet bör därför med avseende på utvecklingen av de utvecklingsstördas vård anses ändamålsenligt. Ökat användningen av musik som terapeutisk arbetsmetod icke heller är okänd eller betydelslös vid vården och uppfostran av andra grupper av avvikande barn, torde det i detta sammanhang emellertid vara skäl att inskränka de föreslagna åtgärderna endast till den musikterapi som erfordras vid vården av de utvecklingsstörda.

Helsingfors den 18 april 1968

Raf. Rinne

Avdelningschef

Veijo Lappalainen

Regeringssekreterare

Sibelius-Akademien:

Den i förslaget berörda frågan — musikterapi och dess forskning samt det praktiska vårdarbetet på detta område — måste anses viktig och värd

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

allt beaktande. Även om musikterapi som behandlingsmetod för utvecklingsstörda är helt ny och tills vidare blott i relativt ringa utsträckning beprövad, är de på området uppnådda resultaten uppmuntrande och ägnade att förplikta till fortsatta ansträngningar. Även i Finland har musikterapi i viss mån redan tillämpats, bl. a. i Rinnekoti-vårdhemmet i Esbo samt vid Nickby sjukhus. Det besök tvenne amerikanska musikterapeuter, herrarna Nordoff och Robbins, senaste vinter avlade i Finland har gjort saken känd inom vida kretsar hos oss -- bl. a. inom Sibelius-Akademien.

Det intryck man fått av nämnda gästers föredrag har varit rent av sporrande men samtidigt också ett belägg för de många svåra problem, som är förenade med musikterapi. Vi har här att göra med en ömtålig och fortfarande outforskad fråga och ett intresse av sådan art, att det manar till aktion på helt vetenskaplig grund. Redan av denna orsak är det nu gjorda initiativet att hälsa med tillfredsställelse.

Inom musikterapi är det fråga om en angelägenhet, som enligt vår uppfattning närmast tillkommer sjukvården, psykiatrin och psykologin. De därmed förenade musikaliska synpunkterna medför likaså talrika ännu olösta problem. Utvecklingsstörda kan bötas genom att inom vissa gränser och med hjälp av specialmetoder bibringas undervisning i musik, men framför allt torde det inom musikterapi vara fråga om patienternas träning, avkoppling och aktivering med de medel musiken erbjuder. I kapitlen 5, 6 och 7 i förslagstexten beröres enligt vår åsikt rent musikpedagogiska frågor onödigt ingående.

Förslagets grundtanke, den musikterapeutiska verksamhetens aktivering och utveckling i de nordiska länderna, är betydelsefull och värd att understödjas. Ovanstående påpekande har gjorts endast i syfte att understryka behovet av en viss koncentration, som förslaget i dess nuvarande form icke helt beaktar. Som en fråga av grundläggande betydelse ville vi anse utbildningen av musikterapeuter, en omständighet som alls icke berörs i förslaget.

Enligt Sibelius-Akademins uppfattning vore det önskvärt, att man för skolning av musikterapeuter genom sammordiska åtgärder skulle upprätta en musikterapeutisk avdelning i samband med någon vårdanstalt och under en kompetent medicinares övervakning.

Helsingfors den 30 april 1968

För Sibelius-Akademien

Taneli Kuusisto

Rektor

Tuulikki Ijäs

Sekreterare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Forslaget har vært forelagt universitetene i Oslo og Bergen, Norges lærerhøgskole og Spesialskolerådet. Ved fristens utløp var det kommet svar fra Universitetet i Oslo og Norges lærerhøgskole. Uttalelser som måtte komme inn seinere, vil bli ettersendt.

I brev av 24. mai 1968 slutter *Universitetet i Oslo* seg til følgende uttalelse fra *Institutt for musikkvitenskap*:

Musikkterapeutisk forskning er lite utviklet i Norge. Virkelig sakkyndige på dette område kjenner jeg ikke. Forslaget fra Lars Larsson og Salve Salvessen synes meg å være velfundert, og jeg vil sterkt påpeke ønskeligheten av at det drives forskning på området. Anvendeligheten av forskningsresultatene vil kunne bli stor, ikke bare for »avvikere» og evnesvake, men like meget i den generelle musikkmetodikk. Et samlet nordisk fremstøt synes å være meget anbefalelsesverdig.

Norges lærerhøgskole viser i brev av 29. mai 1968 til følgende uttalelse fra *Musikkvitenskapelig institutt* som man ikke har noe å merke til:

Musikkvitenskapelig institutt ved Norges lærerhøgskole driver for tiden ingen organisert forskning på musikkterapiens område, da ingen av de tilsatte har medisinsk og psykologisk spesialutdannelse ved siden av den musikkvitenskapelige. Imidlertid synes Trondheims-distriktet å by gode muligheter for musikkterapeutisk forskning, fordi det her finnes en rekke spesialskoler av forskjellig slag, der man har tilgang til et egnet elevmaterieill, og der spesialister med medisinsk og psykologisk bakgrunn er tilsatte. Her foreligger det muligheter for at det kan komme istand et samarbeid mellom *Musikkvitenskapelig institutt* og interesserte tilsatte ved de forskjellige spesialskolene, et samarbeid som *Musikkvitenskapelig institutt* vil være interessert i.

Forskning i musikkterapi kan nemlig på flere felter falle i tråd med

1. den musikkpedagogiske forskning som instituttet allerede er i gang med i samarbeid med Norsk Sommeruniversitet (Prosjekt IV. IIa »Stadier i den rytmiske utvikling»).

2. den grunnforskning som instituttet nå holder på med å sette i gang, innenfor rammen av hvilken man vil kunne løse oppgaver f. eks. av den art som er nevnt under innstillingens kap. III: »Frekvensundersøkelse av de vanligste rytmisk-melodiske gestalter.

Under henvisning til dette vil *Musikkvitenskapelig institutt, Norges lærerhøgskole*, uttale at man ved instituttet prinsipielt er positivt innstilt overfor tanken om å prøve å sette i gang musikkterapeutisk forskning i Trondheims-distriktet. Instituttet gir derfor de »Förslag till åtgärder», nevnt i kap. V, sin tilslutning.»

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til dette.

Oslo, 7. juni 1968

Etter fullmakt

E. Skadsem

Hans Sørbo

S v e r i g e**Socialstyrelsen:**

En rad olika former av aktivering och stimulering av de psykiskt utvecklingsstörda har utvecklats under de senaste åren. Det är uppenbart att man i mycket hög grad med gynnsamt resultat kan vidga det pedagogiska programmet även för de mycket svårt skadade utvecklingsstörda. Musikalisk aktivitet kan rätt utformad få terapeutisk karaktär liksom konstnärligt pedagogiska aktiviteter av annan natur, såsom målning, formskapande, lek m. m. Erfarenhetsmässigt är det därvidlag avgörande att såväl metodik som material anpassas till de särskilda förutsättningar som föreligger för att de utvecklingsstörda skall kunna tillgodogöra sig sådan pedagogisk påverkan. Enligt socialstyrelsens uppfattning finns härvidlag inte tillräcklig och systematisk erfarenhet inom landstingen. Redan av dessa skäl synes ett nordiskt samarbete böra tillstyrkas. Det skall då särskilt framhållas att man i första hand bör sträva efter att sammanställa instruktionsmaterial, noter och instrument m. m., varvid man bör utgå från de material och instrument som redan finns i handeln och endast i andra hand tillverka särskilda sådana. Ävenledes må erinras om betydelsen av att musikaktiviteterna särskilt beaktar behovet av gruppmetodik i sambandet med rytmik och rytmisk gymnastik.

Vad gäller forskning inom det musikterapeutiska området synes någon systematisk sådan icke förekomma i landet. Genom nordisk samverkan kan man förena sig om forskare vilka har sådana särskilda insikter inom det musikaliska och psykologiska området som kan vara en förutsättning för dylik forskning.

Socialstyrelsen vill sålunda även ur forskningssynpunkt tillstyrka ett nordiskt samarbete på förevarande område.

Stockholm den 26 mars 1968

Bror Rexed

Karl Grunewald

Skolöverstyrelsen:

Musikens terapeutiska egenskaper är betydande. Det är en angelägen uppgift att genom ett väl planlagt forsknings- och utvecklingsarbete undersöka möjligheterna att utnyttja dessa terapeutiska egenskaper i musikundervisningen. Särskilt stor betydelse har detta utvecklingsarbete för undervisning-

en av handikappade, men också för den övriga musikundervisningen bör de erfarenheter som görs vara av värde.

Utvecklingsarbetet bör syfta till att undersöka på vilka sätt man i musikterapeutiskt syfte skall arbeta främst vid musicerande, instrumentalt och vokalt, skapande och reproducerande, samt vid lyssnande på olika slag av musik.

SÖ anser dock, att dessa undersökningar skall företas utan i förväg gjorda värderingar angående olika slag av musik. Det synsätt som kommer till uttryck i skrivelsen när man ställer s. k. popmusik gentemot annan musik delas inte av SÖ. Varje musikarts förutsättningar i musikterapeutiska sammanhang bör objektivt och sakligt prövas.

Några nationella särdrag av betydelse att ta hänsyn till vid utformningen av ett utvecklingsprojekt på musikterapiens område synes inte finnas, varför ett nordiskt samarbete ter sig både naturligt och önskvärt.

Med hänvisning till ovan framförda synpunkter tillstyrker SÖ framställningen.

Stockholm den 3 april 1968

Maj Bosson-Nordbö

Agnes Kastan

1965 års musikutbildningskommitté:

Ett nordiskt samarbete på det musikterapeutiska området skulle enligt kommitténs uppfattning vara värdefullt ur flera synpunkter. Ett planmässigt utvecklingsarbete på detta område saknas ännu i Skandinavien. Just inom musikterapi syns dock ett samarbete vara särskilt lämpligt, då de arbetsformer och repertoartyper som kan komma i fråga inte är bundna till visst land. Även om de planerade undersökningarna huvudsakligen skulle gälla de utvecklingsstörda barnen, bör resultaten i stor utsträckning också kunna komma den allmänna skolans musikundervisning till godo. Kommittén anser emellertid att man inte i förväg skall utdöma viss musik som mindre lämplig i musikterapeutiska sammanhang. Vid de undersökningar som görs, bör varje musikarts musikterapeutiska förutsättningar objektivt prövas. Om t. ex. popmusiken nu inte anses ha musikterapeutisk verkan bör orsakerna härtill utredas och innebörden i ordet popmusik noggrant definieras. Det torde enligt kommitténs mening finnas skäl att anta, att det starka intresset för popmusik hos barn och ungdom, tvärtemot de åsikter som framförs i skrivelsen, kan göra denna musikart särskilt lämplig att utnyttja i musikterapeutiskt syfte.

Den främsta arbetsuppgiften torde dock vara att undersöka hur man vid

musicerande, såväl instrumentalt som vokalt, och i skapande verksamhet kan arbeta för att nå en musikterapeutisk effekt.

Med hänvisning till ovan framförda synpunkter tillstyrker 1965 års musikutbildningskommitté framställningen.

Stockholm den 5 februari 1968

Sigurd Lindholm

Ordförande

Mite Ziemelis

Bitr. sekreterare

Musikaliska akademien:

— — — att det enligt styrelsens uppfattning måste betraktas som värdefullt med nordiskt samarbete inom musikterapi, då ett sådant samarbete torde kunna främja utvecklingen på detta viktiga forskningsområde.

Stockholm den 1 mars 1968

Å Musikaliska akademiens styrelses vägnar

Enligt uppdrag

Stig Walin

Sekreterare

Statens handikappråd:

Med anledning av att även Riksförbundet för utvecklingsstörda barn har beretts tillfälle att avge utlåtande och medlemsförslaget i första hand berör denna organisations område har övriga organisationer inom handikapprådet inte ansett sig ha skäl att närmare ta ställning till ärendet utan stödjer FUB:s yttrande (*se nedan*).

Hörselfrämjandets riksförbund framhåller dock att även hörselskadade barn i hög grad bör beaktas i detta sammanhang. Musikterapi är av synnerligen stort värde för de hörselskadade då den bidrar till utveckling av talet och aktiverar lyssnandet. De svårt hörselskadade måste dock särskiljas från de normalhörande vid framställning av undervisningsmaterial på det musikterapeutiska området och särskild metodik krävs vid undervisningen.

Hörselvårdskonsulenternas förening, som till handikapprådet inkommit med synpunkter i ärendet (*se nedan*), anser också det angeläget att i sam-

manhanget även gravt hörselskadade barns behov av musikterapi uppmärksammas.

Stockholm den 26 mars 1968

Statens handikappråd

Richard Sterner

Ordförande

Linnéa Gardeström

Sekreterare

Handikapporganisationernas centralkommitté, HCK, hänvisar i skrivelse den 9 februari 1968 till yttrande från statens handikappråd (se ovan).

Musiklärarnas riksförening:

MR finner det glädjande att denna omfattande och väsentliga fråga, inom detta forum, bringats till kännedom. Det för remissyttrandet bilagda medlemsförslaget antyder både aktuella och näraliggande forskningsuppgifter, som varje erfaren musikpedagog, liksom alla slag av lärare, inte endast grubblat över utan också uppnått personligt förnäma arbetsresultat inom. Tyvärr har många allvarligt syftande pionjärer arbetat i tysthet och någon publicitet eller samordning av utförda resultat har, i brist på intresse och/eller initiativ från samhällets (statens) sida, aldrig dokumenterats.

Genom exempelvis en sedan länge bedriven forskning inom arbetsfysiologins områden har orsakerna till en mängd yrkessjukdomar kartlagts och tillförsäkrats förebyggande åtgärder. Orsakerna till motoriska rubbningar, framkallande t. ex. skriv- och lässvårigheter, olika slag av talbesvär (grundorsaker till stamning etc.), koordination läsning — talande, talfunktionens utveckling, känslolivets engagemang i tal och uttryck, förmåga till dramatisering etc., är långt ifrån kartlagda. Avspänningsterapi och musikalisk rytmik är i dessa verksamheter inte beaktade och kan tänkas vara prioriterande för den fortsatta och slutgiltiga forskningen på dessa områden.

I lika hög grad som musikens och dess undervisnings egenvärde kräver en rejäl insats vad det gäller forskning, så har de sociologiska och psykologiska studierna rörande musikens inverkan på olika grupper, musikförståelse, uppskattning, lyssnarfrekvens etc. inte mer än ensidigt blivit föremål för studier och vägledande undersökningar. Den till KBU-utredningen i Sverige bilagda undersökningen rörde en brett upplagd lyssnarfrekvens för olika slag av musik. Mera väsentliga frågor, såsom erhållna kunskaper eller för-

utsättningar för lyssnande, musikmiljö i hem, ort, önskan om bättre kunskaper, hjälp till information etc. hade varit både angeläget för distributionen av upplysning och förståelsen för satsningen på såväl pedagogiska forskningar av olika slag som t. ex. skolans musikundervisning.

Från rytmiken (i olika former) som är det primära för impulsgivning även till känslolivets uttrycksmedel (skapande, dramatisering) stöter musikpedagogen på hinder som t. ex. utvecklat gehör. Om graderna av gehörets mer eller mindre medfödda egenskaper kan gruppstest eller individuell prövning ge många intressanta besked. Men om möjligheterna att i ett tidigt skede avhjälpa eller förbättra en sådan defekt har vi aldrig systematiskt utforskat.

Hållningsgymnastik och ännu så länge inte slutforskad terapi för handikappade barn beträffande skriv- och lässvårigheter, står på schemat, men någon som helst hjälp till gehörssvaga eller harmoniskt musikaliskt störda beteenden har aldrig aktualiserats. Vilken betydelse en regelbunden och omväxlande musikalisk aktivitet har för individ och/eller klassmiljö är lika litet beaktat. Att musiken, rätt utnyttjad, äger stora förutsättningar att utveckla känslolivet i gruppen, men naturligtvis också individuellt, är på olika sätt omvittnat. Att en känslokall(-torftig) miljö skapar känslokyla och ofta leder till beteenderubbningar i form av aggressioner etc., är vi medvetna om. Vi har bl. a. därför betonat vikten av att särskilt för- och småskollärare skall behärska musikaliska uttrycksmedel och aktiviteter liksom att metodiskt utnyttja dessa i undervisningssituationen. Behovet av fortsatt musikalisk aktivitet på mellan- och högstadiet har mindre beaktats. Krav på kunskaper i dessa avseenden har mer eller mindre åsidosatts vad det gäller utbildningen till klasslärare på mellan- och högstadiet. Att musiken äger en utomordentlig förmåga vad det gäller tillskapande av en gemenskap (andlig, social, kamratlig etc.) är också på många sätt omvittnat. Alla lärarkandidater vid lärarhögskolan i Stockholm har under sina auskultationer vid Stockholms musikklasser glatts åt och frapperats av den utomordentliga andan och disciplinen som där härskar. I vilken utsträckning har detta förhållande psykologiskt/pedagogiskt beaktats inom skolforskningen?

Musikens roll i ungdomsvårdande syften är ännu ett stort sociologiskt-pedagogiskt forskningsobjekt av enorm betydelse. Det har omvittnats att t. ex. Västerås, som sedan ett par decennier satsat hårt på musikskolor och ungdomsorkestrars verksamheter, haft en rekordlåg ungdomsbrottslighet. Är den i Stockholm privilegierade och frieribetonade popbandsaktiviteten vid alla ungdomsgårdar en riktig satsning? Skall »spisandet» av skivor, fansuppslutning kring idoler och deras klädprakt premieras på bekostnad av musikaliskt aktiva sysselsättningar?

Enbart denna provkarta på frågeställningar ger en upplysning om vidden av musikens verkliga roll i skolan — samhället. Måhända är forsknings-

uppgiften på musikområdet lika väsentlig och vinstgivande som satsningen på tekniska rön. Vad vet vi?

MR ansluter sig sålunda i princip till det av Nordiska rådet framlagda förslaget. Vi vill även betona angelägenhetsgraden liksom vikten av att denna forskning samordnas inom Nordens länder, och föreslår följande handlingsprogram.

En större grupp från alla Nordens länder, representerande olika former av musikpedagogik, musikforskning, musiksociologi, psykologi och medicinsk expertis samlas till en veckas årliga internatöverläggningar. Denna grupp får till uppgift att dels kartlägga angelägna forskningsuppgifter och dels inom sig utse ett permanent nordiskt musikforskningsråd (NMFR). NMFR permanentas och ges uppgiften att tillsätta mindre arbetsgrupper inom angelägna forskningsområden. Dessa ges möjligheter till studieresor och regelbunden annan kontaktverksamhet och får till uppgift att insamla och redovisa material till forskningsrådet som inför den större gruppens årliga sammankomster framlägger resultaten av de utförda undersökningarna.

En samordning av NMFR:s verksamhet bör kunna åstadkommas med de helt ideellt verkande musikpedagogiska sammanslutningarna i Norden som — genom sin Nordisk musikpedagogisk union (NMPU) — vart tredje år arrangerar en internordisk musikpedagogisk kongress. Vad det gäller förmedling och rapportering kan förväntas att respektive lands musikpedagogiska tidskrifter ställer utrymme till förfogande.

Stockholm i mars 1968

Musiklärarnas riksförening

Tore Lewander

Ordförande

Birger Källén

Riksförbundet för utvecklingsstörda barn (FUB):

Hittills gjorda erfarenheter av musikalisk aktivitet bland utvecklingsstörda visar att utvecklingsstörda oftast med behållning kan delta i musikalisk aktivitet — ej endast sång utan även rytmik och enkel instrumentalmusik — och att detta har en värdefull terapeutisk verkan. Erfarenheterna gäller inte endast barn i särskolan utan även s. k. vårdhemsbarn av vilka många enligt tidigare gängse uppfattning knappast ansågs mottagliga för musikalisk påverkan. Såsom förslagsställarna framhåller behöver målsättningen icke vara ett inlärande av musik utan fastmer att via musiken ge den ut-

vecklingsstörde kontakt med människor i omgivningen samt vidga hans intressesfär. Musiken kan betraktas som ett medel att påverka personligheten om den musikaliska aktiviteten bedrivs på ett ur pedagogisk och terapeutisk synpunkt rikligt sätt.

Den 1 juli i år träder en ny lag rörande omsorger om vissa utvecklingsstörda i kraft. Denna lag innefattar på undervisningsområdet den väsentliga nyheten att betydligt fler utvecklingsstörda än för närvarande kommer att erhålla pedagogisk stimulans genom träningskolan, vars verksamhet avser flertalet utvecklingsstörda som icke tidigare erhållit någon systematisk undervisning och träning. För att bli berättigad till undervisning i träningskola uppställs inget annat kvalifikationskrav än att den utvecklingsstörde har förmåga att delta i gruppaktivitet. Det är därmed ej nödvändigt att eleven har förutsättningar att lära sig läsa och skriva och ej ens att han har talförmåga. Denna utvidgning av rätten till undervisning innebär bl. a. att flertalet av barnen på vårdhem kommer att erhålla undervisning. Det kan förväntas att musikinslag får stor roll i träningskolan.

Det föreligger sålunda ett markant behov av musikalisk aktivitet bland utvecklingsstörda men de praktiska erfarenheterna av hur sådan verksamhet bör utformas är alltjämt begränsade och brist föreligger på såväl lämplig instruktionslitteratur som instrument och annat undervisningsmaterial. Riksförbundet för utvecklingsstörda barn vill därför understryka behovet av föreslagna åtgärder och hemställer att Nordiska rådet måtte besluta i enlighet med medlemsförslaget.

Stockholm den 21 mars 1968

För Riksförbundet för utvecklingsstörda barn

Richard Sterner

Ordförande

Allan Everitt

Förbundssekreterare

Hörselvårdskonsulenternas förening:

Det gravt hörselskadade barnet har lika väl som alla andra barn ett behov att röra sig i rytmiska rörelser till musik. Genom den rytmiska barngymnastiken till musik får barnen en mycket god hörselträning i stimulerande lekform. Sedan en tid tillbaka bedrivs en förskoleverksamhet i integrerade förskolor för hörselskadade barn. Erfarenheterna är mycket positiva. Många av de hörselskadade barnen har under barngymnastiken blivit frigjorda och fått bättre kontakt med sina normalhörande kamrater. De har upplevt rytmen antingen genom sin hörsel eller som vibration via känseln.

I hörsel- och talträning är rytmiska övningar ett mycket viktigt komple-

ment. Avsikten är att man på så sätt skall ge barnen större möjligheter att uppfatta rytmen och därigenom bättre kunna diskriminera språkljuden och sedermera få ett naturligare tal.

Genom den goda ljudförstärkningsapparat som numera finns i alla förskolor för hörselskadade barn och alla hörselklasser finns det säkerligen möjligheter att få barnen att uppleva betydligt mer av musik än som sker i dag. Det krävs dock att musiken är anpassad till barnens hörselrester och har kraftigt markerad rytm. Det vore mycket önskvärt att få bedriva någon form av försöksverksamhet på detta område. Utan tvekan skulle det bli ett värdefullt komplement i hörselträningen, men det är också möjligt att man genom tidigt insatt träning och god teknisk apparatur skulle kunna skapa en grund för många barn att senare i livet njuta av musik.

Inom grundskolans hörselklasser pågår på flera platser en försöksverksamhet med rytmisk barngymnastik också den i integrerad form. Verksamheten har visat att de hörselskadade barnen har stor nytta och glädje av undervisningen och att de har goda förutsättningar att uppleva rytm.

Många av hörselklassernas elever har så goda hörselrester att de med hjälp av hörapparat kan lära sig spela vissa musikinstrument företrädesvis de inom de lägre frekvensområdena. Ofta är dock de kommunala musikanslagen så knappa att dessa elever inte kan beredas plats i konkurrensen med de normalhörande.

Det skulle vara av mycket stort värde om viss forskning och utbildning av lärare inom den rytmiska barngymnastiken för hörselskadade barn i förskoleåldern kunde komma till stånd, samt att speciella anslag för musikundervisning av hörselklassernas elever kunde anvisas. Hörselvårdskon-sulenternas förening är angelägen om ett vidgat nordiskt samarbete i dessa frågor.

Stockholm i mars 1968

Hörselvårdskon-sulenternas förening

Ingvär Härlid

Ordförande

Gunnar Persson

Sekreterare

BILAGA 3

**Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över
medlemsförslaget**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett medlemsförslag om samarbete på musikterapiens område. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i København den 11 maj 1968 och i Tusby den 12 augusti 1968.

1. Inledning

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att undersöka möjligheterna för dels ett nordiskt samarbete beträffande forskning på det musikterapeutiska området, dels ett nordiskt samgående för framställning av undervisningsmaterial i form av böcker, instrument m. m.

2. Remissyttranden

Yttranden över medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Danmark:

Foreningen af Skolepsykologer og Konsulenter for Specialundervisning i Danmark.
Dansk Musikpædagogisk Forening.
Selskabet for Pædagogisk Drama.
C. M. Savery.

Finland:

Ministeriet för inrikesärendena.
Undervisningsministeriet.
Socialministeriet.
Sibelius-Akademin.

Norge:

Kirke- og undervisningsdepartementet.
Universitetet i Oslo.
Norges lærerhøgskole.

Sverige:

Socialstyrelsen.
Skolöverstyrelsen.
1965 års musikutbildningskommitté.

Musikaliska akademien.
 Statens handikappråd.
 Handikapporganisationernas centralkommitté.
 Musiklärarnas riksförening.
 Riksförbundet för utvecklingsstörda barn.
 Hörselkonsulenternas förening.

Samtliga remissinstanser med något undantag uttalar sig positivt om medlemsförslaget. Ett nordiskt samarbete på detta ännu relativt outforskade område anses angeläget och värdefullt. *Dansk Musikpædagogisk Forening* understryker vikten av att initiativ nu tagits till samarbete på detta område, på vilket man i Danmark tidigare ansett omöjligt att i ensamhet nå några resultat. Vidare framhålls i remissyttrandena bl. a. att en musikterapeutisk forskning icke enbart bör inriktas på utvecklingsstörda barn utan bör även få en vidare omfattning.

Sålunda uttalar *1965 års musikerutbildningskommitté* i Sverige att även om de planerade undersökningarna huvudsakligen skulle gälla de utvecklingsstörda barnen, så bör resultaten i viss utsträckning även kunna komma den allmänna skolans musikundervisning till godo.

Flertalet remissinstanser upphåller sig dock liksom förslagsställarna vid musikterapiens värde för utvecklingsstörda. *Socialministeriet* i Finland framhåller, att musikterapi används i vård och fostran av utvecklingsstörda i Finland. Det råder emellertid brist på kompetenta musikterapeuter och musiklärare som är förtrogna med terapi och undervisning för utvecklingsstörda. Ett samarbete mellan de nordiska länderna på det sätt som framförs i medlemsförslaget anses därför från ministeriets sida såsom ändamålsenligt.

Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge ansluter sig till yttranden avgivna av Universitetet i Oslo och Norges lærerhøgskole, av vilka framgår att man från norsk sida finner det värdefullt att forskning kommer till stånd på musikterapiens område. Norges lærerhøgskole framhåller, att Musikkvitenskapelig institutt ved lærerhøgskolen för närvarande icke bedriver någon organiserad forskning på musikterapiens område men att möjligheter för ett samarbete mellan Musikkvitenskapelig institutt och vissa särskolor inom trondheimsdistriktet bör kunna komma till stånd.

De olika handikapporganisationer i Sverige, som hörts i anledning av medlemsförslaget, har samtliga understrukt värdet av realiserande av förslaget. Sålunda uttalar *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn*, till vars yttrande *statens handikappråd* hänvisar, att ett markant behov av musikalisk aktivitet bland utvecklingsstörda föreligger men att de praktiska erfarenheterna av hur sådan verksamhet bör utformas alltjämt är begränsad. *Skolöverstyrelsen* framhåller, att några nationella särdrag av betydelse icke föreligger mellan de nordiska länderna på musikterapiens område, varför ett nordiskt samarbete ter sig naturligt härvidlag.

Ministeriet för inrikesärendena i Finland ställer sig något tveksamt till förslaget och menar, att tiden ännu icke är mogen för ett nordiskt samarbete på området i fråga, men att spörsmålet kan aktualiseras på nytt sedan ytterligare erfarenheter vunnits på musikterapiens område.

3. U t s k o t t e t

Utskottet vill i likhet med remissinstanserna framhålla värdet av att ett nordiskt samarbete kommer till stånd på musikterapiens område. Musikterapeutisk verksamhet är ett hittills relativt outforskat område. I de nordiska länderna torde nyttan och möjligheterna av denna verksamhet ännu vara mindre kända. I bl. a. England och Amerika har man däremot sedan ett tiotal år vunnit vissa erfarenheter av musikterapi, framför allt dess värde för utvecklingsstörda barn. Förslagsställarna avser med sitt förslag en musikterapeutisk verksamhet i första hand inriktad på undervisningen av utvecklingsstörda barn.

Förslagsställarna har framhållit att de utvecklingsstörda utgör en svårhanterlig grupp i undervisningsavseende med hänsyn till att undervisning i många fall måste inriktas på individen som sådan. En gemensam nämnare anses emellertid, såvitt avser undervisningen av de utvecklingsstörda och samvaron för dessa, musiken utgöra. En riktigt bedriven musikterapi torde kunna bidra till en stundom förvånande allmän utveckling i positiv riktning hos denna grupp, liksom den kan bli ett stimulerande element i praktiskt taget all fostran och undervisning. Utskottet delar i likhet med flertalet remissorgan denna uppfattning. Viktigt är att alla möjligheter tillvaratages för att underlätta de utvecklingsstördas förhållanden. Då icke speciella nationella särdrag torde skilja verksamheten på området i den begränsade omfattning den hittills kommit till stånd inom de nordiska länderna, synes det naturligt att initiativ lages till ett nordiskt samarbete för verksamhetens utveckling.

Av i saken föreliggande material framgår att hittills gjorda erfarenheter av musikalisk aktivitet bland utvecklingsstörda visar, att de utvecklingsstörda oftast med behållning kan delta i musikalisk aktivitet. Målsättningen för verksamheten behöver icke vara inlärande av musik. Musiken skall i stället stimulera den utvecklingsstörda till aktivitet och utveckla hans möjligheter till kontakt med människor ävensom att vidga hans intressesfär. Odiskutabelt torde vara att olika former av verksamhet kan aktivera och stimulera de utvecklingsstörda. Det är uppenbart att man i hög grad med gynnsamt resultat kan vidga det pedagogiska programmet även för de mycket svårt skadade utvecklingsstörda. Musikalisk aktivitet är för dessa en verksamhetsform som kan få betydande terapeutisk karaktär. Genom musikterapi kan utvecklingsstörda barns personlighet förändras och man kan få dem att fungera betydligt mera positivt. Av naturliga skäl är utvecklingen

olika för olika individer. Musiken torde således kunna bli ett medel att påverka den utvecklingsstördes personlighet, när den musikaliska aktiviteten bedrivs på ett ur pedagogisk och terapeutisk synpunkt riktigt sätt.

Utskottet finner i likhet med förslagsställarna och flertalet remissinstanser angeläget med ett nordiskt samarbete på musikterapiens område. Samarbetet bör omfatta forskning på det musikterapeutiska området. Någon systematisk sådan torde icke förekomma inom de nordiska länderna. Genom nordisk samverkan kan man förena sig om forskare vilka har sådana särskilda insikter inom det musikaliska och psykologiska området, vilket kan vara en förutsättning för dylik forskning. Vidare bör ett nordiskt samarbete omfatta strävanden efter att sammanställa lämplig instruktionslitteratur, lämpliga elevböcker, musikterapeutiskt fullvärdiga instrument m. m. Då saken, såvitt utskottet har sig bekant, börjat behandlas inom Nordiska kulturkommissionen, har ifrågasatts huruvida icke utredningsarbetet kan igångsättas genom kommissionens försorg.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställas,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att undersöka möjligheterna för dels nordiskt samarbete beträffande forskning på det musikterapeutiska området, dels ett nordiskt samgående för framställning av undervisningsmaterial i form av böcker, instrument m. m.

Tusby den 13 augusti 1968

<i>Kaj Bundvad</i>	<i>Sigrid Ekendahl</i>	<i>Lis Groes</i>
<i>Einar Gustafsson</i>	<i>Kaarlo af Heurlin</i>	<i>Lars Korvald</i>
		Förman
<i>Lars Larsson</i>	<i>Tyyne Leivo-Larsson</i>	<i>Harald Løbak</i>
<i>Gerda Møller</i>	<i>Salve Salvesen</i>	<i>Veikko Savela</i>

BILAGA 4**I efterhand inkomna yttranden****D a n m a r k****Undervisningsministeriet:**

Musikterapien kan betegnes som en grænsedisciplin, hvori blandt andet musikpsykologi, klinisk psykologi, psykiatri og musikpædagogik mødes. Musikkens psykologiske virkning er på nuværende tidspunkt ikke klarlagt, og omfanget af den psykologiske forskning inden for området er af beskedent omfang, hvorimod den idealistiske intuitive praksis er mere omfattende.

Musik har i en årrække i Danmark været anvendt som terapeutisk hjælpemiddel af hensyn til sin tilsyneladende specifikke virkning på debile, psykiske og spastiske børn og har i adskillige tilfælde vist sig uvurderlig som både fysisk og psykisk behandlingsmiddel. I denne forbindelse må man også betone det opportune i en almen musikmetodisk grundforskning til gavn for alle normalskolens elever.

Derfor bør man muligvis overveje, om den almindelige begynderundervisning i givet fald ikke bør tages op ved siden af den specielle, der i forslaget synes at have fået prioritet.

I forslaget har man blandt andet fundet det nødvendigt at give de unge et kraftigt alternativ til den populære musik, men ved denne målsætning kan man muligvis afskære sig fra en frugtbar mulighed. Den populære musik har vist sig at kunne vække til selvstændig og værdifuld aktivitet, hvilket man har eksempler på fra flere danske skoler.

Ministeriet skal henlede opmærksomheden på, at der inden for den danske folkeskole har været ført præliminære drøftelser med henblik på tilrettelæggelse af en kursusvirksomhed i musikterapi, samt at man fra anden side har udtrykt ønske om, at der åbnes muligheder for uddannelse af ergoterapeuter med musikterapi som speciale.

Idet ministeriet således principielt stiller sig positivt til det fremsatte forslag om samarbejde på musikterapiens skolemæssige områder, ønsker man at påpege, at en en nærmere bedømmelse af aktualiteten af behovet for et udvidet samarbejde vedrørende musikterapiens anvendelse inden for undervisningen må ses i den videre sammenhæng, som udgøres af de med udgangs-

punkt i Nordisk Råds rekommandation nr. 26/1967 vedrørende ensartet nordisk skoleordning igangsatte harmoniseringsbestræbelser under Nordisk Kulturkommissions sektion II.

Hvad angår den forskningsmæssige side af medlemsforslaget, tør man på indeværende tidspunkt antage, at denne må kunne indgå som et led i den pædagogiske forsknings- og udviklingsvirksomhed, som må være en forudsætning for den praktiske gennemførelse af de igangværende harmoniseringsbestræbelser.

Undervisningsministeriet har tillid til, at de ovennævnte spørgsmål vil blive taget op til behandling i Nordisk Kulturkommission, og man vil med interesse afvente sagens videre forløb.

København, den 16. oktober 1968

P. m. v.

E. b.

E. Drostby

Landsforeningen Evnesvages Vel:

——— beklager jeg meget, at henvendelsen for længst ikke er blevet besvaret.

Årsagen er den, at landsforeningens forretningsfører har været syg siden medio maj d. å. og fratræder med udgangen af september måned d. å.

Under oprydning i forretningsførers skrivebord er den pågældende sag fundet frem.

På landsforeningens vegne tillader jeg mig herved at meddele, at landsforeningen fuldt og helt kan tiltræde det forslag, der er fremsat og som gengivet i det medsendte medlemsforslag, og idet jeg bemærker, at landsforeningens standpunkt fortsat er i overensstemmelse med, hvad der er givet udtryk for i min skrivelse til Nordisk Kulturkommission, sektion II under 20. februar 1967 (*se Bihang*).

København, den 29. august 1968

Alb. Christensen

**Skrivelse från Landsforeningen Evnesvages Vel till Nordiska kulturkommissionen,
sektion II, angående musikterapi**

Landsforeningen Evnesvages Vel er gjort bekendt med det initiativ, kantor Arvid Höglund, Sverige, har taget med henblik på udvidet nordisk samarbejde om musikalsk virksomhed og musikterapi for handicappede — især åndssvage.

Landsforeningen er tillige gjort bekendt med den henvendelse, musikpædagoger knyttet til Statens Åndssvageforsorg har foretaget til kulturkommissionen, og hvori man indtrængende henstiller, at der søges udvej for at fremme kantor Höglunds planer og ideer, herunder gennem økonomisk støtte og hjælp.

Landsforeningen Evnesvages Vel, for hvem jeg er landsformand, skal for sit vedkommende meget stærkt henstille, at kulturkommissionen søger udvirket så omgående som muligt gennemførelse af kantor Höglunds planer og ideer, og idet vi som begrundelse skal påpege den opdragende og udviklende værdi, fornævnte arbejde har, men også den beskæftigelse, oplevelse og glæde, der opnås for den åndssvage ofte i en ensformig, trist og grå hverdag.

Kredsen om de hjemmeboende i København, der er en af landsforeningens kredsforeninger, har allerede i flere tilfælde ydet økonomisk støtte og tillige gjort erfaringer, der kun kan animere til at søge denne virksomhed bibeholdt, respektive udvidet.

På landsforeningens vegne skal jeg derfor så indtrængende som muligt henstille, at en praktisk og effektiv løsning søges fremmet og gennemført så omgående som overhovedet muligt.

København, den 20. februar 1967

Alb. Christensen

Medlemsförslag

om gemensamma åtgärder till skydd av flyttfåglar utanför Norden

(Väckt av Osmo Kock)

Jämte ett till 16:e sessionen av Sveriges regering väckt regeringsförslag (Sak B 5/j) har till Nordiska rådet för utlåtande översänts två i den svenska riksdagen i januari 1966 väckta motioner rörande vissa gemensamma internationella insatser i syfte att skydda Skandinavien flyttfåglar. Rådets juridiska utskott, som intagit en positiv hållning till att de i motionerna avsedda, för de nordiska ländernas fågelliv betydelsefulla områdena i Guadalquivirdeltat i Spanien ej finge exploateras, har dock ej kunnat tillstyrka att statsanslag av allmänna skattemedel skulle beviljas för ändamålet. Utskottet har därför föreslagit att regeringsförslaget ej måtte föranleda någon åtgärd från rådets sida.

Även om det ifrågavarande initiativet ej sålunda synes komma att leda till konkreta åtgärder från de nordiska ländernas sida förefinnes enligt undertecknads uppfattning behov av andra gemensamma åtgärder i syfte att skydda de nordiska ländernas flyttfåglar.

Det är känt att den del av de nordiska ländernas fågelbestånd, som övervintrar på sydligare breddgrader, årligen utsätts för en allvarlig åderlåtning som en följd av den omfattande småfågelfångst som bedrivs i vissa av de mellan- och sydeuropeiska länderna. Denna i system satta fångst bottnar i en för nordiskt tänkesätt främmande åskådning, enligt vilken den lokala befolkningen sedan gammalt funnit det naturligt att fånga de flyttande småfågelnarna företrädesvis till människoföda. Denna verksamhet har dock under senare år mera antagit en industriell prägel och avsevärt ökat i omfattning. Mest utsatta är tyvärr sångfågelnarna, som utgör en integrerande beståndsdel i naturbilden i de nordiska länderna under sommarhalvåret. Det är därför naturligt, att vidsträckta medborgarkretsar i de nordiska länderna ser med djup oro på de konsekvenser denna fångstverksamhet på sydligare breddgrader kan få för sångfågelbeståndet i Norden. Denna opinion kan falla tillbaka på en tradition ända från dr Axel Munthes framgångsrika kampanj för fredning av övervintringsområdena på Capri, vilka tyvärr i dag igen torde vara öppna för fångst.

De mest alarmerande fångstrapporerna har på senaste tid inlöpt från

Mellaneuropa. Sålunda fångas enligt uppgift årligen enbart i Belgien c:a 14 miljoner sångfåglar, av vilka de flesta kommer från de nordiska länderna. De fångas i stora nät när de flyger in över belgiska gränsen mot Västtyskland och Nederländerna, där dylik fångst numera är förbjuden. Många fåglar omkommer redan i fångstskedet och de som inte genast avlivas för leverans till avnämare förvaras i burar, varvid de utsätts för en behandling, som rimmar illa med i varje fall nordiska djurskyddsbegrepp.

Olika naturvårdande och djurskyddsorganisationer har upprepade gånger förgäves gjort framställningar till motsvarande organisationer och myndigheterna i de länder, där dylik fågelfångst bedrivs. Enligt undertecknads uppfattning behövs en kraftfullare insats från de nordiska ländernas sida. Med tanke på den enhetliga opinionen i de nordiska länderna i denna sak och frågans betydelse för naturvården i Norden bör möjligheterna till en gemensam insats från de nordiska ländernas regeringars sida exempelvis i form av en hänvändelse till de länders regeringar, i vilka fångst av nordiska flyttfåglar i större omfattning förekommer, prövas.

Med hänvisning till vad ovan anförts får jag föreslå,

att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att gemensamt vidtaga åtgärder i syfte att skydda nordiska flyttfåglar utanför Norden.

Helsingfors den 29 januari 1968

Osmo Kock

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Landbrugsministeriet:

I denne anledning har landbrugsministeriet indhentet udtalelser over sagen fra Vildtbiologisk station, Kalø, og fra Jagtrådet.

Af Vildtbiologisk stations udtalelse af 28. juni 1968 (*se nedan*) fremgår, at et initiativ med hensyn til begrænsning af den i syd- og mellemeuropæiske lande udøvede jagt på småfugle må forudsætte en formentlig arbejdskrævende og bekostelig undersøgelse af, i hvilket omfang denne påvirker bestanden af småfugle i de nordiske lande. Stationen finder det imidlertid værdifuldt, at man søger at gennemføre den foreslåede rekommandation om, at regeringen vedtager forholdsregler for at beskytte nordiske trækfugle uden for Norden for derved at sikre hele det system af europæiske og nordafrikanske raste- og overvintringspladser for trækkende ande- og vadefugle, som omfattes af det såkaldte »Projekt Mar».

Jagtrådet har i skrivelse af 27. juni 1968 henholdt sig til ovennævnte udtalelse af 25. juni 1968 fra Vildtbiologisk station.

Landbrugsministeriet kan tiltræde, at fælles forholdsregler fra de nordiske landes side overvejes nærmere, men man må dog tage forbehold med hensyn til muligheden for at opnå bevilling til økonomisk bidrag herfra til formålet.

København, den 7. august 1968

P. m. v.

E. b.

K. Barnekow

Ministeriet for kulturelle anliggender:

Man har i anledning af sagen indhentet følgende udtalelse fra *Naturfredningsrådet*:

Med hensyn til »Medlemsförslag om gemensamma åtgärder till skydd av flyttfåglar utanför Norden» finder Naturfredningsrådet den omtalte net-

fangst af vore sangfugle på træk i høj grad usympatisk og stridende mod dansk opfattelse af naturværn og mod de principper, der er kommet til orde i Pariskonventionen af 1950 (1902) til beskyttelse af trækfuglene, som Danmark dog i øvrigt ikke har tiltrådt.

Mens der ikke kan være tvivl om, at massefangsten støder vore etiske begreber, er det vel nok tvivlsomt, om massefangster også har den påståede decimerende virkning på vore populationer af ynglefugle, i alt fald er denne påstand aldrig blevet bevist.

Ministeriet for kulturelle anliggender skal udtale sig i sagen ved at henholde sig til det af Naturfredningsrådet anførte.

København, den 11. juni 1968

P. m. v.

E. b.

V. Koester

Vildtbiologisk Institut:

I tilknytning til forslagets første afsnit vedrørende et foreslået nordisk bidrag til bevarelse af områder i Guadalquivirs munding, hvor titusindvis af nordiske andefugle er koncentreret på deres overvintringsplads, må det meget stærkt beklages, at visse formelle betragtninger har afholdt rådets juridiske udvalg fra at anbefale det regeringsforslag, som gik ud på at yde økonomisk støtte til bevarelsen af de nævnte områder. En sådan støtte kunne f. eks. være ydet som et bidrag gennem World Wildlife Fund, hvortil der ydes støtte fra mange sider, og ville have bidraget til at sikre betydelige ande- og gåsebestande fremover ikke mindst til glæde og gavn for de nordiske lande selv.

Med hensyn til forslagets andet afsnit, der i første række angår den småfuglefangst, som finder sted i visse sydligere lande, savner stationen sikre oplysninger vedrørende omfanget og den biologiske betydning af den pågældende fangst set i forhold til den årlige produktion. Stationen må derfor på det foreliggende grundlag afstå fra at vurdere, hvorvidt de nævnte indgreb rummer nogen fare for de pågældende fuglearters evne til bestandsfornyelse og talmæssige beståen fremover. Hvad spørgsmålet om den etiske og æstetiske side af den omhandlede fuglefangst angår, drejer det sig om momenter, som stationen ud fra sine faglige forudsætninger næppe kan bidrage til en afklaring af.

I betænkningen vedrørende den danske jagtlov er som et kriterium for begrebet jagtbart vildt fremhævet, at det skulle dreje sig om arter af madnyttig værdi. Alene af denne grund har man herhjemme ment at måtte udelukke en lang række mindre fuglearter fra listen over de dyreformer, der blev tillagt en jagttid.

Det pågældende kriterium tolkes som bekendt i visse andre lande på den måde, at også småfugle anses for madnyttige, hvilket næppe kan bestrides. Hvert land kan have sine anskuelser på dette punkt.

Vil man ikke anse æstetiske og etiske argumenter, der kan tillægges forskellig vægt alt efter, hvilket land man befinder sig i, for et tilstrækkelig sikkert grundlag for en vurdering af det her omhandlede forhold, men først og fremmest vil betragte de bestandsbevarende momenter som afgørende, må konsekvensen af den rejste sag være, at man søger udredet, hvorvidt og eventuelt i hvilket omfang de nævnte fuglefangster påvirker bestandene af småfugle i de nordiske lande. Dette vil kræve analyser af vidtrækkende karakter og medføre en ikke ubetydelig indsats af såvel arbejde som økonomi.

Den rekommandation, der afslutter medlemsforslaget, har i sin form så bredt et sigte, at den f. eks. også skulle kunne danne baggrund for på ny at rejse Guadalquivirsagen og bidrage til at sikre hele det system af europæiske og nordafrikanske raste- og overvintringspladser for trækkende ande- og vadefugle, som omfattes af det såkaldte Project Mar. Dette ville formentlig også indebære, at de nordiske lande inden for deres egne grænser drog omsorg for at sikre de der foreliggende Marlokaliteter mod ødelæggelse eller forringelse.

Set i et sådant bredt perspektiv må man ud fra Vildtbiologisk Stations kendskab til de foreliggende problemer anse det for værdifuldt at søge en rekommandation som den foreliggende realiseret.

København, den 28. juni 1968

P. s. v.

H. M. Thamdrup

Professor, dr. phil.
stationens leder

Dansk Ornithologisk Forening:

— — — skal Dansk Ornithologisk Forening udtale, at denne sag har foreningens største interesse, ligesom foreningen adskillige gange i de senere år har henvendt sig med protester til landbrugsministerierne i flere af de pågældende lande. Det samme er også sket fra den danske sektion af Det internationale råd for fuglefredning (The International Council for Bird Preservation). Der er ingen tvivl om, at en officiel henvendelse gennem udenrigsministerielle kanaler vil være af langt større effekt end en optræden fra privat eller halvofficiel side, og en endnu større virkning vil givetvis opnås gennem en samlet optræden fra de nordiske landes side. Et initiativ i så henseende fra Nordisk Råd må derfor hilses med den største tilfredshed.

København, den 24. juni 1968

Finn Salomonsen

Formand

The International Council for Bird Preservation, Danish Section:

— — — — skal jeg ikke undlade at bemærke, at jeg helst er fri for at udtale mig, idet det altid er en meget kilden sag at blande sig i andre landes jagtlovgivning og så meget desto mere som de nye jagtlove, der konstant vedtages i udlandet, bliver mere og mere fredningsvenlige. Jeg kan bemærke, at den nye italienske jagtlov, der blev offentliggjort i 1967, vedtager at frede alle småfugle, forbyde netfangst og jagt i forårstiden. Denne jagtlov har vakt stor og glædelig opsigt i alle de europæiske lande og har forårsaget, at forskellige internationale jagt- og fredningsorganisationer, f. eks. Conseil International de la Chasse, har sendt lykønskningstelegrammer til den italienske landbrugsminister.

Det eneste land, hvor netfangst foregår i alt for stor grad, er Belgien, som, til trods for at det har ratificeret Pariser Konventionen af 18. oktober 1950, har ladet landbrugsministeren dispensere fra de paragraffer, der forbyder netfangst af småfugle. Det har naturligvis vakt meget stor modstand i ornitologiske og fredningsvenlige kredse i Belgien og for øvrigt i hele Europa. Mange protestskrivelser er blevet sendt. Indsamlinger af underskrifter er også blevet sendt. Europarådet i Strasbourg har henvendt sig til den belgiske regering, og endelig har en international institution sendt en skriftlig henvendelse til den belgiske konge, men alt sammen hidtil uden resultat. Hvis Nordisk Råd vil foretage sig noget i den sag, tror jeg, at det ville være opportunt, om det ad de sædvanlige diplomatiske kanaler henvendte sig til den belgiske regering og anmodede den om ikke at dispensere fra bestemmelserne om netfangst i Pariser Konventionen af 18. oktober 1950, som den belgiske regering har ratificeret.

København, den 30. september 1968

Bøje Benzon

F i n l a n d

Naturskyddsföreningen i Finland:

På begäran av Comité de Coordination pour la Protection des Oiseaux, en avdelning av Entente Nationale pour la Protection de la Nature, har Finlands naturskyddsförening den 26 april 1966 tillskrivit belgiska regeringen med begäran om att småfågelfångsten skulle stävjas samt i brev av den 22 september 1967 vänt sig till presidenterna i belgiska parlamentets båda kamrar i samma syfte. I dessa framställningar har många andra organisationer deltagit i Finland och i de övriga nordiska länderna, men utan resultat.

Ovannämnda belgiska organisation säger sig veta, att det italienska parla-

mentet godkänt en lag, som helt förbjuder småfågelfångst från och med mars 1969 och därmed skulle Belgien vara det enda land i Europa där denna medeltida näring ännu bedrivs och tolereras. Den belgiska regeringen, närmast lantbruksministeriet har ignorerat Pariskonventionen om fågelskydd av år 1950. Paståndet från fångstintressenternas sida, att det är ett näringsfång för de fattiga, håller ej mera streck eftersom fångsten är helt kommersialiserad och bedrivs med synnerligen effektiva, nästan osynliga nät. Det är icke bara fråga om en reducering av småfågelstammarna med 12—14 miljoner varje år, utan även djurplågeri. Fångsten är tillåten i Belgien från den 1 oktober till den 15 november, d. v. s. just när de nordiska fåglarna flyttar söderut.

Småfåglarna uppskattas i Norden för deras sång och för deras betydelsefulla roll i naturens hushållning. Finlands naturskyddsförening motsätter sig i princip allt fångande och dödande av småfåglar, om dessa icke uppträder i stora mängder som skadedjur. Det undandrar sig däremot föreningens bedömande i hur hög grad småfågelfångsten i Belgien och andra länder verkat reducerande på småfågelstammen i Finland. Skulle ett sådant kausalsammanhang kunna påvisas, blir saken än allvarsammare.

Om Nordiska rådet anser sig kunna göra något för att skydda nordiska flyttfåglar mot fångst och död i andra länder, har det Finlands naturskyddsförenings odelade stöd. Det torde emellertid böra övervägas genom vilka kanaler frågan bör bedrivas. Det kan ske genom Europarådet, genom de internationella organisationerna för naturvård och för fågelskydd ävensom inom ramen för det internationella konventionssystemet.

Helsingfors den 10 maj 1968

Finlands naturskyddsförening r. f.

Pekka Nuorteva

Ordförande, fil. dr. docent

J. Standertskjöld

Ombudsman, agr. &
forst kand., agronom

Finlands djurskyddsförening r.y.:

På anhållan av Comité de Coordination pour la Protection des Oiseaux (C.C.P.O) har vi i skrivelser till belgiska senatens och parlamentets presidenter gjort framställningar om lagstiftningsåtgärder för att förbjuda småfågelfångsten i Belgien. Då de under senaste åren gjorda framställningarna lika litet som tidigare i samma avseende vidtagna åtgärder lett till önskat

resultat, torde den enda återstående utvägen vara, att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att gemensamt vidtaga åtgärder i syfte att skydda nordiska flyttfåglar utanför Norden, varför vi varmt förordar förslaget.

Vasa den 9 maj 1968

Finlands djurskyddsförening r. f.

Eero Corell

N o r g e

Landbruksdepartementet:

Det har ikke vært tid for departementet til å forelegge saken for interesserte fagmyndigheter og organisasjoner.

Landbruksdepartementet vil for sin del støtte forslaget om at de nordiske lands regjeringer i fellesskap retter begrunnet henvendelse til de land som driver fangst av trekkfugler fra Norden om å stoppe denne fangst.

Oslo, 7. juni 1968

Etter fullmakt

Arne Hallsjø

Ivar Bleskestad

S v e r i g e

Statens naturvårdsverk:

Naturvårdsverket instämmer helt i medlemsförslaget syfte. De i förslaget påtalade olägenheterna bör genom bestämmelserna i den s. k. fågelskyddskonventionen (Paris den 18 oktober 1950 — se Sveriges överenskommelser med främmande makter nr 39 år 1963, *Bilaga 2*) vara reglerade inom de stater som ratificerat konventionen — här bör nämnas att Belgien 17 januari 1955 deponerat sitt anslutningsinstrument i Paris. Genom artikel 5 i konventionen förbinder sig de fördragsskrivande parterna att förbjuda vissa jaktmetoder som är ägnade att orsaka förstörelse eller massfångst av fåglar eller att tillfoga dem onödigt lidande.

Detta förbud skall avse bl. a. användning av fågelsnara, fågellim, fälla, krok, nät, förgiftat lockbete, bedövningsmedel och bländande lockfågel även som alla andra metoder som är ägnade till massfångst eller massförstörelse av fåglar.

Nämnda konvention är enligt verkets mening en lämplig grund för förslagens syfte och verket tillstyrker att föreslagna åtgärder vidtages bl. a. med utgångspunkt härifrån.

Stockholm den 22 maj 1968

Valfrid Paulsson

J.-O. Pettersson

Svenska naturskyddsföreningen:

Föreningen anser det mycket angeläget att de nordiska länderna engagerar sig för skydd av faunan, inte minst flyttfåglarna.

I det nu framlagda förslaget står Belgien i förgrunden. Det bör dock påpekas, att det belgiska jordbruksdepartementet har frågan om fågelfångst under utredning och att omfattningen av fångsten har minskat i landet under senare år. Fortfarande torde emellertid fågelfångsten i Belgien för de flesta nordiska arterna betyda mer än den säkerligen numerärt större fångsten i Italien. Endast ett fåtal arter såsom grönsångare och grönbena lägger sin huvudsakliga sträckväg från Norden över Italien. I fråga om ett stort antal nordiska sångfågelarter berör emellertid delar av sträcket Italien. När nu en ny, livaktig organisation i detta land söker verka för förbud mot fångst och jakt under våren fr. o. m. 1969, är det uppenbart viktigt, att den får erforderligt stöd. Vad angår motionens yttrande om övervintringsområden på Capri är det främst under flyttningarna vår och höst som jakt och fångst där bedrivs i större omfattning.

Föreningen anser, att om en gemensam nordisk aktion i ärendet skall ha önskad effekt måste de nordiska länder som ännu ej ratificerat 1950 års fågelskyddskonvention snarast göra detta. De bör även verksamt bidra till den europeiska konventionen för skydd av s. k. »wet-lands» som för närvarande förbereds.

Vidare bör de nordiska länderna lämna effektivt stöd till de internationella organisationer — International Council for Bird Preservation (ICBP), International Wildfowl Research Bureau (IWRB) samt International Union for conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) — som verkar för faunans skydd.

Jakt och fångst av nordiska fågelarter bedrivs förutom i Europa i stor skala även i en rad nordafrikanska stater. Det torde därför vara en stor för-

del, om den föreslagna aktionen mot jakt och fångst av fåglar inte begränsas till Europa.

Föreningen vill i övrigt varmt tillstyrka det framlagda förslaget.

Stockholm den 20 maj 1968

Svenska naturskyddsföreningen

Gösta Walin

Ordförande

Anders Bjärvall

Intendent

Svenska jägareförbundet:

Det måste betraktas som ett angeläget intresse för den nordiska miljövården, att de nordiska flyttfåglarna — d. v. s. fåglar av de i Norden häckande flyttfågelarterna — beredes ett tillfredsställande skydd i övervintringsländerna. Detta är för närvarande icke fallet utan inom flera övervintringsområden i skilda länder sker en allvarlig överbeskattning med hjälp av bland annat jakt- (fångst-)metoder, som står i strid mot konventionen den 18 oktober 1950 om fågelskydd (Sveriges överenskommelser med främmande makter 1963 nr 39). Särskilt kan hänvisas till artikel 5. Det vore således av värde, om den ifrågavarande konventionen bleve allmänt ratificerad och tillämpad, vilket inte lär vara fallet.

Svenska jägareförbundet instämmer således i medlemsförslagets syfte och uttrycker den förhoppningen, att en sådan rekommendation som herr Kock föreslagit skall beslutas och medföra avsedd effekt.

Stockholm den 20 juni 1968

För Svenska jägareförbundet

Enligt uppdrag

Tore G. Brodd

Sveriges ornitologiska förening:

SOF finner syftet med förslaget vara angeläget och gagna intresset av ökat fågelskydd i de tider när verkningarna av biocidförgiftningarna allmänt är avsevärda. SOF vill därför varmt tillstyrka förslaget och ställer sig helt bakom de skäl som anförts till stöd för förslaget.

Beträffande formerna för åtgärder har i förslaget nämnts hänvändelser till de länders regeringar, i vilka fångst av nordiska flyttfåglar i större om-

fattning förekommer. SOF anser denna form vara den som bör komma i fråga i första hand. Såvitt SOF känner till är det i huvudsak i Belgien samt inom vissa delar av medelhavsområdet (Italien, Tunisien, Cypern och Libanon) som fågelfångst förekommer i en omfattning som måste anses vara alltför stor.

I Belgien och Italien pågår aktioner för att inskränka fågelfångsten. Förutsättningarna för att vinna gehör med hänvändelser till dessa länders regeringar ter sig därför särskilt gynnsamma.

En annan välgrundad åtgärd från de nordiska länderna är att med kraft stödja på området verksamma internationella organisationer, nämligen International Wildfowl Research Bureau (IWRB) och International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN).

Vidare är det angeläget att de nordiska länderna sluter upp kring den europeiska konventionen för skydd av våtmarker (grundsjöar, träsk, myrar o. s. v.) som förbereds. En sådan konvention kommer att få stor betydelse för skydd av fåglars produktions-, ruggnings-, flyttnings- och övervintringsområden inom Europa.

I sammanhanget vill SOF erinra om den stora vikten av att samtliga nordiska länder ratificerar 1950 års fågelskyddskonvention. En nordisk enighet om denna konvention ger väsentligt ökad tyngd åt de i det föregående föreslagna åtgärderna.

Aktioner i enlighet med det anförda syns för övrigt vara särskilt lämpliga inför det förestående europeiska naturvårdsåret 1970.

Stockholm den 31 maj 1968

Sture Hägerroth

BILAGA 2

1950 års Pariskonvention om skydd för småfåglar¹

De fördragsslutande parterna,
 vilka äro medvetna om den fara för utrotning som hotar vissa fågelarter
 och som vidare äro bekymrade över den oroande minskningen i antal av
 andra arter, i synnerhet flyttfåglarna,
 som ur vetenskapliga, naturskydds- och nationalekonomiska synpunkter
 anse att i princip alla fåglar böra skyddas,
 ha funnit vissa modifikationer i Pariskonventionen av 1902 till skydd av
 för jordbruket nyttiga fåglar nödvändiga och framlägga i följd härav följande
 bestämmelser:

¹ Sju länder har ratificerat konventionen däribland Island och Sverige. Konventionen trädde ikraft den 17 januari 1963.

Artikel 1

Här framlagda konvention äger sin tillämpning beträffande alla i vilt tillstånd levande fåglar.

Artikel 2

De fördragsslutande parterna anse allmänt sett att, fränsett i artiklarna 6 och 7 omnämnda undantag, skydd bör ges

a) beträffande alla fåglar åtminstone under fortplantningstiden samt beträffande flyttfåglarna dessutom under den tid då de vända åter till sina bonplatser, i synnerhet under mars, april, maj, juni och juli.

b) under hela året beträffande de arter som hotas av utredning eller som erbjuda vetenskapligt intresse.

Artikel 3

Med förbehåll för i artiklarna 6 och 7 omnämnda undantag skall det såväl beträffande levande och döda fåglar, vilka fångats eller dödats i strid mot bestämmelserna i denna konvention, som beträffande delar av sådana fåglar gälla, att det är förbjudet att importera, exportera, transportera, sälja, saluföra, köpa eller bortgiva dylika fåglar eller fågeldelar eller att i fångenskap hålla fågel under den för arten gällande fridlysningstiden.

Artikel 4

Med förbehåll för i artiklarna 6 och 7 omnämnda undantag skall det under en fågelarts fridlysningstid, i synnerhet under fortplantningstiden, vara förbjudet att taga bort eller förstöra sådana fåglars bon, både de som hålla på att byggas och de som tagits i bruk, samt att taga eller skada, transportera, importera eller exportera, sälja, saluföra, köpa eller förstöra i dylika bon befintliga ägg eller deras skal, liksom i deras naturliga fria tillstånd levande ungfågelkullar.

Dessa förbud skola likväl icke avse dels på tillåtet sätt insamlade ägg som åtföljas av licens, utvisande antingen att äggen skola användas för återplantering eller för vetenskapligt ändamål eller att de härröra från fåglar i fångenskap, dels vipägg, dessa dock endast i Nederländerna varest särskilda lokala förhållanden motivera bibehållandet av en i landet redan antagen undantagsbestämmelse.

Artikel 5

De fördragsslutande parterna förbinda sig att med förbehåll för vad som sägs i artikel 6 och 7 förbjuda nedan angivna jaktmetoder, vilka metoder äro ägnade att orsaka förstörelse eller massfångst av fåglar eller att tillfoga dem onödigt lidande.

I de länder, där liknande metoder för närvarande äro vederbörligen tillåtna, förbinda sig de fördragsslutande parterna att i sin lagstiftning efter hand vidtaga åtgärder, ägnade att förhindra eller inskränka deras användning:

a) fågelsnara, fågellim, fälla, krok, nät, förgiftat lockbete, bedövningsmedel, bländade lockfåglar;

b) andkojor, nät och grovkalibriga gevär för andjakt;

c) speglar, facklor eller annat artificiellt ljus;

d) fisknät eller andra fiskredskap för fångst av sjöfågel;

e) repeter- eller automatgevär, som kunna laddas med mer än två skott;

- f) i allmänhet alla skjutvapen med undantag för sådana som vid skjutning läggas an mot axeln;
- g) förföljelse eller skjutning av fåglar från motorbåtar å insjöar samt mellan 1 mars och 1 oktober å territorialvattnet och i kustbandet;
- h) användande av bilar eller flygmaskiner i avsikt att skjuta eller driva ihop fåglar;
- i) utfästade av belöning för fångst eller förstörelse av fåglar;
- j) beträffande utan inskränkning utövad rätt att idka jakt efter fågel med skjutvapen eller nät skola bestämmelser, gällande hela året, utfärdas; under fortplantningstiden upphäves sagda rätt helt i fråga om öppna havet, kuster och flodstränder;
- k) alla andra metoder, vilka äro ägnade till massfångst eller massförintande av fåglar.

Artikel 6

Därest, inom ett avgränsat område, en fågelart skulle komma att hota fortbeståndet av viss jordbruks- eller animalieproduktion genom den skadegörelse arten orsakar på fält eller vinodlingar, i trädgårdar, fruktträdgårdar eller skogar, på villebrådet eller fisken, eller en fågelart är sådan att den innebär fara för utrotning eller förminskande av en eller flera arter, vilkas bevarande är önskvärt, äger behörig myndighet genom särskilda förordnanden upphäva de i artiklarna 2 till 5 stipulerade förbuden såvitt angår sålunda skadegörande art. Dock skall det vara förbjudet att köpa eller sälja fåglar som dödats på sätt nämnts samt att transportera dem utanför det område där de dödats.

Finnas i respektive lands lagstiftning andra bestämmelser, vilka avse att begränsa åverkan av vissa fågelarter, samt dessa bestämmelser tillika äro betryggande för artens fortlevnad, kunna de av de höga fördragsslutande parterna bibehållas i kraft.

I Norge, Sverige och Finland samt på Färöarna rådande särskilda förhållanden inom näringslivet berättiga vederbörlig myndighet i dessa länder att medgiva undantag samt göra vissa avvikelser i fråga om bestämmelserna i föreliggande konvention. För det fall att Island skulle ansluta sig till konventionen kunna på landets begäran nyssnämnda avvikelser även tillämpas därstädes.

Åtgärder i följd av denna artikel få icke i något land vidtagas, som kunna få till följd att en inhemska eller inflyttad fågelart fullständigt utrotas.

Artikel 7

Undantag från föreliggande konventions bestämmelser kan av vederbörande myndigheter medgivas i vetenskapligt syfte eller för undervisningsändamål samt för återinplantering och förökning av till villebrådet hörande fågelarter ävensom för falkuppfödning, allt efter omständigheterna samt i varje fall under förutsättning att vederbörliga försiktighetsåtgärder vidtagas för att undvika missbruk.

I artiklarna 3 och 4 omförmälda bestämmelser avseende transport skola icke tillämpas i Storbritannien.

Beträffande samtliga länder gäller att i artikel 3 omförmäلت förbud icke skall tillämpas beträffande fjädrar av fågelart, som det är tillåtet att döda i sagda land.

Artikel 8

De fördragsslutande parterna förbinda sig att upprätta en förteckning över de fåglar som det skall vara tillåtet att på eget område döda eller fånga i enlighet med föreliggande konventions bestämmelser.

Artikel 9

Varje land skall ha rätt att upprätta en förteckning på de inhemska eller inflyttade fågelarter som få hållas i fångenskap av enskild person; landet bör jämväl bestämma de sätt, på vilka fåglarna skola fångas, transporteras och hållas i fångenskap. Varje land bör bestämma de regler som skola gälla beträffande handeln med av konventionen skyddade fåglar samt vidtaga nödiga åtgärder för att begränsa dess omfattning.

Artikel 10

De höga fördragsslutande parterna förbinda sig att studera och antaga de rätta medlen för att förhindra förintande av fåglar genom oljeutsläpp och andra vattenföroreningar, genom fyrar, elektriska ledningar, insekticider, gift och annat.

Ungdomens uppfostran och allmänhetens upplysning skall bygga på insikten om det nödvändiga att bevara och skydda fåglarna.

Artikel 11

För att mildra verkningarna av det av människans ingrepp i naturen orsakade, snabba utplånandet av lämpliga boplatser för fåglarnas fortplantning förbinda sig de höga fördragsslutande parterna att med alla tillgängliga medel befrämja och understödja inrättandet av sjö- och landreservat av sådan storlek och belägenhet att fåglarna där kunna bygga bo och uppföda sina ungar i säkerhet samt flyttfåglarna ostörda kunna vila sig och finna föda.

Föreliggande konvention skall ratificeras och ratifikationsinstrumenten deponeras hos Republiken Frankrikes utrikesministerium, som underrättar samtliga stater, vilka underskrivit konventionen, liksom de ytterligare stater, vilka eventuellt biträda densamma, om depositionen.

En stat, som icke underskrivit föreliggande konvention, äger biträda densamma. Anslutningen skall meddelas franska utrikesministeriet, som där-om underrättar de undertecknande staterna samt de stater, som redan biträtt konventionen.

Föreliggande konvention träder i kraft nittio dagar efter depositionen av den sjätte ratifikationshandlingen eller biträdandeförklaringen. För varje stat, som efter nedanskrivna dag ratificerar eller eljest biträder konventionen, träder den i kraft likaledes nittio dagar efter deponerandet av sagda stats ratifikationshandling eller biträdandeförklaring.

Konventionens giltighet är icke tidsbegränsad. En var av de fördragsslutande parterna kan emellertid, i kraft av förevarande artikel, sedan fem år förflutit efter det den för vederbörande trätt i kraft, när som helst uppsäga konventionen. Uppsägningen träder i verkställighet ett år efter det den bekantgjorts för franska utrikesministeriet.

För de länder, som ratificera eller eljest biträda föreliggande konvention,

ersätter densamma bestämmelserna i den internationella överenskommelsen av år 1902.

Till bevis härom ha av vederbörande regeringar befullmäktigade ombud undertecknat föreliggande konventionsförslag, som skedde i Paris, den 18 oktober 1950.

BILAGA 3

Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över medlemsförslaget

Til juridisk udvalg er henvist medlemsforslag om fælles foranstaltninger til beskyttelse af trækfugle uden for Norden. Forslaget har været behandlet på udvalgets møder den 15. juni 1968 i Akureyri og den 29. september 1968 i Göteborg.

1. Medlemsforslaget

Forslaget, som er fremsat i januar måned 1968, går ud på at formå regeringerne til i fællesskab at træffe foranstaltninger til beskyttelse af nordiske trækfugle uden for Norden.

2. Remisudtalelser

Udtalelser om forslaget er indhentet fra følgende myndigheder og organisationer:

Danmark:

Landbrugsministeriet.
 Ministeriet for kulturelle anliggender.
 Naturfredningsrådet.
 Vildtbiologisk Institut.
 Dansk Ornithologisk Forening.
 The International Council for Bird Preservation, Danish Section.

Finland:

Naturskyddsföreningen i Finland.
 Finlands djurskyddsförening r. y.

Norge:

Landbruksdepartementet.

Sverige:

Statens naturvårdsverk.
 Svenska naturskyddsföreningen.
 Svenska jägareförbundet.
 Sveriges ornitologiska förening.

Udtalelserne kan sammenfattes således:

Forslaget anbefales af *Vildtbiologisk Institut, Dansk Ornithologisk Forening, Naturskyddsföreningen i Finland, Finlands djurskyddsförening, Land-*

bruksdepartementet, statens naturvårdsverk, Svenska naturskyddsföreningen, Svenska jägareförbundet og Sveriges ornitologiska förening.

Landbrugsministeriet tiltræder, at fælles forholdsregler overvejes nærmere, men tager forbehold med hensyn til de bevillingsmæssige muligheder.

Ministeriet for kulturelle anliggender henholder sig til en udtalelse fra *Naturfredningsrådet*, hvorefter netfangst af sangfugle på træk anses for i høj grad usympatisk og stridende mod dansk opfattelse og naturværn.

Vildtbiologisk Institut, Naturfredningsrådet og Naturskyddsföreningen i Finland anser det for tvivlsomt, i hvilket omfang den nævnte fuglefangst har indgribende virkninger for småfuglenes evne til bestandsfornyelse og talmæssige beståen fremover.

Vildtbiologisk Institut, Svenska naturskyddsföreningen og Sveriges ornitologiska förening fremhæver betydningen af, at de nordiske lande bidrager til sikringen af europæiske og nordafrikanske raste- og overvintringspladser for trækfugle (det såkaldte Mar-projekt). *De to sidstnævnte organisationer* samt *Svenska jägareförbundet* understreger tillige værdien af, at Pariserkonventionen af 1950 om fuglebeskyttelse ratificeres af flere lande end allerede sket.

3. U d v a l g e t

I medlemsforslaget henvises til det regeringsforslag om beskyttelse af trækfuglene, som i overensstemmelse med udvalgets indstilling blev henlagt på sessionen i Oslo i februar 1968 (*se Nordisk Råd 16. sesj. s. 1415 f.*). Dette forslag drejede sig om erhvervelse eller sikring på anden måde af et sumpområde i Spanien, der fungerer som vinteropholdssted for nordiske ænder og gæs.

Af de indhentede oplysninger fremgår, at massefangst af småfugle, særlig ved anvendelse af store og næsten usynlige net, finder sted i Belgien og i visse lande omkring Middelhavet. I Italien er det imidlertid nu vedtaget at frede alle småfugle og at forbyde netfangst og jagt i forårstiden, og spørgsmålet om forbud mod småfuglefangst udredes for tiden i det belgiske jordbrugsdepartement.

Fangsten af småfugle i Belgien skal hidtil have været meget betydelig (12—14 millioner småfugle årligt). Fangsten tjener i første række rent kommercielle formål, og det menes, at fuglene i et vist omfang udsættes for dyrplageri ved anbringelse i bur, indtil de kan sælges.

En række organisationer har allerede rettet henvendelse til den belgiske regering og parlamentet, men dette har hidtil ikke ført til det ønskede forbud.

Udvalget anser det ikke for muligt på basis af det foreliggende materiale at tage stilling til, om de nordiske lande bør ratificere konventionen af 1950 om fuglebeskyttelse. Indtil nu har kun Island og Sverige tiltrådt konventionen. Udvalget mener heller ikke, at det er fornødent grundlag for at henstille til de nordiske regeringer, at disse søger at bidrage til sikring til de

og overvintringspladser for trækfugle eller at yde økonomisk støtte til de internationale organisationer, der særligt virker for bevarelse af fugle- og dyrelivet.

Udvalget kan tiltræde, at massefangsten af småfugle på den i medlemsforslaget angivne måde er usympatisk og bør ophøre. Af de foreliggende oplysninger fremgår det imidlertid, at der savnes sikker viden om, i hvilket omfang denne fangst påvirker bestanden af småfugle i de nordiske lande, at fangsten er blevet formindsket i de senere år, og at spørgsmålet overvejes i Belgien, som nu synes at være det eneste land i Europa, hvor massefangst af småfugle stadig er tilladt.

Under disse omstændigheder mener udvalget, at rådet i en sag som den foreliggende ikke bør foretage sig noget.

Udvalget indstiller,

at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget om fælles foranstaltninger til beskyttelse af trækfugle uden for Norden.

Göteborg, den 29. september 1968

Georg C. Ehrnrooth

Jørgen Jensen

Tage Johansson

Lars Leiro

Matthias Á. Mathiesen

Johan Møller Warmedal

K. Axel Nielsen

Grethe Philip

Formand

Reservation

Undertegnede medlemmer anser den omhandlede fangst af småfugle for i høj grad usympatisk og mener, at fangsten snarest muligt bør bringes til ophør. Vi henviser til, at der imellem de interesserede myndigheder og organisationer har været enighed om, at en fælles nordisk optræden over for de lande, hvor sådan fangst endnu er tilladt, antagelig vil være værdifuld og vil kunne bidrage til at fremme et forbud. Vi kan derfor anbefale de nordiske regeringer at tage et initiativ i denne retning.

Vi indstiller, at der i anledning af medlemsforslaget vedtages følgende rekommandation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at overveje og iværksætte fælles forholdsregler til forhindring af massefangst af småfugle fra de nordiske lande.

Göteborg, den 29. september 1968

Axel Andersson

Osmo Kock

Sven Mellqvist

*BILAGA 4***I efterhand inkommet yttrande****F i n l a n d****Suomen lintutieteellinen yhdistys — Ornitologiska föreningen i Finland:**

Föreningen finner det synnerligen lämpligt om de nordiska regeringarna gemensamt kan uppträda för att stävja fångsten av småfågel i Belgien. Uppgiften om att årligen cirka 14 miljoner sångfåglar fångas i nät i Belgien bör ställas mot bakgrunden av det faktum att totalantalet tättingar i Finland utgör cirka 60 miljoner (enligt E. Merikallio: Suomen lintujen levinneisyys ja lukumäärä, Otava 1955). Även om man uppskattar totalantalet tättingar i hela Norden till 200 miljoner, inses att fångsten i Belgien har en mycket allvarlig omfattning. Den utgör ju en av människan förorsakad extra börda som lägges på fågelpopulationen utöver dess normala och alltid svåra förluster under kampen för tillvaron. Utom den kännbara inverkan den belgiska fågelfångsten kan tänkas ha på våra fågelpopulationer kommer ett etiskt moment, som påpekas i det av Osmo Kock väckta medlemsförslaget. Det är för vår mentalitet helt främmande att levande varelser, som i så hög grad bidrar till att ge liv åt den nordiska sommaren, fångas och dödas då de lämnat våra länder på sin riskfyllda färd till vinterkvarteren eller då de återvänder för att häcka.

Helsingfors den 5 oktober 1968

Lars von Haartman

Ordförande

Ilkka Sten

Sekreterare

Tilläggsförslag

om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion

(Väckt av Bertil Ohlin och Ingrid Segerstedt Wiberg)

Under hela den tid Nordiska rådet varit i verksamhet har det ständigt och med rätta framhållits att radio och television är de media, som kanske bättre än några andra är lämpade att brukas i arbetet för att föra de nordiska folken närmare varandra och för att öka språkförståelsen.

Ett viktigt förslag, som bygger på denna grunduppfattning, har gällt uppbyggnaden av ett gemensamt nordiskt TV-program i alla de nordiska länderna vid sidan av de redan existerande nationella. Då Nordiska rådets kulturutskott behandlade denna fråga i början av 1967, uttalade utskottet, att utbyggnaden av de nationella sändningsmöjligheterna ännu icke fortskridit så långt, att det funnes möjligheter att ordna ett separat nordiskt TV-program 2. Utskottet förutsatte emellertid att möjligheten att få ett separat nordiskt TV-program skulle tagas i beaktande som en eventuell framtidslösning i fortsatta överväganden angående utbyggnaden av ett nordiskt TV-samarbete. Kulturutskottet framhöll särskilt, att de enskilda länderna vid utbyggnad av parallella TV-program i varje land ej skulle vidta dispositioner, som i en framtid kunde försvåra införandet av ett nordiskt TV-program, om ett sådant då skulle befinnas vara en lämplig lösning. Den av rådet antagna rekommendationen till regeringarna (rek. nr 12/1967) kom att i då rådande läge mera vagt anbefalla ett avsevärt utbyggt nordiskt TV-samarbete.

Det finns av flera skäl anledning att nu återkomma till frågan om ett gemensamt nordiskt TV-program. Det land, där förberedelsearbetet för ett andra TV-program — bortsett från Finland, där ett sådant redan finnes — förts längst, torde vara Sverige. Det är där av betydelse för det fortsatta utbyggnadsarbetet att få klarlagt, huruvida detta blivande program kan komma att inkopplas i eller samordnas med ett nordiskt program. Även om man t. ex. i Norge ännu inte hunnit bygga kanalerna för det första TV-programmet så långt, att hela landet är täckt, borde det icke föreligga hinder för Norge att delta i mera principiella överväganden om hur det andra programmet så småningom skall utformas. Kostnadsskäl torde på längre sikt tala starkt för en långtgående nordisk samverkan på detta fält.

Det är önskvärt att man prövar de olika alternativ, som därvid kan komma i fråga ur tekniska och andra synpunkter på ett så tidigt stadium som möjligt. För planläggningen i de enskilda länderna är det av vikt att utan dröjsmål överläggningar om TV-samverkan upptages, vari även frågan om ett eventuellt nordiskt TV-program blir behandlad.

I avvaktan på vad en sådan utredning kan ge för resultat, synes mera aktiva samarbetsformer inom televisionen än de nuvarande kunna prövas. Erfarenheter bör förvärfvas även av andra samarbetsmetoder än de som nu brukas och som bygger på ett utbyte av för respektive länders television producerade nationella program. Det finns anledning att nu gå ett steg vidare och pröva en gemensam programproduktion. En sådan kan få olika former, förslagsvis följande:

De nordiska länderna bildar ett gemensamt företag för produktion av TV-program. Detta specialiserar sig på produktion av program som har intresse för tittare i åtminstone två, helst flera nordiska länder. Dessa program skall så länge det endast finns en TV-kanal i varje land, säljas till de nationella TV-företagen för utsändning över de nationella ledningsnäten.

Man skulle genom ett samägt företag av detta slag skaffa sig värdefulla erfarenheter av samnordisk programproduktion, även innan man har tillgång till särskilda kanaler för att utsända ett gemensamt andra TV-program. Vidare skulle man på detta sätt få in ett starkare moment av konkurrens mellan olika TV-företag. Avsaknaden av konkurrens är för närvarande en av de allvarligaste bristerna i nu rådande ordning.

Under hänvisning till det anförda får vi hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna

1. att föranstalta om en utredning rörande möjligheterna att vid sidan av de olika ländernas nationella TV-program anordna ett gemensamt nordiskt TV-program samt

2. att bilda ett nordiskt företag konkurrerande med de nationella radioföretagen för produktionen av TV-program ägnade för utsändning i två eller flera nordiska länder.

Stockholm den 8 februari 1968

Bertil Ohlin

Ingrid Segerstedt Wiberg

BILAGA 1. Betänkande 1 av Nordiska rådets juridiska utskott (se Nordiska rådet 1968 s. 1362).

BILAGA 2

Yttranden över tilläggförslaget

Nordiska film- och TV-unionen

Unionen är av den uppfattningen att alla åtgärder för att närma de nordiska folken till varandra bör biträdas i största möjliga utsträckning. Denna uppfattning gäller även möjliga åtgärder för att vinna en ökad språkförståelse.

Att öka programkvaliteten genom konkurrens och att ge lättare valmöjligheter mellan program har varit bärande argument för ett införande av en andra televisionskanal.

Ett införande av ett gemensamt nordiskt TV-program i stället för det andra program som nu finnes i Finland och den andra kanal som beslutats för Sverige torde vara ett sämre alternativ.

Unionen har tidigare framfört att alla åtgärder för ett ökat nordiskt TV-samarbete bör ske genom Nordvisionen. Införandet av en andra TV-kanal torde innebära väsentligt ökade möjligheter till sändning av för flera länder intressanta program.

Unionen anser även att ett gemensamt nordiskt TV-program kan bli aktuellt i framtiden, vilket i så fall torde framgå av erfarenheter från nordvisionssamarbetet. Skulle så bli fallet föreslår unionen att frågan tas upp till förnyad behandling.

Unionen anser att frågan om en gemensam TV-programproduktion är avhängig av ett beslut om införandet av ett gemensamt TV-program.

Stockholm den 27 maj 1968

Nordiska film- och TV-unionen

Nils Erik Bæhrendtz

Ordförande

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender:

— — — skal man meddele, at Radiorådet i skrivelse af 14. august 1968 har afgivet følgende udtalelse, hvortil ministeriet for kulturelle anliggender kan henholde sig:

Foranlediget heraf skal man, idet man tillader sig at henvise til Radiorådets udtalelse af 14. november 1967 vedrørende Nordisk Råds rekommandation nr. 12/1967 om udvidet TV-samarbejde i Norden, meddele, at det ikke er muligt for Danmarks Radio på nuværende tidspunkt at afgive en udtalelse over det nævnte tillæggsforslag, idet de deri rejste spørgsmål må anses for at have nær forbindelse med de problemer, der er genstand for behandling i den siddende Radiokommission.

Det tilføjes, at man herfra har gjort Radiokommissionen bekendt med Nordisk Råds forslag.

København, den 21 august 1968

P. m. v.

E. b.

W. Weincke

Landsforeningen Kristelig Lytter- og Fjernseerforening:

Såvel erkendelsen af, at de nordiske lande er forskelligt stillet med hensyn til den tekniske udbygning af TV-sendere, som de erfaringer, der er gjort også med mislykkede fællesnordiske TV-programmer især på det underholdningsmæssige område, kunne friste de ansvarlige instanser til at vise tilbageholdenhed med nye initiativer. Derfor må de bestræbelser påskønnes, som det foreliggende forslag udfolder for at påpege de muligheder, som fortsat eksisterer for et nordisk samarbejde om TV. Netop fjernsynet er det mest betydningsfulde medium, når det drejer sig om opbygning af sprogforståelsen de nordiske folk imellem, og det må være helt klart, at vi på nordisk basis er fælles om så meget, både kulturelt og kristeligt, at et samarbejde om frembringelse af nordiske TV-programmer må betyde både en forbedring og en billiggørelse af produktionen.

For os at se må der lægges vægt på, at det enkelte lands fjernsyn bliver frit stillet som køber af de omhandlede programmer, samt at den i forslaget nævnte gavnlige konkurrence kun tager sigte på produktionen af programmerne og ikke på udsendelsen af disse, idet det må understreges, at det er gennem de nationale TV-sendenet, at udsendelserne fortsat skal ske.

Vonsild, den 10. august 1968

For Landsforeningen Kristelig Lytter- og Fjernseerforening.

S. A. Olsen

Sognepræst

Finland

Oy. Yleisradio Ab.:

1. Vi har i vårt yttrande den 28 april 1966 i anledning av medlemsförslaget om utvidgat TV-samarbete i Norden (*Sak A 104/k*) framhållit att det nordiska samarbetet inom radio och TV för närvarande är synnerligen livligt och att det reella programutbytet och den allmänna aktiviteten mellan nordvisionsländerna vida överträffar genomsnittet såväl inom EBU som OIRT, d. v. s. mellan de båda europeiska rundradiounionernas övriga medlemsländer.

Sedan dess har samarbetet mellan de nordiska radioföretagen ytterligare utvecklats. Inom Nordvisionen har man gjort vissa stora samproduktioner, såsom t. ex. serien om Latinamerika och Vikingserien, vilka endast varit möjliga tack vare ett långtgående tekniskt och ekonomiskt samarbete. I vårt yttrande 1966 betonade vi att nordvisionssamarbetet inte stelnat i gamla former. Som ett exempel på att man fortlöpande strävar efter att utveckla och ompröva samarbetsformerna kan nämnas de nordiska radiochefernas uppdrag till TV-programdirektörerna i februari detta år att uppgöra ett förslag till komplettering av det nuvarande nordvisionsutbytet så att de olika radioföretagen bättre än hittills skulle få kännedom om intressanta och viktiga program, som går de reguljära utbudslistorna och mötena förbi.

De nordiska radioföretagen har även kontinuerligt strävat efter att öka det inhemska programstoffet. Dagens situation där egenproduktionen utgör c:a hälften av det totala TV-utbudet kan inte anses tillfredsställande.

En ökning av det inhemska materialet innebär för de nordiska radioföretagens del en ökning också av det stoff som kan tänkas utnyttjas av grannarna.

Frågan om en ökning av Nordvisionens andel i det totala programutbytet har utom mot bakgrunden av de ovannämnda också diskuterats inom de nordiska radioföretagen med tanke på de allt bättre internationella kontakterna över huvud taget, eftersom de innebär en konkurrens om den tillgängliga sändningstiden. De förbättrade kontakterna med bl. a. intervissionsländerna och det ständigt ökande programutbytet mellan eurovisionsländerna innebär givetvis en samtidigt stimulerande och konkurrensbefordrande faktor i programutbytet. Detta gäller inte minst Finlands TV som aktivt deltar i samarbetet både inom EBU och OIRT. Trots att trycket utifrån ökat, har Nordvisionen hittills lyckats bevara sina positioner.

Inom radioföretagen i Danmark, Norge, Sverige och Finland har man tidigare i olika sammanhang, bl. a. i yttranden till Nordiska rådets kulturutskott, framhållit den isoleringsrisk som skulle vidlåda en särskild nordisk programkanal. Man befarar att ett sådant nät lätt skulle bli ett »finrum», som alldeles för få tittare skulle bry sig om därför att blott en liten del av

dess program skulle intressera tittarna i alla fyra länder samtidigt och därför att — vilket aktuella forskningar t. ex. i Finland med all tydlighet visar — kanalbyte över huvud taget kräver en aktivitet som blott en bråkdel av tittarkåren för närvarande är mäktig.

Vi har därför hittills ansett att det är en klokare politik att varje radioföretag själv får välja ut de nordiska program man tror intresserar det egna landets tittare och lägga in dem så naturligt som möjligt i repertoaren.

Ett ytterligare hinder för en nordisk programkanal utgörs de stora kostnader utbyggnaden av sändningsnätet skulle innebära. Därtill kommer en rad svårösta upphovsrättsliga problem, vilka knappast kunde lösas utan avsevärt ökade programkostnader.

Att under dessa omständigheter tänka sig ett gemensamt nordiskt program vid sidan om de redan existerande nationella programnäten synes inte realistiskt. Detta gäller även för Finland trots att televisionen där förfogar över två programnät, av vilka dock TV 2 når blott ca 40 procent av befolkningen.

I detta sammanhang vill vi betona att förekomsten av en parallellt fungerande distributionsapparat ingalunda i Finland har lämnats outnyttjad i nordisk riktning. En ytterligare ökad mängd nordiskt material blir möjlig så snart TV 2 läcker de s. k. svenskbygderna i Finland. Ur nordisk synpunkt har positiva resultat också noterats genom textning av stoff med skandinavisk prägel.

2. Förslaget att bilda ett särskilt programproducerande företag på nordisk bas konkurrerande med de nationella radioföretagen är som idé stimulerande, men kräver grundlig utredning. Det framgår inte hur förslagsställarna tänkt sig att ett dylikt företag skulle organiseras. Är det meningen att de nordiska länderna gemensamt skulle bilda ett sådant företag med de olika regeringarna som intressenter eller har man tänkt sig att det skulle ankomma på de nordiska radioföretagen att realisera planen? I vartdera fallet skulle realiserandet av tanken innebära mycket stora kostnader. Detta företag skall ju med sin produktion kunna konkurrera med de nordiska radioföretagens sammanlagda kapacitet.

Av förslaget framgår inte heller vem som skall betala kostnaderna. Utöver dessa stora kostnader och deras fördelning måste även en hel del juridiska problem lösas. Inom de nordiska radioföretagen varierar för närvarande både kostnadsberäkningarna och tarifferna för de medverkande högst betydligt.

Det är givetvis också möjligt att ett helt privat och självständigt företag etableras för att producera nordiska TV-program. Men detta skulle väl knappast falla inom ramen för Nordiska rådets verksamhet.

Helsingfors den 17 maj 1968

Oy. Yleisradio Ab.

Eino S. Repo

V. Zilliacus

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Saken var vært forelagt *Norsk rikskringkasting*, som i brev av 26. juni 1968 uttaler:

Hva forslag nr. 1 angår vil en vise til Norsk rikskringkastings brev til Kirke- og undervisningsdepartementet av 29. juli 1966 om tidligere medlemsforslag til Nordisk Råd om samme emne, til den drøftelse som fant sted i et møte mellom representanter for Nordisk Råds kulturutvalg og representanter for de nordiske kringkastingsorganisasjoner på Biskops Arnö 8.—9. september 1966, og til fellesuttalelsen fra Telegrafstyret og Norsk rikskringkasting i forbindelse med Nordisk Råds rekommandasjon nr 12/1967 angående utvidet nordisk fjernsynssamarbeid (brev av 4. desember 1967 til Kirke- og undervisningsdepartementet). Såvel den nåværende samarbeidspraksis som programmessige og fysisk/tekniske forutsetninger for utvidelse eller valg av nye retningslinjer i samarbeidet er berørt i det siste brevet, og det er etter Kringkastingsens oppfatning ikke kommet fram nye momenter som endrer det syn en der har gitt uttrykk for.

Hva forslag nr. 2 angår, vil en del av de betenkeligheter som ble anført fra kringkastingsorganisasjonenes side ved det omtalte møte på Biskops Arnö, også gjelde dette. Det er heller ikke lett å forestille seg hvordan en slik frittstående institusjon for produksjon av fjernsynsprogram skulle organiseres, og en rekke spørsmål må i tilfelle utredes. Fra Norsk rikskringkastings side fortøner det seg i øyeblikket som om realiseringen av en slik plan ville møte atskillige vanskeligheter.

Endelig skal en peke på at det allerede etablerte samarbeid mellom de nordiske kringkastingsorganisasjoner på fjernsynets område til stadighet fortsettes og utvides. Av nye tiltak vil en særlig nevne felles reportasjeprosjekt for Nordkalott-området.

Denne uttalelse er avgitt i samråd med *Telegrafstyret*.

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til dette. For øvrig kan man opplyse at Det nordiske kontaktorganet for radio- og fjernsynsspørsmål holdt sitt konstituerende møte i Oslo 2. juli 1968.

Oslo, 3. juli 1968

Etter fullmakt

E. Skadsem

Hans Sørbø

S v e r i g e

Televerkets centralförvaltning:

I förslaget erinras om att Nordiska rådets kulturutskott särskilt framhållit, att de enskilda länderna vid utbyggnad av parallella TV-program i varje

land ej skulle vidta dispositioner, som i en framtid kunde försvåra införandet av ett eventuellt nordiskt TV-program. Vidare anges i förslaget att det är av betydelse för det fortsatte utbyggnadsarbetet att få klarlagt, huruvida det andra TV-programmet i Sverige kan komma att inkopplas i eller samordnas med ett nordiskt program. Förslaget utmynnar i en hemställan bl. a. om utredning rörande möjligheterna att vid sidan av de olika ländernas nationella TV-program anordna ett gemensamt nordiskt TV-program.

Med anledning därav får televerket beträffande de distributionstekniska förutsättningarna, d. v. s. de delar av frågan som televerket har att företräda, härmed anföra följande.

Det svenska radiolänkförbindelsenätet har planerats och utbyggt med tanke på att, förutom bl. a. överföring av program till de svenska TV-sändarna, även internationella överföringar av TV-program skall vara möjliga. Sistnämnda slag av överföring sker genom samarbete inom Eurovisionens och Nordvisionens ram. Vidare har förbindelsenätet planerats och utbyggt så att antalet TV-förbindelser, förutom för överföring av de svenska programmen till de egna sändarna, skall medge erforderlig överföring till och från utlandet, transitering genom Sverige och programinsamling för Sveriges radios behov. Distributionstekniska förutsättningar har således sedan flera år funnits att i viss omfattning sända t. ex. för två eller flera nordiska länder gemensamma TV-program. Denna möjlighet har utnyttjats vid skilda tillfällen. Ingen principiell skillnad i detta avseende gäller beträffande den fortsatta utbyggnaden med förbindelser inom Sverige för överföring till sändarna av det andra svenska TV-programmet, vilket som bekant skall starta omkring årsskiftet 1969/1970.

Som ovan antytts är det redan möjligt att i viss omfattning från vilket som helst av de nordiska länderna till de övriga nordiska länderna överföra TV-program avsedda att sändas samtidigt över dessa länders nationella distributionsnät. Därvid måste dock för varje tillfälle tillses att andra eventuellt erforderliga programöverföringar tidsmässigt inplaceras så att behovet av tillräckliga reservmöjligheter inte åsidosätts.

Om det andra svenska TV-programmet skall permanent samordnas med och ingå i ett gemensamt nordiskt program, erfordras härför inga särskilda åtgärder på distributionssidan vad avser programöverföringen från Stockholm till de svenska TV-sändarna. Däremot blir det nödvändigt att göra viss kompletterande utbyggnad med förbindelser för överföringen mellan de nordiska länderna. Här avses vissa befintliga radiolänklinjer såväl på sträckor inom Sverige som på den svenska delen av sträckorna Sverige—Danmark och Sverige—Finland. (Den svenska delen av sträckan Sverige—Norge behöver tills vidare inte kompletteras utöver vad som redan är planerat.) Investeringskosten (marginalkostnad) för här avsedd utbyggnad med nya förbindelser har för Sveriges del i en sådan utbyggnad och med hänsyn till det nuvarande prisläget beträffande aktuell radioutrustning beräknats upp-

gå till cirka 2 miljoner kronor. Ifrågavarande komplettering torde kunna färdigställas inom cirka två år efter ett beslut om sådan utbyggnad.

Om däremot ett gemensamt nordiskt TV-program skall anordnas vid sidan av de olika ländernas nationella TV-program och kunna sändas oberoende av dessa, d. v. s. i Sverige parallellt med det nuvarande och det beslutade andra programmet, krävs ytterligare mycket omfattande utbyggnad. För Sveriges vidkommande avses här komplettering av samtliga TV-stationer, som skall ingå i distributionsnätet för det andra programmet (UHF-nätet för TV2), med ytterligare sändarutrustningar m. m. samt i övrigt komplettering av nätet med ytterligare erforderliga programförbindelser. Investeringskostnaden (marginalkostnad) för en sådan utbyggnad kan för närvarande uppskattas till cirka 250 miljoner kronor.

Vad som ovan anförts om de distributionstekniska förutsättningarna för ett vidgat samarbete inom TV-området mellan de nordiska länderna gäller Danmark, Finland, Norge och Sverige. Vad beträffar Island, gör den geografiska belägenheten att ett programsamarbete mellan detta land och övriga nordiska länder tills vidare inte kan ske annat än genom utbyte av inspelat programmaterial mellan berörda programföretag.

Om en särskild utredning angående ovannämnda utbyggnader skulle komma att aktualiseras, är televerket berett att medverka därtill vad avser den distributionstekniska delen av frågan.

Stockholm den 15 maj 1968

T. Larsson

Handelskamrarnas nämnd:

Ur näringslivets synpunkt är åtgärder, som kan föra de nordiska länderna närmare varandra och på sikt jämväl främja en vidgad ekonomisk och handelspolitisk gemenskap, att hälsa med tillfredsställelse. Ett nordiskt samarbete inom televisionen bör, med hänsyn till det intresse som detta medium fångar och med dess inflytande på opinionsbildningen, vara ägnat att föra de nordiska länderna närmare varandra på olika områden.

En utredning om lämpliga former för ett nordiskt TV-samarbete kan därför vara motiverad. Nordiska rådet har redan föregående år rekommenderat regeringarna att framlägga förslag till ett avsevärt utbyggt nordiskt TV-samarbete. En utredning i frågan bör enligt nämndens mening icke bindas vid alltför strikta direktiv. Om den bästa lösningen ligger i ett gemensamt TV-program, konkurrerande med de nationella, synes icke utan vidare klart. Att i vissa fall gemensamma program kan innebära fördelar ur olika synpunkter, även ekonomiska, är emellertid uppenbart. Redan nu har ju åtminstone de skandinaviska länderna utbytt TV-teaterprogram och samproducerat gemensamma underhållningsprogram. Detta programsamarbete synes kunna

utvecklas även till andra sektorer, t. ex. nyhetsområdet. Minskade kostnader och större objektivitet skulle kunna vinnas genom gemensamma nyhetsprogram i många av de fall, där varje land nu sänder ett eget reportage-team till dagsaktuella områden i världen.

Hur långt samarbetet bör drivas liksom också formerna för ett dylikt samarbete är, som redan nämnts, frågor som utredningen bör förutsättningslöst undersöka. Det bör också lämnas åt denna att pröva, om ett gemensamt produktionsföretag bör bildas.

Stockholm den 9 maj 1968

Handelskamrarnas nämnd

Olof Leffler

Göran Melchior

Sveriges radio:

Frågan om möjligheterna att vid sidan av de nordiska ländernas egna TV-program anordna ett gemensamt TV-program har tidigare behandlats, bland annat vid den radio- och TV-konferens som Nordiska rådets kulturutskott anordnade på Biskops Arnö den 8--9 september 1966. Vid konferensen framhölls flera omständigheter som begränsade möjligheterna att förverkliga tanken att skapa ett nordiskt TV-program. Bland annat redogjordes för de ekonomiska problem som följer av att Sverige är bundet av en rad internationella konventioner och avtal på det upphovsrättsliga området.

Den problematik som belystes vid nämnda konferens gäller i allt väsentligt fortfarande. Vidare torde i princip vad som anförts angående tveksamhet inför ett gemensamt nordiskt TV-program vara tillämpligt även beträffande förslaget om ett nordiskt TV-företag.

Genom erfarenheter från andra länder är det känt att artistgager och annan ersättning av upphovsrättslig art tenderar att öka vid konkurrens mellan olika TV-program och TV-företag. Tillskapandet av ett nordiskt TV-program/TV-företag skulle därmed kunna medföra ytterligare ökade kostnader för de nationella TV-företagen i dessa hänseenden.

Sveriges radio finner vidare att de framlagda medlemsförslagen med svårighet torde kunna förenas med det beslut Sveriges riksdag år 1966 fattat angående den svenska rundradions fortsatta verksamhet. Arbetet med utformningen av en ny organisation för den svenska televisionen baserad på riksdagens beslut är ännu inte avslutat. Först då så har skett och den nya organisationen tillämpats en tid torde möjlighet föreligga att undersöka hur man inom ramen för denna eventuellt skall kunna tillgodose de nu framlagda förslagen.

I avvaktan härpå vill Sveriges radio än en gång hänvisa till de skilda for-

mer av samarbete mellan de nordiska TV-företagen som redan etablerats. Som ett aktuellt exempel vid sidan av det kontinuerliga utbytet av respektive lands program och vissa gemensamt producerade program kan nämnas försöksverksamheten med gemensam TV-utrustning för Nordkalotten. Sveriges radio finner det möjligt och angeläget att vidareutveckla TV-samarbetet mellan de nordiska länderna i nu tillämpade former.

Stockholm den 17 maj 1968

Sveriges radio aktiebolag

Olof Rydbeck

Sveriges författareförening:

Beträffande förslaget, att Nordiska rådet bör rekommendera regeringarna att föranstalta om en utredning rörande möjligheterna att vid sidan av de olika ländernas nationella TV-program anordna ett gemensamt nordiskt TV-program, har föreningen redan framfört vissa synpunkter. Ett detaljerat ställningstagande från föreningens sida till själva idén är inte möjligt, förrän man får ett förslag av mera konkret natur. Sveriges författareförening har alltså i och för sig ingenting att invända emot att en utredning genomföres men vill i övrigt avstå från yttrande på denna punkt.

Tanken att bilda ett nordiskt företag för programproduktion är också i och för sig intressant och bör måhända prövas närmare. Förslagsställarna säger i anslutning till detta förslag, att man på angivet sätt skulle få in ett starkare moment av konkurrens mellan olika TV-företag och att avsaknaden av sådan konkurrens är en av de allvarliga bristerna i den nu rådande ordningen.

Beträffande de sistnämnda påståendena måste författareföreningen ställa sig frågande. Att en brist på konkurrens mellan de nordiska sändningsföretagen skulle innebära ett problem för närvarande kan vi ej se. I själva verket torde de ej heller i framtiden kunna eller ha anledning att konkurrera med varandra om tittarna. Ett samnordiskt programföretag skulle kunna sälja till de nationella sändningsföretagen. Den konkurrens varom då kan bli fråga går såvitt vi kan se ut på att de nationella företagen kan vara intresserade av samma produkt och därför stå som konkurrenter till förvärv av den. En verklig konkurrens föreligger väl här dock endast om två eller flera sändningsföretag är lika angelägna att få sända produkten som Nordvision och därför bjuder över varandra. I annat fall kan programproducenten sälja programmet för nationell sändning samtidigt till alla sändningsföretag och någon köpkonkurrens dem emellan föreligger då ej.

Om förslagsställarna däremot menar, att ett sådant producentföretag bjuder övriga fristående producentföretag konkurrens är det naturligtvis rik-

tigt. Huruvida därigenom skapas förutsättningar för bättre program undandrar sig dock vårt bedömande.

Stockholm den 22 april 1968

Sveriges författareförening

Jan Gehlin

Ordförande

Pressens samarbetsnämnd:

Pressens samarbetsnämnd vill inledningsvis uttrycka sin positiva inställning till nordiskt samarbete på etermediernas område.

Medlemsförslaget till Nordiska rådet om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-produktion förefaller emellertid svårt att förverkliga. Situationen på TV-området är ju markant olika i de skilda länderna. Finland har redan två TV-program i en organisationsform, som utgör en blandning av licens- och reklamfinansiering. Sverige kommer att om drygt ett år införa ett dubbelprogram med två konkurrerande kanaler inom licensfinansieringsramen. Danmark har prioriterat färgtelevision framför ett dubbelprogram i svartvitt. Norge har ännu inte fullföljt utbyggnaden av distributionen för ett TV-program. Island slutligen har i mycket blygsam skala startat ett inhemskt svartvitt program.

I fråga om färg-TV finns i Sverige beslut om reguljära sändningar från den 1 april 1970. Försöksverksamhet pågår redan nu med planerad successiv ökning fram till starten. Danmark har också planer på att börja försöks-sändningar i färg. I Norge och Finland finns ännu inga beslut om tidpunkten för färgsändningarnas införande. Samma gäller Island.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till distributionstekniska frågor, juridiska problem, såsom upphovsrätt och programansvar, där förhållandena växlar i de olika länderna, synes det vara förenat med stora svårigheter att genomföra ett gemensamt nordiskt TV-program.

Samarbetsnämnden vill erinra om att styrelsen för Sveriges radio redan nu tillvaratar alla möjligheter för att främja produktionen av nordiska TV-program. Nämnden finner det därför rimligt att man i första hand följer de riktlinjer beträffande nordiskt TV-samarbete som tidigare uppdragits av Sveriges radio. Nämnden förutsätter vidare att de två programledningar, som inom kort utses för Sveriges radios två TV-kanaler, kommer att fullfölja tidigare strävanden mot ökat samarbete inom Norden på TV-området. Med hänsyn härtill förordar samarbetsnämnden att motionen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 20 maj 1968

Pressens samarbetsnämnd

Gustaf von Platen

Ordförande

Sveriges tonsättares internationella musikbyrå (STIM):

Såsom företrädare för svenska och utländska upphovsrättigheter på de musikaliska, musikdramatiska och dramatiska områdena måste STIM givetvis med tillfredsställelse hälsa varje förslag, som kan medverka till att de verk som ingår i den av STIM förvaltade reperloaren får ökad nordisk spridning och därmed blir kända av en större allmänhet. Det är emellertid av största betydelse att alla med den skisserade utbyggnaden av TV-verksamheten i Norden sammanhängande upphovsrättsliga problem undersöks redan i samband med planeringen. STIM står alltid till förfogande för utredningar i dylika ärenden och kan genom sitt intima samarbete med andra berörda parter ge förhandsbesked. Det är alldeles särskilt viktigt att i detta sammanhang understryka detta förhållande, då det synes som om ansvariga parter inte alltid har uppmärksamheten riktad på upphovsmännens grundläggande roll, då det gäller programverksamhet av detta slag.

Det kan i detta sammanhang noteras, att byggandet och igångsättandet av en för Åland avsedd TV-sändare på Vaddö, vilken i en omfattning, som icke förutsetts i gällande avtal, ökade utnyttjandet av svenska och utländska upphovsmäns verk, skedde utan att någon kontakt togs med upphovsmännen eller deras organisationer. Även om dessa gärna deltar i varje aktivitet, som kan bidra till att föra de nordiska folken närmare varandra och för att öka språkförståelsen, och även om de icke har för avsikt att ställa sådana villkor, som kan hindra en sådan verksamhet, vill de dock understryka vikten av att åtgärder icke planeras eller genomföras utan att upphovsmännens ideella och ekonomiska rättigheter blivit tillbörligt uppmärksammade.

STIM hälsar med tillfredsställelse Nordiska rådets åtgärd att bereda STIM tillfälle att redan på detta stadium få framföra sina synpunkter.

Stockholm den 4 april 1968

STIM

Sven Wilson

Föreningen Sveriges filmproducenter:

I fråga om den del av förslaget som avser ett nordiskt TV-program in-skränker sig föreningen till att konstatera, att den finner förslaget byggt på starka skäl.

I fråga om den andra delen av förslaget, avseende bildandet av ett nordiskt företag för produktion av TV-program, anför föreningen följande.

Det framgår ej om motionärerna avsett att det gemensamma företaget skall ägna sig åt produktion i egen regi. Skulle detta vara tanken bör det påpekas, att det redan för närvarande i alla de nordiska länderna finns en avsevärd överkapacitet inom filmbranschen, som är väl lämpad även för produktion av TV-program. Detta beror på att de statliga TV-monopolen i de nordiska länderna föredragit att utbygga sina egna produktionsresurser i stället för att anlita den fria produktionsnäringen, samtidigt som produktionsnäringens sysselsättning sjunkit på grund av att konkurrensen från TV minskat biografpubliken till cirka hälften av vad den utgjorde före TV:s inträde på marknaden. I Sverige har riksdagen visserligen förutsatt att produktion av program för Sveriges radios behov skulle ske i fri konkurrens, men detta önskemål har icke följts i Sveriges radios programpolitik, vars utläggning av produktionsuppdrag till den fria näringen är helt obetydlig.

Redan ur samhällsekonomisk synpunkt har detta medfört påtagliga nackdelar. Den hos den svenska filmproduktionsnäringen redan existerande överkapaciteten i vad avser produktionsfaciliteter skulle, med någon komplettering för viss del av specialmetodiken för TV, kunna räcka till för en TV-produktion motsvarande cirka tio programtimmar per vecka, enligt en beräkning som gjordes av producentföreningen år 1965. Ett utnyttjande av denna kapacitet skulle enligt samma beräkning på sikt kunna inbespara investeringskostnader för det statliga företaget av storleksordningen 50 miljoner kronor.

Härtill kommer att även ur andra synpunkter en centralisering av produktionen innebär en påtagligt sämre lösning än ett anlitage av den fria marknaden. Om programproduktionen läggs ut hos ett flertal yrkeskunniga företag kan ett mycket större antal idéer, produktionsprofiler och produktions-temperament göra sig gällande än vid en programproduktion som i övervägande utsträckning bygger på ett enda företags egen tillverkning. Särskilt när det gäller produktion som förutsätter speciella intellektuella prestationer, blir hos ett enda företag — hur utmärkt det än är — variationsmöjligheterna beträffande idéer och arbetsformer mera begränsade. Redan den önskvärda stabiliteten i ett företags organisation är i viss mån ägnad att inskränka antalet variationsmöjligheter och nyskapande inflytelser. Detta gäller varje företag för sig, oavsett om det äges av slater, organisationer eller enskilda. Om man däremot har möjlighet att välja mellan ett flertal olika produktionskällor öppnas möjligheter till en mångfald kombinationer som är otänkbara inom ett enda företag. Den fond av intellektuell skaparkraft som kan utnyttjas blir väsentligt större — de skilda miljöerna, utgångspunkterna, arbetsförhållandena, företagsledarna, tekniska apparaterna, artistkombinationerna etc. kan få spela fram på ett sätt som i avsevärd grad ökar möjligheterna att spegla och sprida skapelser av många olika slag, som ej kan behärras av blott en produktionskälla.

Det måste sålunda förutsättas att man med ett gemensamt nordiskt pro-

gramföretag icke länker sig ett företag som helt eller till väsentlig del själv ombesörjer produktionen. Både i ekonomiskt och organisatoriskt avseende skulle ett sådant projekt bli av mycket stort omfång och det skulle därjämte ha den nackdelen att det komme att lida av en väsentlig begränsning i fråga om arbetsformernas antal och karaktär. Utformas företaget emellertid med sikte på anlitande av den fria marknadens produktionskapacitet, kommer det att ha tillgång till de intellektuella och tekniska resurserna inom den mångfacetterade nordiska filmproduktionen.

Stockholm den 30 april 1968

Ola Ellwyn

BILAGA 3

Betänkande 2 av Nordiska rådets kulturutskott över tilläggsförslaget

Till kulturutskottet har för beredning hänvisats tilläggsförslag om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion. Utskottet har behandlat förslaget vid sammanträden den 19 februari 1968 samt den 29 och 30 oktober 1968.

Vid sakens behandling i utskottet den 19 februari 1968 närvar under-
visningsminister Helge Larsen, Danmark, undervisningsministern R. H.
Oittinen, Finland, samt kirke- og undervisningsminister Kjell Bondevik,
Norge.

1. Tilläggsförslaget

I tilläggsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera
regeringarna 1. att föranstalta om en utredning rörande möjligheterna att
vid sidan av de olika ländernas nationella TV-program anordna ett gemen-
samt nordiskt TV-program samt 2. att bilda ett nordiskt företag konkurren-
terande med de nationella radioföretagen för produktion av TV-program
ägnade för utsändning i två eller flera nordiska länder.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över
medlemsförslaget:

Nordiska film- och TV-unionen.

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender.

Landsforeningen Kristelig Lytter- og Fjernseeforening.

Finland

Oy. Yleisradio Ab.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet.
Telegrafstyret.
Norsk rikskringkasting.

Sverige

Televerkets centralförvaltning.
Handelskamrarnas nämnd.
Sveriges radio.
Sveriges författareförening.
Pressens samarbetsnämnd.
Sveriges tonsättares internationella musikbyrå (STIM).
Föreningen Sveriges filmproducenter.

Remissinstanserna betonar överlag de svårigheter, som är förenade med ett realiserande av de i tilläggsförslaget framförda önskemålen om ett intimare TV-samarbete än för närvarande.

Beträffande förslaget om ett gemensamt TV-program för de nordiska länderna framhåller *Nordiska film- och TV-unionen*, att ett ökat TV-samarbete bör förverkligas inom ramen för Nordvisionens verksamhet och att frågan om ett gemensamt TV-program, såvida saken blir aktuell i framtiden, först då bör upptas till gemensam prövning mellan länderna. Även de nationella radioföretagen *Oy. Yleisradio Ab.*, *Norsk rikskringkasting* och *Sveriges radio* finner det mest realistiskt att utveckla samarbetet i nu tillämpade former, varvid sistnämnda företag hänvisar till bl. a. de positiva erfarenheterna av försöksverksamheten med gemensam TV-utrustning för Nordkalotten. *Oy. Yleisradio Ab.* befarar, att ett gemensamt TV-program skulle bli så exklusivt, att det kunde appellera endast till ett fåtal tittare, varför företaget ställer sig mera positivt till det nuvarande systemet, enligt vilket de nationella företagen själva väljer ut de program som kan intressera. *Televerkets centralförvaltning* i Sverige uppger, att vissa möjligheter redan finns för direkt överföring av program, emedan det svenska TV-nätet byggts ut för såväl internationellt som nordiskt samarbete. En samordning med ett nationellt program 2 i Sverige kan genomföras utan alltför stora extrakostnader, medan sändning av nordiska TV-program via en egen kanal förutsätter en omfattande utbyggnad till betydande kostnader. *Sveriges författareförening*, *STIM* och *Handelskamrarnas nämnd* finner förslaget för vagt formulerat och föreslår en utredning av förutsättningarna för dess realiserande med hänvisning till därmed förknippade problem. *Pressens samarbetsnämnd* i Sverige ansluter sig till förslaget att utveckla samarbetet enligt dess nuvarande former och finner att de olikartade förhållandena i de nordiska länderna, distributionstekniska frågor och juridiska problem talar emot ett inrättande av ett gemensamt program.

Enligt *Nordiska film- och TV-unionens* uppfattning är frågan om en nordisk TV-programproduktion avhängig av ett beslut om införande av ett gemensamt TV-program. Skapandet av ett gemensamt nordiskt företag för programproduktion anses av flertalet remissinstanser förutsätta en närmare utredning. *Oy. Yleisradio Ab.* i Finland samt *Norsk rikskringkasting* och *Telestyret* i Norge framhåller att realiserandet av ett företag med dylik verksamhet är förenat med flera juridiska och upphovsrättsliga problem och att de nationella investeringskostnaderna skulle stiga till avsevärda belopp för att företaget skulle kunna bli konkurrenskraftigt. *Föreningen Sveriges filmproducenter* stöder förslaget om inrättande av ett nordiskt produktionsbolag, som utnyttjar den fria marknadens personella och tekniska resurser, med motiveringen att ett gemensamt företag med egen produktion skulle begränsa variationsrikedomen vad gäller idéer och arbetsformer.

3. Utskottet

Nordiska rådet har kontinuerligt ägnat det nordiska TV-samarbetet ett stort intresse mot bakgrund av televisionens betydelse för stärkandet av kontakterna mellan de nordiska länderna och mediets utmärkta förutsättningar för att göra en insats på utbildningens och språkförståelsens område. De av rådet antagna rekommendationerna har omfattat hemställningar till regeringarna om såväl utvidgat TV-samarbete genom utnyttjande av de förbättrade tekniska förutsättningarna för bildöverföring mellan länderna och utbildning av personal för TV. De vid rådets 15:e session behandlade medlemsförslagen om nordiskt TV-samarbete åsyftade ett ytterligare utvidgat samarbete och ett permanent nordiskt TV-program (*se Nordiska rådet, 15:e sessionen, ss. 789—802 och 1003—1027*). Utskottet hade på grundval av remissmaterialet funnit att ett för samtliga nordiska länder gemensamt TV-program i dåvarande situation inte kunde anses realiserbart som separat program varken via de nationella kanalerna eller som ett program via en egen kanal. Utskottet uttryckte i princip önskemålet att tanken härpå skulle upptas till ny prövning vid den fortsatta utbyggnaden av TV-samarbetet, såvida möjligheter till ett gemensamt nordiskt program skulle erbjuda sig. Med avseende å den allmänna utvecklingen på TV-samarbetets område framhöll utskottet i sitt betänkande i ovannämnda saker att erfarenheterna av nordvisionssamarbetet och utvecklingen på det tekniska området effektivt bör utnyttjas för att stärka och utbygga det nuvarande samarbetet. I enlighet med utskottets förslag i spörsmålet avsåg rådets rekommendation (*rek. nr 12/1967*) ett förslag från regeringarnas sida om ett avsevärt utbyggt nordiskt TV-samarbete, en ökad sebarhet mellan de nordiska länderna särskilt i gränstrakterna samt skapande av möjligheter för Island att aktivt delta i det nordiska TV-samarbetet.

Hänvisande till betydelsen av att under den nationella utbyggnaden av TV-nätet i de enskilda nordiska länderna planera det fortsatta nordiska samarbetet föreslås i föreliggande tilläggsförslag en utredning av möjligheterna att inrätta ett nordiskt TV-program vid sidan av de nationella TV-programmen samt tillskapande av ett nordiskt produktionsbolag för TV-program. Utskottet, som finner förslaget värdefullt och även i detta sammanhang önskar framhålla betydelsen av att genom ett effektivare nordiskt TV-samarbete stärka de kulturella kontakterna mellan de nordiska länderna, har av remissmaterialet funnit, att man i de enskilda länderna vid utbyggandet av TV-verksamheten prioriterat införande av såväl färgtelevision som en andra kanal för sändning av TV-program. Med undantag för Finland, som redan har två TV-program, har man i Sverige nått längst i utbyggnaden av en andra kanal. Förberedelsearbetet har ägt rum med beaktande av möjligheterna att direkt överföra program från ett land till ett annat. Enligt utskottets uppfattning föreligger större reella möjligheter för införande av ett separat nordiskt TV-program, när planerna på ett andra program börjat realiseras i samtliga nordiska länder. Införandet av en särskild kanal för sändning av ett dylikt program innebär avsevärda kostnader, som man i inget nordiskt land för närvarande är beredd att bestrida. Det är skäl att här dessutom påminna om att t. ex. i Norge utbyggnaden av det första TV-programmet ännu inte är avslutad. Att föranstalta om en utredning skulle å andra sidan kunna leda till att radiobolagen binds vid ett utvecklingsprogram, som när dess realiserande i framtiden blir aktuellt kan visa sig vara otidsenligt. De nationella radiobolagen har funnit den mest realistiska lösningen vara att tills vidare utveckla samarbetet inom ramen för Nordvisionen och inköpa program, som kan vara av intresse för en större publik, en lösning som allmänt erhåller remissinstansernas stöd. Utskottet finner därför starka skäl tala för att ytterligare avvakta utbyggnaden av TV-verksamheten i de olika nordiska länderna, tills bättre förutsättningar av ovannämnd art föreligger för en allvarlig prövning av frågan om införande av ett separat nordiskt TV-program.

Förslaget om skapande av ett nordiskt företag för produktion av TV-program har av vissa remissinstanser satts i samband med frågan om införande av ett gemensamt TV-program. Det är dock tydligt att ett sådant företag kan inrättas oberoende av om frågan om ett särskilt nordiskt TV-program kan lösas. Enligt utskottets uppfattning förekommer för närvarande, då endast ett av de nordiska länderna har två program, ett i stort sett tillfredsställande programutbyte inom ramen för Nordvisionen. Av denna anledning bör åtgärder inte vidtagas för att skapa ett nordiskt bolag för produktion av TV-program.

Utskottet, som vid behandlingen av frågor om utvecklande av det nordiska TV-samarbetet uttalat sin principiellt positiva inställning till effektivare samarbete på nordiskt plan, har icke kunnat finna föreliggande tilläggsförslag vara tillräckligt väl grundat för att utskottet skall föreslå rådet

att vid denna tidpunkt hos regeringarna hemställa om åtgärder av åsyftad art. De nordiska radiobolagen har utvecklat ett nära samarbete om administrativa, tekniska och programmässiga frågor. Som resultat av detta samarbete kan ett flertal konkreta och praktiska frågor väntas erhålla sin lösning. I syfte att närmare koordinera det nordiska samarbetet på radions och televisionens område har på ministerie- och departementsnivå tillsatts ett nordiskt kontaktorgan som sammanträdde till konstituerande möte den 2 juli 1968. Enligt utskottets uppfattning bör de redan etablerade samarbetsformerna beredas möjlighet att utvecklas, tills bättre förutsättningar föreligger för att ånyo upptaga i tilläggsförslaget aktualiserade frågor. Utskottet förutsätter dock, att man i de enskilda länderna inte vidtar åtgärder, som i framtiden kan försvåra förverkligandet av förslagets syften.

Hänvisande till vad ovan anförts får utskottet föreslå,

att Nordiska rådet inte måtte företaga sig något i anledning av tilläggsförslaget.

Helsingfors den 30 oktober 1968

K. B. Andersen

Georg Backlund

Jens Bilgrav-Nielsen

Vice förman

Gunnar Edström

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Fridolf Thapper

BILAGA 4

I efterhand inkommet yttrande

D a n m a r k

Ole Schou, public relations:

— — — kan jeg herved som formand for Danmarks Frie Lytterforening, Dansk Lytter- og Fjernseerforening og Danmarks Lytter- og Fjernseerunion give min fulde tilslutning til såvel et nordisk TV-program som et selskab for produktion af programmer hertil. Det kan kun virke befordrende for en bedre forståelse de nordiske lande imellem, hvilket enhver, der er i stand til at se TV fra Sverige, må kunne bekræfte. Hvad har vi ikke lært af svenske gloser etc. ved at bo så tæt på vort broderland?

Søborg, den 14. januar 1969

Ole Schou

Medlemsförslag

om förbud mot professionell boxning

(Väckt av Leif Cassel, Einar Gustafsson, Ingrid Gärde Widemar, Olav Hordvik, Martha Johannessen, Lars Korvald, Aksel Larsen, Jon Leirfall, Lars Leiro, Tyyne Leivo-Larsson, Bertil Ohlin, Dagmar Ranmark, Harald Samuelsberg och Ingrid Segerstedt Wiberg)

Redan i september 1962 upptogs i ett medlemsförslag till Nordiska rådet frågan om förhindrande av professionella boxningstävlingar i de nordiska länderna. Detta initiativ ledde till att rådet antog en rekommendation (nr 15/1963) om att regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige skulle företaga en gemensam undersökning av boxningens skadeverkningar. Denna undersökning föreligger nu (NU 1967: 16). Den visar att hjärnskadorna vid boxning är långt allvarligare än man tidigare haft anledning förmoda. Framför allt är att observera att skadorna så att säga kumuleras. Då skadade hjärnceller ej ersättes av nybildade, blir effekten av en rad mindre svåra skador, vilka måhända icke går att tydligt konstatera var för sig, desamma som uppstår vid en enda mycket allvarlig och ödeläggande skada. De sakkunniga föreslår vidtagande av en rad ytterligare säkerhetsåtgärder för att minska riskerna för uppkomsten av skador. Någon säkerhet för att skada helt undvikes kan dock ej uppnås på denna väg.

Mot bakgrund av dessa resultat av den på rådets föranstaltande genomförda utredningen finns anledning att återkomma till det ursprungliga förslaget i rådet om förbud mot professionell boxning. Det måste då ånyo framhållas, att boxningen skiljer sig från all annan idrottsverksamhet, i det att de i samband med boxning uppkomna skadorna icke är att betrakta såsom tillfälliga olycksfall utan ingår som avgörande moment i tävlingen. Boxningen är den enda sportgren, där den som avsiktligt tillfogar motståndaren svår skada ej diskvalificeras. Dödsfall som följd av boxningstävlingar förekommer också. Att beteckna boxningen som en legaliserad misshandel är sålunda ganska träffande.

Det är förvånande att denna form av misshandel har tolererats så länge i civiliserade länder. Ett ingripande mot boxningen bör i första hand riktas mot den professionellt utövade. Att betydande ekonomiska vinster kan göras av arrangörerna av professionella boxningar, ter sig utomordentligt stötande.

Att på detta sätt låta någon tjäna pengar på andras fysiska lidande kan ej tolereras.

I Island drog man redan 1956 den slutsatsen att man förbjöd all boxning. Vid Nordiska rådets sextonde session har den svenske justitieministern förklarat, att han delar uppfattningen, att professionell boxning bör förbjudas och att han vid kommande nordiska förhandlingar om saken skall gå in för en sådan lösning.

Frågan har nu varit aktuell i mer än ett årtionde utan att något skett. Nya boxningsskador uppstår varje år. Det är därför angeläget att nu något göres i denna sak. Förhandlingar mellan de nordiska länderna (utom Island) bör därför nu snarast upptagas och överenskommelse träffas om att i ett vart land lagregler antages som förbjuder professionell boxning.

Under återopande av det anförda får vi hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att i lag förbjuda professionell boxning i respektive land.

Oslo den 21 februari 1968

<i>Leif Cassel</i>	<i>Einar Gustafsson</i>	<i>Ingrid Gärde Widemar</i>
<i>Olav Hordvik</i>	<i>Martha Johannessen</i>	<i>Lars Korvald</i>
<i>Aksel Larsen</i>	<i>Jon Leirfall</i>	<i>Lars Leiro</i>
<i>Tyynne Leivo-Larsson</i>	<i>Bertil Ohlin</i>	<i>Dagmar Ranmark</i>
<i>Harald Samuelsberg</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg</i>	

*BILAGA 1***PM angående svenska remissutlåtanden över betänkandet Boksningens medicinske skadevirkninger (NU 1967:16)**

(Sammanställd av svenska socialdepartementet den 5 september 1968)

Totalförbud mot såväl amatörboxning som professionell boxning förordas av riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, Svenska läkaresällskapet och Svenska föreningen för psykisk hälsovård. Socialstyrelsen anser att professionell boxning bör förbjudas och ifrågasätter om inte också offentliga tävlingar i amatörboxning bör förbjudas.

Universitetskanslersämbetet anför att utredningens förslag beträffande skärpta säkerhetsåtgärder bör genomföras i fråga om den boxning som i framtiden kommer att vara tillåten.

Sveriges riksidsrottsförbund ansluter sig till förslagen om skärpning av säkerhetsföreskrifterna. Förbundet påpekar att de säkerhetsföreskrifter som nu gäller i Sverige är mer omfattande än i övriga nordiska länder och att de på flera punkter överensstämmer med utredningens förslag.

Svenska boxningsförbundet anför att kampsporterna jämsides med andra idrottsgrenar av individuell natur har en stor uppgift: Att kanalisera aggressioner i rätt riktning.

*BILAGA 2***Yttranden över medlemsförslaget****D a n m a r k****Justitsministeriet:**

I anledning heraf skal man meddele, at justitsministeriet har modtaget en genpart af indenrigsministeriets skrivelse af 19. april 1968 vedrørende de nævnte spørgsmål, og at man kan henholde sig til det i skrivelsen anførte.

Det tilføjes, at justitsministeriet har anmodet politidirektøren i København og foreningen af politimestre i Danmark om en udtalelse vedrørende betænkningen.

København, den 13. maj 1968

Knud Thestrup

Niels Madsen

Indenrigsministeriet:

— — — skal man meddele, at indenrigsministeriet i skrivelse af 28. marts 1968 har anmodet Dansk Idræts-Forbund (*se nedan*), Dansk Amatør Bokse-Union og Dansk Professionelt Bokseforbund om udtalelser om den i Nordisk udredningsserie (NU 1967: 16) publicerede betænkning »Boksningens medicinske skadevirkninger».

Idrætsorganisationernes svar vil blive forelagt justitsministeriet og sundhedsstyrelsen til udtalelse.

Forinden disse udtalelser foreligger, finder indenrigsministeriet for sit vedkommende ikke at have tilstrækkeligt grundlag for vurderingen af nævnte betænkningens indhold og af, hvilke eventuelle forholdsregler materialet måtte give anledning til — og ej heller for en stillingtagen til medlemsforslaget om forbud mod professionel boksning.

Man har samtidig anmodet de af Nordisk Råds danske delegation direkte hørte organisationer om at blive gjort bekendt med organisationernes udtalelser.

København, den 19. april 1968

P. m. v.

E. b.

Karen Hansen

Sekretær

Politidirektøren i København:

— — — idet jeg vedrørende de i betænkningen om boksningens medicinske skadevirkninger, kapitel 5, rejste spørgsmål om indførelse af yderligere sikkerhedsforanstaltninger og om et eventuelt forbud imod boksning ganske skal henholde mig til det i min påtegningsskrivelse af 11. juni 1962 anførte (J. M. 2. kt, 1962 nr 82²⁷). (*Se Bihang 1.*)

Jeg skal herudover bemærke, at der hvert år afholdes et ikke ubetydeligt antal offentlige boksekampe i København. Der blev således i 1967 meddelt

tilladelse til 43 stævner, og i tiden fra 1. januar 1968 og indtil dato er der meddelt 18 tilladelser.

Ved alle disse stævner påser politiet, jfr. bestemmelsen i ministeriets cirkulære nr. 43 af 20. marts 1956 (*här ej tryckt*), at de i cirkulæret påbudte sikkerhedsforanstaltninger er opfyldt.

Det fremgår imidlertid af sundhedsstyrelsens cirkulære til samtlige læger vedrørende offentlige boksekampe af 20. marts 1956, at den udpegede stævnelæge har ganske den samme pligt.

Under hensyn hertil og med bemærkning, at iagttagelsen af de omhandlede sikkerhedsforanstaltninger er en betingelse for tilladelsernes meddelelse — genpart af den her anvendte blanket vedlægges (*se Bihang 2*) — skal jeg indstille, at det ved en eventuel ændring af ministeriets cirkulære tages op til overvejelse at frigøre politiet for denne tilsynspligt.

Politidirektøren i København, den 12. juni 1968

P. p. v.

M. Wolf

Polititinspektor

BIHANG 1

Skrivelse från politidirektören rörande säkerhetsföreskrifter och ett eventuellt förbud mot boxning

— — — idet jeg skal udtale:

Afholdelse af professionelle boksekampe sker sjældent i København, efter at der uden for kredsen er opført dertil mere egnede lokaler. Derimod finder der en del amatørboksekampe sted.

Der har ikke med kampes afvikling været noget politimæssigt problem med hensyn til opretholdelsen af fred og orden.

Men i almindelighed skal det anføres:

I modsætning til andre her udøvede former for idræt er boksekampens principielle formål at sejre gennem at tilføje sin modstander legemlig skade, varierende fra mindre, i realiteten måske betydningsløse, til alvorlige læsioner, der påvirker hjernefunktionerne.

Vurderingen af disse skaders betydning er naturligvis et lægeligt spørgsmål, men det ydre, selve kampen med skadefrembringelse som mål, må underkastes almindelige etiske vurderinger.

Ud fra sådanne må jeg være af den opfattelse, at offentlige boksekampe, i hvert tilfælde af professionel karakter, er en, om end udvandet, udløber af gladiatorperioden og — ligesom fremvisning af dresserede farlige vilde dyr — ikke bør finde sted.

De samme principielle betragtninger må for så vidt også gøre sig gældende ved offentlige amatørboksekampe. Under hensyn til de rammer, i hvilke amatørboxningen er lagt, synes et forbud dog næppe så påkrævet og kunne

vel i øvrigt ej heller tænkes gennemført, såfremt man ikke ville tage skridtet fuldt ud og forbyde boksnng i det hele taget, noget som formentlig kun kunne ske ud fra lægelig indikation.

Politidirektøren i København, den 11. juli 1962

Eivind Larsen

BIHANG 2

Sundhedsstyrelsens cirkulær av den 20 mars 1956 till samtliga läkare rörande offentliga boxningsmatcher

på følgende betingelse:

1. Kampene skal overværes af en af klubben engageret læge, hvis forskrifter og påbud vedrørende kampene nøje skal efterkommes.

2. Ringen skal være mindst 3,65 m og højst 6,10 m i kvadrat og indhegnet med 3 tove, der holdes af stolper, som ikke må have skarpe hjørner. Ringens tove skal — ved hjælp af andre tove — være fjernet mindst 0,4 m fra stolperne og skal være mindst 3 cm i diameter. Det øverste tov skal være 1,3 m over gulvet og det nederste 0,5 m over gulvet. — Bokseringen skal være forsynet med et underlag af kannevas med et filtunderlag af mindst 6 mm's tykkelse. Hvis ringen anbringes på et teatergulv, skal hængsler på scenelemme og lignende fremspring være fjernet.

3. Kampe må ikke finde sted mellem boksere, hvis vægtforskel er større end vægtforskellen mellem øverste og nederste vægtgrænse for nogen af de klasser, hvortil de pågældende bokserer hører.

4. Boksehandskerne skal have en vægt af mindst 8 ounces (227,2 g).

5. De anvisninger, som politiet i øvrigt måtte foreskrive, skal nøje overholdes.

Tilladelsens indehaver skal endvidere holde sig de regler efterrettelig, som gives af brandvæsenet, til hvem henvendelse skal ske, inden tilladelsen benyttes.

Musik, der er beskyttet ved den gældende lovgivning om komponisters rettigheder, må ikke udføres uden den pågældende berettigedes tilladelse.

Denne tilladelse skal være forbudt, såfremt den udlejes eller udlånes til andre, eller der ved dens afbenyttelse finder misbrug eller uorden stød.

Foreningen af Politimestre i Danmark:

— — — udtale, at der efter bestyrelsens opfattelse ikke er nogen praktisk mulighed for at gennemføre et forbud mod offentlige boksekampe, selv om samfundsmæssige hensyn — ikke blot skadevirkninger for kampdeltagerne, men også den forrående indflydelse på tilskuerne — kan tale herfor.

De foreslåede sikkerhedsforanstaltninger kan anbefales og bør formentlig foreløbig søges gennemført frivilligt gennem forhandling med bokseorganisationerne, således at man kun, hvis en tilfredsstillende kontrol med

forskrifternes overholdelse ikke kan opnås ad denne vej, kommer ind på tilvejebringelsen af et lovgrundlag for myndighedskontrol.

Aabenraa, den 22. juli 1968

N. Schaumburg

Den Alm. Danske Lægeforening:

Hovedbestyrelsen skal for sit vedkommende primært henvise til sin udtalelse af 17. november 1962 aftrykt i Sag A 21 i forbindelse med 11. session i 1963.

Efter de nu foreliggende oplysninger i betænkningen 1967: 16 om de skadevirkninger af både lettere og sværere grad, der kan være en følge af boksningsen, skal hovedbestyrelsen for Den Alm. Danske Lægeforening mest indtrængende henstille, at der i de nordiske lande tilvejebringes ensartede sikkerhedsforanstaltninger med henblik på så vidt muligt at formindske eller undgå sådanne skader, foranstaltninger, der er foreslået i betænkningen.

Spørgsmålet om et egentligt forbud mod udøvelse af professionel boksnings er imidlertid efter hovedbestyrelsens opfattelse mindre et lægeligt, men mere et etisk politisk problem, hvorfor hovedbestyrelsen må undlade at tage stilling til forslaget om egentligt forbud mod professionel boksnings, i hvert fald indtil der er indhøstet tilstrækkelige erfaringer i forbindelse med de foreslåede udvidede sikkerhedsforanstaltninger.

København, den 7. maj 1968

P. h. v.

Aage Pedersen

A. H. Schleisner

Dansk Idræts-Forbund:

— — — skal jeg meddele, at man ikke fra Dansk Idræts-Forbund har noget at tilføje til det fremsendte forslag, men at man henviser til Dansk Amatør Bokse-Unions indlæg af 13. april 1965.

København, den 27. marts 1968

P. f. v.

Emanuel Rose

— — — har Dansk Idræts-Forbund i første omgang henvendt sig til Dansk Amatør Bokse-Union, der er vort specialforbund for denne idrætsgren.

Unionen har imidlertid ikke ønsket at gøre tilføjelser til den redegørelse, som er udarbejdet på initiativ af Nordisk Råd, men da boksporten har haft tilknytning til Dansk Idræts-Forbund, før den fik sin egen organisation, og vort forbund ved flere lejligheder har ydet tilskud til lægevidenskabelige undersøgelser af aktive bokkere, kan vi give en kort sammenfatning af vore erfaringer.

Amatørboksningen er en ældre idrætsgren i Danmark end i andre nordiske lande, eftersom man første gang indbød til danske mesterskaber allerede i 1899, og i betragtning af, at Danmark var den eneste fremmede nation, som sendte deltagere til de olympiske leges boksekonkurrencer i London, kan man med berettigelse fremføre, at Danmark er et europæisk foregangsland inden for amatørboksningen. (Legene fandt sted i 1908.)

Vore erfaringer går ud på, at boksning i en del år var en populær idrætsgren for unge mænd, der dyrkede en eller flere udendørs idrætter, når vejret tillod det, men havde brug for at kunne holde sig i form indendørs i årets mørke og kolde måneder. Dette var tilfældet i de mange år, da Danmark var dårligt forsynet med idrætshaller.

Endvidere viste det sig, at boksning var en idrætsgren, der ydede en særlig tiltrækning på unge mennesker, som enten havde svært ved at styre deres temperament eller savnede selvtillid. De første var dem, som nu og da kom i slagsmål, og der findes masser af eksempler på, at denne dårlige vane holdt op, når de kom ind i en bokseklub. Her fik de under træning og kampe afløb for deres kræfter, og de fik besked om, at deltagelse i almindelige slagsmål bevirkede udelukkelse fra den organiserede boksning. Den kategori, som begynder at bokse på grund af manglende selvtillid, er mere sjælden, men det er dog ikke ualmindeligt, at en dreng, der får klø af sine skolekammerater, lærer at bokse for at kunne forsvare sig. Også i den lidt ældre generation — f. eks. i soldatertiden — har bevidstheden om at kunne klare sig under håndgemæng betydning.

I Dansk Idræts-Forbund er det vor opfattelse, at boksning ofte dyrkes af unge mænd, som vil have svært ved at få interesse for andre idrætsgrene, og at en ungdom, der var ved at komme »på afveje«, let finder ind i et sundt kammeratskab ved at blive medlem af en bokseklub.

Angrebene på boksning har i de senere år haft sigte på medicinske skadevirkninger, og det er næppe for meget sagt, at boksningens modstandere nu og da har manglet saglig baggrund for deres angreb. Medens det er almindeligt, at folk sætter sig ind i, hvad de vil tale om, går de løs på boksningen uden andre erfaringer end dem, de har faet ved at se film, fotografier eller referater, der i mange tilfælde stammer fra professionelle stævner i udlandet.

Den slags arrangementer har dansk amatørboksning jo ingen ansvar for, og vi kan pege på, at amatørboksningen i Danmark til stadighed har forsøgt at gøre risikoen inden for denne sportsgren mindre. Som allerede nævnt

afholdtes de første danmarksmesterskaber i 1899 og da kun i 2 vægtklasser. I bestræbelserne for at skabe kampe mellem jævnbyrdige modstandere er der stadig indført nye vægtklasser — man har nu 11 fra letfluevægt til sværvægt — og der føres nøje kontrol med, at kun bokserne inden for samme vægtklasse møder hinanden. En større vægtforskel kan kun indtræffe i sværvægt, hvor man også har talt om en særlig »gigantklasse«, og når denne ikke er indført, skyldes det, at de meget tunge folk sjældent er dominerende.

Foruden en fornuftig inddeling i vægtklasser fandt man hurtigt ud af, at lægerne burde overvære boksestævner i Danmark samt give råd med hensyn til boksningsregler. Senere professor, dr.med. Knud Secher var således meget aktiv i bestræbelserne for at få nakke- og nyrestød forbudt, hvilket allerede skete for omkring 50 år siden, og i Danmark kræves ikke blot, at en læge sidder ved ringen under et boksestævne, men han er også højeste myndighed, når det drejer sig om at stoppe en kamp både på grund af skade, eller fordi den ene af bokserne er blevet ramt så hårdt, at man risikerer et knock out.

Helt eliminere risikoen for, at en bokser bliver slået bevidstløs kan man ikke, men de fleste idrætsgrene — og vel navnlig kampidrætterne mand mod mand — har et faremoment, der dog stadig begrænses. Man har endnu ikke opfundet en boksehandske, som udelukker et knockout, men underlaget i bokseringen gøres stadig blødere for at forhindre, at bokseren bliver skadet, hvis han falder så uheldigt, at han slår bagehovedet mod ringens gulv, og kampløderne får anvisning på, hvorledes de kan gribe ind i god tid. Hvis de opdager, at en bokser er i alvorlige vanskeligheder, bliver kampen stoppet.

De mest hyppige bokseskader er læsioner af næsen, ydre øre og ansigtets bløddele. Kæbe- og landskader forekommer af og til, medens håndskader, der som regel er af mindre betydning, er mere almindelige. Indtil 1966 er der forekommet 2 dødsfald i danske bokseringe. Det var i begge tilfælde udlændinge, der havde fortiet tidligere sygdomme for de danske arrangører. I vore dage er det obligatorisk, at en amatør bokser har en startbog, og når stævnelægen ser denne, vil han kunne forbyde en bokser at gå i kamp, hvis man har indtryk af, at han endnu lider af eftervirkningerne fra et tidligere stævne. I almindelighed vil stævnelægen, som overværer et knockout, diktere bokseren, der er slået ud, en længere pause.

Det er ikke vanskeligt at angribe boksningsreglerne med hentydninger til »legaliseret slagsmål«, der går ud på at slå modstanderen bevidstløs. Det er ganske rigtigt ikke forbudt at vinde en kamp ved at gøre den anden part så medtaget, at han er forsvarsløs og i alvorligere tilfælde pådrager sig en mindre hjernerystelse. Ingen vil mene, at en kamp, som slutter på denne måde, har noget med sundhed at gøre, men det er meget få, der tager varig skade af den ublide behandling, og vi ved ikke, hvad der var sket med vedkommende unge mand — det gælder både vinder og taber — hvis han ikke

gennem boksningen havde lært at styre de tilbøjeligheder for kamp under en eller anden form, som nu giver ham mulighed for en kontrolleret kraftudfoldelse.

Bokseskader, der har alvorlige eftervirkninger, er sjældne, og i de fleste tilfælde er de ikke opstået under amatørboksning. Eksemplerne på »boksevrage» har i almindelighed noget at gøre med en professionel karriere, eller også har sygdom og spiritusmisbrug været medvirkende til et svigtende helbred. Når boksningen får skylden, hører det sammen med, at vedkommende kendes fra sin tid som aktiv bokser, og det er lettere at give sporten skylden for diverse uheld i tilværelsen end at undersøge andre forholds betydning.

Som idrætsgren har boksesporten været tilknyttet foreninger under Dansk Idræts-Forbund i mere end 70 år, og i vor organisation har man aldrig talt om at udelukke amatørbokserne af vort idrætslige fællesskab. Vi mener selv, at vi har bedre muligheder for at bedømme boksningens gode — samt muligvis også mindre heldige sider — end de mennesker, der kritiserer på grundlag af nogle billeder eller film fra professionelle stævner.

København, den 22. april 1968

Gudmund Schack

Dansk Amatør Bokse-Union:

— — — gøre opmærksom på, at selv om der efter vor mening er stor forskel på amatør- og professionel boksning, er vi af den formening, at som professionel boksning bliver drevet i Danmark, er den fuldt ud forsvarlig, og vi finder ingen anledning til at støtte et forslag, som vil forbyde professionel boksning.

København, den 7. maj 1968

Dansk Amatør Bokse-Union

Harry Toft

BIHANG

Uttalande av Dansk Amatør Bokse-Union över betänkandet »Boksningens medicinske skadevirkninger» (NU 1967:16)

Vi har med tak modtaget »Nordisk udredningsserie» angående boksningens medicinske skadevirkninger, som er udarbejdet af repræsentanter fra de fire nordiske lande ved et plenarmøde i maj måned 1965 samt af repræsentanter fra sundhedsstyrelsen og indenrigsministeriet.

Vi ser af Deres redegørelse, at den er behandlet af et 9-mands udvalg, sammensat af kvalificerede læger fra de nordiske lande.

De pågældende har udarbejdet deres betragtninger ved henvendelser til bokseunionerne i de nordiske lande, samt ved undersøgelser af tidligere bokkere, som har bokset i en årrække og ligeledes været repræsentanter på landshold samt mestre for deres land.

Ud fra det store og dygtige arbejde, der her er gjort, har udvalget fundet anledning til yderligere skærpselser af vore regler til beskyttelse af de unge bokkere.

Vi var ellers af den opfattelse, at vore retningslinier skulle være tilstrækkelige, og at vore skrivelser til Dem og Nordisk Råd var så oplysende, at yderligere belysning af sikkerhedsproblemerne i alt væsentligt var overflødige.

Ved gennemgang af Deres udredningsserie konstaterer vi, at De ønsker yderligere oplysninger og eventuelle skærpselser af 16 punkter, hvilket fremgår af kapitel 5, side 26.

Vi tillader os hermed at fremkomme med følgende betragtninger desangående:

1. *Aldersgrænse:* Vi mener ikke, at det skulle være nødvendigt med en aldersforhøjelse til 17 år, før bokseren må bokse kamp, da der ved matchningen af de unge bokkere tages hensyn til såvel alder som kamptal, hvorfor Deres forslag om tilstrækkelig defensiv teknik skulle være ens for begge bokkere.

2. *Minimumsfærdighed:* Her mener vi, at der ikke er grund til ændring, da såvel foreningslederen som bokserens instruktør skulle være garant for bokserens egnethed til kampe.

3. *Antal kampe pr. år:* Hertil kan siges, at det i realiteten er meget få bokkere, der bokser 25 kampe på een sæson. De bokkere, som opnår dette antal, har en sådan rutine og er i så god kondition, at 25 kampe i een sæson ikke skulle være for meget.

4. *Antal kampe pr. dag m. v.:* Deres forslag om højst een kamp i døgnet med een uges mellemrum pr. kamp, er i reglen den gældende for kampbokkere. Det kan dog være svært at afvikle lokale og danske mesterskaber efter sådanne regler. Ja, det er praktisk talt umuligt at afvikle dem i henhold til forslaget. I mange kampe sker der ikke meget i de 2 à 3 minutter 1. omgang varer, hvorfor det ikke vil genere en bokser i god kondition at bokse en kamp mere; tilmed er der altid nogen pause mellem kampene.

5. *Jævnbyrdig matchning:* Foreningsledere og instruktører forsøger altid gennem deres kendskab til bokkere fra andre klubber at finde jævnbyrdige modstandere til deres bokkere — også ud fra det synspunkt, at det giver mest seværdige kampe for publikum.

6. *Lægens beføjelser under boksekampe:* Vi er indforstået med reglerne her og er interesseret i en fælles vejledning fra sundhedsmyndighederne til lægerne.

7. *Lægens specielle uddannelse:* Vi kan tilslutte os første stk. Med hensyn til sidste afsnit kunne henvises til nogle kurser, som unionen lader afholde hvert år, og hvor en læge i praksis kunne danne sig et skøn over de omtalte risici.

8. *Kamplederinstruks:* Med den indstilling, vore kampledere har til at stoppe kampe, hvor den ene part er underlegen, samt deres kendskab til boksningsens risiko fra de pågældendes egen tid som bokkere, anser vi det ikke for nødvendigt med en skærpet instruks.

Det kan anføres, at vore kæmplerere gennemgår et meget omfattende kursus.

9. Startbog: Vi har opfattelsen af, at den danske startbog opfylder betingelserne for at skaffe foreningsledere og stævnelæger de oplysninger, der er nødvendige for at danne sig et skøn om deltagerne ved stævnerne.

En indledning i bogen om risici finder vi overflødig, idet den unge bokser får disse oplysninger af såvel instruktør som klubleder.

10. Karantænebestemmelser: Det er muligt, at karantænebestemmelserne ikke er ens i Skandinavien. De internationale regler taler kun om karantæne ved knockout. Her i landet giver lægerne dog også karantæne til den bokser, der har fået en hård medfart. Kan dette gennemføres for hele Skandinavien, er vi indforstået hermed. Ved karantæne her i landet er også bestemt, at den pågældende ikke må træne med handsker på.

En almindelig gymnastik eller løbetræning må dog sikkert være tilladeligt.

11. Lægekontrol: Vi er indforstået med en lægeundersøgelse efter karantænen.

12. Udelukkelse fra konkurrenceboksning: Dersom man finder, at en bokser skal udelukkes fra boksning, bliver lægen altid rådspurgt, og dennes afgørelse vil altid blive fulgt. Dog vil der altid være boksere, der er så hårdføre og konditionsstærke, at de kan bokse mange kampe uden risiko for skader.

Vi tror ikke, at der i noget træningslokale trænes så hårdt, at nogen deltagere skades derved.

13. Ringunderlag: Vi arbejder fortsat på at finde det helt rigtige underlag, der er i stand til at yde beskyttelse for bokseren ved et fald. Sværheden af dette skal dog ikke være over 1,9 cm., da det ellers vil være umuligt for bokseren at bevæge sig med den fornødne hurtighed.

14. Handsker: Vi har i længere tid arbejdet med en af DABU godkendt handske. Den bruges både ved træning og stævner. Enhver kæmpler skal efterse og godkende handskerne før kampens begyndelse. I Finland har man konstrueret en lufthandske, men denne er dog ikke godkendt af AIBA. Vi er interesseret, såfremt en mere stødabsorberende handske bliver fremstillet.

15. Boksehjelme: Vore erfaringer falder sammen med udvalgets. De nuværende hjelme reducerer ikke skaderne, men kan måske endda give bokseren en falsk tryghedsfølelse.

16. Skridtbeskytter og tandbeskytter: De fleste boksere i dag bruger tandbeskytter, men det er dog ikke påbudt. Skridtbeskytter er påbudt her og ligeledes af AIBA.

Det er kæmplerernes pligt at påse, at bokseren bærer »cup« forinden kampen.

Det er naturligvis med største interesse, at DABU har studeret Deres udredningsserie.

Vi har forsøgt at fremhæve de punkter blandt de i udredningsserien opstillede 16, hvori de foreslåede sikkerhedsforanstaltninger i store træk og i realiteten falder sammen med de regler, hvorefter vi i øjeblikket administrerer og kontrollerer amatørboksesporten i Danmark.

København, den 7. maj 1968

Dansk Amatør Bokse-Union

Harry Toft

Dansk Professionelt Bokse-Forbund:

Ved gennemlæsning af medsendte betænkning må man fra vor side gøre gældende at vi generelt finder undersøgelsesmateriale og det statistiske grundlag for spinkelt til, at man for alvor kan tage en beslutning om forbud mod boksning. DPBF finder også, at der er en afgørende forskel på den måde og de vilkår professionel boksning udøves i Danmark sammenlignet med de øvrige nordiske lande. Forskellen består væsentlig i den måde boksningen er organiseret på. Danmark er det eneste nordiske land med et selvstændigt forbund, der leder og kontrollerer boksningen, såvel sportsligt som økonomisk, hvilket vil sige at man uafhængig af promotor (arrangør) kan sikre sig at bokserne såvel sportsligt, sikkerhedsmæssigt og økonomisk ikke udnyttes.

DPBF er medlem af Europæisk Bokse Union (EBU), og vi deltager hvert år ved repræsentanter i det internationale unionsarbejde, og det kan oplyses at man siden sidste udtalelse til indenrigsministeriet den 24. april 1965 i EBU har optaget spørgsmålet om boksernes sikkerhed i sundhedsmæssig henseende som det vigtigste punkt på dagsordenen. Dette har foreløbig manifesteret sig i nedsættelse af en international lægekommision som ved vore halvårige møder fremsætter forslag til vedtagelse angående udbygning af sikkerhedsforskrifter for bokserne.

En stor del af de i betænkningens kapitel 5 anførte forslag til sikkerhedsforskrifter er for længst indført, og man arbejder stadig på en yderligere udbygning, og man kunne fra DPBF's side tænke sig at man fra det af Nordisk Råd nedsatte lægeudvalg eventuelt indhentede materiale hos EBU's lægekommision (som består af idrætslæger og læger med neurologi som speciale).

Man skal fra DPBF tillade sig at kommentere de i kapitel 5 stillede forslag.

1. Aldersgrænse

Forbundet har hidtil accepteret en aldersgrænse på 18 år, men arbejder på at sætte grænsen op til 19—20 år eller måske højere, når det gælder de tunge vægklasser.

2. Minimumsfærdighed

Da professionel boksning i Danmark kun modtager tilgang fra tidligere amatørbokser og som regel kun sådanne som har været danske amatør-mestre er dette ikke noget problem.

3. Antal kampe pr. år

Danske professionelle bokser bokser ca 10 kampe af gennemsnitlig 8 omgange, altså 80 omgange à 3 minutter = 4 timer i ringen pr. år. DPBF kontrollerer til stadighed boksernes træningstilstand og lader kun bokser, der er veltrænet og i god kondition, få starttilladelse.

4. Antal kampe pr. dag

Ifølge DPBF's sportsregulativ skal der være mindst 8 dage mellem hver kamp.

5. Jævnbyrdig matching

DPBF's sportskomite skal godkende vore bokseres modstandere, hvad enten kampen foregår her eller i udlandet; modstanderens styrke bedømmes efter rapporter, som man til stadighed i kraft af medlemskabet af EBU modtager fra andre europæiske forbund.

6. Lægens beføjelser under boksekamp

Stævnelægen udpeges af DPBF. Der benyttes kun læger med idrætslig uddannelse, ligesom lægen er øverste myndighed og overvåger kampen fra ringside, og han kan på et hvilket som helst tidspunkt af kampen stoppe denne, hvis han finder det nødvendigt.

7. Lægens specielle uddannelse

DPBF kan kun anbefale at man gennem eventuelle specialkurser uddanner læger med en virkelig indsigt og vurdering af bokseres eventuelle skader. EBU's lægekommision er et godt eksempel herpå.

8. Kamplederinstruks

EBU's lægekommisions første forslag på EBU's kongres i maj 1965 omhandlede en udbygning af kamplederinstruktion og er allerede for længst ført ud i praksis. DPBF finder det ønskeligt hvis man også på nordisk plan kunne nå frem til et samarbejde eventuelt i form af kurser læger og kampledere imellem, idet vi finder at det er et spørgsmål af allerstørste vigtighed, at kamplederen så tidligt som muligt kan konstatere en eventuel skade hos bokseren.

9. Startbog

DPBF benytter sig ikke af startbogsystemet, men samtlige boksere, også udenlandske, skal, inden kampen *kan* finde sted, forevise licens og starttilladelse fra deres respektive forbund, samt en lægeattest, der ikke må være over 8 dage gammel. På kampdagen foretages om formiddagen en lægeundersøgelse af alle de i stævnet deltagende boksere. Undersøgelsen foretages af DPBF's stævnelæge.

10. Karantænebestemmelser

I vor redegørelse af 24. april 1965 har man fra vor side allerede udførlig redegjort for DPBF's karantænebestemmelser, men kan som yderligere oplysning meddele, at 6 ugers karantæne ved et k. o. er obligatorisk, og dette gælder naturligvis såvel ved kampe som ved træning. Forbundets læge afgør når karantæne skal idømmes, og man er fra vor side enige i at selv uden k. o. kan en karantæne være berettiget. (En hård kamp med mange stød til hovedet). Forbundets læge er naturligvis berettiget til at idømme bokserne den karantæne han anser for nødvendig i hvert enkelt tilfælde, de 6 uger er blot minimum. DPBF's sportskomité kontrollerer at karantænen overholdes, og man inddrager i karantæneliden bokserens licens.

11. Lægekontrol efter karantæne

Allerede ved karantænen idømmelse pålægges det bokseren at lade sig undersøge af forbundets læge, som derefter afgør, om karantænen skal forlænges, eller bokseren sendes til specialundersøgelse (neurologi). Lægen har den fulde afgørelse for bokserens genoptagelse af såvel træning som kampe.

12. Udelukkelse fra konkurrenceboksning

Henvisning til såvel punkt 10 og 11.

13. Ringunderlag

Efter EBU's sportsregulativ skal ringgulvet under kanvassen være belagt med et fra 1,25 til 2,5 cm tykt filtunderlag. EBU's lægekommision arbejder for tiden med at finde et mere stødabsorberende materiale blandt de nye

stoffer som er kommet på markedet i de senere år, og man forventer at der på kongressen i Köln den 11.—12. maj i år fremsættes forslag herom.

14. Handsker

DPBF's sportskomité kontrollerer de ved hvert stævne benyttede handsker, og hvis disses stødabsorberende materiale (bolster og skumplast) er forringet eller på anden måde ødelagt i polstring kasseres disse.

Det kan endvidere oplyses at der ved professionelle stævner i Danmark kun må benyttes handsker med en vægt af 8 ounces. Ved EM titelkampe, er der ifølge EBU's konditioner påbudt handsker med en vægt på 6 ounces, og skulle en sådan titelkamp finde sted i Danmark kan det kun ske med en dispensation fra justitsministeriets side. Handskespørgsmålet står endvidere også på dagsordenen i Köln, idet man gennem snart to år har eksperimenteret med nye materialer til polstring, og det forlyder at lægekommisionen mener at have fundet et egnet materiale.

15. Boksehjelme

Det er vor opfattelse at fordelene ved brug af hjelme ikke kan opveje de ulemper der er forbundet ved brugen af disse.

16. Skridtbeskytter og landbeskytter

Skridtbeskytter er ifølge DPBF's sportregulativ obligatorisk, mens landbeskytter bruges af de fleste, men ikke er obligatorisk. DPBF er villig til at indføre et påbud herom.

Idet vi takker Nordisk Råds danske delegation for lejligheden til endnu engang at redegøre for vort syn, skal man fra vor side som en sidebemærkning betvivle at man fra øvrighedens side rent grundlovsmæssigt kan fratage en borger hans erhverv, og vi kan oplyse at vore boksere for en stor del lever af deres purser, og at et forbud mod professionel boksning vil berøve dem en væsentlig del af deres samlede indkomst.

København, den 15. maj 1968

Dansk Professionelt Bokse-Forbund

Erik Lassen

Formand

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena:

Såsom eget utlåtande får ministeriet för inrikesärendena högakttningsfullt hänvisa till medicinalstyrelsens samt avdelningens för polisärendena yttrandan i ärendet.

Helsingfors den 5 juni 1968

Antero Väyrynen

Minister

Arno Hannus

Kanslichef
regeringsråd

Ministeriet för inrikesärendena, ministeriets avdelning för polisärenden¹:

Avdelningen för polisärenden har ingenting att anmärka med anledning av i betänkandet framlagda åsikter och undersökningsresultat. Ur polisens synpunkt är användningen av vissa andra former för självförsvar att föredra framför boxningen på grund av den minskade risken för medicinska skadeverkningar. Sålunda ingår boxning inte mera i polisutbildningen. För närvarande förekommer vid polisinstitutet utbildning förutom i brottning även i judo. Polisen anser självförsvar utan hjälp av vapen viktigt med avseende på sin verksamhet.

Helsingfors den 30 april 1968

I rikspolischefens frånvaro

Erkki J. Korhonen

Polisöverinspektör

Lauri Lausmaa

Yngre
regeringssekreterare

Undervisningsministeriet har i skrivelse den 3 maj 1968 förklarat sig instänma i yttrande avgivet av statens idrottsråd (se nedan).

Medicinalstyrelsen¹:

Frågan om förbud mot professionell boxning är i Finland ur allmän folkhälsosynpunkt av mindre betydelse. Enligt de fakta som framgår av handlingarna kan dock vid professionella boxningsmatcher svåra, ofta även dödliga skador uppstå. Målsättningen borde vara att utforma boxningsreglerna så att uppkomsten av skador förhindras.

Helsingfors den 29 maj 1968

Niilo Pesonen

Generaldirektör

P. Kuusisto

Medicinalråd

Statens idrottsråd:

Boxningen hör såsom en kampidrottsform till de s.k. farliga idrottsformerna, varför det kan anses befogat att fästa uppmärksamheten på

¹ Yttrandet översatt från finska.

de faror för hälsan som utövarna av ifrågavarande idrottsform är utsatta för, men samtidigt bör man objektivt taga i beaktande boxningens fost-
rande och idrottsliga värden. Till detta mål har åtgärder och regler syflat
i synnerhet inom amatörboxningen och fortlöpande pågår arbete för eli-
minerande av olägenheterna.

Den professionella boxningen är till sin natur farligare än amatörbox-
ningen, varför en kritisk granskning av frågan är på sin plats. Statens
idrottsråd kan likväl icke i detta skede förena sig med det i Nordiska rå-
det väckta medlemsförslaget att den professionella boxningen skulle för-
bjudas i lag. Däremot är det önskvärt, att frågan grundligt utreds och att
saken fortsättningsvis undersöks.

Helsingfors den 3 maj 1968

J. E. Niemi

Ordförande

Ilmari Järvinen

Sekreterare

*Finlands läkarförbund har i skrivelse den 30 april 1968 förklarat sig in-
stämna i medlemsförslaget.*

Finska professionella boxningsförbundet r. f.¹:

Samtidigt ber vi att få fästa uppmärksamheten på Nordiska rådets förslag
om förbud mot professionell boxning i de nordiska länderna. Finland är i en
särställning genom den för professionell boxning föreskrivna synnerligen
höga nöjesskatten på 35 procent, vilket betyder att matcharrangören här-
med inte kan insamla medel på boxarnas bekostnad. Sålunda har de flesta
av de under de senaste tio åren arrangerade professionella boxnings-
matcherna trots god publikframgång slutat med ekonomisk förlust och
blott stödet från personer, som i rent sportsligt avseende varit intresserade
av saken, har hållit verksamheten i gång. De i betänkandet företagna utred-
ningarna avser i huvudsak amatörboxningen och ändå talar man endast om
förbud mot professionell boxning, ehuru någon saklig utredning i denna
sak inte företagits varken hos oss eller i de övriga nordiska länderna. Vad
själva betänkandet beträffar önskar vi rätta till felaktigheterna på s. 41
angående finska professionella boxare:

I Finland har inte under åren 1961—1965 antalet aktiva professionella
boxare kunnat vara 32, eftersom antalet av desamma under Finska profes-

¹ Yttrandet översatt från finska.

sionella boxningsförbundets hela verksamhetstid ända från år 1935 varit sammanlagt 35. Det ifrågavarande antalet har varit 6—8 boxare om man beaktar hela denna tidsrymd. I allmänhet beviljas hos oss professionellt boxningstillstånd åt person, som fyllt 21 år. Undantagsvis har sådant beviljats Elis Ask vid 20 års ålder samt Leo Ljungberg och Harri Piitulainen vid 19 års ålder. I sistnämnda fall godkändes vederbörandes ansökan endast på grund av att hans far Yrjö Piitulainen verkar som Piitulainens manager. Sålunda har i Finland aldrig förekommit 15—17-åringar som professionella boxare, vilka nämns i medicinalstyrelsens nämnda statistik, och 17—20-åringarna har ovan uppräknats. I hela statistiken gäller endast punkterna 3, 4, 5, 6 och 7. Varifrån dessa felaktigheter har kommit i ett så pass viktigt betänkande har vi ännu inte kunnat utreda, men fallet är synnerligen beklagligt och ger en felaktig bild av Finlands professionella boxning, som efter bästa förmåga strävar att verka enligt sportsliga principer.

Helsingfors den 22 april 1968

Walter Hemming

Ordförande

Ilmo Lounasheimo

Sekreterare

1. Finska professionella boxningsförbundet har ända från tiden för grundandet av förbundet ägnat särskild uppmärksamhet åt de hårda slag som boxarna får mottaga under matcher, och praxis har varit att för hindrande av varaktiga skador avbryta matcher då någon boxare fått mottaga dylika hårda slag.

2. Förbundet reserverar sig mot punkt B på s. 23 i belänkandet, emedan de undersökningar som där åberopas företagits i USA 1936, i Italien 1949 och i Tjeckoslovakien 1965 och sålunda inte direkt kan tillämpas på våra förhållanden.

3. Vi har ständigt ägnat den medicinska sidan av sporten uppmärksamhet genom att följa med boxarnas hälsotillstånd under träningarna och genom att undersöka deltagarna två gånger under matchdagarna, både före och efter tävlingarna. På enahanda sätt har alla utländska matchdeltagare undersökts, trots att de enligt European Boxing Unions regler bör ha läkarintyg från eget land.

4. Om en boxare råkat ut för knockout, har eftervård alltid getts och vederbörande försatts i s. k. karantän för en månad.

5. Vi konstaterar att belänkandet har en känslomässig prägel och att

man tagit lättare på de egentliga medicinska aspekterna. Så har t. ex. de tre boxare som omnämnts på s. 49 och 50 befunnit sig just i den ålder, då ifrågavarande sjukdomar, alkoholmissbruk, huvudvärk och epilepsi förekommer som allmännast även i andra samhällsgrupper. För undersökningarna vore det befogat att ta del av den isländska statistiken över fördelningen av sagda sjukdomar på olika åldersgrupper, då ju Island är ett land där all boxning är förbjuden.

6. Vi anser att det i betänkandet framlagda medicinska materialet inte är tillräckligt som bas för bedömningar i frågan, enär undersökningarna gjorts i efterhand (retrospektivt) och sålunda inte är tillämpliga på våra förhållanden. Vi medger att saken är av sådan vikt att den borde göras till föremål för i synnerhet prospektiva undersökningar, ehuru denna form av undersökningar inte alls ägnats uppmärksamhet i betänkandet. Endast om undersökningsobjektet (boxaren) från första träningsstadiet vid undersökningarna underställer sig själv som sin egen kontrollant kan boxningens skadeverkningar fullständigt klarläggas.

7. Det kan påpekas, att det förekommer stora skillnader mellan olika länder med avseende på den medicinska sidan av frågan. Endast undersökningar som gjorts av våra förhållanden kan för vår del trygga riktigheten i bedömningsgrunderna.

Helsingfors den 22 april 1968

Finland professionella boxningsförbund

Merk. Walter Hemming

Ordförande

Ilmo Lounasheimo

Sekreterare

Työväen urheiluliitto r. y. (Arbetarnas idrottsförbund)¹:

I fråga om de idrottsgrenar, som ingår i förbundets program, kan vi inte finna boxningssporten i någon påfallande grad vara mera menlig för sina utövare än övriga idrotter.

Gällande regler om amatörboxning, vilka mycket noggrant bestämmer en boxningsmatchs karaktär och förpliktigar ringdomaren att övervaka händelserna i en match, begränsar de menliga verkningar, som tidigare förekommit.

Då man ytterligare kommit så långt i utvecklingen, att vikten i boxningshandskarnas mjuka del ökas till exempelvis 12 ounce från de nuvarande 8 ounce, kommer de menliga följderna av amatörboxningen att bli ringa.

Eftersom förbundet inte har erfarenheter av professionell boxning, kan vi

¹ Yttrandet översatt från finska.

inte uttala oss om de skador denna medfört för sina utövare. I princip motsätter sig förbundet all professionell idrott.

Helsingfors den 17 april 1968

Työväen urheiluliitto r. y.

Pentti Kujamäki

Sekreterare

Leo Huttunen

Sekreterare

Suomen valtakunnan urheiluliitto SVUL r. y. (Finlands riksidrottsförbund):

Den nämnda utredningen bör anses som ett synnerligen anmärkningsvärt dokument, vilket de ansvariga inom boxningen bör taga på allvar. Man är utan gensägelse tvungen att på grund av den ovillkorliga tillförlitlighet, som kan tillmätas utredningsresultaten, konstatera att boxningen och isynnerhet den professionella boxningen kan förorsaka sådana skador, att man bör göra allt för att förhindra dessa och att t. o. m. en så uttrycklig fordran, som ett eventuellt förbud mot professionell boxning kan förstås.

Å andra sidan kan SVUL icke underlåta att fästa uppmärksamhet vid det värde uppfostrare och fackmän inom fysisk fostran fortfarande sätter på boxningen. SVUL:s medlemsförbund Suomen nyrkkeilyliitto — Finska boxningsförbundet — har påpekat, att den stora internationella läkarkongressen (800 läkare) år 1967 rekommenderar boxning, judo och karate som fritidsidrott åt stadsbor för att befria dem från aggressioner. Denna värdesättning förändras hell, om en form av boxningen — den professionella — förbjuds som lagstridig. Man kan med största sannolikhet antaga, att de som utövar boxning i allmänhet inte byter boxningen mot någon annan idrott, i synnerhet inte de s. k. aggressiva naturerna. Deras alternativ kunde vara ett samhällsfientligt ställningstagande.

Då samhället i allt större utsträckning utarbetat och fortfarande planerar sådana lagar, som ersätter tidigare gällande stränga tukthusstraff och även sådana som begränsar människans utvecklingsmöjligheter, med nya uppfostrande lagar, vore det icke följdriktigt, att på idrottens område avvika från denna linje av handledning, regler och övervakning och övergå till direkt och obetingat förbud.

Boxningen hör till de äldsta idrotterna i världen. Den ingick redan i programmet för de olympiska spelen i det gamla Grekland och är ännu i dag en av de olympiska spelens populäraste idrotter. Europamästerskapen, de nordiska mästerskapen och en synnerligen livlig internationell tävlingsverksamhet vittnar om boxningens allmänna popularitet. Ett förbud av den professionella boxningen vore även ett slag mot amatörboxningen.

Ur finsk synpunkt synes det, som om man hellre borde rekommendera det tillvägagångssättet, att man här skall fästa en fortlöpande och tillräcklig uppmärksamhet vid boxningens eventuella skadeverkningar och studera dem grundligare än förr, samt intensifiera övervakningen. Inom amatörboxningen har man redan nu gjort mycket för att bevara boxningen som en uppfostrande och enbart utvecklande idrottsform, främst genom skolning av domare, instruktion och ökad övervakning.

Ett direkt ingripande i den professionella boxningen ligger inte inom SVUL:s arbetsfält, men även hos oss har man inte kunnat undvika sådana iakttagelser, att man inom denna boxning inte alltid vinnlagt sig om tillräcklig övervakning av eller vård om de professionella boxarnas allmänkondition och hälsa samt om matchledningen i ringen. Av allt att döma kan det vara möjligt att uppnå en märkbar förbättring inom den professionella boxningen enbart genom en intensifierad övervakning. Denna övervakning kunde ske genom amatöridrottsorganisationerna, men denna möjlighet finns tills vidare icke i Finland, emedan amatör- och proffsboxningen arbetar helt separat. En utveckling till samarbete vore väl möjlig på frivillig väg och genom inbördes reglering. En annan möjlighet för övervakningen vore att förverkliga denna genom statsmaktens försorg, om detta anses nödvändigt. Statens granskning och övervakning sträcker sig till många av näringslivets områden, och till dessa kan även den professionella boxningen räknas. Dessutom inskränker sig icke yrkena med stora risker, icke ens inom idrotten, enbart till boxning.

SVUL värdesätter storligen Nordiska rådets utredning om boxningens medicinska skadeverkningar och kommer att för sin del, närmast genom sitt medlemsförbund Suomen nyrkkeilyliitto, fästa större uppmärksamhet härpå. SVUL hoppas, att undervisningsministeriet skall kunna förena sig om de synpunkter som framförts i detta utlåtande.

Helsingfors den 30 april 1968

Suomen valtakunnan urheiluliitto SVUL r. y.

(Finlands riksidsrottsförbund)

Akseli Kaskela

Ordförande

Aarno Laine

Generalsekreterare

Työväen urheiluseurojen keskusliitto r. y. (Centralförbundet för arbetarnas idrottsföreningar r. f.) har i skrivelse den 30 april 1968 förklarat sig instämma i SVUL:s yttrande (se ovan).

Finlands svenska centralidrottsförbund r. f.:

Ehuru ett av våra medlemsförbund, Svenska Finlands idrottsförbund, sedan gammalt har boxning officiellt på sitt program, har sporten icke utövats inom vår krets under de tio senaste åren. Då därtill den boxning, som tidigare förekom inom Svenska Finlands idrottsförbund endast gällde amatörer, anser sig vårt förbund icke vara någon egentlig sakkunnig i fråga om professionell boxning.

Den medicinska expertisen har klart påvisat, att risken vid all boxning är större än inom de flesta andra idrottsgrenar och därtill skiljer sig boxningen från all annan idrottsverksamhet däri, att de i samband med boxning uppkomna skadorna icke är att betrakta som tillfälliga olycksfall, utan ingår som ett avgörande moment i tävlingen. Då det därtill är uppenbart, att den professionella boxningen bl. a. genom sina längre matcher och mindre handskar är betydligt farligare för utövarna än amatörboxning, finns det goda grunder att ställa sig negativ till dess utövning. En sådan negativ inställning till den professionella boxningen berättigar dock inte i och för sig till att lagstiftningsvägen förbjuda sporten. Därför anser vårt förbund, att frågan bör grundligare utredas innan man genomför ett lagstadgat förbud mot professionell boxning.

Helsingfors den 17 april 1968

Finlands svenska centralidrottsförbund r. f.

Carl-Olaf Homén

Styrelseordförade

Roland Wiik

Kanslichef

N o r g e**Justis- og politidepartementet:**

Saken er forelagt Riksadvokaten og politimesteren i Oslo til uttalelse. Riksadvokaten har for sitt vedkommende ikke funnet grunn til å uttale seg i saken idet den etter hans mening i første rekke reiser helsemessige problemer hvor uttalelse fra medisinsk sakkyndig hold må være av vesentlig interesse. Fra politimesteren i Oslo er det ennå ikke innløpet noe svar. Det vil bli ettersendt så snart det kommer inn. En viser ellers om dette til telefon-samtale (byråsjef Figenschou — konsulent Lien).

Justisdepartementet vil for sin del forøvrig bemerke:

I betraktning av at profesjonell boksing her i landet ikke synes å ha et omfang som representerer noe alvorlig problem, er det fra Justisdepartementets side ikke utarbeidet noen forskrifter eller retningslinjer om politiets be-

fatning med profesjonelle boksestevner. Etter de alminnelige regler om offentlige arrangementer kreves det tillatelse fra politiet til å avholde et boksestevne, men de vurderinger politiet legger til grunn under behandlingen av en søknad om å holde et slikt stevne, er utelukkende av ordensmessig art. I motsetning til forholdet i Danmark settes det ikke her noen vilkår til tillatelsen med sikte på å forebygge skader under stevnet. Det har heller ikke her foreløpig vært overveiet å utferdige noen slike forskrifter eller retningslinjer.

I likhet med Riksadvokaten antar Justisdepartementet ellers at spørsmålet om å forby profesjonell boksing i første rekke må bedømmes på grunnlag av en medisinsk vurdering av de skadevirkninger en utøvelse av denne idrett kan føre til.

Oslo, 8. mai 1968

A. Irgens

Aage Jansen

Sosialdepartementet:

Nordisk Råds medlemsforslag har vært forelagt følgende institusjoner:
Justis- og politidepartementet,
Kirke- og undervisningsdepartementet,
Det medisinske fakultet i Oslo og Bergen,
Den Norske Lægeforening,
Norges Idrettsforbund og
Norges Idrettshøyskole.

Departementet har mottatt svar fra det medisinske fakultet i Oslo, Norsk Idrettsmedisinsk Forening, Den Norske Lægeforening som igjen har forelagt saken for Norsk Forening for Attføringsmedisin, Norsk Forening for Klinisk Nevrofysiologi, Norsk Nevrologisk Forening og Psykiatrisk forening (*se nedan*).

På grunn av den knappe tidsfrist har de øvrige forespurte instanser ennå ikke rukket å avgi uttalelse om saken.

Departementets opplysninger om profesjonell boksing er ytterst sparsomme p. g. a. den relativt ringe utbredelse av denne sport i Norge hvor det bokses ca. 10—15 kamper i året og hvorav halvparten av deltagerne er utlendinger.

Departementet har merket seg at i den betenkning om boksingens skadelige virkninger som ble avgitt i København i april 1967 av et sakkyndig utvalg er uttalt at vitenskapens metoder til å påvise hjerneskader er usikre og på s. 33 i betenkningen anføres det følgende:

»Elektroencefalografiske målinger er av ringe verdi ved kroniske hjerne-

skader. Klinisk nevrologisk og psykiatrisk undersøkelse gir ikke sikre resultater. Luftencefalografi gir kun brukbare opplysninger om de uttalte grader av hjerneskadene og er i øvrig en så inngrepende undersøkelse at det ikke med rimelighet kan forlanges at bokserne skal underkaste seg den. Heller ikke psykologisk testing fører til klare resultater. Herved skal spesielt bemerkes, at intelligens testing, demens testing og testing til bedømmelse av karakteregenskaper og eventuelt begynnende psykisk sykdom muligens ville kunne gi visse begrensede opplysninger, men neppe av større praktisk betydning enn en klinisk psykiatrisk bedømmelse.»

Departementet har for øvrig merket seg sakens økonomiske side ved å foranstalte undersøkelser om boksingens skadelige virkninger og det antas at omkostningene ved undersøkelser av den art som er nevnt i forrige ledd, jfr. innstillingens s. 35, vil andra til kr. 250 000, — pr. år og med et totalutlegg på ca. 1 million kr.

Departementet antar etter de uttalelser som foreligger at videregående undersøkelser ikke skulle være påkrevet, og finner for sitt vedkommende, alle forhold tatt i betraktning, at et forbud mot profesjonell boksing må være berettiget. Departementet vil fremme forslag til nødvendig lovgivning.

Departementet har merket seg at der til amatør boksing i Norden knytter seg en lang rekke mangelfulle forhold, som burde kunne rettes på, dersom følgende retningslinjer blir trukket opp:

Alderen for å kunne ta del i en boksekamp høynes, man må ha avlagt en ferdighetsprøve for å kunne delta i konkurransen, en reduksjon av antall kamper pr. deltager pr. dag og pr. år, et bedre ringunderlag, bruk av boksehjelpen og tannbeskyttere og større rett for stevnelegen til å gripe inn i en kamp og få den stanset på grunn av skader. De internasjonale boksereregler i dag gir ham ikke rett til å gripe inn uten i de tilfeller hvor kamplederen er i tvil om en bokser har fått skader.

Oslo, 9. mai 1968

Jon Bjørnsson

Christofer Lohne Knudsen

Universitetet i Oslo, det medisinske fakultet:

Boksing kan medføre lette og alvorlige legemsskader, av akutt eller kronisk art. De alvorlige skader sees vesentlig ved profesjonell boksing.

I Norge arrangeres profesjonelle boksekamper i meget liten utstrekning, og problemet med profesjonelle bokseskader er derfor av liten betydning. Det medisinske fakultets erfaring når det gjelder profesjonell boksing og derav følgende skader bygger bare på litteraturstudier.

Etisk motivering og følelsesmessig innstilling synes uløselig knyttet til det

enkelt individs — også medisinerens — holdning til denne form for idrettsutøvelse. Profittmotivet bak profesjonell boksing er vel kjent, og Det medisinske fakultet vil støtte det syn som kommer til uttrykk i medlemsforslaget fra Nordisk råd, at det er etisk uforsvarlig å søke økonomisk vinning ved en virksomhet hvor hensikten delvis er å påføre mennesker skade.

Fakultetet vil peke på de konsekvenser et forbud mot profesjonelle boksekamper må få når det gjelder offentliggjørelse av referater av slike kamper i presse og kringkasting.

Oslo, 2. mai 1968

Haakon Natvig

Dekanus

Halvard E. Sæther

Fakultetssekretær

Norsk idrettsmedisinsk forening:

Problemet boksing og hodeskader ble behandlet på et møte i Norsk Idrettsmedisinsk forening 7. september 1962. De erfaringer og medisinske vurderinger som ble lagt frem på møtet ga ikke tilstrekkelig medisinsk grunnlag til å foreslå noe forbud mot boksing i sin alminnelighet.

Saken stiller seg imidlertid noe annerledes når det gjelder profesjonell boksing, der både skadefrekvensen og skadenes alvorlighetsgrad er større enn i amatørboksing. Vi finner det også moralsk uforsvarlig at det tjenes penger på en sport der hovedmomentet er å forsøke å uskadeliggjøre sin konkurrent. Dette representerer etter vår mening et motsetningsforhold til idrettens ide og all annen idrettslig aktivitet.

Styret i Norsk idrettsmedisinsk forening vil derfor prinsipielt støtte Nordisk Råd's medlemsforslag om forbud mot profesjonell boksing.

Oslo, 30. april 1968

På vegne av styret i Norsk idrettsmedisinsk forening

Sven Oseid

Formann .

Den norske lægeforening:

Sekretariatet forela saken for de angjeldende spesialforeninger, men p. g a. den korte tidsfrist er det foreløpig bare mottatt svar fra Norsk forening for atføringsmedisin, Norsk forening for klinisk nevrofysiologi, Norsk nevrologisk forening og Norsk psykiatrisk forening (*se nedan*).

Det har ikke vært tid til å forelegge saken for sentralstyret.

Johan Greve Brun

Norsk forening for klinisk nevrofysiologi:

I sakens anledning vil vi få uttale at vi sterkt støtter forslaget om forbud mot profesjonell boksing.

Fra vår virksomhet med EEG-undersøkelser av pasienter, blant annet et stort antall bokserer, har vi merket oss at det ofte har forekommet tydelige EEG-forandringer som tegn på hjerneskade. Disse tegnene er fra tid til annen såvidt alvorlige at vi på det varmeste støtter forbudet mot profesjonell boksing.

Oslo, 25. april 1968

C. W. Sem-Jacobsen

Sekretær

Norsk nevrologisk forening:

Saken har vært behandlet i styremøte i Norsk nevrologisk forening 22. d. m., og man ble enige om å anmode Lægeföreningen om å tilstille Norsk nevrologisk forening premissene for de konklusjoner som er trukket opp i det medlemsforslag som er oversendt, samtidig som vi da må be om å få en forlenget frist på vårt svar.

Vi finner det absolutt nødvendig å kjenne til på hvilke premisser Nordisk Råd er kommet frem til sitt standpunkt før vi kan innlate oss på å gi en uttalelse.

Oslo, 25. april 1968

For Norsk nevrologisk forening

Jan Presthus

Formann

Norsk psykiatrisk forening:

Styret har behandlet saken i møte 26. april i år og vedtatt å uttale at vi som psykiatri ikke har noen spesiell kommentar til saken.

Oslo, 29. april 1968

Jan Bendix Lien

Sekretær

Norsk forening for atfføringsmedisin:

Så vidt styret i Norsk forening for atfføringsmedisin kjenner til, foreligger det ikke noen undersøkelser som viser at boksing har atfføringsmedisinske konsekvenser. Imidlertid må det være berettiget å slutte av de betydelige medisinske, sosiale og yrkesmessige konsekvenser en ofte ser eller selv en enkelt hjernerystelse med kortvarig bevissthetstap, at boksing kan være helseskadelig, idet det må ansees sikkert at knock out representerer nettopp en slik kortvarig hjernerystelse. Styret kjenner ikke noen undersøkelsesmetode som kan nyttes til på forhånd å fastslå om et individ vil være utsatt for langvarig invaliditet som følge av en liten hjernerystelse.

På dette grunnlag vil vi anbefale det fremlagte medlemsforslag.

Oslo, 23. april 1968

For styret

Gudmund Harlem

Formann

S v e r i g e**Riksåklagaren:**

På de skäl, som framgår av bilagda avskrift av mitt till Konungen avgivna utlåtande över betänkandet Boksningens medicinske skadevirkninger (NU 1967: 16) (*se Bihang*), förordar jag att ej endast professionell boxning utan även amatörboxning förbjuds i lag i de nordiska länderna.

Stockholm den 4 april 1968

Holger Romander

Thorsten Cars

BIHANG

**Skrivelse till Konungen från riksåklagaren med utlåtande över betänkandet
Boksningens medicinske skadevirkninger (NU 1967:10)**

Den verkställda utredningen ger vid handen att riskerna för medicinska skadeverkningar, främst hjärnskador, är betydande vid boxning. Även om dödsfall i direkt anslutning till boxningsmatcher är sällsynta — omkring 300 kända fall i världen hittills varav två i Sverige — så kan både de akuta och de kroniska skadorna vara av allvarlig art. Särskilt betänkligt är att

skadeverkningar kan visa sig efter lång tid då de är irreversibla. Det framhålls sålunda i betänkandet, att upprepade hårda slag mot huvudet inkluderande dem som inkasseras under träning, kan tänkas ge upphov till hjärnskador ehuru boxaren inte företer skadesymptom och att även kroniska lesioner kan bli betydande innan de är möjliga att påvisa. Huvudtrauma kan förekomma vid olika sporter, heter det vidare i betänkandet, men hårda trauma upprepas aldrig tillnärmelsevis i den utsträckning som förekommer vid boxning. Detta är också en naturlig följd av tävlingsreglerna vid boxning, eftersom det gäller för deltagarna att med knytnävsslag mot i synnerhet motståndarens huvud samla största möjliga antal poäng eller — helst — direkt slå ut motståndaren (knock-out). Boxningen torde för övrigt vara den enda — åtminstone i de nordiska länderna förekommande — idrottsgren där deltagarna förutsätts ha uppsåt att tillfoga varandra kroppsskador. Om tävlingsreglerna följts anses ej ens allvarliga skador kunna föranleda straffansvar (jfr Bengtsson, Skadestånd vid sport, lek och sällskapsliv s. 35 ff med där anförd litteratur). Detta har motiverats ej endast av att tävlingsdeltagarna får anses själva ha samtyckt till misshandeln utan i ännu högre grad av att boxningen gällt för att vara en för deltagarna hälsosam och uppfostrande sysselsättning och en för åskådarna harmlös förströelse.

Resultatet av den nu verkställda undersökningen motiverar enligt min mening en radikal omprövning av samhällets attityd till boxningssporten. Det kan knappast vara något önskemål att ungdomen uppmuntras att delta i en verksamhet, som enligt den medicinska sakkunskapen innebär betydande risker för allvarliga hjärnskador med åtföljande mentala rubbningar och bristande social anpassning. Ej heller förefaller det att vara något samhällsintresse att erbjuda allmänheten förströelse som går ut på att åse hur de uppträdande misshandlar varandra. Den i betänkandet föreslagna skärpningen av säkerhetsföreskrifterna vid boxningstävlingar skulle sannolikt bidra till att minska risken för hjärnskador vid sådana tävlingar men den torde långtifrån utesluta denna risk. Därtill kommer att faran för skador under träningsboxning i stort sett kvarstår. De sakkunnigas förslag utgör därför enligt min åsikt en halvmesyr, som endast ofullständigt tillgodoser samhällets intressen i förevarande hänseende. För att den av utredningen föreslagna skärpningen av säkerhetsföreskrifterna skulle bli effektiv även vid tävlingar i amatörboxning torde för övrigt krävas en ändring av allmänna ordningsstadgan. Enligt 12 § denna stadga fordras nämligen för närvarande polismyndighets tillstånd för anordnande av tävling och uppvisning endast i professionell boxning. Vid meddelande av sådant tillstånd brukar — enligt vad jag inhämtat — som villkor föreskrivas bl. a. att boxningarna anordnas i enlighet med de tävlingsbestämmelser som godkänts av Svenska boxningsförbundet.

En så ingripande åtgärd som ett totalförbud av en sedan länge accepterad idrottsgren borde helst föregås av en betydligt mer ingående undersökning än den nu föreliggande. Enligt vad som framgår av betänkandet skulle emellertid en sådan undersökning komma att bli mycket långvarig, personalkrävande och dyrbar samtidigt som den kan beräknas ge rätt obestämda resultat. Vid sådant förhållande synes det inte vara rimligt att använda de redan hårt ansträngda medicinska resurserna på ett sådant sätt. Den företagna undersökningen har dock enligt min mening påvisat boxningens medicinska risker på ett tillräckligt övertygande sätt för att — om man även tar hänsyn till de mentalhygieniska aspekterna — ett förbud skall vara moti-

verat. Huruvida ett förbud skall avse såväl den professionella boxningen som amatörboxningen eller endast den senare kan vara föremål för delade uppfattningar. Eftersom den professionella boxningen har relativt liten omfattning i Norden — det totala antalet i Danmark, Finland, Norge och Sverige verksamma professionella boxare torde enligt de sakkunniga inte vara högre än omkring 50 — anser jag att ett förbud avseende endast den professionella boxningen skulle vara av begränsat värde. Även för amatörboxarna, som enligt betänkandet uppgår till sammanlagt närmare 10 000 i Norden, är riskerna för hjärnskador betydande (jfr Silfverskiölds på s. 49—51 redovisade undersökningar av tre svenska amatörboxare). Vill man åstadkomma något väsentligt resultat, bör därför även amatörboxningen förbjudas. Ett tredje tänkbart alternativ skulle vara att förbjuda (offentliga) tävlingsmatcher, oavsett om deltagarna är professionella eller inte, men tillåta träningsboxning som en form av motion eller ett sätt att lära sig självförsvar. Gentemot detta alternativ kan emellertid anföras ej endast att en idrottsgren utan tävlingsinslag torde få svårt att hävda sig utan även och fastmera att risken för skador vid träningsboxning generellt sett lär vara minst lika stor som vid tävlingsboxning, där det dock finns vissa säkerhetsföreskrifter (exempelvis obligatorisk närvaro av läkare). Endast genom ett totalförbud mot boxning av samma slag som det som 1956 infördes i Island synes man komma till rätta med alla de nackdelar av medicinsk och mentalhygienisk art, som är förenade med boxningssporten.

Stockholm den 4 april 1968

Holger Romander

Thorsten Cars

Universitetskanslersämbetet

I förslaget har på anförda skäl hemställts, att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att i lag förbjuda professionell boxning i respektive land.

Över förslaget har yttranden till universitetskanslersämbetet avgivits av de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå samt vid karolinska institutet (*se nedan*).

Universitetskanslersämbetet, som denna dag avgivit utlåtande till Kungl. Maj:t över betänkandet »Boksningens medicinske skadevirkninger» (*se Bihang*), tillstyrker bifall till ifrågavarande medlemsförslag samt förordar att samhällets stöd till amatörboxning tages under omprövning i samband härmed.

Stockholm den 7 maj 1968

Nils Gustav Rosén

C. A. Bruno

**Skrivelse till Konungen från universitetskanslersämbetet angående
»Boxningens medicinska skadeverkningar»**

Universitetskanslersämbetet vill till en början erinra om att kanslern för rikets universitet den 16 januari 1962, efter hörande av de medicinska lärosätena, avgav yttrande över det av en särskild utredningsman avgivna betänkandet »Boxningssportens skadeverkningar» (SOU 1961:46).

Sedan dess har nya undersökningsresultat framkommit och kommittén lämnar i kapitel 4 av betänkandet en redogörelse av vårt nuvarande vetande om boxningens medicinska skadeverkningar. Av redogörelsen, vars riktighet vitsordas i de medicinska fakulteternas yttranden, synes framgå att boxningens medicinska skadeverkningar och risker är allvarligare än man tidigare haft anledning att räkna med.

Med redogörelsen och andra relevanta omständigheter som underlag har kommittén i kapitel 5 framlagt förslag om en serie ytterligare säkerhetsföreskrifter för boxningen (minimiålder, tillåten tävlingsfrekvens, boxningsutbildning, kontroll genom särskilt utbildade läkare etc.) i syfte att minska risken för i första hand hjärnskador. De medicinska fakulteterna är i sina yttranden eniga om att åtgärder i detta syfte är nödvändiga. Universitetskanslersämbetet får för sin del tillstyrka att kommitténs förslag genomföres i fråga om den boxning som i framtiden kommer att vara tillåten.

Med hänsyn till de möjligheter att minska riskerna för hjärnskador inom boxningen, som ett genomförande av kommitténs förslag erbjuder, har kommittén inte föreslagit något förbud mot boxning. Det bör emellertid i detta sammanhang nämnas att inom Nordiska rådet väckts ett medlemsförslag om förbud mot professionell boxning (A 195/j). Över detta förslag avger universitetskanslersämbetet, efter hörande av de medicinska fakulteterna, denna dag särskilt yttrande.

Stockholm den 7 maj 1968

Nils Gustav Rosén

C. A. Bruno

Socialstyrelsen:

Efter att ha tagit del av handlingarna i ärendet samt införskaffat yttranden av styrelsens vetenskapliga råd professorerna Kugelberg och Rylander ävensom av docenten Boris Silfverskiöld, av styrelsen tillkallad som särskild expert, får styrelsen med överlämnande av sagda yttranden anföra följande (*se Bihang 1—3*).

I den föreliggande utredningen, som grundar sig på de senare årens i olika

länder publicerade uppgifter om skador till följd av boxning ävensom ett antal sammanställningar över de skandinaviska ländernas boxare, föreningar för dessa och antalet årliga boxningstävlingar, framhålles, att boxningen måste anses ha allvarligare medicinska skadeverkningar än man hittills föreställt sig. Dels redovisas, att akuta hjärnskador uppkommer i samband med knock-outs, dels framhålles, att upprepade slag mot huvudet, även utan rubbningar i medvetandet, genom en kumulerande effekt kan ge upphov till nervcellskador och kroniska sjukdomstillstånd i hjärnan.

Utredningen framhåller svårigheten att fastställa förekomsten av skadeverkningar förorsakande kroniska hjärnskador och anger därför inga uppgifter på antalet dylika. I vad det gäller akuta hjärnskador i samband med knock-outs uppgives antalet skador, varav döden följt till sammanlagt 300 före år 1966, därav två i Sverige.

För att i möjligaste mån eliminera skador till följd av boxning föreslår utredningen en rad säkerhetsföreskrifter både beträffande amatörboxning och professionell sådan. Förslagen till dessa, som återfinnes i kapitel 5 i utredningen, berör 16 olika punkter. Krav på minimiålder och fortlöpande läkarkontroll framlägges, likaså på utbildning inom berörda sportgren. Vidare föreslås, att antalet matcher per år maximeras för deltagarna. Även en del rent tekniska skyddsföreskrifter framlägges, gällande bl. a. boxhandskar, huvudskydd och underlag i boxningsringen.

Enligt socialstyrelsens mening är de föreslagna säkerhetsföreskrifterna väl motiverade. Styrelsen anser att alla åtgärder, som kan vidtagas för att nedbringa riskerna för hjärnskador bör göras. I fråga om den professionella boxningen synes det emellertid vara orealistiskt att tänka sig kunna genomföra sådana säkerhetsföreskrifter, som väsentligt minskar skadeverkningarna. Styrelsen befarar nämligen, att för fortsatt publikintresse kommer bl. a. ett bibehållande av det ur medicinsk synpunkt helt förkastliga knock-outmomentet att krävas.

Boxningssporten är i förhållande till andra sportgrenar unik i det avseendet att dess utövare, när svår skada avsiktligt tillfogas en motståndare, ej diskvalificeras utan i stället utropas som segrare. Enligt styrelsens uppfattning är detta ett premierande av våldsmentaliteten, något som från samhällets sida icke kan anses tillfredsställande. Boxningens förråande inverkan på publiken är uppenbar. Särskilt utsatt för boxningens menliga inflytande synes ungdomen vara samt sådana personer, som har ett lättpåverkat psyke med dragning åt våld och kriminalitet.

Med hänsyn till dels de allvarliga hälsorisker, som föreligger för dem som yrkesmässigt utövar boxning, dels till den negativa inverkan boxningen och då framför allt den professionella utövar på vissa grupper i samhället, synes den sistnämnda formen av boxning icke ha något berättigande ur samhällssynpunkt. Ett förbud mot dess utövande bör därför utfärdas.

Socialstyrelsen anser, att även den boxningssport, som bedrivs av ama-

törer, ur medicinsk synpunkt är riskabel samt även kan verka förråande med åtföljande sociala och psykologiska skadeverkningar. Därest denna sport fortfarande kommer att utövas speciellt i form av offentliga tävlingar vill styrelsen framhålla angelägenheten av att vid dess utövande föreliggande skadefrekvens nedbringas. Av utredningen föreslagna åtgärder synes böra införas och torde vara ett minimikrav. Ur medicinsk synpunkt är det också viktigt att den tekniska utrustningen till skydd för boxaren förbättras i takt med utvecklingen på detta område. Såsom ett led i det fortsatta arbetet att medelst tekniska förbättringar minska boxningens skadeverkningar synes redan nu tillgängliga material med stötabsorberande effekt systematiskt böra utprovas. En dylik undersökning bör lämpligen ske i samråd med vederbörlig expertis på trafiksäkerhetens område, eftersom frågan om olika materials förmåga att absorbera stötar är aktuell även i trafiksäkerhetssammanhang. En viss samordning här synes ändamålsenlig.

Under hänvisning till det ovanstående vill styrelsen sammanfattningsvis som sin mening redovisa, att den professionella boxningen ur medicinsk och social synpunkt är en icke önskvärd företeelse och att densamma i anledning härav bör förbjudas.

Styrelsen ifrågasätter beträffande amatörboxning huruvida icke offentliga tävlingar helt bör förbjudas. Amatörboxning bör i varje fall kringgärdas med sådana föreskrifter som av utredningen föreslagits. Därest ytterligare erfarenheter vinnes om boxningens skadeverkningar erfordras att föreskrifterna successivt justeras.

Stockholm den 26 april 1968

Hans Bolin

BIHANG 1

Utlåtande av professor Eric Kugelberg angående boxningens medicinska skadeverkningar

I den föreliggande utredningen påvisas att de medicinska skadeverkningarna av boxning i form av hjärnskador är allvarligare än man tidigare förmodat. Dels uppkommer akuta hjärnskador i samband med knock-out (sammanslagt 300 dödsfall före 1966, varav 2 i Sverige), dels ger upprepade trauma mot huvudet, som ej behöver ge rubbningar i medvetandet, genom en kumulerande effekt upphov till nervcellskador och kroniska sjukdomstillstånd. Det är möjligt att också ett progredierande sjukdomstillstånd med sensymtom kan uppkomma vid dessa skador. Frekvensen av hjärnskador är emellertid mycket svår att fastställa som framhålles i bilaga 3.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen en serie skärpta bestämmelser beträffande minimiålder, boxningsutbildning, matchfrekvens etc. samt tekniska förbättringar i ringgolv och handskar för att minska skadeverkningarna (kapitel 5). Dessa bestämmelser som främst avser amatörboxning kan också användas vid professionell boxning. Sådana bestämmelser är desto mera önskvärda som man inte förfogar över några kliniska eller laboratoriemässiga undersökningsmetoder som kan fastställa när och i vilken utsträckning irreversibla hjärnskador börjar uppträda.

De föreslagna åtgärderna tillstyrkes både för amatörboxning och professionell boxning. Ur medicinsk synpunkt är det dock klart att hjärnskador ej helt kan förebyggas på detta sätt, eftersom i sporten ingår som ett viktigt moment just att åstadkomma knock-out, vilket innebär hjärnskada. Ur medicinsk synpunkt kan alltså helt naivt endast rekommenderas att förbjuda slag mot huvudet. Detta får då vägas mot den eventuella nytta man anser sporten i övrigt kan ha i sin nuvarande form. Detsamma gäller om professionell boxning.

En utredning över sportens skadeverkningsar är som framhållits mycket svår och kommer om den skall föra till målet vara kostsam. Med tanke på den ringa omfattning sporten dock har och det förhållandevis ringa antal fall av hjärnskador som det rör sig om, t. ex. i jämförelse med trafikolycksfallen, anser jag att en sådan utredning ej är motiverad.

Stockholm den 16 april 1968

Eric Kugelberg

Medlem av socialstyrelsens
vetenskapliga råd

BIHANG 2

Utlåtande av professor Gösta Rylander angående boxningens medicinska skadeverkningsar

De sakkunniga som avgivit betänkandet har avstått från egna undersökningar av boxningens medicinska och sociala skadeverkningsar under påpekande av de stora svårigheterna, dels att erhålla ett representativt material, dels att på ett vetenskapligt tillfredsställande sätt klarlägga följderna av vissa hjärnskador, de betydande kostnaderna samt den avsevärda tid som skulle krävas härför. I stället har de senaste internationella undersökningsfynden inom detta område refererats, varjämte uppgifter sammanställts om antalet amatörboxare och professionella boxare i de skandinaviska länderna liksom antalet föreningar och årliga boxningstävlingar. Slutligen har gällande säkerhets- och kontrollföreskrifter redovisats såsom beträffande startböcker, läkarkontroller, tävlingsregler m. m.

Utredningen föreslår på grundval av de gjorda sammanställningarna ett antal skärpta bestämmelser främst i avsikt att reducera risken för hjärnskador. Dessa förslag som redovisats i kapitel 5 berör 16 olika punkter, såsom minsta tillåtna ålder och krav på utbildning, antal matcher per år, läkarkontroll, karantänbestämmelser och golvunderlag i boxningsringen jämte andra skyddsåtgärder såsom boxhandskar och huvudskydd.

De föreslagna skydds-, kontroll- och säkerhetsåtgärderna synes mig väl motiverade och i stort sett tillräckliga i nuvarande läge. De medicinska skadeverkningarna av boxningen torde visserligen enligt av utredningen anförd undersökning vara av något större omfattning än vad man tidigare föreställt sig. Av särskilt intresse är att följsymtom kan uppstå av upprepade slag mot huvudet utan att medvetlöshet inträffat. Boxningsskadorna utgör dock medicinskt och socialt sett fortfarande ett obetydligt problem vad amatörerna beträffar och kan enligt min uppfattning icke motivera någon förbudsattityd mot boxningssporten, som enligt vad utredningen visat bedrivs av ett icke helt obetydligt antal amatörer i Danmark, Finland och Sverige. Antalet professionella boxare är mycket litet, men de föreslagna reglerna bör tillämpas även vid professionell boxning.

Sålunda har jag i sak inga invändningar att anföra mot den företagna utredningen och tillstyrker de framlagda förslagen.

Stockholm den 15 april 1968

Gösta Rylander

Medlem av socialstyrelsens
vetenskapliga råd

BIHANG 3

**Utlåtande av docenten Boris Silfverskiöld angående boxningens medicinska
skadeverkningar**

Den nordiska läkarkommittén anger på s. 26 i nämnda betänkande att kravet på ökade säkerhetsföreskrifter gäller både amatör- och professionell boxning. Ett införande av nämnda föreskrifter för den professionella boxningen skulle med all tydlighet innebära att den inte längre kunde existera. Bland annat skulle mycket hårda matcher och särskilt knockoutmomentet i hög grad elimineras, vilket givetvis starkt minskar publikintresset. Det finns ur medicinsk synpunkt ingen anledning att minska kravet på säkerhetsföreskrifter emedan boxningen är förvärvsmässig. Den professionella boxningen är mera allvarlig eftersom dess hårdare villkor ger större risk för hjärnskador.

När det gäller amatörboxning har kommittén ansett att ett mildrande av matchernas hårdhetsgrad borde kunna ske utan att sportens existens blev hotad. För denna sport har anförts flera argument om vars värde jag inte önskar yttra mig. Det har bland annat i diskussioner sagts att man ersätter gatuslagsmål med boxning. Unga slagskämpar kommer in i en klubb och blir påverkade av förståndiga ledare. Även om man inte kan få ordning på alla som söker sig till boxningen skulle boxningen vara till nytta. Detta fordrar emellertid en välordnad ekonomi med statsunderstöd och inkomster från attraktiva tävlingar. Ett eventuellt förbud skulle kunna kringgås med ökad risk för skador etc. Denna diskussion gäller väsentligen sociala faktorer och boxningsproblem som ligger utanför det neurologiska området. En synpunkt bör dock framhållas; hos en individ med asociala tendenser kan dessa tendenser tänkas bli ökade genom hjärnskador.

Man har sagt att den i Sverige bedrivna nutida boxningen är så kringgärdad med kontroll att risken för hjärnskador borde vara liten. Om man studerar referaten från de senaste årens boxningsmästerskap för juniorer framgår det emellertid att hårdhetsgraden är betydande.

Som framgår av kommitténs betänkande kunde man enas om en rad säkerhetsföreskrifter men däremot avstod man från att framlägga förslag om förbud. Utan att speciellt understryka någon av de föreslagna föreskrifterna vill jag framhålla, att vissa av dem (punkterna 1—5, s. 27—29) kan genomföras snabbt såsom en del av skyddet för ungdomar mot alltför tidiga, för hårda och för låta matcher.

I andra avseenden (punkterna 13—15, s. 30—31) kan en svensk insats vara av särskilt stort värde eftersom vi förfogar över speciellt goda tekniska resurser. Från finskt håll har man framfört förslag om en förbättrad boxhandske, se bilaga till betänkandet. Denna boxhandske var »pneumatisk» och skulle enligt finska experimentella mätningar reducera träffens kraft med upp till tre fjärdedelar, vilket ju skulle innebära en utomordentlig minskning av riskerna. Med lämplig golvbeläggning i boxningsringen kunde man i motsvarande grad reducera impakten mot huvudet vid fall mot golvet.

Vid ett möte med Svenska läkarsällskapets idrottssektion hösten 1966 tog jag upp dessa frågor. Det visade sig att man i Sverige provat den finska handsken men inte ansåg den lämplig. Laborator Aldman anförde emellertid att både nu använda boxhandskar och ringgolv var av föråldrad och onödigt riskabel konstruktion; han ansåg att man till både handskar och golv borde pröva de moderna materialen systematiskt. En undersökning med hans medverkan kunde dock endast ske om statens trafiksäkerhetsråd gav tillstånd därtill.

Jag har i detta sammanhang hos statens trafiksäkerhetsråd framhållit att man kunde granska de finska stötreducerande materialen och även nya möjligheter med hjälp av den avancerade teknik som användes vid modern trafiksäkerhetsforskning; denna studerar ju bland annat olika stötabsorberande materials förmåga att dämpa huvudets acceleration eller deceleration. Tydligt har man vissa möjligheter att ta itu med ärendet efter en officiell hänvändelse.

En snar svensk insats vore mycket önskvärd. Även om man i boxningskretsar är skeptisk mot det finska förslaget måste denna möjlighet att med enkla medel reducera risken för hjärnskador prövas. Studiet av stötarna och de stötabsorberande medlen bör kunna medföra betydelsefulla erfarenheter även för trafiksäkerhetsforskningen.

Stockholm den 3 april 1968

B. Silfverskiöld

Överläkare vid neurologiska
kliniken, Södersjukhuset

Rikspolisstyrelsen:

Det ligger i boxningens natur att dess utövare träffas av upprepade hårda slag mot huvudet. Boxning går ut på att deltagarna skall tilldela varandra så många och hårda slag som möjligt. Dessa slag riktas främst mot huvudet, eftersom det gäller att helst tillfoga motståndaren så allvarliga

skador att han för en kortare stund förlorar medvetandet. Under förutsättning att tävlingsreglerna följts är denna form av misshandel fullt legal och straffansvar utkrävs ej ens om allvarliga bestående skador uppkommer. Inom all annan sport strider det mot tävlingsreglerna att avsiktligt tillfoga annan deltagare skada. Boxningsreglerna är i detta hänseende unika och ställer boxningen vid sidan om andra idrottsgrenar.

Av betänkandet (NU 1967: 16) framgår att de upprepade hårda slag mot huvudet som boxare får motta under träning och tävlingar kan resultera i betydande hjärnskador, vilka är svåra att påvisa, då skadeverkningarna många gånger inte visar sig förrän ett tiotal år efter det boxaren slutat sin aktiva bana. De största riskerna för allvarliga hjärnskador torde de professionella boxarna löpa med hänsyn till att deras boxarbana oftast är både längre och hårdare än amatörboxarnas.

Av ifrågavarande betänkande och all övrig utredning angående boxningen framgår sålunda, att den medicinska expertisen är enig om att boxning innebär betydande risker för hjärnskador, som i många fall kan bli av bestående natur.

Mot denna bakgrund anser rikspolisstyrelsen skäl saknas att fortsätta med ytterligare utredningar utan att ställning nu bör tas till frågan om förbud mot professionell boxning.

Av vad ovan anförts framgår att medicinska skäl klart talar för ett förbud mot professionell boxning. Det måste ankomma på samhället att snarast förhindra en form av sport genom vars utövande föreligger avsevärda risker för allvarliga hjärnskador med mentala rubbningar och bristande social anpassning som följd.

Även andra än rent medicinska skäl anser rikspolisstyrelsen talar för förbud mot professionell boxning. Sålunda har under senaste tiden diskuterats vad som kan göras för att om möjligt stävja den våldsmentalitet, som alltmer kommit till uttryck bl. a. i massmedia och enklare litteratur och vilken får anses ha en förråande inverkan på framför allt ungdom. Debatten måste ses mot bakgrunden av en ökad frekvens av misshandels- och andra våldsbrott. Att i ett samhälle, där allvarliga försök pågår att komma till rätta med den ökande våldsmentaliteten tillåta tillställningar, där allmänheten mot avgift blir i tillfälle att bevitna hur de agerande med knytnävsslag mot bl. a. huvudet avsiktligt söker åsamka motparten så mycken fysisk skada, att någon enligt de regler som gäller för boxning kan dömas som segrare, måste te sig direkt stötande.

I olika sammanhang har anförts att boxningen i likhet med annan idrottsutövning skulle vara värdefull kanske framför allt för den konditionsträning, som ingår som ett led i boxningsträningen. Så länge fråga är om uppbyggnad av den fysiska konditionen finns inte något att invända, men så snart det gäller matchträning blir situationen en helt annan. Såväl en stor del av matchträningen som själva matcherna går ut på att tillfoga mot-

ståndaren fysisk skada, vilket helt torde strida mot idrottens grundidéer.

Ännu mera betänkligt ter sig detta om man utgår från att den fysiska skada det ofta är fråga om är av sådan art och omfattning att åtal för uppsåtlig misshandel utan tvivel skulle komma i fråga om den inte skedde i enlighet med de regler, som gäller för boxning.

Från enskilda och sammanslutningar som i princip är beredda att acceptera inställningen att utövande av professionell boxning medför risk för bestående fysisk skada och därför bör förbjudas har ibland anförts, att vid träningsmatcher och tävlingar i amatörboxning risker för skador är ringa beroende dels på att de tävlande bär erforderlig skyddsutrustning och dels på att de tävlande på tränings- och amatörstadiet oftast inte har någon större kapacitet som boxare. Om deltagare i tränings- och amatörmatcher är mindre kvalificerade som boxare i vad avser möjligheterna att tillfoga motståndaren skada är de också relativt orutinerade i att på rätt sätt skydda sig mot motståndarens angrepp. Reglerna för hur slag under boxning skall utdelas behärskar de tävlande på detta stadium ofta endast elementärt. Slutsatsen måste bli att en avsevärd risk för fysiska skador förefinns även vid träningsmatcher och amatörtävlingar i boxning.

Enligt 12 § allmänna ordningsstadgan fordras polismyndighetens tillstånd då fråga är om tävling eller uppvisning i professionell boxning. Enligt av rikspolisstyrelsen utfärdade anvisningar bör som villkor för sådant tillstånd bl. a. krävas att tävlingar anordnas i enlighet med bestämmelserna som godkänts av Svenska boxningsförbundet, att endast vid läkarundersökning godkända boxare får delta, att läkare skall vara närvarande och ges befogenhet att när helst så finns påkallat ur läkarsynpunkt avbryta pågående match samt att boxningsringen skall anordnas på ett för de deltagande boxarna ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande sätt.

Avskrift av i rikspolisstyrelsens arbetsanvisningar ingående exempel på villkor och ordningsföreskrifter för anordnande av professionella boxningstävlingar bifogas (*se Bihang*).

En ändring av säkerhetsbestämmelserna såsom exempelvis införande av obligatoriskt huvudskydd och dylikt är visserligen ägnad att minska skadeverkningarna, men torde ha mycket begränsat värde.

På grund av vad sålunda anförts anser rikspolisstyrelsen att det snarast bör införas förbud mot professionell boxning. Ett sådant förbud som i dag framstår som starkt motiverat ur skilda synpunkter, kan inte anses strida mot något berättigat enskilt eller samhälleligt intresse.

Stockholm den 13 juni 1968

Rikspolisstyrelsen

Ake Magnusson

G. Erlandsson

Rikspolisstyrelsens arbetsanvisningar angående allmänna villkor och ordningsföreskrifter för anordnandet av professionella boxningstävlingar

1. Boxningarna skall anordnas i enlighet med de tävlingsbestämmelser, som godkänts av Svenska boxningsförbundet. Tävlingarna skall stå under ledning av godkända domare och med boxningstävlingar väl förtrogna funktionärer.

2. I tävlingarna får endast delta boxare, som vid läkarundersökning godkänts.

3. På anordnarens bekostnad skall anlitas läkare, som är närvarande vid tävlingarna och som ges befogenhet att när helst så finns påkallat ur läkarteknisk synpunkt avbryta pågående match.

4. Boxningsringen skall anordnas på ett för deltagande boxare ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande sätt med undvikande i görligaste mån av stumma punkter i golvet, vilket därjämte skall vara försedd med effektiv skyddsmatta.

5. Åskådarplatserna skall ordnas enligt av polismyndigheten godkänd plan. Lösa (okopplade) stolar eller bänkar får ej förekomma bland åskådarplatserna.

6. Utrymningsvägar skall hållas fria från belamring och åskådare. Erforderlig belysning skall vara tänd under pågående tävlingar.

7. Högtalaranordning, varigenom meddelande kan lämnas till de närvarande, skall finnas.

8. Tobaksrökning får ej förekomma i tävlingslokalen. Anslag om förbudet skall finnas uppsatta på väl synliga platser.

9. Det åligger anordnaren att efterkomma de ytterligare föreskrifter ur ordnings- och säkerhetssynpunkt, som kan komma att meddelas av polis- eller brandmyndigheten.

10. Anordnaren erinras om att iaktta bestämmelserna angående utlåningsmedverkan vid tävlingarna.

Uppsala universitet, medicinska fakulteten:

Betänkandet har förutsättningslöst och synnerligen adekvat sammanfattat vårt vetande om boxningsskadornas förekomst, typer och svårighetsgrad. Det framgår klart, att boxning är en farlig sport, som dels kan resultera i akuta hjärnskador i form av dödsfall (300 refererade fall), knock-outtillstånd eller s. k. »groggy states», dels i kroniska delvis fortskridande resttillstånd (»punch-drunk»-syndromet) men även andra mentala defekter. Man slår fast det viktiga faktum, att en akut hjärnskada kan passera obemärkt också för en medicinskt sakkunnig, då skadan stundom medför inga eller endast lätta omedelbara symtom. En lång boxarkarriär kan således — även utan knock-outs i anamnesen — medföra en successivt utvecklad kro-

nisk hjärnskadebild varierande i grad från ett fullt utvecklat »punch-drunk»-syndrom till lättare motoriska eller mentala defekter. — Fakulteten instämmer helt i denna medicinska bedömning av de allvarliga hjärnskaderisker som betänkandet framhåller.

I 16 punkter framlägger betänkandet olika förslag för att minska riskerna för de ovan refererade hjärnskadorna. Mest önskvärt vore att boxning över huvud taget icke förekommer. Om så dock sker måste emellertid de väl underbyggda förslag som togs upp i betänkandet genomföras i största utsträckning. Fakulteten vill här speciellt understryka vikten av upplysning om de skador som boxning kan medföra, ökade läkarbefogenheter att ingripa, förbättringar av ringunderlaget samt omkonstruktion av boxhandskarna. Fakulteten vill samtidigt slå fast att boxning — alla försiktighetsåtgärder till trots — såväl torde förbli en farlig sport, där uppenbara hjärnskademoment icke kan undvikas.

Vad gäller det inom Nordiska rådet väckta förslaget om förbud mot professionell boxning vill fakulteten framhålla, att det icke finnes något att invända mot de medicinska skäl på vilka motionen bygger. Riktas förbudet mot de professionella boxarna i Sverige berör detta dock för närvarande enligt betänkandet endast sex boxare, medan man väl vet att amatörtävlingar såväl som träningsboxning ävenledes innebär hjärnskaderisker av väsentlig omfattning. Fakulteten vill avslutningsvis framhålla att det sålunda från rent medicinsk synpunkt finns skäl att förbjuda såväl amatörboxning som professionell boxning.

Uppsala den 19 april 1968

Gunnar Laurell

Birgit Lannering

Göteborgs universitet, medicinska fakulteten:

Som grund för detta förslag hänvisas till den utredning om boxningens skadeverkningar, som ägt rum på Nordiska rådets anmodan (NU 1967: 16), och av vilken framgår att allvarligare hjärnskador kan uppkomma vid boxning. I förslaget framhålles också att de i samband med boxningen uppkomna skadorna icke är att betrakta som tillfälliga olycksfall utan ingår som ett avgörande moment i tävlingen.

Vidare framhålles i förslaget att det ter sig utomordentligt stötande att betydande ekonomiska vinster kan göras av arrangörerna av professionella boxare och att det ej kan tolereras att på detta sätt tjäna pengar på andras fysiska lidanden.

Under hänvisning till sitt remissvar på NU 1967: 16 vill fakulteten fram-

hålla att ur medicinsk synpunkt någon principiell skillnad mellan arten av de skador som kan uppkomma vid amatörboxning och professionell boxning icke föreligger. Man har dock skäl att anse att de bestämmelser som gäller för en boxningsmatch mellan amatörer bidrager till att minska skaderisken jämfört med vad som är fallet vid professionell boxning.

Fakulteten måste framhålla att boxningen som sport betraktad från rent medicinsk synpunkt framstår som särdeles egenartad på grund av sina skadeverkningar. Frågan om förbud eller inte för denna icke önskvärda aktivitet rymmer tyvärr emellertid även andra aspekter, som till stor del ligger utanför fakultetens egentliga kompetensfär.

Göteborg den 10 april 1968

S. Ranström

Helena Rönnheden

Lunds universitet, medicinska fakulteten:

De kommitterade har gjort en grundlig genomgång av den aktuella litteraturen. Av denna framgår klart att knock-out liksom »groggy state», som uppkommer vid hårda slag mot huvudet, i alla avseenden motsvarar vad som inom kliniken benämnes hjärnskakning (commotio cerebri) men också att slag, som i och för sig inte leder till något av de nämnda tillstånden, kan framkalla tecken på akut hjärnskada. Vidare kan, om boxaren faller baklänges, mycket svåra hjärnskador uppkomma eventuellt med dödlig utgång.

Som följd av upprepade hårda slag mot huvudet utvecklas efter en lång boxningskarriär svåra psykiska defekttillstånd med motoriska funktionsrubbningsar, bland annat s. k. punch-drunk syndrom. Detta kan inträffa även om boxaren inte varit utsatt för knock-outs. Vid sektionen av boxare med punch-drunk syndrom har degenerativa hjärnförändringar iakttagits. Även vid djurexperimentella undersökningar kan sådana morfologiska förändringar påvisas efter upprepade huvudtraumata, som i och för sig inte framkallat medvetandeförlust.

Några säkra uppgifter om frekvensen av kroniska hjärnskador finns inte, men tillgängliga undersökningar tyder dock på att den är relativt hög hos professionella boxare, däremot jämförelsevis låg hos amatörboxare.

Det är emellertid otvivelaktigt, att boxningssporten som den utövas i de nordiska länderna innebär risker för hjärnskador, vilket också är de kommitterades uppfattning. Mot bakgrunden av detta hade det varit rimligt, att de kommitterade åtminstone diskuterat möjligheten av ett förbud mot boxning. Så sker emellertid inte utan de nöjer sig med att föreslå olika åtgärder för att minska skaderisken. Således föreslås föreskrifter om höj-

ning av den nedre åldersgränsen för deltagande i boxningsmatcher, en begränsning av antalet matcher per år, rätt för tävlingsläkare att ingripa och avbryta en match, skärpta bestämmelser om startbok, bättre och lämpligare utformat ringunderlag och boxhandskar, huvudskydd etc.

Även om allvarliga boxningsskador i vårt land säkerligen inte är vanliga, finner fakulteten det angeläget, att samhället kraftigare än som föreslås av de kommitterade ingriper mot en sport där som ett avgörande moment ingår att åsamka motståndaren skador, som kan vara av allvarlig karaktär. Särskilt stötande ter sig den professionella boxningen, då arrangörerna och boxarna kan göra sig stora ekonomiska vinster. Enligt fakultetens bestämda mening bör därför i första hand den professionella boxningen i lag förbjudas i enlighet med den rekommendation, som vissa medlemmar av Nordiska rådet framlagt. Helst skulle fakulteten se ett sådant förbud även mot amatörboxning. Detta skulle dock kunna medföra, att amatörboxningen utövades inom privata klubbar, varigenom den kontroll, som nu finnes beträffande amatörboxarnas hälsotillstånd i form av startbok etc., skulle kunna åsidosättas. Fakulteten vill därför för närvarande inte föreslå något förbud mot amatörboxning men finner det uppenbart, att denna form av idrott icke bör stödjas av samhället genom anslag av allmänna medel. De utvidgade säkerhetsföreskrifter, som föreslås av de kommitterade, synes fakulteten väl motiverade och bör snarast införas i boxningsreglerna.

Lund den 2 april 1968

Gunnar Lindgren

Jill Falk

Umeå universitet, medicinska fakulteten:

Ur medicinsk synpunkt kan det anses klarlagt att slag mot huvudet i synnerhet upprepade sådana, med eller utan därav följande medvetlöshet, kan ge upphov till allvarlig hjärnskada oavsett slagets hårdhetsgrad. Av denna anledning måste all sådan boxning där slag mot huvudet tillåtes och t. o. m. premieras, anses innebära en ej ringa medicinsk risk.

Svenska boxningsförbundet anger också i tävlingsbestämmelser och regel-förklaringar till vägledning för både ring- och poängdomare (cit. SOU 1961: 46, p. 90) att »Regelbrott i boxning kan indelas i två huvudklasser: 1. Sådana som motverkar god boxning. 2. Sådana som medför risk att skada motståndare.»

Ett totalförbud mot alla former av boxning torde dock för närvarande av praktiska skäl ej vara realistiskt. Risk skulle därigenom bl. a. kunna uppkomma att boxningen gick under jorden och därigenom undandrog sig all medicinsk kontroll och insyn. Dessutom kan man icke bortse från att såväl

bland boxningssportens utövare som bland dess publik finns ett speciellt urval av människor, som i denna sport finner möjlighet till kanalisering av sina aggressioner på ett för samhället mindre skadligt sätt, än vad som skulle kunna bli fallet om boxningen totalförbjöds.

Mot bakgrund av sistnämnda psykologiska skäl anser fakulteten att amatörboxning tills vidare kan tillåtas under förutsättning av en fortlöpande medicinsk kontroll. Vidare måste huvudet skyddas genom att man inför liknande regler och skyddsåtgärder som gäller vid fäktning.

Beträffande den professionella boxningen anser fakulteten att den skall förbjudas eftersom de medicinska riskerna för utövarna är betydande. Det kan inte vara rimligt att boxarens hälsa äventyras för ekonomisk vinnings skull.

Fakulteten instämmer i utredningens negativa inställning till ytterligare större medicinska undersökningar rörande enbart boxningens skadeverkningsar. Redovisat utredningsmaterial synes fullt tillräckligt för objektiv bedömning av de här aktuella problemen.

Umeå den 25 april 1968

På medicinska fakultetens vägnar

Per Lundström

Mari-Ann Johansson

Karolinska institutet, medicinska fakulteten:

I remissvar till kanslern för rikets universitet den 14 december 1961 över den svenska utredningen »Boxningssportens skadeverkningsar» (SOU 1961: 46) anförde dåvarande lärarkollegiet vid karolinska institutet att det mot bakgrunden av dåvarande kännedom om boxningsskadorna tillsamman taget med andra synpunkter knappast var medicinskt motiverat att förbjuda boxningen (s. 5, rad 6). Samtidigt tillstyrktes en ökad insats för att med skyddande tekniska hjälpmedel, och ändrade regler så långt som möjligt söka minska skadeverkningsarna, särskilt så att knock-out-elementet i största möjliga grad eliminerades.

Sedan nämnda yttrande avgavs har nya undersökningsresultat framkommit som dels tyder på att de medicinska skadeverkningsarna av boxning i form av hjärnskador, ehuru de alltjämt socialt sett utgör ett ringa problem, dock är av större omfattning än man tidigare räknat med, dels utvisar att upprepade slag mot huvudet genom en kumulerande effekt ger upphov till nervcellskador och en progredierande hjärnatrofi, även om det enskilda slaget inte varit så kraftigt att det medfört förlust av medvetandet (knock-out) eller andra akuta symptom på cerebral dysfunktion (konfusion, koordinations- eller muskeltonusrubbning). Utredningen refererar dessa nya

forskningsresultat och övriga relevanta data beträffande hjärnskadornas uppkomstmekanism i kapitel 4 och bilaga 3.

På olika ställen i utredningen framhålls med rätta att befintliga metoder, såväl kliniska som laboratoriemässiga, inte gör det möjligt att i tid påvisa och eventuellt förebygga den typ av hjärnskador det här är frågan om. Vanligen ger dessa skador först efter en tid av några år tydliga neurologiska och psykiska defektsymtom som i sin tur inte sällan leder till individuellt tragiska, främst sociala, invaliditetstillstånd.

Mot den skisserade bakgrunden föreslår utredningen (kapitel 5) på 16 olika punkter (minimiålder, tillåten tävlingsfrekvens, boxningsutbildning, kontroll av särskilt utbildade läkare etc.) skärpta bestämmelser i avsikt att minska risken för främst hjärnskador. Bestämmelserna är avsedda i första hand för amatörboxning, men utredningen tillägger att föreskrifter för professionell boxning kan konstrueras efter samma mönster. Fakulteten finner att de av utredningen föreslagna kontroll- och säkerhetsåtgärderna, även om de innebär ett tämligen rigoröst och differentierat kontrollsystem, inte kan förebygga hjärnskador så länge nuvarande målsättning att slå ut motståndaren respektive premiering av slag mot huvudet kvarstår. Fakulteten vill därför föreslå att reglerna i första hand ändras så att slag mot huvudet diskvalificerar (medför straffpoäng). Tävlingsmomentet tänkes kunna bibehållas genom att man i ökad utsträckning premierar stil och teknik samt beträffande träffslag endast relativt ofarliga sådana d. v. s. mot överkroppen (jämför fäktsporten). Samma regler bör införas i både amatör- och professionell boxning.

Utredningen diskuterar i ett särskilt avsnitt (kapitel 6) behovet av och möjligheterna för en mer detaljerad kartläggning av de medicinska och sociala skadeverkningarna, men finner att en dylik vore svår att genomföra och resultatet osäkert samtidigt som erforderliga undersökningar skulle vara avsevärt tids- och kostnadskrävande. Fakulteten anser att nuvarande kunskaper ur medicinsk synpunkt är tillräckliga för ett ställningstagande enligt ovanstående och föreslår att erfarenheterna av totalförbudet mot boxning, som infördes i Island 1956, framtages.

Stockholm den 18 april 1968

T. Sjöstrand

E. Wahlbom

Svenska läkaresällskapet:

På rekommendation av Nordiska rådet har en internordisk undersökning av boxningens skadeverkningar företagits. I förarbetet till Nordiska rådets rekommendation står att »undersökelsen bör omfatta saavel den professio-

nelle boksning som amatörboxningen og saavel boksningens medicinske skadevirkninger som andre virkninger og ulemper» (s. 7). Undersökningen har av den tillsatta utredningen emellertid begränsats till att omfatta de medicinska skadeverkningarna (s. 8). Svenska läkaresällskapet anser att det hade varit av intresse att få andra än de rent medicinska problemen i samband med boxningen belysta. En redogörelse för erfarenheterna av det totalförbud mot all boxning som införts i Island 1956 hade t. ex. varit ytterst värdefullt för att värdera argumenten mot införande av förbud mot boxning.

Efter en redogörelse för boxningens omfattning och nuvarande föreskrifter och regler i de nordiska länderna, ges en utförlig redovisning av våra nuvarande kunskaper om boxningens medicinska skadeverkningar (s. 20—25, bilaga 3 »riskerna för hjärnskador»). Läkaresällskapet delar helt utredningens uppfattning rörande de medicinska skadeverkningarna och vill särskilt framhålla att det nu måste anses vetenskapligt dokumenterat att upprepade hårda slag mot huvudet, som kan passera utan påtagliga akutsymtom, har avgörande betydelse för uppkomsten av kronisk hjärnskada och i detta avseende således är allvarliga än enstaka knock out slag (bilaga 3 s. 47: 2, s. 24: 6, 7).

Svenska läkaresällskapet vill instämma i utredningens uttalande att svårigheterna att vetenskapligt ytterligare utreda boxningssportens skadeverkningar från medicinsk, sociologisk och psykologisk synpunkt är betydande och att en meningsfull sådan undersökning sannolikt skulle kräva betydande kostnader. I det nuvarande läget av begränsade resurser för experimentell och klinisk forskning inom det neurologiska ämnesområdet synes det helt orimligt att på allvar hävda att en dylik undersökning om boxningens verkningar vore berättigad.

Beträffande de medicinska skadeverkningarna är nuvarande kännedom helt tillräcklig för bestämda ställningstaganden.

Mot bakgrund av riskerna för hjärnskador i samband med boxning är det vid ställningstagande till eventuellt förbud mot boxning en avgörande fråga om det är möjligt att med ytterligare skärpning av regler och föreskrifter nedbringa skadeverkningarna. Utredningen anser att så är fallet och refererar vissa undersökningar som tyder på att skadorna minskat i svårighetsgrad och frekvens med den rigorösare kontrollen inom amatörboxningen under senare år (s. 23), framför allt sedan obligatorisk startbok införts. Dessa synpunkter delas i princip av svenska läkaresällskapet, som emellertid vill påstå att det med boxningens nuvarande målsättning, d. v. s. att genom att framkalla hjärnskada hos motståndaren försätta denne ur stridbart skick (jfr s. 15: 6), trots föreslagna skärpta säkerhetsföreskrifter alltjämt föreligger betydande risker för hjärnskador.

Enligt läkaresällskapets uppfattning kan boxningssporten ej accepteras från medicinsk synpunkt på grund av sin unika inriktning på fysiskt våld

mellan de tävlande och på grund av de väldokumenterade medicinska riskerna som den medför. Av denna anledning anser sällskapet att förbud mot såväl amatörboxning som proffsboxning bör införas.

Stockholm den 7 maj 1968

För svenska läkaresällskapet

Nils Ringertz

S. Åke Lindgren

Svenska föreningen för psykisk hälsovård:

Sedan tillfälle har beretts Svenska föreningen för psykisk hälsovård att yttra sig dels över ett av en nordisk utredningskommitté avgivet betänkande om boxningens medicinska skadeverkningar (NU 1967: 16) och dels över ett i Nordiska rådet väckt medlemsförslag om förbud mot professionell boxning (A 195/j), får föreningen anföra följande.

Utredningen har föranletts av Nordiska rådets rekommendation år 1963 (nr 15), vari hemställes till regeringarna i samtliga länder utom Island att låta företaga en gemensam nordisk undersökning av boxningens skadeverkningar. Kommittén redovisar nu de forskningsresultat som föreligger på detta område och skisserar den närmare utformningen av en undersökning. Kommittén vill dock icke rekommendera att denna utföres och framhåller att den skulle ta lång tid, bli dyrbar och personalkrävande. Föreningen anser heller icke att en sådan undersökning behöver göras. Det vetande som nu finns om boxningsskador måste anses vara fullt tillräckligt för ett sådant ställningstagande till boxningen som tidigare har varit på tal i Nordiska rådet och varom fråga nu åter har väckts.

Då man bedömer boxningen såsom sportgren, bör man ej förbise att denna har tillkommit för att ge knytnävskampen ordnade former. Syftet kan sägas ha varit att förvandla ett oordnat slagsmål till en idrottsligt godtagbar kamp med precisa regler och bestämda grunder för bedömning av de kämpandes prestationer. Denna sportgren har otvivelaktigt haft ett uppfostrande värde även utanför den grupp av idrottsmän som direkt ägnat sig däråt. En del av dessa regler är allmänt accepterade, t. ex. att »slag under bältet» är något ojust och otillåtet. Man kan säkerligen ofta spåra boxningsreglernas inflytande, när ett par antagonister skall »göra upp» på en skolgård eller vid en dansbana.

De som en gång skapade dessa boxningsregler hade dock säkerligen icke klart för sig hur hjärnskador uppkommer vid boxning, hur sådana skador förhåller sig i fortsättningen och vilken betydelse de har för individen. Vad som har förändrat situationen är att man numera har kunskap om detta. I betänkandet påvisas sålunda att upprepade hårda slag mot huvudet leder till irreparabla hjärnskador och att dessa skador kan ge upphov till psykiska

defekter, som är svåra att påvisa med vanliga testmetoder men som särskilt visar sig genom individens sviktande sociala funktionsduglighet. Dessa förhållanden medför att boxningen i dess nuvarande form icke längre kan godtagas såsom en sportgren. Även om de psykiska defekterna icke är av sådan grad att ett omhändertagande blir nödvändigt, leder de ofta till arbetsoförmåga och anpassningssvårigheter. De lägger härigenom en börda på samhället. Det är så mycket mera motiverat att samhället ingriper för att förebygga dessa skador som de uppkommer såsom ett åsyftat led i tvekampen. Det måste anses helt orimligt att godtaga skador av denna art såsom resultat av en sportutövning, lika orimligt som om en fäktare skulle vinna tävlingen om han kom åt att sticka ut ögonen på sin motståndare.

Kommittén har övervägt frågan om ytterligare säkerhetsföreskrifter vid boxning. Därvid utgår kommittén från att boxning i de former under vilka sporten för närvarande utövas i de fyra länderna framkallar fara för hjärnskador, varför ytterligare reglering av sporten bör genomföras. Kommittén har utarbetat en rad förslag härtill och anser att ett genomförande av dessa kan väsentligt minska risken för hjärnskador. Kommittén har därför avstått från att föreslå förbud mot boxning men uttalar att frågan härom bör tagas upp igen, om ytterligare säkerhetsföreskrifter icke genomföres eller om de efter några års erfarenhet visar sig otillräckliga.

Föreningen vill framhålla att de av kommittén föreslagna ytterligare säkerhetsföreskrifterna under alla förhållanden måste anses vara otillräckliga, därför att de icke medtar den enda ytterligare säkerhetsföreskrift som kan vara av någon praktisk betydelse, nämligen ett ovillkorligt förbud att under boxning rikta sig mot huvudet eller ansiktet. Det är sålunda icke tillräckligt att avskaffa knock out såsom en form för att vinna en match. Varje slag mot huvud eller ansikte bör vara otillåtet och medföra minuspoäng. Detta är den logiska konsekvensen av utredningsresultatet. Endast om de föreslagna säkerhetsföreskrifterna kompletteras på denna punkt, kan man vänta sig att de får någon väsentlig betydelse för att förebygga hjärnskador.

Föreningen har härigenom velat ange de minimikrav som bör ställas på boxning för att denna skall kunna godtagas som en sportgren. Däremot har föreningen icke kunnat bilda sig någon mening i frågan om det också är möjligt att i praktiken genomföra en sådan ändring av boxningens karaktär och därigenom bibehålla boxningen såsom en accepterad sportgren. Boxning i dess nuvarande form bör i varje fall icke längre godtagas. Enklarest synes vara att övriga nordiska länder följer Islands exempel och helt förbjuder boxning. Med boxning bör därvid förstås varje tvekamp som icke fyller det angivna minimikravet att utesluta slag mot huvud eller ansikte. För Sveriges del skulle av ett sådant förbud följa att boxning blev att betrakta som misshandel och kom att falla under brottsbalkens straffbestämmelser.

Vad särskilt angår den professionella boxningen vill föreningen erinra om att föreningen redan i yttrande år 1961 över ett betänkande i ämnet (SOU 1961: 46) anförde att den professionella boxningen över huvud taget icke kan betraktas som sport utan är ett slags cirkusföreläsning. Föreningen instämmer med motionärerna i att det ter sig utomordentligt stötande att man kan göra betydande ekonomiska vinster genom att arrangera professionella boxningar. All den uppståndelse som genom massmedia frammanas kring sådana tillställningar är direkt motbjudande. Det är uppenbart att deltagarna i den uppreklamerade atmosfären vid en sådan match utsätter sig för större skaderisker än vid vanlig boxningssport. Oavsett vilken ståndpunkt samhället intar till boxning i allmänhet, bör den professionella avar- ten därav omedelbart förbjudas i de nordiska länderna.

Stockholm den 6 maj 1968

För Svenska föreningen för psykisk hälsovård

Björn Kjellin

Ordförande

Marianne Cederblad

Sekreterare

Sveriges riksdrotsförbund:

Beträffande de synpunkter, som Svenska boxningsförbundet — som av vederbörande myndigheter ålagts att kontrollera den professionella boxningssporten i landet — önskar framhålla med anledning av förslaget hänvisas till den av nämnda förbund den 7 maj 1968 avlåtna skrivelsen till Nordiska rådets presidium (*se nedan*).

Den professionella boxningssporten tillhör ej RF:s verksamhetsområde, och förbundet har därför ej haft möjlighet att kontrollera utövandet av densamma. Enligt beslut vid riksdrotsstyrelsens sammanträde den 8 maj 1968 har RF av dessa skäl ej funnit anledning taga ställning till frågan om ett förbud mot professionell boxning. RF vill emellertid uttala, att om det ur allmän synpunkt anses befogat att förbjuda professionell boxning i Sverige, så strider ej ett sådant förbud mot de intressen, som RF har att företräda.

Stockholm den 17 maj 1968

För Sveriges riksdrotsförbund

Henry Allard

Bo Bengtson

Svenska boxningsförbundet:

Svenska boxningsförbundets huvuduppgift är att främja amatörboxningen, att övervaka densamma inom ramen för gällande säkerhetsbestämmelser och att om möjligt förbättra redskap och regler i säkerhetsbefrämjande syfte. Vi vill i detta sammanhang hänvisa till vårt yttrande över motion I: 9 och II: 10, varav framgår vårt fortsatta arbete i berörda avseende (*se Bihang*).

Vi vänder oss därför med skärpa mot vissa delar av formuleringarna i medlemsförslaget, bl. a. »Den visar att hjärnskadorna vid boxning är långt allvarligare än man tidigare haft anledning förmoda», »Dödsfall som följd av boxningstävlingar förekommer också. Att beteckna boxningen som en legaliserad misshandel är sålunda ganska träffande.», »Nya boxningsskador uppstår varje år». Enligt vår uppfattning är dessa uttryck obevisade påstående helt ägnade att deklassera en idrottslig gren som har lika stort berättigande för ungdomens uppfostran som andra idrottsgrenar. Det är att konstatera att läkarvetenskapen inte har klarlagt verkningarna vid utövandet av olika idrottsgrenar i vad avser hjärnskador. Vi tillåter oss också påpeka att Sverige är det enda land inom Nordiska rådets ram som har säkerhetsbestämmelser för amatörboxningen så gott som helt i enlighet med det förslag som anges i NU 1967: 16.

Svenska boxningsförbundet har utöver ovan nämnda uppgifter även ålagts av vederbörande myndigheter att kontrollera den professionella boxningssporten i landet. Svenska boxningsförbundets styrelse utser varje år tre personer att ingå i Sveriges professionella boxningskommission. Avsikten med detta förfarande har varit att polismyndigheterna har ansett det nödvändigt med ett kontrollorgan, som har befogenheter att se till att de professionella arrangemangen sker på ett seriöst sätt och att god ordning upprätthålles. Sveriges professionella boxningskommission har alltså att ge licens vid varje matchtillfälle för vederbörande deltagare, granska deltagarnas resultatlistor, utse domare och läkare och i övrigt genom utsedd representant övervaka arrangemangen. I ekonomiska frågor har kommissionen full insyn och härvid också ansvar för att uppgjorda kontrakt följes. Matcherna belägges med licensavgift.

Vår grundsyn när det gäller huvudfrågan i medlemsförslaget är att förbud mot professionell boxning troligtvis inte får åsyftad verkan. Vi har tidigare haft förbud, vilket återverkade i en blomstringstid för professionell boxning inom ramen för de möjligheter, som även nu ges, att i slutna sällskap och mot uttagande av medlemsavgifter anordna tävlingar, spel etc. Bingospellet är ett exempel.

Med den nuvarande situationen på den svenska professionella boxningsmarknaden med endast fem å sex registrerade boxare förefaller ett förbud

utgöra större våld än nöden kräver. Vi avvisar alltså tanken på förbud såvida inte samtidigt medlemslagen ändras. Om så inte sker kommer professionell boxning fortfarande att utövas och då utan kontroll och överinseende från Svenska boxningsförbundets prokommission.

Stockholm den 7 maj 1968

Svenska boxningsförbundet

Harry Holmberg

BIHANG

**Skrivelse från Svenska boxningsförbundet till Sveriges riksidrottsförbund angående
stüdet till boxningssporten**

Den i motionerna angivna anledningen till att boxningssporten ej skulle komma i åtnjutande av anslag ur idrottsfonden är »att medvetet begången skadegörelse på en tävlingsmotståndare helt faller inom ramen för fastställda regler» och fortsättningsvis »Det skall här i klarhetens intresse framhållas, att den enda sportgren, som anslagsmässigt motiverar en särbehandling, är just boxningen.».

Denna grundsyn från motionärernas sida är enligt vår uppfattning helt felaktig och strider dels mot de demokratiska principer efter vilka vårt samhälle är uppbyggt dels också mot de gängse vedertagna idrottsliga grundlagarna även om hänsyn toges till de medicinska frågorna i sammanhanget.

Amatörboxningssporten är till sin natur en försvarssport och bygger på mänskliga fundamentala principer, viljan att försvara sig, självbevarelseinstinkten. För hela den västerländska boxningsskolan är försvarsattityden väsentlig, vilket också är ledmotiv vid upprättande av instruktionsböcker, vid regelförändringar etc. Amatörboxningen kan givetvis hänföras till kampidrotterna där de individuella prestationerna bedöms och värdesätts. Den är en sport för unga människor (16—21 år) som har behov av att under denna ur många synpunkter relativt svåra delen av uppväxttiden få idka en individuell idrottsgren i gemenskap med andra ungdomar av samma kynne.

De som i motsats till motionärerna levt nära denna ungdom har klart för sig att deras avsikt med sin idrottsutövning är helt annorlunda än att »medvetet försöka skada en tävlingsmotståndare».

Innan vi går in på idrottsliga synpunkter torde det vara på sin plats med några sociala aspekter. Samhället har tillerkänt idrottsrörelsen en obestridlig ställning som uppfostrare av svensk ungdom. Idrottens uppfostrande uppgift respekteras också av alla samhällsgrupper oavsett politisk, religiös eller annan anknytning. Människan är emellertid inte ensartad. Arvsanlag och andra faktorer gör att vi skiljer oss från varandra i kynne, intresse etc. Speciellt under ungdomsåren kommer dessa särdrag fram som måste kanaliseras i rätt riktning. Här har idrotten en stor uppgift att fylla. Genom den mångskiftande verksamheten kan olika intressesfärer tillgodoses. Den ungdom som till sin natur vill dela intresset omkring uppgiften med andra äg-

nar sig åt lagidrotten. Men den ungdom som är individualistiskt lagd måste ha rätt att tillfredsställa sina intentioner. Här har kampsporterna jämsides med andra idrottsgrenar av individuell natur en stor uppgift: Att kanalisera aggressioner i rätt riktning.

Vi vet inom vårt förbund vilken god uppfostrare amatörboxningen är, vilket har bidragit till att många svenska ungdomar har anpassats i sin slutliga miljö på rätt sätt. Det är också vetskapen om detta som gör att det fortfarande går att rekrytera ledare etc. inom en idrottsgren som under alltför många år utsatts för en osaklig och sårande kritik från icke experter.

Vi ifrågasätter starkt om en så ensidig och illa underbyggd behandling av en fråga i riksdagen kan vara förenligt med våra demokratiska principer.

Vi vill i detta sammanhang erinra om att vår sport omgärdas av säkerhetsbestämmelser på ett helt annat sätt än inom andra idrottsgrenar. Man kan också konstatera att den utredning som utförts inom Nordiska rådet i stort sett har kommit fram till de säkerhetsbestämmelser som vi redan tillämpar, nämligen bl. a.:

1. Startboken

Innan någon får tillstånd att boxas måste han genomgå läkarundersökning och förklaras tävlingsduglig med avseende främst på de fysiska förutsättningarna. Alla matcher noteras och kontroll av startboken sker varje år.

2. Huvudskydd

Obligatoriskt huvudskydd infördes i 1962 i första hand för att skydda huvudet vid fall mot golvet men också i syfte att minska ögonbrynsskador vid sammanstötningar huvud mot huvud.

3. Underlivsskydd

Suspensoar har under många år varit obligatoriskt.

4. Tandskydd

Med något enstaka undantag använder alla boxare i dag tandskydd.

5. Handskar

Tjockleken (tyngden) på handskarna har ökats från 8 oz (228 g) till 10 oz (285 g).

6. Domarregler

För att undvika onödiga knock-outs kan ringdomarna efter införandet av RSC (referee stopping contest) regeln avbryta en ojämn kamp i ett tidigt skede.

Som bekant innebär Nordiska rådets utredning inget förslag till boxningsförbud utan man anser att de av utredningen föreslagna skyddsåtgärderna skall vara tillfyllest. Vi vill emellertid även framhålla att vi ständigt omprövar säkerhetsföreskrifterna efter hand som erfarenheterna så kräver.

Vi boxningsförbundets årsmöte den 7 oktober 1967 beslöt att en förut-sättningslös utredning angående huvudskyddens utförande skulle påbörjas. Senare under hösten beslöt styrelsen att vidga utredningen till att samtidigt omfatta en allmän översyn av alla skyddsåtgärder, förutom huvudskydd även handskar och ringgolv.

Ett första sammanträffande ägde rum för en tid sedan med laborator Aldman som utmynnade i ett sammanträffande med Sveriges standardiserings-

kommission och provningsanstalten. Undersökningen skall påbörjas inom den närmaste tiden och vår målsättning är att få boxningshjälmen SIS-märkt. Vi hänvisar i sammanhanget till en utredning angående huvudhjälm som utförts inom Tjeckoslovakiska boxningsförbundet.

Den utredning som utförts för att undersöka skadeverkningar, nu senast den inom Nordiska rådet, ger enligt vår uppfattning en skev bild av de verkliga förhållandena. Vid undersökningar av boxare är det i allmänhet äldre sådana som utövade sporten under helt andra förhållanden än nu. Skyddsåtgärder som startbok, huvud- och tandskydd, tjockare handskar, RSC-regeln, avstängning av boxare vid knock-outs etc. har inneburit att eventuella skaderisker eliminerats i hög grad. Antalet matcher per boxare har också minskat, vilket gör att utövarna får längre viloperioder nu än tidigare. Dessa förhållanden har inte beaktats i utredningen.

Man kan också våga sig på att tro, med stöd av ifrågavarande utredning, att läkarvetenskapen fortfarande vet för litet när det gäller hjärnskador. Hjärnskakningar som innebär långvarig medvetlöshet kan åstadkomma ogynnsamma förändringar av hjärnan men ovissheten är stor när det gäller verkan av upprepade hjärnskakningar av lindrigare natur. Här befinner sig boxningssporten i gott sällskap med andra idrottsgrenar. Det kan kanske vara en idrottens fråga att hjälpa till med forskningsarbetet i här berört avseende.

Med stöd av här anförda synpunkter avvisar Svenska boxningsförbundet bestämt motionärernas förslag om indragning av det anslag som riksidsrottsförbundet årligen tillerkänner oss. Vi anser också att Sveriges riksdag bör tillerkänna amatörboxningssporten samma självklara ställning som idrottsgren inom riksidsrottsförbundets hägn som övriga idrottsgrenar åtnjuter och låta fördelningen av de medel som ställs till idrottens förfogande handhas av idrottens organ.

Stockholm den 20 februari 1968

Svenska boxningsförbundet

Harry Holmberg

BILAGA 3

Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över medlemsförslaget

Til juridisk udvalg er henvist medlemsforslag om forbud mod professionel boksning. Forslaget har været behandlet på udvalgets møder den 15. juni 1968 i Akureyri, den 29. september 1968 i Göteborg og den 25. og 26. november 1968 i Oslo.

Justitsminister Johann Hafstein, Island, deltog i mødet den 15. juni 1968. I mødet den 26. november 1968 deltog justitieministern Aarre Simonen, Finland, og statsråd, fru Elisabeth Schweigaard Selmer, Norge.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget, som er fremsat i februar 1968, går ud på, at Nordisk Råd skal anbefale regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige at forbyde professionel boksning.

Der henvises til den på rådets initiativ foretagne lægelige undersøgelse af boksningens medicinske skadevirkninger (*NU 1967: 16*) og til, at al form for boksning har været forbudt i Island siden 1956. Boksning karakteriseres som legaliseret mishandling, og det anses som særlig stødende og uacceptabelt, at nogen skal kunne tjene penge på denne måde.

2. Remisyringer

Udtalelser om forslaget har været indhentet fra følgende myndigheder og organisationer:

Danmark

Justitsministeriet.
 Indenrigsministeriet.
 Politidirektøren i København.
 Foreningen af Politimestre i Danmark.
 Den Almindelige Danske Lægeforening.
 Dansk Idræts-Forbund.
 Dansk Amatør Bokse-Union.
 Dansk Professionelt Bokse-Forbund.

Finland

Ministeriet för inrikesärendena.
 Ministeriet för inrikesärendena, ministeriets avdelning för polisärenden.
 Undervisningsministeriet.
 Medicinalstyrelsen.
 Statens idrottsråd.
 Finlands läkarförbund.
 Finska professionella boxningsförbundet.
 Arbetarnas idrottsförbund.
 Finlands riksidrottsförbund.
 Centraförbundet för arbetarnas idrottsföreningar.
 Finlands svenska centralidrottsförbund.

Norge

Justisdepartementet.
 Sosialdepartementet.
 Universitetet i Oslo.
 Norsk idrettsmedisinsk forening.
 Den norske lægeforening.
 Norsk forening for klinisk neurofysiologi.
 Norsk nevrologisk forening.
 Norsk psykiatrisk forening.
 Norsk forening for atfføringsmedisin.

Sverige

Riksåklagaren.
 Universitetskanslersämbetet.
 Socialstyrelsen.
 Rikspolisstyrelsen.
 Uppsala universitet.
 Göteborgs universitet.
 Lunds universitet.
 Umeå universitet.
 Karolinska institutet.
 Svenska läkaresällskapet.
 Svenska föreningen för psykisk hälsovård.
 Sveriges riksidsrottsförbund.
 Svenska boxningsförbundet.

Udtalelserne kan sammenfattes således:

Förslaget *anbefales* af *Socialdepartementet*, *riksåklagaren*, *rikspolisstyrelsen*, *socialstyrelsen* og *hovedparten af de lægelige myndigheder og organisationer*.

Förslaget *anbefales ikke* af *undervisningsministeriet* (Finland), *statens idrottsråd* og *idrætsorganisationerne* (ej heller af amatørorganisationerne).

Justitsministeriet, *indenrigsministeriet* og *sundhedsstyrelsen* har ikke kunnet tage stilling til forslaget på nuværende tidspunkt, idet man afventer remisytringer over betænkningen vedrørende de medicinske skadevirkninger. *Ministeriet för inrikesärendena* og *medicinalstyrelsen* (Finland) udtaler, at målsætningen burde være at udforme boksningsreglerne således, at frembringelse af skader forhindres. *Justisdepartementet* mener ligesom *riksadvokaten*, at spørgsmålet i første række må bedømmes på grundlag af en medicinsk vurdering af skadevirkningerne. *Den Alm. Danske Lægeförening* anbefaler, at der i første omgang bør tilvejebringes ensartede sikkerhedsforanstaltninger i overensstemmelse med betænkningens forslag og vil først tage stilling til et eventuelt forbud, når erfaringerne vedrørende de udvidede sikkerhedsforanstaltninger foreligger. *Karolinska institutet* foreslår, at reglerne såvel for amatør- som professionel boksnings foreløbig ændres, således at slag mod hovedet medfører straffepoints, og at der i lighed med fægtesporten lægges øget vægt på stil, teknik og slag mod overkroppen. Lignende tanker fremføres af *Svenska föreningen för psykisk hälsovård*. *Svenska boxningsförbundet* befrygter, at et forbud mod professionel boksnings ikke vil få den tilsigtede virkning, idet sådanne kampe derefter uden kontrol af nogen art vil blive arrangeret inden for foreninger og sluttede selskaber. *Dansk Professionelt Bokse-Forbund* tvivler på, at et forbud vil være grundlovsmæssigt, idet det fratager de professionelle bokkere deres erhverv. *Finska professionella boxningsförbundet* beklager sig over den høje forlystelsesafgift på professionelle boksekampe, ligesom man peger på en del helt

urigtige oplysninger i betænkningen, hvorved billedet af finsk professionel boksning er blevet fejlagtigt.

Ingen af myndighederne eller organisationerne kan anbefale yderligere sagkyndige undersøgelser.

Adskillige af de svenske myndigheder og organisationer ønsker også indgreb over for amatørboxningen, enten i form af direkte forbud (*riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, Uppsala universitet og Svenska läkaresällskapet*) eller i form af forbud mod offentlige boksekampe (*socialstyrelsen*) eller ved inddragelse af offentlig støtte til denne sportsgren (*universitetskanslers-ämbetet og Lunds universitet*).

Såvel *Den Alm. Danske Lægeforening* som *Socialdepartementet og socialstyrelsen* antager, at de i betænkningen foreslåede sikkerhedsforanstaltninger bør indføres ved amatørboxning, men *idrætsorganisationerne* anfører, at de fleste af disse foranstaltninger allerede er gennemført.

3. Bemærkninger om den foretagne undersøgelse af boksningens medicinske skadevirkninger

I undersøgelsen fremhæves, at boksning må formodes at medføre alvorligere medicinske skadevirkninger end hidtil antaget. I forbindelse med knockout forekommer akutte hjerneskader, hvoraf i den internationale faglitteratur indtil 1966 er refereret i alt ca. 300 tilfælde, der har medført døden. Gentagne slag mod hovedet kan ved en kumulerende effekt bevirke kroniske hjernebeskadigelser og sygdomstilstande. Antallet af kroniske beskadigelser er vanskeligt at opgøre, idet der ikke findes kliniske metoder til at påvise eller eventuelt forebygge den type af hjerneskader, som her er tale om. Sædvanligvis viser skaderne sig først efter en årrækkes forløb i form af tydelige neurologiske og psykiske defektsymptomer, som kan føre til en social og menneskelig invaliditet.

På denne baggrund fremsættes 16 forslag om sikkerhedsforanstaltninger først og fremmest for amatørboxning, men tillige anvendelige ved professionel boksning.

Disse forslag er følgende:

1. Forhøjelse af aldersgrænsen fra 15—16 år til 17 år for amatører og 21 år for professionelle,
2. Garanti for tilstrækkelig færdighed før deltagelse i kampboxning tillades, eventuelt beståelse af en færdighedsprøve,
3. Reduktion af det tilladte antal kampe pr. år,
4. Mindst en uges mellemrum mellem hver kamp og i hvert fald højst én kamp inden for samme døgn.
5. Sikring af jævnbyrdige modstandere,
6. Adgang for stævnelægen til at afbryde kampen,
7. Særlig uddannelse af stævnelæger,
8. Udarbejdelse af en kamplederinstruks,

9. Ensartede startbøger i Norden samt udvidelse og forbedring af disse bøger,
10. Skærpelse af karantænebestemmelserne,
11. Kontrolundersøgelse af læge efter en karantæne,
12. Udelukkelse fra konkurrenceboksning, hvis den pågældende har været igennem et stort antal hårde matcher,
13. Forbedret ringunderlag,
14. Forbedrede handsker,
15. Udarbejdelse af en hensigtsmæssig og beskyttende boksehjelm,
16. Obligatorisk skridtbeskytter og tandbeskytter.

Antallet af bokserne og kampe fremgår af følgende oversigt:

	Antal bokserne		Antal kampe	
	amatorer	professionelle	amatorer	professionelle
<i>Danmark</i>	4 000	12	3 000	50
<i>Finland</i>	2 000	6	2 200	20
<i>Island</i>	0	0	0	0
<i>Norge</i>	150	?	500	?
<i>Sverige</i>	3 200	6	1 100	?

Oversigten er baseret på de i NU 1967: 16 angivne oplysninger, men er for så vidt angår Finland rettet under hensyn til den i remissytringerne fremførte kritik.

Bortset fra Island, hvor boksning under enhver form har været forbudt siden 1956, kræves i alle lande enten anmeldelse til eller tilladelse fra politiet for at anordne offentlige boksekampe.

4. Udvalget

Udvalget kan ikke anbefale, at der søges gennemført forbud mod professionel boksning i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Forslaget herom kan bedømmes ud fra en medicinsk vurdering af skadevirkningerne eller ud fra en etisk og følelsesmæssig indstilling til denne form for idræt. Men uanset udgangspunktet for bedømmelsen vil et forbud mod professionel boksning være et tilfældigt og sagligt uholdbart indgreb over for en enkelt idrætsform, som i øvrigt kun udøves af et ganske ringe antal mennesker.

Hvis man lægger hovedvægten på vurderingen af skadevirkningerne, kan et forbud ikke begrænses til den professionelle boksning alene. Et sådant rent medicinsk synspunkt må føre til indgreb over for enhver idrætsudøvelse, der kan medføre lignende eller videregående skadevirkninger. Konsekvent måtte man derfor gribe ind ikke blot over for al amatør boksning, hvor arten af skader jo er ganske den samme som i professionel boksning, men tillige over for sådanne idrætsgrene som for eksempel fribrydning, skihop og styrtløb på ski, ishockey, motorvæddeløb, rugby, undervandssvømning og bjergbestigning. Det er utvivlsomt, at alle disse former for sportsudøvelse rummer en vis fare for liv og helbred, og denne er generelt set næp-

pe mindre end i boksning. Den, der driver sådan potentielt farlig idræt, udsætter sig imidlertid frivilligt for risikoen, og det bør ikke være en samfundsopgave at forhindre den enkelte i inden for vide grænser selv at tage ansvaret for sine egne handlinger.

Hvis man i stedet lægger hovedvægten på en etisk og følelsesmæssig indstilling til den professionelle boksning, synes udgangspunktet for bedømmelsen særlig at være det stødende i, at der på denne måde kan opnås en betydelig pengegevinst. Herved adskiller professionel boksning sig imidlertid ikke fra al anden professionel sport, og et eventuelt forbud med boksning måtte derfor konsekvent føre til indgreb imod al professionalisme i forbindelse med idræt.

Uanset udgangspunktet vil forslaget om forbud mod professionel boksning således få en række konsekvenser, som åbenbart ikke kan accepteres, og udvalget kan derfor ikke anbefale medlemsforslaget.

Derimod kan man tiltræde, at der inden for enhver idrætsform træffes rimelige foranstaltninger for i videst muligt omfang at formindske risikoen for skade som følge af udøvelsen. Disse begrænsede indgreb bør naturligvis ikke være af en sådan karakter, at det i realiteten bliver umuligt at udøve den pågældende idræt, og det bør i ethvert tilfælde overvejes, i hvilket omfang det findes fornødent at anordne kontrol fra det offentliges side med overholdelsen af sikkerhedsforanstaltninger. Vurderingen heraf bør som helhed ikke være snæver og smålig.

For så vidt angår boksesporten giver de i den foreliggende betænkning 5. kapitel indeholdte forslag efter udvalgets opfattelse et praktisk og hensigtsmæssigt udgangspunkt for afgørelsen af spørgsmålet om sikkerhedsforanstaltninger. Udvalget har på det foreliggende grundlag ment at burde begrænse sin indstilling til kun at omfatte boksning, men dette er som nævnt ikke udtryk for, at denne idrætsform bør underkastes strengere forskrifter end andre af tilsvarende farlighed.

Udvalget finder anledning til at bemærke, at det kan være tvivlsomt, om det her foreliggende spørgsmål overhovedet er af en sådan betydning, at det nødvendigvis bør løses på ensartet måde i de nordiske lande. Man er endvidere af den opfattelse, at det bør overlades til regeringerne at træffe beslutning om, i hvilken form forslagene mest hensigtsmæssigt kan gennemføres.

Udvalget indstiller,

at der i anledning af medlemsforslaget vedtages følgende rekommendation:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige at søge gennemført så vidt muligt ensartede sikkerhedsforskrifter til formindskelse eller eli-

minering af faren for skader ved såvel amatør- som professionel boksnings, således at udgangspunktet for overvejelserne tages i de i betænkningen 1967: 16 herom fremsatte forslag.

Oslo, den 26. november 1968

Georg C. Ehrnrooth

Jørgen Jensen

Tage Johansson

Erkki Hara

Svend Haugaard

Johan Møller Warmedal

K. Axel Nielsen

Formand

Reservation

Boxningen skiljer sig från all annan idrottsverksamhet genom att de skador som uppstår vid boxning inte är tillfälliga olycksfall utan utgör ett avgörande moment i själva tävlingen. Boxningen går ut på att motståndaren avsiktligt tillfogas svår skada. I alla andra sportgrenar diskvalificeras den som förfar på detta sätt. I värsta fall leder boxningstävlingar till den ene deltagarens död. Boxning är juridiskt sett att betrakta som misshandel. Viss oklarhet synes råda om den straffrihet, som anses gälla för denna art av misshandel, har sin grund i sedvanerätt eller i motståndarens samtycke till misshandeln. Hur långt den senare rättsgrunden håller är icke helt tydligt. Som bekant är det icke tillåtet att döda annan med hans samtycke.

Att misshandel i form av boxning tolererats så länge i civiliserade länder är förvånande. Enda undantaget i den nordiska kretsen utgör Island, som förbjöd all boxning 1956.

Särskilt stötande är det att stora ekonomiska vinster kan göras av arrangörerna och de medverkande i professionella boxningstävlingar. Ett ingripande mot boxningen bör därför i första hand riktas mot den professionellt utövade. Försvinner den professionella boxningen, minskar också intresset för amatörboxningen. I den mån denna art behålles, bör den omges med stränga säkerhetsföreskrifter.

En rekommendation till regeringarna i denna fråga bör under angivna förhållanden dels omfatta genomförande av lagstiftning om förbud mot professionell boxning, dels utfärdande av de föreslagna säkerhetsföreskrifterna för amatörboxning. I och för sig är det önskvärt att förbud mot professionell boxning genomförs samtidigt i alla återstående fyra nordiska länder. Om enighet icke kan uppnås härom, bör dock detta förhållande icke utgöra något hinder för det land, som ensamt vill genomföra ett förbud att göra detta.

Vi hemställer,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att i lag förbjuda professionell boxning i respektive land.

Oslo den 26 november 1968

Axel Andersson

Osmo Kock

Lars Leiro

Matthias A. Mathiesen

Sven Mellqvist

Harald Samuelsberg

BILAGA 4

I efterhand inkommet yttrande

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

———— skal man meddele at sundhedsstyrelsen har afgivet vedlagte erklæring af 14. februar 1969 (*se Bihang*) over betænkningen »Boksningens medicinske skadevirkninger» (*NU 1967: 16*).

Man har samtidig hermed forelagt erklæringen for justitsministeriet.

Indenrigsministeriet, der kan tiltræde det i sundhedsstyrelsens erklæring udtalte, finder for sit vedkommende ikke på nuværende tidspunkt anledning til at stille forslag om forbud mod professionel boksning i Danmark. Man finder, at der i forbindelse med de pågældende organisationer bør søges gennemført en nærmere regulering af boksesporten inden for de i betænkningens kap. V angivne rammer, således at hensynene til de ud fra et medicinsk synspunkt rimelige sikkerhedskrav og til reglernes praktikabilitet søges tilgodeset gennem den nærmere konkretisering af de i betænkningen foreslåede forholdsregler.

København, den 21. februar 1969

P. m. v.

J. H. Zeuthen

Sundhedsstyrelsens udtalende över betänkandet »Boksningens medicinske skadevirkninger» (NU 1967:16)

Med den givne anledning kan sundhedsstyrelsen udtale, at styrelsen kan tiltræde de synspunkter, det fællesnordiske udvalg har givet udtryk for pag. 26 i omtalte betænkning. Udvalget fremhæver, at boksning i de former, hvorunder sporten for tiden udøves i Norden, frembyder risiko for forekomst af hjerneskader, hvorfor yderligere regulering af sporten bør gennemføres.

Sundhedsstyrelsen er opmærksom på, at de gældende danske forskrifter til formindskelse af de med boksning forbundne risici — justitsministeriets cirkulære af 20. marts 1956 og sundhedsstyrelsens cirkulære af samme dato om danske lægers medvirken ved boksekampe — ikke har foranlediget det nordiske udvalg til for Danmarks vedkommende at indføre nogen form for reservation i den nævnte lægelige vurdering af den akutte risiko, udvalget skønner forbundet med udøvelse af boksesport. Sundhedsstyrelsen skal gøre opmærksom på, at de nævnte danske forskrifter har betydet en ikke uvæsentlig nedsættelse af boksesportens risikomomenter, specielt sådanne der er forbundet med stævneboksning. Sundhedsstyrelsen er imidlertid med udvalget enig i, at det skulle være muligt på flere punkter at forbedre det sæt af sikkerhedsregler, der for tiden er gældende, og man har bemærket, at også Dansk Amatør Bokse-Union i de betragtninger, man er fremkommet med i anledning af betænkningen, på en række punkter finder det muligt at forbedre de opstillede sikkerhedsregler.

Sundhedsstyrelsen kan tilslutte sig det nordiske udvalgs opfattelse af de vanskeligheder, der vil knytte sig til at gennemføre yderligere undersøgelser af boksesportens helbredsmæssige senvirkninger, ligesom man kan tilslutte sig, at det ikke kan anbefales på nuværende tidspunkt at iværksætte større og videregående undersøgelser, dog under forudsætning af, at man kan nå til en løsning af de spørgsmål, der knytter sig til gennemførelse af skærpede sikkerhedsforanstaltninger. I forbindelse med dette spørgsmål vil det formentlig blive påkrævet at gennemføre en række undersøgelser, som allerede forudsat af det nordiske udvalg, og til gennemførelse af sådanne finder sundhedsstyrelsen det ønskeligt, at der skaffes udvej for at stille økonomisk støtte til rådighed.

Sundhedsstyrelsen mener det ikke muligt på nærværende tidspunkt nærmere at konkretisere de enkelte punkter i udvalgets forslag til regulering af boksesporten, men finder, at dette spørgsmål må være egnet til en drøftelse med de interesserede sportsforeninger.

Spørgsmålet om, hvorvidt der på basis af betænkningens oplysninger skulle være grundlag for at fremsætte forslag om forbud mod boksning respektive professionel boksning, finder sundhedsstyrelsen at måtte besvare benægtende under forudsætning af, at den række sikkerhedsforanstaltninger, der i betænkningen gøres til genstand for indgående omtale, søges gennemført i den udstrækning, det er praktisk muligt.

Sundhedsstyrelsen finder imidlertid at burde henlede opmærksomheden

på, at der i den senere tid i dagspressen er fremkommet oplysninger om, at mindreårige børn i ikke ringe udstrækning deltager i bokseudøvelse, herunder også boksestævner — et forhold sundhedsstyrelsen finder bør søges nøje belyst gennem bokseorganisationerne, således at man, hvis presseoplysningerne viser sig korrekte, kan drage omsorg for regler, der sikrer en passende beskyttelse af disse børn, hvis det fortsat skal tillades dem at deltage i organiseret boksesport.

Sundhedsstyrelsen, den 14. februar 1969

P. d. v.

C. J. Møllenbach

BILAGA 5

Uttalande av Nordens konservativa studentunion

Nordiska rådet har under sitt kommande sammanträde att ta ställning till proffsboxningens vara eller inte vara i Norden.

Under den debatt som förts de senaste åren har det framstått allt klarare att boxning är en sport som borde stå främmande för hela vår samhällssyn.

Överallt utom i en boxningsring rubriceras ett försök att slå en människa medvetlös som uppsåtlig misshandel. Det förefaller därför egendomligt att tillåta just detta undantag från lagen.

Det har under debatten vidare från medicinskt håll klart redogjorts för boxningens utomordentligt skadliga verkningar för dem som utövar denna sport.

Slutligen måste framhållas det osmakliga och förnedrande som ligger i att det skall anses som en sportslig prestation att skada en människa.

NKSU uppmanar därför Nordiska rådet att rekommendera sina regeringar att införa förbud mot proffsboxning i de nordiska länderna.

Stockholm den 28 februari 1969

BILAGA 6

PM

angående svenskt förslag om förbud mot boxning

(Upprättad inom svenska justitiedepartementet)

1. Förslagen

I departementspromemorian läggs det fram två alternativa förslag om boxningsförbud. Det ena avser endast professionell boxning. Det andra förslaget avser både professionell boxning och amatörboxning. I båda fallen avser förbudet tävling och uppvisning samt sådan träning som består i slagväxling med sparringpartner.

Som skäl för boxningsförbud har anförts *dels* boxningens hälsofarliga beskaffenhet, konstaterad i den nordiska läkarkommitténs betänkande om boxningens medicinska skadeverkningar, *dels* boxningens förråande inverkan på utövare och åskådare. Dessa två skäl gäller både professionell boxning och amatörboxning. Beträffande den professionella boxningen har dessutom åberopats de osunda ekonomiska intressena kring boxningen.

I promemorian konstateras att övertygande skäl talar för ett förbud mot professionell boxning. Definitiv ställning tas emellertid inte till amatörboxningen. Av intresse för ställningstagandet blir bl. a. — sägs det i promemorian — resultatet av boxningsfrågans handläggning vid Nordiska rådets session i mars 1969. Vidare framhålls att Svenska boxningsförbundets inställning till läkarkommitténs förslag om ytterligare säkerhetsföreskrifter blir av stor betydelse.

I fråga om vilken lagteknisk lösning som bör väljas vid utformningen av förbudsbestämmelserna avvisar promemorian tanken att införa bestämmelserna i brottsbalken eller i allmänna ordningsstadgan. I stället förordas en särskild lag i ämnet. De två alternativa lagförslagen bifogas som *Bihang 1 och 2*.

I 2 § i lagförslagen har angetts vilka personer som jämte boxarna skall kunna bestraffas för brott mot boxningsförbudet. Avsikten är att inte andra än de i 2 § nämnda skall kunna straffas som medverkande.

2. Remissinstanser

Departementspromemorian har remissbehandlats. Yttranden över promemorian har avgetts av riksåklagaren (RÅ), hovrätten över Skåne och Blekinge, rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, länsstyrelsen i Stockholms län och i Göteborgs och Bohus län, idrottsutredningen, Sveriges riksidsrottsförbund (RF), Svenska boxningsförbundet samt Cykel- och sporthandlarnas riks-

förbund. Socialstyrelsen har vid sitt yttrande fogat yttranden från professorerna Eric Kugelberg och Gösta Rylander samt docenten Boris Silfverskiöld. Länsstyrelsen i Stockholms län har bifogat yttrande från polismyndigheten i Stockholm och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län yttrande från länsläkaren i länet.

3. Remissutfallet

Förbudets omfattning

Förslaget att förbjuda professionell boxning tillstyrks eller lämnas utan erinran av *samtliga* remissinstanser. *Svenska boxningsförbundet* har inte yttrat sig om förslaget i denna del. De remissinstanser som har motiverat sin ståndpunkt har främst framhållit de hälsorisker som är förenade med den professionella boxningen.

För ett förbud även mot amatörboxningen uttalar sig *RÅ, hovrätten över Skåne och Blekinge, rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, de båda länsstyrelserna, docenten Silfverskiöld, polismyndigheten i Stockholm och länsläkaren i Göteborgs och Bohus län.*

Det alternativa förslaget att låta förbudet omfatta också amatörboxningen avstyrks av *idrottsutredningen, RF, Svenska boxningsförbundet, Cykel- och sporthandlarnas riksförbund och professor Rylander.*

De remissinstanser som tillstyrker förbud även mot amatörboxningen motiverar detta i allmänhet med att hälsorisker för boxarna kvarstår även om de av den nordiska läkarkommittén föreslagna säkerhetsföreskrifterna genomförs. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* tillägger att den enda säkerhetsföreskrift som kan ha någon avgörande betydelse torde vara en föreskrift om att slag mot huvudet är otillåtet. Docenten Silfverskiöld påpekar att den av läkarkommittén föreslagna regeln att en boxare bör ha minst en veckas uppehåll mellan varje match och i allt fall inte bör delta i mer än en match per dygn är mycket betydelsefull. De ökade säkerhetsföreskrifter som har införts sedan 1950-talet är enligt Silfverskiöld klart otillräckliga.

Enligt *idrottsutredningen* finns det för närvarande inte anledning att förbjuda amatörboxningen. Utredningen anser, att statsstöd till amatörboxningen bör utgå så länge denna accepteras av RF och att det bör överlämnas åt RF att bestämma i vad mån boxningen bör komma i åtnjutande av det statliga idrottsstödet.

RF framhåller att skillnaden mellan professionell boxning och amatörboxning är betydande i fråga om bl. a. tävlingsformer och hälsorisker. Reglerna för amatörboxningen har utarbetats i samråd med medicinsk expertis och företrädare för RF. Riskerna för skadeverkningar vid utövandet av amatörboxning i vårt land måste anses vara ringa, om ytterligare säkerhetsföreskrifter genomförs.

Svenska boxningsförbundet anser att boxningssporten till sin natur är en

försvarssport och att det är tveksamt om allvarliga följdverkningar kan befaras av amatörboxningen, om den utövas efter de regler som nu finns i Sverige. Förbundet förklarar sig berett att arbeta för vissa ytterligare säkerhetsåtgärder. Sålunda kommer förbundets styrelse att verka för att lägsta ålder för tävlingsboxning sätts till 16 år för nybörjare och till 17 år för juniorer. Styrelsen kommer också att föreslå att tävlingsläkare får rätt att avbryta pågående match. I fråga om förbättring av ringgolv, handskar och huvudskydd erinrar förbundet om att en utredning härom pågår i samråd med Sveriges standardiseringskommission och statens provningsanstalt. Vidare framhåller förbundet att styrelsen har beslutat att arbeta för att knock-out som vinstgivande faktor tas bort i tävlingar för nybörjare och juniorer.

Amatörboxningen bör enligt *Cykel- och sporthandlarnas riksförbund* inte förbjudas, eftersom den erbjuder unga män goda tillfällen till allsidig träning och personlig fostran.

Professor Rylander framhåller amatörboxningens uppfostrande och fysiskt stärkande värde samt betydelsen av att ett antal ungdomar får sitt aktivitetsbehov och sitt idrottsintresse tillfredsställt inom boxningsträningens ram.

Några remissinstanser har tagit upp frågan om avgränsningen av ett förbud mot träning i boxning. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser att det bör klart framgå, att sådan träning som består i att två personer utdelar slag mot varandra är förbjuden endast i det fall att träningen innebär förberedelse för tävling eller uppvisning. Träningsförbudet skulle enligt länsstyrelsen utsträckas för långt, om exempelvis yngre pojkar blev förbjudna att ägna sig åt boxning även om det skedde med föräldrarnas fulla gillande och kanske stöd. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anför att, om endast förbudet mot professionell boxning antas, en viss svårighet uppkommer att bestämma vad som menas med »träning i sådan boxning». Träningen kan alltid sägas vara träning i amatörboxning, om det inte sker direkt inför en avtalad professionell tävling eller uppvisning.

Kretsen av de personer som enligt promemorieförslaget skulle kunna bestraffas för medverkan till förbjuden boxning bör enligt *RÅ* och *rikspolisstyrelsen* omfatta också managern. Enligt *RÅ* torde denna inte sällan tillhöra de största profitörerna på den professionella boxningsverksamheten. Rikspolisstyrelsen framhåller att en manager genom kontrakt med en boxare i regel har denne så hårt knuten till sig att det i praktiken är managern som har det huvudsakliga inflytandet i fråga om tidpunkt, plats och motståndare för boxarens tävlingar.

Förbudsbestämmelsernas utformning

De remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga biträder den lagtekniska lösning som har föreslagits i promemorian.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser en närmare definition av begreppet boxning vara önskvärd. Om man i lag meddelar ett generellt, straffsanktionerat förbud mot viss verksamhet, är det enligt hovrätten högst angeläget att det inte kan råda någon tvekan om vilken verksamhet förbudet omfattar. Om t. ex. slag mot huvud utesluts genom ytterligare säkerhetsföreskrifter, torde boxningen med hänsyn till det huvudsakliga motivet för ett boxningsförbud ha ändrat karaktär i sådan grad att den inte längre är att anse som boxning i lagens mening.

Februari 1969

BIHANG I

**Förslag
till
Lag
om förbud mot professionell boxning**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som här i riket utövar professionell boxning genom att delta i tävling, uppvisning eller träning i sådan boxning dömes till böter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

2 §.

För medverkan till brott som sägs i 1 § dömes den som främjar utövning av professionell boxning genom att

- 1) anordna eller ekonomiskt bidra till tävling eller uppvisning,
- 2) upplåta lokal för tävling eller uppvisning, eller
- 3) tjänstgöra som domare eller sekond vid tävling eller uppvisning.

3 §.

Utbyte av brott enligt denna lag skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

Förslag
till
Lag
om förbud mot boxning

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som här i riket utövar boxning genom att delta i tävling, uppvisning eller träning i boxning dömes till böter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

2 §.

För medverkan till brott som sägs i 1 § dömes den som främjar utövning av boxning genom att

- 1) anordna eller ekonomiskt bidra till tävling eller uppvisning,
- 2) upplåta lokal för tävling eller uppvisning, eller
- 3) tjänstgöra som domare eller sekund vid tävling eller uppvisning.

3 §.

Utbyte av brott enligt denna lag skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete för genomförande av FN-lagstiftning

(Väckt av Folke Björkman och Ingrid Segerstedt Wiberg)

I åtskilliga sammanhang har under senare år frågan om genomförandet av FN:s beslut och rekommendationer på det nationella planet blivit aktuell.

Enligt FN-stadgans artikel 25 är medlemsstat skyldig att godta och verkställa beslut som säkerhetsrådet har fattat i överensstämmelse med stadgan. I stadgans artikel 48 sägs vidare att åtgärd som erfordras för att verkställa säkerhetsrådets beslut för upprätthållande av internationell fred och säkerhet skall vidtas av samtliga medlemmar av FN eller av vissa bland dem, allt efter säkerhetsrådets bestämmande. Ett beslut av rådet att sanktioner skall vidtas är sålunda bindande för varje medlemsstat. Artikel 41 nämner som exempel på sanktioner ett fullständigt eller partiellt avbrytande av ekonomiska förbindelser, järnvägs-, sjö-, luft-, post-, telegraf- och radioförbindelser samt annan samfärdsel.

När det gäller rekommendationer av säkerhetsrådet innehåller FN-stadgan däremot inga bestämmelser motsvarande innehållet i de ovan citerade artiklarna 25 och 48. Givetvis bör det ändå vara naturligt för medlemsstaterna att lojalt följa rekommendationerna. Som exempel kan nämnas säkerhetsrådets Rhodesia-resolution den 20 november 1965, som är att betrakta som en rekommendation och inte ett beslut. Däri uppmanas alla stater att avhålla sig från varje handling, som kan hjälpa och uppmuntra den olagliga regimen i Rhodesia, och i synnerhet att inte förse den med vapen, utrustning eller krigsmaterial samt att göra sitt yttersta för att avbryta alla ekonomiska förbindelser med Rhodesia, inbegripet att etablera en spärr för handel med olja och oljeprodukter (oljeembargo). Den 9 april 1966 antog säkerhetsrådet ytterligare en resolution riktad mot Rhodesia, vari Storbritannien uppmanades att, om så kräves med våld, hindra oljetransporter som kan misstänkas vara destinerade till Rhodesia och samtliga stater att tillse att oljeembargot strikt respekterades.

De nordiska länderna hade tidigare icke rättsliga regler som möjliggjorde för dem att vidta sådana åtgärder, som erfordrades för att genomföra av säkerhetsrådet förordade sanktioner. Särskilt förelåg svårigheter att ingripa mot luft- och sjötrafiken men även på andra områden av samhällslivet som kunde komma att beröras av sanktioner fanns icke adekvata rättsregler.

Norge har antagit en lag i ämnet, likaså finns vissa regler i Danmark. Även Finland har nu antagit en lag av den 29 december 1967 om uppfyllande av vissa förpliktelser, vilka grundar sig på Finlands medlemskap i Förenta Nationerna. Denna fullmaktslag torde i stort sett tillgodose behovet av regler för Finlands del. I Sverige har i fråga om fartygstrafiken med verkan från den 26 maj 1966 införts en till två år tidsbegränsad lagstiftning som möjliggör regeringsingripande för genomförande av säkerhetsrådets sanktioner. Med den mera allmänna frågan arbetar i Sverige den s. k. FN-lagkommittén. Lagarna är av delvis olika konstruktion. Bl. a. är frågan i vad mån dessa skall få karaktären av fullmaktslagar eller om ingreppen skall bestämmas i lag. Lagarna bör även avse ej blott säkerhetsrådets beslut utan även dess rekommendationer.

FN:s medlemsstater kan inte undandra sig att genomföra bindande beslut av säkerhetsrådet. Som redan framhållits bör det vara naturligt att också en av säkerhetsrådet antagen rekommendation lojalt följes av medlemsstaterna. Det är självfallet otillfredsställande, om bristande korrespondens föreligger mellan säkerhetsrådets kompetens att besluta eller rekommendera olika åtgärder och möjligheterna att på det nationella planet genomföra besluten eller rekommendationerna. Genom sitt medlemskap i FN har de nordiska länderna åtagit sig att i olika situationer handla i enlighet med FN-stadgans föreskrifter, vilket även förutsätter att den interna rätten bringas i överensstämmelse med de förpliktelser FN-medlemskapet kan pålägga länderna.

Det är emellertid även av vikt att lagreglerna i Norden är relativt likformiga. Önskvärt är att våra länder kan föra en likartad FN-politik. En förutsättning härför kan i vissa lägen vara att den nationella FN-lagstiftningen i de nordiska länderna också är likformig. Det vore därför av värde, om man i Norden hade en relativt enhetlig lagstiftning, som skapar möjligheter att omsätta säkerhetsrådets beslut och rekommendationer utan dröjsmål i erforderliga nationella ingripanden på skilda områden av samhällslivet. Det är önskvärt att det fortsatta arbetet med lagstiftningen om de angivna FN-problemen bedrivs i nära samråd mellan de nordiska länderna.

Under hänvisning till vad som anförts hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att antaga likformiga lagregler avsedda att möjliggöra ett säkerställande av att FN:s säkerhetsråds beslut och rekommendationer kan verkställas i varje nordiskt land.

Stockholm den 6 mars 1968

Folke Björkman

Ingrid Segerstedt Wiberg

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****D a n m a r k****Udenrigsministeriet:**

Således foranlediget kan udenrigsministeriet oplyse, at spørgsmålet om vedtagelse af en dansk gennemførelseslovgivning med henblik på de i FN-pagtens artikler 25, 39 og 41 omhandlede beslutninger og rekommandationer var genstand for overvejelse i forbindelse med den af FN's sikkerhedsråd vedrørende Sydrhodesia vedtagne resolution S/Res. 232 (1966), der pålagde alle FN's medlemsstater at iværksætte visse økonomiske sanktioner mod Sydrhodesia. Overvejelserne førte til, at der i folketinget blev stillet forslag om og vedtaget gennemførelsesbestemmelser som lov nr. 156 af 10. maj 1967 om visse forholdsregler i henhold til De Forenede Nationers pagt. Loven, som er udarbejdet i samarbejde mellem de nordiske lande, har følgende ordlyd:

§ 1. Efter forhandling med det udenrigspolitiske nævn kan der ved kgl. anordning træffes sådanne forholdsregler, som Danmark i medfør af De Forenede Nationers pagt er forpligtet til at iværksætte til gennemførelsen af beslutninger, der er truffet af sikkerhedsrådet i overensstemmelse med artikel 41, jfr. artikel 39, i pagtens kapitel VII.

Stk. 2. Forholdsreglerne kan omfatte danske statsborgere, der opholder sig uden for den danske stat.

§ 2. Loven træder i kraft ved bekendtgørelsen i Lovtidende.

Loven giver regeringen den nødvendige almindelige bemyndigelse til at kunne efterkomme sikkerhedsrådets resolutioner uden unødigt forsinkelse. Loven omfatter ikke de i artikel 42 omhandlede militære forholdsregler, ligesom loven heller ikke berører Danmarks deltagelse i FN's fredsbevarende operationer. Denne deltagelse hviler på folketingsbeslutninger, og et omfattende nordisk samarbejde har fundet sted i forbindelse med forberedende foranstaltninger til deltagelse i disse operationer.

Som det fremgår af lovteksten, er den omhandlede bemyndigelse til regeringen alene givet i de tilfælde, hvor sikkerhedsrådet har vedtaget bindende beslutninger i henhold til artikel 41, jfr. artikel 39, og loven omfatter således ikke de situationer, hvor sikkerhedsrådet eller andre FN-organer vedtager uforbindende henstillinger. På den anden side udelukker lovteksten

heller ikke, at regeringen, i tilfælde hvor det findes ønskeligt, og hvor der er hjemmel hertil i anden gældende lovgivning eller i den almindelige administrative praksis og sædvane, træffer forholdsregler til gennemførelse af sikkerhedsrådets uforbindende henstillinger om iværksættelse af ikke-militære tvangsforanstaltninger.

Fra et dansk synspunkt anses det for tiden ikke for hensigtsmæssigt at søge gennemført en bemyndigelseslovgivning i relation til sikkerhedsrådets rekommandationer, som kan vedrøre vidt forskellige foranstaltninger. En sådan vil også til dels være overflødig, idet hjemmel til at gennemføre de omhandlede rekommandationer som anført i vidt omfang består i forvejen. Dette er naturligvis ikke til hinder for, at beslutning om gennemførelse af tvangsforanstaltninger i overensstemmelse med en af sikkerhedsrådet eller andet FN-organ vedtagen rekommandation først træffes efter fornøden konsultation mellem de nordiske lande.

Af disse grunde skønnes der heller ikke at være tilstrækkeligt grundlag for at indlede nordiske forhandlinger om udformning af en ensartet generel gennemførelseslovgivning for så vidt angår rekommandationer. Skulle gennemførelse af særlig lovgivning blive nødvendig i relation til en bestemt rekommandation, vil det formentlig være hensigtsmæssigt at udarbejde forslag hertil på grundlag af nordiske konsultationer.

København, den 6. september 1968

P. m. v.

E. b.

M. Warberg

Dansk Samråd for Forenede Nationer meddelar i skrivelse den 30 augusti 1968 att man tillstyrker medlemsförslaget.

Den Danske FN-Forening:

— — — skal vi herved meddele, at vi kan erklære os enige i, at der så vidt muligt bør skabes ensartet lovmæssigt grundlag på området i de nordiske lande.

Må vi i øvrigt benytte lejligheden til at efterlyse et nordisk initiativ med henblik på at få foretaget en undersøgelse under FN's auspicer af de reelle grunde til, at sanktionspolitikken ikke har ført til de ønskede resultater.

København, den 22. oktober 1968

M. Hasdorf

Formand

Finland

Ministeriet för utrikesärendena¹:

I motiveringen till regeringens proposition till riksdagen angående lag om uppfyllande av vissa förpliktelser vilka grundar sig på Finlands medlemskap i Förenta Nationerna konstateras det bl. a. följande:

I syfte att upprätthålla den internationella freden och säkerheten äger Förenta Nationernas säkerhetsråd i enlighet med 39 och 41 artiklarna i organisationens stadga rätt att fatta för alla medlemsstater bindande sanktionsbeslut. För uppfyllande av beslut, som avser sanktionsåtgärder av ekonomisk natur och sådana som berör meddelelsemedel och kommunikationer, skall medlemsstaterna i enlighet med 25 artikeln i stadgan skrida till vederbörliga åtgärder. Dessa föreskrifter förpliktar även Finland som medlem av Förenta Nationerna.

Gällande lagstiftning ger regeringen vissa befogenheter för verkställande av sådana sanktionsbeslut av ekonomisk natur, om vilka säkerhetsrådet äger besluta. Dylika bemyndiganden ingår bl. a. i 157 § tullagen den 8 september 1939 (271/39). Därtill erbjuder lagen den 18 maj 1961 om tryggnad av utrikeshandeln (275/61) vissa möjligheter för en reglering av handeln och därvid speciellt av importen. Statsrådet kan även vid behov förhindra utförsel av vapen och ammunition till ett visst land, enär det enligt förordningen den 27 januari 1933 angående skjutvapen och skjutförnödenheter (34/33) för dylik export kräves tillstånd av statsrådet. Om utförsel av krigsförnödenheter åter stadgas i lagen och förordningen den 14 oktober 1938 (318 och 319/38). I administrativ ordning kan därtill fattas beslut om avbrytande av diplomatiska förbindelser, ifall sanktionsbeslutet det förutsätter.

I Finland har dock icke åstadkommits en sådan allmän och bestående sanktionslagstiftning, som skulle möjliggöra verkställandet av alla de slag av sanktioner av ekonomisk och därmed jämförbar natur, om vilka Förenta Nationernas säkerhetsråd äger besluta. Denna brist framstod klart efter det att säkerhetsrådet den 16 december 1966 godkänt en resolution, enligt vilken alla medlemsstater ålades att verkställa vissa emot Sydrhodesia riktade sanktioner. Då det vid den tiden ansågs att utarbetandet av en allmän sanktionslagstiftning skulle vara en tidskrävande uppgift och då det å andra sidan var nödvändigt att för Finlands del snabbt verkställa de ovan nämnda av säkerhetsrådet beordrade mot Sydrhodesia riktade sanktionerna, ansåg regeringen det påkallat att framlägga förslag till en sådan speciallag, som endast innefattade bemyndigande att verkställa nämnda beslut av säkerhetsrådet. Efter det riksdagen godkänt regeringens proposition gavs den 10 mars 1967 lagen om uppfyllande av de förpliktelser, vilka grundar sig på Förenta Nationernas säkerhetsråds beslut rörande Sydrhodesia (187/67). Med stöd av denna lag gavs den 22 mars 1967 förordningen angående verkställigheten av nämnda lag (188/67) samt vidare den 20 april 1967 statsrådets beslut angående de produkter, vilkas införsel från Sydrhodesia är förbjuden (189/67). Nämnda lag samt de med stöd därav utfärdade föreskrifterna äro i kraft till utgången av 1967.

Med stöd av speciallagstiftningen rörande Sydrhodesia har Finland så-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ledes tillsvidare uppfyllt de förpliktelser som ålagts landet genom säkerhetsrådets beslut.

Då riksdagen godkände regeringens proposition till lag rörande Sydrhodesia förutsatte den dock att regeringen skulle fortsättningsvis undersöka möjligheterna att få till stånd en allmän och bestående sanktionslagstiftning. Detta har även varit regeringens avsikt, och regeringen har vid utarbetandet av nämnda lagstiftning strävat till ett nära samarbete med de övriga nordiska länderna. I Norge och Danmark har en allmän sanktionslagstiftning redan trätt i kraft, medan i Sverige förberedelserna härför ännu fortgår.

Det i denna proposition ingående lagförslaget avser åstadkommandet av en dylik allmän sanktionslagstiftning. I enlighet med 1 § skulle lagen komma att beröra uppfyllandet av de bindande förpliktelser, vilka åvilar Finland som medlem av Förenta Nationerna och vilka grundar sig på de sanktionsbeslut av ekonomisk natur och sådana som berör samfärdseln, vilka säkerhetsrådet i enlighet med artikel 41 i stadgan äger fatta. Avsikten är att närmare bestämmelser om de för Finlands del härvidlag erforderliga åtgärderna skall utfärdas genom förordning.

Efter det att riksdagen antagit lagen i enlighet med regeringens proposition stadfäste republikens president den 29 december 1967 och den trädde i kraft 1 januari 1968 (659/67). För Finlands vidkommande har således en lag trätt i kraft, som möjliggör ett snabbt verkställande genom förordning av säkerhetsrådets beslut om för medlemsstater bindande sanktionsbeslut av ekonomisk natur och sådana som berör meddelelsemedel och andra kommunikationer.

Det nordiska samarbetet angående undersökandet av åstadkommandet av en enhetlig och permanent sanktionslagstiftning inleddes i februari 1966. Den senaste kontakten på tjänstemannanivå ägde rum 23 januari 1967. Våren 1967 trädde såväl i Danmark som Norge fullmaktslagar av allmän natur i kraft angående förverkligandet av sanktioner. Dessa lagar motsvarar till sitt sakinhåll motsvarande lag i Finland. I Sverige beredes vidare detaljerad lagstiftning för ikraftsättandet av såväl bindande sanktioner som säkerhetsrådets rekommendationer.

Den ovannämnda finska lagen som trätt i kraft gäller i likhet med motsvarande lagar i Norge och Danmark som trätt i kraft icke annat än bindande sanktioner. Säkerhetsrådet kan dock även besluta om att rikta rekommendationer till medlemsstaterna. Uppfyllandet av dylika rekommendationer utgör dock inte enligt Förenta Nationernas stadga någon rättslig förpliktelse. I beaktande av detta och då även verkställandet av rekommendationer kan märkbart inskränka privat näringsverksamhet och medborgarnas affärs- och annan verksamhet samt på det att regeringen skulle ha möjlighet att bedöma läget i varje enskilt fall vid rekommendationer, ansågs det inte ändamålsenligt att i lagtexten inrymma befogenhet om dessas verkställande. I det fall, att det skulle fattas beslut om bringande i kraft i Finland av av säkerhetsrådet påbjuden rekommendation har regeringen till sitt förfogande den i motiveringen till ovannämnda regeringsproposition omnämnda annan gällande lag eller möjlighet till stiftande av speciallag.

Med anledning av det ovanstående konstaterar utrikesministeriet, att det inte i detta skede synes föreligga behov i Finland för vidtagande av nya lagstiftningsåtgärder i anslutning till Förenta Nationernas medlemsförpliktelser. Nordiskt samarbete för koordinering av verkställandet av bindande sanktioner samt vid ståndpunktstagande till rekommendationerna är dock av nöden och nyttigt.

Helsingfors den 28 juni 1968

Risto Hyvärinen

Avdelningschef

Seppo Pietinen

Byråchef

Finlands FN-förbund¹:

Finlands FN-förbund har ej varit i tillfälle att behandla ifrågavarande ärende vid sitt förbundsmöte, vilket frågans principiella räckvidd skulle förutsätta, emedan följande förbundsmöte hålles först på hösten. Med beaktande av den för yttrandets avgivande fastställda tidsfristen torde vi i detta sammanhang få inskränka oss till att endast hänvisa till lagen den 29 december 1967 om uppfyllande av vissa förpliktelser, vilka grundar sig på Finlands medlemskap i Förenta Nationerna (659/67), vartill hänvisats även i det ifrågavarande medlemsförslaget och vars beredning baserat sig på nordiskt samarbete.

Sedan den ifrågavarande lagen trätt i kraft torde den i framställningen om yttrande avsedda frågan hos oss kunna anses vara löst i fråga om bindande beslut av säkerhetsrådet. Vad sedan beträffar säkerhetsrådets rekommendationer vore det givetvis önskvärt, att dessa i så stor utsträckning som möjligt iakttages. Staternas egna nationella intressen kan emellertid i somliga fall utgöra hinder härför, varför regeringarnas strävan att bibehålla sin prövningsrätt i varje enskilt fall och att icke binda sina händer i förväg är förståelig.

Huruvida de nordiska länderna i detta hänseende borde uppträda som föregångare är beroende av talrika politiska faktorer, vilkas bedömande närmast ankommer på de organ, som är ansvariga för vederbörande länders utrikespolitik.

Helsingfors den 1 juli 1968

För Finlands FN-förbund

Voitto Saario

Ordförande

Hilkka Pietilä

Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

N o r g e

Utenriksdepartementet:

Forslaget går ut på at Nordisk Råd anbefaler regjeringene å vedta likeartede lovregler for gjennomføring av Sikkerhetsrådets beslutninger og videre at disse lovregler omfatter såvel Rådets bindende vedtak som anbefalinger.

Ved lov av 7. juni 1968 er den norske regjering gitt fullmakt til å treffe de bestemmelser som er nødvendige til gjennomføring av Sikkerhetsrådets bindende vedtak, d. v. s. vedtak som Norge i kraft av sitt medlemskap i FN er folkerettslig forpliktet til å gjennomføre. Loven er en generell fullmaktslov. Den omfatter ikke de vedtak av Sikkerhetsrådet som har karakter av anbefalinger og som Norge etter FN-pakten ikke er forpliktet til å gjennomføre. Lover med i det vesentlige samme karakter og virkeområde er gitt i Danmark og Finland. I Sverige har man etter hva det opplyses, valgt å følge en annen linje. Det forslag til alminnelig og permanent FN-lov som her er under forberedelse, tar sikte på å presisere nærmere i loven hvilke sanksjonstiltak regjeringen gis fullmakt til å gjennomføre. Loven får således ikke karakter av generell fullmaktslov. Til gjengjeld er loven tenkt å omfatte såvel Sikkerhetsrådets bindende vedtak som anbefalinger.

Det har under forberedelsen av de nordiske FN-lover funnet sted et kontinuerlig og nært samarbeid mellom de nordiske lovkomitéer og berørte regjeringsorganer. Når dette samarbeid ikke har gitt seg utslag i ensartede lovregler på området for samtlige lands vedkommende, har dette sin årsak i praktiske, konstitusjonelle og andre forhold. Ulikheten skyldes ikke forskjellig syn på FN og betydningen av å etterleve Sikkerhetsrådets vedtak.

Norge og de øvrige nordiske land har ønsket å gjennomføre en permanent lovgivning som kan sette landene i stand til å sette Sikkerhetsrådets bindende vedtak så raskt som mulig ut i livet innen sine jurisdiksjonsområder. Når det gjelder disse folkerettslig forpliktende vedtak, hvor tidsmomentet ofte vil være av avgjørende betydning, ville det skape store vanskeligheter for medlemslandenes myndigheter å skulle basere gjennomføringen på ad hoc-lovgivning i alle tilfelle hvor nødvendig lovhjemmel ikke i forveien fantes i det enkelte lands spesiallovgivning.

Hva angår Sikkerhetsrådets anbefalinger, stiller saken seg av flere grunner annerledes. Det vil ofte dreie seg om tiltak med vidtrekkende virkninger for det enkelte lands borgere og selskaper, virkninger hvis omfang man nå ikke har oversikt over. Om tiltakene vil det ikke sjelden stå strid blant FN's medlemsstater. Det vil da være naturlig at saken undergis behandling i de vanlige konstitusjonelle organer gjennom vedtakelse av en særlov i de tilfelle hvor regjeringen ønsker å følge anbefalinger og hvor nød-

vendig fullmakt til intern gjennomføring ikke allerede foreligger i spesiallovgivningen.

Det er i første rekke ovennevnte betraktninger som ligger til grunn for at man i Norge har valgt å etablere en lovgivning som bare omfatter Sikkerhetsrådets bindende vedtak og ikke anbefalinger. Hertil kommer at det i Norge vil kunne reise konstitusjonelle betenkeligheter å utvide den någjeldende lov til å gi regjeringen en generell og ubegrenset fullmakt til å gjennomføre enhver anbefaling gitt av Sikkerhetsrådet.

På bakgrunn av hva som er anført ovenfor, antar Utenriksdepartementet at den norske lov av 7. juni 1968 neppe bør søkes utvidet til også å omfatte Sikkerhetsrådets anbefalinger. Det kan videre ikke sees å foreligge noe behov for å tilstrebe en større ensartethet i de nordiske lands lovgivning på området.

Medlemsforslaget har vært forelagt Samferdselsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Handelsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Finans- og tolldepartementet, Norges Bank, Norges Rederforbund, Norges Industriforbund og Norges Handelsstands Forbund til eventuell uttalelse. Ingen av de uttalelser som er innkommet, har gitt uttrykk for at det foreligger noe behov for ytterligere koordinering av de nordiske lands lovgivning på området eller for utvidelse av den gjeldende norske lovs virkeområde til å omfatte også Sikkerhetsrådets anbefalinger.

Oslo, 12. september 1968

For Utenriksministeren:

Thore Boye

Arne Arnesen

S v e r i g e

FN-lagkommittén:

I förslaget hemställas att rådet rekommenderar de nordiska regeringarna att anta likformiga lagregler avsedda att möjliggöra ett säkerställande av att FN:s säkerhetsråds beslut och rekommendationer om sanktioner kan verkställas i varje nordiskt land. Förslaget motiveras med intresset av att de nordiska länderna kan föra en likartad FN-politik. Därjämte framhåller förslagsställarna det önskvärda i att det fortsatta arbetet med ifrågavarande lagstiftning bedrivs i nära samråd mellan de nordiska länderna.

Vid ställningstagande till förslaget måste beaktas att Danmark, Finland och Norge redan antagit FN-lagar.

Enligt lag av den 10 maj 1967 har danska regeringen allmän fullmakt att efter överläggning med utrikespolitiska nämnden utfärda sådana bestämmelser som Danmark på grund av FN-stadgan är förpliktat till för att genomföra beslut som säkerhetsrådet träffat i överensstämmelse med artiklarna 39 och 41 i stadgan. Fullmakten omfattar endast bindande resolutioner.

I Finland trädde den 1 januari i år lagen av den 29 december 1967 om uppfyllande av vissa förpliktelser, vilka grundar sig på Finlands medlemskap i FN, i kraft. Även denna lag avser endast säkerhetsrådets bindande resolutioner. För uppfyllande av ifrågakarande förpliktelser kan enligt lagen i fråga om åtgärder av ekonomisk natur samt åtgärder, som gäller meddelelsemedel och kommunikationer, föreskrifter utfärdas genom förordning.

Under innevarande år har även i Norge anlagits en lag om genomförande av säkerhetsrådets bindande beslut. Enligt denna lag äger Konungen utfärda de bestämmelser som är nödvändiga för att genomföra sådana beslut.

Danmark, Finland och Norge har alltså, såvitt gäller säkerhetsrådets bindande beslut, FN-lagar av allmän fullmaktsnatur.

För Sveriges vidkommande utreder FN-lagkommittén enligt direktiv av den 25 februari 1966 förevarande lagstiftningsspörsmål. I direktiven sägs att en FN-lag skulle ge Kungl. Maj:t bemyndigande att vidta åtgärder av olika slag för att Sverige utan tidsutdräkt skall kunna efterkomma beslut eller rekommendationer av säkerhetsrådet.

FN-lagkommittén räknar med att omkring nästa årsskifte kunna avge betänkande med förslag till en allmän och bestående FN-lag. Tänkbart är att därvid kommer att föreslås en lag av beredskapskaraktär med en beskrivning av olika sanktionsåtgärder och med fullmakt för Kungl. Maj:t att förordna om sålunda angivna åtgärder i den mån det är nödvändigt för att genomföra säkerhetsrådets beslut eller rekommendationer. Metoden att i lag särskilt ange vilka åtgärder Kungl. Maj:t bemyndigas vidta, har FN-lagkommittén använt sig av i det förslag till provisorisk lag om genomförande av vissa sanktioner mot Sydrhodesia, som överlämnades till chefen för justitiedepartementet den 15 mars i år (Stencil Ju 1968: 6).

Som påpekats är avsikten enligt direktiven för kommittéarbetet att en svensk FN-lag skall omfatta såväl säkerhetsrådets bindande beslut som dess rekommendationer. De danska, finska och norska FN-lagarna tar däremot, såsom ovan framgått, sikte bara på bindande beslut. Denna skillnad i lagarna kan naturligtvis stundom omöjliggöra ett enhetligt nordiskt genomförande på det nationella planet av säkerhetsrådets rekommendationer.

Skulle de nordiska ländernas FN-lagar bli olika i fråga om konstruktionen av den fullmakt som ger respektive regering rätt att verkställa

säkerhetsrådets bindande beslut, utgör detta förhållande i och för sig inte något hinder för en likartad nordisk FN-politik beträffande sådana beslut. Det avgörande härvidlag är nämligen att de förordnanden som meddelas med stöd av fullmakterna får i stort sett samma effekt och att dessa förordnanden kan träda i kraft vid ungefär samma tidpunkt. I den mån fullmaktens räckvidd är olika i de skilda länderna, eller den rättsliga regleringen inom det samhällsområde, där sanktionsingreppet skall ske, skiljer sig mellan länderna, blir skillnader i förordnandena oundvikliga. I allmänhet torde dock detta inte behöva medföra några väsentliga skillnader i den materiella effekt som förordnandena medför. Skillnader som hänför sig till fullmaktens räckvidd kan självfallet undvikas om fullmakten även i Sverige göres generell såsom i Danmark, Finland och Norge. Att införa en sådan fullmaktslag i Sverige torde dock möta konstitutionella betänkligheter. FN-lagkommittén räknar med att man i en fullmaktslag kan göra en så pass utförlig beskrivning av olika sanktionsåtgärder att lagen i varje fall i allt väsentligt ger möjlighet att genomföra säkerhetsrådets resolutioner. Sålunda angiven olikhet i konstruktionen av de nordiska ländernas FN-lagar kan därför knappast anses som något avgörande hinder för en likartad nordisk sanktionspolitik. Vad nu sagts gäller även rekommendationer, i den mån dessa kan komma att omfattas av de nordiska ländernas FN-lagar.

Det anförda ger vid handen att vad som närmast behövs för att de nordiska länderna skall kunna genomföra en relativt enhetlig sanktionspolitik är att de olika ländernas FN-lagar ger möjlighet att verkställa såväl säkerhetsrådets bindande beslut som dess rekommendationer.

FN-lagkommittén kan därför tillstyrka att Nordiska rådet för regeringarna förordar antagandet av FN-lagar av nyssnämnda slag.

Därjämte kan det enligt FN-lagkommitténs mening finnas skäl att understryka betydelsen av nordiskt samråd innan förordnanden enligt lagarna i varje särskilt fall utfärdas. Härigenom kan större enhetlighet i fråga om effekten av dessa förordnanden vinnas. Erfarenheten har redan visat att säkerhetsrådets resolutioner lämnar utrymme för skilda tolkningar och innehåller formuleringar som kan vara svåra att överföra till nationella handlingsregler.

Stockholm den 20 juni 1968

På FN-lagkommitténs vägnar

Eskil Hellner

Hans Olsson

Svenska FN-förbundet:

Förbundet understödjer rådsmedlemmarnas hemställan till Nordiska rådet att rekommendera samarbete regeringarna emellan i syfte att harmonisera de nordiska ländernas FN-lagstiftning. Den motivering som rådsmedlemmarna ger är helt tillfyllest.

Förslaget berör emellertid inte bara lagreglernas likformighet utan ger också synpunkter på vad som bör omfattas av lagarna. Medan de FN-lagar som redan antagits i vissa nordiska länder endast gäller för medlemsstaterna bindande beslut av FN:s säkerhetsråd hemställas i medlemsförslaget att lagarna bör föreskriva även hur rekommendationer av säkerhetsrådet skall verkställas i varje nordiskt land.

FN-förbundet finner det angeläget att Nordiska rådet innesluter denna åsikt i en eventuell rekommendation med anledning av detta medlemsförslag. Det har hänt flera gånger att nordiska länders regeringar efterkommit beslut i FN som i och för sig inte varit bindande men betytt mycket för fredens bevarande i olika delar av världen och fört med sig icke obetydliga åtaganden från medlemsländernas sida. Snabba åtgärder har ibland varit nödvändiga. En fullmaktslag omfattande även andra FN-beslut än säkerhetsrådets enligt § 48 i FN-stadgan bör avsevärt underlätta de nordiska ländernas medverkan i snabba och effektiva åtgärder för fredens bevarande.

Härvid är att märka att även beslut av generalförsamlingen kan vara av den arten att regeringarna behöver vidta omedelbara åtgärder för att genomföra dem, inte därför att skyldighet föreligger men därför att det är i fredens och därmed de nordiska ländernas intresse att följa beslutet. Generalförsamlingen har som bekant möjlighet att fatta beslut i syfte att trygga freden enligt det beslut som fattades 1950 under beteckningen United Action for Peace. Denna resolution har haft konsekvenser av här diskuterat slag för nordiska länder. Här må erinras om generalförsamlingens beslut vid Suezkrisen 1956 och i Kongofrågan i september 1960.

FN-förbundet anser det angeläget att generalförsamlingens här nämnda roll beaktas vid lagstiftningen som även varit rekommendationer av säkerhetsrådet. Det bör allmänt sett eftersträvas av de nordiska länderna att utarbeta överensslämnande lagregler som gör det möjligt att smidigt verkställa FN-beslut vare sig de är formellt bindande eller ej.

Stockholm den 27 juni 1968

Svenska FN-förbundet

Valter Ersson

Vice ordförande

Stig Johnsson

Organisations-
sekreterare

Svenska freds- och skiljedomsföreningen:

Vi finner motionen synnerligen viktig. Det är ett sedan länge iakttaget faktum att de olika FN-organens beslut och rekommendationer ofta inte följs av de enskilda regeringarna, vilket i sin tur skadar FN:s anseende och FN:s verksamhet i dess helhet. I vissa fall kan underlåtenheten bero på att lagstiftningen ställer hinder i vägen. Detta kan t. ex. gälla sanktionsförfaranden. I vissa fall kan det bero på ren försummelse, slöhet eller bristande vilja.

Den våldsmentalitet som tagit sig så fruktansvärda uttryck just på sista tiden åskådliggör vikten, ja nödvändigheten, av att det finns ett instrument för utvecklandet av en övernationell rättsordning, av en ny mentalitet som sätter rätten över våldet. Det instrumentet är Förenta Nationerna och dess olika underorgan.

I en tidsålder som behärskas av massförintelsevapen och datateknik måste man söka andra vägar än våldet för lösande av konflikter mellan människor, grupper och nationer.

Om FN i allmänhet och säkerhetsrådet i synnerhet skall kunna uppfylla sitt höga syfte måste dess beslut och rekommendationer respekteras och verkställas av medlemsnationerna såsom en uppfostran till fred. En sådan regionalt begränsad åtgärd som en samordning av lagstiftningen i Norden för att möjliggöra detta, är ett viktigt led i denna strävan.

Svenska freds- och skiljedomsföreningen föreslår därför att medlemsförslaget bifalles.

Stockholm den 27 juni 1968

För Svenska freds- och skiljedomsföreningen

Bertil Svahnström

Vice ordförande

Lennart Ivarsson

Sekreterare

BILAGA 2**Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslaget****1. Inledning**

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att antaga likformiga lagregler avsedda att möjliggöra ett säkerställande av att FN:s säkerhetsråds beslut och rekommendationer kan

verkställas i varje nordiskt land. Förslaget motiveras med intresset av att de nordiska länderna kan föra en likartad FN-politik. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Oslo den 21 oktober 1968 och i Stockholm den 31 januari 1969.

2. G ä l l a n d e b e s t ä m m e l s e r

I Danmark, Finland och Norge har nyligen antagits FN-lagar, som lämnar regeringen en allmän fullmakt att genomföra säkerhetsrådets bindande beslut. Lagstiftningen omfattar ej säkerhetsrådets rekommendationer. I Sverige utreds frågan av den i februari 1966 tillsatta FN-lagkommittén. Enligt direktiven för kommittén är avsikten att en svensk FN-lag skall omfatta såväl säkerhetsrådets bindande beslut som dess rekommendationer. Tänkbart är att kommittén kommer att föreslå en lag av beredskapskaraktär med en beskrivning av olika sanktionsåtgärder och med fullmakt för Kungl. Maj:t att förordna om sålunda angivna åtgärder i den mån det är nödvändigt för att genomföra säkerhetsrådets beslut eller rekommendationer. Vid förberedelsearbetet för de nordiska FN-lagarna har de nordiska lagkommittéerna stått i nära samråd med varandra.

3. R e m i s s y t t r a n d e n

Yttranden över förslaget har inhämtats från följande myndigheter och organisationer m. fl.:

Danmark

Udenrigsministeriet.
 Dansk Samråd for Forenede Nationer.
 Den Danske FN-Forening.

Finland

Ministeriet för utrikesärendena.
 Finlands FN-förbund.

Norge

Utenriksdepartementet.

Sverige

FN-lagkommittén.
 Svenska FN-förbundet.
 Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Medlemsförslaget aktualiserar *dels* frågan om enhetlig lagstiftning för genomförande av säkerhetsrådets rekommendationer, *dels* frågan om enhetlig nordisk FN-lagstiftning över huvud.

Genomförande av säkerhetsrådets rekommendationer. Medlemsförslaget tillstyrks i denna del av Dansk Samråd for Forenede Nationer, Den Danske FN-forening och FN-lagkommittén. Förslaget avstyrks av udenrigsministeriet, ministeriet för utrikesärendena samt Utenriksdepartementet. Finlands FN-förbund tar ej direkt ställning.

FN-lagkommittén framhåller, att vad som närmast behövs för att de nordiska länderna skall kunna genomföra en relativt enhetlig sanktionspolitik är att de olika ländernas FN-lagar ger möjlighet att verkställa såväl säkerhetsrådets bindande beslut som dess rekommendationer. Kommittén tillstyrker därför att Nordiska rådet rekommenderar antagandet av FN-lagar av detta slag. *Svenska FN-förbundet* anför, att en fullmaktslag omfattande även andra FN-beslut än säkerhetsrådets enligt 48 § i FN-stadgan bör avsevärt underlätta de nordiska ländernas medverkan i snabba och effektiva åtgärder för fredens bevarande.

Udenrigsministeriet framhåller, att den nyligen genomförda danska lagstiftningen inte utesluter att regeringen, när så befinner önskvärt och när annan lagstiftning eller administrativ praxis ej lägger hinder i vägen fattar beslut om genomförande av säkerhetsrådets rekommendationer. *Ministeriet för utrikesärendena* uttalar, att enligt FN:s stadga någon rättslig förpliktelse ej föreligger vad gäller uppfyllandet av rekommendationer från säkerhetsrådet. Med hänvisning härtil samt till att verkställandet av rekommendationer märkbart kan inskränka privat näringsverksamhet och medborgarnas affärs- och annan verksamhet samt till att regeringen bör ha möjlighet att bedöma läget i varje enskilt fall vid rekommendationer, avstyrker ministeriet förslaget. *Utenriksdepartementet* framhåller, att det i Norge kan resas konstitutionella betänkligheter mot att utvidga den nu gällande lagen till att ge regeringen en generell obegränsad fullmakt att genomföra säkerhetsrådets rekommendationer. Dessa behandlar för övrigt ofta åtgärder med långtgående verkningar för de enskilda ländernas medborgare och företag, verkningar vars omfattning man nu inte kan överblicka.

Införande av likformiga lagregler. Medlemsförslaget tillstyrks i denna del av Dansk Samråd for Forenede Nationer, Den Danske FN-Forening, Svenska FN-förbundet och Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Finlands FN-förbund tar ej direkt ställning till saken medan övriga remissinstanser avstyrker.

FN-lagkommittén framhåller, att även om de nordiska ländernas FN-lagar blir olika i fråga om konstruktionen av den fullmakt som ger respektive regeringar rätt att verkställa säkerhetsrådets bindande beslut, detta ej utgör något hinder för en likartad nordisk FN-politik beträffande sådana beslut. Det avgörande härvidlag är nämligen att det förordnande, som meddelas med stöd av fullmakterna får i stort sett samma effekt och att detta förordnande kan träda i kraft vid ungefär samma tidpunkt.

4. U t s k o t t e t

Ekonomiska utskottet får inledningsvis instämma med förslagställarna i angelägenheten av att de nordiska länderna för en likartad FN-politik i sanktionsfrågor.

Vad som enligt utskottets mening i första hand krävs för att de nordiska länderna skall kunna genomföra en relativt enhetlig sanktionspolitik är att de olika ländernas FN-lagar ger möjlighet att verkställa såväl säkerhetsrådets bindande beslut som dess rekommendationer. Enligt direktiven för den svenska FN-lagkommittén är avsikten att en svensk FN-lag skall omfatta såväl de bindande besluten som rekommendationerna. De nyligen antagna FN-lagarna i Danmark, Finland och Norge lämnar respektive regeringar en allmän fullmakt beträffande de bindande besluten men ej vad gäller rekommendationerna. Dessa länders lagstiftning utesluter emellertid inte att regeringen, när så befinner önskvärt och när annan lagstiftning eller administrativ praxis ej lägger hinder i vägen, fattar beslut om genomförande av säkerhetsrådets rekommendationer. Mot denna bakgrund anser ekonomiska utskottet att behov ej föreligger av enhetlig nordisk lagstiftning om genomförande också av säkerhetsrådets rekommendationer.

Vad gäller spørsmålet om en enhetlig nordisk FN-lagstiftning över huvud anser utskottet i likhet med svenska FN-lagkommittén, att även om de nordiska ländernas FN-lagar blir olika i fråga om konstruktionen av den fullmakt som ger respektive regeringar rätt att verkställa säkerhetsrådets bindande beslut detta ej utgör något hinder för en likartad nordisk FN-politik beträffande sådana beslut.

Utskottet får därför föreslå,

att Nordiska rådet icke måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Stockholm den 31 januari 1969

<i>Trygve Bratteli</i>	<i>Henry Christensen</i>	<i>Ragnar Christiansen</i>
<i>Arne Geijer</i> Förman	<i>Yngve Holmberg</i>	<i>Kuuno Honkonen</i>
<i>Jens Otto Krag</i>	<i>Bertil Ohlin</i>	<i>Juha Rihtniemi</i>
<i>Bent Røiseland</i>	<i>Eino Sirén</i>	<i>Karl Skytte</i>
<i>Svenn Stray</i>	<i>V. J. Sukselainen</i>	<i>Sven Sundin</i>
	<i>H. C. Toft</i>	

Medlemsförslag

om tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning

(Väckt av Georg Backlund, Henry Christensen, Per Hækkerup, Nils Kellgren, Pekka Kuusi, Tyyne Leivo-Larsson, Berte Rognerud, Ingrid Segerstedt Wiberg och V. J. Sukselainen)

Den historiska forskningen har under de senaste årtiondena allt mer inriktats på modern historia. Det växande intresset för samtidshistoria har tagit sig uttryck både i ett ökat antal undersökningar av enskilda forskare och i utredningar av forskarteam rörande politiska och sociala frågor, vilka ställer sig alltför omfattande för att kunna utforskas av endast en historiker. Studiet av mellankrigstidens och andra världskrigets historia har i mycket hög grad sporrats av den fria tillgången till det tyska utrikesministeriets arkiv.

I vissa nordiska länder har den historiska forskningen i samtidshistoria erhållit en fast organisation i form av grupparbete och inriktats på en systematisk genomgång av det relevanta tillgängliga källmaterialet för att kunna kartlägga alla aspekter på ett synnerligen mångfacetterat skeende, som en enskild forskare har svårt att överblicka utan hjälp av kolleger på samma forskningsområde eller inom närstående forskningsfält. »Udgiver-selskab for Danmarks nyeste Historie» inledde 1961 en undersökning av ockupationstidens historia i Danmark och har under sitt arbete funnit det nödvändigt att för utbyte av forskningsresultat etablera kontakter med historiska institutioner i Norge och Sverige. Inom historiska institutionen vid Stockholms universitet påbörjades våren 1966 forskningsprojektet »Sverige under andra världskriget», i vilket ett flertal svenska forskare samarbetar. Man har i Sverige allt sedan projektet initierades varit medveten om betydelsen av samarbete med historiker, som i grannländerna är sysselsatta med liknande undersökningar.

Ett huvudtema vid Nordiska historikermötet i Helsingfors den 7—10 augusti 1967 var »De nordiska ländernas utrikespolitik 1939—1941». Historiker från Danmark, Finland, Norge och Sverige framlade vid kongressen rapporter över nationella forskningsresultat rörande det andra världskrigets begynnelseskedde. Översikterna visade hur angeläget det är att inom det i rapporterna aktuella forskningsfältet åstadkomma ett nordiskt samarbete för lösande av gemensamma nordiska frågeställningar. De veten-

skapliga diskussioner, som fördes kring detta tema, kan ses som ett allvarligt försök att genom presentation av forskningsläget i ettvar av de nordiska länderna skapa förutsättningar för ett intimare samarbete mellan nordiska samtidshistoriker. Den svenska rapportören framhöll, att möjligheter att för utrikespolitisk forskning penetrera allt relevant historiskt källmaterial, som utnyttjas med tanke på forskningens inpassande i ett internationellt perspektiv, kunde bereda nordiska historiker tillfälle att göra insatser av betydelse för såväl nordisk som internationell forskning.

Situationen är för närvarande inte gynnsam för historiker, som är samsatta med samtidshistorisk forskning. Tillgången till källmaterialet är begränsad och restriktionerna i de nordiska länderna olika. Läget synes vara ljusast i Danmark, där samtliga statliga arkiv med beaktande av speciella betingelser rörande statens säkerhet och enskilda personers okränkbarhet ställts till förfogande för de undersökningar, som bedrivs av »Udgiverselskab for Danmarks nyeste Historie». Det förefaller emellertid orimligt att forskare i ett nordiskt land har tillgång till ett visst källmaterial, medan motsvarande material i ett annat nordiskt land inte är tillgängligt för forskningen.

Hänvisande till den samtidshistoriska forskningens betydelse framhålls i den av Nordiska historikermötet den 10 augusti 1967 antagna resolutionen att denna forskning så långt möjligt bör beredas fri tillgång till relevant källmaterial, vilket förutsätter en uppmjukning av nu gällande sekretessbestämmelser (*se Tillägg*).

Under historikermötet framgick det att de offentliga arkiven är inställda på att en liberalisering av bestämmelserna rörande tillgången till relevant källmaterial måste ske, eftersom i annat fall samtidshistorisk forskning med verkligt utnyttjande av källmaterialet inte är genomförbar. Frågan har inom arkivkretsar behandlats på internationellt plan vid ett möte i Washington 1966 och på nordiskt plan i Köbenhavn 1967.

Nordiska rådet har tidigare fäst uppmärksamheten på samtidshistorisk forskning. Vid rådets 14:e session antogs en rekommendation om etablerande av samarbete rörande forskning i internationell politik, innefattande freds- och konfliktforskning (rek. nr 9/1966). Rekommendationen resulterade år 1966 i tillsättande av en samarbetskommitté, som har hand om utbyggnaden av forskningssamarbetet på ifrågavarande område. Åtgärder för att få till stånd en friare tillgång till källmaterial och en nordisk samordning av sekretessbestämmelserna vore ägnade att i hög grad befördra även denna del av den samtidshistoriska forskningen.

Det förefaller oss vara synnerligen viktigt att hos medborgarna aktivera intresset för politiska frågor. Den samtidshistoriska forskningen erbjuder stora möjligheter att fästa allmänhetens uppmärksamhet vid historiska förlopp, som ännu inte har förlorat sin aktualitet. En allsidig belysning av dessa förlopp är inte realiserbar, så länge sekretessbestämmelserna är förlegade

och disparata samt ställer hinder i vägen för en uttömmande undersökning av samtidens historia medan denna ännu är av intresse för den levande generationen.

Under återopande av vad som ovan anförts hemställas,
att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommenda-
tion:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att öka möjligheterna att utnyttja relevant källmaterial
för samtidshistorisk forskning samt

II. att verka för ett förenhetligande av sekretessbestäm-
melserna rörande tillgången till detta material.

Helsingfors, København, Stockholm och Oslo i mars 1968

Georg Backlund

Henry Christensen

Per Hækkerup

Nils Kellgren

Pekka Kuusi

Tyine Leivo-Larsson

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

V. J. Sukselainen

TILLÄGG

Resolution antagen den 10 augusti 1967 av Nordiska historikermötet

Nordens historiker, samlade till kongress i Helsingfors, har vid behandlingen av ett av kongressens huvudteman »De nordiska ländernas utrikespolitik 1939—1941» i flera sammanhang varit tvungna att konstatera de svårigheter som nu gällande sekretessbestämmelser ställer forskningen inför. Betydelsen av en samtidshistorisk forskning är för alla uppenbar, lika uppenbart synes det oss vara att denna forskning beredes så långt möjligt fri tillgång till relevant källmaterial. Detta förutsätter en långtgående liberalisering av de regler, som trots det tillmötesgående som redan i flera fall visats i alltför stor utsträckning hindrar forskning inom de nordiska ländernas moderna historia. Vi hemställer därför att berörda myndigheter snarast måtte överväga nödiga åtgärder i syfte att möjliggöra vetenskaplig forskning inom detta område.

BILAGA 1**Yttranden över medlemsförslaget****D a n m a r k****Statsministeriet:**

— — — skal man meddele, at spørgsmålet om adgang til det i rigsarkivet beroende kildemateriale vedrørende statsministeriets ressort normalt afgøres af rigsarkivet, som dog i tvivlstilfælde forelægger spørgsmålet for statsministeriet.

Med hensyn til statsrådsprotokollerne gælder, at protokollerne for tiden 1848 til 1863 er frigivet og offentligt tilgængelige, medens statsministeriet i henhold til kongl. resolution af 1. november 1961 kan give anerkendte danske forskere adgang til statsrådsprotokollerne for Chr. IX's regeringstid (1863—1906).

Statsrådsprotokollerne for tiden efter 1906 er derimod ikke tilgængelige, idet der dog har fundet en vis offentliggørelse sted, navnlig af protokollater for tiden under og efter første verdenskrig.

København, den 4. juli 1968

P. m. v.

E. b.

Leif Groth

Udenrigsministeriet:

— — — meddeles, at udenrigsministeriets praksis med hensyn til at give adgang til udenrigstjenestens arkivalier er, at der er fri adgang til akter ældre end 50 år. For arkivalier yngre end 50 år gives adgang til kvalificerede forskere m. v., efter i praksis liberale retningslinier, såfremt dette kan ske uden skade for statens sikkerhed, hensynet til fremmede magter og tilbørlig diskretion over for enkeltpersoner.

Udenrigsministeriet ser med velvilje på mulighederne for at give adgang til arkivalier for den samtidshistoriske forskning og lægger for sit vedkommende vægt på en ensartet praksis med hensyn til adgangsbestemmelserne for den danske centraladministrations arkivalier, og at nordisk praksis spe-

cielt hvad angår udenrigstjenesternes akter i videst muligt omfang følger samme retningslinier.

København, den 15. juli 1968

P. m. v.

E. b.

Ib Bodenhagen

Undervisningsministeriet meddelar i skrivelse den 11 juni 1968 att ministeriet tillstyrker medlemsförslaget.

Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Historie:

— — — udtale at man herfra giver forslaget sin uforbeholdne tilslutning.

Selskabet vil desuden gerne meddele visse supplerende oplysninger, så meget mere som selskabets arbejde og dets adgang til visse offentlige arkiver direkte nævnes flere steder i forslaget.

Efter forhandlinger med det daværende ministerium, hvorunder især statsminister Viggo Kampmann viste stor forståelse for samtidshistorikernes ønsker og behov, blev der ved kongelig resolution af 9. juni 1961 givet selskabets medarbejdere adgang til statens arkiver (*se Bihang*).

Som det vil ses, var det en betingelse for udnyttelsen af det materiale, som blev gjort tilgængeligt på denne måde, at de publikationer, hvori stoffet blev fremlagt, skulle forelægges ministeren (ministeriet) før trykningen, således at ministeren kunne forlange ændringer eller slettelser, hvor statens sikkerhed eller hensynet til nulevende personer måtte kræve det.

I de hidtil udsendte, respektive trykfærdige værker:

H. S. Nissen og H. Poulsen: På dansk friheds grund,

J. Hæstrup: . . . til landets bedste, bind I,

V. Sjøqvist: Danmarks udenrigspolitik 1933—1940,

F. Løkkegaard: Det danske gesandskab i Washington 1940—1942

er der ikke krævet ændret eller slettet noget.

DNH's medarbejdere er blevet forsynet med legitimationer, som de kunne forevise, når de anmodede om adgang til offentlige arkiver. Et eksemplar af denne legitimation og den dermed forbundne tavshedserklæring, der blev underskrevet af hver medarbejder, vedlægges til orientering.

Selskabet og de til dette knyttede forskere har gjort brug af deres adgangsmuligheder i så godt som alle ministerier og der er i hvert ministerium udpeget en kontaktsmand, der skal være medarbejderne behjælpelig ved lokalisering af materialet. Foruden i selve ministerierne har man også anmodet om og fået adgang til arkivalier hos myndigheder under ministerierne, f. eks.

Københavns Byret, hærens arkiv, søværnskommandoens arkiv m. fl. samt naturligvis rigsarkivet og landsarkiverne.

Den kendsgerning at DNH fik adgang til Statens arkiver, har skabt tillid til selskabets status og arbejde, hvad der har været i høj grad medvirkende til at også private organisationer og sammenslutninger i stor udstrækning har givet medarbejderne adgang til deres arkiver.

Endvidere har en gruppe yngre historikere, der uden direkte ansættelse i DNH samarbejder med dr. Jørgen Hæstrup, fået adgang til statens arkiver på samme vilkår som, og via DNH.

I det hele taget er det vort indtryk at myndighederne i Danmark i større udstrækning end før giver også enkeltpersoner adgang til adskilligt tidligere som hemmeligt betragtet materiale, efter at den DNH meddelte tilladelse har vist at adgangen kunne gives uden skade, og at tilladelsen ikke blev misbrugt.

DNH har i stor udstrækning samarbejdet med især svenske og norske historikere og har også haft brug for at se på materiale i norske og svenske arkiver. Her har visse grupper af arkivalier vist sig at være utilgængelige, som man i Danmark kunne få adgang til. Omvendt blev den kongelige resolution i Danmark fortolket således, at den ikke gav norske og svenske medarbejdere, der var knyttet til DNH, de samme rettigheder som de danske medarbejdere har.

Ikke mindst ved udforskningen af besættelsestidens historie, hvor forholdene i de skandinaviske lande har så nær tilknytning til hinanden, hvor der er så mange forløb og relationer, der berører flere af landene, og som kun kan oplyses på betryggende videnskabelig basis, hvis man kan undersøge dem alle steder, ville det være af stor betydning om adgangsbestemmelserne var ens, på den ene side med hensyn til hvad der skal gives adgang til, og på den anden side hvem der skal have adgang. Hvad det første angår, bør man formentlig tilstræbe så stor — eller større — frihed som i Danmark, og med hensyn til det sidste ville man ønske at alle skandinaviske forskere, forudsat at de udstyres med en legitimation i lighed med den, DNHs medarbejdere har, skulle have samme adgang til offentlige arkiver i de andre nordiske lande som i deres eget.

København, den 31. juli 1968

P. s. v.

Poul Bagge

Georg Rona

**Statsministeriets skrivelse angående kungl. resolution den 9 juni 1961 angående
tillträde till statens arkiv**

Under henvisning til selskabets andragende af 2. november 1960 om tilladelse for selskabets medarbejdere til at benytte akter i statens arkiver vedrørende besættelsestidens historie m. m. med henblik på en undersøgelse af Danmarks historie i denne periode skal man herved meddele, at Hans Majestæt Kongen den 9. juni 1961 på statsministeriets derom nedlagte forestilling har bifaldet,

at samtlige statens arkiver — med de undtagelser, som de enkelte ministre måtte anse for nødvendige til varetagelse af hensynet til statens sikkerhed og tilbørlig diskretion over for enkeltpersoner — stilles til rådighed for medarbejdere ved Udgiverselskabet for Danmarks Nyeste Historie med henblik på fremstilling af besættelsestidens historie, dog således at vedkommende minister i enkelte tilfælde kan betinge sig, at offentliggørelse først finder sted, efter at han har haft lejlighed til at gennemse det, der ønskes offentliggjort, samt på vilkår, at selskabets medarbejdere påtager sig tavshedspligt for så vidt angår oplysninger fra statens arkiver, som af de ovennævnte hensyn ikke kan offentliggøres.

De arkivalier, som selskabet herefter måtte ønske at gennemgå, vil blive stillet til rådighed af de respektive styrelser gennem rigsarkivet og landsarkiverne, der vil drage omsorg for, at undersøgelserne af materialet kan finde sted på betryggende måde.

Til formidling af samarbejdet mellem selskabet og rigsarkivet og styrelsernes egne arkiver finder man det ønskeligt, at der i hvert enkelt ministerium udpeges en tjenestemand, der vil kunne være selskabets medarbejdere behjælpelig med arbejdet, herunder med at finde frem til relevant materiale. Man går ud fra, at selskabet vil være indforstået hermed.

København, den 19. juni 1961

P. m. v.

J. Elkjær Larsen

F. Grage

Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie:

— — — kan selskabet udtale at det anser det for at være af afgørende betydning for den vigtige samtidshistoriske forskning, at adgangen til relevant kildemateriale i staternes arkiver lettes, og at der gennemføres ensartede bestemmelser herom for de nordiske lande. Vi har derfor med taknemlighed set radsmedlemsforslaget i sag A 197/k. I øvrigt tillader vi os at henvise til skrivelse fra Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Historie i samme sag. De i denne skrivelse fremsatte ønsker kan vi helt tiltræde.

Holte, den 17. august 1968

P. s. v.

Povl Bagge

Selskabets forstander

Jysk Selskab for Historie:

— — — skal man på selskabets vegne udtale, at adgangen til i de statslige arkiver at udnytte kildemateriale fra de seneste årtier er af væsentlig betydning for den samtidshistoriske forskning. Af den grund kan man ganske slutte sig til den resolution, der blev vedtaget på det nordiske historikermøde, og på det varmeste anbefale den rekommendation, som er fremsendt med den nævnte skrivelse.

Århus, den 24. maj 1968

Troels Fink

Vagn Dybdahl

F i n l a n d**Utrikesministeriet¹:**

När det gäller frågan om att göra hemligt källmaterial tillgängligt för samtidshistorisk forskning vill ministeriet för utrikesärendena fastslå, att enligt nu gällande bestämmelser (lagen om allmänna handlingars offentlighet, författningssamlingen 83/1951, förordningen innefattande vissa undantag i fråga om allmänna handlingars offentlighet, författningssamlingen 650/1951 och statsrådets beslut 10 februari 1966 om förkortning av tiden för hemlighållande av vissa av utrikesförvaltningens handlingar) kan alla utrikesförvaltningens handlingar, också de mest hemliga, fritt utnyttjas av forskare efter 40 år, räknat från den dag då respektive handling daterats. Hemliga handlingar, som är yngre än 40 år, men äldre än 25 år, står till forskares förfogande under förutsättning att statsrådet på föredragning från ministeriet för utrikesärendena in casu ger tillstånd härtill. I fråga om hemliga handlingar, som är yngre än 25 år, kan ministeriet för utrikesärendena i undantagsfall bevilja tillstånd att använda dem, ifall särskilda skäl härtill föreligger. Denna möjlighet har använts endast när staten direkt har varit vederbörande forskares uppdragsgivare (t. ex. när det gällt att skriva statsrådets historia) eller när det annars har varit fråga om statens intressen.

De ovannämnda bestämmelserna, som begränsar utnyttjandet av utrikesförvaltningens hemliga dokumentmaterial, hänför sig till den överallt i världen gängse uppfattningen att rätten att använda material av detta slag måste kringskäras av omtanke om statens säkerhet. Med hjälp av de bestämmelser som utfärdats är det möjligt att hindra att sådant, ofta mycket ömtåligt arkivmaterial, som är yngre än 40 år, användes på ett sätt som vore farligt för hela riket, vilket en del ansvarlösa element måhända skulle lockas till, om en fullständig frihet rådde. Dessutom är det antagligt att våra

¹ Yttrandet översatt från finska.

utomlands verksamma diplomaters lust att inkomma med rapporter skulle påverkas oförmånligt av medvetandet om att deras rapporter efter 25 år utan inskränkningar skulle kunna läsas och utnyttjas av envar. I rapporterna behandlas ofta mycket ömtåliga ämnen och de innehåller författarens personliga situationsbedömningar, vilka han måhända inte alltid gärna är beredd att delge offentligheten före sin död.

Ministeriet har redan i detta skede önskat fästa uppmärksamhet vid ovan anförda synpunkter, som är mycket viktiga med hänsyn till dess arbete. Förslagsställarna har emellertid uppenbarligen alldeles rätt i att en nordisk samordning av sekretessbestämmelserna vore ägnad att befordra den samtids-historiska forskningen. Det torde därför vara på sin plats att grundligt utredna vilka möjligheter som föreligger att införa bestämmelser av denna art.

Helsingfors den 18 juni 1968

Martti Ingman

Avdelningschef

Reino Kuusi

Chef för arkivsektionen

Justitieministeriet:

De mest centrala stadgandena om offentlighet för de handlingar som torde avses med det i förslaget använda uttrycket »källmaterial» ingår för Finlands del i lagen av den 9 februari 1951 om allmänna handlingars offentlighet (83/1951). Lagen utgår från den principiella ståndpunkten, att allmänna handlingar är offentliga. Varje finsk medborgare äger rätt att få del av allmän handling. Huruvida utlännning skall få del av allmän handling beror på myndighets prövning.

Om det är önskvärt att handling hålles hemlig skall därom enligt nämnda lag särskilt stadgas i lag. I vissa uttryckligen angivna fall kan enligt lagen i fråga stadgande om skyldighet att hemlighålla handling även utfärdas genom förordning. Sådana fall är t. ex. där hemlighållande påkallas av statens säkerhet eller dess förhållande till främmande makter eller av försvarets intresse. I en förordning, som givits den 22 december 1951 (650/1951), ingår stadganden om de viktigaste begränsningarna av detta slag. I vissa enskilda fall kan republikens president och statsrådet enligt lagen förordna, att handling, som är föremål för handläggning, skall hemlighållas. Enligt en allmän regel i den åberopade lagen upphör hemlighållandet efter tjugofem år från den dag handlingen är dagtecknad. Undantag från detta stadgande förekommer.

I lagen om allmänna handlingars offentlighet ingår ytterligare ett stort antal andra stadganden om skyldighet att iakttaga sekretess. De gäller t. ex.

handlingar som upprättats i fängelser, vårdanstalter eller sjukhus. Hemlighållandet av dessa handlingar beror ofta på den berörda personens vilja.

I vissa lagar, som nära ansluter sig till det föreliggande ärendet och som givits tidigare än den ovannämnda lagen, ingår en rad stadganden, som sekretessbelägger antingen vissa handlingar eller behandlingen av ett ärende. Bland dem kan nämnas 56 § i den med kraft av grundlag gällande riksdagsordningen av den 13 januari 1928 (7/1928), enligt vilken behandlingen av ett ärende i riksdagen, när riksdagen så beslutat, kan vara hemlig.

I överensstämmelse med lagen om allmänna handlingars offentlighet har i en del sedermera utfärdade lagar stadganden givits om skyldighet att hemlighålla handlingar.

Såsom exempel härpå kan anföras 132 § beskattningsskattelagen av den 12 december 1958 (482/1958) och 73 § lagen av den 5 december 1963 angående omsättningsskatt.

Dessutom förekommer ett mycket stort antal stadganden, som ålägger antingen tjänstemän eller andra personer tystnadsplikt.

Det är ingenting okänt för lagstiftningen i Finland att handling, som i lag förklarats hemlig, i ett enskilt fall kan ställas till förfogande för den som utför vetenskaplig forskning. Sålunda kan enligt 132 § 2 mom. i den ovannämnda beskattningsskattelagen finansministeriet förordna att handling, som annars skall hemlighållas, för vetenskaplig forskning skall göras tillgänglig för myndighet eller person, som sysslar med sådan forskning. Någon allmän lagstiftning i saken finns dock icke.

Med anledning av det framlagda förslaget anser ministeriet, att det icke finns orsak att motsätta sig en undersökning i saken och inte heller att avvisa ett förenhetligande av de stadganden, som i detta ämne är gällande inom Norden.

Ministeriet finner dock, att det i Finland uppenbarligen skulle bli nödvändigt att genomföra ett mycket omfattande lagstiftningsarbete, om man skulle börja förverkliga förslaget i den form i vilken det framlagts. Då arbetets omfattning dessutom är beroende av vad som avses med begreppet »källmaterial», anser ministeriet det önskvärt, att detta begrepp definieras i detalj när rekommendationen avgives.

Helsingfors den 7 maj 1968

Kai Korte

Avdelningschef

Evert Raunetsalo

Lagstiftningsråd

Undervisningsministeriet:

— — — får undervisningsministeriet, efter att ha införskaffat utlåtande från statens humanistiska och samhällsvetenskapliga kommissioner, meddela att ökandet av möjligheterna att utnyttja relevant, för närvarande på grund av sekretessbestämmelserna otillgängligt källmaterial, vore av betydelse för den samtidshistoriska forskningen. Härigenom skulle bl. a. källmaterial från den senast förflutna tiden fås tillgängligt så tidigt, att forskare kunde komplettera oklara punkter genom intervjuer med personer som då ännu är vid liv.

Ett förenhetligande av sekretessbestämmelserna vore till nytta för forskningen, då denna åtgärd skulle eliminera den nackdelen att de resultat av forskningsprojekt, som gäller flera än ett nordiskt land, skulle för ett lands del bli ofullständigare än resultaten från övriga i projektet deltagande länder.

Ministeriet anser sig dock ej kunna uttala sig om huruvida ett förenhetligande av sekretessbestämmelserna i samtliga nordiska länder är möjligt att genomföra. För Finlands del kan konstateras, att 20 § lagen om allmänna handlingars offentlighet ger myndigheterna de nödiga fullmakterna att frige sekretessbelagda handlingar. Några ändringar av lagstiftningen är därför knappast nödiga. Däremot vore det angeläget att praxis vid tillämpning av nämnda 20 § vore så litet restriktiv som möjligt.

Helsingfors den 11 juni 1968

Johannes Virolainen

Minister

Matti Gustafson

Föredragande

Riksarkivet:

Riksarkivet, som har till uppgift att ställa handlingar till den vetenskapliga forskningens förfogande, önskar i princip att de restriktioner, som hindrar tillgången till det nyaste arkivmaterialet, skulle vara begränsade till ett minimum. Samtidigt är riksarkivet livligt medvetet om, att forskningens behov av handlingar endast är en synpunkt på frågan om allmänna handlingars offentlighet och att arkiven är ansvariga för att inte handlingar, som enligt lag eller enligt överenskommelse med vederbörande donator eller deponitor bör hållas hemliga, kommer i obehöriga händer. Vid den internationella rundabordskonferensen med arkivchefer i Köpenhamn i maj 1967 behandlades frågan om arkivens offentlighet ur alla tänkbara synpunkter. I generalrapporten för konferensen konstateras bl. a. att bestämmelserna om handling-

ars offentlighet i de nordiska länderna i allmänhet är liberalare än annorstädes. Principen om de flesta handlingars offentlighet redan från den tidpunkt, då handlingen blivit undertecknad, gäller i Finland och i Sverige. I Finland är den tidsfrist, efter vilken allt utrikespolitiskt material blir offentligt, något kortare än i de flesta länder. I Finland är sekretessbestämmelserna även för privatbrev i allmänna arkiv och för sådana handlingar som berör privata personers sjukdom, själavård eller social vård, liberalare än annorstädes.

Önskvärt vore naturligtvis att stadgandena om handlingars offentlighet och sekretess i alla nordiska länder skulle vara lika och att ingen skillnad skulle göras mellan inhemska och andra nordiska forskare, när det gäller tillgång till forskningsmaterial både i de allmänna arkiven och i ämbetsarkiven. Enligt den finska offentlighetslagen upphör hemlighållande av de sekretessbelagda handlingarna i utrikesministeriets arkiv efter tjugofem år från den dag handlingen är dagtecknad, ifall statsrådet inte förordnar, att vissa handlingar skall hemlighållas längre tid. Statsrådet har 10 februari 1966 förordnat att handlingar, som enligt statsrådets tidigare beslut 5 juni 1952 skulle hemlighållas tjugofem år efter den lagstadgade fristen av tjugofem år, skulle bli offentliga redan efter femton år efter den lagstadgade fristen, allt som allt således efter fyrtio års tidsfrist. Beaktar man att handlingarna i Auswärtiges Amt's arkiv ända till krigets slut blivit offentliga, vore det önskvärt att forskningen skulle få tillgång till det nordiska utrikespolitiska materialet från samma tid för att kunna få en allsidigare bild av det historiska förloppet.

Inga förändringar i den i Finland nu gällande offentlighetslagen och sekretessförordningen är nödvändiga för att offentliggöra antingen helt och hållet för alla intresserade eller enbart för strikt vetenskapliga ändamål allt utrikespolitiskt material som är äldre än tjugofem år, således nu till året 1943. Den mest demokratiska principen vore otvivelaktigt den, att envar forskare oberoende av vetenskapliga kvalifikationer eller akademiska studier skulle ha rätt att begagna materialet. Hittills har utrikesministeriet enligt statsrådsbeslut 5 juni 1952 och 10 februari 1966 kunnat ge personligt tillstånd för forskare att använda sekretessbelagda handlingar äldre än tjugofem år och i vissa fall även från krigsåren i utrikesministeriets arkiv. Tillstånd har getts, såvitt riksarkivet har sig bekant, åt kända forskare eller åt sådana graderade forskare, som arbetar på sin doktorsavhandling. Riksarkivet anser detta förfarande ändamålsenligt när det är fråga om material, som ännu inte kan helt frigges. Forskare från övriga nordiska länder, som hittills kanske varit i någon mån oförmånligare ställning än inhemska forskare, borde i allmänhet beredas samma möjlighet att begagna sekretessbelagt material som inhemska forskare. Huruvida den tidsfrist, efter vilken alla utrikespolitiska handlingar blir fritt tillgängliga för envar, utan särskilt

ällstånd, kunde ytterligare nämnvärt förkortas från nu gällande fyrtio år, kan riksarkivet inte uttala sig om.

Helsingfors den 2 juli 1968

Martti Kerkkonen

Riksarkivarie

Berndt Federley

Avdelningsföreståndare

Finska historiska samfundet (Suomen historiallinen seura):

Hos de yngre historieforskarna i vårt land har intresset för den nyaste tidens historia varit påfallande stort. Självständighetsjubileet har säkert på sitt sätt bidragit till att befordra denna forskningsinriktning. Ungdomen känner ett starkt behov av att kunna orientera sig i dagens problemfyllda värld. Den har svårt att alltid förstå Finlands väg från självständighetstidens början till i dag. Vare sig det gäller utrikespolitiska eller inrikespolitiska avgöranden förefaller mycket de unga motsägelsefullt. De har också svårt att förstå eller minnas den snabba utvecklingen på det ekonomiska livets område. I dagens välstånds-Finland är det svårt att tro, att en stor del av vårt folk levde i djup fattigdom för bara ett halvt sekel sedan.

För att finna förklaringar till diskutabla beslut och ställningstaganden måste de unga forskarna söka sig tillbaka i tiden. De måste studera motiven till gångna tiders handlingar i belysning av samtidens sätt att se och erfara. Om vi vill att vår ungdom skall få ett säkrare underlag än tidigare generationer, då det gäller att välja riktlinjerna för sitt handlande i framtiden, så bör vi på allt sätt främja intresset för samtidshistorien även om det nu kan synas något ensidigt.

I olika sammanhang har det också betonats huru viktigt det är att intresset för de utrikespolitiska frågorna stimuleras även hos medborgarna i gemen. Ingen kan väl heller i ett demokratiskt land ifrågasätta betydelsen av ett ökat intresse för dylika frågor. Detta intresse torde väl lättast befordras genom historiska undersökningar inom de senaste årens utrikespolitik.

Ett besvärligt och ofta oöverkomligt hinder för de forskare i vårt land, som sysslat med modern historia, har varit de restriktioner, som gäller beträffande användningen av källmaterialet för de senaste årtiondena och speciellt rörande Finland och det andra världskriget.

Vid Nordiska historikermötet i Helsingfors den 7—11 augusti 1967 framfördes bestämda önskemål om större frihet för forskarna på samtidshistoriens område att få utnyttja det relevanta källmaterialet. Då problemen ofta är av internordisk karaktär, är det i högsta grad önskvärt, att Finlands fors-

kare kan delta i det gemensamma nordiska forskningsarbetet på detta område.

Finska historiska samfundet vill därför på allt sätt understöda det initiativ, som tagits inom Nordiska rådet för att befordra en friare tillgång till det aktuella källmaterialet och för att få till stånd en nordisk samordning av sekretessbestämmelserna.

Helsingfors den 15 maj 1968

På Finska historiska samfundets vägnar

Oscar Nikula

Ordförande

Kari Selén

Verksamhetsledare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Saken har vært forelagt Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, Universitetene i Oslo og Bergen, Norges lærerhøgskole og Riksarkivet.

Justisdepartementet uttaler i brev av 4. juni 1968 følgende:

1. Spørsmålet om en forsker skal få adgang til offentlige arkiver, vil etter norsk rett bli å avgjøre av vedkommende forvaltningsorgan. Som utgangspunkt vil forvaltningsorganet fritt kunne bestemme om forskeren skal få adgang til arkivet og hvordan arkivopplysningene skal kunne nyttes. Forvaltningsorganets rett til å gi forskeren adgang til saksdokumenter om taushetsplikt, som dels kan være lovfestet, dels kan være fastsatt av administrasjonen selv. I en del lover finner man særregler om forskeres adgang til å se dokumenter undergitt taushetsplikt, eller regler som kan brukes til å gi forskere slik adgang, se lov om stortingsvalg § 39, tredje ledd og lov om folketrygd, § 18—4 nr. 2.

Man er kjent med at de gjeldende taushetspliktbestemmelser i noen tilfelle har skapt vansker for iverksetting av bl. a. sosial-medisinske og samfunnsvitenskapelige forskningsprosjekter. Derimot har man ikke kjennskap til at rent samtidshistoriske forskningsprosjekter er blitt hindret ved noen slike bestemmelser.

2. For så vidt man ønsker å gi forskerne en friere adgang til forvaltningens saksdokumenter, må man enten sørge for den nødvendige oppmyking av de enkelte bestemmelser om taushetsplikt som man mener stenger for samtidshistorisk forskning, eller søke gjennomført en lov som åpner en generell adgang til å gi arkivopplysninger til forskere uten hinder av taushetsplikt. Man er kjent med at en løsning etter den sistnevnte linje har vært drøftet ved Oslo Universitet, sml. Universitetets brev til det ærede departement 23. april 1966, og av et utvalg nedsatt av Sosialdepartementet som skal utre spørsmålet om taushets- og opplysningsplikt i den sosiale forvaltning og skolesektoren. Formann for dette utvalg er ekspedisjonssjef Eigil Holm. Kirke- og undervisningsdepartementet.

3. Spørsmålet om det bør etableres et nordisk samarbeid for å gjøre de nordiske lands regler om taushetsplikt mer ensartede i relasjon til forskning, er det vanskelig å ha noen bestemt mening om nå. Som nevnt har man ikke nærmere kjennskap til hvilke vansker norske taushetspliktsbestemmelser i dag volder for den samtidshistoriske forskning. Uten opplysninger om dette og om den problemstilling man bygger på i de andre nordiske land, er det vanskelig å si om en eventuell liberalisering av bestemmelsene bør skje i nordisk samarbeid eller ikke. Man peker imidlertid på at medlemsforslaget har fått en uheldig avgrensning for så vidt det bare gjelder samtidshistorisk forskning. De spørsmål som knytter seg til forholdet mellom taushetspliktsbestemmelser og forskning, bør behandles og løses i forhold til all forskning.

Utenriksdepartementets uttalelse av 8. juni 1968 lyder slik:

Norge er antakelig det land i Norden som følger den mest liberale praksis når det gjelder adgang til forskning i diplomatiske arkiver. Et karakteristisk trekk ved den norske instruks er at den, i motsetning til hva som praktiseres i de fleste andre europeiske land, ikke fastsetter noen 50-årsfrist eller noen annen absolutt tidsgrense for adgang til forskningsmessig utnyttelse av aktmaterialet. Instruksen forutsetter med andre ord at departementet treffer sin avgjørelse på grunnlag av en individuell vurdering av hver enkelt foreliggende søknad og av det materiale som søkes utlevert. Kjernepunktet i de norske bestemmelser er at de åpner adgang til forskningsmessig bruk av aktmateriale i den utstrekning dette kan skje uten å skade rikets sikkerhet, forholdet til fremmede makter eller andre offentlige og private interesser som har rimelig krav på beskyttelse. Departementet har alltid sett det som en av sine oppgaver å legge forholdene best mulig til rette for forskningen, ikke bare på grunn av forskningens vitenskapelige egenverdi, men også fordi en derved har ment å kunne bidra til å skape et bedre faktisk vurderingsgrunnlag for den offentlige debatt omkring de problemer som knytter seg til landets utenrikspolitikk. På den annen side har en ved utformingen av bestemmelsene måttet ta hensyn til det forhold at internasjonal sedvane legger ganske sterke bånd på departementets handlefrihet i disse saker. Det er således på det rene at departementet i prinsippet ikke kan frigi aktstykker eller opplysninger som stammer fra fremmede regjeringer med mindre det eksplisitt eller implisitt foreligger samtykke fra disse. Riktignok blir denne regel praktisert med atskillig konduite, idet den vanligvis ikke har slitt seg hindrende i veien for utlevering av utenlandske offisielle dokumenter inneholdende rene formalia eller opplysninger som siden utstedelsen må forutsettes å være blitt alment kjent. Likevel må regelen kunne sies å være et bærende prinsipp i departementets behandling av slike saker.

Så vidt en kan bedømme, er de norske bestemmelser så liberale som overhodet mulig innenfor rammen av de normer som internasjonal sedvane pålegger oss.

Utenriksdepartementet kan i prinsippet gi sin tilslutning til medlemsforslaget framsatt for Nordisk Råd om å øke mulighetene til å utnytte relevant kildemateriale i samtidshistorisk forskningsøyemed, samt å arbeide for ensartede regler om adgangen til slikt materiale. I denne forbindelse må en imidlertid ha for øye at et initiativ i retning av å utarbeide ensartede bestemmelser kan få uønskede virkninger i form av krav om en større grad av norsk tilpasning til den mer restriktive praksis som er rådende i våre naboland. En ytterligere oppmyking av de norske bestemmelser vil best kunne skje ved samarbeid med et størst mulig antall andre stater om etablering av en ny og

mer liberal mellomfolkelig praksis på området. Et samarbeid mellom de nordiske stater for å skape mer liberale bestemmelser på dette område må imidlertid anses som et formålstjenlig første skritt i denne retning.

Universitetet i Oslo slutter seg i brev av 10. juni 1968 til følgende uttalelse fra Historisk institutt:

Historisk institutt finner forslaget meget vel begrunnet og vil gi det full støtte. Det er en tydelig tendens i historieforskningen at den nære fortids problemer får økende betydning, samtidig som den internasjonale orientering styrkes. Fra begge disse synspunkter vil spørsmålet om adgang til det relevante kildemateriale få økende tyngde. Skal historieforskningen få den betydning for samtidsorienteringen som den bør ha, er det nødvendig at forskerne i størst mulig utstrekning får fri adgang til kildematerialet. Uten en slik adgang vil det bilde forskerne kan gi av begivenhetene, nødvendigvis måtte bli skjevt med de uheldige følger dette kan ha for den videre utnyttelse av forskningsresultatene.

Etter instituttrådets oppfatning må reglene for adgang til kildemateriale fra den nære fortid være mest mulig elastiske og gi mulighet for forskjellig begrensning i forskjellige konkrete forskningssammenhenger. Like viktig er spørsmålet om en samordning av regler og praksis mellom de enkelte land, slik det framheves i det foreliggende forslag.

Universitetet i Bergen viser i brev av 24. juni 1968 til denne uttalelse fra Historisk institutt:

Historisk institutt vil gi sin tilslutning til begge punkter i forslaget og til de premisser de er basert på.

Riksarkivet uttaler i brev av 28. juni 1968 følgende:

Ein er samd i at den samtidshistoriske granskinga så langt som mogeleg bør få tilgjenge til det relevante kjeldematerialet.

Arkivsaker som er komne til Arkivverket (til Riksarkivet, statsarkiva og statsarkivkontora), er etter hovudregelen tilgjengelege med mindre det ligg føre særlege grunnar til å halda visse sakgrupper utilgjengelege i stuttare eller lengre tid. Etter det ein kan sjå møter den historiske granskinga ikkje vesentlege vanskar når det gjeld restriksjonar av dette slaget på avleverte arkivsaker. Om dette viser ein elles til dei opplysningane som vart gjevne i brev herifrå 9. mars 1966 til Offentlighetsutvalget, prenta som vedlegg 9 til tilrådinga av 17. april 1967 frå dette utvalet (Innstilling om offentlighetsprinsippet i forvaltningen), og til brev herifrå 4. september 1967 til Det kgl. departement om den nemnde tilrådinga.

Ei større hindring for den samtidshistoriske granskinga synest det vera at Riksarkivet på grunn av plassmangel og skort på arbeidskraft ikkje har kunna ordna og gjera tilgjengeleg nyare arkiv som det har teke imot, og at det ikkje i større mon har kunna ta imot arkivsaker frå ny tid. Noko av det viktigaste som kan gjerast for å fremja den samtidshistoriske granskinga her i landet, er difor å få bygt nytt riksarkiv så snøgt som mogeleg, og å skaffa Riksarkivet så mykje kvalifisert arbeidskraft at det naudsynlege ordnings- og registreringsarbeidet med dei nyare arkivsakene kan gjennomførast innan det har gått alt for mange år.

Byggesaka for Riksarkivet og Statsarkivet i Oslo er som kjent i gang, og ein bør kunna ta sikte på at nybygget kan stå ferdig i 1971/72. Når det gjeld

den arbeidskrafta som er naudsynt, og som det må bli plass til i nybygget. har Riksarkivaren i sine framlegg til Det kgl. departement (seinast i brev 10. november 1967 om romprogram for nybygget) hittil rekna med at alt ordnings- og registreringsarbeid med arkivsaker eldre enn 1946 skal vera fullført innan ein 15-årsperiode rekna frå det året ein flytter inn i nybygget. Ein er merksam på at dette kan synast å bli ei lang ventetid for granskarane, ikkje minst med tanke på studiet av okkupasjonstida 1940—45, som det alt lenge har vore stor interesse for. Men det er knapt realistisk å rekna med så mange nye stillingar at ein kan få gjennomført arbeidet på stuttare tid enn 15 år. Riksarkivet vil elles prøva å planleggja ordningsarbeidet såleis at det viktigaste og mest etterspurde kjeldetilfanget kan bli ordna først og gjort fullt tilgjengeleg for granskarane etter kvart.

Kirke- og undervisningsdepartementet viser for sin del til det som er uttalt av *Justisdepartementet* og *Utenriksdepartementet*.

Oslo, 12. juli 1968

E. Skadsem

Hans Sørbo

Under henvisning till vårt brev av 12. juli 1968 meddeles at *Norges lærerhøgskole* i brev 15. juli 1968, uttaler følgende:

Historisk institutt ved Norges lærerhøgskole vil stø opp under resolusjonen som vart vedteken av Nordiska historikermötet i Helsingfors i 1967 med ei oppmoding til styresmaktene om å »överbäga nödiga åtgärder i syfte att möjliggöra vetenskaplig forskning» på det samtidshistoriske feltet. Det medlemsframlegget Historisk institutt har fått til uttaling, byggjer heilt ut på denne resolusjonen, og vi sluttar oss til både grunngjevinga og konklusjonen i dette framlegget.

Oslo, 15. august 1968

E. Skadsem

Hans Sørbo

S v e r i g e

Justitiekanslern:

Det ifrågavarande medlemsförslaget åsyftar en rekommendation till regeringarna dels att öka möjligheterna att utnyttja relevant källmaterial för samtidshistorisk forskning dels att verka för ett förenhetligande av sekretessbestämmelserna rörande tillgången till detta material.

Vad gäller rekommendationen i det förstnämnda hänseendet hänvisas i medlemsförslaget till en vid Nordiska historikermötet 1967 antagen resolu-

tion, vari uttalas att den samtidshistoriska forskningen så långt möjligt bör beredas fri tillgång till relevant källmaterial, vilket förutsätter en uppmjukning av nu gällande sekretessbestämmelser.

De i Sverige gällande sekretessbestämmelser som är aktuella i förevarande sammanhang är huvudsakligen 1—4 §§ sekretesslagen samt den till sistnämnda paragraf anknutna försvarets sekretesskungörelse.

I fråga om den svenska sekretesslagen och dess innehåll är till en början att uppmärksamma att vad som däri regleras i första hand är allmänhetens tillgång till allmänna handlingar.

Det torde med hänsyn härtill ej kunna komma i fråga att i någon mera väsentlig omfattning upphäva sekreessen för de handlingar, som avses i 1—4 §§ sekretesslagen. Det av offentlighetskommittén i december 1966 framlagda förslaget till ny sekretesslagstiftning (SOU 1966: 60 och 61) innebar också, ehuru offentlighetsgrundsatsen däri kom till starkt uttryck, i stort sett ett bibehållande av sekreessen i fråga om dessa handlingar. Visserligen torde sekreessen utan olägenhet kunna efterges även för vissa av nu ifrågavarande handlingar; sålunda synes t. ex. det ovillkorliga hemlighållandet av de i 3 § första stycket avsedda handlingarna kunna lättas. Men den begränsning av sekreessen som på detta sätt kan ernås torde ej vara av någon nämnvärd betydelse för tillgodoseende av den samtidshistoriska forskningen.

Av större värde ur denna synpunkt skulle det vara om de för de ifrågavarande handlingarna gällande sekretesstiderna kunde avkortas. Enligt nuvarande bestämmelser gäller i allmänhet för dessa handlingar en tidsgräns för sekreessen på 50 år. Offentlighetskommitténs ovannämnda förslag utgick från att sekreessen endast i undantagsfall skulle tidsbegränsas. Till dessa undantagsfall hänfördes utrikessekreessen. I fråga om denna innebar offentlighetskommitténs förslag en begränsning av sekretesstiden till i regel 30 år, med viss möjlighet till förlängning till högst 40 år. För försvarssekreessen innehöll förslaget däremot ej föreskrift om viss sekretesstid utan för sekretessens varaktighet fick skaderisken ensam vara avgörande.

Av måhända än större betydelse för främjande av forskningsintresset var ett annat av offentlighetskommittén framlagt förslag. Det åsyftade förslaget (TF 2:20) gav myndighet möjlighet att ställa en hemlig handling till förfogande för forskningsändamål. För denna utvidgade rätt till utlämnande, som avsåg alla slag av handlingar, skulle som villkor gälla att det skäligen kunde anses uteslutet att utlämnandet skulle medföra skada. Om det ansågs erforderligt skulle myndigheten vid utlämnandet uppställa förbehåll rörande handlingens begagnande.

Offentlighetskommitténs förslag har emellertid ej lett till lagstiftning och spørsmålet om nya sekretessbestämmelser är alltjämt under övervägande. Det saknas anledning antaga annat än att vid dessa överväganden forskningsintresset kommer att vederbörligen beaktas. Fråga uppkommer då om

det ur forskningssynpunkt kan föreligga så starkt behov av ändrade sekretessregler att det skulle vara olägligt att avvakta den samlade revisionen av sekretessbestämmelserna. Härvid är att beakta att de nuvarande sekretessreglerna ger Kungl. Maj:t möjlighet att lämna tillstånd till utlämnande av de i 1—4 §§ sekretesslagen avsedda handlingarna (i fråga om andra paragrafens handlingar fordras också tillstånd av vederbörande kammare). Sådant tillstånd torde kunna avse, att samtliga handlingar rörande ett visst skeende får utlämnas efter viss tids förlopp, och kommer sålunda att motsvara en generell förkortning av sekretesstiden. Kungl. Maj:ts befogenhet torde också kunna begagnas på det sättet att, när hinder häremot ej möter av hänsyn till andra viktiga intressen, de hemliga handlingarna ställs till förfogande för visst ändamål, t. ex. forskning.

Med hänsyn till de möjligheter, som sålunda redan enligt gällande ordning finns att tillgodose forskningsintresset, är det enligt min mening för svenskt vidkommande inte erforderligt att för närvarande och oberoende av den förestående revisionen av sekretesslagstiftningen företa några särskilda lagstiftningsåtgärder i förevarande ämne.

Vad härefter angår det andra ledet i den föreslagna rekommendationen, nämligen att regeringarna skall verka för ett förenhettligande av sekretessbestämmelserna rörande tillgången till det ifrågavarande källmaterialet, må först erinras om den olikhet i den principiella inställningen till offentlighetsgrundsatsen som råder mellan de nordiska länderna. För den i Sverige pågående översynen av sekretessreglerna kan det med hänsyn härtill ej bli aktuellt med nordiskt samarbete. Detta hindrar emellertid ej att det vid lösningen av vissa sekretessfrågor kan vara skäl att beakta förhållandena i andra länder. Sålunda bör t. ex. vid bestämmandet av sekretesstiden för handlingar rörande utrikespolitiska förhållanden hänsyn tagas till den praxis som i samma hänseende råder utomlands. Även när Kungl. Maj:t enligt nuvarande regler har att pröva fråga om tillstånd till utlämnande av dylika handlingar kommer naturligen sekretessläget i det främmande land som beröres av handlingarna att påverka prövningen. I den mån handlingarna gäller förhållanden av gemensamt nordiskt intresse kan det därvid framstå som lämpligt att avgörandet i utlämningsfrågan sker efter samråd mellan de berörda länderna.

Stockholm den 12 juli 1968

Bengt Lännergren

Tord Sars

Statens råd för samhällsforskning:

Den samhällsvetenskapliga forskningen är i hög grad beroende av tillgången till arkivmaterial för det senaste halvsekle. I stor utsträckning har

detta material varit tillgängligt men beträffande vissa sektorer har gällande sekretessbestämmelser hindrat forskarnas arbete. Det har framför allt gällt källmaterial av utrikespolitisk och militär karaktär samt viss del av kristidskommissionernas arkiv. För samhällsvetenskaperna skulle det innebära en betydande vidgning av forskningssfären, om en liberalisering av bestämmelserna rörande tillgången till sekretessbelagt källmaterial kunde äga rum. Denna liberalisering torde måhända i en del fall böra göras villkorlig, så att tillgång endast medges kvalificerade forskare till källmaterial av ömtålig karaktär.

Principiellt vill rådet sålunda livligt tillstyrka den inom Nordiska rådet föreslagna rekommendationen om liberalisering av bestämmelserna rörande tillgången till källmaterial för det senaste halvseket.

Stockholm den 10 juli 1968

För statens råd för samhällsforskning

Torgny Segerstedt

Åke Bruhn-Möller

Universitetskanslersämbetet:

Yttranden över förslaget har till ämbetet avgivits av humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm samt av filosofiska fakulteten vid universitetet i Umeå (*se nedan*).

Med överlämnande av nämnda yttranden får UKÄ för egen del tillstyrka de föreslagna rekommendationerna att öka möjligheterna att utnyttja relevant källmaterial för samtidshistorisk forskning och att verka för ett förenhetligande av sekretessbestämmelserna rörande tillgången till detta material.

Stockholm den 12 juli 1968

På universitetskanslersämbetets vägnar

Sune Björklöf

Egon Hemlin

Uppsala universitet, historisk-filosofiska sektionen:

Professorerna Nilsson och Carlsson har efter remiss förklarat, att de funnit resonemangen i medlemsförslaget starkt underbyggda och att de tillstyrker den gjorda rekommendationen.

Med anledning av remissen hänvisar historisk-filosofiska sektionen till det av professorerna Nilsson och Carlsson gjorda uttalandet.

Uppsala den 29 maj 1968

På historisk-filosofiska sektionens vägnar

Sten Lindroth

Sven Nyborg

Uppsala universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten:

— — — får samhällsvetenskapliga fakulteten framhålla, att fakulteten livligt instämmer i förslaget. Icke minst ur samhällsvetenskapernas synpunkt framstår det som välmotiverat och angeläget. Fakulteten vill erinra om att frågan givetvis icke blott har aktualitet för ett studium av politiska avgöranden och deras motiv utan också och i väl så hög grad gäller tillgången till exempelvis primärmaterialet för offentlig statistik. De självklara hänsyn som måste tagas till uppgiftslämnarna kan i regel tillgodoses utan att ett utnyttjande av sådant källmaterial i större serier och för rent vetenskapliga syften behöver hindras.

Uppsala den 11 juni 1968

På samhällsvetenskapliga fakultetens vägnar

Karl-Gustaf Hildebrand

Sven Nyborg

Lunds universitet, humanistiska fakulteten:

Förslaget utgår från en av Nordiska historikermötet den 10 augusti 1967 antagen resolution, i vilken man framhåller vikten av att den samtidshistoriska forskningen bereds så långt möjligt fri tillgång till relevant källmaterial och påtalar de svårigheter som nu gällande sekretessbestämmelser ställer forskningen inför. Med utgångspunkt häri utmynnar förslaget i en rekommendation till de nordiska regeringarna att dels öka möjligheterna att utnyttja relevant källmaterial, dels verka för enhetligare sekretessbestämmelser på detta område.

Fakulteten, som ansluter sig till de synpunkter som framförts i den nämnda resolutionen av Nordiska historikermötet, vill livligt instämma i de föreslagna rekommendationerna.

Lund den 7 juni 1968

Carl Fehrman

Hans Näslund

Lunds universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten har i skrivelse den 19 juni 1968 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Stockholms universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten:

Förslaget till rekommendation åt de nordiska regeringarna att öka tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning samt att verka för enhetliga sekretessbestämmelser i de fem länderna tillstyrkes av samhällsvetenskapliga fakulteten i Stockholm. De problem för forskningen, som hitillsvarande förhållanden medfört och som i medlemsförslaget skildras i anslutning till ett par aktuella forskningsprojekt bland danska och svenska historiker, har man i själva verket sedan länge haft erfarenhet av bland forskare inom de samhällsvetenskapliga ämnena i Sverige. Det gäller särskilt dem inom statskunskapen som specialiserat sig på internationell politik. En mer liberal praxis från regeringarnas sida ter sig som en oundgänglig förutsättning för att forskningen inom detta fack skall nå samma utveckling som länge varit fallet i de anglosachsiska länderna.

Att detta understrykes innebär inte att man förbiser de särskilda problem som obestriddigen uppstår när det blir fråga om att frisläppa källmaterial om ett litet lands förbindelser med andra makter för ganska kort tid sedan. Det är rimligt att man från regeringarnas sida ställer vissa krav i fråga om dokumenterad vetenskaplig kompetens för de forskare som begär att få ta del av dylika handlingar. Även om hänsyn tas till detta borde dock en betydligt större liberalitet vara möjlig.

Stockholm den 12 juni 1968

Gunnar Boalt

Berit Petterson

Stockholms universitet, humanistiska fakulteten:

Medlemsförslaget grundar sig bland annat på synpunkter som professor Gunnar Westin framfört i en rapport till Nordiska historikermötet i Helsingfors 1967 rörande de nordiska ländernas utrikespolitik 1939—1941. Synpunkterna har framkommit som resultat av det forskningsarbete universitetets historiska institution bedriver inom det av riksbankens jubileumsfond stödda forskningsprojektet »Sverige under andra världskriget».

Fakulteten kan i detta sammanhang blott uttala sin stora tillfredsställelse med att dessa synpunkter beaktats och vidareutvecklats inom Nordiska rådet och kan till alla delar instämma i det medlemsförslag som här föreligger.

Av intresse i sammanhanget kan vara, att Kungl. Maj:t den 9 februari gi-

vit kanslirådet i utrikesdepartementet, Wilhelm Carlgren, i uppdrag att utarbeta en historisk undersökning om Sveriges utrikespolitik under andra världskriget och vidare på en underdånig framställning den 23 februari från professorerna Lindberg, Westin och Palme samt docent Stig Ekman, forskningsledare inom det ovan nämnda projektet, om att i erforderlig utsträckning ta del av och gå igenom källmaterial inom utrikesdepartementets arkiv med undantag endast för de akter, som alltjämt ej kan släppas fria för forskning, resolverat följande:

Ministern för utrikes ärendena meddelar, att han är beredd åt deltagare i forskningsprojektet »Sverige under andra världskriget» låta på basis av promemorior rörande de enskilda forskningsuppgifterna ge sådant bistånd, som kan bilda underlag för separata ansökningar om forskningstillstånd.

Sådana promemorior inlämnas i dagarna för sex deltagare i projektet. Fakulteten vill uttala förhoppningen, att de forskningstillstånd, som på detta sätt förbereds, kommer att bli av sådan art, att de öppnar möjligheter till vetenskapligt bedriven forskning.

Stockholm den 11 juni 1968

Örjan Lindberger

Madeleine Quist

Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten har i skrivelse den 6 juni 1968 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Göteborgs universitet, humanistiska fakulteten har i skrivelse den 27 juni 1968 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Umeå universitet, filosofiska fakulteten:

Sekretessbestämmelserna rörande vissa delar av de senaste årtiondernas historiska källmaterial vore enligt fakultetens mening förtjänta av en översyn. Det vore självfallet till fördel för forskningen i samtidshistoria samt rörande freds- och konfliktforskning om sekretessbestämmelserna kunde upp-
mjukas och bleve mera enhelliga för alla de nordiska rikena.

Umeå den 28 maj 1968

På filosofiska fakultetens vägnar

Gunnar Kulldorff

Gunnel Bjersing

Riksarkivet:

I. Ökning av möjligheterna att utnyttja relevant källmaterial för samtids-historisk forskning

Beträffande frågans formella sida må först följande anföras vad avser Sverige.

Här aktuellt källmaterial består dels av (i TF:s mening) allmänna handlingar förvarade hos myndigheterna eller levererade till vederbörande offentliga arkivdepå, dels av enskilda papper, kvarliggande i enskild ägo eller överlämnade till offentligt arkiv eller bibliotek.

Tillgången till allmän handling hos myndighet och arkivdepå regleras i Sverige som bekant av gällande tryckfrihetslagstiftning (1949 års tryckfrihetsförordning, TF, 1937 års lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, SL, jämte följdförfattningar).

Beträffande enskilda arkiv i offentlig institution gäller — under givet beaktande av gällande bestämmelser om brott mot rikets säkerhet och om ämbetsbrott — som regel de förbehåll som vid gåva eller deposition (med bibehållen äganderätt) kan ha gjorts av den enskilde givaren eller deponenten. Där sådana förbehåll saknas, bestämmer vederbörande institution själv om utlämnande. Det är icke ovanligt att det i sådana enskilda arkiv kvarligger kopior av allmänna handlingar eller rentav i myndigheten diarieförda handlingar, som av misstag kommit att kvarligga i vederbörande tjänstemans hem och på så sätt tillförts hans enskilda arkiv. I sådana fall och då förbehåll vid överlämnandet ej finnes, torde det förekomma, att institution tillämpar bestämmelser motsvarande sekretesslagens, t. ex. 50-årsgräns för handlingar rörande rikets förhållande till främmande makt. — I det följande kommer endast frågan om tillgången till sekretessbelagda allmänna handlingar att diskuteras.

Riksarkivet har enligt sin instruktion till uppgift bland annat att främja vetenskaplig forskning. Det hälsar med tillfredsställelse förslagsställarnas synpunkter på den samtidshistoriska forskningens betydelse och deras ambitioner att öka tillgången till källmaterialet.

Möjligheten att utnyttja sekretessbelagda allmänna handlingar är i Sverige beroende dels av sekretesslagstiftningens utformning, dels av den utsträckning, med vilken Kungl. Maj:t använder sin rätt att dispensera från sekretessbestämmelserna, dels slutligen av den grad av liberalitet, med vilken myndigheterna, där utrymme för eget bedömande finns, tillämpar lagens bestämmelser.

Sverige och Finland torde intill senaste tid vara de enda länder, som upprätthåller principen om att myndigheters handlingar är offentliga (*SOU 1966: 60, s. 50*). Det bör dock beaktas, att medan undantagen från principen i Sverige skall vara noga angivna, motsvarande bestämmelse saknas i den

finska lagstiftningen. Det har även hävdats, att innehållet i 5 § i den finska lagen ger myndighet möjlighet att i vidsträckt utsträckning hemlighålla handlingar i utredning vilka sammanbragts inom myndigheten, även efter det att beslut fattats (ibid. s. 51). I Danmark finns ingen allmän regel om offentlighet, ej heller finns i Norge några allmänna bestämmelser i lag om offentlighet i förvaltningen. Allmänhetens behov av insyn i förvaltningen och av information synes i stället i sistnämnda länder tillgodoses genom bestämmelser om olika former av offentlighet inom särskilda områden och av utlämnande av uppgifter enligt praxis. Det torde kunna hävdas, att Sverige har den liberalaste tryckfrihetslagstiftningen av de nordiska länderna även vad gäller forskningens tillträde till myndigheternas arkiv.

I Sverige har 1960 års offentlighetsutredning på för forskningen väsentliga punkter föreslagit vidgad offentlighet. Riksarkivet har i remissyttrande den 19 juni 1967 över utredningens belänkande tillstyrkt sådan vidgad offentlighet. En ny utredning om sekretessfrågorna är aviserad. I Sverige torde sålunda den omprövning av sekretessbestämmelserna, som medlemsförslaget synes bl. a. förutsätta, inom kort åter bli aktuell.

I Sverige har Kungl. Maj:t i stor utsträckning utlämnat åt enskilda forskare eller forskargrupper annars sekretessbelagt material. På senare tid har sålunda forskare sysselsatta med andra världskrigets historia fått vidsträckt tillgång till militärt material från andra världskriget och forskare inom den grupp vid Stockholms universitet, som arbetar med samma ämne (SUAV), har av Kungl. Maj:t den 16 februari 1968 medgivits tillgång till sekretessbelagt material i trafik-, livsmedels-, handels-, industri- och bränslekommissionens samt priskontrollnämndens arkiv från andra världskriget. I skrivelse till utrikesdepartementet den 25 april 1968 har riksarkivet vidare tillstyrkt begärda tillstånd från forskare att få ta del av informationsstyrelsens och dess föregångares arkiv. Slutligen har ministern för utrikes ärendena den 3 maj 1968 meddelat i statsrådet, att han är beredd åt deltagare i SUAV-projektet låta på basis av promemorior rörande de enskilda forskningsuppgifterna ge sådant bistånd, som sedan kan bilda underlag för separata ansökningar om forskningstillstånd.

Det torde sålunda kunna hävdas, att forskningens möjligheter att tillgå arkivmaterial i Sverige berörande det andra världskriget på senaste tid väsentligt vidgats.

Riksarkivet vill i detta sammanhang erinra om att arkivens faktiska uppläggning, t. ex. dossiersystemens utformning, ibland ej kan undgå att påverka bedömningarna i utlämningsärenden. Det kan sålunda finnas aktserier om förhållandet mellan Sverige och Tyskland 1939—1945, som numera sedan de tyska arkiven helt öppnats förefaller föga sekreta, men i dessa serier kan ligga insprängda skrivelser eller telegram rörande Sveriges förhållanden till andra länder, där ett utlämnande allttjämt skulle vålla svårigheter i förhållande till tredje land. Samma problem möter i större skala, när det gäller

informationsstyrelsens arkiv, som består av 476 volymer där hemligt (ej alltid hemligstämplat) och icke hemligt material ofta ligger blandat, men det är uppenbart att en hel del papper faller under §§ 3, 4 och 10 SL (utrikespolitisk, militär och polisär sekretess). I fall sådana som dessa torde det vara betänkligt att förorda fullständigt utlämnande av dylika serier eller arkiv. Det förefaller nödvändigt att pröva forskningsansökningarna från fall till fall och att till eventuellt tillstånd knyta förbehåll om t. ex. särskild granskning efter publicering.

II. Enhetligande av sekretessbestämmelserna

Enhetliga sekretessbestämmelser i de nordiska länderna är givetvis ur forskningssynpunkt en eftersträvansvärd målsättning. Sannolikt kommer dock i denna fråga ländernas skilda politiska förgångna att spela in. Det torde t. ex. kräva vida mindre övervägande att utlämna danskt material rörande förhållandet Danmark—Tyskland eller Danmark—England under andra världskriget än svenska eller finska handlingar rörande relationerna Sverige—Finland—Sovjetunionen under samma tid. Säkerligen är det lättare att utlämna handlingar om samtal mellan danska och tyska diplomater och politiker från tiden före 1945 än samtal mellan — kanske ännu aktiva — svenska och finska diplomater eller politiker från samma period.

Riksarkivet vill med utgångspunkt från de synpunkter verket instruktionsenligt har att beakta givetvis förorda strävandena att genom att förenhetliga och ytterligare liberalisera de nordiska ländernas sekretesslagstiftning och tillhörande utlämningspraxis underlätta den samtidshistoriska forskningen. Som ovanstående torde ha visat är dock problematiken i fråga om samtidshistoriskt materials tillgänglighet för forskning ej alltid så lätthanterlig.

Stockholm den 17 juni 1968

Åke Kromnow

Sören Tommos

Publicistklubben:

Från publicistisk synpunkt finns det självfallet all anledning att instämma i kravet på sekretessbestämmelser som är liberala nog för att tillåta både forskning och journalistik kring vår nyare tids historia. I Sverige har problemet aktualiserats av den intensifierade, delvis helt nya forskningen om Sverige under andra världskriget. Det råder inget tvivel om att ett sådant forskningsprojekt och resultaten som kommer ut av det blir av stort intresse också för massmedia. Det är väsentligt att det svenska materialet från de åren i stor omfattning kan göras tillgängligt såväl för forskningen som för

massmedia och därmed den allmänna debatten, även om det kan sägas att åtskilligt källmaterial från den aktuella perioden redan länge varit tillgängligt och bara väntat på bearbetning.

Samtidigt bör man vara medveten om att det på det här området inte finns någon alldeles självklar grund för gemensamma nordiska åtgärder, såsom det av rådsmedlemmarna föreslagna förenhetligandet av sekretessbestämmelserna rörande tillgången på källmaterial för samtidshistorisk forskning. Det är ett grundläggande faktum att de nordiska länderna under de berörda åren fört olika utrikespolitik eller genomgått en olikartad utrikespolitisk utveckling.

Sverige var unikt genom att kunna behålla neutralitetsställningen under det andra världskriget. Sverige har under efterkrigstiden bibehållit sin alliansfria ställning. Här finns alltså en annan kontinuitet i utrikespolitiken — liksom för övrigt i regeringsinnehav och andra inrikespolitiska hänseenden — vilket skapar speciella komplikationer för en regerings förhållande till relativt färskt källmaterial.

Vi har velat peka på denna komplikation på vägen till större nordisk samstämmighet, eftersom förslagsställarna i Nordiska rådet inte går in på problemet.

Man kan tillägga att det från såväl forsknings- som publicitetssynpunkt kunde vara väl så intressant att göra en jämförelse mellan gällande sekretessbestämmelser i två neutrala länder som Sverige och Schweiz, som i detta avseende kan ha mer gemensamt än t. ex. Sverige och Norge.

Stockholm den 11 juli 1968

För Publicistklubben

Gustaf von Platen

Dieter Strand

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sammanträde den 22 augusti 1968 i Reykjavik.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget, vari hänvisas till förhandlingarna vid Nordiska historikermötet i Helsingfors den 7—10 augusti 1967 och en vid samma kongress antagen resolution, hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera re-

geringarna 1. att öka möjligheterna att utnyttja relevant källmaterial för samtidshistorisk forskning samt 2. att verka för ett förenhetligande av sekretessbestämmelserna rörande tillgången till detta material.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Danmark:

Statsministeriet.
 Udenrigsministeriet.
 Undervisningsministeriet.
 Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Historie.
 Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie.
 Jysk Selskab for Historie.

Finland:

Utrikesministeriet.
 Justitieministeriet.
 Undervisningsministeriet.
 Riksarkivet.
 Finska historiska samfundet.

Norge:

Kirke- og undervisningsdepartementet.
 Justisdepartementet.
 Utenriksdepartementet.
 Universitetet i Oslo, Historisk institutt.
 Universitetet i Bergen, Historisk institutt.
 Norges lærerhøgskole, Historisk institutt.
 Riksarkivet.

Sverige:

Justitiekanslern.
 Statens råd för samhällsforskning.
 Universitetskanslersämbetet.
 Uppsala universitet, historisk-filosofiska sektionen.
 Uppsala universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten.
 Lunds universitet, humanistiska fakulteten
 Lunds universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten.
 Stockholms universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten.
 Stockholms universitet, humanistiska fakulteten.
 Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten.
 Göteborgs universitet, humanistiska fakulteten.
 Umeå universitet, filosofiska fakulteten.
 Riksarkivet.
 Publicistklubben.

Av remissyttrandena framgår, att statens säkerhet, förhållandet till främmande makter och hänsynen till andra offentliga eller privata intressen är de allmänna faktorer, som brukar påverka innehållet i sekretessbestämmelserna rörande allmänna och enskilda handlingar i de nordiska länderna. I det följande redogörs på grundval av yttrandena för tillgången till sekretessbelagda handlingar i de olika länderna samt för myndigheternas och övriga remissinstansers inställning till en liberalare utlämningspraxis.

I *Danmark* förekommer ingen allmän offentlighetsregel rörande myndigheternas arkiv. Handlingar av utrikespolitisk natur är fritt tillgängliga 50 år efter sin datering men kan utlämnas till kvalificerade forskare innan denna tidsfrist utlöpt på specialtillstånd enligt i praktiken liberala principer. Statsrådsprotokollen till år 1863 kan fritt utnyttjas. Protokollen från Christian IX:s regeringstid kan ställas till erkända danska historikers förfogande i forskningssyfte. För tiden efter 1906 är dessa protokoll ej tillgängliga. Vissa undantag har dock gjorts för handlingar från tiden under och efter första världskriget. En kunglig resolution av den 9 juni 1961 har givit det i medlemsförslaget nämnda Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Historie särskilt tillstånd att utnyttja statliga arkiv under förutsättningen att sällskapets publikationer underkastas granskning av det ministerium, på vars handlingar framställningen baserar sig. Vidare hör sällskapets medarbetare underteckna tystnadslofte innan tillgång till sekret material medges. Resolutionen har tolkats så att den inte gäller utländska forskare, som är anslutna till Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Historie.

Udenrigsministeriet ställer sig positivt till förslaget att öka tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning samt fäster uppmärksamhet vid behovet av likartade regler för utlämnande av de danska centrala myndigheternas handlingar. Även *Undervisningsministeriet*, *Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Historie*, *Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie* och *Jysk Selskab for Historie* ger medlemsförslagets punkt om ökad tillgång till källmaterial för samtidshistorisk forskning sitt slöd.

Sekretesslagstiftningen i *Finland* baserar sig på principen att alla allmänna handlingar är offentliga. Rätten att taga del av allmänna handlingar tillkommer varje finsk medborgare. Utlämningsmöjlighet att utnyttja statliga arkiv är beroende av vederbörande myndighets prövning. Enligt lagen om allmänna handlingars offentlighet (1951) är vissa handlingar hemliga 25 år efter sin datering. Enligt lagen kan emellertid handlingar sekretessbeläggas för en längre tid genom förordning eller myndighets beslut. För utrikesförvaltningens vidkommande är sekretesstiden för närvarande sammanlagt 40 år. Yngre sekretessbelagda handlingar, som är äldre än 25 år, kan av enskilda forskare få användas med statsrådets tillstånd. Handlingar yngre än 25 år har hittills utlämnats endast om det varit fråga om statens intressen eller om forskare, vilkas uppdragsgivare varit staten.

Forskningar rörande de senaste årtiondenas och speciellt rörande Finland och det andra världskriget har enligt *Finska historiska samfundets* yttrande ofta ställts inför oöverkomliga hinder på grund av restriktionerna beträffande arkivmaterialet.

Utrikesministeriet framhåller, att frågan om en ytterligare liberalisering av tillgången till utrikespolitiskt material genom en förkortning av sekretesstiden är synnerligen ömtålig. *Justitieministeriet* önskar inte motsätta sig en utredning av möjligheterna men betonar att åtgärder för en lindring av sekretessbestämmelserna för Finlands vidkommande synes förutsätta omfattande lagstiftningsarbete, medan *undervisningsministeriet* liksom *riksarkivet* inte finner några ändringar i sekretesslagstiftningen vara behövliga för friställande av för närvarande sekret material i en viss utsträckning. Sistnämnda instans framhåller att den nuvarande offentlighetslagen och sekretessförordningen tillåter offentliggörande av allt utrikespolitiskt material för tiden till år 1943 utan lagändringar.

I Norge avgör vederbörande administrativa myndighet in casu forskarnas tillgång till myndighetens arkiv. Lagstadgade eller genom administrativa beslut utfärdade bestämmelser om tystnadsplikt kan begränsa utnyttjandet av för forskningsändamål i enskilda fall friställt material. Allmänna föreskrifter förekommer inte om tillgången till administrationens arkiv utan hinder om tystnadsplikt. Absoluta tidsgränser för tillgången till offentliga arkiv har heller inte fastställts.

Utenriksdepartementet förklarar sig i princip understöda förslaget om en ökad tillgång till arkivmaterial för forskningen men finner de norska bestämmelserna om sekretess redan vara tillräckligt liberala. Samma åsikt omfattas av *Justisdepartementet*, som anser två vägar möjliga för en ytterligare liberalisering av tillgången till handlingar: en uppmjukning av bestämmelserna om tystnadsplikt eller en lag som generellt öppnar arkiven för forskare. Sistnämnda lösning har diskuterats vid universitetet i Oslo, som gjort en framställning i saken till Justisdepartementet, samt av ett utskott tillsatt av Sosialdepartementet. *Historisk institutt vid univertitetet i Oslo* uppfattar möjligheterna av en friare tillgång till material som en förutsättning för historieforskningen att göra en större insats inom samtidsorienteringen.

Liksom i Finland betraktas myndigheternas handlingar i *Sverige* som offentliga. Allmänhetens tillgång till dessa handlingar regleras i främsta rummet av sekretesslagen (1937) och tryckfrihetsförordningen (1949). Enligt nu gällande bestämmelser uppgår sekretesstiden för handlingar av betydelse i förevarande sammanhang i allmänhet till 50 år. Kungl. Maj:t äger emellertid rätt att bevilja tillstånd till utlämnande av sekretessbelagda handlingar för vissa ändamål, t. ex. forskning, vilket har tolkats så att vissa serier i princip kan friställas för forskningen intill en viss tidpunkt. Möjligheten har bl. a. utnyttjats av de forskare, vilka arbetar inom pro-

jektet »Sverige under andra världskriget». Dessa har genom ett kungligt beslut den 16 februari 1968 beretts tillgång till ett antal myndigheters arkiv från andra världskriget. Ytterligare lättnader är att vänta, sedan framställningar därom från projektets sida vederbörligen behandlats.

En liberalisering av sekretessbestämmelserna för relevant källmaterial för samtidshistorisk forskning förordas av *statens råd för samhällsforskning* och *universitetskanslersämbetet*, vilket ämbete baserar sitt yttrande på remissvar från de *humanistiska* och *samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universiteten i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg* samt *filosofiska fakulteten vid Umeå universitet*.

Justitiekanslern finner inga lagstiftningsåtgärder påkallade för att i Sverige tillgodose forskarnas behov av källmaterial. Däremot skulle den samtids-historiska forskningen enligt ämbetets uppfattning vara betjänt av en förkortning av sekretesstiderna. Vidare framgår av ämbetets yttrande att revidering av sekretesslagstiftningen för närvarande är under övervägande i Sverige. Offentlighetskommittén, som 1966 framlade sitt betänkande, har föreslagit att sekretesstiden endast i vissa fall såsom beträffande utrikespolitiskt material skulle bibehållas och att myndigheterna skulle meddelas utvidgad rätt att utlämna sekret material för forskningsändamål. *Riksarkivet* framhåller på samma sätt det betänkliga i att helt friställa aktserier eller arkiv från utrikesförvaltningens område, i synnerhet som forskningen under senare tid beretts ökad tillgång till hemliga allmänna handlingar.

Samtliga remissinstanser ställer sig i princip positiva till försök att genomföra en likartad utlämningspraxis i alla nordiska länder.

Beträffande förslaget om ett förenhetligande av sekretessbestämmelserna på nordiskt plan framhåller *Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Historie* att man vid samarbetet med norska och svenska historiker kunnat konstatera, att material som varit tillgängligt i Danmark ej kunnat utlämnas i de länder man samarbetat med, vilket i sin tur verkat menligt på forskningsresultaten. *Undervisningsministeriet* och *riksarkivet* i Finland betonar att de olikartade normerna i de nordiska länderna kan leda till ofullständighet för vissa länders vidkommande inom historiska samarbetsprojekt. *Udenrigsministeriet* i Danmark och *utrikesministeriet* i Finland finner en nordisk samordning av sekretessbestämmelserna vara ägnad att befördra den samtidshistoriska forskningen, medan *Utenriksdepartementet* i Norge, som även framhåller det principiellt positiva i dylika strävanden och ser dem som ett steg mot internationellt samarbete på området, varnar för den negativa inverkan en samordning kunde få på de enligt ministeriets uppfattning för närvarande synnerligen liberala norska förhållandena. I sitt i övrigt positiva yttrande pekar *riksarkivet* i Sverige på problematiken vad gäller gemensam nordisk utlämningspraxis i det att de nordiska länderna företräder olika utrikespolitiska traditioner, vilken synpunkt även *Publicistklubben* framhåller. Olikheterna i offentlighetsgrundsatsen medför enligt *justitie-*

kanslerns i Sverige uppfattning att det ej kan bli aktuellt med nordiskt samarbete, men han finner dock att handlingar rörande förhållandena mellan de nordiska länderna kan utlämnas enligt principer som utformats i samråd mellan länderna.

Riksarkivet i Finland och *Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Historie* ser det som ett missförhållande inom nordiskt samarbete att inhemska forskare i allmänhet varit i en förmånligare ställning beträffande tillgången till källmaterial i ett lands arkiv än forskare från övriga nordiska länder. Nämnade remissinstanser finner det därför önskvärt att samtliga nordiska forskare likställas vid utnyttjande av allmänna handlingar oberoende av forskningsort.

3. Utskottet

Utskottet önskar till en början framhålla, att medlemsförslaget uttryckligen avser forskningens möjligheter att utnyttja sekretessbelagt material och inte åsyftar allmänhetens tillgång till detta material. Förslagsställarna avser uppenbarligen ej privata handlingar i offentliga arkiv, såvida dessa ej innehåller papper av officiell eller halvofficiell natur, i vilket fall de allmänna sekretessbestämmelserna torde tillämpas i åtminstone några nordiska länder. Utskottet är medvetet om att myndigheterna inte kan vidtaga åtgärder för att i större utsträckning än för närvarande friställa enskilda handlingar, som av privatpersoner deponerats i eller donerats till offentliga arkiv med angivande av bestämda villkor för tillgänglighållandet.

Utskottet vill dessutom peka på den omfattande innebörd begreppet samtidshistorisk forskning har i våra dagar i det att man allt allmännare gått in för samarbete mellan olika vetenskapsgrenar för att genomföra en större penetrering av forskningsuppgifterna. Forskningen inom de under senare tid initierade samlidshistoriska projekten har närmast varit av tvärvetenskaplig art. Det förefaller därför naturligt att en liberalisering av sekretessbestämmelserna inte inskränks till att omfatta endast forskare med historisk-metodisk skolning.

På grundval av remissyttrandena har utskottet funnit, att man allmänt inom forskarkretsar efterlyser en liberalare utlämningspraxis för att vidga forskningsfären och för att möjliggöra ett aktivare deltagande från forskningens sida i samtidsorienteringen. Utskottet vill mot bakgrund härav förorda förslagsställarnas hemställan om ökad tillgång till sekretessbelagt material.

Utskottet ser sig emellertid inte på basis av remissyttrandena kunna uttala sig om i vilken omfattning en förkortning av sekretessliderna skulle komma att förutsätta direkta lagändringar eller andra lagstiftningsåtgärder. I Danmark och Finland torde dock sekretesstiden, som i nämnda länder för utrikesförvaltningens vidkommande i allmänhet omfattar 40—50 år, utan

lagändring kunna förkortas vad gäller forskningens behov av material. I Sverige äger Kungl. Maj:t enligt gällande sekretessbestämmelser rätt att meddela tillstånd till utlämnande av sekretessbelagda handlingar, vilket i praktiken redan nu torde innebära stora möjligheter för den samtidshistoriska forskningen att utnyttja relevant material. Problematiken kring sekretessen är i Norge något mer komplicerad, i det att ingen allmän regel om offentlighet finns och bestämmelserna om tystnadsplikt delvis är fastställda i lag, men även här torde myndigheterna äga betydande rättigheter att liberalisera tillgången till arkivmaterial. Tydligen bör i varje land en viss begränsning av utrikessekretessen bibehållas, men en generell nedskärning torde kunna äga rum. Därtill torde enskilda forskare eller forskarteam, såsom redan varit fallet i Danmark och Sverige, kunna beredas speciella förmåner att utnyttja sekret material under vissa betingelser. Det är naturligt att rikets säkerhet och utrikespolitiska relationer samt hänsynen till enskilda personer bör vara avgörande för materialets utnyttjande. Utskottet äger inte förutsättning att uttala sig om vilka villkor som bör ställas på forskarna vid beviljande av dylika specialtillstånd. Det kan dock i detta sammanhang pekas på det danska systemet att binda forskarna vid tysthetslöfte samt förhandsgranskning före publicering.

Enligt utskottets uppfattning tyder diskussionerna kring temat »De nordiska ländernas utrikespolitik 1939—1941» vid Nordiska historikermötet i Helsingfors på att man mera aktivt inom nordiska historikerkreter börjat dryfta samtidshistoriska problem och genom gemensamma debatter strävar till att allsidigt belysa problematiken kring politiska företeelser av internordiskt intresse. Mot denna bakgrund omfattar utskottet framställningarna i den vid kongressen antagna resolutionen, vari konstateras, att forskningen för att kunna fullgöra sitt syfte att allsidigt behandla samtidshistoriska frågor är i behov av ökad tillgång till sekret material men även av en större internordisk enhetlighet beträffande sekretessreglerna. De forskargrupper, som i Danmark och Sverige behandlar förhållandena under andra världskriget, är konkreta exempel på forskning, som kommit till korta i sina strävanden att beakta sekret material av intresse på grund av de olikartade forskningsmöjligheterna från land till land.

Remissyttrandena ger vid handen, att en rekommendation om direkta åtgärder för genomförande av en liberalare praxis rörande utlämnande av sekretessbelagt material och en samordning av sekretessbestämmelserna i de nordiska länderna inte kan förordas. **Problematiken kring sekretesslagstiftningen och de olika ländernas divergerande inställning till allmänna handlingars offentlighet förutsätter enligt utskottets uppfattning en allsidig utredning av de nuvarande förhållandena som bas för genomförande av en internordisk utlämningspraxis, som grundar sig på harmoniserade sekretessbestämmelser.**

En annan viktig omständighet att uppmärksamma i detta sammanhang är

nordiska forskares tillgång till källmaterial i de enskilda länderna. Utskottet har av remissmaterialet inhämtat att forskare, som i ett nordiskt grannland önskat taga del av material av samma natur som han tidigare i hemlandet utnyttjat, i egenskap av utlänning kommit i ofördelaktigare ställning än inhemska forskare på grund av de i de nordiska länderna tillämpade principerna att utlänningar inte äger samma rätt till insikt i ett lands administrativa förhållanden som vederbörande lands egna medborgare. Inom den samtidshistoriska forskningen inträffar ofta att materialet i ett land kompletteras av motsvarande material i ett annat land, varför forskare borde beredas tillfälle att utan formaliteter och direkta hinder göra sig förtrogen med grannländernas arkiv. Såvitt utskottet kan bedöma situationen torde inga allvarliga skäl kunna anföras mot större jämställdhet i detta avseende mellan samtliga nordiska forskare inom det samtidshistoriska forskningsfältet. För en dylik uppmjukning av kraven på specialtillstånd för utländska forskare talar den omständigheten att forskarutbytet och stipendiatverksamheten i Norden under de närmaste åren kan väntas öka, vilket för myndigheternas vidkommande innebär en växande arbetsbörda i form av närmast rutinmässiga ansökningar om tillgång till arkiven.

Under återopande av vad ovan anförts får utskottet föreslå, att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att gemensamt utreda förutsättningarna för att bereda nordiska forskare ökad tillgång till källmaterial för samtids-historisk forskning och för att få till stånd en internordisk praxis rörande utlämnande av sådant material, som finns hos myndighet, samt

II. att vidtaga åtgärder för att i varje enskilt nordiskt land likställa forskare från ett annat nordiskt land med inhemska forskare vad gäller tillgången till offentliga myndigheters arkiv.

Reykjavik den 22 augusti 1968

Georg Backlund

Jens Bilgrav-Nielsen

Folke Björkman

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Guri Johannessen

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Fridolf Thapper

*BILAGA 3***I efterhand inkommet yttrande****D a n m a r k****Ministeriet for kulturelle anliggender:**

— — — at ministeriet for kulturelle anliggender har forelagt sagen for rigsarkivaren til udtalelse.

Rigsarkivaren anfører i sin besvarelse, at spørgsmålet om tilgængelighed for arkivalier i rigsarkivet for øjeblikket undersøges nærmere. Det statslige arkivmateriale er i de fleste tilfælde tilgængeligt, når det er 50 år gammelt, men rigsarkivaren giver udtryk for den opfattelse, at det ikke vil være principielt betænkeligt at nedsætte den almindelige tilgængelighedsgrænse fra 50 til f. eks. 40 eller 35 år, men at det må anses for ønskeligt at få samme almindelige frist for tilgængelighed i de nordiske lande.

København, den 13. september 1968

P. m. v.

E. b.

J. Harder Rasmussen

Eksp. sekr.

Medlemsförslag

om zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige

*(Väckt av Georg Backlund, Tyyne Leivo-Larsson och Ingrid Segerstedt
Wiberg)*

Zigenarnas assimilering till samhället är en fråga, som i olika sammanhang väckt uppmärksamhet och intresse såväl i Finland som i Sverige. I Finland finns omkring 5 000 zigenare, medan antalet i Sverige torde röra sig omkring 1 000. För övriga nordiska länder är denna fråga icke aktuell. I Danmark torde nämligen icke återfinnas några inhemska zigenarfamiljer och i Norge bor endast ett fåtal norska zigenare.

Sedan början av 1960-talet har i Sverige statliga initiativ tagits för att underlätta zigenarnas förhållanden. I första hand har åtgärder vidtagits för att lösa zigenarnas bostadsproblem och därigenom medverka till en fast bosättning för zigenarna. Enligt uppgift steg de fast bosatta zigenarnas andel av antalet zigenare under åren 1960—1964 från 40 procent till 90 procent. Vidare har staten inriktat arbetet på zigenarnas utbildning. Läs- och skrivkunnighet är otvivelaktigt nödvändiga faktorer för ett inordnande i ett modernt samhälle. I och med att zigenarna lämnar sitt vagabonderande liv och erhåller fast bostad inordnas automatiskt barnen i en ordnad skolgång. Bland de svenska zigenarna finns emellertid ännu en relativt utbredd analfabetism. De vuxna zigenarnas undervisning har därför särskilt uppmärksamats. Vuxenundervisningen, för vilken skolöverstyrelsen och de lokala skolorganen ansvarar, ges på 16 platser i landet och omfattade under hösten 1967 c:a 250 elever. Undervisningen avser att motsvara grundskoleutbildningen. Enligt uppgift föreligger från zigenarnas sida stort intresse för denna undervisning. I vuxenundervisning deltar även en del finska zigenare, som uppehåller sig i Sverige. Utländska zigenare som stadigvarande bor i landet har nämligen samma utbildningsmöjligheter som svenska zigenare.

I Finland omhänderhas zigenarnas förhållanden av ett statligt centralt organ, delegationen för zigenarärenden, i vilken representanter för social- och inrikesministerierna, zigenarna själva, olika organisationer m. fl. ingår. Delegationen sorterar närmast under socialministeriet. Vidare verkar

bland zigenarna sedan drygt sex decennier »zigenarmissionen», en på kristen och social grund verksam privat förening. En zigenarnas egen förening, Romanien liitto — Romanengos staggos r. y., finns sedan 1953. Därutöver har i april 1967 bildats den s. k. zigenarföreningen, som arbetar för att staten ensam skall övertaga ansvaret för att zigenarproblemen löses.

Bland de finska zigenarna torde läs- och skrivkunnigheten vara avgjort mera utbredd än bland de svenska, något som torde ha sin förklaring i att de finska zigenarna till största delen har stadigvarande bostad. Bland de finska zigenarna finns personer med god utbildning, men för flertalet torde utbildningen inskränka sig till en i många fall sporadisk folkskoleundervisning. Vidareutbildning bland de finska zigenarna torde vara mindre vanligt förekommande. Bostadsförhållandena för de finska zigenarna anses icke vara tillfredsställande lösta. Zigenarna har alltför ofta hänvisats till slumbostäder, vilket i sin tur skapat olika sociala missförhållanden.

De i Sverige vunna erfarenheterna torde peka mot att vuxenutbildningen och ordnade bostadsförhållanden är verksamma faktorer för att nå en assimilerings av zigenarna med samhället i övrigt.

Ryktet om de svenska åtgärderna för zigenarnas anpassning i form av kostnadsfri utbildning och ordnade bostäder har spritt sig till andra länder, där motsvarande reformer icke vidtagits, och medverkat till att Sverige blivit ett slags invandrarland för zigenare. Det största antalet zigenare har kommit från Finland. Den fria nordiska arbetsmarknaden ger de finska zigenarna möjlighet att utan hinder söka sin utkomst i Sverige. För zigenare ute i Europa torde det emellertid på grund av skärpt invandringskontroll vara ganska svårt att komma in i landet. Trots detta synes vid olika tillfällen utländska zigenarfamiljer ha kommit in i Sverige med uppmärksammade förpassningsärenden som följd.

Antalet finska zigenare, som inflyttat till Sverige och som där blivit mer eller mindre stadigvarande bosatta, torde utgöra mellan 500—600 personer. Dessa torde ha kommit till Sverige av samma anledning som många till Sverige invandrande, nämligen i förhoppning om att skaffa sig bättre levnadsförhållanden än i hemlandet.

Zigenarnas samhällsanpassning är otvivelaktigt en fråga av gemensamt intresse för Finland och Sverige med hänsyn till den rörlighet mellan dessa länder, som förekommer bland zigenarna. De speciella problem som uppstår, framför allt vid inflyttningen till Sverige av finska zigenare, torde hittills icke föranlett några närmare kontakter mellan de båda ländernas myndigheter. Angeläget är att Finland och Sverige gemensamt vidtager åtgärder för att lösa zigenarnas problem. Inflyttningen av zigenare från Finland till Sverige är som nämnts icke helt obetydlig. Reglerna i den nordiska socialkonventionen leder till att de finska zigenarna erhåller samma sociala förmåner som svenska medborgare. Kostnaderna i Sverige för bland

annat olika sociala bidrag, lärarlöner, skollokaler, utbildningsbidrag och bostadskostnader för denna befolkningsgrupp, som är mer eller mindre stationär i Sverige, är icke helt oväsentlig för samhället.

Zigenarnas assimilering till samhället är ett problem som under senare år uppmärksammats i olika sammanhang, icke minst av massmedia, varvid behovet av åtgärder för att underlätta denna anpassning starkt underströks. I första hand synes utbildningen böra uppmärksammas. Vuxenutbildningen bör icke inskränkas enbart till att ge en grundskoleutbildning utan bör följas upp av lämplig yrkesutbildning. I Sverige har som nämnts de statliga initiativen beträffande zigenarna inriktats på vuxenundervisning och ordnande av bostadsförhållanden. Ytterligare initiativ torde vara behövliga på dessa områden. Angeläget torde vara att motsvarande åtgärder vidtages i Finland för dess zigenarbefolkning. Den nordiska arbetsmarknaden med dess rörlighet över gränserna är en faktor som utgör skäl för att zigenarbefolkningen både i Finland och Sverige ges samma möjligheter till assimilering. I detta sammanhang bör även uppmärksammas att den finska zigenarbefolkningen är en från Sverige invandrad befolkningsgrupp. Ett samarbete mellan de båda ländernas ansvariga organ torde vara på sin plats för att vinna en lösning på de olika problemen.

Värdefullt vore att få till stånd en undersökning av hela problematiken kring zigenarna, en kartläggning av var zigenarna återfinns i respektive land, deras försörjningsmöjligheter, deras kunskaper och intresse för yrkesutbildning m. fl. frågor. En sådan undersökning skulle kunna dra erfarenhet av en i Sverige företagen vetenskaplig utredning, benämnd »undersökning rörande möjligheterna att underlätta de skolpliktiga zigenarbarnens skolgång i Stockholm». Denna undersökning stannar icke endast vid skolbarnens problem utan här kommer hela zigenarpopulationens förhållanden in i bilden.

Önskvärt vore även att kontaktorgan i Finland och Sverige funnes för att handlägga de olika problem som uppstår framför allt i samband med inflyttning av zigenare. Som förhållandena nu är splittras åtgärderna på skilda organ och olika sektorer sköter sin lilla bit av samhällsservicen, ett förhållande som möter i allt socialvårdsarbete, men som blir särskilt markant och förvirrande vad gäller zigenarfamiljerna. Ett kontaktorgan på det regionala eller kommunala planet, där kännedom finns i alla avseenden om zigenarbefolkningens förhållanden inom ifrågasvarande region, torde vara synnerligen värdefullt för dem som i sitt dagliga arbete har att arbeta med dessa frågor.

Genom ett samarbete mellan Finland och Sverige torde resultat kunna nås i syfte att för båda länderna underlätta och avhjälpa zigenarbefolkningens olika problem samt bidra till zigenarnas anpassning till samhället.

Under återopande av vad ovan anförts hemställas,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i Finland och Sverige att samverka för vidtagande av åtgärder i syfte att förbättra de i länderna bosatta zigenarnas levnadsförhållanden och öka dessas möjligheter till assimilering i samhället.

Helsingfors och Stockholm den 22 april 1968

Georg Backlund

Tyine Leivo-Larsson

Ingrid Segerstedt Wiberg

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****F i n l a n d****Undervisningsministeriet:**

— — — meddela, att då det gäller zigenarnas utbildning i den egentliga folkskolan eller medborgarskolan, har man i Finland varken beträffande deras skolgång eller i fråga om deras framgång i skolan kunnat konstatera att några särskilda problem skulle föreligga.

Enär zigenarna i allt större utsträckning övergått till fast bosättning, har således förutsättningar skapats för att deras barn genomgår läropliktsskolan samt även på andra lämpliga sätt bättre använder sig av de utbildningsmöjligheter som samhället kan erbjuda.

Det bör konstateras, att den blivande grundskolan kommer att underlätta även zigenarbarnens skolgång genom förlängd skoltid, bättre möjligheter till val av studieinriktning och därmed förhöjd skolningsnivå.

Trots att det även före införandet av grundskolan föreligger flera möjligheter för ifrågakommande ungdom att erhålla vidareutbildning, tycks den för närvarande inte tillgodoses i den utsträckning man skulle vänta sig, då zigenarungdomen i de flesta fall söker sig bl. a. till arbetslivet direkt efter avslutad skolplikt.

Förutom de kommunala mellanskolorna kan som exempel på förbättrade möjligheter till vidareutbildning nämnas aftonläroverken, vilka meddelar undervisning även på mellanskolnivå. Antalet såväl kommunala mellanskolor som aftonläroverk har märkbart ökat under de senaste åren.

Då den zigenarbefolkning som flyttar över från Finland till Sverige delvis har samma språkliga svårigheter som den övriga befolkningen från Finland, anser undervisningsministeriet det inte vara skäl att avskilja dessa problem till separata områden, utan frågeställningen borde tas i beaktande av finsk-svenska utbildningsrådet.

Helsingfors den 8 augusti 1968

Kalervo Siikala

Avdelningschef

Matti Gustafson

Föredragande

Socialstyrelsen:

I Finland har zigenarnas förhållanden särskilt efter krigen ägnats uppmärksamhet. Så har skett såväl på privat initiativ som på åtgärd av statsmakten. En av statsrådet tillsatt zigenarkommitté lät år 1953 utföra en undersökning av zigenarnas förhållanden, vilken fortfarande torde kunna tjäna som utgångspunkt vid planeringen av åtgärder till förmån för zigenarna. Dessutom föreslog zigenarkommittén i sitt år 1955 färdigställda betänkande en del åtgärder till förbättrande av zigenarnas sociala förhållanden. Till dessa åtgärder hörde bl. a. skötseln av zigenarnas bostadsfråga och yrkesutbildning.

De förslag som har framlagts av zigenarkommittén och det permanenta organ, zigenardelegationen, som sedermera har tillsatts att sköta zigenarfrågan, har emellertid inte i praktiken från statsmakternas sida lett till åtgärder som skulle ha förbättrat zigenarnas förhållanden, emedan medel för ändamålet inte har anvisats i statsförslaget. Däremot har en privat förening, Zigenarmissionen, beviljats medel av penningautomaternas avkastning, och med dessa och på annat sätt anskaffade medel har föreningen grundat fyra för zigenarbarn avsedda barnhem och även på annat sätt i praktiken verkat för att förbättra zigenarnas förhållanden. Likväl är speciellt zigenarnas bostadsförhållanden fortfarande mycket dåliga, vilket såsom i motiveringen för medlemsförslaget konstaterats har skapat många andra sociala missförhållanden bland zigenarna i Finland.

Vid sådant förhållande är det icke att undra över att en del av zigenarna i höpp om bättre förhållanden har flyttat över till Sverige, där de på grund av den nordiska konventionen om social trygghet blir delaktiga av samma sociala förmåner som det egna landets medborgare. Om de i medlemsförslaget lämnade uppgifterna om denna flyttningsrörelses omfattning håller streck, skulle zigenarbefolkningen i Sverige under de senaste åren ha ökats med omkring 50 procent. Utflyttning till Sverige och över huvud taget flyttning ur landet förekom tidigare i mycket ringa utsträckning bland zigenarna.

Zigenarnas i medlemsförslaget konstaterade överflyttning till Sverige måste ses även såsom ett led i den allmänna flyttningsrörelsen som ägt och fortfarande äger rum till vårt västra grannland speciellt under tider som i sysselsättningshänseende är svåra. Från Finland till Sverige har utom zigenare flyttat också mycket annat folk, som på grund av bristande språkkunskaper och yrkesutbildning eller av andra skäl har råkat i svårigheter där och åsamkat grannlandets myndigheter problem och kostnader. I fråga om dem behövs likaså i medlemsförslaget föreslaget samarbete.

När man jämför de finländska zigenarnas förhållanden med motsvarande befolkningsgrupper i Sverige, bör man komma ihåg, att det i Finland finns

ungefär fem gånger så många zigenare som i Sverige och att levnadsstandarden i Sverige är högre än i Finland.

Flyttningsrörelsen från Finland till Sverige kommer sannolikt att minska såväl bland zigenarna som bland andra medborgare i Finland efter hand som de ekonomiska och sociala missförhållanden som är orsaken till denna rörelse kan avlägsnas. I Finland har zigenarfrågan under senaste tid ägnats särskild uppmärksamhet, och åtgärderna till förmån för dem kan väntas bli effektivare också från statsmaktens sida. Härvid är det meningen att i första hand försöka förbättra zigenarnas bostadsförhållanden, vilka för närvarande utgör det största missförhållandet. Samtidigt borde likväl även yrkesutbildningen, vuxenutbildningen och arbetsplacementen bli föremål för uppmärksamhet.

Då emellertid de åtgärder som har planerats till förmån för zigenarna inte särdeles snabbt kan avskaffa missförhållandena bland zigenarna i Finland och då det ofta dessutom är fråga om att åstadkomma en attitydförändring vilket tager sin tid, anser socialstyrelsen det i medlemsförslaget föreslagna samarbetet ändamålsenligt. Ett samarbete av denna art vore påkallat inte endast för behandlingen av de till Sverige överflyttade zigenarnas problem. Det skulle uppenbarligen inverka positivt också på lösningen av zigenarfrågan i Finland.

Helsingfors den 20 november 1968

Alli Lahtinen

Generaldirektör

Veijo Lappalainen

Överdirektör

Delegationen för zigenarärenden:

Med tillfredsställelse kan konstateras, att zigenarnas sak blivit aktuell i Nordiska rådet. Frågor rörande zigenarna är dock av en annan karaktär i Finland än i Sverige. Ländernas olika ekonomiska förhållanden samt zigenarnas olika levnadssätt är faktorer som inverkar i denna riktning. Delegationen vill särskilt framhålla, att zigenarfrågan inte enbart är en nordisk utan en allmänuropeisk t. o. m. internationell fråga. Beroende på detta uppmärksammas zigenarnas förhållanden i ett land av zigenarna i ett annat, vilket i sin tur medför ut- och invandringar. Enligt delegationens uppfattning har skrivelser i dagspressen samt framföranden i radio och television om de svenska zigenarnas förhållanden förorsakat och förorsakar en inflyttning av zigenare från Finland till Sverige.

Rörande de åtgärder som företagits i Finland för att förbättra zigenarnas förhållanden, kan konstateras, att man i synnerhet efter senaste krig

ägnat dem särskild uppmärksamhet. Genom statsmaktens försorg har en grundlig undersökning av zigenarnas ekonomiska och sanitära förhållanden företagits. Denna undersökning kan anses utgöra grunden för all kunskap om zigenarnas förhållanden.

I den hemställan som gjorts till Nordiska rådet har man fäst särskild uppmärksamhet vid utbildningsverksamheten (skolundervisningen), bostadsförhållandena samt sysselsättningsfrågan. Vad skolgången beträffar har zigenarna i Finland samma möjligheter som andra medborgare. Emedan zigenarna finns utspridda i små grupper över hela landet, har man inte kunnat vidta åtgärder för att få till stånd någon form av specialskolor. Även från skolstyrelsens sida har man uppmärksammat problemen kring zigenarnas skolgång. Angående bostadsfrågan kan fastställas, att zigenarnas bostadsförhållanden mångenstädes är dåliga. Såväl delegationen som zigenarkommittén har i sitt betänkande år 1955 ansett det vara av synnerligen stor vikt både att zigenarna blir mantalsskrivna och att av samhällets medel — såväl statliga som kommunala — anslag beviljas för förbättring av zigenarnas bostadsförhållanden. Delegationen har under många år gjort framställningar hos regeringen om intagande av anslag i budgeten för förbättrandet av zigenarnas bostadsförhållanden men utan resultat. Förutom detta har socialministeriet genom cirkulär till kommunerna fäst uppmärksamheten vid denna sak. Beträffande zigenarnas sysselsättning, konstaterar delegationen, att denna fråga lämnar mycket övrigt att önska. Man bör dock inse, att dessa svårigheter delvis beror på zigenarnas egna förutfattade meningar, delvis på arbetsgivarnas erfarenheter och fördomar angående zigenarnas arbetskapacitet samt dessutom på den stora arbetslöshet som varit rådande. Antalet zigenare som fått anställningar har dock i någon mån ökat under de senaste åren. Delegationen har på sitt håll försökt stöda privata organisationers åtgärder, som syftat till att eliminera rasdiskrimineringen och avlägsna klyftan mellan olika befolkningsgrupper. Statsmakten har årligen ur penningautomatföreningens vinstmedel beviljat anslag för verksamhet som utövats för zigenarbarnen. Det av zigenarkommittén en gång väckta lagförslaget angående en förbättring av zigenarnas sociala förhållanden, har åtminstone tills vidare ej drivits längre på grund av att man i de åsikter som framfördes i samband med lagförslaget ansåg att dylik lagstiftning antyder en rasdiskriminering.

Delegationen anser, att det föreslagna samarbetet mellan de nordiska myndigheterna är motiverat och bör tillstyrkas.

Helsingfors den 12 augusti 1968

Paavo Mustala

Ordförande

Lauri Lausmaa

Sekreterare

Finlands zigenarförening — Suomen mustalaisyhdistys r.f.:

Av de 500—600 utländska zigenare, vilka inflyttat till Sverige och nämns i förslaget, utgör de finska zigenarna något över 400. Enbart i Stockholm finns det 200—300 finska zigenare. Zigenarkonsulent Nils Wall vid Stockholms stad har även meddelat vår förenings representanter att detta betyder att man för de finska zigenarna skulle behöva en finskspråkig socialarbetare.

De finska zigenarna, vilka flyttat till Sverige, är en normal del av den emigrationsström som söker sig till Sverige i hopp om bättre levnadsvillkor. Sverige har för finska zigenare därtill blivit en plats där man kan frigöra sig från de typiska problem en zigenare utsätts för i Finland.

Sådana problem utgörs av dagliga triviala svårigheter såsom bostadsmisär, diskriminering på arbetsmarknaden, svårigheter att få skolning, hälsovårdsproblem, bristande rättsskydd och omgivningens inställning.

I Sverige har man under de senaste åren utfört ett värdefullt och fruktbringande arbete för att garantera zigenarnas mänskliga rättigheter så att zigenarna kan känna sig såsom jämbördiga invånare i välfärdsamhället. De erfarenheter man härvid har fått i Sverige kunde säkert även utnyttjas i Finland.

Den problematik, som i detta avseende berör de svenska zigenarna, innehåller detaljer som avviker från motsvarande finska. Därför kan åtgärderna icke såsom sådana tillämpas i Finland. Till väsentliga delar är dock de svenska metoderna önskvärda och användbara, då zigenarproblemet någon gång står inför en lösning i vårt land. Man bör nämligen märka att den socialekonomiska miljö, vilken omgiver zigenarna i Sverige och Finland, till sin centrala struktur är likadan i de båda länderna.

De metoder, som den svenska staten så framgångsrikt använt för att utplåna zigenarnas bostadssvårigheter, kan nästan i oförändrad form tillämpas såsom modell för eventuella finska lösningar.

Trots att de finska zigenarnas bildningsnivå hör till världens högsta för denna stam kan dock zigenarnas skolning bli bristfällig av många olika orsaker. Då saken förhåller sig på detta sätt är inte zigenarna jämställda med andra medborgare exempelvis vid sökande av arbete. Bristerna i grundskolningen medför även svårigheter att klara sig i den alltmer hårdnande konkurrensen i det dagliga livet.

Skolningen i Sverige har under de senaste åren ombesörjts av speciella zigenarskolor. Det synes även finnas behov av speciallösningar i Finland. Detta kan bl. a. motiveras av den aktivitet med vilken finska zigenare har sökt sig till svenska zigenarskolor. Vid Solberga avdelning av Stockholms zigenarskola studerar ett tiotal finska zigenare. Till Årstaskolan väntar 14 finska zigenare på inträde. Finska zigenare har även sökt sig till andra zigenarskolor i Sverige.

När Sverige under de senaste åren började lösa zigenarnas problem hade zigenarna avslutat sin nomadism och bodde i usla tält- eller bostadsvagnar. Näringsstrukturen i landet hade förändrats avgörande efter krigen. De typiska zigenaryrkena, vilka tidigare garanterat en anspråkslös utkomst, hade mist sin betydelse. Analfabetismen var allmän, omgivningens negativa attityd likaså.

Även i Finland betydde krigen en vändpunkt, som gjorde slut på de tidigare zigenaryrkena. Zigenarna utsattes sålunda för en större misär. Omgivningens negativa attityd har i Finland om möjligt varit starkare avvisande än motsvarande attityd i Sverige. Svårigheterna vid tryggandet av skolgången har försvårat deras möjligheter att klara sig i det dagliga livet.

I Sverige har man från första början sett zigenarnas problem som en nationell minoritets problem, vilket har en djup social karaktär. Den nationella minoritetens specialproblematik har varit utgångspunkt vid planerandet av bl. a. zigenarskolor och vid den i Stockholm sedan år 1965 utförda stora undersökningen, vilken redan har gett rikliga uppslag för dem som sysslar med zigenarproblemet. Då problemet i praktiska lösningsförslag och i det offentliga ordet har behandlats såsom framför allt en nationell minoritets svårigheter har man kunnat iakttaga en positiv utveckling av den allmänna opinionen. Detta har underlättat fattande av de nödvändiga ekonomiska avgörandena på politisk nivå.

Vid behandlandet av zigenarfrågan i Sverige under de senaste åren har man funnit att det är nödvändigt att den sköts i samarbete med flera myndigheter. Finlands zigenarförenings representanter har vid olika tillfällen fått höra att de svenska socialarbetare, vilka arbetar inom zigenarvården, anser att ett samarbete i enlighet med det nu aktuella medlemsförslaget vore nödvändigt.

Finlands zigenarförening anser med hänvisning till ovanstående att medlemsförslaget rörande zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige är synnerligen värdefullt.

Helsingfors den 20 augusti 1968

Finlands zigenarförening -- Suomen mustalaisyhdistys r. f.

Kari Huttunen

Ordförande

Mustalaislähetys r.y. — Zigenarmissionen r.f.:

Zigenarproblemet är världsomfattande, ehuru stammens huvudsakliga del är bosatt i Europa. Om zigenarfrågan ses ur denna synpunkt, är förhållandena speciellt i Finland ingalunda de sämsta. Zigenarnas rättsliga ställning t. ex. i Finland är likställd med den övriga befolkningens. Även den

kulturella och sociala nivån är högre än i flera centraleuropeiska länder. Det föreligger skäl att antaga, att zigenarnas skolgång i Finland är c:a 80—90-procentig. Stammens läs- och skrivkunniga är c:a 70 procent i hela landet. Man har även för övrigt efter de senaste krigen tack vare Zigenarmissionens intensifierade arbete lyckats påskynda zigenarbefolkningens anpassning till samhället och arbetslivet och åstadkomma bofasthet.

Allt detta hindrar ej allt mycket ännu är ogjort innan zigenarnas kulturella och sociala förhållanden kan anses vara på samma nivå som den övriga befolkningens. Det behövs ett statsunderstött bostads-, skolnings- och sysselsättningsprogram. En ändring i fråga om de ömsesidiga attityderna är även en viktig sak. Undersökningarna rörande zigenarnas kulturella och sociala förhållanden måste även intensifieras.

I avsaknad av statliga åtgärder har Zigenarmissionen vinnlagt sig om att medeist frivillig medborgerlig aktivitet göra det mesta möjliga. Enligt föreningens uppfattning vore det dock nödvändigt att åstadkomma en totallösning av zigenarfrågan.

Vad flyttningsrörelsen från Finland till Sverige under de senaste åren beträffar, som gjort sig gällande även bland zigenarna, har denna företeelse ursprungligen belingats av samma orsaker som i fråga om den övriga befolkningens. Senare har de offentliga informationsmedlens — radions, televisionens och tidningspressens — ensidiga lovordande av förhållandena i Sverige och i gengäld en ringaktande attityd när det gällt våra egna förhållanden bidragit till att öka ifrågavarande emigrationsrörelse.

Enligt Zigenarmissionens uppfattning är ett samarbete mellan olika länder och speciellt mellan Finland och Sverige av nöden. Förmedlingen av uppgifter rörande utvecklingen i ett visst land borde enligt vårt förmenande snarare ske genom rådplägning än genom det offentliga ordet.

Samtidigt som vi uttalar vår glädje med anledning av att zigenarfrågan upptagits till diskussion inom Nordiska rådet och för vår del understöder samarbetet mellan de till rådet hörande länderna, föreslår vi, att frågan så snart som möjligt skulle upptas till behandling även inom Europarådet.

Helsingfors den 13 augusti 1968.

Mustalaislähetys r.y.

Veikko Piirainen

Verksamhetsledare

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

Zigenarnas förhållande har varit föremål för olika utredningar i såväl Sverige som Finland. I Sverige avlämnade 1954 års zigenarutredning sitt

betänkande 1956 och i Finland tillsattes 1953 en kommitté som fick i uppdrag att utreda zigenarfrågorna och våren 1955 utkom med sitt betänkande.

När det gäller de svenska zigenarna har Kungl. Maj:t i brev 25 mars 1960, 17 december 1965 och 14 juli 1966 uppdragit åt arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, skolöverstyrelsen och socialstyrelsen att var för sig svara för olika åtgärder för att underlätta zigenarnas anpassning till det svenska samhället.

En fast bosättning och analfabetismens avskaffande är enligt socialstyrelsens uppfattning de två viktigaste momenten i arbetet med zigenarnas assimilerings i samhället. Bostadsanskaffningen, vilken handhas av arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen, synes ha lett till att endast ett mindre antal zigenare numera fortsätter sitt nomadiserande levnadssätt året runt.

Zigenarnas skolgång handhas av skolöverstyrelsen. Enligt vad socialstyrelsen erfarit deltagar relativt många i den s. k. zigenarutbildningen.

En förutsättning för att man skall få zigenaren motiverad till såväl fast bostad som att delta i någon form av utbildning är att hans försörjningsfråga löses under omställningsperioden. I och med att zigenaren blir fast bosatt lämnar han nämligen de inkomstkällor han tidigare haft av tivoli, försäljning o. d. Han blir vanligen i behov av socialhjälp för sig själv och sin familj. Detta behov av ekonomiskt stöd kan inverka på de kommunala organens vilja att medverka för en fast bosättning av en zigenarfamilj.

Kungl. Maj:t har genom att bemyndiga socialstyrelsen att till kommun lämna ersättning till fast bosatt zigenare till dess denne under två år efter bosättningen haft sin försörjning utan att uppbära socialhjälp annat än tillfälligt till mindre belopp underlättat för kommunerna att medverka till att bereda zigenarna en fast bostad.

För att förbättra närvarofrekvensen vid den för zigenarna särskilt anordnade vuxenutbildningen visade det sig snart nödvändigt med speciella åtgärder. De som från början deltog i denna utbildning hade en relativt stor frånvaro. Orsaken härtill var bl. a. att zigenarna hade skulder av olika slag som skulle förräntas och amorteras. Man tog ledigt från skolan för att försöka reglera dessa skulder. För att dels eliminera denna bortovaro, dels hjälpa dem till medel att betala skulder o. d. under studietiden infördes något som kom att benämnas stimulansbidrag. Detta bidrag utgår med 10 kronor per närvarodag vid ovannämnda vuxenutbildning.

Närvarofrekvensen har därefter blivit betydligt förbättrad och socialnämnderna har i stor utsträckning sluppit ifrån tidsödande provningar om medel till pant- och rörelseskulder m. m.

Socialstyrelsen saknar i dag uppgifter om det antal zigenare, som efter fast bosättning och utbildning blivit självförsörjande. Zigenarnas assimilerings i samhället torde vara en fråga på mycket lång sikt. Av största vikt är att barnen till zigenare bevisar grundskolan. Så sker nu inte i alla fall.

Helt förstäligt har många zigenare svårt att bryta med det sedan århund-

raden bedrivna kringresandet. Myndigheterna har som bekant lagliga möjligheter att ingripa för att få skolpliktiga barn till skolan. Man har dock såvitt känt avstått från sådana åtgärder.

Vanskligheterna att få barnen i ordnade skolförhållanden belyses av en kommun enligt följande. Kommunen hade förberett en fast bosättning för en zigenare och även fått honom att acceptera detta. Då mannen i fråga var sjuklig ordnades samtidigt med förtidspension. När han erhöll denna ekonomiska trygghet ansåg han sig emellertid kunna fortsätta att ambulera. De många barnen familjen har får ingen ordnad skolgång. Vi erhåller i denna familj en ny generation analfabeter.

När det gäller medlemsförslaget till Nordiska rådet av Georg Backlund m. fl. får socialstyrelsen framhålla, att zigenarna såsom svenska eller finska medborgare åtnjuter samma rättigheter i sina hemland som övriga medborgare. Vid bosättning eller besök i respektive grannland åtnjuter de sociala förmåner som konventionen mellan de nordiska länderna om social trygghet möjliggör. Ett för svenska zigenare förmånligt undantag gäller nämligen specialbestämmelserna om bl. a. ersättning till kommunerna för utgiven hjälp.

Självfallet är ett utbyte av erfarenheter på här berörda område av stor betydelse. Inriktningen av arbetet med zigenarnas assimilering måste dock vara att anpassa dem till respektive lands samhällsliv. Socialstyrelsen ser icke i tillskapandet av ytterligare organ något medel att lösa denna grupps särskilda problem.

På socialvårdens område pågår för närvarande ett arbete inom Nordiska rådets ram med att utforma sociallagstiftningen så att den blir så långt möjligt likformig i Norden.

Inom andra här berörda ämbetsverks verksamhetsområden bedrivs efter vad socialstyrelsen har sig bekant, ett relativt omfattande samarbete med utbyte av erfarenheter och rön på olika områden. Zigenarfrågan synes vara ett sådant delområde, vilket mycket väl kan inrymmas i det redan befintliga samarbetet mellan Finland och Sverige.

Med hänvisning till vad ovan anförts synes någon speciell rekommendation till respektive lands regering i Finland och Sverige icke vara behövlig. Regeringen har genom olika beslut gett myndigheterna sådana specialmyndiganden att alla materiella resurser nu torde finnas för att kunna erbjuda de zigenare som är svenska medborgare en fast bosättning, skol- och yrkesutbildning samt en dräglig försörjning.

Stockholm den 2 juli 1968

Håkan Rahm

Arne Friberg

Arbetsmarknadsstyrelsen:

De svenska medborgarna av zigenisk härstamning tillhör nomadiserande släkter som inkom i landet årtiondena omkring det senaste sekelskiftet. De var och är ännu i stor utsträckning analfabeter, fortsatte att nomadisera i landet och försörjde sig på de traditionella zigenaryrkena, förtening, spådom, småhandel, musikutövning m. m. De levde segregerade från den övriga befolkningen, de lärde sig att obehindrat tala svenska men använde länge och använder fortfarande övervägande romanes som modersmål. Nya generationer analfabeter växte upp, då barnen genom nomadiseringen inte kunde få någon fast skolgång. Enskilt bedrivna försök med skolundervisning som meddelades under deras resor gav begränsade resultat. För ett 20-tal år sedan skedde i viss utsträckning en koncentration till några större städer, där ett slags bosättning etablerades i husvagnar och skjul i läger under slumartade förhållanden. I samverkan mellan statliga och kommunala myndigheter har denna bosättning nu hävts och lägerinvånarna och huvuddelen av nomaderna har genom prioritering beretts bostäder i vanliga hyreshus eller i speciellt för ändamålet uppförda subventionerade enfamiljshus. Ännu återstår några familjer som inte har kunnat beredas eller inte önskat mottaga en fast bostad i reguljära förhållanden. Bosättningen i hus innebär emellertid inte att zigenarnas bostadsfråga lösts; dels råder inte sällan stor trångboddhet på grund av barnrikedom och ungdomens benägenhet till tidig familjebildning utan hänsyn till bristande försörjningsmöjligheter, dels har antalet zigenare under senare år ökat genom inflyttning från Finland, Norge, Syd- och Östeuropa.

I samband med zigenarnas bosättning ökades möjligheterna att ordna fast skolgång för barnen. Detta har dock inte kunnat ske automatiskt utan har inte sällan medfört speciella problem som påfordrat speciella stödåtgärder. Detta skildras utförligt i den av förslagsställarna återopade utredningen.

I syfte att avhjälpa analfabetismen och ge någon yrkesförberedelse har tidigare under 1960-talet anordnats speciella anpassningskurser för vuxna zigenare. Dessa kurser har under de senaste två läsåren avslösts av en i det allmänna skolväsendets regi bedriven grundskoleundervisning, anordnad speciellt för vuxna zigenare. Det är en uttalad förhoppning att den yrkesutbildning och inpassning i arbetslivet som skall följa på grundskolan skall kunna meddelas i reguljära former med utnyttjande av alla gängse arbetsmarknadspolitiska hjälpmedel (arbetsförmedling, omskolning, näringshjälp, skyddad sysselsättning m. m.).

Samband mellan svenska och finska zigenare torde i allt väsentligt saknas. De båda grupperna har inga släktförbindelser och har inte det gemensamma modersmålet romanes. Svenska zigenare och finska zigenare som

vistas i Sverige synes undvika varandra och det finns en uttaland tendens bland svenska zigenare att förneka ett gemensamt ursprung. De finska zigenarna som vistas i Sverige synes övervägande vara finsktalande och deras förhållanden i Sverige torde uppvisa större likheter med dem som råder bland andra finska medborgare i Sverige än med dem som råder bland de svenska zigenarna. Att avskilja en liten grupp finska medborgare i Sverige och bilda särskilda kontaktorgan för denna grupp kunde vara ägnat att ytterligare öka den av förslagsställarna påtalade administrativa splittringen.

Genom länsarbetsnämndens i Älvsborgs län försorg har levnadsförhållandena undersökts för 16 finska zigenarfamiljer och enstaka finska zigenare i Borås. Därvid har framgått att det rör sig om en invandrargrupp med uttalade anpassningssvårigheter. Från lokalt socialvårdshåll har framhållits att det skulle vara bra om en central myndighet i Finland kunde tillhandagå med upplysningar om de enskilda personerna.

På uppdrag av arbetsmarknadsstyrelsen har under senare år utförts en socialmedicinsk undersökning rörande de svenska zigenarna. Denna utredning berör inte de finska zigenarna i Sverige. Styrelsen finner att det skulle vara av värde om ovannämnda utredning kunde kompletteras i här berört avseende och om frågan om de finska zigenarna kunde tagas upp till övervägande av någon arbetsgrupp inom Nordiska arbetsmarknadsutskottet.

Stockholm den 26 augusti 1968

Arbetsmarknadsstyrelsen

Bertil Olsson

Albert Bergh

Ingemar Lundgren

Skolöverstyrelsen:

Frågan om zigenarnas rehabilitering har i Sverige ägnats stort intresse av samverkande myndigheter, såsom AMS, socialstyrelsen och SÖ. Av central betydelse för verksamheten är den av SÖ på uppdrag av regeringen anordnade frivilliga undervisningen av vuxna zigenare. Denna har till syfte att bibringa dessa vuxna elever en grundskolutbildning som möjliggör en fortsatt teoretisk och yrkesinriktad utbildning.

Undervisningsorganisationen fungerar på följande sätt:

anordnandet av undervisningen åvilar den lokala skolstyrelsen enligt närmare anvisningar från SÖ,

tid för den nödvändiga kontaktverksamheten med samhällsvårdande organ utanför skolan har av SÖ inlagts i lärarnas undervisningsskyldighet,

konferenser, till vilka representanter för olika samverkande myndigheter inbjuds, förekommer regelbundet,

SÖ har under hand fortlöpande kontakt med andra samverkande myndigheter,

till utbildningsverksamheten i Stockholm, vars zigenarskola har det ojämförligt största elevantalet, är knuten en s. k. reformgrupp.

Denna arbetsgrupp tillkom i samverkan med pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet. Gruppen har en mångsidig rehabiliteringsverksamhet på sitt program och är sammansatt av pedagogisk, psykologisk och administrativ expertis från statlig och kommunal förvaltning.

Vid zigenarskolan i Stockholm finns också en s. k. pedagogisk stödgrupp, i vilken lärare vid skolan samarbetar med företrädare för pedagogiska institutionen i metodiska frågor.

De zigenska barnens anpassning till förskol- och grundskolundervisning är en annan viktig fråga som ägnats speciell uppmärksamhet i Stockholm.

SÖ är beredd att kontinuerligt delge de finska myndigheterna sina erfarenheter av undervisningen av vuxna zigenare. SÖ anser sig däremot inte kunna tillstyrka ett särskilt finsk-svenskt samarbetsorgan för zigenarfrågor, eftersom det redan existerar ett finsk-svenskt utbildningsråd med uppgift att bevaka gemensamma utbildningsfrågor.

SÖ vill slutligen erinra om, att den frivilliga undervisningen av vuxna zigenare är ett kommunalt åtagande vad gäller organisation av undervisningen, anställande av lärare, tillhandahållande av lokaler, förbrukningsmateriel och skolsociala förmåner och att en utbyggnad av verksamheten därför för närvarande torde vara svår att genomföra.

Stockholm den 13 augusti 1968

Hans-Erik Östlundh

Agnes Kastan

Statens utlänningskommission:

Kommissionen ställer sig i likhet med förslagsställarna positiv till att åtgärder vidtages i syfte att få till stånd likartade levnadsförhållanden för de i Finland och Sverige bosatta zigenarna. Med hänsyn till den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och den fria rörlighet, som till följd av den nordiska passkontrollöverenskommelsen råder för personer bosatta inom det nordiska passkontrollområdet, bör emellertid den föreslagna samverkan omfatta ej endast Finland och Sverige utan jämväl övriga av den nordiska passkontrollöverenskommelsen berörda nordiska länder. Kommissionen tillstyrker sålunda, att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i samtliga nordiska länder att samverka för vidtagande av åtgärder i syfte att förbättra

de i länderna bosatta zigenarnas levnadsförhållanden och öka dessas möjligheter till assimilering i samhället.

Stockholm den 28 juni 1968

Statens utlänningskommission

Ingvar Jönsson

S. Bundsen

Konsulenten för zigenare i Stockholm:

Zigenarnas bakgrund och vandringsvägar synes i stora drag vara klarlagda. Från sitt ursprungliga hemland Indien har de utvandrat västerut över Främre orienten och senare spritt sig över hela Europa och finns nu av allt att döma över praktiskt taget hela världen.

Genom skildringar av skiftande slag av zigenarnas situation i olika länder tycks man kunna skönja att de på flertalet håll levt isolerade från värdländernas övriga befolkning och härigenom i stor utsträckning kunnat bibehålla språk, traditioner och försörjningskällor. Härigenom har emellertid också skett en eftersläpning utbildningsmässigt som när deras traditionella försörjningskällor fått allt mindre betydelse vållat direkta försörjningssvårigheter. På en del håll har detta lett till en påtaglig förslumning varvid också kunnat iakttagas tendenser till associativitet och kriminalisering.

Det bör kraftigt understrykas att underlaget för denna allmänna karakteristik är mycket bristfälligt och innehåll och omfång av dessa svårigheter givetvis måste skifta i olika delar av Europa. Samstämmigheten mellan i övrigt synnerligen ojämna och otillräckliga redovisningar tycks ändå visa på en rad likartade svårigheter som signalerar ett angeläget behov av internationell samverkan för kartläggning av zigenarnas situation i olika länder.

Det förslag från svenskt håll som föreligger i Europarådet avser just en utredning med denna syftning och man vill gärna hoppas att något händer i denna sak. Zigenarnas rörlighet över gränserna motiverar starkt samverkan mellan länderna.

Medlemsförslaget i Nordiska rådet med syfte att åstadkomma en samverkan mellan Finland och Sverige för att förbättra levnadsförhållandena för zigenarna i de båda länderna synes därför kunna bli en betydelsefull aktivering av dessa tankegångar.

Helt oberoende av möjligheterna till en så vittsyftande samverkan synes ett utvidgat samarbete mellan Finland och Sverige vara synnerligen välmotiverat.

De speciella svårigheter som föreligger för minoritetsgrupper med så anorlunda livsmönster som de zigeniska befolkningarna motiverar mera djupgående åtgärder än för andra befolkningsskikt.

De utredningar som gjorts i Sverige och det arbete som pågår för de svenska zigenarna visar vilken enorm process det innebär för en liten befolkningsgrupp att bryta sin isolering, häva den kunskapsmässiga eftersläpningen för att kunna tillgodogöra sig det moderna samhällets möjligheter att hävda sig på villkor med den övriga befolkningen.

För de svenska zigenarna är det framför allt analfabetismen, det främlingskap detta fört med sig samt en rad negativa följdföreteelser, som i dag utgör det stora problemet.

Sedan de primära förutsättningarna för att rå på dessa problem klarats, fasta bostäder i paritet med den övriga befolkningen, har arbetet varit helt inriktat på att eliminera analfabetismen. Såsom ett direkt nödvändigt led i detta arbete har också ingått arbetet för de zigeniska skolbarnen som genom föräldrarnas analfabetism tidigare inte kunnat tillgodogöra sig skolgången på samma sätt som övriga barn. Den fortsatta målsättningen för vuxenskolan är yrkesvägledning och yrkesutbildning.

Den vetenskapliga undersökning som utförts av professor Arne Trankell och fil. kand. Ingrid Trankell vid pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet har haft en oerhört stor betydelse i dessa sammanhang inte bara avseende barnens skolgång utan för hela arbetet i alla dess olika aspekter. Den har gett en helt ny syn på befolkningsgruppens svårigheter och behovet av en långsiktig och omfattande planering för det fortsatta arbetet.

Undersökningen som rubricerats »Undersökning rörande möjligheterna att underlätta de skolpliktiga zigenarbarnens skolgång i Stockholm» finns redovisad i sju rapporter och ytterligare en åttonde rapport beräknas komma inom den närmaste tiden.

Underlaget för det rehabiliteringsarbete som pågår bygger således på den kunskap som kunnat inhämtas om den svenska zigenarbefolkningen.

Den finska zigenarbefolkningen i Sverige synes i många avseenden avvika från den svenska zigenarbefolkningen och man har dessutom kunnat iaktta en avog stämning från de svenska zigenarna gentemot de finska zigenarna.

I varje fall tycks några egentliga kontakter ej etableras mellan de båda befolkningsgrupperna.

Dessa iakttagelser bör ses mot bakgrund av att zigenarna som inflyttat eller tillfälligt varit på besök från Västtyskland, Holland, Frankrike, Spanien, Italien, Jugoslavien och Polen omedelbart tagit upp kontakterna med svenska zigenare. Det är inte ovanligt med släktband mellan de svenska zigenarna och zigenare från de ovan uppräknade länderna medan äktenskap mellan finska och svenska zigenare hör till unika undantagsfall.

Språksvårigheter tycks också föreligga mellan de båda befolkningsgrupperna medan den romanes som de svenska zigenarna talar tydligt

i det närmaste är identisk med det språk som zigenarna från de övriga europeiska länderna talar.

Någon kartläggning av de finska zigenarnas antal och bosättning i Sverige föreligger inte. Man vet i stort sett ingenting om deras boendeförhållanden, skolnivå, rörlighet, svenskspråkighet, eventuell kriminalitet, yrkesutbildning och möjligheter på den svenska arbetsmarknaden. Det är dessutom oklart i vilka avseenden deras traditioner och önskan till assimilering eller integration sammanfaller eller skiljer sig från de svenska zigenarna. Det lilla som kan sägas i detta avseende är endast spridda personliga iakttagelser utan möjlighet till någon uppföljning av helheten.

Utöver ett litet fåtal sedan många år i Stockholm fast bosatta finska zigenarfamiljer förefaller det finnas ett relativt stort antal finska zigenare som periodvis vistas i landet. Deras rörlighet i landet tycks följa ett annat mönster än de svenska zigenarnas tidigare nomadisering med försörjningskällor som i någon mån påminner om äldre tiders gårdfarihandel.

I Stockholm och sannolikt också i en rad andra större städer finns dessutom ett antal finska zigenare vars vanor mer sammanfaller med de grupper av finska medborgare som tar arbeten inom hotell- och restaurangbranschen eller andra tillfällighetsarbeten. De bor korta perioder på mindre hotell, möblerade rum eller tillfälligt hos bekanta och reser tydligen sporadiskt mellan Finland och Sverige.

När vuxenskolorna för zigenare startade på olika håll i landet vinterhalvåret 1964—1965 uppskattades analfabetismen bland de vuxna svenska zigenarna till cirka 65 procent. Skolutbildningen för de återstående 35 procenten begränsade sig i stort sett till läskunnighet, och i ytterst få fall omfattade kunskaperna också skrivkunnighet. Endast en försvinnande liten del hade skolkunskaper över detta och hade självklart stora svårigheter att nyttja sina begränsade kunskaper.

Skolsituationen var och är således förhållandevis likartad inom den svenska befolkningsgruppen och vuxenundervisningen byggdes upp på detta underlag.

De finska zigenarnas utbildningsbyrå tycks däremot skifta avsevärt från total analfabetism till relativt fullgod skolgång. Undervisningen för de finska zigenarna ställer således krav på större differentiering och dessutom tillkommer språksvårigheter genom att ett fåtal av de finska zigenarna talar svenska medan det stora flertalet endast talar finska utöver romanes. Antalet finska zigenare i vuxenundervisning i Stockholm utgör under innevarande läsår 16 elever. För att kunna ta emot denna elevgrupp har en särskild skolavdelning inrättats i en annan skola helt skild från den övriga undervisningen för de svenska zigenarna. Den maximala kapaciteten är i stort sett fylld och om ytterligare finska elever skall kunna tas emot måste nya avdelningar ordnas som på grund av skolsituationen i Stockholm kan innebära svårigheter.

För att möjliggöra skolgången erhåller eleverna studiebidrag och ett särskilt stimulansbidrag som relativt väl tryggar deras försörjning under studietiden.

Situationen för zigenarbefolkningen i Finland är tydligen i många avseenden annorlunda jämfört med de svenska förhållandena. De redovisningar som finns är inte helt aktuella men man uppskattar att cirka 65 procent av befolkningsgruppen bor i fasta bostäder av skiftande kvalitet men dock något så när acceptabla; 30 procent har mindre goda bostäder eller flyttar emellan släktingar eller nomadiserar, vilket i många fall innebär katastrofal trångboddhet och med en bostadskvalitet som kan betecknas som bostadsslum; 10 procent saknar helt bostad.

Finska zigenarmissionen har inlämnat ett förslag till socialministeriet i syfte att åstadkomma en förbättring av zigenarnas bostadssituation. På grund av den allmänna bostadssituationen och det ekonomiska läget beräknas en sådan plan ta cirka 15—20 år att genomföra.

Utöver en barnhemsverksamhet i Finska zigenarmissionens regi finns praktiskt taget inga rehabiliteringsåtgärder. I Helsingfors finns en nyinrättad kuratorstjänst som i första hand är inriktad på socialhjälp och därmed sammanhängande hjälpformer. Dessutom har zigenarkuratoren påbörjat en kartläggning av zigenarbefolkningens situation i helsingforsområdet.

Med denna redovisning vill undertecknad understryka att zigenarbefolkningens speciella situation fordrar omfattande åtgärder baserade på god kunskap om deras tidigare och nuvarande levnadsförhållanden.

Genom den ökande tillströmningen av finska zigenare till Sverige och deras i många avseenden annorlunda förhållanden och bakgrund jämfört med de svenska zigenarna synes det angeläget med en kartläggning av de finska zigenarnas situation i Sverige och Finland.

För att de åtgärder som vidtagits i Sverige för att hjälpa finska zigenare skall få ett riktigt underlag förefaller det nödvändigt att känna till deras tidigare förhållanden i hemlandet och vad som tidigare gjorts.

Medlemsförslagets rekommendation till ett kontaktorgan i Finland och Sverige synes kunna vara en praktisk lösning av dessa frågor. Men i den mån inte tidigare utredningar är tillfyllest behövs givetvis en omfattande kartläggning av de finska zigenarnas situation i hemlandet samt överväganden av behovet av samhällsåtgärder.

Den hemställda till Nordiska rådet om en rekommendation till regeringarna i Finland och Sverige, att samverka för vidtagande av åtgärder i syfte att förbättra de i länderna bosatta zigenarnas levnadsförhållanden och öka deras möjligheter till assimilering i samhället, vill undertecknad härmed tillstyrka.

Stockholm den 15 november 1968

Nils Wall

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över medlemsförslaget**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett medlemsförslag om zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige. Medlemsförslaget har behandlats av utskottet vid dess möten i Tusby den 12—13 augusti 1968, i Gjøvik den 23 december 1968 och i Stockholm den 24—25 januari 1969.

1. Inledning

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i Finland och Sverige att samverka för vidtagande av åtgärder i syfte att förbättra de i länderna bosatta zigenarnas levnadsförhållanden och öka dessas möjlighet till assimilering i samhället. I förslaget framhålles, att åtgärder vidtagits i Sverige för att söka nå en anpassning av zigenarna till samhället i övrigt genom anordnande av vuxenutbildning och ordnade bostadsförhållanden. Vidare påpekas att dessa åtgärder medfört, att Sverige blivit ett slags invandrarland för zigenare med den största invandringen från Finland, vilket möjliggjorts genom den fria nordiska arbetsmarknaden, som ger de finska zigenarna möjligheter att utan hinder söka sin utkomst i Sverige.

Enligt förslagsställarnas mening är det angeläget att i Finland initiativ tages till åtgärder motsvarande dem som företagits i Sverige för zigenarnas samhällsanpassning samt att de i Finland och Sverige ansvariga organen genom samarbete söker nå fram till en lösning av problemen. En undersökning av hela problematiken kring zigenarna anses värdefull. Likaså synes det önskvärt med kontaktorgan i Finland och Sverige för att handlägga de olika problem, som uppstår framför allt i samband med inflyttning av zigenare.

2. Remissyttrandena

Yttranden över medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Finland

Undervisningsministeriet.
Socialstyrelsen.
Delegationen för zigenarärenden.
Finlands zigenarförening.
Zigenarmissionen r. f.

Sverige

Socialstyrelsen.
Arbetsmarknadsstyrelsen.
Skolöverstyrelsen.
Statens utlänningskommission.
Konsulenten för zigenare i Stockholm.

Remissyttrandena går i något skilda riktningar. Flertalet torde dock vara positiva till förslaget.

De finska remissorganen uttalar sig i övervägande grad positivt för förslaget med undantag för *undervisningsministeriet*, som framhåller att man i Finland icke konstaterat några särskilda problem såvitt avser zigenarnas skolgång. Den zigenarbefolkning som flyttar över från Finland till Sverige torde delvis ha samma språkliga svårigheter som den övriga befolkningen från Finland. Frågeställningen borde tas i beaktande av finsk-svenska utbildningsrådet, menar undervisningsministeriet. *Socialstyrelsen* i Finland noterar, att tillräckliga åtgärder icke vidlagits från finska statens sida för att förbättrat zigenarnas bostadsförhållanden och utbildning. Anledningen till överflyttning från Finland till Sverige av zigenare torde vara dels zigenarnas önskan att komma i åtnjutande av de i Sverige gällande sociala förmånerna, dels ett led i den allmänna flyttningsrörelsen som ägt rum och fortfarande äger rum från Finland till Sverige. Enligt socialstyrelsen har zigenarfrågan i Finland under senare tid ägnats särskild uppmärksamhet och åtgärder till förmån för dem kan väntas blir effektivare också från statsmaktens sida. Socialstyrelsen finner det i medlemsförslaget föreslagna samarbetet ändamålsenligt ej endast för behandlingen av de till Sverige överflyttade zigenarnas problem utan även för en positiv lösning av zigenarfrågan i Finland. *Delegationen för zigenarärenden* finner det synnerligen värdefullt, att man försöker nå fram till en nordisk lösning av frågan. Åtgärder i fråga om zigenarnas utbildning, bostadsförhållanden samt sysselsättning bör vidtagas. *Finlands zigenarförening* uppehåller sig vid de speciallösningar som bl. a. företagits i Sverige genom inrättande av speciella zigenarskolor. Zigenarföreningen erinrar även om att man i Sverige vid lösandet av problemen utgått från att zigenarna är en nationell minoritet, vars problem har en djup social karaktär. Ett samarbete mellan länderna i den form som föreslagits i medlemsförslaget anses angeläget. *Zigenarmissionen* finner zigenarproblematiken ha en nordisk aspekt men kanske än mer en rent internationell sådan.

Av de svenska remissorganen finner *arbetsmarknadsstyrelsen* det värdefullt om en på uppdrag av arbetsmarknadsstyrelsen under senare år företagen socialmedicinsk undersökning rörande svenska zigenare kunde kompletteras att avse även de finska zigenarna i Sverige. Frågan om de finska zigenarna kunde tagas upp till övervägande av någon arbetsgrupp inom Nordiska arbetsmarknadsutskottet, menar arbetsmarknadsstyrelsen, som även

papekar att från lokalt socialvårdshåll framhållits angelägenheten av att en central myndighet i Finland kunde tillhandagå med upplysningar om de enskilda finska zigenarna i Sverige. *Statens utlänningskommission* tillstyrker, att åtgärder vidtages för att skapa likartade levnadsförhållanden för de i Finland och Sverige bosatta zigenarna men finner att med hänsyn till den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och den fria rörlighet, som till följd av den nordiska passkontrollöverenskommelsen råder för personer bosatta inom det nordiska passkontrollområdet, den föreslagna samverkan även bör omfatta övriga av den nordiska passkontrollöverenskommelsen berörda länderna. *Konsulenten för zigenare i Stockholm* uttalar i sitt till förslaget positiva yttrande, att zigenarbefolkningens speciella situation fordrar omfattande åtgärder som bör grundas på god kunskap om zigenarnas tidigare och nuvarande levnadsförhållanden. Med hänsyn till den ökade tillströmningen av finska zigenare till Sverige och deras i många avseenden annorlunda förhållanden och bakgrund jämförd med de svenska zigenarna finner han det angeläget med en kartläggning av finska zigenarnas situation i Sverige och Finland. Likaså tillstyrkes förslaget om ett kontaktorgan i Finland och Sverige. *Skolöverstyrelsen* hänvisar till finsk-svenska utbildningsrådet med uppgift att bevaka gemensamma utbildningsfrågor. *Socialstyrelsen* menar, att självfallet är ett utbyte av erfarenhet på ifrågavarande område av stor betydelse. Arbetet med frågan om zigenarnas assimilering måste dock inriktas på en anpassning till respektive land och samhälle.

3. Utskottet

Olika problem i anslutning till zigenarbefolkningen återfinns i alla länder, som rymmer zigenare inom sina gränser. Problemen dryftades vid en i Helsingfors i oktober 1968 anordnad internationell zigenarkonferens med deltagare från ett 10-tal europeiska länder (*se Bihang*). Zigenarnas antal synes icke finnas fastslaget. Enligt uppgift vid zigenarkonferensen har Ungern omkring 200 000 zigenare. I Finland är motsvarande siffra 5 000 och för Sveriges del 1 000. Norge har endast ett fåtal zigenare. I Danmark finns ett mindre antal fast boende danska zigenare. Vidare vistas där årligen enligt uppgift ett mindre antal utländska zigenare. Asyl i Danmark har under 1968 lämnats åt ett 20-tal polska zigenare.

Zigenarna lever ofta under förhållanden, som skiljer sig avsevärt från övriga befolkningsgrupper och som försvårar deras möjligheter att acceptera och anpassa sig till samhället. Deras vagabonderande levnadssätt omöjliggör ofta en ordnad skolgång för barnen och medför följaktligen en icke sällan förekommande analfabetism bland zigenarna. För samhället och för många av zigenarna själva föreligger ett intresse att söka inpassa zigenarbefolkningen i samhället. Zigenarna är en befolkningsgrupp med vissa särdrag, vilka bör få behållas. Åtgärder från samhällets sida bör dock sättas in i syfte att främja en naturlig »insmältning» i samhället för dem. Deras

bostadsfråga, undervisning och sysselsättning måste därför säkerställas genom samhällets initiativ.

Sverige betraktas av många icke svenska zigenare som ett attraktivt invandrarland. Ryktet om de svenska åtgärderna för zigenarnas anpassning i form av kostnadsfri vuxenutbildning och ordnade bostadsförhållanden torde nämligen ha spritt sig till andra länder, där motsvarande åtgärder icke vidtagits. En icke obetydlig invandring till Sverige har därför uppstått. Det största antalet zigenare har kommit från Finland inom ramen för den nordiska arbetsmarknaden och den nordiska passkontrollöverenskommelsen.

Uppenbart är att zigenarnas problem ej kan lösas genom att ett land erbjuder dem tillflyktsort och tar ansvaret för deras framtid. En långsiktig lösning kan nas först genom ett samarbete mellan berörda länder. I Europarådet är frågan om zigenarnas situation i hela dess omfattning i Europa föremål för behandling i anledning av en motion av nordiska delegater. Inom svenska inrikesdepartementet har en särskild arbetsgrupp tillsatts i maj 1968 för att överväga efter vilka linjer en invandring av zigenare till Sverige skall lösas i avvaktan på en långsiktig europeisk lösning. Arbetsgruppen skall överväga möjligheterna för en humanitärt motiverad kollektiv överföring till Sverige av zigenare. Invandring av finska zigenare till Sverige är ett separat problem som enligt direktiven för arbetsgruppen icke bör tas upp av denna. Lämpligt synes därför vara att problemen kring zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige tas upp i detta sammanhang.

Antalet finska zigenare i Sverige med mer eller mindre fast bostad torde utgöra mellan 500—600. Huvudsakligen återfinnes dessa i Stockholm. Som förklaring till invandringen till Sverige av finska zigenare uttalar socialstyrelsen i Finland dels möjligheten för de finska zigenarna att genom nordiska socialkonventionen komma i åtnjutande av samma sociala förmåner som svenska medborgare, dels den allmänna flyttningsvägen från Finland till Sverige under i sysselsättningsavseende svåra tider. Socialstyrelsen påpekar att åtgärderna från finska statens sida såvitt avser zigenarna kan förväntas bli effektivare. I första hand avses initiativ tagas för att förbättra zigenarnas bostadsförhållanden. Samtidigt bör enligt socialstyrelsens mening även frågan om zigenarnas yrkesutbildning, vuxenutbildning och arbetsplacering uppmärksammas. Enligt utskottets mening synes värdefullt att initiativ i de avseenden som nämnts av socialstyrelsen nu tas i Finland. Mycket tyder på att just sådana åtgärder medverkar till att anpassa zigenarna till de väsentliga huvudlinjerna i samhällslivet. Härigenom torde även invandringsströmmen till Sverige av finska zigenare i viss mån kunna minskas.

Kunskap om zigenarnas tidigare och nuvarande levnadsförhållanden synes utgöra förutsättning för att nå resultat i ett arbete på ifrågavarande område. På uppdrag av svenska arbetsmarknadsstyrelsen har under senare år utförts en socialmedicinsk undersökning rörande de svenska zigenarna.

Då närmare kännedom saknas om de finska zigenarna i Sverige, synes det önskvärt att nämnda utredning kompletteras i detta avseende. En sådan komplettering torde förutsätta kunskaper om de finska zigenarnas tidigare förhållanden i Finland. En undersökning även i Finland torde därför vara behövlig. Här kan möjligen en ajouurföring av en år 1953 i Finland företagen undersökning av zigenarnas förhållanden vara till fyllest. En samverkan mellan länderna i detta avseende synes erforderlig. Ett centralt kontaktorgan i Finland och Sverige, som förslagsställarna rekommenderat, skulle sannolikt vara till praktisk fördel vid en sådan undersökning.

Behovet av en central myndighet i Finland för att tillhandagå med upplysningar om enskilda zigenare påpekas i remissmaterialet. Utskottet finner önskvärt att det närmare undersökes på vilket sätt kontakterna mellan Finland och Sverige, såvitt rör zigenarnas förhållanden, kan underlättas. Härvid bör övervägas möjligheterna att genom kontaktorgan i enlighet med förslagsställarnas önskemål kunna underlätta arbetet. Även andra samarbetsformer bör undersökas. Som förhållandena nu är splittras åtgärderna på skilda organ, ett förhållande som gäller i allt socialvårdsarbete men framträder särskilt starkt såvitt gäller zigenarna.

Finska och svenska myndigheter torde icke tagit några närmare kontakter i anledning av inflyttningen till Sverige av finska zigenare. Lämpligt synes därför vara att frågan om de finska zigenarnas förhållanden i Sverige nu tages upp till behandling. Särskilt önskvärt synes detta vara med hänsyn till att arbetsgruppen inom det svenska inrikesdepartementet såsom nämnts icke avser att behandla frågan om de finska zigenarna i Sverige. Inom Nordiska arbetsmarknadsutskottet torde spörsmålen lämpligen kunna handläggas.

Under återopande av vad ovan anförts får socialpolitiska utskottet föreslå,

att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland och Sverige att främja samverkan i syfte att förbättra zigenarnas levnadsförhållanden i dessa länder och öka dessas möjligheter till anpassning i samhället.

Stockholm den 24 januari 1969

Johannes Antonsson

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Larsson

Vice förman

Tyyne Leivo-Larsson

Harald Løbak

Gerda Møller

Veikko Savela

Salve Salvesen

BILAGA

**Uttalande av sjunde internationella zigenarkonferensen i Helsingfors
den 2—6 oktober 1968¹**

Konferensens mening var att göra en sammanfattning av zigenarnas sociala, pedagogiska, kulturella och religiösa problem. Det konstaterades att vid beaktande av de lokala förhållandena i de olika länderna har man nått fram till mer eller mindre goda lösningar av dessa problem för zigenarna.

Bostadsproblemen synes vara allmänt förhärskande för zigenarna i hela Europa. De har lösts i någon mån i de länder där staten har givit sitt stöd.

Då man i Finland i dessa dagar för första gången i statsbudgeten angivit anslag till förbättring av zigenarnas bostadsförhållanden är vi optimistiska i detta avseende.

Det har klart framgått att internationellt samarbete är synnerligen betydelsefullt på detta område. Zigenarnas behov av intellektuell fostran är något olika allt efter de lokala förhållandena. Det är emellertid odiskutabelt att zigenarnas skolgång är en viktig fråga liksom att den kulturella utvecklingen i allmänhet är betydelsefull för dem. I övrigt kan konstateras att konferensen har varit mycket givande. Den har även givit nya perspektiv på zigenarproblemen. Med särskild tillfredsställelse noteras medverkan av även deltagare från östeuropeiska länder.

¹ Översatt från tyska.

Medlemsförslag

om samarbete rörande de nordiska språklektorerna

(*Väckt av Georg Backlund, Jens Bilgrav-Nielsen, Folke Björkman,
Håkon Johnsen och Berte Rognerud*)

I språkundervisningen i de nordiska länderna ingår i något skede av skolutbildningen som en obligatorisk del även undervisning i ett eller flera av grannspråken. Enligt skollagstiftningen i Danmark, Norge och Sverige inleds undervisningen i de skandinaviska ländernas språk fr. o. m. det femte eller sjätte året i folkskolan/grundskolan i samband med modersmålsundervisningen och fortsätter på realskole- och gymnasietadiet. I den muntliga delen av modersmålsprovet i den danska studentexamen ingår även norska och svenska texter. Danskan är särskilt undervisningsämne i de två högsta folkskoleklasserna i Island. Vidare förekommer obligatorisk undervisning i danska i de två realskoleklasserna och under två av de fyra åren i gymnasiet. Isländsk studentexamen omfattar såväl muntligt som skriftligt prov i danska, norska eller svenska. Finland är i fråga om undervisningen i nordiska språk i en särställning, i det att landet har två officiella språk, finska och svenska. Undervisning i vardera språket meddelas i samtliga läroverksklasser. I studentexamen ingår båda språken som obligatoriska examensämnen.

Av det anförda framgår att undervisningen i grannspråken ingår som ett väsentligt moment i modersmålsundervisningen i de nordiska ländernas skolor. Berörda lärare förutsättes ha goda insikter i broderländernas språk. Modersmålläraarnas utbildning äger för realskolornas och gymnasiernas vidkommande rum vid universitet eller andra högskolor, där kunskaperna i grannspråken inhämtas genom deltagande i obligatoriska kurser inom ramen för undervisningen i nordisk filologi.

Ansvariga för grannspråksundervisningen vid lärarutbildningen är nordiska språklektor. Representanter för dessa har i skrivelse till Nordiska rådet fäst uppmärksamhet vid grannspråksundervisningens betydelse för modersmållärautbildningen på högskolenivå och för den nordiska språkförståelsen (*se Tillägg*). I skrivelsen uppges, att varje lektor beräknas utbilda minst 40—50 universitetsstudierande per år i sitt hemlands språk och litteratur. Skolornas modersmållärare kan i sin tur beräknas undervisa 30—40 år i grannländernas språk.

Trots de nordiska lektorernas betydelse för den nordiska språkgemenskapen saknas en effektiv organisation av lektoratsverksamheten, som kunde skänka lektorerna bättre arbetsvillkor än de för närvarande har. Den ofta korta anställningstiden med bristande kontinuitet i undervisningen som följd och lektoratens geografiska spridning aktualiserar angelägenheten av t. ex. regelbundna lektorskongresser för utbyte av pedagogiska och metodiska erfarenheter.

I detta nu är tjänstgörings- och anställningsvillkoren och de sociala förmånerna för de nordiska utlandslektorerna inte desamma som för övriga statstjänstemän i värdlandet. Pensionsförmåner kan gå förlorade och tjänsteår från tjänstgöring vid en nordisk högskola räknas inte alltid vederbörande till godo vid återkomsten till hemlandet. Dessa omständigheter har visat sig inverka menligt på lektorsrekryteringen.

Administrationen av det nordiska lektorsutbytet omhänders av organ i de nordiska länderna, som inte utvalts med tanke på en internordisk koordinering av lektoratsverksamheten. En fastare organisation härvidlag vore ägnad att främja lektoratsverksamheten i organisatoriskt, pedagogiskt och allmänskulturellt avseende. I skrivelsen från de nordiska utlandslektorerna föreslås tillsättande av en samordningsnämnd för koordinering av verksamheten på området.

Mot bakgrund av de nordiska lektorernas betydelse för gransspråksundervisningen och lektoratens centrala ställning i det nordiska samarbetet finner vi det angeläget, att åtgärder vidtas för att förbättra lektorernas nuvarande situation. Vi omfattar den i skrivelsen framförda åsikten att alla aspekter på det nordiska lektorsutbytet bör utredas för att skapa en bas för reformer på området. Till utredningens huvuduppgifter skulle höra att framlägga förslag till en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten och åtgärder för ett effektivare samarbete mellan vederbörande lektorer. Samtliga nordiska utlandslektorer är i tjänstgöringshänseende likställda, varför utredningen enligt vår uppfattning bör genomföras på samnordisk bas med beaktande även av lektorerna i finska och isländska.

År 1964 antog Nordiska rådet en rekommendation (nr 23/1964) om utbyggnad av folkskoleseminariernas undervisning i nordiska språk för att därigenom effektivisera folkskolornas undervisning i dessa språk. Det synes därför befogat att vidtaga åtgärder för främjande av motsvarande undervisning även i realskolan och gymnasiet genom att stöda strävanden att stabilisera och effektivisera den nordiska lektoratsverksamheten på högskolenivå. Sommarkurserna i nordiska språk för studerande i nordisk filologi har varit ett steg i denna riktning. De har dock inte kunnat motsvara det verkliga behovet, emedan endast ett fåtal studerande bereds tillfälle att inhämta kunskaper i gransspråken vid dessa kurser.

Språkgemenskapen och gransspråksförståelsen är en viktig förutsättning för bevarandet och utvecklandet av den nordiska kulturgemenskapen och

därmed även för det nordiska samarbetet. Hänvisande till de nordiska utlandslektorernas betydande insatser för stärkande av den nordiska språkgemenskapen hemställer vi,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att utreda förutsättningarna för en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten och ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna.

Lyngby den 17 april 1968

Georg Backlund

Jens Bilgrav-Nielsen

Folke Björkman

Håkon Johnsen

Berte Rognerud

TILLÄGG**Skrivelse från nordiska språklektorer till Nordiska rådet rörande grannspråksundervisningens betydelse för modersmålsläroutbildningen på högskolenivå och för den nordiska språkförståelsen**

Undertecknade danska, norska och svenska utlandslektorer önskar härmed rikta uppmärksamheten hos Nordiska rådets ledamöter på följande förhållanden rörande grannspråksundervisningen vid de nordiska universiteten.

Undervisning i grannländernas språk utgör vid de danska, norska och svenska universiteten ett obligatoriskt moment i modersmålsläroutbildningen. Det lär ej vara möjligt att peka på någon faktor som har större betydelse för den internordiska språkförståelsen än utformningen av denna undervisning. Den ombesörjs av utländska lektorer som i allmänhet anställs på treåriga förordnanden med möjlighet till förlängning med ytterligare en treårsperiod. För ett ringa antal av de studerande ges tillfälle att inhämta fordringarna i ett av grannspråken vid någon av de koncentrerade sommarkurser som arrangeras i de nordiska länderna. Alla övriga studerande är hänvisade till den ordinarie undervisning som de nordiska utlandslektorerna meddelar. Varje utländsk lektor torde lågt räknat utbilda 40—50 universitetsstuderande per läsår i sitt hemlands språk och litteratur. Varje modersmålsläroare kan i sin tur beräknas undervisa i 30—40 år i skolan om grannländernas språk. Verkan av de nordiska utlandslektorernas undervisning sträcker sig alltså långt fram i tiden.

På grund av tjänsternas geografiska spridning och den bristande kontinuiteten — många lektorer slutar efter kort tid — måste åtgärder vidtagas från myndigheternas sida för att underlätta och förbättra de nordiska utlandslektorernas kontaktmöjligheter. I detta syfte ter det sig framför allt nödvändigt att arrangera lektorskongresser och att åstadkomma en effektiv administration av lektoratsverksamheten.

Vad beträffar behovet av lektorskongresser torde det med hänvisning till ovanstående orsaker vara till fyllest att blott betona det angelägna i att lektorerna får tillfälle till det för undervisningen behövliga utbytet av pedagogiska och metodiska erfarenheter. Tyvärr har grannspråksundervisningens särart hittills knappast uppmärksamats. Med gällande målsättning krävs ett helt annat framställningssätt än vid undervisning i främmande språk eller i den inhemska modersmålsundervisningen. Bristen på

lämpliga läroböcker, språklaboratorieprogram och dylikt ter sig mycket besvärande och försenar avsevärt den nytillträdde utlandslektorns inhämtande av den för undervisningen lämpliga metodiken. Det är synnerligen önskvärt att de utländska lektorerna erbjuds sådana tjänstgöringsförhållanden att granspråksforskning och pedagogiskt utvecklingsarbete kan stimuleras. Hösten 1966 gjordes ett försök av en dansk, en norsk och en svensk lektor att hos Nordiska kulturfonden få anslag till ett nordiskt lektorsmöte för diskussion av granspråksundervisningen vilket emellertid avslogs utan motivering. Det är ett bland de många fruktlösa initiativ som tagits från lektorernas sida för att få till stånd bättre villkor för lektoratsverksamheten. Åtskilliga skriftliga och muntliga framställningar har under de senaste åren gjorts av enskilda lektorer eller grupper av lektorer i vilka brister och ofullkomligheter i deras tjänstgörings- och anställningsförhållanden, krav på pensionsrätt och andra sociala trygghetsförmåner, rese- och flyttningkostnader, önskemål om förbättrade kontakter med myndigheter i hemlandet m. m. har aktualiserats. Ofta har formella svårigheter mött lektorerna och resultaten har i allmänhet varit blygsamma eller obefintliga, vilket till stor del måste tillskrivas de olikheter i lagstiftning som tyvärr fortfarande existerar mellan de nordiska länderna. Det har ibland visat sig orimligt svårt för de nordiska lektorerna att uppnå samma tjänstevillkor som övriga statstjänstemän. Detta måste få allvarliga konsekvenser för rekryteringen till tjänsterna.

Ett avgörande steg mot bättre förhållanden skulle kunna tas om administrationen av utlandslektoraten effektiviserades. Inget av de nordiska länderna har för närvarande en fullgod lektoratsadministration. Historiska tillfälligheter synes ha lett till att utlandslektoraten administreras av olika organ i de skandinaviska länderna. I Norge ombesörjs lektoratsverksamheten av Kontoret for kulturelt samkvem med utlandet, en avdelning av Utenriksdepartementet, i Danmark av ett Lektoratsudvalg under Kulturministeriet och i Sverige av det delvis statsunderstödda Svenska institutet, vars organisation för närvarande är under utredning. Svenska institutet administrerar av nordiska lektorat endast det i Reykjavik medan de övriga ej har någon organisatorisk förbindelse med Sverige. För de nordiska lektorerna är det av största vikt att de i organisatoriskt, pedagogiskt och allmänskulturellt avseende kan stödjas av effektiva och sakkunniga administrativa organ i sina hemländer. Det finns dessutom mycket som talar för önskvärdheten av att lektoratsverksamheten i Norden får en samordningsnämnd.

I Danmark och Sverige kommer inom de närmaste åren att genomföras nya studieordningar vid universiteten. Dessa får också betydande konsekvenser för omfånget och utformningen av de nordiska utlandslektorernas undervisning. Det är en av de orsaker som bidrar till att göra ett omedelbart tillsättande av en utredning om alla med utlandslektoraten förknippade problem till ett huvudönskemål för de nordiska lektorerna. Utredningen

bör vara samnordisk och alltså även ta upp det utomordentligt viktiga lektoratsutbyte som Finland och Island har med de övriga nordiska länderna. I direktiven för utredningen bör utsägas att syftet skall vara att grundligt inventera alla frågeställningar rörande de nordiska utlandslektoraten, att utredningen skall framlägga förslag om utformningen av en effektiv och rationell administration vars uppgift det skall vara att organisatoriskt, pedagogiskt och kulturellt stödja de nordiska utlandslektorerna i deras verksamhet och att största möjliga enhetlighet i organisatoriskt avseende mellan de nordiska ländernas lektoratsverksamhet skall eftersträvas.

Det är vår förhoppning att Nordiska rådets ledamöter skall vilja medverka till att de ovan anförda synpunkterna beaktas och att den nordiska lektoratsverksamheten och därmed grannspråksundervisningen vid de nordiska universiteten skall gagnas på bästa möjliga sätt.

Risskov den 13 januari 1968

Allan Berthelsen
Lektor i danska
vid Stockholms universitet

Anders Bollerup
Lektor i danska
vid Uppsala universitet

Einar Eggen
Lektor i norska
vid Uppsala universitet

Kristian Kjær
Lektor i danska
vid Göteborgs universitet

H. A. Kofoed
Lektor i danska
vid Bergens universitet

Erling Georg Larsen
Lektor i norska
vid Köbenhavns universitet

Henriette Lund
Lektor i danska
vid Lands universitet

Ivar Orkland
Lektor i norska
vid Lunds universitet

Joëanna Schwartz
Lektor i svenska
vid Bergens universitet

Sigbrit Swahn
Lektor i svenska
vid Köbenhavns universitet

Bo Thörnqvist
Lektor i svenska
vid Oslo universitet

Gunnar Tingbjörn
Lektor i svenska
vid Aarhus universitet

Kjell Ivar Vannebo
Lektor i norska
vid Stockholms universitet

Erik Østerud
Lektor i norska
vid Aarhus universitet

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****Utländska språklektorer vid nordiska universitet**

Nordiske lektorer ved danske, finske, norske og svenske universiteter samlet til møte i Stockholm 22.—24. november 1968, ønsker å understreke følgende punkter angående deres tjeneste- og lønnsforhold:

1. at Nordisk Råds medlemsforslag A 199 angående økt samarbeid mellom de nordiske lektorene får en positiv behandling ved Nordisk Råds sesjon i Stockholm i mars 1969 slik at den allsidige utredningen lektorene ønsker, snarest må bli til virkelighet, og at lektorene må få muligheter for permanente kontaktmøter hvert år. Dessuten ønsker lektorene at -- i fall utredningen kommer i stand -- deres kunnskaper, erfaringer og aktive interesse for saken måtte komme utredningen til gode gjennom at en representant for lektorene kunne ta del i utredningen.

2. at de nordiske lands regjeringer snarest mulig bør ratifisere avtalen mellom de nordiske land angående statlig pensjonering som opprinnelig var tenkt å tre i kraft pr. 1. juli 1968. Det henvises for øvrig til vårt brev av 25. november 1967 med de ønskemål som der ble fremsatt.

3. at de nordiske utenlandslektorene ikke bør få dårligere arbeids- og lønnsvilkår enn den akademiske gruppe det faller nærmest å sammenligne dem med i det land hvor de blir ansatt.

4. at de nordiske lektorene etter tilbakekomsten til hjemlandet (etter mønster av den danske og norske ordning) må plasseres i minst samme lønnsgrad og lønnsklasse som de ville ha hatt om de hadde vært tilsatt i hjemlandet i et tilsvarende tidsrom.

5. at de svenske utenlandslektorene i Norden må få et organ som tilsvarende det danske, resp. norske lektoratsutvalg. Dette ville i vesentlig grad kunne bidra til en løsning av forhandlings- og samordningsspørsmål på nordisk nivå.

6. at Foreningen Nordens reiselektorer arbeids- og lønnsmessig så vidt mulig blir likestille med universitetslektorene da reiselektorenes oppgave nå dels er å forberede universitetslektorenes elevmateriale dels å etterutdanne lærerne ved konferanser.

at Foreningen Nordens reiselektorer bør kunne delta i de eventuelle årlige kontaktmøter mellom universitetslektorene, og at også reiselektorene bør tilsettes etter innstilling fra lektoratsutvalgene i deres hjemland.

7. at de nordiske lektorenes reise- og flyttekostnader blir betalt fullt ut av hjemlandet.

8. at det er et stort behov for utbedret kontakt med de respektive hjemlands universiteter. Lektorene er bl. a. interessert i informasjon om studieforandringer av studieplaner, nye doktordisputaser o. s. v.

9. at undervisningen ved universitetsfilialene tidsmessig bare må fastlegges etter samråd med vedkommende lektor, og at denne undervisning

også i andre henseende må arrangeres på en for lektoren best mulig måte — ikke bare med hensyn til tjeneste- og undervisningsforholdene ved filialen, men også for tjenesten ved hoveduniversitetet.

at de nåværende undervisningsforhold ved universitetene gjør det umulig generelt å kunne regne med de nordiske lektorenes tjenester ved ekstramural virksomhet iverksatt av andre myndigheter og organisasjoner, men at lektorene — individuelt og frivillig — i den grad det er mulig ønsker å imøtekomme de ønskemål som til enhver tid kan forenes med ansvaret overfor deres hovedarbeidsgiver.

10. at lærerbøkene delvis er utilfredsstillende for undervisningen, og at det derfor ilrådes at utenlandske lektorer som arbeider med lærebøker, språklab. kurser o. l., bør ha mulighet til hel eller delvis fritakelse fra annen tjeneste ved sine respektive universiteter.

Stockholm, 24. november 1968

Kjell Ivar Vannebo

(Lektor i norsk ved Stockholms universitet)

Etter fullmakt fra:

Allan Berthelsen

(Lektor i dansk ved Stockholms universitet)

Anders Bollerup

(Lektor i dansk ved Uppsala universitet)

Leiv Fatveit

(Lektor i norsk ved Uppsala universitet)

Anton Fjeldstad

(Lektor i norsk ved Uppsala universitet)

Fredrik Juul Haslund

(Lektor i norsk ved Göteborgs universitet)

Søren Hvenekilde

(Lektor i dansk ved Bergen universitet)

Tom Høyem

(Dansk rejsелеktor for Foreningen Norden i Sverige)

Sollok Johansen

(Lektor i dansk ved Lunds universitet)

Kristian Kjær

(Lektor i dansk ved Göteborgs universitet)

Eivind Landmark

(Lektor i norsk ved Aarhus universitet)

Erling Georg Larsen

(Lektor i norsk ved Københavns universitet)

Erling Nielsen

(Lektor i dansk ved Oslo universitet)

Kerstin Nordenstam

(Lektor i svensk ved Bergen universitet)

Ivar Orgland

(Lektor i norsk ved Lunds universitet)

Jardar Skaadel

(Lektor i norsk ved Helsingfors universitet)

Bo Thörnqvist

(Lektor i svensk ved Oslo universitet)

Gunnar Tingbjørn

(Lektor i svensk ved Aarhus universitet)

Erik Østerud

(Lektor i norsk ved Aarhus universitet)

Flemming Skrydstrup

(Dansk rejsелеktor for Foreningen Norden i Sverige)

D a n m a r k**Lektoratsudvalget:**

1) Lektoratsudvalget har udelukkende at gøre med administrationen af de danske lektorater ved universiteterne i en række europæiske lande, herunder de andre skandinaviske. Derimod hører de udenlandske (herunder de skandinaviske) lektorer ved de tre danske universiteter ikke ind under Lektoratsudvalgets virkeområde.

2) Siden det pr. 1. april 1965 lykkedes at omorganisere arbejdsgangen og den danske tilskudsordning, er det lykkedes at rationalisere og effektivisere sagsbehandlingerne, skønt aflønningsforhold, arbejds- og ansættelsesvilkår skifter stærkt fra land til land. Lektoratsudvalget mener derfor at kunne afvise den i korrekturbilaget s. 5 anførte passus om, at »inget av de nordiska länderna har för närvarande en fullgod lektoratsadministration», for så vidt det gælder de danske lektorer i udlandet, herunder de øvrige skandinaviske lande.

3) Lektoratsudvalget vil endvidere gøre opmærksom på, at den s. 2 anførte bemærkning: »I detta nu är tjänstgörings- och anställningsvillkoren och de sociala förmånerna för de nordiska utlandslektorerna inte desamma som för övriga statstjänstemän i värdlandet» ej heller kan gælde de danske lektorer, der efter Lektoratsudvalgets indstilling er ansat ved universiteterne i de øvrige nordiske lande. Tværtimod har de nuværende danske lektorer i Norge og Island langt bedre økonomiske vilkår end tilsvarende tjenestemænd i disse lande. Ved at blive aflønnet efter dansk magisteroverenskomstløn stilles lektorerna i Norge også i anciennitets- og pensionshenseende på lige fod med magistre i den danske stats tjeneste. De danske lektorer i Sverige oppebærer en løn, der normalt overstiger dansk overenskomstløn; Lektoratsudvalget agter at fremme en ansøgning om en bevilling, der skulle sikre de danske lektorer i Sverige pension i henhold til overenskomsten. Også disse lektorer bevarer deres fulde anciennitet.

4) Medens Lektoratsudvalget således må afvise bemærkningerne om manglende effektivitet eller om de danske udlandslektorers dårlige placering, er Lektoratsudvalget ganske enig i, at der findes uløste koordinationsproblemer. Et af det humanistiske fakultet ved Aarhus Universitet udarbejdet memorandum af maj 1967, der i hovedsagen er støttet fra Københavns Universitet, og som har været til (positiv) drøftelse også i Lektoratsudvalget, behandles for tiden i undervisningsministeriet. I dette memorandum redegøres der for aflønningen af de udenlandske lektorer i Danmark og for aflønningen af de danske lektorer i udlandet, herunder i de øvrige nordiske lande, og for de bevillinger der fra dansk side ydes lektorerna her og i udlandet. Medens man finder det rigtigt, at de udenlandske lektorer fra ikke-

skandinaviska länder fortsat aflönnes efter 19. lönningsklass, 4. löntrin (exkl. ålderstillæg og pension), går fakultetet ind for, at de skandinaviska lektorer, der har samme kvalifikationer og lignende arbejdsopgaver som deres danske kolleger, bør lønnes som amanuenser.

5) Lektoratsudvalget er enig i det ønskelige i, at der med visse mellemrum afholdes lektorkonferencer for de nordiske lektorer, der underviser i deres eget sprog ved universiteterne i de øvrige skandinaviske länder, og man har da også over for kulturministeriet anbefalet ydelse af tilskud til et fællesmøde mellem danske lektorer i Sverige, der blev afholdt i november 1967 i den danske ambassade i Stockholm.

6) Lektoratsudvalget kan tilslutte sig tanken om en internordisk koordinering af det arbejde, der udføres af Svenska institutet og det norske og danske lektorudvalg til fordel for de svenske, norske og danske lektorer ved universiteterne i de nordiske länder. Man finder imidlertid, at dette samarbejde kan etableres mellem instituttet og de to udvalg uden nedsættelse af et samordningsnævn.

København, den 29. juli 1968

P. u. v.

H. Bach

Formand

F i n l a n d

Undervisningsministeriet:

De omständigheter som berörs i medlemsförslaget gäller i allmänhet även nordiska lektorer i finska språket. Då vissa olägenheter i detta sammanhang tycks vara rådande, anser undervisningsministeriet det motiverat att ansluta sig till medlemsförslagets hemställan om att utreda förutsättningarna för en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten och ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna.

Ministeriet framhåller att det vore önskvärt att med lämpliga mellanrum inbjuda lektorerna i nordiska språk och nordisk litteratur till gemensam rådgivning för att dryfta problem som berör deras undervisning och övriga till deras arbete hörande spörsmål.

Härvid vill ministeriet särskilt betona vikten av att då även beakta de i de övriga nordiska länderna fungerande lektorerna i finska språket, ty deras

problem är i väsentlig grad likadana som de övriga nordiska språklektorernas problem.

Helsingfors den 25 oktober 1968

Kalervo Siikala

Avdelningschef

Matti Gustafson

Föredragande

Helsingfors universitet, konsistoriet, har i skrivelse den 2 oktober 1968 förklarat sig instämma i historisk-filologiska sektionens yttrande av den 26 september (se nedan).

Helsingfors universitet, historisk-filologiska sektionen:

Såsom framgår av medlemsförslaget och av den skrivelse som ett antal nordiska lektorer riktat till Nordiska rådet har denna lektorskategori rätt skiftande tjänste- och arbetsförhållanden i de nordiska länderna. Lärokursernas omfattning och kraven på praktisk kunskap i grannländernas språk växlar, likaså arten av lektorernas anknytning till administrativa och kulturella organ i hemlandet.

Historisk-filologiska sektionen finner önskemålet om pedagogisk-metodiska konferenser för dessa lektorer mycket berättigat och i god samklang med den rådande nordiska tentamensgiltigheten. Sektionen anser att även lektorerna i finska i de övriga nordiska länderna borde kallas till dessa konferenser liksom självfallet lektorerna i danska, norska och isländska i Finland.

Beträffande lektorernas tjänsteförhållanden, rätt att tillgodoräkna sig tjänsteår i annat nordiskt land för ålderstillägg och pension i hemlandet m. m. råder tydligen vissa olikheter och oklarheter. Sektionen rekommenderar därför varmt förslaget om en utredning av det slag som i medlemsförslaget påyrkas och förklarar sig beredd att vid behov medverka till genomförandet av denna utredning.

Helsingfors den 26 september 1968

Lars Huldén

Pertti Virtaranta

Carl-Eric Thors

Finlands ambassad i Köbenhavn¹:

— — — sänder ambassaden närslutet ett av lektorn Arto Ingervos i ärendet inbegärt yttrande (se nedan), varom ambassaden förenar sig.

Lektorernas i finska språket uppgifter och verksamhet är av naturliga

¹ Yttrandet översatt från finska.

orsaker i viss mån i en annan ställning än lektorernas i övriga skandinaviska språk såväl i Danmark som i de övriga nordiska länderna. Detta konstaterades redan i själva medlemsförslaget och ett bevis härför är den skrivelse som gett upphov till nämnda förslag och till vars undertecknare inte lektorerna i finska hör. Dess utgångspunkt är den s. k. svensk-norskdanska språkgemenskapen och den undervisningsverksamhet som vårdar sig om denna. Då å andra sidan den önskade förbättringen av organisationen av lektorernas administrativa ställning avser även lektorerna i finska språket, vilka med hänsyn till sin status kan jämföras med initiativtagarna, vore det enligt ambassadens uppfattning skäl att instämma i ifrågakvarande förbättringsönskemål.

Veterligen är alla nordiska lektorer avlönade av de universitet där de är verksamma. Höjandet av deras status vore alltså en sak för vederbörande universitet fransett tjänsteårs- och pensionsårssystem, i fråga om vilka det blir hemlandets sak att räkna ifrågakvarande utlandsverksamhet lektorerna till godo. Det torde anses klart, att det nuvarande systemet inte är ändamålsenligt och att det i detta nu stöter på många svårigheter att hålla lektoraten besatta på bästa möjliga vis.

Vad slutligen gäller det i lektor Ingervos uttalande behandlade önskemålet att grunda en särskild institution för finska språket vid Köbenhavns universitet är det uppenbart att denna fråga ej som sådan hör till detta sammanhang. Enligt ambassadens uppfattning kan den åtminstone inte upptagas inom Nordiska rådet. Till sin karaktär hör den närmast till Köbenhavns universitets åligganden, men då grundandet av en sådan institution vore ägnat att effektivisera lektorns i finska språket verksamhet är saken otvivelaktigt av intresse även för Finland.

Därför hemställer ambassaden till övervägande, huruvida saken kunde aktualiseras på undervisningsministerplanet. I sista hand torde man kunna beakta att staterna i en del fall torde ha lämnat direkt ekonomiskt stöd för utomlands verksamma lektors verksamhet.

Köbenhavn den 19 augusti 1968

K. Muranen

Chargé d'affaires a. i.

Finlands ambassad i Oslo¹:

I medlemsförslaget om samarbete rörande de nordiska språklektorerna fästes uppmärksamhet vid tre huvudproblem: 1) de nordiska utlandslektorernas samarbete för att höja den pedagogiska standarden och öka undervisningens effektivitet, 2) utlandslektorernas personliga ställning samt löne- och sociala förmåner samt 3) administrationen av utlandslektorerna. För-

¹ Ytter-målet översatt från finska.

slaget observerar i huvudsak de i skandinaviska språk undervisande utlandslektorerna.

Vad den pedagogiska sidan av saken vidkommer, är undervisningen i det finska språket i de övriga nordiska länderna jämförbar med undervisningen i främmande språk då däremot undervisningen i de skandinaviska språken i grannländerna utgör ett stödämne för modersmålet. Härav följer, att för det finska språkets del torde relativt litet kunna uppnås på pedagogikens område genom samarbete med de övriga nordiska utlandslektorerna. I detta avseende kan man driva samma sak genom samarbete mellan lektorerna i finska språket.

Av det finska språkets särställning följer även, att lektorernas i finska språket ställning vid universiteten borde jämföras med en lektors i främmande språk. I Norge verkar en lektor i finska språket vid Oslo universitet och hans tjänsteställning är också i överensstämmelse härmed densamma som en för viss tid utsedd lektor i främmande språk. Fordringarna för tjänsten och löneförmånerna är överensstämmande härmed. I de övriga nordiska länderna torde ofta lektorerna i skandinaviska språk ha jämförts med lektorer i modersmålet och deras ställning har i samtliga fall ej höjts till samma nivå som en lektors i främmande språk. Härvid är det ju av betydelse huruvida fordringarna för tjänsterna är likvärdiga. Vad lektorernas övriga förmåner beträffar, såsom i fråga om lillgodoräknande av tjänstetid i annat nordiskt land för tjänsteår, sociala förmåner o. s. v. torde ej hinder finnas för ett förenhetligande av lektorernas ställning och ett eventuellt förbättrande av nämnda förmåner, lektorerna i det finska språket inbegripna.

I fråga om administrationen av utlandslektorerna kan ett jämställande av lektorerna i finska språket och lektorer i skandinaviska språk även vara icke ändamålsenlig på grund av det finska språkets särställning.

Det är naturligt att medlemsförslaget bör anses synnerligen positivt till de delar det avser en ökning av det nordiska kulturutbytet och kännedomen om grannländernas språk i allmänhet.

Oslo den 16 oktober 1968

Enligt uppdrag

Martti Korhonen

Legationssekreterare

Finlands ambassad i Stockholm¹:

Efter att ha hört professorn i finska språket vid Stockholms universitet, fil. dr Osmo Hormia, över rubricerade ärende får ambassaden vördsamt anföra följande i anledning av det inom Nordiska rådet väckta förslaget om samarbete rörande de nordiska språklektorerna:

¹ Yltrandet översatt från finska.

1. Ambassaden finner den föreslagna utredningen angående en fastare organisation för de nordiska utlandslektorernas verksamhet och ett utvidgat samarbete mellan desamma både motiverat och önskvärt.

2. Ambassaden finner det tillbörligt, att även utlandslektorernas i finska språket ställning inbegripes i ifrågavarande förslag.

3. Ambassaden finner önskvärt att utlandslektorerna i finska språket är representerade i själva utredningen, t. ex. i form av en representant för Kommittén för utlandslektorerna.

4. Ifall resultatet av utredningen är ett fastare samarbete i fråga om utlandslektorernas verksamhet, anser ambassaden det självklart att i alla nordiska länder verkande utlandslektorer i finska språket förmåner blir vederbörligt representerade inom det ifrågavarande samarbetet.

5. Ambassaden önskar dock anföra att de nuvarande förutsättningarna för lektorernas i finska språket deltagande i det planerade samarbetet är svaga. I Sverige verkar endast en utlandslektor i finska språket, nämligen i Lund, där elevantalet är litet. Vid planeringen av ett fastare samarbete vore det nödvändigt att utreda möjligheterna att få en lektorstjänst i finska språket vid Stockholms och Uppsala universitet, vid vilka vardera en sådan tidigare funnits. Den pedagogiska och allmänskulturella verksamhet, till vars förbättrande medlemsförslaget siktar, är bristfällig vid Stockholms och Uppsala universitet, vid vilka det finns sammanlagt nära 150 studerande i det finska språket.

Stockholm den 7 november 1968

Ralph Enckell

Ambassadör

Lektorn i finska språket vid Københavns och Århus universitet¹:

På begäran av Finlands ambassad i København har jag tagit del av det inom Nordiska rådet väckta förslaget om samarbete rörande utlandslektorer i nordiska språk (finskan inbegripen).

För min egen del är jag redo att instämma i de i förslaget och i bilagan framförda åsikterna.

Lektorn i finska språket är vid Københavns och Århus universitet i den särställningen, att lektoratet är underställt professuren i jämförande språkforskning. Detta har i praktiken för mitt vidkommande medfört, att jag under de sju år jag undervisat i finska språket vid sagda universitet helt självständigt varit tvungen att besluta om undervisningen och ansvara för densammas organisation och förverkligande. En dylik självständighet innebär utan tvivel en fördel, men å andra sidan vore samarbete och utbyte av erfarenheter med nordiska kolleger synnerligen nyttigt och åtminstone

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

under de första åren till stor hjälp. De tre första åren som lektor är enligt min uppfattning den tid under vilken man först fullt fått klart för sig vad man bör undervisa och på vilket sätt. Sålunda vore det både ur lärarnas och elevernas synpunkt att rekommendera att lektorerna kunde sammanträffa.

Utlandslektorernas ekonomiska och sociala problem är en omständighet, vid vilken man inte fäst tillräcklig uppmärksamhet. Ju kortare utlandsvistelse det är fråga om desto mera betungande är i synnerhet lektorsers med familj rese- och flyttningsskostnader. En effektiv kontakt med hemlandet ställer sig i längden kostsam. Ju längre lektoratet det är fråga om desto större blir problemet med förlorade pensions- och ålderstilläggsår, ifall inte hänsyn tagits till dessa omständigheter i hemlandets lagstiftning. Det är ju i alla fall så, att en lektor undervisande i sitt modersmål vid ett utländskt universitet i många avseenden är en kulturambassadör för sitt land och detta borde ihåggkommas vid beslut rörande pensions- och ålderstilläggsrätt.

I synnerhet i Köbenhavn skulle undervisningen i finska språket kräva ytterligare en stödåtgärd. Efter några års förseningar har lektorn nu till sitt förfogande ett arbetsrum, i vilket det så småningom samlats även ett betydande bibliotek med stöd av donationer från Finland. Detta arbetsrum-bibliotek borde officiellt fås ändrat till en institution i finska språket. Initiativet borde dock tydligen komma från Finlands håll, antingen vid undervisningsministrarnas möte eller vid Nordiska rådet.

Köbenhavn den 24 juli 1968

Arto Ingero

Lektor i finska språket vid
Köbenhavns och Århus universitet

Lektorn i finska språket vid Reykjavíks universitet¹:

— — — — framföra min personliga syn på saken. Förslaget bör naturligtvis anses mycket positivt vad samarbetet mellan de nordiska lektorerna beträffar. Det vore självfallet utvecklande och nyttigt att träffa sina ämbetsbröder vid gemensamma möten, till exempel en gång per år. Däremot kom jag inte riktigt underfund med vad förslagsställarna avser med gemensam administration. Härifrån sett verkar denna sida av saken kanske en aning orealistisk. Enligt min mening borde det i Norden först fås till stånd ett samarbete mellan lektorer i samma språk, sålunda till exempel ett samarbete mellan alla lektorer i finska språket. Därefter kunde det utredas vilka möjligheter det finns att utvidga ett dylikt samarbete till att omfatta lektorer i olika språk. Med beaktande av de ifrågavarande språkens nära släktskap och ländernas geografiska grannskap är förslaget synnerligen bety-

¹ Utländskt översatt från finska.

delsefullt för de svenska, danska och norska lektorerna. Utgående från detta torde förslaget enligt min mening också ha uppkommit. Island och Finland är i en särställning språkligt sett och likaledes på grund av sitt geografiska läge. Det torde kunna ifrågasättas om man kan tala om grannspråksundervisning t. ex. i fråga om lektorn i finska språket i Reykjavik.

Vad min ställning vid universitetet i Reykjavik beträffar är jag ämbetsman i den isländska statens tjänst, med titeln »sendikennare» eller lektor. Från universitetets sida har man som undervisningsplikt innan jag tillträdde min tjänst föreslagit 12 timmar per vecka. Utlandslektorerna har dock enhälligt opponerat sig mot ett så stort timantal med hänvisning till lektorernas övriga allmänna uppgifter. Denna sak har också tills vidare stått öppen. Avlöningen är densamma för alla utlandslektorer här d. v. s. 4 712 isländska kronor per månad. Därutöver har Finlands undervisningsministerium beviljat ett tilläggsarvode, vars exakta belopp ambassaden har kännedom om. Jag har jämfört avlöningen med andra härvarande nordiska lektorer och funnit att situationen i hög grad är densamma för alla. Med beaktande av Islands speciella förhållanden kan avlöningen i varje fall ej anses vara för hög.

Man har ej i något sammanhang nämnt längden av min tjänstetid. Allmän praxis beträffande andra nordiska lektorer här är allt samma person skulle tjänstgöra som lektor högst sex år. Vid behov har man dock gjort undantag. I mitt tycke är ett sådant arrangemang lämpligt åtminstone vad Island beträffar, ty de flesta lektorer kommer hit för allt vid sidan om och i samband med sitt lektorat bedriva forskningsarbete. Det är rättvist att ej en lektor håller platsen låst för andra forskare. Å andra sidan kan en begränsad verksamhetstid ha negativ inverkan. Tjänstgöringen kan härvid få en prägel av tillfällighet och kortvarighet.

Det finska språket är vid universitetet ett extra ämne. Sålunda är lektorns vid finska språket uppgift närmast att upprätthålla intresset för det finska språket och i allmänhet för Finland samt att ge allmän kulturinformation.

Med hänvisning till det ovan anförda upprepar jag som min uppfattning att gemensamma konferenser för lektorerna vore mycket önskvärda. Men åtminstone härifrån sett torde det vara svårt att hitta genomförbara former för annat samarbete eller för en gemensam administration, vad därmed sedan avses.

Reykjavik den 24 oktober 1968

Juha Peura

AKAVA r.y.:

Utvecklandet av samarbetet mellan de utländska lektorerna i nordiska språk måste som sådant vara en nödvändig åtgärd. Det bör dock observeras,

att Finland i fråga om undervisningen i nordiska språk intar en särställning i relation till de övriga nordiska länderna, emedan finska språket inte är besläktat med de övriga skandinaviska språken. Förslaget gäller alltså som sådant inte Finland.

AKAVA önskar också därför fästa uppmärksamheten vid nödvändigheten av såväl att effektivisera undervisningen i nordiska språk vid Finlands universitet som att erbjuda undervisning i finska vid de nordiska universiteten. Det sistnämnda vore ytterst nödvändigt i Sverige, där antalet finskspråkiga redan stiger till flera hundra tusen.

I högskolelektorskommitténs betänkande, kommittébetänkandet 1968: B 13, har det framlagts en del förslag till förbättring av de ekonomiska förmånerna för utländska lektorer som är verksamma vid Finlands universitet. Man föreslår en rimlig ersättning för lektorernas kostnader för flytningen från hemlandet till Finland samt för tidvis företagna resor till hemlandet. Dessutom föreslås ett tilläggsarvode för utländska lektorer som behärskar finska. AKAVA har i sitt utlåtande över detta betänkande förordat förslagen.

Hänvisande till det ovan anförda önskar AKAVA r.y. högaktningfullt tillkännage sitt stöd för de föreslagna åtgärderna, som syftar till en förbättring av samarbetet mellan lektorerna i nordiska språk.

Helsingfors den 20 september 1968

AKAVA r.y.

Juhani Salminen

Styrelseordförande

Unto Rissanen

Verkställande direktör

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Den norske regjering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddeler at en har henvendt seg til universitetene og bedt om deres uttalelser til ovennevnte forslag.

Det har på grunn av sommerlukking og ferier ikke vært mulig før fristens utløp å få svar på henvendelsene.

Så snart uttalelsene fra institusjonene foreligger, vil en komme tilbake til medlemsforslaget.

Oslo, 3. september 1968

Etter fullmakt

E. Skadsem

Hans Sørbø

Utenlandske språklektorer som underviser i de andre nordiske lands språk ved norske universiteter og høyskoler, har de samme vilkår som en norsk universitetslektor. Dessuten har de et tilskudd som er beregnet på reiser til hjemlandet.

Stillingene er normalt på åremål, men en kan få fast ansettelse. Også åremålsstillingene er innlemmet i Statens pensjonskasse.

Lektorene har noe færre undervisningstimer enn normalt for norske universitetslektorer. Dette er fordi en forutsetter at de skal holde en del foredrag og lignende utenfor den institusjon de arbeider i. For denne virksomheten kan de ta honorar.

En mener det vil være riktig å utrede mulighetene for en fastere organisering av den nordiske lektoratvirksomheten for å komme fram til både en felles nordisk ordning og en økt kontakt lektorene imellom.

Oslo, 25. januar 1969

Etter fullmakt

E. Skadsen

Hans Sørbø

S v e r i g e

Universitetskanslersämbetet:

Universitetskanslersämbetet har i ärendet inhämtat yttranden från de språkvetenskapliga sektionerna vid universiteten (*se nedan*).

En översyn av organisationen av den nordiska språklektorsverksamheten kan enligt ämbetets mening vara motiverad. Språklektorernas möjligheter att utbyta pedagogiska och metodiska erfarenheter bör därvid ägnas uppmärksamhet. Universitetskanslersämbetet tillstyrker således medlemsförslaget om en utredning av förutsättningarna för en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten och ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna. Förslag om en fastare administration måste dock för Sveriges del — såsom språkvetenskapliga sektionen vid universitetet i Göteborg påpekat — ha sin utgångspunkt i att den enskilde lektorns verksamhet vid vederbörande universitet skall bestämmas, inom ramen för givna, allmänna direktiv, av den institution till vilken han är knuten. Vidare vill ämbetet erinra om att frågor om tjänstgörings- och anställningsförhållanden för nordiska språklektorer i Sverige handläggs i samma ordning som för andra kategorier universitetslärare nämligen genom statens avtalsverk.

Stockholm den 24 september 1968

Nils Gustav Rosén

Kerstin Sönnnerlind

Skolöverstyrelsen:

Universitetsutbildningen för blivande lärare i ämnet svenska kommer i framtiden icke längre att vara uppdelad på ämnena nordiska språk och litteraturhistoria utan sammanföras till universitetsämnet svenska.

Till yttermera visso kommer de nordiska språklektorernas undervisning att koncentreras till viss tid under det akademiska läsåret. Denna koncentration jämte det troligen minskade underlaget för lektorernas tjänstgöring vid universiteten fordrar att deras verksamhet blir föremål för en ny planläggning, som medger ett mera rationellt utnyttjande av denna kvalificerade arbetskraft samtidigt som stabilare anställningsförhållanden eftersträvas för lektorerna. Därvid bör möjligheterna tillvaratas att bereda dem fyllnadstjänstgöring inom grannspråksundervisningen vid närliggande lärarutbildningsanstalter och gymnasieskolor samt samordna denna med den s. k. utbyteslektorsverksamheten vid det allmänna skolväsendet liksom även med det arbete som utförs av Föreningen Nordens reselektorer.

Dessa olika lärares undervisning och besök är för närvarande inte samordnade men borde vara det. För närvarande får t. ex. vissa skolor och kommuner flera besök per år av danska och norska lektorer medan andra blir helt utan.

Genom samordning av de skilda kategoriernas verksamhet kan en bättre täckning av skolornas behov åstadkommas samtidigt som universitetslektorernas tjänstgöringsförhållanden kan förbättras och det nordiska samarbetet stärkas.

SÖ tillstyrker att förutsättningarna för den fortsatta nordiska lektoratsverksamheten utreds med beaktande av ovannämnda samordningsmöjligheter.

Stockholm den 29 augusti 1968

Hans Löwbeer

Bengt Åström

Uppsala universitet, institutionen för nordiska språk:

Medlemsförslaget bygger på en skrivelse till Nordiska rådet från de danska, norska och svenska lektorerna. I medlemsförslaget framhålles, att hän- syn också bör tagas till lektorerna i finska och isländska. I denna uppfattning vill vi helt instämma. Vårt följande yttrande avser därför alla nordiska lektorer.

Vid Uppsala universitet finns nordiska lektorer i danska, norska, isländska och finska. Deras arbete är omfattande och av synnerlig vikt. Alla läroverkslärare i modersmålet måste ha utbildning i danska och norska. På ett högre stadium i universitetsutbildningen ingår även nyisländska. För läroverkslärarna i finska utgör finske lektorerna undervisning en omistlig del av utbildningen. För universitetet är det ett första rangens intresse att till undervisningen i våra granspråk förvärva lärare med hög kompetens.

Både i medlemsförslaget och i språklektorernas skrivelse har framhållits, att de nordiska universitetslektorernas verksamhet har stor betydelse för det nordiska samarbetet på olika områden. Mot denna bakgrund ter det sig olidsenligt, att lektorernas tjänsteförhållanden icke kunnat ordnas på ett tillfredsställande sätt. Resultaten av försök att få till stånd förbättringar har »i allmänhet varit blygsamma eller obefintliga» (citat ur Språklektorernas skrivelse). Sålunda avslogs en ansökan om anslag för ett nordiskt lektorsmöte för diskussion av granspråksundervisningen, trots att en dylik överläggning kunnat beräknas bli av direkt betydelse för deras verksamhet som universitetslärare. En ändring måste enligt vår mening komma till stånd.

Under hänvisning till vad vi här anfört vill vi livligt tillstyrka medlemsförslagets hemställan, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att utreda förutsättningarna för en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten och ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna.

Uppsala den 25 juli 1968

Valter Jansson

Harry Ståhl

Bo Wickman

Lunds universitet, språkvetenskapliga sektionen och institutionen för nordiska språk:

De nordiska lektorerna vid universiteten utför en mycket betydelsefull gärning. Varje lektor i norska och danska i Sverige undervisar årligen 150—200 elever, en siffra som visar betydelsen av hans insats.

Sektionen vill varmt tillstyrka att en allsidig utredning igångsätts om alla de problem som är förknippade med den nordiska lektoratsverksamheten.

Lund den 20 juni 1968

På språkvetenskapliga sektionens vägnar

Gösta Holm

Dekanus

Lars-Olof Albertson

Göteborgs universitet, språkvetenskapliga sektionen:

Förslaget utmynnar i en hemställan, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att utreda förutsättningarna för en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten och ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna.

Det bör understrykas, att önskemålet om en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten åtminstone för Sveriges vidkommande icke avser de enskilda lektorernas verksamhet vid vederbörande universitet; denna administreras enligt centralt givna direktiv av den institution till vilken lektorn är knuten.

I anslutning till de framställda önskemålen vill sektionen understryka värdet av lektorskongresser. Det måste anses rimligt att de lektorer, som undervisar i exempelvis svenska i Danmark, Island och Norge, bereds tillfälle att då och då utbyta erfarenheter; motsvarande gäller de danska, de isländska och de norska lektorerna, varje grupp tagen för sig. Det kan i detta sammanhang erinras om att de svenska lektorerna vid europeiska universitet utanför Norden ganska regelbundet samlas till kongresser anordnade av Svenska institutet.

Sektionen finner det vidare angeläget, att den myndighet i varje nordiskt land, som svarar för sambandet med landets utlandslektorer, får erforderliga resurser för sitt arbete. Däremot synes värdet av den föreslagna nordiska samordningsnämnden för lektorsfrågor tvivelaktigt.

Slutligen vill sektionen framhålla, att de i förslaget nämnda sommarkurserna för nordister har givit utmärkta resultat, varför denna del av verksamheten borde ytterligare utbyggas.

Göteborg den 9 augusti 1968

På språkvetenskapliga sektionens vägnar

Bernhard Lewin

Gunnar Dahlström

Stockholms universitet, institutionen för nordiska språk:

Då de universitetsanställda nordiska språklektorernas verksamhet är av stor betydelse för den internordiska språkförståelsen och för det nordiska samarbetet över huvud taget och då denna verksamhet torde kunna effektiviseras och lektorernas ställning i olika avseenden förbättras, synes en utredning med angivet syfte väl motiverad.

Särskilt skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på att ökat samarbete mellan lektorerna, företrädesvis i form av periodiskt återkommande ämneskonferenser där pedagogiska och metodiska erfarenheter kunde utbytas, vore synnerligen önskvärt, måhända i ännu högre grad än för andra akademiska lärargrupper, eftersom grannspråksundervisningens särart hittills knappast tillräckligt uppmärksamats och de nordiska språklektorerna före tillträdet knappast haft möjlighet att speciellt utbilda sig för sin uppgift. Denna sida av förslaget synes lätt att förverkliga.

Frågan om en fastare och enhetligare administration av det nordiska lektorsutbytet på det akademiska planet — varvid en nordisk samordningsnämnd förts på tal — förefaller mera intrikat med hänsyn till bl. a. olikartade undervisnings- och utbildningssystem i de nordiska länderna och den pågående reformverksamheten i åtminstone Sverige och Danmark. I detta sammanhang kan nämnas, att institutionsledningen har haft enbart goda erfarenheter av de organ i Danmark och Norge, som ombesörjt lektoratsverksamheten och därvid bl. a. haft den viktiga och grannliga uppgiften att uppföra de sökande på förslag.

Stockholm den 7 augusti 1968

Gustaf Lindblad

Umeå universitet, institutionen för litteratur och språk:

Det i Nordiska rådet väckta förslaget om att utreda förutsättningarna för en fast administration av den nordiska lektorsverksamheten vid universitetet samt för ett ökat pedagogiskt samarbete mellan de nordiska språklektorerna främst i form av årliga lektorskonferenser berör en fråga av hög prioritet. Det är minst lika viktigt ur universitetens synpunkt som ur de berörda utländska lektorernas aspekt att en större enhetlighet och överblickbarhet införs i fråga om anställningsförfaranden och villkor. Med hänsyn till den allmänna pedagogiska översyn och reformverksamhet som åtminstone vid de svenska universiteten bedrivs just nu är det dessutom av synnerlig vikt att denna centrala lärarkader får möjlighet att tillgodogöra sig och koordinera erfarenheter gjorda på olika universitetsorter och i skiftande nordiska länder. Jag vill därför varmt tillstyrka de framlagda förslagen som synes mig vara väl underbyggda.

Umeå den 5 augusti 1968

Sverker Ek

Prefekt för institutionen
för litteratur och språk

Statens avtalsverk:

Avtalsverket vill erinra om att arvode utgår till utländsk lektor vid filosofisk fakultet vid universiteten och handelshögskolan i Göteborg enligt löneklass 20 på löneplan U samt att avlöningsförmåner i övrigt utgår såsom till extra ordinarie tjänsteman i lönegrad U 20. Bestämmelserna härom återfinnes i Tjänsteförteckningsavtal beträffande vissa statliga och icke-statliga tjänster inom undervisningsväsendet m. m. (TFU-67, s. 94).

I medlemsförslaget anföres bl. a., att tjänstgörings- och anställningsvillkoren samt de sociala förmånerna för de nordiska utlandslektorerna inte är desamma som för övriga statstjänstemän i värdlandet. Vad gäller Sverige får avtalsverket hänvisa till nämnda avtal, bl. a. s. 89—96, varav framgår att andra tjänster på liknande arvodesnivå inte är förenade med bättre förmåner än vad som utgår vid tjänst som utländsk lektor.

Avtalsverket anser sig inte kunna bedöma nödvändigheten av medlemsförslaget om en utredning av förutsättningarna för en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten och ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna.

Stockholm den 30 augusti 1968

I. Wetterblad

Karl-Axel Lindholm

Svenska institutet:

Inledningsvis synes en orientering påkallad. Ärenden rörande undervisningen i svenska vid utländska universitet handlades under 1920- och 1930-talen främst av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet. Efter andra världskriget anförtroddes Svenska institutet denna uppgift och en särskild lektoratsnämnd bildades med representanter för utbildningsdepartementet, skolöverstyrelsen, universitet, riksföreningen och förutvarande lektorer. Nämnden har att efter vederbörlig utannonsering av uppstående vakanser kompetenspröva kandidater och uppgöra förslag till de utnämmande universiteten. Då dessas lönesättning i många fall är otillräcklig för att locka kvalificerade sökande, administrerar institutet vissa lönetillskott samt svarar för resekostnader. För arbetet ute på fältet assisteras lektorerna genom tidnings- och tidskriftsprenumeration, litteraturanskaffning och allmän biblioteksservice. Dessutom avhålls årliga konferenser

för de på de olika språkområdena verksamma lektorerna och svensklärarna för utbyte av erfarenheter, orientering om metodfrågor och undervisningsmaterial. Verksamheten har efter hand starkt ökat, och numera upprätthåller institutet förbindelse med ett sextiotal utländska universitet med svenska på undervisningsschemat. 29 från Sverige utsända lektorer är för närvarande verksamma och 19 uppbär löneförstärkningar.

När Svenska institutet grundades förutsattes, att inget intrång skulle ske i existerande upplysningsorgans verksamhet. Enligt uppgift gällde detta i särskild grad Skandinavien, där Föreningarna Norden av ålder handhade förnödna angelägenheter, bl. a. reselektorat. Institutet kom därför att från början ställas utanför dessa aktiviteter. På det internordiska kulturområdet är förtrogenheten och förbindelserna med grannländerna av sådan art, att institutets mellankomst heller icke synt påkallad. Vid förefallande behov och då efter personliga hänvändelser från för ett samarbete särskilt intresserade lektorer har dock bistånd lämnats i form av tidnings- och tidskriftsprenumeration samt även litteraturanskaffning. Den enda nordiska undervisningsort för vilken institutet aktivt engagerat sig har varit Reykjavik. Lektorat på nämnda plats finansieras också väsentligen från svenskt håll.

Institutet önskar hänleda uppmärksamheten på de vägar som trots ringa resurser befunnits framkomliga för omhändertagandet av svensklärares intressen inom de icke-nordiska regionerna. Erfarenheterna synes kunna anpassas även för grannländernas arbetsområden. Institutet är givetvis berett att inom sin organisationsram beakta sådana krav, för den händelse rådsförslaget utredning kommer till stånd och avger rekommendation härför. Förutsättningen är en motsvarande förstärkning av de ekonomiska och personaladministrativa möjligheterna, särskilt då med hänsyn till de mera specialiserade informations- och litteraturbehov som en nordisk inriktning kan förväntas medföra. Detta gäller även de lönetillskott som skulle erfordras för att bringa upp de svenska, i grannländerna verksamma lektorernas löner till den nivå där de utländska lektorerna i Sverige befinner sig. Denna torde därvid böra anses vara normgivande.

Förslagsställarna önskar utreda förutsättningarna för en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten. Det undandrager sig institutets bedömning hur en sådan administration skulle gestalta sig. Sannolikt finge man då tillskapa ett nytt och expansivt organ utanför de hittills existerande. De lönekomplikationer som ett sådant organ kan förväntas möta, torde ock bli betydande.

Stockholm den 2 september 1968

Per-Axel Hildeman

G. Ahlström

Föreningen Norden:

Ända sedan sin tillkomst för i det närmaste 50 år sedan har föreningen i likhet med sina systerföreningar i Danmark och Norge ägnat undervisningen i grannspråken stort intresse och betydande insats. Den svenska föreningen har sålunda sedan cirka 40 år haft danska och norska reselektorer i sin tjänst, vilkas verksamhet gällt direkt insats bland skolornas elever och lärare men också i betydande utsträckning medverkan vid universitetsundervisningen. Längre var sålunda de enda danska och norska lektorer man förfogade över vid universiteten i Göteborg, Lund och Stockholm Föreningen Nordens. Sedermera har, delvis tack vare föreningens ansträngningar, dessa universitet fått fasta lektorer i grannspråken. I icke ringa utsträckning har de fasta universitetslektorerna, innan de börjat sin universitetstjänst, varit verksamma som Föreningen Nordens lektorer.

Föreningens lektoratsverksamhet finansierades i början främst genom på privat håll insamlade medel, men sedan krigsåren och alltjämt i huvudsak genom statsanslag. Innevarande läsår har föreningen två danska och en norsk lektor i sin tjänst, vilka vardera har en undervisningsskyldighet av 600 timmar per läsår. Därutöver anlitar föreningen i viss utsträckning universitetslektorerna samt för kortare perioder danskar och norrmän, som tidigare tjänstgjort hos föreningen. Föreningen eftersträvar för närvarande en undervisning omfattande cirka 3 000 timmar per läsår. Föreningens lektorer verkar som nämnts både bland etablerade lärare, blivande lärare och skolans elever. Deras direkta insatser bland eleverna gäller i huvudsak gymnasierna och grundskolans högstadium. I princip omfattar deras undervisning fyra å fem timmar per klass. Avsikten är att deras verksamhet skall utgöra avslutningen på en period, som den ordinarie läraren ägnat undervisning i ifrågavarande grannspråk.

När de besöker skolorna håller lektorerna också särskilda konferenser med modersmållärarna rörande grannspråksundervisningens bedrivande och gör därmed en insats för lärarnas fortbildning.

Inte minst har föreningen emellertid låtit sina lektorer verka vid landets seminarier, där de hållit särskilda kurser för blivande modersmållärare. Denna verksamhet har utgjort ett viktigt komplement till universitetslektorernas, då de haft att göra med en lärargrupp, som icke blivit föremål för dessas insatser.

Av stor betydelse har föreningen ansett det vara, att de lektorer, som haft att utbilda lärare, själva haft den erfarenhet av skolundervisning i grannspråken, som deras insatser i skolklasserna medfört.

Föreningen har konstaterat, att intresset ute i landets skolor för att mot-

taga besök av föreningens lektorer är utomordentligt stort. Inom den ekonomiska ram, som för närvarande gäller för föreningens lektoratsverksamhet, kan tyvärr endast en mindre del av önskemålen tillgodoses. Föreningen söker emellertid att på andra vägar främja grannspråksundervisningen i skolorna, bl. a. genom nordiskt lärarutbyte och nordiskt elevutbyte under pågående termin. En roll i sammanhanget spelar också de studieresor för skolungdom och den nordiska skolbarnskorrespondens, som föreningen anordnar.

Centralstyrelsen instämmer helt i medlemsförslagets rekommendation att regeringarna måtte utreda förutsättningarna för en fastare organisation av den nordiska lektorsverksamheten vid universiteten och ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna. Mot bakgrunden av sin mångåriga erfarenhet av verksamhet av här ifrågavarande eller närbesläktat slag skulle föreningen gärna se att den bereddes tillfälle att få delta i ett eventuellt utredningsarbete.

Undervisningen i danska och norska vid svenska universitet är i första hand en svensk angelägenhet liksom undervisningen i svenska i grannländerna bör ankomma på dessa. Det är angeläget att de grannlandslektorer, som verkar i ett visst land, har en naturlig, likställd position i förhållande till detta lands jämförbara lärarkrafter och smidiga och intima kontakter med landets myndigheter. Men det är också självfallet att det land de företräder skall betrakta dem som en tillgång, värd att på allt sätt vårdas. Lektorernas förbindelse med hemlandets olika organ bör underlättas. Deras verksamhet i ett grannland bör räknas dem till särskild förtjänst och icke bli till deras nackdel i förhållande till kolleger, som valt att göra hela sin lärarkarriär i hemlandet. Det finns alltför många exempel på att man i lektorernas hemländer varit snål vid beräkning av anciennitet och pensionsförmåner i detta sammanhang. I själva verket borde vederbörandes i grannländerna gjorda insats för det egna landet göra en särskild generositet naturlig. En översyn av här berörda förhållanden borde snarast företagas och gälla både universitetens och Föreningen Nordens lektorer. Såsom framhålles i universitetslektorernas skrivelse till Nordiska rådet har frågan stor betydelse vid rekryteringen till tjänsterna. Och att de lektorer, som verkar i ett grannland, bör ha så höga kvalifikationer som möjligt, ter sig självklart.

Det förslag om årliga lektorskongresser, som de nordiska universitetslektorerna framför i sin skrivelse av den 13 januari 1968 (*se Tillägg*), vill föreningen särskilt understryka. Enligt centralstyrelsens uppfattning skulle det vara av stort värde, om också Föreningen Nordens reselektorer finge tillfälle deltaga i eventuella kongresser.

Det är centralstyrelsens livliga förhoppning, att det medlemsförslag, som nu framlagts, skall leda till att grannspråksundervisningen vid de nordiska universiteterna och därmed också i den allmänna skolan stärks på ett sätt,

som motsvarar den nordiska språkgemenskapens betydelse för det på alla områden tilltagande nordiska samarbetet.

Stockholm den 23 september 1968

För Föreningen Nordens centralstyrelse

Yngve Kristensson

Ordförande

Arne F. Andersson

Verkställande direktör

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om samarbete rörande de nordiska språklektorerna. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sammanträde den 3 mars 1969.

Vid sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark, och undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland.

Därjämte har utskottet som sakkunniga hört föredraganden Matti Gustafsson och ombudsmannen Veikko Karsma, Finland, ekspedisjonssjef Enevold Skadsen, Norge, samt direktör Arne F. Andersson och departementsrådet Ulf Larsson, Sverige.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att utreda förutsättningarna för en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten och ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Utländska språklektorer vid nordiska universitet.

Danmark

Lektoratsudvalget.

Finland

Undervisningsministeriet.

Helsingfors universitet, konsistoriet.

Helsingfors universitet, historisk-filologiska sektionen.
 Finlands ambassad i Köbenhavn.
 Finlands ambassad i Oslo.
 Finlands ambassad i Stockholm.
 Lektorn i finska språket vid Köbenhavns och Århus universitet.
 Lektorn i finska språket vid Reykjavíks universitet.
 AKAVA r.y.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet.

Sverige

Universitetskanslersämbetet.
 Skolöverstyrelsen.
 Uppsala universitet, institutionen för nordiska språk.
 Lunds universitet, språkvetenskapliga sektionen och institutionen för nordiska språk.
 Göteborgs universitet, språkvetenskapliga sektionen.
 Stockholms universitet, institutionen för nordiska språk.
 Umeå universitet, institutionen för litteratur och språk.
 Statens avtalsverk.
 Svenska institutet.
 Föreningen Norden.

Beträffande de nordiska språklektorernas ekonomiska och sociala förhållanden framför vissa remissinstanser rättelser och tillägg till medlemsförslaget och den därtill fogade skrivelsen från nordiska språklektorer. Hänvisande till att man i Danmark lyckats rationalisera och effektivisera lektoratsverksamheten, även om avlöningsförhållandena samt arbets- och anställningsvillkoren skiftar från land till land, hävdar *Lektoratsudvalget* att påståendet att inget av de nordiska länderna för närvarande har en fullgod lektorsadministration inte äger sin riktighet för de danska utlandslektorernas vidkommande. De danska lektorerna i Sverige har en lön som normalt överstiger dansk överenskommelse om lön. Dessa lektorer får dessutom behålla sin fulla anciennitet. Lektoratsudvalget har förordat en framställning om att skandinaviska lektorer i Danmark med samma kvalifikationer och arbetsuppgifter som danska kolleger bör avlönas som amanuenser. Lektoratsudvalget förordar även medlemsförslagets hemställan om en internordisk koordinering av lektoratsadministrationen, men finner att detta kan ske utan tillsättande av en särskild samarbetsnämnd.

AKAVA r.y. i Finland nämner, att en statlig kommitté har utarbetat ett förslag till förbättring av de ekonomiska förmånerna för utlandslektorer vid universiteten. Beträffande lektorernas förmåner i fråga om tillgodoräkning av tjänstetid, sociala förmåner m. m. anser *Finlands ambassad i Oslo* att hinder inte föreligger för ett förenhetligande av lektorernas ställning och ett eventuellt förbättrande av nämnda förmåner. *Lektorn i finska språket vid Reykjavíks universitet* uppger, att lönerna är desamma för samtliga

nordiska lektorer vid nämnda universitet och att lektorernas ekonomiska situation även i övrigt i stort sett är densamma i Island. *Lektorn i finska språket vid Köbenhavns och Århus universitet* gör gällande, att man inte fäst tillräcklig uppmärksamhet vid utlandslektorernas ekonomiska och sociala problem med påföljd att en kort utlandsvistelse blir betungande på grund av rese- och flyttningkostnaderna och de kostsamma kontakterna med hemlandet.

Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge nämner, att utländska språklektorer, som undervisar i de andra nordiska ländernas språk vid norska universitet och högskolor, har samma villkor som en norsk universitetslektor. Därtill kommer tillskott för resor till hemlandet. Departementet anser det dock viktigt, att möjligheterna till en fastare lektoratsverksamhet utreds och att bättre kontakter mellan lektorerna etableras.

Statens avtalsverk påvisar för Sveriges vidkommande, att andra tjänster på liknande arvodesnivå inte är förenade med bättre förmåner än vad som utgår vid tjänst som utländsk lektor. *Skolöverstyrelsen* i Sverige påpekar, att omorganisationen av universitetsundervisningen i Sverige kommer att leda till att språklektorernas undervisning koncentreras till en del av året. En dylik omplanering förutsätter att även lektorernas verksamhet omprövas så att lektorerna kan utnyttjas mera rationellt och stabilare anställningsförhållanden skapas. Lektorerna bör därvid enligt skolöverstyrelsens uppfattning beredas fyllnadstjänstgöring vid olika utbildningsanstalter och deras verksamhet samordnas med utbyteslektorsverksamheten vid det allmänna skolväsendet och Föreningen Nordens reselektorsverksamhet. *Svenska institutet*, som uppehåller sig vid administrationen av lektorsverksamheten och dess historiska traditioner, finner att institutets verksamhet till fromma för svenska lektorer utanför Norden även torde kunna tillämpas på nordiska förhållanden. Detta kräver emellertid en förstärkning av de personella och ekonomiska resurserna samt lönetillskott, som behöves för att höja de svenska lektorernas löner i grannländerna till nivå med de utländska lektorernas i Sverige. *Språkvetenskapliga sektionen vid Göteborgs universitet* efterlyser tillräckliga resurser för den myndighet, som svarar för sambandet med landets utlandslektorer, men ifrågasätter värdet av den föreslagna samarbetsnämnden. Sektionen anför vidare att förslag om en fastare administration av lektorsverksamheten för Sveriges del måste ha sin utgångspunkt i förhållandena vid de enskilda universiteten. Till denna uppfattning ansluter sig även *universitetskanslersämbetet* i Sverige. *Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet* säger sig ha enbart goda erfarenheter av de organ i Danmark och Norge, som ombesörjt lektoratsverksamheten, och finner frågan om en fastare och enhetligare administration av det nordiska lektorsutbytet mera intrikat mot bakgrund av utbildningssystemens olikhet och pågående reformverksamhet i Danmark och Sverige.

Samtliga de remissinstanser, både myndigheter och organisationer, som

yttrat sig rörande frågan om ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna, ställer sig positiva till medlemsförslagets hemställda härvidlag. Emedan grannspråksundervisningens särart hittills knappast tillräckligt uppmärksammas och de nordiska språklektorerna före tillträddandet knappast haft tillfälle till specialutbildning, finner *institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet* det önskvärt med periodiskt återkommande ämneskonferenser för pedagogiska och metodiska frågor. *Historisk-filologiska sektionen vid Helsingfors universitet* anser dylika konferenser vara i god samklang med den rådande tentamensgiltigheten. *Lektorn i finska språket vid Köbenhavns och Århus universitet* har erfarit, att kontakter med nordiska kolleger är synnerligen nyttiga och till stor hjälp åtminstone under de första åren av en lektors verksamhet, då undervisningen läggs upp. *Lektorn i finska språket vid Reykjavíks universitet* efterlyser samarbete i synnerhet mellan lektorer i samma språk. Liknande synpunkter framförs av *Finlands ambassad i Oslo*, emedan lektorerna i finska språket torde ha relativt litet att hämta vid gemensamma konferenser för samtliga nordiska språklektorer. I allmänhet betonar remissinstanser i Finland behovet av att lektorerna i finska språket inbegrips i den föreslagna utredningen.

Hänvisande till att de svenska lektorerna vid europeiska universitet utanför Norden ganska regelbundet samlas till konferenser anordnade av Svenska institutet anser *språkvetenskapliga sektionen vid Göteborgs universitet* det rimligt att även språklektorerna i Norden bereds tillfälle att då och då utbyta erfarenheter.

Föreningen Norden i Sverige, som handhar reselektorsverksamheten, hävdar att de fasta universitetslektorerna i inte ringa utsträckning varit verksamma som reselektorer innan de påbörjat sin universitetstjänst. Bl. a. mot bakgrund härav önskar föreningen utsträcka den i medlemsförslaget nämnda utredningen till att gälla även denna kategori av lärare. Föreningen anser vidare, att grannlandslektorernas och reselektorernas verksamhet i ett nordiskt land bör tillräknas dem som en särskild merit vid återflyttning till hemlandet, vilket inte alltid hittills varit fallet vid beräkningen av anciennitet och pensionsförmåner.

Utländska lektorer vid nordiska universitet har vid sammanträde i Stockholm den 22—24 november 1968 förutom ovannämnda brister påpekat ett antal missförhållanden rörande de nordiska språklektorernas tjänstesociala och ekonomiska förhållanden.

3. U t s k o t t e t

Nordiska rådet har kontinuerligt ägnat grannspråksundervisningen uppmärksamhet mot bakgrund av dess betydelse för stärkandet av de kulturella kontakterna mellan de nordiska länderna. Sålunda har rådet antagit rekommendationer till regeringarna om åtgärder för att utveckla undervis-

ningen i de nordiska språken på olika utbildningsstadier. Såsom lärare vid universitet och högskolor har de nordiska språklektorerna en central ställning för utbyggnaden av språkförståelsen mellan de nordiska länderna.

De nordiska språklektorerna är ofta yngre akademiker, som nyligen avslutat sina grundläggande studier i hemlandet. I deras utbildning har inte särskilt ingått undervisning, som förberett dem för läraruppgifter vid ett grannlands universitet eller högskolor. Språklektorerna ställs därför vid början av sin tjänstgöring inför problemet att utforma sin undervisning utan egentligt stöd av förberedande utbildning. Av denna orsak och på grund av undervisningens och läromedlens fortsatta utveckling bör enligt utskottets förmenande de nordiska språklektorerna beredas tillfälle att sammankomma till regelbundna ämneskonferenser för utbyte av erfarenheter och dryftande av till ämnet hörande pedagogiska och metodiska frågor. Utskottet förutsätter att ett ökat samarbete kommer att omfatta samtliga lektorer i nordiska språk vid universiteten och högskolorna, således även lektorerna i finska och isländska. På grund av dessa språks särställning torde samarbetet mellan språklektorerna böra taga formen av regelbundna konferenser ämnesvis. Utskottet vill emellertid inte göra något definitivt uttalande utan anser att frågan bör lösas i samband med utformningen av det framtida samarbetet mellan vederbörande lektorer och myndigheter.

I medlemsförslaget och i de nordiska språklektorernas skrivelse hävdas, att lektorsutbytet mellan de nordiska länderna ännu inte erhållit en fullgod administration, bl. a. beroende på att hithörande angelägenheter omhändertas av organ, som inte särskilt utvalts för att fungera som koordinerande instanser. Även om utskottet vid genomgången av remissmaterialet funnit, att detta inte äger sin giltighet för alla lektorskategorier, bör dock konstateras, att ett antal koordineringsfrågor fortfarande är olösta. Nordiska språklektorer har i sin skrivelse till rådet och i sitt yttrande över medlemsförslaget pekat på direkta missförhållanden rörande ekonomiska och sociala frågor. De bland remissinstanserna representerade undervisningsmyndigheterna understryker allmänt behovet av en översyn av det nordiska lektorsutbytet. Utskottet önskar för sin egen del tillträda förslagsställarnas hemställan om en allsidig utredning av den nuvarande lektorsverksamheten i avsikt att få fram ett förslag till utformning av en effektiv och ändamålsenlig administration, som kan stöda de nordiska språklektorerna i deras verksamhet och som samtidigt innebär en större enhetlighet mellan de nordiska länderna vad gäller språklektorernas ekonomiska och sociala förhållanden. Emedan de nordiska språklektorerna trots ämnenas språkliga olikheter har likartade arbetsuppgifter i samtliga nordiska länder bör enligt utskottets uppfattning en utredning befatta sig även med lektorerna i finska och isländska. Utskottet uttrycker vidare önskemålet att även reselektorerna, som dels har som uppgift att utbilda universitetslektorernas elevmaterial, dels har hand om fortbildningen av språklärare, blir delaktiga av en

förbättring av språklektorernas ställning i ekonomiskt och socialt avseende samt bereds tillfälle att delta i de regelbundna lektorskongresserna.

Med hänvisning till vad ovan anförts får utskottet föreslå,

att Nordiska rådet måtte antaga en så lydande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

1. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna bl. a. i form av regelbundna ämneskongresser samt

2. att utreda förutsättningarna för en fastare organisation av den nordiska lektoratsverksamheten vid universitet och högskolor.

Stockholm den 3 mars 1959

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Medlemsförslag

om effektiviserad trafikfostran

*(Väckt av Olav Hordvik, Paul Jansson, Olaf Knudson, Dagmar
Ranmark, Kerttu Saalasti och Sylvi Siltanen)*

Samhällets utveckling och den därmed sammanhängande mekaniseringen av det vardagliga livet har medfört, att olycksfallsstatistiken visat en stigande tendens, vilket med speciell tydlighet gör sig gällande för trafikolyckornas vidkommande. Trafiksäkerhetsproblemet är för närvarande en stor och alltmer växande samhällsfråga, vars lösning måste anses synnerligen angelägen. Antalet dödsfall i trafikolyckor ökar ständigt, olycksfallen leder till förlorade arbetsdagar och de materiella skadorna ökar i storlek och antal. Detta är omständigheter, som med nödvändighet måste leda till att myndigheterna effektivare utnyttjar sina befogenheter för att stöda och leda arbetet för främjande av trafiksäkerheten inom olika sektorer.

Med hjälp av trafikundervisning kan människornas beteende förändras och dessa bringas att verka för en minskning av olycksfallsfrekvensen. Det är naturligtvis svårt att mäta undervisningens helhetsverkan, emedan en utveckling äger rum på olika områden och försvårar undersökningarna. Uppenbart är emellertid, att trafikundervisningen i skolorna lett till att olyckorna för yngre åldersgruppers del relativt sett minskat i antal. I USA meddelas trafikundervisning på alla skolstadier. Undersökningar har gett vid handen, att olyckorna med dödlig utgång i åldrarna 6—14 år under loppet av 30 år har minskat med drygt 40 procent, medan det beträffande övriga åldersgrupper har skett en ökning med 90 procent. Liknande resultat har påvisats i Tyskland.

Under sådana förhållanden är det synnerligen motiverat att fästa ökad uppmärksamhet vid trafikundervisningen i skolan, emedan där förutsättningar finns att meddela en i pedagogiskt avseende fullgod trafikundervisning. Trafikfostran bör inledas på ett så tidigt stadium som möjligt, senast i folkskolan/grundskolan, och i en så effektiv form att barnen lär sig att efterkomma trafikbestämmelserna såsom en självklar sak. På detta sätt bereds okunnigheten inte tillfälle att ge upphov till oriktiga vanor, som det senare i livet kan vara svårt eller t. o. m. omöjligt att bryta. Trafikvett är en disciplinfråga och likgiltighet på ett tidigt stadium kan vara ödesdigert för den senare undervisningen.

Trafikfostran anses som en del av undervisningen i samhällslära, vilken bör tjäna elevernas individuella och sociala utveckling samt stimulera dem till egna insatser i samhällslivet. Få sektorer av det moderna samhället angår barnen i så stor utsträckning som trafiken. För att kunna ge barnen en riktig och positiv attityd till trafiken och skapa förutsättningar för ett trafiksäkert uppträdande är det tydligt att skolan bör ge en effektivare trafikfostran såsom en integrerande del av skolarbetet i övrigt.

Enligt svenska bestämmelser från 1959 skall i grundskolan i varje klass och under varje termin anordnas särskild trafikundervisning omfattande 5—7 lektioner och två halva friluftsdagar. Därutöver skall trafikfostran ges i lämplig omfattning i samband med andra undervisningsmoment. På läroplanen för grundskolan upptas trafikfostran inte såsom ett fristående ämne utan såsom en del av ämnena hembygdkunskap, samhällskunskap, naturkunskap, fysik och biologi samt gymnastik och ingår även i friluftsverksamheten.

I Finland förordnades i ett cirkulär från skolstyrelsen år 1954, att trafikundervisning skall meddelas på de sex första klasserna i folkskolan, sammanlagt 6 timmar per läsår. Den av undervisningsministeriet tillsatta läroplanskommittén föreslog 1966 införande av medborgarkunskap såsom undervisningsämne i folkskolans 3—9 klass. Trafikfostran är ett av de åtta huvudmomenten i detta ämne. Förslaget innebär en ökning av trafikundervisningen till 7—12 timmar per läsår för de nyssnämnda klassernas del förutom de kunskaper, som eventuellt meddelas i samband med andra moment inom ämnet medborgarfostran. Trafiksäkerhetskommittén uttrycker i sitt betänkande från år 1967 önskemålet, att trafikfostran måtte avskiljas från den övriga undervisningen till ett särskilt undervisningsämne.

Trafikundervisningen i Norge baserar sig på ett cirkulär från år 1958, vari förordnas att det under alla skolår skall meddelas en försvarlig undervisning i gällande trafikregler. Denna teoretiska undervisning bör kompletteras med praktisk övning i att iakttaga reglerna i trafiken. Närmare bestämmelser om antalet lektioner, som bör ägnas denna undervisning, förekommer inte.

De nordiska ländernas skolmyndigheter har, såsom av det ovan anförda framgår, uppmärksammat betydelsen av trafikundervisning mot bakgrund av trafikens tilltagande motorisering. Det förefaller emellertid som om undervisningen t. o. m. i de länder, där den är starkast företrädd på skol-schemat, inte skulle vara tillräckligt effektiv med tanke på de resultat som kunde uppnås. I synnerhet på skolans lägre stadier erbjuder barnens receptivitet stora möjligheter att inskräpa trafikbestämmelser och att fostra dem till en riktig inställning till trafiken och trafiksäkerheten. Den starka tekniska och ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna med en ökad bilpark och en ökad motortrafik som följd har aktualiserat behovet av en effektiv trafikundervisning. De likartade trafikbestämmelserna sedan Sve-

rige i september 1967 övergått till högertrafik samt den tillagande turismen och samtrafiken mellan de nordiska länderna har skapat en god grundval för genomförande av en likartad trafikundervisning i skolorna. Även om läget i de olika länderna beträffande undervisningens nuvarande omfattning inte är detsamma, är dock problem och behov i huvudsak analoga. Det förefaller oss därför vara en synnerligen lämplig uppgift för nordiskt samarbete att gemensamt planera en utvidgning av trafikundervisningen på grundskolestadiet för att, med tanke på de fördelar en koordinering för undvikande av dubbelarbete härvidlag skulle innebära, skyndsamt uppnå resultat genom skapande av gemensamma undervisningsnormer, samordning av lärarutbildningen och åstadkommande av gemensam undervisningsmateriel.

En koordinering av undervisningen i de nordiska länderna av ovan anförd art har redan uppmärksammats av rådet i rekommendation nr 26/1967 om ett närmande av skolordningarna i de nordiska länderna till varandra med särskilt beaktande av undervisningens innehåll. Realiserandet av rekommendationens syfte förutsätter emellertid ett omfattande utredningsarbete, som tydligen kommer att taga flera år i anspråk. För uppnående av en större trafiksäkerhet är snabba åtgärder påkallade, varför en effektiv trafikfostran bör inledas med det snaraste. Vi finner den åsyftade samordningen av de nordiska skolordningarna synnerligen värdefull men anser att utbyggnaden av trafikundervisningen bör inledas genast och inte planeras först i samband med den i rekommendationen åsyftade utredningen. Trafikundervisningens effektivisering i skolorna bör naturligtvis utformas så att den passar in i en framtida konformerings av den övriga skolundervisningen.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställes.

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att skyndsamt inleda samarbete för åstadkommande av en effektiv trafikundervisning i grundskolan.

Lyngby den 17 april 1968

Olav Hordvik

Paul Jansson

Olaf Knudson

Dagmar Ranmark

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

BILAGA 1**Yttranden över medlemsförslaget****D a n m a r k**

Undervisningsministeriet har i skrivelse den 28 juni 1968 förklarat sig ej ha några kommentarer att göra i anledning av medlemsförslaget.

Rådet for Større Færdselssikkerhed:

Rådet kan anbefale, at Medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran nyder fremme. Dog henleder man opmærksomheden på, at forslaget indeholder redegørelser for bestemmelserne vedrørende færdselsundervisningen i de finske, norske og svenske skoler, medens intet herom er nævnt for de danske skolars vedkommende.

Rådet tillader sig derfor vedlagt at fremsende undervisningsministeriets cirkulærer af henholdsvis 29. marts 1965 og 6. december 1967, samt justitsministeriets cirkulære af 20. oktober 1967 (*här ej tryckta*). Af de to førstnævnte cirkulærer fremgår det, at i henhold til folkeskoleloven skal færdselslære indgå i undervisningen i hovedskolen, og det påhviler skolerne efter samråd med politiet at træffe eller søge truffet fornødne foranstaltninger til at beskytte børnene mod faren fra den kørende færdsel ud for skolen. Færdselslære kan ikke optages på timeplanen som et selvstændigt fag, men undervisningen skal tilrettelægges som et led i den almindelige undervisning i 1.—7. skoleår og kan endvidere fortsættes i 8. hovedskoleklasse og i 9. klasse samt i 1. og 2. realklasse.

Endvidere anbefaler ministeriet (cirkulære af 6. december 1967), at der ved alle skoler bliver udpeget en kontaktlærer for færdselsundervisningen, der kan varetage kontakten med politiet og Rådet for Større Færdselssikkerhed. I denne forbindelse kan det oplyses, at Rådet for Større Færdselssikkerhed gratis forsyner skolerne med færdselsundervisningsmaterialier, når bestilling herpå modtages fra skolerne, samt at rådet gennemfører en kursusvirksomhed, som sigter på at fremme uddannelsen af læreres, børnehaverlæreres og politifolks mulighed for at give færdselsundervisning.

Politiet kan i et vist omfang medvirke til færdselsundervisningen i skolerne, specielt med henblik på oprettelsen og tilsynet med skolepatruljer, afholdelsen af cyklistprøver og cykleftersyn. Politiets muligheder for at

bistå skolerne blev forbedret ved udsendelsen af justitsministeriets cirkulære af 20. oktober 1967 og forventes yderligere intensivere i takt med den forventede forøgelse af politistyrken.

Rådet vil endvidere overlade det til Nordisk Råds overvejelse at medtage i medlemsforslaget, at der i Den Nordiske Trafiksikkerhedskomiteé, der består af repræsentanter for færdselssikkerhedsorganisationerne Olycksfalls-skyddet r. f. TALJA, Finland, Rådet for Større Færdselssikkerhed, Danmark, Trygg-Trafikk, Norge, og Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, Sverige, i adskillige år har fundet et samarbejde sted med henblik på koordinering af færdselspropagandaen og færdselsundervisningen i Norden.

København, den 16. oktober 1968

P. r. v.

Ulrik Duurloo

Foreningen Danske Motorejere og Kongelig Dansk Automobilklub:

FDM og KDAK kan anbefale, at »Medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran» nyder fremme, uanset at forslagets helt principielle motivering og udformning ikke muliggør en nøjere vurdering af forslagsstillernes intentioner.

Fællesudvalget lægger hermed især vægt på forslagets bemærkninger om det ønskelige i en mere effektiv trafiksikkerhedsinstruktion inden for de allerede eksisterende undervisningsrammer, idet tilføjes, at man her i landet formentlig vil kunne opnå væsentlig mere tilfredsstillende resultater, såfremt de allerede opstillede krav til skolernes færdselslære blev opfyldt fuldt ud og ensartet.

Fællesudvalget kan tiltræde, at det »omfattande utredningsarbete», der ganske summarisk nævnes i forslagets motiver, må have lavere prioritet end de fortsatte bestræbelser på at udnytte de betydelige muligheder, der allerede følger af, at færdselslære er obligatorisk i grundskolen i alle nordiske lande.

København, den 18. august 1968

På Fællesudvalgets vegne

V. Lærkes

K. I. M. A. Timmermann

Danmarks Lærerforening:

Disse forslag er alle udtryk for en fortsat tendens til at pålægge skolen stadig øgede opdragelsesmæssige arbejdsopgaver. Foreningen anser alle de

i forslagene nævnte opgaver for væsentlige også i forbindelse med skolens opdragende virksomhed.

Men foreningen må advare imod en stadig udvidelse af skolens arbejdsopgaver uden hensyntagen til de eksisterende arbejdsvilkår i skolen, ligesom sådanne udvidede arbejdsopgaver må indgå i en helhedsvurdering af skoler-nes samlede undervisningsplan.

Foreningen kan anbefale, at der på nordisk plan opbygges et samarbejde mellem ministerier og institutioner med videre med henblik på udvikling af undervisningsmetoder og undervisningsmidler. Foreningen skal imidlertid pege på, at hurtige forholdsregler, som det anføres i forslaget, vil være vanskelige at gennemføre i praksis. Skolernes undervisningsplaner er et samlet kompleks af bestemmelser om undervisningens indhold og timetal for enkelte fag, som kun kan ændres efter en samlet vurdering af de forskellige fags indhold og timetal.

Foreningen skal derfor anbefale, at problemerne vedrørende færdselsundervisningen indgår i de løbende revisioner af undervisningsplaner, idet foreningen samtidig skal fremhæve betydningen af, at der skabes bedre vilkår for videreuddannelse af lærere også til dette arbejde. Endvidere bør der efter foreningens opfattelse lægges vægt på, at arbejdet med hensyn til udarbejdelse af informationsmateriale og undervisningsmidler på fælles nordisk basis fremmes.

København i september 1968

Stinus Nielsen

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena har i skrivelse den 16 juli 1968 förklarat, att ministeriet förenar sig i avdelningens för polisärenden yttrande av den 23 juli 1968 (se nedan).

Ministeriet för inrikesärendena, avdelningen för polisärenden:

I polisens arbete för trafiksäkerheten har vid sidan av trafikövervakningen redan från 1930-talet ingått trafikundervisningsverksamhet, i synnerhet bland barn och skolungdom. Denna verksamhet har under de senaste åren blivit synnerligen omfattande och mångsidig. Sålunda har på polisens försorg givits trafikundervisning, förutom teoretiska lektioner, även i form av olika praktiska övningar som t. ex. tävlingar i trafik-kunskap samt övningar i särskilda miniatyrstäder.

Största delen av trafikupplysningsarbetet utförs av rörliga polisen. Denna verksamhet sker i samband med trafikövervakningen. Dess huvudvikt är lagd vid det uppfostrings- och undervisningsarbete som strävar till att nå ungdomen, i synnerhet i skolverksamheten. Särskilt har man strävat till att öka undervisningen på de högre klasserna i olika slag av skolor samt bland eleverna i special- och yrkesskolor. Härvid har man vid sidan av allmänna trafikfrågor också belyst mera speciella frågor genom att indela eleverna i grupper med beaktande av hurudant motorfordon eleverna möjligen framför i trafiken. Den rörliga polisens beröring med eleverna i folkskolornas lägre klasser, vilka redan har erhållit teoretisk trafikundervisning av sin egen lärare, sker i form av praktiska trafikövningar. I dessa ingår bl. a. övningar i trafikstäder, medverkan i och anordnande av olika tävlingar, i trafik-kunskap samt förevisning av bildband, filmer och dockteatrar och trafikspel eller s. k. magnettaflor. Den ledande idén i den rörliga polisens teoretiska eller lektionsundervisning utgörs av en s. k. inställningsuppfostran d. v. s. en betoning av den rätta inställningen till trafiken och trafiksäkerhetsfrågor samt klagörande av trafik- och trafikeringsproblem som hänför sig till skolornas omedelbara närhet. Den rörliga polisens undervisning av barn under skolåldern i trafikfrågor har också igångsatts med hjälp av dockteaterföreställningar och trafikstäder som kan transporteras från en ort till en annan. Särskilt kan konstateras, att föräldrarna till barn av denna åldersgrupp har visat stort intresse för denna upplysningsverksamhet samt gärna hämtat sina barn till dessa tillfällen. Man har även tydligt kunnat konstatera, att en åskådlig och levande bild av trafikfrågor samt den lättfattliga handledningen i samband med trafiklek och -övningar, bättre än ord, fäster sig i minnet hos barnen själva.

Trots att den rörliga polisen till största delen handhar den trafikundervisning som meddelas av polisen, har på många orter även den lokala polisen utfört dylikt arbete. Sålunda sköter polisen i Helsingfors stad själv om trafikundervisningsarbetet inom sitt område. Den trafikundervisning som utföres av den lokala polisen har skett i form av trafikundervisningstimmar vid besök i skolorna, i synnerhet under den årligen återkommande och riksomfattande trafikveckan samt i form av bistånd vid anordnandet av tävlingar i trafik-kunskap. Dylikt bistånd har ofta givits i samband med den rörliga polisen. På vissa orter finns även stationära miniatyrtrafikstäder som sköts av den lokala polisen. Polisinsättningen i Helsingfors har ansett en av polisen givna kontinuerlig trafikundervisning vara av vikt. Sålunda har genom dess försorg årligen hållits en trafikundervisningstimme i folk- och medborgarskolornas samtliga klasser en gång på höstterminen samt en gång på vårterminen. För eleverna i de lägre klasserna har förevisats dockteater med trafikmotiv. Helsingfors miniatyrtrafikstad är i användning från maj månad till slutet av september. Den har flitigt besökts av såväl barn under skolåldern som av elever i folkskolans lägre klasser.

Lärarna har också hämtat sina elever hit. Även i lärdomsskolor och barn-trädgårdar har polisinsättningen på begäran anordnat trafikundervisning. Polisinsättningen i Helsingfors har också tagit för vana att besöka eleverna i folkskolor där någon elev blivit utsatt för trafikolycka samt förklara hur man i ifrågavarande fall borde ha handlat för att undvika en olycka.

För framgången av den rörliga polisens trafikundervisningsarbete har i synnerhet TALJA:s stöd i form av undervisningsanslag, skolning av undervisningspersonal samt materialbidrag, varit av stor betydelse. Kommunala trafiknämnder och -kommittéer har också givit den lokala polisen betydelsefullt stöd i dess trafikundervisningsarbete.

Helsingfors den 23 juli 1968

Fjalar Jarva

Rikspolischef

Erkki Laaksovirta

Äldre regeringssekreterare

Undervisningsministeriet:

— — — får undervisningsministeriet, efter att ha införskaffat utlåtande från skolstyrelsen, meddela att det i lagen den 13 juni 1967 om ändring av folkskollagen bestäms att det både i egentliga folkskolan och medborgarskolan bör undervisas i bl. a. medborgarfärdighet, ett nytt läroämne, som inrymmer även trafikfostran. Undervisningen börjar med goda seder och gott skick samt fortsätter och utvidgas till att omfatta så kallad medborgarmoral. I läroverken meddelas undervisning i trafikfostran på gymnastiktimmarna under de två första skolåren.

Undervisningsministeriet anser, att medlemsförslagets hemställan om samarbete för åstadkommande av en effektiv trafikundervisning i grundskolan skulle främja framkallandet av för ämnet gemensam läroplan och enhetligare lärostoff samt lärarutbildning. Ministeriet konstaterar, att frågan för Finlands del kommer att utredas i anslutning till det arbete som pågår beträffande grundskolereformen, samt framhåller, att man lämpligen kunde fästa uppmärksamheten vid ärendet i samband med det av Nordiska kulturkommissionen påbörjade utredningsarbete som gäller Nordiska rådets rekommendation om enhetlig nordisk skolordning (rek. 26/1967).

Helsingfors den 8 augusti 1968

Kalervo Siikala

Avdelningschef

Matti Gustafson

Föredragande

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena har i skrivelse den 13 augusti 1968 meddelat, att ministeriet instämmer i vägtrafikavdelningens yttrande av den 13 augusti 1968 (se nedan).

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, vägtrafikavdelningen:

Vägtrafikavdelningen förenar sig i uppfattningen, som framgår av motiveringen till förslaget, att ökandet av trafikvett bland dem som använder sig av vägen i trafik hör till de effektivaste medel för utvecklandet av trafiksäkerhet och allmän trafikultur. Fördenskull och enär samtliga medlemmar i samhället på ett eller annat sätt kommer att delta i trafiken, har enskilda undervisningsskyldiga skolor en central ställning i arbetet som gäller trafikfostran.

Trafikavdelningen anser att när vi i folkskolorna deltar i ett läroämne som kallas medborgarkunskap, i vars undervisningsprogram trafikfostran intar en anseilig ställning, har ett betydande framsteg gjorts för utvecklandet av allmän trafikundervisning. Ett effektivt tillgodogörande härav förutsätter dock utvecklandet av lärarutbildningen så att lärarna har tillräckliga kunskaper att tillgodose elevernas behov av att förstå trafikfrågor.

Enär det för närvarande pågår ett nordiskt samarbete som syftar till att förenhetliga trafikstadgar och andra bestämmelser i trafiken, är enligt vägtrafikavdelningens förmenande förslaget om påbörjandet av ett nordiskt samarbete även vad trafikfostran beträffar synnerligen aktuellt.

På grund av det anförda förordar vägtrafikavdelningen ifrågavarande förslag och föreslår samtidigt att även frågan om effektivisering av grundskolelärnarnas trafikutbildning upptas till behandling.

Helsingfors den 13 augusti 1968

Mauno Satuli

Chef för trafikavdelningen,
regeringsråd

Jarmo Hirsto

Tf. överinspektör

Olycksfallsskyddet r.f., trafiksektionen:

Såsom det konstateras även i skrivelsen, har uppfostran och skolning en synnerligen central ställning vid utvecklandet av trygga beteende- och rörelsemönster. Därför torde man inte nog kunna framhäva skolningens betydelse då det gäller att främja trafiksäkerheten. Skolstyrelsens direktiv av år 1954 om trafikutbildning motsvarar inte längre den tätare trafikens krav. Däremot har enligt vår uppfattning trafikundervisningen beaktats i den ut-

sträckning det är möjligt inom ramen för helhetsprogrammet i den av undervisningsplanekommittén uppgjorda undervisningsplanen för medborgarfärdighet. Detta program definierar också de linjer, enligt vilka vår nuvarande trafiksäkerhetsskolning borde placeras på skolans nivå.

För att det för trafikundervisning och säkerhetsfostran reserverade antalet timmar skall utnyttjas så effektivt som möjligt, måste speciell uppmärksamhet fästas vid lärarutbildningen. Enligt vår uppfattning utgör grundkursen i trafikundervisning (en vecka) och fortbildningskursen (en vecka) tillsammans grunden för lärarutbildningen i trafikundervisning. I dessa kurser ingår utom den mest centrala teorin beträffande trafikundervisning även de nödvändigaste praktiska övningarna.

Skolningen av lärare i syfte att ge kompetens för trafikundervisning har tills vidare skett enbart på initiativ och bekostnad av TALJA, centralorganisationen för trafiksäkerhetsarbetet. Eftersom deltagandet i trafikundervisningskurser är helt frivilligt för redan utdimitterade lärare, och då detta inte ens inom lärarutbildningsanstalterna fast har upptagits på skolningsprogrammet, kan man inte anse det nuvarande förfarings sättet tillfredsställande. Vår förhoppning är, att denna detalj skulle beaktas tillräckligt allvarligt i det nya lärarutbildningsprogrammet.

Liksom inom allt samarbete mellan de nordiska länderna, är koordinering och rationalisering till fördel även inom trafiksäkerhetsarbetet. Beträffande utbyte av material har samarbete bedrivits redan i många år. Speciellt nu, när Sverige har övergått till högertrafik, har samarbetet bättre förutsättningar än någonsin. Olycksfallsskyddet r.f. deltar utan förbehåll i en sådan verksamhet och anser att den är mycket viktig.

Helsingfors den 18 juni 1968

Olycksfallsskyddet r.f., trafiksektionen TALJA

Arno Linnoila

Verkställande direktör

Teuvo Hassinen

Lektor

Finlands automobilklubb:

— — — konstaterar, att trafikundervisningen för närvarande icke är tillräckligt effektiv och ej motsvarar dagens fordringar. Automobilklubben har i flera sammanhang betonat detta för vederbörande.

Enligt vår uppfattning kan trafikundervisningen i skolorna endast motsvara fordringarna i dagens trafik, om man redan från folkskolans första klass upptar trafikundervisning såsom ett särskilt läroämne, för vilket ett särskilt vitsord bör ges.

För lärdomsskolor bör ett tydligt skolningsprogram utarbetas och det bör ovillkorligen genomföras inom ramen för den nuvarande mellanskolan.

Automobilklubben instämmer helt med medlemsförslaget om att en samnordisk verksamhet och koordinering med det snaraste bör fås till stånd. Saken får ej mera fördröjas, ty trafiken tilltar alltjämt och olycksfallsstatistiken växer oavbrutet om trafikundervisningen icke snabbt effektiviseras.

Helsingfors den 17 juli 1968

Finlands automobilklubb

P. Ervi

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet er enig i at det er nødvendig å effektivisere trafikkundervisningen i skolene. St.meld. nr 83 (1961—62) Om tiltak for å fremme trafikksikkerheten, legger da også sterk vekt på den rolle skolene må spille i denne sammenheng.

Slik trafikkundervisningen nå drives her i landet, er den integrert i andre fag, som morsmål, heimstadiære, geografi, samfunnskunnskap, fysikk og kroppsøving. Undervisningen drives på grunnlag av rundskriv (av 1958 og 1960) fra Kirke- og undervisningsdepartementet.

Kirke- og undervisningsdepartementet ser det slik at skal trafikkundervisningen bli mer effektiv i skolene, må de ulike momenter settes inn i læreplanene for de fag der de naturlig hører hjemme, og det må sørges for at de ordinære lærebøker dekker kravene i læreplanene på dette området. For tida er planarbeid i gang både for grunnskolen og gymnaset, og det vil være naturlig at trafikkundervisningen da finner sin faste plass i det daglige arbeid i skolen.

Nordisk samarbeid kan være ønskelig særlig når det gjelder utarbeiding av undervisningsmidler som bildebånd og filmer. Det er ingen tvil om at slike relativt dyre visuelle midler er effektive i undervisningen. Det er også ønskelig med samarbeid om kursvirksomhet for de lærere som skal drive trafikkundervisningen i de nærmeste år; det vil ellers være naturlig at vordende lærere i alle skoleslag får trafikkundervisningsmetodikk med som fast ledd i sin utdanning.

Oslo, 31. august 1968

Etter fullmakt

Olav Hove

Trygve Tønnessen

Sverige

Skolöverstyrelsen:

Skolornas trafikundervisning i Sverige har behandlats i bilförarutredningens betänkande »Körkortet och trafikutbildningen» (SOU 1965:42), som låg till grund för riksdagens beslut enligt prop. 1967:55 om vissa åtgärder för att effektivisera skolornas trafikundervisning. På grundval av riksdagens beslut har SÖ utfärdat nya anvisningar för skolornas trafikundervisning¹ med sikte på att kunna inordnas i den nya läroplanen för grundskolan.

Med hänsyn till ändrade bestämmelser för friluftsdagarna och deras användning, har den sammanlagda tiden för särskild trafikundervisning omräknats i lektioner om 40 minuter. Sålunda skall särskild trafikundervisning omfatta per klass och läsår i grundskolan 18—22 lektioner på lågstadiet och 20—24 lektioner på mellan- och högstadiet.

För att åstadkomma en nära samordning med det allmänna trafiksäkerhetsarbetet kommer inom SÖ att inrättas en kommitté med representanter för bl. a. statens trafiksäkerhetsverk och rikspolisstyrelsen. Kommitténs uppgifter omfattar bl. a. att inför varje läsår planera skolornas medverkan i sådana trafiksäkerhetsinformationer, som på ett meningsfullt sätt kan inordnas i trafikundervisningen. I detta sammanhang bör även uppmärksammas att statens trafiksäkerhetsverk har fyra tjänstemän med uppgift att vara kontaktmän på regional nivå mellan trafiksäkerhetsverket och skolmyndigheterna, när det gäller trafikundervisningen i skolorna.

Enligt de utredningar och undersökningar som genomförts inför övergången till högertrafik syns den anslagna tiden för trafikundervisningen tillfredsställande. Dock har det redovisats brister beträffande undervisningens innehåll och utformning. I de nya anvisningarna har därför eftersträvat att ange trafikstoffets omfattning på olika stadier och i olika ämnen.

För att lärarna skall kunna meddela en meningsfull och aktuell trafikundervisning bör enligt SÖ:s mening trafikfrågor behandlas i den kontinuerliga lärarfortbildningen under studiedagar och feriekurser samt i studiecirkelverksamheten. Vidare är det av vikt att fortbildningen målinriktas för respektive lärarkategori för att därigenom ge lärarna ökade kunskaper om det trafikstoff, som ingår i respektive ämnesundervisning.

En samordning av trafikundervisningen kan enligt SÖ:s mening ej genomföras isolerad från den föreslagna utredningen om ett närmande av skolordningarna i de nordiska länderna med särskilt beaktande av undervisningens innehåll.

SÖ anser det dock angeläget att trafikfrågor behandlas vid konferenser med deltagare från de nordiska länderna. Vid sådana konferenser kan dis-

¹ Här ej tryckta.

kuteras frågor rörande exempelvis organisation av och innehåll i skolornas trafikundervisning, lärarutbildning, lärarfortbildning och skolornas medverkan i det allmänna trafiksäkerhetsarbetet.

Stockholm den 19 augusti 1968

Ragnar Israelsson

Bertil Adamson

Statens trafiksäkerhetsverk:

Statens trafiksäkerhetsverk vill inledningsvis deklarerera att verket anser det vara en naturlig följd av Sveriges övergång till högertrafik att förutsättningar för utökat nordiskt trafiksäkerhetsarbete nu prövas. Särskilt kan detta ske inom områden som förut inte kommit i fråga på grund av de skilda trafiksystemen. Verket är berett delta i sådant nordiskt samarbete men har under pågående uppbyggnadsskede begränsade resurser härför. För närvarande pågår dock i samarbete med berörda svenska myndigheter utarbetande av ett gemensamt handlingsprogram för trafiksäkerhetsarbetet under de närmaste åren.

Handlingsprogrammet omfattar en rad olika arbetsområden som t. ex. åtgärder visavi trafikanten, fordonet och vägen liksom även åtgärder vad gäller trafikregler, övervakning och skadeberedskap etc. Såvitt verket nu kan bedöma torde, utöver nu förekommande gemensamt arbete vad gäller trafikregler, vägmärken m. m., ett nordiskt samarbete med fördel kunna etableras i fråga om säkerhetskrav på fordon samt former för såväl typbesiktning som kontrollbesiktning.

Ett nordiskt samarbete beträffande utbildning av trafikanten och inte minst inom skolans område finner verket också väl värt att pröva. Verket ansluter sig sålunda till grundtanken i föreliggande förslag. I en eventuell rekommendation bör dock framhållas att i skolans trafikundervisning bl. a. även ingår skolpolisverksamhet och säkerhetsfrågor i samband med skolskjutsar samt anknytningen till övrig samhällelig trafiksäkerhetsinformation.

Stockholm den 15 oktober 1968

Statens trafiksäkerhetsverk

Arne Bjelking

Byråchef

Statens trafiksäkerhetsråd:

Med stöd av medel från trafiksäkerhetsrådet har vid Barnpsykologiska institutet i Stockholm utförts vissa undersökningar av laborator Stina Sandels om barn i trafiken. Laborator Sandels har gjort en sammansättning över dessa undersökningar, vilken kommer att utges i bokform under titeln »Små barn i trafiken». Den beräknas utkomma i september eller oktober 1968. Undersökningarnas resultat har successivt delgivits landets lärare, som kunnat omsätta dessa i undervisningen.

Allteftersom trafikregler, vägmärken och väguppmärkning bringas i allt större överensstämmelse de nordiska länderna emellan, ökar motiven för att samordna trafikundervisningen i dessa länder.

Rådet finner det angeläget att trafikundervisningen av barn effektiviseras. Det bör emellertid framhållas att en sådan effektivisering knappast bäst åstadkommes genom enbart en ökning av trafikundervisningens omfattning. Det viktigaste synes vara att i första hand genom vetenskapliga undersökningar, eventuellt i samarbete mellan de nordiska länderna, söka fastställa hur undervisningen skall meddelas barnen så att dessa bäst tillgodogör sig den. Det har nämligen vid ovannämnda undersökningar vid Barnpsykologiska institutet framkommit, att trafikundervisningen som den bedrivits i stor utsträckning går »över huvudet» på barnen.

När kännedom vunnits om bästa sättet att meddela barnen trafikundervisning, är det mycket sannolikt att en utökning av undervisningens omfattning även framstår som önskvärd, kanske ej endast på grundskolestadiet utan även på förskolestadiet. För att gynnsamma resultat av sådan undervisning skall uppnås bör de lärare, som skall meddela undervisningen, genomgå specialkurser.

Det faktum att i USA antalet dödsolyckor minskat i åldrarna 6—14 år under loppet av 30 år torde enligt rådets uppfattning mera bero på andra där vidtagna åtgärder än på skolundervisningen, t. ex. säkerhetsåtgärder på gator och vägar, upplysningskampanjer till fordonsförare etc. Detta skulle visa att även andra åtgärder än undervisning av barnen är viktiga medel att nedbringa antalet barnolycksfall. Man måste hålla i minnet, att ett litet barn, även om det får aldrig så utmärkt trafikundervisning, saknar förmåga att i denna låga ålder förvärva lika djupa insikter i trafiken som en vuxen person kan göra. Enligt rådets mening är det därför särskilt angeläget, att bilskolorna meddelar sina elever en grundlig undervisning om barns sätt att reagera. Angeläget är även att genom ofta återkomna instruktiva program i TV, radio, dags- och veckopress samt annonskampanjer kort före skolbegränsningen varje höst stärka allmänhetens medvetenhet om barns ringa förmåga i trafikhänseende och om de vuxnas ansvar när det gäller att undvika trafikolyckor med barn. Genom att på detta sätt öka särskilt motorfordonstrafi-

kanternas insikter skulle antagligen en stor del av barnolycksfallen i trafiken kunna förhindras. Ett intensifierat studium av olika stadsplanetekniska och andra därmed sammanhängande åtgärders effekt på barnolycksfallsfrekvensen är även önskvärt.

Rådet får alltså sammanfattningsvis uttala, att rådet dels ställer sig positivt till samordnade åtgärder de nordiska länderna emellan för en effektivisering av trafikundervisningen i skolorna men anser vissa undersökningar önskvärda för att få kunskap om vilka metoder som är bäst för att uppnå denna effektivisering och dels anser vissa andra åtgärder än effektivisering av trafikundervisningen lika viktiga som medel att nedbringa antalet barnolyckor i trafiken.

Stockholm den 9 augusti 1968

På statens trafiksäkerhetsråds vägnar:

Hans Hansson

Sven Hedqvist

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF):

Inledningsvis framhålles i medlemsförslaget att olycksfallsstatistiken visat en stigande tendens, vilket med speciell tydlighet gör sig gällande för trafikolyckornas vidkommande. För Sveriges del är detta inte helt riktigt enär antalet polisrapporterade trafikolyckor med personskada sjunkit år för år efter 1964, då den hittills i Sverige högsta siffran noterades. Antalet personskadeolyckor i trafiken under år 1967 — året för högertrafikomläggningen i Sverige — var det lägsta under tioårsperioden 1958—1967. Till denna positiva tendens i olycksstatistiken torde flera faktorer ha bidragit och därmed inte minst den inför och i samband med högertrafikomläggningen kraftigt intensifierade informationsverksamheten. I förberedelserna för trafikomläggningen gjordes mycket stora insatser inom skolans ram. Man har också i samband därmed kunnat konstatera en nedåtgående tendens när det gäller barnolyckorna i trafiken.

I medlemsförslaget refereras vidare de svenska bestämmelserna från 1959 om trafikundervisning i grundskolan.

Den svenska skolöverstyrelsen har den 15 maj 1968 utfärdat nya riktlinjer och anvisningar för skolornas trafikundervisning. Dessa riktlinjer grundar sig på ett riksdagsbeslut om effektivisering av trafikfostran i skolan från 1967 års vårriksdag. Enligt dessa riktlinjer skall den särskilda trafikundervisningen på lågstadiet omfatta 18—22 lektioner och på mellan- och högstadiet 20—24 lektioner per årskurs. Den pedagogiska planeringen av trafikundervisningen skall handhavas av de huvudlärare på låg- och

mellanstadiet i vilkas ämnesgrupper, svenska orienteringsämnen och gymnastik ingår samt huvudlärarna på högstadiet i motsvarande ämnen.

En viktig uppgift i trafikundervisningen är enligt riktlinjerna att skapa gynnsamma förutsättningar för kontakter i trafikfrågor mellan hem, skola och samhälle. Skolradio och skol-TV utnyttjas livligt i trafikundervisningen och företrädare för polisen medverkar både vid den teoretiska och praktiska trafikundervisningen.

I likhet med motsvarande organisationer i de nordiska länderna — i Danmark Rådet for Større Færdselssikkerhed, i Norge Trygg Trafikk och i Finland Olycksfallsskyddet rf., TALJA — har NTF alltsedan NTF bildades såsom en huvuduppgift sett stödet till trafikundervisningen i skolan. NTF har i detta syfte producerat läromedel för både praktisk och teoretisk trafikundervisning, utarbetat råd och anvisningar för undervisningen, verkat för inrättande av skolpolispatruller, anordnat kurser för lärare och polismän som ombesörjer trafikundervisningen, genom NTF:s skolkonsulenter medverkat vid studiedagar och svarat för riksomfattande tävlingar för skolor ungdom i trafikkunskap. Enligt det ovannämnda beslutet vid 1967 års vårriksdag bör denna NTF:s verksamhet fortsätta.

Sedan flera år tillbaka har regelbundet samråd beträffande skolans trafikundervisning ägt rum mellan NTF och de övriga nordiska ländernas frivilliga trafiksäkerhetsorganisationer. Vid detta samråd har frågor som utbyte av läromedel, polisens medverkan i skolornas trafikundervisning och lärarnas utbildning i trafikfrågor diskuterats. På senare år har även trafikundervisningen för förskolebarn livligt debatterats. I de av de olika ländernas organisationer anordnade kurserna för lärare och polismän har regelmässigt företrädare för samtliga länder deltagit.

De svenska läromedlen kunde naturligtvis inte utan omarbetning användas i de övriga länderna och vice versa, när Sverige hade vänstertrafik. Inom de nordiska ländernas trafiksäkerhetsorganisationer har förnyade överläggningar om utbyte av läromedel lagits upp efter den svenska övergången till högertrafik och man har därvid varit överens om, senast på ett möte med de nordiska organisationernas skolkonsulenter den 11—13 oktober 1967, att organisationerna skall använda varandras idéer och material. Fortfarande föreligger emellertid vissa skiljaktigheter i de nordiska ländernas lagar med trafikregler. Nordisk vägtrafikkommitté har i ett betänkande avgivet i maj månad 1966 lagt fram ett förslag om enhetliga nordiska trafikregler. Detta förslag har därefter remissbehandlats i alla fyra länderna och Nordisk vägtrafikkommitté bearbetar för närvarande remissvaren med sikte på att under hösten 1968 kunna framlägga ett överarbetat förslag till enhetliga nordiska trafikregler. NTF har inriktat sitt aktuella arbete, när det gäller produktion av allt NTF:s informationsmaterial för olika trafikantkategorier och åldrar, på att överarbetat material skall kunna föreligga vid den tidpunkt då det nya enhetliga nordiska re-

gelsystemet träder i kraft. NTF strävar därvid efter att i samarbete med de övriga nordiska länderna producera ett för Norden så enhetligt informationsmaterial som möjligt.

NTF tillstyrker medlemsförslaget om en rekommendation om samarbete för åstadkommande av en effektiv trafikundervisning i grundskolan men anser att detta samarbete bör grundas på de gemensamma nordiska trafikregler som väntas inom kort.

Stockholm den 22 augusti 1968

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

Helge Berglund

Alvar Thorson

Olle Åsblom

Lärarnas riksförbund:

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att skyndsamt inleda samarbete för åstadkommande av en effektiv trafikundervisning i grundskolan.

SÖ har nyligen utfärdat riktlinjer och anvisningar för skolornas trafikundervisning (Aktuellt från SÖ 1968/69: 3). Dessa anvisningar skall gälla i avvaktan på den nya läroplanen för grundskolan. Enligt LR:s uppfattning torde dessa anvisningar skapa relativt goda förutsättningar för trafikundervisningen i grundskolan. Detta hindrar inte att LR i likhet med motiönärerna kan förorda ett närmare nordiskt samarbete beträffande skolans trafikundervisning. Vidare borde övervägas om trafikundervisning kan införas på det gymnasiala stadiet.

Stockholm den 2 september 1968

Lärarnas riksförbund

P. O. Anveden

Ulf Wahlström

Sveriges lärarförbund:

Förbundet vill understryka betydelsen av en intensifiering av arbetet för att öka trafiksäkerheten. Inte minst den ökade trafikintensiteten skärper behovet av insatser på detta område. Det är också helt klart, att skolan här har en stor och viktig uppgift.

I Sverige har detta också beaktats i och med att trafikundervisningen en-

ligt den föreslagna, reviderade läroplanen bör förstärkas. Man bör nu kunna tillgodogöra sig de forskningsrön och praktiska erfarenheter som vunnits i samband med omläggningen till högertrafik. Skolöverstyrelsen ämnar därför inom den närmaste framtiden överse samtliga anvisningar och läromedel för trafikundervisningen. Mot bakgrunden av de senare årens ändrade trafiksituation bör en liknande översyn vara aktuell också i de övriga nordiska länderna.

Då trafikfostran i många avseenden torde kunna grundas på gemensamma förutsättningar, ansluter sig Sveriges lärarförbund till det i förslaget rekommenderade samarbetet för en effektivare trafikundervisning.

Stockholm den 13 september 1968

För Sveriges lärarförbund

Hans Hellers

Förbundsordförande

Ann-Mari Sjögren

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget

Till kulturutskottet har för beredning hänvisats medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran. Utskottet har behandlat förslaget vid möte den 29 och 30 oktober 1968 i Helsingfors.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att skyndsamt inleda samarbete för åstadkommande av en effektiv trafikundervisning i grundskolan.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Danmark

Undervisningsministeriet.

Rådet for Større Færdselssikkerhed.

Foreningen Danske Motorejere og Kongelig Dansk Automobilklub.

Danmarks Lærerforening.

Finland

Ministeriet för inrikesärendena.

Ministeriet för inrikesärendena, avdelningen för polisärenden.

Undervisningsministeriet.

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena.

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, vägtrafikavdelningen.

Olycksfallsskyddet r. f., trafiksektionen.

Finlands automobilklubb.

Norge

Kirke- och undervisningsdepartementet.

Sverige

Skolöverstyrelsen.

Statens trafiksäkerhetsverk.

Statens trafiksäkerhetsråd.

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF).

Lärarnas riksförbund.

Sveriges lärarförbund.

Samtliga remissinstanser är eniga om betydelsen av trafikundervisning mot bakgrund av den ökade motoriseringen och framhåller att denna undervisning bör inledas på ett tidigt skolstadium. I medlemsförslaget har en effektivisering av trafikundervisningen efterlysts för grundskolans vidkommande. *Statens trafiksäkerhetsråd* i Sverige finner en utökning av undervisningen behövlig på förskolestadiet och *Lärarnas riksförbund* i Sverige anser trafikundervisningen betydelsefull även på det gymnasiala stadiet.

Hänvisande till att den nuvarande undervisningen i de danska skolorna inte berörts i medlemsförslaget meddelar *Rådet for Større Færdselssikkerhed* för Danmarks vidkommande, att trafikfostran enligt folkskololagen bör ingå i skolundervisningen. Trafikundervisningen kan inte upptagas på linplanen som ett självständigt ämne men bör ingå som ett led i den allmänna undervisningen under de sju första skolåren och kan fortsättas under de följande fyra åren. Polisens erfarenheter av trafikundervisningen har enligt yttrandet från *avdelningen för polisärenden vid ministeriet för inrikesärendena* i Finland givit vid handen, att åskådlighetsundervisningen och de praktiska övningarna i lekstäder och vägtrafik varit effektivare än den teoretiska undervisningen när det gäller att påverka barnens beteende i trafiken. *Kirke- og undervisningsdepartementet* i Norge efterlyser en utökning av läromedlen, såsom bildband och filmer, vilka ställer sig relativt dyra att framställa i de enskilda länderna. *Rådet for Større Færdselssikkerhed* i Danmark, *Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande* i Sverige och *Olycksfallsskyddet r. f.* i Finland framhåller, att ett utbyte redan i flera år har ägt rum mellan de nordiska länderna vad gäller undervisningsmateriel. Samarbetet har enligt det svenska yttrandet omfattat läromedel för så-

väl praktisk som teoretisk undervisning och förnyade överläggningar har inletts, sedan man i Sverige övergått till högertrafik och förutsättningar därmed har skapats för en ökning av utbytet. De nationella trafiksäkerhetsorganisationerna strävar efter att i samråd utarbeta ett så enhetligt informationsmaterial som möjligt beträffande harmoniseringen av de nordiska trafikregierna.

Statens trafiksäkerhetsråd i Sverige finner, att en ökad effekt av trafiksäkerhetsundervisningen knappast kan uppnås endast genom att öka omfattningen av undervisningen. Genom vetenskapliga undersökningar borde åskådliggöras, hur undervisningen skall organiseras för att barnen bäst skall tillgodogöra sig den. Vidare framhåller nämnda remissinstans, att trafikfostran berör hela samhället och att allmänheten bör bibringas insikter om hur barnen reagerar i trafiken för att få alla samhällskategorier att aktivt medverka till en ökad säkerhet. Behovet av en allmän trafiksäkerhetsinformation betonas även av *statens trafiksäkerhetsverk* i Sverige.

Flera remissinstanser betonar lärarnas viktiga roll i trafikundervisningen. *Undervisningsministeriet, ministeriet för kommunikationsväsendet och de allmänna arbetena och dess vägtrafikavdelning, Olycksfallsskyddet r. f.*, samtliga i Finland, *Kirke- og undervisningsdepartementet* i Norge samt *skolöverstyrelsen* och *statens trafiksäkerhetsråd* i Sverige finner, att lärarfortbildningen i form av kurser och studiedagar på nordiskt plan skulle verka befordrande på effektiviseringen av skolans trafikfostran.

Undervisningsministeriet i Finland och *skolöverstyrelsen* i Sverige pekar på möjligheten att bedriva det nordiska samarbetet om trafikfostran inom ramen för strävandena att närma de nordiska skolordningarna till varandra beträffande undervisningens innehåll.

3. U t s k o t t e t

Utskottet har i remissmaterialet funnit ett starkt stöd för medlemsförslagens hemställan om effektiviserad trafikundervisning i grundskolan. Dessutom har i yttrandena fästs uppmärksamhet vid behovet att utöka denna undervisning till att omfatta alla stadier av skolundervisning från förskolan till gymnasiet. En sådan utökning av undervisningens omfattning förutsätter emellertid enligt utskottets uppfattning en grundlig prövning av metodiken på olika stadier och en anpassning av läromedlen efter de olika ålderskategorier, som berörs av undervisningen i ämnet. Emedan trafikfostran ännu inte i alla nordiska länder erhållit den integrerade ställning i skolundervisningen, som dess betydelse för samhället i dess helhet förutsätter, och brådskande åtgärder är behövliga för att effektivisera orienteringen i trafiksäkerhet, instämmer utskottet i förslagsställarnas hemställan om att genom nordiskt samarbete snabbt uppnå resultat på området och draga fördel av den rationaliseringsvinst som är en följd av att de nordiska länderna

gemensamt utreder möjligheterna och framlägger förslag till en effektivisering av skolans trafikfostran.

Såsom av trafiksäkerhetsorganisationernas yttranden framgår, har sedan flera år på dessa organisationers initiativ pågått utbyte av läromedel och erfarenheter mellan de nordiska länderna. När man nu i såväl Sverige som Island övergått till högertrafik och enhetliga trafikregler successivt håller på att införas i de nordiska länderna, föreligger ökade förutsättningar för ett mera omfattande utbyte av undervisningsmateriel. I den teoretiska undervisningen är åskådningsmaterielen av central betydelse. För de enskilda länderna ställer sig produktionen av film och bildband förhållandevis dyr, medan man kunde ha ekonomisk fördel av samnordiskt framställda läromedel. De nationella trafiksäkerhetsorganisationerna har redan i samråd börjat planera gemensamma läromedel för olika ålderskategorier. Utskottet finner detta initiativ värt allt understöd från de nordiska regeringarnas sida och önskar fästa skolmyndigheternas uppmärksamhet på betydelsen av att i pedagogiskt avseende bidra till detta samarbete.

Trafikfostran är en angelägenhet för samverkan mellan skola, hem och samhälle. Polisens uppgift är att bistå skolorna i denna undervisning bl. a. genom att arrangera tillämpningsövningar i den miljö, där barnen rör sig. Kontakterna med hemmet bör leda till ömsesidig förståelse mellan lärare och föräldrar för behovet av att barnen lär sig den rätta inställningen till trafiken. Uppgifter inom skolans trafikundervisning ankommer även på lärarna. Remissmaterialet ger vid handen att behovet av trafikundervisning inte är tillgodosett i lärarutbildningen. För att kunna tillgodogöra sig framstegen inom utvecklingen av trafikundervisningen behöver lärarna en utbildning, som ger dem tillräckliga kunskaper för skolarbetet. Trafikundervisningen bör därför beredas ökat utrymme i lärarnas grundutbildning och fortbildning på området bör organiseras.

Utskottet önskar i detta sammanhang även peka på åtgärder från andra samhällsgruppers sida än de här tidigare berörda för att öka barnens säkerhet i trafiken. Samhällets ansvar för medborgarna belingar information i massmedia om barnens sätt att röra sig och reagera i trafiken. Den pedagogiska och psykologiska forskningen kan utnyttjas för att belysa problemen på området och peka på det effektivaste sättet att meddela trafikundervisning för barn och ungdom.

Vid omorganisationen av skolväsendet i de nordiska länderna har trafikundervisningen ägnats en större uppmärksamhet än tidigare och planer finns på att utöka undervisningen på detta område och införa den som en integrerad del av undervisningen i övrigt. Utskottet önskar understryka betydelsen av trafikfostran i de nordiska ländernas skolor och uttrycker önskemålet att regeringen skyndsamt vidtar åtgärder för att effektivisera denna undervisning.

Hänvisande till vad ovan anförts får utskottet föreslå,

att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att skyndsamt inleda samarbete för åstadkommande av en effektiv trafikundervisning på skolans alla stadier,

II. att stödja den sammordiska produktionen av läromedel för denna undervisning samt

III. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en organiserad fortbildning av vederbörande lärare.

Helsingfors den 30 oktober 1968

Georg Backlund

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Fridolf Thapper

Reservation

Undertecknade är eniga med förslagsställarna om nödvändigheten och betydelsen av en effektivisering av trafikundervisningen i de nordiska ländernas skolor. Vi lägger emellertid avgörande vikt vid att detta spörsmål behandlas i samband med harmoniseringen av de nordiska skolordningarna (rek. nr 26/1967). Det förefaller oss angeläget att undvika särskild behandling av förslag, som naturligt faller inom ramen för mera omfattande förslag, som redan är föremål för beredning.

Hänvisande till det anförda föreslår vi, att Nordiska rådet måtte antaga en så lydande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att i samband med arbetet rörande harmoniseringen av de nordiska skolordningarna (rek. nr 26/1967) pröva frågan om en effektivisering av trafikundervisningen på skolans alla stadier,

II. att stödja den sammordiska produktionen av läromedel för denna undervisning samt

III. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en organiserad fortbildning av vederbörande lärare.

Helsingfors den 30 oktober 1968

K. B. Andersen

Gunnar Edström

Vice förman

*BILAGA 3***I efterhand inkommet yttrande****D a n m a r k****Justitsministeriet:**

Justitsministeriet er enig med forslagsstillerne i, att færdselsundervisningen i skolerna bör fremmes mest muligt, men man stiller sig tvivlende over for, hvorvidt det vil være nødvendigt eller hensigtsmæssigt, at undervisningen sker på ensartet måde eller efter ensartede retningslinier i de nordiske lande. Det er derimod værdifuldt, at landene udveksler synspunkter vedrørende færdselsundervisningens tilrettelæggelse og de materialer, der anvendes i undervisningen. Et sådant samarbejde finder imidlertid allerede sted i den nordiske trafikikkerhedskomiteé, der består af repræsentanter for de nordiske færdselspropagandainstitutioner.

København, den 18. november 1968

Knud Thestrup

Gersing

Medlemsförslag

om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker

(Väckt av Georg Backlund, Kerttu Saalasti, Veikko Savela och Sylvi Siltanen)

Den industriella skoproduktionen har för konsumenterna inneburit ekonomiska fördelar, som varit omöjliga i ett förindustriellt samhälle med hantverksmässig framställning. Bland de vanföra förekommer emellertid personer, som inte kan komma i åtnjutande av konsumtionsindustrins förbilligade produkter. På grund av fot- eller benskador erbjuder endast hantverket förtfarande möjlighet att införskaffa ur medicinsk synpunkt avpassade skodon eller proteser. Detta förutsätter en fortsatt återväxt av yrkesmän, som hantverksmässigt framställer ortopediskt riktiga skodon eller proteser enligt individuella krav. Handskomakarna och protesteknikerna i ettvarf av de nordiska länderna företräder synnerligen små men ur samhällets synpunkt nödvändiga yrkesgrupper, som hotar att försvinna, såvida återväxten inte kan tryggas genom ordnad utbildning.

Den lärlingsmässiga utbildningen inom berörda starkt specialiserade fack i de nordiska länderna är för närvarande på kraftig tillbakagång och motsvarar till uppbyggnad och innehåll inte kraven på en modern yrkesutbildning på ifrågavarande områden. För konsumtionsindustrins skoproduktion erfordras i allmänhet endast arbetskraft, som svarar för en detalj i den färdiga produkten, och denna industri kan därför inte bidra till att utbilda yrkesmän, som är kvalificerade att hantverksmässigt framställa skodon. Behovet av ortopediska handskomakare i de enskilda nordiska länderna är för litet för att en fullgod utbildning för dem skall kunna åstadkommas i varje särskilt land. Detsamma gäller protesteknikerna, vilkas utbildning hittills t. ex. i Finland och Danmark ägt rum vid samma utbildningsanstalter som de ortopediska handskomakarnas.

Mot bakgrunden av det relativt begränsade behovet av yrkesmän på berörda områden i de olika länderna synes en i nordisk regi organiserad fackutbildning vara en lösning av de nationella utbildningsproblemen, vilken med tanke på omkostnaderna och det numerärt ringa elevunderlaget i de enskilda fallen förefaller vara den mest fördelaktiga för samtliga länder. En nordisk specialutbildning för ortopediska handskomakare och protestekniker skulle vara av stor betydelse för vanföra medborgare. Sociallag-

stiftningen i de nordiska länderna garanterar de vanföra ett visst antal ortopediska skodon eller proteser per år, men utbildningen av yrkesmän för hantverksmässig framställning av dessa ur medicinsk synpunkt viktiga artiklar har inte tryggats. Det stigande antalet trafikolyckor och olyckor på arbetsplatsen leder till att antalet vanföra ökar och därmed behovet av handskomakare och ortopedtekniker. Vi vill därför fästa regeringarnas uppmärksamhet vid vikten av att genom vidtagande av åtgärder och anvisande av anslag verka för en organiserad fackutbildning för ifrågavarande yrkesgrupper.

Hänvisande till vad ovan anförts hemställes,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en samnordisk specialutbildning för ortopediska handskomakare och protetekniker.

Lynghy och Helsingfors den 17 april 1968

Georg Backlund

Kerttu Saalasti

Veikko Savola

Sylvi Siltanen

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****D a n m a r k****Indenrigsministeriet:**

— — — skal man oplyse, at sundhedsstyrelsens sagkyndige rådgiver i ortopædisk kirurgi, professor, dr.med. Eivind Thomasen har afgivet følgende udtalelse, hvortil indenrigsministeriet kan henholde sig:

Håndskomageriet må siges at være et håndværk, der dør ud, idet der ikke er tilgang af lærlinge, og man har allerede her i Danmark gjort sig dette faktum klart, idet man er ved at træffe arrangement med hensyn til delvis maskinel fremstilling af ortopædisk fodtøj, således at man laver en speciel læstefremstilling og udfører en stor del af arbejdet på maskine på industriel facon.

Tilbage bliver et relativt ringe antal svært deformerede fødder, som kræver håndskomageri i egentlig forstand.

Jeg kan ikke se, hvordan man skal kunne få lokket flere lærlinge frem, fordi man laver uddannelsen interskandinavisk. Hvis man imidlertid mener, at dette vil være muligt, idet man kan lave en kortvarig sufficient uddannelse af et mindre antal håndskomagere på skole, synes jeg, det kunne være hensigtsmæssigt.

Spørgsmålet om proteseteknikere er et problem, som ligger helt uden for uddannelse af håndskomagere, og herved kommer vi over i bandagistuddannelsen, som står for en revision her i landet, og den synes jeg ikke, man skal blande sammen med håndskomageruddannelsen.

København, den 15. august 1968

P. m. v.

E. b.

Karen Hansen

Sekretær

Arbejdsministeriet:

— — — at der ikke finder nogen efteruddannelse sted inden for skomagerfaget i Danmark, og at arbejdsministeriet ikke har noget grundlag for at udtale sig om forslaget.

København, den 13. august 1968

P. m. v.

E. b.

K. Kampmann

Undervisningsministeriet:

— — — skal man udtale, at spørgsmålet om etablering af en uddannelse for bandageteknikere har været drøftet i Danmark.

Da det under disse drøftelser er blevet oplyst, at der fra norsk og svensk side er interesse for samarbejde skal man foreslå, at der nedsættes et fællesnordisk udvalg til behandling af spørgsmålet, og skal, såfremt et sådant udvalg nedsættes, foreslå, at der i udvalget repræsenteres følgende: Skolerådet for de tekniske skoler, Bandagistsammenslutningen af 1947, Ortopædimekanikerbranchen og ortopædisadelmagerfaget, samt særlig sagkyndige inden for ortopædiske sygdomme.

København, den 22. august 1968

P. m. v.

E. b.

J. Munch-Petersen

Eksp.sekr.

Samfundet og Hjemmet for Vanføre:

— — — skal man hoslagt fremsende en hos Bandagistsammenslutningen af 1947 indhentet udtalelse af 9. august 1968 (se nedan) vedrørende problemet om uddannelse af proteseteknikere her i landet.

Uddannelsen af ortopædiske håndskomagere er lige som ovennævnte uddannelse af proteseteknikere i støbeskeen, hvorfor der ikke på det foreliggende grundlag vil kunne gives nogen konkret udtalelse om uddannelsen, der henvises herved til den i fotokopi i 3 eksemplarer vedlagte udtalelse fra institutionens skomagerier (*här ej tryckt*).

Det skal dog bemærkes, at institutionen er i højeste grad interesseret i en samlet nordisk løsning af uddannelsesproblemerne, idet der også her i landet er vanskeligheder med at imødekomme behovet for uddannet personale, især af håndskomagere.

Det tilføjes, at institutionen tillige har rettet henvendelse om spørgsmålet til Foreningen af Ortopædiske Håndskomagere, men at der til dato ikke er indgået svar fra denne forening.

København, den 14. august 1968

P. Høeg Albrethsen

Olaf Jensen

Foreningen af Ortopædiske Håndskomagere:

Den 16. marts 1967 henvendte Foreningen af Ortopædiske Håndskomagere (*se Bihang*) sig til Nordisk Råd angående uddannelsen af ortopædiske håndskomagere; de oplysninger og den fremstilling af sagen, vi dengang fremførte er stadig relevant.

Vi har intel yderligere at tilføje og vedlægger genpart af denne skrivelse.

København, den 20. august 1968

P. f. v.

Svend H. Møller

Formand

BIHANG

**Skrivelse till Nordiska rådet från Foreningen af Ortopædiske Håndskomagere
angående utbildning av ortopediska handskomakare**

På Foreningen af Ortopædiske Håndskomageres vegne tillader undertegnede sig hermed at henvende sig til Nordisk Råd for et spørge, om det er muligt for Nordisk Råd at tage sig af en sag, der har overordentlig stor betydning for mange vanskeligt stillede mennesker i Norden.

Efterhånden er det lykkedes på mange områder at få gode sociale forhold i alle Nordens lande, således også for at forsyne vore handikappede medborgere med det ortopædiske fodtøj, de har brug for uden større udgift for de pågældende.

Såvidt det er mig bekendt, er man nået længst i den retning i Sverige, hvor de handikappede har krav på to par ortopædisk fodtøj om året, såfremt de har behov for dette.

I Danmark er de handikappede betydeligt ringere stillet, idet man her kun kan få eet par ortopædisk fodtøj hver femtende måned. Reglerne i de øvrige nordiske lande har jeg ikke præsent, men såvidt det er mig bekendt, er bevillingerne af ortopædisk fodtøj i alle nordiske lande nogenlunde rimelige.

Denne henvendelse har heller ikke til formål at opfordre Nordisk Råd til at beskæftige sig med de lovmæssige regler for bevillingen af ortopædisk fodtøj, men derimod påpege, at der i praksis er stor fare for, at det i den allernærmeste tid fremover vil være umuligt at hjælpe de handikappede til

ortopædisk fodtøj — uanset den lovgivning de forskellige lande kommer frem til på dette område, såfremt der ikke snarest bliver foretaget et eller andet for at fremskaffe kvalificeret arbejdskraft til at fremstille ortopædisk fodtøj. Såvidt det er mig bekendt, har der i årtier overhovedet ikke været uddannet virkelige kvalificerede håndskomagere i Sverige, i hvert fald er det mange år siden, at der er foregået en regulær håndværksmæssig forsvarlig uddannelse. — Den uddannelse der er foregået har været mere eller mindre tilfældig, og ret meget bedre har det desværre ikke været i de øvrige nordiske lande.

Selv i Danmark, hvor vi dog endnu har en egentlig lærlingeuddannelse indenfor skomagerfaget, foregår denne uddannelse så uhensigtsmæssig, at den på ingen måde giver de unge der ønsker at gå ind i dette fag en uddannelse, der på nogen måde svarer til det, der i dag kræves indenfor faget.

Vedlagt sender jeg en del materiale, hvori man vil kunne konstatere, hvor meget man i Tyskland arbejder med disse problemer, og hvor langt man er nået i retning af at give fagets udøvere den rette uddannelse.

I Danmark har vi i mange år haft en fagskole indenfor skomagerfaget, men selv om denne fagskole — i lighed med andre fagskoler — modtager et meget væsentligt tilskud fra det offentlige, har fagets bestyrelse i forståelse med Landsorganisationen af Skomagermestre besluttet sig til at lukke, såfremt der ikke indenfor et halvt år findes en løsning, der bevirker, at fagskolen kan drives videre under rimelige betingelser.

Når det har været umuligt at drive denne fagskole, skyldes det efter min opfattelse to ting:

1. at den ikke i sin nuværende struktur opfylder de betingelser, som der kræves af en moderne fagskole
2. at behovet i Danmark trods alt — for ortopædiske skomagere er for lille til, at en fagskole kan drives rationelt og hensigtsmæssigt.

Dette er grunden til min henvendelse til Nordisk Råd, idet jeg er af den opfattelse, at det ville være muligt at skabe en helt igennem hensigtsmæssig og værdifuld fagskole for ortopædiske håndskomagere, såfremt det bliver på nordisk basis.

Jeg tillader mig derfor at forespørge det ærede Råd, om det er muligt, at Rådet vil tage sagen op til drøftelse og behandling, da jeg føler mig overbevist om, at sagen er så vigtig, at det er rimeligt, at der bliver foretaget noget for at undgå, at vi om få år kommer i den katastrofesituation, at vore handicappede medborgere — uanset vor sociale lovgivning — ikke ville kunne forsynes med det nødvendige ortopædiske fodtøj.

Får vi en fagskole for ortopædisk fodtøj, som modtager elever fra hele Norden, vil vi kunne udbygge et uddannelsescenter, der vil være af uvurderlig betydning for vore handicappede medborgere, ligesom det ville blive muligt at skabe så gode økonomiske kår for fagets udøvere, at de i modsætning til nu — i hvert fald her i Danmark — meget ofte søger over i andre fag, for derved at opnå en større fortjeneste.

Foruden tidligere nævnte tidsskrifter fra vore tyske kolleger, vedlægger jeg Foreningen af Håndskomageres vedtægter samt et forslag til uddannelse indenfor skomagerfaget.

København, den 16. marts 1967

P. f. v.

Svend H. Møller

Formand

Landsorganisationen af Skomagermestre og Skotøjshandlere i Danmark har i skrivelse den 13 augusti 1968 forklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Bandagistsammenslutningen af 1947:

— — — tager dette tilsyneiadende alene sigte på den håndværksmæssige — eller om man vil tekniske uddannelse, som enten ikke eksisterer eller er ved at forsvinde i de andre nordiske lande.

Omend det er uklart, hvad forslagsstillerne mener en uddannelse som protesetekniker omfatter, må man dog formenlig kunne sidestille denne med den uddannelse værkstedspersonale her i landet får enten som ortopædimekanikere eller ortopædisadelmagere. Da denne uddannelse er en absolut forudsætning og kvalifikation for videreuddannelse til bandagist, som denne uddannelse — med 2 1/2 års studietid — idag varetages og fastsættes af Bandagistsammenslutningen, er sammenslutningen selvsagt meget interesseret i det stillede forslag og dets muligheder, omend denne uddannelse henhører direkte under de respektive faggrupper og altså helt uden for Bandagistsammenslutningens ansvarsområde.

Man skal i den forbindelse henlede opmærksomheden på, at Bandagistsammenslutningen for sit vedkommende har henvendt sig til direktoratet for erhvervsuddannelserne under undervisningsministeriet med anmodning om hjælp til udvidelse og ajourføring af vor bandagistuddannelse. Sammen med repræsentanter for de pågældende faggrupper og Bandagistsammenslutningen undersøger direktoratet for tiden mulighederne for at etablere en sådan uddannelse under undervisningsministeriet.

Det vil herunder såvel i nuværende som kommende forhandlinger være naturligt også at inddrage den håndværksmæssige uddannelse i de mange overvejelser, og det her omhandlede forslag vil selvsagt have netop dette forums interesse.

Man ser sig desværre ikke i stand til uden mere detaljerede oplysninger at udtale sig yderligere og især mere konkret om forslaget.

København, den 9. august 1968

E. Fornitz

Formand

O. Schledermann

Dansk Skotøjsarbejderforbund:

— — — skal vi meddele, at vort forbund intet har at bemærke til forslaget ud over, at vi finder det positivt. Vi beklager, at vi ved en fejltagelse ikke tidligere har besvaret skrivelsen af 23. juli.

København, den 14. november 1968

P. f. v.

Jack Rothmann-Christensen

Ortopædisk Hospital i København:

— — — meddeles herved, at man inden for institutionens skomagerier vil se med sympati på etablering af nordisk samarbejde vedrørende uddannelse af ortopædiske skomagere og skomagermestre.

Vi ser os ikke i stand til på nuværende tidspunkt at stille supplerende oplysninger til rådighed, men da vi netop arbejder med ønsker om ændringer i uddannelsen her i landet på disse områder, vil vi, når disse ønsker er nærmere præciseret, meddele nærmere.

København, den 11. juni 1968

Sv. Aa. Andersen

F i n l a n d**Social- och hälsovårdsministeriet:**

Ministeriet anser föranstaltande av samnordisk utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker synnerligen önskvärt, emedan enligt dess uppfattning behovet av utbildade arbetare inom dessa branscher är så ringa i vårt land, att det icke torde vara ändamålsenligt att här föranstalta utbildning inom detta område endast för att betjäna oss själva. Det är dock fråga om två sådana specialområden, vilka förutsätter hög yrkesskicklighet.

I detta sammanhang kan konstateras, att yrkesutbildningsfrågorna i Finland sedan 1 juli 1968 handhas av undervisningsministeriet och den under ministeriet lydande yrkesutbildningsstyrelsen. Fördenskull framställer ministeriet till prövning, huruvida icke utlåtande i saken borde begäras även av undervisningsministeriet.

Helsingfors den 22 maj 1968

Raf. Rinne

Avdelningschef

Kaarlo Koskenkylä

T.f. regeringssekreterare

Yrkesutbildningsstyrelsen¹:

Yrkesutbildningsstyrelsen medger att här gäller det ett yrkesområde vars utbildning är svårt att sköta för ett lands del och t. o. m. praktiskt sett omöjligt på nationell basis, men att denna utbildning på något sätt borde ordnas. I ett industriellt samhälle med hög levnadsstandard kan det inte i

¹ Yttrandet översatt från finska.

princip vara godtagbart, att en stor mängd invalidiserade individer kommer att lida av att ett hantverksyrke inte är privatekonomiskt räntabelt för hantverksidkaren eller för yrkesmannen eller för att ingen utbildning sker inom facket. I synnerhet när yrkesutbildningen till övervägande del har övertagits av samhället. Då dessutom samhället understöder rätt frikostigt utbildning även inom områden, där den annars också kunde bli ordnad och vara t. o. m. självbärande synes det som om samhället självt skulle lida av en defekt, vars följdverkan den förflyttar att betunga sådana samhällsmedlemmar, till vars invaliditet samhället ofta är medskyldigt.

Yrkesutbildningsstyrelsen anser med hänvisning till det ovan sagda att det är synnerligen önskvärt att möjligheten till utbildning av ortopediska handskomakare samt protestekniker på nordisk basis undersökes och att frågan finge en praktisk lösning.

Helsingfors den 11 juni 1968

Viljo Kuuskoski

Generaldirektör

Jouko Ketonen

Överinspektör

Folkpensionsanstalten¹:

De ortopediska handskomakarna och protesteknikerna utgör en i och för sig liten, men ur rehabiliteringsverksamhetens synpunkt viktig yrkesgrupp, som är kontinuerligt behövlig. Genom samarbete kunde ett ändamålsenligt skolningsprogram skapas, vid vars planering och genomförande i de olika nordiska länderna hittills vunna erfarenheter kunde utnyttjas. Samma lärarkrafter kunde med framgång utbilda elever från de olika nordiska länderna, varigenom utbildningen kunde förverkligas på ett mera ändamålsenligt sätt än i ettvarrt av länderna för sig. Med beaktande av speciellt de finskspråkiga elevernas språksvårigheter, vore det dock skäl att vid val av lärarkrafter anställa även en eller flera lärare med kunskaper i finska.

I samband med folkpensionsanstaltens verksamhet har man kunnat observera de ortopediska hjälpmedlens stora betydelse för förbättrandet och återställandet av individens arbets- och funktionsduglighet. Folkpensionsanstalten förordar därför för sin del det väckta förslaget, vars förverkligande uppenbarligen skulle vara till gagn även för de ortopediska hjälpmedlens utveckling.

Helsingfors den 12 juli 1968

Folkpensionsanstalten

V. J. Sukselainen

Jaakko Pajula

¹ Yttrandet översatt från finska.

Olycksfallsverket¹:

Ortopediska skodon och proteser bör vara individuellt framställda för att verkligen passa de personer som använder dem. De bör därför huvudsakligen framställas hantverksmässigt, vilket förutsätter specialutbildad personal. En effektiv koncentrerad yrkesutbildning har dock varit svår att ordna, bl. a. av kostnadsskäl, då behovet av arbetskraft på detta område är litet. Åstadkommandet av en dylik utbildning skulle dock vara viktigt, t. o. m. nödvändigt för att trygga återväxten av yrkeskunnig arbetskraft. Situationen är densamma även i de övriga nordiska länderna. Förslaget om åstadkommande av en samnordisk yrkesutbildning är därför enligt olycksfallsverkets uppfattning ett steg i rätt riktning. Vid en vidare utredning av spörsmålet borde beaktas, att utbildningen inte får bli för dyr för de studerande, vilken fara föreligger, emedan utbildningen uppenbarligen skulle äga rum utanför vårt lands gränser. Då av de på området redan verksamma personerna eller av de lämpliga aspiranterna på området en del är enbart finskspråkig, borde både den teoretiska och den praktiska undervisningen såvitt möjligt planeras sålunda att även de kunde delta däri.

Av bilagan (*här ej tryckt*) framgår uppgifterna över de nya proteser, som olycksfallsverket bekostat krigsinvaliderna under det senaste året, fördelade enligt tillverkare och slag.

Helsingfors den 15 augusti 1968

Ilmari Alho

Överdirektör

Tauno Viljanen

Avdelningschef

Finska försäkringsbolagens centralförbund:

Försäljningsanstalterna införskaffar i betydande utsträckning proteser och andra ortopediska hjälpmedel samt även specialsodon åt vanföra. Exakta siffror härom finns visserligen inte tillgängliga utan undersökningar. Försäkringsanstalterna är självfallet intresserade av att de på deras bekostnad införskaffade hjälpmedlen är lämpliga och ändamålsenliga. En viktig förutsättning härför är att de som framställer dylika skodon besitter erforderlig yrkeskunskap. Ifrågavarande förslag är sålunda viktigt även från försäkringsanstalternas synpunkt.

Beträffande detaljerna i förslagets motivering kan framhållas, att pro-

¹ *Yltrandet översatt från finska.*

testeknikernas och de ortopediska handskomakarnas utbildning i Finland för närvarande inte äger rum vid någon utbildningsanstalt utan på arbetsplatserna. Ett yrkesläroprogram finns för protesmekaniker och en del av dem har avlagt fackexamen, men utbildningsfrågan som helhet är ännu olöst. Framställningen av ortopediska skodon är inte upptaget på detta yrkesläroprogram. Ehuru utbildningsfrågan behöver utvecklas i Finland och synbarligen även i andra nordiska länder, är det likväl skäl att noga överväga i vilken utsträckning gemensamma utbildningsarrangemang lämpar sig på detta område. Yrkesutbildningssystem samt traditioner och organisation inom framställningen av ortopediska hjälpmedel och ortopediska skodon är olika i de nordiska länderna. Dessutom är det vid sakens behandling skäl att beakta, att det utöver yrkeskunniga fackmän även behövs med hjälpmedelsfrågor förtrogna läkare, som kan föreskriva det lämpligaste hjälpmedlet och kontrollera produktens kvalitet och lämplighet samt även åtgärder för hela hjälpmedelsfrågans lösning.

Helsingfors den 26 september 1968

Finska försäkringsbolagens centralförbund

Kari Karhunen

Tauno Suontausta

Invalidisäätö — Invalidstiftelsen:

Förslaget motiveras av det faktum att skolningen av ortopediska skomakare och protesmekaniker i de nordiska länderna antingen är obefintlig eller otillräcklig.

Skolning av ortopediska skomakare förekommer t. ex. i Finland icke alls och nyrekryteringen av arbetskraft sker genom att anställa vanliga skomakare och ge dem behövlig specialskolning på arbetsplatsen.

Skolningen av protesmekaniker har med undantag av en 1957—1963 anordnad kurs icke förekommit i Finland. Av denna kurs deltagare har tio tilldelats gesällbrev.

Då det är fråga om en relativt liten yrkesgrupp och det kan ifrågasättas om det är ändamålsenligt och möjligt att ordna skolning skilt i vart och ett av de nordiska länderna, vore det ytterst önskvärt att dessa skolningsfrågor kunde ordnas på en samnordisk grund.

Språkfrågan utgör den stötsten som för Finlands del kan lägga hinder i vägen för en samnordisk skolning och i detta sammanhang bör man fästa uppmärksamheten vid möjligheten att anordna parallellundervisning på

finska språket eller att åtminstone en del av undervisningen översättes eller att separatskolning anordnas i Finland på basis av ett gemensamt skolningsprogram.

Helsingfors den 3 oktober 1968

Invalidisäätiö — Invalidistiftelsen

Hans Perttula

Ordförande

Toivo Ailio

Direktör

N o r g e

Sosialdepartementet:

Statsministerens kontor har i skriv av 28. mai 1968 anmodet Sosialdepartementet om å behandle ovennevnte sak og avgi uttalelse. Det forutsettes i skrivet at medlemsforslaget blir lagt fram for interesserte organisasjoner og fagmyndigheter.

I overensstemmelse hermed har medlemsforslaget vært oversendt følgende til uttalelse:

Departementet for industri og håndverk
Kirke- og undervisningsdepartementet
Kommunal- og arbeidsdepartementet
Det faglige råd for Statens proteseteknikerskole
Norske håndverk og industribedrifters forbund
Norsk kommuneforbund
Norges vanførelag

På grunnlag av de innkomne besvarelser og av supplerende opplysninger som er innhentet, vil *Sosialdepartementet* uttale:

Som kjent vedtok Stortinget ved behandlingen av St.prp. nr. 1, Tillegg nr. 13 (1966—67) at det skulle opprettes en Statens skole for proteseteknikere. Skolen ble forutsatt lagt til Sophies Minde som har både ortopedisk hospital, ortopedisk verksted og ortopedisk skomakerverksted. Skolen vil bli 3-årig og undervisningsplanen legges opp slik at undervisningen i medisinske fag såvidt mulig blir samordnet med undervisningen ved Statens fysioterapiskole som også er lagt til Sophies Minde.

Det er tilsatt skoleleder og kontorfullmektig ved skolen. Skolelokalene er på det nærmeste ferdig, og skolens faglige råd arbeider for tiden med den detaljerte undervisningsplan. Det regnes med at skolen vil kunne utdanne 6 proteseteknikere og 2 ortopediskomakere hvert 3. år. Det første kull elever blir opptatt 1. september 1969. Det vil bli krevet 1 års praksis for opptakelse ved skolen.

Når Norge på egen hånd har gått til etablering av en skole for proteseteknikere og ortopediskomakere skyldes dette blant annet de drøftelser på nordisk basis som fant sted i et utvalg nedsatt av Nordisk Vanførevårdsfor-

ening (senere Nordisk Forening for Rehabilitering) hvor det ble gitt uttrykk for at grunnutdannelsen for ortopediskomakere og proteseteknikere burde gjennomføres på lokalt nasjonalt plan, mens videreutdannelsen i fagene burde søkes gjennomført på internordisk, eventuelt internasjonalt plan.

Etter omstendighetene antar derfor dette departement at spørsmålet om en felles nordisk utdanning av ortopediske håndskomakere og proteseteknikere bør utredes, og at vedkommende utvalg i Nordisk Råd som skal behandle saken drøfter og tar standpunkt til hvorvidt samarbeidet også skal omfatte grunnutdannelsen, eventuelt med utgangspunkt i den skole som er vedtatt etablert i Oslo.

Oslo, 15. august 1968

Etter fullmakt

Knut Munch-Søegaard

A. Holst Halvorsen

Sve r i g e

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen har i ärendet inhämtat yttrande från medlemmen av förutvarande hjälpmedelsnämnden, professorn T. Hiertonn (*se nedan*). Utöver vad som uttalas i yttrandet vill styrelsen framhålla, att en av de största svårigheterna att skapa en rationell och godtagbar utbildning för ifrågavarande personal varit personalens ringa numerär. Ett internordiskt samarbete har därför redan kommit till stånd i begränsad omfattning, nämligen på så sätt att i av SVCR anordnade centrala utbildningskurser för bandagister upp emot halva antalet kursdeltagare varit från övriga nordiska länder. Såvitt socialstyrelsen har sig bekant har detta internordiska samarbete slagit väl ut.

Enligt socialstyrelsens mening bör emellertid hela problemet med utbildning av ifrågavarande personal övervägas. Styrelsen förutsätter att handikappinstitutet i samråd med erforderlig expertis lager upp frågan. Mot bakgrunden av tidigare erfarenheter synes det då naturligt att utbildningen lägges på internordisk basis i största möjliga utsträckning.

Stockholm den 5 augusti 1968

På socialstyrelsens vägnar

Henry Sälde

Svante Malm

Akademiska sjukhuset:

Den i Nordiska rådet väckta motionen om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker betonar, att nuvarande lärlingsmässiga utbildning inte motsvarar moderna krav, att yrkesgrupperna i ett vart av de nordiska länderna är små och att rekryteringen måste tryggas.

Motionärerna föreslår därför som lösning på de nationella utbildningsproblemen en i nordisk regi organiserad fackutbildning.

Det kan redan från början konstateras, att de brister som påtalats är väl kända och att problematiken länge varit föremål för diskussioner och överväganden inom fackorgan för ortopedi och inom bandagistföreningarna i de nordiska länderna. Även om på sina håll punktvisa förbättringar gjorts och t. ex. vidareutbildningskurser arrangerats, så innebär det nuvarande utbildnings- och rekryteringssystemet i stort mycket allvarliga brister som medför växande problem.

I ett bifogat »PM över utbildning av protesteknisk personal» (*se Bihang 1*), som utarbetats på ortopediska kliniken i Uppsala i samarbete med Bandagistföreningens ordförande, bandagemästare G. Holmgren, illustreras schematiskt den nuvarande långa och på lärlingsprincipen byggda utbildningsgången och kritiseras den otillfredsställande teoretiska skolningen. Den totala avsaknaden av tidig klinisk introduktion och den otillräckliga undervisningen på det medicinska och biokemiska området framhålles som de mest påtagliga nackdelarna i nuvarande utbildning. Ett schema över önskvärd rekrytering och utbildningsgång i en planerad central protesteknisk skola presenteras. Vidare framhålles behovet av en ingenjörsteknisk medverkan och betydelsen av att karriärmöjligheter skapas för de olika personalkategorierna.

Efter att ha övervägt olika alternativ för utbildningen skulle jag som mest rationellt system vilja förorda en för dessa personalkategorier särskild tillrättalagd undervisning. Genom att därvid tillgodose såväl teoretiska som praktiska ämnen jämsides med en tidig och successivt utökad klinisk ortopedisk anknytning skulle — med lämplig rekrytering — de ortopediska verkstäderna kunna förses med kvalificerad, specialutbildad personal.

Den i Nordiska rådet väckta motionen omfattar både ortopediska handskomakare och protestekniker. Deras arbetsuppgifter skiljer sig emellertid högst avsevärt från varandra. Rekryteringssvårigheterna är på sina håll tydligen svårare, då det gäller ortopedskomakare men genom avpassad industrialisering av bandageverkstäderna och skomakeriavdelningarna finns möjlighet att från skoindustrin bättre utnyttja tillgänglig arbetskraft. Beträffande den ortopediska skomakeriverksamheten hänvisas till ett av G. Arpegård, H. Een, H. Elander och B. Ternstedt den 26 april 1963 utarbetat PM (*se Bihang 2*).

Det bör framhållas att ortos- och protestekniker, som direkt skall ingå i

kliniskt lagarbete behöver bibringas mera biologiska och medicinska kunskaper än ortopedskomakaren. Den senare skall i tillverkningen av handgjorda skodon i främsta rummet besitta nödigt hantverksmässigt kunnande. Det bör emellertid också framhållas att de skotekniker, som har att svara för själva anpassningen och utformningen av de ortopediska skodonen till patienterna verkligen bibringas en anpassad anatomisk och biologisk utbildning.

Enligt min uppfattning, och den delas av många, som på det internationella planet är engagerade i utbildning av protestekniker, skall den biologiska och medicinska kunskapsnivån för den färdigutbildade bandagisten vara likvärdig med sjukgymnastens.

Den snabba utvecklingen, som tekniken genomgår, tillför de handikappade nya och avancerade hjälpmedel. Detta kommer att ställa ytterligare krav på rekrytering, utbildning och differentiering av den tekniska personalen på de ortopediska verkstäderna och motiverar även ett behov av högskoleutbildade tekniker. Högskoleutbildade tekniker kommer inom den närmaste tiden huvudsakligen att erfordras på vissa laboratorier och avdelningar för undervisning, forskning och utvecklingsarbeten. På sina håll i USA har man, som framgår av Bihang 3, etablerat akademisk utbildning för protes- och ortostekniker och därmed också öppnat möjligheter för en akademisk karriär.

Akademiska sjukhusets ortopediska klinik har genom sin enhet Gåskola och proteslaboratorium i anslutning till Een & Holmgrens ortopediska AB flera av de förutsättningar, som måste finnas för att en central skola med klinisk anknytning skall kunna anordnas. Befintliga lokal- och personalresurser framgår delvis av senaste årsrapport från Gåskolan (*här ej tryckt*).

Med lärarna och deltagarna i 1968 års »UN-Seminar on Standard Training of Prosthetists» diskuterades nyligen rekrytering, utbildning, kvalifikationskrav för protestekniker i samband med seminariets besök i Uppsala den 12 juli 1968. Seminariets ledare dr Knut Jansen, Köbenhavn meddelade, att tämligen långt framskridna planer förelåg att i Köbenhavn inrätta ett träningsinstitut, där framför allt blivande instruktörer för protestekniker skulle utbildas. Dr Jansen (ordförande i International Committee on Prosthetics and Orthopedics of the International Society for Rehabilitation of the Disabled) som under flera år anordnat vidareutbildningskurs för protestekniker och ortopeder, bedömde förutsättningarna gynnsamma i Uppsala att där organisera en central skola för protestekniker.

En organiserad fackutbildning gemensam för de nordiska länderna är säkerligen en lösning, som man inom ortoped- och bandagistkretsar med största tillfredsställelse snarast skulle vilja se förverkligad.

Uppsala den 27 juli 1968

Tor Hiertonn

Professor

PM över utbildning av ortos- och protesteknisk personal

PM över utbildning av ortos- och protesteknisk personal

Rekrytering, utbildning, kvalifikationskrav, auktorisering och lönesättning för personal vid ortopediska verkstäder i Sverige har sedan länge varit föremål för diskussion utan att tillfredsställande lösningar på dessa frågor erhållits.

A. Nuvarande system för utbildning av »ortopedmekaniker»

Det nuvarande systemet för utbildning bygger på lärlingsprincipen. Den utan speciella kvalifikationer anställda bandagearbetaren deltar i produktionen och erhåller därigenom successivt en långsam praktisk utbildning. Hans praktiska och teoretiska kunskaper är varierande, beroende dels på hans personliga förutsättningar och skolunderbyggnad dels på de lokala förhållandena på verkstaden. Det intresse vederbörande förmän, d. v. s. bandagisten och bandagemästaren har för utbildningsproblemen och den tid som ägnas de unga adepternas handledning är av allt att döma olika på skilda verkstäder. Beträffande teoretisk utbildning är adepten hänvisad till rekommendationer och till egna initiativ t. ex. i form av korrespondenskurser och ehuru i ringa omfattning, även studium av utländsk facklitteratur. Enligt gängse planer för utbildningen bör vederbörande efter ca. 6 års anställning ha förvärvat sådan praktisk färdighet att han själv kan utföra samtliga arbetsmoment för framställning av proteser och bandage. Detta kvalificerar honom efter fullgjorda prov inför särskild granskningsnämnd till »ortopedmekaniker».

De flesta, som avlagt detta prov har inhämtat någon teori i verkstads- eller yrkesskola. Om det inte skett före anställningens början försöker man inpassa ett lämpligt urval vid någon skola i närheten av den aktuella arbetsplatsen. Svårigheten att på detta sätt samtidigt sköta praktiskt arbete och tillgodogöra sig viss skolundervisning är dock uppenbar och ofta påtalad.

B. Nuvarande utbildning av »bandagister»

Nästa steg i utbildningsgången från nivå av ortopedmekaniker representeras av »bandagisten». Denne har till uppgift, att efter ortopedläkarens ordination bl. a. utprova och anpassa lämpliga proteser och bandage och tekniska hjälpmedel. Utom färdigheter i själva hantverket, kommer här högt ställda krav på hans kontakt med och ansvar för patienten. Det ingår regelbundet mjätning av kroppsdelar och studier av patientens hållning och rörelser. Han deltar i preoperativa överläggningar om amputationer och är med på operationssalen, då det gäller att omedelbart efter det kirurgiska ingreppet anbringa en temporär protes och följer sedan tillsammans med ortoped och sjukgymnast den benamputerade patienten intill optimal protesförsörjning. Då det gäller organiska nervsjukdomar, ledgångsreumatism och degenerativa ledsjukdomar liksom vissa följder av olycksfallsskador

utgör stabiliserande bandage och på senare tid även så kallade ortoser betydelsefulla ortopediska hjälpmedel. Behandlingsresultatet, som först och främst influeras av ortopedläkarens indikationsställning, ordination och kontroll, är i hög grad beroende av bandagistens yrkeskunskap, som inkluderar både biomekanik och patofysiologi. Protes- och bandageuppbyggnad skall planläggas och utföras i bästa möjliga funktion, tillfredsställande utseende och komfort för patienten. Hänsynstagande till patientens fysiska och psykiska reaktioner ställer dessutom ofta speciella krav på bandagisten.

Till bandagist-aspirant uttages därför ortopedmekaniker, som visat särskild fallenhet för yrket och allmän lämplighet i övrigt. För att bli bandagist fordras, förutom att ha dokumenterade kvalifikationer som »ortopedmekaniker», att ha:

1. Ca 2—3 års praktik med utprovning under »auktoriserad bandagists» ledning.

2. Genomgått särskild teknisk korrespondenskurs för »bandagister», motsvarande verkmästarkurs.

3. Deltagit i och avlagt godkända prov i central kurs, som vid behov och minst årligen anordnas av SVCR:s yrkesnämnd.

4. Dokumenterat sin bandage- och protestekniska färdighet genom intyg från vederbörande ortopedöverläkare och bandagemästare.

Bandagist, som uppfyller här ovan angivna krav, erhåller auktorisation genom Svensk ortopedisk förening. Enligt engelskt språkbruk motsvarar detta »certified limbfitter». I USA användes beteckningen »certified prosthetist respektive orthotist». (I förkortning efter namnet CPO). I Sverige benämnes »bandagist», som är chef för verkstaden »bandagemästare».

(Plan över nuvarande rekrytering och utbildning ej tryckt.)

C. Nuvarande brister i lärlingssystemet

Såsom allvarliga brister i nuvarande lärlingssystem kan bl. a. anföras:

1. Den dagliga, ofta rutinmässiga produktionen upptager alltför stor del av utbildningstiden. I de fall där teoretiska studier förekommer, sker dessa utom i få undantag utanför arbetet och frivilligt.

2. Den föga effektiva teoretiska undervisningen, som upptages i utbildningsplanerna, är otillräcklig. Direkt anknytning till och tidig orientering om den blivande kliniska verksamheten saknas. Behovet av läroböcker är mycket stort.

3. Den biologiska, särskilt anatomi- och fysiologiundervisningen saknas helt för ortopedmekaniker och är otillräcklig för bandagisterna.

4. Undervisningen i biomekanik och patofysiologi är otillfredsställande i dagens läge.

5. Kunskapskontroll i viktiga utbildningsmoment saknas.

6. Vederbörande bandagemästare är ur pedagogisk synpunkt inte alltid vuxen uppgiften, att jämte ansvaret som arbetsledare och produktionsledare även utbilda elever i yrket.

7. Med en alltför sen och knapp introduktion i klinisk ortopedi står ortopedmekanikern och bandagist-aspiranten främmande för arbetsformer och problematik inom sjukvård och rehabilitering.

Det kan inte nog framhållas, att »bandagisten» skall tillsammans med ortopedkirurg och sjukgymnast ingå i ett kliniskt protsteam, som inför patienten och samhället har ett stort ansvar. En aldrig så god teknisk eller hantverksmässig utbildning kan inte kompensera de brister, som otillräck-

liga kunskaper i anatomi, biomekanik, fysiologi och patologi medför. Utan en tidig och under utbildningstiden successivt ökad kontakt med sjukvården och den rörelsehämmade patienten är och förblir teknikern vidare en outsider, som lätt omöjliggör ett smidigt förlöpande och ett effektivt lagarbete.

*D. »Bandagisten» (protesteknikern) — fullvärdig medlem
i det kliniska lagarbetet*

Risken för att den enskilde patienten direkt skadas genom felaktiga proteser och bandage reduceras till ett minimum, om det medicinskt-tekniska lagarbetet kan bringas att fungera på ett effektivt sätt. Det är också lättare att uppnå de naturliga behandlingsmålen inom rimlig tid. Ett bristande medicinst-tekniskt samarbete på området kan däremot genom t. ex. irrationella bandage och proteser utöver skador på den enskilde patienten även vålla samhället onödiga utgifter på grund av förlängd sjukvård, nya tekniska hjälpmedel och fördröjda rehabiliteringsprocesser.

E. Behov av ingenjörsteknisk medverkan för avancerade hjälpmedel

Med den utveckling, som skett mot alltmera avancerade tekniska hjälpmedel, föreligger ett klart behov, att knyta högt utbildade tekniker till protes- och ortostekniken. Det är dock föga realistiskt att tänka sig, att en högskoleutbildad tekniker kommer att underkasta sig en lång och nödvändig specialutbildning som ortopedmekaniker och bandagist för att kunna ägna sig åt bandagistyrket. Den högskoleutbildade ingenjören torde bäst kunna användas vid protestekniska forskningscentraler i anslutning till universitetssjukhus och bioteknologiska institutioner. Statens tekniska forskningsråd, som har beaktat behovet av att få in kvalificerade tekniker inom protestekniken, har dels utlyst stipendier för rekrytering och utbildning av civilingenjörer inom detta speciella område dels inrättat forskartjänster. För rekrytering av nya och bibehållande av protesforskare är karriärmöjligheten viktig. Det förefaller rimligt att tjänster av olika kategorier inrättas vid våra universitetssjukhus för forsknings- och undervisningsbefattningar på området.

*F. Omedelbara åtgärder till förbättrad rekrytering och utbildning
av bandagister*

Auktoriserade bandagister med utbildning på ingenjörspanet existerar i Sverige liksom i utlandet endast undantagsvis. Anmärkningsvärt är, att även auktoriserade bandagister, utöver fastställda minimikrav för utbildning uppvisar en stor variation i både praktisk och teoretisk utbildning. För dessa är vidareutbildningskurser en möjlighet att snabbt höja kvalifikationerna.

Med hänsyn till rekryteringen inriktar man sig för närvarande på något av följande 3 alternativ:

1. Vid universitetsklinikernas verkstäder, där forskning inom bandage- och protesområdet beräknas förekomma bör gymnasiingenjörer eller från tekniskt institut utbildade ingenjörer anställas med uppgift att svara för viss ingenjörsteknisk verksamhet, som de i rutinmässig produktion engagerade bandagisterna icke ha förutsättningar att klara av.

2. Vid rekrytering till blivande bandagister bör ökade ansträngningar göras att intressera ingenjörer utbildade vid tekniska institut och tekniska

gymnasier att genomgå bandagistutbildning. Med den långa lärlingstiden och lönesättningsförhållandena är problemen dock relativt stora.

3. Möjlighet bör beredas för lämpliga bandagister att komplettera sin utbildning på ingenjörspanet.

Med hänsyn till de ökade krav som kommer att ställas på bandage- och protestekniker framstår alternativ 2 i viss mån nr 3 som det mest realistiska.

Det kan inte nog framhållas, att arbetets speciella karaktär är mycket speciellt. Ofta bedöms bandagisternas arbete som ett hantverk. Skärskådar man det närmare, finner man emellertid, att detta innefattar mera vetenskap än hantverk. Kunnandet och vetenskapen står inte enbart att inhämta genom studier av litteratur utan måste till övervägande del inhämtas genom praktik och övning. Otvivelaktigt utgör teoretisk utbildning, då i första hand ingenjörsteknisk sådan, en utomordentlig tillgång för bandagisten. Det är däremot fel att tro, att en ingenjörsexamen i sig kan ersätta den utbildning, som avser bandagistens speciella kunnande.

Frågan är, hur stora krav man lämpligen bör ställa på teoretisk förutbildning vid rekrytering till bandagister. Bandagister med ingenjörutbildning skulle kunna kallas ortopedingenjörer och ha utöver ett aktivt deltagande i patientservice andra viktiga funktioner inom facket. Ortopedingenjören skulle t. ex. kunna verka som kontaktman mellan protesforskningscentraler och bandageverkstäderna och under vissa perioder vara verksam i forsknings- och utvecklingsarbeten. Den nuvarande totala bristen på pedagoger inom facket på det teoretiska planet skulle också kunna avhjälpas med hjälp av den så kallade ortopedingenjören.

Det bör även framhållas, att utvecklingsarbeten och nykonstruktioner hittills bedrivits under mycket besvärliga förhållanden. Publikationer om konstruktioner, arbetsmetodik etc. skulle vara en annan uppgift för ortopedingenjören. Sådan aktivitet saknas praktiskt taget i dag från svensk sida.

G. Central skola för protesteknisk personal

Central utbildning i form av en speciell skola för den lilla grupp elever från Sverige har ansetts orealistisk. Antalet auktoriserade bandagister i Sverige är ett 40-tal. Behovet kan beräknas till c:a 50—60. Det årliga nyrekryteringsbehovet torde röra sig om endast 3—4 st. För de övriga nordiska länderna är siffrorna mindre. En gemensam skola för de nordiska länderna är därför det enda realistiska alternativet, om man allvarligt vill gå in för att höja kvalifikationen och sörja för en adekvat rekrytering och utbildning på området.

Schema över önskvärd utbildning och rekryteringsgång vid central skola för protesteknisk personal (*ej tryckt*).

Vid uppgörande av och genomförande av undervisningsplanen för protesteknikerna, måste beaktas, att dennes blivande arbete måste bedömas ha helt ringa värde, om den produkt han frambringar icke kommer patienten till godo.

I samma takt som han bibringas teoretiska och praktiska erfarenheter måste han därför komma i kontakt med det kliniska arbetet och det arbetslag, som han slutligen skall bli en ansvarig medlem i. Läkarens, sjukgymnastens, sjuksköterskans och socialkuratorns arbetsmetoder måste han tidigt få en inblick i. Förståelse för den sjuke patientens eller den handikappade personens medicinska och sociala situationer kan endast vinnas genom en

tidig och fortlöpande kontakt med det kliniska arbetet under hela utbildningstiden.

Man har övervägt att söka utnyttja redan befintliga yrkesskolor för det rent hantverksmässiga men det är uppenbart en svårighet att därvid kunna passa in den för elevens framtida verksamhet fundamentalt viktiga »bedside»-undervisningen och anknytningen till ortopedisk sjukvård med en bunden undervisning vid yrkesskola.

De legitimerade sjukgymnasterna har en paramedicinsk utbildning, som närmast motsvarar vad som skulle gälla för protesteknikerna i en modern utbildningsgång. Med hänsyn till omfattningen av den hantverksmässiga delen av det protestekniska yrket och det stora teoretiska pensum som skall inhämtas, jämte patienterfarenhet, anses en särskilt tillrättalagd 4-årig bunden utbildning vara nödvändig. Det förutsättes därvid, att rekrytering huvudsakligen sker av elever från teknisk skola eller tekniskt gymnasium eller elever, som efter 9-årig grundskola genomgått 2-årig fackskola och eventuellt har någon kortare praktik på mekanisk eller ortopedisk verkstad. Specialutbildningen börjar då vid c:a 18—19-års ålder (Militärtjänst har icke fullgjorts. Sjukvårdsutbildning där bedömes som lämplig). Se för övrigt schema (*ej tryckt*).

Beräknas antalet aktiva veckor per år till 38 och de reella för undervisningen disponibla veckotimmarna till 40 timmar blir det tillgängliga timantalet per år 1 520. Med denna beräkning bör finnas utrymme för inläsningsperioder i samband med examina och praktiska prov, vidare praktisk vikariatstjänstgöring. En detaljerad studieplan har ännu inte uppgjorts.

Beträffande andelen av teori och praktik i kursuppläggnings föreslås ungefär lika fördelning. Sammanfattningsvis skulle man då få 2 års teoretisk och 2 års praktisk utbildning, varav det sista året är en avlönad praktikantjänst medan de 3 första åren skulle finansieras liksom andra utbildningar genom studiebidrag.

BIHANG 2

PM angående utbildning av ortopedskomakare

Behovet av ortopedskomakare

Vissa undersökningar rörande antalet ortopedskomakare i landet samt behovet fram till år 1964—65 har utförts av SVCK:s yrkesnämnd år 1959 och arbetsmarknadsstyrelsens yrkesvägledningsbyrå år 1960.

En preliminär uppskattning av antalet ortopedskomakare, som enligt uppgifter i SVCK:s enkät skulle väntas vara anställda år 1964, kan anges till 67—68. Denna uppgift överensstämmer ganska väl med uppgifterna lämnade till arbetsmarknadsstyrelsen avseende år 1965.

Av de svar som inkommit på såväl SVCK:s som arbetsmarknadsstyrelsens enkäter kan man icke utläsa ett entydigt svar på frågan om kommande behov av utbildade ortopedskomakare för tiden intill år 1965. Behovet uppskattades dock till 16—19. I vad mån detta behov kan reduceras genom att rationalisera arbetsprocessen framkom ej av detta material. Den utökning av bidragen till anskaffande av ortopediska hjälpmedel, som beslöts av 1962 års riksdag har dock medfört en ökad belastning på de ortopediska skomakarverkstäderna.

En rationalisering av ortopedskomakerverksamheten skulle således medföra en minskning av behovet av utbildade ortopedskomakare medan å andra sidan de ändrade statsbidragsbestämmelserna torde innebära ett ökat behov. Arbetsgruppen har i princip utgått ifrån att dessa två tendenser far ut varandra och behovet av utbildade ortopedskomakare fram till år 1965 uppskattas av arbetsgruppen till 16—19 personer, d. v. s. samma som beräknats i ovan nämnda utredningar.

Nuvarande utbildning av ortopedskomakare

Utbildningen av ortopedskomakare är för närvarande synnerligen splittrad.

Vid vanförestalten i Hälsingborg förekommer en treårig skomakarutbildning samt en ettårig påbyggnadsutbildning i ortopedskomakeri.

Övrig utbildning sker på olika sätt. En del utbildas som lärlingar hos privata mästare och praktiserar därefter vid ortopedskomakarverkstäder. Utländsk utbildning är inte ovanlig. 14 personer hade enligt arbetsmarknadsstyrelsens utredning genomgått yrkesskola.

Förslag till mästarbrev i ortopediskt skomakeri

Efterfrågan på mästarbrev i ortopediskt skomakeri har under sista året blivit alltmer påtaglig, men några provbestämmelser har hittills ej varit utarbetade för detta yrke. På uppdrag av SHIO:s Mästarbrevsnämnd har Sveriges skomakarmästarförbund gjort upp provbestämmelser och tillämpningsföreskrifter för ortopediskt skomakeri och sammanslagit dessa med beställningsskomakeri, vilket numera i stort sett sammanfaller med det ortopediska arbetet. Förslaget har överlämnats till SVCK för utlåtande.

Sveriges skomakarmästarförbund framhåller, att någon eller några mekaniserade verkstadsenheter bör stå till regionsjukhusens förfogande med mekanisk tillverkning efter respektive sjukhus ortopediska avdelningars modeller och över de läster, som därifrån tillhandahålles, således beställningsverkstäder enligt mekanisk tillverkningsmetod. Ett sådant förfarande skulle medföra en viss personalbesparing med påföljd att de nu kvalificerade yrkesmännen fick mera tid att ägna sig åt det avdelningarnas speciella arbete, där lagarbetet läkaren—verkstadspersonalen kunde komma mera till sin rätt.

De har därför i förslaget till bestämmelser för mästarprov inom ortopediskt skomakeri, förutom det praktiska kunnandet, föreslagit kunskaper i dels fotens, benets och ryggens anatomi, dels tecknings- och modelleringsförmåga med yt- och rymdskådningsförmåga för att de ortopediska arbetena skall få ett så tilltalande utseende som möjligt. De fäster även stor vikt vid arbetsledarförmåga, eftersom de vid regionsjukhusen ansvariga ortopediska skomakarna kommer att få ett ganska stort arbetsledaransvar.

Organisationen av ortopediska skomakarverkstäder

Arbetsgruppen ansluter sig i princip till de av Sveriges skomakarmästarförbund ovan anförda synpunkterna på de ortopediska skomakeriverkstädernas organisation.

I den ortopediska skoframställningen ingår många delarbeten, vilka var för sig egentligen kräver sin yrkesman. Hit hör tillverkning av läster, modellering, tillskärning, nåtling, bottningsarbeten etc. Vid små verkstäder finns ofta inte kvalificerat folk för alla dessa uppgifter. Dessutom är det ekonomiskt ofördelaktigt att utrusta de mindre verkstäderna med dyrare

maskiner. En hantverksmässig tillverkning vid små verkstäder erfordrar ett stort antal välutbildade skomakare för att produktionen skall bli tillräckligt stor och därigenom blir det ett mycket dyrbart tillverknings sätt jämfört med en mer mekaniserad verkstadsproduktion med olika tempobetonade arbeten. Vid större centrala verkstäder kan driften rationaliseras på ett helt annat sätt.

I stället för mindre verkstäder i anslutning till flertalet kliniker bör verksamheten byggas på ett fåtal större centrala verkstäder. Enligt arbetsgruppens mening ger varje sjukvårdsregion knappast underlag för en rationellt bedriven verkstad. Produktionsekonomiska och medicinska faktorer måste här vägas mot varandra.

Dessa centrala verkstäder bör sedan kompletteras med servicefolk (»skotekniker») ute på klinikerna. Dessa bör kunna ta mått, ge anvisningar och beskrivningar till centralverkstäderna samt göra eventuella justeringar. Huvudparten av skottillverkningen bör således ske vid centralverkstäderna.

Varje centralverkstad bör enligt arbetsgruppens mening ha ett bestämt upptagningsområde. En klinik bör dock vara oförhindrad att anlita även andra centralverkstäder. Möjlighet till konkurrens mellan de olika centralverkstäderna bör sålunda skapas.

Arbetsgruppens hemställan

Behovet av utbildade ortopedskomakare samt arten av deras utbildning hänger intimt samman med den framtida organisationen av ortopedskomakarverkstaden. Arbetsgruppen föreslår därför att SVCK:s yrkesnämnd tillsammans med sjukvårdshuvudmännens centrala organisationer och arbetsmarknadsstyrelsen rekommenderar den ovan skisserade organisationen av ortopedskomakarverksamheten. Ett sådant ställningstagande torde utgöra en förutsättning för arbetsgruppens fortsatta arbete.

Varje centralverkstad bör sedan genom ett lärlingssystem tillse att tillräckligt med personal utbildas för upptagningsområdets behov. Arbetsgruppen är efter berörda myndigheters och huvudmäns ställningstagande beredd att närmare utforma anvisningar för utbildning av dessa lärlingar.

Stockholm den 26 april 1963

Gösta Arpegård

Helge Een

Kurt Elander

Bertil Ternstedt

Ordförande

BIHANG 3

Utbildning av handagister¹

New York University, School of Education (Prosthetics and Orthotics Curriculum, 342 East 26th Street) har organiserat en fyraårig akademisk utbildningskurs för handagister ledande till Bachelor of Science. Kursen är upplagd i samarbete med New York University, Post-graduate Medical School och School of Engineering and Science samt Vocational Rehabilita-

¹ Avsnittet »Utbildning av handagister» ingår som sida nr 21 och 23 i »Rapport över studieresa till forsknings- och rehabiliteringscentra för amputerade och andra svårt fysiskt handikappade, USA och Canada 12/3—16/4 1965» (T. Hiertonn, G. Holmgren, Karl Axel Olsson, Bo Klasson, Helge Een). Rapporten insänd till Kungl. socialstyrelsen, diarietr. Sa 1621 och statens tekniska forskningsråd.

tion Administration. Kursen har en ganska stor allmän bredd, engelska, psykologi, sociologi, kemi, fysik, anatomi, fysiologi, kinesologi, matematik, trä- och metallarbete. Ritteknik, mekanik, biomekanik, materiallära, protes- och bandagetillverkning med viss klinisk träning ingår. Tjugo elever deltog i nu pågående kurser våren 1965. I juni 1965 skulle de första två utexamineras. Programmet är sålunda helt nytt. Man räknar med att i framtiden rekrytera bandagister huvudsakligen för forskning och lärartjänster men även andra tjänster (University teaching, and research programs, hospitals, rehabilitation center, government agencies and private facilities). Grundfordring för inträde: Ungefär motsvarande studentexamen (High school).

Vid University of California, Los Angeles hade en tvåårig akademisk utbildning ledande till Master of Prosthetics Orthotics Degree i mars 1965 inlämnats till Committee on Instruction of the Graduate Council by the School of Medicine. Behovet av kvalificerad personal, särskilt för forskning, utvecklingsarbete och undervisning framhölls. Akademisk karriär inom detta område skulle med det planerade systemet vara möjlig. Därför utgjordes grundfordring för tillträde av en Bachelor's Degree. Bandagisten enligt detta program skulle ha tillräckliga kunskaper i »basic science, some aspects of engineering and an ability to work effectively with handicapped people».

Ikke akademisk utbildning

Tvåårig utbildning av bandagister enligt Junior College Program ledde icke till akademisk examen utan till Associate in Arts. De allmänbildande ämnena som ingår i den högre, fyraåriga utbildningen hade här uteslutits. Huvudvikten hade lagts på den teknisk-medicinska sidan. Relativt stor del ägnades åt protes- och bandageteknik. Grundfordringen utgjordes dock av studentexamen eller liknande. Flera universitet hade planer på dylik utbildning. Färdiga program förelåg från Chicago City Junior College, South East Campus (lärare Jack D. Arnold).

Specialkurser

Specialkurser, väl organiserade och med väl illustrerade särskilt avpassade kursböcker, funnos vid flera centra och omfattande en—fyra veckor.

University of California, Los Angeles och San Francisco hade sedan 1956 givit sådana kurser för 1 145 läkare, 968 sjukgymnaster och 2 091 bandagister plus 497 personer inom annan rehabiliteringsverksamhet. Redan under andra världskriget hade utbildningsprogram och forskning på detta område påbörjats.

North Western University, Chicago (Prosthetic Orthotic Education, Rehabilitation Institute of Chicago) var ett annat sådant centrum, där stor vikt lagts vid utbildning. Större delen av året hölls specialkurser, varigenom lärlingssystemet effektiviserades. Kunskapskontroll för erhållande av American Board of Prosthetics and Orthotics innebar skriftlig examen och praktiska prov under tre dagar. Undervisningen vid kurserna var fristående från service och rutin, utomordentligt pedagogiskt upplagda, ledda av erfarna lärare, icke stressade av rutinarbete, produktion eller sjukvård.

Ontario Crippled Children's Centre hade under Mr. C. A. McLaurin organiserat ett tvåårigt utbildningsprogram — icke akademiskt — men med fysiologi, anatomi och patologiundervisning vid universitetet i Toronto, praktisk utbildning och träning vid Ontario Crippled Children's Centre och

Suuny Brooks Hospital. Teori och praktik voro ungefär lika fördelade. Stor vikt lades på biomekanik och materialkännedom. På grund av det stora behovet av kvalificerade bandagemästare hade staten tillerkänt kursdeltagarna stipendium på \$ 200 per månad under hela träningsperioden. I motsats till de amerikanska kurserna förekom här ingen kursavgift. Auktorisation erhöles efter godkända prov inför Canadian Board for Certification of Prosthetists med representanter för ortopedi, fysikalisk terapi och bandagistföreningen.

Svenska kommunförbundet:

Vi har inom kommunförbundet inga egna direkta erfarenheter av de personalgrupper och den utbildning som här är i fråga. Från allmänna utgångspunkter, inte minst det begränsade rekryteringsbehovet, framstår det emellertid enligt vår mening som ändamålsenligt att anordna utbildning för de båda personalkategorierna på internordisk basis.

Sådana frågor som utbildningsbehovets storlek och den tänkta utbildningens utformning och innehåll måste självfallet närmare analyseras. Dessa bedömningar torde kräva medverkan av experter hos bl. a. sjukvårdshuvudmännen.

Enligt vad vi erfarit förekommer i den nuvarande utbildningen av ortopedmekaniker en betydande avbroitsfrekvens, vilket i och för sig syns motivera en översyn av kursplaner och eventuellt en modernisering av utbildningens uppläggning i allmänhet.

I sammanhanget bör dock också studiehjälpsfrågan för eleverna uppmärksammas, därest utbildningen kommer att organiseras som en helt eller delvis skolmässigt upplagd studiegång. Vad angår utbildningens finansiering utgår vi från att — i likhet med vad som gäller för skolor av rikskaraktär — kostnaderna för utbildningen kommer att i väsentlig mån bestridas av statsmedel, även om utbildningen förläggs till kommunal läroanstalt e. d.

Vi har i ärendet under hand hört sjukvårdsstyrelserna i Göteborg och Malmö (*se nedan*), vilka i sina kanslyttranden intagit en allmänt positiv inställning till remissförslaget.

Stockholm den 11 september 1968

Svenska kommunförbundet, skol- och kultursektionen

Henry Björinder

Magnus Lillieros

Svenska landstingsförbundet:

Utbildning av teknisk personal vid de ortopediska verkstäderna har förekommit i Sverige sedan början av 1950-talet. Grundläggande utbildning av bandagearbetare/ortopedmekaniker bedrivs till övervägande delen direkt i

produktionen, och eleverna är anställda som lärlingar. Den sammanlagda utbildningstiden är c:a sex år. För att bli auktoriserad bandagist fordras därutöver ytterligare två års praktiskt arbete i kombination med fortsatta korrespondensstudier. Denna utbildning avslutas med en central kurs, vilken med några års mellanrum anordnats av Svenska centralkommittén för rehabilitering (SVCR).

Det begränsade elevunderlaget utgör ett svårlöst problem vid utbildningsplaneringen. År 1966 fanns sammanlagt endast c:a 400 anställda vid de ortopediska verkstäderna. Därav var c:a 150 stycken bandagearbetare eller ortopedmekaniker samt c:a 60 stycken bandagister eller bandagemästare. Ett 50-tal personer sysselsattes med kvalificerat skomakeriarbete.

De små rekryteringsbehoven har bidragit till att utbildningen av teknisk personal organiserats på arbetsplatserna. Av samma skäl har bandagistutbildningens avslutande centrala kurser endast kunnat genomföras tack vare ett betydande inslag av deltagare från övriga nordiska länder. Speciell utbildning av ortopedskomakare har över huvud taget ej kunnat anordnas.

Under senare år har flera initiativ till en översyn och komplettering av den befintliga utbildningen tagits, bl. a. av SVCR:s yrkesnämnd. Landstingsförbundets styrelse anser det angeläget att utbildningstiderna avkortas genom att den nuvarande studiegången så långt möjligt ersätts med en i skolmässiga former bedriven, systematiserad yrkesutbildning. Vid en översyn bör också beaktas den snabba utvecklingen på protesteknikens område med de konsekvenskrav på ett höjt yrkeskunnande som denna kan komma att medföra.

Mycket talar för att i synnerhet utbildningen av personal för mera kvalificerade arbetsuppgifter görs gemensam för de nordiska länderna. En förutsättning är dock att eleverna befinner sig i ett någorlunda jämförbart utgångsläge, och att de efter utbildningen kommer att få likartade arbetsuppgifter. Det är därför inte möjligt att utan ytterligare underlag bedöma, huruvida en samnordisk specialutbildning i fastare former går att genomföra. Ett mera konkret ståndpunktstagande måste sålunda anstå till dess att mera klarläggande utredningsmaterial kunnat förebringas.

Stockholm den 15 augusti 1968

Svenska landstingsförbundet

Stig. F. Hansson

Bengt Olsson

Landstingens inköpscentral (LIC):

I 1951 års vanföretredning (SOU 1954: 28) har utarbetats förslag till riktlinjer för den s. k. ortopedi- och spastikervården i Sverige. Beträffande ortos- och protestillverkningen har bl. a. den uppfattningen framförts, att sådan tillverkning borde kunna koncentreras till en central verkstad i lan-

det. Verksamheten i dess helhet inom landet är enligt utredningen av sådan begränsad omfattning, att en centralisering borde genomföras, bl. a. med hänsyn till att man inom samma företag skulle kunna samla erfarenheter och öka de tekniska maskinella resurserna. En centraliserad tillverkning skulle också skapa möjligheter till en mera långt gående rationalisering än vad en på flera verkstäder splittrad verksamhet kunde göra möjligt. Utredningen har därför tagit avstånd från fortsatt utbyggnad av mer eller mindre fullständiga ortopediska verkstäder vid varje ortopedisk klinik i landet. Varje ortopedisk klinik borde i stället ha tillgång till väl utbildade och kvalificerade tekniker, vilka borde kunna ombesörja för den centrala tillverkningen nödvändiga måttagningar och gipsavgjutningar. Teknikerna borde vidare, när ortosen eller protesen återkommer till kliniken i provfärdigt skick, kunna svara för själva inpassningen och erforderliga justeringsarbeten.

Med tillämpning av de i utredningen angivna principerna påbörjade LIC i oktober 1959 ortos- och protestillverkning samt tillverkning av ortopediska skor vid en central ortopedisk verkstad. Verksamheten har därefter successivt byggts ut och omfattar för närvarande utöver den centrala verkstaden elva s. k. filialverkstäder i anslutning till olika ortopediska kliniker. I Sverige finns för närvarande ett 25-tal ortopediska verkstäder, vilket innebär, att de av vanföretredningen föreslagna principerna tillämpas vid i det närmaste hälften av landets samtliga verkstäder.

LIC har under perioden för uppbyggnaden av de ortopediska verkstäderna kunnat konstatera en påtaglig brist på kvalificerade tekniker inom här behandlat yrkesområde. Vi har också konstaterat, att den uppläggning av ortos- och protestillverkningen som LIC tillämpar ställer andra krav på utbildningen av teknisk personal än det konventionella systemet med fullt utbyggda verkstäder i anslutning till varje enskild ortopedisk klinik. Enligt vårt förmenande bör därför en samordnad utbildning för teknisk personal inom hela det aktuella vårdområdet knappast diskuteras, innan frågan om den framtida uppläggningsen av ortos- och protestillverkningen fått sin slutgiltiga lösning. Först därefter kan kravet på praktisk och teoretisk kompetens för den inom vårdområdet sysselsatta tekniska personalen fastställas.

Med hänsyn till bristen på teknisk personal och avsaknaden av systematiskt genomförd utbildning har LIC tagit initiativet till en i egen regi anordnad utbildning av tekniker för i första hand ortos- och protestillverkning. Denna utbildning har givetvis som målsättning att tillgodose LIC:s behov av tekniker för såväl central- som filialverkstäder. Med hänsyn härtill kommer utbildningen att differentieras avseende såväl dess omfattning som inriktning. En distinkt indelning av utbildningstiden i olika etapper samt en noggrann uppföljning av utbildningsresultatet kommer att möjliggöra ett urval av de för mera kvalificerade arbetsuppgifter mest lämpade teknikerna. Dessa kan erbjudas tillfälle att följa utbildningen fram till slut-

elappen, motsvarande vår nuvarande bandagemästarkompetens, dock med en mera omfattande teoretisk och mångsidig praktisk utbildning än den som för närvarande tillämpas.

Kursplanerna har utarbetats i samråd med bl. a. ortopedläkare och i vissa delar även med Svenska landstingsförbundet. Utbildningen kan, åtminstone beträffande den teoretiska delen, trots sin inriktning på LIC:s uppläggning av tillverkningen, till stora delar anses vara lämpad för varje ortos- eller protestekniker. Om intresse finns för en mera detaljerad genomgång av kursuppläggnings, lämnar vi därför gärna ytterligare informationer här-
om.

Vi vill i detta sammanhang erinra om utvecklingen av proteserna till allt mer tekniskt komplicerade hjälpmedel, vars tillverkning och anpassning till patienten inom en snar framtid kan komma att ställa krav på protesteknikerna, motsvarande en utbildning på högskolenivå. Denna förväntade utveckling aktualiserar ytterligare utbildningsfrågan.

Beträffande utbildning av ortopediska skomakare kan nämnas att LIC centraliserat praktiskt taget all tillverkning av ortopediska skor till en verkstad. Ett detaljerat system för måttagning och gipsavgjutning har möjliggjort denna utveckling, som i sin tur medgivit en långt gående mekanisering av flertalet i tillverkningen ingående arbetsmoment. Det framtida behovet av ortopediska handskomakare torde få bedömas dels med hänsyn till att de operativa behandlingsmetoderna kan komma att reducera behovet av handgjorda ortopediska skor, dels till att centraliserad, maskinell tillverkning även minskar behovet av skospecialister. Ett begränsat personalbehov torde emellertid alltid föreligga. Under förutsättning av en utveckling i samma riktning i övriga nordiska länder synes utbildningen av ortopediska handskomakare med fördel kunna baseras på internordisk bas.

Solna den 8 november 1968

Landstingens inköpscentral

Oswald Fritz

Direktör

Handikappinstitutet:

Inom SVCR har sedan år 1949 en utbildningsverksamhet pågått avseende ortopedteknisk personal. I verksamheten har medverkat en särskild utbildningsnämnd, vari berörda huvudmän och personalkategorier varit representerade. Särskild utbildningsplan för ortopedmekaniker och bandagister har uppgjorts (*se Bihang*). För utbildning av ortopedskomästare har försök gjorts att genomföra liknande plan, men denna har hittills av olika skäl inte kunnat genomföras.

Såsom i medlemsförslaget anföres är behovet av protestekniker och ortopedskopersonal litet och detta skapar speciella problem med hänsyn till det mycket begränsade underlaget för olika utbildningsprojekt (*här ej tryckt*).

SVCR har därför byggt upp olika utbildningsåtgärder på nordisk samverkan, vilket ofta varit en förutsättning för att överhuvudtaget kunna genomföra dessa åtgärder. Så har exempelvis de centrala kurser, som anordnats i Stockholm inom ramen för bandagistutbildningen, kunnat komma till stånd endast tack vare ett nordiskt deltagande. Av deltagarna har upptill 50 procent av hela antalet kommit från Danmark, Finland, Norge och Island.

Det bör även observeras, att det nordiska samarbetet på detta område beaktas av en särskild kommitté inom Nordisk förening för rehabilitering.

Handikappinstitutet vill sålunda starkt understryka nödvändigheten av ett nordiskt samarbete avseende dessa inom Nordiska rådet aktualiserade utbildningsfrågor och vill för sin del lämna all medverkan för åstadkommande av gemensamma nordiska utbildningsnormer och utbildningsåtgärder på detta område.

Stockholm den 11 juli 1968

L. Hullström

Ordförande i institutets styrelse

BIHANG

**PM rörande utbildning av bandagearbetare, ortopedmekaniker och bandagister
upprättad inom Svenska centralkommittén för rehabilitering (SVCR)**

Utbildningen av den tekniska personalen vid de ortopediska verkstäderna har sedan år 1949 varit föremål för en mera systematisk penetration genom tillkomsten av SVCR:s yrkesnämnd. En av svårigheterna att få till stånd en i alla avseenden tillfredsställande utbildning är att det här är fråga om en förhållandevis liten yrkesgrupp — vi har endast ett 25-tal bandagemästarebefattningar och lika många bandagistbefattningar. Det årliga tillskottsbehovet av auktoriserade bandagister under den närmaste tiden har beräknats till tre. Detta har gjort det nödvändigt att söka samarbete med grannländerna och det är alldeles uppenbart att utan ett sådant nordiskt samarbete skulle det inte varit möjligt att genomföra den utbildningsplan, som fastställts för svensk bandagistauktorisering. De fyra centrala kurser, som ägt rum inom denna utbildningsram och som måste ha ett visst minimiantal kvalificerade elever, har exempelvis endast kunnat genomföras tack vare ett stort inslag av yrkesmän från Danmark, Finland och Norge.

Det är att förvänta, att detta nordiska samarbete kommer att öka i den fortsatta utbyggnaden av denna utbildning.

Än starkare framstår utbildningsproblemen ur här ovan berörda synpunkter för ortopedskomakare. Den kvalificerade personalen inom detta fack är ännu mindre och dess utbildningsproblem har därför varit svåra att lösa.

I denna PM har vi velat summera nuläget för bandagearbetare- och bandagistutbildningen. Vi har gjort detta endast för att klargöra vår utgångspunkt idag för nya framtida förbättringar av denna utbildning.

Utbildning av personal vid de ortopediska verkstäderna

Den fortgående utbyggnaden av ortopediska kliniker har aktualiserat bl. a. frågan om utbildning och kvalifikationskrav för teknisk personal vid de ortopediska verkstäderna. Inom SVCR har frågan länge beaktats och sedan år 1949 har en särskild yrkesverksamhet haft till uppgift att befrämja en rationell utbildning av denna personal. Inom nämnden finns representerade Svenska kommunalarbetareförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska ortopedföreningen, Svenska stadsförbundet samt Sveriges bandagisters förening. Nämnden har främst ägnat sig åt att få ordnade utbildningslinjer och kvalifikationskrav för den personal, som tillverkar och anpassar proteser och stödjebandage (bandagearbetare inkl. ortopedmekaniker samt bandagister).

Den utbildningsplan för bandagearbetare och bandagister, som nu gäller, faställdes ursprungligen år 1951 (reviderad 1957 och 1966). Planen — bilaga A (*här ej tryckt*) — har i huvudsak följande innehåll:

Den som önskar arbeta inom detta yrkesområde, bör ha viss allmän förutbildning inom mekaniskt verkstadsarbete (helst yrkesskola). Den egentliga utbildningen baserar sig på praktiskt arbete på den ortopediska verkstaden inom gips- och sadelmakeri-, smides-, slipningsarbeten samt olika monteringsarbeten avseende bandage och proteser. Arbetare, som arbetar med dylika arbetsuppgifter, benämnes bandagearbetare. Bland bandagearbetarna framstår en grupp — ortopedmekaniker — vilken är kunnig i samtliga arbetsmoment för framställning av proteser och bandage.

I utbildningsplanen framhålls att »för att anses som utlärd ortopedmekaniker bör arbetaren i allmänhet haft anställning på ortopedisk verkstad i cirka sex år och under denna tid uppnått sådan färdighet att han själv kan utföra hithörande arbetsuppgifter». I allmänhet sker således utbildningen direkt i produktionen. Dock skall ett centralt prov avläggas enligt formulär.

Utbildningens omfattning och kvalitet blir i viss mån beroende av de lokala produktionsförhållandena. För att söka frigöra utbildningen från dylika faktorer har ett system för lärlingsutbildning utarbetats, vilket fått formen av ett antal mellan Svenska kommunalarbetareförbundet och Svenska landstingsförbundet¹. Lärlingsbok har utarbetats och plan för den praktiska och teoretiska undervisningen uppgjorts (*här ej tryckt*). Lärlingen utför i huvudsak det praktiska arbetet inom bandageverkstaden och tillgodogör sig den teoretiska och i vissa detaljer även den praktiska utbildningen på ortens verkstads- eller yrkesskola.

För enbart teoretiska studier för lärlingen vid sidan av verkstadsarbetet har utarbetats en specialplan (*här ej tryckt*).

De lärlingar, som avlagt realexamen eller genomgått 9-årig enhetsskola, kan i viss utsträckning befrias från vissa teoretiska ämnen i såväl lärlingskursen som verkmästarkursen. Befrielsen är helt beroende på vilka alternativkurser, som lärlingen genomgått. Denna befrielse medges av yrkesnämnden.

Vägen bör även stå öppen för en rekrytering av teoretiskt kvalificerade

¹ Motsvarande avtal finnes med Svenska stadsförbundet.

tekniker såsom läroverks-, resp. institutingenjörer, varvid dock vederbörande beräknas inhämta ovan nämnda praktiska kunskaper.

Nästa steg i utbildningsgången representeras av bandagisten, vilken har att efter läkares ordination utprova och anpassa lämpliga proteser och bandage.

Till bandagistaspirant uttages ortopedmekaniker, som visar särskild fallenhet för yrket och allmän lämplighet i övrigt för utprovning av dessa hjälpmedel på patienten.

För att bli bandagist fordras, förutom att ha dokumenterade kvalifikationer som ortopedmekaniker, att ha

1) cirka två års praktik med utprovning under auktoriserad bandagists ledning,

2) genomgått en särskild teknisk korrespondenskurs för bandagister (motsvarande verkmästarkurs), bilaga D (*här ej tryckt*),

3) deltagit i och avlagt godkända prov i en central kurs, som anordnas av SVCR:s yrkesnämnd (sådana kurser har hållits åren 1946 och 1956, 1959 och 1961), bilaga E (*här ej tryckt*),

4) dokumenterat sin manuella färdighet genom intyg från vederbörande ortopedöverläkare och bandagemästare samt prov inför en särskild granskningsnämnd.

Bandagist, som uppfyller här angivna krav, erhåller auktorisation genom Svenska ortopedföreningen.

Det bör här för fullständighetens skull anmärkas, att bandagist, som är chef för verkstaden, benämnes bandagemästare.

Såväl SVCR som Svenska ortopedföreningen har fäst vederbörande huvudmäns uppmärksamhet på angelägenheten av att endast auktoriserade bandagister erhåller anställningar som bandagister respektive bandagemästare.

För denna personals vidare utbildning anordnar yrkesnämnden bandagemästarekonferenser med ett å två års intervaller samt kan ordna fortbildningskurser i bearbetning av nya material och användning av nya konstruktioner.

Samarbete med de övriga nordiska länderna förekommer härvid liksom när det gäller utbildningsfrågor överhuvudtaget inom detta område. Även kursverksamhet i andra länder och internationella konferenser, kurser och seminarier besöks av svensk ortopedteknisk personal.

Stockholm 1967

Göteborgs stads sjukvårdsstyrelse:

----- meddela, att vi finner förslaget om en sannordisk utbildning gott.

Det har i sammanhanget också nämnts för mig, att professor Tor Hierton i Uppsala utarbetat ett förslag om hur en sannordisk utbildning på området skulle kunna arrangeras. Jag vill därför rekommendera en kontakt med honom.

Göteborg den 23 augusti 1968

Thure Höglund

Lars-Olov Larsson

Malmö stads sjukvårdsstyrelse:

Den snabba utbyggnaden inom ortopedien ställer allt större krav på tillgång till kompetenta tekniker till protes- och bandageverkstäder. Avsaknaden av en ordnad utbildning utgör därför ett hot mot möjligheterna att i tillräcklig omfattning kunna rekrytera nu aktuell personal. En gemensam nordisk utbildning enligt det avgivna förslaget synes därför snarast böra prövas.

Malmö den 14 augusti 1968

För Malmö stads sjukvårdsförvaltning:

Willy Danborg

Bertil Andersson

De handikappades riksförbund:

Förbundet har i sak samma erfarenheter som förslagsställarna redovisar rörande utvecklingen på bandage- och protesområdet. Utvecklingsarbetet har främst gällt kvalificerad teknik när det gäller handproteser, medan utformningen av bandage och proteser sker efter samma principer och med samma utformning som under årtionden tillbaka. Det synes som orsaken härtill i hög grad beror på bristen på utbildad personal och svårigheterna för befattningshavande på området att få tid och anslag för forsknings- och utvecklingsarbete.

Utvecklingen på området är också beroende av att de ortopediska verkstäderna får tillgång till utbildad personal i sådan omfattning att de icke presas av den stora eftersläpning i leveranserna som nu uppkommer. För patienten och för rehabiliteringsverksamheten är det starkt önskvärt att de långa väntetiderna till klinikerna avvecklas.

Den nuvarande utbildningen bygger i huvudsak på lärlingssystemet. Under senare år har man tagit in elever vid de ortopediska verkstäderna med viss teknisk grundutbildning men fortfarande sker i stor utsträckning den allmänna tekniska utbildningen jämsides med utbildning i ortopedteknik på verkstäderna. Den tidsmässigt längsta delen av utbildningen sker genom tjänstgöring vid ortopedklinikerna. Vid sidan härom får eleven — i regel genom självstudier per korrespondens — läsa anatomi m. m. Därutöver lämnas en teoretisk undervisning under c:a tjuugo dagar vid en preparandkurs anordnad av Svenska centralkommittén för rehabilitering (nuvarande Handikappinstitutet). Sådana kurser har anordnats sporadiskt. Man planerar att i utbildningen även lägga in bioteknik. Ortopediteknikerns utbildning pågår i fyra år och för att bli bandagist erfordras en utbildningstid av sju år. Utbildningen är sålunda icke effektiv och har svårt att attrahera ungdomar

och konkurrera om ungdomens utbildningsintresse för arbete på det tekniska området.

DHR finner det viktigt att bandagepersonal i grund- och vidareutbildningen får kännedom om nya rön och utvecklingsprodukter, som kommer fram inom industrin och i andra länders hjälpmedelsproduktion. Nya material och konstruktioner utvecklas inom industrin och dessa erfarenheter måste ortopedpersonalen få kunskaper om och ges möjligheter att tillämpa inom ortopedtekniska området.

Utbildningsformerna för ortopedpersonal bör om möjligt ge en likvärdig kompetens inom hela Norden med hänsyn till att vi alltmer får en gemensam arbetsmarknad och att det när det gäller ortopedisk teknik är angeläget att få förbättrade utbildningsresurser samtidigt som antalet sysselsatta inom arbetsområdet är relativt begränsat.

Förbundet finner det nödvändigt att utbildningen av handskomakare, protestekniker och annan personal för hjälpmedelstillverkning icke i alltför hög grad avskiljes från annan teknisk utbildning. Speciellt viktigt är det att eleverna får god kännedom om industriellt utvecklingsarbete och modern arbetsteknik.

Med hänvisning till vad ovan anförts vill DHR tillstyrka medlemsförslaget till Nordiska rådet angående samnordisk specialutbildning för ortopediska handskomakare och ortopedtekniker.

Stockholm den 22 november 1968

De handikappades riksförbund

Börje Nilsson

Förbundsordförande
Riksdagsman

Nils Wallin

Kanslichef

Sveriges skomakarmästarförbund och Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO)¹:

Organisationerna ansluter sig helt till de i medlemsförslaget anförda synpunkterna beträffande behov av flera och bättre utbildade handskomakare och protestekniker. Med hänsyn till den ringa personnummerär, som utbildningen kan tänkas gälla, torde det icke finnas förutsättningar för att inom vart och ett av de nordiska länderna lösa den här avsedda utbildningsfrågan. Det torde tvärtom ur alla synpunkter vara mest ändamålsenligt att söka åstadkomma en samverkan på nordisk bas för att få till stånd den erforderliga grundläggande yrkesutbildningen.

I och för sig skulle det vara mest önskvärt om tillkomsten av en nordisk yrkesutbildning av ortopediska skomakare och protestekniker skulle ha utretts förutsättningslöst med avseende på lämplig geografisk lokalisering.

¹ Se även *yllrande s. 1112*.

Med hänsyn till att under 1968 en 3-årig yrkesutbildningslinje för ortopedskomakare har inrättats i Norge (Oslo) bör man enligt organisationernas bedömning i första hand undersöka möjligheterna att få till stånd en nordisk rekrytering till den nya skolan i Norge. Organisationerna har inte haft tillfälle att närmare taga del av läroplanen och utbildningens organisation men förutsätter att skolan ger en tillfredsställande grundutbildning. Organisationerna vill för sin del föreslå, att vederbörande skol- och arbetsmarknadsmyndigheter i de nordiska länderna får i uppdrag dels att närmare informera sig om den norska utbildningen av ortopedskomakare, dels att utarbeta de tillämpningsföreskrifter i vad avser rekryteringsbestämmelser, studiefinansiering m. m., som erfordras för att utbildningen skall kunna bli öppen för medborgare i alla de nordiska länderna.

I samma utredningsuppdrag bör givetvis, i linje med önskemålen i medlemsförslaget till Nordiska rådet, även ingå ett studium av utbildningen av protestekniker. Med hänsyn till det nära sambandet mellan arbetsuppgifter avseende protesteknik och bandagistverksamhet skulle det enligt organisationernas uppfattning vara av värde att samtidigt få utrett, huruvida en parallell utbildning lämpligen bör ske av bandagister.

Den ovan omnämnda utredningen bör enligt organisationernas mening även omfatta behov av och formerna för fortbildning inom de här berörda yrkesområdena. Det snabbt växande behovet av ortopedskomakare, ortopedtekniker och bandagister i anslutning till sjukvårdens expansion kan pakalla speciella insatser i form av arbetsmarknadsutbildning för att fylla nuvarande brist i fråga om yrkeskunnig personal. Det bör undersökas huruvida fortbildningen av ovannämnda personalgrupper kan ske vid ettdera eller flera av de statliga instituten för hantverk och industri (motsvarande).

Utöver vad som ovan anförts kan tillfogas att frågan om uppläggning av en skolmässig utbildning av skomakare och speciellt ortopediska specialarbetare för ett par år sedan aktualiserades i Sverige i samband med det utredningsarbete, som sker för den statliga yrkesutbildningsberedningens räkning. I samarbete med yrkesutbildningsberedningens särskilda arbetsgrupp för hantverksyrken har Sveriges skomakarmästarförbund utarbetat en PM, som i september 1966 överlämnades till yrkesutbildningsberedningen att beaktas i dess revision av den svenska yrkesutbildningen (*se Bihang*). Förslaget har ännu icke föranlett några praktiska åtgärder.

Organisationerna hemställer, att ovanstående synpunkter uppmärksammas vid ärendets fortsatta behandling och att organisationerna hålles underrättade om vidare förslag beträffande dessa utbildningsfrågor.

Stockholm den 14 november 1968

Sveriges hantverks- och
industriorganisation

Verner Helte

Sveriges skomakarmästarförbund

Nils Thorell

PM om skomakaryrket och den ortopediska utbildningen

(Utarbetad av Sveriges skomakarmästarförbund)

Inledning

Sedan den skolmässiga utbildningen av skomakare vid Stockholms stads yrkesskolor upphörde 1948 har ingen egentlig skolmässig utbildning av skomakare med nytillverkning som specialitet förekommit i Sverige. Ej heller har någon utbildning av ortopediska specialarbetare förekommit.

På reparationssidan har utbildningen skett hos enskilda mästare i sådan utsträckning att det täckt det aktuella behovet.

Tendensen visar dock att behovet av i synnerhet ortopediskt utbildad personal inte täcker efterfrågan. På grund av den fortgående utbyggnaden av ortopediska avdelningar vid landets regionsjukhus är personalbehovet redan akut. Den nu arbetande personalen har dessutom en ålderssammansättning som inom en snar framtid tvingar fram en lösning av den ortopediska utbildningen.

Efterfrågan på utbildad personal torde inom överskådlig framtid uppskattas till 6—10 stycken per år. Detta kan dock inte vara tillräckligt för en skola enbart för Sverige.

Vidtagna åtgärder

Sveriges skomakarmästarförbund har följt utvecklingen på utbildningsområdet, särskilt det ortopediska, såväl här hemma som i de övriga nordiska länderna och funnit att förhållandena är likartade, varför en gemensam nordisk skola torde vara en realitet att räkna med.

I Danmark har hittills funnits en skoyrkesskola, men dess styrelse har föreslagit att undervisningen upphör den 1 april 1967. En hemställan till undervisningsministeriet om statsbidrag till skolan är ännu inte besvarad.

I detta läge har Sveriges skomakarmästarförbund föreslagit Landsorganisationen af Skomagermestre i Danmark att vid en eventuell omorganisation av skolan söka intressera det danska undervisningsministeriet för en gemensam skola i ortopedisk nytillverkning för de nordiska länderna.

Moderniserade undervisningsmetoder

En eventuell sko-ortopedisk yrkesskola bör organiseras som internatskola med moderna utbildningsmetoder, där tidigare handarbetsmetoder i största möjliga utsträckning ersättes med mekaniserad tillverkning, enligt ett program som Sveriges skomakarmästarförbund föreslagit redan 1962 i en utredning om mästarbrev i ortopediskt skomakeri (*se Bihangstillägg*).

Enligt detta förslag, som i stort sett accepterats av Svenska vanförevårdens centralkommitté (SVCK) och dess yrkesnämnd, har vi framhållit bl. a. att regionsjukhusens ortopediska avdelningar omorganiseras enligt ett särskilt förslag, så att minsta möjliga manuella arbete utföres därstädes och att en mängd arbeten utlämnas till mekaniskt drivna verkstäder. Efterfrågan på specialutbildad arbetskraft skulle därmed minskas, eftersom de mekaniskt arbetande verkstädernas arbetskraftsbehov kan rekryteras bland yrkesutbildade skofabriksarbetare.

I den rent ortopediska utbildningen bör däremot ingå kunskaper i anatomiska ämnen som har betydelse för yrket, liksom ämnen i arbetsledning, kostnadsberäkning samt annat som kan vara aktuellt för en företagsledare.

I en beramad skoyrkesskola bör dessutom förekomma fortbildande vuxenutbildning i ortopediska skojusteringar för redan utbildade skoreparatörer. Dessa bör sedan efter avlagda prov kunna påräkna arbeten som är berättigade till bidrag från landstingen i samma utsträckning som nuvarande ortopediska entreprenörerna.

Rekrytering

Elever till en eventuell nordisk skoyrkesskola kan rekryteras från grundskolans avgångsklasser. Anlagsprövning bör kunna ske, för Sveriges del vid regionsjukhusens ortopediska avdelningar under grundskolans sista år i samband med den praktiska yrkesorienteringen.

Sammanfattning

Som sammanfattning vill Sveriges skomakarmästarförbund framhålla att en utredning göres om förutsättningar finnas för inrättande av en nordisk yrkesskola i ortopediskt skomakeri, med tillgång till kurser för vuxenutbildning i ortopediska skojusteringar för redan utbildade och därtill lämpade skoreparatörer.

Vidare bör kurser för reparationsskomakare planeras in i skolan dels för praktiskt arbete men speciellt för pedagogisk undervisning i för yrket aktuella problem.

Stockholm den 14 september 1966

BIHANGSTILLÄGG

Skomakaryrket och den ortopediska utbildningen

Provbestämmelser

För erhållande av mästarbrev i ortopediskt skomakeri och nytillverkning skall förutom det rent praktiska kunnandet intyg om kunskap i fotens, benets och ryggens anatomi företeas samt dokumenterad kunskap i teckning och modellering, detta för att de ortopediska arbetena skall få ett tilltalande utseende, trots avvikelser i passformen. Dessutom skall arbetsledarförmåga styrkas med intyg om praktiskt och teoretiskt kunnande, motsvarande verkmästarkurs.

Tillämpningsföreskrifter

Vid bedömning av behörighet som ortopedmästare skall följande tillämpningsföreskrifter iakttagas:

1. Intyg om genomgången verkmästarkurs eller intyg om motsvarande praktiskt och teoretiskt kunnande.
2. Intyg om teoretiskt kunnande i fotens, benens och ryggens anatomi och funktion.
3. Intyg om kunnighet i gipsavgjutningsteknik och lästtillpassning.
4. Ritning till en eller flera skomodeller som styrker kunnighet i modelleringsförmåga, formsinne samt yt- och rymskådning.

5. Tillverkning av två par randsyddas skor, varav ett par skall vara speciellt tillverkade för ortopediska fotbesvär. Vilka besvär som avses skall angivas för varje prov.

Svensk ortopedisk förening:

Svensk ortopedisk förening är väl medveten om de brister som påtalats. Problematiken har länge varit föremål för övervägande och diskussioner inom föreningen. Vissa förbättringar, bl. a. genom vidareutbildningskurser, har genomförts men de allvarliga bristerna medför problem, som måste lösas på ett mera enhetligt och rationellt sätt. Ortopedföreningen anser, att en för dessa personalkategorier särskilt tillrättalagd och modern undervisning, tillgodoseende såväl teoretiska som praktiska ämnen och med en tidig klinisk anknytning är mycket angelägen. Först därigenom kan de ortopediska verkstäderna erhålla tillräckligt kvalificerad och specialutbildad personal. Den snabba utvecklingen som tekniken genomgår och de alltmera avancerade hjälpmedel, var till statsbidrag utgår, ställer ytterligare krav på en god rekrytering, utbildning och differentiering av den tekniska personalen på de ortopediska verkstäderna. Ortopedföreningen hänvisar till ett PM över utbildning av protesteknisk personal (*se Bihang 1, s. 19*, som utarbetats på ortopediska kliniken i Uppsala av professor Tor Hierlonn och bandagistföreningens ordförande, bandagemästare G. Holmgren). I detta PM illustreras schematiskt den nuvarande långa och på lärlingsprincipen byggda utbildningsgången och kritik framförs mot den otillfredsställande teoretiska skolningen och den totala avsaknaden av tidig klinisk introduktion. Vidare framhålls den otillräckliga undervisningen på det medicinska och biomekaniska området.

Det i detta PM presenterade schemat över önskvärd rekrytering och utbildningsgång i en planerad central protesteknisk skola är realistiskt. Betr. behovet av ökad ingenjörsteknisk medverkan är detta redan nu uppenbart och kommer sannolikt i framtiden att bli ytterligare accentuerat. Betydelsen av att karriärmöjligheter skapas för de olika personalkategorierna har även betydelse.

Den inom Nordiska rådet väckta motionen omfattar både ortopediska handskomakare och protestekniker. Dessa yrkesgruppers arbetsuppgifter skiljer sig i hög grad. Det förefaller som om rekryteringssvårigheterna på sina håll är större för ortopedskomakarna. Genom industrialisering av vissa delar av ortopedskomakarverksamheten skulle arbetskraft från skoindustrin i större utsträckning kunna utnyttjas. För den del av denna personal, som skall anpassa ortopediska skodon på patienten och ha ansvar för själva utformningen erfordras däremot en avpassad anatomiskt, fysiologiskt och biomekaniskt orienterad undervisning. Protes- och ortosteknikern skall ännu mera direkt ingå i kliniskt lagarbete. Han måste därför på ett tidigt stadium

bibringas mera biologiska och medicinska kunskaper. Ortopedföreningen är av den uppfattningen att den biologiska och medicinska kunskapsnivån för den färdigutbildade bandagisten bör vara likvärdig med sjukgymnastens. En tidig anknytning till klinisk ortopedi är av fundamental betydelse för protes- och ortosteknikern.

Det finns olika alternativ för anordnande av en central skola; man kan därvid tänka sig att först låta eleverna genomgå en teoretisk utbildning, möjligen gemensam med sjukgymnaster och arbetsterapeuter och därefter få den hantverksmässiga utbildningen och i tredje hand den kliniska utbildningen. Med hänsyn till den kommande yrkesverksamheten och betydelsen av att eleverna får en tidig ortopedisk — klinisk anknytning förordar föreningen emellertid en speciell för ortopedteknisk personal tillrättalagd kurs, varvid både teoretiska och praktiska ämnen samt patientdemonstrationer förekommer. Den biologiska eller paramedicinska biomekaniska utbildningen skall liksom den kliniska introduktionen av ortopediska problemställningar ske på ett tidigt stadium och successivt. Det är därför enligt Svensk ortopedisk förenings åsikt av största betydelse att om en central skola inrättas detta sker på ett ställe där man har denna direkta anknytning till ortopedisk klinik jämte tillräckliga resurser för den praktiska undervisningen i protes- och ortosteknik. Svensk ortopedisk förening förutsätter att en utredning kommer till stånd under medverkan av bl. a. socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Svensk ortopedisk förening ställer sig sålunda mycket positiv till en för de nordiska länderna central skola för utbildning av ortopedteknisk personal.

Danderyd den 2 augusti 1968

Anders Lidström

Överläkare, sekreterare i
Svensk ortopedisk förening

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över medlemsförslaget

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett medlemsförslag om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Tusby den 12 och 13 augusti 1968, i Gjøvik den 2 och 3 december 1968 och i Stockholm den 24 och 25 januari 1969.

1. I n l e d n i n g

I medlemsförslaget hemställas, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en sannördisk specialutbildning för ortopediska handskomakare och protestekniker.

2. R e m i s s y t t r a n d e n

Yttranden över medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Danmark

Indenrigsministeriet.
Arbudsministeriet.
Undervisningsministeriet.
Samfundet og Hjemmet for Vanføre.
Foreningen af Ortopædiske Håndskomagere.
Landsorganisationen af Skomagermestre og Skotøjshandlere i Danmark.
Dansk Skotøjarbejderforbund.
Ortopædisk Hospital i København.

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet.
Yrkesutbildningsstyrelsen.
Folkpensionsanstalten.
Olycksfallsverket.
Finska försäkringsbolagens centralförbund.
Invalidstiftelsen.

Norge

Sosialdepartementet.

Sverige

Socialstyrelsen.
Akademiska sjukhuset i Uppsala.
Svenska kommunförbundet.
Svenska landstingsförbundet.
Landstingens inköpscentral (LIC).
Handikappinstitutet.
Göteborgs stads sjukvårdsstyrelse.
Malmö stads sjukvårdsstyrelse.
De handikappades riksförbund.
Sveriges skomakarmästarförbund och Sveriges hantverks- och industriorganisation.
Svensk ortopedisk förening.

Flertalet remissorgan ställer sig positiva till förslaget. Med hänsyn till det ringa antal elever, som utbildningen kan tänkas gälla, anses förutsättningar icke föreligga för varje nordiskt land för sig att lösa här avsedd utbildningsfråga. Ett nordiskt initiativ på området förefaller därför naturligt.

Samtliga ansvariga myndigheter finner förslaget väl motiverat. *Indenrigs-*

ministeriet påpekar, att frågan om bandagistutbildningen förväntas bli föremål för en revision i Danmark. Av *Invalidstiftelsens* i Finland yttrande framgår att Finland saknar utbildning av ortopediska skomakare ävensom av protestekniker med undantag för en kortare kurs för protesmekaniker. *Socialdepartementet* i Norge påpekar, att beslut föreligger om inrättande i Norge av en skola, benämnd Statens skole for proteseteknikere, med utbildning av sex protestekniker och två ortopediska skomakare vart tredje år. Undervisningen avser att starta den 1 september 1969. *Socialstyrelsen* i Sverige framhåller, att internordiskt samarbete redan kommit till stånd i begränsad omfattning genom att Svenska centralkommittén för rehabilitering (SVCR) anordnat centrala utbildningskurser för bandagister, i vilka nära halva deltagarantalet består av elever från övriga nordiska länder. Styrelsen anser att hela problemet med utbildning av ifrågakavande personal bör övervägas och att det mot bakgrunden av tidigare erfarenheter synes naturligt att utbildningen läggs på internordisk bas i största möjliga utsträckning.

Handikappinstitutet i Sverige och *Svensk ortopediskt förening* tillstyrker en för ifrågakavande yrkesgrupper gemensam nordisk utbildning. *Svenska landstingsförbundet* ställer sig i princip positiv till förslaget och menar, att mycket talar för att i synnerhet utbildning av personal för mera kvalificerade arbetsuppgifter på ifrågakavande område göres gemensam för de nordiska länderna. Nuvarande utbildning för den tekniska personalen anses vara alltför lång och bör ersättas med en i skolmässiga former bedriven systematiserad yrkesutbildning.

Finska försäkringsbolagens centralförbund ifrågasätter huruvida gemensamma nordiska utbildningsarrangemang är lämpliga på området ifråga med hänsyn till olikheter i yrkesutbildningssystem, traditioner och organisation på området i fråga i de nordiska länderna. Av *Landstingens inköpscentrals (LIC)* yttrande framgår, att LIC lagt initiativ till en i egen regi ordnad utbildning av tekniker för i första hand ortos- och protestillverkning. Den framtida ortos- och protestillverkningen anses i första hand böra slutgiltigt lösas i Sverige, innan frågan om en samordnad utbildning för teknisk personal inom hela det aktuella vårdområdet kan behandlas. Utbildningen av ortopediska handskomakare anses med fördel kunna göras internordisk.

3. U t s k o t t e t

Utskottet noterar i likhet med flertalet remissinstanser att det ringa rekryteringsbehovet i varje land för sig av ortopediska handskomakare och protestekniker (bandagister) ävensom föreliggande utbildningsbehov i alla nordiska länder för ifrågakavande yrkesgrupper synes väl motivera ett nordiskt samgående för lösande av frågan. Utskottet har föreslagit Nordiska rådets presidium att hos de nordiska ländernas regeringar hemställa om att åtgärder vidtages för att få till stånd en sammordnad utbildning för ortopediska handskomakare och protestekniker (bandagister). Presidiet har därefter i

enlignet med utskottets förslag avgivit en skrivelse, dagtecknad den 17 januari 1969, till regeringarna (*se Bihang*).

I presidiets skrivelse åberopas de synpunkter som utskottet vill anföra beträffande frågan om internordisk utbildning för ifrågavarande yrkesgrupper. Sedan presidiets skrivelse överlämnats till regeringarna, finner utskottet för sin del icke skäl föreligga för ytterligare åtgärder från rådets sida för närvarande i saken.

Utskottet får därför föreslå,

att Nordiska rådet icke måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Stockholm den 24 januari 1969

Johannes Antonsson

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Larsson

Vice förman

Tyine Leivo-Larsson

Harald Lobak

Gerda Møller

Veikko Savela

Salve Salvesen

BIHANG

Skrivelse från Nordiska rådets presidium till regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige angående sannordisk utbildning för ortopediska handskomakare och protestekniker

Nordiska rådets presidium har från rådets socialpolitiska utskott mottagit följande hänvändelse:

Socialpolitiska utskottet har vid sitt möte i Gjøvik den 2—3 december 1968 behandlat ett medlemsförslag om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker. I medlemsförslaget hemställes, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en sannordisk specialutbildning för ortopediska handskomakare och protestekniker. Medlemsförslaget avser utbildning av två yrkesgrupper, nämligen ortopediska handskomakare och protestekniker (bandagister). Nära samband mellan yrkena föreligger i deras anknytning till ortopedin. Skiljaktigheter föreligger emellertid även mellan yrkena bland annat däri att ortopedskomakeriet är av huvudsakligen mera hantverksmässig karaktär än protesteknikerns (bandagistens) arbete, som förutsätter ett icke obetydligt anatomiskt och biologiskt kunnande.

Flertalet av de remissorgan som yttrat sig över medlemsförslaget ställer sig positiva till förslaget. Med hänsyn till det ringa antal personer, som en utbildning av ifrågavarande art kan tänkas gälla, anses förutsättningar icke

föreligga för varje nordiskt land för sig att lösa denna utbildningsfråga. Av remissmaterialet framgår således att i Sverige finns ett 40-tal auktoriserade bandagister. Auktorisation som bandagist kan ges i Sverige efter en teknisk utbildning om cirka 8 år och efter särskild prövning. Det aktuella behovet av auktoriserade bandagister i Sverige kan uppskattas till 50—60 personer och det årliga nyrekryteringsbehovet till 3—4 personer. Som årliga nytillskott i Sverige av ortopediska handskomakare kan enligt uppgifter i remissmaterialet ett antal av 6—10 stycken per år vara till fyllest. För övriga nordiska länder torde motsvarande siffror vara något lägre.

Utskottet delar remissinstansernas uppfattning att behovet av ortopediska handskomakare och protestekniker (bandagister) i varje land för sig är allt för ringa för att motivera nationella utbildningsmöjligheter. Ett nordiskt initiativ på området förefaller därför naturligt för att läcka utbildningsbehovet.

För närvarande sker utbildningen i princip inom produktionen. Vissa initiativ har dock tagits för att få till stånd en mera fackinriktad undervisning. Sålunda har svenska centralkommittén för rehabilitering (SVCR) ordnat viss bandagistutbildning, som för att kunna fungera bygger på att även elever från övriga nordiska länder deltar i den. I Norge förefinnes beslut om inrättande av en skola för protestekniker med en treårig undervisning för att ge grundutbildning för protestekniker (bandagister) och ortopediska handskomakare. Anledning till att från norsk sida initiativ tagits till en nationell utbildning på området torde vara att inom Nordisk förening för rehabilitering önskemål framställts om en på nationell bas given grundutbildning.

Utskottet anser det lämpligt att i ett sammanhang upptaga hela problemet med utbildningen av ifrågavarande yrkesgrupper till behandling, d. v. s. såväl grundutbildningen som vidareutbildningen, i syfte att nå fram till en nordisk lösning av utbildningsfrågorna. Olika alternativ för en gemensam utbildning på området föreligger. Ett sådant är att knyta en nordisk fackutbildning till den i Norge beslutade skolan för protestekniker, där utbildning avses ges för såväl protestekniker (bandagister) som ortopediska handskomakare. Vidare kan man tänka sig att bygga vidare på SVCR:s bandagistutbildning.

Under hänvisning till det ovan anförda och med överlämnande av föreliggande material i saken får utskottet föreslå presidiet att hos regeringarna hemställa om att åtgärder vidtages för att få till stånd en samnordisk utbildning för ortopediska handskomakare och protestekniker (bandagister).

Nordiska rådets presidium biträder för sin del den uppfattning, åt vilken rådets socialpolitiska utskott givit uttryck. Presidiet får därför, under hänvisning till vad utskottet anført, hemställa till regeringarna i de nordiska länderna att vidtagna åtgärder för att få till stånd en samnordisk utbildning för ortopediska handskomakare och protestekniker (bandagister).

Köpenhamn den 17 januari 1969

För Nordiska rådets presidium

Svenn Stray

BILAGA 3**I efterhand inkommet yttrande****S v e r i g e****Sveriges hantverks- och industriorganisation och Sveriges skomakarmästarförbund:**

Vid Nordiska rådets sjuttonde session 1969 behandlades ett medlemsförslag om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker (se s. 1071).

Som framgår av Nordiska rådets presidiums utlåtande på s. 1110 har presidiet hemställt till regeringarna i de nordiska länderna att vidtaga åtgärder för att få till stånd en samnordisk utbildning för ortopediska handskomakare och protestekniker (bandagister). Förslaget biträdades av Nordiska rådet vid dess senaste session.

Av handlingarna (se även s. 1102) framgår att Sveriges hantverks- och industriorganisation och Sveriges skomakarmästarförbund inkommit med ett gemensamt remissyttrande, varvid förslaget om en utredning om nordisk utbildning av ortopediska skomakare tillstyrktes. När nämnda yttrande avgavs beaktade organisationerna inte möjligheten att anknyta en dylik utbildning till den specialskola för skoutbildning, som finns i Örebro med landstingets centrala yrkesskola som huvudman. Organisationerna har sedermera vid två tillfällen haft överläggningar med ledningen för Centrala yrkesskolan i Örebro och därvid diskuterat förutsättningarna för att bygga ut den nuvarande skoskolan i Örebro med en särskild avdelning för ortopediska skomakare. Dessa överläggningar har även redovisats inför de nordiska branschorganisationerna inom skomakaryrket. Vid den nordiska kommitténs senaste sammanträde tillstyrktes enhälligt att fortsatta överläggningar skulle ske med Centrala yrkesskolan i Örebro för att få en nordisk utbildning till stånd.

Vid ett sammanträde i Örebro den 12 april 1969 beslöts enhälligt att en framställning skulle göras till skolöverstyrelsen med begäran att skolöverstyrelsen i enlighet med Nordiska rådets rekommendation lager upp denna fråga till behandling och söker medverka till en lösning snarast möjligt. Organisationerna hemställer att skolöverstyrelsen måtte ställa en tjänsteman till förfogande för att medverka vid en närmare utbildningsanalys och deltaga i utarbetandet av en läroplan. Läroplanen bör i främsta rummet avse utbildning av ortopediska skomakare. Det torde vara lämpligt, i varje fall under ett inledningsskede, att rekrytera deltagare till denna utbildning från

gruppen utbildade handskomakare (skoreparatörer) och eventuellt skoarbetare med erfarenhet från industriell skotillverkning.

Enligt organisationernas bedömning föreligger även utbildningsbehov beträffande ortopediska skojusteringar bland redan verksamma skomakere. Den senare utbildningen torde kunna genomföras i form av korttidskurser.

Med denna skrivelse bilägges en informationspärm (*här ej tryckt*), utarbetad av Centrala yrkesskolan i Örebro, vilken ger ytterligare bakgrundsmaterial beträffande skoutbildningen.

Under förutsättning att skolöverstyrelsen biträder denna framställning avses en arbetsgrupp komma att tillsättas med representanter för undertecknade organisationer, Centrala yrkesskolan i Örebro och övriga nordiska skomakarmästarorganisationer. Arbetsgruppens uppgift bör förslagsvis vara att i kontakt med närmast berörda organisationer och institutioner, i. ex. inom ortopedisk medicin, utarbeta förslag till lämplig form av utbildningsorganisation, granska utbildningens finansieringsvillkor m. m.

Stockholm den 15 april 1969

Sveriges hantverks- och
industriorganisation

Verner Helle

Sveriges skomakarmästarförbund

Nils Thorell

Medlemsförslag om skeppsmedicinsk forskning

(Väckt av Gunnar Edström, Sigrid Ekendahl och Salve Salvesen)

I olika sammanhang har behovet av forskning på det skeppsmedicinska området betonats. Bland annat har frågor av denna art framförts i Världshälsoorganisationen. Området är omfattande och spörsmål av olika karaktär att hänföra till skeppsmedicinen har aktualiserats.

Förhållandet sjuklighet och dödlighet ombord i relation till motsvarande förhållanden på land bör närmare klarläggas. Frågan är akutell icke enbart för de nordiska länderna utan även för övriga sjöfartsländer. Vid internationella konferenser, som behandlar sjömannens hälsoproblem, har i olika sammanhang uppmärksamats bristen på relevanta uppgifter i sjukdoms- och dödlighetsmönstret för sjöfolk. För att avhjälpa denna brist företogs en undersökning år 1960 av medicine doktor Anders Otterland i Umeå. Han gav en socialmedicinskt orienterande beskrivning och en analys om dödlighetsmönstret hos aktivt sjöfolk på svenska fartyg för tiden 1945—1954. Av undersökningen framgår bland annat att dödligheten var betydligt högre bland sjöfolk än bland befolkningen i land samt att dödsfall på grund av olycksfall förekom anmärkningsvärt ofta på fartyg liksom självmord. En motsvarande norsk undersökning pågår men är ännu icke avslutad. Resultaten beträffande dödsfall på grund av olyckshändelser och beträffande självmord torde i stort överensstämma med den svenska utredningen. Ytterligare undersökningar ansågs vid tiden för den svenska undersökningen erforderliga, innan effektiva preventiva åtgärder kunde vidtagas för att minska dödligheten bland sjöfolket i handelsflottan. — Beträffande orsakerna till sjuklighet ombord på fartyg synes icke heller tillräckliga erfarenheter föreligga. Neuroser och alkoholskador förekommer ofta bland sjömän.

I detta sammanhang bör även uppmärksammas den hälsovådliga inverkan som buller i fartygsmaskiner med åtföljande hörselskador har för de anställda. Frågan undersöktes år 1964 på initiativ av Nordiska maskinbefälsförbundet. Därvid konstaterades bland annat att 34 procent av maskinbefälet hade svåra bullerskador och 42 procent lätta bullerskador. Siffrorna an-

sågs som skrämmande. Det uttalades att såsom fartygen är byggda måste snart sagt alla drabbas av hörselskador. 14 procent av de undersökta hörde normalt, vilket ansågs bero på att de helt enkelt ännu icke hunnit bli bullerskadade. Den här nämnda undersökningen avsåg endast maskinbefäl. Undersökningen torde ur yrkeshygienisk synpunkt böra kompletteras med en undersökning beträffande alla ombord anställda jämte bullernivån på olika platser inom skilda kategorier av fartyg. Det torde icke vara ogörligt att genom tekniska åtgärder bidra till att bullernivån dämpas och därigenom minska hörselskadorna hos de ombordanställda. Bullernivån torde även ha betydelse för trivseln ombord.

En annan grupp av frågor, som liksom bullerfrågorna kan hänföras till de hygieniska problem, som icke torde vara tillfredsställande klarlagda, avser de ombordanställdas kostvanor. Undersökningar företagna i Norge och Sverige beträffande kostförhållandena ombord på vissa fartyg visar, att kostförhållandena icke är helt tillfredsställande. Alltför kaloririk mat användes. Det konstaterades en markant övervikt hos sjöfolk i jämförelse med folk i land. Största övervikt noterades bland befälet och bland dem som varit länge till sjöss.

En rad andra hälsoproblem torde icke heller vara tillräckligt klarlagda som t. ex. avlägsnandet av avfall ombord, klimatförändringars inflytande på hälsotillståndet, isoleringens verkningar på den psykiska hälsan, sjömännens sexauitproblem m. m.

Ytterligare ett område att beakta i ett sammanhang som detta gäller trötthetsfenomen inom sjöfarten. Många olycksfall ombord på fartyg misstänks vara orsakade av trötthet på grund av alltför lång sammanhängande tjänstgöring. I Sverige har en längre tid diskuterats frågan om en vetenskaplig undersökning av trötthetsfaktorernas betydelse för säkerheten ombord på svenska fartyg. Fartygsbefälsföreningen i Sverige beslöt år 1963 att själva bekosta en sådan utredning i samarbete med statens institut för folkhälsan. Utredningen torde emellertid ännu icke ha kommit till stånd. Ämnet har uppmärksamrats i Sverige i olika sammanhang. Bland annat har förslag till förkortade arbetsskift för ombordsanställda framlagts av sjöfartsstyrelsen med anledning av att under de senaste åren flera olyckshändelser inträffat, sannolikt orsakade av alltför lång sammanhängande tjänstgöring. Olycksorsakerna synes i många fall kunna tillskrivas den mänskliga faktorn och förklaras med bristfällig mänsklig reaktion på grund av att vederbörandes reaktionsförmåga varit nedsatt till följd av lång sammanhängande tjänstgöring.

Vid katastroftillfälle bör en epidemiologisk i ordets vidaste mening bedömning av orsakerna till katastrofen även belysas. Ingående studier av deltagande ansvariga individers hälsotillstånd vid ett katastroftillfälle anses vara behövliga. Även andra faktorer än arbetspassens längd torde nämligen kunna medföra trötthet och bristande reaktionsförmåga i en akut situation.

såsom t. ex. bristande hörsel, nedsatt syn, påverkan av alkohol eller droger.

Inom den skeppsmedicinska forskningen bör även personalproblemen uppmärksammas. Tillräckliga kunskaper saknas om dels tillgången på sjöfolk (orsaken varför man söker sig till detta yrke), dels förhållandena ombord, dels sjöfolkens reaktioner på förhållandena ombord, dels ock orsakerna till att sjöfolk lämnar sitt yrke. Sådana undersökningar anses vara av värde särskilt med hänsyn till uppläggning av personalpolitiken för sjöfolket. Enligt uppgift har inom den norska handelsflottan antalet norska arbetstagare sjunkit, medan antalet utlänningar fortsätter att stiga. Utlänningarnas totala andel i handelsflottan utgjorde enligt uppgift den 1 november 1966 23,7 procent. I dag är var tredje underordnad sjöman i norska handelsflottan utlänning. Man kan således konstatera att yrket uppenbarligen icke verkar tillräckligt tilldragande på norska arbetstagare. Varje år lämnar 10 000—12 000 man den norska handelsflottan, ett förhållande som kan tyda på att förhållandena ombord icke är goda. Problemen omkring rekryteringen, orsakerna till den stora avgången, utbildningens betydelse m. fl. frågor bör göras till föremål för närmare undersökning, liksom förhållandena kring de i handelsflottan anställda kvinnorna, om vilkas hälsoproblem och betydelse för sjöfarten man för närvarande har mycket liten kunskap. I den norska handelsflottan finns nu omkring 4 000 kvinnor.

Såsom framgår av ovanstående redogörelse finns många stora och olösta problem på det skeppsmedicinska området, vilka behöver utforskas. Med hänsyn till att problemen torde vara relativt likartade i samtliga nordiska länder synes naturligt att en eventuell forskning på detta område företages gemensamt för de nordiska länderna. Den snabba strukturförändring, som skeppsfarten genomgår, får djupt ingripande inflytande på sjöfarten. Det är av största betydelse att följa med i denna utveckling. Det kan därför även diskuteras om man ej borde upprätta en permanent nordisk forskningsinstitution för detta ämnesområde.

Under återopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att vidtaga gemensamma åtgärder för en utvidgad skeppsmedicinsk forskning.

København den 11 maj 1968

Gunnar Edström

Sigrid Ekendahl

Salve Salvesen

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****Nordisk administrativt udvalg vedrørende søfartsmedicin:**

Nordisk administrativt udvalg vedrørende søfartsmedicin har ved møder, afholdt i København den 6., 11. og 12. september 1968, drøftet blandt andet det af Nordisk Råd udsendte medlemsforslag 203/s om skibsmedicinsk forskning. Forslaget berører en lang række problemer, udvalget under sit arbejde har beskæftiget sig med, siden det blev oprettet på Nordisk Råds foranledning i 1960 som følge af rådets rekommandation nr. 32/1958, jfr. nr. 13/1954.

Udvalget har under arbejdet med betænkning I: Helsetjeneste for søfarende (Nordisk udredningsserie 1962: 1) samt det videre arbejde med den endnu ikke publicerede betænkning II erfaret, hvor værdifuldt det vil være, at en forskning på en række skibsmedicinske eller måske rettere søfartsmedicinske områder iværksættes. De problemer, der er anført i medlemsforslaget, er imidlertid ikke blot egentlig medicinske, men også arbejds-hygieniske, social-medicinske og sociologiske, ja nogle endog af teknisk art.

De i medlemsforslaget berørte særlige områder, hvor en vis forskning allerede er udført, bør fortsat gøres til genstand for videregående undersøgelser, idet de omlægninger og moderniseringer inden for handelsflåderne, der har fundet sted i de senere år, har medført, at hidtidige resultater løbende bør justeres. Den emneliste, medlemsforslaget beskæftiger sig med, udgør kun en del af de problemer, hvor man efter udvalgets formening må ønske forskning iværksat.

Udvalget ønsker at understrege den særlige vægt, man må lægge på, at der snarest søges iværksat undersøgelse af, hvad man kunne betegne som sømandens familieproblemer, specielt set i relation til den strukturændring, handelsflåderne i disse år gennemløber. Livet ombord kan ikke tilgodese alle det normale livs krav, og opholdet i havn afkortes ofte til perioder af få timers varighed, hvor der knap bliver mulighed for at opnå den adspredelse og afkobling, der tidligere var forbundet med havneanløb. Når hertil kommer, at dette tildels også gælder havneanløb i hjemlandet, hvor kontakten med familien under de anførte omstændigheder bliver kortvarig, vil det ikke kunne undgås, at den intense udnyttelse af handelsflåden giver betydelige menneskelige problemer. Disse indvirker primært på rekruttering af personel men også på at bevare kvalificerede søfarende indenfor erhvervet. Problemet er imidlertid ikke alene et sociologisk-arbejds-mæssigt problem, men

sekundært giver de anførte forhold anledning til en række problemer, der må betegnes som rent medicinske (belastningsneuroser, alkoholproblemer, kønssygdomme etc.).

Undersøgelser af denne art vil sætte de nordiske lande i stand til med større vægt at deltage i det internationale arbejde, f. eks. i ILO og WHO.

Udvalget må finde det initiativ, der er taget ved det fremlagte medlemsforslag, påskønnelsesværdigt og må se forslaget som en fortsættelse og videreudbygning af de opgaver, udvalget har søgt at varetage siden sin nedsættelse. Under hensyn til den store bredde af den problemkreds, forslaget beskæftiger sig med, vil det næppe være egnet til behandling inden for en enkelt institution. Udvalget ønsker at understrege det væsentlige i, at der, hvis forslaget føres ud i livet, skabes et organ, der vil kunne formidle ikke blot et godt nordisk samvirke inden for området, men også et uundværligt samspil med en række specialer inden for de sociologiske, social-medicinske og tekniske videnskaber. Disses indsats bør nøje koordineres efter de mest presserende behov og vurderes primært ud fra de interesser, som er repræsenteret i Nordisk administrativt udvalg vedrørende søfartsmedicin. Udvalget må derfor finde, at en nøje overvejelse af, hvilke emner der bør gives prioritet ved iværksættelsen af den påtænkte forskning, bør ske i samvirke med de myndigheder og bestående institutioner, der allerede har beskæftiget sig med problemkredsen.

København, den 12. september 1968

(Sign.)

Skandinaviska transportarbetarefederationen:

Skandinaviska transportarbetarefederationen vill på det bestämdaste tillstyrka ovan nämnda rekommendation och vill federationen som motivering för denna sin tillstyrkan framhålla den mycket expansiva förändring som varit och är rådande på sjöfartens område och som i sin tur påverkar de ombordanställdas hälsotillstånd och jämväl bidrager till en skrämmande olycksstatistik.

Det bör framhållas att det alltmer moderniserade fartygsbeståndet för med sig att fartygens förflyttning över världshaven sker i allt snabbare tempo med hastiga klimatförändringar som följd och som givetvis påverkar de ombordanställdas hälsa.

Även fartygens uppehåll i hamnarna har blivit kortare och kortare, vilket medför att den långa arbetstiden och i hamn rådande jäkt pressar de anställda och tillåter vi oss hysa den uppfattningen, att tröttheten i största utsträckning är en bidragande orsak till att de ombordanställda toppar olycksfallsstatistiken i de nordiska länderna.

Som ovan sagts tillstyrker federationen på det bestämdaste Nordiska rådets presidiums rekommendation om en utvidgad medicinsk forskning. Vi vill härutöver föreslå att Nordiska rådet jämväl måtte upptaga till behandling en utbyggnad av hälsocentraler för ombordanställda och jämväl bereda dessa möjlighet till en modern utrustning, som möjliggör för sjömansläkaren att behandla sjuka sjömän lika effektivt som övriga medborgare.

Det bör i detta sammanhang anföras att efter studier i utlandet (på Sydamerikas västkust och på en del av Västindiska öarna) har det konstaterats att den vård sjuka sjömän från de nordiska länderna får, är under all kritik, varför vi anmodat konsulat och rederier att i alla de fall då möjlighet därtill föreligger tillse att sjuka ombordanställda sändes till respektive hemländer dels för att på ett tillfredsställande sätt bereda dessa en berättigad vård för ett snabbare tillfrisknande dels när det ställer sig mindre kostsamt för såväl respektive länders myndigheter som för rederierna.

Göteborg den 4 september 1968

Skandinaviska transportarbetarefederationen

Johan S. Thore

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

Indenrigsministeriet kan i overensstemmelse med en fra sundhedsstyrelsen indhentet udtalelse, der baserer sig på drøftelser i Søfartens Sundhedsråd og Nordisk Søfartsmedicinsk Udvalg anbefale, at der søges skabt mulighed for på nordisk basis at gennemføre søfartsmedicinsk forskning. Man har ikke herved taget endelig stilling til, hvorledes en sådan forskning bedst vil kunne koordineres.

København, den 13. september 1968

P. m. v.

E. b.

Karen Hansen

Sekretær

Handelsministeriet:

— — — skal man meddele, at sagen har været forelagt for Søfartens Sundhedsråd, ligesom den har været genstand for drøftelse i det i anledning af Nordisk Råds rekommendation nr. 32/1958 nedsatte nordiske embedsmandsudvalg vedrørende søfartsmedicin.

Handelsministeriet kan for sit vedkommende ganske tilslutte sig den udtalelse af 12. september 1968 fra det nævnte embedsmandsudvalg (*se oven*) anførte, hvorved bemærkes, at handelsministeriet må finde, at embedsmandsudvalget ville være velegnet til at forestå koordineringen af de i medlemsforslaget omhandlede undersøgelser m. v.

København, den 27. september 1968

P. m. v.

E. b.

Sven Lunddahl

Den Alm. Danske Lægeforening:

— — — meddele, at sagen har været forelagt såvel lægeforeningens hygiejnekomite som Søfartens hygiejnekomite v/professor i hygiejne ved Københavns universitet, professor, dr. med. P. Bonnevie.

Søfartens Hygiejnekomite har i sagens anledning blandt andet meddelt:

Søfartens Hygiejnekomite, hvis opgave det er at være initiativtagende og rådgivende med hensyn til skibshygiejniske spørgsmål, har med interesse bemærket det fremsendte forslag vedrørende søfartsmedicinsk forskning.

Komiteen, der i sin styrelse tæller repræsentanter for Danmarks Rederiforening, de søfarende mandskaber, de søfarende officerer, Sundhedsstyrelsen, Den Alm. Danske Lægeforening, Dansk Forening til Kønssygdommens Bekæmpelse, Danmarks Rederiforenings Lægekantor samt ministeriet for handel, håndværk, industri og søfart, erkender behovet for en yderligere forskning på området og ser meget gerne, at der med henblik herpå etableres et samarbejde på nordisk plan.

Søfartens Hygiejnekomite kan tilsige sin støtte og medvirken til sagens fremme og stiller sig, i det omfang det er muligt, til disposition, ikke alene med henblik på en nærmere udformning af det ønskelige forskningsprogram, men også med henblik på selve forskningens gennemførelse.

Den Alm. Danske Lægeforening:s hygiejnekomite kan tilslutte sig det af Søfartens Hygiejnekomite anførte og herudover kan lægeforeningen generelt tilslutte sig den henstilling, der findes i medlemsforslaget in fine.

København, den 4. september 1968

P. h. v.

Jens Larsen

A. H. Schleisner

Danmarks Rederiforening:

Forslaget synes i væsentlig grad at bygge på den af dr. Anders Otterland gennemførte analyse af dødelighedsmønstret hos aktive søfolk på svenske

skibe i årene 1945—1954, hvoraf bl. a. fremgår, at dødeligheden i den nævnte periode var betydelig højere blandt søfolk end blandt befolkningen i land. I betragtning af at den nævnte undersøgelse blev afsluttet for mere end 14 år siden, kan man efter vor opfattelse næppe bygge på de oplysninger og konklusioner, der fremgår af Otterlands undersøgelse, og vi er bekendt med, at man også i visse svenske kredse anser den nævnte undersøgelse for forældet og ikke dækkende de nuværende forhold. Det tilføjes, at det nugældende svenske system, hvorefter alle svenske søfolk skal lægeundersøges inden udmønstring, ikke eksisterede i årene indtil 1954, hvilket måske kan være en af årsagerne til den konstaterede høje dødelighed i den nævnte periode.

Endvidere bemærkes, at forslaget omfatter en række emner, som efter vor opfattelse ligger uden for de naturlige grænser for skibsmedicinsk forskning, idet der er tale om analyse af en række andre spørgsmål, såsom rekruttering, uddannelse, udlændinge i handelsflåden med videre, spørgsmål hvor særlige nationale momenter og årsagsforhold spiller stærkt ind, og hvor fælles nordiske undersøgelser og løsninger næppe vil være det mest hensigtsmæssige.

Hertil kommer, at flere af de i forslaget nævnte emner allerede er taget op til nærmere undersøgelse på nationalt plan, såvel i Danmark som i Norge og Sverige. For Danmarks vedkommende foregår der således en løbende registrering af sygdomstilfælde blandt søfolk i vore medlemmers skibe med en efterfølgende statistisk bearbejdelse og analyse. Nævnes kan også en igangværende dansk undersøgelse af søfolkets høreskader og kostvaner.

Det er Danmarks Rederiforenings opfattelse, at spørgsmålet om, i hvilket omfang den skibsmedicinske forskning bør intensiveres, må afgøres på nationalt plan, idet en sådan løsning ikke udelukker, at de resultater, der opnås gennem en national forskningsvirksomhed, kan udveksles og drøftes på nordisk plan, uden at man opretter en permanent nordisk forskningsinstitution på dette område. En sådan erfaringsudveksling vil passende kunne finde sted i det allerede eksisterende nordiske udvalg vedrørende Nordisk Råds rekommandation nr. 13/1964, jfr. også rekommandation nr. 32/1958 (udvalg III). Vi henviser i øvrigt til: Nordisk udredningsserie 1962: 1 — Helsetjeneste for søfarende, afsnit 19 pag. 23 p. p.

Under henvisning til ovenanførte bemærkninger, mener Danmarks Rederiforening ikke, at der bør gives dansk tilslutning til forslaget.

København, den 26. september 1968

Danmarks Rederiforening

Henry Jensen

Formand

Wenzell

Adm. direktør

Rederiforeningen for Mindre Skibe:

— — — meddele, at problemerne for de mindre skibe, der sejler i indenrigsfart og på Østersøen og Nordsøen, ikke er ret så store og vanskelige som for de store skibes vedkommende, der sejler i oversøisk fart og derfor kan være konstant flere uger i søen, medens de mindre skibe lettere kan søge havn, hvor der i akutte tilfælde hurtigere kan søges lægeassistance.

Vi mener imidlertid, at der helbredelsesmæssigt skal gøres alt for søens folk gennem vejledning, råd og advarsel, og her gør Søfartens Hygiejnekomité, København, et meget stort arbejde ved udsendelsen af sine publikationer til rederierne og skibene. Søfartens Arbejderbeskyttelsesudvalg (handelsministeriet) udsender ligeledes regelmæssigt Faremeldinger til rederierne, og disse publiceres også i de danske shipping-blade. Faremeldingerne oplyser om ulykkestilfælde, der har fundet sted om bord i skibene, og der advares alvorligt imod gentagelser.

København, den 12. september 1968

Rederiforeningen for Mindre Skibe

P. L. Eriksen

Danmarks Skibsførerforening og Dansk Styrmandsforening:

De senere års udvikling inden for skibsfarten har været præget af tendensen i retningen af en mere intensiv udnyttelse af skibspotentielt og de ombordværende besætninger. Udviklingen er fremtvunget af stadig voksende krav om øget kapacitet, mindre tidsforbrug og større præcision i international søtransport, understøttet af hård konkurrence inden for skibsfarten såvel som mellem skibsfarten og andre transportformer på internationalt plan.

For de søfarende har udviklingen medført, at tjenesten om bord i skibene foregår under et stadigt voksende arbejds- og tidspres. Kortere ophold i havn begrænser mulighederne for afkobling og rekreation, og de søfarende bliver i stigende grad henvist til at tilbringe tjenestetiden til søs inden for rammerne af skibssamfundets isolerede og snævre miljø. Endelig har den efterhånden permanente mangel på tilstrækkeligt og i særdeleshed tilstrækkeligt velkvalificeret personel til bemanning af skibene medført, at ferier og anden fritid ofte må begrænses tidsmæssigt i forhold til den normerede arbejdsfrihed, og i mange tilfælde tildeles ferie og fridage af samme årsag uregelmæssigt og med kort varsel.

Som omtalt i de foreliggende medlemsforslag om udvidet skibsmedicinsk forskning i de nordiske lande foreligger der allerede nogle skibsmedicinske undersøgelser, som vi har fundet særdeles nyttige både i foreningernes daglige arbejde med personelle anliggender og — i særdeleshed — i forbin-

delse med lovgivningsarbejdet vedrørende søfartssociale forhold. Vi finder imidlertid samtidig, at mange problemområder endnu er ufuldstændigt belyst, som f. eks. træthedsfænomenet, helbredstilstand i katasirofesituationer og neuroser, er ikke udforsket, og på andre områder, for hvilke der foreligger ældre undersøgelser, må det være hensigtsmæssigt at gennemføre follow-up undersøgelser under hensyntagen til den igangværende og den kommende udvikling inden for skibsfarten.

I Danmarks Skibsførerforening og Dansk Styrmandsforening erkender vi behovet for øget skibsmedicinsk forskning, og vi kan fra vor side tilslutte os rekommendationen til de nordiske landes regeringer om at iværksætte foranstaltninger til udvidet forskning på dette område.

På linie med forslagstillerne mener vi imidlertid også, at der bør sættes ind med samfundsvidenskabelige undersøgelser over en bredere front inden for skibsfarten. Skibsmedicinske og socialmedicinske undersøgelser bør have støtte i psykologiske, sociologiske og organisatorisk/administrative undersøgelser af emner som rekruttering til erhvervet, erhvervsuddannelsen, personalepolitikken, skibets og skibsfartens organisationsstruktur samt afgang af søfarende til erhverv i land. Trivselsproblemer og de søfarendes familierelationer er blandt de emner, der også pakalder sig betydelig interesse.

I denne forbindelse må det oplyses, at både i Norden og i andre søfartsnationer er der i en årrække foregået en hel del forskning på det maritime område ved samfundsvidenskabelige institutter. I Danmark er denne forskning foregået ved Institut for Organisation og Arbejdssociologi ved Handelshøjskolen i København og i Norge er der ved Institutt for samfunnsforskning i Oslo foregået en række sociologiske og psykologiske undersøgelser specielt vedrørende skibsfartens forhold. Fra de nævnte institutter foreligger der en række forskningsrapporter vedrørende emner som »skibssamfundets sociale struktur», »rekruttering af søfarende», »afgangen af personel fra handelsflåden», »de søfarendes uddannelsesforhold», »sømandsfamiliernes reaktioner på mandens fravær til søs» for at nævne de vigtigste arbejder.

Det forskningsarbejde, der nu i en årrække allerede har været i gang på søfartens område i nordiske lande, er i øvrigt gennemført i samarbejde med forskere inden for samme områder i andre lande. Men set under ét har koordineringen af forskningen inden for skibsfarten hidtil ikke fungeret tilfredsstillende, idet det har knebet med at gennemføre større samlede studieprojekter og forskningen har i nogen grad overlappet hinanden på en ikke altid lige hensigtsmæssig måde, set fra et rationelt synspunkt.

Et fællesnordisk initiativ til fremme af den samfundsvidenskabelige forskning inden for skibsfarten vil kunne løse en del koordinationsproblemer og samtidig lede til en forstærket og mere udbytterig forskningsindsats, hvorfor vi fra vor side kan anbefale et sådant initiativ.

Vi finder i Danmarks Skibsførerforening og Dansk Styrmandsforening at det bør tages op til nærmere overvejelse og drøftelse at oprette et nordisk

samfundsvidenskabeligt forskningsråd for skibsfarten med henblik på at koordinere og stimulere det videre forskningsarbejde inden for dette i de nordiske lande så betydningsfulde erhvervsområde. En ensidig fremme af skibsmedicinsk forskning vil efter vor opfattelse vise sig utilstrækkelig til at tilfredsstille behovet for en tilstrækkelig bred og samtidig dybtgående viden om de mange indbyrdes sammenhængende problemkredse inden for nordisk skibsfart.

Under hensyntagen til den hurtigt fremadskridende strukturforandring inden for skibsfarten og nødvendigheden af at følge udviklingen op på det personelle område må vi henstille, at den foreliggende sag fremmes mest muligt i Nordisk Råd. Samtidig henstiller vi, at sagens hovedemne — skibsmedicinsk forskning — ved sagens forelæggelse for Nordisk Råd bliver ændret til »samfundsvidenskabelig forskning».

København, den 24. september 1968

E. Udby Hansen

Danmarks Skibsførerforening

K. M. Sørensen

Dansk Styrmandsforening

Maskinmestrenes Forening:

— — — kan helt ud tilslutte os forslaget konklusion, der anbefaler udvidet skibsmedicinsk forskning i de nordiske lande.

Udover de i forslaget nævnte problemer, der bør tages op til undersøgelse, vil vi gerne henlede opmærksomheden på nogle ting, som vi på grundlag af lægmandserfaring mener, har helbredsmæssig betydning for søfarende.

I den anledning kan følgende spørgsmål stilles:

1. Medfører ophold i støjfyldte rum træthed?
2. Skyldes søfolks træthed undertiden skibets bevægelser i søen?
3. Kan skibets rystelser i forbindelse med færdsel på jerndæk og -dørk medføre slidigt?
4. Kan den kunstige ventilation — herunder dieselmotorers luftforbrug — og den deraf følgende træk medføre gigt?
5. Har opholdets varighed om bord betydning for sundhedstilstanden, således at f. eks. kortere ophold om bord og længere ferier i land kan bedre sundhedstilstanden?

De her fremsatte spørgsmål er affødt af nøje kendskab til ældre søfarendes skavanker, og Maskinmestrenes Forening hilser med tilfredshed det initiativ, som forslaget er udtryk for, og håber, at Nordisk Råd og til sin tid de nordiske regeringer går ind for en udvidet forskning af disse problemer både for de søfarendes og for samfundets skyld.

København, den 20. august 1968

Maskinmestrenes Forening

A. C. Hansen

Rederiforeningen af 1895 meddelar i skrivelse den 22 november 1968 att föreningen tillstyrker medlemsförslaget.

Sømændenes Forbund i Danmark:

— — — skal vi udtale, at vi ikke har fundet anledning til at fremkomme med udtalelser desangående, men har taget det fremsendte til efterretning.

København, den 20. november 1968

Arne Jensen

Formandsassistent

F i n l a n d

Social- och hälsovårdsministeriet:

Inom hälso- och sjukvårdens område bildar sjömännen en avskild socialgrupp, som har fordrat speciella organiseringar, t. ex. sjömansläkare och hälsovårdscentraler för sjömännen. Det finns här i Norden sådana hälsovårdscentraler i Oslo, Göteborg och København. Oberoende av dessa åtgärder finns det på detta område nackdelar, rörande vilka grundlig medicinsk forskning skulle vara nödvändig.

Medlemsförslaget om skeppsmedicinsk forskning, som framförts i Nordiska rådet, bör därför anses ändamålsenligt. Utvidgandet av den nordiska medicinska forskningen fordrar emellertid vidsträcktare samarbete mellan sjömännens hälsovårdscentraler och andra hälsovårdsanstalter samt koordinering av forskningsarbetet och informationen. Det finns inte någon speciell sjömanshälsovårdscentral i Finland, men Institutet för arbetshygien har sedan många år deltagit i sjömännens hälsovårdsarbete och respektive samarbete med de andra nordiska länderna. Därför skulle Institutet för arbetshygien vara det lämpligaste att i Finland delta i den ovannämnda nordiska forskningen.

Helsingfors den 23 augusti 1968

Raf. Rinne

Avdelningschef

Kaarlo Koskenkylä

Regeringssekreterare

Medicinalstyrelsen¹:

— — — meddela, att styrelsen finner förslaget om skapandet av nordiskt samarbete beträffande medicinsk forskning inom sjöfarten ytterst angeläget och önskvärt. Vad hälso- och sjukvården beträffar utgör sjömännen en från

¹ Yttrandet översatt från finska.

den övriga befolkningen relativt isolerad social grupp, vars hälsovård har krävt speciella arrangemang med sjömansläkare och egna hälsovårdscentra. Dylika centra finns i de nordiska länderna i Oslo, Göteborg och Köpenhamn. Det oaktat förekommer inom detta område olägenheter, vilkas övervinnande kräver en mera utvidgad medicinsk forskning än hittills. Det aktuella förslaget om utvidgad samnordisk medicinsk forskning förutsätter ett samarbete mellan de förenämnda för sjömän avsedda hälsovårdscentra och även mellan övriga forskningsinstitutioner, en koordinering av forskningsarbetet och informationsverksamheten. I vårt land existerar inget hälsovårdscentrum, avsett enbart för sjömän, men Stiftelsen för yrkesmedicin har redan under flera år deltagit i hälsovårdsarbetet avseende sjömän samt även i samarbete härom de nordiska länderna emellan. Sålunda skulle Stiftelsen för yrkesmedicin vara lämpligaste organ att för Finlands del taga del i den föreslagna samnordiska forskningen.

Helsingfors den 6 augusti 1968

Niilo Pesonen

Generaldirektör

P. Kuusisto

Medicinalråd

Sjöfartsstyrelsen:

I motiveringen till förslaget har nämnts ett flertal frågor rörande denna sak, som fordrar tilläggsutredning, innan man kan börja uppgöra planer för att reducera antalet dödsfall, sjukdomar och på hälsotillståndet inverkan olägenheter inom sjöfarten.

Sålunda har det konstaterats, att saken uppmärksammats icke endast i de nordiska länderna utan även i övriga sjöfartsländer och att man börjat göra undersökningar rörande förhållandet mellan antalet dödsfall och deras orsaker till sjöss med motsvarande omständigheter i fråga om personer, som är verksamma i land. Vid internationella konferenser, som behandlar sjömännens hälsoproblem, har det framkommit, att det råder brist på uppgifter angående sjöfolkets sjukdomar och dödlighet. Vid undersökningar i Sverige och Norge har det framgått, att dödligheten bland sjöfolk är avsevärt större än dödligheten i land, och att det till sjöss anmärkningsvärt ofta förekommer dödsfall på grund av olyckshändelser liksom även självmord.

Icke heller beträffande antalet sjukdomsfall ombord och dessas orsaker har man fått tillräckliga erfarenheter. Det kan blott fastslås, att det bland sjömännen ofta påträffas personer med nervösa störningar och besvär på grund av alkoholmissbruk.

Särskild uppmärksamhet har i de hittills utförda nordiska undersökningarna fästs vid skadeverkningar på grund av för mycket buller, och härvid

har framkommit, att det t. ex. bland fartygens maskinbefäl finns förvånansvärt många personer med hörselskador. Vid en undersökning år 1964 konstaterades det, att inom Nordiska maskinbefälsförbundets område 34 procent led av svåra och 42 procent av lättare bullerskador men blott 14 procent icke drabbats av hörselskada.

Ytterligare har man vid de preliminära undersökningarna i dessa frågor fäst uppmärksamheten vid kosthållningen ombord, emedan många av dem, som varit länge till sjöss, lider av besvär på grund av överdriven fetma. Dessutom är det skäl att se på svårigheterna vid avlägsnandet av avfall ombord, klimatförhållandenas inverkan på sjöfararnas hälsa, isoleringens inverkan på förekomsten av psykiska sjukdomar, sjömannens sexualproblem o. s. v.

En svarbehandlad faktor i sjöfolkets liv är nu för tiden besvär och direkta riskmoment, som förorsakas av trötthet. Man kan anta att trötthet och överansträngning varit en medverkande omständighet vid många olycksfall men noggranna undersökningar och bevis saknas tills vidare.

Framdeles borde man försöka att noggrant klargöra dessa faktorerens inverkan speciellt vid allvarliga olycksfall.

En efterkrigsföreteelse inom sjölivet är att sjön icke mera drar till sig utövare av sjömansyrket i samma grad som tidigare. Med anledning härav är det förstäligt, att utbildningen till detta yrke möter vissa svårigheter.

Sjöfartsstyrelsen har funnit, att ovan relaterade omständigheter förekommer även bland det finska sjöfolket men sjöfartsstyrelsen saknar möjligheter till noggrannare undersökningar och upprättande av statistik. Dessutom kommer troligen uppgifter om många sjukdoms- och dödsfall icke sjöfartsstyrelsen till handa, medan man däremot kan utgå från, att vissa försäkringsbolag och sjömanspensionskassan har sådant material angående sjömannens sjukdomar och dödsfall, som kan publiceras.

Sjöfartsstyrelsen förenar sig i Nordiska rådets rekommendation om en utvidgning och effektivisering av forskningen rörande sjöfolkets sanitära förhållanden emedan resultatet av dessa forskningar i sinom tid kan komma icke blott Finlands sjöfolk utan hela sjöfartsnäringen till godo.

Helsingfors den 14 september 1968

Arvo Karjalainen

Chef för sjöfartsavdelningen
sjöfartsråd

Stiftelsen för yrkesmedicin¹:

På Nordiska rådets initiativ har redan under flera år försiggått ett fast samarbete mellan de nordiska länderna i frågor som berört sjömannens hälsovård. Som ett resultat härav har bl. a. genom samarbete med svenskarna bifogade lärobok (*här ej tryckt*) tillkommit, en rekommendation om skepps-

¹ Yttrandet översatt från finska.

apotek fåtts till stånd o. s. v. Vid medicinalstyrelsen har ärendena under senare tid handhäfts av medicinalrådet Pātiälä och epidemiolog Tammilehto på hälsovårdsavdelningen samt medicinalrådet Härö på statistikavdelningen. I någon mån har forskning bedrivits även angående problem i samband med sjömännens hälsovård framför allt i Sverige och Norge. Ett exempel härpå utgör det i förslaget nämnda forskningsarbete, som utförts av Anders Otterland. Det är uppenbart att vi i större omfattning än hittills behöver samnordiskt forskningsarbete för främjande av sjömännens hälsovård. På yrkesmedicinens och arbetshygienens område har nordiskt samarbete redan pågått i nära tjugo år. En gång om året hålles en konferens för de nordiska stiftelserna för yrkesmedicin, som pågår under en veckas tid, där forskningsaktiviteterna koordineras och information om resultaten ges till olika länder. Frågor som berör sjömännens hälsovård utgör ett tacksamt forskningsfält, men denna yrkesgrupp representerar endast en liten bråkdel av de persongrupper som verkar på olika yrkesområden. Det kan inte ifrågasättas att inte forskning för främjande av sjömännens hälsovård skulle vara nödig och lätt att koordinera inom ramen för redan existerande samnordiska organ, som handhar sjömännens hälsovård, i synnerhet om nordiska forskningsinstitut och sjömännens hälsovårdscentra, speciellt i Oslo, Göteborg och Köbenhavn kunde anknytas till dem. Sålunda skulle det enligt vår uppfattning vara skäl att intaga en positiv hållning till detta förslag. Samtidigt borde man emellertid från finsk sida i vidare bemärkelse taga upp frågan om den yrkesmedicinska forskningen i sin helhet i Norden. På detta område har som sagt samarbetet kommit väl igång men enligt min uppfattning skulle det i detta skede behövas ett ställningstagande från Nordiska rådets sida och dess stöd för att kunna vidareutvecklas.

Helsingfors den 30 juli 1968

Leo Noro

Professor
Medlem av vetenskapsrådet

Sjöfartens arbetsgivareförbund r.f. meddelar i skrivelse den 7 september 1968, att förbundet icke motsätter sig medlemsförslaget.

Ålands redarförening r.f.:

— — — får vi såsom vårt utlåtande framföra, att vi inte har något att erinra mot det gjorda förslaget.

Mariehamn den 14 augusti 1968

Ålands redarförening r. f.

Stig Lundqvist

Finlands skeppsbefälsförbund:

Nödvändigheten av ett sådant forskningsarbete har redan länge diskuterats inom Finlands sjöfartskretsar. Både sjöfartsstyrelsen och sjöfolksorganisationerna har speciellt intresserat sig för bullerfrågan och härav föranledda hörselskador, arbetsolycksfall och orsakerna därtill samt alkoholfrågan. I brist på medel har saken tyvärr icke framskridit längre. Därför finner Finlands skeppsbefälsförbund det synnerligen önskvärt, att i förslaget nämnda forskningsarbete utföres i internordisk regi. Forskningsarbetet skulle vara ännu värdefullare, om man i samband härmed också kunde — såsom i förslaget nämnts — klargöra orsakerna till flykten från sjön samt andra person- och trivselfrågor och om däri skulle göras förslag till korrigerande av missförhållandena.

Helsingfors den 28 augusti 1968

Suomen laivanpäälystöliitto —

Finlands skeppsbefälsförbund

Eino Vikko

Y. Fyhrquist

Finlands maskinbefälsförbund:

— — — få framföra, att det i alla avseenden stöder förslaget.

Maskinbefålet hör till den yrkesgrupp ombord, som är särskilt utsatt för hörselskador, vilka på grund av fartygens konstruktion är för år tilltagit i skrämmande omfattning. Maskinbefålet är i stort behov av att effektiva preventiva åtgärder vidtages i detta avseende.

Som sjömän är maskinpersonalen liksom övrig personal ombord utsatt för sjölivets psykiska press, som kan resultera i neuroser, alkoholskador, självmord, hälsoskador av felaktig kost m. m.

Förbundet anser, att en noggrann undersökning av orsakerna till valet av sjömansyrket ävensom orsakerna till flykten från sjön är den rätta vägen att förebygga en osund utveckling inom sjömansyrkena och hälsar med tacksamhet det initiativ, som väckts av medlemmar inom Nordiska rådet.

Helsingfors den 13 september 1968

Suomen konepäälystöliitto —

Finlands maskinbefälsförbund r. y.

J. Heinonen

Ordförande

E. Ek

Verksamhets-
ledare

Finlands sjömansunion r.f. — Suomen merimies-unioni r.y.:

— — — hänvisar vi till det svar som avgetts av Transportbranschens fackföreningars federation (*se nedan*) i vilket vi förenar oss.

Därtill vill vi påpeka följande.

Inom Nordiska rådet existerar redan tre kommittéer som har samband med hälsovården ombord, nämligen skeppsapotekskommittéen, läkarboks-kommittéen och kommittéen för fastställandet av fordringar för sökandens lämplighet till sjötljänst. Dessa kommittéers arbete borde intensifieras och resultatet av arbetet kunde användas som grund för den föreslagna forskningen.

Nationellt har även i Finland gjorts en del utredningar inom den kommitté som tillsattes 1965 inom ramen för sjöfartsstyrelsen och som samlat resultaten i ett betänkande den 31 mars 1966.

Det förslag som Nordiska rådet väckt angående skeppsmedicinsk forskning bör hälsas med tillfredsställelse och Finlands sjömansunion r. f. understöder rådets rekommendation.

Helsingfors den 11 september 1968

Finlands sjömansunion r. f.

O. Keitele

R. Herdin

Transportbranschens fackföreningars federation — Kuljetusalan ammattiliittojen federationi r.y.:

Inom den moderna nordiska sjöfarten har utvecklingen av fartygstyper, automatisering och rationalisering under senaste år skett mycket snabbt. Detta har medfört en kännbar minskning av manskap ombord samt även påverkat fartygens uppehåll i hamnarna som på grund av moderna lossningsmetoder blivit mycket korta. På grund av dessa faktorer pressas besättningen till mycket långa arbetspass som åter medför en uttröttning. Denna trötthet ger lätt upphov till olycksfall som även den finska statistiken visar att ha stigit i en avsevärd grad.

Därför föreslår vi att man i denna forskning skulle fästa uppmärksamheten på relationerna mellan arbetstidens längd samt olyckornas antal och huruvida en regelbundet given ledighet motverkar denna uttröttning.

Det är av stor vikt att även bullerproblemet som omnämnes i förslaget blir närmare undersökt på grund av de svåra bullerskador som blivit funna vid undersökningen av maskinbefålet och som säkert finns bland det övriga maskinmanskapet.

Även vår erfarenhet säger att förekomsten av olika nervsjukdomar, hjärt-

sjukdomar och alkoholskador är större bland sjömän än bland arbetstagare i land, men då det inte finns någon annan utredning av dessa sjukdomar än vad som har gjorts i Norge angående alkoholmissbruket bland sjömännen och som publicerades 1964, är det av vikt att även detta problem närmare undersöks.

Det bör även i detta sammanhang fästas uppmärksamhet på sjömännens hälsovård i allmänhet samt dess ordnande i de större hamnstäderna. Vid nuvarande förhållanden kan det hända att en sjöman sjukavmönstras men på grund av platsbrist på sjukhusen inte kan intagas förrän redarens ansvar för sjömannens sjukvård har utgått. Därför skulle det vara av vikt att grunda hälsocentraler för sjöfolk där det finns tillräckligt med platser för ett omedelbart intagande av sjuka sjömän så att behandlingen kan ges under den tid som sjukvårdskostnaderna ersättes av redaren.

I sin helhet anser vi att det är ett mycket viktigt initiativ som blivit taget av det Nordiska rådet och därför understöder vi hemställningen, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att vidtaga gemensamma åtgärder för en utvidgad skeppsmedicinsk forskning.

Helsingfors den 11 september 1968

Transportbranschens fackföreningars
federation

Olavi Keitele

Ordförande

Robert Herdin

Sekreterare

N o r g e

Sosialdepartementet:

Medlemsforslag om skipsmedisinsk forskning har av sosialdepartementet, helsedirektoratet, vært lagt fram for sjøfolkenes og redernes organisasjoner i Norge, samt for andre instanser som representerer skipsfartens yrkesproblemer, spesielt yrkesmedisinske problemer.

Av de uttalelser som er innkommet framgår det at det er en bred interesse for at slike problemer som de som omfattes av medlemsforslaget, blir tatt opp og gjort til gjenstand for ytterligere undersøkelser og forskning. Det er dog blitt påpekt at en del av de spørsmål som omfattes av medlemsforslaget ikke er rent yrkesmedisinske spørsmål, men mer spørsmål av sosiologisk, psykologisk eller teknisk natur som i alle fall i første rekke ikke kommer inn under begrepet skipsmedisin. Man er for øvrig kjent med at Nordisk administrativt utvalg for sjøfartsmedisin (oppnevnt i henhold til Nordisk

Råds rekommandasjon nr. 32/1958) på møter i København 6., 11. og 12. september 1968 har behandlet medlemsforslaget og stilt seg positivt til dets innhold.

Sosialdepartementet har på sin side vært enig i behovet for forskning innenfor en rekke av de yrkesmedisinske og yrkeshygieniske felter som knytter seg til sjøfolkenes og fiskernes helse og arbeid, og man har med beklagelse kunnet konstatere at det hittil bare er tatt ubetydelige skritt i retning av å møte det behov som må antas å være til stede på dette område. Det kan nevnes at saken ble berørt i Stortingets spørretime 18. april 1967. Seinere har det vært tatt et visst initiativ for å få i gang en bred drøfting av problemene på nasjonal basis, uten at dette foreløpig har ført til konkrete resultater.

Man antar at et forskningsarbeid på dette område på nordisk basis prinsipielt vil kunne få to uttrykksformer:

enten at man etablerer en fellesnordisk institusjon for sjøfartsmedisinsk forskning,

eller at man søker å koordinere det forskningsarbeid som blir gjort på dette felt i de forskjellige nordiske land, og samtidig søker å medvirke til at arbeidet blir utvidet og nye oppgaver tatt opp.

Det vil så vidt man kan se være lite realistisk å bygge videre på den første mulighet. Problemenes omfang tilsier at det neppe vil være mulig å behandle alle problemer som omfattes av forslaget innenfor en enkelt institusjon. Hertil kommer de økonomiske og personellmessige betenkeligheter som knytter seg til spørsmålet om å etablere en fellesnordisk institusjon av denne art.

Hvis man på den andre side søker å koordinere og utnytte de forskningsmuligheter som allerede finnes innen de nordiske land, så vel på det yrkesmedisinske område som på andre områder med relasjon til den problemkrets som forslaget omfatter, skulle det etter departementets mening være mulig å komme et godt stykke på vei. Fra norsk side vil det være naturlig å peke på de forskningsmuligheter som allerede eksisterer innenfor de allerede etablerte arbeidsforskningsinstitutter her i Oslo (Yrkeshygienisk institutt, Arbeidsfysiologisk institutt og Arbeidspsykologisk institutt) — og hvor man allerede til en viss grad har beskjeftiget seg med problemer av omtalte art.

Man finner i henhold til ovenstående å kunne rå til at det på nordisk basis blir etablert et samarbeidsorgan som kan påta seg så vel å koordinere som å prioritere forskningsoppgavene innenfor så vel medisin som andre vitenskaper med relasjon til sjøfolkenes — og eventuelt fiskernes helse- og yrkesproblemer. Et slikt organ bør fortrinnsvis også kunne disponere — eller fordele — pengemidler som kan nyttes til å sette i gang eller understøtte spesielle undersøkelser eller forskningsprosjekter.

Sosialdepartementet vil eventuelt kunne være behjelpelig med å finne fram til den mest hensiktsmessige norske representasjon i et slikt samarbeidsorgan.

Oslo, 23. september 1968

Egil Aarvik

Karl Evang

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

Med anledning av rubricerade remiss har socialstyrelsen infordrat yttrande från legitimerade läkaren Stig Lindström, Sveriges redareförenings förtroendeläkare, Stockholm och legitimerade läkaren Erik Werner, hälsocentralen för sjöfolk, Göteborg (*se nedan*).

Socialstyrelsen vill understryka önskvärdheten av att den sjöfartsmedicinska forskningen utvecklas och att större möjligheter ges att vetenskapligt belysa och bedöma arbetsförhållandena ombord å fartyg, kraven på de ombordanställda och de faktorer som orsakar sjukdom och ohälsa för att därigenom ge möjlighet till förebyggande verksamhet. Det saknas vetenskapliga undersökningar rörande exempelvis riskerna i fråga om vissa störningar av buller, klimatförändringars inflytande, isoleringens verkningar, undersökningar rörande den lämpliga kosten för den moderne sjömannen samt övriga andra mera direkta arbetsmedicinska problem.

Socialstyrelsen vill vidare erinra om att i Nordiska rådets regi tillsatts en nordisk kommitté som i första hand diskuterat kraven på sådana personer som mönstrat till sjöss men även övriga sjöfartsmedicinska spörsmål. I denna kommitté finns sjöfartsmedicinsk sakkunskap från de nordiska länderna företrädd. Sverige representeras av medicinalrådet Malcolm Tottie, socialstyrelsen och legitimerade läkaren Erik Werner, hälsocentralen för sjöfolk, Göteborg. Kommitténs ordförande, överläge Carl Møllenbach, Sundhedsstyrelsen, København, har kallat till sammanträde i København i början av september detta år för att diskutera det framlagda förslaget i Nordiska rådet. Socialstyrelsen vill för sin del föreslå att Nordiska rådet uppdrar åt ifrågavarande kommitté, utökad med socialmedicinsk, arbetsfysiologisk och statistisk expertis att bearbeta inkomna önskemål beträffande forskningsobjekt och därefter utforma ett forskningsprogram. I ett sådant program kan också fastställas vilka speciella forskningsobjekt som kan finnas inom de olika nordiska länderna och vilka som lämpligen bör behandlas på samnordisk basis.

Stockholm den 29 augusti 1968

Bror Rexed

Malcolm Tottie

Arbetsmarknadsstyrelsen har i skrivelse den 28 augusti 1968 förklarat sig finna medlemsförslaget väl motiverat och tillstyrker detsamma.

Sjöfartsstyrelsen:

Såsom anges i medlemsförslaget utvisade en år 1960 verkställd undersökning, att dödsfall på grund av olycksfall förekom anmärkningsvärt ofta på fartyg liksom självmord. Sveriges officiella statistik ger stöd för denna slutsats. Enligt 1964 års upplaga redovisas sålunda under rubriken Sjöfart 0,53 dödsfall per en miljon arbetstimmar, medan den för Samtliga näringsgrenar redovisade dödsfallsfrekvensen endast uppgick till 0,06. Dödsfallsfrekvensen under rubriken Sjöfart är den högsta som redovisats under år 1964, och av tidigare upplagor av yrkesskadestatistiken framgår, att den för denna yrkeskategori redovisade frekvensen brukar vara högst eller bland de högsta av de för olika yrkeskategorier redovisade frekvenstalen för dödsfall per arbetstimmar. Av bilagda redogörelser (*här ej tryckta*) för olycksfall inom sjömansyrket åren 1964—1966 framgår, att även frekvensen av olycksfall som icke lett till dödlig utgång är skrämmande hög. Det är även ett känt förhållande att hörselskador och alkoholsjukdomar har hög frekvens inom sjömansyrket.

Sjöfartsstyrelsen har länge varit medveten om här antydda förhållanden, och olika åtgärder har föreslagits eller vidtagits i syfte att vrida olycksfallskurvorna nedåt och motverka yrkessjukdomarna. Uppenbart är emellertid, att de stora brister, som alltjämt råder inom den skeppsmedicinska forskningen, innebär att vissa av åtgärderna möjligen kunnat göras effektivare eller bättre målsinriktade vid en klarare insikt om de socialmedicinska orsaksgrunderna.

Styrelsen vill i likhet med förslagsställarna understryka, att de berörda förhållandena icke är unika för svensk sjöfart. Situationen torde vara densamma inom de flesta sjöfartsländer. En förbättrad skeppsmedicinsk forskning kan därför ge värdefulla indikationer om lämpliga skyddsåtgärder och botemedel ej endast i Sverige utan inom sjöfarten i allmänhet och då i synnerhet inom Norden. En samverkan mellan de nordiska länderna på den skeppsmedicinska forskningens område förefaller naturlig.

Under återopande av det anförda får sjöfartsstyrelsen tillstyrka det remitterade medlemsförslaget.

Stockholm den 12 september 1968

Knut-Inge Lasson

Knut Tufvasson

Ingvar G. Hagild

Arbetsmedicinska institutet:

— — — I anledning härav får institutet, sedan frågan varit föremål för utredning av laboratorn vid institutet Åke Swensson, härmed anföra följande.

Vad som anföres i rubricerade förslag har nära anknytning till vissa av de av 1964 års sjöarbetstidsutredning gjorda övervägandena. På anmodan av nämnda utredning avgav arbetsmedicinska institutet den 6 november 1967 synpunkter i frågan (*se Bihang*).

Enligt institutets mening är en undersökning av orsakerna till såväl den höga sjukligheten som den höga döds- och olycksfallsfrekvensen hos sjöfolk mycket angelägen. Man måste nämligen konstatera att endast om orsakerna mera detaljerat kan klarläggas är det möjligt att vidtaga profylaktiskt verksamma åtgärder. Som också framhålls i förslaget är problemen emellertid mycket svårlösta och en utredning som verkligen skulle leda till ett verkningsfyllt resultat måste nödvändigtvis bli av mycket omfattande och arbets-/kostnadskrävande natur.

En undersökning i dessa avseenden är emellertid också möjlig att utföra i etapper, man kan t. ex. kartlägga bullerproblemen i en särskild undersökning, klimatologiska frågor i en, alkoholvanor igen i en annan o. s. v. En betydelsefull fråga, som också blivit föremål för viss utredning utomlands, är vidare förhållandet arbetstidens - fritidens fördelning vid sjötjänst. Härvidlag kan konstateras att det nuvarande systemet knappast torde vara det bästa alternativet. En närmare utredning av detta problem synes också särskilt motiverad i det att trötthet torde vara en synnerligen bidragande orsak till den höga olycksfallsfrekvensen.

Sammanfattningsvis kan institutet således konstatera, att det inom Nordiska rådet väckta förslaget om skeppsmedicinsk forskning får anses synnerligen angeläget men samtidigt understryka att undersökningarna med nödvändighet måste komma att bli mycket såväl arbets- som kostnadskrävande.

Solna 6 september 1968

Sven Forssman

I.-J. Byberger

Skrivelse från arbetsmedicinska institutet till 1964 års sjöarbetstidsutredning rörande allmän arbetstidsförkortning för sjömän

Arbetsmedicinska institutet har vid sin bedömning av de för en arbetstidsförkortning anförda motiven begränsat sig till de rena hälsoaspekterna. Enligt institutets uppfattning kan en arbetstidsförkortning i och för sig inte förväntas ha någon positiv inverkan på sjömännens hälsotillstånd eller på dödsfalls- och olycksfallsfrekvensen. Detta framstår så mycket klarare, som en arbetstidsförkortning i många fall inte torde innebära någon reell förkortning av den totala arbetstiden utan en omfördelning mellan ordinarie arbetstid och övertid. Därtill kommer att sjöfolket dygnet runt är hänvisat till att vistas i en och samma miljö.

Den i ärendet upprättade promemorian innehåller vissa uppgifter om dödsfalls- och olycksfallsfrekvensen bland sjöfolk. Dessa uppgifter är enligt arbetsmedicinska institutets uppfattning av sådan art, att de borde föranleda en mera ingående utredning så att effektiva motåtgärder kan vidtagas. Institutet är berett att diskutera planläggningen av en sådan undersökning. En sådan måste nödvändigtvis bli omfattande och dyrbar och institutet vill fästa uppmärksamheten på, att dess instruktion föreskriver full kostnadstäckning för utförda uppdrag.

Stockholm den 6 november 1967

Sven Förssman

Jöns Lindström

Sveriges redareförening:

Då det här gäller en nordisk fråga, har föreningen varit i förbindelse med redareorganisationerna i de övriga nordiska länderna. Föreningen har fått taga del av de svar, som avgivits av den danska respektive norska redareföreningen. Av dessa framgår, att man ställer sig avvisande till förslaget om tillskapandet av ett gemensamt nordiskt institut för utvidgad skeppsmedicinsk forskning.

Sveriges redareförening delar den uppfattning, som här kommit till uttryck. Redan nu förekommer ett omfattande arbete på det i förslaget berörda området inom vissa av de nordiska länderna. Det torde vara möjligt att få del av vunna erfarenheter för att därigenom förbättra de medicinska förhållandena för de ombordanställda — i den mån så erfordras — utan att tillskapa ett organ, som säkerligen i icke så få fall skulle komma att verka fördröjande. Föreningen vill i detta sammanhang erinra om den fördröjning av

arbetet med revidering av den svenska kungörelsen angående skeppsapotek, som blev en följd av att ärendet skulle behandlas på nordiskt plan.

Föreningen avstyrker förslaget.

Göteborg den 24 oktober 1968

Sveriges redareförening

Douglas Forssblad

Sveriges fartygsbefälsförening:

I förslaget framhålls bland annat att många olycksfall ombord på fartyg misstänks vara orsakade av trötthet på grund av alltför lång sammanhängande tjänstgöring samt nämnes att fartygsbefälsföreningen i Sverige år 1963 beslöt lämna bidrag till en sådan utredning i samarbete med statens institut för folkhälsan. Dessa förhållanden måste uppenbarligen vägas mot fartygsbefällets absoluta ansvar för fartygens säkerhet, varigenom bland annat skadeståndsansvar kan inträda vid haverier av olika slag. En begränsning av den totala högsta tillåtna arbetstiden eller uppdelningen av denna borde enligt föreningens uppfattning bygga på mera faktiska uppgifter om prestationsförmågan i förhållande till arbetsuppgifterna. Därutöver kan många andra faktorer påverka möjligheterna att undvika uttröttnings såsom utformningen av olika slags instrument, tillgången på hjälppersonal till befälet och mycket annat som skulle kunna belysas vid en yrkeshygienisk undersökning. Mycket få undersökningar av detta slag har gjorts inom sjöfarten även om problemet har uppmärksamrats i andra länder och där lett till bestämmelser om längsta sammanhängande arbetstid som är kortare (12 timmar) än den i Sverige föreskrivna (16 timmar).

Redan 1958 skrev sjöfartsstyrelsen i en utredning om bristmönstringen av befäl i svenska fartyg att en avsevärd brist på utbildat befäl »innebär en allvarlig fara ur sjösäkerhetssynpunkt. Härvid åsyftas inte blott den direkta fara, som ligger däri att vakttjänst i stor utsträckning måste utföras av befäl som saknar erforderlig utbildning eller erfarenhet för sin uppgift. Måhända är faran än större därutinnan att det behöriga befälet på grund av bristen utsättes för en stark belastning i form av långa arbetsdygn och avsevärt ökat ansvar, som i längden kan medföra risker av skilda slag.»

I Nautisk tidskrift nr 5/1959 redogjordes för hur trötthetsfenomen är en vanlig förklaring till oförklarliga misstag vid olyckor enligt vad direktören vid industrifysiologiska forskningsinstitutet i Strasbourg, Bernhard Metz, framhållit i ett i Socialmedicinsk tidskrift återgivet föredrag. Det framhölls att för fartygsbefälet har särskilt påvisandet av de nedsatta reaktionerna och den minskade vaksamheten vid trötthet intresse samt att nog-

grannheten i övervakningsarbetet därvid låg utanför individens kontroll, särskilt i samband med det s. k. blocking-fenomenet. Som exempel på personal som utsattes för denna påverkan i sitt arbete nämndes bland annat personer sysselsatta med övervakning av kraftstationsinstrumentpanel, centralinstrumenten i oljeraffinaderi samt övervakning av radarskärm.

För en typisk olycka av detta slag redogjordes bland annat i Nautisk tidskrift nr 2/1962, varvid grundstötning inträffade sedan den för navigeringen ansvarige befälhavaren efter arton timmars oavbruten tjänstgöring sysselsatt med observationer och andra åtgärder misstagit sig beträffande en fyr. Vid sjöfartsriksdagen 1959 efterlyste dåvarande ombudsmannen i fartygsbefälsföreningen, numera avdelningsdirektören i sjöfartsstyrelsen Knut Tufvasson en undersökning av den mänskliga faktorns betydelse i olycks-sammanhang. Ännu hade, sade han, ingen undersökning gjorts över hur den ombordanställda är i stånd att fullgöra sina åligganden efter en lång tids tjänstgöring. Han erinrade om en styrman som dömts till drygt straff på grund av en sjöolycka som inträffat efter det att han tjänstgjort tjugoo-åtta timmar i sträck.

Forskning beträffande trötthetsfenomenets betydelse i trafiksammanhang har i Sverige gjorts av professorn vid psykologiska institutionen vid Uppsala universitet Gunnar Johansson. Prestationsförmågan hos militär personal har testats av armémedicinska forskningsgruppen i fråga om inverkan av stressfaktorer efter uttröttnings vid en undersökning förra året på karolinska sjukhuset.

Redan den 9 maj 1959 tillskrevs professor Axel Ahlmark vid statens institut för folkhälsan efter telefonkontakt även med dr Bengt Axelsson och laborator Kjellin vid institutet angående en utredning av kompetent läkare/forskare om den inverkan trötthet kan ha vid den speciella typ av arbetsuppgifter som rör fartygsbefålet. I början av 1963 ledde kontakterna till en förfrågan från professor Ahlmark huruvida fartygsbefälsföreningen vore intresserad av en undersökning i institutets regi. En sådan undersökning skulle möjligen kunna ingå i institutets arbetsprogram. Normalt bekostades emellertid dylika undersökningar av parterna på arbetsmarknaden. Så hade skett beträffande en rad yrkeshygieniska undersökningar inom trafikyrken till lands. Centralstyrelsen för fartygsbefälsföreningen beslöt i anslutning till samtalen år 1964 för sin del att lämna ett bidrag om 15 000 kronor för den händelse en sådan utredning kunde komma till stånd och inordnas i institutets program. Påföljande år skrev föreningen i förvaltningsberättelsen för år 1964 följande:

— — — Den intensiva drift som karaktäriserar vår tids sjöfart medför att överskridande av den tillåtna arbetstiden sällan låter sig kompenseras med fritid under fartygens resor. Förutom att detta problem är en fråga som sammanhänger med avvägningen av vila och arbetsprestation är det ju också en sjösäkerhetsfråga av största vikt. Ingen vet ännu riktigt hur lång tid det vakthavande befålet i fartygen kan fungera säkert och till-

fredsställande utan avbrott för vila. I föreningens publikation har många gånger påpekats att antalet felhandlingar starkt stiger vid uttröttning. Vissa arbetsmoment kräver också längre tid att utföra och blocking av tankeverksamheten förekommer i ökad utsträckning utan att den drabbade själv märker detta. Minskad funktionsduglighet hos arbetskraften innebär i vissa situationer en väsentligt ökad olycksrisk, medan i andra situationer en ökad risk knappast kan sägas vara för handen. Av särskilt intresse är naturligtvis i vad mån trötthetsfaktorn medverkar vid uppkomsten av sjöolyckor.

— — —
Sjöarbetstidslagens 16 § begränsar övertidsarbetet till högst arton timmar i veckan. Detta får dock inte förekomma i sådan utsträckning att tiden för sjömannens skeppstjänst under ett och samma dygn därigenom skulle uppgå till mer än sexton timmar. — — —

Tillämpas stadgandet på två dygn i följd, kan resultatet bli 32 timmars oavbruten tjänstgöring.

Under konferenser med sjöfartsstyrelsen om trötthetsproblemet inom våra dagars sjöfart har detta påtalats. Resultatet av sjöfartsstyrelsens överväganden har blivit en promemoria, vari ifrågasättes ett tillägg till 16 § sjöarbetstidslagen. — — — Sjöfartsstyrelsen föreslår — — — att övertidsarbete icke må åläggas sjöman i sådan utsträckning att tiden för sjömannens skeppstjänst överstiger 16 timmar under loppet av en tidsperiod av 24 timmar.

Som bidrag till att i åtminstone ett avseende söka normalisera arbetstiden på de intensivast sysselsatta fartygen kan det av sjöfartsstyrelsen föreslagna tillägget icke anses betydelselöst. Det kan komma, som vi hoppas, att föranleda att vissa hårt drivna fartyg får tillbringa vissa nätter i hamn för att ge personalen tillfälle till tillräcklig vila. Problemet om trötthetsfaktorns negativa effekt på den mänskliga organismen och fartygets säkerhet torde böra ytterligare studeras av den sittande utredningen angående revision av sjöarbetstidslagen. — — —

Utredningen av revision av sjöarbetstidslagen väntas framlägga sitt betänkande rörande ny lagstiftning under höstens lopp. Under hand har föreningen erfarit att den av sjöfartsstyrelsen föreslagna ändringen i bestämmelserna om begränsningen av arbetstiden per tjugofyralimmarsperiod kommer att medlagas i utredningens förslag. Denna har dock inte grundats på de ytterligare studier av trötthetsfaktorns negativa effekt som föreningen ansåg önskvärda.

I sin remiss över sjöfartsstyrelsens förslag av den 8 februari 1965 framhöll föreningen

att olyckor, där uttröttning medverkat till felhandlingar hos vaktbefälet också har förekommit i fall där den sammanhängande arbetstiden hållit sig kring sexton timmar. Problemet har här två sidor, dels den under 24 timmar högsta tillåtna arbetstiden som föreslås bli 16 timmar, dels den högsta sammanhängande tillåtna arbetstiden. I fråga om sammanhängande arbetstid kan en annan arbetstidsregel visa sig efter hand bli erforderlig, vilket bland annat tyska och schweiziska regler om högst tolv timmar sammanhängande tjänst för vaktbefäl antyder. Som sjöfartsstyrelsen framhåller, bör en avvägning i detta hänseende ske efter omfattande vetenskapliga undersökningar.

Denna fråga sammanhänger synbarligen också med det av förslagsställarna påpekade förhållandet att tillräckliga erfarenheter om orsakerna till sjuklighet ombord på fartyg inte synes föreligga.

Vidare kan i anslutning till vad förslagsställarna anför om inverkan av störande buller framhållas att redan år 1963 på det västtyska kommunikationsdepartementets uppdrag vid ett forskningscentrum för fartygsdrift i Flensburg gjorts en undersökning av bullerförhållandena på fartyg, som inte endast gällde buller i fartygsmaskiner med åtföljande hörselskador, utan också bullerförhållandena på bryggan, i bostäderna, i maskinrummet och övriga utrymmen. Därvid konstaterades att bullret är mer utpräglat i moderna tekniskt komplicerade fartyg än i äldre fartyg och att bullernivån överstiger vad som kan anses vara ett tillåtligt mått med hänsyn till medicinska krav.

Man fastställde att bullret särskilt för maskinpersonalen inneburit nya olägenheter men påpekade också att relativt ringa ljudstyrkor, som annorstädes skulle betraktas som obetydliga, inverkar mycket störande på arbetet på bryggan och därvid nedsätter säkerheten. Därvid uppmärksammades att frekvensfördelningen i ljudet har stor betydelse för eventuella skadeverkningar. Inom ramen för total ljudet kan ligga toppar med mycket intensiva tonljud vilka överträffade total ljudet med cirka 20 decibel. Ljudtopparna kunde med enkla ljuddämpningsanordningar elimineras. Störande ljud på bryggan fanns inom området 60—90 DIN. Mistsignalapparater var ofta placerade i omedelbar närhet till brygghuset. Anordningar för luftväxling förorsakade störande buller. Särskilt olämpliga ljudförhållanden rådde i radiohytten och telegrafisternas bostäder där värden på 80 DIN uppmättes. En nedsättning av ljudnivån ansågs därvid oundgängligen nödvändig för bibehållande av telegrafisternas uppfattningsförmåga. Ljudstyrkan i bostäderna befanns vara i medeltal 74 DIN med svängningar mellan 50 och 80 DIN. Speciellt allvarliga fann man höga ljudstyrkor vid höga frekvenser vara. Om örat skadas genom sådana mister personalen förmågan att uppfatta signaler från främmande fartyg även om hörseln i övrigt var tillfredsställande, heter det i redogörelsen för undersökningen i Nautisk tidskrift nr 2/1964.

Med anledning av vad föreningen här ovan framhållit tillsyrkes förslaget att Nordiska rådet föreslår åtgärder för en utvidgad skeppsmedicinsk forskning i nationell eller nordisk regi.

Stockholm den 20 september 1968

Sveriges fartygsbefälsförening

Stig Wiebe

Svenska maskinbefälsförbundet:

Forskning på det sjöfartsmedicinska området framstår för Maskinbefälsförbundet som en allt angelägnare socialmedicinsk uppgift. I »Hälsorisker bland sjöbefäl» (*här ej tryckt*), en undersökning som för några år sedan utfördes på initiativ av Svenska maskinbefälsförbundet, uppmärksammades förhållandet att maskinbefälet till sjöss redan vid tidig ålder ofta är så nedslitet att man har önskemål om att lämna handelsflottan. Undersökningen gav klart besked om att de ombordanställdas yrkes- och levnadsförhållanden är mera påfrestande än flertalet andra yrkesgruppers. Yrkes- och arbetsanalyser skulle helt säkert också visa att så är fallet. Till den hårda fysiska och psykiska förslitningen av befälet bidrar påfrestande och osunda klimatförhållanden, det monotona och isolerade livet ombord, det allt snabbare arbetstempot, otillfredsställande kontakt med familjen, den permanenta bristen på kvalificerade medhjälpare m. m. Genom att man inte kan komma bort från den bullrande arbetsplatsen efter arbetstidens slut, erhålls inte erforderlig avkoppling och återhämtning under dygnets lediga timmar. Avsaknaden av möjligheter till fysisk aktivitet och rekreation under den lediga tiden minskar ytterligare möjligheterna att motstå yrkets hårda påfrestningar.

I land har den fortgående förbättringen av arbetsvillkoren för alla arbetstagare också inverkat på de äldre yrkesutövarnas sysselsättningsförhållanden. Kortare arbetstid, ökad veckoslutsledighet, längre årlig semester etc. har bidragit till att minska förslitningen och att göra det möjligt för äldre arbetstagare att prestera en god arbetsinsats. Till sjöss har utvecklingen gått i motsatt riktning med allt kortare hammuppehåll och färre tillfälle till regelbunden fritid och rekreation. Förbundets utredning visar beträffande det äldre befälets hälsotillstånd att sjukligheten och olycksfallsrisken fr. o. m. 60-årsåldern undergår en högst betydande stegring.

Maskinbefälsförbundet har konstaterat att antalet maskinbefäl som erhållit ålderspension utan att dessförinnan tvingats uppbära sjukpension är anmärkningsvärt litet. En av förbundet företagen undersökning visar att endast 18 maskinchefer och 21 övriga maskinbefäl uppnådde den stipulerade åldersgränsen och erhöll ålderspension under 1950—1962. Även Internationella arbetsorganisationen har uppmärksammat att den relativa andelen av äldre yrkesutövare i handelsflottan är påfallande liten. ILO har konstaterat att sjö tjänsten fordrar en betydande styrka och rörlighet av utövaren samt i en konvention angående pensionering av sjöfolk rekommenderat att pension skall utgå till sjömän vid 55—60 års ålder.

Det faktum att det föreligger en avsevärt förhöjd dödlighet såväl för det aktiva befälet som för befäl som uppnått pensionsåldern, gör förebyggande åtgärder av såväl yrkes- som social natur synnerligen angelägna. Med hänsyn till de onormala hälso- och dödsriskerna, men också med tanke på befäls-

yrkets i allmänhet påfrestande karaktär, framstår en intensifierad sjöfartsmedicinsk forskning på detta område som ytterligt angelägen.

Den i förslaget till Nordiska rådet omnämnda och på initiativ av Maskinbefälsförbundet tillkomna hörselundersökningen av maskinbefäl i de nordiska handelsflottorna (*här ej tryckt*) gav, som framhålls i detta, på ett skrämmande sätt belägg för misstankarna att maskinrumstjänsten ombord är hälsovådlig ur hörselsynpunkt. Det råder inte något tvivel om att det numera finns tekniska förutsättningar att bygga fartyg, där bullret nedbringas till en bråkdel av det som råder på dagens fartyg. Det anmärkningsvärt ringa intresse rederier och varv visar att genom praktiska åtgärder motverka de allvarliga skador maskinpersonalen i fartygen utsätts för genom bullerpåverkan, visar med all tydlighet nödvändigheten av att fastställa regler för förebyggande av bullerskador, d. v. s. bestämmelser om högsta tillåtna bullernivå i maskinrum, bostäder, mässar etc. Det är också nödvändigt att åstadkomma bestämmelser syftande till individuell och regelbundet återkommande undersökning av maskinpersonalens hörselorgan. Det är över huvud taget medicinskt bistånd till fartygen. En annan fråga som också torde behöva utredas närmare är fartygens behov av sjukvårdsutbildad personal samt vilka kunskaper de som skall omhändera denna bör besitta.

Förbundet delar uppfattningen att åtskilliga hälsoproblem såsom arbetspress, kosthåll, avfall ombord, klimatförändringars inflytande på hälsotillståndet, isoleringens verkningar på den psykiska hälsan, de ombordanställdas sexualproblem m. m. behöver klarläggas liksom att personalproblem såsom de ombordanställdas reaktioner på förhållanden ombord, orsakerna till att man lämnar yrket, utbildningens betydelse, m. fl. frågor bör göras till föremål för närmare undersökning.

Sammanfattningsvis instämmer Svenska maskinbefälsförbundet i uppfattningen att det finns stora och olösta frågor på det fartygsmedicinska området, vilka det är ytterst angeläget att utforska. Med hänsyn till att problemen torde vara relativt likartade i samtliga nordiska länder kan förbundet ansluta sig till förslaget att en eventuell forskning på detta område företas gemensamt för de nordiska länderna. Förbundet vill emellertid kraftigt understryka att en nordisk samordning inte får innebära minskad aktivitet på det nationella planet. Tillkomsten av en permanent nordisk forskningsinstitution skulle förbundet hälsa med största tillfredsställelse. En sådan institution skulle skapa ökade förutsättningar att samordna, vidga och intensifiera de sjöfartsmedicinska aktiviteterna och att därmed komma till rätta med de ombordanställdas besvärliga hälsoproblem, om vilka man för närvarande har alltför ringa kunskaper, samt framtida problem som med all säkerhet kommer att aktualiseras på grund av den snabba strukturförändringen inom handelsflottan.

Stockholm den 28 september 1968

Svenska maskinbefälsförbundet

Folke Havik

Svenska stewardsföreningen:

Forskning avseende miljö-, arbets- och hälsoförhållanden för anställda inom handelsflottan är inom Norden starkt eftersatt. Endast undantagsvis har förekommit och förekommer systematiserad forskning och då i begränsade avsnitt. Såvitt bekant är förhållandet likartat i övriga sjöfartsländer. Behovet av en bred, systematiserad forskning inom detta viktiga ämnesområde är uppenbart, och de sjöfackliga organisationerna har starkt känt bristen av forskning och därför vid olika tillfällen dels animerat till viss forskning, dels ekonomiskt bidragit till genomförandet av vissa forskningsuppgifter. Behovet av i vid mening skeppsmedicinsk forskning accentueras av den kraftiga strukturförändring, som nu pågår inom sjöfarten och medför övergång från konventionella fartyg till högrationaliserade, snabba, lågt bemannade enheter med mycket stora fysiologiska, psykiska och kunskapsmässiga krav på varje ombordanställd. Just vid sådan övergång till mer avancerad sjöfart är det av största vikt, att man uppmärksammar och utreder den förändrade roll den anställde får. Det är därför med stor tillfredsställelse, som föreningen tar del av medlemsförslaget om skeppsmedicinsk forskning.

I medlemsförslaget ges exempel på inom skeppsmedicinen redan genomförd forskning liksom på lämpliga forskningsobjekt. I samband med de anförda exemplen vill föreningen understryka vikten av att få till stånd mäl-forskning, syftande till en kartläggning och begränsning av buller från fartygsmaskineriet. Ifrågavarande buller kan betecknas som en stark sanitär olägenhet för samtliga ombord, och det förefaller sannolikt, att riskzonen för hörselskador omfattar inte enbart maskinrummet utan jämväl vistelseutrymmen utanför detsamma. Annan betydelsefull fråga är klimatförändringarnas inflytande på hälsotillståndet. Den får ökad betydelse i och med att fartygen själva och seglationen blir allt snabbare och därmed även förflyttningarna från klimatzon till klimatzon.

Föreningen vill för egen del framhålla två områden, där behovet av forskning också synes vara av största vikt. Vibrationerna i skrov och inredning har således ökat påtagligt, allteftersom fartygen utvecklats och är nu av sådan storlek, att de i vissa fartyg uppleves såväl fysiskt som psykiskt svårt besvärande. Föreligger på sikt genom dessa kontinuerliga skakningar risk för att de ombordanställda åsamkas skador i skelett eller muskelmassa eller av psykisk natur? Kan vibrationerna elimineras eller lindras genom nya tekniska konstruktioner? Detta är frågor, som de ombordanställda i dag med all rätt ställer och kring vilka forskning är synnerligen motiverad.

Ett annat delområde av vikt för undersökning är den äldre sjöarbetskraftens problem. Redan tidigare i de konventionella fartygen och med deras ej så snabba omloppshastighet förelåg för äldre sjöfolk tämligen ofta svårig-

heter i arbetet ombord. Dessa svårigheter ökar i och med övergången till nya fartygstyper och transportsystem.

Med stöd av här ovan framförda hemställas, att Nordiska rådet måtte anta medlemsförslaget samt att det föreslår, att den skeppsmedicinska forskningen blir ordnad på så bred basis, att den medger deltagande av läkare, fysiologer och psykologer. Vidare att rådet rekommenderar respektive regeringar till en animering av samverkan mellan de i forskningen deltagande och skeppsbyggarna samt redarna för att dels söka ordna den fysiska miljön ombord så att den blir biologiskt riktig, dels i övrigt söka förbättra arbetsmiljö, bostad och fritidsförhållanden.

Göteborg den 3 september 1968

Svenska stewardsföreningen

H. S. Karibjörn

Svenska sjöfolksförbundet:

Förhållandet sjuklighet och dödlighet ombord och under landvistelse har sjöfolksförbundet genom anmälningar och andra handlingar, som skall in till AFA-försäkringen tillgång till med fullständiga och korrekta uppgifter om var och hur dödsfallen sker. Uppgifterna ger besked om var riskerna är störst och följaktligen var det brister mest i säkerhetsarbetet.

Av cirka 70 anmälningar om avlidna sjömän under år 1967 kan utläsas att minst 33 dödsfall orsakats av olycksfall, plötsligt försvinnande eller i några fall självmord. Av de 33 dödsfallen har minst 8 men troligen 10 hänt i arbetet och orsakats av mänskliga felhandlingar, bristande omdömesförmåga eller otidsenlig utrustning.

Två dödsfall inträffade under förtöjnings- eller klargöringsarbete. En matros blev slagen till döds av snärten på en grov förtöjningstross och en jungman träffades av en fallande kranarm. Det var pojkens första resa till sjöss och han blev inte varnad av arbetsledaren eller av kringstående kamrater.

En person avled av skador han ådrog sig vid ett svårt fall i en trappa, två störtade ned i underrummet under pågående avluckning och en återfanns död på durken i ett pumprum. Han hade märken av lindriga fallskador. Dödsorsaken är inte utredd men ingen gas kunde spåras nere vid durken.

En äldre matros dödades vid fall ur en båtmansstol. Det uppges att matrosens händer var delvis invalidiserade efter en sprängskada under kriget. Man kan starkt ifrågasätta om en man som har nedsatt fasthållningsförmåga skall tillåtas arbeta på ett ställe där det finns stor risk för nedstörtning.

En kock avled av sviter efter en svår fallskada i köket, ådragen år 1964. Någorlunda halksäker golvbeläggning i fartygskök är ett säkerhetskrav som fortfarande röner klen beaktande.

Av olycksfallen utom arbetet var nio drunkningsolyckor, sex personer återfanns drunknade i olika hamnar och två drunknade under badning. En pojke överskattade sina krafter när han försökte simma ut till fartyget som låg på redd. Ganska hårt väder och strömsättning rådde.

Självmod har sannolikt förekommit i minst två fall men dessutom har sju personer omkommit på okänt sätt under fartygs resor till sjöss. Två personer har mött trafikdöden i utländska hamnar, en dog efter att ha förtärt livsfarlig sprit och en blev knivhuggen till döds under slagsmål.

Det är nödvändigt att ha kännedom om de risker, svårigheter och problem som alldeles för ofta tränger sig på folket ombord. Det hela måste också ses mot bakgrunden att många, kanske rent av flertalet av dessa dödsfall kunnat förebyggas eller förhindras om man haft en bättre beredskap, ett bättre organiserat skydd och ett mera utbrett säkerhetstänkande. Inom dessa områden är vi fortfarande underutvecklade inom sjöfarten.

Försvarsmedlen heter utbyggt arbetarskydd, förbättrad yrkesutbildning, ökat ansvar för nykomlingarna ombord och skärpt beredskap mot vårdslöshet. Vi ska inte heller försöka gömma undan att spritmissbruk har en grym andel i vad som hänt.

Beträffande frågan om anhopning av avfall ombord under hamnliggande är det i synnerhet avfall från kök, mässar och proviantrum, som borde ordnas på annat sätt än som nu sker i plåttunnor eller t. o. m. tömmas i en presenning på däck eller bingse för att sedan lämpas till sjöss. Här borde man i stället använda sig av lämpligt material konstruerade säckar, som kunde knytas till och lämpas till sjöss. Man slapp då ifrån de akterut placerade illaluktande tunnorna. Kostnaderna att förse fartygen med sådana säckar bedömes som små. Fartyg under byggnad borde utrustas med plats för avfall.

Fartygens bullerförhållande och de allvarliga hörselskador som de ombordanställda, i synnerhet maskinpersonalen, utsätts för har under flera år behandlats av organisationer och myndigheter. Förbundets uppfattning sammanfaller helt med vad som framgår av bifogade bilaga 1 (*här ej tryckt*).

Kosthållet ombord i fartygen är gång efter annan ett ämne som sysselsätter både experter och amatörsällskap på området. Man konstaterar en markant övervikt hos sjöfolk i jämförelse med folk i land. Största övervikt noteras bland befålet och bland dem som varit länge till sjöss. Detta tas lätt i intäkt för att kosthållet ombord bör göras enklare och billigare nästan på gränsen till ransonering och kostpengarna per man och dag i bottenläge.

Det är på sin plats att minna om hur det i sjöfolkets historia funnits anledning till skarp kritik mot kosthållet ombord både kvalitativt och kvantitativt, tillagningen, utbackningssättet samt mässarna där utspisningen skedde. Sjöfolksförbundet har under hela sin tillvaro arbetat energiskt och målmedvetet för att få fram ett kosthåll, som kan accepteras av de ombord-

anställda. Med andra ord omväxlande och vällagad mat i tillräcklig mängd, tillagad under hygieniska former av välutbildad och kompetent personal. Det har resulterat i att klagomål mot kosthålllet, som tidigare hörde till ordningen för dagen, numera sällan förekommer.

Med hänsyn tagen till det stora antal uppväxande ungdomar, som är anställda till sjöss och det hårda ansträngande arbete de såväl som det äldre sjöfolket har att utföra, är det helt naturligt att de skall utspisas med god och kaloririk mat. Matens betydelse för trivseln ombord tarvar ingen förklaring, den säger sig själv.

Vi vill framhålla nödvändigheten av att köks- och intendenturpersonal erhåller gedigen yrkesutbildning, vilket betyder att kosthålllet ombord i det hänseendet blir tillfredsställande.

I vad avser isoleringens verkningar på den psykiska hälsan, trötthet på grund av alltför lång sammanhängande tjänstgöring och anställningstid, är det ställt utom allt tvivel att dessa faktorer utgör fara för säkerheten ombord. Beträffande anställningstidens längd är det oavvisligen så att många människor finner det helt outhärdligt att år efter år vara borta från sina anhöriga och hemlandet de långa tider anställningarna omfattar. Fartygens korta hamnliggertid medför också att fritid i land är svår att ordna.

För att eliminera de negativa verkningarna i vad avser dessa förhållanden och flykten från sjömansyrket, måste ovillkorligen de ombordanställda beredas möjlighet till fria hemresor oftare än vad som nu är fallet, låt säga efter nio månaders anställning.

Med hänvisning till att av förbundet framförda synpunkter togs under beaktande tillstyrkes hemställan om Nordiska rådets rekommendation till regeringarna i de nordiska länderna om skeppsmedicinsk forskning.

Göteborg den 20 augusti 1968

Svenska sjöfolksförbundet

Ernst Råberg

Sveriges redareförenings förtroendeläkare:

En allmän ergonomisk översyn av arbetsrutinerna ombord speciellt i maskindelen bör beaktas.

Ävenså bör uppmärksamhet ägnas åtgärder för att komma till rätta med luftföroreningsproblemet i maskinrummet, då speciellt avgaserna. Därtill kommer frågan om lämplig arbetstemperatur och nödvändigheten av en tillfredsställande allmän luftkonditionering.

Allergologisk forskning beträffande yrkesexem orsakade av oljor, färger och rengöringsmedel bör även ingå i det tilltänkta forskningsinstitutets arbetsuppgifter.

I anslutning till förslagsställarnas synpunkter beträffande kosthållet vill jag särskilt framhålla vikten av att normer fastställas och riktlinjer anges beträffande färskvattensförsörjningen ombord ävensom beträffande livsmedelshandlingen.

Integrerad hälsoundersökning av ombordanställda bör övervägas.

Stockholm den 26 juli 1968

Stig Lindström

Hälsocentralen för sjöfolk:

Självfallet finns det många frågor rörande sjöfolkets förhållanden som borde och kunde belysas genom undersökningar av medicinsk-sociologisk karaktär.

Somliga av dessa kan väl också sägas vara internationella och för de nordiska länderna så likartade att de skulle kunna tacklas gemensamt i den mån sådan forskning utöver gränserna inte behöver befaras bli mer tungrodd och svårutförbar än om den utfördes lokalt av respektive land. Eftersom väl den nordiska sjöfarten siktar på en i alla avseenden öppen och fri arbetsmarknad, så bör utvecklingen leda till att alltfler problem blir gemensamma och likvärdiga för de nordiska länderna.

Förslaget väcker tanken på en permanent nordisk forskningsinstitution och självfallet vore det av värde med en central ledning av önskvärda undersökningar. Fråga är väl dock om inte den ännu befintliga internordiska kommitté vars tillblivelse rekommenderades av Nordiska rådet 1959, skulle duga bra såsom initiativtagare och övervakare av den forskning som anses önskvärd. Detta så mycket mer som kommitténs medlemmar utgöres av personer väl insatta i och i stor utsträckning verksamma inom berörda områden. Liksom inom all forskning är det väl finansieringsproblemen som hittills verkat hämmande och anslagsbeviljande vore en av de första och viktigaste stegen. — Den nämnda kommittén kunde kanske förstärkas och bl. a. kompletteras med sociologisk kompetens. Vad själva forskningen beträffar så skulle man vilja att sådan inriktades på att finna verkliga orsaks-sammanhanget kring de dystra siffror på t. ex. olycksfall, suicidium etc. som påpekas i förslaget och att man därvid riktade undersökningen framåt i stället för att som tidigare mest forska med efterundersökning av kanske tio år tidigare timade händelser. Lika litet kan man med denna metod av efterkonstruktion få fram svaret om orsak och verkan — som vår s. k. trafikforskning någonsin kan få klara begrepp om en trafikolycka så länge man inte i förväg bestämt vilka detaljer som skall undersökas, iakttagas och noteras efter ett angivet mönster redan vid den första undersökningen av själva olyckan. En väsentlig del av forskningen borde komma att inrik-

tas på sociala faktorer i sjömannens liv, hans anknytning till samhälle och familj, beteendemönster ombord och i hamn, rekryteringsunderlag, kompetens till innehavd befattning etc.

Som sagt, urvalet och övervakningen av forskningsobjekt torde bäst göras av personer som genom egen verksamhet »på fältet» eller av annan anledning ständigt konfronteras med de föreliggande problemen.

Göteborg den 15 augusti 1968

Erik Werner

Leg. läk.

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över medlemsförslaget

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett medlemsförslag om skeppsmedicinsk forskning. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Tusby den 12—13 augusti 1968 och i Gjøvik den 2—3 december 1968.

1. Inledning

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att vidtaga gemensamma åtgärder för en utvidgad skeppsmedicinsk forskning.

2. Remissyttrandena

Yttranden över medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Nordiskt administrativt udvalg vedrørende søfartsmedicin.
Skandinaviska transportarbetarefederationen.

Danmark

Indenrigsministeriet.
Handelsministeriet.
Den Alm. Danske Lægeforening.
Danmarks Rederiforening.
Rederiforeningen for Mindre Skibe.
Danmarks Skibsførerforening og Dansk Styrmandsforening.
Maskinmestrenes Forening.
Rederiforeningen af 1895.
Sømændenes Forbund i Danmark.

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet.
Medicinalstyrelsen.
Sjöfartsstyrelsen.
Stiftelsen för yrkesmedicin.
Sjöfartens arbetsgivareförbund r. f.
Ålands redarförening r. f.
Finlands skeppsbefälsförbund.
Finlands maskinbefälsförbund.
Finlands sjömansunion r. f.
Transportbranschens fackföreningars federation.

Norge

Sosialdepartementet.

Sverige

Socialstyrelsen.
Arbetsmarknadsstyrelsen.
Sjöfartsstyrelsen.
Arbetsmedicinska institutet.
Sveriges redareförening.
Sveriges fartygsbefälsförening.
Svenska maskinbefälsförbundet.
Svenska stewardsföreningen.
Svenska sjöfolksförbundet.
Sveriges redareförenings förtroendeläkare.
Hälsocentralen för sjöfolk.

Samtliga remissorgan med undantag för Danmarks Rederiforening ställer sig positiva till förslaget, som anses vara angeläget och lämpligt att ta upp till behandling på nordisk bas. *Danmarks Rederiforening* anser, att spørgsmålet om i vilken utsträckning den skeppsmedicinska forskningen bör intensifieras bör avgöras på nationellt plan, vilket dock icke utesluter att de resultat som uppnås genom en nationell forskningsverksamhet kan utvecklas och dryftas på nordiskt plan.

Av remissmaterialet framgår att vissa undersökningar företagits på såväl nationellt som nordiskt plan inom delområden berörande sjöfolkets hälsoförhållanden. Stort intresse föreligger emellertid i samtliga länder för att dessa frågor blir föremål för ytterligare undersökningar och forskningar. Vissa remissinstanser uppehåller sig vid de olika områden inom skeppsmedicinen beträffande vilka förslagsställarna anser forskning nödvändig. Dessa områden berör emellertid ej endast det medicinska fältet utan är även av arbetshygienisk, socialmedicinsk och sociologisk art. Sålunda pekar *Nordiskt administrativt udvalg vedrørende søfartsmedicin*, vars yttrande inhämtats av *handelsministeriet* i Danmark och *socialstyrelsen* i Sverige, på att en undersökning bör inriktas på sjömännens familjeproblem, speciellt i relation till den strukturförändring som handelsflottan för närvarande undergår. Man pekar här på de följder för den enskilde sjömannen som den hek-

tiska takt som fartygen för närvarande håller med korta uppehåll i hamnarna, med kort tid för avkoppling och även med korta uppehåll i hemlandet medför. Udvalget pekar även på rent medicinska problem såsom alkoholproblem, könssjukdomar m. m. Även *Dansk Styrmandsforening* och *Svenska maskinfälsförbundet* erinrar om trivselproblemen och sjöfolkets familjereationer såsom frågor som påkallar särskilt intresse. *Finlands maskinfälsförbund* och *Finlands skeppsfälsförbund* anser en forskning för att klargöra orsakerna till flykten från sjön samt andra person- och trivsel-frågor angelägen. *Dansk Styrmandsforening* menar att problemen är av sådan art att en forskning på området icke endast bör avse medicinsk sådan utan fastmer en samhällsvetenskaplig forskning inom skeppsfarten.

Beträffande formen för en nordisk samverkan på ifrågavarande område menar *Socialdepartementet* i Norge, att det synes lämpligt att koordinera det forskningsarbete som förekommer på ifrågavarande fält i de olika nordiska länderna och samtidigt söka medverka till att arbetet utvidgas och att nya uppgifter tas upp till behandling. En gemensam nordisk institution för sjöfartsmedicinsk forskning anses icke realistisk bl. a. med hänsyn till problemens olikartade innehåll. Departementet föreslår, att på nordisk bas etableras ett samarbetsorgan som kan åta sig att både koordinera och att prioritera forskningsuppgifterna inom såväl medicin som andra vetenskaper med relation till sjöfolkens och eventuellt fiskarnas hälso- och yrkesproblem. *Handelsministeriet* i Danmark och *socialstyrelsen* i Sverige anser, att uppdrag bör lämnas åt Nordiskt administrativt udvalg vedrørende søfartsmedicin att förelaga en koordinering av föreliggande undersökningar i ämnet. Udvalget borde därvid, utökad med socialmedicinsk, fysiologisk och statistisk expertis, bearbeta inkomna önskemål beträffande forskningsobjekt och därefter utforma ett forskningsprogram. *Svenska maskinfälsförbundet* föreslår att en permanent nordisk forskningsinstitution kommer till stånd. Genom en sådan institution anser förbundet att man skulle kunna skapa ökade förutsättningar att samordna, vidga och intensifiera de sjöfartsmedicinska aktiviteterna och att därmed komma till rätta med de ombordanställdas besvärliga hälsoproblem.

3. U t s k o t t e t

Otvivelaktigt bör bättre möjligheter skapas att vetenskapligt undersöka och bedöma de faktorer, som förorsakar problem för sjöfolket i dess arbets- och fritidsförhållanden. Arbetsförhållandena ombord å fartyg, kraven på de ombordanställda och de faktorer som leder till sjukdom och ohälsa behöver vetenskapligt undersökas för att möjliggöra en effektivt förebyggande verksamhet. Härvid kommer problem med anknytning till andra vetenskaper än medicinen att aktualiseras, nämligen problem av arbetshygienisk, socialmedicinsk och sociologisk samt även teknisk art. Nordiskt administrativt udvalg vedrørende søfartsmedicin, som tillsattes år 1960 i anledning av Nor-

diska rådets rekommendation nr 32/1958 angående gemensam hälsotjänst för sjömän m. m., har i denna del uttalat, att det torde vara särskilt betydelsefullt att få till stånd undersökningar av vad man kallar sjömännens familje-problem, speciellt betraktade i relation till den strukturförändring handelsflottan för närvarande undergår. Handelsflottans intensiva utnyttjande med korta uppehåll i land skapar betydande mänskliga problem, som inverkar primärt på rekryteringen av personal men även på möjligheterna att behålla kvalificerat sjöfolk.

Av det föreliggande materialet noteras att vissa undersökningar på såväl nationell som nordisk och internationell bas redan utförts beträffande olika frågor inom det skeppsmedicinska området. Med hänsyn till den utveckling och modernisering, som försiggått inom handelsflottan på senare tid, bör sådana undersökningar ajourföras och justeras så att de speglar dagens förhållanden inom handelsflottan. Såsom ovan nämnts föreligger aktuella behov av forskning på ytterligare en rad områden inom skeppsmedicinen. Enligt utskottets mening bör en forskning inom skeppsmedicinen inriktas på uppföljning av vissa redan gjorda undersökningar med beaktande av pågående och förväntad utveckling inom sjöfarten samt undersökningar påbörjas inom nya fält av skeppsmedicinen där material nu saknas.

Forskningen på det skeppsmedicinska området kan lämpligen företagas gemensamt för de nordiska länderna med hänsyn till att problemen i fråga torde vara relativt likartade i samtliga nordiska länder. Utskottet finner ett samgående i denna fråga naturligt icke minst med hänsyn till den nordiska arbetsmarknaden för sjöfolk som, även om någon formell överenskommelse därom icke föreligger, dock är en praktisk realitet. Utskottet vill även framhålla att undersökningar på skeppsmedicinens område torde ha betydelse som underlag för de nordiska ländernas gemensamma agerande i internationella sammanhang såsom i ILO och WHO.

I förslaget framföres tanken på att ett samarbete på ifrågavarande område bör ske genom upprättande av en permanent nordisk forskningsinstitution för detta ämnesområde. Vissa remissorgan har uttalat tveksamhet inför detta förslag. Det synes utskottet knappast möjligt att inom en enda institution rymma handläggningen av alla de olikartade problem som föreligger inom skeppsmedicinen. Det förefaller lämpligare att uppdraga åt ett särskilt nordiskt samarbetsorgan att koordinera och prioritera de forskningsuppgifter, som finns inom de nordiska länderna på det medicinska området ävensom inom andra vetenskaper med anknytning till sjöfolkets yrkesproblem. Lämpligt torde vara att ett sådant uppdrag anförtros Nordiskt administrativt utvalg vedrørende søfartsmedicin. Dess medlemmar utgöres av personer väl insatta i och i stor utsträckning yrkesverksamma inom berörda områden. Utvalget borde därvid utökas med socialmedicinsk, arbetsfysiologisk och statistisk expertis.

Under åberopande av vad ovan anförts får socialpolitiska utskottet hemställa att,

Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att vidga möjligheterna för en gemensam skeppsmedicinsk forskning.

Gjøvik den 3 december 1968

Erling Dinesen

Sigrid Ekendahl

Einar Gustafsson

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Förman

Tyyne Leivo-Larsson

Harald Løbak

Gerda Møller

Niels Mørk

Salve Salvesen

Veikko Savela

Tilläggsförslag

om nordiskt läkemedelssamarbete

(Väckt av Kaj Bundvad, Kaarlo af Heurlin och Lars Korvald)

Vid Nordiska rådets tionde session antogs en rekommendation (nr 12/1962) angående samarbete i fråga om läkemedelsforskning m. m. Rekommendationen hade följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att gemensamt låta utreda spörsmålet om upptagande av ett nordiskt samarbete beträffande forskning och upplysning i fråga om läkemedel samt om en vidareutveckling av samarbetet beträffande kontrollen av farmaceutiska specialiteter.

I anledning av rekommendationen tillsattes en gemensam nordisk kommitté, Nordisk läkemedelskommitté, som i november 1967 avgav förslag till en konvention mellan de nordiska länderna om riktlinjer för harmonisering av ländernas regler beträffande medicinska specialiteter samt för samarbete beträffande kontrollen med dessa (*se NU 1968: 7*).

Beträffande rekommendationen i vad den avser ett vidareförande av samarbetet beträffande kontrollen av farmaceutiska specialiteter har kommittén kommit till den slutsatsen att formella lagstiftningsmässiga synpunkter icke utgör hinder för uppnående av en högre grad av likformighet inom den nordiska läkemedelskontrollen och att detta resultat kan uppnås utan större ingrepp i nationella traditioner. Cirka 90 procent av det aktuella läkemedelsområdet kan härfter, om en harmonisering av reglerna om specialitetskontroll genomföres, bli föremål för helt likartad nordisk behandling.

Ett fullt genomförande av ett nordiskt samarbete på detta område leder till införande av en ordning med gemensam nordisk registrering av medicinska specialiteter. En sådan lösning finner kommittén önskvärd på längre sikt men anser att ordningen icke är genomförbar för närvarande och åberopar därvid bl. a. olikheter länderna emellan på det näringspolitiska området, avvikelser mellan apoteksväsendet och läkemedelsindustrin samt olika traditionellt betingade uppfattningar beträffande läkemedelsförsörjningens organisation. I stället föreslår kommittén en harmonisering av ländernas lagstiftning i syfte att i möjligaste utsträckning avlägsna de olikheter, som ännu finns beträffande registrering av medicinska specialiteter

i de nordiska länderna, och i avsikt att vid senare tidpunkt införa en gemensam nordisk registrering.

För att garantera en effektiv harmoniseringsprocess i lagstiftning och praxis samt för att lösa en hel rad andra gemensamma nordiska problem på området i fråga i organisatoriskt avseende föreslår kommittén inrättandet av en nordisk läkemedelsnämnd.

Enligt kommitténs förslag bör vidare för att främja den kliniska läkemedelsforskningen upprättas en nordisk läkemedelsforskningsfond.

Det synes önskvärt att kommitténs förslag snarast realiseras. Det bör övervägas att gå ett steg längre. Det långvariga nordiska farmakopésamarbetet har lett till en gemensam nordisk farmakopé, Pharmacopea Nordica, gällande i de nordiska länderna. Det pågår vidare nordiska undersökningar inom patenträtten med betydelse även på läkemedelsområdet. Vi vill därför ifrågasätta huruvida man inte från början borde genomföra en gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter. Tillräckliga skäl för en uppdelning i etapper, såsom kommittén föreslår, finns knappast.

Vi får därför hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att ingå en nordisk överenskommelse om gemensamma regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa.

København den 11 maj 1968

Kaj Bundvad

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

BILAGA 1**Yttranden över tilläggsförslaget****D a n m a r k****Indenrigsministeriet:**

— — — skal man herved oplyse, at sundhedsstyrelsen har indhentet udtalelser over sagen fra styrelsens farmaceutiske laboratorium og Specialitetsnævnet (*se nedan*). Sundhedsstyrelsen har for sit vedkommende erklæret sig enig i det ønskelige i, at der etableres en fællesnordisk registrering af medicinske specialiteter. Som første forudsætning herfor vil det imidlertid være nødvendigt at gennemføre en harmonisering af de nordiske landes registreringsregler. Sundhedsstyrelsen har herved for så vidt angår danske regler specielt henvist til, at der i apotekerlovens § 73 blandt en række andre betingelser for registrering er stillet krav om, at præparatets virksomme bestanddel ikke må være en almindelig handelsvare, d. v. s., at ansøgeren for at kunne opnå registrering skal besidde fremstillings-, eller forhandlingsrettighederne for det pågældende stof. Sundhedsstyrelsen har endvidere henvist til bestemmelserne i apotekerlovens § 74 vedrørende navne for medicinske specialiteter, hvorefter det er en betingelse for registrering under et af fremstilleren valgt navn (særnavn), at det dokumenteres, at fremstilleren ved udarbejdelsen af specialiteten har ydet en for befolkningens lægemiddelforsyning særlig værdifuld indsats. Da tilsvarende betingelser ikke findes i de øvrige nordiske landes registreringsregler, og da det næppe er sandsynligt, at man vil kunne gennemføre så restriktive regler i alle de øvrige nordiske lande, specielt da tilsvarende regler heller ikke findes i andre vesteuropæiske lande eller USA, må man efter Sundhedsstyrelsens opfattelse forudse, at de pågældende danske betingelser må ændres, hvis en fællesnordisk registrering skal gennemføres. Da de pågældende betingelser imidlertid er fastsat blandt andet med henblik på en vis regulering af de konkurrencemæssige forhold mellem specialitetsfabrikkernes og apotekernes lægemiddelproduktion, vil en ændring forudsætte en nærmere overvejelse af, hvorvidt det vil være nødvendigt at foretage andre ændringer i apotekerlovens bestemmelser.

Indenrigsministeriet kan for sit vedkommende henholde sig til Sundhedsstyrelsens erklæring og skal tilføje, at ministeriet i nærmeste fremtid vil nedsætte et udvalg til revision af lov om apotekervæsenet, hvilket udvalg blandt andet vil blive anmodet om at overveje de i betænkningen fra Nordisk

Lægemiddelkomité fremsatte forslag. I overensstemmelse med det af Sundhedsstyrelsen udtalte må indenrigsministeriet anse det for nødvendigt, at spørgsmålet om eventuelt ændrede danske registreringsbestemmelser må overvejes i sammenhæng med den generelle revision af apotekerloven og løses gennem det lovforslag, der måtte blive fremsat, når resultatet af udvalgets arbejde foreligger.

Man kan derfor ikke på nuværende tidspunkt anbefale det fremsatte medlemsforslag.

København, den 9 september 1968

P. m. v.

E. b.

Folmer Nielsen

Landbrugsministeriet:

Det fremgår af sagen, at en i henhold til Nordisk Råds rekkommendation nr. 12/1962 nedsat lægemiddelkomité har fremsat forslag til en konvention mellem de nordiske lande om medicinske specialiteter og om samarbejde med hensyn til kontrollen med disse, og at det i det foreliggende medlemsforslag henstilles til Nordisk Råd at anbefale regeringerne at indgå en nordisk overenskomst om fælles regler med hensyn til registrering af medicinske specialiteter og kontrollen med disse.

I denne anledning skal landbrugsministeriet henlede opmærksomheden på, at bekendtgørelse nr. 313 af 12. oktober 1961 om forbud mod kemoterapeutika, herunder antibiotika, samt antibiotikadestruerende stoffer i mælk og fløde indeholder forbud mod udlevering til ejeren af en kvægbesætning eller dennes repræsentant af hovedsagelig medicinske specialiteter eller til samme at levere recepter på sådanne. I medfør af veterinærdirektoratets cirkulære af 1. juni 1964 om samme emne er det endvidere fastsat, at sundhedsstyrelsen i samråd med veterinærdirektoratet vil lade medicinske specialiteter underkaste en vurdering af, om de bør være omfattede af nævnte udleveringsforbud, og såfremt en sådan undersøgelse fører til, at vedkommende medicinske specialitet bør være omfattet af udleveringsforbudet, foranlediges præparatet mærket i overensstemmelse med den truffne afgørelse.

Veterinærdirektoratet har i anledning af det fremsatte forslag udtalt, at direktoratet ikke føler sig kompetent til at tage stilling til forslaget, da direktoratet ikke er involveret i sagsbehandlingen vedrørende godkendelsen af og kontrollen med medicinske specialiteter, men at opretholdelse af for nævnte bestemmelser for Danmarks vedkommende må anses for påkrævet og at gennemførelse af ensartede regler om registrering af medicinske

specialiteter derfor må forudsætte, at medicinske specialiteter til veterinært brug skal anmeldes til og godkendes af sundhedsstyrelsen før de bringes i handelen i Danmark.

Sagen har endvidere været forelagt *Det veterinære sundhedsråd*, der har udtalt, at rådet kan tilslutte sig den af Nordisk Lægemiddelkomité afgivne betænkning om nordisk samarbejde om lægemidler. Med henblik på den kommende harmonisering af landenes lovgivning på lægemiddelområdet har rådet imidlertid erindret om de særlige hensyn til forhindring af kontamination af animalske levnedsmidler med rester af lægemidler, som må tilgodeses ved registrering af medicinske specialiteter til anvendelse i den veterinærmedicinske klinik. Rådet har herved henvist til, at der i Danmark er udstedt en række bekendtgørelser og cirkulærer, der fastsætter brugsbegrænsninger, ligesom særlig mærkning af lægemidlet kan være påbudt.

Landbrugsministeriet kan henholde sig til nævnte udtalelser.

København, den 4. oktober 1968

P. m. v.

N. Wermuth

J. Jensen

For så vidt angår det i veterinærdirektoratets udtalelse af 24. september 1968 in fine nævnte spørgsmål om en eventuel medlemsoverenskomsts betydning for omsætning af lægemidler henviser man til skrivelse herfra af dags dato om samarbejdet angående registrering af og kontrol med medicinske specialiteter.

København, den 8. oktober 1968

P. m. v.

H. P. Toft Mikkelsen

Sundhedsstyrelsens farmaceutiske laboratorium:

— — — skal laboratoriet udtale, at der knap ses at være nogen formel forskel på den i dokumentet fremsatte rekommandation:

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att ingå en nordisk överenskommelse om gemensamma regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa

og Nordisk Lægemiddelkomités forslag til en konvention mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om retningslinier for harmonisering af de

nordiske landes regler vedrørende medicinske specialiteter samt for samarbejdet vedrørende kontrollen med disse, idet der i konventionsudkastet bl. a. gives retningslinier for registreringskriterier, ligesom der stilles forslag om aftale om regler for samarbejdet om kontrollen.

Den reelle forskel mellem de to rekommandationer synes derfor for laboratoriet at være, at de tre forslagsstillere, Kaj Bundvad, Kaarlo af Heurlin og Lars Korvald, som en konsekvens af etableringen af fællesnordiske regler på området umiddelbart ønsker indført fællesnordisk registrering af medicinske specialiteter, medens Nordisk Lægemeddelkomité forudser, at et nordisk specialitetsregister først vil kunne blive en realitet på et senere tidspunkt.

Laboratoriet er gennem undertegnedes medlemskab af Nordisk Lægemeddelkomité og den sekretariatsmæssige bistand, som laboratoriet ydede komiteen vidende om, at Nordisk Lægemeddelkomité's medlemmer stærkt ønskede, at fællesnordisk registrering af medicinske specialiteter kunne iværksættes umiddelbart, men man er også vidende om, at komiteen gennem langvarige drøftelser og gennem særlige undersøgelser kom til den konklusion, at der i praksis ikke var muligheder herfor. Det forekommer laboratoriet, at Nordisk Lægemeddelkomité i sin betænkning såvel i teksten som i tilhørende bilag har fremført argumenter, der fuldt ud retfærdiggør komiteens standpunkt.

Man forstår meget vel, at komiteens rekommandation let kan fortolkes i negativ retning, hvilket må befrygtes at føre til, at tidspunktet for iværksættelsen af et ønskeligt samarbejde udskydes på ubestemt tid. Laboratoriet mener imidlertid, at en sådan frygt er ubegrundet, idet man føler, at de nordiske landes myndigheder viser og vil vise en meget positiv vilje til at gøre harmoniseringsperioden så kort som mulig. I denne forbindelse er det værd at nævne, at der, endnu inden sagen har været behandlet i Nordisk Råd, allerede er taget forskellige skridt i retning af at iværksætte den af Nordisk Lægemeddelkomité foreslåede harmonisering. Således har den svenske socialstyrelse den 18. juni i år udsendt en ny bekendtgørelse om mærkning af medicinske specialiteter, hvori de af Nordisk Lægemeddelkomité fremsatte synspunkter tilgodeses, og i Danmark har indenrigsministeriet taget skridt til nedsættelse af et udvalg, der skal fremkomme med forslag til revision af apotekerloven. En sådan revision må ses som et led i harmoniseringsprocessen, idet den nugældende lovgivning, specielt i apotekerlovens § 73 og 74, indeholder bestemmelser, der for Danmarks vedkommende udelukker fællesnordisk registrering af medicinske specialiteter. Det kan tilføjes, at organisationen af de farmaceutiske laboratorier bl. a. også må ses som et udtryk for en igangværende harmoniseringsproces, idet sundhedsstyrelsens farmaceutiske laboratoriums nuværende organisation er indrettet på en sådan måde, at laboratoriet let vil kunne indgå i det samarbejde, som Nordisk Lægemeddelkomité tænker kanaliseret gennem et nordisk lægemiddelnævn.

Laboratoriet mener i sagens anledning at måtte fremføre, at det i ovennævnte dokument A 205 T/s fremsatte forslag til en vis grad er baseret på de paralleller, der måtte kunne drages mellem farmakopéarbejdet og arbejdet med registrering og kontrol af medicinske specialiteter. Uanset at laboratoriet ligesom Nordisk Lægemeddelkomité ikke mener, at der bør drages for vidtgående paralleller mellem de to områder (Nordisk Lægemeddelkomité's betænkning p. 44, 1. 3—15), må man dog pege på, at indførelsen af fælles regler på farmakopéområdet først var en realitet pr. 1. januar 1965, d. v. s. mere end 15 år efter oprettelsen af NFN. Der har således været tale om en relativ lang og besværlig harmoniseringsproces, selv for det mindre og veldefinerede område, som Pharmacopoea Nordica dækker (jfr. K. O. Møller: Historien om Den nordiske Farmakopé. Nyt Nordisk Forlag — Arnold Busck, København 1968).

Endelig mener laboratoriet at måtte fremhæve, at andre end rent faglige synspunkter måske kunne tale for, at der fra dansk side vises nogen tilbageholdenhed over for en umiddelbar, mindre velforberedt overgang til fællesnordisk registrering af medicinske specialiteter. Der tænkes her navnlig på de vanskeligheder, som fællesnordisk registrering kunne berede Danmark ved en eventuel tilslutning til de europæiske økonomiske fællesskaber.

Laboratoriet mener således ikke at kunne anbefale det i dokument A 205 T/s fra Nordisk Råd fremsatte forslag, men at overvejende grunde taler for, at det fremtidige nordiske samarbejde vedrørende medicinske specialiteter bør tilrettelægges efter de af Nordisk Lægemeddelkomité foreslåede retningslinier.

Brønshøj, den 1. august 1968

Buur

Specialitetsnævnet:

Nævnet har været repræsenteret i Nordisk Lægemeddelkomité ved formanden, overlæge, dr. med. A. Harrestrup Andersen, ved daværende medlem af nævnet, professor, dr. phil. Sv. Aa. Schou, samt ved laboratorichef, cand. pharm. Jørgen Buur.

Nævnet kan fuldt ud tilslutte sig den af Nordisk Lægemeddelkomité i Nordisk udredningsserie 1968: 7 afgivne betænkning om Nordisk samarbejde om lægemidler. Nævnet ser således gerne det allerede eksisterende samarbejde mellem de nordiske landes registreringsmyndigheder videreudviklet, med det endelige mål at etablere et fælles nordisk specialitetsregister.

Nævnet mener dog, ligesom Nordisk Lægemeddelkomité, at en nødvendig forudsætning herfor er, at der først gennemføres en harmonisering af

de respektive landes medicinallovgivning. Nævnet skal i den forbindelse pege på, at der med den snarlige nedsættelse af en dansk apotekerlovskommission vil være taget et dansk initiativ til en sådan harmoniseringsproces, og nævnet mener, at resultater af denne kommissions arbejde bør afventes, før man kan tage stilling til en ny rekommandation til de nordiske landes regeringer vedrørende ensartede regler for registrering af og kontrol med medicinske specialiteter.

Brønshøj, den 14. august 1968

A. Harrestrup-Andersen

Den Alm. Danske Lægeforening meddelar i skrivelse den 4 september 1968, att föreningen helt tillstyrker tilläggsförslaget.

Dansk Tandlægeforening:

— — — meddele, at sagkyndige repræsentanter for de nordiske tandlægeorganisationer for tiden arbejder på et forslag om koordinering af ordinationsreglerne for tandlæger i de nordiske lande.

Når forslaget foreligger udarbejdet, vil det blive fremsendt til de nordiske medicinalstyrelser, for Danmarks vedkommende til sundhedsstyrelsen, og tandlægeforeningen vil drage omsorg for, at 3 eksemplarer af forslaget samtidig tilstilles sekretariatet.

Dansk Tandlægeforening kan således anbefale et snævert nordisk samarbejde på lægemiddelområdet.

København, den 4. oktober 1968

For Hovedbestyrelsen

N. U. Brams

Formand

V. Stenning

Direktør

Dansk Apotekerforening:

Danmarks Apotekerforening skal i den anledning udtale, at foreningen kan tiltræde det af Nordisk Lægemedielkomité fremsatte synspunkt, at det uden lovgivningsmæssige hindringer og indgreb i nationale traditioner vil være muligt at gennemføre en harmonisering af reglerne om kontrol med medicinske specialiteter, og derved opnå, at ca. 90 procent af det aktuelle lægemiddelområde bliver genstand for ensartet nordisk behandling.

Uanset, at en fællesnordisk registrering måtte anses for hensigtsmæssig, er Danmarks Apotekerforening imidlertid enig med Nordisk Lægemiddelkomité i, at en harmonisering af de enkelte landes lovgivning vedrørende apotekervæsenet og lægemiddelområdet vil være nødvendig, inden en fællesnordisk registrering af specialiteter kan gennemføres, og Danmarks Apotekerforening skal derfor indtrængende henstille, at den nødvendige harmonisering på lovgivningsområdet gennemføres forud for indførelse af fællesnordisk registrering af medicinske specialiteter.

København, den 12. november 1968

P. f. v.

L. Bagger Hansen

H. Tovborg-Jensen

Dansk Farmaceutforening:

Foreningen er tilhænger af den størst mulige ensartethed inden for større regionale områder, specielt det nordiske, og kan derfor i princippet støtte det fremsatte forslag. Hertil kommer, at lægemiddelreguleringen i Danmark og andre nordiske lande står over for en revision. Det er foreningen bekendt, at Nordisk Lægemiddelkomité's forslag vil indgå i revisionen, hvorfor det må anses for hensigtsmæssigt at anvende den af komiteen anbefalede harmoniseringsproces, hvorved der bl.a. også vil skabes sikkerhed for, at i øvrigt ensartede bestemmelser ikke administreres forskelligt.

Foreningen skal samtidig henlede opmærksomheden på, at en hurtig gennemførelse af forslag om forskning, postgraduat uddannelse m.v. i høj grad vil lette gennemførelsen af det nu stillede forslag, i visse tilfælde måske endog være en forudsætning herfor.

Som en detalje skal foreningen henlede opmærksomheden på, at det offentlige lægemiddelproduktion, der især omfatter sera, vacciner og blodprodukter, kun er standardiseret i det omfang, disse produkter er optaget i den nordiske farmakopé.

København, den 11. september 1968

P. f. v.

Verner Andersen

Den Danske Dyrlægeforening meddelar i skrivelse den 12 september 1968, att föreningen tillstyrker tilläggsförslaget:

Foreningen af Danske Medicinfabrikker:

Med henvisning hertil skal foreningen indledningsvis anføre, at man er enig i det udtalte i Nordisk Lægemedelkomité's betænkning (Nordisk udredningsserie 1968:7), at en fælles nordisk registrering af medicinske specialiteter er et ønskeligt mål. Foreningen deler også komitéens synspunkt, at forskelligartede, traditionelt betonedede anskuelser i de nordiske lande vedrørende lægemiddelforsynings organisation m.v. gør det tvivlsomt, om en ensartet lægemiddellovgivning, der er en forudsætning for en fælles-nordisk registrering i et overnationalt organ, kan tilstræbes som et umiddelbart mål.

Når der i rekommandationen i ovenfor nævnte tillæggsforslag tales om indførelse af Gemensamma regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa, må MEFA gå ud fra, at der hermed menes indførelse af ensartede bestemmelser for den del af lægemiddellovgivningen, der vedrører registrering af og kontrol med specialiteterne.

I linjerne ovenover bruges imidlertid vendingen gemensam nordisk registrering, der kunne tolkes, som om man havde oprettelse af et overnationalt nordisk registreringsorgan i tankerne. Indførelse af et sådant fælles organ vil ikke harmonere med Nordisk Lægemedelkomité's konklusioner som forannævnt og i øvrigt heller ikke med de i det europæiske fællesmarked høstede erfaringer. Her har man netop forladt tanken om et overnationalt organ og i stedet — efter harmoniseringen af relevante lovparagraffer — valgt at indføre den bestemmelse, at en specialitet, der har opnået godkendelse og registrering i et fællesmarkedland, automatisk kan registreres og forhandles i andre fællesmarkedslande efter anmeldelse.

Foreningen kan således kun erklære sig indforstået med forslaget, for såvidt det tager sigte på at søge indført ensartede lovregler på det område i de nordiske lande, der vedrører registrering af og kontrol med specialiteterne, med det formål at registrering i et land er ensbetydende med, at præparatet efter en formel anmeldelse kan registreres og forhandles i andre nordiske lande, om fremstilleren måtte ønske dette.

I denne sammenhæng finder foreningen anledning til at henlede opmærksomheden på, at indenrigsministeriet for nylig har taget skridt til nedsættelse af et udvalg med den opgave at fremkomme med forslag om revision af den danske lægemiddellovgivning.

København, den 19. september 1968

G. Myhre

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

Såsom i Nordiska läkemedelskommitténs betänkande konstateras, pågår redan nu ett betydande samarbete mellan de nordiska länderna på läkemedelsområdet och man har vant sig vid att betrakta de nordiska länderna som ett enhetligt område med likartade bestämmelser och fordringar. Införandet av en nordisk registrering skulle innebära en rationalisering av arbetet och besparing av personal. Framför allt skulle experterna erhålla möjlighet till en bättre arbetsfördelning och specialisering. I betänkandet framhålls därjämte, att en nordisk registrering skulle ha ett gynnsamt inflytande med avseende på rationaliseringen av den nordiska läkemedelsindustrin och dess konkurrensförmåga på den internationella marknaden.

Den kliniska undersökningen av nya läkemedel samt iakttagandet av läkemedlens biverkningar skulle även gestalta sig ändamålsenligare och effektivare genom nordiskt samarbete.

För Finlands vidkommande bör beaktas, att registreringen av specialpreparat inleddes först år 1964. Vi befinner oss ännu i ett övergångsskede, emedan behandlingen av s. k. äldre preparat (d. v. s. sådana som salufördes före registreringen) ännu ej slutförts. Det kan emellertid konstateras, att i jämförelse med de övriga nordiska länderna är antalet specialpreparat i Finland större och att det särskilt förekommer förhållandevis mycket s. k. kombinerade preparat. Vår lagstiftning om registreringen innehåller icke heller några inskränkningar i fråga om antalet preparat.

Av nordiska läkemedelskommitténs betänkande framgår, att i de nordiska ländernas lagstiftning ej finnes annat än formella omständigheter, som skulle utgöra hinder för en nordisk registrering. Bestämmelserna om registrering av specialpreparat är i de olika nordiska länderna mycket likartade. Skiljaktigheterna mellan de nordiska länderna är i huvudsak av ekonomiskt-politisk art eller sådana, som har anknytning till apoteksväsendet och läkemedelsindustrin. Därjämte förefinnes lagstiftningsmässiga faktorer, genom vilka man strävar att begränsa antalet preparat på marknaden. Urvalet av preparat är som en följd härav i de olika länderna rätt avvikande.

I Nordiska läkemedelskommitténs betänkande har framlagts två alternativ för övergången till en nordisk registrering. Det första utgör möjligheten att registrering av ett preparat i ett nordiskt land skulle innefatta en automatisk registrering av preparatet i samtliga nordiska länder. Detta skulle förutsätta fullkomligt enhetliga bestämmelser i samtliga länder. Det andra alternativet avser ett sammordiskt organ, som skulle företaga registreringen på samtliga länders vägnar. En övergång till gemensam registrering inom

¹ Yltrandet översatt från finska.

den närmaste framtiden skulle föranleda stora förändringar i vårt urval av läkemedel. Det vore emellertid även möjligt att vid sidan av en samnordisk registrering bibehålla en nationell registrering i ettvar av de nordiska länderna under ett övergångsskede.

Social- och hälsovårdsministeriet finner det i princip betydelsefullt, att en samnordisk registrering komme till stånd. Ett förverkligande härav utan det i Nordiska läkemedelskommitténs betänkande föreslagna övergångsskedet, d. v. s. tillsättandet av en nordisk läkemedelskommission för att förenhetliga bestämmelser och normer, vore dock enligt ministeriets uppfattning i praktiken svårt och kunde leda till alltför förhastade och ur de olika ländernas synpunkt mindre lämpliga resultat. Ministeriet föreslår därför, att de i Nordiska läkemedelskommitténs betänkande framlagda, grundligt övervägda tankegångarna, med det snaraste måtte förverkligas. På grundval av de på detta sätt vunna erfarenheterna är det enligt ministeriets uppfattning lättare att bedöma, på vilket sätt en samnordisk registrering och kontroll av läkemedel i praktiken kan genomföras.

Helsingfors den 17 september 1968

Raf. Rinne

Avdelningschef

Kaarlo Koskenkylä

Tf. äldre regeringssekreterare

Finlands läkarförbund¹:

Finlands läkarförbund anser det ändamålsenligt och rekommendabelt att de nordiska länderna strävar efter att nå ett intimt samarbete beträffande läkemedel, varvid målet bör vara likartade bestämmelser angående registrering och kontroll av läkemedel. Enligt vår uppfattning har möjligheterna att nå detta mål dryftats av den nordiska läkemedelskommittén i dess betänkande Nordisk samarbete om lägemidler, NU 1968: 7. Åstadkommandet av likartade regler i Norden rörande registrering och kontroll av läkemedel synes vara möjligt endast om kommitténs förslag om en nordisk överenskommelse realiserar och tillämpas i praktiken.

Detta kommer antagligen redan av praktiska skäl att dröja ett par år. Att skapa gemensamma bestämmelser, innan förverkligandet av avtalet har fortskridit tillräckligt långt, torde vara praktiskt taget omöjligt. Ifrågavarande förslag till ett nordiskt avtal torde även för närvarande vara tillräcklig grund för att söka åstadkomma gemensamma bestämmelser.

Hänvisande till det ovan anförda meddelar Finlands läkarförbund att det

¹ Yttrandet översatt från finska.

förordar medlemsförslaget till den del som avser att kommitténs förslag med det snaraste bör realiseras. Däremot är det svårt att taga ställning till det egentliga förslaget då av medlemsförslaget inte framgår de faktorer, som skulle bidra till nåendet av det uppställda målet genom att förbigå de synpunkter som framförts i ifrågavarande expertkommittébetänkande.

Helsingfors den 15 augusti 1968

Finlands läkarförbund

H. R. Nevanlinna

Ordförande

Tero Talke

Lagfaren sekreterare

Suomen eläinlääkäriliitto — Finlands veterinärförbund:

Med hänvisning till utvecklingen på arbetsmarknaden i Norden, i detta fall speciellt för läkare och veterinärer, hälsar Finlands veterinärförbund med tillfredsställelse, att även samordningen av läkemedlens registrering, officiella övervakning och forskning (i begränsad omfattning) tagits till behandling i Nordiska rådet.

Finlands veterinärförbund vill härmed ge uttryck för sin uppfattning, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att ingå en nordisk överenskommelse om gemensamma regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa.

Helsingfors den 20 december 1968

Finlands veterinärförbund

Julius Holmberg

Ordförande

Finlands tandläkarförbund:

Finlands tandläkarförbund finner det ändamålsenligt, att intimaste möjliga samarbete beträffande läkemedel eftersträvas mellan de olika nordiska länderna. Det är härvid av vikt att få till stånd gemensamma stadganden om registrering och kontroll av läkemedel. Enligt vår uppfattning är det möjligt att på grundval av det i Nordiska läkemedelskommitténs betänkande Nordisk samarbete om lägemidler, NU 1968: 7, framställda förslaget åstadkomma samnordiska föreskrifter rörande registrering och kontroll av läkemedel, varvid överenskommelse borde ingås mellan de olika nordiska länderna.

På basis av det ovan anförda understöder Finlands tandläkarförbund ledamöternas motion till den delen, att kommitténs förslag snabbt borde förverkligas. Däremot kan vi ej fatta ställning till förslaget »att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att ingå en nordisk överenskommelse om gemensamma regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa», emedan i ledamöternas motion ej anförts grunder, som skulle ge anledning att åsidosätta de synpunkter vilka Nordiska läkemedelskommittén framfört i sitt betänkande.

Helsingfors den 20 september 1968

Finlands tandläkarförbund r.f.

Olavi Heikinheimo

Ordförande

Erkki Leino

Lagfaren ombudsman

Finlands apotekareförening¹:

Förutsättningen för enhetliga nordiska bestämmelser om registreringen av farmaceutiska specialiteter och för en gemensam kontrollverksamhet är en enhetlig lagstiftning för medicinalvården. Lagstiftningen i de olika nordiska länderna varierar dock väsentligt; definitionen av läkemedel och registreringsbestämmelser avviker från varandra, likaså organisationen inom medicinalvården, frågor angående läkemedel och näringspreparat som kan bli föremål för tolkning och inställning till homeopati. En omedelbar övergång till enhetliga registreringsbestämmelser och kontroll kunde förorsaka förvirring inom hela medicinalvården. På grund av detta anser föreningen, att vi inte för tillfället har möjligheter att övergå till det föreslagna enhetliga registreringsförfarandet och kontrollverksamheten.

Finlands apotekareförening förenar sig med förslaget om inrättande av en nordisk läkemedelsnämnd och anhåller härmed högaktningfullt om, att föreningen skulle beviljas möjlighet att bli representerad i nämnden, emedan de frågor denna kommer att behandla i högsta grad berör apoteksväsendet.

Helsingfors, den 19 september 1968

För Finlands apotekareförening

P. J. Porthan

Leena Mantere

¹ Yltrandet översatt från finska.

Läkemedelsindustriföreningen r.f.¹:

Upphovsmännen till medlemsförslaget avser enligt den framförda motiveringen att gå längre än kommittén, då de vill ifrågasätta huruvida man inte från början borde genomföra en gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter, vilket kommittén åtminstone ännu icke anser vara möjligt. Å andra sidan hemställer de dock i slutklämman endast att rådet ville rekommendera regeringarna att ingå en nordisk överenskommelse om gemensamma regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa, vilket även kommittén med sitt konventionsförslag åsyftar.

Med beaktande av att Läkemedelsindustriföreningen inte tills vidare varit i tillfälle att uttala sig ens om förslagen i nämnda kommittébeträknande, anser föreningen det för tidigt att taga ställning till det ifrågavarande tilläggsförslaget. Dessutom behandlas hela läkemedelsbranschen hos oss för närvarande av den s. k. Merimaa-kommittén, vars händer i förväg ej borde bindas med alltför långtgående internationella förpliktelser.

Helsingfors den 20 september 1968

Läkemedelsindustriföreningen r.f.

J. V. Saraste

Olli J. Vallila

N o r g e

Sosialdepartementet:

Bakgrunnen for dette tilleggsforslag til innstillingen fra Nordisk legemiddelkomité var at det, etter disse representanters mening, syntes mulig å gå et steg videre, slik at man allerede fra begynnelsen av burde søke gjennomført en felles registrering av farmasøytiske spesialiteter. De var av den oppfatning at en etappevis oppdeling av dette samarbeidet, slik som Nordisk legemiddelkomité har foreslått, ikke skulle være nødvendig.

Tilleggsforslaget har vært forelagt for en rekke institusjoner og organisasjoner med videre, og gjenpart av de hittil innkomne uttalelser vedlegges (*se nedan*).

Selv om mange stiller seg positivt til forslaget om en etablering av felles registrering av farmasøytiske spesialpreparater allerede fra begynnelsen av, er hovedparten tydelig av den oppfatning at det på det nå-

¹ *Yltrandet översatt från finska.*

værende tidspunkt ikke vil kunne la seg gjennomføre, og fremholder at Nordisk legemiddelkomité's innstilling bør følges.

Man skal i det etterfølgende gi en del utdrag av det foreliggende materiale.

Den faste farmakopékommissjon er for så vidt enig i legemiddelkomitéens synspunkter med hensyn til mulighetene for en øyeblikkelig overgang til felles nordisk registrering av farmasøytiske spesialiteter. Da dette vil være det naturlige mål for utviklingen, finner kommisjonen det rimelig at selve målet blir programfestet i den forpliktende konvensjon.

Den norske lægeforening anfører at selv om det kan synes fristende straks å inngå en overenskomst om felles regler vedrørende registrering av medisinske spesialpreparater og kontroll med disse, er det god grunn til at Nordisk legemiddelkomité har vært betenkt når det gjelder dette spørsmål. Det er sannsynlig at man vil komme ut for en rekke store vanskeligheter hvis en slik ordning gjennomføres uten at det på forhånd har foregått en harmonisering. Foreningen peker på at bare ca. 12 prosent av samtlige spesialiteter er felles for alle de nordiske land. Den er i tvil om forslagsstillerne har vært helt klar over de tekniske vansker som vil oppstå ved at en slik overenskomst iverksettes uten en forutgående periode hvor bestemmelsene harmoniseres, og problemene i forbindelse med dette utredes og vurderes grundig.

Norsk medisinaldepots styre tar sitt utgangspunkt i laboratorieførstander Buurs undersøkelser over de nordiske lands utvalg av legemidler, og understreker det forhold at man i Norge ved årsskiftet 1963/64, ved en felles dansk, norsk, svensk registrering, ville hatt ca. 3 300 spesialiteter med ca. 5 000 dispenseringsformer, og et antall pakninger på ca. 10 000, pluss et ikke kjent antall finske spesialpreparater. På det samme tidspunkt var det her i landet registrert 1 087 spesialiteter, fordelt på vel 4 000 pakninger. Norsk medisinaldepot er enig med Nordisk legemiddelkomité i at det vil være naturlig å tilstrebe en felles registrering, men at dette må komme på et senere tidspunkt når saken er forberedt gjennom en ytterligere harmonisering av de nordiske lands lovgivning og praksis i spørsmål om spesialitetsregistrering. Norsk medisinaldepots styre finner derfor at man på det nåværende tidspunkt ikke bør innføre felles nordisk registrering.

Spesialitetskontrollen fremholder at Nordisk legemiddelkomité's konklusjon med hensyn til innføringen av felles nordisk registrering synes realistisk og vel fundert. Tiden er imidlertid, etter Spesialitetskontrollens mening, ennå ikke moden for å gå til dette skritt.

Norges apotekerforening synes å være av samme oppfatning. Den trekker frem hva forslagsstillerne selv anfører om »det langvariga nordiska farmakopésamarbetet» som førte til en felles nordisk farmakopé. Dette arbeid, hevder foreningen, var langvarig nettopp fordi de første år måtte brukes til å skape det felles grunnlag som den nordiske farmakopé måtte

ha som basis. På analog måte må det skapes et felles grunnlag for en nordisk registrering, mener Apotekerforeningen.

NO-RE-FARM, Foreningen for norske representanter for utenlandske farmasøytiske fabrikker, uttaler at den med glede har notert den positive innstilling som er fremkommet ved tilleggsforslaget fra Nordisk Råd, og fortsetter:

Selv om vi i vår uttalelse heller til den oppfatning at harmoniseringen bør foregå trinnvis, ut fra almene og praktiske hensyn, har vi ingen prinsipiell innvending mot at fellesnordisk registrering av medisinske spesialiteter gjennomføres omgående. Under enhver omstendighet understreker Nordisk Råds tilleggsforslag at harmoniseringsprosessen ikke unødig må forsinkes.

NOMI, Norges medisinalindustri felleskontor, derimot vil bestemt frarå at man på dette punkt fraviker den fremgangsmåte som er foreslått av Nordisk legemiddelkomité i dens innstilling. Foreningen understreker at legemiddelkomitéen er et utvalg av eksperter som har arbeidet med disse spørsmål i en årrekke, og at deres oppfatning må tillegges vesentlig vekt. Vi kan helt slutte oss til Nordisk legemiddelkomités argumentasjon og konklusjon i denne sak, uttaler foreningen, og vil tilrå at man ikke følger tilleggsforslaget, men går inn for en harmonisering av de gjeldende lovregler, og således en etappevis gjennomføring av nordisk registrering eller retningslinjer som man etterhvert kan arbeide seg frem til.

Fra *universitetshold* har det vært få eller ingen bemerkninger til tilleggsforslaget.

Med henvisning til de innkomne uttalelser finner *Sosialdepartementet* for sitt vedkommende på det nåværende tidspunkt ikke å kunne tilrå at tilleggsforslaget blir gjennomført.

Oslo i januar 1969

Etter fullmakt

J. Bjørnsson

B. Jøldal

Den faste farmakopékommisjon:

Innledningsvis konstaterer kommisjonen at utviklingen på legemiddelområdet gjør økte innsatser i forskning og utvikling, standardisering og kontroll nødvendige. Mange oppgaver er her av et slikt omfang eller av en slik art at de til sin løsning krever større ressurser og/eller ekspertise enn hva som er tilgjengelig innen hvert enkelt av de nordiske land. Kvalitetsnormering av legemidler er et eksempel, bivirkningsrappor-

tering og -informasjon et annet eksempel på slike oppgaver. Rasjonelle grunner tilsier derfor en videre utbygning av det allerede eksisterende samarbeid på legemiddelområdet innen Norden.

Kommisjonen anser den foreliggende innstilling fra Nordisk legemiddelkomité som et meget betydningsfullt skritt i ønsket retning. Kommisjonen kan tiltre legemiddelkomitéens konkrete forslag til utvidelse av det eksisterende samarbeid ved a. at de nordiske land inngår en konvensjon om retningslinjer for harmonisering av de nordiske lands regler vedrørende farmasøytiske spesialpreparater, videre b. at Den nordiske farmakopé-nemnd omdannes til Nordisk legemiddelnemnd med utvidede oppgaver på legemiddelområdet, og endelig c. ved at det innstiftes et nordisk legemiddelfond for støtte av klinisk-farmakologisk forskning.

I det følgende skal kommisjonen fremsette enkelte bemerkninger, med særlig henblikk på norske utgangsposisjoner for et utvidet nordisk samarbeid. Kommisjonen har imidlertid ikke sett det som sin oppgave å gå inn på juridiske aspekter ved forslagene i relasjon til gjeldende norsk lovgivning.

Kommisjonen er for så vidt enig i legemiddelkomitéens synspunkter med hensyn til mulighetene for en øyeblikkelig overgang til fellesnordisk registrering av farmasøytiske spesialpreparater. Men da dette vil være det naturlige mål for utviklingen, vil kommisjonen finne det rimelig at selve målet blir programfestet i den forpliktende konvensjon.

Kommisjonen anser seg med dette å ha tatt stilling til det forelagte tilleggsforslag om nordisk legemiddelsamarbeid.

Forslaget om omdannelse av Nordisk farmakopé-nemnd til Nordisk legemiddelnemnd er i realiteten et rammeforslag, da komitéen ikke har ønsket å foreta noen dyptgående undersøkelse av organisatoriske, økonomiske og andre spørsmål som vil reise seg i forbindelse med gjennomføringen av dette. Kommisjonen antar også at det vil være mest hensiktsmessig at det nye organ tar disse spørsmål opp med sikte på å finne frem til den mest praktiske arbeidsform. Kommisjonen finner imidlertid grunn til å understreke at det nye samarbeidsorgan vil kreve økte investeringer fra alle de nordiske lands side til løsning av de økte administrative og praktiske oppgaver.

Kommisjonen vil likeledes finne det nærliggende at Nordisk legemiddelnemnd selv tar skritt til en utredning av hvorledes de forskjellige lands nåværende lovgivning kan gjøres tjenlige for formålet.

Kommisjonen anser det derfor ønskelig at Nordisk legemiddelnemnd søkes etablert snarest mulig. Kommisjonen må imidlertid igjen understreke at norsk deltagelse i dette utvidede nordiske samarbeid bl. a. forutsetter at mulighetene for norsk utviklings- og standardiseringsarbeid bringes i bedre overensstemmelse med forholdene i våre naboland. Kommisjonen konstaterer at flytningen av Statens farmakopélaboratorium til

nye lokaler ved årsskiftet 1969/70 åpner muligheten for en tilfredsstillende norsk deltagelse på dette spesielle felt av samarbeidet, forutsatt at de nødvendige bevilgninger til utstyr og personell vil kunne påregnes.

Kommisjonen vil tilstyrke forslaget om opprettelse av et nordisk legemiddelfond. Etter kommisjonens mening bør imidlertid fondets midler kunne brukes til støtte av enhver forskningsoppgave med relasjon til legemidlers sikkerhet og anvendelighet.

Legemiddelkomitéen har ikke funnet å kunne fremsette noe konkret forslag til bedring av informasjonsnivået på legemiddelområdet. Kommisjonen vil for sin del understreke betydningen av at det på nasjonal basis finnes frem til mer rasjonelle former for legemiddelinformasjon.

Kommisjonen ønsker til slutt å peke på at bestemmelsen i den norske Lov om legemidler og gifter (§ 14) om begrensning av antallet farmasøytiske spesialpreparater i henhold til en behovsprøving, anses som en hensiktsmessig bestemmelse. Kommisjonen er dog klar over at en realisering av Nordisk legemiddelkomité's forslag i full utstrekning vil forutsette nordisk enighet, respektive at det enkelte land vil måtte avfinne seg med at ikke alle nasjonale tradisjoner kan innpasses i det nye mønster.

Oslo, 3. desember 1968

L. Schmidt

Kj. Backe-Hansen

Spesialitetskontrollen:

Felles nordisk registrering

Komitéens konklusjon med hensyn til innføring av felles nordisk registrering synes realistisk og vel fundert. Tiden er etter Spesialitetskontrollens mening ikke moden for å gå til dette skritt, som naturlig nok vil ha store konsekvenser for de relativt små legemiddelfabrikkene i Norge. En fellesnordisk registrering vil betinge endring i norske lover og forskrifter.

Spørsmålet blir da om Norge skal slutte seg til den foreslåtte konvensjon.

En er enig i forsøk på en harmonisering av de nordiske lands regler om farmasøytiske spesialpreparater. Konsekvensene må imidlertid nøye vurderes.

Med hensyn til den foreslåtte konvensjon vil en anføre følgende:

Artikkel 1. Det er i dag registrert en del spesialpreparater som ikke leveres bruksferdige fra fabrikantene. Grunnen er problemer med holdbarhet av ferdige oppløsninger. Det bør fremgå av definisjonen at slike preparater er medisinske spesialiteter.

Ifølge definisjonen på medisinsk spesialitet vil legemidler fremstilt i apotek (NAF-preparater) også komme inn under registreringsplikten.

Artikkel 2 gir imidlertid adgang til å unnta bestemte preparater fra registreringsplikten. Spesialitetskontrollen mener at det ville være naturlig at det også for denne type preparater blir krevet registreringsplikt, og at de underkastes de samme krav til dokumentasjon av sin berettigelse.

Artikkel 3 omhandler vilkårene for registrering. Det heter »at en medisinsk spesialitet må ikke registreres medmindre den er formålstjenlig og iøvrigt af fulgod beskaffenhed. Den må ikke ved normal anvendelse medføre skadevirkninger, som står i misforhold til den tilsigtede effekt».

Kravet for godkjenning av farmasøytisk spesialpreparat i den någjeldende norske lov og som det antas å være behov for, vil etter konvensjonen ikke lenger komme til anvendelse ved vurdering av registreringssøknader. Denne behovsparagraf brukes idag både når det gjelder synonympreparater, nye doseringsformer, og ulike preparater med samme indikasjonssområde. Sistnevnte kan nektes med begrunnelsen: ikke behov, hvis det ikke er dokumentert at de byr på sikre fordeler fremfor allerede registrerte preparater.

Hva behovsparagrafen har betydd for begrensningen av antall preparater på det norske marked viser følgende oppstilling for de siste 5 år:

År	Registrert:	Nektet: manglende behov:	Nektet: ikke med. berettiget:	Nektet: kan framstilles i apotek
1963	141	70	24	0
1964	136	59	48	0
1965	145	58	25	2
1966	136	81	24	2
1967	109	36	58	1
	667	304	179	5

I og med at Norge har behovsparagrafen, avholder mange seg fra å anmelde preparater som er medisinsk berettiget, men som ikke vil bli godkjent på grunn av at det er et tilstrekkelig antall på markedet fra før.

Det er derfor naturlig å vente at Norge vil få en rekke anmeldelser av denne kategori preparater. Dette vil føre til et betydelig merarbeid for Spesialitetskontrollens alle avdelinger.

Spesialitetskontrollen har allerede i dag en meget stor arbeidsbyrde, og makter følgelig ikke å løse sine mange oppgaver på en fullt ut tilfredsstillende måte. Dette gjelder spesielt den farmasøytisk-kjemiske vurdering av registreringssøknader og etterkontroll av de registrerte preparater.

Når det gjelder kontroll av reklame, vil en nevne at arbeidet med dette i dag beskjefriger en farmasøyt i helstilling, foruten at en rekke reklameutkast blir sendt spesialister på de forskjellige områder til vurdering. Med

flere preparater på markedet må en anta at flommen av reklame vil øke betraktelig, både relativt og absolutt.

Spesialitetskontrollens konklusjon må bli at dersom Norge skal gå inn for å sløyfe behovsparagrafen, må institusjonen styrkes på alle områder for å kunne utføre arbeidet på en forsvarlig måte. Dette må helsemyndighetene ta med i sin vurdering.

I den någjeldende norske lov finnes bestemmelsen Godkjenning av farmasøytisk spesialpreparat skal ikke gis for enkle tilberedninger som uten vanskelighet kan fremstilles i apotek. Noe tilsvarende finnes ikke i forslag til konvensjon. Som nevnt ovenfor mener Spesialitetskontrollen at også apotekfremstilte preparater (NAF-preparater) bør være underkastet registreringsplikt.

Det kreves i artikkel 3 »at de medisinske spesialiteter er fremstillet i en virksomhet, der råder over fornøden faglig sakkundskab, og hvis indretning og drift skønnes at sikre en betryggende fremstilling af den pågældende specialitet».

I komitéens kommentar på dette punkt heter det at det ikke er mulig å oppstille spesielle normer for hvordan en medisinproduserende bedrift skal være utstyrt. Det er derfor spesielt bør legges vekt på, er de kravene bedriftene selv stiller til kontroll av preparater og råvarer. Bare under forutsetning av en tilfredsstillende egenkontroll fra fabrikantenes side, vil de kontrollerende myndigheter kunne innskrenke seg til å foreta en stikkprøvekontroll.

Spesialitetskontrollen vil sterkt understreke det som her er sagt. En aktiv kontroll av bedriftene hvor det er mulig, er ønskelig, og denne kontroll burde naturlig høre inn under Spesialitetskontrollen, eller foretas i intimt samarbeid med denne.

Artikkel 4. Her anføres bl. a. at registrering normalt bør skje uten tidsbegrensning.

Spesialitetskontrollen anser den någjeldende bestemmelse om en begrenset registreringsperiode for god. Preparatene blir etter 5 år vurdert på nytt, og det er en fordel å ha denne revurdering tidsbestemt i loven.

Artikkel 7. Som eneste land i Norden har Norge krav om at all reklame skal forhåndsgodkjennes. For ikke lenge siden tok Spesialitetskontrollen opp spørsmålet om å sløyfe forhåndsgodkjennelsen og innføre en etterkontroll. Helsedirektøren og Spesialitetsnemnda mente at forhåndsgodkjennelsen burde opprettholdes. Spesialitetskontrollen er enig i dette, men vil understreke merarbeidet ved en eventuell sløyfing av behovsparagrafen.

Artikkel 8. Den pris kontroll Spesialitetskontrollen utøver i dag, har liten eller ingen betydning ved registrering av nye preparater. I løpet av 5-årsperioden 1963—1967 er 2 — to — preparater nektet registrering på grunn av at henstilling om prisreduksjon ikke er etterkommet. I 39 tilfelle er prisreduksjon satt som vilkår for registrering. (Dette gjelder synonympreparater.)

En finner ordlyden prisen på medisinske spesialiteter bør være rimelig meget vag.

Spesialitetskontrollen mener at det bør kunne kreves at prisene for synonympreparater vanligvis bør ligge på omtrent samme nivå.

Artikkel 9. Spørsmålet om anmeldelse av klinisk utprøvning av ikke-registrerte farmasøytiske spesialpreparater i Norge har nylig vært behandlet av Spesialitetsnemnda. En slik anmeldelse — og vurdering — anses nyttig, men en mener at den for tiden ikke vil kunne gjennomføres i Norge.

Spesialitetskontrollen mener imidlertid at en plikt til å anmelde alle kliniske utprøvnings og til å melde fra når et forsøk er avsluttet, ville ha en viss verdi, selv om en for tiden ikke har muligheter for å foreta en vurdering av prøveoppleggene.

Artikkel 11. Det drives i dag — etter Spesialitetskontrollens mening — et nyttig nordisk samarbeid. Å styrke dette er selvsagt ønskelig (se nordisk legemiddelnemnd).

Nordisk legemiddelnemnd

Komitéen foreslår opprettelse av en nordisk legemiddelnemnd, der den nordiske farmakopénemnd skal inngå.

Det er uten tvil en riktig tanke å integrere farmakopéarbeidet i den øvrige kontrollvirksomhet. Den nordiske farmakopé spiller en sentral rolle i kontrollarbeidet, og med den utvikling som nå foregår på det farmasøytiske område, vil et nærmere samarbeid mellom de normgivende og kontrollerende organer være ønskelig.

Hvordan nemnden skal fungere i praksis, er imidlertid noe uklart. Som et kontaktorgan mellom spesialitetskontrollene i de nordiske land ville den være av stor betydning.

Det synes også rimelig at den nordiske legemiddelnemnd ville kunne være et nyttig organ i opplysningsvirksomheten om legemidler.

Nordisk legemiddelfond

Selv om komitéens synspunkter angående betydningen av og behovet for klinisk legemiddelforskning bare kan understrekes, ville det være ønskelig at nordisk legemiddelfond også åpnet adgang til forskning på andre områder. En tenker her spesielt på de biofarmasøytiske problemer som en mer og mer er blitt oppmerksom på i den senere tid. Mer forskning på dette området er nødvendig, og det er en naturlig oppgave for et fond av denne art å stille midler til disposisjon til dette.

En håper at den grundige og fyldige innstilling vil føre til et godt nordisk samarbeid om legemidler.

Blindern, 3. januar 1969

Karin Wold

Universitetet i Oslo, Det medisinske fakultet:

I lang tid har det på legemiddelområdet funnet sted et samarbeid i Norden. Dette har bl. a. resultert i den felles nordiske farmakopé. En ytterligere utvidelse av samarbeidet er ønskelig, ikke minst fordi utviklingen på legemiddelområdet går så raskt at kontroll og informasjon vedrørende legemidler krever en innsats som vanskelig kan maktes uten gjennom samarbeid mellom de nordiske land.

Nordisk legemiddelkomité ble oppnevnt av regjeringene i de nordiske land etter anmodning fra Nordisk Råd for å lede spørsmålet om etablering av et nordisk samarbeid vedrørende forskning og opplysning på legemiddelområdet, samt om viderutvikling av samarbeidet vedrørende kontrollen med medisinske spesialiteter underkaste en nærmere undersøkelse.

Legemiddelkomitéen har gitt en omfattende utredning av en rekke forhold vedrørende fremstilling, forhandling og forbruk av legemidler, angående lovgivning på legemiddelområdet i de nordiske land, om legemiddelkontrollens organisasjon og om tidligere og nåværende samarbeid på legemiddelområdet.

De viktigste forslag legemiddelkomitéen fremsetter på grunnlag av sine overveielser er følgende:

1. Et forslag til en konvensjon mellom de nordiske land om retningslinjer for harmonisering av de nordiske lands regler vedrørende medisinske spesialiteter, samt for samarbeid vedrørende kontrollen med disse.

2. Et forslag om opprettelse av en nordisk legemiddelnemnd.

3. Et forslag om opprettelse av et nordisk legemiddelfond til fremme av klinisk farmakologi.

Til disse forslag skal bemerkes:

Ad 1. Forslag om en nordisk konvensjon

Denne konvensjon har 12 artikler og trekker opp retningslinjer for harmonisering av de nordiske lands regler om medisinske spesialiteter. Konvensjonen har som bakgrunn at Legemiddelkomitéen ikke har funnet det mulig straks å få gjennomført en felles nordisk registrering av medisinske spesialiteter, idet det er forskjeller i de nordiske lands lovbestemmelser på området. Legemiddelkomitéen mener at man gjennom den foreslåtte konvensjon vil kunne nå frem til ensartede lovbestemmelser og dermed vil det være mulig å gjennomføre felles nordisk registrering for medisinske spesialiteter.

Fakultetet slutter seg til komitéens syn, men vil understreke ønskeligheten av at man snarest må få lagt forholdene til rette for en felles nordisk registrering av medisinske spesialiteter.

Ad 2. Forslag om opprettelse av en Nordisk legemiddelnemnd

En slik legemiddelnemnd som forutsettes å ha fast sekretariat og arbeidende ekspertgrupper, vil få til oppgave å samordne arbeidet med alle problemer vedrørende legemidler. Legemiddelkomitéen foreslår at det treffes de nødvendige foranstaltninger slik at den Nordiske farmakopé nemnd kan omdannes til en Nordisk legemiddelnemnd. Fakultetet erklærer seg enig i dette forslag. Man vil derved kunne nå frem til felles nordiske bestemmelser ikke bare som nå når det gjelder apotekfremstilte legemidler, men også for medisinske spesialiteter. Det vil bli denne Nordiske legemiddelnemnd som vil kunne legge forholdene til rette for en felles nordisk registrering av medisinske spesialiteter.

Ad 3. Opprettelse av et nordisk legemiddelfond

Legemiddelkomitéen finner at den enorme utvikling på legemiddelområdet gjør det nødvendig å styrke forskning og undervisning spesielt av klinisk farmakologi. Det foreslås derfor at det hvert år stilles til rådighet 1 mill. svenske kroner, og at fondets midler anvendes til følgende formål:

- a. Til dekning av utgiftene til farmakologiske undersøkelser, fortrinnsvis klinisk-farmakologiske undersøkelser på nordisk basis over legemidlers sikkerhet og effektivitet.
- b. Til utdeling av stipendier til utdanning av nordiske forskere, som er egnede til å utføre sådanne undersøkelser.
- c. Til oppgaver i øvrig, som er egnede til å fremme fondets formål.

I denne forbindelse skal det nevnes at legekommitéen i et kapittel vedrørende klinisk prøvning av nye legemidler fremholder som sin oppfatning at alle kliniske undersøkelser av ikke-registrerte spesialiteter bør anmeldes til det pågjeldende lands medisinalmyndigheter, men at disse kun bør skride inn overfor undersøkelsene hvis det er åpenbar tvil om forsøkernes hensiktsmessighet.

Fakultetet vil meget sterkt understreke behovet for øket forskning og utdanning innen klinisk farmakologi, og dette gjelder i høy grad i vårt land som på dette praktisk særdeles viktige område innen medisinen fremdeles er svakt stillet. Fakultetet slutter seg derfor til Legemiddelkomitéens forslag om opprettelse av et nordisk legemiddelfond.

Fakultetet kan også slutte seg til komitéens syn om at kliniske undersøkelser av ikke-registrerte spesialiteter bør anmeldes til landets medisinalmyndighet.

Fakultetet har også i skriv av 21. august 1968 fra Sosialdepartementet mottatt et tilleggsforslag om nordisk legemiddelsamarbeid. Dette forslag er fremsatt av Kaj Bundvad, Kaarlo af Heurlin og Lars Korvald. Forslaget konkluderer med en henstilling om »att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att ingå en nordisk överenskommelse om gemensamma regler

beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa».

Fakultetet er enig i at felles nordisk registrering av medisinske spesialiteter bør gjennomføres snarest. Som anført av Legemiddelkomitéen forutsetter dette imidlertid bl. a. lovendringer. Gjennom opprettelse av en Nordisk legemiddelnemnd og vedtagelse av den tidligere omtalte konvensjon vil man imidlertid, slik legemiddelkomitéen foreslår, bane veien for felles nordisk registrering. Fakultetet er av den oppfatning at man bør følge Legemiddelkomitéens forslag.

Oslo, 13. november 1968

Etter fullmakt

Harald E. Sæther

Fakultetssekretær

Universitetet i Oslo, Farmasøytisk institutt har i skrivelse den 30 augusti 1968 meddelt, at instituttet inte kommer att avge något uttalande i anledning av tilläggsförslaget.

Universitetet i Bergen, Det medisinske fakultet har i skrivelse den 14 september 1968 förklarat sig inte ha något att anföra i anledning av tilläggsförslaget.

Universitetet i Bergen, De odontologiske institutter har i skrivelse den 16 september 1968 förklarat sig inte ha något att anföra i anledning av tilläggsförslaget.

Norges veterinærhøgskole:

Det synes ikke å være noe i de foreliggende forslag (legemiddelkomitéens innstilling av september 1967 og tilleggsforslag av mai 1968) som foranlediger bemerkninger fra veterinærmedisinsk side. En vil imidlertid få understreke at også veterinærmedisinen har store interesser på disse områder, hvorfor en forutsetter at veterinærmedisinsk sakkyndige får høve til å delta i arbeidet innenfor en nordisk legemiddelnemnd på liknende måte som de nå deltar i nasjonale farmakopékommisjoner, Nordisk farmakopénemnd og Spesialitetskontrollen. Endelig vil en peke på at det felles nordiske arbeidsmarked for veterinærer nå er ferdig utredet, slik at det formentlig bare gjenstår et formelt vedtak i Nordisk Råd. Det antas derfor å burde nevnes

på linje med det nordiske arbeidsmarked for leger og tannleger i samband med grunnlaget for konvensjonsforslaget.

Oslo, 6. desember 1968

Odd Skjerven

Prorektor

F. Thyness

Styret i norsk medisinaldepot:

Styret i Norsk medisinaldepot behandlet på møte 25 oktober 1968 adm. direktørs uttalelse vedrørende Nordisk legemiddelkomité's innstilling, jfr. Sosialdepartementets brev av 26. juni 1968 samt brev av 21. august 1968 med tilleggssforslag.

Adm. direktørs uttalelse følger vedlagt (*se nedan*).

Styret tok uttalelsen til underretning.

Et av styresmedlemmene erklærte seg uenig i adm. direktørs uttalelse vedrørende artikkel 2, jfr. punkt 3.2 i adm. direktørs uttalelse, og ville henholde seg til hva som er uttalt av Nordisk legemiddelkomité under artikkel 2.

Oslo, 29. oktober 1968

For styret i norsk medisinaldepot

Anton Jervell

Formann

Norsk medisinaldepot:

1. Felles nordisk registrering.

Komiteen uttaler at det på lengre sikt vil foreligge gode forutsetninger for å oppnå et ensartet utvalg av spesialiteter i Norden og mener det vil være naturlig å strebe mot en felles registrering, men at dette må komme på et senere tidspunkt når saken er forberedt gjennom en ytterligere harmonisering av de nordiske lands lovgivning og praksis i spørsmål om spesialitetsregistrering.

I bilag 12 har laboratorieførstander J. Buur, Danmark, redegjort for en undersøkelse over de nordiske lands utvalg av legemidler.

Av de tall som her oppgis kan det trekkes den slutning at dersom en hadde hatt en felles dansk, norsk, svensk registrering ved årsskiftet 1963/64 ville antallet av spesialiteter være ca. 3 300 med ca. 5 000 dispenseringsformer. Antall pakninger ville bli ca. 10 000. I tillegg til dette kommer et ikke kjent antall finske spesialpreparater.

I Norge var på dette tidspunkt registrert 1 087 spesialiteter fordelt på vel 4 000 pakninger. Det lave antall spesialiteter i Norge kommer til dels av den behovsprøving som her foretas. Så vidt vi vet er det ikke fra medisinsk

hold uttalt at legemiddelutvalget i Norge er for lite. Vi er av den oppfatning at det er fordelaktig å begrense variantene, men at utvalget selvfølgelig må være slik at det dekker det medisinske behov. Et for stort utvalg skaper mindre oversikt og sikkerhet og er dyrere i alle omsetnings- og forbrukerledd.

Vi er derfor enig i at en på nåværende tidspunkt ikke bør innføre felles nordisk registrering.

2. Harmonisering av reglene.

Ved å harmonisere reglene til medisinske spesialpreparater og å gjøre reglene for anmeldelse og bedømmelse like ville en muliggjøre markedsføring av ensartede preparater i samtlige nordiske land, dvs. preparater med samme innhold både med hensyn til virksomt stoff og hjelpestoffer samt ens navn, deklarasjon, pakningsutstyr m. v.

Dette ville for fabrikantene medføre forenkling i produksjon, større produksjonscharger, mindre lagerhold både av de ferdige produkt og av pakningsutstyr m. v. Resultatet ville kunne bli lavere produksjonskostnader.

De ens krav og retningslinjer vil muliggjøre et enda bedre samarbeid mellom de forskjellige lands kontrollorganer og videre utbygging av arbeidsdelingen mellom de forskjellige lands kontrollaboratorier. Etterkontrollen vil også kunne styrkes.

3. Forslaget til konvensjon.

3.1 Artikkel 1.

Ikke alle preparater er bruksferdige når de kommer fra fabrikanten. Det burde her finnes et uttrykk som er mer dekkende for de faktiske forhold.

Det vil også ha betydning hva en skal forstå med forbrukeren. Dette bør defineres nærmere slik det er gjort i norsk lov om legemidler og gifter av 20. juni 1964, § 13, Den enkelte forbruker (herunder lege, tannlege, veterinær eller sykehus).

3.2 Artikkel 2.

I artikkel 2 er det gitt adgang til å frita preparater fra registreringsplikt. I Norge er apotekfremstilte preparater ikke registreringspliktige. Med den stadig økende sentralisering av produksjon bør det overveies i hvilken utstrekning de skal fritas for registreringsplikt.

3.3 Artikkel 3.

En begrensning av preparatutvalget byr på fordeler som letter oversikt for alle berørte parter, leger, sykepleierpersonalet og personalet i handelsledene.

Dette vil medføre større sikkerhet, mindre risiko for feilutskrivning og feilutleveringer til pasientene. En begrensning i preparatutvalget vil også gi bedre muligheter til kontroll med og utprøvning av de preparater som markedsføres. Det vil også medføre muligheter til rasjonalisering i engroshandelen, i apotek og ikke minst i sykehus.

Det er i utredningen henvist til forholdene i Sverige hvor man ikke begrenser mulighetene til registrering av parallellpreparater og det er angitt at antall preparater ikke er foruroligende høyt selv om antallet er betydelig høyere enn i Norge. Men nettopp i Sverige har man innsett betydningen av å foreta en begrensning i preparatutvalget. Legemiddelkomitéene ved større

svenske sykehus har foretatt utvalg som har ført til en vesentlig reduksjon av antall preparater som benyttes. Det er angitt eksempler på at preparatutvalget er redusert med over 80 prosent. Det er hevdet at denne begrensning ikke bare er medisinsk fullt ut forsvarlig, men at den også har ført til riktigere og bedre behandling av pasientene. Det er nå besluttet at det skal opprettes en sentral legemiddelkomité felles for svenske sykehus. Denne komité skal bl. a. gi rekommandasjoner om hvilke preparater som bør benyttes. I Sverige har man også innført stort sett kostnadsfrie medisiner til pasienter utenom sykehus. Det ligger nær å anta at den sentrale legemiddelkomité anbefalinger vil få avgjørende betydning for forskrivninger av legemidler til denne gruppe pasienter. Dermed vil man i Sverige få en langt sterkere preparatbegrensning enn man noen sinne har hatt i Norge. For produsentene vil det være forholdsvis likegyldig om man får sine preparater registrert, man vil likevel ikke oppnå noe salg av betydning uten anbefaling av den sentrale legemiddelkomité.

Med denne bakgrunn kan vi ikke se at det foreligger noen virkelig grunn til å liberalisere regelen om behovsprøving. Skulle dette likevel gjøres av hensyn til det nordiske samarbeid bør vi så snart som mulig opprette lignende sentrale organer som i Sverige.

Selv om behovsprøvingene er vanskelig å foreta, mener vi at behovsparagrafen bør beholdes.

3.4 Artikkel 4.

Registrering uten tidsbegrensning.

Registrering for en 5-års periode har medført en systematisk revurdering av preparat hvert 5. år. En slik revurdering etter et visst tidsrom er både ønskelig og nødvendig. Dette revurderingsprinsippet bør ikke forlattes og det bør legges opp faste planer for gjennomgang av legemiddelutvalget og preparatene. Dersom tidsbegrensningen oppheves må der settes opp terminlister for kritisk gjennomgang av preparatene i de forskjellige terapeutiske grupper.

3.5 Artikkel 5 og 6.

3.51 Navn.

Det bør overveies om det er nok å bestemme at navnet ikke skal være villende. Navnet burde heller være veiledende, men ikke suggererende.

Vi er tiltalt av de danske navneregler selv om disse oppgis å være vanskelig å praktisere. I alle tilfelle burde det foreligge plikt til å anføre det generiske navn hvor dette kan gjennomføres.

Komiteen angir på side 65 at det ikke kan utelukkes at en friere konkurranse kan ha en gagnlig innflytelse på legemidlenes pris. Det er bl. a. på denne bakgrunn at komiteen mener at flere identiske preparater bør kunne registreres under særnavn. Etter vår oppfatning vil en registrering under generisk navn med tilføyelse av fabrikknavn i en høyere grad ha en gagnlig innflytelse på prisene.

Vi er enige i at registrerte navn bør være det samme i alle de berørte land. Det bør ikke tillates ubetydelige endringer av en eller noen få bokstaver. (F. eks. Endoxan i Danmark, Sendoxan i Sverige og Norge. Dette virker bare forvirrende og man blir i tvil om det er samme preparat).

3.52. Deklarasjonen bør være fullstendig. Også hjelpestoffer bør være detaljdeklart slik som det nå praktiseres i Sverige.

Av hensyn til mulige allergiske reaksjoner bør det kreves fullstendig deklarasjon av salvegrunnlaget.

3.53 Formålet med artikkel 6 er entydig identifisering av medisinske spesialiteter gjennom etikettering. I mange tilfelle vil det også være nødven-

dig å kunne identifisere medikament uten at pakning foreligger. Dette vil først og fremst gjelde for tabletter. Bortsett fra en setning i bilag 10 (side 163) »for doserende lægemidlers vedkommende kan påbydes mærkning af enkelt-doserne» kan vi ikke se at dette har vært nærmere drøftet. De enkelte fabrikker bør oppmuntres til å forsøke å finne et kodemerkingssystem for sine preparater. Disse koder bør være lett tilgjengelig i vanlige håndbøker.

3.54 Ad side 165, pkt. 8.

Preparater med holdbarhetstid på 5 år eller mindre bør forsynes med utløpsdato (ikke 3 år som foreslått).

4. Nordisk legemiddelnemnd.

I kapittel IV er det foreslått at der oppnevnes en nordisk legemiddelnemnd som skal fungere som et normgivende og rådgivende organ og som ved vurdering av nye legemidler kan ta stilling til farmasøytisk-tekniske-, farmakologiske-, toksikologiske-, kliniske-, kjemiske- og andre problemer. Nemnden skal videre fortløpende følge registreringsarbeidet og det øvrige arbeid med kontroll av legemidler som foregår i de enkelte nordiske land og dermed sikre at harmoniseringsprosessen fortløper så hurtig som mulig med videre (jfr. side 51).

På side 52 er det pekt på de oppgaver som knytter seg til opplysningsvirksomheten vedrørende legemidler og dette er nærmere behandlet i kapittel VII.

En har imidlertid veket tilbake for å foreslå en nordisk sammenslutning for legemiddelinformasjon.

Vi tror opplysningsvirksomheten er et meget viktig arbeid som burde tas opp snarest mulig og hvor det kunne gjøres meget på felles nordisk basis.

Vi vil for vår del peke på at en håndbok som kunne utkomme årlig, utarbeidet etter de samme prinsipper som benyttet i *Pharmaconomia Svecica* ville være av stor verdi.

Etter vår oppfatning bør det derfor organiseres et organ som tar seg av både de oppgaver som er nevnt i kapittel IV og i kapittel VII.

Komiteen har foreslått å omdanne farmakopénemnden til en nordisk legemiddelnemnd.

Med de store og de mange nye oppgaver som her foreligger bør denne nemnd organiseres og oppnevnes ut i fra de formål som nemnden skal ha. Vi tror det også er nødvendig å skape en sterk og faglig høytstående administrasjon som kan arbeide permanent med spørsmålene. Nemnden bør da fungere som et styre.

5. Nordisk legemiddelfond.

Det syntes umiddelbart innlysende at en koordinering av aktuelle forskningsoppgaver vil kunne tjene felles nordiske interesser.

Når det gjelder utdeling fra fondet (side 98) mener vi at pkt. 2 kan utgå. Fortrinnsrett fra en bestemt yrkesgruppe bør ikke deklarerer. Fondets styre bør stå fritt til å utdele til de mest formålstjenlige formål.

Det må antas at de midler som står til rådighet er for små. Det kan nevnes at søkermassen til Norsk Medisinaldepots fond til fremme av forsk-

ning og undervisning i klinisk farmakologi med videre i 1968 utgjør bortimot 1,2 mill. norske kroner.

6. Generelt vil vi gjerne til slutt få uttale at den nordiske legemiddelkomitéutredningen er en utførlig utredning som gir et vell av opplysninger om forholdene i de nordiske land og at komiteen fortjener all honnør for sitt gode arbeid.

Oslo, 25. oktober 1968

for Norsk medisinaldepot

Magne Moe

Norges medisinalindustri felleskontor, NOMI:

Man er fra norsk medisinalindustri side enig i at en felles nordisk registrering av farmasøytiske spesialpreparater kan være ønskelig på lengre sikt, men man mener at det er nødvendig med en forutgående harmonisering av de respektive lands lovgivning på dette område før man kan oppnå en slik felles registrering.

Tilleggsforslaget er såvidt uklart formulert at vi ikke er sikker på om forslagstillerne mener at det skal opprettes et felles nordisk registreringsorgan. Hvis dette er meningen, ville det etter vår oppfatning ikke være i tråd med de retningslinjer som er trukket opp av Nordisk legemiddelkomité i dens innstilling, og det vil også harmonere dårlig med den vei man for tiden følger innen EEC, hvor man nettopp er på vei bort fra etableringen av et overnasjonalt organ, og søker å finne andre måter å løse saken på.

Norsk medisinalindustri vil bestemt frarå at man på dette punkt fraviker den fremgangsmåte som er foreslått av Nordisk legemiddelkomité i dens innstilling. Nordisk legemiddelkomité er et utvalg av eksperter som har arbeidet med disse spørsmål i en årrekke, og deres oppfatning må tillegges vesentlig vekt. Vi kan helt slutte oss til Nordisk legemiddelkomité's argumentasjon og konklusjon i denne sak, og vil tilrå at man ikke følger tilleggsforslaget, men går inn for en harmonisering av de gjeldende lovregler og således en etappevis gjennomføring av nordisk registrering etter retningslinjer som man etterhvert kan arbeide seg frem til.

Når det gjelder vår uttalelse om Nordisk legemiddelkomité's innstilling som helhet, vil vi gjerne komme tilbake til denne på et senere tidspunkt innen den frist som er fastsatt i det ærede departements brev av 26. juni 1968.

Oslo, 20. september 1968

Norges medisinalindustri felleskontor

T. Lister

Styrets formann

Tancred Edwin

Direktor

Generelle synspunkter

Innstillingen inneholder forslag og uttalelser om en rekke spørsmål, men det gjennomgående tema er hovedsakelig kontrollen med farmasøytiske spesialpreparater og det som henger sammen med dette. Endel av Legemiddelkomitéens forslag er meget presiserte, mens andre er mer skissebetont, og atter andre fremsettes som fremtidsperspektiver på lengere sikt.

Selvfølgelig vil det medføre vanskeligheter å bedømme med sikkerhet den reelle effekt av gjennomføringen av de forslag hvis praktiske utforming ikke er helt ut presisert i innstillingen. NOMI vil derfor innledningsvis la den generelle reservasjon til det som sies nedenfor at vi forutsetter at det under bearbeidelsen og gjennomføringen av innstillingens forslag til stadighet blir holdt en løpende kontakt mellom myndighetene og legemiddelindustrien og dennes organisasjoner når det gjelder endelig å utforme de lover, institusjoner og arbeidsordninger som måtte bli aktuelle ved gjennomføringen av Legemiddelkomitéens synspunkter.

NOMI vil gjøre oppmerksom på at vi er enige med komitéen i at et utvidet nordisk samarbeid på det omhandlede område er verdifullt, forutsatt at man kan unngå skadelige virkninger, bl. a. i form av tungrodd administrativt apparat, som kan betinge forsinkelse i behandlingen av viktige saker eller på annen måte virke dempende på effektivitet eller utvikling.

En harmonisering av legemiddellovgivningen innen de nordiske land er absolutt ønskelig. Fra norsk side må vi imidlertid sterkt poengtere at en forutsetning for dette må være at legemiddellovgivningen utelukkende skal være en sikkerhetslovgivning med sikte på å trygge konsumentenes berettigede interesser. Den må således ikke inneholde næringspolitiske betingede direktiver, som har til hensikt å hemme noen spesiell næringsform eller næringsgruppe.

Videre vil vi som grunnleggende synspunkt fremholde at en samordning innen Norden ikke må ses som en isolert foreteelse som skal kunne gjennomføres på en slik måte at den vanskeliggjør en tilslutning til legemiddellovgivningen innenfor de større handelssammenslutninger, som OECD, EFTA, eller om det skulle bli aktuelt, EEC.

Det er med tilfredsstillelse at NOMI konstaterer at Nordisk legemiddelkomité's forslag, så vidt vi her kan bedømme dette, skulle kunne gjennomføres uten å komme i strid med disse grunnleggende synspunkter.

Nordisk legemiddelkomité's innstilling inneholder således etter vår mening forslag til løsninger som under forutsetning av et nært samarbeid mellom de berørte parter skulle la seg gjennomføre i praksis.

Synspunkter på de spesielle avsnitt

A. Nordisk gyldig spesialitetsregistrering

Et vesentlig spørsmål vil være i hvilken kronologisk rekkefølge man skal søke å virkeliggjøre Nordisk legemiddelkomité's intensjoner.

Ved drøftelsen av dette spørsmål vil gjennomføringen av en felles nordisk gyldig spesialitetsregistrering komme i forgrunnen. Nordisk legemiddelkomité er kommet til den oppfatning at det er for tidlig nu å foreslå bestemmelser i denne retning, og forutsetningen for at en slik ordning overhodet skal kunne fungere, er at man først får gjennomført en harmonisering av legemiddellovgivningen.

NOMI vil helt og fullt erklære seg enig med Nordisk legemiddelkomité i dens oppfatning på dette punkt. Det finnes ingen som helst praktisk mulighet for å gjennomføre en nordisk gyldig registrering uten at man først har samordnet såvel legemiddellovgivningens almene bestemmelser som de spesielle bestemmelser, hvori man fastsetter de krav som skal stilles ved en søknad om registrering av et farmasøytisk spesialpreparat. NOMI vil til og med gå enda et skritt videre og påstå at det ikke er tilstrekkelig med harmonisering bare av lovtekstene, men at man dessuten etter denne harmoniserings gjennomførelse må få tilstrekkelig tid for å få en ensrettet lovanvendelse.

Lovanvendelsen og kjennskap til denne er av overordentlig stor betydning for legemiddeltilverkerne, og det er meget viktig at en harmonisert, entydig lovanvendelse kommer i stand innen man virkelig kan begynne å diskutere formene for en spesialitetsregistrering som er gyldig i samtlige nordiske land.

Vi finner det derfor hensiktsmessig nu å diskutere nærmere de ulike former for en slik felles gyldig registrering som kunne tenkes innført, men tillater oss innstendig å henstille at den norske medisinalindustri blir tatt med på overveielene når disse spørsmål skal diskuteres.

Vi vil gjerne peke på at de bestemmelser som komitéen betegner som nasjonale særregler må fjernes fra lovgivningen før man i det hele tatt kan komme nærmere inn på spørsmålet om en felles nordisk registrering. For såvidt gjelder dette både de norske og de danske særregler. Når det gjelder den norske særregel om behovsprøving, viser vi til NOMI's brev av 3. juli 1967, hvor saken er drøftet fra vår side. Vi fastholder helt ut vårt synspunkt i dette brev, og kan ikke se at Norges apotekerforenings uttalelse av 28. september 1967 om nevnte brev inneholder argumenter som svekker vårt syn i denne sak.

Da vi er kjent med at Nordisk legemiddelkomité var kommet til samme syn som oss, har vi ikke ønsket å imøtegå Norges apotekerforenings ovennevnte brev på et tidligere tidspunkt, og har foreløpig lagt saken

ad acta inntil nærværende innstilling forelå med den konklusjon om opphevelse av norske særregler som vi nu helt kan slutte oss til. (Jfr. bl. a. innstillingens side 47.)

B. Opprettelsen av en nordisk legemiddelnemnd

Nordisk legemiddelkomité foreslår at det skal opprettes en overnasjonal myndighet ved navn Nordisk legemiddelnemnd, med et fast sekretariat og arbeidende ekspertgrupper, som man forutsetter skal være fast etablerte underorganer.

Konturene for nemndens virksomhet er relativt ubestemte, men det er åpenbart at virksomhetsområdet skal bli meget stort.

I og for seg synes det å være hensiktsmessig når lovgivningen er gjort ens i de nordiske land, at et bestemt organ får til oppgave å lette harmoniseringen av praksis, og å overvåke visse andre samordningsspørsmål. Det er imidlertid en viss fare for at behandlingen av visse vitale legemiddelspørsmål derved kan byråkratiseres, og man kan på basis av de i innstillingen angitte knappe opplysninger ikke helt utelukke risikoen for sentraldirigering i visse spørsmål, hvor dette absolutt ikke er ønskelig.

Det antydes også at nemnden skal behandle enkelte registreringsspørsmål. Hvis dette skulle bli tilfelle, er norsk medisinalindustri av den oppfatning at nemnden vil komme til å virke sinkende på registreringsprosedyren.

Det er derfor nødvendig at man på det tidspunkt hvor nemnden skal opprettes meget nøye drøfter nemndens og dens underavdelingers oppgaver og myndighetsområde i samråd med alle berørte parter. Norges medisinalindustri må derfor be om å bli representert ved diskusjonene om hvorledes nemnden bør bygges opp og sammensettes.

Det fremgår intet av Nordisk legemiddelkomité's innstilling om hvordan man har tenkt seg nemnden sammensatt. Nordisk legemiddelkomité går ut fra at den nye nemnd skal dannes gjennom en utbygging av den nuværende Nordiske farmakopé-nemnd, og angir videre at nemnden bør bestå av to eller høyst tre representanter fra hvert land.

Det er for legemiddelindustrien helt klart at industriell sakkunnskap må finnes i nordisk legemiddelnemnd eller i dennes underorganer. NOMI er kommet til at den mest hensiktsmessige oppbygging av nordisk legemiddelnemnd må bli at denne består av et fåtall representanter fra hvert land, og at det til nemnden knyttes ekspertutvalg i de respektive disipliner. Dette vil innebære at man f.eks. vil få en ekspertgruppe i farmakopéspørsmål, en ekspertgruppe i industrispørsmål osv.

Etter vår mening må det derfor være mest hensiktsmessig å bygge opp den nye nemnd som en helt frittstående institusjon, uavhengig av tilknytning til tidligere opprettede organer.

Som det fremgår av ovennevnte, forutsetter vi at industriens organisasjoner vil bli konsultert ved den endelige utforming av den nye institusjon.

C. Nordisk legemiddelfond

Nordisk legemiddelkomité går ut fra at målforskningen som har til hensikt å skape nye legemidler, også i fremtiden på en tilfredsstillende måte vil kunne ivaretas av industrien. Når det gjelder den del av farmakologien som behandler legemidlenes effektivitet og bivirkninger på mennesker, den såkalte kliniske farmakologi, uttaler Nordisk legemiddelkomité at denne er viktig, såvel for industrien som for de eksisterende offentlige institusjoner. Nordisk legemiddelkomité konsentrerer derfor sine planer om en samordning av nordisk forskningsinnsats til dette avsnitt.

NOMI konstaterer med tilfredsstillelse denne begrensning. En nordisk samordning av den forskning som finner sted innenfor medisinske institusjoner og legemiddelprodusenter, separat eller i samarbeid, hadde vært helt urealistisk. Legemiddelindustriens forskning er av naturlige grunner i høy grad produktinnrettet. På dette område vil derfor et overstatlig forskningsfond neppe kunne gi noen praktiske resultater. Derimot kan man gjennom det av Nordisk legemiddelkomité foreslåtte legemiddelfond få understøttet metodeforskning, som kan bli et supplement til industriens forskningsvirksomhet.

D. Reklame og informasjon

Nordisk legemiddelkomité har redaksjonelt skilt mellom »reklame» og »informasjon», men opprettholder ikke strengt denne inndeling gjennom hele innstillingen. Man får således et bestemt inntrykk av at de restriksjoner som i kapitel V. G. anbefales for reklame i egentlig forstand, også innbefatter det som Nordisk legemiddelkomité i snevrere forstand betegner informasjon. Denne alminnelige uklarhet utvides snarere enn innskrenkes ved fotnoten på side 68, hvori nevnes at ordet informasjon her brukes som samlebetegnelse for reklame og opplysning i snever forstand.

Om man trekker en almen slutning av kapitel V. G. og kapitel VII, kan denne neppe gå ut på noe annet enn

at den nu eksisterende reklame og informasjon i alt vesentlig er saklig og vederheftig,

at det dog foreligger visse i innstillingen ikke saklig underbyggede aversjoner mot visse media, som f.eks. film m.v.,

at Nordisk legemiddelkomités ønskemål om effektiviseringen av informasjon konsentrerer seg om (side 85):

1. Håndbøker, som kan gi en sammenlignende objektiv vurdering av de på markedet forekommende legemidler.

2. Oversiktsartikler, som gir en dypgående redegjørelse for forholdene innen de enkelte legemiddelgrupper, og

3. en systematisk etterutdannelse av medisinalpersoner.

Når det gjelder Nordisk legemiddelkomité's første ønskemål, konstateres at man ikke kan komme frem til en felles håndbok.

Hva angår oversiktsartikler, synes det oss som om ønskemålet i praksis blir mer og mer tilgodesett.

Når det gjelder ønskemålet om en øket etterutdannelse for medisinalpersoner, konstateres det at Nordisk legemiddelkomité anser dette å ligge utenfor sitt kompetanseområde, og at denne sak derfor må bli gjenstand for en særskilt utredning.

Dermed ser det for oss ut som om NOMI i grunnen i prinsippet ikke har grunnlag for å ytre seg i denne sak.

Når det fra Nordisk legemiddelkomité tildels hevdes at apotekene skal kunne gi objektiv informasjon om de farmasøytiske spesialpreparater, så må NOMI på det bestemteste tilbakevise at apotekenes informasjon vil kunne bli objektiv, så lenge de selv produserer parallell-preparater til industriens preparater. Derimot er man enig i at apotekene selvfølgelig kan bringe legemiddelprodusentens informasjon videre i den utstrekning dette anses hensiktsmessig.

For ordens skyld finner vi å ville påpeke at industrien selvfølgelig intel har imot å medvirke til at det blir utgitt en publikasjon med sammenlignende opplysninger om de i handelen værende legemidler, men denne publikasjon må ikke bli tendensiøs, slik at man påvirker legenes frie valg av legemidler, og man må under ingen omstendighet gå inn for statsdirigering på dette felt. Skulle derfor tanken om en slik publikasjon komme opp, vil NOMI be om at man på et meget tidlig tidspunkt får delta i behandlingen av disse spørsmål.

E. Kontroll av fabrikker

Når det gjelder dette spørsmål, mener NOMI at man bør søke å få de respektive lands lovgivning utformet slik at den muliggjør en gjensidig godkjenning av nasjonale inspeksjoner, og derved unngår de internasjonale inspeksjoner, som i en viss utstrekning i dag finner sted. Man er kjent med at det arbeides med disse spørsmål innen EFTA, og finner derfor ikke å ville gå nærmere inn på saken i denne sammenheng.

F. Forslaget til konvensjon

Konvensjonsforslaget kan i store trekk godtas fra industriens synspunkt. Imidlertid vil vi dog gjøre følgende bemerkninger:

Artikkel 1. Vi kan slutte oss til den definisjon komitéen fastsetter for medisinske spesialiteter. Vi vil imidlertid peke på at denne definisjon etter vår oppfatning også må omfatte apotekfremstilte preparater, levert fra produksjonsapotek. Vi mener derfor at også disse bør underkastes den samme registreringsprosedyre som de industrifremstilte farmasøytiske spesial-

preparater. Der foreligger etter vår mening ingen grunn til at man ikke fra samfunnets side skal kreve samme kontrollprosedyre ved godkjenningen av disse apotekfremstilte preparater som ved godkjenningen av de andre industrielt fremstilte preparater. Det er for tiden desto mer grunn til å gå inn for registrering av apotekfremstilte preparater, som leveres fra produksjonsapotek, fordi den praksis som nu innføres med sentralisering av produksjonen i større enheter, fører denne gruppe preparater over i en slags halvindustriell skala, og det kan da ikke være noen grunn til å betrakte dem på annen måte enn de andre industrifremstilte preparater.

Man er helt enig i komitéens uttalelse på side 103:

Det bør med hensyn til kontroll prinsipielt ikke være forskjell på medisinske spesialiteter, der er fremstilt på fabrikk, og tilsvarende apotek-tilvirkede legemidler.

Ved innføring av registrering av apotekfremstilte preparater, som produseres i stor skala ved produksjonsapotek, vil man fjerne endel av den skjevhet som hittil har rådet mellom de to preparatgrupper, og medvirke til å etablere sunn og jevnbyrdig konkurranse, som etter vår oppfatning også må være i samfunnets interesse.

Artikkel 2. Vi er innforstått med bestemmelsen i denne artikkel, og har intet å innvende. Vi vil dog peke på at bestemmelsen i annet avsnitt etter vår mening bare bør brukes når det gjelder helt spesielle preparatgrupper, som f. eks. sera og vaksiner, og ikke for f. eks. apotekfremstilte preparater i stor skala, hvor det ikke kan være grunn til å fravike den ordinære registreringsprosedyre.

Artikkel 3. Vi har ingen bemerkninger til dette punkt, og finner bestemmelsen helt i tråd med våre interesser når det gjelder godkjenning av preparater. For ordens skyld vil vi gjerne gjøre oppmerksom på at vi går ut fra at man i begrepet »formålstjenlig» i første setning ikke kan legge inn et krav om behovsprøving, da dette etter den øvrige tekst i innstillingen umulig kan ha vært meningen.

Artikkel 4. Etter vår oppfatning bør punkt 3, særskilt når det gjelder en konvensjonstekst, kompletteres med en uttrykkelig bestemmelse om at en eventuell påstand fra myndighetenes side om at forutsetningene for registrering ikke lenger er til stede, skal dokumenteres med samme styrke som kreves ved registreringens godkjennelse.

Dessuten bør det i konvensjonen angis at tilbaketrekking av registrering ikke kan skje uten at den som har registrert preparatet har fått tillatelse til å ytre seg i saken. Unntatt herfra bør selvfølgelig være katastrofetilfelle, hvor f. eks. en åpenbart ikke tolerabel bivirkning har opptrådt heilt uventet. Dessuten bør etter vår mening ankerrettighet til en høyere instans foreligge.

Artikkel 5. Vi har ingen innvendinger mot selve konvensjonsteksten, som for såvidt stemmer vel overens med den norske lovgivning på dette felt. For ordens skyld vil vi imidlertid gjøre oppmerksom på at teksten etter vår

mening skal fortolkes etter sin ordlyd, dvs. at det ikke må legges andre restriksjoner på tilvirkerens valg av navn enn at navnet ikke må være villedende eller egnet til å fremkalle forveksling med andre legemidler.

Artikkel 6. Vi er enig i de synspunkter som her fremlegges, og har ingen innvendinger å gjøre.

Artikkel 7. Vi er enig i artikkelens innhold, og viser forøvrig til hva vi ovenfor har sagt i vår generelle uttalelse om reklame og informasjon. Men vi gjentar at det etter vår mening vil være helt galt å overføre en så viktig del av produsentansvaret som informasjonen på andre ledd i samfunnet, og vi må derfor bestemt fastholde at informasjonen må skje fra produksjonsleddet, som presumptivt må anses å sitte inne med de beste og mest korrekte opplysninger om sine preparater.

Vi er klar over at det også foreligger samfunnsinteresser når det gjelder informasjon om legemidler, og mener som allerede nevnt, at disse bør ivaretas gjennom et samarbeid mellom myndighetene på den ene side og industrien på den annen side, men dog således at det er industrien som forestår utarbeidelse etc. av informasjonen.

Vi vil gjerne opplyse at man innen den norske legemiddelindustri for tiden arbeider meget sterkt med å legge opp informasjonen om preparatene på et så høyt faglig nivå som mulig. Dette arbeid omfatter såvel utgivelsen av kataloger som andre sider av informasjonsarbeidet.

Artikkel 8. Vi kan godta artikkelteksten, men vil imidlertid gjerne anføre at dette punkt sannsynligvis vil bli et av de vanskeligste når det gjelder å oppnå enighet om felles regler og opptreden i Norden. Prissettingen og samfunnets priskontroll er såvidt nasjonal og nasjonalpolitisk betont at vi for vår del anser det som meget vanskelig å komme bort fra at disse spørsmål også i fremtiden må løses på nasjonalt plan. Kan man imidlertid finne en felles nordisk løsning på problemene, er vi villig til å medvirke, dersom vi ikke kommer i konflikt med våre grunnprinsipper når det gjelder vårt syn på prissettingen for farmasøytiske spesialpreparater.

Dette grunnsyn har vi tidligere gitt uttrykk for ved behandlingen av de norske medisinaltaksregler og økonomiutvalg. Vi viser til korrespondanse i disse saker.

Artikkel 9. Den norske medisinalindustri har hittil ikke hatt anmeldelsesplikt for klinisk prøvning. Dersom myndighetene mener at det foreligger et reelt ønske fra samfunnet om å kunne øve kontroll med de farmasøytiske preparater også på dette punkt, må den norske medisinalindustri akseptere dette. En ordning må imidlertid i tilfelle være fleksibel i likhet med den som praktiseres i Sverige.

Artikkel 10, 11 og 12. Vi har ingen innvendinger når bare disse bestemmelser gjennomføres på samme tidspunkt og i samme omfang i de respektive land.

Som det vil fremgå av foranstående, kan vi i store trekk slutte oss til

komité-innstillingen, som vi finner vel gjennomarbeidet, med forståelse også for industriens problemer.

Når det gjelder det endelige mål, nemlig felles nordisk registrering, vil vi gjerne allerede på det nuværende tidspunkt gi uttrykk for den oppfatning at en slik felles registrering ikke må medføre at man blir forpliktet til å markedsføre preparatene i alle nordiske land. Det kan nemlig godt tenkes at man ikke ønsker å ha alle preparatene markedsført i hele Norden. Dette spørsmål og andre lignende problemer som dukker opp i forbindelse med en harmoniseringsprosess går man ut fra at man kan få komme tilbake til senere.

Oslo, 20. desember 1968

Norges medisinalindustri felleskontor

T. Lister

Styrets formann

Tancred Edwin

Direktor

Den norske lægeforening:

Sentralstyret behandlet saken i møte 22. november 1968.

I Nordisk legemiddelkomité's innstilling om nordisk samarbeid om legemidler, avgitt 14. september 1967, er det fremmet forslag om en konvensjon mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om retningslinjer for harmonisering av de nordiske lands regler vedrørende medisinske spesialiteter samt for samarbeidet vedrørende kontrollen med disse.

I innstillingen gis en grundig og fyldig redegjørelse om forholdene vedrørende legemidler i de nordiske land som vil være et verdifullt kildekrift når det gjelder å sammenligne alle forhold som angår legemidler i Norden.

Den norske lægeforening finner at det er av stor betydning at arbeidet er tatt opp for å få et størst mulig fellesskap, med felles retningslinjer for de nordiske land vedrørende fremstilling, registrering, omsetning og kontroll av medisinske spesialpreparater.

Man kan imidlertid ikke se bort fra at det er en rekke tekniske vanskeligheter forbundet med å få harmonisert lovgivningen på dette området og få en felles godkjenning av spesialpreparatene i alle nordiske land.

Lægeforeningen finner det derfor hensiktsmessig at det, slik som foreslått av komitéen, foreløpig opprettes en nordisk legemiddelnemnd som bl. a. får til oppdrag å legge forholdene til rette med tanke på snarest å komme frem

til størst mulig felles lovgivning og felles retningslinjer for godkjenning og kontroll av spesialpreparater i alle nordiske land.

I tilleggsporslaget til Nordisk Råd av 11. mai 1968 er det foreslått at det straks inngås en overenskomst om felles regler vedrørende registrering av medisinske spesialpreparater og kontroll med disse.

Selv om det kan synes fristende straks å inngå en overenskomst om felles regler vedrørende registrering av medisinske spesialpreparater og kontroll med disse, er det god grunn til at fagfolk har vært betenkte. Det er sannsynlig at man vil komme ut for en rekke store vanskeligheter hvis en slik ordning gjennomføres uten at det på forhånd har foregått et harmoniseringsarbeid.

I dag er f. eks. bare 12 prosent av samtlige spesialiteter felles for alle de nordiske land. Lægeforeningen er i tvil om forslagsstillerne er helt klar over de tekniske vansker som vil oppstå ved at en slik overenskomst iverksettes uten en forutgående periode hvor bestemmelsene harmoniseres og problemene i forbindelse med dette utredes og vurderes grundig.

Lægeforeningen gir forslaget til konvensjon mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om retningslinjer for harmonisering av de nordiske lands regler vedrørende medisinske spesialiteter samt for samarbeidet vedrørende kontrollen med disse sin tilslutning.

Oslo, 26. november 1968

Den norske lægeforenings sentralstyre

Etter bemyndigelse

Odd Bjercke

Generalsekretær

Johan Greve Brun

Norges apotekerforening:

Innstillingen og tilleggsporslaget har vært behandlet i Norges apotekerforenings landsstyre, hovedstyre og fagkomité og har vært studert og diskutert med stor interesse innen foreningen. Man er klar over at de spørsmål komitéinnstillingen behandler er av meget stor betydning for den fremtidige legemiddelforsyning i de nordiske land, både når det gjelder spesialpreparater og apotekfremstilte preparater, størrelsen og sammensetningen av publikums medisinforbruk, preparatenes kvalitet og apotekenes muligheter til å fylle sin oppgave.

Det mandat komitéen fikk, i henhold til Nordisk Råds rekommendasjon nr. 12/1962, var på den ene side å studere spørsmålet om og forutsetningene for en videreutvikling av samarbeidet vedrørende medisinske spesialpreparater og kontrollen av dem, på den annen side å undersøke spørsmålet om etablering av et nordisk samarbeid på områdene legemiddelforskning og legemiddelinformasjon. Hva særlig det første spørsmål (spesialpreparatene) angår, har Nordisk Råds sosialpolitiske utvalg sett det som særlig viktig at man undersøkte mulighetene for »al oprette et for samtlige nordiske lande fælles undersøgelses- og kontrolorgan» (Innst. s. 7).

Komitéen har i innstillingen drøftet en hel rekke spørsmål med tilknytning til legemiddelområdet, f. eks. etterutdannelse, informasjon, klinisk forskning m. m. Når det gjelder komitéens egne overveielser både om disse spørsmål og om de hovedtemaer mandatet omfatter, vil foreningen i det vesentlige slutte seg til komitéens synspunkter.

Innstillingen munner ut i 3 konkrete forslag, nemlig vedrørende Nordisk legemiddelnemnd, Nordisk legemiddelfond samt Nordisk konvensjon med retningslinjer for harmonisering av de nordiske lands spesialitetslovgivning og for samarbeidet vedrørende kontroll av spesialpreparater.

1. Nordisk legemiddelnemnd

Et hovedpunkt i innstillingen er komitéens forslag om opprettelse av en Nordisk legemiddelnemnd som en videreutvikling av Nordisk farmakopé-nemnd.

Norges apotekerforening gir dette forslag sin fulle støtte. Så vidt man kan skjønne vil opprettelsen av Nordisk legemiddelnemnd kunne skje uten lovendringer i noen av de nordiske land. Man hadde gjerne sett at komitéen hadde fremsatt forslag til en instruks for Nordisk legemiddelnemnd, hvilket utvilsomt hadde vært nyttig som presisering av komitéens intensjoner med nemnda. Imidlertid kan komitéens overveielser om saken vel danne grunnlag for det arbeid med denne sak som det må bli et dertil nedsatt, nordisk utvalgs oppgave å føre videre. Man vil anbefale at det snarest tas skritt til nedsettelse av et utvalg som utarbeider forslag til instruks for Nordisk legemiddelnemnd.

2. Nordisk legemiddelfond

Norges apotekerforening vil også gi komitéens forslag om opprettelse av et nordisk legemiddelfond sin tilslutning, og finner det, som komitéen, rimelig at fondet administreres av Nordisk legemiddelnemnd. Statutter for fondet bør kunne innpasses i nemndas instruks, og forslag til statutter utarbeides av det ovenfor omtalte utvalg.

3. Nordisk konvensjon

Komitéens forslag til konvensjon om retningslinjer for harmonisering av spesialitetslovgivningen er innstillingens viktigste og vanskeligste punkt. Det har på enkelte hold innen foreningen rådet usikkerhet om man fra norsk side kan ratifisere en konvensjon som i sin tekst på vesentlige punkter avviker fra gjeldende norsk lov om spesialpreparater (Lov om legemidler og gifter, kap. V). Norges apotekerforening antar imidlertid at en konvensjon som inneholder retningslinjer for harmonisering av lovgivningen, ikke er bindende for de lovgivende myndigheter, men at konvensjonen er et uttrykk for de intensjoner myndighetene har i dag og at de nødvendige lovendringer vil komme etter hvert.

Norges apotekerforening vil i det vesentlige slutte seg til komitéens overveielser angående spesialpreparater og kontrollen med dem fra myndighetenes side. Foreningen kan også slutte seg til komitéens syn på siktemålet for konvensjonen, nemlig en felles nordisk registrering og kontroll av spesialpreparater. Foreningen mener at dette mål kan nås ved en naturlig utvikling gjennom en intensivering av det samarbeid man har i dag mellom de nordiske lands registreringsmyndigheter. Det antas at det vil være mulig å nå et langt stykke på vei mot en felles nordisk registreringsordning ved en liberal praktisering av de nåværende bestemmelser. Komitéen har pekt på de forskjeller som eksisterer i dag mellom de enkelte lands spesialitetslovgivning og som det vil kreve tid å eliminere fordi de angår hevdvunne prinsipper som de enkelte land kanskje nødvendig vil gi slipp på. Norges apotekerforening mener at de nåværende norske bestemmelser om behov som betingelse for registrering har vært berettiget og meget betydningsfulle og man har forstått det slik at man også fra offentlig hold har hevdet et slikt standpunkt. Norges apotekerforening anser fremdeles disse bestemmelser for å være meget betydningsfulle, men antar at de ikke behøver å være noen avgjørende hindring for en felles nordisk registreringsordning. Komitéen har antydnet muligheten av nasjonale særregler (en nasjonal registrering) innenfor en ordning med felles nordisk registrering. Norges apotekerforening vil peke på denne mulighet hvis man fra norsk side finner det ønskelig å praktisere behovsprinsippet for å begrense antallet spesialpreparater på det norske marked.

Norges apotekerforening har videre betenkeligheter når det gjelder konvensjonens artikkel 1, definisjonen av begrepet medisinske spesialiteter, som så vidt vi forstår vil føre til at også apotekfremstilte preparater formelt vil komme inn under spesialitetslovgivningen. Prinsipielt er foreningen enig i det syn at apotekfremstilte preparater skal tilfredsstillende de samme krav til kvalitet og kontroll som spesialpreparatene. Etter forslaget til konvensjon, artikkel 2, annet avsnitt, vil det bli adgang til å unnta bestemte preparater fra registreringsplikten. Norges apotekerforening forutsetter at hovedmengden av de apotekfremstilte preparater vi bli unntatt fra kravet om registre-

ring og at bare enkelte preparater eller preparatgrupper som fremstilles sentralt blir forlangt registrert når særlige grunner taler for det.

Norges apotekerforening har studert »Tilläggsförslag om nordiskt läkemedelsamarbete», datert 11. mai 1968, fremsatt av Kaj Bundvad, Kaarlo af Heurlin og Lars Korvald. Dette forslag endrer ikke foreningens syn slik det er anført i det foregående. Forslagsstillerne nevner selv »det langvariga nordiska farmakopésamarbetet» som førte til en felles nordisk farmakopé. Dette arbeid var langvarig nettopp fordi de første år måtte brukes til å skape det felles grunnlag som den nordiske farmakopé måtte ha som sin basis. På analog måte må det skapes et felles grunnlag for en nordisk registrering.

Hovedinntrykket av komitéens innstilling er at komitéen har utført et grundig arbeid, og har løst oppgaven på tilfredsstillende måte. Det er samlet og fremlagt et meget verdifullt materiale. Komitéens egne overveielser og forslag vil utvilsomt være med på å bestemme retningen av den videre utvikling på de i mandatet berørte områder og også utover dem.

Oslo, 13. desember 1968

Inge Johannessen

Sigurd Reizer

Norges farmaceutiske forening:

Innstillingen samt tilleggsforslaget er behandlet av vår forenings hovedstyre som vil avgi følgende uttalelse:

Vi kan i det store og hele si oss enig i de betenkninger og forslag som fremseltes av komitéen. Vi skal få knytte et par korte kommentarer til enkelte av de punkter i innstillingen som finnes å være av særlig betydning for farmasøyler.

Forslaget til en konvensjon mellom de nordiske land om retningslinjer for en harmonisering av landenes regler for registrering av medisinske spesialiteter og for samarbeidet med kontrollen er etter vår mening et brukbart grunnlag for det videre arbeid. Vi er klar over at de prinsipper som her legges til grunn ved defineringen av spesialiteter, betingelsene for registrering og registreringsens varighet til dels avviker fra de regler som i dag gjelder i Norge, men finner å måtte erklære oss enig i komitéens overveielser på disse punkter.

Konvensjonen inneholder ikke noen endelig tidsfrist for harmoniseringsprosessen. Dette er neppe heller praktisk. Derimot bør det overveies å sette opp et tidsskjema for den etappevise gjennomføring av arbeidet. Vi vil i den forbindelse understreke at de tiltak som foreslås i komitéens innstilling og som griper mest over i hverandre, må gjennomføres parallelt. Dette gjelder i første rekke harmoniseringen av lovgivningen og praksis i registreringsspørsmålet.

Videre vil vi vise til komitéens overveielser i kapitel VII, med særlig henblikk på utbyggingen av den løpende etterutdannelse. Vi gir vår fulle til-

slutning til komitéens anbefaling om et nært samarbeid mellom universitetene, myndighetene og de faglige organisasjonene. Det er helt avgjørende at lærestedene gis midler til en utbygging med sikte på å gi dem muligheter for å yte den nødvendige etterutdanning. Komitéen tar ikke spesielt stilling til et nordisk samarbeid på etterutdannelsesområdet og henviser i det hele tatt problemene omkring etterutdannesspørsmålet til en særskilt undersøkelse. Vi vil imidlertid hevde at dette problemkompleks har klar sammenheng med en utvidelse av det nordiske samarbeid på de øvrige felter komitéen har behandlet.

Selv om komitéen riktignok nevner farmasøytens rolle i legemiddelinformasjonen, skulle vi ønsket en bedre analyse av farmsøyten som legemiddel-spesialist siden han kommer inn i bildet både når det gjelder utvikling, produksjon, kontroll, informasjon og distribusjon av legemidlene. Det ville gitt et noe videre perspektiv over problemstillingen for denne gruppe personell.

Av det som er sagt følger at vi ikke kan slutte oss til tilleggsforslaget fra herrene Kai Bundvad, Haarlo af Heurlin og Lars Korvald om en full fellesnordisk registrering av spesialiteter allerede fra starten. Vi finner ikke at tilleggsforslagets motivering faglig sett er en fyllestgjørende behandling av komitéens overveielser og vi vil advare mot å gjennomføre et forslag som har såvidt store konsekvenser på flere områder uten samtidig å sørge for at de andre spørsmål som nevnes i innstillingen blir løst.

Oslo, 21. januar 1969

for Norges farmaceutiske forening

Oddvar Kjensli

Mathis Gundersveen

Forening for norske representanter for utenlandske farmasøytiske fabrikker (No-Re-Farm):

Etter vår forenings vurdering representerer komitéens innstilling et praktisk og sunt syn, og den skulle danne et godt arbeidsgrunnlag for harmonisering av lovgivningen og praksis vedrørende medisinske spesialiteter i Norden. Innstillingen forutsetter en trinnvis harmonisering, men akseptering av denne fremgangsmåte forutsetter fra vår side, at gjennomføringen skjer uten unødig tilbakeholdenhet fra de enkelte lands myndigheter med hensyn til tilpasning av lover og forskrifter, og ikke minst det å ta de nødvendige, praktiske konsekvenser, særlig med henblikk på å gjennomføre ensartede regler for registrering av medisinske spesialiteter. Det videre arbeid må av myndighetene gis høy prioritet, og komitéer og utvalg innbefatte medlemmer med praktisk innsikt.

Siden vi prinsipielt finner å kunne slutte oss til komitéens innstilling, vil våre kommentarer stort sett begrense seg til enkelte kapitler. Vi forutsetter imidlertid at vi får anledning til å uttale oss når forslag til endringer

av lover og forskrifter senere blir fremmet, omfattande alle de områder innstillingen behandler.

Blant de konkrete forslag som foreligger, vil vi spesielt ta for oss forslaget til konvensjon mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige, forslaget til opprettelse av en Nordisk legemiddelnemnd og forslaget til opprettelse av et Nordisk legemiddelfond.

1. Konvensjonsforslaget

Vi anbefaler at den foreslåtte konvensjon snarest mulig vedtas, men vil fremme følgende endringsforslag:

Artikkel 2

Annet avsnitt sløyfes i sin helhet, det vil si at unntaksbestemmelsen vedrørende registreringsplikten bortfaller.

På side 36 i innstillingen fremgår det at komitéen holder muligheten åpen for at enkelte land kan unnta »apoteksfremstilte, færdigpakkede preparater» fra registreringsplikten. Ut fra almene sikkerhetsmessige og terapeutiske hensyn, og dessuten i betraktning av den sentralisering av apotekproduksjonen som finner sted, vil vi sterkt ta avstand fra at en slik unntaksbestemmelse fortsatt skal gjøres gjeldende her i landet. Ifølge komitéens innstilling, klart uttrykt i kapitel IX, på side 103 i resyméet til kapitel II, sies det også at det med hensyn til kontrollen prinsipielt ikke bør være forskjell på medisinske spesialiteter fremstillet på fabrikk og tilsvarende apotekfremstilte legemidler. Ved kontroll forstår komitéen »hele proceduren like fra spesialitetens anmeldelse til klinisk afprøvning og til efterkontrollen av det i handelen værende, færdige produkt».

Det at annet avsnitt strykes skulle ikke være til hinder for at unntaksbestemmelsene i § 2 i de norske forskrifter av 6. mai 1966 om farmasøytiske spesialpreparater, kan bibeholdes. Vi kan heller ikke se at det i de øvrige land er noe vesentlig til hinder for at avsnittet sløyfes.

Såfremt annet avsnitt skulle bli oppretholdt, vil vi anmode om at det gjøres følgende tilføyelse:

»I øvrigt skal der fuldt ud stilles de samme krav som nævnt i Artikel 3.»

Artikkel 4

Følgende tilføyelse bes gjort i punkt 3:

»Slettelse af registeret må baseres på fyldestgørende oplysninger og videnskabelig dokumentation.»

Vi forutsetter dessuten at myndighetene tilpliktes, forut for slettelse av registeret, å forelegge slike opplysninger og slik dokumentasjon for fabrikanten, som gis en rimelig tidsfrist for uttalelse.

Førøvrig vil vi få knytte følgende bemerkninger til konvensjonsforslaget:

Artikkel 1

Det bemerkes at komitéen ikke har funnet frem til en felles definisjon av begrepet legemiddel med gyldighet for alle de nordiske land. Vi finner imidlertid at dette ikke er til hinder for at den definisjon av medisinsk spesialitet som er gitt i artikkel 1, kan aksepteres. Vi har imidlertid ved dette ikke tatt standpunkt til problematikken omkring fremstillingen av legemidler på apotek, men forutsetter at medisinske spesialiteter fremstillet på apotek omfattes av definisjonen i artikkel 1. Det fremgår av innstillingen at også komitéen gjør denne forutsetning.

Artikkel 3

De krav som stilles for registrering av en medisinsk spesialitet forutsettes også gjort gjeldende for synonympreparater. Det vil si at det må kreves samme grad av selvstendig dokumentasjon, bl. a. farmakologisk, toksikologisk og klinisk, for et synonympreparat som for originalpreparatet, enten det fremstilles på fabrikk eller på apotek. Dette på bakgrunn av terapeutiske og sikkerhetsmessige hensyn.

Vi går videre ut fra at den norske behovsvurdering vil bortfalle.

Artikkel 5

Vi vil få anføre at navnet (varemerket) for en medisinsk spesialitet omfatter og beskytter det ferdig formulerte preparat, mens et generisk navn kun beskriver en virksom bestanddel. Det bør således ikke forekomme noen begrensning i adgangen til bruk av varemerker, hvilket også tydelig er komitéens syn.

Artikkel 6

Vi vil foreslå at de virksomme stoffer skal deklarereres ved internasjonalt anerkjent fellesnavn (WHO). NFN-navn bør bortfalle.

Artikkel 10

For å tilskynde fellesnordisk registrering bør den av komitéen foreslåtte Nordisk legemiddelnemnd snarest mulig etableres som normgivende og rådgivende organ i registreringsspørsmål.

2. Nordisk legemiddelnemnd

Den nordiske legemiddeikomité fremhever at det snarest mulig er nødvendig å få fastsatt ensartede normer for ethvert nytt legemiddel som skal introduseres i Norden, formulere ensartede regler for medisinske spesialiteter, samt å sikre at de nasjonale registreringsmyndigheter ved de konkrete avgjørelser anvender disse ensartede regler. For å nå disse målsetninger er vi, i likhet med Komitéen, overbevist om at det omgående

bør treffes tiltak for opprettelse av en nordisk legemiddelnemnd med et fast sekretariat og arbeidende ekspertgrupper.

Derimot er vi ikke overbevist om at dette bør skje ved omdannelse av Den nordiske farmakopénemnd. Under enhver omstendighet synes det naturlig at dennes virksomhet bør finne sted i en eller flere subkomitéer under Den nordiske legemiddelnemnd. Bl. a. forutsettes det at spesialitetskomitéene vil overholde sin någjeldende taushetsplikt med hensyn til de opplysninger som blir gitt av fabrikantene. Av denne grunn bør farmakopénemnden og spesialitetsnemnden fortsatt ha separate laboratorier.

Før utarbeidelse av normer og regler vedrørende registrering av medisinske spesialiteter er vi av den oppfatning at det i tilknytning til Nordisk legemiddelnemnd bør etableres en spesialitetsnemnd med f.eks. to medlemmer fra hvert av de nordiske land og med en så god og så allsidig sakkunnskap som mulig. Hvorvidt den senere skal fungere som fellesnordisk spesialitetsnemnd og hvorvidt det ved siden av skal gis mulighet for nasjonal registrering, synes det ikke nødvendig å ta standpunkt til på det nåværende tidspunkt.

3. Nordisk legemiddelfond

No-Re-Farm har ingen prinsipiell innvending mot opprettelse av et Nordisk legemiddelfond med den oppgave å fremme sikkerhet og effektivitet ved anvendelsen av legemidler. Vi vil imidlertid understreke at formålene blir klart og entydig definert og at generelle vendinger som anført i punkt 1.c. på side 98 i innstillingen, ikke bør forekomme.

Likeledes vil vi sterkt gi uttrykk for at det ved sammenlignende undersøkelser innen legemiddelgrupper, må stilles de strengeste krav til faglig kompetanse og vitenskapelig gjennomføring av undersøkelsene. Dette ikke minst fordi de konklusjoner som fremkommer, i høy grad vil kunne påvirke legemiddelvalget i de nordiske land. Det synes derfor å være et rimelig og naturlig krav at det etableres et nært samarbeid med legemiddelprodusentene slik at disse på forhånd kan bli forelagt til uttalelse, siktepunkt for undersøkelsen, forsøksplan, metoder etc. Likeledes at resultatene gjøres tilgjengelig, f.eks. gjennom kasusrapporter, så snart disse foreligger, og at de samlede resultater og konklusjoner diskuteres igjennom før de blir publisert.

Tilläggsförslag om nordisk läkemedelssamarbete fra Nordisk Råd, datert 11. mai 1968

Vi har med glede notert den positive innstilling som er fremkommet ved tilleggsforslaget fra Nordisk Råd. Selv om vi i vår uttalelse heller til den oppfatning at harmoniseringen bør foregå trinnsvis, ut fra almene og praktiske hensyn, har vi ingen prinsipiell innvending mot at fellesnordisk registrering av medisinske spesialiteter gjennomføres omgående. Under

enhver omstendighet understreker Nordisk Råd's tilleggsforslag at harmoniseringsprosessen ikke unødige må forsinkes.

Konklusjon

Harmonisering av lovgivning og praksis på legemiddelområdet innen Norden synes å være en riklig og naturlig utvikling både ut fra medisinske og handelspolitiske hensyn. Som en sikkerhet for at denne harmonisering gjennomføres, vil vi anbefale at den foreslåtte konvensjon vedtas så snart som mulig. Vi håper i denne forbindelse at våre endringsforslag blir tatt til følge.

Videre anser vi det for å være av avgjørende betydning at den foreslåtte Nordiske legemiddelnemnd omgående blir opprettet og at én av dens viktigste oppgaver blir å legge forholdene tilrette for at fellesnordisk registrering snarest mulig kan bli en realitet.

Vi vil til slutt anmode om at NO-Re-Farm blir representert i rådgivende utvalg og komitéer.

Oslo, 23. desember 1968

No-Re-Farm

Johan Fr. Kobro

Formann

Egill Rydstrøm

Sve r i g e

Socialstyrelsen:

Med anledning härav får socialstyrelsen, som i ärendena inhämtat yttrandena från läkemedelsnämnden, statens farmaceutiska laboratorium, läkemedelsbiverkningsnämnden och ledamoten av styrelsens vetenskapliga råd, apotekaren och fil. dr. Teodor Canbäck (*se nedan*), värdsamt anföra följande.

Nordiska läkemedelskommittén har i enlighet med sitt uppdrag undersökt möjligheterna för att på nordisk basis samordna läkemedelskontrollen. Kommittén har funnit att bedömningen av läkemedelsfrågor inom de nordiska länderna redan nu är så enhetlig, att det borde vara möjligt att genomföra registrering av farmaceutiska specialiteter på nordisk basis.

Kommittén föreslår, att de nordiska länderna skall antaga en »Konvention om retningslinier för harmonisering af de nordiske landes regler vedrørende medicinske specialiteter samt for samarbejdet vedrørende kontrollen med disse» och tillsätta en nordisk läkemedelsnämnd med uppgifter inom hela läkemedelsområdet, till en början dock väsentligast avseende ett påskyndande av harmoniseringsprocessen.

Kommittén föreslår även inrättandet av en nordisk läkemedelsfond med syfte att främja säkerhet och effektivitet i läkemedelshanteringen, särskilt genom stöd till forskning, främst klinisk-farmakologisk. Kommittén vill också främja en saklig information om läkemedel och efterutbildningsverksamhet bland medicinalpersonal.

Läkemedelsnämnden tillstyrker läkemedelskommitténs samtliga förslag men avstyrker Nordiska rådets tilläggsförslag. Två av nämndens ledamöter har reserverat sig mot dess beslut. Den ene avstyrker kommitténs konventionsförslag och tillstyrker tilläggsförslaget, den andra önskar att överenskommelse redan från början träffas om en bestämd tidpunkt, från vilken en gemensam nordisk registrering skall införas.

Statens farmaceutiska laboratorium tillstyrker i huvudsak läkemedelskommitténs förslag om ett vidgat nordiskt samarbete på läkemedelsområdet med en samordning av de nordiska ländernas resurser bl. a. genom att inrätta en sannordisk läkemedelskontrollorganisation med en läkemedelsnämnd som permanent samarbetsorgan samt genom antagande av en konvention med riktlinjer för harmoniseringen under en övergångsperiod. Dock anser laboratoriet att samarbetsorganets organisation och arbetsuppgifter bör närmare preciseras. Harmoniseringsskedet bör göras kort och övergångstiden tidsbegränsas. Den nordiska läkemedelsnämnden bör med det snaraste börja en provisorisk verksamhet, som sedermera utbygges alltefter som utredningsarbetet ger resultat. Kommitténs förslag om en fond för nordisk läkemedelsforskning tillstyrkes, men denna skall kunna användas för all läkemedelsforskning, som är aktuell för detta nordiska samarbete. Förslaget beträffande läkemedelsinformation tillstyrkes.

Läkemedelsbiverkningsnämnden har i sitt remissvar endast uppehållit sig vid biverkningsfrågorna och framhåller att, då inom WHO ett internationellt biverkningsrapporteringsystem är under uppbyggnad, man bör avvakta med en samordning av de nordiska ländernas biverkningsrapportering.

Doktor Canbäck föreslår att socialstyrelsen i sitt yttrande över belänkandet anför, att det är önskvärt att ett nordiskt organ för registrering av läkemedel snarast inrättas. Om så ej kan ske, bör ett fixerat tidsschema upprättas för genomförandet av de olika moment, som det kan behöva förhandlas om. En något mera internationellt orienterad grundsyn på problem än den regionala, som nu föres fram, torde i det långa loppet gagna Norden bäst. Icke minst i de länder, där läkemedelsindustrin genom export bidrager till ländernas utveckling, torde behovet av en lagsliffning harmoniserad med den övriga världens vara av intresse.

Socialstyrelsen tillstyrker Nordiska läkemedelskommitténs samtliga förslag. Enligt styrelsens mening är det synnerligen angeläget att läkemedelskontrollen i de nordiska länderna sker efter samma principer och helst gemensamt. Om en gemensam nordisk specialitetsregistrering kunde genom-

föras, skulle genom rationaliseringsvinster i kontrollarbetet ekonomiska och personella resurser kunna utnyttjas till att angripa problem, som för närvarande ej kan bearbetas.

Kommittén anger två alternativ för en nordisk registrering, antingen genom en överstatlig myndighet, som skulle lämna nordiska registreringar, eller genom att en registrering i ett land automatiskt bleve giltig i övriga nordiska länder. Betänkandet ger tyvärr inte underlag för en bedömning av vilken av registreringsprocedurerna som vore att föredra. Det torde ankomma på den föreslagna nordiska läkemedelsnämnden att vidare utreda denna fråga.

I konventionstexten ges en definition av termen medicinsk specialitet, i vilken definition ordet läkemedel ingår. Då konventionstexten inte innehåller någon läkemedelsdefinition, kommer specialitetsbegreppet i de olika länderna att omfatta i viss mån skilda varugrupper på grund av att läkemedelsdefinitionen inte överensstämmer. Det synes eftersträvansvärt att uppnå enighet även på denna punkt.

Socialstyrelsen vill framhålla vikten av att de nordiska länderna så långt möjligt samordnar den statliga kontrollen av läkemedel. Av betänkandet framgår att de nordiska länderna är eniga i grunduppfattningen av läkemedel som varor, vilka på grund av sin användning och de potentiella risker, som är förknippade med dem, bör bli föremål för omfattande kontroll och vilka bör godkännas, endast om de är dokumenterat ägnade att positivt påverka en sjukdoms förlopp. Socialstyrelsen anser därför, att det bör vara möjligt att med tiden genomföra en nordisk registrering. Då legislativa och näringspolitiska hinder för närvarande gör det troligt att harmoniseringsarbetet kommer att ta lång tid i anspråk, bör enligt styrelsens uppfattning under tiden andra vägar till samordning av kontrollen prövas. Den föreslagna nordiska läkemedelsnämnden bör inrättas. Det synes lämpligt att nämnden inledningsvis fungerar som ett självutredande organ och till noggrant övervägande upptar sina egna arbetsuppgifter samt ger riktlinjer för den framtida verksamheten. Under överinseende av den nordiska läkemedelsnämnden bör kontrolllaboratorierna enas om en gemensam bedömning av registreringsansökningar för läkemedel i alla hänseenden utom administrativt och näringspolitiskt. Ett sådant i detalj utfört samordningsarbete borde kunna resultera i en gemensam protokollförlaga för redovisning av läkemedels egenskaper och bedömning av dessa. Sedan kontrolllaboratorierna kommit fram till likartade och jämförbara bedömningar av registreringsansökningarna, torde det vara möjligt att genomföra viss arbetsfördelning mellan laboratorierna. Ett dylikt förfarande förutsätter emellertid att sekretessbestämmelserna i de olika länderna är utformade så, att utbyte av utredningsmaterial kan ske mellan laboratorierna omedelbart efter det att en registreringsansökan inlämnats. Efter en period med försöksvis anordnad arbetsfördelning borde de nationella laboratorierna kunna uppgå i ett ge-

mensamt nordiskt kontrolllaboratorium, eventuellt med de nationella laboratorierna specialiserade inom olika delar av kontrollområdet.

Under en period då laboratorierna skall sträva efter att närma sina rent medicinsk-farmaceutiska bedömningar till varandra kommer det säkerligen att bli nödvändigt att utesluta sådana läkemedelsgrupper, som intar en särskällning i kontrollhänseende (t. ex. farmakopévaror), och sådana varor som i klassificeringshänseende bereder svårigheter.

Ett förarbete i enlighet med det ovan skisserade torde komma att i hög grad underlätta det slutliga införandet av en nordisk registrering och vara av stort värde även om det visar sig vara omöjligt att för närvarande samordna lagstiftning och näringspolitik inom Norden på detta mycket viktiga område.

Det inom Nordiska rådet väckta tilläggsförslaget avstyrkes av socialstyrelsen.

Stockholm den 29 oktober 1968

Håkan Rahm

Ingegerd Agenäs

Läkemedelsnämnden:

Genom remiss den 10 juni 1968 har socialstyrelsen anmodat läkemedelsnämnden att avge yttrande över nordiska läkemedelskommitténs betänkande »Nordisk samarbende om lægemidler» NU 1968: 7. Därefter har styrelsen den 30 juli anmodat nämnden att också yttra sig över ett inom Nordiska rådet väckt tilläggsförslag om nordiskt läkemedelssamarbete. Till besvarande av de båda remisserna får nämnden anföra följande.

Nordiska läkemedelskommittén föreslår att lagstiftning om och praxis för kontroll av läkemedel i de nordiska länderna göres så likformig att den nuvarande nationella prövningen av nya läkemedel kan ersättas av en gemensam nordisk registreringsprocedur,

framlägger ett förslag till konvention mellan de nordiska staterna för att förbereda denna reform,

föreslår att ett högkvalificerat permanent nordiskt samarbetsorgan på läkemedelsområdet (nordisk läkemedelsnämnd) inrättas,

föreslår att en nordisk fond med ett årligt tillskott av tills vidare 1 miljon svenska kronor skapas för främjande av forskning över läkemedlens säkerhet och effektivitet samt

föreslår att upplysningsverksamheten på läkemedelsområdet utbyggs och samordnas såväl nationellt som på nordisk bas.

Läkemedelsnämnden tillstyrker samtliga dessa förslag. Därutöver vill nämnden betona det stora värdet av en i alla nordiska länder giltig läkemedelsregistrering och finner det angeläget att den kommer till stånd inom

en så nära framtid som möjligt. Reformen måste dock förberedas genom en harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning och praxis inom läkemedelsområdet på det sätt som föreslagits. Vid utformningen av en gemensam nordisk läkemedelsregistrering är det nödvändigt att tillse att tiden för registreringsärendenas handläggning ej förlängs samt att gemensamma sekretessbestämmelser kommer att gälla på området. Frågan om högsta besvärinstans bör uppmärksammas.

Det är väsentligt att den föreslagna konventionen snabbt blir antagen, då denna ger de formella förutsättningarna för ett påbörjande och genomförande av harmoniseringsarbetet.

Konventionen innehåller i stort sett endast regler, som redan tillämpas i Sverige. Nämnden vill dock som en värdefull nyhet peka på bestämmelsen i artikel 3, att farmaceutiska specialiteter får tillverkas endast vid företag som förfogar över fackmässig sakkunskap och vilkas inredning och drift bedömes säkra en betryggande framställning av läkemedel. I anslutning till antagandet av konventionen för Sveriges del måste vår läkemedelslagstiftning kompletteras med en regel av detta innehåll. Ett annat förslag som nämnden också vill betona vikten av är strävan efter att göra ländernas bedömning av registreringsansökningar enhetliga. För detta fordras större erfarenhet av de enskilda ländernas bedömningsätt och ett utvidgat samarbete inom området.

Nämnden anser att den nordiska läkemedelsnämndens främsta arbetsuppgift till en början bör vara att aktivt verka för att harmoniseringsperioden blir så kort som möjligt.

Förslaget om inrättande av en nordisk fond med uppgift att främja säkerheten och effektiviteten hos läkemedel anser läkemedelsnämnden vara ett betydelsefullt initiativ, då forskningen på detta viktiga område för närvarande har helt otillräckliga ekonomiska resurser. En aktiverad och internordisk upplysningsverksamhet på läkemedelsområdet vill nämnden också varmt tillstyrka.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts avstyrker läkemedelsnämnden det i Nordiska rådet av K. Bundvad, K. af Heurlin och L. Korvald väckta tilläggsförslaget om nordiskt läkemedelssamarbete.

I handläggningen av detta ärende har deltagit förutom undertecknad, läkemedelsnämndens ordförande, ledamöterna Brandt, Canbäck, Ihre och Sandell.

Herr *Canbäck* reserverar sig mot nämndens beslut (*se Bihang till dr Canbäcks yttrande*) avseende förslaget till konvention och ovan nämnda tilläggsförslag. Han avstyrker konventionsförslaget och tillstyrker tilläggsförslaget. Han anser att en gemensam nordisk läkemedelsregistrering bör komma till stånd redan från början. Som motivering härför anføres att samhällets resurser snarast måste utvidgas för att nå upp till en nivå som motsvarar de resurser som den internationella läkemedelsindustrin besitter. Herr *Canbäck*

anser att skillnaderna i specialitetsfrågor i de nordiska länderna ej är av den grad att de motiverar en harmoniseringsperiod. Med ytterligare utredningar bör en gemensam läkemedelsregistrering kunna komma till stånd inom kort. Ett utredande och beslutande nordiskt organ med stora resurser bör tillsättas snarast för att handha den gemensamma nordiska läkemedelsregistreringen, menar reservanten.

Herr *Sandell* instämmer i princip med läkemedelsnämndens remissvar men anser att överenskommelse redan från början bör träffas om en bestämd tidpunkt, från vilken en gemensam nordisk registrering skall införas. Härigenom erhålles en garanti för ett effektivt genomförande av harmoniseringsarbetet.

Stockholm den 27 september 1968

På läkemedelsnämndens vägnar

Stig Nordlund

Yvonne Troëng

Statens farmaceutiska laboratorium:

De grundläggande allmänna riktlinjerna för det kommande samarbetet är intagna i en konvention, som bör antagas av de nordiska länderna och utgöra grunden för en likformig läkemedelslagstiftning och enhetlig läkemedelskontroll. Enligt läkemedelskommitténs uppfattning kan en gemensam nordisk läkemedelsregistrering ske först sedan en successivt genomförd samordning av lagstiftning och praxis är etablerad. Kommittén anser det därför angeläget att den föreslagna harmoniseringen förlöper så snabbt som möjligt. Någon tidtabell har dock ej föreslagits.

Statens farmaceutiska laboratorium (SFL) ansluter sig i huvudsak till de framlagda förslagen till ett utökat nordiskt samarbete på läkemedelsområdet och vill framhålla önskvärdheten av att snara åtgärder vidtages för ett snabbt genomförande av desamma. Genom att samordna de nordiska ländernas resurser, bl. a. genom en sannordisk läkemedelskontrollorganisation med en läkemedelsnämnd som permanent samarbetsorgan, bör det nuvarande nordiska samarbetet inom läkemedelskontrollen kunna avsevärt utökas och effektiviseras samt möjliggöra enhetliga nordiska arbets- och läkemedelsmarknader. Med denna samordning bör kunna undvikas onödigt dubbelarbete och på lång sikt vinnas enhetligare bedömning, tid, arbetskraft och pengar. Genom denna organisation borde de nordiska länderna dessutom på ett effektivare sätt än hittills kunna medverka i det internationella samarbetet på läkemedelsområdet.

Enligt SFL:s mening borde innebörden av förslagen ha närmare precise-

rats såväl beträffande samarbetsorganens organisation som arbetsuppgifter. En redovisning av de nordiska ländernas nuvarande resurser på området och en uppskattning av erforderliga resurser efter samordningen hade varit önskvärd.

Enligt SFL:s uppfattning bör harmoniseringskedet kunna göras kort med ett fixerat tidsschema för övergångstiden för att härigenom möjliggöra ett snabbt genomförande av de olika delförslagen. Dessa kommer dock att kräva avsevärda ändringar i lagstiftning och praxis för Danmark och Norge.

Vid planläggningen av en gemensam nordisk registrering måste särskilt beaktas att handläggningstiden av ärendena ej fördröjes samt att sekretessbestämmelserna överensstämmer. Det är också av vikt att ansökningsförfarandet göres enhetligt.

Organisation

Enligt kommitténs förslag skall den permanenta nordiska läkemedelsnämnden till sitt förfogande ha ett fast sekretariat och arbetande expertgrupper. Nämnden bör under harmoniseringsperioden huvudsakligen vara ett normgivande och rådgivande organ och med stöd av konventionen påskynda harmoniseringen för att möjliggöra genomförande av en samnordisk läkemedelsregistrering och en gemensam nordisk marknad på läkemedelsområdet.

Som redan inledningsvis framhållits borde enligt SFL:s uppfattning nämndens organisation och arbetsuppgifter närmare angivits med klara befogenheter för nämnden även på den aktiva kontrollens (specialitetskontrollens) område. Det är dock förklarligt att kommittén med de stora förändringar, som föreslagits, ansett att dessa först bör godtagas i princip innan en mera detaljerad utformning planlägges. Det är synnerligen angeläget att nämnden och sekretariatet ges tillräckliga resurser så att olikheterna i de nordiska ländernas läkemedelslagstiftning under en kortare tidsbegränsad harmoniseringsperiod snabbt kan likriktas i en sådan omfattning att den föreslagna nordiska läkemedelsregistreringen blir praktiskt genomförbar och får största möjliga effektivitet.

Den nordiska läkemedelsnämnden bör inom kort kunna tillsättas och påbörja sitt arbete under provisoriska former — om möjligt från 1 jan. 1970 eller tidigare — med vissa sektioner och expertgrupper och därefter successivt utbygga sin verksamhet alltefter som det fortsatta utredningsarbetet ger resultat.

Bland dylika underavdelningar till nämnden föreslår SFL den nordiska farmakopénämnden (NFN). Som en början till en avdelning för specialitetskontroll bör etableras expertgrupper för rent vetenskaplig bedömning och rådgivning, som avger yttranden i vetenskapliga frågor (läkemedels ändamålsenlighet, toxicitet etc.). I detta arbete bör personella och mate-

riella resurser från de nordiska kontrolllaboratorierna och andra organ ställas till nämndens förfogande i tillräcklig omfattning. Fortsatt utredningsarbete får sedan visa hur en definitiv samordning bör utformas, t. ex. mellan farmakopé- och specialitetsavdelningarna. Nämnden bör få omfattande befogenheter redan från början och successivt erhålla beslutanderätt även i registreringsfrågor.

Konventionen

Läkemedelskommittén rekommenderar antagande av en konvention, som omfattar de principiella riktlinjerna för en kommande samordning av läkemedelskontrollen. I konventionstexten föreskrives dessutom ett långtgående samarbete mellan kontrollorganen i de nordiska länderna, allt i syfte att erhålla en tillräckligt enhetlig och effektiv nordisk läkemedelslagstiftning.

SFL tillstyrker det föreslagna textförslaget till konvention. I själva konventionen eller i en kommentar till densamma bör dock på ett klarare sätt än som framgår av betänkandet deklarerats att densamma skall tillämpas på ett sådant sätt att nu existerande särbestämmelser i de nordiska ländernas lagstiftning — t. ex. näringspolitiska eller andra behovsrestriktioner — skall utgå efter en kortare tidsbegränsad övergångstid så att den gemensamma nordiska registreringen därefter snabbt skall kunna genomföras.

För Sveriges del överensstämmer konventionen i huvudsak med nuvarande bestämmelser och tillämpningen av dessa. Inga extra åtgärder torde erfordras med undantag för de skärpta kraven på garantin för alla fabrikers — även de utländskas — kvalifikationer.

SFL kan ej ansluta sig till den reservation, som avgivits av tre ledamöter av Nordiska rådet, vilka avstyrker konventionsförslaget med hänsyn till att skillnaden i specialitetsfrågor i de nordiska länderna ej är så stor att en harmoniseringsperiod är erforderlig. Olikheterna i specialitetsbegreppet i de nordiska länderna anser SFL ej utgöra något hinder för ett omedelbart genomförande av gemensam nordisk registrering. Däremot synes — som redan framhållits — särbestämmelserna vara av den art, att de icke omedelbart kunna borttagas utan en kortare övergångstid blir erforderlig.

Läkemedelsforskning

Kommittén föreslår ett nordiskt samarbete rörande läkemedelsforskning med ett årligt tillskott på tills vidare 1 miljon svenska kronor till en läkemedelsfond, som skall användas till främjande av säkerhet och effektivitet vid användningen av läkemedel. Härvid ger kommittén prioritet för klinisk läkemedelsforskning. SFL kan icke dela denna uppfattning utan anser att läkemedelsfonden bör kunna användas för all läkemedelsforskning och forskarutbildning, som är aktuell för ifrågavarande nordiska samarbete. SFL föreslår därför att den nordiska läkemedelsnämnden för varje år beslutar, vilket eller vilka forskningsområden, som bör prioriteras.

Information

I likhet med läkemedelskommittén anser SFL att det föreligger ett starkt behov av ökad läkemedelsinformation, som bör täckas bl. a. genom handböcker, översiktsartiklar och systematisk efterutbildning. En viss del av denna utökade informationsverksamhet bör ske på nationell bas genom samarbete mellan berörda myndigheter, organisationer och läkemedelstillverkare. Men man bör även eftersträva en internordisk upplysningsverksamhet i den nordiska läkemedelsnämndens regi.

Sammanfattning

Statens farmaceutiska laboratorium tillstyrker i huvudsak den nordiska läkemedelskommitténs förslag om ett vidgat nordiskt samarbete på läkemedelsområdet med en samordning av de nordiska ländernas resurser bl. a. genom att inrätta en sammordisk läkemedelskontrollorganisation med en läkemedelsnämnd som permanent samarbetsorgan samt genom antagande av en konvention med riktlinjer för harmoniseringen under en övergångsperiod.

Dock anser SFL att samarbetsorganens organisation och arbetsuppgifter bör närmare preciseras. Harmoniseringsskedet bör göras kort och övergångstiden tidsbegränsas. Den nordiska läkemedelsnämnden bör med det snaraste börja en provisorisk verksamhet, som sedan utbygges alltefter som utredningsarbetet ger resultat.

Kommitténs förslag om en fond för nordisk läkemedelsforskning tillstyrkes, men denna skall kunna användas för all läkemedelsforskning, som är aktuell för detta nordiska samarbete. Förslaget beträffande läkemedelsinformation tillstyrkes.

Stockholm den 10 oktober 1968

Håkan Rydén

Le restandare för biologiska avdelningen
vid statens farmaceutiska laboratorium

Statens bakteriologiska laboratorium:

Förslaget mynnar ut i en hemställan att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i Norden att åtgärder vidtages för att skapa gemensamma regler för registrering och kontroll av medicinska specialiteter.

SBL utgår ifrån att förslagsställarna med begreppet medicinska specialiteter avser farmaceutiska specialiteter.

SBL:s verksamhet berör området i så måtto att laboratoriet tillverkar och importerar bakteriologiska preparat (vacciner och sera), kontrollerar sterilitet och allmänhygienisk beskaffenhet hos läkemedel och kontrollerar anti-

biotikapreparat på deras aktivitet. SBL vill begränsa sitt yttrande att gälla dessa delar av området.

Enligt läkemedelsförordningen den 14 december 1962 och dennas tillämpningsföreskrifter den 28 juni 1963 utgör de bakteriologiska preparaten en särskild grupp av farmaceutiska specialiteter, med vilken man förstår vacciner, sera och övriga preparat med vars hjälp immunitet kan framkallas eller påvisas. För de bakteriologiska preparaten gäller särskilda bestämmelser i fråga om kontroll, registrering och import.

Ett flertal bakteriella preparat användes numera i stor skala för immunisering av hela befolkningen eller av hela åldersklasser. Det mest kända exemplet är poliovaccinationen. De nordiska länderna har vid valet av preparat och av vaccinationsförfaranden i grundläggande avseenden följt olika principer. Levande poliovaccin har t. ex. icke accepterats av Sverige och Finland vilket däremot gjorts av Danmark och Norge. SBL ställer sig med hänsyn till föreliggande stora skillnader i uppfattningar och praxis skeptiskt till möjligheterna till samordning inom detta område.

I fråga om kontroll av sterilitet och allmänhygienisk kvalitet hos läkemedel pågår för närvarande ett samarbete på uppdrag av Nordiska farmakopénämnden — mellan Statens seruminstitut i Köpenhamn, Statens institutt for folkehelse i Oslo, statens seruminstitut i Helsingfors och SBL för att utarbeta gemensamma normer. Inom detta område synes för närvarande goda möjligheter föreligga att man inom en snar framtid skall nå fram till gemensamma nordiska bestämmelser eller rekommendationer, vilket SBL anser vara i hög grad önskvärt. SBL tillstyrker således i denna del motionärernas förslag.

Stockholm den 6 september 1968

Statens bakteriologiska laboratorium

Holger Lundbäck

R. Salenstedt

L. O. Kallings

Läkemedelsbiverkningsnämnden:

Nämnden önskar endast uttala sig om nordiskt samarbete i bildningsfrågor.

Erfarenheterna från den svenska läkemedelsbiverkningsnämndens treåriga verksamhet visar att anmälningar erhålles från ett mycket begränsat antal läkare. Under åren 1966 och 1967 sände endast omkring 4 procent av Sveriges 9 500 läkare in rapporter.

Låg rapporteringsfrekvens ger i ett litet land som Sverige begränsade möjligheter att bedöma den verkliga biverkningsfrekvensen och minskar ut-

sikterna att uppfånga mindre vanliga biverkningar. Man måste därför söka få upplysningar från andra länder med större befolkningsunderlag eller med längre tids erfarenhet av de aktuella medlen. Världshälsoorganisationen (WHO) har efter förslag från Sverige tagit initiativet till ett utbyte av läkemedelserfarenheter länderna emellan. Man förmedlar uppgifter om läkemedel, som indragits eller vars försäljning på något sätt begränsats på det nationella planet på grund av biverkningar. Vidare samlar man vid en särskild rapportcentral i Washington sammanställningar av enskilda biverkningsanmälningar från ett tiotal länder med egna rapportorganisationer (Australien, England, Holland, Irland, Kanada, Nya Zeeland, Sverige, Tjeckoslovakien, Tyskland och USA). Den sistnämnda verksamheten som bedrivs på försök, påbörjades i januari 1968. Hittills har man huvudsakligen arbetat med kodning av rapporterna. Först våren 1969 räknar man med att kunna förse de deltagande länderna med sammanställningar över de inkomna biverkningsanmälningarna. Systemet har präglats av en viss tröghet i starten bl. a. på grund av heterogeniteten i det material man fått in. Det är WHO:s avsikt att inbjuda övriga länder att delta i rapporteringen sedan man löst de initiala svårigheterna med lagring och sammanställning av biverkningsanmälningarna.

Med hänsyn till det internationella biverkningsrapporteringssystem som är under uppbyggnad, anser nämnden att man bör avvakta med en eventuell samordning av de nordiska centralernas rapportinsamling. Däremot måste det anses angeläget att man mellan de nordiska länderna utbyter erfarenheter på biverkningsområdet t. ex. genom regelbundna sammanträffanden mellan representanter för de olika nordiska biverkningsorganisationerna. Det är också önskvärt att man arbetar för ett så enhetligt system för rapportering, lagring och bedömning av biverkningarna som möjligt, för att underlätta utbytet av gjorda iakttagelser och förbereda en samnordisk insats i WHO-sammanhang. En samordning av den nordiska utrednings- och forskningsverksamheten rörande biverkningarnas uppkomstmekanism, diagnostik, förebyggande och behandling vore väsentlig. De nordiska ländernas expertis skulle härigenom bättre kunna utnyttjas och större resurser ställas till deras förfogande. En sådan samordning borde naturligt falla inom en kommande nordisk läkemedelsnämnds intressesfär. En särskild nordisk biverkningsnämnd synes däremot för närvarande inte vara att förorda.

Stockholm den 1 oktober 1968

Läkemedelsbiverkningsnämnden

Börje Uvnäs

Barbro Westerholm

Läkemedelsförsörjningsutredningen:

-- — —. Det remitterade förslaget går ut på att man utan att först genomföra den av kommittén föreslagna harmoniseringsprocessen snarast bör förverkliga tanken om gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter.

Läkemedelsförsörjningsutredningen har genom utredningsmannen varit representerad i Nordisk läkemedelskommitté. Utredningsmannen står helt bakom det av kommittén framlagda förslaget och anser det vara visat av kommittén att det icke är realistiskt med en omedelbar övergång till samnordisk registrering. Ekonomiskt betingade omständigheter och föreliggande skillnader i lagstiftning och praxis påkallar en harmoniseringsprocess. Vilken utsträckning i tiden en sådan behöver få, blir starkt beroende av hur den föreslagna nordiska läkemedelsnämnden och dess sekretariat utformas. Om sekretariatet får kvalificerad administrativ ledning och i övrigt göres slagkraftig bör det vara möjligt att göra omställningsperioden relativt kort.

Läkemedelsförsörjningsutredningen, som sålunda icke kan tillstyrka det remitterade tilläggsförslaget, vill kraftigt betona angelägenheten av att en Nordisk läkemedelsnämnd snarast inrättas och att nämnden får tillräckliga resurser för planering och ledning av harmoniseringsverksamheten.

Stockholm den 14 november 1968

Läkemedelsförsörjningsutredningen

Rune Lönngren

Kerstin Swarén

Svenska farmakopékommittén:

Nordisk läkemedelskommittés betänkande har blivit allmänt tillgängligt först i slutet av april 1968 och är för närvarande föremål för remissbehandling i Sverige. Farmakopékommittén har sålunda anmodats yttra sig häröver senast den 1 november detta år.

Den i tilläggsförslaget berörda frågan om gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter intager i nordisk läkemedelskommittés betänkande en central plats. Den utgör dock en del av ett större komplex och bör behandlas i samband med detta. Farmakopékommittén önskar sålunda icke separat taga ställning till denna fråga utan vill hänvisa till sitt kommande yttrande över nordisk läkemedelskommittés betänkande.

Stockholm den 9 september 1968

Teodor Canbäck

Vice ordförande

Miles Fors

Sekretärare

Apotekare fil. dr Teodor Canbäck:

Tilläggsförslaget till »Nordisk samarbje om lægemidler» (se NU 1968: 7) innebär i stort att förslagsställarna önskar att ett gemensamt organ för registrering av specialiteter tillskapas snarast möjligt. I klämman talas enbart om gemensamma nordiska regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontroll av dessa. I den tidigare texten rör man sig emellertid med begreppet gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter. Då jag antager att denna text är den korrekta och jag i mitt remissvar till socialstyrelsen över NU 1968: 7 (*se Bihang*) framfört åsikter om dessa problem, tillåter jag mig att som svar bilägga mitt tidigare yttrande.

Stockholm den 8 augusti 1968

Teodor Canbäck

BIHANG

Yttrande från apotekaren och fil. dr Teodor Canbäck till socialstyrelsen över av Nordiska läkemedelskommittén avgivet betänkande »Nordisk samarbje om lægemidler» NU 1968: 7

Rent allmänt har jag den uppfattningen, att Nordisk lægemiddelkomité i påfallande många fall vagt utformat sina rekommendationer och i ävenledes många fall icke framkommit med någon rekommendation. Sannolikt beror detta på en icke obetydlig åsiktsdifferens mellan kommittéledamöterna, oaktat detta icke framkommer i skrivna reservationer.

Nordiskt samarbete på läkemedelsområdet har ägt rum i officiella former sedan 1948, och man hade nog väntat, att ett mera pragmatiskt utformat program skulle blivit resultatet av denna kommittés arbete.

I den form utredningsarbetet nu föreligger, synes ett progressivt arbete inom rimlig tid icke vara möjligt på basis av utredningen. Kommitterade synes mera ha intresserat sig för långtidsaspekter på användningen av läkemedel än på de problem, som är förknippade med den snabba introduktionen av nya och alltmer effektiva (specifika) läkemedel, problem som utan allför mycket överdrift vid en projektion tio år framåt i tiden ter sig svårbevästrade inom ramen för de nuvarande nationella kontrollorganisationernas personella och instrumentella utrustning. Man bör komma ihåg, att den internationella läkemedelsindustrin förfogar över så kvalificerad personal och så enorma tekniska och ekonomiska resurser, att inget av våra nordiska länder ensamt kan åstadkomma en organisation kapabel att på vetenskaplig grund effektivt balansera denna maktkoncentration. Ett internationellt samarbete på detta område i effektiva former är en nödvändighet. Förvånande litet har kommittén diskuterat möjligheterna till samarbete med världshälsoorganisationen, som dock såväl på det rent tekniska området såväl som på

området »good manufacturing practice» framkommit med förslag till överstatliga riktlinjer (se ex. WHA 21.37).

Avsikten med läkemedelskontroll är i första hand att tillse att allmänheten har tillgång till effektiva läkemedel, vilket implicit betyder, att vi måste ha en god uppfattning om, hur läkemedlen verkar, vilket i sin tur leder fram till, att kemin och dess närbesläktade vetenskaper måste bli de basvetenskaper, som levererar objektiva parametrar för korrelation med kliniska data.

Kontrollorganen måste ha möjligheter att genomföra sådana undersökningar och får ej vara beroende av läkemedelstillverkarens lämnade uppgifter.

När därför kommitterade föreslår inrättandet av en fond för främjandet av klinisk läkemedelsforskning, synes det mig uppenbart, att man tänkt i för snäva banor. En sådan fond bör ha till uppgift att främja forskning å alla de områden, som beröras av läkemedelskontroll, icke minst de kemiskt-galeniska områdena.

Efter dessa allmänna reflektioner övergår jag till att granska de olika kapitlen i betänkanudet.

Kap. 1: Detta avsnitt utgöres till stor del av historik och en redogörelse för vilka institutioner etc., som existerar inom läkemedelsområdet. På s. 18 anför kommittén, att extempore-medicin endast kan framställas å apotek, och man anser att sådan produktion även fortsättningsvis bör ske på apoteken. Däri instämmer jag. På s. 27 skriver kommittén, att den internationella farmakopén, i motsats till den Nordiska farmakopén, är »Fastsat i henhold til ekspertudtalelser». Detta gäller icke för den andra upplagan av den internationella farmakopén, som utkom i slutet av 1967.

Kap. 2: Jag kan instämma i kommittérades uppfattning, att variationerna i specialitetsbegreppet i de nordiska staterna närmast är av formell art, och att befintliga olikheter icke bör utgöra något hinder för ett nordiskt intimt samarbete på området. Kommittén drager emellertid i fortsättningen icke den slutsatsen, att ett gemensamt organ för läkemedelskontroll kan omgående byggas upp.

Kap. 3: I konklusionen å s. 47 framhäver kommittén önskvärdheten av, att de olika lagstiftningarna ytterligare harmoniseras, innan en gemensam nordisk specialitetsregistrering genomföres. De skäl, som åberopas i kapitlet, förefaller dock ej vara övertygande. Enligt min uppfattning är de skäl, som jag ovan anförde för utbyggnad av en resursrik nordisk registreringsorganisation, av sådan tyngd, att det för mig framstår som en trängande nödvändighet, att en överenskommelse nås snarast om en sådan nordisk organisation. Det å s. 45 punkt 2 framlagda förslaget, att »et fællesnordisk organ meddeler registrering med fællesnordisk gyldighed», föreslår jag, att socialstyrelsen lägger till grund för sitt yttrande över betänkanudet.

Kap. 4: Jag tillstyrker inrättandet av en nordisk läkemedelsnämnd enligt de principer, som framlägges i detta kapitel.

Kap. 5: För ett genomförande av en gemensam nordisk registrering är det nödvändigt att vissa nationella särregler försvinner. Den norska regeln om att ett läkemedel skall »trænges» bör försvinna liksom den speciellt danska regeln om namnsättning (s. 55). Prissättningen torde få bli ett nationellt problem. När det gäller kontroll av läkemedelstillverkare bör det i inledningen nämnda av WHO utarbetade förslaget accepteras.

När det gäller reklam (s. 67 ff) kan jag biträda den å s. 71 under punkt 1 givna rekommendationen. Däremot bör enligt min uppfattning icke de under

punkt 2 föreslagna inskränkningarna genomföras. När reklam överhuvud tillåtes, kan man ej med framgång diskriminera vissa media.

Punkt 3 (med ovanstående utvidgning) kan jag biträda. Punkt 4 står jag mera frågande inför. Det torde höra till det svårare att uppdraga riktlinjer och gränser för en på fakta baserad informativ reklam. Att giva snäva gränser i internationella överenskommelser leder enbart till att överenskommelserna respekteras olika i olika geografiska områden.

När det gäller specialitetsregistreringens längd synes det mig vara bäst att låta den bli obegränsad, så länge de förutsättningar, under vilka registrering-skedde, äro oförändrade. Detta innebär givetvis ett större mått av övervakning av läkemedelskatten av kontrollmyndigheten än om en godtycklig gräns exempelvis 5 år fastställes.

Kap. 6: Intet att anföra.

Kap. 7: När jag ovan under kap. 5 förordar en friare reklamöjlighet än vad kommittén rekommenderar, bör den enligt min uppfattning kompletteras med en mycket intensivare upplysningsverksamhet om läkemedel kombinerad med nationella läkemedelskommittéer, i stil med den som socialstyrelsen föreslagit Kungl. Maj:t att inrätta i Sverige. De bör om möjligt få en sådan ställning, att de blir dirigerande för läkemedelsförskrivningen och läkemedelsförsäljningen (i Sverige gärna anknuten till läkemedelsrabatteringsystemet).

Kap. 8: Läkemedelsforskning. Som jag redan ovan anfört, anser jag att kommittéerade i detta avsnitt sett för snävt på problemet. Vad det gäller, är att få fram personal med kunskap om läkemedlens alla egenskaper, icke enbart de kliniska egenskaperna. Om en sådan fond, som föreslås i detta kapitel, inrättas bör fondens ändamål bli att understödja all forskning, som har med läkemedelskontroll att göra. För att komplettera de av kommittéerade anförda områdena kan bara nämnas områden som kontroll av peptider, läkemedlens inverkan på enzymsystem, teknisk utformning av kontrollmetoder etc.

Sammanfattningsvis föreslår jag att socialstyrelsen i sitt yttrande över betänkandet anför, att det är önskvärt att ett nordiskt organ för registrering av läkemedel inrättas snarast. Om så ej kan ske, bör ett fixerat tidsschema upprättas för genomförandet av de olika moment, som det kan behöva förhandlas om. En något mera internationellt orienterad grundsyn på problem än den regionala, som nu föres fram, torde i det långa loppet gagna Norden bäst. Icke minst i de länder, där läkemedelsindustrin genom export bidrager till ländernas utveckling, torde behovet av en lagstiftning harmoniserad med den övriga världens vara av intresse.

Stockholm den 8 augusti 1968

Teodor Canbäck

Sveriges läkarförbund:

Som svar på detta tilläggsförslag översändes vårt yttrande till socialdepartementet (*se Bihang*). Av detta yttrande framgår (s. 2, andra stycket) att läkarförbundet anser att tilläggsförslaget argument för att slopa kom-

mittlens etappförslag inte är tillräckligt tunga. Vi ansluter oss således till kommitténs förslag om anstånd med att genomföra en samnordisk registrering.

Stockholm den 18 november 1968

Sveriges läkarförbund

Sture Järnmark

Gunnar A. Olin

BIHANG

Yttrande från Sveriges läkarförbund till socialdepartementet över betänkande avgivet av nordisk läkemedelskommitté om nordiskt samarbete om läkemedel, NU 1968: 7

Med tanke på att det redan i dag existerar ett samarbete mellan de nordiska länderna beträffande en nordisk farmakopé samt att överenskommelse slutits om en samnordisk arbetsmarknad för bl. a. läkare är det naturligt att ytterligare samordna lagstiftning, regler och aktiviteter på läkemedelsområdet.

Läkarförbundet anser att det är önskvärt att man — såsom kommittén även påpekar — också tar hänsyn till de harmoniseringssträvanden som pågår utanför Norden och i görligaste mån strävar efter en internationalisering på området.

En samnordisk registrering av farmaceutiska specialiteter är eftersträvansvärd. Kommittén anför en rad argument för ett likartat nordiskt läkemedelssortiment och läkarförbundet vill betona de fördelar ett sådant skulle innebära speciellt för läkarna, som till följd av den gemensamma arbetsmarknaden nu kan utöva sitt yrke i vilket nordiskt land de önskar. Läkarförbundet, som alltså i princip ser positivt på en samnordisk registrering delar emellertid kommitténs uppfattning att tiden ännu inte är mogen för att realisera förslaget. Det torde vara lämpligast att börja med att harmonisera lagstiftningen i de olika länderna för att man senare skall kunna ta steget fullt ut till en gemensam registrering.

Av ett tilläggförslag om nordiskt läkemedelssamarbete, som läkarförbundet fått för yttrande från Nordiska rådet, framgår att medlemmar av rådet önskar att rådet redan nu ville rekommendera regeringarna att överenskomma om gemensamma regler beträffande registrering av farmaceutiska specialiteter och kontrollen av dessa, detta oaktat de olikheter länderna emellan som kommittén åberopar: avvikelser mellan apoteksväsende och läkemedelsindustri samt skillnader av såväl näringspolitisk art som beträffande uppfattningar om läkemedelsförsörjningens organisation. Läkarförbundet anser inte att argumenten för att slopa kommitténs etappförslag är tillräckligt tunga utan ansluter sig således till kommitténs förslag om anstånd med att genomföra en samnordisk registrering.

I genomgången av de registreringsbestämmelser, som i dag tillämpas i de nordiska länderna, påpekar kommittén att några avgörande skillnader län-

derna emellan inte existerar — dock med undantag från Norge där det förutom sedvanlig dokumentation m. m. också krävs att det skall föreligga behov av preparaten ifråga. Kommittén har emellertid funnit att inga större differenser kan noteras beträffande antalet marknadsförda läkemedel i de nordiska länderna och drar därav slutsatsen att något behovskriterium ad modum Norge inte är nödvändigt. Läkarförbundet delar uppfattningen att en rent saklig medicinsk och farmaceutisk värdering av registreringsansökningarna liksom konkurrensen tillverkarna emellan är en tillräcklig garanti för att läkemedelssortimentet hålls på en rimlig och överskådlig nivå, vilket givetvis är önskvärt.

Kommittén diskuterar frågorna om läkemedels namn och reklamen för läkemedel. Läkarförbundet vill här understryka vikten av att i all reklam det generiska eller kemiska namnet på ett preparat nogt anges eftersom detta underlättar överblicken av läkemedelssortimentet. Förbundet vill vidare påpeka beträffande läkarbesökarna att det är av stor betydelse att dessa är välutbildade. I Sverige har på senare tid denna fråga uppmärksamats och det kan diskuteras om inte den föreslagna nordiska läkemedelsnämnden som en av sina uppgifter borde få att fastställa utbildningsnormer för denna yrkesgrupp.

Kommittén föreslår beträffande utdelningen av s. k. läkemedelsprov att tillverkare skall kunna skicka ut sådana prov till läkare. Läkarförbundet vill här påpeka att det av säkerhetsskäl är olämpligt att läkemedelsprov sänds ut spontant — det bör krävas att läkarna själva aktivt rekviderar proverna.

Beträffande klinisk prövning av nya läkemedel anför kommittén att sådana bör företagas på sjukhus och bara i särskilda fall av praktiserande läkare. Läkarförbundet anser att denna uppdelning inte är tillräckligt klar. Det är viktigt att betona att det först och främst gäller att undersökningarna utförs där det finns tillräcklig sakkunskap, lämpligt patientmaterial och laboratorieresurser av tillfredsställande storlek.

I avsnittet om biverkningar vill läkarförbundet speciellt understryka vikten av kommitténs uppfattning att tillverkare av läkemedel skall vara förpliktigade att till myndigheterna rapportera förekomsten av alarmerande biverkningar. Att denna plikt inte gäller i något av de nordiska länderna i dag anser läkarförbundet vara en allvarlig brist i lagstifningen vilken snarast bör reformeras i detta avseende.

Kommittén gör några reflexioner angående allmänhetens behov av upplysning om läkemedel och anser att det bortsett från speciella tillfällen ligger utanför myndigheternas uppgift att bedriva upplysningsverksamhet på läkemedelsområdet, riktad mot offentligheten. Läkarförbundet kan inte dela denna uppfattning. Det är av stor vikt att allmänheten får ordentlig insikt i det rätta handhavandet av läkemedel och här torde myndigheterna ha en viktig uppgift att fylla såsom ett led i den allmänna hälsovårdsupplysningen. Även om det också är en läkaruppgift att i dessa avseenden informera den enskilde patienten torde en generell information vara nödvändig för att skingra allmänhetens missuppfattningar om läkemedel och dessas användning.

Läkarförbundet vill tillstyrka förslaget att stimulera utvecklingen av läkemedelsforskningen i Norden genom inrättandet av en nordisk läkemedelsfond. Kommittén har skisserat hur denna fond bör användas och gett en rad exempel på projekt, som lämpligen kunde utföras genom ett internordiskt samarbete. Även om den typ av projekt, som kommittén föreslår, syns vara värdefull vill läkarförbundet ifrågasätta om en satsning på denna typ av

forskningsuppgifter är ett effektivt sätt att stimulera läkemedelsforskningen i de nordiska länderna. De av kommittén föreslagna forskningsprojekten tillhör alla en typ av undersökningar, som ej nödvändigtvis fordrar speciell farmakologisk sakkunskap och som med fördel skulle kunna genomföras genom samarbete mellan kliniska specialister. Farmakologen skulle i en sådan grupp mera spela rollen av konsult.

Enligt läkarförbundets uppfattning borde en nordisk läkemedelsfond i stället i första hand satsa på kliniska läkemedelsundersökningar av farmakodynamisk och farmakokinetisk typ samt på metodutveckling. Inom dessa områden föreligger mycket större behov av forskning än inom det mera screening-betonade område av den kliniska farmakologin, som kommittén lämnar exempel på. Läkarförbundet anser, att fonden huvudsakligen bör disponeras för kvalificerad utbildning i klinisk farmakologi genom utdelning av stipendier åt yngre nordiska läkare för utbildning vid institutioner med högkvalificerad forskning under en tid av förslagsvis ett till tre år. Några geografiska restriktioner beträffande utbildningsort bör ej förekomma, vilket för närvarande torde få till följd att flertalet stipendiater skulle komma att resa till USA. Fonden skulle dessutom kunna anvisa ett visst utrustningsanslag till stipendiaten då han återvänder till den nordiska universitetssorten.

För att förbättra de personliga kontakterna mellan grupper i Norden som är intresserade av läkemedelsforskning och därmed skapa förutsättningar för gemensamma internordiska forskningsprojekt bör dessutom en viss del av fondens medel anslås åt regelbundet förekommande symposier i klinisk läkemedelsforskning med diskussioner över aktuella problem. Anslaget till dessa symposier bör vara så stort, att reseersättningar till deltagarna kan bestridas.

Avslutningsvis vill läkarförbundet framhålla att betänkandet om nordiskt samarbete på läkemedelsområdet är ett steg i rätt riktning — betänkandet innehåller en välgjord analys av problemen inom läkemedelsområdet och en rad genomtänkta förslag, som läkarförbundet varmt kan tillstyrka.

Stockholm den 7 november 1968

Sveriges läkarförbund

Sture Järnmark

Gunnar A. Olin

Sveriges veterinärförbund:

Förbundet finner ett ökat samarbete beträffande forskning och upplysning i fråga om läkemedel samt en harmonisering av berörda länders regler för registrering och kontroll av medicinska specialiteter vara önskvärt. Det av utredningen avgivna förslaget till konvention, inrättandet av en nordisk läkemedelsforskningsfond ger enligt förbundets åsikt möjligheter till ett meningsfullt samarbete. Förbundet delar utredningens uppfattning att detta samarbete bör sträva efter gemensamma regler för registrering och kontroll. Vad beträffar en överenskommelse som föreligger i tilläggs-

förslag av den 11 maj 1968 delar förbundet kommitténs uppfattning på anförda grunder att tidpunkten för dess genomförande ännu ej är lämplig.

Stockholm den 16 september 1968

Sveriges veterinärförbund

Bo Hellberg

Apotekarsocieteten:

Genom remiss den 10 maj 1968 har Kungl. Maj:t berett apotekarsocietetsens direktion tillfälle att avge yttrande rörande Nordisk läkemedelskommittés betänkande om nordiskt samarbete inom läkemedelsområdet (*NU 1968: 7 i Nordisk utredningsserie*). Genom remiss den 19 juni har dessutom Nordiska rådets presidium berett apotekarsocieteten tillfälle att avge yttrande över ett av medlemmar av Nordiska rådet väckt tilläggsförslag (A 205 T/s) till nämnda betänkande. Direktionen får i dessa ärenden anförda följande.

I betänkandet avhandlas möjligheterna till ett utökat nordiskt samarbete inom läkemedelsområdet huvudsakligen i tre avseenden, nämligen beträffande registrering och kontroll av farmaceutiska specialiteter, läkemedelsinformation samt forskning på läkemedelsområdet.

Registrering och kontroll av farmaceutiska specialiteter (kap. III)

Utgångspunkten för utredningen av denna fråga har varit ett förslag framställt år 1961 inom Nordiska rådet, syftande till att den offentliga kontroll som utövas beträffande läkemedels kvaliteten i ett nordiskt land skall kunna anses giltig i samtliga nordiska länder. I den rekommendation som år 1962 antogs av Nordiska rådet preciserades utredningsuppdraget i detta sammanhang till att gälla kontrollen av de farmaceutiska specialiteterna.

Den primära målsättningen för ett utvidgat samarbete på detta område måste vara att få till stånd ett system för gemensam nordisk registrering av specialiteter. Nordisk läkemedelskommitté finner en sådan lösning vara önskvärd men anser att systemet icke är genomförbart för närvarande, bl. a. i betraktande av de olikheter, som förefinnes länderna emellan i näringspolitiskt och socialt avseende samt med hänsyn till de olikartade, traditionellt betingade åsikterna om läkemedelsförsörjningens organisation. I stället har kommittén valt att föreslå att de nordiska ländernas regler beträffande farmaceutiska specialiteter först harmoniseras i enlighet med en konvention, som framlägges i betänkandet, med avsikt att öka möjlighe-

terna för att vid en senare tidpunkt införa en gemensam nordisk registrering.

Apotekarsocietetens direktion biträder förslaget till innehåll i konventionen men vill dessutom för sin del förordna ett snabbare genomförande av ett system för gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter. Enligt direktionens åsikt har Nordisk läkemedelskommitté varit alltför försiktig i sin konklusion av möjligheterna att genomföra ett dylikt system. Såsom framhålls i betänkandet är de aktuella variationerna i specialitetsbegreppet de nordiska länderna emellan närmast av formell art. De nu förefintliga olikheterna bör därför icke utgöra något allvarigare hinder för ett relativt snabbt realiserande av en gemensam nordisk specialitetsregistrering. Praktiskt samarbete på nordisk bas inom läkemedelsområdet har redan etablerats genom utarbetandet av den nordiska farmakopén. Givetvis måste hänsyn tagas till befintliga olikheter i lagstiftning, men den nödvändiga harmoniseringen torde säkerligen kunna genomföras inom en relativt begränsad tidrymd.

Enligt direktionens uppfattning är det i själva verket närmast en tvingande nödvändighet att man snarast försöker sammanföra de tillgängliga resurserna för specialitetskontroll i de olika nordiska länderna för att därigenom öka möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt lösa alla de nya svårhemästrade uppgifter, som i allt snabbare takt aktualiseras på läkemedelskontrollområdet. I varje fall måste en fortsatt utveckling beträffande utväxling mellan kontrolllaboratorierna av laboratorieresultat och annat underlag för bedömning vid registreringsärenden kunna genomföras utan dröjsmål.

Tekniska möjligheter till en gemensam nordisk specialitetsregistrering

Kommittén diskuterar vilka tekniska möjligheter som kan länkas för att lösa frågan om en gemensam nordisk registrering. Direktionen förordar för sin del att, när frågan blir aktuell, den löses enligt det på sidan 45 i betänkandet angivna andra alternativet, således genom inrättandet av en gemensam nordisk specialitetsnämnd. Det i samband med registreringsärendena nödvändiga tekniska utredningsarbetet bör åtminstone inledningsvis fördelas mellan nu tillgängliga specialitetskontrolllaboratorier. På längre sikt torde det dock bli nödvändigt att dessutom inrätta ett centralt laboratorium för lösande av mera komplicerade problem. Nordiska specialitetsnämnden bör äga full beslutanderätt i registreringsärenden. Reservationer från enskilt land måste emellertid respekteras.

Nordisk läkemedelsnämnd (kap. IV)

Direktionen ansluter sig till vad kommittén anfört om sättet att påskyn-da och samordna harmoniseringsprocessen. För att uppnå ett snabbt resultat krävs emellertid att goda resurser reserveras för nämndens verksamhet.

Harmoniseringsobjekt (kap. V)

Direktionen vill framhålla som sin bestämda uppfattning att några regler syftande till att lagstifningsvägen begränsa antalet specialiteter på marknaden icke bör förekomma. Kommitténs överväganden och förslag synes gå i samma riktning på denna punkt men får anses vara mycket vagt motiverade. Direktionen anser för sin del att en eventuell önskvärd styrning eller begränsning av läkemedelsurvalet måste lösas på det nationella planet och vill i detta sammanhang hänvisa till, att denna fråga och den därmed förknippade problematiken i Sverige redan diskuterats i samband med inrättandet av en central läkemedelskommitté.

Direktionen ansluter sig till läkemedelskommitténs överväganden i fråga om specialiteters namn, etikettering och prissättning samt registreringsperiodens längd. Kommittén har vidare angivit vissa riktlinjer som bör gälla vid kontroll av läkemedelsfabrikation. Direktionen vill i detta sammanhang principiellt förorda att man i första hand överväger att tillämpa de rekommendationer beträffande »Good Manufacturing Practices», som nyligen föreslagits inom WHO.

Beträffande det som anföres i betänkandet rörande reklam för läkemedel vill direktionen helt instämma i kravet på att reklamen skall vara nykter och saklig samt så utformad att den icke stimulerar till överkonsumtion. I motsats till läkemedelskommittén anser direktionen däremot att media-valet för sådan informativ reklam till allmänheten rörande icke-receptbelagda läkemedel principiellt bör vara fritt.

Läkemedelsinformation (kap. VII)

Läkemedelskommitténs synpunkter på läkemedelsinformationen återfinnes i betänkandets kapitel VII. Kommittén anser sig ha konstaterat vissa brister i den upplysningsverksamhet om läkemedlen, som för närvarande står till buds, och har i sina överväganden bl. a. diskuterat om man genom olika åtgärder på gemensam nordisk bas skulle kunna avhjälpa dessa brister. Betänkandet är emellertid på denna punkt mycket vagt formulerat och några konkreta förslag redovisas egentligen inte av kommittén.

Apotekar societeten har för sin del vid olika tillfällen bl. a. i samband med socialstyrelsens förslag om inrättandet av en central läkemedelskommitté redogjort för sin inställning i denna fråga. Direktionen vill även här understryka att det med hänsyn till den nuvarande snabba utvecklingen på läkemedelsområdet är utomordentligt angeläget att en objektiv utförlig information om läkemedlen finns tillgänglig såväl för läkarna som för allmänheten. Kravet på objektivitet i informationen blir givetvis särskilt betydelsefullt om en i princip fri reklam för läkemedlen tillåtes. Direktionen vill som konsekvens av sitt förordnande av en gemensam nordisk registrering föreslå att man söker utarbeta en gemensam nordisk katalog eller handbok med objektiv information om de registrerade specialiteterna.

Kommittén påpekar på sidan 87 i betänkandet också nödvändigheten av

en regelmässig efterutbildning av medicinalpersonal. Direktionen instämmer helt häri och vill nämna att apotekarsocieteten och farmaceutförbundet sedan ett flertal år tillbaka tillsammans bedriver en sådan systematisk efterutbildning av de svenska farmaceuterna. Direktionen anser emellertid, i likhet med läkemedelskommittén, att ansvaret för efterutbildning av medicinalpersonalen i många avseenden bör åvila samhället. Direktionen vill därför i detta sammanhang starkt understryka önskvärdheten av att de, hittills resultatlösa, äskanden om anslag för regelbunden efterutbildning av farmaceuter, som framställts av farmaceutiska institutet, snarast måtte bifallas.

Forskning på läkemedelsområdet (kap. VIII)

I utredningsuppdraget för Nordisk läkemedelskommitté ingick även att undersöka möjligheterna att etablera ett närmare nordiskt samarbete på läkemedelsforskningens område med särskild inriktning på det rätta och säkra utnyttjandet av läkemedel. I betänkandets kapitel VIII redovisas kortfattat olika tänkbara forskningsinriktningar, men kommittén har funnit det nödvändigt att begränsa sina egna förslag till att avse enbart den klinisk-farmakologiska forskningen. För att främja forskningen i de nordiska länderna på detta område föreslås instiftandet av en särskild läkemedelsfond.

Direktionen instämmer i behovet av en utökad forskning på det klinisk-farmakologiska området men vill samtidigt kraftigt understryka att den allt snabbare utvecklingen på läkemedelsområdet medför behov av väsentligt ökade forskningsinsatser på en rad andra områden för att tillgodose läkemedelskonsumenternas berättigade säkerhetskrav. Introduktionen av nya typer av läkemedel som t. ex. syntetiskt framställda polypeptider har således redan ställt kontrollmyndigheterna inför kontrollproblem av rent fysikaliskt-kemisk natur, som ännu inte fått en tillfredsställande lösning. I samband med värderingen av nya läkemedel får det vidare anses ytterst angeläget att intensifiera insatserna på det biofarmaceutiska forskningsområdet, d. v. s. forskning som syftar till att klarlägga beredningsformens betydelse för läkemedelsabsorptionen. Direktionen vill därför föreslå att uppgifterna för den föreslagna läkemedelsfonden ges en betydligt bredare inriktning.

Sammanfattning

Enligt direktionens uppfattning är Nordisk läkemedelskommittés betänkande i många avseenden vagt formulerat, och kommitténs arbete har uppenbarligen inte resulterat i sådana konkreta förslag, man kunnat förvänta sig.

Direktionen anser genomförandet av ett system för gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter nödvändigt för att öka de nor-

diska ländernas resurser för läkemedelskontroll och förordar att ett sådant system snarast realiserar. Denna åsikt överensstämmer väl med det »Tilläggsförslag om nordiskt läkemedelssamarbete», som väckts inom Nordiska rådet, vilket förslag direktionen ansluter sig till. Den harmoniseringsprocess, som kan befinnas nödvändig före realiserandet av en gemensam nordisk registrering, bör påskyndas, t. ex. genom att en tidsplan för åtgärdernas genomförande intages i den föreslagna konventionen.

Direktionen tillstyrker inrättandet av en Nordisk läkemedelsnämnd med uppgift bl. a. att påskynda utvecklingen i ovan nämnd riktning samt för att åstadkomma en normering av bedömningen av kliniska prövningar. Direktionen instämmer i behovet av ökade forskningsinsatser på läkemedelskontrollområdet, men anser att kommittén alltför ensidigt koncentrerat sig på långtidsaspekter vid användning av läkemedel, medan däremot den problematik, som är förknippad med den snabba introduktionen av nya och allt mer komplicerade läkemedel, fått en mera summarisk behandling. Om den av kommittén föreslagna läkemedelsfonden kommer till stånd bör den därför enligt direktionens uppfattning användas till att stödja forskning på alla områden som har relevans för läkemedelskontroll.

Stockholm den 31 oktober 1968

På direktionens vägnar:

Sven Söderlundh

Leif H. Eklund

Svenska tandläkaresällskapet:

Av Nordiska läkemedelskommitténs betänkande framgår att det för närvarande föreligger väsentliga skillnader mellan de nordiska ländernas lagstiftning på läkemedelsområdet. Svenska tandläkaresällskapet finner att en ensartad lagstiftning i de deltagande länderna torde vara en grundförutsättning för en samnordisk registrering av medicinska specialiteter.

Betydande praktiska svårigheter torde eljest säkert uppstå om, enligt förslagsställarna, en gemensam nordisk registrering skulle genomföras utan en föregående harmonisering av lagstiftning och praxis.

Stockholm den 11 september 1968

Erik Welander

Ordförande i Svenska
tandläkaresällskapet

Gunnar Mårtensson

Ordförande i Svenska tandläkare-
sällskapets läkemedelsnämnd

Sveriges farmaceutförbund:

Förbundet finner det angeläget att en utbyggnad av det nordiska samarbetet på läkemedelsområdet kommer till stånd. Att snabbt kunna samordna och standardisera kontroll och registrering av farmaceutiska specialiteter, mot bakgrund av nu gällande olikheter i lagstiftningen i de berörda länderna är orealistiskt, varför den i konventionen föreslagna stegvisa harmoniseringen förefaller vara ett lämpligt tillvägagångssätt. I sammanhanget bör dock ett tidsschema för den föreslagna läkemedelsnämndens arbete fastställas.

Som ett led i samarbetssträvandena föreslås inrättandet av en läkemedelsfond för främjande av klinisk-farmakologisk läkemedelsforskning. Det är förbundets mening att en dylik fond redan från början bör ha en sådan omfattning att forskning inom farmakologien närliggande områden såsom biologisk analys och biofarmaci kan bestridas med fondens medel. Detta skulle kunna stimulera forskargrupper bestående av farmaceuter, läkare och/eller naturvetare, att i nära samarbete studera del- eller specialproblem på en bredare vetenskaplig bas.

Behovet av läkemedelsinformation mellan berörda yrkesgrupper inom vårdsektorn och till allmänheten har på senare år starkt ökat. Läkemedelskommittén menar att utvecklingen hittills gått så snabbt att interna problem hindrar ett etablerande av nordiskt samarbete i nuvarande skede.

På grund härav har läkemedelskommittén ej funnit sig föranlåten att göra en mera ingående analys av de olika ländernas informationsverksamhet.

Sveriges farmaceutförbund anser emellertid att ett nordiskt samarbete bör inledas så snart som möjligt. Samtidigt vill förbundet betona angelägenheten av en penetration och diskussion av informationsproblemen just mot bakgrund av den stora betydelse de kommer att få i den framtida läkemedelsdistributionen. Förekomsten av gemensamt accepterade normer för de nordiska länderna kan förenkla lösandet av enskilda nationers problem.

I betänkandet framhåller kommittén betydelsen av speciellt farmaceuternas efterutbildning för att kunna skapa bättre kontakt mellan läkare och farmaceut vad gäller information om läkemedel.

Kommittén framhåller vidare att dessa frågor är så väsentliga, att man från samhällets sida bör medverka till att efterutbildningen effektiviseras samt att frågan bör bli föremål för en särskild utredning.

Farmaceutförbundet vill starkt understryka de av kommittén framförda synpunkterna. Det är nödvändigt att myndigheterna: farmaceutiska fakulteten och socialstyrelsen i organiserad form medverkar i farmaceuternas efterutbildning.

Farmaceutförbundet vill härvid erinra om den framställning, som apo-

tekar societeten och farmaceutförbundets studienämnd 1966 gjort till socialstyrelsen i denna fråga och som tyvärr ännu icke föranlett någon socialstyrelsens åtgärd.

Vidare synes det angeläget att den av fakulteten tillsatta samarbetsnämnden för farmaceutisk efterutbildning med representanter för fakulteten, läkemedelsindustrin, farmaceutförbundet, apotekarsocieteten och socialstyrelsen snarast möjligt återupptar sitt arbete.

Stockholm den 4 oktober 1968

Centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund

Ake Gunther

Börje Darpö

Läkemedelsindustriföreningen:

Till en början måste anmärkas, att innebörden av tilläggsförslaget icke är klar. Förslagsställarna uttalar — efter en ingress — att kommitténs förslag bör snarast realiseras och att det bör övervägas att gå ett steg längre. Omedelbart därefter fortsätter förslagsställarna med orden: Det långvariga nordiska farmakopésamarbetet har lett till en gemensam nordisk farmakopé, Pharmacopea Nordica, gällande de nordiska länderna. Det pågår vidare nordiska undersökningar inom patenträtten med betydelse även på läkemedelsområdet. Vi vill därför ifrågasätta huruvida man inte från början borde genomföra en gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter. Tillräckliga skäl för en uppdelning i etapper, såsom kommittén föreslår, finns knappast.

Därefter kommer slutklämman, som emellertid ingalunda går ut på omedelbart införande av gemensam registrering utan en hemställan om rekommendation till regeringarna att ingå en nordisk överenskommelse om gemensamma regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa. Det torde erfordras en särskild analys för fastställande i vad mån detta yrkande skiljer sig från den sakliga innebörden av kommitténs förslag.

Yrkandet framstår såsom besynnerligt även ur synpunkten att såsom grund för detsamma åberopats farmakopégemenskapen, som knappast har något med registreringsfrågorna att skaffa, och vidare att det skulle pågå nordiska undersökningar inom patenträtten med betydelse även på läkemedelsområdet.

LIF kan icke få någon klarhet i vad dessa pågående undersökningar på patenträttens område skulle avse. Den nya patentlagstiftningen har i sin grundtext accepterat patent även på läkemedel, men i övergångsbestäm-

melserna har man stipulerat ett uppskov med tidpunkten för ikraftträdandet på detta avsnitt; däremot finnes ingenting villkorat i sak. Enligt vad LIF under hand erfarit förekommer däremot diskussioner inom svenska patentverket om läkemedelsbegreppets innebörd, d. v. s. närmast om läkemedelsförordningens begreppsbestämningar skall vara avgörande eller om även andra synpunkter skall kunna göra sig gällande. Men detta har ju intel med nu förevarande spørsmål att skaffa. Om förslagsställarna skulle avse pågående funderingar om ett slags nordiska patent, talar detta argument snarast för att man skall vänta och se.

Utgångsläget för ett remissvar är således minst sagt oklart.

Tilläggsförslaget måste väl närmast ses såsom en slags reservation till huvudförslaget, nämligen av innebörd, att man skall vara djärvare i tids-hänseende än vad majoriteten ansett tillrådligt.

Det ligger i sakens natur, att man näppeligen kan gå in på en reservation eller ett reservationsliknande förslag utan att ta ståndpunkt till huvudlinjen.

Såsom vi har förstått tilläggsförslaget, siktar det närmast till ett påskyndande av genomförandet av det som huvudförslaget innebär.

Därmed är även vårt svar på presidiets remiss givet. Detta innebär i första hand, att all skyndsamhet tillstyrkes i den mån det gäller förslag i huvudbetänkandet, mot vilka vi icke har framfört några erinringar. Vad vi biträder i huvudbetänkandet kommer att ådagaläggas i vårt svar på departementets remiss.

Redan nu vill vi emellertid deklarerera, att vi för närvarande har svårt att se hur man utan allvarliga olägenheter skall kunna undgå det förfarandet elappvis, som av kommittén föreslagits.

I konsekvens med ovanstående nödgas LIF konstatera, att de av förslagsställarna framförda synpunkterna allenast rör detaljer i huvudförslaget, varför vi hänvisar till blivande yttrande över departementsremissen.

Stockholm den 19 september 1968

Läkemedelsindustriföreningen

Rune Casslén

G. A. Rising

BILAGA 2

**Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott
över tilläggsförslaget**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett tilläggsförslag om nordiskt läkemedelssamarbete. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Köbenhavn den 11 maj 1968, i Tusby den 12 och 13 augusti 1968, i Gjøvik den 2 och 3 december 1968 och i Stockholm den 24 och 25 januari 1969.

1. Inledning

I tilläggsförslaget hemställs, att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att ingå en nordisk överenskommelse om gemensamma regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa. Tilläggsförslaget har väckts i anledning av en utredning, gjord av en nordisk kommitté, benämnd Nordisk läkemedelskommitté, vilken tillsattes sedan rådet 1962 antog en rekommendation (nr 12/1962) angående samarbete i fråga om läkemedelsforskning m. m. Nordisk läkemedelskommitté har avgivit förslag till en konvention mellan de nordiska länderna om riktlinjer för harmonisering av ländernas regler beträffande farmaceutiska specialiteter samt för samarbete beträffande kontrollen med dessa samt förslag om upprättande av en nordisk läkemedelsnämnd och en nordisk läkemedelsfond (NU 1968: 7).

2. Remissyttranden

Yttranden över tilläggsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Danmark

Indenrigsministeriet.
Landbruksministeriet.
Sundhedsstyrelsens farmaceutiske laboratorium.
Specialitetsnævnet.
Den Alm. Danske Lægeforening.
Dansk Tandlægeforening.
Danmarks Apotekerforening.
Dansk Farmaceutforening.
Den Danske Dyrlægeforening.
Foreningen af Danske Medicinfabrikker, MEFA.

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet.
Finlands läkarförbund.
Finlands veterinärförbund.
Finlands tandläkarförbund.
Finlands apotekareförening.
Läkemedelsindustriförening r.f.

Norge

Sosialdepartementet.
 Den faste farmakopékommisjon.
 Spesialitetskontrollen.
 Univeritetet i Oslo, Det medisinske fakultet.
 Universitetet i Oslo, Farmasøytisk institutt.
 Universitetet i Bergen, Det medisinske fakultet.
 Universitetet i Bergen, De odontologiske institutter.
 Norges veterinærhøgskole.
 Styret i norsk medisinaldepot.
 Norsk medisinaldepot.
 Norges medisinalindustri felleskontor, NOMI.
 Den norske lægeforening.
 Norges apotekerforening.
 Norges farmaceutiske forening.
 Forening for norske representanter for utenlandske farmasøytiske fabriker, No-Re-Farm.

Sverige

Socialstyrelsen.
 Läkemedelsnämnden.
 Statens farmaceutiska laboratorium.
 Statens bakteriologiska laboratorium.
 Läkemedelsbiverkningsnämnden.
 Läkemedelsförsörjningsutredningen.
 Svenska farmakopékommittén.
 Apotekare fil. dr Teodor Canbäck.
 Sveriges läkarförbund.
 Sveriges veterinärförbund.
 Apotekarsocieteten.
 Svenska tandläkaresällskapet.
 Sveriges farmaceutförbund.
 Läkemedelsindustriföreningen.

Samtliga remissinstanser med något undanlag uttalar sig positivt för förslaget om en gemensam nordisk specialitetsregistrering. Det anses även önskvärt att om möjligt en sådan gemensam nordisk registrering kunde komma till stånd omedelbart. Remissorganen hyser emellertid nära nog genomgående den uppfattningen att i första hand ensartade regler på de områden i de nordiska länderna, vilka berör registrering och kontroll av farmaceutiska specialiteter, måste komma till stånd, då ensartade regler utgör förutsättning för en gemensam nordisk registrering. Man tillstyrker således Nordisk läkemedelskommittés förslag om ett övergångsskede för att söka harmonisera ländernas lagstiftning på området och därigenom i möjligaste utsträckning avlägsna de olikheter, som ännu finns beträffande registrering av specialiteter. En gemensam nordisk registrering förutsätter en enhetlig nordisk läkemedelslagstiftning enligt flertalet remissorgan.

Dessa synpunkter åberopas bl. a. av de av indenrigsministeriet i Danmark hörda organen, *Sundhedsstyrelsens farmaceutiske laboratorium* och *Specialitetsnævnet*. Laboratoriet menar, att Nordisk läkemedelskommitté i

sitt betänkande framför tillräckligt vägande argument för uppfattningen om det ogörliga i att direkt, även om så varit kommittémedlemmarnas önskemål, genomföra en gemensam nordisk registrering. Laboratoriet pekar även på att vissa steg redan tagits i anledning av Nordisk läkemedelskommittés förslag om en harmonisering. Som exempel nämnes att i Danmark ett utskott tillsatts för att framlägga förslag till revision av apotekarlagen. *Social- och hälsovårdsministeriet* i Finland anser likaså, att man bör följa Nordisk läkemedelskommittés förslag om en stegvis övergång genom en harmonisering av lagstiftningen på området i fråga, innan en gemensam nordisk registrering företages. Förslaget bör snarast förverkligas, menar ministeriet.

Även från norsk sida ställer sig flertalet remissorgan positiva till Nordisk läkemedelskommittés förslag. *Socialdepartementet* konstaterar efter att ha tagit del av hela det norska remissmaterialet att huvudparten av remissorganen är av den uppfattningen att en gemensam nordisk specialitetsregistrering för närvarande icke är möjlig att genomföra. *Socialdepartementet* finner på grund härav icke möjligt tillstyrka tilläggsförslaget om ett omedelbart genomförande av specialitetsregistrering. *Den norske lægeforening* pekar på att endast 12 procent av samtliga specialiteter för närvarande är gemensamma för alla nordiska länder, vilket tyder på att en harmonisering av bestämmelserna i första hand måste komma till stånd för att möjliggöra en marknadsföring av ensartade preparat i de nordiska länderna.

Flertalet svenska remissorgan delar här ovan relaterad uppfattning om att läkemedelskommitténs förslag bör realiseras snarast. De i tilläggsförslaget framförda synpunkter på ett snabbare genomförande av specialitetsregistrering anses icke realiserbara. *Socialstyrelsen, läkemedelsförsörjningsutredningen* och de *fackliga organen* bland andra uttalar sig i denna riktning. Ekonomiskt betingade omständigheter och föreliggande skillnader i lagstiftning och praxis anses påkalla en mera långdragen harmoniseringsprocess. Inom *läkemedelsnämnden*, vars yttrande inhämtats av socialstyrelsen, har en medlem reserverat sig mot nämndens beslut, som var positivt till läkemedelskommitténs förslag. Reservanten tillstyrkte tilläggsförslaget under hänvisning till att en gemensam nordisk läkemedelsregistrering borde komma till stånd redan från början och att skillnaderna i specialitetsfrågorna i de nordiska länderna ej är av den grad att de motiverar en harmoniseringsperiod.

Indenrigsministeriet i Danmark anser att man på nuvarande tidpunkt icke kan tillstyrka ett realiserande av förslaget med hänsyn till att en generell revision av apotekarlagen är aktuell i Danmark och att i det sammanhanget även frågan om eventuellt ändrade danska registreringsbestämmelser kommer att övervägas.

NO-RE-FARM, Forening for norske representanter for utenlandske farmasøytiske, har ingen principiell invändning mot att en specialitetsregistrering genomföres omgående, även om man hyser uppfattningen att harmonisering bör företagas stegvis med utgångspunkt från allmänna och praktiska hän-

syn. *Den medisinske fakultet vid universitetet i Oslo* är enig med förslagsställarna om ett omedelbart genomförande av specialitetsregistrering.

Sveriges farmaceutförbund, som tillstyrker läkemedelskommitténs förslag, betonar angelägenheten av en diskussion omkring informationsproblemen mot bakgrund av den stora betydelse informationen kommer att få i den framtida läkemedelsdistributionen. Farmaceutförbundet understryker även kommitténs synpunkter på behovet av en effektivisering av efterutbildning för den farmaceutiska personalen för att denna skall kunna bidra till en god information om läkemedel.

Läkemedelskommitténs förslag i vad avser nordisk läkemedelsnämnd och nordisk läkemedelsforskningsfond tillstyrkes av flertalet remissorgan. *Specialitetskontrollen* uttalar i det sammanhanget att det synes väl motiverat att nordiska farmakopénämnden integreras i den nordiska läkemedelsnämnden i syfte att samordna kontrollverksamheten.

3. Utskottet

Nordisk läkemedelskommitté har föreslagit en konvention mellan de nordiska länderna om riktlinjer för harmonisering av de nordiska ländernas regler beträffande farmaceutiska specialiteter samt för samarbete beträffande kontrollen med dessa. Kommitténs önskemål torde ha varit att kunna direkt föreslå en gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter. Med hänsyn till bl. a. föreliggande olikheter i ländernas lagstiftning och praxis och till ekonomiska omständigheter fann emellertid kommittén ett omedelbart genomförande av en gemensam nordisk specialitetsregistrering icke möjligt. Kommittén föreslog därför en stegvis ordning med i första hand en harmonisering av ländernas lagstiftning om kontroll av läkemedel för att så långt som möjligt avlägsna de olikheter som finns beträffande registrering av farmaceutiska specialiteter och i avsikt att vid senare tidpunkt införa en gemensam nordisk registrering.

I tilläggsförslaget uttalas såsom önskvärt att Nordisk läkemedelskommittés förslag realiserats snarast. Det ifrågasättes, huruvida det icke redan början vore möjligt genomföra en gemensam nordisk registrering av specialiteter. Förslagsställarna menar således att det omedelbart borde införas en gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter, medan Nordisk läkemedelskommitté förutsätter att ett nordiskt specialitetsregister först senare kan bli en realitet. I tilläggsförslaget tillstyrkes även Nordisk läkemedelskommittés förslag om upprättande av en nordisk läkemedelsnämnd och en nordisk läkemedelsfond, varom genomgående positiva uttalanden återfinnes hos remissorganen.

Enighet torde föreligga om värdet av att få till stånd en gemensam nordisk registrering av farmaceutiska specialiteter. På en rad medicinska områden har redan ett nordiskt samarbete kommit till stånd. Här kan nämnas nordiska arbetsmarknader för läkare, tandläkare och sjuksköterskor. Frå-

gan om nordisk arbetsmarknad för farmaceuter är under utredning liksom frågan om nordisk giltighet för recept. För den medicinska personalen med möjlighet att arbeta inom hela Norden torde det otvivelaktigt vara till fördel att ländernas läkemedelssortiment är så likartat som möjligt. För genomförande av nordisk receptgiltighet är en viss överensstämmelse i ländernas urval av läkemedel även erforderlig.

Enighet synes föreligga om att genomförande av en gemensam nordisk specialitetsregistrering bör eftersträvas så snart som möjligt. Av föreliggande material framgår att förutsättningarna ur medicinsk och farmaceutisk synpunkt för registrering av farmaceutiska specialiteter är relativt lika i länderna. Även det administrativa förfarandet på området företer likheter. Skiljaktigheter på området finns emellertid även beroende bland annat på olikheter länderna emellan på det näringspolitiska området och i olika syn på lämpligheten att genom administrativa åtgärder söka begränsa antalet farmaceutiska specialiteter. Detta har medfört att sortimentet av farmaceutiska specialiteter i de enskilda nordiska länderna företer ganska stora variationer. Av remissmaterialet framgår, att endast 12 procent av samtliga specialiteter är gemensamma för alla nordiska länder. Det norska remissmaterialet visar, att urvalet av specialiteter i Norge är betydligt mer begränsat än i övriga nordiska länder. Detta förhållande torde delvis ha sin förklaring i den behovsprövning som i Norge företas av specialiteter. Motsvarande bestämmelse finns ej i övriga nordiska länder. Emellertid synes möjligheter finnes för att eliminera nu befintliga olikheter för att åtminstone på längre sikt få till stånd ett likartat urval av specialiteter i Norden.

Genom en harmonisering av ländernas lagbestämmelser om farmaceutiska specialiteter torde föreliggande olikheter i berörda lagstiftningshänseende kunna avlägsnas och därigenom på sikt möjliggöra en gemensam nordisk specialitetsregistrering. Den enighet, som återfinnes hos nära nog samtliga remissorgan beträffande lämpligheten att följa läkemedelskommitténs förslag om ett stegvis genomförande av en nordisk registrering, pekar också på att ett samarbete på ifrågavarande område lämpligast kan nås genom att i första hand söka genomföra en harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning och praxis i spørsmål om specialitetsregistrering. Således kommer registreringsmyndigheternas avgöranden i respektive land att bli mera överensstämmande, när preparaten registreras och kontrolleras efter samma principer. En harmonisering av de nordiska ländernas regler beträffande farmaceutiska specialiteter torde således vara en väsentlig förutsättning för etablerande av en gemensam nordisk specialitetsregistrering.

Det bör understrykas att harmoniseringsskedet bör göras kort. Ett fixerat tidsschema för övergångstiden bör därför upprättas.

Ett fast organiserat samarbete är förutsättning för att resultat skall nås. Det kan etableras inom ramen för den föreslagna nordiska läkemedels-

nämnden som skall fungera som ett normgivande och rådgivande organ. Den skall dessutom följa registreringsarbetet och övrigt arbete med kontroll av läkemedel i varje enskilt land. Nämnden bör ges tillräckliga resurser för att ett effektivt arbete på en harmonisering skall kunna genomföras. Nämnden bör därför ha ett fast sekretariat och ges möjlighet att starta sin verksamhet snarast. Lämpligt synes vara att verksamheten samordnas med det arbete som hittills utförts inom Nordiska farmakopénämnden. Genom att samordna de nordiska ländernas resurser, bl. a. genom en samnordisk läkemedelskontrollorganisation med en läkemedelsnämnd som permanent samarbetsorgan, torde det nuvarande nordiska samarbetet inom läkemedelskontrollen kunna avsevärt utökas och effektiviseras. Föreslagna konvention om riktlinjer för harmonisering av de nordiska ländernas regler beträffande medicinska specialiteter samt för samarbetet beträffande kontrollen med dessa bör snarast antagas av de nordiska regeringarna för att arbetet skall kunna komma i gång.

Läkemedelskommittén har understrukit behovet av en ökad forskning och utbildning inom klinisk farmakologi. Anledning till att på detta område särskilt stort behov föreligger av ökad insats anses vara den sligande tillgången av kraftigt verkande läkemedel. Förslaget om en nordisk läkemedelsfond för att främja säkerhet och effektivitet i läkemedelsanvändning synes vara ett betydelsefullt initiativ. Det kan ifrågasättas om fondens medel icke bör kunna användas för all läkemedelsforskning och forskarutbildning som är aktuell för ifrågasatt nordiska samarbete.

Här bör även uppmärksammas att Nordisk läkemedelskommitté berört frågan om information om läkemedel. Kommittén menar att utvecklingen hittills gått så snabbt, att interna problem på området i fråga torde utgöra hinder för en av kommittén diskuterad nordisk sammanslutning för läkemedelsinformation. Behovet av information om läkemedel till vårdpersonal och allmänhet har under senare tid starkt ökat. Angeläget torde därför vara att frågan om samnordisk läkemedelsinformation tas upp till behandling. Denna fråga synes lämpligen kunna diskuteras i samband med frågan om uppgifterna för läkemedelsnämnden och läkemedelsfonden.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställer socialpolitiska utskottet att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna

1. att ingå en konvention om riktlinjer för harmonisering av de nordiska ländernas regler om farmaceutiska specialiteter samt för samarbete beträffande kontrollen av dessa,
2. att upprätta en nordisk läkemedelsnämnd som ett normgivande, rådgivande och kontrollerande organ, samt

3. att instifta en nordisk läkemedelsfond för forskning, utbildning och information.

Stockholm den 24 januari 1969

<i>Johannes Antonsson</i>	<i>Kaj Bundvad</i>	<i>Erling Dinesen</i>
<i>Sven Hammarberg</i>	<i>Kaarlo af Heurlin</i>	<i>Lars Larsson</i>
	Vice förman	
<i>Tyyne Leivo-Larsson</i>	<i>Harald Løbak</i>	<i>Gerda Møller</i>
<i>Veikko Savela</i>		<i>Salve Salvesen</i>

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

Läkemedelsindustriföreningarna i de nordiska länderna:

Den internationella läkemedelsindustrin har betydande olägenheter av att lagstiftningen rörande läkemedel i skilda länder är väsentligt olika. I praktiken består en av de största olägenheterna däri att reglerna för registrering för farmaceutiska specialiteter är mycket skiljaktiga. Av denna anledning pågår sedan länge strävanden att skapa enhetliga regler inom detta område.

Inom EEC bedrivs detta arbete såväl genom EEC:s officiella organ som genom den facksammanslutning för läkemedelsindustrin, som enligt EEC:s statuter skall finnas, nämligen Groupment International de l'Industrie Pharmaceutique (GIIP). För att utvidga det internationella samarbetet har en mot GIIP svarande organisation bildats inom EFTA, nämligen Pharmaceutical Industries' Association in the EFTA (PIA).

Delta samarbete har nu pågått i närmare tio år. Lämedelsindustriföreningarna i de nordiska länderna har däri tagit mycket aktiv del.

På EEC-sidan föreligger inom läkemedelsområdet en rad konkreta förslag. I regel har dessa diskuterats med PIA. Principiellt syftar dessa förslag till att astadkomma ett i samtliga EEC-länder giltigt godkännande av läkemedel. Inom PIA har man alltid sett harmoniseringssträvandena på detta område inom EEC som ett embryo till en övernationell specialitetsregistrering av allt mer utvidgad giltighet.

Även inom EFTA har konkreta harmoniseringssträvanden bedrivits inom det av ministerrådet tillsatta »EFTA Working Party on Pharmaceuticals». PIA har med största intresse följt och deltagit i detta arbete.

De förslag, som nu framlagts av »Nordisk lægemiddelkomité», ligger således i väsentliga delar helt i linje med de internationella strävanden, vari nordiska läkemedelsindustrin genom PIA deltagit sedan många år.

Vi har velat lämna denna bakgrund för att betona nödvändigheten av att

nordiskt samarbete inom läkemedelsområdet genomföres på sådant sätt, att en samordning med de stora internationella sammanhangen icke försvåras.

Av det sagda framgår även, att den nordiska läkemedelsindustrins organisationer förvärvat en omfattande erfarenhet i dessa samordningssträvanden, varför organisationerna tror sig kunna på ett aktivt sätt deltaga i ett nordiskt harmoniseringsarbete.

Inom EEC har den erfarenheten vunnits att det är nödvändigt att först helt harmonisera lagstiftningen, innan man ger sig in på slutmålet — en konvention om övernationell registrering. Vidare kan konstateras att en sådan legal harmonisering icke kan genomföras, innan man nått en gemensam uppfattning om läkemedelslagstiftningens syften och etik.

Även om undertecknade organisationer således med största tillfredsställelse tagit del av betänkandet »Nordisk samarbejde om lægemidler» (NU 1968: 7), föreligger dock vissa erinringar av såväl principiell som speciell natur mot vissa delar av förslaget. Dessa erinringar framgår av yttranden, som Finlands, Norges och Sveriges läkemedelsindustriorganisationer efter remiss avgivit till respektive myndigheter. Vi utgår från att Nordiska rådet erhållit del av dessa yttranden, men bifogar för ordningens skull härjämte avskrifter av desamma. Den danska läkemedelsindustrins organisation avslutar sig till däri framförda principiella synpunkter.

Såsom av yttrandena framgår anser organisationerna det vara nödvändigt att gå fram stegvis. Härav följer att de bestämt motsätter sig herrar Kaj Bundvads, Kaarlo af Heurlins och Lars Korvalds tilläggsförslag. Å andra sidan anser vi en skyndsam planering och igångsättning vara av största intresse.

Vi vill på nytt understryka att Nordiska rådet därvid kan påräkna aktiv medverkan från undertecknade organisationer, som även förväntar sig att bli satta i tillfälle till sådan medverkan.

Helsingfors den 21 februari 1969

Norges Medisinalindustris

Felleskontor

T. Lister

Styrets formann

Tancred Edwin

Direktør

M E F A

Foreningen af danske

Medicinfabriker

O. Thrane

Foreningens formand

G. Myhre

Direktør

Lääketeollisuusyhdistys — Läkemedelsindustriföreningen r. y.

Reino Vuorinen

Ordförande

Jukka A. Hyppölö

Ombudsman

Läkemedelsindustriföreningen

— LIF

Rune Casslén

Verkst. dir.

G. A. Rising

Ombudsman

D a n m a r k**Indenrigsministeriet:**

Indenrigsministeren har i dag nedsat et udvalg med den opgave på grundlag af en gennemgang af den udvikling, der er sket efter udformningen af den nugældende lov om apotekervæsenet, jfr. lovbekendtgørelse nr. 248 af 2. juli 1962, at stille forslag til nye bestemmelser på området.

Det vil herunder påhvile udvalget at udarbejde forslag til fastlæggelse af, hvilke varegrupper der helt eller delvis bør være omfattet af bestemmelserne i lovgivningen om lægemidler. Endvidere bør der opstilles de nødvendige regler for fremstilling, ind- og udførsel, forhandling, udlevering og anvendelse af lægemidler m. v.

Udvalget bør i sine overvejelser inddrage de forslag og indstillinger, der er fremkommet fra »Nordisk lægemiddelkomité» og andre tilsvarende internationale komiteer, hvori man har beskæftiget sig med spørgsmål vedrørende lægemidler. De af udvalget stillede forslag til nye bestemmelser bør i videst muligt omfang tilgødes hensynet til at mindske vanskelighederne ved den tilpasning af den danske lovgivning, som måtte blive nødvendiggjort ved Danmarks eventuelle tilslutning til de europæiske økonomiske fællesskaber.

Det forventes endeligt, at udvalget i sine overvejelser inddrager spørgsmålet om eventuelle ændringer i lægemiddelforsyningsens — herunder navnlig apotekervæsenets — struktur.

Udvalget har fået følgende sammensætning:

Som repræsentanter for indenrigsministeriet:

Departementschef J. H. Zeuthen, formand,
Kontorchef Folmer Nielsen,
Direktør T. Wedel-Heinen.

Som repræsentanter for sundhedsstyrelsen:

Overlæge, dr. med. A. Harrestrup Andersen,
Chefen for sundhedsstyrelsens lægemiddelafldeling,
Cand. pharm. Mogens Kærn.

Som repræsentant for Danmarks Apotekerforening:

Apoteker L. Bagger Hansen.

Som repræsentant for Dansk Farmaceutforening:

Provisor Verner Andersen.

Som repræsentant for Grosserer-Societetets komité:

Højesteretssagfører E. Groth-Andersen, Medicinalimportørforeningen.

Som repræsentant for Industrirådet:

Direktør, cand. pharm. G. Myhre, Foreningen af Danske Medicinfabrikker.

Indenrigsministeren har endvidere anmodet nedennævnte myndigheder og organisationer om i nødvendig udstrækning at yde udvalget sagkyndig bistand og i øvrigt at følge udvalgets arbejde på områder, hvor de pågældende myndigheder og organisationers interesse er berørt:

Farmakopékommisionen
Specialitetsnævnet
Apotekervarenævnet
Reklamenævnet
Apoteksassistentnævnet
Sundhedsstyrelsens bivirkningsnævn
Danske Apoteksassistenter Forening
Danske Apoteksdefektricers Landsforening
Industrifarmaceutforeningen
Sygehusapotekernes Sammenslutning
Den Almindelige Danske Lægeforening
Dansk Tandlægeforening
Den Danske Dyr lægeforening
Undervisningsministeriet
Danmarks Farmaceutiske Højskole
Handelsministeriet
Monopoltilsynet
De Danske Handelsforeningers Fællesorganisation
De Samvirkende Købmandsforeninger i Danmark
Forbrugerrådet
Landbrugsministeriet
Veterinærdirektoratet
De Samvirkende Danske Landboforeninger
De Samvirkende Danske Husmandsforeninger
Socialministeriet
De Samvirkende Centralforeninger af Sygekasser i Danmark
De Samvirkende Statskontrollerede Fortsættelsesygekasser i Danmark
Lønnings- og pensionsministeriet
Finansministeriet
Sygehusforeningen i Danmark
Københavns magistrat, 2. afdeling
Frederiksberg Kommunalbestyrelse
Rigshospitalet
Justitsministeriet

De sekretariatsmæssige opgaver for udvalget varetages af indenrigsministeriets 4.B. kontor i samarbejde med sundhedsstyrelsens lægemiddelafdeling.

København, den 8. februar 1969

(*Sign.*)

Medlemsförslag

om finansiering och administrering av en broförbindelse över Öresund

*(Väckt av Leif Cassel, Yngve Holmberg, Aksel Larsen och
Birger Lundström)*

Genom beslut på Nordiska rådets sextonde session i Oslo i år har rådets presidium fått möjlighet att om så skulle erfordras inkalla rådet till en extra session för att behandla de aktuella Öresundsfrågorna. Flera alternativa förslag till tekniska lösningar av en fast förbindelse över Öresund har framlagts med förord för Köbenhavn—Malmöleden. Även vad gäller storflygplatsen i Öresundsregionen finns utarbetade förslag. Alla dessa förslag jämte hithörande utredningar har nu remissbehandlats i Sverige. Både i Sverige och i Danmark har regeringarna tillsatt särskilda delegationer med uppgift att förbereda kommande regeringsöverläggningar rörande frågor om storflygplats och fast förbindelse. Det danska folketinget väntas ha en principdebatt om dessa frågor under maj 1968.

Samtidigt som förbindelseprojektet på det tekniska planet förts framåt så långt att nödigt material nu torde föreligga för fattande av beslut i sådant avseende, återstår viktiga frågor olösta, framför allt rörande finansieringen av den fasta förbindelsen och den framtida administreringen av broföretaget under olika skeden (projekterings-, byggnads- och driftsstadiet). Motsvarande problem uppstår beträffande flygplatsprojekten. På en eventuell extra session med Nordiska rådet är det givet att även finansierings- och administrationsaspekterna kommer upp till behandling, och det är angeläget att underlag då finnes för rådets behandling av dessa problem. Om det inte skulle bli någon extra session med rådet, behöver i allt fall rådets organ — i första hand trafikutskottet — material för sin behandling av problemet rörande dessa viktiga sidor av saken. Det synes därför angeläget att dessa spörsmål nu anhängiggöres i rådet.

Oberoende av hur man löser frågan om den fasta förbindelsens finansiering, torde det stå helt klart, att det är behövt och fördelaktigt ur många synpunkter med *en* central administrerande instans som ges ansvaret för att efter statsmakternas direktiv i detalj projektera företaget, ingå entreprenadkontrakt och över huvud taget ha ledningen av bro- och tunnelbygget. Detta centrala administrativa organs uppbyggnad och uppgifter måste givetvis anpassas till den finansieringsform, som kommer att väljas,

och till de villkor, om vilka de båda ländernas riksdagar och regeringar kan komma att enas. När förbindelsen är färdigbyggd torde en särskild, gemensam dansk-svensk administration behövas för att handha driften av anläggningen.

För storflygplatsen blir problemen delvis annorlunda, då den kan väntas komma att ligga inom ett lands territorium. Men en mängd frågor rörande både finansiering och den framtida driften behöver lösas gemensamt.

Om den fasta förbindelsen och storflygplatsen Saltholm skall byggas samtidigt, måste de två projekten helt samordnas, vilket torde komma att nödvändiggöra ett centralt administrerande organ gemensamt för bägge företagen.

Finansieringen av projekten kan lösas på flera sätt. Gemensamt för alla alternativ torde med nödvändighet bli att en betydande upplåning måste ske på den öppna kreditmarknaden i eller utanför Norden. Statliga borgensåtaganden för sådana lån kan komma att bli nödvändiga. Den närmast till hands liggande lösningen torde vara att byggandet av båda anläggningarna inklusive finansieringen överlåtes till ett enskilt konsortium, som får de i sammanhanget erforderliga koncessionerna. Denna huvudlösning utesluter dock inte medverkan av både stat och kommun tillsammans med näringslivet. Det är i detta läge utomordentligt angeläget att betona vikten av att ett förtroendefullt samarbete etableras mellan alla berörda parter om dessa frågor lösning. Ett byggnadsföretag av den storleksordning det här är fråga om kräver för sitt realiserande resurser, som fordrar att Nordens stora entreprenadföretag går samman för lösande av uppgiften. En liknande samverkan mellan kreditorganen fordras likaså.

Dessa frågor bör nu snabbt klarläggas och olika tänkbara huvudalternativ snarast utarbetas. Det fortsatta arbetet med Öresundsfrågorna bör vidare planläggas så att regeringsförslagets framläggande i parlamenten samordnas, möjliggörande samtidig behandling i Danmarks folketing och Sveriges riksdag.

Under återopande av det anförda hemställer vi,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark och Sverige att vid förhandlingarna om en fast förbindelse över Öresund och en storflygplats i Öresundsregionen beakta de synpunkter som anförts i detta medlemsförslag.

Stockholm och København den 17 maj 1968

Leif Cassel

Yngve Holmberg

Aksel Larsen

Birger Lundström

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****Øresundsrådet:**

I motionen konstateras att de s. k. öresundsfrågorna nu förts så långt framåt på det tekniska planet att beslut är nära förestående. Motionärerna framhåller att viktiga frågor framför allt rörande finansieringen av anläggningarna och den framtida administreringen av fasta förbindelser och flygplatsen återstår olösta. Motionärerna framhåller att det är behövt och fördelaktigt med en central administrerande instans som ges ansvaret för att efter statsmakternas direktiv i detalj projektera byggandet av anläggningarna, ingå entreprenadkontrakt och över huvud taget inneha ledningen av arbetet. När förbindelserna är färdigbyggda torde en särskild gemensam dansk-svensk administration behövas för att handha driften av anläggningarna. För storflygplatsen blir problemen delvis annorlunda då den kan väntas komma att ligga inom ett lands territorium. Men en mängd frågor rörande både finansiering och den framtida driften behöver lösas gemensamt.

Motionärerna anser att om en eller flera fasta förbindelser över Öresund och storflygplatsen Saltholm skall byggas samtidigt, måste projekten helt samordnas, vilket torde komma att nödvändiggöra ett gemensamt administrerande organ.

Motionärerna anser vidare att den lämpligaste lösningen på de finansiella och administrativa problemen i anslutning till storflygplatsbyggandet är att byggandet av båda anläggningarna inklusive finansieringen överlåtes till ett enskilt konsortium, som får de i sammanhanget erforderliga koncessionerna. Denna huvudlösning anses dock inte utesluta medverkan av både stat och kommun tillsammans med näringslivet. Motionärerna hemställer att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark och Sverige att vid förhandlingarna om en fast förbindelse över Öresund och en storflygplats i Öresundsregionen beakta de synpunkter som anförts i förslaget.

De i förslaget framförda synpunkterna kan behandlas som två olika problem sammanhängande dels med frågan om anläggningarnas administration under och efter byggnadsliden och dels med frågan om finansieringsformerna.

I fråga om administrationen vill Öresundsrådet understryka önskvärd-

heten av att byggandet av de olika projekten samordnas. Ett särskilt för ändamålet bildat organ sammansatt av respektive centrala statliga myndigheter samt de berörda kommunerna bör skapas för att leda och samordna arbetet. En sådan lösning ger erforderlig samhällskontroll. Detta dansk-svenska organ kan sedan på lämpligaste sätt finna former för finansiering och engagera erforderliga resurser för projektering, byggande och administration i övrigt.

Frågan om förbindelsens drift och storflygplatsens administration sammanhänger med finansieringsformerna och driftskostnaderna. Öresundsrådet anser för sin del att den naturliga och enklaste lösningen är, att förbindelserna avgiftsfinansieras genom broavgifter. Storflygplatsens drift är å andra sidan huvudsakligen en dansk angelägenhet. Det är med hänsyn till de olika intäktsslagen en fördel om förbindelsernas och flygplatsens finansiering görs oavhängiga av varandra.

København den 2 augusti 1968

Arne Pettersson

Hans Esping

D a n m a r k

Ministeriet for offentlige arbejder, trafikministeriet:

I denne anledning skal man meddele, at spørgsmålene om finansieringen og administrationen af en fast Øresundsforbindelse er en integrerende og væsentlig del af den samlede problematik. Det er derfor urealistisk at forestille sig, at de forestående dansk-svenske regeringsforhandlinger om en sådan forbindelse kan føres til ende, og resultatet forelægges parlamenterne til beslutning, uden at der samtidig er taget principiel stilling til finansierings- og organisationsspørgsmålene, og det dansk-svenske embedsmandsudvalg, der forbereder regeringsforhandlingerne, arbejder da også ud fra den forudsætning. Det samme gælder det danske problem om anlæg af en ny storlufthavn i Øresundsregionen. Også her kan man vanskeligt forestille sig en afgørelse, uden at der samtidig tages stilling — i hvert fald i princippet — til, hvorledes anlægget skal finansieres og administreres. Dette spørgsmål må i øvrigt ses i sammenhæng med de igangværende overvejelser med hensyn til en ændring af driftsformen for Københavns lufthavn, Kastrup.

København, den 19. december 1968

P. m. v.

E. b.

M. Foldberg

Industriraadet har i skrivelse den 2 september 1968 meddelat, att rådet icke finner anledning att yttra sig över medlemsförslaget.

Danske Bankers Fællesrepræsentation:

— — — kan vi oplyse, at det er Fællesrepræsentationen bekendt, at Privatbanken i København, Den Danske Landmandsbank og Kjøbenhavns Handelsbank løbende har haft drøftelse med Christiani & Nielsen A/S, Højgaard og Schultz A/S og Kampmann, Kierulff og Saxild A/S om problemerne i forbindelse med finansieringen af anlægget af en fast Øresundsforbindelse, og tilsvarende drøftelser har fundet sted mellem de store svenske banker og AB Armerad betong og AB Skånska cementgjuteriet samt mellem de nævnte svenske og danske banker.

Endvidere har de nævnte 3 hovedbanker gennem de sidste år været i kontakt med adskillige udenlandske emissionshuse, som har erklæret sig meget interesseret i at medvirke ved finansieringen af projekterne.

Disse banker har senest under et møde den 3. april 1968 over for de pågældende danske ingeniørfirmaer udtalt, at under forudsætning af, at Øresundsprojektet gennemføres på koncessionsbasis, og at der indrømmes kommune- og/eller statsgaranti for lån til finansiering af etableringsomkostningerne, vil de skønne det muligt sammen med deres svenske kollegabanker — eventuelt i forbindelse med andre danske og udenlandske bankhuse — at fremskaffe de til finansieringen nødvendige lån, der påregnes optaget ved årlige emissioner, medens byggeriet står på.

København, den 11. september 1968

S. O. Sørensen

A. Skjoldager

Ingeniør-Sammenslutningen:

Administrationen og finansieringen af en broforbindelse over Øresund har snæver sammenhæng. En central administration med svenske og danske interesser repræsenteret må være at foretrække, og denne centrale administration bør dække såvel 1) den kommende broforbindelse mellem Sverige og Danmark, som 2) den kommende forbindelse til storlufthavnen i Øresund.

Naturligt må det også være at gennemføre en fælles takstpolitik, og det vil være muligt at fastsætte takster (broafgifter) for såvel 1) færdslen mellem de to lande via den kommende, faste forbindelse, som 2) færdslen til og fra storlufthavnen fra landene.

Broafgifter bør foretrækkes, når man vil sikre, at den kommende storlufthavn skal være med til at udrede en rimelig andel i de samlede anlægsudgifter ved den kommende, faste forbindelse over Øresund. Man måler antallet af brugere af den kommende forbindelse og har samtidig en sikker fordelingsnøgle, når udgifterne skal deles op.

Gennemføres tanken om oprettelse af et selvstændigt organ, hvor de to nordiske stater er repræsenteret, uden at der dog derfor bliver tale om et statsligt foretagende, vil man også være frit stillet med hensyn til formen for en finansiering. Her kan være flere muligheder: a) en finansiering via staterne — altså skattevejen, b) en finansiering via staterne via Nordisk Råd (nordisk investeringsfond), c) en finansiering via det danske og svenske penge- og kapitalmarked samt d) en finansiering, som udlandet overtager.

Ingeniør-Sammenslutningen finder ikke, man på nuværende tidspunkt behøver at lægge sig fast på nogen bestemt finansieringsform, såfremt tanken om en selvejende institution gennemføres. Man skal jo alene skabe en passiv kapital og behøver ikke at tage hensyn til fremmede aktionærinteresser. Ingeniør-Sammenslutningen er klar over, at man med denne stillingtagen ikke går ind for tanken om at overlade brobyggeriet til et internationalt konsortium. Man har intet principielt mod denne form, men finder den mindre egnet for en Øresundsforbindelse, hvor to stater er impliceret, og hvor endvidere indgår et lufthavnsprojekt. Tanken om at henvende sig til et internationalt konsortium vil derimod med vægt kunne føres frem, når og hvis man skal træffe beslutning om bygning af en fast forbindelse over Storebælt.

Med disse bemærkninger håber Ingeniør-Sammenslutningen at have opfyldt ønsket fra Nordisk Råds danske sekretariat.

København, den 4. september 1968

Ingeniør-Sammenslutningen

Erik Schou

Formand

S v e r i g e

Sveriges riksbank:

Som förslagsställarna framhåller, kvarstår en serie frågor att lösa rörande finansieringen och administreringen av en broförbindelse över Öresund. Både i vad gäller administrering som finansiering föreligger flera olika möjligheter, som måste omsorgsfullt prövas innan slutgiltiga beslut fattas. Fullmäktige kan i nuvarande läge endast peka på några alternativ och utgående från dessa redovisa vissa preliminära synpunkter på finansieringsformerna.

När det gäller vad som i medlemsförslaget kallas administrering bör en distinktion göras mellan funktionen att vara huvudman eller byggherre å ena sidan och att utföra arbetet som entreprenör å den andra. Vidare kan olika lösningar väljas för de olika skeden som anges — projekterings-, byggnads- och driftstadiet.

De båda staterna skulle kunna fylla den första funktionen — huvudmannskapet — antingen direkt i en form som regleras i avtal eller genom att ingå som delägare i en särskild juridisk person. Detaljprojekteringen och byggandet kan härvid givetvis uppdras åt t. ex. ett enskilt konsortium som generalentreprenör. Detta innebär naturligtvis icke att detta konsortium nödvändigtvis skulle ha ansvaret för finansieringsfrågorna.

En helt annorlunda möjlighet skulle vara att överlåta såväl byggande som drift åt ett enskilt konsortium som erhöll de härför erforderliga koncessionerna. Denna lösning torde avses i det föreliggande medlemsförslaget, som talar om att byggandet, inklusive finansieringen, skulle uppdragas åt ett enskilt konsortium.

I det fall den svenska staten direkt blir ansvarig att täcka sin del av investeringskostnaderna kan frågan ställas, huruvida dessa kostnader är av en sådan storlek eller art, att de skulle motivera särskilda finansieringsarrangemang. De uppskattningar av kostnaderna som för närvarande föreligger tyder inte på att så skulle vara fallet. I den redogörelse som 1967 avgavs av de svenska och danska öresundsgrupperna (SOU 1967: 54) varierade de uppskattade investeringskostnaderna t. o. m. år 1980 mellan ett minimum av 500 miljoner kronor och ett maximum av 2 500 miljoner kronor. Byggnadstiden anges till åtminstone sex år och den årliga kostnaden skulle då maximalt stanna vid omkring 400 miljoner kronor. Som en allmän bedömning kan det sägas, att den andel av ett sådant belopp som kan falla på Sverige bör kunna finansieras utan särskilda arrangemang.

Om de båda staterna går samman som delägare i en särskild juridisk person blir slutsatsen densamma i fråga om den ägarinsats som den svenska staten skall göra. Som fullmäktige i ett tidigare yttrande (*se Bihang*) pekat på, kan ägarinsatsen emellertid begränsas och företaget täcka sitt kapitalbehov härutöver genom upplåning på marknaden. Denna upplåning kan ske, eventuellt med staternas garanti, på nordiska eller utländska kapitalmarknader allt efter vad som vid lånetidpunkten bedömes som lämpligt eller möjligt.

Om byggande och drift genom koncession överlåtes på enskilda intressen, har dessa givetvis att prestera ett nödvändigt eget kapital. Därutöver får investeringskostnaderna täckas genom upplåning på kapitalmarknaderna. Det synes på intet sätt självklart att de berörda staterna i detta fall — utöver den koncession de lämnat — skulle ställa en särskild garanti för upplåningen.

Fullmäktige kan, sammanfattningsvis, instämma i det föreliggande med-

lemsförslaget beträffande behovet av vidare utredning om finansieringen och administreringen av broförbindelsen. Härvid måste emellertid beaktas även en annan fördelning mellan statliga och enskilda insatser än den som skisseras i medlemsförslaget.

Stockholm den 29 augusti 1968

Å fullmäktiges vägnar:

Kjell-Olof Feldt

Karin Winberg

BIHANG

Yttrande av riksbanksfullmäktige över de svenska och danska Öresundsdelegationernas betänkande »Öresundsförbindelsen» (SOU 1962: 53)

— — — Fullmäktige anser sig kunna begränsa sitt yttrande till vissa frågor, som rör de finansiella och ekonomiska sidorna av projektet.

Utredningen diskuterar tre finansieringsformer, som kan ifrågakomma, nämligen rent statlig, statlig-privat eller rent privat finansiering. Det framhålls, att om privat kapital avses deltaga i finansieringen av bron, det blir nödvändigt att bilda en fristående organisatorisk enhet för att ansvara för projektets genomförande och drift. Skall endast statligt kapital komma i fråga kan man, enligt utredningen, antingen tänka sig ett särskilt företag eller en enhet inom ramen för den löpande statsverksamheten.

Frågan om privat kapital över huvud taget kan förväntas vara intresserat av att deltaga i projektet är i sin tur, anför utredningen vidare, beroende av frågan om broavgift skall uttagas samt av hur högt denna sättes. Denna fråga måste lösas i överensstämmelse med den närings- och trafikpolitik, som föres av det allmänna. Utredningens slutsats är att en avgiftsfri förbindelse för närvarande ej kan föreslås som ett realistiskt alternativ, beroende på dels storleksordningen av de sammanlagda kostnaderna för att tillgodose behovet av trafik över Öresund, dels nödvändigheten av en viss färjetrafik även vid en fast förbindelse. I sina kalkyler över lönsamheten av en fast förbindelse har utredningen använt sig av en avgiftsnivå, som motsvarar ett medeltal för avgifterna för olika färjeleder under sommaren 1960.

I frågan om broavgift torde enligt fullmäktiges mening den nu rådande nivån för färjeavgifterna knappast kunna tagas som utgångspunkt, även om den, som i betänkanDET, kan användas för vissa kalkyler för bedömningen av olika utformningar av broprojektet. Den färjetrafik, som kan väntas fortleva efter färdigställandet av en fast förbindelse, kan betraktas som en restpost av det totala utbudet av transporttjänster över Öresund, för vilken prissättningen får anpassas till det nya transportekonomiska läge som uppstår i och med den nya förbindelsens tillkomst. Vissa principer för avgiftsättningen måste därför utarbetas. Härvid får hänsyn tagas till att förbindelsen drar mycket höga investeringskostnader samtidigt som fördelarna för skilda regioner av Sverige och Danmark måste bli rätt olika. Argumenten för en avgiftsbeläggning, som på någon sikt täcker de fulla kostnaderna, är därför starka. Samtidigt är det, också här med tanke på projektets stor-

lek givetvis önskvärt att avgifterna anpassas så att transportkapaciteten redan från början utnyttjas så fullständigt som möjligt. Ett väl underbyggt ställningstagande till principerna för avgiftssättningen är salunda nödvändigt, eftersom dessa står i nära samband med frågorna om förbindelsens lokalisering och karaktär och om företagsform och finansiering. Fullmäktige förordar därför att avgiftsfrågan utredes ytterligare innan definitiva beslut fattas.

I fråga om investeringens finansiering vill fullmäktige vidare peka på det självklara faktum, att de medel som erfordras för att täcka investeringskostnaderna ej behöver helt tillskjutas av delägarna. Om ett särskilt för broförbindelsen ansvarigt företag inrättas, bör en betydande del av kostnaderna kunna täckas genom upplåning. Vid ett av svenska och danska staterna ägt företag kan denna upplåning ske med staternas garanti och man bör icke utesluta möjligheten att upptaga lån på utländska kapitalmarknader, om det är möjligt och fördelaktigt. Ur en vidare samhällsekonomisk synpunkt bör också beaktas, att byggandet av en fast förbindelse medför ett ytterligare behov av arbetskraft för byggnads- och anläggningsverksamhet inom ett område där, åtminstone för Sveriges del, tillgången på byggnadsarbetare redan nu är notoriskt låg i förhållande till behovet. Bland de planeringsuppgifter som återstår måste därför även ingå frågan om försörjningen med arbetskraft mot bakgrund av den lokala arbetsmarknadsituationen.

Stockholm den 19 december 1963

Med undersällig vördnad

Å fullmäktiges vägnar:

Per Edvin Sköld

Karin Winberg

Riksgäldskontoret:

Fullmäktige får med anledning härav erinra om att fullmäktige i tidigare sammanhang understrukit nödvändigheten i olika hänseenden av att ett avgörande snarast möjligt träffas i frågan om fasta förbindelser över Öresund, bl. a. för att få en hållbar utgångspunkt för de ytterligare överväganden och utredningar som erfordras i detta stora frågekomplex. Hit hör givetvis också de av förslagsställarna i Nordiska rådet särskilt framhävda finansierings- och administreringsspörsmålen. I avvaktan på de beslut och de vidare utredningar i frågan, som är att vänta i sinom tid, har den aktuella remissen icke föranlett något ytterligare fullmäktiges uttalande.

Stockholm den 15 augusti 1968

På fullmäktiges vägnar:

Axel Strand

Torsten Bjerlöv

Kommerskollegium:

Kollegium har berett handelskamrarna i Stockholm, Jönköping, Malmö och Göteborg tillfälle att yttra sig i ärendet. Överlämnande inkomna yttrandena från handelskamrarna i Stockholm och Göteborg (*se nedan*) får kollegium anföra följande.

De frågor om finansiering och administrering av broförbindelsen över Öresund, som berörs i förevarande medlemsförslag är, enligt vad kollegium inhämtat, föremål för överläggningar inom en dansk-svensk samarbetsdelegation. Något särskilt initiativ för att dessa frågor skall bli föremål för övervägande torde sålunda inte erfordras från Nordiska rådets sida.

Kollegium har icke någon bestämd uppfattning om hur dessa frågor bör lösas. Lämpligt synes vara att ifrågavarande samarbetsdelegation utarbetar förslag härom och därvid beaktar de synpunkter som framföres i förslaget. Därefter bör berörda instanser ånyo få tillfälle att yttra sig i frågan. Kollegium vill emellertid redan nu framhålla att kollegium ställer sig tveksamt till tanken att byggandet av anläggningarna inklusive finansieringen skulle överlätas till ett enskilt konsortium, som skulle få de erforderliga koncessionerna. Såvitt kollegium på detta stadium kan bedöma synes den lämpligaste lösningen vara att vederbörande statliga myndigheter står som beställare och inhämtar anbud i vanlig ordning.

Stockholm den 30 augusti 1968

Bertil Swärd

G. v. Wachenfeldt

Ings Wille-Åvall

Luftfartsverket:

Luftfartsverket delar de i medlemsförslaget framförda synpunkterna om nödvändigheten av en central administrerande instans för projektering, ledning m. m. av bro- och tunnelbyggandet. Även för driften av förbindelsen erfordras särskild administration.

Beträffande finansieringen av projekten finnes ur de synpunkter luftfartsverket har att företräda icke anledning till särskilda kommentarer till vad som i medlemsförslaget anförts. Icke heller i övrigt har luftfartsverket några andra synpunkter på dessa frågor.

Stockholm den 1 juli 1968

Luftfartsverket

Henrik Winberg

S Östlund

Statens vägverk:

Medlemsförslaget hemställer att rådet rekommenderar regeringarna i Danmark och Sverige att vid förhandlingarna om en fast förbindelse över Öresund och en storflygplats i Öresundsregionen beakta vissa synpunkter. Dessa innebär i huvudsak att man betonar angelägenheten av att en central administrerande instans ges ansvaret för projektering, kontraktsskrivning och bygglösning samt att detta centrala organs uppbyggnad anpassas till den finansieringsform, som väljes. Man framhåller också att en gemensam dansk-svensk administration behövs för driften. Vissa synpunkter framföres slutligen beträffande finansieringen.

Enligt vad vägverket har sig bekant pågår för närvarande diskussioner beträffande samtliga de i medlemsförslaget antydda problemen inom den dansk-svenska delegation, som har i uppdrag att förbereda regeringsöverläggningarna. Medlemsförslagens önskemål är sålunda redan tillgodosedda.

Stockholm den 6 augusti 1968

Statens vägverk

Gust. Vahlberg

Bertil Ström

Malmöhus läns landsting:

Då förvaltningsutskottet förutsätter att här berörda frågor kommer att klarläggas sedan beslut fattats om att bygga bro och flygplats finner utskottet icke anledning att nu avge särskilt yttrande.

Malmö den 26 augusti 1968

Förvaltningsutskottet

Emil Ahlqvist

Hans Sandberg

Drätselkammaren i Malmö:

Förslagsställarna konstaterar att förbindelseprojektet nu på det tekniska planet förts så långt framåt att nödigt material torde föreligga för att kunna fatta beslut i sådant avseende, men att samtidigt viktiga frågor återstår olösta framför allt rörande finansieringen av den fasta förbindelsen och den

framtida administreringen av broföretaget under olika skeden. Samma problem föreligger i storflygplatsfrågan.

Oberoende av hur man kommer att lösa frågan om den fasta förbindelsens finansiering är det enligt förslagsställarna ur många synpunkter behövt och fördelaktigt med en central administrerande instans som efter statsmakternas direktiv från början har ansvaret för och ledningen av bro- och tunnelbyggandet. Organets uppbyggnad och uppgifter måste givetvis anpassas efter den finansieringsform, som kommer att väljas m. m. När förbindelsen är färdigbyggd torde en särskild gemensam dansk-svensk administration behövas för att handha driften.

Även om problemen för en storflygplats på Saltholm bedömes delvis bli annorlunda, anses en mängd frågor rörande såväl drift som finansiering behöva lösas gemensamt.

Förslagsställarna framhåller slutligen att det torde ligga närmast till hands att byggandet av den fasta förbindelsen och storflygplatsen, inklusive finansieringen, överlåtes till ett enskilt konsortium, som beviljas erforderliga koncessioner. Denna huvudlösning utesluter dock inte att både stat och kommun medverkar tillsammans med näringslivet.

Vad först beträffar administrationen instämmer drätselkammaren i förslagsställarnas uppfattning om en samordning av de båda projekten. Det är härvid viktigt att erforderlig samhällskontroll erhålles. Detta kan enligt drätselkammarens mening bäst ske genom att härför bildas ett särskilt organ, bestående av representanter för respektive centrala ställiga myndigheter och berörda kommuner. Ett sådant, för Sverige och Danmark gemensamt organ, torde ha de bästa förutsättningarna för att finna de rätta formerna för projektering, byggande, finansiering och administration. Drätselkammaren delar därför inte förslagsställarnas förslag om att byggandet och finansieringen överlämnas till ett enskilt konsortium.

I finansieringsfrågan får drätselkammaren vidare uttala att drätselkammaren finner det naturligt att driften av den fasta förbindelsen finansieras genom broavgifter. Även om många frågor måste samordnas beträffande den fasta förbindelsen och storflygplatsen, kan drätselkammaren ej finna anledning föreligga för en samordning även beträffande finansieringen. Finansieringsfrågorna bör därför göras oavhängiga av varandra i de båda projekten. Då frågan om finansieringen av storflygplatsen är en huvudsakligen dansk angelägenhet, anser sig drätselkammaren slutligen i denna del ej böra göra något uttalande.

Malmö den 2 september 1968

På drätselkammarens vägnar:

Arne Lundberg

Oscar Richler

Stockholms handelskammare:

I medlemsförslaget framhålles att utredning om fast förbindelse över Öresund nu föreligger, som ger erforderligt material för ett beslut i frågan. Samtidigt återstår viktiga frågor olösta, framför allt rörande finansieringen av den fasta förbindelsen och den framtida administreringen av broförelaget. Motsvarande problem uppstår beträffande en storflygplats på Saltholm. Motionärerna föreslår, att Nordiska rådet skall rekommendera regeringarna i Danmark och Sverige att vid förhandlingar om en fast förbindelse över Öresund och en storflygplats i regionen överväga att överlåta byggandet av båda anläggningarna, inklusive finansieringen, till ett enskilt konsortium, som skall få de i sammanhanget erforderliga koncessionerna.

Handelskammaren har i olika sammanhang haft anledning att till behandling uppta frågan om inrättande av fasta förbindelser över Öresund. Därvid har kammaren vid upprepade tillfällen framhållit, att förbindelserna bör avgiftsbeläggas och att kostnaderna för Sveriges del alltså ej skall belasta den ordinarie vägbudgeten. De svenska och danska Öresundsdelegationerna rekommenderade redan i början av 1960-talet i sitt betänkande »Öresundsförbindelsen» (SOU 1962: 53 och 54), att fasta förbindelser över Öresund, i vad avser anläggnings- och driftkostnader, bör betalas genom avgifter. Handelskammaren, som i ärendet samrått med Näringslivets trafikdelegation, stödde denna uppfattning i samband med remissbehandlingen av Öresundsdelegationernas betänkande och har icke haft anledning att ändra ståndpunkt.

Handelskammaren anser således, att anläggnings- och driftkostnaderna bör betalas av dem som begagnar en fast Öresundsförbindelse — i all synnerhet som många icke i Sverige eller Danmark hemmahörande personer och bilar och dessutom transitgods kommer att överföras på densamma. En rimlig avgiftsbeläggning torde icke heller utgöra ett allvarligt hinder för den ökande turisttrafik, som inrättandet av en fast Öresundsförbindelse kan väntas medföra.

Projektets storleksordning — särskilt om det utvidgas genom samordning med byggande av en storflygplats — kräver stora insatser i finansiellt och byggnadstekniskt avseende. Byggnadskostnaderna för en broanläggning — av Öresundsgrupperna i betänkandet »Fasta förbindelser över Öresund» (SOU 1967: 54) beräknade till c:a 815 miljoner kronor för 4-filig och 990 miljoner kronor för en 6-filig vägförbindelse — bör kunna finansieras genom upplåning på den öppna kreditmarknaden i och utanför Norden.

Det synes lämpligt, att ett gemensamt danskt-svenskt organ — exempelvis i bolagsform — inrättas för handhavande av projektering, byggande

och drift av en fast Öresundsförbindelse. Detta organ bör erhålla koncession på broförbindelsen och viss finansieringsgaranti av närmast berörda länder. Uppenbart är att detta skulle innebära en smidig administrativ lösning och bl. a. förhindra en säkerligen många gånger tidsödande arbetsprocedur, om alla viktigare avgöranden först skulle behöva behandlas av de två närmast berörda ländernas regeringar och parlament etc. En nära kontakt mellan ett dylikt organ och de svenska och danska myndigheterna skulle kunna etableras t. ex. genom ställig och kommunal representation i organets styrelse. I koncessionsavtalet kunde dessutom inskrivas villkor beträffande t. ex. viss taxegranskning och andra bestämmelser av betydelse ur samhällelig synpunkt.

En annan tänkbar lösning av broprojektets genomförande och av driften av den färdiga anläggningen vore ett samarbete mellan stat och näringsliv i de berörda länderna efter ungefär samma riktlinjer som i SAS.

En eventuell framtida separat järnvägsförbindelse synes lämpligen böra helt finansieras och administreras av de svenska och danska statsbanorna enligt överenskommelse dem emellan.

Hur byggnad och drift av en storflygplats på Saltholm bör ske har kammararen för dagen icke möjlighet att slutgiltigt bedöma. Frågan kompliceras ur svensk synpunkt av det förhållandet att den eventuella storflygplatsen till skillnad från den fasta mellanstatliga vägförbindelsen skulle komma att helt ligga på utländskt territorium.

Kammararen får slutligen framhålla, att eventuell vidare utredning av frågan om huruvida och på vad sätt finansiering och drift av en fast förbindelse och av en eventuell storflygplats i Öresundsregionen bör samordnas icke får leda till att inrättandet av en fast förbindelse över Öresund ytterligare uppskjuts på obestämd tid. Ett beslut i denna fråga bör snarast fattas, eftersom förbindelsen bör komma till stånd vare sig en storflygplats på Saltholm byggs eller icke. Ett sådant beslut synes vid lämpligt tekniskt utförande av förbindelsen icke heller behöva fördröja inrättande av ifrågasvarande storflygplats, om en sådan inom nära framtid skulle visa sig nödvändig.

Stockholm den 28 augusti 1968

Stockholms handelskammare

Olof Leffler

Gunnar Himmelstrand

Skånes handelskammare:

Skånes handelskammare har av naturliga skäl sedan ett flertal år tillbaka hårt engagerat sig i strävandena att åstadkomma en broförbindelse

över Öresund. I ett till kommerskollegium den 19 december 1963 avgivet yttrande över Öresundsdelegationernas betänkande, i vilket yttrande handelskammaren utförligt utvecklade sina synpunkter på frågan, framlade handelskammaren resultatet av en utav handelskammaren i samarbete med den företagsekonomiska institutionen vid Lunds universitet verkställd undersökning rörande den ifrågasatta Öresundsbroförbindelsens betydelse ur kommersiell synpunkt. Handelskammaren har härefter så sent som den 11 mars 1968 till kommerskollegium avgivit yttrande över den av de svenska och danska Öresundsgrupperna avgivna redogörelsen med titeln Fasta förbindelser över Öresund, innebärande en översyn av Öresundsdelegationens betänkande.

Handelskammaren ställer sig positiv till det föreliggande medlemsförslaget, vilket närmast tar sikte på formerna för broförbindelsens realiserande respektive finansieringen av företaget. Enligt handelskammarens mening är broprojektet icke av sådan storleksordning, att kostnadsfrågan bör lägga hinder i vägen för dess genomförande. Det totala kostnadsbeloppet håller sig inom rimliga gränser och genom att investeringarna skulle komma att fördelas på ett flertal år blir den omedelbara ekonomiska belastningen mindre kännbar. Det erforderliga kapitalet för anläggningarna bör — såsom Öresundsbrodelegationerna i sitt betänkande föreslog — i princip och till huvudsaklig del anskaffas via den allmänna kapitalmarknaden, eventuellt genom lån upptaget i utlandet.

I fråga om finansieringsformerna kan handelskammaren för sin del godtaga samtliga de tre alternativ, som av Öresundsdelegationerna framfördes, nämligen rent statlig finansiering, blandad statlig och privat finansiering eller rent privat finansiering. Några betänkligheter emot att ett privat konsortium erhåller koncession på byggandet och på driften av förbindelsen under ett begränsat antal år finner handelskammaren icke föreliggande. Med hänsyn till de möjligheter, som ett sådant konsortium skulle ha att snabbt och effektivt färdigställa anläggningarna, finner handelskammaren detta alternativ vara att föredraga. Handelskammaren vill i denna del erinra om att framstående entreprenadföretag i de berörda båda länderna sedan länge gemensamt sysslat med hithörande uppgifter och besitter stora erfarenheter på området. Förutsättningarna måste självfallet vara att statsmakterna i de båda intresserade staterna förbehåller sig ett avgörande inflytande över de avgifter, som kommer att uttagas av trafikanterna för anläggningarnas begagnande och över taxepolitiken över huvud taget. Handelskammaren utgår för sin del ifrån att avgifter måste komma att uttagas av trafiken.

Handelskammaren tillstyrker således att ett gemensamt danskt-svenskt konsortium — förslagsvis i bolagsform — gives uppdrag att åstadkomma den fortsatta projekteringen och byggandet av den fasta Öresundsbroförbindelsen med koncession jämväl på driften av bron.

Handelskammaren vill i detta sammanhang starkt understryka nödvändigheten av att statsmakterna i de båda länderna snarast fattar beslut i ärendet och att arbetet på bronns uppförande därefter utan tidsutdräkt kommer till stånd.

På den planerade storflygplatsen på Saltholm saknar handelskammaren anledning att i detta sammanhang närmare ingå. Handelskammaren finner det dock vara ett svenskt intresse, att den planerade storflygplatsen på den danska sidan får en sådan geografisk förläggning, att den bekvämt blir tillgänglig även för trafikanter från Sydsverige. Frågan om storflygplatsen synes handelskammaren lämpligen böra få sin lösning på samma gång som beslutet i brofrågan slutgiltigt träffas.

Malmö den 30 augusti 1968

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och södra Halland

Carl Cason

Gösta Jacobsson

Handelskammaren i Göteborg:

Handelskammaren kan helt instämma i förslagsställarnas uppfattning att en central samordning av såväl den finansiella som den tekniska ledningen av Öresundsbroprojektet är i hög grad önskvärd. I vilka former en sådan samordning bör äga rum synes svårt att avgöra innan de båda ländernas regeringar och riksdagar tagit mera definitiv ställning till projektets detaljer. En liknande osäkerhet föreligger beträffande samordningen av broprojektet och den planerade storflygplatsen i Öresundsregionen.

De synpunkter förslagsställarna framlagt utgör dock enligt handelskammarens mening ett värdefullt underlag för diskussionen vid frågans fortsatta behandling och bör därför beaktas.

Göteborg den 16 augusti 1968

För handelskammaren i Göteborg

B. Thorburn

R. Uddenberg

Sveriges industriförbund:

Näringslivets trafikdelegation, där industriförbundet är representerat, framförde i sitt i maj 1968 överlämnade yttrande över betänkandet Fasta

förbindelser över Öresund (SOU 1967: 54) att delegationen redan tidigare bedömt behovet av en fast förbindelse över Öresund som mycket angeläget och att det utredningsmaterial som förelåg vore klagörande och väl ägnat att bilda underlag för ett snabbt principbeslut i frågan. I yttrandet anfördes vidare att delegationen tagit del av det utredningsmaterial som färdigställts inom det av danske kommunikationsministern tillsatta Saltholmsudvalget. Den preliminära redogörelsen (NU 1968: 2 och 3) rörande flygplats och fast förbindelse Köbenhavn—Malmö gav enligt delegationens uppfattning vid handen att mycket talar för att Saltholm väl skulle kunna lämpa sig som storflygplats, även om delegationen inte ansåg sig ha möjlighet att slutgiltigt bedöma denna fråga i det då aktuella läget.

Förbundet har i olika sammanhang hävdad att en snabbare utbyggnad av vissa väg- och broförbindelser i Sverige borde kunna åstadkommas om kostnaderna för anläggning och drift täcktes genom avgifter. När det gäller broförbindelse över Öresund föreligger särskilda skäl för en sådan finansieringsform. Projektets storlek gör det sålunda naturligt att kapitalbehovet till en betydande del tillgodoses genom upplåning på kreditmarknaden i och utanför Norden. Broförbindelsen kommer vidare att i betydande grad utnyttjas av trafikanter från andra länder och för befordran av transitgods. Förbundet vill därför helt ansluta sig till de svenska och danska Öresundsdelegationernas rekommendation (SOU 1962: 53 och 54) att anläggnings- och driftkostnaderna för en fast förbindelse över Öresund bör täckas genom särskilda trafikantavgifter och inte för Sveriges del belasta den ordinarie vägbudgeten.

Förbundet delar förslagsställarnas uppfattning att administreringen av broförbindelsen är en viktig fråga, som bäst torde lösas genom att uppgiften anförtros åt en central instans gemensam för bägge länderna.

En lämplig väg synes därvid vara att ett särskilt bolag bildas med uppgift att efter statsmakternas direktiv få till stånd projektering, byggande och finansiering av broförbindelsen samt att sörja för brons framtida drift och underhåll. Bolaget bör ges koncession på broförbindelsen och av berörda länder erhålla erforderliga statsgarantier för finansieringslån.

Ett nära samarbete mellan detta bolag och myndigheterna i Danmark och Sverige är självfallet lämpligt och nödvändigt. Det kan exempelvis ske genom statlig och kommunal representation i bolagets styrelse. Koncessionsavtalet bör vidare kunna innehålla bestämmelser som ger myndigheterna möjlighet att tillgodose de samhälleliga intressena exempelvis beträffande taxesättningen.

Förbundet kan alternativt också länka sig en samverkan mellan näringslivet och statsmakterna i de berörda länderna för uppförande och drift av broförbindelsen enligt riktlinjer liknande dem som tillämpas i SAS.

Det är i och för sig önskvärt att byggande och drift av en fast broförbindelse över Öresund kan samordnas med en storflygplats i Öresundsre-

gionen. Broförbindelsen bör emellertid komma till stånd snarast möjligt. En utredning om möjligheterna att åstadkomma en samordning av projektet bör därför inte få leda till att broförbindelsen skjuts på framtiden.

Stockholm den 12 september 1968

Sveriges industriförbund

Tage Kahlin

Svenska bankföreningen:

I likhet med förslagsställarna anser bankföreningen i hög grad önskvärt att frågorna om en fast förbindelse över Öresund och en storflygplats på Saltholm snabbt förs fram till avgörande.

Vad beträffar finansieringen bör utgångspunkten vara, att kostnaderna i sista hand skall täckas genom avgifter från trafikanterna. Bankföreningen vill därför förorda, att koncession på förvaltningen av anläggningsarbetet och driften lämnas till ett särskilt för ändamålet bildat, fristående företag. Denna koncession bör helst avse både öresundsförbindelsen och flygplatsen.

Under förutsättning att koncessionsföretaget utrustas med ett eget kapital av lämplig storlek och får affärsmässiga driftsvillkor samt att statsgaranti kan erhållas för företagets upplåning, bedömer bankföreningen det som fullt möjligt att genom medverkan av danska och svenska banker anskaffa de krediter som behövs i form av byggnadskreditiv och obligationslån. Bankföreningen har därvid räknat med ett successivt utläggande av obligationslån under byggnadstiden, i första hand på den danska och den svenska samt eventuellt även på den internationella kapitalmarknaden.

Bankföreningen vill upplysa att överläggningar om samarbete i finansieringsfrågan i flera år pågått mellan flera av Danmarks och Sveriges största banker.

Stockholm den 29 augusti 1968

För Svenska bankföreningen

Dess styrelse:

Rune Höglund

Sven Strömberg

Svenska byggnadsentreprenörföreningen:

I medlemsförslaget anføres, att finansieringen av den fasta förbindelsen (bro och tunnel) samt eventuellt även storflygplatsen bör lösas genom en

betydande upplåning på den öppna kreditmarknaden i eller utanför Norden, varvid statliga borgensåtaganden kan bli erforderliga. SBEF vill starkt tillstyrka denna finansieringsform. Kostnaderna för projekten bör således ej få belasta de båda ländernas ordinarie väganslag, av vilka de svenska enligt föreningens åsikt, ej ens svarar mot landets interna behov. Föreningen anser, att driftkostnaderna (inklusive kapitalkostnaderna) för den färdiga förbindelsen bör betalas av dem som utnyttjar densamma. En väl avvägd avgiftspolitik torde skapa förutsättningar dels för en rimlig avskrivningstid för projektet och dels för den trafikmängd, som förbindelsen väntas medföra.

Motionärerna föreslår, att en central administrerande instans ges ansvaret för att efter statsmakternas direktiv ha ledningen av bro- och tunnelbyggandet. SBEF anser, att stora fördelar kan uppnås genom att en central instans får ledningen av projektet. De samordnande och styrande funktionerna vid ett projekt av den aktuella storleksordningen torde ha avgörande inverkan på effektiviteten och ekonomin vid genomförandet av projektet. Ett sådant gemensamt organ bör ges erforderliga koncessioner på den fasta förbindelsen samt statsgarantier som säkerhet för finansieringslån.

Många skäl talar för att organet bör verka i bolagsform, där de olika intressenterna — stat, kommuner och näringsliv i Sverige och Danmark — har ägarintressen, d. v. s. en uppbyggnad i likhet med SAS.

Enligt föreningens mening bör bolaget endast arbeta som ledande och administrerande organ, vars huvuduppgifter blir att engagera väl kvalificerade krafter för projektering, byggande och finansiering av förbindelsen samt på rationellt sätt ordna för förbindelsens drift och underhåll efter trafikinsläpp.

Beträffande en eventuell storflygplats på Saltholm anser föreningen, att såväl ekonomiska som administrativa fördelar skulle kunna uppnås, om flygplatsen kom till utförande i ett sammanhang med den fasta förbindelsen. SBEF anser emellertid, att frågan om projektens samordning ej bör få leda till att byggandet av den fasta förbindelsen över Öresund ytterligare skjuts på framtiden.

SBEF vill slutligen starkt understryka vikten av att ett principbeslut omgående fattas beträffande utförandet av den fasta förbindelsen över Öresund samt att ett gemensamt organ skapas med uppgift att handlägga förbindelsens snara lösning.

Stockholm den 2 september 1968

Svenska byggnadsentreprenörföreningen

Sten Källenius

Ulf Åhrman

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över medlemsförslag A 206/t om finansiering och administrering av en broförbindelse över Öresund, tilläggsförslag A 231 T/t om fattande av beslut i Öresundsfrågorna och meddelandena om rekommendation nr 22/1968 angående storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund

Til trafikudvalget er henvist medlemsforslag A 206/t om finansiering og administration af en broforbindelse over Øresund, tillæggsforslag A 231 T/t om at træffe beslutninger i Øresundsspørgsmålene og meddelelser om rekommendation nr. 22/1968 angående en storlufthavn på Saltholm og en fast forbindelse over Øresund, afgivet af Danmarks og Sveriges regeringer.

Medlemsforslaget, sag A 206/t, har været behandlet på udvalgets møder i Malmö den 7. juni 1968, i Rättvik den 4. august 1968, i København den 26.—27. september 1968, i Helsingfors den 28.—29. november 1968 og på Arlanda og i Stockholm den 7. og 8. februar 1969.

Meddelelserne om rek. nr. 22/1968 har været behandlet på udvalgets møder på Arlanda og i Stockholm den 7. og 8. februar 1969.

Kommunikationsminister Paavo Aitio og minister for offentlige arbejder Ove Guldberg deltog i behandlingen ved udvalgets møde den 26. september 1968. Desuden har følgende sagkyndige deltaget i behandlingen:

Møde den 7. juni 1968:

departementsrådet K. O. Wennerhorn, Sverige

Møde den 26. september 1968:

departementschef Palle Christensen og
kontorchef Poul Andersen, Danmark
kanslichef Klaus Häkkänen, Finland
departementsråd Sigurd Lorentzen, Norge
statssekreterare Lars Peterson, Sverige

Møde den 7. februar 1969:

departementschef Palle Christensen,
konsulent J. L. Halck og
luftfartsinspektør A. G. T. Nielsen, Danmark
luftfartsinspektör Gunnar Antvik
förste trafikledare Evert Dahlstedt
flygkapten E. G. Eriksson
kanslirådet Åke Hartvig
avdelningsdirektör C. A. Johansson
f. d. generaldirektör Bo Lundberg
statssekreterare Lars Peterson og
departementsrådet K. O. Wennerhorn, Sverige.

Under sessionen har minister for offentlige arbejder Ove Guldberg, statsrad Håkon Kyllingmark og statsrådet Svante Lundkvist deltaget i drøftelserne. Riksdagsman Rune Johansson, Sverige, har deltaget i møderne som suppleant. Som sagkyndige har udvalget hørt departementschef Palle Christensen, Danmark, og direktør Knut Hagrup, Sverige.

1. Medlemsforslaget

Forslagsstillerne, Leif Cassel, Yngve Holmberg, Aksel Larsen og Birger Lundström, henviser til, at projektet vedrørende en Øresundsbro nu er kommet så langt på det tekniske plan, at der foreligger grundlag for at træffe afgørelse i sagen, og finder, at spørgsmålet om finansiering og administration af en broforbindelse og af en storlufthavn i Øresundsregionen nu bør tages op til behandling. Det anføres, at flere alternative løsninger kan komme på tale, men at administrationen bør overlades til et centralt organ, ligesom finansieringen bør ske ved låntagning på det åbne kapitalmarked. Efter en gennemgang af forskellige muligheder henstiller forslagsstillerne, at Nordisk Råd vedtager en rekommandation til regeringerne i Danmark og Sverige ved de videre forhandlinger også at tage de i medlemsforslaget fremsatte synspunkter i betragtning.

2. Udtalelser vedrørende medlemsforslaget

Udtalelser i anledning af medlemsforslaget er afgivet af følgende myndigheder og organisationer m. fl.:

Øresundsrådet.

Danmark

Ministeriet for offentlige arbejder, trafikministeriet.
 Industrirådet.
 Danske Bankers Fællesrepræsentation.
 Ingeniør-Sammenslutningen.

Sverige

Sveriges riksbank.
 Riksgäldskontoret.
 Kommerskollegium.
 Luftfartsverket.
 Statens vägverk.
 Malmöhus läns landsting.
 Drätselkammaren i Malmö.
 Stockholms handelskammare.
 Skånes handelskammare.
 Handelskammaren i Göteborg.
 Sveriges industriförbund.
 Svenska bankföreningen.
 Svenska byggnadsentreprenörföreningen.

I adskillige af udtalelserne efterlyses en hurtig afgørelse af de i medlemsforslaget rejste spørgsmål.

For så vidt angår finansieringen af en broforbindelse finder de instanser, som har udtalt sig herom — nemlig *Danske Bankers Fællesrepræsentation*, *Stockholms handelskammare*, *Skånes handelskammare*, *Svenska bankförbundet* og *Svenska byggnadsentreprenörföreningen* — at denne bør ske ved optagelse af lån på det åbne kapitalmarked i og eventuelt også uden for Norden. Det fremgår, at de større danske og svenske banker indbyrdes har drøftet lånemulighederne og mener at kunne fremskaffe den fornødne kapital. — *Sveriges riksbank* mener dog, at der bør foretages en undersøgelse vedrørende såvel finansiering som administration, hvor også andre alternativer end de i forslaget berørte bør lages i betragtning. *Sveriges industriförbund* og *Svenska byggnadsentreprenörföreningen* udtaler sig for, at den danske og den svenske stat yder garanti ved optagelsen af lån.

Øresundsrådet, *Ingeniør-Sammenslutningen*, *Drättselkammaren i Malmö*, *Stockholms handelskammare*, *Skånes handelskammare*, *Sveriges industriförbund* og *Svenska byggnadsentreprenörföreningen* finder, at der bør opkræves broafgifter hos de faktiske brugere af forbindelsen til dækning af afbetaling og forrentning af anlægslån samt til afholdelse af driftsudgifterne. *Svenska byggnadsentreprenörföreningen* anfører, at der ved fastsættelsen af afgiftens størrelse må foretages en afvejning, således at der søges opnået dels en rimelig afskrivningstid for projektet og dels en tilstrækkelig udnyttelsesgrad.

Udtalelserne giver udtryk for, at administrationen bedst varetages af et centralt dansk-svensk organ. *Handelskammaren i Göteborg* tager ikke stilling til formen for et sådant centralt organ. *Øresundsrådet* og *Drättselkammaren i Malmö* peger på et statsligt-kommunalt dansk-svensk organ som en nærliggende mulighed, medens *kommerskollegium* finder, at de statslige myndigheder mest hensigtsmæssigt kan påtage sig i hvert fald bygherrefunktionen. *Skånes handelskammare* foretrækker et koncessioneret selskab; *Stockholms handelskammare*, *Sveriges industriförbund* og *Svenska byggnadsentreprenörföreningen* går ligeledes ind for selskabsformen men ønsker statslige og kommunale repræsentanter i selskabets styrelse og peger på en organisationsform i lighed med SAS.

Ministeriet for offentlige arbejder, Danmark, og *kommerskollegium*, Sverige, oplyser, at finansierings- og organisationsspørgsmålene er taget op af de dansk-svenske embedsmandsudvalg, der forbereder de forestående regeringsforhandlinger mellem de to lande om lufthavns- og brospørgsmålene; *Statens vägverk* tilføjer, at forslagstillernes ønsker således allerede er tilgodeset.

3. Tillæggsforslaget

I tillæggsforslaget, som er fremsat af Leif Cassel, Kresten Damsgaard, Svend Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Mikko Laaksonen, Aksel Larsen, Jon Leirfall, Birger Lundström, Tuure Salo og Veikko Savela, anføres bl. a., at de foretagne undersøgelser — herunder af støjproblemerne — har vist, at alle problemer i forbindelse med anlæg af en storlufthavn på Saltholm kan løses på en tilfredsstillende måde, og at tiden derfor er inde til at træffe beslutninger i Øresundsspørgsmålene. Det foreslås, at rådet vedtager en rekommandation til Danmarks regering om — såfremt Danmark beslutter at anlægge storlufthavnen på Saltholm — at give den svenske regering tilsagn om, at denne lufthavn vil blive udnyttet på en sådan måde, at forstyrrelsen for svensk bebyggelse undgås i videst muligt omfang og til Danmarks og Sveriges regeringer om i samråd med de andre nordiske lande før den 15. juli 1969 at træffe de beslutninger i øvrigt, som er nødvendige for placeringen af Øresundsregionens storlufthavn og for linieføringen af den første faste forbindelse over Øresund.

4. Meddelelser

Af meddelelserne om rek. nr. 22/1968 angående en storflyveplads på Saltholm og en fast forbindelse over Øresund fremgår, at de af regeringerne nedsatte embedsmandsudvalg i løbet af kort tid vil have tilendebragt en udredning af de foreliggende muligheder for løsning af bro/tunnel- og lufthavnsproblemerne og om de dermed forbundne dansk-svenske samarbejdsproblemer således, at regeringsforhandlinger kan optages i nærmeste fremtid.

Det fremgår endvidere, at embedsmandsudvalgene — med bistand af sagkyndige — har foretaget yderligere udredninger om støjproblemerne i forbindelse med en ny storlufthavn.

5. Trafikudvalget

Efter en gennemgang af de svenske remissudtalelser i anledning af betænkningen »Faste forbindelser over Øresund» (*NU 1967: 14*) og betænkningerne om en storflyveplads i Øresundsregionen (*NU 1968: 2, 3 og 4*) og PM af 22. februar 1968 fra SAS gav trafikudvalget over for præsidiet i en skrivelse af 7. juni 1968 udtryk for sin opfattelse. Udvalget kunne konstatere, at der nu er en meget stor enighed om, at der snarest må bygges en fast Øresundsforbindelse, og at den første forbindelse bør placeres mellem København og Malmö, men at det hurtigt kan blive aktuelt også at bygge en fast forbindelse mellem Hälsingborg og Helsingør (med jernbane). For så vidt angår den første, sydlige forbindelse fandt trafikudvalget, at de nyeste trafikprognoser talte for, at hele brostrækningen skulle bygges som 6-sporet vej. Udvalget fandt det naturligt, at forbindelsen betales af trafikanterne gennem opkrævning af broafgifter, og at bygningen og finansieringen af anlæggene

overdrages til et privat konsortium under medvirken og kontrol af statslige myndigheder i Danmark og Sverige, ligesom man fandt det hensigtsmæssigt, at København og Malmö får adgang til at deltage i et sådant konsortium. Udvalget understregede, at det af tidsmæssige grunde ville være hensigtsmæssigt, at de pågældende myndigheder straks begyndte at overveje dels den mest formålstjenlige organisatoriske opbygning af et konsortium og dels indholdet af en eventuel koncession. Udvalgets skrivelse blev den 26. juni 1968 af rådspræsidiets oversendt til regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Udvalget er fortsat af ganske samme opfattelse, som den ovenfor refererede skrivelse giver udtryk for.

Det siden udvalgets møde den 7. juni 1968 fremkomne materiale og de modtagne oplysninger har kun styrket udvalgets opfattelse af, at gennemførelsen af projekterne vedrørende en storlufthavn på Saltholm og en fast forbindelse over Øresund mellem København og Malmö kun vil være forbundet med sådanne problemer, som kan løses på en tilfredsstillende måde.

Trafikudvalget har bemærket sig, at det af det danske folketing nedsatte udvalg til at drøfte problemer og modtage information vedrørende en ny storlufthavn og en fast forbindelse over Øresund den 28. november 1968 har afgivet betænkning med belysning af problemerne omkring placeringen af en fremtidig storlufthavn og indpasningen af en fast forbindelse over Øresund i K-M-linien i lufthavnsanlægget; et stort flertal af folketingsudvalget anbefalede, at den kommende storlufthavn blev anlagt på Saltholm.

Trafikudvalget har endvidere bemærket sig, at en af den danske regering nedsat embedsmandsgruppe den 3. februar 1969 har afgivet en redegørelse med en samfundsøkonomisk vurdering af de alternative lufthavnsplaceringer (Saltholm og Sydamager).

Ministeren for offentlige arbejder har herefter den 18. februar 1969 fremsat forslag til lov om placeringen af en ny Københavns lufthavn. Ifølge lovforslaget skulle ministeren bemyndiges til at lade udarbejde en plan for etapevis gennemførelse af en ny storlufthavn på Saltholm til afløsning af lufthavnen i Kastrup. Ved fremsættelsen af forslaget oplystes bl. a., at den danske regering derved søgte tilvejebragt det nødvendige klare grundlag for med den svenske regering at optage forhandlinger om visse spørgsmål vedrørende anlæg af en dansk lufthavn på Saltholm og om gennemførelse af en eller flere faste Øresundsforbindelser. Det oplystes endvidere, at regeringen gennem lovforslaget inden Nordisk Råds 17. session ønskede at tilkendegive, at undersøgelserne havde ført til det resultat, at man fra dansk side kan tiltræde Nordisk Råds tidligere rekommandationer om storlufthavnens placering på Saltholm.

Både ved den trafikpolitiske debat i folketinget den 16. januar 1969 og ved tingets 1. behandling den 20. februar 1969 af ovennævnte lovforslag viste der sig at være et så overvældende flertal for lufthavnens placering på

Saltholm, at der nu foreligger en faktisk dansk principbeslutning herom, selv om lovforslaget af tidsmæssige grunde endnu ikke er endeligt vedtaget.

Trafikudvalget har med tilfredshed konstateret, at der allerede den 21. februar 1969 har været afholdt et møde mellem den danske og den svenske trafikminister vedrørende Øresundsspørgsmålene og at dansk-svenske regeringerforhandlinger skal begynde i april måned 1969. Udvalget forudsætter, at den danske regering under disse forhandlinger giver den svenske regering tilsagn om, at lufthavnen på Saltholm vil blive benyttet på en sådan måde, at uacceptable forstyrrelser for svensk bebyggelse undgås. Udvalget forudsætter endvidere, at der åbnes adgang for de øvrige nordiske lande til at deltage i projektet om storlufthavnen, hvis de måtte ønske det.

Det er efter trafikudvalgets opfattelse i høj grad ønskeligt, at der så snart som muligt træffes beslutninger i Øresundsspørgsmålene såvel af hensyn til samfundsplanlægningen i Øresundsområdet som af hensyn til transportvæsen og næringsliv i store dele af Norden.

Selv om det kan forventes, at der i fremtiden oprettes direkte flyforbindelse ved visse større nordiske byer, vil Saltholm som storlufthavn i Norden blive af stor betydning for udviklingen af interkontinental og anden international trafik.

Den saglige behandling af Øresundsspørgsmålene bør fremskyndes således, at de regeringerforhandlinger, som nu skal indledes kan resultere i konkrete aftaler inden den 15. juli 1969 vedrørende de spørgsmål, som er fælles for de berørte lande. Ved forhandlingerne om en fast forbindelse bør også den mulighed overvejes at danne et dansk-svensk koncessioneret selskab med statslig og kommunal deltagelse, som kan optage lån med statsgaranti, og som under statslig kontrol kan forestå bygningen af den faste forbindelse.

Udvalget indstiller,

1. at rådet i anledning af medlemsforslaget (sag A 206) og tillæggsforslaget (sag A 231) vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd henstiller

a. til Danmarks og Sveriges regeringer at de i samråd med de andre nordiske lande før den 15. juli 1969 træffer de fornødne beslutninger vedrørende storlufthavn på Saltholm og anlæg af den første faste forbindelse over Øresund, og

b. til Danmarks regering at give den svenske regering tilsagn om, at denne lufthavn vil blive benyttet på en sådan måde, at uacceptable forstyrrelser for svensk område undgås, samt

2. at rådet tager meddelelserne til efterretning og anser sagen for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 4. marts 1969

<i>Leif Cassel</i>	<i>Kresten Damsgaard</i>	<i>Karl Guðjónsson</i>
<i>Svend Horn</i>	<i>Nils Jacobsen</i>	<i>Martha Johannessen</i>
<i>Mikko Laaksonen</i>	<i>Aksel Larsen</i>	<i>Jon Leirfall</i>
<i>Birger Lundström</i>	<i>Tuure Salo</i>	<i>Veikko Savela</i>
	Fornand	
	<i>Gösta Skoglund</i>	

BILAGA 3

**Skrivelse från Nordiska rådets presidium till regeringarna i Danmark,
Finland, Norge och Sverige rörande fast förbindelse över
Öresund och storflygplats på Saltholm**

Till Nordiska rådets presidium har rådets trafikutskott ingivit bifogade skrivelse av den 7 juni 1968 rörande fast förbindelse över Öresund och storflygplats på Saltholm (*se Bilaga 4*). Nordiska rådets presidium får härmed överlämna skrivelsen till regeringarna.

Ålborg den 26 juni 1968

För Nordiska rådets presidium:

Svenn Stray

BILAGA 4

**Skrivelse från Nordiska rådets trafikutskott till Nordiska rådets presidium
rörande fast förbindelse mellan Danmark och Sverige och ett
gemensamt nordiskt storflygfält i Öresundsområdet**

Nordiska rådets trafikutskott, som under den 6 och 7 juni 1968 varit samlat till överläggningar i Köbenhavn och Malmö, har därvid särskilt haft uppmärksamheten riktad på frågorna om inrättande av en fast förbindelse mellan Danmark och Sverige och om ett gemensamt nordiskt storflygfält i Öresundsområdet.

Utskottet har fått en ingående information om resultatet av det remissförfarande som ägi rum på svensk sida och där mer än ett hundratal myndigheter och institutioner anlagt sina synpunkter på dessa problem.

Utskottet anser sig kunna konstatera, att numera en mycket stor enighet råder om att en fast förbindelse snarast måste komma till stånd mellan de båda länderna. Vidare kan konstateras att i första hand en sådan förbindelse bör placeras i läget Malmö—København men att det sedermera med all säkerhet kommer att bli aktuellt att låta denna efterföljas av en fast förbindelse i Hälsingborg—Helsingörläget. I samband med tillkomsten av sistnämnda förbindelse blir det nödvändigt att också tillgodose järnvägens krav. Vidkommande den sydliga förbindelsen har utskottet med frångående av Öresundsdelegationernas förslag men med ledning av de inhämtade remissutlåtandena funnit att trafikprognoserna nu talar i den riktningen att det torde bli nödvändigt att bygga hela bron som sexfilig väg. Det synes naturligt att bron bör finansieras med avgifter och att byggandet och finansieringen av företaget anförtros åt ett privat konsortium under medverkan och kontroll av statliga myndigheter i Danmark och Sverige. I ett sådant konsortium synes det lämpligt att København och Malmö städer tar del. För lids vinnande synes det lämpligt att berörda myndigheter redan nu börjar planlägga hur ett sådant konsortium lämpligen skall vara konstruerat och de villkor, som bör gälla för en eventuell koncession.

Det är uppenbart att en rad detaljer av olika slag kan behöva ytterligare studeras, men utskottet är för sin del övertygat om att ett principbeslut snarast möjligt bör kunna träffas och att alla ansträngningar måste göras, så att Danmarks och Sveriges regeringar kan framlägga förslag i ärendet till respektive parlament under innevarande år. I utskottet har Gösta Skoglund reserverat sig mot uttrycket »under innevarande år», vilket han anser böra ersättas med orden »under början av 1969».

Vidkommande storflygplatsen har utskottet haft tillfälle att ta del av ett omfattande material däribland protokollet från den debatt som ägde rum i folketinget i slutet av maj 1968. Det synes numera klart att man på dansk sida inte anser det realistiskt att räkna med ett fortsatt bibehållande av eller en eventuell utbyggnad av Kastrop. De återstående alternativ, som kan bli föremål för övervägande, är Sallholm respektive Sydamer. Vid valet mellan dessa spelar särskilt bullerproblemet en betydande roll. Utskottet har sig bekant att man på dansk sida har tillsatt ett utskott på 21 personer representerande folketingets olika partier och att detta utskott har fått sig förelagt att så snabbt som möjligt studera de båda alternativen och avge förslag till folketinget. Det synes utskottet angeläget att erinra om att nordiska, i första hand svenska intressen är i hög grad berörda i denna sak och att det därför måste finnas former för medverkan från berörda länders sida genom samråd med detta utskott, innan man där är färdig att ta slutgiltig ställning. Önskvärt är också att man i Finland och Norge närmare överväger de

intressen dessa länder kan ha i flygplatsfrågorna i Öresundsregionen. Givetvis är det en önskan från utskottets sida att den framtida storflygplatsen blir ett gemensamt nordiskt företag.

Utskottet vill till sist kraftigt understryka att det såväl när det gäller den fasta förbindelsen som storflygplatsens placering är ofrånkomligen nödvändigt att skyndsamt fatta beslut.

Malmö den 7 juni 1968

Tuure Salo

Forman i Nordiska rådets trafikutskott

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete om konstfostran

*(Väckt av Nils Kellgren, Tyyne Leivo-Larsson, Dagmar Ranmark
och Kerttu Saalasti)*

Vid den av Nordiska rådet arrangerade konferensen om forskning av kulturförmedlingen i Köbenhavn den 19 och 20 april 1968 (NU 1968: 12) betonades av ett flertal talare den betydelse skolornas konstundervisning har för individens estetiska utveckling. Konstfostran i skolåldern är grundläggande för konstintresset i mogen ålder och bör därför ägnas vederbörlig uppmärksamhet på skolschemat. Representanter för alla de vid konferensen närvarande kulturarbetarkategorierna — konstnärer, forskare och kulturförmedlare — framförde önskemål om en ökad aktivering av barn och ungdom vad gäller deras estetiska intressen. Den alienation, som vissa medborgarkategorier upplever inför konsten, bör motverkas genom en sakkunnig och engagerad skolundervisning, som medverkar till att överbrygga klyftan mellan producent och konsument och lär eleverna att uppfatta konstnärligt skapande som en vanlig mänsklig aktivitet. En aktivering av skolundervisningen förutsätter hos lärarna en fortsatt utbildning, emedan utbudet av stoff i konstundervisningen ständigt ökar med påföljd att lärarna ofta saknar en utbildning, som är på nivå med utvecklingen inom konsten.

Konstfostran i skolan, som omfattar bl. a. bildkonst, arkitektur, konsthantverk, miljökunskap och konsumentupplysning, ställer såsom sitt huvudmål att lära eleverna att uttrycka sig med hjälp av visuella hjälpmedel samt att förstå och analysera konst. Mot bakgrund härav blir vägledningen i personligt val och kritisk värdering samt kartläggningen av hela konstfältet genom utnyttjande av tillgängliga källor, såsom litteratur och museernas konstsamlingar, viktiga moment i undervisningen. Den tekniska utvecklingen har aktualiserat undervisningen om audiovisuella uttrycksmedel för att lära eleverna att tolka uttrycksformerna hos television, film och andra masskommunikationsmedel. Denna utveckling har i konstfostran infört nya moment, som hittills inte i tillräckligt stor utsträckning beaktats vid utarbetandet av läroböcker och undervisningsmateriel.

Undervisningens strukturförändring har ställt nya krav på lärarna, som

hos vederbörande myndigheter inte alltid vunnit stöd för en omläggning av elevernas estetiska fostran. Nordiska rådet har uppmärksammat bildkommunikationens betydelse och bl. a. i rekommendation nr 8/1963 förordat utbildning av lärare m. fl. i film- och televisionskunskap. Rekommendationen har efter flera års beredning ännu inte lett till åsyftade åtgärder från regeringarnas sida. Undertecknade finner det synnerligen angeläget att ungdomen vägleds i att behärska de nya visuella medierna. Lärarna bör därför beredas bättre förutsättningar att meddela undervisning om masskommunikationsmedlen genom att myndigheterna tillgodoser behovet av undervisningsmateriel och efterutbildning.

Problem och behov inom den visuella fostran är mycket likartade i samtliga nordiska länder. Det förefaller därför både lämpligt och önskvärt att frågorna på detta område tas upp till behandling inom ramen för nordiskt samarbete. Vissa försök har redan gjorts för att åstadkomma en nordisk samverkan mellan de ansvariga för konstundervisningen i skolan. För tre år sedan sammanträdde representanter för de centrala skolmyndigheterna i Norden för att för första gången dryfta gemensamma problem inom konstfostran. Initiativet har lett till ett fortgående samarbete i form av kurser och gemensamma överläggningar. Ett resultat av detta samarbete var den av Svenska fortbildningsinstitutet understödda kursen i Lund 1967 för lektorer vid utbildningsanstalter för teckningslärare. En fortsättning på denna kurs har planerats till Oslo innevarande år. Såvida statligt understöd för kursverksamheten kan erhållas i Danmark, Finland, Norge och Sverige, kommer länderna att årsvis i tur och ordning anordna en kurs på en vecka. Kursens initiativtagare har genom sina strävanden visat, att det föreligger ett verkligt behov av efterutbildning av teckningslärare. Undertecknade finner dessa försök att få till stånd ett nordiskt samarbete lofvärda och anser att vederbörande myndigheter genom att ekonomiskt understöda verksamheten borde trygga en fortsatt utveckling av denna. Samarbetet har hittills endast berört lärarutbildningsanstaltens lektorer. Det är uppenbart, att även övriga teckningslärare borde bli delaktiga av efterutbildningen.

Kulturgemenskapen är en av grundpelarna för det nordiska samarbetet. Konstförståelsen är en viktig faktor vid stärkandet och utbyggandet av de kulturella banden mellan de nordiska länderna. Härvidlag erbjuder ungdomen tack vare sin receptivitet goda möjligheter att i vida medborgarkretsar på ett tidigt stadium väcka intresse för nordiska kulturyttringar. Mot bakgrund härav samt hänvisande till uttalandena vid kulturförmedlingskonferensen i Köbenhavn rörande skolundervisningens grundläggande betydelse för individens estetiska utveckling vill vi framhålla angelägenheten av att vederbörande myndigheter upptar till noggrann prövning möjligheterna att effektivisera konstfostran i skolan såväl i form av en omläggning av undervisningen som genom efterutbildning av teckningslärarna. Dessa önskemål bör naturligtvis realiseras under sådana villkor, att utbyggnaden kan in-

passas i den framtida samordningen av skolordningarna i de nordiska länderna med avseende å undervisningens innehåll (rekommendation nr 26/1967). Den nordiska konstens gemensamma traditioner samt förmånen att kunna utnyttja gemensamma ekonomiska och personella resurser för en effektiv insats till fromma för vakthållningen kring det nordiska kulturarvet talar enligt vår uppfattning starkt för åstadkommande av ett nordiskt samarbete på detta område.

Hänvisande till vad ovan anförts hemställer vi, att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att i samarbete verka för en effektivisering av konstfostran i de nordiska ländernas skolor såväl genom en utbyggnad och modernisering av undervisningen som genom efterutbildning av vederbörande lärare.

Stockholm och Helsingfors den 24 maj 1968

Nils Kellgren

Tyyne Leivo-Larsson

Dagmar Ranmark

Kerttu Saalasti

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget**

Den sannordiska kursen för formings- och teckningslärare vid nordiska lärarutbildningsanstalter 1968:

Den sannordiska kursen konstaterar med stor glädje det initiativ man inom Nordiska rådet har manifesterat i sin rekommendation till de respektive regeringarna.

Kursen är enig om att den kreativa aspekten vid uppfostran bör tillmätas ökad betydelse över att den i ljuset av relevanta faktorer lämpligen bör anpassas till den aktuella kultursituationen och göras så effektiv som möjligt.

Vi noterar med tillfredsställelse att förslagsställarna framhåller vikten av att de estetiska ämnena erhåller tillräckligt tidsutrymme och erforderliga resurser på alla stadier av skolans verksamhet. Detta torde vara av avgörande betydelse för det praktiska realiserandet av vårt gemensamma mål.

I anslutning till Nordiska rådets uttalande vill vi också framhålla att samhället som komplement till skolans estetiska fostran genom organiserad fritidsverksamhet bör bereda ungdomarna tillfälle att befästa sitt intresse för skapande verksamhet och vidareutveckla sina möjligheter att ta del av samhällets kulturutbud.

Vi vill peka på betydelsen av att den konstbildningsverksamhet som under de sista decennierna förekommit i de skilda nordiska länderna genom gemensamma initiativ från respektive regeringar föres vidare och intensifieras.

Detta innebär bl. a. följande:

I samtliga nordiska länder bör pedagogisk forskning som behandlar den estetiska fostran utifrån psykologiska och sociologiska aspekter igångsättas och intensifieras. Detta forskningsarbete bör planeras och samordnas utifrån respektive länders speciella förutsättningar.

De fyra nordiska länderna har nyligen genomfört, eller står i omedelbart begrepp att genomföra, omfattande skolreformer som rör den obligatoriska skolan. Genom dessa har för den estetiska undervisningen inom det visuella

området utformats läroplaner som grundar sig på en gemensam progressiv pedagogisk ideologi.

Det praktiska förverkligandet är dock i hög grad beroende på den ekonomiska satsningen på lärarutbildning, pedagogiskt utvecklingsarbete och framställning av lämpliga pedagogiska hjälpmedel som görs i respektive länder. Ett väl planlagt tillvaratagande av de gemensamma resurserna skulle utan tvivel innebära ett sådant steg mot en effektivisering och intensifiering av den allmänna konstuppfostran som Nordiska rådet rekommenderar.

Beträffande lärarens utbildning, fortbildning och vidareutbildning, som givetvis är av största betydelse, vill vi peka på att den lärargrupp som nu samlats till kurs i Oslo i egenskap av lärarutbildare innehar en nyckelposition. Det syns oss därför högst angeläget att den påbörjade sammordiska kursverksamhet som berör just denna grupp får fortsatt ekonomiskt stöd från respektive länder.

Efter att ingående ha diskuterat skolans och den estetiska fostrans pedagogiska målsättning, grundläggande moment, begrepp och undervisningsprinciper bör denna fortbildning inriktas på praktiska, konkreta problem.

Därvid bör exempelvis lärarnas roller och arbetsuppgifter på olika skolstadier — inte minst i vuxenundervisning och lärarutbildning — penetreras.

Det kan också anses högst aktuellt att i kommande kurser behandla filmen och televisionen som konstnärliga och konstpedagogiska media.

Vidare bör som ett led i denna grupps fortsatta verksamhet möjligheter beredas till interskandinaviskt utbyte av bild- och formlärare. Genom ett sådant utbyte skulle ett antal väl kvalificerade konstpedagoger och lärarutbildare beredas tillfälle att, under inte alltför kort tid, ingående studera förhållanden i de nordiska grannländerna.

Utifrån sina erfarenheter skulle dessa lärare sedan initiera fortbildningsverksamhet och pedagogiskt utvecklingsarbete som utgår från en aktuell kultursituation och som skulle leda till den kontinuerliga förnyelse av den breda konstpedagogiska verksamheten som Nordiska rådet önskar.

Rekryteringen till för det moderna samhället viktiga yrkesområden — de naturvetenskapliga, tekniska och ekonomiska — sker via, på den obligatoriska skolan baserade, gymnasiala skolformer, som beklagligt eftersätter estetiskt kreativ och receptiv fostran.

Då ett framtida levande och rikt kulturliv i hög grad är beroende av den inställning till skapande verksamhet som den allmänbildande skolan ger, vill vi åter understryka vikten av att det i våra länder fortlöpande reformarbetet leder till en kraftlig förstärkning av de estetiska ämnenas ställning på skolans högre stadier.

Avslutningsvis vill vi deklarerar att vi finner Nordiska rådets initiativ av sådan vikt, att rådet snarast borde sammankalla en expertgrupp utgående

från den sammordiska kursen i Oslo 1968, vilken mer ingående kan diskutera konkreta projekt och möjligheterna till deras praktiska förverkligande.

Oslo i augusti 1968

Rickard Sneum

Overlærer

Tegneinspektionen, Undervisnings-
ministeriet, København

Kerttu Luukkainen

Överinspektör

Skolstyrelsen, Helsingfors

Peter Haugen

Formingskonsulent

Kirke- og undervisningsdeparte-
mentet, Oslo

Hasse Wahrby

Skolkonsulent

Skolöverstyrelsen, Stockholm

D a n m a r k

Danmarks Lærereforening:

Disse forslag er alle udtryk for en fortsat tendens til at pålægge skolen stadig øgede opdragelsesmæssige arbejdsopgaver. Foreningen anser alle de i forslagene nævnte opgaver for væsentlige også i forbindelse med skolens opdragende virksomhed.

Men foreningen må advare imod en stadig udvidelse af skolens arbejdsopgaver uden hensyntagen til de eksisterende arbejdsvilkår i skolen, ligesom sådanne udvidede arbejdsopgaver må indgå i en helhedsvurdering af skolerens samlede undervisningsplan.

Foreningen skal fremhæve forslaget bemærkninger om efteruddannelse af lærere som helt afgørende for en effektivisering af undervisningen i kunstforståelse. I forslaget omtales specielt efteruddannelse af tegne- eller formingslærere, og foreningen skal i den forbindelse pege på betydningen af, at der ydes tilstrækkelig økonomisk støtte til videreuddannelseskurser for disse lærere. Imidlertid er undervisning i kunstforståelse ikke begrænset til et enkelt fag, men indgår i flere af skolens fag, således at de i forslaget omtalte kurser sikkert bør være åbne for et bredt udsnit af skolens lærere.

København i september 1968

Stinus Nielsen

Danske Arkitekters Landsforbund:

— — — skal vi oplyse, at de spørgsmål, der behandles i forslaget, ligger Danske Arkitekters Landsforbund stærkt på sinde.

Som et eksempel på vor interesse kan nævnes, at DAL har taget initiativ

til at søge en prisopgave udskrevet over emnet: Udvikling af et barns bevidsthed for rum/form. Opgaven forventes at blive stillet i dette efterår på Danmarks Lærerhøjskole, Universitetets psykologiske fakultet og Statens arkitektskoler i København og Århus.

Vi er af den opfattelse, at bygningskunst og byplanlægning hidtil har været forsømte områder i skolernes undervisning. Vi tror, at det vil blive af stadig større betydning for vort samfund, at den enkelte borger forstår og er i stand til at tage aktiv stilling til sine omgivers formning. Indføring i disse spørgsmål bør ske allerede på et tidligt stadium af skolegangen.

Det er endvidere vor opfattelse, at en grundlæggende behandling af rum/form problemer i de første skoleår kunne give baggrund for fag som formning, sløjd og boliglære og gøre disse mindre isolerede, ligesom det formentlig vil kunne lette tilegnelsen af de frie kunstarter.

Vi vil meget gerne støtte det initiativ, Nordisk Råd har taget, og vil meget gerne medvirke til at realisere Rådets tanker.

København, den 17. september 1968

Philip Arctander

Formand

Ole Dahl

Generalsekretær

Dansk Billedhuggersamfund:

— — — meddeles det herved, at det på et bestyrelsesmøde i Dansk Billedhuggersamfund er vedtaget at anbefale Nordisk Råd at antage den rekommandation om nordisk samarbejde vedrørende kunstundervisning i skolen som er fremsat som medlemsforslag til behandling i Nordisk Råd.

København, den 3. september 1968

Johan Galster

Formand

Erik M. Goldschmidt

Forretningsfører

Danmarks Formningslærerforening:

— — —, kan foreningen udtale sin tilfredshed med, at Nordisk Råd har taget emnet kunstopdragelse i skolen op til drøftelse, især da man i faget formning blandt andre mål også sigter mod, at eleverne udvikler et forhold over for kunst.

Eftersom Danmarks Formningslærerforening fortrinsvis repræsenterer folkeskolens formningslærere, anser foreningen det for ønskværdigt, at

den er repræsenteret ved møder og konferencer af lignende karakter som den, der er omtalt i skrivelsens indledning.

Under henvisning til at der er indledt et samarbejde mellem nordiske seminariers formningslærere, kan foreningen oplyse, at den har taget initiativet til et lignende samarbejde på folkeskolelærerplan, idet den afholdt et nordisk formningsseminar på Vester Vedsted ungdomshøjskole 1.—5. juli 1968. Foreningen gør rådet opmærksom på, at det timetal, der i danske skoler er afsat til musiske fag, er så beskedent, at det står i skærende misforhold til den betydning, man fra alle sider tillægger disse fag. Der er således kun afsat 1 time ugentlig til faget formning på de fleste klassetrin.

Hvad angår efteruddannelsen i faget formning, anser foreningen det for beklageligt, at der endnu ikke er faste lokaler, hvor uddannelsen kan finde sted. At denne i fremtiden ikke skal finde sted i ferier burde være indlysende.

Laven, den 14. september 1968

På foreningens vegne

Erling Bent Hansen

Landsformand

Seminariernes Tegnslærerforening:

— — — kan jeg anføre, at jeg finder såvel de givne redegørelser og begrundelser som den afsluttende indstilling til de nordiske landes regeringer i god overensstemmelse med vor forenings intentioner.

Dog finder jeg, at der tydeligere kunne peges på, at de erfaringer, der indvindes gennem det skabende arbejde med de forskellige udtryksmidler i stigende grad anvendes i en række af skolens øvrige fag, hvorved en mere engageret, selvstændighedsudviklende, trivselspræget og demokratisk undervisningsform opnås. Den kunstneriske virksomhed i skolen bliver da — svarende til kunsten i samfundet — et incitament til udvikling og fornyelse på store dele af skolens daglige virke.

Skive, den 8. september 1968

Seminariernes Tegnslærerforening

Henning Jensen

Formand

Sammenslutningen af Danske Kunstforeninger:

— — — — skal jeg udtale, at jeg i alt væsentligt er enig i grundsynspunkterne og må ønske sagen fremmet, ligesom jeg kan sige, at jeg som pædagog ville være meget interesseret i at deltage i fortsatte drøftelser og kurser om dette emne.

Jeg har lyst til at understrege, belært af erfaring, at den væsentlige fare for begejstrede kunstundervisere er den, at de let forfalder til monologen. Der er et stort arbejde at gøre, rent metodisk, for at få udviklet en metodik, som bygger på dialogen, på gruppediskussioner, på elevers udspørgen af sagkyndige o. s. v. Det er min erfaring, at der på sådanne utraditionelle måder ofte fremkommer overraskende friske og utraditionelle synspunkter.

Jeg skal tilføje, at jeg netop i disse dage får udgivet en bog hos Gyldendal, »Kunsttilegnelse«, hvor jeg i et afsnit forsøger at anvise egnede former for spørgsmål.

Rønede, den 20. oktober 1968

A. Boesen

Formand

Skolernes Kunstforening:

Vi kan altså fuldt ud tilslutte os den anbefaling, som er angivet i det os tilsendte korrekturtryk, men vi tillader os samtidig at gøre visse bemærkninger til følgeskrivelsen, idet vi mener, at denne ikke er omfattende nok og i for høj grad peger på en enkelt side af sagen, nemlig den visuelle.

I følgeskrivelsen nævnes mange væsentlige pædagogiske og tekniske problemer, som har relation til kunstopdragelsen i skolen, men vi vil først gøre opmærksom på, at vi er noget bange for det bastante udtryk kunstopdragelse i skolen, og at vi hellere ser dette erstattet med udtrykket den musiske opdragelse, som vi mener er mere flertydigt og omfattende et bredere udsnit af de kunstneriske rørelser, som findes i samfundet og skolen.

Vi tillader os også at påpege, at vi finder det mindre heldigt, at følgeskrivelsen næsten udelukkende taler om det visuelle. Vi finder, at det netop er meget væsentligt, at der henvises til den forbindelse, som ofte findes de forskellige kunstretninger imellem, og skal i den forbindelse nævne, at lige så vel som lyd og billede er uadskillige i en moderne film lige så væsentligt er det at bemærke, at der er en kontakt og et samarbejde mellem for eksempel bildende kunst og musik.

I det hele taget finder vi, at det er meget vigtigt, at skolen påvirker eleverne, så de forstår at værdsætte det nuancerede kulturliv, som vort avancerede kulturliv kan tilbyde borgerne. Det er helt klart for os, at undervisningen i kunstorientering er et oplagt emne for skolen, men på den anden side vil vi gerne påpege, at formålet med skolens musiske undervisning ikke er og heller ikke bør være at give eleverne en oplæring i kunstudøvelse i professionel forstand. For at tale med Herbert Read — not to produce more works of art, but better persons and better societies.

Vi tror, at dette mål kan nås, hvis vi får slået fast, at det er af væsentlig

betydning, at kunsten kommer ud i klasserne, ud i skolens dagligliv, så eleverne dagligt på deres arbejdsplads konfronteres med moderne kunst gennem vandredstillinger, koncerter, udsmykning m. m.

København, den 10. september 1968

Henning Nielsen

Formand

Dansk Filmlærerforening:

Dansk Filmlærerforening finder det særdeles væsentligt og som en fortjenstfuld indsats fra Nordisk Råd, at der gennem dette forslag så stærkt peges på nødvendigheden af, at skolen gør sig sit ansvar for elevernes kreativt-kunstneriske udvikling bevidst.

Det forekommer os også oplagt, at der netop inden for kunstopdragelsen findes momenter, som det vil være helt naturligt at tage op på nordisk basis.

Endelig er også vi af den opfattelse, at det — således som det kommer til udtryk i forslaget — må være gennem læreruddannelsen og lærerefteruddannelsen, at der nu skal sættes ind.

Imidlertid synes det os, at forslaget — trods det, at det (side 2, ø.) direkte nævner Nordisk Råds rekommandation nr. 8/1963 om uddannelse af lærere i film- og TV-kundskab — i for høj grad og for énsidigt lægger vægten på faget tegning (da.: formning) og uddannelsen af lærere deri.

Det er vor bestemte opfattelse, at det i det moderne samfund, hvor op imod 75 % af kommunikationen ud til publikum (det publikum, som skolernes elever også tilhører) foregår via film og TV, og hvor størstedelen af de meninger og synspunkter, som publikum har, er påvirket af disse medier, må være en ikke alene oplagt, men helt nødvendig opgave for skolen at undervise eleverne om film og TV for der igennem at medvirke til at gøre dem til aktive brugere (konsumenter) af disse billedmassemedier. Det må ligeledes være skolens opgave at opdrage eleverne på en sådan måde, at de senere hen på selvstændig måde kan tage kritisk og kunstnerisk vurderende stilling til de film- og TV-oplevelser, de vil få.

Vi kan helt tilslutte os den beklagelse, hvormed forslaget konstaterer, at der tilsyneladende endnu intet er sket fra de nordiske regeringers side for at føre tankegangen fra 1963 om indførelse af en undervisning i film og TV ud i livet.

Men dette faktum betyder dog ikke, at der siden 1963 intet er sket med hensyn til udviklingen og udbredelsen af en film- og TV-undervisning i de nordiske lande.

I Danmark førte den nævnte rekommandation næsten direkte til afholdelsen af et nordisk filmlærermøde (arrangeret af Dansk Skolescene og Sta-

tens Filmeentral) på Snoghøj Folkehøjskole i sommeren 1964. Den dér indledte pædagogiske debat førte i 1965 til afholdelsen af et læreruddannelseskursus (med nordisk islæt) på Danmarks Lærerhøjskole, et initiativ der videreførtes i sommeren 1967 og nu har udviklet sig til, at der fra og med læseåret 1968/69 findes et årskursus »Film som fag» på Danmarks Lærerhøjskole.

I 1966 stiftedes Dansk Filmlærerforening, som her i sommeren 1968 bl. a. har stået som arrangør af det nordiske filmlærerstævne »Nordisk filmkunst i nutiden» på Hindsgavl Slot, et stævne der har været tilrettelagt i samarbejde med Foreningen Norden, København. Ved afslutningen af dette stævne udfærdigedes der en fællesudtalelse fra deltagere og ledere, som her vedlægges (*se Bihang*).

I konsekvens af denne udtalelse vil vi finde det særdeles værdifuldt, om den her forelagte rekommandation også ser sig i stand til mere specielt at pege på betydningen af et nordisk samarbejde inden for film- og TV-undervisning. Jeg tillader mig især at henlede opmærksomheden på udtalelsens konkluderende punkter 1 og 2.

På nuværende tidspunkt er situationen den, at der i de nordiske lande står en stor gruppe af erfarne filmlærere, der alle kender hinandens synspunkter, parat til, så snart mulighed gives, at oprette et nordisk kontaktorgan, hvis formål skal være at koordinere uddannelsesproblemerne for filmlærerne, at fremskaffe det bedst egnede undervisningsmateriale, der kan finde anvendelse over alt i de nordiske skoler, og at skabe et system, der løbende kan holde den faglige kontakt mellem filmlærerne ved lige (således f. eks. gennem jævnligt tilbagevendende nordiske sommerseminarer).

Jeg håber meget, at Nordisk Råd vil se sig i stand til at lade de her fremførte synspunkter komme til orde i den endelige udformning af rekommandationen »Medlemsforslag om nordiskt samarbejde om konstfostran».

Dansk Filmlærerforening står naturligvis til enhver tid til rådighed med ønskede oplysninger til nærmere belysning af denne sag.

Hvidovre, den 12. september 1968

Dansk Filmlærerforening

Jens Pedersen

Adjunkt. formand

Nordisk filmkunst i nutiden

(Uttalande av deltagarna vid Det Nordiske Filmlærerstævne på Hindsgavl.)

I ugen fra den 30. juni til den 6. juli 1968 blev der på Foreningen Nordens kursusjendom Hindsgavl afholdt et nordisk filmlærerstævne arrangeret af Foreningen Norden og Dansk Filmlærerforening med deltagelse af over 80 filmlærere fra Danmark, Norge og Sverige.

Stævnet, der havde sat sig som formål at få en bred, grundlæggende debat om filmundervisningens vilkår og praktiske muligheder i gang og at virke som et forum for idéudvekslinger, forløb i en vekslen mellem foredrag, filmforevisninger og gruppearbejder.

Som foredragsholdere medvirkede filminstruktøren Henning Carlsen, Danmark, filmskoleinspektoren Bertil Lauritzen, Sverige og filmkritikeren Chr. Braad Thomsen, Danmark.

Som gruppeledere medvirkede lektor Chris Brøgger og forlagskonsulent Hans Cornelius, Danmark; skolkonsulent Jan Hansson og ämneslärare, filmcensur Råland Häggblom, Sverige, samt præsidenten for det internationale børnefilmnævn, redaktør Elsa Britta Marcussen, Norge.

Tilstedeværelsen af deltagere fra både Norge, Sverige og Danmark og bidragene fra foredragsholdere og gruppeledere fra disse lande bevirkede, at synspunkterne på filmundervisning blev særdeles alsidigt belyst.

Forudsætningerne for filmundervisningen, fagets placering i skolen og undervisningens omfang er forskellig i de nordiske lande. Stævnet formåede imidlertid at vise, at grundsynspunkterne på undervisningen i de nordiske lande ligger tæt ved hinanden, og det var derfor meget givende at få lejlighed til at opleve, hvordan lærere fra andre nordiske lande greb deres filmundervisning an og hvilke aspekter af undervisningen, der de forskellige steder især drages frem.

Både i gruppedrøftelserne og i debatterne efter foredragene og filmforevisningerne kom det kraftigt frem, at der hersker et stort behov hos filmlærerne for at kunne mødes i nordiske stævner for der igennem at få det faglige vidsyn og den nyorientering, der er grundbetingelsen for en videreudvikling af arbejdet på national grund.

I stævnets løb blev der lejlighed til at få demonstreret og gennemdrøftet en række metoder og et eksempel materiale til filmundervisning fra hele Norden. Disse demonstrationer og drøftelser førte til et enigt ønske om, at der blev åbnet mulighed for i udstrakt grad at kunne udveksle ideer, erfaringer og undervisningsmidler, således især kortfilm, billedserier og tekstmateriale. Det var stævnets mening, at initiativer i den retning bedst kunne fremmes gennem oprettelsen af et nordisk kontaktorgan.

Som ved tidligere stævner med deltagelse af danske lærere blev behovet for en nærmere kontakt mellem de filmproducerende og filmdistribuerende instanser og filmlærerne også her ved det nordiske stævne stærkt understreget. Der blev således fra mange sider fremsat ønsker om at få stillet 16 mm-kopier af spillefilm til rådighed for undervisningen i langt større udstrækning, end det nu er tilfældet, ligesom det understregedes, at det, under-

visningen i dag savner, i højere grad er hele film end brudstykker af film og specielt tilrettelagte film.

Forløbet af dette stævne synes således at kunne konkluderes i følgende punkter:

1. Ønsket om, at dette nordiske filmlærerstævne følges op af flere nordiske stævner med regelmæssige mellemrum og gerne afholdt på skift mellem de nordiske lande.

2. Ønsket om, at der til koordinering af de nordiske bestræbelser og til formidling af erfaringer, ideer og undervisningsmaterialer oprettes et nordisk kontaktorgan.

3. Ønsket om, at der til fremme af undervisningens standard og vilkår skabes en mere direkte kontakt mellem filmlærerne og de filmproducerende og filmdistribuerende instanser.

Hvidovre i august 1968

Dansk Filmlærerforening

Jens Pedersen

Adjunkt, kursusleder

Landsforeningen Skole og Samfund:

Landsforeningen er enig i, at der bør foretages noget effektivt for at fremme kunstforståelsen i skolerne. Vi ønsker gerne at fremholde, at lærerne ikke alene i gymnasier, men også ved folkeskolens 8. 9. og 10. klassetrin må uddannes, så de kan give en undervisning i kunstforståelse. Vi ønsker gerne at fremhæve, at der ikke mindst gennem Radio og TV kan hentes inspiration for denne undervisning, ligesom det ikke ville være unyttigt at prøve på at sætte de unge i direkte kontakt med kunstneren.

Skanderborg, den 10. september 1968

Wilh. Dupont

Formand, redaktør

F i n l a n d

Undervisningsministeriet:

Effektiviseringen av konstfostran i skolorna i de nordiska länderna är viktig, likaså är det av stor betydelse att hålla denna fostran aktuell så att eleverna kan få rätt information om visuella företeasers utvecklingsnivå under envar tidpunkt. För lärarutbildningsanstalter och framför allt för enskilda lärare kan en fortsatt justering i dagens läge på konstens område vålla övermäktiga svårigheter. Därför är ifrågakommande fortbildning av nöden och eftersträvansvärd. Framför allt skulle det vara av betydelse att öka förmedlingen av kunskap och erfarenheter i form av kurser, publikationer och personliga kontakter.

Ministeriet konstaterar dock, att det i medlemsförslaget fattas ett omnämnande av planer för vuxenutbildningens del, varvid man borde bereda möj-

lighet även till fortsatt konstfostran. Ytterligare har ministeriet den åsikten att ordet fortbildning uttrycker saken på ett lämpligare sätt än ordet efterutbildning.

Undervisningsministeriet konstaterar också, att frågan för Finlands del kommer att utredas i anslutning till det arbete som pågår beträffande grundskolreformen, samt framhåller, att man lämpligen kunde fästa uppmärksamhet vid ärendet i samband med det av Nordiska kulturkommissionen påbörjade utredningsarbete som gäller Nordiska rådets rekommendation (23/1967) om enhetlig nordisk skolordning.

Helsingfors den 27 september 1968

Kalervo Siikala

Avdelningschef

Matti Gustafson

Föredragande

Konstmuseet i Ateneum¹:

En viktig faktor i konstmuseets verksamhet är numera fostrandet av publiken, speciellt den unga publiken, att lära sig förstå konst. En stor del av museibesökarna utgörs av skolklasser, vilka under ledning av sina lärare bekantar sig med museets permanenta samlingar och specialutställningar. Lärarens insats är härvidlag mycket viktig. En observatör kan lätt märka, huru en skicklig och sakkunnig lärare kan få sina elever intresserade av det de ser och få dem att fördjupa sig i konsten med verklig inlevelse och intresse.

För att läraren skall mäktas med en sådan konstförmedlaruppgift bör han själv både känna den konst han berättar om och kunna förmedla konstens budskap till sina unga åhörare. Det är synnerligen viktigt att lärarna, speciellt lärarna i de bildande konsterna, får möjligheter att utveckla sin förmåga som utövare av denna kulturuppgift.

Det är naturligt att i denna utvecklingsuppgift i första hand bör beaktas nordiskt samarbete, särskilt av den orsaken att man i en del nordiska länder i detta avseende har uppnått goda och omfattande resultat. Undervisning i konstförståelse utgör en naturlig del av det sannordiska kulturarbetet.

Konstmuseet i Ateneum företräder sålunda uppfattningen, att förslaget om effektivisering av konstfostran genom modernisering av undervisningen och fortbildning av lärarna bör anses viktigt och förtjänar allt stöd.

Helsingfors den 15 september 1968

Aune Lindström

Intendent för
Ateneums Konstmuseum

¹ Yttertrandet översatt från finska.

Finlands konstakademis skola¹:

Finlands konstakademis skola, vars uppgift är att utbilda utövare av fri bildkonst i vårt land, finner det väckta förslaget om effektivisering av konstfostran och anordnande av efterutbildning för lärare ytterst angeläget.

Det samarbete som försiggått på den fria bildkonstens område mellan de nordiska länderna ävensom den växelverkan, som existerar mellan institutioner företrädande den högre konstutbildningen, har visat sig vara impuls-givande och kommit alla parter till godo. Likaså är att emotse, att realisering av en rekommendation om nordiskt samarbete på konstfostrans område i avsevärd mån kommer att främja konstfostran såväl i vårt land som i de övriga nordiska länderna. Speciellt stor kommer dess betydelse att vara för utbildningen inom den fria bildkonstens område, ty det har visat sig, att en kompetent och mångsidig vägledning på bildkonstens olika områden, som erhållits vid unga år, ger en god grund för fortsatta studier och även är ägnad att frambringa en för alla konstarter välvilligt inställd och förståelsefull publik.

Helsingfors den 28 september 1968

Finlands konstakademis skola

(Sign.)

Sibelius-Akademien¹:

Frågan hör som sådan icke till Sibelius-Akademins verksamhetsfält, ty med begreppet konstfostran avses i medlemsförslaget uppenbarligen blott bildkonsterna. Sibelius-Akademien har det oaktat tagit del av förslaget och finner den framlagda idén om en effektivisering av konstfostran i skolorna principiellt värd att understödas. Likaså anser akademien en utveckling av det nordiska samarbetet exempelvis genom anordnande av de rekommenderade samnordiska kurserna för teckningslärare vara en uppenbart fruktbar verksamhetsform.

Samtidigt begagnar Sibelius-Akademien tillfället att understryka befintligheten av motsvarande behov när det gäller musikfostran och högre muskolskolning i de nordiska länderna. Det redan existerande samarbete, som bl. a. representeras av Nordisk musikpedagogisk union, Nordiska kompositörsrådet, Nordiska konservatorierådet, Ung nordisk musik (UNM) m. fl. organisationer och organ med deras olika verksamhetsformer, borde enligt vår uppfattning bli föremål för ett kännbarare stöd än hittills från regeringarnas sida. Som mål borde uppställas, att allt det nordiska samarbete av nämnda slag, som redan regelbundet pågår, antagit fasta former och utan

¹ *Yltrandet översatt från finska.*

tvivel är av allmännyttig karaktär, från regeringarnas sida skulle erhålla automatiskt och tillräckligt stöd, samtidigt som det mera tillfälliga och under friare former skeende samarbetet på musikens område likaledes vederbörligen understödes. Det är att konstatera, att de nuvarande disponibla medlen icke motsvarar faktiska och berättigade krav.

Helsingfors den 14 oktober 1968

Taneli Kuusisto

Rektor

Tuulikki Ijäs

Sekreterare

Forum Artis r.f.¹:

— — — får Forum Artis meddela, att organisationen helt förenar sig i det väckta förslaget. Den senaste tidens utveckling och förändringar inom konsten såväl i fråga om stilriktningar som material och tidigare konstuppfattningar är så snabba, att det för de för undervisningen ansvariga lärarna är svårt — för att inte säga omöjligt — att följa med i utvecklingen, ifall ej utbildningen av lärare och utbildare effektiveras med tanke härpå. I detta hänseende kunde ett nordiskt samarbete avsevärt gagna saken.

Helsingfors den 24 september 1968

Forum Artis r.f.

Jalmari Rinne

Ordförande

K. Koroma

Sekreterare

Taidetta kouluihin r.y. — Konstverk till skolan r.f.:

Det är att med tillfredsställelse konstatera vilket värde rådet giver för utvecklandet av förståelsen för bildkonst hos dem som är i skolåldern. Under det att levnadsmiljön och dess sociala fält alltjämt får nya former blir upprätthållandet av ekonomiska, sociala och kulturella förbindelser mellan de nordiska länderna viktigt och aktuellt.

I samband med skolreformerna har man kommit att märka, att reformens kanske viktigaste förutsättning är omorganisationen av lärarutbildningen. Att kunna följa med i den fortgående utvecklingen förutsätter hos lärarna ett efterstudium. Detta kan anordnas med olika undervisnings-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

kurs- och seminarieverksamheter, vars rätt utvalda program är i stånd att öka lärarnas aktivitet i själva undervisningsuppgiften. Ett dylikt väl lett tilläggsstudium skall ansluta sig även till den estetiska uppfostrans vida fält.

I förslaget sägs, att problemen och behoven på den visuella uppfostrans område är rätt lika i alla nordiska länder. Därför syns det vara sakenligt, att frågorna på detta område upptages till behandling inom ramen för nordiskt samarbete.

Sålunda kunde för alla teckningslärare anordnas möjlighet till efterstudium i form av ovannämnd kursverksamhet. På kurserna skulle studeras den nyaste kunskapen på området, då man skulle erhålla nya idéer för berikandet av konstundervisningen med dess fortlgående utvecklande för ögonen.

Hänvisande till det ovan anförda förenar sig Taidetta kouluihin r.y. — Konstverk till skolan r.f. om medlemsförslaget i Nordiska rådet för åstadkommande av samarbete länder emellan på konstuppfostringens område.

Helsingfors den 25 september 1968

Yrjö Somerniemi

Ordförande

Marjatta Kontinen

Sekreterare

Föreningen Konstsamfundet r.f.:

Föreningen Konstsamfundet r.f., som äger Amos Andersons konstmuseum, vill bl. a. genom sin utställningsverksamhet i museet öka allmänhetens kunskaper om bildkonsten och även aktuella skeenden inom andra konstarter. Sedan museet öppnades år 1965 har fyra nordiska utställningar ägt rum. Dessa har i tur och ordning varit: »Ung svensk linje», »Edvard Munch-grafik», »Louisiana besöker Amos Andersons konstmuseum» och »Samma sak — Sama asia». Den sistnämnda utställningen omfattade ung svensk konst. Dessutom har museet upplåtit sina utrymmen för Fadderortsförbundets svensk-finländska kulturlandskamp och för närvarande pågår i museet 2:a Nordiska ungdomsbiennalen i Nordiska konstförbundets regi. Nästa år anordnas i museet en svensk separatutställning och en norsk gruppställning. I samband med utställningarna har ofta de unga konstnärerna inbjudits till Helsingfors.

Utställningarna har haft tryckta kataloger och affischer med upplysningar om nordisk konst och de på utställningen representerade konstnärerna. Jämte affischer har museet alltid distribuerat duplicerat informationsmaterial till ett hundratal skolor i helsingforsregionen och cirka femtio i andra delar av landet. Övrig information om utställningarna har spritts

genom press, TV och radio, vars betydelse i konstkommunikationen ständigt ökar. I vissa radio- och TV-program medverkar museet självt med uppläsningar om utställningarna.

Förvärv av nordisk konst, nordiska filmer, musik

Jämte sina utställningar och permanenta samlingar, till vilka nordisk konst även förvärvas, bjuder museet på andra audiovisuella hjälpmedel i konstkommunicerande syfte: en 16 mm ljudfilmprojektor, automatisk diaprojektor, automatisk stereomagnetofon med ljudåtergivning i hela museet. För filmvisning kan två salar utnyttjas, en för cirka tvåhundra personer, den andra för cirka femtio. Svenska konst- och experimentfilmer har ofta visats. Dessa har bl. a. lånats genom Riksförbundet för bildande konst och Svensk filmindustris skolfilmavdelning. Under den danska utställningen hösten 1967 visades hela utställningstiden färgbilder av dansk konst. Om dylika extra program meddelas allmänheten genom normal annonsering, skolornas teckningslärare även med cirkulär.

Nordiska tidskrifter

Museets läsesal, som är öppen för allmänheten under musei- och utställningstider (alla dagar kl. 11—20, lördagar och söndagar kl. 11—16) erbjuder ett stort antal konstitidskrifter, bl. a. ett proportionellt sett riktigt urval nordiska skrifter. Museet har sänt förteckningar över dessa till alla skolor och bibliotek.

Museet är medvetet om att en stor del av ansvaret för ungdomens konstfostran vilar på skolornas teckningslärare. Glädjande många lärare utnyttjar de tjänster museet erbjuder. Tyvärr gör inte alla det, vilket inte alltid behöver tyda på att intresse skulle saknas hos läraren eller eleverna. Museet anser sig för närvarande inte ha några andra alternativ att bjuda på förutom sin interna aktivitet. Museibesök borde kanske göras obligatoriska efter svenskt mönster, enligt vilket bestämda årsklasser besöker exempelvis ett historiskt museum ett år och följande år ett konstmuseum. Programmet är uppgjort för hela läsåret och skoleleverna transporteras på kommunens bekostnad (Stockholm) till museet en bestämd tid då museilektorn har sin timme. Tidpunkten väljs alltså inte efter teckningstimmen. Den lärare på vars timme besöket skall äga rum medföljer som övervakare. Eleverna åhör en föreläsning där de aktivt får ta del med frågor och får sedan teckna och måla själva. Museet delar också gratis ut reproduktioner och kataloger. Denna form av verksamhet praktiseras för närvarande i vårt museum i begränsad skala under den pågående ungdomsbiennalen, där kataloger och presentationer av de unga nordiska konstnärerna delas ut gratis åt alla besökare.

Det ovan sagda avser att visa att våra erfarenheter stöder den inom nordiskt samarbete väckta tanken om en effektivisering av konstfostran i de

nordiska ländernas skolor. Som begärt yttrande om förslaget får vi för vår del vördsamt varmt understöda detsamma.

Helsingfors den 3 oktober 1968

Föreningen Konstsamfundet r. f.

Tor-Erik Lassenius

Suomen opettajain liitto — Lärarförbundet i Finland:

Då man strävar efter att aktivera konstfostran i skolorna bör man utgå ifrån definitionen på det i förslaget nämnda området av konstfostran och målsättningen för allmän estetisk fostran.

Vid förverkligandet av dessa syften inom ramen för undervisningsschemat bör man vinnlägga sig om att öka mängden av intryck som befordrar den estetiska utvecklingen på skolstadiet, leksskolan inbegripnen. Härvid bör man beakta de individuella särdragen hos barnen genom att ge eleverna fritt val, vilket är av betydelse för deras utveckling i enlighet med vars och ens personliga förutsättningar. Å andra sidan bör man genom undervisning sträva efter att dirigera elevernas allmänna utveckling i enlighet med konstfostrans syftemål.

I hur hög grad konstfostran kan effektiviseras är även beroende av möjligheterna att utnyttja det erforderliga materialet. I samband med undervisningen borde eleverna ha möjlighet att använda sig av olika slags uttrycksmedel och i tillräcklig mån tillgodogöra sig åskådlig demonstration. En förutsättning härför är att medel erhålles för anskaffning av nödiga tillbehör och erforderligt material för elevernas räkning och för att förse skolorna med nödig undervisningsmateriel. Undervisningen kunde i anmärkningsvärd grad effektiviseras med lillhjälp av audiovisuella medel såsom filmer, diapositiv och closed circuit television. De lärare som står för konstfostran i skolorna borde beredas tillfälle till efterutbildning på statens bekostnad, varvid särskild uppmärksamhet skulle ägnas didaktiska frågor och vederbörande finge göra sig förtrogna med användandet av audiovisuella undervisningsmedel.

Suomen opettajain liitto anser att konstfostran i Nordens olika länder kunde effektiviseras med hjälp av gemensamma rekommendationer med avseende å ett internordiskt undervisningsschema, inlärnings- och undervisningsmateriel samt lärarutbildning.

Helsingfors den 30 september 1968

Suomen opettajain liitto

Aimo Tammivuori

Ordförande

Jaakko Linnankivi

Sekreterare i skolfrågor

**Oppikoulunopettajien keskusjärjestö — Läroverkslärarnas centralförbund
r. y.¹:**

Med konstfostran förstås ofta enbart undervisning i bildkonst. Samma ståndpunkt har i huvudsak även intagits i Nordiska rådets medlemsförslag om nordiskt samarbete om konstfostran — dock i något vidare bemärkelse. Konstfostran omfattar emellertid även litteratur, teater och musik. Av de ovannämnda ämnena är endast litteraturundervisningen relativt väl företrädd vid läroverken.

I det moderna samhället ställs individen dock dagligen inför val av t. ex. litteratur, musik, film, televisionsprogram, bruksföremål och kläder, vilket inverkar på hans estetiska smak antingen i negativ eller positiv riktning. Massproduktionen inom dessa områden är inte alltid ägnad att utveckla smaksinnet. Därför är det skäl att förena sig om det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om modernisering och effektivisering av konstfostran. Härtill föreligger skäl och möjligheter redan av den orsaken, att smakriktningarna i Norden är mycket likartade, och att t. ex. produktionen i de nordiska länderna, då den är som bäst, både i estetiskt och tekniskt hänseende är känd för sin höga kvalitet.

Läroverkslärarnas centralförbund önskar dock framhålla följande:

1. Den estetiska fostran borde kartläggas i sin helhet och inte enbart en del av den. En utredning borde initieras om hur den nuvarande undervisningen i litteratur, bildkonst och musik kunde fördjupas och göras mångsidigare. Under den moderna teknikens tidevarv kunde en framstående konstnärs produktion förmå t. ex. en person som är intresserad av teknik att till en början intressera sig för t. ex. stereoteknik, vilket så småningom skulle leda till ett estetiskt intresse.

2. Hur och var i undervisningen bör de nya områdena såsom film och television införas?

3. Huslig ekonomi och såväl pojkarernas som flickornas handarbete har hittills traditionellt ansetts vara ämnen som utvecklar fingerfärdighet. Undervisningen i dessa ämnen kunde emellertid i större utsträckning än för närvarande omfatta utvecklande av god smak, vacker och ändamålsenlig form och samtidigt smaksinnet. I lärarutbildningen kunde fästas större vikt vid denna omständighet än hittills varit fallet.

Helsingfors den 1 oktober 1968

Å Läroverkslärarnas centralförbund r. f:s vägnar

S. Apajalahti

Ordförande

Aarne Mattila

Verksamhetsledare

¹ *Yltrandet översatt från finska.*

Finlands svenska folkskolläraryförbund:

Förbundet förenar sig med förslagställarna i kravet på fortsatt utbildning av lärarna, dock så att denna fortbildning inte begränsas till endast teckningslärarna utan omfattar alla lärare. Konstfostran ingår i de flesta ämnen.

Det är också viktigt att skolornas undervisning får ett annat, modernare innehåll. Filmkunskap kunde med fördel ingå. Dock bör i motsvarande utsträckning gammalt, icke mera aktuellt stoff, utgå ur läroplanerna. Skolans uppgifter kan inte enbart ökas utan tanke på totalbördan.

Förbundet stöder således det framförda medlemsförslaget.

Helsingfors den 7 oktober 1968

Enligt uppdrag

Thomas Rehula

Förbundssekreterare

Finlands skolungdomsförbund r. f., utskottet för konstundervisning:

Vi rekommenderar, att Nordiska rådet tar initiativet till och verkställer ett seminarium, som behandlar konstundervisningen i skolorna och i vars arbete man tar hänsyn till följande hypoteser:

1. Den visuella konsten kan inte inom undervisningen behandlas skild från konstundervisningen i övrigt.

2. Konstundervisningen i sin helhet kan inte behandlas separat från den övriga undervisningen.

3. Trots smärre metodiska olikheter har konstundervisningen i de nordiska länderna en liknande autoritär, lärarcentrerad, faktainpräntande karaktär och bör ersättas med en elevcentrerad, skapande undervisning.

Finlands skolungdomsförbunds uppfattning är, att konstundervisningens ställning i dagens skola bör underställas en djupgående helhetsgranskning, där man också undersöker dess relation till skolans målsättning i övrigt. Finlands skolungdomsförbund motsätter sig alla dellösningar och rekommendationer, som inte bygger på en helhetsanalys av konstundervisningens roll i dagens skola. Detta gäller samtliga nordiska länder, men speciellt Finland, vars kommande grundskola av grundskolekommitténs preliminära planer att döma fortsätter minskningen av konstundervisningen så de till synes mera samhällsnyttiga faktaämnenas antal i undervisningen kan ökas.

I inställningen till konstfostran, dess roll och innehåll, framgår klart i vilken mån samhället vill att skolan skall tjäna barnen och deras behov eller det teknokratiska funktionssamhället och dess behov av effektiva samhällsmedlemmar ensidigt präglade av den matematiskt-mekanistiska livs-

synen. Finlands skolungdomsförbund rekommenderar en stark utökning av konstundervisningens andel i skolan åtföljd av en grundlig innehållsmässig förnyelse.

Helsingfors den 1 oktober 1968

Finlands skolungdomsförbunds rf. utskottet för konstundervisning.

Otso Appelqvist

Ordförande

Reijo Vilenius

Kurator

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Medlemsforslaget av 24. mai 1968 har av Kirke- og undervisningsdepartementet vært lagt fram for faglige råd og institusjoner. Departementet har mottatt følgende uttalelser:

Folkeskolerådet, Landslaget forming i skolen, Fagkonsulentene i forming, Landslaget kunst i skolen, Norsk lærerlag, Lærerutdanningsrådet og Gymnasrådet (*se nedan*).

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til disse uttalelser, og vil være oppmerksom på spørsmålene i forbindelse med de revisjoner av undervisningens innhold som nå er i gang i allmendannende skoler og i lærerskolen.

Departementet viser ellers til det arbeidet som nå pågår i tilknytning til rekommandasjon nr. 26/1967 om harmonisering av skoleordningene i de nordiske land og meiner at et nærmere nordisk samarbeid om estetisk oppdragelse best kan løses innen rammen av rekommandasjon nr. 26/1967.

I Nordisk kulturkommisjons foreløpige innstilling om harmoniserings-spørsmålet er det pekt på at blant andre de estetiske fag i skolen ligger vel til rette for et nærmere nordisk samarbeid.

Oslo, 9. oktober 1968

Eiter fullmakt

Olav Hove

Johan Bjørge

Folkeskolerådet:

Folkeskolerådet kan tenke seg at kunstundervisningen i skolen er et område som ville egne seg godt for nordisk samarbeid.

Formålet med kunstundervisningen, å framelske og utvikle barnas skapende evner og lære dem opp til å gi uttrykk for dem, og legge grunnlaget for øket interesse og evne til kunstopplevelse seinere i livet, er det samme i alle de nordiske land.

Betydningen av skolens kunstundervisning øker etter hvert som økende velstand og fritid gjør det mulig for stadig flere mennesker å gjøre seg glede av kunst.

Som forslagstillerne fremhever, har skolens kunstundervisning stor betydning når det gjelder å minske avstanden mellom skapende kunstnere og publikum og dermed i høyere grad gjøre kunsten til en del av dagliglivet. På dette spesielle området har Sverige i seinere tid gått foran og vist vei.

Et nordisk samarbeid om effektivisering av kunstundervisningen kan ta forskjellige former. Det kan sikte mot å gjøre skolens kunstundervisning mer effektiv ved å styrke lærerutdanningen, ved å utbedre læremidlene og ved å utbedre metodene.

Forslagstillerne peker på at et samarbeid om lærerutdanning allerede er i gang i form av felles nordiske etterutdanningskurs for tegnelærere ved lærerskoler i forming. Folkeskolerådet mener dette samarbeid bør fortsette og utvides til å omfatte andre kategorier av lærere og andre kurs, for eksempel kurs i film- og TV-kunnskap, som kan bidra til å gjøre kunstundervisningen mer up to date.

Samarbeid om læremidler for kunstundervisningen vil være hensiktsmessig fordi mange av læremidlene, for eksempel fargereproduksjoner av malerier, er dyre å lage og derfor med fordel kunne lages for de nordiske land under ett.

Læremidlene blir i Norge og også i de andre nordiske land produsert av private læremiddelfirmaer. Et samarbeid om læremidler måtte ha form av stimuleringsiltak overfor læremiddelfirmaene, og skulle kunne resultere i bedre og billigere læremidler.

Man vet vel ennå forholdsvis lite om hvilke metoder som er mest effektive når det gjelder å vekke barns interesse og øke forståelsen for kunst. Om det her er mest hensiktsmessig med en aktiv opplæring, eller om man tjener hensikten best ved å forholde seg mer passiv og nøye seg med å la barna få anledning til å møte og gjøre seg kjent med kunsten i dens forskjellige former, er problemer som må løses gjennom forsøk og forskning. Folkeskolerådet kan tenke seg at nordisk samarbeid om effektivisering av skolens kunstundervisning med fordel kunne gi seg utslag i et felles opplegg for utforskning av metodene i kunstundervisningen.

Fordi kunstundervisningen i skolen står overfor de samme problemer og skal dekke de samme behov i alle de nordiske land, mener Folkeskolerådet det er naturlig at problemene tas opp til felles drøfting og søkes løst i fellesskap.

Folkeskolerådet anbefaler at de nordiske land søker å få i stand sam-

arbeid med sikte på effektivisering av kunstundervisningen, som foreslått i det foreliggende medlemsforslag.

Oslo, 25. juli 1968

(*Sign.*)

Landslaget forming i skolen:

Vi har drøfta saka i styret, og det rådde semje om at forslaget er verdfullt. Dersom ein ser bort frå formuleringar som det kanskje kan rå usemje om, formuleringar som ikkje under noko omstende er av vesentleg betydning, så må hovudinntrykket verte at det er kjærkome og på høg tid at Nordisk Råd blir mint om denne oppgåva og beden om å ta eit klårt initiativ.

Landslaget forming i skolen er

1. enig i at dette problemet blir tatt opp til fellesnordisk drøfting,
2. glad for at det har kome i stand fellesnordiske kurs for lektorar i lærarutdanningsinstitusjonar, og vi er merksame på den store verdien desse kursa har hatt,
3. kjent med at det sist sommar var eit fellesnordisk kurs for formingslærarar i barne- og ungdomsskolen. Kurset var i Vestre Vested i Danmark og rapportane frå deltakarane streker eintydig under det store utbyttet som kurset gav og at ein held det for vesentleg at liknande kurs kjem i stand i åra som fylgjer,
4. i det heile særns oppteken av eit vidare nordisk samarbeid med sikte på å styrke kunstoppsegginga som skolen kan medvirke til å gi den oppveksande slekta og derfor samd i den formuleringa som er sett opp i det tilsende medlemsforslaget, og som lyder som fylgjer:

»— — — vill — — — framhålla angelägenheten av att vederbörande myndigheter upptar till noggrann prövning möjligheterna att effektivisera konstfostran i skolan såväl i form av en omläggning av undervisningen som genom efterutbildning av teckningslärarna» (formingslærarane).

Oslo, 29. august 1968.

(*Sign.*)

Fagkonsulentene i forming:

I denne forbindelse viser vi til Lærarutdanningsrådets p. m., Prinsipper for utbygging av formingslærarutdanningen, der det innledningsvis blir uttalt:

Det er allment godtatt at kunstfag og musikk skal få en bredere og sikrere plass i norsk skoleverk, både i folkeskolen og i videregående skoler.

»Konstfostran i skolan» er sterkt framme i dagens skoledebatt i de tre andre nordiske land, og med det kjennskap vi har til sakene, vil det være av uvurderlig nytte å få drøftet problemene på nordisk plan.

En begynnelse er allerede gjort gjennom de drøftinger som har funnet sted mellom de fire nordiske fagkonsulenter/faginspektører, og som har resultert i de samnordiske kurs for formingsstegnelærere som har vært holdt i Lund og Oslo de to siste somrene.

I det foreliggende medlemsforslag blir det vist til de nevnte konferanser og kurs, og det blir pekt på at det er meningen å fortsette med disse kursene.

Det blir videre uttalt at »det er oppenbart, att även övriga teckningslärare borde bli delaktiga av efterutbildningen.»

Kursene i Lund og Oslo kan ikke karakteriseres som »etterutbildningskurs» i vanlig forstand. Deltakerne har vært lærere som er engasjert i lærerutdanningen, og diskusjonene har for en stor del dreiet seg om målsettingen og den pedagogisk-psykologiske forskning som danner bakgrunnen for dem.

Det er klart at med de økte krav som vil bli stilt til lærerne, vil det være behov for etterutdanning, men i den inneværende fase tror vi det er viktig at det teamet som har arbeidet seg sammen under kursene i Lund og Oslo får fortsette arbeidet for å få klarlagt felles nordiske synspunkter, og hvordan dette kan utnyttes i et fremtidig nordisk samarbeid.

Det har liten hensikt å forsøke å etablere en reell etterutdanning for lærere før det er klarlagt hvilket siktepunkt en har for utdanningen.

Det er gledelig at Nordisk Råd har tatt opp dette spørsmålet, og forslaget om et utvidet nordisk samarbeid på dette felt må få all mulig støtte.

Oslo, 31. august 1968

(Sign.)

Landslaget kunst i skolen:

Landslaget kunst i skolen har med takk mottatt det forslag til samarbeid om kunstoppdragelse som ble vedtatt på konferansen om forskning og kulturformidling arrangert av Nordisk Råd i København 19. og 20. april 1968.

Vi tillater oss i den forbindelse å opplyse følgende:

Landslaget kunst i skolen har i over tyve år drevet et opplysningsarbeid for estetisk oppdragelse. Denne virksomhet har omfattet både lærerne og elevene. For lærerne har det vært arrangert kurser, i Norge, de øvrige nordiske land, Holland og Grekenland. Hovedemnet for kursene har vært studium i museer og samlinger og på andre steder der det har vært anledning til å se kunst. Med sikte på elevene kan vi nevne at det har vært arrangeret

omvisninger for Oslo-elevene på utstillinger i Oslo, week-end kurs for utenbys elever på museer i Oslo osv. Men det som vi hele tiden har sett på som vår hovedoppgave er utgivelsen av grafiske blad til skolenes permanente utsmykning. Vårt mål har i første rekke vært å bringe alle elever i kontakt med kunstverket, ut fra den tanke at bare ved å se kunst kan en oppleve kunst.

Da vi mener at dette er en viktig oppgave, tillater vi oss med dette å foreslå for Nordisk Råd at tanken blir tatt opp på nordisk basis. Vi kunne tenke oss at den lot seg realisere på følgende måte: Hvert land utgir årlig for eksempel tre grafiske blad som trykkes i 250 eksemplar. Bladene sendes til skolene i de øvrige nordiske land. På litt lengere sikt vil en slik kontinuerlig utgivelse av grafiske blad gi elevene et lite bilde av dagens kunst i de nordiske land.

Oslo, 3. september 1968

(*Sign.*)

Norsk lærerlag:

Norsk lærerlag behandlet spørsmålet om »samarbete om konstfostran» på arbeidsutvalgsmøte den 31. august 1968. Det ble fattet følgende vedtak:

Norsk lærerlag tiltrer forslaget fra Nordisk Råd om nordisk samarbeid om kunstoppdragelse.

Oslo, 5. september 1968

(*Sign.*)

Lærerutdanningsrådet:

Lærerutdanningsrådet vil fullt ut støtte tanken om nordisk samarbeid når det gjelder kunstfostring i skolen.

Lærere i de nordiske land har mye å lære av hverandre, og Lærerutdanningsrådet håper at det i første omgang blir gitt økonomisk støtte til kortere kurser, men at det også blir mulig med en lengere studieordning for lærere i andre land.

Oslo, 11. september 1968

(*Sign.*)

Gymnasrådet:

Ved et møte som Nordisk Råd holdt i København i april i år, la fire medlemmer fram et forslag om en effektivisering av kunstoppdragelsen i skolen og av lærerutdanningen i slike fag, samtidig som det ble pekt på at en her har et felt der det vil være naturlig å utvikle et sterkere nordisk samarbeid.

Gymnasrådet er enig i de prinsipielle synsmåter som er gjort gjeldende i

forslaget, og vil understreke at de nye audiovisuelle hjelpemidler ikke minst i kunstopplæringen vil bety at denne undervisning vil kunne bli langt mer effektiv enn før. Medlemsforslaget tar sikte på bildekunst, arkitektur, kunsthåndverk, miljøkunnskap og konsumentopplysning. Det må innrømmes at undervisningen i disse disipliner står meget svakt i det norske gymnas. Det er vesentlig i faget historie — og delvis i morsmål — at en kommer inn på disse ting, og det skjer tilfeldig og usystematisk — alt etter lærernes interesse.

Når nå det norske gymnas er under omforming, er det en uttalt vilje til å gi den estetiske oppdragelse en større plass. Gjelsvikutvalgets tilråding, som ble lagt fram i 1967, tar sikte på utvidede valgfrie kurs i estetiske fag, mens et mindretall vil gjøre opplæringen i ett estetisk fag obligatorisk for alle i to uketimer. Det er ennå ikke tatt stilling til utvalgets forslag, men Gymnasrådet vil for sin del uttale at de estetiske fag utvilsomt må få en større plass i gymnaset enn de har hatt hittil.

Den største vansken vil være skorten på kvalifiserte lærere. Det må her ganske visst gjøres noe effektivt, både med hensyn til nyopplæring og etterutdanning. Gymnasrådet antar at et nordisk samarbeid vil være særdeles verdifullt i denne sammenheng. Det gjelder både planlegging, utarbeiding av hjelpemidler og arrangering av kurs for lærere.

Det må til slutt nevnes at det i flere år har vært i gang forsøksundervisning i forming og bildende kunst ved tre norske gymnas — Lillehammer gymnas, Langhaugen gymnas, Ringve gymnas. Denne undervisning har vakt interesse, slik at flere gymnas sikkert vil komme til etter hvert.

Oslo, 17. september 1968

(*Sign.*)

S v e r i g e

Universitetskanslersämbetet:

UKÄ delar förslagsställarnas bedömning rörande värdet av en sakkunnig och engagerad skolundervisning på det estetiska området, som ger eleverna möjligheter att tidigt komma i kontakt med skilda yttringar av konstnärligt skapande och olika former för förmedling av dess innehåll och syften. De förslag ämbetet de senaste åren lagt fram rörande inrättande av professorer vid universiteten i bl. a. filuforskning, dramaforskning och musikvetenskap har som en väsentlig bakgrund haft en hög värdering av åtgärder för att främja individernas estetiska utveckling.

Stockholm den 11 september 1968

Nils Gustav Rosén

Erland Ringborg

Skolöverstyrelsen:

SÖ noterar med tillfredsställelse att Nordiska rådet framhåller vikten av att de estetiska ämnena erhåller tillräckligt tidsutrymme och erforderliga resurser på alla stadier av skolans verksamhet.

I anslutning till Nordiska rådets uttalande vill SÖ också framhålla att samhället som komplement till skolans estetiska fostran genom organiserad fritidsverksamhet bör bereda ungdomarna tillfälle att befästa sina intressen för skapande verksamhet och vidareutveckla sina möjligheter att ta del av samhällets kulturutbud.

SÖ önskar vidare framhålla betydelsen av att den konstbildningsverksamhet som under de sista decennierna förekommit i de skilda nordiska länderna genom gemensamt initiativ från respektive regeringar föres vidare och intensifieras.

De fyra nordiska länderna har nyligen genomfört, eller står i begrepp att genomföra, omfattande skolreformer som rör den obligatoriska skolan. Genom dessa har för den estetiska undervisningen inom det visuella området utformats läroplaner som grundar sig på en gemensam pedagogisk ideologi.

Det praktiska förverkligandet är dock i hög grad beroende av den ekonomiska satsningen på lärarutbildning, pedagogiskt utvecklingsarbete och framställning av lämpliga pedagogiska hjälpmedel som görs i respektive länder.

Ett väl planlagt tillvaratagande av de gemensamma resurserna skulle utan tvivel innebära ett sådant steg mot en effektivisering och intensifiering av den allmänna konstuppfostran som Nordiska rådet rekommenderar.

Beträffande lärarfortbildning önskar SÖ framhålla att den samnordiska kursverksamhet för teckningslärare vid lärarutbildningsanstalter som på SÖ:s initiativ påbörjades i Lund 1967 och innevarande år ägt rum i Oslo bör få fortsatt ekonomiskt stöd från respektive länder. I egenskap av lärarutbildare innehar dessa lärare en nyckelposition i skolans konstfostrande verksamhet.

Efter att man under två år ingående har diskuterat skolans och den estetiska fostrans pedagogiska målsättning, grundläggande moment, begrepp och undervisningsprinciper bör denna kursverksamhet nu inriktas på praktiska, konkreta problem.

Därvid bör exempelvis lärarnas roller och arbetsuppgifter på olika skolstadier — inte minst vuxenundervisning och lärarutbildning penetreras.

Det kan också anses högst aktuellt att i en kommande samnordisk kurs behandla filmen och televisionen som konstnärliga media. De lärare som deltar i den samnordiska kursverksamheten för konst- och teckningsundervisning bör sedan kunna initiera till ett fortbildningsarbete och pedagogiskt utvecklingsarbete som kan leda den kontinuerliga förnyelse av den

konstpedagogiska verksamheten i de nordiska länderna som Nordiska rådet önskar.

Stockholm den 29 augusti 1968

På skolöverstyrelsens vägnar

Ragnar Israelsson

Hans Wahrby

Nationalmuseum:

Medlemsförslaget utmynnar i en rekommendation till regeringarna att i samarbete verka för en effektivisering av konstfostran i de nordiska ländernas skolor såväl genom en utbyggnad och modernisering av undervisningen som genom efterutbildning av vederbörande lärare.

Av motiveringen inhämtas, att den tekniska utvecklingen inom television, film och andra masskommunikationsmedel i konstfostran infört nya moment, som enligt förslagsställarnas uppfattning hittills inte i tillräckligt stor utsträckning beaktats vid utarbetandet av läroböcker och undervisningsmateriel. De finner det sålunda synnerligen angeläget, att ungdomen vägleds i att tillgodogöra sig de nya visuella medierna. Lärarna bör därför enligt deras mening beredas bättre förutsättningar att meddela undervisning om masskommunikationsmedlen genom att myndigheterna tillgodoser behovet av undervisningsmateriel och efterutbildning.

Nationalmuseet har för sin del uppfattat medlemsförslaget så att det här rör sig icke blott om enbart en teknisk utbildning utan också och framför allt om en målmedveten strävan att få grepp om de audiovisuella massmediernas möjligheter att verka som konst- och miljöfostrare. Mot bakgrund av de erfarenheter härutinnan museet haft tillfälle att förskaffa sig i sin utåt mot publiken vända konstbildande verksamhet har museet all anledning att biträda förslaget. Tanken att angripa problemet om konstfostran i skolorna på nordisk grundval är också helt i linje med nationalmuseets strävanden. Efter den stora utställningen »Dansk guldålder» och de finländska utställningarna föregående sommar står museet nu inför öppnandet av utställningen »Höjdpunkter i norsk konst», som i hög grad vädjar till skolornas intresse. Nationalmuseet skulle, gärna i samverkan med övriga nordiska centralmuseer på konstens område, delta i en enad pedagogisk försöksverksamhet, förutsatt att medel därför ställdes till museernas förfogande.

Stockholm den 4 september 1968

Carl Nordenfalk

Överintendent och chef
för Nationalmuseum

Sven Ljungberg

Akademien för de fria konsterna:

Vid upprepade tillfällen har akademien haft anledning att betona vikten av ett ökat inslag av estetiska ämnen i den obligatoriska skolan, inte endast med sikte på en blivande yrkesinriktning med detta innehåll, utan också — och viktigast på detta stadium — som ett tidigare alltför undervärderat inslag i den allmänutbildning, som skall förbereda de unga medborgarna för deltagande i morgondagens samhällsliv.

Konstens uppgift både som tolkare av dagens situation och som tecken-tydare för framtiden, dess möjlighet att lämna slagkraftiga alternativ i värderingsfrågor, som gäller såväl vår fysiska som ideologiska miljö, blir allt mer uppenbar. Att i vidgad utsträckning sätta ungdomen i förbindelse med denna del av vårt kulturliv och lära den att läsa dess språk måste vara en väsentlig uppgift för det allmänna skolväsendets olika stadier.

Så som akademien förstått situationen, har de senaste årens utveckling i fråga om skolväsendets organisatoriska uppbyggnad och läroplanens utformning inneburit en ökad förståelse för denna del i undervisningen. Förutom den allmänna tendensen till en minskande och senarelagd specialisering synes i läroplanerna också ha lämnats ett ökat utrymme för de s. k. övnings-ämnena och deras integration i övrig undervisning, allt lovande tecken till en breddad allmänbildning med starkare inslag från kulturlivets olika sidor. De tidigare starkt utilitistiska tendenserna med i och för sig lättförståeliga men ur samhällsutvecklingens synpunkt väl kortsiktiga målsättningar för utbildningsväsendets utveckling synes därigenom ha brutits, vilket akademien — bl. a. i samband med remissbehandlingen av skolöverstyrelsens förslag till grundskolans läroplaner — haft anledning att med tillfredsställelse understryka.

Akademien vill också gärna ansluta sig till de tankegångar i samma riktning, som dikterat det nu remitterade förslaget i Nordiska rådet. Såsom där framhålles kommer den antydda målsättningen givetvis att ställa ökade krav på lärare och därmed på utbildningsorganisationen över den obligatoriska skolan. I detta sammanhang bör också observeras det stora behovet av funktionärer i olika befattningar, som medverkar inom motsvarande sektor av folkbildningsarbetet, både i enskild och offentlig tjänst. Akademien har sig bekant, att åtgärder på flera skilda håll redan vidtagits för att höja beredskapen inför de krav i detta avseende, som kommer att ställas.

Akademien vill emellertid också understryka vikten av att hela detta utbildningsarbete från början ges en realistisk och i varje utbildningsetapp adekvat avvägning i fråga om orienterande, yrkesvägledande eller direkt yrkesinriktade inslag. Den viktigaste grundsats, som här bör få göra sig gällande, är att det pedagogiska anslaget bör vara icke-doktrinärt, när det gäller de i varje situation rådande konstnärliga värderingsnormerna. För

detta fordras av lärare och övriga funktionärer tillräckliga mått både av konstnärlig och pedagogisk vidsyn.

Det förefaller akademien, som om erforderliga åtgärder — av avsevärt större räckvidd än de som hittills vidtagits — borde planeras med ett mera samlat grepp än hittills varit fallet. Akademien vill därför föreslå, att det remitterade förslaget överlämnas till konstnärsutbildningssakkunniga, att tagas i beaktande vid fullföljande av dess arbete. I detta sammanhang vill akademien därjämte föreslå att de sakkunnigas uppdrag vidgas så, att även mera inrängande överväganden beträffande t. ex. teckningslärarutbildningen, än vad av utredningsdirektivens formulering kan utläsas, blir möjliga.

Det undandrar sig akademiens bedömande i vilken utsträckning de ovan berörda frågorna lämpar sig för nordiskt samarbete. Med den vidd, som utbildningsarbetet inom denna sektor kan antas få inom länderna — eller i varje fall borde få — synes varje administrativ enhet kunna påräkna sådan storlek, att ur driftekonomisk synpunkt optimala resurser borde kunna förväntas inom samma enhet. För utbildningsarbetet över den obligatoriska skolan kan antas komma att gälla för universitetsväsendet i övrigt gängse clearingssystem.

För idéutbyte och incitament till vidare utveckling utgör givetvis Nordiska rådet och dess i detta sammanhang aktuella sektioner bästa tänkbara forum.

Stockholm den 13 september 1968

För Akademien för de fria konsterna

Paul Hedqvist

Algot Törneman

Musikaliska akademien:

Styrelsen finner att medlemsförslaget huvudsakligen berör konstfostran inom skolan och i massmedia, därmed sammanhängande utbildnings- och efterutbildningsproblem för lärare samt önskemål om fortsatt nordiskt arbete på dessa områden. Musikaliska akademiens styrelse, som har att företräda musiklivets intressen, har ur mera allmän synpunkt inget att erinra mot de förslag som framlägges. Styrelsen vill dock påpeka de inom svensk skolundervisning och i skolradio och TV framträdande tendenserna att integrera konst- och musikundervisning bl. a. genom tillkomsten av det gemensamma gymnasieämnet konst- och musikhistoria, vari redan ett par läroböcker föreligger. För den nya musikhögreutbildningen i Sverige förelår 1965 års musikutbildningskommitté införande av en orienteringskurs i kul-

turhistoria med betoning av konsthistoriska moment. För grundskolans högstadium införes sannolikt ett nytt ämne konst för skapande aktiviteter, innefattande även musik och teater m. m.

Akademiens styrelse har i ett remissutlåtande den 20 februari 1968 om reformeringen av högstadiet hävdad att i ämnet konst borde förekomma individuell träning i estetiska färdigheter enligt elevernas intressen och i anslutning till samfälliga aktiviteter. Ämnet borde därför heta konst med estetisk specialisering. Det torde överensstämma med en mera modern syn på konstfostran att på detta sätt tillvarata alla möjligheter till kontakter med närliggande konstarter och därvid i största möjliga utsträckning driva en mångsidig aktivitetsbetonad pedagogik. Det borde alltså vara befogat att diskutera nordisk konstfostran i ett något mer vidgat perspektiv och därvid beakta såväl musik och musikdramatik som dans och teater.

Beträffande efterutbildningen av lärare föreligger inom musikens område samma behov som de i förslaget påtalade — i vårt land särskilt accentuerat genom musiklejarbristen i skolorna. Även här borde i ökad grad nordisk samverkan bidra till att innehållet i efterutbildningen t. ex. i form av de s. k. kompetenskurserna ges ett bredare och mer konstantegrerat innehåll. I Sverige har för dessa ändamål framlagts förslag om inrättande av ett estetiskt kursinstitut bl. a. i form av en motion till Stockholms stadsfullmäktige.

Styrelsen får hemställa att ovanstående synpunkter måtte beaktas i samband med det av motionärerna framlagda rekommendationsförslaget.

Stockholm den 16 september 1968

Å Musikaliska akademiens styrelsens vägnar

Enligt uppdrag

Gunnar Larsson

Sekreterare

Konstfackskolan:

Medlemsförslaget avser konstfostran och i förslaget sägs bl. a.: »Konstfostran i skolan, som omfattar bl. a. bildkonst, arkitektur, konsthantverk, miljökunskap och konsumentupplysning, ställer såsom sitt huvudmål att lära eleverna att uttrycka sig med hjälp av visuella hjälpmedel samt att förstå och analysera konst». Enligt styrelsens mening är detta begrepp, som här användes, för snävt. Allt vad i medlemsförslaget sägs gäller i själva verket hela det estetiska fältet i skolans verksamhet. Även om Konstfackskolan i stort sett representerar det begränsade estetiska fält, som förslagsstäl-

larna hela tiden talar om, vill styrelsen dock påpeka, att den anser att förslaget bör utvidgas till alla ifrågakommande estetiska ämnen.

Inom alla de nordiska länderna pågår sedan ett antal år en genomgripande reform av hela undervisningsväsendet. Reformerna omfattar allt, från skolans målsättning till innehållet i alla förekommande ämnen i olika skolformer och skolstadier. Åtminstone för Sveriges del har därvid vissa huvudlinjer varit: mera aktivt engagemang av eleverna; bättre balans än tidigare mellan t. ex. praktiska och teoretiska kunskaper, mellan »matnyttiga» ämnen och allmänt karaktärsdanande ämnen, t. ex. de estetiska; mera förståelse för skolans roll som danare av aktiva samhällsmedborgare. Vid detta reformarbete har därför varit naturligt, att varje ämnes innehåll detaljgranskats utifrån de nya målsättningarna, men också att alla ämnen betraktas som en enhet som skall bringas i samklang med varandra.

Utifrån dessa synpunkter blir det naturligt, att ämnesinnehållet blir bestämt för varje nordiskt land för sig, åtminstone i de stora principiella dragen. Men mot bakgrunden av den allt starkare enhet som växer fram inom Norden måste det också vara riktigt, att man håller kontakt med de andra nordiska länderna vid utformningen av de olika ämnenas innehåll.

Konstfackskolans styrelse vill därför helt generellt uttala, att den varmt tillstyrker praktiska åtgärder i av medlemsförslaget angiven riktning, dock utvidgat till hela det estetiska fältet och börjande vid varje reformarbete av de olika skolämnenas innehåll.

Konstfackskolan har i olika sammanhang haft anledning att understryka vad som i förslaget anföres om vikten av att de estetiska ämnena i den allmänna skolan ägnas stor uppmärksamhet såväl beträffande praktiskt arbete som information om konst och miljö.

Konstfackskolan har flera skäl för sitt speciella intresse av denna fråga.

Den är ansvarig för utbildningen av landets teckningslärare och har med hänsyn till de vidgade uppgifter som måste tilläggas denna yrkeskategori påbörjat en omfattande modernisering och aktualisering av undervisningen inom Teckningslärarinstitutet.

Frågan berör emellertid även den utbildning av formgivare och miljöskapare som är en huvuddel av Konstfackskolans verksamhet. För elevrekryteringen till denna utbildning är skolan i hög grad beroende av den grundläggande utbildningens kvalitet inom det estetiska området.

Ur bägge aspekterna framträder ett vidgat nordiskt samarbete såsom viktigt och nödvändigt. Det utbyte av åsikter och erfarenheter som redan kunnat äga rum har givit mycket värdefulla resultat. Men det synes fattas mycket innan man kan säga att eleverna i det allmänna skolväsendet får en rimlig kunskap om de andra nordiska ländernas konst- och kulturvärld.

I det 1967 av styrelsen avgivna förslaget till Konstfackskolans framtida organisation anmäldes att skolan under senare år haft ett regelbundet och

värdefullt samarbete med motsvarande utbildningsanstalter i Norden. Detta har skett vid rektorskonferenser och studieresor, men även kontakterna inom elevkårerna har varit livliga. Det synes angeläget att detta utbyte får möjlighet att utvecklas och utbyggas.

Stockholm den 30 september 1968

För styrelsen:

Birger Öhman

Ordförande

Åke Huldt

Rektor

Riksutställningar:

Då med Riksutställningar sedan 1 juli 1967 under en försöksperiod av tre år sammanslagits de två konsthöskolornas organisationerna Riksförbundet för bildande konst och Föreningen konst i skolan, kommer i det följande speciellt synpunkter från de på skolans område verksamma att framföras.

Riksutställningar konstaterar med stor glädje att initiativ tagits från Nordiska rådet att aktivt påverka de nordiska ländernas regeringar för en fortsatt aktivering av de åtgärder som effektivt och på lång sikt kan befrämja och fördjupa intresset för konstförståelse och estetiska aktiviteter. Vi noterar också med tillfredsställelse att man från Nordiska rådets sida ser ett allt större engagemang i estetiska verksamheter som ett samhällligt intresse. Dessa kan bidra till att motverka den alienation, som alltmer blir påvisbar, och den kan möjliggöra och ge utrymme åt för individen meningsfulla och berikande fritidsaktiviteter.

Riksutställningar är enligt förslagsställarna, att den kreativa aspekten såväl i uppfostran som vuxenundervisning bör tillmätas ökad betydelse. Den bör på de olika sätt som befinns lämpliga anpassas till den aktuella kultursituationen och göras så effektiv som möjligt.

Riksutställningar har med tillfredsställelse noterat att förslagsställarna starkt framhåller vikten av att de estetiska ämnena i den obligatoriska skolan erhåller tillräckligt tidsutrymme och erforderliga resurser. Detta är av avgörande betydelse för att kunna praktiskt genomföra och realisera vårt gemensamma mål.

Vi finner det också angeläget att i anslutning till Nordiska rådets uttalande framhålla att samhället som viktigt komplement till skolans estetiska fostran bör bereda ungdomen tillfälle att genom organiserad fritidsverksamhet befästa sitt intresse för skapande verksamhet och härigenom kunna vidareutveckla sina möjligheter att ta del av samhällets kulturutbud.

Vi vill fästa uppmärksamheten på den konstbildningsverksamhet som de tidigare statsunderstödda, nu med Riksutställningar samgående riksorganisationerna Föreningen konst i skolan och Riksförbundet för bildande konst under en lång följd av år bedrivit, den förra uteslutande på skolans område främst genom vandringsutställningsverksamhet. Denna verksamhet föres nu vidare i Riksutställningar, i vars uppgifter som försöksverksamhet ingår att experimentera med såväl nya innehåll som nya oprövade utställningsformer, där det för skolans del gäller att i möjligaste mån ansluta utställningarna till aktuella läroplaner.

En liknande konstbildningsverksamhet på skolans område finns ju även i de övriga nordiska länderna. Det är av stort värde att från Nordiska rådet göres rekommendationer till respektive lands regeringar att denna verksamhet föres vidare och intensifieras.

Detta kan ske bl. a. på följande sätt:

Utbytet av utställningar samt olika typer av utställningsmaterial mellan de nordiska länderna bör byggas ut. Ett dylikt samarbete förekommer nu punktvis. Om utbytet och samarbetet mellan berörda institutioner kontinuerligt kan äga rum, skulle betydligt större bredd på konstbildningsarbetet ernås och intresset för de estetiska aktiviteterna mer och mer få spridning.

För att möjliggöra ett smidigt och effektivt samarbete redan på planeringsstadiet av utställningar av intresse för samtliga nordiska länder vore det lämpligt att ge ekonomiska (lokala och personella) resurser åt en samlingskommitté med representanter från de olika nordiska länderna.

I de arbetsuppgifter som Riksutställningar enligt sina direktiv skall fylla, ingår att i lämplig utsträckning utnyttja museernas material. Också i detta hänseende torde ett ömsesidigt utbyte i utställningsform vara värdefullt mellan Nordens länder.

De fyra nordiska länderna har nyligen genomfört eller står i omedelbart begrepp att genomföra omfattande skolreformer som rör den obligatoriska skolan. För den estetiska undervisningen har inom det visuella området utformats läroplaner som grundar sig på en gemensam progressiv pedagogisk ideologi.

Det praktiska förverkligandet är här i högsta grad beroende på den ekonomiska satsning som göres dels på lärarutbildning och dels på framställning av lämpliga pedagogiska hjälpmedel. Vidare bör pedagogiskt utvecklingsarbete stimuleras. Att på ett genomtänkt och välplanerat sätt tillvarata de gemensamma nordiska resurserna inom dessa områden skulle utan tvivel innebära en effektivisering av den konstfostran, som Nordiska rådet vill rekommendera. Beträffande lärarnas fortbildning på det estetiska området, som ju bör omfatta inte blott de traditionella konstarterna utan miljögestaltning i dess helhet etc., samt film och television som konstnärliga och pedagogiska media, synes det oss angeläget att framhålla värdet av de kurser

inom Norden, som redan tidigare organiserats och att dessa kurser får ekonomisk möjlighet att fortsätta under en följd av år.

Ett utbyte av lärare inom den estetiska sektorn mellan de nordiska länderna (främst lärare i utbildningsanstalter och lärarhögskolor) torde, inte minst för det pedagogiska utvecklingsarbetet, vara värdefullt.

I samtliga nordiska länder bör pedagogisk forskning som behandlar den estetiska fostran från psykologiska och sociala aspekter igångsättas och intensifieras. Forskningsarbetet bör planeras och samordnas utifrån respektive länders speciella förutsättningar, men livligt utbyte och samarbete mellan länderna bör kunna ske. Inom Riksutställningar kommer från och med hösten 1968 en konstpedagogisk arbetsgrupp att speciellt syssla med utställningsmetodik och önskemål att genom denna knyta kontakter med liknande arbetsgrupper i de olika nordiska länderna har uttalats. Också här torde möjligheterna till intensivare samarbete avhänga av de ekonomiska resurserna.

Möjligheterna att bredda den konstfostrande verksamheten som Nordiska rådet rekommenderar beror i hög grad på tillgången till olika slag av hjälpmedel: utställningar kompletterade med bild- och studiematerial som ljudbildserier, ljudband, videobandfilm. En materialcentral för nordiska utbyten av AV-material skulle ha mycket stora uppgifter att fylla. Olika former av samproduktion av läromedel kan här rekommenderas. Också i detta avseende krävs ett samordnande, planerande organ.

Riksutställningar vill anföra att vi finner Nordiska rådets initiativ av sådan vikt och aktualitet, att vi önskar föreslå att en expertgrupp tillkallas för att mera ingående diskutera konkreta förslag och möjligheterna till deras praktiska genomförande.

Stockholm den 13 september 1968

För Riksutställningar

Gunnar Westin

Marita Lindgren-Fridell

Konstnärernas riksorganisation:

Organisationen anser att varje förslag i syfte att öka människors konstmedvetande bör ägnas särskild uppmärksamhet. Ifrågavarande förslag är vi beredda att stödja.

Stockholm den 25 september 1968

Konstnärernas riksorganisation

Bo Ahlsén

Teatrarnas riksförbund:

Till de i medlemsförslaget i stort framförda synpunkterna kan Teatrarnas riksförbund icke ställa sig annat än förstående och positivt. Riksförbundet vill härvid främst anknyta till vikten av att hos eleverna ge en sådan konstfostran att eleverna får en aktuell och levande bakgrund till sina egna upplevelser av konst i olika former. Detta kan självfallet inte sakna betydelse även när det gäller uppfattningen av den del i vår kultur, som innefattas inom teater- och orkesterlivet.

Särskilt viktigt synes det riksförbundet vara att skolan bidrar till att lära eleverna tolka uttrycksformer hos television, film och därmed även direkt och indirekt olika teaterformer. Riksförbundet får därför för sin del tillstyrka den i medlemsförslaget föreslagna rekommendationen.

Stockholm den 17 september 1968

Teatrarnas riksförbund

Richard Du Rietz

Sveriges lärarförbund:

Konstförståelse och estetiska intressen har stor betydelse för individen. Den unga människan, som är formbar och mottaglig för intryck, bör ges tillfälle till en estetisk fostran av värde. Detta har också beaktats i det nu aktuella förslaget till översyn av läroplanen för grundskolan i Sverige. Sålunda har ämnet konst föreslagits såsom alternativt tillvalsämne i årskurserna 7-9 med respektive 4, 3 och 4 veckotimmar. Även inom ramen för det s. k. fritt valda arbetet ges eleverna möjlighet att ägna tid åt bl. a. konst. Den i medlemsförslaget rekommenderade omläggningen av undervisningen är således redan aktuell i Sverige. Vidare föreslås ett nordiskt samarbete kring efterutbildning — fortbildning av teckningslärare. Förbundet har i många sammanhang understrukit att fortbildning för lärare är en grundförutsättning för pedagogiskt reformarbete. Inte minst med tanke på det gemensamma kulturarvet är det av stor betydelse om denna fortbildning till en del kan samordnas.

Sveriges lärarförbund tillstyrker därför ett nordiskt samarbete i denna fråga.

Stockholm den 13 september 1968

För Sveriges lärarförbund

Hans Hellers

Forbundsordförande

Ann-Marie Sjögren

Svenska facklärarförbundet:

Ett nordiskt samarbete om konstfostran bör enligt facklärarförbundets mening kunna tillföra den pågående positiva utvecklingen av skolans estetiska fostran ett värdefullt material, varför förbundet vill deklarerat en allmänt positiv inställning till en nordisk samverkan på detta område. Ett redan etablerat samarbete föreligger redan på det postgymnasiala stadiet i det att rektorerna för Nordens konsthantverks- och konstindustriskolor regelbundet möts för att behandla för skolorna gemensamma problem. Även eleverna vid dessa skolor har bildat en egen organisation, Scandinavian Design Students Organisation, med årliga såväl kongresser som seminarier. Detta har medfört ett naturligt närmande av skolorna till varandra.

På gymnasial nivå och på grundskolenivå saknas till stor del ett samarbete i detta avseende. Den av Svenska fortbildningsinstitutet 1967 anordnade kursen i Lund för lektorer vid utbildningsanstalter för teckningslärare ser förbundet endast som en början av en verksamhet, vilken snarast bör utökas till att omfatta alla lärare som direkt handhar uppgiften att distribuera kultur och därigenom hos eleverna söka åstadkomma en estetisk fostran. Givetvis rör detta i mycket hög grad teckningsläraren, som motionärerna följdriktigt föreslår skall få tillträde till ovan nämnda efterutbildningskurs för lektorer vid utbildningsanstalter för teckningslärare, men också lärarna i dramatik, konsumentkunskap, miljökunskap, musik, svenska, textilslöjd och trä- och metallslöjd. En vidgad efterutbildning av lärare, som skall undervisa inom olika sektorer av det vida begreppet konstfostran, anser förbundet bör inkludera samtliga nämnda lärargrupper.

Sommaren 1968 ägde också ett s. k. Nordiskt formingsseminar rum i Danmark, där man lade fram förslag om årligen återkommande seminarier av liknande karaktär för att utveckla och fördjupa det pedagogisk-metodiska samarbetet.

Facklärarförbundet tillstyrker sålunda livligt motionen om ett nordiskt samarbete på det estetiska området samt emotser med största intresse en ytterligare konkretisering av förslaget.

Stockholm den 12 september 1968

Svenska facklärarförbundet

Gösta Lirén

Carl Tomas Edam

Konstfrämjandet:

Konstfrämjandet instämmer i förslagsställarnas uppfattning om den betydelse som konstfostran i skolan har och i att denna konstfostran skulle kunna intensifieras och aktualiseras genom de åtgärder som föreslås.

Uppövändet av förmågan till självständiga värderingar bör därvid särskilt uppmärksammas liksom förmågan till förståelse av olika konstnärliga utgångspunkter och uttrycksarter.

Allt teckningslärarna genom fortbildning får ökad kontakt med och kunskap om det aktuella konstlivet finner vi också vara av värde liksom att orientering om audiovisuella uttrycksmedel sker i enlighet med förslaget.

Stockholm den 6 september 1968

På styrelsens uppdrag

Olof Norell

Målsmännens riksförbund:

Förbundet delar motionärernas uppfattning att kulturgemenskapen är en av grundpelarna för det nordiska samarbetet. I likhet med motionärerna anser MR, att målet för skolans konstfostran måste anpassas till utvecklingen och att den estetiska fostran bättre uppmärksammas. Det blir då nödvändigt, att samhället ökar sina insatser, bl. a. såsom motionärerna föreslår — genom en omläggning av undervisningen och en efterutbildning av teckningslärare. MR vill emellertid påpeka, att ansvaret för skolans estetiska fostran icke enbart kan åläggas teckningslärarna utan gäller i minst lika stor utsträckning lärare i musik, litteratur, textil m. fl.

Därest Kungl. Maj:ts proposition nr 129/1968 till riksdagen vinner bifall, torde man kunna räkna med att förhållandena i Sverige förbättras, där konst kommer att bli en av tillvalsgrupperna på högstadiet.

Det är emellertid angeläget, att alla elever under sin skolgång bereds tillfälle till en så omfattande konstfostran som möjligt och att förhållandena i de nordiska länderna är så likartade som möjligt.

Förbundet får därför tillstyrka medlemsförslaget.

Stockholm den 10 september 1968

Målsmännens riksförbund

Sören Carlson

Ordförande

Åke Karlsson

Generalsekreterare

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget**

Till kulturutskottet har för beredning hänvisats medlemsförslag om nordiskt samarbete om konstfostran. Utskottet har behandlat förslaget vid möten den 29 och 30 oktober 1968 i Helsingfors.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att i samarbete verka för en effektivisering av konstfostran i de nordiska ländernas skolor såväl genom en utbyggnad och modernisering av undervisningen som genom efterutbildning av vederbörande lärare.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Den samnordiska kursen för formings- och teckningslärare vid nordiska lärarutbildningsanstalter 1968.

Danmark

Danmarks Lærerforening.
 Danske Arkitekters Landsforbund.
 Dansk Billedhuggersamfund.
 Danmarks Formningslærerforening.
 Seminariernes Tegnelærerforening.
 Sammenslutningen af Danske Kunstforeninger.
 Skolernes Kunstforening.
 Dansk Filmlærerforening.
 Landsforeningen Skole og Samfund.

Finland

Undervisningsministeriet.
 Konstmuseet i Ateneum.
 Finlands konstakademis skola.
 Sibelius-Akademien.
 Forum Artis r.f.
 Taidetta kouluihin r.y. — Konstverk till skolan r.f.
 Föreningen Konstsamfundet r.f.
 Suomen opettajain liitto — Lärarförbundet i Finland
 Oppikoulunopettajien keskusjärjestö — Läroverkslärarnas centralförbund r.y.
 Finlands svenska folkskollärarförbund.
 Finlands skolungdomsförbund r.f., utskottet för konstundervisning.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet.
 Folkeskolerådet.
 Landslaget forming i skolen.
 Fagkonsulentene i forming.
 Landslaget kunst i skolen.
 Norsk lærerlag.
 Lærerutdanningsrådet.
 Gymnasrådet.

Sverige

Universitetskanslersämbetet.
 Skolöverstyrelsen.
 Nationalmuseum.
 Akademien för de fria konsterna.
 Musikaliska akademien.
 Konstfackskolan.
 Riksställningar.
 Konstnärernas riksorganisation.
 Teatrarnas riksförbund.
 Sveriges lärarförbund.
 Svenska facklärarförbundet.
 Konstfrämjandet.
 Målsmännens riksförbund.

Remissinstanserna, som företräder lärar- och elevorganisationer, konstnärssammanslutningar, kulturförmedlarorganisationer och skolmyndigheter, har genomgående betonat betydelsen av en effektivisering av skolans konstfostran och fortbildningen av vederbörande lärare.

Musikaliska akademien hänvisar till den i Sverige planerade reformen att skapa ämnet konst- och musikundervisning och rekommenderar mot bakgrund härav, att det nordiska samarbetet om konstfostran insätts i ett mera vidgat perspektiv, som omfattar musik, musikdramatik, dans och teater. Även *Skolernes Kunstforening* i Danmark och *Konstfackskolan* i Sverige efterlyser en breddning av innehållet i konstundervisningen till att omfatta samtliga estetiska ämnen. Förstnämnda remissinstans föreslår, att konstfostran som benämning på ifrågavarande ämne byts ut mot musisk fostran, som bättre motsvarar undervisningens innehåll. Konstundervisningen i de nordiska länderna är enligt *Finlands skolungdomsförbunds* uppfattning alltför lärarcentrerad och auktoritär och förbundet önskar därför få till stånd en grundlig revidering av denna undervisning med beaktande av dess relationer till skolans målsättning i övrigt. Hänvisande till att den kreativa verksamheten i konstundervisningen är ett incitament till utveckling och förnyelse av stora delar av skolans övriga verksamhet vill *Seminariernes Tegnelerforening* i Danmark stärka undervisningen i estetiska ämnen. *Den samnordiska kursen för formings- och teckningslärare vid nordiska lärarutbildningsanstalter* och *Riksställningar* i Sverige finner, att det timantal,

som för närvarande har reserverats för konstundervisningen, inte motsvarar den betydelse denna undervisning tillmätts för utvecklingen av ett rikt kulturliv.

Moderniseringen av undervisningen i estetiska ämnen är i hög grad beroende av en tillräcklig tillgång på effektiva läromedel. För att kunna tillgodose behovet av läromedel föreslår *Dansk Filmlærerforening, undervisningsministeriet* i Finland och *Riksutställningar* i Sverige ett system för utbyte av såväl undervisningsmateriel som erfarenheter mellan de nordiska länderna. För att skapa en direkt kontakt mellan eleverna och konsten önskar sistnämnda remissinstans bygga ut utbytet av utställningar mellan de nordiska länderna. *Skolöverstyrelsen* i Sverige, *Läraryförbundet* i Finland och *Folkskolerådet* i Norge finner att behovet av undervisningsmateriel med fördel kunde tillgodoses genom produktion av gemensamma nordiska läromedel.

Såsom flertalet remissinstanser framhåller, kommer moderniseringen av konstfostran i sista hand an på lärarna. *Den samnordiska kursen för formings- och teckningslärare vid nordiska lärarutbildningsanstalter* och *skolöverstyrelsen* i Sverige finner den nordiska kursverksamheten, som hittills ägt rum, värdefull däri att de deltagande lärarna på grundval av sina vid kurserna vunna erfarenheter kan initiera fortbildningsverksamhet och pedagogiskt reformarbete i sitt hemland. Utan regelbundna nordiska kontakter anser *Forum Artis r.f.* och *Konstverk till skolan r.f.* i Finland det förordat med stora svårigheter för lärarna att följa utvecklingen på området, vilket är en förutsättning för att undervisningen skall motsvara moderna krav. Emedan erfarenheterna av den hittillsvarande nordiska kursverksamheten har varit positiva och kontakterna verkat konstruktivt på undervisningen i de olika länderna förutsätter de flesta remissinstanser att den redan påbörjade aktiviteten på området bör beredas möjlighet att fortsätta med ekonomiskt understöd från statsmakternas sida. Reformarbetet rörande konstundervisning bör även basera sig på intensifierad pedagogisk forskning, framhåller *Den nordiska kursen för formings- och teckningslärare vid nordiska lärarutbildningsanstalter, skolöverstyrelsen* och *Riksutställningar* i Sverige samt *Folkskolerådet* i Norge. *Nationalmuseum* i Sverige förklarar sig villigt att delta i pedagogisk försöksverksamhet för att främja skolans konstfostran.

3. Utskottet

Utskottet har av remissyttrandena funnit, att undervisningen i estetiska ämnen i de nordiska ländernas skolor är underrepresenterad mot bakgrund av det allmänt erkända behovet av konstundervisning och dennas grundläggande betydelse för individens estetiska utveckling. Skolans konstfostran har fått ökad aktualitet i vårt moderna samhälle, där medborgarna

tack vare den ökade fritiden har beretts tillfälle att i större utsträckning än tidigare utveckla sina estetiska intressen.

Skolans undervisning har under de senaste decennierna genomgått betydande förändringar. Konstundervisningen omfattade tidigare huvudsakligen kreativ verksamhet och konsthistoria. Den snabba utvecklingen i synnerhet på massmediernas område har betingat införande av nya moment i undervisningen, såsom film-, radio- och TV-kunskap. En orientering rörande dessa ämnen och konstindustriell produktion är nödvändig för att fostra eleverna till aktiva och kritiska konsumenter. Även andra innehållsmässiga förskjutningar har ägt rum. I skolans konstfostran bör enligt nutida uppfattning inrymmas en sammanfattande orientering om samtliga förekommande former av estetiskt skapande. Enligt denna uppfattning bör i ämnet ingå bl. a. musik, dans och litteratur. En dylik reform av undervisningen på området har redan föreslagits i Sverige i samband med översynen av läroplanen för grundskolan. Tendenserna att omstrukturera konstundervisningen i skolan bör dock enligt utskottets uppfattning ställas i relation till övriga ämnen och skolans målsättning i sin helhet, med tyngdpunkten lagd på elevernas egen skapande aktivitet.

Vid den av Nordiska rådets presidium den 19 och 20 april 1968 i Köbenhavn arrangerade konferensen om kulturförmedlingen och dess mål och medel kunde utskottet med glädje konstatera, att man inom alla de vid konferensen representerade kulturarbetarkategorierna understryker skolans betydelse som kulturförmedlare och danare av medborgarnas estetiska grundsyn. För att skolan skall kunna göra en aktiv insats till fromma för konstförståelsen krävs enligt utskottets uppfattning en grundlig prövning av den nuvarande undervisningen för att på grundval därav framlägga konkreta förslag för en reorganisation av konstfostran. Detta kräver ett omfattande utredningsarbete, som med fördel kan utföras på nordiskt plan med tanke på möjligheterna att utnyttja erfarenheterna i de olika nordiska länderna för att gemensamt definiera innehållet i skolans konstfostran och framlägga en gemensam undervisningsplan anpassad för den påbörjade harmoniseringen av de nordiska skolordningarna.

Såsom remissinstanserna i förevarande sak och kulturförmedlarna vid nyssnämnda kulturförmedlingskonferens framhållit, är en direkt kontakt mellan eleverna å ena sidan och konstnärerna och deras produktion å andra sidan behövlig för att sporra eleverna till ett aktivare intresse för olika former av estetiskt skapande. Utskottet har dessutom vid beredningen av ärendet funnit, att tillräckliga läromedel för närvarande saknas, och önskar därför starkt understryka behovet av att de nordiska länderna gemensamt producerar tidsenlig undervisningsmateriel för undervisningen i estetiska ämnen.

Den ständiga utvecklingen på konstens olika områden förutsätter för lärarnas vidkommande en kontinuerlig omprövning och utökning av tidigare

inhämtade kunskaper. För att i någon mån kunna tillgodose behovet av fortbildning har lärarna själva tagit initiativ till gemensam kursverksamhet på nordiskt plan. Sålunda har under de senaste åren anordnats kurser för formnings- och filmlärare samt för lärare vid nordiska lärarutbildningsanstalter. Remissinstanserna framhåller, att erfarenheterna av dessa kurser varit positiva och framställer önskemål om ekonomiskt understöd för att kunna fortsätta och utveckla denna kursverksamhet. Klara fördelar kan nås genom utnyttjande av sakkunskapen i de olika nordiska länderna för att gemensamt dryfta pedagogiska problem och aktuella konstföreteelser samt för att inspirera även den nationella fortbildningen på området. Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet förslaget om att organisera en permanent kursverksamhet för lärare i estetiska ämnen.

Vakthållningen kring de nordiska ländernas gemensamma kulturella traditioner och utvecklingen av det kulturella sambandet mellan länderna baserar sig ytterst på skolans estetiska fostran. Sammanfattningsvis önskar utskottet därför betona vikten av att de nordiska länderna gemensamt upp- tar konstundervisningens alla aspekter till en allsidig prövning och därvid särskilt beaktar läromedlens och lärarfortbildningens betydelse för en effektivisering och modernisering av undervisningen.

Under återopande av vad ovan anförts får utskottet föreslå,

att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att i samband med arbetet rörande harmoniseringen av de nordiska skolordningarna (rek. nr 26/1967) pröva frågan om en reformering och effektivisering av skolans undervisning i estetiska ämnen,

II. att i samråd producera läromedel för denna undervisning samt

III. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en permanent nordisk fortbildning av lärarna på ifrågavarande undervisningsområde.

Helsingfors den 30 oktober 1968

K. B. Andersen

Vice förman

Gunnar Edström

Håkon Johnsen

Kerttu Saalasti

Georg Backlund

Niels Eriksen

Daqmar Ranmark

Sylvi Siltanen

Jens Bilgrav-Nielsen

Olav Hordvik

Berte Rognerud

Fridolf Thapper

BILAGA 3**I efterhand inkommet yttrande****D a n m a r k****Malende Kunstneres Sammenslutning:**

— — — meddeles det herved, at det på et bestyrelsesmøde i Malende Kunstneres Sammenslutning er vedtaget at anbefale Nordisk Råd at anlage den rekommandation om nordisk samarbejde vedrørende kunstundervisning i skolen, som er fremsat som medlemsforslag til behandling i Nordisk Råd.

København, den 19. november 1968

Erik M. Goldschmidt

Medlemsförslag

om samarbete angående skolans sexualundervisning

*(Väckt av Georg Backlund, Jens Bilgrav-Nielsen, Tyyne Leivo-Larsson,
Sylvi Siltanen och Fridolf Thapper)*

Sexualiteten framhävs i dagens samhälle på ett helt annat sätt än tidigare. Ingen kan undgå att så gott som dagligen konfronteras med olika ytt-ringar härav. Sexfrågor dryftas mycket mera öppet än vad som var fallet blott för ett par decennier sedan. Massmedierna, televisionen, filmen och dagspressen ägnar dem stor uppmärksamhet. Veckopressen, nöjesindustrin och reklamen är delvis medvetet inriktade på att utnyttja sexualiteten i publikfriande syfte. Vedertagna moraliska normer undergår förändringar i takt med samhällets utveckling. Barnen och ungdomen i välfärdssamhället mognar tidigare än förr. Samtidigt som giftasåldern sjunker är familjelivet och hemmet utsatt för starka påfrestningar som en följd av det moderna levnadsmönstret och den hektiska välståndskampen.

Den uppmärksamhet sexuella frågor ägnas i dag motsvaras emellertid inte på något sätt av den bristfälliga upplysning och vägledning samhället och skolan ger den växande ungdomen i dessa frågor. Sanningen är nog tyvärr den, att ungdomen i detta hänseende lämnas utan stöd i en starkt förändrad och komplicerad miljö. Barn i förskoleåldern och på skolans låg-stadium har därför ofta betydande svårigheter att orientera sig i sexuella frågor. Detta gäller i ännu högre grad den något mognare ungdomen. På senare tid har de ogifta barnaföderskornas ålder visat en snabbt sjunkande tendens, inte sällan är det fråga om 15-åringar, ja till och med 12-åringar förekommer. De talrika aborterna talar ett skrämmande språk. Av barnen och ungdomen krävs i dag ståndpunktstaganden i svåra personliga frågor, som är av vital betydelse såväl för den enskilde individen som för samhället som helhet.

På det internationella planet har frågan om sexualundervisningen tagits upp av bl. a. UNESCO som år 1964 anordnade en konferens om detta ämne för pedagoger, sociologer, psykologer och läkare från Väst- och Östeuropa, Nordamerika och de skandinaviska länderna.

I de av konferensen antagna resolutionerna betonades att det både för den enskilde individen och för samhället är av stor vikt att ungdomen göres för-

trogen med ett sunt sexualliv. Det åvilar därför skolan att meddela sexualundervisning. Detta så mycket mera emedan flertalet föräldrar inte går i land med denna uppgift. Konferensen uttalade om sexualundervisningens målsättning bl. a., att den bör gå ut på att leda barnets naturliga sexuella intresse i en sådan riktning att barnet utvecklas till en välbalanserad individ, som är förmögen till naturliga relationer i skolan, hemmet och samhället i överensstämmelse med dettas gällande normsystem.

Även i de nordiska länderna har sexualfrågorna under de senaste åren tilldragit sig ökat intresse i den offentliga debatten. En livlig debatt har förts om samhällets och speciellt skolans ansvar gentemot ungdomen på detta område. Särskilt olika ungdomsorganisationer och skolelevernas egna sammanslutningar har yrkat på aktiva åtgärder till förmån för en saklig och effektiv sexualundervisning i skolan. Frågan har även aktualiserats i de olika ländernas parlament. Skolläkare och -psykologer samt hälsovårdande organisationer har kategoriskt yrkat på åtgärder i samma riktning. Sålunda uppmärksamgjorde ledande folkhälso- och barnavårdsorganisationer nyligen vederbörande myndigheter i Finland på angelägenheten av åtgärder i saken. Härvid framhölls bl. a.,

att införandet av kontinuerlig sexualundervisning i skolorna är en angelägen uppgift, som med det snaraste borde föranleda initiativ på högsta skoladministrativt håll,

att obligatorisk sexualundervisning borde meddelas inom alla de skolformer, där växande ungdom danas för sin uppgift i samhället,

att sexualundervisningen borde bedrivas så, att alla elever bibringas saklig upplysning i detta ämne i sådan utsträckning att de står rustade för olika utvecklingsfaser under sin uppväxttid och att en fullständig sexualundervisning delges dem innan de lämna skolan för att träda ut i samhällslivet,

att som första åtgärd i detta sammanhang borde organiseras en effektiv utbildning av redan verksamma samt under utbildning varande lärare för olika skolformer liksom också skolsköterskor och andra personer som undervisar i dessa frågor, och ändamålsenligt undervisningsmaterial samt lämpliga läroböcker utarbetas och ställas till skolornas förfogande.

Enligt undertecknades uppfattning har den allmänna målsättningen för skolans sexualundervisning på dessa punkter definierats på ett sätt, som kan tjäna som underlag för praktiska åtgärder från samhällets sida.

Bland den stora allmänheten synes vidsträckta kretsar numera inse, att samhället och speciellt skolan på detta område har sig förelagd en viktig och ansvarsfull uppgift. Vissa i Finland bland elever på olika skolstadier och bland lärare nyligen företagna undersökningar har klart bestyrkt denna uppfattning. Största delen av eleverna och lärarna efterlyser en vederhäftig sexualundervisning i skolan omfattande även undervisning om barnbegränsning.

Tyvärr synes dessa strävanden mötas av en påfallande tröghet inom den egentliga skolan och för denna ansvariga myndigheter. En viss undervis-

ning i berörda frågor är visserligen redan nu förutsatt i skolplanerna i de olika nordiska länderna. Den lämnar emellertid i fråga om det praktiska förverkligandet mycket övrigt att önska. I de flesta fall är det mera fråga om familjefostran och hygien än om sexualundervisning i egentlig bemärkelse. Denna meddelas vanligen, i den mån sådan över huvud ges, i form av några lektioner i anslutning till andra ämnen såsom hälsolära, gymnastik, biologi, psykologi eller samhällskunskap. Detta innebär att den ofta får en undanskynd ställning och dessutom tyvärr ofta blir beroende av den enskilde lärarens ej sällan bristande förutsättningar för uppgiften. Undervisning om barnbegränsning förekommer ytterst sällan.

Situationen i ovan relaterade hänseenden är i stort sett densamma i alla de nordiska länderna. Frågan är aktuell och brådskande i samtliga länder. Enskilda sociala och folkhälsoorganisationer har i de olika länderna utfört ett värdefullt arbete till förmån för familjefostran och sexualundervisningen, men dessa har inte nödiga resurser för en så omfattande uppgift. Exempelvis Foreningen for Familieplanlægning i Danmark ser sig sålunda eventuellt tvungen att inskränka berörda upplysningsverksamhet till följd av brist på medel. I detta läge synes samnordiska överväganden och åtgärder påkallade och erbjuda en möjlighet att föra saken vidare. Starka skäl talar också för att en viss enhetlighet uppnås även i fråga om denna undervisning mellan de nordiska länderna i konformitet med de strävanden för en koordinering av skolundervisningen i dessa länder, för vilka Nordiska rådet gett uttryck bl. a. genom rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning. Här må endast hänvisas till barnens och ungdomens stora rörlighet såväl i mera organiserade former såsom skolrese-, utbytes- och praktikantverksamheten som den omfattande fria turismen. I detta sammanhang må nämnas exempelvis det högaktuella problem p-pillren utgör för den i sexuella frågor ej tillräckligt upplysta ungdomen så länge bestämmelserna om dessas erhållande inte är enhetliga i de olika länderna.

Ett nordiskt samarbete på sexualundervisningens område skulle också erbjuda uppenbara fördelar för de enskilda länderna. Den pågående reformeringen av skolans sexualundervisning kunde harmoniseras och de enskilda ländernas erfarenheter av försöksverksamhet och reformåtgärder utnyttjas till samfällt bästa. En central uppgift för samarbete skulle utbildningen av lärare och fortbildningen av redan verksamma lärare ävensom annan härför lämpad personal utgöra. Härvid kunde förefintliga expertresurser inom Norden utnyttjas effektivt. Exempelvis i Finland har gästföreläsare från Sverige med framgång anlitats vid seminarier och kurser i sexualkunskap. Ett annat område, som är synnerligen väl lämpat för samarbete, utgör åstadkommandet av lämplig undervisningsmateriel. Gemensamma program kunde utarbetas för skolradio och TV ävensom annat bildmaterial och läroböcker för sexualundervisningen. Med beaktande av filmens värde som hjälpmedel vid undervisningen finner vi ett nordiskt samarbete

för framställande av undervisningsfilmer på detta område synnerligen önskvärt. Filmerna kunde dubbas på olika språk. På detta sätt kunde kostnaderna avsevärt nedbringas samtidigt som tillverkningen av filmer kunde ökas och deras innehåll göras mångsidigare och anpassat för olika åldersgrupper.

En första åtgärd synes vara att sammankalla vederbörande skol- och hälsovårdsmyndigheter samt företrädare för på dessa områden verksamma riksomfattande organisationer ävensom lärar-, skolelevs- och föräldraorganisationer från de nordiska länderna för att dryfta sexualundervisningens målsättning och metoder. Efter detta klarläggande av utbildningsbehoven bör ett permanent samarbete inledas om konkreta frågor samt i syfte att förbereda införandet av en effektiv sexualundervisning i skolan i de olika nordiska länderna.

Under återopande av vad ovan anförts får undertecknade föreslå, att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att inom samtliga skolformer och -stadier i de nordiska länderna i samarbete skyndsamt införa en för olika åldersgrupper anpassad, effektiv sexualundervisning innefattande även upplysning om barnbegränsning.

Helsingfors i maj 1968

Georg Backlund

Jens Bilgrav-Nielsen

Tyyne Leivo-Larsson

Sylvi Sillanen

Fridolf Thapper

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****D a n m a r k****Undervisningsministeriet:**

— — — — skal undervisningsministeriet oplyse følgende:

I Danmark er seksualundervisning ikke obligatorisk i folkeskolen, men i henhold til bestemmelse i de enkelte kommuners undervisningsplaner gives der i ret vidt omfang seksualoplysning i skolerne, herunder ved nogle skoler også oplysning om svangerskabsforebyggelse. Ved mange skoler får eleverne dog endnu ikke seksualundervisning, eller de får det kun i utilstrækkeligt omfang. Efter forslag fra folkeskolens læseplansudvalg har undervisningsministeriet i 1961 ladet udarbejde en »Vejledning i seksualundervisning i folkeskolen». I gymnasiet er seksualundervisning, herunder oplysning om svangerskabsforebyggelse, efter de gældende bestemmelser obligatorisk. I uddannelsen af folkeskolens lærere er undervisning i seksualhygiejne efter de gældende bestemmelser ligeledes obligatorisk og skal have et sådant omfang og indhold, at den kvalificerer til varetagelse af seksualundervisning i folkeskolen.

Et af regeringen nedsat seksualoplysningsudvalg har i sin betænkning I »Seksualoplysning i folkeskolen m. v.», der forelå trykt i begyndelsen af maj 1968, på grundlag af en række undersøgelser stillet forslag om, at seksualundervisning gøres obligatorisk for elever i folkeskolen, og at der ved undervisningsministeriets foranstaltning snarest udarbejdes en ændret vejledning vedrørende seksualundervisning i folkeskolen på grundlag af de i betænkningen foreslåede retningslinjer. Endvidere har udvalget stillet forslag med hensyn til seksualundervisning i læreruddannelsen og om, at Danmarks Lærerhøjskole tager initiativ til etablering af efteruddannelseskursus i seksualundervisning for folkeskolelærere.

Undervisningsministeriet behandler for tiden seksualoplysningsudvalgets forslag og er positivt indstillet over for disse. Forslaget om, at seksualundervisning gøres obligatorisk i folkeskolen, forudsætter, at der gennemføres ændringer i folkeskoleloven. Forslagene med hensyn til læreruddannelsen tages i betragtning af det studieplansudvalg for læreruddannelsen, der er nedsat med den opgave at stille forslag til nærmere regler om den kommende læreruddannelse i henhold til lov nr. 235 af 8. juni 1966 om uddannelse af lærere til folkeskolen, der skal træde i kraft den 1. august 1969.

Undervisningsministeriet finder det naturligt, at der gøres opmærksom på

dette undervisningsfag som emne for en udvidelse af det nordiske samarbejde. Man må dog samtidig være af den opfattelse, at en nærmere bedømmelse af aktualiteten af behovet for et udvidet samarbejde samt en eventuel tilrettelæggelse af et sådant samarbejde bør ske i den videre sammenhæng, som udgøres af de med udgangspunkt i Nordisk Råds rek. nr 26/1967 om en Enhetlig nordisk skoleordning igangsatte harmoniseringsbestræbelser under Nordisk kulturkommissions sektion II.

Undervisningsministeriet kan for sit vedkommende udtale, at man tør have tillid til, at de ovennævnte spørgsmål på rette tid og sted vil blive taget op til overvejelse og afgørelse i forbindelse med disse almindelige harmoniseringsbestræbelser.

Man vedlægger til yderligere orientering 4 eksemplarer af seksualoplysningsudvalgets betænkning (*här ej tryckt*) og 4 fotokopier af den af indenrigsministeriet den 8. december 1967 udsendte pressemeddelelse om betænkningen (*se Bihang*).

København, den 2. oktober 1968

P. m. v.

E. b.

E. Drostby

BIHANG

Pressmeddelande från seksualoplysningsudvalgets betänkande I »Seksualundervisning i folkskolan»

Seksualoplysningsudvalget, som blev nedsat den 1. november 1961 med den opgave at undersøge behovet for oplysning, etisk vejledning og rådgivning på det seksuelle område, og hvis formand er dr. med. Kirsten Auken, har afgivet udvalgets betænkning I »Seksualundervisning i folkeskolen m. v.» Betænkningen er i trykken og vil foreligge i januar 1968.

Betænkningen beskæftiger sig især med problemerne set i relation til en seksualundervisning af børn og unge i folkeskolen. Udvalget anfører en række vægtige grunde for, at seksualoplysningen fremmes mest muligt, og er af den den opfattelse, at det vil være ønskeligt og mest hensigtsmæssigt, at seksualoplysning af børn og unge gives i hjemmet. De foretagne undersøgelser imidlertid tyder på, at kun mellem 1/3 og 1/2 af de unge har fået blot nogen oplysning i hjemmet, konkluderer udvalget i, at folkeskolen er egnel til at påtage sig opgaven, og den er tillige det eneste sted, hvor en seksualundervisning kan nå alle børn og unge.

Udvalget indstiller derfor, at seksualoplysningen bliver obligatorisk på

folkeskolens undervisningsplan. Endvidere indstilles det, at der ikke længere bør stilles krav om samtykke fra forældre, og at forældrene ej heller kan få adgang til at begære deres børn fritaget for undervisning; dette sidste motiveres med, at den ønskelige integration af seksualoplysningen i den øvrige undervisning vil være udelukket, dersom blot en enkelt elev skal fritages. Det fremhæves dog, at forældrene eventuelt gennem afholdelse af klasseforældremøder eller på anden måde bør gøres bekendt med, hvad seksualundervisningen kommer til at omfatte, og hvorledes den gennemføres. Undervisningen skal efter udvalgets forslag finde sted fra 1. skoleår, således at stoffet opdeles i 3 hovedgrupper omfattende henholdsvis 1.—4. skoleår, 5.—7. skoleår og en afsluttende gennemgang i 8.—10. skoleår. Denne emnefordelingsplan vil kunne blive brudt ved, at emner der hører hjemme på et senere stadium i undervisningen, kommer frem tidligere f. eks. ved spørgsmål fra eleverne.

Udvalget indstiller, at der foretages de nødvendige ændringer i folkeskoleloven, og at der snarest muligt udarbejdes ny vejledning i seksualundervisning i folkeskolen på grundlag af udvalgets forslag.

Den ny læreruddannelseslov, der træder i kraft 1. august 1969, giver fornøden hjemmel til uddannelse af lærere i faget, og udvalget fremkommer derudover med forslag om efteruddannelse af lærere på Danmarks lærerhøjskole.

Seksualoplysningsudvalget viderefører sit arbejde og vil i en senere betænkning beskæftige sig med spørgsmålet om seksualundervisning i andre skoleformer end folkeskolen, voksenundervisning og -vejledning samt de problemer, der rejser sig i tilknytning hertil.

Udvalgets betænkning er afgivet til indenrigsministeriet, der har oversendt den til undervisningsministeriet og grønlandsministeriet.

Betænkningen vil blive udsendt til pressen, når den trykte udgave foreligger.

København, den 8. december 1967

Indenrigsministeriet:

— — — skal man meddele, at det under indenrigsministeriet nedsatte seksualoplysningsudvalg har afgivet sin første betænkning — »seksualundervisning i folkeskolen m. v.» — og at denne herfra er oversendt til undervisningsministeriet til videre foranstaltning.

Indenrigsministeriet har herefter ikke på indeværende tidspunkt noget at bemærke til det fremsendte medlemsforslag fra Nordisk Råd.

P. m. v.

E. b.

Karen Hansen

Den Alm. Danske Lægeforening:

— — — skal det meddeles, at sagen har været forelagt Lægeforeningens Hygiejnekomite og Dansk Skolelægeforening.

Lægeforeningen var ikke bekendt med, at Nordisk Råd selv direkte havde forelagt sagen for Dansk Skolelægeforening. Lægeforeningen er bekendt med Skolelægeforeningens direkte svar til Nordisk Råd af 20. august 1968 (*se neden*).

Lægeforeningens Hygiejnekomite og Den Alm. Danske Lægeforening kan tilslutte sig det af Dansk Skolelægeforening anførte og kan derfor tilslutte sig den henstilling, der findes i medlemsforslaget in fine.

København, den 4. september 1968

P. h. v.

Jens Larsen

A. H. Schleisner

Dansk Skolelægeforening:

Vi ønsker gerne et samlet nordisk initiativ. Vi ønsker en kontinuerlig seksualundervisning i skolen, som vi forventer indført efter seksualkommissionens betænkning, så vidt muligt integreret i den løbende undervisning, og vi foreslår, at seksualundervisningen i de højere klasser fortrinsvis lægges an som en debatterende undervisning — også af de etiske spørgsmål — så de unge modnes til selvstændigt at kunne tage stilling til spørgsmålet. Vi ønsker undervisningen fulgt op i efterskoler og ungdomsskoler. Vi ønsker en læreruddannelse, der sigter på at tage emnet op i alle dets aspekter, og skolehelsepersonalet bør inddrages i undervisningen eller stå som et baggrundsteam for lærerne.

Odense, den 20. august 1968

P. b. v.

H. J. Svendsen

Skolelæge

Gymnasieskolernes Rektorforening:

— — — skal jeg hermed på rektorforeningens vegne oplyse, at jeg ingen indvendinger har imod indholdet af de tre medlemsforslag.

København, den 24. oktober 1968

Ole Barfoed

Formand

Danmarks Lærerforening:

Disse forslag er alle udtryk for en fortsat tendens til at pålægge skolen stadig øgede opdragelsesmæssige arbejdsopgaver. Foreningen anser alle de i forslagene nævnte opgaver for væsentlige også i forbindelse med skolens opdragende virksomhed.

Men foreningen må advare imod en stadig udvidelse af skolens arbejdsopgaver uden hensyntagen til de eksisterende arbejdsvilkår i skolen, ligesom sådanne udvidede arbejdsopgaver må indgå i en helhedsvurdering af skolerens samlede undervisningsplan.

Problemerne i tilknytning til seksualundervisningen er for tiden til behandling i folkeskolens læseplansudvalg, og foreningen skal derfor undlade at fremsætte udtalelser vedrørende indholdet af skolens seksualundervisning og spørgsmålet om, hvorvidt denne undervisning bør være obligatorisk.

Imidlertid kan foreningen tilslutte sig de i forslaget anførte forholdsregler til et effektivt samarbejde mellem de nordiske landes skolemyndigheder om denne del af skolens arbejde. Såvel på læreruddannelsesområdet som med hensyn til fremstilling af undervisningsmidler kan et nordisk samarbejde anbefales.

København i september 1968

Stinus Nielsen

Biologi- og Geografilærerforeningen:

Den danske læreruddannelse giver ikke den uddannede lærer mulighed for at tage seksualundervisningen op på et forsvarligt plan. Kurser og publikationer har dog muliggjort, at adskillige kan påtage sig opgaver, i øjeblikket knyttet til biologiundervisningen på 7. klassetrinnet.

Hvis læreren ikke magter opgaven eller ikke ønsker at undervise på dette felt, åbnes der mulighed for, at en læge eller en særligt uddannet lærer kan tilkaldes og give normalt to timers undervisning, en yderst utilstrækkelig information.

Seksualoplysningsudvalget har i betænkning nr. 484 fremsat en række yderst tiltalende tanker om fremtidens seksualundervisning, således at informationerne skulle strække sig over hele barnets skoletid.

Med den nuværende læreruddannelse må dette ønske siges at være uopfyldeligt uden en meget omfattende publikations- og kursusvirksomhed, som Danmarks Lærerskole lægger planer om at klare, men opgaven er meget opfattende og stor.

I en ny læreruddannelse har man planlagt et kursus på 20 timer i sundhedslære, skolehygiejne og seksuallære, som skal være obligatorisk for alle læreruddannede i fremtiden. Men hvor lidt vægt man i virkeligheden tillægger dette vægtige spørgsmål ses af, at den lærerstuderende ialt får 6—7 timer om seksualbelæring — og ajourført viden om seksuallivet og prævention.

Vi hilser derfor det nordiske initiativ med stor glæde og mener, at forslaget vil være et incitament til at tage dette livsvigtige spørgsmål op, så at vi nærmer os en fornuftig løsning på en rimelig seksualbelæring, herunder naturligvis meddelelse til børnene om de mest hensigtsmæssige præventive midler med eventuelle ulemper.

Fællesnordiske kurser og udveksling af eksperter og ekspertviden må være en solid støtte for fremtidens pædagogiske arbejde på dette forsømte og mange steder også misrøgtede felt.

Farum i november 1968

På Biologi- og Geografilærerforeningens vegne

Svend Glenner

Foreningen af Gymnasiets og Seminariets Lærere i Biologi og Geografi:

— — — skal man tillade sig at fremkomme med nedenstående kommentar og oplysninger. Vi kan fuldt ud medgive forslaget vor tilslutning, idet der i Danmark endnu ikke er trukket tilstrækkeligt klare linier op med hensyn til obligatorisk seksualundervisning i de forskellige klassetrin.

En sådan obligatorisk undervisning findes i realiteten kun inden for gymnasiet og H F, hvor der i de vejledende bestemmelser for undervisningen i gymnasiet § 16, stk. A 5 og stk. B 12 kræves undervisning i seksualhygiejne med seksualoplysning (herunder prævention), der kan danne den biologiske forståelse af familjeplanlægning og befolkningsproblemer. Tilsvarende bestemmelser gælder for H. F.

På foranledning af foreningen er udarbejdet et lysbilledmateriale omfattende 135 dias med tilhørende 3 teksthæfter affattet af skolelæge Poul Dich og lektor Ib Clemens Petersen. Dette materiale er tilsendt statens gymnasier og seminarier. Et sæt teksthæfter vedlægges. (*Här ej tryckta.*)

For seminariernes vedkommende er gældende bestemmelser meget vagt formuleret. Den nye læreruddannelseslov af 1966 indeholder derimod en bestemmelse om, at der skal afholdes et obligatorisk kursus på 20 timer for samtlige lærerstuderende i faget sundhedslære. Dette inkluderer bl. a. seksualhygiejne med seksualoplysning (herunder prævention), og undervisningen skal gives af seminariernes biologilærere.

Det er i det hele taget foreningens opfattelse, at seksualoplysning som sådan naturligt hører hjemme under biologiundervisningen, og at man med de

for gymnasiet og H F gældende bestemmelser og med de for seminarierne fra 1969 gældende bestemmelser i fremtiden vil være godt udrustet i Danmark hvad angår problemerne omkring de højere skolers seksualundervisning.

Lyngby, den 3. oktober 1968

K. Asker Larsen

Formand

Dansk Sygeplejeråd:

Det må erkendes, at der er et stort behov for en redelig seksualundervisning blandt skolebørn og unge for derigennem at medvirke til et sundere samfunds- og familieliv.

Såfremt undervisningen skal kunne tjene dette formål, er det nødvendigt, at der foreligger et vel gennemarbejdet undervisningsmateriale, bl. a. i form af film, ligesom der bør udarbejdes støttemateriale, der giver mulighed for en fyldestgørende besvarelse af de spørgsmål, skolebørn og unge vil stille i forbindelse med undervisningen.

Med henblik herpå kan Dansk Sygeplejeråd tilslutte sig forslaget om, at der på nordisk plan indgås et samarbejde om at fremstille undervisningsfilm med en tekst, der tilpasses de forskellige alderstrin i et ordvalg, som børn og unge forstår, ligesom et samarbejde om det øvrige undervisningsmateriale kan være af værdi.

I øvrigt mener Dansk Sygeplejeråd, at det vil være af betydning, at undervisningen koordineres med den øvrige sundhedsundervisning, der gives blandt andet af skolelæger og sundhedsplejersker, og at der i undervisningen, som omhandler forebyggelse af svangerskab, lægges vægt på det ansvar, man påtager sig ved at sætte børn i verden.

København, den 2. oktober 1968

For Dansk Sygeplejeråd

Kirsten Stallknecht

Den Almindelige Danske Jordemoderforening:

Da man jo desværre må erkende forældres manglende evne til og forudsætning for at give deres børn en grundig seksualoplysning, skønt de burde være selvskrevet til det, er det af største vigtighed, at alle lærere under deres uddannelse får bibragt forudsætning for at give skolebørn på alle alderstrin oplysning, hvor det falder naturligt ind i de forskellige fag.

Det bør være en selvfølge, at et barn ikke går ud af skolen uden at have fået alle sider af seksualitet belyst både fra etisk og praktisk side.

I mangel af lærere eller skolelæger til at give seksualvejledning vil det være naturligt at betragte jordemødre med særlig uddannelse og interesse i familieplanlægning som egnede til at give oplysning i skoler såvel som i andre grupper af unge og voksne.

Foreningen for Familieplanlægning i Danmark har siden 1966 afholdt kurser for jordemødre og sygeplejersker, og mere end 10 har hidtil deltaget i sådanne kurser.

I Grønland tilbydes alle skoler i de større byer seksualoplysning og forklaring om prævention til børn i afgangsklasserne af en specielt uddannet jordemoder.

Til slut skal vi foreslå, at ordet »barnbegrænsning» erstattes med familieplanlægning og prævention.

København, den 30. september 1968

P. f. v.

Agnes Edinger

Foreningen for Familieplanlægning:

— — — skal vi udtrykke vor glæde over at også seksualoplysning bliver behandlet på skandinavisk basis.

Vi har ingen kommentarer til forslaget udover benyttelsen af ordet »barnbegrænsning» der af mange opfattes som »anti-børn» i princip og ville foretrække ord som svangerskabsregulering eller familieplanlægning, som efterhånden er et internationalt begreb, der har erstattet »birth-control».

Da UNESCO er nævnt i cirkulæret tillader vi os at fremsende kopi af forslag fremsendt til UNESCO af IFUW (International Federation of University Women)¹ som rapport om arbejdsgruppen »Family Life» ved kongressen i Zürich 1950 med titlen »Human Rights — the Task before us».

Hellerup, den 20. august 1968

Hedda Wiborg

Sekretær

Landsforeningen Skole og Samfund:

Med den stigende aktualitet, der er over dette emne i samfundslivet som blandt ungdommen, er det givet nødvendigt, at der snarest tages fat på undervisning i familieplanlægning og herunder naturligvis også seksualvejledning. Vi ønsker gerne at understrege vejledningens og familieplanlægningens aspekter i denne sag.

¹ *Här ej tryckt.*

Det må også være selvklart, at lærerne i stærkere grad på seminarier og specialkursus bliver underrettet om disse problemer. Det vil sige, at seminarierne må tage mere aktiv del i denne undervisning.

Den danske blå betænkning af 1960 har et kapitel om denne sag som en undervisningsvejledning, men selv denne vejlednings ord om, at man ikke kan pålægge en lærer at overtage seksualundervisning, og at læreren påtager sig et risikomoment, er udtryk, der nærmest må betegnes som forældede, hvorfor der også her må ske en ændret affattelse af vejledningen.

Det er helt indlysende, at det er nødvendigt, at alle får en vejledning inden de forlader skolen, ja at den gives inden barnets fyldte 15 år. Det vil også være naturligt, at denne vejledning gives efterhånden som børnene modnes til at modtage undervisningen, det vil sige, at vejledningen tilpasses de forskellige aldersgrupper, ligesom det vil være naturligt, at det er lærerne, der giver vejledningen.

Emnet er i øvrigt et oplagt tema ved arrangement af møder med forældrene, således at der her også kommer en dialog i stand, der indebærer mulighed for øget kontakt generationerne imellem.

Skanderborg, den 10. september 1968

Wilh. Dupont

Formand, redaktør

Dansk Ungdoms Fællesråd:

Vi vil gerne i den forbindelse give det fremsendte forslag vores varmeste støtte, og vi har med glæde noteret, at forslaget både omfatter undervisning på alle alderstrin og oplysning om svangerskabsforebyggelse.

I kommentarerne til forslaget har vi især hæftet os ved bemærkningen om, at seksualundervisningen skal behandles helt på linie med andre fag, d. v. s. at den bliver obligatorisk fag, indføres for alle klassetrin samt at det for en stor del bliver skolens egne lærere, som står for denne undervisning, idet vi mener, at gennemførelsen af disse 3 forslag er altafgørende for, om børnene får et afslappet og naturligt forhold til det seksuelle spørgsmål.

København, den 3. september 1968

Dansk Ungdoms Fællesråd

Tue Rohrsted

Dorte Bennedsen

F i n l a n d**Undervisningsministeriet:**

----- får undervisningsministeriet, efter att ha införskaffat utlåtande från skolstyrelsen, meddela att det i lagen den 13 juni 1967 om ändring av folkskollagen bestäms att i både den egentliga folkskolan och medborgarskolan bör undervisning meddelas i bl. a. medborgarfärdighet, ett nytt läroämne, som även inrymmer familjefostran och sexualundervisning. De läropliktiga eleverna får alltså årligen i dessa skolor fortsatt sexualundervisning. Vid läroverken har dylik undervisning givits i samband med hälsolära samt under gymnastiklektionerna, i huvudsak i form av hälsovädlig rådgivning, enligt lärarens övervägande.

Undervisningsministeriet anser medlemsförslaget önskvärt framför allt nu, då det i både folk- och medborgarskolan är möjligt att meddela en pedagogiskt fullgod samt för olika årsklasser tillämpad undervisning i anslutning till läroämnet medborgarfärdighet. Vid påbörjandet av den nya lärarutbildningen kunde samarbete för framkallandet av en för ämnet gemensam läroplan och enhetligare lärostoff vara värt att främjas.

Ministeriet konstaterar, att frågan för Finlands del kommer att utredas i anslutning till det arbete som pågår beträffande grundskolereformen, samt framhåller, att man lämpligen kunde fästa uppmärksamhet vid ärendet i samband med det av Nordiska kulturkommissionen påbörjade utredningsarbete som gäller Nordiska rådets rekommendation (26/1967) om enhetlig nordisk skolordning.

Helsingfors den 27 september 1968

Kalervo Siikala

Avdelningschef

Matti Gustafson

Föredragande

Social- och hälsovårdsministeriet:

Ministeriet i likhet med socialstyrelsen, varifrån utlåtande införskaffats, har i princip en positiv inställning till den i rekommendationen avsedda intensifieringen av det nordiska samarbetet inom samtliga skolformer. Sålunda synes det tillbörligt att tillsätta ett nordiskt samarbetsorgan för att utreda frågan om sexualundervisning i hela dess vidd, vilken blivit alltmer angelägen, samt att utarbeta en plan över målsättningarna för ifrågavarande undervisningsarbete, över härvid användbara förfaringssätt, över lärarnas utbildning för uppgiften samt över alla övriga åtgärder som kan komma

i fråga i denna undervisningsverksamhet. Härvid borde visst även de upp-
lysningsåtgärder klarläggas som i detta avseende är nödvändiga och ända-
målsenliga samt vilken användning av dem som är den mest rationella. Oak-
tat att barnbegränsningsfrågan i de nordiska länderna inte är av integre-
rande allmän betydelse äger den i vissa socialfall sin egen betydelse. Det
ovan häntydda nordiska samarbetsorganet borde även i detta hänseende
utarbete sitt förslag till sådana sammordiska åtgärder som det anser nöd-
vändiga.

Helsingfors den 19 september 1968

J. E. Partanen

Minister

Aarne Tarasti

Kanslichef, regeringsråd

Medicinalstyrelsen:

Skolans kanske viktigaste uppgift är att bibringa barn och ungdom ett så-
dant mått av kunskap och vetande, som gör det möjligt för individen att på
bästa möjliga sätt kunna fylla sin plats som människa och medborgare i det-
ta land. Ett sedan antiken högt värderat undervisningstema är att hjälpa
eleven att lära känna sig själv.

Under de senaste 30—40 åren har en märklig och ingripande förändring
skett i den sekvens som man betecknar som pubertetsutveckling. Denna för-
ändring benämnes acceleration. Ännu på 1900-talet följde den fysiska, sexu-
ella och den psykiska, emotionella mognadsprocessen i de flesta fall jäm-
sides. Dessutom skedde det sociala mognandet ungefär i anslutning till den
psykiska och emotionella. I dag är pubertetsprocessen hos ca 25—30 procent
av våra ungdomar en helt annan: Accelerationen har skapat en icke önsk-
värd divergens i de skilda mognadsskeendena, i och med att den fysiska och
sexuella mognadsprocessen sätter in allt tidigare och slutförs allt snabbare.
Till denna ansluter sig dessutom en icke tidigare skådad längdtillväxt, spe-
ciellt hos pojkar. Hos flickor betyder det att menarche-åldern hos oss under
de senaste 100 åren förskjutits från medianen 16 år till 13 år. Samtidigt har
den psykiska och emotionella mognaden inte förskjutits och den sociala
mognaden har t. o. m. fördröjts till följd av att det moderna samhället ford-
rar en allt längre utbildningstid av de unga innan de får axla fullt ansvar
i samhällsmaskineriet. Denna diskrepans mellan å ena sidan fysiskt och
sexuellt och å andra sidan psykiskt, emotionellt och socialt mognande har
hos allt flera ungdomar skapat pubertetssvårigheter av förut sällsynt natur.
Här hos oss, liksom i hela den av hög levnadsstandard kännetecknade väst-
världen har samhället och skolan att göra med allt större årskullar köns-
mogna barn.

För att ens till en del kunna förvänta sig ett större omdöme och ett mognare ansvar i sexuella frågor hos ungdomen av i dag är det enligt medicinalstyrelsens åsikt oundgängligt att en enhetlig, kontinuerlig och välplanerad sexualundervisning upptages på skolschemat, i sådan utsträckning att ungdomen står bättre rustad än nu för de utvecklingsfaser den har att genomgå under sin uppväxttid. Emedan pubertetsproblematiken och ungdomens behov av sexualundervisning är till sin natur likadan i alla nordiska länderna, vill medicinalstyrelsen ställa sig positiv till det ifrågavarande medlemsförslaget.

Helsingfors den 23 september 1968

Niilo Pesonen

Generaldirektör

Holger Hultin

Överläkare

Finlands UNESCO-kommission¹:

De i medlemsförslaget för en effektivisering av sexualundervisningen uppställda målsättningarna motsvarar de riktlinjer, som man gått in för vid internationella konferenser för sakkunniga på sexualundervisningens område. Kommissionen tillstyrker därför medlemsförslaget.

Helsingfors den 18 september 1968

Arvi Kivimaa

Viceordförande

Kalevi Sorsa

Generalsekretärare

Samfundet folkhälsan i svenska Finland:

Förslaget är motiverat och angeläget. Vi anser det värt allt stöd.

Då sexualundervisningen sedan 1955 varit obligatorisk i Sverige, har man där redan hunnit samla en hel del erfarenheter av sexualundervisning i skolan. I viss utsträckning har också material för undervisningen utarbetats. Ett samarbete på detta område skulle innebära uppenbara fördelar för Finland. Folkhälsan har i sin verksamhet för effektivisering av skolans sexualundervisning bl. a. använt svenskt material. En allmän spridning av detta material anpassat för finländska förhållanden förutsätter dock ett samarbete på skoladministrativt håll.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Frågan om skolans sexualundervisning har väckt mycken polemik. Då värderingar och normer är föränderliga och olika inom olika grupper i samhället, har frågan ofta blivit affektladdad. Vi vill därför särskilt framhålla behovet av överläggningar över institutionsgränserna rörande sexualundervisningens innehåll, målsättning och metoder. Behovet av sådana överläggningar som en grund för ett effektivt nordiskt samarbete är uppenbart. Våra erfarenheter av att anlita svenska gästföreläsare och svenskt material har i huvudsak varit positiva. Men man kan också ofta bland allmänheten konstatera en avvisande inställning bl. a. baserad på misstro och feltolkningar. Vi anser det därför speciellt viktigt, att ett systematiskt nordiskt samarbete angående skolans sexualundervisning, såsom i medlemsförslaget framförs, inleds med överläggningar mellan berörda myndigheter och organisationer i de nordiska länderna. Målet vore att uppnå en gemensam grund på vilken samarbete i fråga om lärarutbildningen och åstadkommande av lämpligt undervisningsmaterial kunde bygga. Ett samarbete på detta område förutsätter saklig och korrekt information för allmänheten.

Vi vill också framhålla, att man vid samarbete mellan de nordiska länderna även bör beakta sexualundervisningen inom all särundervisning, såsom i hjälpklasser och observationsklasser samt i specialskolor och anstalter för fysiskt eller psykiskt handikappade barn.

Medlemsförslaget behandlar skolans sexualundervisning. Vi vill dessutom betona, att föräldrarnas roll inte får glömmas bort. Idealet vore om hemmen kunde ge barnen den grundläggande sexualupplysningen. Många föräldrar är ännu inte förmögna härtill. Ett nordiskt samarbete angående sexualundervisningen borde därför också ta sikte på föräldraupplysning.

Helsingfors den 27 september 1968

Samfundet folkhälsan i svenska Finland

Bertel von Bonsdorff

Jarl Brommels

Väestöliitto r. y. — Befolkningsförbundet¹:

Sedan år 1955 har sexualundervisningen varit obligatoriskt ämne i Sveriges skolor och vid utbildningsanstalter för lärare i Sverige. Förutom i Sverige har man även i Danmark kommit mycket långt i organisationen av detta undervisningsområde. Däremot är sexualundervisningen i skolor i Norge, och framför allt i Finland ännu på begynnelsestadiet. Det nordiska samarbetet på detta område borde i huvudsak gå ut på att utnyttja de i Sverige vunna erfarenheterna och att följa de metoder, som där tillämpats. Att direkt tillämpa det svenska systemet på förhållandena i Finland är tills vi-

¹ Yttrandet översatt från finska.

dare inte möjligt inom vårt skolväsende och inte heller önskvärt. I förslaget har dock framlagts många former av samarbete, vilka även direkt kunde tillämpas. Även inom ramen för vårt nuvarande skolväsende kunde sexualundervisning meddelas i form av expertföreläsningar, TV-utsändningar o. s. v. Enligt vår uppfattning borde man i Finland förhålla sig ytterst positiv till samarbetet på parlamentarisk nivå, då det är sannolikt, att detta i sin tur skulle aktivera undervisningsministeriets och skolstyrelsens hittills rätt passiva verksamhet.

Ytterst betydelsefull anser vi den punkt i förslaget, där det betonas att lärarna bör undervisas innan eleverna kan ges en effektiv undervisning. Hos oss har skolmyndigheterna tyvärr inte beaktat denna omständighet. Den enda undervisning, som lärarna har erhållit, har givits vid korta kurser i familjefostran, som sommaruniversitet anordnat under de senaste åren. En dylik tillfällig utbildning, som grundar sig på frivillighet, är emellertid inte tillräcklig, utan undervisning i sexualfostran borde ingå som ett obligatoriskt ämne vid utbildningsanstalterna för lärare.

Många lärare i vårt land anser att sexualundervisning ges redan i den nuvarande skolan, men detta sker i samband med andra ämnen utan att ämnet särskilt understrykes. De erfarenheter, som förbundet har fått av föredrag om sexualundervisning som hållits i skolor, visar att undervisningen i skolorna borde ordnas så, att eleverna verkligen är medvetna om att de får sexualundervisning. Ämnet borde benämnas med dess rätta namn och man borde inte sträva efter att inlemma undervisningen i andra ämnen. En dylik fara föreligger inom inom ramen för den nya skolordningen, ty avsikten är att i grundskoleundervisningen låta sexualundervisningen ingå i undervisningen av medborgarkunskap, till vilket ämne därjämte hör även hälsolära, trafikundervisning och mycket annat som betecknas som medborgarkunskap.

I det förslag vi mottagit omnämns även p-pillren, vilkas distribution i de nordiska länderna sker enligt olika principer. Då ett förenhetliganden av abortlagstiftningen för närvarande förbereds i de nordiska länderna vore det önskvärt, att samtidigt även inställningen till preventivinformation skulle förenhetligas. Det är dock nödvändigt att läkarkåren på nordisk nivå fattar ett gemensamt beslut i saken förrän undervisning i användningen av preventivmedel kan inledas.

Vi önskar fästa delegationens uppmärksamhet även vid det faktum, att i vårt land ännu ej finnes en enda egentlig lärobok i sexualundervisning. Befolkningsförbundet har utgivit en för 14—16 åringar avsedd instruktionsbroschyr »Kohti aikuisten maailmaa» («Mot de vuxnas värld») (*här ej tryckt*). Skolstyrelsen godkände den efter ett års övervägande för distribution inom läroverk och medborgarskolor. Trots att broschyren inte utdelas gratis (pris —: 50 mark), rönste den snabbt en efterfrågan på över 40 000 exemplar. Ehuru endast de mest aktiva skolorna och deras lärare stod bak-

om beställningarna, pekar broschyrens åtgång på det stora behov av läroböcker i sexualundervisning som råder i våra skolor.

Slutligen får Befolkningsförbundet framföra önskemålet att uppmärksamhet skulle fästas även vid utbildningen av läkare. I Finland t. ex. ingår inte sexualundervisning i läkarutbildningen. Då man dock ständigt hänvisar till vår läkarkår för ordnande av undervisning i detta ämne i skolan borde med det snaraste även för blivande läkare planeras sexualundervisning.

Helsingfors den 30 september 1968

Väestöliitto r.y.

V. J. Sukselainen

Ordförande

Jouko Hulkko

Verksamhetsledare

Mannerheims barnskyddsförbund:

Bifogande en avskrift av den framställning, som Mannerheims barnskyddsförbund och Samfundet folkhälsan våren 1967 gjorde till undervisningsministeriet (*se Bihang 1*) och som avsåg effektivisering av sexualundervisningen i skolorna, samt ett kortare sammandrag av en utredning om kunskapsnivån och mängden bland skoleleverna i fråga om det sexuella beteendet (*se Bihang 2*), konstaterar vårt förbund för sin del att den av Georg Backlund och Tyyne Leivo-Larsson väckta motionen i Nordiska rådet om effektivisering av sexualundervisningen vore förtjänt av allt understöd.

Ur den praktiska undervisningsverksamhetens synpunkt anser vårt förbund att det vid anordnandet av sexualundervisning vore av vikt särskilt på skolornas lågstadium, att samarbete föranstaltas mellan målsmän och lärare, då det därvid går att undvika många vilseledande missuppfattningar, vilka i sista hand drabbar barnen i de fall, då skolans och hennens åsikter om undervisningens innehåll och målsättning i hög grad avviker från varandra.

I ett pluralistiskt samhälle utgör sammanjämknings av olika opinioner och bekämpandet av fördomar en fråga, som förutsätter skicklighet och behov av samverkan i synnerligen stor utsträckning. Beträffande lärostoffet i sexualundervisningen hänvisar vi till det av Centralen för hälsofostran detta år i tryck utgivna förslaget till undervisningsplan i medborgarfärdighet (*här ej tryckt*), vid vars tillkomst vårt förbund haft en väsentlig uppgift speciellt i fråga om familje- och sexualfostran och undervisningen i god ton.

Helsingfors den 29 augusti 1968

Ilkka Väänänen

Centralstyrelsens ordförande

Jaakko Itälä

Förbundets verksamhetsledare

Skrivelse från Mannerheims barnskyddsförbund och Samfundet folkhälsan till undervisningsministeriet i Finland rörande sexualundervisning i skolorna

Varför sexualundervisning i skolan?

Till en harmonisk personlighetsutveckling hör också en genomtänkt och naturlig inställning till sexuallivet. En av förutsättningarna för detta är att individen äger tillräcklig kunskap om sexuallivets fakta. I vårt land har sexuallivet länge utgjort en ömtålig fråga som endast ett fåtal människor förmått tala om på ett sakligt och lidelsefritt sätt. Vid olika rundfrågor har det framkommit att endast en mycket liten grupp barn och ungdomar i sitt hem fått en ändamålsenlig och med sanningen överensstämmande sexualupplysning.

De flesta barn och ungdomar har fått sina kunskaper om sexuallivet från massmedia och från kamraternas redogörelser. Den information som kamraterna kan ge är ofta mer eller mindre felaktig och färglagd, medan mycket av det som presenteras i massmedia kännetecknas av förvrängda ideal och överdrivna förväntningar. Vi kan inte i nämnvärd grad påverka någondera av dessa informationskällor, i synnerhet kamratupplysningen är det omöjligt för oss att kontrollera. Däremot kan vi försöka konkurrera med dessa informationskällor och motarbeta deras inflytande genom att i stället ge sakliga upplysningar.

Många anser att det är enbart hemmets sak att ge barnen sexualupplysning, men som ovan nämnts synes de flesta hem fortfarande vara oförmögna till denna upplysningsverksamhet. Det är dels fråga om direkt okunskap från föräldrarnas sida, dels om känslomässiga attityder som gör det omöjligt för dem att tala om sexuallivet med sina barn. Därför har man alltmär kommit till den insikten att det är skolans sak att ta upp sexualundervisning på sitt program och jämsides med hemmet ge barnen de kunskaper de behöver. I Sverige infördes sexualundervisning som obligatorisk på skolans läroplan redan 1955.

Hur skall sexualundervisningen gestaltas

I fråga om sexualundervisningens gestaltning vill vi rekommendera dels de principer som utarbetats av UNESCO (International studies in education. Health education, sex education for home and family life. Report on an Export Meeting February 17—22, 1964. UNESCO Institute for education. Hamburg 1965.), dels de erfarenheter som man fått i Sverige under den tid man där haft sexualundervisning. (Sverige kommer inom kort att presentera en ny statlig utredning om skolans sexualundervisning.)

Redan i barnträdgårdsåldern ställer barnen de första frågorna om sexuallivet och deras intresse växer därefter med den allmänna mognaden. Det är därför viktigt att sexualundervisning ingår på alla stadier i skolan — givetvis anpassad efter elevernas ålder och uppfattningsförmåga. Sexualundervisningen behöver inte knytas till något speciellt undervisningsämne. Den omfattar många aspekter — fysiologiska, psykologiska och etiska och det naturligaste sättet att ge eleverna kunskap om sexuallivets fakta, är att ta upp dem i sammanhang där de självfallet ingår. UNESCO rekommenderar

och i Sverige har man följt den s. k. genomträngningsprincipen i fråga om sexualundervisningen. Det är emellertid viktigt att det i varje skola finns en lärare som har ansvar för att koordinera och kontrollera den sexualundervisning som de andra lärarna ger. I de högre klasserna kan man också länka sig att vid sidan av den ordinarie skolundervisningen kalla in utomstående experter som ger några lektioner i sexualundervisning och diskuterar med eleverna. I synnerhet i början då många lärare kanske ännu skyggar för uppgiften, kan detta system rekommenderas. — Vi är vidare av den uppfattningen att all sexualundervisning borde ges gemensamt för flickor och pojkar i de fall att bägge könen är företrädde i samma klass. I synnerhet om man följer genomträngningsprincipen i undervisningen, är det både svårt och onaturligt att plötsligt skilja dem åt.

I fråga om vilka kunskaper som skall meddelas genom skolans sexualundervisning rekommenderar vi också här de principer som man följt i Sverige samt i UNESCO:s rekommendation. Det är viktigt att beakta att skolan är den sista instans där man har möjligheter att nå alla medlemmar av en årsklass. All den sexualkunskap som man anser att en vuxen människa bör känna till, borde därför rymmas i skolans undervisningsprogram. Vi vill också betona att man särskilt borde uppmärksamma sexualundervisningen i all särundervisning i hjälpklasser och observationsklasser. Eleverna i dessa klasser är ofta starkt sexualcentrerade, men har svårare än andra att komma till rätta med sitt sexualliv.

I all sexualundervisning bör de etiska aspekterna beaktas. Undervisningen i etik bör emellertid sträva till objektivitet. Läraren bör understryka nödvändigheten av hänsyn, ansvar och tolerans i alla sexuella relationer, däremot får han inte framställa någon religiös eller annan uppfattning som den enda riktiga. Eleverna skall få stifta bekantskap med olika etiska uppfattningar om sexuallivet och om motiveringarna till dem. Därefter är det elevernas egen sak att själva arbeta sig fram till en egen uppfattning som de vill följa.

Lärarnas utbildning

Enligt experters utsago har man i Sverige gjort det felet att man införde sexualundervisningen som obligatorisk på skolschemat innan man hade tillräckligt med lärare som var utbildade för att ge denna undervisning. Det är därför viktigt att man hos oss så fort som möjligt vidtar åtgärder för att utbilda lärare för sexualundervisning. Specialkurser i detta ämne borde införas i samtliga lärarseminarier liksom vid de högskolor som utbildar folkskol- eller läroverkslärare. Därtill borde det ordnas extra kurser för de lärare som redan utövar sitt yrke, men inte under utbildningstiden har fått lära sig sexualundervisning.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår undertecknade organisationer

att undervisningsministeriet med det snaraste ville vidta åtgärder för att undersöka möjligheterna att införa sexualundervisning i den nya grundskolan samt utbilda lärare för detta ändamål.

Helsingfors den 24 maj 1967

Samfundet folkhälsan i svenska
Finland

Mannerheimin lastensuojeluliitto —
Mannerheims barnskyddsförbund

Bertel von Bonsdorff

Niilo Hallman

Jarl Brommels

Aarre Uusitalo

Sammandrag av en enkätundersökning i Nyland angående kunskapsnivån bland skoleleverna i fråga om det sexuella beteendet

Elevernas och lärarnas åsikter om familjefostran i skolan

Med tillhjälp av frågeformulär gjordes på åtgärd av Mannerheimas barnskyddsförbund i maj 1967 i vissa folkskolor och läroverk i Nylands län en enkät, som hade karaktären av förundersökning och som gällde elevernas åsikter och kunskapsnivå i fråga om familjefostran. Avsikten var att utreda, vad eleverna anser om familjefostran och speciellt om sexualundervisningen i skolorna, vad de väntar sig av den och vilken deras kunskapsnivå är på familjefostrans område: är eleverna intresserade av dessa frågor och har de eventuellt fått upplysningar genom andra kanaler än lektionerna i skolan. För att familjefostran skall lyckas t. ex. i samband med det nya ämnet medborgarfärdighet är det av vikt att veta också vad eleverna har reda på och vilka deras önskemål är, så att undervisningen skall kunna planeras rätt. Undersökningen har utförts av fil. mag. Toivo Rönkä, chef för förbundets byrå för uppfostrings- och mentalhygieniska frågor.

Samma frågeformulär, som utdelats till eleverna, företeddes för jämförelsens skull också de 440 lärare, som senaste sommar deltog i kurser i medborgarfärdighet, vilka anordnats vid vissa sommaruniversitet. Det var härvid i huvudsak fråga om lärare i folk- och medborgarskolan samt gymnastiklärare.

I undersökningen deltog sammanlagt 513 elever, 273 flickor och 240 gossar, varvid 152 elever var från folkskolan (endast på landsorten) 73 flickor och 79 gossar (femte- och åttondeklassister), och 361 från läroverk såväl på landsorten som i Helsingfors, 200 flickor och 161 gossar (första- och fjärdeklassister). Olika frågeformulär lämnades till yngre och äldre elever. Eleverna blev ej tillfrågade om sitt personliga beteende, utan endast anonymt om sina åsikter.

Elevernas och lärarnas inställning till enkäten var synnerligen positiv. Av såväl lärarna som alla eleverna ansåg 88 % att den verkställda enkäten var antingen mycket lyckad eller saklig och bra. Undersökningsresultaten kan inte generaliseras att gälla alla landsortsfolkskolor och läroverk ens i Nyland — och inte heller lärarna i landet — men de gör det dock möjligt att skönja en viss tendens i elevernas och lärarnas nuvarande åsikter och i elevernas kunskapsnivå. Om ej annat är nämnt, berör nedanstående resultat för elevernas vidkommande enbart medborgarskolelever (8:e klassen) och fjärdeklassister i läroverk. Undersökningens resultat kommer att analyseras som hjälp vid planeringen av praktiska undervisningsexperiment.

1. Både lärarna och eleverna tillstyrker sexualundervisning, också vägledning i födelsekontroll

Föräldrar eller försörjare har berättat något utförligare för läroverks- elever än för medborgarskolelever eller lärare varifrån barnen kommer: ungefär hälften av läroverks eleverna samt en tredjedel av lärarna och medborgarskoleleverna har fått upplysning på dylikt sätt, medan ingenting berättats en tredjedel av läroverks eleverna samt hälften av medborgarskol-

cleverna och lärarna. Läroverkseleverna förefaller också att bäst kunna tala öppet om sexuella frågor med föräldrarna: också bland dem kan emellertid endast 38 % diskutera med modern, 6 % med fadern, 26 % med båda föräldrarna och 29 % med ingendera av föräldrarna. Av t. ex. gossarna i medborgarskolan kan endast 4 % ha ett sådant samtal med fadern, 10 % med modern, 15 % med vardera och 69 % med ingendera.

Största delen både av eleverna och av lärarna framhåller synpunkten, att sexualundervisningen bör vara såväl hemmets som skolans sak. T. ex. av lärarna hyste 91 % denna uppfattning, endast 1 % stödde alternativet »i huvudsak skolans sak» och endast 7 % alternativet »i huvudsak hemmets sak».

Såväl lärare som elever understöder till största delen skolundervisning i födelsekontroll. Lärarna omfattar emellertid i något mindre utsträckning än eleverna följande påstående i detta sammanhang: »ungdomar i åldern 14—16 år bör genom skolans förmedling också få upplysning om metoderna för födelsekontroll»; 59 % av lärarna understöder påståendet (t. ex. av läroverkseleverna 69 %), 27 % svarar »kanske» (av läroverkseleverna 26 %) och endast 14 % intar en negativ ställning (av läroverkseleverna 5 %).

Om sexualundervisning meddelas i skolan, understöds påståendet att »endast rena fakta borde meddelas» av endast 2 % av lärarna, 23 % av läroverkseleverna och 42 % av medborgarskoleleverna. Däremot stöder 94 % av lärarna, 72 % av läroverkseleverna och 48 % av medborgarskoleleverna alternativet, att skolan i sexualundervisningen »borde meddela såväl fakta som betona moraliska synpunkter (t. ex. hänsyn till motparten)».

På nästan alla undersökta skolstadier (folkskolans femte och åttonde klasser, läroverkets första och fjärde klasser) visade sig sexualundervisningen och undervisningen i god ton vara de allra populäraste underavdelningarna av familjefostran, i vilka både elever och lärare framför allt önskade mera skolundervisning. I allmänhet vann alla de 12 föreslagna delämnena i familjefostran betydande understöd, men från elevernas sida dock allmänt taget främst de följande: barnavård, handledning i konsten att umgås, ekonomisk fostran, val av äktenskapspartner. Lärarna betonade likaså samma ämnen, dock i något mindre grad; däremot gav lärarna vägledningen att förstå mänskliga relationer och kontaktsvårigheter samt handledningen att förstå det egna jaget eller själshälsoundervisningen en lika viktig ställning som sexualundervisningen och framhöll också betydelsen av den andliga atmosfären i hemmet.

2. Elevernas kunskapsnivå är brokig

Över 90 % av både medborgarskoleleverna och läroverkseleverna visste på ett ungefär hur mycket ett normalt barn i allmänhet väger vid födelsen. Likaså hade omkring 2/3 av eleverna rätt kännedom om den lägsta tillåtna äktenskapsåldern för en flicka och en pojke. Däremot rådde rätt stor ovisshet om arvsfaktorerna: t. ex. 34 % av medborgarskoleleverna trodde, att äktenskap med en nära släkting är lagstridigt därför att det är »opassande eller inte brukligt att gifta sig med en närbesläktad».

Läroverkseleverna hade tydligt bättre än medborgarskoleleverna reda på, att könsomgång med en flicka är en straffbar handling ända till flickans sjuttonde levnadsår, ty 78 % av läroverkspojckarna visste besked i saken men endast 15 % av medborgarskoleleverna. I synnerhet pojckarna i medborgarskolan hade inte klart för sig huru länge menstruationen pågick;

över en tredjedel av dem (37 %) tror att den fortgår endast under brytningsåldern, av flickorna endast 7 %, medan motsvarande siffra för pojkar i läroverk är 14 %. Läroverkseleverna känner lika litet som medborgarskoleleverna till huru allmänt masturbation förekommer: endast 22 % av pojkarna i läroverken och 19 % av medborgarskolpojken visste rätt besked om den procentuella frekvensen.

3. Eleverna är lika »moraliska» som lärarna

Till påståendet: Ibland är det passande för en flicka att be en pojke ut på träff, ställde sig lärarna mera positivt än eleverna, av vilka hälften svarade kanske och en tredjedel ja (framför allt pojkarna). På frågan: Vem har större ansvar för det sexuella beteendet, flickan eller pojken? svarade största delen av läroverkseleverna (71 %) och lärarna (78 %) med att tilldela vardera lika stort ansvar, medan åter denna åsikt fanns hos endast en tredjedel (33 %) av medborgarskoleleverna, vilka mera betonade pojkens ansvar (45 %).

Lärarna ställer sig mera negativt, läroverkseleverna mindre negativt och medborgarskoleleverna mera positivt till påståendet: Det finns bara en enda människa i världen som man verkligen kan förälska sig i. Till påståendet: Det finns verklig kärlek vid första ögonkastet, har medborgarskoleleverna en mera negativ inställning än läroverkseleverna och lärarna, som till 50 % intar endast en tveksam, men således inte negativ hållning.

Både lärarna och eleverna förefaller att vara ungefär lika moraliska i fråga om det sexuella beteendet, eftersom 77 % av lärarna, 72 % av medborgarskoleleverna och 76 % av läroverkseleverna godtar könsumgänge mellan kvinna och man endast om parterna är förlovade eller gifta med varandra. Av lärarna godtar 17 % sexuella förbindelser mellan sådana som stadiggt sällskapar (av medborgarskoleleverna 14 %, av läroverkseleverna 16 %) och 6 % också i andra fall (av medborgarskoleleverna 13 % och av läroverkseleverna 7 %). Beträffande åldern för inledande av sexuella förbindelser är lärarna tydligt mera kategoriska än eleverna.

Allra mest avviker lärarnas och skolelevernas, i synnerhet medborgarskolelevernas åsikter från varandra i frågan som gäller de vuxnas övervakning. Lärarna betonade starkt den alltför ringa övervakningen från de vuxnas sida t. ex. vid ungdomshippor i hemmen eller motsvarande tillfällen, medan däremot eleverna, speciellt medborgarskoleleverna, mycket kraftigt framhåller den alltför stora övervakningen från de vuxnas håll.

Finlands läkarförbund — Suomen lääkäriliitto¹:

— — — — efter att ha hört några av frågan intresserade medicinska specialföreningar och sakkunniga medlemmar, framför Finlands läkarförbund som sitt utlåtande högaktningfullt följande:

FLF kan i stort sett förena sig om de tankegångar som framförts i motiveringar till medlemsförslaget.

FLF vill dock understryka, att sexualfostran bör ses som en del av fostran till mänskliga relationer eller som en del av den allmänna biologin och häsofostran.

¹ Uttrandet översatt från finska.

I sexualundervisningen bör man givetvis beakta lagstiftningen och rättsbegreppen i varje enskilt land samt olikheterna i kriminaliseringen av vissa former av avvikande sexuellt beteende liksom också abortlagstiftningen. En förutsättning för en enhetlig sexualfostran är också att ifrågavarande lagstiftning så småningom förenhetligas i de nordiska länderna.

I undervisningen kan man inte heller lämna verkningarna av de olika ländernas nationella traditioner, etiska och religiösa aspekter obeaktade. På sexualfostrans område torde Sverige vara ett föregångsland bland de nordiska länderna. Det är dock ej i och för sig givet, att experter i de övriga nordiska länderna skulle anse att de målsättningar och undervisningsmetoder man valt i Sverige i alla avseenden är värda att rekommendera.

Då man eftersträvar samarbete på sexualfostrans område mellan de nordiska länderna torde det i själva verket vara viktigast att på expertnivå efterfinna hur högkvalificerat undervisningsmaterial skall kunna uppbringas. För varje enskilt land återstår det att avgöra i vilken mån man vill utnyttja det undervisningsmaterial som gemensamt hopsamlats. Då undervisningsmaterialet står till förfogande leder detta sannolikt så småningom till en förenhetligad undervisning.

Ett mycket svårt problem utgör bristen på för denna uppgift tränade läkarkrafter. Det är inte självklart att en person, som gett sig in på lärarbannan, är lämplig att också omhänderha sexualfostran. Det bör observeras, att ej heller läkarna utbildats för sexualfostran. Den väsentligaste frågan då det gäller sexualfostran är just utbildningen av lärare. De borde få fördjupa sig i dessa frågor såväl vid lärarutbildningsanstalterna som under auskulteringstiden. För färdigutbildade lärare borde efterutbildning planeras.

FLF instämmer i medlemsförslaget om att till sexualfostran borde anslutas upplysning om barnbegränsning enligt riktlinjer som fastställs av experter.

Finlands läkarförbund föreslår, att Nordiska rådet måtte rekommendera, att man undersöker hur regeringarna kunde befrämja tillkomsten av en så saklig sexualundervisning som möjligt i de nordiska länderna. Frågan om i vilket sammanhang undervisningen skall meddelas, borde hänskjutas till experter att avgöra.

Finlands läkarförbund är för sin del berett att vid behov föreslå läkarsakkunniga till olika samarbetsorgan.

Helsingfors den 23 oktober 1968

Finlands läkarförbund

H. R. Nevanlinna

Ordförande

Tero Talke

Lagfaren
sekreterare

Oppikoulunopettajien keskusjärjestö — Läroverkslärarnas centralförbund r.f.¹:

I läroverken har hittills meddelats sexualundervisning i rätt ringa omfattning. Då den nutida ungdomen utvecklas såväl fysiskt som psykiskt tidigare än förr, bör i framtiden större uppmärksamhet ägnas sexualundervisningen än hittills. Då förhållandena och levnadsvanorna i Norden är tämligen lika, kan nyttiga resultat av samarbetet om planering och utveckling av sexualundervisningen uppnås på grundval av erfarenheter i de olika länderna.

Läroverkslärarnas centralförbund anser, att — om t. ex. skolstyrelserna kunde insamla och förmedla information — skulle erfarenheterna och planerna i de olika länderna vara till nytta t. ex. vid utredningen av vilket eller vilka ämnen sexualundervisning borde meddelas i samband med. I läroplanen för läroverken i Finland ingår inget ämne som skulle motsvara grundskolans medborgarkunskap, som omfattar även familjefostran. Likaså borde utredas i vilken omfattning förutom lärare egentliga experter borde anlitas. En inkompetent undervisning förstör lätt hela saken. Skolläkaren och -hälsosystrarna är kanske i fråga om utbildning lämpliga personer för denna uppgift. Dessa yrkeskunniga personers pedagogiska utbildning borde dock ordnas effektivt och samtidigt borde avgöras på vilken nivå och på vems bekostnad utbildningen av lärare bör ske. Genom nordiskt samarbete borde även avgöras å ena sidan på vilket stadium man bör påbörja den egentliga sexualundervisningen innefattande barnbegränsning och användningen av preventivmedel, å andra sidan på vilket stadium den etiska aspekten bör betonas. En av de svåraste uppgifterna i undervisningen torde vara koordineringen av dessa uppgifter för att resultatet inte skall bli en för stark idealisering av friheten. Ytterligare vore det skäl att undersöka i vilken mån och hur snabbt sannordiskt undervisningsmaterial såsom läroböcker, film o. s. v. kan tagas i bruk. Veterligen har åtminstone i Sverige producerats några goda filmer om sexualundervisning. En skickligt gjord film kunde i många fall ersätta en inkompetent lärare.

Helsingfors den 1 oktober 1968

Å Läroverkslärarnas centralförbund r.f. :s vägnar :

S. Apajalahti

Ordförande

Aarne Mattila

Verksamhetsledare

¹ Yltrandet översatt från finska.

Suomen opettajain liitto — Lärarförbundet i Finland:

Då man hittills ej i tillräcklig mån vinnlagt sig om sexualuppfostran, måste det anses som en absolut nödvändighet att ungdomen i skolan bi-bringras en mer ändamålsenlig och effektivt organiserad sexualundervisning. Vid utövandet av denna sin fostrargärning bör skolan eftersträva ett framgångsrikt samarbete med hemmen.

Vid målsättningen för sexualuppfostran bör syftet med såväl etisk fostran som familjeuppfostran beaktas. Genom uppfostran strävar man till att verka för barnets utveckling till en harmonisk, lycklig människa, vars beteendemönster passar in i grundsystemen för hem, skola och samhälle. För att organisera undervisningen borde man allra först uppgöra en enhetlig läroplan med beaktande av forskningsresultaten inom olika vetenskapsområden, såsom pedagogik och psykologi, vilken plan även skulle omfatta ett undervisningsprogram för barn i lekskoleåldern. Vid valet av undervisningsstoff bör särskilt avseende fästas vid barnets utvecklingsstadium, varvid barnets naturliga utveckling och mognad lägges till grund för valet av stoff. Å andra sidan bör de didaktiska medel tillrättaläggas, vilka är av betydelse med hänsyn till lärarens arbete.

Sexualundervisningen bör kunna differentieras både i organisatoriskt och pedagogiskt avseende. På en del punkter borde undervisning kunna meddelas gossar och flickor särskilt. I samband med undervisningen borde eleverna beredas möjlighet att ta initiativ, vilket vanligen utlöser växelverkan, t. ex. genom att ge upphov till frågor och t. o. m. individuell diskussion av vissa spörsmål.

Planering och anskaffning av undervisningsmateriel som hör samman med läroplanen, såsom diapositiv, filmer m. m. måste betraktas som en obetingad nödvändighet. Å andra sidan borde man vinnlägga sig om att öka skolornas möjligheter att utnyttja audiovisuella undervisningsmedel. Sammanställandet av material är av utomordentligt stor betydelse inom det internordiska samarbetet. I synnerhet erbjuder skoltelevisionen möjligheter till förenhetligande av undervisningen.

I lärarutbildningen borde ingå allmän skolning samt specialkurser för personer som förbereder sig för lärarens kall. Dessutom borde på statens bekostnad för den nuvarande lärarkåren anordnas kurser i syfte att få till stånd sexualundervisning inom olika skolor. Suomen opettajain liitto fastslår härmed att sedan det erforderliga undersökningsarbetet slutförts, man genast borde vidta åtgärder i avsikt att få till stånd sexualuppfostran i enlighet med nämnda förslag.

Helsingfors den 30 september 1968

Suomen opettajain liitto

Aimo Tammivuori

Ordförande

Jaakko Linnankivi

Sekreterare i skolfrågor

Finlands svenska folkskolläraförbund:

Skolan har i denna undervisning fått en mycket krävande uppgift, som för att den skall kunna lyckligt genomföras, kräver ett starkt stöd från hemmens och samhällets sida.

Som i förslaget betonas är det av ytterst stor vikt att de nuvarande och de blivande lärarna får en ingående vägledning i hur sexualundervisningen bäst ordnas. Att anlita utomstående personer för undervisningen är inte att rekommendera.

Den obligatoriska sexualundervisningen kan fullt ut ordnas först när skolningen av lärarna för uppgiften har slutförts. De skolformer vilka ännu inte har obligatorisk sexualundervisning, bör inordnas i denna undervisning.

Samordningen av produktionen av läromedel i ämnet är mycket viktig, och förbundet stöder helhjärtat detta förslag.

Förbundet stöder således det framförda medlemsförslaget.

Helsingfors den 7 oktober 1968

Enligt uppdrag

Thomas Rehula

Forbundssereterare

**Finlands sjuksköterskeförbund r. f. och Suomen Terveysisäryhdistys r. y. —
Hälsosysterföreningen i Finland r. f.:**

Organisationerna anser det synnerligen nödvändigt, att frågan om effektivisering av sexualundervisningen i skolorna har föreslagits som en punkt i det nordiska samarbetet. Det är viktigt, att man samtidigt som man väntar ungdomarna vid sunda och ur samhällssynpunkt sett uppbyggande levnadsvanor och ställningstaganden, också gör dem förtrogna med ett sunt sexualliv.

I Finland planerar man för närvarande en fullständig omändring av skol-systemet. Vid förnyandet av undervisningsprogrammen har man föreslagit ett nytt läroämne i skolorna, medborgarkunskap, vilket också redan godkänts i den kommande grundskolans program. I detta ämne ingår också såsom en väsentlig del sexualundervisning, som för varje åldersperiod orienterar eleverna i för denna period typiska sexualproblem. Läroämnet borde snarast möjligt fås godkänt i alla nuvarande skolformers undervisningsprogram. Suomen Terveysisäryhdistys har redan på våren år 1968 i sitt uttalande till skolstyrelsen, vilket berörde skolhälsovården, bl. a. framhållit, att man i vårt lands läroverk också till hälsovårdsarbetet borde foga hälsofostran, i vilken sexualundervisningen såsom en del ingår.

Vid planläggningen av undervisningsmaterialet (t. ex. filmer och radio-program) vore synbarligen det nordiska samarbetet fruktbringande. Likaså vore de gemensamma undervisningsmöjligheterna för de personer som utför detta uppfostringsarbete till nytta för alla länder. I detta avseende borde man använda sig av erfarenheter som uppnåtts i undervisningsarbetet i de olika länderna samt av sakkunniga. Ett fortgående forskningsarbete bland ungdomen vore också nödvändigt för att sexualundervisningen skulle kunna utvecklas i rätt riktning.

Vid planeringen av sexualundervisningen borde man också komma ihåg hemmets betydelse som uppfostrare. I denna bemärkelse borde föräldrarna fås med i fast samarbete med skolan, så att skolans andel i arbetet inte i alltför hög grad skulle bli poängterat.

Då gemensamma linjer för sexualundervisningen utarbetas borde man också beakta varje lands särdrag, med andra ord att varje land har sin egen utgångspunkt som grundar sig på givna inställningar och normer.

Hänvisande till ovanstående, framhåller Finlands sjuksköterskeförbund och Suomen terveystyöväestien yhdistys som sin ståndpunkt, att det samarbetsförslag för effektivisering av sexualundervisningen i skolorna, som Nordiska rådet framlagt för de olika ländernas regeringar, skulle rekommenderas förverkligas så, att sexualundervisningen infördes i medborgarkunskapsämnet i samtliga skolors undervisningsprogram. Sexualundervisningen skulle utgöra en fostran till ansvar i familj och samhälle, varvid den endast vore en del av en större helhet.

Helsingfors den 30 september 1968

Finlands sjuksköterskeförbund r.f.

Suomen terveystyöväestien yhdistys r.y.

Toini Nousiainen

Anni Tukia

Ordförande

Ordförande

Maija Mustonen

Hilkka Kupiainen

Sekreterare

Sekreterare

Suomen teiniliitto — Finlands skolungdomsförbund r. y.:

I det program för familjefostran, som godkändes vid Finlands skolungdomsförbunds förbundsmöte hösten 1967 konstaterar man att sexualundervisningen är det för närvarande mest bristfälligt skötta delområdet inom familjefostran. De principer för arrangerandet av undervisningen kan godkännas och inga hinder föreligger för ett förverkligande redan inom ramen för det nuvarande skolsystemet. Speciellt bör man dock poängtera, att man då man arrangerar undervisningen bör ta i beaktande de ifrågavarande lärarnas uppenbara oförbereddhet både då det gäller faktakunskap och attity-

der. Därför måste man i undervisningen använda sig av utomstående expertishjälp, som lättast genom olika kurser kan skolas till att ge sexualundervisning. De läkare och hälsosystrar, som är verksamma i skolorna, är i detta avseende de, som först kommer i fråga. Oberoende av om man sammankopplar sexualundervisningen med något annat läroämne, bör man kontrollera dess innehåll. Eftersom undervisningen ändå kommer att förbli bristfällig i många skolor, måste man fästa särskild uppmärksamhet vid att producera sakliga läroböcker.

Man har redan länge talat om innehållet i sexualundervisningen. Man har varit emot en undervisning, som enbart innehåller faktakunskap på grund av att den skulle lösgöra sexualundervisningen från dess relationer till samhälle och moral. Farligare är ändå det, att man undervisar genomgående grundande sig på en särskild moraluppfattning.

Genom nordiskt samarbete skulle man underlätta arrangerandet av sexualundervisningen i olika länder. För den i det föregående nämnda vidareutbildningen behöver man ett rikligt antal experter och sexualpedagoger. Behövt är också ett kontinuerligt informationsutbyte om hur sexualundervisningen är arrangerad i de olika ländernas skolor och om hurdana resultat och erfarenheter man har fått. Gemensam produktion av läroböcker, undervisningsfilmer samt radio- och televisionsprogram, tillsammans med utbyte av dem, är viktigt. Erfarenheterna av detta är goda. I medlemsförslaget borde man i högre grad poängtera vikten av att de olika ländernas skolmyndigheter skyndsamt strävar efter att få till stånd en saklig undervisning och igångsätta en regelbunden och koordinerad utväxling av experter.

Som bilaga följer utdrag ur Finlands skolungdomsförbunds program för familjefostran (*se Bihang*).

Helsingfors i september 1968

För styrelsen för Suomen teiniliitto — Finlands skolungdomsförbund r. y.

Otso Appelqvist

Ordförande

Utdrag ur Finlands skolungdomsförbunds program om principerna för ordnandet av familjefostran och behoven av förnyelse på kort sikt¹

(Godkänt på Finlands skolungdomsförbunds r. f. förbundsmöte hösten 1967)

Innehåll:

- I. Allmänna principer
 - II. Delområden inom familjefostran
 1. Praktisk familjefostran
 2. Familjesocial fostran
 3. *Sexualupplysning*
 - 3.1. Innehållet i grundskolans sexualupplysning
 - 3.2. Arrangemangen i samband med undervisningen
 - III. Resolutioner avgivna av förbundsmötet
-

II.3. *Sexualupplysning*

Tyngdpunkten i skolornas familjefostran har legat på den praktiska familjefostran och familjesocial fostran. Sexualupplysning är för närvarande det bristfälligast skötta delområdet i familjefostran. Man har varit emot upplysningsartad sexualupplysning bland annat på grund av att man har ansett, att den skulle lösgöra sexuallivet från relationerna till samhälleliga funktioner och moral. Detta är givetvis inte avsikten, men i nuläget måste man fästa den största uppmärksamheten vid att utöka faktamaterialet i sexualupplysningen. Dessutom måste man komma ihåg, att skolan inte heller på sexuallivets område bör mata in kraftiga och detaljerade anvisningar för be- teendet, utan man bör ge eleverna frihet att välja olika moralalternativ.

3.1. *Innehållet i grundskolans sexualupplysning*

Som utgångspunkt för undervisningen bör man anse vara tre minimiprin- ciper. För det första bör man klargöra de förändringar som sker under pu- berteten i tid före de äger rum. För det andra bör man före grundskolans avslutande ge alla grundläggande fakta om sexuallivet. För det tredje bör man ge både flickor och pojkar samma information om sexuallivet.

Det första kravet kan verkställas inom ramen för den undervisning i hälsolära i grundskolans 4 och 5 klass, som hör till undervisningen i med- borgarkunskap. Då måste man klargöra för könsorganens uppbyggnad och funktion, tillväxten och utvecklingen under puberteten samt menstruationen och pollutionerna. Den andra punkten införlivas med medborgarkunskapen i 8 eller 9 klassen. Då ger man exaktare och mera ingående information om den fysiologiska grundkunskapen och tar psykologiska och sociala synpunk- ter i beaktande. Följande ämnesområden borde inbegripas i undervisningen:

¹ Skrivelsen översatt från finska.

1. Könsorganens uppbyggnad och funktion
2. Samlag och befruktning
3. Gravitet: symptom, utveckling, fosterutveckling, födelsen
4. Klimakteriet
5. Ungdomen och sexuallivet
masturbering, petting, föräktenskapligt samliv, psykiska, sociala och moraliska synpunkter
6. Familjeplanering
preventivmetoder: mekaniska, kemiska, biologiska, biologiska användningsegenskaper och pålitlighet
7. Könssjukdomar
besmittning, symptom, vård och lagstiftning
8. Abort, sterilisation, kastrering
9. Samlivets problem: impotens, frigiditet, sterilitet
10. Sexuella avvikelser
11. Samhället och sexuallivet
sociologiska, socialpolitiska och juridiska synpunkter
12. De sexuella utvecklingsstadierna hos barnet

3.2. *Arrangemangen i samband med undervisningen*

Arrangerandet av en tillfredsställande sexualupplysning i grundskolan kommer att ta en mycket lång tid. Lärarkåren är oförberedd för denna uppgift både då det gäller kunskap och attityder, och även en skicklig lärare kommer att ha svårigheter i att behandla barn, som har vuxit upp i det inskränkta finländska kulturklimatet.

Det kommer också att ta en lång tid innan man får till stånd tillräckligt högklassiga läroböcker, om inte skolmyndigheternas inställning till utökande av sexualupplysning förändras från den nuvarande.

Enligt de nuvarande planerna innehålls i grundskolans undervisningsprogram ett läroämne kallat medborgarkunskap, för vilket man reserverar en veckotimme under sju års tid och till vilket hör även sexualupplysningen. Detta innebär, att klassläraren får i uppgift att sköta sexualupplysningen. Detta för med sig stora problem. En vanlig lärares kunskap på sexualupplysningens område är så svag, att endast en grundläggande vidarekolning skulle garantera kunskapsmässig kompetens. Dessutom kan man ifrågasätta om vår skola och våra lärare på länge kan skapa en naturlig, förtroendefull och saklig miljö för sexualupplysningen.

På grund av detta är det skäl att till en början förlita sig på utomstående expertis. Den naturligaste möjligheten skulle vara att genom speciella kurser skola skolornas hälsosystrar så, att de skulle kunna ge sexualupplysning — antingen deras lektioner skulle sammankopplas med medborgarkunskapen eller inte. Dessutom borde skolradio och -TV framställa sexualupplysningsprogram. Denna metod har i inledningsskedet den fördelen, att det är lätt att allmänt övervaka undervisningens innehåll och nivå.

Eftersom man trots allt måste vänta sig, att undervisningen i många skolor förblir bristfällig, måste man fästa särskild uppmärksamhet vid läroböckerna. Senast på de högsta klasserna i grundskolan borde man dela ut en särskild upplysningsbroschyr, med vilken alla elever borde få bekanta sig självständigt, på eget initiativ. Antagligen är elevernas motivation så stark, att det att man litar på elevernas egna initiativ skulle visa sig falla väl ut. Redan nu finns det att tillgå en bok, som lämpar sig för detta bruk

och som man har använt i Sveriges radios upplysningsprogram. Boken har utkommit på finska våren 1967. (Wickbom—Asplund: Tie kypsyteen, Gummerus 1967).

Inledandet av sexualupplysning borde vara en självklarhet i en läropliktskola som förnyas och likriktas strukturellt sett. De i det föregående för grundskolan uppskisserade principerna kan dock användas även med avseende å de nuvarande folkskolorna och läroverken, även om garanterandet av enhetlig kunskap förutsätter, att materialet framställs i sin helhet för hela landet beaktande de båda skolformerna.

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet kan opplyse at seksualundervisning (forplantningslære) er obligatorisk i norsk allmenndannende skole, både i grunnskolen og i gymnasiet. En rettleiing for lærere i undervisningen i forplantningslære ble utgitt av Kirke- og undervisningsdepartementet i 1962. Denne hjelpeboka bygger på undervisningsopplegget i gjeldende planer for 7-årig folkeskole, realskole og gymnas og kan med tillemplinger også brukes i 9-årig skole.

Medlemsforslaget til Nordisk Råd er av Kirke- og undervisningsdepartementet lagt fram for faglige instanser til uttalelse.

Norsk lærerlag har 14. september 1968 meddelt at laget filtrer forslaget.

Folkeskolerådet har i en uttalelse av 5. september 1968 gitt uttrykk for at vår skole neppe gir de unge den hjelp og veiledning de trenger på seksuallivets område. Rådet mener at behovet for opplysning gjør seg stadig sterkere gjeldende i grunnskolen fordi de unge modnes tidligere. Det pekes også på at grunnskolens undervisning er den eneste som har mulighet for å nå alle barn og ungdommer. Rådet understreker at seksualundervisningen er et vanskelig og ømtålig område hvor det i høy grad vil være behov for å nyttiggjøre seg Nordens samlede erfaring og Nordens samlede ekspertressurser.

Gymnasrådet mener at det vil være av vesentlig interesse å ta opp et samarbeid som foreslått, og konkluderer i sin uttalelse av 8. oktober 1968 slik:

Gymnasrådet mener at drøftingene av mål og metoder for seksualundervisningen bør ha som utgangspunkt forholdene som de er i de ulike nordiske land, og at den videre saklige utredning må vise i hvilken utstrekning det vil være riktig å ta sikte på »att en viss enhetlighet oppnås även i fråga om denna undervisning mellan de nordiska länderna.»

Med dette forbehold mener Gymnasrådet at rekommandasjonen bør støttes.

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til disse uttalelser og antar at saken bør sees i sammenheng med det pågående arbeid med harmonisering

av de nordiske skoleordninger på grunnlag av Nordisk Råds rekommendasjon nr. 26/1967.

Oslo, 10. oktober 1968

Etter fullmakt

Olav Hove

Trygve Tønnessen

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen delar förslagsställarnas uppfattning att ett nordiskt samarbete på sexualundervisningens område skulle erbjuda vissa fördelar. Dock har denna undervisning i de olika länderna utvecklats efter något olika linjer. I Sverige har exempelvis sexualundervisningen varit obligatorisk med vissa inskränkningar sedan 1942 och utan inskränkningar sedan 1962.

Sexualundervisningens betydelse för barn och ungdomar är i Sverige helt accepterad även om denna ej i alla skolor och på alla åldersnivåer fått en vare sig kvantitativt eller kvalitativt idealisk utformning vilket sannolikt beror på att utbildningen av lärare för detta ämne släpat efter och att vissa lärare fortfarande anser ämnet för svårt och komplicerat att undervisa i, inte minst genom att speciellt ungdomarna genom sina elevorganisationer framfört krav på en mer allsidig undervisning. De har även riktat stark kritik mot den undervisning de erhållit i ämnet. Att en adekvat sexualundervisning bör innefatta såväl information om biologiska fakta som ge emotionella och psykologiska aspekter på hithörande problem är allmänt accepterat liksom att i denna undervisning bör ges praktiska råd, vilka självklart även bör inkludera barnbegränsningsmetodik. Den sexuella stimulans som ungdomen utsättes för i dagens samhälle, där sexualiteten har blivit en kommersiell faktor av rang, ökar vikten av att ungdomen får hjälp med all den emotionella problematik rådande förhållanden aktualiserar. Sexualundervisningen är en positiv mentalhygienisk åtgärd, dock endast om den verkligen bidrar till en orientering i förståelse för ungdomens problematik.

Statliga utredningar har avlöst varandra för att följa upp och bearbeta vunna erfarenheter på området så att undervisningen successivt kunnat moderniseras och verkligen tjäna som ett stöd av nyss anfört slag. Den senaste statliga utredningen, tillsatt år 1964, är allsidigt sammansatt med representanter för alla berörda parter och har till uppgift att mot bakgrunden av hittills vunna erfarenheter föreslå åtgärder till förbättringar. I direktiven utsågs bland annat att de sakkunniga bör se denna undervisning som ett led i den uppfostran för mänsklig samlevnad vilken skolorna har att bedriva. En ny handledning kommer således att ersätta den nu gällande.

Reformarbetet inom sexualundervisningen är i Sverige mycket aktivt och den föräldra- och läraropinion, som tidigare gjort sin röst hörd, har avtagit och undervisningen i stort sett accepterats.

Ett samarbete inom Norden i hithörande frågor förekommer redan genom bland annat utbyte av lärare, seminarier etc., men kan naturligtvis intensifieras genom ett mer systematiskt utbyte av erfarenheter särskilt beträffande utbildning av lärare som skall bedriva denna undervisning, metodiska spörsmål och undervisningsmateriel som underlättar undervisningen, filmer m. m. Detta utbyte bör dock lämpligen ske genom samarbete med berörda myndigheter inom de olika nordiska länderna. En rekommendation av Nordiska rådet på regeringsnivå ter sig för Sveriges del icke erforderlig då en obligatorisk sexualundervisning sedan länge finnes. Exempelvis finns även anvisningar för hur en sådan undervisning skall förmedlas till psykiskt utvecklingsstörda barn och ungdomar.

Socialstyrelsen har dock intet att erinra mot det i föreliggande motion framlagda förslaget om samarbetet angående skolans sexualundervisning men vill samtidigt understryka att ett sådant systematiskt samarbete med syftet att nå en mer enhetlig nordisk undervisningsform kan medföra en hel del svårigheter med hänsyn till den olika bakgrund och utveckling, som ämnet sexualundervisning fått i de olika nordiska länderna. Från svensk synpunkt skulle samarbetet enklast ske genom att samtliga nordiska länder kontinuerligt fick taga del av innehållet av det statliga utredningsmaterial som föreligger och som kommer att färdigställas.

Stockholm den 28 november 1968

Håkan Rahm

Elsa-Brita Nordlund

Skolöverstyrelsen:

De nordiska ländernas skolor företer många likheter i såväl organisation som kursinnehåll men beroende på flera olika faktorer finns också påtagliga skillnader. Det senare är uppenbart bl. a. beträffande sexualundervisningen. När medlemsförslaget söker ge en bakgrund om dagssituationen sådan den generellt sett ter sig i Norden, kan åtminstone från svensk sida sägas, att denna bild är föga adekvat.

Debatten om sexualundervisningen i skolorna initierades i Sverige vid selskiftet. Om det trettionde allmänna folkskolläraryrsmötet i Stockholm 1903 sägs t. ex. att en av mötets glanspunkter var ett föredrag av med. dr Karolina Widerström om sexualupplysning i skolorna. Under 1910- och 1920-talen fördes frågan om sexualundervisningen vidare genom statliga utredningar

och insatser från medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen. Genom 1933 års undervisningsplaner för de allmänna läroverken realiserades önskemålet om införande av sexualundervisning för dessa läroanstalter. Under 1930-talet utreddes sedan ytterligare frågan om sexualundervisning för den obligatoriska skolan, och 1942 beslutades att införa sådan undervisning på skolans alla stadier dock med det undantaget, att enskild skolstyrelse under vissa förhållanden kunde begära att undervisning inte skulle meddelas. Sedan 1962, då grundskolan infördes, är sexualundervisningen obligatorisk utan inskränkningar.

I de gymnasiala skolorna följs den upp och fördjupas bl. a. genom en för alla elever föreskriven undervisning i den andra årskursen.

Till skillnad från vad förslagsställarna syns anse, har SÖ ända sedan sitt yttrande över 1918 års sakkunnigkommittés betänkande ansett det angeläget att sexualundervisningen på ett naturligt sätt ansluter till undervisningen i övrigt och där aktualiseras i lämpliga sammanhang. Helt naturligt kommer för äldre elever, främst i åk 9 och i gymnasiets och fackskolans åk II, sexualundervisningen att framstå som ett särskilt moment eller bilda underlag för ett speciellt arbetsområde, i vilket stoff och synpunkter från olika skolämnen sammansmälter till en enhet.

SÖ utgav 1956 en handledning för sexualundervisning, som vad beträffar undervisningens sakliga innehåll alltså är aktuell. Handledningen kompletterades läsåret 1965/66 med speciella anvisningar för undervisningen på det gymnasiala stadiet. Vad undervisningen bör omfatta på olika stadier framgår alltså av dessa handledningar. Naturligtvis utgör detta faktum i och för sig ingen garanti för att undervisningen fungerar och är effektiv. Men förslagsställarnas beskrivning av den konkreta undervisningssituationen gäller uppenbarligen inte svenska förhållanden. Bl. a. kan den omfattande försäljningen av speciell elevlitteratur för sexualundervisningen ses som ett kriterium på utbudet av undervisning. Det kan också nämnas att SÖ genom en undersökning vid mitten av höstterminen 1967 kunnat konstatera att sexualundervisningen i åk II på gymnasium och fackskola i stort sett fungerar enligt de anvisningar SÖ utfärdat. Detta torde även gälla undervisningen om skyddsmedel vid vilken demonstrationer av preventivmedel ej sällan förekommer.

Givetvis är det angeläget att det pedagogiska utvecklingsarbetet fortsätter och att undervisningen görs mer effektiv och adekvat. Under den nu pågående läroplansöversynen av grundskolan har också väsentliga förstärkningar föreslagits beträffande sexualundervisningen. Det bör observeras att det till stöd för undervisningen i Sverige förutom litteratur under en längre tid funnits ett flertal bildband, ljudband och filmer samt att Sveriges radio producerat programserier i skolradio-TV för samtliga tre stadier på grundskolan.

Om lärarutbildningen, som också vidrörs av förslagsställarna, kan sägas,

att även om en förstärkning vore önskvärd har en svensk biologilärare under sin utbildningslid förutom akademiska kurser i anatomi och zoofysiologi också en kurs i hygien, som bl. a. omfattar sexualkunskap. Ämnet behandlas dessutom på lärarhögskolan och har numera ett förhållandevis fylligt utrymme i klasslärarutbildningen.

Observeras bör också att SÖ sedan 1936 regelbundet anordnar fortbildningskurser i sexualkunskap för lärare. Från och med sommaren 1969 planerar SÖ även att utöka den frivilliga fortbildningen i humanbiologi för biologilärare. Under den tvåveckorskurs i detta ämne som hittills hållits ett tiotal år, har sexualkunskap förekommit som ett väsentligt moment.

Det klarläggande av utbildningsbehoven, som förslagsställarna aktualiserar, görs för svensk del dels fortlöpande genom SÖ, dels genom den för närvarande arbetande statliga utredningen om sexual- och samlevnadsfostran i undervisning och folkbildningsarbete (USSU).

Även om alltså inte den i förslaget tecknade bakgrunden för Sveriges del kan anses riktig, finns det från svensk sida ingen anledning att ställa sig avvisande till ett nordiskt samarbete rörande sexualundervisningen. Formerna för detta samarbete bör emellertid diskuteras från andra utgångspunkter än förslagsställarnas.

Det är samtidigt — vill SÖ till sist understryka — angeläget att det pedagogiska utvecklingsarbetet inom sexualundervisningen i Sverige fortsätts utan att hämmas av ett eventuellt nordiskt samarbete på området.

Stockholm den 15 november 1968

Hans Löwbeer

Stig Fred

Sveriges läkarförbund:

— — — ber läkarförbundet efter hörande av Svenska barnläkarförbundet, Svenska föreningen för barn- och ungdomspsykiatri, Svenska gynekologförbundet och Svenska skolläkarföreningen, få anföra följande.

Det är obestridligt riktigt att sexualundervisningen i skolorna är en viktig funktion och att genomförandet av denna undervisning säkerligen i princip främjas av en breddning till det nordiska planet. Emellertid förefaller det förbundet som om frågan är för tidigt väckt, då vi ännu inte har en gemensam skolordning i Norden. Dessutom är sedan en längre tid tillbaka sexualundervisningen vid de svenska skolorna föremål för en mycket behövlig ny utredning, som bör slutföras innan man påbörjar ett internordiskt samarbete inom detta område.

Förslaget om nordiskt samarbete kan således för närvarande ej till-

styrkas utan realiserandet bör anstå tills vidare med hänsyn till vad ovan sagts.

Stockholm den 16 januari 1969

Sveriges läkarförbund

Karl-Fredrik Blom

Sveriges lärarförbund:

Det här aktuella förslaget tar upp en fråga som mot bakgrund av det i många avseenden förändrade samhället måste betecknas som angelägen.

Enligt anvisningarna i läroplan för grundskolan skall sexualundervisningen meddelas samtliga elever i grundskolan. Undervisningen skall tagas upp i naturliga sammanhang och i samverkan med andra ämnen alltifrån lågstadiet.

Genom offentliga diskussioner, intervjuer och tidningsartiklar har emellertid framkommit, att de ungdomar som står i begrepp av lämna skolan, inte anser sig ha erhållit tillräcklig sexualundervisning under sin skolgång, varför ytterligare åtgärder synes erforderliga. Utbildningsdepartementet i Sverige har också tillsatt en utredning som för närvarande arbetar med dessa frågor.

Även om ansvaret för denna fostran i första hand faller på föräldrarna är det uppenbart att skolan här har en mycket viktig uppgift och att situationen i dag inte är tillfredsställande. Orsakerna därtill kan vara många men väsentligt bidragande torde brister i nuvarande lärarutbildning och fortbildning vara. Med tanke på att problemen synes vara likartade i de nordiska länderna, vill Sveriges lärarförbund tillstyrka ett samarbete på vissa punkter. Samverkan torde kunna ske på så sätt, att gemensamma föreläsare utnyttjades i huvudsak vid lärarutbildning och fortbildning, vilket också framförts i föreliggande förslag. Förbundet vill också understryka vikten av att denna del i utbildning och fortbildning görs regelbundet återkommande. Även framställande av gemensamma undervisningsmateriel torde vara ett lämpligt område för nordiskt samarbete.

Mot bakgrunden av det ovan sagda synes förslaget att som en första åtgärd sammankalla representanter för organisationer, enskilda experter m. fl., vara en lämplig åtgärd.

Stockholm den 19 november 1968

För Sveriges lärarförbund

Hans Hellers

Förbundsordförande

Ann-Mari Sjögren

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU):

Förbundet delar förslagsställarnas uppfattning att samlevnadsfrågorna står i fokus i samhällsdebatten, att sexualiteten — som är en viktig del i den mänskliga samlevnaden — diskuteras mer öppet och inträngande, att inställningen till gällande moralregler undergår en fortlöpande förändring, och

att samhället genom skolan skall ge alla tillgång till faktiska kunskaper i sexologi, vilket utgör den nödvändiga grunden för att den enskilde skall ha möjligheter att bilda sig en personlig uppfattning och göra ett moraliskt ställningstagande.

Enligt RFSU är det en självklar utvecklingsproblematik som inryms i punkterna ovan därför att

det finns intet samhälle där frekvensen och formerna för mänskligt sexuellt beteende bestäms enbart av fysiologiska förhållanden;

de sätt på vilka fysiologiska behov tillfredsställes är ej nedärvda eller instinktiva utan resultat av en lång inlärningsprocess;

levnadsstandarden ökar och den allmänna bildningsnivån stiger;

kunskapsstoffet ökar — och revideras ständigt;

samhällsförändringarna socialt, tekniskt och på andra sätt blir allt fler och går allt snabbare.

Så långt tror förbundet att man i de olika nordiska länderna kan ena en majoritet av medborgarna. Men i samma ögonblick som man skall försöka konkretisera vad man menar med att ungdomen görs förtrogen med ett sunt sexualliv, att de står rustade för olika utvecklingsfaser under sin uppväxttid och att en fullständig sexualundervisning delges dem, vederhäftig sexualundervisning i skolan omfattande även undervisning om barnbegränsning eller effektiv sexualundervisning kommer meningarna att starkt gå isär.

RFSU kan utifrån erfarenheter av 35 års arbete med sexuell upplysning i Sverige på goda grunder hävda att kampen mot fördomarna och förljugenheten är både hård och tidskrävande. Trots att det är tolv år sedan Sveriges riksdag införde obligatorisk sexualundervisning i skolan, finns det fortfarande trakter i vårt land som gör starkt motstånd och försöker rida spärr mot den utveckling som punktvis antytts här ovan, t. ex. Småland, skolstyrelsen i Vårgårda, Närke, vissa religiösa områden i Norrland och på västkusten.

Det är sedan lång tid RFSU:s uppfattning, att framsteg i fråga om skolans sexualundervisning nås snabbast, om varje land — med utnyttjande av erfarenheterna i andra länder — strävar efter att utbygga och modernisera sin undervisning i överensstämmelse med de politiska och moraliska åskådningarna i landet. RFSU befarar, att en samordning av strävandena att för-

bättra skolans sexualundervisning i de nordiska länderna skulle leda till eftergifter till förmån för länder, där utvecklingstakten varit långsammare än i Sverige.

RFSU får därför avstyrka det remitterade medlemsförslaget.

Stockholm den 20 november 1968

Riksförbundet för Sexuell upplysning

Th. Sjövall

Förbundsordförande

Kjell Hansson

Förbundssekreterare

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget

Till kulturutskottet har för beredning hänvisats medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sammanträde den 28 och 29 januari 1969.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att inom samtliga skolformer och -stadier i de nordiska länderna i samarbete skyndsamt införa en för olika åldersgrupper anpassad, effektiv sexualundervisning innefattande även upplysning om barnbegränsning.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Danmark

Undervisningsministeriet.

Indenrigsministeriet.

Den Alm. Danske Lægeforening.

Dansk Skolelægeforening.

Gymnasieskolernes Rektorforening.

Danmarks Lærerforening.

Biologi- og Geografilærerforeningen.

Foreningen af Gymnasiets og Seminariets Lærere i Biologi og Geografi.

Dansk Sygeplejeråd.

Den Almindelige Danske Jordemoderforening.
Foreningen for Familieplanlægning.
Landsforeningen Skole og Samfund.
Dansk Ungdoms Fællesråd.

Finland

Undervisningsministeriet.
Social- och hälsovårdsministeriet.
Medicinalstyrelsen.
Finlands UNESCO-kommission.
Samfundet folkhälsan i svenska Finland.
Väestöliitto r.y. — Befolkningsförbundet.
Mannerheims barnskyddsförbund.
Finlands läkarförbund — Suomen lääkäriliitto.
Oppikoulunopettajien keskusjärjestö — Läröverkslärarnas centralförbund r.y.
Suomen opettajain liitto — Lärarförbundet i Finland.
Finlands svenska folkskolläraryrkesförbund.
Finlands sjuksköterskeförbund r.f. och Suomen terveysisäryhdistys r.y.
— Hälsosysterföreningen i Finland r.f.
Suomen teiniliitto — Finlands skolungdomsförbund r.y.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet.
Norsk Lærerlag.
Folkeskolerådet.
Gymnasrådet.

Sverige

Socialstyrelsen.
Skolöverstyrelsen.
Sveriges läkarförbund.
Sveriges lärarförbund.
Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU).

Medlemsförslagets hemställan till regeringarna om nordiskt samarbete rörande sexualundervisningen i olika skolformer och på olika skolstadier tillstyrks av remissinstanserna med två undantag. Enligt de i remissmaterialet meddelade uppgifterna är sexualundervisningens ställning i de nordiska ländernas skolor följande.

Sexualundervisningen är ännu inte obligatorisk i folkskolan i *Danmark*. Undervisning kan dock förekomma i relativt stor omfattning beroende på enskilda kommuners undervisningsplaner. För folkskoleundervisningen har undervisningsministeriet låtit utarbeta en lärarhandbok, »Vejledning i seksualundervisning i folkeskolen». Enligt gällande bestämmelser är sexualfostran innefattande upplysning om förebyggande av havandeskap obligatorisk i gymnasierna. Detsamma gäller utbildningen av folkskol-lärare.

I en år 1968 färdigställd utredning, »Seksualoplysning i folkeskolen

m.v.», föreslås bl. a. obligatorisk sexualundervisning i folkskolan, utgivande av en ny vägledning för denna undervisning, reformer av lärarutbildningen samt åstadkommande av fortbildning för folkskollärare. Utredningen är för närvarande föremål för beredning i undervisningsministeriet. Realiserandet av betänkandets förslag kommer att förutsätta ändring av den nu gällande folkskolelagen.

Dansk Ungdoms Fællesråd kräver på alla skolstadier obligatorisk sexualundervisning, som bör handhas av skolans egna lärare. *Foreningen af Gymnasiets og Seminariets Lærere i Biologi og Geografi* anser att sexualundervisningen naturligt hör hemma under biologiundervisningen. På föreningens initiativ har även en serie ljusbilder med tillhörande texthäften utarbetats för gymnasier och seminarier. *Dansk Sygeplejeråd* hävdar däremot, att undervisningen bör koordineras med den undervisning som i övrigt meddelas av skolläkare och hälsosystrar. På högre skolstadier bör undervisningen enligt *Dansk Skolelægeforening* inspirera eleverna till diskussioner av bl. a. ämnets etiska aspekter för att vänja eleverna vid att självständigt taga ställning till spörsmålet.

Biologi- og Geografilærerforeningen finner samnordiska kurser för lärare vara en av de viktigaste formerna för nordiskt samarbete. Samtidigt som *Danmarks Lærerforening* och *Dansk Sygeplejeråd* ställer sig positiva till nordiskt samarbete betonar organisationerna vikten av samproduktion av läromedel.

Enligt lag av den 13 juni 1967 om ändring av folkskollagen infördes i folk- och medborgarskolor i *Finland* ämnet medborgarfärdighet, som bl. a. innefattar familjefostran och sexualundervisning. Vid läroverken har sexualundervisning meddelats i samband med ämnena hälsolära och gymnastik enligt lärarens egen prövning. Frågan om sexualfostrans ställning på skol-schemat behandlas i samband med grundskolereformen. Egentliga läroböcker i ämnet saknas. I den på enskilt initiativ för skolungdom i *Finland* meddelade sexualundervisningen har utnyttjats undervisningsmateriel, som framställt i Sverige.

Skillnaden mellan fysiskt och sexuellt, psykiskt och socialt mognande och de därmed sammanhängande pubertetssvårigheterna gör enligt *medicinalstyrelsens* mening en enhellig, kontinuerlig och välplanerad sexualundervisning nödvändig för att ungdomen skall stå bättre rustad för utvecklingsfaserna under uppväxttiden. Representanterna för lärar- och elevorganisationer i *Finland* uppger, att lärarna för närvarande är allt för illa förberedda för sina uppgifter inom sexualfostran, vilket motiverar en stark satsning på fortbildningen och utbildningen av pedagoger. *Undervisningsministeriet, Samfundet folkhälsan i Finland, Lärarförbundet i Finland, Finlands svenska folkskolläraryförbund, Finlands sjuksköterskeförbund r.f., Hälsosysterforeningen i Finland r.f. och Finlands skolungdoms-*

förbund understryker det stora behovet av läromedel, vilket med fördel kunde tillgodoses genom nordiskt samarbete. Ökade kontakter mellan hemmen och skolan samt föräldraupplysning för att harmonisera lärarnas och föräldrarnas fostran efterlyses av *Samfundet folkhälsan i Finland, Man-nerheims barnskyddsförbund*, nyssnämnda lärarorganisationer samt sjuk-sköterske- och hälsosysterföreningar.

Sexualundervisning är enligt läroplanerna obligatorisk i grundskolan och gymnasiet i *Norge*. År 1962 utgav Kirke- og undervisningsdepartementet en lärarhandledning, vilken är avsedd för undervisningen såväl i den obligatoriska skolan som gymnasiet.

Folkeskolerådet hävdar att skolan knappast ger ungdomen den hjälp och vägledning som är nödvändig på sexuallivets område mot bakgrund av att ungdomen mognar allt tidigare.

I *Sverige* infördes år 1942 med vissa inskränkningar obligatorisk sexualupplysning på skolans alla stadier. Vid grundskolans införande år 1962 gjordes sexualundervisningen obligatorisk utan inskränkningar. Lärarnas utbildning motsvarar dock ännu inte kraven på undervisningen. Fortbildningskurser i sexualkunskap för lärare har ordnats regelbundet sedan år 1966. Den år 1956 utgivna handledningen för sexualundervisning kompletterades 1965/66. Anvisningar finns även för hur undervisningen skall meddelas psykiskt utvecklingsstörda. Stickprovsundersökningar har visat att sexualundervisningen fungerar enligt de av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningarna.

Läromedlen är rikliga både för skolundervisning och skolradio-TV. Ett kontinuerligt reformarbete pågår. År 1964 tillsattes en statlig kommitté (USSU) för att föreslå åtgärder till förbättringar.

Att sexualundervisningen inte i alla fall fått en fullgod utformning beror enligt *socialstyrelsens* uppfattning på att utbildningen av lärare ej kunnat hålla jämna steg med utvecklingen och att lärarna själva finner ämnet svårt. Även ungdomens ökade anspråk på undervisningen får denna att framstå som otillfredsställande. *Skolöverstyrelsen* finner den i medlemsförslaget tecknade bilden av sexualundervisningen oriktig vad gäller Sverige, där sexualundervisningen är föremål för en fortsatt granskning och läromedel av olika art redan länge förekommit.

Remissinstanserna med undantag för de svenska understryker, att ett stor behov av reformer och andra åtgärder på sexualundervisningens område förekommer i de nordiska länderna. De svenska remissinstanserna medger att undervisningens utformning ger anledning till reformarbete, medan yttrandena från de övriga länderna klart ger uttryck för att sexualundervisningen i skolorna är mycket bristfällig eller helt saknas. Mot bakgrund

härav ställer man sig positiv till nordiskt samarbete för att åstadkomma en snabb effektivisering och reformering av sexualfostran. Det nordiska samarbetet bör i synnerhet befatta sig med lärarutbildningen, läromedelsframställningen och relationerna mellan skolan och hemmet.

Sexualundervisningen är, framhåller *Folkeskolerådet* i Norge, ett svårt och ömtåligt område, som förutsätter samarbete med utnyttjande av erfarenheterna och expertresurserna i de olika nordiska länderna. Det samarbete, som *Samfundet folkhälsan i Finland* på enskilt initiativ bedrivit med Sverige, har varit enbart positivt. Av denna anledning föreslår samfundet överläggningar om skolans sexualundervisning mellan berörda myndigheter och organisationer för att skapa en grundval för ett fortsatt samarbete mellan alla nordiska länderna i fråga om lärarutbildning och gemensam produktion av läromedel. Nämnade remissinstans understryker ytterligare betydelsen av nordiskt samarbete för utveckling av särundervisningen. *Finlands läkarförbund* ser ett förenhetligande av lagstiftningen på området som en förutsättning för en långregående harmonisering av sexualundervisningen. Denna är en angelägen sak, men problemen i anslutning till frågan är många och svårlösta, vilket enligt *social- och hälsovårdsministeriets* i Finland uppfattning motiverar tillsättande av ett särskilt organ för att utarbeta förslag till behövliga samnordiska åtgärder.

Utbildningen i de nordiska länderna uppvisar många likartade drag. *Socialstyrelsen* och *skolöverstyrelsen* i Sverige hänför emellertid sexualundervisningen till de påtagliga skillnaderna i undervisningen i de olika länderna. Utvecklingen har varit olikartad och av denna anledning föreligger ingen fast utgångspunkt för nordiskt samarbete. Nyssnämnda remissinstanser är dock i princip positivt inställda till ett nordiskt samarbete men framhåller det angelägna i att detta inte får hämma utvecklingen i Sverige. *RFSU* i Sverige befarar att samordningen av strävandena att förbättra undervisningen i sexualkunskap på nordiskt plan skulle leda till eftergifter till förmån för länder, där utvecklingstakten varit långsammare än i Sverige. Förslagsställarnas hemställen bör därför lämnas utan åtgärd. Samma ståndpunkt intar även *Sveriges läkarförbund*, emedan en gemensam nordisk skolordning ännu saknas och sexualundervisningen i Sverige är föremål för utredning, som bör slutföras innan samnordiska åtgärder vidtas.

Samtliga remissinstanser på ministerie- och departementsnivå i Danmark, Finland och Norge väntar sig positiva resultat av ett nordiskt samarbete om sexualundervisningen i skolan. *Undervisningsministeriet* i Danmark, *undervisningsministeriet* i Finland och *Kirke- og undervisningsdepartementet* i Norge är eniga om att ett framtida nordiskt samarbete för en effektivisering av denna undervisning är en fråga som bör behandlas i samband med beredningen av Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 om en enhetlig nordisk skolordning.

3. U t s k o t t e t

Utskottet har vid beredningen av ärendet funnit, att sexualundervisningen ännu inte erhållit den integrerade ställning i skolundervisningen i övrigt som dess stora betydelse för individens sociala utveckling förutsätter. Läromedelsproduktionen och lärarutbildningen är enligt vad i remissmaterialet uppges ännu inte på nivå med de formella kraven på undervisning i ämnet. Remissinstanserna betygar härvidlag värdet av ett nordiskt samarbete för att åstadkomma en effektivisering.

Utskottet vill för egen del understryka behovet av samarbete mellan de nordiska länderna för att stärka sexualfostrans ställning på skolschemat och förutsätter att frågan behandlas i samband med den allmänna prövningen av ett närmande av de nordiska skolordningarna till varandra särskilt vad gäller undervisningens innehåll, en fråga som i anledning av Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 för närvarande är föremål för beredning på nordiskt plan. Av denna anledning vill utskottet inte förorda en särskild rekommendation i saken.

Hänvisande till vad ovan anförts får utskottet föreslå,

att Nordiska rådet inte måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Per Bergman

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Kerttu Saalasti

Ingrid Segerstedt Wiberg

Reservation

Det förefaller undertecknade synnerligen viktigt att skolorna meddelar en sexualundervisning, som förbereder ungdomen på den allt tidigare inträdande mognadsprocessen och som av denna anledning är anpassad efter den berörda ungdomens ålder och utvecklingsstadium. Vi är eniga med förslagsställarna och remissinstanserna om att föräldrarna i de flesta fall inte är förberedda för denna uppgift. Det ankommer därför på samhället i sin helhet att i allt större utsträckning påtaga sig ansvaret för individens sociala anpassning och mognad. Vi konstaterar med tillfredsställelse, att remissinstanserna allmänt betonar skolundervisningens betydelse för medborgarnas sociala fostran vid sidan av den rent kunskapsmässiga aspekten. Remissmaterialet ger emellertid vid handen, att skolmyndigheterna i många

fall försummat att i tid tillgodose det behov av sexualundervisning, som be-
tingats av samhällets snabba utveckling.

Sexualundervisningens utveckling företräder olika historiska traditioner i de nordiska länderna. Detta uppfattas av vissa remissinstanser som en faktor, vilken kan inverka störande på undervisningens fortsatta utveckling i de fall den varit banbrytande. Vi kan emellertid inte ansluta oss till denna uppfattning. Så vitt vi kan bedöma är denna omständighet ett starkt motiv för utvecklande av ett nära nordiskt samarbete för att genom utbyte av erfarenheter och undervisningsmateriel åstadkomma en effektiv sexualfostran i alla nordiska länder. Detta behöver ingalunda innebära, att utvecklingen i något av länderna skulle fördröjas. Sexualundervisningen är i Danmark, Finland och Sverige föremål för diskussion och reformarbete. Härmed föreligger enligt vår uppfattning goda förutsättningar för att i samarbete utforma gemensamma riktlinjer för en för olika stadier och skolformer anpassad sexualfostran.

Kulturutskottet har vid beredningen av skolfrågor upprepade gånger funnit, att tillräckliga läromedel saknas för en fullgod undervisning i olika ämnen. Sexualundervisningen är i några av de nordiska länderna fortfarande svagt utvecklad och har av denna orsak ett stort behov av läromedel. Vi vill därför betona betydelsen av att man vid gemensamma nordiska överläggningar om en effektivisering av sexualundervisningen även beaktar fördelarna av en nordisk samproduktion av läromedel och överenskommer om formerna för en nordisk centralisering av denna.

I samtliga nordiska länder är lärarutbildningen på sexualundervisningens område fortfarande otillfredsställande. Ett flertal remissinstanser ser gemensam nordisk utbildning som en lösning på problemet. Vår uppfattning är dock, att behovet av nationell fortbildning på detta sätt inte kan tillgodoses. Vi vill emellertid stödja förslaget med tanke på den betydelse nordiska kurser har för att främja fortbildningsverksamheten i de enskilda länderna. I detta avseende har även direkt utbyte av experter mellan de nordiska länderna en viktig funktion, vilket även framhålls av vissa remissinstanser.

Mot bakgrund av vad ovan anförts om sexualundervisningens betydelse för ungdomens sociala mognad bör regeringarna vid beredningen av Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 om en harmonisering av de nordiska skolordningarna fästa särskild vikt vid utformningen av riktlinjerna för en effektiv sexualundervisning. Likaså bör behovet av lärarfortbildning tillgodoses såväl genom en utbyggnad av kursverksamheten på nationellt plan som genom en fast organiserad nordisk fortbildningsverksamhet.

Med hänvisning till vad ovan anförts föreslår vi,

att Nordiska rådet måtte antaga en så lydande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

1. att i samband med beredningen av Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 utforma riktlinjer för infö-

rande av en effektiv sexualundervisning i olika skolformer
och på olika skolstadier samt

2. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en orga-
niserad fortbildning av vederbörande lärare.

Stockholm den 29 januari 1969

Georg Backlund

Jens Bilgrav-Nielsen

Ólafur Jóhannesson

Förmän

Sylvi Siltanen

Medlemsförslag

om nordiska skol- och studentbetygs giltighet

(Väckt av Berte Rognerud, Kerttu Saalasti och Ingrid Segerstedt Wiberg)

Utbildningsfrågorna har av Nordiska rådet allt sedan dess tillkomst ägnats ett speciellt intresse. Mot bakgrund av den gemensamma arbetsmarknaden och den allt livligare flyttningsrörelsen har rådet arbetat för att öka möjligheterna för skolelever och studerande att vid överflyttning från ett nordiskt land till ett annat såvitt möjligt kunna påbörja eller fortsätta studierna obehindrat. Sålunda avsåg rekommendation nr 26/1967 ett närmande av skolordningarna i de nordiska länderna till varandra företrädesvis med avseende å undervisningens innehåll. Beträffande högskoleutbildningen antogs vid rådets fjortonde session en rekommendation (nr 1/1966) om utvidgad nordisk tentamensgiltighet, om åtgärder för att underlätta de studerandes möjligheter att utnyttja de fördelar den nordiska tentamensgiltigheten erbjuder samt om ökad information bland studenterna om möjligheterna att förlägga studierna till ett annat nordiskt land än hemlandet. Dessa ärenden är för närvarande föremål för beredning i de olika nordiska länderna. Även vissa andra frågor är ännu olösta vad gäller strävandena att skapa en nordisk enhet med avseende å studier och skolgång. Migrationen mellan de nordiska länderna har i olika sammanhang aktualiserat frågor beträffande tillämpningen av skolbetyg från ett nordiskt land vid inträde i ett annat nordiskt lands universitet eller högskolor. Spörsmålet är särskilt aktuellt vid ansökan till olika spärrade utbildningslinjer.

Betygstermerna i de olika nordiska studentbetygen är icke enhetliga. Därtill kommer att vitsorden i vissa ämnen, som motsvarar varandra, icke kan jämföras kvalitativt, emedan de representerar innehållsmässigt olika läroplaner. En översättning blir nödvändig för bedömning och jämförelse av de i de nordiska länderna erhållna studentbetygen. Behov av möjlighet att evaluera i ett land erhållna skolbetyg i sådana betygstermer, som gäller i ett annat land, föreligger inte endast vid inträde till ett annat nordiskt lands högskolor och universitet utan även för ungdom, som flyttar från ett land till ett annat och därvid måste byta skola. För närvarande torde saknas schema, enligt vilket en dylik evalvering kan ske.

Rådets presidium har uppmärksammat missförhållandena och i skrivelse den 15 mars 1968 till de nordiska ländernas skolmyndigheter framhållit att

denna brist borde avhjälpas. Presidiet har hemställt, att skolmyndigheterna i de nordiska länderna måtte upptaga överläggningar om att införa automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för skolbetyg, som utfärdas i de olika nordiska länderna.

I detta sammanhang bör även uppmärksammas frågan om de begränsningar, som föreligger beträffande möjligheten för studerande i ett nordiskt land att vinna inträde vid olika spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land. Varje nordisk studerande, som avlagt studentexamen, äger i princip rätt att studera vid nordiska högskolor och universitet utom hemlandet. I vissa länder krävs särskild inträdesansökan, som ställs till ifrågasvarande högskola, men förfarandet har i allmänhet närmast varit en formalitet beträffande icke spärrade utbildningslinjer. Det har däremot visat sig vara svårt för studerande att vinna inträde till spärrade linjer. I Finland, där de utländska studerandenas antal hittills varit relativt litet, har utlänningar intagits på spärrade linjer efter särskild prövning från fall till fall och utanför det i ämnet tillämpade numerus clausus-systemet. I Danmark och Sverige ges företrädesrätt till spärrade utbildningslinjer åt danska respektive svenska studerande. Enligt det svenska universitetskanslersämbetets bestämmelser från september 1967 har svensk behörig sökande företräde till spärrade utbildningslinjer före utländska sökande. Bestämmelserna innebär, att en icke svensk sökande med utomordentliga meriter icke vinner företräde framför en svensk med sämre meriter.

Enligt en i Sverige ratificerad UNESCO-konvention gäller däremot att i Sverige bosatta utlänningar skall ha samma rätt till utbildning som svenska medborgare. Krav på bosättning uppställs sålunda. Inflyttning i landet enbart med motivering att bedriva studier kan således icke ske. Svenska studiemedel utgår icke heller till icke svenska studerande, om de icke har för avsikt att bosätta sig i Sverige. Innehållet i nämnda konvention om alla i Sverige bosattas rätt till utbildning harmonierar emellertid icke med universitetskanslersämbetets bestämmelser, som begränsar rätten till inträde till de spärrade utbildningslinjerna till företrädesvis svenska sökande. I sitt betänkande rörande utvidgad nordisk tentamensgiltighet (*se Nordisk Råd, 14. session, Sak A 4/k, s. 236*) fann utskottet på grundval av i ärendet inhämtade remissyttranden, att de flesta studielinjer vid de nordiska högskolorna för närvarande är spärrade i praktiken, samt framhöll, att ett visst antal studieplatser borde reserveras för studerande från de andra nordiska länderna på de spärrade utbildningslinjerna för att en framtida nordisk tentamensgiltighet inte skall utforma sig till ett innehållslöst system. Det är här skäl att påpeka, att bestämmelserna om att utbildningen t. ex. till läkare och tandläkare begränsas till det egna landets studerande icke stämmer väl överens med den fria nordiska läkar- och tandläkarmarknaden. Det förefaller även motiverat, att studerande från samtliga nordiska länder bereds möjlighet till utbildning åtminstone inom sådana utbildningslinjer,

där det i ett land förekommer överproduktion av utbildade. Exempel på ett dylikt utbildningsområde är för närvarande civilingenjörsutbildningen i Sverige.

Undertecknade har inte ägt förutsättning att taga ställning till hur bestämmelserna om nordbors möjligheter till inträde till spärrade utbildningslinjer skall utformas. Även om utvecklingen tenderar mot nödvändigheten av att begränsa vissa utbildningsmöjligheter till landets egna medborgare och därigenom utestänga utlänningar, vore det enligt vår uppfattning skäl att såsom ett led i den allmänna strävan att i utbildningshänseende sammanföra de nordiska länderna till en enhet allvarligt pröva möjligheterna att bereda plats för nordbor vid de spärrade linjerna. Möjligt torde vara att en viss kvot av utbildningsplatser inom spärrade linjer, såsom i kulturutskottets ovannämnda betänkande föreslås, förbehålls studerande från övriga nordiska länder, vilka i merithänseende är jämställda med studerande från utbildningslandet.

Under återopande av vad som ovan anförts hemställs, att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg samt

II. att utreda möjligheterna att avlägsna föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet.

Oslo, Helsingfors och Stockholm den 11 juni 1968

Berte Rognerud

Kerttu Saalasti

Ingrid Segerstedt Wiberg

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****D a n m a r k****Undervisningsministeriet:**

— — — — skal man udtale, at man indtil videre må henholde sig til sin tidligere udtalte opfattelse, således som den fremgår af ministeriets skrivelse af 29. maj 1968 (j.nr.NK 96 A) til Nordisk Råds præsidium.

Til uddybelse af nævnte stillingtagen kan man udtale, at man må mene, at spørgsmålet om udarbejdelse af sammenlignelige normer for vidnesbyrdskalaerne må ses i den videre sammenhæng, som udgøres af de med udgangspunkt i Nordisk Råds rek.nr. 26/1967 vedrørende en ensartet nordisk skolordning igangsatte harmoniseringsbestræbelser under Nordisk Kulturkommissions sektion II.

Undervisningsministeriet er herved opmærksomt på, at de ved rådets medlemsforslag berørte problemstillinger vil blive taget op til behandling i ovennævnte videre sammenhæng, og man finder anledning til at tilføje, at man med interesse vil afvente Nordisk Kulturkommissions videre arbejde med sagen.

København, den 2. oktober 1968

P. m. v.

E. b.

E. Drostby

Akademikernes Samarbejdsudvalg:

Akademikernes Samarbejdsudvalg tilslutter sig principielt de bestræbelser, som gennem Nordisk Råd gøres for at tilvejebringe et fælles nordisk arbejdsmarked, og kan derfor også principielt tilslutte sig, at der foretages sådanne tilpasninger i de nordiske landes uddannelsessystemer, der de stadig mere omfattende flytninger mellem de nordiske lande skaber behov for.

Af hensyn til overvejelserne om hvilke foranstaltninger som skal træffes med henblik på tilpasningen af landenes uddannelsessystemer er det efter AS' opfattelse væsentlig at sondre mellem flytninger, som finder sted med henblik på at bosætte sig og søge arbejde i et andet land, og flytninger,

som finder sted for at den pågældende eller dennes ægtefælle eller børn kan få en uddannelse i det andet land. Både den nuværende indretning af de nordiske landes uddannelsessystemer og den planlægning af udvidelser, som i dag finder sted, har som grundlag en målsætning om at betjene landenes egne indbyggere og i første række også at forsyne landenes egne arbejdsmarkeder med uddannet arbejdskraft. Under de nuværende forhold, hvor der ikke findes nogen fælles målsætning eller planlægning for de nordiske landes uddannelsessystemer, og hvor presset på de videregående uddannelser er så stærkt, at der på de fleste områder findes adgangsbeholdninger, kan det næppe skønnes realistisk at åbne for fuld ligestilling ved optagelsen til alle de videregående uddannelser for personer med statsborgerskab i alle de nordiske lande.

AS kan fuldt ud tilslutte sig, at der iværksættes et arbejde med henblik på at skabe en ensartet terminologi og sammenlignelighed med hensyn til skole- og studentereksamens karakterer såvel som karakterer og bedømmelser ved de videregående uddannelser. Dette har betydning ikke blot i forbindelse med overgang til videre uddannelse i et andet land, men også i forbindelse med anvendelsen af hjemlandets uddannelse som grundlag for beskæftigelse i et andet land.

Med hensyn til adgangen til de videregående uddannelser, specielt universiteterne og de højere læreanstalter, er det AS' opfattelse, at en fuld ligestilling mellem alle indbyggere i de nordiske lande for tiden alene kan tænkes etableret på områder, hvor der i alle lande er helt fri adgang for personer, som i øvrigt har de nødvendige forkundskaber. AS erkender, at der på de øvrige områder, hvor der findes adgangsbeholdning i et eller flere af de nordiske lande, utvivlsomt kan påvises et behov for at skabe mulighed for, at personer fra de andre nordiske lande kan få adgang til lukkede uddannelser i et land. AS finder imidlertid ikke, at der i dag er muligheder for at skabe fuld ligestilling mellem udlændinge og landets egne indbyggere i konkurrence om det begrænsede antal studiepladser. Man finder på den anden side, at der kunne tilvejebringes en smidigere ordning gennem en kvotaordning, hvor der gennem bilaterale aftaler mellem de respektive undervisningsmyndigheder åbnes adgang for et bestemt antal studerende. De pågældende må dog utvivlsomt kunne honorere de samme adgangskrav, som stilles til landets egne studerende. En kvotaordning bør endelig i første række tage sigte på personer, som flytter fordi de selv eller medlemmer af deres familie agter at bosætte sig og søge arbejde i det pågældende land.

På denne baggrund kan AS udtale sin tilslutning til de afsluttende rekommandationer i medlemsforslaget.

København i oktober 1968

(Sign.)

Gymnasieskolernes Rektorforening:

— — — skal jeg hermed på rektorforeningens vegne oplyse, at jeg ingen indvendinger har mod indholdet af de tre medlemsforslag.

København, den 24. oktober 1968

Ole Barfoed

Formand

Danmarks Lærerforening:

Disse forslag er alle udtryk for en fortsat tendens til at pålægge skolen stadig øgede opdragelsesmæssige arbejdsopgaver. Foreningen anser alle de i forslagene nævnte opgaver for væsentlige også i forbindelse med skolens opdragende virksomhed.

Men foreningen må advare imod en stadig udvidelse af skolens arbejdsopgaver uden hensyntagen til de eksisterende arbejdsvilkår i skolen, ligesom sådanne udvidede arbejdsopgaver må indgå i en helhedsvurdering af skolerens samlede undervisningsplan.

Med hensyn til en evaluering af afgangsbøger fra skole og gymnasier med videre i de nordiske lande, skal foreningen anbefale, at et sådant arbejde snarest påbegyndes. Specielt med hensyn til læreruddannelsesbøger skal foreningen henlede opmærksomheden på, at der sikkert må tages hensyn til, at de enkelte landes læreruddannelser giver forskellig kompetence. Såfremt et sådant arbejde påbegyndes, skal foreningen henstille, at den koordineres med lignende arbejde på europæisk plan i UNESCO og CCC.

København i september 1968

Stinus Nielsen

Danske Studerendes Fællesråd:

DSF finder det hensigtsmæssigt, at der opstilles direkte evalueringsnormer (omregningstabeller) for eksaminer og forudsætninger i øvrigt for adgang til højere og videregående uddannelser og finder, at dette arbejde bør kunne søges iværksat umiddelbart på Nordisk Råds rekommandation, enten ved rådets egen eller ved de nordiske regeringers foranstaltning. Eksistensen af en direkte omregningstabel må formodes at fremme migrationen mellem de nordiske lande.

DFS finder det rigtigt at åbne mulighed for en fri migration mellem de nordiske lande på uddannelsesområdet. I overensstemmelse med dette mål bør der snarest træffes principbeslutning om, at nordiske uddannelsessøgende har lige adgang til alle uddannelser i de nordiske lande.

Det kan dog ikke udelukkes, at en stærk tilstrømning til et fag i et land som følge af adgangsbegrænsning i et eller flere af de andre nordiske lande i de pågældende fag kan give anledning til restriktioner i form af kvotaordninger eller lignende. Det bør derfor overvejes, om en koordinering af alle de nordiske landes uddannelsespolitiske målsætning kan gennemføres.

DSF finder det imidlertid nødvendigt straks — en eventuel aftale — at sikre en fællesnordisk stillingtagen i forbindelse med eventuelle nationale restriktioner — for eksempel i form af et overnationalt organ der i hvert tilfælde kan foranledige en aftale om kvotafordeling af det begrænsede antal studiepladser.

Det er endvidere for DSF væsentligt, at der ikke blot tilbydes nordiske studerende en formel frihed til at benytte uddannelses tilbud i alle de nordiske lande, men at denne formelle frihed følges op ved løsning af de særlige problemer, som flytning til et andet land rejser.

Det gælder først og fremmest en forbedring af oplysningen om uddannelses tilbud i de andre lande. Informationskanalerne har længe været af løs karakter, og en effektivisering heraf er særdeles ønskelig.

Endvidere er uensartede studentsociale forhold i de nordiske lande et forhold, der vanskeliggør en smidig løsning af bolig- og uddannelsesfinansieringsproblemerne. Måske var det muligt at de enkelte lande lod indrejsende uddannelsessøgende fra resten af Norden nyde de samme studiesociale rettigheder som det pågældende lands egne studerende. Men en sådan ordning bør dog næppe betinges af, at de nordiske landes studiesociale forhold skal være ens, selv om også radikalt forskellige forhold kan besværliggøre samarbejdet, for eksempel i form af en ekstraordinær tilstrømning til lande med bedst studiefinanciering.

En klarlæggelse af de sociale konsekvenser af flytning fra det ene nordiske land til det andet, og en undersøgelse af mulighederne for at løse disse studiesociale problemer synes at være en betingelse for at den principielle mulighed for at benytte uddannelses tilbud i de andre nordiske lande kan få reel betydning.

DFS kan således anbefale:

at der foranlediges udarbejdet direkte omregningstabeller for eksaminer og enkelte uddannelseselementer i de nordiske lande,

at det tilstræbes at give alle nordiske uddannelsessøgende lige adgang til alle uddannelser i de nordiske lande — også de spærrede.

at oplysningsvirksomheden om de forskellige uddannelses tilbud i alle de nordiske lande forbedres, og

at de studiesociale problemer inddrages i rådets overvejelser.

København, den 16. oktober 1968

Danske Studerendes Fællesråd

Ole Lisse

A. Mathiesen

Finland**Undervisningsministeriet:**

— — — — får undervisningsministeriet, enligt svar den 12 juni 1968 till Nordiska rådets presidium beträffande presidiets i hänvisningen nämnda brev, framhålla att man lämpligen borde fästa uppmärksamheten vid medlemsförslagets första del i samband med det av Nordiska kulturkommissionen påbörjade utredningsarbete som gäller Nordiska rådets rekommendation (26/1967) om enhetlig nordisk skolordning.

Medlemsförslagets andra del, som gäller utredning av möjligheterna att avlägsna föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet, har enligt ministeriets uppfattning inte större anknytning till medlemsförslagets första del eller rubriken, och det har visat sig vara svårt att skapa sig en helhetsbild av ärendet i fråga. Ministeriet önskar dock framföra följande synpunkter beträffande förslagets andra del.

Såsom det konstateras i medlemsförslaget, har man i alla de nordiska länderna av olika skäl varit tvungen att begränsa antalet studenter vid inträde till universitet och högskolor. För Finlands del kan åtminstone följande orsaker påpekas:

1. otillräckliga lärarkrafter vid universitet och högskolor,
2. otillräckliga utrymmen vid dessa institutioner och
3. arbetsmarknadssituationen.

Beträffande otillräcklighet med lärarkrafter och utrymmen kan det konstateras, att högskolelagstiftningen garanterar högskolorna en viss minimiökning i dessa hänseenden och att problemen på så sätt så småningom delvis avlägsnas.

Inträdet för nordiska studerande till universitet och högskolor i Finland försvåras för närvarande i främsta rummet av bristen på lärarkrafter men detta hinder torde så småningom kunna avlägsnas.

Efterfrågan på akademisk arbetskraft påverkas naturligtvis av antalet intagna elever, vilket dock inte hindrar att man vid universiteten och högskolorna tar emot studerande från övriga nordiska länder, då dessa kan antas i sinom tid återvända till arbetsmarknaden i sina hemländer.

Ministeriet anser, att man även beträffande medlemsförslagets andra del lämpligen kunde gå till väga på samma sätt som ovan anförts i fråga om medlemsförslagets första del.

Helsingfors den 14 oktober 1968

Kalevi Sorsa

Avdelningschefens ställföreträdare,
biträdande avdelningschef

Matti Gustafson

Föredragande

Helsingfors universitet, konsistoriet:

Helsingfors universitet finner förslaget värt fullt stöd ävensom de i förslaget skisserade rekommendationerna från Nordiska rådet till medlemsländernas regeringar vara riktiga och av behovet påkallade.

Beträffande medlemsförslagets förverkligande anser konsistorium vid Helsingfors universitet, att detta i praktiken kan ske smidigast, om följande åtgärder vidtas:

1. Varje land avgör, vilka gallringsvariabler (avgångsbetyget) från läroverk, studentbetyget e. d., i ettvarit land är användbarast, och uppgör en kort sammanställning, varav framgår

a. i hur många klasser den av varje land föreslagna sammanställda variabeln av meritpoäng är indelad;

b. hur många procent av dem, som varje år avlägger den till universitetsstudier berättigade examen (studentexamen), i medeltal hänföres till envar klass.

Så snart dessa uppgifter kan sammanställas till en tabell och denna tabell utdelas till alla nordiska länder, är det möjligt att från tabellen omedelbart utläsa, vilka sökande från olika länder i avseende å meritpoäng är jämförbara. De nya studenternas proportionella andel av sin åldersklass är visserligen inte helt densamma i de olika nordiska länderna, men skillnaderna är dock inte så stora, att denna omsländighet skulle utgöra ett hinder för tillämpning av förenämnda förfarande.

För Finlands del kan som gallringsvariabel användas röstetalet i studentexamen, vilket bygger på en enhetlig bedömning och vid undersökningar har visat sig äga sådant prognosvärde, att det lämpar sig för ändamålet. Enklarest vore att ta i beaktande de fyra bästa vitsorden i studentexamen, varvid antalet meritpoäng skulle variera mellan 4 och 12.

I det fall, att man i de övriga nordiska länderna önskade alltid beakta vitsordet i något ämne (t. ex. modersmålet), kunde man för Finlands del gå till väga t. ex. så, att envar sökandes poängsumma beräknades på basis av poängen i studentexamens prov i modersmålet samt realprovet eller matematik ävensom de två bästa av hans övriga studentexamensämnen. Även i detta fall komme variationsområdet att vara 4—12.

2. Medlemsförslagets ändamål kan givetvis uppnås blott genom upphävande av sådana gallringsnormer, som ställer det egna landets studenter i en annan ställning än studenter från de övriga nordiska länderna. I Finland finns ej dylika begränsningar.

I Finland har studenter från de övriga nordiska länderna givits rätt att studera numerus clausus-ämnena vid sidan av den kvot, som fastställts för inhemska studenter. Detta förfarande torde tills vidare fortfarande kunna tillämpas. Om antalet dylika fall skulle bli kännbart större än för närva-

rande, vore det viktigt att vi kunde tillämpa principen om konkurrens på lika villkor.

Helsingfors den 16 oktober 1968

Å konsistoriets vägnar

Erkki Kivinen

M. Malmberg

Turun yliopisto¹:

Turun yliopisto tillstyrker livligt införandet av åtgärder, ägnade att främja jämförbarheten av de nordiska skol- och studentbetygen. Turun yliopisto ger sitt stöd åt genomförandet av samtliga åtgärder, som kan anses vara lämpade att öka studerandenas möjligheter att förlägga sina studier även i de spärrade ämnena till ett annat nordiskt lands universitet.

Med tanke på den samnordiska arbetsmarknaden kan ifrågavarande framställning anses vara på sin plats. Ett av kriterierna för erhållande av arbete eller för yrkesplacering är att skol- eller studentbetyget kan utnyttjas i hela Norden. Detta vore av betydelse framför allt ur finländsk synpunkt, eftersom Finland i fråga om arbetskraft i det närmaste har fungerat som givande part.

Ännu en omständighet, som stöder strävandena efter jämförbarhet av de nordiska skol- och studentbetygen, är utbildningsmöjligheternas utvidgning inom Norden. Eftersom utbildningen och läroämnena samt deras innehåll är olika i de nordiska länderna, måste för en förläggning av studierna till ett annat nordiskt land möjligheter att evalvera tidigare avlagda examina i de betygsheter som gäller i det land där studierna kommer att fortsättas finnas. Med hänsyn till det ovan anförda och innan en koordination av examensstruktur och -innehåll uppnåtts, vore upprättande av jämförelsemönster och -normering ett steg i riktning mot den i föreliggande medlemsförslag omtalade jämförbarheten av skol- och studentbetygen.

Underlättandet av studerandes överflyttning från ett nordiskt land till ett annat bör anses som ett eftersträvansvärt mål icke endast av den orsaken, att möjligheterna inom de akademiska studiernas ram härigenom ökar, utan även därför att denna migration är ägnad att styrka det nordiska samarbetet över huvud taget. Framställningarna rörande inrättandet av en viss kvot av utbildningsplatser inom de spärrade ämnena och linjerna, avsedda för nordbor i allmänhet samt dessa studerandes jämställdhet med utbildningslandets studenter vid inträdesprovningarna kan anses välkommen. Turun yliopistos humanistiska fakultet t. ex. har förklarat sig vara beredd att reservera 10 procent av totalantalet utbildningsplatser åt studerande

¹ Yttrandet översatt från finska.

hemmahörande i Norden. Med tanke på samtliga studieriktningar vore en dylik lösning kanske ändå icke helt ändamålsenlig. Av denna orsak och på grund av ärendets betydelse borde en detaljerad utredning genomföras rörande olika utvägar till problemets lösning. När det gäller finskspråkiga universitet och högskolor, bör därtill hänsyn tagas till övriga nordbors språkliga svårigheter. Härvidlag bör uppmärksamhet fästas vid den rättsvetenskapliga fakulteten där de största vanskligheterna kan tänkas uppstå. Kurslitteraturen vid denna fakultet är till största delen finskspråkig — denna omständighet tillsammans med de föreskrivna fordringarna beträffande förmågan att använda finska språket förutsätter för de studerandes del fullständiga kunskaper i detta språk. En studerandes överflyttning från ett nordiskt land till ett annat är dock relativt lätt genomförbar även i ovan relaterade särfall framför allt när det gäller avläggande av s. k. delexamina, alltså icke fullständig juris kandidatexamen.

Åbo den 15 oktober 1968

Å Turun yliopistos vägnar

Tauno Nurmela

Rektor

Olavi Rytönen

Universitets-
sekreterare

Kaupparkeakoulu — Finska handelshögskolan i Helsingfors:

Enligt den föreslagna rekommendationen borde de nordiska skol- och studentbetygen förenhetligas genom att införa automatiskt tillämpbara evalveringsnormer. Lärarrådet ger sitt stöd åt detta förslag och framhåller vidare, att ästadkommandet av ett dylikt normsystem skulle vara skolmyndigheternas för Finland vidkommande skolstyrelsens uppgift.

I förslaget har även framförts tanken om möjligheten att ett visst antal utbildningsplatser skulle reserveras för nordiska studerande på sådana utbildningslinjer, där numerus claususystemet tillämpas. Även detta förslag är värt att beaktas särskilt med tanke på att en framtida nordisk tentamentsgiltighet härigenom kunde befrämjas.

Helsingfors den 11 november 1968

Å lärarrådets vägnar:

Pekka Heinänen

Rektor för Kaupparkeakoulu

Olli Tarpila

Sekreterare vid
Kaupparkeakoulu

Svenska handelshögskolan:

— — — Ärendet har här behandlats inom högskolans lärarråd, vilket funnit de i medlemsförslaget påtalade missförhållandena mycket allvarliga. Den problematik som ansluter sig till ärendet är emellertid så omfattande att något ställningstagande i sak icke kan komma i fråga utan en omfattande undersökning av rådande förhållanden och utan en ingående prövning av ärendet. För den skull anser lärarrådet, att ärendet borde göras till föremål för beredning inom ett samnordiskt utredningsorgan, vars arbetsresultat i sinom tid borde prövas inom den akademiska sektorn och skolväsendet i de olika länderna.

Helsingfors den 2 oktober 1968

På lärarrådets vägnar:

Ilmari Hustich

Rektor

Göran Westerlund

Sekreterare

Tekniska högskolan:

Rekommendation I: Högskolan anser åstadkommandet av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer vara på sin plats och understöder detta.

Rekommendation II: Utländska studenters ansökningar behandlas alltid in casu. Det existerar inte något allmänt råd. Högskolans lärarråd har i sitt år 1960 — beträffande rekommendation nr 21/1959¹ av Nordiska rådet — givna utlåtande meddelat sin ställning till frågan om nordiska studerandes möjligheter att vinna inträde till högskolan, som härvid hänvisas till.

Otnäs den 21 december 1968

T. R. Verkkola

Rektor

Martti Liesto

Sekreterare

Veterinärmedicinska högskolan²:

Mot bakgrund av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och den allt livligare flyttningsrörelsen mellan de nordiska länderna har Nordiska rådet arbetat för att öka möjligheterna för skolelever och studerande att vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat såvitt möjligt kunna fortsätta eller påbörja studier obehindrat.

¹ Se Nordisk Råd. 7. sess., jfr sak A 24 s. 1086 1115.

² Yttrandet översatt från finska.

Lärarkollegiet vid veterinärmedicinska högskolan i Helsingfors har tagit del av ett medlemsförslag om nordiska skol- och studentbetygs giltighet, vilket tillställts kollegiet för utlåtande. I nämnda medlemsförslag redogöres för faktorer som försvårar tillämpningen av en framtida nordisk tentamensgiltighet.

De betygstermer som för närvarande tillämpas vid skolor och högskolor i respektive länder är ej direkt jämförbara emedan betygen i fråga kan representera kvalitativt olika läroopena i de olika länderna. Åstadkommandet av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för sådana betyg får därför anses vara synnerligen angeläget.

I förslaget behandlas även frågan om spärrade studielinjer och dessas betydelse för tillämpningen av en nordisk tentamensgiltighet. Härvid påvisas att inträde till spärrade studielinjer inte i alla berörda länder medges övriga nordiska länders medborgare på lika grunder som medborgare i det egna landet. Förslagsställarna rekommenderar regeringarna i berörda länder, att utreda möjligheterna att avlägsna föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet, och anser det vara möjligt att i detta avseende följa kulturutskottets belänkande i vilket föreslås, att en viss kvot av utbildningsplatser inom spärrade linjer förbehålls sådana studerande från övriga nordiska länder, vilka i merithänseende är jämställda med studerande från utbildningslandet.

Redan det traditionellt intima samarbetet mellan veterinärhögskolorna i Norden torde göra det i princip möjligt att utarbeta ett system för intagning av studerande från annat nordiskt land vid berörda högskolor. Med beaktande av det relativt låga antalet studerande som veterinärutbildningen omfattar, kan en intagning av studerande från annat nordiskt land eventuellt ske från fall till fall. Först bör dock denna fråga i sin helhet bli föremål för överläggningar mellan representanter för berörda högskolor.

Helsingfors den 30 oktober 1968

Lars Reinius

Rektor

Rolf Viitaniemi

Sekreterare

Oppikoulunopettajien keskusjärjestö — Läroverkslärarnas centralförbund r.y.¹:

Läroverkslärarnas centralförbund understöder alla de åtgärder, som avser att underlätta de studerandes möjligheter till inträde vid spärrade utbildningslinjer men påpekar, att det inte enbart är bedömningen av betygets vits-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ord, utan närmast de innehållsmässigt olika läropena, vilka vid överflyttning till skola eller högskola i annat nordiskt land i praktiken gett anledning till skriftliga förfrågningar angående ifrågavarande kursers längd och omfattning. Läroverkslärarnas centralförbund anser att det vore betydelsefullt om den föreslagna rekommendationen kunde antagas av Nordiska rådet.

Helsingfors den 15 oktober 1968

Å Läroverkslärarnas centralförbunds vägnar

S. Apajalahti

Ordförande

Aarne Mattila

Verksamhetsledare

Suomen opettajain liitto — Lärarförbundet i Finland:

Suomen opettajain liitto konstaterar att de oenhetliga betygsättningsnormer som kommer till synes i skol- och studentbetygen medför svårigheter såväl för studerande som för lärare som har till uppgift att jämföra prestationerna.

Genom att dessa betyg bringas i större kongruens underlättas möjligheterna till fortsatta studier t. ex. för barn inom familjer, som på grund av försörjarens sysselsättningsmöjligheter är tvungna att flytta från ett land till ett annat. En dylik flyttningstendens gör sig gällande främst i riktning från Finland till Sverige. Den planering av utbildningen som fortskrider inom de nordiska länderna borde inriktas så att studier på olika områden vid behov kunde bedrivas vidare i ett annat land än vederbörandes hemland. Suomen opettajain liitto förklarar härmed att förbundet förordar de i förslaget anbefallda åtgärderna i syfte att bringa skol- och studentbetygen i kongruens och undanröja de hinder som verkar hämmande på fortsatta studier i övriga nordiska länder.

Helsingfors den 30 september 1968

Suomen opettajain liitto

Aimo Tammivuori

Ordförande

Jaakko Linnankivi

Sekreterare i skolfrågor

Finlands svenska folkskolläraryrkesförbundet:

I. Det är synnerligen väsentligt att ett schema för översättning av de olika ländernas betygstermer och betygsinnehåll utarbetas. För vår del vill vi

också peka på behovet av ett schema för lärarnas kompetensintyg, som ju har skiftande innehåll. Med tanke på en gemensam nordisk arbetsmarknad vore det också skäl att utvidga arbetet att gälla en samordning av åtminstone betygstermerna. Om man vill bibehålla innehållet i ett visst ämne i avvikelse till vad de övriga nordiska länderna har, bör detta tydligt framgå av betygstermerna.

II. Den samlade nordiska utbildningskapaciteten borde tas till vara bättre än nu. Medlemsförslagets andra del om bättre möjligheter för nordiska studenter att vinna inträde också till spärrade utbildningslinjer är därför mycket befogad. I motiveringen antyds också möjligheten att inom områden där ett överutbud på skolad arbetskraft råder i hemlandet (t. ex. utbildningen av folkskollärare i Finland), utbildningskapaciteten med fördel kunde utnyttjas för skolning av studenter från de övriga nordiska länderna.

Förbundet vill således stöda båda framförda delförslag.

Helsingfors den 7 oktober 1968

Finlands svenska folkskolläraryförbund

Enligt uppdrag

Thomas Rehula

Förbundssekreterare

Finlands studentkårers förbund:

Förslaget syftar tydligen — liksom den tidigare behandlade tentamensgiltigheten — närmast till att avlägsna missförhållandena i det nuvarande nordiska samarbetet. Förslagets två rekommendationer hör dock ihop med några av undervisningsreformens grundproblem, vilka inte kan lämnas obeaktade då man vidtar eventuella åtgärder.

Förslaget tar upp två av varandra rätt oberoende frågeställningar. Den första rekommendationen behandlar frågan om åstadkommande av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för gymnasiebetyg och gymnasiets avgångsexamen i de nordiska länderna. I princip stöder FSF denna rekommendation. En lösning i frågan fördröjs dock av att grundskole- och gymnasie-reformen bl. a. i Finland befinner sig på inledningsstadiet och gymnasiexamens ställning är föremål för utredning. De lösningar i riktning mot ett för enhetligande som avses i rekommendationen kan alltså företas först efter att bedömningens allmänna grunder och examinas allmänna karaktär inom varje lands grundskole- och gymnasiesystem har utretts.

Den andra rekommendationen gäller en undersökning av möjligheterna att för de nordiska studenternas del bortta de nationella skrankorna vad be-

träffar intagning till spärrade utbildningslinjer vid universiteten. FSF stöder en grundlig utredning av frågan. Härvid bör man dock beakta följande synpunkter:

1. Lösningen bör ställas i relation till de allmänna principerna för intagning till högskola. Härvid är problemet allokeringen av ett lands studieplatskvoter på ett sådant sätt att möjligheten att bedriva högskolestudier garanteras också andra än dem som har avlagt gymnasieexamen i ifrågavarande land. Sådana grupper är vid sidan av studenter från andra nordiska länder t. ex. icke-studenter (de som fått sin skolutbildning utanför gymnasiet) och studerande från u-länderna. Det vore en kortsynt lösning att skapa en nordisk tullunion på en viss utbildningsnivå utan att beakta dessa grupper.

2. I den mån det endast gäller att åstadkomma lösningar som berör de in-trädessökandes formella kvalifikationer, borde principen vara en strävan att helt avlägsna nationaliteten ur urvalskriterierna. Detta betyder en likvärdig konkurrens mellan nordiska sökande på basis av övriga urvalskriterier utan att en särskild kvot reserveras för studerande från andra nordiska länder. Möjligheterna att uppgöra och tillämpa sådana allmänna urvalskriterier bör utredas.

3. Ett avlägsnande av de formella restriktionerna betyder dock inte i och för sig att verkliga studiemöjligheter garanteras, om inte en studerande som godkänts vid en högskola i ett nordiskt land men är hemma i ett annat nordiskt land har möjlighet att likvärdigt utnyttja också studiesociala fördelar. För att garantera detta bör man överväga t. ex. det system med budgetöverföringar mellan stater som existerar när det gäller viss social service.

Om man på detta sätt kan ge studenterna en reell valfrihet mellan olika nordiska högskolor är det i följande skede möjligt att överväga ett medvetet utbyggande av den nordiska arbetsfördelningen på högskoleundervisningens och forskningens olika områden.

4. En förutsättning för att de nordiska restriktionerna gällande högskoleundervisningen skall kunna avlägsnas är en utredning av den samnordiska arbetsmarknadens struktur. Å andra sidan förutsätter ett utnyttjande av examina avlagda i olika nordiska länder att möjligheterna att förenhetliga kompetensfordringarna för befattningar och tjänster undersöks.

Helsingfors den 13 november 1968

Finlands studentkårers förbund r.f.

Ulf Sundqvist

Ordförande

Matti Louekoski

Generalsekreterare

Suomen teiniliitto — Finlands skolungdomsförbund:

De rekommendationer, som innehålls i medlemsförslaget, är med tanke på ett förenhetligande av de nordiska ländernas skolpolitik ändamålsenliga, och i nuläget acceptabla med vissa reservationer.

Enligt Finlands skolungdomsförbunds uppfattning bör de nordiska länderna kraftigt sträva till att skapa ett gemensamt skolsystem och en gemensam skolpolitik, inom ramen för vilken behövliga specialarrangemang, försöksverksamhet och planering kan utföras på ett vettigt sätt. Till detta borde man sträva oberoende av omfattningen av migrationen mellan de nordiska länderna i framtiden. Frågan måste i första hand ses som en ändamålsenlig och nödvändig sammansättning av kraftresurserna, för vilken det redan existerar alla förutsättningar. Grundande sig på det föregående anser Finlands skolungdomsförbund sådana åtgärder, som skulle leda till ett effektivare och mångsidigare samarbete än det nuvarande på utbildningsplaneringens, -administrationens och speciellt försöksverksamhetens område, är viktigare än de som har nämnts i medlemsförslaget. Viktigare än det behov av att förenhetliga bedömningsgrunderna, som nämnts i förslaget, anser skolungdomsförbundet vara ett grundligt förnyande av bedömningssystemet så, att den inte skulle hindra uppkomsten av de studerandes naturliga och självständiga motivation att sludera och att den inte skulle rikta in studiemålsättningarna på att fylla ytre och som sådana ifrågasättbara normer. Sålunda borde rekommendation I i medlemsförslaget ändras så, att man i den skulle förutsätta att regeringarna vidtar gemensamma åtgärder för att förnya bedömningssystemet så, att det möjliggör uppkomsten av en naturlig och självständig studiemotivation och framhäver den studerandes personliga förhållande till sina egna studier. Detta skulle resultera i också det, att bedömningen inte skulle utgöra ett hinder för den studerandes förflyttning från ett land till ett annat.

Samtidigt önskar Finlands skolungdomsförbund högaktningfullt fästa Finlands delegations uppmärksamhet på, att trots att möjligheterna för universitetsstudier genom Nordiska rådets försorg har förenhetligats mellan de olika länderna, har man ännu inte i Finland kommit till ett system, inom vilket en tentamen avklarad vid ett universitet skulle duga vid övriga finländska universitet eller högskolor.

Helsingfors den 14 oktober 1968

För styrelsen för Suomen teiniliitto — Finlands skolungdomsförbund r.y.

Otso Appelqvist

Ordförande

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Gymnasrådet har i ekspedisjon av 17. september 1968 uttalt følgende om resolusjon I:

Å etablere vitnemål som lett lar seg evaluere i naboland byr på mange problemer. For det første vil det være en ulempe at de nordiske land ikke har noe felles karaktersystem. Dernest er fagvalget ikke det samme, og samme fag har ulikt innhold og omfang i de nordiske land. Selv om en hadde felles karaktersystem og felles karakterbetegnelser, vil en ikke kunne vurdere verdien av den enkelte karakter uten å kjenne fagets innhold og målsetting. Det har også gjort det umulig å foreta en overføring av karakterer på vitnemål fra ett land til vitnemål i et annet. Å lage evalueringsnormer som automatisk tillemper vitnemål fra skoler i ett land til vitnemål i et annet land, slik medlemsforslaget antyder, byr på så mange problemer at *Gymnasrådet* for sin del ikke ser noen mulig løsning på dette på det nåværende tidspunkt, så ønskelig dette enn kan være. Eneste løsning synes å være at landenes skolesystem tillemper etter hverandre i større grad enn tilfellet er i dag.

Vi viser til dette.

Når det gjelder resolusjon II, viser vi til egen ekspedisjon fra dette departements kulturavdeling.

Oslo, 27. september 1968

Etter fullmakt

Johan Bjørge

B. E. Risberg

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til ekspedisjon av 27. september 1968 i forbindelse med uttalelse fra *Gymnasrådet* om ovennevnte medlemsforslag.

Karaktersystemene som nyttes i norsk skoleverk er i formen noe uensartet idet man i enkelte skolearter nytter tallkarakterer mens man i andre uttrykker graderingene verbalt. Innenfor tallsystemene er som regel 1.0 beste karakter og prestasjonene graderes oppover ved hjelp av halve karaktergrader. For gymnasetts vedkommende er imidlertid 6 beste karakter, og graderingen går med hele tall nedover til 0. Når graderingene uttrykkes verbalt, er »Særdeles tilfredsstillende» beste karakter med graderinger nedover som »Meget godt», »Godt» osv.

Valget av karakterskalaer i norsk skole synes å henge sammen med det behov for evaluering og gradering som mottakende institusjoner for videregående utdanning har eller, som brukere av utdannet arbeidskraft har ment mest tjenlig.

Gradering av skoleelevers prestasjoner ved avsluttet skolegang i et skole-slag skjer selvsagt ut fra omfang og nivå for vedkommende undervisnings-fag. Evalueringen blir således foretatt ut fra visse forutsetninger innenfor det utdanningson.rådet eleven har gjennomgått enten obligatorisk eller etter eget valg. En av forutsetningene for reell felles gyldighet av eksamensvitne-mål i Norden vil derfor være at fagenes omfang og nivå i de forskjellige skolearter stort sett svarer til hverandre.

Spørsmålet om ytterligere å samordne skoleordningene i Norden er tatt opp av Nordisk Råd i rekommandasjon nr. 26/1967. På grunnlag av denne rek. er det vedtatt satt i verk en omfattende utredning med sikte på å nå fram til en sterkere harmonisering av skoleordningene i Norden.

Kirke- og undervisningsdepartementet ser det slik at selve evaluerings-prosessen og dermed vitnemålene naturlig vil gå inn i dette utredningsar-beidet. Departementet antar derfor at det er liten grunn til å reise dette spørsmålet i særskilt rekommandasjon når det gjelder vitnemål fra skole-verkene i de nordiske land.

Romertall II i medlemsforslaget vil Kirke- og undervisningsdepartementet komme tilbake til så snart uttalelser fra universitetene og høyskolene fore-ligger.

Oslo, 9. oktober 1968

Etter fullmakt:

Olav Hove

Johan Bjørge

Med hensyn til medlemsforslagets del I vises det til Kirke- og undervis-ningsdepartementets uttalelse i brev av 27. september 1968.

Vedrørende del II i forslaget til rekommandasjon skal det opplyses:

Forslaget har vært forelagt Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Norges tekniske høyskole og Norges handelshøyskole.

Norges handelshøyskole uttaler i brev av 5. september 1968:

Norges handelshøyskole ser med glede at man undersøker mulighetene for å etablere faste normer for vurderingen av eksamenspapirer fra de ulike nordiske land.

Høyskolen er videre for sitt vedkommende villig til å delta i den foreslåtte utredning, gjennom å undersøke muligheten for å fjerne de hindringer som for tiden vanskeliggjør ikke-norske nordiske studenter opptaking ved det for tiden sperrede siviløkonomstudium ved NHH.

Norges tekniske høyskole uttaler i brev av 25. september 1968:

Når det gjelder sivilingeniørutdannelsen ved de nordiske tekniske høy-skoler er det lidligere, gjennom utredninger forelagt Nordisk Råd, klargjort at utdannelsen i de ulike land i store trekk er samsvarende. Det faktiske for-

hold er i dag at man i disse land har tildels stor grad av felles arbeidsmarked for sivilingeniører, og at evalueringen av eksamener ikke skaper noen problemer verken for arbeidsgiver eller arbeidstaker.

Spørsmålet om å tilrettelegge studieplasser for nordiske studenter ved de enkelte lands tekniske høyskoler er tatt opp tidligere. N. T. H. har i henhold til drøftinger på møter mellom rektorene ved de nordiske lands tekniske høyskoler i de senere år reservert en del plasser for studenter fra de øvrige land. For tiden har man således 27 studenter fra de øvrige nordiske land ved N. T. H. Disse studenter kommer hovedsakelig fra Island og Finland. I henhold til avtale mellom Norge/Sverige og K. T. H./N. T. H. får inntil 5 norske studenter hvert år plass ved Avdelingen for flygteknikk og skeppsteknik ved K. T. H.

For de ordinære utdanningslinjers vedkommende, som f. eks. bygnings-, elektro- og maskin-ingeniøruddannelsen, tar de enkelte landene etter hvert sikte på å utbygge en undervisningskapasitet som tilsvarende behovet. Det bør derfor i fremtiden ikke være noe problem å reservere et mindre antall plasser for andre lands studenter ved disse utdanningsretninger. På den annen side vil behovet for slike studieplasser minske etter hvert som utbyggingsprogrammene i de enkelte land fullføres. Når det gjelder de spesielle og mer kostbare utdanningsretninger, som f. eks. flyingeniøruddannelsen er det nå blitt klart at et felles nordisk samarbeid ikke kan finne sted uten forutgående planlegging og økonomisk tilrettelegging av tiltakene. Utdanningen av f. eks. norske flyingeniører i Sverige kan neppe tenkes gjennomført uten at Norge tar på seg en del av omkostningene ved tiltaket.

En kartlegging av aktuelle behov for utveksling av internordiske studie-plasser ved de tekniske høyskoler og en videre utredning av de spørsmål som er berørt ovenfor bør finne sted før konkrete avtaler inngås.

Universitetet i Bergen uttaler i brev av 17. oktober 1968:

Opptaksreglementene ved de lukkede studier i Bergen, medisin og odontologi, har ingen sperre for søkere fra andre nordiske land.

Det faktum at fag, pensum og karaktersystem er forskjellige i de nordiske land, skaper imidlertid store problemer for omregning av utenlandske søkeres vitnemål til de konkurransepoeng som legges til grunn for opptak ved de lukkede studier.

Universitetet i Oslo har innhentet uttalelser fra Det medisinske fakultet, Det odontologiske fakultet og Farmasøytisk institutt, som kollegiet i brev av 11. november 1968 viser til.

Det medisinske fakultet uttaler:

Prinsipielt har studenter fra de øvrige nordiske land adgang til å konkurrere på like fot med norske studenter ved opptak til det medisinske studium ved Universitetet i Oslo. I praksis betyr dette at ingen studenter fra de øvrige nordiske land blir opptatt på grunn av de strenge opptakskrav og de relativt få plasser som er til rådighet. Fakultetet vil imidlertid under forutsetning av gjensidighet og en økning av studieplassene anbefale at studenter fra de øvrige nordiske land blir tatt opp til studiet i Oslo. Fakultetet vil for ordens skyld nevne at det er gode muligheter for medisinske studenter til å reise til andre nordiske land så snart de har avlagt 1. avdelings eksamen idet en organisasjon som heter IFMSA (International Federation of Medical Students Association) arrangerer utveksling på praktikanbasis slik at man

kan arbeide som praktikanter på nordiske sykehus og få kost og losji på sykehuset. I en viss utstrekning benytter nordiske medisinske studenter seg av denne mulighet til i feriene å hospitere på en klinisk avdeling.

Det odontologiske fakultet uttaler:

I tilslutning til foreløpig underretning ved pålegning av 3. ds. kan opplyses at fakultetsrådet i møte 8. ds. har sluttet seg til følgende uttalelse fra *Formannen i undervisningsutvalget*:

Jeg er enig i prinsippet om praktisk samarbeid i Norden, skjønt studenter i Finland på grunn av språksituasjonen neppe kommer til å bli aktuelle.

Under forutsetning av gjensidighet vil jeg anbefale at man forsøksvis holder av en plass pr. år til en skandinavisk student.

Fakultetsrådet understreket forutsetningen om gjensidighet.

Farmasøytisk institutt uttaler:

Saken er behandlet på møter i Instituttrådet ved Farmasøytisk institutt 27. september og 16. oktober 1968 med henblikk på farmasistudiet.

Punkt II i forslaget omfatter et kompleks av problemer, og det synes nødvendig å stille i alle fall tre spørsmål:

1. Er skoleutdannelsen (examen artium) i de nordiske land så vidt ensartet at avvik i basalkunnskaper ikke danner noen hindring for opptak internordisk?

2. Er farmasistudiet i de nordiske land kvalitativt så ensartet og eksamenskravene også så ens at de avsluttende eksamener kan vurderes som ekvivalente?

3. Hvilke internordiske forholdsregler vil eventuelt måtte treffes for å nøytralisere mulige vanskeligheter på arbeidsmarkedet i forbindelse med en åpning av de farmasøytiske læreinstitusjoner for søkere fra de andre land i Norden?

Farmasøytisk institutt har ikke søkt å vurdere det første spørsmål (om skoleutdannelsen) nærmere. — — — Her redegjøres det for den utdanning av norske artianere som har funnet sted ved Danmarks Farmaceutiske Høgskole helt siden 1945.

Når det gjelder det tredje spørsmål: om konsekvensene for det farmasøytiske arbeidsmarked av en åpning av farmasistudiet internordisk, har Farmasøytisk institutt funnet at dette ligger utenfor instituttets kompetanseområde. Det kommer her inn problemer som bl. a. Sosialdepartementet ved Apotekkontoret, Helsedirektoratet og de farmasøytiske yrkesorganisasjoner primært må ta stilling til. En vil allikevel peke på de vanskeligheter som et avvikende lønnsnivå i de forskjellige land vil kunne føre til. For et land med en så lav utdanningskapasitet som den vi har i Norge, vil selv en begrenset utvandring til nabolandene øke mangelen på farmasøytisk arbeidskraft.

For Universitetets farmasøytiske institutt er spørsmålet om å ta opp søkere fra de andre nordiske land i høy grad et spørsmål om utdanningskapasitet. Instituttet kan i dag ta opp maksimalt 36 søkere hvert år, og noen særlig økning av dette tall kan ikke påregnes de nærmeste år. Det er således klart at et opptak av utenlandske studenter vil måtte skje istedetfor det tilsvarende antall norske søkere.

Når det gjelder det annet spørsmål (om farmasiutdannelsens eventuelle ensartethet i Norden), skal det innledningsvis anføres at det foreligger et nordisk kontaktorgan for samarbeid mellom de farmasøytiske undervis-

ningsinstitusjoner på universitets-høgskolenivå. På et møte i Stockholm 25. april 1966 ble det vedtatt å opprette et Nordisk farmasøytisk rektorskonvent. Det første punkt i dets statutter er følgende:

1. Det Nordiska farmaceutiska rektorkonventet utgör ett organ för samarbetet mellan de farmaceutiska lärosätena i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Konventet har till främsta uppgift att tillvarata gemensamma intressen inom farmaceutisk utbildning men kan även laga ställning till andra för dessa lärosäten aktuella frågor.

Av punkt 5 på dagsordenen fra nevnte møte fremgår at man ønsker en sammenlignende oversikt over den farmasøytiske utdannelse i de nordiske land:

Med stöd av en tidigare oppgjord preliminär sammanställning genomgås utbildningsvägar, utbildningstider m.m. för farmaceutiska examina i de nordiska länderna. Konventet beslutar att utarbete jämförande sammanställningar över den farmaceutiska utbildningen i de nordiska länderna.

Også punkt 14 på dagsordenen kan siteres:

Frågan om gemensam nordisk arbetsmarknad diskuteras och konventet rekommenderar med anledning härav ett nordiskt samarbeite i farmaceut-utbildningen i största möjliga omfattning. Frågan om komplettering av vissa kunskaper för farmaceutiskt arbete inom annat nordiskt land torde tills vidare få avgöras från fall till fall. I regel torde dock en sådan komplettering ej vara erforderlig med undantag för vissa delar av social- och rättsfarmaci.

Selv om man på dette møtet i Nordisk farmasøytisk rektorskonvent ikke fant farmasiutdannelsen i de nordiske land så ensartet at man gikk inn på en generell internordisk godkjennelse av eksamenene, hadde man ikke betenkeligheter med å anbefale en individuell vurdering og eventuell akseptering av disse. Forutsetningen måtte være en viss, relativt begrenset, komplettering av kunnskaper på områder av mere spesifikk karakter fra land til land. I første rekke kommer her inn lover og regler i forbindelse med legemidler.

Farmasøytisk institutt finner det i dag ikke mulig å oppnå noen sikker vurdering av spørsmålet om hvorvidt farmasiutdannelsen i Norden er så vidt ensartet at de avsluttende eksamener kan betraktes som ekvivalente. Undervisningsordningen i flere av de nordiske land er eller har nettopp vært i støpeskjeen. I Sverige ble det innført en ny undervisningsordning for et par år siden. Kungliga farmaceutiska institutet i Stockholm ble omdannet til et universitetsfakultet og er under flytning til Uppsala. I Norge er en ny undervisningsordning trådt i kraft høsten 1968, og i Danmark planlegges endringer. Det er vanskelig å vurdere hvordan de nyetablerte ordninger vil virke i praksis, men det er i dag fra land til land tildels betydelige avvikelser i studieordningenes struktur, og også tildels i fagkrets og i det relative omfang av enkelte emner. Disse avvikelser fra et land til et annet vil i alle fall delvis reflektere ulikheter innen det farmasøytiske arbeidsmarked i Norden. Det forskjelligartede opplegg av studiene innebærer at det i dag vil by på store vanskeligheter å gjennomføre en del av studiet i et av nabolandene.

Til tross for de anførte ulikheter når det gjelder studieordningene i de nordiske land, og med forbehold om den usikkerhet i vurderingen som be-linges av nye og pågående endringer i undervisningen, er Farmasøytisk institutt av den oppfatning at nivået etter avsluttet siste eksamen ikke avviker betydelig. Forskjellen fra land til land er neppe så stor at den skulle innebære noen avgjørende hindring for en internordisk anvendelse av de ferdige

kandidaters kunnskaper. En endelig vurdering av spørsmålet vil imidlertid forutsette utarbeidelsen av en mere inngående sammenligning av den farmasøytiske utdanning i Norden, slik som allerede foreslått av Nordisk farmasøytisk rektorskonvent.

Kirke- og undervisningsdepartementet mener at man så langt det er mulig bør søke å etablere en felles gyldighet for nordiske skole- og studentvitnemål, og gjensidig forsøke å lette adgangen for studerende fra annet nordisk land til lukkede studier.

Da universitetene og høyskolene imidlertid ved sine inntaksordninger blant annet er avhengige av skoleverkenes evalueringssystemer, anser Kirke- og undervisningsdepartementet det som mest hensiktsmessig at også denne del av medlemsforslaget utstår inntil man har nådd fram til et felles evalueringssystem i skolen og da særlig på gymnasialt nivå. Det vises ellers til dette departements brev av 9. oktober 1968.

Oslo, 20. desember 1968

Etter fullmakt

E. Skadsem

Hans Sørbø

S v e r i g e

Universitetskanslersämbetet:

Vad först beträffar frågan om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg får universitetskanslersämbetet tillstyrka att sådana normer utarbetas och därefter tillställs bland andra universitetskanslersämbetet samt de lokala universitets- och högskolemyndigheterna i Sverige för att tjäna till vägledning, särskilt vid antagningen av studerande till spärrade utbildningslinjer och ämnen samt vid inskrivningen av icke-svenska nordiska studerande vid universiteten och högskolorna. Ämbetet vill här framhålla, att det för närvarande bereder ämbetet svårigheter att vid den centrala antagningen av studerande till spärrade utbildningslinjer och ämnen göra säkra bedömningar av de icke-svenska nordiska studerandenas betygsmeriter i jämförelse med de svenska sökandenas meriter. Därjämte råder ofta, både centralt och lokalt, osäkerhet vid avgörandet av behörighetsfrågor i samband med utlänningars tillträde till studier. Särskilt vanskligt är ofta att avgöra, om en sökande från annat nordiskt land uppfyller de särskilda krav på förkunskaper i vissa ämnen som ofta gäller för tillträde till spärrad utbildning. Ämbetet vill emellertid samtidigt erinra om de praktiska svårigheter som måste anses föreligga att utarbeta normer i ifrågavarande hänseenden på grund av

bl. a. det svenska systemet med s. k. relativ betygssättning och förändringarna i betygssystem och skolväsende inom Norden.

Vad sedan gäller möjligheterna att avlägsna föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet vill ämbetet först tillrättalägga de felaktiga upplysningar som i det remitterade medlemsförslaget lämnas om innehållet i gällande bestämmelser om tillträde till medicinska respektive odontologiska studier i Sverige. Förslaget anger att enligt dessa bestämmelser svensk behörig sökande har företräde till spärrade utbildningslinjer före utländska sökande. Enligt nu gällande — av universitetskanslersämbetet den 2 oktober 1967 senast reviderade — bestämmelser om tillträde till medicinska respektive odontologiska studier lämnas vid antagning av medicine respektive odontologie studerande i regel företräde åt behörig svensk sökande. Detta innebär att — i överensstämmelse med artikel 3 i den i medlemsförslaget åberopade UNESCO-konventionen mot diskriminering inom undervisningen — urvalet av studerande till medicinska och odontologiska studier företrädesvis sker bland svenska och i Sverige bosatta utländska behöriga sökande.

Universitetskanslersämbetet, som i princip släller sig positivt till att man i utbildningshänseende betraktar de nordiska länderna som en enhet och att man såvitt möjligt undanröjer föreliggande praktiska hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet, tillstyrker att den av motionärerna inom Nordiska rådet begärda utredningen kommer till stånd. Ämbetet vill emellertid framhålla, att en förutsättning för införandet av en gemensam nordisk studiemarknad synes vara att utbildningsförhållandena inom de nordiska länderna i största möjliga utsträckning görs likvärdiga.

Under åberopande av vad ovan anförts förordar universitetskanslersämbetet dels att tillämpbara evalveringsnormer utarbetas för nordiska skol- och studentbetyg (motsvarande betyg), dels att hela spørsmålet om nordiska medborgares tillträde till spärrade utbildningslinjer i Sverige — med beaktande av vad ämbetet ovan anført — utreds i lämpligt sammanhang.

Stockholm den 19 november 1968

Nils Gustav Rosén

Hans Åke Karlström

Skolöverstyrelsen:

I fråga om evalveringsnormer för skol- och studentbetyg vill SÖ vitsorda behovet av gemensamma bedömningsgrunder för den kvalitativa och kvantitativa evalveringen av betyg inom de nordiska länderna.

Vid bearbetningen av dessa frågor vill SÖ förordna, att man skiljer mellan

å ena sidan sådana betyg, som utgör underlag för inträde till fortsatta studier — gymnasiala eller eftergymnasiala — och å andra sidan sådana, som icke har denna karaktär. För den senare kategorin torde det vara helt tillräckligt med en allmän beskrivning av betygskalornas innebörd som information för mottagande skola och lärare.

Vad gäller evalveringsnormer för betyg, som vid inträde till viss utbildning utgör urvalsinstrument, är det angeläget att ange preciserade anvisningar för evalveringen, grundade på detaljerade jämförelser av såväl kunskapsinnehåll som betygskalor.

Beträffande nordiska studerandes inträde vid spärrade eftergymnasiala utbildningslinjer har SÖ icke funnit anledning avge yttrande. Enligt vad SÖ under hand erfarit är nämligen hithörande frågor, som i huvudsak faller inom universitetskanslersämbetets ansvarsområde, under bearbetning inom kompetensutredningen.

Stockholm den 12 november 1968

Hans Löwbeer

Sven-Eric Henricson

Centrala studiehjälpnämnden:

CSN är i Sverige central myndighet för administrationen av det svenska studiesociala stödet såväl på gymnasial som på eftergymnasial nivå. Det är således naturligt att CSN i sitt yttrande fäster avseende vid i första hand de studiesociala aspekter som är förknippade med de i medlemsförslaget berörda frågorna.

Evalveringsregler

CSN vill helt allmänt instämma i önskemålet om att man fortsätter arbetet med att skapa evalveringsnormer för betyg och vitsord inom Norden. Såvitt CSN kan förstå är det emellertid inte självklart att ett sådant evalveringssystem kommer att leda till att det blir lättare för en studerande t. ex. från ett annat nordiskt land att vinna inträde vid svenska utbildningslinjer. De behörighetskrav som kan finnas uppställda för t. ex. studier i vissa ämnen vid filosofisk fakultet i Sverige uttrycks vanligen i termer som knyter an till de kunskaper som kan förutsättas inhäntade av den som i det svenska gymnasiet bedrivit studier upp till en viss årskurs. Man synes vid de svenska universiteten tillämpa en generös praxis vid bedömningen av vad som kan anses vara motsvarande kunskaper i fråga om den som har bedrivit gymnasiestudier i annat nordiskt land. Det synes inte vara uteslutet att man vid utarbetandet av generella evalveringsnormer kan komma att fastställa gans-

ka strikta regler för hur omskrivningen av betyg från ett land till ett annat skall gå till, och detta kan länkas leda till att flyttningar mellan de olika ländernas utbildningsanstalter i enstaka fall försvåras. Med detta påpekande framfört vill CSN gärna tillstyrka förslaget om att ett evalveringssystem tillskapas. Det måste från allmänna utgångspunkter vara önskvärt att medborgare i de nordiska länderna erhåller klar rätt att i ett annat nordiskt land få tillgodoräkna sig studier som de bedrivit.

Spärrade utbildningslinjer

I medlemsförslaget hemställes att utredning skall företagas om möjligheterna att avlägsna nu föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i annat nordiskt land än hemlandet. CSN finner att det vore värdefullt om även denna fråga blev närmare utredd. Särskilt vill nämnden peka på de fördelar som skulle vinnas om man på samnordisk basis kunde nå överenskommelse om inrättande och lokalisering av vissa höggradigt specialiserade utbildningslinjer som var öppna för studerande från hela Norden.

Med hänsyn till de höga kostnaderna för flertalet spärrade utbildningslinjer anser CSN att tiden för närvarande inte är mogen för att dessa generellt skulle kunna öppnas för konkurrens på lika villkor för studerande från hela Norden. Som exempel kan nämnas, att enbart driftskostnaderna för utbildningen av en läkare i Sverige för närvarande uppgår till betydligt mer än 100 000 kronor. Över huvud taget är de spärrade utbildningarna att betrakta som bristyrkesutbildning i Sverige, även om tempoärt och beroende på det just nu rådande konjunkturen t. ex. civilingenjörernas begynnelselöner inte stigit i samma takt som andra löner. Utbyggnaden av de spärrade utbildningslinjerna sker i konkurrens med andra angelägna reformer; spärren är således i allmänhet inte arbetsmarknadspolitiskt motiverad. När i en framtid bättre balans råder mellan examinationen från de spärrade utbildningslinjerna och arbetsmarknadens behov bör det emellertid finnas goda förutsättningar för att liberalare regler tillämpas vad avser möjligheterna för studerande från annat nordiskt land att vinna inträde vid spärrad utbildningslinje, särskilt om dessutom utbyggnadstakten i fråga om utbildningarna varit någorlunda likartad i samtliga nordiska länder. Under en övergångstid synes det — såsom anföres i medlemsförslaget — vara en framkomlig väg att man söker nå överenskommelse om att visst antal studerande från annat nordiskt land skall erhålla utbildningsplatser vid respektive utbildningslinje.

Vad ovan sagts avser personer som är bosatta i sitt hemland och endast avser att vinna utbildning vid spärrad utbildningslinje i annat nordiskt land. I fråga om utländska medborgare som är bosatta i t. ex. Sverige och som inte kommit hit huvudsakligen i syfte att vinna utbildning, talar starka skäl för

att man ger samma möjligheter till inträde vid svensk spärrad utbildningslinje som i fråga om svenska medborgare. Härigenom skulle bl. a. överensstämmelse nås med de regler som för närvarande gäller för beviljande av svenskt studiesocialt stöd.

Studiesociala problem

En fråga av central betydelse om man vill stimulera till ett ökat internordiskt utbyte av studenter är studiefinansieringen. Från svensk sida tillämpas för närvarande den regeln, att svenska studenter erhåller studiemedel på samma villkor för studier inom annat nordiskt land som om studierna hade bedrivits i Sverige. Detta innebär således, att man erhåller studiemedel så länge studierna bedrivs i normal takt. De regler som från svensk sida tillämpas är helt i överensstämmelse med den rekommendation i frågan som de nordiska utbildningsministrarna enades om år 1959 och som hittills iakttagits endast av Sverige och Norge. Tillämpningen står också i överensstämmelse med ett förslag till konvention i frågan som år 1967 av Europarådet översändes till medlemsländerna. Den huvudprincip som kan anses vara rådande på ifrågavarande område är sålunda att det ankommer på hemlandet att svara för det studiesociala stödet för medborgare som bedriver studier utomlands.

Den angivna huvudprincipen gäller emellertid i Sverige inte sådana utländska medborgare som ej bosatt sig i landet i huvudsakligt syfte att här vinna utbildning. En utländsk medborgare som kommit till Sverige av annat skäl, t. ex. såsom politisk flykting, eller som vistas i Sverige av andra orsaker, och som kan anses redan vara — eller vara på väg att bli — assimilerad i det svenska samhället, äger samma rätt till svenskt studiesocialt stöd för studier inom Sverige som en svensk medborgare.

Det måste i sammanhanget påpekas, att de två ovannämnda principerna ibland råkar i konflikt med varandra. Det har sålunda kunnat konstateras i några fall att norskt studiestöd har beviljats till norsk medborgare som bedriver studier i Sverige trots att samma person under uppgivande av att han avser att införlivas i det svenska samhället har kunnat erhålla studiemedel av den svenska staten.

Det har också inträffat, att man från svensk sida rekryterat finska medborgare att i Sverige undergå vårstyrkesutbildning, d. v. s. utbildning inom ett yrkesområde där en bristsituation råder i Sverige. Som ett särskilt rekryteringsargument har man därvid hänvisat till det förmånliga svenska studiesociala stödet. Det synes CSN som om aktioner av sistnämnda slag skulle kunna skapa onödig irritation de nordiska länderna emellan om de inte sker i fullt samförstånd mellan berörda instanser i respektive länder.

Enligt CSN:s uppfattning vore det av stort värde om man inom Nordiska rådet i samband med behandlingen av det föreliggande medlemsförslaget

också diskuterade de principer som i framtiden bör gälla inom Norden vad avser studiefinansieringen.

Stockholm den 7 november 1968

Centrala studiehjälpsnämnden

Lars Larsson

Stig Mattsson

Sveriges akademikers centralorganisation:

Motionärerna hemställer, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att utreda möjligheterna att avlägsna föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet. Utan att ta ställning i sak vill SACO instämma i motionärernas hemställan om utredning.

Enligt SACO:s mening är detta en fråga, som bör inordnas i den utredningsverksamhet som överenskomms mellan de fyra statsministrarna i april 1968. Man beslöt då att utarbeta konkreta förslag, bl. a. för att nå ett ytterligare utbyggt samarbete på utbildningsområdet med sikte på ett mer rationellt utnyttjande av de fyra ländernas resurser (punkt 10). En eventuell utredning kommer att ställas inför många svåra arbetsuppgifter. SACO vill här peka på några av dessa:

1. Utformningen av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg

I detta sammanhang vill SACO understryka vad motionärerna säger om att behov att kunna evalvera i ett land erhållna skolbetyg i sådana betygstermer, som gäller i ett annat land, föreligger inte endast vid inträde till ett annat nordiskt lands högskolor och universitet, utan även för ungdom som flyttar från ett land till ett annat och därvid måste byta skola. Det är nödvändigt, att automatiska evalveringsregler grundas på en ingående utredning beträffande såväl de olika ländernas utbildningssystem ur både kvantitativ och kvalitativ synvinkel som de olika använda betygssystemen.

2. Avvägningen mellan den eventuella principiella önskvärdheten av en helt fri nordisk studiemarknad och de praktiska behoven av nationella spärrar och kvoteringar

Det uppstår problem hur dessa kvoter skall bestämmas liksom hur en samnordisk bedömning av arbetsmarknadsaspekterna på utbildningen skall ske. I detta sammanhang aktualiseras även kompetensfrågorna.

3. Studiefinansieringsfrågorna

Om studiemedelssystemen ej är desamma i de nordiska länderna, kan ett land med bättre villkor verka attraherande på studerande från grannländer. Därigenom skulle en indirekt subventionering kunna uppkomma.

Avslutningsvis vill SACO peka på frågan om utlänningars rätt att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer också har en vidare aspekt än den nordiska. En eventuel utredning bör därför även ta upp problem i samband med icke-nordiska medborgares studier vid spärrad utbildning. Det vore bra, om man kunde nå fram till en gemensam nordisk ståndpunkt i denna fråga.

Stockholm den 3 december 1968

Sveriges akademikers centralorganisation

Lars F. Tobisson

Kjell Fredriksson

Lärarnas riksförbund:

Evalveringsnormer för betyg

Motionärerna hemställer att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att vidtaga åtgärder för åstadkommande av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg.

LR kan instämma i motionärernas förslag, men vill framhålla att frågan om evalveringsnormer för betyg långtifrån är enbart ett tekniskt problem. Komplicerade överväganden måste i detta sammanhang göras för att värdera de olika ländernas utbildningssystem både kvantitativt och kvalitativt.

Inträde till spärrade utbildningslinjer

Motionärerna hemställer vidare att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att utreda möjligheterna att avlägsna föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet.

LR vill givetvis i detta sammanhang inte ta ställning i sak till problemet om spärrade utbildningslinjer och nordiska studerandes möjligheter att vinna inträde till sådan utbildning. Förbundet kan tillstyrka ett förslag om utredning av denna fråga och vill samtidigt erinra om att vissa svenska utredningar kommer att syssla med de spärrade utbildningslinjerna. Det gäller kompetensutredningen och U-68, vars arbete torde få stor betydelse för det här aktuella nordiska problemet. Frågan har också en vidare aspekt än den

nordiska. En eventuell utredning bör därför även ta upp problem i samband med icke-nordiska medborgares studier inom spärrad utbildning.

Stockholm den 14 november 1968

Lärarnas riksförbund

P. O. Anveden

Ulf Wahlström

Sveriges lärarförbund:

Nordiska rådet har mot bakgrund av den gemensamma arbetsmarknaden och den allt större rörligheten arbetat för att öka möjligheterna för skolelever och studerande att vid överflyttning från ett nordiskt land till ett annat såvitt möjligt kunna påbörja eller fortsätta studierna obehindrat. Genom tidigare rekommendationer har rådet sålunda avsett att åstadkomma ett närmande av skolordningarna i de nordiska länderna till varandra liksom att underlätta de studerandes möjligheter att utnyttja de fördelar en nordisk tentamensgiltighet erbjuder. I dessa ärenden, som för närvarande är föremål för beredning i de olika nordiska länderna, har förbundet redan tidigare i andra sammanhang redovisat en positiv inställning.

Emellertid återstår, som också påpekas i medlemsförslaget, ännu många väsentliga frågor att lösa innan en helt nordisk enhet med avseende på studier och skolgång har åstadkommit. Som ett led i dessa strävanden föreslås i det nu aktuella medlemsförslaget att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidta åtgärder för åstadkommande av automatiskt tillämplbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg och att utreda möjligheterna att avlägsna föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet.

Inom Sverige pågår sedan något år ett omfattande arbete med att utforma intagningsbestämmelser till olika utbildningar med beaktande av skilda förkunskapsnivåer och utbildningsvägar. Detta arbete bedrivs framför allt inom den av Kungl. Maj:t tillsatta kompetensutredningen.

Vidare pågår i Sverige för närvarande en intensiv debatt om det högre utbildningsväsendets utformning. Därvid behandlas även frågor rörande spärrade respektive icke spärrade utbildningsvägar. En av Kungl. Maj:t nyligen tillsatt utredning kallad U-68 kommer med all sannolikhet att ägna dessa frågor ett ingående studium.

Föreliggande medlemsförslag synes böra överlämnas för kännedom och behandling till pågående utredningar. På grund av problemets svåröverskådlighet och eventuella lösningars konsekvenser på en rad områden utanför

det egentliga utbildningsväsendet är det för dagen omöjligt att la annat än en rent principiell ställning i frågorna.

Med hänvisning till vad ovan sagts ansluter sig förbundet i princip till förslaget om en ytterligare utvidgning och fördjupning av det nordiska samarbetet inom utbildningsväsendet och hemställer att här framförda synpunkter måtte beaktas i det fortsatta arbetet.

Stockholm den 19 november 1968

För Sveriges lärarförbund

Hans Hellers

Lars Paul

Sveriges förenade studentkårer:

Det föreliggande förslaget har bl. a. varit föremål för beredning inom en av de nordiska nationalunionerna tillsatt gemensam arbetsgrupp, som har till uppgift att utreda målsättnings- och samordningsfrågor inom nordisk utbildningspolitik, främst med avseende på den högre utbildningen. Arbetsgruppen enades därvid om följande ställningstaganden:

1. Förslaget om åtgärder för att åstadkomma automatiskt tillämpbara evalueringsnormer (direkta omräkningstabeller) hälsas med största tillfredsställelse.

2. Det bör uppställas som mål att nordiska utbildningssökande principiellt skall ha fritt tillträde till alla utbildningar i Norden. Med hänsyn till nuvarande omständigheter är det angeläget att utredning sätts igång omedelbart i syfte att förverkliga denna princip.

3. En formell valfrihet härvidlag måste utvecklas till en reell valfrihet, vilket kräver lika tillgång till såväl direkta som indirekta studiesociala förmåner i det land där studierna bedrivs, effektiv informationsverksamhet o. d.

4. Principbeslut om en fri nordisk studiemarknad bör kunna fattas omedelbart. I avvaktan på resultat av utredningsarbetet i anledning av punkt 1 och 2 ovan och en mer definitiv reglering av hithörande problem, kan möjligen vissa nationella spärrar och kvoteringar bli aktuella. Sådana avsteg från principen om den fria studiemarknaden bör dock vara grundade på synnerligen starka skäl och endast ha karaktären av temporära åtgärder. Eventuell kvotering bör baseras på rörliga kvoter. Eventuella restriktioner bör göras till föremål för diskussioner mellan samtliga nordiska länder, så att skälen klart redovisas och alternativa lösningar — t. ex. budgettransfereringar mellan länderna — kan övervägas.

5. I samband med det utredningsarbete, som snabbt bör komma igång för att realisera målen under 1 och 2, måste även kompetensproblematiken i sin helhet göras till föremål för utredning på nordiskt plan.

SFS instämmer till fullo i de ovan redovisade ställningstagandena från Nordiska arbetsgruppen för målsättningsanalys och samordning. I det följande skall endast vissa kompletterande synpunkter anföras i anslutning till förslaget och arbetsgruppens fem punkter.

Automatiskt tillämpbara evalueringsnormer

Vid evaluering av utbildning bör generellt i första hand värderingen avse förvärv av informationsbehandlingsförmåga och metodiska färdigheter. En alltför stark inriktning på värdering av graden av faktainhämtande kan innebära att mindre relevanta faktorer ges oproportionerlig betydelse. Dessutom försvåras därigenom jämförelser av utbildning, inhämtad t. ex. i olika nordiska länder.

Automatiskt tillämpbara evalueringsnormer för betyg från gymnasiala skolor bör följas upp med utarbetande av ett motsvarande evalueringsschema för postgymnasial utbildning. Målsättningen bör här vara evalueringsregler för postgymnasiala kurser ned till en omfattning motsvarande ungefär en halv termins studier. Ett fullt utvecklat poängsystem torde kräva evalueringsregler även för de än kortare kurser, som är ett naturligt inslag i ett sådant meritsystem. Än bättre vore givetvis om det eventuella poängsystemet och övergången till detta kunde göras enhetligt inom Norden.

Det bör understrykas att gemensamma evalueringsregler måste stödjas av ett kontinuerligt informationsutbyte mellan vederbörande myndigheter beträffande kursernas innehåll och omfattning.

En fri nordisk studiemarknad

Ett iögonenfallande motiv för genomförande av en fri nordisk studiemarknad är att en sådan utgör en logisk konsekvens av den gemensamma nordiska arbetsmarknad som etablerades redan i början av femtiotalet och som i dag omfattar de allra flesta verksamhetsområden. De studerande — såväl de nordiska som de från utomnordiska nationer — skulle härigenom också ges en ökad valfrihet genom att inom hela Norden kunna välja utbildningsväg, kurser, studiecort m. m. Från samhällets synpunkt torde det vara angeläget att genom arbetsfördelning och specialisering mellan de nordiska länderna erhålla ett bättre resursutnyttjande, främst kanske då det gäller kvantitativt mindre utbildningsvägar och ämnen och utbildning på post-graduate-nivå. För att dessa fördelar skall kunna tillvaratas torde en fri studiemarknad behöva realiseras.

Vissa problem är emellertid förenade med genomförandet av den fria studiemarknaden, särskilt med avseende på s. k. spärrade utbildningsvägar. SFS återkommer i det följande till dessa problem.

Svårigheterna har främst karaktären av övergångsproblem — vilka dock kan kräva en hel del av analys och överbäganden. Vad som krävs för att komma till rätta med dessa svårigheter är i största utsträckning väl fungerande tekniska — inklusive budgettekniska — lösningar.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts anser SFS, liksom nationalunionernas gemensamma arbetsgrupp för målsättningsanalys och samordning, att principbeslut om den fria nordiska studiemarknaden bör kunna fattas omedelbart.

Formell och reell valfrihet

Ett första steg mot ökad valfrihet för de studerande inom Norden är ett genomförande av automatiskt tillämpbara evalueringsnormer för såväl gymnasial som postgymnasial utbildning. Detta ger emellertid endast den formella ramen för valfriheten. Intensifierade ansträngningar måste göras för att öka den reella valfriheten och därvid spelar informationen och studie-sociala förmåner en mycket väsentlig roll.

Den av Nordiska kulturkommissionen (NKK) utgivna informationskriften »Att studera i Norden» ger upplysningar om bl. a. filosofiska och juridiska examina och studier vid vissa fackhögskolor. Det vore enligt SFS:s uppfattning synnerligen värdefullt om skriften blev föremål för kontinuerlig revidering och dessutom kompletterades med andra spärrade respektive icke-spärrade utbildningsvägar. Ävenså kan distributionsvägarna av skriften behöva ses över.

Emellertid torde även en i olika avseenden förbättrad »Att studera i Norden» ej kunna anses tillräcklig för att fylla behovet av information kring internordiska studiemöjligheter. Studierådgivning och yrkesvägledning måste kunna ge aktuella och fylliga uppgifter om dessa möjligheter. Med hänsyn till att det inte enbart gäller upplysningar rörande ämnes- och kursval o. d. utan även information och råd rörande sociala förmåner m. m. bör måhända det centrala ansvaret för även den icke-skriftliga informationen läggas på Nordiska kulturkommissionen, d. v. s. på departementsnivå.

En utveckling från formell till reell valfrihet måste vidare innebära möjligheter för de studerande att få tillgång till såväl direkta som indirekta studieförmåner i studielandet på samma villkor. Det är den studerandes reella kostnader, som måste läggas till grund, inte de kostnader han eller hon skulle ha haft om de studerat i hemlandet. Till dess ett enhetligt studiefinansieringssystem med likformighet i former och realbelopp har skapats, måste åtminstone likvärdighet för de enskilda studerande vid respektive studieort eftersträvas, vilket bl. a. kan nödvändiggöra budgettransfereringar mellan länderna. SFS skall längre fram beröra de principiella aspekterna av kostnadsfördelning vid samordning.

Spärrade utbildningsvägar

SFS stöder det utredningskrav med avseende på den fria studiemarknadens tillämpning på spärrade utbildningslinjer, som framförs i förslaget och förutsätter att organisationen sedermera ges tillfälle att yttra sig över denna utredning. Med hänsyn härtill skall problemet här endast beröras mer översiktligt.

Vad gäller frågan om spärrars avskaffande eller bibehållande inom den nordiska studiemarknaden måste en realistisk analys och därpå grundade

ställningstaganden och åtgärder i mycket hög grad ta hänsyn till dimensioneringen av utbildningen på det gymnasiala stadiet i de nordiska länderna. Även vad gäller den obligatoriska skolan och gymnasialstadiet bör man söka komma fram till gemensamma ställningstaganden. Ett underlag härvid bör kunna utgöras av den utredning angående närmande av de nordiska skolordningarna till varandra, som enligt vad SFS erfarit nyligen färdigställts.

Vissa andra problem, väsentligen av teknisk natur, föreligger även. För läkarutbildningens del har man således i Danmark icke, såsom i övriga Norden, lagt spärren vid antagningen till medicinsk fakultet, utan efter ett par års studier. Dylika hinder måste kartläggas och elimineras innan en reellt fri studiemarknad kan tillämpas.

I anslutning till vad Nordiska arbetsgruppen för målsättningsanalys och samordning, med instämmande av SFS, anfört beträffande temporära nationella spärrar och kvoteringar, vill organisationen endast tillfoga att det är hänsynen till reella studiemeriter och andra principiella krav på urvalssystemet som är det väsentliga. Nationella kvoter finner SFS principiellt mindre tilltalande och särskilt med hänsyn till den fria arbetsmarknaden i Norden tämligen meningslösa. Skulle man komma fram till att sådana kvoter kunde tjäna något positivt ändamål, bör det i varje fall vara rörliga kvoter som tillämpas.

För att bl. a. granska bakgrunden till och diskutera alternativ till nationella kvoteringar o. d. i den utsträckning sådana åtgärder skulle aktualiseras, bör någon form av samarbetsforum finnas. Särskilt sedan automatiskt tillämpbara evalueringsnormer utarbetats förefaller det dock mest rationellt att etablera en samordnad central antagning till spärrade ämnen och utbildningslinjer.

Allmänt om reformer, kostnadsfördelning m. m.

I jämförelse med harmoniseringen av den nordiska lagstiftningen på andra samhällssektorer präglas samordningen på utbildningsområdet i påfallande hög grad av punktinsatser i stället för åtgärder grundade på mer övergripande analyser. En ökad samverkan redan på utredningsstadiet ter sig befogad. I anledning av det föreliggande förslaget borde speciellt kompetensproblematiken blivit föremål för koordinerad utredning, men även andra stora reformplaner kunde med fördel ha utretts mera i samverkan. Detta bör, enligt SFS:s uppfattning, beaktas i den fortsatta utrednings- och reformverksamheten.

Slutligen bör framhållas att frågor om samordning — t. ex. fri studiemarknad — måste avgöras utifrån en bedömning av de totala vinster som kan uppnås, exempelvis i det föreliggande förslaget med avseende på valfrihet, arbetsfördelning m. m. Eventuell ojämn kostnadsbelastning mellan de

berörda länderna är väsentligen en teknisk fråga, och kan korrigeras genom budgettransfereringar e. d.

Stockholm den 29 oktober 1968

Sveriges förenade studentkårer

Christer Berg

Bengt Lorendahl

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget**

Till kulturutskottet har för beredning hänvisats medlemsförslag om nordiska skol- och studentbetygs giltighet. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sammanträde den 28 och 29 januari 1969.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna I. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg samt II. att utreda möjligheterna att avlägsna föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde till spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Danmark

Undervisningsministeriet.
 Akademikernes Samarbejdsudvalg.
 Gymnasieskolernes Rektorforening.
 Danmarks Lærerforening.
 Danske Studerendes Fællesråd.

Finland

Undervisningsministeriet.
 Helsingfors universitet, konsistoriet.
 Turun Yliopisto (Universitetet i Åbo).
 Kauppakorkeakoulu — Finska handelshögskolan i Helsingfors.
 Svenska handelshögskolan.
 Tekniska högskolan.
 Veterinärmedicinska högskolan.
 Oppikoulunopettajien keskusjärjestö — Läroverkslärarnas centralförbund
 r.y.
 Suomen opettajain liitto — Lärarförbundet i Finland.
 Finlands svenska folkskolläraryrkeförbund.
 Finlands studentkårers förbund.
 Suomen teiniliitto — Finlands skolungdomsförbund.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet.
 Norges handelshøgskole.
 Norges tekniske høgskole.
 Universitetet i Bergen.
 Universitetet i Oslo.
 Universitetet i Oslo, Det medisinske fakultet.
 Universitetet i Oslo, Det odontologiske fakultet.
 Univeritetet i Oslo, Farmasøytisk institutt.
 Gymnasrådet.

Sverige

Universitetskanslersämbetet.
 Skolöverstyrelsen.
 Centrala studiehjälpnämnden.
 Sveriges akademikers centralorganisation (SACO).
 Lärarnas riksförbund.
 Sveriges lärarförbund.
 Sveriges förenade studentkårer.

Ad punkt 1: Undervisningsministeriet i Danmark, undervisningsministeriet i Finland samt Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge är av den uppfattningen, att frågan om åstadkommande av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för skol- och studentbetyg inte bör ge anledning till en ny rekommendation utan bör behandlas i samband med rådets tidigare rekommendation om ett närmande av skolordningarna i de nordiska länderna till varandra särskilt med beaktande av undervisningens innehåll (rek. nr 26/1967). Kirke- og undervisningsdepartementet, som inhämtat yttrande från Gymnasrådet i Norge, finner en reell förutsättning för gemensam giltighet för examensvittnesmål i Norden vara att skolämnenas omfång och nivå i de olika skolformerna i stort sett motsvarar varandra. Av denna anledning ingår frågan om gemensamma evalveringsnormer naturligt i utredningsarbetet rörande harmoniseringen av de nordiska ländernas skolordningar. Finlands studentkårers förbund, som i princip uttalar sig positivt rörande i förslaget aktualiserade åtgärder, anser att lösningar i riktning mot ett för enhetligande av föreslagen art kan företas först när bedömningens allmänna karaktär inom varje grundskole- och gymnasiesystem har utretts.

Universitetskanslersämbetet i Sverige tillstyrker, att gemensamma evalveringsnormer utarbetas, men betonar svårigheterna bl. a. på grund av det svenska systemet med relativ betygsättning och förändringarna i betygssystem och skolväsende i de nordiska länderna. Även skolöverstyrelsen i Sverige vitsordar behovet av gemensamma bedömningsgrunder för den kvalitativa och kvantitativa evalveringen av betyg inom de nordiska länderna. Skolöverstyrelsen förordar dock att skillnad görs mellan å ena sidan betyg, som utgör underlag för inträde till fortsatta studier, och å andra sidan betyg, som inte har denna karaktär, i vilket senare fall en allmän beskrivning av betygskalnornas innebörd torde vara tillräcklig.

Samtliga universitet och högskolor, som yttrat sig rörande punkt I i medlemsförslaget, tillstyrker i princip detsamma. *Helsingfors universitets konsistorium* rekommenderar tillskapande av ett system med gallringsvariabler baserade på betygen, vilket system kunde användas för uträkning av meritpoäng.

Sveriges förenade studentkårer hälsar medlemsförslaget med tillfredsställelse men framhåller att de automatiskt tillämpbara evalveringsnormerna bör utsträckas till även postgymnasial utbildning. Ett gemensamt evalveringssystem bör stödjas av ett kontinuerligt informationsutbyte mellan vederbörande myndigheter beträffande utbildningens innehåll och omfattning. Såsom viktigare än ett gemensamt bedömningssystem framhåller *Finlands skolungdomsförbund* ett grundligt förnyande av bedömningssystemen, så att de inte ställer hinder i vägen för uppkomsten av de studerandes naturliga och självständiga motivation att studera. Studiemålsättningarna bör inte inriktas på att fylla yttre och som sådana ifrågasättbara normer.

Ur allmän synpunkt är det enligt *centrala studiehjälpsnämndens* i Sverige uppfattning önskvärt att medborgare i de nordiska länderna erhåller klar rätt att i ett annat nordiskt land få tillgodogöra sig studier som de bedrivit. Emedan gemensamma nordiska evalveringsnormer för studentbetyg skulle verka i denna riktning, tillstyrker nämnden förslaget.

Ad punkt II: Undervisningsministeriet i Finland meddelar, att otillräckliga utrymmen och arbetsmarknadssituationen har varit orsaken till att vissa studielinjer i Finland spärrats. I synnerhet förstnämnda omständighet har varit ett hinder för att laga emot utländska studerande vid universitet och högskolor i Finland. *Universitetskanslersämbetet* framhåller för Sveriges vidkommande att enligt de av ämbetet den 2 oktober 1967 om tillträde till medicinska respektive odontologiska studier utfärdade bestämmelserna lämnas vid antagning av medicine resp. odontologie studerande »i regel företräde åt behörig svensk sökande», vilket innebär att urvalet av studerande till dessa studieriktningar företrädesvis sker bland svenska sökande och i Sverige bosatta utländska behöriga sökande. Ämbetet tillstyrker att en utredning kommer till stånd, men ser som en förutsättning för införande av en gemensam nordisk studiemarknad att utbildningsförhållandena inom de nordiska länderna i största möjliga utsträckning görs likvärdiga. Emedan universiteten och högskolorna vid sina intagningsordningar bl. a. är avhängiga av skolsystemets evalveringsnormer finner *Kirke- og undervisningsdepartementet* i Norge det mest ändamålsenligt att denna del av medlemsförslaget lämnas utan åtgärd, tills man har nått fram till ett gemensamt evalveringssystem i skolan och då särskilt på gymnasienivå.

Beträffande tillträdet till vidaregående studier, speciellt vid universiteten och de högre utbildningsanstalterna, kan enligt *Akademikernes Samarbejdsudvalgs* i Danmark uppfattning full likställdhet mellan alla invånare i de nordiska länderna för närvarande tänkas realiserad endast på områden, där

det i alla länder är helt fritt tillträde för personer, som i övrigt har de nödvändiga förkunskaperna. Bristen på en gemensam målsättning och planläggning av de nordiska ländernas utbildningssystem och pressen på vidaregående utbildning med inskränkningar av studieplatserna som följd anför organisationen som omständigheter, vilka gör det orealistiskt att öppna full likställdhet vid intagning till vidaregående utbildning för personer från samtliga nordiska länder. På vissa spärrade studielinjer kan dock enligt organisationens uppfattning påvisas behov av att skapa möjlighet till inträde för personer från annat nordiskt land. I dylika fall kunde ett kvoteringsystem uppgöras, varigenom man i kraft av bilaterala avtal mellan berörda undervisningsmyndigheter bereder tillträde för ett visst antal studerande. *Centrala studiehjälpsnämnden* i Sverige anser att särskilda fördelar kunde vinnas om man på sammordisk basis kunde nå överenskommelser om inrättande och lokalisering av vissa höggradigt specialiserade utbildningslinjer som var öppna för studerande från hela Norden, men med hänsyn till kostnaderna för flertalet spärrade utbildningslinjer är enligt nämndens uppfattning tiden ännu inte mogen för att de spärrade linjerna skulle kunna öppnas för konkurrens på lika villkor för studerande från hela Norden. Nämnden väntar sig dock att en framtida bättre balans mellan examination från de spärrade utbildningslinjerna och arbetsmarknadens behov skall bereda möjligheter att tillämpa liberalare regler beträffande inträde vid spärrade linjer för nordiska studerande oberoende av hemland. Tills sådana förhållanden införts kunde i stöd av överenskommelse ett visst antal studerande från de andra nordiska länderna beredas utbildningsplatser vid respektive utbildningslinje.

Helsingfors universitets konsistorium anför att studenter från övriga nordiska länder har rätt att studera vid sidan av den kvot, som fastställts för inhemska sökande till spärrade linjer vid universitetet. Detta förfarande torde kunna tillämpas tillsvidare och såvida antalet liknande fall ökar borde konkurrens på lika villkor kunna tillämpas. Intagningsbestämmelserna för spärrade studielinjer i Bergen, d. v. s. medicin och odontologi, gäller inte studerande från de övriga nordiska länderna. *Universitetet i Bergen* framhåller dock att det faktum, att pensum och vitsord är olika i de nordiska länderna skapar stora problem för omräkning av utländska sökandes betyg till de konkurrenspoäng, som läggs till grund för intagning vid nämnda studieinriktningar. *Universitetet i Oslo, medicinska fakulteten* meddelar att studenter från de övriga nordiska länderna i princip har möjlighet att konkurrera med norska studenter vid intagning till medicinska studier vid universitetet, men i praktiken innebär detta att ingen student från grannländerna kan intagas på grund av de stränga inträdeskraven och de relativt få platser, som står till buds.

I övrigt ställer sig de i spørsmålet hörda universiteten och högskolorna positivt till förslaget om att utreda möjligheterna till ökade studieplatser vid spärrade linjer för nordiska studerande.

I överensstämmelse med ökningen av den fria migrationen mellan de nordiska länderna finner *Danske Studerendes Fællesråd* det riktigt att en liknande utveckling äger rum på utbildningens område och i överensstämmelse härmed borde med det snaraste fattas principbeslut om att alla nordiska studerande har samma rätt till all utbildning i de nordiska länderna. En stark tillströmning till ett fack i ett land som följd av tillträdesbegränsning i ett annat nordiskt land kan leda till nödvändiga restriktioner i form av en kvoteringsordning eller liknande. Rådet rekommenderar därför att till övervägande upptas frågan om en gemensam nordisk utbildningspolitisk målsättning. *Finlands studentkårers förbund* anser det angeläget att nationaliteten helt avlägsnas ur urvalskriterierna. Om ett sådant mål kunde uppnås, skulle en särskild kvot för studerande från andra nordiska länder inte behöva reserveras. En fri nordisk studiemarknad är enligt *Sveriges förenade studentkårers* mening en logisk konsekvens av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Nationella kvoter finner förbundet mindre tilltalande och särskilt med hänsyn till den fria arbetsmarknaden i Norden tämligen meningslösa, varför principbeslut om en fri nordisk arbetsmarknad borde kunna fattas omedelbart. Såvida automatiskt tillämpbara evalveringsnormer kunde åstadkommas, vore en rationell lösning att etablera en central intagning till spärrade ämnen och utbildningslinjer.

De bland remissinstanserna representerade studentorganisationerna fäster uppmärksamhet vid de studiesociala förhållandena i de nordiska länderna. *Danske Studerendes Fællesråd* framhåller att de olikartade studiesociala förhållandena i de nordiska länderna försvårar en smidig lösning av problemet med bostads- och studiefinansieringen. Rådet efterlyser av denna anledning samma studiesociala rättigheter för alla nordiska studerande som för ett lands egna studenter. Ett sådant mål kan dock inte uppnås utan föregående undersökning av konsekvenserna av flyttning från ett land till ett annat samt en kartläggning av möjligheterna att lösa de studiesociala problemen. Även *Finlands studentkårers förbund* uppehåller sig vid de studiesociala förhållandena och föreslår en prövning av möjligheterna att införa ett system med budgetöverföringar i likhet med vad som gäller för viss annan social service. En reell studievalsfrihet anser *Sveriges förenade studentkårer* innebära tillgång till såväl direkta som indirekta studieförmåner i studielandet. Förbundet ser en ojämn kostnadsbelastning mellan de nordiska länderna vad gäller utbildningen som en i huvudsak teknisk fråga, som kan korrigeras genom budgetöverföringar.

Centrala studiehjälpnämnden i Sverige uppmärksammar likaledes de studiesociala problemen. Nämnden, som anför vissa missförhållanden rörande studiefinansieringen vid överflyttning från ett land till ett annat, efterlyser gemensamma nordiska principer vad gäller studiefinansieringen. *Sveriges akademikers centralorganisation* varnar för en indirekt subventionering, som kunde uppkomma om studiemedelssystemen inte är desam-

ma och ett land med bättre villkor verkar attraherande på studerande från grannländerna.

3. Utskottet

Utskottet har vid beredningen av utbildningsfrågor i olika sammanhang förordat åtgärder för att undanröja svårigheter, som varit ägnade att inverka störande på det naturliga samgåendet mellan de nordiska länderna. Även till punkt I i föreliggande medlemsförslag om att åstadkomma automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg vill utskottet uttala sin positiva inställning. Utskottet har vid beredningen av saken funnit, att möjligheter att överföra betygstermer utfärdade i ett nordiskt land till termer, som används i ett annat nordiskt land, i betydande grad skulle underlätta inläggningen av aspiranter vid flyttning till läroanstalt i ett annat nordiskt land än hemlandet.

Remissmaterialet ger vid handen, att skillnaderna mellan de nordiska länderna i fråga om undervisningens innehåll och utformning är en omständighet, som försvårar utarbetandet av normer för evalvering av betygstermer. Härtill bidrar även det faktum, att den nuvarande betygssättningen i de nordiska länderna undergår förändringar i samband med den bäst pågående ombildningen av skolsystemen. En ökad nordisk samordning av planering och målsättning på utbildningens område skulle innebära betydligt bättre förutsättningar för åtgärder av i medlemsförslaget åsyftad art.

I förslaget aktualiserade frågor har redan tidigare uppmärksammats av Nordiska rådet. Hänvisade till att ungdomar flyttar från ett nordiskt land till ett annat för att fortsätta sina redan påbörjade studier eller för att söka inträde vid ett annat nordiskt lands skolor eller universitet och högskolor framhöll rådets presidium i en skrivelse av den 15 mars 1968 för olika nordiska skolmyndigheter behovet av ett schema för evalvering av skolbetyg erhållna i ett nordiskt land till betygstermer, som gäller i ett annat land (*se Bilaga 3*). I anledning av denna framställning behandlades frågan vid det nordiska undervisningsministermötet i Reykjavik den 19 och 20 juli 1968. Av remissvaren i föreliggande spörsmål från undervisningsministerierna i Danmark, Finland och Norge framgår, att frågan om evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg enligt regeringarnas uppfattning närmast torde böra behandlas i samband med beredningen av Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 om närmande av de nordiska ländernas skolordningar till varandra särskilt vad gäller undervisningens innehåll (*se även Bilagorna 4-7*). Enligt utskottets mening talar icke avgörande skäl för att frågan bör behandlas i nyssnämnda sammanhang.

Den redan nu omfattande och kontinuerligt ökande migrationen i Norden, som medför att ungdomar tvingas byta utbildningsanstalt på grund av föräldrarnas flyttning, motiverar att skyndsamma åtgärder vidtas för

att åstadkomma automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för betyg. Flyttande ungdomars inpassning i en ny utbildningsmiljö i ett annat nordiskt land än det tidigare hemlandet måste på allt sätt underlättas. Även om tillskapandet av ett system för evalvering av skol- och studentbetyg under nuvarande förhållanden i många fall är förenat med betydande svårigheter, bör dessa enligt utskottets mening övervinnas, då frågan är av den största praktiska betydelse i socialt avseende. Regeringarna bör därför med det snaraste och oberoende av arbetet på en harmonisering av de nordiska skolordningarna utforma gemensamma översättningsnormer för betyg på olika skolstadier.

Utskottet har för avsikt att närmare undersöka problematiken beträffande medlemsförslagets punkt II om en utredning av möjligheterna att avlägsna föreliggande hinder för nordiska studerande att vinna inträde vid spärrade utbildningslinjer i ett annat nordiskt land än hemlandet. Av denna anledning har utskottet beslutat uppskjuta den fortsatta beredningen av denna del av förslaget till ett senare tillfälle.

Hänvisande till vad ovan anförts får utskottet

A. föreslå, att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att skyndsamt utarbeta automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg.

B. anmäla, att beredningen av medlemsförslagets punkt II fortsätter i utskottet.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Kerttu Saalasti

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

BILAGA 3

Skrivelse från Nordiska rådets presidium till undervisningsministeriet i Danmark, skolstyrelsen i Finland, Mentamálaráðuneytið i Island, Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge samt skolöverstyrelsen i Sverige rörande införande av evalveringsnormer för skolbetyg i nordiska ländernas skolor

I allt större omfattning förekommer att skolungdom flyttar från ett nordiskt land till ett annat och därvid också måste byta skola. Likaså förekommer att ungdom med skolbetyg från ett nordiskt land söker inträde vid skolor eller högskolor och universitet i annat nordiskt land. Det föreligger därvid behov av att kunna evalvera de i det ena landet erhållna skolbetygen i sådana betygstermer som gäller i det andra landet. För närvarande saknas ett schema efter vilket en dylik evalvering kan göras relativt automatiskt även av underordnade instanser. Denna brist torde böra avhjälpas.

Mot bakgrund av det anförda får Nordiska rådets presidium hemställa, att skolmyndigheterna i de nordiska länderna måtte upptaga överläggningar om att införa automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för de skolbetyg som ges i de olika nordiska länderna.

Oslo den 15 mars 1968

För Nordiska rådets presidium

Svenn Stray

Gustaf Petrén

BILAGA 4

Skrivelse från undervisningsministeriet i Danmark till Nordiska rådets presidium rörande införande av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för betygsskalor i de nordiska ländernas skolor

I besvarelse af Nordisk Råds præsidiiums skrivelse af 15. marts 1968, hvorved præsidiel henstillede til de nordiske regeringer, at disse overvejede indførelsen af automatisk anvendelige jævnføresnormer for vidnesbyrdskaerne i det nordiske landes skoler, skal man, efter at spørgsmålet har været nøje gennemdrøftet og undersøgt, dels med hensyn til det i nævnte skrivelse omhandlede behov for indførelsen af jævnførelsesnormer, dels med hensyn til de praktiske muligheder for disses indførelse, herved oplyse, at man fra dansk side har fundet det omhandlede initiativ så omfattende og krævende, at man må anse det for rigtigt og nødvendigt, at den danske regering giver afkald på at gå videre med denne sag.

København, den 29. maj 1968

Helge Larsen

E. Drostby

BILAGA 5

Skrivelse från undervisningsministeriet i Finland till Nordiska rådets presidium rörande införande av tillämpbara evalveringsnormer för skolbetyg i de nordiska ländernas skolor

Med hänvisning till hemställan från Nordiska rådets presidium, att skolmyndigheterna i de nordiska länderna måtte upptaga överläggningar om att införa automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för de skolbetyg, som ges i de olika nordiska länderna, har undervisningsministeriet tidigare meddelat det norska Kirke- og undervisningsdepartementet, att ministeriet inte har något emot att departementet översänder ovannämnda hemställan till Nordiska kulturkommissionen.

Då undervisningsministeriet sedermera fått höra den danska regeringens åsikt i ärendet, anser ministeriet, efter närmare övervägning av sagda hem-

ställan, att man lämpligen kunde fästa uppmärksamheten vid denna fråga i samband med det påbörjade utredningsarbetet beträffande Nordiska rådets rekommendation (*rek. 26/1967*) om enhetlig nordisk skolordning.

Johannes Virolainen

Minister

Matti Gustafson

Föredragande

BILAGA 6

Skrivelse från Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge till Nordiska rådets presidium rörande införande av tillämpbara evalveringsnormer för skolbetyg i de nordiska ländernas skolor

Som svar på brev fra Nordisk Råds presidium av 15. mars 1968 til undervisningsmyndighetene i de nordiske land vedrørende ovennevnte sak, skal Kirke- og undervisningsdepartementet få opplyse følgende:

Spørsmålet om harmonisering av skoleordningene i de nordiske land har som kjent vært under utredning i Nordisk kulturkommisjon en tid. Dette departement har brakt i erfaring at kulturkommisjonen i denne forbindelse også har berørt spørsmålet om karakterer og vitnemål, og har pekt på at et utvidet samarbeid på dette område vil være av betydning.

Kirke- og undervisningsdepartementet antar at det nevnte spørsmål vil bli gjenstand for videre utredning i sammenheng med det fortsatte arbeid med harmoniseringsspørsmålet, og en finner det derfor ikke riktig på det nåværende tidspunkt å gå videre med den sak som Nordisk Råds presidium har reist i brevet av 15. mars i år.

Oslo, 13. juni 1968

Kjell Bondevik

Thomas Mauritzen

BILAGA 7

**Skrivelse från utbildningsdepartementet i Sverige till Nordiska rådets
presidium rörande införande av tillämpbara evalveringsnormer
för skolbetyg i de nordiska länderna**

Frågan om harmonisering av skolordningarna i Norden (Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967) utreds för närvarande inom Nordiska kulturkommissionen, varvid bl. a. även skolbetygs jämförbarhet varit föremål för diskussioner. En framställning om intensifiering av detta utredningsarbete har av kulturkommissionen nyligen riktats till regeringarna och frågan om tillvägagångssättet härför kommer att dryflas vid de nordiska undervisningsministrarnas möte i Reykjavik i juli 1968. Det kan förutsättas att den av presidiet väckta frågan kommer att beaktas under det fortsatta utredningsarbetet.

Stockholm den 20 juni 1968

Lennart Sandgren

BILAGA 8

**Skrivelse från Nordiska rådets presidium till Nordiska undervisningsmi-
nistermötet den 19—20 juli 1968 Reykjavik rörande tillämpbara
evalveringsnormer för skolbetyg i de nordiska länderna**

I en framställning till olika undervisningsmyndigheter i Norden den 15 mars 1968 har Nordiska rådets presidium tagit upp frågan om införande av automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för skolbetyg i de nordiska länderna. Svar på ifrågavarande framställning har inkommit till presidiet i skrivelser från undervisningsministeriet i Danmark dagtecknad den 29 maj 1968, från undervisningsministeriet i Finland dagtecknad den 12 juni 1968, från det konglige Kirke- og undervisningsdepartement i Norge dagtecknad den 13 juni 1968 och från utbildningsdepartementet i Sverige dagtecknad den 28 juni 1968. Skrivelserna har något varierande innehåll. Av svenska undervisningsdepartementets skrivelse framgår emellertid, att frågan om evalveringsnormer för skolbetyg kommer att behandlas vid det nordiska undervisningsministermötet i Reykjavik den 19—20 juli 1968.

Frågan om evalueringsnormer för nordiska skolbetyg har under senare

tid visat sig vara av så stort allmänt intresse — icke minst med hänsyn till att ett relativt stort antal ungdomar av olika skäl flyttar mellan utbildningsanstalter i Norden — att några rådsmedlemmar lagt upp saken i ett medlemsförslag om nordiska skol- och studentbetygs giltighet (A 211/k). Ifrågavarande medlemsförslag är för närvarande föremål för remissbehandling och kommer att behandlas av rådets kulturutskott. Därest icke något oförutsett inträffar kan medlemsförslaget beräknas komma upp till behandling vid rådets nästkommande session, som börjar den 1 mars 1969 i Stockholm.

Nordiska rådets presidium har ansett sig böra underrätta undervisningsministermötet om det nya läget vari frågan kommit genom medlemsinitiativet.

Stockholm den 5 juli 1968

För Nordiska rådets presidium

Enligt uppdrag:

Gustaf Petrén

Medlemsförslag

om nordiskt musiksamarbete

(Väckt av Jens Bilgrav-Nielsen, Niels Eriksen, Ólafur Jóhannesson, Nils Kellgren, Birger Lundström, Berte Rognerud och Kerttu Saalasti)

En viktig del av det nordiska samarbetet består i att stärka banden mellan de nordiska folken på det konstnärliga området. I detta syfte har i Nordiska rådet initiativ tagits till skapande av ett nordiskt litteraturpris och ett nordiskt musikpris. Ändamålet med dessa pris till konstnärer är att uppmuntra den skapande konsten och i Norden öka kännedom om och intresset för denna.

Tillfälle att stifta bekantskap med de nordiska konstnärernas verk och ökade möjligheter att tillgodogöra sig dessa verk bör skänkas alla nordiska medborgare. Gränserna bör icke utgöra hinder för den konstnärliga verksamheten.

Kännedom om musik kan spridas på olika sätt. Bl. a. verkar nämnderna för nordiskt musiksamarbete (Nomus) för att öka kunskapen om nordisk musik. Nordiska musikdagar anordnas regelbundet i samma syfte. Sådana kommer att äga rum i höst i Stockholm i anslutning till Stockholms festspel, varvid man även genom utställningar och konferenser kommer att uppehålla sig särskilt vid de svårigheter som föreligger för spridning av nyare nordisk musik.

Det i vår tid enklaste och mest effektiva sättet att sprida musik är gram-mofonskivan. Såsom förhållandena nu är visar det sig emellertid mycket svårt att i ett nordiskt land kunna köpa en inspelning gjord i ett annat nordiskt land. Anledning härtil torde vara att varje skivbolag numera har en enorm skivutgivning, där den seriösa musiken endast ägnas sporadisk uppmärksamhet. Skivhandlarnas lagerutrymmen är begränsade och svarar icke emot den totala aktuella skivproduktionen. Man kan således icke hålla i lager alla skivor från alla bolag. Här torde den mindre efterfrågade ej så kända nyare musiken bli lidande på bekostnad av den lättsålda popmusiken. En annan svårighet torde vara att få fram nypressningar av redan slutsålda skivutgåvor.

En annan brist ligger däri att endast en mindre del av den nordiska musiken finns inspelad på skiva. Yngre tonsättares verk förekommer oftast icke

som grammofoninspelning. Likaså återfinns bland de mera kända tonsättarna ofta endast en del av deras verk inspelade på grammofonskiva. En genomgång av en nyligen publicerad diskografi visar att av nyare nordisk musik endast c:a 250 verk av knappt 100 tonsättare finns inspelade på skiva.

Här nämnda problem diskuterades vid en konferens i Stockholm i april 1968 med representanter för en rad olika musikinstitutioner i de nordiska länderna. Konferensen fann lämpligt att fästa uppmärksamhet vid behovet av att utreda möjligheterna att på lämpligt sätt stödja den internordiska informationen om och distributionen av grammofonskivor med nordisk musik liksom ompressningar och nyinspelningar.

På vilket sätt ett sådant stöd skall utformas kan endast en utredning närmare bedöma. Ett tillvägagångssätt vore att bilda ett gemensamt nordiskt organ med uppgift att vidga det nordiska musikutbytet på ifrågavarande område. Ett dylikt organ skulle med stöd av anslag kunna inköpa förefintliga grammofoninspelningar av nordisk nyare musik ävensom ta initiativ till ompressningar och nyinspelningar, ombesörja distribution av referensexemplar till bl. a. diskotek och musikhögskolor, där behovet av nordisk musik gör sig särskilt gällande.

I Sverige arbetar för närvarande en utredning, den s. k. fonogramutredningen — en fortsättning av konsertbyråutredningen — med att analysera den svenska produktionen och marknadsföringen av grammofonskivor samt med att utarbeta förslag i syfte att bredda grammofonskivans plats i musikkivet. Här torde bl. a. diskuteras frågan om bildande av ett med statliga medel drivet produktionsföretag för grammofonskivor, en tanke som med fördel borde kunna dryftas på nordisk bas.

Informationen inom Norden om vad som produceras och finns inspelat på grammofonskivor av nordisk musik är mycket bristfällig. Reklam och liknande upplysning förekommer blott i blygsam skala. För de fackmässigt intresserade föreligger uppenbara svårigheter att följa musikkivet i annat nordiskt land på grund av denna bristande information. Den svenska Nämnden för nordiskt musiksamarbete har helt nyligen startat en skrift, kallad *Nomus-Nytt*, med information om musikaktiviteter i Norden. Ytterligare åtgärder i ifrågavarande hänseende torde dock vara erforderliga för att vidga det nordiska musikutbytet.

Vid prövningen av möjligheterna att effektivisera den nordiska musikinformationerna är det skäl att även beakta de initiativ, som tagits av Nordiska kulturkommissionens sektion III. Sälunda har där diskuterats ett förslag till en administrativ ordning på nordisk bas för beställning av musikverk samt ett förslag rörande grammofonskivor med nordisk musik och kommentarer av tonsättarna själva. Beställningen av nya nordiska musikverk torde väl kunna kombineras med en gemensam nordisk edering av inspelningar av de inlösta verken. För erhållande av den största möjliga enhetlighet och koncentrerings av aktiviteterna vad gäller nordisk musikinformation

och distribution av grammofonskivor bör förutsättningarna för en sådan verksamhet noggrant utredas. Därvid måste redan förekommande eller planerade former för musiksamarbete beaktas.

Under återopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att utreda möjligheterna för ett ökat nordiskt musiksamarbete genom stöd åt produktion och distribution av nordisk musik på grammofonskiva.

København, Reykjavík, Stockholm och Helsingfors den 1 juli 1968

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Ólafur Jóhannesson

Nils Kellgren

Birger Lundström

Berte Rognerud

Kerttu Saalasti

BILAGA 1**Yttranden över medlemsförslaget**

Nordisk Musikpædagogisk Union har i skrivelse den 19 november 1968 förklarat sig instämma i Dansk Musikpædagogisk Forenings yttrande av den 19 november 1968 (se nedan).

D a n m a r k**Ministeriet for kulturelle anliggender:**

I denne anledning skal man udtale, at ministeriet arbejder med problematikken omkring udgivelsen af dansk musik på grammofonplader, og at man vil være meget interesseret i en undersøgelse af mulighederne for et øget nordisk musiksamarbejde gennem støtte til produktion og distribution af nordisk musik på grammofonplader.

Der henvises til handelsministeriets j.nr. 93-22-506.

København, den 10. december 1968

P. m. v.

E. b.

Erik Tjalve

Det Danske Selskab for Oplysning om Danmark og Kulturelt Samvirke med Andre Nationer:

— — — har været drøftet i Det Danske Selskabs musikudvalg, der består af formanden, kapelmester Lavard Friisholm, fløjtenisten Johan Bentzon, professor Erling Bloch, højesteretssagfører Eivind Helsted, musikforlægger Kurt Manscher, seminarielektor Henning Bro Rasmussen, professor, dr.phil. Nils Schiørring og komponisten Flemming Weis.

Man var enige om, at der her var taget et initiativ, som ville være af største betydning for den internordiske musikudveksling, og som ville kunne danne grundlag for en forstærket indsats over for den øvrige verden. Her er interessen for nordisk musik af en mere dybtgående karakter, end man i almindelighed er opmærksom på.

Der er derfor i forbindelse med det foreliggende medlemsforslag anledning til at pege på den store virkning, som med en relativt begrænset økonomisk indsats ville kunne opnås gennem udbredelsen af nordiske musikværker i grammofon- og båndoptagelser. To konkrete eksempler viser dette, nemlig udsendelsen af Sibelius' værker i mellemkrigstiden og de tre danske musikpladeserier med hovedvægten på Carl Nielsens værker efter den anden verdenskrig.

Første etape i den foreliggende plan ville efter Det Danske Selskabs musikudvalgs opfattelse indebære ophævelsen af de afgifter, der pålægges lødlige grammofonoptagelser i de nordiske lande, og som direkte hæmmer nordisk kulturudveksling på det musikalske område.

København, den 27. december 1968

P. s. v.

Folmer Wisti

Den Danske Gruppe af Grammofonindustriens Internationale Federation:

— — — — fuldt ud kan støtte bestræbelserne for at fremme den internordiske information om de i de enkelte nordiske lande fremstillede grammofonplader med nordisk musik.

Vi har anmodet vore medlemmer om at fremsende lister over deres repertoire af nævnte art, og der er herefter foreløbig indkommet vedlagte lister fra: I.S. Dansk Grammofonpladeforlag, Nordisk Polyphon Aktieselskab, Hede Nielsens Fabriker A/S og Electric & Musical Industries (Dansk-Engelsk) A/S.

Sidstnævnte indeholder dog også visse danske indspilninger af udenlandsk musik.

Da vi er opmærksom på, at nogle af vore medlemmer endnu ikke har besvaret vor henvendelse, har vi erindret medlemmerne om fremsendelse af de her omhandlede lister, og så snart dette supplerende materiale foreligger, vil det blive videresendt til Dem.

København, den 4. december 1968

Den Danske Gruppe af Grammofonindustriens Internationale Federation

Otto Lassen

Dansk Tonekunstner Forening, Musikkraadet:

— — — — —
I denne anledning tillader man sig, efter at sagen har været forelagt det af Dansk Tonekunstner Forening, Musikkraadet nedsatte Udvalg for Almin-

delige Sager, anbefale, at det stillede forslag om institutionering af et med stats-tilskud drevet internordisk produktionsselskab til udsendelse på grammo-fonplader af nordisk musik, men at man påpeger det ønskelige i, at organisationens til enhver tid værende repertoirebestemmende organ fungerer fuldstændigt uafhængigt i sine dispositioner.

København, den 29. november 1968

P. u. v.

E. b.

Steffen Heering

Sekretær
Landsretssagfører

Dansk Komponist-Forening:

Da dette forslag på fyldestgørende måde redegør for disse helt urimelige forhold, kan Dansk Komponist-Forening for sit vedkommende give forslaget sin varmeste støtte og håbe at Nordisk Råd vil sætte alle kræfter ind på at finde frem til en løsning af dette for det nordiske musiksamarbejde så vitale spørgsmål.

København, den 13. november 1968

Flemming Weis

Formand

Dansk Musikpædagogisk Forening:

I den anledning skal foreningen udtale, at den finder forslaget værdifuldt for musiklivet, herunder ikke mindst for musikpædagogikken i de nordiske lande, dersom det kunne føres ud i livet. At sprede kendskabet til nabolandenes musik er en naturlig musikpædagogisk opgave, men lysten til og mulighederne for at påtage sig opgaven er bl. a. hæmmet af de i medlemsfor-slaget omtalte grammofoonpladedistributionsvanskeligheder.

Dersom der på basis af Nordisk Råds initiativ kunne skaffes praktisk støtte til de nordiske landes musikpædagogers arbejde på dette område, er det kulturelle samarbejde i Norden et væsentligt skridt videre.

DMpF vil i samarbejde med Nordisk Musikpædagogisk Union foreslå ned-sat en musikpædagogisk komité med den opgave at udarbejde forslag til en eller flere grammofoonpladerækker, indeholdende nogle for hvert nordisk land repræsentative musikværker. Ledsaget af introduktioner og værkkom-

mentarer kunne disse samlinger indgå i de nordiske skolers musikorienteringsundervisning.

Dansk Musikpædagogisk Forening giver forslaget sin varmeste anbefaling.

København, den 19. november 1968

Henning Bro Rasmussen

Formand

Dansk Grammofonhandler Forbund:

— — — meddele, at jeg synes enhver vedkommende bør interessere sig for et sådant samarbejde. Jeg vil dog gerne tilføje, at det er min personlige mening, at en intensivering af distribution vedrørende ny klassisk (seriøs) nordisk musik på grammofonplader vil volde en del vanskeligheder, især af økonomisk art, idet man desværre må konstatere, at et interesseret, købende publikum for denne musik er ret begrænset.

Jeg står naturligvis til rådighed for så vidt muligt at besvare konkrete spørgsmål og vil i øvrigt være glad for at blive orienteret om, hvad der videre sker i sagen.

København, den 5. november 1968

Dansk Grammofonhandler Forbund

J. A. Lakjer

Formand

F i n l a n d

Undervisningsministeriet:

Tanken att organisera sammordisk produktion och distribution av nordisk musik på grammofonskiva är värd att studera.

Förutom Sibelius saknas i Finland allttjämt en större del av de inhemska kompositörernas verk i form av skivinspelningar. Det bör framhåvas, att musik från olika stilperioder medels skivproduktion kunde utnyttjas bl. a. i undervisningssyfte. I detta sammanhang vill ministeriet också betona, att vid sidan om orkesterkompositioner borde även solist- och kammarmusik beaktas med hänsyn till både skapande och utförande tonkonst i Finland såväl som i de övriga nordiska länderna.

Ministeriet förmodar, att man vid en eventuell utredning av ifrågakommande ärende även räknar med en sammordisk lösning av kostnaderna.

Dock torde marknadsföringen lämpa sig bättre, om man då använde sig av internationellt kända skivförlag, vilka kunde inrymma de tänkta skivorna i sina kataloger som sprids runt världen.

Beträffande distributionsreglerna borde man, ifall planerna skrider så långt, i sinom tid åstadkomma ett avtal som skulle garantera producentens förmåner och som skulle basera sig på att en viss procent av skivornas försäljningspris betalas åt producenten. Genom att distribuera dessa skivor till bl. a. skolor, bibliotek och musikläroanstalter kunde en tillräcklig åtgång garanteras.

För att minska de betydande utgifter, som vållas av bandinspelningskostnader för orkesterverk, kunde man eventuellt överväga möjligheten, att i samråd med de bästa symfoniorkestrar som finns till hands uppta kompositionerna på band under orkestrarnas normala arbetstider. Här avsedda kompositioner ingår sannolikt i dessa orkestrars repertoar. Några av de mest framstående moderna nordiska musikverken kunde förmodligen inspelas på skiva t. ex. i samband med nordiska musikdagar, vilka anordnas vartannat år. Detta skedde i Stockholm senaste september, då nordisk musik upptogs på fyra LP-skivor genom bistånd från Nordiska kulturfonden.

Då förutsättningarna för att utveckla såväl produktionen som distributionen av grammofonskivor enligt omständigheterna är olika i de skilda nordiska länderna, har undervisningsministeriet den uppfattningen, att det här inte är ändamålsenligt att enbart ty sig till nationella resurser eller planera separata internationella projekt. Det eftersträvaransvärda vore i stället att skapa en sammordisk hemmamarknad för nordisk musik. Innan praktiska åtgärder vidtas, borde sammordiska specialistkretsar få behandla frågan. Därför anser ministeriet det lämpligt att man överlåter ärendet till NOMUS, det officiella nordiska samarbetsorganet inom musikens område, för utarbetning och fortsatt planering. Ståndpunkt till den finansiella sidan av förslaget kan tas först efter noggrann utredning av ärendet.

Helsingfors den 21 november 1968

Kalervo Siikala

Avdelningschef

Matti Gustafson

Föredragande

Finlands musikråd och Informationscentrum för musik:

Efterblivenheten i inspelnings- och publiceringsverksamheten av finländsk musik i dag är redan i jämförelse med andra nordiska länder en

mycket allvarlig brist i Finlands kulturliv — och denna brist borde rättas till med det snaraste. I Finlands musikråd och Informationscentrum för musik som rådet uppehåller, och vars verksamhet särskilt bromsas av bristen på not- och skivmaterial, har man diskuterat tillståndet redan under flera år. Bristen på anslag har emellertid varit ett hinder för förverkligande av dessa planer i en större skala som uppgjorts för att rätta till detta tillstånd.

Våren 1968 kunde Finlands musikråd med hjälp av ett statligt ekonomiskt understöd banda största delen av de finländska kompositioner som hörde till Helsingfors stadsorkesters och radions symfoniorkesters program under deras utlandsturnéer. På basis av erfarenheter från dessa inspelningar har Finlands musikråd planerat en skivinspelningsverksamhet, som dock endast kan förverkligas med understöd från staten.

Av skivinspelningsplanerna kan nämnas följande synpunkter:

Finlands musikråd anser att man bör fördela inspelningarna jämnt på orkester-, kammar- och vokalmusik. Vidare anser man det viktigt att de bästa finländska solisterna erbjuds tillfälle att få sina framföranden inspelade.

För orkestermusikens del ingår i planerna ett fast samarbete med orkestrarna i Helsingfors på så sätt att orkestrarna tar upp på programmet de kompositioner som skall spelas, för att sålunda spara på orkestrarnas repetitionskostnader, som annars skulle betydligt höja inspelningarnas helhetsutgifter.

Man bör sträva efter att få skivorna publicerade på internationella skivmärken, så att marknadsföringen skulle ske längs storbolagens gängse kanaler, vilket skulle göra det onödigt att grunda en egen dyr marknadsorganisation. Då de publiceras av ett känt skivmärke kommer skivorna också in i de stora internationella katalogerna. Förekomst i dessa kataloger är i dag ett betydande mått på internationellt erkännande för kompositörer och utövande artister. Dessutom bör man göra särskild propaganda via delegationer, Informationscentrum för musik och andra motsvarande organ.

Finlands musikråd och Informationscentrum för musik anser att en möjlighet att åstadkomma samnordiska skivinspelningar är att banda dem i samband med de Nordiska musikdagarna. Under musikdagarna i september 1968 gjordes för första gången inspelningar av detta slag. Denna serie bör fortsätta i framtiden.

Finlands musikråd och Informationscentrum för musik vill i detta sammanhang understryka att det är synnerligen viktigt att man i alla de nordiska länderna sprider information om alla nya inspelningar som man åstadkommer. Ansvaret för den här propagandan åligger naturligtvis i hög grad de kommersiella företagen som verkar inom musikbranschen.

Slutligen vill Finlands musikråd och Informationscentrum för musik uppmärksamma Finlands delegation i Nordiska rådet på att det i Finland inte enbart är nödvändigt att utveckla skivinspelningsverksamheten utan också att trycka musik. Bristen på tryckta noter är ett speciellt finländskt

problem och ett allvarligt hinder för Finlands nordiska och internationella samarbete på musikens område.

Helsingfors den 25 november 1968

Finlands musikråd

Informationscentrum för musik

Joonas Kokkonen

Ordförande i Finlands musikråd

Mirja Aro

Sekreterare i Finlands musikråd
Verksamhetsledare i Informations-
centrum för musik

Oy. Yleisradio Ab.¹:

Inom radioverksamheten har man redan länge känt bristen på skivinspelningar av nordisk och speciellt finsk orkester- och kammarmusik som ett betydande problem, både programmässigt sett och med tanke på det internationella utbytet, som försvåras av denna brist. Därför har man varit positivt inställd till alla de åtgärder som syftat till att göra skivverksamheten mer livaktig och speciellt skivinspelning av seriös musik i nordiskt samarbete förefaller genomförbar på det sätt som Nordiska rådet föreslår.

Det är av avgörande betydelse att i det skede, då idén förverkligas, skivornas framställning och distribution ges i uppdrag till något stort internationellt skivbolag, ty endast den vägen kan en universell spridning, till vilken man givetvis borde sträva, bli möjlig. Å andra sidan torde man säkert inom ramen för det nordiska samarbetet på förhand kunna garantera en viss spridning av varje skiva till musikbibliotek, musikinstitut, skolor samt radioföretag, vilket för sin del skulle öka de kommersiella företagens intresse för skivtillverkningen.

För att praktiskt arrangera skivinspelningar av orkesterverk vore det i princip möjligt att gå in för att inkludera de verk som man har för avsikt att spela in i radions symfoniorkesters normala konsertrepertoar. Härvid skulle skivinspelningen, då den sker omedelbart efter uppförandet, bli betydligt billigare än om repetitionsarbetet måste ske separat för denna inspelning.

Helsingfors den 21 november 1968

Oy. Yleisradio Ab:s finska programsektion

Helge Miettunen

Programchef

Kai Maasalo

Musikchef

¹ Uttrandet översatt från finska.

Forum Artis r.f.¹:

— — — får Forum Artis meddela, att organisationen förenar sig i den av dess medlemsföreningar (Finlands tonsättare och Finlands tonsättareförbund; *se nedan*) anmälda ståndpunkten. Forum Artis önskar i princip stöda all sådan verksamhet, som i en eller annan form främjar det nordiska samarbetet på musikens område ävensom publicering och bekantgörande.

Helsingfors den 24 september 1968

Forum Artis r.f.

Jalmari Rinne

Ordförande

K. Koroma

Sekreterare

Finlands tonsättare r.f.¹:

Vår förening vill uttrycka sin glädje över att man inom Nordiska rådet tagit upp frågan om grammofoninspelning av nordisk musik. Det är ju förståeligt, att man speciellt bland tonsättare starkast känt avsaknaden av förlagsverksamhet för modern musik. Man har allmänt konstaterat att åtminstone i vårt land avsaknaden av inspelnings- och tryckningsverksamhet för vårt kulturliv och vår kulturexport utgör ett av de svåraste problemen för närvarande.

Tanken på förverkligandet av planen om grammofoninspelning som nordiskt samarbete bör anses lyckad redan därför att detta säkert underlättar möjligheterna att komma i kontakt med någon internationellt betydande skivförläggare, en omständighet som vi anser vara av grundläggande betydelse med tanke på musikens bekantgörande. Därjämte får man hoppas, att en samnordiskt väckt plan förmår våra länders regeringar att mera än tidigare ekonomiskt stöda musikförlagsverksamheten, som åtminstone ej i Finland synes göra framsteg utan statsmaktens stöd.

Ett av de centralaste målen för vår förenings verksamhet just nu är skapandet av en förlagsverksamhet för modern finsk musik. Vi är naturligtvis redo till allt samarbete för att förverkliga planen enligt rådets medlemsförslag.

Helsingfors den 23 november 1968

För Finlands tonsättare r.f.

Joonas Kokkonen

Ordförande

Aulis Sallinen

T. f. sekreterare

¹ *Yltrandet översatt från finska.*

Finska tonkonstnärslförbundet r.f.:

— — — får vi härmed å Finska tonkonstnärslförbundets vägnar konstatera, att initiativet för vårt vidkommande vore ytterst önskvärt.

Förverkligandet av skivproduktionen på internordisk basis, stödd av respektive regeringar vore dessutom speciellt betydelsefull för Finlands del; förhållandena i vårt land tycks inte främja den inhemska konstmusikens skivproduktion i tillräckligt representativ form utan ett effektivt ekonomiskt stöd från staten.

Vi anser som ändamålsenligt, att det grundades en internordisk kommitté för att utreda möjligheterna av ett ökat nordiskt musiksamarbete genom stöd åt produktion och distribution av nordisk musik på grammofonskiva.

Helsingfors den 23 november 1968

Finska tonkonstnärslförbundet r.f.

Tauno Pylkkänen

Ordförande

Pentti Koskimies

Sekreterare

Finlands biblioteksörening (Suomen kirjastoseura):

Relationerna mellan de nordiska länderna bör stärkas särskilt på det konstnärliga området och härvid bör nödig uppmärksamhet fästas på en mångsidig informationsverksamhet. På musikens område kommer de stående nämnderna och de regelbundna musikdagarna säkert att försvara sin plats.

För den på skivor inspelade musikens del borde mer än förr framhållas de svårigheter som förekommit till följd av den begränsade tillgången på grammofonskivor, bristfälliga kataloger och information. Grundandet av ett samnordiskt organ för befrämjandet av en sådan samverkan vore säkert på sin plats.

På musikavdelningarnas betydelse för biblioteken borde vid det nordiska samarbetet fästas särskild uppmärksamhet. En effektivare skivdistribution borde utsträckas också till biblioteken och just på biblioteken skulle skivkatalogerna med åtföljande information tillfredsställa den stora allmänheten.

Helsingfors den 26 november 1968

Kaarlo Lausti

Kassör

Hilkka M. Kauppi

Sekreterare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Ovennevnte forslag, framsatt i Nordisk Råd 1. juli i år, har vært forelagt følgende norske instanser:

1. Norsk kulturråd
2. Norsk rikskringkasting
3. Statens musikkråd
4. TONO
5. Norsk komponistforening
6. Instituttet for musikkvitenskap

Disse har uttalt seg slik:

Norsk kulturråd: (Brev av 30. oktober 1968)

Departementets brev 14. oktober med anmodning om uttalelse om medlemsforslaget ble behandlet i arbeidsutvalgsmøte 24. oktober 1968.

Som omtalt i St. prp. nr. 1, Tillegg nr. 1 1964—65, Om Norsk kulturfond, forutsettes støtte gitt av Norsk kulturfonds midler til fremme av skapende norsk tonekunst ved utgivelse av norsk musikk. Det heter i proposisjonen at trykking av noter er meget kostbart og markedet så begrenset at behovet for støtte er sterkt. Det samme gjelder innspilling og lydfesting av seriøs norsk musikk på plate eller bånd.

I samsvar med disse retningslinjer har Norsk kulturfond i 1965, 1966 og 1967 gitt tilskott til så vel trykking av norsk musikk i noter, og utgivelse av grammofonplater.

1965: Norsk komponistforening, til trykking av norsk musikk	kroner 100 000
1966: Norsk komponistforening til innspilling av norsk musikk på LP-plater	» 75 000
Norske underholdningsmusikkautorer til trykking av norsk musikk for amatørorkestre og korps	» 25 000
1967: Norsk komponistforening, innspilling på LP-plater av norsk symfonisk musikk og kammermusikk	» 120 000
Andre innspillinger til sammen	» 33 280

I 1968 er avsatt kr. 200 000 til innspilling av musikk på plater, trykking av noter og annet.

Kulturrådet har nedsatt et eget sakkyndig utvalg, som gir uttalelse til rådet i disse spørsmål.

Norsk kulturråd har i de årene det har arbeidet med disse spørsmål, fått føling med det store behov for støtte av det nasjonale musikkliv på dette felt. Vi tør vel regne med at lignende forhold gjør seg gjeldende i de andre nordiske land.

Et nærmere og mer planmessig nordisk samarbeid om innspillingsprogrammer, med større muligheter for utveksling og gjensidig informasjon, ville etter Norsk kulturråds mening være fruktbart.

Norsk kulturråd vil med interesse imøtese en nordisk utredning om dette spørsmål.

Norsk rikskringkasting: (Brev av 9. november 1968)

Norsk rikskringkasting viser til Kirke- og undervisningsdepartementets brev med vedlegg av 14. oktober 1968 — Deres ref. 6091-Ku-68 GN/IS — angående ovennevnte sak.

Da produksjon og distribusjon av grammofonplater ligger utenfor Norsk rikskringkastings arbeidsområde, kan institusjonen dessverre ikke yte noe bidrag til økt nordisk musikksamarbeid som omhandlet i det foreliggende medlemsforslag fra Nordisk Råd.

Når det gjelder andre former for nordisk musikksamarbeid, kan til orientering opplyses at utveksling av kunstnere har vært prøvet, og at det foregår en viss utveksling av verker. Dessuten kan nevnes den årlige mønstring av nordiske barne- og ungdomskor i kringkastingsregi som kanskje er mindre kjent for Nordisk Råd. Mellom Sverige og Norge er det også etablert kontakt på rikskonsertplan. På dette område er det antakelig muligheter for et større nordisk samarbeid. Musikkavdelingen i Norsk rikskringkasting antyder for øvrig at det kanskje kunne være en god ide å sette i gang en serie komponistportretter for sending i radio eller fjernsyn, portretter av yngre nordiske komponister, produsert i de respektive land med tanke på utveksling. Spørsmålet vil eventuelt bli drøftet med de øvrige nordiske kringkastingsinstitusjoner.

(Brev av 13. november 1968):

Norsk rikskringkasting viser til Kirke- og undervisningsdepartementets brev med vedlegg av 14. oktober 1968 — Deres ref. 6091-Ku-68 GN/IS — og Norsk rikskringkastings brev av 9. ds., og tillater seg å komme med en tilføyelse i saken.

Som pekt på i brevet av 9. november d. å. kan Norsk rikskringkasting dessverre ikke yte noe bidrag til økt nordisk musikksamarbeid i form av produksjon og distribusjon av nordisk musikk på grammofonplater, da produksjon av grammofonplater ligger utenfor Norsk rikskringkastings arbeidsområde. Norsk rikskringkasting vil imidlertid gjerne gi uttrykk for at en fullt ut støtter det foreliggende medlemsforslag, og at en gir sin tilslutning til at Nordisk Råd anbefaler regjeringene i de nordiske land å utrede muligheten for et økt nordisk musikksamarbeid gjennom produksjon og distribusjon av nordisk musikk på grammofonplater.

Statens musikkråd: (Brev av 6. november 1968)

Statens musikkråd har i møte 1. november i år drøftet det foreliggende medlemsforslag og vil varmt anbefale at mulighetene for et utvidet nordisk samarbeid gjennom produksjon og distribusjon av nordisk musikk på grammofonplater blir utredet.

TONO: (Brev av 8. november 1968)

TONO har mottatt det ærede departements brev av 14. oktober 1968 — 6091-Ku-68 med anmodning om uttalelse i anledning av medlemsforslag av 1. juli i år fra 7 medlemmer av Nordisk Råd vedrørende nordisk musikk-samarbeid.

TONO vil uttrykke sin takknemlighet overfor et initiativ som er tatt til fremme av nordisk musikkproduksjon, og vil i samsvar med forslagsstillerne understreke den betydning som en økende fremstilling av grammofoninnspillinger av nordiske musikkverk og en bedre distribusjon, vil ha.

Uten å ta stilling til de enkelte intensjoner som er kommet til uttrykk i medlemsforslaget, vil TONO i samsvar med det anførte anbefale forslaget om at det refererte spørsmål om et øket nordisk musikkamarbeid gjennom støtte til produksjon og distribusjon av nordisk musikk ved grammofoninnspilling, tas opp til behandling og utredning.

Norsk komponistforening: (Brev av 29. oktober 1968)

Norsk komponistforenings styre har behandlet det oversendte forslag og vil gjerne støtte ideen om et slikt utbygget musikkamarbeid i Norden.

Instituttet for musikkvitenskap: (Brev av 15. oktober 1968)

Institutt for musikkvitenskap, Universitetet, Blindern, er blitt bedt om uttalelse i ovennevnte sak. Det er med stor glede vi ser at dette framlegget er gjort. Vi mener at en støtte til produksjon og distribusjon av nordisk musikk på grammofonplater er en høyst vesentlig ting som i høy grad er egnet til å fremme et økt nordisk musikkamarbeid.

Vi tillater oss å nevne at vi som driver undervisning og forskning i norsk og nordisk musikk i meget sterk utstrekning har savnet adekvate grammofoninnspillinger av en lang rekke sentrale musikkverk fra vårt eget lands og våre nabolands musikkhistorie. Sett i videre internasjonal sammenheng — med den i senere år stadig økende interesse for nordisk musikk som gjør seg gjeldende utenfor Norden — synes tidspunktet å være kommet da det må være påkrevet å gjøre en innsats nettopp på dette viktige området. Institutt for musikkvitenskap vil, hvis det er ønskelig, være meget interessert i å delta i et eventuelt koordineringsarbeid.

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til disse uttalelser og vil for sin del ikke ha noe å merke til at mulighetene for et utvidet nordisk samarbeid om produksjon og distribusjon av nordisk musikk på grammofonplater blir utredet.

Oslo, 20. november 1968

Etter fullmakt

Olav Hove

E. Skadsem

S v e r i g e

Skolöverstyrelsen:

SÖ finner det framlagda förslaget väl motiverat. Det har länge varit angeläget att ta upp frågan om inspelning av ny nordisk musik på grammofon samt information om och distribution av inspelad nordisk musik till behandling. Inte minst ur undervisningens synvinkel behövs tillgång till avsevärt mycket mera material i fråga om nordisk musik, vilken nu oftast blir flyktigt och konventionellt behandlad. Detta gäller tyvärr även i rätt stor utsträckning för den högre musikutbildningen.

SÖ tillstyrker hemställan men vill göra det tillägget att inte bara nyare musik utan även äldre verk samt folkmusik bör komma i fråga vid en kraftigare satsning på inspelning och distribution av nordisk musik på grammofonskiva.

Stockholm den 11 november 1968

Hans Löwbeer

Bengt Olof Engström

Musikaliska akademiens styrelse:

Styrelsen finner att medlemsförslaget huvudsakligen vill fästa uppmärksamheten vid grammofonskivans betydelse i nordiskt musikliv och möjligheterna att genom en utökad skivproduktion sprida kännedom om den nyare nordiska musiken.

Styrelsen kan för sin del i stort sett bekräfta den beskrivning över nuvarande brister och svårigheter som meddelas i förslaget såväl beträffande informationen om som produktionen och distributionen av nordisk musik på grammofonskiva.

Även om i de nordiska länderna i ökad omfattning nyare verk under de senaste åren har inspelats, föreligger likväl fortfarande mycket omfattande brister i detta avseende. I vårt land har under 1968 flera nyinspelningar av bl. a. Franz Berwalds musik gjorts, men fortfarande är stora delar av den äldre svenska musiken ej representerad på skiva. Detsamma kan i hög grad sägas om den nyare svenska musiken, även om här några luckor fyllts, så t. ex. genom den av Föreningen Svenska tonsättare utgivna jubileumsskivan med ny svensk musik, inspelningen av Sven Erik Bäckes opera *Tranfjädrarna* och några skivor med elektronisk musik.

Styrelsen får uttrycka önskemålet att de utredningar av dessa frågor som föreslås — i Sverige närmast av den s. k. fonogramutredningen — måtte ägna särskild uppmärksamhet åt informations- och distributionsproblemen, frågan om den nordiska skivproduktionens användning i radio och andra massmedia samt även åt betydelsen av en intensifierad distribution till utlandet för att internationellt öka kännedomen om den nordiska musiken.

Förslaget om att bilda ett gemensamt nordiskt organ för information och skivdistribution till bl. a. offentliga diskotek och musikhögskolor borde därvid närmare prövas. Vid planeringen av den framtida utformningen av musikhögskolan i Stockholm och akademiens bibliotek har behoven av grammofonapparatur, diskotek för undervisningen i vårt land särskilt beaktats. Frågan om de tekniska mediernas användning inom den högre musikundervisningen har i utlandet ägnats ett allt större intresse. Det kan där-

för antagas att här behov av nya produktioner av band och grammofonskivor för musikpedagogiskt bruk kommer att uppstå.

Styrelsen anser även att en sammanfattande nordisk utredning om den nordiska skivproduktionens problem vore befogad och får därför slutligen med hänvisning till ovanstående synpunkter livligt rekommendera att en sådan utredning kommer till stånd.

Stockholm den 15 januari 1969

Å Kungl. Musikaliska akademiens styrelses vägnar; enligt uppdrag;

Gunnar Larsson

T. f. sekreterare

Konsertbyråutredningen:

KBU, som fått Kungl. Maj:ts uppdrag att för Sveriges del utreda och avge förslag beträffande fonogrammens användning i svenskt musikliv, instämmer med förslagsställarna beträffande behovet av bättre information och distribution samt utökad produktion av nordisk musik på grammofonskiva.

KBU vill framhålla betydelsen av att utredning i dessa frågor kommer till stånd inom respektive länder. På grundval av det genom utredningarna framkomna materialet, torde det sedan vara lämpligt att undersöka formerna för ett ökat nordiskt musiksamarbete i de här aktuella frågorna.

KBU kommer i sin fonogramutredning beakta de frågor, som tagits upp i förslaget.

Stockholm den 30 december 1968

För Konsertbyråutredningen

Hans Nordmark

Sigfrid Strand

Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS):

NOMUS ser med stor tillfredsställelse att frågan om den nordiska grammofonskiveproduktionen och dess betydelse i nordiskt musikliv uppmärksammas av Nordiska rådet och får för sin del livligt tillstyrka att utredningar om stödåtgärder till produktion och distribution av nordisk musik på grammofonskiva kommer till stånd. NOMUS kan också vittnesbörd om riktigheten i de i förslaget påtalade bristerna och svårigheterna på detta område. Nämnden får också hänvisa till lektor Bo Wallners stora arbete om Vår tids musik i Norden, som ytterligare belyser omfattningen av den musikaliskt

värdefulla produktion, som blivit försummad i dessa avscenden. NOMUS har i sin bulletin NOMUS-Nytt försökt uppmärksamma dessa problem och bl. a. genom tidigare initiativ och framställningar till Nordiska kulturfonden påvisat behovet av ett gemensamt informationscentrum för nordisk musik. Enligt NOMUS mening bör frågan om ett sådant centrum med uppgift att informera och förmedla nordisk musik bl. a. på skiva — enligt vår mening lämpligen förlagt till Hässelby slott — ånyo prövas i detta sammanhang. NOMUS vill också uppmärksamma att distributionen av nyare nordisk musik på skiva till utlandet kunde avsevärt förbättras genom en gemensam nordisk informationsbyrå knuten till någon av de större nordiska kulturinstitutionerna såsom Hässelby slott, Föreningen Norden eller liknande. NOMUS förutsätter att härmed sammanhängande problem kommer att allsidigt belysas av den s. k. fonogramutredningen i Sverige.

Nämnden anser slutligen frågan om stödåtgärder till den nordiska skivproduktionen vara av sådan betydelse att den efter delutredningar i resp. länder borde bli föremål för en sammanfattande utredning av samma slag som den Nordiska rådet tidigare ägnat den nordiska filmproduktionen.

Stockholm den 15 januari 1969

Enligt nämndens uppdrag:

Gunnar Larsson

Sekreterare

Sveriges radio:

Sveriges radio är helt införstådd med den i skrivelsen uttryckta grunduppfattningen att den nordiska musiken på effektivast möjliga sätt bör understödjas och att situationen av i dag inte kan anses tillfredsställande. Vissa av de medel för att åstadkomma förbättringar som antyds i skrivelsen kan dock enligt Sveriges radios mening ifrågasättas.

Enligt Sveriges radios uppfattning vore det sålunda orealistiskt att skapa ett statligt organ för distribution av grammfonskivor. I skrivelsen anförs utan närmare exemplifiering att det visat sig mycket svårt att i ett nordiskt land kunna köpa en inspelning gjord i ett annat nordiskt land. I själva verket är förhållandet vad beträffar de stora bolagen, att kataloger eller annan information över inspelad nordisk musik kan ställas till förfogande i varje välsorterad grammfonaffär i de större städerna i Norden, och skivorna, i den mån de inte lagerförs, kan anskaffas på kort tid. En komplett lagerföring på varje ort vore för övrigt något helt orimligt. Att vid sidan av denna existerande service sätta i gång ytterligare, kostnadskrävande distributionsmedel för den allmänna marknaden torde inte ge ett mot kostnaden svarande resultat. Det torde dock kunna krävas om understöd utgår, att informa-

tionssidan effektivteras t. ex. på så sätt att man sammanförde all inspelad nordisk musik oavsett skivmärke i en katalog som hölls aktuell, hellre genom ny upplaga varje år än genom supplement.

Över huvud taget måste informationssidan anses vara den väsentliga faktorn för lösning av problemet. Betydelsen av internationell upplysningsverksamhet om nordisk musik kan inte nog understrykas. Allt stöd och alla möjligheter bör ges den samlade information som lämnas från produktionsinstanserna.

Frågan om en eventuell statlig samarbets- och informationskommitté kan möjligen vara kontroversiell. Givetvis måste, under förutsättning att statsmedel utgår som produktionsbidrag, någon form av organ inrättas. Detta bör ha till direktiv att arbeta så smidigt som möjligt, ungefär som STIM:s grammofonkommitté, med bibehållande av de enskilda grammofonproducenternas och bolagens handlingsfrihet. En tänkbar form vore också tillsättandet av en kommitté som bara hade att handlägga fördelningen av utgående medel, som kunde ske med hänsynstagande till varje bolags respektive producents tidigare verkställda produktion av nordisk musik.

Med hänvisning till vad ovan anförts vill Sveriges radio tillstyrka att möjlighet till statligt stöd åt produktion av nordisk musik på grammofon utreds.

Stockholm den 26 november 1968

Olof Rydbeck

Föreningen Svenska tonsättares internationella musikbyrå, STIM:

— — — STIM hälsar med tillfredsställelse varje initiativ till ökat stöd åt den nordiska musikproduktionen.

Vad särskilt framställning av grammofonskivor och distribution av dessa beträffar kan STIM endast understryka önskvärdheten av effektiva åtgärder till stödjande av en ökad inspelningsverksamhet och en förbättrad distribution.

Den av förslagsställarna gjorda framställningen om en utredning på nordisk basis av dessa frågor kan STIM alltså varmt tillstyrka. Då framför allt i Sverige flera institutioner, bl. a. Rikskonserter, Sveriges radio och STIM, kontinuerligt ger stöd åt den nationella produktionen synes det STIM angeläget att i utredningsarbetet de inom respektive nordiska land redan vidtagna åtgärderna för stöd åt grammofonproduktionen beaktas.

Stockholm den 23 oktober 1968

Enligt uppdrag:

Sven Wilson

BILAGA 2**Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget**

Till kulturutskottet har för beredning hänvisats medlemsförslag om nordiskt musiksamarbete. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sammanträde den 28 och 29 januari 1969.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att utreda möjligheterna för ett ökat nordiskt musiksamarbete genom stöd åt produktion och distribution av musik på grammofonskiva.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Nordisk Musikpædagogisk Union.

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender.

Det Danske Selskab.

Den Danske Gruppe af Grammofonindustriens Internationale Federation.

Dansk Tonekunstner Forening, Musikraadet.

Dansk Komponist-Forening.

Dansk Musikpædagogisk Forening.

Dansk Grammofonhandler Forbund.

Finland

Undervisningsministeriet.

Finlands musikråd och Informationseentrum för musik.

Oy. Yleisradio Ab.

Forum Artis r.f.

Finlands tonsättare r.f.

Finska tonkonstnärslförbundet r.f.

Finlands biblioteksförening (Suomen kirjastoseura).

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet.

Norsk kulturråd.

Norsk rikskringkasting.

Statens musikkråd.

TONO.

Norsk komponistforening.

Instituttet for musikkvitenskap.

Sverige

Skolöverstyrelsen.

Musikaliska akademiens styrelse.

Konsertbyråutredningen.

Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS).

Sveriges radio.

STIM (Föreningen Svenska tonsättares internationella musikbyrå).

Samtliga i spørsmålet hörda remissinstanser stödjer medlemsförslagets hemställan till regeringarna om ett ökat nordiskt musiksamarbete.

De ministerier, som inkommit med remissyttranden, ansluter sig till förslagsställarnas åsikt att möjligheterna till ett samarbete på området bör utredas. *Ministeriet for kulturelle anliggender* i Danmark arbetar för närvarande med problematiken kring utgivandet av dansk musik på skiva och ställer sig mot bakgrund härav positivt till att samtidigt sondera förutsättningarna för ett nordiskt samarbete. *Kirke- og undervisningsdepartementet* i Norge stödjer sitt ståndpunktstagande på i ärendet inbegärt remissmaterial. Som lämpligt utredningsorgan föreslår *undervisningsministeriet* i Finland Nämnderna för nordiskt musiksamarbete. Enligt ministeriets uppfattning kan den finansiella sidan av frågan behandlas först när ett konkret samarbetsförslag föreligger.

Vissa remissyttranden ger vid handen, att de begränsade skivupplagorna och de höga inspelningskostnaderna ofta har ställt hinder i vägen för en mera omfattande utgivning av nordisk musik på skiva. Som en lösning på problemet ser *undervisningsministeriet* i Finland, *Oy. Yleisradio Ab.* (Finlands rundradio), *Finlands musikråd* och *Informationscentrum för musik* i Finland möjligheten att inspela orkestrarnas ordinarie repertoar av nordisk musik på skiva eller band för att sålunda undvika kostnaderna för särskilda repetitioner före en skivupptagning, vilka inverkar fördyrande på skivproduktionen. Remissinstanserna hänvisar bl. a. till att en liknande lösning tillämpades vid de nordiska musikdagarna i Stockholm 1968, då gramfoninspelningar av framförda verk bekostades med medel som beviljats av Nordiska kulturfonden.

Flertalet remissinstanser ger uttryck för behovet av en effektivare information om nordisk musik. För att öka avsättningsmöjligheterna för skivproduktionen och därmed även kännedomen om nordisk musik bör enligt ovannämnda remissinstanser i Finland och *Finlands tonsättare r.f.* marknadsföringen av gramfoniskivor med nordisk musik äga rum i samarbete med internationella skivbolag, vilkas kataloger har en större spridning än de nordiska produktionsbolagens. *Det Danske Selskab* finner förslagsställarnas initiativ vara av den största betydelse för en starkare nordisk insats i internationella musiksammanhang, emedan relativt begränsade ekonomiska satsningar från de nordiska ländernas sida för att främja spridningen av musikverk på skiva och band skulle leda till ökad kännedom om nor-

disk musik i vidare internationella kretsar. Vidare betonar Det Danske Selskab att vissa avgifter, som pålagts grammofoninspelningar, har inverkat direkt hämmande på det nordiska kulturutbytet på musikens område. *Sveriges radio* framhåller, att informationen om och distributionen av nordisk musik för närvarande inte sköts tillfredsställande. Bolaget ser informationen som den viktigaste faktorn för spridande av kännedom om nordisk musik och understryker särskilt betydelsen av internationell upplysningsverksamhet. Den internordiska informationen om grannlänternas musik borde enligt *Norsk rikskringkastings* uppfattning intensifieras i form av presentationer av nordiska tonsättare i radio och TV. Dylika program, som producerats nationellt, kunde utbytas mellan de olika radiobolagen. För Finlands vidkommande betonar *Finlands musikråd* och *Informationscentrum för musik* att bristen på tryckta noter varit ett allvarligt hinder för Finlands nordiska och internationella musiksamarbete.

Finlands biblioteksförening fäster uppmärksamheten på bibliotekens betydelse för spridning av kännedomen om nordisk musik. Även *undervisningsministeriet* i Finland och *Oy. Yleisradio Ab.* (Finlands rundradio) pekar på olika institutioners uppgifter i detta sammanhang med motiveringen att distribution av grammofoninspelningar till bibliotek, musikinstitut, skolor och radiobolag skulle öka de kommersiella företagens intresse för skivproduktionen.

Instituttet for musikkvitenskap i Norge och *skolöverstyrelsen* i Sverige efterlyser för undervisningens vidkommande ett ökat antal inspelningar av nordisk musik, som för närvarande i brist på bl. a. tillräckliga läromedel behandlas alltför flyktigt såväl i den lägre som i den högre musikundervisningen.

Finlands musikråd och *Informationscentrum för musik* i Finland anför, att bristen på statsunderstöd har inverkat hämmande på inspelnings- och publikationsverksamheten i Finland. *Sveriges radio* tillstyrker förslaget att statsunderstöd skall utgå till produktion av nordisk musik på skiva, men framhåller, att de privata skivproducenternas och -bolagens handlingsfrihet under sådana förhållanden bör bibehållas. Såvida statliga produktionsbidrag skall beviljas, bör vidare enligt Sveriges radios uppfattning ett särskilt organ skapas med vissa administrativa funktioner i detta avseende. Företaget motsätter sig dock tillsättandet av ett statligt organ för distribution av grammofonskivor. *Nordisk Musikpædagogisk Union*, *Dansk Musikpædagogisk Forening* och *Finlands biblioteksförening* föreslår inrättande av ett samnordiskt organ för bl. a. planering av utgivningsverksamheten rörande nordisk musik. *Dansk Tonekunstner Forening* betonar, att ett internordiskt produktionsbolag, vars tillsättande föreningen rekommenderar, bör få fungera oavhängigt.

Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS) i Sverige tillstyrker för sin del livligt att utredningar om stödåtgärder till produktion och distribu-

tion av nordisk musik på grammofonskiva kommer till stånd. Nämnden understryker behovet av ett gemensamt nordiskt informationscentrum för nordisk musik. Även *Musikaliska akademiens styrelse* anser att en sammanfattande utredning om den nordiska skivproduktionens problem är befogad.

3. U t s k o t t e t

Informationen om samt distributionen och produktionen av grammofon- och bandinspelningar med nordisk musik bör effektivieras mot bakgrund av aktiviteternas betydelse för det nordiska kulturella samarbetet, det ökade internationella intresset för nordisk musik samt det inspelade materialets betydelse för musikutbildningen på högskolenivå och i skolornas estetiska fostran. Vissa åtgärder har redan vidtagits för att åstadkomma ett samgående mellan de nordiska länderna. De årligen återkommande nordiska musikdagarna har som syfte att fästa allmänhetens uppmärksamhet på nyare nordisk musik. De statliga organen för nordiskt musiksamarbete verkar för att främja den internordiska musikinformationen. Som ett led i sitt arbete att informera om nordisk musik har Nordiska kulturkommissionen tagit initiativ till en översikt, »Musiklivet i Norden» samt en serie grammofonskivor med kommentarer av tonsättarna själva för användning i undervisnings-syfte.

Utskottet delar remissinstansernas åsikt, att ett fastare organiserat musiksamarbete öppnar nya möjligheter att intensifiera den nordiska informationen samt att tillmötesgå den internationella efterfrågan på nordisk musik. Beträffande den internordiska informationsverksamheten vill utskottet särskilt nämna radio och TV, som har goda möjligheter att sprida kännedom om nordisk musik bl. a. genom utbyte av program i form av tonsättarporträtt och orkesterframföranden.

Utskottet har vid beredningen av saken funnit, att den samnordiska upplysningsverksamheten bör läggas upp även med tanke på presentation av nordisk musik för en internationell publik. I detta sammanhang kan nämnas det av vissa remissinstanser framförda förslaget att marknadsföra nordiska inspelningar i samarbete med internationella företag i grammofonbranschen, varvid den nordiska produktionen skulle beaktas i kataloger och förteckningar med stor utomnordisk spridning.

De i jämförelse med internationella grammofonbolags produktion små upplagorna av nordisk musik på skiva har hittills ställt den nordiska grammofonproduktionen inför ekonomiska problem, som verkat hämmande på skivproduktionen. Genom statsunderstödd produktion kunde helhetskostnaderna skäras ned i betydande mån, vilket skulle inverka förmånligt på marknadsföringen av grammofonskivor. Enligt utskottets mening borde i anledning härav former skapas för beviljande av statliga produktionsbidrag till inspelning av nordisk musik. Detta bör så vitt utskottet kan bedöma ske

utan att inskränkningar görs av de privata bolagens handlingsfrihet. Tillskapandet av ett system för fördelning av statsbidrag är emellertid förenat med betydande svårigheter. Hänvisande till de i remissyttrandena nämnda vanskligheterna finner utskottet att frågan om statsbidrag torde böra bli föremål för en närmare utredning. Denna bör utföras i intimt samarbete med den i medlemsförslaget nämnda svenska fonogramutredningen och den av ministeriet för kulturelle anliggender i Danmark initierade undersökningen om utgivning av dansk musik på grammofonskiva.

Beträffande den ekonomiska sidan av skivproduktionen vill utskottet ytterligare peka på möjligheten att upptaga orkestrarnas ordinarie repertoar av nordisk musik på band eller skiva, vilket system vore ägnat att inbespara onödiga och höga repetitionskostnader.

En angelägen uppgift för en nordisk utredning om informationen och produktionen av nordisk musik på skiva blir enligt utskottets uppfattning att tillvarata och samordna de redan förekommande formerna för nordiskt musiksamarbete. Ur undervisningssynpunkt anser utskottet det viktigt att utredningen behandlar frågan om utgivning av en representativ serie nordisk musik omfattande även äldre verk, enär brister för närvarande föreligger i undervisningen vad gäller inspelat material.

Hänvisande till vad ovan anförts får utskottet föreslå,

att Nordiska rådet ville antaga en sålydande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda möjligheterna för ett ökat nordiskt musiksamarbete vad gäller informationen om samt produktionen och distributionen av nordisk musik på grammofonskiva samt att därvid beakta behovet av statsunderstöd till denna produktion.

Stockholm den 29 januari 1969

<i>K. B. Andersen</i>	<i>Georg Backlund</i>	<i>Per Bergman</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Niels Eriksen</i>	<i>Olav Hordvik</i>
<i>Ólafur Jóhannesson</i> Förman	<i>Håkon Johnsen</i>	<i>Dagmar Ranmark</i>
<i>Berte Rognerud</i>	<i>Kerttu Saalasti</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg</i>
	<i>Sylvi Siltanen</i>	

*BILAGA 3***I efterhand inkommet yttraude****D a n m a r k****Dansk Musikforlæggerforening:**

— — — udtale, at man er glad for det positive skridt, der er taget til støtte for indspilninger af nordisk musik på grammofonplade. Forlæggerne vil gerne forretningsmæssigt støtte et sådant forslag ved lancering og distribution via de internationale kanaler som de respektive forlæggere måtte råde over.

Vi hører derfor gerne, hvorledes sagen videre udvikler sig.

København, den 20. marts 1969

Dansk Musikforlæggerforening

Lone Wilhelm Hansen

Medlemsförslag

om upprättande av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning

(Väckt av Henry Christensen, Kresten Damsgaard, Olav Hordvik, Svend Horn, Jørgen Jensen, Sture Palm, Berte Rognerud, Ingrid Segerstedt Wiberg och V. J. Sukselainen)

Ved Nordisk Råds 9. session i København i 1961 var spørgsmålet om nordisk samarbejde om bistand til udviklingslandene et hovedemne. En række forslag herom var blevet indbragt: et stillet af det samlede rådspræsidium, et andet af Danmarks regering, og yderligere to af fremtrædende danske, finske, norske og svenske medlemmer. Under debatterne om disse forslag blev der fra alle sider givet udtryk for den betydning, det ville have både sagligt og psykologisk, om de nordiske folk i fællesskab kunne gøre en indsats for de økonomisk og teknisk mindre udviklede lande. En samlet nordisk bistand kunne løse langt større og værdifuldere opgaver end de enkelte lande magtede hver for sig. Over for omverdenen ville den være et vidnesbyrd om, at flere lande med held i forening kan støtte u-landene. For de nye lande burde det nordiske samarbejde tjene som eksempel på, hvorledes suveræne stater formår at samvirke om løsningen af vigtige opgaver — en erfaring, som på længere sigt kunne blive en forudsætning for de nye landes egen trivsel.

Resultatet af forhandlingerne på sessionen blev, at rådet besluttede at skabe forudsætningerne for en effektiv indsats ved gennem rekommandation nr. 3/1961 at henstille til regeringerne »snarest» at nedsætte en nordisk ministerkomité for samordning af hjælpen til udviklingslandene og at tilvejebringe en sådan ordning, at repræsentanter for de nordiske lande gensidigt fik mulighed for at følge det udredningsarbejde, som foregår i de respektive lande.

Økonomisk udvalgs talsmand under debatten om rekommandationsforslaget, stortingsmand Finn Moe, sluttede sin forelæggelse af udvalgsindstillingen med at udtrykke sit personlige håb om, at »når vi nå fører meget av samarbeidet med utviklingslandene over på nordisk basis, . . ., dette må bety en ny start i vår innsats for utviklingslandene . . .».

Fælles nordiske bistandsprojekter

Rådets ønske om hurtig handling blev imødekommet af regeringerne, som nedsatte Den nordiske Ministerkomité for Samordning af Hjælpen til

Udviklingslandene så omgående, at den allerede 24. april 1961, nøjagtigt 2 måneder efter afslutningen af sessionen, kunne træde sammen til sit første møde. Det videre arbejde med sagen blev også holdt i et sådant tempo og med et sådant resultat, at de nordiske landes samarbejde om bistandsydelse til udviklingslandene i dag står som et af de interessanteste og mest vellykkede eksempler på nordisk fællesoptræden over for omverdenen.

Den 15. december 1962 kunne det daværende danske medlem af Ministerkomiteen, professor Kjeld Philip, på Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringers vegne i Dar-es-Salaam underskrive en aftale med Tanganyikas regering om oprettelse og drift af et nordisk bistandsprojekt i landet, og 15. januar 1963 indgik de samme fire nordiske lande »i den nordiske samarbejdsaftales ånd» indbyrdes overenskomst om teknisk samarbejde i Tanganyika. På grundlag heraf er der nu i Kibaha, 40 km fra Dar-es-Salaam, skabt »Det nordiske Tanganyika Center», omfattende et gymnasium, en landbrugsskole og et sundhedscenter foruden et »Project Centre» med bibliotek, forsamlingslokaler, studenterkollegium og administrationskontorer, dertil en række boliger for staben af medarbejdere.

Aftalen af 15. december 1962, som udløb 31. december 1967, er blevet forlænget til udløbet af 1969, efter hvilket tidspunkt Tanzania selv overtager det finansielle og administrative ansvar for projektet. Der overvejes imidlertid nye nordiske udviklingsprojekter i Tanzania på undervisnings- og landbrugets områder.

Også i Kenya virker de fire nævnte nordiske stater på opfordring af landets regering i fællesskab om gennemførelse af et bistandsprojekt. I august 1967 undertegnedes i Nairobi en regeringsaftale mellem Kenya og de fire nordiske lande om oprettelse af en central andelsskole for andelsbevægelsens personale, af op til seks regionale undervisningscentre i forbindelse med bestående centre for landbrugsundervisning samt om udsendelse af andelsrådgivere til de lokale andelsvirksomheder og af specialrådgivere til kooperationsministeriet. Aftalen løber over fem år. Den nordiske indsats af personale under projektet er så omfattende, at det i denne henseende karakteriseres som det største eksisterende bistandsprojekt til styrkelse af andelsbevægelsen i et udviklingsland.

Som et tredje eksempel på fælles nordisk optræden ved hjælp til et u-land kan endelig nævnes Det skandinaviske Sygehus i Korea, hvis virksomhed dog overgår på koreanske hænder i efteråret 1968.

Reglerne for administrationen af de fælles nordiske bistandsprojekter i udviklingslandene er ved at blive ændret. Ifølge en overenskomst mellem de fire deltagende lande, der 18. juli 1968 undertegnedes i Oslo, fastlægges ensartede retningslinier for samtlige projekter. Øverste myndighed er Ministerkomiteen, som forelægger de respektive regeringer forslag til fælles bistandsindsatser, fastsætter de årlige budgetter for de allerede besluttede projekter og tager stilling til regnskabsaflæggelse, revision o. l. Inden for

rammerne af de trufne beslutninger og de af Ministerkomiteen fastsatte budgetter administreres projekterne af en fælles nordisk styrelse, hvis medlemmer udnævnes af regeringerne. Derimod ledes af rationaliseringsgrunde hvert enkelt nordisk projekt af et af landenes nationale bistandsorgan, som dog skal følge den nordiske styrelses beslutninger. Omkostningerne dækkes efter fastsatte fordelingsprocenter med 23 procent for Danmark, 16 procent for Finland, 16 procent for Norge og 45 procent for Sverige. Ligeså skal rekrutteringen af alt felpersonale til de fælles projekter foregå på nordisk basis. Revisionen foretages efter indbyrdes aftale mellem de nationale statslige hovedrevisorer.

Foruden at lede de egentlige projekter samordner Ministerkomiteen og Styrelsen en række andre nordiske bistandsaktiviteter og informeres om de enkelte landes nationale tiltag på området. Bl. a. foregår en fælles nordisk uddannelse af eksperter og rådgivere, som agter sig til u-landene, ligesom stipendiater fra disse i nogen grad fordeles på de forskellige nordiske lande ved samråd mellem disses bistandsorganer. I det hele forekommer der en fortløbende og intensiv udveksling af erfaringer og information mellem de nationale bistandsorganer, både ved regelmæssige møder mellem deres chefer og under andre former.

På baggrund af den her skitserede udvikling har Nordisk Råd erklæret sig tilfreds med den måde, hvorpå rekommandation nr. 3/1961 er blevet opfyldt, og besluttede ved sin 16. session i Oslo i februar 1968 at erklære den for færdigbehandlet for sit vedkommende.

Det må forventes, at regeringerne agter at foreslå yderligere udbygning af de værdifulde resultater, som hidtil er opnået ved nordisk samvirke på dette betydningsfulde felt. I sin tale på rådssessionen i Oslo i februar i år pegede statsminister Baunsgaard således på »en fælles nordisk indsats i forhold til u-landene» som et af de områder, hvor »de nordiske landes fælles styrke ved samlet optræden udadtil» kan udnyttes. I udtalelsen fra det nordiske statsministermøde i København 23. april 1968 nævnes som et af de felter, på hvilke der skal udarbejdes konkrete forslag til forelæggelse for regeringerne, en øget samordning af de nordiske landes bistandspolitik over for udviklingslandene. Der er da også af de nordiske samarbejdsministre nedsat en særlig arbejdsgruppe herom.

Fælles nordisk udviklingsforskning

En af de opgaver på bistandsområdet, hvor en nordisk samvirken har særlig aktualitet, er den videnskabelige udforskning af de talrige problemer, samarbejdet med udviklingslandene rejser, og en udnyttelse af denne forsknings resultater i det praktiske u-landsarbejde. Ikke mindst med henblik på den udvidelse af den nordiske u-landsbistand, der kan forventes efter Københavns-mødets beslutninger, bliver en sådan forskning og dens anvendelse stadig mere påkrævet.

Et indgående kendskab til u-landenes forhold og bistandsvirksomhedens mangesidede problematik vil gøre det muligt at lede bistandsvirksomheden på et mere realistisk grundlag og derved sikre den mest effektive udnyttelse af de midler, som stilles til rådighed. Af stor betydning er det også, at der i tilknytning til sådan forskningsvirksomhed kan etableres en vel funderet uddannelse af dem, der centralt eller i marken skal arbejde med bistandsopgaver. Endelig skabes der ved sådan forskning og den dermed i forbindelse stående pædagogiske virksomhed forudsætninger for en forøget oplysning om u-landsarbejdet i de nordiske landes befolkninger.

På baggrund af det betydelige og værdifulde samarbejde, der allerede foregår mellem de nordiske lande på bistandsområdet, og som man kan regne med vil vokse meget betydeligt i fremtiden, er det naturligt og logisk, at også forskningen af dette samarbejdes forudsætninger og resultater og den dermed sammenhængende uddannelse af bistandspersonellet kommer til at foregå i nordisk samarbejde gennem et fællesinstitut. Ved denne fremgangsmåde kan de gjorte erfaringer bedst udnyttes videnskabeligt og praktisk. Hertil kommer tillige, at opgaverne for en sådan forskning er så omfattende og omkostningerne såvel ved denne som ved uddannelsesvirksomheden så betydelige, at det både personelt og finansielt er rigtigst at drage nytte af det samlede Nordens ressourcer. Endvidere kan sådant et institut medvirke til en koordinering af den omfattende udviklingsforskning der allerede forsiggår i vore lande.

Vi lægger endvidere megen vægt på, at en sådan løsning er i overensstemmelse med ånden og bogstaven i den nordiske samarbejdsoverenskomsts artikel 12, i hvilken det hedder: »Samarbejde på forskningens område bør være således tilrettelagt, at disponible forskningsbevillinger og andre midler samordnes og udnyttes på den bedst mulige måde, blandt andet ved oprettelse af fælles institutioner».

En række nordiske forsknings- og undervisningsinstitutioner, som gennem det sidste 10-år er blevet oprettet på Nordisk Råds initiativ, virker på en højst tilfredsstillende måde og kan i mange henseender opbygningsmæssigt tjene til forbilleder ved organiseringen af forskning af udviklingslandenes problemer. Dette gælder således Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, Nordisk Institut for Folkedigtning samt Centralinstitutet for Nordisk Asienforskning, alle i København, Nordisk Institut for Sjøret i Oslo, Nordisk Journalistkursus i Århus og Nordisk Hygiejnehøjskole i Göteborg. Desuden virker i Uppsala det dog kun delvis nordisk organiserede Afrikainstitut, og i Stockholm har 1. juli 1968 Det nordiske Institut for Samfundsplanlægning begyndt sin virksomhed. Herudover har Nordisk Råd ved de seneste sessioner rettet henstillinger om andre fælles nordiske forskningsinstitutioner, som dog endnu er under udredning.

Hvad angår et u-lands-forskningsinstituts bidrag til uddannelse af nordiske statsborgere til tjenestegøring i bistandsarbejdet, minder vi om, at

Nordisk Råd ved sin rekommandation nr. 9/1960 henstillede til regeringerne at overveje et fælles nordisk initiativ til at fremme og samordne uddannelsen af eksperter til tjeneste i de underudviklede lande. Rådet begrundede rekommandationen med, at de enkelte nordiske lande kun med vanskelighed formåede at skaffe den fornødne specialuddannelse af eksperter, hvorfor et nordisk initiativ på området syntes naturligt og formålstjenligt.

Idet vi henviser til ovenstående begrundelse foreslår vi,

at Nordisk Råd henstiller til regeringerne at undersøge forudsætningerne for snarlig oprettelse af et nordisk institut for udviklingsforskning.

København, Oslo, Stockholm, och Helsingfors, den 10. august 1968

Henry Christensen

Kresten Damsgaard

Olav Hordvik

Svend Horn

Jørgen Jensen

Sture Palm

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

V. J. Sukselainen

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslagen****Nordiska afrikainstitutet:**

Styrelsen anser det vara mycket betydelsefullt att vetenskaplig forskning rörande utvecklingsländerna och deras olika problem, de må vara politiska, sociala, ekonomiska, medicinska eller andra, understödjas och att en snabbare utveckling på detta område kommer till stånd i de nordiska länderna än vad nu är fallet. Vidare anser styrelsen också att de problem som uppstår i direkt samband med utvecklingssamarbetet bör göras till föremål för vetenskapliga studier.

Styrelsen är också klart medveten om vikten av att de utresande experter, som skall arbeta inom utvecklingssamarbetet, får en väl organiserad utbildning grundad på vetenskapligt arbete samt att en utvidgad informationsverksamhet rörande de nordiska ländernas biståndssamarbete är synnerligen önskvärd.

Emellertid är det styrelsens uppfattning att målsättningen för ett nordiskt institut för utvecklingsforskning sådant det skisseras i medlemsförslaget är alltför vid och opreciserad för att institutet skall kunna verka effektivt. U-landsforskning eller utvecklingsforskning är inte begränsad till något speciellt ämnesområde utan är en sammanfattande term för en forskning som bedrivs inom en rad olika ämnesområden, av vilka kan nämnas sociologi, ekonomisk historia, nationalekonomi, företagsekonomi, socialantropologi, geografi, demografi, statistik, etnografi, historia, religions- och missionshistoria etc. Det skulle vara förenat med betydande svårigheter att täcka alla dessa områden vid ett sådant u-landsinstitut och några konkreta anvisningar om hur verksamheten närmare tänkes utformas ges inte i medlemsförslaget.

Styrelsen uttalar i stället som sin mening att den nordiska u-landsforskningen tills vidare bör stimuleras och utbyggas via de kanaler som för närvarande finns, nämligen universiteten, biståndsorganen, asien- och afrikainstituten m. fl. specialinstitut. Vid universiteten förekommer det allt oftare att u-landsproblemen tas upp vid de olika institutionerna, främst vid de samhällsvetenskapliga fakulteterna; de nordiska asien- och afrikainstituten verkar som dokumentations- och forskningsorgan för asiatiska respektive afrikanska frågor, och stöder därvid forskningen genom handledning och stipendiering.

De nordiska instituten spelar också en viktig roll som samordnare av den nordiska forskningen om Asien och Afrika.

Styrelsen anser, att u-landsforskningen bör rymmas inom de olika universitetsinstitutionernas ram. Den politik som det svenska biståndsorganet därvid drivit synes vara att rekommendera. Detta har vid behov delegerat konkreta forskningsprojekt till olika universitetsinstitutioner och på detta sätt fått de frågeställningar de önskat vetenskapligt belysta. Systemet har hittills fungerat bra och har den fördelen att biståndsmyndigheten har möjlighet att i varje enskilt fall konsultera den institution, där specialister på den berörda frågan finnes.

Vad gäller den gemensamma nordiska expertutbildningen har de olika biståndsorganen i Norden tagit en rad kontakter med varandra och ett samarbete håller på att växa fram, främst inom språkundervisningens område. Det kan i detta sammanhang också vara på sin plats att erinra om det nordiska seminarium, kallat »Utbildning för u-land», som Afrikainstitutet arrangerade under våren 1968 och som verksamt bidragit till upprättandet av dessa kontakter. De praktiska erfarenheterna har emellertid visat att det för närvarande är förenat med svårigheter att bedriva en gemensam nordisk expertutbildning, bl. a. på grund av att en rad administrativa frågor lösts på olika sätt i de nordiska länderna.

Även i fråga om informationsarbetet rörande u-länderna förekommer redan nordiskt samarbete både biståndsmyndigheterna emellan och mellan andra informationsinstitutioner, såsom Mellempökeligt Samvirke, Svenska FN-förbundet och andra. De Nordiska asien- och afrikainstituten fyller också en viktig funktion på detta område. Även inom informationsverksamheten torde det vara mera realistiskt att förstärka de institutioner, som för närvarande fungerar — ett arbete som för övrigt pågår — i stället för att skapa en ny institution.

På grund av det som ovan anförts anser styrelsen för Nordiska afrikainstitutet det för närvarande inte föreligger tillräckligt starka skäl för att ett nordiskt institut för utvecklingsforskning skall skapas enligt medlemsförslaget av den 10 augusti 1968.

Uppsala den 20 november 1968

Torgny Segerstedt

Olle Nordberg

D a n m a r k**Udenrigsministeriet, sekretariatet for teknisk samarbejde med udviklingslandene:**

— — — kan sekretariatet oplyse, at spørgsmålet har været drøftet af den i henhold til beslutning på stats-, udenrigs- og samarbejdsministermødet den 22.—23. april 1968 nedsatte arbejdsgruppe for øget samordning af de nordiske landes bistandspolitik. I arbejdsgruppens rapport af 31. oktober d. å. hedder det efter omtale af de nordiske aktiviteter på forsknings- og informationsområdet i pkt. 76:

76. Arbetsgruppen har diskuterat möjligheterna för ett utvidgat samarbete såväl rörande u-landsforskningen som med hänsyn till framställning av informationsmaterial. Försåvitt angår u-landsforskningen har inom gruppen den uppfattningen gjorts gällande, att en utvidgad målforskning kan vara ändamålsenlig som grund för evaluering av de igångvarande bilaterala biståndsprojekten. I gruppen har man dessutom dryftat möjligheterna för upprättande av ett nordiskt forskningsinstitut. Det anses dock för närvarande inte vara ändamålsenligt att framställa ett sådant förslag. Vad informationsverksamheten angår, vill man peka på att ett utvidgat nordiskt samarbete på olika biståndsområden bör följas upp genom en sammordisk publikationsverksamhet.

Baggrunden for udtalelsen om et nordisk forskningsinstitut er — som det også kom frem på bistandschefsmødet i Oslo den 20. november 1968 — at man dels gerne ser udviklingen i det danske forskningsinstitut, der står over for primo 1969 at påbegynde sit virke, dels finder, at de opgaver, der ville kunne tænkes henlagt til et sådant nordisk institut, vil kunne varetages af universiteter og andre højere læreanstalter i de nordiske lande.

København, den 5. december 1968

P. m. v.

E. b.

Jørgen Scavenius

Undervisningsministeriet, det internationale kontor:

— — — skal ministeriet meddele, at problemet har været drøftet i den af 22.—23. april 1968 nedsatte arbejdsgruppe for øget samordning af de nordiske landes bistandspolitik.

Det fremgår af arbejdsgruppens rapport, at man ikke for øjeblikket finder det hensigtsmæssigt at fremsætte forslag om oprettelsen af et nordisk

forskningsinstitut, hvilket synspunkt undervisningsministeriet for sit vedkommende må tilslutte sig.

København, den 10. december 1968

P. m. v.

E. b.

E. Drostby

Den Danske FN-Forening:

— — — skal vi herved meddele, at Den Danske FN-Forening kan tilsige forslaget sin støtte.

Efter vor opfattelse, som bl. a. er baseret på førstehåndsindtryk fra de fællesnordiske projekter i Tanzania (Kibaha) og Andelsskolen i Kenya (Nairobi), er en fælles nordisk indsats i det store og hele at foretrække fremfor egentlig bilateral bistandsydelse. Vi så dog gerne, at der ydes mere — relativt og absolut — til multilaterale bistandsprogrammer (navnlig gennem FN og særorganisationerne).

Vi mener at have konstateret visse praktiske samarbejdsvanskeligheder i marken mellem nordiske eksperter. Det vil sikkert være rimeligt også at lade forskningen beskæftige sig med disse problemer.

København, den 22. oktober 1968

M. Hasdorf

Formand

Dansk Samråd for Forenede Nationer:

— — — skal jeg hermed meddele, at Samrådet har besluttet at støtte ideen om fælles nordisk udviklingsforskning, som den er skildret i bilaget til brevet.

København, den 5. december 1968

Dansk Samråd for Forenede Nationer

Edele Kruchow

Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation har i skrivelse den 5 november 1968 forklarat sig ikke vilja motsätta sig medlemsförslaget.

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF):

På sit møde den 5. april 1968 besluttede styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene med støtte fra Dansk Ungdoms Fællesråds repræsentant i styrelsen at anbefale oprettelse af et dansk institut for udviklingsforskning. Denne beslutning blev senere fulgt op af Finansudvalgets godkendelse af projektet.

Dette institut for udviklingsforskning vil få til opgave at foretage, fremme og offentliggøre undersøgelser af problemer af betydning i forbindelse med udviklingslandenes økonomiske, sociale og øvrige samfundsmæssige udvikling, herunder forundersøgelser til og vurderinger af bistandsforanstaltninger med særligt henblik på den under styrelsen for teknisk samarbejde med Udviklingslandene finansierede bestand, at følge den løbende forskning her og i udlandet på de nævnte områder, at indsamle dokumentationsmateriale i samarbejde med Det kongelige Bibliotek og forskellige specialbiblioteker og at afholde faglige kurser, seminarer ect., bl. a. til uddannelse og orientering af danske med henblik på deres deltagelse i bistandsarbejdet.

Tillige har styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene besluttet at oprette en egentlig uddannelse for eksperter, der skal udsendes til udviklingslandene som led i dansk bistand.

Dansk Ungdoms Fællesråd finder, det er vigtigt, at forskningen er tæt knyttet til det faktisk eksisterende samarbejde med udviklingslandene, og finder derfor at formuleringen af formålet for instituttet for udviklingsforskning, hvor det fastslås at forskningen sker med særligt henblik på den under styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene finansierede bistand, er meget vigtig og en afgørende forudsætning for et positivt arbejde.

Af forslaget, der stilles over for Nordisk Råd, fremgår det, at forslagsstillerne finder, det er vigtigt, at der er en sådan nær forbindelse mellem en forskning og en realistisk ledelse og effektiv udnyttelse af de midler der stilles til rådighed.

Det vil imidlertid være yderst vanskeligt at skabe denne nære forbindelse mellem et nordisk institut, når langt den overvejende del af udviklingsbistanden tilrettelægges på nationalt plan. Man må frygte for at dette vil betyde, at der ikke bliver tale om en målforskning, der vil kunne sætte spor i den fremtidige tilrettelæggelse af regeringernes udviklingsbestand.

En organisering af forskningen på nordisk plan vil næppe kunne få et virkeligt udbytte før der eventuelt er tilvejebragt et langt stærkere samarbejde mellem de inden for udviklingsområdet besluttende organer i de respektive lande, og u-landsbistanden sker efter et nøje koordineret nordisk mønster.

Dette er til gengæld en tanke vi fra Dansk Ungdoms Fællesråds side varmt kan støtte og anbefale. Sluttelig kan der være grund til at påpege, at Nordiska afrikainstitutet i Uppsala burde sættes i stand til at foretage en forskning

specielt med henblik på en effektiv videreførelse og videreudvikling af de fælles nordiske projekter i denne verdensdel.

København, den 16. december 1968

Tue Rohrsted

Formand

Dorte Bennedsen

Generalsekretær

F i n l a n d

Utrikesministeriet¹:

— — — meddelar utrikesministeriet, att med beaktande av ett rationellt utnyttjande av forskarkrafterna lämpar sig denna fråga enligt ministeriets uppfattning som föremål för nordiskt samarbete och utrikesministeriet för-
enar sig med de i undervisningsministeriets 15 oktober 1968 till Finlands delegation avgivna yttrande framförda synpunkterna i saken (*se nedan*).

Helsingfors den 25 november 1968

Risto Hyvärinen

Avdelningschef

E. Vaartela

Byrachef

Undervisningsministeriet¹:

Undervisningsministeriet har i av ministeriet för utrikesärendena begärt yttrande den 18 september 1968 preciserat sin ståndpunkt till den plan, som avser utvidgandet av den i Danmark planerade forskningsinstitutionen om utvecklingssamarbetet såväl med avseende å finansiering som även i övrigt till en sannordisk institution. Nedanstående yttrande är likalydande med förenämnda yttrande.

Medlemsförslaget om grundandet av ett forskningsinstitut för utvecklingsfrågor är av intresse, och det är alldeles uppenbart att frågan om organisationen av forskningen beträffande utvecklingsfrågor även i Finland snarast möjligt bör upptagas till prövning.

Det är även klart, att forskningen och informationsutbytet angående dessa frågor bör organiseras på nordisk bas med beaktande av ett rationellt utnyttjande av den begränsade forskarkapaciteten och det vidsträckta nordiska samarbetet på utvecklingshjälpens område. Då man emellertid ej planerat

¹ Yttrandet översatt från finska.

någon utbildningsverksamhet på bredare bas i samband med forskningsverksamheten, anser undervisningsministeriet det inte vara någon särskild fördel att den nordiska forskningen på nämnda område koncentreras till en institution i ett av länderna, i all synnerhet då en dylik anordning skulle bereda svårigheter för forskare i de övriga länderna.

Som en önskvärd samarbetsform finner undervisningsministeriet en institution, underställd en samnordisk ledning och med avdelningar i alla de nordiska länderna eller ett årligen reviderat fast samnordiskt utvecklingsforskningsprogram, vars delprojekt skulle realiseras i alla de nordiska länderna. Inrättandet av ett gemensamt dokumentations- och publikationscentrum kan då visa sig ändamålsenligt.

Angeläget är även, att forskningen om samarbetet på utvecklingshjälpens område med tanke på koordineringen från begynnelsen erhåller en fast anknytning både till de samnordiska och de nationella vetenskapliga forskningsorganisationer i varje land. Härvid bör övervägas vilken uppgift som på detta forskningsområde tillkommer ettvarit lands vetenskapliga kommissioner och institutioner såväl som förekommande samnordiska institutioner.

Helsingfors 15 oktober 1968

Johannes Virolainen

Minister

Kalevi Sorsa

Biträdande
avdelningschef

Handels- och industriministeriet:

Såsom i motiveringarna till förenämnda förslag konstateras, har man såsom ett resultat av nordiskt samarbete på utvecklingshjälpens område lyckats genomföra flera betydande projekt i olika utvecklingsländer. Detta har framför allt varit möjligt tack vare koordinering av de olika nordiska ländernas utvecklingsverksamhet samt tillämpning av enahanda principer i denna verksamhet.

Emedan det är sannolikt att hjälpverksamheten till utvecklingsländerna under de kommande åren kraftigt kommer att expandera, ökar samtidigt även behovet av en mera ingående utredning av bl. a. ändamålsenligheten av de i hjälpverksamheten hittills tillämpade principerna med avseende å ena sidan de tillbuds stående medlen samt å andra sidan mottagarlandets aktuella behov. Enligt ministeriets uppfattning skulle ett forskningsarbete på detta område effektivast kunna bedrivas genom upprättandet av ett samnordiskt institut för ändamålet. Detta skulle även möjliggöra ett rationellt

Yltrandet översatt från finska.

utnyttjande av de i de olika nordiska länderna tillgängliga medlen och samlade erfarenheterna på detta område.

Helsingfors den 14 december 1968

Greis Teir

Handels- och
industriminister

Edgar Naupert

Överinspektör

Kommittén för undervisning rörande utvecklingsländerna:

Kommittén för undervisning rörande utvecklingsländerna anser det vara universitetens och högskolornas uppgift att sörja för skolningen av nödiga vetenskapliga krafter såväl för u-landsundervisning som för den till det konkreta utvecklingsarbetet knutna målinriktade forskningen. Tills vidare är man vid Helsingfors universitet tvungen att fästa huvudvikten vid anskaffande av de nödvändigaste lärarkrafterna, och forskare, vilka under närmaste framtid kan lösgöras för direkta forskningsuppgifter i samband med utvecklingssamarbetet, kan enligt kommitténs mening bäst rekryteras via de nationella institutionerna. Rekryteringen och utbildandet av en i utvecklingsländerna verksam expertkader betraktar kommittén som en uppgift närmast för statens myndigheter för utvecklingssamarbete, varför det närmast torde tillhöra dessa att avge utlåtande om behovet av nordiskt samarbete på detta område. Kommittén anser vidare, att informationen om u-länderna samt forskningssamarbetet inom universitetens forskning och undervisning i tillräcklig utsträckning kan skötas av de existerande nordiska afrika- och asieninstitutet, del planerade iberio-amerikanska institutet samt de nationella institutionerna. Förslaget att grunda ett speciellt nordiskt institut för utvecklingsforskning är enligt kommitténs mening i detta skede för tidigt väckt.

Helsingfors den 14 december 1968

Nils Westermarck

Erik Allardt

Osmo Apunen

Jussi Aro

Jaakko Itoniemi

Stig Jaatinen

Heikki Jokela

Heikki Oksanen

Jorma Pätiälä

Helsingfors universitet, konsistoriet, har i skrivelse den 18 december 1968 förklarat sig instämma i kommitténs för undervisning rörande utvecklingsländerna yttrande av den 14 december 1968 (se ovan).

Finlands UNESCO-kommission har i skrivelse den 15 oktober 1968 förklarat sig instämma i undervisningsministeriets yttrande av den 15 oktober 1968 (se ovan).

Centralhandelskammaren¹:

Enligt förslaget borde Nordiska rådet rekommendera regeringarna att undersöka förutsättningarna för ett snart upprättande av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning. I motiven till förslaget hänvisas till det nuvarande rätt omfattande nordiska samarbetet i u-hjälpsarbetet samt konstateras, att man genom upprättandet av ett samnordiskt forskningsinstitut kunde uppnå vissa betydande fördelar. Genom att utnyttja forskningsinstitutet kunde man bl. a. på ett effektivt sätt sköta forskningsverksamheten rörande utvecklingsländerna och koordinera motsvarande forskning i de skilda nordiska länderna, dirigera de kraftresurser som står till buds för u-hjälpen till så nyttig användning som möjligt, centraliserat handha utbildningen av personer som sänds till utvecklingsområdena samt skapa förutsättningar för en omfattande informationsverksamhet.

Den hjälp som de s. k. rika länderna givit till utvecklingsländerna har under de senaste åren blivit en fråga av stor och viktig internationell betydelse. Sedan Finland under innevarande år anslutit sig som medlem i den internationella organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling OECD, har frågan även för Finlands del blivit allt angelägnare. OECD:s medlemmar anslår ju i allmänhet minst en procent av sin bruttonationalprodukt till u-hjälp; Finland står tills vidare mycket långt från denna målsättning. Med beaktande av den inom den närmaste framtiden motsedda ökningen av u-hjälpsanslag borde man även hos oss, då dessa frågor avgörs, ha tillgång till på undersökningar baserade och så omfattande utredningar som möjligt av alla på saken inverkan omständigheter. Även de resultat som uppnåtts i det hittills förverkligade nordiska samarbetet talar för upprättandet av det föreslagna forskningsinstitutet. Centralhandelskammaren understöder därför företaget av en undersökning i enlighet med medlemsförslaget.

Helsingfors den 17 december 1968

Centralhandelskammaren

Matti Virkkunen

Ordförande

Matti Mäenpää

Nice verkställande
direktör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands industriförbund:

Enligt Industriförbundets åsikt är de nuvarande förutsättningarna för grundandet av ifrågavarande institut inte tillräckliga. Det ringa antalet personer i Finland ävensom i de övriga nordiska länderna vilka är förtroagna med problemen i utvecklingsländerna, utgör den största begränsningen. Den erforderliga informationen torde ej heller i sin nuvarande form vara tillräcklig med tanke på arbetets effektivitet och framgång. Det är skäl att understryka att erhållande av relativt kvalificerad personal är en förutsättning för institutets arbete. Denna brist kan fyllas endast genom ökat intresse för utvecklingsländernas frågor inom högskolorna och andra motsvarande inrättningar.

Finlands industriförbund anför vördsamt som sitt utlåtande att ifrågavarande institut åtminstone ännu inte i detta skede skulle grundas. Beträffande frågorna rörande utvecklingsländerna och deras handläggning på mest ändamålsenliga sätt är det skäl att vänta på de resultat som i detta hänseende nås i samband med Nordek.

Helsingfors den 23 december 1968

Finlands industriförbund

Sten Finne

Finlands utrikeshandelsförbund:

Vi uppfattar för det första varje form av konkret nordiskt utvecklings-samarbete ute på fältet som meningsfullt och önskvärt. En samordning av nordiska resurser för utvecklingshjälp är konsekvent både med hänsyn till det nordiska samarbetets allmänna målsättning och kravet på rationalism i u-hjälpsarbetet. Det är sålunda önskvärt att man går vidare på denna linje.

För det andra har förbundet i olika sammanhang gjort sig till tolk för åsikten att forskningen bättre än månget annat verksamhetsfält lämpar sig för samnordiska arrangemang. Detta gäller enligt vår uppfattning även den i medlemsförslaget avsedda utvecklingsforskningen.

Vi instämmer i förslagsställarens åsikt om denna forsknings betydelse och förordar en rekommendation till regeringarna i överensstämmelse med motionärernas förslag.

I detta sammanhang önskar vi fästa uppmärksamheten på önskvärldheten av att placering i Finland övervägs vid planerandet av nya forskningsinsti-

tut. Vi hänvisar här till medlemsförslagets uppgifter om de hittillsvarande institutens geografiska fördelning.

Helsingfors den 7 november 1968

Finlands utrikeshandelsförbund

Lennart Henrikson

C. G. Tollet

N o r g e

Utenriksdepartementet:

Såken har vært forelagt Handelsdepartementet og Kirke- og undervisningsdepartementet samt en rekke institusjoner og organisasjoner til eventuell uttalelse (*se nedan*), og Utenriksdepartementet har hittil mottatt svar fra følgende:

Norsk utviklingshjelp, Chr. Michelsens institutt, Norsk utenrikspolitisk institutt, Universitetet i Bergen, Statens ernæringsråd, Den norske FAO-komité, Handels- og skipsfartsdepartementet, Kirke- og undervisningsdepartementet, Norges eksportråd og Norges landbrukshøgskole.

På grunnlag av de uttalelser som er fremkommet, skal Utenriksdepartementet gi følgende sammendrag av hvordan saken vurderes:

Oppgaver for et eventuelt nordisk forskningsinstitutt

Utviklingsforskning må i sin konsekvens omfatte et vidt spekter av fagområder fra historie og etnologi til landbruksvitenskap og teknologi. Det foreslåtte institutt vil derfor vanskelig kunne få et klart avgrenset arbeidsområde, slik vitenskapelige institutter vanligvis har. Av de berørte fag er det bare innen sosialøkonomi at man muligens kan tale om en egen forskningsgren for utviklingsspørsmål. Når det gjelder de andre fag må utviklingsproblemene sees i sammenheng med hele fagområdet. Det vil derfor eventuelt måtte bli tale om å skille ut konkrete forskningsoppgaver fra en rekke forskjellige fag og underlegge dem et eget institutt. Disse oppgaver er betydelige, og en intensivering av arbeidet med dem vil utvilsomt stimulere forskningsmiljøer og oppmuntre tverrfaglige tendenser.

Imidlertid vil de fleste forskere kanskje være best tjent med en løsere tilknytningsform til et institutt av denne karakter, som tillater dem å beholde kontakten med deres eget fag. Det kan således være tvilsomt om et nordisk institutt bør ha en fast stab som driver kontinuerlig forskning omkring utviklingsspørsmål. Derimot vil formulering av forskningsprosjekter for allerede eksisterende vitenskapelige institusjoner med fordel kunne skje ved et felles nordisk organ, som er à jour med de aktuelle problemstillinger innen

de enkelte grener av utviklingsforskningen. I de tilfelle hvor det ikke finnes noen egnet institusjon til å påta seg oppgaven, bör det nordiske institutt selv kunne gjennomføre eller organisere utførelsen av prosjektet. Imidlertid synes det som om den utviklingsforskning som pågår i Norden idag snarere mangler midler enn oppgaver. Dessuten er det viktig å øke de finansielle bidrag til internasjonale forskningsorganer.

Det må ansees for ønskelig at de institusjoner i Norden som driver utviklingsforskning, samarbeider i en eller annen form. Som koordinerende og formidlende instans vil et nordisk institutt kunne ha en viktig funksjon. Imidlertid vil det neppe være mulig å koordinere forskningen på alle de fagområder som kommer på tale. Dessuten foregår det på enkelte fagområder allerede en livlig kontakt over landegrensene. En koordinering av forskningsarbeidet vil best kunne skje i tilknytning til bestemte prosjekter eller programmer. Det kan nevnes at Rektormötet i Norge har nedsatt en komité for å koordinere forskning vedrørende utviklingsland, og at det som følge av dette synes å finne sted en bevisst arbeidsdeling mellom våre universiteter og høyskoler når det gjelder oppgavene på dette felt.

En mulig oppgave for et nordisk institutt er å forbedre informasjonsutvekslingen om beslektede fagområder mellom forskningsinstitusjoner. Videre kan det ha en viss praktisk betydning å føre et register med kommentarer over institusjoner, forskere og eksperter med tilknytning til utviklingsforskning og erfaring fra utviklingshjelp. Det kan også komme på tale å opprette en egen tjeneste i likhet med den OECD yter gjennom utgivelsen av en katalog over institusjoner som arbeider med økonomiske og sosiale utviklingsproblemer, og også for andre fagområder. Dessuten vil et nordisk institutt naturlig kunne funksjonere som dokumentasjonssenter for all utviklingsforskning som drives i Norden. Et slikt registrerings- og dokumentasjonssenter alene ville muligens tjene som grunnlag for et nærmere institusjonelt samarbeid mellom interesserte instanser.

Utviklingsforskning er i sin karakter internasjonal, og det er kanskje viktigere for nordiske forskere å ha kontakt med de store og etablerte forskningsinstitusjoner i andre land, enn med hverandre. Imidlertid vil forskningsvirksomheten bare unntagelsesvis kunne koordineres i en målestokk større enn den nordiske. Derfor må det eventuelle nordiske institutt også ha som en viktig oppgave å formidle opplysninger om forskning i land utenfor Norden.

Den private internasjonale organisasjon »Society for International Development» (S.I.D.) har medlemmer over hele verden — også i Öst-Europa. Med hovedkontor i Washington, europeisk kontor i Paris og underavdelinger i de land hvor tilslutningen er betydelig, fører den register og utgir katalog slik som ovenfor nevnt. Dessuten utgir den kvartalsskrift, månedsbulletin og forskjellige rapporter. Det er mulig at man ved å støtte opprettelsen og driften av en egen nordisk avdeling av S.I.D. med et nordisk sekretariat, vil kun-

ne møte behovet for informasjon og dokumentasjon og danne grunnlaget for større frivillig samarbeid, samtidig som man oppnår nyttige internasjonale kontakter.

Det synes i det hele å være et større behov for det foreslåtte institutt som et hjelpemiddel for den nordiske bistandsadministrasjon enn innen den rene forskning. Ikke minst vil det bli aktuelt å foreta utredninger i forbindelse med konkrete bistandsprosjekter. Det vil neppe være naturlig at instituttet selv påtar seg alle slike oppdrag, men det kan ha som oppgave å fordele dem til forskningsinstitusjoner. Etterhvert som man vinner erfaring, vil det kanskje fremstå som ønskelig å knytte en fast utredningsstab til instituttet, i tillegg til forskere som arbeider under kontrakt med bestemte oppdrag.

I den senere tid er vitenskapelig vurdering av bistandsprosjekter (evaluation) kommet i forgrunnen som et tjenlig middel til å sikre optimal anvendelse av ressursene. Resultatet av vurderingen kan også ha betydning for den offentlige opinion, som lett fester seg ved påstander om ineffektivitet i utviklingshjelpen. Et nordisk institutt bør kunne påta seg vurderinger av såvel enkeltlandenes som fellesnordiske hjelpetiltak. Dette vil avlaste bistandsadministrasjonen og sikre en enhetlig vurdering.

Forslaget nevner også felles nordisk utdanning av administrativt personell og av eksperter som skal arbeide i utviklingsland. Dette forutsetter enighet om undervisningens form og innhold; de nordiske bistandsadministrasjoner har nemlig avvikende undervisningssystemer. Spørsmålet om felles kursvirksomhet for fagfolk som skal tjenestegjøre i utviklingsland utredes for tiden av et nordisk utvalg under den danske bistandsadministrasjons ledelse.

Forslaget nevner også informasjons-virksomhet. Informasjon om de enkelte lands bilaterale hjelpetiltak bør fortsatt formidles gjennom de enkelte bistandsorganer, og de vitenskapelige institusjoner som driver forskning innen de ulike fagfelt bør også selv ha ansvaret for å gjøre sitt arbeid kjent. Et eventuelt nordisk institutts oppgaver på dette område burde derfor begrenses til å koordinere formidling av informasjon om den generelle utviklingslands-problematikk, og muligens avholde kurser og seminarer.

Behovet for et eventuelt nordisk institutt

Utenriksdepartementets konklusjon må bli at det ikke kan ansees for godtgjort at det foreligger et klart behov for et nordisk forskningsinstitut eller et nordisk samarbeidsorgan. På den annen side er det behov for ytterligere midler til den igangværende utviklingsforskning. Dersom nordiske forskere finner det ønskelig å samordne sin virksomhet på nordisk basis, vil en samarbeidsform som den som er etablert av det tidligere nevnte Rektormøte kunne anvendes.

På grunnlag av de innkomne uttalelser synes det å være et større behov for å opprette et nordisk utredningsinstitut for å avlaste og hjelpe bi-

stlandsorganisasjonene med visse utredningsoppgaver. Imidlertid ville dette behov antagelig kunne dekkes gjennom en enkel komité bestående av forskere og bistandsadministratorer, som fordelte aktuelle utredningsoppgaver til andre institusjoner på felles nordisk basis. Velges instituttformen, kan dets virkeområde og størrelse tenkes utvidet ved tildeling av en eller flere av de følgende oppgaver: egne utredninger; vitenskapelig vurdering av bistandsprosjekter og -programmer; kursvirksomhet for enkelte kategorier av bistandspersonell, eventuell for eksperter som skal reise til utviklingsland; forsknings- og personellregister og dokumentasjonsservice; informasjonsvirksomhet av generell karakter, eventuelt supplert med kurser og seminarer. Det må imidlertid i første rekke tilligge den egentlige bistandsadministrasjon å vurdere ønskeligheten av å opprette et nordisk institutt av denne karakter, og å vurdere hvilke funksjoner det bør få.

De samarbeidsformer som utvikles må gjøre det lettere for bistandsadministrasjonen å nyttiggjøre seg det foreliggende forskningstilbud i Norden. Videre bør man bestrebe seg på å anvende de forskningsresultater som foreligger på annet hold.

Det henvises forøvrig til vedlagte uttalelse fra Norsk utviklingshjelp (*se nedan*), der det foreslås sammenkall en konferanse på nordisk basis mellom kompetente instanser.

Utenriksdepartementet vil til slutt referere enkelte forbehold som er kommet til uttrykk i de innhentede uttalelser.

Handels- og skipsfartsdepartementet mener at vurderingen av saken har sammenheng med de pågående drøftelser om en videre nordisk integrering av bistandsvirksomheten. Et nordisk institutt ville kunne styrke integreringen, og falle naturlig inn i en nordisk institusjonell overbygning.

Universitetet i Bergen fremholder at utviklingslandene kanskje vil være bedre tjent med å bli bevilget midler til selv å drive utviklingsforskning.

Norges landbrukshøgskole og *Universitetet i Bergen* uttaler begge at de er sterkt engasjert i forskning som angår utviklingsland, og at den tidsfrist de har fått til å vurdere saken har vært for kort.

Universitetet i Bergen fremholder for sin del at »det materiale som til nå foreligger om opprettelse av nordisk institutt for utviklingsforskning, ikke gir grunnlag for et endelig vedtak. (Det akademiske) Kollegiet vil derfor sterkt advare mot at det tas et for raskt standpunkt i denne sak. Kollegiet vil også anbefale at det i den videre behandling av saken blir lagt opp til en saksgang som gjør det mulig for universitetene og høgskolene å avgi en uttalelse som står i rimelig forhold til spørsmålets store betydning.»

Ytterligere uttalelser som måtte innkomme, vil bli ettersendt.

Oslo, 20. november 1968

For utenriksministeren

Johan Cappelen

Torbjörn Christiansen

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Utviklingsforskning synes for Kirke- og undervisningsdepartementet å være et noe mangetydig begrep, idet det i sin ytterste konsekvens må bety all fra historie og etnologi til landbruksvitenskap og teknologi. Av kommentarene til forslaget synes som om forslagsstillerne i særlig grad har tenkt på de problemer som de nordiske administrasjoner for utviklingshjelp møter i sitt praktiske samarbeid med utviklingslandene, herunder de problemer utsendte eksperter og fredskorpsdeltakere m. m. møter ute i mar-ken.

Denne problemstilling kan imidlertid vanskelig gi grunnlag for et særskilt forskningsinstitutt, idet det meget snart må trekke inn et videre spekter av fremstillinger, spesielt fra historie, etnologi o. l. I de nordiske land er det flere institutter som kan påta seg utredningsoppgaver om slike problemer dersom de får stilt til disposisjon midler. Det som derfor i første rekke synes å trenge er særskilte midler til slik forskning. Formulering av forskningsprosjekter og formidling av forskningsresultatene til dem som arbeider i utviklingshjelpen kan imidlertid med fordel skje ved et felles nordisk organ. Et slikt organ burde imidlertid kunne være enkelt, og bestående av en samarbeidskomite mellom de forskjellige lands utviklingsadministrasjoner, hvorav ett påtar seg sekretariatsarbeidet. I dette sekretariat må det være personer med innsikt i forskning, men de behøver ikke selv være aktive forskere.

Oslo, 11. november 1968

Etter fullmakt

E. Skadsem

Dag Omholt

Departementet for handel og skipsfart:

Handelsdepartementet er for sin del enig i disse vurderinger. Dersom opprettelse av et nytt felles nordisk institutt for utviklingsforskning kunne bidra til at disponible bevilgninger og andre midler til u-landsforskning ble utnyttet optimalt og til at den nordiske bistand ville få den størst mulige utviklingseffekt, burde det ikke reises tvil om ønskeligheten av å realisere et slikt tiltak.

Handelsdepartementet vil imidlertid for sin del tro at et nytt nordisk fellesinstitutt bare vil kunne gi et begrenset bidrag til løsning av de komplekse økonomisk/politiske problemer som samordningen av den ekspanderende nordiske bistand vil reise i de nærmeste år. I den nåværende situa-

sjon, der ressursene forsåvidt angår forskere og andre vel kvalifiserte sakkynndige i utviklingsspørsmål er begrensede, vil Handelsdepartementet anta at forskningsoppdrag til et eller flere av de mange nasjonale eller nordiske forskningsinstitutter på området vil kunne være mere hensiktsmessig enn å gå veien om opprettelse av et nordisk institutt. Den tilgjengelige ekspertise vil trolig kunne gjøre mere nytte ved å arbeide aktivt i eller i tilknytning til de nordiske lands bistandsadministrasjoner, bl. a. med i større grad å anvende de forskningsresultater og andre konklusjoner som allerede foreligger og stadig strømmer inn fra bestående nasjonale og internasjonale institutter for utviklingsforskning, som de nordiske institutter, OECD's utviklingssenter m. v.

Saken kan kanskje stille seg noe anderledes hvis resultatet av de pågående undersøkelser av et utvidet nordisk økonomisk samarbeid leder til en større nordisk integrering av bistandsvirksomheten. Da vil kanskje et nordisk institutt av denne art kunne bidra til å underbygge den ønskede integrering eller falle naturlig inn i en nordisk institusjonell overbygging.

Oslo, 14. november 1968

For Handelsministeren:

Chr. Brinch

Tor Stokke

Statens ernæringsråd:

— — — — og vil gjerne kommentere det fremkomne forslag, som vi finner positivt.

Det er ikke klart definert hva som menes med utviklingsforskning. Nedst på side 3 i forslaget (dok. A 213/e) er det imidlertid nevnt at det er behov for »videnskabelig udforskning af de talrige problemer, samarbeidet med udviklingslandene rejser, og en udnyttelse af denne forsknings resultater i det praktiske u-landsarbejde».

Vi mener at det først og fremst er de forskningsinstitusjoner vi allerede har, særlig ved våre universiteter og høyskoler, som bør sørge for å ha oversikt over det materialet som etter hvert blir tilgjengelig om u-landene, og disse bør også utnyttes til den forskning om u-landsproblemer som eventuelt skal foregå i de nordiske land. Dette er formålstjenlig fordi det etter hvert vil sette dem i stand til å kunne yte faglig hjelp i forbindelse med planlegging og gjennomføring av u-landsprosjekter og til å gi studentene et visst innblikk i u-landsproblemen på sine fagområder. Det bør for øvrig overveies om ikke målsettingen for våre undervisningsinstitusjoner nå bør utvides, slik at det klart fremgår at de ikke bare skal utdanne fagfolk som skal arbeide med problemene i våre egne land, men også trene dem for oppgaver i andre land, særlig i u-landene.

Det foreslåtte nordiske institutt vil kunne være nyttig som en koordinerende instans, og det bør i denne forbindelse bl. a. arrangere konferanser og kurser for personale ved de forskjellige faginstitusjoner. Dessuten bør det få som oppgave å gi nødvendig tilleggsutdanning for dem som enten sentralt eller i u-landene skal arbeide med bistandsoppgaver.

Instituttet bør ha et bibliotek med relevant litteratur og bør bl. a. utgi en bibliografi over de dokumenter av interesse som produseres av de nordiske bistandsorganer.

Oslo, 7. november 1968

J. Ringen

A. Løchen

Norsk utviklingshjelp:

I Bihang (*se nedan*) er gitt noen hovedsynspunkter vedrørende nordisk samarbeid om forskning. I tillegg has følgende merknader:

Blant de formål det foreslåtte institutt skal ha, er samarbeid i »den videnskabelige udforskning af de talrige problemer samarbejdet med udviklingslandene rejser, og en udnyttelse af denne forsknings resultater i det praktiske u-landsarbejde».

Det synes å fremgå av denne formulering at det ikke er forskning av utviklingslandenes problemer i seg selv man har i tankene. Dette ville heller neppe være realistisk. Utviklingslandenes problemer danner ikke et avgrenset fagområde som egner seg for utforskning ved et eget institutt. Problemene spenner over alle fagområder. Forskning på disse feltene må nødvendigvis ligge under faginstuttene ved våre eksisterende akademiske institusjoner. En annen sak er at det kan være behov for å søke å påvirke disse til i større grad å ta opp problemer innen sine fagområder som vil være av særlig verdi for utviklingslandene.

Vi går derfor ut fra at forslagsstillerne har i tankene et ko-ordinerende sekretariat som mere direkte skal ta opp bistandsorganisasjonenes problemer med sikte på størst mulig effektivisering av disses arbeid. Sekretariatets oppgaver kan blant annet omfatte:

1. Systematisk katalogisering, bearbeiding og formidling av forskningsresultater, utredninger og erfaringer om utviklingslandenes problemer, bistandsprosjekter, bistands-administrative spørsmål, o. a. med sikte på formidling av internasjonale kontakter og å gjøre lettere tilgjengelig for alle interesserte parter det store materiale som finnes innen de forskjellige områder.

Meget av det arbeid vi her har i tankene, utføres allerede av andre organisasjoner, men vi antar at det likevel er behov for en ko-ordinering på nordisk basis.

2. Som et ledd i det ovenstående kan inngå organisering av kurser og annen form for opplæring av administrativt personell innen bistandsorganisasjonene.

3. Organisering av kursvirksomhet for fagfolk som skal tjenestegjøre i utviklingsland. Dette spørsmål er som kjent under utredning av et utvalg som er nedsatt på nordisk basis under dansk ledelse.

Med disse og lignende formål som et realistisk siktepunkt for et ko-ordinerende sekretariat går vi ut fra at dette bør baseres på en meget liten fast stab hvis hovedoppgave blir å organisere samarbeid og søke å samordne forskningsoppgaver og utredninger mellom de akademiske miljøer, bistandsorganisasjoner og andre. Utredningsarbeid og kursvirksomhet som organet selv driver kan antageligvis mest hensiktsmessig baseres på spesialister fra Norden og andre steder som dette knytter til seg på kortere eller lengere sikt.

Det ovenstående må ansees som foreløpige betraktninger rundt et komplisert emne. Vi mener at spørsmålet bør belyses nærmere gjennom en konferanse på nordisk basis mellom kompetente instanser før det tas en endelig beslutning.

Oslo, 19. november 1968

R. Hultin

Kontorsjef

Karin Stoltenberg

Førstesekretær

BILAGA

Notat rörande nordiskt forskningssamarbete

Forskning vedrörande utvecklingslandene

1. De industriland og internasjonale organisasjoner som bidrar med finansiell og faglig støtte har et stort og fortsatt økende behov for såvel ren som anvendt forskning vedrørende utviklingslandenes økonomiske og sosiale vekst. Slik forskning finner sted i internasjonale organer og i en rekke industriland, men ikke i tilstrekkelig utstrekning.

Vår egen forskningsinnsats er meget beskjeden og bør økes både i egen og i utviklingslandenes interesse.

En har grunn til å tro at behov for en øket forskningsinnsats også gjør seg gjeldende bl. a. i de øvrige nordiske land.

2. På norsk side vil vi også innenfor dette område være avhengig av forskningsvirksomheten og utviklingen ellers utenlands. Vi vil motta mer enn vi kan gi, men forutsetningen for dette er at vi yter noe selv.

3. Dette bør skje gjennom økede finansielle bidrag til internasjonale

forskningsorganer, og ved at vi søker å bidra til rekrutteringen av forskere for disse institutter, etc.

Som et ledd i og tillegg til denne internasjonale regionale forskning ansees et direkte nordisk samarbeid å ville være formålstjenlig, særlig hva angår fri, men også anvendt forskning. Sammenfallende behov ansees å være tilstede og må antas å ville øke i alle nordiske land. I og med at antallet forskere for slike oppgaver innen kategorier som geografer, antropologer, sosiologer, økonomer, o. s. v., er begrenset, vil derved mulighetene for å skape det nødvendige miljø og andre forutsetninger for fruktbringende resultater økes. Et slikt nordisk samarbeid kan organiseres på flere måter, eksempelvis ved å:

- etablere et institutt i et av landene,
- opprette et fellesorgan bestående av nasjonale ledd som igjen bygger på bestående institutter i de respektive land (SAS-systemet).

Imidlertid — foruten bidrag til internasjonale forskningssentra og til nordisk fellesforskning, er det også *nasjonale forskningsoppgaver* som må ivaretas. Dette er særlig aktuelt hvor slike oppgaver har utspring i spesielle næringsinteresser eller i annen særinteresse. Det nasjonale forskningsorgan må samtidig kunne bidra med dokumentasjon, forundersøkelser, resultatbedømminger, kursvirksomhet, etc. For å kunne løse oppgaver som antydnet, må denne del av forskningen være nær knyttet til og arbeide for det nasjonale bistandsorgan.

4. På grunnlag av ovenstående finner vi på norsk side at det er et klart behov for et nasjonalt institutt. På den annen side anser vi at det på dette felt vil være rimelig å søke fram til et nærmere og utvidet nordisk samarbeid.

Vedrørende oppgavene i og formene for et slikt samarbeid bør dette gjøres til gjenstand for felles vurdering. Dette spørsmålet kan vel ventes å ville bli tatt opp under pågående nordiske utredningsarbeider.

Oslo, 9. august 1968

Norsk utviklingshjelp

Sekretariatet

Universitetet i Oslo:

Departementets ekspedisjon av 19. oktober 1968 har vært forelagt instituttene ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Samtlige institutter har stillet seg positivt til forslaget, og det samme har fakultetet gjort.

Etnografisk institutt uttaler:

Det er hevet over tvil at et sterkt behov for en intensivering av utviklingsforskningen er til stede. Ut fra dette behovet er det imidlertid allerede tatt flere initiativ innenfor samfunns- og kulturstudiene. Sosialantropologisk institutt i Bergen arbeider med planer om et tverrfaglig forskningsprogram i utviklingsøkonomi, og har ved siden av dette engasjert seg sterkt i sosialantropologisk forskning i Midt-Østen. Dette programmet skal intensiveres i årene fremover.

Ved Institutt for sosiologi i Oslo er det i gang et forskningsprogram i

utviklings sosiologi, og ved en rekke andre institutter er enkeltpersoner opp-tatt med slik forskning

Videre kan vi minne om at en komité nedsatt etter det XVI norske rektor-møtet for øyeblikket arbeider med en utredning av ikke-europeiske kultur-studier i Norge. Innstillingen er ventet i løpet av inneværende semester.

Vi foreslår derfor at spørsmålet om opprettelsen av et nordisk institutt for utviklingsforskning utredes på faglig basis. Man vil da kunne vurdere behovet for det foreslåtte institutt i relasjon til forskningsvirksomheten ved de relevante universitetsinstituttene i Norge.

Pedagogisk forskningsinstitutt uttaler:

Pedagogisk forskningsinstitutt støtter forslaget om opprettelse av et Nor-disk institutt for utviklingsforskning.

Psykologisk institutt uttaler:

Psykologiseksjonen vil med dette støtte forslaget om opprettelse av et Nordisk institutt for utviklingsforskning (u-landsforskning). Flere sam-funnsvitenskapelige disipliner i Norge har jo lenge vært engasjert i u-lands-arbeid, både rent praktisk og gjennom forskning. I det siste er også psyko-logien begynt å komme med. Medarbeidere ved Instituttet har i noen år forestått de psykologiske uttaksprosedyrer når det gjelder søkere til Freds-korpset. Evaluering av prosedyrene og en etterundersøkelse av hjemvendte Fredskorps-deltagere er i gang. Det viser seg at lignende undersøkelser er i gang i andre nordiske land, uten at det eksisterer den nødvendige utveks-ling av informasjon. Det forestående norske prosjekt med utvikling av psykologisk forskning og undervisning ved universitetet i Øst-Afrika vil også kunne profitere svært på et nordisk samarbeid.

Vi mener også at formidling av informasjon om u-landsproblemer og seleksjon og utdanning av u-lands-personell ville kunne effektiviseres vel-dig hvis det kunne støtte seg på et eget nordisk forskningsinstitutt. Vi er-klærer oss enige i de synspunkter som fremføres i medlemsforslaget fra Nordisk Råd, og vil varmt støtte tanken om en snarlig opprettelse av et nordisk institutt for utviklingsforskning.

Sosialøkonomisk institutt uttaler:

Instituttstyret vedtok å uttale at dette er et område som synes å egne seg for et nordisk samarbeid. Styret stiller seg positivt til denne tanke, men kan ikke ta endelig standpunkt før det foreligger mer konkret utformete planer.

Institutt for sosiologi uttaler:

Instituttet for sosiologi vil anbefale at det foreslåtte institutt knyttes til eksisterende forskingsmiljø med spesiell erfaring fra og interesse for u-landsforskning, og at plaseringen av instituttet nøye vurderes og utredes.

Dette innebærer et ønske om at det foreslåtte institutt legger opp til mere langsiktige mål i forskningen omkring forholdene i u-landene, og ikke for sterkt konsentreres om kortsiktige studier knyttet til spesielle prosjekter de nordiske land har bidratt til. I denne forbindelse vil vi foreslå at insti-tuttet også får anledning til å invitere forskere fra andre institusjoner for kortere perioder, og spesielt at det legges tilrette slik at forskere og andre fra u-landene får delta i forskning som angår deres egne land. En slik ord-

ning kan idag tenkes for studenter som har fått sin B.A. eller tilsvarende fra The University of East Africa.

Når det gjelder ko-ordinering av forskning bør det vurderes om dette ikke kunne ta form av en »clearing-funksjon»: formidling av eventuelle forskingsoppdrag på utenforstående forskere og andre forskingsinstitusjoner som har spesielle forutsetninger for å ta på seg oppgavene. Ko-ordinering bør ellers kunne stimuleres gjennom seminarvirksomhet og forskingsmøter.

Instituttet for sosiologi vil anbefale at Utenriksdepartementet kontakter andre institusjoner på et tidlig tidspunkt i den videre saksbehandling. Dette gjelder bl. a. Universitetet i Bergen og Institutt for fredsforskning.

Kollegiet vedtok i møte den 29. november 1968 å vise til det som er uttalt av instituttene.

Oslo, 6. desember 1968

Olav M. Trovik

Jostein Løfsgaard

Universitetet i Bergen, det akademiske kollegium:

Den korte tidsfrist som av departementet er satt for besvarelse av henvendelsen, gjør det ikke mulig for Det akademiske kollegium å forelegge saken for Universitetets faglige organer til vanlig saksbehandling. Kollegiet vil imidlertid på grunnlag av behandling i Kollegiets møte i dag, for egen del fremholde en del synspunkter som det finner viktig i saken.

Kollegiet vil for det første beklage at et så viktig spørsmål som opprettelse av et nordisk institutt for utviklingsforskning blir forelagt universitetene med en så kort tidsfrist at det ikke er mulig å innhente uttalelser fra de forskjellige universitetsorganer. Ved Universitetet i Bergen er en rekke institutter engasjert i forskning som i egentlig forstand berører utviklingslandene. Det måtte være viktig og riktig å kunne høre disse institutters uttalelse før det overhodet ble tatt standpunkt på nordisk plan til opprettelse av et spesielt nordisk institutt.

Etter Kollegiets oppfatning vil et eventuelt nordisk institutt for utviklingsforskning i vesentlig grad skille seg fra de eksisterende nordiske forskningsinstitutter. Disse er først og fremst konsentrert om forskning på snevrere fagområder, hvor en nordisk sentralisering kan ha sin berettigelse. Det gjelder f. eks. Nordisk institutt for teoretisk atomfysikk, Nordisk institutt for folkediktning, Nordisk institutt for sjørett o. l. Et nordisk institutt for utviklingsforskning vil ikke berøre et snevert fagområde, men gjelde forskning innen en rekke tekniske, naturvitenskapelige, landbruksvitenskapelige, medisinske, samfunnsvitenskapelige, økonomiske, historiske og kulturhistoriske og språklige felter. Etter Kollegiets oppfatning må et eventuelt nordisk institutt for utviklingsforskning dekke så mange fagområder at det kan

være tvilsomt om det er riktig med en sterk nordisk sentralisering av de ressurser som måtte finnes.

Kollegiet er på det rene med de store forskningsoppgaver som reiser seg i de nordiske lands forhold til utviklingslandene, men er i tvil om ikke disse forskningsoppgaver best kan løses gjennom i høyere grad å utnytte og stimulere de eksisterende miljøer ved de nordiske universiteter og høyskoler. Det kan her være nødvendig å legge større vekt på å utvikle organisasjonsformer som gjør det lettere for administrasjonen for de enkelte lands bistandsprosjekter å bruke de eksisterende miljøer.

Det akademiske kollegium ved Universitetet i Bergen vil videre fremholde at det må være viktig å foreta en realistisk vurdering av om både utviklingslandene selv og den nordiske bistandsadministrasjon er bedre tjent med at større del av de midler som stilles til disposisjon for forskning i disse lands problemer, mer direkte kan komme utviklingslandene til gode. Dette kan dels skje ved å utvikle raskere forskningsmiljøer i utviklingslandene selv og dels ved å utbygge stipendieordninger som gjør det lettere for forskere fra utviklingsland å arbeide i de eksisterende miljøer i de nordiske land.

Ved de synspunkter som er fremhevet ovenfor, vil Kollegiet gjerne få understreket at det materialet som til nå foreligger om opprettelse av nordisk institutt for utviklingsforskning, ikke gir grunnlag for et endelig vedtak. Kollegiet vil derfor sterkt advare mot at det tas et for raskt standpunkt i denne sak. Kollegiet vil også anbefale at det i den videre behandling av saken blir lagt opp til en saksgang som gjør det mulig for universitetene og høyskolene å avgi en uttalelse som står i rimelig forhold til spørsmålets store betydning.

Kollegiet har funnet det riktig å gjøre Kirke- og undervisningsdepartementet kjent med sitt syn gjennom kopi av dette brev.

Bergen, 15. november 1968

Håkon Mosby

Rektor

Arne Halvorsen

Direktør

Norges landbrukshøgskole:

På grunn av den korte tidsfrist har det ikke vært mulig å foreta en grundig behandling av det omfattende spørsmål som er tatt opp. Men det kan meddeles at det ved Norges landbrukshøgskole er stemning for nordisk samarbeid om endel av problemene som U-landshjelpen bør ta seg av. Det synes ønskelig å få anledning til mer omfattende gjennomarbeiding av programmet for samarbeidsvirksomheten før det eventuelt fattes vedtak om opp-

rettelse av nye organer. Utviklingshjelp må i stor utstrekning befatte seg med landbruksproblemer. Det ville derfor være naturlig om de landbruksakademiske institusjonene fikk være med på planleggingen av virksomheten ved et eventuelt nordisk institutt for utviklingsforskning.

Oslo, 14. november 1968

J. Låg

Arne Skipenes

Chr. Michelsens institutt:

Forskningsleder J. Faaland er for tiden i Malaysia. Jeg tillater meg derfor etter avtale med byråsjef Christiansen, å svare på departementets henvendelse vedrørende forslaget om å opprette et nordisk institutt for utviklingsforskning.

Det ser ut til at det foreslåtte institutt i hovedsaken er tenkt å skulle ha 4 oppgaver:

1. Instituttet skal drive »utviklingsforskning».

» . . . undersøge forudsætningerne for snarlig oprettelse af et nordisk institut for udviklingsforskning.»

2. Instituttet skal påta seg utredningsoppdrag for bistandsadministrasjonen.

» . . . en udnyttelse af denne forsknings resultater i det praktiske u-landsarbejde.» » . . . gøre det muligt at lede bistandsvirksomheden på ei mere realistisk grundlag og derved sikre den mest effektive udnyttelse af de midler, som stilles til rådighed.»

3. Instituttet skal koordinere den »utviklingsforskning» som drives ved andre forskningsinstitutter.

»Endvidere kan sådant et institut medvirke til en koordinering af den omfattende udviklingsforskning der allerede forsiggår i vore lande.»

4. Instituttet skal udanne personell for bistandsadministrasjonen hjemme og for arbeid i u-landene.

»Af stor betydning er det også, at der i tilknytning til sådan forskningsvirksomhed kan etableres en vel fundert uddannelse af dem, der centralt eller i marken skal arbejde med bistandsopgaver.»

Ad. pkt. 1.

»Utviklingsforskning» er så vidt jeg vet ikke noe definert begrep hverken i dansk eller norsk språkbruk og det er noe uklart hva forslagsstillerne har ment med uttrykket. Det heter et sted at »En af de opgaver på bistandsområdet, hvor en nordisk samvirken har særlig aktualitet, er den videnskabelige udforskning af de talrige problemer, samarbejdet med udviklingslandene rejser.» Dette kan gi inntrykk av at en i første rekke ønsker en vurdering av de administrative, organisatoriske og politiske problemer som

samarbeidsformene med u-landene skaper. Innstillingen gir imidlertid andre steder inntrykk av at forslagsstillerne har hatt et videre perspektiv. Det er f. eks. et sted tale om »Et indgående kendskab til u-landenes forhold og bistandsvirksomhedens mangesidede problematik. . .»

Den foran siterte uttalelse om instituttets påtenkte oppgave som koordinator gir også inntrykk av at forslagsstillerne har ment å definere »utviklingsforskning» langt mere omfattende.

Når det gjelder den forskning som foregår i Norden og i andre land vedrørende problemer som er mer eller mindre spesielle for u-landene og for forholdet mellom u-landene og resten av verden, så gjelder dette forskning over et meget vidt spekter av fagområder. Det gjelder forskning innen en rekke tekniske, naturvitenskapelige, medisinske, samfunnsvitenskapelige, sosialøkonomiske og bedriftsøkonomiske felter.

Innen den økonomiske forskning er problemene i tilknytting til den økonomiske vekst i u-landene på sett og vis skilt ut som en slags spesialitet, på en måte som kanskje kunne gjøre det berettiget å snakke om »utviklingsforskning» innen det økonomiske felt. På de fleste andre fagområder vil jeg tro at det kan være vanskeligere å lage en slik oppdeling og at den forskning det her gjelder kan være spesiell fordi selve problemstillingen er spesielt definert, men at den ellers ikke i prinsippet skiller seg ut fra forskningen innen vedkommende fagområde.

Det ville derfor, så vidt jeg kan skjønne, være spørsmål om å skille ut en rekke konkrete forskningsoppgaver fra en rekke forskjellige fagområder og samle det under et forskningsinstitutt, som da måtte bli et slags universitet i miniatyr. Jeg skulle tro at storparten av de forskere det her gjelder, faglig vil være bedre tjent med å være knyttet til et forskningsinstitutt som generelt driver forskning på det fagfelt hvor det kan være aktuelt å ta opp problemer knyttet til u-land.

Ad. pkt. 2.

Det synes å være en underliggende forutsetning hos forslagsstillerne at det foreslåtte institutt skal kunne påta seg utredningsoppdrag for bistandsadministrasjonen i de nordiske land. Det er mulig at et nordisk utredningsinstitutt som dels påtar seg utredningsoppdrag på basis av en fast stab knyttet til instituttet, dels administrerer og organiserer utredningsoppdrag ved å knytte til seg forskere fra forskjellige fagområder på kontraktbasis for spesielle oppdrag, vil kunne dekke et viktig behov. Det ville muligens også være nærliggende at et slikt institutt selv etter hvert drev forskning på de spesielle administrative og organisatoriske problemer som har tilknytting til samarbeidet med u-landene.

Ad. pkt. 3.

Et eget institutt som skulle koordinere forskningen på alle de fagområder ved alle de forskningsinstitutter i Norden hvor det drives forskning som har tilknytting til u-landsproblematikken, kan vel ikke være ment bokstavelig. Når forslagsstillerne går inn for at det foreslåtte institutt skulle medvirke til å koordinere »den omfattende utviklingsforskning», antar jeg derfor at en her i første rekke må ha hatt i tankene utredningsoppdrag vedrørende problemer i u-landene.

Det er innen enkelte fagområder en livlig kontakt når det gjelder forskning om u-lands problemer, men det er mulig at den kunne organiseres på en bedre måte og at det innen andre fagområder er større behov for en bedre orientering. Det er kanskje også behov for en bedre organisert informasjonsvirksomhet mellom beslektede fagområder på nordisk basis. Det er mulig en også bør overveie å opprette og holde ajour et register over forskningsinstitutter, forskere og eksperter med u-lands erfaring etter fagområder. Det kan være et spørsmål om å etablere en form for dokumentasjons-service av liknende type som den katalog O.E.C.D. gir ut over institutter som arbeider med sosiale og økonomiske utviklingsproblemer, men da også for andre fag.

Det er videre mulig at det med støtte fra Nordisk Råd og med basis i en slik dokumentasjons-service og register kunne etableres et nærmere organisasjonsmessig samarbeid mellom forskere og forskningsinstitutter innen de fagområder som i særlig grad er opplatt av problemer i tilknytting til u-land.

Jeg vil også nevne at det finnes en privat internasjonal forening — eller organisasjon — The Society for International Development (S.I.D.) — av forskere, folk som har arbeidet på ekspertoppdrag i u-land, forskningsinstitusjoner og private organisasjoner, som i noen grad driver dokumentasjons-service og fører et register av den type som er nevnt foran. S.I.D. har sitt hovedkontor i Washington, men er bygget opp med en egen europeisk avdeling med hovedkontor i Paris, og med avdelinger for hvert av de land hvor den har en betydelig tilslutning. S.I.D. hadde i 1967 over 5 000 medlemmer, bl. a. også endel fra de øst-europeiske land, men hadde imidlertid bare ca. 20 medlemmer fra hele Norden. S.I.D. utgir et kvartalsskrift og en stensilert månedsbulletin. Det er mulig at en ved å bygge opp en egen nordisk avdeling av S.I.D. med et nordisk sekretariat, vil kunne møte behovet for informasjons- og dokumentasjonsvirksomhet og samtidig ha en nyttig internasjonal tilknytting.

Det er selvsagt, men jeg tillater meg likevel i denne forbindelse å nevne at også forskningen på u-lands problemer er internasjonal, og at det derfor kanskje likevel er viktigere for nordiske forskere og forskningsinstitutter å ha en mest mulig livlig kontakt med de store forskningsinstitutter i andre land hvor det i lengre tid har vært arbeidet med u-lands problemer.

Ad. pkt. 4.

Når det gjelder behovet for å opprette et felles utdanningsinstitutt for personell til bistandsadministrasjonen og for vordende nordiske eksperter, så burde en vel i første omgang ha vurdert nærmere de erfaringer en har med de fundamentalt forskjellige ordninger vi for tiden har i de nordiske land på dette felt. I Sverige gjennomgår alle eksperter som sendes ut på bilaterale kontrakter, så vidt jeg vet, et 2-måneders forberedelseskursus som en del av kontrakten. For eksperter som sendes ut for F.N. er det visstnok et frivillig kursus på 1 måned. Bortsett fra Fredskorpset har norske eksperter på bilaterale kontrakter hittil fått en snau ukes forberedelseskurs. Et eventuelt nordisk utdanningsinstitutt ville ventelig måtte ligge nærmere opp til det svenske mønster enn til det norske.

Trass i den omfattende kursplan har det likevel vært nødvendig for endel av de vordende svenske eksperter å ta spesialkurser ved andre institutter og universiteter. Det gjelder her fagområder hvor ingen av de nordiske land kan tilby undervisningsmuligheter eller kursmuligheter. Endelig har man i Sverige funnet det hensiktsmessig å la endel av undervisningen foregå i det land hvor ekspertoppdraget skal utføres. Et eventuelt nordisk institutt ville ikke kunne erstatte det behov en i Sverige har ment det var for trening utenlands, men det ville vel by på en rekke andre fordeler. For Sverige ville det muligens by på den fordel at kursene i noe høyere grad kunne spesialiseres for de forskjellige typer av eksperter — og at det kunne trekkes på lærerkrefter fra hele Norden. For de andre nordiske land ville det bety at de fikk et permanent, kontinuerlig arbeidende utdanningsinstitutt som kunne knytte til seg eksperter på forskjellige områder, skaffe kontakter ute i verden hvor en kunne sende folk på spesialkurser. Lærerkreftene kunne spesialisere seg og perfektionere seg i denne temmelig spesielle form for undervisning. Det ville sikkert også innebære en rekke andre fordeler når det gjaldt å gjøre undervisningen mest mulig verdifull for ekspertene.

Disse fordeler måtte vurderes mot mulige språkproblemer i undervisningen og den økonomiske side av saken, før vi fra norsk side tar standpunkt til om det er hensiktsmessig å investere så meget i forberedelsene før vi sender ut eksperter. Spørsmålet er om våre eksperter med en snau ukes forberedelseskurs har hatt et så alvorlig handicap sammenlignet med de svenske, at de ikke har greid å overvinne det på adskillig kortere tid enn 2 måneder. Det er i denne sammenheng nødvendig å være klar over at en stor del av de eksperter som sendes ut er eldre, erfarne folk som generelt bør ha adskillig evne til selv å finne ut hva de trenger av kunnskaper og hvor de skal plukke dem opp om de i det hele skal ha noen muligheter for å gjøre en skikkelig jobb. Når det gjelder folk i mere senior-stillinger tviler jeg også på at den kunnskap de må forsøke å skaffe seg på sitt spesielle felt, kan skaffes gjennom et felles nordisk utdanningsinstitutt. Det er viktigere at vedkommende ekspert på forhånd får anledning til å oppsøke internasjonale organisasjoner,

forskningsinstitutter og andre som måtte ha spesialkunnskaper på det område det gjelder.

Jeg vil på den annen side gjerne understreke at det er mitt bestemte inntrykk, etter de mange forberedelseskurser for norske eksperter jeg har deltatt i som foredragsholder, at disse kurser måtte kunne gjøres adskillig nyttigere for deltakerne enn de er nå. Det er her et spørsmål om å la N.U. få anledning til å knytte til seg noen få erfarne fagfolk med dette som spesialoppgave, kanskje helst blant de mange pedagoger som nå selv har vært på oppdrag i u-land.

Konklusjon:

Jeg tillater meg å konkludere med at en kanskje bør overveie å opprette et nordisk utredningsinstitutt hvis oppgave skulle være:

1. å påta seg utredningsoppgaver for bistandsadministrasjonen i de nordiske land, dels med støtte i instituttets egen stab, dels organisere utredningsarbeidet på kontraktshasis med forskere og forskningsinstitutter i de nordiske land,

2. å drive forskningsvirksomhet omkring de administrative og organisatoriske problemer i tilknytting til bistandsvirksomheten,

3. å drive kursvirksomhet for personell ved bistandsadministrasjonen om administrative og organisatoriske spørsmål,

4. å opprette en dokumentasjons-service om forskning i tilknytting til u-lands problemene, opprette og holde ajour et nordisk register over forskningsinstitutter, forskningsprosjekter og forskere som arbeider med u-lands problemer, — muligens også et register over nordiske eksperter som har vært på u-lands oppdrag innen de forskjellige fagområder.

Når det gjelder spørsmålet om å opprette et nordisk utdannelsessenter vil jeg foreslå at en på nordisk basis foretar en vurdering av de forskjellige former for utdanning av Fredskorps-personell og eksperter som for tiden praktiseres i de nordiske land, sammenlikner resultatene og omkostningene før en tar standpunkt til hvorledes undervisningen bør legges opp og om dette kan gjøres mere rasjonelt på nordisk basis.

Bergen, 30. oktober 1960

Carl Anonsen

Norsk utenrikspolitisk institutt:

I. Forslagets målsetting synes å være meget omfattende. Forslaget taler om »inngående kjennskap til u-landenes forhold», »vitenskapelig utforskning av de tallrike problemene samarbeidet med u-landene reiser».

Selv om det ikke er noen godtatt definisjon av »u-landsproblematikk» synes det naturlig at en innenfor denne ramme må ta med ikke bare de sosiale,

økonomiske, politiske, kulturelle o. s. v. forhold i u-landene selv, men også forbindelsene mellom den rike og fattige verden.

Hvis forskningen av alle disse problemer skal legges til et nordisk institutt, vil dette instituttet bli et omfattende universitet.

I denne forbindelse må en være klar over at det ved nordiske universiteter og selvstendige institutter drives en viss forskning på enkelte av disse områder, og det er sannsynligvis lite hensiktsmessig å legge all denne forskning til et nordisk institutt som i realiteten vil bli et nordisk universitet, spesielt innrettet på u-landene.

Derimot kan det være naturlig å søke å utvide samarbeidet mellom de institusjoner som allerede driver forskning på dette felt, og at et nordisk institutt, eventuelt kan ha dette som en av sine oppgaver.

II. Forslaget nevner også utredninger som har mer direkte tilknytning til konkrete bistandsprosjekter.

Det vil neppe være naturlig at et nordisk institutt skal påta seg alle disse utredningsoppgaver, men instituttet kan ha som oppgave å fordele utredningsoppgaver til andre institusjoner som allerede driver forskning på de ulike fagområder. Det nordiske institutt vil også kunne påta seg enkelte utredningsoppgaver selv.

Dette faller naturlig sammen med det som er sagt under punkt I.

III. Forslaget nevner også utdanning av eksperter som skal til u-land. Dette vil i første rekke være et praktisk spørsmål som bør drøftes av de nordiske lands u-hjelpsorganisasjoner.

I visse tilfelle ville det kunne være naturlig å organisere kurser for slike eksperter på nordisk basis.

Et nordisk institutt vil eventuelt kunne avlaste de enkelte nordiske u-hjelpsorganisasjoner med å administrere og organisere slike kurs.

IV. Forslaget nevner også informasjonsvirksomhet.

Informasjon om de enkelte lands bilaterale hjelpetiltak bør vel fortsatt ligge under de enkelte lands hjelpeorganisasjoner, og de enkelte institutter som driver forskning innen de ulike fagfelt bør vel også selv drive informasjon om sitt arbeid.

Et nordisk institutts oppgave på dette felt bør derfor begrense seg til å søke å koordinere informasjon om den generelle u-landsproblematikk, eventuelt organisere kurser og seminarer, hvor ekspertene hentes fra de allerede eksisterende institusjoner.

V. Til slutt kan nevnes at et nordisk institutt muligens også bør sjaltes inn på vitenskapelig evaluering av de ulike hjelpetiltak, i den utstrekning de nasjonale u-hjelporganisasjoner finner et behov for dette. Videre vil instituttet kunne fungere som et dokumentasjonssenter for den forskning som drives i Norden.

Vår konklusjon blir, at et nordisk institutt vil kunne få visse praktiske

funksjoner i tilknytning til de nordiske lands utviklingshjelp. Når det gjelder forskningen, kan oppgaven bare bli av koordinerende art.

Oslo, 11. november 1968

John Sanness

Direktor

Norges eksportråd:

En eventuell etablering av et nordisk institutt for utviklingsforskning kan neppe sies å være av primær interesse for norsk eksportindustri. Generelt har vi imidlertid funnet det vanskelig å finne tilstrekkelig gode argumenter for en slik etablering. U-hjelpsvirkosomheten krever utvilsomt en viss utredningsaktivitet, men vi tror dette primært bør inngå i de utførende U-hjelpsorganers regulære virksomhet. Ved å opprette separate institutter kan det lett oppstå manglende kontakt mellom forskningen og de reelle forhold og dette er neppe hverken U-landene eller I-landene tjent med.

U-hjelps problematikken synes generelt så omfattende at det er av avgjørende betydning at de begrensede norske ressurser benyttes til selektive utredninger i direkte tilknytning til praktisk arbeid. På denne bakgrunn synes det unaturlig å etablere et eget nordisk institutt og vi kan heller ikke se at et slikt institutt ville øke utviklingseffekten for U-hjelpsmidlene i særlig grad.

Jan Aagenæs

Konsulent

S v e r i g e

Utrikesdepartementet:

Uttalande av minister Börje Billner i FN:s ekonomiska och sociala råd den 6 december 1969

Vi har alltså till arbeidshypotes att privata investeringar kan vara utvecklingsfrämjande. Men från svensk sida anser vi att man ännu vet för litet därom. Därför bör forskningen här inrikta sig på att samla empiriska data om privatinvesteringarnas utvecklingseffekt. Vi vet exempelvis mycket litet om utflödet av kapital från utvecklingsländerna. Man borde också studera möjliga multiplikatoreffekter av sådana investeringar.

För svensk del finner vi det viktigt att studera hur man bäst främjar investeringar som överför tekniskt kunnande, ty den långsiktiga målsättningen måste ju vara att till utvecklingsländerna överföra ett industriellt initiativ som möjliggör för dem att välja mellan egna och utländska investeringar när det gäller att exempelvis exploatera naturtillgångar.

Universitetskanslersämbetet:

Behovet av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning har av förslagsställarna motiverats med det krav på ingående kunskaper om biståndsverksamhetens komplicerade natur som den ökande nordiska hjälpverksamheten i utvecklingsländerna aktualiserar. Huvuduppgifterna för det föreslagna institutet skulle vara forskning, utbildning av personal för biståndsverksamhet samt upplysning om u-landsarbete i de nordiska länderna.

Förslaget bör ses såsom ett naturligt krav på fördjupning av det nordiska samarbete på biståndsområdet som skett under 1960-talet. UKÄ har för egen del i årets anslagsframställning (den tryckta delen) betonat att förbättringen av de mekanismer som styr arbetskraftens benägenhet och möjligheter att engagera sig i utvecklingsarbetet synes bli en nyckelfråga i framtiden. Redan mot denna bakgrund vill ämbetet tillstyrka snabba regeringsinitiativ på området och helt allmänt understryka att man inte bör hesitera inför experimentverksamhet i det angivna syftet.

Enligt UKÄ:s uppfattning är frågan om utformningen av ett institut av nämnt slag beroende av karaktären hos de analyser som skall göras. Om verksamheten avses få en målinriktad prägel synes frågan böra bedömas annorlunda än om den tänkes företrädesvis gälla problem av mer allmän karaktär, d. v. s. ha karaktär av grundforskning.

Om förslagsställarnas huvudalternativ är att institutet i första hand skulle syssla med klart målinriktad forskning, såsom analys och bedömning av olika projekt för hjälpinsatser såväl ex ante som ex post, torde förslaget vara värt att prövas. Konkreta forskningsuppgifter av detta slag, vilka ofta är tvärvetenskapliga till sin natur, kan förmodas bli angripna på en bredare bas och med större kraft inom ett sådant forskningsinstitut än om verksamheten bedrivs i traditionella former. Det kan då också vara naturligt att förlägga viss del av den för fältarbetarna nödvändiga utbildningen till institutet. Detta bör i så fall även kunna lämna stoff till informationsverksamhet angående aktuella hjälpprojekt.

Situationen ter sig enligt UKÄ:s bedömning emellertid annorlunda om institutet skall förutsättas syssla i första hand med forskning rörande mer allmänna frågor med anknytning till utvecklingshjälpen. Vetenskapliga problem av detta slag torde kunna lösas minst lika effektivt vid redan etablerade universitets- och högskoleinstitutioner. Ämbetet har den uppfattningen, att det här liksom på så många andra områden mindre gäller ett organisatoriskt nyskapande än möjligheterna att förstärka kapaciteten inom redan existerande institutioner. Likaså torde undervisning rörande samhällslivet i utvecklingsländerna kunna, under förutsättning att kompetenta lärarkrafter står till förfogande, ges fullt tillfredsställande inom ramen för den reguljära universitets- och högskoleutbildningen. En bred upplysningsverksamhet för

allmänheten beträffande utvecklingshjälpens vikt, omfattning och inriktning är en uppgift som knappast bör åvila ett forskningsinstitut. Den torde drivas mer effektivt av andra samhälleliga organ och massmedia.

För att nå erforderlig samordning av forskningsinsatserna mellan de nordiska länderna, vilket är viktigt även med den uppläggning av forskningsverksamheten som sist berörts, torde dock vissa åtgärder bli nödvändiga. Enligt ämbetets mening skulle i så fall ett organ som mer har karaktär av forskningsråd emellertid vara att föredraga. Ett sådant råd borde ges en konstruktion och sammansättning som någorlunda kan garantera dess förmåga att självt initiera analyser och studier av aktuella och viktiga frågor inom problemområdet.

Avslutningsvis vill UKÄ framhålla att den av förslagsställarna använda termen utvecklingsforskning är mindre lämplig för att karakterisera det föreslagna institutets verksamhetsområde, i synnerhet om detta avses i första hand ägna sig åt målforskning. En benämning av typen nordiskt institut för biståndsanalys torde i så fall vara att föredraga.

Med hänvisning till vad som ovan anförts får UKÄ förorda att förutsättningarna för ett nordiskt institut för sådan verksamhet snarast undersöks.

Stockholm den 26 november 1968

För universitetskanslern

Hans Poppius

Egon Hemlin

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA):

Enligt det i Nordiska rådet väckta förslaget skulle ett nordiskt institut för utvecklingsforskning ha en mycket bred verksamhet och göra insatser på flera olika områden. I förslaget talas om tre typer av uppgifter som skulle utföras av institutet:

- a. forskning om u-ländernas förhållanden och biståndets problematik.
- b. utbildning av biståndspersonal och biståndsadministratörer.
- c. information i de nordiska länderna om u-landsfrågor.

Vilka behov föreligger på dessa områden med hänsyn till den svenska biståndsverksamheten och i vad mån kan dessa behov bäst tillgodoses genom ett institut för utvecklingsforskning (nordiskt eller nationellt)?

a. Beträffande *forskningen* kan konstateras att det behövs mycket olika typer av insatser. I anslutning till vissa biståndsprojekt behövs en tillämpad, målinriktad forskning i t. ex. nutrition, jordbruksteknik eller familjeplaneringsteknik. Dessa uppgifter kan i allmänhet lösas genom att stimulera en u-landsinriktad forskning i anslutning till projekten vid svenska universitetsinstitutioner, genom att skapa rådgivande arbetsgrupper eller genom att i

viss mån delegera projektgenomförandet till universitetsinstitutioner. På detta sätt skapas en vetenskaplig basorganisation för projektet i Sverige, och en flexibel lösning från fall till fall erhålls.

Det bör i detta sammanhang betonas att de utvecklingsprojekt som Sverige stöder genom bistånd är u-ländernas projekt och inte Sveriges och att den forskning man vill få till stånd vid projekten framför allt bör integreras i u-ländernas planer och institutioner. Att stödja utvecklingen av en nationell forskningskapacitet i u-länderna torde vara viktigare för dessa länder än att skapa forskningsaktiviteter som nästan helt baseras i utvecklade länder. U-ländernas intresse för forskningskomponenter inom olika utvecklingsprojekt begränsas givetvis av bristen på inhemska resurser. Mycket kan göras för att stimulera detta intresse genom att ställa resurser till förfogande och verka för att forskningsuppgifter ingår i projektplanerna. (Frågan har diskuterats i USA med universitet och biståndsinstitutioner. Se R. Humphrey, *Universities and Develop. Assistance Abroad*).

Resultatvärderingen är en annan typ av forskning som bör ingå såsom ett naturligt led i biståndsverksamheten. Delvis kan det vara svårt att dra någon gräns mellan evalueringsarbetet och själva biståndsarbetet. Det naturliga och riktiga torde vara att biståndspersonalen och administratörerna i största möjliga utsträckning värderar sin egen verksamhet. För mer omfattande värderingsstudier av biståndsprojekt bör givetvis experter och konsulter utanför biståndsorganet anlitas. Så har i det svenska biståndsprogrammet skett t. ex. beträffande yrkesskolorna och fredskårer. Den mest ambitiösa typen av evalueringar, studier av biståndets betydelse för u-landets ekonomiska och sociala utveckling, förutsätter medverkan av forskare på många olika fackområden och kontakter med den internationella u-landsforskningen.

Slutligen förekommer den typ av samhällsvetenskaplig forskning som behandlar u-ländernas ekonomiska, politiska, sociala och kulturella förhållanden samt analyserar utvecklingsprocesserna i dessa länder. Sådan forskning behöver inte ha något direkt samband med biståndsverksamheten. Men de olika typerna av u-landsforskning är ömsesidigt beroende och delvis svåra att särskilja; de kan givetvis stödja varandra.

De här skisserade forskningsbehoven kan i allmänhet mötas genom att SIDA ger uppdrag åt olika institutioner eller enskilda forskare. Universitetskanslersämbetet har nyligen betonat att den statliga uppdragsforskningen bör kunna byggas ut på nya problemområden i den statliga verksamheten. Universitetet bör ha en flexibel beredskap att klara sådana uppdrag. Man kan i allmänhet finna praktiska lösningar utan att skapa något nytt institut.

Bland de argument som kan anföras för ett särskilt institut för u-landsforskning är följande. Ett sådant institut skulle kunna samordna forskningsinsatser framför allt på de samhällsvetenskapliga områdena och stimulera en tvärvetenskaplig, problemorienterad verksamhet. Det skulle systematiskt

kunna pröva nya forskningsmetoder och arbetsformer, som ofta inte är möjligt inom existerande institutioner och discipliner. Men två förutsättningar bör betonas i detta sammanhang: institutet borde ha en naturlig förankring i ett universitet och det borde ha nära samarbete med det statliga biståndsorganet. Det vore viktigt att institutet inte isolerades eftersom en av deras huvuduppgifter skulle vara att stimulera intresset för u-landsforskning även vid andra universitetsinstitutioner att samordna dessa aktiviteter och att tillämpa allmänna forskningsrön på det speciella u-landsområdet. Det skulle vara naturligt att personalen vid institutet kunde cirkulera inom universitetet. Lika viktig vore kontakten med ett nationellt biståndsprogram. Institutet borde ha förutsättningar att närma vetenskaplig forskning och praktiskt u-landsarbete så att man får till stånd ett ömsesidigt erfarenhetsutbyte. Det förefaller mycket tveksamt om ett nordiskt institut för utvecklingsforskning skulle vara en lämplig lösning från dessa synpunkter.

En fråga som anmäler sig i sammanhanget är huruvida en mer omfattande biståndsinriktad u-landsforskning kan utvecklas vid de regionala instituten för Afrika, Asien och Latinamerika och vad som kan uppnås genom att förstärka dessa. Om ett nytt institut skulle planeras måste frågan om arbets- och kompetensfördelning i förhållande till de nordiska regioninstituten klargöras. Även vissa universitetsinstitutioner som har större u-landsforskning, t. ex. institutionerna för internationell ekonomi i Stockholm och Lund, borde beaktas vid en sådan utredning. Man borde samtidigt pröva möjligheter till samarbete med de nya organ för konflikt- och fredsforskning samt framtidsforskning som börjar utvecklas vid och utanför universiteten.

b. *Utbildning.* Förslaget i Nordiska rådet avser även utbildningen av biståndspersonal och biståndsadministratörer, som man vill uppdraga åt institutet. Den förberedande utbildningen av biståndspersonalen handhas i Sverige av SIDA i samverkan med Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala. SIDA har även ett växande program för orientering och vidareutbildning av den administrativa personalen. Motsvarande utbildning för fältpersonalen finns vid biståndsorganen i övriga nordiska länder, och de avdelningar som svarar för dessa utbildningsprogram har kontakt för samordning och samarbete. Deltagare från annat nordiskt land förekommer ofta i kurserna. Ett nordiskt möte har arrangerats av afrikainstitutet rörande dessa samarbetsfrågor. Det torde inte vara lämpligt att bryta ut denna personalutbildning från SIDA eftersom den är mycket nära anknuten till verksamheten. Det nordiska samarbetet på området kan byggas ut i de nuvarande verksamhetsformerna.

Om ett institut för utvecklingsforskning komme till stånd skulle det kunna ge ett värdefullt stöd till biståndspersonalens utbildning genom en praktiskt inriktad forskning samt medverkan i biståndsorganens orienteringskurser och vidareutbildningskurser. Vidare skulle ett sådant institut kunna stödja universitetens grundläggande utbildning med u-landsinnehåll framför allt genom att utbilda forskare och lärare för nya kurser. Särskilda ut-

bildningsvägar för internationell tjänst börjar utformas vid universiteten. Hösten 1969 startar enligt UKÄ:s förslag den första ettbetygs-kursen i u-landsfrågor och biståndsteknik. En arbetsgrupp vid Uppsala universitet med representanter för lärare och studenter på många ämnesområden har efter en omfattande utredning framfört förslag till UKÄ om orienteringskurser i u-landskunskap där det skulle ingå moment från olika samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga ämnen. Gruppen arbetar vidare med detta projekt och har fått stöd från UKÄ. Stockholms universitet har nyligen tillsatt en arbetsgrupp för att utreda frågan om internationellt inriktad utbildning. Den viktigaste begränsande faktorn för en bredare u-landsundervisning vid universiteten kommer troligen att vara bristen på lärare med forskningserfarenhet på u-landsområdet.

c. *Information.* U-landsinformationen till allmänheten bör givetvis ses som en gemensam uppgift för många organisationer, institutioner och grupper i samhället. Någon starkare centralisering av informationen till en institution eller organisation är inte önskvärd. Däremot behövs insatser för att samordna och samplanera olika informationsprogram, och nya organisatoriska former kan behövas för att få till stånd en bred och aktiv u-landsopinion. SIDA:s ansvar i detta sammanhang har behandlats i den nyligen utarbetade planen för informationsverksamheten för 1969/70.

Samordningsbehoven kan knappast tillgodoses genom ett nordiskt institut eftersom dessa behov främst ligger på det nationella planet. De förslag om särskilda organ för att planera och samordna informationen i Sverige, som framförts av U-aktionen i Lund och av Industriförbundet, torde inte sikta till en nordisk lösning. Behovet av samarbete mellan de nordiska ländernas informationsprogram kan tillgodoses på andra vägar, såsom nu sker, utan att man skapar ett nordiskt institut för denna uppgift. Men ett institut — nordiskt eller nationellt — skulle här liksom på utbildningsområdet kunna ge ett forskningsbaserat underlag för all informationsverksamhet.

Sammanfattningsvis kan sägas, att om ett institut för utvecklingsforskning inrättades i Sverige, detta skulle kunna ha viktiga uppgifter i anslutning till biståndsverksamheten. Det skulle kunna bidra till att skapa förståelse för biståndets långsiktiga utvecklingseffekter och till en tvärvetenskaplig helhetssyn på utvecklingsprocesserna med tyngdpunkten på mänskliga och institutionella faktorer. Ett sådant institut skulle kunna följa och förmedla kontakter med den växande internationella u-landsforskningen, vilket förutsätter en inhemsk forskningskapacitet. Genom biståndsorienterad forskning kunde institutet även ges väsentliga bidrag till utbildningen på området och till den allmänna informationsverksamheten. I SIDA:s plan för informationsverksamheten 1969/70 har redovisats en positiv inställning till ett nationellt forskningsinstitut för u-landsfrågor efter danskt förord (s. 30). Innan ett mer slutgiltigt ställningstagande sker i denna fråga

bör dock åtskilliga oklara frågor utredas, däribland målsättning, arbetsformer, samordning med universitet och andra institut. Liknande institut utomlands borde därvid uppmärksammas, framför allt The Institute of Development Studies vid universitetet i Sussex och Overseas Development Institute i London. Det nya danska forskningsinstitutet för biståndsfrågor kommer att ge erfarenheter om lämpliga former för samarbete mellan forskare och biståndsadministratörer. En utredning av institutsfrågan med utgångspunkt från biståndsverksamhetens behov torde enligt SIDA:s mening sannolikt visa, att ett nationellt institut för utvecklingsforskning skulle vara att föredraga framför ett nordiskt.

I denna fråga har samråd ägt rum mellan cheferna för de nordiska biståndsmyndigheterna.

Stockholm den 28 november 1968

Ernst Michanek

Mats Kihlberg

Svenska UNESCO-rådet:

Förslagsställarna nämner ett antal uppgifter inom biståndsområdet, vilka skulle motivera inrättandet av ett utvecklingsinstitut. Till dessa hör i första hand vetenskaplig forskning kring de problem, som uppstår i samarbete med u-länder, och utnyttjande av forskningsresultaten i det praktiska u-landsarbetet. Vidare skulle utbildningen av u-landsexperten för centralt eller fältarbete samt opinionsbildningen och informationen kring u-landsproblematiken kunna förbättras genom ett nordiskt institut.

Rådet vill inledningsvis understryka betydelsen av ökad nordisk samverkan överhuvudtaget och i det sammanhanget hänvisa till den omfattande samordning, som utvecklats mellan de nordiska Unesco-nationalkommissionerna. Detta samarbete i form av arbetsfördelning och väl utvecklad informationsspridning har väsentligt effektiviserat bevakningen av Unesco-frågorna och resulterat i att nationalkommissionernas gemensamma erfarenhet kunnat utnyttjas i avsevärt ökad omfattning.

Evalueringsanalyser inom utvecklingsarbetet är t. ex. en angelägen uppgift, där en nordisk samordning vore värdefull. Det finns däremot anledning att ifrågasätta om ett nordiskt institut för närvarande är den bästa lösningen för att uppnå en effektiv samordning. Förslagsställarnas hänvisning till redan existerande nordiska institut finner inte rådet helt relevant, eftersom dessas arbetsfält är klart avgränsade, vilket inte kan sägas vara fallet med det föreslagna institutet för utvecklingsforskning.

Vidare vill rådet erinra om att det bedrivs viss forskning av utvecklingsproblemen vid olika svenska universitet och högskolor. Denna forskning

har utnyttjats av SIDA. Exempelvis har en del evalueringsuppdrag utförts av sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet och av nationalekonomiska institutionen (internationell ekonomi) vid Lunds universitet. Forskningen kring utvecklingsfrågorna bör internationaliseras och i detta vill rådet instämma med grundtanken i förslaget. Däremot vill Svenska unescorådet ifrågasätta om upprättandet av ett utvecklingsinstitut är den lämpligaste lösningen. Det krävs synnerligen differentierad expertis för evaluering, något som gäller även för andra former av u-landsforskning.

En samarbetsform, som visat sig fungera bra och som skulle kunna vara mönsterbildande, är den som förekommer inom den nordiska kommittén för internationell politik. I denna har varje land utsett tre ledamöter representerande de berörda ämnena. Vissa medel har ställts till kommitténs förfogande för att bl. a. anordna kurser och seminarier. Inom sitt givna område kan kommittén sägas fungera som ett nordiskt forskningsråd.

Sammanfattningsvis vill rådet framhålla att det finner tanken på ett nordiskt forskningsinstitut för tidigt väckt, att det instämmer i önskemålet om att internationalisera forskningen men att det finner att detta bäst kan ske genom ökat stöd åt befintliga institutioner.

Stockholm den 19 december 1968

Ernst Michanek

Ordförande

Olof G. Tandberg

Departementssekreterare

Utrikespolitiska institutet:

Ingen tvekan kan råda om behovet av ökad vetenskaplig forskning på u-landsområdet, inte heller om vikten av att den allmänna informationen om u-landsproblemen väsentligt förbättras eller om angelägenheten av att utbildningen av dem som skall delta i aktivt u-landsarbete utbyggs och effektiviseras. Likaså förefaller nordisk samverkan, av skäl som anges i medlemsförslaget, mycket lämplig på dessa områden.

Sedan en längre tid tillbaka pågår forskning, information och utbildning i utvecklingsfrågor på olika håll i Norden. Förutom det som görs av institutioner, vilka uteslutande arbetar inom biståndsområdet (i Sverige SIDA), kan som exempel nämnas den forskning som bedrivs vid olika universitets- och högskoleinstitutioner och den informationsverksamhet som de utrikespolitiska instituten och Nordiska afrikainstitutet svarar för. Det synes mera angeläget att bygga ut och samordna redan pågående aktiviteter än att från grunden bygga upp ett helt nytt institut för samma ändamål, inte minst

med hänsyn till riskerna för dubbelarbete och för onödigt stora administrativa kostnader.

Ett lämpligt förfarings sätt torde därför vara att i stället för ett nordiskt institut upprätta en nordisk kommitté för forskning, information och utbildning i utvecklingsfrågor. Kommittén borde få följande tre uppgifter: 1. att samordna forskning, information och utbildning i u-landsfrågor inom Norden; 2. att framlägga förslag till förbättringar; 3. att ekonomiskt stödja befintliga eller nyetablerade verksamheter inom utvecklingsområdet. Härvid förutsätter vi att kommittén ges så stora ekonomiska resurser och en sådan formulering av sitt uppdrag att den får möjlighet att i betydande utsträckning stödja och styra de aktiviteter som förekommer i Norden inom dess verksamhetsområde; målsättningen bör givetvis vara att fördela de medel som kommittén kan komma att disponera på ett från allmänna nordiska synpunkter rationellt sätt.

Utrikespolitiska institutet vill därför inte tillstyrka förslaget om upprättandet av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning utan föreslår i stället upprättandet av en nordisk kommitté för forskning, information och utbildning i utvecklingsfrågor med samordnande, stödjande och styrande funktioner.

Stockholm den 9 december 1968

Åke Sparring

Direktör

Sveriges industriförbund:

De resurser som för närvarande finns tillgängliga inom de nordiska länderna för forskning rörande u-landsproblemen är relativt knappa. De är i främsta hand knutna till universitet och högskolor, bl. a. i form av särskilda forskningsinstitut med nära universitetsanknytning (exempelvis Afrikainstitutet, Institutet för internationell ekonomi). Med hänsyn härtill förefaller det knappast ändamålsenligt att nu inrätta ett nordiskt institut. En sådan åtgärd skulle troligen främst medföra en ytterligare uppsplittring och uttunning av resurserna och därmed leda till en minskning av effektiviteten i dessas utnyttjande.

Det synes i nuvarande skede viktigare att de nordiska länderna inriktar sig på en förstärkning av sina nationella forskningsresurser inom u-landsområdet. Industriförbundet har nyligen i sitt hösttalande understrukt behovet härav för Sveriges del. I den mån en sådan förstärkning äger rum, kommer ett närmare samarbete mellan respektive institutioner och länder sannolikt att växa fram mer eller mindre spontant. Det kan emellertid inte uteslutas att fördelar på ett senare stadium kan vara att hämta genom ett

nordiskt institut för utvecklingsforskning. För närvarande anser sig förbundet dock inte kunna tillstyrka ett sådant.

Stockholm den 4 december 1968

Sveriges industriförbund

Helge Berg

Håkan Söderlundh

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslaget

Till ekonomiska utskottet har hänvisats ett medlemsförslag om upprättande av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning. Förslaget har behandlats av utskottet vid dess sammanträde i Stockholm den 31 januari 1969.

1. Inledning

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet skall rekommendera regeringarna att undersöka förutsättningarna för att snarast upprätta ett nordiskt institut för utvecklingsforskning. I förslaget framhålls, att en av de uppgifter på biståndsområdet där ett nordiskt samarbete särskilt har aktualitet är den vetenskapliga utforskningen av de talrika problem samarbetet med utvecklingsländerna reser och ett utnyttjande av dessa forskningsresultat i det praktiska u-landsarbetet. Verksamheten vid institutet föreslås omfatta dels forskning om u-ländernas förhållanden och biståndets problematik, dels utbildning av biståndspersonal och biståndsadministratörer, dels ock information i de nordiska länderna om u-landsfrågor.

2. Remissyttranden

Yttranden över förslaget har inhämtats från följande myndigheter och organisationer, m. fl.:

Nordiska afrikainstitutet.

Danmark

Udenrigsministeriet, sekretariatet for teknisk samarbejde med udviklingslandene.

Undervisningsministeriet, det internationale kontor.

Den Danske FN-forening.

Dansk Samråd for Forenede Nationer.
Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation.
Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF).

Finland

Utrikesministeriet.
Undervisningsministeriet.
Handels- och industriministeriet.
Kommittén för undervisning rörande utvecklingsländerna.
Helsingfors universitet, konsistoriet.
Finlands UNESCO-kommission.
Centralhandelskammaren.
Finlands industriförbund.
Finlands utrikeshandelsförbund.

Norge

Utenriksdepartementet.
Kirke- og undervisningsdepartementet.
Departementet for handel og skipsfart.
Statens ernæringsråd.
Norsk utviklingshjelp.
Universitetet i Oslo.
Universitetet i Bergen, Det akademiske kollegium.
Norges landbrukshøgskole.
Chr. Michelsens institutt.
Norsk utenrikspolitisk institutt.
Norges eksportråd.

Sverige

Universitetskanslersämbetet.
Styrelsen för internationell utveckling (SIDA).
Utrikesdepartementet.
Svenska UNESCO-rådet.
Utrikespolitiska institutet.
Sveriges industriförbund.

Praktiskt taget samtliga remissinstanser understryker behovet av en ökad forskning på biståndsområdet samt värdet av ett ökat samarbete, såväl nordiskt som internationellt. När det gäller den konkreta utformningen av detta samarbete råder emellertid ganska delade meningar.

Följande remissinstanser tillstyrker inrättandet av ett nordiskt forskningsinstitut i enlighet med vad som angivits i medlemsförslaget: I Danmark: Den Danske FN-Forening, Dansk Samråd for Forenede Nationer och Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation. I Finland: utrikesministeriet, undervisningsministeriet, handels- och industriministeriet, Finlands UNESCO-kommission, Centralhandelskammaren och Finlands utrikeshandelsförbund. I Norge: Statens ernæringsråd, Universitetet i Oslo och Chr. Michelsens institutt. *Undervisningsministeriet* i Finland anser att forskning och information på biståndsområdet bör organiseras på nordiskt plan för att möjliggöra

ett rationellt utnyttjande av den begränsade forskarkapaciteten i Norden. Som en önskvärd samarbetsform nämns en institution under samnordisk ledning med avdelningar i alla de nordiska länderna, eller alternativt ett årligen reviderat samnordiskt utvecklings- och forskningsprogram vars delprojekt realiserar i alla de nordiska länderna. Verksamheten bör samordnas med den som redan bedrivs vid existerande samnordiska och nationella vetenskapliga forskningsinstitutet. *Handels- och industriministeriet* framhåller, att upprättandet av ett samnordiskt institut är det effektivaste sättet när det gäller att få till stånd utredningar rörande bl. a. ändamålsenligheten av de i hjälpverksamheten hittills tillämpade principerna. *Chr. Michelsens institutt* uttalar, att man bör överväga att upprätta ett nordiskt institut med följande uppgifter: 1. att påtaga sig utredningsuppdrag för biståndsadministrationens räkning i de nordiska länderna dels med utnyttjande av en egen forskarstab dels genom att organisera utredningsarbetet på kontraktbasis. 2. att bedriva forskningsverksamhet kring administrativa och organisatoriska problem i samband med biståndsverksamheten. 3. att bedriva kursverksamhet för personal vid biståndsadministrationerna om administrativa och organisatoriska frågor samt 4. att upprätta en dokumentationsservice om forskning rörande u-landsproblematiken samt upprätta och hålla à jour ett nordiskt register över forskningsinstitutet, forskningsprojekt och forskare som arbetar med u-landsproblem.

Atskilliga remissinstanser understryker, att ett nordiskt samarbete i fråga om biståndsforskning är önskvärt men att upprättandet av ett särskilt nordiskt institut för ändamålet ej är att rekommendera. Nordiskt samarbete bör enligt deras mening i stället inriktas på att få till stånd en effektiv koordinering av den forskningsverksamhet m. m. som bedrivs på nationellt plan samt inom ramen för redan existerande regionala samarbetsinstitut. Dylika synpunkter framföres av i Norge Utenriksdepartementet, Kirke- og undervisningsdepartementet, Norsk utviklingshjelp, Norsk utenrikspolitisk institutt samt i Sverige universitetskanslersämbetet och utrikespolitiska institutet. *Utenriksdepartementet* anser, att forskarna är mest betjänta av att behålla kontakten med sitt eget fack, varför det är tveksamt om ett nordiskt institut bör ha en fast stab som driver kontinuerlig forskning. Behov anses emellertid föreligga av en kommitté bestående av forskare och biståndsadministratörer med uppgift att fördela aktuella utredningsuppgifter mellan biståndsorganisationerna och andra berörda institutioner. En annan aktuell uppgift är att förbättra informationsutbytet mellan forskningsinstitutionerna. En dokumentationcentral för utvecklingsforskning borde vidare upprättas. *Kirke- og undervisningsdepartementet* anser, att formuleringen av forskningsprojekt och förmedlingen av forskningsresultat till dem som arbetar i utvecklingshjälpen med fördel kan ske vid ett samnordiskt organ. Ett dylikt organ borde emellertid kunna vara enkelt och bestå av en samarbetskommitté mellan u-hjälpsadministrationerna. Statens ernæringsråd framhåller, att redan

existerande forskningsinstitutioner i första hand bör utnyttjas. *Norsk utviklingshjelp* förordar ett koordinerande sekretariat med uppgift att systematiskt katalogisera, bearbeta och förmedla forskningsresultat m. m. samt organisera kurser o. d. för biståndsorganisationernas personal och experter m. fl. Den fasta staben bör kunna vara mycket liten. *Norsk utenrikspolitisk institutt* anser det vara föga ändamålsenligt att förlägga all forskning på biståndsområdet till ett nordiskt institut som i realiteten skulle bli ett nordiskt universitet. Samarbetet mellan de institutioner som redan bedriver forskning på området bör i stället utvidgas. Ett nordiskt institut kan här ha en samordnande uppgift. *Universitetskanslersämbetet* anser att åtgärder krävs för att få till stånd en samordning av forskningsinsatserna i Norden. Enligt ämbetets mening skulle ett organ av forskningsrådstyp vara att föredraga framför ett sammordiskt institut. Detta råd skulle även själv initiera analyser och studier m. m. Utrikespolitiska institutet anser, att det är mer angeläget att bygga ut och samordna redan pågående aktiviteter än att från grunden bygga upp ett helt nytt institut. Institutet föreslår i stället upprättandet av en nordisk kommitté för forskning, information och utbildning i utvecklingsfrågor. Kommittén borde få till uppgift dels att samordna forskning, information och utbildning i u-landsfrågor, dels att framlägga förslaget till förbättringar, dels ock att ekonomiskt stödja befintliga eller nyetablerade verksamheter inom utvecklingsområdet.

Udenrigsministeriet i Danmark samt Norges landbrugshøgskole tar ej direkt ställning till förslaget. *Udenrigsministeriet* (sekretariatet for teknisk samarbejde med udviklingslandene) erinrar om att frågan aktualiserats inom ramen för utredningsarbetet inom Nordiska ämbetsmannakommittén. Resultatet av dess arbete samt av verksamheten inom det nyinrättade danska forskningsinstitutet bör avvaktas.

Följande remissinstanser avstyrkte medlemsförslaget. Nordiska afrikainstitutet, Dansk Ungdoms Fællesråd, i Finland Helsingfors universitet, Kommittén för undervisning rörande utvecklingsländerna samt Finlands industriförbund, i Norge Departementet for handel og skipsfart, Universitetet i Bergen, Norge eksportråd samt i Sverige Styrelsen för internationell utveckling, Svenska UNESCO-rådet och Sveriges industriförbund. *Nordiska afrikainstitutet* anser att verksamheten vid redan existerande institutioner bör intensifieras i stället för att ett sammordiskt institut uppbyggs. *Dansk Ungdoms Fællesråd* understryker, att det är viktigt att forskningsverksamheten på området sker i nära kontakt med det samarbetet med utvecklingsländerna. Fællesrådet anser att det blir svårt att etablera en sådan nära kontakt med ett nordiskt institut, när samtidigt den övervägande delen av utvecklingsbiståndet tillrättalägges på nationellt plan. *Finlands industriförbund* anser, att det i varje fall i nuvarande skede ej bör grundas något institut, då det finns skäl att avvakta resultatet av arbetet inom Nordek. *Universitetet i Bergen* anser, att sammordiska forskningsuppgifter bäst kan lösas genom utnyttjande

och stimulerande av redan existerande institutioner. *Norges eksportråd* uttalar, att u-hjälpsverksamheten otvivelaktigt kräver viss utredningsaktivitet men att detta primärt bör ingå i de utförande u-landshjälpsorganens ordinarie verksamhet. *Styrelsen för internationell utveckling* anser att ett *svenskt* institut för utvecklingsforskning skulle ha viktiga uppgifter i anslutning till biståndsverksamheten. Styrelsen anser emellertid det tveksamt om ett nordiskt institut skulle vara en lämplig lösning för aktuella samnordiska problem. *Svenska UNESCO-rådet* uttalar, att evalveringsanalyser på biståndsområdet är en angelägen uppgift där en nordisk samverkan vore värdefull, men det finns anledning ifrågasätta om ett nordiskt institut för närvarande är den bästa lösningen för att uppnå en effektiv samordning. En samarbetsform som visat sig fungera bra och som skulle kunna vara mönsterbildande sägs vara den som förekommer inom den nordiska kommittén för internationell politik. I denna har varje land utsett tre ledamöter representerande berörda ämnen och vissa medel har ställts till kommitténs förfogande för anordnande av kurser och seminarier. Inom sitt givna område kan kommittén sägas fungera som ett nordiskt forskningsråd. *Sveriges industriförbund* uttalar, att inrättandet av ett nordiskt institut troligen främst medför en ytterligare uppsplittring och uttunning av resurserna och leder till en minskning av effektiviteten i forskningsarbetet. En viktigare angelägenhet är att förstärka de nationella forskningsresurserna. Industriförbundet framhåller att man emellertid inte kan utesluta att fördelar på ett senare stadium kan vara att hämta genom inrättandet av ett nordiskt institut.

Flertalet remissinstanser har i sina yttranden huvudsakligen uppehållit sig vid forskningsproblematiken och vad därtill hör. Vissa har emellertid anfört särskilda synpunkter vad gäller utbildnings- och informationsfrågorna. Vad gäller samarbetet på utbildningsområdet framhåller *Statens ernæringsråd*, att det föreslagna nordiska institutet skulle kunna vara nyttigt som en koordinerande instans. Det skulle bland annat kunna arrangeras konferenser och kurser för personal vid de olika fackinstitutionerna samt lämnas nödvändig tilläggsutbildning till dem som antingen centralt eller i u-länderna skall arbeta med biståndsuppgifter. *Chr. Michelsens institutt* föreslår, att man på nordisk basis företar en utredning av existerande former för utbildning av fredskårspersonal och experter med jämförande av resultaten och omkostnaderna, innan beslut fattas om eventuell undervisning på nordiskt plan. *Norsk utenrikspolitisk institutt* hävdar, att ett nordiskt institut eventuellt skulle kunna avlasta de enskilda nordiska biståndsorganen. Olika frågor i samband med kursverksamheten för biståndsexperter. *Styrelsen för internationell utveckling* framhåller, att vid de i Sverige arrangerade kurserna för biståndspersonal ofta deltagar representanter från andra nordiska länder. Enligt SIDA:s mening är det inte lämpligt att bryta ut personalutbildningen från SIDA eftersom den är mycket nära anknuten till verksamheten där. Det nordiska samarbetet på området kan byggas ut i de nuvarande verk-

samhetsformerna. *Nordiska afrikainstitutet* uttalar, att de olika biståndsorganen i Norden tagit en rad kontakter med varandra och att ett samarbete på området redan håller på att växa fram. Det har emellertid visat sig vara förenat med svårigheter att bedriva en gemensam nordisk expertutbildning, bland annat på grund av att en rad administrativa frågor lösts på olika sätt i de nordiska länderna.

Nordiska afrikainstitutet anser, att informationsarbetet rörande biståndsverksamheten bör förbättras genom en förstärkning av de institutioner som för närvarande fungerar på området. *Kommittén för undervisning rörande utvecklingsländerna* anser, att informationen kan skötas av de nordiska afrika- resp. asieninstitutet, det planerade iberero-amerikanska institutet samt de internationella institutionerna. *Utenriksdepartementet* i Norge framhåller, att informationen om de enskilda ländernas bilaterala hjälpåtgärder även i fortsättningen bör förmedlas genom de enskilda biståndsorganen. De vetenskapliga institutioner, som bedriver forskning inom de olika fackfälten bör också själva ha ansvaret för att göra sitt arbete känt. Ett eventuellt nordiskt instituts uppgifter på området borde begränsas till att koordinera förmedlingen av information om allmänna biståndsproblem. Liknande synpunkter framföres av *Norsk utenrikspolitisk institutt*. *Universitetskanslersämbetet* uttalar, att en bred upplysningsverksamhet för allmänheten beträffande biståndsverksamhetens vikt, omfattning och inriktning är en uppgift som knappast bör avläs ett forskningsinstitut. Den torde bedrivas mer effektivt av andra samhällliga organ och massmedia. *SIDA* anser, att insatser behövs för att samordna och samplanera olika informationsprogram. Nya organisatoriska former kan behövas för att få till stånd en bred och aktiv utlandsopinion. Samordningsbehoven kan emellertid knappast tillgodoses genom ett nordiskt institut eftersom ifrågakvarande behov främst ligger på del nationella planet.

3. Utskottet

Ekonomiska utskottet anser i likhet med förslagsställarna och flertalet remissinstanser, att det finns stort behov av ökad forskning på biståndsområdet och att ett nordiskt samarbete bör kunna vara ett verksamt medel när det gäller att få till stånd denna ökning. Utskottet konstaterar att det råder delade meningar om lämpligheten att tillskapa ett särskilt nordiskt institut. Vad som enligt utskottets mening då framstår som mest angeläget är att skapa en effektiv form för samarbetet mellan redan existerande organ. Forsknings- och utredningsarbete i biståndsfrågor bedrivs i dag vid ett stort antal institutioner vid universitet och högskolor m. fl. läroanstalter i Norden, vid de nationella biståndsorganen och vid regionala forskningsinstitut, t. ex. *Nordiska afrikainstitutet*. När så många olika institutioner arbetar inom samma område föreligger stora risker för dubbelarbete på vissa områden samtidigt som andra försummas.

Ekonomiska utskottet anser för sin del att en samarbetskommitté bör tillsättas bestående av företrädare för berörda forskningsinstitutioner och biståndsorgan. Kommittén bör ha till huvuduppgift att utarbeta förslag till fördelning av forsknings- och utredningsprojekt mellan de berörda institutionerna. Genom kommitténs verksamhet bör förutsättningar kunna skapas för en förbättring av informationsutbytet mellan institutionerna.

I likhet med flertalet remissinstanser anser utskottet att såväl utbildningen av biståndspersonal och biståndsadministratörer som informationen i de enskilda länderna om biståndsfrågor med nuvarande organisationsformer lämpligen handhaves av vederbörande nationella organ.

Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att närmare utreda frågan om att tillsätta en samarbetskommitté för utvecklingsforskning.

Stockholm den 31 januari 1969

<i>Trygve Bratteli</i>	<i>Henry Christensen</i>	<i>Ragnar Christiansen</i>
<i>Arne Geijer</i> Förman	<i>Yngve Holmberg</i>	<i>Kuuno Honkonen</i>
<i>Jens Otto Krag</i>	<i>Bertil Ohlin</i>	<i>Juha Rihniemi</i>
<i>Bent Røiseland</i>	<i>Eino Sirén</i>	<i>Karl Skytte</i>
<i>Svenn Stray</i>	<i>V. J. Sukselainen</i>	<i>Sven Sundin</i>
	<i>H. C. Toft</i>	

Medlemsförslag

om användande av engångsförpackningar

*(Väckt av Sigrid Ekendahl, Lis Groes, Lars Korvald och
Tyyne Leivo-Larsson)*

Nedskräpning är ett allvarligt problem i dagens samhälle. Tomma förpackningar av olika slag återfinns på gator och allmänna platser, i tätorter, vid badplatser och ute i naturen. Inte minst har den ökade fritiden utsatt miljön för ett starkt ökat nedskräpningshot. Nedskräpningen orsakas ofta av de moderna förpackningsmedel som numera användes i form av engångsförpackningar gjorda av material som över huvud taget inte kan förintas eller som endast mycket långsamt förstörs av naturens krafter, exempelvis engångsglas för drycker, olika former av plastförpackningar och plåtburkar.

Nedskräpningen medför faror för medborgarnas hälsa och trevnad. Särskilt gäller detta nedskräpning orsakad av engångsförpackningar, som konsumenten saknar intresse av att spara. Engångsglas liksom plåtburkar och vissa plastförpackningar skapar stora olycksfallsrisker för människor. Många är de kroppsskador, som framför allt sommartid orsakas av kastade och ofta deformerade engångsförpackningar i skog och mark. Barn torde vara särskilt utsatta för skärskador från krossade flaskor, plåtburkar etc. vid badstränder. Det är inte endast för människan bruket av nämnda förpackningstyper medför faror och obehag, utan även djuren tar skada av i naturen kastade flaskor, plåtburkar etc. Ifrågavarande förhållande har väckt oro på många håll.

I diskussionen om hur man skall kunna bemästra dessa problem kan motsatta meningar återfinnas. Vissa menar att man ej kan nå en god lösning utan något slag av restriktioner mot engångsförpackningarna. Andra anser att engångsförpackningarna innebär så stora fördelar för konsumenterna och varudistributionen att åtgärder ej bör vidtagas mot dessa förpackningstyper. Här hävdar man i stället att nedskräpningsproblemet bör lösas genom en förbättrad renhållning. Bland fördelarna vid användande av engångsförpackningar får räknas att kostnaderna för distributionen av de varor som inneslutes i engångsemballage kan nedbringas. En nackdel vid bruk av engångsförpackningar är de stora krav på renhållning som ställs i anledning av den nedskräpning som denna förpackningsform orsakar i naturen och därav föranledda kostnader.

Nödvändigt är att finna en lösning på de problem, som förorsakas av engångsförpackningarna. Ett tillvägagångssätt vore att inrikta distributionsforskning på material som är förenade med mindre olägenheter från allmänna synpunkter än engångsförpackningarna. Ett annat tillvägagångssätt vore att distributörer och tillverkare av drycker åläggs att ta tillbaka tomflaskorna på villkor som innebär en ekonomisk lockelse för konsumenterna. Samma effekt kan väntas om särskilt farliga emballagetyper beläggs med avgift i någon form. Även andra lösningar torde finnas.

I *Danmark* övervägs för närvarande ett förbud mot användande av engångsflaskor av glas till öl och mineralvatten. Övervägandena föranleds av en hänvändelse från Sundhedsstyrelsen som uppmärksammat de erfarenheter man i utlandet haft av denna emballageform, i det att många människor i synnerhet barn har blivit skadade vid badstränder och i parker av glas från sådana flaskor.

I *Norge* träffades år 1965 en överenskommelse mellan bryggerierna, mineralvattenfabrikerna och A/S Vinmonopolet om att avstå från att marknadsföra öl och mineralvatten i engångsflaskor. I ett pressmeddelande i anledning av denna överenskommelse uttalade Socialdepartementet, att användningen av engångsglas medförde att dessa ofta blev liggande i skog och mark till skada och besvär för folk som värdesätter att vistas där. Vidare uttalades att ordningen nu följdes av samtliga norska producenter av dessa varor. Så länge alla producenter lojalt följde denna ordning, fanns det enligt departementets uppfattning icke något aktuellt behov av att få till stånd en lag som uttryckligen förbjöd användning av engångsflaskor i ifrågavarande avseende. Mineralvannindustriens landslag har i anledning av att en del brott mot denna överenskommelse förekommit hemställt att socialdepartementet på nytt borde ta upp frågan om lagstiftning om förbud mot engångsflaskor. Departementet har övervägt att bifalla denna framställning men funnit att en rad frågor i samband med utformningen av lagbestämmelser på området återstår att lösa.

Engångsglas är ej förbjudna i *Finland*. I viss omfattning används de vid distribution av vissa läskedrycker. Ölbryggerierna använder engångsglas enbart vid export. Naturvårdande kretsar i Finland har i olika sammanhang uttalat sig mot engångsglas. Även Finlands stadsförbund har år 1966 i ett yttrande intagit denna ståndpunkt. I Finland ser man fram emot att inom de närmaste åren eventuellt kunna få fram andra fördelaktigare lösningar än engångsglas. I Finland kommer mellanölet att säljas fritt från nästa årsskifte, vilket kan innebära ett visst osäkerhetsmoment då detaljhandeln kan tänkas yrka på någon bekväm engångsförpackning, t. ex. engångsglas.

I *Sverige* är ifrågavarande spørsmål för utredning i en särskild kommitté, benämnd kommittén för ett renare samhälle. Av direktiven framgår, att nedskräpningsproblemen i hela dess vidd skall tas upp av kommittén men att man framför allt skall uppehålla sig vid de problem, som är förenade

med användandet av engångsförpackningar av olika typer. Sammanfattningsvis uttalar socialministern i sina direktiv att det bör vara utredningens uppgift att pröva alla vägar — upplysning, förbättrad organisation, teknik och lagstiftning m. m. — som kan leda till att nedskräpningen bekämpas effektivt. I direktiven säges att alternativet frivilliga åtaganden från industrins och handelns sida bör prövas likaväl som lagstiftningsalternativet. Kommitténs arbete torde kunna avslutas under 1969.

Nedskräpningshotet är icke begränsat till nationen som sådan. Med hänsyn till bl. a. den livliga turism och bilism som förekommer mellan de nordiska länderna synes skäl föreligga för att problemet med användande av engångsförpackningar löses likartat i de nordiska länderna. Det förhållandet att frågan för närvarande är föremål för överväganden i vissa av länderna utgör ytterligare anledning till att frågan nu tas upp till behandling för att söka åstadkomma så likartade lösningar som möjligt på problemet i de nordiska länderna.

Under hänvisning till vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för en likartad lösning av de problem som är förenade med användande av engångsförpackningar.

Tusby den 13 augusti 1968

Sigrid Ekendahl

Lis Groes

Lars Korvald

Tyyne Leivo-Larsson

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Skandinaviska emballagesällskapet:

Sällskapet, som är ett forum för speciella frågor inom emballageväsendet, vilka kan ha antingen enbart ett nordiskt intresse eller också större internationell betydelse, är sammansatt av förpackningsorganisationerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Föreliggande fråga om användandet av engångsemballage är enligt sällskapets åsikt i första hand en angelägen nordisk fråga. Det vore högst olyckligt, om den löstes efter snäva nationella linjer.

Någon detaljerad motivering av denna åsikt torde vara överflödigt, emedan det redan med hänsyn till den ökade resefrekvensen, de öppna arbetsmarknaderna, samarbetet på undervisningsområdet och massmedias räckvidd över gränserna torde vara uppenbart att likartade regler för beteendet när det gäller engångsförpackningar är en sammordisk angelägenhet.

De huvudsakliga nackdelar, som engångsförpackningarna uppvisat, är ökad nedskärpning av naturen, ökad sokkvantitet i tätorter och viss risk för skador på människor och djur. Ställer man dessa nackdelar mot de fördelar, som man erhåller genom välkonstruerade engångsförpackningar, så förefaller det sällskapet som om fördelarna vore både socialt och ekonomiskt så övervägande, att man tvingas angripa nackdelarna ur annan synvinkel än ett totalt eller partiellt förbud mot sådana.

Sällskapet har dock funnit, att någon ingående studie, som mera eklatant och samhällsekonomiskt påvisar engångsförpackningarnas för- och nackdelar, icke verkställts, och vill därför förorda, att en sådan utföres, innan ställning togs till detta synnerligen intrikata problem.

Intill dess en sådan utredning föreligger och blivit föremål för allmän granskning, anser sällskapet, att rekommendationer eller lagstadganden angående handhavandet av engångsförpackningar ej bör utformas av de länder, som är företrädde i Nordiska rådet.

Stockholm den 23 november 1968

Ake Sahlin

Ordförande i Skandinaviska
emballagesällskapet

D a n m a r k**Handelsministeriet:**

I denne anledning skal man meddele, at handelsministeriet for sit vedkommende kan anbefale, at der iværksættes en fællesnordisk undersøgelse af mulighederne for, at der i de nordiske lande tilvejebringes en ensartet løsning af de problemer, der er forbundet med anvendelse af engangsemballage. For at undgå, at der skabes nye ikke-toldmæssige handelshindringer for vareudvekslingen mellem de nordiske lande, vil det være en fordel om en eventuel regulering af brugen af engangsemballage i de nordiske lande udformes efter ensartede retningslinier. Man går ud fra, at en eventuel fælles undersøgelse vil tage udgangspunkt i det i de enkelte nordiske lande foreliggende materiale, og at de rejste spørgsmål vil blive behandlet under iagttagelse af såvel sundheds- og forbrugerhensyn som industriens og distributionens interesser.

København, den 22. november 1968

P. m. v.

E. b.

Erik Nielsen

Indenrigsministeriet:

— — — skal man meddele, at indenrigsministeriet for sit vedkommende kan tilslutte sig, at spørgsmålet vedrørende muligheden for en ensartet nordisk løsning af problemerne i forbindelse med anvendelsen af engangsemballage gøres til genstand for undersøgelse på fællesnordisk plan.

Den danske regering har endnu ikke tilendebragt sine overvejelser vedrørende det i medlemsforslaget omhandlede spørgsmål om eventuel forelæggelse af dansk lovforslag vedrørende forbud mod anvendelse af engangsemballage af glas til øl og mineralvand.

København, den 25. november 1968

P. m. v.

Zenthen

Folmer Nielsen

Ministeriet for kulturelle anliggender:

— — — skal man meddele, at nærværende ministerium kan anbefale det pågældende forslag.

København, den 23. oktober 1968

P. m. v.

E. b.

P. Bigandt

Fuldmægtig

Emballageinstituttet (Akademiet for De Tekniske Videnskaber):

Fremkomsten og udbredelsen af engangsemballage er en enkel funktion af samfundets udvikling. De stigende lønninger gør det stadig mere omkostningsforøgende at modtage, sortere, transportere, rense og administrere returemballage. Det er arbejde, der på mange måder er vanskeligt at rationalisere og omkostningen må derfor påregnes at stige nogenlunde proportionalt med lønnen.

Produktionen af emballage rationaliseres derimod til stadighed. Koncentrationen af produktionen på større enheder medfører besparelser, og stigningen i det samlede konsum samt forøgelsen af serielængden for hver emballagetype som følge af koncentrationer inden for den emballageforbrugende industri medvirker yderligere til at gøre emballageproduktionen billigere. Emballagepriserne har derfor i de seneste år nærmest været konstante, på visse områder endog faldende.

Denne generelle udvikling medfører, at det for stadig flere produktgrupper bliver billigere at indkøbe ny emballage end at anvende brugt. Engangsemballagen må betegnes som nært knyttet til høj levestandard.

Det må i denne forbindelse også nævnes, at forskningens nyeste resultater lettere kommer i praktisk anvendelse, når der ikke skal tages hensyn til, at ny og gammel emballage i en overgangsperiode skal kunne anvendes side om side.

Emballagens udvikling følger de samme regler som andre produkter. Med den stigende arbejdsløn (og dermed levestandard) bliver det forholdsmæssigt dyrere at vedligeholde og reparere. Den internationale konkurrence gør det på samme tid nødvendigt at tage forskningens nyeste fremskridt i anvendelse meget hurtigt efter fremkomsten. Dette er forhold, der ikke blot fører til større anvendelse af engangsemballage, men i det hele taget til øget forbrug af forbrugsgoder til engangsbrug eller med kort levetid.

Engangsemballagen har blandt sine positive egenskaber også høj hygiejnisk kvalitet og normalt lav vægt, og kan desuden som oftest udformes med større forbrugerbekvemmelighed end returemballage. Endvidere må nævnes,

at engangsemballagen fremmer den internationale konkurrence, således at produktionskoncentrationerne ikke fører til en opdeling i geografisk bestemte markeder, der hver især domineres af få virksomheder.

Som påpeget i rådets skrivelse nr. A 214/s har fremkomsten og væksten i brug af engangsemballage ikke blot positive sider. Blandt de negative er det stigende pres på forbrændingsanlæggene som følge af forøgede affaldsmængder og forøgelsen af risikoen for bortkastning i naturen, langs vejene og i byerne af brugt emballage.

Heller ikke i disse negative sider adskiller emballagens stilling sig fra udviklingen for andre produkters. Dette gør dog ikke problemerne mindre, det forstærker dem tværtimod.

Ulemperne forbundet med det forøgede pres på forbrændingsanlæggene er teknisk og økonomisk overkommelige. Udgiften hertil retfærdiggøres af fordele og besparelser i produktion, distribution og forbrug.

Vanskeligere stiller sagen sig for det affald, der uansvarligt kastes uden for renholdessystemet. Den sundhedsmæssige risiko herved er til stede, men er næppe generelt sammenlignelig med den sundhedsmæssige risiko, der er forbundet med anvendelsen af returemballage.

Mere ensidig kan man betragte risikoen for ødelæggelsen af de landskabsæstetiske værdier. Det er aldeles sikkert, at mængderne af skæmmende emballageaffald henkastet i naturen og på andre offentligt tilgængelige steder er vokset gennem de seneste år.

En minoritet i befolkningen har vist sig ikke at være så ansvarsbevidste, at de ville påtage sig den besværlige transport af brugt emballage tilbage til forhandleren eller til en affaldsbeholder. Dette er forklarligt uden at være acceptabelt. Denne minoritet bærer det fulde ansvar, men hertil må dog tilføjes, at en forøget mængde af affaldsbeholdere opstillet letkendeligt på bekvemme steder uden al tvivl ville have forrykket ansvarligheds/bekvemmeligheds-ligevægten i positiv retning hos en betydelig del af denne minoritet. Den sidste rest af uansvarlige lader sig næppe hindre i at forurene naturen af omkostningsmæssige grunde eller gennem øget bekvemmelighed. Denne restgruppe af personer kan næppe elimineres, heller ikke gennem forbud mod anvendelse af engangsemballage, ved fastsættelse af høje bøder for henkastning af affald i naturen eller ved lovmæssig bestemmelse af panthøjde eller indførelse af afgifter.

Instituttet finder, at det nøje bør undersøges, hvorledes henkastning i naturen og på andre offentligt tilgængelige steder af affald, herunder brugt emballage i størst mulig udstrækning afværges.

Instituttet tillader sig i denne forbindelse at gøre opmærksom på at problemet ikke alene er akut i Norden, men at det trænger sig på overalt i de udviklede lande. Derfor har World Packaging Organization taget emnet emballageaffald op blandt sine første opgaver og bedt USA's og Canadas emballageinstitutter om nærmere at undersøge det.

Selv om målet i alle lande er renholdning af naturen kan vejen til dette mål udmærket bedst gå gennem anvendelse af midler, der er tilpasset landenes industrielle udvikling, tradition, geografi o. s. v. Emballageinstituttet finder derfor, at det ikke er muligt at tage stilling til hvorvidt en eventuel lovgivning på dette område bør være enslydende i forskellige lande før en nøjere udredning af problemerne og løsningsmulighederne foreligger.

København, den 19. november 1968

E. Tuxen

Formand

Danmarks Naturfredningsforening:

— — — skal det meddeles, at Danmarks Naturfredningsforening d. 9. november 1966 tilskrev kulturministeriet angående anvendelse af engangsflasker (*se Bihang*).

København, den 10. oktober 1968

P. f. v.

E. b.

Hans H. Sune Ebbesen

BIHANG

Skrivelse från Danmarks Naturfredningsforening till ministeriet för kulturelle anliggender rörande användning av engångsflaskor

I foråret d. å. overgik en mineralvandsfabrik til anvendelse af engangsflasker.

Skulle dette være begyndelsen til, at landets øvrige mineralvandsfabrikker og bryggerier ligeledes overgår til denne emballageform, vil det indebære, at der årligt på det danske marked vil komme ca. 1,7 milliarder engangsflasker, hvilket ikke kan undgå at få helt uoverskuelige konsekvenser for vore naturområder.

Tænker man sig, at blot 1 % af den kolossale mængde flasker bliver efterladt på vore strande, i skovene eller andre rekreative områder, vil resultatet blive, at disse i løbet af få år vil blive brolagt med flasker og glasskår, der er helt uforgængelige og kun kan fjernes ved håndkraft, hvad der i sig selv udelukker, at områderne kan blive rensede.

I Sverige, hvor man i flere år har anvendt engangsflasker til øl og mineralvand, har det, selv om man råder over langt større naturområder og har en mindre befolkningstæthed end i Danmark, haft meget alvorlige følger, hvilket har bevirket, at rigsdagen har truffet beslutning om ned-

sættelse af en kommission til behandling af problemstillingen omkring anvendelse af engangsflasker, såvel hvad angår destrueringen som de økonomiske fordele, der er ved at gå over til den emballageform.

Spørgsmålet har også været aktuelt i Norge, men der er her for et par år siden indgået en »gentleman agreement» mellem en række øl- og mineralvandsfabrikker om at afstå fra at bruge engangsflasker. Samtidig har den norske regering tilkendegivet, at såfremt aftalen ikke blev holdt, er man indstillet på at gennemføre et lovforbud mod anvendelse af engangsflasker.

Det er Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse, at bestemmelsen i naturfredningslovens § 40 stk. 2, selv om straffebestemmelserne yderligere skærpes, ikke vil kunne hindre, at engangsflasker i et væsentligt større omfang end de nu anvendte flasker vil blive efterladt i vore naturområder, og man skal derfor tillade sig at henstille til ministeriet for kulturelle anliggender, at der søges udvirket en aftale med samtlige landets mineralvandsfabrikker og bryggerier om, at disse ikke overgår til anvendelse af engangsflasker.

Skulle en sådan aftale ikke være mulig, finder Danmarks Naturfredningsforening, at der bør vedtages en lov mod brug af engangsflasker til mineralvand og øl.

Man vil være taknemmelig for at blive orienteret om ministeriets stilling til det anførte.

København, den 9. november 1966

P. f. v.

Vald. M. Mikkelsen

Prof. dr. phil.
præsident

Hans H. Sune Ebbesen

Administrationschef

De Samvirkende Kommunalforeninger i Danmark:

I denne anledning skal man meddele, at samvirksomheden er enig i, at den tiltagende anvendelse af engangspakninger i bestandige materialer som f. eks. glas og plast medfører meget betydelige ulemper bl. a. i form af forurening af naturen, og meget gerne ser, at der træffes foranstaltninger til at imødegå disse ulemper.

København, den 18. november 1968

A. Daugaard

E. Krarup

Industriraadet:

Industriraadet kan principielt intet have imod, at spørgsmålet vedrøren-

de mulighederne for en ensartet nordisk løsning af problemerne i forbindelse med anvendelsen af engangsemballage gøres til genstand for undersøgelse på fællesnordisk plan.

Industriraadet har ikke herved taget stilling til, om en fællesnordisk løsning af problemet er ønskelig eller mulig.

I denne forbindelse må det tages i betragtning, at Danmark er et i geografisk henseende lille land, for hvilket problemerne muligvis bør løses på anden måde end for lande, der omfatter større geografiske områder.

Der bør også tages hensyn til, at anvendelse af engangsemballage er stærkt ekspanderende, og at det derfor kan være nødvendigt at gennemføre hurtige løsninger, fordi engangsemballage — én gang indført på et område — sjældent senere vil kunne forbydes.

Løsningen af problemet anvendelse af engangsemballage indebærer som også fremhævet i kommentaren til medlemsforslaget en interessekonflikt mellem på den ene side hensynet til formerne for den moderne varedistribution samt forbrugernes krav om engangsemballage og på den anden side ønsket om at værne befolkningens sundhed, at undgå naturforurening og at undgå stigende renovationsomkostninger. En lang række andre faktorer vil givet også gøre sig gældende.

Problemet, herunder især løsningen af ovennævnte interessekonflikt, er af stor betydning for industrien, såvel som forbruger af som producent af emballage. Industriraadet vil derfor tillade sig at henstille till Nordisk Råd, at industrien inddrages i arbejdet vedrørende de foreslåede fællesnordiske undersøgelser.

I skrivelse fra Nordisk Råds danske delegation af 13.d.m. har man udbedt sig Industriraadets kommentarer til sagen, såvidt muligt inden den 20.ds. I den anledning må Industriraadet oplyse, at det for at overholde denne frist ikke har været muligt at afvente kommentarer til sagen fra bl. a. plastic- og blikvareindustrien, der er stærkt interesseret i spørgsmålet. Industriraadet er således bekendt med, at Plasticindustriens Sammenslutning har nedsat et udvalg til behandling af medlemsforslaget. Når yderligere kommentarer til forslaget foreligger, vil Industriraadet derfor tillade sig at vende tilbage til sagen.

København, den 21. november 1968

P. r. v.

E. b.

F. Hjorth Hansen

Forbrugerrådet:

I denne anledning skal Forbrugerrådet udtale, at rådet principielt er tilhænger af, at man søger at nå frem til ensartede løsninger af de problemer,

der er fælles for de nordiske lande, og man derfor kan anbefale, at Nordisk Råd vedtager det stillede medlemsforslag.

Det tilføjes, at Forbrugerrådet ikke hermed har taget stilling til, hvorledes problemerne omkring éngangsemballage bør løses. Efter rådets opfattelse er problematikken omkring éngangsemballagen ikke tilstrækkelig oplyst, og man har i denne forbindelse bemærket, at der for tiden i Sverige arbejder en komité, der har som opgave at fremkomme med en betænkning om spørgsmålet.

På indeværende tidspunkt skal vi blot udtale, at en endelig stillingtagen til éngangsemballage bør tage såvel økonomiske som samfundsmæssige forhold i betragtning.

København, den 19. november 1968

P. r. v.

Lis Groes

Bent Rasmussen

Bryggeriforeningen:

Den danske bryggeriindustri har som emballage for øl — bortset fra visse mindre mængder, der leveres på metalfade til udskænkning som fadøl — i flere menneskealdre alene anvendt returnable glasflasker, i øvrigt til betydelig økonomisk fordel for bryggerierne og hermed for forbrugerne.

Bryggeriforeningens medlemmer har ikke hidtil næret planer om som emballage for øl på det danske marked at anvende éngangsemballage, først og fremmest fordi éngangsemballage af den art, som kendes for tiden, og som skal være tilstrækkelig velegnet som emballage netop for øl, vil medføre en ret stor forhøjelse af ølprisen til forbrugeren.

Fra bryggeriindustriens side vil det være afgørende, at eventuelle statslige restriktioner med henblik på adgangen til at benytte emballage af den ene eller den anden art ikke på nogen måde medfører, at den danske bryggeriindustri enkelte udøvere vil blive diskrimineret i forhold til konkurrenter.

Det skal i denne forbindelse bemærkes, at afgørelsen af, hvilken art emballage der bør anvendes, i nogen grad influeres af, hvorvidt den pågældende vare forventes solgt i et tæt befolket mindre geografisk område, som for eksempel Danmark, eller i tyndt befolkede større geografiske områder.

København, den 17. oktober 1968

Bryggeriforeningen

Jens Simonsen

Danske Mineralvandsfabrikanter Fællesforening:

Den i forslaget indeholdte redegørelse viser, at der i sandtlige nordiske lande foregår et arbejde for at forhindre fremkomsten af engangsflasker af glas. Dette er på linie med den indstilling, som fællesforeningen ved tidligere lejligheder har givet udtryk for, for så vidt angår forholdene i Danmark, men fællesforeningen anser det ikke for formålstjenligt eller nødvendigt at søge problemerne vedrørende anvendelsen af engangsemballage løst på fællesnordisk basis.

Fællesforeningen er bekendt med de udkast til henholdsvis bekendtgørelse og lov om forbud mod engangsemballage af glas til øl og mineralvand, som tidligere har foreligget fra de danske myndigheder, og efter ved disse lejligheder indgående at have undersøgt spørgsmålet har fællesforeningen måttet erkende, at en løsning næppe vil kunne nås ad frivillighedens vej.

København, den 18. november 1968

Danske Mineralvandsfabrikanter Fællesforening

H. B. Krogh

Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger:

Vi vil principielt støtte forslaget om fællesnordisk lovgivning på det her omhandlede område og vil som begrundelse nævne den øgede nordiske samhandel bl. a. som udtryk for strukturrationalisering virksomhederne imellem.

For at de enkelte lande kan deltage ubelastede i drøftelserne, må det være hensigtsmæssigt, at rådets danske delegation henstiller til den danske indenrigsminister, at der ikke finder lovgivning sted på dette område, inden mulighederne for en ensartet nordisk løsning er undersøgt nærmere.

København, den 8. november 1968

Ebbe Groes

Butikshandelens Fællesraad:

Butikshandelens Fællesraad skal i denne forbindelse fremhæve betydningen af, at man på fælles nordisk grundlag undersøger de spørgsmål, der er knyttet til anvendelse af engangsemballage, og de muligheder der er for tilintetgørelse af emballagen gennem renovationsvæsenet. Der bør endvidere foretages undersøgelse af de forskellige emballageformers nedbryde-

lighed, således at der kan udarbejdes rekommandationer om de emballageformer, der af hensyn til samfundet skønnes mest hensigtsmæssige.

Det er så store økonomiske og samfundsmæssige problemer, der er knyttet til anvendelse af éngangsemballage, at en fælles nordisk løsning først bør tilvejebringes efter grundige undersøgelser, hvori inddrages såvel emballagefabrikationen, mærkevareindustrien som handelen.

København, den 11. november 1968

P. f. v.

E. Groth-Andersen

De Samvirkende Købmandsforeninger i Danmark:

I denne anledning ønsker organisationen at udtale, at vi meget vel ser de ulemper, der er forbundet med anvendelse af visse emballageformer, og at vi derfor også kan tiltræde det synspunkt, at man på fælles nordisk grundlag bør undersøge de muligheder, der er for at gøre ulemperne mindre. Dette kan eventuelt ske ved en intensiveret kampagne for naturbeskyttelse henvendt til forbrugerne, dels ved en anvendelse af emballageformer, der er nedbrydelige, ligesom spørgsmålet om renovationens effektivitet er af betydning.

Hellerup, den 7. november 1968

De Samvirkende Købmandsforeninger i Danmark

Preben Nielsen

Blikvarefabrikantforeningen:

Som meddelt telefonisk har sagen først kunnet behandles på et bestyrelsesmøde i foreningen den 22. ds. Bestyrelsens medlemmer var da gjort bekendt med de kommentarer til forslaget, som Industrirådet har fremsat.

Bestyrelsen tilsluttede sig helt Industrirådets bemærkninger (*se oven*) til forslaget og fandt ingen anledning til på nuværende tidspunkt at kommentere forslaget yderligere.

København, den 27. november 1968

Blikvarefabrikantforeningen

Poul Møller

Niels Mølgaard

F i n l a n d**Handels- och industriministeriet¹:**

Ministeriet förenar sig i livsmedelskommissionens yttrande av den 21 oktober 1968 och meddelar såsom sitt eget yttrande, att ministeriet förordar en sammordisk utredning angående denna viktiga fråga.

Helsingfors den 5 november 1968

Grels Teir

Handels- och
industriminister

Vilho Aalto

Livsmedelsöverinspektör

Social- och hälsovårdsministeriet:

Sedan engångsförpackningarna infördes på marknaden har användningen av dem så småningom blivit mycket uppskattad. Samtidigt som konsumtionen av dylika varor fortgående ökats, har dock kunnat konstateras, att även nedskräpningen och osnyggheten ökat, särskilt på offentliga platser. Dessutom har iakttagits, att engångsförpackningarna kan medföra hygieniska risker och vara hälsovådliga särskilt för barn och unga på badstränder och i närheten av dem. Dessutom är de oestetiska och osnygga intryck som engångsförpackningar av alla slag gör i naturen i allmänhet obestridligt. Då ytterligare fritiden kommer att ökas i framtiden och försäljningen av mellanöl dessutom blir fri i början av nästa år kan användningen av ifrågavarande förpackningar bli ett allvarsam problem för vårt moderna samhälle. På grund av ovanstående har också inom social- och hälsovårdsministeriet med tillfredsställelse observerats, att uppmärksamhet i Nordiska rådet fästs vid nackdelarna hos engångsförpackningarna och vid de risker de medför. Även om detta problem löses på olika sätt i olika länder enligt deras förhållanden, skulle det dock vara ändamålsenligt och nyttigt att börja utreda denna svåra fråga även på bredare bas, såsom t. ex. på internordisk nivå. Vissa förpackningsmaterial, såsom plast, cellofan och därmed jämförbara material utgör visserligen icke liksom glas- och plåtförpackningar en direkt fara för människor och djur, men det skulle enligt ministeriets åsikt i varje fall vara på sin plats redan på grund av den ökande och livliga

¹ Yttrandet översatt från finska.

turismen att på allt sätt lämpliga förutsättningar skulle skapas för utvecklingen av en gynnsam miljövård även på nordisk nivå.

Helsingfors den 18 november 1968

Raf. Rinne

Avdelningschef

Ahti Tele

Föredragande

Medicinalstyrelsen¹:

Medicinalstyrelsen ber såsom begärt yttrande vördsamt få meddeia att de olägenheter engångsförpackningarna föranleder även i Finland är mycket stora och i allmänhet desamma, till vilka hänvisas i Nordiska rådets medlemsförslag A 214/s (Användande av engångsförpackningar). Medicinalstyrelsen förordar varmt det i Tusby den 13 augusti 1968 väckta rekommendationsförslaget riktat till Nordiska rådet om att de nordiska länderna gemensamt skulle undersöka på vilket sätt de problem som uppkommer i samband med användandet av engångsförpackningar kunde lösas.

Helsingfors den 25 november 1968

Niilo Pesonen

Generaldirektör

P. Kuusisto

Medicinalråd

Olycksfallsverket¹:

Till olycksfallsverkets åligganden hör behandling av skadeståndsärenden och utbetalning av ersättningar i enlighet med lagen om olycksfallsförsäkring och trafikförsäkringslagen såvida staten är skadeståndsskyldig. Med beaktande härav berör verket närmast den risk för olycksfall, som föranledes av att engångsförpackningar och förpackningsavfall lämnas på rekreationsområden, vägar och annorstädes utomhus.

Personer, som rör sig ute eller vistas därstädes, förorsakas lätt olycksfall av förpackningsavfall såsom i det disponibla medlemsförslaget av Nordiska rådet konstateras. I detta avseende är söndrade glaskärl och -flaskor samt plåtburkar med skarpa kanter särskilt farliga. På vägen lämnade glaskärvor kan också föranleda en ringskada för ett fordon, vilken kan få som påföljd t. ex. att fordonet avviker från vägen eller kolliderar med ett mötande fordon. Övergången till engångsflaskor vid distributionen av mineral-

¹ Yttrandet översatt från finska.

vatten och andra kolsyrehaltiga drycker skulle synbarligen öka olycksfallen, som härrör från flaskornas explosion, ty engångsflaskornas tryckhållfasthet torde vara svagare än vanliga flaskors.

Antalet olycksfall och trafikskador, som åsamkats av förenämnda skäl och skulle komma att ersättas av olycksfallsverket, skulle likväl synbarligen bli tämligen litet. I avseende å skadestånd, som skulle komma att erläggas, kan fastställas att skador, som åsamkas gående av glasskärvor och annat sådant avfall, i allmänhet är lindriga och att de vanligen läks utan att efterlämna fortsatt till skadestånd berättigande men. Såvida olycksfallet förorsakas av en flaskas explosion, kan det lätt uppstå även svårare skador, t. ex. skärvor, som trängt in i ögonen, kan föranleda till och med fullständig blindhet. Såsom följd av en ringskada kan inträffa en trafikolycka med förlust av människoliv, svåra kroppsskador och stora förmögenhetsförluster.

Såsom sammandrag av det föregående kan konstateras, att ibruktagande av engångsförpackningar i någon mån skulle åsamka ökning av olycksfallsrisken. För en del av dessa olycksfall skulle ersättning utgå med stöd av lagen om olycksfallsförsäkring eller trafikförsäkringslagen. Fastän de skadestånd, som skulle komma att utgå, i allmänhet kan uppskattas vara obetydliga, kan t. ex. trafikskadeersättningen i ett enskilt fall bli synnerligen stor. Enligt olycksfallsverkets åsikt skulle det vara skäl att den föreslagna undersökningen angående utredningen och lösningen av de av engångsförpackningarna orsakade problemen skulle företagas och härvid även skulle beaktas olycksfallsförsäkrings- och trafikförsäkringssynpunkter.

Helsingfors den 15 november 1968

Ilmari Alho

Överdirektör

Tauno Viljanen

Avdelningschef

Oy. Alkoholiliike Ab.:

Allmänna synpunkter

Förpackningar avsedda för konsumtionsbruk framställs i Finland huvudsakligen av papper, papp och kartong. Denna råvarugrupp representerar över 60 procent av produktionsvärdet inom förpackningsindustrin. Därefter följer i storleksordning metall, plast och glas; det sistnämnda motsvarar cirka 6 procent av produktionsvärdet.

Över 70 procent av glasförpackningarna är avsedda för engångsbruk. Till denna grupp hör de flaskor och burkar som används inom livsmedelsindustrin, den teknokemiska industrin och läkemedelsindustrin, samt importvarornas glasförpackningar.

Alkoholbolagets andel i användningen av engångsförpackningar begränsas i huvudsak till glas- och plastflaskor samt förpackningar av kartong. Mängden förpackningsmaterial av kartong är dock obetydlig i jämförelse med den totala förbrukningen i landet. Sålunda behandlas nedan endast flaskor för engångsbruk.

Indelning av engångsflaskor

Engångsflaskorna består av två grupper, nämligen:

a. flaskor med sådana tekniska egenskaper att de lämpar sig enbart för engångsbruk, och

b. flaskor, som är avsedda att användas flera gånger, men som inte återlämnas till leverantören för ny påfyllning efter en gångs användning.

Användning av engångsflaskor i Oy Alkoholiläike Ab:s produktion och försäljning

Bolaget använder ej i sin egen produktion engångsflaskor av typ a. Inhemska fabriker, som står i avtalsförhållande med alkoholbolaget, använder engångsflaskor av typ a. för drycker av typen long drink (Oy Hartwall Ab) och cider (Vin- och likörfabriken Marli, Huhtamäki-koncernen). År 1967 såldes av dessa drycker sammanlagt cirka 5,5 miljoner flaskor. Största delen, cirka 5 miljoner flaskor, utgjordes av long drinks.

Engångsflaskor av typ b, används av alkoholbolaget för följande slag av produkter:

bolagets egna alkoholdrycker och tappningar,
 alkoholdrycker som framställs av inhemska likör- och vinfabriker,
 alkoholdrycker i utländska originaltappningar,
 inhemskt öl,
 utländskt öl,

sprit och ättika som framställs av alkoholbolaget och säljs i glas- eller plastflaska.

Alkoholbolaget köper tillbaka de glasflaskor, som används för bolagets egna alkoholdrycker och för ättika, samt även sådana flaskor, som används för inhemsk likör- och vinproduktion och vilka är av samma typ, som bolagets egna. Vidare återköps inhemska ölfaskor samt flaskor för försäljning av long drinks på restauranger.

Däremot återköper alkoholbolaget ej flaskor, som används av den inhemska likör- och vinindustrin, men som inte är av samma typ, som bolagets egna flaskor, ej heller utländska originalflaskor för alkoholdrycker eller öl. Glas- och plastflaskor för sprit och plastflaskor för ättika köps ej heller tillbaka av bolaget.

Alkoholbolagets inverkan på mängden tomflaskor som konsumtionsavfall

På basis av försäljningen för år 1967 och mängden återköpta flaskor kan följande indelning göras:

Egentliga engångsflaskor, typ a, (long drink och cider)	cirka	5,5	miljoner flaskor
Oreturerade returflaskor, typ b,			
— alkoholdrycker	cirka	40,4	»
— öl; inhemskt och utländskt	cirka	7,0	»
— sprit och ättika	cirka	2,5	»
		55,4	miljoner flaskor/år

Alkoholbolagets möjligheter att minska mängden tomflaskor

Mängden av oreturerade tomflaskor kan man påverka genom att i första hand reducera användningen av egentliga engångsflaskor (grupp a) till ett minimum och i andra hand genom att effektivisera återanvändningen av returflaskor (grupp b).

Som nämnts används egentliga engångsflaskor nuförtiden endast för long drinks och cider och för dessa drycker torde det vara möjligt att övergå till användning av returflaskor.

En ökad användning av returflaskor är ett problem, som är beroende av många faktorer. Av dessa kan omnämnas bl. a. priset, som betalas vid återköp, svårigheterna att organisera återköp och kostnaderna härför, priset på ny flaska, fordringar på hygien inom njutningsmedelsindustrin och i butikerna samt rationaliseringsgraden inom produktion, transport och minutförsäljning.

Företagsekonomiska och rationella synpunkter har hittills inverkat avgörande på bolagets åtgärder. De flasktyper, som ej återköps, skiljer sig från våra egna flaskor till modell och fason (t. ex. utländska originalflaskor) eller är i så dåligt skick (t. ex. sprit- och ättikflaskor) att de skulle åstadkomma mycket stora olägenheter i produktionen. De flasktyper vi återköper kan användas på nytt men även detta medför svårigheter och extra kostnader inom produktionen och butiksverksamheten.

Oy Alkoholiike Ab återköpte år 1967 för eget bruk cirka 11,2 miljoner returflaskor till ett pris av 5 penni/st. Ytterligare returnerades genom bolagets butiker till bryggeriindustrin största delen av alla försålda ölfaskor och till läskedrycksindustrin största delen av de long drinkflaskor som används av restauranger. För dessa flaskor har bolaget betalat ett pris av 15 penni/st. Skillnaden i det pris som betalas för de olika returflaskorna beror på att flaskpriset ingår i alkoholbolagets försäljningspris för egna och tappade drycker medan kunderna för öl- och läskedrycksflaskorna erlägger ett extra pris av 15 penni som en slags flaskpant.

Man har kunnat konstatera att per år omkring 40,4 miljoner av bolagets returflaskor ej returnerats. Om man från denna mängd subtraherar originalflaskornas andel, cirka 4 miljoner flaskor, och de inhemska likör- och vinflaskor, som inte är av samma typ som alkoholbolagets flaskor, cirka 0,8 miljoner flaskor, återstår 35,6 miljoner flaskor. Cirkulationen av dem borde effektiviseras och mängden tomflaskor borde på detta sätt kunna

reduceras. Dylika åtgärder skulle inrikta sig enbart på minutförsäljningsstadiet eftersom restaurangerna redan nu returnerar alla användbara flaskor.

Om man vill öka mängden returnerade flaskor, måste man för dessa betala ett betydligt högre pris än 5 penni per flaska. Alkoholbolaget har räknat med att returneringskostnaderna av en tomflaska är cirka 6 penni och en returflaska kostar således 11 penni. Om alltså för returflaskan skulle betalas 10 penni, skulle totalpriset bli 16 penni, d. v. s. högre än priset på en ny halvlitersflaska. Men t. o. m. en dylik prisstegring skulle enligt vår uppfattning ännu ej i avgörande mån minska antalet avfallsflaskor. Det problem, som förorsakas av de alkoholflaskor, som slängts omkring eller ligger krossade på offentliga platser, i naturen o. s. v., kan inte elimineras genom prisreglering av returflasket.

Nämnas bör, att Tekniska samarbetsnämnden inom de nordiska alkoholbolagen (TSN) år 1967 diskuterat frågan om engångsflaskor. Alla de deltagande länderna konstaterade då att utvecklingen i länder med hög levnadsstandard går i en sådan riktning, att tomflaskor avsedda för längre tids bruk allt mera sällan returneras till leverantören för ny användning.

Vid fastställande av priset för returflaskor har man inom bolaget icke endast beaktat företagsekonomiska synpunkter utan även de negativa faktorer, som uppkommer vid en dylik avfallsinsamling. De tomflaskor, som hämtats från soptunnor och avstjäpningsplatser för med sig smuts och bakterier till samtliga hanteringspunkter innan de kommer till fabriken för tvätt. Om man dessutom i flaskorna förvarat ämnen, som efter torkning ej löser sig normalt i tvättningsskedet utan först i alkoholdrycken efter tappningen får man till stånd en undermålig tappning. I alkoholbutikerna betraktas återköpet av tomflaskor, som en negativ uppgift. Härvid inverkar utom hygieniska synpunkter även att personal, utbildad för försäljningsarbete, får arbeta med behandling av avfallsvara och dyrbart bultillsutrymme används för detta ändamål.

Sammandrag och Öy Alkoholilike Ab:s ståndpunkt beträffande användning av engångsflaskor

På grund av det ovan anförda anser alkoholbolaget, att

nyanvändning av returflaskor kan anses vara företagsekonomiskt lönande endast så länge det pris, som betalas för returflaskan jämte övriga därmed sammanhängande kostnader, underskrider priset för en ny flaska;

om man vill höja priset för tomflaskan till ett maximum i hopp om att öka mängden returnerade flaskor, måste man jämföra returflaskans återköpspris med produktens försäljningspris, eftersom det är sannolikt att mängden returnerade flaskor blir mindre, ju mindre det återköpspriset utgör av försäljningspriset, d. v. s. ju dyrare produkt det är fråga om;

användningen av gamla tomflaskor får inte inverka menligt på hygienin inom alkoholbutiken eller inom alkoholindustrin;

man bör erkänna betydelsen av förpackningsavfallets ökande andel inom det totala avfallsproblemet och man bör försöka lösa detta genom samhälleliga åtgärder. Vidare bör man kraftigt stöda åtgärder med syfte, att genom undervisnings- och upplysningsverksamhet försöka uppfostra den enskilda individen till nya och bättre vanor, så att de ökade mängder avfall och skräp, som hör till ett västståndssamhälles avvisidor, kan hållas vid ett minimum.

Oy Alkoholiliike Ab har hittills, utom för två produkter, avhållit sig från att använda egentliga engångsflaskor. Eftersom returflaskan, som till sin glasvikt är mycket tyngre än den egentliga engångsflaskan, i allt högre grad av allmänheten används som en engångsflaska (d. v. s. icke returneras), och enär den egentliga engångsflaskan av tekniska, produktions- och transportekonomiska skäl och både ur handelns och ur kundens synpunkt är en ideal förpackning, har alkoholbolaget i princip ingenting emot användandet av egentliga engångsflaskor. Vårt bolag kommer även i fortsättningen att följa med den allmänna utvecklingen av engångsflaskor och vid behov på nytt ta ståndpunkt i denna fråga.

Helsingfors den 22 november 1968

Oy. Alkoholiliike Ab.

M. Nurmi

Hemmo Heitala

Statens naturskyddsinspektör:

Det väckta förslaget avser lösandet av ett verkligt trängande och aktuellt problem. Mängden av skräp och hushållsrester samt avfall som samlas genom industri, handel, trafik och andra verksamheter utgör en ledsam allmänt störande företeelse med tanke på naturskyddet och människans trivsel. Dessutom ökar mängden av avfall kraftigt år från år.

De under de senaste decennierna i bruk tagna och tydligen allt allmännare engångsförpackningarna har i hög grad ökat mängden av avfall. De innehåller också i allmänhet material, såsom glas och plast, vilka kvarstannar i naturen praktiskt taget oförintade.

Problemet rörande engångsförpackningar torde ej kunna lösas genom en allmän begränsning av själva metoden än mindre genom förhindrande av densamma. Det är sannolikt att förhandsemballeringen vid ökande levnadsstandard kommer att anlägga allt större omfattning, enär det väl samman-

¹ Yttrandet översatt från finska.

faller med industrins, handelns och distributionsverksamhetens rationaliseringssträvanden. Systemet upprätthålles delvis också genom den omfattande förpackningstillverkande industrins egna kommersiella fördelar. Oberoende härav är det tänkbart, att det genom överenskommelser eller lagstiftningsvägen vore möjligt att förhindra sådana typer av engångsförpackningar, t. ex. engångsflaskor vilkas kvarlämnande som avfall i terrängen skulle utgöra en direkt fara för människor och djur.

Men i huvudsak är avfallsproblemet otvivelaktigt ett renhållningsproblem. Däri kan särskiljas många delar: 1. huru kvarlämnandet av olika slag av avfall kan minskas, 2. huru det i naturen kvarlämnade skräpet uppsamlas och transporteras till avskrädesplatser, 3. huru den nödvändiga transporten, förläggandet och förintandet av avfallet (avskrädesplatsfrågan) kan ordnas. Befrämjandet av renhållningen fordrar till alla dessa delar 1. en effektivisering av upplysningsverksamheten, 2. ny lagstiftning och 3. en effektiv (kommunal) organisation av avfallsvården. Veterligen arbetar man för tillfället i alla nordiska länder enligt dessa linjer. I upplysningsverksamhetens tecken har organiserats betydande kampanjer (i Finland »Håll Finland snyggt«). I naturskyddslagstiftningen har intagits (Sverige) eller föreslås intagande av (Danmark, Norge, Finland) även bestämmelser angående en minskning av nedskräpningen i naturen (*se Bihang 1*). I Sverige är under beredning ett kommittébetänkande angående organisationen av renhållningen (»Kommitté för ett renare samhälle«). Till statsrådet har även hos oss nyligen riktats en hemställan om tillsättandet av en motsvarande statskommitté (Håll Finland snyggt — delegationens hemställan 13 november 1968). Det är synnerligen viktigt att detta arbete fortsättes och effektivteras.

Kampen mot nedskräpningen av naturen är i första hand en nationell uppgift, och metoderna kan därför vara olika i de enskilda länderna. Å andra sidan vore det t. ex. med tanke på handeln och turismen mellan länderna bra ifall lösningarna, speciellt lagstadgandena härom, vore så enhetliga som möjligt i alla nordiska länder. Dessutom finns det en del frågor vilkas lösande uttryckligen förutsätter nordiska eller vidare internationella överenskommelser. Ett dylikt problem är t. ex. föroreningen av havet och stränderna på grund av avfall som länsas över bord från båtarna. Jag hänvisar till närslutna skrivelse från Ålands landskapsstyrelse angående denna fråga (*se Bihang 2*).

Helsingfors den 25 november 1968

Reino Kalliola

Reformering av lagstiftningen om naturskyddet. Kommittébetänkande 1966: A 5

Uppträdande i naturen och undanskaffande av avfall

42 §

I naturen må ej utan anledning växttäcket förstöras, stenar flyttas, märken inristas i naturföremål eller andra ingrepp i naturen göras. Onödigt oväsen och annat störande skall också undvikas.

43 §

I naturen må icke lämnas glas, plast, papper, skrot eller annat sådant avfall, som förorsakar nedskräpning eller förfular landskapet.

För avfall avsedda platser och områden skola väljas och skötas så, att den minskning av trivseln och förfulning av landskapet de medföra blir så liten som möjligt.

Uppträdande i naturen och undanskaffande av avfall

I denna underavdelning ingår stadganden om uppträdande i naturen och undanskaffande av avfall. Motsvarande stadganden finnes ej i nu gällande naturskyddslag.

Lagförslagets 42 § gäller uppträdande i naturen. I lagrummet föreslås ett stadgande om att i naturen ej må utan anledning växttäcket förstöras, stenar flyttas, märken inristas i naturföremål eller andra ingrepp i naturen göras. Stadgandet är härlett ur den i lagens första paragraf uttryckta allmänna principen, enligt vilken naturen skall skyddas mot all onödig förstörelse. Stadgandet, som skulle rikta sig i främsta rummet till allmänheten, men även till markägare eller innehavare, skulle förutom sin principiella art vara av stor praktisk betydelse. Såsom i det föregående i samband med de allmänna synpunkterna anförts kommer vistelse och rörligheten i naturen uppenbarligen avsevärt att ökas. Detta föranleder på friluftis- och campingplatser slitage av växtligheten och annat sådant störande av naturtilståndet, som ej med den bästa vilja kan undvikas. Så mycket viktigare är att alla onödiga störningar undvikas, som ifall de avsevärt ökar allvarligt förstör naturen och minskar dess betydelse som en källa för fysisk och psykisk rekreation. Även ett bullersamt uppträdande och t. ex. det allt allmännare nyttjandet av radioapparater och musikinstrument till lands och sjöss är ägnat att störa såväl människor, som njuter av naturens frid och naturupplevelser, som naturens djur.

Inverkan av ett dylikt stadgande förblir ringa utan ett samtidigt utfört effektivt upplysnings- och uppfostringsarbete. Propagandaarbetet är oundgängligen även i detta hänseende i behov av stöd i lagens bestämmelser.

Lagförslagets 43 § ansluter sig intimt till det föregående. Ett ledsamt allmänt störande inslag med hänsyn både till naturens skyddande och människans trivsel innebär i naturen kvarlämnade glas-, pappers- och annat avfall samt olika slag av skrot. Arten av avfall varierar i allra högsta grad:

allt från tobaksfimpar och karamellpapper till övergivna bilar. Särskilt de övergivna motorfordonen har blivit ett stort problem. Speciellt besvärliga har också den moderna förpackningsindustrins plast-, engångsglas- m. fl. produkter gestaltat sig. Uppmärksamhet tilldrar sig även nedsmutsningen av dikeskanterna längs vägarna genom avfall som utkastats från passerande bilar. På många håll har det blivit brukligt att tippa hela billass av avfall på godtyckligt valda ställen, till och med på natursköna åsar. Nämnas må ytterligare kvarlämnade säckar för konstgödningsämnen på odlingsmarker och i skogen.

Även lösandet av detta problem är speciellt i fråga om den tillfälliga nedskräpningen framför allt en upplysningsfråga. Man borde hos medborgarna inympa känslan för att avstå från att bekymmerslöst kasta ifrån sig skräp på samma sätt som man redan lyckats få dem att avstå från att spotta på golvet. Men också härvidlag behöver propagandan stöd i lagstiftningen. På grund härav föreslås i lagen ett stadgande, som förbjuder kvarlämnande av alla slag av avfall i naturen på ett sådant sätt att därav föranleds nedskräpning eller förfulande av naturen.

Även frågan om det oundgängliga undanskaffandet av avfall borde lösas. Till denna del föreslås bestämmelser om att de för avfall avsedda platserna och områdena bör förläggas och skötas så, att den av dessa föranledda minskade trivseln och fulare naturen blir så ringa som möjligt. Stadgandet vore ägnat att stöda strävandena att bringa ordning i placeringen av såväl enskilda som allmänna avstjälningsplatser och industriella inrättningars avfallshögar så, att även naturskyddssynpunkterna i mån av möjlighet skulle bli beaktade. I detta nu bör härvidlag på dessa anläggas enbart hälsovårdsmässiga synpunkter.

BILAG 2

Sammanfattning i anledning av rådplägningsdagar i aktuella åländska naturvårdsproblem 16—18 juni 1968 sammanställd av Societas pro Fauna et Flora Fennica och Nätö biologiska station under medverkan av Ålands landskapsstyrelse

På Eskskär demonstrerades en liten vik med kraftigt nedskräpad strand. Samtidigt diskuterades problemet kring nedsmutsningen av Östersjöns vatten.

Allvarlig uppmärksamhet bör ägnas det allt fortfarande förekommande vräkandet av avfall överbord från fartyg. Naturvårdskonsulent Jens Harberg redogjorde för en undersökning av kostnaderna för slädning av stränder. Endast en två gånger årligen företagen insamling och förstöring av icke nedbrytbart material (plast och flaskor — trämaterial lämnades kvar) på de av landskapet ägda naturskyddsområdenas stränder beräknades kosta c:a 5 000 mark/år. Det framhölls, att det borde ligga i landskapets intresse att undersöka huruvida internationella konventioner mot havets nedskräpning kan tillgripas för att råda bot på detta. Om möjligheter härtill ej finnes ansågs det önskvärt att landskapet Åland tar initiativ till att en sådan konvention upprättas inom östersjöområdet.

Bristfälligt renat eller helt orenat avloppsvatten, som i allt större mängd

der pumpas ut i Östersjön, kan inom en snar framtid utgöra ett mycket allvarligt hot mot hela Östersjön. För att förhindra de förödande följder detta kan ha för det av Östersjövalten helt kringflutna landskapet Åland borde landskapsmyndigheterna även i denna fråga handla så som föreslagits i fråga om nedskräpningen av vattnen.

Livsmedelsdelegationen¹:

Man har haft anledning att i livsmedelslagstiftningen ta ställning till olika frågor som gäller varuförpackningar. Sålunda har bestämmelser utfärdats om hurudana emballage som får användas för livsmedel. Bestämmande har härvid varit, att emballaget inte får avge främmande ämnen till livsmedlen. Ur denna synpunkt är glasflaskor och andra emballage av glas de lämpligaste förpackningarna för livsmedel. I fråga om emballage av metall har föreskrifter utfärdats om av hurudan metall och på vilket sätt dessa får tillverkas för att främmande ämnen inte skall avsöndras till livsmedlen. I fråga om vilka plastförpackningar som tryggt kan användas som emballage för livsmedel föreligger inte ännu ens internationellt tillräckliga erfarenheter, emedan många plastkvaliteter förekommer och avsöndringen av främmande ämnen från förpackningen utgör ett spörsmål som fordrar en mycket omfattande utredning.

Av de orsaker som ovan anförts skulle en användning av försäljningsemballage av glas vara att rekommendera med tanke på livsmedelslagstiftningen. Härvid är det inte av betydelse huruvida det rör sig om förpackningar som efter användningen returneras till respektive industriföretag för att brukas på nytt eller om engångsförpackningar. Returnering av använda förpackningar medför merkostnader för detaljhandeln. Härmed sammanhänger därför frågan om storleken av detaljhandelns försäljningsprovision.

En eventuell övergång till engångsförpackning skulle inom livsmedelsbranschen närmast komma i fråga när det gäller läskedrycks- och maldrycksflaskor samt i någon mån beträffande mjölk- och gräddflaskor. Ehuru det inte har någon väsentlig betydelse för livsmedelslagstiftningen huruvida man för livsmedel begagnar engångsförpackningar av glas elier sådana glasförpackningar som skall returneras, anser livsmedelsdelegationen, med hänsyn till olägenheterna i samband med förstöringen av engångsförpackningarna, att den framförda frågan är av den art att den borde utredas. Delegationen finner det därför motiverat, att det utredningsarbete som rekommenderas i medlemsförslaget skulle utföras såsom samnordiskt arbete.

Helsingfors den 21 oktober 1968

Klas Bäckström

Viceordförande

Matti Nuutila

Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Kuluttajaneuvosto — Konsumentrådet:

Engångsförpackningar finns av mångahanda slag och Konsumentrådet anser de flesta av dem nyttiga för konsumenten. Samtidigt konstaterar rådet dock att förstörandet av engångsförpackningarna redan nu utgör ett stort problemkomplex till vilket hör faror för hälsan, minskad trivsel samt ekonomiska förluster. Resultaten av snygghetsfostran låter vänta på sig, avfallsskötseln är inte tillräckligt effektivt ordnad, inte heller kan konsumenten vara säker på att de svår förstörda engångsförpackningarna är ekonomiska, då han inte vet hur mycket han i egenskap av skattebetalare blir tvungen att betala för tillintetgörandet av dessa förpackningar.

För att minska engångsförpackningarnas negativa följdverkningar anser därför Konsumentrådet att upplysningsverksamheten om avfallsfrågorna kraftigt borde effektivieras. Särskilt väsentligt anser rådet det vara att utveckla sådana material för engångsförpackningar, som är lätt förstörda.

Vidare borde avfallsservicen utvecklas från sin nuvarande nivå. Engångsförpackningarnas negativa följder är värst för de förpackningars del, som inte helt och hållet blir föremål för organiserad avfallsskötsel, vilket delvis är fallet bl. a. med ölburkarna och särskilt med öl- och läskdrycksflaskorna. Därför anser Konsumentrådet att obehindrad övergång till svår förstörda engångsförpackningar för öl- och läskdrycker inte borde tillåtas.

Konsumentrådet anser det vara viktigt att hithörande frågor utreds i de olika nordiska länderna och att enhetliga bestämmelser om engångsförpackningar utfärdas i dessa länder. Sålunda understöder Konsumentrådet det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget.

Helsingfors den 25 november 1968

Konsumentrådet

Olavi Väyrynen

Vicordförande

Riitta Ritvala

Sekreterare

Naturskyddsföreningen i Finland:

Engångsförpackningar framställda av svår- eller oförstörbart material, såsom glas, plast och metall förorsakar jämte annat skräp och avfall betydande förluster av estetiska värden i synnerhet på sådana friluft- och andra liknande platser i tätorternas omgivning, där många människor rör sig men för vilka icke kan avdelas en tillräcklig mängd personer för renhållningen. Samtidigt är vassa glasskärvor, bleckburkar o. s. v., vilka lätt sjunker ned och döljs i sanden eller bland växtligheten, en uppenbar hälsorisk för både människor och djur. (Finlands största flygsandsområden och vack-

raсте badstränder i Hangö, på Ytterö och i Kalajoki är redan nu farliga att beträda barfota.) Därför anser Finlands naturskyddsförening det vara av största vikt, att alla tillämpliga medel nyttjas för att förhindra skador förorsakade av engångsförpackningar och hälsar med stor tillfredsställelse förslaget att frågan skulle behandlas enhetligt i samtliga nordiska länder. För att förhindra nedskräpningen till sjöss borde samarbetet utbyggas till att omfatta alla länder. Nedskräpningsproblemet vid stränderna hänför sig nämligen till stor del till från fartygen utslängda engångsförpackningar.

Under prövning av olika alternativ för att lösa problemet med engångsförpackningar vill föreningen betona, att man icke uppnår tillfredsställande resultat enbart genom att förbättra renhållningen, intensifiera upplysningen och förbjuda nedskräpningen i terrängen, ehuru sådana åtgärder uppenbarligen delvis skulle förbättra läget. Den enda effektiva metoden torde vara att minska den mängd av engångsförpackningar som släpps ut i rörelsen antingen genom lagstiftning eller genom ömsesidiga överenskommelser mellan producenter och försäljare av förpackningar.

Bland engångsförpackningarna är glaset det svåraste problemet. Föreningen vill särskilt fästa uppmärksamheten vid den betydelse som återbäringspriset i fråga om glasflaskor har. Öl- och läskedryckstomflaskor, för vilka betalas 15 penni, ser man sällan i markerna medan blott ett fåtal människor besväras sig med att bära tillbaka tomma alkoholfaskor till butiken för den ringa summan av 5 penni per styck. Sistnämnda utgör — ofta sönderslagna — huvuddelen av glaslämningarna i naturen. Med hänsyn härtill anser föreningen att en märkbar förbättring i fråga om engångsförpackningsproblemet i Finland åtminstone beträffande glasresterna skulle åstadkommas om även de vanligaste typerna av alkoholfaskor skulle återköpas för 15 penni. Oy Alkoholiliike Ab har emellertid offentligt åberopat det faktum, att icke ens nuvarande pris av 5 penni läcker kostnaderna för flaskornas rengöring och behandling. Denna olägenhet kunde elimineras så att nämnda kostnadspost redan vid försäljningen inbegripes i flaskans pris. Salunda kunde glashöljet vid försäljningen åsättas t. ex. priset 20 penni och vid återköpet 15 penni. På så sätt skulle hanteringskostnaderna för tomflaskorna betalas också för de flaskor som icke återställas. Detta skulle i princip innebära att i varans pris skulle ingå en slags avgift för naturens renhållning. Det borde bli en allmän regel att i en varas pris skulle ingå kostnaden för den skada som produkten i fråga eller dess tillverkning åstadkommer i naturen eller för skadans förebyggande.

Helsingfors den 22 november 1968

Finlands naturskyddsförening r. f.

Pekka Nuorteva

Finl. dr. docent, ordförande

Veikko Huhta

Finl. lic., sekreterare

Centralhandelskammaren¹:

I medlemsförslaget konstateras, att nedskräpningen är ett allvarligt problem i dagens samhälle. Detta missförhållande anses ofta orsakas av användningen av engångsförpackningar. I förslaget har påpekats, att det för problemets lösning föreslagits ett begränsat bruk av engångsförpackningar och en förbättrad renhållning. Förslagsställarna har, sedan de konstaterat att frågan om engångsförpackningar dryftas i olika sammanhang i de nordiska länderna, föreslagit, att Nordiska rådet skulle rekommendera regeringarna att undersöka möjligheterna för en likartad lösning av de problem vilka orsakas av användandet av engångsförpackningar.

Centralhandelskammaren förenar sig med förslagsställarnas uppfattning om allvaret i det föreliggande problemet, för vars lösning även ett nordiskt samarbete förvisso är påkallat. Fastän förslaget endast utmynnat i att hemställa om en undersökning av möjligheterna för en likartad lösning av problemen i samband med engångsförpackningar, varemot i och för sig intel är att anmärka, vill Centralhandelskammaren redan nu framhålla, att de av engångsförpackningarna orsakade olägenheterna givetvis bör granskas med beaktande även av den nytta de medför. Engångsförpackningarnas fördelar för en effektiv och ändamålsenlig produktions- och distributionsverksamhet samt den nytta de medför för konsumenterna i bl. a. varans pris, hygien och servicens kvalitet, gör det omöjligt att ens föreställa sig ett modernt samhälle utan engångsförpackningar. Det av engångsförpackningarna orsakade nedskräpningsproblemet kan därför inte lösas genom att förbjuda eller på ett väsentligt sätt begränsa deras användning. Förpackningsbranschens fortsatta utveckling borde även vara möjlig utan klavbindande restriktioner, emedan utvecklandet av bl. a. förpackningsmaterialen kan, förutom den nytta de medför för distributionen och konsumenterna, även underlätta problem i anslutning till renhållningen.

Enligt Centralhandelskammarens uppfattning är lösningen av nedskräpningsproblemet som orsakas av engångsförpackningarna i första hand beroende av renhållningens effektivitet och medborgarnas allmänna förhållningssätt till omgivningens snygghet. Därför borde man också i undersökningen särskilt koncentrera sig på utredandet av tekniska och ekonomiska omständigheter i anslutning till renhållningen samt på att finna verksamhetsformer för medborgarnas snygghetsfostran.

Helsingfors den 29 november 1968

Centralhandelskammaren

Matti Virkkunen

Ordförande

Risto Piepponen

Biträdande direktör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands stadsförbund:

Finlands stadsförbund är medvetet om de missförhållanden som föranledes av att engångsförpackningar och särskilt engångsglas blir allt vanligare och har jämväl i olika sammanhang fäst uppmärksamhet på denna fråga. Sålunda riktade förbundet år 1966 en vädjan till industrin om att förhindra en spridning av bruket av engångsglas, varvid förbundet hänvisade till de svårigheter som åsamkas renhållningen ävensom de olägenheter, som skulle uppstå särskilt på camping- och rekreationsområden samt på badstränderna. Som resultat av denna vädjan synes man ha uppnått åtminstone en retardering av den ogynnsamma utvecklingen.

Som en preventiv åtgärd i syfte att begränsa spridningen av engångsglas har stadsförbundet ytterligare år 1966 fäst städernas och köpingarnas uppmärksamhet på att dessa i hyreskontrakten för av staden/köpingen ägda kiosker kan taga in en särskild klausul, som förbjuder försäljning av i engångsglas förpackade läskedrycker från ifrågavarande kiosk.

Enligt stadsförbundets byrås uppfattning vore det särskilt skäl att undersöka möjligheterna att på frivillig väg begränsa användningen av sådana engångsförpackningar, som medför olägenheter, ävensom möjligheterna att speciellt i fråga om sådana förpackningar, som allmänt kommer att brukas utanför hushållen, t. ex. på rekreationsområden, få fram sådana förpackningar, som medför minsta möjliga fara och olägenhet. Det synes även vara skäl att fästa uppmärksamheten på betydelsen av uppfostran och information i avsikt att minska de menliga följderna ävensom på de tilläggsåtgärder som vid renhållningen betingas av att bruket av sagda förpackningar får allt större omfattning.

Om ock det i samband med utredningen är skäl att undersöka möjligheterna att jämväl med förbud och föreskrifter begränsa användningen av sådana engångsförpackningar, som föranleder olägenheter, synes det lämpligt att i främsta rummet ställa sådana begränsningar och förbättringar, som kan åvägabringas på frivillig väg.

Åvägabringande av ett likartat förfarande i de särskilda nordiska länderna bör jämväl i denna fråga anses önskvärt, såvida det i praktiken visar sig möjligt.

Helsingfors den 15 november 1968

Finlands stadsförbund

L. O. Johanson

Direktor

Erkki Irjala

Avdelningschef

Finlands industriförbund¹:

Den ökade föroreningen av naturen är i välfärdsländer en allmän och beklaglig företeelse. En del av det avfall som bidrar till föroreningen utgörs av bortkastade tomma förpackningar. Olägenheterna är dels av estetiskt slag, dels kan de vara förknippade med fara för skada. Detta är ett problem som bör tagas på allvar och som bör lösas. Man bör dock besinna att karaktären av naturens förorening både i kvantitativ och i kvalitativ bemärkelse, även om de härtill ledande orsakssammanhangen är synnerligen mångfasetterade. En grundlig kännedom om dessa är den enda vägen till en saklig och ändamålsenlig lösning av problemet.

Orsakerna till att förpackningar blivit allmännare och att engångsförpackningar tagits i bruk är mångfaldiga. Generellt torde det dock vara möjligt att uppdelna dessa orsaker i dels sådana, som härrör sig från de förändringar som skett i konsumenternas köp- och konsumtionsvanor, dels i sådana som beror på effektiviseringssträvandena inom industrin, handeln och transportväsendet samt myndigheternas föreskrifter. Sålunda är det numera t. ex. inte möjligt att utan förpackningar tillfredsställa konsumenternas krav på hygien. Till följd av dessa krav kan man förhindra en för tidig förskämning av livsmedlen och på samma gång minska deras mottaglighet för sjukdomsalstrare. Bl. a. hälsovårdsmyndigheterna har fäst uppmärksamheten vid detta, i det de betonar den ur allmän hälsovårdssynpunkt stora betydelsen av förhandsförpackning av livsmedel i fabriker. Man har t. o. m. konstaterat att förpackningen av livsmedel både direkt och indirekt har bidragit till att höja folkhälsan i vårt land till dess nuvarande relativt höga nivå.

Konsumenternas krav på service har ävenledes i avgörande grad förändrats. Med avseende å produkterna fordrar man bättre kvalitet, hållbarhet, större lätthet att använda, anpassning till den ökade fritiden eller de förvärvsarbetande husmödrarnas krav o. s. v. Till konsumenternas krav hör oftast också möjligheterna till snabba och smidiga inköp. Till dessa krav kan ännu räknas de mest mångskiftande synpunkter på produkternas smak, utseende, arom o. s. v. Gemensamt för alla dessa krav är att det inte är möjligt att tillfredsställa dem utan tillhjälp av förpackningar.

Inom de flesta industribranscher som tillverkar konsumtionsvaror är en rikligt organiserad förpackning av produkterna en av grundförutsättningarna för en effektiv produktion. Utan ändamålsenliga engångsförpackningar skulle det vara omöjligt att förverkliga en produktion som iakttar marknadsföringens alla delfaktorer.

Användning av förpackningar är en grundförutsättning också för det nutida distributionssystemet. Detta system förutsätter ju planenlig varutrans-

¹ *Uttrandet översatt från finska.*

port, som sker i stora enheter samt hantering på såväl parti- som detaljhandelnivå, större butiksenheter och effektiv på självbetjäningsprincipen baserad detaljförsäljning, som karakteriseras av en omfattande visning av produkterna så att konsumenterna kan granska och utvälja dem och bedöma deras pris. Det är svårt att föreställa sig att detta system skulle fungera utan engångsförpackningar.

En utvecklad förpackning av produkterna hör alltså oskiljaktigt till ett utvecklat samhälle. Förpackandet har utvidgats och blivit mångsidigare emedan konsumenternas, industrins, handels och transportväsendets gemensamma fördel har krävt detta. Man bör även komma ihåg att av alla de konsumentförpackningar, som numera används, är minst nio av tio engångsförpackningar.

Till ett kraftigt utvecklat förpackande ansluter sig det ökade förpackningsavfallet som en olägenhetsfaktor. Så sker under förhållanden då samhällets uppsamling av avfall inte är ordnad på ett effektivt sätt och då konsumenterna och andra förbrukare av förpackningar på grund av otillräcklig upplysning och undervisning inte är medvetna om det ansvar som åligger dem. Finlands nuvarande lagstiftning överlämnar ansvaret för uppsamlingen och transporten av avfall till den enskilde fastighetsägaren. Enligt lag ankommer på kommunen endast hanteringen och förstöringen av avfall på avstjälpningsplatser eller i inrättningar för avfallshantering.

Undervisnings- och upplysningsverksamheten är helt och hållet oorganiserad. Den enda målmedvetna strävan att korrigerera detta sakförhållande har varit den i början av år 1967 inledda kampanjen »Håll Finland rent», som finansierades av förpackningsindustrin och vars verkan trots ett lyckat genomförande var kortvarig.

Aktuellare än den rekommendation som framlagts i det föreliggande medlemsförslaget är enligt Finlands industriförbunds uppfattning ett till de nordiska regeringarna riktat önskemål om att de i skyndsam ordning och med iakttagande av respektive lands speciella förhållanden skulle utreda hur man med skäligena kostnader kunde få till stånd en ändamålsenlig organisation för uppsamling av avfall och hur man borde skapa undervisnings- och upplysningsverksamheten och hurudan denna borde vara.

Våra medlemsorganisationer Finlands metallindustriförening r. f., Finlands glasindustriförbund r. f. och Finska plastindustriförbundet r. f., av vilka också utlåtande i saken har begärts, förenar sig om detta utlåtande. Nämnade organisationer har även meddelat att de inte kommer att avge något särskilt utlåtande i detta ärende till Finlands delegation i Nordiska rådet.

Finlands industriförbund

Sten Finne

Finlands svenska landskommuners förbund och Maalaiskuntien liitto¹:

I förslaget har man med ett flertal exempel belyst de faror och men, som ej förintas genom förmultning, korrosion eller dylikt. Särskilt har man betonat vikten av att frågan ordnas på ett likartat sätt i alla nordiska länderna mellan vilka det råder en livlig turisttrafik.

Reduceringen av de nackdelar som förpackningarna medför utgör en viktig och mångfasetterad fråga, vilken särskilt bör granskas ur naturskydds- och hälsosynpunkt. Dessutom är dess ekonomiska betydelse icke ringa. För att åtgärder skall kunna företagas i syfte att reducera dessa nackdelar är en undersökning nödvändig. En undersökning som berör samtliga nordiska länder torde bäst kunna fås till stånd på rådets rekommendation.

Helsingfors den 19 november 1968

Finlands svenska landskommuners förbund

Bertel Lindh

Jacob Söderman

Maalaiskuntien Liitto

Arne Eskola

Pentti Vataja

Forbundsdirektor

Avdelningschef

Finska försäkringsbolagens centralförbund:

— — — anför Finska försäkringsbolagens centralförbund högaktningfullt, att det med beaktande av de allmänna olägenheter samt de person- och egendomsskador, som kan följa med ökande användning av engångsförpackningar, är önskvärt, att det väckta medlemsförslaget utmynnar i en rekommendation till de nordiska ländernas regeringar om utredning av möjligheterna att nå fram till ett enhetligt avgörande, i vilket olika synpunkter på frågan blir vederbörligen beaktade.

Helsingfors den 26 september 1968

Finska försäkringsbolagens centralförbund

Kari Karhunen

Tauno Suontausta

Finska pappers- och kartongförädlares förening¹:

I det ifrågavarande förslagets motivering betonas särskilt, att av sådant material tillverkade engångsförpackningar, som inte förintas eller som endast mycket långsamt förstörs av naturens krafter, kvarlämnade i naturen

¹ Yttrandet översatt från finska.

utgör en fara för människans hälsa och trivsel samt åsamkar djuren skador. Enligt vår uppfattning föranleds dessa faror mera av den ökade fritiden och dess utnyttjande för friluftsliv än av den ökade användningen av engångsförpackningar. Sådana förpackningars andel i utfärdsutrustningen, som ej förintas i naturen, har nämligen under de senaste åren avsevärt minskats. De har ersatts med engångsförpackningar, som förintas i naturen, och är lätta att förstöra. Tillverkarna av förpackningar planerar också fortlöpande nya lösningar, som skulle underlätta det av friluftslivet föranledda växande avfallsproblemet. I Sverige har man t. ex. experimenterat med ölbuteljer tillverkade av kartong och plast. Vår förenings medlemsfabriker, som för olika ändamål tillverkar engångsförpackningar av papper och kartong med tillsats av exempelvis ämnen som ger skydd mot fukt, arom och ljus, utvecklar nya förpackningsmetoder, som betjänar konsumenterna.

Vi ifrågasätter om en lösning av det av friluftslivet föranledda avfallsproblemet kan åstadkommas genom att konsumenterna med tillhjälp av ekonomiska fördelar kunde förmås att återställa tomflaskor och andra som farliga betraktade förpackningar till detaljhandeln, vilken möjlighet omnämns i förslaget. Till utfärdslivets natur hör ju redan att lätta på bördan allteftersom färden fortskrider. En betydande ersättning för återställandet skulle även höja varans inköpspris. En lösning borde snarare sökas på den linjen, att förpackarna alltmer skulle övergå till att använda förpackningsmaterial, som är förenliga med såväl konsumentens som det allmännas fördel på sätt i förslaget avses.

I förslaget hänvisas till två möjligheter speciellt för att lösa det avfallsproblem, som ansetts ha uppkommit genom de allt allmännare engångsförpackningarna. Enligt förslaget har dessa möjligheter vid den i ärendet förda diskussionen i somliga av de nordiska länderna uppställts som alternativa lösningar speciellt i ekonomiskt hänseende. I fråga om den ena utgår man ifrån att användningen av engångsförpackningar vid distribution av förnödenheter skulle inskränkas genom överenskommelser eller lagstiftning. Såsom ett andra alternativ anges en allmän förbättring av avfallsvärden.

Vår uppfattning är, att fördelarna av engångsförpackningarna redan nu är så stora för konsumenterna, att användningen av sådana i och för sig ej kan inskränkas och att efterfrågan tvärtom fortlöpande kommer att öka. Det nuvarande förpackningssättet underlättar distributionstekniken och nedsätter därigenom kostnaderna till fördel för konsumenterna. Exempelvis i självbetjäningsbutikerna ersätter engångsförpackningarna med sina varudeklarationer biträdena. De utgör även en garanti för att den förpackade varan är hygienisk och hållbar. I det föregående har redan hänvisats till att såsom material för förpackningar i större utsträckning än tidigare kan användas material, som även underlättar avfallsvärden. En kraftig

utveckling av avfallsvården är under alla omständigheter enligt vår uppfattning den egentliga utväg, genom vilken det växande avfallsproblemet kan lösas.

De erfarenheter vi har av avfallsvård och i anslutning därtill av engångsförpackningar, tyder klart på att den industri, som tillverkar förpackningsförnödenheter, redan nu vid tillgodoseendet av efterfrågan i mån av möjligheter beaktat allmänna synpunkter. Vår uppfattning är även, att man i avfallsvårdsfrågor bäst uppnår av det allmännas fördel påkallade lösningar genom förhandlingar mellan å ena sidan konsumenterna, handeln och producenterna, och å andra sidan hälsovården, naturskyddet, kommunerna m. fl. Genom lagstiftningsåtgärder kunde man däremot bringa den på området försiggående snabba utvecklingen att stagnera.

Då avfallsproblemet är föremål för undersökning i alla de nordiska länderna vill vi rekommendera, att utredningsresultat måtte utbytas och att man söker uppnå gemensamma linjer för lösningarna. Denna utveckling stöds av det livliga umgänget mellan de nordiska länderna, såsom i motiveringen till det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget även anföres. Vi konstaterar dock, att de med avfallsvården förknippade problemen är avvikande i de olika nordiska länderna redan beroende på dessas avvikande boendetäthet.

Helsingfors den 14 november 1968

Finska pappers- och kartongförädlares förening

K. Rintakoski

J. Kanerva

Vähittäiskaupan keskusliitto — Detaljhandelns centralförbund:

Det allt allmännare användandet av engångskonsumtförpackning har varit ett nödvändigt villkor då handeln och industrin gemensamt bemödat sig om att minska distributionskostnaderna. Likaså kan uppfyllandet av de sanitära fordringarna genomföras effektivast i samband med industriell förhandsförpackning. Vårt centralförbund har tagit del av det detaljerade utlåtande som Suomen pakkausyhdistys r.y. (*se nedan*) avgivit om saken och förenar sig om de där framförda synpunkterna.

Ur minuthandelns synpunkt är engångsförpackningarna synnerligen rekommendabla, ty de underlättar och effektiviserar verksamheten vid minutförsäljningsställena. Också konsumenterna har godkänt engångsförpackningarna, emedan de är hygieniska och påskyndar utförandet av uppköpen. Såväl förpackningarna, liksom materialet som de tillverkas av, utvecklas

fortsättningsvis, och ett intagande av en alltför kategoriskt avvisande ståndpunkt skulle hämma den naturliga utvecklingen på detta område.

Det från engångsförpackningarna härrörande avfallsproblemet bör samhället vara i stånd att sköta med hjälp av allmän upplysning och ordnad avfallsservice. Mest diskussion har vissa engångsförpackningar av glas, som ej kan förstöras genom att brännas, gett upphov till. Också på detta område har utvecklingen gått snabbt framåt och en övergång till plastförpackningar har redan i hög grad skett vad teknokemiska produkter beträffar. Också förpackning av läskedrycker och mellanöl i engångsflaskor av plast har vederligen redan undersökts och en del experiment har utförts. Om man på detta område finner en ekonomiskt lönsam lösning, försvinner det av glas- och plåtförpackningar förorsakade avfallsproblemet till stor del. Handelns verksamhet kunde avsevärt effektiviseras, om hanteringen och transporten av returflaskor inte skulle belasta affärernas lönsamhet. De sålunda erhållna besparingarna skulle lända konsumenten till nytta antingen i form av bättre service eller sjunkande priser.

Med hänvisning till det ovanstående framför centralförbundet som sin åsikt, att beträffande engångsförpackningar i utvecklingens nuvarande skede inte borde omfattas en alltför kategoriskt avvisande ståndpunkt. Däremot borde man vidtaga åtgärder för att ordna avfallsservicen på en nivå som motsvarar nutidens krav och utveckla engångsförpackningarna så att de ekonomiska och av avfallsservicen betingade synpunkterna blir beaktade.

Helsingfors den 2 december 1968

Detaljhandels centralförbund

Eino I. Leino

Konsumtionsandelens centralförbund¹:

De i det inom Nordiska rådet väckta förslaget avsedda engångsförpackningarna utgör endast en del av det i utveckling stadda samhällets avfallsproblem. Industrins avfall och den ökade användningen av växtskyddsämnen förorsakar bl. a. förorening av vattendrag och t. o. m. rubbar naturens jämvikt. Mängden av hushålls- och därmed jämförbart avfall ökar kraftigt med en höjning av levnadsstandarden, vilket naturligtvis förorsakar en ökad fara för människornas hälsa och särskilt för trivseln. Engångsförpackningarnas skadliga verkningar är det dock skäl att se som en del av det i utveckling stadda samhällets avfallsproblem och förorening.

Utvecklingen av samhället och ökningen av levnadsstandarden förutsätter

¹ Yllrandet översatt från finska.

en snabb utveckling av distributionshandeln. Sålunda förflyttar rationaliseringen av distributionen tyngdpunkten allt mer till självbetjäningen. Detta å sin sida förutsätter förhandsemballering och betyder en fortsatt ökning av engångsförpackningarnas andel. Att finna lämpliga packningsätt och -material är ett av distributionens centrala rationaliseringsproblem. I varje enskilt fall blir man sålunda tvungen att taga hänsyn till både produktionens, distributionens och konsumenternas intressen. Man strävar givetvis efter att få ut produkterna till konsumenterna så kvalitativt goda som möjligt och med lägsta möjliga omkostnader. De hygieniska och kvalitativa faktorerna leder utvecklingen till förhandsemballering i ett så tidigt skede som möjligt. Detta ökar naturligtvis produkternas tillverkningsomkostnader men minskar å andra sidan distributionskostnaderna i det behandlingsfaser som förutsätter handarbete avlägsnas från detaljhandeln.

En allt större del särskilt av livsmedelsproduktsortimentet förhandsembaleras just i engångsförpackningar. Endast en begränsad del av dessa är skadliga glas-, plast- eller metallförpackningar. Användningen av annat förpackningsmaterial, såsom glas eller metall, för t. ex. drycker och konserver innehållande kolsyra har visat sig svårt. Ett alternativt material är i vissa fall plast, som å andra sidan också är oförstörbart och ökar nedskräpningsproblemet. Drycker saluförs ej i vårt land i engångsglas. Det oaktat vållar glasavfall speciellt i naturen allt större förfång. En ökad användning av engångsglas skulle sannolikt leda till en ökning av glasavfallet, varför ibruktagandet av sådana ej bör rekommenderas.

En allt större del av hushållsavfallet omhändertas av den organiserade avfallsvården. Det oaktat ökar nedsmutsningen av samhället fortlöpande, i synnerhet som renhållningen ankommer på fastighetsägarna. Samhällets plikter och ansvar i effektiveringen av både avfallsvården och det allmänna upplysningsarbetet borde i avgörande mån ökas. Samhällets förorening kan icke väsentligen förhindras genom förbud, som riktar sig mot några enstaka förorening förorsakande artiklar.

Med hänvisning till vad ovan anförts stöder centralförbundets direktion det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget och anför såsom begärt yttrande,

att lösandet av samhällets alltmer växande avfallsproblem förutsätter en total utredning samt effektiva åtgärder från samhällets sida i syfte att effektivisera såväl avfallsvården som upplysningsarbetet,

att det är ändamålsenligt att avlägsna de med användningen av engångsförpackningarna förbundna negativa verkningar enhetligt i samtliga nordiska länder likväl med beaktande av att det önskade resultatet icke uppnås enbart genom inskränkningar rörande vissa förpackningsformer, samt

att de menliga faktorer som är förenade med speciellt av glas och metall tillverkade engångsförpackningar bäst kan avlägsnas genom att medverka

till utvecklandet av förpackningsmaterial, som efter lämplig tid förstörs av sig självt.

Helsingfors den 27 november 1968

Konsumtionsandelens centralförbund r.f.

För direktionen:

Jorma Jalava

Pekka Kuoppala

Bryggeriindustriförbundet¹

1. För närvarande använder sig de till Bryggeriindustriförbundet hörande bryggerierna icke av engångsförpackningar och enligt vad vi har oss bekant saluför endast ett bryggeri i vårt land svag maldryck (I-öl) i ringa omfattning i plåtburkar. Landets samtliga bryggerier har med Oy Alkoholilike Ab träffat en överenskommelse om att A-öl och mellanöl icke heller från början av nästa år tills vidare skall saluföras i engångsglas eller andra engångsförpackningar. Enligt vad vi har oss bekant saluförs ej heller läskedrycker i vårt land i engångsglas med undantag för av en liten, »vild» tillverkare.

2. Enligt vad förbundet har sig bekant har i Sverige tillsatts en statskommitté för att undersöka frågan om engångsförpackningar. Kommittén torde få sitt arbete färdigt senast i början av år 1970.

3. Ätminstone för närvarande har bryggeriindustrin icke för avsikt att av eget initiativ rekommendera bryggerierna att inleda användning av engångsglas eller andra engångsförpackningar i vårt land.

Med hänvisning till vad ovan anförts och då inom Nordiska rådet väckts det ifrågavarande förslaget om en likartad lösning av frågan om engångsförpackningar i alla de nordiska länderna, är Bryggeriindustriförbundet av den åsikten, att till dess att den i Sverige tillsatta statskommitténs betänkande blivit färdigt och eventuellt på basis därav en lösning åstadkommits genom statsmakternas försorg, bryggeriindustrin borde avhålla sig från användning av engångsförpackningar. Detta förutsätter givetvis, att öl och läskedrycker i engångsförpackningar ej heller importeras till vårt land.

Helsingfors den 18 november 1968

Bryggeriindustriförbundet

Pentti Sauramo

¹ Yttrandet översatt från finska.

Virvoitusjuomateollisuusyhdistys r.y. — Läskedrycksindustriföreningen r.f. meddelar i skrivelse av den 18 november 1968, att föreningen instämmer i Bryggeriindustriförbundets yttrande av den 18 november 1968 (se ovan).

Suomen pakkausyhdistys — Finlands förpackningsförening¹:

I utvecklade industriländer har man under de senaste decennierna i fråga om i det närmaste alla industriellt tillverkade konsumtionsförnödenheter övergått till i fabriken försiggående förhandsemballering och s. k. engångsförpackningar. Orsakerna till att emballeringen blivit allt allmänare och de ifrågavarande engångsförpackningarnas ibruktagande är givetvis mycket talrika. Det är ju fråga om en av konsumtionens, distributionens och produktionens centrala delfaktorer. Med en generalisering torde det dock vara möjligt att uppdelna dessa orsaker dels i sådana som föranletts av förändringar i konsumenternas inköps- och konsumtionsvanor och dels i sådana som föranletts av strävanden att effektivisera industrins, handelns och transportservicens funktioner samt sådana som föranletts av myndigheternas bestämmelser. Det är t. ex. omöjligt att i detta nu tillgodose konsumenternas hygieniska krav utan förpackningar. Som en följd av dessa krav kan man bl. a. förhindra att livsmedel förfärs för tidigt och samtidigt reducera deras mottaglighet för sjukdomsspridare. Bl. a. hälsovårdsmyndigheterna har fäst uppmärksamhet härpå då de understrukit den stora betydelse förhandsemballering av livsmedel i fabriken har med tanke på den allmänna hälsovården. Det har till och med konstaterats, att emballeringen av livsmedel exempelvis i Finland såväl direkt som indirekt bidragit till att höja folkhälsan till dess nuvarande, förhållandevis höga nivå.

Även konsumenternas krav på service har i avgörande grad undergått förändringar. Av produkterna krävs bättre kvalitet, hållbarhet, lättare användbarhet, anpassning till de krav, som den ökade fritiden eller husmödrarnas förvärvsarbete uppställer o. s. v. Till konsumenternas servicekrav hör oftast även möjlighet till snabba och smidiga inköp. Till dessa krav kan även ansluta sig de mest olikartade synpunkter angående produkternas smak, utseende, arom o. s. v. Gemensamt för alla dessa krav är att det inte är möjligt att tillgodose dem utan den hjälp förpackningar erbjuder.

Inom flertalet industrigrenar, som tillverkar konsumtionsförnödenheter, är en välordnad emballeringsverksamhet en av grundförutsättningarna för en effektiv produktionsverksamhet. Utan för ändamålet lämpade engångsförpackningar vore det omöjligt att förverkliga en toppmekaniserad produktionsverksamhet, som beaktar marknadsföringens samtliga delfaktorer.

Användandet av förpackningar utgör även en grundförutsättning för ett tidsenligt distributionssystem. Ett sådant system förutsätter ju en plan-

¹ Yttrandet översatt från finska.

mässig, i stora enheter försiggående varutransport samt behandling såväl på parti- som detaljhandelsplanet, stora butiksenheter och en effektiv, på självbetjäningsprincipen baserad minutförsäljning, för vilken är kännetecknande en omfattande exponering av produkterna för konsumenterna till påseende, urval och prisbedömning. Det är svårt att föreställa sig detta system i funktion utan engångsförpackningar.

Enbart detaljhandels kostnader för personal och butiksutrymmen är som motvikt till engångsförpackningarna av en sådan storleksordning, att det inte kan ifrågasättas till förmån för vilketdera alternativet lämplighets-synpunkter leder utvecklingen. Därjämte bör ihåggkommas, att de olika ländernas hälsovårdslagstiftning upplär bestämmelser, som förpliktar detaljhandeln att av hälsovårdsmässiga skäl sälja emballerade produkter. I de flesta europeiska länder är exempelvis försäljning av mjölk i lös vikt i lag förbjuden.

Det bör även konstateras, att den nutida produktionen i syfte att reducera produktionsomkostnaderna alltmera koncentrerar sig på större, specialiserade industriella inrättningar. Denna utveckling medför emellertid dock ofta längre transportvägar och ökade distributionskostnader. En annan utvecklingslinje medför att produkturvalet kraftigt ökas, vilket även är ägnat att höja distributionskostnaderna. Dessutom har distributionsprocessens mekanisering inte kunnat försiggå i takt med produktionens mekanisering. En följd härav och av de förhöjda arbetslönerna har varit, att en större del av konsumentprisen än tidigare måst användas för distributionskostnaderna.

För att uppnå balans har det behövts en synnerligen effektiv rationalisering av distributionsfunktionerna. Detta har i Europa uppnåtts under de senaste decennierna. I Förenta staterna ägde ju motsvarande utveckling rum redan tidigare. En förutsättning för ett sådant rationaliseringsarbete är dock alltid en utvecklad förpackningsverksamhet. Då man kommer ihåg att Finland är ett relativt gles beott land där avstånden mellan orter och transporter t. ex. i jämförelse med Mellaneuropa är synnerligen långa, blir betydelsen av en utvecklad förpackningsverksamhet även ur denna synpunkt förstaelig.

En utvecklad förpackningsverksamhet hör sålunda oskiljaktigt till ett utvecklat samhälle. Förpackningsverksamheten har utvidgats och blivit mångsidigare då konsumenterna, industrins, handels och transportservicens gemensamma fördelar har fordrat det. Att förbigå dessa förmåner och förbjuda engångsförpackningar vore t. ex. inte möjligt nu för tiden utan djupgående störningar och oersättliga ekonomiska förluster. Man bör nämligen komma ihåg, att av alla nu använda konsumentförpackningar ungefär nio av tio är engångsförpackningar och t. ex. i Finland räknas endast en del glasförpackningstyper till återbäringsförpackningar. Dessutom har man inte tillräckliga motiv för att inta en avvikande ställning t. ex. i avfallshänseende åt någon förpackningstyp eller något förpackningsmaterial.

I Finland använde den emballerande industrin år 1966 för förpackningsförnödenheter 2,2 procent av sina produktionskostnader eller sammanlagt c:a 300 miljoner mark. I det belopp, som anger kostnaderna för förpackningsmaterial finns då inte med t. ex. lönekostnader för den personal, som medverkar vid förpackningen, maskinkostnader eller halvfabrikat som vidareförädlas vid den emballerande industrin. Med är inte heller detaljhandels direkta inköp av förpackningsmaterial och förpackningskostnader. Om man skulle lägga till dessa kostnader till det förut nämnda beloppet som vanligen används just då man åskådliggör omfattningen av förpackningsverksamheten och förpackningsindustrin, skulle man för år 1966 sannolikt komma till en slutsumma på över 500 miljoner mark.

Under det ifrågasvarande året var Finlands förpackningsproduktions totala värde c:a 360 miljoner mark av vilket exportens medel utgjorde c:a 100 miljoner mark eller c:a 30 procent.

Inköp av förpackningsmaterial åren 1962—1966

År	Miljoner mark
1962	206
1963	219
1964	243
1965	267
1966	296

Inköp av förpackningsmaterial åren 1962—1966

År	Produktions- kostnad i procent
1962	2,3
1963	2,2
1964	2,2
1965	2,1
1966	2,2

Förpackningsproduktionen råvarugruppvis år 1966

Råvarugrupp	Totala produk- tionsvärdet i procent
Papper, papp, kartong	66,8
Metall	14,6
Plast	8,1
Glas	6,0
Trä	3,6
Övriga	0,9
	100,0

Förpackningsindustrin, till vilken enligt internationellt godkänt bruk räknas företag som planerar och tillverkar förpackningar och för förpackningsprocedurens del också affärsföretag som använder förpackningar, är sålunda redan en av de stora industribranscherna även i Finland. Detta oaktat att emballeringen i Finland ännu inte är synnerligen allmän internationellt sett. T. ex. i Förenta staterna är förbrukningen av förpackningsförnödenheter räknad per invånare ungefär fyra gånger och i Sverige dubbelt så stor i jämförelse med Finlands förbrukning. Finland ligger också rätt långt efter Förenta staternas och Sveriges förbrukning av träfiberprodukter, vartill hör, att av det förbrukade papperet och kartongen över 50 procent utgår till produkternas distribution. Detta betyder för sagda länder i kvantitativt hänseende en dubbel konsumtion i jämförelse t. ex. med tidningspapperskonsumtionen.

I detta sammanhang torde det också vara skäl att nämna de ytterst stora variationerna i fråga om självbetjäningssförsäljningens andel även i de olika nordiska länderna. Sålunda sker i dag redan över 80 procent av Sveriges detaljhandelsförsäljning genom självbetjäningssaffärer. I Finland torde motsvarande procenttal vara c:a 25.

Synnerligen viktig är förpackningsindustrins betydelse då man tänker på Finlands export. Utan att gå in på frågan vilken betydelse förpackningarna och emballeringen har för exporten, inom den industri som använder sig av förpackningar, kan man komma ihåg att exporten av långt förädlade produkter — till vilken just export av förpackningar hör — är mycket fördelaktig med tanke på en ökning av valutaintäkterna och arbetsmöjligheterna. Betydelsen av exporten av förpackningstillbehör är vid förlängningen av de inhemska serierna också en beaktansvärd synpunkt för förpackningsindustrin, inom vilken den internationella standardiseringen är rätt långt utvecklad.

Ovan nämnda störningsfaktorer, som förorsakas av begränsningar hänförande sig till förpackningsverksamheten, måste också undersökas mot denna bakgrund. Man bör även taga hänsyn till de förpiktelser som t. ex. de nordiska länderna i EFTA-överenskommelsen förbundit sig att upprätthålla.

Som känt kan en starkt utvecklad förpackningsverksamhet ge upphov till menliga följdverkningar i form av problem med det ökade förpackningsavfallet. Dessa uppkommer under sådana förhållanden då samhällets renhållning inte är ordnad på ett effektivt sätt och då konsumenter och andra förpackningsförbrukare på grund av otillräcklig upplysnings- och undervisningsverksamhet inte känner till det ansvar som tillkommer dem. Samhällets avfallsservice möjliggör t. ex. inte tillbörligt uppsamlande och förstörande av förbrukade förpackningar, och förpackningsförbrukare är inte på det klara med de estetiska och hälsovådliga olägenheter, som olämplig behandling av förpackningsavfall förorsakar. Det är dock snedvridet om man strävar att avlägsna nämnda olägenheter genom att bromsa utvecklingen

inom förpackningsbranschen, vars strävan är att effektivera handelns, industrins och transportservicens verksamhet och tillgodose konsumenternas krav. I stället borde alla tillbuds stående möjligheter utnyttjas för att utveckla den lagstiftning som berör samhällets avfallsservice och för att få till stånd en omfattande undervisnings- och upplysningsverksamhet.

Sist och slutligen är det ju detta som det är fråga om då man talar om det s. k. avfallsproblemet. Finlands nuvarande lagstiftning överlåter exempelvis ansvaret för avfallets uppsamlande och transport åt de enskilda fastighetsägarna. Enligt lagen tillkommer kommunen endast avfallets behandling och förstörande på avfallsplatser eller på avfallsbehandlingsverk. Lagstiftningen förpliktar inte ens stadskommuner att grunda renhållningsverk. Undervisnings- och upplysningsverksamheten är helt oordnad. Den enda medvetna strävan för att rätta till förhållandet var den i början av år 1967 påbörjade kampanjen »Håll Finland rent», som förverkligades med tillhjälp av medel från förpackningsindustrin och som trots att den var utomordentligt lyckad helt naturligt kommer att ha en kortvarig effekt.

Därför vore det absolut nödvändigt att statsmakten tar del i ett fortsatt upplysningsarbete på bred bas. Redan från barnaår borde medborgarna fostras till att på rätt sätt behandla såväl begagnade förpackningar som annat avfall. Om man med detta omfattande uppfostringsarbete, till vilket bl. a. skolundervisningen hör, kunde förena en effektiv renhållningsorganisation skulle man vid lösandet av avfallsproblemet uppnå verkligen betydande resultat.

Utgående från ovanstående rekommenderar vi en utredning av de synpunkter som hänför sig till engångsförpackningarna och ett åstadkommande av en samnordisk lösning som lämpar sig för de enskilda ländernas speciella förhållanden.

Helsingfors den 15 november 1968

Suomen pakkausyhdistys r.y.

Aimo Poutiainen

Verkställande direktör

Mainostoimistojen liitto r. y. — Reklambyråernas förbund¹:

Förpackningen är ett naturligt led i den process som avser att fylla konsumentens behov medelst industriella metoder. Användandet av olika slags förpackningar ökar i takt med urbanisering och stigande levnadsstandard. Engångsförpackningen är en väsentlig del av modern marknadsföring och har sålunda en direkt inverkan på konsumentens dagliga liv.

¹ *Utttrandet översatt från finska.*

Behovet och nyttan av förpackningar och engångsförpackningar kan inte ifrågasättas.

Det är å andra sidan ett allmänt känt faktum, att en del förpackningar förorsakat avfallsproblem som ej ännu kunnat lösas på ett nöjaktigt sätt. Avfallsfrågan i sin helhet är bristfälligt ordnad, tillräcklig upplysning saknas, likaså effektiva tekniska medel. Ej heller lagstiftningsvägen har någon slutlig lösning kunnat uppnås.

Ett försök att lösa frågan genom att betona avfallsproblemet och negligera teknisk-ekonomiska synpunkter kan ej komma i fråga i sådana kulturländer som de nordiska länderna.

Det vi absolut behöver just nu är sådan forsknings- och planeringsverksamhet som lägger fram nya alternativ i fråga om förpackningar som i tekniskt och ekonomiskt hänseende bättre förmår betjäna konsumenten och samtidigt lösa avfallsproblemet. För avfallsfrågans vidkommande bör detta forskningsarbete ingå som ett led i den forsknings- och planeringsverksamhet som avser att finna en lösning på avfallsproblemet i sin helhet. Speciellt betonas vikten av en effektivare upplysningsverksamhet.

För närvarande är det inte ändamålsenligt att rekommendera en enhällig lösning av de problem som är förenade med användandet av engångsförpackningar, emedan tillräckligt effektiva lösningar helt enkelt ej existerar. Viktigast enligt vår mening är att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att avstå från att lagstiftningsvägen, genom restriktioner eller förbud hämma den utveckling, som bl. a. i form av engångsförpackningar genom den stigande levnadsstandarden ovedersägligt förenas med utvecklingen inom förpackningsindustrin, handeln samt den industri som använder förpackningar. Däremot vore det av största vikt att försöka nå fram till bättre lösningar av avfallsproblemet genom att specialister inom olika områden skulle samverka i forsknings- och undersökningsverksamheten.

Helsingfors den 12 november 1968

Reklambyråernas förbund

F. Saalaste

Ordförande

Tapio Kähkönen

Verkställande direktör

Mainostajien liitto — Annonserernas förbund r.y.¹:

Bruket av engångsförpackningar är ur konsumenternas, handelns och industrins synpunkt såväl en betydande ekonomisk och praktisk fördel som ett oundgängligt och acceptabelt konkurrensmedel i vårt marknadsförings-system.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Därför måste de förbud och begränsningar, som gäller engångsförpackningars material och form samt övriga omständigheter införas endast i de fall då dessa omständigheter har en direkt förändrande, negativ eller t. o. m. farlig inverkan på själva produkten eller på den som använder förpackningen. Härvid bör förbuden och begränsningarna gälla förpackaren, industrin och handeln.

När det gäller de av engångsförpackningarna framkallade eventuella indirekta olägenheterna bör förbuden och begränsningarna rikta sig mot konsumenterna. Men härvid är upplysningsarbete och ökandet av avfallsservicens effekt och metoder viktigare än förbud och begränsningar.

Det existerar ett av engångsförpackningar förorsakat avfallsproblem. Förpackningsindustrin samt handeln som använder förpackningar är medvetna om sitt ansvar. Ett bevis därpå utgör den senaste tidens omfattande och effektiva forsknings- och utvecklingsarbete som strävar efter att minimera avfallsproblemet. I detta arbete har kännbara framgångar redan nåtts.

Vid avlägsnandet och minskandet av de problem och de olägenheter som ansätter sig till bruket av engångsförpackningar är med tanke på resultatet av samarbetet med industrin och handeln och utnyttjandet av varderas sakkännedom en ovillkorlig förutsättning. Därför bör näringslivet vara starkt representerat i alla de strävanden som går ut på att finna en hel- eller dellösning på dessa problem.

Helsingfors den 29 november 1968

Mainostajien liitto—Annonsörernas förbund r.y.

Viljo Luukka

Styrelseordförande

Kai Vakkuri

Verkställande direktör

N o r g e

Sosialdepartementet:

Vi viser til brev av 24. september 1968. Saken har vært forelagt Kommunal- og arbeidsdepartementet og Handelsdepartementet idet det var forutsetning at disse departementer forela saken for underliggende og interesserte instanser.

Kommunal- og arbeidsdepartementet uttaler:

Departementet er enig i at henleggelse av emballasje, særlig engangs-emballasje i naturen er et alvorlig problem og at mulighetene for en ensartet løsning for de nordiske land av problemene i forbindelse med engangsemballasje bør undersøkes.

For vårt lands vedkommende vil en peke på bestemmelsen i lov om friluftslivet av 28. juni 1957 § 11 om at enhver som ferdes eller oppholder seg på annen manns grunn plikter å se etter at han ikke etterlater seg stedet

i en tilstand som kan virke skjæmmende eller føre til skade eller ulempe for noen. — I foreliggende innstilling om ny lov om naturvern, avgitt i mai 1968 er foreslått bestemmelse om glass, plast, papir, metall eller annet avfall som virker skjæmmende eller kan være til skade for mennesker og dyr, må ikke legges igjen eller tømmes i naturen.

Handelsdepartementet uttaler at man ikke har noe å merke til at det settes igang en slik undersøkelse som omfattes av medlemsforslaget.

Saken har også vært forelagt de enkelte avdelinger innen Sosialdepartementet. Spørsmålet har i lengre tid vært behandlet i dette departement i samband med bruken av engangsflasker for øl og i denne forbindelse også bruken av slike flasker for mineralvann og andre leskedrikker. Det har i samband med dette vært korrespondert med A/S Vinmonopolet, Bryggeriforeningen, Mineralvannindustriens landslag og en del produsenter og forhandlere.

Det vises videre til det som står på side 2 i medlemsforslaget om overenskomsten av 1965 mellom bryggeriene, mineralvannfabrikkene og A/S Vinmonopolet om forbud mot engangsflasker. Departementet har imidlertid ennå ikke tatt endelig standpunkt til spørsmålet om forbudet skal lovfestes.

Sosialdepartementet har ikke noe å bemerke til forslaget om at de nordiske land tar opp til undersøkelse mulighetene for en likartet løsning av de problemer som reiser seg i samband med anvendelse av engangsemballasje.

Oslo, 12. desember 1968

For sosialministeren

Ottar Lund

K. J. Øksnes

Den norske bryggeriforening:

Ut fra naturvern hensyn rettet Sosialdepartementet i 1965 en henstilling til industrien om å avstå fra bruk av engangsflasker av glass til øl og mineralvann. Industrien har lojalt fulgt denne henstilling. Mineralvannindustriens landslag har anbefalt at Sosialdepartementets henstilling stadfestes ved lov.

Heller ikke i Danmark og Finland anvendes engangsflasker av glass til øl og mineralvann. I Sverige har imidlertid bruken av engangsflasker av glass til øl og mineralvann fått et stort omfang, og det er for sent å snu utviklingen når så store økonomiske og andre hensyn allerede er blitt en hindring. Det er vårt inntrykk at det pågående utredningsarbeid i Sverige

om et renere samfunn ikke vil resultere i et lovforbud mot bruk av slik emballasje i Sverige. De svenske myndigheter vil i stedet være henvist til å innføre forholdsregler med sikte på å redusere skadevirkningene av disse glassflasker — uten mulighet for å unngå dem.

Dersom Nordisk Råd gir sin tilslutning til forslaget fra de fire nevnte medlemmer, vil spørsmålet om norsk lovforbud måtte stilles i bero inntil videre. Utviklingen i Norge vil da i mellomtiden meget lett kunne gå i retning av svenske tilstander. Det kan derfor neppe være forenlig med norske naturverninteresser at norske myndigheter gir sin tilslutning til forslaget om at man undersøker mulighetene for en nordisk løsning av de problemer som er forbundet med bruken av engangsflasker av glass. Vi kan løse saken meget enklere og hurtigere og sikrere alene enn i samarbeid med Sverige hvor saken nå er meget komplisert å løse.

Ut fra en helhetsvurdering kan Bryggeriforeningen derfor gi sin tilslutning til forslaget fra Mineralvannindustriens landslag om at det snarest mulig bør gjennomføres et lovforbud mot bruk av engangsflasker av glass til øl og mineralvann.

Oslo, 29. november 1968

Den norske bryggeriforening

Fredrik Ramm

Studieselskapet for norsk industri:

Den norske emballasjekomit , som er opprettet av Studieselskapet for norsk industri, vil gjerne støtte dette forslag med den vedlagte uttalelse (*se Bihang*). Vi gjør oppmerksom på at denne henvendelse er undertegnet av samtlige medlemmer av Den norske emballasjekomit , og at alle disse medlemmer er oppnevnt av de organisasjoner, institusjoner eller bedrifter som de representerer.

Oslo, 29. november 1968

Den norske emballasjekomit 

Jørgen Lorentzen

Formann

Ivar Amundsen

Sekretær

Uttalande av Den norske emballasjekomite angående problemene vid användning av engångsemballage

Som kjent foreligger i Norge fra 1965 en avtale mellom bryggeriene, mineralvannfabrikkene og A/S Vinmonopolet om å avstå fra å benytte engangsflasker av glass til øl og mineralvann i innenlandsk omsetning.

Selv om dette opprettholdes i tiden fremover, enten frivillig eller ved lovgivning, er dermed bare en liten del av problemet med naturens forurensning løst. Engångsemballasje i alle andre former finnes i langt større kvanta i materialer som blikk og aluminium, glass, plast av alle slag, papp, kartong og papir. At slik emballasje i stor utstrekning havner i naturen beror naturligvis på publikums manglende kultur og renslighet, og kan vanskelig avbøtes ved lovgivning.

Emballasje må man ha, og industrien kan ikke trekkes til ansvar. Straffelagte forbud overfor det forbrukende publikum kan neppe håndheves effektivt.

Den norske emballasjekomite vil gjerne fremsette forslag om at man snart organiserer systematisk aktivisering av den oppvoksende generasjon for positivt å oppdra denne ungdommen til å holde naturen ren for avfall, ikke ved å la dem lese plakater og slagord, men ved direkte opprydding.

Eksempel på arbeidsplan:

1. En dag i mai og en dag i oktober blir "Naturens dager".
2. Hver folkeskoleklasse adopterer et slykke natur, som renses for avfall på Naturens Dag (skolefri).
3. Den emballasjeproduiserende og -forbrukende industri stiller transport og sekker til disposisjon.
4. Skolebarna fører statistikk over forurensningenes kvanta og art fra år til år, og resultatene slås stort opp i aviser, radio og TV.
5. Initiativet tilligger Emballasjeforeningene (eller sentrene) i samarbeid med den departementale instans for naturvern.
6. Lokalt administreres saken av naturdag-komiteer, som bearbeider skolen.
7. De nødvendige midler utredes av det offentlige.

Den norske emballasjekomite vil gjerne støtte Nordisk Råds forslag om at problemene søkes løst parallelt i de nordiske land, og da også når det gjelder oppdragelse til respekt for naturen som ovenfor skissert.

Oslo, 29. november 1968

Jørgen Lorentzen

Overingeniør Formann

Rolf Tobiasson

Grosserer Viseformann

Odd G. Høidal

Konsulent

Studieselskapet for Norsk industri

Norges grossistforbund

De norske papirfabrikanter
felleskontor

<i>Inge Høivik</i> Konsulent	Norske eskefabrikkers landsforening
<i>Heige Nilsen</i> Direktor	De norske blikemballagefabrikkers forening
<i>Erik Aabye</i> Disponent	A/S Moss glasværk
<i>Per-Chr. Isaksen</i> Disponent	Norsk plastforening
<i>Kjell Dahl</i> Disponent	Norges markedsføringsforbund
<i>Ruth Kolstad</i> Fru	Norges husmorforbund
<i>Bj. Rokling</i> Direktor	Norges lastebileier-forbund
<i>Peter H. Bjering</i> Fraktsjef	SAS
<i>K. Asbjørnssøn</i> Kjøpmann	Norges kolonial- og landhandel- forbund
<i>Bjørn Foss</i> Kaptein	Generalintendanten
<i>P. Thrane-Cappelen</i> Cand. real	Forbrukerrådet
<i>W. Holst</i> Dir. dr. techn.	Studieselskapet for norsk industri
<i>I. Amundsen</i> Sivilingeniør Sekretær	Studieselskapet for norsk industri

S v e r i g e

Kommerskollegium:

Kollegium har hos handelskamrarna i Stockholm, Malmö och Göteborg (*se nedan*) anhållit om yttrande i ärendet. Överlämnande inkomna yttrandena får kollegium anföra följande.

Handelskamrarna i Stockholm och Malmö betonar att utredning om problemet med engångsförpackningar för närvarande pågår i Sverige genom kommittén för ett renare samhälle och vid det ekonomiska forskningsinstitutet vid handelshögskolan i Köbenhavn samt att båda utredningarna befinna sig i slutskedet. Enligt handelskamrarnas uppfattning bör åtgärder för att uppnå en likartad lösning av problemet icke vidtagas förrän de båda

utredningarna avslutats och remissbehandlats då ett bättre underlag för ett gemensamt nordiskt ställningstagande till möjligheterna för en likartad lösning bör föreligga. Handelskamrarna framhåller, att distributionsstrukturen av detaljhandeln med livsmedel varierar starkt mellan de nordiska länderna. Detta kan komma att medföra svårigheter för en enhellig nordisk lösning. Det är emellertid fortfarande enligt handelskamrarna fara värt, att olika bestämmelser om engångsförpackningar i de nordiska länderna kommer att framstå som direkta handelshinder. Handelskamrarna finner det angeläget att icke något nordiskt land genomför lagstiftningsåtgärder på ifrågavarande område innan en gemensam nordisk behandling av frågan skett. Handelskamrarna tillstyrker att regeringarna i de nordiska länderna vid en senare tidpunkt låter företaga den i medlemsförslaget begärda undersökningen för en likartad lösning av de problem som är förenade med användande av engångsförpackningar.

Kollegium delar medlemsförslaget och handelskamrarnas uppfattning om önskvärdheten av att en undersökning kommer till stånd om de nordiska ländernas möjligheter att få en likartad lösning av de problem som är förenade med användande av engångsförpackningar.

Stockholm den 20 november 1968

Bertil Swärd

I. Sahlin

Bo Reuterskiöld

Socialstyrelsen:

Med anledning härav får socialstyrelsen, som delar den i förslaget framförda uppfattningen om nödvändigheten av att finna en lösning på de problem, som orsakas av engångsförpackningarna, framhålla, att det med hänsyn till bl. a. omfattande turism mellan de nordiska länderna skulle vara synnerligen värdefullt med en för dessa länder likartad lösning av angivna problem.

Stockholm den 13 november 1968

Enligt socialstyrelsens beslut

Bo Adin

Statens naturvårdsverk:

Naturvårdsverket finner i likhet med förslagsställarna att skäl föreligger för att problemen med engångsförpackningar m. m. löses likartat i de nor-

diska länderna. Det är vidare önskvärt att de lagliga medlen att beivra nedskräpning är likartat utformade. Mot bakgrund av vad ovan framförts vill naturvårdsverket stödja rubricerade förslag.

Stockholm den 19 november 1968

Underdånigast

Valfrid Paulsson

Tord Céwe

Kommittén för ett renare samhälle:

Liksom de nordiska länderna tidigare lyckats tillskapa värdefulla gemensamma lösningar till gagn för de enskilda länderna finner vi det önskvärt att, även när det gäller nedskräpningen, undersöka, om förutsättningar föreligger för gemensamma nordiska lösningar. Enligt vår mening är det därvid emellertid nödvändigt att granska varje särskilt delproblem, som är förknippat med engångsförpackningarnas andel i den tilltagande nedskräpningen. Någon generell rekommendation över hela fältet torde inte vara möjlig att åvägabrunga.

Åtgärder mot nedskräpningen, som till betydande del har sin grund i det ökade bruket av engångsförpackningar och andra engångsartiklar, måste enligt vår mening vidtagas på mycket bred front. Vi avser att inom kort framlägga förslag i syfte att söka komma till rätta med nedskräpningen. Vi torde komma att förorda åtgärder på renhållnings- och destruktionsidan, inklusive precisering av renhållningsansvaret, informations- och propagandasidan samt genom adekvat utformade bestraffningsbestämmelser mot nedskräpning i förening med en effektiv lagtillsyn. En övergång till mera lättförstörbara emballagematerial bör uppenbarligen också eftersträvas utan att man därför fritar nedskräparen från det primära ansvaret.

Mot denna bakgrund torde intel vara att erinra mot den föreslagna undersökningen som dock enligt vår mening inte bör begränsas till enbart frågan om engångs- respektive returförpackningarnas andel i det större sammanhang som berör hela nedskräpningsfrågan.

Malmö den 15 november 1968

På Kommitténs för ett renare samhälle vägnar:

Gösta Netzén

Kommittéordförande

Stockholms handelskammare:

Den i medlemsförslaget omnämnda svenska kommittén för ett renare samhälle har enligt direktiven till uppgift att allsidigt utreda nedskräpning i vid bemärkelse. Utredningen skall överväga alla de problem som berör frågan om engångsförpackningar och pröva alla vägar — upplysning, förbättrad organisation och teknik, lagstiftning m. m. — som kan leda till att nedskräpningen bekämpas effektivt. Enligt vad handelskammaren erfarit räknar kommittén med att framlägga sitt betänkande under första halvåret 1969.

I Danmark är det ekonomiska forskningsinstitutet vid handelshögskolan i Köbenhavn sysselsatt med en undersökning rörande engångsförpackningarna. Forskningsinstitutets undersökning lär föreligga inom kort.

Då båda utredningarna befinner sig i slutskedet, torde det icke vara lämpligt eller möjligt att nu länka in dem i ett gemensamt nordiskt utredningsarbete. Detta utesluter icke att det kan vara väl motiverat att undersöka möjligheterna att finna en gemensam nordisk lösning av de med användandet av engångsförpackningar förenade problemen.

Dessa kompliceras därav, att distributionsstrukturen varierar starkt mellan de nordiska länderna. Medan den övervägande delen av detaljhandeln med livsmedel i de övriga nordiska länderna utgöres av smärre manuella butiker, går livsmedelsförsäljningen i Sverige till c:a 80 procent genom självbetjäningbutiker. Öl och läskedrycker distribueras i dag i vårt land till c:a 50 procent av försäljningsvolymen i engångsförpackningar, medan sådana förpackningar i de övriga nordiska länderna har en relativt obetydlig marknadsandel. I realiteten är försäljning av öl och läskedrycker i engångsförpackningar förbjuden i Norge. Förbud mot försäljning i engångsförpackningar övervägs även i Danmark. Engångsglas är visserligen icke förbjudna i Finland men förekommer mycket sällan.

De olikheter som i dag råder mellan de olika nordiska länderna kan försvåra en gemensam nordisk lösning av de frågor som sammanhänger med användningen av engångsförpackningar. De möjligheter som kan föreligga att i dessa hänseenden uppnå en gemensam inställning i de nordiska länderna bör dock tillvaratas. Olika bestämmelser i de nordiska länderna i vad avser engångsförpackningar kan innebära faktiska handelshinder. En sådan ordning är uppenbarligen otillfredsställande och icke förenlig med strävandena att uppnå en gemensam nordisk marknad.

Vad sålunda anförts leder enligt handelskammarens mening till slutsatsen, att det är angeläget att icke något av de nordiska länderna genomför lagstiftningsåtgärder på förevarande område i avvaktan på en gemensam nordisk behandling av frågan. Bättre underlag för ett gemensamt nordiskt

ställningstagande till utredningsfrågan torde föreligga, när de inledningsvis omnämnda svenska och danska undersökningarna föreligger och remissbehandlats. Handelskammaren tillstyrker alltså, att regeringarna i de nordiska länderna vid en senare tidpunkt låter företaga den i medlemsförslaget begärda undersökningen i syfte att samordna lösningen av engångsförpackningsproblemen.

Stockholm den 5 november 1968

Stockholms handelskammare

Olof Leffler

Göran Melchior

Skånes handelskammare:

Handelskammaren vill till en början erinra om att kammaren i remissyttrande (*här ej tryckt*) till kommerskollegium den 22 december 1965 över två olika framställningar rörande vissa spörsmål i samband med den ökade användningen av engångsförpackningar ingående redovisat sin inställning till hithörande problem. De överväganden som kom till uttryck i yttrandet äger alltjämt i alla väsentliga delar giltighet och återspeglas också i vissa avsnitt i direktiven för den i Sverige arbetande kommittén för ett renare samhälle. Bilden från 1965 bör emellertid kompletteras med det faktum, att den forskning som sysslar med att finna nya former av engångsemballage särskilt för kolsyrade drycker under den senaste tiden gjort betydande landvinningar och att en fortlöpande forskning också pågår i syfte att förbättra de hittills i marknaden förekommande emballagetyperna.

Då frågan om en undersökning av möjligheterna för en likartad nordisk lösning av de problem som är förenade med engångsförpackningar nu uppstår till behandling måste dessa problem — såsom också skett i medlemsförslaget — ses i belysning av att i åtminstone två av de nordiska länderna pågår utredningar som behandlar hithörande frågor. Förutom den ovan nämnda svenska kommittén är det ekonomiska forskningsinstitutet vid handelshögskolan i Köbenhavn sysselsatt med en undersökning rörande engångsförpackningarna. Att nu länka in de pågående utredningarna i ett gemensamt nordiskt utredningsarbete synes knappast lämpligt med hänsyn till att båda utredningarna befinner sig i slutskedet. Det danska forskningsinstitutets responsum väntas föreligga inom den allra närmaste framtiden, och kommittén för ett renare samhälle räknar — enligt vad handelskammaren erfarit — med att framlägga sitt betänkande under första halvåret 1969.

Mot denna bakgrund finner handelskammaren att några omedelbara åtgärder i syfte att uppnå en likartad nordisk lösning av hithörande problem knappast kan vara ägnade att främja det avsedda syftet. När ifrågavarande utredningar avlämnats och remissbehandling skett torde det däremot föreligga ett bättre underlag för bedömningen av vilka möjligheter som kan föreligga för en mer enhetlig nordisk lösning.

Förväntningarna att härvidlag redan på kort sikt uppnå mera betydande resultat torde emellertid icke böra ställas alltför högt. Det bör sålunda erinras om att distributionsstrukturen varierar starkt mellan de olika nordiska länderna. Medan såvitt gäller de övriga nordiska länderna den övervägande delen av detaljhandeln med livsmedel består av mindre, manuella butiker, går livsmedelsförsäljningen i Sverige till c:a 80 procent genom självbetjäningsbutiker. Nu angivna förhållande har ett klart samband med användningen av engångsförpackningar. Såvitt gäller öl och läskedrycker distribueras i dag i vårt land c:a 50 procent av försäljningsvolymen i engångsförpackningar, medan sådana förpackningar i de övriga nordiska länderna har en relativt obetydlig marknadsandel.

Även om handelskammaren sålunda har velat understryka de olikheter som råder mellan de nordiska länderna och som kan försvåra en gemensam nordisk lösning av de frågor som sammanhänger med användningen av engångsförpackningar står det emellertid för handelskammaren klart, att de möjligheter som kan föreligga att i dessa hänseenden uppnå en gemensam inställning i de nordiska länderna bör tillvaratas. Det synes därvid naturligt att dessa spörsmål infogas i det utredningsarbete om vidgad nordisk gemenskap som initierats vid det nordiska statsministermötet i Köpenhamn den 22—23 april 1968 och vars närmare utformning nu prövas i den för ändamålet särskilt tillsatta Nordiska ämbetsmannakommittén.

En fråga som mer i förbigående framskyntar i medlemsförslaget men som förtjänar att särskilt uppmärksammas är, att olikartade bestämmelser i de nordiska länderna i vad avser engångsförpackningar kan innebära faktiska handelshinder. En sådan ordning är uppenbarligen otillfredsställande och icke förenlig med strävandena att uppnå en gemensam nordisk marknad. Med hänsyn härtill är det enligt handelskammarens mening angeläget, att icke något av de nordiska länderna genomför lagstiftningsåtgärder på förevarande område i avvaktan på att en gemensam nordisk bedömning av frågan kunnat komma till stånd.

Sammanfattningsvis får handelskammaren framhålla att en nordisk samordning på längre sikt av de i förslaget behandlade frågorna bör eftersträvas. Därvid bör icke minst uppmärksammas sådana faktorer som verkar för en friare handel mellan de nordiska länderna. De utredningar som för närvarande pågår bör emellertid avvaktas och remissbehandlas innan konkreta åtgärder för en samordning närmare överväges. Det är vidare angeläget, att

icke något nordiskt land dessförinnan vidtar sådana lagstiftningsåtgärder som siktar till att förhindra användning av engångsförpackningar.

Malmö den 4 november 1968

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och södra Halland

S. Hammarskiöld

Lars C. G. Samzelius

Handelskammaren i Göteborg:

Det i medlemsförslaget framförda önskemålet om största möjliga enhetlighet i de nordiska länderna beträffande reglerna om användande av engångsförpackningar är utan tvekan även ur näringslivets synpunkt synnerligen beaktansvärt. De nuvarande skiljaktigheterna i gällande bestämmelser medför komplikationer och försvårar på vissa områden det nordiska handelsutbytet. Frågan om engångsförpackningar — och speciellt den om engångsglas — är emellertid svårbedömd och torde behöva göras till föremål för ytterligare utredning och forskning. Sådan forskning torde pågå i samtliga de nordiska länderna, och även offentliga utredningar är för närvarande i gång på detta område. Enligt handelskammarens mening vore det värdefullt, om det forsknings- och utredningsarbete, som äger rum, kunde samordnas, så att syftet med det föreliggande medlemsförslaget kunde förverkligas. Handelskammaren vill sålunda tillstyrka det remitterade medlemsförslaget.

Göteborg den 22 november 1968

För Handelskammaren i Göteborg

B. Thorburn

R. Uddenberg

Svenska naturskyddsföreningen:

Medlemsförslaget berör mycket aktuella och betydelsefulla frågor. Engångsförpackningar av olika slag har numera en utomordentligt utbredd användning. De har inneburit en betydande rationalisering för distributionen och vid denna också medfört stora hygieniska fördelar. Å andra sidan har de vållat svåra följdverkningar inte bara genom nedskräpning. För-

packningsmaterialen är högst varierande och därtill ofta blandade — plast/papper, folie/papper, plåt/papper o. s. v. och har därigenom medfört svår-
bemästrade problem vid organisk nedbrytning. Dessutom hindras pappers-
återvinningen.

Bland sopkomponenterna utgör papper den vikts- och volymmässigt största komponenten. Liksom plåt bryts papper dock i allmänhet ned inom rimlig tid. Ett undantag utgör dock lock m. m. i lättmetall som nu i allt större utsträckning kommer till användning på förpackningarna. Prognoser tyder på att plåtförpackningar för drycker kommer att öka snabbt i antal och troligen på bekostnad av engångsglasen. För närvarande är plåtförpackningarna nära tre gånger så dyra i framställning som engångsglasen, d. v. s. c:a 25 öre/burk mot c:a 9 öre/glas.

Glas och plast orsakar de största problemen. Glas bryts vanligtvis ej ned i läcktippar eller vid kompostering. Man har hittat tusen år gammalt glas som inte undergått nämnvärda förändringar. Glas och plåt utgör en mycket besvärlig och farlig skräpkomponent, om det hamnar på fel plats. Det finns många exempel på hur människor, tamboskap, vilda djur, maskiner m. m. har skadats av krossat glas. Föreningen har tidigare i yttrande till statens naturvårdsnämnd 1965 (*se Bihang*) förordat att engångsglas förbjuds för öl och läskedrycker. I Sverige vitsordades vid den tiden av Svenska bryggareföreningen, att engångsglas ej var ett önskemål från bryggeriernas sida. Detsamma har uttalats av flera bryggerier i samband med en enkät som föreningen gjort i oktober i år. Detaljhandeln torde däremot föredra engångsglasen. Någon undersökning av konsumentens inställning har veterligen ännu ej gjorts. Det saknas också uppgifter om vad engångsglasen verkligen kostar konsumenten och framför allt vad de på lång sikt kostar samhället. Det torde emellertid vara klart, att varan för konsumenten blir billigare i returglas än i engångsglas.

Den teoretiskt ojämförligt bästa metoden att lösa problemet med glasförpackningar är naturligtvis att försöka återvinna dem i produktionen. Om detta skall lyckas, måste ett snabbt ingripande ske innan distributionen definitivt ställt in sig på engångsglas och får stora svårigheter att återgå. Om det finns ett ekonomiskt intresse hos den enskilde att leverera tillbaka returglas, kan det bidra till att motverka spridningen av glasflaskor i naturen. Även returglas förekommer i betydande utsträckning i markerna. Föreningen tror ändå att engångsglasen enligt sakens beskaffenhet innebär en betydande potentiell fara för ökad nedskräpning med glas.

Nedbrytningstiden för plast är ännu okänd men materialet kan i förvarande sammanhang praktiskt betraktas som oförstörbart. Plasten kan brännas, men bränningen ger luftförorening. Polyetenplasterna avger kolväten och torde vara tämligen ofarliga vid måttliga mängder vid förbränning och orsakar inga större problem vid kompostering eller i täcktippar. PVC-platserna, som numera används i allt större utsträckning, speciellt in-

om förpackningsindustrin, innehåller däremot 50 procent klor och avger vid förbränning fri klor och klorföreningar (bl. a. saltsyra) som ger besvärliga luftföroreningar och orsakar svår korrosion. Även fluorplaster börjar förekomma på marknaden. Luftförorening i form av fluorutsläpp har givit upphov till svåra skadeverkningar utomlands, bl. a. i Norge. Vattenförorening kan följa vid våtrensning av rökgaserna. Föreningen måste med skärpa framhålla vikten av att plastproduktionen noga följs och att producenterna får sådana direktiv att de ur luft- eller vattenvårdssynpunkt farligaste plastsorterna ej får framställas. Forskningen bör stimuleras och inriktas på att få fram sådana material, som är ofarliga och som inte medför onödiga olägenheter eller giftverkan vid destruktionen. Amerikanska prognoser tyder på en snar tredubbling av plastprodukterna och ger en föreställning om frågans stora växande betydelse. Jämväl här är snabba åtgärder nödvändiga.

Den ökade sopvolymen, markbehovet för soptippar, destruktionsproblem, skador på människor, djur, jordbruksmaskiner, städning m. m. medför kostnadsstegringar. Härtill kommer all den vantrevnad som inte kan skattas i pengar, i den mån engångsförpackningarna är orsaken till ökad nedskräpning.

Engångsförpackningarna har sålunda fört med sig stora och snabbt växande problem för samhället som inom kort kan bli utomordentligt allvarliga.

Föreningen har under de senaste sex åren sökt motverka den tilltagande nedskräpningen genom den landsomfattande aktionen »Håll naturen ren». Trots den mycket begränsade medelstillgången för aktionen har en rad positiva resultat kunnat noteras. I Skåne har därefter upptagits en mycket intensiv separat aktion. Från denna kampanj föreligger en undersökningsrapport som är av intresse. Verksamma lokala kampanjer med blygsammare resurser har bedrivits på många andra håll. Allmänheten är allvarligt oroad av problematiken. Även en aldrig så intensiv propaganda leder emellertid inte ensam till något större resultat. Andra åtgärder måste vidtagas.

I Sverige arbetar en statlig utredning med hithörande frågor. Föreningen vill särskilt understryka angelägenheten av att förslag framläggs som kan leda till snabba ingripanden. I viss utsträckning måste man pröva sig fram därför att man inte kan på förhand veta hur åtgärderna slår.

Föreningen vill i detta sammanhang endast understryka att tillverkarna av engångsförpackningar såvitt möjligt bör bära de samhälleliga kostnader som förpackningarna medför. Härtill vill föreningen emellertid foga det angelägna önskemålet att väghållarna åläggs svara för renhållningen intill vägarna för att denna över huvud skall kunna bli rationell. Lämpligen bör också framkörning av skräp till lämpliga mottagningsplatser underlättas. Motsvarande gäller avfallet i skärgårdarna. Bortskaffningen måste över huvud tekniskt rationaliseras så att allmänhetens behov av att kunna bli

av med avfall i sportstugeområden m. m. tillgodoses. Dessa problem hör inte bara ihop med engångsförpackningar men har betydelse även för dem.

Slutligen vill föreningen framhålla, att en likartad lösning av de här omnämnda problemen i alla de nordiska länderna rekommenderas varmt.

Stockholm den 29 november 1968

Svenska naturskyddsföreningen

Gösta Walin

Ordförande

Anne von Hofsten

Biträdande sekreterare

BILAG

Skrivelse från Svenska naturskyddsföreningen till statens naturvårdsverk angående förbud mot distribution av engångsglas

Svenska naturskyddsföreningen har genom remiss den 10 mars 1965 beretts tillfälle avgiva yttrande över framställning från Pajala hälsovårdsnämnd om förbud mot distribution av engångsglas. Föreningen får med anledning härav vördsamt anföra följande.

Utan tvivel har den alltmer ökande produktionen av engångsförpackningar av glas medfört mycket svåra problem såväl ur naturvårdssynpunkt som ur hälsovårdssynpunkt. Den svårartade nedskräpningen med engångsglas utefter vägar och i anslutning till rast- och parkeringsplatser, utsiktspunkter, badplatser m. m. är ett mycket omdebatterat problem som blir allt värre och värre för varje år. Utan överdrift kan värdet av många anläggningar — badplatser o. d. där stora investeringar ofta gjorts — minska på grund av nedskräpningen och den otrevnad som detta medför. Därtill kommer riskerna för olycksfall som naturligtvis är särskilt omfattande i fråga om glasförpackningarna.

Även för jordbrukets del är det ej ovanligt att glasförpackningarna medför allvarliga olägenheter. Från vägar kastas flaskorna ofta en bit in i fälten, där de utgör ett ständigt hot mot djur och maskiner. Sönderslagna glasflaskor kan förstöra både nötkreaturens klövar och traktordäcken, och klasskärvor i fodret kan vålla djuren svåra lidanden samt lantbrukaren betydande förluster. Särskilt vid skörd av ensilagefoder händer det mycket lätt att flaskor följer med i maskinerna och krossas och stannar kvar i fodret.

De aktuella glas mängderna är numera mycket stora. I Nya systemaktiebolagets personaltidning nr 1, 1956, nämndes att Surte glasbruk som svarade för c:a hälften av allt emballageglas inom landet hade en årsproduktion på c:a 150 miljoner glasenheter. Denna siffra är givetvis numera högst inaktuell som måttare av glasproduktionen inom landet, eftersom denna torde vara avsevärt högre, men kan — även om den naturligtvis inte anger volymen engångsförpackningar — ge en liten uppfattning om de väldiga mängder glasförpackningar som framställs och distribueras.

Förespråkarna för engångsförpackningar av glas anför ofta, att denna typ av förpackning medför avsevärt lägre kostnader och därför är betydligt mera fördelaktig än returförpackningar. Vid närmare granskning av detta påstående finner man emellertid betydande brister i argumenteringen. Föreningen vill här citera vad chefen för Nya systemaktiebolaget, direktör Harry Älmeby, anfört år 1963 i brev till föreningen.

»I samband med införandet av starköl — vilket som bekant endast får säljas i systembolagets butiker — diskuterades ingående frågan om detta skulle tappas på engångsflaskor eller på returglas. Det konstaterades därvid att det skulle medföra en direkt kostnadsökning för de konsumenter som önskade använda sig av möjligheten att återlämna glasen. Priset på returglas plus vissa merkostnader som tillkom, bl. a. i form av ökade kostnader för renhållningen skulle medföra en direkt kostnadsökning, som kunde beräknas vara lika stor som kostnaden för glaslet. Detta innebar således, att de konsumenter som brukar returnera glas skulle få betala c:a 10 öre mer för varuinnehållet. Samtidigt skulle riskerna för en nedskräpning i naturen med glas öka väsentligt.

Engångsglaslet i den vanliga buteljstorleken, 33 cl, har kanske hittills inte i så stor utsträckning kunnat slå ut returglaslet i motsvarande storlek. Det pågår emellertid nu intensiva försök att få över efterfrågan på engångsglas av större storlekar, i första hand 45 cl, för vilka icke något returglas finnes i marknaden. Direkta prisjämförelser blir härigenom svåra att göra för konsumenterna, men här gäller samma förhållande som beträffande 33 cl-flaskan, varuinnehållet blir dyrare än det skulle blivit vid en returflaska. Det ter sig därför naturligt att bibehålla returflaskan och låta den enskilde själv avgöra om han skall slänga flaskan — som därvid inte kostar mer att kasta än det gör att kasta engångsflaskan — eller om han genom återlämnande till butiken skall få ersättning för returglaslet och därigenom ett lägre pris på varan. Återlämningsprocenten har därvid visat sig bli så pass hög att konsumenten i allmänhet tycks anse pantpriset utgöra en rimlig ersättning för prestationen att återlämna flaskan till leverantören.

Det synes som om man nu i vissa butiker — främst självbetjäningssbutikerna — av utrymmesskäl vill söka komma från returflaskorna. Detta innebär emellertid att konsumenterna påtvungas engångsglas som gör varan dyrare. Det hela rör sig inte om små belopp. Om man utgår från att engångsflaskan skulle ersätta alla de nuvarande glasen för öl, läskedrycker, sprit och vin, kommer det att med nuvarande konsumtion röra sig om mellan 100—150 miljoner kronor i merutgifter för de svenska konsumenterna årligen. Ett av de argument som anförts för engångsglaslet är att det skulle vara tidsenligt och man jämför gärna med förhållandena i USA. Det kan emellertid därvid erinras om att standardiseringen i fråga om glasemballage gått mycket längre i Sverige än i Amerika, vilket betyder att bytesflaskan har större förutsättningar här än i USA att konkurrera kostnadsmässigt med engångsflaskan. Sverige lär nämligen vara det land som i fråga om standardisering av öl- och läskedrycksflaskor har kommit längst i hela världen. Det kan för övrigt i detta sammanhang noteras, att man vid införandet i Sverige av Coca-Colan, som ju är en amerikansk produkt, gick in för bytesflaska.»

Detta anfördes alltså år 1963. Sedan dess har säkerligen merkostnaderna för konsumenterna ökat väsentligt i och med den tilltagande användningen av engångsglas. I Systembolagets katalog för våren 1965 antyds, att motsvarande merutgifter för konsumenterna numera skulle belöpa sig till c:a 200—250 miljoner kronor årligen.

Några egentliga fördelar för konsumenterna ur ekonomisk synpunkt har engångsglasen alltså ej utan medför enbart en fördyring. Från detaljhandelns sida är det emellertid ett intresse av att utnyttja engångsförpackningar av glas, då man därigenom räknar med att vinna fördelar i form av mindre behov av lagerutrymmen. Några lokaltutrymmen för återlämnade returglas skulle således ej krävas. De fördelar som därigenom skulle vinnas torde dock vara av betydligt mindre omfattning än den fördyring som engångsglasen medför för konsumenterna och de olägenheter som de i övrigt ger upphov till.

I något fall har anförts att engångsförpackningarna skulle innebära vissa fördelar ur sanitär synpunkt, då bruket av returemballage ej skulle vara invändningsfritt ur hygienisk synpunkt. Viss sanning torde ligga i detta, men det är samtidigt uppenbart att de invändningar som i detta avseende kan resas mot förpackningar av typ returglas är av ringa betydelse i förhållande till de utomordentligt stora nackdelar ur sanitär synpunkt som engångsglasen medför.

Det är således uppenbart, att engångsförpackningar av glas medför problem ur många aspekter, medan dess fördelar är av begränsad omfattning. Föreningen anser därför att användningen av engångsglas måste inskränkas. Frågan är hur detta skall ske. Förslag har framförts om att söka animera förpackningsindustrierna att framställa lättförstörbara emballage. Detta är naturligtvis en tänkbar möjlighet, som dock torde vara svår att realisera i praktiken. Det är en given sak, att industrierna naturligtvis ej inriktar sin forskning och sin produktion på att framställa dylika emballage, om avsättningen av redan befintliga emballage — engångsflaskor — är fullt tillfredsställande och ej minskas på något sätt. Först sedan den naturliga avsättningen inskränkts — genom särskild lagstiftning eller på annat sätt — torde industriverksamheten på allvar inriktas mot att framställa ett emballage utan engångsglasens olägenheter.

Intensifierad propagandaverksamhet mot nedskräpning är en annan metod som anses kunna inskränka engångsglasens negativa följdverkningar i naturen. Metoden kan naturligtvis vara framgångsrik, och föreningen söker efter bästa förmåga att utnyttja den. Särskilt i fråga om barn torde den kunna leda till framgång medan dess betydelse i fråga om vuxna personer är mera inskränkt. En propagandaverksamhet av detta slag är emellertid ett arbete på mycket lång sikt och dess verkningar får ej överskattas. Föreningen anser därför att åtgärder enligt denna metod just i fråga om engångsglasen, som utgör ett akut problem med tendenser till oerhört snabb ökning, på kort sikt ej torde medföra tillräckliga resultat i positiv riktning.

Pajala hälsovårdsnämnd har föreslagit, att försäljningen av engångsglas skulle förhindras. Enligt föreningens uppfattning är detta den metod som snabbt skulle kunna leda till önskat resultat. En minskning av försäljningen skulle dessutom automatiskt animera förpackningsindustrierna att söka framställa förpackningar av lättförstörbart slag. Föreningen vill i detta sammanhang erinra om, att man i Norge överenskommit om att sluta tappa öl på engångsglas, ej heller skall öl tappat på engångsglas få importeras i fortsättningen. Det bör således på intet sätt vara någon omöjlighet att genomföra liknande restriktionsåtgärder i Sverige, även om engångsglas numera produceras i mycket stor utsträckning.

Sammanfattningsvis vill föreningen således, med stöd av ovan anförda, tillstyrka hälsovårdsnämndens förslag om direkt förbud mot försäljning av engångsglas. Föreningen vill vidare framhålla, att en dylik åtgärd är

mycket brådiskande, då användningen av engångsförpackningar av glas snabbt tilltager i omfattning.

Stockholm den 4 augusti 1965

Svenska naturskyddsföreningen

Gösta Walin

Ordförande

Ulf Weinberg

Sekreterare

Svenska kommunförbundet:

— — — får med anledning härav anföra, att förbundet ansluter sig till de synpunkter som framförts i medlemsförslaget och sålunda tillstyrker att möjligheterna undersöks för en likartad lösning i alla de nordiska länderna av de problem som är förenade med användande av engångsförpackningar.

Stockholm den 11 november 1968

Svenska kommunförbundet

Hj. Mehr

K.-E. Tengroth

Sveriges industriförbund:

Det här aktuella medlemsförslaget utmynnar i en hemställan att Nordiska rådet skall rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för en likartad lösning av de problem som är förenade med användande av engångsförpackningar.

Problematiken kring engångsförpackningarna utgör en del av ett större komplex, nämligen frågan om åtgärder mot den tilltagande nedskräpningen i naturen. Hela detta komplex behandlas för närvarande i Sverige av en statlig utredning, »kommittén för ett renare samhälle». För att tjäna som kontaktorgan med denna statliga utredning och förse den med material och synpunkter bildade ett antal centrala näringslivsorganisationer — Sveriges industriförbund, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Kooperativa förbundet, Svenska bryggareföreningen, Svenska förpackningsföreningen och Sveriges kemiska industrikontor — för ungefär ett år sedan en samarbetsgrupp, benämnd »Näringslivets arbetsgrupp i nedskräpningsfrågor». Arbetsgruppen behandlade vid sammanträde den 23 oktober 1968 det nu re-

mitterade medlemsförslaget och enades då om bilagda uttalande (*se Bi-
hang*), till vilket förbundet vill hänvisa.

Stockholm den 15 november 1968

Lars Berg

Th. Cederberg

BIHANG

**PM angående inom Nordiska rådet väckt medlemsförslag om användande
av engångsförpackningar upprättad av Näringslivets arbetsgrupp
i nedskräpningsfrågor**

Det är utomordentligt angeläget att man i de nordiska länderna åstadkommer en likartad lösning av de problem som är förenade med användande av engångsförpackningar.

För närvarande finns inte något lagfäst förbud i något nordiskt land mot försäljning av öl och läskedrycker i engångsglas. I Norge föreligger dock en frivillig överenskommelse av denna innebörd och i Danmark övervägs en lagstiftning vilken, om den genomförs, i praktiken skulle få effekten av ett förbud mot engångsglas.

Det vore mycket olyckligt om man i de enskilda nordiska länderna nu skulle binda sig för olika lösningar när det gäller användandet av engångsförpackningar. En samordning på detta område är nödvändig ur synpunkten att industri och handel inom Norden bör ges möjlighet att arbeta under samma konkurrensförutsättningar.

Vid utformandet av gemensamma nordiska riktlinjer måste därför stor vikt fästas vid de handels- och konkurrenspolitiska aspekterna. Det skulle illa rimma med de nu aktuella strävandena att åstadkomma en friare internordisk handel om man tillåte införandet av bestämmelser som skulle innebära att nya, artificiella handelshinder upprättades eller som på annat sätt medverkade till en snedvridning av konkurrensförhållandena inom Norden. Förbud eller andra restriktioner mot försäljning av öl och läskedrycker i engångsglas kan otvivelaktigt få sådana icke önskvärda effekter. Det är ett berättigat krav att full reciprocitet skall råda vad gäller möjligheterna att exportera dessa drycker inom Norden.

I sammanhanget vill vi också erinra om att distributionsstrukturen varierar starkt mellan de olika nordiska länderna. I Danmark, Finland och Norge sker detaljhandeln med livsmedel till övervägande del i mindre, manuella butiker medan den i Sverige till närmare 80 procent sker i självbetjäningbutiker, vilkas försäljning av öl och läskedrycker till ungefär hälften äger rum i engångsförpackningar.

Vi anser det angeläget att frågan om åstadkommande av likartade nordiska bestämmelser vad beträffar användning av engångsförpackningar tas upp till skyndsam behandling inom Nordiska rådet. Regeringarna i

respektive länder bör uppmanas att i avvaktan på resultatet av pågående utredningar samt eventuella gemensamma överläggningar avstå från individuellt agerande i frågan, genom konkreta åtgärder som kan försvåra en internordisk samordning.

Stockholm den 15 november 1968

Sveriges grossistförbund:

Grossistförbundet deltar i en samarbetsgrupp, benämnd »Näringslivets arbetsgrupp i nedskräpningsfrågor». I denna grupp samverkar förutom grossistförbundet Sveriges industriförbund, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Svenska bryggareföreningen, Sveriges kemiska industrikontor, Kooperativa förbundet, Inköpscentralernas AB ICA, A.S.K.-bolagens ekonomiska förening samt Svenska förpackningsföreningen. Inom denna grupp har sammanställts en PM med anledning av det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget (*se Bihang till Sveriges industriförbunds yttrande*), till vilket vi hänvisar.

Stockholm den 20 november 1968

Sveriges grossistförbund

Einar Kördel

Iwan Ahlström

Sveriges köpmannaförbund:

Förbundet ställer sig positivt till en för de nordiska länderna gemensam överenskommelse att på bästa sätt skapa förutsättningar att bryta den nuvarande trenden mot miljöförstörelse. Det är här väsentligt att komma fram till gemensamma effektiva åtgärder som ger väsentliga resultat. Flera olika metoder kan därvid komma till användning och frågan blir vilken eller vilka metoder som är att föredraga.

En möjlighet är att lagstifta mot förpackningsformer av engångstyp. En annan metod är förbud för konsumenterna, d. v. s. förbrukarna av engångsförpackningar, att göra sig skyldiga till nedskräpning. Förbundet anser att den senare metoden har givna fördelar framför andra former.

För att kunna bedöma problemet i hela dess vidd fordras att man utreder hur utvecklingen i fråga om engångsförpackningar har varit och hur den fortsatta utvecklingen kan tänkas komma att bli.

Engångsförpackningarna har förekommit sedan lång tid tillbaka. Genombrottet kom då detaljhandeln började övergå till självbetjäningsbutiker, vilkas tillkomst och utbredning för övrigt möjliggjordes genom engångsför-

packningarna. Försäljning av varor i lös vikt är i princip oförenlig med självbetjäningssystemet.

I dag är detta system en allmänt accepterad distributionsform. De ekonomiska fördelarna är uppenbara. Systemet är dock ännu ej fulländat, bl. a. beroende på att vissa förpackningsproblem ännu ej blivit tillfredsställande lösta.

Utvecklingen på emballageområdet har under de senaste åren blivit allt mer forcerad för att tillgodose konsumenternas krav. Man kan också konstatera att engångsförpackningarnas andel av den totala marknaden snabbt ökar. I Sverige säljes i dag nästan hälften av allt öl och alla läskedrycker i detaljhandeln i engångsglas. Detta visar att konsumenterna anser engångsförpackningarna vara praktiska och bekväma.

Den intensiva forskning som bedrivs inom förpackningssektorn torde i framtiden komma att ge utslag i form av nya, ännu mer rationella engångsförpackningar. Man torde kunna räkna med att nya material kommer fram som är självförstörande och som därigenom minskar morgondagens nedskräpningsproblem. Det skulle därför vara olyckligt om man nu stadgade förbud mot engångsförpackningar av typ engångsglas. Ett sådant förbud skulle kunna få en menlig inverkan på den intressanta utveckling som pågår inom förpackningsområdet.

Det görs ibland gällande att engångsglasen är en kostsam förpackningsform. Många gånger är sådana yttranden baserade endast på flaskpriset. Problemet är dock inte så enkelt.

En undersökning har visat att hanteringen av returglas inom livsmedelshandeln drar cirka tre gånger högre kostnader än hanteringen av engångsglas. Detta beror på det merarbete som förorsakas av de tomma returflaskorna och behovet av större lokalyta. Det bör då anmärkas att hyreskostnaden är den näst efter lönerna största kostnadsposten i dagens butiker.

Man måste även beakta att engångsglasen har medfört en standardhöjning. Är konsumenterna beredda att betala för denna, vilket man torde kunna konstatera, så bör hänsyn tagas även härtill. Det måste också anses vara en standardhöjning att konsumenterna får större produkturval på grund av de utrymmesbesparingar, som engångsförpackningarna medför såväl i butikerna som i hushållen. Engångsglasen är dessutom en förpackning som ur hygienisk synpunkt motsvarar höga krav. Hälsovårdsnämndernas kontrollarbete minskas därigenom.

Lokala mätningar av nedskräpningen har visat att enbart en mycket begränsad del av tomglasen är engångsglas för öl och läskedrycker. En inte obetydlig del har bestått av returglas och spritglas. Ett förbud mot engångsglas för öl och läskedrycker skulle därför få en begränsad effekt, allra helst som förbudet inte skulle träffa engångsglas för safter, juicer och spirituosa.

Några större undersökningar beträffande skador på människor och djur som uppstått på grund av glas i naturen har ej genomförts. Man måste där-

för avvakta resultatet av sådana undersökningar innan problemet diskuteras ur denna synvinkel.

Skulle ett förslag om förbud mot engångsglas gå igenom kommer det att medföra konsekvenser som är svåra att överblicka. De flesta av de utländska tillverkarna av öl, läskedrycker, vin och sprit distribuerar i dag sina produkter i engångsglas. Man måste utgå ifrån att någon omläggning för deras del till returglas ej kommer i fråga. Detta skulle leda till importhinder, som i sin tur kommer att innebära mindre produkturval för konsumenten.

Man måste även taga i beaktande att vid eventuellt kommande förhandlingar om ett inträde i EEC ett förbud mot engångsglas blir besvärande. Det kan inte heller anses vara i EFTA:s anda att sätta upp regler som begränsar varuutbytet mellan länderna.

Det är alltså köpmannaförbundets uppfattning att detta problem ej bör lösas genom förbud mot distribution av engångsförpackningar utan genom generella förbud mot nedskräpning i naturen och ökad upplysningsverksamhet.

Under återopande av dessa synpunkter vill köpmannaförbundet förordna en för de nordiska länderna likartad lösning av här behandlade problem med sikte på generella förbud mot nedskräpning i naturen.

Stockholm den 20 november 1968

Sveriges köpmannaförbund

Krister Olausson

Svenska annonsörers förening:

Av medlemsförslaget framgår, att förslagsställarna inser den stora betydelse för konsumenterna och varudistributionen, som engångsförpackningar innebär. Det framhålls också i förslaget, att kostnaderna för varudistributionen kan nedbringas vid användande av engångsförpackningar. Annonsörföreningen vill gärna instämma i dessa synpunkter. Den moderna förpackningstekniken utgör en av de viktigaste förutsättningarna för en rationalisering av varudistributionen. Det bör också framhållas, att förpackningen inte enbart har en funktion, som motsvarar forna tiders papperspåsar. Den utgör också många gånger ett skydd för ömtåliga varor och ger möjlighet till information om varan genom påtryckta texter och bilder.

Företag inom industri och handel känner sitt ansvar för samhället. Ett av de viktigaste samhällseliga problemen under 1970-talet blir sannolikt miljövården, främst då begränsandet av luft- och vattenförorening samt av nedskräpning i skog och mark. En icke oväsentlig del av samhällets resurser torde komma att få anslås åt miljövårdsfrågor.

Det bör slås fast, att det väsentliga ansvaret för miljövården ligger hos

regering och riksdag. Näringslivet kommer att lojalt underordna sig de bestämmelser, som kan komma att fattas rörande engångsförpackningar, avgasrenare för bilar etc. Det är däremot svårt för att inte säga orimligt att kräva, att enskilda företag skall höja sina distributionskostnader genom att taga särskild hänsyn till miljövårdsaspekter utan att ha garantier för att samtliga företag i branschen fattar enahanda beslut. På grund av den fria importen kan sådana garantier inte erhållas. Utländska företag kan — oberoende av överenskommelser inom svensk handel och industri — fortsätta att distribuera från miljövårdssynpunkt olämpliga förpackningar till vårt land och därigenom kostnadsmässigt komma i ett bättre läge än i Sverige etablerade konkurrenter. Den enda möjligheten att komma till rätta med problemen är enligt annonsörföreningens uppfattning genom en lagstiftning, som drabbar alla lika.

Som ett alternativ eller komplement till en lagstiftning kan förordas en av staten bedriven upplysningskampanj med motto »Håll rent i naturen». Trots att lokala sådana försök gjorts, synes resultatet inte tillfredsställande, sannolikt beroende på att för små ekonomiska resurser ställts till förfogande. En sådan upplysningskampanj kan ge goda resultat och bör naturligtvis även kompletteras med information i skolorna. En strängare lagstiftning mot nedskräpning från allmänhetens sida och framför allt en mera intensiv övervakning bör införas. På grund av turismens utbredning inom Norden är det önskvärt, att en upplysningskampanj bedrivs samtidigt och samordnat i de nordiska länderna.

Som framgår av medlemsförslaget finns det i de nordiska länderna i stort sett inte någon lagstiftning om emballagets utformning. Däremot finns det i vissa nordiska länder nationella överenskommelser, som verkar i konkurrensbegränsande riktning och som hindrar svenska företags exportmöjligheter. I dessa länder har de svenska exportföretagen inte givits någon möjlighet att kompensera sig för dessa överenskommelsers skadeverkningar. Av denna grund torde — om lagstiftning anses önskvärd och erforderlig — en likartad nordisk sådan vara befogad.

Annonsörföreningen vill slutligen ifrågasätta, om nedskräpningen i naturen vad gäller tomglasen i någon större mån kan tillskrivas engångsglasen. Gjorda iakttagelser ger vid handen, att förekomsten av bortslängda tomglas i naturen i minst lika stor utsträckning avser s. k. returglas. Den höjda levnadsstandarden torde ha medfört, att konsumenterna inte finner anledning att tillvarata tomglas över huvud taget. Även detta framhäver behovet av ökad upplysning, strängare lagstiftning mot nedskräpning och ökad övervakning.

Av medlemsförslaget framgår, vilket redan framhållits, att förslagsställarna är medvetna om förpackningens stora betydelse såsom en kostnadsbesparande faktor inom varudistributionens område. Om detta förhållande ytterligare betonas i en eventuell rekommendation från Nordiska rådets sida, har

Svenska annonsörers förening inte något att erinra emot ett bifall till det ifrågavarande medlemsförslaget.

Stockholm den 19 november 1968

Svenska annonsörers förening

Sten Pagmar

Ordförande

Lars Wiege

Verkställande direktör

Svenska förpackningsföreningen:

Inledningsvis önskar vi erinra om att den snabbt ökande användningen av förpackningar och de förändringar i prestations- och kostnadsförhållandena, som förpackningssystemet medfört, är intimt förenade med produktionens koncentration, varudistributionens rationalisering och konsumtionsvarornas förändringar.

En beräkning av förpackningsförbrukningen i Sverige, innefattande samtliga typer av förpackningar: konsumentförpackningar, detaljhandelns egen inpackning och transportförpackningar, visade att den värdemässiga förpackningsförbrukningen år 1967 uppgick till över 1 500 miljoner kronor.

Den snabba förpackningsutvecklingen i Sverige har varit en av de grundläggande förutsättningarna för den rationalisering av distributionen, som tagit sig uttryck i självbetjäning, branschblandning, lågpriskanaler och stor-drift. Gjorda undersökningar, bl. a. den av ingenjörsvetenskapsakademiens KVH-kommitté under våren 1968 framlagda undersökningen av konsumentvaruhantering, visar att framtida rationaliseringsvinster främst torde finnas att hämta inom distributionen. Engångsförpackningarna möjliggör den mekanisering av distributionen, som är en förutsättning för en fortsatt rationalisering och kostnadseliminering. En återgång till primitivare förpackningar kommer genom hanteringskostnader i hög grad att fördyra varorna för konsumenterna och kommer därtill att medföra en försämring av varornas kvalitet.

Svenska förpackningsföreningens medlemmar är medvetna om den ökning av sopkvantiteten som påpekas i medlemsförslaget. Vi önskar fästa Nordiska rådets uppmärksamhet på att sopmätningar i bl. a. Stockholm och Göteborg har visat att den ökande sopmängden endast i begränsad utsträckning är ett resultat av den ökade användningen av engångsförpackningar. En dominerande del av sopmängdens ökning är tidningar, dels den stigande konsumtionen av tidningar och dels enskilda tidningars ökade volym. Det synes för övrigt som om en ökning av sopmängden måste betraktas som en oundviklig konsekvens av en stigande levnadsstandard.

Medlemsförslaget fäster vidare uppmärksamheten på den genom bortkastade förpackningar skapade olycksfallsrisken för människor och djur. Vi är ytterst medvetna om dessa problem och det bör i sammanhanget påpekas, att en omfattande vetenskaplig skadefrekvensundersökning för närvarande genomförs i Sverige. Undersökningen beräknas vara färdig omkring årsskiftet och kommer då att redovisas för den sittande statliga utredningen kommittén för ett renare samhälle. Denna undersökning belyser frekvensen av skador orsakade av olika föremål inklusive förpackningar.

Svenska förpackningsföreningen anser det vidare mycket väsentligt att fästa Nordiska rådets uppmärksamhet på det mycket intensiva utvecklingsarbete som sker inom förpackningsindustrin. Detta arbete siktar mot att dels skapa helt nya förpackningar i nya material och nya konstruktioner, dels genom bl. a. materialkombinationer förändra de nuvarande förpackningarnas egenskaper.

Svenska förpackningsföreningen har tillsammans med de tre övriga nordiska förpackningsorganisationerna inom Skandinaviska emballage sällskapets ram behandlat ovannämnda frågeställningar såväl innan som efter medlemsförslaget väcktes inom Nordiska rådet. Vi anser det vara av synnerligen stor vikt att man inom de olika nordiska länderna kommer fram till likartade ställningstaganden. Det måste vara att anse som utomordentligt beklagligt, om man i de enskilda nordiska länderna binder sig för olika lösningar. En nordisk samordning i denna fråga måste stå i samklang med Nordiska rådets strävan att industri och handel inom Norden bör ges möjlighet att arbeta under samma konkurrensförutsättningar.

Stockholm den 20 november 1968

Svenska förpackningsföreningen

Yngve Hammenberg

Svenska bryggareföreningen:

— — — Då vår förening är representerad i den samarbetsgrupp inom Sveriges industriförbund som avgivit ett gemensamt yttrande ber vi att få hänvisa till detta (*se ovan*).

Stockholm den 19 november 1968

Svenska bryggareföreningen

Ove Hamberg

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott
över medlemsförslaget**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats ett medlemsförslag om användande av engångsförpackningar. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Tusby den 12—13 augusti 1968, i Gjøvik den 2—3 december 1968 och i Stockholm den 24 och 25 januari 1969.

1. Inledning

I medlemsförslaget hemställes, att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för en likartad lösning av de problem som är förenade med användande av engångsförpackningar.

2. Remissyttranden

Yttranden över medlemsförslaget har avgivits av följande myndigheter och organisationer:

Skandinaviska emballagesällskapet

Danmark

Handelsministeriet.
Indenrigsministeriet.
Ministeriet for kulturelle anliggender.
Emballageinstituttet (Akademiet for De Tekniske Videnskaber).
Danmarks Naturfredningsforening.
De Samvirkende Kommunalforeninger i Danmark.
Industriraadet.
Forbrugerrådet.
Bryggeriforeningen.
Danske Mineralvandsfabrikanter Fællesforening.
Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger.
Butikshandelens Fællesraad.
De Samvirkende Købmandsforeninger i Danmark.
Blikvarefabrikantforeningen.

Finland

Handels- och industriministeriet.
Social- och hälsovårdsministeriet.
Medicinalstyrelsen.
Olycksfallsverket.
Oy. Alkoholiläike Ab.
Statens naturskyddsinspektör.
Livsmedelsdelegationen.

Konsumentrådet.
 Naturskyddsföreningen i Finland.
 Centralhandelskammaren.
 Finlands stadsförbund.
 Finlands industriförbund.
 Finlands svenska landskommuners förbund och Maalaiskuntien liitto.
 Finska pappers- och kartongförädlares förening.
 Detaljhandelns centralförbund.
 Konsumtionsandelens centralförbund.
 Bryggeriindustriförbundet.
 Läskedrycksindustriföreningen r.f.
 Finlands förpackningsförening.
 Reklambyråernas förbund.
 Annonserernas förbund.

Norge

Sosialdepartementet.
 Den norske bryggeriforening.
 Studieselskapet for norsk industri.

Sverige

Kommerskollegium.
 Socialstyrelsen.
 Statens naturvårdsverk.
 Kommittén för ett renare samhälle.
 Stockholms handelskammare.
 Skånes handelskammare.
 Handelskammaren i Göteborg.
 Svenska naturskyddsföreningen.
 Svenska kommunförbundet.
 Sveriges industriförbund.
 Sveriges grossistförbund.
 Sveriges köpmannaförbund.
 Svenska annonsörers förening.
 Svenska förpackningsföreningen
 Svenska bryggareföreningen.

Bland remissinstanserna återfinnes en nära nog enhälligt positiv inställning till att en undersökning kommer till stånd om möjligheterna för en likartad lösning i de nordiska länderna av de problem som är förenade med användande av engångsförpackningar.

Helt negativa till medlemsförslaget är endast *Danske Mineralvandsfabrikanters Fællesforening* och *Den norske bryggeriforening*, vilka anser att det icke är ändamålsenligt eller nödvändigt att ta upp dessa frågor på nordisk bas. Bryggeriforeningen tillstyrker däremot ett i Norge framlagt förslag om att det snarast möjligt införes lagstadgat förbud mot bruk av engångsflaskor av glas till öl och mineralvatten i Norge.

Samtliga i saken ansvariga myndigheter tillstyrker förslaget om en nordisk undersökning. *Handelsministeriet* i Danmark framhåller att för att undvika att det skapas nya icke-tull-mässiga handelshinder för varuutväx-

ling mellan de nordiska länderna är det en fördel att en eventuell reglering av användningen av engångsemballage i de nordiska länderna utformas efter likartade linjer. *Kommerskollegium* i Sverige framhåller samma skäl för en nordisk lösning av frågan. *Socialdepartementet* i Norge omnämner den i medlemsförslaget nämnda överenskommelsen i Norge om förbud mot engångsflaskor och framhåller att departementet ännu icke tagit slutlig ståndpunkt till huruvida frågan om förbudet skall lagfästas. *Socialdepartementet* tillstyrker emellertid att frågan tas upp på nordisk bas.

Skånes handelskammare, *Stockholms handelskammare*, *Sveriges industriförbund* och *Sveriges köpmannaförbund* understryker likaså den näringspolitiska aspekten och menar, att det vore mindre lämpligt om man i de enskilda nordiska länderna nu skulle binda sig för olika lösningar i denna fråga med hänsyn till att industri och handel inom Norden bör ges möjlighet att arbeta under samma konkurrensförutsättningar. Införandet av nya handels- och konkurrenspolitiska hinder anses icke heller överensstämma med strävandet att åstadkomma en friare nordisk handel. Förbud eller andra restriktioner mot försäljning av öl och läskedrycker i engångsglas kunde otvivelaktigt få sådana icke önskvärda effekter. *Handelskammarna i Sverige* och *Bryggeriindustriförbundet* i Finland erinrar om de utredningar som pågår i Sverige och Danmark angående engångsförpackningar och menar, att utredningarna bör framläggas innan nordiska initiativ tages i denna fråga.

Användningen av engångsemballage innebär en intressekonflikt mellan å ena sidan hänsynen till formerna för den moderna varudistributionen och förbrukarnas krav på engångsemballage och å andra sidan en önskan om att bevara befolkningens hälsa och att undvika nedskräpning av naturen. De organ som tillvaratar de naturskyddande intressena anser i allmänhet att en lagstiftning eller frivillig överenskommelse bör komma till stånd med förbud mot användande av engångsförpackningar.

Finlands naturskyddsförening menar sålunda, att man icke uppnår tillfredsställande resultat enbart genom att förbättra renhållningen, intensifiera upplysningen och förbjuda nedskräpningen, även om sådana åtgärder skulle delvis förbättra läget. Endast genom minskning av den mängd engångsförpackningar som släpps ut i marknaden antingen genom lagstiftningen eller genom ömsesidiga överenskommelser mellan producenter och försäljare av förpackningar kan ett effektivt resultat nås. En höjning av återbäringspriset på glasflaskor skulle även kunna väcka allmänhetens intresse för att returnera glasflaskor, menar föreningen. Även *Svenska naturskyddsföreningen* uppehåller sig vid möjligheterna att stimulera konsumentens ekonomiska intresse för att återleverera glasflaskor. Föreningen understryker, att tillverkarna av engångsförpackningar såvitt möjligt bör bära de samhällliga kostnaderna som förpackningar medför. Genom landsomfattande aktioner för att hålla naturen ren torde även vissa resultat kunna vinnas enligt föreningens mening.

De organ som representerar industri, handel och konsumtion anser att ett förbud mot användande av engångsförpackningar ingalunda skulle lösa de problem som är förknippade härmed. Dessa organ menar, att problemen skall lösas genom ökad effektiv avfallsservice, undervisning och upplysning och även ökat straffansvar vid nedskräpning. *Centralhandelskammaren* i Finland framhåller att de fördelar engångsförpackningarna innebär för en effektiv och ändamålsenlig produktions- och distributionsverksamhet samt den nytta de medför för konsumenten gör det omöjligt att förutsätta ett modernt samhälle utan engångsförpackningar. De nedskräpningsproblem som orsakas av engångsförpackningar bör i första hand därför lösas genom en effektiv renhållning och genom upplysning till allmänheten om vikten av dess medverkan för att bevara naturen ren. *Finlands förpackningsförening*, *Finlands industriförbund* och *Konsumentrådet* delar dessa synpunkter. Konsumenternas ändrade köp- och konsumtionsvanor, effektivitetssträvanden inom industrin, handeln och transportväsendet samt myndigheternas föreskrifter åberopas som grund för det ökade bruket av engångsförpackningar. Genom en lämplig organisation för uppsamling av avfall ävensom en effektiv undervisnings- och upplysningsverksamhet till allmänheten borde en lösning av de med engångsförpackningar förenade problemen kunna lösas. *Industriraadet* i Danmark delar i viss mån här nämnda synpunkter men framhåller att Danmark i geografiskt hänseende är ett litet land för vilket problemen möjligtvis bör lösas på annat sätt än i övriga nordiska länder med större geografiska områden. *Bryggeriforeningen* i Danmark, som likaså påpekar Danmarks speciella geografiska förhållanden erinrar om att föreningen för närvarande icke har för avsikt att införa engångsemballage för öl på danska marknaden. *Studieselskapet för norsk industri* åberopar uttalande av Den norske emballasjekomiten angående problemen vid användning av engångsemballage, som anser att en överenskommelse i Norge om förbud mot användning av engångsflaskor för öl och mineralvatten icke löser problem med förorening genom andra emballageformer. Kommittén finner effektiva åtgärder för att systematiskt aktivera barn och ungdom som lämpligaste form för att komma till rätta med ifrågakvarande spörsmål. Generella förbud mot nedskräpning och ökad upplysningsverksamhet nämnes av *Sveriges köpmannaförbund* som medel för att lösa problemen. *Sveriges industriförbund* och *Sveriges grossistförbund* åberopar yttrande av en av vissa näringslivsorganisationer särskilt tillsatt arbetsgrupp, som menar, att regeringarna i de nordiska länderna bör uppmanas att i avvaktan på resultat av pågående utredningar samt eventuella gemensamma överläggningar avstå från nationellt handlande i frågan, då sådant kan försvåra en internordisk samordning.

Vissa remissorgan uppehåller sig vid behovet av forskning för att nå fram till destruktiva material för engångsförpackningar. *Reklambyråernas förbund* i Finland anför sålunda i detta avseende, att det är nödvändigt att

få fram sådan forsknings- och planeringsverksamhet som lägger fram nya alternativ i fråga om förpackningar som i tekniskt och ekonomiskt hänseende bättre kan betjäna konsumenterna och samtidigt lösa avfallsproblemet. *Skånes handelskammare* erinrar om att den forskning som sysslar med att finna nya former av engångsemballage, särskilt för kolsyrade drycker, under senare tid gjort betydande framsteg och att en fortlöpande forskning också pågår med syfte att förbättra de hittills i marknaden förekommande emballagetyperna.

Svenska annonsörers förening anser, att strängare lagstiftning mot nedskräpning från allmänhetens sida och framför allt en mer intensiv övervakning borde genomföras.

3. Utskottet

De nordiska länderna har starkt varierande distributionsstruktur. Detaljhandelsförsäljning sker i Sverige till 80 procent i självbetjäningbutiker, medan motsvarande siffra för Finlands del utgör 25. Öl och läskedrycker distribueras i Sverige till ca 50 procent av försäljningsvolymen i engångsförpackningar, medan sådana förpackningar i de övriga nordiska länderna har en relativt obetydlig marknadsandel. Dessa olikheter i distributionsförhållandena torde dock få anses vara av övergående natur. Bruket av engångsförpackningar kommer att öka i alla de nordiska länderna. Även om de nuvarande olikheterna kan tänkas försvåra en gemensam nordisk lösning av problemen omkring engångsförpackningar, bör dock förefintliga möjligheter att nå fram till en gemensam lösning tillvaratagas.

Lagsladgat förbud mot användande av engångsförpackningar finns icke i detta nu i något av de nordiska länderna. I Danmark övervägs för närvarande införande av lagstiftning med förbud mot användande av engångsglas för öl och mineralvatten. I Norge gäller sedan 1965 en frivillig överenskommelse mellan bryggerierna, mineralvattenfabrikanterna och A/S Vinmonopolet, varigenom producenterna avstått från att använda engångsglas för öl och mineralvatten. I Finland förekommer engångsglas i relativt ringa omfattning. I Sverige arbetar just nu en särskild utredning med ifrågavarande spørsmål. Lämpligt synes vara att en gemensam nordisk undersökning kommer till stånd så snart som möjligt för att undvika att något nordiskt land binder sig vid en lösning som kan försvåra ett nordiskt samgående.

Den nordiska handeln och industrin bör arbeta under så likartade konkurrensförhållanden som möjligt. Vid utformningen av riktlinjer på området måste därför de handels- och konkurrensmässiga aspekterna uppmärksammas. Olika bestämmelser i de olika länderna såvitt avser engångsförpackningar kan medföra faktiska handelshinder. En sådan ordning överensstämmer icke med strävandena att skapa en gemensam nordisk marknad. Utskottet finner det därför angeläget, att gemensamma lösningar skapas beträffande de spørsmål, som är förenade med användningen av engångs-

förpackningar. Som ytterligare skäl för en enhetlig lösning vill utskottet erinra om den livliga turist- och resandeströmmen inom Norden.

Som förslagsställarna framhåller bär bruket av engångsförpackningar i sig fröet till olika intressekonflikter. Å ena sidan står hänsynen till att finna de mest rationella formerna för modern varudistribution och konsumentens krav på lätthanterliga och praktiska förpackningar. Å andra sidan finns intressena att undvika alla de praktiska svårigheter som mängden av förbrukade förpackningar förorsakar, i främsta rummet i form av stigande renhållningskostnader men även nödvändigheten att värna om befolkningens hälsa och skydda naturen från nedskräpning. Dessa olika aspekter förtjänar till en början att något närmare belysas.

Utvecklingen i de nordiska länderna går uppenbarligen mot en ökad användning av engångsförpackningar. Sådana kan icke undvaras i självbetjämningsbutikerna som är en till antalet stadigt ökande försäljningsform. Av remissmaterialet framgår att av alla konsumentförpackningar som nu används är nio av tio engångsförpackningar. Myndigheternas och konsumenternas krav på hygien tillgodoses bäst genom förhandsförpackning. Konsumenternas servicebehov fylles även av förhandsförpackningar: de ger bättre kvalitet, större hållbarhet, ökad lätthet att användas, särskild anpassning till förvärvsarbetande kvinnors önskemål, möjlighet till snabba och smidiga inköp m. m. En välskött förpackning av produkterna är för de flesta industrier, som tillverkar konsumtionsvaror en grundförutsättning, för att de skall kunna sälja sina varor. Hela det moderna distributionssystemet bygger på användningen av förpackningar.

Odiskutabelt är att det moderna förpackningssystemet särskilt vad gäller användande av engångsförpackningar också medför icke oväsentliga nackdelar. Material såsom plast, glas och plåt förintas inte alls eller förstörs endast mycket långsamt av naturens egna krafter. Emballagets nedbrytning drar därför ökade kostnader för renhållningsväsendet. I den mån emballaget kastas bort i naturen eller på gator o. d., blir resultatet en nedskräpning, som medför obehag och faror för människornas hälsa och trevnad. Även djuren tar skada av i naturen kastade flaskor, plåtburkar etc.

Då utskottet bedömt möjligheterna att lösa de problem, som är förknippade med engångsförpackningar, har utskottet främst velat peka på nödvändigheten av att genom forskning och utvecklingsarbete nå fram till mera lättförstörbara förpackningsmaterial. Av remissmaterialet framgår att utvecklingsarbete pågår inom förpackningsindustrin i syfte att dels skapa helt nya förpackningar i nytt material och av ny konstruktion, dels genom bl. a. materialkombinationer förändra de nuvarande förpackningarnas egenskaper. Nya självförstörande material, som minskar det framtida nedskräpningshotet, torde ligga inom möjligheternas ram. Enligt utskottets mening bör det inledda forskningsarbetet intensifieras i samverkan mellan de nordiska länderna. Med hänsyn till de olika rön, som modern forskning gör,

torde det enligt utskottets mening icke vara ogörligt att nå fram till självförintande förpackningsmaterial. Sådana resultat bör genom en intensifierad forskning kunna vinnas inom en relativt nära framtid.

Hanterandet av det avfall, som härrör från engångsförpackningar, är i första hand ett renhållningsproblem. Samhällets renhållningsväsende får byggas ut med hänsyn till det nya läget.

Viktigt är att allmänheten lär sig utnyttja de anordningar, som samhället tillhandahåller för renhållning. Om dessa göres effektiva, bör man genom lagstiftning och genom undervisning och information enligt utskottets mening kunna förebygga den nedskräpning, vartill engångsförpackningarna kan ge upphov. Stränga regler mot nedskräpning bör införas i de nordiska länderna ävensom en intensiv övervakning av reglernas efterlevnad. I vissa länder utom Norden är t. ex. utkastande av avfall och skräp från tåg och motorfordon kriminaliserat. Likartade regler kunde införas i Norden. Lagstiftningen bör även utbyggas såvitt avser samhällets renhållningsservice.

Icke minst bör åtgärder sättas in på en aktiv informations- och undervisningsverksamhet. Redan i skolorna bör hos barnen inläras attityder hur begagnade förpackningar och annat avfall skall behandlas. Samtidigt bör barn- och skolungdom genom skolans förmedling aktiveras för renhållning av naturen. En aktiv information till allmänheten om de hälsovådliga olägenheter som olämplig behandling av förpackningsavfall förorsakar bör även komma till stånd.

Under återopande av vad ovan anförts får socialpolitiska utskottet hemställa,

att Nordiska rådet ville antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för en likartad lösning av de samhällsproblem, som det ökade bruket av engångsförpackningar föranleder.

Stockholm den 24 januari 1969

Johannes Antonsson

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Larsson

Vice föman

Tyyne Leivo-Larsson

Harald Løbak

Gerda Møller

Veikko Savela

Salve Salvesen

Medlemsförslag

om sammordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter

(Väckt av Georg Backlund, Jens Bilgrav-Nielsen, Olav Hordvik, Guri Johannessen, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud och Sylvi Siltanen)

Yrkesvägledningen i Norden har under de senaste åren utvecklats betydligt i flera avseenden. Efter att från början ha inneburit huvudsakligen en punktvis insatt vägledning i skolornas avgångsklasser har yrkesvägledningen utvecklats till att bli en integrerande del i skolsystemet successivt anpassad i de olika skolformerna. Vägledning ges också i olika former till dem som lämnat den allmänna skolgången, alltså de vuxenstuderande och de vuxna i arbetslivet. Yrkesvägledningen har på så sätt kommit att få allt större omfattning och bli av betydelse för allt flera kategorier av människor.

I stort sett bedrivs yrkesvägledningen efter likartade principer i de nordiska länderna. Utbildningen av personalen för de olika uppgifterna har också i stort sett varit utformad på samma sätt. Utbildningen har framför allt organiserats av arbetsmarknadsmyndigheterna i varje land. I allt större omfattning har emellertid undervisningsmyndigheterna ordnat med egna kurser, varvid dock medverkan lämnats av personal från arbetsmarknadsmyndigheterna.

Utbildningen av personalen har i de olika länderna haft karaktär av både grundutbildning och fortbildning. Främst har utbildningen anordnats för sådana befattningshavare, som har till huvuduppgift att i sin tjänst syssla med yrkesvägledning. Dessutom har en mängd utbildnings- och informationskurser för lärare, kuratorer, psykologer, studierådgivare, personalvårds-konsulenter och arbetsförmedlare m. fl. förekommit, varvid mer eller mindre grundlig orientering lämnats om yrkesvägledningen och dess verksamhet.

Behovet av yrkesvägledare har överallt vuxit, vilket betytt att utbildningen måst byggas ut. Genom den utökade yrkesvägledningsverksamheten i skolorna har också behovet av information och utbildning i yrkesvägledningsfrågor av andra än yrkesvägledare, t. ex. lärare, ökat betydligt. Även yrkesvägledningen för vuxna har krävt en vidgad informationsverksamhet för framför allt arbetsförmedlare.

De centrala myndigheterna har ställts inför vissa problem i samband med detta växande utbildningsbehov. Planering och samordning har krävt mera tid och uppmärksamhet. Den centrala ledningens personal har också i ökad omfattning fått ägna sig åt direkt medverkan i utbildningen på olika nivåer. En viss strävan att decentralisera en del av utbildningen på regionalt plan kan dock konstateras.

Erfarenheterna från de olika länderna har utnyttjats vid utformandet av grundutbildningen och fortbildningen i varje enskilt land. En viss fortbildning har förekommit på nordiskt plan. Framför allt bör nämnas de nordiska seminarierna i yrkesvägledning, som allt sedan 1958 anordnas turvis i Danmark, Finland, Norge och Sverige vart tredje år. Dessa seminarier har haft karaktären av kvalificerad fortbildning. Seminarierna har anordnats av yrkesvägledarnas egen organisation, Nordiskt yrkesvägledarförbund, i samråd med de för yrkesvägledningsverksamheten ansvariga myndigheterna i de olika länderna.

Den nordiska arbetsmarknaden och utformningen av utbildningssystemen i anslutning härtill har de senaste åren utvecklats betydligt. Informationen härom har dock ej nått ut långt nog. Denna information borde intensifieras. Yrkesvägledare och andra som sysslar med studie- och yrkesvalsproblemen skulle behöva utbildning i hithörande frågor för att kunna ge en riktig information. Det är uppenbart att bättre resultat skulle nås om denna utbildning ordnades på nordiskt plan i stället för nationellt i varje land.

En nordisk utbildning av befattningshavare med yrkesvägledande uppgifter är önskvärd även av andra skäl. Yrkesvägledningens frågeställningar är i stort sett desamma i alla nordiska länder. Metodiken är praktiskt taget likartad. Därför borde åtminstone en del av utbildningen — speciellt den kvalificerade fortbildningen — ordnas på nordiskt plan. En sådan lösning skulle innebära avsevärda vinster ur rationaliseringssynpunkt. Lärarkrafterna skulle kunna utväljas på ett bättre sätt och omkostnaderna bli mindre för varje land. För vissa kategorier med speciella uppgifter, där separata nationella kurser ej kan realiseras på grund av att det personella underlaget är för litet, skulle en nordisk utbildning lösa flera problem och innebära en påtaglig rationaliseringsvinst.

Ett nordiskt samarbete på detta område bör inte bara betyda anordnandet av gemensamma kurser. Lika viktigt är att söka utarbeta studieplaner gemensamt och försöka få fram lämpliga läromedel och kursböcker, som för närvarande nästan helt saknas.

Av det sagda framgår, att en ökad nordisk utbildning av yrkesvägledare är av värde för samtliga nordiska länder. Såsom tidigare framhållits har under årens lopp en viss kontakt etablerats mellan myndigheterna i dessa frågor. En systematisk undersökning av problematiken och en samlad genomgång av erfarenheterna har dock inte gjorts. Nordiska arbetsmarknadsutskottets expertgrupp i yrkesvägledningsfrågor liksom Nordiskt yrkesväg-

ledarförbunds styrelse har vid upprepade tillfällen diskuterat saken, men på grund av bristande resurser har någon utredning ej kunnat komma till stånd. Utredningens huvuduppgifter skulle vara

att kartlägga organisationen av den nuvarande utbildningen i de olika nordiska länderna,

att analysera problematiken kring anordnandet av kurserna och att genomgå olika metodiska frågor,

att undersöka behovet av utbildning med beaktande av problematiken kring grundutbildning och fortbildning och frågan om vissa speciella grupper har större behov av gemensam nordisk utbildning än andra grupper samt

att framlägga förslag till nordisk utbildning på yrkesvägledningens område.

Nordiska rådet har i olika sammanhang fäst regeringarnas uppmärksamhet på arbetsmarknadsfrågor, som är gemensamma för samtliga nordiska länder. I ett flertal rekommendationer har förordats åtgärder för åstadkommande av en gemensam nordisk arbetsmarknad beträffande olika yrkeskategorier. Dessa strävanden från Nordiska rådets sida har redan lett till och kommer i framtiden fortsättningsvis att leda till ett ytterligare närmande till varandra av förhållandena på arbetsmarknaden i de olika nordiska länderna. Den tilltagande migrationen mellan de nordiska länderna och den nordiska arbetsmarknadens utveckling förutsätter enligt vår uppfattning aktiva åtgärder från regeringens sida för att samordna yrkesvägledningen och yrkesorienteringen i skolor och bland vuxna. En utredning rörande dessa frågekomplex är emellertid behövlig, så att erforderliga åtgärder för en mera samlad nordisk insats på detta område kan åstadkommas.

Under återopande av vad ovan anförts hemställas,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att gemensamt utreda förutsättningarna för en sammordnad utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter, särskilt vad gäller kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare.

Reykjavik den 22 augusti 1968

Georg Backlund

Jens Bilgrav-Nielsen

Olav Hordvik

Guri Johannessen

Daqmar Ranmark

Berte Rognerud

Sylvi Siltanen

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****Nordiskt yrkesvägledarförbund:**

Frågan om utbildning på nordisk basis av befattningshavare med yrkesvägledande uppgifter är ej ny för Nordiskt yrkesvägledarförbund. Sedan flera år tillbaka har förbundet i samarbete med myndigheterna anordnat nordiska seminarier i yrkesvägledning. Dessa seminarier har endast kunnat hållas vart tredje år under tio dagar för ett starkt begränsat antal deltagare. Erfarenheterna från denna utbildningsverksamhet är emellertid så goda, att mycket talar för en komplettering härav på något sätt, så att utbildningen finge en mera permanent karaktär och kunde omfatta betydligt flera befattningshavare.

Om en utvidgning av den nordiska utbildningen på detta område skulle komma till stånd är det dock enligt förbundets uppfattning några synpunkter som särskilt bör beaktas.

När det gäller utbildningen av yrkesvägledare på nordisk basis är det ej nog med konferenser på några få dagar, där olika problem diskuteras. Det är ej heller tillräckligt med seminarier på ett par veckors längd. Både konferenser och seminarier har sitt givna värde och bör finnas även i fortsättningen. Även andra utbildningsformer och aktiviteter är önskvärda. Det största behovet just nu tycks emellertid vara att få till stånd en kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare. Detta kräver en kursverksamhet som är uppbyggd på ett annat sätt än konferens- och seminarieutbildningen.

Det är utformningen av en dylik kursverksamhet som främst behöver bli föremål för en utredning.

Även andra problem i fråga om en nordisk utbildning på området kan behöva tas upp till behandling.

Som framhålls i medlemsförslaget kan en gemensam uppgift bli att utarbeta studieplaner för olika slags kurser. Betydelsen härav vill förbundet understryka. Dylika studieplaner skulle kunna användas även för nationella kurser. En liknande uppgift är samarbete i fråga om att utarbeta läromedel av olika slag.

Medlemsförslaget lägger stor vikt vid rationaliseringssynpunkterna. Detta är givetvis riktigt. En vinst genom denna rationalisering är också den höjning av kvalitén i fråga om den kvalificerade utbildningen som säkerligen skulle bli följdén genom denna gemensamma nordiska utbildning.

En sammordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter kan utformas på flera olika sätt. Hänsyn måste tas till olika personalkategoriernas uppgifter och behov. Konkreta planer på utformningen av en dylik utbildning kan dock ej komma till stånd utan en föregående utredning. Nordiskt yrkesvägledarförbund tillstyrker därför det framlagda medlemsförslaget. Under förutsättning att erforderliga medel ställs till förfogande är Nordiskt yrkesvägledarförbund berett till att i samarbete med Nordiska arbetsmarknadsutskottets expertgrupp för yrkesvägledningsfrågor svara för i medlemsförslaget omnämnd utredning.

Helsingfors den 21 november 1968

Nordiskt yrkesvägledarförbund

Wolmar Mattlar

Nils Karlman

D a n m a r k

Arbejdsministeriet:

— — — skal man efter brevveksling med arbejdsdirektoratet meddele, at arbejdsministeriet kan tilslutte sig, at forslaget og de allerede igangværende bestræbelser på dette område fremmes.

Arbejdsdirektoratet er gennem de i forslaget omtalte erhvervsvejledningsseminarier og gennem drøftelser i Nordisk Erhvervsvejlederforbund samt i den nævnte ekspertgruppe vedrørende erhvervsvejledning, der består af styrelseschefer for de nordiske landes erhvervsvejledningsmyndigheder, fortrolig med tankerne bag forslaget, ligesom man ved forskellige lejligheder har tilskyndet til yderligere initiativer på dette område.

Med de begrænsninger, som forskelle i den nationale opbygning og organisation af erhvervsvejledningen i de enkelte lande naturligt må medføre, kan man derfor anbefale, at fællesuddannelsesspørgsmålet gøres til genstand for nærmere undersøgelse, specielt med henblik på etablering af mulighed for frekventering af kursus i de andre nordiske lande, etablering af fællesnordiske videreuddannelsesmuligheder for erhvervsvejledere samt udveksling af erfaringer, lærerkræfter og undervisningsmaterialer.

Arbejdsministeriet skal endelig påpege det hensigtsmæssige i, at et sådant undersøgelsesarbejde gøres til genstand for en forberedende behandling i et snævert udvalg med repræsentation fra uddannelsesafdelingerne i de enkelte landes erhvervsvejledningsstyrelser.

København, den 5. december 1968

P. m. v.

E. b.

K. Kampmann

Dansk Arbejdsgiverforening:

I denne anledning skal vi meddele, at Arbejdsgiverforeningen ikke umiddelbart ser sig i stand til at vurdere det hensigtsmæssige i at gennemføre den fællesnordiske samordning af erhvervsvejlederuddannelserne, som er skitseret i det foreliggende forslag.

Man vil dog gerne bemærke, at Arbejdsgiverforeningen lægger megen vægt på, at de personer, som arbejder med erhvervsvejlednings- og erhvervsorienteringsspørgsmål, modtager en så lødlig og grundig uddannelse som muligt, således at fejlplaceringer af unge og voksne på grund af manglende information i videst muligt omfang undgås.

Hvorvidt en udbygning af den grundlæggende erhvervsvejlederuddannelse bør finde sted på fællesnordisk basis, findes på nærværende tidspunkt vanskeligt at bedømme. Derimod forekommer det ikke udelukket, at man hvad angår de mere kvalificerede uddannelser inden for området vil finde, at visse økonomiske og praktiske hensyn taler for en fællesnordisk indsats.

Dansk Arbejdsgiverforening skal på baggrund af ovenstående bemærkninger ikke udtale sig imod, at der foretages en grundig undersøgelse — gerne på fællesnordisk plan — af behovet og mulighederne for en udbygning af erhvervsvejlederuddannelserne.

København, den 17. januar 1969

Dansk Arbejdsgiverforening

E. Tøltrup

Landsorganisationen i Danmark:

Det kan forekomme vanskeligt at tage en mere konkret stilling ud fra det foreliggende, men Landsorganisationen er særdeles positivt indstillet over for det nordiske samarbejde, der sikkert kan udbygges på dette område.

Vi vil således anse det for værdifuldt, om mulighederne og behovet for etableringen af en sådan uddannelse med videre bliver gjort til genstand for en nærmere undersøgelse.

København, den 16. januar 1969

P. f. v.

Thomas Nielsen

S. Backe Vognbjerg

Akademikernes Samarbejdsudvalg:

AS har viderebragt henvendelsen til medlemsorganisationerne, hvoraf Gymnasieskolernes Lærerforening har underrettet AS om, at den faglige forening, Gymnasiets Lærere i Erhvervsorientering, allerede har modtaget en henvendelse fra Nordisk Råd om det nævnte medlemsforslag samt besvaret denne ved skrivelse af 3. december 1968 (*se nedan*).

AS kan henholde sig hertil, idet man kan tilslutte sig, at der foranstalles en nærmere undersøgelse af forudsætningerne for et nordisk samarbejde om uddannelsen af erhvervsvejledere.

København, den 20. december 1968

Knud Bent Hey

Gymnasiets Lærere i Erhvervsorientering:

Foreningen af Lærere i Erhvervsorientering omfatter de lærere, der underviser i gymnasiet og på HF-kursus. Vi har siden 1962 varetaget vores uddannelse på grund- og efteruddannelseskurser arrangeret af foreningen i nært samarbejde med arbejdsdirektoratet og direktoratet for gymnasieskolerne og HF.

Vi er afgjort interesserede i et nordisk samarbejde på dette felt med lærere fra de tilsvarende skoleformer i de andre nordiske lande. Vi formoder, at man derved bedre kunne varetage undervisningen, idet muligheden for at finde eksperter må være bedre. Det er vores opfattelse, at det først og fremmest er fagets psykologiske og metodiske emner, der egner sig for kursus på nordisk plan, da studie- og erhvervsinformation må formodes at være af mere speciel karakter.

Idet vi gerne ser denne sag fremmet, håber vi at høre nærmere om fremtidige tiltag.

Albertslund, den 3. december 1968

p. b. v.

Brita Waage Beck

Formand

Foreningen for Konsulenter i Erhvervsorientering og for Kontaktlærere:

Erhvervsvejledningen er i de senere år i udstrakt grad blevet et spørgsmål om uddannelsesorientering inden for de forskellige skoleformer, hvorfor mange kommuner inden for det kommunale område og på de enkelte

skoler har udnævnt særlige lærere til at varetage uddannelses- og erhvervsorienteringen i skolen. Spørgsmålet om at uddanne de forskellige lærerkategorier er derfor blevet meget aktuelt i såvel Danmark som i de øvrige nordiske lande. Erfaringen fra konferencer og kurser er, at der for de forskellige kategorier inden for erhvervsvejledningsområdet findes tværgående emner, der med fordel kan behandles på fællesnordisk basis. Foreningen tilslutter sig derfor gerne det i Nordisk Råd fremsatte medlemsforslag.

Det må anbefales og forudsættes, at der ved et eventuelt kommende udvalgsarbejde vedrørende en fællesnordisk uddannelse af personale inden for erhvervsvejledningsområdet bliver repræsentation for undervisningsmyndigheder og for de lærerorganisationer, der arbejder med de pågældende spørgsmål.

Lyngby den 9. december 1968

Eyvín Frederiksen

F i n l a n d:

Undervisningsministeriet:

Yrkesvägledningen har i de nordiska länderna utformats ungefär enligt likadana principer. Fastän det härvid finns skäl att framhäva likartade huvudlinjer, bör det dock konstateras, att verksamheten, tillika med problemställningen, i detalj uppenbart avviker från varandra i dessa länder. Därför skulle anordnandet av en samnordisk grundutbildning för yrkesvägledande personal uppenbarligen bli svårt att uppnå. För Finlands del bör det ytterligare tas i beaktande, att språkliga svårigheter skulle begränsa den finskspråkiga befolkningens möjligheter att delta i dylik samnordisk utbildning. Därför kan man anse, att det näppeligen förekommer tillräckliga förutsättningar för samnordisk grundutbildning av nämnda personal.

Beträffande vidareutbildningen av denna personal kan de olika problemlösningarna i de nordiska länderna bli en berikande faktor för utbildningen. De språkliga aspekterna hamnar då i bakgrunden, eftersom vidareutbildningen är frivillig och gallring kan ske bland dem som skall utbildas. Vidareutbildning av ifrågavarande personal har redan i någon mån ägt rum och det vore kanske skäl att utvidga denna verksamhet. Förutom vidareutbildning av yrkesvägledande personal i uttryckets snävare bemärkelse borde uppmärksamheten likväl fästas på utbildningsbehovet av de lärare som assisterar nämnda personal.

I medlemsförslaget behandlas enbart frågan om utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter. Inom skolväsendet bildar dock »educational guidance» en större enhet än yrkesvägledningen. Således kommer man med

anledning av grundskolereformen i Finland under de närmaste åren att fästa särskild uppmärksamhet på uppbyggandet av skolans inre studievägledning. Trots att man i skolorna haft möjlighet att använda sig av utomstående experthjälp, såsom yrkesvägledare, behöver skolväsendet uppenbarligen även egen personal för sin guidanceverksamhet, skolpsykologer och i vägledningsspörsmål specialiserade lärare, och även deras utbildningsbehov borde beaktas vid planerandet av samnordisk personal på området.

På grundval av det ovannämnda konstaterar undervisningsministeriet, att medlemsförslaget kan tillstyrkas beträffande utredningen av förutsättningarna för samnordisk vidareutbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter, dock så att man vid utredningsarbetet beaktar inte bara vidareutbildningen av den yrkesvägledande personalen utan även behoven av vidareutbildning för den personal, som i skolorna tar hand om studievägledningen och övrig »educational guidance».

Ytterligare framhåller ministeriet, att man lämpligen kunde fästa uppmärksamheten på ovannämnda ärende i samband med det av Nordiska kulturkommissionen påbörjade utredningsarbete, som gäller Nordiska rådets rekommendation (rek. nr 26/1967) om enhetlig nordisk skolordning.

Helsingfors den 10 december 1968

Kalervo Siikala

Avdelningschef

Matti Gustafson

Föredragande

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena meddelar i skrivelse att ministeriet förenar sig i avdelningens för arbetskraftsärenden yttrande av den 17 oktober 1968 (se nedan).

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, avdelningen för arbetskraftsärenden:

Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och det därav påkallade nära samarbetet mellan arbetskraftsmyndigheterna i de olika nordiska länderna har sedan länge aktualiserat behovet av samordnade ansträngningar framför allt på arbetsmarknadsforskningens och yrkesvägledningens område. På initiativ av Nordiska arbetsmarknadsutskottets expertgrupp för yrkesvägledning och Nordiskt yrkesvägledarförbund har därför bl. a. ända sedan år 1958 med tre års intervaller anordnats nordiska seminarier i yrkesvägledning för ett 60-tal deltagare varje gång. Senaste seminarium, det fjärde i ordningen, hölls i Finland sommaren 1967.

Vilken betydelse man än må tillmäta dessa 10-dagars seminarier som fortbildning för aktiva yrkesvägledare, är det dock utan vidare uppenbart, att de inte till fullo förmår fylla behovet av den utbildning som på samnordisk basis kunde ges yrkesvägledarna både i form av grundutbildning och som fortbildningskurser.

Frågan om effektiviserad samnordisk utbildning på yrkesvägledningens område har ingående diskuterats i Nordiska arbetsmarknadsutskottets expertgrupp för yrkesvägledningsfrågor och inom Nordiskt yrkesvägledarförbundet. Närmast har diskussionerna tagit sikte på ett permanent nordiskt kurscentrum för yrkesvägledare och en ingående utredning av kursbehovet som en förutsättning för planernas realiserande. För vidare åtgärder i båda dessa hänseenden är myndigheternas medverkan nödvändig. Närmast till hands förefaller att ligga att Nordiska arbetsmarknadsutskottets expertgrupp för yrkesvägledning får i uppgift att i samråd med Nordiskt yrkesvägledarförbundet komma in med ett konkret förslag och att till expertgruppens förfogande ställas ett anslag stort 30 000 Fmk för verkställande av nödvändiga utredningsarbeten.

Helsingfors den 17 oktober 1968

Jouni Hakkarainen

Överdirektör

Wolmar Mattlar

Byråchef

Yrkesutbildningsstyrelsen¹:

Yrkesvägledningsverksamhetens betydelse har för skolväsendet under 1960-talet blivit mycket stor. Under de senaste åren har den även börjat komma yrkesutbildningen till godo närmast så, att den riksomfattande yrkesvägledningsorganisationen har verkat som en informationskanal. Denna kan redan i denna form i viss mån ha haft samnordisk betydelse. Man borde dock avsevärt söka utveckla yrkesvägledningen på nationell basis, åtminstone i Finland, då densamma i vårt land för närvarande förmår erbjuda sina tjänster endast åt en tredjedel av den enligt lag därtill berättigade ungdomen. Med tanke på skolreformens framskridande i vårt land vore det betydelsefullt om även yrkesvägledningsorganisationen för sin del kunde öka sitt inflytande i skolväsendets utvecklingsarbete. Härvid komme den även att utvidga sina aktiviteter. Då man i de övriga nordiska länderna, kanske främst i Sverige, hunnit längre i fråga om reformerna inom skolväsendet, vore ett nordiskt samarbete för utvecklandet av yrkes-

¹ *Yltrandel översatt från finska.*

vägledningen motiverat. Problemen är dock icke i så hög grad desamma i de enskilda länderna att en enhetlig eller likformig skolning av personalen vore motiverad. Detta är högst osäkert, då de samhälleliga strukturskillnaderna inom de nordiska länderna är rätt betydelsefulla. Genom att arrangera nordiska yrkesvägledningsseminarier för personalen tillräckligt ofta, torde frågan om gemensamma problem klarna och ett möjligt behov av gemensam skolning kunna preciseras. Man torde även kunna säga, att det behövs upplysningar icke blott om samnordiska arbetsmarknader och skolgångsmöjligheter utan även om de erfarenheter man i de olika länderna fått av yrkesvägledning vid reformeringen av skolväsendet och utvecklandet av yrkesutbildningen. Synnerligen viktigt är det även att avgränsa omfattningen av yrkesvägledningsverksamheten så att dess organisation kunde formas å ena sidan så med beaktande av kraftresurserna och å andra sidan så, att den verkligen motsvarar sin uppgift. Då vägledningsarbetet fortsätter i skolan, vilken inte hör till den egentliga yrkesvägledningsorganisationen, borde även behovet av skolning klarläggas i fråga om till skolväsendet hörande personal, vilken utför vägledningsarbetet i skolan och samarbetar med yrkesvägledarna. Nämnas må att i synnerhet i Danmark samlats upplysningar och erfarenheter på skolpsykologins område.

Helsingfors den 28 november 1968

Viljo Kuuskoski

Generaldirektör

Bertel Cronhjort

Avdelningschef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

Yrkesvägledarnas verksamhet och utbildning utgör en del av den aktiva arbetskraftspolitiken. Den söker uppnå en ändamålsenlig planering av utbildningen samt befrämja den yrkesmässiga rörligheten. Frågan är aktuell redan därför, att man i Finland inte i tillräckligt hög grad kunnat tillgodogöra sig yrkesvägledningen som ett medel för aktiv arbetskraftspolitik. Såsom i de övriga nordiska länderna borde vi komma till detta även hos oss. För Finlands del är i detta sammanhang följande problem speciellt aktuella:

1. Dirigering av den arbetskraft som frigörs från primärproduktionen till nya yrken.
2. Omplacering av äldre årsklasser inom arbetskraften.
3. Utplacering av nya årsklasser på arbetsmarknaden i enlighet med efterfråga och utbud.

I och med att den internationella konkurrensen skärps, kan man vidare räkna med att dessa problem kommer att bli ännu svårare på grund av struktur- och annan rationalisering.

Yrkesvägledningsverksamheten i Finland koncentrerar sig emellertid nu huvudsakligen på vägledning för ungdom. Sålunda har man inte fäst tillräcklig uppmärksamhet vid omskolning av eller specialvägledning för arbetskraften.

I anseende härtill och med beaktande av att strukturförändringarna i samhället har skett tidigare i de övriga nordiska länderna än i Finland, anser centralförbundet att det nordiska samarbete som nu föreslagits, kan gagna vårt land.

Helsingfors den 27 december 1968

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund
(*Sign.*)

Finlands fackföreningars centralförbund har i skrivelse den 11 oktober 1968 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Suomen ammattijärjestö — Landsorganisationen i Finland:

I moliveringen till förslaget framhålles bl. a., att yrkesvägledningens frågeställningar är i stort sett desamma i alla nordiska länderna. Likaså konstateras, att en viss fortbildning förekommit på nordiskt plan och att vissa kontakter upprätthållits ifrågavarande myndigheter emellan.

Med beaktande av den betydelse en utvecklade yrkesvägledning har för ungdomar och även för vuxna i deras omskolning, anser vi det vara betydelsefullt att sträva till en samnordisk skolning, särskilt med tanke på kvalificerad vidareutbildning.

Strävan till ett mer utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete förutsätter även aktiv arbetsmarknadspolitik. Omskolningen skall förverkligas mot bakgrunden av nordisk arbetsmarknad, vilket även framhåller betydelsen av samnordisk utbildning för personer inom yrkesvägledningen.

Helsingfors den 18 november 1968

Landsorganisationen i Finland

V. Rantanen

S. Degerman

AKAVA r.y.:

Enligt AKAVA:s uppfattning är det av flera orsaker nödvändigt att utreda föreliggande fråga. Sådana skäl är bl. a. näringslivets strukturella ändringar, dess inverkan på arbetskraftsfördelningen, i utbildningsschemat inträffande ändringar och övergång till utbildningssamhälle, den allmänna utbildningstidens ökning vid understrykande av betydelsen av olika grader av yrkesfostran, företagna eller påtänkta reformer av skolsystemet samt reformer, som skall genomföras inom högskoleväsendet. Inom de nordiska länderna kan man observera en tydlig tendens mot enhetlighet, som med tiden kommer att inverka kraftigt på tillkomsten av en sammordisk arbetsmarknad. Ur synpunkten av en rationellt planerad arbetskraftspolitik är det därvid viktigt, att just yrkesvägledningen och utbildningen av yrkesvägledare uppfyller samma grundkrav i alla de nordiska länderna.

Såsom framgår av medlemsförslaget, har utbildningen av yrkesvägledare i de nordiska länderna i stort sett redan formellt ordnats på samma bas. Dessutom ges undervisning i yrkesvägledning vid kurser av de mest skiftande slag för flera olika yrkesgrupper. Detta visar bland annat, att ett större behov av yrkesvägledning föreligger än man med nuvarande möjligheter kan tillgodose. På grund härav vore det också av synnerligen stor vikt, att till utgångspunkt ta en kartläggning av den nuvarande situationen inom utbildningen av yrkesvägledare i de skilda nordiska länderna.

Innan man skrider till ordnande av den sammordiska utbildningen, är det nödigt att avgöra många praktiska frågor, vartill hör bland annat organisering av utbildningen, fördelning av kostnaderna och behandling av metodfrågor. I detta sammanhang hänvisas likväl till, att frågan om psykologernas sammordiska fortsättningsutbildning först borde lösas och att man samtidigt skulle sträva efter att tillfredsställa behovet av utbildning av företrädare för de yrken, vilka kommer att ha att göra med yrkesvägledning. Fortsättningsutbildning skulle kunna ges vid regelbundna kurser i syfte att garantera kontinuiteten.

För Finlands vidkommande försvåras utredningen av den till grundutbildningen anslutna yrkesvägledningsutbildningen för närvarande bland annat därav, att om grundskola tills vidare stadgas blott i en s. k. ramlag och att undervisningsplanerna för grundskolan liksom för läroinrättningarna efter densamma befinner sig på kommittéstadiet. Därför är yrkesvägledningens ställning i detta sammanhang inte utredd. Däremot kan man beträffande fortsättningsutbildningen av akademisk arbetskraft liksom av annan vidare utbildad arbetskraft konstatera, att anordnande av ny- och kompletteringsutbildning för närvarande är ett synnerligen aktuellt ärende. Det beror framför allt på den ur främst arbetsmarknadssynpunkt föråldrade utbildningen inom vissa områden, till exempel de humanistiska och samhällsve-

tenskapliga, men också på de nuvarande sysselsättningsvårigheterna, vilket å sin sida understryker behovet av fortsättningsutbildning. Därvid kan man konstatera, att det särskilt behövs yrkesvägledning för fullvuxna. Då man beaktar de nordiska ländernas utveckling mot enhetliga arbetsmarknader, är det befogat att inom denna sektor få till stånd en samnordisk utbildning. Särskilt noggrant bör därvid likväl utredas, vilka de yrkesgrupper och utbildningsområden är, där samnordiska marknader kommer i fråga och dit i enlighet därmed särskilt vore av behovet att dirigera en enligt samma principer företagen yrkesvägledning av fullvuxna. Enligt AKAVA:s förmenande borde detta vara en av de viktigaste frågorna för den samnordiska planeringen av yrkesvägledningen.

Enligt AKAVA:s uppfattning borde frågan om den samnordiska utbildningen av yrkesvägledare utredas såsom ett brådskande ärende samt borde på basis av den erhållna utredningen uppgöras förslag till sakens praktiska ordnande såsom av medlemsinitiativet framgår. Samtidigt understryker AKAVA sina ovan framförda synpunkter, vilka borde beaktas vid planering av utbildningen, varjämte AKAVA anhåller om att beredas tillfälle att i ett senare skede framföra sin åsikt om de förslag, som syftar till det praktiska förverkligandet av saken.

Helsingfors den 12 december 1968

AKAVA r.y.

Juhani Salminen

Styrelsens ordförande

Unto Rissanen

Verksamhetsledare

Oppikoulunopettajien keskusjärjestö — Läroverkslärarnas centralförbund r.y.¹:

Yrkesvägledningen har numera en relativt stark ställning inom läroverken i Finland. Efter att den ännu på 1950-talet var ett frivilligt ämne i enstaka skolor är den nu obligatorisk i mellanskolans högsta klasser och omfattar direkt eller indirekt alla de elever i de skolor som ligger inom någon yrkesvägledningsbyrås verksamhetsdistrikt.

Det praktiska yrkesvägledningsarbetet i läroverk skötes av två personer: yrkesvägledaren och kontaktläraren. Yrkesvägledningen bygger på samarbete mellan dessa två och en fördelning av deras uppgifter. På yrkesvägledaren, till sin grundutbildning psykolog, ankommer den personliga vägledningen. Yrkesvägledaren är en utomstående person i skolan men enligt gäl-

¹ *Yltrandet översatt från finska*

lande förordning bör kontaktläraren vara en av skolans lärare. Kontaktlärarens huvuduppgift är att sköta om undervisningen i yrkesvägledning i mellanskolans högsta klass, lära studieteknik i gymnasiet, ge abiturienter kunskap om fortsatta studier och därmed sammanhängande frågor samt verka som en förbindelselänk mellan skolan och yrkesvägledaren. Förbundet finner det synnerligen viktigt att kontaktläraren är en lärare med pedagogisk utbildning och som känner eleverna.

Genom nordiskt samarbete bör man sträva efter att effektivera lärarnas utbildning och fortbildningens effektivitet. Oaktat att huvuddelen inom själva utbildningsprocessen helt naturligt kommer att försiggå i det egna landet, kan man säkert anordna något slag av planeringsverksamhet och fortbildning i samråd med de nordiska länderna.

Med tanke på läroverkens yrkesvägledningsverksamhet och inom denna verksamma kontaktlärare föreslår Läroverkslärarnas centralförbund att det i medlemsförslaget planerade samnordiska expertorganet kunde dryfta bl. a. följande frågor och problem:

1. Åstadkommandet av riktlinjer för yrkesvägledningen i de nordiska ländernas skolor med stöd av de erfarenheter man fått i skolor i de olika länderna och med beaktande av morgondagens föränderliga samhälle.

2. Utredning och eventuell revidering av yrkesvägledningens innehåll.

3. Med tanke på det i skolorna skeende praktiska fältarbetet vore en ämnesmetodisk utredning och förnyelse jämte därmed sammanhängande rekommendationer välkommen.

4. Anordnande av fortbildningskurser, konferenser och seminarier för kontaktlärare, yrkesvägledare eller motsvarande i de nordiska länderna.

5. Nordiskt samarbete även inom publikations- och informationsverksamhetens område.

Helsingfors den 14 december 1968

För Läroverkslärarnas centralförbund

S. Apajalahti

Ordförande

Aarne Mattila

Verksamhetsledare

Suomen opettajain liitto — Finlands lärarförbund:

Befolkningens ökade rörlighet inom Norden, den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och en kommande ekonomisk union nödvändiggör, att yrkesvägledare också borde få utvidgade och fördjupade kunskaper om näringslivet ur nordiskt perspektiv och om nordiska förhållanden över huvud.

En gemensam nordisk utbildning öppnar goda möjligheter till specialisering och rationalisering av undervisningen, särskilt med tanke på den efter grundbildningen följande undervisningen. Utbildningen för yrkesvägledare

kan också effektiviseras genom att anordna speciella kurser med tanke på enskilda, viktigare områden av näringslivet.

I samband med planeringen av en gemensam nordisk utbildning av yrkesvägledare borde behovet av en utvidgning av yrkesvägledningen och den yrkesorienterande undervisningen beaktas. Alla skolformer, även högskolorna, bör inrymmas i systemet. Val av utbildning och yrkesområde bör grunda sig på saklig information. Varken individen eller samhället är betjänta av slumpartade val. Suomen opettajain liitto stöder medlemsförslaget om samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter.

Helsingfors den 23 december 1968

Suomen opettajain liitto r.y.

Aimo Tammivuori

Ordförande

Vilho E. Pulkki

Ekonomichef

Finlands svenska folkskolläraryförbund:

Möjligheterna att specialisera utbildningen av yrkesvägledare för vissa bestämda uppgifter är begränsade i ett enskilt nordiskt land. En gemensam nordisk utbildning öppnar däremot goda möjligheter till specialisering och rationalisering av undervisningen, särskilt med tanke på den efter grundutbildningen följande undervisningen.

Yrkesvägledarna borde också få utvidgade och fördjupade kunskaper om näringslivet ur nordiskt perspektiv och om nordiska förhållanden över huvud. Befolkningens ökade rörlighet inom Norden, den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och en kommande ekonomisk union nödvändiggör detta.

I samband med planeringen av en gemensam nordisk utbildning av yrkesvägledare borde behovet av en utvidgning av yrkesvägledningen och den yrkesorienterande undervisningen beaktas. Alla skolformer, även högskolorna, bör inrymmas i systemet. Val av utbildning och yrkesområde bör grunda sig på saklig information. Varken individen eller samhället är betjänta av slumpartade val.

Samtidigt som förutsättningarna för en samnordisk utbildning utreds, borde en översyn ske av innehållet i och organisationen av grundutbildningen och den kontinuerliga fortbildningen och vidareutbildningen av personal i yrkesvägledande uppgifter.

Finlands svenska folkskolläraryförbund stöder medlemsförslaget om samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter.

Helsingfors den 13 december 1968

Finlands svenska folkskolläraryförbund

Thomas Rehula

Förbundssekreterare

N o r g e**Kommunal- og arbeidsdepartementet:**

Nevnte sak er av dette departement forelagt følgende instanser til uttalelse: Kirke- og undervisningsdepartementet, Lønns- og prisdepartementet, Arbeidsdirektoratet, Norsk yrkesrettlederforening, Norsk lektorlag og Norsk lærerlag.

Norsk lektorlag meddeler at det ikke finner å kunne uttale seg i saken.

Av de øvrige uttalelser framgår at det er alminnelig oppslutning til det foreliggende medlemsforslag om å utrede spørsmålet om samnordisk utdanning av personell i yrkesveiledende oppgaver.

Kirke- og undervisningsdepartementet uttaler at det på generelt grunnlag støtter det foreliggende forslag. Det peker samtidig på at det f. t. er arbeid i gang for å komme fram til en tilnærming og harmonisering av undervisningen i de nordiske land og uttaler at skolens yrkesorientering bør sees i sammenheng med dette arbeid og muligens heller utredes i forbindelse med det.

Lønns- og prisdepartementet uttaler at et utvidet nordisk samarbeid om utveksling og fellesutdanning av personell innen arbeidsformidling og yrkesrettledning vil kunne gi gode praktiske impulser. Det ber om at det senere får anledning til å ta standpunkt til konkrete spørsmål om den praktiske gjennomføring m.v.

Dette departement mener at en samnordisk utdanning av personell i yrkesveiledende oppgaver vil være av stor verdi, spesielt i spørsmålet om videregående og perfeksjonerende utdanning. Differensiering og den tekniske utvikling innenfor næringslivet gjør det nødvendig at slik utdanning gis høy prioritet.

Under henvisning til ovenstående og etter en samlet vurdering av de innkomne uttalelser finner *Kommunal- og arbeidsdepartementet* å kunne gi sin tilslutning til det foreliggende medlemsforslag, datert 22. august 1968.

Oslo, 20. desember 1968

Helge Seip

Berger Ulsaker

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Vi kan i denne forbindelse opplyse at yrkesveiledning i egentlig forstand ikke blir gitt i yrkesskolene. Selv om det gjennom ungdomsskolen og de lokale arbeidskontorenes virksomheter blir gitt en viss yrkesveiledning, er det

nok også behov for videreføring av dette arbeid i yrkesskolen. Det yrkesskolen til enhver tid bør gjøre, er å orientere elevene om hvilke muligheter skolen gir dem i arbeidslivet og med hensyn til videreutdanning, — elever i grunnleggende klasser må få opplysninger om hvilke videregående linjer de kan søke og mulighetene for spesialisering og videreutdanning innenfor yrket. Det blir her vesentlig spørsmål om å ha kjennskap til opplæringsplaner innenfor de ulike yrker, opptakingsvilkår ved videregående skoler o.l. Det er forutsetningen at yrkesskolene skal arbeide i nær kontakt med den lokale arbeidsformidling og yrkesveiledning. Bare ved de aller største skolen vil det kunne bli aktuelt å få egen stilling innenfor veiledningstjenesten.

På rent generelt grunnlag vil Kirke- og undervisningsdepartementet støtte det foreliggende forslaget om nordisk samarbeid i den videre utvikling av yrkesveiledningstjenesten. Innenfor yrkesskolesektoren står vi til dels overfor vanskelige problemer når det gjelder rekruttering til enkelte yrker, der det er mangel på arbeidskraft. Dette er spørsmål som bør tas opp i større utstrekning på samnordisk basis.

Kirke- og undervisningsdepartementet er videre enig med forslagsstillerne i at et nordisk samarbeid om utdanning av personell for skolens yrkesorientering og om læreplaner og læremidler for undervisningen ville by på store fordeler for de enkelte land.

En er også enig i at et første skritt for å få i stand et slik samarbeid bør være å kartlegge skolens yrkesorientering og den utdanning en gir det personell som skal stå for undervisningen.

Yrkesorienteringen i 9-årig skole gis av skolens vanlige lærere, vanligvis med skolerådgiveren som tilsynslærer for undervisningen. Den sikter mot å gi elevene orientering om yrkeslivet og hjelpe dem til å bli klar over egne evner og anlegg mer enn mot å gi direkte råd i valg av yrke. Den skiller seg derved ut fra den yrkesveiledning arbeidskontorenes yrkesveiledere gir.

Et samarbeid om lærerutdanning og læremidler for skolens yrkesorientering forutsetter til en viss grad en samordning av undervisningens innhold og omfang i de enkelte land.

Det er for tiden arbeid i gang for å komme fram til en tilnærming og harmonisering av undervisningen i de nordiske land.

Skolens yrkesorientering bør ses i sammenheng med dette arbeid og muligens heller utredes i forbindelse med det.

Oslo, 21. november 1968

Etter fullmakt

Johan Bjørge

Knut Aabø

Lønns- og prisdepartementet:

Lønns- og prisdepartementet antar at et utvidet nordisk samarbeid med utveksling og utdanning av personell innen arbeidsformidling og yrkesrettleiing vil kunne gi gode praktiske impulser.

Når det gjelder de eventuelle konkrete tiltak med hensyn til utveksling eller felles utdanning går en imidlertid ut fra at dette departement blir gitt anledning til å ta standpunkt til spørsmål om den praktiske gjennomføring med videre.

Oslo, 4. desember 1968

Etter fullmakt

Helge Barsett

Knut Hall

Arbeidsdirektoratet:

Spørsmålet om samarbeid mellom de nordiske land når det gjelder utdanning av personell innenfor yrkesrettleiingssektoren, har vært drøftet både i det nordiske arbeidsmarkedsutvalgs underutvalg for yrkesrettleiingsaker og i Nordisk yrkesrettleierforbund.

Foreliggende forslag, og de anførte begrunnelser, er i samsvar med de synspunkter som har kommet fram under de nevnte drøftlinger.

Forslaget har vært forelagt Samordningsnemnda for yrkesrettleiing, som i møte 7. ds. fattet slikt vedtak:

Både av hensyn til utbyggingen av yrkesrettleiingen i arbeidsformidlingen og i skolen synes det meget ønskelig og hensiktsmessig å få en bred utredning på det nordiske plan om utdanningen av personell på yrkesrettleiingsfeltet. Ved en nordisk utredning kan man nyttiggjøre seg både de erfaringer som er felles og de som er forskjellige, med sikte på samnordisk utdanning i den grad dette måtte være hensiktsmessig.

Samordningsnemnda for yrkesrettleiing vil derfor sterkt støtte det forslag om slik utredning som en del medlemmer av Nordisk Råds kulturutvalg la fram 22. august 1968.

Arbeidsdirektoratet antar at det ville være naturlig med internordisk samarbeid om videregående opplæring innen flere av etatens arbeidsområder enn yrkesrettleiing. Det vil imidlertid trolig være hensiktsmessig i første omgang å begrense utredningsarbeidet til å gjelde yrkesrettleiing. En slutter seg derfor til Samordningsnemndas uttalelse og gir full tilslutning til forslaget.

Oslo, 18. november 1968

Reidar Danielsen

Inger Marie Eieland

Norsk lektorlag har i skrivelse den 4 december förklarat sig inte vilje göra något uttalande i anledning av medlemsförslaget.

Norsk lærerlag:

Norsk lærerlags arbeidsutvalg har behandlet medlemsforslaget om samnordisk utdanning av personell i yrkesveiledende oppgaver. Det ble fattet følgende vedtak:

Norsk lærerlag gir full støtte til utredningsarbeid bygget på de fire punkter (side 3 i medlemsforslaget). En forutsetter imidlertid at det blir utredet i hvilken utstrekning yrkesveiledning er tenkt overlatt lærerne, eventuelt spesielle kategorier lærere. I den forbindelse mener en at det fra norsk side er vesentlig å få klarlagt rådgivernes arbeidsoppgaver på ungdomstrinnet.

Oslo, 14. november 1968

For Norsk lærerlag

Randi Nordback Madsen

Nestformann

Norsk yrkesrettpleierforening har i skrivelse den 12 november 1968 forklarat sig støda medlemsförslaget.

S v e r i g e:

Arbetsmarknadsstyrelsen:

Sedan 1958 anordnas vart tredje år seminarier i yrkesvægledning i de nordiska länderna. Seminarierna, som har karaktären av kvalificerad fortbildning, planeras och genomförs av yrkesvægledarnas egen organisation, Nordiskt yrkesvægledarförbund, i samverkan med arbetsmarknadsmyndigheterna i de olika länderna.

Utöver angivna seminarier pågår ett samarbete mellan arbetsmarknadsmyndigheterna i fråga om utbildning av förmedlingspersonal. Inom ramen för respektive lands ordinarie personalutbildning har under årens lopp ett stort antal tjänstemän från grannländerna beretts plats i kurser för förmedlings-, arbetsvårds- och yrkesvægledningspersonal. Som exempel kan nämnas att under föregående budgetår deltog ett 40-tal tjänstemän från de nordiska grannländerna i arbetsmarknadsverkets kursverksamhet Arbetsmarknads-service, byggd på den nya handboken »Förändring och trygghet». Erfarenheterna från denna utbildningssamverkan har allmänt omvittnats vara goda.

En fortsatt utveckling av samarbetet inom personalutbildningen mellan de nordiska länderna är naturlig och önskvärd. Vissa delar av den nuvarande nationella personalutbildningen på både grund- och fortbildningsnivå kan sannolikt med fördel ske i form av samnordisk utbildning.

Arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrker medlemsförslagets rekommendationer om utredning av den nuvarande utbildningen i de olika nordiska länderna i syfte att skapa förutsättningar för en samnordisk utbildning. Utredningen bör dock icke avgränsas till att gälla enbart utbildning på yrkesvägledningens område utan bör utvidgas till att omfatta utbildning inom hela förmedlingsområdet. För att praktiska resultat skall kunna uppnås inom rimlig tid bör utredningen göras i etapper med hänsyn till olika personal-kategorier.

Stockholm den 14 november 1968

Arbetsmarknadsstyrelsen

Bertil Rehnberg

Egil Eklund

Skolöverstyrelsen:

Liksom i övriga nordiska länder är utbildningen av yrkesvägledare och yrkesvalslärare i Sverige upplagd tämligen speciellt med tanke på svenska anställnings- och utbildningsförhållanden. Utbildningen är i hög grad avpassad efter svenska skol-, utbildnings-, yrkes- och arbetsmarknadssammanhang. Härtill skall läggas, att organisationen för yrkesvägledningsarbetet i skolorna på alla stadier för närvarande är under övervägande i anslutning till beslutade skolreformer, och att slutsatser beträffande nödvändig utbildning och fortbildning sålunda just nu inte klart kan formuleras. Å andra sidan är självfallet grundläggande principer för studie- och yrkesvägledningsarbetet, liksom för vissa drag i skol- och arbetsmarknadsförhållanden, likartade över de nordiska länderna.

Utgångspunkterna för ett ställningstagande till behovet av en utredning i överensstämmelse med medlemsförslaget är sålunda inte särskilt klara för närvarande. SÖ vill emellertid uttala sin tillfredsställelse med det fortbildningsarbete i form av gemensamma nordiska seminarier, som det nordiska yrkesvägledarförbundet bedriver, och finner det inte uteslutet att fortsatt fortbildning kan komma att behöva ett statligt stöd. Utan tvivel är t. ex. utvecklingen inom studie- och yrkesvägledningen i dag så livlig och mångsidig, att tre år mellan de högre seminarierna kan tyckas vara en för lång tid. En frekventare seminaricutbildning skulle kunna råda bot på problemet att alltför få kan komma ifråga för sådan kvalificerad fortbildning.

Stockholm den 26 november 1968

Hans Löwbeer

Margareta Vestin

Svenska arbetsgivareföreningen:

Svenska arbetsgivareföreningen finner det angeläget med en kraftfull satsning på grundutbildning av yrkesvägledare liksom fortbildning av den personal som genomgått grundutbildning. Givetvis bör i denna utbildning ingå moment som ger vägledning om förhållandena i övriga nordiska länder, såväl om arbetsmarknad som utbildningssystem etc. Detta är särskilt angeläget med hänsyn till den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och den tilltagande migrationen mellan de nordiska länderna.

Förslaget till Nordiska rådet innebär att en utredning kommer till stånd beträffande förutsättningarna för en samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter, särskilt vad gäller kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare. För att en sådan samnordisk utbildning skall övervägas krävs enligt föreningens uppfattning starka skäl. Vinster ur rationaliseringssynpunkt, som särskilt återopas i medlemsförslaget, kan förvisso anföras i många sammanhang när man diskuterar samnordisk utbildning contra nationell. Detta gäller t. ex. all personal som sysslar med arbetsmarknadsfrågor i vidsträckt bemärkelse.

En samnordisk produktion av hjälpmedel och läroböcker är enligt föreningens mening något som bör stimuleras men som torde kunna ske utan att den föreslagna utredningen kommer till stånd. Seminarier på nordisk basis, som redan anordnas, torde därutöver väl fylla behovet av samnordisk kontakt och inte kräva att någon utredning tillsätts.

Med hänvisning till ovannämnda synpunkter avstyrker föreningen förslaget om en utredning.

Stockholm den 10 december 1968

Svenska arbetsgivareföreningen

Gunnar Lindström

Margareta Dahlgren

Landsorganisationen i Sverige:

Förslagsställarna redovisar förefintlig yrkesvägledning i Norden, vilken bedrivs i stort sett på likartat sätt. Härvid har gällt såväl grundutbildning som fortbildning.

Behovet av yrkesvägledare har överallt vuxit och utbildningen har allmer byggts ut.

Samverkan mellan länderna har i frågan varit omfattande gällande den nordiska arbetsmarknaden. Organisatoriskt har seminarier arrangerats

av Nordiskt yrkesvägledarförbund, vilket även utger särskilda publikationer.

Av vad som av förslagsställarna anförts framgår att en ökad nordisk utbildning av yrkesvägledare är av värde för samtliga nordiska länder.

Därför föreslås att frågan om nordisk samverkan i yrkesvägledning bör utredas varvid huvuduppgifterna skulle vara att kartlägga organisationen av den nuvarande utbildningen i de olika nordiska länderna; att analysera problematiken kring anordnandet av kurserna och att genomgå olika metodiska spørsmål; att undersöka behovet av utbildning med beaktande av problematiken kring grundutbildning och fortbildning och frågan om vissa speciella grupper har större behov av gemensam nordisk utbildning än andra grupper samt att framlägga förslag till nordisk utbildning på yrkesvägledningens område.

Förslagsställarna hemställer att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att gemensamt utreda förutsättningarna för en sammordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter, särskilt vad gäller kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare.

LO har i andra sammanhang påtalat bristen på yrkesvägledare och en ej tillräckligt utbyggd organisation. I dagens läge är väntetiden för sökande av vägledning ofta över ett halvt år.

Huruvida en förbättring i nämnda hänseende kan ernås genom sammordisk utbildning är väl inte alldeles klart. Den aktuella situationen för svensk del är behovet av organisationens utbyggnad och en ökning av antalet yrkesvägledare liksom en kvalitativ höjning av deras utbildning.

Som ett led i utbildningen är givetvis en nordisk samverkan av betydelse, framförallt med hänsyn till den nordiska arbetsmarknaden med ett omfattande utbyte av arbetskraft inom de nordiska länderna. LO kan därför tillstyrka att frågan utredes.

LO vill dock framhålla att behovet av en förbättrad yrkesvägledning främst bör tillfredsställas genom en utökning av organisationen och de personella resurserna. En snabb upprustning får anses vara av nöden med tanke på det ökande antalet omställningar inom näringslivet och den därav ökande arbetsmarknads- och vuxenutbildningen.

LO vill dock betona att en sammordisk utbildning inte får leda till en kategoriklyvning mellan olika befattningshavare inom arbetsförmedlingen. Yrkesvägledningen måste i högre grad än tidigare ses som en del av hela arbetsförmedlingens verksamhet och vara väl integrerad med alla delar av arbetsförmedlingens funktioner. Detta är redan nu av stor betydelse med hänsyn till vad som tidigare nämnts om den snabba utvecklingen på vuxenutbildningens område. Rekrytering av personal till yrkesvägledningen måste därför breddas och varje krav på formell kompetens avvisas.

Därigenom får yrkesvägledningen tillgång till personal med rika erfarenheter från arbetslivet. Vid utbildning av yrkesvägledare måste man nu en-

ligt LO:s mening ta större hänsyn till att allt större grupper som söker sig till yrkesvägledningen är vuxna och med helt annan bakgrund än ungdomen som skall ha vägledning inför det första utträdet på arbetsmarknaden.

Vad här ovan sagts måste självklart också beaktas vid en samnordisk utbildning av personer med yrkesvägledarefunktioner.

Stockholm den 25 november 1968

Landsorganisationen i Sverige

Arne Geijer

Tore Karlson

Tjänstemännens centralorganisation (TCO):

Under de senaste åren har vi fått en allt mer komplicerad arbetsmarknad. Vi har fått många och omfattande förändringar inom industriföretagen med nedläggelser, inskränkningar, strukturförändringar över huvud taget, som resulterat i friställning av arbetskraft. Utbildningsväsendet har också expanderat kraftigt speciellt inom sektorer med en fri intagning, medan däremot de spärrade utbildningsvägarna i stort har haft en oförändrad genomströmning, en utveckling som resulterat i att många studerande från vissa utbildningsvägar har haft svårigheter att få anställning inom planerade yrkesområden. Massmedias behandling av dessa frågor har resulterat i en förstärkt tendens att söka sig från vissa utbildningsvägar, en utveckling som på sikt måste anses olycklig.

Dessa problem ställer stora krav på skolornas yrkesvägledare. De måste få en mycket god utbildning om arbetsmarknaden och alla de problem som här finns för att kunna ge eleverna en så god information som möjligt i de här frågorna. Det kräver en mycket god grundutbildning av yrkesvägledarna och en därpå följande kontinuerlig fortbildning i främst för allt det egna landet och de problem som finns inom landet.

De nordiska länderna har ju uppenbarligen likartade problem, vilket gör ett erfarenhetsutbyte mellan länderna mycket värdefullt. Ett erfarenhetsutbyte i form av konferenser och seminarier bör regelbundet äga rum. Utbildningen av yrkesvägledare, både grundutbildningen och den kontinuerliga fortbildningen, bör dock vara förlagd till det egna landet på grund av den komplexitet, som det här problemområdet har, vilket gör att det krävs en mycket ingående kunskap om det egna landets förhållanden.

Frågan om studie- och yrkesvägledningens organisation inom såväl den obligatoriska grundskolan som till denna anknytande frivilliga gymnasiala skolformer har i Sverige på nytt aktualiserats genom de till höstrikssdagen 1968 avgivna propositionerna nr 129 och 140. I proposition 129 föreslås en revidering av läroplan för grundskolan och i proposition 140 ges riktlinjer

för det frivilliga skolväsendets framtida utveckling. I anslutning till dessa båda skolreformer bör, anser departementschefen, organisationen för studie- och yrkesvägledningen prövas, så att det skall bli möjligt att ta ställning till framlagda förslag, innan den nya läroplanen för grundskolan träder i kraft fr. o. m. läsåret 1970/71.

Så snart de ovan nämnda propositionerna behandlats av riksdagen, bör enligt TCO:s mening myndigheterna snabbt driva ett utredningsarbete om organisationen för de olika skolformernas studie- och yrkesvägledning, så att de här berörda problemen kan lösas inom den av departementschefen angivna tiden, d. v. s. före 1970. I samband med detta måste också frågan om grundutbildning och fortbildning för yrkesvalslärarna och för andra specialister inom studie- och yrkesvägledningen behandlas.

TCO finner frågan om en viss samordning på nordisk bas av utbildningen för personal inom yrkesvägledningen intressant. Detta synes dock — som också anges i medlemsförslaget — främst kunna gälla den kvalificerade fortbildningen och då i de former som här inledningsvis angetts. TCO vill därför för sin del tillstyrka att den i förslaget begärda utredningen kommer till stånd men att denna begränsas till att gälla enbart fortbildning på sådan mera avancerad nivå.

Stockholm den 10 december 1968

Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

Otto Nordenskiöld

Åke Isling

Sveriges akademikers centralorganisation (SACO):

En kartläggning av den nuvarande utbildningen av yrkesvägledare och annan personal med yrkesvägledande uppgifter i de olika nordiska länderna kunde enligt SACO:s mening vara värdefull.

SACO anser, att den grundläggande utbildningen av yrkesvägledningspersonal skall ske inom respektive land. Information om den nordiska arbetsmarknaden — liksom om hela den internationella arbetsmarknaden — måste givetvis ingå som en naturligt integrerad del av denna utbildning. En samordning av t. ex. studieplaner är önskvärd. Samnordisk produktion av hjälpmedel och läroböcker främst inom metodikområdet bör stimuleras.

Den kvalificerade fortbildningen av yrkesvägledare främst vad gäller metodikfrågor kan enligt SACO:s mening med fördel ske på ett nordiskt plan genom t. ex. en utbyggnad av den 1958 inledda seminarieverksamheten.

Sammanfattningsvis vill SACO a. understryka att för Sveriges vidkommande är en stark satsning på grundutbildning av yrkesvägledare en vida mer angelägen uppgift än fortbildning på nordisk basis, b. instämna i motionärernas utredningshemställan med undantag för vad sägs om gemensam grundutbildning.

Stockholm den 3 december 1968

Sveriges akademikers centralorganisation

Lars F. Tobisson

Kjell Fredriksson

Svensk yrkesvägledarförening:

Yrkesvägledarna ställs i sin verksamhet inför allt större krav på grund av förändringar inom skolväsende, yrkesutbildning och arbetsmarknad. De enskilda ärendena tenderar även att bli alltmer problemfyllda — ett förhållande som vitsordas av psykologer, tjänstemän inom socialvård m. fl.

Genom de strukturförändringar som berör arbetskraften på olika områden ökar både den geografiska och yrkesmässiga rörligheten. Yrkesvägledarna kommer i sin verksamhet ständigt i kontakt med de problem som enskilda har då det gäller dessa frågor.

Yrkesvägledarna har också att i sin kollektiva information ta upp frågor som rör utvecklingen på arbetsmarknaden på längre sikt.

Kunskaper om den gemensamma nordiska marknaden blir för yrkesvägledarna därför allt viktigare liksom att känna till utbildningar, yrkeskrav m. m. i de olika nordiska länderna. Det arbete som pågår gällande samordning av utbildningar inom de olika nordiska länderna bör också komma yrkesvägledningen till del.

Det kan påpekas att den information som yrkesvägledarna ger är riktad såväl till skolungdomar som till ungdomar och vuxna som vänder sig till yrkesvägledningsexpeditionerna. Den når även längre ut genom att yrkesvägledare alltmera engageras i information vid kurser och seminarier för arbetsförmedlare, yrkesvals lärare och andra grupper av tjänstemän, som i sin tur ger information om yrken och arbetsmarknad.

Dessa förhållanden — och i övrigt de skäl som framföres i medlemsförslaget — motiverar en förstärkt utbildning av yrkesvägledare, syftande till en utveckling av yrkesvägledningens metoder. Svensk yrkesvägledarförening finner att en kvalificerad fortbildning på nordisk basis skulle kunna tillgodose behovet av ytterligare utbildning dels inom de psykologiska, pedagogiska och sociologiska ämnesområdena dels i nordiska utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor.

Redan den fortbildning på gemensam nordisk basis som förekommit i de nordiska seminarierna i yrkesvägledning, vilka ordnats vart tredje år, har varit synnerligen värdefull. Dels har man till dessa kunnat få kvalificerade föreläsare från de olika länderna, dels har diskussioner och grupparbeten i hög grad berikats genom de erfarenheter av olika metoder som lagts fram av deltagarna från de olika länderna. Dessa seminarier har dock kunnat nå endast en mycket liten del av den personal, som behöver fortbildning. I viss men mycket liten utsträckning har studiebesök och deltagande i konferenser förekommit i grannländerna. Dessa har givit samma positiva erfarenhet som seminarierna.

Ett önskemål är att man genom utvidgat samarbete mellan de nordiska länderna också skulle kunna utarbeta tryckt informationsmaterial med uppgifter om överensstämmelser och skillnader i utbildnings- och yrkeskrav i de olika nordiska länderna. Även möjligheten att få utbildning i ett annat land än det egna liksom ekonomiska villkor under utbildningstiden skulle kunna belysas i sådant informationsmaterial.

Med hänvisning till ovanstående vill Svensk yrkesvägledarförening tillstyrka förslaget om utredning om samnordisk utbildning inom yrkesvägledningen, särskilt vad gäller kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare.

Stockholm den 9 december 1968

Lisa Bratt

Anne Marie Karlsen

Svensk yrkesvals lärarförening:

Sedan ett antal år tillbaka anordnar Nordiskt yrkesvägledarförbund seminarier i yrkesvägledning. Dessa hålles endast vart tredje år under tio dagar. Deltagarantalet är mycket begränsat. Av cirka 700 svenska yrkesvalslärare deltog år 1968 åtta i seminariet. Erfarenheterna av seminarierna är i huvudsak goda. De bör därför bibehållas men kompletteras med en mera permanent utbildning av liknande slag, med utrymme för betydligt fler deltagare.

Vid sidan av seminarierna — och kortare samnordiska konferenser inom ämnesområdet behövs alltså enligt föreningens uppfattning någon form av fast kursverksamhet för kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare och yrkesvalslärare inom Norden.

Svensk yrkesvalslärarförening är av den uppfattningen att det främst är en dylik kvalificerad fortbildning som bör utredas.

I den mån frågor rörande grundutbildning har relevans för utredningen bör de givetvis beaktas. Grundutbildningen som sådan, anser föreningen, skall dock alltså vara en nationell angelägenhet. Skillnaderna i de nordiska ländernas skolväsen och på vissa andra områden är såpass stora att

förutsättningarna för en gemensam grundutbildning inom yrkesvägledning saknas.

Utredningen bör dock i möjligaste mån söka få till stånd en samordning rörande studieplaner, läromedelsproduktion m. m.

Med hänsyn till att skola och arbetsmarknadsverk är lika stora intressenter inom yrkesvägledningen bör utredningen få en sammansättning med representanter för båda de nämnda parterna.

Göteborg den 6 december 1968

Stig Persson

Ordförande

Margaretha Wennberg

Sekreterare

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget

Till kulturutskottet har för beredning hänvisats medlemsförslag om samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sammanträde den 28 och 29 januari 1969.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att gemensamt utreda förutsättningarna för en samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter, särskilt vad gäller kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Nordiskt yrkesvägledarförbund.

Danmark

Arbudsministeriet.

Dansk Arbejdsgiverforening.

Landsorganisationen i Danmark.

Akademikernes Samarbejdsudvalg.

Gymnasiets Lærere i Erhvervsorientering.

Foreningen for Konsulenter i Erhvervsorientering og for Kontaktlærere.

Finland

Undervisningsministeriet.

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena.

Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, avdelningen för arbetskraftsärenden.

Yrkesutbildningsstyrelsen.

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund.

Finlands fackföreningars centralförbund.

Suomen ammattijärjestö — Landsorganisationen i Finland.

AKAVA r.y.

Suomen opettajain liitto (Finlands lärarförbund).

Oppikoulunopettajien keskusjärjestö — Läroverkslärarnas centralförbund r.y.

Finlands svenska folkskollärförbund.

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet.

Kirke- og undervisningsdepartementet.

Lønns- og prisdepartementet.

Arbeidsdirektoratet.

Norsk lektorlag.

Norsk lærarlag.

Norsk yrkesrettleierforening.

Sverige

Arbetsmarknadsstyrelsen.

Skolöverstyrelsen.

Svenska arbetsgivareföreningen.

Landsorganisationen i Sverige.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Sveriges akademikers centralorganisation (SACO).

Svensk yrkesvägledarförening.

Svensk yrkesvalslärförening.

Hänvisande till den tilltagande migrationen inom Norden, den nordiska arbetsmarknaden, det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna samt samordningssträvandena inom olika former av utbildning understöder flertalet remissinstanser förslaget om en samordning av yrkesvägledarutbildningen i de nordiska länderna. *Gymnasiets Lærere i Erhvervsorientering* i Danmark framhåller, att det först och främst är ämnets psykologiska och metodiska aspekter, som lämpar sig för samarbete, medan studie- och yrkesvägledningen är av mera speciell karaktär. *Svensk yrkesvägledarförening* anser nordisk samordning vara av betydelse dels inom de psykologiska, pedagogiska och sociologiska ämnesområdena, dels i nordiska utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor. *Nordiskt yrkesvägledarförbund*, *ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena* i Finland, *Svensk yrkesvägledarförening* och *Svensk yrkesvalslärförening* intygar, att erfarenheterna av de nordiska seminarierna och konferenserna

varit positiva men att dessa inte är tillräckliga för att tillgodose behovet av utbildning på nordiskt plan.

Enligt *undervisningsministeriets* i Finland uppfattning saknas förutsättningar för en gemensam nordisk grundutbildning för yrkesvägledare, medan nationella problemlösningar rörande fortbildningen är berikande även för motsvarande utbildning i grannländerna. Även *Svensk yrkesvals-läraryrking* är av åsikten att grundutbildningen bör skötas nationellt på grund av skillnaderna i de nordiska ländernas skolväsen och på vissa andra områden. Det nordiska samarbetet bör därför enligt föreningens uppfattning närmast inriktas på att åstadkomma en fast kursverksamhet omfattande kvalificerad fortbildning vid sidan av de regelbundna seminarierna och konferenserna. *Yrkesutbildningsstyrelsen* hävdar, att yrkesvägledningen borde utvecklas kraftigt på nationell bas åtminstone i Finland, där den når endast 1/3 av den behöriga ungdomen, medan det i länder där utbildningsväsendet utvecklats snabbare, såsom i Sverige, är ändamålsenligt att utvidga det nordiska samarbetet. De samhälleliga strukturskillnaderna mellan de nordiska länderna är avsevärda, men genom att anordna nordiska seminarier för yrkesvägledare torde gemensamma problem och behovet av samnordisk utbildning kunna utredas genom utbyte av erfarenheter. En viktig uppgift är enligt yrkesutbildningsstyrelsen att begränsa omfattningen av yrkesutbildningsorganisationen och bestämma utbildningsbehovet för de inom skolväsendet verksamma. *Kirke- og undervisningsdepartementet* i Norge värdesätter ett nordiskt samarbete med tanke på utformningen av skolans orientering och utarbetande av gemensamma läromedel. *Skolöverstyrelsen* i Sverige hänvisar till att den svenska utbildningen av yrkesvägledare såsom i de övriga nordiska länderna är anpassad efter de nationella anställnings- och utbildningsförhållandena och anser av denna anledning att en gemensam naturlig utgångspunkt för nordiskt samarbete inte finns. De nuvarande intervallerna på tre år mellan de nordiska seminarierna har dock tydligen varit för långa, varför skolöverstyrelsen i princip ställer sig positiv till frekventare nordisk seminarieutbildning.

Landsorganisationen i Sverige avvisar en nordisk utbildning, som leder till en kategoriklyvning mellan olika befattningshavare inom arbetsförmedlingen. Yrkesvägledningen måste ses som en del av arbetsförmedlingens hela verksamhetsområde, vilket i sin tur måste leda till att rekryteringsbasen för yrkesvägledare breddas och krav på formell kompetens avskaffas. Under sådana förhållanden kommer yrkesvägledarutbildningen enligt LO:s uppfattning att omfatta personer med rika erfarenheter från arbetslivet. Detta är av betydelse för yrkesorienteringen i ett samhälle, där ständiga strukturförändringar äger rum på arbetsmarknaden och behov av omskolning av redan utbildad arbetskraft föreligger. *Arbetsgivarnas i Finland centralförbund* behandlar medlemsförslaget ur arbetsmarknadssynpunkt och finner omplaceringen av arbetskraft och utplaceringen av ny arbetskraft kräva ak-

liva insatser av yrkesvägledare. Yrkesvägledningen har i Finland i allt för hög grad inriktat sig på ungdom. I anseende till behovet av omskolning av arbetskraften och till att strukturförändringarna i samhället skett tidigare i de övriga nordiska länderna anser förbundet att ett nordiskt samarbete kan gagna Finland. Det stora behovet av yrkesvägledare och utbildning för dessa motiverar enligt AKAVA:s i Finland mening att även möjligheterna till nordiskt samarbete på området prövas. Detta förutsätter emellertid en kartläggning av den nuvarande situationen bl. a. med beaktande av strukturförändringarna inom näringslivet, dessas inverkan på arbetskraftsfördelningen, utbildningen och dess omorganisation samt den samnordiska arbetsmarknaden. I synnerhet den sistnämnda företeelsen kommer att aktualisera en ökad yrkesvägledning för vuxna. AKAVA be-tecknar frågan om den samnordiska utbildningen som ett brådskande ärende, som bör bli föremål för utredning för att förslag till konkreta samnordiska åtgärder skall erhållas.

Flertalet remissinstanser är eniga med förslagsställarna om att de praktiska formerna för ett nordiskt samarbete på yrkesvägledarutbildningens område bör bli föremål för utredning, innan åtgärder kan vidtagas för ett ändamålsenligt samarbete på nordiskt plan. *Nordiskt yrkesvägledarförbundet*, som redan en längre tid varit sysselsatt med frågor i anslutning till nordiskt samarbete på yrkesvägledarutbildningens område, förordar en utredning av i medlemsförslaget aktualiserade spörsmål och framhåller som särskilt viktiga ärenden utformningen av en fast kursverksamhet vid sidan av de redan etablerade seminarierna och konferenserna, studieplaner för olika kurser på nationellt plan samt framställningen av läromedel. Även *arbetsmarknadsstyrelsen* i Sverige förordar en utredning, som bör behandla utbildningen inom hela förmedlingsfältet och inte endast utbildning på yrkesvägledningens område. Utredningsarbetet bör genomföras i etapper för olika personalkategorier. *TCO* i Sverige, som mot bakgrund av problemens komplexitet i anslutning till arbetsmarknaden i de enskilda länderna betonar att grundutbildningen bör ordnas nationellt, finner att utredningen bör begränsas till att omfatta den mera avancerade fortbildningen, inom vilken en viss samordning kan komma till stånd. Möjligheterna att delta i kurser i andra nordiska länder, samnordisk utbildning och utbyte av erfarenheter, lärarkrafter och läromedel finner *arbejdsministeriet* i Danmark vara omständigheter, som talar till förmån för en utredning. Denna bör dock enligt ministeriets mening genomföras i nära samarbete med representanter för de nationella yrkesutbildningsstyrelserna. *Föreningen for Konsulenter i Erhvervsorientering og for Kontakklærere* i Danmark förutsätter, att undervisningsmyndigheter och lärarorganisationer är företrädade i utredningsarbetet. *Nordiskt yrkesvägledarförbundet* förklarar sig villigt att i samarbete med Nordiska arbetsmarknadsutskottets expertgrupp för yrkesvägledning genomföra en utredning av i medlemsförslaget skisserad art. *Ministeriet for Kommunikationsvæsendet och allmänna arbetena* i Finland vill anförtro

utredningsarbetet åt nyssnämnda organ och föreslår ett sammordiskt statligt anslag på 30 000 Fmk för utredningens genomförande.

De bland remissinstanserna representerade lärarorganisationerna uppehåller sig särskilt vid skolans yrkesvägledning. *Norsk lærerlag* är intresserat av en utredning av frågan om fördelningen av arbetsuppgifterna mellan lärarna och utanför skolan stående krafter. *Läroverkslärarnas centralförbund* i Finland efterlyser gemensamma riktlinjer för yrkesvägledningen i skolan, en revidering av den nuvarande undervisningens innehåll och en prövning av ämnesmetodiken.

Med motiveringen att produktionen av hjälpmedel och läromedel på nordiskt plan kan stimuleras utan att en utredning kommer till stånd och att de nuvarande seminarierna tillgodoser behovet av kontakt mellan de nordiska länderna avstyrker *Svenska arbetsgivareföreningen* medlemsförslaget.

3. U t s k o t t e t

I anseende till den expanderande nordiska arbetsmarknaden, det nordiska ekonomiska samarbetets utveckling och strävandena att samordna utbildningen på olika nivåer i de nordiska länderna finner utskottet det naturligt att åtgärder vidtas från regeringarnas sida att i görligaste mån koordinera utbildningen av personer i yrkesvägledande uppgifter. Försök i detta syfte har redan gjorts av Nordiskt yrkesvägledarförbund. De på förbundets initiativ anordnade seminarierna kring yrkesvägledningsfrågor har verkat impulsgivande på utformningen av yrkesvägledarutbildningen i de olika nordiska länderna. Utskottet ser detta som ett tydligt tecken på att konkreta och värdefulla resultat på området kan uppnås genom nordiskt samarbete.

Remissmaterialet ger vid handen att arbetsmarknadens och näringslivets strukturella olikheter är en omständighet, som försvårar försöken att samordna yrkesvägledarutbildningen i sin helhet. Utskottet är enigt med de remissinstanser, som framhåller att grundutbildningen i huvudsak tillsvidare bör äga rum i de enskilda länderna. Det är dock naturligt att den utbildning, som anordnas på sammordiskt plan, indirekt kommer att såsom hittills medverka till utbyggnad och reformering av den nationella grundutbildningen. Det är enligt utskottets uppfattning angeläget att regeringarna vid den fortsatta utvecklingen av det ekonomiska samarbetet och den nordiska arbetsmarknaden utnyttjar möjligheterna att gradvis utbygga grundutbildningen för yrkesvägledare. Dessa kommer i framtiden att ställas inför allt större krav på insikter om arbetsmarknadsstruktur och utkomstmöjligheter i grannländerna, vilket förutsätter en ingående och tidsenlig orientering om hithörande frågor.

Även om svårigheterna ofta är stora vad gäller samordning av grundutbildningen för yrkesvägledare, föreligger enligt utskottets mening goda förutsättningar för en utbyggnad av fortbildningen för dessa. Härvidlag stöds

utskottet i sin uppfattning av flertalet remissinstanser, som intygar att det nuvarande samarbetet i form av seminarier och konferenser är värdefullt, men alltför sporadiskt. För en nordisk kvalificerad fortbildning talar bl. a. förmånen att genom kursverksamhet på nordiskt plan för dryftade av till ämnet hörande metodiska spørsmål kunna inspirera och berika fortbildningsverksamheten på enskilt nationellt plan. En ändamålsenlig nationell fortbildning anser utskottet även förutsätta, att regelbundna och täta nordiska kontakter i form av exempelvis årliga nordiska kurser anordnas i syfte att tillgodose behovet av orientering om utvecklingen på arbetsmarknaden och inom näringslivet såväl ur de enskilda ländernas som ur sannordisk synpunkt. Till gagn för utformningen av grundutbildningen och fortbildningen i de olika nordiska länderna är även gemensamma överläggningar om undervisningsplaner och läromedel.

Såsom av remissmaterialet framgår, föreligger uppgifter för ett nordiskt samarbete rörande ett flertal olika kategorier av yrkesvägledare. Yrkesvägledningen har redan en etablerad ställning i de nordiska ländernas skolor, även om den i några länder ännu inte fyller de formella kraven på yrkesorientering för skolungdom. Utskottet ser denna del av yrkesvägledarnas verksamhet som en av de viktigaste uppgifterna på området med tanke på utplaceringen av nya årsklasser enligt behovet på arbetsmarknaden. Skolans yrkesvägledning handhas för närvarande såväl av skolans egna lärarkrafter som särskilda yrkesvägledare. Som en viktig uppgift för ett fastare nordiskt samarbete på yrkesvägledarutbildningens område kommer därför så vitt utskottet kan bedöma att framstå överläggningar om arbetsfördelningen mellan dessa båda kategorier eller formerna för samarbete mellan dessa.

Utskottet vill här även peka på betydelsen av att de nordiska länderna i samband med harmoniseringen av de nordiska ländernas skolordningar beaktar yrkesvägledningens roll för ungdomens sociala mognad och i anledning härav dess ställning på skolschemat.

Den aktiva arbetskraftspolitiken med en större yrkesmässig rörlighet som följdföreteelse har inom arbetsförmedlingen och yrkesvägledningen aktualiserat frågan om den redan utbildade arbetskraftens omplacering. Behovet av omskolning och omplacering av vissa kategorier på arbetsmarknaden ställer yrkesvägledarna inför nya arbetsuppgifter. I denna riktning verkar även den allt livaktigare flyttningsrörelsen mellan de nordiska länderna. Efter att ha tagit del av remissmaterialet har utskottet funnit ett verkligt behov föreligga vad gäller nordiskt samarbete, som ur metodiskt-psykologisk synpunkt kan verka impulsgivande på den nationella fortbildningsverksamheten med beaktande av den vuxna arbetskraftens utbildningsbehov.

Enligt vad flertalet remissinstanser uppger, lorde ett närmare nordiskt samarbete på yrkesvägledarutbildningens område inte kunna realiseras utan en grundlig kartläggning av utbildningens nuvarande utformning och på grundval därav uppgjorde förslag till samarbetsformer. Utskottet, som an-

sluter sig till denna uppfattning, önskar härvidlag hänvisa till de erfarenheter Nordiskt yrkesvägledarförbund och Nordiska arbetsmarknadsutskottet har av nordiskt samarbete på området. Huvudvikten i utredningsarbetet bör som utskottet tidigare framhållit läggas på frågan om samnordisk kvalificerad fortbildning.

Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till den i enlighet med de nordiska statsministrarnas beslut vid möte den 22 och 23 april 1968 tillsatta nordiska ämbetsmannakommitténs betänkande, vari understryks vikten av att nordiska planerings- och rådgivande organ för undervisningsfrågor i samband med nya väsentliga förslag undersöker möjligheterna till nordiska lösningar. Dessutom betonar ämbetsmannakommittén särskilt behovet av utvidgat samarbete på lärarutbildningens område, såväl utbildning av lärare i yrkesinriktade ämnen och speciallärare som grundskolelärare. Den av utskottet ovan förordade utredningen vore helt i överensstämmelse med uttalandena i kommittébetänkandet.

Med hänvisning till vad ovan anförts får utskottet föreslå, att Nordiska rådet ville antaga en rekommendation av följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda förutsättningarna för nordiskt samarbete på yrkesvägledarutbildningens område, särskilt vad gäller kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare.

Stockholm den 29 januari 1969

<i>K. B. Andersen</i>	<i>Georg Backlund</i>	<i>Per Bergman</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Niels Eriksen</i>	<i>Olav Hordvik</i>
<i>Ólafur Jóhannesson</i>	<i>Håkon Johnsen</i>	<i>Dagmar Ranmark</i>
Förman		
<i>Berte Rognerud</i>	<i>Kerttu Saalasti</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg</i>
	<i>Sylvi Siltanen</i>	

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

D a n m a r k

Undervisningsministeriet, det internationale kontor:

— — — skal man udtale, at undervisningsministeriet kan bifalde, at et udredningsarbejde som det i medlemsforslaget indeholdte iværksættes.

Der lægges herved blandt andet vægt på muligheden for, at et nordisk fællesskab på dette område vil kunne fremme en ønskelig udveksling af er-

faringer, idéer og materiale, samt at den særlige ekspertise, der findes i de enkelte lande på visse områder inden for erhvervsvejledningen, lettest vil kunne komme de øvrige nordiske lande til gode gennem et organiseret fællesskab i uddannelsesmæssig henseende.

Som det fremgår af medlemsforslaget, er forslagsstillerne opmærksomme på, at arbejdet med erhvervsvejledning i de senere år er under omformning og udvidelse, ikke mindst i de nordiske lande, idet bestræbelserne nu ikke blot retter sig mod det egentlige erhvervsvalg, men tillige mod de unges forberedelse til selvstændig stillingtagen over for de uddannelsesmæssige alternativer, som trin for trin frembyder sig for den enkelte. Rådgivnings- og informationsvirksomheder bliver derved et naturligt led i skolernes funktion og kommer i stor udstrækning til at påhvile lærere og andre medarbejdere, der ikke regner sig for erhvervsvejledere i gængs forstand. Disse kategorier har et uddannelsesbehov, som varierer en hel del med hensyn til omfang og indhold, men som for den enkelte kategoris vedkommende frembyder betydelige ligheder de nordiske lande imellem. Det vil derfor være af betydning at inddrage uddannelsesforholdene for de undervisningsmæssigt orienterede rådgivningsmedarbejdere i det foreslåede udredningsarbejde.

Endelig skal der peges på, at bestræbelserne for at harmonisere de nordiske skoleordninger bør lages i betragtning ved udformning af eventuelle forslag til opbygning af fællesnordiske uddannelsesforanstaltninger inden for erhvervs- og uddannelsesvejledningens område, idet sådanne foranstaltninger bør gøres så fleksible, at de kan tilpasses ændringerne inden for skole- og uddannelsessystemer i de nordiske lande.

København, den 20. februar 1969

P. m. v.

E. b.

Gregers Thomsen

Foreningen for Erhvervsvejledning og Psykoteknik:

— — — skal meddeles, at nærværende forenings opgaver ikke omhandler erhvervsvejlederes uddannelse, men udelukkende søger at fremme oplysning om specielle befolkningsgruppers uddannelses- og beskæftigelsesproblemer. Foreningen har i de sidste seks år udgivet en række småpjecer, der har behandlet følgende problemer: 1962: Døve og Tunghøre i Skolen og Erhvervslivet, 1964: Svagtbegavede i Skolen og Erhvervslivet, 1965: Ikke-faglærte i Uddannelse og Erhverv, 1966: Revalidender i Uddannelse og Erhverv og 1968: Adfærdsvanskelige Unge i Uddannelse og Erhverv.

Foreningen, der i princippet er en landsforening, men i praksis overvejende en jysk forening med hovedparten af de ca. 200 medlemmer i

Jylland, har ickke mulighed for at indhente tilstrækkeligt kendskab til erhvervsvejlederes uddannelse, så man kan fremsætte nogen udtalelse af betydning for Nordisk Råd. Man ønsker dog at udtale, at det må anses for særdeles formålstjenligt, om de nordiske erhvervsvejlederes uddannelse kan bringes på linie med hinanden.

Vi beklager den meget sene besvarelse. Årsagen er bortkomst af den første skrivelse.

Randers, den 29. januar 1969

H. Schøler

Førmand

N o r g e

Norges akademikersamband:

Vi er enige med forslagsstillerne i deres syn på behovet for utdanning av yrkesveiledere. Vi deler også deres syn på ønskeligheten av en kartlegging av organisasjonen av den eksisterende utdanningsvirksomhet på dette område i de enkelte nordiske land og av en undersøkelse av utdanningsbehovet, som foreslått.

Vi vil derfor støtte anmodningen til Nordisk Råd om å rekommandere en utredning av forutsetningene for en sannordisk utdanning av personale i yrkesveiledende oppgaver, spesielt når det gjelder videreutdanning.

Vi anser det i denne forbindelse særlig viktig å vurdere hvilke forutsetninger som bør være oppfylt på det nasjonale plan for at en sannordisk utdanning skal ha noen mening.

Oslo, 8. februar 1969

Norges akademikersamband

Ø. J. Aksnes

Medlemsförslag

om ett gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ

(Väckt av Ragnar Christiansen, J. O. Krag och Bertil Ohlin)

En utbyggnad av samverkan i Norden bör utformas under hänsyn till den mera vidsträckta västeuropeiska ekonomiska integrationen. En sådan samverkan kan öka Nordens möjligheter att göra en konstruktiv insats för den västeuropeiska integrationen och kan främja sådana lösningar på det europeiska planet, som överensstämmer med nordiska intressen.

För närvarande står i stort sett arbetet stilla på att vidga Europeiska ekonomiska gemenskapen till att omfatta även EFTA-gruppens medlemsstater. Förslag har emellertid framlagts från tyskt och senast från franskt håll syftande till överenskommelser om en reduktion av hindren för handeln i Västeuropa utöver den allmänna sänkning av tullarna i världen, som avtalades vid GATT-konferensen i fjol i den s. k. Kennedyronden. Strävandena i denna riktning möter dock svårigheter och risker till följd av den arbetslöshet och de betalningsproblem, som framträder än i det ena än i det andra landet. Den franska valutakrisen och de brittiska betalningsbalansproblemen i november i år har lett till restriktiva åtgärder, som minskar efterfrågan på varor och tjänster och alltså verkar försvagande på konjunkturen. Förenade staternas försök att bromsa en eljest överdriven högkonjunktur under år 1969 och dess strävan att stärka den amerikanska betalningsbalansen kan leda till en amerikansk konjunkturavmattning och direkt till mindre inköp av varor från andra länder. Det anses knappast troligt att Västtysklands importfrämjande och exportbegränsande skatteåtgärder skall få en så starkt stimulerande verkan i andra länder, att nyssnämnda konjunkturförsvagande tendenser tillfullo uppväges. Härtill kommer att valutakrisen kan framkalla en vänta-och-se-attityd i många länder. En utveckling av detta slag skulle få allvarliga återverkningar på konjunktur och sysselsättning i Västeuropa och världen i övrigt. Den skulle därigenom minska utsikterna till nya framsteg på vägen till en friare handel. Den ekonomiska integrationen i Västeuropa är i praktiken så nära förbunden med en tillfredsställande sysselsättning i de västeuropeiska länderna, att konjunkturutvecklingen under de närmaste åren kan komma att spela en avgörande roll för integrationsproblemets lösning.

En viktig insats för fortsatt utveckling av den ekonomiska integrationen i Västeuropa vore följaktligen att där åstadkomma en samordnad expensionspolitik. En sådan skulle utöva ett gynnsamt inflytande på sysselsättningen också i Norden samt minska behovet av restriktiva handelspolitiska åtgärder, som eljest är att befara än i det ena än i det andra landet i Västeuropa. Ehuru dessa spörsmål diskuterats bl. a. vid den Internationella monetära fondens möten i september samt vid valutakonferensen i Bonn i november och vid EFTA-mötet i Wien vid samma tid, synes det finnas ett starkt behov av fortsatta insatser. Tillfredsställande lösningar fann man nämligen ingalunda.

De nordiska regeringarna — som uppnådde betydelsefulla resultat genom en samlad nordisk insats i Kennedyförhandlingarnas slutskede — skulle lämpligen kunna överväga en gemensam aktion genom att, t. ex. inom OECD, framlägga ett utkast till en plan för en samordning av EFTA-staternas och EEC-staternas konjunkturpolitik — kanske också Kanadas och Förenade staternas. Den skulle syfta till stabilare och mera tillfredsställande sysselsättnings- och betalningsförhållanden samt därigenom till bättre förutsättningar för en successiv frigörelse av handeln i Västeuropa. Ett nordiskt initiativ av detta slag skulle vidare på ett påtagligt sätt demonstrera att den vittgående ekonomiska integration, som nu förberedes i Norden, inte är avsedd att ersätta utan att komplettera den vidsträcktare västeuropeiska integrationen. En gemensam nordisk aktion skulle också utåt understryka det naturliga och även det berättigade i att Nordens länder i handelspolitiska och allmänt ekonomisk-politiska sammanhang framträder såsom nära förbundna med varandra.

Under hänvisning till det anförda får vi hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att överväga att förslagsvis i OECD framlägga utkast till en plan för samordning av EEC-ländernas och EFTA-staternas konjunkturpolitik i nära samverkan med den amerikanska och kanadensiska politiken syftande till att upprätthålla hög sysselsättning och stabila internationella betalningsförhållanden.

Oslo, København och Stockholm i december 1968

Ragnar Christiansen

J. O. Krag

Bertil Ohlin

*BILAGA 1***Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslaget**

Til det økonomiske utvalg er henvist medlemsforslag om et felles konjunkturpolitisk initiativ. I forslaget henstilles til Nordisk Råd a rekommandere regjeringene å overveie å fremlegge, forslagsvis i OECD, utkast til en plan for samordning av EEC- og EFTA-landenes konjunkturpolitikk i nært samarbeid med den amerikanske og kanadiske politikk, med det formål å opprettholde høy sysselsetting og stabile internasjonale betalingsforhold.

Ved behandlingen i utvalget deltok foruten utskottets medlemmer statsminister Baunsgaard, økonomiminister Nyboe Andersen og handelsminister Thomsen, Danmark, landbruksminister Mieltunen og handelsminister Teir, Finland, statsråd Lyngstad og statsråd Willoch, Norge, samt statsminister Erlander, statsrådet Lange og statsrådet Wickman, Sverige.

Remissuttalelser er innkommet fra følgende myndigheter og organisasjoner¹:

Danmark:

Økonomiministeriet.

Finland:

Finlands bank.

Sverige:

Arbetsmarknadsstyrelsen.
Konjunkturinstituttet.
Svenska arbetsgivareföreningen.
Svenska bankföreningen.
Sveriges riksbank.

Ytterligere remissuttalelser ventes.

Av de innkomne uttalelser fremgår at det er enighet med forslagsstillerne i at en samordning av EEC-landenes og EFTA-landenes konjunkturpolitikk i nært samarbeid med USA og Canada er av stor betydning for de nordiske lands muligheter for å opprettholde en høy beskjeftigelse og en rimelig grad av likevekt på betalingsbalansen. Når det gjelder forslaget om et nytt nordisk initiativ er det imidlertid uttrykt tvil om et slikt initiativ av generell art vil kunne bringe det konjunkturpolitiske samarbeid lenger enn det arbeid som allerede pågår innen OECD's ramme.

Det pekes i uttalelsene på det arbeid som pågår i OECD's Economic Policy

¹ Remissyttrandena kommer att tryckas i rådstrycket för 18:e sessionen.

Committee og dens Working Party no. 3. Det er pekt på dens intense møtevirksomhet som finner sted i denne gruppe og det betydelige arbeid som utføres på dette felt av OECD's sekretariat. Reelle interessemotsetninger mellom de store medlemsland gjør det vanskelig å bli enige om målsettingen og om de midler som bør anvendes.

Ved behandlingen i utvalget deltok foruten utskottets medlemmer statsminister Baunsgaard, økonomiminister Nyboe Andersen og handelsminister Thomsen, Danmark, landbruksminister Miettunen og handelsminister Teir, Finland, statsråd Lyngstad og statsråd Willoch, Norge, samt statsminister Erlander, statsrådet Lange og statsrådet Wickman, Sverige.

Utvalget har ikke ansett å kunne oppta saken til endelig avgjørelse før etter avsluttet remissbehandling, som ikke har kunnet gjøres til sesjonen. Utvalget mener at en utsettelse av denne sak helt til neste ordinære sesjon ville innebære en betydelig forsinkelse av eventuelle nordiske initiativ.

Utvalget vil anmode om at Nordisk Råd bemyndiger presidiet til på Rådets vegne, på grunnlag av forslag fra det økonomiske utvalg, å avgi uttalelse til regjeringene om medlemsforslaget om et felles konjunkturpolitisk initiativ.

Stockholm, 3. mars 1969

<i>Trygve Bratteli</i>	<i>Henry Christensen</i>	<i>Ragnar Christiansen</i>
<i>Arne Geijer</i>	<i>Allan Hernelius</i>	<i>Kuuno Honkonen</i>
Förman		
<i>Jens Otto Krag</i>	<i>Bertil Ohlin</i>	<i>Juha Rihtniemi</i>
<i>Bent Røiseland</i>	<i>Eino Sirén</i>	<i>Karl Skytte</i>
<i>Svenn Stray</i>	<i>V. J. Sukselainen</i>	<i>Sven Sundin</i>
	<i>H. C. Toft</i>	

Medlemsförslag

om samarbete rörande särskilda sjövägsregler för stora fartyg, särskilt oljetankers, och bekämpning av oljeföroreningar i de nordiska farvattnen

(Väckt av Leif Cassel, Svend Horn, Mikko Laaksonen, Johan Møller Warmedal och Ingrid Segerstedt Wiberg)

Den stigande användelse af större og större enheder inden for søtransporten, specielt for så vidt angår transport til søs af olie og olieprodukter, ma uvægerlig rejse en række problemer, der nødvendiggør gennemførelse af særlige forholdsregler til imødegåelse af de risici af forskellig art, der i særlig høj grad knytter sig til anvendelsen af sådanne skibe for visse farvandes vedkommende. Til farvande af denne kategori må henregnes de danske og finske samt visse norske og svenske farvande, men farvande af tilsvarende karakter findes mange steder rundt omkring i verden.

De særlige forholdsregler, der er nødvendige i disse farvande, tager sigte på dels at sikre de meget store skibes egen sejlads, dels at mindske den fare, der kan opstå for den øvrige skibsfart ved passage af sådanne store skibe, og dels at imødegå eller i hvert fald begrænse de katastrofale følger, der kan opstå i forbindelse med udflydning af olie fra store tankskibe efter kollision eller grundstødning.

For så vidt angår sikring af de store skibes egen sejlads består problemerne hovedsagelig i udvidelse af allerede bestående farvandsafmærkning, gennemførelse af en meget nøjagtig opmåling og foretagelse af nødvendige uddybningsarbejder samt visse steder, som f. eks. i danske farvande, udførelse af en meget omfattende minestrykning.

Hvad angår foranstaltninger til mindskelse af den fare, der kan opstå for den øvrige skibsfart ved passage af meget store skibe, findes der allerede i de internationale søvejsregler bestemmelser, der tager sigte på den situation, at et skib på grund af sin størrelse ikke kan navigere i overensstemmelse med sædvanligt gældende regler, og om de særlige signaler, et sådant skib skal føre for at advisere andre skibe herom.

En række nordiske skibsnavigator-organisationer har imidlertid ytret den opfattelse, at bestående internationale søvejsregler ikke er tilstrækkelige i

tilfælde, hvor meget store skibe gennemsejler snævre, stærkt trafikerede farvande, og disse organisationer har derfor fremsat forslag om en række særlige regler til supplerung af gældende søvejsregler. Hvor der er tale om internationalt farvand, vil enkelte stater imidlertid ikke kunne pålægge skibsfarten at iagttage sådanne særlige regler, der kræver vedtagelse og gennemførelse på internationalt plan.

De nævnte forslag går ud på at fastsætte en maksimalfart for de store skibe, at indføre særlige dag- og natsignaler samt særlige tågesignaler for disse skibe og at pålægge dem med regelmæssige mellemrum at rapportere deres position til kystradiostationerne, der så kan videregive disse oplysninger til den øvrige skibsfart.

Et særligt problem i forbindelse med anvendelsen af supertankskibe er de katastrofale følger for kyster og naturliv, der i snævre eller lukkede farvande kan opstå i forbindelse med udflydning af olie.

Også løsningen af disse problemer kræver et internationalt samarbejde, der allerede er i gang gennem den internationale søfartsorganisation (IMCO), og som bl. a. er resulteret i vedtagelse af en konvention i 1954 om forbud mod udtømning af olie i visse farvande.

Den største fare for alvorlig olieforurening vil imidlertid opstå i forbindelse med grundstødninger eller kollisioner, og for på effektiv måde at kunne imødegå og begrænse følgerne heraf, vil det være nødvendigt at oprette et beredskab, bl. a. bestående i udstationering af fartøjer forsynet med kemiske hjælpemidler til bortskafning af udflydt olie. Den såkaldte Nordøstkonference behandler dette problem for Nordøstens vedkommende, og det er hensigten at nå frem til en overenskomst mellem de tilgrænsende stater om bekæmpelse af forureninger, først og fremmest olieforureninger. Der foreligger et åbenbart behov for et tilsvarende samarbejde om bekæmpelse af forureninger — også af olie — for Østersøens vedkommende.

Mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige blev der i 1967 som følge af Nordisk Rads rekommandation nr. 9/1965 indgået en overenskomst om samarbejde om kontrol med, at den nævnte konvention af 1954 overholdes. På baggrund af de farer, der truer i forbindelse med sejlads med supertankskibe i de indre nordiske farvande, herunder Østersøen, er det nødvendigt at gå videre og intensivere samarbejdet. En løsning af problemet bør være så omfattende som muligt og indebære et praktisk samarbejde og praktiske foranstaltninger til bekæmpelse af olieforurening og andre forureninger af vandet. Gennem et hensigtsmæssigt beredskab kan også forhindres, at de midler, der anvendes, i sig selv er skadevoldende. Dette var som bekendt tilfældet ved »Torrey Canyon's» forlis, idet de midler, man dengang anvendte, i virkeligheden synes at have forvoldt betydelig alvorligere skader, end selve olien ville have medført.

Under henvisning til det ovenfor anførte foreslås,

at Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige

1. i fællesskab at tage initiativet til en ændring af de internationale søvejsregler for store skibe under passage af farvande, hvor sejlads med sådanne skibe medfører særlige risici,

2. at tage de problemer, som sejlads med store skibe i de nordiske farvande medfører, op til en fælles løsning, og

3. at gennemføre et effektivt beredskab til afhjælpning af katastrofer og skader, som kan opstå i de indre nordiske farvande, om muligt i samarbejde med andre stater, som grænser til disse farvande.

Stockholm, København, Helsingfors og Oslo, den 16. december 1968

Leif Cassel

Svend Horn

Mikko Laaksonen

Johan Møller Warmedal

Ingrid Segerstedt Wiberg

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****Handelsministeriet:**

ad 1. Handelsministeriet kan anbefale, at der ved et fællesnordisk initiativ i IMCO enten ved ændringer i de internationale søvejsregler eller ved internationalt anerkendte fortolkninger af søvejsreglerne søges gennemført særlige signaler for skibe, som på grund af deres størrelse eller dybgående ikke fuldt ud kan overholde søvejsreglernes regler for styring og sejlads. Det tilføjes, at de internationale søvejsregler ikke som anført i motiveringen for forslaget indeholder sådanne særlige signaler.

ad 2. Det er handelsministeriets opfattelse, at der knytter sig meget store økonomiske og tekniske problemer til en gennemførelse af muligheden for sejlads med større skibe end de skibe, der i dag naturligt besejler indre nordiske farvande. Da det imidlertid må findes uhensigtsmæssigt, at problemerne søges løst af hvert land for sig, kan handelsministeriet for sit vedkommende tilslutte sig, at problemerne tages op til fælles drøftelse.

ad 3. Et under handelsministeriet nedsat udvalg har gennem nogen tid arbejdet med udformningen af en detaljeret beredskabsordning til bekæmpelse af olieforurening af danske farvande i katastrofesituationer. Endvidere deltager handelsministeriet dels i det af IMCO i anledning af »Torrey Canyon«s forlis iværksatte internationale arbejde, der har til formål at begrænse risikoen for og følgerne af olieforurening ved tankskibskatastrofer, dels i de i medlemsforslaget nævnte mellem Nordsøstaterne førte forhandlinger om tilvejebringelse af en regional aftale om samarbejde ved bekæmpelse af olieforurening i Nordsøen.

Handelsministeriet kan derfor for sit vedkommende anbefale den i medlemsforslaget under pkt. 3 foreslåede henstilling.

Sagen har været forelagt Danmarks Skibsførerforening og Dansk Styrmandsforening til udtalelse. Begge foreninger kan tiltræde det foreliggende forslag. Sagen har endvidere været forelagt Danmarks Rederiforening til udtalelse. Fotokopi af rederiforeningens svar af 13. februar 1969 vedlægges (*se nedan*).

Da der efter handelsministeriets opfattelse ikke er en sådan sammenhæng mellem de i forslaget indeholdte henstillinger, at de fremover bør behandles under ét, skal man henstille, at de nævnte henstillinger ved rådets

eventuelle vedtagelse fremtræder som tre af hinanden uafhængige henstillinger.

København, den 20. februar 1969

Knud Thomsen

Tage Madsen

Eksp. sekr.

Ministeriet for offentlige arbejder, generaldirektoratet for statsbanerne:

Det omhandlede emne er af ganske betydelig interesse for statsbanerne, hvis færgeruter daglig krydses af disse store skibe.

Man ville derfor gerne have givet et indlæg i sagen, men dette kræver nøje overvejelse og evt. indhentning af udtalelser fra nogle af vore skibsførere, hvilket den fastsatte tidsfrist ikke giver mulighed for.

Fremfor et ringe gennemarbejdet indlæg finder man det derfor rigtigst på nuværende tidspunkt at undlade kommentarer.

København, den 19. februar 1969

E. b.

Primdahl

Søværnskommandoen:

Søværnskommandoen (SVK) er for sit vedkommende enig i, at det må anses for påkrævet at supplere de gældende søvejsregler for at imødegå de risici af forskellig art, der knytter sig til de meget store skibes passage gennem danske og andre farvande med tilsvarende forhold.

For så vidt angår beredskabet til imødegåelse af alvorlig olieforurening, anser SVK det for vigtigt, at den igangværende internationale planlægning i højere grad lægger vægt på den indsats, der i givet fald skal søges ydet af tankskibene selv.

København, den 20. februar 1969

E. b.

N. F. Lange

Lodsdirektoratet:

Videresendes til fyrdirektoratet, idet lodsdirektoratet ikke på den korte tid, der er levnet til besvarelsen, ser sig i stand til at komme med nogen særlig grundig besvarelse. Lodsdirektoratet er naturligvis rede til at delta-

ge i alle drøftelser og arbejder vedrørende dette meget vigtige spørgsmål og skal pege på, at der blandt danske lodser findes de navigatører, som har den største erfaring i at besejle farvandet fra Skagen til Bornholm og tilmed endnu længere med meget store skibe.

Efter lodsdirektoratets mening bør man på en eller anden måde sikre sig, at de meget store skibe benytter lods, når de er inden for Skagen (de allerfleste gør det i forvejen) men opmærksomheden skal henledes på, at lodstvang i den gængse forstand i henhold til Øresundstraktaten af 1857 ikke må indføres i danske gennemsejlingsfarvande.

København, den 13. februar 1969

Mogens Schmidt

Fyrdirektoratet:

Såfremt det ikke af hensyn til de særlige risici vil være muligt at pålægge den her omhandlede skibsfart lodstvang, bør der forsøges udsendt rekommandation om, at store skibe følger særlige ruter, der er afmærket for at sikre disse skibe bedst mulig passage, samt at der for visse vanskelig passable farvandsområder holdes en nærmere fastsat fartgrænse. Det kan eventuelt tilkendegives hvilken største dybgang, der må anses for forenelig med sikker og forsvarlig passage.

Fyrdirektoratet har udarbejdet planer for ruter til store skibes passage af danske farvande, indeholdende disse ruters afmærkning og sikring ved uskadeliggørelse eller fjernelse af farlige vrage i ruterne eller deres umiddelbare nærhed.

København, den 20. februar 1969

P. f. v.

K. Roed

Søkorts-Arkivet:

1. Siden 1961 har sjöfartsstyrelsen, sjökortsbyrån, og det danske Søkort-Arkiv samarbejdet på søopmålingen af en storskibsrute fra Skagen gennem Store-Bælt til Østersøen. I 1968 deltog endvidere et finsk opmålsfartøj i arbejdet.

2. På grundlag af de foretagne, ret detaljerede opmålinger kan det konstateres, at der foreligger mulighed for at etablere en storskibsrute med en vanddybde på 17 m ved middelvandstand.

3. Denne rute følger i næsten hele sin udstrækning de nuværende mine-

strøgne ruter, men supplerende minestrygning vil dog være nødvendig i visse områder, f. eks. i et område nordøst for Gødser Rev.

4. I de samme områder vil det endvidere være nødvendigt at foretage særlige eftersøgninger af vrage, vragester og store sten.

5. Den udførte opmåling må i øvrigt tage forbehold over for sådanne enkeltliggende sten og spredte vragester. Sten af en højde på 1 1/2 m vil ikke kunne udelukkes.

6. Søkort-Arkivet kan derfor ikke anbefale, at passage af ruten finder sted med mindre sikkerhedsmargin end 2 m.

7. Af hensyn til, at denne margin ikke overskrides, bør der træffes foranstaltninger, der sikrer, at rutens vandstands niveau kan kontrolleres og meddeles passerende skibe.

8. Anvendelse af ruten med dybgange over 12 m forudsætter en forøget og ændret afmærkning samt nedsprængning eller fjernelse af vrage.

9. Det må endvidere anses for hensigtsmæssigt, at de store skibe i usigtbart vejr, i tilfælde af lav vandstand m. m. vil kunne afvente bedring i besjlingsmulighederne på særligt anviste vente(anker)pladser.

10. Det bør tillige overvejes for storskibsruten at udarbejde særlige publikationer og/eller søkort indeholdende navigationsanvisninger og rekommandationer samt enhver anden oplysning af betydning for sikker sejlads.

11. Søkort-Arkivet kan endelig anbefale i videst muligt omfang at søge sejladsen sikret ved anvendelse af særlige regler og signaler, lodser, radio-kontrol, fartrestriktioner og ved særlige bestemmelser for passage af færgeruter og overhaling/passage af andre skibe.

København, den 17. februar 1969

Knud Kærgård

Danmarks Rederiforening:

Under henvisning til Deres brev af 7. ds. til vor kaptajn K. W. Linnemann vedrørende ovennævnte medlemsforslag, er Danmarks Rederiforenings indstilling og bemærkninger til de tre spørgsmål følgende:

Ad spørgsmål 1:

Det er uden mening, at der fra de nordiske landes side i 1969 tages initiativ til en ændring af de internationale søvejsregler, når forholdet er det, at i IMCO er dette sket allerede i maj måned 1967 i forbindelse med behandlingen af »Torrey Canyon» sagen.

Ad spørgsmål 2:

Ved de stedfundne forhandlinger om storskibsruter i danske farvande konstateredes det, at Danmark ikke har folkeretlig hjemmel til at indføre

særlige restriktioner, og at eventuelle forholdsregler derfor måtte træffes på grundlag af internationale aftaler.

En isoleret nordisk løsning, der dækker alle forhold, er således ikke mulig, men dette bør naturligvis ikke udelukke, at de øvrige nordiske lande drøfter situationen, således som sket i Danmark, og søger synspunkterne koordineret.

Spørgsmål nr. 2 foreslås formuleret i overensstemmelse hermed.

Ad spørgsmål 3.

Kan tiltrædes.

København, den 13. februar 1969

Danmarks Rederiforening

Wenzell

F i n l a n d

Sjöfartsstyrelsen, sjöfartsavdelningen:

I rubricerade ärende får jag närslutet översända begärt yttrande, vilket sammanställts av sjöfartsinspektören vid sjöfartsavdelningen, sjökapten Axel Aspelin, som företräder Finland i IMCO:s underkommittéer (*se nedan*). Utöver vad i yttrandet anförts hänvisas till den även i medlemsförslaget omnämnda samnordiska överenskommelse, vilken trädde i kraft den 8 januari 1968 (Fördragsserien nr 69/67).

Helsingfors den 21 februari 1969

Arvo Karjalainen

Chef för sjöfartsavdelningen,
kontaktman vid sjöfartsstyrelsen

Sjöfartsinspektören vid sjöfartsavdelningen:

Allmänt

På grund av den ytterst knappa tid, som står till buds, kan inte någon ingående analys av problemen företas, ej heller kan någon vittgående synas av samtliga uppgifter uppläggas. Detta är i alla fall ett försök att göra en sammanställning av problemens krav och de riktlinjer som sannolikt måste följas för uppnående av trygghet mot oljesläpp i Östersjöområdet.

De två huvudkrafter, vilka bröt ned »Torrey Canyon», nämligen tidvattnet och atlantdyningen, saknas visserligen i Östersjön, likaså tidvattenströmmarna, vilka utgör största faran för att fartyg skall komma ur kurs vid ett eventuellt driftstopp på något vitalt navigationsinstrument eller driva på land vid driftstopp i huvudmaskineriet. Man kan även säga att sanno-

likheten för olyckor med superfartygen är mindre än med fartyg av mellanstorlek, d. v. s. 20—40 000 DWT, ty fartygens antal kommer att minska; som ytterligare en tröstande faktor kan tilläggas den relativt låga hastigheten hos dessa fartyg (14—17 knop). Det talas om hög- och lågenergi-kollisioner/strandningar. För superfartygens del måste väl begreppet högenergi städse tillämpas på grund av den enorma massa varje enhet representerar och därmed följande stora tröghetsmoment. Därtill kommer det helt annorlunda förhållandet mellan materialdimensioner och massa hos ett superfartyg jämfört med fartyg i t. ex. 20 000 DWT klassen. Dessa faktorer tillsammans gör, att en olycka med ett superfartyg har, även relativt sett, svårare följder än andra.

Enligt instruktionerna i Nordiska rådets medlemsförslag A 223/t skulle utlåntagandet disponeras i följande punkter:

I. initiativ till ändring av sjövägsreglerna för stora fartyg vid passerandet av farvatten, där fart med sådana fartyg medför särskilda risker:

II. att taga upp till gemensam lösning de problem, som trafik med stora fartyg i de nordiska farvattnen medför;

III. att genomföra en effektiv beredskap för avhjälpande av katastrofer och skador, som kan uppstå i de inre nordiska farvattnen, om möjligt i samarbete med andra stater, vilka gränsar till dessa farvatten.

I. Speciella sjövägsregler

Den non-prioritetsprincip, som de internationella sjövägsreglerna är uppbyggda på, gör det synnerligen svårt att skapa internationellt godtagbara signaler så att de icke skulle kunna missbrukas.

Vid IMCO:s generalförsamlings fjärde extraordinarie session i november 1968 antogs en rekommendation för speciella dag-, natt- och ljudsignaler för djupgående fartyg då dessa befinner sig under väg i trångt farvatten och på den grund icke kan hålla undan enligt sjövägsreglerna. I den ordalydelse denna nya rekommendation antogs, kan den tolkas att gälla vilket fartyg som helst som försatt sig i en sådan situation, att det inte kan hålla undan. Detta var inte meningen då regeln skapades.

Finlands delegation vid generalförsamlingens session hade utarbetat ett tillägg till regelförslaget, som gick ut på att villkoren för dessa speciella signaler närmare skulle specificeras och deras användning begränsas till angivna farleder. Det finska förslaget föll igenom trots ganska kraftigt understöd från bl. a. Australien, Danmark och Kuwait. Man enades likväl om en protokollsanteckning varj medlemstaterna uppmanades att utmärka i sina respektive sjökort sådana farleder där ovannämnda signaler skall komma till användning.

Som en allmän förbättring av de nuvarande bestämmelserna i sjövägsreglerna skulle t. ex. höjda krav på ljusstyrkan i de stora fartygens lantärnor samt större format på dagsignalerna vara. Dessa ändringar skulle själv-

fallet tjäna syftet, att fartygen skulle varseblivas i ett tidigare skede än nu är fallet, i synnerhet vid nedsatt sikt.

Vidare borde för stora, och varför inte för alla fartyg, då de ligger till ankars, fordras ett större antal och starkare ljuspunkter än de nu föreskrivna. De normer som skapades för ljusföring i sjövägsreglerna, baserar sig överhuvudtaget på fartygshastigheter, vilka vida underskrider dem, som råder i dag.

Man har visserligen i IMCO arbetat på att skapa nya normer uttryckta i ljusintensitet i stället för synvidd, men om de ljusstyrkor som föreslagits är tillräckliga, återstår att se.

Förslaget, att de stora fartygen skulle tvingas framföras med reducerad fart även på öppet vatten, måste anses belänkligt. De stora svängningsradier, som är karakteristiska för dessa fartyg, skulle bli ännu större, och dessutom kunde ett beteendemönster med ojämn hastighet kunna uppstå, vilket endast skulle försvåra situationsbedömningen för den part, som skall hålla undan.

Man kunde eventuellt ännu inflika i reglerna något slags — på lateralprincipen baserat — radiostyrt törnsystem vid passage av trånga ställen, på samma sätt som i kanaler.

II. Problemkomplexet i samband med framförandet av stora fartyg i nordiska farvatten

En snabbanalys på rak arm skulle sönderfalla i åtminstone följande punkter:

- a) organisering av trafiken;
- b) fartygens konstruktion och utrustning; samt
- c) befålets utbildning och kompetens.

a) 1. Ruttreglering och farleder

Vid den tidigare nämnda sessionen av IMCO:s generalförsamling antogs en omfattande plan för ruttreglering i de europeiska farvattnen, Östersjön medräknad. Det är att hoppas, att samtliga östersjöländer publicerar planen och påbjuder efterlevnad av rekommendationerna. Tillika med ruttregleringsplanen antogs även ett internationellt reglemente för trafik i ruttreglerade områden.

Ruttregleringsplan för norra delen av Östersjön d. v. s. Ålands hav och därifrån norröver saknas, och med tanke på den starka tvärtrafiken kan hela frågan ställa sig rätt problematisk. Däremot torde det tidigare nämnda törnsystemet vara på sin plats i dessa farvatten. Om man t. ex. med rödpenna drar gränslinjer längs 20 meters kurvorna, får farvattnet ett helt annat utseende, än det man är van att anse det ha. Den eventuella djupränna som återstår mellan Svenska Björn och Ålands hav är på sina ställen 1—1,5 sjömil bred.

Vid utbojning samt hänvisande av farleder för stora fartyg torde till-

räcklig hänsyn tagas till deras svängningsradie och övriga manöveregenskaper. Underkommittén för fartygs byggnad och utrustning (Sub-Committee on Ship Design and Equipment) vid IMCO har för utrönande av dessa faktorer utarbetat ett frågeformulär, som medlemsstaterna ombetts att besvara. En del svar har redan ingått till IMCO. För Finlands vidkommande har formuläret tillställts redar- och befälsorganisationerna, Industriförbundet (varven) samt de varv i utlandet där superfartyg för närvarande är under byggnad för finsk räkning, med begäran att formulären insändes så snart de ifyllts med relevanta data.

2. Radiotjänst

Det nämndes redan i förbigående, att radiokontakt ovillkorligen skulle etableras vid förestående passage av trångt farvatten. Man kunde mycket väl även för Östersjöns vidkommande tänka sig ett system med »security calls», liknande det som praktiserats redan länge på Nordamerikas Stora Sjöar. Systemet går i korthet ut på att varje fartyg ger en varning per radio vid avgång från hamn samt därefter periodiska meddelanden om position och ankomsttid till någon viss punkt.

Det faller av sig självt att högsta möjliga krav skall ställas på de ifrågasvarande fartygens radiostationer och vakthållning.

3. Lotsning

Det torde vara ofrånkomligt, att en internordisk lotsorganisation upprättas med uppgift att tillhandahålla specialutbildade långlotsar för dessa fartyg. Som en rekommendation för vidare utveckling kan följande tanke framkastas: Lotsning för fartyg över t. ex. 50 000 DWT innanför Skagen resp. Kiel-kanalen skulle vara obligatorisk, med undantag endast för fartyg där befälhavaren har hemort i östersjölederna och tillräcklig erfarenhet av navigation med stora fartyg i dessa vatten.

Inrättandet av ovannämnda lotsservice skulle icke inkräkta på det nuvarande systemet med krono- och hamnlotsar, men man bleve tvungen att eventuellt omlägga lotspassningen radikalt. Det är icke tänkbart att angöra eller gå under land med dessa fartyg på samma sätt som med mindre fartyg för att taga lots från en liten kutter.

Ett rederi i Finland umgås med planer på att föra lots ombord med helikopter ut i Östersjön. En vettig lösning vore att övergå till samma lotspassningssystem som i Västeuropa, d. v. s. ha lotsar ombord på stora lotsfartyg som kryssar ute till havs och ger lotsar till flera hamnar.

I detta sammanhang kan det vara skäl att påpeka, att myndigheterna blir satta inför det faktum, att en skärpt övervakning av funktion och skick hos fyrar och andra sjömärken, vid de farleder dessa fartyg kommer att anlita, blir av nöden. Det troliga är att nattfart med superfartyg i inre farvatten icke kommer att tillåtas.

b) 1. Fartygens konstruktion

Det tidigare nämnda frågeformuläret tjänar även ändamålet att utröna konstruktionens inverkan på manöveregenskaperna. Frågor sådana som antal propellrar, roder samt tvärskepps verkande drivanordning är ekonomiska frågor i allra högsta grad.

Det enda absoluta arrangemanget, för att tillförsäkra säker manöver under alla fart- och djupförhållanden, är dubbla propellrar med dubbla roder samt eventuellt styrpropeller i fören, men detta system är också det ekonomiskt mest påkostade.

Tendensen att bygga stora fartyg med gles tankindelning är icke lycklig i säkerhetsavseende. Ju tätare tankindelningen är, desto mindre är naturligtvis utflödet vid strandning eller kollision.

Det har framkastats förslag att bygga tankfartyg med dubbelbotten för att hindra utflöde vid strandning, men det skall genast sägas ifrån, att tanken är absurd så länge alla torrlastfartyg är försedda med bränsletankar i dubbelbotten.

Superfartyg konstrueras numera så gott som utan undantag med hela däcksoverbyggnaden akterut. Åtskilliga orsaker bidrar till denna lösning. För navigering i trånga farvatten är denna konstruktion mindre lyckad. Sålunda har, med tanke på trafik i Östersjön, de superfartyg som beställts till Finland försetts med midskeppsöverbyggnad och följaktligen är det möjligt att manövrera dessa fartyg från en punkt som någorlunda sammanfaller med fartygets lateralpunkt. En skälilig fordran vore att kräva manöverorgan t. ex. i en mastkorg förut för användning i trånga farvatten.

2. Utrustning

Det säger sig självt att navigationsutrustningen skall fylla högsta krav. Det kunde eventuellt tänkas en överenskommelse om kontroll av denna utrustning innan fartygen anträder resan in i de ifrågasvarade farvattnen.

En mycket viktig utrustningsdetalj i dessa fartyg vore ett pumpsystem för snabb förflyttning inombords av last i händelse av läckage, för att så effektivt som möjligt minska utflödet.

c) 1. Befälets utbildning

IMCO har utfärdat en rekommendation om en internationellt antagbar minimikunskapsnivå för befäl i fartyg, som för olja eller annan skadlig eller farlig last. En handbok innehållande manöverdata, vilka grundar sig på de uppgifter som erhålles genom frågeformuläret, rekommenderas även. För nordiskt skeppsbefäls vidkommande torde inga större problem uppstå, men det kunde dock tagas till norm, att äldre befäl såsom befälhavare och överstyrmän i dessa fartyg skall ha en grundlig utbildning för tillträdande av dessa poster.

2. Befällets kompetens

I den svenska promemorian används följande formulering: »Med hänsyn till omfattningen av de skador, som kan uppstå vid en större tankfartygs-katastrof, kan väl diskuteras om det i längden är rimligt om bedömningen av de risker som bör tagas vid framförandet av stortankers i svärnavigerade farvatten helt bör överlämnas till fartygets befälhavare».

Om härmed avses, att befälhavarens situationsfullmakt inskränkes, eller i värsta fall, att han berövas den helt och hållet, har man slagit in på en farlig väg. Att alltför mycket »kontorsstyra» ett fartyg leder ohjälpligt till inympande av centimeter/sekundtänkande där det icke alls är påkallat. Befälhavaren på »Torrey Canyon» var just ett typiskt offer för denna företeelse. Orsaken till den alltför snäva kursättning, som sedan förde honom rakt i fördärvet, var de några timmars tidsbesparing som föresvävade honom.

Om det svenska utlåtandet däremot betyder, att myndigheterna utfärdar ovillkorliga bestämmelser, som tvingar redare såväl som befälhavare att laga hänsyn först och främst till största möjliga säkerhet, kan därmed instämmas.

III. Katastrofberedskap

Den av statsrådets år 1957 tillsatta oljeskyddsnämnden har kontaktat marinen, sjöbevakningen och det statliga oljebolaget Neste Oy. Samtliga instanser har ställt sig positiva till problemet och utlovat hjälp i oljekatastrofsituationer. Neste Oy har självfallet de största resurserna härtill. En viss förpliktelse åvilar ju oljebolagen i detta hänseende i enlighet med den internationella deklaration som nyligen avgavs av dessa.

Helsingfors den 19 februari 1969

Axel Aspelin

Finlands redareförening r.f.:

Begreppet »stora fartyg» har förändrats starkt de senaste åren och numera anses fartyg om över 150 000 dwt höra till denna grupp. Sådana finnes ej i vår handelsflotta ej heller gäller nuvarande anskaffningsplaner hos oss fartyg av denna storleksklass.

Det är enligt vår uppfattning naturligt och motiverat, att alla förnuftiga medel prövas som eventuellt kan öka sjösäkerheten för stora fartyg, bl. a. oljetankers, som navigerar i de nordiska farvattnen. En internordisk förberedande behandling av denna fråga anser föreningen i sådant syfte vara ändamålsenligt. Vi förutsätter att härvid rederinäringens representanter beredas tillfälle närvara vid sakens behandling och att denna anförtros

fackmän. I den mån fråga blir om revision av sjäväsreglerna bör givetvis avgörandet härom fattas i vederbörande internationella organ, IMCO.

Föreningen understöder även förslaget om en effektiv beredskap till avhjälpande av katastrofer och skador som kan uppstå.

Helsingfors den 19 februari 1969

Finlands redareförening r.f.

(Sign.)

Ålands redareförening r.f. meddelar i skrivelse den 19 februari 1969 att föreningen inte har något att erinra mot medlemsförslaget.

Finlands skeppsbefälsförbund r.y.:

Vi omfattar fullständigt ifrågavarande förslag och önskar särskilt fästa uppmärksamhet vid de stora tankfartygens framförande under svåra isförhållanden. Enligt vår åsikt borde de tankfartygsbefälhavare, som inte har erfarenhet av iskörning, förpliktigas att vintertid taga ombord speciella islotsar vid infarten till Östersjön.

Helsingfors den 28 februari 1969

Suomen laivanpäälystöliitto — Finlands skeppsbefälsförbund r.y.

Uolevi Larte

Suomen merimies-unioni r.y. — Finlands sjömans-union r.f.:

Styrelsen för Finlands sjömans-union har på sitt sammanträde den 21 februari 1969 behandlat rubricerade sak och beslutat ställa sig positivt till förslaget, samt föreslår att:

1. regeringen i samråd med de andra nordiska länderna tillsätter en nordisk expertkommitté för att på basis av de internationella sjäväsreglerna utarbeta specialbestämmelser för oljetransporten på Östersjön och dess vikar med överstora farkoster,

2. sakligt behandla även alla andra spörsmål som uppstår på grund av dylik skeppsfart på Östersjön med sina trånga och grunda farvatten,

3. enas om att skapa en effektiv nordisk beredskapstjänst i fall av katastrof eller tillbud till sådan eller andra skador som kan uppstå, så att skyndsamt hjälp kan åstadkommas,

4. enas om att denna typ av skeppsfart på Östersjön och dess bivatten använder sig av kvalificerat befäl och manskap, helst specialutbildat, och

5. enas om att fartyg av denna typ alltid bör ha lots ombörd i farvattnen öster om Skagen, i Östersjön och dess vikar.

Helsingfors den 24 februari 1969

Finlands sjömans-union r.f.

Olavi Keitele

Bernt Johansson

Neste Oy:

Följande punkter i denna fråga är de väsentligaste enligt vår åsikt:

1. Begreppet stort skepp är som storleksdefinition helt olydligt. I diskussioner om oljetransportfartyg i sjöfartsbranschens fackpress har undregränsen gått till 150 000 dwt. Mindre än dessa vore sålunda icke stora tankers i ordets egentliga bemärkelse.

Vi förstår, att denna omständighet som sådan icke måste ges någon avgörande betydelse. Den innehåller dock en antydning åt dem som icke är fackmän och skall sätta sig in i saken. De fartyg, som planerats att sättas in på Östersjön, är mindre än denna storlek.

2. I sakens behandling hittills, åtminstone såvitt den bringats till offentligheten och såvitt vi inom vår krets känner saken på grund av diskussioner som förts vid internationella möten, är ett nedslående drag den mycket stora ytlighet, med vilken man närmat sig saken. Vi har icke kunnat vid något skede fastställa att man vid diskussioner angående större fartyg skulle på något vis ha riktat uppmärksamheten vid de olika möjligheter, som man kan ty sig till vid definiering av fartygens konstruktion för att åstadkomma större navigatorisk trygghet. Med andra ord har man ansett fartygen som fullkomligt likadana stora kolosser. Till exempel har man icke ägnat någon uppmärksamhet åt rederiets ställning just till förenämnda trygghetsfråga, som för ansvarsmedvetna rederier har förorsakat betydliga merkostnader i jämförelse med de rederier som genom möjligast billiga investeringar eftersträvar största möjliga inkomster. Om man skall skylla detta på rederier eller på enligt vår åsikt relativt svaga tekniska kunskaper inom sjöfartsbranschen, som i allmänhet ofta innebär gammalmodiga, föråldrade inställningar, eller om man måste efterspana orsak på annat håll, måste vi i detta sammanhang lämna utan bedömning.

Det är i alla fall ett kategoriskt faktum, att ett fartyg av nuvarande typ, vilket storlek är till exempel 60 000—70 000 dwt, kan ofta utgöra ett större riskmoment än ett skepp med en nästan två gånger så stor dräktighet, vid vilket man har på rätt vis iakttagit trygghetsaspekter och vars — det må också bli sagt i detta sammanhang — yttre mått icke definitivt avviker från det förstnämnda skeppets, även om det sistnämnda är större.

Neste Oy för sin del har funnit det felaktigt, att då man har eftertraktat relativt liten besparing på investeringar, har man avstått från midskeppsöverbyggnad, vilket absolut försvagar de navigatoriska möjligheterna samt utgör en faktor som ökar risken för kollision. De tankers som vi beställt är annorlunda konstruerade i detta hänseende. Manövreringen av ett stort fartyg kan, som känt, vara mycket bristfällig, och vi har märkt att det bevi-

sats i facktidningar att dessa till exempel med avseende på deras väjningsförmåga icke fyller de internationella bestämmelserna. Varför detta har kunnat ske, är icke heller vårt bolags sak att försöka gissa. Vår inställning angående denna fråga har varit annorlunda. Våra fartyg har en manövreringspropeller vid förskeppet och en s. k. »jet thruster» i aktern. Detta innebär, att dessa fartyg under alla förhållanden är lättare att styra än förenämnda mindre fartyg. Dessutom skall de av oss beställda tankers förses med en huvudpropeller (»main propeller»), med vridbara blad (»variable pitch construction»). Detta å sin sida betyder, att skeppet är alldeles annorlunda under kaptenens kontroll än billigare skeppstyper, och i nödfall kan skeppet stannas på avsevärt kortare tid och på en kortare sträcka än vad som normalt är fallet för närvarande.

Ytterligare har vi beslutat att investera i dessa fartyg s. k. Doppler Sonar Navigation & Docking-system, som icke är mycket dyrt men dock \$ 60 000 per fartyg och med vilket man noggrant kan konstatera om skeppet håller sin kurs, på grund av mätningar som skeppet utför på havsbotten. Så kan man till exempel kompensera den möjliga vilseledningen i positionsberäkningen, som kan förorsakas av havsströmmar. Dylika system är vanliga i moderna flygplan, och i princip är de miniatyrdatamaskiner. Skeppets färd till exempel i Finlands skärgård eller i de danska sunden betyder under sådana omständigheter, i beaktande av allt vad som ovan sagts och såvitt Neste Oy:s fartyg är i fråga, icke ens sådan risk i fråga om tryggheten, som man har varit tvungen att bli van vid på dessa områden redan under år.

Det finns också andra trygghetsanordningar på Neste Oy:s tankers, men för vår banbrytaruppgifts skull vill vi ej berätta om dessa ännu i detta skede. Under årens lopp har vi tyvärr för mycket fått reda på konservatismen inom sjöfarten, vilken innebär, att man skyr mottagandet av modern kännedom som man kunde erhålla från andra.

I detta sammanhang får vi ännu nämna en mindre sak, som dock ej gäller våra stora tankers: Alla våra nyare skepp i östersjötrafik är så konstruerade att de har skilda ballastvatten tankar, som icke innehåller olja. Denna tilläggsinvestering har varit ekonomiskt berättigad på grund av trafikens särregna karaktär, men den har samtidigt medfört mycket större trygghet med avseende på vattenföroreningsfrågan.

3. Enligt våra bolags uppfattning kunde tryggheten på haven betydligt ökas om man vore beredd inom sjöfartsbranschen att göra bekantskap med de prestationer som man lyckats skapa inom den trafiktekniska svårare flygbranschen, där hastigheterna är större och situationerna ofta svårare att behärska.

Som avslutning på detta utlåtande hoppas vårt bolag, att från finsk sida särskilt skulle betonas förenämnda skillnad mellan skeppstyper, d. v. s. rederiernas olika inställningar och alltså det, att fartygets storlek som sådan ej säger särskilt mycket. Den är också en mindre faktor än rederiernas ställningstagande till frågan annars. Talet om den risk, som stora fartyg eventuellt innebär, borde med andra ord fås ur sin nuvarande ytliga nivå.

Helsingfors den 26 februari 1969

Neste Oy

M. Tanner

Veikko Kinnunen

N o r g e**Departementet for handel og skipsfart:**

For så vidt angår forslaget punkt 1 anføres det at det i den mellemstatlige rådgivende skipsfartsorganisasjon (IMCO) er blitt besluttet å ta fatt på et omfattende studium av sjøveisreglene for å forbedre en mulig revisjon. I Norge er de interesserte organisasjoner blitt anmodet om å komme med forslag bl. a. om eventuelle endringer av disse regler. Før man behandler saken i IMCO, vil det høyst sannsynlig vise seg å være behov for å drøfte saken på et møte mellom de land som er tilsluttet Københavnerkonvensjonen, 1926.

Med hensyn til medlemsforslagets punkt 2 er det opplyst at problemene i forbindelse med store skips seilas for tiden er under behandling i IMCO. Dette gjelder også seilas i nordiske farvann.

De spørsmål som reises i medlemsforslagets punkt 3, behandles allerede på internasjonal basis. Det tenkes i første rekke på den overenskomst som i nær fremtid ventes inngått mellom Nordsjølandene, herunder Danmark, Sverige og Norge, og som tar sikte på samarbeid om et effektivt beredskap til avhjelping av katastrofer og skader.

For øvrig nevner man at det til høsten skal avholdes en internasjonal sjørettskonferanse i Bryssel for om mulig å komme frem til en eller flere konvensjoner om bekjempelse av oljeskader som skyldes havarier til sjøs.

På bakgrunn av det som er nevnt ovenfor synes samtlige spørsmål som omhandles i medlemsforslaget allerede å være under tilfredsstillende internasjonal behandling. Man kan således ikke tilråde at det på det nåværende tidspunkt settes i gang ytterligere virksomhet på nordisk plan på de områder som her er omhandlet.

Oslo, 24. februar 1969

(Sign.)

S v e r i g e**Sjöfartsstyrelsen, juridisk-sociala byrån:**

Den helt övervägande delen av den olja som förbrukas i Sverige och närliggande länder importeras från mera avlägset belägna delar av världen och transporteras hit sjöledes med tankfartyg. Oljekonsumtionen stegras i snabb takt och det är att förvänta motsvarande ökning av oljetransporterna till sjöss. Utvecklingen under senare år har i hög grad dominerats av en strävan att minska transportkostnaderna genom att för oljetransporterna använda allt större fartyg.

Transport av olja med fartyg medför ofrånkomligen vissa risker för ut-

släpp eller utflöde av olja från fartyg. Dessa risker har blivit särskilt oroande till följd av övergången till stora tankfartyg medförande enorma kvantiteter olja. Under senare år har strävandena i allt högre grad inriktats på att begränsa dessa risker. Då oljan ofta transporteras med fartyg av utländsk nationalitet och då även utsläpp eller utflöde av olja på internationellt vatten kan medföra svåra skador på svenska och andra länders kuster och stränder, är frågorna till stor del av den natur att lösningar måste sökas på det internationella planet. De har i olika avseenden utretts och diskuterats i den mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen, IMCO, där såväl Sverige som övriga nordiska länder varit aktivt verksamma.

Vissa av de åtgärder som kan vidtagas för att minska riskerna för oljekatastrofer i de nordiska farvattnen eller för att minska skadeverkningarna ligger på det nationella planet. En rad sådana åtgärder har vidtagits i Sverige eller är under förberedelse eller övervägande. Som exempel kan nämnas utbyggnad av det svenska deccanätet så att fartyg kan få god bestämning av sin position överallt i de Sverige angränsande farvattnen. Intensifierad sjömätning av särskilda leder för stora och djupgående fartyg har bedrivits sedan 1961. Andra åtgärder är rekognosering av kringgående leder för undvikande av trafik i min- eller vrakinfekterade vatten samt utmärkning och fyrbelysning av s. k. lungtrafikkorridorer. En annan åtgärd, som direkt är inriktad på att öka säkerheten för de stora tankfartygen, är anordnande av en speciell lotsningsverksamhet från infarten till Östersjön fram till svensk lossningshamn.

När det gäller beredskap för ingripanden vid oljeutsläpp kan, om oljeutsläppet har mycket stor omfattning, krävas samverkan mellan flera stater. Såsom nämnes i medlemsförslaget pågår diskussioner om sådan samverkan inom Nordsjöområdet och det torde vara naturligt att ett motsvarande samarbete etableras även för Östersjöområdet.

Samverkan med andra stater vid bekämpande av större oljeutsläpp förutsätter självfallet att de samverkande staterna var för sig har byggt upp en beredskapsorganisation. Så har i viss omfattning skett i alla de nordiska länderna. För Sveriges vidkommande är frågan om beredskapsorganisationens slutliga omfattning och utformning hänskjuten till utredning av den s. k. räddningstjänstutredningen. I avvaktan på resultatet av denna utredning har länsstyrelserna var för sig organiserat viss beredskap.

Av det anförda framgår, att oljeskyddsfrågorna och frågorna om de åtgärder som kan och bör vidtagas för att minska riskerna för oljekatastrofer till sjöss samt för att undanröja eller minska skadeverkningarna av inträffande oljeutsläpp, är mycket komplicerad och mångfasetterad. Till en del måste åtgärder vidtagas i internationellt samarbete men till del är de av nationell natur.

Även om en del av de problemställningar, som oljeskadefrågan aktualiserat, nu blivit lösta eller synes gå mot en tillfredsställande lösning, finns

alltjämt en mängd praktiska frågor att pröva. I vissa fall har man nödgats att i avbidan på godtagbara principlösningar, använda tillgängliga resurser även om dess effekt ej varit helt tillfredsställande.

De problem, som oljeskadefrågorna föranlett i Sverige, är ingalunda unika utan flertalet andra länder står inför desamma. Särskilt gäller detta övriga nordiska länder där problemen i hög grad är likartade med de i Sverige.

På oljeskyddsområdet har ständigt hållits en nära kontakt med övriga nordiska länder och praktisk samverkan har förekommit i stor omfattning. Likväl kan sägas att ett fördjupande av detta samarbete särskilt i de avseenden som beröres i medlemsförslaget skulle vara till fördel för länderna.

I den mån samverkan mellan de nordiska länderna avser gemensamma åtgärder av särskilt kostnadskrävande natur eller eljest av större omfattning, t. ex. anordnande eller fördjupande eller utmärkning av farleder för fartyg med för nordiska farvatten maximalt djupgående, sker sådant samarbete genom direkta kontakter på departementsplanet. I övrigt bör samverkan såsom hittills äga rum direkt mellan närmast berörda myndigheter i de olika länderna. Vad särskilt gäller oljeskyddsfrågor i mera inskränkt bemärkelse hålles redan nu mycket nära kontakt mellan berörda myndigheter i de nordiska länderna. Som ett led i pågående samarbete överväges inom det svenska oljeskyddsrådet att föreslå ett eller flera gemensamma sammanträden mellan oljeskyddsråden i de nordiska länderna eller representanter för dessa för att gemensamt diskutera aktuella frågor och praktiska lösningar av föreliggande problem.

Sammanfattningsvis får sjöfartsstyrelsen uttala, att styrelsen delar den uppfattning, som kommit till uttryck i medlemsförslaget, att samverkan bör ske mellan de nordiska länderna i de frågor som beröres i förslaget. Styrelsen är dock av den uppfattningen att några särskilda åtgärder för att fördjupa samarbetet icke påkallas.

Stockholm den 20 februari 1969

Erik Severin

G. Lindencrona

Åke Berg

Länsstyrelsen i Stockholms län, väg- och trafiksektionen:

Av remissakten framgår att regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige år 1967 inledde samarbete för kontroll av att 1954 års konvention om förbud mot oljeutsläpp i vissa farvatten iakttas. Det förefaller länsstyrelsen naturligt att det samarbetet utvidgas till att även omfatta rubricerade förslag. Enligt länsstyrelsens erfarenhet är det även angeläget att det allmänna aktivt engagerar sig för lösning av de problem som kan uppstå i samband

med förorening — inte enbart genom oljeutsläpp — av de inre nordiska farvatten.

Länsstyrelsen vill avslutningsvis upplysa om att den har för avsikt att i särskild ordning till Kungl. Maj:t framföra förslag i ämnet beträffande de inre svenska farvatten, som är belägna inom länets gränser.

Av länsstyrelsens inhämtade yttranden från lotsdirektören i mellersta distriktet, chefen för östra kustdistriktet samt hamnstyrelsen i Stockholm bifogas (*se nedan*).

Stockholm den 25 februari 1969

Tore Nyqvist

Sten Almling

Länsstyrelsen i Malmöhus län, naturvårdssektionen:

Länsstyrelsen delar Nordiska rådets uppfattning om behovet av åtgärder för att möta de problem och minska de risker av skilda slag, som den växande trafiken med allt större fartygstonnage leder till bl. a. i vissa nordiska farvatten. Det synes sålunda angeläget, som även framhålles i rubricerade medlemsförslag, att säkra vissa farleder för de mycket stora fartygen samt att minska de faror, som kan uppstå för den övriga sjöfarten vid passage av större enheter och slutligen att förhindra eller i varje fall begränsa de katastrofala följder, som kan uppstå framför allt i trånga farvatten och utmed kustområden vid oljeutsläpp efter kollision, grundstötning m. m. De i medlemsförslaget rekommenderade åtgärderna synes väl ägnade att undanröja och begränsa de faror och risker, som påtalats i förevarande sammanhang.

Enligt en polsk utredning om fartygens djupgående bör djupet till havsbotten från fartygens köl vara minst två meter för att man skall vara helt garderad mot grundstötningrisk med hänsyn till vattenståndsförändringar, vilka i Öresund kan uppgå till mellan 1 och 1,5 meter. Då denna säkerhetsmarginal om två meter anses vara praktiskt ogenomförbar synes införandet av maximal fart och lotstväng vara kompensationsåtgärder, som allvarligt bör övervägas. Frågan om lotstväng för stora fartyg har behandlats i lotsutredningen och tillstyrkts av bl. a. chefen för södra kustdistriktet och lotsdirektören i södra distriktet. Då lagstiftning härom endast är tillämpbar inom svenskt territorialvatten och avses gälla till och från svensk hamn, vill länsstyrelsen i detta sammanhang framföra önskemål om att denna fråga lages upp på det internationella planet för att få till stånd ett utvidgat lotstväng i kustnära farvatten, varvid bl. a. må nämnas Öresund.

Enligt samma regler, som gäller för fartygstrafiken i engelska kanalen, av-

ses från och med nästa år mellan Hälsingborg och Helsingör tillämpas s. k. »routing system» d. v. s. en form av enkelriktad trafik. Även om en väsentlig säkerhetsfråga därmed är ordnad synes ytterligare säkerhetsåtgärder i form av ett förbättrat signalsystem till havs för stora fartyg samt skyldighet för dessa att med jämna mellanrum rapportera sin position till närmaste kustradiostation vara angelägna att få genomförda på det internationella planet.

I medlemsförslaget beröres fragan om utstationering i beredskapssyfte av särskilda fartyg, försedda med kemiska hjälpmedel för att sålunda möjliggöra ett snabbt ingripande för att bortskaffa löskommen olja till havs inom nordiska farvatten. Man refererar därvid till Nordsjökonferensen, som syftar till att få till stånd en överenskommelse om samarbete mellan nordsjöstaterna rörande bekämpning av i första hand oljeföroreningar. Förhållandena i Nordsjön med dess stora, öppna vatten, synes enligt länsstyrelsens uppfattning ej vara direkt jämförbara med förhållandena i de relativt trånga farvatten, som omger vissa delar av Skandinaviens kuster, exempelvis Öresund och Stora Bält. Samma effektivitet som åsyftas i medlemsförslaget, skulle sannolikt uppnås beträffande bekämpningsmöjligheterna i dessa farvatten, om depåer med utrustning och bekämpningsmedel kunde anordnas på land längs kusterna vid Öresund och Stora Bält. Från ekonomisk synpunkt torde man därjämte uppnå den fördelen jämfört med medlemsförslaget att personal- och driftskostnader kan nedbringas väsentligt.

Länsstyrelsen får slutligen, med hänsyn till länets i detta sammanhang mycket utsatta geografiska läge, starkt understryka angelägenheten av att gemensamma nordiska initiativ och åtgärder enligt medlemsförslagets innebörd, med beaktande av ovan anförda synpunkter, kommer till stånd.

Malmö den 24 februari 1969

På länsstyrelsens vägnar

K.-G. Hjelmqvist

Tryggve Dackman

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län:

De i förslaget inledningsvis nämnda stora risker, som den ökande trafiken med större och större fartyg för transport av olja och oljeprodukter medför, kan icke nog poängteras. Länsstyrelsen vill därför starkt betona vikten av att åtgärder med det snaraste vidtages för att om möjligt eliminera dessa risker. Nordiska rådets initiativ i dessa frågor hälsas därför med tillfredsställelse.

Farvattnen utmed den svenska västkusten har en mycket stark trafik av tankfartyg. Detta är i synnerhet fallet i farlederna till Göteborg, i vilka na-

vigationsförhållandena därjämte måste anses svåra. Det torde därför ej råda någon tvekan om att sistnämnda farleder måste hänföras till den kategori, som kräver särskilda regler för trafiken.

De i förslaget skisserade åtgärderna för att höja säkerheten vid framförandet av de mycket stora fartygen synes kunna tillstyrkas. Länsstyrelsen anser dock att dessa åtgärder bör kompletteras med ett generellt tvång att anlita lots vid passage genom de farvatten, vilka inledningsvis hänförts till den kategori där särskilda risker föreligger. För farleder belägna inom internationellt vatten krävs en internationell överenskommelse. Frågan bör till en början bli föremål för utredning inom de nordiska länderna.

De särskilda internationella sjövägsregler, som föreslagits att gälla för mycket stora fartyg vid passage av trånga och starkt trafikerade farvatten, innebärande fastställelse av maximifart, införande av särskilda dag-, natt- och dimsignaler samt regelbunden lägesrapportering till kustradiostationer, måste anses väsentliga för att tillgodose säkerhetskraven i dessa farvatten. Länsstyrelsen tillstyrker därför införande av reglerna.

Om de i medlemsförslaget föreslagna åtgärderna enligt ovan genomföres kommer säkerheten vid trafik med de stora fartyg det här är fråga om att öka. Det är dock ej realistiskt att förutsätta att man därmed kan eliminera alla risker för en stor fartygsolycka med oljespill som följd. Beredskapen måste därför alltid hållas på en mycket hög nivå. Förhållandena längs den svenska västkusten är sådana att ett haveri av ett stort tankfartyg skulle kräva mycket stora insatser för att hindra en totalkatastrof för vidsträckt kustavsnitt. Inom göteborgsregionen finns för närvarande endast kustbevakningens och brandkårens samt ett fåtal privata oljesaneringsfirmors resurser att tillgå. Denna beredskap är helt otillräcklig vid en större olycka av ovan nämnt slag. Resurserna inom övriga delar av västkusten är än sämre och saknas helt på vissa håll. Det synes därför nödvändigt att åtgärder omedelbart vidtages för att väsentligt höja beredskapen. Detta kan åstadkommas endast om alla de i medlemsförslaget framförda aktionerna genomföres. Främst torde därvid eftersträvas att de nordiska länderna enas om ett praktiskt samarbete och praktiska arrangemang för att möta en eventuell katastrof.

Länsstyrelsen tillstyrker under hänvisning till vad som ovan anförts att Nordiska rådet till regeringarna i de nordiska länderna hemställer om de åtgärder som i medlemsförslaget upptagits under punkterna 1—3.

Göteborg den 24 februari 1969

På länsstyrelsens vägnar

Axel Sandberg

Jan Rexmo

Svenska kommunförbundet:

Kommunförbundet har inte funnit anledning att gå in på de med navigering av stora fartyg förbundna speciella tekniska problemen utan har endast upphållit sig vid frågan om samarbete rörande beredskap mot oljeskador. Åtskilliga svenska kustkommuner har haft erfarenheter av de skador som till sjöns löskommen olja vållat på strändernas växt- och djurliv samt områden för bad och rekreation. Utvecklingen mot allt större fartygsenheter skärper uppenbarligen skaderiskena i detta avseende. För många kommuner är det angeläget att frågan om en effektiv beredskap i såväl skadeförebyggande som skadeavhjälpande syfte får en ändamålsenlig lösning och att frågans internationella aspekter beaktas.

Det bör framhållas att frågan om en allmän oljeskyddsberedskap för Sveriges del är föremål för utredning genom den statliga räddningstjänstutredningen. Förslag har också framlagts av riksrevisionsverket om skapandet av en oljeskadefond vilket förslag är avsett att lösa vissa i sammanhanget aktuella ekonomiska problem. Genom dessa initiativ torde oljeskyddsberedskapen och vissa därmed förbundna ekonomiska spørsmål så småningom erhålla en ur nationell synpunkt godtagbar lösning.

Beredskapsfrågans internationella aspekter torde däremot, såvitt styrelsen känner till, hittills inte ha uppmärksammats. Styrelsen får därför tillstyrka det väckta förslaget i vad angår den under punkt 3 gjorda preciseringen. Därav föranledd utredning bör självfallet samordnas med räddningstjänstutredningen.

Styrelsen vill samtidigt framhålla att en oljeskyddsberedskap när fråga är om förhållandena i öppen sjö inte rimligen kan vila på andra än statliga organ t. ex. kustbevakning, länsstyrelser och eventuellt marina enheter. Av största vikt är att resurserna i detta fall dimensioneras så att den huvudsakliga skadebekämpningen och uppsamlingen av löskommen olja kan utföras till sjöss.

Stockholm den 21 februari 1969

Svenska kommunförbundet

Hj. Mehr

Eric Olerud

Mellersta lotsdistriktet:

De frågor som medlemsförslaget upptar får anses ha aktualitet för länets del vad gäller den trafik med större tankfartyg som anlöper oljehamnarna

i Stockholm och dess närhet samt Nynäshamn. Oljehamnen i Södertälje har under senare år utbyggts och större tankfartyg anlitas i ökad omfattning för transporter av oljor också till denna hamn.

Farlederna från sjön till nämnda hamnar har följande kapacitet angivet i tillåtet djupgående.

Stockholm med närliggande hamnar 12 meter.

Nynäshamn 13 meter.

Södertälje 9 meter (avses utökas till 10 meter).

De större fartyg som anlöper dessa hamnar är av följande storleksklasser:

Stockholm: 50 000 ton dead weight.

Nynäshamn: 60 000 ton dead weight (hamnen är under utbyggnad för anlöp av 130 000 tonnare på full last).

Södertälje: 30 000 ton dead weight (tills vidare endast med dellast).

Det har från början stått klart att de större tankfartygens navigering från sjön till hamnarna måste ske under iakttagande av särskilda försiktighetsåtgärder. Lotsning av tankfartygen såväl vid inlöpande som vid avgång sker därför endast under dager och klar sikt. Tankers som ankommer till lotsstationerna vid kusten vid sådan tid att de inte beräknas kunna nå hamn före mörker får därför som regel avvakta till ankars i lotsstationens närhet tills det dagas. Så förfares ej sällan även med större torrlastfartyg. Detta förfarande har sålunda beträffande större fartyg alltid tillämpats.

Även om vissa påtryckningar förekommit i syfte att förmå lotsarna att lotsa också de större fartygen under mörker har dock denna regel blivit allmänt respekterad.

Inför frågan om anlåtande av de större oljetankfartyg som nu trafikerar hamnarna i Stockholms skärgård framhölls från bl. a. sjöfartsstyrelsen för vederbörande oljefirmor att man måste räkna med behov av bogserbåtsassistans för hantering av dylika fartyg genom de trängre farledsavsnitten vid Sandhamn respektive Dalarö. Inträffade fall av manöversvårigheter har visat att denna bedömning var välgrundad. Bogserbåt anlitas också vanligen vid de större tankfartygens passerande genom dessa farledsdelar.

Som en väsentlig försiktighetsåtgärd gällande denna trafik anmäler sig självfallet kravet på försiktig farthållning. De moderna tankfartygen utvecklade som regel en fart av cirka 15—16 knop vid full maskineffekt. Av flera skäl är en så hög fart i skärgården olämplig med större fartyg. För tankfartygen gäller i särskild grad att anpassa farten med hänsyn till den betydande drift som orsakas av dess stora massa och därmed följande särskilda svårigheter att på kort tid upphäva farten om så skulle behövas för att undvika haveri. Den fart som är lämplig bestämmes vanligen av den som lotsar fartyget. Lämpligheten att utlämna den bedömningen helt till lotsarna kan emellertid diskuteras. Skäl saknas icke för en skärpt ordning beträffande just dessa fartygs farthållning, även om lotsarna som regel iaktager behörig försiktighet i fråga om farten. Klart är emellertid att denna

faktor är ytterst betydelsefull för undvikande och begränsande av oljeskador.

En säkerhetsåtgärd av ej mindre betydelse i detta sammanhang utgör möjligheten att med anlitande av VHF-radio samtala med mötande trafik respektive med hjälp därav erhålla information om trafikläget. Därigenom kan eventuella möten bättre avvägas och riskfyllda situationer oflast undvikas. För att tillgodose detta har lotsarna utrustats med bärbara lätta radioapparater.

De farleder som anlitas av de större tankfartygen vid anlop av oljehamnarna i länet har i takt med behovet varit föremål för skilda åtgärder för trygghet av fartygens säkra framförande. Därvid har utförts såväl nya sjömätningar som utbyggnad av farledsmarkeringen.

För detta slag av trafik utgör också möjligheten att anlita den kortare farleden från sjön till hamn genom skärgården en viktig faktor. Riskerna i samband med navigeringen genom skärgården blir därvid i motsvarande mån mindre. För Stockholms hamns del framgår 12-metersleden förbi Dalarö till Landsort, medan däremot Sandhamnsleden gäller för maximalt 11 meters djupgående. Farleden Stockholm — Landsort har en längd av 81 nautiska mil. Sandhamnsleden är i jämförelse härmed endast 41 mil lång. Utredning pågår inom sjöfartsstyrelsen i syfte att utröna möjligheten för trafik med 12 meters djupgående också i Sandhamnsleden. Lyckas detta kan tanktrafiken på Stockholm i normala fall i sin helhet hänvisas till Sandhamnsleden. Trafik med tankfartyg skulle därmed normalt ej behöva förekomma i skärgårdsleden Nynäshamn — Kanholmsfjärden.

Sammanfattningsvis kan sålunda konstateras:

Farlederna till oljehamnarna i Stockholm och dess närhet, Nynäshamn och Södertälje medger trafik med större tankfartyg. Gränsen för den storlek som maximalt kan trafikera dessa leder är sannolikt ej nådd. En viss försiktighet i storleksstegringen har också iakttagits från lotsarnas sida. Framförandet genom skärgården sker under iakttagande av ett flertal försiktighetsåtgärder för undvikande av haveri. Farlederna och vid dessa vidtagna åtgärder medger också att trafiken med dessa större fartyg, intill den storlek som hittills förekommit, kan ske under betryggande grad av säkerhet. Detta självfallet under förutsättning att fartygen hanteras med iakttagande av vederbörlig försiktighet.

De åtgärder som härutöver kan övervägas för ökad säkerhet är som bl. a. ovan antytts bestämmelser om farthållning ävensom tvingande bestämmelser om anlitande av bogserbåt i de trängre passagerarna eventuellt också i farlederna i övrigt.

De särskilda problem som trafiken med dessa större fartyg för med sig och de åtgärder som denna påkallar för att förebygga haverier respektive hindra skadegörelser genom oljeutsläpp torde till sin art vara av närmast samma slag inom samtliga nordiska länder. En för dessa länder gemensam prövning av frågeställningarna i syfte att i lämplig omfattning nå ett lik-

formigt uppträdande med beaktande av erfarenheterna på ömse håll får därför anses värdefull. Jag förordar därför att medlemsförslagets upptagande i Nordiska rådet stödjdes.

Stockholm den 18 februari 1969

L. T. Ericsson

Lotsdirektör

Chefen för östra kustdistriktet har i skrivelse den 14 februari 1969 förklarat sig biträda medlemsförslaget.

Stockholms hamnstyrelse:

De stora OBO-fartygen, supertankers m. fl. skiljer sig i fråga om manöverförmåga, lastens mängd och allmänfarlighet m. m. från mindre tankfartyg och torrlastande fartyg i övrigt. Det synes vara av behovet pakallat att vidtaga särskilda åtgärder för deras säkra framförande i vissa farvatten. Dessa fartygs antal stiger ständigt och därmed också även riskerna för olyckor, främst oljeskador.

Sjöfartsverkets insatser i farledsväsendet består bl. a. i att laga upp nya sjövägar då trafikförhållandena motiverar detta, att öka befinnliga sjövägars bärighet, d. v. s. möjliggöra insättande av större, mera djupgående fartyg, minska risken för skador på fartyg och last med dessas följdverknin-
ningar — direkta och indirekta.

Sjömätningar har under de senaste åren bedrivits främst i Kattegatt, Östersjön och Bottenhavet, där systematiska mätningar utföres för framdragande av lämpliga tungtrafikkorridorer dels till Göteborgs- och Stenungsundsområdet, dels upp genom Östersjön till Karlshamn, Stockholmsområdet, Gävle, Sundsvall, Umeå och Luleå.

Beträffande de danska farvattnen genom Stora Bält och förbi Gedser utföres sjömätning och minsvepning av Danmark. Arbetet härmed fortskrider i nära samarbete med den svenska sjömätningen, för att passagen genom danskt farvatten skall vara användbar samtidigt som de planerade tungtrafikkorridorerna färdigställts i Östersjön.

Det planerade systemet av tungtrafikkorridorer beräknas enligt vad hamnstyrelsen har sig bekant bliva genomfört under den närmaste femårsperioden, under förutsättning, att sjömätningarna bedrivs med samma personal- och medelinsatser som de senaste åren. De stora fartygen måste, för att kunna hålla sig inom dessa tungtrafikkorridorer, ha ett navigeringssystem som är mycket exakt beträffande positionsbestämningar. Deccasystemet är den nu i bruk varande mest tillförlitliga metod som finns. Fullt utbyggda Decca-kedjor är dels Bottenhavskedjan, täckande Bottenhavet och Botten-

viken, dels norra Östersjökedjan täckande området från Ålands hav till södra Öland, dels Västskjedjan täckande hela Kattegatt och Öresund samt slutligen den danska kedjan, täckande Bällen och sydvästra Östersjön fram till Bornholm. Kedja för sydöstra Östersjön, täckande farvattnen mellan Öland och Gotland till Midsjöbankarna och fram till Bornholm beräknas vara färdig att tagas i bruk år 1970. Planeringen för slutlig utbyggnad av hela den svenska kustens täckande nät av navigatoriska hjälpmedel för att bestämma fartygspositioner synes i Sverige väl tillgodosedd.

Stockholms hamnstyrelse vill för sin del instämma i det inom Nordiska rådet väckta förslaget om, att hittills gällande internationella sjövägsregler kompletteras med hänsyn till den tilltagande trafiken med mycket stora fartyg, ofta med allmänfarlig last. Ett sådant komplement till nuvarande regler måste även det bli internationellt gällande och förutsättes därför böra komma till stånd inom ramen för IMCO. Vid ett ställningstagande till huruvida förslag om sådana bestämmelser lämpligen bör utarbetas och framläggas av Nordiska rådet eller av respektive länders sjöfartsmyndigheter i samråd med vederbörande sjöfartsorganisationer synes böra beaktas, att dubbelarbete undvikas på utredningsstadiet och att den förslagsinstans väljes, som bedömes snabbast kunna leda till resultat.

Beträffande oljeföroreningar som kan uppstå vid grundstötning och kollision måste hjälpåtgärder insättas från närmaste land. Ett ökat nationellt och internationellt samarbete för att begränsa skadeverkningar genom beredskapsplaner för oljeskador till sjöss torde i hög grad vara påkallat. Därvid synes lämpligt att en i görligaste mån enhetlig beredskapsorganisation för bekämpning av oljeskador i de nordiska farvattnen kommer till stånd, vilket med fördel bör kunna ske inom ramen för Nordiska rådets arbete. Med hänsyn till denna frågas aktualitet är det enligt hamnstyrelsens uppfattning önskvärt att åtgärder härför snarast vidtages.

Stockholm den 24 februari 1969

För Stockholms hamnstyrelse

Gösta Agrenius

Arne Hugo

Sveriges redareförening:

Vad först gäller frågan om särskilda sjövägsregler för stora fartyg, får föreningen framhålla, att en sådan fråga enligt föreningens bestämda uppfattning icke kan lösas på det nordiska planet. Lösningen måste ske universellt. Det torde vara rådet bekant, att IMCO redan har tagit upp detta ärende till preliminär behandling. Härtill vill föreningen för sin del foga, att frå-

gan för närvarande realbehandlas inom det internationella redaresamarbetet. En särskild nautisk arbetsgrupp har tillsatts för att snarast möjligt kunna framlägga förslag till ändrade sjövägsregler för IMCO. Inom gruppen har speciellt uppmärksammats de problem, som kan uppkomma för mycket stora fartyg.

Vad därefter angår bekämpning av oljeföroreningar i de nordiska farvatten, får föreningen framhålla, att föreningen intet har att invända mot, att ett samarbete kommer till stånd jämväl inom östersjöområdet på liknande sätt, som skett inom Nordsjön. Det gäller emellertid här icke endast ett nordiskt samarbete, utan måste därvid samliga stater, som äro strandägare vid Östersjön, kopplas in.

I detta sammanhang vill föreningen rikta uppmärksamheten på de regler rörande distanslotsning av stortankers i Östersjön, som hålla på att utarbetas av Sjöfartsstyrelsen. När dessa regler föreligga, har föreningen förklarat sig villig rekommendera sina medlemmar att följa dem.

Göteborg den 17 februari 1969

Sveriges redareförening

Douglas Forssblad

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över medlemsförslaget

Til trafikudvalget er henvist et medlemsforslag om særlige søvejsregler for store skibe, specielt olietankskibe og bekæmpning af olieforurening i de nordiske farvande.

Under sessionen har minister for offentlige arbejder Ove Guldberg, Danmark, statsråd Håkon Kyllingmark, Norge, og statsrådet Svante Lundkvist, Sverige, deltaget i udvalgets forhandlinger.

Som sagkyndige er hørt ekspeditionssekretær Tage Leth, Danmark, sjöfartsråd Arvo Karjalainen, Finland, kanslirådet Åke Hartvig samt statssekreterare Lars Peterson, Sverige.

1. M e d l e m s f o r s l a g e t

Forslaget er fremsat af Leif Cassel, Svend Horn, Mikko Laaksonen, Johan Møller Warmedal og Ingrid Segerstedt Wiberg, som henstiller, at Nordisk Råd vedtager en rekommandation til regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige om i fællesskab at tage initiativet til en ændring af de internationale søvejsregler for store skibe under passage af farvande, hvor sej-

lads med sådanne skibe medfører særlige risici, at tage de problemer, som sejlads med store skibe i de nordiske farvande medfører, op til en fælles løsning, og at gennemføre et effektivt beredskab til afhjælpning af katastrofer og skader, som kan opstå i de indre nordiske farvande, om muligt i samarbejde med andre stater, som grænser til disse farvande.

2. U d t a l e l s e r

Udtalelser i anledning af medlemsforslaget er afgivet af følgende myndigheder, organisationer m. fl.:

Danmark

Handelsministeriet.
Ministeriet for offentlige arbejder, generaldirektoratet for statsbanerne.
Søværnskommandoen.
Lodsdirektoratet.
Fyrdirektoratet.
Søkort-Arkivet.
Danmarks Rederiforening.

Finland

Sjöfartsstyrelsen, sjöfartsavdelningen.
Sjöfartsinspektören vid sjöfartsavdelningen.
Finlands redareförening r. f.
Ålands redareförening r. f.
Finlands skeppsbefälsförbund.
Finlands sjömans-union r. f.
Neste Oy.

Norge

Departementet for handel og skipsfart.

Sverige

Sjöfartsstyrelsen, juridisk-sociala byrån.
Länsstyrelsen i Stockholms län, väg- och trafiksektionen.
Länsstyrelsen i Malmöhus län, naturvårdssektionen.
Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.
Svenska kommunförbundet.
Mellersta lotsdistriktet.
Chefen för östra kusten distriktet.
Stockholms hamnstyrelse.
Sveriges redareförening.

I de fleste af besvarelsene gives der udtryk for en positiv indstilling over for forslagene, men samtidig fremhæves det i adskillige tilfælde, at man har haft alt for kort tid til at gennemarbejde problemerne og drøfte dem med de instanser, der berøres af forslagene.

For så vidt angår den første del af forslaget vedrørende et initiativ til en ændring af søvejsreglerne peges der i flere besvarelser på, at spørgsmålet

om ændring af de internationale søvejsregler eller fastlæggelse af en fortolkning af de bestående regler med henblik på en mindskelse af faren for søulykker i forbindelse med store skibes passage af snævre og stærkt trafikerede indre farvande har været behandlet i den internationale søfartsorganisation IMCO, hvor det ikke lykkedes at nå til enighed om, at store skibe under anvendelse af særlige signaler kunne fritages for at følge de internationale søvejsreglers bestemmelse om styring og sejlads, idet man fra nogle landes side frygtede, at sådanne særlige bestemmelser ville blive misbrugt. Der er dog nogenlunde enighed om, at man bør arbejde videre med sagen på nordisk basis. *Danmarks Rederiforening* finder imidlertid en særlig nordisk aktion på dette område unødvendig, da sagen allerede har været rejst i IMCO, og *sjöfartsstyrelsen* i Sverige mener, at det samarbejde, der allerede finder sted imellem de nordiske lande på de områder, der berøres i medlemsforslaget, er tilstrækkeligt.

Bortset fra en eventuel ændring af søvejsreglerne med henblik på indførelse af særlige signaler for store skibe rummer forslaget også en eventuel gennemførelse af regler, der under passage af snævre farvande pålægger store skibe særlige pligter, som f. eks. fartbegrænsning, lodstvang og pligt til at afgive radiomeldinger om deres position. Der foreligger ikke udtalelser herom, men sådanne forslag er tidligere fremsat af flere navigatørforeninger.

I en udtalelse fra *Departementet for handel og skipsfart* i Norge finder man på baggrund af det internationale samarbejde — både på nordisk plan og inden for IMCO — der allerede finder sted, at der ikke er behov for på nuværende tidspunkt at sætte en særlig aktion i gang på nordisk plan.

Med hensyn til forslagets andet punkt, hvori henstilles, at de pågældende nordiske lande i fællesskab tager de problemer, som sejlads med store skibe i de nordiske farvande medfører op til en fælles løsning, drejer det sig her om gennemførelse af visse temmelig kostbare foranstaltninger såsom minestrygning, udvidelse af farvandsafmærkning og eventuel uddybning, der hovedsagelig berører ruter via Skagen og Kattegat til Storebælt og den østlige del af Østersøen, hvorfor *det danske handelsministerium* foreslår punkt 2 formuleret i overensstemmelse hermed. Handelsministeriet fremhæver endvidere, at der knytter sig meget store tekniske og økonomiske problemer til etablering af mulighed for sejlads med skibe af større dybgang end dem, der nu kan passere de pågældende ruter, hvorfor det skønnes hensigtsmæssigt, at problemerne tages op til fælles drøftelse, ligesom det efter handelsministeriets opfattelse findes rimeligt, at de lande, der i første række er interesseret i etablering af ruter for store skibe, deltager teknisk og økonomisk i problemernes løsning. *Sjöfartsstyrelsen* i Sverige finder et samarbejde vedrørende de her omtalte store foranstaltninger rimeligt, men mener, at det som hidtil bør ske direkte mellem de implicerede myndig-

heder. Fra norsk side finder man det bestående samarbejde fuldt tilstrækkeligt.

Det tredje punkt i forslaget tager sigte på et effektivt beredskab til afhjælpning af katastrofer og skader som følge af udflydning af olie i indre nordiske farvande — om muligt i samarbejde med andre stater, som grænser til disse farvande.

Der finder allerede et vist samarbejde sted på dette område, men fra flere sider mener man, at samarbejdet og beredskabet bør intensiveres.

For så vidt angår denne del af forslaget er der ubetinget tilslutning fra *dansk, finsk og svensk søfartsadministration* og ligeledes fra de organisationer, der har ytret sig om forslaget. Derimod mener *det norske departement for handel og skipsfart*, at der heller ikke på dette punkt er grund til at sætte yderligere virksomhed i gang på nordisk plan.

Handelsministeriet i Danmark, der som nævnt kan tilslutte sig alle tre punkter i forslaget, har peget på, at de problemer, der omfattes af forslaget, er så mange og forskelligartede, at det bør indstilles til rådet at vedtage tre rekommandationer — en for hvert punkt — i stedet for én.

3. T r a f i k u d v a l g e t

Udvalget konstaterede, at det på grund af den korte tid, der havde været til rådighed, kun i begrænset omfang havde været muligt at indhente gennemarbejdede remisudtalelser, men at de fleste udtalelser var positivt indstillet over for medlemsforslaget, der med den herskende tendens til at benytte større og større fartøjer, specielt til olietransport, berører problemer af stor betydning både for skibsfartens sikkerhed og for de pågældende landes beskyttelse mod olieforurening som følge af ulykker til søs.

Selv om flere af de i forslaget berørte problemer allerede er taget op til behandling mellem de pågældende nordiske lande, fandt udvalget, at medlemsforslaget bør nyde fremme for så vidt angår forslagets punkter 1 og 3, hvorimod punkt 2 ikke kunne anbefales, men da problemerne er så mange og forskelligartede, forekommer det udvalget formålstjenligt at indstille til rådet, at der vedtages 2 rekommandationer i stedet for én.

Udvalget indstiller,

at rådet i anledning af medlemsforslaget vedtager følgende 2 rekommandationer:

1. Nordisk Råd henstiller til Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer i fællesskab at tage initiativet til en ændring af de internationale søvejsregler for store skibe under passage af farvande, hvor sejlads med sådanne skibe medfører særlige risici.

2. Nordisk Råd henstiller til Danmarks, Finlands, Norges

og Sveriges regeringer at gennemføre et effektivt beredskab til afhjælpning af katastrofer, som kan opstå i de indre nordiske farvande, om muligt i samarbejde med andre stater, der grænser til disse farvande.

Stockholm, den 4. marts 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Karl Guðjónsson

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Birger Lundström

Tuure Salo

Veikko Savela

Formand

Gösta Skoglund

Medlemsförslag

om stereofoniska radioutsändningar

(Väckt av K. B. Andersen och Georg Backlund)

Mellan de nordiska länderna försiggår ett omfattande TV-samarbete rörande såväl tekniska som programmässiga frågor. Samarbetet har utvecklats bl. a. för att man vid utbyggnaden av TV-nätet i de olika länderna skall kunna utnyttja erfarenheterna av motsvarande verksamhet i grannländerna. På etermediernas område har av naturliga skäl särskilt TV-samarbetet ägnats uppmärksamhet av myndigheterna och från radioföretagens sida. De stereofoniska radioutsändningarna har emellertid efterhand aktualiserat behovet av ett samarbete också vad gäller den tekniska utbyggnaden på radions område.

Två system för stereofoniska radioutsändningar har diskuterats i de nordiska länderna, det amerikanska pilottonsystemet och det svenska Berglund-systemet, som vardera baserar sig på samma grundprincip. Undersökningar har visat, att det svenska systemet under vissa betingelser har smärre tekniska fördelar. Det kan dessutom användas för utsändning av två separata program. Mot pilottonsystemet kan invändas, att det vid sändningar föreligger en viss risk för att den ena kanalen skall störa den andra. Ljudintrycken vid stereofoniska radiosändningar är emellertid så likartade att störningar är föga påfallande. De kan dessutom minskas genom tekniska förbättringar av mottagarna.

Det svenska systemet har prövats i olika länder, däribland Danmark och Finland, som emellertid vardera har anslutit sig till pilottonsystemet. Detta system har antagits även i Norge samt i England, Frankrike och Tyskland. Europeiska rundradiounionen har rekommenderat pilottonsystemet som en acceptabel kompromiss mellan erforderlig kvalitet och rimliga kostnader.

I Sverige har ännu inte fattats beslut om anslutning till system för stereofoniska radioutsändningar. Företrädarna för införande av Berglund-systemet har hänvisat till fördelarna att kunna använda det för utsändning av flera program över samma sändare. Sveriges radio och radioindustrin i Sverige har emellertid gått in för pilottonsystemet. Man hänvisar härvidlag till att sändarsidan utan större svårigheter kan lösa problemen

genom att använda pilottonsystemet för stereo och Berglund-systemet för 2-program. Mottagarna kan under sådana förhållanden förses med två dekodrar, en för mottagning av vardera programmet. Endast 5 procent av apparaterna på marknaden kräver dylik större teknisk komplexitet, som förhöjer mottagarnas pris med c:a 10 procent.

Två olika system för stereofoniska utsändningar i de nordiska länderna skulle verka ofördelaktigt på radiosamarbetet mellan länderna. Ett separat svenskt system skulle för invånare i de nordiska länder, som kan och vill lyssna på svenska stereoutsändningar, innebära anskaffning av en särskild mottagare för svenska program eller inbyggnad av två system i samma apparat. Liknande komplikationer inställer sig för i Sverige bosatta personer, som vill lyssna på grannländernas stereoprogram. Därtill kommer nackdelarna för handelsutbytet mellan länderna. Den internordiska handeln med radioapparater, som redan nått en anmärkningsvärd omfattning, skulle ställas inför onödiga problem ägnade att störa den normala samhandeln mellan de nordiska länderna.

För att främja det nordiska tekniska, ekonomiska och kulturella samarbetet är det synnerligen viktigt att eftersträva största möjliga enhetlighet på etermediernas område. De nordiska länderna har nyligen enats om att vid införande av färgtelevision ansluta sig till samma system för att därmed skapa bättre förutsättningar för ett framtida utökat utbyte av program och ett intimare samarbete vid den tekniska utbyggnaden. Av samma skäl förefaller det angeläget att de nordiska länderna ansluter sig till samma system för stereofoniska radioutsändningar.

Hänvisande till vad ovan anförts hemställer vi,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att besluta om införande av ett gemensamt system för stereofoniska radioutsändningar.

København och Helsingfors den 21 december 1968

K. B. Andersen

Georg Backlund

*TILLÄGG 1***Skrivelse till Nordiska rådet rörande stereorundradio och
störande utstrålning**

ber jag härmed att få ge en personlig kommentar till våra önskemål om stereorundradio och störande utstrålning.

Vid Nordiska Radiofabrikanters Förbunds (numera Nordiska Elektronikfabrikanters Förbund) årsmöte i Köpenhamn 1967 fattades en resolution avsedd att tillställas Nordiska rådet där man begärde hjälp med att uppnå ett förenhetligande inom Norden av system för färg-TV, system för stereorundradio och metoder för bestämning av störande utstrålning från radio- och TV-mottagare.

Vad beträffar färg-TV är den frågan redan under behandling och jag kommer därför ej att vidare ta upp den här.

1. Stereorundradio

För att lyssna på en stereofonisk rundradioutsändning krävs två separata radiokanaler. Vid de förberedande provsändningar som ägde rum i början sändes också den ena ljudkanalen över en FM-kanal för ljudrundradio och den andra över exempelvis TV:s ljudkanal, varvid emellertid lyssnaren hade en del praktiska bekymmer innan lämplig nivå ställts in, anpassning till höger och vänster öra och en avbalansering mellan de båda ljudkanalerna.

För att underlätta för lyssnaren har utvecklats ett flertal system av vilka idag är aktuella i Sverige huvudsakligen två system, det amerikanska s. k. pilottonsystemet och det svenska, av avdelningsdirektör B. Berglund vid telestyrelsen utvecklade systemet.

Båda bygger på samma princip som sedan länge tillämpats för t. ex. samtidig överföring av ett flertal telefonsamtal på en och samma ledning, ett slags bärfrekvenssystem. På sändarsidan förflyttas den ena ljudkanalen i frekvensspektrumet och på mottagarsidan flyttas den tillbaka igen. Mellan dessa båda kanaler uppstår emellertid viss överhörning, d. v. s. ljud från den ena kanalen kan störa den andra. Vid stereoutsändning av detta mindre påfallande, eftersom likheten i ljudintryck från de båda kanalerna är stor. Genom tekniska åtgärder kan denna störningsrisk minskas, men komplexiteten och kostnaden för apparaten ökar.

Europeiska rundradiounionen (EBU) har stereorundradio rekommenderat amerikanska pilottonsystemet som en acceptabel kompromiss mellan erforderlig kvalitet och tillåtna kostnader.

För att erhålla en så god kvalitet, att systemet kan användas även för två helt skilda program, varvid inte ens vid tystnad i den ena kanalen den andra skall kunna störa har vid telestyrelsen i Stockholm utvecklats Berglund-systemet, ibland även kallat kompander-systemet (man komprimerar ljudnivån på sändarsidan och expanderar på mottagarsidan). Systemet som till skillnad från pilottonsystemet även kan användas för två, helt skilda program låg bakom de förslag som framfördes av 1960 års rundradioutredning för att öka antalet ljudkanaler i etern. Systemet har provats i England, Tyskland, Finland och Danmark, men inget av dessa länder har antagit systemet.

Under sommaren jämfördes Berglund-systemet och pilottonsystemet av en teknisk grupp med medlemmar från Sveriges radio, telestyrelsen och industrin. Därvid framkom att Berglund-systemet under vissa extrema omständigheter har några tekniska fördelar. Med hänsyn till att pilottonsystemet är internationellt antaget torde dessa fördelar ej vara tillräckligt stora för att vi skulle kunna antaga ett eget system i Sverige.

Vidare torde vinsterna med att ha ett kombinerat system vara relativt små, eftersom man mycket väl kan antaga ett system för stereorundradio och ett annat för tvåprogramsystem. I de apparater som krävs för båda funktionerna (d. v. s. stereo och tvåprogram) kan dessa apparater relativt enkelt utrustas för båda systemen. Sådana mottagare är i den högre prisklassen och utgör ca 5 % av den totala radiomarknaden. Apparaten skulle i så fall bli mellan 5 och 10 % dyrare.

Frågan om stereo och tvåprogram ligger i Sverige idag hos utbildningsdepartementet. Innan något systembeslut kommer att fattas kommer troligen en utredning att tillsättas. Denna utredning torde sysselsätta sig med såväl tekniska som programmässiga spörsmål.

Från Nordiska Elektronikfabrikanters Forbund kommer separat en framställning att inges till Nordiska rådet om att pilottonsystemet bör rekommenderas inom Norden för stereorundradio.

2. Störande utstrålning

Alla i dag använda TV- och ljudradiomottagare bygger på principer som förutsätter att i mottagarna ingår små oscillatorer eller svängningsalstrare. För att dessa ej skall störa andra mottagare måste åtgärder vidtagas som begränsar dessa svängningars fortplantning utanför apparaten. Svängningarna kan fortplanta sig ut genom nätsladden, genom den inbyggda mottagarantennen eller anslutningen till den yttre antennen eller genom att andra komponenter i apparaten på grund av mindre lämplig konstruktion kommer att fungera som sändarantenner. För att bestämma storleken av denna störande utstrålning har utvecklats flera metoder, vilka emellertid har vissa begränsningar. Främst gäller detta kraven på reflektionsfrihet från omgi-

vande föremål på mätplatsen, vilket i praktiken betyder att mätning måste ske i det fria, vilket begränsar användbarheten. Man söker därför efter andra metoder, som kan tillämpas i normal laboratoriemiljö, och i Sverige tillämpas sedan 1957 en s. k. substitutionsmetod, d. v. s. man jämför den uppmätta störande strålningen med den som erhålles från en på visst sätt definerad svängningsalstrare.

Ur ett brev vi erhållit från ordföranden i Svenska elektriska kommissionens (SEK) normkommitté NK 41 E radiostörningar, överingenjör P. Åkerling (telestyrelsen) ber jag få återge följande:

»Vid det fjärde nordiska radiostörningsmötet, som hölls i Stockholm den 17—19 januari 1967 mellan representanter för myndigheter, som bedriver avstörningsverksamhet, d. v. s. rundradioföretagen i Danmark och Finland, Norges elektriska materielkontrollanstalt, telestyrelserna i Danmark, Norge, Finland och Sverige, konstaterades att fortfarande olika metoder används i de nordiska länderna. Danmark använder IEC-metoden (International Electrotechnical Commission), Norge VDF-metoden (Verband Deutsche Elektroingenieure), Finland och Sverige substitutionsmetoden, Finland utan, Sverige med stoppfilter.

Vid detta möte konfirmerades ett beslut från Oslo 1965 att IEC-metoden gäller som refererensmetod. Detta innebär att man i alla de nordiska länderna åtar sig att på anfordran utföra mätning med IEC-metoden. Om sådan mätning gjorts i ett land skall erhållna mätvärden kunna användas för godkännande även i land med annan nationell mätmetod. Varje land äger dock själv bestämma vilka gränsvärden, som skall gälla för godkännande, varvid hänsyn tas till gränsvärdet vid mätning med den nationella metoden och till osäkerheten i jämförelsen mellan de två metoderna. Man beslöt att som komplettering mäta även klämspänning över antennuttåg.

Finland, Norge och Sverige önskar få en inomhusmetod accepterad i IEC i stället för nuvarande. Man beslöt utarbeta en specifikation — på grundval av tidigare utkast och med hänsyn till vid mötet fattade beslut — för substitutionsmetod med stoppfilter. Mötet rekommenderade, att specifikationen efter granskning lämnas till resp. lands representant i IEC att framläggas som landets förslag till IEC¹». Danmark anmälde reservation mot denna rekommendation emedan dess representanter ej hade möjlighet studera metoden inom en nära framtid.

Vid mötet framhölls att man nu måste göra en kraftansträngning för att få fram ett avgörande inom IEC inom rimlig tid, ca ett år. Det är önskvärt att där få en metod antagen som vinner verklig praktisk användning, vilket den nuvarande hittills fått i endast ringa utsträckning.»

Vidare bör nämnas att förslag till svensk lagstiftning mot radiostörningar framlagts i SOU 1966: 22, ehuru detaljbestämmelser där ej intagits om hur mätningar skall utföras.

¹ IEC Technical Committee No. 12/Sub-committee 12 A Radio Receivers.

För dagen synes den närmast till hands liggande rekommendationen vara att IEC-metoden blir allmänt accepterad.

Stockholm den 5 september 1968

Med vänlig hälsning

Lars Algotsson

TILLÄGG 2

Skrivelse till Nordiska rådet från Nordiska Elektronikfabrikanters Forbund rörande pilottonsystemet för stereorundradio

Med hänvisning till den resolution som den 18 juni 1967 i Köpenhamn fattades av Nordiska Radiofabrikanters Forbund (numera Nordiska Elektronikfabrikanters Forbund) och där överlämnades till Nordiska rådet ber vi att få komplettera denna resolution med en begäran att rekommendera de nordiska länderna att införa det s. k. pilottonsystemet för stereorundradio.

Som skäl till detta preciserade ställningstagande ber vi dels få hänvisa till den danska Elektronikfabrikantforeningens framställning till det danska Handelsministeriet (*se Tilläggsbilag*), dels till att Finland och Norge även föredrar pilottonsystemet och dels till följande:

1. Branschens leverantörer anser att det skulle vara synnerligen olyckligt om icke Sverige tillämpade samma tekniska system för stereosändningar som de kontinentala länderna. Pilottonsystemet är där ett redan etablerat system. Länder som Finland, Danmark, England, Frankrike och Tyskland har anslutit sig till detta. Redan har två miljoner apparater försålts i Tyskland. Vår bedömning är att dessa länder inte kommer att frångå pilottonsystemet till förmån för något annat system. Dessa länders erfarenheter från pilottonsystemet måste bedömas som goda. Eventuella svagheter vid låga signalnivåer kan till stor del kompenseras med riktantenner och antennförstärkare.

2. Det svenska systemet har principiellt ej ändrats sedan 1964. En rad länder har arbetat med och/eller varit på demonstrationer av det svenska systemet. Trots detta har de valt pilottonsystemet.

3. Skulle Sverige som enda land införa Berglund-systemet, måste detta bli ett betydande handelshinder, vilket ej kan vara önskvärt.

4. Val av ett kombinerat stereo-tvåprogramsystem för FM-sändare är en onödig kombination. Ett kombinerat system måste uppfylla de hårdaste

tekniska prestanda för varje system, vilka kan innebära en teknisk komplexitet. Ett stereosystem kräver t. ex. ej mer än c:a 25 dB överhörningsdämpning mellan kanalerna, medan ett tvåprogram fordrar c:a 60 dB. Ett två-program enligt skisserat förslag behöver ej ha mer än c:a 5 kHz bandbredd medan ett stereosystem måste ha 10 kHz--15 kHz bandbredd.

5. Val av separat två-program- och stereosystem skulle ej innebära några svåra komplikationer på mottagarsidan. De mottagare, som kräver dekodrar för dubbla funktioner, är ej mer än c:a 5 % av totala marknaden. Vidare ligger de i sådan prisklass att en separat dekoder utgör en liten del av totalpriset.

6. Satellitsändningar direkt till lyssnare kommer helt säkert att införas inom några år. För att stereolyssning då skall vara möjlig måste alla de nordiska länderna ha anslutit sig till ett internationellt anlagat system.

Stockholm den 6 september 1968

Nordiska Elektronikfabrikanters Forbund

B. Lundvall

Ordförande

TILLÄGGSBIHANG

Skrivelse från Elektronikfabrikantforeningen i Danmark till handelsministeriet rörande stereoradiofoni och det svenska Berglund-systemet

Undertegnede, Elektronikfabrikantforeningen, tillader sig herved at rette henvendelse til ministeriet i anledning af de os bekendte svenske planer om at indføre stereoradiofoni baseret på det svenske system Berglund.

Dette system afviger fra det af de øvrige vesteuropæiske lande valgte system: Pilot-tonesystemet.

Realiseres de svenske planer vil de have en række alvorlige virkninger for Danmark og dansk økonomi, af hvilke virkninger vi især skal fremhæve følgende:

For det første vil den meget store del af den danske befolkning, som kan aflytte svenske FM-programmer, det vil sige de henimod 50 % af de danske lyttere, der bor i det storkøbenhavnske og østsjællandske område, være nødsaget til at anskaffe sig en særlig modtager til aflytning af svenske stereo-udsendelser, respektive bekoste indbygning af 2 systemer i samme modtager. I samme forbindelse kan det i øvrigt anføres, at de mange svenske lyttere, som bor i de danske FM-senders dækningsområde (Skåne og andre dele af Sydsverige) vil komme ud for de samme vanskeligheder ved aflytning af stereoradiofoni fra Danmark.

Dernæst har det stor betydning for den danske apparat-industri, der har

oparbejdet en betydelig eksport af lysnet-modtagere til Sverige, hvoraf hovedparten stereo- eller stereoforberejede modtagere, at opretholde og yderligere udbygge denne eksport.

De svenske planer indebærer således ikke blot en hindring for det normale handelssamkvem inden for EFTA-området, men de konstituerer også en begrænsning af det nordiske samarbejde på det kulturelle område.

Det bør her erindres, at Nordisk Råd har anbefalet de respektive landes regeringer indførelse af et ensartet farve-tv-system, og at denne anbefaling er blevet fulgt, hvorfor det svenske standpunkt på det her nævnte beslægtede område forekommer endnu mere forbløffende.

Fortalerne i Sverige for system Berglund har henvist til, at der er fordele forbundet med et system, som kan anvendes såvel til 2-program (det forhold, at man kan sende flere programmer over samme sender) som stereo, men det kan i denne forbindelse oplyses, at såvel Sveriges radio som industrien i Sverige går ind for det internationalt foretrukne Pilot-tonesystem, idet man på sendersiden åbenbart uden større vanskeligheder kan løse problemerne ved at anvende det system for stereo og et andet system for 2-program, medens modtagerne, som skal anvendes til modtagning af både stereo og 2-program meget nemt kan forsynes med 2 dekodere. Der vil her være tale om apparater i den højere prisklasse, d. v. s. apparater, der udgør en relativt beskeden andel af markedet (formentlig ikke over 5 %) og som vil fordyres med ca. 10 % ved indbygning af dekodere.

Det er herefter vor opfattelse, at det i realiteten er den svenske Telestyrelse, som går kraftigt ind for det særlige svenske system, medens Sveriges radio, bl. a. af hensyn til samarbejdet inden for E.B.U. (European Broadcasting Union) ønsker Pilot-tonesystemet.

Vor henvendelse må ses på baggrund af ministeriets opfordringer til brancheorganisationerne om at gøre opmærksom på hindringer for den normale samhandel, især indenfor EFTA-området, og vi mener gennem ovenstående at have peget på et eklatant eksempel på en sådan hindring, hvortil komme de påpegede følger for forbrugerne og det nordiske samarbejde, for ikke at tale om de internationale standardiseringsbestrebelse på et teknisk og økonomisk betydningsfuldt område.

Vi har sendt genpart af nærværende skrivelse til bl. a. Nordiske Elektronikfabrikanters Forbund, som vor forening er tillsluttet, med henblik på, at man fra forbundets sekretariat i Stockholm kan forelægge sagen for Nordisk Råd.

Repræsentanter for vor forening er til rådighed for en muntlig drøftelse af sagen i ministeriet, såfremt ministeriet måtte være af den opfattelse, at nærværende skrivelse ikke afgiver tilstrækkeligt grundlag for at gå videre med sagen over for vedkommende svenske myndigheder.

Under henvisning til undertegnede telefonsamtale med hr. ekspeditionssekretær Aage Andersen den 14. des., skal vi oplyse, at vi ligeledes har sendt Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet, Danmarks Radio og Industrirådet genpart af nærværende skrivelse.

København, den 18. juni 1968

Med ærbødighed

P. b. v.

S. Kahlke

Sekr.

*BILAGA 1***Yttranden över medlemsförslaget****D a n m a r k****Danmarks Radio:**

Foranlediget heraf skal man, med bemærkning at overholdelse af den i ministeriets skrivelse angivne frist for besvarelsen ikke ville have muliggjort forsvarlig behandling af sagen i Danmarks Radios tekniske afdeling radio, meddele, at Danmarks Radio anser det for højst ønskværdigt, at der etableres et fælles nordisk system for radioudsendelser.

Efter Danmarks Radios opfattelse må pilottone-systemet under hensyn til den høje tekniske kvalitet der vil kunne opnås ved anvendelse af simple dekodere i almindelighed anses for bedre egnet til stereoudsendelser end Berglund-systemet.

Der vil som anført i medlemsforslaget intet være til hinder for at indarbejde Berglund-systemet i pilottone-systemet, således som man eksempelvis i USA i pilottone-systemet har indbygget en såkaldt SCA-kanal der bringer lettere musik.

Et fælles system vil medføre den fordel, at lyttere nær et naboland vil kunne modtage stereoudsendelser fra dette, ligesom enighed om et fælles system vil være af stor betydning for de nordiske landes elektronikindustri under hensyn til muligheden for forbedring af pilottone-systemet, billigelse af stereomodtagere og derigennem lettelse af apparateksporten.

For udveksling af radioprogrammer imellem radioorganisationerne er det i øjeblikket af mindre betydning, om man anvender et fælles system, men man kan efter Danmarks Radios opfattelse ikke se bort fra, at udviklingen af mikrobølgesystemer kan medføre, at man i fremtiden vil gå over til overføring af stereoprogrammer via mikrobølgeled, hvilket forudsætter et fælles system, såfremt man vil undgå omkodning af stereosignalerne.

København, den 28. februar 1969

Hans Søløhøj

N o r g e**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

Norge har ennå — i motsetning til hva som går fram av medlemsforslaget — ikke tatt standpunkt til hvilket system som skal velges for stereofonisk kringkasting i Norge.

Medlemsforslaget har vært forelagt Norsk rikskringkasting og Teledirektoratet til uttalelse. På grunn av den knappe tiden har de ikke kunnet gi et så fyldig svar som ønskelig.

Det pekes på flere momenter som må veies mot hverandre før en tar standpunkt i denne saken. En kan nevne lyd kvalitet, rekkevidde, omkostninger (både for sendere og mottakere), muligheten for å kunne sende to programmer samtidig, internasjonal godkjenning av systemet og felles system for flest mulige land.

Teledirektoratet opplyser at de vil ta kontakt med de andre nordiske land for å få klarlagt alle forhold en må ta hensyn til ved valg av stereosystem.

Norsk rikskringkasting støtter medlemsforslaget.

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til dette.

Oslo, 27. februar 1969

Etter fullmakt

E. Skadsem

Hans Sørbo

S v e r i g e**Televerket:**

I 1960 års radioutredningsbetänkande »Radions och televisionens framtid i Sverige» (SOU 1965: 20—21) behandlas bl. a. möjligheten att, vid sidan av den allmänna rundradion, inrätta s. k. särskild rundradio för ljudradio- och TV-sändningar. I fråga om sändningskanaler för särskild rundradio baseras betänkandet i vad avser ljudradion bl. a. på den utökning av antalet sändningsmöjligheter över de tre svenska FM-näten, som möjliggörs av ett inom televerket utvecklat system för tvåprogramsändning, det s. k. FM/FM-komparersystemet (»Berglundssystemet»). Detta system medger bl. a., som enda kända system, sändning över en och samma FM-sändare av två samtidiga, skilda program, vilka båda är kvalitetsmässigt likvärda med nuvarande monofoniska FM-sändningar. Programmet, som sänds på den ordinarie kanalen, kan därvid tas emot med en vanlig FM-mottagare på samma

sätt som vid nuvarande FM-sändningar. För mottagning av det extra (överlagrade) programmet krävs däremot en särskild tillsats, en s. k. dekoder, till FM-mottagaren.

Om särskild rundradio skall införas i Sverige kommer detta eventuellt att medföra att FM/FM-kommandersystemet etableras, eftersom de övriga frekvenstekniska möjligheter som står till buds att distribuera ytterligare ljudradioprogram är starkt begränsade. Det mest attraktiva alternativet till ett införande av FM/FM-kommandersystemet består i att upprätta ytterligare ett antal FM-sändare utöver de sändare som i dag finns för distribution av den allmänna rundradions tre rikstäckande program. Härigenom föreligger frekvenstekniska möjligheter att erhålla dels ett fjärde FM-nät med en befolkningstäckning av 60—90 %, dels ytterligare ett antal FM-sändare med lokal täckning i vissa orter. Den lägre täckningssiffran för det fjärde FM-nätet (60 %) gäller för det fall berörda grannländer önskar förbehålla sig motsvarande expansionsmöjligheter och den högre (90 %) för det fall alla frekvenstekniska expansionsmöjligheter kan få utnyttjas för svenskt vidkommande. Den exakta täckningssiffran kan således inte fastställas förrän efter ingående förhandlingar med berörda grannländer. Om dessa sändningsmöjligheter är tillräckliga, vilket givetvis är avhängigt av vilken omfattning en ev. särskild rundradio anses böra få, kan befintliga FM-mottagare användas för mottagning av sändningarna. Detta skulle från tekniska och ekonomiska synpunkter erbjuda stora fördelar.

FM/FM-kommandersystemet kan alternativt användas för sändning av ett stereofoniskt ljudradioprogram över en FM-sändare. Därvid gäller att täckningsområdet för sådana stereosändningar i det närmaste överensstämmer med området för nuvarande monosändningar och systemet uppvisar enligt ingående och entydiga teoretiska, laboratoriemässiga och praktiska prov och undersökningar bättre tekniska data än det i bl. a. vissa länder i Väst-europa använda s. k. pilottonsystemet. För acceptabel stereomottagning av sändningar enligt pilottonsystemet krävs mer påkostade mottagningsantenner än de som används för nuvarande monosändningar och på större avstånd från sändaren riktantenn med flera element. Om acceptabel stereomottagning skulle komma att krävas överallt i landet där nuvarande monofoniska FM-sändningar kan tas emot med fullgod kvalitet, måste vid pilottonsystemet det nuvarande distributionsnätet kompletteras med ett antal FM-sändare (s. k. slavsändare) med lokal täckning. Detta skulle inskränka möjligheterna (av frekvenstekniska skäl) att anordna ytterligare FM-sändare enligt ovan.

De ovan redovisade skillnaderna mellan de båda systemen för stereofonisk ljudradio beror bl. a. på att Sveriges topografi på många håll är svårbemästrad från täckningsynpunkt vad gäller bl. a. rundradiosändningar inom det frekvensområde som används för FM-ljudradio. Skillnaden — inklusive skillnaden i kostnader — mellan de båda systemen blir därför mer

utpräglad i Sverige än i ett land med annan topografi, exempelvis Danmark.

I CCIR:s (internationella teleunionens rådgivande kommitté för radiofrågor) rekommendation avseende system för stereofonisk ljudradio (CCIR, Documents of the XIth Plenary Assembly, Oslo 1966, vol. V, recommendation 450) rekommenderas användning av endera av två system, nämligen pilottonsystemet och det s. k. polarmodulerade systemet. Det senare, som är av östeuropeiskt ursprung, synes ej erbjuda några speciella fördelar framför pilottonsystemet och är inte aktuellt för användning i Sverige. FM/FM-kompanandersystemet omnämns i en not till rekommendationen av följande lydelse: »(Added at the request of the Administration of Sweden). Countries which find it essential to use a stereophonic system capable of transmitting two separate monophonic programmes when the equipment is not used for stereophony (see Report 300—1, § 2.8), may also take into consideration the FM/FM-compressor/expandor system described in § 3.3 of the same Report.»

Användning av FM/FM-kompanandersystemet för såväl tvåprogram- som stereosändning skulle alltså som väsentligaste fördelar medföra att betydligt enklare mottagningsantennor än vid pilottonsystemet kan användas vid stereomottagning, att fullgod stereomottagning utan utökning av antalet FM-sändare kan erhållas överallt i landet där monomottagningen är fullgod samt att mottagare som skall kunna användas för båda tjänsterna endast behöver vara utrustade med en dekoder. Hur stor del av den svenska FM-mottagarmarknaden som kan komma att utgöras av sådana mottagare är givetvis avhängigt dels av till vilka och hur stora lyssnargrupper programmen i en eventuell särskild rundradio kommer att rikta sig, dels av hur stort intresset kommer att vara för anskaffning av stereofoniska mottagare. Vidare kan större områden i grannländerna få möjlighet till stereofonisk avlyssning av svenska stereosändningar. För sådan avlyssning krävs emellertid såsom påpekas i medlemsförslaget — likom för stereofonisk avlyssning av grannländernas stereoprogram i Sverige om grannländerna inte använder FM/FM-kompanandersystemet — en speciell stereomottagare med dekoder för båda systemen (eller två separata mottagare). Kostnaden för den extra dekodern uppvägs dock för många lyssnare i grannländerna av att enklare antenner kan användas vid mottagning av svenska stereosändningar än om dessa skulle ske enligt pilottonsystemet.

Stereomottagare försedda med dekoder för FM/FM-kompanandersystemet kan utan nämnvärd merkostnad göras användbara för mottagning även av det extra, överlagrade programmet i en tvåprogramsändning.

I medlemsförslaget framhålls nackdelarna för handelsutbytet mellan länderna av att skilda system införs. Man kan i anslutning därtill konstatera, att den väsentligaste nackdelen med användningen av FM/FM-kompanandersystemet för stereosändningar skulle för Sveriges del vara att stereomottagare avsedda för export eller import måste modifieras om de länder

som importerar mottagare från Sverige och/eller exporterar mottagare till Sverige inte använder detta system för stereosändningar. Då utvecklingen vid konstruktion av mottagare alltmer synes gå mot användning av modulbyggnadsteknik synes emellertid en sådan modifiering, vilken inskränker sig till utbyte av stereokodern som är en funktionsmässigt väl avgränsad enhet, inte ha någon nämnvärd inverkan på konsumentpriset eller konsumentens valmöjligheter vad beträffar stereomottagare. I detta sammanhang kan erinras om att stereosändningar alltid, oavsett system, kan avlyssnas monofoniskt med vanliga FM-mottagare samt att systemvalet inte heller, i motsats till vad som är fallet vid exempelvis färg-TV, påverkar möjligheterna till internationella överföringar av stereoprogram.

Det är naturligtvis också tekniskt möjligt att använda FM/FM-kompandersystemet för tvåprogramsändning och pilottonsystemet för stereosändning. Modifiering av stereomottagare avsedda för export eller import erfordras då ej. Nackdelarna härvid är som tidigare nämnts att betydligt mer påkostade mottagningsantennerna än vid FM/FM-kompandersystemet måste användas för stereomottagning, att ytterligare ett antal FM-sändare erfordras om stereomottagningen skall bli acceptabel överallt i landet där monomottagningen nu är fullgod, samt att mottagare för båda tjänsterna måste vara försedda med dubbla dekodrar.

Sammanfattningsvis kan framhållas att frågan om vilket stereosystem som bör väljas i Sverige främst synes vara beroende av i vilken utsträckning ytterligare sändningsmöjligheter erfordras för ljudradions del. Om en kommande utredning resulterar i att FM/FM-kompandersystemet skall användas för sändning av ett antal ljudradioprogram för särskild rundradio, kommer vår radioindustri att få erfarenhet av detta system. Härigenom skapas förutsättningar för att systemets bättre distributionsegenskaper för stereo skall kunna utnyttjas och starka skäl föreligger då för att använda systemet även för stereosändningar. Om däremot några ytterligare sändningsmöjligheter för ljudradion — utöver vad som kan erhållas genom utbyggnad av ett fjärde FM-nät — ej bedömes erforderliga inom överskådlig framtid, synes pilottonsystemet vara att föredra för stereosändningar även i Sverige. I ett sådant läge torde nämligen skillnaderna i de båda systemens distributionsegenskaper knappast kunna motivera ett avsteg från ett system som är gängse förekommande i Västeuropa och som till följd av att stereosändningar enligt pilottonsystemet redan påbörjats exempelvis i Danmark föranlett en viss mottagaranskaffning härför även i Sverige. Ytterligare praktiska prov med de båda aktuella systemen kommer att i samråd med Sveriges radio göras i form av regelbundna stereoprovsändningar över FM-sändarna i Stockholm och Göteborg vilka beräknas kunna påbörjas inom kort.

Stockholm den 24 februari 1969

B. Bjurel

Sveriges radio:

Sveriges radio har vid olika tillfällen sänt stereofoniska musikprogram i experimentsyfte. Experimentsändningarna har skett enligt både pilottonsystemet och det s. k. Berglundssystemet. Dessa experimentsändningar är icke avslutade. Ett mera omfattande experiment än vad som tidigare genomförts kommer att påbörjas våren 1969, varvid stereofoniska musiksändningar kommer att ske på båda systemen. Även om Sveriges radio kan dela de positiva synpunkter som i medlemsförslaget framföts på pilottonsystemet, anser Sveriges radio, att ett ställningstagande i systemvalsfrågan ej bör ske, innan de omfattande experiment, som nu planerats, genomförts och utvärderats.

Stockholm den 19 februari 1969

Karl-Erik Lundevall

Stf. radiochef

BILAGA 2**Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över medlemsförslaget**

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om stereofoniska radioutsändningar. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sammanträde den 3 mars 1969.

I sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark, och undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att besluta om införande av ett gemensamt system för stereofoniska radioutsändningar.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter och organisationer har avgivit yttranden över medlemsförslaget:

Danmark

Danmarks Radio.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet.

Sverige

Televerket.

Sveriges radio.

Danmarks Radio anser det vara högst önskvärt, att ett gemensamt nordiskt system för stereoutsändningar införs i de nordiska länderna. Till samma ståndpunkt ansluter sig *Kirke- og undervisningsdepartementet* i Norge, som framhåller, att ett norskt avgörande i frågan om val av system inte kommer att fattas utan en föregående kontakt med de övriga nordiska länderna.

Sveriges radio uppger, att provsändningarna såväl enligt pilottonsystemet som Berglund-systemet kommer att fortsätta våren 1968 i en mera omfattande utsträckning än tidigare. Sveriges radio delar de positiva synpunkterna i medlemsförslaget, men anser att ett avgörande inte bör träffas i Sverige förrän den planerade svenska experimentverksamheten avslutats. *Televerket* i Sverige finner att pilottonsystemet är att föredraga framför stereosändningar, såvida utbyggnaden av ett fjärde FM-nät anses bjuda tillräckliga sändningsmöjligheter för ljudradio inom en överskådlig framtid.

3. Utskottet

Utskottet delar förslagsställarnas uppfattning, att största möjliga enhetlighet bör eftersträvas på etermediernas område. Samordningen mellan de nordiska länderna har under de senaste åren varit aktuell särskilt beträffande utbyggnaden av TV-verksamheten. Den tekniska utvecklingen på radios område omfattar bl. a. införande av stereofoniska radiosändningar, vilket ställer länderna inför val av system för sådan verksamhet.

Såsom i medlemsförslaget uppges har två tekniska system för stereorundradio prövats i de nordiska länderna. Förberedelsearbetet i Danmark, Finland och Norge har fortskridit så långt att valet torde komma att falla på det s. k. pilottonsystemet, som av Europeiska rundradiounionen rekommenderats som det mest ändamålsenliga och som redan antagits i de flesta länder i Europa. I Sverige har vid sidan av detta system även ett svenskt system, det s. k. Berglund-systemet prövats. Den fortsatta experimentverksamheten rörande stereorundradio kommer att äga rum enligt båda systemen. Först när denna försöksverksamhet har slutförts, tas i Sverige ståndpunkt i frågan om tekniskt system för stereoutsändningar.

Ett gemensamt nordiskt system för stereofoniska radioutsändningar skulle medföra uppenbara fördelar för samtliga nordiska länder. Tack vare ett gemensamt system skulle lyssnare, som har tillräckligt nära sändarstationer i ett nordiskt grannland, utan tekniska förbättringar av sina stereomottagare kunna avlyssna grannlandets sändningar. Ur radioindustrins och -han-

delns synpunkt skulle det innebära uppenbara fördelar om hela Norden anslöt sig till samma system. Ett samgående beträffande införande av stereorundradio skulle innebära förutsättningar för ett fortsatt tekniskt samarbete mellan radiobolagen vid den fortsatta utbyggnaden av den stereofoniska sändningsverksamheten. Enligt utskottets uppfattning utgör mot bakgrund härav införande av ett gemensamt system för stereofoniska radioutsändningar ett viktigt led i utbyggnaden av det nordiska radiosamarbetet. En sådan utveckling vore även helt i överensstämmelse med beslutet att i samtliga nordiska länder ansluta sig till samma system för färg-TV.

Hänvisande till ovan anförda tekniska, ekonomiska och kulturella fördelar av ett gemensamt nordiskt system för stereofoniska radioutsändningar får utskottet föreslå,

att Nordiska rådet måtte antaga en så lydande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att besluta om införande av ett gemensamt nordiskt system för stereofoniska radioutsändningar.

Stockholm den 3 mars 1969

<i>K. B. Andersen</i>	<i>Georg Backlund</i>	<i>Per Bergman</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Niels Eriksen</i>	<i>Olav Hordvik</i>
<i>Ólafur Jóhannesson</i>	<i>Håkon Johnsen</i>	<i>Dagmar Ranmark</i>
Förman		
<i>Berte Rognerud</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg</i>	<i>Sylvi Siltanen</i>

Medlemsförslag

om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen

(Väckt av Erik Adamsson och Leif Cassel)

Av naturliga skäl har det nordiska samarbetet vuxit sig särskilt starkt i de nordiska gränsregionerna, där befolkningen av tradition varit lätt-rörlig över gränserna och haft nära kontakt. Olika initiativ till samarbete har redan tagits mellan kommuner på ömse sidor riksgränsen men mycket återstår att göra. Åtskilliga gränskommunala gränsprojekt försvåras eller hindras av att fasta legala former för det gränskommunala samarbetet saknas.

Dessa förhållanden har uppmärksammats i ett medlemsförslag till Nordiska rådet om gränskommunalt samarbete (A 171/s). Rådets socialpolitiska utskott har behandlat förslaget och beslutat föreslå rådet att rekommendera de nordiska regeringarna att utreda behovet och möjligheterna för sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbete mellan kommuner över riksgränsen.

Utskottet har i sitt betänkande icke närmare berört de gränskommunala problemen i Öresundsregionen. Förhållandena i denna region ter sig i många avseenden annorlunda än i övriga gränsregioner. Såsom framgår av en presentation av Öresundsregionen (*se Tillägg*) har regionen, omfattande Nordostsjälland och Skåne, 2,6 miljoner invånare och utgör vid jämförelse med norra Tyskland och Norden i övrigt en ur befolkningssynpunkt dominerande enhet. Naturligt är att de gränskommunala samordningsfrågorna i ett sådant område måste få en annan omfattning och karaktär än i andra nordiska gränsregioner. Till bilden hör också att en huvudstad med dess speciella kommunalrättsliga ställning ingår i regionen. Alla dessa faktorer motiverar att de för Öresundsregionen aktuella gränskommunala spörsmålen tages upp till särskild behandling. De kräver också en skyndsam lösning.

Ytterligare skäl för att problematiken kring det gränskommunala samarbetet i Öresundsregionen måste behandlas för sig utgör det förhållandet att de för regionen i sin helhet betydelsefulla frågorna om fast förbindelse över Öresund och storflygplats medför att en rad hela Öresundsregionen omfattande samordningsfrågor aktualiserats. I och med att frågorna om fast förbindelse och storflygplats nu står inför sitt avgörande, måste också hithö-

rande kommunala samarbetsfrågor lösas. Öresund som sådant, samhällsplanningen, kommunikationerna och människornas fritidsförsörjning utgör samordningsfrågor, som spänner över hela Öresundsregionen och vilkas behandling måste föranleda en aktiv koordinering av kommunala och statliga åtgärder i regionen. Den kommunala och interkommunala samhällsplanningen på båda sidor om Öresund måste ske gemensamt.

Det interkommunala samarbetet över en stats gräns måste kunna byggas på legala och stabila former. I alla nordiska länders kommunallagstiftning saknas emellertid bestämmelser som möjliggör ett kommunsamarbete utöver landets egna gränser. Med hänsyn till den snabba utvecklingen i Öresundsregionen måste skyndsamt alla hinder av rättslig art, vilka försvårar ett effektivt gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen, avlägsnas i den danska och svenska kommunallagstiftningen liksom i annan lagstiftning.

De här redovisade önskemålen kan icke vänta på att en allmän undersökning om gränskommunalt samarbete i enlighet med socialpolitiska utskottets förslag i A 171/s kommer till stånd. Det brådskar på ett helt annat sätt för Öresundsregionens del med en lösning.

Redan nu har beslutats att — för att tillgodose de koordineringsbehov, särskilt i fråga om den fysiska planeringen i Öresundsregionen, som kan förväntas uppstå i samband med en fast broförbindelse över Öresund — till det nuvarande kommunala samarbetsorganet Öresundsrådets arbetsutskott knyta en planläggningskommitté med representanter för såväl kommunala planläggningsorgan som statliga organ. På sikt torde icke vara möjligt att bygga den administration som här erfordras på rent frivillig bas. För att tillgodose framtida behov, som kan komma att föreligga, bör det skapas former för en offentligrättslig förvaltning, i vilken Öresundsregionens kommuner kan samverka, när de så önskar.

En rad problem kräver gemensamma lösningar, t. ex. utformningen och finansieringen av den kollektiva trafiken mellan regionens båda delar över bron, hamnfrågorna, kraftförsörjningen, regionens vatten- och avloppsproblem och dess försörjning med fritidsområden. Dessa koordineringsfrågor kan till en början behandlas i en på frivillig grund tillkommen planläggningskommitté, men så småningom kommer gemensamma administrativa organ med förvaltande uppgift att behövas.

Särskild uppmärksamhet kräver i detta sammanhang byggnadslagstiftningen. I svensk lagstiftning finns bestämmelser om regionplanering, varom beslut fattas av regeringen för visst område. Planeringen får karaktären av ett kommunalförbund med av regeringen förordnad ordförande. I Danmark gäller en omfattande Egnspanering med vissa specifika organ. För Öresundsregionen erfordras här regler, som möjliggör en koordinering av de båda ländernas planläggningsorgan.

Det är att vänta att under den närmaste tiden beslut kommer att fattas

rörande bro- och flygplatsfrågorna. Det blir då nödvändigt att ta upp också de kommunalrättsliga aspekterna till behandling liksom andra lagstiftningsfrågor på områden som här berörts. Den erforderliga kommunala ramlagstiftningen bör föreligga, när kommunikationslederna blir klara, så att kommunerna kan få till stånd en koordinering av sin planering på ett effektivt sätt.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i Danmark och Sverige att genom nödiga tillägg till och ändringar i ländernas kommunallagstiftning, byggnadslagstiftning och annan berörd lagstiftning ställa till förfogande praktiska och fasta former för samarbetet mellan danska och svenska kommuner inom Öresundsregionen, som av dessa kan begagnas för lösande av gemensamma spörsmål.

Stockholm den 15 januari 1969

Erik Adamsson

Leif Cassel

TILLÄGG

**Anförande vid Öresundsrådets årsmöte den 6 juni 1968 i København av
rådets ordförande, direktör Oscar Stenberg**

Öresundsregionen

Ett globalt perspektiv

I jämförelse med världens största storstadsområden är Öresundsregionen, här definierad som Nordostsjälland och Skåne, befolkningsmässigt liten. Regionens 2,6 miljoner invånare väger lätt vid sidan av åtskilliga av de största storstadsområdena i Asien och Amerika. Även om jämförelsefären krympes till att omfatta Europa, placeras Öresundsregionen relativt långt ner på listan över de stora befolkningskoncentrationerna. Londonregionen hade år 1961 c:a 11,5 miljoner invånare, Parisregionen hade 7,8 och Moskvaregionen omkring 9 miljoner invånare enligt International Urban Research. Efter dessa tre största europeiska storstadsregioner kommer Rhen-Ruhr, Randstadt-Holland och Leningradregionen med 5,5 respektive 4,0 och 3,7 miljoner invånare. Först på omkring nionde plats återfinnes Öresundsregionen. Plats-siffran än något osäker beroende på svårigheter vid gränsdragningen mellan vad som skall anses tillhöra storstadsregionen respektive omgivande landsbygd. Öresundsregionen definierad som Nordostsjälland och Skåne omfattar dessutom ett relativt vidsträckt och heterogent område vilket skapar problem vid internationella jämförelser.

Vid ytterligare fokusering och krympning av jämförelsefären till att endast omfatta Skandinavien och norra Tyskland framträder Öresundsregionen däremot som en befolkningsmässigt och ekonomiskt dominerande enhet. I sydväst ligger Hamburgregionen med 1,9 miljoner invånare, i nordost Stockholmsregionen med 1,3 miljoner invånare, d. v. s. 75 respektive 50 procent av Öresundsregionens befolkningspotential. Osloregionen, Helsingforsregionen och Göteborgsregionen har vardera mellan 600 000 och 700 000 invånare (*se Tilläggsbihang*).

	Antal invånare i 1 000-tal	
Öresundsregionen	2 592	(år 1965)
Hamburg	1 855	(år 1963—1964)
Stockholmsregionen	1 247	(år 1966)
Oslo + Akershus fylke	767	(år 1966—1967)
Helsingforsregionen	652	(år 1965)
Göteborgsregionen	615	(år 1966)

Trots den vid globala och även europeiska jämförelser relativt fåtaliga befolkningen är Öresundsregionen ur ekonomisk och kulturell synvinkel av mycket hög internationell klass. Detta kan exemplifieras bl. a. av att Köpenhamn har blivit säte för olika internationella organisationer t. ex. Världshälsoorganisationens regionkontor för Europa. Köpenhamn och Lund är Öresundsregionens två centra för högre undervisning. Universiteten och högskolorna i området hade år 1966 sammanlagt c:a 40 000 studenter, vilket motsvarar 25 procent av det totala antalet universitets- och högskolestuderande i Norden. SAS, till fraktmängden nummer 7 bland europeiska flygbolag, har sin huvudsakliga stationära verksamhet förlagd till Köpenhamn. Kastrup, regionens storflygplats, har därvid kommit att räknas till Europas större flyghamnar. Öresundsregionens fyra stora skeppsvarv levererade under 1967 25 st. fartyg på totalt 996 000 DWT, vilket är c:a 4,3 procent av världsproduktionen.

Som helhet kännetecknas Öresundsregionen liksom andra storstadsregioner, bland dem Hamburg och Stockholm, av snabb ekonomisk tillväxt med tonvikt på enskild och offentlig förvaltning, höglöneindustrier och olika former av manschettyrken.

Vissa olikheter i den förvärvsarbetande befolkningens fördelning på olika näringsgrenar föreligger dock vid jämförelser mellan Öresundsregionen, Hamburg och Storstockholm. Befolkningen i de två sistnämnda områdena är i större utsträckning sysselsatt inom stadsnäringar. Endast drygt 1 procent av den förvärvsarbetande befolkningen i dessa regioner arbetar inom jordbruk, skogsbruk och fiske, medan motsvarande andel för Öresundsregionen är 7 procent. Detta sammanhänger delvis med den starka ställning som livsmedelsindustrin av olika anledningar har i regionen. Hamburg och Storstockholm har även större andel sysselsatta inom allmän förvaltning men mindre andel inom producerande industri än Öresundsregionen.

Nattbefolkning i procent efter näringsgren år 1960

Region	Jordbruk skogsbruk fiske	Producerande industri	Handel och sambärfärd	Allmän för- valtning	Antal syssel- satta/total be- folkning
Öresundsregionen	7,2	43,4	26,1	22,7	47,6
Hamburg	1,4	38,8	29,8	29,9	49,5
Storstockholm	1,4	39,0	29,4	30,1	43,4

Betydande skillnader föreligger vad gäller företagsstorlek mellan Hamburg, Öresundsregionen och Storstockholm. Genomsnittligt antal anställda per företag uppgick i Hamburg till 149 personer, medan Öresundsregionen och Storstockholm endast har 63 respektive 60, vilket i någon mån återspeglar den karakteristiska skandinaviska företagsstrukturen.

Även i fråga om den totala personalstyrkans fördelning på förvaltningspersonal¹ och arbetare, föreligger olikheter mellan de tre storstadsregionernas företag. Öresundsregionen har 27 procent, Hamburg har 29 och Storstockholm har 35 procent förvaltningspersonal. Att Stockholm i väsentligt större utsträckning än Köbenhavn blivit administrativt centrum för industrin i respektive land, framgår tydligt om enbart de två huvudstädernas andelar förvaltningspersonal jämföres, 36 mot 29 procent.

Personalkategorier och företagsstorlek

Region	Antal arbetsställen	Andel förvaltningspersonal i procent	Andel arbetare i procent	Genomsnitt antal arbetare/arbetsställare
Öresundsregionen (1965)	5 007	26,8	73,2	63
Hamburg (1963)	1 493	29,2	70,8	149 ²
Storstockholm (1964)	1 959	35,4	64,6	60

Mellan den svenska och den danska sidan av Öresundsregionen föreligger däremot inga större skillnader vare sig det gäller näringslivets struktur, genomsnittlig företagsstorlek eller andelen förvaltningspersonal och arbetare. Nordostsjällands näringsliv har något större inriktning mot rena stadsnärningar medan livsmedelsproduktionen spelar stor roll i Skåne. Härtill kommer även att de själländska företagen i genomsnitt är större än de skånska och har c:a 3 procent högre andel förvaltningspersonal.

Utveckling

Generellt är befolkningstillväxten betydligt snabbare i världens storstadsregioner än i länderna i övrigt. Detta är en tendens som har observerats i alla utvecklade länder sedan den industriella revolutionen, och som nu i någon mån spritt sig till praktiskt taget varje del av världen.

Öresundsregionen har något långsammare befolkningstillväxt än både Storstockholm och Hamburg. Under perioden 1950—1965 ökade befolkningen i medeltal med 0,9 procent per år i Öresundsregionen, medan motsvarande befolkningsökning låg på 1,5 procent för Storstockholmsregionen. Hamburg ökade under perioden 1950—1963 sin befolkning med i genomsnitt 1,1 procent per år, vilket ungefär motsvarar tillväxttakten i den danska delen av Öresundsregionen. Betydande skillnader i befolkningens tillväxttakt råder mellan regionens svenska och danska del. Skånes befolkning ökade mellan 1950—1965 med 0,65 procent per år mot Nordostsjällands 1,05 procent under samma period. Den relativt låga skånska befolkningsökningen har emellertid förbytts i en kraftigare tillväxttakt under de senaste åren, och prognoserna pekar mot fortsatt accelererande befolkningsökning.

¹ Till förvaltningspersonal räknas företagsledning, tjänstemän och kontorspersonal.

² Vissa olikheter i fråga om definitioner föreligger mellan nordisk och tysk statistik.

De stora samhälleliga förändringarna under 1900-talet har fått ett uttryck i den allt starkare befolkningskoncentrationen till tätorterna. Processen har ytterligare understrukits av industrins expansion och jordbrukets rationalisering.

Allt större andel av befolkningen sysselsättes numera inom industri, offentlig förvaltning och olika slag av service. Dessa verksamheter är i hög grad beroende av de fördelar lokalisering till större tätorter kan ge. Detta har i sin tur medfört en ytterligare ökning i inflyttningen till de stora tätorterna.

Stockholmsregionens urbaniseringsgrad, d. v. s. antalet tätortsboende i procent av regionens totala befolkning, ökade från 94,3 till 95,4 procent under perioden 1960—1965. Öresundsregionens urbaniseringsgrad är något lägre, men ökningen under perioden var å andra sidan kraftigare, 88,2 till 90,1 procent.

Den relativa tillväxttakten av tätortsbefolkningen var däremot större i Stockholmsregionen 9,8 procent mot 7,0 för Öresundsregionen. Båda dessa tal är lägre än den totala ökningen av tätortsboende i Sverige, som uppgick till 10,2 procent under perioden 1960—1965.

Samtidigt med växande invånarantal i tätortsregionerna har markkonsumtionen per invånare ökat kraftigt, beroende bl. a. på trafikapparatus expansion och strävandena att undvika vertikala transporter inom industrin. Storstadsregionernas ständigt tilltagande markkonsumtion leder ofta till häftiga konfliktsituationer, då mark lämplig för t. ex. fritidsändamål hotas av andra aktiviteter. På senare tid har åtskilliga stora markkonflikter, bland dem flygplatsfrågan på båda sidor om Öresund uppmärksammats.

För beräkning av 1980 års befolkning i Skåne har bl. a. upprättats en prognos¹, som bygger på utvecklingstendenserna i Skåne under första hälften av 1960-talet. I prognosen har justeringar gjorts för de befolkningsförändringar en fast förbindelse mellan Skåne och Själland kan väntas medföra. Prognosen pekar mot en total skånsk befolkning på 1 095 000 personer för den händelse att ingen fast förbindelse kommer till stånd före år 1980. Vid fast förbindelse mellan Köbenhavn och Malmö blir den prognosticerade befolkningen 1 156 000 och vid en fast förbindelse mellan Hälsingborg och Helsingör 1 122 000 personer år 1980. I samtliga prognosalternativ faller större delen av befolkningsökningen på västra Skåne, medan däremot sydöstra Skånes befolkning minskar.

Med utgångspunkt från att Danmarks befolkning år 1980 kommer att uppgå till 5,3 miljoner invånare, har prognoser upprättats för Nordostsjäl-lands befolkning². Prognoserna bygger på det antagandet att Nordostsjäl-lands andel av Danmark befolkning ändras lika mycket per tidsenhet, som under basperioderna 1960—1965 respektive 1950—1965. Enligt dessa beräk-

¹ Fasta förbindelser över Öresund. SOU 1967: 54.

² Prognoser upprättade vid Landsplaneudvalgets Sekretariat.

ningar kommer befolkningen i Nordostsjälland att uppgå till mellan 1,9 och 2,1 miljoner invånare år 1980.

Den totala befolkningen i Öresundsregionen kan med utgångspunkt från dessa prognoser beräknas till mellan 3 och 3,25 miljoner invånare år 1980.

Enligt prognoser för nuvarande Storstockholm beräknas den totala befolkningen i denna region till 1,64 miljoner invånare år 1980¹. Prognoserna pekar således på att storleksrelationen i stort sett kommer att bli oförändrad i jämförelse med år 1965. Öresundsregionen kommer 1980 att ha c:a två gånger större befolkning än Storstockholm.

Bostadsproduktionens storlek i en region kommer på lång sikt att stå i direkt proportion till regionens befolkningsandel. Under perioden 1960—1965 hade Storstockholm ungefär 16 procent av Sveriges totala befolkning och 16,5 procent av den totala bostadsproduktionen. I Malmö—Lundregionen, med 4,5 procent av rikets totala befolkning, skedde en något intensivare satsning. Drygt 6 procent av landets nybyggda bostäder uppfördes i detta område.

Någon motsvarande satsning på bostadsproduktionen i den danska huvudstadsregionen skedde inte under denna period. Københavns bostadsproduktion uppgick endast till genomsnittligt 5 procent av Danmarks totala byggande och stadens andel av landets totalbefolkning minskade därför från 20 till 18 procent. Även Storkøbenhavns befolkningsandel minskade något från 29,4 till 28,4 procent. Denna större region fick endast 25 procent av Danmarks totala bostadsproduktion. Hamburg, den konkurrerande storstadsregionen i söder, har liksom Storstockholm större andel av landets bostadsproduktion än av dess totalbefolkning. Under perioden 1960—1962 var andelarna 4 respektive 3,2 procent.

Av de tre ledande storstadsregionerna i nordvästra Europa är det således enbart i Öresundsregionens danska kärnzon, som bostadsproduktionen ställd i relation till landets totala bostadsbyggande är lägre än områdets befolkningsandel.

Region	Regionens andel av respektive lands totala befolkning i procent	Regionens andel av respektive lands totala bostadsproduktion i procent
Malmö—Lundregionen	4,5	6,5
Storstockholm	ungefär 16	16,5
Hamburg (1960—1962)	ungefär 3	4,0
København	ungefär 19	5
Storkøbenhavn	29	25

Dessa siffror reflekterar en medveten satsning från statsmakternas sida på storstadsområdena Hamburg och Stockholm. Skall Öresundsregionen ha förutsättningar att hävda sig i konkurrensen med framför allt Hamburg,

¹ SCB:s prognoser för de kommunblock som utgör nuvarande Storstockholm.

maste också investeringarna i bostäder och samhällsbyggande ökas. Ett tecken på att detta skulle vara en samhällsekonomisk god affär är att Öresundsregionen trots det låga bostadsbyggandet har kunnat bibehålla en hög takt i befolkningsökningen.

Københavns bostadsbestånd är på grund av den låga nybyggnationen relativt föråldrat och av tämligen låg kvalitet. I Malmö var 26 procent av bostadsbeståndet uppfört under perioden 1951—1960 jämfört med Storkøbenhavns 16 procent. Utvecklingen efter 1960 pekar därtill mot en ytterligare ökning av skillnaden i standard mellan Malmös och Storkøbenhavns bostadsbestånd. I jämförelse med Storstockholm blir skillnaden än mera markant.

Det är sannolikt att dessa värden för bostadsproduktionen är representativa också för andra delar av den offentliga investeringsverksamheten. Öresundsregionens missgynnade ställning kan delvis sammanhånga med att regionen är delad i förhållande till statsorganen i Danmark och Sverige och inte uppträder som en politisk och administrativ enhet. Detta ger givetvis en relativt och absolut mindre tyngd åt regionens företrädare. Men även andra mera slumpartade faktorer samverkar för att Öresundsregionens problem och utveckling isoleras från utvecklingsproblematiken i övrigt i Danmark och Sverige. Ett sådant olyckligt förhållande är att københavnstidningarna har relativt liten spridning utanför huvudstadsområdet, och att den skånska pressen inte har tillräcklig tyngd utanför provinsen.

Enhet eller mångfald

I det perspektiv som vi hittills betraktat Öresundsregionen är det en väl sammanhållen enhet. Bristen på statistisk information gör att vi inte i exakta siffror kan beskriva i hur hög grad. Vissa fragment, som t. ex. att 12 000 danskar bor och arbetar i Skåne, och ännu fler söker sin fritidstillvaro på den skånska sidan, är ett uttryck för samhörigheten. De kulturella aktiviteterna i København, spännande från Tivoli och Dyrehavsbakken till Det Kongelige Teater och Glyptoteket, är livligt frekventerade av skåningar, vilket var och en kan märka på de besökandes tungomål. Kontakterna över Öresund är ett ytterst påtagligt tecken på att skåningar och danskar utnyttjar varandras materiella och kulturella tjänster. Sammanlagt gav dessa kontakter 1967 upphov till närmare 24 miljoner resor över Öresund.

I ett annat perspektiv löses emellertid regionen upp i mindre administrativa, socialt och politiskt ganska isolerade enheter och delmarknader. I viss utsträckning är detta fallet i alla storstadsområden och ofta mycket besvärande ur planerings- och andra synpunkter. I Öresundsregionen kompliceras emellertid förhållandena av att Öresund ligger som en spärr och att nationsgränsen trots allt har en hindrande effekt på kommunikationerna. En fast förbindelse, som eliminerar det värsta av den kommunikationstekniska barriär som Öresund utgör, kommer givetvis att föra Öresundsregionens båda delar närmare varandra. För en investering på knappt 1 000 miljoner kro-

nor får man en storstadsregion med ökad konkurrenskraft och tillväxtpotential. Men fortfarande är de sociala och språkliga barriärerna svårforcerade. Informationsflödet mellan den danska och den svenska delen måste intensifieras. För närvarande säljs bara 900 ex. av de stora skånska tidningarna i Köpenhamnsområdet och ännu mindre danska tidningar i Skåne. Öresundsregionen har till skillnad från Stockholmsregionen eller Hamburgsområdet inte den sociala och ekonomiska enhetlighet som gör t. ex. ett gemensamt regionalprogram i radio självklart. Många administrativa och onödiga barriärer försvårar ytterligare kommunikationerna.

Det arbete som utförts av Nordiska rådet har varit oerhört värdefullt när det gällt att underlätta den internordiska samordningen eller integrationen. Detta har haft stor betydelse också på det regionala planet, men är inte tillräckligt. Det måste följas upp med regionala och lokala initiativ. Det är i det perspektivet som Öresundsrådets arbete måste ses och sådana synpunkter som motiverade dess bildande.

Öresundsrådet bildades 1965 med avsikt att skapa ett forum för kontakter och samordning mellan kommuner och kommunorganisationer i Öresundsregionen. Avsikten var att på sikt underlätta samordningen och samplaneringen och riva ner de barriärer som utgjorde konstlade hinder för en integration och därigenom öka regionens konkurrenskraft, underlätta ett balanserat samhällsbyggande och göra det lättare att finna lösningar för gemensamma problem.

Framför allt med hänsyn till att de två stora huvudfrågorna om storflygplats och fasta förbindelser har varit föremål för omfattande utredningar, har Öresundsrådets verksamhet försvårats väsentligt. Öresundsbronns lokalisering har helt naturligt varit en kontroversiell fråga även inom regionen. Vid rådets konstituering förutsattes därför, i föreställningen om att denna fråga skulle vara avgjord inom en nära framtid, att Öresundsrådet inte skulle debattera eller på annat sätt ta ställning till brofrågan förrän lokaliseringarna var avgjorda. Eftersom praktiskt taget alla andra integrationsfrågor i Öresundsregionen har varit avhängiga av brofrågans lösning har detta medfört, att Öresundsrådet har måst inta en passiv hållning under ett antal år.

Nu syns dessa frågor nära ett avgörande. Öresundsrådets aktivitet kan därmed intensifieras. De undersökningar som rådet låtit utföra för att förbereda en sådan aktivitet visar också att behovet är stort.

Allteftersom de två stora Öresundsfrågorna: de fasta förbindelserna och storflygplatsen, har förts från diskussionsnivån till det stadium då handlingslinjerna måste läggas fast, har diskussionen också aktualiserat olika aspekter på verkställigheten. I detta sammanhang behöver inget annat sägas än att samhället ständigt måste kunna utöva kontroll över vad som sker och hur det sker. Samtidigt bör självfallet den fria konkurrensen ha ett spelrum. Samhället måste emellertid ständigt kunna garantera att arbetena utförs till lägsta kostnad och med största effektivitet.

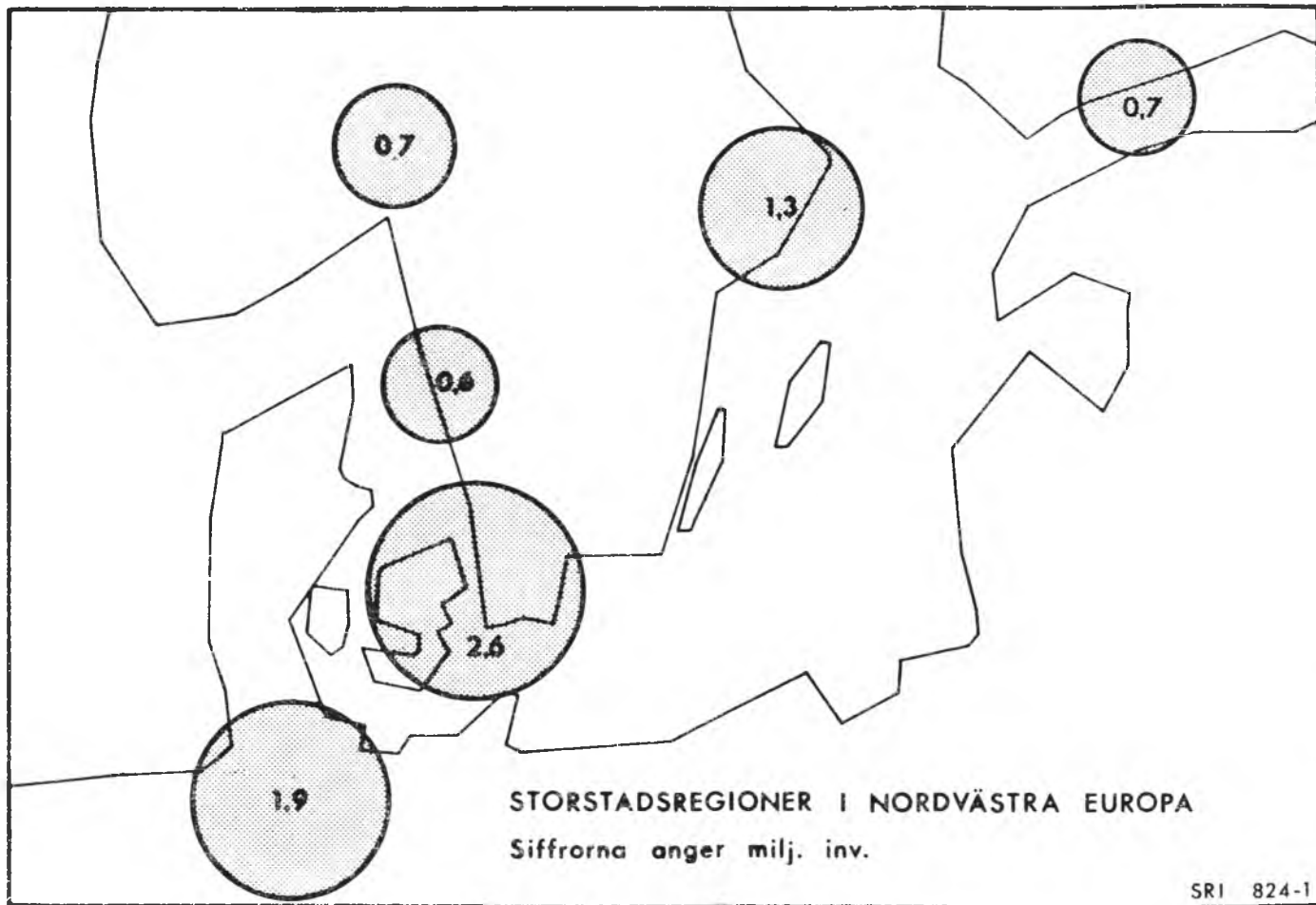
Samverkan och koordinering

Var för sig kan kommunerna på båda sidorna av Öresund lösa många eller t. o. m. flertalet av de olika samhällsbyggnadsproblemen. Liksom i Stockholmsregionen där storlandstingsidéen är aktuell, eller i Köpenhamnsregionen där Engsplanerådet förbereder sig för att ta över en del av de mest översiktliga samordningsfrågorna, finns det emellertid också i Öresundsregionen frågor som spänner över hela området. Själva Öresund är ju t. ex. en sådan fråga, kommunikationerna en annan, människornas fritidsförsörjning en tredje.

Flertalet av dessa gemensamma problem kan lösas på kommunal basis genom ett förtroendefullt samarbete och samråd. Det interkommunala samarbetet över nationsgränserna fordrar emellertid ofta en legal stabilitet, som man nu inte har. Inom Nordiska rådet utreds för närvarande möjligheterna att bilda internationella kommunalförbund. Ett positivt utredningsresultat i det sammanhanget kommer att få stor betydelse för utformningen och effektiviteten i det interkommunala samarbetet också i Öresundsregionen.

Inte minst gäller detta i fråga om den allt nödvändigare koordineringen av den fysiska planeringen i Öresundsområdet. De stora kommunikationsfrågorna, vatten och avloppsproblemen lösning samt regionens försörjning med fritidsområden är exempel på de faktorer, som måste föranleda en aktiv samordning av kommunala och statliga åtgärder i Öresundsregionen. Det lämpligaste sättet att komma till rätta med dessa problem är en samordning av den kommunala och interkommunala samhällsplaneringen på båda sidor av sundet.

Öresundsrådets arbetsutskott har än så länge på ett preliminärt stadium behandlat olika framgångsvägar. Det är arbetsutskottets förhoppning, att diskussionen här i dag skall bidra till en formulering av fastare linjer. För fullständighetens skull bör emellertid nämnas att arbetsutskottet redan i framställningar till regeringarna i båda länderna har hemställt om kommunal och regional insyn i den fortsatta handläggningen av Öresundsfrågorna. Denna framställning har emellertid inte fått den fulla förståelse från statsmakternas sida, som arbetsutskottet hade räknat med.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över medlemsförslag om gränskommunalt samarbete (A 171/s) och medlemsförslag om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen (A 227/s)

(Se Sak A 171/s: Bilaga 3)

Tilläggsförslag

om Nordiska kulturfonden

*(Väckt av K. B. Andersen, Georg Backlund, Ólafur Björnsson, Birgir Finns-
son, Håkon Johnsen, Grethe Philip, Dagmar Ranmark, Berte Rognerud,
Ingrid Segerstedt Wiberg och V. J. Sukselainen)*

Nordiska rådet antog vid sin trettonde session en rekommendation (rek. nr 28/1965), i vilken regeringarna anmodades att vidtaga åtgärder för ingående av en överenskommelse mellan länderna om tillskapande av en nordisk kulturfond, som till sitt förfogande årligen skulle erhålla 3 miljoner danska kronor och som skulle ställas under gemensam nordisk förvaltning. Under fondens första verksamhetsår, 1966, ställdes till fondens förfogande sammanlagt 600 000 danska kronor. Detta belopp ansågs av rådets kulturutskott icke till fyllest för att fonden skulle kunna fylla sin primära uppgift. En höjning till det ursprungligen begärda beloppet om 3 miljoner danska kronor föreslogs därför. En rekommendation i enlighet härmed antogs även av rådet (rek. nr 28/1966).

Genom den överenskommelse om Nordiska kulturfonden, som undertecknats i oktober 1966 och trätt i kraft i januari 1967, har sistnämnda rekommendation till fullo genomförts. Enligt överenskommelsen skall fonden årligen tillföras ett belopp om 3 miljoner danska kronor erlagt av de nordiska länderna i förhållande till deras befolkningstal. I anledning av den i november 1967 företagna devalveringen av den danska kronan antog rådet vid sin sextonde session en rekommendation (rek. nr 38/1968) med hemställan till regeringarna om en förhöjning av Nordiska kulturfondens belopp till 3 250 000 danska kronor. Av regeringsmeddelande till rådets sjuttonde session i anledning av rekommendationen framgår att samtliga länders regeringar torde vara eniga om att medverka till en sådan höjning, som återställer läget till vad som gällde före den danska devalveringen.

Enligt arbetsordningen för Nordiska kulturfonden har Nordiska kulturkommissionen att yttra sig över ansökningarna, innan fondens styrelse slutligen beslutar i saken. Vid den behandling av ansökningar, som företogs vid fondstyrelsens möte i december 1968, hade Nordiska kulturkommissionen tillstyrkt ansökningar, omfattande ett sammanlagt belopp på cirka 5 miljoner danska kronor. Det samlade ansökningsbeloppet var vid denna tidpunkt

10 miljoner danska kronor. De av kulturkommissionen tillstyrkta ansökningarna var tydligen av den art att kommissionen fann starka skäl föreligga för att förorda att medel anvisades ur fonden. Fondstyrelsen måste med hänvisning till det begränsade fondkapitalet avslå vissa ansökningar, trots att många av dessa sökande var ur nordisk kulturell synpunkt väl kvalificerade att få bidrag ur kulturfonden.

Erfarenheterna visar således klart att nu till buds stående fondkapital är otillräckligt för att täcka aktuellt behov av bidrag till nordiskt kultursamarbete i enlighet med Nordiska kulturfondens syfte. Troligt är att utvecklingen kommer att visa att betydligt högre fondbelopp är erforderligt. Det synes därför angeläget att kulturfondens medel höjes. En höjning till 5 miljoner danska kronor skulle därvid i första hand kunna ifrågakomma för att täcka föreliggande behov. Med hänsyn till framtida erfarenheter måste dock förutskickas att senare behov av ytterligare höjning kan uppstå. Här vill vi särskilt hänvisa till att Nordiska rådets kulturutskott i sitt betänkande över medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete (A 119/k) vid rådets femtonde session i Helsingfors framhöll, att Nordiska kulturfonden kunde fullgöra en viss uppgift för att tillgodose det omfattande behov av medel på det vidsträckt samarbetsområdet inom forskningen, där permanenta samlarbetsorgan saknas. Fondens medel ansågs dock med hänsyn till omfattningen av det nu rådande behovet vara otillräckligt för detta ändamål.

Enligt överenskommelsens artikel 5 skall, såsom ovan nämnts, fonden årligen tillföras ett i artikeln fixerat belopp. Denna ordning att i själva fördragstexten binda fondens årliga tillskott till ett visst belopp synes opraktiskt med hänsyn till att ändringar av fondbeloppet kan förutses bli aktuella successivt vid olika tillfällen. Det blir då en alltför komplicerad procedur att företaga ändringar i själva överenskommelsen varje gång fondbeloppet behövs jämkas. Rådets presidium påpekade detta missförhållande i sitt yttrande över konventionstexten. En ändamålsenlig utformning av texten i överenskommelsen i förevarande avseende bör i vart fall nu åstadkommas.

Den föreslagna höjningen är påkallad av det aktuella läget. Skall kulturfonden i framtiden fylla avsedd funktion, torde avsevärt högre belopp bli erforderliga. Vi utgår därför från att, när tillräcklig erfarenhet vunnits, verksamheten blir föremål för en ingående debatt och översyn.

I detta sammanhang bör även frågan om kulturfondens sekretariat beaktas. Frågan har senast behandlats av nordiska ämbetsmannakommitténs arbetsutskott för utbildning och forskning samt av den arbetsgrupp inom Nordiska organisationskommittén, som behandlat organisationen av det nordiska kulturella samarbetet. De har föreslagit upprättandet av ett nordiskt gemensamt sekretariat för sådana saker som är att hänföra till verksamheten inom undervisnings- och kulturministerierna. Verksamheten inom kulturfondens sekretariat är av den art och omfattning att den kräver perma-

nent personal. Nuvarande ordning att sekretariatet flyttar med förmanskapet mellan länderna är icke till fyllest i längden.

Under hänvisning till vad ovan anförts får vi hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att snarast möjligt höja det årliga tillskottet till Nordiska kulturfonden till sammanlagt 5 miljoner kronor.

København, Helsingfors, Reykjavik, Oslo och Stockholm den 17 februari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Ólafur Björnsson

Birgir Finnsson

Håkon Johnsen

Grethe Philip

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

V. J. Sukselainen

BILAGA 1

Skrivelse till Nordiska rådets kulturutskott från Nordiska kulturkommissionen, III sektionens huvudsekreteriat rörande Nordiska kulturfonden

Nordiska kulturkommissionens III sektion (sektionen för folkbildning och konst) skickar härmed till Nordiska rådets kulturutskott till kännedom följande utdrag ur protokollet från sektionens möte i Oslo 24—25 februari 1969. Utdraget ansluter sig till sektionens diskussion om dess förhållande till Nordiska kulturfonden.

Sektionen diskuterade de erfarenheter man fått genom arbetet med ansökningarna till Nordiska kulturfonden.

Sektionen konstaterade att det ur flera synpunkter varit värdefullt att sektionen haft anledning att deltaga i behandlingen av dessa ärenden. Sektionen anser, att den fortsatta utvecklingen kring Nordiska kulturfonden kommer att vara av avgörande betydelse.

Man ansåg det emellertid nödvändigt att principiella och praktiska problem vid handläggningen av kulturfondsärenden omsorgsfullt penetre-
rades.

Sektionen beslöt att arbeta vidare med dessa frågor med sikte på att så snart som möjligt formulera preciserade synpunkter.

Helsingfors den 26 februari 1969

Enligt uppdrag:

Margaretha Mickwitz

BILAGA 2

Skrivelse till Nordiska rådets kulturutskott från Föreningarna Nordens förbund rörande Nordiska kulturfonden

Till Nordiska rådets sjuttonde session har väckts ett tilläggsförslag om Nordiska kulturfonden (A 228 T/k) av K. B. Andersen m. fl., vari hemställes, att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att snarast möjligt höja det årliga tillskottet till Nordiska kul-

turfonden till 5 miljoner dkr. Med anledning härav tillåter sig Föreningarna Nordens förbund, som denna dag haft sammanträde i Stockholm, att framlägga några synpunkter i sammanhanget.

Tillkomsten av Nordiska kulturfonden, vars bildande föreslogs av föreningarna Norden redan för femton år sedan, hälsades av förbundet med stor tillfredsställelse och inom detsamma knöt man livliga förhoppningar till fondens kommande verksamhet. Erfarenheterna hittills har också visat, att Nordiska kulturfonden verkligen motsvarat ett behov och i viktiga avseenden haft en stimulerande effekt på det nordiska kultursamarbetet. Föreningarna Nordens förbund har tack vare bidrag från fonden kunnat genomföra flera viktiga aktioner i opinionsbildande syfte, inte minst riktande sig till ungdomen.

Emellertid har det visat sig, att de medel fonden årligen förfogat över i alltför hög grad begränsat dess möjligheter att stödja nordiska initiativ, som fonden och dess prioriterande organ Nordiska kulturkommissionen funnit i hög grad uppmuntransvärda. Ett tillgodoseende av det betydande antal kvalificerade ansökningar, som årligen inkommer till fonden, kräver ekonomiska resurser av en helt annan storleksordning än fonden hittills förfogat över. Vid senaste utdelningstillfället förelåg i huvudsak välmoliverade ansökningar gällande belopp, som tre eller fyra gånger översteg fondens disponibla medel.

Det är förbundets livliga förhoppning, att de nordiska statsledningarna skall vilja kraftigt öka fondens resurser och att man i en första omgång söker uppnå åtminstone det årliga anslag, som medlemsförslaget tar sikte på.

Förbundet ansluter sig också till de synpunkter i medlemsförslaget, vilka hänför sig till fondens administration, och hoppas, att denna fråga skall finna en positiv lösning i samband med den allmänna reorganisation och utbyggnad av de nordiska samsarbetsorganen, som för närvarande är föremål för flera utredningar.

Stockholm den 2 mars 1969

För Föreningarna Nordens förbund

Yngve Kristensson

Ordförande

Arne F. Andersson

Sekreterare

BILAGA 3

**Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över tilläggsförslag om
Nordiska kulturfonden (A 228 T/k) och meddelandet om
rekommendation nr 38/1968 angående justering
av Nordiska kulturfondens kapitalbelopp**

Till kulturutskottet har hänvisats tilläggsförslag A 228 T/k om Nordiska kulturfonden samt ett av Danmarks regering å samtliga regeringars vägnar till sjuttonde sessionen avgivet meddelande om rekommendation nr 38/1968. Utskottet har behandlat tilläggsförslaget och meddelandet vid sammanträdet den 29 januari 1969 och den 3 mars 1969.

Vid sakernas behandling i utskottet den 3 mars 1969 har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark, och undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland.

Därjämte har utskottet som sakkunniga hört föredragande Matti Gustafson, Finland, ekspedisjonssjef Enevald Skadsem, Norge, och direktör Arne F. Andersson, Sverige.

1. Meddelandet

Rekommendation nr 38/1968 avser en höjning av Nordiska kulturfondens dispositionsbelopp till 3 250 000 danska kronor årligen i anledning av den danska devalveringen år 1967. Av meddelandet till innevarande session framgår, att de nordiska undervisnings- och kulturministrarna vid möte i juni 1968 enats om att verka för den föreslagna höjningens ikraftträdande från och med den 1 januari 1969 och att åstadkomma den nödvändiga juridiska grundvalen härför. Den behövliga anslagsförhöjningen torde vidare enligt meddelandet kunna säkras i alla nordiska länder.

2. Tilläggsförslaget

I tilläggsförslaget hemställs, att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att snarast möjligt höja det årliga tillskottet till Nordiska kulturfonden till sammanlagt 5 miljoner danska kronor.

3. Utskottet

I överenskommelsen om Nordiska kulturfonden fastställdes det årliga fondbeloppet till 3 miljoner danska kronor. Den vid Nordiska rådets sextonde session antagna rekommendationen avsåg en höjning av det årliga beloppet med 250 000 danska kronor för att från och med 1969 undvika en fortsatt minskning av beloppets reella värde i anledning av den danska devalveringen

(rek. nr 38/1968). Regeringarna har enligt meddelandet till rådets sjuttonde session beslutat verka för genomförande av den föreslagna höjningen.

Utskottet har vid behandlingen av medlemsförslaget om nordiskt forskningssamarbete (Sak A 119/k) funnit, att avsevärda medel erfordras för att tillgodose det omfattande behovet av understöd och stipendier inom forskningsområden, där permanenta samarbetsorgan saknas. Härvidlag skulle Nordiska kulturfondens medel enligt utskottets uppfattning inte komma att vara tillräckliga för en verkligt avgörande insats på detta område (se Nordiska rådet. 15:e sessionen, s. 1117). Ytterligare har utskottet vid beredningen av förevarande medlemsförslag kunnat konstatera, att samarbetsprojekt inom den fria kultursektorn ofta fått träda tillbaka för andra ändamål vid utdelningen av fondens medel. Det är dessutom skäl att antaga, att behovet av medel för bilaterala eller multilaterala nordiska samarbetsuppgifter inom den kulturella sektorn kontinuerligt kommer att öka.

Av Nordiska kulturfondens berättelser för de första verksamhetsåren framgår, att av 66 ansökningar om medel ur beloppet för år 1966 endast 18 kunde beviljas. Sammanlagt anmälde sig ca 300 sökande till utdelningen av fondens medel för år 1967. Vid den första fördelningen av medlen för nämnda år behandlades 213 ansökningar, av vilka ett stort antal var väl motiverade. Dessa ansökningars totalbelopp uppgick till 8,3 miljoner danska kronor. Det anförda belyser förslagsställarnas påstående, att det årliga fondbeloppet visat sig vara otillräckligt i relation till antalet ansökningar.

Mot bakgrund av de anförda omständigheterna är det enligt utskottets mening uppenbart, att den i överenskommelsen om Nordiska kulturfonden fastställda summan är för låg för att behovet av understöd för brådskande och icke permanenta nordiska kulturella samarbetsprojekt skall kunna tillgodoses. Förslagsställarna har tagit initiativ till en höjning av fondbeloppet till 5 miljoner danska kronor. Utskottet vill för sin del varmt tillstyrka den föreslagna höjningen.

Det är vidare enligt utskottets förmenande uppenbart, att fondens dispositionsbelopp under de närmaste åren ytterligare måste ökas från den i föreliggande tilläggsförslag äskade summan. I överenskommelsen om kulturfonden har, som tidigare nämnts, beloppet fixerats till en bestämd summa. Varje justering av beloppet förutsätter således en ändring av 5 § i konventionen om fonden. För att i framtiden möjliggöra en smidigare höjning av kapitalbeloppet än hittills bör därför enligt utskottets förmenande en mera ändamålsenlig formulering av kapitalfastställelsen i överenskommelsen åstadkommas. Utskottet vill inte i detta sammanhang föreslå åtgärder beträffande en ändring av överenskommelsen, ehuru även vissa andra olägenheter är aktuella för Nordiska kulturfondens del. Dessa bör dock i en snar framtid bli föremål för en ingående prövning i avsikt att främja en ändamålsenligare utformning av Nordiska kulturfondens administration och verksamhet.

Med hänvisning till vad ovan anförts får utskottet föreslå,

1. att Nordiska rådet lägger meddelandet om rekommendation nr 38/1968 till handlingarna och anser spörsmålet för rådets del slutbehandlat samt

2. att Nordiska rådet i anledning av tilläggsförslaget måtte antaga en så lydande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att snarast möjligt höja Nordiska kulturfondens kapital till sammanlagt 5 miljoner danska kronor årligen.

Stockholm den 3 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Tilläggsförslag

om fattande av beslut i Öresundsfrågorna

(Väckt av Leif Cassel, Kresten Damsgaard, Svend Horn, Nils Jacobsen, Martha Johannessen, Mikko Laaksonen, Aksel Larsen, Jon Leirfall, Birger Lundström, Tuure Salo och Veikko Savela)

I rekommendation nr 22/1968 angående storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund beslöt Nordiska rådet uppmana regeringarna i Danmark och Sverige att påskynda behandlingen av nämnda båda projekt i mest möjliga mån, så att principbeslut kunde träffas snarast.

Nordiska rådet antog en rekommendation beträffande frågan om en fast förbindelse över Öresund redan vid sin första session år 1953. I fråga om storflygplats i Öresundsregionen antog rådet för första gången en rekommendation vid sessionen 1965. Rådet rekommenderade redan då regeringarna att i första hand ägna uppmärksamhet åt möjligheterna att anlägga en sådan flygplats på Saltholm. Sedan dess har under de efterföljande åren intill nu olika undersökningar pågått i dessa frågor. Vid fjolårets session syntes det utskottet finnas grundade förhoppningar om att beslut i frågorna skulle föreligga före rådets nästa session år 1969. Av de rådet nu lämnade regeringsmeddelandena att döma är emellertid att befara att dessa förhoppningar kommer på skam.

Enligt vår mening innebär varje ytterligare dröjsmål med ett avgörande i första hand av frågan om placeringen av storflygplatsen, varav sträckningen av den fasta förbindelsen i sin tur är avhängig, allvarliga risker i olika avseenden. Om Norden skall kunna behålla sin ställning inom den internationella flygtrafiken, är det ett oeftergivligt villkor att inom Norden finns en internationellt konkurrenskraftig storflygplats. Indirekt är det för Öresundsregionens utvecklingsmöjligheter som nordeuropeiskt ekonomiskt centrum av grundläggande vikt att regionen genom en storflygplats har möjlighet till snabba och täta flygförbindelser med världen i övrigt. Nordiska rådet har redan vid upprepade tillfällen framhållit nödvändigheten av att de lokala myndigheterna ges klara besked om var storflygplatsen och den fasta Öresundsförbindelsen kommer att placeras, så att den mera långsiktiga planeringen inom regionen kan komma i gång.

Med hänsyn till de stora värden som står på spel, inte blott för Öresunds-

regionen som sådan utan för ett samlat Norden, är det enligt vår mening inte försvarligt att ytterligare uppskjuta de första grundläggande besluten i dessa frågor. Det är vår bestämda mening att det nu föreligger ett tillräckligt material för att ett avgörande kan träffas. Det är alltid möjligt att peka på ytterligare spørsmål som kan behöva undersökas. Vid någon tid måste man emellertid sätta stopp och övergå till beslutsfattande. Enligt vår uppfattning kan det icke längre råda något tvivel om att denna tidpunkt i vart fall nu är inne.

Av regeringarnas meddelanden att döma har det särskilt varit osäkerheten beträffande bullerstörningar från en storflygplats på Saltholm, som givit upphov till nya fördröjande undersökningar. Särskilt från svensk sida har tveksamhet framkommit av denna grund. Nordiska rådets trafikutskott har låtit sig föreläggas det utredningsmaterial, som under senaste halvåret framlagts rörande de bullerstörningar, som uppkommer på den svenska sidan av Öresund, därest en storflygplats förläggs till Saltholm. Vi har vid denna genomgång kommit till den uppfattningen att en storflygplats placerad på Saltholm väl kan fylla alla de anspråk, som kan och bör ställas på en sådan, utan att allvarigare olägenheter uppstår på den svenska sidan av Öresund på grund av flygbuller. Det finns sålunda icke någon anledning att vidare uppskjuta ett ställningstagande av detta skäl. Vi har därvid utgått från att en storflygplats på Saltholm självfallet kommer att byggas och drivas så, att den föranleder minst möjliga sanitära olägenheter för invånarna på båda sidor av Öresund.

Under 1968 har inletts ett omfattande utredningsarbete för ett vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete. Detta syftar till att göra Norden till en ekonomisk enhet. Öresundsregionen kommer självfallet att bli ett av de viktigaste och mest betydelsefulla centra i en sådan enhet. I dessa s. k. NORDEK-planer ingår som ett viktigt led utbyggnaden av gemensamma regioner. Planerna upptar också förslag om ett gemensamt nordiskt finansieringsinstitut och om nya institutionella former för det nordiska samarbetet. De stora samfärdselprojekt, som sedan länge förberedes inom Öresundsregionen, måste uppenbarligen ses i sammanhang med det nu pågående arbetet att ekonomiskt samla de nordiska länderna.

Utredningsarbetet beträffande NORDEK skall enligt de nordiska statsministrarnas beslut av den 31 januari 1969 vara slutfört till den 15 juli 1969. Det synes naturligt att till denna tidpunkt beslut också föreligger beträffande storflygplatsfrågan och vad gäller en fast förbindelse över Öresund. Det blir i så fall möjligt att vid en slutlig uppgörelse om NORDEK beakta även de resultat, som nåtts med avseende å samfärdselprojekten i Öresundsregionen. Om det skulle draga ut med NORDEK-arbetet, får dock Öresundsfrågornas lösande ej fördröjas.

Efter vad som upplysts oss finns goda skäl att förmoda att danska folket redan före den 1 mars i år skall ha fattat beslut rörande storflygplats-

frågan. Såsom framgår av regeringsmeddelande till Nordiska rådet år 1966 (*se Nordisk Råd, 14. sess., s. 1710*) har från svensk sida förutsatts att det är Danmarks sak att i första hand ensam fatta beslut härom. Sedan detta beslut kommit till stånd, varmed alltså brådskar, bör det vara möjligt att under våren och sommaren 1969 till den 15 juli slutföra de förhandlingar mellan ländernas regeringar, som kan erfordras för att koordinera flygplatsbyggena m. m. på ömse sidor av Öresund och som behövs för att bestämma sträckningen av den fasta förbindelsen över Öresund. Nordiska rådet har redan tidigare i en rekommendation (nr 35/1965) uttalat sig för att den första förbindelsen skall byggas i Köbenhavn—Malmö-leden.

Under hänvisning till det anförda får vi föreslå,
att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar

1. Danmarks regering att, under förutsättning att Danmarks väntade beslut om storflygplats kommer att avse Saltholm, lämna den svenska regeringen utfästelse om att denna flygplats kommer att utnyttjas på ett sådant sätt, att störningar för svensk bebyggelse i görligaste mån undvikas, samt

2. Danmarks och Sveriges regeringar att i samråd med de andra nordiska länderna före den 15 juli 1969 fatta de beslut i övrigt, som erfordras för placeringen av Öresundsregionens storflygplats och sträckningen av den första fasta förbindelsen över Öresund.

Stockholm den 8 februari 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Birger Lundström

Tuure Salo

Veikko Savela

BILAGA

**Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över medlemsförslag A 206/t,
tilläggsförslag A 232 T/t och meddelandena om rekommendation
nr 22/1968/t angående storflygplats på Saltholm och en fast
förbindelse över Öresund**

(Se Sak A 206/t: Bilaga 2)

Tilläggsförslag
om vägförbindelse mellom Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden

(Väckt av Jon Leirfall)

I melding til Nordisk Råd vedrørende rekommandasjon nr 4/1963 medde-
ler den norske regjering, at for en veg på norsk side mot Sevettijärvi i Fin-
land vil alternativ trasé øst for Neidenelva bli undersøkt i 1969. Etter de
opplysninger en har om standarden på vegen på finsk side vil vegen på
norsk side måtte bli bygget som fylkesveg.

Innen utgangen av 1970 vil vegen være ført fram til den finske siden av
grensen.

Jeg henstiller til Nordisk Råd

å anmode regjeringen i Norge om å ta bestemmelse om
hvilken standard veien skal ha på norsk side, samt å frem-
skynde fullføring av veien til innen utgangen av 1970.

Oslo, 14. februar 1969

Jon Leirfall

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över tillägsförslaget och meddelandena om rekommendation nr 4/1963 angående vägförbindelse mellan Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden**

Til trafikudvalget er henvist tillægsforslag A 232 T/t om bygning af den norske del af en vejforbindelse mellem Sevettijärvi og riksvvej nr. 6 i Neiden samt meddelelser til 17. session om rekommandation nr. 4/1963 angående en vejforbindelse Sevettijärvi—Neiden, afgivet af Finlands og Norges regeringer.

1. Tillægsfor slaget

I tillægsforslaget, som er fremsat af Jøn Leirfall, henvises til, at den finske del af vejen — ifølge meddelelse om rekommandation nr. 4/1963 — vil blive ført frem til grænsen inden udgangen af 1970, og det henstilles, at rådet vedtager en rekommandation til Norges regering om at træffe beslutning om vejens standard og fremskynde færdiggørelsen af vejen til før udgangen af 1970.

2. Meddelelserne

Af meddelelserne fremgår, at väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i Finland vil istandsætte vejforbindelsen fra Sevettijärvi til grænsen som en »servicevæg» inden udgangen af 1970 og i det omfang, trafikken kræver det, udbygge hele vejstrækningen Kaamanen—Sevettijärvi—grænsen til en landevej. På norsk side vil en alternativ linieføring øst for Neidenelven blive undersøgt i løbet af 1969; på grundlag af de oplysninger, der foreligger om vejens standard i Finland, antages det, at den norske del vil blive bygget som fylkesvej.

3. Trafikudvalget

Udvalget har taget til efterretning, at det nu er besluttet at anlægge den finske strækning af vejforbindelsen inden udgangen af 1970, og at de finske myndigheder har erklæret at ville forbedre vejens standard, såfremt trafikken gør det påkrævet. Udvalget finder derfor, at bygningen af den norske del af vejstrækningen bør sættes i gang således, at den er færdig samtidig med den finske, og kan ganske tilslutte sig tillægsforslaget.

Udvalget indstiller,

1. at rådet i anledning af tillægsforslaget vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd henstiller til Norges regering snarest at træffe beslutning om standarden for den norske del af vejforbindelsen mellem Sevettijärvi og riksvej 6 i Neiden og at fremskynde bygningen af vejen således, at den er færdig inden udgangen af 1970, og

2. at rådet tager meddelelserne til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 4. marts 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Karl Guðjónsson

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Birger Lundström

Tuure Salo

Veikko Savela

Formand

Gösta Skoglund

Tilläggsförslag

om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete

(Väckt av Leif Cassel)

Som meddelande i anledning av den rekommendation nr 21/1968 som Nordiska rådet antog vid 1968 års session om ett på olika sätt vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete har Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges statsministrar till rådet överlämnat Nordiska ämbetsmannakommitténs rapport i ämnet (*NU 1969:1*) jämte vissa ytterligare upplysningar om det nu pågående utrednings- och förhandlingsarbetets gång och fortsatta planläggning.

Jag anser det vara av största vikt att Nordiska rådet vid sin förestående sjuttonde session på allt sätt understryker betydelsen av att detta arbete så snart som möjligt föres till ett lyckosamt slut, så att parlamenten kan få taga slutlig ställning till en överenskommelse mellan länderna rörande Nordekprojektet.

Under hänvisning till vad nu anförts får jag hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att med all kraft och skyndsamhet fullfölja det pågående utrednings- och förhandlingsarbetet, syftande till en överenskommelse om ett brett nordiskt ekonomiskt samarbete, och att tillsammans med Nordiska organisationskommittén och i kontakt med Nordiska rådets organ överväga Nordiska rådets ställning och uppgifter i ett sådant framtida samarbete.

Stockholm den 20 februari 1969

Leif Cassel

Ändringsförslag

om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete

(Väckt av K. B. Andersen, Erling Dinesen, J. O. Krag och Ivar Nørgaard)

Vi stiller følgende ændringsforslag som tilføjelse til Leif Cassels tillægsforslag (A 233 T/e):

Nordisk Råd opfordrer regeringerne til at udarbejde tidsplan for forhandlinger, der kan føre frem til en snarlig principbeslutning om en nordisk økonomisk union og til at fastsætte dato for det næste møde mellem Nordisk Råd's præsidium, det økonomiske udvalg og statsministrene til afholdelse inden udgangen af 1969.

Stockholm, den 1. marts 1969

K. B. Andersen

Erling Dinesen

J. O. Krag

Ivar Nørgaard

BILAGA 1

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e, tilläggsförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233 TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

Til det økonomiske utvalg er henvist medlemsforslag om rettslig likestilling for nordiske statsborgere når det gjelder yrkesfiske (A 44/e), medlemsforslag om felles nordisk jordbrukspolitikk (A 51/e), medlemsforslag om likeartet næringslovgivning (A 55/e), medlemsforslag om organiseringen av nordisk handelspolitisk samarbeid (A 79/e), medlemsforslag om harmonisering av de ytre tollsatser (A 80/e) og tilleggsforslag og endringsforslag om utvidet nordisk økonomisk samarbeid (A 233 T/e og A 233 TÄ/e) samt meldinger om rekommandasjonene nr 26/1966/e, 23/1967/e og 21/1968/e. »Preliminær rapport från Nordiska ämbetsmannakommittén om utvidgat nordiskt økonomiskt samarbeite» (NU 1969:1) er vedlagt melding om rekommandasjon nr 21/1968.

Ved behandlingen i utvalget deltok foruten utvalgets medlemmer statsminister Baunsgaard, økonomiminister Nyboe Andersen, handelsminister Thomsen og landbruksminister P. Larsen, Danmark, statsminister Koivisto, minister Linnamo, landbruksminister Miettunen og handelsminister Teir, Finland, statsminister Borten, statsråd Lyngstad og statsråd Willoch, Norge, samt statsminister Erlander, statsrådet Lange, statsrådet Wickman og statsrådet Bengtsson, Sverige.

I medlemsforslaget om yrkesfiske (A 44/e) henstilles at Nordisk Råd rekommanderer regjeringene å undersøke mulighetene for å oppnå rettslig likestilling for nordiske borgere når det gjelder yrkesfiske. I medlemsforslaget om felles jordbrukspolitikk (A 51/e) foreslås at Nordisk Råd henstiller til regjeringene å undersøke mulighetene for å skape et felles marked for landbruksvarer og i forbindelse dermed forutsetningene for et nordisk samarbeid om eksporten av disse varer. I medlemsforslaget om likeartet næringslovgivning (A 55/e) henstilles at Nordisk Råd rekommanderer regjeringene å undersøke forutsetningene for å skape et nordisk rettsfellesskap på næringslovgivningens område, omfattende enhetlige regler for retten til å drive næring i hvert av de nordiske land. I medlemsforslaget om organiseringen av nordisk handelspolitisk samarbeid (A 79/e) henstilles at Rådet rekommanderer regjeringene å omforme Nordisk samarbeidsutvalg til et permanent hel-

tidsarbeidende samarbeidsorgan med oppgave å arbeide for å få i stand en felles handelspolitisk opptreden samt effektivt å styrke de nordiske lands konkurransevne i det internasjonale handelssamkvem. I medlemsforslaget om harmonisering av de ytre tollsatser (A 80/e) henstilles at Rådet rekkommanderer regjeringene å foreta en rask utredning av mulighetene for å harmonisere de nordiske lands tollsatser og oppta forhandlinger om en overenskomst om dette. Utvalget drøftet ovennevnte fem medlemsforslag under 14. sesjon i 1966 uten å komme fram til forslag om konkrete rekommendasjoner. Rådet vedtok i 1966 etter henstilling fra utvalget rekommendasjon nr. 26/1966/e om økonomisk samarbeid, der elementer av medlemsforslagene gikk inn i rekommendasjonen (pakkeplanen). Medlemsforslagene er senere ikke tatt opp til behandling i utvalget.

Utvalget anser at de tiltak som medlemsforslagene tok sikte på er innebygget i den rekommendasjon om et utvidet nordisk økonomisk samarbeid som ble vedtatt under 16. sesjon 1968 (rek. nr 21/1968/e) og i det arbeid som pågår om et utvidet økonomisk samarbeid.

I beretningen fra Ministerkomitéen (C 5/e) og i meldingene om rekommendasjonene nr. 26/1966/e, nr. 23/1967/e og nr. 21/1968/e er det vist til den foreløpige rapport som er avgitt av Nordisk embetsmannsutvalg 3. januar 1969 (*NU 1969: 1*). I melding av 22. februar 1969 er det gitt tilleggsopplysninger på enkelte områder.

I tilleggsforslag om utvidet nordisk økonomisk samarbeid (A 233 T/e) henstilles at rådet rekkommanderer regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige med all kraft og hurtigst mulig å fullføre det pågående utrednings- og forhandlingsarbeid, siktende på en overenskomst om et bredt nordisk økonomisk samarbeid, og sammen med Den nordiske organisasjonskomitéen og i kontakt med Nordisk Råds organer å overveie Nordisk Råds stilling og oppgaver i et slikt fremtidig samarbeid. I endringsforslaget (A 233 Ä/e) henstilles til regjeringene å utarbeide tidsplan for forhandlinger som kan føre frem til en snarlig prinsippbeslutning om en nordisk økonomisk union og å fastsette dato for det neste møte mellom Nordisk Råds presidium, det økonomiske utvalg og statsministrene for avholdelse innen utgangen av 1969.

Spørsmålet om utvidet økonomisk samarbeid har også vært drøftet i de øvrige utvalg i Nordisk Råd. Uttalelsene fra disse utvalg følger som Bihang 1—4.

Det økonomiske utvalg konstaterer at den foreløpige rapport om »Utvidet nordisk økonomisk samarbeid» som, etter oppdrag av regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige og i nær kontakt med dem, er utarbeidet av Det nordiske embetsmannsutvalg, og som er sendt til Nordisk Råd av regjeringene, inneholder en klarlegging av en rekke viktige problemstillinger og en verdifull belysning av naturlige retningslinjer for løsninger på en rekke punkter.

På bakgrunn av ovenstående innstiller utvalget at Rådet:

a) vedtar følgende rekommandasjon:

Nordisk Råd rekommanderer regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige

1. å fullføre utrednings- og forhandlingsarbeidet vedrørende Nordek slik at forslag til en løsning på samtlige i embetsmannsrapporten behandlede samarbeidsområder og et utkast til traktat om et omfattende og mangesidig økonomisk samarbeid kan foreligge senest den 15. juli 1969,

2. deretter å oversende dette materiale til Nordisk Råds presidium og det økonomiske utvalg,

3. å fastlegge en dato høsten 1969 for neste møte mellom Nordisk Råds presidium, det økonomiske utvalg og statsministrene for en diskusjon av traktatutkastet og det øvrige materiale samt av tilretteleggelsen av det videre arbeid,

4. i de nye instruksjoner til embetsmennene å fremheve at forslaget skal inneholde rammer og retningslinjer for et samarbeid såvel på kort som på lang sikt og også omfatte en hensiktsmessig organisasjon av dette samarbeid,

5. å legge forhandlingene mellom regjeringene slik til rette at et forslag om en slik omfattende utvidelse av det økonomiske samarbeid kan forelegges de nordiske nasjonalforsamlinger så snart som mulig,

6. å ta de uttalelser som er avgitt fra de øvrige utvalg i Nordisk Råd i betraktning ved det fortsatte arbeid.

b) ikke foretar seg ytterligere i anledning medlemsforslagene A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e og A 80/e.

c) tar beretningen fra Den nordiske ministerkomité for økonomisk samarbeid til etterretning.

d) tar meldingene om rek. nr 21/1968/e til etterretning i påvente av nye meldinger til neste ordinære sesjon.

e) tar meldingene om rek. nr 26/1966/e og rek. nr 23/1967/e til etterretning og anser sakene som ferdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 4. mars 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Yngve Holmberg

Kuuno Honkonen

Förman

Jørgen Jensen

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihtniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

Yttrande av Nordiska rådets juridiska utskott över Nordiska ämbetsmannakommittéens rapport angående utvidgat ekonomiskt samarbete (NU 1969:1)

Udvalget har behandlet rapporten på møder den 3. og 4. marts 1969. I behandlingen har foruden udvalgets medlemmer deltaget justitsminister Knud Thestrup, Danmark, justitieminister Aarre Simonen, Finland, samt visse tjenestemænd.

Udvalget har allerede gjort sig bekendt med rapporten på sit møde den 27. januar 1969, hvor statssekretærene Ove Rainer, Sverige, efter anmodning redegjorde for indholdet og besvarede spørgsmål fra udvalgets medlemmer.

Udvalget har særlig gennemgået de dele af betænkningen, der omhandler samarbejdet med hensyn til næringsret og konkurrenceregler samt de institutionelle spørgsmål.

Samarbejdet på nærings- og konkurrencelovgivningens område udgør kun en mindre del af det omfattende retslige samarbejde, der på baggrund af en hundredårig tradition finder sted imellem de nordiske lande. Udvalget har ved gentagne lejligheder haft mulighed for at konstatere, at der — særlig for justitsministeriernes vedkommende — efterhånden er skabt faste sædvaner for den form, hvori lovgivningssamarbejdet foregår. Herved er tillige tilvejebragt et sikkert grundlag for en fortsat udvidelse af området for retsligt samarbejde samt for en intensivering af dette, og man tillægger det stor betydning, at det i stadigt videre omfang lykkes at harmonisere lovgivning og retslig praksis i Norden.

Udvalget finder herefter særlig anledning til at fremhæve det i rapporten indeholdte forslag til en principerklæring efter nærmere angivne retningslinjer, hvorved en fortsat udvidelse af det nordiske lovsamarbejde på næringslivets område vil kunne sikres og fremskyndes. Udvalget kan give sin tilslutning til forslaget, det er i overensstemmelse med den i samarbejdsoverenskomsten af 1962 for det retslige samarbejde fastlagte målsætning. Udvalget kan endvidere anbefale de fremlagte forslag vedrørende selskabsretlig, patentretlig og øvrig næringsretlig lovgivning under den forudsætning, at forslagene indgår som led i den helhed med hensyn til et omfattende nordisk økonomisk samarbejde, hvorom der kan opnås enighed mellem landene.

Man henleder i denne forbindelse opmærksomheden på, at der til udvalget allerede inden for nærings- og konkurrencelovgivningens område er henvist medlemsforslag om konkursordenen (*A 141/j*), om ensartet konkurrencelovgivning (*A 156/j*) og om fortsat nordisk patentsamarbejde (*A 178/j*) samt meddelelser vedrørende rekommandationerne nr. 12/1961 om ensartet

aktieselskabslovgivning, nr. 13/1965 om ensartet forældelseslovgivning og nr. 37/1965 om en fælles klageinstans i patentsager.

For så vidt angår de institutionelle spørgsmål har udvalget særlig bemærket, at kun det fra dansk side skitserede forslag tillægger Nordisk Råd visse særlige funktioner inden for det planlagte samarbejde. Udvalget er dog opmærksom på, at de fra finsk, norsk og svensk side fremlagte synspunkter om den organisatoriske opbygning er præliminære. Det er tillige over for udvalget oplyst, at det ved udarbejdelsen af den finsk-norsk-svenske plan kun har været tanken at skitsere den institutionelle opbygning på regeringssiden, og at der ikke er taget stilling til, hvilke konsekvenser en udvidelse af det økonomiske samarbejde som planlagt eventuelt vil kunne få for Nordisk Råd, eller hvilke funktioner rådet bør tildeles inden for det udvidede samarbejde.

Udvalget kan tiltræde det i betænkningen angivne grundsynspunkt, at den organisatoriske opbygning må bedømmes med udgangspunkt i den udformning, som det udvidede samarbejde vil få, og at den endelige stillingtagen til institutionsspørgsmålet ikke kan tages, før der foreligger et helhedsbillede af forslagene på de ulige områder. Efter udvalgets opfattelse vil det være ønskeligt, at der med henblik på fremme af et så effektivt og fuldstændigt samarbejde som muligt ved den endelige udarbejdelse af planerne tildeles Nordisk Råd sådanne funktioner i samarbejdet, som rådet under hensyn til sin karakter af et parlamentarisk, nordisk organ naturligt er berettiget til at varetage. Herunder bør der særlig gives Nordisk Råd adgang til at tage stilling til budget og regnskaber, således som anført i den danske plan, samt til i øvrigt at følge og kontrollere samarbejdet på hensigtsmæssig måde. Man forudsætter herved, at den praktiske udformning af rådets funktioner før fastlæggelsen drøftes med repræsentanter for rådet eller overlades til forberedelse i den af regeringerne og rådet i fællesskab nedsatte Nordiske Organisationskomité.

Stockholm, den 3. marts 1969

Georg C. Ehrnrooth

Erkki Hara

Svend Haugaard

Jørgen Jensen

Tage Johansson

Osmo Kock

Lars Leiro

Matthias A. Mathiesen

Sven Mellqvist

Johan Møller Warmedal

K. Axel Nielsen

Jan-Ivan Nilsson

Formand

Harald Samuelsberg

Utdrag ur referat från Nordiska rådets juridiska utskotts möte den 3 mars 1969**1. D 1969/21/1968: Udtalelse om Nordek-planen**

Der var enighed om det fremlagte udkast til udtalelse med den ændring, at ordene »repræsentanter for» indføres foran »rådet» i tredje sidste linie.

Johansson, Mellqvist og Nilsson gjorde dog gældende, at den i udkastets næstsidste punktum omhandlede adgang for Nordisk Råd til at »tage stilling til» budget og regnskaber forudsættes at være identisk med, at rådet får adgang til at »udtale sig om» budget og regnskaber, ligesom man anser ordene »og kontrollere» i samme punktum for overflødige.

BIHANG 2

Yttrande av Nordiska rådets kulturutskott över Nordiska ämbetsmannakommitténs rapport angående utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete (NU 1969:1)

Kulturutskottet har upprepade gånger vid beredningen av utbildnings- och forskningsfrågor haft anledning att framhålla behovet av en ökad nordisk koordinering och prioritering av arbetsuppgifterna. Frågan har senast aktualiserats vid behandlingen av sak A 119/k om nordiskt forskningssamarbete, varvid utskottet efterlyst en tydlig politisk vilja till nordisk samordning. Såsom ett led i sin strävan att främja ett fastare nordiskt forskningssamarbete framförde utskottet i skrivelse av den 19 april 1968 till Nordiska rådets presidium önskemålet att presidiet vid sammanträde med de nordiska ländernas statsministrar den 23 april 1968 måtte framhålla forskningssamarbetets betydelse för utbyggnaden av det nordiska ekonomiska samarbetet. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse, att den ämbetsmannakommitté, som tillsattes såsom ett resultat av statsministrarnas överläggningar i april 1968, gavs i uppdrag att behandla även forsknings- och utbildningssamarbetet. Frågan har behandlats i två avsnitt i ämbetsmannakommitténs rapport, vilket har lett till en bristande koordinering vad gäller behandlingen av forskningssamarbetet.

Utskottet har vid sammanträde den 28 januari 1969 av företrädare för ämbetsmannakommittén informerats om kommitténs arbete. Härvid framgick, att utredningsmännen främst önskat rikta in sig på generella samarbetsområden. Under sådana förhållanden har rapporten kommit att företräda samarbetsfrågor, som vid olika tillfällen redan tidigare aktualiserats inom utskottet eller i övrigt är föremål för beredning på nordiskt plan. Ut-

skottet är i princip enigt med ämbetsmannakommittén om huvudspörsmålen för det nordiska samarbetet rörande utbildning och forskning. Härvidlag företräder ämbetsmannakommitténs rapport ingenting nytt, utan bör ses som en sammanställning av flera års erfarenheter av nordiskt samarbete.

För närvarande väntar ett flertal samarbetsuppgifter inom kultursektorn på sin lösning. Av dessa har de flesta redan en längre tid varit föremål för beredning inom nordiska kommittéer och andra samarbetsorgan. Vid genomgången av regeringarnas meddelanden om rådsrekommendationer har utskottet ofta funnit, att samarbetsuppgifterna inte kunnat lösas tillräckligt snabbt och effektivt. Beredningen av kulturfrågor har i flera fall på ett beklagligt sätt fördröjts på grund av otillfredsställande resurser på organisatoriskt plan, särskilt i fråga om funktionsdugliga exekutivorgan.

Utskottet har beretts tillfälle att taga del av rapporten från Nordiska organisationskommitténs arbetsgrupp för kulturfrågor, vari organisationen av det nordiska kultursamarbetet ingående behandlas. Vidare har utskottet upplysts om att frågan behandlats inom Nordiska ämbetsmannakommitténs arbetsgrupp för utbildning och forskning, som utarbetat ett detaljerat förslag till reorganisation på kulturområdet. Det är även utskottet bekant att representanter för nämnda utredningar och Nordiska kulturkommissionens utredning rörande kultursamarbetet vid möte den 22 november 1968 enats om en allmän organisatorisk ram för kultursamarbetet. Vid genomgången av ämbetsmannakommitténs rapport har utskottet emellertid funnit, att frågan om en reorganisation av kultursamarbetet inte närmare berörts.

Erfarenheterna av utskottets arbete har klart givit vid handen, att förslag till nya samarbetsprojekt ingalunda saknas. Bristerna inom det nordiska kultursamarbetet har främst gjort sig gällande vid lösningen av samarbetsfrågorna. Enligt utskottets uppfattning är det centrala problemet härvidlag behovet av samarbetsorgan, som effektivt kan driva fram lösningar av gemensamma arbetsuppgifter. Utskottet vill därför starkt understryka betydelsen av att regeringarna vid den fortsatta beredningen av Nordiska ämbetsmannakommitténs rapport inriktar sig på att åstadkomma en fastare organisation av det nordiska kulturella samarbetet.

Stockholm den 3 mars 1969

<i>K. B. Andersen</i>	<i>Georg Backlund</i>	<i>Per Bergman</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Niels Eriksen</i>	<i>Olav Hordvik</i>
<i>Ólafur Jóhannesson</i>	<i>Håkon Johnsen</i>	<i>Dagmar Ranmark</i>
Förman		
<i>Berte Rognerud</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg</i>	<i>Sylvi Siltanen</i>

Yttrande av Nordiska rådet socialpolitiska utskottet över Nordiska ämbetsmannakommitténs rapport angående utvidgat ekonomiskt samarbete (NU 1969:1)

Socialpolitiska utskottet har företrädesvis uppehållit sig vid de avsnitt av rapporten som omfattar arbetsmarknadspolitik och regionalpolitik.

Såväl den del som omfattar arbetsmarknaden som den som omfattar regionalpolitiken har givits relativt ringa utrymme i rapporten. Anledning här till har enligt uppgift som lämnats utskottet varit att enighet i stort sett föreligger om samarbetet beträffande ländernas arbetsmarknads- och regionalpolitik. På dessa områden försiggår redan ett icke obetydligt samarbete, som utskottet följer i olika sammanhang. Utskottet vill understryka vikten av att detta samarbete vidareutvecklas.

Ett ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna torde leda till fördelar för ländernas invånare. Full sysselsättning, snabb ekonomisk tillväxt och ökad social välfärd är gemensam målsättning för alla ländernas politik. Dess förverkligande förutsätter såsom uttalats i rapporten en nationellt väl utvecklad industri, som i konkurrensavseende kan göra sig gällande på den internationella marknaden.

Utskottet har i olika sammanhang vid behandling av medlemsförslag haft anledning understryka betydelsen av att den nordiska industrin och handeln inbördes arbetar under så lika konkurrensförhållanden som möjligt och att den göres så konkurrenskraftig som möjligt gentemot länderna utom Norden. Är bestämmelser berörande produktionslivet, som tillkommit av skilda sociala hänsyn, mycket olikartade i de nordiska länderna kan detta förhållande medföra handels- och etableringshinder av icke ringa vikt. Utskottet har senast framfört synpunkter av denna art vid behandlingen av medlemsförslagen om användande av engångsförpackningar (*A 214/s*) och om föreningsproblemen (*A 164/s*).

I rapporten avhandlas icke frågor av socialpolitisk art och således icke frågan om finansiering av socialförsäkringarna. Utskottet utgår dock ifrån att en vidgad ekonomisk integration på längre sikt nödvändiggör en ökad harmonisering av socialförsäkringarna i de olika länderna.

Ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete finner utskottet utifrån redan vunna erfarenheter innebära fördelar bland annat på så vis att ett än bättre utnyttjande av arbetskraftsresurserna blir möjligt. Den fria nordiska arbetsmarknaden gör det redan nu möjligt för envar att utan hinder söka arbete

utanför det egna landets gränser, ett förhållande som är till fördel i tider av sysselsättningssvårigheter i något av de nordiska länderna. Nordek förutsätter en intensifiering av detta redan etablerade samarbete. I rapporten nämnes i detta sammanhang bland annat sådana samarbetsuppgifter som utarbetande av gemensamma arbetsmarknadsprognoser, genomgång av reglerna för yrkesmässig och geografisk rörlighet och diskussion av möjligheterna för gemensamma nordiska arrangemang på dessa områden.

Utskottet vill såvitt gäller den geografiska rörligheten peka på de svårigheter som uppstår genom att även arbetsföra människor i många fall har svårigheter att flytta på sig, vilket i sin tur ger upphov till arbetslöshet i vissa trakter medan brist på arbetskraft råder i andra trakter. Utskottet vill poängtera vikten av att redan existerande lokaliseringspolitiskt samarbete särskilt fördjupas och inriktas på praktiska projekt av värde för befolkningen i Norges, Finlands och Sveriges nordligaste områden där det förekommer undersysselsättning på grund av svagt utvecklat näringsliv.

I en samarbetsöverenskommelse torde icke kunna undvikas att målsättningen för regionalpolitiken tages upp. Denna är för närvarande icke densamma i alla länderna. I vissa länder lägges större tonvikt vid en spridning av industrier, i andra motverkas tendenserna till koncentration i mindre grad. Det torde vara erforderligt att länderna härvidlag förhandlar sig fram till en likartad syn och till en enhetlig politik, bland annat för begagnandet av det planerade gemensamma investeringsinstitutets resurser.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla förhållandena i utkantsdistriktet i anledning av att en starkare nordisk integration torde påskynda strukturförändringen inom näringslivet. Områden med mindre differentierat näringsliv kan väntas komma på mellanhand, vilket leder till växande problem av social och sysselsättningsmässig natur. Det synes ligga i näringslivets intresse att söka lokalisera projekt till de delar av länderna där bland annat kortare transportvägar och klimatiska förhållanden gör en sådan lokalisering i många fall lönsam. Här kan i vissa fall uppstå en konflikt mellan näringslivets intressen och det allmänna önskemålet, att befolkningen i vissa landsdelar skall ha möjlighet till boende och sysselsättning på sin ort. Utskottet vill understryka att en avvägning måste ske mellan olika intressen i dessa fall då riktlinjer för en gemensam regionalpolitik drages upp. Kraven på ett effektivt utnyttjande av arbetskraften får enligt utskottets mening icke drivas så långt att det uppstår väsentliga sociala nackdelar för vissa regioner.

Slutligen vill utskottet tillägga, att utskottet finner förslaget om en nordisk finansieringsinstitution att användas bland annat till regionala utvecklingsprojekt väl motiverat. Utskottet anser, att utvidgat ekonomiskt samarbete i form av större kapitalrörlighet och etableringsfrihet är ägnad att utjämna och lindra de svårigheter som alltför stora omflyttningar av arbetskraft kan

skapa både i landet därifrån arbetskraften flyttar och i det land dit flyttningen sker.

Stockholm den 3 mars 1969

<i>Johannes Antonsson</i>	<i>Sigurður Bjarnason</i>	<i>Kaj Bundvad</i>
<i>Erling Dinesen</i>	<i>Sven Hammarberg</i>	<i>Kaarlo af Heurlin</i>
<i>Lars Korvald</i>	<i>Lars Larsson</i>	<i>Tyyne Leivo-Larsson</i>
Förman		
<i>Harald Løbak</i>	<i>Gerda Møller</i>	<i>Salve Salvesen</i>
	<i>Juho Tenhiälä</i>	

BIHANG 4

Yttrande av Nordiska rådets trafikutskott över Nordiska ämbetsmannakommitténs rapport angående utvidgat ekonomiskt samarbete (NU 1969:1)

På Nordisk Råds præsidiiums møde i Stockholm den 31. januar 1969 blev det besluttet, at rapporten om udvidet økonomisk samarbejde, som den 3. januar 1969 blev afgivet af Det nordiske embedsmandsudvalg til Den nordiske ministerkomité for økonomisk samarbejde og den 8. januar 1969 af ministerkomiteen oversendt til Nordisk Råds præsidium m. fl., bl. a. skulle behandles i trafikudvalget, og at udvalget skulle afgive en udtalelse til rådets økonomiske udvalg.

Trafikudvalget har herefter gennemgået rapporten og har herved konstateret, at transportforhold principielt ikke er behandlet af embedsmandsudvalget. Kun to steder i rapporten nemlig i:

afsnit II C om handelspolitik, hvor det er anført, at de nordiske lande fortsat bør virke for en liberal søfartspolitik, og at landene i deres fælles handelspolitiske optræden bør tage hensyn til de søfartspolitiske interesser (NU 1969: 1 side 25) og i

afsnit II I om næringsret og konkurrenceregler, hvor det fra dansk, finsk og svensk side foreslås at gennemføre fællesnordiske undersøgelser vedrørende de særlige problemer, som opstår i forbindelse med ligestillingsprincipets anvendelse bl. a. vedrørende transportvirksomhed for så vidt angår vej- og lufttransport samt indenrigs søtransport (NU 1969: 1 side 60) synes transportforhold nævnt.

Trafikudvalget kan for sit vedkommende ganske tilslutte sig de nævnte forslag. Det bemærkes, at Nordisk Råd — efter indstilling fra trafikudvalget — allerede i rek. nr. 1/1967 har henstillet til regeringerne at undersøge mulighederne for en gradvis afskaffelse eller lempelse af kravet om særlig

tilladelse for godstransport med lastbiler i og mellem de nordiske lande.

Det er trafikudvalgets opfattelse, at det nordiske samarbejde inden for transportsektoren, som hidtil har kunnet udvikle sig på en sådan måde, at alle landene har haft fordel derved, må videreføres og udbygges yderligere i forbindelse med et udvidet økonomisk samarbejde. Integreringen inden for det nordiske næringsliv, særlig industri og handel, forudsætter en tilsvarende udbygning af transportapparatet. Hvis denne sektor bliver sat tilbage, kan den fortsætte integreringsproces forsinkes. Transportspørgsmålene har derfor sin givne plads, når man udreder et udvidet nordisk samarbejde. Særlig vigtigt er, at trafikinvesteringerne kommer med i overvejelserne mod baggrund af disses størrelsesorden, og at samfundet som samordner og kapitalforsørger i realiteten beslutter om disse investeringer. Den fremtidige planlægning af lufthavne, veje og havne m. m. bør ske ud fra et nordisk helhedssynspunkt, og der bør fastlægges en fælles nordisk transportpolitik med henblik på en rationel udnyttelse af transportapparatet.

Trafikudvalget beklager, at transportsektoren ikke allerede har været behandlet af Det nordiske embedsmandsudvalg. Denne integrerende del i et udvidet nordisk økonomisk samarbejde bør inddrages i det fortsatte udredningsarbejde, som ifølge statsministrenes beslutning af 31. januar 1969 skal være tilendebragt den 15. juli 1969, og samarbejdet på trafikområdet bør tages op som et særlig punkt i den traktattekst, som skal lægges frem.

Det vil imidlertid ikke være muligt i den tid, der er til rådighed — og enhver forsinkelse bør undgås — at stille forslag om et mere præciseret samarbejde på transportområdet. I traktatudkastet bør imidlertid transportsektorens betydning understreges, og der bør optages en bestemmelse, som forpligter landene til inden for et ikke alt for langt tidsrum at fremlægge en udredning med forslag til samarbejdets udbygning på transportområdet.

Stockholm, den 4. marts 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Karl Guðjónsson

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Birger Lundström

Tuure Salo

Veikko Savela

Formand

Gösta Skoglund

*BILAGA 2***Skrivelse till de nordiska regeringarna och Nordiska rådet från 450 danska
högskoleelever rörande en nordisk ekonomisk union**

450 højskoleelever fra 15 højskoler i Jylland og på Fyn appellerer her- ved til de nordiske regeringer, samt landenes repræsentanter i Nordisk Råd om at føre forhandlingerne omkring den nordiske økonomiske union frem til et positivt resultat og ikke lade sig hævme af kortsigtede nationale in- teresser.

Vi unge højskoleelever vil hermed give de nordiske politikere den var- meste tilslutning til dannelsen af et forenet Norden med det formål senere at kunne medvirke til dannelsen af en åben verden af selvstyrende folk i et samarbejde på frie og lige vilkår.

Snoghøj, den 3. marts 1969

Poul Engberg

Mødets dirigent, Forstander cand.
jur. Snoghøj Nordiske Folkehøjskole

Poul Winther Jensen

Højskoleelev Snoghøj
Nordiske Folkehøjskole

N. C. Christensen

Højskoleelev, Aktivistgruppen
»Norden Nu» Ask Folkehøjskole

Tilläggsförslag

om nordiskt varudeklarationssamarbete

(Väckt av Leif Cassel och Sven Hammarberg)

Av det meddelande till Nordiska rådets sjuttonde session som Danmarks regering å samtliga regeringars vägnar avgivit om rekommendation nr 31/1967 rörande samverkan om varudeklarationer framgår, att varudeklarationsorganen i de nordiska länderna beslutat utbygga och intensifiera sitt samarbete i enlighet med rådets rekommendation. Enligt vår uppfattning är detta emellertid ej tillräckligt för att man med rimlig snabbhet skall kunna uppnå de fördelar, som ett gemensamt varudeklarationsförfarande kan ge. Läget på varudeklarationsområdet är i dag så olikartat i de nordiska länderna, att det synes oss nödvändigt att man tillsätter en utredning på internordisk basis för att undersöka dessa förhållanden och framlägga de förslag som denna utredning kan föranleda. Bl. a. mot bakgrunden av den aktuella Nordekplanen bör man överväga att bygga upp en organisatoriskt fastare samverkan, eventuellt i form av ett nordiskt varudeklarationsorgan.

Vi vill för att understryka behovet av en utredning peka på några områden, där varudeklarationsorganens praxis i dag skiljer sig och där ett gemensamt varudeklarationsförfarande skulle eliminera de betydande olägenheterna av nuvarande ordning. Själva arbetsprogrammet har sålunda olika inriktning. I Danmark sysslar man t. ex. ej med textilområdet. I Sverige har man börjat undersöka möjligheterna att införa deklarationer på det allt viktigare tjänsteområdet. I Sverige har hittills utarbetats cirka 150 normer, medan antalet är väsentligt mindre i de övriga länderna. Det är därför nödvändigt att undersöka hur arbetet skall kunna koordineras och normerna samfhasas i betydligt högre grad än det nu pågående och planerade samarbetet kan möjliggöra inom rimlig tid. Även omfattningen av aktiviteterna inom informations- och marknadsföringsområdena skiljer sig åt. Det föreligger vidare olikheter i fråga om principerna för och frekvensen av kontrollen. Likaså tillämpas skilda avgiftssystem.

Ett särskilt problem gäller frågan om varudeklarationernas nordiska giltighet. Genom det ökade nordiska varuutbytet införes varor till ett land försedda med ett annat lands varudeklarationer. Om det för samma vara

finns varudeklarationsnorm utarbetad i införsellandet, kan alltså — teoretiskt fyra — olika normer med olika regelsystem förekomma, vilket måste försvåra konsumentens bedömning och införa snedvridande moment i konkurrensen. Det är också oklart vilken verkan en varudeklarationsnorm från ett land får i ett annat land.

Stora fördelar bör kunna uppnås ur såväl producentens och distributörens som konsumentens synvinkel av ett enhetligt — möjligen också centraliserat — nordiskt varudeklarationsförfarande. I samband härmed må även understrykas att, om en sådan verksamhet skulle kunna genomföras, möjligheterna väsentligt öka att få de nordiska ståndpunkterna beaktade dels inom det vidare internationella samarbetet med varudeklarationer, dels inom de internationella organ, vilka svarar för standardisering av de provningsmetoder som erfordras för varudeklarationerna. Utom nordiska producenters intresse och vilja att varudeklarera på den nordiska marknaden skulle också stiga.

Under åberopande av det anförda får vi hemställa,

att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna att samordna arbetet med och förenhetliga reglerna för varudeklarationer samt att inrätta härför erforderliga nordiska organ.

Stockholm den 20 februari 1969

Leif Cassel

Sven Hammarberg

BILAGA**Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över tilläggsförslaget**

Till ekonomiska utskottet har hänvisats tilläggsförslag om nordiskt varudeklarationssamarbete. Utskottet har behandlat tilläggsförslaget vid sammanträde den 3 mars 1969.

Vid utskottets behandling deltog förutom utskottets medlemmar statsminister Hilmar Baunsgaard, økonomiminister Poul Nyboe Andersen samt handelsminister Knud Thomsen, Danmark, lantbruksminister Martti Miettunen och handelsminister Grels Teir, Finland, statsråd Bjarne Lyngstad och statsråd Kåre Willoch, Norge, samt statsminister Tage Erlander, statsråden Gunnar Lange och Krister Wickman, Sverige.

1. Tilläggsförslaget

I tilläggsförslaget hemställes, att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att samordna arbetet med och förenhetliga reglerna för varudeklarationer samt att inrätta härför erforderliga nordiska organ.

2. Utskottet

Utskottet har icke ansett sig kunna upplaga saken till slutligt avgörande utan en närmare sakbehandling, vartill möjlighet ej funnits vid 17:e sessionen. Utskottet har för avsikt att fortsätta sakens beredning efter sessionen.

Ovanstående har utskottet velat anmäla för rådet.

Stockholm den 3 mars 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Allan Hernelius

Kuuno Honkonen

Förman

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihtniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

H. C. Toft

Berättelse

om samarbete på lagstiftningens område

(Överlämnad av Sveriges regering)

Sedan den senaste redogörelsen för det nordiska lagsamarbetet lämnades (*se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1443*) har justitieministrarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige hållit möten i Köbenhavn den 18 december 1967 och i Oslo den 26 november 1968. Den isländske justitieministern har varit förhindrad att delta i dessa möten och den danske och den svenske justitieministern i mötet den 26 november 1968.

De justitieministrar som har deltagit i ministermötena har i anslutning därtill deltagit i Nordiska rådets juridiska utskotts sammanträden i Köbenhavn den 18 december 1967 och i Oslo den 26 november 1968. Den isländske justitieministern deltog i utskottets sammanträde i Akureyri den 15 och 16 juni 1968. Beträffande dessa sammanträden hänvisas till utskottets rapport.

Kontaktmännen för nordiskt lagsamarbete är: från Danmark departementschef Niels Madsen, från Finland regeringsrådet Kai Korte, från Island departementschef Baldur Møller, från Norge departementsråd Kristian Bloch i förhållande till Nordiska rådet och ekspedisjonssjef Stein Rognlien i förhållande till de nordiska ministerierna, samt från Sverige statssekreterare Ove Rainer. Kontaktmännen har hållit möte i Köbenhavn den 18 december 1967, i Falsterbo den 3 maj 1968 samt i Oslo den 24 och 25 november 1968.

I anslutning till tidigare redogörelse lämnas följande upplysningar om viktigare områden där nordiskt lagsamarbete pågår eller planeras.

Civilrätt

Kommittéer

Internationell familjerätt

Den svenska familjerättskommittén arbetar med en översyn av den internationella familjerätten. Utkast till lag om internationellrättsliga förhållanden rörande äktenskap (äktenskaps ingående, rättsverkningar och upplösning) har upprättats liksom ett utkast till ny lag om internationellrättsliga

förhållanden rörande dödsbo som är uppbyggd på ett sätt som nära motsvarar 1937 års lag i ämnet. Motiv utarbetas nu. Kommittén beräknas under första halvåret 1969 lägga fram ett betänkande med förslag till lagstiftning rörande internationell äktenskapsrätt och arvsrätt.

Familjerättskommitténs arbete bedrivs i samråd med representanter för Danmark, Finland och Norge. Överläggningar mellan dessa och företrädare för familjerättskommittén har ägt rum i Oslo den 8 och 9 maj 1967. Vidare har överläggningar mellan svenska och finska representanter ägt rum i Stockholm den 15 och 16 december 1966 och i Helsingfors den 13—16 mars 1967. I viss anslutning till detta samarbete har dessutom samråd ägt rum mellan nordiska delegerade under arbetet på en Haagkonvention om erkännande av hemskillnad och äktenskapsskillnad.

I Finland har antagits en lag den 28 april 1967 (nr 190/67) om ändring av lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur. Ändringarna rör domsrätt, tillämplig lag och erkännande av utländska beslut i äktenskapsmål. Fortsatt lagstiftning rörande internationell äktenskapsrätt och arvsrätt övervägs inom den finska lagberedningen.

I Norge överväger man lagstiftning om internationellrättsliga regler om äktenskaps rättsverkningar.

Internationell adoptionsrätt

Den svenska utredningen beräknas under första halvåret 1969 kunna lägga fram förslag till lag om internationellrättsliga förhållanden rörande adoption. Överläggningar har ägt rum i Stockholm den 30 och 31 oktober 1967 med representanter för Danmark, Finland och Norge. Vid dessa överläggningar diskuterades dels frågan om en generell lagstiftning rörande internationell adoptionsrätt och dels frågan om anslutning till Haagkonventionen i ämnet.

Internationell testamentsrätt

I enlighet med beslut fattat vid kontaktmannamöte på hösten 1967 har frågan om ratifikation av 1961 års Haagkonvention om testamentets form och därav föranledda ändringar i 1934 års nordiska konvention om arv, testamente och boutredning tagits upp i samarbete mellan den svenska familjerättskommittén och representanter från de övriga ländernas justitie-ministerier. (Island har dock hittills inte varit representerat.) Nordiska överläggningar har hållits i Stockholm den 25 och 26 april 1968.

Förmynderskap

I Finland, Norge och Sverige har kommittéer tillsatts för att utarbeta förslag till revision av förmynderskapslagstiftningen. Arbetet följs av observatörer från Danmark. Utredningsarbetet beräknas bli avslutat under år 1970.

Rätt att frånträda avtal

Nordiska rådet har i rekommendation nr 15/1967 hemställt att regeringarna undersöker behovet och överväger innehållet i en skyddsregel, särskilt för sådana fall då avtal ingås eller beställning sker i samband med att den ena parten oanmodad infinner sig i den andra partens bostad eller på liknande plats. Med anledning härav har kommittéer tillsatts i Danmark och Norge att utreda frågan. Finland och Sverige deltar i utredningsarbetet genom observatörer. Nordiska överläggningar har hållits i Köbenhavn den 22 november 1968. Fortsatta överläggningar avses äga rum i maj 1969. Arbetet beräknas bli avslutat före utgången av år 1969.

Köp av lös egendom

I Finland tillsattes år 1961 en kommitté med uppdrag att utarbeta förslag till lag om köp av lös egendom. I Danmark, Norge och Sverige har sakkunniga tillkallats att följa arbetet i den finska kommittén. De danska och svenska sakkunniga har under år 1967 fått i uppdrag att göra en partiell översyn av de gällande köplagarna. I Norge har motsvarande uppdrag lämnats till en särskilt utsedd kommitté, som har avlöst de tidigare norska sakkunniga. De danska och svenska sakkunniga och den norska kommittén skall också uttala sig om 1964 års Haagkonventioner rörande köp.

Kommission, handelsagentur och handelsresande

I Finland tillsattes år 1961 en kommitté med uppdrag att utarbeta förslag till lagstiftning om handelsrepresentanter, i huvudsak motsvarande kommissionslagens kapitel om handelsagentur och handelsresande. Arbetet följs av observatörer från Danmark, Norge och Sverige. I Norge tillsattes år 1966 en kommitté för att göra en partiell översyn av kommissionslagen, närmast i syfte att förbättra uppsägningsskyddet för handelsagenter. Önskemål om sådana lagändringar har framförts även i Sverige. Utredningsarbetet bedrivs nu med sikte på att förslag till ändringar i kommissionslagens regler om i första hand handelsagentur skall läggas fram i Danmark, Norge och Sverige under år 1969 samtidigt med att den finländska kommittén slutför sitt arbete.

Aktiebolagsrätt

Utredningsarbete bedrivs i fortlöpande samarbete av utredningar i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Syftet är att nå fram till enhetliga regler i ämnet. Lagförslag väntas föreligga omkring årsskiftet.

I övrigt hänvisas till meddelande om rekommendation nr 12/1961.

Sjörätt

Inom de nordiska sjölagskommittéerna utarbetas nu förslag till nya bestämmelser om registrering av fartyg och fartygsbyggen, partrederi, sjöpanträtt och fartygshypotek, om befordran av gods, passagerare och resgods samt om konossement. I vissa delar är arbetet betingat av de konventioner som antogs vid den diplomatiska sjörättskonferensen i Bryssel i maj 1967 och februari 1968. Lagförslag torde inte kunna väntas förrän år 1970.

Fraktaavtalet vid godsbefordran på väg

Det nordiska samarbetet angående lagstiftning på grundval av konventionen om internationella vägfraktaavtal (CMR-konventionen av år 1956) är avslutat men samarbetet fortsätter beträffande enhetlig lagstiftning om nationella vägfraktaavtal. Överläggningar mellan de nordiska kommittéerna planeras äga rum i Oslo i januari 1969. Den svenska kommittén räknar med att avlämna sitt betänkande under början av år 1970.

Rättssociologisk undersökning inom skadeståndsrätten

Med anledning av Nordiska rådets rekommendation nr 5/1966 tillkallades år 1966 nordiska sakkunniga för att undersöka möjligheterna att genomföra en rättssociologisk undersökning av försäkrings inverkan på skadeståndslagstiftningen och för att söka utarbeta riktlinjerna för en sådant undersökning.

Nordiska överläggningar har hållits i Köbenhavn den 14—15 mars 1968. Utredningen beräknas bli avslutad under år 1969. I övrigt hänvisas till meddelande om rekommendation nr 5/1966.

Skadestånd för invaliditet m. m.

Nordiska kommittéer tillkallades år 1966 för att utreda skadestånd vid invaliditet och efterlevandes rätt till skadestånd.

Nordiska överläggningar hölls i Helsingfors den 16 och 17 augusti 1968. Den svenska kommittén beräknas avlämna sitt betänkande under år 1970.

Departementsarbete

Äktenskapslagstiftningen

I nordiskt samarbete förbereds lagstiftning på grundval av de danska, norska och svenska kommittéernas förslag om äktenskapsrätt (i Danmark Nr 369 och 415, i Norge Innstillinger I—IV avgivna respektive juni 1963, mars 1964, juni 1964 och oktober 1964, samt i Sverige SOU 1964: 34—35) samt ett finländskt preliminärt förslag av den 28 februari 1964 till ändring av äktenskapslagen, upprättat av lagberedningen. I Island väntas betänkande bli avlämnat under våren 1969.

Lagförslag angående ändrade regler om äktenskaps ingående och upplösning har under år 1968 lagts fram i Danmark, Finland (Reg. prop. nr 158/

29.11.1968), Norge (*ot. prp. nr. 38/1967—68*) och Sverige (*prop. 136*). I Island avser man att lägga fram proposition under år 1969. I denna fråga hänvisas i övrigt till meddelande om rekommendation nr 7/1967 angående likartad nordisk äktenskapslagstiftning.

Lagstiftningen om äktenskaps ingående och upplösning föranleder ändringar i 1931 års nordiska konvention innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap. Nordiska departementsförhandlingar i denna fråga skall hållas i Oslo den 12 och 13 december 1968. Därvid skall också diskuteras vissa frågor om äktenskapets ekonomiska rättsverkningar.

Propositioner med förslag till vissa ändringar i lagstiftningen om äktenskapets ekonomiska rättsverkningar beräknas bli framlagda i Danmark, Norge och Sverige under våren 1969 och i Finland under hösten 1969. Den svenska propositionen kommer att behandla också frågan om vidgad arvsrätt för barn utom äktenskap m. m.

Förmynderskap

I Island har under år år 1967 antagits en lag om sänkning av myndighetsåldern till 20 år. Vid justitieministermötet i Köpenhamn den 18 december 1967 förelåg enighet om att motsvarande förslag till sänkning av myndighetsåldern skulle läggas fram i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Senare har överenskommit att ändringen i dessa länder skall träda i kraft den 1 juli 1969. Propositioner i ämnet har under hösten 1968 lagts fram i Danmark och Norge (*Ot. prop. nr 1/1968—69*). I Finland och Sverige beräknas propositioner bli framlagda i början av år 1969.

Adoption

Nya regler om adoption genomfördes i Danmark och Norge år 1956 och i Sverige 1958. I Finland avser man att i samband med revisionen av förmynderskapslagstiftningen lägga fram förslag till ändring i bestämmelserna om adoption som i huvudsak överensstämmer med den svenska lagstiftningen på området.

Sverige har under år 1968 ratificerat Europarådskonventionen om adoption av barn (*prop. 1968: 114*). Danmark och Norge avser att också tillträda konventionen.

Vid kontaktmannamötet i maj 1968 beslöts att frågan om en översyn av reglerna om hävande av adoptionsförhållande skall utredas inom justitieministerierna. En promemoria i ämnet förbereds inom det svenska justitiedepartementet.

Barn utom äktenskap

Ny lagstiftning på detta område har genomförts i Danmark år 1960 och i Norge år 1956.

Den svenska familjerättskommittén har föreslagit vidgad arvsrätt för barn utom äktenskap (*SOU 1964: 34—35*). Vidare föreligger i Sverige förslag av särskild utredningsman till nya regler om fastställande av faderskapet till sådana barn (*SOU 1965: 17*). Proposition angående dessa frågor avses bli framlagd under våren 1969 i samband med förslag om vissa ändringar i reglerna om äktenskapets ekonomiska rättsverkningar.

I Finland har ett kommittéförslag ang. ny lagstiftning om barn utom äktenskap (*N:o 3—1960*) remissbehandlats. Proposition i saken beräknas bli avgiven samtidigt med proposition ang. revision av förmynderskapslagstiftningen.

Godtrosvärv av lösöre

Nordiska departementsöverläggningar har ägt rum på grundval av danska, finska och svenska kommittéförslag (*i Danmark Nr. 370, i Finland N:o 1965: A3 och i Sverige SOU 1965: 14*) och ett norskt departementsförslag av oktober 1966.

Vid justitieministermötet i oktober 1967 enades man om att lagstiftningen bör utformas enligt de riktlinjer som anges i Nordiska rådets rekommendation nr 13/1967.

Departementsöverläggningarna avslutades vid sammanträde i Köbenhavn den 25 och 26 januari 1968. Proposition i ämnet beräknas i samtliga länder bli framlagd under hösten 1969.

Arbetsgivares kvittningsrätt

Den svenska lagberedningen har lagt fram förslag till lagstiftning i ämnet (*SOU 1967: 3*). Under utredningsarbetet har viss kontakt hållits med delegerade från Danmark, Finland och Norge. Gemensam lagstiftning torde inte vara aktuell. Svensk proposition i ämnet är preliminärt bestämd till 1970 års riksdag.

Preskription av fordran

1957 års nordiska betänkanden (*i Danmark Nr. 174, i Finland N:o 15—1957, i Norge avgivet i april 1957 och i Sverige SOU 1957: 11*) med förslag till ny lag om fordringspreskription har inte ansetts kunna läggas till grund för samfällad nordisk lagstiftning. Flera nordiska departementsöverläggningar har hållits under årens lopp. Vid överläggningar som ägde rum under år 1966 på grundval av ett svenskt lagutkast enades man preliminärt om huvudprinciperna för det fortsatta arbetet. Kontakter med näringslivet som därefter tagits i de olika länderna har givit anledning till antagande att arbetet kan fortsättas enligt de uppdragna riktlinjerna.

Inom Europarådet har tillsatts en kommitté med uppdrag att bl. a. söka harmonisera lagstiftningen om fordringspreskription. Kommittén har hittills hållit tre sammanträden. De svenska representanterna har i kommittén lagt

fram ett förslag till europeiska preskriptionsregler. Förslaget bygger väsentligen på resultatet av de nordiska överläggningarna. Det kan ännu inte bedömas om det nordiska förslaget kommer att i sina huvuddrag ligga till grund för kommitténs förslag. Det nordiska samarbetet vilar i avbidan på att en sådan bedömning kan göras.

Fraktavtal vid internationell godsbefordran på väg

I Danmark har lagstiftning på grundval av 1956 års konvention om internationella vägfraktavtal införts i mars 1965. Motsvarande lagförslag har under år 1968 lagts fram i Norge (*Ot. prp. nr. 45/1967—68*) och i Sverige (*prop. 132*). Det svenska lagförslaget har anlagits av riksdagen. De norska och svenska lagarna avses komma att träda i kraft den 1 juli 1969. I Finland torde frågor komma att behandlas samtidigt med lagstiftningen om nationella vägfraktavtal.

Skadestånd

Nordiska departementsöverläggningar om statens och kommunernas skadeståndsansvar, om principalansvaret och om barns och föräldrars skadeståndsansvar har avslutats (*jfr betänkanden i Danmark Nr. 214 och 352, i Finland N:o 14-1958 och 1965: A4, i Norge avgivna i december 1958, i april 1964 och i december 1964 samt i Sverige SOU 1958: 43, 1963: 33 och 1964: 31*).

I Norge avlämnades proposition i maj 1966 (*Ot. prp. nr. 48/1965—66*), vilken ännu är under behandling i utskottet. Propositionsarbete pågår i Danmark, Finland och Sverige. Det torde för dansk del möjligen leda till proposition under 1969 och för finsk del under 1970. I Sverige avses förslag till lag med vissa bestämmelser om skadestånd bli remitterat till lagrådet under år 1969.

Vid kontaktmannamötet i Oslo den 24 och 25 november 1968 beslöts att en nordisk interdepartemental arbetsgrupp skulle tillsättas för utredning av frågan om enhetliga regler om utbetalning i administrativ ordning av bilighetsersättning för skador vållade av personer som har omhändertagits för kriminalvård m. m. I denna fråga hänvisas till meddelande om rekommendation nr 19/1968.

Atomansvarighet

På grundval av förslag som tillkommit i nordiskt samarbete har i Sverige under år 1968 antagits ny atomansvarighetslag (*SFS 1968: 45*). Förslaget bygger på Pariskonventionen om skadeståndsansvar på atomenergins område och Brysselkonventionen om tilläggsersättning av statsmedel. Motsvarande lagförslag beräknas bli framlagda i Danmark under våren 1969 och i Norge mot slutet av år 1969 eller början av år 1970. I Finland torde under år 1969 komma att genomföras en rent nationell lagstiftning som i sak över-

ensstämmer med den svenska lagen. Frågan om en anslutning till Paris- och Brysselkonventionerna torde emellertid tills vidare få anstå för Finlands del.

Patentlagstiftningen

Under hösten 1967 antogs i alla nordiska länder (utom Island) enhetliga nordiska patentlagar (*i Danmark den 20 dec. 1967, Nr. 479, i Finland den 15 dec. 1967 N:o 550, i Norge den 15 dec. 1967, nr 9 och i Sverige den 1 dec. 1967, SFS 1967: 837*). Med undantag av bestämmelserna i 3 kap. om nordisk patentansökan trädde lagarna i kraft den 1 januari 1968.

Frågan om ikraftträdande av 3 kap. patentlagen diskuterades vid nordiska departementsöverläggningar i Stockholm den 10 och 11 september 1968. Man beslöt därvid att en arbetsgrupp skulle tillsättas för att lägga fram förslag till överenskommelser om ikraftträdande av 3 kap. patentlagarna och om inrättandet av en gemensam nordisk besvärinstans i patentärenden.

Mönsterlagstiftningen

På grundval av avgivna betänkanden om mönsterskydd (*i Danmark Nr. 417, i Finland av den 23 november 1966, i Norge i juni 1967 samt i Sverige SOU 1965: 61*) har nordiska departementsöverläggningar hållits senast i Oslo den 11 och 12 november 1968. Propositioner i ämnet torde komma att föreläggas folkrepresentationerna i de nordiska länderna (utom Island) under år 1969.

Illojal konkurrens

Efter samnordisk utredning har kommittébetänkanden om illojal konkurrens lagts fram i Danmark (*Nr. 416*), Finland (*N:o 1967: A 9*), Norge (*date rat juni 1966*) och Sverige (*SOU 1966: 71*). Kommittéernas förslag överensstämmer sinsemellan i sina huvuddrag men avviker från varandra i vissa detaljer. I Danmark har proposition lagts fram 1967 och 1968 men ej behandlats av Folketinget.

I syfte att undersöka om förslagen i de berörda länderna kunde sammanjämkas ytterligare hölls nordiska departementsförhandlingar i Köbenhavn den 24 och 25 oktober 1968. Överläggningarna avses fortsätta i Köbenhavn i början av år 1969. Propositioner beräknas i alla länderna bli framlagda under år 1969.

Arbetstagares uppfinningar

Enhetliga förslag har lagts fram av utredningar i Danmark, Finland, Norge och Sverige (*i Danmark Nr. 366, i Norge avgivet i januari 1964, i Finland N:o 1965: B 16 samt i Sverige SOU 1964: 49*). På grundval av förslag till lagstiftning i ämnet som under år 1967 lades fram i Finland (*Nr 56/1967*) har antagits lag om rätt till arbetstagares uppfinningar den 29 december 1967. I Norge lades också proposition fram under 1967 (*Ot. prp. nr 48/1966—67*)

men den har ännu inte lett till lagstiftning eftersom det ansetts att resultatet av förnyade nordiska överläggningar bör avvaktas. Det svenska kommittéförslaget har fått ett blandat mottagande vid remissbehandlingen, och torde inte komma att läggas till grund för lagstiftning.

I denna fråga hänvisas i övrigt till meddelande om rekommendation nr 18/1968.

Firma

Utredningsarbete har bedrivits av kommittéer i Danmark, Finland, Norge och Sverige, vilka har kommit fram till i allt väsentligt enhetliga förslag. Det svenska förslaget (*SOU 1967: 35*) har remissbehandlats. I de övriga länderna har förslag ännu ej lagts fram.

Processrätt

Kommittéer

Konkurslagstiftningen

De danska, finska och norska konkurskommittéerna samt den svenska lagberedningen har i september 1968 i Helsingfors hållit fortsatta överläggningar om olika frågor som rör den materiella konkursrätten, såsom konkursgrunderna, regler om återvinning i konkurs och kvittning. Härmed har det nordiska samarbetet på detta område för närvarande avslutats på kommittéplanet. Resultaten av överläggningarna övervägs nu inom respektive kommittéer.

Ackordslagstiftningen

Vid överläggningar mellan konkurskommittéerna i Danmark, Finland och Norge samt den svenska lagberedningen — senast i Köpenhamn i oktober 1966 — har man diskuterat vissa frågor som rör ackordslagstiftningen.

Den norska kommittén lade år 1962 fram ett preliminärt förslag till lagstiftning om gäldsförhandling och ackord. Den svenska lagberedningen har under år 1968 avlämnat betänkande med förslag till lag om ackordsförhandling, Utsökningsrätt VII (*SOU 1968: 41*).

Förmånsrättsordningen

Nya bestämmelser om förmånsrättsordningen har diskuterats vid tidigare möten med konkurskommittéerna i Danmark och Norge, den finska kommittén för revision av förmånsrättsordningen samt den svenska lagberedningen. Den norska kommittén har avlämnat sitt förslag och detta ledde till lag av den 31 maj 1963 nr 2. Den danska kommittén avgav sitt förslag 1966 (*Nr. 423*) och proposition lades fram under december 1968. Den svenska lagberedningen kommer under första halvåret 1969 att avge betänkande med

förslag till ny förmånsrättsordning. Den finska kommittén avser att under år 1970 lägga fram sitt förslag.

Skifte av dödsbo

I Danmark tillsattes år 1963 en kommitté med uppdrag att utarbeta förslag till ny skifteslagstiftning. Kommitténs arbete följs av observatörer från Norge och Sverige. Utredningsarbetet beräknas pågå hela år 1969.

Departementsamarbete

Skiljedom

Den i Danmark år 1962 tillsatta kommittén som har i uppdrag att överväga lagstiftning om skiljemannaförfarandet avlämnade sitt betänkande år 1966 (*Nr 414*). Detta har nu remissbehandlats. Representanter för de finska, norska och svenska justitieministerierna följer det arbete som bedrivs inom det danska justitsministeriet.

Internordisk verkställighet av dom i tvistemål

En revision av den nordiska domsverkställighetskonventionen har under år 1968 diskuterats vid nordiska departementsöverläggningar i Oslo den 11—13 mars och i Köbenhavn den 9 och 10 september. Revisionen kommer antagligen att resultera i genomförandet av enhetliga lagar i ämnet. Fortsatta överläggningar skall hållas i Helsingfors.

Internordisk verkställighet med anledning av beslut rörande vårdnad om barn m. m.

Frågan om verkställighet av domstolsavgöranden och administrativa beslut rörande vårdnad om och rätt till umgänge med barn liksom vissa andra avgöranden som föranleder att någon skall överlämna barn till annan har utretts i nordiskt samarbete.

Förslag lades fram i januari 1967 i ett gemensamt betänkande (*NU 1967: 4*). Detta innehåller förslag till dels en konvention med anledning av beslut rörande vårdnad om barn m. m., dels vissa av denna konvention påkallade överenskommelser angående ändringar i de nordiska konventionerna av år 1932 om erkännande och verkställighet av domar och av år 1962 om indrivning av underhållsbidrag. Frågan övervägs inom justitieministerierna. Eventuellt kommer denna fråga att behandlas i samband med frågan om internordisk verkställighet av dom i tvistemål.

Utlämning för verkställighet av administrativa beslut om frihetsberövande

Förslag om nordisk verkställighet av administrativa beslut om frihetsberövande lades fram i Sverige år 1963 av utredningen om administrativa frihetsberövanden (*SOU 1963: 79*). Utredningsarbetet har bedrivits i samråd

med sakkunniga, som utsetts från dansk, finsk och norsk sida. Betänkandet innehåller lagförslag som utarbetats för resp. lands vidkommande. Betänkandet har remissbehandlats.

Nordiska överläggningar på departementsplanet ägde rum i Stockholm den 25 september 1968 och har därmed i allt väsentligt avslutats. Propositioner i ämnet beräknas bli framlagda under hösten 1969. I övrigt hänvisas till meddelande om rekommendation nr 18/1962.

Straffprocessrätt

Sedan flera år har överläggningar hållits mellan representanter för de svenska och finska justitiedepartementen i syfte att i de båda länderna få till stånd lagstiftning som ger ökade möjligheter till ömsesidig rättshjälp i brottmål. De samarbetsfrågor som därvid har behandlats har främst gällt biträde vid efterforskning och förundersökning i anledning av brott, möjlighet att i det andra landet anlita tvångsmedel, begäran om åtal samt delgivning av stämningar och kallelser. Inom det svenska justitiedepartementet utarbetas nu en promemoria över det hittillsvarande arbetet. Sedan denna tillställts justitieministerierna i Danmark och Norge skall man i dessa länder överväga ett deltagande i det fortsatta arbetet.

Nordisk vittnesplikt

Med anledning av Nordiska rådets rekommendation nr 17/1968 beslöts vid kontaktmannamötet i maj 1968 att frågan skulle tas upp till utredning. Översikter av gällande rätt utarbetas för närvarande inom respektive justitieministerier. Från dansk sida har man inbjudit till nordiska departementsöverläggningar i februari 1969. Därvid kommer man att ta ställning till formerna för och inriktningen av det fortsatta samarbetet.

Nordisk patentbesvärinstans

Danska, finska, norska och svenska kommittéer har lagt fram gemensamt betänkande i ämnet, Nordisk patentråd (*NU 1968: 1*). Efter remissbehandling av betänkandena hölls nordiska departementsförhandlingar i Stockholm den 10 och 11 september 1968. Man beslöt därvid att en arbetsgrupp skulle tillsättas för att utarbeta förslag till överenskommelser om ikraftträdande av 3 kap. i de nordiska patentlagarna och om inrättande av Nordisk patentråd.

S t r a f f r ä t t

Kommittéer

Nordiska straffrättskommittén

Straffrättskommittén sysslar för närvarande med frågor om villkorlig frigivning och om åtgärder mot psykiskt abnorma lagöverträdare. Härutöver står frågan om bötesstraff på kommitténs dagordning. Frågan om villkorlig

frigivning har i det närmaste slutbehandlats och kommittén beräknar avlämna betänkande i detta ämne under början av 1969. I fråga om behandlingen av psykiskt abnorma lagöverträdare har överläggningarna närmast gällt sinnesundersökningsförfarandet. De senaste överläggningarna i dessa ämnen hölls i Oslo den 4 och 5 mars 1968. Fortsatta överläggningar rörande psykiskt abnorma lagöverträdare beräknas äga rum i början av 1969.

Abortlagstiftningen

I mars 1965 tillkallades i Sverige sakkunniga för utredning om abortlagens tillämpning och därmed sammanhängande frågor och för en allmän översyn av abortlagstiftningen. Också i Danmark och Finland har kommittéer tillsatts för översyn av dessa länders abortlagstiftning. I Norge har en observatör utsetts att följa utredningsarbetet i de övriga länderna. De danska och finska kommittéerna beräknas avlämna sina betänkan den omkring årsskiftet 1968/69. I Sverige kommer betänkande att föreligga först under våren 1969.

Trafiknykterhetslagstiftningen

I januari 1966 tillkallades i Sverige sakkunniga för utredning angående lagstiftningen om trafiknykterhetsbrott. I utredningsdirektiven framhölls att utredningsarbetet beträffande den svenska trafiknykterhetslagstiftningen borde inriktas på en reform som motsvarade inte bara svenska önskemål utan också så långt möjligt utgjorde en etapp på vägen mot förverkligande av de nordiska strävandena mot en enhetlig trafiknykterhetslagstiftning. Vidare uttalades att arbetet borde bedrivas i nära samarbete med representanter för övriga nordiska länder. Danmark, Finland och Norge har utsett var sin observatör att följa den svenska kommitténs arbete.

I övrigt hänvisas till meddelande om rekommendation nr 24/1965.

Rasdiskriminering

I februari 1966 tillkallades i Sverige sakkunniga att utreda möjligheterna att utforma ett straffsanktionerat förbud mot rasdiskriminering till komplettering av brottsbalkens regler om hets mot folkgrupp. Kommittén skall undersöka bl. a. vilka lagstiftningsåtgärder som fordras för en svensk anslutning till FN-konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Motsvarande kommitté tillsattes i Danmark i augusti 1966. I Finland och Norge utreds frågan av särskilda delegerade. Kommittéerna och de delegerade har under år 1968 haft överläggningar i Oslo den 22 och 23 mars och i Helsingfors den 5 juli.

Ett betänkande från den svenska kommittén beräknas kunna avges under slutet av år 1968. I de övriga länderna torde förslag komma att avlämnas under år 1969.

Integritetsskydd

I juni 1966 tillkallades i Sverige sakkunniga för att utreda frågor om förstärkt integritetsskydd på personrättens område. I direktiven sägs bl. a. att gällande lagstiftning för närvarande inte erbjuder ett effektivt skydd mot de ökade risker för integritetskränkningar som de moderna apparaterna för ljudöverföring, ljudupplagning och fotografering medför. Det anses behövas ytterligare lagstiftningsåtgärder i förebyggande syfte. De sakkunniga skall göra en allsidig översyn av de olika rättsregler som är aktuella i sammanhanget. Därvid skall bl. a. de straff- och processrättsliga bestämmelser som är aktuella, bl. a. brottsbalkens bestämmelser om fridsbrotten, ses över. Man skall också undersöka behovet och möjligheterna av en näringsrättslig reglering och kontroll över de tekniska apparater som det här är fråga om. I Danmark pågår i straffelovrådet utredningsarbete angående ändring av gällande straffbestämmelser till skydd för privatlivets fred och om ersättning för ideell skada. Vid justitieministermötet i Stockholm i oktober 1967 enades ministrarna om att den svenska integritetsskyddskommittén och det danska straffelovrådet skulle samarbeta samt att det i Finland och Norge skulle utses observatörer att följa arbetet. Sådana observatörer har utsetts.

Nordiska överläggningar har hållits i Stockholm den 2 april 1968.

Departementsamarbete

Konfiskation m. m.

I maj 1963 avgav den nordiska straffrättskommittén ett betänkande om konfiskation, vilket syftade till att uppnå mer ensartade förverkanderegler i de nordiska ländernas straffrättslagstiftning. I Danmark har straffrättskommitténs förslag lett till ny lagstiftning år 1965. I Sverige har lagstiftning på grundval av förslaget genomförts under år 1968 (*prop. 1968: 79*). Också i Finland avser man att genomföra ny lagstiftning på grundval av nordiska straffrättskommitténs betänkande. Frågan är i Norge under övervägande i straffelovrådet.

Preskription av brott m. m.

I juni 1966 avgav den nordiska straffrättskommittén ett betänkande med förslag till mera enhetliga nordiska regler om straffrättslig preskription. I Danmark har straffelovrådet avgivit ett betänkande om straffrättslig preskription (*Nr. 433*) som bygger på nordiska straffrättskommitténs förslag. Ny lagstiftning på grundval av betänkandet trädde i kraft den 1 juli 1967. I Norge behandlas frågan om straffelovrådet. I Finland har betänkande om totalrevision av straffrättslig preskription (inklusive preskription av förverkande) på grundval av nordiska straffrättskommitténs betänkande lämnats under våren 1968 (1968: A 1). För svensk del beräknas en departementspromemoria med förslag till vissa ändringar av brottsbalkens pre-

skriptionsbestämmelser vara upprättad i slutet av 1968. Några av betänkandets förslag (bl. a. angående preskription av förverkande) behandlas i den nämnda propositionen angående förverkande på grund av brott.

Utlämningslagstiftningen

För behandling av frågor om utlämningslagstiftningen har sedan hösten 1966 nordiska departementsöverläggningar hållits vid olika tillfällen, senast i Oslo den 17 och 18 september 1968. Därvid har i första hand diskuterats möjligheterna att de olika ländernas lagstiftning om utlämning för brott till icke-nordiskt land närmas till varandra. Vidare har frågan om ändring av de internordiska utlämningslagarna i syfte bl. a. att undanröja vissa praktiska olägenheter behandlats. I Danmark utfärdades den 9 juni 1967 en allmän utlämningslag, som trädde i kraft den 1 juli 1967. I Finland och Norge har upprättats utkast till lagtexter till nya lagar om utlämning till icke-nordiskt land. I Sverige förbereds för närvarande en departementspromemoria med förslag till ändringar i såväl den allmänna som den nordiska utlämningslagen.

Lagstiftning om utomlands begångna trafikbrott

På departementsplanet har möten hållits, senast i Köbenhavn den 30 september 1968, för behandling av dels frågan om undertecknande och ratificering av den europeiska konventionen om straff för trafikförseelser, dels frågan om en enhetlig nordisk lagstiftning angående utomlands begångna trafikbrott. Överläggningarna har hittills resulterat i enighet om att länderna bör ratificera konventionen, dock med vissa förbehåll och med förklaring att konventionen inte skall gälla mellan de nordiska länderna. De internordiska frågorna om bestraffning av utomlands begångna trafikbrott avses bli reglerade genom ensartade bestämmelser som man räknar med skall träda i kraft den 1 januari 1970 i de olika länderna. I Danmark har proposition i ämnet lagts fram den 12 december 1968. I Sverige är en departementspromemoria i ämnet under utarbetande.

Övervakning av villkorligt dömda m. fl.

Vid departementsöverläggningar i Oslo i januari 1965 diskuterades frågan om anslutning till 1964 års Europarådskonvention om övervakning av villkorligt dömda och villkorligt frigivna. De danska, norska och svenska delegerade enades om att de berörda länderna bör tillträda den del av konventionen som avser övervakning men inte den del som avser verkställighet av dom samt att konventionen inte bör gälla mellan de nordiska länderna inbördes. Konventionen har ännu inte ratificerats av något land. Av de nordiska länderna har hittills endast Danmark undertecknat konventionen. I Danmark har utarbetats ett utkast till lag om samarbete med andra länder angående övervakning av villkorligt dömda och frigivna. I Sverige har ett ut-

kast till proposition med förslag om godkännande av konventionen och förslag till särskild europeisk övervakningslag upprättats. Fortsatta departementsöverläggningar planeras äga rum under hösten 1969.

Medborgarskapsrätt

Departementsarbete

De sakkunniga som efter beslut vid det nordiska justitieministermötet i januari 1961 tillkallats i Danmark, Finland, Norge och Sverige för att i samråd utreda vissa frågor rörande medborgarskapslagstiftningen avgav i september 1965 betänkandet »Underlättande för nordiska medborgare att vinna medborgarskap i annat nordiskt land m. m.» (*NU 1965: 8*).

Betänkandet har diskuterats vid nordiska departementsöverläggningar som avslutades i Köbenhavn den 31 januari 1968. Vid mötena har också behandlats frågan om anslutning till 1961 års FN-konvention om begränsning av statslöshet och 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap m. m.

I Sverige har proposition med förslag till lag angående ändring i medborgarskapslagen avlämnats till 1968 års höstriksdag (*prop. 128*). I propositionen föreslås att riksdagen godkänner de nämnda konventionerna. Enligt förslaget skall det vidare bli lättare för medborgare i annat nordiskt land att vinna svenskt medborgarskap. I Norge har proposition om ändringar i loven om norsk riksborgarrett lagts fram för stortinget under hösten 1968 (*Ot. prp. nr. 7/1968—69*).

I övrigt hänvisas till meddelande om rekommendation nr 1/1964 angående medborgarskapslagstiftningen.

Övrigt nordiskt lagsarbete

Passlagstiftningen

Som en följd av Nordiska rådets rekommendation nr 14/1965 till regeringarna i Finland, Island och Norge att utvidga giltighetstiden för pass till tio år tillkallade chefen för inrikesdepartementet i april 1965 en sakkunnig jämte experter att utreda frågan för svensk del. Utredningen avgav ett betänkande i februari 1966 med förslag till utsträckning av giltighetstiden i vissa fall till tio år. Betänkandet har remissbehandlats. I Sverige har även andra frågor om ändring i passkungörelsen aktualiserats, bl. a. spørgsmålet om en decentralisering av handläggningen av passärendena. Ett förslag till ändring av passkungörelsen beredes för närvarande inom justitiedepartementet. I Danmark, Island och Norge gäller numera som huvudregel att pass får utfärdas för en tid av högst tio år. De nya bestämmelserna infördes i Danmark den 1 april 1963 samt i Island och Norge den 1 januari 1966. I

Finland har några åtgärder ännu inte vidtagits för att förlänga giltighetstiden för pass.

Publicering av författningar m. m.

I Danmark tillsattes i mars 1965 det s. k. Lovtidendeudvalget med uppgift att överväga frågor om offentliggörande av lagar och andra rättsliga föreskrifter och om transformering av traktater m. m. Kommittén avlämnade under 1967 ett slutligt betänkande om statens informationsverksamhet. I Finland tillkallades år 1968 en sakkunnig med motsvarande uppdrag. I maj 1967 tillsattes i Sverige en utredning med uppdrag att utreda frågor om publicering av lagar och traktater.

Vid justitieministermötet i Oslo den 26 november 1968 beslöts att den svenska utredningens uppdrag skulle utvidgas till att avse frågor om transformering av traktater samt att denna fråga i Norge skulle utredas av särskilt tillkallade sakkunniga.

Nordiskt institut för komparativ rätt

De nordiska sakkunniga som med anledning av Nordisk radets rekommendation nr 4/1966 tillkallats med uppdrag att undersöka lämpligheten av och möjligheterna för att inrätta ett nordiskt institut för komparativ rätt har hållit ett gemensamt sammanträde under år 1968. Gemensamt betänkande torde komma att avges under år 1969.

FN-lagkommittéerna

Överläggningar hölls i januari 1967 i Oslo mellan de danska, finska, norska och svenska kommittéer som tillkallats för att utreda frågan om lagstiftning för genomförande av Förenta nationernas säkerhetsråds beslut och rekommendationer. De danska och norska kommittéerna har under våren 1967 lagt fram förslag till generella fullmaktslagar. På grundval härav har särskilda FN-lagar utfärdats i Danmark den 10 maj 1967 och i Norge den 7 juni 1968. I Finland har på grundval av förslag från den finska kommittén antagits lagen den 29 december 1967 om uppfyllande av vissa förpliktelser, vilka grunda sig på Finlands medlemskap i FN. Den svenska kommittén avlämnade i mars 1968 en PM med förslag till lag om genomförande av vissa sanktioner mot Rhodesia. En proposition med förslag till sådan lag beräknas kunna föreläggas riksdagen under början av år 1969. Kommittén avser att under år 1969 lägga fram betänkande med förslag till en allmän FN-lag.

Utlänningslagstiftningen

Med anledning av Nordiska rådets rekommendation nr 22/1966 angående enhetlig nordisk utlänningslagstiftning har en gemensam nordisk kommitté tillsatts bestående av två medlemmar från varje land (utom Island). Kommittén har hållit överläggningar i Stockholm den 11 oktober 1968.

Trafiklagstiftningen

Den nordiska vägtrafikkommittén har avgivit två betänkanden, dels ett om gemensamma vägmärken (*i Sverige SOU 1965: 53*), och dels ett om gemensamma trafikregler (*NU 1966: 2—3*). På grundval av det första betänkandet har i Sverige ny vägmärkeskungörelse utfärdats, som trädde i kraft den 3 september 1967, och i Norge nya bestämmelser om vägmärken utfärdats den 28 mars 1967. Också i Danmark har vissa ändringar genomförts på grundval av kommittéförslaget. I Finland har nya bestämmelser om vägmärken utfärdats den 24 juli 1968, vilka trädde i kraft den 1 oktober 1968. Betänkandet om trafikregler har varit på remiss i de olika länderna. Mot bakgrunden av remissyttrandena pågår en överarbetning av förslaget inom kommittén. Detta arbete beräknas vara avslutat under första halvåret 1969. I övrigt hänvisas till meddelande om rekommendation nr 29/1968.

Vägtrafikkommittén avlämnade i november 1967 ett stencilerat betänkande om körbanemarkeringar, Vegoppmerking. Arbetet på andra områden, b. a. gemensamma bestämmelser om trafiksignaler, fortsätter.

Filmcensur

Den svenska kommittén (filmzensurutredningen) har i juni 1967 som delbetänkande avlämnat en rapport om filmens inflytande på sin publik. Rapporten har utarbetats av Svenska filminstitutets forskningsgrupp, med vilken utredningen driver ett nära samarbete.

De danska och svenska kommittéerna hade gemensamma överläggningar i Köpenhamn i augusti 1967. Den danska kommittén avlämnade sitt betänkande i december 1967 (*nr. 468/1967*). Proposition med förslag till lag om filmcensur har förelagts Folketinget. Den svenska utredningen beräknas vara slutförd någon gång under våren 1969. I Norge väntas förslag till ändringar i biograflagen (kinoloven) bli framlagd för stortinget under januari 1969. Propositionen kommer att innehålla förslag till ändringar i bestämmelserna om behandlingen av filmkontrollen, åldersgränser för inträde till biografföreställning samt bestämmelserna om rätt att visa film i samband med undervisning och föredrag.

I n t e r n a t i o n e l l t l a g s a m a r b e t e

Liksom tidigare har justitieministerierna haft nära kontakt rörande skilda internationella lagstiftningsfrågor som behandlas av FN, Europarådet, Haagkonferensen för internationell privaträtt, Rominstitutet för privaträttens unifiering (UNIDROIT) och Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) m. fl.

Stockholm i justitiedepartementet den 20 december 1968

Ove Rainer

Innehåll

Civilrätt	1682
Kommittéer	1682
Internationell familjerätt	1682
Internationell adoptionsrätt	1683
Internationell testamentsrätt	1683
Förmynderskap	1683
Rätt att frånträda avtal	1684
Köp av lös egendom	1684
Kommission, handelsagentur och handelsresande	1684
Aktiebolagsrätt	1684
Sjörätt	1685
Frakttavtalet vid godsbefordran på väg	1685
Rättssociologisk undersökning inom skadeståndsrätten	1685
Skadestånd för invaliditet m. m.	1685
Departementsamarbete	1685
Äktenskapslagstiftningen	1685
Förmynderskap	1686
Adoption	1686
Barn utom äktenskap	1686
Godtrosförvärv av lösöre	1687
Arbetsgivares kvittningsrätt	1687
Preskription av fordran	1687
Frakttavtal vid internationell godsbefordran på väg	1688
Skadestånd	1688
Atomansvarighet	1688
Patentlagstiftningen	1689
Mönsterlagstiftningen	1689
Illojal konkurrens	1689
Arbetsstagares uppfinningar	1689
Firma	1690
Processrätt	1690
Kommittéer	1690
Konkurslagstiftningen	1690
Ackordslagstiftningen	1690
Förmånsrättsordningen	1690
Skifte av dödsbo	1691
Departementsamarbete	1691
Skiljedom	1691
Internordisk verkställighet av dom i tvistemål	1691

Internordisk verkställighet med anledning av beslut rörande vårdnad om barn m. m.	1691
Utlämning för verkställighet av administrativa beslut om frihetsbe-	1691
Straffprocessrätt	1692
Nordisk vittnesplikt	1692
Nordisk patentbesvärsinstans	1692
S t r a f f r ä t t	1692
Kommittéer	1692
Nordiska straffrättskommittén	1692
Abortlagstiftningen	1693
Trafiknykterhetslagstiftningen	1693
Rasdiskriminering	1693
Integritetsskyddet	1694
Departementsarbete	1694
Konfiskation m. m.	1694
Preskription av brott m. m.	1694
Utlänningslagstiftningen	1695
Lagstiftning om utomlands begångna trafikbrott	1695
Övervakning av villkorligt dömda m. fl.	1695
M e d b o r g a r s k a p s r ä t t	1696
Departementsarbete	1696
Ö v r i g t n o r d i s k t l a g s a m a r b e t e	1696
Passlagstiftningen	1696
Publicering av författningar m. m.	1697
Nordiskt institut för komparativ rätt	1697
FN-lagkommittéerna	1697
Utlänningslagstiftningen	1697
Trafiklagstiftningen	1698
Filmcensur	1698
I n t e r n a t i o n e l l t l a g s a m a r b e t e	1698

Berättelse

från Nordiska kulturkommissionen

(Överlämnad av Sveriges regering)

I. Organisation m. m.

1. Kommissionens uppgift och organisation

Nordiska kulturkommissionen (NKK) är ett för regeringarna i de nordiska länderna gemensamt utredande, initiativtagande och rådgivande organ på det kulturella området.

Kulturkommissionen har till uppgift att på kulturens olika områden, såsom utbildning, forskning och folkbildning samt litteratur, musik, teater, film och övriga konstarter verka för ett vidgat samarbete mellan folken genom att på grundval av de inom länderna uppdragna handlingslinjerna utreda och väcka förslag samt utöva rådgivande verksamhet i hithörande frågor.

I sin verksamhet har kommissionen att främja samordning av det inter-nordiska arbetet med det samarbete, som nordiska länder bedriver inom andra internationella organisationer på kulturområdet.

Kommissionen är uppdelad dels i fem nationella avdelningar, en i varje nordiskt land, dels efter arbetsområde i tre samnordiska sektioner: sektion I för akademisk utbildning och forskning, sektion II för undervisning och utbildning på skolans område, samt sektion III för folkbildning och konst.

Varje land har tre representanter i var och en av de tre sektionerna, utom Island som har två. Ett lands representanter i samtliga sektioner bildar landets nationella avdelning.

Ordförandena i de fem nationella avdelningarna utgör NKK:s presidium. Ordförandeskapet inom kommissionen växlar mellan länderna vartannat år. Åren 1968—1969 innehar Sverige ordförandeskapet.

Ordförandeskapet för sektionerna växlar även det mellan länderna men inte i bunden ordning. För närvarande innehas ordförandeskapet i sektion I av Danmark, i sektion II av Norge och i sektion III av Finland.

Varje nationell avdelning har ett sekretariat. Generalsekretariatets funktioner utövas normalt av ordförandelandet. Till det land som innehar ordförandeskapet inom sektion förläggs även sektionens huvudsekretariat.

Kulturkommissionen möts in pleno en gång varje år, varvid för samtliga sektioner gemensamma ärenden behandlas. Plenarmötet har även att godkänna sektionernas resolutionsförslag innan dessa överlämnas till regeringarna i de nordiska länderna. Vidare tar plenarmötet upp till debatt frågor av allmänt intresse.

De tre sektionerna har hittills vanligen sammanträtt två gånger om året, varav en gång i anslutning till plenarmötet.

Presidiet möts i icke fastställd ordning för att dra upp riktlinjer för kommissionens verksamhet och för att förbereda frågor som sedan tas upp vid plenarmöten. Vidare fördelar det ärenden mellan sektionerna, och kan i plenarmötets ställe godkänna resolutionsförslag från sektionerna.

2. *Presidiet*

Presidiet består av de nationella avdelningsordförandena, som under år 1968 varit professor Carl Iversen, Danmark, professor Matti Koskenniemi, Finland, professor Ólafur Björnsson, Island, professor Johan T. Ruud, Norge och statssekreterare Lennart Sandgren, Sverige, vilken från den 1 januari 1968 även är kommissionens ordförande.

3. *Ändringar i kommissionens sammansättning*

Under 1968 har följande ändringar ägt rum:

Sverige

I sektion I har professor Karl Gustav Luning efterträtt professor Ingvar Svennilson.

Per den 1 januari 1969 har kulturkommissionen följande sammansättning:

Danmark:

Sektion I:

Professor Carl Iversen
Afdelingschef Bjørn Brynskov
Professor Hakon Stangerup

Sektion II:

Undervisningsdirektør Sigurd Højby
Afdelingschef V. Hammer
Undervisningsdirektør Hans Jensen

Sektion III:

Undervisningsdirektør H. Engberg-Pedersen
Kontorchef W. Weineke
Professor, dr. jur. Verner Goldschmidt

Finland:

Sektion I:

Byråchef Matti L. Aho
Professor Pekka Kivalo
Kansler Pentti Renvall

Sektion II:

Tf. skolrådet Lars Frösén
Professor Matti Koskenniemi
Direktören för skolväsendet Paavo Kuosmanen

Sektion III:

Fil. dr. Bo Carpelan
Kanslichef Heikki Hosia
Professor Arvi Kivimaa

Island:

Sektion I:

Professor Ólafur Björnsson
Departementschef Birgir Thorlacius

Sektion II:

Nationalparkinspektör Eiríkur Eiríksson
Altingsmand Sigurður Ingimundarson

Sektion III:

Altingsmand Sigurður Bjarnason
F. d. ambassadör Haraldur Guðmundsson

Norge:

Sektion I:

Professor Johan T. Ruud
Ekspedisjonssjef Enevald Skadsen
Direktør Karl Stenstadvold

Sektion II:

Statssekretær Henrik Bargem
Skoledirektør Helge Sivertsen
Rektor Sigurd Stensholt

Sektion III:

Direktør Ingeborg Lyche
Ekspedisjonssjef Eigil Holm
Museumsdirektør Jan Askeland

Sverige:

Sektion I:

Departementsrådet Jan Stiernstedt
Byråchef Hans Poppius
Professor Karl Gustav Lünig

Sektion II:

Statssekreterare Lennart Sandgren
Riksdagsman, rektor Stig Alemyr
Undervisningsrådet Nils-Erik Svensson

Sektion III:

Kanslirådet Carl-Erik Virdebrant
Rektor Stellan Arvidson
Rektor Åke Leander

4. Sektionerna

I sektion I har professor Carl Iversen varit sektionsordförande under år 1968. I sektion II har skoledirektør Helge Sivertsen varit ordförande. I sektion III har professor Arvi Kivimaa varit ordförande.

5. Möten

Följande möten har hållits under år 1968: plenarmöte 29 september—2 oktober i Uppsala; presidiummötet den 6 februari och den 17 juni i Stockholm samt den 6 september i Oslo; möten i sektionerna, förutom i samband med plenarmötet, sektion I i Köbenhavn den 24—25 april, sektion II i Helsingfors den 1—2 april och sektion III i Helsingfors den 7—8 maj; möte mellan huvudsekreterarna i sektionerna och avdelningssekreterarna i Stockholm den 18 april.

6. Sekretariaten

Generalsekreterare är sedan den 1 januari 1968 avdelningssekreteraren i Sverige, kanslirådet Ilmar Bekkeris, adress Utbildningsdepartementet, Fack, 103 10 Stockholm. Biträdande sekreterare är sedan den 4 november jur. kand. Erland Bergman.

Huvudsekreterare i sektion I är cand. jur. Jonna Fischer-Hansen, adress Undervisningsministeriet, Köbenhavn K.

Huvudsekreterare i sektion II är konsulent Thomas Mauritzen, adress Kirke- og undervisningsdepartementet, Oslo-dep.

Huvudsekreterare i sektion III är fil. lic. Margareta Mickwitz, adress Undervisningsministeriet, Fredsgatan 4, Helsingfors 17.

Avdelningssekreterare i Danmark, Finland, Island och Norge är:

Sekretær Hjalte Rasmussen, adress Undervisningsministeriet, Nyhavn 38, Köbenhavn K.

Avdelningssekreterare Matti Gustafson, adress Undervisningsministeriet, Fredsgatan 4, Helsingfors 17.

Sekreterare Árni Gunnarsson, adress Undervisningsministeriet, Reykjavík.

Konsulent Thomas Mauritzen, adress Kirke- og undervisningsdepartementet, Oslo-dep.

Utöver dessa är följande knutna till sekretariaten:

Danmark:

Sekretær Rie Halleløv (sektion II)

Ministersekretær Niels Toft (sektion III)

Finland:

Föredragande Markku Linna (sektion I)

Skolråd Klas Wallin (sektion II)

Norge:

Sekretær Ingeborg Skredegård (ass. sekreterare)

Sverige:

Departementssekreterare Torbjörn Forsell (sektion I)
Byrådirektör Gunvor Hedberg (sektion II)
Kanslisekreterare Thomas Rönström (sektion III)

Under 1968 har följande sekreterare avgått:

Sverige:

Fil. mag. Björn Thomasson såsom biträdande avdelningssekreterare.

II. För kommissionen gemensamma ärenden

1. Utredning angående kulturkommissionens ställning inom det framtida nordiska kultursamarbetet

Efter diskussioner vid NKK:s plenarmöte 1967 i Odense och under vintern och våren 1968 inom presidiet tillsatte kommissionen en utredning om det fortsatta nordiska kultursamarbetet. Direktiven för utredningen antogs av presidiet vid ett möte den 17 juni.

Enligt dessa direktiv var utredningens uppgift att framlägga ett förslag om aktivering av det nordiska samarbetet inom områdena utbildning, forskning och kultur. Med utgångspunkt i det arbete som nu utförts inom NKK skulle möjliga samarbetsområden kartläggas och förslag till formerna för det fortsatta samarbetet utarbetas. De nu existerande samarbetsinstitutionernas förhållande till eventuella nya organ skulle prövas förutsättningslöst. Slutligen skulle även förslag till konkreta samarbetsprojekt framläggas.

För utredningen, som påbörjades den 1 september, har en sakkunnig varit engagerad på heltid. Utredaren har även tagit kontakt med den arbetsgrupp för forskning och utbildning som arbetat under den av statsministrarna i april tillsatta utredningen om främst det ekonomiska samarbetet samt med Nordiska organisationskommitténs arbetsgrupp för kulturfrågor. Utredningens preliminära förslag, som avgetts den 19 december 1968, avses behandlas i första hand inom presidiet.

2. Diskussion över temat »Nordiskt samarbete kring universitetsdemokratin»

Vid det nordiska undervisnings- och kulturministermötet i Reykjavik den 19 juli 1968 diskuterades bl. a. frågan om universitetsdemokrati. Ministrarna beslöt hemställa till kulturkommissionen att på sitt program ta upp problemen kring samverkan mellan studenter, lärare och övrig personal vid universitet och högskolor. Därvid förutsattes att särskild uppmärksamhet skulle ägnas de studerandes medinflytande och medverkan i universitetens ledning.

I enlighet med detta beslöt kommissionens presidium att ta upp frågan vid plenarmötet i Uppsala den 29 september—2 oktober 1968.

Vid plenarmötet anordnades en diskussion över universitetsdemokrati. För att problemen skulle belysas från olika håll hade företrädare för universiteten och för de nationella studentunionerna i Norden liksom även för gruppen övrig personal inbjudits. Diskussionen inleddes av rektor Mogens Fog, Københavns universitet, cand. mag. Ove Farstad, Norsk studentunion och ombudsman Elis Söderman, TCO-S. Inlägg gjordes vidare av bl. a. universitetskansler Nils Gustav Rosén, universitetsrektorerna Hans Vogt, Oslo, och Torgny Segerstedt, Uppsala, prorektor Bo Palmgren, Helsingfors, och teknolog Christer Berg, Sveriges förenade studentkårer.

Ett referat av diskussionen är under utarbetande. Det kommer att överlämnas till undervisningsministrarna.

3. Verksamhetsprogrammet för år 1969

Som resultat av diskussioner om möjligheterna att aktivera NKK:s verksamhet fattades vid ett möte med kommissionens presidium den 6 februari beslut om att kommissionen i fortsättningen skulle arbeta efter årliga verksamhetsprogram. Dessa skulle omfatta dels en redogörelse för verksamheten, dels kostnadsberäkningar för de olika projekt som bedrivs resp. avses igångsättas. Syftet med detta program är att ge ökad stadga åt verksamheten. Samtidigt kan en sådan översikt ge uppslag för den fortsatta verksamheten, bl. a. genom att belysa vilka förslag som möjligen visat sig mindre angelägna och genom att peka på sådana områden som hittills inte blivit tillräckligt uppmärksammade. Härigenom bör NKK:s initiativtagande uppgift komma att få större betydelse.

Kommissionens första verksamhetsprogram överlämnas inom kort till regeringarna i de nordiska länderna. Förutom kostnadsberäkningar för 1969 ingår däri även en preliminär uppskattning av kostnaderna för 1970.

III. Ärenden från sektion I

Indledning

Sektion I har i 1968 holdt to møder, 26.—27. april 1968 i København og mødet i forbindelse med plenarmødet 29. september—2. oktober 1968 i Uppsala. 1968 har været præget af de stedfindende overvejelser af såvel de organisatoriske som de mere substantielle problemer i forbindelse med det nordiske samarbejde i almindelighed og inden for NKK i særdeleshed, jfr. ovenfor i generalsekretariatets redegørelse. — Sektionens hovedsekretær har således deltaget i sekretariatsarbejdet for den under det nordiske embedsmandsudvalg NORDEK nedsatte arbejdsgruppe for uddannelses- og forskningsspørgsmål, den såkaldte H. H. Koch-komité, og en i forbindelse

hermed foretaget analyse af sektionens arbejde har dannet udgangspunkt for en drøftelse i sektionen.

Sektionens hovedsekretariat deltog sammen med generalsekretariatet i forberedelsen af plenardebatten om studenterdemokrati.

Behandlingen af ansøgninger til Nordisk Kulturfond har også i år været krævende for sektionen, og det må stadig påpeges, at sektionen ikke finder, at de tidsmæssige rammer giver mulighed for en forsvarlig behandling af ansøgningerne, uanset at ansøgningsfristen i år var fremskudt fra 1. september til 15. august. Der henvises i øvrigt til beretningen til 16. session 1968. På mødet i Uppsala behandlede sektion I 38 ansøgninger til et samlet beløb af 2 320 048 dkr.

Sektionens arbejdsmæssige situation er i øvrigt præget af, at flere af de samarbejdsopgaver, som sektionen igennem de senere år i særlig grad har koncentreret sig om, nu er kommet til en udviklingsfase, hvor de er på vej ud af sektionens regie både hvad den praktiske administration angår og med hensyn til finansieringsformen. Dette gælder eksempelvis: Nordisk sommerskole for forskeruddannelse, det universitetspædagogiske samarbejde samt universitetskurserne for historiestuderende, der har været tidsmæssigt krævende for sekretariatene.

Sagen om det nordiske litteraturleksikon er med indgivelse af ansøgning til Nordisk Kulturfond indtil videre ude af sektion I's regie.

Væsentlige principspørgsmål med hensyn til sektionens virksomhedsområde trænger sig på. Efter at også Danmark har fået forskningsråd, jfr. Nordisk Råds rekommandation nr. 13/1968, må forskningssamarbejdet i stadig stigende omfang forventes at blive formidlet ved et direkte samarbejde mellem forskningsrådene. Samarbejdet mellem forskningsrådene har i øvrigt allerede på en række punkter taget fastere former, bl. a. gennem oprettelsen af særlige nordiske samarbejdsnævn, der holder møder minst én gang om året og i nogle tilfælde tillige har oprettet særligt sekretariat. Det drejer sig om Samarbejdsnævnet for de naturvidenskabelige forskningsråd (kst. møde 21. august 1967) og det dertil knyttede pr. 1. januar 1968 oprettede Nordisk Publiceringsnævn for Naturvidenskaberne, Nordisk Samarbejdsdelegation for medicinsk Forskning (kst. møde 22. april 1968), der har vedtaget at oprette et nordisk publiceringsnævn for medicinsk forskning i lighed med det naturvidenskabelige, Internordisk Nævn for humanistisk Forskning (kst. møde 17. januar 1968), De samfundsvidenskabelige forskningsråd vedtog 7. juni 1968 at etablere et tilsvarende nordisk samarbejdsnævn.

Samarbejdet mellem de teknisk-naturvidenskabelige forskningsråd formidles gennem Nordforsk. Sektionen har derfor fundet, at spørgsmålet om samarbejde inden for træbeskyttelsesforskning (Nordisk Råds rekommandation nr. 32/1968) i første række bør behandles af dette organ, og har foranlediget rekommandationen oversendt dertil.

Kontakten på informationsplanet mellem Nordforsk og sektionen er opretholdt i 1968. I Nordforsks 9. plenarmøde 29.—30. januar 1968 i Danmark deltog således såvel sektionens formand, professor Carl Iversen, som sektionens hovedsekretær.

Nævnes bør det også, at direktør Karl Stenstadvolds rapport: Langtidsplan for Nordforsk, Nordisk Udredningsserie 1968: 11, har været drøftet i sektionen, i særdeleshed de almene afsnit, der i høj grad har relevans for det nordiske forskningssamarbejde også uden for det tekniske område.

Enkeltager i sektionen

1. Uddannelsessamarbejdet

1. Nordisk tentamensgyldighed

Der henvises til tidligere års beretninger.

Nordisk tentamensgyldighed er en realitet inden for de filosofiske og i visse tilfælde samfunds-videnskabelige fakulteter. Nordisk Råds rekommandation nr. 8/1953).

Ved rekommandation nr. 1/1966 har Nordisk Råd rekommanderet regeringerne bl. a.: »...att utreda förutsättningarna för att utvidga den nordiska tentamensgilligheten att gälla alla härför lämpade studieområden...».

Sektion I indledte sommeren 1966 en undersøgelse af mulighederne for nordisk tentamensgyldighed inden for de juridiske studier. I 1966 afholdtes på Københavns Universitet to møder mellem repræsentanter for de juridiske fakulteter i Norden og medlemmer af sektion I. Professor Alvar Nelson, Uppsala, har med assistance af dommerfuldmægtig Hans Flock, Trondheim, udarbejdet en udredning af hele problemkredsen. Rapporten har været på remis hos samtlige juridiske fakulteter i Norden og de nordiske juridiske studenterorganisationer.

På mødet den 29. september—2. oktober 1968 drøftede sektionen sagen på ny på grundlag af de foreliggende remisudtalelser og en supplerende redegørelse fra udredningsmanden. Sektionen måtte konstatere, at de i dagens situation foreliggende muligheder for at indføre en tentamensordning, som kan tiltrædes af de juridiske fakulteter, er ret begrænsede.

Så megen desto mere vægt må sektionen tillægge det, at der snarest muligt i de enkelte lande indføres bestemmelser, der sikrer de juridiske studerende nordisk tentamensgyldighed som en ret, uanset om dette kun måtte blive på begrænsede områder. — Sektionen vedtog derfor på ovennævnte møde at henstille til regeringerne i de nordiske lande, at de til trods for de af visse fakulteter tagne forbehold snarest gennemfører det af udredningsmanden, professor Alvar Nelson, stillede forslag om nordisk tentamensgyldighed som en ret for de studerende inden for fagene økonomi, retshistorie, lillempede studier, modsvarende, jfr. ovenfor, folkeret samt

kriminologi og retssociologi i det omfang, disse fag i fremtiden bliver selvstændige fag ved fakulteterne.

Dette resultat af sektionens arbejde må siges at være utilfredsstillende ud fra et nordisk synspunkt. Sektionen vil derfor til trods for, at der ikke i øjeblikket synes at være grobund for en mere liberal indstilling ved de nordiske universiteter inden for dette område, søge at arbejde videre med spørgsmålet.

For så vidt angår spørgsmålet om nordisk tentamensgyldighed inden for handelshøjskoleuddannelserne henvises til NKK's beretning til Nordisk Råds 16. session 1968.

Et af rektorerne ved de nordiske handelshøjskoler nedsat udvalg har udarbejdet en rapport med et forslag til et tentamensgyldighedssystem. Rapporten har været forelagt samtlige handelshøjskoler i Norden. Rapporten tillige med de foreliggende remisudtalelser har været behandlet på sektionens møde 29. september—2. oktober 1968 i Uppsala. På dette møde vedtog sektionen at henstille til regeringerne i de nordiske lande, at der indføres følgende nordiske tentamensgyldighedssystem inden for handelshøjskoleuddannelserne: civiløkonomeksamen ved en af de nordiske handelshøjskoler giver ret til fortsatte studier ved en af de andre højskoler, det være sig kandidatgraden o. lign. eller licentiatgraden. Adgangen til at licentiere bør stå åben for enhver, der i sit eget land opfylder betingelserne herfor. Forinden en sådan henstilling afgives, skulle dog universiteterne i Lund og Umeå, der har tilsvarende uddannelse, høres over forslaget. Det samme gælder den nyoprettede Handelshøjskole i Vasa, Finland.

Når vanskelighederne har vist sig at være mindre her end på andre områder, skyldes det, at handelshøjskolestudierne er et af de få studier i Norden, der har en nogenlunde ensartet studiestruktur i de nordiske lande med groft taget tre trin (med nogle undtagelser): 1. en tre-årig grunduddannelse, 2. en to-årig kandidateksamen og 3. en tre-årig licentiatgrad (samt doktorgrad).

I øvrigt har sektionen hidtil været af den opfattelse, at nordisk tentamensgyldighed ikke havde stor praktisk betydning ved de adgangsbegrænsede studier. Man har derfor med stor interesse imødeset resultaterne af undersøgelserne inden for handelshøjskolestudierne, til hvilke der er adgangsbegrænsning i alle de nordiske lande med undtagelse af Danmark.

Sektionen vil nu undersøge, om der skulle være mulighed for et lignende nordisk tentamensgyldighedssystem inden for andre højere uddannelser, til hvilke der er adgangsbegrænsning.

2. Samarbejde om forskeruddannelsen — Nordisk sommerskole for forskeruddannelse

Der henvises til tidligere årsberetninger.

På grund af den stærkt stigende tilgang til de højere uddannelser lægger den elementære undervisning beslag på en meget stor del af de kvalifice-

rede lærerkræfter, således at forskeruddannelsen ikke i fuldt tilstrækkeligt omfang kan tilgodeses. Hertil kommer, at man ikke på længere sigt kan regne med, at de små lande kan have økonomiske ressourcer til at dække alle specialområder inden for forskningen, hverken med hensyn til lærerkræfter eller materiel.

NKK har ved skrivelse af 16. februar 1968 henstillet til de nordiske landes regeringer at tilvejebringe en bevilling på i alt 500 000 dkr. (Danmark, Finland og Norge hver 100 000 kr., Sverige 200 000 kr.) til en kursusvirksomhed på højt niveau under samlebetegnelsen Nordisk sommerskole for forskeruddannelse.

Sagen blev behandlet på det nordiske kultur- og undervisningsministermøde i Reykjavík 19.—21. juli 1968, hvor ministrene gav deres principielle tilslutning til NKK's indstilling og gav tilsagn om at søge de foreslåede beløb bevilget i hvert af de nordiske lande.

Planen om en nordisk sommerskole for forskeruddannelsen har taget form gennem drøftelser i NKK's sektion for forskning og højere uddannelse (sektion I) og med udgangspunkt i et forslag stillet af professor Ingvar Svennilson, Stockholms universitet. Det drejer sig om en fællesnordisk kursusvirksomhed på højt niveau, i første række inden for fag der kendetegnes ved et svært tilgængeligt eller nyt metodologisk indhold. Til kurserne, der normalt vil strække sig over 14 dage—1 måneds tid, indkaldes særligt kvalificerede specialister også uden for Norden.

Der har været afholdt forsøgskurser i 1966 i matematik, i 1967 i matematik og nationaløkonomi, og i løbet af sommeren 1968 er afholdt forsøgskurser i matematik, nationaløkonomi og faststoffysik. Alle forsøgskurserne er afholdt for midler af Nordisk Kulturfond.

Inden for rammerne af en bevilling på 500 000 dkr. skulle der kunne afholdes fra 6—8 kurser.

I de enkelte lande er man i øjeblikket ved at undersøge, inden for hvilke fag der skønnes at være behov for forskerkursus af denne art. Det kan allerede på nuværende tidspunkt fastslås, at det foreliggende behov langt overskrider ovennævnte bevilling på 500 000 dkr.

NKK's sektion I betragter således kun den nuværende virksomhed som begyndelsen til et forhåbentligt stadig ekspanderende samarbejde, idet det er sektionens håb, at det i løbet af en årrække vil blive muligt inden for rammerne af den nordiske sommerskole for forskeruddannelse at afholde kurser i så mange som muligt af de fag, hvor et behov for en bedre udnyttelse af de nordiske landes personelle og materielle ressourcer inden for området dokumenteres.

Sommerskolens endelige organisationsform er endnu ikke fastlagt, men det forudsættes, at skolen i opbygningsperioden forbliver i sektionens regie, og der må indtil videre, som det hidtil har været tilfældet, etableres ekspertkomiteer for hvert fag. Man vil formentlig søge at finde frem til en centraliseret styreform.

3. *Universitetskurser i Nordens historie*

Der henvises til NKK's tidligere beretninger til Nordisk Råd.

I sommeren 1968 afholdtes endnu to forskøgskurser for historiestuderende, et i Helsingfors og et i København for midler af Nordisk Kulturfond.

Sektionen har ved skrivelse af 8. marts 1968 henstillet til regeringerne i de nordiske lande, at der stilles de fornødne midler til rådighed for en permanent kursusvirksomhed, første gang sommeren 1969, hvor kurser skal holdes ved henholdsvis Oslos og Lunds universiteter. Et endeligt budget samt den endelige indstilling, udarbejdet på grundlag af erfaringerne fra 1968-kurserne, vil blive tilstillet regeringerne i løbet af december 1968.

4. *Universitetskurser i arkæologi og folkelivsforskning*

Et ekspertudvalg med den opgave i overensstemmelse med Nordisk Råds rekommandation nr. 3/1965 at undersøge mulighederne for anordning af universitetskurser i arkæologi og folkelivsforskning blev nedsat i begyndelsen af 1966. Komiteen havde sit konstituerende møde i Helsingfors 15. august 1966, hvor man bl. a. konstaterede, at der eksisterer betydelige forskelle imellem studierne i de nordiske lande, og at der sikkert vil komme til at foreligge praktiske vanskeligheder med at finde kvalificerede lærere til kurserne. Komiteen besluttede at søge disse spørgsmål nærmere oplyst i hvert enkelt land. På grund af den daværende formand, professor Arbmans død gik arbejdet i ekspertkomiteen i stå og er først nu ved at komme i gang igen, efter at der er udpeget to nye svenske medlemmer af ekspertkomiteen: professor Bertil Almgren, Uppsala, og professor Nils Arvid Bringéus, Lund.

5. *Efteruddannelse af akademikere*

Der henvises til tidligere beretninger til Nordisk Råd.

Arbejdet i det af sektionen nedsatte ekspertudvalg vedrørende efteruddannelse af psykologer har trukket ud dels på grund af enkelte medlemmers udenlandsrejse, dels på grund af sygdom. Efter at det er lykkedes at samle hele udvalget til møde i september 1968, er der kommet gang i arbejdet.

På dette møde vedtog udvalget i samarbejde med Norsk psykologforening at forberede et kursus i klinisk psykologi i 1969. Det forberedende arbejde skønnes at blive ret stort, hvorfor udvalget har søgt og NKK's sektion I bevilget 5 000 skr. til dette arbejde, der forventes afsluttet i december 1968.

Midler til gennemførelse af et efteruddannelseskursus i 1969 vil sektionen søge bevilget af Nordisk Kulturfond.

Sektionen vil i løbet af 1969 søge at udvide undersøgelserne af samarbejds mulighederne inden for efteruddannelsesområdet.

6. Brochuren »Att studera i Norden«

I eftersommeren 1967 udgav NKK's sektion I i den svenske afdelings regi 2. udgave af brochuren »Att studera i Norden« i 15 000 eksemplarer. Den første udgave kom i 1953. Brochuren er distribueret til alle højere uddannelsesinstitutioner i Norden samt til studenterorganisationer m. m.

7. Kurser i finsk tekstforståelse

På initiativ af sektionens finske afdeling og med henblik på at søge at eliminere de komplikationer, det finske sprog forårsager i det nordiske samarbejde, afholdtes der for midler af Nordisk Kulturfond i sommeren 1968 ved Åbo akademi et kursus i finsk tekstforståelse for administratorer, forskere og eksperter inden for forskellige fagområder fra de andre nordiske lande.

I kurset deltog 7 svenske, 5 norske og 3 danske. Kurset i 1968, der varede en måned, var første halvdel af et kursus, hvis anden halvdel søges afholdt i 1969. Der er søgt om midler af Nordisk Kulturfond også til anden halvdel af kurset.

8. Nordisk Føderation for medicinsk undervisning

Nordisk Råds rekommandation nr. 18/1967.

En ansøgning til Nordisk Kulturfond var støttet af sektionen om 63 435 dkr. til føderationens virksomhed i 1968, blev af fondstyrelsen bevilget med 60 000 dkr.

Sektionen har i februar 1968 henstillet til de nordiske landes regeringer, at der pr. 1. januar 1969 bevilges årligt 100 000 nkr. til føderationens virksomhed.

II. Forsknings samarbejdet

1. Den højere uddannelse som forskningsområde

Der henvises til tidligere beretninger til Nordisk Råd.

Sektionen har nedsat et ekspertudvalg vedrørende de akademiske uddannelsers pædagogiske problemer, der begyndte sit arbejde i foråret 1967.

På komiteens initiativ er der udarbejdet en oversigt over universitetspædagogiske aktiviteter i Norden. Undersøgelsen er foretaget af den svenske universitetspædagogiske udredning i Sverige, og resultatet foreligger i et PM, som fra sommeren 1968 på sektionens initiativ har kunnet distribueres til interesserede i hele Norden. Det er hensigten, at dette PM vil blive revideret kontinuerligt.

Med udgangspunkt i en af ekspertkomiteen opstillet emneliste over umiddelbart forestående forskningsopgaver arrangerede sektionen i foråret 1968 i Uppsala en konference mellem universitetspædagogiske eksperter, visse

universitetslærere og administratorer. På denne konference skulle mødedeltagerne, heriblandt også ekspertudvalgets medlemmer, afgøre,

a. hvilke universitetspædagogiske forskningsområder det er mest aktuelt at få løst i øjeblikket på samnordisk basis, og som dels vil kunne realiseres inden for en rimelig tid, dels kan påregnes at få praktisk betydning inden for den nærmeste fremtid,

b. under hvilken form samarbejdet bedst kan ske.

På konferencen udvalgte tre projekter, der af særlig på konferencen udpegede eksperter skulle forberedes ved udarbejdelse af detaljeret forskningsprogram og budget. Det forberedende arbejde skulle forelægges på et symposium sommeren 1969, hvortil der er søgt om midler af Nordisk Kulturfond.

Udgifterne til de forberedende arbejder dækkes nationalt i Sverige og Finland, idet hovedparten af arbejdet skulle kunne udføres i de pågældendes tjenestetid.

Selve projektarbejdet tænkes finansieret ved nationale bevillinger over statsbudgetterne.

2. Samarbejde om udgivelse af et nordisk litteraturlleksikon

Der henvises til NKK's beretning til Nordisk Råds 16. session 1968, hvoraf fremgår, at NKK's sektion I har søgt Nordisk Kulturfond om en bevilling på ca. 2 mill. dkr. over 10 år til udgivelse af et nordisk litteraturlleksikon. Ved skrivelse af 7. juni 1968 meddelte fondsekretariatet sektion I's hovedsekretariat, at sagen blev drøftet på fondstyrelsens møde 29.—30. maj 1968, hvor man besluttede, at en endelig stillingtagen skulle udskydes til fondstyrelsens møde i december d. å. Man besluttede derudover, at det skulle meddeles ansøgerne, at sandsynligheden for, at styrelsen til december ville træffe afgørelse om bevilling af det ansøgte beløb, måtte betegnes som ringe.

Styrelsen tog endvidere det standpunkt, at man på forhånd ville stille sig positivt til forelæggelsen af ansøgninger om støtte til gennemførelsen af sådanne enkelte projekter, som måtte være planlagt at skulle indgå som led i leksikonets helhed, men som på grund af den fortsatte udsættelse og det sandsynlige endelige afslag nu ikke vil kunne regne med midler til deres virkeliggørelse.

Sektionen har, forinden videre foretoges i sagen, villet afvente fondstyrelsens endelige stillingtagen. På dennes møde i december 1968 blev ansøgningen om støtte endeligt afslået.

3. Fællesnordisk udnyttelse af specialapparatur og udrustning for forskning

Nordisk Råds rekommandation nr. 20/1967.

Der henvises til NKK's beretning til Nordisk Råds 16. session 1968.

Rekommandationen blev drøftet på sektion I's møde 8.—9. september 1967 i Helsingfors, hvor man under hensyn til, at informationsproblemet alene syntes at have fundet nogen løsning i Norge og Sverige, vedtog, forinden videre foretoges i sagen, at den norske og svenske afdeling skulle udarbejde en redegørelse for henholdsvis norske og svenske erfaringer på området.

For Danmarks vedkommende bad man Forskningens Fællesudvalg om en udtalelse om, hvilke skridt rekommandationen gav anledning til for Danmarks vedkommende.

Der fremkom således udtalelser over rekommandationen fra Danmark: Forskningens Fællesudvalg (FFU), Norge: Norges almenvitenskaplige forskningsråd (NAVF) og Sverige: utrustningsnämnden för universitet och högskolor i samråd med universitetskanslersämbetet.

Da en løsning af registrerings- og informationsproblemet er en forudsætning for en planmæssig samnordisk udnyttelse af udrustning for forskning, har NKK's sektion I på grundlag af de foreliggende remisudtalelser ved skrivelse af 23. september 1968 henstillet til regeringerne i de nordiske lande,

at de lande, som endnu ikke har etableret registrering på området, tilvejebringer løbende registrering,

at de respektive nationale registreringsorganer udveksler registrering, samt at hvert enkelt lands registreringsorgan afgør, om og hvordan videre bekendtgørelse skal ske,

at det næppe er muligt eller praktisk at udforme generelle regler eller retningslinier for fælles udnyttelse, men at man ved anskaffelse af apparatur til en værdi af mindst 1 mill. kr. eller meget specielt apparatur, er opmærksom på muligheden for udnyttelse eller samordning, ikke blot nationalt, men også på nordisk basis.

Herudover fremholdt sektionen i ovennævnte skrivelse,

at sektionen, som også tidligere understreget, tillægger muligheden for hurtigt virkende rejsebevillinger betydning, og at der efter det for sektionen oplyste er gjort væsentlige fremskridt på området.

Det kan således nævnes, at udgifter til rejser i forbindelse med uddannelse af forskere i Sverige skal bestrides af institutionernes bevillinger til materiel. Indenrigs- og internordiske rejser skal i så henseende være ligestillede.

4. Forskning vedrørende Latin-Amerika og andre fjerntliggende lande

Sektionen var på et tidligere tidspunkt inde på tanken om at sammenkalde en konferenc af eksperter på området med henblik på at oprette et fællesnordisk institut for iberio-amerikansk forskning. Imidlertid mente man, at man først burde forsøge at komme frem til klarhed over, hvor stor realitet der lå bag ønskerne om at oprette et sådant institut, samt hvilke mulig-

heder der er for at udvide forskningen på dette felt og at styrke anden form for kontakt med de iberø-amerikanske lande.

På denne baggrund blev det i marts 1966 vedtaget gennem en enkeltmandsudredning at undersøge og kortlægge situationen på området. Undersøgelsen foregik i den norske afdelings regie, og efter at situationen var klarlagt for Norges vedkommende, fandt sektionen på sit møde i september 1967, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at sammenkalde en ekspertkonference i lighed med den, som havde gået forud for oprettelsen af Asien-instituttet i København.

Der var enighed om, at den norske afdeling i stedet skulle undersøge mulighederne for — og eventuelt komme med forslag om — oprettelse af et nordisk kollegium for iberø-amerikansk forskning.

Nogen tid senere nedsatte imidlertid det norske rektormøde et udvalg til at udrede undervisning og forskning vedrørende nye og fjerntliggende lande overhovedet. Udvalget blev gjort bekendt med, at sektion I var inde på tanken om at oprette et nordisk kollegium for iberø-amerikansk forskning. Fra udvalgets side mente man, at dette initiativ burde vente, til udvalgets egen indstilling forelå, da dette ville give et bedre grundlag for at vurdere, hvilke samarbejdsformer der er de mest hensigtsmæssige. Udvalget agter også at trække forholdene i de øvrige nordiske lande ind i sit arbejde og regner med at gøre sig færdig med opgaven i løbet af relativ kort tid.

Sektionen besluttede derfor i april 1968 efter forslag fra norsk side at udsætte behandlingen af denne sag, indtil det nævnte udvalgs indstilling foreligger.

Da udvalget regner med at være færdig med sin opgave inden udgangen af 1968, skulle det i løbet af 1969 være muligt for sektionen at tage standpunkt til, hvilke samarbejdsformer på dette område der vil være de mest hensigtsmæssige.

5. Nordisk samarbejde inden for forskning af europaretlige problemer

Der henvises til NKK's beretning til Nordisk Råds 16. session 1968.

Samarbejdet inden for området har endnu ikke materieliseret sig i noget forslag til permanent samarbejde. Men samarbejdet er rent faktisk udbygget gennem uformelle kontakter og har nu resulteret i, at der 8.—11. november 1968 afholdes et seminar ved Groningen Universitet i Holland imellem de inden for europaretområdet engagerede embedsmænd og forskere i de skandinaviske lande og Holland. Emnekredsen ligger inden for de områder af fællesmarkedsretten, der særlig berører Skandinavien og de andre mindre lande og har relation til fællesmarkedet.

III.

Foruden de ovenfor nævnte sager, skal her kort refereres nogle mindre sager, der har været på sektionens dagsorden i 1968.

1. Spørgsmålet om oprettelse af et lektorat i moderne nordisk historie ved University College, London

Ved skrivelse fra generalsekretariatet af 29. februar 1968 modtog hovedsekretariatet et forslag fra den svenske ambassade i London om oprettelse af et lektorat i moderne nordisk historie ved University College, London, i anledning af den nordiske institution ved University College Londons 50 års jubilæum.

Sektionen vedtog at stille sig positivt til oprettelsen af lektoratet, idet man mente, at finansieringsspørgsmålet kunne klares, hvilket den svenske afdeling skulle meddele den svenske ambassade i London.

2. Spørgsmålet om øgede bevillinger til Nordisk institut for folkedigtning

Styrelsen for Nordisk institut for folkedigtning (NIF) har ved skrivelse af 9. februar 1968 til de nordiske undervisnings- og kulturministre stillet forslag om en omlægning og udvidelse af instituttets virksomhed, der indeholder forslag om øgede bevillinger til instituttet.

Spørgsmålet var genstand for en udførlig drøftelse på sektionens møde i København. På grundlag af sektionens vedtagelse på dette møde, udarbejdede hovedsekretariatet en udtalelse af 14. juli 1968 til de nordiske undervisningsministre, hvori sektionen udtrykte sin sympati for det foreliggende forslag, som skønnedes at være et sundt og rigtigt forslag til en effektivisering af instituttets aktivitet, men at man på det foreliggende grundlag ikke kunne se, hvordan de organisatoriske spørgsmål skulle løses, hvorfor sektionen foreslog, at der foretoges en nærmere analyse af de organisatoriske spørgsmål, idet der peges på det ønskelige i så vidt muligt ensartede retningslinier for tilsvarende nordiske organer.

Oversigt over udviklingen i de enkelte lande

Danmark

I Danmark er der i 1968 dimitteret 9 382 studenter fra gymnasieskolerne og studenterkursus. Antallet af studerende ved universiteterne og de højere læreanstalter er i oktober 1968 opgjort til ca. 45 000, hvoraf ca. 30 000 var indskrevet ved universiteterne. Presset på universiteterne i København og Århus er fortsat meget stort, idet mulighederne for at tilvejebringe tidsvarende nye lokaler og kvalificerede lærere i det fornødne tempo er begrænsede. Forholdene ved ingeniøruddannelserne forbedredes dog i 1968, idet kun ca. 60 ansøgere ikke kunne optages.

Med henblik på gennemførelsen af en langsigtet udbygningsplan for universiteterne i København, Odense og Århus blev der på grundlag af en række betænkninger, bl. a. den af Planlægningsrådet for de højere uddannelser afgivne »Skitse for udbygningen af de højere uddannelser i tiden indtil 1980», ved lov af 31. maj 1968 om udbygning af universiteterne givet undervisningsministeren bemyndigelse til i tiden indtil 1. april 1976 at anvende 1 250 mill. kr. til udbygning af de tre universiteter.

Medens det er vedtaget, hvor udbygningen af Københavns universitets lægevidenskabelige fakultet og matematisk-naturvidenskabelige fakultets naturhistorisk-geografiske faggruppe skal gennemføres, skal der i folketingssamlingen af 1968—69 fremsættes lovforslag om, hvor udbygningen af universitetets øvrige fakulteter og faggrupper skal ske. Samtidig skal der fremsættes forslag om, hvor de nye centre for højere uddannelser skal indgå i den videre planlægning af de højere uddannelsers udbygning, som skal placeres.

Ved lov af 31. maj 1968 er der pr. 1. oktober 1968 blevet oprettet et forskningsråd for hvert af følgende områder: naturvidenskaberne, de humanistiske videnskaber, samfundsvidenskaberne, lægevidenskaben samt jordbrugs- og veterinærvidenskaberne. I forvejen fandtes et teknisk-naturvidenskabeligt forskningsråd. Samtidig ophæves Statens Almindelige Videnskabsfond (SAV), hvis funktioner blev overtaget af de nye råd. I henhold til ovennævnte lov er der tillige blevet nedsat et Forskningsrådenes Centraludvalg.

Baggrunden for etableringen af de nye forskningsråd og centraludvalget samt disse organers opgaver er allerede omtalt i NKK's årsberetning til Nordisk Råds 16. session 1968.

Til Statens Almindelige Videnskabsfond og forskningsrådene er der for finansåret 1968—69 bevilget i alt 15,2 mill. kr. For finansårene 1969—70 og 1970—71 er der reserveret henholdsvis 24 mill. kr. og 33 mill. kr.

Forskningens Fællesudvalg (FFU) har foruden sin almene rådgivende virksomhed fortsat arbejdet med en kortlægning af dansk forskning. Denne kortlægning skal i første række tjene som nødvendig baggrund for dansk forskningspolitik, men skal tillige indgå som et led i en af OECD gennemført international forskningsstatistik. De første resultater af arbejdet forventes at ville foreligge i løbet af foråret 1969. FFU har endvidere beskæftiget sig med spørgsmålet om forbedrede muligheder for anvendelse af udenlandske forskere og for danske forskeres rejser til og ophold ved videnskabelige centre i udlandet, ligesom udvalget har deltaget i en række møder om og forberedelse af internationalt forskningssamarbejde.

Universitetsadministrationsudvalget af 1962 afgav i begyndelsen af 1968 sin anden betænkning, der omhandler de højere uddannelsesinstitutioners interne administration og organisation. Det foreslås i betænkningen, at institutterne udbygges til at være det grundlæggende element i de højere

uddannelsesinstitutioners organisation, at universitetsfakulteterne opdeles i et større antal mindre fagråd, og at budgetbehandlingen ved universiteterne henlægges til særlige budget- og forretningsudvalg ved de enkelte fagråd og til et særligt universitetsråd udpeget af konsistorium. Endvidere stilles der i betænkningen forslag om, at andre lærere end professorerne og de studerende skal være repræsenterede i de kollegiale organer. Betænkningen er nu til udtalelse hos de højere uddannelsesinstitutioner, hvor man bl. a. på grundlag af betænkningens forslag arbejder på udkast til nye styrelsesanordninger. Den studenteruro, som er opstået i løbet af 1968, må imidlertid formodes at medføre, at de forslag, som vil komme fra institutionerne, vil være mere vidtgående med hensyn til andre læreres og studerendes medindflydelse end betænkningen foreslog.

Et enkelt af de i betænkningen stillede forslag er dog allerede realiseret, idet Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole pr. 1. april 1968 blev overført fra landbrugsministeriets til undervisningsministeriets ressort.

I en betænkning om en ny organisation af den kliniske del af studenterundervisningen ved det lægevidenskabelige fakultet under Københavns universitet foreslås det, at den praktikantundervisning, der gennem mange år er blevet givet ved kommunale hospitaler i Københavnsområdet til aflastning af Rigshospitalet, der er det egentlige universitetshospital, nu udbygges således, at der ved to nye hospitaler i Herlev og Hvidovre oprettes egentlig lægeskoler, hvis lærere bliver ordinære medlemmer af det lægevidenskabelige fakultet. De første skridt til nyordningens gennemførelse vil blive truffet i 1969.

Et udvalg under undervisningsministeriet udarbejder forslag til de højere uddannelsesinstitutioners forsyning med EDB-anlæg i 1970. I en foreløbig rapport har udvalget anbefalet, at der etableres tre store EDB-anlæg ved Københavns universitet, Danmarks tekniske Højskole og Århus universitet, og at disse via et datatransmissionssystem sættes i forbindelse med mindre anlæg ved de enkelte institutter og laboratorier. Der vil i folketingssamlingen 1968—69 blive fremsat lovforslag om udbygning af disse EDB-anlæg.

Ved anordning af 26. august 1968 er der indført nye regler om eksaminer og magisterkonferens i de humanistiske fag ved universiteterne. Ved denne ordning opdeles studierne i 2-årige blokke. Et hovedfagsstudium består af en 2-årig 1. del og en 2-årig 2. del og giver ret til titlen cand. phil. 1. del regnes — evt. suppleret med enkelte tillægsprøver — som bifagseksamen og giver ret til titlen exam. art. Den, der har bestået hovedfagseksamen, og som evt. med henblik på ansættelse i gymnasieskolen supplerer med bifagseksamen, opnår titlen cand. mag. Den, der uddyber sit hovedfag med yderligere 2 års studier, kan aflægge magisterkonferens. Muligheden for straks at gå ind i et magisterkonferensstudium er dog opretholdt.

Finland

I Finland avlades år 1968 studentexamen av 16 500 personer (år 1967 av 15 793). Antalet studerande i landets universitet och högskolor steg till 53 000 (50 000) varav vid Helsingfors universitet befann sig 23 000 studenter.

Den 18 augusti 1967 utfärdades en ny lag om Jyväskylä universitet; motsvarande nya förordning utfärdades den 8 mars 1968. Avsikten har varit, att dessa stadganden skall utgöra en standardmodell, som kan tillämpas när de övriga högskolornas statuter skall reformeras.

I dessa stadganden har för första gången i Finland studerandenas rätt att deltaga i högskoleadministrationen godkänts.

Det högsta avgörande organet vid Jyväskylä universitet är förvaltningskollegiet, av vilket 13 medlemmar två representerar de studerande. Förvaltningskollegiet understödes av planeringsrådet, där två av de 9 medlemmarna representerar de studerande. I fakultetsmöten deltar likaledes 1—2 studentrepresentanter. De studerandes representanter utnämnes av studentkåren. Andra lärargrupper än professorer samt universitetets övriga tjänstemän har också representation i förvaltningskollegiet.

Enligt lagen och förordningen om utbyggandet av högskoleväsendet under åren 1967—1981 utarbetades i högskolerådet en utredning av på vilket sätt ökningen av studieplatserna är avsedd att verkställas under de tre närmaste åren, samt en kalkyl rörande de kostnader som ökningarna medför. Denna utredning ingår i statsbudgeten för år 1968. Enligt denna utredning skall statens utgifter till högskoleväsendet höjas under åren 1967—1969 från 144 milj. mark till 205 milj. mark. Detta betyder, att antalet studieplatser ökas under åren 1966—1969 från 21 774 till 27 718.

År 1968 har också studiestödkommittén, kursbokkommittén samt högskollektorkommittén överlämnat sina betänkanden till statsrådet. På sommaren 1968 färdigställde en arbetsgrupp, som tillsattes för att behandla frågan om studiestöd, ett förslag till åtgärder för utbyggande av studiestödssystemet i landet redan år 1969. Enligt propositionen skulle studiestödssystemet i detta skede komma att omfatta sammanlagt 28 högskolor och andra läroanstalter. I dessa läroanstalter studerar för närvarande sammanlagt 55 000 studerande, av vilka uppskattningsvis 50 000 studerar vid egentliga högskolor. Enligt denna proposition skulle staten bevilja statsborgen och räntestöd för studielån åt dessa studerande. Räntestöden för dessa studielån är 4 % om året. Regeringen har den 4 oktober 1968 gett till riksdagen motsvarande lagförslag. Den 22 november 1968 har regeringen gett till riksdagen ett lagförslag som utvidgar studiestödssystemet så, att också studerande vid yrkesutbildande läroanstalter på institutnivå eller vid yrkesutbildande läroanstalters avdelningar på institutnivå kan få statsgaranti för studielån.

Högskolerådet har under årets lopp utarbetat ett förslag till förnyelse av examenssystemen vid filosofiska och samhällsvetenskapliga fakulteter.

Beträffande forskningen kan det konstateras, att planeringen rörande de statliga forskningsanstalternas framtida utveckling och den vetenskapliga publiceringsverksamhetens finansiering har under årets lopp fortsatt. Undervisningsministeriet har påbörjat en utredning som gäller den vetenskapliga efterväxten.

Island

Våren 1968 avlades studentexamen av 437 elever mot 401 år 1967. Bland nystudenterna 1968 var den första kullen studenter (28) från Islands Lärarskola (Kennaraskóli Íslands), som enligt en lag av år 1963 har fått rättigheter till att utexaminera studenter på en särskild tilläggslinje. Behöriga att söka inträde till denna linje är de som avlagt lärarexamen med ett angivet minimibetyg. Utbildningen är ettlårig efter lärarexamen. Ett nytt gymnasium i Reykjavík utskriver sina första studenter våren 1970.

Antalet inskrivna studerande vid Islands universitet uppgick i början på höstterminen 1968 till omkr. 1 260 mot omkr. 1 320 förra hösten. Minskningen torde främst vara ett resultat av nya bestämmelser som föreskriver en årlig registrering av alla studenter och därmed bättre visar det aktuella antalet effektivt studerande. Nyinskrivna hösten 1968 var omkr. 430 (364 hösten 1967). En avsevärd ökning av tillströmningen till universitetet förutses för de närmaste åren genom kraftigt växande studentkullar.

Hösten 1968 har etablerats undervisning i några naturvetenskapliga ämnen inom teknologiska fakulteten med sikte på BA-examen. Undervisningen leds av geologen dr. Sigurður Þórarinnsson som förordnats till professor vid fakulteten. En gradvis utbyggnad av universitetsundervisningen på detta område planeras. Vid den filosofiska fakulteten har det genom särskild lagstiftning inrättats en professur i genealogi. Innehavaren av professuren skall bl. a. ha överinseende med den biografiska registrering av alla islänningar, som påbörjats för ett antal år sedan. Undervisningen inom filosofiska fakulteten har vidare förstärkts genom inrättande av ett antal nya lektorstjänster.

Utredningen angående universitetets utveckling under de närmaste två decennierna väntas framlägga sitt betänkande under förra hälften av 1969.

Norge

I Norge var det i 1968 ca. 12 900 som avla studentexamen. Høsten samme år var tallet på studenter ved landets egne universiteter og høyskoler ca. 24 000.

Både ved Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen ble det fullført store nybygg. I Oslo flyttet Det samfunnsvitenskapelige fakultet våren 1968

inn i eget bygg. Det har tidligere vært spredd på mange steder i Oslo. Høsten 1966 ble det nye fysikk/kjemi-bygget ferdig.

I Bergen fikk Historisk-filosofisk fakultet bedret sine forhold både med et nybygg og ominnredning av et eldre innkjøpt skolebygg.

Utdanningskapasiteten for klinisk medisin vil bli økt ved at den såkallede »Aker-Lørenskog-planen» settes i verk. Planen går ut på å benytte to kommunale sykehus i Oslo-området som universitetsklinikker. En vil på denne måten kunne la 42 studenter som har tatt preklinisk medisinsk utdanning i utlandet fra 1969 få ta den kliniske delen i Norge.

Stortinget gjorde våren 1968 vedtag om opprettelse av Universitetet i Trondheim og i Tromsø. Tilrettelegging av utbyggingsarbeidet for de nye institusjonene pågår.

Videreutdanningskomiteen har lagt fram sin tredje innstilling. Komiteen kommer her med forslag om hvordan den nye postgymnasiale utdanning ved distrikthøgskoler bør organiseres og styres. Meningen er at distrikthøgskolene skal gi en forholdsvis kort (2 år) utdanning som dels kan føre direkte inn i arbeidslivet og dels være et ledd i et universitetsstudium. Plasingen av skolene vil bli sett i en distriktpolitisk sammenheng. Det er opprettet en arbeidsgruppe innen Kirke- og undervisningsdepartementet som tar seg av forberedelsen av prøvedrift med distrikthøgskoler.

Det er i år lagt fram for Stortinget forslag om opprettelse av en riksbibliotekartjeneste. Den skal være den faglige samordnede instans for statens vitenskapelige og faglige bibliotekvesen.

Videre skal riksbibliotektjenesten ta seg av koordineringen av norsk deltakelse i nordisk og internasjonalt samarbeid på dokumentasjonsområdene.

Hovedkomitéen for norsk forskning har i 1968 lagt fram tre meldinger: Nr. 1 om »Retningslinjer for en norsk forskningspolitikk», nr. 2 om »Forskerrekruttering og forskerutdanning» og nr. 3 om »Grunnforskning i fysikk i Norge».

Sverige

Den kraftige tillstrømningen av studerande till olika eftergymnasiala utbildningsvägar fortsätter. Det är i synnerhet de samhällsvetenskapliga fakulteterna som lagt emot den ökade studentströmmen det senaste året. De fyra universitetsfilialerna har här betytt en avlastning för universiteten. Inte mindre än 26 000 studerande nyinskrevs hösten 1968. Härav intogs c:a 4 500 vid de spärrade utbildningslinjerna. Hela antalet närvarande studerande ökade enligt universitetskanslersämbetet från hösten 1966 till hösten 1967 med c:a 16 000 till c:a 90 000.

Den kraftiga ökningen av antalet studerande utgör bakgrunden för direktiven till 1968 års utbildningsutredning (U 68) som tillsatts under året. Expansionen inom de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna har varit starkare än vad som förutsågs vid statsmakternas beslut år 1965

om utbyggnaden av universitet och högskolor. Också fördelningen av de studerande mellan fakulteter har blivit en annan än den väntade. U 68 vars huvuduppgifter blir att finna metoder för en balanserad utveckling av hela det eftergymnasiala utbildningsområdet skall se över omfattning och struktur inom denna sektor. En viktig utgångspunkt vid arbetet är samhällets behov av utbildad arbetskraft. Man kommer också att ta hänsyn till den pågående internationaliseringen av arbetsmarknaden.

Utbildningsprogrammet inom den högre utbildningen har under året vidgats genom att uppbyggnaden av en humanistisk fakultet påbörjats i Umeå. Blandad medicinsk och farmaceutisk-kemisk utbildning har startat i Uppsala medan blandad medicinsk och naturvetenskaplig utbildning med huvudinriktning mot näringslära påbörjats vid karolinska institutet. Det nordiska institutet för samhällsplanering har påbörjat sin verksamhet i Stockholm.

Utbildningsdebatten har varit mycket livlig under året och har i hög grad dominerats av det s. k. UKAS-förslaget och frågan om universitetsdemokrati som kommit att sammankopplas med detta. Med anledning av förslag från 1963 års universitets- och högskolekommitté (U-63) fattade 1965 års riksdag ett principbeslut om att införa fasta studiegångar vid universitetens humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga fakulteter. Målet var att den enskildes studier skulle bli effektivare genom starkare målinriktning. Universitetskanslersämbetet tillsatte en arbetsgrupp för fasta studiegångar m. m. (UKAS).

UKAS-förslaget gav upphov till en kraftig diskussion bland studerande och lärare. Kritiken gick främst ut på ett system med 34 utbildningslinjer var för stelbent, gav för lite valfrihet.

Universitetskanslersämbetet inlämnade i oktober till regeringen ett förslag som på vissa punkter förändrats med ledning av remissynpunkterna. Regeringen framlägger i januari 1969 ett förslag enligt vilket utbildningen kommer att organiseras enligt principen om successiva val inom vissa utbildningslinjer dvs. den studerande väljer mellan ett antal förstaårsämnen som avgränsar hans studieval till och med andra året. Det tredje året blir helt fritt. Studerande med bestämda studiemål, vilka inte kan förverkligas inom de fastställda utbildningslinjerna, får följa s. k. särskilda utbildningslinjer. Beslutanderätten rörande studieplaner och användningen av tilldelade anslag decentraliseras.

UKAS-debatten är principiellt intressant även därför att den har lett till en snabb aktivering av de studerande. UKAS blev åskådningsexemplet i den debatt om universitetsdemokrati som följde. Eftersom även NKK tagit aktiv del i denna hänvisas här till tidigare avsnitt.

Den 1 juli i år började styrelsen för teknisk utveckling sin verksamhet. Styrelsen skall organisera och stödja samarbete inom teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete samt främja kontakter mellan myndigheter, näringsliv och forskningsinstitutioner. Till styrelsen har bl. a. knutits ett

statens råd för vetenskaplig information och dokumentation, (SINFDOC) som är internationellt kontaktorgan inom sitt område.

Av betydelse för sektionens verksamhetsområde är slutligen att regeringen inrättat en miljövårdsberedning som rådgivande organ i miljövårdsfrågor.

IV. Ärenden från sektion II

1. Harmonisering av skoleordningene i de nordiske land

Spørsmålet om harmonisering av skoleordningene i de nordiske land er naturlig nok blitt den samlende sak som de øvrige av seksjonens saker og prosjekter må innsiktes mot og ses i sammenheng med i større eller mindre grad.

På oppdrag fra de nordiske lands undervisningsministre har seksjonen siden våren 1967 hatt denne saken under utredning, jfr. seksjonens rapport for 1967, og i brev av 25. april 1968 fremmet seksjonen overfor regjeringene forslag med hensyn til det videre arbeid med saken.

Seksjonen fastslo i sin henvendelse at skolesystemenes ytre struktur nærmer seg hverandre, og at det er sannsynlig at hele det nordiske område snart vil ha 9-årig obligatorisk undervisning. Den aller største del av ungdomskullene vil møte denne undervisningsplikten i en grunnskole som har samme karakter i alle de nordiske land. Selv om seksjonen fant at den ytre organisasjon ikke er avgjørende for å verne om og utvikle Nordens kulturelle særpreg i skolen, pekte den på at likhet i ytre struktur ville innebære en rekke fordeler. Seksjonen mente derfor at arbeidet med å koordinere den ytre organisasjon i skoleverket bør fortsette.

Seksjonen fremhevet likevel særskilt samarbeidet på det pedagogiske området, og nevnte matematikk, engelsk, fysikk, kjemi og visse deler av samfunnskunnskap og historie som eksempler på fag som harmoniseringsarbeidet i første omgang kan konsentreres om. En forutsetning for felles pedagogisk utviklingsarbeid i disse fagene er at målsettingen defineres klartest mulig slik at undervisningsplaner, metode og materiell kan utformes i samsvar med denne.

Seksjonen foreslo at den skulle pålegges å få foretatt den utredning som er nødvendig for å legge fram en konkretisert plan for en 3—5 årsperiode for harmoniseringsarbeidet og organiseringen av dette. For dette formål skulle det under seksjonen nedsettes et utvalg på 8 medlemmer — derav 4 medlemmer av seksjonen — med en kvalifisert, heltidsengasjert sekretær utpekt av undervisningsministrene i fellesskap etter innstilling fra seksjonen. Utgiftene ved utvalgets arbeid skulle bæres av de nordiske land i fellesskap etter vanlig fordelingsnøkkel. Seksjonen tok sikte på at utvalget skulle legge fram sitt arbeid om mulig innen 1. oktober 1969.

På sitt møte i Reykjavik 19. juli 1968 ga de nordiske undervisnings-

ministre sin tilslutning til seksjonens forslag, og seksjonen utpekte på møte i Uppsala 30. september—2. oktober det utvalg som skal arbeide videre med saken. Utvalget har følgende sammensetning:

Danmark:

Undervisningsdirektør Hans Jensen
Skoleinspektør Karl Brøcher

Finland:

Professor Matti Koskenniemi
Fil. lic. Kaisa Hälinen

Norge:

Skoledirektør Helge Sivertsen
Inspektør Per Dalin

Sverige:

Undervisningsrådet Nils-Eric Svensson
Skoldirektør Oscar Olofsson

Seksjonen har utnevnt skoledirektør Helge Sivertsen som formann for utvalget, og som sekretær på heltid er engasjert formannen for Folkeskolerådet i Norge, mag. art. Erling Slaatto.

Island har hittil ikke vært representert i seksjonens arbeid med saken. På det nevnte møte i Uppsala var det imidlertid enighet om at det ville være ønskelig med islandsk representasjon i det nye utvalget, og seksjonen har derfor rettet en henvendelse til det islandske undervisningsministerium med anmodning om at det blir utsett et islandsk medlem av utvalget.

Utvalget kom i gang med sitt arbeid noe senere enn opprinnelig antatt, men seksjonen regner likevel med at utvalgets innstilling vil foreligge ved utgangen av 1969.

2. Modernisering av matematikkundervisningen

Som nevnt i det foregående har seksjonen pekt på matematikk som ett av de fag der harmoniseringsarbeidet i første omgang kunne settes inn. Den nordiske komité for modernisering av matematikkundervisningen, som avga betenkningen »Nordisk skolmatematikk» høsten 1967, har gjort et grunnleggende arbeid på dette området, og forholdene ligger vel til rette for et videre samarbeid innenfor dette felt. Det nevnte prosjekt gjaldt årskursene 7—12. Som en naturlig fortsettelse av det arbeid som allerede er utført, utpekte seksjonen i april 1968 en ny ekspertgruppe som skal konsentrere sin virksomhet om årskursene 1—6. Det økonomiske grunnlag for igangsettingen av det nye 5-årsprosjektet er sikret idet Nordisk kulturfond på seksjonens anbefaling har bevilget de nødvendige midler for annet halvår 1968 og for 1969. Seksjonen har vedtatt å foreslå overfor regjeringene at prosjektet fra og med 1970 skal finansieres over statsbudsjettene.

Med den nære sammenheng det er mellom arbeidet med denne saken og harmoniseringsutredningen har seksjonen fattet vedtak med sikte på at den nødvendige kontakt og samordning mellom de to prosjekter finner sted.

3. Spesialpedagogisk samarbeid

Seksjonen har i sin innstilling vedrørende harmoniseringsspørsmålet fremholdt at det også vil være store muligheter for samarbeid om prosjekter som ikke er bundet til enkeltfag, og det nevnes at undervisning for funksjonshemmede er et særlig aktuelt felt.

Seksjonens ad hoc-utvalg for utredning av samnordisk spesialpedagogisk forskning og spesiallærerutdanning har sommeren og høsten 1968 avgitt sine innstillinger om henholdsvis spesialpedagogisk forskningssamarbeid og samarbeid om spesiallærerutdanningen.

Det samnordiske forskningsstipendiatprogram som i tilknytning til utredningsarbeidet har vært etablert ved lærerhøgskolen i Göteborg, har gitt gode erfaringer, og utvalget har foreslått at det på dette grunnlag skulle bygges ut et større samnordisk forskningssentrum for spesialpedagogikk ved denne institusjonen. Seksjonen anser imidlertid at dette forslaget er for vidtgående til at det for tiden kan anbefales, og har gått inn for at prosjektet i Göteborg i første omgang fortsetter etter samme retningslinjer og med det samme omfang som nå. Seksjonens synspunkt er at det primære ved dette tiltaket nå er å utdanne forskere ved fellesnordisk utnyttelse av en allerede eksisterende institusjon.

Seksjonen har på denne bakgrunn foreslått at et stipendiatprogram med en stipendiat fra hvert av landene Danmark, Finland og Norge blir finansiert over statsbudsjettene fra og med 1970.

Fellesprosjektet i Göteborg har hittil vært finansiert med midler fra Nordisk kulturfond på forsøksbasis, og forsøksprogrammet skal etter planen være avsluttet ved utgangen av 1968. Da seksjonen anser det for å være viktig at det blir kontinuitet i denne virksomheten, har den besluttet å søke Nordisk kulturfond om midler til å beholde en fellesnordisk stipendiatgruppe ved lærerhøgskolen også i 1969.

Ad hoc-utvalget har også foreslått et omfattende samarbeid når det gjelder utbyggingen av spesiallærerutdanningen i Norden, og særlig for den videregående utdanningens vedkommende. Seksjonen har sendt utvalgets innstilling om denne saken til berørte institusjoner i de nordiske land til uttalelse, og tar sikte på å fremme forslag til regjeringene i saken i 1969.

4. Samarbeid om lærerutdanningen

Seksjonen pekte i sin innstilling om harmoniseringsspørsmålet på at det med utgangspunkt i felles utviklingsarbeid for grunnskolen bør legges spesiell vekt på samarbeid om lærerutdanningen. Både grunnutdanningen og etterutdanningen er aktuelle i denne sammenheng. Seksjonen har forutsatt

at disse spørsmål naturlig vil bli vurdert av det utvalg som er nedsatt til å arbeide med harmoniseringssaken.

Når det gjelder etterutdanningen av lærere, har man allerede høstet erfaringer med nordisk samarbeid gjennom de samnordiske etterutdanningskurs som en egen ekspertgruppe under seksjonen har stått for. Seksjonen mener at det ikke lenger er noen grunn til at denne virksomheten skal gå i seksjonens regi, og den har derfor bedt ekspertgruppen om å utarbeide forslag til et fremtidig opplegg av slike kurs som bygger på direkte kontakt mellom kursadministrasjonene i de enkelte land. Samtidig er gruppen bedt om å vurdere i hvilken grad samarbeidet bør baseres på egne nordiske kurs, og i hvilken grad de ordinære kurs i hvert enkelt land kan åpnes for deltakere fra andre nordiske land.

Sommeren 1968 ble det etter initiativ fra ekspertgruppen arrangert to kurs for historielærere i henholdsvis Danmark («I kulturhistoriens verksted») og Finland («Norden i atomalderen»), et kurs i norsk for morsmåls-lærere i Norge, og et kurs i barne- og ungdomslitteratur i Sverige.

Det vises ellers til avsnittene om spesialpedagogisk samarbeid, om samarbeid på yrkesutdanningens område og om utveksling av lærere og skoleungdom der man også har berørt spørsmål av betydning for samarbeidet om lærerutdanningen.

5. *Den nordiske komité for pedagogisk forskning*

Komitéen har til oppgave å overveie og eventuelt fremme forslag om nordiske prosjekt innen skoleforskning og pedagogisk utviklingsarbeid. Komitéen skal også bidra til utveksling de nordiske land imellom av erfaringer og synspunkter vedrørende pedagogisk forskning og utviklingsarbeid.

Siden komitéen ble opprettet i 1967, har den bl. a. arbeidet med spørsmålet om å utgi en årlig nordisk pedagogisk bibliografi. Den første bibliografien vil foreligge innen utgangen av 1968.

Et sentralt punkt i komitéens arbeid i 1968 har vært gjennomføringen av et symposium om læremiddelforskning og undervisningsplanlegging som ble holdt ved Nordens Folkliga Akademi i Kungälv i begynnelsen av oktober med ca. 40 deltakere. De utførlige temainnledningene som var utarbeidet foran symposiet vil bli trykt og utgitt sammen med rapporten fra symposiet.

Seksjonen har godkjent planene for et lignende symposium om forskning over atferdsvansker i skolen som forutsettes holdt i Finland i 1969.

I tilknytning til harmoniseringsspørsmålet har seksjonen forutsatt at den vil kunne få sakkyndig bistand av komitéen for vurdering av forsknings- og utviklingsprosjekt.

6. *Samarbeid om audiovisuelle læremidler*

På bakgrunn av den stadig viktigere rolle som audiovisuelle læremidler spiller i undervisningen, nedsatte seksjonen på sitt møte i april 1968 et ekspertutvalg som har fått i oppdrag

att överväga och för . . . sektion II föreslå samarbetsåtgärder, avsedda att främja användningen av ändamålsenliga audivisuella läromedel inom Nordens skolväsen, ävensom utvecklingen av sådana läromedel på så långt möjligt gemensam nordisk bas. I första hand skall uppmärksamhet ägnas åt inlärningsstudio samt programmerad undervisningsmaterial.

Seksjonen har lagt vekt på at utviklingen av slike læremidler bør være en funksjon av målsettingen i de ulike fag og av undervisningsopplegget i skolen.

På seksjonens anbefaling ble det i ekspertutvalgets regi arrangert en nordisk konferanse i Oslo om innlæringsstudio i gymnasundervisningen.

Utvalget har foreslått at det holdes to introduksjonskonferanser om innlæringsstudio i henholdsvis Danmark og Finland i 1969, i det vesentlige beregnet på språklærere. De fleste deltakere forutsettes å komme fra de respektive vertsland. Seksjonen mener at slike kurs er nyttige som et ledd i den etterutdanningsvirksomhet som er nødvendig for å fremme en effektiv utnyttelse av disse nye hjelpemidlene, og har anbefalt at konferansene holdes under forutsetning av at det finnes budsjettmessig dekning. Det er på det rene at konferansen i Danmark vil finne sted.

Utvalget tar også sikte på en kartlegging av IS-området med hensyn til utstyr, tilgjengelige IS-program, programproduksjon, IS-forsøk og IS-forskning i Norden, og en tilsvarende kartlegging når det gjelder programmert undervisning.

Ut fra en vurdering av læreplanene i de ulike land har utvalget foreslått igangsatt et fellesnordisk prosjekt i fransk for årskurs 1 i gymnasel. Prosjektet omfatter et heldekkende, fullt integrert undervisningsmaterieell i form av lyd, bilder og tekst. Ifølge forslaget skal prosjektet gå over 6 år.

Seksjonen anser forslaget for å være verdifullt, men har utsatt sin endelige standpunkttagen til prosjektet til sitt første møte i 1969 med sikte på dels å få klarhet i de økonomiske konsekvenser av prosjektet, dels å få klargjort opphavsrettslige og andre problemer i forbindelse med produksjon og utnyttelse av det materieell det her er tale om.

7. Samarbeid på yrkesutdanningens område

Seksjonen behandlet på det før nevnte møte i Uppsala to utvalgsinnstillinger som gjelder nordisk samarbeid i yrkesskolesektoren, den ene fra Den nordiske komité for yrkeslærerutdanning og den andre fra seksjonens ekspertutvalg for samarbeid om yrkesskolespørsmål. Seksjonen har på grunnlag av drøftingene av disse innstillingene utarbeidet en henvendelse til de nordiske lands regjeringer om samarbeid på dette område. Av henvendelser fremgår det at enkelte av komitéenes forslag etter seksjonens mening er av en slik art at de kan anbefales gjennomført umiddelbart. Dette gjelder ikke minst begge komitéenes anbefaling av samarbeid om etterutdanning av yrkeslærere. Seksjonen støtter også komitéenes forslag om en

mer effektiv utveksling av informasjon på dette område, og likeledes sier den seg enig i at det gis støtte til forskjellig kurs- og konferansevirksomhet som komitéene anbefaler, samtidig som det tilrås utveksling av yrkesskolelærere på de områder der undervisningsplanene gir grunnlag for det.

En del av de spørsmål som komitéene har behandlet, er av en slik karakter at det er naturlig at de blir tatt opp i sammenheng med harmoniserings-spørsmålet. Dette gjelder samarbeid om pedagogisk utviklingsarbeid og forskning, samarbeid vedrørende utarbeiding av nye undervisningsplaner og samarbeid om produksjon av læremidler. Seksjonen har vedtatt å oversende komitéenes anbefalinger på disse punkter til det utvalg som skal utrede harmoniseringsspørsmålet.

Et hovedpunkt i innstillingen fra Den nordiske komité for yrkeslærer-utdanning er at det bør opprettes et eget organ til å sette i verk de øvrige samarbeidstiltak som er anbefalt. Seksjonen holder det ikke for usannsynlig at den utredning om harmoniseringsspørsmålet som skal foretas i løpet av det nærmeste år vil konkludere med forslag om et visst administrativt apparat til å føre harmoniseringsarbeidet videre. Seksjonen har derfor i henvendelsen til regjeringene fremholdt at det på det nåværende tidspunkt ikke vil være riktig å anbefale at det etableres en egen instans for dette begrensede område.

8. Utredning vedrørende skoleungdommens arbeidstid og fritid

Seksjonen tok høsten 1967 initiativet til å få gjennomført en kartlegging av nordiske undersøkelser vedrørende arbeidsbyrden for skoleungdom. Kartleggingen er nå fullført. Det materiale som er lagt frem, gjelder elever i alderen 15—20 år, først og fremst i grunnskolens høgstadium, i realskolen, i gymnaset og tilsvarende.

Utredningen er forelagt Den nordiske komité for pedagogisk forskning til uttalelse. Når komitéens vurdering foreligger, vil seksjonen ta stilling til hvilke tiltak utredningen kan gi anledning til.

9. Lærerveiledning for undervisning av blinde og svaksynte elever

En redaksjonskomité under seksjonen har i 1968 fullført arbeidet med en lærerveiledning for undervisning av blinde og svaksynte elever. Seksjonen har fattet vedtak om å utgi veiledningen i stensilert form.

10. Utveksling av lærere og skoleungdom

Seksjonen anser utvekslingsvirksomhet av forskjellig slag for å være et viktig middel i det nordiske samarbeid. I brev datert juli 1968 til regjeringene i de nordiske land tok seksjonen opp spørsmålet om den lærerutveksling som foregår i Foreningene Nordens regi med henblikk på å oppnå et visst samsvar mellom bevilgningene i de enkelte land. Etter forslag fra Foreningene Norden anbefalte seksjonen følgende beløp bevilget årlig til for-

målet: Danmark dkr. 60 000, Finland dkr. 38 000, Norge dkr. 43 000, Sverige dkr. 87 000.

Som kjent foregår det i »Nordens» regi og med støtte fra det offentlige også utvekslings- og studiereisevirksomhet beregnet på elever av ulike slag. Utenom rammen for Foreningene Nordens program foregår det videre en viss utveksling i skoletiden av lærerskolestudenter. Seksjonen vedtok på møtet i Uppsala å få foretatt en kartlegging av eksisterende utvekslingsvirksomhet. Dette materialet skal legges til grunn når seksjonen på sitt første møte i 1969 skal diskutere eventuelle tiltak med sikte på en utvidelse og intensivering av denne virksomheten.

11. Behandling av søknader til Nordisk kulturfond

Seksjonen har i 1968 behandlet og avgitt uttalelse om vel 20 søknader til Nordisk kulturfond.

V. Ärenden från sektion III

Sektionens verksamhet koncentrerar sig kring följande projekt och initiativ inom ramen för sektionens sektor, folkbildning och konst av Nordiska kulturkommissionens arbete:

I. Vuxenutbildning

Bland sektionens projekt inom vuxenutbildningen märks åtgärder som syftar till en utvidgning av forskningssamarbetet på detta område och därmed till att definiera uppgifterna i anslutning till koordineringen och den vidare utvecklingen av vuxenutbildningen i de nordiska länderna på gemensam bas. Dessa projekt har även en vidare, allmänpedagogisk räckvidd.

Förutom ovannämnda, närmast vetenskapliga projekt strävar sektionen även till att göra förslag till rent praktiska åtgärder inom vuxenutbildningen på basen av redan utförda utredningar.

Sektionen har år 1963, 1965 och 1966 avgivit resolutioner till de nordiska regeringarna beträffande både utbildnings- och forskningsspörsmål inom vuxenutbildningen.

Då expertutskottet för forskning på vuxenutbildningens område inom kort avger sin rapport, torde den ge anledning till ett antal nya initiativ från sektionens sida.

a. Forskningssamarbete

Det av sektionen år 1966 tillsatta expertutskottet för forskning på vuxenutbildningens område väntas avge sin rapport våren 1969. Rapporten kommer att innehålla förslag till forskningsuppgifter, som är specifika för vuxenutbildningen och som med fördel kan tänkas lösas på nordisk bas.

b. *Vuxenlärarnas status*

Då vuxenutbildningens kraftiga expansion och utveckling i de nordiska länderna accentuerat behovet av flera och bättre kvalificerade ledare och lärare inom denna undervisningsform, beslöt sektionen år 1965 på basen av rekommendationer från en av sektionen sammankallad nordisk konferens att en enmansutredning skulle utföras beträffande vuxenlärarnas status i de nordiska länderna.

I undersökningen kartläggs vuxenlärarnas antal, utbildning och yrkesbakgrund samt löne- och arbetsförhållanden i de nordiska länderna.

Ovannämnda utredning förelåg praktiskt taget fullständig vid sektionens möte i Helsingfors, 7—8 maj 1968. Utredningen preciserar ett antal olösta arbetsuppgifter inom vuxenutbildningen och vidimerar uppfattningen att det fortfarande finns ett stort behov av samarbete särskilt i fråga om vuxenlärarnas utbildning, trots att ett nordiskt samarbetsorgan redan fungerar inom vuxenutbildningen i de nordiska länderna.

Sedan smärre kompletteringar gjorts av materialet i utredningen förelåg den i sin slutgiltiga form vid sektionens möte i oktober 1968, varefter sektionen överlämnade till Nordiska kulturkommissionens plenarmöte ett utkast till en hemställan till de nordiska undervisningsministerierna beträffande tillsättandet av ett nordiskt ad hoc-utskott med uppgift att sörja för utväxling av planer och erfarenheter särskilt när det gäller vuxenlärarnas status och utbildning. Sektionen föreslog att kontaktutskottet skulle bestå av en representant för varje lands centrala administration för vuxenutbildning och framhöll att det vore av värde om kulturkommissionen bereddes tillfälle att taga del av det föreslagna utskottets verksamhet.

I syfte att fästa uppmärksamhet vid vissa missförhållanden samt behovet av koordinering av vuxenlärarfacket i de nordiska länderna kommer sektionen också att utsända utredningen till olika vuxenutbildningsorganisationer och -institutioner i de nordiska länderna.

II. *Litteratur*

Sektionens initiativ inom litteraturen syftar å ena sidan till att informera om och göra de nordiska ländernas litteratur tillgänglig också inom andra språkområden och å andra sidan till att uppmuntra ett större intresse för grannländernas litteratur inom de nordiska länderna. Hittills har projekten närmast koncentrerats till det anglosaxiska språkområdet, men nu planerade projekt syftar delvis till en inbrytning också på det tyska språkområdet, en intensifiering av intresset för nordisk litteratur på originalspråket samt till både internationellt och internordiskt inriktad information om nordisk litteratur och kultur i allmänhet.

Sektionen har tidigare tagit initiativ till litteraturkritikerstipendier och nu föreligger ett förslag till en nordisk stipendieordning för översättare.

På litteraturforskningens område har sektionen tagit initiativ till nordiskt samarbete då det gäller kartläggningen av både äldre och nyare viskonst.

a. Utgivning av nordisk litteratur på engelska

Sedan år 1963 har det amerikanska förlaget University of Wisconsin Press utgivit en serie nordisk skönlitteratur på engelska på basen av ett avtal med de nordiska ländernas regeringar.

Då serien blivit mycket väl mottagen både på den amerikanska och den brittiska marknaden har University of Wisconsin Press (UWP) föreslagit för sektionen ingående av ett nytt avtal beträffande publiceringen av ytterligare 15 skönlitterära verk i serien. Sektionen har beslutat rikta en ansökan till Nordiska kulturfonden om att fonden skulle ingå ett avtal med UWP beträffande finansieringen av den planerade utvidgningen av serien.

Utkastet till ifrågavarande avtal behandlades vid sektionens möte i oktober 1968, varvid sektionen beslöt för sin del godkänna avtalstexten. Sektionen har redan tillsatt en arbetsgrupp, som skall rekommendera de verk, som kommer att ingå i den nya serien.

b. Nordisk dramaserie

I likhet med det ovan under punkt a. beskrivna projektet syftar också detta projekt till att presentera nordisk litteratur för en engelskspråkig publik. Med stöd av medel beviljade av Nordiska kulturfonden kommer Universitetsförlaget i Oslo på uppdrag av sektionen att utge en serie modern nordisk dramatik i engelsk översättning. De första verken i serien utkommer 1969.

c. Nordisk stipendieordning för översättare

I syfte att stimulera översättningar av nordisk litteratur till andra språk har sektionen utarbetat ett preliminärt utkast till stipendieordning för översättare av nordisk skönlitteratur. Utkastet remissbehandlas för närvarande i de nordiska översättningsföreningarna.

Ehuru sektionen planerat att söka medel för en eventuell stipendieordning från Nordiska kulturfonden för en försöksperiod, har man även fäst uppmärksamhet vid att en stipendieordning för översättare snarare borde utgöra en reguljär administrativ utveckling av de stipendier, som redan finns för författare och kritiker och sammankopplas därmed.

d. Nordiskt bibliotek

För att öka intresset i de nordiska länderna för grannländernas litteratur har sektionen anmodat Föreningarna Nordens Bokkommittéer att utarbeta ett förslag till ett nordiskt bibliotek av billighöcker både i original och i översättning.

Bokkommittéernas förslag, som senare något omarbetats av sektionen, avser publiceringen under en försöksperiod om tre år av ett antal utvalda verk

på originalspråket inom dansk, norsk och svensk litteratur samt finska, färöiska och isländska verk i översättning. Publiceringen av verken skulle stödjas av en omfattande publicitetskampanj i Föreningarna Nordens regi.

Sektionen har inlämnat en ansökan till Nordiska kulturfonden om medel för serien »Nordens Billigbøger» under en försöksperiod om tre år fr. o. m. år 1969, varvid den första serien, som kommer att presentera ung nordisk lyrik, skulle utkomma den 1 april, 1970.

På grundval av de erfarenheter som erhålles under den föreslagna försöksperioden kommer sektionen att ta ståndpunkt till en eventuell rekommendation till regeringarna om fortsatt stöd för projektet.

e. Nordisk tidskrift avsedd att internationellt informera om nordiskt kulturliv

Ett av sektionen tillsatt experutskott har under åren 1967 och 1968 arbetat med utredningen av behovet av en nordisk kulturell tidskrift. På basen av yttrande från en nordisk kulturarbetarkonferens i början av år 1968, vilken behandlade nämnda fråga, beslöt sektionen låta en expert utföra en enmansutredning och en projektering av en nordisk kulturell tidskrift, som skulle informera internationellt om nordiskt kulturliv. I utredningen, som förelåg vid sektionens möte i oktober 1968, redogjordes närmast för de förlagstekniska frågor, som ansluter sig till utgivningen av en tidskrift av denna art. Sektionen arbetar vidare med planerna för tidskriftens innehållsmässiga uppläggning.

f. Eventuellt projekt beträffande utgivning av nordisk litteratur på tyska

Våren 1968 riktade det schweiziska förlaget Walter Verlag Ag. Olten en ansökan till Nordiska kulturfonden om stöd för utgivningen av en serie nordisk litteratur, »Skandinavisches Bibliothek», på tyska. Då sektionen ansåg det vara betydelsefullt att nordisk litteratur skulle spridas i större utsträckning också på tyska, framkom därvid tanken på ingåendet av en eventuell överenskommelse mellan Walter Verlag Ag och Nordiska kulturfonden enligt riktlinjerna i det ovan, under punkt a. beskrivna, planerade avtalet mellan UWP och kulturfonden. Sektionen har preliminärt ställt sig positiv till ett av Walter Verlag Ag översänt utkast till avtal och fortsätter förhandlingarna med förlaget. Serien skulle omfatta 12 nyare skönlitterära verk.

g. Förslag om utgivning av en internordisk kulturskriftserie

Sektionen har vid sitt möte i oktober 1968 behandlat ett förslag beträffande utgivningen av en internordisk kulturskriftserie i form av en serie pocketböcker om aktuella frågor inom olika områden i den nordiska kulturdebatten, vilken av förslagsställaren ansågs vara en smidigare verksamhetsform än ett tidigare förslag om utgivning av en internordisk kulturtidskrift.

Sektionen har uttalat sitt intresse för förslaget och kommer att företa en vidare utredning därav.

h. Nordiskt samarbete på viskonstens område

Sektionen stöder samarbetet mellan de nordiska visarkiven genom rekommendationer om stöd för ändamålet från Nordiska kulturfonden. Senare har sektionen övervägt tanken på samarbete också inom den nyare viskonstens område och har därvid konsulterat olika berörda instanser i de nordiska länderna. På basen av expertutlåtanden över möjligheterna för ifrågavarande samarbete har sektionen vid sitt möte i oktober 1968 tillsatt ett expertutskott för att utarbeta riklinjerna för ett forskningsprojekt inom området nyare viskonst.

III. Teater

Tyngdpunkten inom sektionens verksamhet på den dramatiska konstens område ligger för närvarande på en fortsättning och utvidgning av en sedan länge prövad, framgångsrik verksamhetsform, seminarieverksamheten, samt också på andra former av samarbete på det gäller utbildning av personal inom teatern. Utbildningssamarbetet bör även ses i förhållande till den under punkt VII c. beskrivna resolutionen beträffande utbildning av personal inom teater, film, radio och tv.

Som en komplettering till teatersamarbetet har sektionen även tagit initiativ till en utvidgad gästspelsverksamhet mellan de nordiska länderna.

a. Utväxling av teatergästspel

Nordiska kulturkommissionen hemställde i en resolution till de nordiska regeringarna år 1967 att öka anslagen för det nordiska teatersamarbetet. Då denna hemställan inte ledde till konkreta resultat anmodade Nordiska kulturfonden sektion III att utarbeta en plan för utvecklingen av teaterutbytet i Norden.

Kulturfonden tillträdde sektionens förslag om regler för utväxling av teatergästspel under en treårig försöksperiod fr. o. m. år 1968 och beviljar ett årligt belopp om 250 000 dkr för ändamålet. Vid utväxlingen av teatergästspel fungerar Nordisk teaterunion som remissinstans.

Under år 1968 har kulturfonden hittills beviljat medel för Kungliga Dramatiska teaterns gästspel å Suomen kansallisteatteri, Helsingfors samt för Odense teaters gästspel i Malmö, Norrköping och Bergen.

Under försöksperioden kommer sektionen att bättre kunna bedöma behovet av och de praktiska möjligheterna för utbytet av gästspel med avseende å en ny hemställan till de nordiska regeringarna om nationella anslag för ändamålet.

b. *Nordiska teaterseminarier*

De nordiska teaterseminarierna för regissörer, de s. k. Vasa-seminarierna har arrangerats i turordning i de nordiska länderna sedan år 1963.

På basen av de goda erfarenheterna av seminarierna har sektionen anmodat kommittén för de nordiska teaterseminarierna att överväga frågan om utvidgandet av seminarierna också till andra teaterkonstnärer än regissörer. Vid sektionens möte i oktober 1968 behandlades ett förslag från kommittén rörande en utvidgning av verksamheten till två årliga seminarier samt inrättandet av ett sekretariat för Vasa-seminarierna. Sektionen beslöt utarbeta ett utkast till resolution till de nordiska regeringarna beträffande en förhöjning av teaterseminariernas anslag i syfte att inrätta ett sekretariat för dem och med sikte på att så småningom utvidga verksamheten till två årliga seminarier.

Erfarenheterna av seminarierna kommer även att beaktas vid eventuella initiativ från sektionens sida beträffande inledandet av en liknande seminarieverksamhet också för andra konstnärsgupper, t. ex. filmkonstnärer (se punkt VII c.).

c. *Utbildningen av teaterpedagoger*

Statens scenskola i Göteborg har inlämnat ett förslag till sektionen om nordiskt samarbete i fråga om utbildning av teaterpedagoger. Ärendet har remissbehandlats i olika berörda instanser och en promemoria därom framlades vid sektionens möte i oktober 1968. Förslaget har beaktats i den under punkt VII c. nämnda resolutionen.

IV. *Ballett*

Sektionen har allmänt konstaterat, att dansen är ett område, som särskilt väl lämpar sig för samnordiska företag.

I och med inrättandet av Cullberg-balletten har sektionen betraktat denna institutions verksamhet som ett lämpligt försöksobjekt som underlag för en mera konkret rekommendation om fortsatt nordiskt ballettsamarbete. På förslag av sektionen har Nordiska kulturfonden sålunda beviljat stöd för ballettens nordiska turné i Riksteaterns regi år 1968 och sektionen har även rekommenderat stöd från kulturfonden för ballettens nordiska turné år 1969.

V. *Opera*

Nordiska rådet avgav år 1967 en rekommendation om ökat operasamarbete mellan de nordiska länderna. På anmodan av ärendets koordinerande organ — Ministeriet for kulturelle anliggender i Danmark — utreder sektionen för närvarande förutsättningarna för ökat operasamarbete på basen av begärda utlåtanden.

VI. Musik

Sektionen strävar på musikens område både till att kartlägga och informera om musiklivet i Norden samt till att stimulera unga talanger bland nordiska musiker och stöda den skapande nordiska tonkonsten. Tidigare har sektionen tagit initiativ till det nordiska komponistpriset, som utdelas fr. o. m. år 1965.

a. *Publikation om musiklivet i Norden*

Sektionen har låtit uppgöra en översikt över »Musiklivet i Norden», som torde bli färdig under våren 1969. Sektionen kommer att låta duplicera översikten och distribuera den till musikorganisationer i de nordiska länderna som en praktisk orientering i musiklivet i Norden.

b. *Nordiska musiktävlingar*

Sektionen tog år 1966 initiativet till ett projekt för musiktävlingar för yngre nordiska musiker och sångare.

Sedan utkastet till projektet behandlats i olika berörda instanser trädde reglerna för nordiska musiktävlingar för yngre musiker och sångare i kraft år 1968 och Nordiska kulturfonden har beviljat medel för ändamålet för en femårig försöksperiod fr. o. m. år 1969. De första tävlingarna arrangeras i Danmark nämnda år. Vid genomförandet av tävlingarna svarar Föreningarna Norden för det administrativa arbetet medan de praktiska arrangemangen i samband med både de nationella tävlingarna och den nordiska finalen förestås av de nordiska radioinstitutionerna. Nationella juryer och en gemensam nordisk jury tillsätts för tävlingarna i samråd med de nationella musiknämnderna och -kommissionerna i de nordiska länderna.

Tävlingarna utgör liksom den nordiska ungdomsbiennalen (se punkt VIII a.) ett led i sektionens strävan att öka den nordiska ungdomens intresse för olika konstformer inom ramen för gemensamma evenemang.

c. *Beställning av musikverk*

I syfte att effektivt tillgodose behovet av stöd för den skapande nordiska tonkonsten har sektionen tagit initiativ till en administrativ ordning för beställning av musikverk på nordisk bas.

På sektionens begäran har Nämnderna för nordiskt musiksamarbete utarbetat ett förslag till ovanstående ordning, som utgör basen för en rekommendation från sektionen till Nordiska kulturfonden om stöd för ändamålet under en tvåårig försöksperiod fr. o. m. år 1969.

Projektet förutsätter en liknande ordning som den under utväxlingen av teatergästspel (se punkt III a.) genom användningen av Nämnderna för nordiskt musiksamarbete som remissinstans.

På grundval av erfarenheterna från den föreslagna försöksperioden avser

sektionen överväga huruvida en rekommendation skall riktas till regeringarna om fortsatt stöd för projektet.

d. *Kommenterade musikinspelningar*

Som ett led i sin strävan till att informera om nordisk musik dryftar sektionen ett förslag rörande grammofonskivor med nordisk musik och kommentarer av tonsättarna själva närmast för användning inom undervisningen.

VII. *TV-, radio- och filmsamarbete*

Också inom ovannämnda områden betonar sektionen särskilt behovet av utbildningssamarbete mellan de nordiska länderna.

På filmens område har ett av sektionen tillsatt arbetsutskott utarbetat en omfattande utredning beträffande nordiskt filmsamarbete. Utredningen berör både forskningsuppgifter, pedagogiska och konstnärliga aspekter inom filmen.

Sektionen har även i enlighet med en av Nordiska rådet given rekommendation utrett möjligheterna att koordinera utbildningen av personal inom teater, film, TV och radio och har uppgjort ett utkast till en resolution därom till de nordiska regeringarna, vilket antogs vid Nordiska kulturkommissionens plenarmöte i oktober 1968.

I samband med utbildningsfrågorna har även experimentverksamheten på radions och TV:s område varit aktuell inom sektionen.

a. *Experimentverksamheten på radio- och tv-området*

År 1967 tillsatte sektionen ett expertutskott med uppgift att undersöka möjligheterna för systematiskt organiserat utbytes- och experimentarbete som ett komplement till det redan existerande samarbetet på radions och televisionens område.

Av de förslag till åtgärder, som utskottet avgav i sin slutrapport i början av år 1968, har sektionen anslutit sig till ett förslag om arrangerandet av två experimentella seminarier, ett seminarium för nordiska författare, som introduceras i radio- och tv-mediernas speciella teknik samt ett tv-seminarium för formdiskussion.

Sektionen har inte ännu tagit slutgiltig ställning till det sätt på vilket de föreslagna seminarierna kunde genomföras.

b. *Expertutskottet för film*

Det omfattande belänkande beträffande både engångsprojekt och förslag till permanenta arrangemang på filmens område, som inlämnades år 1966 av ett av sektionen tillsatt expertutskott, har behandlats av ett utskott bestående av en representant för varje sektion inom Nordiska kulturkom-

missionen för avgivande av ett enhetligt ställningstagande därtill vid Nordiska kulturkommissionens plenarmöte i Uppsala i oktober 1968. Plenarmötet beslöt översända det sålunda utarbetade yttrandet till de nordiska regeringarna.

c. Nordiskt samarbete beträffande utbildning av personal inom teater, film, radio och television

Med anledning av Nordiska rådets rekommendation nr 21/1963 angående gemensam utbildning för teater, film, radio och television har sektionen utarbetat en översikt över utbildningen inom de nämnda områdena i de nordiska länderna (exkl. Island). Då planeringen av nationella institutioner för utbildning av personal inom dessa områden fortskridit i samtliga berörda länder, uppgjorde sektionen ett utkast till resolution till de nordiska regeringarna, som innehöll konkreta förslag beträffande nordiskt samarbete på dessa områden.

Den centrala frågan i detta sammanhang är villkoren för tillträde för nordbor till de nationella utbildningsinstitutionerna för vilka vissa kvoteringsprinciper föreslogs i resolutionsutkastet. Utkastet innehöll även förslag till ekonomiskt stöd för nordisk kursverksamhet av Vasaseminariets typ också för andra områden samt om möjligheterna till utvidgat nordiskt samarbete i fråga om utnyttjande av lärarkrafter. I resolutionsutkastet beaktades även studiesociala faktorer.

Resolutionsutkastet behandlades vid Nordiska kulturkommissionens plenarmöte i oktober 1968, varvid mötet beslöt antaga utkastet och översända resolutionen till de nordiska regeringarna.

VIII. Bildkonst

På bildkonstens område går sektionens verksamhet ut på att sprida upplysning i de nordiska länderna om grannländernas bildkonst överhuvudtaget samt på att öka intresset för ung nordisk konst.

a. Ungdomsbiennialerna för bildkonst

År 1963 tog sektionen initiativet till arrangerandet av de nordiska ungdomsbiennialerna för bildkonst och den första biennialen arrangerades år 1967 i Danmark. Sektionen har rekommenderat Nordiska kulturfonden att ge fortsatt stöd åt denna verksamhetsform inom bildkonsten och den andra ungdomsbiennialen arrangerades med stöd av kulturfondsmedel i september 1968 i Helsingfors.

b. Nordiska vandringsutställningar

På rekommendation av sektionen har Nordiska kulturfonden beviljat medel för ambulering utställningar av nyare nordisk konst i arrangemang

av organisationerna för konst på arbetsplatsen i de nordiska länderna i samråd med sektionen. Utställningen visas i Norge år 1968 och går därefter vidare till Danmark och Sverige.

c. Färgdiapositivserier om nordisk konst

Sektionen har även sett som sin uppgift att komplettera utställningsverksamheten med upplysningsformer om bildkonst, som också når en vidare publik än utställningspubliken.

Sektionen utarbetar för närvarande med stöd av medel från Nordiska kulturfonden två försöksserier omfattande 40—50 diapositiv om nordisk konst med tillhörande texthäften. Serierna avses användas bl. a. i konsthistoriska institutioner vid högskolorna, konstakademier, konstskolor, folkskolor, folkhögskolor och gymnasier samt inom olika organisationer, konstmuseer och konstföreningar. Varje serie kommer att omfatta en begränsad period inom bildkonsten.

IX. Kultur för barn

Inom sektionen har framkommit ett förslag om åtgärder för att undersöka behovet av kultur för barn och för att höja dess standard. Frågan har i olika sammanhang varit aktuell i de nordiska länderna och sektionen beslöt därför vid sitt möte i Helsingfors att tillsätta ett utskott med representanter för varje land för att förbereda ett nordiskt symposium om kultur för barn. Symposiets syfte skulle vara att bereda ett program i ovannämnda syfte och göra förslag till åtgärder. Det föreslagna symposiet avses föregås av en inventering av vad som under de senaste åren skrivits om barnkultur i de nordiska länderna. Som deltagare i symposiet skulle kallas konstnärer, pedagoger och kulturskribenter, som engagerat sig i problemet barn och kultur. Symposiet avses genomföras i september 1969, och en ansökan om stöd för projektet har riktats till Nordiska kulturfonden.

X. Nordiska kulturfonden

Under de två år (1967 och 1968) Nordiska kulturfonden beviljat medel för olika nordiska kulturella ändamål har över hälften av de medel som stått till fondens förfogande beviljats till ändamål, som sektionen rekommenderat i sitt yttrande eller vilka den tagit initiativ till.

Sektionens förhållande till Nordiska kulturfonden karakteriseras av dess strävan att i enlighet med Nordiska kulturkommissionens syfte utgöra ett idéforum för nya nordiska samarbetsprojekt.

Sektionens verksamhet har under hösten 1968 liksom under tidigare år präglats av behandlingen av de ansökningarna till Nordiska kulturfonden, som sektionen erhållit för yttrande. Ansökningarnas antal steg även detta år till över 100.

XI. *Sammandrag*

Av sektionens ovan beskrivna projekt och planer framgår, att de för närvarande allmänt aktuella strävandena till nordiskt utbildningssamarbete och harmonisering av utbildningsformerna också återspeglas i III sektionens verksamhet och att de kommer att präglade denna verksamhet också i framtiden.

Dessa strävanden är speciellt framträdande inom sektionens olika projekt beträffande samarbete inom vuxenutbildningen samt planerna beträffande utbildningssamarbete inom områdena teater, film, radio och tv, såsom i resolutioner beträffande utbildning av personal inom teater, film, radio och tv, de nordiska teaterseminarierna, förslaget beträffande utbildning av teaterpedagoger samt i den planerade experimentverksamheten på radio- och tv-området.

Förutom samarbetssträvandena inom utbildningssektorn präglas sektionens verksamhet å ena sidan av upplysningsverksamhet om nordiskt kulturliv, som är riktad till andra kulturkretsar än de nordiska, t. ex. i form av de olika projekten för översättning av skönlitteratur och planerna beträffande utgivningen av en nordisk kulturtidskrift, samt å andra sidan av verksamhet som avser att stimulera och väcka intresse i de nordiska länderna för grannländernas kultur, såsom den planerade utgivningen av ett nordiskt bibliotek av billigböcker, den föreslagna internordiska kulturskriftserien, utväxlingen av teatergästspel, publikationen om musiklivet i Norden, de nordiska musiktävlingarna och upplysningsverksamheten om bildkonst i Norden.

Sektionen strävar också till att stöda och uppmuntra skapande konst och utövande konstnärers arbete inom ramen för nordiskt samarbete. Härunder kan bl. a. nämnas den föreslagna administrativa ordningen för beställning av musikverk samt ungdomsbiennialerna för bildkonst.

Sektionen har år 1968 hållit två ordinarie möten, varav ett möte i Helsingfors 7—8 maj och ett möte i Uppsala 28 september—2 oktober.

Stockholm den 20 december 1968

Lennart Sandgren

Ordförande

I. Bekeris

Generalsekreterare

BILAGA

**Översikt över medel till vissa nordiska kulturändamål avseende
budgetåren 1968 respektive 1968/69**

Översikten omfattar kostnader för nordiska projekt inom de nordiska undervisnings- och kulturministeriernas verksamhetsområden oavsett under vilka anslag medlen utgår. Huvudprincipen för att ett projekt medtagits har varit att beslutanderätten om medlen ligger inom vederbörande ministerium eller departement. I vissa fall har dock anslag även inom andra ministeriers områden medtagits, nämligen när samma ändamål i övriga länder handhas av undervisningsministerierna. På samma sätt har i motsvarande fall medtagits medel som utgår från en till något ministerium hörande myndighet. Som framgår härav har endast i undantagsfall medtagits anslag som beviljas av myndigheter eller motsvarande institutioner. Av denna anledning är i översikten ej heller medtagna de olika gemensamma forskningsprojekten i forskningsrådets regi. Översikten ger därför ingen bild av den totala omfattningen av det statliga stödet till nordiska samarbetsprojekt inom ministeriernas verksamhetsområden. Inte heller har det varit möjligt att medtaga alla ändamål med nordisk inriktning, som ges ekonomiskt stöd genom beslut av regeringarna eller de berörda ministerierna, eftersom den nordiska aspekten kommer in i så många sammanhang, eller de ytterligare som beviljats eller föreslås beviljade under löpande budgetår. Syftet med sammanställningen är inte heller att göra en fullständig inventering utan att nå en överblick över de mera väsentliga nordiska samarbetsprojekten inom kulturområdet.

Ett ytterligare syfte med översikten är att söka uppnå att åtminstone vissa anslag om möjligt utgår enligt enhetliga principer i berörda länder. För varje land anges de belopp som utgår under *löpande budgetår*, och *föregående budgetår*. För att förenkla jämförelser mellan beloppen är dessa uttryckta, förutom i den egna valutan också i en gemensam valuta, danska kronor. Med hänsyn till devalveringen i Danmark, Finland och Island under senhösten 1967 är dock en direkt jämförelse mellan de två budgetåren svår att göra. (Devalveringen uppgick i Danmark till 7,9 %, i Finland till 23,8 % och i Island till 24,6 %). För sådana nordiska ändamål som finansieras gemensamt har då så varit möjligt angivits vilken procentuell andel varje land svarar för. Då det är fråga om en delvis gemensam, delvis rent nationell finansiering, har någon fördelning av utgifterna

ej kunnat anges. Översikten beräknas utkomma en gång varje kalenderår. Sammanställandet sker inom utbildningsdepartementet.

Som kontaktmän i frågor rörande anslag till nordiska kulturändamål fungerar

i Danmark:

sekretær Hjalte Rasmussen, undervisningsministeriet, och fuldmægtig J. Harder Rasmussen, kulturministeriet, København,

i Finland:

avdelningschefen Kalervo Siikala, undervisningsministeriet, Helsingfors,

i Island:

sekretær Árni Gunnarsson, undervisningsministeriet, Reykjavík,

i Norge:

byråsjef Erling Waaler, Kirke- og undervisningsdepartementet, Oslo,

i Sverige:

kanslirådet Ilmar Bekeris och departementssekreteraren Gunnar-Arne Björkman, utbildningsdepartementet, Stockholm.

Dessa kontaktmän har svarat för uppgifterna i översikten rörande respektive land.

Ändamål	Kostnadsfördelning	Danmark	
		1967/68 D. kr.	1968/69 D. kr.
<i>A. Ändamål inom högre utbildning och forskning.</i>			
1. Nordiska institutet för teoretisk atomfysik	D: 22,71 % F: 21,84 % I: 0,84 % N: 17,60 % S: 37,01 %	555 000	687 000
2. Nordiska institutet för sjörätt	D: 20 %, F: 10 % N, S: 35 %	50 000	62 700
3. Nordiskt samarbetsråd för kriminologi	D, F, N, S: 25 %	39 000	50 000
4. Nordiska institutet för folkdiktning	D, F, N: 23 % S: 31 %	48 100	50 000
5. Nordisk journalistkursus i Århus	D, N, S: 30 %		
a) driftskostnader	F: 7 %	45 500	53 300
b) stipendier	I: 3 %	8 000	8 000
6. Nordiska hushållshögskolan			
a) styrelsekostnader	D, F, N, S: 25 %	19 400	34 600
b) textillinje vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg	S: 100 %	—	—
c) näringslinje i Oslo	N: 100 %	—	—
7. Nordiskt marinbiologiskt samarbete	D, F, N, S: 25 %	52 400	52 400
8. Nordiskt samarbete rörande forskning och undervisning rörande terrester ekologi	S: 40; D, F, N: 20 %	33 800	36 500
9. Fysisk oceanografi	S: 40; D, F, N: 20 %	39 000	63 800
10. Nordiska exkursioner i geologi och geografi till Island	—	20 000	22 000
11. Nordiska afrikainstitutet i Uppsala	S: 100 %	—	—
12. Nordiskt samarbete rörande forskning i arktisk medicin	—	—	²
13. Skandinavisk bibliotekarie vid S:t Genevièvebiblioteket i Paris			
a) bidrag till bibliotekariens lön m. m.	—	4 900	4 900
b) bokinköp för biblioteket	—	7 000	7 000
14. Nordiska docentstipendier	—	—	—
15. Nordiska kurser i språk och litteratur för universitetsstuderande	—	95 500	³
16. Deltagande i Nordiska sommaruniversitetets möte	—	165 000	165 000
17. Kommittén för nordiskt akademiskt samarbete	—	14 700	³
18. Anordnande av nordiskt akademiskt lärarutbyte	—	13 000	⁴
19. Resestipendier till bibliotekstjänstemän	—	—	—

¹ Ingår i dispositionsanslaget till nordiskt kultursamarbete.

² Täcket av dispositionsmedel.

³ Härav 74 000 sv. kr. för bibl. vid universitetsbiblioteket i Uppsala.

⁴ Härav 100 000 sv. kr. för bibl. och assistent vid universitetsbiblioteket i Uppsala.

⁵ Bidrag utgår från utrikesdepartementet.

Finland		Island		Norge		Sverige	
1967	1968	1967	1968	1967	1968	1967/68	1968/69
D. kr. <i>mk</i>	D. kr. <i>mk</i>	D. kr. <i>isl. kr.</i>	D. kr. <i>isl. kr.</i>	D. kr. <i>n. kr.</i>	D. kr. <i>n. kr.</i>	D. kr. <i>sv. kr.</i>	D. kr. <i>sv. kr.</i>
529 400	626 800	19 700	23 700	430 500	484 000	912 500	105 300
252 100	357 300	131 000	180 000	448 400	466 000	681 000	726 000
24 000	30 200	—	—	84 000	105 500	93 800	121 600
11 400	17 200	—	—	87 500	101 500	70 000	83 800
44 100	52 600	—	—	13 500	48 700	33 500	54 250
21 000	30 600	—	—	45 300	46 800	25 000	37 400
27 300	32 100	—	—	22 100	32 200	42 000	46 300
13 000	18 300	—	—	23 000	31 000	31 300	31 900
17 200	24 700	—	—	46 300	49 600	49 000	54 200
8 200	13 900	—	—	48 200	47 700	37 200	37 400
—	4 300	—	—	8 200	8 700	8 000	8 700
—	2 400	—	—	8 400	8 400	6 000	6 000
19 700	28 100	—	—	19 200	21 800	20 100	34 800
9 400	16 000	—	—	20 000	21 000	19 600	24 000
—	—	—	—	—	—	209 000	232 000
—	—	—	—	697 900	901 200	156 000	160 000
—	—	—	—	727 000	869 600	—	—
63 000	52 600	—	—	54 700	62 100	61 400	74 700
30 000	30 000	—	—	37 000	60 000	45 800	51 500
36 200	—	—	—	36 500	39 500	56 200	67 900
17 000	—	—	—	38 000	38 000	41 900	46 850
—	—	—	—	49 900	79 000	100 500	116 000
—	—	—	—	52 000	76 000	75 000	80 000
25 100	27 200	—	—	20 100	26 000	33 500	43 500
11 800	15 500	—	—	21 000	25 000	25 000	30 000
—	—	—	—	—	—	663 300	801 900
—	—	—	—	—	—	3495 000	3553 000
42 600	46 100	—	—	—	—	—	58 000
20 000	26 000	—	—	—	—	—	40 000
—	—	—	—	—	—	—	—
6 000	6 100	—	—	5	5	5 600	6 100
2 800	3 500	—	—	—	—	4 200	4 200
2 100	3 900	1	1	5	5	13 400	14 500
1 000	2 200	—	—	—	—	10 000	10 000
—	—	—	—	—	—	166 600	180 000
—	—	—	—	—	—	6124 000	6124 000
130 000	108 600	16 000	—	57 600	102 900	144 700	173 000
61 900	61 900	100 000	—	60 000	95 000	7108 000	7133 000
194 200	201 400	120 100	16 450	72 200	117 400	120 600	181 200
92 500	114 800	125 000	125 000	75 200	112 900	90 000	125 000
—	—	—	—	—	—	33 500	36 300
—	—	—	—	—	—	25 000	25 000
6 200	5 300	—	—	—	—	1 300	1 500
3 000	3 000	—	—	—	—	31 000	1 000
3 000	2 800	—	—	—	—	—	—
1 600	1 600	—	—	—	—	—	—

⁶ 5 stipendier à 21 800 avseende 8 män.

⁷ Varav 40 000 resp. (40 000) för U-meåkursen.

⁸ p 15. 95 000, p 17 14 700, p 18 8 000 och p 21 8 000 av dispositionsmedel.

⁹ Vartill kommer ej beräknat belopp för vikariekostnad.

Ändamål	Kostnadsfördelning	Danmark	
		1967/68 D. kr.	1968/69 D. kr.
20. Nordiska institutet vid universitetet i Paris	—	1 000	1 000
21. Bokinköp för de nordiska avdelningarna vid University College i London och vid universitetet i München	—	4 000	4 000
22. Svenskt bidrag till bokinköp vid isländska riksbiblioteket och isländskt till inköp vid Kungliga biblioteket i Stockholm	—	—	—
23. Nordiska samrådet	—	—	—
24. Nordiska rektorskonvent			
a) tekniska högskolor	—	6 000	²
b) tandläkarhögskolor	—	2 000	
25. Stipendium till en färöisk forskare för att på Island hålla föredrag om Färöarna	—	—	—
26. Centralinstitutet för nordisk asienforskning	D: 23 % F: 22 % N: 17,8 % S: 37,2 %	99 000	124 000
27. Nordiska samarbetskommittén för internationell politik med freds- och konfliktforskning	D: 21,2 % F: 13,5 % I: 1,5 % N: 16,1 % S: 47,4 %	56 600	61 200
28. Nordiskt institut för samhällsplanering	D,N: 25 % F: 12,5 % S: 37,5 %	—	300 000
Summa A 1—28 a) D. kr. b) mk, isl. kr. n. kr. resp. sv. kr.		1 379 000	1 787 400

B. Ändamål inom skolväsendet och lärarutbildning

29. Nordiska kommittén för modernisering av matematikundervisningen	D, F, N: 20 % S: 40 %	ca 30 000	—
30. Föreningen Nordens lektoratsverksamhet		10 000	⁶
31. Lärarutbyte		52 500	⁷ 22 000
32. Resestipendier till folkskoleinspektörer	—	—	—
33. Folklig akademi i Kungälv	D, N: 25 % F: 10 % S: 40 %	86 500	157 000
34. Understöd till samnordiska folkhögskolor		55 000	60 000
35. Nordisk folkhögskola i Genève		24 000	24 000
36. Bidrag till Nordens skolresetjänst	—	—	—
37. Brittisk-nordisk folkhögskolekurs vid Holly Royde College i Manchester		20 000	52 000

¹ Ingår i dispositionsanslaget till nordiskt kultursamarbete.

² p 15. 95 000, p 17 14 700, p 18 8 000 och p 24 8 000 av dispositionsmedel.

³ Täcket av Norges tekniska högskolas dispositionsanslag.

⁴ Utgår ur anslaget till de tekniska fakulteterna.

⁵ Utgår ur anslaget till odontologiska fakulteten.

⁶ Ur posten 63 utgår dessutom 10 000 kr. för vardera av dessa ändamål.

⁷ Administrationskostnader i Kungälv.

Finland		Island		Norge		Sverige	
1967	1968	1967	1968	1967	1968	1967/68	1968/69
D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.
mk	mk	isl. kr.	isl. kr.	n. kr.	n. kr.	sv. kr.	sv. kr.
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	1	—	—	4 700	5 100
6 100	6 100	—	—	1	1	3 500	3 500
2 900	3 500	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	3	3	4	4
—	—	—	—	—	3	—	—
—	—	4 800	3 950	—	—	—	—
105 000	92 100	30 000	30 000	76 800	83 200	160 800	203 100
50 000	52 500	—	—	80 000	80 000	120 000	137 000
131 400	147 400	—	—	41 200	52 000	127 300	137 800
64 000	84 000	—	—	46 000	50 000	95 000	95 000
							381 000
							263 000
1 415 000	1 498 400	60 600	44 100	1 763 300	2 443 400	3 061 300	4 086 450
(673 600)	(853 900)	(386 000)	(335 000)	(1 837 000)	(2 349 900)	(2 284 900)	(2 833 750)
27 100	—	—	—	21 000	—	55 000	—
12 900	—	—	—	25 000	—	41 000	—
10 500	8 800	—	—	11 500	12 500	113 900	136 300
5 000	5 000	—	—	12 000	12 000	85 000	94 000
39 900	33 300	—	—	28 800	31 200	53 000	65 300
19 000	19 000	—	—	30 000	50 000	40 000	45 000
2 100	1 800	—	—	—	—	—	—
1 000	1 000	—	—	—	—	—	—
98 300	66 300	—	—	50 400	132 000	204 800	301 600
46 800	37 800	—	—	52 500	127 000	*152 800	208 000
49 400	54 200	—	—	43 700	52 300	*268 000	*290 000
23 500	30 900	—	—	45 500	50 300	200 000	200 000
—	—	—	—	28 800	31 200	40 200	50 800
—	—	—	—	30 000	30 000	30 000	35 000
—	—	—	—	9 600	10 400	10 100	10 900
—	—	—	—	10 000	10 000	7 500	7 500
—	—	—	—	32 100	34 700	30 800	33 100
—	—	—	—	33 400	33 400	23 000	23 000

* Vartill kommer 20 000 kr. ur dispositionsbeloppet. Varav 61 000 kr. för utrustning och inredning 1967/68.

* Beräknade bidrag till Nordiska folkhögskolan i Kungälv. Dessutom utgår bidrag till folkhögskolan på Biskops-Arnö, som arbetar med nordisk elevrekrytering i stor utsträckning.

¹⁰ Ingår i punkt 3.

Ändamål	Kostnadsfördelning	Danmark	
		1967/68 D. kr.	1968/69 D. kr.
38. Fortbildningskurser för lärare i nordiska språk		56 000	¹
39. Lärarvägledning i de naturvetenskapliga ämnena	—	—	
40. Kurser i svenska för finskspråkiga lärare	—	—	—
41. Övriga nordiska kurser för lärare			
42. Stipendier till elever vid folkskoleseminarier	—	—	—
43. Stipendier till gymnasister för besök i grannländerna	—	30 000	²
44. Resestipendier till elever i de finskspråkiga gymnasiernas näst högsta klass	—	—	—
45. Studieutbytesresor för skolorngdom	—	106 000	106 000
46. Stipendier till islänningar för studier vid folkhögskolor	—	25 000	25 000
47. Kurser i finska för svenska medborgare	—	—	—
48. Nordiska elevers studievistelse på Island	—	—	—
<i>Summa B 29—48</i> a) D. kr.		495 000	446 000
	b) nök, isl. kr. n. kr. resp. sv. kr.		
<i>C. Ändamål inom folkbildning, konst, litteratur</i>			
49. Nordens hus i Reykjavik	ad b)		
a) inventeringskostnader	Enligt för var tid gäll. principer för fördeln. av driftutgifter vid nordiska institutioner.	271 800	231 200
b) driftskostnader		42 600	118 100
50. Nordiska rådets litteraturpris	Is 5/69, D, F, N, S: 16/69	30 000	25 000
51. Nordiskt musikpris	Is 5/69 D, F, N, S: 16/69	20 000	—
52. Nordiskt teaterutbyte		55 000	75 000
53. Nordiskt musiksamarbete		25 000	25 000
54. Nordisk musikfest i Reykjavik			
55. Främjande av samarbetet mellan de nordiska författarföreningarna	—	—	—
56. Regissörsseminarium, kostnader för anordnandet och för stipendier till deltagare	—	25 500	21 500
57. Stipendier åt kulturkritiker och kulturjournalister	—	15 000	15 000
58. Stipendier åt författare			29 000

¹ 56 000 ur dispositionsmedel.² Beloppet ej slutgiltigt fastställt.³ 30 000 ur p. 63.⁴ Ingår i p. 38.⁵ Täcket av dispositionsmedel (p. E), ingår därför ej i summan under B.⁶ Utgår. Bidraget till Föreningen Norden ökat med bl. a. motsv. belopp.⁷ Exkl. ändamålen under p. 46—47. resp. 46. Jfr. not 2.

Finland		Island		Norge		Sverige	
1967	1968	1967	1968	1967	1968	1967/68	1968/69
D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.	D. kr.
mk	mk	isl. kr.	isl. kr.	n. kr.	n. kr.	sv. kr.	sv. kr.
71800	28 100	—	—	38 400	41 600	53 600	58 000
34 200	16 000	—	—	40 000	40 000	40 000	40 000
12 900	10 800	—	—	—	—	—	—
6 200	6 200	—	—	—	—	—	—
31 500	4	—	—	—	—	53 600	58 000
15 000		—	—	—	—	40 000	40 000
	35 600	—	—	—	—	—	—
	20 300	—	—	—	—	—	—
12 600	10 500	—	—	—	—	—	—
6 000	6 000	—	—	—	—	—	—
21 000	25 100	—	—	38 400	46 800	—	—
10 000	14 300	—	—	40 000	45 000	—	—
73 500	57 900	—	—	—	—	—	—
35 000	33 000	—	—	—	—	—	—
105 000	83 600	—	—	48 000	72 800	48 200	82 700
50 000	47 700	—	—	50 000	70 000	36 000	57 000
—	—	—	—	30 200	32 700	33 800	36 300
—	—	—	—	31 500	31 500	25 000	25 000
—	—	—	—	—	—	53 600	87 000
—	—	—	—	—	—	240 000	60 000
—	—	8 000	6	—	—	—	—
—	—	50 000	—	—	—	—	—
601 800	416 000	8 000	—	333 900	498 200	931 800	1 174 000
(286 600)	(272 000)	(50 000)	(—)	(339 900)	(479 200)	(695 300)	(809 500)

108 300	—	285 000	167 800	—	282 800	603 000	210 300
51 600		1 900 000	1 275 000		272 000	450 000	145 000
—	213 500	4 000	4 700	7 200	66 600	25 100	412 000
	121 700	25 000	36 000	7 500	64 000	18 700	97 900
16 800	18 400	*	*	17 500	18 400	21 700	23 500
8 000	10 500			18 200	17 700	16 200	16 200
16 800	18 400	—	*	—	18 500	19 300	—
8 000	10 500				17 800	14 400	
63 000	52 600	—	—	40 300	43 700	93 800	101 500
30 000	30 000	—	—	42 000	42 000	970 000	970 000
42 000	52 600	—	—	28 800	31 200	40 200	50 800
20 000	30 000	—	—	30 000	30 000	30 000	35 000
	—	32 000	—	—	—	—	—
	10	200 000	—	—	—	—	—
	10	—	—	—	—	13 400	14 500
		—	—	—	—	10 000	10 000
8 200	12	11	11	13 400	14 600	29 500	32 000
8 700				14 000	14 000	22 000	20 000
12 600	12 300	—	—	17 300	18 700	29 500	32 000
6 000	7 000	—	—	18 000	18 000	22 000	22 000

13

* Ingår i dispositionsanslaget för nordiskt kultursamarbete.

⁹ Inklusive teatersamarbete på Nordkalotten. (1968/69 25 000 kr.).

¹⁰ Författarföreningarna erh. understöd som de kan använda till ändamålet. Dessutom beviljas medel ur disp.anslaget för resor.

¹¹ Täcket av allmänna dispositionsmedel.

¹² Ingår i punkt 52 + dispositionsmedel.

¹³ Ur författarfondens s. k. fria del utgår 4 stip. om 5 000 kr. vardera.

Ändamål	Kostnadsfördelning	Danmark	
		1967/68 D. kr.	1968/69 D. kr.
59. Översättning av nordisk skönlitteratur till engelska	—	—	—
60. Nordisk restaureringsaktion i Florens	D: 1/3 F: 1/6 N: 1/6 S: 1/3	—	153 500
61. Nordiska konstutställningar (Nordiska konstförbundet)		25 000	25 000
<i>Summa C 49—61</i>	a) D. kr. b) mkr, isl. kr., n. kr. resp. sv. kr.	509 900	718 300
<i>D. Övriga ändamål</i>			
62. Nordiska kulturkommissionen		ca 100 000	ca 100 000
63. Bidrag till Föreningen Nordens verksamhet		—	66 500
64. Bidrag till Föreningen Norden för verksamhet inom föreningens historiska och geografiska facknämnder		4 000	⁴
65. Samarbete mellan de vetenskapliga biblioteken (Skandiaplanen)		3 300	3 300
66. Stipendieverksamhet vid Voksenåsen		—	—
67. Stipendier till studieutbyte mellan Island och Grönland		—	—
68. Översättning till			
a) svenska av finsk facklitteratur		—	—
b) norska och danska av isländsk litteratur		—	—
69. Skandinavisk förening för vetenskapsmän och konstnärer i Rom		10 000	10 000
70. Nordiska kongresser i respektive land		20 000	20 000
71. Deltagande i samarbetet mellan de nordiska språknämnderna		—	—
72. Nordiska kulturfonden	D: 23, F: 22, I: 1, N: 17, Sv: 37 %	690 000	690 000
<i>Summa D 62—72</i>	a) D. kr. b) mk, isl. kr. nk. kr. resp. sv. kr.	827 300	889 800
<i>E. Medel till disposition för nordiskt-kulturella ändamål, som ej nämnts ovan</i>			
73. Till ministeriets disposition		165 000	378 000
74. Uppskattad nyttjad andel av till ministeriets disposition stående övriga medel		—	—
<i>Summa E 73—74:</i>	a) D. kr. b) mk, isl. kr. n. kr. resp. sv. kr.	165 000	378 000
Total summa A—E:	a) D. kr. b) mk, isl. kr. n. kr. resp. sv. kr.	3 376 200	4 219 500

¹ Täckes av dispositionsmedel.² Utgår över nationalmuseets anslag.³ Ingår i dispositionsanslaget för nordiskt kultursamarbete.⁴ Ingår i p. 63.

Finland 1967 D. kr. mk	1968 D. kr. mk	Island 1967 D. kr. isl. kr.	1968 D. kr. isl. kr.	Norge 1967 D. kr. n. kr.	1968 D. kr. n. kr.	Sverige 1967/68 D. kr. sv. kr.	1968/69 D. kr. sv. kr.
—	1	—	—	—	—	1	1
—	69 300 66 000	—	—	—	62 500 60 000	1	2
123 200 58 200	1	—	—	11 500 12 000	—	33 500 25 000	36 300 25 000
401 500 (190 500)	437 100 (242 700)	321 000 (2 125 090)	172 500 (1 311 000)	136 000 (141 100)	579 800 (555 500)	909 000 (678 300)	642 900 (441 100)
135 900 64 700	113 500 64 700	3	3	72 300 79 500	95 700 92 000	214 500 160 000	290 000 200 000
110 200 52 500	105 300 60 000	24 200 150 000	26 300 200 000	76 800 80 000	104 000 102 000	227 800 170 000	290 000 200 000
6 400 3 000	9 600 5 500	—	—	—	—	4 000 3 000	4
1	1	—	—	3 800 4 000	4 100 4 000	8 000 6 000	11 600 8 000
—	—	—	—	—	—	73 700 55 000	79 800 55 000
—	—	19 300 120 000	15 800 120 000	—	—	—	—
29 400 14 000	21 000 12 000	—	—	—	—	22 800 17 000	24 700 17 000
—	—	—	—	1	1	—	—
—	—	—	—	9 600 10 000	10 400 10 000	10 100 7 500	10 900 7 500
21 900 43 200	1	—	—	1	1	1	1
1 300 600	1 300 800	2 300 15 000	2 000 15 000	1	1	6 700 5 000	7 250 5 000
647 100 308 200	709 600 404 500	1	30 000 228 000	510 000 531 300	510 000 489 600	1 116 200 833 000	1 116 000 772 000
1 022 200 (486 200)	960 300 (547 500)	45 800 (285 000)	74 100 (563 000)	672 500 (194 800)	724 200 (695 600)	1 683 800 (1 256 500)	1 839 250 (1 264 500)
21 000 10 000	52 600 30 000	97 000 600 000	92 100 700 000	144 000 150 000	167 400 161 000	133 500 99 600	145 000 100 000
552 700 263 200	482 500 275 000	73 000 450 000	72 100 550 000	—	—	—	58 000 40 000
573 700 273 200	535 100 305 000	170 000 1 050 000	164 500 1 250 000	144 000 150 000	167 400 161 000	133 500 99 600	203 000 140 000
4 014 200 1 910 100	3 846 100 2 186 300	605 400 3 896 000	455 200 3 459 000	3 100 200 3 233 400	4 413 000 4 241 200	6 719 400 5 014 600	7 936 600 5 488 850

Berättelse

från Nordiska socialpolitiska kommittén

(Överlämnad av Sveriges regering)

Kommittén har under år 1968 hållit två möten, ett i Köbenhavn den 30—31 januari och ett i Helsingfors den 28—29 november. Verksamheten har under året främst berört följande ämnesområden.

Ändring av den nordiska konventionen om social trygghet

Kommittén har föreslagit de nordiska ländernas regeringar att antaga ett av nordiska socialförsäkringsutskottet utarbetat förslag till överenskommelse om ändring av konventionen den 15 september 1955 om social trygghet. Syftet med ändringen är att anpassa konventionen till den lagstiftning om tilläggspension som genomförts i de nordiska länderna. Överenskommelsen jämte protokoll bifogas (*se Bilaga 1*).

Nordiskt samarbete i fråga om planläggning av sociala institutioner

Ett på finskt initiativ sammanställt material rörande planläggning m. m. av sociala institutioner har tillvunnit sig stort intresse inom kommittén. Materialet bör enligt kommitténs mening bringas till de enskilda medlemsländernas kännedom för att tas under övervägande i det fortsatta planlägningsarbetet.

Kommittén har ännu inte funnit tiden inne att etablera ett fast samarbetsorgan eller ett underutskott för sakens behandling. Emellertid understryker kommittén betydelsen av att de nordiska länderna i sin fortsatta planläggning på detta område med uppmärksamhet följer vad som sker i de olika nordiska länderna. Kommittén har därför beslutat överlämna materialet till vederbörande ministerier och därvid framhållit vikten av att man i den fortsatta planlägningsverksamheten tar upp ett närmare samarbete med för ändamålet eventuellt tillsatta organ i de nordiska länderna och tar del av dessas planläggningar samt låter resultatet därav komma till användning i det fortsatta arbetet.

Harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning om socialhjälp (rekommendation nr 21/1965)

Det underutskott som kommittén tillsatt för ärendets behandling avslutade sitt arbete år 1968. En promemoria med förslag i ämnet anmälades vid

kommitténs sammanträde i januari samma år. Därefter har förslaget publicerats i Nordisk udredningsserie (NU 1968: 10) under titeln »Harmonisering av socialhjälpstiftningen i de nordiska länderna».

Förslaget har sedermera överlämnats till socialministerierna i samtliga nordiska länder samt, med syfte på de delar av förslaget, vari förutsätts ändringar i nordiska konventionen om social trygghet, till Nordiska socialpolitiska kommitténs försäkringsutskott.

Nordisk minimistandard i fråga om sociala förmåner (rekommendation nr 8/1967)

Rekommendationen om nordisk minimistandard i fråga om sociala förmåner behandlades vid kommitténs sammanträde i januari 1968. Efter en ingående diskussion beslöt kommittén uttala att den inte ansett sig för närvarande kunna tillråda de nordiska regeringarna att ta upp frågan om att utarbete en nordisk konvention i ämnet.

Socialstatistisk jämförelse mellan Norden och länderna inom den gemensamma marknaden m. m.

Det av kommittén år 1967 tillsatta utskottet för en socialstatistisk jämförelse mellan Norden och länderna inom den gemensamma marknaden har under 1968 hållit två möten, ett i maj i Helsingfors och ett i Köpenhamn i december. Det är utskottets avsikt att vid nästkommande nordiska socialpolitiska ministermöte, som är avsett att äga rum i juni 1969 i Stavanger, avge rapport i ärendet.

I detta sammanhang kan nämnas att kommittén fått redogörelser och tagit del av annat material som från dansk och norsk sida utarbetats i samband med de nordiska ländernas ansökningar om medlemskap i den gemensamma marknaden.

Samnordisk social utbildning

Det av kommittén tillsatta utskottet för samnordisk social utbildning har utarbetat ett betänkande, som publicerats i Nordisk udredningsserie (NU 1968: 13). Såsom bilaga till betänkandet finns fogat ett utkast till avtal mellan de nordiska länderna. I avtalet förutsätts att ett samarbetsråd skapas med uppgift att bedriva samnordisk social kompletterings- och fortbildningsverksamhet.

Kommittén har med anledning av betänkandet beslutat föreslå de nordiska ländernas regeringar att förberedelser skall göras i Finland för en nordisk försökskurs för ungdomsvårdsskolornas personal. Samtidigt beslöt kommittén att frågan i övrigt skulle behandlas ytterligare vid ett senare tillfälle.

Harmonisering av semesterlagstiftningen (rekommendation nr 20/1965)

Utskottet för harmonisering av semesterlagstiftningen har företagit en genomgång av bestämmelserna i de nordiska ländernas semesterlagstiftningar och är nu sysselsatt med att utarbeta en jämförande sammanställning över dessa bestämmelser jämte en kommentar till sammanställningen.

Utskottet, som hållit ett sammanträde i februari 1968, beräknas att efter ytterligare två sammanträden kunna framlägga ett betänkande under senare halvåret 1969.

Publikationer

Under 1968 har en ny upplaga utgivits av publikationen »Nordiska medborgares sociala rättigheter». Inom kommittén har man diskuterat huruvida inte denna publikation, som hittills kommit ut i en ny upplaga ungefär vart tredje år, borde ges ut årligen med hänsyn till den snabba utvecklingen på det sociala området i de nordiska länderna.

Kommittén beslöt vid sitt sammanträde i november 1968 att det av kommittén tillsatta redaktionsutskottet skulle göras permanent samt att det skulle ankomma på utskottet att bestämma vid vilken tidpunkt en ny upplaga behövde utges. Uppgifter om vilka ändringar som bör inflyta i en ny upplaga skall före varje års utgång tillställas redaktionsutskottet.

Nordiskt samarbete på hälsovårdens område

Kommittén konstaterade att representanter för de nordiska social- och hälsovårdsministerierna hade deltagit i ett möte som hållits i Oslo den 29—30 oktober 1968 med cheferna för de centrala nordiska hälsovårdsmyndigheterna (hälsodirektörerna). Protokoll från nämnda möte tillställs Nordiska rådet genom norska regeringens försorg.

Med utgångspunkt från erfarenheterna från mötet beslöt kommittén rekommendera att samarbetet mellan kommittén och hälsovårdsmyndigheterna skulle fortsätta samt att till de kombinerade hälsodirektörs- och ämbetsmannamötena skulle inbjudas även ämbetsmän från socialministerierna i de länder, där hälsovårdsfrågorna sorterar under ett annat ministerium.

Internationella arbetsorganisationens 50-årsjubileum

Internationella arbetsorganisationens (ILO) 50-årsjubileum, som infaller under 1969, kommer att uppmärksammas i de nordiska länderna. Inom Nordiska socialpolitiska kommittén har diskuterats huruvida det är möjligt att i vissa avseenden samordna de åtgärder som varje land ämnar vidtaga för att högtidlighålla jubileet. Inom kommittén har därvid väckts frågan huruvida ett gemensamt nordvisionsprogram rörande ILO borde komma till stånd. Kommittén har anmodat Danmark, som torde komma att

under år 1969 efterträda Sverige i ILO:s styrelse, att ta initiativet till ett sådant program.

Eventuella åtgärder från nordisk sida med anledning av FN:s socialministerkonferens (september 1968)

Konferensen behandlade bl. a. frågan om åtgärder för att tillgodose den sociala välfärdens arbetskraftsbehov.

Den norske ledamoten i Nordiska socialpolitiska kommittén Lund tog vid kommitténs sammanträde i november 1968 upp frågan om vilka åtgärder de vid konferensen antagna konklusionerna i fråga om den sociala välfärdens arbetskraftsbehov borde föranleda för Nordens vidkommande. Han framhöll därvid att konferensens konklusioner i samband med arbetskraftsfrågan innehöll en rekommendation om att FN-organen borde undersöka möjligheterna för en utbyggnad av internationella och regionala anordningar för vidareutbildning samt för jämförande studier och forskning inom den sociala välfärden. Inom FN:s ram borde man överväga möjligheterna att upprätta regionala centra för vidareutbildning, däri inbegripet utbildning av lärarkraften för sociala skolor samt hjälp till framställning av undervisningsmaterial.

Detta uttalande samt konferensens övriga konklusioner i direkt anslutning till arbetskraftsfrågan på den sociala välfärdens område kunde enligt Lunds mening ge anledning att överväga åtgärder på nordisk nivå. Sålunda ansåg Lund att en samnordisk utbildningsanstalt borde kunna täcka behovet av lärarkraften för socialskolorna i de nordiska länderna. Detta krävde emellertid en koordinering av grundutbildningen och av de kvalifikationskrav som skulle ställas på personal inom den sociala välfärden. Han föreslog att kommittén skulle låta utreda frågan.

Sedan man från dansk, finsk och svensk sida framhållit att de olika ländernas utbildnings- eller undervisningsministerier måste höras i ärendet beslöt kommittén att uppskjuta frågans vidare behandling till ett kommande sammanträde.

Stockholm den 28 januari 1969

*TILLÄGG***Nordiska socialpolitiska kommitténs sammansättning vid årsskiftet 1968/69***Danmark*

Departementschef Finn Nielsen
Kontorchef P. Juhl-Christensen
Ekspeditionssekretær F. Hartmann, suppleant

Finland

Kanslichef Aarne Tarasti
Överdirektör V. Lappalainen
Försäkringsinspektör R. Rinta-Jouppi, suppleant

Island

Departementschef H. Vilhjálmsson
Fuldmægtig J. S. Ólafsson
Aktuar G. Hansen, suppleant

Norge

Departementsråd O. Lund
Ekspedisjonssjef K. Øksnes
Ekspedisjonssjef B. Ulsaker, suppleant

Sverige

Statssekreteraren L.-Å. Åström
Rättschefen G. Danielson
Kanslirådet S.-E. Heinrici, suppleant

BILAGA 1

**Utkast till överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland, Island
och Norge om ändring av konventionen mellan samma stater
den 15 september 1955 om social trygghet**

Regeringarna i Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge, vilka den 15 september 1955 slutit en konvention om social trygghet, har överenskommit, att artiklarna 2, 3, 4, 4 a, 4 b, 4 c och 5 i nämnda konvention skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i konventionen skall närmast efter artikel 5 införas två nya artiklar, betecknade artikel 5 a och artikel 5 b, av den lydelse nedan angives.

Artikel 2

Medborgare i ett av de fördragsslutande länderna är i ett annat av länderna på samma villkor och enligt samma regler som landets egna medborgare berättigad till sådana allmänna invalidpensionsförmåner, som icke beräknas på grundval av förvärvsinkomst eller avgift,

om vederbörande vistats i sistnämnda land oavbrutet minst tre år omedelbart innan ansökan om sådan förmån göres, eller

om vederbörande vistats i sistnämnda land oavbrutet minst ett år omedelbart innan ansökan om sådan förmån göres och under denna vistelse minst ett år varit fysiskt och psykiskt i stånd att utöva normal förvärvsverksamhet.

Medborgare i ett av de fördragsslutande länderna, vilken är stadigvarande bosatt i ett annat av länderna, är under samma villkor och enligt samma regler som sistnämnda lands egna medborgare berättigad att erhålla proteser och andra hjälpmedel samt att bliva delaktig av sjukvårds- och eftervårdsävensom arbetsvårdande åtgärder.

Artikel 3

Medborgare i ett av de fördragsslutande länderna är i ett annat av länderna på samma villkor och enligt samma regler som landets egna medborgare berättigad till sådan allmän familjepension med tilläggsförmåner och sådant bidrag till änkor och änklingar med barn, som icke beräknas på grundval av förvärvsinkomst eller avgift,

om den avlidne vistats i sistnämnda land oavbrutet minst tre år omedelbart före dödsfallet eller från detta land åtnjöt sådan invalidpensionsförmån som avses i artikel 2 första stycket, allt under förutsättning att den efterlevande vid dödsfallet var bosatt i nämnda land, eller

om den efterlevande själv vistats i sistnämnda land oavbrutet minst tre år omedelbart innan ansökan om sådan förmån göres.

Artikel 4

Medborgare i ett av de fördragsslutande länderna är i ett annat av länderna på samma villkor och enligt samma regler som landets egna medborgare berättigad till sådan allmän ålderspension med tilläggsförmåner, som icke beräknas på grundval av förvärvsinkomst eller avgift, om vederbörande vistats i sistnämnda land oavbrutet minst tre år omedelbart innan ansökan om ålderspension göres.

Därest vederbörande från vistelselandet åtnjuter förmån som nämnts i artiklarna 2 och 3, äger han utan hänsyn till vistelsetidens längd få sådan förmån ersatt av ålderspension, som nämnts i första stycket, enligt samma regler som vistelselandets egna medborgare.

Artikel 4 a

Beräknas sådan pension som avses i artiklarna 2—4 enligt fördragsslutande lands lagstiftning på grundval av försäkringstid i landet, skall för där bosatt medborgare i fördragsslutande land vistelsetid i annat fördragsslutande land än det förstnämnda räknas såsom försäkringstid, så snart vistelsetid som angives i artikel 2, 3 eller 4 förflutit. Vistelsetid skall dock räknas som försäkringstid endast i den mån försäkringstid skulle ha förelegat, därest vistelsen ägt rum i förstnämnda land.

Artikel 4 b

Flyttar medborgare i fördragsslutande land, vilken uppbär pension av det slag som avses i artikel 2, 3 eller 4, från ett sådant land till ett annat, bibehåller han sin rätt till pension till dess han uppfyller villkoren för rätt att, efter ansökan, erhålla motsvarande pension från sistnämnda land eller, om sådan pension enligt sistnämnda lands lagstiftning beräknas på grundval av försäkringstid, åtminstone till dess vistelsetid som angives i artikel 2, 3 eller 4 förflutit. I sistnämnda fall minskas pensionen från utflyttningslandet med belopp motsvarande den pension av nämnda slag, vartill vederbörande är berättigad i vistelselandet enligt dess lagstiftning.

Flyttar vederbörande till sitt hemland förlorar han dock rätten till pension av det slag, som avses i artikel 2, 3 eller 4, från utflyttningslandet senast när han uppnår den i hemlandet gällande pensionsåldern.

Har någon på grund av vad i första stycket stadgas rätt till pension från utflyttningslandet av det slag som avses i artikel 2 eller 3, upphör denna rätt senast när tre år förflutit från det flyttningen ägde rum.

Artikel 4 c

Därest det redan enligt fördragsslutande lands lagstiftning föreligger rätt att från det landet uppbära pension av det slag, som avses i artikel 2, 3 eller 4, i annat land, skall artikel 4 b icke medföra att denna rätt upphör. Pensionen skall dock minskas med belopp motsvarande den pension av nämnda slag, vartill vederbörande är berättigad i vistelselandet enligt dess lagstiftning.

Artikel 5

Medborgare i ett av de fördragsslutande länderna, vilken är bosatt i ett annat av länderna, intjänar där rätt till tilläggs pension på samma villkor

och enligt samma regler som landets egna medborgare. Med tilläggspension förstås sådan allmän pension som beräknas på grundval av förvärvsinkomst eller avgift.

Utför medborgare i ett av de fördragsslutande länderna, när han är bosatt i ett sådant land, arbete som anställd i ett annat av länderna, ger inkomsten av arbetet rätt till tilläggspension i sysselsättningslandet som om han var bosatt där, under förutsättning att inkomsten beskattas i sysselsättningslandet. Med anställning i ett av länderna jämställes anställning på fartyg, som för vederbörande lands flagga.

Uppbär någon, som utför arbete såsom anställd i ett fördragsslutande land, sin lön från arbetsgivare eller företag, som är bosatt respektive har sitt säte i ett annat av länderna, och ger lönen rätt till tilläggspension i sistnämnda land, skall utan hänsyn till bestämmelserna i första och andra styckena lönen icke ge motsvarande rätt i sysselsättningslandet. I sådant fall skall arbetsgivaren icke i sysselsättningslandet erlagga avgift som svarar mot lönen.

Vederbörande förvaltningsmyndighet i fördragsslutande land kan besluta, att tredje stycket skall äga motsvarande tillämpning i fråga om lön, som från juridisk person i landet utges till medborgare i annat fördragsslutande land, om lönen ger rätt till tilläggspension i sistnämnda land.

Artikel 5 a

Har medborgare i ett av de fördragsslutande länderna intjänat rätt till tilläggspension i ett annat av länderna, utgår pensionen från sistnämnda land på samma villkor och enligt samma regler som för landets egna medborgare. Pensionen får icke påverkas av att vederbörande är bosatt i ett annat fördragsslutande land än det där pensionsrätten intjänats.

Artikel 5 b

För medborgare i fördragsslutande land kan tilläggspension, utom i fall som avses i andra stycket, icke indragas eller nedsättas på grund av att vederbörande är berättigad till tilläggspension från mer än ett av de fördragsslutande länderna.

Äro enligt lagstiftningen i mer än ett av de fördragsslutande länderna de villkor uppfyllda, som gälla för att tilläggspension skall beräknas på grundval av anlagande om pensionsrätt, som den försäkrade skulle ha intjänat om pensionsfallet icke inträffat, skall sådan beräkning äga rum endast i det av länderna där den försäkrade senast haft förvärvsinkomst före pensionsfallet. Kan det icke avgöras i vilket av länderna den försäkrade senast före pensionsfallet haft förvärvsinkomst, skall beräkningen äga rum i det land där han senast före pensionsfallet haft sin huvudsakliga sysselsättning.

Blir på grund av andra stycket den sammanlagda tilläggspension, som utges från de fördragsslutande länderna, lägre än den tilläggspension som skulle ha utgått från ett av länderna, om pensionen beräknats uteslutande efter det landets lagstiftning, skall från detta land årligen utges tillägg till pensionen, motsvarande skillnaden mellan tilläggspension, beräknad uteslutande enligt landets lagstiftning, och den förut nämnda sammanlagda tilläggspensionen.

Denna överenskommelse skall ratificeras och ratifikationshandlingarna deponeras i det danska utrikesministeriet.

Överenskommelsen träder i kraft den 1 januari 1969. De nya bestämmelserna äger tillämpning även i fråga om beräkning av pension på grund av pensionsrätt, som intjänats före ikraftträdandet. Dock skall artikel 5 b andra stycket icke gälla pensionsfall, som inträffat före nämnda tidpunkt.

Överenskommelsen utgör en integrerande del av konventionen den 15 september 1955 och kan därför icke särskilt uppsägas.

Överenskommelsen skall vara deponerad i det danska utrikesministeriets arkiv och bestyrkta avskrifter skall av det danska utrikesministeriet tillställas var och en av de fördragsslutande ländernas regeringar.

Till bekräftelse härav har de respektive fullmäktige undertecknat denna överenskommelse.

Som skedde i Köpenhamn i ett exemplar på svenska, danska, finska, isländska och norska språken, varvid på svenska språket utfärdades två texter, en för Sverige och en för Finland, den

Protokoll

I samband med den denna dag avslutade överenskommelsen mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om ändring av konventionen den 15 september 1955 om social trygghet har regeringarna i nämnda stater enats om följande:

1. Till belysning av omfattningen av konventionens bestämmelser om *tilläggs pension* har länderna angivit att bestämmelserna vid tiden för undertecknandet av överenskommelsen om förevarande ändringar i konventionen är tillämpliga på följande pensionsordningar.

För Sverige:

Tilläggs pensionering enligt lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

För Danmark:

Arbetsmarknadens tilläggs pension enligt lagen den 7 mars 1964 (nr 46) om Arbejdsmarkedets Tillægspension.

För Finland:

Pensionering enligt lagen den 8 juli 1961 (nr 395) om pension för arbetstagare, lagen den 9 februari 1962 (nr 134) om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden, lagen den 30 april 1964 (nr 202) om pension för kommunala tjänstemän och arbetstagare, lagen den 20 maj 1966 (nr 280) om statens pensioner, lagen den 28 december 1956 (nr 696) om familjepension och begravningshjälp för statstjänstemän, pensionslagen den 20 maj 1966 (nr 298) för evangelisk-lutherska kyrkan och lagen den 26 januari 1956 (nr 72) om sjömanspensioner.

För Island:

Ingen pensionsordning.

För Norge:

Tilläggs pensionering enligt lagen den 17 juni 1966 om folketrygd.

2. Utan hinder av artikel 5 andra stycket skall i fråga om medborgare i fördragsslutande land, vilken är bosatt i någon av nedan angivna kommuner invid landgränsen mellan Sverige och Finland och vilken utför arbete såsom anställd i sådan kommun på andra sidan landgränsen hos arbetsgivare där, inkomsten av anställningen ge rätt till tilläggs pension endast i det land där arbetet utförs, även om inkomsten av arbetet icke beskattas där. De kommuner som avses med det sagda är i Sverige: Haparanda stad, Nedertorneå, Karl Gustavs, Hietaniemi, Övertorneå, Pajala och Karesuando socknar; i Finland: Torneå stad samt Nedertorneå, Karunki, Övertorneå, Pello, Kolari, Muonio och Enontekiö socknar.

3. De högsta förvaltningsmyndigheterna kan komma överens om särskilda regler till undvikande av att avgift eller bidrag till allmän pensionering utgår för en och samma inkomst i mer än ett fördragsslutande land.

4. Vad i slutprotokollet den 15 september 1955 antecknats under litt. B. 4 första stycket första punkten skall erhålla följande ändrade lydelse: »I artikel 30 förstås med tillfällig frånvaro såvitt angår krav på tre resp. fem års vistelse i artiklarna 2, 3, 4 och 21 en bortovaro, som varje gång icke sträcker sig över fyra månader, och vad angår krav på ett års vistelse i artikel 2 en bortovaro, som varje gång icke sträcker sig utöver en månad.»

Till bekräftelse härav har de respektive fullmäktige undertecknat detta protokoll.

Som skedde i Köpenhamn den

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över berättelsen**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats berättelse från Nordiska socialpolitiska kommittén, överlämnad av Sveriges regering.

Av berättelsen framgår att kommitténs verksamhet under 1968 till stor del omfattat frågor aktualiserade i anledning av rådsrekommendationer, nämligen harmonisering av socialhjälpslagstiftningen (*rek. nr 21/1965*), nordisk minimistandard i fråga om sociala förmåner (*rek. nr 8/1967*), sannordisk social utbildning (*rek. nr 14/1964*) och harmonisering av semesterlagstiftningen (*rek. nr 20/1965*). Vidare hade kommittén behandlat frågan om ändringar av den nordiska konventionen om social trygghet, nordiskt samarbete i fråga om planläggning av sociala institutioner, socialstatistisk jämförelse mellan Norden och länderna inom den gemensamma marknaden m. m., publikationen »Nordiska medborgares sociala rättigheter», nordiskt samarbete på hälsovårdens område (*se C 20/s*), internationella arbetsorganisationens 50-årsjubileum samt eventuella åtgärder från nordisk sida med anledning av FN:s socialministerkonferens i september 1968.

Utskottet uttalar sin tillfredsställelse över den utförliga redovisning som lämnats för kommitténs verksamhet och föreslår,

att rådet lägger berättelsen till handlingarna.

Stockholm den 3 mars 1969

Johannes Antonsson

Sigurður Bjarnason

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Tyyne Leivo-Larsson

Förman

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Juho Tenhiälä

Berättelse

från det tulladministrativa rådet

(Överlämnad av Islands regering)

Det nordiske toldadministrative råd og dets underudvalg har arbejdet på lignende måde i 1968 som i de foregående år. Rådet afholdt møde i Reykjavik dagene 3.—5. juli 1968.

Det almindelige udvalg og tarifudvalget har i årets løb afholdt møder og forberedt sager for Rådet.

På rådsmødet drøftede man særlig administrationen af de nye danske og svenske bestemmelser om merværdiafgift.

Der blev redegjort for den nye norske toldlov, der var trådt i kraft 1. februar 1968.

Fra islandsk side oplystes det, at Althinget havde vedtaget en resolution om beføjelse til regeringen om at indtræde i GATT og om at tiltræde Genferprotokollen af 30. juni 1967 om told og samhandel. Ligeledes oplystes det, at et udkast til en ny toldbehandlingslov ville blive genfremsat på Althinget til efteråret, og at Island undersøgte mulighederne for medlemskab af EFTA. Regeringen har nu taget bestemmelse om at søge om medlemskab af EFTA.

Spørgsmålet om rationaliseringsforanstaltninger blev udførligt drøftet, og der fremkom forskellige oplysninger om forholdsregler, der enten var blevet gennemført, eller som var under forberedelse. Der er stor interesse for udveksling af oplysninger her og en gensidig benyttelse af erhvervede erfaringer i den udstrækning, det er muligt.

Rådet behandlede endvidere udkast til overenskomster om provianttildeling af ubeskattede varer til passagerfartøjer, provianttildeling til handelsfartøjer og nordisk skibstoldpasordning.

Overenskomsten vedrørende passagerfartøjer, der går i trafik mellem havne i de nordiske lande, og som stiler på at forenkle toldkontrollen med de rejsende og gøre kontrollen med salg og servering af ubeskattede varer om bord mere effektiv, tiltrådtes af repræsentanterne for de danske, norske og svenske toldstyrelser og i princippet af repræsentanterne for den finske toldstyrelse. Fra islandsk side pegede man på, at man var enige i overenskomstens principper, men på grund af landets beliggenhed og dets nuværende forbindelse med de andre nordiske lande var det for tiden uden betydning, at

landet tiltrådte den. Overenskomsten er pr. 1. januar 1969 i kraft mellem Danmark, Norge og Sverige.

Endelig har rådet behandlet en række sager af mere toldteknisk karakter.

Reykjavik i januar 1969

Berättelse

från Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete

(Överlämnad av Norges regering)

Handelsdepartementet tillater seg på vegne av samtlige land å vise til brev av 8. januar 1969 (*se Bilaga 1*) med bilag fra den nordiske ministerkomité for økonomisk samarbeid til Nordisk Råds presidium og rådets økonomiske utvalg.

Oslo, 22. januar 1969

Etter fullmakt

Tor Stokke

G. Saxrud

BILAGA 1

**Skrivelse till medlemmarna i Nordiska rådets presidium och rådets
ekonomiska utskott från Nordiska ministerkommittén för
ekonomiskt samarbete**

Det ämbetsmannautskott, som tillsattes i enlighet med de nordiska statsministrarnas beslut den 22—23 april 1968, har med bifogade skrivelse av den 3 januari 1969 (*här ej tryckt*) till Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete översänt sin preliminära rapport om ett utvidgat nordiskt samarbete. Ett särskilt uttalande, som den danska delegationen anförde i anknytning till rapporten, har samtidigt tillställts ministerkommittén.

Ministerkommittén har vid sitt möte i Helsingfors den 8 januari 1969 beslutat översända skrivelsen med bilagor till statsministrarna och till Nordiska rådets presidium och ekonomiska utskott.

Ministerkommittén har icke tagit ställning till de förslag och synpunkter som framlagts i ämbetsmannautskottets rapport. Rapporten bör enligt ministrarnas åsikt kunna utgöra grund för frågans fortsatta handläggning. I likhet med ämbetsmannautskottet har ministrarna icke tagit ställning till det särskilda uttalandet från dansk sida.

Helsingfors den 8 januari 1969

Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete

Knud Thomsen

Kåre Willoch

Grels Teir

Gunnar Lange

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e, tilläggsförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233 TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(Se Sak A 233 T/e, A 233 TÄ/e: Bilaga)

Berättelse

från Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor

(Överlämnad av Norges regering)

1. Sammensetningen i den svenske delegasjonen og den finske delegasjonen av Samarbeidsorganet har vært den samme i 1968 som i 1967. På norsk side ble det ved Landbruksdepartementets vedtak av 12. august 1968 oppnevnt representanter i Samarbeidsorganet for en ny periode 1. juli 1968—30. juni 1972. Bortsett fra veterinær Paul Fjellheim som ble oppnevnt som nytt medlem i stedet for sjefredaktør Reidar Hirsti som hadde frasagt seg gjenvalg, ble det ved nevnte oppnevning ikke foretatt noen forandringer i personsammensetningen i forhold til den forutgående periode.

2. Samarbeidsorganets kulturutvalg har hatt møte i Helsingfors den 14. mai. Den 5. og 6. november ble samarbeidsorganets plenums møte avholdt i Oslo.

Samarbeidsorganet har behandlet følgende spørsmål:

1. Samisk institutt

Spørsmålet om oppretting av et samisk institutt ble drøftet både på Samarbeidsorganets kulturutvalgs møte i Helsingfors og på plenums møte i Oslo. Det kgl. kirke- og undervisningsdepartement har på organets henvendelse opplyst at organet under sitt arbeid med denne saken bør ha som siktemål at samisk institutt — med forskning og undervisning som naturlig er knyttet til dette — skal legges til Tromsø, men at det ennå vil ta noen tid før et slikt institutt kan etableres. Samarbeidsorganet mener at en må finne fram til et norsk/finsk/svensk samarbeid når det gjelder spørsmålet om reising av et samisk institutt, også på det økonomiske område. Organet vil derfor undersøke disse forhold i de respektive lands regjeringer.

2. Samisk gymnas

Fra kommende skoleår er det forutsetningen at det fra norsk side skal igangsettes forsøk med gymnasundervisning med samisk i Karasjok. Samarbeidsorganet regner med at det blant finsk og svensk sameungdom kan være interesse for å få adgang til å følge denne gymnasundervisning med

sikte på studenteksamen på linje med den eksamen de norske sameelever vil bli ført fram til. Samarbeidsorganet har derfor henvendt seg til Det kgl. kirke- og undervisningsdepartement med henstilling om at spørsmålet om nødvendigheten av eventuelle spesielle tiltak med hensyn til at finske og svenske elever ikke har norsk som riksmål blir klarlagt.

3. Nordisk reindriftsskole

Samarbeidsorganet drøftet på plenumsmøtet i Oslo ovennevnte spørsmål. Enighet om at det bør søkes opprettet reindriftsskoler av ett års varighet i hvert av de tre land. På norsk side er det salt i gang reindriftsundervisning ved Statens hagebruksskole på Rå høsten 1968. Samarbeidsorganet arbeider videre med realisering av en sams nordisk reindriftsskole med tanke på videregående utdanning i reindriftsfaget.

Samarbeidsorganet har ellers behandlet spørsmål vedrørende samesløyd, samiske stedsnavn innen samiske bosetningsområder, den demografiske sameundersøkelse, den samiske ungdoms oppgaver i det samiske kulturarbeidet, premiering til forfattere som skriver på samisk, samenes utkantproblem, innsamling av driftsstatistikk vedrørende reindriften, sams nordisk reklame for reinprodukter m. m.

Oslo, den 23. desember 1968

Henry Nærstad

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över berättelsen

Til juridisk udvalg er henvist beretning fra Det nordiske samarbejdsorgan for same- og renskøtselspørgsmål, indsendt af Norges regering.

Udvalget har behandlet beretningen på mødet den 27. januar 1969 i Stockholm.

I beretningen er givet en redegørelse for ændringerne i samarbejdsorganets sammensætning, dets møder i 1968 og de af samarbejdsorganet behandlede problemer.

Udvalget indstiller,

at rådet tager beretningen fra Det nordiske samarbejdsorgan for same- og renskøtselspørgsmål til efterretning.

Stockholm, den 27. januar 1969

<i>Georg C. Ehrnrooth</i>	<i>Erkki Hara</i>	<i>Tage Johansson</i>
<i>Ejvind Juul-Madsen</i>	<i>Lars Leiro</i>	<i>Sven Mellqvist</i>
<i>Johan Møller Warmedal</i>	<i>K. Axel Nielsen</i>	<i>Jan-Ivan Nilsson</i>
	Formand	
<i>Grethe Philip</i>	<i>Pauli Räsänen</i>	<i>Harald Samuelsenberg</i>

Berättelse

från Nordiska arbetsmarknadsutskottet

(Överlämnad av Danmarks regering)

Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg holdt møde i Odense i Danmark den 30.—31. januar 1969.

Beskæftigelsessituationen diskuteredes på grundlag af udarbejdede redegørelser for udviklingen i de enkelte lande.

Udvalget drøftede aktuelle spørgsmål om voksenuddannelse som middel til tilpasning på arbejdsmarkedet, og der udveksledes erfaringer på dette område.

Videre diskuteredes samordning mellem de nordiske lande af forskning vedrørende arbejdsmarkedsspørgsmål, og det vedtoges at nedsætte en kontaktgruppe til vurdering af omfang af og former for samarbejde om arbejdsmarkedsforskning. Kontaktgruppen, som skal rapportere til det næste møde i Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg, skal samtidig overveje formerne for udveksling af informationer om lavtlønproblemet.

De specielle problemer vedrørende beskæftigelse af den ældre arbejdskraft i en tid med høj grad af omstillinger på arbejdsmarkedet blev gennemgået, og det vedtoges at udveksle informationer herom ved de kommende ordinære møder i udvalget.

Et fra Nordisk Råd fremkommet medlemsforslag om samnordisk uddannelse af erhvervsvejledningspersonale blev behandlet på baggrund af, at et ekspertudvalg under Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg, som har beskæftiget sig med erhvervsvejledning, også har behandlet spørgsmål om samnordiske uddannelsesproblemer. Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg er positivt indstillet overfor samnordiske uddannelsesforanstaltninger og anser det for ønskeligt, at sådanne også kommer til at omfatte andre grupper af medarbejdere i arbejdsformidlingen.

Vedrørende Nordisk Råds rekommandation nr. 7/1968 om nordisk yrkesklassificering var der enighed om, at udvalget ved det fortsatte arbejde hermed vil have opmærksomheden henledt på at undgå anvendelsen af kønsbestemte betegnelser. Det fortsatte arbejde vil blive koordineret af nationale kontaktmænd, der vil fungere som ekspertgruppe.

Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg afholder sit næste møde i Norge i løbet af efteråret 1969.

Udvalget har for tiden følgende medlemmer:

Överdirektör Jouni Hakkarainen, ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, Finland

Regeringssekreterare Olavi Koskinen, ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena, Finland

Departementsråd Berger Ulsaker, Kommunal- og arbeidsdepartementet, Norge

Arbejdsdirektör Reidar Danielsen, Arbejdsdirektoratet, Norge

Statssekreterare Reidar Tillet, inrikesdepartementet, Sverige

Generaldirektör Bertil Olsson, arbetsmarknadsstyrelsen, Sverige

Departementschef Gunnar Coln, Arbejdsministeriet, Danmark

Arbejdsdirektør H. Borreschmidt, Arbejdsdirektoratet, Danmark

*BILAGA 1***Fråga vid Nordiska rådets 17:e session angående gemensam
nordisk läkarmarknad**

Til Sveriges regering.

Under tidligere forhandlinger i Nordisk Råd har jeg fremdraget problemer i det nordiske arbejdsmarkedsmæssige og undervisningsmæssige samarbejde på det medicinske område forårsaget af, at der i Danmark er fri adgang for studenter til det medicinske studium, medens der i andre nordiske lande er adgangsbegrænsninger.

Disse restriktioner bevirker, at tilgangen af nye læger ikke er tilstrækkelig til at dække det aktuelle behov i de pågældende lande. En del af de ledige pladser udfyldes af unge og yngre læger, som har fået deres uddannelse i Danmark.

En sådan vandring af læger fra ét nordisk land til et andet må betragtes som en naturlig konsekvens af det frie arbejdsmarked, som også jeg er en tilhænger af. Det er udmærket, at unge efter endt uddannelse — uden hensyn til uddannelsens art — ønsker at udvide deres horisont og vinde nye erfaringer ved i kortere eller længere perioder at søge arbejde uden for deres eget lands grænser. Langt de fleste vender tilbage efter en utvivlsomt i de fleste tilfælde udbytterig arbejdsperiode i et af broderlandene.

Sagen antager imidlertid en helt anden karakter end sådanne af den enkeltes lyst og interesse inspirerede vandringer inden for det frie arbejdsmarked, når adgangsbegrænsningerne til det medicinske studium og den deraf følgende, i forhold til behovet, for lave lægeproduktion fører til en omfattende hvervevirksomhed fra offentlige myndigheders side over for danske læger.

Et sådant tilfælde har for nogle måneder siden vakt betydelig, og for det nordiske samarbejde belastende, opmærksomhed i den danske offentlighed og fremkaldt reaktioner, som er skadelige for princippet om det frie nordiske arbejdsmarked.

Idet jeg henviser til en annonce fra Västerbottens läns landsting, som i begyndelsen af december blev publiceret i danske dagblade, og som er optrykt som bilag til dette spørgsmål, tillader jeg mig at rette følgende spørgsmål til den svenske regering:

Finder den svenske regering det i overensstemmelse med ånden i aftalerne om det frie nordiske arbejdsmarked, at en offentlig myndighed i Sverige, med metoder som de af Väs-

terbottens läns landsting anvendte, søger at hverve grupper af danske medicinere for at råde bod på den lægemangel, som skyldes en i forhold til behovet utilstrækkelig tilgang af læger, forårsaget af restriktionerne i forbindelse med adgangen til det medicinske studium i Sverige?

København, den 12. februar 1969

K. B. Andersen

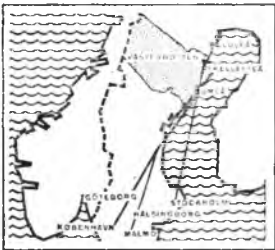
Vigtig meddelelse til danske læger

10 gode grunde til lægetjeneste i Västerbotten

Mit navn er Rune Angström, og jeg repræsenterer Landstinget i Västerbotten. Vi søger læger, færdige eller under uddannelse, og vil gøre Dem interesseret i at tage et både vellønnet og stimulerende job hos os som kredslæge — for kortere eller længere tid.

Kortet viser Dem Västerbotten. Velkommen hos os, vi bor i et vidunderligt område, et veritabelt friluftsparadis for storbymennesker!

Tog, fly og hurtige bilveje fører Dem til Västerbotten. Både til Västerbotten og inden for Västerbotten er der mulighed for at færdes hurtigt. Vore bilveje er berømte for deres gode standard.

Og dette tilbyder vi Dem:

1 Fritid - Turnustjeneste
Vor nugældende aftale giver Dem 4 fridage, søndage og helligdage er turnusen delt mellem de forskellige lægedistrikter. Hverdagsturnusen er organiseret ved overenskomsten mellem Dem og lænelægeorganisationen. Ferie: 39 hverdage pr. år.

2 Løn - Honorarer
Som kredslæge i Västerbotten opnår De en høj årsindkomst. Med bruttoløn, forskellige tillæg og honorarindkomster bliver Deres årsløn mere end 100.000 svenske kroner. De vil bl. a. kunne til at foretå den forebyggende mødre- og børneforørg i Deres område, og der beregnes særligt honorar for hver møder og barn.

3 Modtagelsen
Lægestationerne og sygehusene i Västerbotten er udmærket udstyret. Personaleantallet er fuldtændigt. En 2-læge station har f. eks. 1 sygeplejerske, 1 sygemedhjælper og kontorhjælper.

4 Tekniske hjælpemidler
De vil blive overrasket over de fine tekniske hjælpemidler på de fleste lægestationer: røntgenmuligheder, godt laboratorieudstyr, medicinsk udstyr til de mest hyppige undersøgelser, EKG-apparat.

5 Universitetssygehus, hospital
Som kredslæge i Västerbotten har De stor støtte af hospitalerne i byerne: Regionssygehuset (Uni-

versitetssygehuset) i Umeå og hospitalerne i Lycksele og Skellefteå.

6. Kollegiale kontrakter, videreuddannelse
Amtsrådet i Västerbotten sørger for regelmæssige konferencer med kredslægerne. Vi gør en stor indsats for videreuddannelsen og tilbyder Dem mulighed for at gøre tjeneste ved de klinikker, der har Deres interesse. Overlægerne på klinikkerne er meget positivt indstillet til samarbejde i poliklinikkerne (åbren vård).

7. Kvalificeret hjælp
De vil få god nytte af vore veluddannede distriktsygeplejersker og distriktsjordemødre i det distrikt, hvor De gør tjeneste.

8 Bolig
En moderne, veludrustet og rummelig villa, lejlighed eller rækkehus venter Dem, møbleret eller umøbleret. Lejen er lav, omkring

300,- pr. måned med varme. Mon ikke Deres familie vil befinde sig godt?

9 Samfundsservice
Västerbotten er et område i stærk udvikling. De tre byer, Lycksele, Umeå og Skellefteå har alt, hvad et menneske kan ønske sig. Samfundets service i de centrale småbyer står ikke langt tilbage herfor; den er gennemsnit af et moderne samfundssyn.

10 Natur, miljø
Holder De af uberørt natur, uberørte vandløb, er De fiske- og jagtinteresserede? Drømmer De om at vandre i fjældet, møde den eksotiske samiske kultur? I så fald skal De søge til Västerbotten. Her er fritidsmuligheder uden sidestykke. Gør som så mange af os: Anskaf en sportsstuga i fjældets verden, eller ved en smuk sø, ved kysten — og nyd livet og naturen. Den mulighed har De nu — her hos os!

Jeg er interesseret i lægetjeneste i Västerbotten og beder Västerbottens läns Landsting om at sætte sig i forbindelse med mig på nærførte adresse.

For dem, der vil have nærmere orientering om tjenesteforholdene i Västerbotten arrangerer vi en sammekomst lørdag d. 14. december 1968 kl. 18.00 på Hotel i København. Vi refunderer Deres rejsudgifter.

De er velkommen til at tage Deres pårørende med. Anmeld Deres deltagelse i sammekomsten på denne kupon.

Jeg vil gerne deltage i Deres orienteringsmøde lørdag den 14. december 1968 kl. 18.00 på Royal Hotel i København.

Navn

Stilling

Adresse

Kuponen bedes sendt til:
Västerbottens läns Landsting, c/o Royal Hotel, Hammerichsg. 1, 166, København

BILAGA 2**Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över berättelsen**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats berättelse från Nordiska arbetsmarknadsutskottet, överlämnad av Danmarks regering.

Utskottet har tagit del av berättelsen liksom av en av herr K. B. Andersen till Sveriges regering ställd fråga om gemensam nordisk läkarmarknad samt regeringens svar å frågan.

Härav framgår att Nordiska arbetsmarknadsutskottet behandlat frågan om sysselsättningssituationen, om arbetsmarknadsforskning, om sysselsättning av den äldre arbetskraften, om utbildning av yrkesvägledningspersonal samt om yrkesklassificering. Vidare framgår att Västerbottens läns landstings rekrytering av danska läkare skett på initiativ av landstinget utan medverkan av någon statlig myndighet, då landstingen själva är huvudmän för sjukvården. Svenska arbetsmarknadsstyrelsen har uppmärksammat representanter för landstinget på protokollsanteckningen till 1954 års överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad angående åtgärder mot privat värning av arbetskraft i ett annat av de fördragsslutande länderna.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger berättelsen till handlingarna.

Stockholm den 4 mars 1969

Johannes Antonsson

Sigurður Bjarnason

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Tyyne Leivo-Larsson

Förman

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Juho Tenhiälä

Berättelse

överlämnad från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor

(Överlämnad av Sveriges regering)

Den danska regeringen har i ett meddelande föranlett av rekommendation nr 31/1966 om samarbete på atomenergiområdet redogjort för den rapport i frågan av den 26 juni 1968 som Kontaktorganet lagt fram för regeringarna (NU 1968: 15).

Såsom närmare framgår av meddelandet har kontaktorganet beslutat att utarbeta en principskiss till ett nordiskt industriellt reaktorkonsortium kombinerat med en vittgående samordning av atomforskningen i Norden. Därvid anges också vissa andra samarbetsmöjligheter inom mera avgränsade områden. Detta förslag ingår som led i de utredningar om ett utvidgat nordiskt samarbete som har utarbetats efter statsministermötet i april 1968.

På kontaktorganets initiativ har under 1968 bildats en koordineringskommitté med representanter för forskningsinstituterna samt beslut fattats om att sätta upp en arbetsgrupp för reaktorsäkerhetsfrågor.

Kontaktorganet har under år 1968 haft ordinarie sammanträden i Köpenhamn i februari och i Studsvik i september samt dessutom extra sammanträden i Oslo i juni samt i Stockholm i september och oktober. Utöver de frågor om utvidgat nordiskt atomenergisamarbete, som redovisats i ovannämnda meddelande, har vid sammanträdena belysts främst frågor i samband med de nordiska ländernas medverkan i den internationella atomenergiorganisationen (IAEA) och det europeiska atomenergiorganet (ENEA).

TILLÄGG

Förteckning över medlemmar i kontaktorganet för atomenergifrågor

Danmark

Departementschef H. H. Koch
Direktør H. Stevnius-Nielsen

Finland

Professor E. Laurila
Överdirektør P. Rekola

Island

Professor M. Magnússon

Norge

Høyesterettsadvokat J. Chr. Hauge
Ekspedisjonssjef O. Göthe

Sverige

Statssekreterare H. Lundström
Direktör H. Brynielsson

BILAGA 1**Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över berättelsen samt meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergins område**

(Se sak D 31/1966/e: Bilaga 2—3).

BILAGA 2**Kommuniké från de nordiska industriministrarnas diskussion rörande samarbete på atomenergiområdet i Stockholm den 4 mars 1969**

I enlighet med vad som överenskoms vid statsministermötet i Helsingfors den 18 och 19 februari har den danske handelsministern och de finska, norska och svenska industriministrarna diskuterat frågan om nordiskt samarbete på atomenergiområdet.

Vid ett sammanträde i samband med Nordiska rådets pågående möte i Stockholm överenskoms att följande frågor skulle bli föremål för fortsatt utredning i avsikt att skapa underlag för regeringarnas ställningstagande:

- forsknings- och utvecklingssamarbete på reaktor- och bränsleområdet;
- lokalisering av atomkraftstationer och inpassning av sådana stationer i det nordiska kraftsystemet;
- samarbete beträffande uranproduktion (inklusive prospektering) samt utveckling och eventuellt uppförande av en anläggning för urananrikning och/eller en anläggning för tungvattenproduktion;
- industriellt samarbete avseende hela reaktor- och bränsleområdet inklusive konkreta projekt, exempelvis en tungvattenreaktor i full skala.

Arbetet kommer att bedrivas av fyra tjänstemän, en från varje land, som vid behov kan med sig adjungera sakkunniga och företrädare för industrin. Tjänstemannagruppen skall redovisa resultatet av sitt arbete i så god tid att det kan värderas i samband med det utvidgade nordiska ekonomiska samarbetet i övrigt.

Ministrarna avser att vid behov avhålla ytterligare ett eller flera sammanträden.

Statsministrarna har godkänt denna uppläggning av det fortsatta arbetet med frågan.

Berättelse

om de nordiska språknämndernas samarbete under 1968

(Överlämnat av Danmarks regering)

Samarbejdet mellem de nordiske sprognævn er fortsat efter de samme retningslinier som hidtil. Nævnene har udvekslet publikationer og meddelelser om deres rådgivningsvirksomhed. Før spørgsmål af principiel betydning er blevet besvaret, har nævnene i adskillige tilfælde rådført sig med hinanden.

Indsamlingen og registreringen af nye ord i dansk, norsk og svensk er blevet fortsat, og meddelelser om arbejdet er jævnlig blevet udvekslet. En fylldig liste over nye ord, omfattende årene 1966 og 1967, vil blive offentliggjort i sprognævnenes fælles publikation »Nordiske sprogproblemer 1966 og 1967», der ventes udsendt i begyndelsen af 1969.

Det årlige møde mellem nævnenes sekretærer afholdtes i Stockholm 22.—23. april, hvor man især forberedte sprognævnenes årsmøde i Danmark.

Det 15. nordiske årsmøde afholdtes på Gammel Avernæs Slot på Fyn 26.—27. august. I mødet deltog 23 repræsentanter fra de nordiske sprognævn, nemlig 1 fra Island, 4 fra Norge, 6 fra Sverige, 4 fra Finland og 8 fra Danmark.

På mødet aflagde de forskellige nævn rapporter om virksomheden siden det foregående nordiske sprogårsmøde.

Derudover behandlede især følgende sager:

1. *Turismens terminologi*

Der er nu udarbejdet en definitiv liste over de danske, finske, færøske, norske og svenske termer. Listen vil blive udgivet som en særskilt publikation af nævnene i fællesskab. Der indgives ansøgning til Nordisk Kulturfond om økonomisk støtte til trykningen.

2. *Nordisk slægtsnavnsliste med udtaleangivelse*

Der er udarbejdet en svensk og en finlandssvensk liste, hver med ca. 400 navne. Der udarbejdes en tilsvarende liste over danske navne. Listerne vil blive færdigudarbejdet inden udgangen af 1968, og i løbet af 1969 vil man forsøge at udarbejde en præliminær fællesnordisk liste i stencilret form.

3. *Publikation om transskription af det kyrilliske alfabet*

Arbejdet med manuskriptet til navnelisten og til en indledning til publikationen nærmer sig sin afslutning. Publikationen ventes udsendt i 1969.

4. *Undersøgelse af ordforrådets tilvækst 1945 (55)—65*

Det forberedende supplerende exciperingsarbejde er fortsat. Den særlige komité, der arbejder med sagen, har drøftet en række problemer vedrørende redaktionsprincipper osv. Den øvre tidsgrænse bliver forskudt fra 1965 til 1970. Ordlisterne vil blive udgivet i tre særskilte bind (dansk, norsk, svensk, inkl. finlandssvensk). De forventes at foreligge i 1971 eller 1972.

5. *Nordiske stillingsbetegnelser*

Nævnenes årsmøde har taget imod et tilbud fra det svenske nævn om at udarbejde en grundliste, hvorudfra de andre nævn vil kunne udarbejde en liste over modsvarigheder.

6. *Skriftserien Nordiske sprogproblemer*

Fra norsk side er der fremsat forslag om, at denne publikation omlægges og for fremtiden i højere grad beretter om nævnenes samarbejde. Det foreslås, at de toårige nyordslister for fremtiden ikke offentliggøres i denne publikation, men at man i stedet koncentrerer sig om specialartikler om enkelt-emner med tilknytning til sprogudviklingen. — De øvrige nævn har endnu ikke taget endelig stilling til dette forslag.

Ministeriet for kulturelle anliggender, København, den 23. december 1968

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över berättelsen**

Till kulturutskottet har hänvisats berättelse om de nordiska språknämndernas samarbete under 1968, överlämnad av Danmarks regering. Utskottet har behandlat berättelsen vid sammanträde den 28 och 29 januari 1969.

Utskottet har tagit del av berättelsen och föreslår,

att rådet lägger berättelsen till handlingarna.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berle Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Berättelse

om Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHH) är en för de nordiska länderna gemensam institution för vidareutbildning av befattningshavare på den allmänna hälsovårdens fält. Utbildningen omfattar läkare, veterinärer, högskoleingenjörer, sjuksköterskor, sjukhusadministratörer och hälsovårdsspektörer.

I slutet av 1940-talet väcktes tanken på en samnordisk vidareutbildning av hälsovårdspersonal. Man hade konstaterat ett behov av vidareutbildning för ämbetsläkare av liknande typ som den för Diploma of Public Health (DPH) och Master of Public Health (MPH) vid anglosachsiska Schools of Public Health. Att sända nordiska läkare till sådana skolor för specialistutbildning i hälso- och sjukvårdsadministration ansågs i och för sig vara en utmärkt lösning, eftersom den ger nya intryck och erfarenheter, men den är dyrbar och ger endast möjlighet till utbildning av ett begränsat antal läkare. Var för sig ansågs de nordiska länderna för små för att bygga upp en fullt modern utbildningsinstitution på detta område, medan de fem nordiska ländernas samlade behov av utbildning på detta område borde kunna täckas genom en samnordisk hälsovårdshögskola.

En provisorisk utbildning började 1953 med en årlig tvåmånaders kurs för ämbetsläkare. En fullständig utbildning skulle bestå av tre sådana kurser på vardera två månader. År 1956 tillkom en kurs i vattenhygien på en månad för sanitäringenjörer. Verksamheten fick stöd från olika håll, bl. a. från Nordiska rådet och WHO.

En kommitté, den nordiska kommittén för hälsovårdsutbildning, avgav 1957 ett betänkande, vari behovet av utbildning beräknades till 2—5 tjänstläkare från Danmark, 4—5 från Finland, 1 från Island, 5—6 från Norge och 10 från Sverige årligen. Behovet av utbildningsplatser för tjänsteveterinärer ansågs vara c:a 12, för sjuksköterskor 15—20 och för sanitäringenjörer 15—20 årligen för samtliga nordiska länder.

År 1962 ingicks ett formellt avtal mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om en hälsovårdshögskola. Island kan sända deltagare till kurserna på samma villkor som avtalsländerna. Verksamheten kunde utökas år 1963 genom att årligen ytterligare en enmånadskurs för sanitäringenjörer till-

kom genom kortare kurser för hälsovårdsinspektörer. Läsåret 1967/68 gavs för första gången en kurs på en månad i sjukhusadministration. En ny byggnad med lokaler för högskolan beräknas bli färdig för inflyttning i slutet av år 1969.

Högskolan har en styrelse bestående av en representant med personlig suppleant för vart och ett av de fyra avtalslutande länderna.

Den fast anställda personalen består av en föreståndare-professor, en assistent och en kontorist.

Undervisningen meddelas i stor utsträckning av timanställda lärare, som tillhör de främsta specialisterna inom respektive ämnesområden i Norden. Även gästföreläsare från utomnordiska länder engageras.

Styrelsen

Danmark:

Overlæge, dr med. C. J. Møllenbach, vice ordförande
Kontorchef K. V. Slang, suppleant

Finland:

Medicinalrådet Paavo Kuusisto
Medicinalrådet Aimo Ojala, suppleant

Norge:

Medicinalråd Jon Bjørnsson
Overlege Terje Due Strand, suppleant

Sverige:

Professor, med. dr Bo Eric Ingelmark, ordförande
Generalläkaren, professor C. J. Clemedson, suppleant
Sekreterare och redogörare: Byråchef Bengt Grapengiesser

Personal

Föreståndare: Professor, med. dr Bengt Lambert
Assistent: Pol. mag. Estrid Gullström
Kansli: Fru Kerstin Skoog

Styrelsen har under verksamhetsåret 1 juli 1967—30 juni 1968 sammanträtt tre gånger nämligen 15 augusti 1967 samt den 1 februari och den 2 maj 1968.

U n d e r v i s n i n g s v e r k s a m h e t

Ämbetsläkarkurserna är i första hand avsedda för läkare, veterinärer och sjuksköterskor i offentlig tjänst, vilka ämnar ägna sig åt bl. a. omgivningshygienisk verksamhet.

Ingenjörskurserna är avsedda för ingenjörer och arkitekter i offentlig tjänst, som i sitt arbete kommer att syssla med problem av hygienisk natur.

Kursen för sjukhusadministratörer är avsedd för sjukhusdirektörer samt läkare och sjuksköterskor i administrativ befattning vid sjukhus.

Kursen för hälsovårdsinspektörer avser vidareutbildning i viktigare delar av deras arbetsområden.

Stipendier har utgått med 1 000 sv. kr. i månaden. På begäran ger högskolans kansli anvisning om vart en kursdeltagare kan vända sig för att få rumsfrågan ordnad.

Ämbetsläkarkurser

Utbildningen vid högskolan för ämbetsläkare omfattar sex månaders undervisning, uppdelad på tre kurser om vardera två månader:

Kurs I biostatistik, epidemiologi, vatten- och livsmedelshygien

Kurs II omgivnings- och yrkeshygien

Kurs III socialmedicin

Den som genomgått de tre kurserna torde ha fått en utbildning i stort sett motsvarande den vid Schools of Public Health i Storbritannien, Canada och USA som leder till Diploma eller Master of Public Health.

Antalet kursdeltagare sedan verksamhetens början 1953 har varit 477. Fördelningen nationsvis framgår av nedanstående sammanställning.

	I	II	III	Summa
Danmark	34	23	18	75
Finland	40	39	33	112
Island	4	5	3	12
Norge	43	38	27	108
Sverige	59	54	57	170
Summa	180	159	138	477

Kurstyp I anordnades år 1953—54, 1959—60, höstterminerna 1964—67

Kurstyp II anordnades år 1955—56, 1961—62, vårterminerna 1964—67

Kurstyp III anordnades 1957, 1958, vt 1963, ht 1963, vt 1966, vt 1968.

Antal elever, som genomgått tre kurser, är 79. Fördelningen av dessa på yrkesgrupp och nation framgår av nedanstående tabell.

	Läkare	Tandläkare	Sjuksköterskor
Danmark	4		3
Finland	15	1	4
Island	3		—
Norge	18		1
Sverige	29		1
Sammanlagt	69	1	9

Ingenjörskurser

År 1956 anordnades den första kursen för ingenjörer med högskoleexamen. Numera hålls två kurser årligen, vardera på en månad:

Kurs I vattenhygien anordnas varje höst och

Kurs II omgivningshygien varje vår.

Kursen i vattenhygien omfattar följande avsnitt: Bakteriologiska, virologiska och epidemiologiska synpunkter på vattenburna sjukdomar, vattenförsörjning, limnologi, badvattenhygien och badanläggningar, kustvatten, recipienter, avloppsvatten, skötsel av vatten- och avloppsanläggningar, planering och forskning på vattenhushållningens och vatten- och avloppsområdet, organisation och lagstiftning på vattenhygiens område i de nordiska länderna m. m.

Kursen i omgivningshygien fördelar sig på följande avsnitt: Klimathygien, lufthygien, strålhygien samt praktisk bostadshygien och samhällsplanering.

Behovet av undervisning i vattenhygien synes vara stort. Hittills har det varit möjligt att ta emot hälften av sökandena från Finland, Norge och Sverige. Vid slutet av vårterminen 1968 har 222 ingenjörer från de nordiska länderna genomgått kursen i vattenhygien, medan kursen i omgivningshygien haft sammanlagt 77 deltagare.

Antal deltagare, fördelade nationsvis, framgår av nedanstående sammanställning.

	1956-61	1962-1968	vt	Summa
	I	I	II	I o. II
Danmark	22	10	8	40
Finland	34	30	26	90
Norge	32	25	12	69
Sverige	33	36	31	100
Summa	121	101	77	299

Kurs I anordnades 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1963, 1964, ht 1965, ht 1966, ht 1967

Kurs II anordnades 1962, vt 1965, vt 1966, vt 1967, vt 1968.

Kurs för sjukhusadministratörer

En första kurs för sjukhusadministratörer avhölls i maj månad 1968 med 25 deltagare.

Till kursen hade inkommit 96 ansökningar varav 13 från Danmark, 26 från Finland, 22 från Norge och 35 från Sverige. Härvid är dock att märka att i Danmark mottogs endast ansökningar från sökande som bedömdes vara särskilt väl kvalificerade för kursen, i annat fall hade antalet sökande även från Danmark säkerligen varit större.

De sökande och antagna fördelade sig på medicinskt utbildade administratörer, sjuksköterskor och övriga administratörer på följande sätt:

	Läkare		Sjuksköterskor		Övriga sjukhusadministratörer	
	Sökande	Antagna	Sökande	Antagna	Sökande	Antagna
Danmark		1		1		4
Finland	8	2	13	2	5	2
Island						1
Norge	14	3			8	3
Sverige	9	2			26	4

Kurser för hälsovårdsinspektörer

Sedan år 1962 har kurser anordnats för hälsovårdsinspektörer. Vid de två första tvåveckorskurserna meddelades undervisning i olika ämnesområden, men då man fann undervisningen alltför koncentrerad prövas för närvarande en fördelning av undervisningen på specialkurser. Hittills har endast kurser i livsmedelshygien och fysiologisk hygien med bostadshygien anordnats.

Antal deltagare, fördelade nationsvis, framgår av nedanstående sammanställning.

	1962	1964	1965	1966	1967 vt	1967 ht	1968 vt	Totalt 1962—68 vt.
Danmark	1	2	3	2	0	1	1	10
Finland	8	5	6	8	4	3	1	35
Norge	0	5	5	10	5	5	5	35
Sverige	11	8	6	20	11	11	14	81
Summa	20	20	20	40	20	20	21	161

Samundervisning

Hälsovårdshögskolans undervisningsverksamhet omfattar för närvarande åtta kursmånader årligen, vilket innebär en ökning från föregående år med en kursmånad. Kurserna för de olika yrkeskategorierna kan emellertid samordnas i vissa fall i tiden så att två kurser löper parallellt. Man söker på detta sätt utnyttja möjligheterna till samundervisning inom vissa ämnesområden. Erfarenheterna från diskussioner och seminarier i vilka såväl eleverna i ämbetsläkarkursen som ingenjörskursen deltagit har varit mycket positiva.

Undervisningen läsåret 1967/68

Undervisningen har omfattat:

En 2-månaders läkarkurs typ I under tiden 15 augusti—14 oktober 1967

En 1-månaders ingenjörskurs typ I under tiden 15 augusti—14 september 1967

En 1/2 månads hälsovårdsinspektörskurs i livsmedelshygien under tiden 13 november—25 november 1967

En 2-månads läkarkurs typ III under tiden 1 februari—31 mars 1968

En 1-månads ingenjörskurs typ II under tiden 1 april—30 april 1968

En 1/2 månads hälsovårdsinspektörskurs i fysiologisk hygien med bostadshygien under tiden 16 april—27 april 1968

En 1-månads kurs för sjukhusadministratörer under tiden 2 maj—30 maj 1968

Antalet kursdeltagare och kursmånaderna framgår av nedanstående tablå:

Kurs för	Danmark		Finland		Norge		Sverige		Island		Summa	
	Ant.	mån.	Ant.	mån.	Ant.	mån.	Ant.	mån.	Ant.	mån.	Ant.	mån.
Läkare												
I	5	10	6	12	6	12	7	14	—	—	24	48
Ingenjörer												
I	2	2	6	6	5	5	7	7	—	—	20	20
Hälsovårdsinsp. (livsm.hygien)	1	0,5	3	1,5	5	2,5	11	5,5	—	—	20	10
Läkare												
III	1	2	7	14	5	10	9	18	1	2	23	46
Ingenjörer												
II	—	—	5	5	3	3	10	10	—	—	18	18
Hälsovårdsinsp. (fysiol.hygien)	1	0,5	1	0,5	5	2,5	14	7	—	—	21	10,5
Sjukhusadm.	6	6	6	6	6	6	6	6	1	1	25	25
Summa	16	21	34	45	35	41	64	67,5	2	3	151	177,5

Kostnaderna för budgetåret 1967/68 har varit 697 121 svenska kronor.

De deltagande ländernas kostnad för budgetåret blir sålunda:

Danmark	21 elevmånader à 3 927:44	82 476 kr.
Finland	45 » » »	176 734 »
Norge	41 » » »	161 026 »
Sverige	67,5 » » »	265 102 »
Island	3 » » »	11 783 »
Summa	177,5	Summa 697 121 kr.

Göteborg den 14 augusti 1968

På styrelsens vägnar:

Bo E. Ingelmark

B. Grapengiesser

BILAGA

Räkenskapssammanställning
Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg
verksamhetsåret 1 juli 1967—30 juni 1968

Tillgångar vid årets början

Kassabehållning	7 687: 50	
Innestående på postgiro	41 565: 50	
Innestående på checkräkning	3 463: 61	
Fordran från Island för kursdeltagare	7 836: 30	60 543: 91
Inventarier	35 468: 83	

Inkomster

Anslagsmedel från svenska staten		650 000: —
Fonderade medel vid årets slut		19 337: 71
Underskottsmedel*		47 121: —
	Summa kronor	770 002: 62

Skulder vid årets början

Telefonavgifter		1 921: 20
Fonderade medel vid årets början		58 622: 71

Utgifter

Avlöningar till personal samt tillfälliga lärare	293 305: 14	
Omkostnader inberäknat stipendier och rese- kostnader för kursdeltagare	304 223: 93	
Sjukhusadministrationskursen	99 591: 93	697 121: —

Tillgångar vid årets slut

Kassabehållning	3 936: 27	
Innestående på postgiro	5 704: 91	
Innestående på checkräkning	1 860: 53	
Fordran från Island för kursdeltagare	7 836: —	19 337: 71
Inventarier	37 089: 18	

Summa kronor 777 002: 62

Göteborg den 19 juli 1968

Bo E. Ingelmark

Styrelsens ordförande

B. Grapengiesser

Revision av räkenskaperna är utförd

Göteborg den 8 oktober 1968

Erik Johansson

Revisor

* Förbrukat utöver under budgetåret rekvirerade medel.

Berättelse

från Nordiska kontaktorganet för jordbruksspörsmål

(Överlämnad av Sveriges regering)

Kontaktorganet har under år 1968 haft den sammansättning som framgår av närslutna förteckning (*se Tillägg*).

Under året har sammanträden avhållits i Oslo den 8 februari och i Reykjavik den 9 augusti. Ett s. k. ordförandemöte har dessutom hållits i Köpenhamn den 27 maj.

En representant för Nordiska rådets ekonomiska utskott bereddes tillfälle att närvara vid sammanträdet i Oslo. I Reykjavikssammanträdet deltog samtliga nordiska jordbruksministrar och ordföranden i det särskilda utskott som ålagts att utreda frågan om ett jordbrukspolitiskt samarbete i Norden.

Bland de av kontaktorganet behandlade frågorna må särskilt följande framhållas.

1. Produktions- och handelsläget

Rapporter om läget i de enskilda länderna har distribuerats inför sammanträdena. På grundval av dessa rapporter har därefter diskuterats utsikterna för såväl samhandeln som handeln med tredje land. Frågan om ett samordnat uppträdande i förhållande till tredje land har även dryflats.

2. EFTA- och EEC-frågor

Jordbrukssamarbetet inom EFTA har diskuterats med utgångspunkt från de förslag om ett intensifierat samarbete som utarbetats av EFTA-sekretariatet. Från isländsk sida har i samband härmed upplysningar lämnats om de isländska övervägandena beträffande anslutning till EFTA.

Utvecklingen inom EEC och utsikterna för utomstående länder att vinna anslutning eller på annat sätt åstadkomma en intimare samverkan har ingående diskuterats.

Under överläggningarna om såväl EFTA- som EEC-frågor har framhållits vikten av ett såvitt möjligt gemensamt uppträdande av de nordiska länderna.

3. *Det nordiska ekonomiska samarbetet*

Nordiska rådets rekommendation nr 26/1966 och de därav föranledda utredningarna utgjorde grunden för kontaktorganets diskussioner i början av år 1968.

Vid Reykjavikmötet lämnades en redogörelse för Nordiska rådets rekommendation nr 21/1968 och de nordiska statsministrarnas beslut den 22—23 april 1968 om att det skulle företas utredningar och utarbetas konkreta förslag om ett jordbrukspolitiskt samarbete i Norden. Av redogörelsen framgick bl. a. att ett särskilt utskott inrättats för överläggningar om jordbruksfrågorna men att det ännu var för tidigt att uttala sig om utsikterna för utskottets arbete. Hithörande frågor var därefter föremål för ett preliminärt meningsutbyte.

4. *Nordens bondeorganisationers centralråds verksamhet*

Redogörelser har lämnats för NBC:s verksamhet och särskilt för rådets möten i Stavanger och i Åbo 1968. Åbomötets uttalande beträffande medlemsorganisationernas inställning till ett utvidgat nordiskt samarbete noterades med speciellt intresse.

5. *Viktigare jordbrukspolitiska förändringar*

Informationer om viktigare ändringar — planerade eller redan vidtagna — har lämnats. I samband därmed har synpunkter på ändringarna i viss omfattning framförts.

Stockholm den 19 december 1968

TILLÄGG

Nordiska kontaktorganet för jordbruksfrågor

Ledamöter

V. Brorson, kommitteret, landbrugsministeriet, ordf.
 E. Mortensen, kontorchef, landbrugsministeriet
 C. Christensen, medlem av landbrugsrådets presidium
 P. Jørgensen, bolsmand, ordf. i De samvirkende danske husmandsforeninger

Suppleanter

Danmark

J. Rønning-Petersen, ekspeditionssekretær, landbrugsministeriet
 N. Kjærgaard, direktør, landbrugsrådet
 Jørgen Pedersen, sekretariatschef, De samvirkende danske husmandsforeninger

Ledamöter

Suppleanter

Finland

S. Suomela, professor, lantbruks-ekonomiska forskningsanstalten, ordf.

E. Lähdeoja, lantbruksråd, representant för jordbruksförvaltningen

E. Winqvist, agronom, representant för jordbruksorganisationerna (avled november 1968)

H. Rautavaara, agr.- o. forst-doktor, representant för jordbruksorganisationerna

P. Kaarlehto, professor, lantbruks-ekonomiska forskningsanstalten

Leevi Junes, äldre regeringssekreterare, representant för jordbruksförvaltningen

Göran Engström, agr. mag., representant för jordbruksorganisationerna

Hilding Frostell, agronom, representant för jordbruksorganisationerna

Island

Gunnlaugur Briem, departementschef, ordförande för jordbruksministeriet —

Halldór Pálsson, direktør for Det Islandske Landbrugsselskab —

Kristján Karlsson, konsulent vid Den Islandske Bondeforening (avled december 1968) —

Norge

Bjarne Robberstad, departementsråd, Landbruksdepartementet

Jon Ringen, landbruksdirektør, Landbruksdepartementet

Johan A. Vikan, formann i Norges bondelag, Oslo

E. T. Höibö, generalsekretær, Norsk bonde- og småbrukerlag, Oslo

Helge Holager, fylkeslandbruks-sjef, Akershus landbruksselskap, Oslo

Hermod Sande, konsulent, Landbruksdepartementet

Ottar Bergflödt, konsulent, Norges bondelag, Oslo

Olav Moen, fylkesagronom, Oppland landbruksselskap, Gjøvik

Sverige

I. Eckersten, statssekreterare, jordbruksdepartementet, ordf.

S.-G. Jonzon, generaldirektør, statens jordbruksnämnd, v. ordf.

T. Bengtsson, advokat, förbundsordf., Sveriges lantbruksförbund

S. Oscarsson, förbundsordf., Riksförbundet Landsbygdens folk

C. Senning, kansliråd, jordbruksdepartementet

S. Larson, byråchef, statens jordbruksnämnd

H. Håkansson, direktør, Sveriges lantbruksförbund

P. Grabö, agronomie licentiat, Riksförbundet Landsbygdens folk

Berättelse

från Nordiska kontaktorganet för fiskerispörsmål

(Överlämnad av Norges regering)

I. Kontaktutvalget har i 1968 hatt den sammensetning som fremgår av vedlagte medlemsfortegnelse.

II. Kontaktutvalget har i løpet av 1968 hatt to møter, i Malmö den 28. og 29. mars og i Oslo den 18. oktober. Som formann under møtet i Malmö fungerte statssekretær i Fiskeridepartementet, Ottar Fjærvoll og under møtet i Oslo ekspedisjonssjef G. H. Gundersen.

Følgende saker har vært behandlet:

1. *Situasjonen i fiskerinæringen*

Det er avgitt rapporter fra de enkelte nordiske land om fangstsituasjonen og produksjons- og omsetningsforholdene samt den økonomiske situasjon i fiskerinæringen. Det synes å være et felles trekk at fiskerinæringen er inne i en periode med tildels meget vanskelige økonomiske forhold som hovedsakelig skyldes forholdene på eksportmarkedene, men for enkelte land også svikt i fangstmengde. Rapportene har gitt grunnlag for utveksling av synspunkter.

2. *Spørsmål knyttet til EEC, EFTA*

Utvalget har fulgt utviklingen av behandlingen innen EEC av Kommisjonens utkast til forordninger om de grunnleggende prinsipper for markedsreguleringen av fiskevarer og for strukturpolitikken. En iverksettelse av forordningene ventes tidligst å finne sted 1. juli 1969. Utvalget har også drøftet det initiativ som er tatt i EFTA med sikte på ivaretagelse av EFTA-landenes interesser i forbindelse med EEC's felles fiskeripolitikk. Det er enighet om at man forut for de drøftelser som skal finne sted i EFTA's arbeidsgruppe for fisk i begynnelsen av 1969, skal søke å koordinere de nordiske lands synspunkter.

3. *Spørsmål knyttet til FAO, NEAFC og ICNAF*

Det er gitt dekjørelse for de hovedspørsmål som er under behandling i FAO's fiskerikomité og i Kommisjonene for det nordøstlige (NEAFC) henholdsvis det nordvestlige (ICNAF) Atlanterhav. I NEAFC og ICNAF er et hovedspørsmål gjennomføringen av en internasjonal inspeksjonsordning for kontroll av bestemmelser om minstemål på visse fiskeslag og om maskevidder i trålerredskaper som er vedtatt. Men like viktig er det spørsmål som er under drøftelse om å begrense fangstintensiteten, »fishing effort». Det er

enighet i utvalget om at de nordiske lands delegasjoner til NEAFC, ICNAF og FAO's fiskerikomite holder nær kontakt under møtene med sikte på såvidt mulig å koordinere standpunktene til de enkelte spørsmål.

4. Nordisk fiskerisamarbeid

Det er gitt redegjørelser om den pagaende utredning av spørsmålet om å utvide det økonomiske samarbeid i Norden, herunder utvidelse av fiskerisamarbeidet. Det er pekt på at den arbeidsgruppe som har behandlet fiskerisamarbeidet, har konsentrert oppmerksomheten om spørsmålet om en nordisk ordning for stabilisering av førstehandsprisene for fisk, heri inkludert spørsmålene om regulering av landing, omlasting og transitt av fangster fra øvrige nordiske land. Videre har en drøftet spørsmål om gjennomføring av ordninger med minstepriser ved import og eksport.

Flere av Kontaktutvalgets medlemmer har fremhevet at et samarbeid om førstehandsprisene vanskeliggjøres ved at de nordiske land har forskjellige omselningssystemer og til dels forskjellig struktur i fiske, produksjon og eksport. Det er imidlertid pekt på ønskeligheten av å komme frem til koordinerte minstepriser i Norden, og at fiskeriorganisasjonene i de respektive land bør begynne en drøftelse av de mange problemer som i den forbindelse reiser seg.

5. Samordning av fiskerilovgivningen i Skagerak og Kattegat

De respektive lands bestemmelser for fisket i Skagerak og Kattegat har vært drøftet på begge møter på grunnlag av rapporter fra en nedsatt arbeidsgruppe. Man har konstateret at det er oppnådd enighet om å innføre likeartede minstemålsbestemmelser for visse fiskeslag, mens det for andre fiskeslag der minstemål og fredningstider er ulike, ikke er oppnådd enighet eller man har funnet at det ikke består noe behov for samordning av bestemmelsene. Det er enighet om at fiskeriorganisasjonene i de tre berørte land skal drøfte saken videre og fremlegge en rapport til Kontaktutvalgets neste møte.

6. Nordiske fiskerikonferanser

Den 11. Nordiske Fiskerikonferanse ble avholdt i Århus den 27.—29. august. I tilknytning til denne konferanse er fra et medlem reist spørsmål om man ikke bør ta sikte på å følge opp de emner som blir drøftet på konferansene ved å undergi dem en behandling av mer permanent karakter i tiden mellom avholdelsen av hver konferanse (2 år). Det er videre pekt på at viktige spørsmål for de nordiske lands fiskerinæringer blir drøftet i en rekke organer, og at det også av denne grunn er behov for å få etablert et koordinerende utvalg. Et slikt utvalg bør få en mest mulig allsidig sammensetning.

Enkelte av Kontaktutvalgets medlemmer viste til at flere spørsmål som ble behandlet på konferansen i Århus allerede var under videre bearbeidelse. Før en kunne ta noe standpunkt til det fremsatte forslag, burde en være kjent med resultatet av de pågående drøftelser om en utvidelse av fiskerisamarbeidet. Det er enighet om å drøfte saken videre på neste møte.

7. Nordiske eksportminstepriser for sild

En har drøftet spørsmålet om å gjennomføre på nordisk basis minstepriser ved eksport av sild til Forbundsrepublikken Tyskland. Mellom Danmark og Tyskland består allerede en slik avtale som etter foreliggende opplysninger har virket tilfredsstillende.

Kontaktutvalgets medlemmer har stilt seg positivt til et samarbeid om gjennomføring av en slik minsteeksportprisordning.

8. Formannsvervet

Fiskeridirektør Már Elisson er valgt som Kontaktutvalgets formann for årene 1969 og 1970.

Oslo, den 18. desember 1968

Carl Bjørge

TILLÄGG

Förteckning över medlemmar i Nordiska kontaktorganet för fiskerispörsmål

Danmark

Departementschef J. Nørgaard
Kontorchef J. Hertoft
Fiskeskipper Fr. Lodberg Jensen
Fiskeskipper H. Sørensen

Finnland

Fiskerirådet D. Wikström, avgikk ved døden 11. september 1968
Magister G. Bergman
Bitr. fiskerirådet P. Niskanen, midlertidig etter fiskerirådet D. Wikströms død

Island

Fiskeridirektør M. Elisson
Direktør S. Egilsson

Norge

Ekspedisjonssjef G. Gundersen
Fiskeridirektør K. Sunnanå
Fisker J. Toft
Generalsekretær H. Rasmussen avløst av generalsekretær A. Midtgaard høsten 1968

Sverige

Statssekreterare I. Eckersten
Överdirektör J. Hult
Riksdagsman G. Åberg
Direktör E. Lilja

Berättelse
från Nordiska hushållshögskolan
(Överlämnad av Sveriges regering)

Styrelsens berättelse för verksamhetsåret 1 juli 1967—30 juni 1968

I. Utbildningsverksamheten

Under verksamhetsåret 1967/68 har utbildning pågått vid två linjer: *textillinjen* vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg och *näringslinjen* vid Johan Throne Holst's institutt for ernæringsforskning vid Oslo universitet.

Textillinjen började hösten 1963 och har alltså fullgjort sitt femte verksamhetsår under 1967/68.

En sammanställning över de hittills för varje år nyantagna eleverna vid textillinjen visar följande:

Läsåret 1963/64	4 elever	(1 norska, 3 svenskor)
» 1964/65	1 elev	(norska)
» 1965/66	3 elever	(1 norska, 2 svenskor)
» 1966/67	5 elever	(1 norska, 4 svenskor)
» 1967/68	7 elever	(2 norskor, 5 svenskor)
» 1968/69	4 elever	(3 svenskor och 1 svensk)

Det sammanlagda elevantalet under 1967/68 var:

3 elever	tillhörande	årskursen	1965/66
4 »	»	»	1966/67
6 »	»	»	1967/68

Den aktuella elevsituationen i september 1968 framgår av följande tablå:

	S:a nyantagna	Färdiga ¹	Fortsätter	Slutat
1963/64	4	3		1
1964/65	1	1		
1965/66	3		3	
1966/67	5	1	3	1
1967/68	7		5	2
1968/69	4		3	1
	24	5	14	5

¹ = genomgått textillinjen. Inte därför säkert att de är färdiga kandidater.

Som meddelats i en tidigare styrelseberättelse utexaminerades den första nordiska hushållskandidaten vid textillinjen i juni 1966. Den andra kandidaten utexaminerades på hösten 1966. Den tredje avslutade sina studier under våren 1967 och fick efter 1/2 års specialpraktik sitt diplom som nordisk hushållskandidat vid utgången av februari 1968.

De två första kandidaterna hade före studierna vid textillinjen avlagt lärarexamen på det husliga området (i Norge respektive Sverige). Den tredje hade som förutbildning svensk studentexamen och ingenjörsexamen från svenskt tekniskt läroverk.

Ledare för studierna vid textillinjen har även under 1967/68 varit professor i textilmekanik vid Chalmers tekniska högskola Tryggve Eeg-Olofsson. Heltidsanställda lärarkrafter för denna linje har varit 2 assistenter. På deltid har varit engagerade två speciallärare och ett antal övningsassistenter. Övrig lärarpersonal tillhör CTH:s ordinarie undervisning.

Näringslinjen i Oslo startade hösten 1966. Undervisningen började de första dagarna i september och den officiella invigningen av de av norska staten för bl. a. NHH:s näringslinje nybyggda lokalerna förrättades av den norska kirke- og undervisningsministern den 12 september 1966. I det nybyggda huset disponerar näringslinjen 647 m², vilket är 2/3 av hela huset. Byggnadskostnaden för näringslinjens lokalandel kan beräknas ha utgjort 2,1 miljoner norska kronor. Till utrustning har för kalenderåren 1966 och 1967 beviljats tillhoppa 1,1 miljoner norska kronor. Till avlöningar har beviljats för år 1965 norska kronor 144 000, för år 1966 kronor 306 100, för år 1967 kronor 576 200 och för år 1968 kronor 657 600. Samtidigt har till övriga driftsutgifter för de angivna fyra åren beviljats respektive 85 300 kronor, 125 000 kronor, 187 600 kronor och 209 000 kronor.

Antalet elevansökningar till första terminen (1966) var 35, varav 2 från Danmark, 1 från Finland, 27 från Norge och 5 från Sverige. Maximala antalet elevplatser per år är 16. Linjen startade med 14 elever sedan vissa antagna ej kunnat mottaga erbjudandet och reserver inkallats i stället. Av de 14, som började studierna, var 1 från Finland, 9 från Norge och 4 från Sverige. Under året slutade emellertid finskan och 2 av norskorna, varför 11 gick vidare till 2:a årskursen hösten 1967. Förutbildningen hos de antagna var för finskan studentexamen och institutet för lärorinnor i huslig ekonomi jämte examen i pedagogik; för de nio norskorna studentexamen samt dessutom för 1 av dem cand. mag., för 1 examen från Statens lærerskole i heimkunnskap og från lærerskole, för 1 examen från Statens lærarinneskole i husstell och för 1 examen från lærerskole och från Norges landbrukshøgskole; av de 4 svenskorna hade alla lärarexamen från seminarium för huslig utbildning och tre dessutom formell studentexamen.

Under studiernas gång har ytterligare tre elever intagits i 1966 års kurs.

Under 1966/67 läste och tenterade eleverna vid näringslinjen ämnena kemi, biokemi och anatomi.

Till höstterminen 1967 uttogs 15 elever av i allt 22 sökande. Av de antagna var 1 från Danmark, 11 från Norge och 3 från Sverige. Danskan hade studentexamen och examen från Den Suhrske Husmoderskoles seminarium. De 11 norskorna hade alla studentexamen. Dessutom har 2 genomgått Statens lærerskole i heimkunnskap, 1 har genomgått kemilinjén vid Göteborgs tekniska institut samt agronomavdelningen vid vinterlandbruksskolen, 1 har genomgått Norges hermetikkfagskole och 1 har bedrivit studier i kemi och biokemi vid universitetet i Oslo. De 3 svenskorna har avlagt studentexamen och en av dem dessutom ekonomiföreståndareexamen.

Under det nu aktuella läsåret 1967/68 har dessa nytillträdande elever studerat de ovan nämnda ämnena kemi, biokemi och anatomi, medan de elever, som intogs höstterminen 1966 och nu alltså fullgjorde tredje och fjärde terminerna (semestrene) studerade fysiologi och statistik under höstterminen samt näringslära och mikrobiologi under vårterminen.

Ledare för studierna vid NHH:s näringslinje är ordinarie professorn vid Johan Throne Holst's institutt for ernæringsforskning vid Oslo universitet Ragnar Nicolaysen. Näringslinjens personal i övrigt har bestått av 2 docenter, 2 lektorer, 4 amanuenser 1 stipendiat, 1 vetenskaplig assistent, 3 laboranter och 1 kontorist.

II. Styrelsens verksamhet

Styrelsen har under verksamhetsåret 1967/68 haft två sammanträden: den 27—28 september 1967 i Stockholm och den 12—14 juni 1968 i Island.

Utöver erforderliga diskussioner och beslut rörande textil- och näringslinjerna har styrelsen *dels* fortsatt och i huvudsak utfört förberedelsearbetena för en ekonomilinje och en hushållstekniklinje, *dels* låtit utreda och anhallit om medel till en utbildningskurs för dietiker vid Sahlgrenska sjukhuset och universitetet i Göteborg, *dels ock* ägnat ett alltmer ökande intresse åt de många och svåra frågorna om de nordiska hushållskandidaternas status i den akademiska världen, inom undervisningsväsendet och i näringslivet, om deras anställningsförhållanden och avancemangsmöjligheter samt (den av eleverna själva väckta frågan) om deras titulatur. Ett antal experter från olika länder har engagerats för dessa frågor.

III. Styrelsens sammansättning

Under verksamhetsåret 1967/68 har styrelsen haft samma sammansättning som under det närmast föregående året och sålunda bestått av:

- A. Särskilt förordnad ordförande:
överdirektören Birger Öhman, Stockholm;
- B. Övriga styrelseledamöter:
från *Danmark* seminarieriktorn Gustav Nedergaard och professorn Fritz Schønheyder;
från *Finland* professorerna Paavo Roine och Unto Vartiovaara; ;

från *Island* föreståndarinnan Vigdis Jónsdóttir;
 från *Norge* professorn Ragnar Nicolaysen och försöksledaren Bergliot Q.
 Werenskiöld;
 från *Sverige* laboratoriechefen Marit Neymark och f. d. byrådirektören
 Ebba Virgin.

Denna verksamhetsberättelse har enhälligt fastställts vid sammanträde
 nedanangivna dag i Stockholm. I sammanträdet har deltagit samtliga sty-
 relseledamöter utom professor Schønheyder.

Stockholm den 16 januari 1969

För styrelsen för Nordiska hushållshögskolan

Birger Öhman

TILLÄGG

I. Nordiska hushållshögskolans styrelse

	Förordnad t. o. m.
A. Ordförande:	
<i>Öhman, Birger</i> , överdirektör Arbetsmarknadens yrkesråd, Sveavägen 63, 113 59 Stock- holm	30/6 1968
B. Övriga ledamöter:	
<i>Danmark:</i>	
<i>Nedergaard, Gustav</i> , seminarierector Husholdningsseminariet Ankerhus	30/6 1970
<i>Schønheyder, Fritz</i> , professor Biokemisk institut, Aarhus universitet, Århus	30/6 1970
<i>Finland:</i>	
<i>Roine, Paavo</i> , professor Institutionen för näringskemi, Helsingfors universitet	31/5 1970
<i>Vartiovaara, Unto</i> , professor Institutionen för mikrobiologi, Helsingfors universitet	31/5 1970
<i>Island:</i>	
<i>Jónsdóttir, Vigdis</i> , forstanderinne Islands husholdsseminar	30/6 1969
<i>Norge:</i>	
<i>Nicolaysen, Ragnar</i> , professor Johan Throne Holst's institutt for ernæringsforskning, Uni- versitetet i Oslo	30/6 1970

Werenskiold, Bergliot Q, försöksleder
Statens försöksvirksomhet i husstell

Förordnad
t. o. m.
30/6 1970

Sverige:

Neymark, Marit, laboratoriechef
Statens institut för konsumentfrågor

31/5 1969

Virgin, Ebba, f. d. byrådirektör
Brahegatan 56, 114 37 Stockholm

31/5 1970

II. Föreståndare för högskolans utbildningslinjer

- A. *Textillinjen* vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg
Eeg-Olofsson, Tryggve, professor
Institutionen för textilmekanik, Chalmers tekniska högskola
- B. *Näringslinjen* vid universitetet i Oslo:
Nicolaysen, Ragnar, professor (*se ovan*)
- C. *Dietikerutbildning* vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg:
Isaksson, Björn, docent
Sahlgrenska sjukhuset

Berättelse

om Nordens Hus i Reykjavík

(Överlämnad av Islands regering)

Styret

Styret har i 1968 bestått av:

kontorchef Eigil Thrane, Danmark
regjeringsrådet Ragnar Meinander, Finland (varaformann)
universitetsrektor Ármann Snævarr, Island (formann)
forfatteren Halldór Laxness, Island
alltingsmann, redaktør Sigurður Bjarnason, Island
ambassadør, Johan Z. Cappelen, Norge
professor Gunnar Hoppe, Sverige.

Det har vært holdt to styremøter i meldingsåret. På styremøtene har også møtt, i samsvar med statuttene, en representant for de nordiske universitetslektorer i Reykjavík.

Rådet

Etter oppfordring fra styret har de forskjellige islandske organisasjoner og institusjoner utpekt sine representanter til rådet. 1. rådsmøte holdes i 1969. Ajourført liste over rådets medlemmer følger (*här ej tryckt*).

Administrasjon/personale

Direktør Ivar Eskeland tiltrådte sin stilling 1. januar 1968 og flyttet til Reykjavík den 4. juni.

Sekretær ble ansatt fra 1. august.

Bibliotekar ble ansatt fra 1. desember.

I perioder da virksomheten har vært særskilt stor, har det vært leiet ekstrasjelp, særskilt til kontoret, utstillings-arrangement, vakter etc.

Åpning

Nordens Hus ble offisielt innviet den 24. august — med 240 innbudte gjester — representanter for de nordiske lands regjeringer, Nordisk Råd, Nordisk Kulturkommisjon, kultur- og næringslivets institusjoner og organisasjoner, universitetene, foreningene Norden, folkeopplysningsorganisasjoner, pressen, de nordiske lands kringkastinger etc. Av gjestene var 98 fra de andre nordiske land, 142 fra Island.

Blant gjestene var Islands nyvalgte president, dr. Kristján Eldjárn, som også talte.

Følgende holdt korte taler som ledd i åpningsprogrammet:

President Kristján Eldjárn,
 Statsminister Bjarni Benediktsson,
 Presidenten i Nordisk Råd, stortingsmann Sverre Stray,
 Byggekomiteens formann, kontorsjef Eigil Thrane,
 Statsråd Gylfi Þ. Gíslason,
 Statsråd Kjell Bondevik,
 Styrets formann, universitetsrektor Ármann Snævarr,
 Formann i Dansk Foreningen Norden, fhv. statsminister Erik Eriksen
 (p. v. a. for Norden utenfor Island),
 Formann i den islandske Foreningen Norden, alltingsmann Sigurður
 Bjarnason,
 Forfatteren Halldór Laxness (hovedtaler),
 Lagmann Peter Mohr-Damm, på Þingvellir,
 Statsråd Grels Teir,
 Landshövding Ragnar Edenman,
 Direktør Ivar Eskeland.

Den første del av åpningsprogrammet foregikk i Nordens Hus.

Nordens Hus gav lunsj for 240 gjester på Hotel Saga. Deretter ble en nordisk brukskunstutstilling åpnet i Huset. Et felles nordisk kunstnerisk program ble arrangert i Islands Nasjonalteater for ca. 600 gjester. (Det samme program ble tatt opp særskilt og sendt av det islandske fjernsyn en tid senere.)

Om aftenen gav den islandske regjering middag for alle de utenlandske og mange islandske gjester med statsråd Gylfi Þ. Gíslason og frue som vertskap.

Søndag 25. august arrangerte Nordens Hus en utflukt for gjestene til Þingvellir, hvor det ble servert lunsj.

Donasjoner

I samband med åpningen og senere har Nordens Hus mottatt meget nyttige og verdifulle gaver:

flygel fra Marja og Ludvig G. Braathen, malerier, skulptur, 8 flyreiser Island/Skandinavia el. Finland, de fleste nordiske bøker utkommet 1968 fra nordiske forleggere, fullt kafeteriautstyr fra »Arabia», o. m. a. I alt er det kommet gaver for ca. 2 mill. islandske kroner.

De islandske myndigheter har etter direktørens henstilling innrømmet tollfrihet for gaver.

Budsjett-økonomi

Virksomheten har vært avstent etter budsjett-rammen. I den forbindelse bør det likevel pekes på at åpningen fikk dobbelt så stor gjeste-deltagelse som antatt og derved kom til å koste tilsvarende mer. Overføringen av

brukskunstutstillingen til Akureyri ble en suksess, men medførte naturlig nok store ekstrautgifter.

Ellers har Nordens Hus kunnet drive en relativt intens og mangesidig virksomhet innenfor den budsjetttramme som er oppsatt.

Byggearbeidenes innvirkning på Husets virksomhet

Avsluttende arbeider i huset har gått på hele høsten, også i direktørens leilighet. Det har bl. a. ført til at leiligheten har vært ubeboelig til visse tider, og en del måltider har måttet inntas på restaurant. Det samme gjelder en del representasjoner. Den langsomme ferdig-gjøringen av huset har også vært til gene for en del av virksomheten. Særlig har sekretariatet vært heftet av det faktum at man i hele denne perioden har måttet dele kontor med byggefolk.

Det er nå bare mindre mangler igjen før huset er fullt funksjonsferdig, f. eks. mangler ennå all filmfremvisningsapparat og mørklegningsgardin i auditoriet, bestilt av byggekomiteen.

Utstillinger

Brukskunst. Som et ledd i innvielses-programmet ble det åpnet en nordisk brukskunstutstilling hvor kunstnere fra alle de nordiske land deltok. Utstillingen varte til 15. oktober i Nordens Hus og ble besøkt av ca. 23 000. Siden ble den flyttet til Akureyri og var der 14 dager, hvor den ble sett av 2 700.

Bøker. For første gang er det holdt en utstilling av de fleste av årets nordiske bøker, i alt ca. 2 000. Utstillingen ble åpnet den 24. november og hadde allerede første dag ca. 1 000 gjester. Den blir stående til 26. januar, da den flyttes til Akureyri og siden til Vestmannaeyjar.

Bokutstillingen ble åpnet av undervisningsministeren, statsråd Gyfi Þ. Gislason.

Gjesteforelesere

Teatersjef Frits von der Lippe: Om riksteatervirksomhet i Norge og Norden;

Helge Ingstad: har holdt to foredrag og for første gang presentert sine siste utgravningsresultater i Lanse of Meadows. Foredragene var ledsaget av lysbilder. I alt var det derfor bare ca. 250 personer som fikk høre ham, fordi det er umulig å bruke lesesalen i tillegg til auditoriet når det skal vises film/lys bilder.

Professor Francis Bull: 2 foredrag, det første om Magdalene Thoresen, Grímur Thomsen, Ibsen og Bjørnson, det andre kalte han »Bjørnson og Ibsen — et urolig vennskap». Ca. 300 hørte hvert av foredragene.

Forfatteren Ole Torvalds: holdt to foredrag om finsk og finlandsk-svensk litteratur.

Jens Kruuse og Per Olof Sundman var også invitert, men ble forhindret og kommer i vårsemestret.

Informasjonsvirksomhet — publikasjoner

Nordens Hus' direktør har tilrettelagt og/eller medvirket i en rekke utsendelser i de nordiske lands kringkastinger, radio og fjernsyn. Det har dessuten vært et meget godt samarbeid med islandsk kringkasting, som har tatt opp program med Nordens Hus' gjester.

M. h. t. pressemeldinger gjennom de nordiske telegrambyråer og direkte til de store avisene i de nordiske land har man forsøkt først og fremst å animere de stedlige korrespondenter. Det gjelder både stoff om Nordens Hus' virksomhet og nytt fra Island generelt. Dessverre har dette ikke båret nevneverdige resultater, og Nordens Hus arbeider med å bygge ut sin egen pressetjeneste. Man skal være klar over at når det er lite stoff om Island i nordiske aviser, skyldes dette ikke avisene men lite tilgang på stoff.

De islandske aviser har hatt mange artikler og reportasjer om virksomheten i Nordens Hus, men praktisk talt ingen referater. Nordens Hus har i stor utstrekning brukt islandsk presse og radio til å formidle meddelelser til publikum.

Nordens Hus har selv gitt ut en tre-språklig brosjyre om Huset, opplag 10 000, en brukskunst-katalog innheftet i brosjyren og en bokutstillingskatalog (opplag hittil ca. 1 500).

Det er dessuten sendt ut et informativt kort om Nordens Hus og bokutstillingen til alle Reykjavik-husstander.

Da brukskunstutstillingen var på Akureyri ble det sendt en orientering til alle husstander i Akureyri.

Nordens Hus og dets virksomhet har fått en særdeles god og fyldig behandling i presse både i og utenfor Norden. Spesielt må nevnes at både Politiken og Morgunblaðið i forbindelse med åpningen gav ut ekstranummer som i sin helhet var viet nordisk samarbeid.

Bibliotek

Det har fra ca. 1. september vært abonnert på en rekke av de viktigste nordiske dags-aviser. Nordens Hus har fått endel gratisabonnement og ellers reduksjon i abonnementsprisen. Samtlige aviser sendes pr. fly. Nordens Hus betaler i alle tilfeller flyportoer.

En hurtig oppbygging av boksamling og diskotek planlegges nå. Til dette formål har Nordens Hus fått en bevilgning på 75 000 danske kroner fra Nordisk Kulturfond og 10 000 norske kroner fra Norsk Kulturfond. Fra den svenske stat ved utdanningsdepartementet, 5 000 svenske kroner.

Fra presseavdelingene i de nordiske utenriksministeria har Nordens Hus mottatt et stort antall meget nyttige opplysningsskrifter om de respektive

lands samfunnsforhold, natur, næringsliv, idrett, kultur og kunst, sosiallovgivning, skoler, språk etc.

Annen virksomhet i huset

Kammermusikkklubburin har holdt 4 konserter for fulle hus; det har vært 3 filmprogram med nordiske filmer.

De nordiske universitetslektorer har hatt sine undervisningstimer i Nordens Hus.

Det er skrevet til alle de bilaterale nordiske lag og foreninger i Reykjavik med tilbud om at de kan få disponere lokaler til sin virksomhet, om de ønsker i program-samarbeid med Nordens Hus. En del av dem har allerede benyttet seg av tilbudet og hatt meget vellykkede arrangement.

Flere av de bilaterale lag og Foreningen Norden benytter også huset til sine styremøter etc.

Islands Universitet har fått låne auditorium og konferanserom om formiddagen til i alt ca. 35 forelesninger i påvente av at Arnagardur skal bli ferdig.

Flere av de islandske studentorganisasjoner har fått låne lokalene til styremøter og konferanser.

Publikum

Publikums-interessen for Nordens Hus og dets virksomhet må betegnes som enorm. De forskjellige arrangement har sammenlagt vært besøkt av vel 50 000. Dessuten var det 2 700 gjester på den nordiske brukskunst-utstillingen i Akureyri (10 000 innbyggere) i løpet av 14 dager.

Gjesterommene

Gjesterommene har stort sett vært benyttet av Nordens Hus' egne gjester i høsthalvåret i de tilfeller det har vært mulig, dessuten i noen tilfelle av stipendiater og kringkastingsfolk med arbeidsoppdrag på Island.

P. g. a. gjesterommenes beskaffenhet har det stundom vært nødvendig å plassere gjester på hotell eller hos direktøren privat. Gjestene har inntatt sine måltider dels hos direktøren, dels på restaurant.

Reiser

Direktøren har besøkt Torshavn, København (2 ganger), Stockholm (2 ganger) og Helsingfors, først og fremst for å knytte kontakter, og Akureyri (2 ganger) for å tilrettelegge utstilling. (Reisutgiftene til Oslo og til København/Stockholm ble dekket av andre institusjoner).

Representasjon

Islands president har vist Nordens Hus stor interesse og vært tilstede ved 4 av husets program. Likeledes har Undervisningsministeriet og de nordiske

og andre lands ambassader vist stor interesse for de forskjellige arrangementer.

Halldór Laxness har ved en rekke anledninger invitert Nordens Hus' foredragsholdere og pressefolk til lunsj i sitt hjem.

Direktøren har i sitt hjem hatt 205 middags/aftens-gjester, bl. a. middag for alle nordiske studenter og i anledning Nordens Hus' egne gjester. Dessuten har det vært servert forfriskninger for en rekke grupper, i alt 170 personer. Dessuten har direktøren hatt som gjester en rekke enkeltpersoner: pressefolk, kringkastingsfolk, alle som har fått benytte gjesterommene, og andre interesserte. Antall ca. 100.

Utad har Nordens Hus vært representert ved direktøren ved forskjellige anledninger: den høytidelige innsettelse av Islands president og mottakelse på Bessastaðir, Nordisk Sommeruniversitet, Islands Kunstnerforbunds jubileum o. m. a. Presidenten holdt lunsj for Helge Ingstad og frue. Direktøren har også vært Undervisningsministeriets gjest en rekke ganger.

Direktøren var innbudt som observatør til Nordisk Råds sesjon i Oslo i februar.

Planlegingsarbeid

Bibliotek (se ovenfor).

Foredrag etc. Man har planer om å fortsette serien av litterære programmer som ble innledet av Francis Bull og Ole Torvalds.

I januar er det planlagt to store danske litteratur- og filmprogram med Klaus Rifbjerg og 3 andre unge danske kunstnere.

Jens Kruuse skulle ha holdt foredrag i november 1968, men p. g. a. sykdom kan han først komme i vårsemestret 1969.

Formannen i Den finske forfatterforening, Kai Laitinen, holder foredrag i februar, likeledes forhåpentlig den svenske forfatter, riksdagsman Per-Olof Sundman.

I siste halvpart av mars holder den svensk-amerikanske professor Georg Borgström tre foredrag om: Revolution i verdensfisket, Norden och världens livsmedelsförsörjning og Människan och naturen på kollisionskurs.

Kurser etc. Nordens Hus planlegger et kurs for arbeidsledere eller oppfordring fra og i samarbeid med Islands Arbeidsgiverforening. Det deltar kursleder(e) fra Danmarks Arbeidsgiverforening. Kurset skal vare i 1—2 uker.

Sammen med Islands trykkeriforening planlegges 5 dagers kurs for typografer, lay-out-folk etc. Lærer blir forhåpentlig overlærer Eli Reimer, København.

Nordens Hus samarbeider med Islands journalistforbund om et kurs for journalistelever.

Nordens Hus arbeider med planer om et kurs i organisasjonsteknikk og møteledelse.

Utstillinger: Det planlegges en utstilling av dansk grafikk i juni.

Nordens Hus arbeider ellers for å få arrangert flere kunstutstillinger i samarbeid med nordiske kunstsentra.

Den store nordiske bokutstilling som nå vises i Nordens Hus, skal også vises på Akureyri og Vestmannaeyjar.

Møter, kongresser etc. Nordens Hus har tatt på seg å være teknisk arrangør og »ramme» for de nordiske eksportorganisasjoners fellesmøte, som for første gang holdes på Island, 5.—6. september 1969, i samarbeid med islandske eksportmyndigheter.

De nordiske statstjenestemenns forbund holder møte i Nordens Hus 25.—28. juni 1969.

6.—11. juli 1969 er Nordens Hus ramme for nordisk språkvitenskapskongress.

19.—24. juni holdes nordisk organistkongress i Nordens Hus.

7. juli holder Islands arbeidsgiverforening rasjonaliseringskonferanse.

Diverse. Nordens Hus har vært konsulenter i forbindelse med en »Islandsk uke» som arrangeres i Oslo i februar måned.

Festspill — kulturdager: Nordens Hus la i høst frem en plan om islandske kulturdager (festspill) med nordiske gjesteinnslag. Planen ble forelagt Reykjavik by som tok meget positiv stilling til den. Senere har Nordens Hus tatt initiativet, sammen med Islands Kunstnerforbund, til 2 planleggingsmøter. Det er nå vedtatt på møte med representanter for kunstnerorganisasjonene, Reykjavik by, Symfoniorkestret, Kammermusikk-klubben, de to teatrene i Reykjavik, Islands kringkasting o. a. at Reykjavik-festspill skal holdes 1. gang i juni 1970. Nordens Hus blir med som en av mange interessenter, innenfor en økonomisk ramme fastsatt av styret.

Nordens Hus har på eget initiativ søkt Nordisk Kulturfond om støtte til igangsettelse av festspillene.

Stipend. Gjennom det finske journalistforbund er en finsk journalist invitert til arbeids-opphold i Nordens Hus til våren, ca. 14 dager. En islandsk journalist sendes samtidig til Finland med »mellomlanding» i de andre nordiske land. Det er forutsetning at de skriver i sine aviser fortrinnsvis om næringsliv-kulturliv i relasjon til deres eget land. Den finske gjest skal bo i Nordens Hus. Begge får benytte de flybilletter som Nordens Hus fikk i gave ved åpningen.

En rekke andre programplaner er ellers under drøftelse og utarbeidelse. Nordens Hus samarbeider i størst mulig utstrekning med til enhver tid aktuelle islandske organisasjoner og institusjoner. I en rekke tilfeller har Nordisk Hus selv fått henvendelser om samarbeid.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över berättelsen

Till kulturutskottet har hänvisats berättelse om Nordens Hus i Reykjavik. Utskottet har behandlat berättelsen vid sammanträde den 4 mars 1969.

I utskottets behandling av berättelsen har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark, undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland, samt kirke- og undervisningsminister Kjell Bondevik, Norge.

Utskottet har med intresse tagit del av berättelsen. Utskottet har på nuvarande tidpunkt inte funnit anledning att uttala sig närmare om verksamheten vid Nordens Hus, eftersom denna ännu inte erhållit sin slutliga utformning. Utskottet avvaktar med intresse den fortsatta utvecklingen av verksamheten och föreslår,

att rådet lägger berättelsen till handlingarna.

Stockholm den 4 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Sylvi Siltanen

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Berättelse

från Nordiska utlänningsutskottet

(Överlämnad av Sveriges regering)

Utskottet har under år 1968 avhållit ett sammanträde, nämligen i Reykjavík den 3 och 4 september.

Vid sammanträdet behandlades ett dussintal frågor, varav halva antalet rörde viseringspolitiken och viseringstvängets omfattning.

Mot bakgrunden av de hittills resultatlösa försöken att uppnå enighet kring det danska utrikesministerförslaget om generellt upphävande av viseringstvänget i de nordiska länderna för medborgare i alla främmande länder konstaterade utskottet att när det gäller att utvidga viseringsfriheten man sålunda alltjämt var hänvisad att träffa avtal härom land för land. Vid sammanträdet i Reykjavík enades utskottet om att det icke kunde resas några avgörande betänkligheter mot att viseringsfrihetsavtal träffades med Indien och Senegal. Man fasthöll därvid vid principen att förhandlingarna härom borde koordineras mellan de nordiska länderna och att överenskommelserna borde utformas i överensstämmelse med det utkast till standardavtal, varom man tidigare enat sig. I enlighet med en uppfattning som redan tidigare kommit till uttryck inom utskottet var man likaså enig om att — därest ömsesidighet kunde uppnås — det icke förelåg några betänkligheter mot att ingå viseringsfrihetsavtal med republiken Korea.

I syfte att underlätta gränsformaliteterna hade förslag väckts om slopande av utresekontrollen vid de nordiska ländernas yttergränser. Förslaget skulle bl. a. vara ägnat att motverka den stora anhopning av resenärer som kunde befaras uppstå i lufthamnarna vid en mera allmän övergång till flygplan av typ jumbo-jet. De betänkligheter som uttalades mot förslaget var dikterade främst av kontrolltekniska och därmed sammanhängande säkerhetsbetonade hänsyn. Betänkligheterna hade sådan tyngd att nackdelarna med att genomföra förslaget för närvarande bedömdes överväga de fördelar som var förknippade med detta. Frågan fick därför skjutas på framtiden.

Sedan den europeiska överenskommelsen om ungdomars resor på kollektivpass den 12 juni 1968 ratificerats av Danmark, Norge och Sverige hade vissa tolkningsproblem anmält sig, bl. a. rörande kravet på visum för flyk-

tingar och statslösa som är uppförda i dylikt pass. Utskottet anvisade vissa vägar, ägnade att uppnå enighet på denna punkt liksom när det gällde godtagande av individuell legitimation för i kollektivpass uppförda unga resenärer.

Med sikte på framtiden upptog man slutligen vid utlänningsutskottets sammanträde i Reykjavik ett inom Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) dryftat spørsmål rörande möjlighet att införa pass i form av ett kort som datamässigt kunde avläsas i en i inresekontrollen placerad computer. Utskottet ansåg det lämpligt att en för de nordiska ländernas utlänningskontrollmyndigheter gemensam representant utsågs att ingå i en inom ICAO planerad expertpanel med uppgift att penetrera hithörande problem.

Nästkommande sammanträde med Nordiska utlänningsutskottet kommer att äga rum i Norge i början av maj 1969.

Stockholm den 17 december 1968

O. Wiman

Berättelse om Nordiska kulturfonden

*(Berättelse om Nordiska kulturfondens verksamhet 1968 förelåg icke färdig
vid Nordiska rådets sjuttonde session år 1969)*

*(Berättelse om Nordiska kulturfonden 1967 se Nordisk Råd 16. sesj.,
s. 1757)*

BILAGA 1

Revision av Nordiska kulturfondens verksamhet 1967

A. Räkenskaper för Nordiska kulturfonden för tiden 1 januari 1967—31 december 1967

	Udgifter d. kr.	Indtægter d. kr.
Medlemslandenes bidrag:		
Danmark	690 000,00	
Finland	660 000,00	
Island	30 000,00	
Norge	510 000,00	
Sverige	1 110 000,00	3 000 000,00
Renter og kursdifferencer	—	42 395,46
Tilskud:		
a. nordiske projekter af en- gangskarakter	675 033,23	
b. nordiske projekter af mere permanent natur	802 751,89	
c. udredninger med nordisk sigte		
d. informationsvirksomhed	187 057,01	
I alt	1 664 842,13	
Tilbagebetalte tilskud	37 657,63	1 627 184,50

		Udgifter d.kr.	Indtægter d.kr.
Administration:			
Honorar til personale	22 207,86		
Rejsegodtgørelse og dagpenge til styrelsens medlemmer og personale	28 921,76		
Andre udgifter	23 303,61	74 433,23	—
Merindtægt		1 340 777,73	
		3 042 395,46	3 042 395,46

Status pr. 31. december 1967

		Aktiver	Passiver
Kassebeholdning:			
Kontokurant med Kjøben- havns Handelsbank	19 764,26		
Indlånskonto med Kjøben- havns Handelsbank	1 427 138,07	1 446 902,33	—
For meget indbetalt bidrag (Sverige)			9 013,70
Overført til 1968:			
Saldo pr. 1. januar 1968	97 110,90		
Ifølge driftsregnskabet	1 340 777,73		1 437 888,63
		1 446 902,33	1 446 902,33

Godkendt på styrelsesmødet den 16. februar 1968

Julius Bomholt

P. Bigandt

Foranstående driftsregnskab og status for Nordisk Kulturfond er revideret og fundet i orden.

København, den 17. maj 1968

Kresten Damsgaard

J. Bredsdorff

B. Revisionsberättelse

Ved Nordisk råds 15. session i Helsingfors den 16. april 1967 valgtes undertegnede statsrevisor Kresten Damsgaard og departementschef J. Bredsdorff til revisorer for Nordisk Kulturfond for regnskabsårene 1967 och 1968.

Fondens regnskab for 1967 er godkendt på styrelsesmøde den 16. februar 1968 og tilstillet revisorerne med fondens skrivelse af 27. marts 1968. Dette er senere end den i artikel 18 i overenskomsten om Nordisk Kulturfond fastsatte frist, og da revisorerne har måttet have tid til indhentelse af yderligere

oplysninger om forskellige af regnskabets poster, har det ikke været muligt at overholde den i artikel 18 fastsatte frist for revisionens afslutning.

Den foretagne revision har omfattet sædvanlig talmæssig og kritisk revision af regnskabets indtægter og udgifter. Det er herunder påset, at bevilling har foreligget for de udbetalte tilskud, og at fondens forvaltning har fundet sted i overensstemmelse med bestemmelserne i overenskomsten og i arbejdsordningen for fondens styrelse.

Til driftsregnskab og status, der er opstillet i overensstemmelse med et af revisorerne udarbejdet forslag, skal man fremsætte følgende bemærkninger:

Driftsregnskabet

Medlemslandenes bidrag er beregnet og ført til indtægt i overensstemmelse med bestemmelsen i overenskomstens artikel 5. Et af Sverige for meget indbetalt beløb er overført til status og fragår i næste års bidrag.

Udbetalte tilskud har omfattet et samlet beløb på 1 664 842 kr., fordelt på 34 projekter bevilget i 1967 og 2 projekter, bevilget i 1966. Herefter reste-rede endnu 2 1966-bevillinger. Af bevillingerne for 1967 var 7 ikke udbetalt ved regnskabsårets slutning. Ifølge indhentede oplysninger fra fonden anses 4 af de ikke udbetalte 1966- og 1967-bevillinger for hjemfaldne i henhold til arbejdsordningens § 8, medens følgende 5 bevillinger til et samlet beløb af 147 000 kr. efter ansøgningerne først påtænkes anvendt i 1968 og derfor kan udbetales uden fornyet ansøgning:

<i>1966-bevilling:</i>	<i>d.kr.</i>
Nordisk sommeruniversitet til igangsætning af universitets- og forskningspolitisk tidsskrift	25 000
<i>1967-bevillinger:</i>	
Nordens husmoderforbund, publikation om forbundets historie	53 000
Nordisk kulturkommission, publikation om teaterbygninger	45 000
Nordisk kulturkommission, publikation om musiklivet i Norden	9 000
Foreningen Norden, kursus om moderne litteratur	15 000
	147 000

Ifølge indhentet oplysning har fonden modtaget beretning og regnskab vedrørende 14 af de i 1967 bevilgede projekter. Det pågældende materiale er stikprøvemæssigt gennemgået af revisorerne, idet det er påset, at regnskaberne enten er dokumenteret ved bilag eller forsynet med revisorerklæring om regnskabets rigtighed. Det er oplyst, at sekretariatet senest i maj 1968 har rykket for redegørelser og regnskaber for de resterende projekter og på styrelsens førstkommande møde vil forelægge spørgsmålet om, hvilke yderligere foranstaltninger der skal foretages, jfr. arbejdsordningens § 9.

Tilbagebetalte tilskud er ført til indtægt med 37 657 kr., hvoraf 27 000 kr. vedrører et beløb, der fejlagtigt er udbetalt to gange.

Rejsegodtgørelse og dagpenge vedrørende styrelsens møder har udgjort 28 921 kr. Da bilagene for disse udgifter ikke har foreligget i en revisionsmæssig ganske tilfredsstillende form, har man truffet aftale med sekretariatet om en ændring af dokumentationen og en mere hensigtsmæssig form for afregningen med deltagerne.

Andre udgifter på i alt 23 303 kr. har hovedsagelig omfattet annoncer i medlemslandenes dagspresse vedrørende indkaldelse af ansøgninger om tilskud. Efter henstilling til sekretariatet er der gennemført en begrænsning af annonceringen i danske blade.

Driftsregnskabet er afsluttet med en merindtægt på 1 340 777 kr., der er overført til 1968, jfr. overenskomstens artikel 6. Af beløbet må 147 000 kr. som ovenfor nævnt anses for reserveret til udbetaling af resterende bevilinger fra 1967 og 1966.

Status

Kassebeholdningen er afstemt med udtog fra banken. Hovedparten af beløbet henstår på indlånskonto, hvorpå den gældende rente er 4 1/4 procent. Der er i 1967 oppebåret renter af kontoen med 41 470 kr.

Efter overførsel af merindtægten udgjorde *fondens disponible kapital* ved udgangen af regnskabsåret 1 437 888 kr.

Efter den foretagne revision har vi forsynet regnskabet med følgende påtegning:

»Foranstående driftsregnskab og status for Nordisk Kulturfond er revideret og fundet i orden.»

København, den 17. maj 1968

Kresten Damsgaard

J. Bredsdorff

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets särskilda utskott för granskning av Nordiska kulturfondens revisionsberättelse

Till utskottet har hänvisats revisionsberättelse rörande Nordiska kulturfondens räkenskaper för tiden 1 januari 1967—31 december 1967.

Nordiska rådets kulturutskott har vid möte den 18 april 1968 i stöd av rådets bemyndigande vid 16:e sessionen beslutat lägga den av Nordiska kulturfondens styrelse avgivna berättelsen för 1967 till handlingarna. Sär-

skilda utskottet har därför inte funnit anledning att behandla föreliggande revisionsberättelse i relation till Nordiska kulturfondens verksamhetsberättelse för år 1967.

Utskottet har konstaterat, att revisorerna fäst uppmärksamhet vid att redogörelse och räkenskap har inlämnats för endast 14 av 36 under år 1967 beviljade understöd.

Utskottet har inte funnit anledning till anmärkningar rörande föreliggande revisionsberättelse. Utskottet får därför föreslå,

1. att rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1967 och beviljar fondens styrelse ansvarsfrihet för år 1967 samt
2. att rådet lägger revisorernas berättelse till handlingarna.

Stockholm den 5 mars 1969

Per Bergman

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Sylvi Siltanen

Förman

Berättelse

om Nordens folkliga akademi

(Överlämnad av Danmarks regering)

Styrelsen för Nordens folkliga akademi får härmed avge följande berättelse för sin verksamhet under tiden 1 juli 1967—30 juni 1968.

Styrelsen har under året bestått av följande ledamöter.

Utsedda av Danmarks regering:

Förre undervisningsministern Jørgen Jørgensen, styrelsens ordförande.
Professor Roar Skovmand

Utsedda av Finlands regering:

Kanslichefen Heikki Hosia
Skolrådet Klas Wallin

Utsedda av Norges regering:

Professor Sigmund Skard
Tillsynsman Stein Fossgard

Utsedda av Sveriges regering:

Skolrådet Arne Sønnerlind, styrelsens vice ordförande
Undervisningsrådet Gösta Vestlund

Utsedd av Islands regering:

Sekreterare Árni Gunnarsson

Styrelsens sekreterare har varit kanslirådet C.-E. Virdebrant, Stockholm 1 juli—15 september 1967 och rektor Björn Höjer 15 september 1967—30 juni 1968.

För styrelsens verksamhet gäller av de berörda ländernas regeringar i januari 1966 fastställda »Bestämmelser för Nordens folkliga akademi i Kungälv».

Akademins uppgift är enligt bestämmelserna att vara ett centrum för studium av frågor som är väsentliga för det nordiska folkbildningsarbetets utveckling och förnyelse. Akademien skall främst rikta sig till lärare och ledare inom folkhögskolan samt det fria och frivilliga folkbildnings- och ungdomsarbetet.

Styrelsen har under året sammanträtt fyra gånger. Till revisorer för akademien har av Kungl. Maj:t i Sverige förordnats Axel Kåreby och Sten G. Olsson och till revisorssuppleanter Karl-Bertil Synnergren och Algot Hedfalk.

Avtal akademien—Nordiska folkhögskolan

Den 15 september 1967 undertecknades avtal mellan styrelsen för Nordens folkliga akademi, å ena, samt styrelsen för Nordiska folkhögskolan, å andra sidan angående förläggning av akademiens verksamhet till folkhögskolans lokaler i Kungälv.

Skolanläggningen

Skolanläggningen, som är gemensam för Nordiska folkhögskolan och Nordens folkliga akademi, har under året färdigställt. Elevhem, lärarbostäder och skolbyggnad togs i bruk i januari—februari och gymnastiksalen i maj 1968. Vid verksamhetsårets slut var byggnaderna färdiga med undantag för vissa smärre kopplingsarbeten och justeringar. Slutbesiktningen skedde 30 juni 1968 och för vägar och gårdsplan 1 juli 1968. Skolöverstyrelsens avsyning för svenskt statsbidrag skedde den 4 juli 1968. Byggnadskostnaderna beräknades den 30 juni ligga nära sex miljoner svenska kronor.

Invigningen

Invigningen av akademien förrättades den 7 juni 1968 av utbildningsminister Olof Palme i närvaro av undervisningsminister Helge Larsen och c:a 150 inbjudna gäster, representerande de nordiska undervisningsdepartementen, nordiska samarbetsorgan, lärarföreningar, folkbildningsorganisationer, kommuner m. fl. Kungälv stad inbjöd till middag, ett antal konstverk överlämnades som gåva och invigningen uppmärksammades av samtliga fem nordiska radio-TV företag. Den nordiska pressens läckning av invigningen var mycket god.

Akademiens personal

Rektor Björn Höjer tillträdde sin tjänst vid verksamhetsårets början 1 juli 1967. Till lektor vid akademien utsågs 15 september 1967 den danske folkhögskolläraren Poul Haahr och till bibliotekarie den norska universitetsbibliotekarien Caroline Smedal Haslund. I oktober anställdes som sekreterare vid akademien merkonom Ole Backström, Finland. Samtliga dessa trädde i tjänst 1 januari 1968. Rektor och lektor flyttade in i tjänstebostäderna i januari 1968.

Kursverksamhet

Kursverksamheten började den 4 februari 1968. Under vårterminen 1968 arrangerades fem kurser i akademiens egen regi och tre kurser i samarbete mellan akademien och olika nordiska bildningsorganisationer. Sammanlagt deltog vid dessa 8 kurser 225 deltagare, huvudsakligen lärare och ledare inom folkhögskola eller folkbildnings- och ungdomsorganisationer. Deltagarna kom från följande länder: Danmark 71, Finland 29, Norge 34 och Sverige

91 st. Sammanlagt 60 gästföreläsare besökte akademien, fördelade på länder enligt följande: Danmark 15, Finland 5, Norge 9, Sverige 29, Island 1 och Frankrike 1. Förteckning över samtliga föreläsare (*här ej tryckt*).

Under de tre första kurserna svarade Björn Höjer och Poul Haahr gemensamt för kursledarskapet. Kurs 4 och 7 leddes av Björn Höjer, kurs 6 av Bengt Eneborg, Brunnsviks folkhögskola, kurs 5 och 8 av Poul Haahr, den senare i samarbete med Per Himmelstrup, Direktoratet for Ungdomsundervisning, Köpenhamn.

Vid kurserna har från akademien Björn Höjer och Poul Haahr medverkat med föreläsningar om folkhögskolan och folkbildningsarbetet i Norden, radio-TV och vuxenundervisningen, lärarutbildning, nordisk litteratur och språkförståelse, konstförståelse, mänskliga rättigheter m. m. De har dessutom planerat och lett grupparbete, diskussioner och studieresor.

Organisationskontakter etc.

För att informera folkbildningsorganisationerna i Norden och ungdomsorganisationerna om akademiens kursplaner och för att få synpunkter på verksamheten genomfördes under hösten 1967 organisationskonferenser i Köpenhamn och Oslo (september) samt Helsingfors och Stockholm (oktober). Rektor Höjer jämte de nationella representanterna i styrelsen företrädde akademien. Rektor Höjer gjorde likaså under de första sex förberedelsemånaderna 1967 informations- och studieresor till 25 folkhögskolor i Danmark, Finland och Norge samt deltog i det nordiska folkhögskolemötet i Kiljava, Finland (augusti), Finlands bildningsorganisationers landsmöte i Helsingfors (september), Danmarks folkhögskolläarmöte i Snoghøj jämte lektor Haahr (oktober), och Vuxenpedagogiska seminariet i Helsingfors (mars 1968).

Trycksaker etc.

Under verksamhetsåret har två foldrar tryckts med program för vårterminen resp. höstterminen 1968. De har distribuerats i 15 000 ex. till folkhögskolor, folkbildningsorganisationer, ungdomsorganisationer, bibliotek, seminarier, kommuner, tidningar m. fl. Till invigningen trycktes en skrift vari fyra författare presenterade Nordens folkliga akademi och den nordiska folkhögskolan i Kungälv.

I samband med akademiens invigning och viktigare kurser utsändes pressmeddelande fyra gånger under verksamhetsåret till c:a 200 större nordiska tidningar och tidskrifter.

För att hålla kontakt med pressen och för att utforma pressmaterialet har från april 1968 redaktör Gert Allan Persson, Göteborg anlitats.

Två presskonferenser har hållits, den ena i Stockholm i oktober 1967 och den andra i Kungälv i juni 1968.

Biblioteket

Biblioteket är gemensamt för Nordens folkliga akademi och Nordiska folkhögskolan och har som stomme folkhögskolans boksamling på c:a 5 000 band. Under året har 454 nya band inköpts av akademien. Biblioteket håller dessutom c:a 200 tidningar och tidskrifter med huvudinriktning på nordisk kultur, samhällsliv och folkbildning. Akademiens bibliotekare har till de flesta kurser arrangerat specialutställningar av aktuell litteratur med hjälp av Göteborgs stadsbibliotek och universitetsbibliotek. Till tre av kurserna har framställts specialbibliografier för deltagarnas räkning. Norsk kulturfond anslag under våren 1968 10 000 norska kronor till inköp av nyare norsk skönlitteratur för akademiens bibliotek.

Ekonomi

För akademiens andel av byggnadskostnaderna har under året utbetalats 99 375 kr.¹

Till akademiens andel av byggnadskostnaderna har därmed t. o. m. 30 juni 1968 anslagits från Sverige 520 400 kr., Danmark 324 830 kr., Finland 101 431 kr. och från Norge 325 002 kr.

I bidrag till inredning och utrustning har utbetalats 160 000 kr.

I driftsbidrag för verksamheten 1 juli 1967—30 juni 1968 har akademien tilldelats 240 750 kr.

Som extra driftsbidrag för perioden 1 juli 1967—30 juni 1968 för omkostnader i samband med akademiens invigning m. m. har akademien tilldelats 36 975 kr.

Övrig verksamhet

Styrelsen har under året avgivit yttrande över ett medlemsförslag i Nordiska rådet angående gemensam tjänstemannarätt för nordiskt anställd personal.

Akademien har för konstnärlig utsmyckning under året fått disponera tavelsamlingar från Valands konstskola i Göteborg och från Galleri Narva i Stockholm.

Gästande kurser och grupper har under lediga perioder beretts plats på akademien. Bl. a. märks International Good Templar Youth Federation (40 deltagare under en vecka i april) och Venstres Oplysningsforbund, Norge, (40 deltagare under en vecka i juni). Organisationer i Västsverige och Kungälv samt enskilda lärare från hela världen har i betydande omfattning gästat akademien under våren 1968.

Slutord

Styrelsen för Nordens folkliga akademi tror sig redan nu ha funnit att en institution av detta slag kan attrahera lärare och ledare inom folkhög-

¹ Alla belopp upptas i fortsättningen i svenska kronor.

skola och folkbildning och att den kan få en stor uppgift att fylla i det framtida folkbildningsarbetet i Norden.

Kungälv den 17 oktober 1968

Jørgen Jørgensen

Ordförande

Björn Höjer

Sekreterare

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över berättelsen**

Till kulturutskottet har hänvisats berättelse om Nordens folkliga akademi, överlämnad av Danmarks regering. Utskottet har behandlat berättelsen vid sammanträde den 28 och 29 januari 1969.

Av berättelsen framgår, att akademien under år 1968 har anordnat de första kurserna för lärare och ledare inom folkhögskolan och det frivilliga folkbildnings- och ungdomsarbetet. I syfte att informera om kurserna samt erhålla synpunkter på verksamheten har organisationskonferenser hållits i de nordiska huvudstäderna. Utskottet uttrycker sin tillfredsställelse med att verksamheten vid akademien har inletts och avvaktar med intresse den fortsatta utvecklingen.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger berättelsen till handlingarna.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Berättelse

från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma bistandsprojekt i utvecklingsländerna

(Överlämnad av Danmarks regering)

Ministerkomiteen har i 1968 afholdt møde den 10. december i Oslo.

Styrelsen for Det nordiske Tanganyika-projekt, der blev oprettet i henhold til den internordiske regeringsaftale af 15. januar 1963, er ved indgåelse af overenskomst af 18. juli 1968 mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om administration af fælles nordiske bistandsprojekter i udviklingslandene afløst af en i medfør af ovennævnte overenskomst nedsat styrelse om administration af sådanne projekter. Formandskabet skifter mellem landenes repræsentanter; for tiden beklædes formandskabet af hr. byråchef Jaakko Honiemi fra Finland. I henhold til overenskomsten skal den løbende administration af de nordiske bistandsprojekter i reglen betros et af de nordiske bistandsorganer.

I. Fællesnordiske projekter

A. Tanzania

1. Det nordiske Tanganyika-projekt

I meddelelse af 23. november 1965 og i tillægsmeddelelse af 30. november 1965 til Nordisk Råds 14. session samt i meddelelse af 24. januar 1967 til Nordisk Råds 15. session samt meddelelse af den 17. februar 1968 til Nordisk Råds 16. session er der gjort rede for Det nordiske Tanganyika-projekts virksomhed indtil sidstnævnte dato. Udbygningen af det nordiske projekt i Kibaba er tilendebragt i løbet af 1968.

Landbrugsskolens undervisning har i 1968 omfattet gennemsnitligt ca. 35 elever om måneden. Lærerstaben bestod af en tanzaniansk rektor, en nordisk rådgiver, tre nordiske assistenter og fem tanzanianske lærere.

Gymnasiet havde i 1968 ca. 500 elever og en lærerstab bestående af en nordisk rektor, 28 nordiske og 8 tanzanianske lærere ansat på heltid samt 9 deltidsansatte.

Sundhedscentrets kurative og præventive poliklinikker har haft et gennem-

snitligt besøg af ca. 9 000 patienter pr. måned. Undervisningen, som omfatter forebyggende medicinsk behandling foregår til dels i et løbende samarbejde med lægehøjskolen i Dar es Salaam. Staben omfattede i 1968 i alt ca. 80 personer, hvoraf 4 ikke-tanzanianske statsborgere (inklusive sundhedscentrets chef).

Sammenlagt udgjorde det nordiske personale ved projektet i 1968 ialt 43 og de lokalt ansatte ca. 285.

Budgettet for 1968 udgjorde sh. 13 891 500 (sv. kr. 10 279 710).

Revisionsberetningen for året 1967 blev aflagt i september måned 1968.

I overensstemmelse med den gældende regeringsaftale om projektets forlængelse indtil udgangen af 1969 er der oprettet en såkaldt integrationskomité. Komiteen har til opgave at udarbejde en plan for projektets gradvise overdragelse til Tanzania.

Komiteen har i 1968 udarbejdet en plan for projektets integrering i Tanzanias administration. Planen blev overgivet til Tanzanias myndigheder i december 1968 gennem den svenske ambassade. Planen indeholder et forslag om etablering af et særligt organ for administrationen af projektet. Det foreslås, at organet benævnes »Kibaba Education Centre».

På et møde den 28. marts 1968 i Styrelsen for det nordiske Tanganyika-projekt besluttedes det at lade foretage en evaluering af projekter. Ved en overenskomst med OECD er dette arbejde overladt til denne organisation; rapporten ventes færdig i februar 1969.

2. Nye nordiske projekter

a. Landbrugsområdet

I overensstemmelse med Den nordiske Tanganyika-styrelses beslutning i november 1967, som omtales i meddelelse af 20. december 1967 til Nordisk Råd, aflagde en nordisk landbrugsfaglig ekspertgruppe besøg i Tanzania i perioden februar—april 1968 med den opgave at udarbejde planer for et nordisk landbrugsprojekt.

Gruppen anbefalede i sin rapport oprettelse af et forskningscenter, et Training Institute og et Farmer's Training Centre i Mbeya-regionen i det sydlige Tanzania.

Rapportens anbefalinger er blevet gennemgået af de respektive bistandsmyndigheder, der enedes om, at de finske bistandsmyndigheder indtil videre skal være ansvarlig for den videre planlægning af projektet. I begyndelsen af august 1968 afgav de nordiske lande et »Letter of Intent» til Tanzanias myndigheder, som i besvarelse heraf bekræftede projektets høje prioritering i Tanzanias udviklingsplan. I oktober 1968 sendtes en nordisk planlægningsgruppe under finsk ledelse til Tanzania for at udarbejde mere detaljerede planer for projektet.

I november 1968 aflagde planlægningsgruppen en foreløbig rapport til Den

nordiske styrelse om administration af fællesnordiske bistandsprojekter i udviklingslandene. Det foreslås i rapporten, at projektet skal integreres så fuldstændigt som muligt i Tanzanias forvaltning. I løbet af 1969 skulle nordiske eksperter udsendes til Tanzanias Ministry of Agriculture and Co-operatives og Ministry of Communications, Labour and Works. Gruppen foreslog endvidere, at to undersøgelser skulle påbegyndes i 1969; den ene et socio-økonomisk studie af projektområdet, den anden en vurdering af den eksisterende rådgivningsvirksomhed inden for Tanzanias landbrug.

Efter gruppernes opfattelse kan en regeringsaftale mellem de nordiske lande og Tanzania indgås i 1970. Med henblik på at integrere projektet i den tanzanianske forvaltning foreslår gruppen, at Tanzania skulle påtage sig projektets løbende udgifter, medens de nordiske lande skulle påtage sig anlægs-, planlægnings- og administrationsudgifter samt løntilskud til projektets nordiske eksperter i perioden 1969—1978.

De totale omkostninger for de nordiske lande i perioden 1969—1978 er foreløbig beregnet til 74 mill. tanz. shillings (77,8 mill. d. kr.).

Den nordiske ministerkomité om administration af fælles nordiske bistandsprojekter i udviklingslandene behandlede projektforslaget den 10. december 1968 og godkendte det foreløbige udgiftsskøn for 1969 på i alt 5 348 700 tanz. shs. Endvidere godkendte ministerkomiteen retningslinierne for planlægningsgruppens arbejde og henstillede til Finlands regering, at de finske bistandsmyndigheder skulle påtage sig ansvaret for projektets daglige administration.

b. Undervisningsområdet

Som et led i fællesnordisk bistandsvirksomhed arbejdes med planer om koordineret rekruttering af undervisningspersonel og pensumeksperter til Tanzanias secondary schools. Tanzania står over for et større udbygningsprogram for skolerne, og behovet for lærere er betydeligt.

B. Kenya

Ministerkomiteen godkendte på et møde i Oslo i februar 1966 et forslag til et fællesnordisk bistandsprojekt i Kenya på kooperationsområdet, udarbejdet i overensstemmelse med planer udarbejdet af de nordiske bistandsorganer. På ministerkomiteens møde i februar 1967 godkendtes et udkast til en regeringsaftale om projektet, og den 16. august samme år undertegnede aftalen mellem Kenya og de fire nordiske lande om bistand til kooperationen i Kenya.

Aftalen løber over fem år og omfatter bistand til et samlet beløb af 43,5 mill. kr. på følgende hovedområder:

a. Oprettelse af en central andelsskole til afholdelse af mere krævende kurser på nationalt plan for andelsbevægelsens personale og ledere. Skolen

skal desuden huse en andelsbrevskole og en produktionsafdeling for undervisningsmateriale.

b. Oprettelse af indtil seks regionale undervisningscentre i forbindelse med bestående centre for landbrugsundervisning. Ved disse centre skal der afholdes kortvarige kurser for andelsvirksomhedernes personale og ledere, ligesom de skal fungere som centre for medlemsoplysning i hvert sit distrikt.

c. Udsendelse af et nærmere bestemt antal andelsrådgivere til at bistå de lokale andelsvirksomheder og -sammenslutninger i deres daglige drift og i deres oplysningsarbejde.

d. Udsendelse af et mindre antal specialrådgivere, som kan bistå kooperationsministeriet på de områder, hvor det er mest tiltrængt.

Arbejdet inden for Det nordiske Andelsprojekt har i 1968 været af samme omfang som anført i beretningen for 1967 for så vidt angår antallet af andelsrådgivere. Det samlede personale er ved udgangen af 1968 48 inklusive en koordinator og en administrator. Opretholdelsen af antallet af rådgivere er sket dels ved forlængelse af kontrakterne for allerede ansatte rådgivere, dels ved nyansættelser. For såvidt angår det først udsendte hold har 14 fået kontraktforlængelse, således at det kun har været nødvendigt at rekruttere 9 nye rådgivere for tiltrædelse i 1968. Af det andet hold bestående af 22 rådgivere har 17 fået kontraktforlængelse for et tredje år. 3 rådgivere fra første hold har fået kontrakten forlænget for et fjerde år. Nyrekrutteringen foretaget i november 1968 har sikret, at antallet af rådgivere i 1968 opretholdes på det hidtidige niveau, d. v. s. ca. 50, hvilket svarer til mulighederne inden for de gældende budgetmæssige rammer og også anses for tilstrækkeligt til gennemførelse af det fastlagte arbejdsprogram. Den arbejdsmæssige fordeling af rådgivere ved årets udgang er, at ca. 24 virker som vejledere ved den andelsmæssigt organiserede afsætning af landbrugsprodukter, at 13 er beskæftiget ved uddannelse, herunder en forstander og to lærere ved andelskolen, at 3 virker som specialister i landbrugskredit, og at 6 er tilknyttet centraladministrationen i Nairobi som specialister på forskellige områder.

Andelsskolen virker stadig i midlertidige lokaler i Nairobi. Arbejdet med opførelse af den nye andelsskole, der er forudsat i regeringsaftalen, er dog nu så vidt fremskredet, at det egentlige byggearbejde forventes påbegyndt i begyndelsen af 1969.

Med hensyn til oprettelse af regionale undervisningscentre er forholdet det, at de eksisterende lokaleforhold har vist sig tilfredsstillende, således at der ikke bliver noget behov for opførelse af disse centre.

Der er i årets løb sket væsentlige ændringer i projektets administration, idet det i sin tid nedsatte interimstyre er blevet ophævet. Projektet sorterer nu direkte under »Styrelsen for administration af fælles nordiske bistandsprojekter i udviklingslandene» på samme måde, som det er tilfældet for de andre fælles nordiske bistandsprojekter.

Projektets daglige administration varetages af de danske bistandsmyndigheder.

I I. N o r d i s k u - l a n d s i n s t i t u t

Det nordiske Afrika-institut, der har virket i Uppsala siden 1962 som nordisk informations- og dokumentationsorgan for afrikanske spørgsmål, har i 1968 fortsat sin ekspansion. Således er anmodningen om instituttets bistand, f. eks. forespørgsler, boglån og besøg, steget til det dobbelte i sammenligning med 1967, samtidig med at instituttets publikations-, kursus- og seminarvirksomhed er blevet intensiveret.

Instituttets bibliotek har fortsat sin hurtige udvikling og forøgedes i 1968 med ca. 1 200 bind, medens antallet af periodiske tidsskrifter er steget til over 1 000. Gennem personlige kontakter har instituttet fremskaffet en mængde stencileret materiale fra forskellige institutioner i Afrika — materiale som normalt er vanskeligt at fremskaffe. Instituttet har jævnlig kontakt med lignende institutioner i Afrika. Biblioteket, som daglig har et stort antal besøgende, har i 1968 modtaget et stigende antal forskere fra Danmark, Finland og Norge. Antallet af skriftlige og telefoniske forespørgsler fra disse lande og fra Sverige udviser ligeledes en stadig stigning.

Foruden de periodiske publikationer »Newsletter» og »Africana i nordiska vetenskapliga bibliotek» har instituttet udgivet et stort antal publikationer:

Gunnar Carlsson »Benthonic Fauna in African Watercourses with Special Reference to Black Fly Population» (Research Report nr 3), Birger Lindskog »U-landssociologi», Julius K. Nyerere »Socialism i Tanzania», Nick Georgoulas »Tendenser inom Tanzanias fackföreningsrörelse (stencilbok), K. G. Helleiner »Handel och bistånd i Tanzania» (stencilbok), K. Kaunda — R. I. Rothberg — J. St. Jorre »Politiska och ekonomiska problem i Zambia» (stencilbok), »Periodica i Nordiska Afrikainstitutets bibliotek 1968» (stencilbok), T. Ridaeus — C. G. Widstrand »Drontens ö — Mauritius» (stencilbok), L. Wohlgenuth — P. Engellau »Tanzanias ekonomi och planering» (stencilbok).

Instituttet arrangerede i 1968 sit første internationale seminar, et nordisk seminar, et juridisk seminar, 4 kurser samt en række forelæsninger. Til årets internationale seminar, der behandlede afrikanske grænseproblemer, var indbudt omkring 30 nordiske og internationale eksperter. Det nordiske seminar drøftede problemerne omkring uddannelse med henblik på tjeneste i udviklingslande. I dette seminar deltog repræsentanter for de nordiske bistandsmyndigheder, missionselskaber og erhvervslivet. Det juridiske seminar blev arrangeret i samarbejde med institutionerne for komparativ ret i Stockholm og Uppsala og behandlede aktuelle juridiske problemer i Afrika. De afholdte kurser har været almen orienterende med særlig vægt på Østafrika, rekrutteringskurser i samarbejde med SIDA og et kursus om undervisning i Afrika for metodiklærere på gymnasieniveau. Instituttets gæsteforelæsere har planer om foruden at forelæse i Sverige at give gæsteforelæsninger i Danmark, Finland og Norge.

Instituttet har i 1968 uddelt omkring 75 000 sv. kr. i rejsestipendier til nordiske forskere til studier i Afrika. Endvidere tildeltes stipendier til en forsker fra hvert af landene Danmark, Finland og Norge til ca. 1 måneds studieophold på instituttet.

III. Samarbejde mellem de nordiske bistandsorganer i øvrigt

Der er imellem de nordiske bistandsorganer en løbende kontakt. I 1968 har der, som i tidligere år, været afholdt regelmæssige møder mellem bistandsorganernes chefer, hvorunder muligheden af fælles målsætning og samordnet aktivitet i bistandsspørgsmål gennemdrøftes.

For at bistandsmyndighederne kan være orienteret om bilaterale projekter, udveksles mødemateriale og beslutninger fra de respektive styrelsesmøder. Hermed søger man at undgå dobbeltdækning i den bistand, der er under planlægning, og eventuelle ekspertundersøgelser kommer herigennem til kundskab for en større kreds. Denne udveksling af materiale har meget stor betydning, da de nordiske lande i nogen grad har de samme modtagerlande som prioritetslande.

Inden for de enkelte felter i bistandsarbejdet er der en speciel »faglig« kontakt. Således har for eksempel lederne af administrationen for frivillige holdt flere møder i årets løb med henblik på at udveksle erfaringer og arbejde henimod ensartet politik, for så vidt angår udsendelsen af frivillige. Overvejelser angående en samordning af ekspertuddannelsen har pågået gennem nogen tid.

Ligeledes søger de nordiske bistandsmyndigheder for tiden at standardisere og forenkle rekruttering og registrering af eksperter med henblik på at skabe ensartede klassifikations- og kvalifikationsbestemmelser, der gør det muligt at videresende en ansøgning fra et udviklingsland til et af de øvrige nordiske lande, såfremt en egnet kandidat ikke kan findes i det land, som har modtaget ansøgningen.

De nordiske bistandsorganers informationsarbejde søges koordineret på forskellig måde, dels gennem møder og anden kontakt mellem informationscheferne om f. eks. samtidig udsendelse af pressemeddelelser af nordisk interesse, dels med udveksling af informationsmateriale og samarbejde i filmproduktion.

*BILAGA 1***Fråga vid Nordiska rådets 17:e session angående samarbetet beträffande
biståndet till utvecklingsländerna**

Till Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar

Frågan om ökad samordning av de nordiska ländernas bistånd till utvecklingsländerna har under det gångna året fått ökad aktualitet. Problemet behandlas helt kortfattat i Nordek-rapporten (*NU 1969: 1*). Det heter där (s. 70) bl. a., att de institutionella former för samarbetet, som redan finns, torde kunna förstärkas ytterligare. På vad sätt detta skall ske anges dock icke närmare i rapporten.

I den berättelse, som Nordiska kommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna (C 18/e) avgivit, lämnas vissa närmare upplysningar om det nuvarande läget. Av dessa upplysningar framgår, att samarbetet för närvarande har karaktären av löpande kontakt på vissa olika fält mellan länderna. Material om verksamhetens planering i de olika länderna utbytes sålunda fortlöpande. Vissa möten hålles med deltagande från särskilda sektorer inom biståndsarbetet. Man samverkar också i viss utsträckning beträffande rekrytering av experter, och informationsarbetet är föremål för koordinationssträvanden.

Av de lämnade uppgifterna att döma förefaller den nordiska samverkan på detta viktiga område vara av tämligen begränsad natur. Betydande rationaliseringsvinster skulle säkerligen kunna vinnas genom en längre gående samordning, vilket också allmänt antydes av Nordiska ämbetsmannakommittén i dess ovan citerade rapport. Icke minst blir en sådan samordning av betydelse, om det nordiska jordbruksproblemet till någon del skulle kunna lösas genom gemensam nordisk utförsel av överskottsproduktion till utvecklingsländerna såsom bistånd i någon form.

Under hänvisning till det anförda får jag till regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige, vilka fyra länder samverkar i den nämnda ministerkommittén, rikta följande fråga:

På vad sätt avser regeringarna att vidare bygga ut sitt inbördes samarbete vad beträffar biståndet till utvecklingsländerna?

Stockholm den 14 februari 1969

Yngve Holmberg

BILAGA 2

Overenskomst	Overenskomst	Sopimus
<p>mellom Norge, Danmark, Finland og Sverige vedrørende administrasjonen av felles nordiske bistandsprosjekter i utviklingsland</p>	<p>mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige vedrørende administrationen af fælles nordiske bistandsprojekter i udviklingslandene</p>	<p>Suomen, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välinen sopimus yhteispohjoismaisten kehitysapuprojektien hallinnosta</p>
<p>Idet Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer har tatt opp et samarbeid om felles nordiske bistandsprosjekter i utviklingsland, er de nevnte regeringer, ledet av ønsket om å inngå en overenskomst i det nordiske samarbeids ånd vedrørende retningslinjer for administrasjonen av slike felles bistandsprosjekter, blitt enige om følgende:</p>	<p>Idet Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer har iværksat et samarbejde om fælles nordiske bistandsprojekter i udviklingslandene, er de nævnte regeringer, bevæget af ønsket om at indgå en overenskomst i det nordiske samarbejdes ånd vedrørende retningslinier for administrationen af sådanne fælles bistandsprojekter, enedes om følgende:</p>	<p>Sitten kun Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan hallitukset ovat ryhtyneet yhteistyöhön yhteispohjoismaisten kehitysapuprojektien piirissä, mainittu hallitukset, haluten pohjoismaiden yhteistyön hengessä tehdä sopimuksen tällaisten yhteisten kehitysapuprojektien hallinnon suuntaviivoista, ovat sopineet seuraavaa:</p>
Art. I	Art. I	1 artikla
Generelt	Generelt	Yleistä
<p>Administrasjonen av felles nordiske bistandsprosjekter i utviklingsland skal bestå av henholdsvis Ministerkomiteén for samordning av hjelpen til utviklingslandene, som ble opprettet i samsvar med Nordisk Råds anbefaling nr. 3 av 22. februar 1961, et felles nordisk styre og for den løpende administrasjon, et sekretariat innenfor eller knyttet til bistandsorganene i de enkelte land.</p>	<p>Administrationen af fælles nordiske bistandsprojekter i udviklingslandene skal omfatte dels ministerkomiteen for samordning af hjælpen til udviklingslandene, som nedsattes i henhold til Nordisk Råds rekommandation nr. 3 af 22. februar 1961, dels en fælles nordisk styrelse og dels, for den løbende administration, et sekretariat under eller knyttet til bistandsorganerne i de enkelte lande.</p>	<p>Yhteispohjoismaisten kehitysapuprojektien hallinto muodostuu siitä pohjoismaiden ministerikomiteesta, joka perustettiin Pohjoismaiden neuvoston helmikuun 22 p:nä 1961 tekemästä suosituksesta no. 3, yhteispohjoismaisesta johtokunnasta ja sihteeristöstä käytännön hallintotehtävien hoitamista varten. Sihteeristö toimii näiden maiden kehitysapuelimissä tai niiden yhteydessä.</p>

**Överenskommelse
mellan Finland, Danmark,
Norge och Sverige rörande
administrationen av gemen-
samma nordiska bistånds-
projekt i utvecklings-
länderna**

Sedan Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar inlett samarbete ifråga om gemensamma nordiska biståndsprojekt i utvecklingsländerna, har dessa regeringar, ledda av önskan att träffa överenskommelse i det nordiska samarbetets anda rörande riktlinjer för administrationen av sådana gemensamma biståndsprojekt, enats om följande:

Artikel I

Allmänt

Administrationen av gemensamma nordiska biståndsprojekt i utvecklingsländer skall bestå av *dels* ministerkommittén för samordning av hjälpen till utvecklingsländerna, som tillsattes enligt Nordiska rådets rekommendation nr 3 av den 22 februari 1961, *dels* en gemensam nordisk styrelse och *dels*, för den löpande förvaltningen, sekretariat inom eller anknutna till biståndsorganen i de enskilda länderna.

**Överenskommelse
mellan Sverige, Danmark,
Finland och Norge rörande
administrationen av
gemensamma nordiska
biståndsprojekt i
utvecklingsländerna**

Sedan Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar inlett samarbete ifråga om gemensamma nordiska biståndsprojekt i utvecklingsländerna, har dessa regeringar, ledda av önskan att träffa överenskommelse i det nordiska samarbetets anda rörande riktlinjer för administrationen av sådana gemensamma biståndsprojekt, enats om följande:

Artikel I

Allmänt

Administrationen av gemensamma nordiska biståndsprojekt i utvecklingsländer skall bestå av *dels* ministerkommittén för samordning av hjälpen till utvecklingsländerna, som tillsattes enligt Nordiska rådets rekommendation nr 3 av den 22 februari 1961, *dels* en gemensam nordisk styrelse och *dels*, för den löpande förvaltningen, sekretariat inom eller anknutna till biståndsorganen i de enskilda länderna.

Art. II

Ministerkomitéen

1. Ministerkomitéen behandler og fremmer forslag til regeringene om fælles nordiske bistandstiltak.

2. Ministerkomitéen fastsetter de årlige budsjetter for vedtatte prosjekter og avgjør viktigere prinsipielle og politiske spørsmål vedrørende gjennomføring eller utvidelse av prosjektene. Komitéen behandler dessuten meldinger, regnskapsavslutninger og revisjonsrapporter om prosjektenes administrasjon.

3. Ministerkomitéen trefler sine vedtak i samsvar med de enkelte lands lover, administrative bestemmelser og offentlige bevilgninger.

4. Fordelingen av utgiftene for vedtatte prosjekter fastsettes på grunnlag av de til enhver tid gjeldende tilskott fra de nordiske land til De Forente Nasjoner. For tiden er fordelingen av bidragene til de nordiske prosjekter følgende: Danmark 22 pst., Finland 18 pst., Norge 15 pst. og Sverige 45 pst.

Art. II

Ministerkomiteen

1. Ministerkomiteen behandler og fremlægger forslag til regeringerne om fælles nordiske bistandsindsatser.

2. Ministerkomiteen fastsetter de årlige budjetter for allerede vedtagne prosjekter og afgør vigtigere prinsipielle og politiske spørsmål vedrørende projekternes gennemførelse eller udvidelse. Komiteen tager desuden stilling til virksomhedsberetninger, regnskabsafslutninger og revisionsberetninger om projekternes administration.

3. Ministerkomiteens beslutninger skal træffes inden for rammerne af de enkelte landes nationale love og administrative forskrifter samt finansielle bevillinger.

4. Fordelingen af omkostninger til vedtagne projekter fastsættes på grundlag af de til enhver tid gældende nordiske bidrag til De Forenede Nationer. For tiden er bidragene til nordiske projekter således: Danmark 22 %, Finland 18 %, Norge 15 % og Sverige 45 %.

2 artikla

Ministerikomitea

1. Ministerikomitea käsittelee ja esittää hallitukselle ehdotuksia yhteisistä pohjoismaisista kehitysaputoimenpiteistä.

2. Ministerikomitea määrää toimeenpanovaiheessa olevien projektien vuosittaisesta tulo ja menoarviosta sekä ratkaisee tärkeät periaatteelliset ja poliittiset kysymykset, jotka koskevat projektien toteuttamista tai laajentamista. Lisäksi komitea käsittelee toimintakertomukset, tilinpäätökset ja tilintarkastuskertomukset, jotka liittyvät projektien hallintoon.

3. Ministerikomitea tekee päätöksensä ja ryhtyy toimenpiteisiin kunkin maan lakien, hallinnolisten määräysten ja julkisia määrärahoja koskevien säädösten puitteissa.

4. Kaikkien toimeenpanovaiheessa olevien projektien kustannusten jako määritellään eri pohjoismaiden Yhdistyneille Kansakunnille maksamien jäsenosuuksien perustella. Tällä hetkellä pohjoismaisten projektien jäsenosuudet jakautuvat seuraavasti: Norja 15 %, Ruotsi 45 %, Suomi 18 %, ja Tanska 22 %.

Art. III

Styret

1. Regjeringene oppnevner hver to representanter og en varamann til styret. I styret bør inngå representanter så vel for den almene opinion som for bi-

Art. III

Styrelsen

1. Hver af regeringerne udpeger to repræsentanter og en suppleant til styrelsen. I styrelsen bør indgå såvel repræsentanter for den almindelige opinion

3 artikla

Johtokunta

1. Kuikin hallitus nimitää kaksi edustajaa ja yhden varamiehen johtokuntaan. Johtokunnassa tulee olla sekä yleisen mielipiteen että neljän pohjois-

Artikel II

Ministerkommittén

1. Ministerkommittén behandlar och framlägger förslag till regeringarna om gemensamma biståndsinsatser.

2. Beträffande redan beslutade projekt fastställer ministerkommittén årligen deras budget och avgör viktigare principiella och politiska frågor om genomförande eller utvidgning av projekten. Kommittén granskar därjämte verksamhetsberättelser, bokslut och revisionsberättelser avseende projektens förvaltning.

3. Ministerkommittén fattar sina beslut i enlighet med de enskilda ländernas lagar, administrativa bestämmelser och reglering av statsutgifterna.

4. Fördelningen av kostnaderna för beslutade projekt fastställs på grundval av de vid tidpunkten ifråga gällande medlemsbidragen från de nordiska länderna till Förenta Nationerna. För närvarande är fördelningen av bidragen till de nordiska projekten denna: Danmark 22 %, Finland 18 %, Norge 15 % och Sverige 45 %.

Artikel III

Styrelsen

1. Regeringarna utser vardera två representanter och en suppleant i styrelsen. I styrelsen bör ingå företrädare såväl för den allmänna opinionen

Artikel II

Ministerkommittén

1. Ministerkommittén behandlar och framlägger förslag till regeringarna om gemensamma biståndsinsatser.

2. Beträffande redan beslutade projekt fastställer ministerkommittén årligen deras budget och avgör viktigare principiella och politiska frågor om genomförande eller utvidgning av projekten. Kommittén granskar därjämte verksamhetsberättelser, bokslut och revisionsberättelser avseende projektens förvaltning.

3. Ministerkommittén fattar sina beslut i enlighet med de enskilda ländernas lagar, administrativa bestämmelser och reglering av statsutgifterna.

4. Fördelningen av kostnaderna för beslutade projekt fastställs på grundval av de vid tidpunkten ifråga gällande medlemsbidragen från de nordiska länderna till Förenta Nationerna. För närvarande är fördelningen av bidragen till de nordiska projekten denna: Danmark 22 %, Finland 18 %, Norge 15 % och Sverige 45 %.

Artikel III

Styrelsen

1. Regeringarna utser vardera två representanter och en suppleant i styrelsen. I styrelsen bör ingå företrädare såväl för den allmänna opinionen

ståndsorganene i de fire nordiske land.

Hvert land har én stemme i styret og vedtak treffes ved enstemmighet.

Styret fastsetter selv regler om tilkalling av eksperter. Formannsvervet skifter mellom landenes representanter.

Styret treffer vedtak om prosjektenes gjennomføring i samsvar med de avtaler som er inngått med mottakerlandene og innenfor rammen av det budsjett som Ministerkomitéen har godkjent for hvert prosjekt. Styret kan på sin side delegere sin myndighet og sitt ansvar til det administrerende bistandsorgan.

Art. IV

Administrasjonen

1. Administrasjonen av de enkelte nordiske prosjekter skal i regelen ivaretas av et av de nasjonale bistandsorganer som skal følge de vedtak som det nordiske styre treffer innenfor rammen av sine beføyelser.

2. For hvert enkelt nordisk prosjekt utpeker styret etter forslag fra vedkommende nasjonale bistandsorgan en av dets tjenestemenn til prosjektsekretær, med det umiddelbare ansvar for prosjektets administrasjon. Han

som for bistandsorganerne i de fire lande.

Hvert land har én stemme i styrelsen, og beslutning træffes ved enstemmighed.

Styrelsen fastsætter selv regler for tilkaldelse af eksperter. Formandskabet skifter mellem landenes repræsentanter.

2. Styrelsen træffer beslutning om projekternes gennemførelse i overensstemmelse med aftaler, som indgås med modtagerlandene og inden for rammen af det af ministerkomiteen for hvert projekt godkendte budget. Styrelsen kan på sin side delegere beslutningsret og ansvar til det administrative organ.

Art IV

Administrationen

1. Administrationen af de enkelte nordiske projekter skal i reglen betros et af de nationale bistandsorganer, der i denne forbindelse skal følge de beslutninger, som den nordiske styrelse træffer inden for rammen af sine beføyelser.

2. For hvert enkelt nordisk projekt udpeger styrelsen efter forslag af vedkommende nationale bistandsorgan en tjenestemand under dette til som projektsekretær at være ansvarlig for projektets administration. Han skal

maan kehitysapujärjestöjen edustajia.

Kullakin maalla on yksi ääni johtokunnassa, joka on päätösvaltainen yksimielisenä.

Johtokunta määrää itse säännöt, jotka koskevat asiantuntijoiden osallistumista sen kokouksiin. Puheenjohtajuus vaihtuu eri maiden edustajien kesken.

2. Johtokunta päättää projektien toteuttamisesta vastaanottajamaiden kanssa solmittujen sopimuk-sien mukaisesti ja sen tulo- ja menoarvion puitteissa, minkä ministerikomitea on kutakin projektia varten hyväksynyt. Johtokunta voi vuorostaan valtuuttaa kunkin projektin hallinnosta vastaavan kehitysa-puelimen käyttämään joh-tokunnan päätösvaltaa itselleen kuuluvalla vastuul-la.

4 artikla

Hallinto

1. Kansallisista kehitysapujärjestöistä yhden tulee yleensä hoitaa kunkin pohjoismaisen projektin hallintoa ja sen tulee noudattaa niitä päätöksiä, joita pohjoismainen johtokunta tekee valtuuksiensa puitteissa.

2. Kutakin pohjoismaista projektia varten nimittää johtokunta asianomaisen kansallisen kehitysapujärjestön suosituksista saman järjestön virkamiehen projektin sihteeriksi, joka välittömästi on vastuussa projektin hallin-

som för biståndsorganen i de fyra nordiska länderna.

Varje land har en röst i styrelsen, och beslut fattas enhälligt.

Styrelsen fastställer själv regler för tillkallande av experter. Ordförandeskapet växlar mellan ländernas representanter.

2. Styrelsen beslutar om genomförandet av projektet i enlighet med de avtal som ingåtts med mottagarländerna och inom ramen för den av ministerkommittén för varje projekt godkända budgeten. Styrelsen kan i sin tur delegera beslutanderätt och beslutsansvar till det administrerande organet.

Artikel IV

Förvaltningen

1. Administrationen av de enskilda nordiska projekten skall i regel handhas av ett av de nationella biståndsorganen, varvid detta har att rätta sig efter de beslut som den nordiska styrelsen fattar inom ramen för sina befogenheter.

2. För varje enskilt nordiskt projekt utser styrelsen på förslag av vederbörande nationella biståndsorgan en tjänsteman inom detta att såsom projektsekreterare ha det omedelbara ansvaret för projektets administration. Han

som för biståndsorganen i de fyra nordiska länderna.

Varje land har en röst i styrelsen, och beslut fattas enhälligt.

Styrelsen fastställer själv regler för tillkallande av experter. Ordförandeskapet växlar mellan ländernas representanter.

2. Styrelsen beslutar om genomförandet av projektet i enlighet med de avtal som ingåtts med mottagarländerna och inom ramen för den av ministerkommittén för varje projekt godkända budgeten. Styrelsen kan i sin tur delegera beslutanderätt och beslutsansvar till det administrerande organet.

Artikel IV

Förvaltningen

1. Administrationen av de enskilda nordiska projekten skall i regel handhas av ett av de nationella biståndsorganen, varvid detta har att rätta sig efter de beslut som den nordiska styrelsen fattar inom ramen för sina befogenheter.

2. För varje enskilt nordiskt projekt utser styrelsen på förslag av vederbörande nationella biståndsorgan en tjänsteman inom detta att såsom projektsekreterare ha det omedelbara ansvaret för projektets administration. Han

skal i denne forbindelse stå under tilsyn av og instrueres av bistandsorganets daglige ledelse og under utførelse av sine oppgaver ha adgang til å benytte bistandsorganets apparat for prosjektadministrasjon, kasse- og regnskapsvirksomhet, personellrekruttering og personelladministrasjon.

3. Administrasjonsomkostninger som klart kan identifiseres skal, med unntak av omkostninger for deltakelse i det nordiske styres møter, dekkes av de nordiske land i samsvar med den avtalte fordeling av prosjektutgiftene.

4. Rekruttering av alt utsendt personell til felles nordiske prosjekter skal skje på nordisk basis. Lønn, forsikringer og andre ansettelsesvilkår skal være ensartede og så vidt mulig følge FN's regler.

i denne forbindelse stå under tilsyn og ledelse af bistandsorganets direktion og ved udførelsen af sine opgaver have adgang til at udnytte bistandsorganets muligheder for projektadministration, kasse- og regnskabsvæsen, personale rekruttering og personaleadministration.

3. Administrationsomkostninger, som klart kan identificeres, skal, med undtagelse af omkostninger for deltagerne i den nordiske styrelses møder, dækkes af de nordiske lande i henhold til den aftalte omkostningsfordeling.

4. Rekrutteringen af alt udsendt personale til fælles nordiske projekter skal ske på nordisk basis. Løn, forsikringer og andre ansettelsesbetingelser skal være ensartede og så vidt muligt følge FN's regler.

nosta. Kehitysapuelimen hallinto valvoo tällöin hänen toimintaansa ja antaa hänelle ohjeita ja hänen tulee saada käyttää hyväkseen kehitysapuelimen projektihallintoa, kirjanpitoa, henkilökunnan rekrytointia ja henkilöhallintoa suorittaessaan tehtäviään.

3. Pohjoismaiden tulee vastata niistä hallinnollisista kustannuksista, jotka selvästi ovat tunnistettavissa lukuunottamatta pohjoismaisen johtokunnan kokouksiin osallistumisesta aiheutuvia kustannuksia, sovitun projektikustannuksia koskevan jakoperusteen mukaan.

4. Yhteispohjoismaisiin projekteihin lähetettävän henkilökunnan rekrytointiin tulee tapahtua pohjoismaisella pohjalla: palkan, vakuutuksien ja muiden palvelukseenottoehtojen tulee olla yhtenäisiä ja mikäli mahdollista noudattaa YK:n sääntöjä.

Art. V

Denne overenskomst trer i kraft ved undertegning. Samtidig oppheves overenskomst av 15. januar 1963 mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige vedrørende nordisk-tanganyikansk samarbeid.

Overenskomsten kan sies opp av en av partene etter skriftlig oppsigelse med 6 måneders varsel.

Til bekreftelse av dette har undertegnede, befull-

Art. V

Denne overenskomst træder i kraft ved undertegnelsen. Samtidig ophæves overenskomsten af 15. januar 1963 mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige vedrørende et nordisk—tanganyikansk samarbejde.

Overenskomsten kan opsiges af en af parterne efter skriftlig opsigelse med 6 måneders varsel.

Til bekræftelse heraf har undertegnede befuld-

5 artikla

Tämä sopimus astuu voimaan allekirjoitushetkellä. Samalla sillä kumotaan Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan välillä 15 p:nä tammikuuta 1963 tehty pohjoismais-tanganjikalaisista yhteistyötä koskeva sopimus.

Jokainen osapuolista voi irtisanoutua sopimuksesta kirjallisesti kuuden (6) kuukauden irtisanomisajalla.

Tämän vakuudeksi ovat allekirjoittaneet valtuute-

skall därvid stå under överinseende och ledning av biståndsorganets direktion och vid fullgörandet av sina uppgifter äga tillgång till biståndsorganets resurser för projektadministration, kameralt arbete, personalrekrytering och personaladministration.

skall därvid stå under överinseende och ledning av biståndsorganets direktion och vid fullgörandet av sina uppgifter äga tillgång till biståndsorganets resurser för projektadministration, kameralt arbete, personalrekrytering och personaladministration.

3. Förvaltningskostnader som kan klart identifieras skall, med undantag av kostnader för deltagande i den nordiska styrelsens sammanträden, täckas av de nordiska länderna i enlighet med den överenskomna fördelningen av projektkostnaderna.

3. Förvaltningskostnader som kan klart identifieras skall, med undantag av kostnader för deltagande i den nordiska styrelsens sammanträden, täckas av de nordiska länderna i enlighet med den överenskomna fördelningen av projektkostnaderna.

4. Rekrytering av all fältpersonal för gemensamma nordiska projekt skall ske på nordisk basis. Löner, försäkringar och andra anställningsvillkor skalla vara enhetliga och såvitt möjligt ansluta sig till FN:s regler.

4. Rekrytering av all fältpersonal för gemensamma nordiska projekt skall ske på nordisk basis. Löner, försäkringar och andra anställningsvillkor skalla vara enhetliga och såvitt möjligt ansluta sig till FN:s regler.

Artikel V

Denna överenskommelse träder i kraft vid undertecknandet. Samtidigt upphäves överenskommelsen den 15 januari 1963 mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige rörande nordisk—tanganyikanskt tekniskt samarbete.

Överenskommelsen kan sägas upp av var och en av parterna skriftligen med sex månaders varsel.

Till bekräftelse härav har undertecknade, befull-

Artikel V

Denna överenskommelse träder i kraft vid undertecknandet. Samtidigt upphäves överenskommelsen den 15 januari 1963 mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige rörande nordisk—tanganyikanskt tekniskt samarbete.

Överenskommelsen kan sägas upp av var och en av parterna skriftligen med sex månaders varsel.

Till bekräftelse härav har undertecknade, befull-

mektigede representanter
undertegnet denne over-
enskomst.

Utfærdiget i Oslo den 18.
juli 1968 i dansk, finsk,
norsk og svensk tekst, som
alle har samme gyldighed,
i ett eksemplar som skal
deponeres hos den norske
regjering. Bekræftede av-
skrifter skal av den norske
regjering tilstilles de øvri-
ge kontraherende parter.

Oslo, den 18. juli 1968

mægtigede repræsentanter
undertegnet denne over-
enskomst.

Undertegnet i Oslo den
18. juli 1968 på dansk,
finsk, norsk og svensk,
hvilke tekster skal tillæg-
ges lige gyldighed, i et ek-
semplar, som skal depone-
res hos den norske rege-
ring. Bekræftede afskrif-
ter skal af den norske rege-
ring tilstilles de øvrige
kontraherende regeringer.

Oslo, den 18. juli 1968

tut edustajat allekirjoitta-
neet tämän sopimuksen.

Tehty norjan, ruotsin,
suomen ja tanskan kielillä,
kaikkien tekstien ollessa
yhtä todistusvoimaiset,
yhtenä kappaleena, joka
on talletettava Norjan hal-
lituksen huostaan. Norjan
hallituksen on toimitetta-
va muille sopimuspuolille
oikeaksi todistetut jäljen-
nökset sopimuksesta.

Oslossa, heinäkuun 18.
pnä 1968

mäktigade ombud under- mäktigade ombud under-
tecknat denna överens- tecknat denna överens-
kommelse. kommelse.

Som skedde i Oslo den 18. juli 1968 på danska, finska, norska och svenska språken, vilka alla äger lika vitsord, i ett exemplar, som skall deponeras hos Norges regering.

Bestyrkta avskrifter skall av Norges regering tillställas övriga fördragslutande regeringar.

Oslo, den 18. juli 1968

Som skedde i Oslo den 18. juli 1968 på danska, finska, norska och svenska språken, vilka alla äger lika vitsord, i ett exemplar, som skall deponeras hos Norges regering.

Bestyrkta avskrifter skall av Norges regering tillställas övriga fördragslutande regeringar.

Oslo, den 18. juli 1968

*BILAGA 3***Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över berättelsen**

Till ekonomiska utskottet har hänvisats berättelse från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna, överlämnad av Danmarks regering.

Vid utskottets behandling av berättelsen deltog förutom utskottets medlemmar økonomiminister Poul Nyboe Andersen, Danmark, statsminister Mauno Koivisto, lantbruksminister Martti Mieltunen och handelsminister Grels Teir, Finland, statsråd Kåre Willoch, Norge, samt statsminister Tage Erlander och statsråden Gunnar Lange och Krister Wickman, Sverige.

Utskottet har tagit del av berättelsen samt en vid sjuttonde sessionen av herr Holmberg till regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige ställd fråga om utbyggnad av samarbetet beträffande biståndet till utvecklingsländerna samt regeringarnas svar å frågan.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger berättelsen till handlingarna.

Stockholm den 4 mars 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Yngve Holmberg

Kuuno Honkonen

Förman

Jørgen Jensen

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

Berättelse

från Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning

(Överlämnad av Sveriges regering)

Kommittén har sammanträtt i Helsingfors den 9 september 1968. Föregående sammanträde hölls i Köpenhamn den 8 november 1967.

Vid sammanträdet i Helsingfors lämnades redogörelser för utvecklingen av verksamheten vid provnings- och forskningsanstalterna i de nordiska länderna samt för aktiviteter inom NM:s specialkommittéer.

Vid sammanträdet i Köpenhamn 1967 hade beslut fattats om att en specialkommitté, NM-Polymer, skulle tillsättas. Riktlinjerna för verksamheten inom kommittén hade utarbetats av en år 1965 tillsatt interimskommitté. Av praktiska skäl har gruppen överlagits av Nordforsk. Gruppen konstituerades i Göteborg den 29 augusti 1968.

Vid sammanträdet i Köpenhamn hade beslut fattats också om att man skulle undersöka förutsättningarna för NM-kommittéer för flytande bränslen och smörjmedel och för provning av industriinstrument.

Angående tillsättandet av en NM-kommitté för bränslen och smörjmedel hölls ett sammanträde i Otnäs den 29 och 30 januari 1968. De närvarande bildade en interimskommitté som skulle förbereda det konstituerande sammanträdet, som hölls i Stockholm den 31 oktober 1968.

Angående provning av industriinstrument beslöts vid sammanträdet i Helsingfors att tillsättandet av en NM-kommitté skall uppskjutas minst med ett år. I Sverige har grundats en stiftelse för instrumentprovning. Finland liksom Sverige deltar i det europeiska arbetet inom detta område. Man beslöt att intaga en avvaktande hållning och följa utvecklingen i Sverige.

Vid sammanträdet i Helsingfors fattades också beslut om att hålla ett sammanträde i Stockholm i januari 1969 angående taxefrågor.

För närvarande finns fyra specialkommittéer: NM-Brand, NM-Bygg, NM-Färg och NM-Oljä. Det framhölls, att det saknas kontakter mellan forskare som arbetar med samma problem och att det finns behov att dessa personer kommer tillsammans. Det konstaterades dock, att det för dagen inte förelåg några förslag om nya arbetsgrupper.

Redogörelse för verksamheten i specialkommittéer återfinns i bilagorna 1—4.

Såsom tidigare framhållits föreligger stora svårigheter att snabbt genomföra en harmonisering på traditionellt sätt av gällande normer och bestämmelser och nå fram till för hela Norden enhetliga kontroll- och provningsmetoder. Resurserna är i många fall otillräckliga, vilket också påtalades vid sammanträde i Oslo i november 1967 med Nordiska rådets ekonomiska utskott.

Till ordförande för NM omvaldes generaldirektör Lennart Simonsson för perioden 1969—1970.

Stockholm och Helsingfors den 6 december 1968

Lennart Simonsson

Ordförande

Kaisa-Leena Riipola

*BILAGA 1***NM-Bygg, Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och
-provning på byggnadsområdet**

Kommittén har haft sammanträde i Helsingfors den 10 september 1968. Föregående sammanträde hölls i Köbenhavn den 7 november 1967. Kontaktmännen har sammanträtt en gång.

Gemensamt med de nordiska byggforskningsinstitutionernas arbetsgrupp (Nordiska arbetsgruppen, NS) har NM-Bygg arrangerat ett skriftligt symposium angående avancerade metoder för byggnadsmaterialforskning och -provning. Syftet med symposiet var att redovisa grundläggande metoder för forskning och provning inom byggmaterialområdet. Rapporten, som innehåller 51 bidrag, trycktes av informationsavdelningen vid statens tekniska forskningsanstalt, Finland och utkom i oktober 1968 i stenciltryck. Insamlandet av metoder har även inneburit en preliminär inventering av de nordiska resurserna på området, vilken kan läggas till grund vid val av nya arbetsuppgifter.

Gemensamt med NM-Brand gjorde NM-Bygg en förfrågan angående forskning i byggmaterials egenskaper vid höga temperaturer. En blankett skickades till institutioner och personer som kan tänkas syssla med frågor angående materialens grundegenskaper. Totalt erhöles 32 svar. Den reviderade sammanställningen förväntas utkomma vid årsskiftet 1968/69.

En sammanställning av nordiska kommittéer som arbetar med materialforskning och -provning, normer och standardisering inom byggområdet har utarbetats. Kommittéförteckningen förväntas utkomma vid årsskiftet 1968/69.

Arbetet med inventering och registrering av de provningsmetoder som används i de nordiska länderna fortsättes. Hittills har c:a 1 000 metoder registrerats.

För närvarande har NM-Bygg tre arbetsgrupper. Med andra nordiska arbetsorganisationer har tillsatts ett gemensamt golvutskott, som arbetar med funktionella golvfrågor. Gruppens rapport om funktionsanalys av golv förväntas utkomma före årets slut. För fogproblem har tillsatts en arbetsgrupp NM-Bygg-Fog. Gruppen hade sitt första sammanträde den 1 oktober 1968 i Helsingfors. För frågor rörande provningsmetoder för dörrar har tillsatts en arbetsgrupp, NM-Bygg-Dörr.

BILAGA 2**NM-Brand, Nordiska brandlaboratoriernas samarbetskommitté**

Kommittén har haft sammanträde i København den 10 och 11 oktober 1968. Föregående sammanträde hölls i Helsingfors i augusti 1967.

Vid sammanträdet i København lämnades redogörelser för pågående arbeten vid de olika institutionerna.

Kommittén har fungerat som rådgivande organ för INSTA i brandtekniska frågor.

NM-Brand har bl. a. arbetat med brandteknisk provning av ventilationskanaler och några experimentella undersökningar har utförts. Det konstaterades dock, att ytterligare provningsresultat erfordras. Det beslöts att en expertgrupp för vidarebehandling av frågan skulle tillsättas.

Det beslöts, att Danmark skall ta kontakt med berörda instanser i de övriga nordiska länderna beträffande godkännande av handbrandsläckare och gemensam standard för dessa.

I samarbete med NKB:s (Nordiska kommittén för byggnadsbestämmelser) brandskyddsutskott har möjligheterna för sannordisk brandteknisk klassificering diskuterats. Man enades om att i fråga om brandmotståndsförmåga viss enighet om gemensamma klassificeringar finns så vida identifierings- och märkningsbestämmelserna är enhetliga samt att det föreligger relativt god enighet i fråga om klassificeringar och möjligheter för överensstämmelse i bedömning av material. Det beslöts att Danmark skall utarbeta ett förslag beträffande klassificering av ytskikt.

NM-Brand har deltagit i det internationella samarbetet i första hand inom CIB, ISO och IMCO.

Vid sammanträdet lämnades redogörelse för CIB-mötet i London i september 1968, där frågor rörande brandbelastning, brandmotstånd och brand i brandceller behandlades. Möjligheterna att genomföra en jämförande kalibrering av ugnar inom Norden diskuterades.

Vidare lämnades redogörelser för arbetet inom ISO-kommittén TC 92, arbetsgrupperna WG 2 (metoder för brännbarhetsprovning), WG 3 (provningsregler för dörrar), WG 4 (frågor rörande flamspridning), WG 5 (brandteknisk provning av byggdelar, belastning, inspänning och deformationsfrågor), WG 6 (enhetliga beteckningar för brandtekniska uttrycksformer i samband med utarbetande av standarder), WG 7 (allmän brandteknik) och WG 8.

Vidare lämnades redogörelser beträffande följande publikationer:

Work conducted by WG 5 — Report, Presented at the fifth plenary meeting of ISO/TC 92 in the Hague 6th—10th November 1967.

Fire Protection of the Swedish Preliminary Standard Structures of Aluminium Alloys (Aluminiumkonstruktioner).

Brandpåverkad betongpelares och betongväggs bärförmåga.

Boo Annexsjukhus, brandteknisk dimensionering.

Vid sammanträdet lämnades också redogörelse för pågående undersökningar inom IMCO. Danmark och Norge deltar aktivt i arbetet.

BILAGA 3

NM-Färg, Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning på färg- och lackområdet

Kommittén har haft sammanträde den 9 september 1968 i Helsingfors. Föregående sammanträde hölls den 5 juni 1967 i Stockholm.

Vid sammanträdet i Helsingfors diskuterades arbetet med metodkatalogen. Kommittén har utarbetat en sammanställning av provningsmetoder. För närvarande finns 43 metoder redovisade från tre laboratorier: statens tekniska forskningsanstalt, Finland, statens provningsanstalt och Svenska färgindustrins forskningslaboratorium, Sverige. Avsikten är att trycka metodkatalogen. Den bör kunna bli dels en orientering om vad som kan göras i fråga om färgprovning och var man kan få detta gjort, dels en början till en mer fullständig metodredovisning som kan ställas till förfogande för arbetet i standardiseringsorganen i de olika länderna. Den lista över utrustning vid olika laboratorier som gruppen tidigare har utarbetat skall efter en eventuell revidering tas in i denna publikation. Publikationen förväntas utkomma under våren 1969.

Vid sammanträdet lämnades också redogörelser för pågående arbete vid de olika institutionerna. I samband med denna redogörelse beslöts att deltagarna skulle hjälpa till med en komplettering av en förteckning över typer av påverkan som kan förväntas i olika miljöer och motsvarande egenskaper hos byggmålningsprodukter.

Beslut fattades om att vidga kretsen av deltagare i arbetet att möjligt också inbegripa representanter från den färgtillverkande och färgförbrukande industrin. I Finland är en sådan representation redan ordnad.

Beslut fattades också om att medlemmarna i NM-Färg skulle sammanställa en förteckning över provstationerna i de olika länderna, tillsammans med en beskrivning av provstationernas klimat och användningsmöjligheter i övrigt.

De största svårigheterna i kommitténs arbete har varit brist på tid och medel. Arbetet måste skötas hell vid sidan om ordinarie arbetsuppgifter

och de representerade institutionerna är själva tvungna att bekosta resor och alla övriga kostnader i samband med arbetet. Detta har bl. a. medfört att representationen från Danmark inte ännu kunnat lösas på ett tillfredsställande sätt. Vid färdigställandet av metodbeskrivningar uppkommer tryckningskostnader. Det är ännu inte klart hur dessa skall finansieras.

Till ordförande för NM-Färg omvaldes tekn. lic. Ulf Ulfvarson, statens provningsanstalt, Stockholm.

BILAGA 4

NM-Olja, Nordiska samarbetskommittén för bränslen och smörjmedel

Vid sammanträde i Otnäs den 29 och 30 januari 1968 tillsattes en interimskommitté som skulle förbereda mötet angående bildande av en nordisk samarbetskommitté inom ramen för NM (Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning) för bearbetning av forsknings- och provningsfrågor inom olje- och bränsleområdet. Det konstituerande sammanträdet med denna kommitté, NM-Olja, hölls i Stockholm den 31 oktober 1968.

Vid sammanträdet i Stockholm redovisades för de åtgärder som vidtagits sedan mötet i Otnäs.

Kommitténs uppgifter ansågs främst omfatta information, där utarbetande av broschyren är en väg, samt forskningsprogram omfattande registrering av pågående forskningsverksamhet samt förteckning över planerade och önskade forskningsuppgifter.

Det överenskoms att samarbetsmöjligheter med oljebolag, försvarslaboratorier, universitetsinstitutioner, privata institutioner, som t. ex. Norske Veritas, skall tillvaratas i största möjliga utsträckning. Den internationella standardiseringen skall följas företrädesvis genom statens tekniska forskningsanstalt, Otnäs.

Det föreslogs, att till nästa sommar skulle ett forskningsprogram inom området ha skisserats. Varje land skulle lägga upp ett program efter föreliggande behov. En rapport över pågående, planerad och önskad forskning skall sammanställas.

Det framhölls, att en undersökning av bekämpningsmetoder i samband med oljeskador är aktuell. Bl. a. måste identifieringsmöjligheterna finnas. Det överenskoms, att forskningsprogrammet skulle innehålla ett avsnitt

om metoder att bekämpa oljeskador och de insatser NM-Olja kan tänkas göra inom området.

Till ordförande för NM-Olja utsågs fil. lic. Veikko T. Rauhala, statens tekniska forskningsanstalt, Otnäs, Finland. Hans mandattid föreslogs omfatta tre år.

BILAGA 5

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över berättelsen (C 19/e) och meddelandena om rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering

Til det økonomiske utvalg er henvist beretning til 17. sesjon fra Den nordiske samarbeidskomité for materialforskning og -prøving og meldinger til 17. sesjon fra Danmarks, Finlands, Islands og Sveriges regjeringer vedrørende rekommendasjon nr. 23/1968.

Ved utvalgets behandling deltok foruten utvalgets medlemmer statsminister Baunsgaard, økonomiminister Nyboe Andersen og handelsminister Thomsen, Danmark, landbruksminister Mieltunen og handelsminister Teir, Finland, statsråd Lyngstad og statsråd Willoch, Norge, samt statsminister Erlander, statsrådet Lange og statsrådet Wickman, Sverige.

I beretningen er det redegjort for utviklingen av virksomheten ved prøve- og forskningsanstaltene i de nordiske land samt for aktiviteten innen de nedsatte spesialkomitéer. For tiden er fire spesialkomitéer i arbeid: bygg, brann, farger og olje.

Av meldingene fremgår at de nordiske standardiseringsorganer har vedtatt et arbeidsprogram hvoretter man så langt som mulig vil søke å unngå annen duplisering i standardiseringsarbeidet i Norden enn den som er nødvendig for å kunne gi standarden den ønskede nasjonale språkdrakt. Det heter videre at det ideelle vil være at det bare er en felles nordisk saksbehandler på hvert område og at de forskjellige komitéer er sammensatt av spesialister fra alle de nordiske land. På enkelte områder hvor man fortsatt finner det hensiktsmessig å ha parallelle nasjonale standardiseringskomitéer bør man så langt det er mulig unngå dobbeltarbeid ved at hver av komitéene har sine spesialområder.

Når det gjelder rekommendasjonens første del, om økt støtte til de nordiske standardiserings- og materiellkontrollanstalter er dette spørsmål fortsatt under arbeid.

Våren 1969 vil Nordisk Råd arrangere et seminar i Oslo der man vil ta

opp standardiserings- og materiellkontrollproblemene til bred debatt. Utvalget vil fortsette behandlingen av rekommendasjonen på sitt møte etter at dette seminar er holdt.

På bakgrunn av ovenstående innstiller utvalget,

at rådet tar beretningen til etterretning og at rådet tar meldingene til etterretning i påvente av nye meldinger til neste ordinære sesjon.

Stockholm, 3. mars 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Allan Hernelius

Kuuno Honkonen

Formand

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihtniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

H. C. Toft

Berättelse

från det utvidgade nordiska hälsodirektörmötet i Oslo

(Överlämnad av Norges regering)

Det utvidgade nordiske helsedirektörmöte i Oslo 29. og 30. oktober 1968 kom i stand på grunnlag av medlemsforslag (A 154/s) i Nordisk Råd.

Helsedirektør Evang ble valgt til møtets dirigent.

Situasjonen med hensyn til organtransplantasjoner i de nordiske land karakteriseres ved at nyretransplantasjonene står i brennpunktet for interessen, med et aktuelt behov svarende til 50 operasjonsskasis pr. 1 million innbyggere pr. år, hvilket gjorde det ønskelig med 3 transplantasjonssentra i Sverige, 12 i hele Norden. For å oppnå optimalt resultat ville det trenge et nordisk sentralregister over mulige givere for passende mottagere. Konklusjonen på debatten var enighet om at helsemyndighetene i de interesserte land skulle ta initiativ til å oppnevne et nordisk utvalg av sakkyndige for å utarbeide et forslag til mulig nærmere samarbeid mellom de nordiske land når det gjelder nyretransplantasjoner.

Samarbeid over grensene når det gjelder personal- og apparatkrevende medisinske virksomheter som for eksempel åpen hjertekirurgi aktualiseres blant annet av den omstendighet at slike virksomheter krever nedslagsfelt på 1—2 millioner innbyggere, fremgikk det blant annet av den svenske introduksjon. Umeå-området ble nevnt som eksempel i denne sammenheng. Kvalitetskravene medførte at bare et fåtall sentra peker seg ut og nødvendiggjorde også at man rådet over virkemidler som sikret kvaliteten. Den store betydning av rask transportservice og gode kommunikasjoner i et samarbeid av denne art, ble også understreket.

Definisjon av dødsbegrepet. Det kunne komme på tale å måtte operere med to forskjellige dødsbegreper — hjernedød, fastslått på basis av ekspertise og med subtile undersøkelser og metoder — og død i den forstand som passer for andre tilfeller. Før det eventuelt kunne tas standpunkt til hjernedød, det vil si et dødsbegrep på nevrologisk grunnlag, måtte man etter innføring av veldefinerte kriterier ha skaffet seg tilstrekkelig erfaringsmateriale. I diskusjonen ble det ellers understreket at pasientene måtte være beskyttet mot eksperimenter og at det ville være uheldig om problemet ble for meget farget av transplantasjonssituasjonen.

Møtet hadde ikke noe ønske om å avgi noen konklusjon eller uttalelse i denne sak.

Eventuell nordisk tilslutning til Partial Agreement ville innebære deltakelse i et stort antall møter på et stort antall spesialområder, fremgikk det av den svenske innledning, selvom også mer begrenset deltagelse var mulig. Det springende punkt i overveielserne var hvorvidt eventuell deltagelse ville medføre unødig dobbeltvirksomhet, og om ikke kreftene heller burde settes inn for WHO. Danmark hadde gode erfaringer fra sin deltagelse, og kunne fortsatt rapportere, men ikke representere for de øvrige nordiske land, som betraktet diskusjonen som en forberedende konfrontasjon.

Omkostningene for Den nordiske helsehøgskolen i Gøteborg (rek. nr 12/1966) ville for neste år beløpe seg til sv. kr. 1,2 millioner, ble det fra svensk side gjort oppmerksom på, og den nåværende kostnadsramme på sv. kr. 700 000 kunne derfor ikke lenger opprettholdes. For Danmark medførte den nåværende avtale ingen vanskeligheter, idet man hadde en så vidt rommelig budsjettamme, men både for Finland og Norge forholdt det seg slik at man først måtte få en avtaleendring. Det ble i diskusjonen lagt stor vekt på betydningen av å få utviklet skolen videre, og man var enig om at det måtte fremsettes et formelt forslag fra det koordinerende land, Sverige, med sikte på å få avtalen endret.

Boksingens medisinske skadevirkninger (NU 1967: 16) var blitt utredet av et nedsatt sakkyndig råd, som blant annet hadde overveiet visse sikkerhetsbestemmelser (luftfylte hansker, hodebeskyttelse), fremgikk det av den danske innledning. Island hadde hatt forbud mot all boksing siden 1956. Det kunne betraktes som et første skritt å innføre forbud mot profesjonell boksing og tillate amatørboksing på visse strengere vilkår, ble det hevdet fra norsk side, selvom påstandene om betydelig større risiko i profesjonell boksing neppe er særlig vel underbygget. Det kom frem at Nordisk Råds juridiske utvalg med 6 mot 5 stemmer hadde avvist et forslag om at forbud mot boksing skal innføres, og Nordisk Råd måtte selv avgjøre om saken skulle forfølges videre, eventuelt etter mer langsiktige undersøkelser. Diskusjonen munnet ut i en uttalelse om at arbeidet med å fjerne boksingens helseskadelige virkninger bør fortsette og konkretiseres.

Overenskomst mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om opprettelse av et nordisk institutt for odontologisk materialprøving (NU 1961: 7) forelå det på møtet arbeidsutkast til, og et internt møteutvalg fikk i oppdrag å legge frem et vurdert forslag til avtale, som med noen få redaksjonelle endringer ble enstemmig vedtatt neste dag.

Situasjonen med hensyn til ikke sluttbehandlede rekommandasjoner fra Nordisk Råd:

Felles nordisk arbeidsmarked for sykegymnaster, Sverige koordinerer behandlingen av denne sak, som ikke hadde kunnet avsluttes fordi man avventet nye danske retningslinjer for slik utdanning. Dette var imidlertid nå ordnet, hvorfor det skulle være mulig å komme videre.

Samarbeid om legemiddelforskning (rek. nr 12/1962, NU 1968: 7), kunne det ikke ventes snarlig standpunkt til, på grunn av forestående ny lovgivning i Danmark.

Samarbeid om sykehusplanlegging (rek. nr 29/1962), Sverige som koordinerende land hadde ikke mottatt uttalelser fra de øvrige, fordi disse land avventet ny lovgivning.

Felles nordisk spesialistkompetanse for leger (rek. nr 21/1966, NU 1964: 6), ville ventelig kunne bli innført i de respektive land uten særlige vanskeligheter.

Felles nordisk arbeidsmarked for farmasøyter (rek. nr 25/1966), var det fra dansk side ønske om å få utsettelse med.

Felles nordisk arbeidsmarked for psykologer (A 149/s), med Norge som koordinator, forutsettes viderediskutert på embetsmannsplan, men et slikt møte var foreløpig utsatt inntil visse interne danske spørsmål var avklart.

En kort redegjørelse for den norske proposisjon om ny sykehuslov, som pålegger fylkeskommunene (eventuelt to eller flere i samarbeid) å sørge for planlegging, oppføring og drift av sykehusinstitusjonene, med delvis dekning over sykestrygden etter bestemte regler, førte til en debatt hvor behovet for regulerende bestemmelser for ambulant behandling (åpen vård) utenfor sykehus også ble påpekt.

Erfaringer fra virksomheten i den nye svenske socialstyrelsen gikk ut på at en slik sammensmelting, reorganisering og omstilling var en komplisert oppgave, men syntes å kunne gi positive resultater blant annet i form av mer enhetlig planleggingsarbeid såvel sentralt som perifert i en integrert helse- og sosialsektor.

Ensartede regler for transport av døde innen Norden, som Nordisk Råds presidium hadde anmodet de nordiske regjeringer om å overveie etter at spørsmålet var blitt reist i det sosial-politiske utvalg, ble fra svensk side tilrådet stilt i bero i påvente av hva det pågående arbeid i Europarådet ville føre til. Det ansås ønskelig at Danmarks delegat i vedkommende komite fikk anledning til å påvirke arbeidet i retning av forenkling og harmonisering av bestemmelsene.

Utlendingers rettigheter til sykehusbehandling innen de nordiske land ble tatt opp til drøftelse fra finsk side, hvorfra det ble påpekt at forskjellene ikke er så store etter at man hadde fått den nordiske overenskomst av 1967 om sykehjelp under midlertidig opphold. Diskusjonen viste imidlertid at grunnlaget for beregningen av hvilken godtgjørelse sykehusene skulle ha, kunne variere adskillig og at det derfor kunne trenge bestemmelser som normaliserte disse forhold. Man konkluderte med å ville oppfordre det nordiske sosialpolitiske utvalg til å drøfte reglene.

En kort gjensidig orientering om poliomyelittsituasjonen åpenbarte at en meget høy prosent av befolkningen i de nordiske land nå er gjennomvaksinert og at de problemer man nå sto overfor blant annet gjaldt sporadiske importerte tilfeller fra utlandet og tilfeller av vaksineindusert polio — som

riktignok bare forekom uhyre sjelden (1 tilfelle pr. 2 millioner vaksinasjonsdoser).

Nordisk samarbeid med hensyn til fremstilling og kontroll av biologiske produkter (spesielt sera og vaksiner) burde kunne formaliseres i høyere grad og omfatte vaksineproduksjon innen de nordiske land, ble det hevdet fra norsk side, hvorfra også ønskeligheten av et felles registreringssystem når det gjaldt vaksinasjonskomplikasjoner ble fremhevet. Møtet var enig om at det på initiativ fra Norge skulle tas skritt til å få utredet mulighetene for et nærmere nordisk samarbeid når det gjelder vaksiner, sera o. l.

En kort gjensidig orientering om ungdomsnarkomanien bragte for dagen blant annet at det stadig var tegn til økt salgstilbud i de nordiske land når det gjaldt narkotiske stoffer. Vanskelighetene i forbindelse med behandlingssituasjonen ble understreket, blant annet det betydelige stress personalet utsettes for der hvor pasientene skal tas hånd om. De narkomane representerte sosialt sett det mest skadede klientel i Sverige. I Norge mente man å kunne registrere en voksende forståelse blant ungdom for at narkotika ikke løser deres spesielle problemer og man har også sett eksempler på at skolemyndigheter og andre foresattes reaksjoner er blitt mere adekvate. Mens ungdomsnarkomanien i Sverige til å begynne med hadde vært sterkt dominert av sentralstimulerende midler, var nå også cannabisprodukter tatt i bruk i voksende omfang, i mindre grad LSD og liknende stoffer. For Danmarks og Norges vedkommende hadde ungdommen til å begynne med nærmest kopiert det amerikanske ungdomsmønster med cannabis som dominerende stoff, mens det nå — i alle fall i Danmark — var tegn på at sentralstimulerende midler og LSD blir brukt.

Sted og tid for neste møte ble fastsatt til Island primo juli 1969, idet man aksepterte en innbydelse fra den islandske helsedirektør, og antok at dagene 3., 4. og 5. juli sannsynligvis ville passe best.

TILLÄGG

Deltagarförteckning över deltagarna vid det utvidgade hälsodirektörmötet i Oslo den 29—30 oktober 1968

Danmark:

Sundhedsstyrelsen:

Medicinaldirektør Esther Ammundsen

Overlæge dr. med. C. J. Møllenbach

Dr. med. Jørgen Worm-Petersen

Indenrigsministeriet:

Kontorchef Folmer Nielsen

Finland:

Social- och hälsovårdsministeriet:

Kanslichef Aarne Tarasti

Medicinalstyrelsen:

Generaldirektör Niilo Pesonen

Överläkare, doc. Holger Hultin

Island:

Justitsministeriet:

Avd.chef Jón Thors

Norge:

Sosialdepartementet:

Departementsråd Ottar Lund

Førstesekretær Kari Terjesen

Helsedirektoratet:

Helsedirektør Karl Evang

Medisinalråd Jon Bjørnsson

Ekspedisjonssjef Knut Munch-Søegaard

Overtannlege S. Bryhn-Ingebrigtsen

Overlege Fr. Mellbye

Overlege Terje Due Strand

Overlege Tryggve Hauan

Overtannlege Per Bærum

Underdirektør Reidar S. Bang

Byråsjef Karl Berntzen

Byråsjef Aase B. Trovik

Byråsjef Idunn Heldal Haugen

Legekonsulent Gurli Gleditsch

Møtets sekretær:

Legekonsulent Øyvind Aarflot

Sverige:

Socialstyrelsen:

Generaldirektör Bror Rexed

Avd.chef Stig Lindgren

Medicinalrådet Malcolm Tottie

Sosialdepartementet:

Statssekreterare Lars-Åke Åström

Rättschefen Gunnar Danielson

Departementsrådet Sven-Olof Hedengren

Kanslirådet Sten-Eric Heinrich

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över berättelsen**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats berättelse från det utvidgade hälsodirektörmötet i Oslo, överlämnad av Norges regering.

Av berättelsen framgår att mötet kommit till stånd i anledning av i rådet väckt medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område (*A 154/s*). Vid mötet behandlades bland annat frågor med anknytning till transplantationskirurgin, kostnaderna för den nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg, aktuella rådsrekommendationer, nordiskt institut för odontologisk materialprovning, såsom gemensam nordisk arbetsmarknad för sjukgymnaster, samarbete om läkemedelsforskning, samarbete om sjukhusplanering, nordisk specialistkompetens för läkare, nordisk arbetsmarknad för farmaceuter och nordisk arbetsmarknad för psykologer, likartade regler för transport av döda inom Norden ävensom situationen såvitt gäller ungdomsnarkomani.

Utskottet, som haft att behandla ovannämnda medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område, har föreslagit rådet, att icke företaga sig något i anledning av medlemsförslaget under hänvisning till det gemensamma mötet i Oslo i oktober 1968, från vilket ifrågavarande berättelse lämnats, med deltagande av cheferna för och tjänstemän från de nordiska medicinalstyrelserna samt representanter för de för hälso- och sjukvården ansvariga departementen/ministerierna i de nordiska länderna. Utskottet hänvisade även till att ett motsvarande gemensamt möte skulle hållas i Island under sommaren 1969 och att sålunda regelbundna gemensamma möten av det slag medlemsförslaget avsett tillkommit.

Utskottet noterar med tillfredsställelse, att det av utskottet i samband med behandlingen av medlemsförslaget uttalade önskemålet om att erhålla årliga berättelser från dessa gemensamma möten redan tillgodosetts. Utskottet finner det värdefullt att på detta sätt kunna följa det nordiska arbetet på hälso- och sjukvårdens område.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger berättelsen till handlingarna.

Stockholm den 3 mars 1969

<i>Johannes Antonsson</i>	<i>Sigurður Bjarnason</i>	<i>Kaj Bundvad</i>
<i>Erling Dinesen</i>	<i>Sven Hammarberg</i>	<i>Kaarlo af Heurlin</i>
<i>Lars Korvald</i>	<i>Lars Larsson</i>	<i>Tyyne Leivo-Larsson</i>
Förman		
<i>Harald Løbak</i>	<i>Gerda Møller</i>	<i>Salve Salvesen</i>
	<i>Juho Tenhiälä</i>	

Meddelande

om rekommendation nr 18/1958 angående gemensam arbetsmarknad för sjukgymnaster

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Oslo den 15 november 1958 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna,

1. att arbetet med att utjämna olikheterna i sjukgymnastutbildningen i de nordiska länderna fortsättes i syfte att bringa alla utbildningsanstalter upp på en för samtliga länder godtagbar nivå,
2. att länderna efter samråd fastställer, vilka utbildningsinstitut som kan godtagas såsom grundval för auktorisation i Norden,
3. att länderna — i de fall då utbildningen icke kan anses likvärdig — utan tidsutdräkt söker att i samråd fastställa arten och omfattningen av den tilläggsutbildning som kan befinnas erforderlig i varje land för sig, för att auktorisation skall kunna ges åt där verksamma sjukgymnaster, samt åtager sig att tillhandahålla sådan utbildning samt
4. att en sådan ordning införes i Danmark, Finland, Norge och Sverige, som möjliggör för sjukgymnaster, vilka har avlagt vederbörlig examen för utövande av sjukgymnastyrket i ett av dessa länder, att erhålla behörighet för yrket även i de övriga länderna mot företeende av bevis om sin behörighet i examenslandet och — i förekommande fall — om genomgången tilläggsutbildning i vistelseslandet.

Sveriges regering (socialdepartementet) meddelar den 18 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Vid sammanträde den 9 december 1968 i Köbenhavn har representanter för Danmark, Norge, Finland och Sverige enats om ett förslag i ämnet (se *Bilaga*). Förslaget kommer att undergå remissbehandling i de olika länderna.

BILAGA

Förslag
till
**Överenskommelse mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om
gemensam nordisk arbetsmarknad för fysioterapeuter**

De fördragsslutande staterna,
som lidigare träffat överenskommelse om en gemensam nordisk arbetsmarknad,

som anse, att möjligheten för fysioterapeuter till fri rörlighet mellan de nordiska staterna vore till gagn för den medicinska och sociala utvecklingen i dessa stater,

som anse, att den offentligt reglerade utbildningen till fysioterapeuter är i stort sett likvärdig i respektive stater och

som vilja eftersträva en så enhetlig utbildning och lagstiftning som möjligt i fråga om medicinalpersonal,
ha enats om följande.

Artikel 1

Den som i någon av de fördragsslutande staterna vunnit och fortfarande äger obegränsat godkännande såsom fysioterapeut (legitimation, autorisation) skall äga rätt att under de i denna överenskommelse angivna förutsättningarna vinna godkännande såsom fysioterapeut i övriga fördragsslutande stater.

Artikel 2

Fysioterapeut från Finland, som ansöker om godkännande i annan fördragsslutande stat, skall — om så kräves — styrka sig äga tillfredsställande kunskaper i annat nordiskt språk.

Fysioterapeut från annan fördragsslutande stat, som ansöker om godkännande i Finland, skall — om så kräves — styrka sig äga tillfredsställande kunskaper i finska språket.

Artikel 3

Fysioterapeut i fördragsslutande stat, som önskar arbeta i annan fördragsslutande stat, skall inför den centrala medicinalmyndigheten i sistnämnda stat styrka sig uppfylla villkoren i artiklarna 1 och 2.

Godkännande som fysioterapeut skall meddelas sökande, som uppfyller nyssnämnda villkor, därest det icke föreligger omständigheter, som kan medföra återkallande av godkännandet.

Artikel 4

Har godkännande återkallats av den stat, som ursprungligen meddelade detsamma, bör av annan fördragsslutande stat senare meddelat godkännande återkallas. I övrigt må ett senare godkännande endast återkallas i enlighet med gällande bestämmelser i den stat som meddelat detsamma, dock att hänsyn må lagas till i annan fördragsslutande stat begånget brott eller adagalagd grov oskicklighet vid utövning av fysioterapeutyrket eller visad uppenbar olämplighet såsom fysioterapeut.

De centrala medicinalmyndigheterna i de fördragsslutande staterna skall ömsesidigt underrätta varandra om återkallande av godkännande som fysioterapeut.

Artikel 5

Fysioterapeut, som har godkänts i enlighet med bestämmelserna i denna överenskommelse, bör i princip vara berättigad att söka och erhålla anställning som fysioterapeut i annan fördragsslutande stat utan hinder av att sökanden icke är medborgare i denna stat.

Tjänstgöring som fysioterapeut i någon av de fördragsslutande staterna bör i annan fördragsslutande stat, där tjänstgöringen fortsätter, tillmätas samma värde som motsvarande tjänstgöring i sistnämnda stat.

Artikel 6

Fysioterapeut i fördragsslutande stat, som erhållit tjänst i annan fördragsslutande stat, bör i princip vara likställd med fysioterapeut i sistnämnda stat såvitt angår rätt till lön och pension samt övriga med tjänsten förenade förmåner.

Artikel 7

Envar av de fördragsslutande staterna skall efter undertecknandet av denna överenskommelse — i den mån så befinnes möjligt — genomföra ändringar i gällande interna bestämmelser i överensstämmelse med de i artiklarna 5 och 6 angivna principerna såvitt angår statliga civila tjänster ävensom medverka till att dessa principer vinner tillämpning jämväl i icke-statliga tjänster.

Artikel 8

De centrala medicinalmyndigheterna i de fördragsslutande staterna bör följa utvecklingen på arbetsmarknaden för fysioterapeuter i respektive stater, och då särskilda åtgärder finns påkallade göra anmälan därom till den

enligt artikel 5 i överenskommelsen den 22 maj 1954 om gemensam arbetsmarknad tillsätta kommissionen.

De centrala medicinalmyndigheterna bör fortlöpande lämna varandra uppgifter och upplysningar, som är av betydelse för bedömningen av utvecklingen på arbetsmarknaden för fysioterapeuter i de fördragsslutande staterna.

Artikel 9

Efter förhandlingar må Island kunna ansluta sig till denna överenskommelse.

Artikel 10

Denna överenskommelse skall ratificeras och ratifikationshandlingarna deponeras i det svenska utrikesdepartementet.

Överenskommelsen träder i kraft tre månader efter det att samtliga ratifikationshandlingar deponerats.

Envar av de fördragsslutande staterna kan uppsäga överenskommelsen med en uppsägningstid av sex månader att upphöra den 1 juli eller den 1 januari.

Envar av de fördragsslutande staterna kan med omedelbar verkan sätta överenskommelsen ur kraft i förhållande till en eller flera av de övriga fördragsslutande staterna i händelse av krig eller krigsfara eller när andra särskilda nationella eller internationella förhållanden gör det nödvändigt. Berörda staters regeringar skall omedelbart underrättas om beslutet.

Till bekräftelse härav har undertecknade, som är därtill behöriga, undertecknat denna överenskommelse och försett densamma med sina sigill.

Som skedde i Stockholm i ett exemplar på svenska, danska, finska och norska språken, vilka alla äger lika giltighet.

Det svenska utrikesdepartementet skall överlämna bestyrkta avskrifter därav till övriga fördragsslutande staters regeringar.

Meddelande
om rekommendation nr 19/1958 angående gemensam arbetsmarknad
för veterinärer

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Oslo den 15 november 1958 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna,

1. att arbetet med att utjämna sådana olikheter i veterinärutbildningen i de nordiska länderna, som icke är belingade av speciella nationella förhållanden, påskyndas,

2. att eventuella hinder att erhålla behörighet som veterinär, vilka grundar sig på medborgarskap, undanröjes samt

3. att en sådan ordning införes i Danmark, Finland, Norge och Sverige, som möjliggör för veterinärer, vilka har avlagt vederbörlig examen för utövande av veterinäryrket i ett av dessa länder, att erhålla behörighet för yrket även i de övriga länderna mot företeende av bevis om sin behörighet i examenslandet och om sådan kompletterande utbildning i vistelselandet, som är erforderlig för förtroendet med de speciella yrkesförhållandena därstädes.

Danmarks regering (landbruksministeriet) meddelar den 23 december 1968:

I betænkning af 3. april 1967 fra Nordisk Råds socialpolitiske udvalg over meddelelser til Nordisk Råds 15. session 1967 om rekommendation nr. 19/1958 har udvalget givet udtryk for, at der efter udvalgets mening bør udarbejdes udkast til konvention om fælles nordisk arbejdsmarked for dyrlæger.

Et af landbruksministeriet nedsat udvalg med repræsentanter fra veterinærnærdirektoratet, Den danske Dyrlægeforening og landbruksministeriet har udarbejdet et foreløbigt udkast til en sådan konvention. Udkastet har været forelagt landbruksministerierne, veterinærstyrelserne og dyrlægeforeningerne i de øvrige nordiske lande til udtalelse.

Forslag til konvention forventes at foreligge inden rådets næste ordinære session.

Meddelanden

om rekommendation nr 22/1958 angående utvidgat samarbete vid utnyttjandet av vattenkrafttillgångarna

(Överlämnade av Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 15 november 1958 enades representanter för regeringarna om att *S v e r i g e* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige att fortsätta det inledda samarbetet på kraftområdet mellan länderna samt därvid i första hand låta utarbeta en plan för utbyggnad av vattenkraften i Torne älv och Kalix älv och i samband därmed framlägga förslag om den administrativa och juridiska handläggningen i de berörda länderna av en sådan utbyggnad, ävensom undersöka om behov föreligger av en allmän vattenrättskonvention dels mellan Finland och Norge, dels mellan Finland och Sverige.

Norges regering (Departementet for industri og håndverk) meddelar den 28 december 1968:

Vedrørende rek. nr 22/1958/e, Utvidgat samarbete vid utnyttjande av vattenkrafttillgångarna, har Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen avgitt uttalelse (*se Bihang*).

Departementet viser til uttalelsen og har intet ytterligere å tilføye.

BIHANG

Yttrande den 17 december 1968 från Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen över rekommendation nr 22/1958/e rörande samarbete vid utnyttjandet av vattenkrafttillgångarna

Etter at NORDEL ble dannet — — — har denne institusjon tatt seg av de vesentligste spørsmål som hører inn under elkraftsamarbeidet i Norden. Etter de retningslinjer som er gitt i dokument 550/1968 fra Nordisk Råd under Meddelanden side 3 bør felles rapport fra NORDEL's virksomhet gis av en regjering. Da NORDEL's formann og sekretariat for tiden ligger hos

Danmark, skulle vi tro at man kan vente en utredning om denne institusjons virksomhet derfra.

På planleggingsområdet er det innen NORDEL dannet et eget utvalg med planeringsdirektør J. Norrby (Sverige) som formann. Eventuelt vil det fra svensk side kunne ventes en rapport om denne spesielle virksomheten.

Når det gjelder samarbeidet om utnyttelse av vannkraftressursene kan nevnes at i Skjomon-området og øvre del av Lule älv har det foregått et utredningsarbeid i fellesskap mellom Statens vattenfallsverk og NVE. I St.prp. nr. 1 1968—69, side 16 sies det at samtidig med arbeidet med separat norsk utbygging ble det, i samarbeid mellom partene, nedlagt et stort arbeid i forbindelse med en meget interessant plan om en felles svensk/norsk kraftstasjon i Skjoman. Fellesutbyggingen ble av begge parter funnet økonomisk gunstig, fra norsk side meget gunstig, men på svensk side var det funnet grunnere som talte mot fellesprosjektet og 30. januar 1968 ble det videre arbeidet med planen besluttet nedlagt. Det vil derfor bli bygget separat norsk anlegg (se St. prp. nr. 1. Statskraftverkene, side 16). Dog har partene foreslått for de respektive lands konsesjonsmyndigheter en ordning som går ut på å utnytte et magasin på norsk side i et nedslagsfelt med avløp til den svensk-norske sjö Sitasjaure ved å la de øvrige magasiner i Skjoman-anlegget kommunisere med Sitasjaure.

Blant annet i forbindelse med at eksportkontrakten mellom Den norske stat ved NVE og Aktiebolaget Svarthålsforsen (tilhørende Stockholms elektrisitetsverk) av 10. juli og 15. september 1955 om levering av kraft fra Nos kraftverk utløper den 30. juni 1975, vil det bli nødvendig å forsterke overføringsnettlet fra Nea mot Trondheim. Det er planlagt der en ny 275 kV linje. I denne sammenheng har Vattenfall og NVE planer om å øke overførings- evnen på forbindelsen Nea—Järpen ved å heve spenningen fra 220 kV til 275 kV med transformering i Järpen.

Sve r i g e s r e g e r i n g (finansdepartementet) meddelar den 20 desember 1968:

Samarbetsorganisationen NORDEL har fortsatt sitt arbete. Inom plane- ringsutskottet pågår ett utredningsarbete, som bl. a. siktar på att klarlägga kraftutbyggnaderna i Norden därest en samnordisk planering förelåg. Drift- utskottet har fortsatt sin verksamhet med en successivutvidgning av arbets- uppgifterna.

Förberedelser för idrifttagning av den nya 23 mil långa 400 kV ledningen till Finland pågår för närvarande. Samarbete med Finland sker för lösning av de tekniska problem som uppstår i samband med idrifttagningen.

Den finsk-svenska gränsälvskommittén, som tillsatts för att utarbeta för- slag till allmän vattenrättskonvention mellan Finland och Sverige, har av- slutat sitt arbete.

De föregående år omnämnda diskussionerna mellan vattenfall och Norges Vassdrags- og elektrisitetsvesen angående gemensamt utnyttjande av viss vattenkraft i gränsområdet i trakten av Narvik har lett till ett samarbete i regleringsfrågor. Sålunda skall enligt ett avtal i augusti 1968 mellan de båda verken NVE kunna innehålla vatten i det norska Langvatn (källsjö till Lule- älven) mot att motsvarande vattenmängd via en tunnel släppes från Kjårda-

vatn till Sitasjaure på svenska sidan. Det sålunda i Langvatn magasinerade vattnet skall under vintern transiteras genom Sitasjaure till Kjårdavatn för utnyttjning i Skjomen-verkene. Ingen påverkan av vattenstånd eller vattenföringar i Sitasjaure och nedströms därom skall förekomma. Å andra sidan skall NVE medverka till att få en smidig lösning av de frågor som uppkommer genom inverkan på norskt område av den reglering av Sitasjaure som vattenfall avser att genomföra.

I detta sammanhang kan även erinras om att NORDEL syftar till att främja nordiskt samarbete beträffande produktion, distribution och konsumtion av elenergi och således har ett vidare verksamhetsfält än vad som innefattas i rubricerade rekommendation. NORDEL har under året i skrivelse den 16 september till Nordiska rådet uttalat sig om kärnkraftsamarbetet i Norden.

Frågan om ett ökat samarbete på energiområdet behandlas i de pågående överläggningarna om ett närmare ekonomiskt samarbete i Norden.

TILLÄGG

NORDEL:s verksamhet under 1967

NORDEL kan ved udgivelsen af sin 5. årsberetning glæde sig over en stadig voksende virksomhed inden for sit område, ligesom også den interesse, der udefra vises samarbejdsorganet, har været stigende. NORDEL er en sammenslutning af personer, der direkte repræsenterer den altovervejende del af elforsyningen i de 5 nordiske lande. Det er et rådgivende organ til fremme af internationalt, herunder først og fremmest nordisk, samarbejde med hensyn til produktion, distribution og forbrug af elektricitet. Vigtige arbejdsområder er det aktuelle driftssamarbejde såvel som langsigtet systemplanlægning, hvor optimale løsninger til gavn for alle parter til enhver tid tilsigtes på økonomisk og sikkerhedsmæssig baggrund. Man er allerede nået vidt ad denne vej og agter at fortsætte linien fremover. NORDEL har også taget andre arbejdsopgaver op, som det fremgår af den følgende beretning for 1967.

I beregningsåret er der udarbejdet kvartalsrapporter med oplysninger fra de nordiske lande om produktion, udveksling — indbyrdes og med andre lande — samt forbrug af elenergi. Der er udvekslet rapporter med den kontinentale elorganisation U.C.P.T.E.

Nordisk Råd har ligesom i de foregående år modtaget en redegørelse for NORDEL's virksomhed.

Direktør Tauno Bergholm, tidligere Finlands elektricitetsverksforening,

og direktør Olof Berg, tidligere Stockholms elverk, er i 1967 fratrukket som NORDEL-medlemmer. Begge har ydet et fortjenstfuldt arbejde for NORDEL siden organets start. I stedet er indtrådt direktør Tapio Kunnas og direktør J.-E. Ryman.

Det 5. ordinære møde i NORDEL afholdtes på Vendsysselværket i Danmark den 25. august 1967. Desuden har der fundet et omfattende udvalgsarbejde sted i beretningsåret. Hovedpunkter af NORDEL's virksomhed vil blive omtalt i det følgende, hvor der indledningsvis gives en kort oversigt over forhold vedrørende elforsyningen i hvert af de nordiske lande.

Danmark

Mange ydre forhold har i 1967 øvet indflydelse på Danmarks elforsyning. Krigen i Mellemøsten i juni måned og lukningen af Suezkanalen påvirkede oliepriserne, selv om det dog skal bemærkes, at kanalens betydning i så henseende reduceres mere og mere. Indførelsen den 3. juli 1967 af merværdiafgiften — den såkaldte moms — medførte overgangsproblemer og øget administration. Den orkanagtige storm i oktober voldte i større dele af landet betydelige skader på ledningsnettene, og endelig pålagde Danmarks 8 procent devaluering den 19. november 1967 og en samtidig lov om avancestop elværkerne forøgede økonomiske byrder.

Til gengæld har man kunnet glæde sig over, at den nedgang i stignings-takten for elforbruget, som konstateredes i løbet af 1966, nu synes at være overvundet, bl. a. som følge af den stigende levering til boligerne. Det samlede elforbrug i 1967 steg med ca. 9 procent i forhold til det foregående år. Importen fra Sverige har ligesom i 1966 vært meget betydelig, således at produktionen på de danske kraftværker kun voksede med ca. 2 procent.

I beretningsåret idriftsattes det nye Vendsysselværket med en 130 MW enhed, ligesom den første 250 MW maskinenhed i Danmark toges i drift på Asnæsværket. I de kommende 5—6 år vil kraftværkskapaciteten blive forøget med ca. 2 000 MW i konventionelle grundlastenheder. Derudover er der planer om i begyndelsen af 1970'erne at indpasse spidskraftenheder i form af gasturbineanlæg eller forenklede dampkraftenheder.

Derimod har man endnu ikke truffet afgørelse om bygning af store kernekraftanlæg. På grundlag af de i 1967 foreliggende oplysninger om udviklingen i anlægspriser og i priserne for konventionelt og nukleart brændsel må man skønne, at det ud fra elværkernes interesser næppe vil kunne lønne sig at indpasse de første nukleare enheder i kraftsystemet før i slutningen af 1970'erne.

For perioden 1967—1976 beregnes de samlede investeringer i produktionsværker og primære fordelingsanlæg at andrage ca. 6 milliarder d. kr. På basis af det af kraftværkerne opgivne kapitalforbrug er disses lånebehov i samme periode beregnet til 8—900 mill. kr., hvoraf ca. 300 mill. kr. dog må antages at være af kortfristet karakter. De i Danmark eksisterende vanskelige kapi-

talforhold bevirker, at kraftværkerne har måttet gennemføre en stadig større grad af selvfinansiering.

I 1967 er arbejdet blevet fortsat inden for de i sidste årsberetning omtalte 3 arbejdsgrupper, der beskæftiger sig med henholdsvis en eventuel Store Bælts-forbindelse, udbudsbetingelser for kernekraftværker samt forberedende undersøgelser af tekniske og administrative problemer i forbindelse med myndighedernes stillingtagen til kommende ansøgninger om tilladelse til opførelse af kernekraftværker i Danmark.

Finland

Produktionskapaciteten i Finland er endnu rigelig, men nærmer sig dog en optimal balance, hvilket betyder, at ca. 90 procent af elforbruget i tilfælde af middel vandtilløb dækkes af vandkraft, modtrykskraft samt importeret overskudsvandkraft, og at de installerede kondensationskraftværker samt fast import af elenergi fra nabolandene med stor sikkerhed tilgodeser kraftbehovet under de dårligste vandtilløbsforhold.

Som følge dels af verdenskonjunkturerne, dels af landets egne vanskeligheder har den økonomiske aktivitet været nedsat i de senere år, og dette har også haft sin indflydelse på kraftsituationen.

Bruttoelforbruget i 1967 steg i forhold til det foregående år med ca. 6 procent, d. v. s. betydelig mindre end middelstigningen i perioden 1960—1966, som har været nær 10 procent p. a. Den aftagende tilvækst skyldtes i vid udstrækning storindustrien, herunder skov- og metallindustrien, medens andre forbrugergrupper, især husholdninger og småindustrier, fortsat har øget elforbruget kraftigt.

Forbrugersidens struktur ændrer sig fortsat, således at skovindustriens såvel som hele industriens andel sænkes på grund af den stærkere stigning i det offentlige forbrug og i leveringen til boliger, hvor ikke mindst elopvarmning spiller en vigtig rolle. Elforbruget ventes i 8-års perioden 1968—1975 at stige med ca. 8 procent p. a.

Der er i Finland bestræbelser i gang for at rationalisere distributionen med sigte på at opnå lavere leveringspriser. Et middel i så henseende er øget fortståelse for betydningen af aktiv markedsføringspolitik. Ved udgangen af 1967 fandtes der ca. 6 500 elvarmeforbrugere, hvis antal forventes at stige til 12 000 ultimo 1968. Akkumulerende elopvarmning har hidtil været overvejende, medens en stadig større del af de opvarmningsanlæg, som installeres nu og i fremtiden, vil blive udført med direkte opvarmning.

I 1967 øgedes produktionskapaciteten kun med ca. 135 MW, og stigningen vil stadig være ringe i de nærmest følgende år. Hertil kommer nogle nye søreguleringer, som forbereder udnyttelsen af visse eksisterende vandkraftværker.

Udbygningsprogrammet for begyndelsen af 1970'erne er endnu ikke helt klarlagt som følge af den efter beretningsårets udløb vedtagne udsættelse af

indførelsen af kernekraftanlæg. I store træk vil der dog foruden vandkraft-anlæg blive tale om gasturbiner eller tilsvarende billig kondensationskraft samt om installation af kraft-varmeeffekt. Endvidere påregnes bygget et større konventionelt varmekraftværk på 5—600 MW i 2 enheder, som skulle være driftsklare i 1974—1975. Først derefter kan man igen tænke på kernekraft.

Arbejdet med forstærkning af landets stamlinienet i retningen nord-syd fortsættes. Anledningen hertil er dels den øgede kraftværkskapacitet i Nordfinland, dels de større samarbejdsmuligheder med Sverige i tilknytning til en ny 400 kV ledning Finland—Sverige, som idriftsættes i 1970.

Kapitalknapheden er fortsat en dominerende faktor for den økonomiske udvikling i landet. Den samlede elforsyning skal årlig anvende ca. 350 mill. FM, hvoraf godt en tredjedel går til distributionssektoren og stort set dækkes ved selvfinansiering. Derimod er selvfinansieringsgraden ubetydelig for udbygningen af produktionsapparatet og stamlinienettet.

Island

Elproduktionen i Island steg i 1967 med ca. 4 procent i forhold til sidste år. Til sammenligning kan nævnes, at middeltilvæksten i 5 ars perioden 1963—67 var 2 procent p. a. Af den samlede produktion blev godt 95 procent produceret med vandkraft.

Kraftværksudbygningen i 1968—1970 regnes at blive ca. 150 MW, hvilket næsten betyder en fordobling af den ved udgangen af 1967 installerede maskineffekt. Anlægsarbejderne ved Burfellkraftværket i Sydisland fortsættes i 1967. Man venter, at det første aggregat af 3 i det første byggetrin skal stå driftsklar i begyndelsen af 1969. Anlægget er på 210 MW fordelt på 2 byggetrin med hver 3×35 MW aggregater.

Forberedelserne til en videre udbygning af Laxá i Nordisland fortsattes i beretningsåret, og en ad hoc komité, som blev nedsat i 1966 for at studere den fremtidige kraftudbygning i Nord- og Østisland, afgav sin indstilling ved årsskiftet 1967/1968. Den rekommanderer, at man inden Laxá bygger et geotermisk modtrykskraftværk, samt at man forbinder Nord- og Østisland med en højspændingsledning. Opførelsen af det geotermiske værk er senere endelig besluttet.

I april måned 1967 vedtog Altinget den såkaldte »energilov», der erstatter elektricitetsloven af 1946. De vigtigste ændringer er, at Statens elvæsen omorganiseres således, at det i fremtiden skal tage sig af energispørgsmål generelt, og at statens elværker organisationsmæssigt udskilles fra elvæsenet og konstitueres som en særlig statsinstitution. Samtidig har man ændret navnet på Statens elvæsen til Statens energistyreelse, medens elværkerne beholder deres hidtidige navn, Statens elværker. Det kan bemærkes, at i praksis har Statens elvæsens arbejdsområde i forvejen omfattet andre energiformer end elektricitet, navnlig jordvarme. Den nye lov trådte i kraft den 1. juli 1967.

Man har i Island, ligesom i mange andre lande, længe haft vanskeligheder med at fremskaffe den nødvendige kapital til kraftudbygningen. Medens distributionsselskaberne i det store og hele finansierer anlægsudvidelserne med egne midler, er kraftproducenternes selvfinansieringsevne overordentlig ringe. Den fornødne kapital til bygning af kraftværker og hovedledninger må derfor fremskaffes ved midler fra det yderst stramme lånemarked.

Norge

I beretningsåret var der stort set gode vandforhold over hele landet. Totalproduktionen blev ca. 9 procent større end i 1966. Bruttoelforbruget øgedes med ca. 7 procent, medens sligningen i den foregående 5-års periode var gennemsnitlig godt 6 procent p. a. Bruttoelforbruget pr. indbygger blev i 1967 ca. 12 400 kWh, og den særlig kraftkrævende industri tegnede sig for omtrent 45 procent af totalforbruget. Vandkraftudbygningen fortsættes. Således regnes der installeret ca. 2 500 MW ny kraftværkseffekt i perioden 1968—1970.

Den »tørårskomite«, som blev omtalt i beretningen for 1966, ventes at afgive sin indstilling i 1968. Endvidere foretager Statens energiråd en undersøgelse af de generelle energiproblemer, hvorved elproduktionsapparatets sammensætning i stor udstrækning behandles. Også denne udredning regnes afsluttet i 1968. Begge de nævnte udredninger ventes at give anvisninger på mulighederne for termiske kraftværkers indpasning i det norske elkraftsystem. Spørgsmålene om idriftsættelsestidspunkt, placering, størrelse og typevalg skal herved ses i økonomisk og sikkerhedsmæssig belysning. Som et alternativ til egne varmekraftværker betragtes en forstærkning af samarbejdslinierne til nabolandene, som giver større mulighed for import i tørre år og eksport af overskudskraft i vandrige år.

A/S Hafslund planlægger på en gruppe kraftselskabers vegne konventionelle varmekraftværker, hvoraf det første anlæg vil være i drift omkring midten af 1970'erne. Endvidere arbejder Institutt for atomenergi, Norsk hydro og Statskraftverkene med planer for et 500 MWe kernekraftværk. Arbejdet er koncentreret om BWR og AGR, og begge typer vil blive udformet for såvel indbygning i bjerg som opførelse i fri luft.

Stamlinienettet udbygges til stadighed. I forbindelse hermed har der siden 1959 været en prøveordning i gang på Østlandet angående regler for opkrævning af overføringsafgifter og tab for hovednettet. Reglerne har stort set svaret til forventningerne og antages med små ændringer at blive indført i 1968.

Et udvalg sammensat af repræsentanter fra samkøringsorganisationerne og Statskraftverkene skal stille forslag om samkøring af alle områder i Norge. Man håber herved at få fælles regler for udveksling af kraft og afregning samt den bedst mulige totaludnyttelse af kraftværkerne, samme leveringssikkerhed til enhver tid i alle områder osv. En sådan ordning vil betyde,

at det samarbejde, som i dag praktiseres inden for hvert enkelt samkøringsområde, udvides til at gælde hele landet.

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har igangsat en ny udredning om kraftpriser og tariffer, som bl. a. påtænkes at skulle danne grundlag for en vurdering i Stortinget af statens prispolitik for elsalg.

Inden for elsektoren regnes med et årligt kapitalforbrug på ca. 1 600 mill. n. kr. Selvfinansieringsevnen i de norske kraftselskaber er relativt ringe, og en stor del af investeringerne må foretages ved inden- og udenlandske lån samt bevillinger til Statskraftverkene over statsbudgettet. Tilladelse til at optage lån er stort set centralt dirigeret, og der øves i nogen grad pres på de enkelte kraftselskaber for at få dem til at øge kraftpriserne med en formindskelse af lånebehovet til følge.

Sverige

Også i Sverige har vandforholdene i 1967 været gode. Det største forsyningsproblem hidrørte fra stamlinienettets begrænsede overføringsevne, et forhold, som vil blive stærkt forbedret, når den 6. nord-sydgående 400 kV linie idriftsættes den 1. maj 1969.

Såvel totalproduktionen som primaforbruget steg i 1967 med ca. 6 procent i forhold til 1966 — især detailforbruget voksede stærkt, bl. a. som følge af forøget elopvarmning. Eenergiudvekslingen med nabolandene har været karakteriseret af stor import fra Norge og eksport til Danmark. Sidstnævnte har fundet sted på trods af en række tekniske vanskeligheder for Konti-Skan forbindelsen til Jylland.

Centrala driftsledningen (CDL), som i 1962 forelagde en undersøgelse om elforsyningen i 1970'erne, har i 1967 udsendt en revideret udredning. Behovet for elenergi bedømmes nu at stige betydelig hurtigere, end man antog i 1962, ligesom omkostningerne for moderne varmekraft antages at blive mindst 10 procent lavere end dengang forudsat. For kernekraftens vedkommende beror dette især på, at man nu mener at kunne regne med væsentlig lavere driftsafhængige omkostninger.

Medens produktionssystemets udbygning hidtil er blevet dimensioneret på basis af energiforsyningskriterier, vil i fremtiden effektbalancen under spidslasttid blive afgørende. Dette betyder, at den installerede maskineffekt, som hovedsagelig består af vandkraftanlæg og i nogen grad af termiske grundlastenheder, efterhånden vil udvise et mere nuanceret billede som følge af indførelsen af egentlige spidslastmaskiner. Forholdet mellem installeret effekt i vandkraft, kernekraft, kondens- og modtrykskraft samt spidskraft, der i 1970 regnes at være 71 procent, 3 procent, 25 procent og 1 procent, skønnes i 1980 at blive 43 procent, 22 procent, 24 procent og 11 procent.

En stor del af udbygningen antages således at finde sted som kernekraftenheder. Af økonomiske grunde bør disse bygges så store som muligt under

hensyntagen til belastningsforholdene og til kraftsystemets driftssikkerhed, som bl. a. understøttes af samkøringsforbindelserne med udlandet.

Det er indlysende, at udredningens resultat beror på de valgte forudsætninger og disses eventuelle variationer. Om der skal bygges kernekraft eller konventionelle, termiske grundlastværker, beror i høj grad på prisen på fossilt brændsel. Det er således anført i undersøgelsen, at den anvendte langsigtede oliepris på 7 sv. kr./Gcal giver klare indikationer for, at kernekraft bør foretrækkes, medens konventionelle værker kan konkurrere, hvis olieprisen bliver 5 sv. kr./Gcal.

Statens vattenfallsverk idriftsætter kernekraftenheder i 1973 og 1974 på henholdsvis 760 MW og 800 MW. Den første, og muligvis begge maskinenheder, vil blive placeret i Ringhals syd for Göteborg. Også de private og kommunale elselskaber har planer om nukleare værker. Foruden Oskarshamnsværket på 400 MW, som er under opførelse og idrifttages i 1970, påtænkes bl. a. anlæg ved Barsebäck på Skånes vestkyst og et kraftvarmeværk ved Värtan i Stockholm. Det sidstnævnte skal ses i sammenhæng med det stadig stigende luftforureningsproblem.

Hvad udbygningen med spidskraft angår, overvejes foruden sædvanlige gasturbineanlæg også gasturbiner med luftmagasin indsprængt i bjerg samt pumpekraftværker med det nedre vandmagasin nedsprængt i klipperne langt under jordoverfladen.

I foråret 1967 er principperne for en stamlinieaftale mellem de svenske kraftforetagender blevet fastlagt og sagen taget op til nærmere drøftelse i løbet af efteråret. Stamlinieaftalen skal træde i kraft i 1969.

Samarbejdet mellem landene

Årets gode vandkraftforhold har givet anledning til udveksling af overskudsenergi, fortrinsvis i retningen fra Norge til Sverige og fra Sverige til Danmark. Hertil kommer aftalerne om faste leverancer samt gensidig hjælp i tilfælde af driftsforstyrrelser. Angående samarbejdet med ikke NORDEL-lande skal fremhæves leveringen fra Danmark til Vesttyskland, hvoraf en del hidrører fra Sverige. De omtalte udvekslinger er et udtryk for de løbende bestræbelser, som udfoldes for at opnå den bedst mulige udnyttelse af kraftressourcerne.

NORDEL's driftsudvalg

Formand: Afdelingsdirektør A. Hiekkø, Finland.

Udvalget har rutinemæssigt behandlet aktuelle samkørningsspørgsmål såsom energiudvekslingen og kraftsituationen for NORDEL-landene samt driftssikkerheden og driftsforstyrrelserne i det nordiske kraftsystem. Herunder skal specielt nævnes problemerne i forbindelse med fremkomsten af udæmpede effektpendlinger på ledningsnettet i sidste halvdel af 1967.

Endvidere er der periodisk — bl. a. på ugentlig basis — sendt oplysninger mellem landene om drifts- og prisforhold af betydning for samarbejdet.

Endelig har udvalget beskæftiget sig med en del mere specielle problemer. Undersøgelser vedrørende varmekraftværkernes driftspålidelighed er således fortsat inden for en underkomité, hvorfra talmateriale offentliggøres i artiklen »Elforsyningsens leverings sikkerhed», som findes til sidst i denne NORDEL-rapport.

Spørgsmålet om lavfrekvenskørsel på varmekraftværker samt automatisk belastningsudkobling er af fælles interesse for de samarbejdende NORDEL-kraftforetagender, som har iværksat specielle undersøgelser på dette punkt, ligesom man har interesseret sig for de foranstaltninger, som andetsteds, f. eks. inden for U.C.P.T.E., er truffet til imødegåelse af store driftsforstyrrelser.

I beretningsåret har en fortsat drøftelse fundet sted om principspørgsmål vedrørende kraftvurdering og prisfastsættelse.

NORDEL's planlægningsudvalg

Formand: Planlægningsdirektør J. Norrby, Sverige.

Den løbende information inden for udvalget om udbygningsplanerne i de respektive lande forøger samarbejds mulighederne, eksempelvis ved alternerende bygning af store varmekraftaggregater. Endvidere har udvalget beskæftiget sig med spørgsmål som belastningsudligning, hydrologisk udligning, tørårssikkerhed, spidskraftudbygning samt kraftbalanceberedninger for det samlede nordiske system. Hertil kommer vurdering af reserveeffekt, regulerings- og stabilitetsproblemer samt forstærkning af samkørbindingerne.

Udvalget fortsætter sit arbejde med de nævnte problemer for at belyse mulige fordele ved en udvidet samordning af udbygningsplanlægningen og samkøringen. Det påregnes, at sådanne fordele vil kunne opnås

i form af udligningsgevinster med henblik på belastning (herunder også reservekørsel) og vandressourcer,

ved øget stabilitet under driftsforstyrrelser samt

ved optimering af nødvendige værksudbygninger under hensyn til givne dimensioneringskriterier vedrørende effekt og energi.

Komiteen for drifts- og afregningsterminologi

Formand: Overingeniør L. Gustafsson, Sverige.

Komiteen har fortsat sin virksomhed med at behandle terminologispørgsmål i forbindelse med driftsforhold, kraftbalanceregninger samt planlægning.

Komiteen for statistik over driftsforstyrrelser

Formand: Overingeniør J. Landmark Bråten, Norge.

Komiteen har samlet og udgivet detaljerede statistikker for 1965 og 1966

over fejl i ledningsanlæg for højere spændinger samt i tilsluttede generatorer og fasekompensatorer i Danmark, Finland, Norge og Sverige. I tilknytning hertil er udarbejdet sammenstillinger for at lette oversigten og vurderingen af hyppigheden for de vigtigste fejl.

Statistikken tager sigte på at give visse oversigter over hovedtal, men derudover er det muligt at trække en række oplysninger ud af det materiale, som statistikken bygger på. Dette materiale er i flere tilfælde brugt til nærmere studium af specielle problemer. For at sådanne specialstudier kan foretages ved indtrædende behov, arbejder komiteen videre med at lægge forholdene til rette herfor på nordisk basis. Endvidere udarbejdes en statistik for 1967.

Komiteen for korona og radioforstyrrelser

Formand: Civilingeniør K. Pönni, Finland.

Komiteen har kompletteret den i 1966 afgivne rapport og har dermed afsluttet sin virksomhed, som har været koncentreret om de særlige forhold (f. eks. stærk frost) i Norden. Man holder sig dog fortsat orienteret om problemområdet, bl. a. ved kontakt med CIGRE med henblik på en eventuel genoptagelse af arbejder, såfremt motivering herfor skulle indiræffe.

Komiteen for kraftforsyningsstatistik

Formand: Civilingeniør J. G. Kurø, Danmark.

Komiteen har fortsat sin kritiske gennemgang af NORDEL's kraftforsyningsstatistik og vil, når arbejdet hermed er afsluttet, fremkomme med ændringsforslag på grundlag af de erfaringer, som er opnået i den forløbne tid.

Øvrig virksomhed

NORDEL holdes løbende underrettet om arbejdet inden for den »Nordiske CIGRE-komité for systemplanlægning, drift og stabilitet» og har over for komiteen rejst spørgsmålet om foranstaltninger til imødegåelse af de ovenfor nævnte effektpendlinger i det nordiske samarbejdssystem. Kontakten med den nordiske CIGRE-komité finder sted gennem NORDEL's planlægningsudvalg.

NORDEL har ved direktør E. L. Jacobsen, Danmark, deltaget i OECD's ad hoc arbejdsgruppe vedrørende spørgsmål om store varmekraftaggregater. Arbejdsgruppen afgav i 1967 sin rapport, som med stor interesse er blevet drøftet inden for NORDEL.

Der er i NORDEL interesse for at få klarlagt, i hvilket omfang der finder forsknings- og udviklingsarbejde sted inden for de nordiske elforetagender og disses fællesorganisationer. Mulighederne for en informationsvirksomhed på linie med det amerikanske Edison Electric Institute's »Survey of Re-

search» overvejes, ligesom det søges belyst, om der i internationale organisationer foregår virksomhed af betydning for forsknings- og udviklingspørgsmål inden for NORDEL.

Sluttelig skal nævnes, at NORDEL overvejer et nordisk samarbejde inden for markedsføringsområdet.

TILLÄGGSBIHANG 1

**Energiutväxling mellan NORDEL-länderna inbördes och med
andra länder. GWh**

Leveret til → fra ↓	Dan- mark	Fin- land	Island	Norge	Sverige	Andre lande	Ialt 1967	Produktion NORDEL 1967	
Danmark	.	—	—	—	37	800	837	9480	Denmark
Finland	—	.	—	—	121	—	121	16760	Finland
Island	—	—	.	—	—	—	—	696	Iceland
Norge	—	1	—	—	1927	—	1928	52808	Norway
Sverige	2119	109	—	413	.	—	2641	53840	Sweden
Andre lande	8	3	—	—	—	.	11	—	Other countries
I alt	2127	113	—	413	2085	800	5538	133584	Total
	Den- mark	Fin- land	Ice- land	Nor- way	Swe- den	Other Coun- tries	Total 1967	Production NORDEL 1967	↑ From ← Delivered to

Norden-karta

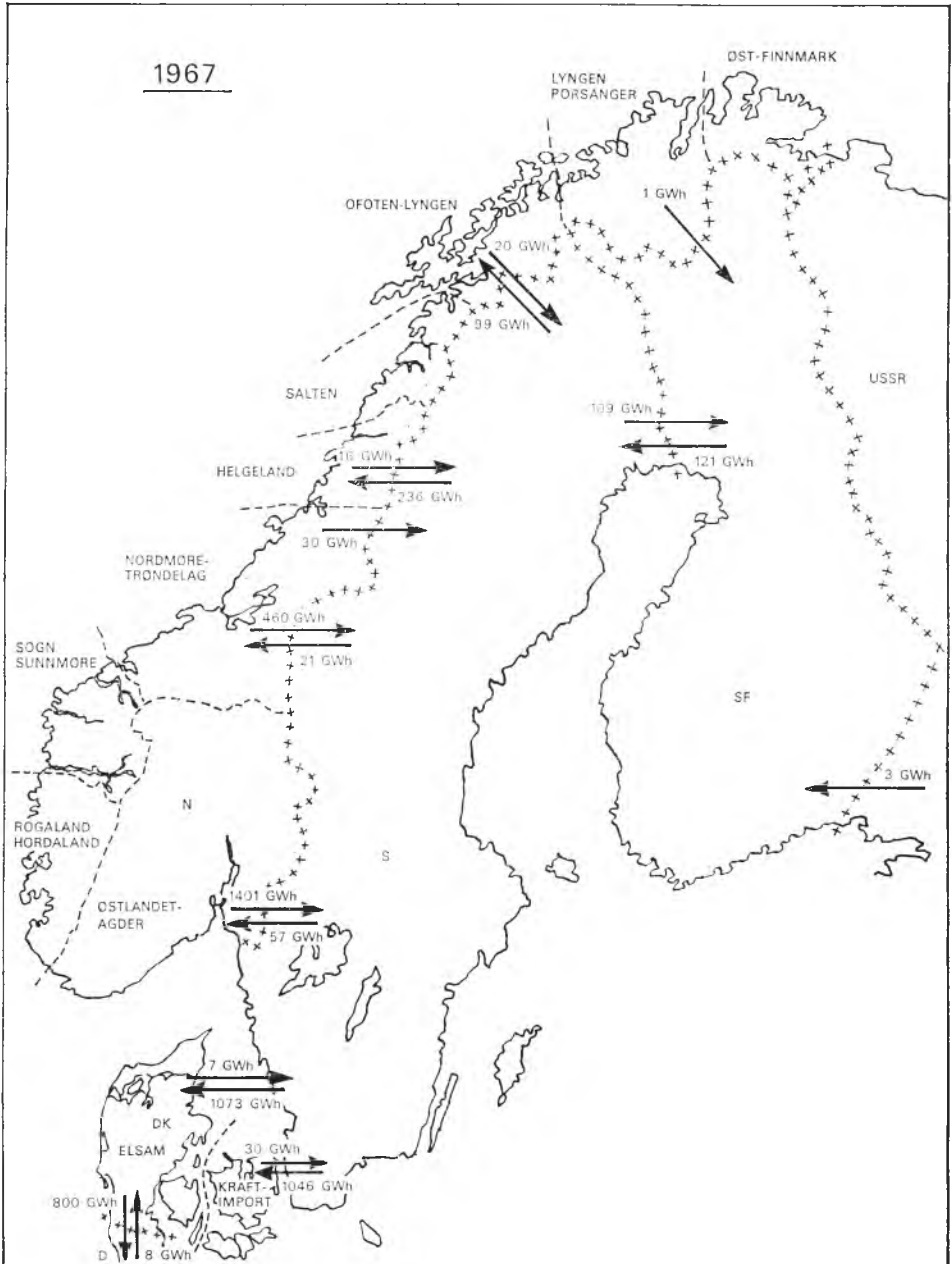

Fig. 17. Elenergiutväxlingen mellan länderna under 1967.
Samkörningsområden i Danmark och elområden i Norge.

Meddelande

om rekommendation nr 31/1958 angående gemensam högre utbildning i trädgårdskonst

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Oslo den 15 november 1958 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringene å ta de nødvendige skritt for å tilveiebringe en felles høyere utdanning i hagekunst i overensstemmelse med det forslag som er fremlagt av Nordisk kulturkomisjon (Sak A 19/1958).

Danmarks regering (ministeriet for kulturelle anliggender) meddelar den 23 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Som oplyst af den danske regering (ministeriet for kulturelle anliggender) i meddelelse af 25. november 1967 har Nordisk betænkning 1967: 5 med indstilling om oprettelse af et Nordisk institut for videreuddannelse i havekunst og landskabsplanlægning af ministeriet været forelagt Landbruksdepartementet, Norge, jordbruksdepartementet, Sverige, lantbruksministeriet, Finland, Det kongelige akademi for de skønne kunster i København, landbrugsministeriet, Danmark, samt visse andre organer om en udtalelse over indstillingen.

Fra svensk side har jordbruksdepartementet meddelt, at Sverige — såfremt de øvrige nordiske lande ønsker det foreslåede institut oprettet — ikke vil modsætte sig, at der optages forhandlinger om at indrette instituttet efter de i betænkningen indeholdte retningslinier. Landbruksdepartementet i Norge kan i princippet tiltræde betænkningens indstilling med visse forbehold om ændringer i det i betænkningen indeholdte udkast til aftale om instituttets oprettelse. Den danske regering kan ligeledes med visse forbehold om den nærmere udformning af aftalen tiltræde oprettelsen af instituttet.

Den danske regering agter herefter at tage initiativet til en afklaring af de organisatoriske spørgsmål med videre, således at det fornødne grundlag kan tilvejebringes for sagens forelæggelse for de bevilgende myndigheder i de enkelte lande.

Meddelanden

om rekommendation nr 32/1958 angående nordisk konvention om sjömäns rättsställning, gemensam hälsotjänst för sjömän m. m.

(Överlämnade av Danmarks, Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Oslo den 15 november 1958 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att efter hand, så snart förutsättningar härför i varje särskilt fall föreligger,

1. utarbeta förslag till en nordisk överenskommelse, som tillförsäkrar sjömän med medborgarskap i ett nordiskt land och tjänstgörande å fartyg, hemmahörande i annat nordiskt land, samma rättsställning som fartygets hemland tillförsäkrar landets egna medborgare inom ramen för gällande sjömanslagstiftning,

2. i fråga om nordiska sjömän vidlaga erforderliga åtgärder för

a. en gemensam hälsotjänst i hamnar utanför Norden,

b. likartade bedömningsgrunder vid läkarundersökning i nordiska och främmande hamnar och

c. likartad undervisning av personal i ledande ställning å fartygen i skeppsmedicin och skeppshygien samt gemensam lärobok för sjömän jämte enhetliga bestämmelser för skeppsapotek (medicinkister) samt

3. fortsätta det pågående utredningsarbetet i fråga om gemensam hälsotjänst för fiskare liksom beträffande försäkringsskydd för sjöfolk.

Danmarks regering (handelsministeriet) meddelar den 18 december 1968:

Under hänvisning til tidligere meddelelser til Nordisk Råd vedrørende rekommendation nr. 32/1958 angående en nordisk konvention om søfolks retsstilling, fælles sundhedstjeneste for søfolk m. m., senest meddelelse af 21. november 1967, Nordisk Råds 16. sesj., s. 1779 meddeles:

De fællesnordiske bestræbelser på at tilvejebringe størst mulig ensartethed på sømandslovens område er fortsat i indeværende år. Formændene for de i Danmark, Norge, Sverige og Finland nedsatte kommissioner til revision af de gældende sømandslove har i indeværende år holdt møder i

Oslo og Helsingfors, og et møde er planlagt til afholdelse i Sverige i februar 1969.

Det tilstræbes, at kommissionsarbejdet kan afsluttes i løbet af året 1969.

Finlands regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 14 januari 1969:

Den samnordiska arbetsgruppen har inte sammanträtt i sin helhet under 1968. Efter det gruppen avgett sitt betänkande med förslag till enhetliga nordiska bestämmelser har Finland avvaktat att Norge som koordinerande land skulle göra ett sammandrag över sakkunnigutlåtandena om fastställande av enhetliga formulär, handböcker avsedda för skeppsapotek m. m.

Norges regering (Departementet for handel og skipsfart) meddelar den 18 december 1968:

En viser til senest den norske regjerings melding av 1. desember 1967 vedrørende ovennevnte rekommandasjon til Nordisk Råds 16. sesjon¹ og skal få meddele:

Den i Norge ved kgl. resolusjon av 1. oktober 1965 nedsatte komité for revisjon av sjømannsloven har ennå ikke avsluttet sitt arbeid. Arbeidet fortsetter også i de tilsvarende komitéer i Danmark, Finland og Sverige.

Revisjonsarbeidet har i 1968 vært drøftet på fellesnordiske formannsmøter i Helsingfors 19.—21. mars og i Oslo 8.—9. oktober. Et nytt fellesmøte med medlemmer av de nordiske komitéer skal avholdes i Sverige i februar 1969.

¹ Se Nordiska rådet, 15:e sess., s. 1779.

Meddelande

om rekommendation nr 11/1960 angående forskning i arktisk medicin

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Reykjavik den 31 juli 1960 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd anbefaler regeringene å ta de nødvendige skritt for opprettelse av en samarbeidskommisjon for forskning innen arktisk medisin og stille de nødvendige midler til disposisjon for kommisjonen, som bør få følgende mandat:

a. å ta initiativ til nye forskningsprosjekter, koordinere igangværende forskningsarbeid og vurdere foreslåtte forskningsprosjekter på den arktiske medisins område i de nordiske land,

b. å fremme forskning innen arktisk medisin på andre måter som den finner hensiktsmessig, samt

c. så snart som mulig å fremlegge resultatene av sine overveielser, herunder også spørsmålet om opprettelse av et nordisk institutt for arktisk medisin, knyttet til et medisinsk fakultet.

Finlands regering (undervisningsministeriet) meddelar den 19 december 1968 å samtlige regeringars vägnar:

Undervisningsministeriet i Finland, som är koordinerande land i detta ärende, hänvisar till sitt meddelande den 30 november 1967¹. Undervisningsministeriet i Finland har efter förhandlingar med representanter för de vidkommande myndigheterna i de övriga nordiska länderna utarbetat ett slutgiltigt förslag till stadgar för Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning daterat den 25 oktober 1968. Förslaget har tillställts de övriga nordiska ländernas regeringar för formellt godkännande. Enligt förslaget etableras en nordisk samarbetskommitté för arktisk medicinsk forskning, med ett sekretariat förlagt i Uleåborg, från och med den 1 januari 1969.

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1781.

Kommittén skall

a. utgöra ett nordiskt centrum för kontakt inom och samordning av den arktiska medicinska forskningen i Norden;

b. verka för tillkomsten av en samlad dokumentation för arktisk medicin samt göra denna dokumentation känd och tillgänglig för forskare i Norden och världen i övrigt;

c. anordna kurser, seminarier och konferenser;

d. främja nordisk publikationsverksamhet; samt

e. genom andra sammordiska åtgärder främja forskning i arktisk medicin.

Undervisningsministeriet i Danmark har den 11 november 1968 meddelat, att ministeriet kan tillstyrka förslaget till stadgar rörande den planerade samarbetskommittén.

Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge har den 21 november 1968 meddelat, att departementet godkänner nämnda förslag.

Utbildningsdepartementet i Sverige har den 6 december 1968 meddelat, att svenska regeringen, med förbehåll för riksdagens godkännande i vad avser de ekonomiska förpliktelserna, godkänt förslaget.

Statsrådet i Finland har den 19 december 1968 godkänt förslaget med förbehåll att riksdagen årligen beviljar anslag för ändamålet.

I och med att kommittén inleder sin verksamhet, kan denna sak anses för regeringarnas del slutbehandlad.

TILLÄGG

Ledamöterna i Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning 1969 (jämte postadresser):

Professor, dr. med. Gunnar Jensen Bonde
Århus universitets hygieniske institut
Århus, Danmark

Overlæge, dr. med. Jørgen Balslev Jørgensen
Sct. Elisabeths Hospital
Hans Bogbinders Allé
København S, Danmark

Professor Henrik Forsius
Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Professor Karl Olof Renkonen
Arbetaregatan 2 A, Helsingfors 18, Finland

Professor Ole Wasz-Höckert
Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Professor Håkan Linderholm
Klinisk-fysiologiska laboratoriet
Lasarettssområdet
S-901 85 Umeå, Sverige

Avdelningsdirektör Bertil Wedin
FOA 1
Box 416
172 04 Sundbyberg, Sverige
(tel. Stockholm 28 28 80)

Professor dr. med. Kåre Rodahl
Gydas vei 8
Oslo 3, Norge

Overlege dr. med. Jon A. Johnson
Tromsø, Norge

Fylkeslege Kolbjørn Øygard
Vadsø, Norge

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet om rekommendation nr 11/1960 och rekommendation nr 17/1964**

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Finlands regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendationerna nr 11/1960 och nr 17/1964.

Av meddelandet till rådets 16:e session från Finlands regering¹, som är koordinerande land för sakens beredning, framgick, att en nordisk samarbetskommission den 20 januari 1967 framlagt ett förslag rörande nordiskt samarbete på området för arktisk medicinsk forskning. Kommissionen föreslog bl. a. inrättande av ett nordiskt sekretariat för forsknings-samarbetet och beviljande av tillräckliga statsmedel för detta samarbete. Enligt kommissionens uppfattning borde sekretariatet förläggas till Uleåborgs universitet. Kommissionen hade emellertid inte ansett sig kunna rekommendera inrättande av det i rek. nr 11/1960 åsyftade samnordiska forskningsinstitutet. Förslaget omfattade dessutom en hemställan om anslag för konkreta forskningsprogram för arktisk medicinsk forskning.

Meddelandet från det koordinerande landets regering till rådets 17:e session ger vid handen, att undervisningsministeriet i Finland för regeringarna i de övriga nordiska länderna framlagt ett utkast av den 28 oktober 1968 till stadgar för en nordisk samarbetskommitté för arktisk medicinsk forskning. Samarbetskommittén skall enligt utkastet fungera som koordinerande organ för forskningsaktiviteterna på området och i övrigt bedriva en verksamhet, som främjar utvecklingen av arktisk medicinsk forskning i Norden. Regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige har tillträtt förslaget.

Delta förslag skapar enligt utskottets uppfattning goda förutsättningar för åstadkommande av ett fast organiserat samarbete vad gäller arktisk medicinsk forskning, särskilt genom inrättande av ett gemensamt sekretariat vid Uleåborgs universitet. Utskottet förutsätter därför att länderna skyndsamt beviljar medel för förverkligandet av planerna och föreslår,

¹ Se *Nordisk Råd, 16. sesj. s. 1781.*

att rådet lägger meddelandena till handlingarna samt
1. avvaktar nya meddelanden till nästa session om rek.
nr 11/1960 och
2. anser rek. nr 17/1964 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Meddelande

om rekommendation nr 12/1961 angående likartad lagstiftning om aktiebolag m. m.

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Köbenhavn den 24 februari 1961 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne under særlig hensyntagen til de ændrede økonomiske og handelspolitiske forhold som følge af de europæiske markedsdannelser at undersøge mulighederne for dels at gennemføre en mere ensartet nordisk lovgivning vedrørende aktieselskaber, dels at tilvejebringe retlig ligestilling af nordiske statsborgere med hensyn til adgangen til at virke som stiftere, bestyrelsesmedlemmer, direktører etc. i aktieselskaber.

Finlands regering (justitieministeriet) meddelar den 19 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Gemensamt möte mellan de sakkunniga i Danmark, Finland, Norge och Sverige har år 1968 hållits i Köbenhavn i mars och i Bergen i november, var till ordförandena för de sakkunniga under året haft ett antal överläggningar sinsemellan. Avslutande möte mellan de sakkunniga skall hållas i april 1969 i Stockholm, varefter betänkandena kan väntas bli framlagda i samtliga länder senast vid årsskiftet 1969/70.

Meddelanden

om rekommendation nr 9/1962 angående gemensam arbetsmarknad för lärare

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 23 mars 1962 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringene å etablere et felles arbeidsmarked for lærere ved at skolemyndighetene i de enkelte land utarbeider forskrifter i dette øyemed, i nært samarbeid med de tilsvarende myndigheter i de andre nordiske land.

Danmarks regering (undervisningsministeriet) meddelar den 2 januari 1969:

Man har fra dansk side forud for Nordisk Råds 16. session¹ og under denne kunnet oplyse, at man ikke i Danmark har gennemført en lovgivning, som tager sigte på etableringen af et automatisk virkende fælles arbejdsmarked for lærere.

Af de før og under nævnte session givne redegørelser fremgår det, at dansk indfødsret efter den danske grundlov er en betingelse for at blive ansat som tjeneslemmand i Danmark. Dette har navnlig betydning på folkeskolens område, idet fast ansættelse i folkeskolen i Danmark kun kan finde sted i form af tjenestemandsansættelse. Ansættelse i folkeskolen af mindre fast karakter kan finde sted, selv om ansøgeren ikke har dansk indfødsret, og uden for folkeskolen er der betydelige muligheder for at blive ansat som lærer uden at være dansk statsborger. Muligheden for statsborgere i de andre nordiske lande for at opnå dansk indfødsret er i øvrigt netop ved en lov af 11. decem-

¹ Se Nordisk Rad, 16. sesj., s. 1812.

ber 1968 blevet lettet ved en væsentlig nedsættelse af kravene til varigheden af det forudgående faste ophold i Danmark.

For at overtage undervisning i folkeskolen i Danmark er det endvidere normalt en betingelse, at den pågældende har aflagt dansk lærereksamen. Her er der imidlertid efter loven mulighed for at give dispensation, og som tidligere oplyst er undervisningsministeriets dispensationspraksis over for ansøgere fra de andre nordiske lande overordentlig smidig. Fra dansk side agter man at fastholde denne linie og fortsat stille sig imødekommende over for nordiske ansøgere i videst muligt omfang, når det reelle grundlag for dispensation er til stede. I så henseende vil man naturligvis sidestille en lærereksamen fra et andet nordisk land med dansk lærereksamen, men hvor der er tale om ansættelse i den offentlige skole med henblik på undervisning af børn, navnlig mindre børn, må det også tillægges betydning, at den pågældende ansøger har en acceptabel færdighed i at tale på et for danske børn forståeligt sprog.

Det har tidligere fra dansk side været påtænkt i et ikke nærmere fastlagt omfang at offentliggøre oversigter over, hvorledes læreruddannelser fra de andre nordiske lande kan sidestilles i henseende til ansættelseskompetence med læreruddannelser i Danmark. Endvidere har man overvejet, om og i givet fald hvorledes der bør fastsættes regler om de krav, som bør stilles med hensyn til kundskaber i dansk.

Gennem de stedfundne overvejelser er man nået til den opfattelse, at det ikke vil være hensigtsmæssigt at offentliggøre oversigter og fastsætte regler som de nævnte. Der foregår til stadighed ændringer i uddannelserne, og enhver oversigt vil derfor, selv om der udsendes reviderede udgaver med korte mellemrum, på et eller flere punkter kunne være forældet allerede ved udgivelsen. De interesserede vil således ikke kunne stole på oversigterne, men vil være nødt til ved henvendelse til rette vedkommende at skaffe sig å jourførte oplysninger. Hvad angår kravene til sproglige kundskaber og færdighed, vil disse kunne variere alt efter, hvilke fag der i givet fald skal undervises i, og hvilke alderstrin og skoleformer der er tale om. En nærmere vurdering vil derfor altid være nødvendig i hvert enkelt tilfælde. Ud fra de anførte synspunkter må man fra dansk side anse det for mest hensigtsmæssigt i hvert fald indtil videre fortsat at behandle forekommende tilfælde individuelt, og man er som ofte tidligere oplyst i tilfælde, hvor ansættelse forudsætter dispensation, og hvor der er hjemmel for at give sådan dispensation, indstillet på fortsat at udvise den størst mulige smidighed, som er forenelig med de saglige hensyn, der gør sig gældende i hvert enkelt tilfælde.

Finlands regering (undervisningsministeriet) meddelar den 25 november 1968:

Ärendet har i Finland inte ansetts kräva några särskilda åtgärder, efter-

som det tills vidare inte uppstått behov av att i större utsträckning från övriga nordiska länder beakta lärare, vilka velat bli permanent anställda i skolor i Finland. Därför torde det fortsättningsvis vara lämpligast, att i dylika extrema fall använda sig av dispensförfarande.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 23 december 1968:

Etter norsk lov er det fire kategorier lærere: lektor, adjunkt, lærer og faglærer. Den norske loven om lærerutdanning likestiller lærerutdanning fra de øvrige nordiske land med norsk lærerskoleeksamen (lærerprøve). Det forutsettes imidlertid at vedkommende kan bruke norsk språk i skrift og tale. Med denne begrensning kan altså lærere av denne kategori med tilsvarende utdanning fra annet nordisk land ansettes etter samme regler som lærere fra Norge i folkeskole, ungdomsskole, framhaldsskole og realskole.

Det har tidligere vært arrangert spesielle kurs med prøve i norsk og innføring i norske skole- og samfunnsforhold. Prøven har medført generell lærerkompetanse for lærere med utdanning fra andre nordiske land. Disse kursene er nå bortfalt. I stedet vil det uten forutgående kurs fra og med høsten 1968 bli holdt en prøve i norsk språk og norske skole- og samfunnsforhold for lærere med utdanning fra andre nordiske land. Interesserte får tilsendt litteraturfortegnelse for pensum med videre.

Når det gjelder ansettelse i adjunkt- og lektorstillinger, likestiller loven om lærerutdanning også likeverdig utdanning fra annet nordisk land med norsk utdanning. Her har imidlertid praksis vært at Kirke- og undervisningsdepartementet i hvert enkelt tilfelle må godkjenne vedkommendes utdanning før ansettelse finner sted. For søkere med norsk utdanning er en slik godkjenning av kompetansen også nødvendig dersom vedkommende ikke har universitetseksamen i minst to skolefag.

Kirke- og undervisningsdepartementet har nå fastsatt at søkere med akademisk grad fra annet nordisk land tilsvarende de norske gradene cand. mag., cand. philol. og cand. real. kan ansettes etter samme prosedyre som for søkere med norsk utdanning. For kunnskaper i norsk språk m. m. gjelder samme bestemmelser som for lærere, jfr. ovenfor.

Sveriges regering (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Som framgått av den svenska regeringens meddelande till Nordiska rådets föregående session¹ har den av Nordiska kulturkommissionen i september 1966 antagna resolutionen i ämnet tillsammans med bakomliggande rapporter m. m. överlämnats till skolöverstyrelsen för att beaktas vid fullgörandet

¹ Se *Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1813.*

av de uppdrag som lämnats överstyrelsen i anslutning till statsmakternas beslut våren 1967 angående en reformerad lärarutbildning. Utbildningsdepartementet anser att överstyrelsens förslag i anledning av givet uppdrag bör avvaktas innan vidare åtgärder vidtas.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandena

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Danmarks regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 9/1962 samt av Finlands, Norges och Sveriges regeringar avgivna meddelanden om samma rekommendation.

Vid sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark, undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland, samt kirke- och undervisningsminister Kjell Bondevik, Norge.

Därjämte har utskottet som sakkunniga hört sekretær Hjalte Rasmussen, och ekspedisjonssjef Enevald Skadsem, Norge.

Utskottet konstaterade vid behandlingen av meddelandena till 16:e sessionen, att rekommendationen trots flera års beredning inte lett till lika konkreta resultat som i fråga om den nordiska arbetsmarknaden för läkare och tandläkare. Av meddelandena till rådets 17:e session framgår, att några nämnvärda resultat på området inte har uppnåtts sedan föregående session. Utskottet önskar därför understryka betydelsen av att regeringarna aktivt verkar för avlägsnande av föreliggande hinder för förverkligande av den i rekommendationen åsyftade gemensamma arbetsmarknaden för lärare.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Stockholm den 4 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Förman

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Meddelanden
om rekommendation nr 11/1962 angående likartad
livsmedelslagstiftning m. m.

(Överlämnade av Danmarks och Norges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 23 mars 1962 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda möjligheterna att genomföra en likartad livsmedelslagstiftning och en gemensam medicinsk kontroll i fråga om livsmedel.

Danmarks regering (indenrigsministeriet) meddelar den 30 december 1968:

Da handelen med levnedsmidler er international, og da hvert af de nordiske lande importerer levnedsmidler mange steder fra og, især for Danmarks vedkommende, også sender sin eksport til mange forskellige lande, vil internationalt ensartede regler om levnedsmidler være endnu nyttigere end ensartede regler mellem de nordiske lande.

Efter at rekommandationen 11/1962 var udsendt fra Nordisk Råd, etableredes den internationale Codex Alimentarius Commission ved et samarbejde med WHO og FAO. Da Codex Alimentarius Commissionen faktisk har udfoldet en meget betydelig aktivitet og stadig gør det og herunder har nedsat et større antal ekspertkomiteer, hvori Danmark hyppigt er medlem, vil et specielt nordisk samarbejde, gående ud på at harmonisere væsentligere dele af de nordiske landes levnedsmiddellovgivning, medføre dels et dobbeltarbejde, dels et ganske alvorligt arbejdspress, ikke mindst fordi levnedsmiddellovgivningen er ret kompliceret, idet den er blevet til gennem lange tidsrum. For Danmarks vedkommende omfatter lovgivningen eller regelsystemet således over 500 enkeltlove, bekendtgørelser og cirkulærer.

Set på baggrund af de bestræbelser, der nu som nævnt finder sted på internationalt plan om en harmonisering af lovgivningen i hele verden, må

man imidlertid pege på, at der på to væsentlige områder vil være behov for nordisk samarbejde.

For det første bør Nordisk Metodik-Komité for Levnedsmidler fortsætte sit arbejde med at udarbejde analysemetoder for levnedsmiddelundersøgelser. Det er ligeledes naturligt, at Metodik-Komiteen løbende drøfter nye problemer og opgaver forårsaget af nye fænomener i levnedsmidler, hvad enten de er bakteriologiske eller kemiske, og det vil ligeledes være naturligt, at man f. eks. i Metodik-Komiteen drøfter spørgsmål angående sundhedsmæssige problemer ved levnedsmidler i øvrigt. Sådanne drøftelser vil særligt være påkrævede for så vidt angår regionale problemer, som ikke behandles i Codex Alimentarius Commissionen, akutte problemer, hvor hurtig indgriben ud fra et sundhedsmæssigt synspunkt er nødvendig, samt sundhedsmæssige spørgsmål, som har betydning for den nordiske samhandel, og hvor en løsning fra kommissionen ikke kan afventes, såfremt den nordiske samhandel ikke skal lide skade.

For det andet anses det for vigtigt for det nordiske samarbejde, at der tilstræbes en fælles holdning i Codex Alimentarius Commissionen og dennes underkomiteer. Bestræbelserne herfor er allerede påbegyndt, idet der forud for afholdelsen af møder i kommissionen afholdes møde mellem repræsentanter for de nordiske landes nationale Codex Alimentarius Udvalg.

Man kan derfor fra dansk side gå ind for det af socialpolitisk udvalg stillede forslag om udvidelse af Nordisk Metodikkomité med en arbejdsgruppe specielt vedrørende levnedsmiddelspørgsmål. Man må dog nære betænkelighed ved præsidiets henstilling af 18. oktober 1968 på baggrund heraf, hvorefter metodikkomiteens arbejde skulle udvides til at omfatte spørgsmål om gennemførelsen af ensartet nordisk levnedsmiddellovgivning og ensartet medicinsk levnedsmiddelkontrol. Under henvisning til foranstående vedrørende tilknytningen til den internationale Codex Alimentarius Commission finder man, at de opgaver, der skal søges løst inden for Nordisk Råd, bør have et mere begrænset og konkret sigte.

D a n m a r k s r e g e r i n g (fiskeriministeriet og landbrugsministeriet) meddelar den 3 januari 1969:

Forudsætningerne for nævnte rekommandation fra marts 1962 findes at være fundamentalt ændret ved den under FAO/WHO i oktober 1962 oprettede Codex Alimentarius Commission til fremme af international harmonisering af levnedsmiddellovgivning ved udarbejdelse af levnedsmiddelstandards. Såvel Finland som Norge, Sverige og Danmark tager aktivt del i dette internationale samarbejde, der er blevet stærkt intensiveret gennem årlige kommissionsmøder og nedsættelse af ca. 20 ekspertudvalg.

Allerede af denne grund er der af samtlige EFTA-landes regeringer i rapport fra det af EFTA's råd den 22. april 1966 nedsatte »Working Party on Government Regulations on Food and Drink», (EFTA-dokument 42/67 af

26. maj 1967) udtalt, at regeringerne ikke i den foreliggende situation bør gøre forsøg på at tilvejebringe levnedsmiddelstandarder for frihandelsområdet, men støtte alle bestræbelser for at nå til internationale aftaler.

Den af regeringerne således tilkendegivne opfattelse må i endnu højere grad gælde rent nordiske harmoniseringsforslag, og konsekvensen heraf må være, at den i fornævnte rekommandation opstillede målsætning om en almindelig harmonisering af nordisk levnedsmiddellovgivning opgives og indordnes under de nordiske landes bestræbelser i Codex Alimentarius Commissionen for en harmonisering på bredere basis.

Fiskeriministeriet og landbrugsministeriet erkender, at såfremt der i medfør af den af de nordiske statsministre på mødet i København i april 1968 truffede beslutning om at undersøge mulighederne for etablering af en toldunion eller andre former for en vidtgående økonomisk union skulle blive truffet beslutning om gennemførelse af en sådan nordisk integration omfattende også et virkeligt fælles-nordisk marked med fri bevægelighed for fødevarer, kan der opstå et selvstændigt behov for en stærkere tilnærmelse af de nordiske landes veterinær- og levnedsmiddellovgivning, men man har bemærket, at undersøgelse af de dertil knyttede problemer ikke har været påkrævet som led i den af statsministrene iværksatte udvalgsbehandling af problemerne vedrørende toldunion o. lign. med sigte på senere tilslutning til et større europæisk marked.

Det er fiskeriministeriets og landbrugsministeriets opfattelse, at netop dette videre sigte i sig selv ville nødvendiggøre et omfattende og langvarigt arbejde med undersøgelse af bl. a. fællesmarkedets levnedsmiddel- og veterinærlovgivning, og at de nordiske kræfter derfor indtil videre bør samles om at søge arbejdet i Codex Alimentarius Commissionen fremmet mest muligt.

Samarbejdet mellem de nordiske regeringer i Codexarbejdet er vel etableret, og der afholdes nu årlige møder herom, bl. a. umiddelbart før Codex-Kommissionens møde. I disse møder deltager repræsentanter for de nordiske nationale Codex Alimentarius udvalg.

Der er efter fiskeriministeriets og landbrugsministeriets opfattelse intet behov for oprettelse af nye organer til varetagelse heraf.

For så vidt angår den i § 3 i protokol fra Nordisk Råds socialpolitiske udvalgs møde i København den 11. maj 1968 refererede beslutning om at »undersöka, huruvida Nordisk metodikkommittés arbete kunde vidgas till att omfatta även frågan om antagande av en nordisk livsmedelslagstiftning, genom tillsättande av en särskild arbetsgrupp inom kommittén, som skulle arbeta härmed» må fiskeriministeriet og landbrugsministeriet tage afstand fra forslaget, dels fordi der af de foran nævnte grunde indtil videre ikke findes at være behov for at tilstræbe en isoleret nordisk harmonisering af levnedsmiddellovgivningen, dels fordi Nordisk Metodikkomité alene består af en kreds af eksperter, der ikke er regeringsrepræsentanter.

Såfremt et arbeide med henblik på harmonisering af nordisk levnedsmiddellovgivning senere måtte blive aktuelt, bør det efter fiskeriministeriets og landbrugsministeriets opfattelse iværksættes med deltagelse af bl. a. repræsentanter for de interesserede sundheds- og erhvervsministerier i nøje samarbejde med vedkommende erhvervsorganisationer.

Det tilføjes, at man fuldt ud anerkender den indsats, der gøres af Nordisk Metodikkomité på analyseområdet, og at man finder det hensigtsmæssigt i tilknytning til dens møder gensidigt at orientere om forhold på det sundhedsmæssige område.

Norges regering (Sosialdepartementet) meddelar den 23 december 1968 å samtlige regeringars vägnar:

I melding for 1967¹ til Nordisk Råd ble Rådet underrettet om at selv om det internasjonale arbeidet på næringsmiddelområdet i FAO/WHO som alle de nordiske land deltar i, stadig aktiviseres og i stigende grad krever arbeid av de sakkyndige i de nordiske land, vil det fortsatt være behov for at representanter for de respektive regjeringer møtes én gang årlig for å drøfte aktuelle problemer på dette område og eventuelt ta skritt til en felles eller ensartet opptreden utad. Da flere av de sakkyndige som har deltatt i forhandlingene vedrørende Nordisk Råds ovenfor nevnte rekommandasjon også deltar i det nordiske samarbeid som foregår på næringsmiddelområdet i Nordisk metodikk-komité for næringsmidler, fant samtlige representanter for regjeringene det hensiktsmessig at de årlige nordiske møter vedrørende næringsmiddellovgivningen og næringsmiddelkontroll i fremtiden ble holdt i tilknytning til Nordisk metodikk-komités møter. På foranledning av en forespørsel fra Nordisk Råd vedrørende rekommandasjon nr. 11/1962, tilrådet årsmøtet i Nordisk metodikk-komité 10.—13. september 1968 at det i forbindelse med Nordisk metodikk-komités årsmøte etableres en særlig arbeidsgruppe fra de nordiske land for å drøfte saklige og faglige spørsmål med det formål å arbeide for en ensartet næringsmiddellovgivning i de nordiske land og eventuelt for en rasjonell representasjon fra de nordiske land i Codex-komitéene.

Samarbeidet på næringsmiddelområdet mellom de nordiske land vil heretter skje i en spesiell gruppe av sakkyndige innenfor Nordisk metodikk-komité.

I tidligere melding til Nordisk Råd er Rådet underrettet om at arbeidet i ekspertkomitéene for henholdsvis vitaminer og barnemat anses som avsluttet og at enighet er oppnådd om de prinsipielle retningslinjer for utformingen og praktisering av bestemmelser på disse områder. Når det gjelder tilsetningsstoffer er det også enighet om de grunnleggende prinsipper. Arbeidet med tilsetningsstoffer og deres bruk i de enkelte vareslag vil bli fortsatt for å oppnå større ensartethet mellom de nordiske land på dette felt.

¹ Se Nordisk Råd, 16, sesj., s. 1817.

*BILAGA 1***Fråga vid Nordiska rådets sjuttonde session om likartad
livsmedelslagstiftning m. m.**

Til Danmarks regering

Nordisk Råds presidium har etter forslag av rådets sosialpolitiske komité tilstillet de nordiske regjeringene et skriv, datert 18. oktober 1968, med henstilling til regjeringene om å undersøke mulighetene for å utvide Nordisk metodikkomité's arbeid til også å omfatte spørsmålet om å gjennomføre en ensartet nordisk næringsmiddelavgivning og en felles medisinsk næringsmiddelkontroll i overensstemmelse med det som er foreslått i rekommandasjon nr. 11/1962, samt å tilsette en spesiell arbeidsgruppe innen metodikkomitéen for å arbeide med harmoniseringsspørsmålet.

Til rådets syttende sesjon har Norges regjering på samtlige regjeringers vegne meddelt at samarbeidet mellom de nordiske land på næringsmiddelområdet heretter kommer til å skje i en spesiell arbeidsgruppe av sakkyndige innen metodikkomitéen. Presidiets ønske synes hermed å være tilgodesett.

Fra Danmarks side er imidlertid meddelelse i anledning av rekommandasjonen avgitt såvel av Indenrigsministeriet som av Fiskeriministeriet og Landbrugsministeriet. Indenrigsministeriet slutter seg i prinsipp til Norges regjering's uttalelse, mens Fiskeriministeriet og Landbrugsministeriet er negative overfor forslaget om å tillsette en arbeidsgruppe innen metodikkomitéen og også til spørsmålet i det hele tatt om en harmonisering av de nordiske lands næringsmiddelavgivning.

Under henvisning til de forskjellige uttalelser som er gjort i denne sak fra dansk side må jeg rette følgende spørsmål til Danmarks regering:

Har Danmarks regjering interesse av at en harmonisering av de nordiske lands næringsmiddelavgivninger blir gjennomført?

Oslo, 11. februar 1969

Harald Løbak

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandena

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Norges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 11/1962 ävensom två av Danmarks regering avgivna meddelanden om rekommendationen.

Utskottet har lagit del av meddelandena liksom av en vid sjuttonde sessionen av herr Løbak till Danmarks regering ställd fråga om harmonisering av de nordiska ländernas livsmedelslagstiftning samt av regeringens svar å frågan.

Härav framgår att Norges regering å samtliga regeringars vägnar meddelat, att det nordiska samarbetet på livsmedelslagstiftningens område kommer att ske i en speciell arbetsgrupp av sakkunniga inom Nordiska metodikommittén för livsmedel i enlighet med ett förslag från rådets presidium. Av de danska meddelandena framgår, att danska indenrigsministeriet i princip är positivt till den norska regeringens uttalande, medan däremot fiskeri- och landbrugsministerierna i Danmark är negativa till detta liksom över huvud taget om en harmonisering av de nordiska ländernas livsmedelslagstiftning. Vid besvarandet av frågan har emellertid klart uttalats ett danskt intresse för harmoniseringsfrågan. Till förslaget om en särskild arbetsgrupp inom metodikommittén är den danska regeringen negativ och menar att spørgsmålet bör behandlas i förbindelse med arbetet på en utvidgad nordisk ekonomisk integration.

Utskottet konstaterar således, att även danska regeringen är positivt inställd till en harmonisering av de nordiska ländernas livsmedelslagstiftning. Utskottet understryker vad som på utskottets förslag av rådets presidium anförts till de nordiska regeringarna om en utvidgning av Nordisk metodikommittés arbete för genomförande av ifrågavarande rekommendation.

Utskottet får med hänvisning till vad ovan anförts föreslå,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spørgsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 5 mars 1969

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Förman

Tybbe Leivo-Larsson

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Juho Tenhiälä

BILAGA 3

**Skrivelse från Nordiska rådets presidium till regeringarna i Danmark,
Finland, Island, Norge och Sverige rörande likartad
livsmedelslagstiftning m. m.**

Nordiska rådets presidium har från rådets socialpolitiska utskott motlagit följande hänvändelse:

Socialpolitiska utskottet har vid möte i Köbenhavn den 11 maj 1968 behandlat rekommendation nr 11/1962 angående likartad livsmedelslagstiftning m. m. Vid mötet deltog sakkunniga — konsulent Henning Madsen, Danmark, Overlege Fr. Melbye, Norge och professor Arvid Wretling, Sverige — för att lämna utskottet information om regeringarnas vidare handläggning av rekommendationen, sedan regeringarna frånträtt tanken på att ingå ett tidigare förslaget samarbetsavtal beträffande likartad livsmedelslagstiftning och livsmedelskontroll.

Enligt de sakkunniga föreligger ett stort behov av samordning och arbetsfördelning på ifrågavarande område icke minst ur arbetsbesparande synpunkt, då det inom Norden finns relativt få experter på området. För att realisera rekommendationens syfte om en likartad livsmedelslagstiftning och en gemensam nordisk livsmedelskontroll ansåg de sakkunniga det mindre lämpligt att tillsätta en separat kommitté. Mera ändamålsenligt fann de sakkunniga vara att utbygga arbetet inom Nordisk metodikkommitté till att omfatta även ett förverkligande av rekommendationens innehåll. Förslagsvis menade de sakkunniga, att en arbetsgrupp inom Nordisk metodikkommitté kunde bildas för detta ändamål. Utgående från konkreta områden, där behov av en samordning av reglerna föreligger, kunde arbetsgruppen successivt uppgöra förslag om ändringar i den nordiska livsmedelslagstiftningen. Arbetsgruppen skulle i denna verksamhet kunna förstärkas med representanter för medicinal- och veterinärmyndigheter m. fl. organ. De sakkunniga framhöll vidare, att en fullständig samordning av de nordiska ländernas livsmedelslagstiftning vanligen icke hindras av medicinska skäl utan att det är industriella, ekonomiska och politiska hänsyn som i regel försvårar en harmonisering.

Enligt utskottets mening synes förslaget om tillsättande av en särskild arbetsgrupp inom Nordisk metodikkommitté ändamålsenligt. Som resultat av en sådan arbetsgrupps verksamhet borde en harmonisering av de nordiska ländernas livsmedelslagstiftning kunna nås på de punkter, där en samordning av reglerna visat sig behövlig. Av under hand inhämtade uppgifter torde förslaget om tillsättandet av en arbetsgrupp av ifrågavarande art även tillstyrkas av medlemmarna i Nordisk metodikkommitté.

Utskottet delar den uppfattningen, åt vilken de vid utskottsmötet sakkunniga givit uttryck i fråga om den fördel ur arbetsbesparande synpunkt, som hänskjutande av frågan om en harmoniserad livsmedelslagstiftning till en arbetsgrupp inom metodikkommittén måste innebära. Antalet experter i Norden på ifrågavarande område är begränsat, varför denna expertis icke kan utnyttjas i alltför många olika sammanhang. Utskottet har sig väl känt

att det internationella arbetet inom livsmedelslagstiftningen, bl. a. inom Codex Alimentariusarbetet, är starkt arbetskrävande. Genom bildandet av en arbetsgrupp inom metodikkommittén med uppdrag att, allteftersom behov visar sig föreligga, föreslå ändringar i den nordiska livsmedelslagstiftningen torde befintlig expertis, som i sitt arbete har att handskas med konkreta livsmedelsfrågor, kunna utnyttjas på mest ändamålsenliga sätt. Någon separat kommitté behöver då ej tillsättas. Arbetsgruppen bör kunna förstärkas med representanter för medicinal- och veterinärmyndigheter m. fl. organ. Arbetet bör dock icke inrikta sig på näringspolitiska problem.

Under hänvisning till det anförda får utskottet föreslå presidiet att hos regeringarna hemställa om att möjligheterna undersökes att vidga Nordisk metodikkommittés arbete till att omfatta även uppgiften att förbereda en likartad nordisk livsmedelslagstiftning och en gemensam medicinsk livsmedelskontroll. En särskild arbetsgrupp skulle kunna tillsättas inom kommittén för att arbeta med saken. Härigenom skulle syftet med rådets rekommendation 11/1962 kunna förverkligas.

Nordiska rådets presidium biträder för sin del den uppfattning åt vilken rådets socialpolitiska utskott givit uttryck. Presidiet får därför, under åberopande av vad utskottet anför, hemställa till regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna att vidga Nordisk metodikkommittés arbete till att omfatta även frågan om att genomföra en likartad nordisk livsmedelslagstiftning och en gemensam medicinsk livsmedelskontroll, i överensstämmelse med vad som föreslagits i rådets rekommendation nr 11/1962, samt att låta tillsätta en särskild arbetsgrupp inom kommittén för att arbeta med harmoniseringsfrågan.

Oslo den 18 oktober 1968

För Nordiska rådets presidium

Svenn Stray

Meddelande

om rekommendation nr 12/1962 angående samarbete i fråga om läkemedelsforskning m. m.

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Helsingfors den 23 mars 1962 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att gemensamt låta utreda spörsmålet om upptagande av ett nordiskt samarbete beträffande forskning och upplysning i fråga om läkemedel samt om en vidareutveckling av samarbetet beträffande kontrollen av farmaceutiska specialiteter.

Danmarks regering (indenrigsministeriet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Nordisk Lægemedelkomité, der blev nedsat i 1963 til at udrede de i rekommandationen rejste spørgsmål vedrørende lægemiddelkontrol m. v., afsluttede sit arbejde ved underskrivelsen af en betænkning den 14. september 1967 i Oslo. Betænkningen om Nordisk samarbejde om lægemidler er blevet trykt og udgivet i Nordisk udredningsserie 1968: 7. Betænkningen er desuden tilstillet de berørte foreninger og institutioner.

Rekommandationen anses herved for afsluttet for samtlige regeringers vedkommende.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats meddelande om rekommendation nr 12/1962, vilket avgivits av Danmarks regering till rådets sjuttonde session å samtliga regeringars vägnar.

Av meddelandet framgår att den i anledning av rekommendationen tillsatta utredningen, Nordisk läkemedelskommitté, i september 1967 avgivit betänkande om nordiskt läkemedelssamarbete och att betänkandet utgivits i Nordisk udredningsserie (NU 1968: 7).

Ett tilläggförslag (A 205 T/s) har väckts med hemställan till rådet att rekommendera regeringarna att ingå en nordisk överenskommelse om gemensamma regler beträffande registrering av medicinska specialiteter och för kontrollen med dessa.

I detta läge finner utskottet rekommendationen av 1962 vara slutbehandlad för rådets del och föreslår därför,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen nr 12/1962 såsom för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 24 januari 1969

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Työne Leivo-Larsson

Harald Løbak

Vice förman

Gerda Møller

Veikko Savela

Salve Salvesen

Meddelande

om rekommendation nr 14/1962 angående nordiskt forskningscentrum för jordbrukskooperation

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Helsingfors den 23 mars 1962 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd anbefaler regeringene å foreta en nærmere utredning av spørsmålet om et nordisk samvirkesenter for landbruket.

Norges regering (Landbruksdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Det nordiske utvalg som utarbeider forslag på grunnlag av rekommandasjonen har hatt to møter i 1968. I løpet av året er det samlet inn opplysninger om organiseringen av samvirkeforskningen og -undervisningen i en rekke land i Europa og Nord-Amerika.

Utvalget har fått seg forelagt et utkast til ramme for innstillingen, utarbeidet av sekretæren. På siste møte ble det også foretatt en foreløpig drøfting av et utkast til konkrete forslag. I prinsippet er det gitt tilslutning til tanken om å foreslå opprettet et nordisk senter for forskning og videregående undervisning i samvirke.

Etter de opplysninger som foreligger, er det grunn til å tro at innstilling fra utvalget vil kunne legges fram i løpet av 1969.

Meddelande

om rekommendation nr 18/1962 angående verkställighet av administrativa beslut

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Helsingfors den 23 mars 1962 cnades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne på de områder, hvor der måtte være praktisk behov derfor, at undersøge forudsætningerne for iværksættelse af beslutninger truffet af administrativ myndighed i andet nordisk land.

Sveriges regering (justitiedepartementet) meddelar den 20 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Nordiska departementsöverläggningar har hållits i Stockholm den 25 september 1968, varvid man diskuterade föreliggande förslag till lag om utlämning för verkställighet av vissa beslut i annat nordisk land om vård eller behandling. Enighet uppnåddes därvid om i huvudsak överensstämmande lagar i ämnet. Överläggningar i vissa detaljfrågor återstår. Propositioner torde komma att läggas fram i Danmark, Finland, Norge och Sverige under år 1969.

Meddelande

om rekommendation nr 29/1962 angående samarbete i fråga om sjukvårdsplanering

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Helsingfors den 23 mars 1962 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att överväga förutsättningarna och formerna för ett vidgat samarbete mellan de nordiska länderna på sjukvårdsplaneringens område.

Sveriges regering (socialdepartementet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Såsom angivits i föregående års meddelande har ett av centrala sjukvårdsberedningen i juni 1967 angivet förslag rörande formerna för ett vidgat nordiskt samarbete på sjukvårdsplaneringens område överlämnats till övriga berörda nordiska ministerier (departement) med hemställan om synpunkter. Några svar har ännu icke inkommit till svenska regeringen. Frågan har berörts vid möte i Oslo i oktober 1968.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Sveriges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 29/1962.

Vid utskottets behandling av saken har såsom sakkunnig deltagit rättschef Gunnar Danielson, Sverige.

Av meddelandet och av vad i saken i övrigt upplysts framgår, att ett av centrala sjukvårdsberedningen i Sverige i juni 1967 avgivet förslag om formerna för ett vidgat nordiskt samarbete på ifrågavarande område överlämnats till övriga berörda nordiska ministerier/departement för yttrande och att sådana ännu icke lämnats Sveriges regering. Vidare meddelas, att förslaget om nationella samarbetsorgan är beroende av vissa lagändringar i Danmark, Finland och Norge. Någon motsvarighet till den svenska centrala sjukvårdsberedningen, som skulle kunna fungera som det föreslagna samarbetsorganet i Sverige, finns icke i dessa länder.

Utskottet finner det önskvärt, att frågan om samarbete beträffande sjukvårdsplanering toges upp till behandling vid nästa utvidgade hälsodirektörsmöte och att utskottet därefter till nästa session får en redovisning för möjligheterna för ett realiserande av det av sjukvårdsberedningen framlagda förslaget.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 4 mars 1969

Johannes Antonsson

Sigurður Bjarnason

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Tyyne Leivo-Larsson

Förman

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Juho Tenhiälä

Meddelande
om rekommendation nr 32/1962 angående revision av
kommissionslagstiftningen

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Helsingfors den 23 mars 1962 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i fællesskab at oplage spørgsmålet om en revision af lovgivningen om kommission, handelsagentur og handelsrejsende.

Finlands regering (handels- och industriministeriet) meddelar den 18 december 1968 *å samtliga regeringars vägnar*:

Sedan förslaget till lag om handelsrepresentanter utarbetat av den för detta ändamål tillsatta finska kommittén samt förslaget till partiell reform av kommissionslagstiftningen utarbetat av motsvarande norska kommitté, varit föremål för gemensam behandling vid möte i Oslo i slutet av år 1967, har nya förslag utarbetats av den norska kommittén den 5 april 1968, av den finska kommittén den 8 juni 1968 samt av de svenska sakkunniga i december 1968. Dessa förslag, som tillställts representanterna i de övriga nordiska länderna, kommer att vara föremål för gemensam behandling vid överläggningar i Köbenhavn i slutet av januari 1969.

Meddelanden

om rekommendation nr 33/1962 angående gemensam utbildning av stadsplanerare m. m.

(Överlämnade av Islands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 23 mars 1962 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Uppdraget har senare överflyttats på Sveriges regering.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd anbefaler en utredning av mulighetene for å gjennomføre en løsning på nordisk plan for utdannelsen av by- og regionplanleggere og en nærmere koordinering av den nordiske byplanforskning.

Islands regering (Samgöngumálaráðuneytið) meddelar den 28 januari 1969:

Angående Nordisk Råds vedtak nr. 33/1962 om utdanning av regulerings-eksperter vil ministeriet få meddele at det ikke finnes mulighet for utdanning på dette området her til lands, slik at man på dette felt har måttet søke til andre land. For övrig vises til uttalelse fra i fjor¹.

Sveriges regering (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Till Nordiska rådets föregående session meddelades, att ett nordiskt institut för bl. a. vidareutbildning och forskning inom samhällsplanering avsågs bli inrättat.

Nordiska institutet för samhällsplanering inledde sin verksamhet den 1 juli 1968. Institutet har förlagts till Stockholm; kostnaderna för dess upprättande och drift fördelas enligt överenskommelse mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Tills vidare omfattar institutets verksamhet endast vidareutbildning. Forskning och forskarutbildning beräknas kunna inledas successivt. I no-

¹ Se Nordisk Råd. 16. sesj. s. 1830.

1900

Rek. 33/1962/k

vember 1968 startade det första läsåret med 25 elever, representerande olika kategorier av yrkesverksamma inom samhällsplaneringens områden. Fr. o. m. läsåret 1969/70 avses intagningskapaciteten bli 50 platser.

Därmed anses rekommendationen vara slutbehandlad från regeringarnas sida.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandena

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Sveriges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 33/1962 samt ett av Islands regering avgivet meddelande om samma rekommendation.

Av meddelandena inhämtas, att Nordiska institutet för samhällsplanering i Stockholm inledde sin verksamhet under år 1968. Verksamheten, som för närvarande omfattar endast fortbildning, kommer efter hand även att inbegripa forskning och forskarutbildning. Utskottet, som vill följa den fortsatta utvecklingen av verksamheten, uttrycker önskemålet, att institutet årligen måtte till Nordiska rådet inkomma med verksamhetsberättelse.

Utskottet finner att rekommendationens syfte förverkligats i och med att utbildningen vid institutet påbörjats och föreslår,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Meddelanden

om rekommendation nr 2/1963 angående samordning av kontrollbestämmelser rörande elmateriel

(Överlämnade av Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1963 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att taga initiativet till en sådan samordning av dels de olika ländernas bestämmelser rörande radiostörningar m. m., dels ock de i länderna gällande installationsföreskrifterna för elektrisk materiel, att provning av elmateriel, som utförts i ett land, kan få omedelbar giltighet även i övriga länder.

Finlands regering (handels- och industriministeriet) meddelar den 30 november 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Representanterna för de nordiska länderna har ytterligare underhandlat om förverkligandet av enhetligande av föreskrifterna för begränsning av radiostörningar i elektriska apparater i de nordiska länderna.

Vid de nordiska representanternas möte i Åbo den 28—29 maj 1968 konstaterades följande:

Enhetliga föreskrifter finns, eller man kan omedelbart övergå till sådana, beträffande följande apparater:

Elektriska apparater, högfrekvensapparater och motorfordon. CCIR:s rekommendation beträffande mätning av elektriska apparaters störningsstrålning på VHF-frekvensområden är dock ännu inte helt färdig. För lysrörsarmatur är föreskrifterna enhetliga i Norge och Finland.

Beträffande radio- och TV-mottagare står fortsättningsvis de olika mätningmetoderna i vägen för ett fullkomligt enhetligande av föreskrifterna. Vidare avviker det norska gränsvärdet för störstrålningen av TV-mottagarens linjeoskillator från gränsvärdet i de andra nordiska länderna på grund av de speciella förhållandena på långväg i Norge. Från Sveriges och Finlands sida inlämnas till IEC:s arbetsgrupp ett gemensamt förslag till en inomhusmetod för mätning av mottagarnas störstrålning. Om denna metod blir god-

känd i IEC är det ingenting som hindrar att den tas i bruk i alla nordiska länder.

Nordiska kommittén för samordning av elektriska säkerhetsfrågor (NSS) har under år 1968 hållit sammanträden i Oslo den 6—8 mars, i Helsingfors den 28—30 maj samt i Köbenhavn den 6—8 november.

Kommittén har fortsatt sitt arbete med att undanröja sådana krav i gällande anläggningsföreskrifter inom de nordiska länderna, att därav föranledda avvikelser i kontrollbestämmelserna för elektrisk materiel snarast kan elimineras. Därvid har liksom tidigare varit en målsättning att i största möjliga utsträckning försöka undvika avvikelser från de kontrollbestämmelser som utarbetats inom CEE (International Commission on Rules for the Approval of Electrical Equipment). Arbetet har till viss del hänfört sig till under året väckta nya frågor av denna art. Beroende på nya eller reviderade kontrollbestämmelser synes fortlöpande sådana frågor uppkomma till behandling.

Kommitténs arbete har i övrigt i allt större omfattning kommit in på områden som endast delvis har samband med kontrollbestämmelserna men som likväl har stor betydelse för den nordiska samhandeln med elektrisk materiel. Sålunda har liksom tidigare en stor del av kommitténs arbete ägnats åt behandlingen av ett flertal förslag till samordning av rumsklassificeringen och materielklassificeringen i de nordiska ländernas anläggningsföreskrifter. Arbetet med materielklassificeringen har blivit alltmer krävande, bl. a. på grund av avsaknaden av en enhetlig internationell klassificering på alla materielområden. Bland andra frågor som upplagits till behandling må nämnas frågan om nordisk statistik över elektriska olycksfall och bränder. Denna fråga kan bland annat vara av grundläggande betydelse för de värderingar som är nödvändiga vid samordning av elektriska föreskrifter.

De kontakter som NSS har haft med Nordisk kommitté för byggnadsbestämmelser, NKB, i frågor som berör samordning av anläggningsföreskrifter för elektriska installationer på sådana områden som omfattas av industriell produktion av byggnadselement (i vilka ofta ingår elektriska installationer) har lett till en överenskommelse om att varje enskilt nordiskt land skall vända sig till NSS om det uppstår koordineringsproblem inom området i framtiden. Några uppgifter om dylika problem har för närvarande ej redovisats.

I anslutning till de frågor som är under behandling, bl. a. inom ramen för det samarbete som äger rum mellan NSS och de nordiska elektriska materielkontrollanstalterna, EMKO, må nämnas, att det numera föreligger ett förslag till kontrollbestämmelser för listsystem för elektriska ledningar. Nämda förslag, som varit föremål för diskussion, avses bli ytterligare något bearbetat innan en slutbehandling kan ske.

Den isländska föreskriftsmyndigheten på området har fortlöpande hållits underrättad om kommitténs arbete och även varit representerad vid sammanträdet i Köbenhavn.

Norges regering (Departementet for industri og håndverk) meddelar den 28 desember 1968:

Vedrørende rek. nr. 2/1963/e, Samordning av kontrollbestämmelser rörande elmaterial har Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen avgitt uttalelse (*se Bihang*).

Departementet viser til uttalelsen og har intet ytterligere å tilføye.

BIHANG

Yttrande från Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen över rekommendation nr 2/1963/e rörande samordning av kontrollbestämmelser rörande elmateriel

— — — Vedlagt følger utkast til »Meddelande om rekommendation nr. 2/1963 angående samordning av kontrollbestämmelser rörande elmaterial», som ble gjennomgått og vedtatt på siste møte i København 6.—8. november 1968 i den nordiske komite for samordning av elektriske sikkerhetsspørsmål (NSS).

Komiteen har fortsatt sitt arbeid i forbindelse med samordning av rom- og materiellklassifisering i de nordiske lands forskrifter for elektriske anlegg. Videre er det tatt opp til behandling spørsmål i forbindelse med installasjonssystemer i prefabrikerte holighus, belastning og sikring av ledninger og kabler for fast opplegg, samt nordisk statistikk over ulykker og branner som skyldes elektrisitet.

Meddelanden

om rekommendation nr 4/1963 angående vägförbindelse mellan Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden

(Överlämnade av Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1963 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer regjeringene i Norge og Finland å undersøke mulighetene for bygging av vei fra Sevettijärvi til riksvei nr. 50 i Neiden.

Finlands regering (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Från Kaamanen i Inari kommun leder en c:a 95 km lång gångstig via Partakko i Väylä till Sevettijärvi. Gångstigen har iståndsatts så att den kan trafikeras med lätta motorfordon. Fortsättningen till denna gångstig utgöres av en c:a 35 km lång gångstig från Sevettijärvi via Rökkijärvi till norska gränsen. Även en plan för förbättring av denna del av gångstigen till trafikduglig väg har uppgjorts. Avsikten är att fortsätta förbättringen av stigarna med medel som anvisats för förbättring av gångstigar, för vilket ändamål i regeringens proportion till statsförslag för år 1969 ingår ett anslag om 600 000 mark.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens avsikt är att iståndsätta vägförbindelsen från Sevettijärvi till riksgränsen till en början som serviceväg före utgången av år 1970 och i det omfång som trafiken påkallar förbättra vägen Kaamanen—Sevettijärvi—riksvägen nr 6 så att den kunde ändras till landsväg.

Norges regering (Samferdselsdepartementet) meddelar den 8 januari 1969:

For en veg på norsk side mot Sevettijärvi i Finland vil alternativ trasé øst for Neidenelva bli undersøkt i 1969. Etter de opplysninger en har om standarden på vegen på finsk side vil vegen på norsk side måtte bli bygget som fylkesveg.

BILAGA

**Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över tilläggsförslag A 232 T/t
och meddelandena**

(Se Sak A 232 T/t: Bilaga)

Meddelande

om rekommendation nr 7/1963 angående ändrade principer för djurskydds- och jaktlagstiftningen

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1963 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige, at der i jagt- og fredningslovgivningen lægges det princip til grund, at pattedyr og fugle er totalfredede, for så vidt der ikke udtrykkeligt i lovgivningen er gjort undtagelser herfra.

Norges regering (Landbruksdepartementet) meddelar i januari 1969:

En viser til rapport fra det koordinerende land, Danmark.

*BILAGA***I efterhand inkommet meddelande**

Norges regering (Landbruksdepartementet) meddelar den 6 juni 1969:

Idet en viser til vedlagte kopi av brev av 20. mai 1969 fra Nordisk Råd, Den danske delegasjon, kan en gi følgende orientering.

I desember 1968 ble det nedsatt et utvalg til revisjon av jaktloven og hundelovgivningen. Utvalgets mandat omfatter også spørsmålet om endring av grunnprinsippet i jaktloven og i tilfelle utarbeidelse av lovforslag i overensstemmelse med det. En regner foreløpig med at utvalgets innstilling vil kunne foreligge i løpet av høsten/vinteren 1970. På nåværende tidspunkt er det ikke mulig å si noe mer bestemt om hvorvidt eller i tilfelle når grunnprinsippendring kan bli gjennomført i Norge.

Meddelanden

om rekommendation nr 12/1963 angående samarbete beträffande vetenskaplig dokumentation

(Överlämnade av Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1963 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regjeringene at det i forbindelse med det pågående utredningsarbeid om vitenskapelig dokumentasjon i undervisningsministrenes regi blir overveiet mulige former for nordisk samarbeid sett i relasjon til det internasjonale samarbeid på tilsvarende områder.

Finlands regering: (undervisningsministeriet) meddelar den 16 januari 1969:

Som tillägg till det meddelande den norska regeringen (Kirke- og undervisningsdepartementet) den 8 januari 1969 å samtliga regeringars vägnar avgivit, kan för Finlands vidkommande ytterligare meddelas, att undervisningsministeriet i Finland redan den 4 januari 1967 tillsatt en särskild nämnd för vetenskaplig dokumentation. Nämndens uppgift är bl. a., att följa med utvecklingen av den vetenskapliga dokumentationen såväl i Finland som utomlands, att göra framställningar för främjandet av denna dokumentation på sådana områden, inom vilka detta anses nödvändigt, samt att göra förslag till främjandet av Finlands internationella samarbete beträffande dokumentation.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 8 januari 1969 å samtliga regeringars vägnar:

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til den melding som er gitt 30. november 1967¹.

De forskjellige instanser i de nordiske land på dette felt har stadig kontakt for å føre arbeidet videre, både uformelt og formelt. Bl. a. kan nevnes en konferanse om »EDB-basert dokumentasjon» i Helsingfors i

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1856.

juni, med deltakere fra de vitenskapelige bibliotekers Skandiplan-komiteer og NORDFORSK-konferansen. Konferansen vedtok følgende anbefaling:

1. Det bør i hvert av landene Danmark, Finland, Norge og Sverige overlates til et sentralt organ med nødvendige økonomiske ressurser å koordinere nasjonal virksomhet på området vitenskapelig og teknisk informasjon.

2. Det er viktig at disse organer holder seg nøye orientert om både nasjonal, regional og internasjonal utvikling spesielt på området datamaskinbasert dokumentasjon.

De nasjonale sentrale organer bør i sitt arbeid tilstrebe størst mulig grad av rasjonelt samvirke innenfor de nordiske land, slik at en innenfor rammen av de samlede tilgjengelige ressurser på best mulig måte skal kunne tilfredsstillende landenes behov for dokumentasjon og informasjon.

På området datamaskinbasert dokumentasjon bør samarbeidet blant annet sikte mot opprettelse av nordiske avtaler for anskaffelse av materiale, bruk av båndtjenester og dermed sammenhengende virksomhet, utdanning av personale og en felles prispolitikk.

4. For å sikre dette nordiske samarbeidet anmodes hvert av de nasjonale sentrale organer om snarest mulig å utpeke forslagsvis 2 representanter til et nordisk kontaktorgan.

Et slikt kontaktorgan er nå under opprettelse. En vanskelighet fra norsk side har hittil vært at man ikke har hatt noe sentralt koordinerende organ for de vitenskapelige biblioteker. I den forbindelse kan meddeles at det utvalg som er omtalt i forrige melding har avgitt sin innstilling og at Kirke- og undervisningsdepartementet på grunnlag bl. a. av denne innstilling og uttalelser fra interesserte institusjoner nettopp har fremmet proposisjon for Stortinget om opprettelse av en riksbibliotekstjeneste med en Riksbibliotekar og et konsultativt Forskningsbibliotek-råd. Riksbibliotekaren skal være den høyeste faglige instans for statens vitenskapelige og faglige bibliotekvesen. I henhold til den foreslåtte instruks skal han bl. a. ta seg av koordinering av norsk deltakelse i nordisk og internasjonalt samarbeid på dokumentasjonsområdene.

I Sverige fins, etter at statens råd för vetenskaplig information och dokumentation ble opprettet den 1. juli 1968, et sentralt organ for disse spørsmål.

Det tilsvarende danske utvalg ventes nedsatt i begynnelsen av 1969.

I meldingen av 31. januar 1967 ble det bl. a. meddelt:

Når det spesielt gjelder dokumentasjon innen medisinen kan det opplyses at man i USA har et datamaskinelt system, »Medlars», for analyse, lagring og publisering av referanser til den medisinske faglitteratur som blir publisert overalt i verden. Sverige er nå knyttet til dette system. De øvrige nordiske land har hatt muligheter til på forsøksbasis å utnytte systemet. For å muliggjøre et fortsatt nordisk samarbeid har Nordisk Kulturkomisjon overfor styret i Nordisk Kulturfond anbefalt at det blir stilt til disposisjon midler til stipend for utdanning av personell som behersker bruken av systemet.

Vi kan nå opplyse at Nordisk Kulturfond har bevilget d.kr. 200 000 til en dansk, finsk og norsk utnyttelse av systemet. Bevilgningen er anvendt dels til bibliotekarers og legers opphold og reiser i forbindelse med kursdeltakelse, dels til den rent maskinelle forsøksvirksomhet.

Man finner det i denne forbindelse naturlig å peke på at problemet (samarbeid om vitenskapelig dokumentasjon) har vært gjenstand for drøftinger på OECD's 3. vitenskapsministermøte i Paris 11.—12. mars 1968 der det ble besluttet å henstille til medlemslandene å nedsette et nasjonalt organ som skal ha ansvaret for den nasjonale utvikling og for det internasjonale samarbeid innenfor området. De nasjonale utvalg, som nå opprettes, må også sees i denne større sammenheng.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 10 februar 1969:

Som tillegg til den melding Den norske regjering (Kirke- og undervisningsdepartementet) avgav den 8. januar 1969 på samtlige regjeringers vegne kan opplyses at Finlands regjering (undervisningsministeriet) i brev av 16. januar 1969 har meddelt at undervisningsministeriet i Finland i sin nasjonale melding har sagt at den allerede den 4. januar 1967 har oppnevnt en særskilt nemnd for vitenskapelig dokumentasjon. Nemndas oppgave er bl. a. å følge med i utviklingen av den vitenskapelige dokumentasjon såvel i Finland som utenlands, å komme med forslag til denne dokumentasjonens fremme på slike områder der dette anses nødvendig, samt å komme med forslag til fremme av Finlands internasjonale samarbeid når det gjelder dokumentasjon.

Vi kan ellers meddele at Stortinget den 24. januar d. å. vedtok forslaget om oppretting av en Riksbibliotek tjeneste i Norge.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandena**

Till kulturutskottet har hänvisats ett av Norges regering till 17:e sessionen å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 12/1963 samt ett av Finlands regering avgivet meddelande om samma rekommendation.

Vid sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark.

Det koordinerande landet uppger i sitt meddelande, att man vid en samnordisk konferens med deltagare från de vetenskapliga bibliotekens Skandiplankommittéer och Nordforsk rekommenderat tillsättande av nationella organ för koordinering av den vetenskapliga och tekniska dokumentationen samt att dessa organ med det snaraste måtte utse förslagsvis två representanter till ett nordiskt kontaktorgan för att säkra ett nordiskt samarbete på dokumentationens område. Det föreslagna kontaktorganet håller för närvarande på att tillsättas. Vidare framgår av meddelandet att de nationella organen förutom nordisk kontaktverksamhet även kommer att bedriva internationellt samarbete på området.

Utskottet finner de samlingssträvanden på dokumentationens område, som nu inletts, värdefulla och avvaktar med intresse den fortsatta utvecklingen.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa session.

Stockholm den 3 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Meddelande
om rekommendation nr 19/1963 angående internordiska
flyttningsbetyg

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1963 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at gennemføre det af regeringernes eksperter fremlagte forslag om »internordiske flytteattester» (Nordisk udredningsserie, 1961: 4).

Norges regering (Finans- og tolldepartementet) meddelar den 17 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

Danmark, Finland, Island, Sverige og Norge undertegnet den 5. desember 1968 overenskomst om folkeregistrering. Overenskomsten forutsettes ratifisert av medlemslandene og ratifikasjonsdokumentene deponert i det norske utenriksdepartement. Den vil deretter tre i kraft i henhold til artikkel 7, der det bl. a. heter:

Overenskomsten trer i kraft fra førstkommende 1. januar, 1. april, 1. juli eller 1. oktober, tre måneder etter at samtlige parters ratifikasjonsdokumenter er deponert, for Færøyene og Grønland dog først etter nærmere avtale mellom de sentrale registreringsmyndigheter i de kontraherende land.

TILLÄGG

Overenskomst mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om folkeregistrering. Overenskomst mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om folkeregistrering. Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välinen väestörekisteriä koskeva sopimus

Regjeringene i Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige er, for å lette registreringen av personer i de kontraherende land, blitt enige om følgende:

Artikkel 1.

Denne overenskomst gjelder personer som er registrert som bosatt i ett av de kontraherende land, og som har til hensikt å flytte, eller som har flyttet, til et annet av disse land.

Artikkel 2.

1. Den som har til hensikt å flytte fra ett av de kontraherende land til et annet av disse land, skal melde dette til vedkommende lokale registreringsmyndighet i utflytningslandet.

Det påligger nevnte myndighet straks å levere den flyttende internordisk flytteattest med vedheftet blankett for internordisk flyttebevis.

2. Den som har flyttet fra ett av de kontraherende land og etter innflytning bosatt seg i et annet

Regeringerne i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige er for at lette registreringen af personer i de kontraherende lande blevet enige om følgende:

Artikel 1.

Denne overenskomst gjelder personer, som er registreret som bosat i et af de kontraherende lande, og som har til hensigt at flytte, eller som er flyttet, til et andet af disse lande.

Artikel 2.

1. Den, der har til hensigt at flytte fra et af de kontraherende lande til et andet af disse lande, skal melde dette til vedkommende lokale registreringsmyndighed i udflytningslandet.

Det påhviler nævnte myndighed straks at udlevere den flyttende internordisk flytteattest med vedhæftet blanket for internordisk flyttebevis.

2. Den, der er flyttet fra et af de kontraherende lande og efter indflytning har bosat sig i et andet

Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan hallitukset ovat helpottaakseen väestön rekisteröintiä sopimusmaissa sopineet seuraavaa:

1 artikla.

Tämä sopimus koskee henkilöitä, jotka on rekisteröity asuviksi jossakin sopimusmaassa ja joilla on aikomus muuttaa tai jotka ovat muuttaneet johonkin toiseen näistä maista.

2 artikla.

1. Henkilön, joka aikoo muuttaa toisesta sopimusmaasta toiseen, tulee ilmoittaa tästä asianomaiselle paikalliselle rekisteriviranomaiselle lähtömaassa.

Mainitun viranomaisen tulee antaa heti muuttavalle henkilölle yhteispohjomainen muuttokirja, johon on liitetty yhteispohjomainen muuttotodistelomake.

2. Henkilön, joka on muuttanut jostakin sopimusmaasta ja muuton jälkeen asettunut asumaan

**Samningur milli Íslands, Överenskommelse mel-
Danmerkur, Finnlands, lan Sverige, Danmark,
Noregs og Svíþjóðar um Finland, Ísland och Nor-
almannaskráningu ge om folkbokföring¹**

Ríkistjórnir Íslands, Dan- Regeringarna i Sverige, merkur, Finnlands, Noregs Danmark, Finland, Ísland og Svíþjóðar hafa, til och Norge har, för att un- þess að auðvelda almanna- derlätta folkbokföringen i askráningu í samningslöndunum, komið sér saman, överenskommit om följande.

1. gr.

Artikel 1.

Samningur þessi tekur Denna överenskommel- til einstaklinga, sem skráð- se gæller personer som är ir eru sem búsettir i einu registrerade såsom bosat- aðildarlandi og hafa i ta i ett av de avtalsslutan- hyggju að flytja, eða hafa de länderna och som avser þegar flutt, til einhvers att flytta eller som har hinna landanna. flyttat till ett annat av des- sa länder.

2. gr.

Artikel 2.

1. Sá, sem áformar að 1. Den som avser att flyt- flytja frá einu aðildar- ta från ett av de avtalsslut- landi til annars, skal til- tande länderna till ett an- kynna það hlutaðeigandi nat av dessa länder skall skráningaryfirvaldi i því anmäla detta till den loka- landi, sem flutt er frá. la registreringsmyndighe- ten i utflyttningslandet.

Hlutaðeigandi skráning- Nämnda myndighet till- aryfirvald skal þegar af- ställer genast den flyttan- henda þeim, er flytur, de internordiskt flyttnings- samnorrænt flutningsvott- betyg med blankett för in- orð (»internordisk flytte- ternordiskt flyttningsbevis. attest») með viðfestu eyð- ublaði fyrir samnorræna flutningsboðun (»inter- nordisk flyttebevis»).

2. Sá, sem hefur flutt 2. Den som har flyttat frá einu aðildarlandi og från ett av de avtalsslutan- tekið sér búsetu i öðru de länderna och efter in- aðildarlandi eftir komu flyttning bosatt sig i ett

¹ Överenskommelsen har ratificerats av Danmark den 30 juni 1969, Finland den 24 februari 1969, Ísland och Norge den 20 februari 1969 samt Sverige den 31 januari 1969. Överenskommelsen träder i kraft den 1 oktober 1969.

av disse land, skal innen den tidsfrist som gjelder for flyttemelding innen dette land, melde innflytningen til vedkommende lokale registreringsmyndighet. Samtidig med meldingen skal han levere den flytteattest med vedheftet blankett for flyttebevis som er nevnt under pkt. 1. Har han ikke slik flytteattest, skal han pålegges å skaffe den fra utflyttingslandet. Hvis han ber om det, skal den lokale registreringsmyndighet i stedet rekvirere flytteattest fra den lokale registreringsmyndighet i utflyttingslandet.

3. Den lokale registreringsmyndighet i innflyttingslandet treffer beslutning om registreringen.

Finner den lokale registreringsmyndighet at den som har meldt innflytningen skal regnes som bosatt innenfor registreringsområdet, skal den lokale registreringsmyndighet i utflyttingslandet uten opphold underrettes om dette. Til denne underretning skal brukes internordisk flyttebevis.

Finner den lokale registreringsmyndighet grunn til å anta at den som har meldt innflytningen skal regnes som bosatt et annet sted i innflyttingslandet, skal han vises til den lokale registreringsmyndighet på vedkommende sted. Flytteattesten leveres tilbake til ham forsynt

af disse lande, skal inden den tidsfrist, som gælder for anmeldelse af flytning i dette land, melde indflytningen til vedkommende lokale registreringsmyndighed. Samtidig med meldingen skal han aflevere den flytteattest med vedhæftet blanket for flyttebevis, som er nævnt under punkt 1. Er han ikke i besiddelse af en sådan flytteattest, skal han pålægges at fremskaffe den fra udflyttingslandet. Hvis han anmoder derom, skal den lokale registreringsmyndighed i stedet rekvirere flytteattest fra den lokale registreringsmyndighed i udflyttingslandet.

3. Den lokale registreringsmyndighed i indflyttingslandet træffer beslutning om registreringen.

Finder den lokale registreringsmyndighed, at den, som har anmeldt indflytning, skal regnes som bosat inden for registreringsområdet, skal den lokale registreringsmyndighed i udflyttingslandet uden ophold underrettes herom. Til denne underretning skal bruges internordisk flyttebevis.

Finder den lokale registreringsmyndighed grund til at antage, at den, der har meldt indflytningen, skal regnes som bosat et andet sted i indflyttingslandet, skal han henvises til den lokale registreringsmyndighed på vedkommende sted. Flytteattesten leveres tilbage til

johonkin toiseen näistä maista, on tässä maassa säädetyn määräajan kuluessa ilmoittauduttava paikalliselle rekisteriviranomaiselle. Samalla kun hän ilmoittautuu, hänen on jätettävä 1 kohdassa mainittu muuttokirja muuttotodistelmakkeineen. Ellei hänellä ole sellaista muuttokirjaa, häntä on kehoitettava hankkimaan sellainen lähtömaasta. Jos hän sitä pyytää, tämä paikallinen rekisteriviranomainen sensijaan tilaa muuttokirjan lähtömaan paikalliselta rekisteriviranomaiselta.

3. Tulomaan paikallinen rekisteriviranomainen päättää rekisteröinnistä.

Jos paikallinen rekisteriviranomainen toteaa, että muuttokirjan jättäneen henkilön on katsottava asuvan rekisteröintialueella, rekisteriviranomaisen on viipymättä ilmoitettava siitä lähtömaan paikalliselle rekisteriviranomaiselle. Ilmoittaminen tapahtuu käyttämällä yhteispujoismaista muuttotodistetta.

Jos paikallisella rekisteriviranomaisella on aihetta olettaa, että muuttokirjan jättäneen henkilön on katsottava asuvan jollakin toisella paikkakunnalla tulomaassa, tämä henkilö on ohjattava asianomaisen rekisteriviranomaisen luo. Muuttokirja muuttotodistelmakkeineen on annet-

þangað, skal tilkynna hlutaðeigandi skráningaryfirvaldi flutninginn fyrir lok þess frests, sem gildir um afhendingu flutningstilkynninga í viðkomandi landi. Samtímis tilkynningunni skal hann afhenda flutningsvottorð það með viðfestu eyðublaði fyrir flutningsboðun, er um ræðir í 1. tölulið þessarar gr. Hafi hann ekki slíkt flutningsvottorð, skal skráningaryfirvaldið gera honum að afla þess frá brottflutningslandinu. Ef hlutaðeigandi óskar, skal skráningaryfirvaldið þó í þess stað taka að sér að afla flutningsvottorðs frá viðkomandi umdæmi í brottflutningslandinu.

3. Hlutaðeigandi skráningaryfirvald í landi, sem flutt er til, tekur ákvörðun um skráningu.

Telji hlutaðeigandi skráningaryfirvald, að sá, sem tilkynnir flutning til umdæmis þess, eigi að teljast búsettur í því, skal þetta þegar tilkynnt hlutaðeigandi skráningaryfirvaldi í brottflutningslandinu. Nota skal samnorræna flutningsboðun til þessarar tilkynningar.

Telji hlutaðeigandi skráningaryfirvald, að ástæða sé til að ætla, að sá, sem tilkynnt hefur flutning til þess, skuli með réttu teljast búsettur í öðru umdæmi lands, sem flutt er til, skal visa honum til hlutaðeigandi skráningaryfirvalds. Jafnframt er flutningsvottorðinu, með áritaðri tilvísun, skilað til hans aftur.

annat av dessa länder, skall inom den tid som gäller för flyttningsanmälan inom sistnämnda land, anmäla inflyttningen till den lokala registreringsmyndigheten. Samtidigt därmed skall han lämna det flyttningsbetyg med bifogad blankett för internordiskt flyttningsbevis som nämns i punkt 1. Har han icke sådant flyttningsbetyg skall han anmodas att skaffa det från utflyttningslandet. På hans begäran rekviderar i stället den lokala registreringsmyndigheten flyttningsbetyg från den lokala registreringsmyndigheten i utflyttningslandet.

3. Den lokala registreringsmyndigheten i inflyttningslandet beslutar om registreringen.

Finner den lokala registreringsmyndigheten att den som har anmält inflyttning är att anse som bosatt inom registreringsområdet, underrättas den lokala registreringsmyndigheten i utflyttningslandet genast om flyttningen. Underrättelse sker genom översändande av internordiskt flyttningsbevis.

Finner den lokala registreringsmyndigheten skäl antaga att den som har anmält flyttning bör anses som bosatt på annan ort i inflyttningslandet, hänvisar myndigheten honom till den lokala registreringsmyndigheten på vederbörande ort. Flyttningsbetyget återlämnas

med påtegnning om henvisningen.

Finner den lokale registreringsmyndighet at den som har levert flytteattesten ikke kan regnes som bosatt innenfor registreringsområdet, og det heller ikke foreligger et tilfelle som nevnt i foregående ledd, skal registreringsmyndigheten gjøre merknad om beslutningen på flytteattesten og blanketen til flyttebeviset. Denne blankett skal deretter uten opphold sendes tilbake til vedkommende lokale registreringsmyndighet i utflytningslandet. Flytteattesten leveres tilbake til den som har meldt flytningen.

Først når flyttebeviset er mottatt, skal den lokale registreringsmyndighet i utflytningslandet føre den som er flyttet ut av registret.

4. Har den lokale registreringsmyndighet i utflytningslandet ikke mottatt flyttebevis innen to måneder, skal den henvende seg direkte til den lokale registreringsmyndighet i innflytningslandet for å få de opplysninger som er nødvendige av hensyn til registreringen. Det samme gjelder om en lokal registreringsmyndighet har grunn til å anta at en registrert person er flyttet til et annet av de kontraherende land.

Artikkel 3.

Spørsmålet om en person etter denne overens-

ham forsynet med påtegnning om henvisningen.

Finder den lokale registreringsmyndighet, at den, som har afleveret flytteattesten, ikke kan regnes som bosat inden for registreringsområdet og der heller ikke foreligger et tilfælde som nævnt i foregående stykke, skal registreringsmyndigheden gøre bemærkning om beslutningen på flytteattesten og flyttebeviset. Flyttebeviset skal derefter uten opphold sendes tilbake til vedkommende lokale registreringsmyndighet i udflytningslandet. Flytteattesten leveres tilbage til den, som har anmeldt flytning.

Først når flyttebeviset er modtaget, skal den lokale registreringsmyndighed i udflytningslandet føre den, som er flyttet, ud af registret.

4. Har den lokale registreringsmyndighed i udflytningslandet ikke modtaget flyttebevis inden 2 måneder, skal denne myndighed henvende sig direkte til den lokale registreringsmyndighed i indflytningslandet for at få de oplysninger, som er nødvendige af hensyn til registreringen. Det samme gælder, når en lokal registreringsmyndighed har grund til at antage, at en registreret person er flyttet til et andet af de kontraherende lande.

Artikel 3.

Spørsmålet, om en person efter denne overens-

tava hänelle takaisin merkinnöin tästä edelleenlähtetämisestä.

Jos paikallinen rekisteriviranomainen toteaa, että sen henkilön, joka on jättänyt muuttokirjan, ei ole katsottava asuvan rekisteröintialueella, eikä ole kysymys edellisessä kappaleessa mainitusta tapauksesta, rekisteriviranomaisen on tehtävä muuttokirjaan sekä muuttotodistelumakkeeseen merkin-tä tästä päätöksestä. Viimeksi mainittu lomake on sen jälkeen viipymättä lähetettävä takaisin lähtömaan paikalliselle rekisteriviranomaiselle. Muuttokirja palautetaan muuttokirjan jättäneelle.

Vasta kun muuttotodiste on vastaanotettu, lähtömaan paikallinen rekisteriviranomainen poistaa muuttokirjan saaneen rekisteristä.

4. Mikäli lähtömaan paikallinen rekisteriviranomainen ei ole saanut muuttotodistetta kahden kuukauden kuluessa, sen on käännyttävä suoraan tulomaan paikallisen rekisteriviranomaisen puoleen saadakseen tarvittavat tiedot rekisteröintiä varten. Tätä samaa menettelyä noudatetaan, jos paikallisella rekisteriviranomaisella on aihetta olettaa, että rekisteriin merkitty henkilö on muuttanut johonkin toiseen sopimusmaahan.

3 artikla.

Kysymys siitä, onko henkilön tämän sopimuk-

till honom med påteckning om hänvisningen.

Telji hlutaðeigandi skráningaryfirvald, að sá, sem hefur afhent því flutningsvottorð, geti ekki talizt búsettur í umdæminu, og ekki er heldur um að ræða það tilvik, er um ræðir í næstu málsgr. hér á undan, skal skráningaryfirvaldið rita um þetta athugasemd á flutningsvottorðið og á flutningsboðunaryðublaðið. Síðan skal eyðublaðið án tafar endursent hlutaðeigandi skráningaryfirvaldi í brottflutningslandinu, en flutningsvottorðinu er skilað aftur til þess, sem tilkynnti flutninginn.

Anser den lokala registreringsmyndigheten att den som lämnat flyttningsbetyg icke kan räknas som bosatt inom registreringsområdet och föreligger icke fall som avses i nästföregående stycke, antecknar registreringsmyndigheten beslutet på flyttningsbetyget och blanketten för flyttningsbevis. Blanketten återsändes där- efter genast till den lokala registreringsmyndigheten i utflyttningslandet. Flyttningsbetyget återlämnas till den som har anmält flyttningen.

Hlutaðeigandi skráningaryfirvald í brottflutningslandi skal þá fyrst taka brottfluttan einstakling af skrá, er það hefur móttekið flutningsboðum um hann.

Först när flyttningsbeviset har återkommit skall den lokala registreringsmyndigheten i utflyttningslandet avföra den flyttande från registret.

Hafi hlutaðeigandi skráningaryfirvald ekki móttekið flutningsboðun að tveimur mánuðum liðnum, skal það snúa sér beint til hlutaðeigandi skráningaryfirvalds í landinu, sem flutt er til, og æskja þeirra upplýsinga, sem þörf er á til skráningar. Sama gildir þegar skráningaryfirvald hefur ástæðu til að ætla, að einstaklingar á skrá þess hafi flutt til annars aðildarlands.

4. Har den lokala registreringsmyndigheten i utflyttningslandet icke återfått flyttningsbeviset inom två månader, hänvänder sig myndigheten direkt till den lokala registreringsmyndigheten i inflyttningslandet för att få de upplýsingar som fordras med hänsyn till registrering. Detsamma gäller om lokal registreringsmyndighet har anledning antaga att registerförd person har flyttat till ett annat av de avtalslutande länderna.

3. gr.

Artikel 3.

Ákvarðanir um það, Frágan om en person en- hvort einstaklingar skuli ligt denna överenskommel-

komst skal regnes som bosatt eller ikke bosatt i innflytningslandet, avgjøres etter lovgivningen i dette land.

Artikkel 4.

De kontraherende stater forplikter seg til gjensidig å gi de opplysninger som antas nødvendige for bedømmelsen av bosetningsspørsmålet, og gi melding om de beslutninger som blir truffet.

Artikkel 5.

Med »lokal registreringsmyndighet» forstås i denne overenskomst:

i Danmark kommunalbestyrelsen ved folkeregisterføreren,

i Finland den som fører vedkommende folkeregister (kirkebøker, sivilregister og dissentermenighetenes medlemslister),

i Island nasjonalregisteret,

i Norge registerføreren for vedkommende folkeregister, og

i Sverige vedkommende pastorembete (i Stockholm og Gøteborg den lokale skattemyndighet).

Artikkel 6.

Formular til internordisk flytteattest og flyttebevis skal inneholde opplysning om: 1. fraflytningsland, 2. fraflytningskommune (i Sverige församling), 3. adresse i fraflytningslandet, 4. tilflytningsland, 5. tilflytnings-

komst skal regnes for bosatt eller ikke bosatt i innflytningslandet, avgjøres etter lovgivningen i dette land.

Artikel 4.

De kontraherende lande forplikter sig til gjensidig at give de opplysninger, som antages at være nødvendige for bedømmelsen af bosætningssspørgsmålet, og give underretning om de beslutninger, som bliver truffet.

Artikel 5.

Med »lokal registreringsmyndighed» forstås i denne overenskomst:

i Danmark: kommunalbestyrelsen ved folkeregisterføreren,

i Finland: den, som fører vedkommende folkeregister (kirkebøger, civilregister og dissentermenighedernes medlemslister),

i Island: nationalregistret,

i Norge: registerføreren for vedkommende folkeregister og

i Sverige vedkommende pastors embede (i Stockholm og Gøteborg den lokale skattemyndighed).

Artikel 6.

Formularen til internordisk flytteattest og flyttebevis skal indeholde opplysning om: 1. fraflytningsland, 2. fraflytningskommune (i Sverige »församling»), 3. adresse i fraflytningslandet, 4. tilflytningsland, 5. tilflytnings-

sen mukaan katsottava asuvan tulomaassa vai ei, ratkaistaan tämän maan lain-säädännön mukaisesti.

4 artikla.

Sopimusvaltiot sitouvat vastavuoroisesti antamaan välttämättömiä tietoja sen kysymyksen ratkaisemiseksi, missä henkilö on katsottava asuvan, sekä tiedoittamaan tehdyistä päätöksistä.

5 artikla.

»Paikallisella rekisteriviranomaisella» tarkoitetaan tässä sopimuksessa:

Islannissa valtakunnallista rekisteriä;

Norjassa asianomaisen väestörekisterin pitäjää;

Ruotsissa asianomaisen pastorin virastoa (Tukholmassa ja Göteborgissa paikallista verovirastoa);

Suomessa asianomaista väestörekisteriä (kirkonkirjoja, siviilirekisteriä, rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien jäsenluettelaita) pitävää viranomaista; sekä

Tanskassa kunnanhallitusta väestönrekisterinpitäjän välityksellä.

6 artikla

Yhteispuhjoismaisten muuttokirja- ja muuttotodistelmakkeiden tulee sisältää tiedot seuraavista seikoista: 1. lähtömaa, 2. lähtökunta (Ruotsissa seurakunta), 3. osoite lähtömaassa, 4. tulomaa, 5. tulokunta (Suomessa myös

taldir búsettir í landi, sem flutt er til, eða ekki, skulu teknar á grundvelli gildandi laga viðkomandi lands. se skall anses som bosatt eller icke bosatt i inflyttningenslandet avgöres enligt lagstiftningen i detta land.

4. gr.

Aðildarríkin skuldbinda sig gagnkvæmt til að láta í té þær upplýsingar, sem taldar eru nauðsynlegar, til að unnt sé að taka afstöðu til búsetumála, svo og til að tilkynna þær ákvarðanir, sem teknar eru í þeim málum.

Artikel 4.

De avtalsslutande länderna förbinder sig ömsesidigt att lämna de upplýsingar som anses nödvändiga för bedömningen av bosättningsfrågan och att lämna underrättelse om de beslut som fattas.

5. gr.

»Hlutaðeigandi skráningaryfirvald» er í þessum samningi:

í Danmörku skráningar-yfirvald í umboði sveitarstjórnar,

í Finnlandi sá, sem færir viðkomandi almannaskrá (kirkjubækur, borgaraskrá, félagsmannalistar sértrúarflokka),

á Íslandi Þjóðskráin,

í Noregi forstöðumaður viðkomandi skráningarstofu,

í Svíþjóð hlutaðeigandi prestsembætti (í Stokkhólmi og Gautaborg skattayfirvöld á staðnum).

Med »lokal registreringsmyndighet» avses i denna överenskommelse:

i Danmark kommunalstyrelsen genom folkregisterföraren,

i Finland den som för vederbörande befolkningsregister (kyrkböcker, civilregister och dissenterförsamlingarnas medlemslistor),

i Norge registerföraren för vederbörande folkregister,

i Island nationalregistret,

i Sverige vederbörande pastorsämbete (i Stockholm och Göteborg den lokala skattemyndigheten).

6. gr.

Á eyðublaði samnorræns flutningsvottorðs og samnorrænnar flutningsboðunar skulu vera upplýsingar um: 1. brottflutningsland, 2. sveitarfélag, sem flutt er frá (í Svíþjóð »församling»), 3. aðsetur í brottflutningslandi, 4. land.

Artikel 6.

Formulär till internordiskt flyttningsbetyg och flyttningsbevis skall innehålla upplysning om: 1. utflyttningsland, 2. utflyttningssamfund (i Sverige församling), 3. adress i utflyttningslandet, 4. inflyttningsland, 5. inflyttnings-

kommune (i Finland også lokalt register, i Sverige församling), 6. adresse i tilflytningslandet, 7. oppgitt flyttedato, 8. etternavn, 9. fornavn, 10. kjønn, 11. fødselsdag, -måned og -år, 12. fødested, 13. ekteenskapelig stilling, 14. statsborgerforhold, 15. anmerkninger, og videre dato for utstedelsen av flytteattesten, stempel og underskrift, de enkelte lands frist for melding til innflytningsstedet. — I Finland og Sverige skal formularet dessuten inneholde opplysning om dåp, konfirmasjon og nattverd.

kommune (i Finland også lokalt register, i Sverige »församling»), 6. adresse i tilflytningslandet, 7. oppgitt flyttedato, 8. slægtsnavn, 9. fornavn, 10. køn, 11. fødselsdag, -måned og -år, 12. fødested, 13. ægteskabelig stilling, 14. statsborgerforhold, 15. anmerkninger og endvidere datoen for utstedelsen af flytteattesten, stempel og underskrift og de enkelte landes frister for anmeldelse på indflytningsstedet. I Finland og Sverige skal formularerne desuden indeholde oplysning om dåp, konfirmation og altergang.

paikallinen rekisteri, Ruotsissa seurakunta), 6. osoite tulomaassa, 7. ilmoitettu muuttopäivä, 8. sukunimi, 9. etunimi, 10. sukupuoli, 11. syntymäpäivä, -kuukausi ja -vuosi, 12. syntymäpaikka, 13 siviilisääty, 14. kansalaisuus, 15. huomautukset sekä lisäksi muuttokirjan antamispäivämäärä, leima ja allekirjoitus sekä kussakin maassa säädetty määräaika muuttokirjan jättämistä varten. Suomessa ja Ruotsissa lomakkeen tulee sisältää myös tiedot kasteesta, ripille pääsystä ja ehtoollisesta.

Med de unntak som følger av første ledd, skal de kontraherende lands formular til flytteattest og flyttebevis ha samme form og innhold, men avfattes på de enkelte lands språk, og skal fastsettes i samråd mellom de sentrale myndigheter i de kontraherende land.

Med de undtagelser, som følger af 1. stykke, skal de kontraherende lands formularer til flytteattest og flyttebevis have samme form og indhold, men affattes på de enkelte landes sprog, ligesom de skal fastsettes i samråd medlemde centrale myndigheder i de kontraherende lande.

Edellisessä kappaleessa mainittuja poikkeuksia lukuunottamatta sopimusmaiden muuttokirja-muuttoto-distuslomakkeiden tulee olla samanmuotoisia ja samansisältöisiä, mutta ne laaditaan kuitenkin kunkin maan kielellä ja ne tulee vahvistaa yksissä neuvoin sopimusmaiden keskusviranomaisten kanssa.

Artikkel 7.

Denne overenskomst skal ratifiseres og ratifikasjonsdokumentene deponeres i det norske utenriksdepartement.

Overenskomsten trer i kraft fra førstkommende 1. januar, 1. april, 1. juli eller 1. oktober, tre måneder etter at samtlige parters ratifikasjonsdokumenter er deponert, for Færøylene og Grønland dog først etter nærmere avta-

Artikel 7.

Denne overenskomst skal ratificeres, og ratifikationsdokumenterne deponeres i det norske udenrigsministerium.

Overenskomsten træder i kraft fra førstkommende 1. januar, 1. april, 1. juli eller 1. oktober 3 måneder efter, at samtlige parters ratifikationsdokumenter er deponeret, for Færøernes og Grønlands vedkommende dog først efter nærmere

Artikla 7.

Tämä sopimus on ratifioitava ja ratifioimiskirjat on talletettava Norjan ulkoasiaindepartementtiin.

Sopimus tulee voimaan seuraavana tammikuun 1 päivänä, huhtikuun 1 päivänä, heinäkuun 1 päivänä tai lokakuun 1 päivänä sen jälkeen, kun kolme kuukautta on kulunut kaikkien sopimuspuolten ratifioimis kirjojen tallettami-

sem flutt er til, 5. sveitarfélag, sem flutt er til (í Finnlandi einnig »lokalt register«, í Svíþjóð »församling«), 6. aðsetur í landi, sem flutt er til, 7. uppgefinn flutningsdagur, 8. föðurnafn/ættarnafn, 9. skirnarnafn, 10. kyn, 11. fæðingardagur, -mánuður og -ár, 12. fæðingarstaður, 13. hjúskaparstétt, 14. ríkisborgararéttur, 15. athugasemdir. Enn fremur útgáfudagur flutningsvottorðs, stimpill og undirskrift, sömu og afhendingarfrestur flutningsstilkynninga í hverju einstöku aðildarlandi. — Í Finnlandi og Svíþjóð skal að auki upplýsa um skirn, fermingu og altarisakramenti.

Með þeim undantekningum, er um ræðir í fyrri málgr. þessarar gr., skal form og innihald eyðublaða flutningsvottorðs og flutningsboðunar vera hið sama í öllum löndunum, en á máli hvers lands fyrir sig. Yfirstjórnir almanna-skráningar í aðildarlöndunum skulu hafa samráð um gerð eyðublaðanna.

7. gr.

Samningur þessi skal fullgiltur og fullgildingarskjölin skulu varðveitt í utanríkisráðuneyti Noregs.

Samningurinn tekur gildi frá næstkomandi 1. janúar, 1. apríl, 1. júlí eða 1. október, þremur mánuðum eftir að fullgildingarskjöl allra aðildarríkja hafa verið afhent til vörzlu — að því er varðar Færeyjar og Grænland þó fyrst eftir

kommun (í Sverige församling, í Finland också lokalt register), 6. adress i inflyttningslandet, 7. uppgiven flyttningsdag, 8. efternamn, 9. förnamn, 10. kön, 11. födelsedag, -månad och -år, 12. födelse-skirnarnafn, 10. kyn, 11. ort, 13. civilstånd, 14. medborgarskap, 15. anmärkningar. Vidare skall formulären ange datum för flyttningsbetygets utfärdande, stämpel och under-skrift samt de tidsfrister som gäller i de olika län-svob och afhendingarfrestur flutningsstilkynninga i hver-lan på inflyttningsorten. — I Finland och Sverige skall formulären innehålla upplysning om dop, konfirmation och natt-vard.

Með de undantag som följer av första stycket skall de avtalsslutande län-dernas formulär till flytti-ningsbetyg och flyttnings-bevis ha samma form och innehåll men avfattas på respektive lands språk. Formulären skall faststäl-las efter samråd mellan de centrala myndigheterna i de avtalsslutande länder-na.

Artikel 7.

Denna överenskommelse skall ratificeras. Ratifika-tionshandlingarna skall de-poneras i det norska utri-kesdepartementet.

Överenskommelsen trä-der i kraft från och med den 1 januari, 1 april, 1 juli eller 1 oktober, som infaller närmast efter det att tre månader förflutit från den dag då samtliga parters ratifikationshand-lingar har blivit deponera-

le mellom de sentrale registreringsmyndigheter i de kontraherende land.

re aftale mellem de centrale registreringsmyndigheder i de kontraherende lande.

sesta. Färssaarten ja Grönlannin osalta sopimus tulee voimaan vasta, kun asiasta on lähemmin sovitettu sopimusmaiden keskusviranomaisten kanssa.

Enhver av partene kan i forhold til hver av de andre si opp overenskomsten med en frist på 6 måneder til opphør 1. januar eller 1. juli.

Enhver af parterne kan i forhold til enhver af de andre parter opsige overenskomsten med 6 måneders varsel til ophør en 1. januar eller en 1. juli.

Kukin sopimuspuoli voi irtisanoa sopimuksen kuukauden irtisanomissajalla minkä tahansa sopimuspuolen osalta lakkaavaksi olemasta voimassa joko 1 päivänä tammikuuta tai 1 päivänä heinäkuuta.

Utfærdiget i Oslo
5. desember 1968

i ett eksemplar på norsk, dansk, finsk, islandsk og svensk, som alle har lik gyldighet.

Det norske Utenriksdepartement vil oversende bekreftede avskrifter herav til de øvrige kontraherende staters regjeringer.

John Lyng

Udfærdiget i Oslo
den 5. december 1968

i et eksemplar på dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk, som alle har samme gyldighed.

Det norske udenrigsministerium vil oversende bekræftede afskrifter heraf til de øvrige kontraherende staters regeringer.

E. A. Knuth

Tehty Oslossa
5 pvä joulukuuta 1968

yhtenä kappaleena suomen, islannin, norjan, ruotsin ja tanskan kielillä kaikkien tekstien ollessa yhtä todistusvoimaiset.

Norjan ulkoasiaindepartementti luovuttaa tästä oikeaksi todistetut jäljennökset muiden sopimusvaltioiden hallituksille.

Pentti Suomela

nánara samkomulagi milli yfirstjórnanna almannaskráningar i aðildarlöndunum.

Hver aðili getur gagnvart hverjum öðrum aðila að samningi þessum sagt honum upp með sex mánaða fyrirvara til brottfalls 1. janúar eða 1. júlí.

Gert í Osló hinn 5. desember 1968

í einu eintaki á íslensku, dönsku, finnsku, norsku og sænsku, og eru allir textar jafngildir.

Staðfest endurrit af samningi þessum skal norska utanríkisráðuneytið senda hinum aðilunum.

H. G. Andersen

de. För Färöarna och Grönland träder överenskommelsen i kraft först efter närmare avtal mellan de centrala registreringsmyndigheterna i de avtalslutande länderna.

Varje land kan i förhållande till vart och ett av de andra länderna säga upp överenskommelsen med en uppsägningstid av sex månader. Överenskommelsen upphör därefter att gälla från och med nästkommande 1 januari eller 1 juli.

Som skedde i Oslo den 5 december 1968

i ett exemplar på svenska, danska, finska, isländska och norska språken som alla har lika giltighet.

Det norska utrikesdepartementet skall överlämna bestyrkta avskrifter därav till övriga avtalslutande länders regeringar.

R. Hichens-Bergström

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över meddelandet**

Til juridisk udvalg er henvist den til rådets 17. session af Norges regering på samtlige regeringers vegne afgivne meddelelse om rekommandation nr. 19/1963.

Af meddelelsen fremgår, at landene den 5. december 1968 har undertegnet en overenskomst om folker registrering, hvorved det af rekommandationen omfattede forslag om »internordiske flytteattester» kan gennemføres. Overenskomsten forudsættes ratificeret.

Herefter vil rekommandationen kunne anses som færdigbehandlet i rådet. Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelsen om rekommandation nr. 19/1963 til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 3. marts 1969

Georg C. Ehrnrooth

Erkki Hara

Svend Haugaard

Jørgen Jensen

Tage Johansson

Osmo Kock

Lars Leiro

Matthias A. Mathiesen

Sven Mellqvist

Johan Møller Warmedal

K. Axel Nielsen

Jan-Ivan Nilsson

Formand

Harald Samuelsen

Meddelande

om rekommendation nr 21/1963 angående gemensam utbildning för teater, film, radio och television

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1963 enades representanter för regeringarna om att *S v e r i g e* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd anbefaler regjeringene i de nordiske land

1. å påskynde utredningen av planene om grunnleggende utdanning på nasjonal basis av personell innen teater, film, radio og fjernsyn og at man ved utarbeidelsen av disse planer stadig har for øye nordiske løsninger når det gjelder videregående utdanning;

2. at det i påvente av mer langsiktige løsninger arrangeres kurser for viderekomne instruktører, regissører og annet kunstnerisk og teknisk personell på disse områder, etter mønster av den planlagte kursvirksomhet i Nordisk Kulturkommissjons regi, beregnet på teaterinstruktører.

Sveriges regering (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

I meddelanden till Nordiska rådets föregående session¹ redogjorde regeringarna bl. a. för existerande utbildningsmöjligheter inom de sceniska media och för planerna på nya utbildningsinstitutioner inom det aktuella området. I Danmark finns nu tre skådespelarskolor: Statens teaterskole i Köbenhavn samt Århus Teaters och Odense Teaters Skuespillerskole. Statens teaterskole skall efter hand utvidgas för att kunna utbilda inte bara skådespelare utan också regissörer, scendekoratörer, scentekniker, teateradministratörer m. fl. Regissörutbildningen beräknas börja hösten 1969. I Finland planeras ett stalligt teaterinstitut, vilket också skall omfatta en svensk-språkig skådespelaravdelning och vid vilket undervisningen inom regissörs- och dramaturgavdelningarna samt den teater tekniska avdelningen även delvis kommer att äga rum på både finska och svenska. En av undervisningsministeriet tillsatt kommission undersöker också möjligheterna att inrätta ett särskilt institut för kamerakonst, vilket också skall omfatta filmarkiv-

¹ Se *Nordisk Råd, 16 sesj., s. 1864.*

verksamheten. I Norge anordnar Kirke- og undervisningsdepartementet kortare kurser för filmfolk under en treårig försöksperiod och man skall senare ta ställning till om utbildningen skall fortsätta i denna form eller om en filmskola skall etableras. I Sverige har en interimsstyrelse tillsatts för att förbereda verksamheten vid det s. k. Dramatiska institutet. Utbildningen vid institutet beräknas börja hösten 1970 vid åtta linjer, nämligen allmän linje, teaterregilinje, filmregilinje, produktionsledarlinje, fotolinje, ljudteknikerlinje, maskörinje och dekoratörinje.

Nordiska kulturkommissionens sektion III har under 1968 ingående behandlat problematiken kring det nordiska samarbetet i fråga om utbildning av personal inom teater, film, radio och television. Sektionen har bl. a. sammanställt en översikt över utbildningen i de nordiska länderna och utarbetat en resolution till de nordiska regeringarna. Resolutionen har antagits av Nordiska kulturkommissionens plenarmöte den 30 september—2 oktober 1968 och överlämnats till regeringarna den 14 november 1968. I resolutionen konstateras att möjligheterna till scenisk utbildning är mycket skiftande i de olika länderna och att utbildningsväsendet på detta område under lång tid kommer att vara ofullständigt utbyggt i alla länder. Nordiska kulturkommissionen har vid sin bedömning av ett möjligt nordiskt samarbete i första hand uppehållit sig vid frågan om villkoren för tillträde för nordbor till de nationella grundutbildningsinstitutionerna. Kulturkommissionen har också diskuterat nordisk kursverksamhet efter mönster av de s. k. Vasaseminarieerna och nordiskt samarbete i fråga om utnyttjande av lärarkrafter. Nordiska kulturkommissionens sektion III framhåller i resolutionen, liksom i ett tidigare uttalande från 1966, att ifrågakvarande utbildningslinjer i princip bör vara öppna för elever från alla nordiska länder med fri konkurrens på lika villkor. De behörighetsvillkor som kan komma i fråga för olika typer av utbildningslinjer måste vara sakligt motiverade. Högt ställda krav på kunskaper i ett lands språk kan t. ex. inte motiveras som villkor för tillträde till utbildningslinjer för mera tekniskt inriktade personalkategorier såsom fotografer, ljudtekniker, maskörer, scendekoratörer och scentekniker. Kulturkommissionen har emellertid modifierat sitt ställningstagande mot bakgrunden av den varierande utbyggnadstakten för de nationella utbildningsinstitutionerna, de höga driftkostnaderna och utbildningskapacitetens förhållande till arbetsmarknadens krav i de olika länderna. I resolutionen föreslås en form av kvotering, som innebär att man begränsar det i och för sig fria tillträdet för nordbor genom att för varje utbildningslinje ange en kvot, inom vilken elevtillströmningen från de övriga nordiska länderna måste hålla sig. Bortsett från denna maximering av antalet elever från grannländerna skall samma intagningsvillkor gälla för dessa som för inhemska inträdessökande. Den fria konkurrensen på lika villkor blir i detta fall en huvudregel, medan kvoteringsregeln får en subsidiär funktion. I kulturkommissionens resolution framhålls vidare att frågan om hur kostna-

derna skall täckas för elev från annat nordiskt land får förutsättas bli beroende av överenskommelse mellan de berörda regeringarna.

I resolutionen pekar Nordiska kulturkommissionen också på det stora behov av samnordiska seminarier som föreligger på det här aktuella utbildningsområdet och understryker värdet av ett ökat ekonomiskt stöd till denna typ av verksamhet. Kulturkommissionen vill vidare förordna ett ökat nordiskt samarbete beträffande utnyttjande av såväl fasta lärarkrafter som gästföreläsare. Nordiska kulturkommissionens resolution utmynnar i en hemställan att de nordiska regeringarna fattar principbeslut, i enlighet med Nordiska kulturkommissionens rekommendationer, om villkoren för nordbors tillträde till nationella institutioner för utbildning av personal inom teater, film, radio och television, samt att regeringarna vidtar erforderliga åtgärder för att träffa överenskommelse om kvotering av tillgängliga elevplatser och utnyttjandet av dessa vid berörda utbildningsanstalter enligt de grunder som angivits i resolutionen. Nordiska kulturkommissionen hemställer vidare att regeringarna ökar det ekonomiska stödet till nordisk kursverksamhet av Vasaseminariets typ, också på andra områden än seminariets nuvarande, undersöker möjligheterna till ett utvidgat nordiskt samarbete i fråga om utnyttjande av lärarkrafter, beaktar de studiesociala faktorer som påverkar tillströmningen av studerande från grannländerna samt överväger att uppdrå åt något organ att vara koordinerande inom detta nordiska samarbetsområde.

De frågor som aktualiserats genom Nordiska kulturkommissionens utredning och hemställan till de nordiska regeringarna bereds för närvarande inom berörda departement. Vid nästa nordiska undervisnings- och kulturministermöte bör man kunna ta upp principerna i kulturkommissionens resolution till behandling och diskutera de åtgärder som bör vidtas i anledning av de framlagda förslagen.

Meddelande

om rekommendation nr 25/1963 angående inrättande av nordiskt institut för odontologisk materialprovning

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1963 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att i huvudsaklig överensstämmelse med det av Nordisk Komité angående Dentalmaterialer i Nordisk utredningsserie, 1961: 7, framlagda förslaget upprätta en gemensam institution för provning av dentalmaterial samt forskning i samband därmed.

Norges regering (Sosialdepartementet) meddelar den 27 december 1968 å Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringars vägnar:

Spørsmålet om opprettelse av et nordisk institutt for odontologisk materialprøvning var gjenstand for behandling på et nordisk sosial-/helseminister-møte som ble avholdt i Oslo 13. august 1968. Til grunn for behandlingen på møtet lå et forslag av 30. april 1968 utarbeidet av en komite av norske sakskyndige.

På møtet den 13. august 1968 ble truffet vedtak om å foreslå for regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige at det opprettes et selvstendig, uavhengig Nordisk institutt for odontologisk materialprøvning etter retningslinjer lagt frem i den norske utredningen av 30. april 1968. Deltakerne rådet til at instituttet blir lagt til Oslo og at utgiftene blir fordelt på deltakerlandene i forhold til landenes brutto nasjonalprodukt. Det ble forutsatt at instituttet blir bygd ut gradvis.

Et utkast til overenskomst om opprettelse av instituttet ble utarbeidet på det utvidete helsedirektørmøte i Oslo 29.—30. oktober 1968 og enstemmig besluttet forelagt deltakerlandenes regjeringer.

Meddelanden

om rekommendation nr 26/1963 angående tillgodoräknande av offentlig tjänst i nordiskt land i fråga om pensionsrätt

(Överlämnade av Sveriges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1963 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att låta utarbela samt anlägga en överenskommelse mellan länderna, enligt vilken en i offentlig tjänst anställd och till den statliga pensionsordningen anknuten arbetslagare berättigas att i pensionshänseende tillgodoräkna anställningstid, som enligt annat nordiskt lands statliga pensionssystem berättigar till pension.

Sveriges regering (civildepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Under år 1968 har arbetet på att genomföra Nordiska rådets rekommendation nr 26/1963 om tillgodoräknande av offentlig tjänst i fråga om pensionsrätt fortsatt enligt de riktlinjer som en för Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige gemensam arbetsgrupp föreslagit i betänkandet »Den statliga personalpensioneringen i Norden» (NU 1966: 8).

Sålunda har i

Danmark lagförslag i frågan behandlats och i december 1968 antagits,

Finland, där allmän lagföreskrift från år 1966 finns om rätt att förordna i anslutning till avtal mellan de nordiska länderna angående beräkning av pensionstid, fortsatt uppmärksamhet ägnats frågan,

Island fortsatt uppmärksamhet ägnats frågan i syfte att förbereda en överenskommelse med de andra nordiska länderna,

Norge efter föreläggande av saken för de statsanställdas organisationer ytterligare arbete skett med sikte på ett utkast till överenskommelse,

Sverige, där riksdagen år 1967 bemyndigat Kungl. Maj:t att under förutsättning av enighet mellan de nordiska länderna om samordning av ländernas statliga personalpensionering meddela de föreskrifter och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för en sådan samordning, överläggningar i frågan skett med representanter för de statsanställdas huvudorganisationer och överenskommelse träffats i december 1968.

Sveriges regering (civildepartementet) meddelar den 3 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

I rekommendation nr 26/1963 hemställde Nordiska rådet att regeringarna skulle utarbeta samt antaga en överenskommelse mellan länderna, enligt vilken en i offentlig tjänst anställd och till den statliga pensionsordningen anknuten arbetstagare berättigas att i pensionshänseende tillgodoräkna anställningstid, som enligt annat nordiskt lands statliga pensionssystem berättigar till pension.

Efter att regeringarna i de nordiska länderna anmodat representanter att göra utredning och framlägga förslag i anslutning till rådsrekommendationen har de sålunda utsedda bildat en arbetsgrupp som kommit till det resultat som framgår av betänkandet »Den statliga personalpensioneringen i Norden» (NU 1966: 8). Därefter har statsmakterna i respektive länder genomfört eller förberett åtgärder i anslutning till rekommendationen och betänkandet.

Sålunda har i Sverige riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att under förutsättning av enighet mellan de nordiska länderna om samordning av ländernas statliga personalpensionering meddela de föreskrifter och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för en sådan samordning (prop. 1967: 122, SU 93, rskr 208). Vidare har efter överläggningar mellan representanter för staten och representanter för de statsanställdas huvudorganisationer överenskommit att de statliga pensionsbestämmelserna skall ändras så att de får i huvudsak följande innehåll i fråga om samordning av svensk statlig tjänstepensionsförmån med annan nordisk statlig tjänstepensionsförmån.

Tjänstepensionsrätt enligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente den 28 maj 1959 (nr 287) skall samordnas med tjänstepensionsrätt som föreligger på grund av anställning hos danska, finska, isländska eller norska staten eller som enligt sådan stats beslut tillhör tillämpningsområdet för pensionsbestämmelser som staten antagit. Härvid får de närmare bestämmelser som gäller för samordning av svensk statlig tjänstepensionsförmån med svensk kommunal tjänstepensionsförmån i huvudsak motsvarande tillämpning. Sålunda skall svensk egenlivränta inte samordnas med tjänstepensionsförmån från annat nordiskt land än Sverige och svensk familjelivränta inte med tjänstepensionsförmån som grundar sig på samma persons anställning och som utges av sådant annat land. Vidare skall rätten till svensk egenlivränta upphöra för den som blir berättigad till statlig egenpension från annat nordiskt land än Sverige, dock inte för den som redan före samordningens införande frånträtt sin svenska anställning. Motsvarande princip skall tillämpas i fråga om familjelivränta.

När det gäller förmåner som till sitt syfte huvudsakligen motsvarar svenska socialförsäkringsförmåner men som utges av annat land än Sverige samordnas redan nu svensk statlig tjänstepensionsförmån med dem som om de vore svenska.

Som framgår av *bilaga* till denna skrivelse har också i Danmark vidtagits väsentliga åtgärder som är ägnade att ligga till grund för en sådan överenskommelse som Nordiska rådet åsyftat. Även regeringarna i Finland, Island och Norge är inställda på att det pågående arbetet snarast skall föras fram till en dylik överenskommelse.

*BILAGA 1***Uttalande från ministeriet för statens lönnings- og pensionsvæsen i Danmark till civildepartementet i Sverige i anledning av rekommendation nr 26/1963**

Under henvisning til civildepartementets skrivelse af 11. december 1968 vedrørende Nordisk Råds rekommendation nr. 26/1963 angående pensionsmæssig medregning af offentlig tjeneste i et af de nordiske lande skal man i fortsættelse af økonomiministeriets skrivelse af 10. januar 1968 meddele, at der ved lov om tillæg til normeringslov for finansåret 1968/69 er tilvejebragt hjemmel for pensionsmæssig medregning af tjeneste i et andet nordisk land i overensstemmelse med de retningslinier, der er lagt til grund for indstillingen i den i Nordisk udredningsserie nr. 8/1966 optrykte betænkning om den statslige pensionering i Norden.

Loven om tillæg til normeringslov for finansåret 1968/69, der er stadfæstet den 11. december 1968, indeholder under løbe-nr. 821 sålydende bestemmelse:

Ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen kan under forudsætning af gensidighed mellem de nordiske lande bestemme, at den tid, i hvilken en tjenestemand efter sit fyldte 30. år som ansat i offentlig tjeneste i Finland, Island, Norge eller Sverige har været omfattet af den for tjenestemænd i vedkommende land gældende pensionsordning eller en dertil svarende statsfinansieret eller statsgaranteret pensionsordning, medregnes ved fastsættelse af pensionsalderen efter lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd. Ved afsked på grund af alder medregnes en sådan ansættelse dog kun, såfremt den har været efterfulgt af mindst 10 års pensionsberettigende ansættelse på tjenestemandsvilkår her i landet.

Ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen kan endvidere efter indhentet udtalelse fra lønningrådet bestemme, at statsborgere i de øvrige nordiske lande, som har ansættelse her i landet på tilsvarende vilkår som tjenestemænd, i pensionsmæssig henseende behandles efter reglerne i lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.

Til den omhandlede bestemmelse er der i lovforslaget knyttet følgende bemærkninger:

I rekommendation nr. 26/1963 henstillede Nordisk Råd, at der blev skabt aftalemæssigt grundlag for at foretage medregning i pensionsmæssig henseende af ansættelsestid i statstjenestemandsstilling eller anden dertil svarende stilling i et af de nordiske lande i de tilfælde, hvor sådan ansættelse efterfølges af tilsvarende ansættelse i et andet nordisk land. Efter at dette spørgsmål har været gjort til genstand for forhandling mellem ressortmyn-

dighederne i de respektive lande, foreslås der som led i en gensidig ordning tilvejebragt hjemmel for bestemmelser, der tilgodeser de hensyn, som ligger til grund for den vedtagne rådsrekommendation.

Efter forslaget henføres sådanne stillinger, som omfattes direkte af de bestående statstjenestemandspensionsordninger i de pågældende lande, eller som er forbundet med pensionsrettigheder efter en indholdsmæssigt beslægtet, statsfinansieret eller statsgaranteret pensionsordning under området for fælles nordisk pensionssamordning.

Pensionsmæssig tilgoderegning tænkes gennemført i hvert af landene på den måde, at personer, der under den hidtidige virksomhed har gjort tjeneste i stillinger af den nævnte karakter, i tilfælde af senere ansættelse i tilsvarende stilling i et af de øvrige lande inddrages under de pensionsregler, der gælder i det land, hvor den senere ansættelse finder sted, og således at den pågældende i henseende til beregning af pensionsalder stilles, som om den forudgående virksomhed var foregået under ansættelse i det modtagende land. Som led i den foreslåede gensidige ordning er det forudsat, at udgiften til pension afholdes fuldt ud af det land, hvori ansættelse senest forud for pensioneringen har fundet sted, og det er tanken, at stillingsskifte, der medfører overgang fra ét land til et andet, ikke skal være ledsaget af overførelse af udtrædelsesgodtgørelse eller lignende, idet sådan økonomisk afregning pensionsordningerne imellem i givet fald måtte foregå efter de indbyrdes forskelligartede regler, det gælder herom i hvert enkelt land. Det er dog efter forslaget en betingelse for at medregne forudgående tjeneste i et andet nordisk land ved opgørelse af alderspension, at den tidligere tjeneste er blevet efterfulgt af mindst 10 års pensionsberettigende ansættelse på tjenestemandsvilkår her i landet.

I forbindelse hermed foreslås det, at der gives ministeren for statens løn- og pensionsvæsen bemyndigelse til efter indhentet udtalelse fra løn- og pensionsrådet at tillægge statsborgere i de øvrige nordiske lande, der ikke kan tjenestemandsansættes som følge af grundlovens krav om dansk indfødsret, men som har ansættelse her i landet på vilkår, der i øvrigt svarer til, hvad der gælder for tjenestemænd, pensionsrettigheder efter tjenestemandsvilkårene.

København, den 18. december 1968

P. m. v.

P. Bjørn Olsen

S. Chidekel

BILAGA 2

**Uttalande av Islands ambassad i Stockholm rörande rekommendation
nr 26/1963 i anledning av Nordiska rådets socialpolitiska utskotts
möte den 24 januari 1969**

I samsvar med instruks i anförte brev fra det ærede Ministerium deltok ambassadesekretæren i dette møtet sammen med én representant fra hvert av de andra nordiske land. Nordisk Råds sosialutvalg fikk her en redegjørelse for sakens gang, jfr. dokumenter som skal være oversendt Finansministeriet av Civildepartementet den 10. januar d. å. Ambassadesekretæren gjorde rede for Islands innstilling, slik den fremgikk av vedlegg til ovennevnte brev.

Dessuten skal nevnes at det av ekspertenes fremstilling fremgikk at det neppe kunne ventes noe utkast til avtal før ved midten av året, og på grunn av forskjellige formelle punkter kunne ratifikasjon av avtalen muligens ikke finne sted før til neste år.

Etter anmodning fra den svenske representant har ambassadesekretæren lovet å følge med i utarbeidelsen av et eventuelt avtaleutkast for å unngå at det kommer i stor uoverensstemmelse med gjeldende islandsk lov. Dersom noe bemerkelsesverdig kommer fram i den forbindelse, vil det bli hatt samråd med Finansministeriet.

Stockholm, 7. februar 1969

P. v. a. a.

Hannes Hafstein

Meddelanden

om rekommendation nr 29/1963 angående underlättande av gränsformaliteter för nordisk flygtrafik

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1963 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at undersøge mulighederne for at lette grænseformaliteterne i almindelighed i den internordiske flyvetrafik.

Danmarks regering (finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter) meddelar den 10 december 1968:

Der henvises til den af den danske regering (finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter) den 21. november 1967 till 16. session afgivne meddelelse, idet bemærkes, at spørgsmålet om afgifts fritagelse i henhold til loven om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgiftsloven) for sportsfly, som indføres midlertidig i Danmark, fortsat er genstand for behandling.

Danmarks regering (finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter) meddelar den 19 december 1968:

I fortsættelse af den danske regerings meddelelse af 10. december 1968 om ovennævnte rekommandation meddeles, at man nu har tilladt, at sportsfly, der indføres af udlændinge til midlertidig brug under deres ophold her i landet, indgår uden erlæggelse af afgift i henhold til lov om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgift).

Finlands regering (finansministeriet) meddelar den 27 november 1968:

Finansministeriet hänvisar till meddelande den 24 januari 1967 å finska regeringens vägnar och till meddelande den 1 februari 1967 från den norska regeringen å samtliga regeringars vägnar¹.

¹ Se Nordiska rådet, 15:e sess., s. 1891.

Finansministeriet konstaterar, att i Finland för närvarande finns 10 internationella flygstationer, som har godkänts som tullflygplatser. Därutöver finns 7 flygfält med ordinarie manskap avsedda för internationell kommersiell flygtrafik. På de flesta av dessa kan också tullvisitation lätt anordnas. Flygfältsnätet är relativt tätt med undantag av landets norra del, där finns endast två tullflygplatser (Kemi, Ivalo). Den privata internationella flygtrafiken har dock huvudsakligen koncentrerats till södra Finland. Privata affärsflyg startar och landar huvudsakligen i Helsingfors. Turisttrafiken med små motorflygplan har ökats, men har tills vidare inte krävt några särskilda anordningar. Vad angår segelflygplan flyger dessa icke över havet till Sverige till följd av långa avstånd.

Tullstyrelsen må med stöd av 45 § tullagen i enskilda fall bevilja tillstånd att landa på och uppstiga från annat ställe än tullflygplats. Dylika tillstånd har beviljats ganska smidigt, men ansökningarna har varit ytterst få (4—5 årligen). Förfarandet medför naturligtvis vissa kostnader för sökanden till följd av anordnande av tullkontroll m. m.

Föreliggande problem syns för Finlands vidkommande vara av relativt ringa betydelse, och tills vidare har man knappast anledning att t. ex. öka antalet av tullflygplatser eller företa andra vidlyftiga anordningar.

Finlands regering (ministeriet för inrikesärendena) meddelar den 30 november 1968:

Ministeriet för inrikesärendena hänvisar till meddelande den 1 februari 1967 från den norska regeringen å samtliga regeringars vägnar¹ samt till sitt meddelande den 22 november 1965².

Ur gränsbevakningssynpunkt må tilläggas följande:

En obegränsad flygtrafik över riksgränsen kan knappast komma i fråga, enär detta härvidlag i hög grad skulle försvåra bevakningen av gränsen och luftrummet. Den privata flygtrafiken borde även framdeles ske över tullflygplatser.

Det finnes inte anledning hålla fast vid kravet på att flygrutten bör gå över en gränsbevakningsstation vid korsande av riksgränsen i norra Finland emedan ett dylikt krav kan anses försvåra en positiv utveckling av den privata flygtrafiken mellan de nordiska länderna. Gränsöverskridningsstäl-lena skulle i enlighet med den ståndpunkt Sverige och Norge intagit därvid bestämmas efter flygets start- och landningsställen, såvitt dessa är tullflygplatser.

En förutsättning härför är dock, att gränsbevakningsmyndigheterna för bevakningen också framdeles genom flygledningens förmedling erhåller förhandsuppgift om flygturer till gränsområdena eller över riksgränsen.

¹ Se Nordiska rådet 15:e sess., s. 1891.

² Se Nordisk Råd 14:e sess., s. 1566.

Norges regering (Finans- og tolldepartementet) meddelar den 4 januari 1969:

En viser til den melding som blev avgitt den 10. januar 1968¹. Som nevnt her finner de norske myndigheter ikke å kunne anbefale at seilfly og mindre motorfly i internordisk trafikk gis noen alminnelig adgang til å starte og lande utenfor godkjente flyplasser.

Når det gjelder klarering av mindre fly i grensetraktene mellom Norge og Sverige, ble saken drøftet mellom norske og svenske tollmyndigheter under møte i april 1968. Det hersket enighet om å utvide grensetollsamarbeidet til også å omfatte klarering av fly for hverandre i grensedistriktene. Man vil på norsk side ta opp spørsmålet om utvidelse av bemyndigelsen etter kgl. res. av 18. desember 1959 om fastsettelse av kontrollsonene langs riksgrensen mot Sverige slik at grensetollsamarbeidet også kan etableres ved flyplasser utenfor den fastsatte 15 km brede kontrollsonen på hver side av grensen. Man arbeider videre med å klarlegge hvilke krav som vil bli stillet av pass-, politi- og luftfartsmyndighetene ved flygninger i grensetraktene slik at nødvendige tillatelser fra nevnte myndigheter kan bli lagt fram for tollvesenet før avgang.

Sveriges regering (finansdepartementet) meddelar den 20 desember 1968:

Sedan föregående meddelande lämnades den 30 november 1967² har den i meddelandet berörda frågan om utvidgning av det svensk-norska gränstullsamarbetet till att omfatta även viss flygtrafik behandlats bl. a. i den svensk-norska gränstullsarbetsnämnden. Vid sammanträde i Arvika den 24—26 april 1968 gjordes följande uttalande:

Nemnda var enig om å utvide grensetollsamarbeidet til også å omfatte klarering av fly for hverandre i grensedistriktene. Man burde utvirke at bemyndigelse for samarbeid blir utvidet til å gjelde flyplasser utenfor kontrollsonen. Denne bemyndigelse burde gjøres generell slik at Tolldirektoratet og Generaltullstyrelsen senere kunne avgjøre hvilke flyplasser som burde trekkes inn i samarbeidet. Man burde videre søke å klarlegge hvilke krav som vil bli stilt av pass-/politi- og luftfartsmyndighetene ved de forskjellige flygninger. Nødvendige tillatelser fra nevnte myndigheter skal legges fram for tollvesenet før avgang og tollvesenet bør ikke bli belemret med å innhemte slike tillatelser.

Frågan om inrättande av kontrollzoner i fråga om flygtrafiken är under övervägande.

¹ Se Nordisk Råd, 16 sesj., s. 1871.

² Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1872.

Meddelande
om rekommendation nr 1/1964 angående medborgarskaps-
lagstiftningen

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at gennemføre sådanne ændringer i gældende bestemmelser og praksis vedrørende erhvervelse af statsborgerret, at der for nordiske statsborgeres adgang til at erhverve statsborgerret ved naturalisation i andet nordisk land stilles krav om højst 3 års ophold.

Sveriges regering (justitiedepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

I proposition 1968: 128 har svenska regeringen förutskickat att praxis i naturalisationsärenden kommer att ändras så, att för bifall till ansökan om naturalisation av medborgare i annat nordisk land normalt inte skall krävas, som för närvarande, fem års utan endast tre års hemvist i Sverige. Motsvarande ändringar i naturalisationspraxis kommer att ske i Danmark, Finland och Norge.

I Danmark, Norge och Sverige har lagts fram propositioner med förslag om vissa andra lättnader för medborgare i nordiskt land att vinna medborgarskap i annat sådant land. Sålunda föreslås att kravet på hemvistid vid medborgarskapsförvärv efter anmälan enligt 10 § i 1950 års medborgarskapslagar sänks från tio till sju år samt att den undre åldersgränsen för sådan anmälan sänks från 21 till 18 år och att den övre åldersgränsen slopas. Den nya finska medborgarskapslag som trädde i kraft den 1 juli 1968 innehåller motsvarande bestämmelser. För sin tillämpning kräver de nu behandlade bestämmelserna att avtal därom träffas mellan de berörda länderna. Avsikten är att sådant avtal skall träffas före den 1 januari 1969, då de i Danmark, Norge och Sverige föreslagna bestämmelserna avses träda i kraft.

Island, som inte har deltagit med någon representant vid överläggningarna beträffande medborgarskapslagstiftningen, har kontinuerligt underlättats om hur lagstiftningsärendet fortskridit.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över meddelandet

Til juridisk udvalg er henvist den af Sveriges regering på samtlige regeringers vegne til 17. session afgivne meddelelse om rekommandation nr. 1/1964.

Udvalget har behandlet meddelelsen på mødet den 27. januar 1969 i Stockholm.

Af meddelelsen fremgår, at regeringerne nu har ændret praksis i naturalisationssager således, at der for nordiske statsborgeres adgang til at erhverve statsborgerret ved naturalisation i et andet nordisk land normalt ikke vil blive krævet mere end 3 års ophold i det pågældende land.

Udvalget er bekendt med, at spørgsmålet om naturalisation i Danmark i henhold til grundlovens § 44 afgøres ved lov.

Det oplyses tillige i meddelelsen, at der i Danmark, Finland, Norge og Sverige er eller forventes gennemført sådanne ændringer i lovgivningen, at kravet om opholdstid for nordiske statsborgeres adgang til at erhverve statsborgerret i et andet nordisk land ved erklæring sænkes fra 10 til 7 år, samt at den nedre aldersgrænse for sådan erklæring sænkes fra 21 til 18 år, og at den øvre aldersgrænse slettes.

Det er tillige oplyst over for udvalget, at den til gennemførelse af disse bestemmelser fornødne aftale mellem de pågældende lande er undertegnet den 15. januar 1969.

Rekommandationen må herefter anses for gennemført.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelsen om rekommandation nr. 1/1964 til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 27. januar 1969

Georg C. Ehrnrooth

Erkki Hara

Tage Johansson

Ejvind Juul-Madsen

Lars Leiro

Sven Mellqvist

Johan Møller Warmedal

K. Axel Nielsen

Jan-Ivan Nilsson

Formand

Grethe Philip

Pauli Räsänen

Harald Samuelsberg

Meddelande
om rekommendation nr 2/1964 angående gemensam
arbetsmarknad för bibliotekarier

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undanröja de återstående hinder, som föreligger för genomförandet av en gemensam nordisk arbetsmarknad för bibliotekarier.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 2 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

Man viser til brev av 27. januar og 2. desember 1967¹ om ovennevnte sak.

Det svenske sakkyndige utvalg som i 1965 ble oppnevnt til å utrede utdanningsspørsmålet for bibliotekarier, også med tanke på framtidig nordisk samvirke, finner ifølge de opplysninger som foreligger ikke å burde foreslå en felles nordisk grunnutdanning av bibliotekarier.

Man finner det hensiktsmessig at hvert land tar seg av utdanningen av bibliotekarier på grunnutdanningsnivået. Den felles nordiske etterutdanning av bibliotekpersonale som allerede er i gang i form av kurser i Kungälv, bør beholdes og utvikles videre alt etter behov.

Med hensyn til felles nordisk arbeidsmarked for bibliotekarier mener man at dette er en realitet for bibliotekarier i folkebibliotekene. Når det gjelder universitetsbibliotekene, er det derimot visse formelle hindringer for et nordisk arbeidsmarked. Det vil bli vurdert nærmere hva som kan gjøres for å få avskaffet disse hindringer.

¹ Se Nordiska rådet, 15:e sess., s. 1894 och Nordisk Råd, 16. sesj, s. 1874.

Meddelande

om rekommendation nr 6/1964 angående utbildning av instruktionssjukgymnaster

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att gemensamt utreda förutsättningarna för en samnordisk utbildning av instruktionssjukgymnaster.

Finlands regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 14 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

Den av Danmarks, Norges, Sveriges och Finlands regeringar nominerade samnordiska arbetsgruppen¹ höll sitt andra möte i Helsingfors den 23—24 februari 1968.

Ett annat möte hade planerats att hållas ännu under år 1968, men arbetsgruppen anser nu, att den kan lämna sitt förslag under första hälften av år 1969 utan att mera samlas.

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1882.

Meddelanden
om rekommendation nr 11/1964 angående rättsskydd för
växtförädlingsprodukter

(Överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at undersøge mulighederne for tilvejebringelse af en fælles nordisk lovgivning angående beskyttelse af vækstforædlingsprodukter.

Danmarks regering (landbruksministeriet) meddelar den 11 december 1968:

Efter revision af loven om beskyttelse af forædlerrettigheder for planter, jfr. nu lovbekendtgørelse nr. 172 af 13. maj 1968, har Danmark den 6. september 1968 ratificeret den internationale konvention af 2. december 1961 om beskyttelse af plantenyheder.

Fra 1. januar 1968 at regne er der på gensidighedsbasis åbnet mulighed for svenske forædlere af korn (byg, hvede, havre og rug) samt markært for at få planteforædlingsbeskyttelse i Danmark. Ordningen, der gælder til 1. januar 1973, er optaget i § 8 i bekendtgørelse nr. 349 af 2. oktober 1968 om udenlandske forædleres adgang til at få planteforædlingsbeskyttelse i Danmark m. m.

I løbet af 1969 forudses der gennemført drøftelser om sagen mellem danske, finske, norske og svenske sagkyndige.

Sveriges regering (jordbruksdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Växtförädlingsutredningen har anförtrotts uppgiften att vara svenskt kontaktorgan för samarbetet mellan de nordiska länderna i frågor rörande rättsskydd för växtförädlingsprodukter. Utredningen beräknar avsluta sitt arbete under 1969.

Det tidigare samarbetet mellan de nordiska länderna har fortsatt under året. Särskilt omfattande kontakter har upprätthållits med Danmark.

Växtförädlingskyddsutredningen har beslutat kalla av de olika nordiska länderna utsedda kontaktmän för dessa frågor till ett sammanträde i Stockholm i mitten av februari 1969 för överläggningar i ämnet.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över meddelandena**

Til juridisk udvalg er henvist de af Danmarks og Sveriges regeringer til 17. session afgivne meddelelser om rekommandation nr. 11/1964.

I behandlingen af sagen har foruden udvalgets medlemmer deltaget statsråd Ingemund Bengtsson, Sverige.

Af meddelelserne og det over for udvalget oplyste fremgår bl. a., at den i Sverige nedsatte komité (växtförädlingsskyddsutredningen) påregner at afslutte sit arbejde i løbet af 1969. Komiteen har den 17. februar 1969 afholdt møde med kontaktmændene i de øvrige nordiske lande, og har herunder drøftet muligheden for tilvejebringelse af fælles lovgivning på grundlag af den internationale konvention om beskyttelse af plantenyheder (Pariserkonventionen af 2. december 1961). Overvejelserne herom vil blive genoptaget ved senere fællesnordiske drøftelser.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelserne om rekommandation nr. 11/1964 til efterretning og afventer nye meddelelser i spørgsmålet til næste ordinære session.

Stockholm, den 4. marts 1969

Georg C. Ehrnrooth

Erkki Hara

Svend Haugaard

Jørgen Jensen

Tage Johansson

Osmo Kock

Lars Leiro

Matthias Á. Mathiesen

Sven Mellqvist

Johan Møller Warmedal

K. Axel Nielsen

Jan-Ivan Nilsson

Formand

Harald Samuelsen

Meddelanden

en rekommendation nr 14/1964 angående högre utbildning för socialpersonal

(Överlämnade av Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringar att utreda förutsättningarna för ett vidgat samarbete i fråga om utbildning av personal på det sociala området, särskilt inriktat på kompletterande utbildning och fortbildning av kvalificerad personal.

Finlands regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 2 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Den i föregående meddelande nämnda rapporten av Nordiska socialpolitiska kommittén tillsatta underutskottet har blivit färdig och utkommit i Nordisk utredningsserie (1968: 13). Rapporten, som tillställts de nordiska ländernas regeringar, innehåller ett förslag till ett samnordiskt fördrag. Vid Nordiska socialpolitiska kommitténs sammanträde i Helsingfors den 28—29 november 1968, beslöt kommittén att inte för närvarande föreslå någon annan åtgärd än att rekommendera att en viss försöksverksamhet skulle startas om möjligt redan under år 1969.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 13 december 1968:

Etter at det ble gitt meddelse vedrørende ovennvnnte rekommandasjon foran 16. sesjon, jfr. Kirke- og undervisningsdepartementets brev av 30. november 1967¹, har det utvalg under Den nordiske sosialpolitiske komité som skulle utrede spørsmålet om fellesnordisk utdanning av personell på det sosiale område, avgitt sin innstilling (*Nordisk utredningsserie 1968: 13*).

Utvalget konstaterer innledningsvis at Nordisk Råds rekommandasjon tok sikte på samarbeid om både kompletteringsutdanning — videreutdanning — som kunne innebære en høyere eksamen og økt kompetanse.

Når det gjelder videreutdanning, ble det i den nevnte meddelelse foran 16. sesjon uttalt at spørsmålet om høyere utdanning for sosialpersonale for Norges vedkommende, bør stilles i bero i påvente av resultatet av det utredningsarbeid som ville bli tatt opp av Rådet for sosialarbeiderutdanning og den norske Videreutdanningskomitéen.

Så vidt en kan se, foreslår Utvalget for fellesnordisk sosial utdanning at det i første omgang bare skal gjøres forsøk med samarbeid om kompletteringsutdanning i form av kursvirksomhet.

Fra norsk side støtter man tanken om slike kurs på nordisk grunnlag for sosionomer, og særlig for sosialskolelærere. Man kan likeledes slutte seg til forslaget om at det utpekes et samarbeidsorgan til å stå for gjennomføringen av de foreslåtte tiltak, men man ville foretrekke at det ble kalt samarbeidsutvalg i stedet for samarbeidsråd som foreslått.

Imidlertid er man av den oppfatning at forsøkene må kunne gjennomføres uten at det opprettes et eget administrasjonsapparat med blant annet en sekretær i hovedstilling. Det kan i denne forbindelse nevnes at det sommeren 1968 i hvert av de nordiske land, ble arrangert fellesnordiske kurs av en—två ukers varighet for lærere i yrkesskolene for håndverk og industri. Kursene blev avviklet gjennom direkte samarbeid mellom de berørte administrasjoner i de enkelte land etter initiativ av et utvalg under Nordisk kulturkommisjon. Kurs for sosionomer og lignende burde kunne gjennomføres på lignende måte, i alle fall forsøksvis.

Man vil for øvrig fremholde at den endelige fastleggelse av formene for samarbeidet på dette området også bør ses i sammenheng med resultatet av de utredninger som nå pågår omkring formene for det nordiske kulturelle og undervisningsmessige samarbeid overhodet.

Kirke- og undervisningsdepartementet mener således at det på det nåværende tidspunkt ikke bør opprettes et særskilt sekretariat for å ta seg av samarbeidet på dette felt.

¹ Se *Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1891.*

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandena

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Finlands och Norges regeringar avgivna meddelanden om rekommendation nr 14/1964.

Av meddelandena framgår att ett underutskott under Nordiska socialpolitiska kommittén utarbetat rapport om samnordisk socialutbildning (*NU 1968: 13*), vilken överlämnats till de nordiska ländernas regeringar med förslag om att en viss försöksverksamhet med kompletteringsutbildning för personal på det sociala området skulle anordnas under 1969.

Utskottet noterar, att de i rapporten framlagda förslagen icke kan anses motsvara de önskemål om möjligheter till samnordisk utbildning för socialpersonal som avsetts med rekommendationen. Enligt utskottets mening föreligger särskilt behov av en vidareutbildning på nordisk bas för lärare till socialhögskolorna, vilka för närvarande oftast icke kan erhålla sin utbildning i Norden utan är hänvisade till utbildningsanstalter utomlands. Frågan om samnordisk utbildning av lärare till socialhögskolorna torde enligt utskottet komma att tas upp till behandling på nordisk bas i annat sammanhang.

I detta läge anser utskottet icke skäl föreligga för ytterligare åtgärder i anledning av rekommendationen. Utskottet finner därför rekommendationen av år 1964 vara slutbehandlad för rådets del och föreslår,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser rekommendationen nr 14/1964 såsom för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 25 januari 1969

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Tyyne Leivo-Larsson

Harald Løbak

Vice förman

Gerda Møller

Veikko Savola

Salve Salvesen

Meddelande
om rekommendation nr 17/1964 angående forskning i
arktisk medicin

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att snarast slutföra och för rådet framlägga resultatet av den inom det för planläggning av forskningen rörande arktisk medicin tillsatta expertorganet pågående utredningen angående inrättandet av ett nordiskt institut för arktisk medicin, anknutet till en medicinsk fakultet.

(Se Rek. 11/1960.)

BILAGA

**Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet om
rekommendation nr 11/1960 och rekommendation nr 17/1964**

(Se Rek. 11/1960, Bilaga)

Meddelanden

om rekommendation nr 23/1964 angående utbyggnad av folkskoleseminariernas undervisning i nordiska språk

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att *D a n m a r k* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

1. att snarast vidtaga åtgärder för att stärka undervisningen i de nordiska ländernas språk vid folkskoleseminarier och lärarhögskolor;
2. att vidtaga åtgärder för anordnande av en effektiv efterundervisning i berörda språk för redan utexaminerade lärare;
3. att vidtaga åtgärder i syfte att de blivande lärarna instrueras i den moderna undervisningsmetodikerna i fråga om utnyttjande av audiovisuella hjälpmedel vid språkundervisningen, samt
4. att ställa nödiga anslag till förfogande för anordnande av utbyte av lärare mellan seminarier och lärarhögskolor, utbyte av lärarkandidater, besök av reselektorer eller språkassistenter, föredrag av författare och andra kulturpersonligheter samt utbyggnad av bibliotekens vid seminarierna och lärarhögskolorna bestånd av nordisk litteratur samt prenumeration på nordiska tidskrifter till dessa.

D a n m a r k s r e g e r i n g (undervisningsministeriet) meddelar den 2 januari 1969:

I foråret 1969 skal udsendes bekendtgørelse om uddannelsen af lærere til folkeskolen efter loven af 8. juni 1966, der skal træde i kraft den 1. august 1969, og at det ud fra de oplysninger, der foreligger om arbejdet i vedkommende studieplansudvalg, må forventes, at undervisningen i svensk og norsk, der i læreruddannelsen indgår i faget dansk, vil blive styrket både under faget dansk som obligatorisk fag og under dansk som liniefag.

F i n l a n d s r e g e r i n g (undervisningsministeriet) meddelar den 21 december 1968:

I anslutning till det gemensamma meddelandet avgivet av Danmarks regering (undervisningsministeriet) kan för Finlands del tilläggas, att det, en-

ligt lagen den 26 juli 1967 (nr 467/1968) om grunderna för skolsystemet, i läroplanen för grundskolan såsom för alla elever gemensamma ämnen kommer att ingå bl. a. ett främmande språk — vanligen engelska — såväl som det andra inhemska språket. Enligt vad kommunen bestämmer börjar språkundervisningen i grundskolans 3. klass med antingen det andra inhemska språket eller engelska. Undervisning i det andra av de förenämnda språken meddelas på grundskolans högstadium (7.—9. klasser). På grundskolans lägstadium tar klasslärare till en stor del hand om språkundervisningen. Därför bör i utbildningen av lärare för lägstadiet ingå möjlighet att skaffa sig en erforderlig språkkunskap. I vilken mån denna utbildning syftar till undervisning i engelska respektive det andra inhemska språket, beror på kommunernas val av det första för eleverna främmande språket och också på behovet av lärare.

Då sådana studier, som syftar till språkundervisning, inte tidigare inrymts i folkskollärarseminariers eller lärarhögskolors program och då språkundervisningen i folkskolor blivit allt allmännare, har tillbörlig skolning givits i samband med sommaruniversitet vid frivilliga s. k. timplärarkurser, vilka motsvaras av behörighetskurser i Sverige. Genom denna skolning, som påbörjats redan år 1964, har hittills närmare 700 folkskollärare skaffat sig timplärarkompetens i svenska språket.

För lärare som tidigare fått denna språkliga grundutbildning har man sedan år 1961 i samråd med skolöverstyrelsen anordnat efterundervisningskurser i Sverige.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 21 december 1968:

Spørsmålet om en utbygging av lærerskolenes undervisning i nordiske språk må ses i sammenheng med det pågående arbeid med revisjon av læreplanene for de forskjellige fag i lærerskolen. Kirke- og undervisningsdepartementet oppnevnte 28. februar 1966 et eget utvalg for denne oppgaven. Utvalget har allerede avgitt en første innstilling, hvor en rekke prinsipielle spørsmål tas opp. Det videre arbeid i utvalget vil måtte ses i sammenheng med

Ot.pr. nr 59 (1966—67) om lov om grunnskolen, som ligger til behandling i Stortinget.

Normalplanutvalget for 9-årig skole, som ventelig vil avgi innstilling våren 1969.

Lov om lærerutdanning, som er under arbeid.

Når dette grunnlagsmaterialet foreligger, vil Studieplanutvalget kunne ta fatt på arbeidet med læreplaner for de enkelte fag.

Rekommandasjonen om utbygging av undervisningen i nordiske språk er oversendt Studieplanutvalget, som vil vurdere muligheten i forbindelse med behandlingen av faget norsk.

Når det gjelder punkt 4 i rekommandasjonen viser vi til at spørsmålet om utveksling av lærere og skoleungdom er tatt opp til behandling på bred basis av Nordisk kulturkommisjons seksjon II, jfr. siste avsnitt i meddelelsen fra den danske regjering til rådets 17. sesjon angående rekommandasjon nr. 24/1964 om lærerutveksling.

Lærerskolene og Norges lærerhøgskole har innenfor rammen av sine årlige bevilgninger muligheter for å engasjere forfattere, gjesteforelesere til foredrag og til å bygge ut sine bibliotek med litteratur og tidsskrifter.

Sve r i g e s r e g e r i n g (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

I enlighet med riksdagens beslut år 1967 reformerades utbildningen av klasslärare och lärare i läroämnena från och med den 1 juli 1968. I den nya klasslärarutbildningen genomgår varje blivande lärare på lågstadiet och mellanstadiet en grundkurs i svenska och har också möjlighet att som tillvalskurs bedriva fördjupade studier i ämnet. Inom ramen för detta ämne studeras även danska och norska; i läroplanen nämns som exempel på vad för slags texter som tas upp barn- och ungdomsböcker, barnskildringar av kända författare, tidningstext o. d. Enligt läroplanen bör om möjligt någon del av undervisningen anförtros åt infödda lärare. Den nya praktisk-pedagogiska utbildningen för lärare i läroämnena upptar inom metodikutbildningen i ämnet svenska övningar i danska och norska.

Meddelanden

om rekommendation nr 24/1964 angående vidgat lärarutbyte

(Överlämnade av Danmarks och Finlands regeringar)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

1. att årligen ställa envar ett belopp — i Sverige 100 000 svenska kronor och i de övriga nordiska länderna av motsvarande storleksordning — till förfogande för lärarutbyte mellan skolor i de nordiska länderna, och

2. att årligen bevilja ett lika stort belopp för utbyggande av reselektorverksamheten mellan skolorna i de nordiska länderna.

Danmarks regering (undervisningsministeriet) meddelar den 18 december 1968 å samliga regeringars vägnar:

Som koordinerande land har Danmark, som nævnt i tidligere meddelelser til Nordisk Råd, anmodet Nordisk Kulturkommission om at undersøge de i rekommendationen omhandlede spørgsmål og at stille forslag til praktiske foranstaltninger. Den 4. september 1968 har kommissionen til de nordiske regeringer fremsendt en redegørelse vedrørende rekommendationens første led, der direkte vedrører udveksling af lærere, medens kommissionen endnu ikke har afsluttet sine undersøgelser om udbygningen af rejselektorvirksomheden.

Kulturkommissionen har drøftet spørgsmålet om lærerudveksling på grundlag af et promemoria, der efter anmodning er udarbejdet af direktøren for den svenske afdeling af Foreningen Norden, Arne F. Andersson. Det oplyses heri, at Foreningerne Norden i 1930-årene begyndte lærerudvekslingen, der i længere tid var begrænset til Danmark, Norge og Sverige, idet spørgsmålet blev betragtet som et led i nabosprogundervisningen. Senere er også Finland blevet inddraget heri, men for de finsksprogede læreres vedkommende har deltagelsen nærmest haft karakter af studiebesøg.

Det konstateres i promemoriaet, at bevillingerne i de nordiske lande er af forskellig størrelsesorden, og at der i anvendelsen af udtrykket »udveks-

ling» kan indlægges, at bevillingerne i hvert af landene omtrent burde være lige store eller i hvert fald så store, at der kunne udsendes lige mange lærere fra hvert land.

En nærmere analyse af spørgsmålet viser imidlertid, at bevillingerne ikke behøver at være lige store. For Finland gælder der som nævnt særlige forhold, heller ikke for de øvrige lande vil der blive tale om ligelig udveksling, idet denne ordning anses som et led i nabosprogundervisningen. Herefter må der regnes med, at der i Norge vil blive lagt lige stor vægt på dansk og svensk, medens der i Danmark og Sverige må formodes at være et større behov for undervisning i respektiv svensk og dansk end i norsk. Ved fastsættelsen af bevillingerne i de enkelte lande bør der derfor tages hensyn til disse omstændigheder, hvorved der skønmæssigt opstilles visse forholdstal mellem bevillingerne.

Kulturkommissionen finder, at lærerudveksling mellem de nordiske lande er af stor værdi, hvorved der peges på den betydning, det vil få for det videre arbejde med at harmonisere skoleordningerne i Norden. Det har været overvejet, om lærerudvekslingerne burde ændres til studierejser, men Kulturkommissionen finder, at den nuværende ordning, hvorefter lærerne udveksles to og to, således at de i 14 dage overtager en del af hinandens undervisningstimer, vil være at foretrække, idet dette giver en fastere plan for opholdet i nabolandet, samtidig med at begge parter får et større udbytte heraf. For Finlands vedkommende vil imidlertid studierejser fortsat være det naturlige for de fleste lærere.

Kulturkommissionen har endvidere drøftet, om lærerudvekslingen som hidtil i det væsentlige bør indgå som et led i nabosprogundervisningen, eller om den bl. a. af hensyn til harmoniseringsspørgsmålet bør udvides til andre fagområder. Kulturkommissionen finder imidlertid, at man på grund af de begrænsede midler bør koncentrere sig om nabosprogundervisningen og kun i det omfang, det er muligt inden for de økonomiske rammer, forsøgsvis inddrager lærere fra andre fagområder i udvekslingen.

Under hensyn hertil anbefaler Nordisk Kulturkommission til regeringerne, at man fastholder udvekslingsprincippet, men studierejser vil dog fortsat være naturligst for de fleste lærere i Finland, samt at udveksling af økonomiske grunde tager direkte sigte på nabosprogundervisningen, dog at der forsøgsvis gives mulighed for, at lærere fra andre fagområder deltager heri.

Endelig anbefaler Kulturkommissionen, at udveksling af lærere mellem de enkelte lande baseres på de oven for anførte principper, således at de økonomiske rammer for hvert land fastsættes til følgende beløb:

Danmark	60 000 d.kr.
Finland	38 000 d.kr.
Norge	43 000 d.kr.
Sverige	87 000 d.kr.

Det bemærkes herved, at bevillingerne for Finlands vedkommende kan forhøjes ud over denne ramme, uden at det får konsekvenser for de øvrige lande.

Efter at Nordisk Kulturkommissions rekommandation har været til behandling hos skolemyndighederne i de respektive lande, kan man meddele, at disse i det hele kan tiltræde de af Kulturkommissionen for den fremtidige udveksling rekommanderede retningslinier, hvorved man specielt skal meddele, at regeringerne for de bevilgende myndigheder i de respektive lande agter at forelægge forslag om, at bevillingerne bringes op på de af Nordisk Kulturkommission rekommanderede beløb.

For så vidt angår rekommandationens andet led kan man meddele, at Nordisk Kulturkommission ikke har inddraget spørgsmålet om udvidelse af rejselektorvirksomheden i udredningen om lærerudvekslingen mellem de nordiske lande. Dette spørgsmål er under overvejelse i Kulturkommissionens sektion II, hvor det indgår som led i en af sektionen iværksat almindelig udredning og kortlægning af de mellem skolerne i de nordiske lande stedfindende udvekslinger.

Under henvisning til, at regeringerne snarest agter at bringe lærerudvekslingsbevillingerne op på de af NKK rekommanderede beløb, tør man vedrørende rekommandationens første led antage, at sagen kan betragtes som færdigbehandlet i relation til Nordisk Råd.

Finlands regering (undervisningsministeriet) meddelar den 25 november 1968:

Undervisningsministeriet i Finland hänvisar till sitt meddelande den 30 november 1967¹. Ministeriet har år 1968 haft ett anslag om 35 600 mark till förfogande för utbyte av lärare samt andra kulturarbetare. För år 1969 har föreslagits ett anslag om 40 000 mark för nämnda ändamål.

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj. s. 1900.

BILAGA**Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandena**

Till kulturutskottet har hänvisats till Nordiska rådets 17:e session av Danmarks regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 24/1964 samt ett av Finlands regering avgivet meddelande om samma rekommendation.

Vid sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark, och undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland.

Meddelandet från det koordinerande landets regering ger vid handen, att Nordiska kulturkommissionen, som handhaft sakens beredning, för de nordiska regeringarna framlagt ett förslag till utvidgat lärarutbyte. Frågan om en utbyggnad av reselektorsverksamheten är fortfarande föremål för överläggningar i Nordiska kulturkommissionens sektion II. I anledning härav får utskottet föreslå,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 3 mars 1969

<i>K. B. Andersen</i>	<i>Georg Backlund</i>	<i>Per Bergman</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Niels Eriksen</i>	<i>Olav Hordvik</i>
<i>Ólafur Jóhannesson</i>	<i>Håkon Johnsen</i>	<i>Dagmar Ranmark</i>
Förman		
<i>Berte Rognerud</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg</i>	<i>Sylvi Siltanen</i>

Meddelanden

om rekommendation nr 26/1964 angående harmonisering av bolagsbeskattningen

(Överlämnade av Danmarks, Finlands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att *Finland* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att utreda frågan, i vad mån en harmonisering av bolagsbeskattningens konstruktion och metoder är en lämplig väg att främja de ekonomiska förhållandena i Norden.

Danmarks regering (finansministeriet, skattedepartementet) meddelar den 4 december 1968:

Vedrørende den heromhandlede rekommandation kan man fortsat henholde sig til det i meddelelse herfra af 26. november 1964 udtalte.¹

Finlands regering (finansministeriet) meddelar den 27 november 1968:

För Finlands del kan nämnas, att iagen den 24 juni 1968 om beskattning av inkomst av näring samt de särskilda ändringar, som i samband därmed gjordes i lagstiftningen om inkomst- och förmögenhetsbeskattning och kommunalbeskattning, till väsentliga delar förnyade den finländska bolagsbeskattningens struktur. Den nya lagstiftningen kommer att tillämpas första gången vid den beskattning som verkställes för år 1969, och till vissa delar kommer den ännu att kompletteras.

Vad beträffar den vidsträckta samnordiska målsättning som rekommendationen innehåller, hänvisar Finlands regering därtill, att Nordiska rådet i sin rekommendation nr 14/1968² rekommenderat grundandet av ett skattevetenskapligt forskningsråd. Det synes motiverat och ur förverkligandets

¹ *Nordiska rådet. 13:e sess., s. 1910.*

² *Nordisk Rad, 16. sesj. s. 2200.*

synpunkt mera praktiskt att utredningarna angående harmoniseringen av bolagsbeskattningen skulle utföras inom ett sådant forskningsråd.

Finlands regering framställer, att vidare behandling av denna rekommendation uppskjutes tills frågan om grundandet av ett skattevetenskapligt forskningsråd har utretts.

Sve r i g e s r e g e r i n g (finansdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Den svenska regeringen åberopar sina meddelanden av den 30 november 1965, den 31 januari 1967 och den 30 november 1967 i denna fråga.¹ Den utredning, som översett den svenska bolagsbeskattningen, har numera avgivit ett betänkande med förslag till ändrade avskrivningsregler för rörelse- och hyresfastigheter. Remissbehandlingen har nyligen avslutats. Något definitivt ställningstagande i ämnet från regeringens sida har icke gjorts och kan beräknas ske tidigast under våren 1969.

¹ Se *Nordisk Råd, 14. sess., s. 1618, Nordiska rådet, 15:e sess., s. 1922 och Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1902.*

Meddelanden

om rekommendation nr 28/1964 angående harmonisering av vissa skatter och avgifter

(Överlämnade av Danmarks, Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Stockholm den 21 februari 1964 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka möjligheterna för en harmonisering av de nordiska ländernas regler om punktbeskattning på sådana områden, där nuvarande olikheter skapar särskilda svårigheter.

Danmarks regering (finansministeriet) meddelar den 22 november 1968:

Man har ikke yderligere oplysninger at give vedrørende denne rekommendation.

Finlands regering (finansministeriet) meddelar den 27 november 1968:

Från Finlands sida finns i ärendet ingenting nytt att anföra.

Norges regering (Finans- og tolldepartementet) meddelar den 21 december 1968:

Herved meddeles at man ikke har ytterligere opplysninger å gi i denne sak.

Meddelande

om rekommendation nr 1/1965 angående auktorisation av optiker

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda förutsättningarna för införande av likartade regler angående auktorisation av glasögonoptiker samt att i anslutning härtil undersöka möjligheterna för en gemensam specialutbildning för denna yrkesgrupp.

Danmarks regering (indenrigsministeriet) meddelar den 27 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Det fællesnordiske udvalg vedrørende autorisation af optikere har afholdt 2 møder i 1968.

Fra dansk og norsk side er der nu udarbejdet foreløbigt forslag til autorisationsanordninger for brilleoptikere i disse lande med henblik på sammen med de eksisterende legitimationsordninger i Finland og Sverige at nå frem til ensartede regler for autorisation af brilleoptikere i Norden.

Udvalget fortsætter sin undersøgelse af mulighederne for en fællesnordisk uddannelse for autoriserede brilleoptikere inden for visse specialområder, idet udvalget er nået til det resultat, at en fællesnordisk grunduddannelse inden autorisationen næppe er gennemførlig.

Meddelande

om rekommendation nr 2/1965 angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m.

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att

1. upprätta en nordisk kursverksamhet för studerande med ämnet historia som huvudfack i likhet med de kurser, som anordnas för de modersmålsstuderande, samt skapa en ordning, enligt vilken historiker från de andra nordiska länderna vid universiteten kunde meddela undervisning i sina respektive länders historia för övriga historiestuderande, samt

2. undersöka, huruvida behov av förstärkning av det nordiska inslaget i universitetsundervisningen genom exempelvis nordisk kursverksamhet eller beviljande av stipendier för studier i annat nordiskt land finnes inom andra ämnen med nära anknytning till den nordiska kulturtraditionen.

Danmarks regering (undervisningsministeriet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Undervisningsministeriet i Danmark, der er koordinerende land i sagen, har ved skrivelse af 8. juni 1965 anmodet Nordisk Kulturkommission om at undersøge spørgsmålet.

Af den af Nordisk Kulturkommission den 29. marts 1968 afgivne indstilling til regeringerne i de nordiske lande fremgår det:

at Kulturkommissionens sektion I på et møde i Reykjavik den 17.—19. juli 1965 besluttede at søge afholdt et forsøgsmæssigt nordisk universitetskursus for historiestuderende i sommeren 1966, og

at der nedsattes en nordisk ekspertkomité med den opgave at udarbejde forslag til et sådant forsøgskursus,

at ekspertkomiteen under 5. oktober 1965 afgav indstilling herom, og at kursus blev afholdt den 6.—7. juni 1966 ved Uppsala universitet,

at det af ekspertkomiteens indstilling af 6. december 1966 fremgik, at

erfaringerne fra det afholdte forsøgskursus havde været så positive, at lignende kurser efter ekspertkomiteens opfattelse burde afholdes regelmæssigt i fremtiden,

at ekspertkomiteen dog ikke havde anset det for muligt, at der hvert år afholdes kurser i hvert af de nordiske lande, men at komitéen havde ment at kunne anbefale to kurser efter en af komiteen foreslået turnus, hvorefter kurserne normalt hvert andet år afholdes i Danmark og Finland, hvert andet år i Norge og Sverige,

samt at det under komiteens arbejde var konstateret, at det næppe ville være muligt regelmæssigt at afholde kurser i Island, hvorfor man har foreslået, at kurser henlægges til Island, når det skønnes muligt,

at midlerne til afholdelse af forsøgskurser i sommeren 1966 tilvejebragtes ved rekommandation fra Nordisk Kulturkommission, sektion I, til de nordiske landes regeringer,

at der udover det allerede omtalte forsøgskursus har været afholdt to forsøgskurser i sommeren 1968, i Danmark og i Finland,

at det, efter den af ekspertkomiteen foreslåede turnusordning herefter forudses, at kurserne i sommeren 1969 afholdes i Norge og Sverige,

at det af ekspertkomiteens indstilling fremgik, at denne fandt, at der fremdeles bør findes et koordinerende organ med en repræsentant for den videnskabelige fagkundskab i hvert af de nordiske lande. Sektionen formoder, at ekspertkomiteen vil være villig til at fungere som koordinerende organ.

På baggrund af de ovenfor refererede udtalelser fra den nedsatte ekspertkomité konkluderer Nordisk Kulturkommission, sektion I, at den kan henstille, at der i hvert af de nordiske lande stilles de fornødne midler til rådighed for en permanent kursusvirksomhed i overensstemmelse med den af ekspertkomiteen foreslåede turnus, således at kursus i Norge og Sverige afholdes i sommeren 1969, og kursus i Danmark og Finland afholdes i sommeren 1970 etc.

I overensstemmelse med almindelig praksis finder sektionen, efter at virksomheden er overgået til at blive af permanent karakter, at det koordinerende organ, som ovenfor er anbefalet, ikke bør have reference til kommissionen, men direkte til regeringerne i de nordiske lande.

Kulturkommissionens sektion I henstiller endelig, at det danske undervisningsministerium bliver koordinerende i så henseende.

Nordisk Kulturkommissions rekommandation er under behandling i undervisningsministerierne i de nordiske lande.

Det kan oplyses, at der i alle de nordiske lande er søgt statsbevillinger til kursernes afholdelse i sommeren 1969. Man går herefter ud fra, at sagen kan betragtes som færdigbehandlet i relation til Nordisk Råd.

BILAGA 1

Fråga vid Nordiska rådets 17:e session om universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m. samt om universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning

Till Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar

Vid rådets 13:e session antogs två rekommendationer, av vilka den ena avsåg nordiska kurser för studerande i ämnet historia (rek. nr 2/1965), den andra liknande kurser i arkeologi och folklivsforskning (rek. nr 3/1965). Kurser för historiestuderande har i försökssyfte anordnats 1966 och 1968. Nordiska kulturkommissionen, som handhaft ärendets beredning, har utgående från erfarenheterna av denna försöksverksamhet i de olika länderna hemställt om medel för permanenta kurser. Beredningen av frågan om kurser i arkeologi och folklivsforskning har fortskridit betydligt långsammare. Efter fyra års beredning är spörsmålet fortfarande föremål för en förberedande utredning.

Vidare avsåg rekommendation nr 2/1965 en utredning av behovet av förstärkning av det nordiska inslaget i universitetsundervisningen genom förslagsvis nordisk kursverksamhet eller beviljande av stipendier för studier i annat nordiskt land inom andra ämnen än det i rekommendationen nämnda. Denna del av rekommendationen har av regeringarna inte berörts i meddelandena.

Trots att de i rekommendationen avsedda resultaten ännu inte uppnåtts, finner regeringarna att spörsmålen torde kunna anses som slutbehandlade. Med anledning härav får jag rikta följande fråga till regeringarna:

Vilka åtgärder avser regeringarna att vidtaga för att åstadkomma en permanent kursverksamhet inom de i rekommendationerna nr 2/1965 och nr 3/1965 åsyftade ämnena?

Hur har arbetet på den i rekommendation nr 2/1965 avsedda utredningen fortskridit?

Helsingfors den 12 februari 1969

Georg Backlund

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet**

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Danmarks regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 2/1965.

Vid sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland, samt kirke- og undervisningsminister Kjell Bondevik, Norge.

En av Georg Backlund vid rådets plenum den 4 mars 1969 till Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar riktad fråga har besvarats av undervisningsminister Helge Larsen, Danmark.

Meddelandet ger vid handen, att Nordiska kulturkommissionen rekommenderat en kursordning med två kurser per år. Samtidigt har i alla nordiska länder ansökts om medel för anordnande av kurserna. Däremot har regeringarna enligt meddelandet ännu inte vidtagit åtgärder för åstadkommande av den i rekommendationen avsedda utredningen rörande en förstärkning av det nordiska inslaget i universitetsundervisningen i övrigt.

Hänvisande härtill får utskottet föreslå,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Stockholm den 5 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Meddelande

om rekommendation nr 3/1965 angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder i och för anordnande av nordiska universitetskurser för studerande i arkeologi och folklivsforskning.

Finlands regering (undervisningsministeriet) meddelar den 16 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Undervisningsministeriet i Finland, som är koordinerande land i detta ärende, har anmodat Nordiska kulturkommissionen att inkomma med utlåtande i ärendet. Härvid hänvisas till undervisningsministeriets i Finland meddelande den 30 november 1967 samt till Nordiska kulturkommissionens årsrapport under sektion I.¹

Det bör också konstateras, att Nordiska kulturfonden beviljat 47 200 danska kronor för ett fältseminarium, som skall anordnas år 1969 av en nordisk folkloristisk arbetsgrupp.

Härmed anses denna sak för regeringarnas del slutbehandlad.

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1180 och 1916.

BILAGA 1

Fråga vid Nordiska rådets 17:e session angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m. samt angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning

(Se rek. nr 2/1965/k, Bilaga 1)

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Finlands regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 3/1965.

Vid sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland, samt kirke- og undervisningsminister Kjell Bondevik, Norge.

En av Georg Backlund vid rådets plenum den 4 mars 1969 till Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar riktad fråga har besvarats av undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland.

Av undervisningsminister Virolainens svar på rådsmedlemmen Georg Backlunds fråga har framgått, att Nordiska kulturkommissionens utredningsarbete rörande nordiska kurser i arkeologi och folklivsforskning inte kunnat slutföras enligt planerna. Arbetet har emellertid återupptagits och ett förslag rörande den fortsatta beredningen av frågan beräknas föreligga före utgången av år 1969.

I anledning härav får utskottet föreslå,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Stockholm den 5 mars 1969

<i>K. B. Andersen</i>	<i>Georg Backlund</i>	<i>Per Bergman</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Niels Eriksen</i>	<i>Olav Hordvik</i>
<i>Ólafur Jóhannesson</i>	<i>Håkon Johnsen</i>	<i>Dagmar Ranmark</i>
Förman		
<i>Berte Rognerud</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg</i>	<i>Sylvi Siltanen</i>

Meddelande

om rekommendation nr 5/1965 angående utbildning av arkitekter m. m.

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

1. att utreda förutsättningarna för en specialiserad vidareutbildning av arkitekter på nordisk bas,
2. att undersöka möjligheterna för tillskapande av en enhetlig benämning för kvalificerade utövare av arkitektyrket i Norden, samt
3. att vidtaga åtgärder för att tävlingar om lösande av statliga och kommunala byggnads- och stadsplaneuppgifter av större vikt måtte stå öppna för arkitekter från samtliga länder.

Danmarks regering (ministeriet for kulturelle anliggender) meddelar den 23 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Som oplyst af den danske regering (ministeriet for kulturelle anliggender) ved meddelelse af 19. december 1967¹ til Nordisk Råds 16. session har regeringen som koordinerende myndighed for så vidt angår rekommendationens punkter 1 og 2, foreslået, at de omhandlede problemer undersøges nærmere i to særskilte udvalg.

Med hensyn til udvalget vedrørende en samordnet nordisk videreuddannelse af arkitekter kan oplyses, at dette udvalg, efter at den svenske regering har erklæret sig villig til at deltage i dets arbejde, nu er under nedsettelse og forventes at ville holde sit første møde i begyndelsen af 1969.

Med hensyn til det foreslåede udvalg vedrørende en ensartet benævnelse for kvalificerede udøvere af arkitekterhvervet i Norden skal man oplyse, at ministeriet i overensstemmelse med udtalelsen fra det socialpolitiske udvalgs møde i Finland den 12.—13. august 1968 agter at undersøge mulighederne for, at dette spörsmål gøres til genstand for nærmere forhandling mellem de respektive faglige organisationer.

¹ Se *Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1925.*

Meddelanden

om rekommendation nr 7/1965 angående viss revision av sjömansskattelagstiftningen

(Överlämnade av Danmarks och Finlands regeringar)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att *F i n l a n d* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidta åtgärder — genom bilaterala avtal, genom en revision av dubbelbeskattningsavtalen och sjömansskattelagarna eller på annat sätt — för att kommunandelarna av sjömansskatteintäkterna måtte tillfalla den beskattade sjömannens hemkommun, för så vitt gäller skatt erlagd av nordisk sjöman, som är hemmahörande i kommun i nordiskt land.

D a n m a r k s r e g e r i n g (finansministeriet, skattedepartementet) meddelar den 5 november 1968:

Vedrørende den heromhandlede rekommandation kan man henholde sig til det i skrivelse herfra af 3. januar 1964 (*Nordisk Råd, 13. sess., s. 477—478*) og i meddelelse af 19. november 1965 (*Nordisk Råd, 14. sess., s. 1648*) udtalte.

F i n l a n d s r e g e r i n g (finansministeriet) meddelar den 27 november 1968:

En av statsrådet tillsatt kommitté under ordförandeskap av landshövding Tör Brenning har i Finland undersökt frågan och kommer att slutföra sitt arbete inom detta år, varefter de övriga medlemsländernas vederbörande myndigheter kommer att kontaktas i ärendet.

Meddelanden

om rekommendation nr 8/1965 angående nordisk giltighet för körkort

(Överlämnade av Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at gennemføre fælles regler for erhverveise, fornyelse og inddragelse af førerbeviser til motorkøretøjer med henblik på at give de i et nordisk land udstedte førerbeviser samme gyldighed i de øvrige nordiske lande.

Finlands regering (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Arbetet i kommittén, som bereder frågan om nordisk giltighet för körkort, fortgår.

Norges regering (Samferdselsdepartementet) meddelar den 8 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

Det oppnevnte embetsmannsutvalg avslutter i disse dager sitt arbeid og en venter at et resymé av utvalgets innstilling kan sendes Nordisk Råd innen sesjonen i 1969.

Norges regering (Samferdselsdepartementet) meddelar den 4 februari 1969 å *Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringars vägnar*:

Innstilling fra Nordisk embetsmannsutvalg om nordisk gyldighet av førerkort, datert 23. januar 1969 er avgitt til justisministeriet i Danmark og samferdselsdepartementene i Finland, Norge og Sverige.

Utvalgets mandat var anført i skriv av 16. februar 1966 således:

å redegjøre

a. for de regier som gjelder om førerkort for motorkjøretøyer i de enkelte land,

b. for de muligheter som foreligger for å gi førerkortene gyldighet etter flytting til et annet nordisk land,

c. for hvilke endringer som bør gjøres i de enkelte lands regler om førerkort, for at man skal kunne nå så langt som mulig i retning av å gi førerkortene internordisk gyldighet.

Etter sin redegjørelse for de gjeldende regler, foreslår utvalget at et førerkort som er utstedt i et annet nordisk land gis gyldighet i samsvar med sitt innhold også etter at vedkommende har tatt fast bopel i annet nordisk land. Utvalget foreslår også at man søker å oppnå enighet om de fire lands bestemmelser når det gjelder

1. førerkortenes alminnelige gyldighet
2. førerkortkategoriene og
3. aldersgrensen for erverv av vanlig førerkort.

Utvalget innstiller på at førerkortets gyldighetstid settes til det fylte 70de år, at landene bør nytte de kategorier for førerkort som er angitt i de internasjonale avtaler på dette område (Wien-konvensjonens annex 6, jfr. artikkel 41, 4, jfr. Genève-konvensjonens tilsvarende kategorier). Endelig kan nevnes at utvalget tilrår at de nordiske land innfører samme aldersgrense med hensyn til erverv av alminnelig førerkort, nemlig 18 år.

Utvalget har imidlertid understreket at reglene ikke nødvendigvis bør innføres på basis av gjensidighet, dog bør nordiske førerkort anerkjennes i videst mulig utstrekning. Island er orientert om disse forslag.

Innstillingen (*NU 1969: 7*) vil nå bli behandlet på vanlig måte av de respektive departementer i Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Meddelande

om rekommendation nr 10/1965 angående nordisk namnlista över växter och djur

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder för utgivande av en nordisk namnlista över växter och djur.

Sveriges regering (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Frågan om en nordisk namnlista över växter och djur har övervägts mellan de olika ländernas utbildningsministerier. Saken har inte ansetts kunna prioriteras i förhållande till andra och mera angelägna projekt inom det nordiska samarbetet, varför åtgärder för närvarande inte synes vara aktuella. Om emellertid de nordiska språknämnderna inom ramen för tillgängliga resurser föranstaltar om utarbetande av en sådan namnlista, har man inom berörda ministerier inte någon invändning mot detta.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet**

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Sveriges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 10/1965.

Åstadkommandet av en namnlista för växter och djur är av intresse för stora medborgarkretsar. Utskottet finner det därför angeläget att alla möjligheter att realisera rekommendationens syfte utnyttjas. I meddelandet anvisas möjligheten att de nordiska språknämnderna inom ramen för tillgängliga resurser utarbetar en nomenklatur för växter och djur. Däremot har regeringarna inte i detta skede ansett sig kunna prioritera uppgörandet av en namnlista över växter och djur framför andra angelägnare projekt för nordiskt samarbete.

Utskottet kan ansluta sig till denna uppfattning och föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser
spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Meddelande

om rekommendation nr 11/1965 angående undersökning av filmens inverkan på åskådarna

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att *S v e r i g e* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i fællesskab at lade foretage en undersøgelse af filmens indvirkning på tilskuerne, særlig børn og unge.

S v e r i g e s r e g e r i n g (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

I meddelande till Nordiska rådets föregående session¹ redogjordes för svenska undersökningar avseende filmens inverkan på åskådarna. En rapport rörande dessa undersökningar har offentliggjorts som ett delbetänkande av den svenska filmcensurutredningen (*SOU 1967: 31*). Några motsvarande undersökningar har inte aktualiserats i de övriga nordiska länderna.

Regeringarna finner det betydelsefullt med en kontinuerlig forskning om filmpåverkan. Sådan forskning bör bedrivas under fortlöpande internationella kontakter. Någon gemensam nordisk undersökning om filmpåverkan har däremot inte planerats.

¹ Se *Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1938.*

*BILAGA 1***Betänkandet I av Nordiska rådets juridiska utskott över meddelandet**

Til juridisk udvalg er henvist den af Sveriges regering på samtlige regeringers vegne til 17. session afgivne meddelelse om rekommandation nr. 11/1965.

Udvalget har behandlet meddelelsen på mødet den 27. januar 1969 i Stockholm.

Af meddelelsen fremgår, at der i Sverige er gennemført en undersøgelse af filmens indvirkning på tilskuerne. Undersøgelsen er offentliggjort. Der foreligger ikke planer om at foretage en fælles nordisk undersøgelse af dette spørgsmål.

Udvalget finder herefter ikke grundlag for at foretage videre i sagen på nuværende tidspunkt.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelsen om rekommandation nr. 11/1965 til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 27. januar 1969

<i>Georg C. Ehrnrooth</i>	<i>Erkki Hara</i>	<i>Tage Johansson</i>
<i>Ejvind Juul-Madsen</i>	<i>Lars Leiro</i>	<i>Sven Mellqvist</i>
<i>Johan Møller Warmedal</i>	<i>K. Axel Nielsen</i>	<i>Jan-Ivan Nilsson</i>
	Formand	
<i>Grethe Philip</i>	<i>Pauli Räsänen</i>	<i>Harald Samuelsberg</i>

*BILAGA 2***Fråga vid Nordiska rådets 17:e session angående undersökning av filmens inverkan på åskådarna**

Till Danmarks, Finlands och Norges regeringar

Undersökningar av filmens inverkan på åskådarna har sitt givna intresse som underlag vid avgörande om filmcensur skall upprätthållas och hur den i förekommande fall bör utformas. Inte minst angeläget är det att klargöra hur barn och ungdom reagerar för olika slag av filminslag.

Genom en rekommendation i denna fråga (rek. nr 11/1965) markerade Nordiska rådet intresse för att en undersökning kom till stånd i nordisk regi. Någon sådan har inte utförts, men en rapport över en svensk undersökning har publicerats i SOU 1967: 31.

I den svenska regeringens meddelande till årets session — avgivet å samtliga regeringars vägnar — framhålles att regeringarna finner det betydelsefullt med en kontinuerlig forskning om filmpåverkan och att sådan forskning bör bedrivas under fortlöpande internationella kontakter. Någon nordisk undersökning planeras emellertid icke.

Under angivna förhållanden ber jag att till regeringarna i Danmark, Finland, Island och Norge få rikta följande frågor:

a. Anser nämnda regeringar den svenska undersökningen tillfyllest även för sina länders behov och representativ för förhållandena i hela Norden?

b. Vilket nordiskt samarbete försiggår på detta område inom ramen för de fortlöpande internationella kontakter, vartill meddelandet hänvisar?

Stockholm den 12 februari 1969

Ingrid Segerstedt Wiberg

*BILAGA 3***Betänkande 2 av Nordiska rådets juridiska utskott över meddelandet**

Til juridisk udvalg der den 27. januar 1969 har afgivet indstilling om den af Sveriges regering på samtlige regeringers vegne til 17. session afgivne meddelelse om rekommandation nr. 11/1965 er sagen blevet af rådet på ny henvist til udvalget.

I behandlingen af sagen har foruden udvalgets medlemmer deltaget justitsminister Knud Thesstrup, Danmark.

Som svar på et spørgsmål af Ingrid Segerstedt Wiberg til regeringerne i Danmark, Finland og Norge er det bl. a. oplyst, at de samfundsmæssige forhold i Danmark, Finland, Norge og Sverige frembyder så mange lighedspunkter, at de ved den svenske undersøgelse fremkomne resultater i meget vidt omfang må anses som repræsentative også for de andre lande.

Det er endvidere oplyst, at de nordiske censurorganisationer må forventes også fremtidig at ville opretholde nær indbyrdes kontakt, og at institutionerne herunder vil udveksle oplysninger om indvundne erfaringer med hensyn til filmens virkninger, særlig på børn og unge.

Det således fremkomne bestyrker efter udvalgets opfattelse den tidligere afgivne indstilling, som man herefter ikke finder grundlag for at ændre.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelsen om rekommandation nr. 11/1965 til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 4. marts 1969

Georg C. Ehrnrooth

Erkki Hara

Svend Haugaard

Tage Johansson

Osmo Kock

Lars Leiro

Matthias Á. Mathiesen

Sven Mellqvist

Johan Møller Warmedal

K. Axel Nielsen

Jar-Ivan Nilsson

Harald Samuelsberg

Formand

Meddelande

om rekommendation nr 12/1965 angående förenhetligande av förhandsgranskning av film

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att *Sve r i g e* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at træffe foranstaltninger med henblik på at tilvejebringe størst mulig ensartethed i Norden ved censur af film.

Sveriges regering (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Den danska filmcensurutredningen avlämnade i december 1967 sitt slutbetänkande. Utredningens förslag innebär ett avskaffande av vuxencensuren, samtidigt som barncensuren upprätthålles med oförändrade åldersgränser 12—16 år. I proposition till folketinget har justitieministern lagt fram förslag till ändring av den danska lagen om filmcensur i enlighet med utredningens förslag. Propositionen är under utskottsbehandling. Fortlöpande kontakter har hållits mellan de danska och svenska filmcensurutredningarna. Det svenska utredningsbetänkandet kan väntas föreligga under första halvåret 1969. I Norge har frågan om en eventuell ändring av åldersgränsbestämmelserna i den norska biograflagen samt frågan om en besvärinstans för prövning av censurmyndighetens beslut varit föremål för utredning. Proposition till stortinget i båda dessa frågor kan väntas omkring årsskiftet 1968/69. I Finland tillämpas sedan 1966 en ny lagstiftning inom filmgranskningens område.

Nordiska kulturkommissionen har i ett den 14 november 1968 till regeringarna överlämnat uttalande om nordiskt samarbete på filmens område erinrat om att det hålls regelbunden kontakt mellan filmcensurorganen i de nordiska länderna. Kommissionen anser dock att det för närvarande inte är ändamålsenligt att anbefalla enhetliga eller ens likartade censurregler i Norden.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över meddelandet**

Til juridisk udvalg er henvist den til rådets 17. session af Sveriges regering på samtlige regerings vegne afgivne meddelelse om rekommandation nr. 12/1965.

I behandlingen af sagen har foruden udvalgets medlemmer deltaget justitsminister Knud Thestrup, Danmark, og konsultativt statsråd Sven Moberg, Sverige.

Af meddelelsen fremgår, at forslag om ændringer i den danske lov om filmcensur og i den norske biograflov er fremlagt for henholdsvis Folketinget og Stortinget. Lovgivningen om filmcensur i Finland er fra 1966. Det igangværende udredningsarbejde i Sverige forventes afsluttet i 1969.

Det oplyses endvidere, at Nordisk Kulturkommission over for regeringerne har fremhævet betydningen af, at der holdes regelmæssig kontakt mellem filmcensurorganerne i de nordiske lande. På nuværende tidspunkt er det dog ikke formålstjenligt at anbefale ensartede censurregler i Norden.

Udvalget beklager, at det for øjeblikket ikke er muligt at tilvejebringe ensartede regler om censur af film. Island har ingen voksencensur, og såfremt det i Danmark fremsatte lovforslag gennemføres, vil voksencensuren også i dette land blive afskaffet. Der er på indeværende tidspunkt ikke planer om tilsvarende ændring af reglerne i Finland og Norge. Om den svenske komitébetæknings indhold foreligger ingen officielle oplysninger.

Heller ikke aldersgrænserne for børnecensuren er eller kan forventes i nærmeste fremtid blive ensartede, om end de i det væsentlige er udtryk for et fælles synspunkt.

Udvalget kan herefter tiltræde kulturkommissionens opfattelse og finder ikke grundlag for at fortsætte arbejdet med sagen. Man forudsætter dog i denne forbindelse, at der fortsat holdes intim kontakt mellem censurmyndighederne i de nordiske lande, særlig med henblik på i praksis at tilvejebringe størst mulig ensartethed inden for børnecensuren.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelsen om rekommandation nr. 12/1965 til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 4. marts 1969

Georg C. Ehrnrooth

Erkki Hara

Svend Haugaard

Jørgen Jensen

Tage Johansson

Osmo Kock

Lars Leiro

Matthias A. Mathiesen

Sven Mellqvist

Johan Møller Warmedal

K. Axel Nielsen

Jan-Ivan Nilsson

Formand

Harald Samuelsen

Meddelande

om rekommendation nr 13/1965 angående enhetlig tid för fordringspreskription

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at indføre en fælles nordisk lovgivning om forældelse af fordringer baseret på en længere almindelig forældelsesfrist på 10 år og en kortere frist for forældelse af dagliglivets krav.

Norges regering (justisdepartementet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Det vises til meldingen 5. desember 1967 avgitt til Nordisk Råds 16. sesjon.¹ Man har fortsatt funnet å burde la det videre nordiske samarbeid på området avvente resultatet av arbeidet med å harmonisere lovgivningen om fordringspreskripsjonen innen Europarådet. Europarådets ekspertkomite for dette spørsmål hadde sitt første møte 1. oktober 1967 og har hatt 2 møter i 1968. De svenske representantene har i komiteen lagt fram et forslag til europeiske preskripsjonsregler som vesentlig bygger på resultatet av de nordiske departementsdrøftinger i emnet som ble holdt i 1966. Forslaget overveies så innen komiteen, som vil ha sitt neste møte våren 1969.

¹ Se Nordisk Råd 16 sesj., s. 1940.

Meddelanden

om rekommendationen nr 17/1965 angående märkning av brand- och hälsofarliga ämnen

(Överlämnade av Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda förutsättningarna för enhetliga regler för märkning av brand- och hälsofarliga ämnen och för handeln med sådana ämnen i vad sammanhänger med märkningen.

Finlands regering (handels- och industriministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Handels- och industriministeriet har meddelat Norge, som är koordinerande land i detta spörsmål, att det är villigt att delta i av de i rekommendationerna avsedda åtgärdernas utvecklande ävensom sänt till vederbörande myndigheter i Norge det av dem begärda materialet.

Norges regering (Sosialdepartementet) meddelar den 12 december 1968 *å samtliga regeringars vägnar*:

Det nedsatte samarbeidsutvalg har i løpet av 1968 fortsatt arbeidet med å utrede forutsetningene for ensartet merking av brann- og helsefarlige stoffer. Komitéen regner med å kunne avslutte sitt arbeid i 1969.

Meddelande

om rekommendation nr 18/1965 angående samarbete på näringsforskningens område

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utveckla samarbetet på näringsforskningens område i huvudsak enligt de linjer, som närmare redovisas i den i december 1956 framlagda rapporten till regeringarna från Gemensamma nordiska kommittén för näringsforskning.

Sveriges regering (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Den enhet för utbildning i ämnet näringslära, som berördes i meddelande till Nordiska rådets föregående session¹, inledde sin verksamhet den 1 juli 1968 vid karolinska institutet i Stockholm. Till utbildningen, som anordnas inom ramen för filosofiska examina men i nära kontakt med angränsande medicinska ämnen, kommer tills vidare c:a 20 studerande att tas in årligen.

Vid Nordiska hushållshögskolans näringslinje, som startade hösten 1966, utexaminerades den första årskursens 16 elever hösten 1968. Våren 1969 planeras vidareutbildning för dietiker med en enterminkurs vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Medel för denna kurs har beviljats av Nordiska kultur-fonden.

Vid sidan av denna verksamhet upprätthålls fortlöpande kontakter mellan berörda institutioner i Norden. Enligt vad som inhämtats diskuteras för närvarande inom Nordiska samlingsdelegationen för medicinsk forskning frågan om samarbete rörande näringsforskning mellan de medicinska forskningsråden (mötsvarande) i Norden.

Denna sak torde därmed kunna anses vara slutbehandlad för regeringarnas del.

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1945.

BILAGA**Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats av Sveriges regering till rådets sjuttionde session å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendationen nr 18/1965.

Av meddelandet framgår att utbildning i näringslära nu försiggår vid Karolinska institutet i Stockholm och vid Nordiska hushållshögskolans näringslinje samt att en vidareutbildning för dietiker planeras under våren 1969 vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Vidare framgår att en fortlöpande kontakt upprätthålls mellan berörda institutioner i Norden samt att inom Nordiska samarbetsdelegationen för medicinsk forskning diskussioner pågår om frågan om samarbete rörande näringsforskning.

Vidare bör såvitt gäller övriga nordiska länder anmärkas, att i Danmark finns förutom åtskilliga institutioner som arbetar med näringsproblem ett nyligen inrättat institut, benämnt statens levnedsmiddelinstitut, omfattande ett institut för livsmedelstoxikologi och ett centrallaboratorium för livsmedelskontroll. I Finland finns en särskild institution för forskning och undervisning i näringslära, den näringskemiska institutionen vid Helsingfors universitet. I Norge är vid universitetet i Oslo inrättat ett institut för näringsforskning, där även viss undervisning meddelas.

Utskottet har vid sitt möte i Köpenhamn i maj 1968 med sakkunniga från Sverige diskuterat möjligheterna för ett samarbete på näringsforskningens område. Härvid framgick att utredningsmannen i den svenska utredningen om »Blandad medicinsk och naturvetenskaplig utbildning med huvudinriktning på näringslära», icke funnit skäl föreligga för förslag om en särskild institution för nordiskt samarbete på näringsforskningens område. Något särskilt samarbete planerades ej utöver den samordnande funktion som utövas av de nordiska forskningsrådets medicinska federation, som upptagit näringsforskningen på sitt program. Enligt de sakkunnigas mening föreligger emellertid behov av någon form av nordiskt samarbetsorgan på näringsforskningens område, bl. a. för meddelande av dietanvisningar och för utfärdande av rekommendationer om näringsintag. Detta samarbete skulle kunna utövas genom en särskild samordningskommitté i forskningsrådets regi. Enligt de sakkunnigas uppfattning vore det lämpligast att inom de nationella medicinska forskningsråden utse representanter att ingå i en nordisk samarbetsgrupp med uppgift att samverka och koordinera detta arbete på näringsforskningens område i de nordiska länderna.

Utskottet noterar att det för närvarande icke torde föreligga behov för in-

rättande av en gemensam nordisk institution för näringsforskning. Behov av någon form av nordiskt samarbetsorgan på näringsforskningens område föreligger emellertid. Utskottet finner därför förslaget om tillsättande av en nordisk samarbetsgrupp på näringsforskningens område, bestående av representanter från respektive lands medicinska forskningsråd, väl motiverat. I meddelandet lämnade uppgifter tyder på att frågan om ett sådant samarbete mellan de medicinska forskningsråden redan aktualiserats. Om detta förslag kan realiseras, torde det icke vara möjligt att för närvarande föra samarbetet beträffande näringsforskningen längre. Utskottet får därför föreslå att en nordisk samarbetsgrupp på näringsforskningens område tillsättes.

Rekommendationen torde icke föranleda ytterligare åtgärder från rådets sida. Utskottet finner därför rekommendationen av 1965 vara slutbehandlad för rådets del och föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen nr 18/1965 såsom för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 25 januari 1969

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Tyine Leivo-Larsson

Harald Løbak

Vice förman

Gerda Møller

Veikko Savela

Salve Salvesen

Meddelande
om rekommendation nr 20/1965 angående samordning
av semesterlagstiftningen

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder för att så långt som möjligt samordna de nordiska ländernas lagstiftningar om semester.

Finlands regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 25 november 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Det i föregående meddelande¹ nämnda av Nordiska socialpolitiska kommittén tillsatta underutskottet utarbetar vidare sin rapport, vari innefattas uppgörandet av en sammanställande analys av de viktigaste delspörsmålen inom semesterlagstiftningarna och en värdering av på vilka områden av denna lagstiftning de nordiska länderna borde eftersträva likhet. Underutskottet, som inte sammanträtt sedan september 1967, kan inte ännu säga när rapporten skall bli färdig.

¹ *Se Nordisk: Råd, 16. sesj., s. 1948.*

Meddelande

om rekommendation nr 21/1965 angående samordning av socialhjälpstiftningen

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder för att så långt som möjligt samordna de nordiska ländernas lagstiftningar om socialhjälp.

Norges regering (Sosialdepartementet) meddelar den 13 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

Det underutvalg som ble nedsatt av Nordisk sosialpolitisk komite ble ferdig med behandlingen av saken i 1968. Et promemoria som inneholdt komiteens forslag ble forelagt Nordisk sosialpolitisk komite på møte i København 30.—31. januar 1968. Forslaget er senere blitt publisert i Nordisk udredningsserie, 1968: 10, under tittelen »Harmonisering av socialhjälpstiftningen i de nordiska länderna». Forslaget er videre blitt oversendt sosialdepartementene i samtlige nordiske land og til Nordisk sosialpolitisk komites sosialforsikringsutvalg for så vidt angår forslag som krever endringer i den nordiske konvensjon om sosial trygghet.

BILAGA**Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttionde session av Norges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 21/1965.

Av meddelandet framgår, att ett av Nordiska socialpolitiska kommittén i anledning av rekommendationen tillsatt underutskott framlagt förslag i ämnet, publicerat i Nordisk udredningsserie 1968:10. Socialpolitiska kommittén har översänt förslaget till respektive länders socialdepartement/ministerier och såvitt avser förslag som kräver ändringar i den nordiska trygghetskonventionen, till socialpolitiska kommitténs underutskott Nordiska socialförsäkringsutskottet.

Utskottet utgår ifrån att föreliggande möjligheter för en harmonisering av de nordiska ländernas socialhjälpstiftning i enlighet med underutskottets förslag kommer att beaktas i respektive lands socialdepartement/ministerier och av Nordiska socialförsäkringsutskottet.

Enligt utskottets mening synes ytterligare åtgärder från rådets sida för närvarande icke vara aktuella. Utskottet finner därför rekommendationen av 1965 vara slutbehandlad för rådets del och föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 21/1965 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 4 mars 1969

<i>Johannes Antonsson</i>	<i>Sigurður Bjarnason</i>	<i>Kaj Bundvad</i>
<i>Erling Dinesen</i>	<i>Sven Hammarberg</i>	<i>Kaarlo af Heurlin</i>
<i>Lars Korvald</i>	<i>Lars Larsson</i>	<i>Tygyne Leivo-Larsson</i>
Förman		
<i>Harald Løbak</i>	<i>Gerda Møller</i>	<i>Salve Salvesen</i>
	<i>Juho Tenhiälä</i>	

Meddelande
om rekommendation nr 22/1965 angående nordisk giltighet
för recept

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder för att recept å läkemedel, utfärdad i ett nordiskt land, skall kunna expedieras vid apotek även i övriga nordiska länder.

Norges regering (Sosialdepartementet) meddelar den 21 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Det nedsatte samarbeidsorgan — Nordisk reseptkomité — har i 1968 fortsatt behandlingen av en rekke spørsmål vedrørende felles nordisk gyldighet av resepter. Komitéen regner med å kunne fremlegge resultatet av sine overveieiser i løpet av første halvår 1969.

Meddelande

om rekommendation nr 24/1965 angående likformig, enhetlig lagstiftning om trafiknykterhet

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at søge gennemført en ensartet nordisk lovgivning om misbrug af alkohol i trafikken.

Sveriges regering (justitiedepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Den i meddelandet till 16:e sessionen¹ omnämnda svenska utredningen angående lagstiftningen om trafiknykterhetsbrott fortsätter sitt arbete. I utredningen deltar observatörer från Danmark, Finland och Norge. Nordiska överläggningar har hållits i Stockholm den 7 februari 1968. Även andra kontakter mellan utredningen och observatörerna har förekommit. Utredningen beräknas avsluta sitt arbete under år 1969.

Den i Danmark år 1966 tillsatta Færdselssikkerhedskommissionen behandlar för närvarande frågor angående trafiknykterhetslagstiftningen. Kommissionen avser att lägga fram ett betänkande i frågan omkring årsskiftet 1968/69.

¹ Se Nordisk Råd 16 sesj., s. 1951.

Meddelanden

om rekommendation nr 29/1965 angående högre fiskeriutbildning

(Överlämnade av Danmarks, Islands och Norges regeringar)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att på lämpligt sätt samverka för att klarlägga förutsättningarna för inrättandet av en nordisk fiskeriutbildnings- och forskningsanstalt på universitetsnivå, förslagsvis i anknnytning till den aktuella norska utredningen angående en fiskerihögskola.

Danmarks regering (fiskeriministeriet, statsministeriet, undervisningsministeriet og ministeriet for Grønland) meddelar den 9 december 1968:

Idet man henviser til tidligere meddelelse herfra, senest den 1. december 1967,¹ skal man meddele, at man endnu ikke har modtaget den fra det koordinerende lands side bebudede henvendelse med henblik på drøftelser om nordisk samarbejde om højere fiskeriundervisning.

Islands regering (Menntamálaráðuneytið) meddelar den 19 februari 1969:

Det vises til ministeriets tidligere meddelelser angående ovennevnte rekommendasjon.¹ Ministeriet er ikke kjent med at det fra Norges side, som koordinerende land for tiltak i anledning av denne rekommendasjon, hittil er foretatt noen henvendelse til islandske instanser angående forhandlinger om saken.

Norges regering (fiskeridepartementet) meddelar den 13 februari 1969:

Under henvisning til senest Fiskeridepartementets brev av 9. november 1967, tillater en seg å meddele at Fiskeridepartementet etter å ha mottatt uttalelser fra de interesserte organisasjoner og institusjoner om den avgitte

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1952.

innstilling om høyere norsk fiskeriundervisning, har funnet det nødvendig å fremlegge en melding til Stortinget om saken for å få klarlagt Stortingets stilling til det foreliggende forslag om høyere fiskeriundervisning.

Denne melding vil bli fremmet for Stortinget med det aller første slik at saken kan bli behandlet av Stortinget i løpet av inneværende sesjon.

Så snart meldingen er behandlet av Stortinget, vil det bli tatt kontakt med de øvrige nordiske land for å få i gang drøftelser om et nordisk samarbeid på dette område.

*BILAGA 1***Fråga vid Nordiska rådets 17:e session om nordisk fiskerihögskola**

Til Norges regering

Ved rådets 13. session vedtoges en rekommandation til regeringerne (rek. nr. 29/1965) vedrørende samarbejde om at klargøre forudsætningerne for at indrette en nordisk fiskeriuddannelses- og forskningsanstalt på universitetsniveau, f. eks. i tilknytning til den igangværende norske udredning angående en fiskerihøjskole.

Den komité, som i Norge har behandlet spørgsmålet, afgav sin betænkning i september 1967. I sin meddelelse til rådets 16. session oplyste Norges regering, som er koordinerende for sagen, at komiteens forslag var blevet udsendt til høring hos institutioner og organisationer i Norge. Når denne høring var afsluttet, havde den norske regering til hensigt at drøfte spørgsmålet om nordisk samarbejde med de øvrige landes regeringer. Af den norske regerings meddelelse til rådets 17. session fremgår det, at regeringen endnu ikke har sat sig i forbindelse med de andre regeringer i sagen, og at den, førend den tager initiativet til drøftelser på nordisk plan, agter at forelægge spørgsmålet om en fiskerihøjskole for stortinget.

I denne anledning tillader jeg mig at rette følgende spørgsmål til Norges regering:

Agter Norges regering ved den kommende prøvning af forslaget om en fiskerihøjskole i stortinget for at fremskynde en nordisk løsning tillige at forelægge stortinget spørgsmålet om en højere nordisk fiskeriuddannelse?

København, den 12. februar 1969

Niels Eriksen

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandena

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Norges regering å samlliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 29/1965 samt av Danmarks och Islands regeringar avgivna meddelanden om samma rekommendation.

I sakens handläggning i utskottet har deltagit undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland, samt kirke- og undervisningsminister Kjell Bondevik, Norge.

En av Niels Eriksen vid rådets plenum den 3 mars 1969 till Norges regering riktad fråga har besvarats av statsråd Einar H. Moxnes.

I meddelandet från det koordinerande landets regering uppges, att den norska utredningen rörande högre norsk fiskeriutbildning efter den nu slutförda remissbehandlingen i Norge kommer att föreläggas Stortinget. Statsråd Moxnes har i sitt svar på rådsmedlemmen Niels Eriksens fråga meddelat, att den norska regeringen i samband härmed kommer att förelägga Stortinget spörsmålet om högre nordisk fiskeriutbildning. Sedan behandlingen av frågan avslutats i Stortinget har den norska regeringen för avsikt att dryfta ärendet med de övriga nordiska länderna.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Stockholm den 5 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Meddelande

om rekommendation nr 32/1965 angående likartad medicinalstatistik

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att skyndsamt utreda förutsättningarna för en likartad medicinalstatistik i de nordiska länderna.

Finlands regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 14 januari 1969 å samtliga regeringars vägnar:

Nordiska medicinalstatistiska kommissionen (NOMESKO) sammanträdde inte under år 1968. Däremot var subkommittéerna verksamma.¹ Intensivast fungerade den arbetsgrupp, vilken tilldelats uppgiften att utarbeta en klassifikation av sjukdomar och dödsorsaker för nordiskt bruk på basis av den 8. revisionen av den internationella sjukdoms- och dödsorsaksklassifikationen godkänd av WHO.

Sverige var koordinerande land för denna NOMESKO:s speciella arbetsgrupp. Under 1968 hade gruppen två möten i Stockholm, den 12 och 13 mars och den 3 maj. Som ett resultat av Sveriges socialstyrelses och nämnda arbetsgrupps samfällda verksamhet i samråd med företrädare för den medicinska vetenskapen i de nordiska länderna, utkom i oktober månad 1968: »Klassifikation av sjukdomar 1968, Systematisk förteckning», socialstyrelsen, Stockholm 1968. Denna klassifikation, som är avfattad på svenska och latin och närmast är avsedd för bruk i Sverige, utgör del första steget mot en gemensam nordisk version av 1965 års revision av »International Classification of Disease» (ICD) som antogs av WHO 1966.

En analog klassifikationsbok avfattad på finska, svenska och latin och avsedd för bruk i Finland utkommer år 1969 i Helsingfors.

Emedan NOMESKO:s verksamhetsfält är synnerligen vittomfattande, har man för undvikande av kraftsplittring valt att koncentrera sig på en eller ett fåtal huvuduppgifter åt gången. Sjukdomsklassifikationen har varit den allt överskuggande uppgiften under år 1968.

¹ Se *Nordisk Råd*, 16:e sesj., s. 1956.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Finlands regering å samliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 32/1965. Saken har behandlats denna dag av utskottet.

Av meddelandet framgår, att arbetet i de av Nordiska medicinalstatistiska kommissionen (NOMESKO) tillsatta underkommittéerna är i gång och att arbetet under 1968 särskilt inriktats på frågan om sjukdomsklassifikation.

Utskottet har uppmärksammat, att i anledning av en av Nordiska rådet antagen rekommendation om statistiskt samarbete (rek. nr. 11/1968) ett permanent sekretariat för Nordiska chefsstatistikermötet torde komma att upprättas under innevarande år och troligen förläggas till Köbenhavn. Enligt utskottets mening torde ett sådant permanent sekretariat få betydelse även för samverkan mellan de nordiska länderna på medicinalstatistikens område.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att arbetet med att söka uppnå en likartad nordisk medicinalstatistik har kommit i gång genom verksamheten inom NOMESKO. Syftet med rekommendationen synes därmed vara uppnått. Ytterligare åtgärder från rådets sida i anledning av rekommendationen torde icke i nuvarande skede vara erforderliga.

Enligt utskottet synes det vara av intresse att arbetet inom NOMESKO fortsättningsvis kan följas genom en årlig berättelse till rådet om NOMESKO:s verksamhet.

Utskottet finner rekommendationen av år 1965 vara slutbehandlad för rådets del och föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen nr 32/1965 såsom för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 25 januari 1969

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Tybbe Leibo-Larsson

Harald Løbak

Vice förman

Gerda Møller

Veikko Savela

Salve Salvesen

Meddelande
om rekommendation nr 33/1965 angående nordisk
litteraturhistoria

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att låta utarbeta en kortfattad jämförande studie över centrala fall av växelverkan på litteraturens område mellan de nordiska länderna samt utreda förutsättningarna för utgivandet av en större nordisk litteraturhistoria.

Danmarks regering (undervisningsministeriet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Undervisningsministeriet i Danmark, der er koordinerende land i denne sag, har anmodet Nordisk Kulturkommission om nærmere at undersøge de i rekommandationen indeholdte spørgsmål og fremkomme med forslag.

1. Nordisk litteraturhistorie.

Man henviser til Nordisk Kulturkommissions beretning til Nordisk Råds 15. session i 1967,¹ hvoraf fremgår, at en nordisk litteraturhåndbog er under udgivelse af forlaget Gyldendal. Efter de nu foreliggende oplysninger vil håndbogen formentlig udkomme i sidste halvdel af 1969. Nordisk Kulturkommission betragter sagen for afsluttet for sit vedkommende.

Det fremgår endvidere, at en i tilslutning til rekommandationen om en nordisk litteraturhistorie af Nordisk Kulturkommissions sektion I besluttet udgivelse af en bog, indeholdende ca. 20 analyser og fortolkninger af korte tekststykker, ligeledes er ude af Nordisk Kulturkommissions regie, idet udgivelsen af bogen gennemføres som almindelig forlagsforretning.

2. Nordisk litteraturleksikon.

Man henviser til Nordisk Kulturkommissions beretning til Nordisk Råds 15. session i 1967.

¹ Se Nordiska rådet, 15:e sess, s. 2025.

Hertil kan føjes, at man efter de med henblik på udgivelse af et nordisk litteraturlleksikon foretagne undersøgelser må konkludere, at forudsætningerne for udgivelsen af dette videnskabelige værk om nordisk litteratur ikke er til stede.

Der henvises i øvrigt til Kulturkommissionens beretning til rådets 17. session.

3. Under henvisning til de ovenfor under 1 og 2 fremlagte oplysninger tør man betragte sagen som færdigbehandlet i relation til Nordisk Råd.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet**

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Danmarks regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 33/1965.

Meddelandet ger vid handen, att en nordisk litteraturhandbok beräknas utkomma på ett danskt förlag under senare delen av år 1969. Vidare framgår av meddelandet, att konkreta planer föreligger rörande utgivande av en samling analyser och tolkningar av kortare texter. Utskottet finner därmed rekommendationens syfte vara förverkligat och föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser
spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Sillanen

Meddelande

om rekommendation nr 37/1965 angående gemensam klagoinstans i patentärenden

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Reykjavik den 17 februari 1965 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne nærmere at udrede spørgsmålet om oprettelse af en fælles nordisk klageinstans i patentsager.

Sveriges regering (justitiedepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

De nordiska sakkunniga för utredning av frågan om inrättande av en gemensam nordisk besvärinstans i patentärenden avlämnade i mars 1968 gemensamt betänkande, Nordisk Patentråd (NU 1968: 1).

Efter remissbehandling av betänkandet hölls nordiska departementsförhandlingar i ämnet den 10 och 11 september 1968. Man enades därvid om att tillsätta ett arbetsutskott för att utreda vissa frågor som sammanhänger med inrättandet av en gemensam nordisk klagoinstans i patentärenden och ikraftträdandet av 3 kapitlet i de nordiska patentlagarna.

Meddelanden

om rekommendation nr 1/1966 angående nordisk tentamensgiltighet

(Överlämnade av Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att *F i n l a n d* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att

1. utreda förutsättningarna för att utvidga den nordiska tentamensgiltigheten att gälla härför lämpade studieområden,
2. verka för att genom ett väl utbyggt stipendiesystem samt nödiga åtgärder på det studentsociala området underlätta de studerandes möjligheter att utnyttja de fördelar, den nordiska tentamensgiltigheten erbjuder, samt
3. vidtaga åtgärder i syfte att sprida kännedom bland studenterna i Norden om de möjligheter att förlägga studierna till annat nordiskt land än hemlandet, som den nordiska tentamensgiltigheten öppnar.

F i n l a n d s regering (undervisningsministeriet) meddelar den 16 december 1968 *å samtliga regeringars vägnar*:

Undervisningsministeriet i Finland, som är koordinerande land i detta ärende, har anmodat Nordiska kulturkommissionen att inkomma med utlåtande i ärendet. Härvid hänvisas till undervisningsministeriets i Finland meddelande den 30 november 1967 samt till Nordiska kulturkommissionens årsrapport under sektion I.¹

N o r g e s regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 29 januari 1969:

En viser til ekspedisjon av 13. september 1968 fra den norske delegasjon der det bes opplyst hvordan situasjonen stiller seg for Norges vedkommende når det gjelder punkt 2 i rekommandasjon nr. 1/1966 om tentamensgyltighet.

En kan meddele at den henstilling som Nordisk Kulturkommissjon har fremkommet med under punkt 2 i ovennevnte rekommandasjon delvis er gjennomført for Norges vedkommende, idet heltidsstuderende ved norske

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1464 och 1974.

universiteter og høgschooler som tar midlertidig studieopphold i et annet nordisk land, kan gis studielån og stipend dersom særlige faglige grunner taler for dette.

Videre kan norske studenter ved innenlandske akademiske læresteder som tar midlertidig studieopphold ved universitet og høgschool i et annet nordisk land, gis tilleggsstipend til dekning av meromkostninger.

Meddelanden

om rekommendation nr 2/1966 angående forskning och utbildning på vattenvårdens område

(Överlämnade av Danmarks och Finlands regeringar)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att *F i n l a n d* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att skyndsamt åstadkomma ett effektivt samarbete mellan de nordiska länderna på vattenvårdens och vattenvårdsforskningens område.

D a n m a r k s r e g e r i n g (indenrigsministeriet och landbruksministeriet) meddelar den 19 december 1968:

I tillslutning til den til Nordisk Råds 16. session den 29. november 1967 afgivne udtalelse¹ skal man meddele, at forslag til lov om vandforsyning og forslag til lov om ændring af vandløbsloven blev forelagt folketinget i februar 1968, men at lovforslagene ikke nåede at blive færdigbehandlet i folketinget, og forslagene blev derfor genfremsat i oktober 1968. Indenrigsministeriet og landbruksministeriet må fortsat være af den opfattelse, at man fra dansk side må afvente behandlingen i folketinget af de nævnte lovforslag, forinden man tager stilling til, under hvilken form et nordisk samarbejde vedrørende rekommandationens emne bedst vil kunne gennemføres.

Det tilføjes, at Nordisk Råds rekommandation nr. 2/1966 har været behandlet på det 5. Nordiske Vattenvårdsmøde den 15. og 16. oktober 1968 i Helsingfors, i hvilket møde repræsentanter for Nordisk Råd deltog. Referat af mødet vil blive tilsendt Nordisk Råds sekretariat.

F i n l a n d s r e g e r i n g (lantbruksministeriet) meddelar den 17 december 1968:

Ur de meddelanden som de olika länderna gav år 1967 beträffande ifrågasvarande rekommendation¹ framgår, att det nordiska samarbetet inom möj-

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 1977.

ligheternas gräns beaktats vid utvecklandet av nämnda länders lagstiftning, förvaltning och forskningsverksamhet. Det officiella samarbetet har fortgått inom ramen för de nordiska vattenvårdsmötena samt privata samarbetsorgan, särskilt inom föreningen Nordiska samarbetsorganisationen för teknisk-naturvetenskaplig forskning (Nordforsk). I de av vattenvårdsmyndigheterna anordnade årliga mötena har Nordiska rådets rekommendation 2/1966 alltså varit uppe till behandling. Därvid har fastställts att, med beaktande av att de flesta länders vattenlagstiftning och förvaltning är under revision och att ett fortsatt samarbete även idkas med andra organisationer, de mellan myndigheterna försiggående konferenserna kan anses fylla det krav på samarbetsformer som rekommendationen förutsätter.

I Nordiska rådet har man gjort ett medlemsförslag A 164/s beträffande åstadkommandet och utvecklandet av ett samarbete vid handhavandet av föroreningsfrågorna. Detta medlemsförslag är för närvarande under behandling i rådets socialpolitiska utskott. Vattenskyddet ansluter sig mycket nära till och utgör en ytterst viktig del av den allmänna föroreningsfrågan. Förutom de utlåtanden som givits av de olika länderna beträffande medlemsförslaget har Nordforsk fått i uppdrag att utarbeta en utredning om de förefintliga samarbetsmöjligheterna i Norden på föroreningsområdet samt att uppgöra ett förslag till prioritering av dessa samarbetsprojekt inbördes.

Vid det 5. nordiska vattenvårdsmötet, som anordnades i Helsingfors 15--16 oktober 1968, deltog förutom representanter för de olika ländernas myndigheter även representanter för Nordiska rådet och Nordforsk. På mötet fördes en livlig diskussion om utvecklandet av ett nordiskt samarbete på området; man dryftade även frågan om huruvida ett enskilt samarbetsorgan i enlighet med Nordiska rådets rekommendation borde upprättas eller om det nordiska samarbetet skulle fortsättas inom ramen för de redan förefintliga verksamhetsformerna. Emedan behandlingen av det nämnda medlemsförslaget A 164/s ävensom förvaltningsregleringarna i de olika länderna ännu pågick, fastställdes att samarbetet skulle fortsättas som förut. Däremot uttalades önskemålet, att samarbetet mellan Nordiska rådet, Nordforsk och de olika ländernas myndigheter borde effektiviseras, särskilt med avseende å materialutväxlingen av forskningsresultat och lagstiftningsfrågor som var under utarbetande, även utom de officiella mötena. Dessutom behandlades frågan om Nordiska hälsovårdshögskolans i Göteborg betydelse i effektiviseringen av utbildningen. Man fastställde, att kursernas ämneskrets och nivå inom högskolan borde utvecklas för att en ändamålsenligare fortsättningsutbildning skulle ernås.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandena**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Danmarks och Finlands regeringar avgivna meddelandena om rekommendation nr 2/1966.

Av meddelandena framgår att samarbetet på vattenvårdens område pågår framför allt inom ramen för de nordiska vattenvårdsmötena och Nordforsks verksamhet. Vidare framgår att, då lagstiftning och förvaltning på ifrågavarande område är under revision i flertalet länder och fortsatt samarbete även pågår med andra organisationer, de årliga vattenvårdsmötena kan anses fylla de krav på samarbetsformer som rekommendationen avser. I meddelandena omnämnes även vattenskyddets nära anknytning till de frågor som aktualiserats i ett i rådet väckt medlemsförslag om föroreningsfrågorna (*A 164/s*). Av meddelandena framgår slutligen, att det femte nordiska vattenvårdsmötet 1968, vid vilket representanter för Nordiska rådet deltog, uttalade att samarbetet på vattenvårdens område skulle fortsätta i tidigare former, men att en effektivisering av kontakterna med Nordiska rådet, Nordforsk och ländernas myndigheter borde komma till stånd.

Utskottet noterar således av den utförliga redovisning som lämnats i meddelandena, att det nordiska samarbetet på vattenvårdens område i viss utsträckning givits fasta former genom de årligen förekommande nordiska vattenvårdsmötena. Samarbetet bör i första hand fortsätta i denna form.

I anledning av ovannämnda medlemsförslag om föroreningsfrågorna kommer ett förslag till rekommendation om nordisk samverkan på miljövårdsområdet att behandlas vid rådets sjuttonde session. Frågan om vattenskyddet har nära sammanhang med och utgör en viktig del av föroreningsproblematiken och ingår därför som en del i rekommendationsförslaget. Med hänvisning till att de frågor som åsyftas med ifrågavarande rekommendation utgör en del av de spörsmål som omfattas av medlemsförslaget, finner utskottet för närvarande icke ytterligare åtgärder erforderliga från rådets sida i anledning av 1966 års rekommendation.

Utskottet delar femte nordiska vattenvårdsmötets uppfattning om behovet av en effektivisering av samarbetet mellan de på området ansvariga myndigheterna i de nordiska länderna, Nordiska rådet och Nordforsk. Utskottet finner det således önskvärt att representant för rådet får tillfälle att deltaga i de årliga vattenvårdsmötena så att rådet härigenom får möjlighet att följa det nordiska samarbetet på området.

Utskottet vill i detta sammanhang även understryka betydelsen av att ut-

bildningen av vattenhygieniker vid Nordiska hälsovårdshögskolan effektiviseras. En mera omfattande utbildning än den som för närvarande ges synes erforderlig.

Under hänvisning till vad ovan anförts finner utskottet rekommendationen av år 1966 vara slutbehandlad för rådets del och föreslår,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser rekommendationen nr 2/1966 såsom för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 25 januari 1969

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Tyine Leivo-Larsson

Harald Løbak

Vice förman

Gerda Møller

Veikko Savola

Salve Salvesen

Meddelande

om rekommendation nr 3/1966 angående samarbete på elementarpartikelfysikens område

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att verkställa en utredning angående formerna för och omfattningen av ett nordiskt samarbete på elementarpartikelfysikens område.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 8 januari 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Forskning innen elementærpartikkelfysikken/höyenergifysikken er meget kostbar og stiller store krav til forskningsutstyr og vitenskapelig personale. Det er på denne bakgrunn man må se det europeiske samarbeidet en har hatt på dette felt innen CERN (European Organization for Nuclear Research) siden midten av 1950-årene. Som nevnt i meldingen om denne saken til Nordisk Råds møte i 1968 arbeides det med planer om å bygge en 300 GeV-akselerator (Super-CERN) som i tilfelle vil kreve en stor innsats av de land som finner å kunne delta. Danmark, Sverige og Norge som i dag er medlemmer av CERN, har ennå ikke tatt endelig stilling til deltakelse i dette prosjektet.

Et utvidet samarbeid i Norden innen elementærpartikkelfysikken må sees i sammenheng med den videre utvikling når det gjelder CERN og annen nasjonal virksomhet på dette forskningsområdet. Nordiske forskergrupper som deltar i CERN-prosjektet har alt god kontakt med hverandre. For tiden er det ved dansk/svensk initiativ under utbygging en større utstyrsenhet for vitenskapelig bearbeiding av CERN-materiale, en såkalt spiral-leser (utstyr for automatisk utmåling av elementærpartikler i film). Det er sannsynlig at kapasiteten til denne utstyrsenheten kan legge forholdene til rette for deltakelse også fra aktuelle forskergrupper i de øvrige nordiske land.

I en utredning om fysikkens stilling generelt har Hovedkomiteen for norsk forskning kommet fram til at man i Norge i første rekke bør ta sikte på å utbygge faste stoffers fysikk, kosmisk fysikk og biofysikk. Blant annet på denne bakgrunn har nå Hovedkomiteen for norsk forskning tatt initiativ til møte med de tilsvarende organ i de andre nordiske land for å drøfte hvilke samarbeidsmuligheter de eksisterende og planlagte forskningsinnretninger i Norden på elementærpartikkelfysikkens område gir.

Meddelande
om rekommendation nr 4/1966 angående nordiskt institut för
komparativ rätt

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at undersøge hensigtsmæssigheden af og muligheden for at indrette et nordisk institut for komparativ ret.

Sveriges regering (justitiedepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

De sakkunniga i Danmark, Norge och Sverige har under 1968 hållit ett gemensamt sammanträde i Köbenhavn den 13 och 14 augusti. Utredningen beräknas bli slutförd under år 1969.

*TILLÄGG***Rapport avgiven den 8 december 1967 av en av svenska forsknings-
beredningen tillkallad arbetsgrupp***Rättsvetenskap*

Med hänsyn till denna moderna utveckling har i Nordiska rådet som tidigare nämnts framställts förslag om inrättandet av ett nordiskt institut för komparativ rätt. Utredning härom pågår för närvarande och skulle institutet komma til stånd förläggs det säkerligen till Sverige. Helt visst skulle detta få stor betydelse för den svenska rättsvetenskapen över huvud. Accessionen av mer speciella utländska monografier och tidskrifter kunde då koncentreras till detta institut och man finge garanti för att sådana i större utsträckning än nu finnes tillgängliga för den juridiska forskningen här i landet. Arbetsgruppen vill framhålla som sin mening att en av de reformer, som mest skulle befördra denna forskning, just är inrättandet av det nu berörda institutet.

Meddelande
om rekommendation nr 5/1966 angående försäkrings inverkan på
skadeståndslagstiftningen

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i København den 31 januari 1966 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at lade foretage en rettsociologisk undersøgelse af forsikrings virkninger på erstatningslovgivningen.

Norges regering (Justisdepartementet) meddelar den 28 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Som nevnt i tidligere meldinger om denne rekommandasjon ble det i 1966 som et første skritt oppnevnt sakkyndige i Danmark, Finland, Norge og Sverige til i samarbeid å vurdere mulighetene for å gjennomføre en undersøkelse som nevnt i rekommandasjonen og eventuelt utarbeide et opplegg som kan følges ved gjennomføringen av undersøkelsen. De sakkyndige har holdt sitt siste felles møte i København mars 1968, og vil avgi rapporter i løpet av 1969.

Meddelande

om rekommendation nr 6/1966 angående samarbete beträffande skolfilm och skol-TV

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder i syfte att etablera ett effektivt nordiskt samarbete beträffande produktion och distribution av skolfilm och skol-TV-program.

Danmarks regering (ministeriet for kulturelle anliggender) meddelar den 7 januari 1969 a Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringars vägnar:

Det nordiske samarbejde vedrørende skole-TV har i det forløbne år været under fortsat udbygning. Særlig med henblik på samarbejdet i forbindelse med sprogudsendelserne har man nedsat et ad hoc-udvalg med norsk formandskab.

For så vidt angår skolefilm kan man meddele, at der i Danmark for tiden føres forhandlinger mellem ministeriet for kulturelle anliggender og undervisningsministeriet angående et af undervisningsministeriet udarbejdet forslag om oprettelse af et audiovisuelt institut.

Meddelande

om rekommendation nr 7/1966 angående vuxenundervisning i radio och TV

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda förutsättningarna och formerna för ett nordiskt samarbete i fråga om utbyggnad av utbildningen på vuxenundervisningens område i radio och TV.

Danmarks regering (ministeriet för kulturelle anliggender) meddelar den 7 januari 1969 å Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringars vägnar:

Man henviser til de af Danmarks, Finlands og Sveriges regeringer afgivne meddelelser til Nordisk Råds 16. session.¹

Det kongelige kirke- og undervisningsdepartement, Oslo, har meddelt, at den komité, som er nedsat til undersøgelse af radioens og fjernsynets plads inden for voksendannelsen, antagelig vil kunne fremlægge en rapport i slutningen af første halvår 1969.

¹ Se Nordisk Råd, 16 sesj., s. 1984.

Meddelande
om rekommendation nr 8/1966 angående samnordisk
utlandsinformation

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att anvisa erforderliga medel för samnordisk utlandsinformation, särskilt för genomförande av gemensamma företag, där snabba åtgärder är av behovet påkallade.

Sveriges regering (inrikesdepartementet) meddelar den 10 december 1968:

Det utredningsarbete som inletts i syfte att undersöka möjligheterna för finansiering av den samnordiska utlandsinformationen har ännu inte kunnat slutföras.

Meddelanden

om rekommendation nr 10/1966 angående norsk-svenska mellanriksvägar

(Överlämnade av Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Norge og Sverige

- a) snarest muligt at bygge Graddis- og Umbukta-vejene og
- b) at fremskynde den igangværende udredning af problemerne i forbindelse med bygning af en vej mellem Kiruna og Nordnorge mest muligt med henblik på, at der snarest kan træffes principbeslutning om bygning af denne mellemrigsvej.

Norges regering (Samferdselsdepartementet) meddelar den 8 januari 1969:

Arbeidet med mellomriksvegen over Umbukta følger programmet. Arbeidet på vegen over Graddis ventes igangsatt i 1971 og fullført innen 1974.

Kirunavegen på norsk side vil bli nærmere vurdert i forbindelse med forslag til Norsk Vegplan som ventes lagt fram i 1969.

Sveriges regering (kommunikationsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Arbetet med utbyggnad av mellanriksvägarna över Umbukta och Graddis pågår planenligt och vägarna beräknas kunna tas i bruk senast 1971 respektive 1974 i den standard som förutsatts.

På *Umbuktavägen* är arbetena nu koncentrerade till sträckan Yttervik—Tärnaby (21 km). Ombyggnad av vissa broar på sträckan Umfors—riksgränsen pågår också. Av hela vägen Storuman—riksgränsen om 204 km är nu 140 km ombyggda och arbeten pågår på omkring 25 km.

På *Graddisvägen* pågår arbeten på sträckan Ringsle—Vuoggatjälme (34 km). Färdig arbetsplan finns för delen Vuoggatjälme—Merkenes (17 km)

och projektering pågår på den återstående delen Merkenes—riksgränsen (18 km) . — Mellan Arjeplog och Ringselse (68 km) är vägen färdig.

Frågan om utbyggnad av vägen *Kiruna—Nordnorge* kommer att prövas under 1969 i samband med revidering av flerårsplanerna för vägbyggandet i Norrbottens län.

Meddelande
om rekommendation nr 11/1966 angående ambulanstjänst
inom Nordkalotten

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige att utreda förutsättningarna för ett samarbete beträffande ambulanstjänsten inom Nordkalotten.

Finlands regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 14 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

Arbetsgruppen¹ med representanter från Finland, Sverige och Norge har haft två möten under 1968, nämligen den 10 april i Luleå och den 5—6 november i Helsingfors.

Omfattande materialinsamling har utförts av alla tre arbetsgruppsdelegationerna mellan mötena.

Vid mötet den 5—6 november 1968 i Helsingfors kunde arbetsgruppen göra en preliminär sammanfattning av sitt arbete och förenas om huvudlinjerna för sina slutrekommendationer. Den slutliga framställningen till Nordiska rådet bearbetas som bäst av de tre nationella delegationerna och kommer att vara färdig under första hälften av år 1969. Eventuellt kommer ett möte ännu att sammankallas för den slutliga textgranskningen av rapporten.

¹ Se Nordiska rådet, 16:e sesj., s. 1992.

Meddelande

om rekommendation nr 12/1966 angående utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolan

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Köpenhamn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att planlägga utbyggnaden av Nordiska hälsovårdshögskolan så att den erhåller nödiga lokala och personella resurser att fullgöra alla de viktiga utbildnings- och forskningsuppgifter inom hygienens och sjukhusväsendets område, som lämpligen bör läggas på nordisk nivå.

Sveriges regering (socialdepartementet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Nordiska hälsovårdshögskolan kommer att flytta till nya lokaler i nybyggnad för Göteborgs universitets hygieniska institution i början av år 1970. I samband härmed kommer högskolans verksamhet att utökas, i första hand med en tvåmånaders kurs för ämbetsläkare.

Enligt gällande avtal för högskolan får kostnaderna för verksamheten inte överstiga 700 000 svenska kronor för år. De nordiska ländernas representanter har dock godtagit att kostnadsramen får överskridas med kostnader för anledda av en kurs i sjukhusadministration. Oavsett detta kommer den fortgående kostnadsutvecklingen och utökningen av verksamheten att göra en höjning av kostnadsramen nödvändig.

Eftersom högskolans budget varje år prövas av svenska regeringen efter samråd med övriga avtalsparter, kan behovet av en fast kostnadsram ifrågasättas. Den svenska regeringen avser att föreslå de övriga ländernas regeringar att bestämmelsen om kostnadsram utgår ur avtalet, alternativt att ramen höjes.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Sveriges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 12/1966.

Av meddelandet framgår att hälsovårdshögskolans verksamhet kommer att inrymmas i nya lokaler 1970 och att verksamheten därvid kommer att i viss mån utökas. Vidare framgår att frågan huruvida bestämmelsen om kostnadsramen för verksamheten skall utgå ur avtalet för högskolan eller höjas avses bli föremål för diskussioner mellan ländernas regeringar.

Utskottet vill beträffande frågan om kostnadsram för högskolan tillstyrka att bestämmelsen om kostnadsram i avtalet utgår.

Utskottet finner icke anledning föreligga att vidtaga ytterligare åtgärder i anledning av 1966 års rekommendation. Utskottet anser att verksamheten vid högskolan kan på ett tillfredsställande sätt följas genom den berättelse som årligen lämnas rådet om högskolan. Utskottet anser, att när styrelsen för högskolan lägger fram förslag om nya utvecklingslinjer för högskolan, frågan om högskolans fortsatta verksamhet lämpligen bör på nytt tas upp till diskussion i rådet.

I detta läge finner utskottet rekommendationen av år 1966 vara slutbehandlad för rådets del och föreslår därför,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen nr 12/1966 såsom för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 25 januari 1969

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Tyyne Leivo-Larsson

Harald Løbak

Vice förman

Gerda Møller

Veikko Savola

Salve Salvesen

Meddelande

om rekommendation nr 14/1966 angående samarbete på lokaliseringspolitikens område

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar

1. Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar att intensifiera det inledda samarbetet på det lokaliseringspolitiska området;
2. Finlands, Norges och Sveriges regeringar att gemensamt kartlägga konkreta ekonomiska samarbetsmöjligheter inom Nordkalottområdet; samt
3. Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar att föranställa om forskning kring och en inventering av allmänna förutsättningar för en nordisk lokaliseringspolitik.

Norges regering (kommunal- og arbeidsdepartementet) meddelar å samtliga regeringars vägnar:

Rekommendasjon nr. 14/1966 omfatter tre punkter som alle angår spørsmålet om samarbeid på det lokaliseringspolitiske område.

Rekommendasjonens punkt 1 angår Danmark, Sverige, Finland og Norge dog anbefaler disse lands regjeringer å intensivere det samarbeid som allerede er innledet på dette område.

I forrige melding er omtalt at et nærmere samarbeid mellom Jämtlands län og Trøndelagsfylkene er tatt opp. I løpet av 1968 er det avholdt flere konferanser mellom läns- og fylkesmyndighetene og tatt opp viktige saker av betydning for utvidet samarbeid over grensen.

Samarbeid om Røros flyplass

Spørsmålet om et nærmere samarbeid om Røros flyplass ble tatt opp på det kontaktmøte 1967 på Røros som er nevnt i forrige melding. Saken ble

videreført på et møte samme sted mellom svenske og norske arbeidsmarkeds- og utbyggingsmyndigheter under ledelse av den norske kommunal- og arbeidsminister den 17.—18. januar 1968. Svenske og norske reiselivsorganisasjoner var også representert.

De diskusjoner som er ført har vist at de svenske myndigheter innen overskuelig framtid verken har planer om eller vil ta opp spørsmålet om å anlegge storflyplass i Härjedalen. Det er derfor av stor interesse at Røros flyplass får en tilfredsstillende standard og at vegen flyplassen—riksgrensen blir utbedret. De nødvendige utbedringsarbeider på denne vegen er senere utført. En antar at arbeidene etter den nye utbyggingsplanen for Røros flyplass kan komme i gang om kort tid. Gjennom det samarbeid som her er etablert burde grunnlaget være lagt for utvidet kontakt mellom grensdistriktene og for utvidede samarbeidsmuligheter også på andre områder.

Regionplanlegging

Det er opprettet kontakt mellom planleggingsorganene i Jämtland og Trøndelag. Det kan konstateres en alminnelig enighet om at det er behov for samarbeid om disponeringen av arealene på begge sider av grensen, særlig gjelder dette fjellarealene. I flere områder er det grunnlag for en viss utbygging av turistnæringen. Det er imidlertid en forutsetning for en rasjonell utnytting av de tilgjengelige ressurser at utbyggingen skjer i nært samarbeid mellom myndighetene på begge sider av grensen. Det er nå utarbeidet felles karter som dekker områder på begge sider av grensen. Planleggingsorganene har i løpet av året hatt kontaktmøter og orientert hverandre om planleggingsarbeidet innen fylke og län og utvekslet synspunkter om felles problemer.

Den samme kontakt er opprettet med tanke på samordning av investeringer i kommunikasjoner, turistanlegg og fellestiltak. Når det gjelder fellestillak i turistnæringen holder turistintendenten i Jämtlands län og turistsejefene i Nord- og Sør-Trøndelag god kontakt med hverandre og forutsetter å fremme forslag om fellestiltak hvor det måtte være aktuelt.

Samarbeid om legestasjoner/sykehus

Dette spørsmål ble bl. a. drøftet på et samarbeidsmøte Jämtland—Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag i Trondheim 5. juli 1968. Det var særlig interesse for et samarbeid mellom Røros og Funesdalen. Funesdalen har dobbelt så lang veg til nærmeste svenske sykehus i Sveg som til Røros. Videre var spørsmålet reist av Nord-Trøndelag for et samarbeid Lierne/Gäddede. Møtet i Trondheim fattet følgende vedtak:

Fylkeslegene/sykehussjefene i Nord- og Sør-Trøndelag anmodes om å ta kontakt med landstinget i Jämtland angående spørsmålet om samarbeid om legestasjoner/sykehus.

Fylkeslegen i Sør-Trøndelag tok deretter kontakt med Landstinget i Jämtland. På grunnlag av denne kontakt kom det den 17. september 1968 i stand et møte på Røros mellom svenske og norske helse- og fylkesmyndigheter for å drøfte mulighetene for koordinering av legetjenesten og mulighetene for utnyttelse av Røros sykehus for svenske pasienter. Det aktuelle nedslagsfelt for Røros sykehus på svensk side er Funesdalen med ca. 2 000 innbyggere (i turistsesongen ca. 4 000 i tillegg). For dette område vil det være en fordel å bli tilknyttet Røros sykehus. Røros sykehus kan motta de pasienter som måtte være aktuelle fra Funesdalområdet.

Senere har fylkesutvalget i Sør-Trøndelag samtykket i at Røros sykehus tar imot svenske pasienter for en kurpris som fastsettes i forhandling med svenske myndigheter.

Svenskene skal nå overveie spørsmålet nærmere og ta ny kontakt når forskjellige forhold er klarlagt.

Forskjellige spørsmål

Mellom läns- og fylkesmyndighetene i Jämtland og Trøndelag har det ellers vært tatt opp en rekke spørsmål. Dette gjelder bl. a. flyrutene Østersund—Värnes, transitttrafikk over havner i Trondheimsfjorden, fiskeeksport, import, fredningsbestemmelser for rovdyr og forskjeller i de trafikkregulerende bestemmelser i Norge og Sverige som skaper vansker særlig for tømmertransporten.

Samarbeidet mellom fylkene *Akershus, Hedmark og Østfold* og *Värmlands län* har fortsatt.

Resultatet av samarbeidskomiteens foreløpige arbeid ble framlagt på et møte i Karlstad våren 1968 mellom landshøvdingen i Värmland og fylkesmennene i de norske grensefylker. Komiteen fikk fullmakt til å fortsette arbeidet.

Det er et område innenfor disse fylker og län hvor forholdene synes å ligge særlig vel til rette for et konkret samarbeid over grensen. På svensk side består området av Eda og Arvika kommunblocker og på den norske side av Solør-Odalregionen.

Et nærmere samarbeid mellom disse områder ble innledet ved at representanter for Arvika, Eda, Eidskog og Kongsvinger kom sammen for å drøfte hvorledes samarbeidet kunne organiseres. Etter en del forhåndsdrøftinger ble man enige om å oppnevne et samarbeidsutvalg bestående av 10 representanter. Fem fra hver side av grensen. Av disse representerer to kommunale organer og tre næringslivet. Utvalget kom sammen til konstituerende møte i Arvika 4. mars 1968. Utvalget ble presentert på et to dagers møte i Arvika og Kongsvinger hvor fylkesmannen i Hedmark og landshøvdingen i Värmland var til stede. På dette møte sto den egentlige dâp for samarbeidsregionen som fikk navnet ARKO-regionen. Fylkes- og länsadministrasjo-

nene har stilt tjenestemenn til disposisjon for utvalget som rådgivere og hjelpere.

Utvalget betrakter industrisamarbeidet som en sentral oppgave. Det er satt i gang kartlegging av industrien. Det er foretatt innsamling av materiale fra en rekke industribedrifter over produksjon, salgsopplegg, underleverandører o. s. v. Av saker som ellers er tatt opp er utvidet turistinformasjon, turistsamarbeid, samarbeidsproblemer innenfor kommunikasjonssektoren, undervisnings- og skolesamarbeid, kulturelt- og idrettslig samarbeid.

Samarbeidet mellom Sverige og Finland syd for Nordkalottområdet

Selv syd for det egentlige Nordkalottområdet forekommer et utstrakt samarbeid mellom Finland og Sverige. Det økende handelssamkvem og økingen i trafikken har medført en fortsatt utbygging av kommunikasjonene, først og fremst over Bottenviken. Forutsetningen for året rundt-trafikk og forbedrede telekommunikasjoner undersøkes innenfor særskilte organer.

Et nærmere samarbeid finner sted mellom myndighetene i begge land på arbeidsformidlingens område. Arbeidet med å utvide det industrielle samarbeid har funnet sted i økende omfang.

Øresundregionen

Om samarbeidet mellom Sverige og Danmark i Øresundregionen vises til meldingen til 16. sesjon og de forslag som foreligger til behandling for 17. sesjon av betydning for Øresundregionen.

Rekommandasjonens punkt 2 tar særlig sikte på Nordkalott-samarbeidet, idet den anbefaler Finland, Sverige og Norge å kartlegge konkrete økonomiske samarbeidsmuligheter innen Nordkalottområdet.

I meldingen til 16. sesjon er opplyst at det er oppnevnt et ad hoc-utvalg med tre representanter fra hvert av de tre land til å forestå den kartleggingsoppgave som rekommandasjonens punkt 2 omhandler.

Utvalget holdt sitt første møte i Oslo den 21. september 1967. I dagene 17.—22. mars 1968 foretok utvalget en reise med befaringer i Norrbottens og Lapplands län. Drøftingene ble i denne forbindelse holdt i Luleå, Haparanda, Rovaniemi og Karesuando. Videre ble møte holdt i Tromsø med befaringer i Troms fylke i dagene 10.—12. september 1968.

Til Nordkalotten regner man i dag vanligvis fylkene Nordland, Troms og Finnmark i Norge, Norrbottens län i Sverige og Lapplands län i Finland. Västerbottens län i Sverige grenser mot Norge i sin helhet til Nordland fylke. Utvalget er derfor av den oppfatning at også Västerbotten bør omfattes av utvalgets arbeidsområde, dersom det viser seg naturlig ved løsning av særlige prosjekter. Utvalget anser seg for øvrig heller ikke avskåret fra å ta opp samarbeidsprosjekter hvor det er naturlig å trekke inn andre deler av Finland enn Lapplands län.

Utvalget vil bare i begrenset utstrekning foreta generelle utredninger om forholdene og mulighetene på Nordkalotten. Det har imidlertid følt et visst behov for opplysninger på felter hvor det tilgjengelige materiale ikke er tilfredsstillende eller lite tilgjengelig. Således har utvalget utarbeidet en statistisk oversikt som viser de viktigste befolknings- og næringsgeografiske forhold og utviklingstendensene innenfor Nordkalottens ulike områder. Arbeid med en oversikt over gjeldende bestemmelser og forhold som er til hinder for et naturlig grensesamarbeid er i gang. Det samme gjelder utarbeiding av en oversikt som viser mulighetene for lån, tilskott, skattelettelser og andre offentlige begunstigelser i de tre land for bedrifter som etablerer seg eller flytter til de respektive lands nordlige områder.

Utvalgets arbeid er i første rekke konsentrert om følgende områder: Kommunikasjoner, kommunal service, turisme, jord- og skogbruk og rein-driftsnæringen.

Kommunikasjoner

I november 1967 rettet Kommunal- og arbeidsdepartementet en anmodning til Samferdselsdepartementet om å utarbeide en oversikt over veier og planlagte anlegg inneholdende opplysninger om alle relevante data som standard, dimensjonering, akseltrykk o. s. v. Opplysningene skal innarbeides på kart over Nordkalotten. Dataene for flyplassene skal også innarbeides. De nødvendige opplysninger er videre innhentet fra Finland og Sverige, og Samferdselsdepartementet regner med at oversikten kan utarbeides om kort tid. Når den foreligger, vil utvalget ha et bedre grunnlag for en samlet behandling av kommunikasjonsproblemene på Nordkalotten.

Transitthavner

Ad hoc-utvalget har sett det som en hovedoppgave å vurdere hvorvidt det kan anbefales å bygge ut nord-norske havner med sikte på svensk og finsk transitt. Som et utgangspunkt for en videre vurdering av spørsmålet har Transportøkonomisk institutt, etter oppdrag fra den norske gruppe i Ad hoc-utvalget, foretatt en teknisk undersøkelse av en del havner i Nord-Norge, beregnet en del transportavstander o. s. v. På grunnlag av dette materiale har så utvalgets formann, sammen med sakkyndige fra Transportøkonomisk institutt og det norske Samferdselsdepartement, hatt inngående drøftinger med svenske samferdselsmyndigheter på et møte i Stockholm 6. mars 1968 og med finske myndigheter og representanter for den finske industri, herunder treforedlingsindustrien og sementindustrien, på et møte i Helsingfors 15. mars 1968.

På møtene i Helsingfors og Stockholm søkte man særlig å få klarlagt det behov som måtte foreligge i Nord-Sverige og Nord-Finland for bruk av transitthavner i Nord-Norge og de fordeler svenske og finske utskipere kunne ha av å bruke slike havner. Man kom bl. a. inn på ishindringene i

Bottenviken. Det ble pekt på at den tid havnene er stengt blir kortere år for år på grunn av økt innsats av isbrytere. Videre ble drøftet alternative transportavstander og kostnader over nordnorske og svenske og finske havner for de utskipere som ikke ligger i nærheten av isfri havner i Sverige og Finland. Når det gjelder havneutbygging rent generelt ble det pekt på at den tekniske utvikling tenderer i retning av en konsentrasjon om færre, godt utbygde eksporthavner som trenger store godsmengder for å bli lønnsomme.

Havnesaken ble videre drøftet på utvalgets møte i Tromsø i dagene 10.—12. september 1968.

Utvalget vil avggi rapport til neste Arbeidsministermøte om denne saken.

Turisme

I dagene 17.—18. januar ble det etter svensk initiativ arrangert et møte på Røros i Norge om svensk-norsk turistsamarbeid i grenseditriktene. Møtet ble holdt på bakgrunn av et vedtak i ad hoc-utvalget for Nordkalotten. På konferansen var det enighet om at det burde nedsettes et hurtig arbeidende ekspertutvalg for nærmere å utrede felles opplegg for markedsføring av turopplegg til Nordkalotten. Saken ble også drøftet på ad hoc-utvalgets møte i Haparanda den 18. mars. Det var der enighet om å oppnevne et slikt utvalg. Utvalget som senere er oppnevnt, holdt sitt første møte i høst. Det består av representanter for de tre lands turistorganisasjoner. En nærmere rapport om turistutvalgets arbeid vil bli sendt Nordisk Råd senere.

Under konferansen på Røros og i ad hoc-utvalget har man drøftet området Arjeplog—Graddis med tanke på utbygging av turistnæringen. Idag er det ikke noen turisme i dette området, men det kan bli aktuelt med utbygging når vegen Arjeplog—Graddis blir bygget. Man var enig om at det er behov for samarbeid, særlig fjellplansamarbeid for å hindre en ukontrollert og urasjonell utbygging. Etter vedtak i ad hoc-utvalget er fylkesmannen i Nordland bedt om å ta kontakt med landshøvdingen i Norrbotten om felles planlegging i Graddisområdet.

Videre har fylkesmannen i Troms etter anmodning fra ad hoc-utvalget tatt kontakt med myndighetene i Norrbotten og Lappland i spørsmålet om felles planlegging for arealdisponeringen og utbyggingen i Skibotnområdet.

Etter initiativ fra ad hoc-utvalget er det videre opprettet samarbeid om turismen mellom Haparanda og Torneå. Det er bl. a. laget felles informasjonsskrift omfattende hele Tornedalen, og det er også opprettet et felles turistkontor for dalen.

Et annet samarbeidsprosjekt som ad hoc-utvalget har tatt opp er hytte ved Treiksrøysa og en forlengelse av den svenske fjellvandrerrute »Kungsleden» fra Abisko over norske områder fram til Treiksrøysa.

Kommunalt grensesamarbeid

Kommunalt grensesamarbeid, bl. a. om kommunal service, er særlig tatt opp mellom grensekommunene i Sverige og Finland. Som eksempler kan nevnes samarbeid om helseljeneste, undervisning og felles utnytting av svømmeanlegg. Mellom Haparanda og Torneå er det tatt opp drøfting om felles renseanlegg, vannforsyning og felles kontor for turistinformasjon.

Det kan også nevnes at Kommunal- og arbeidsdepartementet har tatt kontakt med fyikesmannen i Finnmark for å få klarlagt tjenester som de norske grensekommuner ønsker fra de finske og svenske grensekommuner og videre hvilke tjenester som de norske kommuner kan tilby. Landshøvdingen i Lappland skal klarlegge lignenede forhold når det gjelder de aktuelle grensekommuner i Lappland.

Under ad hoc-utvalgets møte i Karesuando den 20. mars var også ordførerne i Karesuando, Enontekis og Kautokeino til stede. Man drøftet da særlig et nærmere samarbeid mellom disse kommuner. Det ble bl. a. foreslått å nedsette en samarbeidskomite med tre medlemmer fra hver av de tre kommuner.

En slik komite bestående av tre representanter fra hver av kommunene er senere oppnevnt.

Andre saker

Under utredning er spørsmålet om å opprette et eget *voksenopplærings-senter* for Nordkalotten. Det samme gjelder spørsmålet om samarbeid innen *reindriftsnæringen*.

Ad hoc-utvalgets arbeid i tiden framover

Det innledende arbeid i utvalget har vært noe preget av mangelen på generelle opplysninger og bakgrunnsmateriale. Det er nå utarbeidet en oversikt over de viktigste befolknings- og næringsgeografiske forhold med påvisning av utviklingstendensene. Vi har fått en teknisk rapport om de mest aktuelle transitthavner i Norge samt notat om transportavstander på Nordkalotten. Det vil snart foreligge en oversikt over veier og planlagte anlegg samt flyplasser for Nordkalotten, videre en oversikt over bestemmelser og forhold som er til hinder for et naturlig grensesamarbeid og en oversikt over mulighetene for lån, tilskott og skattelettelser for bedrifter som etablerer seg eller flytter til de respektive lands nordlige områder.

Når man har fått disse oppgaver vil man ha en sikrere grunn å stå på i det videre arbeid. Dessuten har man under de drøftinger som har vært holdt, fått en viss avklaring av hvilke områder det kan være behov for et videre samarbeid om og mest realistisk å regne med at det er grunnlag for å arbeide videre med. Det vil under arbeidet framover bli gjort forsøk på å konsentrere oppmerksomheten mest mulig om de felter der behov og muligheter for samarbeid er størst.

Rekommandasjonens punkt 3. Arbeidsgruppen for samarbeid om forskning vedrørende lokaliseringspolitiske spørsmål, nedsatt av de nordiske arbeidsministre i tilslutning til rekommandasjonens pkt. 3, har fortsatt sitt arbeid i samsvar med forrige års melding til Nordisk Råd. Gruppens virksomhet har gitt høve til diskusjoner på nordisk basis om regionale utviklingsproblemer og hermed sammenhengende forskningsspørsmål, og til utveksling av informasjon også om utviklingen i den regionale planlegging i de enkelte land. Arbeidet har også medført utvidede kontakter med forskningen og dens representanter.

Det er under utarbeidelse en aktualisert utgave av den tidligere utførte preliminnære oversikt over igangværende regionalt innrettet forskning i Norden. Arbeidsgruppen har videre innledet et forsøk på å kartlegge bruken av ulik terminologi og begreper i samband med lokaliseringspolitik og regional planlegging. Samordningen av spørsmål vedrørende regional statistikk og regionale prognoser er av arbeidsgruppen overlatt till den nordiske sjefstatistikerkonferansen, og behandles der innen egne arbeidsgrupper. Det er utført en studie av visse internordiske foretakslokaliseringer, og en undersøker for tiden mulighetene for å forbedre det statistiske materialet når det gjelder overflyttinger m. v. av foretak innen Norden. En undersøkelse om administrasjonens oppbygging og virkemåte fra den regionale planleggings synspunkt er under gruppens medvirkning satt i gang i Norge med kontaktmenn i de øvrige land, og vil også omfatte sammenliknende studier mellom landene. Et nordisk seminar for representanter fra offentlig administrasjon og forskning om den regionale politikks mål og midler planlegges i arbeidsgruppens regi på Voksenåsen våren 1969.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Norges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 14/1966.

Vid utskottets behandling av saken har statsråd Helge Seip, Norge, närvarit.

Härjämte har såsom sakkunniga deltagit statssekretær Torstein Slungård, Norge, och kanslirådet Ragnar Sohlman, Sverige.

Av meddelandet och av vad i saken i övrigt upplysts framgår, att såvitt avser rekommendationens punkt 1, olika initiativ tagits för att utvidga samarbetet på det lokaliseringspolitiska området, såsom i fråga om Røros' flygplats, om regionplanläggning, om sjukhussamarbete Røros—Funäsdalen, i fråga om kommunikationer över Bottenviken samt inom ARKO-regionen. Beträffande rekommendationens punkt 2 meddelas att det i anledning av denna punkt särskilt tillsatta ad hoc-utskottet för kartläggning av konkreta samarbetsmöjligheter inom Nordkalottområdet i första hand inriktat sitt arbete på frågor om kommunikationer, transithamnar, turism, kommunalt gränssamarbete, vuxenutbildningscentrum och renskötsel. Av meddelandet framgår vidare att den i anledning av rekommendationens punkt 3 tillsatta arbetsgruppen har fortsatt sitt arbete och har bland annat under utarbetande en ny aktuell översikt över pågående regionalt inriktad forskning i Norden. Det meddelas även, att arbetsgruppen under våren 1969 planerar ett nordiskt seminarium med deltagande från administration och forskning för att behandla frågan om den regionala politikens mål och medel.

Socialpolitiska utskottet har med intresse tagit del av den utförliga redogörelsen över det i anledning av rekommendationen igångsatta arbetet.

Utskottet önskar fortsättningsvis följa arbetet med rekommendationen och föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 4 mars 1969

Johannes Antonsson

Sigurður Bjarnason

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Tyynne Leivo-Larsson

Förman

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Juho Tenhiälä

Meddelande
om rekommendation nr 16/1966 angående nordiskt
sjukhusfysikerssamarbete

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka möjligheterna för ett nordiskt sjukhusfysikerssamarbete.

Finlands regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 14 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

Den nordiska arbetsgruppen (ordförande professor Mårten Brenner, Åbo, Finland) har under år 1968 hållit två möten. Preliminär utredning om saken har redan verkställts och den kommer att i slutgillig form föredragas under första halvåret 1969.

Meddelanden

om rekommendation nr 19/1966 angående samarbete om skogstekniskt utvecklingsarbete

(Överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att årligen bevilja medel till Nordiska skogsarbetsstudiernas råd (NSR) för nordiskt skogstekniskt utvecklingsarbete.

Danmarks regering (landbruksministeriet) meddelar den 10 december 1968:

Fra dansk side har man deltaget i møder i Stockholm den 1. december 1967, den 3. maj 1968 og den 16. august 1968.

På møderne har været drøftet spørgsmålet om udvidelse af arbejdsområdet til at omfatte skovforskning i sin helhed, dog således at man til at begynde med koncentrerer sig om den skovtekniske forskning, hvilket landbruksministeriet har kunnet tiltræde.

Med hensyn til organiseringen af samarbejdet er man på det seneste møde nået til enighed om en ordning, hvorefter der udpeges en stående internordisk samarbejdskomité bestående af medlemmer udpeget af hvert lands jordbruksdepartement, samt at arbejdet på det nationale plan varetages af tre instanser: en ansvarlig instans, en beløbsudbetalende instans og en beløbsmodtagende instans. Den omhandlede ordning er godkendt af landbruksministeriet.

Landbruksministeriet har med de bevilgende myndigheders tilslutning myndiget Den forstlige forsøgskommission til at afholde ca. 44 000 danske kroner i indeværende finansår til fællesnordisk skovforskning, og fremtidige bevillinger hertil vil blive søgt på de årlige finanslove.

Sveriges regering (jordbruksdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Rekommendationen har under 1968 varit föremål för överläggningar mellan representanter för Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Vid diskussioner i Stockholm den 3 maj 1968 behandlades bl. a. frågorna om den organisatoriska ramen för samarbetet och om ländernas finansiella insatser. Man enades vidare vid mötet om att upprätta ett interimistiskt samarbetsutskott, som skulle dra upp riktlinjerna för hur ifrågavarande samarbete skall fungera i praktiken.

Det interimistiska samarbetsutskottet sammanträdde i Stockholm den 16 augusti 1968. Man enades därvid om att rekommendera vissa praktiska riktlinjer för samarbetet. Den totala kostnaden för ländernas samordnade forskningsprojekt för första året beräknades till 500 000 svenska kronor. Härav skulle Danmark svara för 40 000, Finland för 200 000, Norge för 60 000 och Sverige för 200 000 kronor. En successiv ökning av den totala kostnadsramen borde eftersträvas. Något krav på gemensam tidpunkt för påbörjande av de olika ländernas samordnade forskningsprojekt ansågs inte böra ställas. I Norge och Sverige har man redan påbörjat vissa arbeten och i Finland pågår förberedelsearbete. För verksamheten föreslogs att en permanent samarbetskommitté skulle inrättas.

På svensk sida har regeringen godkänt att arbetet skall bedrivas efter i huvudsak de riktlinjer som rekommenderats. Regeringen har vidare uppdragit åt statens råd för skogs- och jordbruksforskning att delta i det nordiska samarbetet samt utsett svensk ledamot i den föreslagna kommittén.

BILAGA 1

Anslag, Finland till samnordisk skogsforskning

(Kommuniké publicerad i Hufvudstadsbladet den 23 januari 1969)

Lantbruksministeriet fattade på onsdagen beslut om disponeringen av ett för den samnordiska skogsforskningen beviljat anslag på 140 000 mark sedan ärendet först behandlats av statsrådets finansutskott.

Av medlen kommer 105 000 mark att anslås för undersökningar vilkas tyngdpunkt är förlagd till Finland. För en undersökning om användningen av avverkningsrester anslås 60 000 mark medan en undersökning om terrängklassificering får 45 000 mark.

En undersökning om kvistning av träd som kommer att ledas av Sverige beviljades 20 000 mark samt en norsk undersökning om människan och maskinen 15 000 mark. (FNB)

BILAGA 2

**Skrivelse från Nordiska rådets presidium till regeringarna i Danmark
Finland, Norge och Sverige rörande provnings- och kontrollverksamhet**

Till Nordiska rådet har inkommit skrivelse av den 4 juli 1967 från statens forskningsanstalt för lantbruksmaskiner i Finland om provnings- och kontrollverksamhet.

I skrivelsen framhålls, att samarbete vid provnings- och forskningsverksamhet mellan de nordiska forskningsanstalterna på skogsbrukets och jordbrukets område hittills varit förhållandevis ringa, varför det med tanke på de olika näringsgrenarnas internationella konkurrensförmåga är anledning att utbygga detsamma.

Nordiska rådets ekonomiska utskott har funnit att det i skrivelsen berörda spørsmålet äger nära samband med det pågående arbetet med rådets rekommendation nr 19/1966 angående samarbetet om skogstekniskt utvecklingsarbete. Utskottet anser att skrivelsen bör överlämnas till regeringarna för beaktande vid deras arbete med nämnda rekommendation.

Rådets presidium, som delar ekonomiska utskottets mening, vill även erinra om rådets rekommendation nr 4/1962 angående samarbete mellan provningsanstalter. Presidiet får med hänvisning till vad nu anförts överlämna forskningsanstaltens skrivelse till regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige med hemställan att regeringarna måtte pröva de i skrivelsen framförda förslagen i samband med arbetet på rådets rekommendation nr 4/1962 angående samarbete mellan provningsanstalter och nr 19/1966 angående samarbete om skogstekniskt utvecklingsarbete.

København den 17 januari 1969

För Nordiska rådets presidium

Svenn Stray

BILAGA 3

**Skrivelse från statens forskningsanstalt i Finland till Nordiska rådet
rörande provnings- och kontrollverksamhet**

Forskningsanstalten för lantbruksmaskiner, till vars verksamhetsområde hör även skogs-, trädgårds- och hushållsmaskinerna, får anmäla om av närslutna PM framgående initiativ från anstaltens sida rörande samarbetet mellan de nordiska länderna.

På initiativ av anstalten och genom förmedling av socialministeriet har vid sistlidna januari förda förhandlingar inletts genomförandet av förenhetligande av provnings- och kontrollverksamheten i fråga om maskiners och anläggningars säkerhetstillbehör mellan de nordiska länderna.

Anstalten eftersträvar att åstadkomma och effektivisera samarbete även inom annan provnings- och forskningsverksamhet. I detta syfte planeras för närvarande förslag i och för förenhälligande av metoderna samt för åsladkommande av arbetsfördelning och grupparbetet.

Samarbetet mellan forskningsanstalterna på dessa områden i Norden har hittills varit förhållandevis ringa. Det är anledning och möjligt att avsevärt effektivisera detta.

Enär små länder ej med egna krafter numera förmår lämna med stormakterna på forskningens område, borde de så långt som möjligt förenhälliga sin forskningsverksamhet. Detta är nödvändigt med tanke på de olika näringsgrenarnas internationella konkurrensförmåga.

Anstalten uttalar förhoppningen om stöd från Finlandsdelegationens sida i dessa frågor.

Helsingfors den 4 juli 1967

För Forskningsanstalten för lantbruksmaskiner

A. Reinikainen

Anstaltens föreståndare

BIHANG

PM angående effektivisering av samarbetet mellan Norge, Sverige och Finland inom provnings- och forskningsverksamheten rörande skogsmaskiner

För effektivisering av provnings- och forskningsverksamheten rörande maskiner, redskap och utrustning som användes inom skogshushållningen har i Finland bildats ett samarbetsorgan mellan forskningsanstalten för lantbruksmaskiner, forststyrelsen och Metsäteho (skogsarbetsstudieavdelningen vid finska träförädlingsindustriernas centralförbund).

Samarbetet grundar sig på arbetsfördelning. Var och en anstalt utför den del av provningarna och forskningarna som bäst lämpar sig för den. Beträffande resultaten uppgöres en gemensam redogörelse.

Samarbetsorganet avhöll den 14 juni 1967 ett rådplägningsmöte med fabrikanter och importörer på området. Såsom resultat av rådplägningen beslöts bl. a. att man skulle taga kontakt med Sverige och Norge för effektivisering av samarbetet särskilt inom den nordiska kretsen rörande provnings- och forskningsverksamheten på området. Detta samarbete skulle direkt taga sikte på en informationstjänst mellan länderna och så snart som möjligt även en arbetsfördelning och gemensamma forskningar. Såvida ett fast samarbete mellan de nordiska länderna fås till stånd, skulle det nordiska samarbetsorgan, som bildas i samband därmed, vid behov även taga kontakt med andra länder, bl. a. med Kanada, för förverkligande av ett vidsträckt internationellt samarbete.

På uppdrag av det finska samarbetsorganet ber anstalten få förfråga sig om, hurudant samarbete det i Sverige och Norge existerar mellan de anstalter som utför forskningar rörande skogsmaskiner och huruvida dessa anstalter är intresserade av ett fast samarbete mellan de nordiska länderna beträffande provnings- och forskningsverksamheten på området?

Helsingfors den 21 juni 1967

Meddelande

om rekommendation nr 20/1966 angående samarbete på formgivningens område

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att *D a n m a r k* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att gemensamt utreda förutsättningarna och formerna för statligt stöd åt såväl till Norden som till de nordiska ländernas främsta exportmarknader i utlandet förlagda strävanden att bibehålla och ytterligare befästa de nordiska ländernas starka ställning på formgivningens område.

D a n m a r k s r e g e r i n g (handelsministeriet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

I det nordiske samarbejde på formgivningens område har man i de senere år lagt særlig vægt på aktiviteten på eksportmarkederne, hvor man i stigende grad fra nordisk side har koordineret sine bestræbelser. Den nordiske pavillon på Verdensudstillingen i Montreal i 1967 var et eksempel herpå. Ved den fællesnordiske udstillingsdeltagelse i EXPO '70 i Osaka har man forladt ideen med fem mindre, selvstændige udstillinger og opbygger i stedet en integreret udstilling efter afholdelse af en nordisk arkitektkonkurrence. Hele aktuelt kan fremhæves den nordiske kunsthåndværksudstilling »Design in Scandinavia», der vises i syv australske byer i 1968/69. Vandreuudstillingen, der med offentlig støtte er tilrettelagt af de nordiske brugskunstorganisationer, er blevet modtaget med særdeles stor interesse. Ved siden af sådanne prestigedstillinger informeres udlandet i forbindelse med de eksportfremstød, som de nordiske lande sammen foretager på udenlandske markeder. I almindelighed gennemføres disse fremstød i form af fællesnordiske arrangementer i stormagasiner, særlig i Nordamerika, og nordisk formgivning i form af kunsthåndværk og kunstindustri indtager normalt en særdeles fremskudt plads i disse kommercielle fremstød som blikfangskabende udtryk for nordisk smag og kultur.

Inden for det i 1965 oprettede nordiske præsidium for Scandinavian Design Cavalcade tænkte man sig at kunne effektivisere det hidtidige arbejde inden for kavalkadens rammer ved én gang om året at gennemføre en stor manifestation bl. a. omfattende en bredt anlagt udstilling af nordisk formgivning og lade dette arrangement gå på skift i hver af de nordiske hovedstæder. Et sådant kavalkadearrangement blev gennemført i København i oktober 1967, men ingen af de andre lande så sig i stand til at påtage sig arrangementet i 1968, og herefter er det nordiske kavalkadearbejde, i hvert fald midlertidigt, indstillet og præsidiets ophævet.

I de allerseneste år er man begyndt at påkalde udlandets interesse for mere kommercielt prægede arrangementer i Norden, hvor man inden for specielle designområder opnår på én gang at koordinere eksportbestræbelserne og at bibringe udlandet kendskab til nordisk design. Et eksempel herpå er Den Skandinaviske Møbelmesse, der i 1968 afholdtes for anden gang i København med deltagelse fra Finland, Norge og Sverige, og som er blevet betegnet som verdens største messe for moderne møbler. Andre eksempler er den af nordiske damekonfektionsvirksomheder arrangerede »Scandinavian Fashion Week», ligeledes i København, der afholdes to gange om året, og en årlig nordisk messe for herrebeklædning, der vil blive gennemført for første gang i 1969.

Tanken om en bredt anlagt prestigeudstilling af nordisk formgivning, der én gang årligt gennemføres på skift i de nordiske hovedstæder, har således ikke vist sig levedygtig, idet det ikke har været muligt at skabe den fornødne interesse og tilvejebringe det økonomiske grundlag for ideens realisation. Derimod kan det konstateres, at det nordiske samarbejde på formgivningens område har været stærkt stigende på eksportmarkederne, da man har fundet, at de personelle og finansielle ressourcer, der kan stilles til rådighed på dette område, med størst udbytte kan udnyttes i et samarbejde uden for Norden.

Regeringerne finder den form, som samarbejdet mellem de nordiske lande på dette område har fået, for hensigtsmæssig og tilfredsstillende og mener ikke, at en fortsættelse af arbejdet på grundlag af rekommandationen vil føre til en ændret samarbejdsform.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet**

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Danmarks regering å samliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 20/1966.

Enligt vad i meddelandet uppges har tillräckligt intresse och ekonomisk grundval inte kunnat skapas för nordiska utställningar, som ärligen anordnas i de nordiska huvudstäderna. Det nordiska samarbetet har däremot varit starkt stigande på den utomnordiska exportmarknaden, där de personella och finansiella tillgångarna med fördel har kunnat utnyttjas för samnordiska framträdanden på formgivningens område. Denna form av samarbete finner regeringarna vara ändamålsenlig och tillfredsställande, varför en fortsatt beredning av frågan knappast kommer att leda till nya eller ändrade samarbetsformer.

Utskottet förutsätter att regeringarna även i framtiden tillvaratar möjligheterna att ytterligare befästa de nordiska ländernas ställning på formgivningens område såväl på den nordiska marknaden som på den utomnordiska exportmarknaden. Utskottet finner, att i detta skede anledning inte föreligger att från rådets sida ytterligare avvakta rekommendationens beredning, och föreslår därför,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser
spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Meddelanden

om rekommendation nr 21/1966 angående specialistkompetens för läkare

(Överlämnade av Norges regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att ingå en överenskomst om gemensamma principer för läkares vinnande av specialistkompetens inom olika medicinska specialiteter.

Norges regering (Socialdepartementet) meddelar den 18 oktober 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Det fremsatte förslag — som er satt i nöye sammenheng med rådets rekommendasjon nr. 21/1966 om ensartede regler for spesialistgodkjenning for leger — er av det sosialpolitiske utvalg oversendt de respektive regjeringsorganer, som har avgitt uttalelse.

Indenrigsministeriet i Danmark har bl. a. uttalt:

Den danske sundhedsstyrelse har i en over sagen indhentet erklæring udtalt, at de nævnte danske regler vedrører Den Almindelige Danske Lægeforenings kollegiale vedtægt for udøvelse af speciallægevirksomhed og ikke en egentlig etisk kodeks for sådant virke.

I den anledning skal man meddele, at det fremsatte forslag ikke giver indenrigsministeriet anledning til at foreslå ændringer i det foreliggende udkast til overenskomst mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om ensartede regler vedrørende specialistanerkendelse for læger. Efter indenrigsministeriets opfattelse kan udformning og fastsættelse af fælles etiske regler for udøvelse af speciallægevirksomhed i de nordiske lande bedst fremmes ved direkte forhandling mellem lægeforeningerne i de nordiske lande.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland har uttalt:

Med anledning av ovannämnda förslag anför social- och hälsovårdsministeriet såsom begärt utlåtande vördsamt: När det gäller den finska ståndpunkten i ärendet har ministeriet anslutit sig till den uppfattningen det norska

sosialdepartementet har i saken, enligt vilken det synes icke vara skäl att utarbeta egna etiska regler för specialister enär också specialisterna är bundna av de generella etiska reglerna.

Sosialdepartementet i Sverige har uttalt:

Med anledning av Eder skrivelse den 26 januari 1968 (18358/67 H. dir. 1) angående förslag från professor John Hertz i Stockholm om etiska regler för läkare som utövar specialistverksamhet meddelas härmed — sedan förslaget behandlats i Sverige av nämnden för läkares specialistbehörighet och av socialstyrelsen — att förslaget icke bör föranleda någon åtgärd.

Sosialdepartementet skal bemerke:

Det foreligger idag i Norge etiske regler som gjelder alle medlemmer av Den norske lægeforening.

Sosialdepartementet finner det derfor for sitt vedkommende ikke ønskelig eller nødvendig at det, som et ledd i ensartede regler for spesialistgodkjenning (rek. nr. 21/1966), utarbeides etiske regler for leger som utøver spesialistvirksomhet.

Norges regering (Sosialdepartementet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Det endelige tidspunkt for mulig ratifisering av avtalen for det enkelte lands vedkommende er ennå ikke fastsatt, men etter de opplysninger Sosia!departementet sitter inne med, antas en avklaring eventuelt å kunne påregnes i løpet av 1969. Så snart tidspunktet er fastsatt, vil det tas de nødvendige skritt med henblikk på en ratifisering av avtalen.

BILAGA

Skrivelse från Sosialdepartementet i Norge till Nordisk Råd, rörande etiska regler för läkare som utövar medicinska specialiteter

Det fremsatte forslag — som er satt i nöys sammenheng med rådets rekommandasjon nr. 21/1966 om ensartede regler for spesialistgodkjenning for leger — er av det sosialpolitiske utvalg oversendt de respektive regjeringsorganer, som har avgitt uttalelse.

Indenrigsministeriet i Danmark har bl. a. uttalt:

Den danske sundhedsstyrelse har i en over sagen indhentet erklæring udtalt, at de nævnte danske regler vedrører Den almindelige danske Lægeforenings kollegiale vedtægt for udøvelse af speciallægevirksomhed og ikke en egentlig etisk codex for sådant virke.

I den anledning skal man meddele, at det fremsatte forslag ikke giver indenrigsministeriet anledning til at foreslå ændringer i det foreliggende udkast til overenskomst mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om ensartede regler vedrørende specialistanerkendelse for læger. Efter indenrigsministeriets opfattelse kan udformning og fastsættelse af fælles etiske regler for udøvelse af speciallægevirksomhed i de nordiske lande bedst fremmes ved direkte forhandling mellem lægeforeningene i de nordiske lande.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland har uttalt:

Med anledning av ovannämnda förslag anför social- och hälsovårdsministeriet såsom begärt utlåtande vördsamt:

När det gäller den finska ståndpunkten i ärendet har ministeriet anslutit sig till den uppfattningen det norska sosialdepartementet har i saken, enligt vilken det synes icke vara skäl att utarbete egna etiska regler för specialister när också specialisterna är bundna av de generella etiska reglerna.

Socialdepartementet i Sverige har uttalt:

Med anledning av Eder skrivelse den 26 januari 1968 (18358/67 H. dir. 1) angående förslag från professor John Hertz i Stockholm om etiska regler för läkare som utövar specialistverksamhet meddelas härmed — sedan förslaget behandlats i Sverige av nämnden för läkares specialistbehörighet och av socialstyrelsen — att förslaget icke bör föranleda någon åtgärd.

Socialdepartementet skal bemerke:

Det foreligger idag i Norge etiske regler som gjelder alle medlemmer av Den norske lægeforening.

Socialdepartementet finner det derfor for sitt vedkommende ikke ønske-

lig eller nødvendig at det, som et ledd i ensartede regler for spesialistgodkjenning (*rek. nr. 21/1966*), utarbeides etiske regler for leger som utøver spesialistvirksomhet.

Oslo, 18. oktober 1968

Etter fullmakt

Karl Evang

Meddelanden
om rekommendation nr 22/1966 angående enhetlig
utlänningslagstiftning

(Överlämnade av Finlands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer hos regeringarna att utreda förutsättningarna för en enhetlig nordisk utlänningslagstiftning och en samstämmig nordisk utlänningspolitik.

Finlands regering (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Till den nordiska arbetsgrupp, som fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för en koordinering av den nordiska utlänningslagstiftningen har båda de ledamöter, som företräder Finland, förordnats genom försorg av ministeriet för inrikesärendena. Samtidigt meddelar kommunikationsministeriet, att ifrågavarande rekommendation icke föranlett åtgärder från ministeriets sida.

Sveriges regering (inrikesdepartementet) meddelar den 19 december 1968 *å samtliga regeringars vägnar*:

Den arbetsgrupp som man beslutat tillsätta för frågans fortsatta utredning är numera fulltalig, sedan även Danmark och Finland utsett två ledamöter vardera. Island har anmält sig vilja följa arbetet utan att vara direkt representerat i kommittén.

Arbetsgruppens första sammanträde ägde rum i Stockholm den 11 oktober 1968 och nästa möte hålles i Köbenhavn i januari 1969.

*BILAGA 1***Fråga vid Nordiska rådets 17:e session angående enhetlig
utlänningslagstiftning**

Till Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar

I rekommendationen nr 22/1966 — antagen den 2 februari 1966 — hemställde Nordiska rådet om att regeringarna skulle utreda förutsättningarna för en enhetlig nordisk utlänningslagstiftning och en samstämmig nordisk utlänningspolitik. Såsom framgår av årets meddelanden har det tagit mer än två och ett halvt år för regeringarna att få i gång en arbetsgrupp som sysslar med frågan. Den höll sitt första sammanträde den 11 oktober 1968. Medan arbetet fortgår i gruppen, reformeras nationell lagstiftning utan att kontakt tas med grannländerna.

Enligt min mening är det här fråga om en angelägen samarbetsuppgift. Då länderna utgör ett enhetligt passområde med möjlighet för även icke-nordbor att fritt röra sig i den mån icke speciella viseringsregler lägger hinder i vägen, är det beklagligt att reglerna rörande utlänningarnas behandling är olika i våra länder och att den tillämpade politiken icke är likformig.

Behovet att förenhetliga vårt rättssystem på detta område kommer att bli än större om Nordek-planerna realiserar. Det är under alla omständigheter otillfredsställande och ännu mer om Nordek-planerna förverkligas, att utlänningar blir olika behandlade i de nordiska länderna.

Under hänvisning till det anförda ber jag att få fråga de nordiska ländernas regeringar:

1. Hur långt har arbetsgruppens arbete fortskridit?
2. Vad kan göras för att påskynda arbetet, så att utredningsresultatet föreligger samtidigt med att Nordiska arbetsmannakommittén den 15 juli 1969 presenterar resultaten av sitt arbete?

Stockholm den 12 februari 1969

Ingrid Segerstedt Wiberg

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över meddelandena**

Til juridisk udvalg er henvist de af Finlands regering og af Sveriges regering på samtlige regeringers vegne til 17.session afgivne meddelelser om rekommandation nr. 22/1966.

I behandlingen af sagen har foruden udvalgets medlemmer deltaget justitsminister Knud Thestrup, Danmark.

Af meddelelserne fremgår, at der nu er udpeget en arbejdsgruppe, som har til opgave at udrede forudsætningerne for ensartet nordisk fremmedlovgivning og udlændingspolitik.

Som svar på et til regeringerne stillet spørgsmål er det bl. a. oplyst, at arbejdsgruppen allerede har afholdt to møder og har drøftet en række væsentlige problemer på området samt lagt et program for sit fremtidige arbejde. Arbejdsgruppen er indstillet på at fremskynde sit arbejde i muligt omfang, men noget bestemt tidspunkt for afslutningen kan ikke angives på nuværende tidspunkt.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelserne om rekommandation nr. 22/1966 til efterretning og afventer nye meddelelser i spørgsmålet til næste ordinære session.

Stockholm, den 5. marts 1969

Georg C. Ehrnrooth

Erkki Hara

Jørgen Jensen

Tage Johansson

Osmo Kock

Lars Leiro

Sven Mellqvist

K. Axel Nielsen

Formand

Meddelande

om rekommendation nr 23/1966 angående resandes rätt till tullfri varuinförsel

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at indgå en overenskomst om en fælles minimumsværdigrænse for de rejsendes adgang til told- og afgiftsfrit at indføre varer.

Sveriges regering (finansdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Rekommendationen avser huvudsakligen resandes rätt till tull- och skattefri införsel av andra varor än sprit och tobak. Från och med den 1 mars 1968 är de allmänna införselbestämmelserna i allt väsentligt ensartade i Danmark, Finland, Norge och Sverige. I Danmark gäller från och med den 1 december 1968 och i Norge och Sverige från och med den 1 januari 1969 särskilda införselregler för varor som köps ombord på fartyg som trafikerar Danmark, Finland, Norge och Sverige. Reglerna är i princip ensartade. Finland avser att efter riksdagens godkännande införa motsvarande regler under första delen av år 1969.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över meddelandet**

Til trafikudvalget er henvist meddelelse til 17. session om rekommandation nr. 23/1966 angående rejsendes adgang told- og afgiftsfrit at indføre varer, afgivet af Sveriges regering.

Udvalget har tidligere behandlet meddelelsen på møde i Stockholm den 8. februar 1969.

Det fremgår af meddelelsen, at de almindelige indførselsbestemmelser fra den 1. marts 1968 i alt væsentligt — herunder også for så vidt angår værdigrænsen — alter er ensartede i de nordiske lande.

Udvalget indstiller derfor,

at rådet tager meddelelsen til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 1. marts 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Karl Guðjónsson

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Ingemar Mundebo

Tuure Salo

Veikko Savela

Förmand

Gösta Skoglund

Meddelande

om rekommendation nr 24/1966 angående enhetliga bestämmelser för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne

1. at indføre ensartede bestemmelser vedrørende rejsendes adgang til toldfri införsel af spiritus og tobak,
2. at fastsætte disse bestemmelser så enkle og liberale, at en fortsat udvikling af den egentlige rejsetrafik mellem de nordiske lande ikke hindres, og
3. at forelægge spørgsmålet for Nordisk Råd inden nye regler sættes i kraft.

D a n m a r k s r e g e r i n g (finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Rådsmedlem Folke Björkman stillede på Nordisk Råds 16. session följende spörsmål til samtliga regeringers finansministre¹: »Är finansministrarna beredda att i samarbete med rådets trafikutskott än en gång pröva möjligheten att få till stånd enhetliga regler för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak?», og den norske finansminister svarede under sessionen på samtliga finansministres vegne, at man eventuelt er villig til nye dröftelser med Nordisk Råds trafikudvalg for at få en nærmere afklaring af problemerne.

Der foreligger ikke nogen ny henvendelse fra Nordisk Råds trafikudvalg om spörsmålet, men de nordiske landes toldadministracioner har dröftet sagen på et möde i Nordisk Toldadministrativt Råd i Reykjavik den 3.—5. juli 1968. Man fandt ikke på dette möde nogen anledning til at tage skridt til at gennemføre yderligere harmonisering og forenkling af de i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige i 1966 indførte bestemmelser vedrørende rejsendes adgang til told- og afgiftsfri indförsel af spiritus og tobak, hvorved der stort set blev tilvejebragt ensartede nordiske regler på dette område.

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 2016.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över meddelandet**

Til trafikudvalget er henvist meddelelse til 17. session om rekommandation nr. 24/1966 angående rejsendes adgang til toldfri indførsel af spiritus og tobak som rejsegods, afgivet af Danmarks regering.

Udvalget har tidligere behandlet meddelelsen på møde i Stockholm den 8. februar 1969.

Det fremgår af den nu foreliggende meddelelse og af tidligere meddelelser og drøftelser, at der i de nordiske landes bestemmelser på dette område er fastsat ensartede kvanliteter, og at reglerne i øvrigt stort set er ensartede.

Udvalget indstiller derfor,

at rådet tager meddelelsen til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 1. marts 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Karl Guðjónsson

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Ingemar Mundebo

Tuure Salo

Veikko Savela

Formand

Gösta Skoglund

Meddelande

om rekommendation nr 25/1966 angående gemensam arbetsmarknad för farmaceuter

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att ingå en överenskommelse om gemensam arbetsmarknad för farmaceuter på grundval av föreliggande förslag till överenskommelse i ämnet.

Danmarks regering (indenrigsministeriet) meddelar den 20 december å samtliga regeringars vägnar:

Den danske regering rettede i september 1967 gennem udenrigsministeriet henvendelse til regeringerne i de øvrige nordiske lande med henblik på underskrivelse af en overenskomst i overensstemmelse med det tidligere udarbejdede udkast. Sagen beror på afklaring af en uoverensstemmelse mellem overenskomstens svenske tekst og dens øvrige tekster i anledning af ændringer i den svenske farmaceutiske uddannelse.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjultonde session av Danmarks regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 25/1966.

Vid utskottets behandling av saken har såsom sakkunnig deltagit rättschefen Gunnar Danielson, Sverige.

Av meddelandet och av vad i saken upplysts framgår att ett undertecknande av tidigare framlagt förslag till överenskommelse om nordisk arbetsmarknad för farmaceuter fördröjts på grund av en oklarhet i den svenska avtalstexten, sammanhängande med vissa förändringar i den svenska farmaceututbildningen. I utskottet upplystes, att ändringen i den svenska avtalstexten innebar ett rent språkligt tillägg utan saklig ändring av innehållet i avtalet, som nu ligger klart för undertecknande.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 4 mars 1969

Johannes Antonsson

Sigurður Bjarnason

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Tyyne Leivo-Larsson

Förman

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Juho Tenhiälä

Meddelande

om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete

(Överlämnat av Norges regering)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer regeringene å klarlegge snarest — under hensyntagen til bestrebelsene for å nå fram til et europeisk marked omfattende flest mulig av de europeiske land — fortutsetningene for en samlet utbygging av det nordiske økonomiske samarbeid vedrørende det ytre tollnivå, jordbruks- og fiskeripolitikken, næringslovgivningen, kapitaltilførslene og handelspolitikken, samt å klarlegge om denne utbygging av samarbeidet kan skje på en slik måte at fordeler og ulemper balanserer for hvert enkelt land. Herunder skal man bl. a.

1. søke etablert en prosedyre, som sikrer hurtig og grundig undersøkelse av de konkrete saker et nordisk land måtte reise i anledning av vanskeligheter som kan oppstå på grunn av forvridning av handelen, som skyldes forskjell i de nordiske lands tollsatser overfor tredjeland,

2. iverksette en undersøkelse av mulighetene for — særlig under hensyntagen til de nordiske lands suppleringsbehov — å gjennomføre foranstaltninger til en økning av den nordiske handelen med landbruksvarer, (inkludert frukt, grønnsaker, og bearbejdede produkter) på grunnlag av multilaterale eller bilaterale avtaler, samt iverksette en undersøkelse av mulighetene for et nordisk samarbeid om eksport av landbruksvarer til tredjeland,

3. undersøke mulighetene for gjennom multilaterale eller bilaterale avtaler mellom de nordiske land å gjennomføre en ytterligere liberalisering av handelen med fisk,

4. gjennomføre en undersøkelse av mulighetene for å ta skritt til å etablere mer like konkurransevilkår for de nordiske lands industrier på de områder hvor det måtte være behov for å supplere det pågående EFTA-samarbeid.

Norges regering (Departementet for handel og skipsfart) meddelar den 22 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

En viser til brev av 8. januar 1969 med bilag fra den nordiske ministerkomité for økonomisk samarbeid til Nordisk Råds presidium og Rådets økonomiske utvalg (*se C 5/e, s. 1764*).

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e, och A 80/e, tilläggsförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233 TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(Se Sak A 233 T/e, A 233 TÄ/e: Bilaga)

Meddelande

om rekommendation nr 29/1966 angående nordisk språkkonvention

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Köpenhamn den 3 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne gennem en undersøgelse af de praktiske og økonomiske problemer at udrede forudsætningerne for indgåelse af en konvention, som omfatter alle de nordiske sprog, og hvorefter enhver nordisk borger har ret til uden særlige omkostninger at anvende det nordiske sprog, som han anser for sit eget, ved henvendelse til domstol eller anden offentlig myndighed i Norden, forudsat at han har vanskelighed ved at bruge myndighedens eget sprog.

Finlands regering (justitieministeriet) meddelar den 19 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Efter det att man i Finland verkställt en undersökning om de praktiska och ekonomiska svårigheter, som är förenade med genomförandet av språkkonventionen, och man vid nordiskt justitieministermöte den 25 oktober 1967 enats om att man också från svensk sida skall kartlägga de problemställningar, som aktualiseras av rekommendationen, har i Sverige med stöd av Kungl. Maj:ts förordnande den 28 maj 1968 inrikesministern tillsatt en utredning om invandrares anpassningsproblem m. m. Enligt direktiven skall utredningen bl. a. behandla de frågor som berörs i rekommendationen. När utredningsuppdraget slutförts skall saken på nytt tagas upp med justitieministerierna i Danmark, Finland och Norge.

Meddelande

om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergins område

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Köbenhavn den 2 februari 1966 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att låta utarbета en redogörelse för resultaten av det samarbete, som hittills har bedrivits mellan de nordiska atomenergikommissionerna och deras underorgan, för de planer som föreligger för detta samarbets vidare utbyggnad samt för de besparingar eller den ökade effektivitet, som kan uppnås vid en arbetsfördelning eller andra former för utvidgat samarbete mellan de nordiska länderna på detta område.

Danmarks regering (undervisningsministeriet, atomenergikommissionen) meddelar den 17 januari 1969:

I meddelelse til Nordisk Råds 16. session om ovenstående rekommendation gaves i fortsættelse af en til rådets 15. session afgivet meddelelse¹ en interimrapport om udviklingen i de i forbindelse med rekommendationen foregående drøftelser. Det anførtes bl. a. i meddelelsen, at Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål i februar 1967 foreløbig for et år havde besluttet at nedsætte en arbejdsgruppe — Nordisk Atomsamarbejdsgruppe — med henblik på nærmere behandling af de i rekommendationen rejste spørgsmål. Det omtaltes endvidere, at gruppen afgav en foreløbig rapport til kontaktorganets møde i september 1967, ligesom denne rapport gengaves i hovedtræk.

Meddelelsen til Nordisk Råds 16. session behandledes i rådets økonomiske udvalg, der indstillede til rådet at tage meddelelsen til efterretning i afventning af ny meddelelse i sagen til rådets næste ordinære session; denne indstilling godkendtes af rådet den 21. februar 1968.

¹ Se Nordiska rådet, 15:e sess., s. 2133 och Nordisk Råd, 16. sesj., s. 2030.

Efter afgivelsen af meddelelsen til Nordisk Råds 16. session fortsattes arbejdet i Nordisk Atomsamarbejdsgruppe, og der forelå fra gruppen til Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmåls møde i februar 1968 en foreløbig »Betænkning om forudsætninger og muligheder for kernekraftsamarbejde i Norden«. Kontaktorganet besluttede at forlænge arbejdsgruppens mandat med henblik på færdiggørelse af betænkningen, således at denne kunne danne grundlag for en indstilling fra kontaktorganet til regeringerne.

Allerede på baggrund af atomsamarbejdsgruppens foreløbige betænkning til kontaktorganet besluttede dette i februar 1968 at etablere en permanent Nordisk Atomkoordineringskomité bestående af repræsentanter for atomforsøgsinstitutionerne i de respektive lande; komiteens opgaver er bl. a. at beskæftige sig med mulighederne for konkrete fællesprojekter og for en øget erfaringsudveksling og koordinering af forsknings- og udviklingsarbejdet mellem forsøgsinstitutionerne. Ligeledes i februar 1968 vedtoges det i kontaktorganet at træffe foranstaltninger med henblik på etablering af en fællesnordisk arbejdsgruppe til udarbejdelse af rekommandationer vedrørende reaktorsikkerhedsvurdering; beslutningen ligger på linie med bestræbelserne for en nordisk standardisering på andre områder.

På grundlag af Nordisk Atomsamarbejdsgruppes ovenfor omtalte fortsatte arbejde afgaves til regeringerne den 26. juni 1968 af Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål en »Indstilling om udvidet kernekraftsamarbejde i Norden«, i hvilken kontaktorganet giver sit syn på de fremtidige samarbejdsmuligheder i Norden inden for atomenergiområdet, deres omfang og motivering. Indstillingen indeholder bl. a. følgende rekommandation:

Kontaktorganet er af den opfattelse, at en udvikling henimod et omfattende nordisk samarbejde på dette område er ønskelig og vil falde godt i tråd med udviklingen også på andre områder. En sådan udvikling må foregå gradvis; men en klar målsætning, som angiver retningen, og en politisk vilje til at gennemføre sagen vil være af helt afgørende betydning.

Det er for Kontaktorganet magtpåliggende at understrege, at mulighederne for intensiveret nordisk samarbejde inden for området stadig er blevet og fortsat bør vurderes på baggrund af det omfattende internationale samarbejde inden for forskningen og på baggrund af den markedspolitiske udvikling. Efter Kontaktorganets skøn består der intet modsætningsforhold mellem et nordisk samarbejde på dette område og de nordiske landes interesse i en udvikling henimod øget internationalt samarbejde eller udvidede markedsdannelser. Tværtimod vil Kontaktorganet anse det for styrkende for de nordiske landes deltagelse i samarbejdet med landene uden for Norden, om der på nordisk grund skabes grundlag for en effektiv samlet indsats.

Det initiativ til udvidet nordisk samarbejde, som besluttedes på det nordiske statsministermøde i København den 22.—23. april 1968, omfatter også et fælles nordisk arbejde på det industripolitiske, det energipolitiske og det forskningspolitiske område.

Kontaktorganet vil fremhæve, at den grad af samordning og arbejdsdeling, de nordiske lande kan få inden for forskning og udvikling på dette område, er afhængig af den samordning, kraftproducenterne og den fremstillende industri i Norden når frem til inden for deres respektive områder.

På baggrund af det ovenfor anførte og Nordisk Atomsamarbejdsgruppens betænkning tilråder Kontaktorganet, at de nordiske landes regeringer gør nærværende indstilling til genstand for overvejelse sig imellem med henblik på aktivt at virke for en udvikling henimod et omfattende nordisk samarbejde på atomenergiens område.

Kontaktorganet tilråder særskilt at:

1. Regeringerne giver atomenergiinstitutterne, som for nylig har oprettet en permanent koordineringskomité, direktiv om i fællesskab at intensivere en rationel samordning og arbejdsdeling i deres forsknings- og udviklingsvirksomhed.

2. Regeringen iværksætter en fælles udredning af spørgsmålet om kernekraftens rolle i de nordiske landes energiforsyning på langt sigt, herunder indpasningen af store kraftværksenheder, udbygningen af kraftoverføringsnettet og forsyningen med kernebrændsel.

3. Regeringerne støtter eventuelle initiativer fra industrien selv til dannelse af nordiske industrigrupperinger og erklærer sig beredt til at optage drøftelser med sådanne grupperinger om de forhold, hvorunder deres bestræbelser kan fremmes; endvidere støtter regeringerne eventuelle fælles initiativer til samarbejde på et tidligt tidspunkt omkring kraftreaktoranlæg i Norden, som har interesse for alle de nordiske lande eller nogle af dem.

4. Regeringerne tager skridt til at sikre den størst mulige grad af enhed og samarbejde i tilrettelæggelsen af og retningslinierne for myndighedernes behandling af sikkerhedsspørgsmål ved opførelsen og driften af nukleare anlæg.

Med hensyn til sagens videre behandling går Kontaktorganet ud fra, at vedkommende regering vil bringe indstillingen frem for Nordisk Råd, på hvis initiativ arbejdet blev sat i gang.

Det efter det ovennævnte nordiske statsministermøde nedsatte nordiske embedsmandsudvalg har bl. a. nedsat en arbejdsgruppe vedrørende industripolitik med videre, hvis arbejdsområde omfatter de i denne indstilling behandlede spørgsmål, og Kontaktorganet går ligeledes ud fra, at indstillingen vil blive oversendt til denne arbejdsgruppe.

Kontaktorganet tillader sig at foreslå, at indstillingen snarest bliver offentliggjort for derved at fremme en offentlig debat om sagen.

Indstillingen af 26. juni 1968 fra Nordisk Kontaktorgan for Atomenergi-spørgsmål er herefter blevet optrykt i Nordisk udredningsserie (NU 1968: 15) og er endvidere blevet oversendt til arbejdsgruppen vedrørende industripolitik m. v. under det efter det nordiske statsministermøde i april 1968 nedsatte nordiske embedsmandsudvalg.

Arbejdsgruppen vedrørende industripolitik m. v. anmodede efter modtagelsen af kontaktorganets indstilling af 26. juni 1968 om en tillægsrapport indeholdende en ajourføring af indstillingen i lys af den udvikling, der var foregået ved oprettelsen i juli 1968 af selskabet ASEA-ATOM, i hvilket den svenske stat og ASEA ejer hver 50 % af aktierne, og hvis formål det er at drive udvikling, fremstilling og salg af termiske reaktorer og komponenter hertil samt af reaktorbrændsel og hermed forbundne ydelser.

Nordisk Kontaktorgan besluttede på den baggrund at udarbejde en mere

fritstående principskitse til et nordisk industrielt reaktorkonsortium kombineret med en vidtgående samordning af atomforskningen i Norden; i tilknytning hertil anførtes også visse andre samarbejdsmuligheder inden for mere afgrænsede områder. Kontaktorganets forslag blev i oktober 1968 tilstillet arbejdsudvalget vedrørende industripolitik m. v. og indgår nu i de undersøgelser om et udvidet nordisk samarbejde, som blev iværksat efter statsministermødet i april 1968. Forslaget omtales derfor ikke videre her.

*BILAGA 1***NORDEL:s yttrande över Nordisk kontaktorgans for Atomenergispørgsmål
betänkande »Indstilling om udvidet kernekraftsamarbejde i Norden»
(NU 1968:15)***Kernekraftsamarbejde i Norden*

Som bekendt har Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål foranlediget af Nordisk Råd afgivet en »Indstilling om udvidet kernekraftsamarbejde i Norden» af den 26 juni 1968, som udmunder i 4 anbefalinger. Heraf angår især punkterne 2 og 3 elkraftforsyningen, der samarbejder inden for NORDEL, som herved tillader sig at fremkomme med bemærkninger dertil.

Fra vor tidligere korrespondance vil det erindres, at NORDEL er et organ sammensat af personer beskæftiget inden for elforsyningen i de nordiske lande, og at hvert land er repræsenteret af 3—4 medlemmer. NORDEL er et rådgivende organ til fremme af internationalt, herunder først og fremmest nordisk samarbejde med hensyn til produktion, distribution og forbrug af elektricitet. NORDEL blev stiftet i 1963 og virker, som det vil erindres, i overensstemmelse med de tanker, som i sin tid blev fremsat inden for Nordisk Råd om oprettelsen af en fælles nordisk komité til behandling af elkraftspørgsmål. Organet må ses som en videreførelse af de bestående tosidige samarbejder, som til stadighed udvikles. Vigtige arbejdsområder er det aktuelle driftssamarbejde såvel som langsigtet systemplanlægning, hvilket manifesterer sig ved arbejdet inden for NORDEL's driftsudvalg og planlægningsudvalg.

Hovedtanken bag bestræbelserne inden for såvel hvert land som NORDEL er, at det nordiske kraftsystem med dets stigende vækst skaber øgede samarbejdsmuligheder, og at dette må tages i betragtning ved løsning af de økonomiske og driftssikkerhedsmæssige spørgsmål til gavn for alle parter, således at en optimal planlægning og drift til enhver tid tilsigtes. Man er allerede nået vidt ad denne vej og agter at fortsætte linien fremover. For planernes gennemførelse berger, at om end NORDEL i princippet er rådgivende, repræsenterer medlemmerne direkte den altovervejende del af elforsyningen i de respektive lande (*se Bihang*).

Udbygningen med kernekraftværker i Norden såvel som disses drift og brændselsforsyning indgår selvfølgelig som et naturligt led i det omtalte samarbejde. Løbende udarbejdes og offentliggøres fra elværkernes side langsigtede udredninger for produktionsapparatets udbygning, som under visse

nærmere angivne forudsætninger peger på en betydelig kernekraftandel i fremtiden. At man allerede er ved at realisere disse planer i Sverige, medens en lignende udvikling først kan forventes på et senere tidspunkt i Danmark, Finland, Norge og Island, betinges af lokale forhold såsom renteniveau, brændselspriser og vandkraftressourcer, ligesom også politiske afgørelser har øvet indflydelse.

Det ligger i sagens natur, at planlægningen må være fleksibel, således at udbygningen til stadighed tilpasses indtrufne ændringer i forudsætningerne. Derfor har det vist sig hensigtsmæssigt med passende mellemrum at omprøve de langsigtede og mere generelle studier. Som nævnt kan det forventes, at planerne i de enkelte lande i stadig større omfang koordineres inden for NORDEL's rammer. Man må imidlertid regne med, at det nødvendigvis vil vare endnu nogle år, inden planlægningsteknikken er så avanceret, at en realistisk udredning omfattende det samkørende nordiske kraftsystems udvikling set under ét kan gennemføres.

NORDEL's planlægningsudvalg, som har været i gang i et års tid, arbejder i øjeblikket med de mest nærliggende opgaver, såsom koordinering af de aktuelle påbygningsplaner og undersøgelse af forudsætningerne for forstærkning af samkøringsforbindelserne. Samtidig hermed udvikles planlægningsinstrumentet — indbefattende bl. a. avanceret datamaskineteknik — hvorved mulighederne for at imødekomme de øgede krav till fælles planlægning, som udbygningen i slutningen af 1970'erne stiller, stadig uddybes.

Inden for NORDEL følges planerne for anlæg af kernekraftværker og disses indpasning i ledningsnettet op ikke alene på basis af de bredere undersøgelser, men også ved direkte kontakt mellem de interesserede parter vedrørende enkeltprojekter for at klarlægge de eventuelle samarbejdsmuligheder — f. eks. ved alternerende kraftværksudbygning — og nyttiggøre disse, når forholdene taler herfor.

Den langsigtede udredning af kernekraftens rolle inden for Norden, der er omtalt under pkt. 2 i Kontaktorganets anbefalinger, er indbefattet i de undersøgelser, som foretages på realistisk grundlag inden for NORDEL's kreds. Hvad specielt den ligeledes under pkt. 2 nævnte langsigtede forsyning med kernebrændsel angår, er dette spørgsmål af største interesse for de nordiske kraftforetagender. NORDEL mener dog, at man foreløbig bør afvente udviklingen inden for reaktorteknologien — ikke mindst i forbindelse med breederreaktorerne — førend realistiske undersøgelser af optimeringskarakter kan udføres.

Skulle der imidlertid fremkomme spørgsmål eller forhold i forbindelse med det ovenfor nævnte, som det måtte være hensigtsmæssigt at få nærmere belyst, finder NORDEL det som sin naturlige opgave at stå til tjeneste hermed.

Med henblik på Kontaktorganets 3. anbefaling, sidste stykke, ønsker NORDEL at påpege den kendsgerning, at der hos kraftforetagenderne inden for Nor-

den allerede i dag er flere store kernekraftværker under bygning eller projektering, hvorom nordisk industri har eller har haft mulighed for at samle sig, naturligvis forudsat teknologisk og konkurrencemæssig basis herfor.

Det skal i øvrigt nævnes, at elselskaberne, som står bag opførelsen af de omtalte kernekraftværker, har stillet disse til disposition for NORDEL-kredsen som erfaringscentre med mulighed for aktiv deltagelse i alle arbejdets faser af interesserede fra de fem nordiske lande.

NORDEL kan tilslutte sig pkt. 1 i Kontaktorganets anbefalinger, som omhandler samordningen af atomenergiinstitutternes virksomhed, og forudsætter derved, at det reaktor teknologiske forskning- og udviklingsarbejde finder sted i nær tilknytning til industriens og elværkernes behov.

Vi har endvidere noteret os pkt. 4 som værende en hensigtsmæssig foranstaltning.

NORDEL står selvfølgelig til rådighed for såvel Nordisk Råd som de enkelte landes regeringer med eventuelle supplerende oplysninger, der måtte tjene til belysning af samarbejdet inden for elforsyningen i Norden.

Kopi af denne skrivelse er sendt til de fem nordiske landes regeringer og til Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål.

Hellerup, den 16. september 1968

NORDEL

Carl Andersen

BIHANG

NORDEL:s medlemmar den 1 september 1968

Danmark

Direktør Sven Albrechtsen, Sydøstsjællands Elektricitets Aktieselskab SEAS, Formand for Danske Elværkers Forening.

Direktør Carl Andersen, Nordsjællands Elektricitets og Sporvejs Aktieselskab (NESA), Elektricitetsselskabet Isefjordværket Interessentskab (IFV) og KRAFTIMPORT I/S, Formand for NORDEL.

Direktør Erik Leif Jakobsen, Det Jysk-Fynske Elsamarbejde, ELSAM.

Direktør Jens Møller, I/S Vestkraft.

Suppleant:

Direktør Viggo Mortensen, Københavns Belysningsvæsen.

Finland

Direktør Tapio Kunnas, Finlands elektricitetsverksforening r. f.

Industrirådet Urho Hakkarainen, Handels- og industriministeriet, industriafdelningen.

Avdelningsdirektør Aulis Hiekko, Imatran Voima OY.

Direktør Martti Laurila, Imatran Voima OY.

Island

Direktør Eiríkur Briem, Landsvirkjun.

Generaldirektør Jakob Gíslason, Statens energistyrelse.

Direktør Jakob Guðjohnsen, Reykjavík Elektricitetsværk, Formand for Foreningen af Islandske Elektricitetsværker (Samband Íslenskra Rafveitna).

Suppleant:

Direktør Steingrímur Jónsson.

Norge

Direktør Rolv Heggenhougen, Norsk Hydro A/S.

Samkjøringsjef Erling Pedersen, Nordenfjeldske Kraftsamband.

Samkjøringsjef Lars Raknerud, Samkjøringen.

Direktør Sigurd Aalefjær, Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Sverige

Direktør J.-E. Ryman, Stockholms elverk.

Driftdirektør Sven Lalander, Statens vattenfallsverk, Næstformand i NORDEL.

Planeringsdirektør Jonas Norrby, Statens vattenfallsverk.

Direktør Sune Wetterlundh, Sydsvenska kraftaktiebolaget, ordförande i Svenska kraftverksföreningen.

Sekretariat m. v.

NORDEL's sekretariat varetages af KRAFTIMPORT I/S.

NORDEL's adresse er:

NORDEL

Strandvejen 102

2900 Hellerup

Danmark.

BILAGA 2

Betänkande 1 av Nordiska rådets ekonomiska utskott över berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (C 8/e) samt meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenerginns område

Till ekonomiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av- givet meddelande från Danmarks regering om rekommendation nr 31/1966 samt berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor, över- lämnad av Sveriges regering. De båda sakerna har behandlats vid utskottets möte denna dag.

Av berättelsen och meddelandet framgår bland annat att på kontaktor-

ganets initiativ under 1968 bildats en koordineringskommitté med representanter för forskningsinstituterna samt att beslut fattats om att sätta upp en arbetsgrupp för reaktorsäkerhetsfrågor.

Det framgår vidare att kontaktorganet i juni 1968 till regeringarna avgivit ett betänkande om utvidgat atomenergisamarbete i Norden. I betänkandet förordas en intensifiering av samordningen och arbetsfördelningen beträffande forskning och utveckling samt en utredning rörande atomenergins roll i de nordiska ländernas energiförsörjning på lång sikt.

Kontaktorganet har utarbetat en principskiss till ett nordiskt industriellt reaktorkonsortium kombinerat med en vittgående samordning av atomforskningen i Norden. Förslaget har överlämnats till Nordiska ämbetsmannakommittén.

Mot bakgrund av det ovan anförda syns rekommendationens syfte ha uppnåtts. Utskottet finner att rekommendation nr 31/1966 för rådets del kan anses slutbehandlad.

Utskottet avser att i annat sammanhang ta ställning till frågan om ett vidgat atomenergisamarbete inom ramen för Nordekprojektet.

Utskottet föreslår,

- I. att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser denna rekommendation för rådets del slutbehandlad;
- II. att rådet lägger berättelsen till handlingarna.

Stockholm den 31 januari 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Yngve Holmberg

Kuuno Honkonen

Förman

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihtniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

H. C. Toft

BILAGA 3

Betänkande 2 av Nordiska rådets ekonomiska utskott över berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (C 8/e) samt meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergis område

Till ekonomiska utskottet har för förnyad behandling hänvisats till rådets sjuttonde session avgiven meddelande från Danmarks regering om rekommendation nr 31/1966 samt berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (C 8/e), överlämnad av Sveriges regering.

Vid utskottets behandling deltog förutom utskottets medlemmar statsminister Hilmar Baunsgaard, økonomiminister Poul Nyboe Andersen samt handelsminister Knud Thomsen, Danmark, lantbruksminister Martti Miettinen och handelsminister Grels Teir, Finland, statsråd Bjarne Lyngstad och statsråd Kåre Willoch, Norge, samt statsminister Tage Erlander, statsråden Gunnar Lange och Krister Wickman, Sverige.

Då ett tilläggsförslag (A 235 T/e) väckts i rådet om samarbete om atomkraftanläggningar, önskar utskottet närmare studera spørsmålet om atomkraftsamarbetet innan beslut fattas om ifrågavarande rekommendation.

Behandlingen av berättelsen fortsätter inom utskottet.

Detta anmäler utskottet och föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spørsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 3 mars 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Allan Hernelius

Kuuno Honkonen

Förman

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihtniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

H. C. Toft

Meddelanden

om rekommendation nr 1/1967 angående gemensamma riktlinjer för nordisk transportpolitik

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller till regeringene

A. å utrede og undersøke mulighetene for en trinnsvis avskaffelse eller lempning av krav om særskilt tillatelse (bevilling/løyve/tillstånd) for gods-transport med lastebiler i og mellom de nordiske land,

B. å utrede og undersøke mulighetene for å lempe restriksjonene for akseltrykk/boggitrykk, kjøretøydimensjoner samt totalvekt på de viktigste veger for gjennomgangstrafikken i og mellom de nordiske land, etter en raskest mulig tempoplan.

C. å utrede og undersøke mulighetene for iverksettelse av ensartede bestemmelser om arbeidstid, kjøre- og hviletid samt kontroll av slike bestemmelser, for visse grupper av tunge motorvogner.

Danmarks regering (ministeriet for offentlige arbejder) meddelar den 3 december 1968:

ad punkt A:

Siden afgivelsen af ministeriet for offentlige arbejders meddelelse af 6. oktober 1967¹ har spørgsmålet om revision af den gældende overenskomst af 5. november 1958 mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om person- og godskørsel ad landevej været behandlet på 2 møder mellem de 4 landes trafikministerier, og et nyt møde er fastsat til januar 1969.

Det er fortsat den danske regerings opfattelse, at en fuldstændig op-hævelse af tilladelsespligten for godskørslen ikke for tiden vil kunne komme på tale.

¹ Se Nordisk Rad, 16. sesj., s. 2037.

D a n m a r k s r e g e r i n g (justitsministeriet) meddelar den 27 december 1968:

ad punkt B:

Der henvises til meddelelsen til Nordisk Råds 16.session¹. De i meddelelsen nævnte forhandlinger mellem justitsministeriet, vejdirektoratet og Landsforeningen danske Vognmænd er endnu ikke afsluttet.

D a n m a r k s r e g e r i n g (arbejdsministeriet) meddelar den 9 januari 1969:

ad pkt. C:

Ved lov nr. 151 af 8. maj 1968 om ændring af lov om almindelig arbejderbeskyttelse er der ved ændring af § 31 skabt hjemmel for fastsættelse af regler om hvileperioden og kørselsperioder m. v. ved national transportvirksomhed (§ 31, stk. 4) og for den internationale vejtransport (31, stk. 5).

Med henblik på udarbejdelsen af regulativ for regler om den nationale transport har direktøren for arbejdstilsynet nedsat et udvalg med repræsentanter for hovedorganisationerne og med kontakt til justitsministeriet.

Udvalget er bekendt med rekommandation nr. 1/1967, og i udvalgets overvejelser om regler for den nationale vejtransport indgår de i Sverige gældende regler (vejtrafikforordningen af 1951 med senere ændringer) og de norske forslag til lignende regler. Opmærksomheden henledes dog i denne forbindelse på, at der i den danske arbejderbeskyttelseslovgivning alene er hjemmel til at fastsætte regler om hvileperiodens og køreperiodernes længde, men ikke, som i de øvrige nordiske landes arbejderbeskyttelseslovgivning, egentlige arbejdstidsregler, hvori kan indgå regler om ventetid, lossearbejde m. m.

I udvalgets overvejelser indgår tillige materiale vedrørende de kommende europæiske regler (AETR-overenskomsten og de af Fællesmarkedets ministerråd vedtagne regler, som fra den 1. oktober 1969 skal gælde chaufførers arbejdstid ved kørsel inden for de 6 fællesmarkedslande). Samspillet mellem disse internationale regler forhandles for tiden i de europæiske samarbejdsorganer.

F i n l a n d s r e g e r i n g (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

A. Vägtrafik

Den nordiska vägtrafikkonventionen är som bäst under kontrollbehandling.

Det finska vägnätets skick tillåter tills vidare icke en höjning av axel-

¹ Se Nordisk Rad, 16. sesj., s. 2038.

eller boggitrycken. Som bäst undersökes de största tillåtna måtten och den största tillåtna totalvikten.

Arbetstidsfrågan utredes som bäst genom social- och hälsovårdsministeriets försorg.

B. Järnvägstrafik:

Lagstiftningen rörande vägtrafiken och dess beskattning avviker tills vidare ännu i de nordiska länderna. Om man genom speciell beskattning av motorfordonstrafiken vill täcka de av denna transportform åt den offentliga administrationen åsamkade kostnader, kommer det därigenom att alltid förekomma till och med rätt betydande skillnader i beskattningens nivå mellan de olika länderna.

Politiken rörande trafiktillstånden avviker också i de olika länderna. I Finland är det nödvändigt att upprätthålla förfarandet av tillståndsbeviljande för att undvika onödig kapacitet. Det torde i allmänhet inte vara ändamålsenligt att överge praktiken att fordra trafiktillstånd för lastbilar åtminstone innan lastbilarnas speciella beskattning är tillräcklig att täcka kostnader av denna trafik som åsamkas åt den offentliga administrationen.

Vårt land skulle besluta sina investeringar i kommunikationsväsendet oberoende av de övriga länderna. Det kan naturligtvis förekomma sådana gemensamma kommunikationsplaner, i vilka deltagandet överväges emellertid genom att taga i beaktande de övriga alternativen och de tillgängliga finansieringsmöjligheterna.

I den samnordiska trafikpolitiken skulle det från järnvägens synpunkt vara fördelaktigt, att de antal av utländska lastbilar och släpvagnar, som tillåtes att samtidigt trafikera i vårt land, kontingenteras på ömsesidig basis åtminstone tills deras beskattning och övervakning kan ordnas effektivt. Under nuvarande omständigheter finns det inte egentliga förutsättningar för att åstadkomma en samnordisk transportpolitik.

Norges regering (Samferdselsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

1. De dröftelser som er innledet mellom kommunikasjonsdepartementene i Danmark, Finland, Norge og Sverige om overenskomsten om vegtransporten mellom de fire land fortsetter.

2. Spørsmålet om ensartede bestemmelser om kjøre- og hviletid i samband med tunge kjøretøyer er fortsatt til behandling. En håper på en avklaring i 1969.

3. I 1968 er den bredde og vekt som er generelt tillatt for kjøretøyer på norske veger, økt til bredde 2,30 m og akseltrykk 5 tonn. For de enkelte vegstrekninger gis dispensasjon. Arbeidet med forsterkning og ombygging

av bruer sikter på at man i løpet av 1969 skal få åpnet ca. 50 % av riksvegnettet for 8 tonns akseltrykk og 75 % for 7 tonns akseltrykk.

Samferdselsdepartementet har fastsatt nye vegnormaler for bygging av ny veg. Vegnormalene bygger på at det i fremtiden skal kunne brukes kjøreløyer med 10 tonn akseltrykk, 16 tonn boggitrykk, 4 1/2 meter høyde og 2 1/2 meter bredde.

Norsk vegplan, som vil inneholde et program for bygging av nye riksveger og utbedring av det nåværende vegnett, ventes å foreligge i første halvdel av 1969.

4. Samferdselsdepartementet har gått i gang med å samle inn uttalelser om virkningene av Samferdselsloven av 1964. Departementet tar sikte på å legge en rapport om dette fram for Stortinget om ett års tid. I den forbindelse vil spørsmålet om endringer i den gjeldende løyveordning bli overveiet.

Sveriges regering (kommunikationsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Kommunikationsdepartementen i Danmark, Finland, Norge och Sverige har fortsatt genomgången av överenskommelsen om landsvägstransporter mellan de fyra länderna. Ytterligare överläggningar förutses under 1969.

Frågan om en harmonisering av bestämmelserna i de nordiska länderna om arbets- och vilotider i den yrkesmässiga landsvägstrafiken är alltjämt beroende av överläggningar inom den europeiska transportministerkonferensen och ECE om gemensamma regler för internationell trafik inom Europa.

Meddelande

om rekommendation nr 2/1967 angående samarbete på operakonstens område

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att förelaga en alsidig utredning om förutsättningarna för ett utökat nordiskt samarbete på operakonstens område.

Danmarks regering (ministeriet for kulturelle anliggender) meddelar den 23 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Som oplyst af den danske regering (ministeriet for kulturelle anliggender) ved meddelelse af 19. december 1967¹ til Nordisk Råds 16. session har regeringen som koordinerende myndighed anmodet Nordisk Kulturkommission om at ville påtage sig udredningen af dette spörsmål.

Det kan om sagens behandling oplyses, at kulturkommissionen har indhentet udtalelser fra operainstitutioner i de nordiske lande om omfanget af det nuværende nordiske samarbejde og om nye samarbejdsforslag. Der er på dette grundlag udarbejdet en udredning om spørgsmålet, og det er herefter kommissionens hensigt at bede operacheferne om at tage stilling til denne udredning.

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 2040.

Meddelande

om rekommendation nr 3/1967 angående förhållande av bestämmelserna om de ungas användande i arbete

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att *F i n l a n d* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka förutsättningarna för ett förhållande av bestämmelserna om de ungas användande i arbete.

F i n l a n d s regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 25 november 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Efter det Nordiska socialpolitiska kommittén behandlat rekommendationen vid sitt sammanträde i Stockholm den 17—18 april 1967 och beslutit, att Finland som koordinerande land måtte med beaktande av den förda diskussionen framlägga förslag rörande kommitténs fortsatta behandling av rekommendationen, behandlade kommittén saken ånyo vid sammanträdet i Köpenhamn den 30—31 januari 1968 och beslöt att det Nordiska arbetsmarknadsutskottet skulle först uttala sig över saken. Detta uttalande har tillsvidare icke blivit färdigt.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Finlands regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 3/1967.

Vid utskottets behandling av saken har såsom sakkunnig deltagit kansli-rådet Ragnar Sohlman, Sverige.

Av meddelandet och av vad i saken i övrigt upplysts framgår, att Nordiska socialpolitiska kommittén i januari 1968 beslutat överlämna rekommendationen till Nordiska arbetsmarknadsutskottet för yttrande och att sådant yttrande ännu icke avlämnats. Ämnet hade icke varit upptaget på dagordningen för Nordiska arbetsmarknadsutskottets senaste möte i januari 1969.

Utskottet finner skäl föreligga för att hos Finlands regering i egenskap av koordinerande regering hemställa om närmare uppgifter angående hur rekommendationen handlägges.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 4 mars 1969

<i>Johannes Antonsson</i>	<i>Sigurður Bjarnason</i>	<i>Kaj Bundvad</i>
<i>Erling Dinesen</i>	<i>Sven Hammarberg</i>	<i>Kaarlo af Heurlin</i>
<i>Lars Korvald</i>	<i>Lars Larsson</i>	<i>Tyyne Leivo-Larsson</i>
Förman		
<i>Harald Løbak</i>	<i>Gerda Møller</i>	<i>Salve Salvesen</i>
	<i>Juho Tenhiälä</i>	

Meddelanden

om rekommendation nr 4/1967 angående utvidgat samarbete på arbetarskyddets område

(Överlämnade av Finlands och Islands regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att *F i n l a n d* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att åstadkomma en snabb och effektivt verkande gemensam ordning för tillgodoseende av arbetarskyddet beträffande maskiner, redskap och andra liknande tekniska anordningar.

F i n l a n d s regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 25 november 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Nordiska socialpolitiska kommittén behandlade rekommendationen i fråga vid sitt sammanträde i Köpenhamn den 30—31 januari 1968 och beslöt att Arbetsinspektionens nordiska chefsmöte skulle ge sitt utlåtande i saken. Det sistnämnda har haft sammanträden i Oslo den 30 maj 1968 och i Köpenhamn den 9 oktober 1968, men saken i fråga har vid dessa möten inte behandlats och ett utlåtande har därför inte ännu erhållits.

I s l a n d s regering (Iðnaðarmálaráðuneytið) meddelar den 24 februari 1969:

Det islandske sikkerhetstilsynet har deltatt i de möter som lederne for de nordiske lands sikkerhetstilsyn har holdt, og likeså i arbeidet til Det nordiske arbeidsutvalget for personlig beskyttelsesutrustning, men hittil ikke i Den nordiske maskinkomiteén.

Ministeriet har imidlertid i dag gitt sin tilslutning til sikkerhetstilsynets forslag om deltakelse i Den nordiske maskinkomiteén fra Islands side, og det forutsettes at en islandsk representant deltar i ett möte årlig i komiteén.

*BILAGA 1***Fråga vid Nordiska rådets 17:e session om utvidgat samarbete på
arbetarskyddets område**

Til Danmarks, Finlands, Islands, Norges og Sveriges regjeringer

Ved bedömmelsen av spørsmålet om samarbeid på arbeiderbeskyttelsens område noterte Nordisk Råds sosialpolitiske utvalg ved 1967 års sesjon, at det overalt i Norden foreligger et voksende behov for maskinbeskyttelsesanvisninger, at det er betydningsfullt at slike anvisninger er ensartete i alle nordiske land, samt at det er vesentlig for produsentene at anvisningene snart blir ferdige. Komitéen anså at emnet var meget viktig og egnet det stor oppmerksomhet.

Av de meddelelser som ble innlevert til rådssesjonen i 1968 og 1969 framgår det at rekommandasjonen er forelagt den Nordiske sosialpolitiske komité, som i sin tur har besluttet å innhente uttalelse fra arbeidsinspeksjonens nordiske sjefsmöte. Mötet har trådt sammen to ganger i 1968 uten at omtalte rekommandasjon er tatt opp til behandling. Rekommandasjonen har således så vidt det framgår av regjeringsmeddelelsene, to år etter at den ble antatt ennå ikke blitt formål for noen diskusjon. I den anledning må jeg stille følgende spørsmål til de nordiske regjeringer:

Hvilke vedtak har regjeringene til hensikt å foreta for å få i gang et effektivt samarbeid på arbeiderbeskyttelsens område i overensstemmelse med Nordisk Råds nå to år gamle rekommandasjon nr. 4/1967?

Oslo, 11. februar 1969

Salve Salvesen

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandena

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Finlands regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 4/1967 samt ett av Islands regering avgivet meddelande om samma rekommendation.

Utskottet har tagit del av meddelandet liksom av en vid sjuttonde sessionen av Salve Salvesen till samtliga regeringar ställd fråga om samarbete beträffande kontroll av farliga maskiner m. m. samt regeringarnas svar å frågan.

Härav framgår att rekommendationen överlämnats av Nordiska socialpolitiska kommittén till de nordiska yrkesinspektionsmyndigheternas chefsmöten för yttrande. Vidare framgår, att Nordiska maskinkommittén utarbetat nya regler för administrativ praxis vid utsändning av sammordiska anvisningar om godkännande av maskiner för att härigenom effektivisera verksamheten.

Utskottet konstaterar således, att vissa åtgärder vidtagits för att höja effektiviteten i det nordiska samarbetet på arbetarskyddets område. Vad här gjorts kan dock ej anses tillräckligt. För att rekommendationens syfte skall kunna uppnås bör verksamheten inom Nordiska maskinkommittén eller annat för ifrågavarande verksamhet lämpligt organ i första hand intensifieras.

Utskottet önskar avvakta Nordiska socialpolitiska kommitténs uttalande i anledning av yttrande från de nordiska yrkesinspektionsmyndigheternas chefsmöten.

Utskottet föreslår därför,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 5 mars 1969

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Förman

Tyyne Leivo-Larsson

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Juho Tenhiälä

Meddelande

om rekommendation nr 5/1967 angående forskning om ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk m. m.

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att *F i n l a n d* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka möjligheterna för vidgad nordisk forskning angående ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk samt den därmed sammanhängande ungdomsbrottsligheten.

F i n l a n d s regering (social- och hälsovårdsministeriet) meddelar den 25 november 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Rekommendationen har i enlighet med Nordiska socialpolitiska kommitténs förslag överlämnats till ledamöterna i dels Nordiska nämnden för alkoholforskning och dels Nordiska samarbetsrådet för kriminologi med uppdrag att gemensamt till regeringarna avge en rapport med bedömning av möjligheterna för sådan forskning som anges i rekommendationen och, om en vidgad nordisk forskning befinnes möjlig, förslag om hur den bör bedrivas.

Nämnda organ har inom sin egen krets tillsatt en arbetsgrupp, som fått i uppdrag att vidare utveckla ärendet. Arbetsgruppen, som består av två representanter för varje i nämnda organ företrätt nordiskt land, har sammanträtt ett flertal gånger och utarbetar som bäst sin rapport. Rapporten torde fås iordningställd till inkommande januari månad och underställes därefter förenämnda nordiska organ för godkännande och för vidare befordran till regeringarna i de nordiska länderna.

Meddelande

om rekommendation nr 6/1967 angående kontrollstämpling av ädelmetallarbeten

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att införa liberala och enhetliga bestämmelser för tillverkning av och handel med ädelmetallarbeten.

Sveriges regering (finansdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Som meddelades till 1968 års session bedrivs del nordiska samarbetet med att åstadkomma enhetliga bestämmelser om ädelmetallkontroll tills vidare inom ramen för EFTA.

Under år 1968 har en arbetsgrupp, i vilken ingår experter från bl. a. Danmark, Finland, Norge och Sverige, avgett en rapport till EFTA:s handelsexpertkommitté. I rapporten konstateras att EFTA-länderna har så olika bestämmelser om ädelmetallkontroll att en harmonisering skulle ta mycket lång tid i anspråk. I stället för en harmonisering av lagstiftningen föreslår arbetsgruppen ett system av gemensamma tekniska kontrollbestämmelser, som gör det möjligt för tillverkare i ett EFTA-land att låta kontrollera sina arbeten av ett officiellt kontrollorgan i hemlandet och exportera dem till annat EFTA-land utan att de på nytt kontrolleras i importlandet. Som bevis på att arbetena kontrollerats enligt de gemensamma bestämmelserna skall en speciell EFTA-stämpel åsättas arbetena. Arbetsgruppens rapport behandlas för närvarande av handlexpertkommittén.

BILAGA**Betänkande av rådets ekonomiska utskott i anledning av meddelandet**

Til det økonomiske utvalg er henvist meldinger til 17. sesjon fra Sveriges regjering.

Av meldingene fremgår at det nordiske samarbeid med å få i stand ensartede bestemmelser om kontroll med edle metaller inntil videre drives innen rammen av EFTA. En arbeidsgruppe innen EFTA har avgitt en rapport der det heter at bestemmelsene i EFTA-landene er så forskjellige at en harmonisering vil ta meget lang tid. Det foreslås istedet et system med felles tekniske kontrollbestemmelser som gjør det mulig for produsenter å foreta kontrollen i hjemlandet og eksportere varene til andre EFTA-land uten ny kontroll i importlandet. Det er opplyst at EFTA's handelseksportkomité arbeider videre med saken.

Utvalget er enig i at det er ønskelig at det skapes ensartede regler på bredest mulig grunnlag og støtter bestrebelsene for å få i stand ens regler innenfor EFTA. Dersom det lykkes å få i stand en ordning innen EFTA, vil hensikten med rekommandasjonen være oppfylt.

På bakgrunn av ovenstående innstiller utvalget

at rådet tar meldingene til etterretning og anser saken som ferdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, 31. januar 1969

<i>Trygve Bratteli</i>	<i>Henry Christensen</i>	<i>Ragnar Christiansen</i>
<i>Arne Geijer</i> Förman	<i>Yngve Holmberg</i>	<i>Kuuno Honkonen</i>
<i>Jens Otto Krag</i>	<i>Bertil Ohlin</i>	<i>Juha Rihtniemi</i>
<i>Bent Røiseland</i>	<i>Eino Sirén</i>	<i>Karl Skytte</i>
<i>Svenn Stray</i>	<i>V. J. Sukselainen</i>	<i>Sven Sundin</i>
	<i>H. C. Toft</i>	

Meddelande

om rekommendation nr 7/1967 angående likartad nordisk äktenskapslagstiftning

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att *S v e r i g e* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne, at der på grundlag af de afgivne betænkninger og forslag søges tilvejebragt yderligere ensartethed i den nordiske lovgivning om ægteskabs indgåelse og opløsning, således at i alle landene

I. reglen om utroskabs retsvirkning ændres i overensstemmelse med det i den norske komitébetænkning anførte forslag, hvorefter utroskab oprettholdes som skilsmissegrund, samtidig med at retten får adgang til at give separation i stedet for skilsmisse, når hensynet til fællesbørnene eller andre vægtige grunde taler for det,

II. denne regel også lægges til grund ved utroskab i separationstiden, samt

III. fristen for skilsmisse efter forudgående retslig separation sættes til 1 år.

S v e r i g e s r e g e r i n g (justitiedepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Förslag till ändringar i reglerna om äktenskaps ingående och upplösning har lagts fram i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

I fråga om äktenskaps upplösning på grund av otrohet har lagförslagen utformats i enlighet med punkterna I och II i rekommendationen.

Beträffande särlevnadstidens längd överensstämmer gällande finsk och svensk rätt samt det danska lagförslaget med punkt III i rekommendationen. Enligt det norska förslaget behålls gällande regler om särlevnadstidens längd efter dom eller beslut på hemskilnad. Dessa innebär att tiden är minst ett år när parterna är ense om äktenskapsskillnad och minst två år i övriga fall. Har domstolen vid ena makens otrohet dömt till hemskilnad i stället för äktenskapsskillnad föreslås dock en särlevnadstid på ett år.

I Island avser man att lägga fram proposition om äktenskaps ingående och upplösning under hösten 1969. Det isländska förslaget torde komma att i de aktuella hänseendena överensstämma med de danska, finska och svenska lagförslagen.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets juridiska utskott över meddelandet

Til juridisk udvalg er henvist den af Sveriges regering på samtlige regeringers vegne til 17. session afgivne meddelelse om rekommandation nr. 7/1967.

Udvalget har behandlet meddelelsen på mødet den 27. januar 1969 i Stockholm.

Af meddelelsen fremgår, at der i Danmark, Finland, Norge og Sverige er fremsat lovforslag om ændringer i ægteskabslovene i overensstemmelse med rekommandationens punkter I og II. For så vidt angår punkt III, som er i overensstemmelse med de allerede gældende regler i Finland og Sverige, indeholder det danske lovforslag en tilsvarende bestemmelse, medens det norske lovforslag her kun i et særligt undtagelsestilfælde svarer til rekommandationen.

Det forventes, at lovforslag svarende til rekommandationen vil blive fremsat i Island i løbet af 1969.

Det er oplyst over for udvalget, at forslaget er vedtaget i Norge, og at det på de af rekommandationen omfattede punkter er sket uden ændringer.

Rekommandationen må herefter anses for gennemført.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelsen om rekommandation nr. 7/1967 til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 27. januar 1969

<i>Georg C. Ehrnrooth</i>	<i>Erkki Hara</i>	<i>Tage Johansson</i>
<i>Ejvind Juul-Madsen</i>	<i>Lars Leiro</i>	<i>Sven Mellqvist</i>
<i>Johan Møller Warmedal</i>	<i>K. Axel Nielsen</i>	<i>Jan-Ivan Nilsson</i>
	Formand	
<i>Grethe Philip</i>	<i>Pauli Räsänen</i>	<i>Harald Samuelsenberg</i>

Meddelande
om rekommendation nr 8/1967 angående nordisk minimistandard
rörande sociala förmåner

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utarbeta förslag till en konvention mellan de nordiska länderna angående upprätthållande av viss minimistandard rörande olika sociala förmåner.

Sveriges regering (socialdepartementet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Vid sammanträde med Nordiska socialpolitiska kommittén i Köbenhavn i januari 1968 diskuterades en av Sverige som koordinerande land framlagd promemoria beträffande den vidare handläggningen av rekommendationen. Kommittén kom därvid fram till att det för närvarande inte kan anses motiverat att ta upp frågan om utarbetande av en nordisk konvention angående upprätthållande av viss minimistandard rörande sociala förmåner.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Sveriges regering å samlliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 8/1967.

Vid utskottets behandling av saken har såsom sakkunniga deltagit kontorchef P. Juhl-Christensen, Danmark, departementsråd Ottar Lund, Norge, och rättschefen Gunnar Danielson, Sverige.

Av meddelandet och av vad i saken i övrigt upplysts framgår, att Nordiska socialpolitiska kommittén, som haft att behandla rekommendationen, konstaterat, att det för närvarande icke kan anses motiverat att ta upp frågan om utarbetande av en nordisk konvention angående viss minimistandard rörande sociala förmåner. Härvid omnämndes de av Europarådet och ILO utarbetade instrumenten om olika sociala förmåner, vilka alla tillförsäkrar de av instrumenten omfattade en hög social standard. Det ifrågasattes huruvida det finns anledning att i detta läge, med hänsyn till att de nordiska länderna ratificerat vissa av dessa europeiska överenskommelser, skapa en särskild standard för de nordiska länderna. Vidare anfördes att det torde stå klart att man i Norden alltid sökt tillförsäkra medborgarna så höga sociala förmåner som landets resurser tillåter.

Utskottets flertal delar här framförda synpunkter och konstaterar att det för närvarande icke finns anledning att söka få till stånd en nordisk minimistandard rörande sociala förmåner. Utskottet finner därför rekommendationen för rådets del slutbehandlad.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen nr 8/1967 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 4 mars 1969

Johannes Antonsson

Sigurður Bjarnason

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Tyyne Leivo-Larsson

Förman

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Juho Tenhiälä

Meddelande

om rekommendation nr 9/1967 angående komplettering av 1955 års konvention om social trygghet

(Övertämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att komplettera den nordiska konventionen av år 1955 om social trygghet med ett stadgande om att nytillkommande förmåner inom ländernas sociallagstiftning automatiskt utgår till medborgare från grannländerna vid stadigvarande vistelse i förmånslandet.

Danmarks regering (socialministeriet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Spørøsmålet er i efteråret 1968 optaget til behandling i det af Den nordiske socialpolitiske Komité nedsatte nordiske socialforsikringsudvalg i forbindelse med en almindelig gennemgang af den nordiske tryghedskonvention.

Meddelande

om rekommendation nr 10/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen om pensionsförsäkring

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna, att vidtaga åtgärder för att så långt möjligt samordna eller förenhetliga de nordiska ländernas lagstiftningar om pensionsförsäkring såvitt avser dels fråga om tillgodoräknande av rätt till tilläggspension vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat, dels fråga om slopande av karenstid för rätt till ålderspension vid flyttning till hemlandet, dels fråga om uttag av reducerad ålderspension i ett land och därefter uttag av full pension i annat land, dels ock i fråga om reduktion av ålderspension, när andra maken uppbär utländsk pension.

Danmarks regering (socialministeriet) meddelar den 18 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Der er opnået enighed mellem regeringerne om ændringer i den nordiske tryghedskonvention, hvorved der indføres en række bestemmelser om tillægspension, herunder om ligestilling mellem nordiske statsborgere med hensyn til optjening og udbetaling af tillægspension. Ændringsoverenskomsten kan forventes underskrevet i nær fremtid, og ændringerne skal have virkning fra den 1. januar 1969. De øvrige spørgsmål er i efteråret 1968 optaget til behandling i det af Den nordiske socialpolitiske Komité nedsatte nordiske socialforsikringsudvalg i forbindelse med en almindelig gennemgang af den nordiske tryghedskonvention.

Meddelande

om rekommendation nr 11/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen om sjukförsäkring

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna, att vidtaga åtgärder för att så långt möjligt samordna eller förenhetliga de nordiska ländernas lagstiftningar om sjukförsäkring såvitt avser dels fråga om sjukförsäkringens storlek och varaktighet, dels fråga om sjuktransportkostnader, dels fråga om sjukpenning vid vistelse utom landets gränser, dels ock fråga om bosättningsbegrepp och därmed försäkringstillhörighet.

Norges regering (Sosialdepartementet) meddelar den 19 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Det nordiske sosialforsikringsutvalg som er oppnevnt av Den nordiske sosialpolitiske komite, har tatt saken opp til behandling høsten 1968 i samband med en alminnelig gjennomgåelse av den nordiske konvensjon om sosial trygghet.

Meddelanden

om rekommendation nr 12/1967 angående utvidgat TV-samarbete

(Överlämnade av Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att

I. framlägga förslag till ett avsevärt utbyggt nordiskt TV-samarbete såväl med utgående från erfarenheterna av Nordvisionssamarbetet som med beaktande av de nya möjligheter den snabba tekniska utvecklingen kommer att erbjuda,

II. avlägsna hindren för en ökad sebarhet för TV-program mellan de nordiska länderna, särskilt i fråga om dessas gränstrakter, samt

III. verka för att möjliggöra att Island aktivt kan ta del i det nordiska TV-samarbetet.

Finlands regering (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Samarbetet mellan de fem nordiska länderna i form av Nordvisionen har under det senaste året vuxit, samtidigt som det fått nya former.

Under år 1968 har Nordvisionens »Code of Practice» slutförts, i vilken samarbetets former definieras. Nordvisionsmötet som sammankommer tre gånger om året är fortfarande ur koordinationssynpunkt sett viktigt. Ett viktigt utvecklingsmoment utgör det effektiverade samarbetet på Nordkalotten. Oy. Yleisradio Ab. har under två sexveckorsperioder haft en OB-buss i programarbete på Nordkalotten, denna OB-buss har även ställts till den svenska och norska televisionens förfogande.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 30 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

Et nordisk kontaktutvalg for radio- og TV-spørsmål ble oppnevnt av regjeringene våren 1968. Kontaktutvalget som har to medlemmer fra hvert

land er et rådgivende organ for regjeringene. Det har fått denne målsetting for sitt arbeid:

- a. behandle de spørsmål av teknisk, økonomisk, juridisk eller annen art som ikke blir dekket av det eksisterende samarbeid innen disse felt,
- b. særlig vurdere de internasjonale spørsmål som aktualiseres av den tekniske utvikling innen radio og fjernsyn,
- c. fremme utveksling av informasjoner om utredninger, planer og forslag som gjelder den videre utbygging av radio og fjernsyn i de enkelte land,
- d. for øvrig behandle de saker som blir forelagt det av regjeringene eller som det selv finner grunn til å ta opp.

Kontaktutvalget holdt sitt konstituerende møte i Oslo i juli dette år og sitt første ordinære møte 28. og 29. november samme år. Sekretariatet skal i de to første år ligge i Oslo, og skal siden gå på omgang mellom landene.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandena

Till kulturutskottet har hänvisats ett till rådets 17:e session av Norges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 12/1967 samt ett av Finlands regering avgivet meddelande om samma rekommendation.

I sakens handläggning i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark.

Av meddelandet från det koordinerande landets regering framgår, att ett nordiskt kontaktorgan för radio- och TV-spörsmål har tillsatts under år 1968. Kontaktutskottet har som uppgift att behandla samsarbetsfrågor, som inte berörs av det nordiska TV-samarbetet i övrigt, samt att taga ställning till internationella spörsmål, som aktualiseras av den tekniska utvecklingen. Vidare har utskottet som uppgift att främja strävandena till en ytterligare utbyggnad av radio- och TV-samarbetet och andra frågor, som regeringarna förelägger utskottet eller utskottet självt finner anledning att taga upp till behandling.

Finlands regering uppger i sitt meddelande, att samsarbetsformerna inom Nordvisionens ram under år 1968 närmare fastställts och att Finland, Norge och Sverige inlett TV-samarbete inom nordkalottområdet.

Utskottet uttrycker sin tillfredsställelse över att det nordiska TV-samarbetet under 1968 ytterligare utbyggts. Utskottet följer med intresse den fortsatta utvecklingen och föreslår,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Stockholm den 3 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Meddelande

om rekommendation nr 13/1967 angående gemensamma regler om förvärv av lösöre i god tro

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne på baggrund af de foreliggende betænkninger og det norske departementsudkast at søge gennemført ensartet nordisk lovgivning om erhvervelse af løsøre i god tro, der bortset fra tilfælde af tyveri, røveri eller voldelig tvang som udgangspunkt bygger på en almindelig ekstinktionsregel.

Nordisk Råd henstiller endvidere, såfremt helt ensartede regler ikke kan opnås i tilfælde af tyveri, røveri eller voldelig tvang, at lovforslagene affattes på en sådan måde, at man ved retsanvendelsen i videst muligt omfang kommer til det samme resultat.

Norges regering (Justisdepartementet) meddelar den 28 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

På möte mellom justisministrene i Stockholm oktober 1967 var det enighet om å søke gjennomført lovgivning på grunnlag av retningslinjene i Nordisk Råds rekommendasjon.

Ved nordiske departementsdrøftinger er det oppnådd enighet om hovedpunktene i et lovforslag som bygger på ekstinksjonsprinsippet. Fra svensk side kommer dette prinsipp til å følges fullt ut, mens det fra de øvrige lands side ventelig vil bli gjort unntak med hensyn til gjenstander som er bortkommet ved tjuveri, ran eller grov tvang og som ikke omsettes fra fast forretningssted med videre eller på offentlig auksjon.

Proposisjoner i emnet beregnes å ville bli lagt fram i løpet av høsten eller vinteren 1969--70.

Meddelande
om rekommendation nr 14/1967 angående nordiskt
forskarsamarbete

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att

I. framlägga förslag om avsevärt ökade medel för att underlätta och stimulera nordiskt samarbete mellan enskilda institutioner och forskare i Norden och utarbeta en plan för administreringen av sagda medel samt

II. avlägsna förekommande formella hinder för en livlig utbytes-, studie- rese- och kontaktverksamhet mellan nordiska forskare.

Finlands regering (undervisningsministeriet) meddelar den 16 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Undervisningsministeriet i Finland, som är koordinerande land i detta ärende, har anmodat Nordiska kulturkommissionen att inkomma med utlåtande i ärendet. Härvid hänvisas till Nordiska kulturkommissionens årsrapport under sektion I.¹ Den problematik, av vilken ärendet utgör en del, har också behandlats inom Nordek och Nordiska organisationskommittén. I detta sammanhang bör uppmärksamheten även fästas vid den nyss utkomna rapporten om Nordforsks framtid (*K. Stenstadvold: Langtidsplan for Nordforsk; Nordisk udredningsserie, 1968: 11*).

¹ Se s. 1706.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet**

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Finlands regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 14/1967.

Vid sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark.

Av meddelandet framgår, att frågan om ökat nordiskt forskarsamarbete har förelagts Nordiska kulturkommissionen för utredning. Spörsmålet har även behandlats inom Nordiska ämbetsmannakommittén och Nordforsk.

Enligt utskottets uppfattning bör det nordiska forskarsamarbetet ägnas uppmärksamhet vid den fortsatta beredningen av Nordiska ämbetsmannakommitténs rapport om ökat nordiskt ekonomiskt samarbete. Utskottet har mera ingående redogjort för sina synpunkter härvidlag i yttrandet över nämnda rapport och i betänkandet rörande sak A 119/k om nordiskt forskningssamarbete.

Utskottet önskar följa det fortsatta utredningsarbetet och föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Stockholm den 3 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Meddelande

om rekommendation nr 15/1967 angående införande av regel om betänketid i avtalslagen

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at undersøge behovet for og overveje indholdet af en beskyttelsesregel navnlig i de tilfælde, hvor aftale indgås eller bestilling afgives under den ene parts uanmodede henvendelse på den anden parts bopæl eller dermed ligestillet sted.

Danmarks regering (justitsministeriet) meddelar den 27 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Som tidigare meddelt blev der i juli 1967 nedsat et udvalg i Norge til at undersøge spørgsmålet. Et tilsvarende udvalg blev nedsat i Danmark i januar 1968, og fra finsk og svensk side er der i foråret 1968 udnævnt observatører.

Der har været afholdt et nordisk møde i november 1968, og nyt møde forventes afholdt i maj 1969. Udvalgenes arbejde kan formentlig afsluttes inden udgangen af 1969.

Meddelanden
om rekommendation nr 16/1967 angående nordiskt
fredskårssamarbete

(Överlämnade av Islands och Sveriges regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att S v e r i g e skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer regjeringene å utvikle et nært samarbeid om fredskorpsvirksomheten og utrede mulighetene for felles rekruttering og felles ledelse av de enkelte prosjekter.

I s l a n d s r e g e r i n g (utanrikisráðuneytið) meddelar den 30 december 1968:

Det har hittil ikke vært grunnlag for tiltak fra det offentliges side her i landet i anledning av rekommandasjon nr. 16/1967 om nordisk samarbeid om fredskorpsets virksomhet. Det vil imidlertid bli tatt hensyn til rekommandasjonens innhold for så vidt som de omtalte spørsmål kommer til ministeriets behandling.

S v e r i g e s r e g e r i n g (utrikesdepartementet) meddelar den 27 januari 1969 å *Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringars vägnar*:

Det nordiska samarbete i fredskårsärenden som redan förekommer har visat sig vara av värde för berörda administrerande instanser och därmed för fredskårernas insatser i underutvecklade länder. Under 1968 har tre möten hållits mellan företrädare för fredskårsadministrationen i Danmark, Norge, Finland och Sverige.

Vid mötena har utbytt informationer rörande de olika ländernas fredskårsverksamhet, aktuella projekt, framtidsplaner och rekryteringssituation. Vidare har man dryftat ländernas inställning till det internationella fredskårssekreteriatet (ISVS) och till fredskårsverksamhet inom ramen för Förenta Nationerna.

Inställningen till gemensam rekrytering av fredskårsdeltagare i de nordiska länderna kvarstår. Man är således enig om att hinder för den administrerande instansen i ett nordiskt land att rekrytera i grannländerna ej föreligger under förutsättning att samråd sker med motsvarande instans i det land där rekryteringen skall äga rum. Denna överenskommelse har under året tillämpats endast i begränsad omfattning. Det har t. ex. förekommit att hänvisningar till möjliga kandidater för fredskårstjänstgöring överlämnats till annat rekryterande land. Danmark har dock förutskickat behov av rekrytering på nordisk bas för ett projekt i Uganda.

Rörande nordisk rekrytering av fredskårsdeltagare till nordiska projekt har konstaterats att detta bör ske endast i sådana fall då expertanställd personal på samma utbildningsnivå som fredskårsdeltagarna ej finnes. Vidare bör fredskårsdeltagare från olika nordiska länder ha samma anställningsvillkor.

Beträffande gemensam ledning av fredskårsprojekt vare sig i Norden eller i mottagarländerna har tidigare konstaterats att sådan skulle vara föga ändamålsenlig med hänsyn till skillnader i vederbörande hemmainsansers förhållande till över- och sidoordnade nationella organ, administrativa rutiner, anställningsvillkor, skattebestämmelser m. m. Då det emellertid förekommer att två eller flera nordiska länder bedriver fredskårsverksamhet i samma land och då man fortfarande vill lämna möjligheten öppen att anställa nordiska fredskårister till nordiska projekt, man funnit det ändamålsenligt att söka närma anställningsvillkoren i de olika länderna till varandra. En utredning i frågan har därför efter biståndshefernas och styrelsens för Mellanfolkeligt Samvirke hörande igångsatts. En första genomgång har givits vid handen att skillnaden i nettoersättning mellan de olika ländernas fredskårsdeltagare är relativt liten. Det borde därför vara möjligt att uppnå en likartad ersättningsnivå under fälttjänstgöringen. Utredningsarbetet fortsätter.

Utöver dessa gemensamma överläggningar kan som exempel på det nära nordiska samarbetet på fredskårsverksamhetens område nämnas att under året har hållits tre arbetsseminarier rörande språkutbildningen vid fredskårskurser. Man har härvid diskuterat målsättningarna för språkutbildningen, material och metoder. Utbyte av lärare vid fredskårskurser har i ett flertal fall förekommit liksom studiebesök mellan länderna av ansvariga för fredskårsutbildning. Vidare kan nämnas att Danmark överväger att upprätta en kursgård för utbildning av fredskårsdeltagare till Östafrika från de övriga nordiska länderna.

Överläggningarna mellan de nordiska fredskårsförvaltande organen har således givits vid handen, att ett nyttigt samarbete redan pågår emellan, att rekrytering på nordisk bas visserligen för närvarande förekommer i liten utsträckning, men att behov av sådan rekrytering kan förutses och

att gemensam ledning av fredskårsprojekt, i betydelsen integrerad administration, framstår som föga ändamålsenlig, men att ett rikt utbyte av erfarenheter mellan de nordiska ländernas fredskårsadministration medverkar till en integration av den nordiska fredskårsverksamheten.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över meddelandena**

Til det økonomiske utvalg er henvist meldinger om rekommandasjon nr. 16/1967 til 17. sesjon fra Islands regjering og av Sveriges regjering på vegne av Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regjeringer.

Ved behandlingen i utvalget deltok foruten utvalgets medlemmer statsminister Baunsgaard, økonomiminister Nyboe Andersen og handelsminister Thomsen, Danmark, lantbruksminister Mieltunen og handelsminister Teir, Finland, statsråd Lyngstad og statsråd Willoch, Norge, samt statsminister Erlander, statsrådet Lange og statsrådet Wickman, Sverige.

Av meldingene fremgår at fredskorpsadministrasjonen i Danmark, Finland, Norge og Sverige har etablert et samarbeid gjennom møter der man drøfter og utveksler informasjoner vedrørende de forskjellige lands fredskorpsvirksomhet, aktuelle prosjekter, fremtidsplaner og rekrutterings-situasjonen. Når det gjelder spørsmålet om felles rekruttering er det enighet om at det ikke foreligger hindringer for at ett land rekrutterer deltakere i et annet land hvis dette skjer i samråd med vedkommende instans i rekrutteringslandet. Overenskomsten har imidlertid hittil fått begrenset anvendelse. Felles ledelse av fredskorpsprosjekter anses for lite hensiktsmessig på grunn av skilnader i vedkommende hjemmestansers forhold til over- og sideordnede nasjonale organer, administrativ rutine, ansettelsesvilkår, skattebestemmelser m. m. Man har imidlertid funnet det hensiktsmessig å søke å nærme ansettelsesvilkårene til hverandre og en utredning av disse spørsmål er satt i gang.

Utvalget noterer at et nært samarbeid pågår mellom administrasjonen av fredskorpene i de nordiske land og at det er enighet om at rekruttering til fredskorpene kan skje i nabolandene.

Utvalget går ut fra at det arbeid som er innledet når det gjelder harmonisering av ansettelsesvilkår for fredskorpsdeltakere vil kunne føre samarbeidet videre. Utvalget antar at det fra Nordisk Råds side ikke kan foretas ytterligere for oppfyllelse av rekommandasjonen, men vil anmode om at det i den årlige berettelse fra ministerkomiteén for samordning av hjelpen til utviklingsland, til sesjonen gis en redegjørelse for utviklingen i samarbeidet.

På bakgrunn av ovenstående innstiller utvalget,

at rådet tar meldingene til etterretning og anser saken som ferdigbehandlet for rådets verkommende.

Stockholm, 3. mars 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Allan Hernelius

Kuuno Honkonen

Förman

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihtniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

H. C. Toft

Meddelanden

om rekommendation nr 17/1967 angående befrielse för handikappade av tull m. m. vid motorfordonsköp

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka förutsättningarna för ett förenhälligande av bestämmelserna om befrielse för handikappade av tull- och andra avgifter vid anskaffande av motorfordon.

Danmarks regering (finansministeriet, departementet för told- och förbrugsavgifter) meddelar den 19 december 1968:

Der henvises til det af den danske regering (finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter) til 16. session afgivne notat¹ om de danske regler. Reglerne, der ikke siden er ændret, opfylder det fremsatte ønske om afgiftsfritagelse.

Finlands regering (finansministeriet) meddelar den 27 november 1968:

Finansministeriet hänvisar till meddelanden den 30 november och 7 december 1967 från finska regeringen¹.

I fråga om skatter som i Finland uppbärs för motorfordon behandlas som bäst en proposition om partiell återbäring av bilskatt till invalid, vars av rörelseskada förorsakad invaliditetsgrad är minst 40 procent, och för vilken anskaffningen av bil fyller ett väsentligt behov för att han skall kunna handha sin befattning eller sköta sitt arbete. Annars är stadgandena angående bilskatteåterbäring oförändrade.

Frågan om missförhållandena i omsättningsskattelagen behandlas vidare på kommitténivån. Fördragstullen för personbilar har fr. o. m. den 1 juli 1968 nedsatts till 6 procent och den allmänna tullen till 11 procent.

¹ Se Nordisk Rad, 16. sesj., s. 2070.

Norges regering (Finans- og tolldepartementet) meddelar den 2 januari 1969:

Sosialdepartementet oppnevnte den 9. mars 1968 et utvalg som skal utrede de problemer som knytter seg til funksjonshemmedes behov for eget motorkjøretøy og i hvilken utstrekning og på hvilken måte det bør gis stønad av offentlige midler til anskaffelse og drift av slike kjøretøyer. Utvalget skal herunder komme med forslag til organisasjon og administrasjon av stønadsordninger som måtte bli foreslått etablert og skal videre framlegge overslag over kostnadene.

Utvalget tar sikte på å legge fram sin innstilling på forsommeren 1969.

Sveriges regering (finansdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Någon ändring i förhållandena på detta område har inte skett sedan föregående meddelande lämnades.

Meddelanden

om rekommendation nr 18/1967 angående samarbete på den medicinska undervisningens område

(Överlämnade av Islands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att *S v e r i g e* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder för att samordna den medicinska utbildningen i de nordiska länderna samt möjliggöra en aktiv insats av universitet och högskolor samt deras medicinska fakulteter inom ramen för den härför inrättade Nordiska federationen för medicinsk undervisning.

I s l a n d s r e g e r i n g (Menntamálaráðuneytið) meddelar den 5 februari 1969:

Under hänvisning til og i tilknytning til meddelelse som den svenske regering (utbildningsdepartementet) har sendt på vegne av alle regeringene, vil ministeriet meddele at det i finansloven for 1969 fra islandsk side er bevilget kr. 43 000 til nordisk federasjon for medisinsk undervisning.

S v e r i g e s r e g e r i n g (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 *å samtliga regeringars vägnar*:

Nordiska federationen för medicinsk undervisning är ett kontaktorgan för olika instanser med anknytning till läkarutbildningen i de nordiska länderna. Federationen vill främja medicinsk undervisning, bl. a. genom att anordna konferenser och seminarier, genom att stimulera försöksverksamhet och forskning samt genom att etablera utomnordiska kontakter.

Verksamheten inleddes 1967 med ett bidrag om 22 000 danska kronor från Nordiska kulturfonden. Efter tillstyrkan av Nordiska kulturkommissionens sektion I, som på uppdrag av regeringarna utrett frågan om federationens ställning, beviljade kulturfonden bidrag även för 1968 om 60 000

danska kronor. Efter förslag av sektion I, som anser federationens verksamhet vara värdefull, har kulturkommissionen hemställt hos regeringarna om att medel för denna beräknas i respektive lands budget från och med verksamhetsåret 1969.

Meddelande

om rekommendation nr 19/1967 angående högre utbildning av sjuksköterskor

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka förutsättningarna för en sannordisk högre utbildning av sjuksköterskor.

Norges regering (Sosialdepartementet) meddelar den 23 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Utvalget som i henhold til Nordisk Råds rekommandasjon nr. 19/1967 skal undersøke forutsetningene for en sannordisk høyere utdanning av sykepleiere hadde sitt første møte i Oslo den 25. oktober 1968.

Utvalget antar å kunne avslutte sitt arbeid i løpet av 1969.

TILLÄGG

**Overenskomst mellem Danmark,
Finland, Norge og Sverige om fælles
nordisk arbejdsmarked for
sygeplejersker¹**

De kontraherende stater
som tidligere har truffet overens-
komst om et fælles nordisk arbejds-
marked,

som finder, at muligheden for fri
udveksling af sygeplejersker mellem
de nordiske stater kan blive til gavn
for den medicinske og sociale udvik-
ling i disse stater,

som finder, at uddannelsen af sy-
geplejersker stort set er ligeværdig
i de respektive stater,

som vil søge at opnå en så ensartet
uddannelse og lovgivning som muligt
i spørgsmål om medicinsk personale,
er blevet enige om følgende:

Artikel 1.

Den, som har offentlig godkendel-
se som sygeplejerske i en af de kon-
traherende stater, skal have adgang
til under de i overenskomsten givne
forudsætninger at udøve virksomhed
som sygeplejerske og opnå godken-
delse som sådan i enhver af de øvri-
ge kontraherende stater.

Artikel 2.

Sygeplejersker fra Finland, som
søger godkendelse i en anden kontra-
herende stat, må — hvis det kræves
— godtgøre at have tilfredsstillende
kendskab til andet nordisk sprog.

**Sopimus Suomen, Norjan, Ruotsin
ja Tanskan välillä sairaanhoitajien
yhteispohjoismaisista työmark-
kinoista¹**

Sopimusvaltiot,
jotka aikaisemmin ovat tehneet so-
pimuksen yhteispohjoismaisista työ-
markkinoista,

jotka katsovat, että mahdollisuus
sairaanhoitajien vapaaseen siirtymi-
seen Pohjoismaasta toiseen voi koi-
tua hyödyksi näiden valtioiden lää-
ketieteelliselle ja sosiaaliselle kehi-
tykselle,

jotka pitävät sairaanhoitajien kou-
lutusta asianomaisissa valtioissa
suurin piirtein samanarvoisena, ja

joiden pyrkimyksenä on saada
aikaan mahdollisimman yhtenäinen
lääkintäalan henkilökunnan koulu-
tus ja sitä koskeva lainsäädäntö,
ovat sopineet seuraavasta:

1 artikla.

Sillä, joka on hyväksytty sairaan-
hoitajaksi jossakin sopimusvaltios-
sa, on oikeus tässä sopimuksessa mai-
nituin edellytyksin toimia sairaan-
hoitajana ja tulla hyväksytyksi sel-
laiseksi kaikissa muissa sopimusval-
tioissa.

2 artikla.

Suomessa sairaanhoitajana toimi-
maan oikeutettu henkilö, joka hakee
oikeutta toimia sairaanhoitajana toi-
sessa sopimusvaltiossa, osoittakoon
— jos niin vaaditaan — omaavansa
toisen pohjoismaisen kielen tyydyt-
tävän taidon.

¹ *Överenskomsten hänför sig till rek. nr 15/1958 som är slutbehandlad (se Nordiska rådet, 10: sess., s. 1098—1102).*

Överenskomst mellom Norge, Danmark, Finland og Sverige om felles nordisk arbeidsmarked for sykepleiere¹

De kontraherende stater
som tidligere har truffet overenskomst om et felles nordisk arbeidsmarked,

som finner at muligheten for fri utveksling av sykepleiere mellom de nordiske stater kan bli til gagn for den medisinske og sosiale utvikling i disse stater,

som finner at utdanningen av sykepleiere stort sett er likeverdig i de respektive stater,

som vil søke å oppnå en så ensartet utdanning og lovgivning som mulig i spørsmål om medisinsk personell, er blitt enige om følgende:

Artikkel 1.

Den som har offentlig godkjenning som sykepleier i en av de kontraherende stater, skal ha adgang til under de i overenskomsten gitte forutsetninger å utøve virksomhet som sykepleier og oppnå godkjenning som sådan i enhver av de øvrige kontraherende stater.

Artikkel 2.

Sykepleier fra Finland som søker godkjenning i annen kontraherende stat, må — om det kreves — godtgjøre å ha tilfredsstillende kjennskap til annet nordisk språk.

Överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge om gemensam nordisk arbetsmarknad för sjuksköterskor¹

De fördragsslutande staterna
som tidigare träffat överenskommelse om en gemensam nordisk arbetsmarknad,

som anser att möjligheten till fritt utbyte av sjuksköterskor mellan de nordiska staterna kan bli till gagn för den medicinska och sociala utvecklingen i dessa stater,

som anser att utbildningen av sjuksköterskor är i stort sett likvärdig i respektive stater,

som vill eftersträva en så enhetlig utbildning och lagstiftning som möjligt i fråga om medicinsk personal, har enats om följande:

Artikel 1.

Den som vunnit godkännande som sjuksköterska i en av de fördragsslutande staterna skall äga rätt att under de i denna överenskommelse angivna förutsättningarna arbeta som sjuksköterska och bli godkänd som sådan i envar av de övriga fördragsslutande staterna.

Artikel 2.

Sjuksköterska från Finland som ansöker om godkännande i annan fördragsslutande stat, skall — om så kräves — styrka sig äga tillfredsställande kunskaper i annat nordiskt språk.

Sygeplejersker fra en anden kontraherende stat, som søger godkendelse i Finland, må — hvis det kræves — godtgøre at have tilfredsstillende kendskab til det finske sprog.

Artikel 3.

Sygeplejersker i en kontraherende stat, som ønsker at udøve virksomhed i en anden kontraherende stat, må over for den centrale sundhedsmyndighed i sidstnævnte stat godtgøre at opfylde de i artikel 1—2 givne vilkår.

Godkendelse som sygeplejerske skal gives ansøgere, som opfylder de ovenfor nævnte vilkår, medmindre der foreligger omstændigheder, som kan medføre tilbagekaldelse af godkendelsen.

De centrale sundhedsmyndigheder i de kontraherende stater skal gensidig underrette hinanden om meddelte godkendelser af sygeplejersker, som tidligere er godkendt i en anden kontraherende stat.

Artikel 4.

Er en godkendelse blevet tilbagekaldt af den stat, som oprindeligt meddelte den, bør den af en anden kontraherende stat senere meddelte godkendelse tilbagekaldes. I øvrigt kan den senere godkendelse kun tilbagekaldes efter gældende regler i den stat, som har meddelt den, dog under hensyntagen til, om der i en anden tilsluttet stat er begået lovbrud eller er vist uduelighed ved udøvelsen af virksomheden, eller om det på anden måde har vist sig, at vedkommende sygeplejerske er ude af stand til at udføre sin gerning forsvarligt.

De centrale sundhedsmyndigheder i de kontraherende stater skal gensidig underrette hinanden om tilbagekaldelse af godkendelser af sygeplejersker, som også er godkendt i en anden kontraherende stat.

Muussa sopimusvaltiossa sairaanhoitajana toimimaan oikeutettu henkilö, joka hakee oikeutta toimia sairaanhoitajana Suomessa, osoittakoon — jos niin vaaditaan — omaavansa suomen kielen tyydyttävän taidon.

3 artikla.

Sopimusvaltion sairaanhoitajan, joka haluaa työskennellä toisessa sopimusvaltiossa, tulee esittää viimeksi mainitun valtion lääkintäalan keskusviranomaiselle todistus siitä, että hän täyttää 1 ja 2 artiklan asettamat ehdot.

Sairaanhoitajaksi on hyväksyttävä sellainen hakija, joka täyttää edellämainitut ehdot, ellei ole olemassa olosuhteita, jotka voivat aiheuttaa hyväksymisen peruutuksen.

Sopimusvaltioitten lääkintäalan keskusviranomaisten on vastavuoroisesti ilmoitettava toisilleen sellaisen sairaanhoitajan hyväksymisestä, joka jo aikaisemmin on oikeutettu toimimaan sairaanhoitajana toisessa sopimusvaltiossa.

4 artikla.

Jos hyväksymisen peruuttaa se valtio, joka alunperin on hyväksymisen ilmoittanut, toisen sopimusvaltion on peruutettava myöhemmin ilmoitettu hyväksymisensä. Muuten voidaan myöhempi hyväksyminen peruuttaa vain sen valtion voimassaolevien säännösten mukaan, joka on sen antanut, kuitenkin niin, että otetaan huomioon toisessa sopimusvaltiossa tehty rikos tai osoitettu taitamattomuus sairaanhoitajan toiminnan harjoittamisessa tai mikäli muulla tavoin on osoittautunut, ettei asianomainen sairaanhoitaja kykene suorittamaan tehtävänsä.

Sopimusvaltioiden lääkintäalan keskusviranomaisten on vastavuoroisesti ilmoitettava toisilleen sellaisen sairaanhoitajan hyväksymisen peruutuksesta, joka on hyväksytty myös toisessa sopimusvaltiossa.

Sykepleier fra annen kontraherende stat som søker godkjenning i Finland, må — om det kreves — godtgjøre å ha tilfredsstillende kjennskap til det finske språk.

Artikkel 3.

Sykepleier i kontraherende stat som ønsker å utøve sin virksomhet i en annen kontraherende stat, må overfor den sentrale medisinalmyndighet i sistnevnte stat godtgjøre å oppfylle de i artikkel 1—2 gitte vilkår.

Godkjenning som sykepleier skal gis søkere som oppfyller de ovenfor nevnte vilkår, med mindre det foreligger omstendigheter som kan medføre tilbakekalling av godkjenning.

De sentrale medisinalmyndigheter i de kontraherende stater skal gjensidig underrette hverandre om meddelt godkjenning av sykepleiere som tidligere er godkjent i annen kontraherende stat.

Artikkel 4.

Er en godkjenning blitt tilbakekalt av den stat som opprinnelig meddelte den, bør den av annen kontraherende stat senere meddelt godkjenning tilbakekalles. For øvrig må den senere godkjenning bare tilbakekalles etter gjeldende regler i den stat som meddelte den, dog under hensyntagen til om det i annen tilsluttet stat er begått lovbrudd eller er vist usikkerhet ved utøvelsen av virksomheten, eller om det på annen måte har vist seg at vedkommende sykepleier er ute av stand til å utføre sin gjerning forsvarlig.

De sentrale medisinalmyndigheter i de kontraherende stater skal gjensidig underrette hverandre om tilbakekalling av godkjenning av sykepleier som også er godkjent i annen kontraherende stat.

Sjukskoterska från annan fördragsslutande stat, som ansöker om godkännande i Finland, skall — om så kräves — styrka sig äga tillfredsställande kunskaper i finska språket.

Artikel 3.

Sjukskoterska i fördragsslutande stat, som önskar arbeta i annan fördragsslutande stat, skall inför den centrala medicinalmyndigheten i sistnämnda stat styrka sig uppfylla villkoren i artiklarna 1 och 2.

Godkännande som sjukskoterska skall meddelas sökande, som uppfyller nyssnämnda villkor, därest det icke föreligger omständigheter, som kan medföra återkallande av godkännandet.

De centrala medicinalmyndigheterna i de fördragsslutande staterna skall ömsesidigt underrätta varandra om meddelat godkännande av sjukskoterska, som tidigare är godkänd i annan fördragsslutande stat.

Artikel 4.

Har godkännande återkallats av den stat, som ursprungligen meddelade detsamma, bör av annan fördragsslutande stat senare meddelat godkännande återkallas. I övrigt må ett senare godkännande endast återkallas i enlighet med gällande bestämmelser i den stat som meddelat detsamma, dock att hänsyn må tagas till i annan fördragsslutande stat begånget brott eller ådagalagd oskicklighet vid utövning av arbetet, eller om det på annat sätt har visat sig att ifrågavarande sjukskoterska icke kan utföra sin uppgift.

De centrala medicinalmyndigheterna i de fördragsslutande staterna skall ömsesidigt underrätta varandra om återkallande av godkännande av sjukskoterska som även godkänts i annan fördragsslutande stat.

Artikel 5.

En sygeplejerske, som er godkendt i overensstemmelse med denne overenskomst, bør i princippet være berettiget til at søge og opnå stilling som sygeplejerske i en anden kontraherende stat uanset, at ansøgeren ikke er statsborger i denne stat.

Tjeneste som sygeplejerske i en af de kontraherende stater bør ved besættelse af en stilling som sygeplejerske i en anden kontraherende stat ligestilles med tilsvarende tjeneste udført i sidstnævnte stat.

Artikel 6.

En sygeplejerske i en kontraherende stat, som har fået ansættelse i stilling som sygeplejerske i en anden kontraherende stat, bør i princippet være ligestillet med sygeplejersker i sidstnævnte stat, for så vidt angår ret til løn og pension samt øvrige med stillingen forbundne rettigheder.

Artikel 7.

Enhver af de kontraherende stater skal efter undertegnelsen af denne overenskomst — i den udstrækning det er muligt — gennemføre ændringer i gældende interne bestemmelser i overensstemmelse med de i artikel 5—6 angivne principper, for så vidt angår statslige civile stillinger, og medvirke til, at disse principper finder tilsvarende anvendelse også i ikke-statslige stillinger.

Artikel 8.

De centrale sundhedsmyndigheder i de kontraherende stater bør følge udviklingen på arbejdsmarkedet for sygeplejersker i de respektive stater, og dersom særlige foranstaltninger findes påkrævet give meddelelse herom til den kommission, som er nedsat i henhold til artikel 5 i overenskomsten af 22. maj 1954 om fælles arbejdsmarked.

De centrale sundhedsmyndigheder bør til stadighed give hinanden de

5 artikla.

Sairaanhoitaja, joka on hyväksytty tämän sopimuksen määräysten mukaisesti, on periaatteessa oikeutettu hakemaan ja saamaan sairaanhoitajan toimen toisessa sopimusvaltiossa sen estämättä, ettei hakija ole tämän valtion kansalainen.

Toimiminen sairaanhoitajana josakin sopimusvaltiossa on toisessa sopimusvaltiossa, jossa toiminta jatkuu, rinnastettava vastaavanlaiseen toimintaan viimeksi mainitussa valtiossa.

6 artikla.

Sopimusvaltion sairaanhoitajaa, joka on saanut toimen toisessa sopimusvaltiossa, on palkan ja eläkkeen sekä muiden toimeen liittyvien etujen osalta pidettävä periaatteessa yhdenvertaisena viimeksi mainitun valtion sairaanhoitajan kanssa.

7 artikla.

Jokaisen sopimusvaltion on allekirjoitettuaan tämän sopimuksen mahdollisuuksiensa mukaan muutettava voimassa olevia sisäisiä määräyksiään valtion virkojen osalta 5—6 artiklassa mainittujen periaatteiden mukaisesti sekä myötävaikutettava näiden periaatteiden soveltamiseksi myös muihin kuin valtion virkoihin.

8 artikla.

Sopimusvaltioiden lääkintäalan keskusviranomaisten tulee seurata sairaanhoitajien työmarkkinoiden kehitystä näissä valtioissa, ja milloin aihetta erityisiin toimenpiteisiin ilmenee, tehdä siitä ilmoitus yhteisistä työmarkkinoista 22 päivänä toukokuuta 1954 tehdyn sopimuksen 5 artiklan mukaisesti asetetulle toimikunnalle.

Lääkintäalan keskusviranomais-
ten tulee jatkuvasti toimittaa toisil-

Artikkel 5.

Sykepleier som er godkjent i samsvar med denne overenskomst, bør i prinsippet være berettiget til å søke og å få stilling som sykepleier i annen kontraherende stat uten hinder av at søkeren ikke er statsborger i denne stat.

Tjenestegjøring som sykepleier i en av de kontraherende stater bør i annen kontraherende stat, hvori tjenestegjøringen fortsetter, likestilles med tilsvarende tjeneste utført i sistnevnte stat.

Artikkel 6.

Sykepleier i kontraherende stat som har fått tjeneste i annen kontraherende stat, bør i prinsippet være likestillet med sykepleier i sistnevnte stat for så vidt angår rett til lønn og pensjon samt øvrige med tjenesten forbundne rettigheter.

Artikkel 7.

Enhver av de kontraherende stater skal etter undertegningen av denne overenskomst — i den utstrekning det er mulig — gjennomføre endringer i gjeldende interne bestemmelser i samsvar med de i artikkel 5—6 angitte prinsipper for så vidt angår statlig sivil tjeneste, og medvirke til at disse prinsipper får tillempet anvendelse også i ikke-statlig tjeneste.

Artikkel 8.

De sentrale medisinalmyndigheter i de kontraherende stater bør følge utviklingen på arbeidsmarkedet for sykepleiere i de respektive stater og dersom særskilte tiltak finnes påkrevet, gi melding herom til den kommisjon som er nedsatt i henhold til artikkel 5 i overenskomsten av 22. mai 1954 om felles arbeidsmarked.

De sentrale medisinalmyndigheter bør gi hverandre fortløpende oppga-

Artikel 5.

Sjukskøterska, som har godkants i enlighet med bestemmelsena i denna överenskommelse, bör i princip vara berättigad att söka och erhålla anställning som sjukskøterska i annan fördragsslutande stat utan hinder av att sökanden icke är medborgare i denna stat.

Tjänstgöring som sjukskøterska i någon av de fördragsslutande staterna hör i annan fördragsslutande stat, där tjänstgöringen fortsätter, tillmätas samma värde som motsvarande tjänstgöring i sistnämnda stat.

Artikel 6.

Sjukskøterska i fördragsslutande stat, som erhållit tjänst i annan fördragsslutande stat, bör i princip vara likställd med sjukskøterska i sistnämnda stat såvitt angår rätt till lön och pension samt övriga med tjänsten förenade förmåner.

Artikel 7.

Envar av de fördragsslutande staterna skall efter undertecknandet av denna överenskommelse — i den mån så befinnes möjligt — genomföra ändringar i gällande interna bestämmelser i överensstämmelse med de i artiklarna 5 och 6 angivna principerna såvitt angår statliga civila tjänster ävensom medverka till att dessa principer vinner tillämpning jämväl i icke-statliga tjänster.

Artikel 8.

De centrala medicinalmyndigheterna i de fördragsslutande staterna bör följa utvecklingen på arbetsmarknaden för sjukskøterskor i respektive stater, och då särskilda åtgärder finns påkallade göra anmälan därom till den enligt artikel 5 i överenskommelsen den 22 maj 1954 om gemensam arbetsmarknad tillsatta kommissionen.

De centrala medicinalmyndigheterna bör fortløpende lämna varand-

meddelelser og oplysninger, som er af betydning for bedømmelsen af udviklingen på arbejdsmarkedet for sygeplejersker i de kontraherende stater.

Artikel 9.

Den, som har godkendelse som sygeplejerske i en af de kontraherende stater, skal have adgang til at gennemgå uddannelse som sundhedsplejerske i en anden kontraherende stat.

Artikel 10.

Efter forhandling skal Island kunne tilslutte sig denne overenskomst.

Artikel 11.

Denne overenskomst skal ratificeres, og ratifikationsdokumenterne deponeres i det norske udenrigsministeriums arkiv.

Overenskomsten træder i kraft 3 måneder efter, at samtlige ratifikationsdokumenter er deponeret.

Enhver af de kontraherende stater kan opsigte overenskomsten med et varsel på 6 måneder til ophør den 1. juli eller den 1. januar.

Enhver af de kontraherende stater kan med øjeblikkelig virkning sætte overenskomsten ud af kraft i forhold til en eller flere af de øvrige kontraherende stater i tilfælde af krig eller krigsfare, eller når andre særlige nationale eller internationale forhold gør det nødvendigt. Vedkommende staters regeringer skal straks underrettes om beslutningen.

Til bekræftelse af foranstående har undertegnede, som er behørigt bemyndiget dertil, undertegnet denne overenskomst og forsynet den med deres segl.

Udfærdiget i Oslo, den 5. december 1968 i et eksemplar på dansk,

leen tietoja ja ilmoituksia, jotka ovat tarpeen sairaanhoitajien työmarkkinoiden kehityksen arvioimiseksi sopimusvaltioissa.

9 artikla.

Sairaanhoitajaksi jossakin sopimusvaltiossa hyväksytty on oikeutettu suorittamaan terveyssisaren tutkinnon toisessa sopimusvaltiossa.

10 artikla.

Islanti voi neuvottelujen jälkeen liittyä tähän sopimukseen.

11 artikla.

Tämä sopimus on ratifioitava ja ratifioimiskirjat tallettava Norjan ulkoasiaindepartementtiin.

Sopimus tulee voimaan kolmen kuukauden kuluttua sen jälkeen, kun kaikkien osapuolten ratifioimiskirjat on talletettu.

Kukin sopimusvaltio voi irtisanoa sopimuksen voimassaolon päätyväksi kuuden kuukauden irtisanomisajalla joko 1 päivänä heinäkuuta tai 1 päivänä tammikuuta.

Kukin sopimusvaltio voi välittömästi lakkauttaa sopimuksen voimassaolon yhden tai useamman sopimusvaltion osalta sodan tai sodan vaaran tahi muiden erityisten kansallisten tai kansainvälisten syiden silä vaatiessa. Asianomaisten valtioiden hallituksille on välittömästi ilmoitettava päätöksestä.

Edellä olevan vakuudeksi ovat allekirjoittaneet asianmukaisesti siihen valtuutettuina allekirjoittaneet tämän sopimuksen ja varustaneet sen sineteillään.

Tehty Oslolla 5 päivänä joulukuuta 1968 yhtenä kappaleena suo-

ver og opplysninger som er av betydning for bedømmelsen av utviklingen på arbeidsmarkedet for sykepleiere i de kontraherende stater.

Artikkel 9.

Den som har godkjenning som sykepleier i en av de kontraherende stater, skal ha adgang til å gjennomgå helsesøsterutdanning i annen kontraherende stat.

Artikkel 10.

Etter forhandlinger skal Island kunne slutte seg til denne overenskomst.

Artikkel 11.

Denne overenskomst skal ratifiseres og ratifikasjonsdokumentene deponeres i det norske utenriksdepartement.

Overenskomsten trer i kraft 3 måneder etter at samtlige parter ratifikasjonsdokumenter er deponert.

Enhver av de kontraherende stater kan oppsi overenskomsten med en oppsigelsestid på seks måneder til opphør den 1. juli eller den 1. januar.

Enhver av de kontraherende stater kan med øyeblikkelig virkning sette overenskomsten ut av kraft i forhold til en eller flere av de øvrige kontraherende stater i tilfelle av krig eller krigsfare eller når andre særskilte nasjonale eller internasjonale forhold gjør det nødvendig. Vedkommende staters regjeringer skal straks underrettes om beslutningen.

Til bekreftelse av foranstående har undertegnede som er behørig bemyndiget dertil, undertegnet denne overenskomst og forsynt den med sine segl.

Utferdiget i Oslo den 5. desember 1968 i ett eksemplar på norsk, dansk,

ra oppgifter och upplysningar, som är av betydelse för bedömningen av utvecklingen på arbetsmarknaden för sjuksköterskor i de fördragsslutande staterna.

Artikel 9.

Den som godkänts som sjuksköterska i en av de fördragsslutande staterna, skall äga rätt att genomgå utbildning till distriktsköterska i annan fördragsslutande stat.

Artikel 10.

Efter förhandlingar må Island kunna ansluta sig till denna överenskommelse.

Artikel 11.

Denna överenskommelse skall ratificeras och ratifikationshandlingarna deponeras i det norska utrikesdepartementet.

Överenskommelsen träder i kraft tre månader efter det att samtliga ratifikationshandlingar deponerats.

Envar av de fördragsslutande staterna kan uppsäga överenskommelsen med en uppsägningstid av sex månader att upphöra den 1 juli eller den 1 januari.

Envar av de fördragsslutande staterna kan med omedelbar verkan sätta överenskommelsen ur kraft i förhållande till en eller flera av de övriga fördragsslutande staterna i händelse av krig eller krigs fara eller när andra särskilda nationella eller internationella förhållanden gör det nödvändigt. Berörda staters regeringar skall omedelbart underrättas om beslutet.

Till bekräftelse härav har undertecknade, som är därtill behöriga, undertecknat denna överenskommelse och försett densamma med sina sigill.

Som skedde i Oslo den 5 december 1968 i ett exemplar på svenska,

finsk, norsk og svensk, som alle har
ens gyldighed.

Det norske udenrigsministerium
vil oversende bekræftede afskrifter
heraf til de øvrige kontraherende
stateres regeringer.

Oslo, den 5. december 1968

E. Ad. Knuth

men-, norjan-, ruotsin- ja tanskan-
kielellä, jotka kaikki ovat yhtä to-
distusvoimaiset.

Norjan ulkoasiaindepartementti
luovuttaa tästä oikeaksi todistetut
jäljennökset muiden sopimusvaltioi-
den hallituksille.

Oslossa pvä 5. joulukuuta 1968

Pintti Suomela

finsk og svensk, som alle har lik gyldighet.

danska, finska och norska språken, vilka alla äger lika giltighet.

Det norske Utenriksdepartement vil oversende bekræftede avskrifter herav til de øvrige kontraherende staters regjeringer.

Det norska utrikesdepartementet skall överlämna bestyrkta avskrifter därav till övriga fördragsslutande staters regeringar.

Oslo, 5 desember 1968

Oslo den 5 december 1968

John Lyng

R. Hichens-Bergström

Meddelande

om rekommendation nr 20/1967 angående samnordiskt utnyttjande av vetenskaplig specialapparatur

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att *F i n l a n d* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder i syfte att möjliggöra ett effektivt samnordiskt utnyttjande av dyrbar, specialiserad apparatur och utrustning för forskning.

F i n l a n d s regering (undervisningsministeriet) meddelar den 16 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Undervisningsministeriet i Finland, som är koordinerande land i detta ärende, hade anmodat Nordiska kulturkommissionen att inkomma med utlåtande i ärendet. Sedermera har kommissionen, enligt beslut vid dess plenarmöte den 30 september—2 oktober 1968, direkt till regeringarna i de nordiska länderna överlämnat en skrivelse från sektion I av kommissionen rörande registrering av utrustning för forskning och inbördes information i samband därmed. Skrivelsen innehåller följande slutsatser:

Da en løsning af registrerings- og informationsproblemet er en forudsætning for en planmæssig samnordisk udnyttelse af udrustning for forskning, skal Nordisk Kulturkommissions sektion I under herved henstille til regeringerne i de nordiske lande,

at de lande, som endnu ikke har etableret registrering på området, tilvejebringer løbende registrering,

at de respektive nationale registreringsorganer udveksler registreringer, samt at hvert enkelt lands registreringsorgan afgør, om og hvordan videre bekendtgørelse skal ske,

at det næppe er muligt eller praktisk at udforme generelle regler eller retningslinier for fælles udnyttelse, men at man ved anskaffelse af apparatur til en værdi af mindst 1 million kroner eller meget specielt apparatur, er

opmærksom på muligheden for udnyttelse eller samordning, ikke blot nationalt, men også på nordisk basis.

Herudover skal man fremholde,

at sektionen som også tidligere understreget, tillægger muligheden for hurtigt virkende rejsebevillinger betydning, og at der efter det for sektionen oplyste er gjort væsentlige fremskridt på området.

Det kan således nævnes, at udgifter til rejser i forbindelse med uddannelse af forskere i Sverige skal bestrides af institutionernes bevillinger til materiel. Indenrigs- og internordiske rejser skal i så henseende være ligestillede.

Härvid hänvisas också till Nordiska kulturkommissionens årsrapport (under sektion I).¹

Regeringarna överväger ärendet för närvarande.

¹ Se s. 1706.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet**

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Finlands regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 20/1967.

Vid sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark.

Meddelandet ger vid handen, att Nordiska kulturkommissionen, som anmodats avge yttrande i saken, i skrivelse till regeringarna i de nordiska länderna föreslagit registrering av utrustning för forskning samt inbördes information om dylik apparatur. I förslaget rekommenderas information särskilt beträffande apparatur till ett värde av minst 1 miljon danska kronor. Utskottet finner den av Nordiska kulturkommissionen föreslagna registreringen av nationell apparatur bereda möjligheter för ett planmässigt samnordiskt utnyttjande av forskningsutrustning och uttrycker önskemålet, att regeringarna med det snaraste måtte förverkliga de i skrivelsen framförda önskemålen. Hänvisande härtill får utskottet föreslå,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Stockholm den 3 mars 1969

<i>K. B. Andersen</i>	<i>Georg Backlund</i>	<i>Per Bergman</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Niels Eriksen</i>	<i>Olav Hordvik</i>
<i>Ólafur Jóhannesson</i>	<i>Håkon Johnsen</i>	<i>Daqmar Renmark</i>
Förman		
<i>Berte Rognerud</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg</i>	<i>Sylvi Siltanen</i>

Meddelanden

om rekommendation nr 21/1967 angående samarbete beträffande beskattningens utformning

(Överlämnade av Danmarks, Finlands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att gemensamt låta företaga en vetenskaplig studie av de grundläggande värderingar som bildar underlag för fördelningen av skattebördan mellan olika grupper i samhället och för valet mellan olika sätt för skatternas uttagande,

II. att åstadkomma en förbättrad information och fastare organiserad kontakt mellan länderna rörande planerade och pågående utredningar på skatteområdet, genomförda lagändringar m. m.

Danmarks regering (finansministeriet, skattedepartementet) meddelar den 4 december 1968:

Vedrørende den heromhandlede rekommandation kan man henholde sig til det i meddelelse herfra af 21. november 1967 udtalte.¹

Finlands regering (finansministeriet) meddelar den 27 november 1968:

Från Finlands sida hänvisas till vad på Danmarks regerings vägnar senast framställts på alla regeringars vägnar.¹ Uppskjutande av en vidare behandling av även denna rekommendation kunde motiveras med tanke på grundandet av ett nordiskt skattevetenskapligt forskningsråd.

I detta sammanhang är det skäl att ytterligare hänvisa till att rubriceringen av rekommendation nr 24/1968 åtminstone preliminärt torde ha planerats bli lika som rubriceringen av denna rekommendation, vilket kan leda till missförstånd.

Meddelande

om rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen

(Överlämnat av Norges regering)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer regjeringene

a. å fortsatt støtte opp om bestrebelsene for å nå fram til en bred europeisk markedsløsning og samarbeide nærest mulig under forberedelsene til og under eventuelle forhandlinger herom,

b. å legge særlig vekt, uansett de enkelte nordiske lands tilknytningsform, på å bevare det frie nordiske marked som er oppnådd gjennom EFTA og å bevare mulighetene for fortsatt å utvikle det nordiske samarbeid innenfor markedskonstellasjoner,

c. å holde Nordisk Råd eller dets organer løpende informert om utviklingen i markedssituasjonen.

N o r g e s r e g e r i n g (Departementet for handel og skipsfart) meddelar den 22 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

En viser til brev av 8. januar 1969 med bilag fra den nordiske ministerkomité for økonomisk samarbeid til Nordisk Råds presidium og rådets økonomiske utvalg (*se C 5/e s. 1764*).

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e, tilläggsförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233 TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(Se Sak A 233 T/e, A 233 TÄ/e: Bilaga)

Meddelande

om rekommendation nr 24/1967 angående vidgat nordiskt konsulärt samarbete

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer regjeringene å undersøke mulighetene for et system med felles konsulære representanter og som et første skritt, å innlede forsøksvirksomhet med et felles turistkonsulat.

Norges regering (Utenriksdepartementet) meddelar den 21 februari 1969:

Som koordinerende land for dette spørsmål avga Norge en melding av 24. januar 1968¹ til Nordisk Råds møte i Oslo i februar 1968. Saken ble imidlertid ikke tatt opp til behandling, og rekommandasjonen ble ikke avskrevet.

Da det i det forløpne år ikke er skjedd noe som skulle tilsi endring av konklusjonene i ovennevnte melding, har det ikke vært grunnlag for å utarbeide noen ny melding til årets møte i Nordisk Råd.

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 2086.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över meddelandet

Til det økonomiske utvalg er henvist meldinger om rekommandasjon nr. 24/1967 til 17. sesjon fra Norges regjering på vegne av samtlige regjeringer.

Ved behandlingen i utvalget deltok foruten utvalgets medlemmer statsminister Baunsgaard, økonomiminister Nyboe Andersen og handelsminister Thomsen, Danmark, lantbruksminister Mieltunen og handelsminister Teir, Finland, statsråd Lyngstad og statsråd Willoch, Norge, samt statsminister Erlander, statsrådet Lange og statsrådet Wickman, Sverige.

I meldingen er det vist til den redegjørelse som ble gitt til rådets forrige sesjon. I meldingen til 16. sesjon blev det redegjort for de drøftinger som har funnet sted mellom representanter for utenriksdepartementene i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige og som førte fram til likelydende instruksjer til de nordiske utenriksstasjoner, hvor stasjonene pålegges å yte bistand til statsborgere fra andre nordiske land på steder hvor vedkommende land ikke selv er representert eller hvor ferier eller ledighet gjør bistand fra annet nordisk lands stasjon ønskelig. Instruksjen har senere fått et tillegg om konsulært samarbeid på skipsfartens område hvoretter det bl. a. skal ytes bistand gjennom formidling av kontakt mellom hyresøkende nordiske sjømenn og skip fra disse land, assistanse til nordiske skip og mannskap ved sjøulykker, motta sjöprotester, bistand ved besiktigelser, hjemsendelse av sjømenn etc.

Spørsmålet om felles ansatte konsulæret tjenestemenn har også vært drøftet, men man er blitt stående ved at det mest hensiktsmessige for tiden er at hvert land bærer utgiftene for egne stasjoner og at man heller søker å finne fram til en fordeling av arbeidsoppgavene.

Det er enighet om å ha løpende kontakt mellom de nordiske administrasjonssjefer med sikte på en effektivisering av de nordiske lands konsulatvesen bl. a. ved fordeling av arbeidsoppgavene.

Utvalget konstaterer at samarbeidet på dette felt er kommet langt og legger vekt på at undersøkelser om et stadig nærmere samarbeid fortsetter.

På bakgrunn av ovenstående innstiller utvalget,

at rådet tar meldingen til etterretning og anser saken som ferdigbehandlet for rådets vedkommande.

Stockholm, 3. mars 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Allan Hernelius

Kuuno Honkonen

Förman

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihtniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

H. C. Toft

Meddelanden

om rekommendation nr 25/1967 angående gemensam politik beträffande charterflyg

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta sprörs-mål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i de nordiske lande — under rimelig hensyntagen til de selskaber, som driver ruteflyvning — at virke for indførelse af ensartede bestemmelser vedrørende charterflyvning og at fastsætte disse bestemmelser så liberale som muligt og tilfredsstillende ud fra et sikkerhedssynspunkt.

Danmarks regering (ministeriet for offentlige arbejder) meddelar den 3 december 1968:

Det skandinaviske charterudvalg (D-udvalget) har under 8. maj 1968 afgivet betænkning om sagen. Herefter er trafikministrene i Danmark, Norge og Sverige på et møde i København den 26. august 1968 enedes om med stor opmærksomhed at følge udviklingen af selskabsrejsetrafikken med charterfly og har truffet overenskomst om fortsat anvendelse af det nu gældende grundlag for meddelelse af tilladelse i de tre lande til selskabsrejsetrafik med charterfly under iagttagelse af følgende:

a. Tilladelse til seriemæssige selskabsrejser med charterfly til steder uden for Europa og det ikke-europæiske Middelhavsområde samt De Canariske Øer og Madeira kan først meddeles efter overenskomst mellem de tre lande i hvert enkelt tilfælde.

b. Selskabsrejser med charterfly kan gennemføres, selv om der deltager mindre end 15 personer i grupper med samme rejsearrangement. For hver sådan gruppe skal dog mindst 15 pladser være kontraheret af rejsearrangøren og reserveret i flyet. Pladser, som således er reserveret for en gruppe, må ikke udnyttes til befordring af passagerer, som ikke indgår i gruppen.

c. Luftfartsmyndighederne i de tre lande skal ved kontrollen og overholdelsen af de gældende regler særlig tage hensyn til risikoen for, at gruppeselskabsrejser af kort varighed udnyttes til andet end selskabsrejseformål.

Finlands regering (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Luftfartsavdelningen vid ministeriet meddelar att ingenting nytt har hänt angående en gemensam politik beträffande charterflyg.

Islands regering (Samgöngumálaráðuneytið) meddelar den 29 januari 1969:

Angående anbefaling nr. 25/1967, om charterflygning, er det intet nytt å si, men det vises til det som ble meddelt fra Islands side i ministeriets brev av 16. januar 1968 til Nordisk Råds islandske avdeling om denne anbefaling.¹

Island følger med interesse med i den felles drøftelse av disse sakene mellom Danmark, Norge og Sverige, enda det ikke er tale om noen direkte kontakt med disse land om saken og det ikke har vært innbudt til noen slags felles drøftelser eller undersøkelser av saken.

Norges regering (Samferdselsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Det departementale utvalg som var pålagt å gjennomgå de skandinaviske regler om selskapsreiser med charterfly, ga innstilling i mai 1968. Innstillingen er videre drøftet i et møte mellom samferdselsministrene i Danmark, Norge og Sverige. Det var enighet om en viss oppmyking av vilkårene for charterreiser ved at kravet om 15 deltakere i hver reisegruppe ble erstattet med en regel om at det må være reservert minst 15 seter i flyet for hver reisegruppe. Av hensyn til trafikkgrunnlaget for SAS interkontinentale ruter fant samferdselsministrene inntil videre å måtte holde fast ved sitt tidligere vedtak om at det vanligvis ikke gis adgang til å gjennomføre selskapsreiser med charterfly til destinasjoner utenfor Europa og Middelhavs-landene.

Sveriges regering (kommunikationsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Den skandinaviska interdepartementala arbetsgrupp som haft i uppdrag att företaga en översyn i vissa hänseenden av de skandinaviska reglerna beträffande charterflygtrafiken har under 1968 avlämnat sitt utlåtande till de skandinaviska trafikministrarna. Arbetsgruppens uppdrag är därmed slutfört.

I de skandinaviska länderna har vissa åtgärder redan vidtagits på grund av

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 2093.

utlåtandet. Bl. a. har en viss upmjukning skett av den s. k. 15-regeln samt överenskommelse träffats om särskilt förfarande för behandling av frågan om tillstånd till seriemässig chartersällskapsresetrafik till s. k. interkontinentala destinationer.

Vad gäller Sverige har genom ett förtydligande i luftfartslagen inskräpts att flygföretagare — liksom även researrangör då han är medverkande — är förfallen till straff vid åsidosättande av villkor som föreskrivits i tillstånd att bedriva chartertrafik.

Meddelanden

om rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning

(Överlämnade av Islands och Norges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att verka för ett ytterligare närmande av skolordningarna i de nordiska länderna till varandra med särskilt beaktande av undervisningens innehåll samt att, i syfte att effektivisera detta samarbete på skolans område, ställa avsevärt ökade medel till förfogande för pedagogisk forskning och försöksverksamhet.

Islands regering (Menntamálaráðuneytið) meddelar den 6 februari 1969:

Under hänvisning til den melding som den norske regjering (Kirke- og undervisningsdepartementet) har sendt på vegne av alle regjeringene, vil ministeriet meddele at det fra islandsk side er blitt oppnevnt et korresponderende medlem av det utvalg som er opprettet for å arbeide med ytterligere tiltak i denne saken.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 23 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Nordisk Råds rekommandasjon om nærmere samarbeid på skolens område ble våren 1967 oversendt Nordisk Kulturkommisjon, der et ad hoc-utvalg under seksjon II har arbeidet med saken. Utvalget, som bestod av en representant fra hvert av landene Danmark, Finland, Norge og Sverige, anmodet undervisningsrådet Sixten Marklund om å utarbeide et P.M. med en jamføring av de nordiske lands grunnskoler.

I brev til de forskjellige lands regjeringer av 25. april 1968 har Nordisk Kulturkommisjon seksjon II, lagt fram et forslag om det videre arbeid med saken. Med utgangspunkt i ad hoc-utvalgets innstilling og det nevnte P.M. fastslår seksjonen at skolesystemenes ytre struktur i de nordiske land

nærmer seg hverandre og at det er sannsynlig at hele det nordiske området snart vil ha 9-årig obligatorisk undervisning. Selv om seksjonen finner at den ytre organisasjonen ikke er avgjørende for å verne og utvikle Nordens kulturelle særpreg i skolen, pekes det på at likhet i ytre struktur vil innebære en rekke praktiske fordeler, og arbeidet med å koordinere en ytre organisasjon bør derfor fortsette.

Seksjonen fremhever særskilt samarbeidet på det pedagogiske området og nevner matematikk, engelsk, fysikk, kjemi og visse deler av samfunnskunnskap og historie som eksempler på fag som harmoniseringsspørsmålet i første omgang kan konsentreres om.

På denne bakgrunn foreslår seksjonen at det utarbeides en konkret plan for en 3—5-års periode for det videre harmoniseringsarbeid og organiseringen av dette.

Undervisningsministrene har godtatt den framlagte arbeidsplan og de nødvendige midler er blitt stilt til rådighet slik at det nå er nedsatt et utvalg på åtte medlemmer. Det er forutsetningen at utvalget skal ha heltidsengasjert sekretær. I en henvendelse til det islandske undervisningsministerium har man anmodet om at det også blir oppnevnt et islandsk medlem av utvalget.

Etter den tidsplan som er lagt, regner Nordisk Kulturkommisjon's seksjon II med at en innstilling fra utvalget vil kunne foreligge høsten 1969 og at en eventuell tilråding til regjeringene vil kunne legges fram i 1970.

En viser til de opplysninger som er gitt om det videre arbeid. Man vil komme tilbake til saken så snart det foreligger tilråding fra Nordisk Kulturkommisjon.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandena**

Till kulturutskottet har hänvisats ett till rådets 17:e session av Norges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 26/1967 saml ett av Islands regering avgivet meddelande om samma rekommendation.

I sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark.

I meddelandet från det koordinerande landets regering uppges att Nordiska kulturkommissionens sektion II har framlagt ett förslag till fortsatt beredning av saken. I förslaget framhålles, att skolsystemen i de nordiska länderna till sin yttre struktur närmar sig varandra, vilket innebär en del praktiska fördelar. Mot bakgrund härav anser sektionen det sannolikt att hela Norden i en snar framtid kommer att ha 9-årig obligatorisk undervisning. Sektionen har föreslagit utarbetande av en konkret plan för det fortsatta harmoniseringsarbetet och organiseringen av detta för en 3—5-års period. Undervisningsministrarna har godkänt den föreslagna arbetsplanen och behövliga medel har ställts till förfogande för arbetet.

Utskottet ser harmoniseringen av skolundervisningen i de nordiska länderna som en viktig förutsättning för ett ytterligare utvidgat samarbete på utbildningens område och uttrycker hänvisande härtill önskemålet att regeringarna måtte främja en snar lösning av frågan.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Stockholm den 3 mars 1969

<i>K. B. Andersen</i>	<i>Georg Backlund</i>	<i>Per Bergman</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Niels Eriksen</i>	<i>Olav Hordvik</i>
<i>Ólafur Jóhannesson</i>	<i>Håkon Johnsen</i>	<i>Dagmar Ranmark</i>
Förman		
<i>Berte Rognerud</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg</i>	<i>Sylvi Siltanen</i>

Meddelanden

om rekommendation nr 29/1967 angående Europavägförbindelse mellan Finland och Sverige

(Överlämnade av Finlands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att *F i n l a n d* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland och Sverige att genomföra förslaget till Europavägförbindelse mellan Finland och Sverige med anknäytning till Åland i enlighet med arbetsgruppens förslag (NU 1966: 5).

F i n l a n d s r e g e r i n g (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har den 20 juni 1968 tillställt ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena ett förslag till komplettering och ändring av europavägarna i Finland, i vilket även ingår ifrågavarande vägförbindelse mellan Finland och Sverige. Ministeriet har till förslaget fogat trafikavdelningens utlåtande och den 14 oktober 1968 anmodat utrikesministeriet att vidtaga åtgärder för fastställande av ändringsförslaget.

S v e r i g e s r e g e r i n g (kommunikationsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Arbetsplan för anläggning av en väg med hög standard (europaväg) från Frötuna på riksväg 76 vid Norrtälje till Kapellskär har fastställts av statens vägverk den 12 november 1968.

Under år 1969 kommer flerårsplanerna för vägbyggandet att revideras. I samband därmed kommer möjligheterna att utföra den nya förbindelsen till Kapellskär under nästkommande femårsperiod att prövas.

Meddelanden

om rekommendation nr 30/1967 angående utsträckt giltighet för rabatterade järnvägsbiljetter

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige, at der søges opnået en bedre udnyttelse af den eksisterende adgang for ældre til at rejse billigt i Norden.

Danmarks regering (ministeriet for offentlige arbejder, generaldirektoratet for statsbanerne) meddelar den 13 januari 1969:

Danske Statsbaner har siden køreplansskiftet den 28. maj 1967 i sine publikumskøreplaner optaget en særlig omtale af billige rejsemuligheder for ældre i de nordiske lande og herunder oplysninger om, hvor de enkelte landes kort og billetter kan købes.

Yderligere har Danske Statsbaner fra den 1. september 1967 ladet bestemmelserne om sine 65-billetter optage i den internationale person- og rejse-godstarif, og disse billetter kan herefter udstedes af de stationer og rejsebureauer i de øvrige nordiske lande, som er forsynet med denne tarif.

Svenske Statsbaner har fra den 1. oktober 1968 ladet bestemmelserne om sine 67-billetter optage i samme tarif, og disse billetter kan herefter i Danmark udstedes af statsbanernes og de private rejsebureauer, ligesom billetterne kan rekvireres gennem enhver statsbanestation. Det særlige 67-kort, som giver adgang til køb af 67-billetter, sælges i Danmark dog kun af Svenske Statsbaners rejsebureau i København, hvorfra øvrige danske rejsebureauer i givet fald må rekvirere kortet.

Norges statsbaner har ligeledes ladet bestemmelserne om sine »honnørbilletter» optage i den internationale person- og rejsegodstarif, og disse billetter kan herefter i Danmark udstedes af statsbanernes og de private rejsebureauer.

reauser, ligesom billetterne kan rekvireres gennem enhver statsbanestation fra nærmeste statsbanerejsebureau.

De finske statsbaners 65-kort og 65-billetter kan kun købes i Finland.

F i n l a n d s r e g e r i n g (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Finska järnvägsstyrelsen har redan även förut i princip godkänt utsträckningen av den i Finland gällande rabatten om 50 procent för järnvägsbiljetter för personer som fyllt 65 år att gälla alla nordiska länder oberoende av köparens nationalitet. Rabattkort har levererats till Sverige för att säljas där, men på grund av den ringa efterfrågan har de inte mottagits hos Norges och Danmarks järnvägar, utan de till rabatt berättigade har uppmanats att köpa sina biljetter i Finland. Ifall efterfrågan förekommer, är järnvägsstyrelsen å sin sida beredd att leverera till rabatt berättigande 65-kort även för försäljning på överenskomna platser i Norge och Danmark, från vilka försäljningsställen dessa kort kan beställas av de övriga försäljningsställena.

N o r g e s r e g e r i n g (Samferdselsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Den ordning som er etablert og som det ble redegjort for til Nordisk Råds 16. sesjon i Oslo 1968¹ har vært praktisert i vel et år og har etter Norges Statsbaners oppfatning virket tilfredsstillende.

S v e r i g e s r e g e r i n g (kommunikationsdepartementet) meddelar den 3 januari 1969:

Beträffande den år 1967 mellan de nordiska järnvägsförvaltningarna träffade överenskommelsen om ömsesidig försäljning av biljetter till rabatterat pris för äldre personer (DSB 65-billetter, NSB honnørbilletter, VR 65-kort och SJ 67-kort) hänvisas till meddelandena till Nordiska rådets 16:e session.²

Sedermera har expedieringen av sådana biljetter underlättats och deras försäljningsområde vidgats. Bl. a. har vid den nordiska personsamtrafikkonferensen i Åre i april 1968 beslut fattats om att föreskrifter för utfärdande av pensionärsbiljetter skall tas in i respektive järnvägsförvaltnings internationella tariff för lokala kupongbiljetter. På svensk sida har detta, med giltighet fr. o. m. den 1 oktober 1968, skett i form av en specialbilaga med särskilda föreskrifter för lokala kuponger till rabatterat pris för pensionärer. Genom beslutat har alla danska, finska, norska och svenska resebyråer, som tilldelas ifrågavarande tariffpublikationer, möjlighet att utfärda de nordiska järnvägarnas pensionärsbiljetter. Dessa tariffpublikationer distribueras till huvuddelen av resebyråerna. Eftersom försäljningen av rabatterade pen-

¹ Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 2103.

² Se Nordisk Råd, 16. sesj., s. 2102.

sionärsbiljetter från början var anförtrodd endast vissa större resebyråer i respektive länder, har härigenom försäljningsområdet för biljetterna utökats.

Det svenska tariffavsnittet innehåller också föreskrifter för pensionärsbiljetter på De Samseglande Rederiernas sträckor och på linjen Göteborg—Fredrikshavn.

I den officiella tidtabellen för Sveriges järnvägar m. m. (Sveriges kommunikationer) har fr. o. m. år 1968 intagits upplysningar angående — förutom 67-kortet — motsvarande rabattformer i Danmark, Finland och Norge.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över meddelandena

Til trafikudvalget er henvist meddelelser til 17. session om rekommandation nr. 30/1967 angående en bedre udnyttelse af den eksisterende adgang for ældre til at opnå rabat på jernbanerejser i Norden, afgivet af Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer.

Udvalget har tidligere behandlet meddelelserne på møde i Stockholm den 8. februar 1969.

Af meddelelserne fremgår, at jernbanestyrelserne — i den udstrækning der synes at være behov herfor — har ladet bestemmelserne om ældres adgang til at rejse billigt optage i den internationale person- og rejsegodstarif, således at nedsatte billetter kan udstedes af jernbanestationer og rejsebureauer i de øvrige nordiske lande.

Udvalget finder, at der hermed er fundet en tilfredsstillende ordning, men ønsker dog at henstille, at det ved eventuelle ændringer af de finske og svenske bestemmelser overvejes at afskaffe de særlige kort for derved at lette salget af billetter i de øvrige lande.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelserne til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 1. marts 1969

<i>Leif Cassel</i>	<i>Kresten Damsgaard</i>	<i>Karl Guðjónsson</i>
<i>Svend Horn</i>	<i>Nils Jacobsen</i>	<i>Martha Johannessen</i>
<i>Mikko Laaksonen</i>	<i>Aksel Larsen</i>	<i>Jon Leirfall</i>
<i>Ingemar Mundebo</i>	<i>Tuure Salo</i>	<i>Veikko Savela</i>
	Formand	
	<i>Gösta Skoglund</i>	

Meddelande

om rekommendation nr 31/1967 angående samarbete om varudeklarationer

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Helsingfors den 5 april 1967 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att stödja och utveckla ett nordiskt samarbete beträffande varudeklarationer, som syftar till att nå fram till identiskt lika deklarationsnormer i samtliga nordiska länder.

Danmarks regering (handelsministeriet) meddelar den 17 december 1968 å samtliga regeringars vägnar:

I tillslutning til den den 23. november 1967 til Nordisk Råds 16. session afgivne meddelelse¹, hvorefter regeringerne var enige om, at det samarbejde, som varedeklarationsorganerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige — Dansk Varedeklarations-Nævn, Varudeklarationsförbundet (Tavaraselosteliitto) i Finland, Varefaktakomiteén i Norge og Varudeklarationsnämnden i Sverige — bl. a. efter henstilling fra Nordisk Komité for Konsumentspørgsmål allerede har indledt, bør fortsættes og udbygges, kan følgende oplyses:

Varedeklarationsorganerne har i marts 1968 afholdt en konference, hvor man besluttede at udbygge og intensivere det allerede indledte samarbejde i overensstemmelse med ovennævnte rekommandation.

Med henblik herpå vedtog man, at varedeklarationsnämnden i Sverige, der har sekretariatet for de normtekniske spørgsmål for International Labelling Center, fremtidig skal samordne synspunkterne fra de nordiske varedeklarationsorganer i det internationale samarbejde.

Man vedtog videre, at repræsentanter for de nordiske sekretariater skal mødes 3—4 gange årligt for at fremskynde det praktiske samarbejde mest muligt og samarbejde om planlægning af arbejdet.

I overensstemmelse med det i den tidligere meddelelse anførte følges nu

¹ Se Nordisk Råd. 16. sesj., s. 2104.

for at fremme arbejdet med at gennemføre fællesnordiske normer den fremgangsmåde, at et enkelt land virker som sekretariat for en bestemt varegruppe. Dette har i ét tilfælde medført, at det normtekniske arbejde inden for et vareområde praktisk taget er afsluttet. I det hele viser denne fremgangsmåde sig som forudset at virke fremskyndende på arbejdet, og den vil derfor blive fortsat samtidig med, at der også praktiseres nye veje for samarbejdet.

Varedeklarationsorganerne har endelig til de fire nordiske forbrugerforsøgsinstitutioner henstillet, at afprøvningsmetoderne for sammenlignende vareundersøgelser harmoniseres mest muligt, idet dette vil være af stor betydning for varedeklarationsorganernes virksomhed.

Vedrørende de økonomiske muligheder for varedeklarationsorganernes arbejde, herunder udbygningen af det nordiske samarbejde, kan oplyses, at der i Danmark for første gang på finansloven 1968/69 er optaget et fast tilskud til Dansk Varedeklarations-Nævn, hvilket har betydet øgede muligheder for nævnets virksomhed. I Norge og Sverige er statens tilskud til varedeklarationsorganernes virksomhed forøget, herunder i Norge med direkte henvisning til det nordiske samarbejde. I Finland er der ikke sket nogen forøgelse af tilskuddet til varedeklarationsarbejdet, hvilket betyder, at det ikke er muligt for Finland at intensivere det nordiske samarbejde. I Island er der endnu ikke påbegyndt noget arbejde med hensyn til varedeklarationer.

Regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige er med henblik på det internationale samarbejde om varedeklarationer enige om betydningen af, at fællesnordiske normer udarbejdes hurtigst muligt og i videst muligt omfang. Herved må det antages, at de nordiske landes indflydelse i forbindelse med udarbejdelsen af internationale normer vil blive styrket og det internationale arbejde i øvrigt kunne fremmes.

*BILAGA 1***Betänkande I av Nordiska rådets ekonomiska utskott över meddelandet**

Till ekonomiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Danmarks regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 31/1967.

Av meddelandet framgår, att varudeklarationsorganen i de nordiska länderna beslutat utbygga och intensiviera sitt samarbete i enlighet med rådets rekommendation. Varudeklarationsnämnden i Sverige skall sålunda i fortsättningen samordna ländernas synpunkter i det internationella samarbetet. Representanter för varudeklarationsorganens sekretariat skall vidare mötas regelbundet för att påskynda det praktiska samarbetet. Vad beträffar arbetet med att utarbeta gemensamma normer skall för varje varuumråde ett av varudeklarationsorganen utses som ansvarigt.

I Danmark har för budgetåret 1968/69 för första gången statsmedel anvisats för verksamheten. Statsbidraget har ökats i Norge och Sverige, medan det är oförändrat i Finland, vilket sägs innebära att det för Finlands del ej är möjligt att intensiviera det nordiska samarbetet på detta område.

Av det ovan sagda framgår, att syftet med rekommendationen i huvudsak synes ha uppnåtts. Utskottet vill dock understryka angelägenheten av att en förhöjning av det statliga bidraget till varudeklarationsverksamheten sker även i Finland för att möjliggöra ett deltagande i ett utvidgat nordiskt samarbete på detta område.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser
spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Stockholm den 31 januari 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Yngve Holmberg

Kuuno Honkonen

Förman

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

H. C. Toft

*BILAGA 2***Betänkande 2 av Nordiska rådets ekonomiska utskott över meddelandet**

Till ekonomiska utskottet har för förnyad behandling hänvisats till rådets 17:e session av Danmarks regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 31/1967.

Vid utskottets behandling deltog förutom utskottets medlemmar statsminister Hilmer Baumgaard, økonomiminister Poul Nyboe Andersen samt handelsminister Knud Thomsen, Danmark, lantbruksminister Martti Miettunen och handelsminister Grels Teir, Finland, statsråden Bjarne Lyngstad och Kåre Willoch, Norge, samt statsminister Tage Erlander, statsråden Gunnar Lange och Krister Wickman, Sverige.

Då ett tilläggförslag (*A 234 T/e*) väckts i rådet om en utvidgning av det nordiska varudeklarationssamarbetet, önskar utskottet närmare studera spørgsmålet innan beslut fattas om ifrågavarande rekommendation.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spørgsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 3 mars 1969

<i>Trygve Bratteli</i>	<i>Henry Christensen</i>	<i>Ragnar Christiansen</i>
<i>Arne Geijer</i>	<i>Allan Hernelius</i>	<i>Kuuno Honkonen</i>
Förman		
<i>Jens Otto Krag</i>	<i>Bertil Ohlin</i>	<i>Juha Rihtniemi</i>
<i>Bent Røiseland</i>	<i>Eino Sirén</i>	<i>Karl Skytte</i>
<i>Svenn Stray</i>	<i>V. J. Sukselainen</i>	<i>Sven Sundin</i>
	<i>H. C. Toft</i>	

Meddelanden

om rekommendation nr 1/1968 angående inrättande av ett nordiskt kollegium för viltforskning

(Överlämnade av Danmarks, Finlands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *D a n m a r k* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne, at der etableres et nordisk kollegium for vildtforskning, hvis økonomiske midler forudsættes tilvejebragt gennem de organer og fonds, som allerede finansierer den nationale jagt- og vildtforskning i hvert af landene.

D a n m a r k s regering (landbrugsministeriet) meddelar den 13 december 1968:

Danmark har som koordinerende land for arbejdet med rekommandationen rettet henvendelse til Finland, Norge og Sverige om hver at udpege en repræsentant til det foreslåede kollegium for vildtforskning, idet man samtidig har opridset de arbejdsopgaver, som de pågældende repræsentanter efter dansk opfattelse i første række må tage sig af. De nævnte arbejdsopgaver tager sigte på at udarbejde nærmere retningslinier for

- a. Kollegiets funktion og arbejdsområde
- b. Arbejdsopgaver for nærmeste 3 års periode
- c. Budgetter for de aktiviteter, der måtte henhøre under kollegiets egen virksomhed i nærmeste 3 år.

F i n l a n d s regering (lantbruksministeriet) meddelar den 30 december 1968:

Ett nordiskt kollegium för viltforskning har hållit två möten under 1968 i mars månad i Stockholm och i oktober i Oslo. Vid dessa möten konstaterades att i alla berörda länder har den gemensamma nordiska viltvetenskapliga forskningen utförts med penningmedel som reserverats för viltforskning i

allmänhet. Däremot har man inte fått i gång det planerade stipendiatutbytet, enär allmänna medel inte har beviljats för ändamålet.

Den gemensamma räkningen av sjöfågel på vintern och sommaren har fortgått i alla de nordiska länderna inom ramen för det gemensamma programmet. I Finland har detta skett i samarbete med den s. k. Mar-kommittén. I Finland har också experimenterats med räkning av sjöfågel från flygmaskin.

Sve r i g e s r e g e r i n g (jordbruksdepartementet) meddelar den 20 december 1968.

I skrivelse den 15 november 1968 har det danska landbruksministeriet anmodat jordbruksdepartementet att utse en svensk representant till ett föreslaget kollegium för viltforskning. I skrivelsen har bl. a. redogjorts för de arbetsuppgifter som man på dansk sida anser att representanterna i första hand skulle behandla.

Med anledning härav har man från svensk sida föreslagit ett sammanträde varvid dessa frågor närmare kan dryftas och att man därefter tar ställning till frågan om utseende av representanter i det föreslagna kollegiet.

Meddelanden

om rekommendation nr 2/1968 angående jakt- och fridlysningsbestämmelser

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Islands och Norges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta försmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne, at de gældende bestemmelser om jagt og fredning af dyr og fugle, i det omfang dette ikke allerede er sket, indrettes i overensstemmelse med følgende principielle grundsætninger:

a. at alle dyr og fugle, herunder også de, der traditionelt karakteriseres som skadelige, som et minimum bør fredes i yngletiden,

b. at ingen i de nordiske lande hjemmehørende dyre- eller fuglearter må udryddes totalt, og at der derfor bør træffes effektive foranstaltninger til bevarelse af et antal forplantningsdygtige stammer af de dyr og fugle, som er eller kommer i fare for at uddø i Norden,

c. at der bør indføres forbud mod anvendelse af fangstredskaber og metoder, hvorved der påføres dyr eller fugle unødigt lidelse eller efterstræbelse, og

d. at udbetaling af skydepenge som præmie for nedskydning eller fangst af i hvert fald sådanne dyr og fugle, som er i fare for at uddø, bør være forbudt.

Danmarks regering (landbrugsministeriet) meddelar den 13 december 1968:

Landbrugsministeriet har meddelt Norge som koordinerende land, at den danske jagtlovgivning i det væsentlige er indrettet i overensstemmelse med de i rekommandationen opstillede principielle grundsætninger. Ministeriet har samtidig afgivet en redegørelse vedrørende de enkelte punkter, der er anført i rekommandationen.

Finlands regering (lantbruksministeriet) meddelar den 31 december 1968:

Av de s. k. skadedjuren som alls inte är fridlysta under året har grävlingen, björnen, mårhundén och berguven nyligen fridlysts för fortplantnings-

tiden. Utanför fridlysningen faller tills vidare bl. a. vissa mas- och kråkfåglar, duvhök, sparvhök, räv, varg, järv, mink och säl. Det är att vänta att fridlysningen under fortplantningstiden kommer att införas åtminstone för de flesta av dessa arter.

Med hjälp av villforskning iakttages förändringarna i djurbeståndens storlek fortlöpande och meddelas nödiga förordnanden om fridlysning. På detta sätt har senast bl. a. lobeståndet kunnat räddas och snabbt ökas. Den svåraste frågan för närvarande är frågan om fridlysning av vargen, emedan opinionen inom renskötselområdet är mot vargens bevarande. Varken det sätt på vilket av varg förorsakade skador på renstammen ersättes eller ersättningsbeloppen tillfredsställer helt renägarna, men mest torde dock känslökäl inverka härvidlag.

Sedan användningen av sax vid fångst av rovfåglar blev beroende av lantbruksministeriets särskilda tillstånd, har förfarandet praktiskt taget kunnat avskaffas. Användningen av sax vid fångst av järv och räv är beroende av tillstånd av det lokala jaktvårdsdistriktet. Med undantag av norra Finland har distrikten förbjudit användning av sax.

Detsamma gäller även fångst med gift.

Användning av sax är tills vidare tillåten vid fångst av mink, mård, hermelin, varg, utter, säl, bäver och bisamrätta.

På rovfåglar har staten inte på många år betalt skottpenning. Fr. o. m. år 1969 betalas skottpenning på varg och järv inom renskötselområdet. Likaså fr. o. m. år 1969 har skottpenningen på gråsäl sänkts till hälften av tidigare belopp. Från jägarhåll har föreslagits att skottpenningen på räv skulle avskaffas och medlen användas till främjande av jaktvården på annat sätt men något beslut i saken har inte fattats.

Islands regering (Mennlamálaráðuneytið) meddelar den 24 februari 1969:

Ministeriet har sendt ovennevnte anbefaling til bestyreren av den zoologiske afdeling av Islands Naturvitenskapelige Institutt til uttalelse. I hans uttalelse av 28. januar 1969 heter det bl. a.:

Det gjøres oppmerksom på at islandsk lovgivning på dette område er i all hovedsak i overensstemmelse med Nordisk Råds anbefaling. Det skal imidlertid pekes på at Island har en viss særstilling hva angår pattedyr. Denne særstilling består bl. a. i at de eneste pattedyr på Island er reinsdyr, rev, mink, mus (skogmus og husmus) og rotter. Med unntak av reinsdyr er alle disse dyr skadedyr, som søkes redusert så godt det lar seg gjøre. Det synes derfor ikke å være noen rimelig grunn til å gjennomføre noen særskilt lov om fredning av dem. Angående utnyttelsen av reinsdyrbestanden er det gjennomført en særskilt lov, og det samme gjelder utnyttelsen av sel og hval ved Islands kyst.

Norges regering (Landbruksdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Landbruksdepartementet har anmodet de andre nordiske lands jaktmyndigheter om en oversikt over angjeldende lands jakt- og fredningsbestemmelser som har relasjon til rekommandasjonens prinsipielle grunnsetninger. Hvis grunnsetningene ikke er dekket av gjeldende bestemmelser, har en bedt om uttalelse til rådets henstilling, herunder om det måtte være under overveielse å endre lov eller bestemmelse slik at disse helt eller i det vesentlige blir i samsvar med denne henstilling.

Det er ennå ikke innkommet svar fra alle land.

Meddelanden

om rekommendation nr 3/1968 angående jakt- och fridlysningstider

(Överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at samvirke ved fastlæggelsen af jagt- og fredningstiderne for dyr og fugle, således at der ikke i et land vedtages bestemmelser, som modvirkes i et andet land, og således at man søger at tilsikre en rimelig fordeling af det jagtmæssige udbytte.

Danmarks regering (landbrugsministeriet) meddelar den 13 december 1968:

Henstillingen fra Nordisk Råd om, at regeringerne samvirker ved fastlæggelse af jagt- og fredningstider for dyr og fugle, således at der ikke i et land vedtages bestemmelser, der modvirkes i et andet land, kan næppe siges at have aktuel interesse med hensyn til Danmarks forhold til de øvrige lande. Med hensyn til de arter, for hvilke der er fastsat andre jagt- og fredningstider i Danmark end i de andre nordiske lande, gælder dels, at artens fortsatte opretholdelse ikke kan siges at være påvirket af afvigelser i jagt- og fredningstiderne, dels at enkelte arter er underkastet specialundersøgelser af Vildtbiologisk Station for derigennem at skabe klarhed over, om ændringer af visse bestemmelser måtte være ønskelige.

Med hensyn til spørgsmålet om en rimelig fordeling af det jagtmæssige udbytte mellem landene kan henvises til, at der ved at sammenholde den i Danmark løbende vildtudbyttestatistik med tilsvarende opgivelser fra de øvrige nordiske lande skulle være mulighed for at følge problemet op på forsvarlig måde. Det bør formentlig være en af det foreslåede Nordiske Vildtforskningskollegiums opgaver at tilvejebringe et sådant sammenligningsmateriale.

Sveriges regering (jordbruksdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Statens naturvårdsverk har i uppgift att årligen till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till allmänna jakttider för nästkommande år. Vid utarbetandet av förslaget skall naturvårdsverket ta kontakt med vederbörande i Danmark, Finland och Norge i syfte att söka åstadkomma en anpassning av de allmänna jakttiderna till motsvarande jakttider i nämnda länder.

Statens naturvårdsverk har i skrivelse den 28 mars 1968 till landbruksministeriet i Danmark, lantbruksministeriet i Finland och Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske i Norge bl. a. berört frågan om ytterligare samråd i avsikt att samordna jakttiderna i lämplig omfattning. På svensk sida har man för avsikt att ordna ett sammanträde med berörda jaktvårdande myndigheter i början av 1969. Förberedelsearbete pågår.

Meddelande

om rekommendation nr 4/1968 angående upprättande av en naturpark för de stora rovdjurens bevarande

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Finland, Norge og Sverige at undersøge, om det er muligt at oprette en eller flere vidtstrakte naturparker på finsk, norsk og svensk område, hvori de store rovdyr i Norden skal være fredet.

Finlands regering (lantbruksministeriet) meddelar den 27 december 1968:

I Finland har de stora rovdjurens antal kontinuerligt långsamt minskats. Situationen följes genom forskning mycket noggrant. Med tanke på anläggandet av det gemensamma nordiska fridlysningsområdet är det två alternativ, som vore av praktisk betydelse. Det ena, uppenbarligen effektivare, alternativet med beaktande av de stora rovdjuren vore anläggandet av en naturpark i östra Lappland. Emedan upprättandet av den kan vara förknippat med många andra spörsmål beträffande naturskyddet, skogshushållningen och renskötseln, kan man inte vänta, att saken skall avgöras inom den närmaste framtiden. Det andra alternativet vore att få ett gemensamt område vid gränserna till Norge och Finland, möjligen i trakten av Pöyris- och Vaskoälvarna, i vilket fall området skulle vara av betydelse för björnens fridlysningsområde. Tills vidare har de nordiska länderna diskuterat saken endast på sakkunnignivå. Enligt den svenska uppfattningen är det gemensamma fridlysningsområdet vid treriksgränsen territoriellt inte passande för de stora rovdjurens trevnad.

*BILAGA***Skrivelse från Nordiska rådets presidium till regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige rörande nya stora naturreservat i Norden**

Från Nordiska ungdomskonferensen för naturvård och fältbiologi har till Nordiska rådet inkommit en framställning om nya stora naturreservat i Norden.

Nordiska rådets presidium får härmed överlämna denna skrivelse (*se Tilläggsbilag*) till regeringarna att tagas i beaktande i samband med regeringarnas arbete med rådsrekommendation nr 4/1968 angående en naturpark för de stora rovdjurens bevarande.

Stockholm den 8 februari 1969

För Nordiska rådets presidium

Enligt uppdrag

Gustaf Petrén

TILLÄGGSBIHANG

Skrivelse från Nordiska ungdomskonferensen för naturvård och fältbiologi till Nordiska rådets presidium rörande nya stora naturreservat i Norden

Det har blivit allmänt erkänt, att den moderna människan för utbildning och avkoppling kräver vida och orörda naturområden. I Europa kan man nästan bara finna områden av detta slag i de nordiska länderna och Sovjetunionen. Det kan medges, att en hel del redan har gjorts genom att man avsatt stora nationalparker i fjällområden. Då det ännu finns vida relativt orörda vildmarker, som är av liten ekonomisk betydelse, inom det finsk-norsk-svenska skogs- och myrlandet och som inte är skyddade mot skogsavverkning ber vi — den Nordiska ungdomskonferensen för naturvård och fältbiologi — Nordiska rådet att så snabbt som möjligt verka för att nya stora naturreservat avsätts utan hänsyn till nationsgränserna. Detta tycker

vi har den största betydelse inte bara för Nordens människor utan även internationellt sett.

Stockholm den 1 januari 1968

Nordiska ungdomskonferensen för naturvård och fältbiologi

Juha Kuronen

Luonto-liitto, Föreningen för naturintresserade skolungdomar i Finland

Hans Baagöe

Natur og Ungdom, Danmarks feltbiologiske ungdomsforening

Knut Skedsmo

Natur og Ungdom, Norsk ungdoms naturvernforbund

Anssi Saura

Suomen biologian ja maantieteen opiskelijain liitto — Förbundet för
biologi- och geografistuderande i Finland

Håkan Agvald

Sveriges fältbiologiska ungdomsförening

Meddelanden

om rekommendation nr 5/1968 angående specialiserad fackutbildning för isländsk ungdom

(Överlämnade av Danmarks och Islands regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *D a n m a r k* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att ställa till förfogande särskilda stipendiemedel samt vidtaga övriga erforderliga åtgärder för att möjliggöra för isländska ungdomar att erhålla specialiserad yrkesutbildning vid dessa länders yrkesutbildningsanstalter.

D a n m a r k s regering (undervisningsministeriet) meddelar den 23 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Denne sag har været genstand for en række overvejelser, dels på nordisk, dels på nationalt plan.

Man er fra alle sider indstillet på en positiv medvirken til sagens fremme, og der er allerede inden for vigtige uddannelsesområder optaget samarbejde med islandske undervisningsinstitutioner.

Forinden der tages stilling til, i hvilket omfang der i øvrigt bør gennemføres foranstaltninger med henblik på at imødekomme det islandske uddannelsesbehov ved uddannelse i andre nordiske lande, er det fundet ønskeligt at få tilvejebragt oplysninger om, hvilke faglige uddannelser man fra isländsk side er særlig interesseret i. Herom er det islandske undervisningsministerium hørt.

D a n m a r k s regering (undervisningsministeriet) meddelar den 13 februari 1969:

Idet man henviser til undervisningsministeriets på samtlige nordiske regeringers vegne afgivne fællesmeddelelse af 23. december 1968 vedrørende denne sag, skal man i tilslutning hertil meddele, at det islandske undervisningsministerium i skrivelse af 27. januar 1969 har oplyst, at der

især vil være behov for uddannelsesforanstaltninger i de andre nordiske lande på følgende områder:

Videreuddannelse for elever, som har aflagt eksamen på en teknisk skole i Island.

Læreruddannelse for personer, som er interesserede i at påtage sig undervisning på tekniske skoler, samt supplerende uddannelse for lærere på tekniske skoler.

Uddannelse for personer i håndværk, i hvilke der ikke undervises i Island.

Det islandske undervisningsministeriums skrivelse, der vedlægges som bilag, er forelagt for undervisningsministerier og -departementer i de øvrige nordiske lande, idet man har foreslået, at sagen gøres til genstand for en mundtlig forhandling i forbindelse med Nordisk Råds 17. session i begyndelsen af marts 1969.

Islands regering (Menntamálaráðuneytið) meddelar den 27. januar 1969:

Det islandske undervisningsministerium værdsætter den bistand, som er blevet ydet islandsk ungdom under uddannelse i de andre nordiske lande. I senere tid har der fundet en stor fremgang sted i Island i retning af at tilfredsstille ungdommens uddannelsesbehov. Som forholdene nu ligger, er der mulighed for faglig grunduddannelse inden for de fleste almindelige håndværk såvel som i forskellige andre erhverv, f. eks. handel, landbrug og huslige erhverv. Derimod findes der stadig kun begrænsede muligheder for supplerende uddannelse og specialisering inden for teknisk undervisning. Endelig er der enkelte faglige områder med så ringe tilgang, at der ikke opretholdes undervisning i dem her i landet.

Med henvisning til det foran anførte mener ministeriet, at en realisation af Nordisk Råds rekommandation ville være af størst værdi, hvis man støttede sådanne unge,

a. som har aflagt eksamen i en teknisk skole i Island og ønsker en videre uddannelse i deres fag,

b. som er interesserede i at uddanne sig til undervisning på tekniske skoler, eller lærere på tekniske skoler, der vil erhverve sig supplerende uddannelse, og

c. som ønsker at uddanne sig i et håndværk, der ikke undervises i i Island.

Med hensyn til stykke a i det foregående tænkes der særlig på uddannelse af følgende art:

1. Kurser

Korte kurser for dem, der har aflagt svendeprøve i et håndværk, og for dem, der udfører specialiseret arbejde i industrien. Der tænkes her på kurser af en varighed af 4—12 måneder, som afholdes hvert år på forskellige under-

visningsinstitutioner, som Teknologisk Institut i København, Statens teknologiske Institut i Oslo og parallelle institutioner i Sverige og Finland.

2. *Fortsættelsesuddannelse, 1—3 år*

Det drejer sig om fortsættelsesuddannelse i forskellige erhvervsgræne, andre end teknologi og af betydelig kortere varighed, med hovedvægten på andre punkter end i teknologi, idet man her tænker på uddannelse på elementært tekniske skoler og tekniske fagskoler og parallelle undervisningsinstitutioner.

Blandt de fag, som man må regne med, der kunne være tale om, er: anlægs- og byggeteknik, bygningskonstruktion, bil- og motorteknik, elektroteknik, stærk- og svagstrøm, elektronikteknik, driftsteknik, maskinteknik, skibsbygningsteknik, tekstilteknik, varme- og sanitært teknik og servoteknik.

3. *Anden fortsættelsesuddannelse*

Her vil der navnlig være tale om uddannelse ved skoler for kunsthåndværk og tilsvarende undervisningsinstitutioner.

Med hensyn til stykke b i det foregående kunne man tænke sig at henvende sig til sådanne institutioner i de andre nordiske lande, som uddanner lærere til tekniske skoler.

Vedrørende stykke c (lærlingeuddannelse). Det ville udelukkende komme til at dreje sig om sådanne faglige områder, som det i øjeblikket kun i meget begrænset omfang er muligt at uddanne sig i her i landet. Som eksempler kan nævnes uddannelse til flyvemekaniker og mejerist, den sidstnævnte uddannelse har det hidtil været nødvendigt i næsten fuldt omfang at erhverve i udlandet. Det er dog vanskeligt at give en udtømmende opregning på dette punkt. Industrien i de andre nordiske lande har fremkaldt en større specialisering, end der hidtil er sket her i landet. Der foregår derfor i de andre lande undervisning i forskellige specialfag, som der sandsynligvis i løbet af de nærmeste år vil opstå interesse for her i landet.

Så længe der ikke findes stipendier til uddannelse i udlandet af den i det foregående omtalte art, er det vanskeligt at skabe sig noget tydeligt billede af, hvor mange der kunne tænkes at ønske at drage nytte af en bistand af den omhandlede art, hvis den blev realiseret. Men ministeriet mener, at følgende antal uddannelsesstipendier fra Danmark, Finland, Sverige og Norge tilsammen ville være til stor nytte:

I. *Til at følge kurser, cf. stykke a. 1 i det foregående:*

4 tolv måneders stipendier om året med hjemmel til at bruge dem på kurser af varierende længde, op til 12 måneder.

II. *Til videreuddannelse 1—3 år:*

2 stipendier om året.

III. *Til lærlingeuddannelse, der ikke kan tilbydes i Island:*

2 stipendier om året.

IV. *Til uddannelse på skoler for kunsthåndværk m. m.:*
 2 stipendier om året.

V. *Til uddannelse af lærere ved tekniske skoler:*

1 stipendium om året (til et skoleår, eller til deltagelse af flere lærere i kortere kurser).

I det foregående er der ikke regnet med, at elever ved teknika eller universitetsstuderende skulle kunne komme i betragtning ved uddelelsen af forannævnte stipendier, da de har ret til bistand ifølge den islandske stats studielån- og stipendiesystem.

I denne forbindelse bør det erindres, at rejseudgifterne for den islandske ungdom, der søger uddannelse i udlandet, er en stor belastning, således at det bl. a. af den grund er vanskeligt på forhånd at sige noget om, hvor mange der ville være i stand til at gøre brug af stipendier af den her omtalte art.

Det skal understreges, at der her kun er blevet talt om, hvad ministeriet mener utvivlsomt ville være til stor nytte, og at det på ingen måde må opfattes som en forventning fra islandsk side om bevilling af stipendier fra de øvrige nordiske lande til dette formål.

Meddelande

om rekommendation nr 6/1968 angående yrkeslærerutbildning

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att inrätta ett permanent samarbetsorgan för att samordna den nordiska yrkeslærerutbildningen enligt de riktlinjer, som framlagts i Nordiska kommitténs för yrkeslærerutbildning slutrapport.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 30 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Nordisk kulturkomisjon har den 20. desember 1968 fremmet en resolusjon til regjeringene i de nordiske land angående samarbeid innen yrkesutdanningen. Resolusjonen er utarbeidet av kommisjonens seksjon II dels på grunnlag av sluttrapporten fra Den nordiske komité for yrkeslærerutdanning, dels på grunnlag av en innstilling fra seksjonens ekspertutvalg for samarbeid om yrkesutdanningsspørsmål.

Når det gjelder forslaget om å opprette et eget organ for samarbeidet innen yrkeslærerutdanningen, blir det i resolusjonen vist til det pågående utredningsarbeid angående harmonisering av skoleordningene i de nordiske land. På bakgrunn av dette arbeid finner kommisjonen det ikke riktig å anbefale at det på det nåværende tidspunkt etableres et eget organ for samarbeid på et begrenset område slik den nevnte komité har foreslått. Det blir imidlertid pekt på at flere av komitéens forslag vil kunne gjennomføres ved direkte samarbeid mellom de berørte myndigheter i de enkelte land. Dette gjelder ikke minst spørsmålet om etterutdanning av nåværende og fremtidige yrkeslærere. Enkelte av forslagene fra komitéen mener kommisjonen har så nær sammenheng med harmoniseringsspørsmålet at den har funnet det riktig å oversende dem til det utvalg som arbeider med denne saken. Man vil for øvrig i denne forbindelse vise til punkt 7 i årsrapporten fra seksjon II til rådets 17. sesjon¹.

¹ Se s. 1727.

Regjeringene i de nordiske land er enige i at det er ønskelig med et utvidet samarbeid innenfor yrkesskolesektoren. Hva dette skal bestå i, bør nærmere analyseres i samarbeid mellom de ansvarlige sentrale myndigheter i de respektive land, bl. a. på grunnlag av den ovennevnte resolusjon fra Nordisk kulturkommisjon. Spesielt for Sveriges del må forslagene om samarbeid på dette område ses i sammenheng med det forslag til retningslinjer for det frivillige skoleverk som gjennom proposisjon 1968: 140 er forelagt Riksdagen. I henhold til dette skal de nåværende gymnasiale skoleslag fagskole, gymnas og yrkesskole sammenføres til ett skoleslag slik at utdanningen på dette nivå integreres organisatorisk og til en viss grad også pedagogisk. Noen klar grense mellom yrkesutdanning og annen utdanning på gymnasialt nivå vil etter dette ikke finnes.

Heller ikke når det gjelder de ulike lærerkategorier og utnyttelsen av disse vil det kunne opprettholdes noe skille mellom yrkesutdanning og annen utdanning på dette trinn. Ut fra disse synspunkter synes det fra svensk side mindre hensiktsmessig å skille ut yrkesutdanningen som et eget samarbeidsfelt.

For øvrig er de nordiske lands regjeringer enige i at forslaget om et eget organ for samarbeid om yrkeslærerutdanningen bør ses i sammenheng med harmoniseringsutredningen, jfr. meddelelsen om rekommandasjon nr. 26/1967 angående denne sak til rådets 17. sesjon.¹ Videre skal man peke på at organisasjonsspørsmålene i forbindelse med det nordiske undervisnings- og kultursamarbeid, herunder samarbeidet vedrørende yrkesutdanningen, for tiden er under behandling dels i de nordiske lands regjeringer, dels i Nordisk Råd og i Nordisk kulturkommisjon. Man finner det derfor uhensiktsmessig å ta opp til isolert utredning organisatoriske spørsmål i tilknytning til enkelte samarbeidsområder da man på denne måte vil kunne komme fram til løsninger som ikke naturlig kan innpasses i de ovennevnte utredningers konklusjoner.

¹ Se s. 2111.

Meddelanden

om rekommendation nr 7/1968 angående nordisk yrkesklassificering

(Överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål:

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för en översyn av den nordiska yrkesklassificeringen, så att könsbestämda klassificeringar avlägsnas.

Danmarks regering (økonomiministeriet, Danmarks Statistik) meddelar den 16 december 1968:

På den givne foranledning har Danmarks Statistik ved tilrettelæggelsen af den stillingsgruppering, der anvendes ved publiceringen af 1965-folketællingen, været opmærksom på den i rekommandation nr. 7/1968 fremsatte henstilling om at foretage en gennemgang af nomenklaturen med henblik på at undgå kønsbestemte klassifikationer. Gennemgangen har ført til ændringer i de tilfælde, hvor det er skønnet muligt at foretage sådanne, uden at fremstillingen derved mister noget i klarhed. Man vil også fremtidig i lignende publikationer være indstillet på i videst muligt omfang at ændre betegnelser fra kønsbestemte til ikke-kønsbestemte former.

I en nu udsendt alfabetisk stillingsfortegnelse har det derimod ikke været muligt at fjerne kønsbestemte betegnelser. Formålet med denne fortegnelse er at registrere de af publikum til folkeregistrene indberettede stillinger, og det er derfor absolut nødvendigt, at alle forekommende relevante betegnelser findes i fortegnelsen, hvis videre formål er at skabe mulighed for en mekanisk bearbejdelse af stillingsangivelserne.

Det skal endelig tilføjes, at arbejdet med den danske udgave af Nordisk Yrkesnomenklatur er udført af arbejdsdirektoratet, hvorfra Danmarks Statistik for nylig har modtaget korrektur til udtalelse. Man vil dog næppe herfra kunne øve indflydelse på den i denne stillingsfortegnelse anvendte sprogbrug.

Sveriges regering (inrikesdepartementet) meddelar den 19 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Rekommendationen har remitterats till ledamöterna i Nordiska arbetsmarknadsutskottet, som kommer att behandla frågan vid sitt möte i Danmark den 30—31 januari 1969. Härvid kommer från svensk sida att presenteras ett förslag till fortsatt handläggning av rekommendationen.

Meddelanden
om rekommendation nr 8/1968 angående utbyte
av förvaltningstjänstemän

(Överlämnade av Danmarks och Islands regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att vidtaga åtgärder i syfte att bereda möjlighet för tjänstemän även inom regional och lokal förvaltning att tjänstgöra i annat nordiskt land än det egna.

Danmarks regering (ministeriet för statens lönnings- och pensionsväsen) meddelar den 8 januari 1969:

Danmark har som koordinerande land för arbejdet med gennemførelsen af heromhandlede rekommandation rettet henvendelse til ressortmyndighederne i Finland, Island, Norge og Sverige med anmodning om redegørelser for de foranstaltninger, der i de enkelte lande måtte være truffet med henblik på at tilvejebringe mulighed for, at tjenestemænd i lokalforvaltningen vil kunne forrette tjeneste i et andet nordisk land i overensstemmelse med de for tjenestemænd i centraladministrationen gældende regler. Når de fra samtlige lande modtagne oplysninger og udtalelser er nærmere bearbejdet, vil Danmark i overensstemmelse med herom fremkomne ønsker eventuelt tage initiativ til afholdelse af et møde til drøftelse af de nærmere retningslinier for og den praktiske gennemførelse af en mulig ordning. I de videre overvejelser vil endvidere indgå udtalelser fra en række danske fagministerier, for hvem rekommandationen har været forelagt, bl. a. specielt med henblik på undersøgelser af mulighederne for, at visse kommunale tjenestemandsgupper medinddrages under en udvidet ordning. Under den forberedende behandling af sagen har det af ministeriet for statens lønnings- og pensionsväsen været tilkendegivet, at man til sin tid agter at søge eventuel fornøden bevillingsmæssig tilslutning til, at der åbnes mulighed for, at tjenestemænd i den lokale forvaltning i

en vis tid kan gjøre tjeneste i et andet nordisk land i ovenstemmelse med den af Nordisk Råd vedtagne rekommandation.

I s l a n d s r e g e r i n g (Fjármálaráðuneytið) meddelar den 4 juli 1968:

Som svar på skrivelsen meddeler ministeriet at det for silt vedkommende er rede til å delta i et samarbeid av denne art for så vidt det lar seg gjennomføre og etter arten av de arbeidsoppgaver som ville komme på tale. På den annen side vil ministeriet ikke unnlate å nevne at forskjellige vanskeligheter kan være forbundet med full deltakelse fra vår side i et slikt samarbeid på grunn av vår språklige særstilling.

Meddelande

om rekommendation nr 9/1968 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Norge och Sverige

1. att medverka till att diskussioner inleds rörande möjligheterna att utvidga transittrafiken över Trondheimsleden,
2. att träffa avtal om Muruvikanläggningens utnyttjande som reservhamn för transittrafiken av torrgods.

Norges regering (Samferdselsdepartementet) meddelar den 2 januari 1969 å Norges och Sveriges regeringars vägnar:

En viser til den norske samferdselsministers uttalelse under sakens behandling i Nordisk Råd 20. februar 1968 (*Nordiska Rådet 16. sesjon 1968, sidene 199—200*) som gir uttrykk for resultatet av den undersøkelse av spørsmålet som er foretatt i samarbeid mellom de norske og svenske samferdselsdepartementer.

Det er ikke senere gitt uttrykk for noen interesse for å organisere en økt transittrafikk over Trondheim på det der skisserte grunnlag. Dersom det i fremtiden skulle bli tatt opp konkrete forslag om slik trafikk, vil en ta saken opp til ny behandling med sikte på å legge forholdene best mulig til rette for å realisere tiltak som det viser seg å være teknisk og økonomisk grunnlag for.

*BILAGA 1***Fråga vid Nordiska rådets 17:e session angående utbyggnad av
transittrafiken över Trondheim**

Till Norges och Sveriges regeringar

I Muruvik nära Trondheim har Sverige i enlighet med ett avtal mellan Norge och Sverige en mindre hamnanläggning och ett oljeupplag insprängt i berget. Dessa anläggningar har hittills använts i mycket liten utsträckning. I rek. nr 9/1968 föreslog Nordiska rådet att man skulle söka utnyttja oljeupplaget i större utsträckning och öppna möjligheter för svenskt transitgods — även torr gods — att vid behov under svåra isvintrar få tillgång till den svenska hamnen i Muruvik. Denna vinter tycks bli mild och frågan synes kanske därför inte vara särskilt aktuell men, om hamnen skall kunna få disponeras en kommande hård isvinter, är det en förutsättning att åtgärder vidtas i förväg av de båda berörda regeringarna.

I det meddelande som Norges regering avgivit å egna och svenska regeringens vägnar beröres över huvud icke denna del av rådets rekommendation.

Under hänvisning till det anförda ber jag att till Norges och Sveriges regeringar få rikta frågan:

Vilka åtgärder överväger regeringarna för att Muruvikshamnen skall komma till användning i större utsträckning än hittills?

Stockholm den 12 februari 1969

Jan-Ivan Nilsson

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över meddelandet**

Til trafikudvalget er henvist meddelelse til 17. session om rek. nr. 9/1968 angående udbygning af transittrafiken over Trondheim, afgivet af Norges regering på den norske og den svenske regerings vegne.

I sagens behandling i udvalget har deltaget statsråd Håkon Kyllingmark. Som sagkyndige har udvalget hørt byråsjef John Paxal, Norge, og statssekreterare Lars Peterson, Sverige.

Af meddelelsen fremgår, at der ikke efter sagens behandling på 16. session fra svensk side er givet udtryk for interesse i enten at organisere en jævn transportafvikling over Trondheim eller at deltage i finansieringen af en vis udbygning af reservekapacitet med henblik på midlertidige transporter i isvintre. Der findes således for tiden ikke grundlag for myndighederne til at tage sagen op til ny behandling, men dette vil ske, dersom der skulle fremkomme konkrete forslag om en transittrafik.

Under spørgetimen i rådets plenarmøde den 4. marts 1969 spurgte Jan-Ivan Nilsson om, hvilke foranstaltninger Norges og Sveriges regeringer overvejer for, at havnen i Muruvik kan blive bedre udnyttet end hidtil. I denne anledning oplyste statsråd Håkon Kyllingmark, at det i aftalen mellem Norge og Sverige vedrørende transittrafikken over havne i Trondheimsfjorden bl. a. er bestemt, at Muruvik-anlæggene i afspærringstider eller efter særlig tiladelse fra de norske myndigheder også kan benyttes for andre varer end olie.

Det er i udvalget oplyst, at der i artikel 6 i den norsk-svenske aftale er åbnet adgang til at tage aftalen op til revision på begæring af et af landene.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelsen til efterretning og afventer nye meddelelser til næste ordinære session.

Stockholm, den 5. marts 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Karl Guðjónsson

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Birger Lundström

Tuure Salo

Veikko Savela

Formand

Gösta Skoglund

Meddelande

om rekommendation nr 10/1968 angående flygförbindelse Östersund—Trondheim

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *Norge* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Norge og Sverige at støtte oprettelsen af en permanent flyveforbindelse mellem Östersund og Trondheim med tilknytning til forbindelserne til Stockholm og Finland.

Norges regering (Samferdselsdepartementet) meddelar den 23 december 1968 å *Norges och Sveriges regeringars vägnar*:

Foranlediget av et medlemsforslag fremsatt i 1967 av stortingsrepresentant Jon Leirfall i Nordisk Råd om opprettelse av en flygforbindelse mellom Östersund og Trondheim, ble det fra luftfartsmyndighetenes side reitet en henstilling til SAS om å undersøke hvilke muligheter som forelå for å opprette en slik rute.

Innenfor SAS hadde spørsmålet tidligere vært gjenstand for undersøkelser i flere omganger. Bakgrunnen for undersøkelsene hadde vært ønsket om å tilfredsstille et mulig turistmessig behov for en tverrforbindelse mellom disse to punkter. I henhold til erklæringer fra en rekke lokale norske og svenske turistorganisasjoner eksisterte det et slikt behov.

Mot denne bakgrunn søkte SAS i november/desember 1967 Samferdselsdepartementet om tillatelse til på forsøksbasis å opprette angjeldende flygforbindelse med tre flyginger pr. uke i tidsrommet 9. februar—14. april 1968. Tillatelsen til å operere ruten ble meddelt konsortiet ved brev fra Samferdselsdepartementet av 4. juni 1968.

Om rutens trafikkering har SAS i brev til direktoratet av 25. november d. å. opplyst følgende:

Ruten ble trafikkert etter følgende program:

SK 440
Ons., Fre., Søn.
1415
1500
Metr.

9/2—14/4—1968
avg. Trondheim ank.
ank. Östersund avg.

SK 449
Ons., Fre., Søn.
1330
1245
Metr.

Belegget var følgende:

Trondheim—Östersund
Febr. 9 turer 27 pass.
Mars 13 turer 51 pass.
Apr. 5 turer 6 pass.
27 turer 84 pass.
Gj. sn. pr. tur 3 pass.

Östersund—Trondheim
Febr. 9 turer 41 pass.
Mars 13 turer 52 pass.
Apr. 5 turer 10 pass.
27 turer 103 pass.
Gj. sn. pr tur 4 pass

Selskapet har p. g. a. det lave passasjerbelegg ikke funnet det forsvarlig å opprettholde ruten, og har heller ikke mottatt noen henstilling om å forlenge den oppsatte prøveperiode.

Man går ut fra at SAS fortsatt vil være oppmerksom på ønskene om direkte flyforbindelse mellom Trondheim og svenske lufthavner og vil ta saken opp igjen når konsortiet måtte mene at det kan skaffes tilstrekkelig trafikkgrunnlag for en slik rute.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över meddelandet

Til trafikudvalget er henvist meddelelse til 17. session om rekommandation nr. 10/1968 angående en permanent flyveforbindelse mellem Östersund og Trondheim, afgivet af Norges regering.

Udvalget har tidligere behandlet meddelelsen på møde i Stockholm den 8. februar 1969.

Af meddelelsen fremgår, at der fra luftfartsmyndighedernes side har været rettet en henstilling til SAS om at undersøge mulighederne for at oprette en sådan rute. Efter en undersøgelse etablerede SAS på forsøgsbasis en flyverute mellem Östersund og Trondheim i tiden 9. februar—14. april 1968 med tre flyvninger om ugen. Det viste sig imidlertid, at passagerbelægningen var for lav til at opretholde ruten.

Udvalget forudsætter, at flyveselskabet også i fremtiden vurderer mulighederne for at etablere en fast forbindelse mellem det norske og det svenske rutenet ved oprettelse af en flyverute Östersund—Trondheim, men finder, at der næppe for tiden er anledning til at foretage flere prøveflyvninger.

Udvalget indstiller,

at rådet tager meddelelsen til efterretning og anser spørgsmålet for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Stockholm, den 1. marts 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Karl Guðjónsson

Svend Horn

Nils Jacobsen

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Ingemar Mundebo

Tuure Salo

Veikko Savela

Formand

Gösta Skoglund

Meddelanden

om rekommendation nr 11/1968 angående statistiskt samarbete

(Överlämnade av Finlands och Norges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att godkänna det av Nordiska chefsstatistikermötet i juni 1967 framlagda förslaget om utvidgat nordiskt statistiskt samarbete; och

II. att anvisa medel för ett permanent sekretariat för Nordiska chefsstatistikermötet.

Finlands regering (finansministeriet) meddelar den 27 november 1968:

Nordiska rådets rekommendation om utvidgat nordiskt statistiskt samarbete har för Finlands vidkommande i princip godkänts och regeringen har för 1969 års budget föreslagit anslag till grundandet av nordiskt statistiksekretariat i Köbenhavn.

Norges regering (Finans- og tolldepartementet) meddelar den 21 januari 1969 å samtliga regeringars vägnar:

Sjefene for de nordiske statistiske sentralbyråer kom sammen til møte den 15. juni 1968. Rapporter fra de nordiske statistiske samarbeidsutvalg ble gjennomgått, og det ble vedtatt enkelte forandringer i de arbeidsprogrammer for samarbeidsutvalgene som ble fastlagt på sjefsstatistikermøtet i Oslo i 1967.

Sjefene drøftet opprettelsen av et permanent sekretariat for det nordiske sjefsstatistikermøtet og gjorde følgende vedtak:

1. Det tas sikte på at sekretariatet opprettes tidligst fra 1. januar og senest fra 1. juli 1969.

2. Det anbefales at sekretariatet enten blir direkte underlagt sjefsstatistikermøtet eller får et styre på 5 medlemmer bestående av de nordiske statistikksefer. Vertlandets statistikksefer bør være styrets formann.

3. Danmark bekræftet sin villighet til å være vert for sekretariatet og tii å skaffe kontorpass i sine lokaler.

4. Det av Sverige utarbeidede budsjettforslag for det første hele år (229 000 sv.kr.) anses for realistisk og legges til grunn for de enkelte lands bidrag. Den i »Personaleforhold ved fællesinstitusjoner i Norden» (NU 1964: 8) angitte fordelingsnøkkel for utgiftene innebærer at Danmark bidrar med 21,2 %, Finland med 13,5 %, Island med 1,5 %, Norge med 16,4 % og Sverige med 47,4 %.

5. Av de to akademikere som skal knyttes til sekretariatet vil det være praktisk om den ene er dansk og den annen fra et annet av de nordiske land.

6. Med mindre en helt selyskreven leder av sekretariatet kan finnes underhånden, kunngjøres begge stillinger i de nordiske statistiske sentralbyråer, eventuelt også for nordiske statistikere som tjenestegjør ved internasjonale organisasjoner. Annonsering anses overflødig. Lederen av sekretariatet utpekes først og gis adgang til å influere på valget av medarbeider.

7. Lønns- og ansettelsesbetingelser for de to akademikere samt instruks for lederen forutsettes å bli fastsatt av styret.

BILAGA 1

PM angående inrättande av sekretariat för Nordisk statistik

Under 16. december 1968 har økonomiministeriet ansøgt om finansudvalgets tilslutning til at Danmarks Statistik i finansåret 1969—70 yder et tilskud på 70 000 kr. til et Nordisk Statistisk sekretariat. Det oplyses, at sekretariatet efter planerne skal være en permanent institution, hvorfor tilskuddet også vil blive søgt i de følgende år. Det oplyses yderligere, at sekretariatet efter planerne skal træde i virksomhed i første halvdel af 1969.

København, den 15. januar 1969

BILAGA 2

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över meddelandena

Till ekonomiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Finlands och Norges regeringar avgivna meddelanden om rekommendation nr 11/1968.

Av meddelandena framgår, att cheferna för de statistiska centralbyråerna i Norden i juni 1968 beslutat upprätta ett sekretariat för det nordiska chefsstatistikermötet senast från och med den 1 juli 1969. Sekretariatet skall antingen direkt underställas chefstatistikermötet eller en styrelse bestående av de nordiska statistikcheferna. Sekretariatet, som planeras i Danmark, skall inledningsvis bestå av två akademiker samt skrivpersonal med flera. Kostnaderna för det första årets verksamhet har budgeterats till 229 000 svenska kronor.

Ekonomiska utskottet hälsar med tillfredsställelse att planerna på ett permanent sekretariat för Nordiska chefsstatistikermötet kommer att förverkligas redan under innevarande år. En önskvärd intensifiering av det nordiska statistiska samarbetet torde härigenom bli möjlig. Syftet med Nordiska rådets rekommendation får därför anses uppnått.

Utskottet får föreslå,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålet för rådets vidkommande slutbehandlat.

Stockholm den 31 januari 1969

Trygve Bratteli

Henry Christensen

Ragnar Christiansen

Arne Geijer

Yngve Holmberg

Kuuno Honkonen

Förman

Jens Otto Krag

Bertil Ohlin

Juha Rihtniemi

Bent Røiseland

Eino Sirén

Karl Skytte

Svenn Stray

V. J. Sukselainen

Sven Sundin

H. C. Toft

Meddelanden

om rekommendation nr 12/1968 angående posttaxor m. m.

(Överlämnade av Finlands, Islands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *S v e r i g e* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i de nordiske lande,

a) at tilstræbe anvendelsen af indenrigs porto i den nordiske udveksling af breve mellem 500 og 1 000 g,

b) at overgå til benyttelse af indenrigs porto inden for Norden ved postbefordring af aviser og tidsskrifter, der udgives i et af de nordiske lande (postabonnement og udgiverkorsbånd),

c) i det nordiske postale samarbejde at tilstræbe fuldstændig ensartethed både for så vidt angår reglerne om hvilke forsendelsesarter, der modtages til befordring, og for så vidt angår bestemmelserne om tilladt størrelse, vægt og indhold m. m. for hver forsendelsesart,

d) at fastsætte ensartede regler om postvæsenets ansvar for forsendelser,

e) at undersøge mulighederne for at opnå administrative lettelser i det nordiske postsamarbejde gennem større ensartethed i de interne bestemmelser vedrørende postvæsenets virksomhed og

f) at fremskynde gennemførelsen af en fællesnordisk ordning for postgiroudbetaling.

Finlands regering (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

En arbetsgrupp tillsatt av de nordiska postförvaltningarna har vid sitt möte i Oslo den 5—6 november 1968 preliminärt behandlat innehållet i rekommendationen. Rekommendationens sex olika förslag är synnerligen viltgående och avgörandet är nära knutet till de beslut som inom de närmaste åren skall fattas i den allmänna internationella posttrafiken. Arbetsgruppen skall avge sitt utlåtande att tagas upp till behandling vid den nordiska postkonferensen 1969. Först därefter kan ett slutgiltigt utlåtande väntas föreligga i frågan.

Islands regering (Post- og telegrafstyret) meddelar den 10 december 1968:

Post- og telegrafstyret har hatt til overveilselse brev av 15. mai 1968 fra Nordisk Råds islandske avdeling, samt Nordisk Råds vedtak nr. 12/1968 om portotakster, som ble fattet under dets sesjon i Oslo i februar 1968, samt et alltidsdokument.

Den nordiske postforening, som tidligere har opprettet et arbeidsutvalg for å undersøke mulighetene for å anvende de innenlandske portotakstene for pakker m. m. i postforbindelsen mellom de nordiske land, besluttet under den nordiske postkonferansen som ble holdt i Reykjavík i juli 1968, å utvide arbeidsutvalgets mandat til også å omfatte alle spørsmål som er omtalt i anbefaling nr. 12/1968 fra Nordisk Råd.

Sveriges regering (kommunikationsdepartementet) meddelar den 19 december 1968 *å samtliga regeringars vägnar*:

De nordiska postförvaltningarna, som tidigare tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att undersöka möjligheterna att i den nordiska postutväxlingen tillämpa inrikes porto för paket m. m., har vid 1968 års nordiska postkonferens beslutat att utvidga arbetsgruppens uppdrag att omfatta samtliga de i rekommendationen nr 12/1968 upptagna frågeställningarna.

Meddelande
om rekommendation nr 13/1968 angående samarbete
mellan forskningsråden

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder för åstadkommande av ett effektivt samarbete mellan forskningsråden (mot-svarande) i de nordiska länderna och att ställa särskilda medel till förfogande för nordiskt forskningssamarbete.

F i n l a n d s r e g e r i n g (undervisningsministeriet) meddelar den 16 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Undervisningsministeriet i Finland, som är koordinerande land i detta ärende, har anmodat Nordiska kulturkommissionen att inkomma med utlåtande i ärendet. Härvid hänvisas till utbildningsdepartementets i Sverige meddelande av den 28 oktober 1968 till Nordiska rådets kulturutskott samt till Nordiska kulturkommissionens årsrapport under sektion I.¹

Den problematik, av vilken ärendet utgör en del, har också behandlats inom NORDEK och Nordiska organisationskommittén.

¹ Se s. 1706.

*BILAGA 1***Verksamhetsberättelse för Nordiska samarbetsdelegationen för medicinsk forskning**

Nordiska samarbetsdelegationen för medicinsk forskning (Nordisk samarbejdsnævn for medicinsk forskning) får över sin verksamhet under år 1968 avgiva följande berättelse:

Sammansättning

Delegationen har under året haft följande sammansättning (mandatperioder inom parentes):

*Danmark:**till 21 november*

P. von Magnus (medlem till dess danskt forskningsråd inrättats). Forskningens fællesudvalg;

A. E. Tybjerg-Hansen (d:o). De lægevidenskabelige forskningskomitéer;

K. Brøchner-Mortensen (d:o). Statens almindelige videnskabsfond.

efter 21 november

P. Riis (2.11.1968—31.12.1971). Det lægevidenskabelige forskningsråd;

J. Chr. Siim (21.11.1968—31.12.1971). Det lægevidenskabelige forskningsråd.

Finland

G. af Bjørkesten (1.1.1968—31.12.1970). Statens medicinska kommission;

J. Rapola (1.1.1968—31.12.1970). Statens medicinska kommission.

Norge:

A. Sandbo (1.1.1968—31.12.1969). Norges almenvitenskapelige forskningsråd;

R. Svenkerud (1.1.1968—31.12.1969). Norges almenvitenskapelige forskningsråd.

Sverige:

S. Bergström (1.1.1968—31.12.1970) *ordförande*. Statens medicinska forskningsråd;

B. Gustafsson (1.1.1968—31.12.1970) *vice ordförande*. Statens medicinska forskningsråd samt

C. Wirsén, *sekreterare*. Statens medicinska forskningsråd;

G. Erikson, sekretær i den medisinske faggruppe. Norges almenvitenskapelige forskningsråd.

Sekretariat

Sekretariatet har varit förlagt till statens medicinska forskningsråd, Sveavägen 166, 18 tr., S-114 46 Stockholm. Kostnaderna för sekretariatets verksamhet bestrids av rådets medel (arbetsordningens 4 §).

Sammanträden

Delegationen har under året sammanträtt två gånger, nämligen i Helsingfors den 22 april och i Stockholm den 2 december.

Samarbetsdelegationen har under året behandlat följande frågor av gemensamt intresse:

Nordiska forskarstipendier

Vid sammanträdet den 22 april beslöt delegationen utlysa ett antal stipendier för resor till och vistelse vid institution i annat nordiskt land. Vid ansökningslidens utgång den 1 november förelåg 13 ansökningar (10 från Finland, 2 från Norge och 1 från Sverige) om sammanlagt 7 år och 7 månaders stipendietid. Ansökningarna behandlas för närvarande i respektive forskningsråd (motsvarande). Utdelningsramen har denna gång fastställts till 5 stipendieår. Förslag om att inrätta ett gemensamt clearingkonto skall övervägas. Frågan om förnyat utlysande skall behandlas vid nästkommande sammanträde i Köbenhavn i april 1969.

Nordisk publiceringsnämnd

Instruktion för en gemensam nordisk publiceringsnämnd har efter vederbörlig remissbehandling i respektive forskningsråd (motsvarande) stadfästas av delegationen vid sammanträde den 2 december. Instruktionen (*här ej tryckt*) har nu utsänts för ratificering och utseende av delegater. Publiceringsnämnden skall »främja utgivandet av nordiska medicinska tidskrifter och därvid arbeta för en rationell utgivning av dylika tidskrifter vad gäller såväl deras finansiering och ekonomi som administration och distribution» (1 §). Bland nämndens särskilda uppgifter må nämnas verkande för en gemensam form för abstracts i de nordiska facktidskrifterna, bl. a. med tanke på ADB-behandling.

Dokumentationsfrågor

Vid behandlingen av dokumentationsfrågor har förutom de ordinarie delegaterna deltagit H. Friis, Danmark, P. Flood, Norge, R. Sievänen-Allen, Finland, samt B. Lundberg, Sverige (ej 22 april). Delegationen har därvid informerats om läget beträffande såväl ADB-servicen i de olika länderna som även utbildningen av frågeformulerare, vilken bedrivs vid biomedicinska dokumentationcentralen, karolinska institutet. Ett särskilt *arbetsutskott* för nordiskt samarbete inom biomedicinsk dokumentation har bildats med S. Bergström som ordförande och Friis, Flood och Sievänen-Allen som ledamöter.

Nordisk informationsbulletin

Förslag har väckts från finsk sida om en nordisk medicinsk informationsbulletin. Delegationen har beslutat antaga ett erbjudande från tidskriften *Nordisk Medicin* att utan kostnad få disponera erforderligt utrymme för meddelanden av gemensamt nordiskt intresse.

Övriga frågor

Delegationen har behandlat förslag rörande inrättande av *nordisk kommission för parasitologi* samt *expertkommitté för näringsforskning*, särskilt avseende fastställande av rekommenderad halt av vissa näringsämnen i kosten. Delegationen har konstaterat att båda dessa förslag faller utanför forskningsrådets verksamhet; frågan om gemensamma nordiska initiativ inom den grundläggande näringsforskningen är dock under övervägande. Frågan om *molekylärbiologiskt forskningssamarbete* har diskuterats men tills vidare avförts från dagordningen.

Det svenska medicinska forskningsrådets remissyttrande över nordiska läkemedelskommitténs betänkande om »*Nordisk samarbete om lægemidler*» (*Nordisk udredningsserie 1968:7*) har anmälts; ärendet vilar för närvarande i avvaktan på yttranden från de övriga forskningsråden (motsvarande).

I samband med sammanträdena har delegaterna också haft tillfälle att diskutera organisations- och forskningsplaneringsfrågor av gemensamt nordiskt intresse.

Stockholm i december 1968

Sune Bergström

Professor, ordförande

Claes Wirsen

Docent, sekreterare

BIIANG

Arbetsordning för Nordiska samarbetsdelegationen för medicinsk forskning

fastställd den 22 april 1968

1 §

Den nordiska samarbetsdelegationen för medicinsk forskning skall utgöra ett organ för samråd mellan de medicinska forskningsråden (motsvarande) i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige.

2 §

Följande forskningsråd (motsvarande) skall vara representerade i samarbetsdelegationen nämligen Det lægevidenskabelige forskningsråd¹, Dan-

¹ Till dess Det lægevidenskabelige forskningsråd blir formellt inrättat, representeras Danmark av Forskningens fællesudvalg, Statens almindelige videnskabsfonds lægevidenskabelige kommission.

mark, statens medicinska kommission, Finland, Statens forskningsråd, Island, Norges almenvitenskapelige forskningsråd, Norge och statens medicinska forskningsråd, Sverige.

3 §

Samarbetsdelegationen har till uppgift

att följa den medicinska forskningens och forskarutbildningens utveckling i Norden;

att främja ömsesidig och internationell information om den medicinska forskningens och forskarutbildningens utveckling;

att främja och initiera konkreta samarbetsprojekt inom den medicinska forskningen i Norden; samt

att därvid beakta önskvärdheten av ett rationellt utnyttjande av tillgängliga resurser.

4 §

Vart och ett av forskningsråden (motsvarande) skall utse två representanter att vara ledamöter i samarbetsdelegationen för en mandattid på tre år. Samarbetsdelegationen väljer inom sig ordförande för högst en treårsperiod samt utser sekreterare och eventuellt biträdande sekreterare för samma tidsperiod. Vice ordförande väljes för ett halvår åt gången från det land, där nästa sammanträde skall hållas.

Till delegationen må för behandling av särskilda frågor kunna adjungeras ytterligare ledamöter från forskningsråden (motsvarande) liksom andra sakkunniga.

Samarbetsdelegationen skall ha sitt sekretariat förlagt i det land, varifrån ordföranden kommer. Kostnaderna skall bestridas av det land, till vilket sekretariatet är förlagt.

5 §

Samarbetsdelegationen bör sammanträda minst två gånger per år.

Sammanträdesort och tidpunkt för nästa sammanträde fastställs vid varje sammanträde.

Dagordningen fastställs och utsändes minst fyra veckor i förväg.

6 §

För fullgörande av sina uppgifter har samarbetsdelegationen att till respektive forskningsråd (motsvarande) avlåta förslag och rekommendationer.

Samarbetsdelegationen bör inom ramen för tillgängliga expensmedel, som ställs till förfogande av respektive forskningsråd (motsvarande), ha möjligheter att bedriva utredningsverksamhet.

7 §

Resekostnader och traktamenten för ledamöter och sekreterare skall täckas av vederbörande forskningsråd (motsvarande). Utredningskostnader för samarbetsdelegationen skall täckas av forskningsråden (motsvarande) i Danmark, Finland, Norge och Sverige i förhållandet 1 : 1 : 1 : 2.

8 §

Samarbetsdelegationen skall varje år senast i december månad till de medicinska forskningsråden (motsvarande) avgiva skriftlig redogörelse för sin verksamhet och framlägga förslag till ekonomisk plan för nästkommande års verksamhet.

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet**

Till kulturutskottet har hänvisats ett till rådets 17:e session av Finlands regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 13/1968.

I sakens behandling i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark.

Av meddelandet framgår, att frågan har hänvisats till Nordiska kulturkommissionen för yttrande.

Vidare har forskningssamarbetet behandlats av Nordiska ämbetsmannakommittén i den preliminära rapporten om utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete. Utskottet har i sitt yttrande rörande sistnämnda rapport och i betänkandet rörande sak A 119/k om nordiskt forskningssamarbete närmare framfört sina synpunkter på det nordiska samarbetet på forskningens område.

Utskottet önskar följa den fortsatta beredningen av frågan och föreslå

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Stockholm den 3 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Håkon Johnsen

Dagmar Ranmark

Förman

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Meddelanden

om rekommendation nr 14/1968 angående skattevetenskapligt samarbete

(Överlämnade av Finlands och Islands regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *F i n l a n d* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att i samarbete med berörda forskare och institutioner undersöka möjligheterna för att upprätta ett nordiskt skattevetenskapligt forskningsråd.

F i n l a n d s r e g e r i n g (finansministeriet) meddelar den 27 november 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Under beredningen av ärendet har det befunnits nödvändigt att först utvärdera intresserade kretsars uppfattning om de viktigaste utgångspunkterna för planens förverkligande. På grund härav framställdes från Finlands sida, att en till deltagarantalet begränsad förberedande underhandling måtte hållas i Helsingfors under november månad detta år. Den framställda tidpunkten visade sig dock inte lämplig, varför ett nytt initiativ i saken kommer att göras inom detta år.

I s l a n d s r e g e r i n g (Fjármálaráðuneytið) meddelar den 4 juni 1968:

Som svar på Deres skrivelse vil Ministeriet få meddele at det ønsker å følge med i det som de andre nordiske land eventuelt foretar seg i denne forbindelse. Men Ministeriet er på dette stadium ikke rede til å uttale seg om hvorvidt det ville ønske deltakelse av en eller annen art i et slikt forskningsråd.

*TILLÄGG***Rapport avgiven den 8 december 1967 av en av svenska forskningsberedningen tilikallad arbetsgrupp***Rättsvetenskap**Finansrätt*

Inför framtiden knyts väsentliga förhoppningar till det internordiska samordningsarbete, som inaugurerats i Nordiska rådet, och som inspirerat ett internationellt samarbete även utanför Norden för åstadkommande av samordnad skatteforskning och ömsesidig dokumentationshjälp. Planerna i sistnämnda hänseende är anknutna till Internationella Skattedokumentationsbyrån i Amsterdam och antar för närvarande konkret form av två projekt, berörande bolags- och mervärdeskatterna.

Meddelanden
om rekommendation nr 15/1968 angående nordisk
integrationsforskning

(Överlämnade av Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka förutsättningarna för en gemensamt organiserad forskningsverksamhet rörande det nordiska ekonomiska samarbetet.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 25 januari 1969:

Kirke- og undervisningsdepartementet har i dag sendt følgende brev til det finske undervisningsministeriet som er koordinerende organ for denne rekommandasjon:

En mener for Norges vedkommende at det vil være naturlig med et nordisk samarbeid om integrasjonsforskningen.

En antar at det vil være hensiktsmessig å sette ned et utvalg som kan utarbeide forslag om hvordan forskningssamarbeidet best kan drives på dette området.

Sveriges regering (handelsdepartementet) meddelar den 21 januari 1969 *å samtliga regeringars vägnar*:

Med hänsyn till pågående undersökningar rörande möjligheten av ett utvidgat ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna har tills vidare inga särskilda åtgärder vidtagits beträffande denna rekommendation.

Meddelande

om rekommendation nr 16/1968 angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland och Sverige att i samråd med de för sjukvården ansvariga utreda förutsättningarna för en överenskommelse avseende den slutna sjukvården i Tornedalen innebärande att befolkningen i området får valfri möjlighet till sjukhusvård på båda sidor av gränsen.

Sveriges regering (socialdepartementet) meddelar den 10 januari 1969:

Kontakt kommer att tas med vederbörande svenska sjukvårdshuvudman för att undersöka möjligheterna att från svensk sida förverkliga de med rekommendationen avsedda syftena.

BILAGA 1

Fråga vid Nordiska rådets sjuttonde session om nedläggning av sjukhuset i Haparanda

Till Sveriges regering

Vid rådets 16:e session antogs en rekommendation angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen (rek. nr 16/1968). Vid sin bedömning av frågan uttalade socialpolitiska utskottet att det med hänvisning till att sjukhusvårdens anordnande var aktuell i såväl finska som svenska tornedalsområdet var det naturligt att frågan om ett samarbete inom den slutna sjukvården närmare klarlades.

I det meddelande som i anledning av rekommendationen lämnats till rådets 17:e session av Sveriges regering anföres att kontakt kommer att tas med vederbörande svenska sjukvårdshuvudmän för att undersöka möjligheterna att från svensk sida förverkliga rekommendationens syfte.

Av uppgifter i press, radio och TV framgår att Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott för några dagar sedan beslutat att lägga ned lasarettet i Haparanda, vilket föranlett starka proteststormar bland ortens befolkning. Beslutet synes stå i strid med de i rådets rekommendation framförda intentionerna om att den slutna sjukvården i Tornedalen bör behandlas som en helhet.

Med anledning härav ber jag få fråga Sveriges regering följande:

A. Har Sveriges regering innan beslutet om nedläggning av lasarettet i Haparanda fattades till vederbörande ansvariga sjukvårdsmyndigheters kännedom bringat innehållet i rek. nr 16/1968?

B. Vilka åtgärder avser Sveriges regering att vidtaga i syfte att lösa sjukvårdsförhållandena i Tornedalen i överensstämmelse med sagda rekommendation?

Helsingfors den 12 februari 1969

Kaarlo af Heurlin

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets socialpolitiska utskott över meddelandet**

Till socialpolitiska utskottet har hänvisats till rådets sjuttonde session av Sveriges regering avgivet meddelande om rekommendation nr 16/1968.

Utskottet har tagit del av meddelandet liksom av en vid sjuttonde sessionen av Kaarlo af Heurlin till Sveriges regering ställd fråga om nedläggning av sjukhuset i Haparanda samt regeringens svar å frågan.

Härav framgår att Norrbottens läns landsting förklarat sig villigt att på sjukhusen i Norrbottens län bereda slutet vård åt patienter från Lapplands län i Finland under i princip samma förutsättningar som gäller för utomlänspatienter i Sverige. Landstinget förutsätter att erbjudandet ej får sådana konsekvenser att sjukvårdsplaneringen i länet påverkas. Vidare förutsätts motsvarande erbjudande från finsk sida. Utskottet har vidare erfarit att det svenska socialdepartementet nu avvaktar det finska social- och hälsovårdsministeriets inställning till det svenska förslaget. Vad de aktuella förhållandena vid lasarettet i Haparanda angår meddelas, att läkarfrågan där lösts för den närmaste tiden och att lasarettet kommer att finnas kvar tills vidare.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session.

Stockholm den 4 mars 1969

Johannes Antonsson

Sigurður Bjarnason

Kaj Bundvad

Erling Dinesen

Sven Hammarberg

Kaarlo af Heurlin

Lars Korvald

Lars Larsson

Työne Leivo-Larsson

Förman

Harald Løbak

Gerda Møller

Salve Salvesen

Meddelande

om rekommendation nr 17/1968 angående nordisk vittnesplikt

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *D a n m a r k* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at udrede forudsætningerne for, at der i hvert af landene gennemføres pligt til at give møde som vidne for domstolene i de andre nordiske lande.

D a n m a r k s r e g e r i n g (justitsministeriet) meddelar den 27 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

På et kontaktmandsmøde i Falsterbo den 3. maj 1968 enedes man om, at hvert af landene skulle udarbejde en oversigt over gældende ret på de områder, der berøres af rekommandationen. Der vil blive afholdt et nordisk møde i København i februar 1969 til drøftelse af formerne for det fortsatte arbejde.

Meddelanden

om rekommendation nr 18/1968 angående arbetstagares uppfinningar

(Överlämnade av Danmarks, Finlands och Islands regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *Finland* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige at genoptage forhandlingerne om tilvejebringelse af ensartet lovgivning om arbejdstageres opfindelser, således at udgangspunktet for de fortsatte drøftelser tages i den gældende svenske lovgivning herom.

Danmarks regering (handelsministeriet) meddelar den 18 december 1968:

Ved ovennævnte rekommandation henstiller Nordisk Råd til regeringerne i de nordiske lande at genoptage forhandlingerne om tilvejebringelse af ensartet lovgivning om arbejdstageres opfindelser, således at udgangspunktet for de fortsatte drøftelser tages i den gældende svenske lovgivning herom.

I anledning heraf skal handelsministeriet meddele, at under forudsætning af, at der er enighed mellem regeringerne i samtlige nordiske lande om at genoptage forhandlingerne, vil man fra dansk side kunne tilslutte sig dette.

Man finder dog, at der ikke bør gives de udvalg, der måtte blive nedsat, direktiver om indholdet af de lovudkast, som udvalgene i givet fald vil få til opgave at udarbejde.

Finlands regering (handels- og industriministeriet) meddelar den 20 januari 1969:

Nordiska rådet uppmanar i sin rekommendation 18/1968 Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar att inleda förhandlingar för åstadkommande av en enhetlig lagstiftning rörande arbetstagares uppfinningar sålunda, att till utgångspunkt för de fortsatta förhandlingarna tages Sveriges lagstiftning i denna sak.

Ett förenhetligande inom området eftersträvades redan tidigare då de

finska och norska kommittéer som behandlade arbetstagares rätt till gjorda uppfinningar lämnade sina kommittébetänkanden år 1965. Sveriges utredningsman lämnade år 1964 sin enhetliga framställning till ny svensk lag och Danmarks befullmäktigade lämnade samma år sitt förslag till för-
enhetligande av den ikraftvarande danska lagen med de andra framställningarna. Dessa förslag till för-
enhetligande har endast för Finlands del lett till en ny lagstiftning i form av lagen rörande arbetstagares uppfinningar som trädde i kraft den 1 januari 1968 och detta närmast till följd av att ur den samtidigt ikraftträdande patentlagen bortlämnades stadgandena rörande saken i den tidigare lagen. Lagförslaget i denna sak i Norge som är i överensstämmelse med ovannämnda framställningar behandlas som bäst av folketinget. Till följd av motstånd från arbetsmarknadsorganisationerna har saken inte förts vidare och i Danmark inväntar man närmast resultatet från Sverige.

Da det inte inträffade någon nämnvärd förändring sedan kommittébetänkandena lämnades, har det inte visat sig vara brådskande att ta saken till vidare behandling i de nordiska överläggningarna. För att ändå kunna avgöra vilka åtgärder man borde skrida till för att fullständigt för-
enhetliga nämnda lagstiftning i alla nordiska länder har handels- och industriministeriet beslutat sammankalla ett möte på ministernivå för att dryfta ärendet inkommande 26—27 februari. Under mötets lopp torde det bli klart till vilka avgöranden man i varlt och ett land strävar till.

I s l a n d s r e g e r i n g (Iðnaðarmálaráðuneytið) meddelar den 29 januari 1969:

Angående Nordisk Råds anbefaling nr. 18/1968, arbeidsgiveres patentrett, som Nordisk Råds islandske avdeling i brev av 15. mai 1968 har anmodet ministeriet om en uttalelse om, vil ministeriet anføre følgende:

I vedtaket heter det at regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige oppfordres til å ta saken opp på ny.

Ministeriet har derfor forstått dette slik at det her bevisst ble rettet en henvendelse til de fire land som nå har vedtatt enslydende patentlover eller en lang og betydningsfull drøftelse, og dette ble betraktet som en fortsettelse av dette samarbeid om forberedelse av lovgivningen.

Island vil følge med i denne sakens utvikling, i forbindelse med den pågående revisjon av den islandske patentloven.

Meddelande

om rekommendation nr 19/1968 angående personskador vållade av interner m. m.

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *N o r g e* skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne

a) at tilvejebringe nærmere oplysning om, hvorvidt og i bekræftende fald på hvilket grundlag og i hvilket omfang offentlige myndigheder i de nordiske lande udbetaler erstatning for skader, der er forvoldt af personer, over for hvilke samfundet ved anbringelse på anstalt eller institution eller på anden måde har truffet foranstaltninger af kriminalretlig eller i øvrigt af forsorgsmæssig karakter, og

b) at undersøge mulighederne for fastsættelse af fællesnordiske ensartede principper, hvorefter der administrativt kan udbetales billighedserstatning af offentlige midler for sådanne skader.

N o r g e s r e g e r i n g (Justisdepartementet) meddelar den 28 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Som første etappe i arbeidet har man innen de enkelte departementer foretatt innsamling og kartlegging av materiale som nevnt under bokstav a) i rekommendasjonen. Til å gjennomføre utredningsarbeidet i samsvar med rekommendasjonens bokstav b), er eller vil det med det aller første bli nedsett departementale arbeidsgrupper i de enkelte land.

Meddelande

om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at foretage en undersøgelse af mulighederne for ved fælles foranstaltninger at standse illegal indførsel af narkotika og i fællesskab iværksætte alle de foranstaltninger, som kan medvirke til at standse denne trafik.

Sveriges regering (finansdepartementet) meddelar den 17 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

Olika slag av åtgärder mot det tilltagande narkotikamissbruket har på senare tid vidtagits i de nordiska länderna.

I Danmark framlades sålunda den 12 december 1968 förslag om höjt straff för grovt narkotikabrott. Straffet för sådant brott föreslås bli fängelse i högst sex år. Straffskärpningen riktar sig i första hand mot den organiserade narkotikahandeln och enstaka grova fall av narkotikabrott. Den kan också få betydelse när det gäller smugglingen av narkotika. Vidare har frågan om effektivisering av polisens insatser på detta område tagits upp till förhandlingar mellan justitieministeriet och berörda myndigheter.

Den svenska regeringen har den 27 december 1968 fastställt ett 10-punktsprogram mot narkotikamissbruket innebärande skärpt kamp mot narkotikabranschens profitörer, ökade förebyggande insatser, förstärkta vårdinsatser och samordning av samhällsinsatserna. Sålunda skall polisen och tullen få ökade resurser för bekämpandet av den illegala narkotikahandlingen och dessa myndigheters samarbete med motsvarande myndigheter i utlandet ökas. Vidare kommer förslag om en skärpning av straffen för grova narkotikabrott inklusive smuggling av narkotika, att föreläggas riksdagen inom kort. Ett särskilt samarbetsorgan på verkschefsnivå har tillskapats med upp-

gift bl. a. att noga följa utvecklingen på narkotikaområdet och samordna olika myndigheters insatser på detta område.

Även på norsk och finsk sida har åtgärder mot den illegala narkotikahandlingen vidtagits. För norskt vidkommande höjdes således genom lagändring den 14 juni 1968 straffet för grovt narkotikabrott inklusive smuggling av narkotika till fängelse i sex år. Vidare pågår en effektivisering av polisens och tullens insatser för bekämpningen av narkotikabrottsligheten.

Strävandena att vinna stöd för en internationell kontroll över produktion och försäljning av syntetiska narkotika såsom amfetaminpreparat och LSD fortsätter. Vid det möte som under januari månad äger rum i Genève med FN:s narkotikakommission, där Sverige numera är representerat, är den dominerande punkten på dagordningen frågan om kontroll av sådana beroendeframkallande medel som ännu inte är underkastade internationell kontroll.

När det gäller det nordiska samarbetet på förevarande område synes detta främst böra få formen av en intensifiering och breddning av det samarbete mellan berörda nordiska myndigheter — i första hand tull- och polismyndigheterna — som redan nu förekommer.

*BILAGA 1***Fråga vid Nordiska rådets 17:e session angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel**

Till Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar.

En allmän tendens till stark ökning av missbruket av narkotika har under senaste åren gjort sig märkbar i alla nordiska länder. Särskilt framträdande är detta missbruk hos ungdomar, där i vissa fall narkotikamissbrukare återfinnes bland de yngsta tonåringarna. Missbruket synes ha epidemisk karaktär och hejdas ej av ländernas gränser. Kommer en missbrukare till en ort, synes han snart ha fört missbruket vidare till tidigare oberörda grupper ungdomar.

Av meddelandet framgår att åtgärder vidtagits i de nordiska länderna mot det tilltagande narkotikamissbruket. I Sverige har under början av 1969 extra polispådrag satts in för att söka hejda utvecklingen. Initiativet synes ha givit goda resultat med gripande av ett stort antal illegala distributörer av narkotika.

Med anledning av den spridning missbruket har över gränserna synes det särskilt angeläget att det nordiska samarbetet i syfte att höja den illegala införseln av narkotika intensifieras. I meddelandet anges att det nordiska samarbetet på ifrågavarande område bör få formen av en intensifiering och breddning av redan befintligt samarbete mellan berörda nordiska myndigheter. Några konkreta uppgifter angående det sätt på vilket ett sådant samarbete skall utformas lämnas dock icke. Jag får därför ställa följande fråga till de nordiska regeringarna:

På vilket sätt avser regeringarna att söka intensifiera det nordiska samarbetet för att stoppa den illegala införseln av narkotika?

Stockholm den 13 februari 1969

Birger Lundström

*BILAGA 2***Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över meddelandet**

Til trafikudvalget er henvist meddelelse til 17. session om rekommandation nr. 20/1968 angående foranstaltninger mod illegal narkotikaindførsel, afgivet af Sveriges regering på samtlige regerings vegne.

Det fremgår af meddelelsen, at der for at bekæmpe narkotikamisbruget er truffet eller planlagt forskellige forholdsregler, herunder skærpe straffen for grove narkotikaforbrydelser og en mere effektiv indsats fra politiets side. Regeringerne finder, at det nordiske samarbejde på det omhandlede område først og fremmest bør ske i form af en forstærkning og udvidelse af det allerede eksisterende samarbejde mellem de berørte myndigheder, i første række told- og politimyndighederne.

Under spørgetimen i rådets plenarmøde den 3. marts 1969 blev det i anledning af et af Birger Lundström stillet spørgsmål til Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer om, på hvilke måder det nordiske samarbejde om at standse den illegale indførsel af narkotika ville blive søgt intensiveret, af statsrådet Sven Aspling på de nævnte regeringers vegne oplyst, at der er indledt et forstærket samarbejde mellem told- og politimyndighederne med henblik på bekæmpelse af narkotikasmuglingen.

For toldvæsenets vedkommende arbejdes der med spørgsmålet såvel inden for Nordisk toldadministrativt råd som på årlige konferencer mellem toldvæsenets efterretningsafdelinger og næsten daglig kontakt mellem toldmyndighederne på centralt, regionalt og lokalt niveau. Desuden har der det sidste år været afholdt en række møder mellem toldmyndighederne, bl. a. for at drøfte narkotikaproblemet.

Med hensyn til politiets virksomhed oplystes, at de nordiske rigspoliti-cheter på en konference i februar 1968 bl. a. traf aftale om at organisere en systematisk udveksling af informationer for at lette efterforskningsarbejdet i narkotikasager, og at de nordiske landes politiexpertes vedrørende disse sager skulle samles til konferencer for at drøfte de praktiske samarbejdsproblemer; en sådan konference blev afholdt i Stockholm i november 1968. Endvidere har politiembedsmænd ved indbyrdes besøg udvekslet erfaringer.

Der foregår yderligere et kontinuerligt samarbejde mellem told- og politimyndighederne indbyrdes, og spørgsmålet vil kunne tages op på de regelmæssige nordiske ministermøder mellem justits-, social- og finansministrene.

Trafikudvalget har taget disse oplysninger til efterretning og finder det påkrævet, at der stilles de fornødne ressourcer til rådighed for et fortsat effektivt nordisk samarbejde om at standse den illegale indførsel af narkotika.

Udvalget foreslår,

at rådet tager meddelelsen til efterretning og afventer nye meddelelser til næste ordinære session.

Stockholm, den 4. marts 1969

Leif Cassel

Kresten Damsgaard

Karl Guðjónsson

Svend Horn

Nils Jacobsson

Martha Johannessen

Mikko Laaksonen

Aksel Larsen

Jon Leirfall

Birger Lundström

Tuure Salo

Veikko Savela

Formand

Gösta Skoglund

Meddelanden

om rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

1. i nær kontakt med regeringene i øvrige EFTA-land oppmerksomt å følge det europeiske markedsspørsmåls utvikling med sikte på å utnytte de muligheter som kan bidra til en bred løsning av dette spørsmål;

2. på ny å overveie mulighetene for et nordisk initiativ med sikte på å utbygge EFTA-samarbeidet;

3. å inndra et bredere utsnitt av de nordiske lands innbyrdes økonomiske forbindelser i overveielene, med sikte på at en utvidelse av samarbeidet kan tilgodese vesentlige økonomiske interesser i hvert av de nordiske land og at de organisatoriske forutsetninger som måtte være påkrevet likeledes inngår i disse overveielser og

4. å ta sikte på en utforming av det nordiske økonomiske samarbeid som letter disse lands deltagelse i en bred europeisk markedsløsning og som er forenlig med de nordiske lands forpliktelser overfor de øvrige EFTA-land.

Norges regering (Departementet for handel og skipsfart) meddelar den 22 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

En viser til brev av 8. januar 1969 med bilag fra den nordiske ministerkomité for økonomisk samarbeid til Nordisk Råds presidium og Rådets økonomiske utvalg (se C 5/e, s. 1764).

Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar (statsministrarna) meddelar den 31 januari 1969:

I rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete har Nordiska rådet anmodat regeringarna att överväga möjligheterna att utvidga det ekonomiska samarbetet att omfatta en större del av ländernas inbördes ekonomiska förhållanden.

På initiativ av statsministrarna har utarbetats en preliminär rapport (se Tillägg 1) angående ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete, vilken med

skrivelse den 8 januari 1969 lämnats över till rådets presidium och ekonomiska utskott.

I enlighet med vad som beslutats vid möte den 19—20 oktober 1968 mellan rådets presidium och statsministrarna skall frågan om ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete bli huvudfrågan vid rådets förestående session.

Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar har därför beslutat att överlämna rapporten till rådet.

Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar (statsministrarna) meddelar den 31 januari 1969:

Vid möte i Stockholm den 18—19 januari 1969 har statsministrarna behandlat den preliminära rapport, som ämbetsmannakommittén utarbetat rörande ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete (*se Tillägg 1*). Statsministrarna finner att ett utvidgat samarbete bör kunna utformas i enlighet med de allmänna principer som angivits i statsministrarnas beslut i april 1968 och att rapporten bör kunna utgöra grundval för ett fortsatt arbete. De har för avsikt att uppdra åt kommittén att slutföra sitt arbete och före den 15 juli 1969 utarbeta förslag till lösning på samtliga samsamarbetsråden.

Statsministrarnas avsikt är att snarast efter Nordiska rådets session i början av mars ta upp frågan om slutliga instruktioner till ämbetsmannakommittén, bl. a. innefattande frågan om att utarbeta en traktattext.

För att möjliggöra utfärdandet av instruktioner till ämbetsmannakommittén har statsministrarna, som avser att den 18 februari 1969 hålla ett nytt möte i Helsingfors, uppdragit åt kommittén att i första hand såvitt möjligt före sistnämnda dag

— lägga fram material med sikte på att lösa de problem som alltjämt föreligger i fråga om en nordisk tulltaxa;

— utarbeta en redogörelse för de allmänna riktlinjerna för jordbrukspolitiken i de olika nordiska länderna, för strukturförändringarna inom ländernas jordbruk, för produktionsutvecklingen och för avsättningsförhållandena på viktigare varuområden;

— utarbeta en redogörelse för importen av näringsfetter och kraftfoder samt för de åtgärder som vidtagits för att främja konsumtionen av nordiska jordbruksprodukter och anpassa produktionen till avsättningsmöjligheterna;

— lägga fram synpunkter på problemen i samband med en nordisk jordbruksfond;

— redogöra för hur länderna var för sig skulle kunna ge de andra nordiska länderna preferens i fråga om suppleringsbehovet av jordbruksprodukter;

- ytterligare klarlägga de problem som föreligger på fiskeriområdet i fråga om koordinerade minimipriser och exportsamarbete på tredje land;
- lämna en redogörelse för produktionssamarbetet som pågår eller är planerat inom de nordiska länderna.

F i n l a n d s r e g e r i n g (statsministern) meddelar den 22 februari 1969 å *Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringars vägnar*:

Enligt beslut vid det nordiska statsministermötet i Helsingfors 18—19 februari 1969 översändes bifogat följande tilläggsmaterial, som på uppdrag av statsministrarna utarbetats av den nordiska ämbetsmannakommittén:

Utestående problem på tullområdet (*se Tillägg 2*).

Gällande riktlinjer för jordbrukspolitiken (*se Tillägg 3*).

Redogörelse för det nordiska produktionssamarbetet (*se Tillägg 4*).

TILLÄGG 1

(Se *Utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete, preliminär rapport från Nordiska ämbetsmannakommittén, NU 1969:1.*)

TILLÄGG 2

Utestående problem på tullområdet

I ämbetsmannakommitténs rapport har redovisats preliminära förslag till tullsats för ca 85 % av de berörda positionerna i tulltaxan motsvarande 75 % av Nordens import från tredje land.

Det har på de övriga positionerna inte varit möjligt att nå enighet. För dessa positioner har följaktligen inget förslag framlagts i rapporten. I det följande har man begränsat sig till att redogöra för situationen på de viktigaste varuområdena, och därtill knutit uppgifter om produktion, import och export (se bifogade sammanställning). Man har ej återgivit de olika ländernas argumentation för deras ståndpunkter.

Kemiområdet

För organiska kemikalier önskar Sverige i princip en enhetlig tull om 9 %, medan övriga länder i stor utsträckning önskar tullfrihet eller suspension av tullarna. För vissa oorganiska kemikalier föreligger skiljaktiga förslag från de olika länderna, antingen tullar mellan 4 och 7 % eller tullfrihet.

På plastområdet föreslår Finland och Sverige för basplaster en tull om 9 % och för halvfabrikat 11 %, Norge föreslår 11 respektive 13 %, medan Danmark önskar 7 respektive 9 %. Från dansk, finsk och norsk sida föreligger önskemål om suspensioner för produkter som inte tillverkas i respektive land.

För kvävegödselmedel önskar Finland och Norge en tull på 6 %. Danmark och i viss utsträckning Sverige önskar tullfrihet.

Järn och stål

I fråga om järn- och stålprodukter i allmänhet har Sverige föreslagit en tull på 6 %, vilket i princip accepterats av Finland och Norge. Från norsk sida, liksom i viss utsträckning även från finsk sida föreligger önskemål om tullfrihet för betydande varugrupper där tillverkning inte förekommer i respektive länder. Från dansk sida har man i slutskedet föreslagit att i tulltaxan upptas tullfrihet med rätt för länder som så önskar att tillämpa

en högre tullsats. Detta har medfört att de övriga länderna har reserverat sig i fråga om tullarna på järn och stål.

Konsumtionsvaror

För konfektyrer föreslår Danmark, Finland och Norge en tull av 15 % (Norge dock 18 % för chokladvaror), medan Sverige föreslår 10 %. För såser och soppor föreslår Danmark och Finland 15 %, medan Norge föreslår 18 % och Sverige 10 %. För läskedrycker, öl och spritdrycker föreligger skiljaktiga förslag från de olika länderna till specifika tullar (volymtullar).

För bensin önskar Finland tull medan de övriga länderna föreslår tullfrihet.

För färdigvaror av plast föreslår Danmark, Finland och Norge 15 % i kombination med minimiviktull, medan Sverige föreslår 13 %.

För vävnader (inklusive trikåväv) föreslår Danmark och Sverige i allmänhet 16 %, medan Finland och Norge i vissa fall föreslår 17 %. Värdetullarna kombineras med minimitullar för vissa vävnader. I fråga om underkläder av trikå önskar Danmark och Sverige en tull om 17 %, medan Norge önskar 18 % och Finland 23 %. Härjämte föreligger skiljaktiga förslag om minimitullar för vissa trikåvaror.

På konfektionsområdet (inklusive överkläder av trikå) önskar Danmark, Finland och Norge tullar om 23 %, för viktigare varuslag i kombination med minimitullar, medan Sverige föreslår 17 %.

För gummiskor föreslår Danmark, Finland och Sverige 16 %, medan Norge föreslår 20 % med minimiviktull. I fråga om tullen för läderskor föreligger rätt betydande skillnader mellan de olika förslagen (Danmark 23 %, Finland och Norge 20 % samt Sverige 16 %). De tre förstnämnda länderna önskar dessutom minimitullar.

I fråga om draget och blåst planglas föreslår Sverige 10 %, medan övriga länder föreslår tullar vid 14—15 %. Finland och Norge föreslår att tullen kombineras med minimiviktull. För övriga glasvaror (emballage-, hushålls- och belysningsglas) föreligger rätt stora skillnader i de olika ländernas förslag, bl. a. beroende på önskemål om minimiviktullar.

För hushållsartiklar av järn och stål och aluminium föreslår Danmark, Finland och Norge 10 %, medan Sverige föreslår 8 %. För hushållsmaskiner såsom kylskåp, diskmaskiner samt tork- och tvättmaskiner föreslår Danmark, Finland och Norge 12—15 %, medan Sverige föreslår 8 %. För vissa elektriska hushållsapparater föreligger skiljaktiga förslag mellan 8—12 %. För grammofoner och bandspelare föreslår Danmark och Norge 12 %, medan Finland och Sverige föreslår 8 %.

För motorcyklar (högst 150 cm³) föreslår Norge 25 %, medan övriga länder föreslår 10 % (Danmark 12 % för motorcyklar högst 50 cm³). För cyklar föreslår Sverige 13 %, medan övriga länder föreslår 17 %.

Bilar och traktorer

För bilar har diskuterats ett förslag som i princip innebär att personbilar belägges med en tull av 10 % och lastbilar med 15 %. Från norsk sida har dock framhållits att de norska tullarna är att betrakta som fiskaltullar. Från dansk sida föreslås 11 % för bussar och 4 % för lastbilar.

För bildelar i allmänhet föreslår Finland, Norge och Sverige 10 % medan Danmark föreslår 5 % (tullfrihet för delar för sammansättning).

För traktorer och delar därtill innebär det nordiska tulltaxeförslaget en tull av 7 %. Danmark och Norge har begärt suspension av denna tull.

För däck och slangar för bl. a. bilar föreslår Danmark 7 % medan övriga länder föreslår 10 % med minimiviktull.

Undantagsbestämmelser

På vissa områden har ett eller flera länder inte kunnat acceptera de föreslagna gemensamma tullarna utan framställt önskemål om särbestämmelser i form av tullfrihetsbestämmelser och tullsuspensioner.

Bestämmelser om tullfrihet eller lägre tull för varor med särskild användning bör vara enhetliga. Det finns också behov av gemensamma bestämmelser om tullfrihet för varor som inte tillverkas i mera väsentlig omfattning i de nordiska länderna. Under diskussionerna har önskemål framförts om bibehållande av vissa nationella bestämmelser på detta område. Det rör sig här exempelvis om de bestämmelser som finns om tullfrihet för maskiner som inte tillverkas i respektive länder.

Införandet av de föreslagna gemensamma tullatserna kan på vissa områden medföra svårigheter i de olika länderna. Önskemål har därför framförts om suspension av tullarna på dessa områden. Önskemålen är särskilt omfattande på kemi-, plast-, stål- och maskinområdena.

De framförda önskemålen om särbestämmelser motiveras av den olika struktur som näringslivet har i de olika länderna. Särbestämmelserna kommer samtidigt att föra till att den nordiska tulltaxan kommer att få olika ekonomiska verkningar i de olika länderna.

Problemen i sammanhang med undantagsbestämmelser är av mycket stor betydelse såväl för de länder som önskar tull i den nordiska tulltaxan som för de länder som önskar bevara tullfriheten.

Nordens produktion, handel och tillförsel 1966 under vissa s. k. öppna positioner

(prel. uppgifter)

		Produktion	IMPORT		EXPORT			Tillförsel	
		(avsalu- värde)	totalt	från EFTA ¹	från Norden	totalt	till EFTA ¹	till Norden	
		1 000 \$	1 000 \$	1 000 \$	1 000 \$	1 000 \$	1 000 \$	1 000 \$	1 000 \$
<i>I. Kemi</i>									
a) oorganiska kemikalier och färgämnen	Danmark	0	8 273	3 420	1 608	72	43	43	8 201
	Finland	10 994	6 130	1 674	657	8 664	2 282	1 316	8 460
	Norge	4 883	6 182	2 035	329	3 410	2 693	2 655	7 655
	Sverige	6 650	10 775	4 593	2 965	2 035	1 337	1 221	15 290
b) organiska kemikalier	Danmark	11 012	11 823	4 883	2 159	7 868	2 000	1 217	17 967
	Finland	903	9 013	3 093	1 405	131	79	28	9 785
	Norge	9 205	6 356	2 306	1 240	3 856	271	814	11 705
	Sverige	31 725	26 531	9 070	3 236	14 845	4 399	2 209	43 411
c) gödselmedel	Danmark	6 520	38 746	30 820	30 791	101	86	86	45 165
	Finland	48 100	5 698	2 507	2 488	—	—	—	53 798
	Norge	84 806	5 988	38	—	60 407	46 667	46 628	30 387
	Sverige	28 721	22 093	17 946	16 706	1 609	523	136	49 205
d) obearbetade plaster	Danmark	15 446	41 122	13 606	6 534	8 853	5 882	5 216	47 715
	Finland	5 608	32 167	12 459	8 584	669	470	91	37 106
	Norge	18 256	21 957	8 759	4 224	12 500	6 492	3 701	27 713
	Sverige	56 628	51 435	15 291	4 767	22 772	17 520	14 651	85 291
e) bearbetade plaster	Danmark	36 239	22 000	8 838	3 550	14 997	8 882	5 911	43 242
	Finland	20 678	9 035	5 494	2 914	3 543	2 566	2 307	22 622
	Norge	17 849	10 794	5 930	3 158	9 031	4 573	3 255	19 612
	Sverige	68 877	29 244	12 655	5 969	17 403	10 000	5 833	80 718

¹ Finland = EFTA + SRRF.

		Produktion	IMPORT		EXPORT			Tillförsel	
		(avsalu- värde) 1 000 \$	totalt 1 000 \$	från EFTA ¹ 1 000 \$	från Norden 1 000 \$	totalt 1 000 \$	till EFTA ¹ 1 000 \$	till Norden 1 000 \$	1 000 \$
<i>II. Järn och stål</i>									
	Danmark	46 208	130 598	47 353	24 517	17 764	11 620	11 258	159 042
	Finland	68 254	95 928	49 894	18 184	3 505	3 189	2 844	160 677
	Norge	73 198	113 179	50 310	33 178	27 132	17 267	10 445	159 245
	Sverige	671 439	157 269	48 566	15 989	292 987	105 408	63 198	535 721
<i>III. Konsumtionsvaror</i>									
a) livsmedelsindustri- produkter	Danmark	164 809	8 636	5 622	2 318	31 037	13 606	7 708	142 408
	Finland	79 168	2 606	2 803	924	3 039	2 541	1 922	78 735
	Norge	126 319	2 848	2 364	1 124	3 197	1 918	1 724	125 970
	Sverige	210 137	24 865	16 395	11 085	4 264	2 733	2 364	230 738
b) färdigvaror av plast	Danmark	42 716	10 012	5 636	3 622	17 850	13 548	11 012	34 878
	Finland	19 908	4 522	2 969	1 788	1 808	1 407	1 037	22 622
	Norge	28 450	7 267	5 135	4 244	3 837	2 887	2 480	31 880
	Sverige	92 249	19 903	11 299	8 508	10 988	7 035	5 717	101 164
c) vävnader (inkl. trikåväv)	Danmark	54 453	80 593	32 906	9 186	17 344	12 490	9 954	117 702
	Finland	90 348	32 258	16 858	5 132	12 014	10 144	8 041	110 592
	Norge	48 798	42 325	16 395	6 899	4 787	4 089	3 682	86 336
	Sverige	136 125	101 532	43 489	12 758	28 489	20 853	17 074	209 168
d) kläder och trikåvaror	Danmark	179 197	41 500	19 373	8 868	40 528	34 747	31 762	180 169
	Finland	182 594	9 498	4 727	2 845	21 403	19 714	5 713	170 689
	Norge	134 536	50 368	33 469	25 465	9 845	5 794	4 515	175 059
	Sverige	365 197	96 319	45 078	23 314	35 039	27 190	20 523	426 477
e) skor	Danmark	41 557	14 765	5 694	2 115	3 535	3 144	3 013	52 787
	Finland	53 102	3 362	844	316	6 123	4 872	2 749	50 341
	Norge	36 938	11 298	6 976	2 713	2 286	1 647	1 511	45 950
	Sverige	63 915	34 535	9 768	4 516	5 930	3 120	2 442	92 520

		Produktion		IMPORT		EXPORT			Tillförsel
		(avsalu- värde) 1 000 \$	totalt 1 000 \$	från EFTA ¹ 1 000 \$	från Norden 1 000 \$	totalt 1 000 \$	till EFTA ¹ 1 000 \$	till Norden 1 000 \$	1 000 \$
f) glas	Danmark	18 257	11 606	4 781	3 535	1 941	825	536	27 922
	Finland	18 859	2 085	669	332	2 565	770	604	18 379
	Norge	9 341	5 096	1 841	1 182	949	426	368	13 488
	Sverige	51 958	11 920	2 403	1 298	11 706	6 047	4 767	52 172
g) hushållsartiklar, apparater etc.	Danmark	72 500	17 605	9 418	6 028	22 227	11 244	8 042	67 878
	Finland	37 147	14 398	7 186	4 049	4 638	3 755	2 452	46 907
	Norge	70 000	22 112	12 538	8 275	15 814	12 790	10 910	76 298
	Sverige	188 800	39 710	17 830	13 934	48 198	21 938	15 465	180 312
h) motorcyklar och cyklar	Danmark	7 868	4 000	724	231	1 058	927	913	10 810
	Finland	9 068	3 752	1 578	1 428	42	38	38	12 778
	Norge	9 612	1 899	872	484	2 848	2 810	2 810	8 663
	Sverige	16 202	7 016	4 089	2 519	2 054	1 512	1 395	21 164
IV. Bilar									
	Danmark	66 378	195 715	87 200	37 369	19 764	16 026	15 547	242 329
	Finland	53 623	142 333	63 937	25 980	2 522	1 368	725	193 434
	Norge	14 631	114 884	49 244	2 655	7 577	7 384	7 190	121 938
	Sverige	666 013	296 650	85 795	17 074	282 250	126 997	99 381	680 413

TILLÄGG 3**Gällande riktlinjer för jordbrukspolitiken***Danmark*

Landbrugspolitikkens hovedprincip er, at udviklingen med hensyn til produktionens størrelse og sammensætning må baseres på afsætningsmulighederne på det danske marked og ved kommerciel eksport. Der er ikke fastlagt bestemte mål for landbrugsproduktionens størrelse eller landbrugernes indtægter. Indtil slutningen af 1950'erne ydedes der ikke støtte til dansk landbrugsproduktion og afsætning, og producentpriserne for landbrugsvarer var lig med verdensmarkedspriserne. De voksende vanskeligheder for landbrugseksporten, herunder anvendelsen af konkurrencefordrejende subsidier, og stagnerende eksportpriser samt den stadige stigning i landbrugets omkostninger har i de seneste år nødvendiggjort afvigelser fra det før nævnte hovedprincip. Disse afvigelser hindrer dog ikke en tilpasning til de foreliggende afsætningsmuligheder.

I første række er der gennemført en kornordning og hjemmemarkedsordninger for mejeriprodukter, oksekød, svinekød, æg og fjerkræ.

Princippet i den danske kornordning for både brød- og foderkorn er, at der opkræves variable importafgifter, som tilsigter at bringe prisen på importeret korn, mel og gryn op på visse i loven fastsatte minimumsimportpriser. En tilsvarende ordning gælder for skummetmælkspulver til foderbrug. Kornordningen kan ikke virke efter sin hensigt, når produktionen overstiger det interne forbrug, og de danske kornpriser er for tiden væsentligt lavere end kornlovens minimumsimportpriser.

I henhold til hjemmemarkedsordningerne for mejeriprodukter, flæsk, okse- og kalvekød, fjerkrækød og æg kan der opkræves afgifter ved salg af disse varer på det danske hjemmemarked med det formål at give producenterne adgang til at opnå priser, der giver dækning for produktionsomkostningerne ved salg til de danske forbrugere. Hjemmemarkedspriserne skal godkendes af monopoltilsynet. De korrigeres med mellemrum for stigninger i produktionsomkostningerne med fradrag for effektivitetsfremskridt. Provenuet af afgifterne udloddes til producenterne i form af et tillæg til producentnoteringerne for *hele* den markedsførte produktion.

For mejeriprodukter er hjemmemarkedsordningen gennemført som en frivillig ordning, men under monopoltilsynets kontrol.

Da ca. 70 % af produktionen af de animalske hovedlandbrugsvarer eksporteres, er det fortsat de opnåelige priser på eksportmarkederne i forbindelse med de indenlandske omkostninger, der er afgørende for produktionens rentabilitet og dermed på længere sigt for dens omfang.

Udover kornordningen og hjemmemarkedsordningerne er der i de senere år indført nogle støtteordninger i form af direkte statstilskud, der udloddes direkte til producenterne efter forskellige kriterier: mælketilskud, kunstgødningstilskud, tilskud til kornpuljen og til avl af rapsfrø. Desuden ydes der visse tilskud til afsætningsfremmende foranstaltninger og rationalisering inden for mejeribrug.

De direkte tilskud, inkl. devalueringerstatningen, udgjorde i 1967—68 ca. 600 mill. kr. eller ca. 6 % af landbrugets produktionsværdi og knap 10 % af bruttofaktorindkomsten.

Finland

Som en följd av utvecklingen i det finska jordbruket har produktionen överstigit motsvarande inhemsk konsumtion. Produktionen av mjölk och ägg har varit avsevärt större än vad självförsörjningen skulle förutsätta. De viktigaste undantagen från självförsörjningen är socker och vegetabiliska fetter, vilkas produktion utgör blott 25 % av konsumtionen. Jordbrukspolitikens mål har varit att eliminera överskottsproduktionen. Sålunda har den av statsrådet tillsatta jordbrukskommittén ålagts att utarbeta ett program för de åtgärder, genom vilka man i jordbrukspolitiken under de närmaste åren borde sträva att åstadkomma en bättre balans mellan produktion och inhemsk konsumtion av jordbruksprodukter.

Stödet till jordbruket omfattar främjandet av strukturrationalisering och grundförbättringar i jordbruket, särskilt stöd till vissa jordbrukargrupper samt främjandet av marknadsföring och konsumtion av jordbruksprodukter.

Strukturrationalisering och grundförbättringar stödes huvudsakligen genom lån, som beviljas av gårdsbrukets utvecklingsfond, och vilkas ränta är 1—3 % och amorteringstid synnerligen lång. Dessutom finns möjligheter till grundkrediter, som beviljas genom förmedling av penninginrättningarna och vilkas ränta är 5 %. Skillnaden mellan denna och gängse ränta betalas av staten. En reform av hela jorddispositionslagstiftningen är under arbete; jordbrukets strukturrationalisering skall mera målmedvetet framhävas som lånegivningens målsättning.

I anslutning till de prispolitiska åtgärderna utbetalas stöd såväl enligt lägenhetens storlek som på regionala grunder. Det stöd som beror av lägenhetens storlek utbetalas kontant i form av s. k. arealbidrag.

Rätt att erhålla detta stöd har jordbrukare vars lägenhet har en åkerareal om högst 12 ha (i mellersta Finland 15 och norra Finland 20 ha) och vars skattepliktiga inkomster inte överstiger ett årligen fastställt maximibelopp. I norra och mellersta Finland samt i skärgården utbetalas regionalt stöd, som avser kompensation av de högre produktionskostnaderna i svåra produktionsförhållanden. I detta nu är det enligt lägenhetens storlek utbetalade stödet 108 milj. mk och det regionala prispolitiska stödet 47 milj. mk.

Ytterligare finns det några mindre stödanslag, exempelvis för stödet av socker- och ullproduktionen.

De största utgiftsposterna utgör främjandet av marknadsföring och inhemsk konsumtion; anslaget för detta ändamål uppgick i budgeten för 1969 till 510 milj. mk. Av detta belopp krävs c:a 300 milj. mk för sänkandet av konsumentpriset på smör och resten för utjämningen av skillnaden mellan den inhemska prisnivån och exportprisnivån, lagringskostnader m. m. Ett lagförslag angående betalning av ersättning för åkerreservering är som bäst under behandling, och avsikten är att även beloppen för detta ändamål skall utbetalas från ovannämnda anslag.

Norge

Norsk landbrukspolitik har som hovedformål å sikre yrkesutøverne i landbruket *økonomiske og sosiale levekår* på linje med landets øvrige befolkning.

Målet for produksjonen er å dekke landets eget behov for jordbruksvarer ved innenlands produksjon i den utstrekning det er ernæringsmessig og økonomisk forsvarlig. Det betyr i praksis at det tar sikte på full egendekning av landets behov for melk, smør, ost, kjøtt og egg.

Kornproduksjonen betraktes som en regulator når det gjelder å tilpasse produksjonen etter behovet og samtidig skaffe avsetning for den produksjonsøkning som følger av rasjonaliseringstiltak.

For gjennomføring av jordbrukspolitikken er det i Norge etablert et nært samarbeid mellom staten og jordbrukets organisasjoner. Det er opprettet et forhandlingsapparat, som spiller en avgjørende rolle for utforming av landbrukspolitikken. Forhandlingsapparatet baseres på en hovedavtale som gir jordbrukets organisasjoner en vidtgående rett til å kreve forhandling om de offentlige tiltak som det er aktuelt å gjennomføre.

Prisnivået for jordbruksprodukter ligger relativt høyt. Det gjelder særlig korn- og melkepris til produsent som ligger 20–30 % over målprisene i EEC. For å kunne holde dette prisnivå er det gjennomført importregulering for de fleste jordbruksvarer, subsidier blir anvendt i ganske stor utstrekning, det er etablert en omfattende markedsregulering og flere produksjonstilpassende tiltak inngår i systemet. Markedsreguleringen er overlatt til jordbrukets samvirkeorganisasjoner, bortsett fra korn, der man har et statsmonopol.

Gjennom de markedsregulerende tiltak er de sesongmessige og temporære prissvingninger på jordbruksproduktene blitt vesentlig avdempet, og det har stort sett lyktes å etablere den tilsiktede markedsstabilitet.

Produksjonstilpassingen søkes fremmet først og fremst gjennom regulering av prisrelasjonene.

Den tilpassning av prisrelasjonene på produktene som har hatt størst innflytelse, er prisrelasjonen korn—melk. Det har vært en bevisst poli-

tikk å holde relativt høye kornpriser sammenlignet med melkeprisen for på den måten å stimulere til økt kornproduksjon og redusert melkeproduksjon i de distrikter som har betingelser for å utvide kornproduksjonen.

I jordbruksavtalen 1968/70 er det foretatt en vesentlig forskyvning i prisrelasjonen kjøtt/melk. Kjøttprisene ble vesentlig forhøyet, mens melkeprisen ble uvesentlig endret.

Kraftforreguleringen, som tillegges stor betydning som landbrukspolitisk virkemiddel, bygger også på prinsippet med regulering av prisrelasjonene. Den har til formål å:

- Styrke den innenlandske planteproduksjons konkurransemessige stilling.
- Tilpasse husdyrproduksjonen etter markedsforholdene.
- Styrke de mindre bruks konkurransemessige stilling i husdyrproduksjonen.

De to førstnevnte formål fremmes gjennom oppregulering av prisen på innkjøpt kraftfor gjennom avgift som pålegges kraftforet. Det tredje formål — å styrke de mindre bruks konkurransemessige stilling — fremmes ved at det gis rabatt på en del av det innkjøpte kraftfor, og rabattordningen er slik tilpasset at den i første rekke kommer mindre bruk til gode. De senere år har kraftforforbruket steget vesentlig. Ved siste jordbruksavtale ble kraftforprisen satt opp med i gjennomsnitt 10 øre pr. f. e. for å bremse på forbruket.

Forbruksstimulerende tiltak er gjennomført først og fremst ved subsidiering av forbrukerprisene.

Bevilgningene til strukturiltak og fremme av jordbruket utgjør for 1968 ca. 450 mill. n. kroner. Bevilgningene til regulering av produsent- og forbrukerpriser utgjør for samme år ca. 1 000 mill. kroner.

Sverige.

Jordbrukspolitiska riktlinjer. Våren 1967 beslutade riksdagen om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m.

Enligt de *allmänna riktlinjerna* bör jordbrukspolitiken under den framtid som kan överblickas inriktas på att samtidigt som en viss samhällsekonomiskt motiverad minskning av produktionens omfattning sker en fortsatt, snabb rationalisering främjas och att prissättningen på jordbrukets produkter fortlöpande avvägs med beaktande av samhällets, jordbrukarnas och konsumenternas intressen.

Målet för *jordbruksproduktionens omfattning* är i första hand att produktionen anpassas så att för jordbruket kostsam överproduktion så vitt möjligt kan undvikas. Det bör eftersträvas att jordbruksproduktionens omfattning sjunker till den nivå som krävs för en god beredskap i fråga om livsmedelsförsörjningen.

Statens medverkan i *rationaliseringsarbetet* avser uppbyggnad av effektiva jordbruksföretag, i princip utan begränsning till någon särskild företagsform.

Det statliga ekonomiska stödet till rationaliseringsåtgärder sker enligt de nya riktlinjerna huvudsakligen i form av statliga kreditgarantier för lån. Statsbidrag om sammanlagt 15 milj. kr. utgår dock till vissa speciella ändamål. Ramarna för statliga kreditgarantier för lån till rationaliseringsändamål kommer, under förutsättning av riksdagens bifall, att uppgå till c:a 300 milj. kr. för 1969/70. Detta innebär en fördubbling sedan 1966/67. Jordfonden har också ökat i ungefär samma omfattning. Lantbruksnämnderna kan genom jordfondens förstärkning i ökad omfattning inköpa mark som behövs i rationaliseringsverksamheten.

En betydande jordbruksproduktion förutsätts enligt de nya riktlinjerna även i fortsättningen upprätthållas i norra Sverige. Särskilda rationaliseringsåtgärder, s. k. KR-rationalisering, i Norrland, samt det extra mjölkpristillägget uppgår budgetåret 1968/69 till 15 milj. resp. 36 milj. kronor.

Prissättningen på jordbrukets produkter bör enligt riktlinjerna kännetecknas av viss återhållsamhet vilket bl. a. motiveras av angelägenheten av att produktionsanpassningen, rationaliseringssträvandena och effekten av de rörlighetsstimulerande omställningsåtgärderna inte motverkas. Ett annat viktigt skäl för återhållsamhet vid prissättningen är att den svenska prisnivån för jordbruksprodukter ej får utvecklas så att det uppkommer sådana skillnader gentemot EEC:s motsvarande prisnivå, som alltför mycket försvårar det svenska jordbrukets anpassning vid en eventuell svensk anslutning.

I de nya riktlinjerna har i fråga om prissättningen högprislinjesystemet tills vidare behållits.

Stor vikt läggs vid att den arbetskraft som ej längre behövs i jordbruket får hjälp att omställa sig för att göra en insats i andra näringar.

Det allmänna arbetsmarknadspolitiska stödet ger de i jordbruket sysselsatta samma stöd för sin omställning som övriga arbetsgrupper.

1967 infördes ett särskilt övergångsbidrag samt avgångsvederlag. För 1967 har använts ca 12 milj. kr. för dessa ändamål.

För att underlätta omställningen har vidare lantbruksnämnderna från 1 juli 1967 fått möjlighet att använda vissa begränsade medel ur jordfonden, för att kunna lösa in ej bärkraftiga jordbruk i bygder med dåliga förutsättningar för jordbruksproduktionen även om dessa jordbruk ej behövs för rationaliseringsändamål.

Strukturändringerne

Danmark

I de sidste 20 år og navnlig efter 1960 er antallet af landbrugsejendomme i Danmark gået stærkt tilbage som følge af sammenlægning af mindre brug

og anvendelse af jord til andre formål. Fra 1950 til 1960 faldt antallet af ejendomme med ca. 10 000, medens der fra 1960 til 1968 har været en nedgang på godt 43 000 brug eller 22 % til nu ca. 153 000 ejendomme. Nedgangen udgør nu 6 000—7 000 ejendomme om året og ventes at ville fortsætte.

Nedgangen i antal ejendomme er hovedsagelig sket gennem sammenlægning og nedlægning af ejendomme under 10 ha, hvis andel af det samlede antal ejendomme er faldet fra ca. 48 % i 1950 og 47 % i 1960 til 34 % i 1968. Den gennemsnitlige ejendomsstørrelse er vokset fra 15—16 ha til ca. 19 ha. Mulighederne for samdrift og sammenlægning af landbrugsejendomme er lettet gennem lovgivningen i de senere år. Der er ikke knyttet særlige problemer af finansiel eller anden art til de stedfindende strukturændringer.

Landbrugsarealet i Danmark er siden 1950 gaaet tilbage med godt 160 000 ha eller 5 procent til knap 3,0 mill. ha. Siden 1960 er tilbagegangen 110 000 ha eller ca 14 000 ha om året. Også denne udvikling må antages at ville fortsætte og muligvis forstærkes.

Landbrugets arbejdskraft er halveret siden 1950, idet der har været en nedgang fra ca. 340 000 til ca 170 000 helårsarbejdere. Af denne nedgang er 110 000 mandlige medhjælpere og ca. 60 00 selvstændige brugere. Landbruget beskæftiger nu kun ca. 10 % af den aktive befolkning.

Finland

Først på 1960-talet har en inskrænkning i antalet lägenheter kunnat iakttagas. Strukturutvecklingens eftersläpning i jämförelse med övriga nordiska länder är delvis en följd därav, att man i Finland efter det andra världskriget måste bosätta den förflyttade befolkningen, av vilken ca 200 000 tillhörde jordbruksbefolkningen. Kolonisationsverksamheten kom att omfatta även vissa andra grupper av befolkningen. Antalet jordbrukslägenheter ökade i Finland under 1950-talet med i genomsnitt 2 300 st. årligen men 1959—1964 har detta antal minskat i genomsnitt 300 st. om året. Åkerarealen har dels till följd av kolonisationsverksamheten, dels av andra skäl, ökat hela efterkrigstiden. Numera har dock tillväxten i åkerarealen praktiskt taget upphört. Jordbrukslägenheter med en åkerareal över 2 ha omfattar i genomsnitt 8,9 ha åker och 35 ha skog; härvidlag har ingen nämnvärd förändring inträtt sedan 1950-talet.

Norge

I femårsperioden 1959—1964 er det nedlagt ca. 18 000 bruk.

Det må regnes med en økt takt i denne nedgang. Den spredte bosetning i Norge setter imidlertid en grense for graden av overføring av arbeidskraft fra jordbruket til andre yrker. En sterk uttynning av bygdesamfunner får meget uheldige sosiale og økonomiske virkninger for den som blir tilbake. Den betydelige rolle jordbruket spiller for bosetningen mange steder i lan-

det tilsier at det fortsatt vil måtte bli lagt stor vekt på de distriktsrettede jordbrukstiltak.

Gjennom en rekke bestemmelser er det lagt opp en ramme for å beskytte landbrukets arealgrunnlag og skape mer hensiktsmessige bruksenheter. Disse formål søkes også ivaretatt gjennom utarbeiding av regulerings-, general- og regionalplaner for arealdisponeringen.

Hittill har det offentliges medvirkning til strukturrasjonaliseringen hovedsaklig foregått ved at lovverket er blitt skapt og bevilgninger stillet til rådighet. Utviklingen har etterhvert skapt behov for en mer aktiv offentlig medvirkning. Det er nylig opprettet et Rasjonaliseringsfond for jordbruket, og reglene for disponering av fondets midler er ved å bli utarbeidet. Det tas sikte på at Rasjonaliseringsfondet skal koordinere de forskjellige former for investeringsstøtte til arealforbedring og til modernisering av bygninger og maskiner, slik at det blir bedre muligheter for en helhetsvurdering og en mer aktiv utnyttelse av de offentlige midler.

Sverige

Åkerjord. 1966 oppgick åkerarealen vid enheter större än 2 ha till totalt 3,06 milj. ha. Åkerarealen har sedan år 1961 minskat med ca 340 000 ha eller drygt 10 %.

Minskningen har gått i allt snabbare takt. Prognoser tyder på att man sannolikt bör räkna med att den totala åkerarealen år 1980 kommer att vara mindre än 2,5 milj. ha.

Brukningensenheter. År 1944 fanns i Sverige närmare 300 000 brukningsenheter med över 2 ha åker. Motsvarande siffra för 1968 är ca 170 000. Även nedläggningen av brukningsenheter har skett i en accelererad takt. Den nuvarande nedläggningstakten är ungefär 10 000 brukningsenheter per år. Vad gäller den framtida utvecklingen av antalet brukningsenheter torde man vid mitten av 1970-talet ha kvar omkring 100 000 brukningsenheter såvida det nuvarande nedläggningstalet kommer att fortgå.

Medelarealen åker vid brukningsenheter över 2 ha har sedan 1944 ökat med ca 45 % eller från 12,1 ha till 17,6 ha år 1968. Sedan år 1961 har ökningen varit 3,4 ha.

Arbetskraft. Vid 1940 års folkräkning fanns i Sverige 750 000 förvärvsarbetande inom jordbruket. Motsvarande antal vid folkräkningen år 1965 var 330 000. Jordbrukarebefolkningens andel av den förvärvsarbetande befolkningen har mellan dessa två folkräkningar minskat från 25 till 8 %. Uppskattningsvis torde f. n. drygt 5 % av befolkningen till huvudsaklig del ägna sig åt jordbruk.

Produktionsudviklingen og (Afsætningsforholdene for vigtigere vareområder)

Danmark

Den samlede landbrugsproduktion har siden 1965 været svagt faldende.

Mælkeproduktionen er fra 1960 til 1968 gået tilbage med ca. 5 %. Smørproduktionen har ligeledes været i tilbagegang i de senere år, medens *oste*-produktionen er steget lidt. I 1968 er denne tendens imidlertid vendt om på grund af markedsudviklingen for de to varer. Produktionen af *okse- og kalvekød* har i de sidste år vist en lille stigning på grund af den begyndte reduktion af den danske kreaturbestand på ca. 5 % fra 1967 til 1968, medens *flæske*produktionen har været stabil i denne periode. Produktionen af *fjerkrækød* er ligeledes stabil og svagt stigende i det seneste år. Ægproduktionen er næsten halveret i forhold til sit maksimum sidst i 1950'erne. Produktionsudviklingen for de enkelte hovedvarer afspejler ændringerne i afsætningsvilkårene på eksportmarkederne.

I de senere år er godt halvdelen af landbrugseksporten gået til EFTA, heraf over 40 % alene til Storbritannien, medens fællesmarkedet har aftaget omkring en fjerdedel og de øvrige eksportmarkeder, hvoriblandt USA er det vigtigste, knap en fjerdedel.

Baconeksporten til Storbritannien foregår i henhold til baconmarkedsdelingsaftalen. Denne aftale sikrer Danmark knap halvdelen af den samlede markedsforsyning, og det har hidtil været muligt at opnå nogenlunde tilfredsstillende priser under denne ordning.

Smørekporten til det britiske marked sker under den britiske kvoteringsordning. Danmarks kvoteandel har siden ordningens indførelse udgjort 22–24 % af den samlede britiske smørimport. Det har ikke været muligt at opnå tilfredsstillende priser under denne ordning.

Fællesmarkedets importafgiftssystem for *kvæg og kød* har i de senere år betydet store vanskeligheder for den traditionelle danske eksport til Tyskland af levende kvæg. Det har dog været muligt at opretholde en vis, reduceret eksport i kraft af den særlige afgiftsordning for »forarbejdningskøer», som aftales med fællesmarkedet i Kennedy-runden, samt forskellige særarrangementer. Eksporten af kalvekød til Italien har hidtil ikke mødt tilsvarende vanskeligheder. På længere sigt ventes relativt gode afsætningsmuligheder for kvæg og kød.

Osteeksporten til fællesmarkedet (hovedsagelig Tyskland) har ligeledes været ramt af betydelige vanskeligheder i det sidste års tid som følge af fællesmarkedets importbeskyttelse, og der har været en nedgang i eksportmængden på ca. 25 % i forhold til året før. For to ostesorter er der dog aftalt en særordning i Kennedy-runden, som sikrer Danmark en højere fortjeneste på den eksport, der kan gennemføres.

Eksporten af *kødkonserver*, der især går til USA og Storbritannien, har

vist en betydelig fremgang i de senere år. Eksporten udgjorde i 1968 ca. 1 milliard kr. svarende til ca. 20 % af svineproduktionen, og en fortsat udvidelse skulle være mulig.

Eksporten af *slagtet fjerkræ* er gået stærkt tilbage og må i stigende omfang afsættes på oversøiske markeder til utilfredsstillende priser.

Ægeksporten er nu af meget begrænset omfang og har de amerikanske tropper i Tyskland som hovedaftager.

Finland

Då produktionen per hektar beräknas öka ca 2 % per år och eftersom åkerarealen inte minskat, har jordbrukets totalproduktion bortsett från tillfälliga variationer alljämt stigit. Trots detta har den totala exporten av jordbruksprodukter kunnat hållas konstant och i vissa fall t. o. m. minskas. Detta har möjliggjorts genom åtgärder för främjandet av den inhemska konsumtionen och genom att produktionen med tillhjälp av ändringar i de olika produkternas prisrelationer inriktats på produkter för vilka det funnits utrymme på den inhemska marknaden.

Produktionen av spannmål och mjölk är redan nu större än den prognostiserade konsumtionen 1975. Däremot motsvarar den nuvarande produktionen av ägg i stort sett den förutsedda konsumtionen 1975. Kött är den enda huvudprodukt i fråga om vilken det fortfarande finns utrymme för produktionsökning. Totalkonsumtionen av potatis kommer att minska under de närmaste åren.

Följande tabell återger utvecklingen av nettoexporten och nettoimporten för de viktigaste jordbruksprodukterna 1960—1968 i milj. kg.

	Brödsäd	Smör	Ost	Mjölkpulver	Mjölkhushållningsprodukter totalt milj. mjölkkg	Svinkött	Nötkött	Ägg
1960	— 179,8	25,7	17,0	4,1	660	— 5,1	— 0,3	7,5
1961	— 50,0	17,4	17,8	4,2	507	— 0,9	— 9,8	8,3
1962	— 137,9	10,2	16,9	4,2	361	0,8	— 1,1	7,7
1963	— 300,9	15,8	17,2	5,1	477	0,8	0,1	9,3
1964	— 78,6	24,0	21,6	17,3	744	1,0	0,1	8,1
1965	— 114,3	19,4	19,6	21,3	669	1,3	0,6	9,8
1966	— 29,6	18,4	21,1	13,1	607	— 0,6	— 8,0	12,7
1967	— 119,0	16,2	15,0	15,0	532	12,3	0,5	15,7
1968	— 38,8	18,1	17,0	16,2	593	6,1	0,4	12,9

Norge

Jordbruksproduksjonen har vist en relativt flat produksjonskurve i de siste år. Det har foregått en vesentlig reduksjon i beskjeftigelsen i jordbruket, mens investeringene særlig i maskiner har økt sterkt. Produktiviteten sær-

lig i husdjyrproduksjonen har steget kraftig. Ytelsen pr. melkeku f. eks. er fordoblet i etterkrigsperioden.

Det som er av særlig interesse er produksjons- og forbruksutviklingen framover. Det foreligger en prognose for produksjons- og forbruksutviklingen fram til år 2000.

Prognosen er et teknisk-vitenskapelig arbeid som det ikke er tatt noe offisielt standpunkt til. Den viser at jordbruksarealet vil gå ikke ubetydelig tilbake. Den teknologiske framgang i planteproduksjonen vil knapt nok oppveie nedgangen i arealet slik at det skulle bli en mindre nedgang i planteproduksjonen. Behovet for husdjyrprodukter vil stige vesentlig særlig for kjøtt. Stigningen i behovet kan dekkes ved import og foredling av kraftfor. Dette synes å være et lite realistisk alternativ. Det annet alternativ er at stigningen i behovet dekkes ved import av husdjyrprodukter. I så fall vil det allerede i 1975 foreligge et visst behov for import av alle slags husdjyrprodukter og importbehovet vil stige vesentlig. Det rimeligste er å regne med en kombinasjon av økt kraftforimport og import av husdjyrprodukter.

Sverige

Den totala produksjonen av *ko- och ungnötkött* har ökat kraftigt sedan början av 1950-talet, nämligen från 90 milj. kg till 140 milj. kg f. n. Som ett resultat av denna ökning har produksjonen av *kalvkött* sjunkit. Produksjonen av *får- och lammkött* har visat en stigande tendens och uppgår nu till något mindre än 3 milj. kg per år.

Fläskproduktionen har vuxit sedan början av 1950-talet. För närvarande är produksjonen något mindre än 240 milj. kg.

Trots att antalet mjölkkor nästan har halverats sedan början av 1950-talet har *mjölkproduktionen* inte sjunkit mer än ca 25 % under perioden.

Smörproduktionen har visat en sjunkande trend under en följd av år. Under första hälften av 1950-talet producerades i genomsnitt 97 milj. kg smör. För närvarande är smörproduktionen ca 64 milj. kg. *Ostproduktionen* har å andra sidan stigit.

Den totala *äggproduktionen* har inte genomgått några större förändringar sedan början av 1950-talet.

Under senare år har *produktionen av broiler* ökat i mycket stor omfattning.

Sedan början av 1950-talet har *höstveteearealen* ändrats relativt obetydligt. *Vårvete- och rågodlingen* har däremot under nämnda period minskat avsevärt. Arealen brödsäd har under de två senaste åren varit ca 315 000 ha. Trots att arealen minskat har dock den totala skörden av brödsäd varit relativt konstant sedan 1950-talets början. De två senaste åren har emellertid givit rekordstora brödsädesskördar.

Fodersädsarealen har ökat undan för undan sedan början av 1950-talet.

Under den senaste 3-årsperioden har arealen varit ca 1 100 000 ha. Tillsammans med en ökad hektaravkastning har detta inneburit en betydligt ökad fodersädsproduktion.

Produktionen av *potatis* har minskat något sedan år 1950. 1968 års skörd uppgick till ca 1 440 milj. kg.

Den genomsnittliga skörden av sockerbetor var under 1950-talet ca 1 800 milj. kg. De senaste årens skördar har varit endast obetydligt mindre.

Odlingen av *oljeväxter* har visat stora variationer i areal under senare år. Under de två senaste åren har arealen hållit sig kring 100 000 ha.

Avsättningsförhållanden. Den faktiska självförsörjningen i Sverige har under de senaste fyra åren i genomsnitt varit 97 %. Främst på grund av rekordstora spannmålsskördar noteras för 1967/68 en självförsörjningsgrad på 109 % och för 1968 107 %.

Medeltalet för *självförsörjningsgraden på vete- och rågmjöl* har den senaste 10-årsperioden överstigit 100 % (104 %). Sverige har under de senaste åren måst exportera avsevärda kvantiteter brödsäd. 1967 års veteexport uppgick till 243 900 ton till ett värde av 74 milj. kr. Exporten av *korn* och *havre* har sedan början av 1960-talet varit av betydande omfattning. 1967 nådde den ett sammanlagt värde av 90 milj. kr. Självförsörjningsgraden av *mat- och fabrikspotatis* har under den senaste 5-årsperioden varit 99 %.

Under de senaste fyra åren har självförsörjningsgraden på *socker och sirap* genomsnittligt uppgått till ca 70 %.

Den svenska produktionen av råvaror för margarintillverkning varierar år från år. En betydande import av i Sverige ej producerade råvaror förekommer.

Den genomsnittliga självförsörjningsgraden på *animaliska jordbruksprodukter* har sedan 1950 varit 106 %.

Sverige har ett visst överskott av *mjölk och mejeriprodukter*. Smörexporten uppgick 1967 till 5 200 ton till ett värde av 22 milj. kr.

Under 1960-talet har en viss nettoimport av *ost* förekommit.

I fråga om *nöt- och kalvkött* förelåg 1967 en import av 6 500 ton till ett värde av 39 milj. kr. Exporten, som till helt övervägande del bestod av nötkött, uppgick 1967 till 26 500 ton. Värdet uppgick till 95 milj. kr. De senaste årens export av *fläsk* har varit mycket betydande. Exportkvantiteten uppgick 1967 till 31 100 ton till ett värde av 114 milj. kr. Parallellt med denna export sker en ganska stor import av fläsk.

Produktionen och konsumtionen av *ägg* har endast ökat obetydligt under 1960-talet. Äggexporten nådde 1967 ett bottenläge med 2 500 ton till ett värde av 5 milj. kr.

*Importen af fedtstoffer og kraftfoder**Danmark**a. Fedtstoffer*

Importen af fedtstoffer til industriel anvendelse og til konsum har i de senere år udgjort ca. 165 000 tons, hovedsagelig i form af vegetabiliske olier og fiskeolie, jfr. nedenstående tabel.

1 000 tons	1960—65	1965/66	1966/67	1967/68
Vegetabiliske olier	120	129	100	117
Fiskeolie	30	48	40	35
Animalsk fedt	2	4	7	3
Andet fedt	13	13	14	10
I alt	165	194	161	165

b. Kraftfoder

Dansk landbrugs forbrug af udenlandsk kraftfoder har i de sidste 10 år ligget ret stabilt omkring 2 000 mill. f. e. Siden 1959/60 har der været en tilbagegang i importen af foderkorn og en mindre stigning i importen af olie-kager m. m. Forbruget af importeret kraftfoder udgjorde i slutningen af 1950'erne omkring 40 % af det samlede kraftfoderbrug, men har i de senere år kun udgjort ca. 30 % heraf. Det importerede foders andel af landbrugets samlede foderforbrug (kraftfoder, grovfoder samt mælk og mælkepulver) har i en årrække udgjort 13—15 %. I høståret 1968/69 vil importens andel af det totale foderforbrug skønsmæssigt blive ca. 8 % og allerede i de nærmest kommende år antagelig endnu lavere med en forventet stigning i den indenlandske produktion af proteinafgrøder. Dansk landbrugs produktion og eksport af animalske landbrugsvarer hviler således altovervejende på indenlandske ressourcer.

Omkring halvdelen af det samlede forbrug af oliekager m. m. og animalske foderstoffer målt i proteinindhold anvendes til kvæg og halvdelen til svin og andre husdyr, heraf 40 % alene i svineproduktionen.

Af importen af korn kommer godt 90 % fra Europa og Nordamerika, af oliefrøimporten omkring 80 %, altovervejende fra USA, og af foderstoffimporten omkring 69%. Det er en meget begrænset del af landbrugets samlede foderimport, der kommer fra udviklingslandene.

Finland

Konsumtionen av margarin har i Finland alltid varit förhållandevis obetydlig, och till följd av en prispolitik som gynnat smör har den på 1960-talet varit mindre än 1960 och tidigare. Under 1967 importerades som råvara för margarin- och fettindustrin totalt c:a 10 milj. kg animaliska och vegetabiliska fetter, vilket är endast omkring hälften av importen vid slutet av 1950-talet. Konsumtion och import av näringsfetter 1960—1968 framgår av följande de tabell.

	Smörkonsumtion ton	Margarin- konsumtion ton	Import av ut- ländska fetter ton
1960	64 989	29 775	18 776
1961	74 759	20 097	13 345
1962	82 048	15 761	10 412
1963	82 707	17 715	9 784
1964	79 197	18 636	10 906
1965	79 858	20 201	12 516
1966	80 125	21 690	14 941
1967	79 393	22 137	10 271
1968	74 726	25 881	..

Redan under flera års tid har man strävat till att minska importen av foder. Importen av stärkelserikt foder har man helt och hållet upphört med, och vid början av 1969 trädde ett statsrådsbeslut i kraft, enligt vilket även importen av oljekraftfoder skall upphöra. Oljefrön importeras i kvantiteter som motsvarar oljepressningsindustrins kapacitet, men av det oljekraftfoder som vid pressningen uppstår som restprodukt får endast 34 milj. kg årligen användas inom landet, närmast landets norra delar. Produktion som överstiger denna kvantitet exporteras av oljepressningsindustrin. Importen av kraftfoder i milj. kg 1960—1968 framgår av nedanstående tabell.

	<i>Oljekraftfoder</i>		<i>Majs</i>	<i>Vetekli</i>	
	Importerat som foder	Pressat i Finland		Importerat som kli	Malen i Finland av utl. vete
1960	64,1	35,1	32,9	40,1	41,7
1961	46,1	25,5	28,7	4,0	40,0
1962	36,8	36,8	24,2	4,6	44,1
1963	87,6	50,9	32,8	39,0	54,8
1964	29,3	57,0	42,2	6,4	22,1
1965	38,4	45,4	41,8	37,0	17,5
1966	54,1	41,9	16,3	4,3	15,6
1967	36,0	75,3	2,7	—	11,9
1968	18,3	53,7	—	—	6,8

Norge

Balanseregnskap for fett og olje

(1 000 tonn i rent fett)

Omfatter smör, olivenolja, slaktefett, marint fett og annet vegetabilsk fett.

	1965/66 rev.	1966/67 rev.	1967/68 prel.
Produksjon	419,2	502,6	573,1
Lagerendring	+ 45,0	+ 16,5	+ 41,3
Eksport	191,7	236,5	275,8
Import	40,8	37,5	33,6
Nasjonalt forbruk	313,3	320,1	289,6
Til dyrefor	0,7	0,7	0,7
Til industri	227,3	232,3	199,4
Til næringsmidler	85,3	87,1	89,5

Forholdet mellom importert og norsk kraftfor

	Revidert regnskap 1966 1 000 tonn mill. f. e.		Foreløpig regnskap 1967 1 000 tonn mill. f. e.	
<i>Karbohydratkraftfor</i>				
Importert kraftfor og kli av				
importert matkorn	400	396	483	480
Rent norsk produksjon	286	276	282	272
Sum karboh. kraftfor	686	672	765	752
<i>Proteinkraftfor</i>				
Importert oljemel og oljemel av				
imp. råstoff	276	317	292	335
Rent norsk produksjon	31	43	32	45
Sum proteinkraftfor	307	360	324	380

De enkelte forgruppers del av totalforet

	Revidert regn. 1966 %	Foreløpig regn. 1967 %
Norsk korn, kli og gris av norsk matkorn	13,6	13,6
Saftig for (poteter, rotvekster, silo m. v.)	11,4	11,4
Tørket stråfor (høy og halm)	26,0	23,8
Beite	22,5	21,3
I alt norsk planteproduksjon	73,5	70,1
Hjelpefor og kjøkkenavfall	0,5	0,5
Melk og myse (valle)	2,1	2,1
Sildemel, fiskemel m. v.	1,3	1,4
I alt innenlandsk for	77,4	74,1
Kli av innført for	2,2	2,1
Innført kraftfor og kraftfor av innført råstoff	20,4	23,8
I alt innført for	22,6	25,9
SUM	100,0	100,0

Sverige

Den svenska margarintillverkningen är grundad på såväl inhemsk vegetabilisk olja som på importerade fett(rå)varor. År 1967/1968 förbrukades 25,7 milj. kg svensk olja (30,4 % av behovet), medan importen uppgick till 58,8 milj. kg (69,6 % av behovet). Importen utgjordes främst av kokosolja och sjödjursolja samt i mindre kvantiteter soja-, jördnöts- och bomullsfröolja. Tillverkningen av margarin skulle helt kunna baseras på svensk råvara men av kvalitets- och smakskaäl är viss import önskvärd.

Den svenska animalieproduktionen är i huvudsak baserad på inhemsk foderproduktion. En viss import av fodermedel äger dock rum. Det rör sig främst om oljekraftfoder, majs, fiskmjöl samt smärre kvantiteter melass, betfor och kli. Importen av oljekraftfoder och fiskmjöl är f. n. nödvändig i syfte att komplettera foderstaternas proteinbehov. Importen av majs motive-

ras av ägg- och broilerproduktionens speciella krav på foderstaternas sammansättning. Förbrukningen av olika fodermedel i Sverige 1967 framgår av nedanstående tabell.

	Inhemsk 1 000 ton	Import 1 000 ton
Spannmål, mjöl av spannmål, majs	2 378	82
Oljekakor ur inhemskt frö	49	
Oljekakor, import eller ur importerat frö		454
Fiskmjöl	7	51

För att stimulera till användningen av inhemska fodermedel och för att i görlig mån begränsa animalieproduktionen har införelavgifterna på importerade fodermedel särskilt under de sista åren starkt höjts — speciellt på oljekraftfoder och majs.

TILLÄGG 4

Redogörelse för det nordiska produktionssamarbetet

Nordiska ekonomiska samarbetsutskottet utarbetade till Nordiska rådets session i februari 1963 efter samråd med bl. a. representanter för industriförbunden och olika branschföreningar i de nordiska länderna en utförlig redogörelse för omfattningen av det nordiska produktionssamarbetet. Till 1968 års rådssession utarbetade samarbetsutskottet en kompletterande redogörelse för utvecklingen av det nordiska produktionssamarbetet under åren 1963—1967. På grundval av dessa redogörelser samt uppgifter, som inhämtats om produktionssamarbetet under 1968, har gjorts en sammanställning över samarbetsavtal mellan företag i de nordiska länderna dels för tiden till och med år 1962, dels åren 1963—1968 (se Bihang). Det bör framhållas att sammanställningen inte är fullständig eftersom uppgifter om ingångna avtal inte alltid föreligger.

Det direkta samarbetet mellan nordiska företag försiggår i olika former. I en del branscher, bl. a. inom färg- och lackindustrin, på textilområdet, inom gummiindustrin, på det kemiska området och på livsmedelsområdet, har samarbetet tagit sig uttryck i en produktionsuppdelning. På vissa områden — främst inom bil- och verkstadsindustrin — har produktionssamarbetet i allmänhet fått formen av underleverantörsarrangemang. Samarbete, som innebär upplåtelse av licenstillverkningsrätter, förekommer bl. a. inom verkstads- och varvsindustrin samt på det kemiska området. Inom vissa branscher — exempelvis textilindustrin — har lönbearbetning varit en naturlig form för produktionssamarbete.

I tabell 1 nedan redovisas samarbetsavtal ingångna under perioden 1958—

1968 fördelade på enskilda år. Tabell 2 upptar samarbetsavtal för motsvarande period med fördelning på industribranscher.

Tabell 1. Antal samarbetsavtal mellan industriföretag i de nordiska länderna (samarbete över gränserna)¹

År	Antal samarbetsavtal
1958	1
1959	4
1960	4
1961	8
1962	9
1963	6
1964	8
1965	5
1966	14
1967	16
1968	16
Totalt	91

Tabell 2. Nordiska samarbetsavtal 1958—1968, fördelade på industribranscher

Bransch	Antal samarbetsavtal mellan företag i de nordiska länderna
Gruv-, metall- och verkstadsindustri	39
Jord- och stenindustri	1
Träindustri	0
Massa och pappersindustri	6
Grafisk industri	0
Livsmedelsindustri	8
Dryckes- och tobaksvaruindustri	6
Textil- och sömnadsindustri	12
Läder-, hår- och gummivaruindustri	5
Kemisk och kemisk-teknisk industri	14
Totalt	91

Av tabell 1 framgår att antalet samarbetsavtal stigit från endast 4 per år i slutet av 1950-talet till omkring femton under de senaste åren. Totalt har under perioden skett 91 kända långsiktiga företagsamgåenden mellan industriföretag i de nordiska länderna.

Som tabell 2 visar har en tredjedel av dessa samarbetsavtal skett inom metall- och verkstadsindustrin. Därefter har samgåendeaktiviteten varit störst inom den kemiska industrin samt inom textilindustrin (14 resp. 12 samarbetsavtal).

¹ Det bör understrykas att tabellmaterialet inte är fullständigt, eftersom uppgifter om ingångna samarbetsavtal inte alltid föreligger. Siffrorna kan genomgående anses vara för låga. De belyser snarare utvecklingen av produktionssamarbetet än dess omfattning.

Förelagssamarbetet över de nordiska gränserna torde åtminstone hittills ha varit av begränsad betydelse i jämförelse med den samverkan som sker mellan företag i de enskilda länderna. Enligt en beräkning som gjorts i Sverige motsvarar antalet samgåenden mellan svenska företag och företag i övriga nordiska länder under perioden 1958—1967 c:a 7 procent av det totala antalet samgåenden i vilka svenska företag engagerats under motsvarande period. Tendensen mot en ökad relativ betydelse för det nordiska samarbetet är emellertid tydlig. I början av perioden svarade de nordiska samgåendena endast för omkring 5 procent av totala antalet medan andelen under de senaste åren stigit till c:a 10 procent. Det förefaller också som om det industriella samarbetet i Norden under den senaste tiden varit av större omfattning och skett mellan större företag än tidigare. Den industriella samverkan i Norden skulle därmed i realiteten ha ökat snabbare under de senaste åren än vad de presenterade siffrorna antyder.

Om man ser på enskilda branscher visar det sig dessutom att företags-samverkan i Norden under de senaste åren i vissa fall är av mycket genomgripande omfattning och sannolikt kommer att få stor betydelse för den framtida utvecklingen inom berörda branscher. Det gäller t. ex. inom ylleindustrin, där fyra norska, ett finskt och två svenska företag gått samman och bildat Nordic Textile Group i syfte att öka sin export och genomföra en produktfördelning. Företagen är de sju största i de berörda länderna och svarar för 80 % av kapaciteten i Norden.

Ett aktuellt exempel på branschsamverkan är den samlingsorganisation på järnhanteringsområde som nyligen bildats av järnverk i Finland, Norge och Sverige. Organisationen har till syfte att genom samverkan utveckla den nordiska järnhanteringen och stärka dess effektivitet och konkurrenskraft. Samarbetet skall omfatta bl. a. utbyte av tekniska och ekonomiska erfarenheter, främjande av teknisk forskning, utbyte av informationer om marknads- och investeringsutvecklingen, råvaruförsörjningen m. m.

En annan bransch, där sedan flera år tillbaka ett betydande samarbete förekommer, främst med avseende på underleveranser, är bilindustrin. Underleveranserna mellan de nordiska länderna uppgår på detta område f. n. till inemot 70 miljoner skr. Någon uppgift om de totala underleveranserna inom verkstadsindustrin föreligger inte. De torde emellertid kunna uppskattas till åtminstone 200—300 milj. skr. Jämfört med underleveranserna mellan företag inom de enskilda nordiska länderna är underleveranserna över gränserna ännu av mindre omfattning. I Sverige räknar man med att underleveranserna inom landet svarar för en fjärdedel av verkstadsindustrins totala produktionsvärde eller 7—8 miljarder kronor om året. Dessa siffror visar emellertid vilka utvecklingsmöjligheter som bör finnas för det nordiska produktionssamarbetet, speciellt på underleverantörssidan, inom ramen för ett utbyggt ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna.

Vid sidan av det direkta företags-samarbetet förekommer ett omfattande

samarbete mellan industrins organisationer i de nordiska länderna. Mellan verkstadsindustrins branschorgan sker sedan flera år tillbaka en systematiserad samverkan med syfte framför allt att främja underleverantörssamarbetet mellan företagen. Som exempel kan nämnas de förenhetligade leverantörsregister som organisationerna ger ut och som gör det lättare för företag i de nordiska länderna att finna lämpliga leverantörer inom nordisk verkstadsindustri. De olika ländernas organisationer förmedlar till företagen inte bara sina egna utan också de övriga ländernas register.

År 1966 utvecklades samarbetet på området genom att de fyra branschorganisationerna inrättade en gemensam nordisk underleverantörsbörs. Genom denna kan företag i de nordiska länderna fortlöpande utbyta informationer om behov av respektive tillgång på ledig kapacitet i verkstäderna.

Verksamheten går i korthet ut på att var och en av de fyra branschorganisationerna varje månad insamlar uppgifter om ledig kapacitet respektive intresse för att lägga ut beställningar. Dessa informationer delges genom en månadsvis utgiven publikation medlemmarna i de fyra nordiska branschorganisationerna, d. v. s. c:a 4 500 verkstadsföretag. Genom underleverantörsbörsen hålls på detta sätt samtliga intresserade företag inom verkstadsindustrin i de fyra nordiska länderna å jour med aktuella köp- och säljintressen då det gäller underleveranser.

Underleverantörsbörsen har sedan sin tillkomst fungerat i stort sett tillfredsställande. I samband med konjunkturedgången under åren 1966—1967 blev dock utnyttjandet av börsen lägre än väntat. Under senare delen av 1968 har emellertid ett klart ökat intresse för börsen noterats. En stickprovsundersökning bland svenska företag har visat att av 235 tillfrågade företag 105 hade utnyttjat börsen i syfte att få nya kontakter. 70 av dessa 105 företag hade etablerat nya affärskontakter genom börsen.

Underleverantörsbörsen har nyligen kompletterats med en produktbörs. Genom denna kommer nordiska verkstadsföretag som vill ta upp nya tillverkningsobjekt eller överlåta tillverkningsrätt att lättare kunna finna lämplig köpare eller säljare inom Norden. Avsikten är att informationer om intresse för produktutbyte, överlåtelse av know-how, licenssamverkan etc. skall delges verkstadsföretagen två gånger om året.

På verkstadsområdet förekommer vidare ett samarbete i fasta former bl. a. när det gäller forskning, standardisering och utbildning. Forsknings-samarbetet sker inom en särskild kommitté, som svarar för koordinering av forskningsarbetet i de fyra länderna. När det gäller standardisering har kommittéer tillsatts för olika områden. Utbildningssamarbetet omfattar bl. a. utbyte av läromedel, policyfrågor samt kursverksamhet.

Ett utvidgat samarbete mellan verkstadsindustrins branschorganisationer i de nordiska länderna planeras vidare beträffande strukturundersökningar, exportsamverkan, marknadsundersökningar m. m.

TILLÄGGSBIHANG

Förteckning över samarbetsavtal mellan nordiska företag

1. Tiden t. o. m. år 1962

Gruv-, metall- och verkstadsindustri

ASEA (S)	Truckar; försäljningssamarbete
Oy Valmet Ab (F)	
ASEA (S)	El.-ugnar; produktionssamarbete
Elektrokemisk A/S (N)	
ASEA (S)	El.-ugnar; produktionssamarbete
Christiania Spigerverk A/S (N)	
ASEA (S)	El.-teknik; viss produktionsuppdelning, försäljningssamarbete, utbyte av aktier m. m.
Oy Strömberg Ab (F)	Maskiner för träförädlingsindustrin; gemensamt bolag, AB Kamyra, upprättat för samarbete beträffande forskning och konstruktionsverksamhet samt exportförsäljning utanför Norden.
Karhula Bruk (F)	
Myrens Verksted A/S (N)	
AB Karlstads Mekaniska Werkstad (S)	Utrustning för automatisk databehandling, tekniskt och kommersiellt samarbete
AB Åtvidabergs Industrier (S)	
Finska Kabelfabriken Ab (F)	Valsämnen; lönbearbetning i danska företaget
Norsk Jernverk A/S (N)	
Det Danske Stålvalseværk A/S (D)	El.-apparater; tekniskt samarbete
A/S Patentindustri (N)	
AB Ermi (S)	Pumpmotorer; underleveranser från det finska företaget
Stal-Laval (S)	Bildelar; tekniskt samarbete
Oy Strömberg Ab (F)	
AB Scania-Vabis (S)	
Larvik Karosserifabrik (N)	
Vestfold Bil- og Karosserifabrikk (N)	Byggnadsvaror; gemensamt bolag, Alsa Oy, bildat för tillverkning och försäljning av fönster, entrépartier m. m.
AB Svenska Metallverken (S)	
H. Sastamoinen Oy (F)	Kylprodukter; samarbete om försäljning, patent och teknik
AB K. J. Levin (S)	Bleckvaror; tekniskt och kommersiellt samarbete; PLM köpt del av aktierna i Noblikk
A/S Lehnkul (N)	
AB Plåtmanufaktur (S)	Krafttransformatorer; licenstillverkning i det danska företaget
Noblikk A/S (N)	Transformatorer; licenstillverkning i det norska företaget
ASEA (S)	
Aktieselskabet Titan (D)	
ASEA (S)	
A/S Per Kure, Norsk Motor- og Dynamofabrik (N)	

Stal-Laval (S)	Marinturbiner; licenstillverkning i de norska företagen
Marinens Hoovedværft (N)	
Fredrikstads Mek. Verksted (N)	
A/S Akers Mek. Verksted (N)	
Stal Refrigeration AB (S)	Kylanläggningar; licenstillverkning i det norska företaget
Kværner Brug A/S (N)	Varmluftsggregat; produktions-samarbete
AB Bahco (S)	Ventilatorer; licenssamarbete
Nordisk Ventilator & Co (D)	
AB Bahco (S)	Apparater för gasol och fotogen; produktionssamarbete
Alfsen og Gundersen Ingeniører (N)	Tackjärn; gemensamt bolag, Oy Koverkar AB, driver masugn i Finland
AB Bahco (S)	
A/S Christiania Glasmagasin (N)	
Stora Kopparbergs Bergslags AB (S)	
Oy Vuoksenniska Ab (F)	
<i>Massa- och pappersindustri</i>	
Bure AB (S)	Trämassa; gemensamt försäljningsbolag, AB Drymech Ltd, för försäljning utanför Finland och Sverige
Marma-Långrørs AB (S)	
AB Scharins Söner (S)	
Två finska producenter av torr mekanisk trämassa	
<i>Livsmedelsindustri</i>	
Oxford Bisquit Fabrik A/S (D)	Kex; produktions- och försäljningsmässigt samarbete
Mazetti AB (S)	Choklad, konfekt etc; produktions- och försäljningssamarbete; gemensamt bolag, A/S Pelmaz, för tillverkning av wafers
Oslo Kjeksfabrikk (N)	Chokladvaror; produktionssamarbete
Mazetti AB (S)	
A/S Freia (N)	
AB Marabou (S)	
<i>Dryckes- och tobaksvaruindustri</i>	
J. L. Tiedemanns Tobaksfabrikk (N)	Tobaksvaror; försäljningssamarbete
Svenska Tobaks AB (S)	
Nordisk Tobakskompagni A/S (D)	Tobaksvaror; försäljningssamarbete
Svenska Tobaks AB (S)	
<i>Textil- och sömnadsindustri</i>	
A/S Arne Fabrikker (N)	Ylleväv; produktions- och försäljningssamarbete
Holmens Bruks och Fabriks AB (S)	Trikåmetervaror; produktionssamarbete
Oy Suomen Trikoo Ab (F)	
AB Sveriges Förenade Trikäfabriker (S)	
Svenska Rayon AB (S)	Garn, väv etc; intimt samarbete etablerat
AB Svenskt Konstsilke (S)	
A/S Borregaard (N)	
Kunstsilkefabrikken (N)	
Säteri Oy (F)	
Skjortfabriken Libo AB (S)	Skjortor; produktionssamarbete
Aage Damgaard A/S (D)	

Rutrixkonsortiet (S) Oy Suomen Trikoo Ab (F)	Textilvaror; till finska företaget har upplåtits rätt att utnyttja krympningsmetod
<i>Läder-, hår- och gummivaruindustri</i>	
A/S Viking Remfabrikk (N) Viskafors Gummifabrik AB (S)	Transportband, slangar; produktionsuppdelning
<i>Kemisk och kemisk-teknisk industri</i>	
S. Dyrup & Co A/S (D) Jotun Fabrikker A/S (N) AB Alfort & Cronholm (S) Danske Farve- og Lakfabrikker A/S (D) Klint, Bernhardt och Co AB (S) Norsk Hydro A/S (N) A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosphat-Fabrik (D) Danska jordbrukskooperationen Internasjonal Farvefabrikk A/S (N) A/S Lyfa (D) Orno Metallfabrik Oy (F) Fagerhults Elektriska AB (S) AB Astra (S) Oy Teknos-Fabrikerna AB (F) Oy Winter Ab (F) Ljungdahls Handels & Fabriks AB (S) AB Svenska Metallverken (S) Steiner Larsens Plastfabrikk (N)	Färger, lacker etc; viss produktionsuppdelning, försäljnings- och reklamsamarbete m. m. Målningsfärger; produktions- och försäljningssamarbete m. m. Gödningsmedel; produktionssamarbete; delägare i dansk kvävefabrik Färger, lacker; produktions- och försäljningssamarbete Blymönja; licenstillverkning i det svenska företaget Golvvax; licenstillverkning i det finska företaget Plastvaror; tekniskt och kommersiellt samarbete; norska företaget övertaget (nytt namn A/S Stela Fabrikker) Plaströr; samarbetsavtal
N. Lundbergs Fabriks AB (S) Danish American Plastics Company A/S (D) AB Hellberg & Olsson (S) A/S Moss Glaværk (N) Erik Fuglsang-Madsen A/S (D)	Plastflaskor; gemensam tillverkning i fabrik i Norge

2. Åren 1963—1968

Gruv-, metall- och verkstadsindustri

Kockums Mekaniska Verkstads AB (S) Odense Staalskibsværft (Lindövarvet) (D) Wilhelm Wilhelmsen (N) Svenska ostasiatiska kompaniet (S) Transatlantic (S)	Fartyg; samarbete om bl. a. konstruktion, produktion, forskning och inköp Fraktfartyg; samarbetsöverenskommelse om seriebygge av automatiserade och rationaliserade fraktfartyg
---	--

- Oy Wärtsilä Ab (F)
Kockums Mekaniska Verkstads AB (S)
- A/S Rjukanmaskiner (N)
Ingenjörfirma Marinprodukter (S)
- A/S Rjukanmaskiner (N)
AB Lastnings- och lossningstjänst (S)
AB Bolinder-Munktell (S)
Oy Fiskars Ab (F)
- Gresvig A/S (N)
Monark-Crescent AB (S)
Upo Oy (F)
AB Electrolux
Salora Oy (F)
Hede Nielsens Fabriker A/S (D)
AB Ankarsrums Bruk (S)
A/S Vesta (D)
A. Nihlén & Co AB (S)
Hjort-Conveyor A/S (D)
- ASEA (S)
Oy Strömberg Ab (F)
Nyby Bruks AB (S)
Hackman & Co (F)
- ASEA (S)
Thrige-Titan A/S (D)
- AB Pumpindustri (Sonessonkoncernen) (S)
Karahula bruk (Ahlströmskoncernen) (F)
- Aksjeselskapet CTC Eilert Østbye (N)
AB Wascator (S)
A/S Årnes fabrikker (N)
- A/S Myrens verkstad (N)
AB Karlstads Mekaniska Werkstad (S)
Waplans Mekaniska Verkstad AB (S)
F. E. Lindström AB (S)
Kongsberg Våpenfabrik (N)
- Fartyg; samarbete på databehandlingsområdet; koordinering av utvecklingsprogram och utbyte av uppgifter om bl. a. fartygstekniska beräkningar
Truckar m. m.; samarbete om marknadsföring i Sverige av norska företags produkter
Truckar; produktions- och försäljningssamarbete
- Delar till jordbrukstraktorer; avtal om leveranser från finska företaget av delar till B-M traktorer
Cyklar; produktionen av norska »Diamant»-cyklar flyttas till Sverige
Hushållsmaskiner; samarbete om produktion och marknadsföring
Radio- och TV-mottagare; produktions-samarbete
Storköksutrustning; försäljnings-samarbete
Transportanläggningar; samarbete om marknadsföring, produktutveckling m. m. (tillsammans med amerikanskt företag)
El.-teknik; tekniskt samarbete; ASEA köpt 11 % av aktierna
Rostfria rör; produktionssamarbete; gemensamt dotterbolag, Putki-hackman AB, för tillverkning
El.maskiner; produktionsuppdelning, tekniskt och försäljningssamarbete
Pumpar m. m.; samarbete om produktförädling och utbyte av know-how; gemensam marknadsföring i Europa genom särskilt försäljningsbolag, Scampump
Tvältermaskiner; fabrikererna sammanslagna till ett bolag — CTC — vars huvudaktieägare är CTC-koncernen, Göteborg; rationalisering av produktion och administration
Barkmaskiner; samarbetsavtal om utveckling och försäljning; gemensamt kontor, Felleskontoret MWK, i Vaplan; fortsättning av Kamyr-samarbetet
Verktyg; samarbete om produktion och marknadsföring

AB Bahco (S)	Knivar; produktionen överförs till Norge, marknadsföring av svenska företaget
A/S Helle fabrikker (N)	
AB ASEA Svetsmaskiner (S)	Svetsapparater; utbyte av teknisk know-how
Fonas Elektrode Fabrikk A/S (N)	Aluminium; Alcan ägare av aktier i nämnda företag; produktionsarbete
Svenska metallverken (S)	
Nordisk Aluminiumindustri (D)	
Aluminord (D)	
A/S Årdal & Sunndal Verk (N)	
Bolidens gruv AB (S)	Bly, zink; bildat sammanslutningen Scandinavian Lead Zinc Association (SIZA) för att stöda utvecklingsarbetet
Det norske Zinkkompani A/S (N)	
Paul Bergsøe & Son AB	
A/S Norsk Metallveveri (N)	Maskinfilt m. m.; tekniskt samarbete; svenska företaget huvudaktieägare i norska företaget
Nordiska Maskinfilt AB (S)	Anläggningar för vattenförsörjning, vattenrening, avloppsrening, pumpstationer etc.; samarbete om projektering och installering av kommunala anläggningar
A/S Birger Christensen (N)	Anläggningar för framställning av fodermjöl; produktions- och försäljningssamarbete
Harvey & Co (D)	Hissar; samarbete om produktion, produktutveckling och marknadsföring
A/S Atlas (D)	
Stord (N)	
Hissaktiebolaget ASEA-Graham (S)	
ASEA-Graham Norsk A/S (N)	
Kone Oy (F)	
Thrige-Titan Elevator A/S (D)	
Steece AB Industrifjädrar (S)	Stålfjädrar; produktionsuppdelning, försäljningssamarbete
Oy Fiskars Ab (F)	Industriplåt och tackjärn; marknadsföringssamarbete
Oxelösunds Järnverks AB (S)	Bilar; gemensamt bolag bildat för tillverkning av SAAB-bilar i Finland
Rautaruukki Oy (F)	Rostfria hushållsartiklar; produktionsarbete
Oy Valmet Ab (F)	Byggnadsindustrimaskiner; samarbete om produktutveckling och marknadsföring
SAAB AB (S)	Husvagnar; produktionsarbete
Polaris Fabrikker A/S (N)	
Kemo Oy (F)	
AB Vibro-Verken (S)	Anläggningar för virkeshantering; samarbete om produktion och marknadsföring
Toijalan Teräsvalmiste (F)	Kylskåp o. d.; tillverkning i Finland, marknadsföring i Sverige under AEG:s varumärke
Oy Jaro Ab (F)	Lantbruksmaskiner; samarbete om marknadsföring i Sverige
Cabby Husvagnar AB (S)	Ångpanneutrustning; marknadsföringssamarbete
Lokomo Oy (F)	
A/S G. Hartmann (N)	
Oy W. Rosenlew Ab (F)	
Elektriska AB AEG (S)	
Oy W. Rosenlew Ab (F)	
AB International Harvester Co (S)	
Neles Oy (F)	
AB Nordarmatur (SAAB) (S)	

L. M. Ericsson (S)	Telefonmaterial
A/S Automatic (D)	
Sunds Verkstäder (S)	Plastmaskiner
ESACO (D)	
Forenede Maskinfabriker (D)	Hydraulisk skeppsutrustning
Ankerløkken Koncern (N)	
<i>Jord- och stenindustri</i>	
Korsør Glasværk (D)	Glas; produktions- och försäljnings-
Grängesbergbolaget (S)	samarbete, gemensamt bygge av glas-
	verk i Korsør
<i>Träindustri</i>	
A/S Moelven brug (N)	Monteringsfärdiga hus; försäljnings-
Berninabolagen (S)	samarbete
<i>Massa- och pappersindustri</i>	
Nordenfjeldske treforedling A/S (N)	Cellulosa; produktionssamarbete;
Svenska skogsägareföreningars riks-	norska företaget köper cellulosa från
förbund (S)	Sverige
Duni AB (S)	Servetter, stearinljus; gemensam
Havis (F)	marknadsföring på Europa
Forsså Bruk AB (S)	Pappersemballage; gemensamt för-
Haslev Kraftboks (D)	säljningsbolag Svedabox, bildat för
Baungaard Emballage (D)	försäljning i Danmark
AB Billingsfors-Långed (S)	Pappersprodukter; försäljningssam-
Firma E. Katzenstein (D)	arbete
<i>Livsmedelsindustri</i>	
Wasabröd Aktiebolag (S)	Bröd; försäljningssamarbete
Ideal Flatbrödsfabrik (N)	
Abba Fyrtornet AB (S)	Konserver; försäljnings-, export-, till-
Chr. Bjelland & Co (N)	verknings- och forskningssamarbete
AB Felix (S)	Fryst fisk; Felix' norska dotterföre-
Frionor norsk frossenfisk A/L (N)	tag är medlem i Frionor; en del av
	produktionen säljs genom Frionor
S. W. Paasivaara-yhtymä (Koncer-	Margarin; det finska företaget till-
nen) Oy (F)	verkar och marknadsför det svenska
Margarinbolaget AB (S)	företagets märkesvara
Svenska chokladfabriks AB (S)	Lakrits; tillverkning i Finland
Huhtamäki-yhtymä Oy (F)	
Conrad Langaard A/S (N)	Konfektyrer m. m.; försäljningssam-
Fazer (F)	arbete
Mazelli AB (S)	Kex; specialisering av produktionen;
AB Örebro Kexfabrik (S)	gemensamt bolag, 3-Tops Co A/S, bil-
Oxford Biscuit Fabrik A/S (D)	dat i Danmark
Oslo Kjeksfabrikk A/S (N)	
A/S Pelmaz (N)	sockerbetsfrö; forsknings- och pro-
Svenska Sockerfabriks AB (S)	duktionssamarbete
De Danske Sukkerfabrikker (D)	
<i>Dryckes- och tobaksvaruindustri</i>	
Tingsryds bryggeri AB (S)	Öl; danskt öl tappas på burkar i Sve-
Ceresbryggerierna (D)	rige

Conrad Langaard A/S (N)	Tobaksvaror; försäljningssamarbete
Oy Amer-Tupakka Ab (F)	
Oy Amer-Tupakka Ab (F)	Tobaksvaror; försäljningssamarbete
Petterøe Tobaksfabrikk (N)	
Oy Amer-Tupakka Ab (F)	Tobaksvaror; försäljningssamarbete
Svenska Tobaks AB (S)	
Oy Amer-Tupakka Ab (F)	Tobaksvaror; försäljningssamarbete
Hirschsprung & Sønner (D)	

Textil- och sömnadsindustri

Villayhtymä Oy (F)	Yllemetervaror; samarbete på exportmarknader utanför Norden genom Nordie Textile Group; gemensamt försäljningskontor i England
A/S Arne Fabrikk (N)	
A/S Dale Fabrikk (N)	
A/S De Forenede Ullvarefabrikker (N)	
A/S Sandnes Uldvarefabrikk	
Holmens Bruks- och Fabriks AB (S)	
Saxylle-Kilsund AB (S)	
Alvo Industri A/S (N)	Textil; företagen bildat gemensamt textiltförädlingsbolag
E. W. Just AB (S)	Textilvaror; samarbete om forskning, produktutveckling och försäljning
A/S Oslo haand- og lidsefabrikk (N)	Sängkläder; försäljningssamarbete
Fabriker i Sverige m. fl. länder	
Høie fabrikk (N)	
Krølundfabriken Lama (D)	
Oy P. G. Holm Ab (F)	Textilband; produktionsuppdelning och försäljningssamarbete
AB Wahlbecks Fabriker (S)	Konfektion; samarbete om marknadsföring
AB J. A. Wettergren & Co (S)	Herrkläder; samarbete om marknadsföring
A/S Favør Konfeksjonsfabrikk (N)	Korsettartiklar; samordning av modellkonstruktion, inköp- och tillverkning
AB J. A. Wettergren & Co (S)	Mattor; försäljningssamarbete
Firma Master Konfeksjon (N)	
AB Corsettindustri (S)	
Oy Sjöblom Ab (F)	
Gamlestadens AB (S)	
Halden Bomuldsspinderi & Væveri (N)	
Borgstena Trikåfabrik AB (S)	Metervaror; försäljningssamarbete
Sparsörs Trikåfabrik (S)	
A/S Kaj Leckelman (D)	

Läder-, hår- och gummivaruindustri

Oy Kymarno Ab (F)	Golv- och byggprodukter; fördelning av produktionen av vissa produkter, försäljningssamarbete
Trelleborgs Gummifabriks AB (S)	
Viking remfabrikk A/S (N)	Kil- och drivremmar, transportband; aktiemajoriteten övertagen av danska företaget; rationalisering av försäljningsapparat
Raaco (D)	

A/S Askim Gummivarefabrikk (N)	Gummiskor; produktionsuppdelning
Finska Gummifabriks Ab (F)	
Svenska Gummifabriks AB (S)	
Helsingborgs Gummifabriks AB	
Tretorn (S)	
Nateva Oy (F)	Hundväskor och kappsäckar; produktions- och försäljningssamarbete
AB Åsiverken (S)	
<i>Kemisk och kemisk-teknisk industri</i>	
Titan Co A/S (N)	Titanpigment; norska företaget (dotterbolag till National Lead, USA) köpt aktiemajoritet i svenska företaget, som skall samordna försäljningen i Sverige
Kronos-Titanpigment AB (S)	
Wargöns AB (S)	Katalysatorer för ammoniaksyntes; samarbete om tillverkning och utveckling
Firma Haldor Topsøe (D)	Polyeter; samarbetsavtal
AB Forco (S)	
Dansk Polyether Industri A/S (D)	
Dansk-norsk Kvælstoff-fabrik (D, N)	Konstgödsel; produktionssamarbete
Noiro Oy (F)	Kosmetik; produktionssamarbete
Skanpan AB (S)	
Skanpan A/S (D)	
Suomen osuuskuntien keskusliitto — SOK (F)	Teknokemi; de fem nordiska ländernas kooperativa förbund har bildat ett gemensamt industriföretag, Oy Nordspray AB, i Finland. Produktionen omfattar olika aerosolprodukter
Kooperativa förbundet (S)	
Danmarks Brugsforeninger (D)	
Norges kooperative landsforening (N)	
Samband Islenzka Samvinnufelaga (I)	
Plastex Oy (F)	Plastvaror; försäljningssamarbete
Plast AB Cipax (S)	
W. Rosenlew & Co., Ab (F)	Plastförpackningar; produktionssamarbete
AB Celloplast (S)	
Plastex Oy (F)	Plastvaror; samarbete om marknadsföring
Lameco AB (S)	Utsäde; avtal om försöksverksamhet
Sveriges Utsädesförening (S)	
Kesko (F)	
Svenska Cellulosa AB (S)	Vinylgolvplattor; produktions- och försäljningssamarbete
Evers & Co A/S (D)	

BILAGA 1**Gällande riktlinjer för fiskeripolitiken m. m.***1. Produktionsförhållanden m. m.*

Fisket i de nordiska länderna¹ är av betydande omfattning. Totalfångsten utgjorde år 1967 c:a 4,4 milj. ton vilket utgör knappt hälften av den europeiska fångstmängden och drygt 8 % av världens sammanlagda fångst. Den sammanlagda nordiska fångstmängden har under efterkrigstiden visat en fortgående ökning. Jämför man med fångstutvecklingen i övriga världen kan konstateras att de nordiska länderna i stort sett har hållit sin andel av totalfångsten. Denna upprätthållna andel återspeglar i första hand en väsentligt ökad fångst av sill och under de senaste åren också större fångster av makrill och lodda.²

Det är uppenbart att de nordiska ländernas fiskerinäring genom sin betydande storlek utgör en viktig faktor i de nordiska ländernas näringsliv och ekonomi. Detta är särskilt fallet i Norge och Danmark.

2. Strukturella förhållanden

Ett huvuddrag i alla de nordiska länderna är att fiskarna själva äger sina fartyg. Rederidrift förekommer i relativt begränsad omfattning, dock att en tendens till ökad rederidrift kan märkas i vissa länder.

Ser man till själva fisket kan konstateras att det föreligger betydande olikheter mellan de nordiska länderna. Dessa återspeglas bl. a. i fiskeflottans och fångsternas sammansättning och är i första hand orsakade av de olikartade naturliga förutsättningar som präglar kusterna men är delvis också beroende av andra förhållanden.

I *Norge* är fiskeflottans sammansättning något mer differentierad än i de övriga länderna. Detta beror på att Norge förutom havsfiske också har ett typiskt kustfiske. Traditionellt har tyngdpunkten legat på kustfisket, men en ständigt ökande del av fisket försiggår nu som havsfiske. Det totala antalet fartyg har varit förhållandevis stabilt under en tioårsperiod, omkring 40 000 enheter, med en mindre nedgång i tonnage från 370 000 till 355 000 ton. C:a 30 000 av dessa fartygsenheter är små fiskefartyg (under c:a 5 ton) som till viss del endast periodvis utövar fiske. Under senare år har ringnotsflottan utbyggts och starkt moderniserats. Den omfattar nu c:a 500 fartyg (över c:a 90 ton). Också trålarflottan har byggts ut, vilket bland annat gett

¹ Danmark (exkl. Färöarna och Grönland) Finland, Norge och Sverige.

² Ett slags laxfisk som f. n. uteslutande används för mjöl- och oljeframställning.

till resultat att man för närvarande har c:a 30 häcktrålare över 200 ton. Av dessa är 5 à 6 fabriksrålare på vilka fångsten fileteras och fryses ombord.

Den *danska* fiskeflottan driver fiske i näraliggande fiskevatten i Kattegatt, Skagerak, Nordsjön och Östersjön. Utvecklingen har gått mot allt flera och större fartyg. Under 1965 var totalantalet c:a 4 000 fartyg över 5 ton, vilka tillsammans uppgick till c:a 88 000 ton. Detta innebär en ökning från 1957 med c:a 400 fartyg eller 28 000 ton. Å andra sidan har det skett en nedgång i antalet mindre fiskefartyg.

Sverige har en fiskeflotta som strukturellt kan sägas vara mycket lik den danska flottan. Den svenska fiskeflottan har också i stor utsträckning samma fångstområden som den danska. Det totala tonnaget fiskefartyg med motor utgör c:a 90 000 ton. Antalet däckade motorfartyg har gått tillbaka från c:a 3 300 år 1953 till 2 300 år 1966. Nybyggnad av däckade fartyg avser genomgående större fartyg än dem som har tagits ut ur fisket.

Det *finska* saltsjöfisket sker enbart i form av strömmingstrålning och laxfiske och är relativt begränsat i förhållande till fisket i de övriga nordiska länderna. Flottan uppgår till knappt 300 enheter av vilka nästan alla är under 50 ton. Trålarflottan har under de senaste åren närmast på grund av finansieringssvårigheter endast i begränsad omfattning kunnat moderniseras genom anskaffning av nyare och större enheter, medan en numerär utbyggnad främst skett i fråga om mindre laxbåtar. Härutöver må även nämnas det finska kustfisket som traditionellt är av betydande omfattning. Till stor del sker detta fiske med fasta redskap.

3. Fångstmängd m. m.

Det har redan nämnts att den nordiska fiskeflottan sammanlagt ilandför c:a 4,4 milj. ton. Grovt räknat fördelar sig fångsten på enskilda länder enligt följande uppställning:

Fångstutvecklingen i de nordiska länderna (milj. kg) milj. skr.

	1963	1964	1965	1966	1967	1967
Norge	1 189	1 397	2 079	2 651	3 012	831
Danmark	832	854	821	830	1 047	419
Sverige	340	375	368	318	340	232
Finland	84	63	73	71	73	82

Av den ilandförda mängden år 1967 gick drygt 3 milj. ton till produktion av *mjöl och olja*. Detta motsvarar mer än 2/3 av den landade totalfångsten. Det är i huvudsak Norge och Danmark som står för denna produktion med i första hand sill, makrill och lodda som råvara. Denna produktionsform är karakteristisk för dessa länder. Sålunda blev i Norge c:a 80 % av totalfångsten använd för detta ändamål medan motsvarande siffra för Danmark var 75 %. De svenska och finska fångsterna går huvudsakligen till konsumtion (c:a 75 %).

En granskning av användningen av den fisk som ilandförs såsom konsumtionsfisk ger vid handen, att Norge utnyttjar endast en liten del av konsumtionsfångsten såsom *färsk*, obearbetad eller filéad vara. I Danmark blir en långt större del av fångsten använd på detta sätt eller c:a hälften av den konsumtionsfisk som landas av danska fiskare. De svenska landningarna i Danmark av konsumtionsfisk — c:a 135 000 ton — torde i sin helhet avsättas på samma sätt. I Sverige och Finland torde c:a 60—70 % av den landade konsumtionsfångsten användas såsom färskvara.

Under efterkrigstiden har *frysning* av konsumtionsfisk utvecklats till en väsentlig produktionsform, efter hand mer och mer inriktad på frysning av filéer. Mer än c:a 325 000 ton eller nära 1/4 av det nordiska konsumtionsfisket utnyttjades för frysning år 1967. Norges andel var något mer än 200 000 ton. Av den konsumtionsfisk som landas av danska fiskare i Danmark gick c:a 90 000 ton till frysning. I Sverige var motsvarande kvantitet c:a 20 000 ton medan den finska produktionen år 1967 uppgick till några tusen ton.

Till *saltning eller torkning* användes i Norge c:a 200 000 ton år 1965. I Danmark, Finland och Sverige är denna produktionsform av mindre betydelse. Vad slutligen gäller användningen av konsumtionsfisk som *råvara till konserverindustrin* kan nämnas att man i Norge använder upp till 50 000 ton råvara för denna produktion. Även i Danmark och Sverige har denna förädlingsform betydelse.

4. Utrikeshandel med fisk och fiskprodukter

Även om konsumtionsnivån vad gäller fisk är hög i de nordiska länderna måste den helt övervägande delen av den producerade kvantiteten konsumtionsfisk förbrukas utanför Norden. Samma förhållande råder beträffande den fisk som går till mjöl- och oljeframställningen. Värdet av de nordiska ländernas totalexport såväl till övriga Norden som till tredje land var år 1967 inemot 2 miljarder skr. Av detta belopp svarade Norge och Danmark för c:a 1 224 resp. 620 milj. skr. medan den svenska totalexporten — inkl. direktlandningar — uppgick till c:a 124 milj. skr. Den finska exporten är obetydlig. Den intranordiska exporten uppgick år 1967 till c:a 290 milj. skr. vilket är knappt 15 % av totala exportvärdet. De nordiska ländernas export av fisk och fiskprodukter har utvecklats på följande sätt (kap. 3; nr 16.04, 16.05).

Exporten av fisk och fiskprodukter (milj. skr.)

	Till hela världen			Till övriga Norden		
	1960	1966	1967	1960	1966	1967
Danmark	256	506	498	32	84	80
Finland	0,4	0,4	0,5	0,3	0,3	0,4
Norge	571	757	729	54	115	113
Sverige	85	143	124	27	115	102

För *Norges* del är exporten av mjöl och olja med sill och fisk som råvara — vilken ej redovisats i tabellen — av väsentlig betydelse. Exportvärdet för dessa produkter utgjorde år 1967 drygt 375 milj. skr. Den norska exporten av frysta filéer uppgick samma år till c:a 170 milj. skr. av vilka drygt 15 % gick till övriga Norden, först och främst Sverige och Finland. Exporten av färsk och kyld fisk för konsumtionsändamål — även filéer — var år 1967 av storleksordningen 48 milj. skr. Härav svarade exporten till övriga Norden för hälften. I övrigt kan nämnas att exporten av beredda fiskvaror i form av hel- och halvkonserver år 1967 uppgick till c:a 170 milj. skr. av vilka c:a 17 % utgjorde export till övriga Norden. Den norska importen av fisk och fiskprodukter är förhållandevis obetydlig. År 1967 var importvärdet c:a 66 mil. skr. varav drygt 1/5 utgjorde hel- och halvkonserver. Importen från övriga Norden uppgick till drygt 38 milj. skr. av vilka mer än 1/4 utgjorde hel- och halvkonserver.

Danmark hade år 1967 en export av färsk, kyld och fryst fisk — inkl. frysta filéer — till ett värde av c:a 415 milj. skr. Härav exporterades c:a 15 % till övriga Norden. Exporten av mjöl och olja uppgick till 100 milj. skr. medan exporten av fiskkonserver år 1967 utgjorde 48 milj. skr., av vilka knappt 1/4 gick till övriga nordiska länder. Främst på grund av betydande svenska direktlandningar är det danska importvärdet förhållandevis stort. År 1967 uppgick den sammanlagda importen av fisk och fiskprodukter till c:a 178 milj. skr., varav c:a 100 milj. skr. från övriga Norden.

Sveriges export av fiskprodukter uppgick år 1967 till 124 milj. skr. av vilka 102 milj. var export till övriga nordiska länder. Härav utgjorde leveranser till Danmark c:a 93 milj. skr. Av denna export hänförde sig 85 milj. till direktlandningar. Exporten till Norge uppgick till endast 7 milj. skr. Den svenska importen av fisk och fiskprodukter utgjorde totalt år 1967 drygt 260 milj. skr. av vilka Norge och Danmark svarade för var sin tredjedel (88 resp. 85 milj. skr.). Importen av fiskkonserver m. m. uppgick samma år till c:a 97 milj. skr. av vilka drygt 1/3 kom från Norge och Danmark.

För *Finland* gäller att exporten av fisk och fiskprodukter är obetydlig. Importen uppgick år 1967 till ca 33 milj. skr. av vilka 2/3 kom från övriga Norden.

5. Förstahandsavsättningen

I *Norge* regleras förstahandsavsättningen genom lagstiftning. Principerna för denna reglering är att avsättningen av fiskarnas fångster skall ske genom fiskarnas salgslag eller efter godkännande av dessa. Salgslagen förhandlar med köparnas organisationer om priser och leveransvillkor för att uppnå enighet om fasta priser eller minimipriser för enskilda fiskslag

och för bestämda tidsperioder. Om salgslagen och organisationerna inte kan enas har salgslagen i kraft av lagen fullmakt att på egen hand fastställa priser och villkor. Köpargrupperna har emellertid ingen köpplikt. När salgslagen utifrån en värdering av marknadssituationen för de enskilda fisklagen fastställer priserna, får de därför i praktiken göra en bedömning av vilka priser köparen förmodas vilja betala. Det finns således ingen medlingsordning som träder in då parterna inte kan enas. Myndigheterna deltar ej heller i förhandlingarna.

Enligt den norska regleringen av förstahandsavsättningen kan salgslagen enligt närmare angivna kriterier dirigera fångster till bestämda köpare eller till bestämt ändamål. När avsättningsförhållandena så kräver kan de begränsa fisket eller helt stoppa det för bestämda tidsperioder.

Organisationerna kan ta ut avgifter på fisk som levererats till dem för att täcka kostnaderna för sin administration m. m. Dessa avgifter fastställs av organisationerna, men underställs fiskeridepartementet för prövning. Vidare utgår statliga bidrag, vilka bestäms efter förhandlingar mellan statsmakterna och Norges fiskarlag (*se även punkt 7*). Vid förhandlingarna träffas överenskommelser om det totala bidragsbeloppet samt även om hur beloppet skall fördelas mellan olika kuststräckor. Inom ramen för överenskommelsen administreras stödet av fiskarnas egna försäljningsorganisationer. Beträffande flertalet åtgärder har dock bestämts att organisationernas beslut måste godkännas av statlig myndighet.

I Danmark har man från myndigheternas sida inte fastställt några bestämmelser för reglering av priserna i förstahandsavsättningen. Däremot har fiskeriorganisationerna på frivillig basis etablerat en minimiprisordning för rödspätta av den minsta storleken (filérödspätta). En väsentlig del av de fångster som ilandföres i danska hamnar omsättes på auktioner. Fisk omsättes även på annat sätt, exempelvis genom kooperativa försäljningsföreningar eller genom kontraktavtal mellan fiskare och köpare.

I Sverige sker förstahandsavsättningen bl. a. vid auktioner. Ett prisregleringssystem tillämpas varvid prisregleringen på syd- och västkusten omhändertas av en särskild regleringsförening medan en annan förening handhar motsvarande verksamhet på östkusten. I föreningen för syd- och västkusten, Svensk fisk, ingår som medlemmar fiskarorganisationer och sammanslutningar inom industri och handel och dessutom ingår statliga representanter i styrelsen. Östkustens regleringsförening har en motsvarande sammansättning.

Regleringsföreningen för syd- och västkusten fastställer bl. a. minimi- och garantipriser för viktigare fiskslag. Omhändertagna överskottskvantiteter (kvantiteter som ej kan säljas till minimipris) får inte säljas under minimipris till sådana användningsområden som normalt täcks genom köp till lägst minimipris. För regleringsändamål erhåller föreningen medel från en särskild prisregleringskassa för fisk. Till denna kassa förs reglerings-

avgifter som erläggs vid förstahandsavsättning på syd- och västkusten. Motsvarande avgifter utgår vid import.

Med ett mindre undantag vidtas i *Finland* inga särskilda åtgärder för att stabilisera priserna på råvaran. Man har ingen minimipris- eller garantiordning och ej heller tar man ut regleringsavgift. Tillgång och efterfrågan är helt avgörande för de priser som fiskarna uppnår med sin fångst. Avsättning sker genom direkta avtal mellan fiskare och uppköpare.

6. Prisförhållanden

Främst på grund av skilda system i förstahandsavsättningen liksom även på grund av definitionsproblem är det förenat med betydande svårigheter att göra jämförelser mellan de priser som utgår till fiskare i de nordiska länderna. Nedanstående uppgifter är att betrakta som ungefärliga och endast avsedda att summariskt ange prissituationen och belysa de prisskillnader som råder mellan de nordiska länderna. En något utförligare prisjämförelse återfinns i *Bihang*.

A. Torsk

I de södra delarna av Norge synes den genomsnittliga prisnivån för större torsk ligga omkring 1: 05 skr/kg och för mindre torsk omkring 0: 80 skr/kr. I Nordnorge ligger priserna ofta betydligt lägre. I *Danmark* torde genomsnittspriset ligga vid c:a 0: 90 skr/kg medan den genomsnittliga prisnivån i *Sverige* synes vara c:a 1: 65 skr/kg på västkusten och c:a 1: 05 skr/kg på sydkusten.

B. Sill.

För nordsjösill är priserna i Norge mellan 0: 20 och 0: 40 skr/kg, medan de i Danmark ligger mellan 0: 35 och 0: 60 skr/kg. I Sverige varierar priserna för sådan sill mellan 0: 55 och 1: 50 skr/kg.

Priserna för sill till mjöl och olja är i Norge och Danmark omkring 0: 11 å 0: 13 skr/kg. Priserna varierar emellertid efter råvarans fetthalt.

7. Fiskeripolitik, statliga stödåtgärder m. m.

Den fiskeripolitiska målsättningen är liksom de fiskeripolitiska verkkningsmedlen av olika karaktär i de nordiska länderna.

Danmark har i sin fiskeripolitik haft som målsättning att öka produktiviteten och förbättra levnadsstandarden för dem som är sysselsatta i fiskerinäringen.

Från statens sida har de åtgärder som tagits i användning inriktats — förutom på en betydande utbyggnad av fiskehamnarna — huvudsakligen på att stimulera modernisering av fiskeflottan och fiskeindustrin samt att

säkerställa att beståndet av värdefulla fiskslag bevaras på en hög nivå och att förbättra kvaliteten på fisk och fiskprodukter.

När det gäller marknadsföringen har man bl. a. på grund av den gynnsamma geografiska belägenheten i förhållande till de kontinentala marknaderna, vilken i och för sig skapar fördelar i konkurrensmässigt hänseende, inte haft behov av ingripanden från statens sida utan man har kunnat överlåta åt näringen att utveckla sig fritt.

Denna liberala politik synes mot bakgrund av den fortsatta expansion, som ägt rum under tiden efter andra världskriget, ha varit till fördel för Danmark, som under nämnda period utvecklats till en av de största leverantörerna av fisk och fiskprodukter i Europa.

I *Finland* söker man med olika fiskeripolitiska åtgärder öka och utveckla fisket och fiskindustrin samt förbättra marknadsföringen av strömming. Möjligheterna att nå snabba resultat begränsas av att yrkesfiskarnas medelålder är förhållandevis hög, vilket bidrar till att övergången från fiske till övriga näringar är mycket långsam. Utbildningsmöjligheterna är ej heller sådana att fiskarnas yrkeskunnighet enligt nutida krav kan utvecklas tillräckligt snabbt. Av socialpolitiska skäl krävs därför åtgärder för tryggnad av fiskarbefolkningens utkomst.

Det förekommer ej direkt statlig långivning eller statsunderstöd för anskaffningen av båtar, redskap, motorer e. dyl. I statsförslaget upptas dock årligen ett anslag för räntenedsättning på lån, som privata penninginrättningar beviljar yrkesfiskare för anskaffning av fiskerimateriel.

Främjandet av marknadsföringen av strömming, huvudsakligen för användning som minkföda, sker på så sätt att köparna måste betala fiskarna i förstahandsavsättningen ett minimipris för att få viss ersättning av budgetmedel för transportkostnaderna.

Ur statliga medel beviljas också lån till 5 % ränta för grundandet av fryserier, sallerier, rökerier och övriga anläggningar för tillvaratagande av fisk.

I *Norge* är fiskerinäringen starkt exportinriktad och en av huvudmålsättningarna för fiskeripolitiken måste därför vara att upprätthålla näringens konkurrenskraft på världsmarknaden. Detta är av väsentlig betydelse både av nationalekonomiska och lokaliseringspolitiska skäl. Hela 15 procent av Norges totala export utgörs av fiskeprodukter och för flertalet kustområden och särskilt för Nordnorge är fisket av dominerande betydelse i näringslivet.

De olika fiskeripolitiska åtgärderna har därför till syfte att stärka effektiviteten inom näringen så att den kan ge sina utövare samma inkomst- och arbetsförhållanden som andra grupper i samhället. Detta arbete spänner över ett vitt fält, från havsforskning och åtgärder för att bevara fiskbeståndet till handelspolitik och marknadsbearbetning. Inte minst lägger man vikt vid att stimulera moderniseringen av fiskeflottan och fiskeindustrin samt på att stärka utbildningsmöjligheterna inom fiskerisektorn.

På en rad områden skapar emellertid utvecklingen allvarliga problem för

fiskerinäringen. Dessa kan dels vara av konjunkturell art och kan hänga samman med förhållandena på fiskmarknaden eller med de växlande fångstförhållandena, dels kan de ha samband med strukturförhållandena, sådana som behovet av driftsomläggning inom fisket och fiskeindustrin som följd av den tekniska utvecklingen.

I fråga om de strukturella problemen står Norge inför betydande omställningsproblem i framtiden, vilka kompliceras av att berörda områden i stor utsträckning saknar resurser för annat näringsliv än fiske och fiskeindustri.

Under den anpassningsprocess som pågår är det en målsättning för fiskeripolitiken att upprätthålla en rimlig inkomstnivå för fiskarna, om nödvändigt genom tillskott från staten. Genom de åtgärder som vidtas med sikte på att höja lönsamheten och stabilisera förhållandena inom näringen, hoppas man att behovet av direkt statsstöd efter hand kommer att reduceras.

Vad åter gäller fiskeripolitiken i *Sverige* grundas denna på 1948 års riksdagsbeslut. Enligt detta bör fiskets utövare ges möjlighet att vid rationella produktionsförhållanden uppnå en med övriga befolkningsgrupper likvärd levnadsstandard. Denna långsiktiga målsättning kunde icke förutses bli förverkligad utan statligt stöd, huvudsakligen i form av prisreglering samt import- och exportreglering.

Under våren 1968 har riksdagen godkänt ett förslag rörande ändrade former för reglering av priserna på fisk. I förslaget uttalas att regleringsföreningen bör eftersträva att stabilisera marknadsförhållandena för fisk samt främja utvecklingen mot ett rationellt fiske. Av vikt är också att de olika regleringsåtgärderna utformas så att största möjliga avsättning av fisk uppnås. Härvid bör hänsyn tas till det allmännas intressen samt i övrigt tillses att genom stödet en från samhälls- och företagsekonomisk synpunkt önskvärd utveckling inom fisket gynnas.

I sitt nyligen framlagda förslag till vissa åtgärder på fiskets område har den av Kungl. Maj:t tillsatta fiskprisutredningen berört vissa aspekter på prisstödet och dess samband med investeringar inom fisket. Utredningen fastslår att det är nödvändigt att prisstödet avvägs så att det inte leder till en sådan utbyggnad av produktionskapaciteten som inte motsvaras av de totala avsättningsmöjligheterna för svenskt fiske. Om utvecklingen i fråga om produktionskapaciteten inte håller sig inom en ekonomiskt försvarlig ram kan det också bli ofrånkomligt att genom återhållsamhet i fråga om stödåtgärder på prissidan söka påverka investeringarna inom fisket totalt eller inom vissa av dess speciella produktionssektorer. Åtgärder inom ramen för fiskets prisreglering bör redan på kort sikt utformas så att de medverkar till att avsättningsmöjligheterna på bästa sätt utnyttjas.

Olikheterna i de nordiska ländernas fiskeripolitiska målsättning har bl. a. kommit till uttryck i fråga om att använda subsidier. Även om det periodvis kan uppstå allvarliga pris- och avsättningsproblem inom fiskerinäringen har *Danmark* och — med mindre undantag — *Sverige* och *Finland* inte lämnat

subsidier till näringen. I *Norge* har efter hand tillkommit ett ganska betydande subsidiesystem, som enligt gällande avtal med fiskarna år 1968 innebär subsidier av storleksordningen 200 milj. nkr. På grund av krisen i *Nigeria* har staten dessutom överlagit torkad fisk till ett värde av c:a 60 milj. nkr. för leverans genom humanitära organisationer. Större delen av förstnämnda belopp går till reglering av priser och omkostnader vid fisket och i förstahandsavsättningen, inkl. subsidier till redskap och agn. Vidare lämnas stöd till socialfonden för fisk- och fångstnäringen samt till rationaliseringsåtgärder i fiskerinäringen. — I de nordiska länderna förekommer även i varierande omfattning indirekta stalliga åtgärder som påverkar lönsamheten i fiskerinäringen.

8. *Handelshinder m. m.*

En genomgång av läget i fråga om handelshinder på fiskeområdet visar sammanfattningsvis att *Danmark* gentemot övriga nordiska länder tillämpar tullfrihet för samtliga produkter. Importrestriktioner förekommer inte med undantag för ostron. Generellt råder förbud för utländska fiskare att direktlanda fångst i dansk hamn. Detta förbud kan dock upphävas genom avtal. Ett sådant finns för närvarande mellan *Danmark* och *Sverige*. I *Finland* förekommer tull på de fiskslag och fiskprodukter, vilka är upptagna på EFTA-konventionens lista E, med undantag för produkter under nr 03.03. Likaså förekommer kvantitativ importreglering för ett flertal fiskslag. Det föreligger inga bestämmelser som förhindrar fiskefartyg från främmande nationer att utnyttja hamnar i *Finland* för försäljning eller transport av fångsten. *Norge* har tullfrihet för alla viktigare fiskslag. Endast för saltad lax, rökt sill och fisk samt för levande ostron utgår tull. Kvantitativ importreglering förekommer inte med undantag för färsk makrill. I princip har utländska fiskare inte rätt till direktlandning, transitering eller omlastning av sin fångst. Dispens från landningsförbudet kan lämnas dels när pris- och avsättningssituationen så medger, dels inom ramen för internationella avtal samt då haveri eller liknande föreligger. I *Sverige* utgår tull för levande ostron. Importavgift förekommer för vissa slag av färska filéer. I fråga om licensföreskrifter gäller, att ett flertal fiskslag är uppförda på så kallad generell licens, varför normalt någon begränsning av importen för dessa inte förekommer. För vissa fiskslag äger däremot rum en individuell prövning av importen. Sådan prövning, vilken bl. a. tar hänsyn till rådande marknadsförhållanden, sker för närvarande beträffande färsk och fryst sill (inkl. sirömming), torsk, färska filéer av sill och makrill, vissa slag av saltad sill samt spillånga. Några bestämmelser som hindrar direktlandning av frilistad fisk finns inte. Vid direktlandning av annan fisk krävs importlicens. Transitering av direktlandad fisk och omlastning mellan båtar kan ske men kräver exportlicens.

Prisförhållanden för fisk i de nordiska länderna

Främst på grund av skilda system i förstahandsavsättningen liksom även på grund av definitionsproblem är det förenat med betydande svårigheter att göra jämförelser mellan de priser som utgår till fiskare i de nordiska länderna. Det har emellertid ansetts önskvärt att i varje fall indikera prisnivåerna för två av de viktigaste fiskslagen, nämligen torsk och sill. De lämnade uppgifterna är allt anse som ungefärliga och är endast avsedda att summariskt ange prissituationen och belysa de prisskillnader som råder dels inom ett och samma land, dels mellan de nordiska länderna.

A. Torsk.

För torsk, vägande mer än 1,5 kg, rensad och utan huvud, varierar priset i ett representativt distrikt i de södra delarna av Norge mellan 0: 80 och 1: 50 skr/kg. Genomsnittligt synes prisnivån hålla sig omkring 1: 05 skr/kg. För motsvarande torsk med en vikt under 1,5 kg varierar priserna mellan 0: 50 och 0: 90 skr/kg. Genomsnittligt synes nivån ligga på 0: 80 skr/kg. I Nordnorge ligger priserna ofta betydligt lägre. Priset varierar med hänsyn till användningsändamål. För torsk över 43 cm (1,5 à 2 kg) varierar priset mellan 0: 55 och 0: 85 skr/kg. Genomsnittligt torde man kunna räkna med en ungefärlig prisnivå av 0: 70 skr/kg. För torsk under 43 cm är det genomsnittliga priset c:a 0: 55 skr/kg.

För torsk, rensad och utan huvud, varierar priset — genomsnittligt för alla storlekar — i Danmark mellan 0: 70 och 1: 10 skr/kg. Genomsnittspriset torde ligga vid en nivå av 0: 90 skr/kg. För torsk, rensad med huvud, är medelpriset 0: 60 skr/kg.

I Sverige säljs torsk i förstahandsavsättningen praktiskt taget enbart rensad och med huvud. För jämförelsens skull har gjorts en teoretisk och approximativ omräkning för torsk utan huvud, som redovisas inom parentes. På den svenska sydkusten är det genomsnittliga priset för torsk, rensad med huvud, för närvarande c:a 0: 75 skr/kg (c:a 1: 05 skr/kg). På auktionerna på den svenska västkusten kan priset för torsk variera mellan 0: 70 och 3: 00 skr/kg (0: 95 och 4: 00 skr/kg) beroende på tillgång och efterfrågan på resp. storlek, kvalitet m. m. Medelpriset för alla storlekar kan uppskattas ligga vid 1: 25 skr/kg (1: 65 skr/kg).

Bl. a. till följd av den finska torskfångstens ringa storlek är det inte möjligt att ange jämförbara priser.

B. Sill

Priserna i Norge fastställs i avtal mellan köpare och vederbörande salgslag. För nordsjösill, isad i lådor (trålsill), är priserna — beroende på sillens storlek — för närvarande 0: 20 och 0: 40 skr/kg. — I Danmark varierar priserna för motsvarande typ av sill mellan 0: 35 och 0: 60 skr/kg. Genomsnittligt torde nivån, räknad för alla storlekar, ligga omkring 0: 50 skr/kg.

På *Sveriges* sydkust torde medelpriset för östersjösill av alla storlekar för närvarande utgöra omkring 0: 60 skr/kg och för den del som avsätts på färskmarknaden c:a 0: 75 skr/kg. För strömming på ostkusten kan det genomsnittliga avräkningspriset till fiskare beräknas uppgå till 0: 70 å 0: 80 skr/kg. På västkusten kan sillpriset på auktionerna variera mellan 0: 55 och 1: 50 skr/kg.

För *Finlands* del gäller för konsumtionsströmmingens vidkommande att priset på den trålfångade fisken närmast synes jämförbart med konsumtionsfiskens pris i Sverige. Årsmedeltalet på trålströmmingspriset är c:a 0: 85 skr/kg och variationen 0: 49—1: 48 skr/kg. För den övriga konsumtionsströmmingen är medelpriset c:a 0: 55 skr/kg.

Priserna för sill till mjöl och olja ligger i Norge och Danmark på c:a 0: 11—0:13 skr/kg. Priserna varierar emellertid efter råvarans fetthalt.

BILAGA 2

Svenska utrikesdepartementets pressmeddelande angående arbetet rörande utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete

De nordiska statsministrarna har vid sammanträde på onsdagen med representanter för ämbetsmannakommittén behandlat frågan om det fortsatta arbetet rörande ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete.

Vid sammanträdet enades statsministrarna om att instruera ämbetsmannakommittén med sikte på kommitténs sammanträde i Oslo den 14 mars.

Statsministrarna hoppas att det därefter skall finnas ett sådant underlag för de fortsatta förhandlingarna om de kvarstående frågorna, att det inte skall bli nödvändigt att hålla det tidigare avtalade statsministermötet den 20—21 mars i Oslo. Skulle denna förhoppning inte uppfyllas komme detta möte dock att hållas.

Stockholm den 5 mars 1969

BILAGA 3

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över medlemsförslagen A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e och A 80/e, tilläggsförslaget A 233 T/e, ändringsförslaget A 233 TÄ/e, berättelsen C 5/e samt meddelandena om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete, rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen och rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete

(Se Sak A 233 T/e, A 233 TÄ/e: Bilaga)

Meddelanden

om rekommendation nr 22/1968 angående storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund

(Överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *D a n m a r k* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Danmark og Sverige, at den videre behandling af de foreliggende forslag om anlæg af en storlufthavn på Saltholm og bygning af en tilsluttende fast forbindelse mellem Danmark og Sverige drives parallelt og fremskyndes mest muligt med henblik på, at der snarest kan træffes principbeslutninger vedrørende disse anlæg i Danmarks folketing og Sveriges riksdag.

D a n m a r k s regering (ministeriet for offentlige arbejder) meddelar den 15 januari 1969:

Efter afgivelsen af betænkningerne om »Fast forbindelse over Øresund» (nr. 463/67) og om »Københavns lufthavns fremtid» samt den af det særlige Saltholmudvalg udarbejdede »Redegørelse vedrørende en lufthavn på Saltholm og en fast forbindelse København—Malmö» og efter drøftelser mellem trafikministrene i Danmark og Sverige besluttede den danske og den svenske regering i hvert af landene at nedsætte et embedsmandsudvalg med den opgave at forberede regeringsforhandlinger om de nævnte trafik anlæg.

Det danske embedsmandsudvalg vil i samarbejde med det tilsvarende svenske udvalg udrede de foreliggende muligheder for en fælles og koordineret løsning af de foreliggende bro/tunnel- og lufthavnsproblemer og vil i denne forbindelse særlig have opmærksomheden henvendt på de dansk-svenske samordningsproblemer, som en sådan løsning rejser, samt på de spørgsmål, som ikke eller kun ufuldstændigt er behandlet i de foreliggende betænkninger.

Der forventes i løbet af kort tid at foreligge materiale fra de to udvalg

til brug ved indledning af regeringsforhandlinger mellem Danmark og Sverige om de pågældende spørgsmål.

Sveriges regering (kommunikationsdepartementet) meddelar den 19 december 1968:

Kommunikationsministrarna i Danmark och Sverige har i februari 1968 tillsatt ämbetsmannadelegationer, som har i uppgift att i samarbete förbereda regeringsöverläggningar i sådana frågor rörande fast förbindelse över Öresund och storflygplats i Öresundsregionen som är gemensamma för de båda länderna.

Med anledning av bl. a. synpunkter som framförts vid remissbehandlingen av föreliggande utredningar om fast förbindelse och storflygplats har delegationerna kompletterat och reviderat utredningsmaterialet. Delegationerna har bl. a. med hjälp av experter gjort ytterligare utredningar om de bullerstörningar som kan uppkomma omkring en flygplats. Med hänsyn till den stora betydelse som bullerfrågan har för berörda områden av Skåne har departementet låtit bl. a. närmast berörda myndigheter och kommuner yttra sig över det nya utredningsmaterialet. Remisstiden går ut den 31 januari 1969. I övrigt är förberedelserna för regeringsöverläggningarna i stort sett klara inom den närmaste tiden.

BILAGA

**Betänkande av Nordiska rådets trafikutskott över medlemsförslag A 206/t,
tilläggsförslag A 231 T/t och meddelandena om rekommendation nr
22/1968/t angående storflygplats på Saltholm och en fast
förbindelse över Öresund**

(Se Sak A 206/t: Bilaga 2)

Meddelanden
om rekommendation nr 23/1968 angående samarbejde
om standardisering

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Islands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer regeringene å gi økt støtte til de nordiske standardiserings- og materiellkontrollanstalter og fremme arbeidet for gjennomføring av internasjonale standarder på bredest mulig felt i de nordiske land.

Danmarks regering (handelsministeriet) meddelar den 27 december 1968:

Statens støtte til Dansk Standardiseringsråd ydes for tiden med et beløb svarende til, hvad der fra privat side modtages i bidrag.

De private bidragydere har imidlertid nu nedsat et udvalg, der har til opgave at fremkomme med indstilling om nye regler for finansiering af rådets arbejde.

Statens Materialprøveråd er herudover i færd med at udarbejde betænkning om Statsprøveanstaltens fremtid. Betænkningen vil antagelig foreligge om ca. et år og også omhandle finansieringsforhold.

Danmarks regering (boligministeriet) meddelar den 16 januari 1969:

Ved fordelingen af arbejdet med Nordisk Råds rekommandationer af 1968 på de respektive ministerier har boligministeriet ytret ønske om at kunne deltage i arbejdet med rekommandation nr. 23/1968 om støtte til standardiseringsarbejdet.

Baggrunden herfor er, at boligministeriet har betydelig interesse i byggestandardiseringsarbejdets fremme, bl. a. under hensyn til, at landsbygge-loven af 1960 med tilhørende bygningsreglement forudsætter en stærk udvikling af standardiseringen inden for byggeriet. Arbejdet hermed er da også

igangsat under Dansk Standardiseringsråd og finansieres af en finanslovsbevilling over boligministeriets budget.

Standardiseringsarbejdet må ses som et led i arbejdet på at harmonisere tekniske bestemmelser, som har betydning for samhandelen. Dette arbejde er som bekendt taget op såvel inden for EFTA-området som af de nordiske landes regeringer, og boligministeriet kan for sit vedkommende også hen-vise til arbejdet vedrørende gennemførelsen af Nordisk Råds rekommendationer nr. 3/1962 angående samarbejde inden for byggeforskningen med videre og nr. 4/1962 angående samarbejde mellem prøveanstalter. Tillige kan nævnes, at de nordiske landes standardiseringsorganer allerede koordinerer deres arbejde igennem INSTA-samarbejdet.

Boligministeriet vil nu deltage i de overvejelser, som rekommendation nr. 23/1968 kan give anledning til, og forventer, at der i løbet af 1969 vil foreligge nærmere oplysninger om spørgsmålet.

Finlands regering (handels- och industriministeriet) meddelar den 9 december 1968:

Centralorgan för standardiseringsarbetet i Finland är Finlands standardiseringsförbund, vilket över huvud taget företräder vårt land inom de internationella standardiseringsorganisationerna, såsom ISO (International Organization for Standardization), CEN (Comité Européen de Coordination des Normes) och INSTA (nordiskt INSTA-samarbete). Under de senaste åren har Finlands standardiseringsförbund ökat sin insats i det internationella samarbetet, där det i regel uppträtt tillsammans med de övriga nordiska länderna, som bildat en enhetlig grupp. Goda förutsättningar finns för ytterligare utveckling av detta samarbete i organisatoriskt avseende. Sålunda har bl. a. nyligen verkställande direktören i den svenska centralorganisationen på standardiseringsens område utnämnts till generalsekreterare för ISO.

Det internationella standardiseringsarbetet har hittills främst berört s. k. frivilliga standarder. Under flera år har man också försökt harmonisera s. k. obligatoriska standarder. Den nu aktuella rekommendationen avser uttryckligen att främja också dylik verksamhet. Inom elektrotekniken har man redan kommit rätt långt när det gäller att internationellt tillämpa enhetliga obligatoriska standarder (det s. k. CB-systemet). Övriga tekniska branscher är dock nästan helt oberörda i detta avseende.

I princip stöder såväl myndigheterna i Finland som Finlands standardiseringsförbund tanken på en effektivisering av det internationella standardiseringsarbetet, såsom föreslås i den berörda rekommendationen. Möjligheterna att öka vår arbetsinsats här är väsentligt beroende av hur mycket pengar som kan disponeras för ändamålet.

Islands regering (Iðnaðarmálaráðuneytið) meddelar den 4 februar 1969:

Angående Nordisk Råds anbefaling nr. 23/1968 om samarbeid om standardisering vil ministeriet meddele følgende:

Ifølge lov sorterer standardiseringspørsmål på Island under Islands Industriinstitutt (IMSI). Islands Industriinstitutt er en statsinstitusjon, og standardiseringsvirksomheten bekostes i sin helhet ved offentlige midler.

Foreløpig er det ikke fastsatt mange islandske standarder, men det legges imidlertid stadig større vekt på denne virksomheten ved Islands Industriinstitutt, og fastsettelse av forskjellige nye standarder er nå under forberedelse. Islandske standarder er for det meste utformet etter nordiske standarder, og det grunnlag man søker å bygge på, er rekommendasjoner fra ISO (International Organization for Standardization).

Sveriges regering (industridepartementet) meddelar den 7 februar 1969):

Med anledning av rubricerede rekommendation får industridepartementet hånvisa till följande handlingsprogram för de nordiska standardiseringsprogrammen som utarbetats till möte i Helsingfors den 24—25 juni 1968 mellan organens chefer och sedermera godkännts av respektive organs styrelser.

»Den raske teknologiske utviklingen krever at stadig fler standarder blir revidert og at det blir utarbeidet standarder på nye områder. Samtidig med denne utviklingen har vi innen EFTA fått et felles handelsområde som krever felles standarder for at industrien og forbrukerne skal kunne dra full nytte av de utvidede markeder.

Tradisjonelt har standardiseringen i Norden vært basert på nasjonale komitéer som har arbeidet parallelt i alle land. På noen områder vil dette fortsatt være nødvendig, fordi nasjonale særegenheter eller industrielle særinteresser vanskelig lar seg harmonisere ut over landets grenser. På de fleste områder vil det imidlertid være tekniske problemer uavhengig av landegrensene som krever harmonisering. Denne harmonisering vil for de fleste produkters vedkommende utelukkende basere seg på at de tekniske spesialister oppnår enighet. Hvis man løser disse problemer på den tradisjonelle måten, vil dette kreve at det i hvert av de nordiske land finnes en saksbearbeider i standardiseringsorganisasjonen som bearbeider de samme problemer. Denne arbeidsmetode vil imidlertid kreve en stor økning i standardiseringsorganisasjonenes personale hvis man samtidig skal kunne gå løs på alle nye arbeidsoppgaver.

Det anbefales derfor at man så langt som mulig søker å unngå annen dublisering i standardiseringsarbeidet i Norden enn den som er nødvendig for å kunne gi standarden den ønskede nasjonale språkdrakt. Det ideelle vil derfor være at det bare er en felles nordisk saksbehandler på hvert

område og at de forskjellige komitéer er sammensatt av spesialister fra alle de nordiske land.

På de områder hvor man fortsatt finner det hensiktsmessig å ha parallelle nasjonale standardiseringskomitéer bør man så langt det er mulig unngå dobbelarbeid ved at hver av komitéene har sine spesialområder. De andre nasjonale komitéer bør da delta som observatør og overføre resultatene til nasjonale standarder i den grad man finner det nødvendig å oversette den opprinnelige standard.

På en rekke avanserte områder som f. eks. databehandling og numerisk styring, kunststoffer og materialer, foreligger det utenfor Norden avanserte standarder som danner bindeleddet mellom forskning og teknologisk utnyttelse. Denne typen standarder har inntil nå fått liten innpass i nordisk næringsliv. Det anses som viktig at standardiseringsorganisasjonene finner frem til metoder som kan gi næringslivet størst mulig utbytte såvel av det nasjonale og nordiske standardiseringsarbeid som av det materiale som kommer utenfra.

Man anser att disse retningslinjer også vil bidra til en konstruktiv nordisk innsats i det internasjonale standardiseringsarbeid og derved gi nordisk industri større muligheter til å påvirke de fremtidige internasjonale standarder.»

BILAGA 1**Skrivelse från Nordiska rådets presidium till de nordiska ländernas provningsanstalter rörande likformiga regler för godkännande av tryckkärl**

Till Nordiska rådets presidium har inkommit dels skrivelse den 24 juli 1963 från A/S Rustfri Staalmontage i Gentofte om likformiga regler rörande godkännande av tryckkärl, dels skrivelse den 16 januari 1965 från Erik Barthelsen, Ingenjörfirma, Vanløse, om kontroll av värmepannor (*här ej tryckta*).

I den förstnämnda skrivelsen påtalas att provning och godkännande av tryckkärl i Danmark, vilken ombesörjes av Direktoratet for Arbejdstilsynet, av olika skäl är betydligt mer omständlig och tidskrävande än motsvarande provning är i Sverige och Norge. Det anses därför naturligt att man i Danmark inför en ordning liknande den svenska enligt vilken provningen utföres av privata kontrollanter. I den senare skrivelsen påtalas dels vissa olikheter vad gäller provning av värmepannor i Danmark och Sverige, dels förhållandet att en värmepanna, som provats i Sverige, måste genomgå ny provning i Danmark.

Rådets ekonomiska utskott, som behandlat de i skrivelserna berörda frågorna vid flera tillfällen, anser det viktigt att provningsbestämmelser i möjligaste mån är likformiga i de olika nordiska länderna. Dessa harmoniseringsfrågor är emellertid sedda i ett större sammanhang redan anhängiga i rådet. Ekonomiska utskottet vill i första hand erinra om rådets rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering. Vidare vill utskottet erinra om det av rådet ännu icke slutförhandlade medlemsförslaget om avskaffande av vissa slag av indirekta handelshinder (*A 209/e*). Utskottet påpekar slutligen att hithörande problem omfattas av det pågående arbetet, som syftar till en nordisk ekonomisk union. För att de i skrivelserna upptagna detaljfrågorna måtte komma under prövning hos de närmast ansvariga instanserna, har utskottet föreslagit att skrivelserna överlämnas till provningsanstalterna i de nordiska länderna för kännedom.

Under hänvisning till vad som sålunda anförts får Nordiska rådets presidium, som vill främja en harmonisering av kontrollbestämmelserna, överlämna de inledningsvis nämnda båda skrivelserna till de nordiska ländernas provningsanstalter, som kontrollerar och godkänner tryckkärl och värme-

pannor, i syfte att därmed medverka till en harmonisering av bestämmelserna på området.

København 17 januari 1969

För Nordiska rådets presidium

Svenn Stray

BILAGA 2

**Skrivelse från Nordiska rådets presidium till regeringarna i Danmark,
Finland, Island, Norge och Sverige rörande standardisering enligt
SI-systemet**

Till Nordiska rådets presidium har inkommit bifogade skrivelse (*se Tilläggsbilag*) av den 7 september 1968 från Nordisk VVS Forbund om standardisering enligt SI-systemet. I skrivelsen hemställes, att Nordiska rådet måtte föranstalta om att en nordisk arbetsgrupp tillsättes med uppgift att söka få det s. k. SI-systemet — ett internationellt enhetssystem för mått och storlekar inom fysik och teknik — allmänt använt snarast möjligt.

Nordiska rådets presidium får härmed på förslag av rådets ekonomiska utskott, överlämna ifrågavarande skrivelse till regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige för beaktande vid deras arbete med rådets rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering.

København den 17 januari 1969

För Nordiska rådets presidium

Svenn Stray

TILLÄGGSBIHANG

**Skrivelse från Nordisk VVS-Forbund till Nordisk Råd, Det danske sekretariat rörande
standardisering enligt SI-systemet**

Inden for Nordisk VVS-Forbund er indførelsen af SI-systemet blevet drøftet i de senere år.

Blandt alle teknikere er der en voksende forståelse for nytten ved at indføre et mere rationelt teknisk målesystem end det nu almindeligt anvendte. Men indførelsen af det ny internationale enhedssystem, SI-systemet, se

f. eks. Dansk Standard DS 2000, er en vanskelig proces, som vil tage mange år, hvis der ikke drives en effektiv propaganda og oplysningsvirksomhed derfor.

Nordisk VVS-Forbund tillader sig derfor at foreslå Nordisk Råd, at der nedsættes et nordisk arbejdsudvalg med den opgave at få SI-systemet almindeligt anvendt snarest muligt.

Nordisk VVS-Forbund er en sammenslutning af de almene foreninger for varme-, ventilations- og sanitetsteknikere i Danmark, Finland, Norge og Sverige, og Forbundets medlemstal udgør:

Danmark			
Dansk VVS teknisk forening		ca. 1 000	medlemmer
Dansk Selskab for Opvarmings- og Ventilationsteknik	»	250	»
Ingeniør-Sammenslutningens VVS-gruppe	»	1 000	»
Finland			
De värmetekniska Föreningarnas Samarbetsdelegation	»	2 500	»
Norge			
Norsk Forening for Varme-, Ventilasjon- og Sanitærteknikk	»	1 000	»
Sverige			
VVS Tekniska Föreningen	»	3 000	»
		i alt ca. 8 750 medlemmer	

For Nordisk VVS-Forbund

Poul Becher

Civilingeniør, dr. techn.

BILAGA 3

Betänkande av Nordiska rådets ekonomiska utskott över berättelsen (C 19/e) och meddelandena om rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering

(Se Sak C 19/e: Bilaga 5)

Meddelanden

om rekommendation nr 24/1968 angående samarbete beträffande beskattningens utformning

(Överlämnade av Danmarks, Finlands, Islands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att gemensamt med uppmärksamhet följa reformarbetet inom EEC vad gäller den personliga direkta beskattningen,

II. att undersöka i vilka avseenden en anpassning av de inhemska systemen för denna beskattning till vad som gäller inom EEC kan bli aktuell i de nordiska länder, som önskar en anslutning till EEC.

Danmarks regering (finansministeriet, skattedepartementet) meddelar den 5 november 1968:

Danmark har ved EEC i Bruxelles etableret en fast mission, der til stadighed holder sig à jour med og fremsender indberetninger m. v. om det inden for EEC passerede. Gennem det danske udenrigsministerium fremsendes disse indberetninger blandt andet til et af den danske regering nedsat udvalg vedrørende Danmarks forhold til EEC, hvor også finansministeriet, skattedepartementet, er repræsenteret.

Finansministeriet, skattedepartementet, bliver således løbende underrettet om reformarbejdet inden for EEC, også for så vidt angår den personlige direkte beskatning.

Under hensyn til, at også Norge og Sverige har etableret faste missioner ved EEC samt til, at Islands og Finlands ambassadører i Bruxelles fungerer som disse landes observatører ved EEC, har man ikke fundet, at der for tiden er behov for, at Danmark som koordinerende land for rekommendationens gennemførelse tager initiativ til en fælles indsats af den i rekommendationens pkt. I nævnte art. Der er herved tillige henset til, at det heromhandlede problemkompleks endnu kun i ringe omfang er behandlet inden for EEC.

For så vidt angår rekommandationens pkt. II meddeles, at undersøgelser af den under dette pkt. nævnte art er iværksat og fortsat pågår for Danmarks vedkommende.

Finlands regering (finansministeriet) meddelar den 27 november 1968:

Från Finlands sida framställles, att vidare behandling av rekommendationen måtte uppskjutas tills frågan om grundandet av ett skattevetenskapligt forskningsråd har utretts. I fall ett forskningsråd grundas, skulle i denna rekommendation avsedda ärenden uppenbarligen komma att höra till forskningsrådets arbetsprogram.

Islands regering (Fjármálaráðuneytið) meddelar den 4 juni 1968:

Ministeriet ser ikke grunn til å ta stilling til denne saken utover det at det gjerne vil få anledning til å følge med i det som eventuelt blir gjort på dette området.

Sveriges regering (finansdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Den svenska regeringen följer sedan länge kontinuerligt reformarbetet inom EEC vad gäller den direkta beskattningen såväl genom Sveriges delegation hos EEC som genom tjänstemän inom finansdepartementet med särskilt uppdrag att bevaka Brysselkommissionens verksamhet på beskattningsområdet. Övriga nordiska länder följer också nämnda reformarbete på liknande sätt.

De frågeställningar som på olika områden kan komma att aktualiseras vid förhandlingar om en anslutning till gemensamma marknaden studeras i Sverige av en interdepartemental arbetsgrupp. En redogörelse för sådana frågeställningar och visst utredningsmaterial har publicerats i januari 1968.

Meddelanden

om rekommendation nr 25/1968 angående samarbete vid anskaffande av järnvägsvagnar

(Överlämnade av Finlands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller till regeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige at foretage en undersøgelse af mulighederne for at opnå besparelser ved et nordisk samarbejde vedrørende produktion og eller indkøb af jernbanevogne.

Finlands regering (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Nordiska järnvägsmannasällskapet (NJS) programkommitté, som tillsattes den 18 maj 1957 och vars uppgift är att undersöka de nordiska järnvägarnas samarbete, har i sitt belänkande fäst uppmärksamhet bl. a. vid sagda rekommendation och föreslagit åtgärder till utvecklandet av nordiskt samarbete även beträffande gemensamma varuanskaffningar och reparation av rullande materiel. Järnvägsförvaltningarnas generaldirektörer godkände vid sitt möte den 20 oktober 1968 i Stockholm programkommitténs förslag och beslöt att tillsätta två arbetsgrupper, av vilka den enas uppgift är att utreda till anskaffningsfunktionen anslutna frågor, liksom gemensamma specifikationer och leveransvillkor samt att undersöka möjligheter till gemensamma inköp, och den andras uppgift att undersöka samarbetsmöjligheter beträffande reparation av rullande materiel. Till bägge arbetsgrupperna förordnades även VR:s representanter. Bägge arbetsgrupperna skall inlämna sina förslag till generaldirektörerna senast den 1 september 1969.

Sveriges regering (kommunikationsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Nordiska järnvägarnas samarbetspresidium har vid sammanträde i Stockholm den 29 oktober 1968 med anledning av rekommendationen beslutat att en arbetsgrupp skall lägga fram förslag om en samordning av inköpsverksamheten, bl. a. genom enhetliga specifikationer och leveransvillkor i syfte att möjliggöra fördelaktigare, helt gemensamma inköp. Vidare har beslutats att en annan arbetsgrupp skall tillsättas för att göra en första kartläggning av förutsättningarna för nordiskt samarbete i fråga om underhåll av den rullande materielen.

Förslagen skall redovisas inför presidiet senast den 1 september 1969.

Meddelanden

om rekommendation nr 26/1968 angående fritidsfiske

(Överlämnade av Danmarks och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til de nordiske regeringer, som har indført en statslig fiskeafgift eller overvejer at indføre en sådan, at søge bestemmelserne udformet således, at der ikke opkræves større afgifter af andre nordboer end af landets egne borgere.

Danmarks regering (fiskeriministeriet) meddelar den 9 december 1968:

Ikke siden den danske besvarelse i skrivelse af 24. oktober 1966 til Nordisk Råd er der indført statslig fiskeafgift i Danmark. Spørgsmålet om indførelse af en sådan afgift er ikke under overvejelse i regeringen.

Sveriges regering (jordbruksdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

I anledning av rekommendationen har från svensk sida skriftlig kontakt tagits med övriga berörda länder i syfte att klarlägga vilka åtgärder som är erforderliga för att tillgodose rekommendationens syfte. Åtgärder är närmast aktuella för Norges del.

Meddelanden
om rekommendation nr 27/1968 angående gemensam
trafiklagstiftning

(Överlämnade av Danmarks och Finlands regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att så snart som möjligt genomföra en gemensam trafiklagstiftning på grundval av Nordisk vägtrafikkommittés förslag.

Danmarks regering (justitsministeriet) meddelar den 27 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Efter at Nordisk vejtrafikkomité den 26. maj 1966 havde afgivet sit forslag om ensartet nordisk færdselslovgivning, har forslaget været sendt til udtalelse hos forskellige myndigheder og organisationer i de enkelte lande. Komiteen har herefter i en række møder drøftet de modtagne udtalelser. Disse drøftelser vil blive fortsat og kan forventes afsluttet i første halvdel af 1969, hvorefter der vil blive afgivet indstilling til regeringerne.

Der er i oktober—november 1968 på en FN-konference i Wien, hvor Danmark, Finland, Norge og Sverige deltog, udarbejdet en ny verdensfærdselskonvention. Endvidere deltager Danmark, Finland, Norge og Sverige i drøftelser i EEC og Danmark, Norge og Sverige i drøftelserne i CEMT om tilvejebringelse af henholdsvis fælles europæiske og fælles vesteuropæiske færdselsregler. Der lægges fra nordisk side vægt på, at dette arbejde fremskyndes mest muligt, således at det kan afsluttes i løbet af 1969.

Finlands regering (kommunikationsministeriet) meddelar den 26 november 1968:

Den åt Nordiska vägtrafikkommittén givna uppgiften att kontrollera sitt betänkande om vägtrafikstadgarna med hänsyn till av myndigheter och organisationer i de olika länderna införskaffade utlåtanden, är i sitt slutskede och bör i det kontrollerade förslaget även beaktas vägtrafikkonferensens i Wien beslut.

Meddelanden

om rekommendation nr 28/1968 angående ibero-amerikanskt institut

(Överlämnade av Islands och Norges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka förutsättningarna för att inrätta ett nordiskt ibero-amerikanskt institut.

Islands regering (Menntamálaráðuneytið) meddelar den 6 februari 1969:

I tilknytning til den melding som den norske regjering (Kirke- og undervisningsdepartementet) har sendt på vegne av alle regjeringene angående ovennevnte anbefaling, skal følgende opplyses:

Ministeriet har sendt anbefalingen til Islands Universitet til drøfting og uttalelse. I universitetets uttalelse heter det at Det akademiske kollegium anser det for viktig å få opprettet det omtalte institutt. På den annen side bør det pekes på at ibero-amerikanske studier ikke drives ved Islands Universitet, og Islands bidrag i denne saken må derfor bli meget begrenset.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 8 januari 1969 å *samtliga regeringars vägnar*:

Saken er lagt fram for en komité med representanter for de høyere læresteder i Norge. Komitéen har til hovedoppgave å drøfte organiseringen av ikke-europeiske kulturstudier i Norge. Denne komitéen har fått i oppdrag å undersøke mulighetene for et nordisk institutt for ibero-amerikanske studier. Komitéens utredning vil foreligge om kort tid.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 20 maj 1969:

I tillegg til den meddelelse som ble avgitt 8. januar 1969 kan en opplyse at den norske komité som blant annet har utredet spørsmålet om et nordisk

samarbeid om ibero-amerikansk forskning nå har framlagt sin rapport. Rapporten vil nå bli sendt nordiske universiteter og høyskoler til uttalelse.

Om nordisk samarbeid på dette felt konkluderer komitéen slik:

Etter komitéens oppfatning vil det være en avgjørende forutsetning for at et nordisk ibero-amerikansk institutt skal kunne virke effektivt at den ibero-amerikanske forskning og undervisning i de enkelte nordiske land har nådd et visst minimumsnivå, og aller helst at det finnes nasjonale baser for et felles nordisk institutt.

Komitéen er av den oppfatning at en mer inngående diskusjon om et nordisk ibero-amerikansk institutt bør utstå til det har funnet sted en viss nasjonal opprustning av de ibero-amerikanske studier i de nordiske land. Slik som forholdene er i dag, kan man ikke make å gjennomføre på én gang en nasjonal opprustning i de enkelte land og et nordisk fellesinstitutt uten at enten den nasjonale opprustning eller fellesinstituttet vil bli skadelidende. De få ressurser man disponerer over når det gjelder vitenskapelig personell, bør i første omgang seltes inn ved de enkelte institusjoner og bygge opp lokale ibero-amerikanske miljøer. Dette vil også undervisningen tjene på. Og stipendiater vil foreløpig ha langt større utbytte av å studere ved førsteklasses utenlandske ibero-amerikanske institusjoner enn ved et nordisk ibero-amerikansk institutt, som iallfall for lang tid fremover vil måtte bli en annenrangs institusjon. Når den tid kommer at de faglige forutsetninger ligger bedre til rette, kan det så komme på tale — eventuelt som en overgangsform til et nordisk fellesinstitutt plassert i Norge — å opprette en nordisk ibero-amerikansk kommisjon.

Meddelande

om rekommendation nr 29/1968 angående parasitologisk forskning

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att vidtaga åtgärder för inrättande av ett nordiskt kollegium för parasitologi för att åstadkomma ett effektivare samarbete på den parasitologiska forskningens och undervisningsområde.

Finlands regering (undervisningsministeriet) meddelar den 16 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Undervisningsministeriet i Finland, som är koordinerande land i detta ärende, har anmodat Nordiska kulturkommissionen att inkomma med utlåtande i ärendet. Härvid hänvisas till Nordiska kulturkommissionens årsrapport under sektion I.¹

¹ Se s. 1706.

*BILAGA***P. M. rörande nordiskt samarbete inom parasitologin**

(Upprättad av det vid det första nordiska symposiet i parasitologi i Åbo utsedda arbetskollegiet.)

Med anledning av den stagnation, som uppenbarligen har inträtt vid behandlingen av frågan om inrättandet av ett nordiskt kollegium för parasitologi (vid Nordiska rådets 16:e session år 1968 godkänt medlemsförslag) har den år 1966 valda samarbetskommittén (arbetskollegiet) vid möte i Stockholm den 8 december 1968 beslutat delge nedan framförda synpunkter till berörda instansers kännedom.

Arbetskollegiet konstaterar med glädje att de givna remissutlåtandena till övervägande del är positiva. Samtliga remissinstanser anser att det nordiska samarbetet inom parasitologin bör stärkas och utbyggas. Detta kan enligt arbetskollegiets uppfattning icke tydas på annat sätt än att ett stort latent behov av samarbete sedan länge har existerat och att det första nordiska parasitologisymposiets beslut (Åbo, 1966) och arbetskollegiets åtgärder närmast har varit ägnade att aktualisera frågan och framlägga konkreta förslag till samarbetsformer. Man kan således utan tvekan fastslå, att ett nordiskt samarbete på den parasitologiska forskningens och undervisningens område allmänt omfattas.

Ur remissutlåtandena framgår även att majoriteten av remissinstanserna förordar arbetskollegiets förslag om inrättande av ett nordiskt kollegium för parasitologi. Några av remissinstanserna önskar dock i någon mån modifiera arbetskollegiets förslag. Dessutom förekommer utlåtanden, i vilka man klart tar avstånd från arbetskollegiets förslag och önskar aktivera det parasitologiska samarbetet på andra sätt. I det följande bemöts i korthet en del av de mot arbetskollegiets förslag framförda åsikterna.

En omständighet av avgörande betydelse för förstälseen av samarbetsbehovet inom parasitologin är att den parasitologiska forskningen och undervisningen är mångfacetterad och bedrivs inom flera olika fackområden (medicin, veterinärmedicin, fiskeribiologi, villtforskning, biologi och andra). En parasitolog inom ett fack är likväl starkt beroende av framstegen inom andra fack. Då det är fråga om nordiskt samarbete inom parasitologin måste vi således samtidigt beakta två problem:

1. Det egentliga nordiska samarbetet, varvid man strävar till att samordna de resurser som redan förekommer och skapa nya förutsättningar för parasitologisk verksamhet.

2. Det interdisciplinära samarbetet, som går ut på att till varandra närma och anknyta parasitologer av olika fack och på så sätt skapa en grund för avancerad parasitologisk forskning och undervisning.

Båda dessa aktiviteter är nödvändiga och bör utvecklas samtidigt. Enligt arbetskollegiets uppfattning behövs för utvecklandet av det nordiska samarbetet enligt ovan skisserade linjer en fastare organisation än vad de av statens medicinska forskningsråd (Sverige) föreslagna planeringsgrupperna kan erbjuda. En helt annan sak är att ett nordiskt kollegium skulle kunna uppmuntra och underlätta bildandet av internordiska planeringsgrupper. De av universitetskanslersämbelet (Sverige) och Norges almenvitenskapelige forskningsråd givna utlåtandena följer samma linjer som statens medicinska forskningsråds (Sverige) utlåtande. I de nämnda utlåtandena har man inte heller tillräckligt beaktat behovet av interdisciplinärt samarbete och svårigheten att kanalisera medel för detta om ett självständigt parasitologiskt kollegium saknas.

I några utlåtanden anses en nordisk förening för parasitologi kunna övertaga de för ett nordiskt kollegium för parasitologi planerade uppgifterna. Det bör nämnas att en dylik förening grundades i december 1967. Föreningen har för närvarande 88 medlemmar. Enligt arbetskollegiets uppfattning kan en förening likväl icke motsvara ett permanent kollegium. Man frågar sig hur en förening skulle kunna erhålla medel av den storleksordning, som behövs för etablerandet av effektiva samsarbetsformer.

Behovet av ett nordiskt parasitologiskt centralinstitut framskymtar i några remissutlåtanden och Sveriges förenade studentkårer och Helsingfors universitet har ansett att inrättandet av ett centralinstitut är det primära målet. Arbetskollegiet önskar framhålla att det självt anser, vilket även framgår av dess ursprungliga förslag, att ett centralinstitut behövs. Enligt arbetskollegiets uppfattning, som baserar sig på kännedom om den aktuella situationen, är det i detta skede omöjligt att realisera tanken på ett centralinstitut. En prioritering av centralinstitutsidén skulle i praktiken torpedera planerna på ett intimt nordiskt och interdisciplinärt samarbete. Arbetskollegiet förutsätter likväl att det permanenta kollegiet kommer att grundligt undersöka möjligheterna att grunda ett centralinstitut.

Av vissa remissutlåtanden får man den uppfattningen att grundandet av ett nordiskt kollegium för parasitologi är mindre välbetänkt därför att man inte äger en översikt av hela behovet av samsarbetsorgan i Norden. Arbetskollegiet frågar sig om det över huvud taget är möjligt att åstadkomma en fullständig inventering av samsarbetsbehoven. Bör tillfredsställelsen av ett manifesterat och påvisat behov fördröjas? Vore det icke skäl att så snart som möjligt realisera aktuella och omedelbart realiserbara planer? Savida man senare kan komma fram till nya former för nordiskt samarbete bör ett eventuellt nu inrättat kollegium säkert kunna slopas eller omformas.

Till sist önskar arbetskollegiet framhålla att det till sin natur är en pla-

neringskommitté och att dess mandat automatiskt upphör i det att ett permanent kollegium upprättas. Statsmakten i varje nordiskt land kommer då att bland sitt eget lands kvalificerade parasitologer utnämna sin representant i det permanenta kollegiet.

Enligt arbetskollegiets uppfattning har remissutlåtandena så uppenbart påvisat behovet av nordiskt samarbete inom parasitologin att ytterligare motivering är överflödigt. Nämnas kan dock att intresset för och deltagandet i de nordiska parasitologiska symposierna under åren 1966, 1967 och 1968 har varit stort. Deltagarantalet vid dessa symposier har varit respektive 34, 78 och 75. Arbetskollegiet har emellertid beslutat vända sig till berörda instanser med en vädjan om att behandlingen av frågan om upprättandet av ett nordiskt kollegium för parasitologi måtte påskyndas och att Nordiska rådets redan fattade beslut måtte realiseras.

Denna skrivelse har genomlästs och godkänts av arbetskollegiets samtliga medlemmar.

Åbo den 10 februari 1969

B.-J. Wikgren

Professor, arbetskollegiets ordförande

Meddelanden
om rekommendation nr 30/1968 angående vulkanologiskt
institut i Island

(Överlämnade av Islands och Norges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Island skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda förutsättningarna för upprättande av ett nordiskt vulkanologiskt institut i Island.

Islands regering (menntamálaráðuneytið) meddelar den 10 december 1968 *å samtliga regeringars vägnar*:

Vedtaket ble dröftat under de nordiske undervisningsministrers möte den 19. juli 1968 i Reykjavik. Det ble der vedtatt å oppnevne et utvalg for 1. januar 1969 med én representant fra hvert land for å sette i verk den undersøkelse som er omtalt i vedtaket.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 8 januari 1969:

Kirke- og undervisningsdepartementet meddeler med dette at professor Christian Oftedal, Norges tekniske høgskole, Trondheim, er utpekt som norsk representant til den komité som skal foreta den utredning som rekommandasjonen omhandler.

Departementet har ikke funnet det nødvendig at komiteen utvides til to medlemmer fra hvert land, men vil komme tilbake til dette dersom de øvrige land skulle anse det nødvendig. Det tilføyes at professor Christoffer Oftedal, Universitetet i Bergen, er utpekt som rådgiver for det norske medlem.

Meddelanden

om rekommendation nr 31/1968 angående revision av den internationella oljeskyddskonventionen

(Överlämnade av Danmarks och Islands regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *Danmark* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at søge den internationale konvention til undgåelse af forurening af havet med olie ændret således, at det principielt bliver totalt forbudt at udtømme olie eller olieholdige blandinger i havet, og at der skabes forøget mulighed for en effektiv kontrol med overholdelse af konventionen. Endvidere henstiller rådet, at regeringerne overvejer, om det tillige er muligt, at retshåndhævelsen ved overtrædelse af konventionen kan overgå til en international domstol.

Danmarks regering (handelsministeriet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

På et møde den 9.—16. december 1968 i den af IMCO's sikkerhedskomité nedsatte underkomité om forurening af havet blev det bl. a. med støtte af repræsentanterne fra Danmark, Finland, Norge og Sverige vedtaget at indstille til sikkerhedskomiteen, at artikel III i konventionen til forhindring af forurening af havet med olie ændredes således, at enhver olieudtømning såvel fra tankskibe over 150 B. R. T. som fra tørlastskibe over 500 B. R. T., skal være forbudt overalt på havet, dog med visse undtagelser, der bl. a. muliggør anvendelsen af Load-on-Top-systemet. Endvidere vedtoges at stille forslag om ændring af artikel IV om indretningen af oliedagbogen og artikel X om regeringernes gensidige underretningspligt med henblik på at skærpe kontrollen med konventionens overholdelse.

Ændringsforslagene forventes forelagt på IMCO's 6. generalforsamling i efteråret 1969.

Spørgsmålet om oprettelse af en særlig international domstol er for tiden genstand for overvejelse i IMCO's juridiske komité.

Islands regering (samgöngumálaráðuneytið) meddelar den 12 februari 1969:

Angående Nordisk Råds anbefaling nr. 31/1968 om revisjon av den internasjonale overenskomst om beskyttelse mot forurensing av sjøen ved olje vil Ministeriet få opplyse følgende:

Island var ikke representert på det møte i undernemnda i IMCOs sikkerhetskomité som ble holdt 9.—16. desember 1968, hvor det ble vedtatt, bl. a. med stemmene til de fire andre nordiske lands representanter, å foreslå for sikkerhetskomitéen at det skulle foretas visse endringer av den internasjonale overenskomst om beskyttelse mot forurensing av sjøen ved olje, bl. a. at art. III skulle endres slik at den omfattet tankskip på over 150 br. reg. tonn og andre skip på over 500 br. reg. tonn hvor som helst på havet, med visse unntak, bl. a. på grunn av »Load-on-top»-systemet. Enda det fra Islands side ennå ikke vært noen grunn til å ta stilling i denne saken overfor IMCO, har islandske eksperter foreslått at Island skal støtte det ovennevnte forslag, som ventelig vil bli fremsatt på IMCOs 6. sesjon, høsten 1969.

Vedkommende myndigheter har ennå ikke tatt noen endelig stilling til saken.

Meddelande

om rekommendation nr 32/1968 angående träskyddsforskning

(Överlämnat av Finlands regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Finland skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

- I. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av ett effektivt nordiskt samarbete på området för träskyddsforskning samt
- II. att undersöka frågan om finansieringen av nämnda samarbete.

Finlands regering (undervisningsministeriet) meddelar den 16 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Undervisningsministeriet i Finland, som är koordinerande land i detta ärende, har anmodat Nordiska kulturkommissionen att inkomma med utlåtande i ärendet. Härvid hänvisas till Nordiska kulturkommissionens årsrapport under sektion I.¹ Kulturkommissionen har å sin sida anmodat Nordforsk att inkomma med utlåtande i ärendet. Nordforsk har vid sitt möte den 5 december 1968 beslutat utarbeta ett förslag beträffande frågan, på vilket sätt man bäst kunde åstadkomma en starkare formalisering och effektivisering av det redan existerande samarbete, som avses i rekommendationen.

¹ Se s. 1706.

Meddelande

om rekommendation nr 33/1968 angående sameinstitut

(Överlämnat av Norges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige

1. att vidtaga åtgärder för inrättande av ett nordiskt sameinstitut samt
2. att utreda frågan om institutets verksamhet och placering.

Norges regering (Kirke- og undervisningsdepartementet) meddelar den 7 februari 1969:

Nordisk sameråd og Nordisk samordningsorgan for same- og reindrifsspørsmål er anmodet om å vurdere det nå foreliggende materiale og forslaget om et Nordisk sameinstitut og komme med uttalelse om et slikt institutts virksomhet og plassering. Når denne uttalelse foreligger, vil regjeringene komme tilbake til saken med nærmere opplysninger om hvilke muligheter som foreligger for å realisere planer for et slikt institutt.

Meddelande
om rekommendation nr 34/1968 angående Nordiska rådets
musikpris

(Överlämnat av Sveriges regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att verka för att Nordiska rådets musikpris från och med år 1968 kan utdelas varlannat år.

Sveriges regering (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

De nordiska ländernas regeringar är i princip eniga om att Nordiska rådets musikpris från och med år 1968 bör utdelas varlannat år. I enlighet med § 6 i statuterna för musikpriset har det norska Kirke- og undervisningsdepartementet föreslagit att regeringarna måtte vidta de härav föranledda ändringarna av statuterna.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandet

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session av Sveriges regering å samtliga regeringars vägnar avgivet meddelande om rekommendation nr 34/1968.

Utskottet har av meddelandet inhämtat, att regeringarna principiellt enats om att Nordiska rådets musikpris bör utdelas vartannat år samt att de är beredda att vidtaga härför erforderliga ändringar i statuterna för priset. Utskottet får därför föreslå,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bülgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Meddelanden
om rekommendation nr 35/1968 angående gemensam
resebyrålagstiftning

(Överlämnade av Danmarks, Islands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at gennemføre en ensartet nordisk lovgivning om rejsebureauvirksomhed.

D a n m a r k s r e g e r i n g (handelsministeriet) meddelar den 8 januari 1969:

Danmarks Rejsebureau Forening har gennemført en ordning, hvorefter ethvert rejsebureau, der er tilsluttet foreningen, skal tilvejebringe en garanti på 100 000 kroner til sikring af berettigede krav fra bureauets kunder. Ordningen trådte i kraft pr. 1. juni 1964.

Handelsministeriet har bl. a. under hensyn til denne garantiordning ikke hidtil fundet anledning til at fremsætte lovforslag, der tager sigte på at regulere rejsebureauers virksomhed.

Det er handelsministeriets opfattelse, at man må afvente erfaringerne fra, hvorledes denne garantiordning vil virke i praksis, ligesom det vil være af interesse at blive bekendt med de erfaringer, man måtte høste med den i Finland udfærdigede forordning af 9. juli 1968 om resebyråer.

I s l a n d s r e g e r i n g (Samgöngumálaráðuneytið) meddelar den 29 januari 1969:

Angående Nordisk Råds anbefaling nr. 35/1968 om koordinering av lover om reisebyråvirksomhet vil ministeriet anføre følgende:

På Island ble det i 1964 gjennomført en lov om turisme, som det i 1968, etter 4 års erfaring, ble funnet aktuelt å foreta noen forbedringer av.

Den endring av loven om turisme som trådte i kraft ved siste årsskifte, tar i sin helhet sikte på å sikre interessene til reisebyråenes kreditorer og kunder. Den bankgaranti som reisebyråerne må stille for rettmessige ford-

ringer, forhøyes fra 350 000 isl. kr. til 1,5 mill. kr., samferdselsministeriet skal tilstilles årlige regnskaper for drift og økonomi, reviderte av autoriserte revisorer, og mulighetene for tilbakekalling av reisebyråbevillinger er sterkt utvidet.

Sveriges regering (handelsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Finland, som är koordinerande land för detta spørsmål, har föreslagit att frågan om en gemensam nordisk resebyrålagstiftning skall tas upp till behandling först sedan närmare erfarenheter vunnits av den lagstiftning på resebyråområdet som nyligen införts i Finland.

Från svensk sida har man förklarat sig beredd att delta i överläggningarna i frågan så snart den finska regeringen finner det lämpligt.

Meddelanden

om rekommendation nr 36/1968 angående modernisering av matematikundervisningen

(Överlämnade av Finlands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att *S v e r i g e* skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att genomföra de av Nordiska kommittén för modernisering av matematikundervisningen föreslagna reformerna av matematikundervisningen i de nordiska ländernas skolor och

II. att anvisa erforderliga anslag för fortsatt samarbete för reformering av matematikundervisningen på skolans lägre stadier.

F i n l a n d s r e g e r i n g (undervisningsministeriet) meddelar den 21 december 1968:

I anslutning till det gemensamma meddelandet avgivet av Sveriges regering (utbildningsdepartementet) kan för Finlands del tilläggas, att i den nya försöksverksamhet, som omfattar de sex första skolåren, deltar klasser anknutna till folkskolor, läroverk och lärarhögskolors övningskolor.

Sedan hösten 1968 använder ungefär 25 procent av första skolårsklassen sådana läroböcker, som tillkommit i samordning med Nordiska kommitténs för modernisering av matematikundervisning principer. Dessa böcker finns i fem olika versioner, alla godkända av skolstyrelsen. Läroböckerna för femte skolåret är tills vidare för det mesta av traditionell typ, men de har av författarna kompletterats med mängdlära. För det sjunde skolåret har utkommit en lärobok i geometri som utarbetats med hjälp av den samnordiska försöksverksamheten. En annan lärobok i geometri och algebra för samma stadium är för tillfället i tryck, godkänd av skolstyrelsen. De nya läroböckerna för gymnasiet utarbetas för närvarande av arbetsgrupper tillsatta av förläggare. De läroböcker i sannolikhetskalkyl (för både språk- och matematiklinjen), differentialekvationer och vektorgeometri, som tillkommit under nordiskt samarbete, har vunnit allt större terräng i gymnasierna, och upp-

gifter från dessa områden har fortsättningsvis funnits i matematikprovet för studentexamen.

Under år 1968 har närmare 2 000 folkskollärare genomgått en grundkurs i moderniserad matematikundervisning. Kursen innehåller 30 timmar lektioner samt övningar beträffande de principer, som ingår i ovannämnda kommittés rekommendation om matematikundervisningen för de fyra första skolåren.

För läroverkslärare har under detta år med statsanslag (30 000 mark) anordnats inalles 15 tilläggskurser i samarbete med skolstyrelsen, sommaruniversiteter och regionala matematiklärares föreningar. Dessa kurser, som till sitt innehåll helt byggt på sagda kommittés rekommendationer, har haft över 400 deltagare.

Sveriges regering (utbildningsdepartementet) meddelar den 20 december 1968 *å samtliga regeringars vägnar*:

Nordiska kommittén för modernisering av matematikundervisningen framlade hösten 1967 sin slutrapport, som i första hand behandlade matematikundervisningen för årskurserna 7—12 men även i viss utsträckning metodiska frågor och den inledande matematikundervisningen för årskurserna 1—6.

Resultaten av utredningarna om modernisering av matematikundervisningen i årskurserna 7—12 tränger i Danmark i betydlig omfattning in i undervisningen i matematik i skolan, dels i form av läroböcker som helt eller delvis utarbetats på grundval av de vunna erfarenheterna, dels i form av inspiration i den undervisning som i övrigt inte baserar sig på den nya matematiken.

I Norge hade man våren 1968 för första gången avgångselever, totalt åtta klasser, från nioårig skola som genom hela ungdomsskolan fått undervisning i modern matematik. Läroplanen för folkskolan och för nioårig skola är för närvarande föremål för översyn. I fråga om matematiken kommer man därvid att ta hänsyn till förslagen från Nordiska kommittén för modernisering av matematikundervisningen. Även i det norska gymnasiet bedrivs försök med modern matematikundervisning med utgångspunkt i kommitténs förslag. Våren 1968 gick åtta avgångsklasser upp i examen på den nya försökskurs som utarbetats på grundval av kommitténs betänkande, och antalet väntas stiga stadigt. Hittills har i denna undervisning kompendier använts, men nu föreligger den första norska lärobok som bygger på kommitténs förslag.

I samband med den översyn av grundskolans läroplan som pågår i Sverige och som avses vara slutförd till läsåret 1970/71, kommer man vad beträffar matematiken att ta hänsyn till de av kommittén framlagda förslagen. Även i den läroplan för gymnasiet som utarbetades och fastställdes än-

nu innan kommittén slutfört sitt arbete, har i huvudsak samma grundtankar följts.

I fråga om matematikundervisningen för årskurs 1—6 krävs emellertid fortsatta undersökningar. För detta ändamål har av Nordiska kulturkommissionen tillsatts en ny kommitté, Matematikundervisningens nordiska kommitté (MUNK), som mer i detalj skall undersöka förutsättningarna för och den metodiska utformningen av en inledande matematikundervisning på grundval av den tidigare kommitténs arbete. Särskilt kommer man att lägga vikt vid psykologisk-pedagogiska och metodiska aspekter och utarbeta elevmaterial och lärarhandledningar. Materialet skall prövas vid försöksverksamhet, varvid i synnerhet användningen av laborativt material skall uppmärksammas. Projektet inleddes hösten 1968 och beräknas pågå ungefär fem år. Nordiska kulturfonden har beviljat medel för kommitténs verksamhet för åren 1968—1969. Från och med 1970 föreslås medel utgå över respektive lands budget.

Ett fortsatt nordiskt samarbete om modernisering av matematikundervisningen bör ses även mot bakgrunden av det intensifierade arbetet med harmonisering av de nordiska ländernas skolordningar.

Meddelanden

om rekommendation nr 37/1968 angående världsutställningen i Osaka

(Överlämnade av Danmarks, Finlands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att säkerställa ett samnordiskt deltagande i världsutställningen i Osaka år 1970.

D a n m a r k s r e g e r i n g (handelsministeriet och udenrigsministeriet) meddelar den 5 december 1968:

I överensstemmelse med rekommendationen deltagar samtliga fem nordiska länder i verdensudstillingen i Osaka i 1970 i en fælles pavillon, med en fælles udstilling over temaet »Miljøbeskyttelse i det industrialiserede samfund» og med en fælles generalkommissær.

F i n l a n d s r e g e r i n g (handels- och industriministeriet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

Sedan Nordiska rådet den 22 februari 1968 efter förslag av kulturutskottet (A 189 T/k) antagit ovannämnda rekommendation i vilken regeringarna i de nordiska länderna anmodas att säkerställa ett samnordiskt deltagande i världsutställningen i Osaka 1970, har numera Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige officiellt meddelat sitt deltagande i världsutställningen, varigenom sålunda ett gemensamt framträdande i samnordisk regi blivit säkerställt.

S v e r i g e s r e g e r i n g (handelsdepartementet) meddelar den 20 december 1968:

Danmark, Norge och Sverige enades i januari 1968 om att gemensamt delta i världsutställningen i Osaka 1970. Finlands och Islands regeringar har sedermera beslutat att ansluta sig.

BILAGA

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över meddelandena

Till kulturutskottet har hänvisats till rådets 17:e session avgivet meddelande om rekommendation nr 37/1968 från Finlands regering å samtliga regeringars vägnar ävensom meddelanden från Danmarks och Sveriges regering om samma rekommendation.

Utskottet uttrycker sin stora tillfredsställelse över att samtliga nordiska regeringar beslutat delta i världsutställningen i Osaka 1970 i form av en gemensam utställning. Utskottet finner det värdefullt, att de nordiska länderna på detta sätt tillvaratar möjligheterna att samfällt uppträda i informations- och reklamhänseende och samtidigt manifesteras sin samhörighet.

Utskottet föreslår,

att rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser
spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Stockholm den 29 januari 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Jens Bilgrav-Nielsen

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Förman

Kerttu Saalasti

Sylvi Siltanen

Meddelande

om rekommendation nr 38/1968 angående justering av Nordiska kulturfondens kapitalbelopp

(Överlämnat av Danmarks regering)

Vid möte i Oslo den 22 februari 1968 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att i anledning av den danska devalveringen förhöja Nordiska kulturfondens belopp till 3 250 000 danska kronor.

Danmarks regering (undervisningsministeriet) meddelar den 18 december 1968 å *samtliga regeringars vägnar*:

På de nordiske undervisnings- og kulturministres møde i Reykjavik i juli måned i år enedes ministrene om at virke for en forhøjelse af bevilningen til Nordisk Kulturfond til i alt 3 250 000 danske kroner fra og med den 1. januar 1969 samt at virke for tilvejebringelsen af det for forhøjelsen nødvendige juridiske grundlag.

Det ser på nuværende tidspunkt ud til, at det vil være muligt rettidigt at sikre de fornødne bevillingsforhøjelser i alle de nordiske lande.

Under henvisning hertil tør man antage, at rekommendationen kan betragtes som færdigbehandlet i relation til Nordisk Råd.

BILAGA

**Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över tilläggsförslag om
Nordiska kulturfonden (A 228 T/k) och meddelandet om rekomen-
dation nr 38/1968 angående justering av Nordiska
kulturfondens kapitalbelopp**

(Se Sak A 228 T/k: Bilaga)

Rapport

från Nordiska rådets presidium

Enligt 22 § arbetsordningen för Nordiska rådet åligger det rådets presidium att mellan sessionerna handha rådets löpande angelägenheter samt att till varje session avgiva rapport om sin verksamhet sedan senaste ordinarie session. Under hänvisning till detta stadgande får presidiet härmed till rådet överlämna en redogörelse för sin verksamhet mellan rådets sextonde och sjuttonde sessioner. Härjämte redovisas utskottens arbete mellan sessionerna i redogörelsen.

Ur presidierapportens innehåll

Presidiet har på olika sätt tagit aktiv del i det pågående arbetet att få till stånd ett vidgat ekonomiskt samarbete. Presidiet tog sålunda initiativ till en medverkan av rådets organ i det nordiska statsministermötet den 22—23 april 1968 i Fredriksberg, då utredningsarbetet beslöts och närmare planlades. Presidiet har sedan följt detta och genom överläggningar med statsministrarna först den 19—20 oktober 1968 i Oslo och sedan den 1—2 februari 1969 på Karlberg slott vid Stockholm framfört vidare synpunkter på arbetet. Presidiet har tillika medverkat till att rådets ekonomiska utskott i dess förstärkta sammansättning fått delta i överläggningarna med statsministrarna och andra regeringsrepresentanter dels i Fredriksberg, dels på Karlberg.

Arbetet i Nordiska organisationskommittén har fortgått och kan väntas fortsätta under 1969. I avvaktan på resultatet av denna kommittés arbete har i huvudsak allt arbete med organisatoriska frågor som eljest sysselsätter presidiet legat nere.

Presidiet har ägnat stor uppmärksamhet åt informationsfrågorna. Sålunda anordnade presidiet den 9—10 december 1968 i Köpenhamn ett seminarium med deltagande av rådets huvudsekreterare, Föreningarna Nordens direktörer samt ett antal särskilt inbjudna sakkunniga på informationsfrågor. På grundval av de vid seminariet framkomna erfarenheterna har sedan på presidiets initiativ presidiet och de nordiska statsministrarna gemensamt

tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att utreda målsättningen för en information inom och utom Norden rörande nordiskt samarbete samt den ändamålsenliga organisationen för en sådan informationsverksamhet. Presidiet har även i övrigt verkat för en förbättrad information.

I. Sammansättning, möten m. m.

Vid rådets sextonde session utsågs till medlemmar av presidiet stortingsrepresentant Svenn Stray, Norge, såsom rådets president samt fhv. statsminister Jens Otto Krag, Danmark, riksdagsman Eino Sirén, Finland, chefsredaktör Sigurður Bjarnason, Island, och andre vice talman Leif Cassel, Sverige, såsom rådets vice presidenter.

Presidiet har sammanträtt i Helsingfors den 1 april 1968, i Köpenhamn den 23 april 1968, i Ålborg den 26 juni 1968, i Herning den 28 augusti 1968, i Oslo den 18 och 20 oktober 1968, i Köpenhamn den 17 januari 1969 samt i Stockholm den 31 januari 1969 och den 28 februari 1969. Vid mötet i Helsingfors den 1 april 1968 var Svenn Stray frånvarande och ersattes av stortingsrepresentant Trygve Bratteli; mötet leddes av Eino Sirén. Vid mötet i Köpenhamn den 23 april 1968 ersattes Sigurður Bjarnason av alltingsmand Sigurður Ingimundarson. Under mötet i Ålborg den 26 juni 1968 ersattes Leif Cassel av riksdagsledamot Sigrid Ekendahl. Vid mötet i Herning den 28 augusti 1968, vilket leddes av Eino Sirén, var Jens Otto Krag och Svenn Stray frånvarande; den senare ersattes av Trygve Bratteli. Vid mötet i Köpenhamn den 17 januari 1969 var Sigurður Bjarnason frånvarande.

Härjämte sammanträdde presidiet i Oslo den 17 och 19 februari 1968 i samband med rådets sextonde session. Vid mötet den 17 februari var jämväl Trygve Bratteli närvarande; Eino Sirén ledde mötet. I mötet den 19 februari deltog icke Jens Otto Krag.

Ett protokollerat per capsulammöte har hållits med presidiet den 16 december 1968; i detta möte deltog icke Sigurður Bjarnason.

I förbindelse med den sextonde sessionen i Oslo ägde dessutom ett möte rum med presidiet och representanter för regeringarna i de nordiska länderna den 21 februari 1968; se härom nedan under II.

Vid nämnda möte beslöts bl. a. att avhålla en konferens i Oslo med deltagande av presidiets medlemmar och statsministrarna i de nordiska länderna för överläggningar beträffande uppläggningsen av rådets sjuttionde session. På inbjudan av Norges statsminister ägde denna konferens rum i Oslo den 19 och 20 oktober 1968; om denna se närmare under IV.

I förbindelse med överläggningar i Stockholm om Nordek-planen ägde den 2 februari 1969 ett möte rum mellan presidiet och de nordiska ländernas statsministrar.

Presidiets medlemmar har härutöver stått i kontakt med varandra genom sekretariatet.

II. Åtgärder i anledning av rådets beslut

1. Vid presidiets ovannämnda sammanträde med företrädare för regeringarna i Oslo den 21 februari 1968 överenskomms, att beträffande envar av de vid rådets sextonde session beslutade rekommendationerna något lands regering skulle åtaga sig uppgiften att vara koordinerande och initiativtagare vid det fortsatta arbetet samt att rekommendationerna i detta syfte skulle fördelas mellan länderna på följande sätt:

Rekommendation nr 1 angående inrättande av ett nordiskt kollegium för villforskning	Danmark
Rekommendation nr 2 angående bestämmelser beträffande jakt och fredning av djur och fåglar	Norge
Rekommendation nr 3 angående jakt- och fredningstider	Sverige
Rekommendation nr 4 angående upprättande av en naturpark för rovdjur	Finland
Rekommendation nr 5 angående specialiserad fackutbildning för isländsk ungdom	Danmark
Rekommendation nr 6 angående samarbete angående yrkeslärarutbildning	Norge
Rekommendation nr 7 angående nordisk yrkesklassificering	Sverige
Rekommendation nr 8 angående utbyte av förvaltningstjänstemän	Danmark
Rekommendation nr 9 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim	Norge
Rekommendation nr 10 angående flygförbindelse Östersund—Trondheim	Norge
Rekommendation nr 11 angående statistiskt samarbete	Norge
Rekommendation nr 12 angående posttaxor	Sverige
Rekommendation nr 13 angående samarbete mellan forskningsråden	Finland
Rekommendation nr 14 angående skattevetenskapligt samarbete	Sverige
Rekommendation nr 15 angående integrationsforskning	Finland
Rekommendation nr 16 angående sjukvårdssamarbete i Torne-dalen	Finland
Rekommendation nr 17 angående nordisk vittnesplikt	Danmark
Rekommendation nr 18 angående arbetslagares uppfinningar	Finland
Rekommendation nr 19 angående personskador vållade av interner m. m.	Norge
Rekommendation nr 20 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsl	Sverige
Rekommendation nr 21 angående ekonomiskt samarbete	Norge
Rekommendation nr 22 angående storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund	Danmark
Rekommendation nr 23 angående samarbete på standardiseringsarbetet	Sverige
Rekommendation nr 24 angående samarbete beträffande beskattningsens utformning	Danmark
Rekommendation nr 25 angående samarbete vid anskaffande av järnvägsvagnar	Sverige

Rekommendation nr 26 angående fritidsfiske	Sverige
Rekommendation nr 27 angående gemensam trafiklagstiftning	Danmark
Rekommendation nr 28 angående iberio-amerikanskt institut	Norge
Rekommendation nr 29 angående parasitologisk forskning	Finland
Rekommendation nr 30 angående vulkanologiskt institut i Island	Island
Rekommendation nr 31 angående revision av den internationella oljeskyddskonventionen	Danmark
Rekommendation nr 32 angående träskyddsforskning	Finland
Rekommendation nr 33 angående sameinstitut	Norge
Rekommendation nr 34 angående Nordiska rådets musikpris	Sverige
Rekommendation nr 35 angående gemensam resebyrålagsiftning	Finland
Rekommendation nr 36 angående modernisering av matematikundervisningen	Sverige
Rekommendation nr 37 angående världsutställningen i Osaka	Finland
Rekommendation nr 38 angående justering av Nordiska kulturfondens kapitalbelopp	Danmark

Rekommendationerna jämt därtill hörande handlingar överlämnades av presidiet till regeringarna den 17 maj 1968. Härjämte har presidiet i skrivelse till regeringarna den 7 mars 1968 anmält, att ett framlagt förslag till rekommendation om samarbete i fråga om effektiviserad ekonomisk undervisning efter omröstning förkastats av rådet vid dess sextonde session.

I skrivelse den 18 maj 1968 till regeringarna i Finland och Sverige föreslog presidiet att Finland skulle bli koordinerande land för rekommendation nr 14/1968 angående skattevetenskapligt samarbete och Sverige för rekommendation nr 15/1968 angående nordisk integrationsforskning.

2. Förhandlingarna vid sextonde sessionen har redigerats av redaktör Åke Edwall och redaktörsassistent fru Ingegerd Wahrgren, Stockholm, i överensstämmelse med tidigare tillämpade principer.

Förhandlingarna har tryckts vid Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner, Stockholm. Upplagan, vilken i sin helhet inbundits av Normans Bokbinderi AB, Stockholm, har uppgått till 2 100 ex. Utsändandet ägde rum i början av november 1968, varvid förhandlingarna utdelades till de medlemmar av parlamenten i de nordiska länderna, som önskade erhålla dem, samt överlämnades till ministerier, departement och olika ämbetsverk, offentliga bibliotek och politiska partier, folkhögskolor, tidningar m. fl. institutioner samt vissa enskilda personer i de nordiska länderna. Vidare har förhandlingarna tillställts andra parlament, utländska bibliotek, vetenskapliga institutioner i utlandet, internationella organisationer m. m.

3. Med skrivelse den 19 mars 1968 har presidiet till nyhetsbyråerna i de nordiska länderna överlämnat ett i rådet väckt medlemsförslag (A 69/k) om nordisk artikeltjänst, införskaffade yttranden och kulturutskottets betänkande i saken samt hemställt att nyhetsbyråerna måtte beakta vad kulturutskottet anfört i ifrågavarande betänkande rörande angelägenheten av

att utnyttja alla förefintliga möjligheter till att vid sidan av den ordinarie nyhetsförmedlingen i ökad omfattning förmedla även icke nyhetsbetonat nordiskt artikel- och bakgrundsmaterial till tidningspressen i de nordiska länderna (*Tillägg 1.*).

4. Liksom tidigare år har Nordiska rådets svenska sekretariat i samverkan med övriga sekretariat fullgjort sekretariatsuppgifter åt den av regeringarna tillsatta Bedömningskommittén för Nordiska rådets litteraturpris, vilket pris instiftats i anledning av rådets rekommendation nr 1/1961. Bedömningskommittén har sammanträtt i Helsingfors den 6 februari 1969 och då beslutat utdela 1969 års pris till författaren Per Olov Enquist för hans bok »Legionärerna». Priset kommer att utdelas i Stockholm den 3 mars 1969 under en festlighet i samband med rådets sjuttonde session.

5. Presidiet har genom sekretariatet följt behandlingen hos regeringarna och annorstädes av de olika frågor, i vilka rådet antagit rekommendationer eller beträffande vilka presidiet riktat hänvändelse till regeringarna, samt bistått vederbörande myndigheter vid handläggningen av dessa.

III. Organisatoriska och finansiella förhållanden

1. Ordinarie val har under tiden sedan sextonde sessionen förrättats till rådets nationella delegationer. Resultatet av de senaste valen framgår av medlemslistan vid rådets sjuttonde session. Följande förändringar i delegationernas sammansättning efter sextonde sessionen, vilka ej framgår av medlemslistan till sjuttonde sessionen, skall här antecknas:

Danmarks delegation: Danmarks Folketing valde den 13 mars 1968 Knud Hertling som suppleant i stället för Axel Ivan Pedersen, som trätt tillbaka. Folketinget valde vidare den 4 april 1968 K. Axel Nielsen som vald medlem efter Ivan Nørgaard, som avgått ur rådet.

Sedan ordinarie val förrättats till Danmarks delegation den 2 oktober 1968, avlöstes den 31 oktober 1968 Kaj Bundvad, som lämnade rådet, av sin suppleant Niels Mørk och till ny suppleant för Mørk utsågs Helge Nielsen. Den 7 november 1968 invaldes Arne Larsen i rådet i stället för Aksel Larsen, som utträtt ur rådet. Den 14 januari 1969 återinträdde Kaj Bundvad i delegationen och Niels Mørk blev suppleant i stället för Helge Nielsen, som lämnade sin suppleantplats i delegationen. Den 7 februari 1969 invaldes Erling Dinesen som ordinarie medlem, sedan Per Hækkerup lämnat sin plats. Per Hækkerup valdes till suppleant för Erling Dinesen. Samma dag lämnade Lis Groes sin plats som suppleant och ersattes som sådan av Ivar Nørgaard. Den 22 januari 1969 återinträdde Aksel Larsen i delegationen.

Finlands delegation: Finlands riksdag valde den 22 oktober 1968 till ny suppleant för Osmo Kock Aarne Saarinen i stället för Anna-Liisa Tiekso, som inträtt i regeringen.

2. Beträffande arbetet i kommittén rörande frågan om de självstyrande områdenas representation i Nordiska rådet hänvisas till sak B 4/j.

3. I Nordiska organisationskommitténs sammansättning har skett den

förändringen att presidiet i kommittén insatt den 16 februari 1968 underdirektør Jørgen Jensen i stället för Knud Thestrup, som den 2 februari 1968 blev justitieminister, och den 17 januari 1969 riksdagsman Lars Larsson i stället för Nils Kellgren som samtidigt erhöll begärt entledigande.

Kommittén har under året fortsatt sitt arbete, som torde komma att pågå under hela 1969. I avvidan på kommitténs förslag vilar i rådet behandlingen av medlemsförslagen om översyn av Nordiska rådets stadga och arbetsordning (A 145), om gemensam tjänstemannarätt för nordiskt anställd personal (A 146), om nordisk administration inom begränsade sakområden (A 173) samt tilläggsförslaget om samarbetet Norden och Europa (A 184 T).

4. För utredning av frågor rörande informationen i och utom Norden rörande nordiskt samarbete har presidiet och statsministrarna vid sitt möte den 2 februari 1969 i Stockholm beslutat tillsätta en särskild arbetsgrupp, bestående av docent Nils Erik Bæhrendtz, Sverige, sammankallande, kontorchef Ole Hansen, Danmark, redaktör Maija-Liisa Heini, Finland, höjesterets-sagfører Birgir Isleifur Gunnarsson, Island, och ekspedisjonssjef Tim Greve, Norge, med informationssekreterare Anita Söderman, Sverige, som sekreterare.

(*Se vidare härom under VIII. Upplyningsverksamhet.*)

5. För rådets gemensamma kostnader under 1969 har presidiet uppgjort nedanstående budget omfattande 980 000 svenska kronor. Samtliga belopp är i svenska kronor. För Nordisk Kontakt uppgöres särskild budget (*se Dokument 2*).

	1967 (Verkliga utgifter i jämna tal)	1969 (Budget)		
A. Arvoden och löner				
1. Redaktör för förhandlingarna och utredningsserien	40 000	41 700		
2. Assistent till redaktören för förhandlingarna	9 500	32 100		
3. Redaktör för statistisk årsbok jämte medhjälpare	10 000	15 000		
4. Sekreterare i rådets utskott	52 000	68 200		
5. Redaktör för Nytt från Nordiska rådet	6 500	7 000		
6. Diverse utredningsuppdrag	32 000	50 000	150 000	214 000
B. Resor för gemensam personal				
Utskottsekreterare, redaktören, stat. årsboks redaktör, repr. vid ministermöten och andra möten			28 000	50 000
C. Rådets tryck				
1. Rådsförhandlingarna	250 000	290 000		
2. Nordisk utredningsserie (16 nr)	107 000	250 000		
3. Statistisk årsbok	50 000	35 000		
4. Porträttmatrikel	8 000	9 000		
5. Diverse tryck (stadga o. dyl.)	—	—	415 000	589 000

	1967 (Verkliga utgifter i jämna tal)	1969 (Budget)		
<i>D. Informationsmateriel</i>				
1. Nytt från Nordiska rådet	16 500	16 500		
2. Kalendariet	100	500		
3. Tryckningskostnader för Frantz Wendts bok om nordiskt samarbete	—	5 000		
4. Broschyrer, utställningsmaterial m. m.	3 600	20 000	40 000	62 000
<i>E. Konferenser</i>				
a. Rådet årliga konferens	17 000	16 000		
b. Konferens för europeiska organisa- tioner	41 500	35 000		
c. Ungdomsseminariet vid sessionen	6 000	65 000	14 000	65 000
<i>F. Diverse kostnader</i>				
Repr. för stat. årsbok, diplom till litteraturpristagare m. m.		1 800		
	Sv. kronor	680 000		980 000

6. I enlighet med det presidiebeslut, vilket presidiet — såsom redovisats i presidiets rapport till rådet vid femte sessionen (*Nordiska rådet 1957, s. 658*) — tidigare fattat, har presidiet under tiden sedan sextonde sessionen i överensstämmelse med den för året upprättade budgeten beslutat om vissa gemensamma utgifter, för vilkas läckande tillskjutits medel av de nationella delegationerna enligt bestämmelserna i § 21 arbetsordningen för rådet.

IV. Frederiksbergsmötet den 22—23 april 1968, Oslomötet den 19—20 oktober 1968 och Karlbergsmötet den 2 februari 1969

1. I anledning av en inbjudan från Danmarks regering avhölls den 22—23 april 1968 ett nordiskt statsministermöte på Frederiksberg. Vid detta fattades beslut om igångsättande av ett omfattande utredningsarbete avseende ett vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete. Nordiska rådets presidium deltog i mötets senare del, varvid rådets parlamentariker hade tillfälle att framföra synpunkter på de av statsministrarna beslutade utredningsdirektiven.

Från rådets kulturutskott mottog presidiet omedelbart före mötet på Frederiksberg en skrivelse av följande innehåll:

Nordiska rådets kulturutskott har vid möte den 17 april 1968 i Lyngby behandlat medlemsförslaget om nordiskt forskningssamarbete (*Sak A 119/k*) och därvid uttryckt önskemålet om att rådets presidium vid möte med de nordiska ländernas statsministrar den 23 april 1968 i Köpenhamn såsom ett led i utbyggandet av det nordiska ekonomiska samarbetet måtte betona betydelsen av koordinering och prioritering inom det nordiska forskningssamarbetet.

Presidiet gav vid Frederiksbergsmötet uttryck för de av kulturutskottet anförda synpunkterna.

2. Såsom nämnts ovan under I., ägde en konferens mellan Nordiska rådets presidium och de nordiska statsministrarna rum i Oslo den 19—20 oktober 1968. I mötet deltog från rådets presidium Svern Stray, Norge, Jens Otto Krag, Danmark, Eino Sirén, Finland, Sigurður Bjarnason, Island, och Leif Cassel, Sverige, samt statsministrarna Hilmar Baunsgaard, Danmark, Mauno Koivisto, Finland, Bjarni Benediktsson, Island, Per Borten, Norge, och Tage Erlander, Sverige, ävensom økonomiminister og minister for nordiske anliggender samt europeiske markedsanliggender. P. Nyboe Andersen, Danmark, och statsrådet Herman Kling, Sverige. Härjämte medverkade bl. a. rådsdelegationernas nationella sekreterare och såsom representant för Nordiska organisationskommittén hovrättsassessor Hans Danielius.

Mötet godkände följande av presidiet uppgjorda förslag till dagordning:

1. Tidsplanen för handläggningen av frågan om nordiskt ekonomiskt samarbete och Nordiska rådets medverkan däri.
2. Interimsrapport om arbetet i Nordiska organisationskommittén.
3. Koordinering av utredningarna beträffande forskningssamarbetets organisation.
4. Den fortsatta behandlingen av Öresundsproblemen.
5. Spörsmålet om Färöarnas och Ålands representation i Nordiska rådet.
6. Andra huvudfrågor vid Nordiska rådets 17:e session i Stockholm som börjar den 1 mars 1969.
7. Ordning för utjämning länderna emellan av reseutgifter.
8. Övrigt.

Till grund för behandlingen av dagordningens olika punkter läg inom Nordiska rådets sekretariat utarbetade diskussionspromemorior. Resultatet av mötet framgår av den av mötet godkända presskommunikén, vilken hade följande lydelse:

Mötets huvuduppgift var att planlägga Nordiska rådets sjuttonde session, som äger rum i Stockholm under tiden 1—6 mars 1969.

Mötet dryftade tidsplanen för behandlingen av utredningen om nordiskt ekonomiskt samarbete och Nordiska rådets medverkan i arbetet.

Man enades om att den preliminära rapport, som skall avges av den tillsatta ämbetsmannakommittén före 1 januari 1969, skall översändas till rådets presidium och ekonomiska utskott senast den 15 januari 1969. Ett gemensamt möte med statsministrarna, presidiet och det ekonomiska utskottet planeras omkring 1 februari 1969. Denna sak blir huvudämnet vid sessionen.

Som övriga debattämnen av särskilt intresse vid sessionen i Stockholm framhöll mötet följande saker:

- a. TV-reklam
- b. Enhellig nordisk abortlagstiftning
- c. Gränskommunalt samarbete
- d. Enhellig lagstiftning om transplantation

Statsministrarna och presidiet tillsatte vid mötet i Reykjavik den 8 oktober 1967 en kommité med uppgift att undersöka erfarenheterna av Nordiska rådets verksamhet och övriga former för nordiskt samarbete och

framlägga eventuella förslag till ändringar i rådets stadga och arbetsordning. Organisationskommittén framlade preliminär rapport för mötet.

Vid mötet i Reykjavik tillsatte statsministrarna och presidiet en kommitté med uppgift att framlägga förslag om Färöarnas och Ålands representation i Nordiska rådet. Kommitténs förman, justitieminister Kling, redogjorde för kommitténs arbete hittills. Kommittén fortsätter sitt arbete.

Från isländskt håll framfördes på mötet ett tack till de övriga nordiska länderna för deras insats vid tillkomsten av Nordens Hus, som invigdes i Reykjavik i augusti 1968.

Över mötets förhandlingar har sedermera upprättats ett protokoll, vilket underskrivits av mötesdeltagarna (*se Tillägg 2*).

3. Nordiska rådets presidium och de nordiska ländernas statsministrar samlades till ett nytt möte den 2 februari 1969 å Karlbergs slott intill Stockholm. I mötet deltog rådets samtliga presidiummedlemmar samt de nämnda statsministrarna med undantag av statsminister Per Borten, som var förhindrad närvara.

Mötet godkände följande av presidiet uppgjorda förslag till dagordning:

1. Frågan om informationen om nordiskt samarbete.
2. Planläggning av Nordiska rådets sjuttonde session 1—6 mars 1969 i Stockholm (bl. a. generaldebattens uppläggning).
3. Nordiska rådets ställning i ett utvidgat nordiskt samarbete (utredningsarbetets uppläggning).
4. Övrigt.

Över mötets förhandlingar har upprättats ett protokoll, vilket godkänts av mötesdeltagarna (*se Tillägg 3*).

V. Deltagande i ministermöten

1. Vid det nordiska arbetsministermötet i Sandnes den 6 och 7 juni 1968 företrädde rådet av stortingsrepresentant Lars Korvald och sekreteraren i rådets socialpolitiska utskott Birgitta Malmros.

2. Vid fiskeriministermötet med fiskerikonferens den 27—29 augusti 1968 i Århus företrädde rådet av stortingsrepresentant Niels Jacobsen.

VI. Förbredelserna för sjuttonde sessionen

1. Vid sin sextonde session beslöt rådet den 22 februari 1968 att förlägga nästa ordinarie session till Stockholm 1969. Tidpunkten fastslogs av rådet till mars 1969. Presidiet beslöt senare vid sitt möte i Helsingfors den 1 april 1968 att den sjuttonde sessionen skulle taga sin början i Stockholm den 1 mars 1969. I enlighet med reglerna i § 1 tredje stycket arbetsordningen för rådet underrättades regeringarna samt rådets valda medlemmar och suppleanter med skrivelse den 21 oktober 1968 om tidpunkten för sjuttonde sessionens början.

2. I skrivelse den 4 november 1968 till regeringarna framställde presidiet — i likhet med vad som fallet varit under tidigare år — till dessa vissa allmänna önskemål och förslag beträffande förberedelserna för sjuttionde sessionen.

Presidiet framhöll, att vid överläggningarna mellan presidiet och de nordiska ländernas statsministrar i Oslo den 19—20 oktober 1968 enighet rått om att centrala ämnen vid rådets förestående session kunde väntas komma att vara

- a. nordiskt ekonomiskt samarbete
- b. en fast Öresundsförbindelse och storflygplats på Saltholm.

Vidare meddelades, att enighet vid nämnda möte förelåg om att den preliminära rapport, som det på föranledande av det nordiska statsministermötet den 22—23 april 1968 tillsatta ämbetsmannautskottet väntades avge senast den 1 januari 1969, skulle översändas till presidiet och rådets ekonomiska utskott senast den 15 januari 1969. Vad gällde förberedelsearbetet i övrigt för sessionen såvitt angår det nordiska ekonomiska samarbetet hade överenskommelse träffats om att avhålla ett möte omkring den 1 februari 1969 mellan de nordiska ländernas statsministrar, presidiet och rådets ekonomiska utskott.

Beträffande Öresundsfrågorna framhöll presidiet att det skulle värdesätta att rådet i god tid före sessionen erhöle upplysning om de framsteg som gjorts, ävensom material till belysning av de i medlemsförslaget A 206/l behandlade frågorna om finansiering och administration av gemensamma anläggningar i regionen.

Som debattämnen av särskilt intresse hade i övrigt vid mötet mellan presidiet och statsministrarna nämnts: reklam i TV (*A 169/k*), enhetlig nordisk abortlagstiftning (*A 109/j*), gränskommunalt samarbete (*A 171/s*) och likartad lagstiftning om transplantation (*A 177/s*).

Presidiet uttalade som sin mening att det vore av värde om vid sessionen närvarande regeringsrepresentanter kunde medverka i de debatter, som från presidiets sida planerades i ovannämnda ämnen.

Presidiet sade sig i skrivelse förutsätta, att regeringarna i överensstämmelse med hittills tillämpad praxis vore villiga att tillstålla rådet berättelser från de viktigaste nordiska samarbetsorganen om deras verksamhet, sedan den senaste verksamhetsberättelsen avgavs. Presidiet uttryckte önskemål om att rådet måtte erhålla berättelse om samarbete på lagstiftningens område, berättelse från Nordiska kulturkommissionen, Nordiska socialpolitiska kommittén, Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete, Nordiska samarbetsorganet för same- och renskötsel frågor, Nordiska arbetsmarknadsutskottet, Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor, Nordiska hälsovårdshögskolan, Nordiska kontaktorganet för jordbruksspörsmål, Nordiska kontaktorganet för fiskerispörsmål, Nordiska hushållshögskolan, Nor-

dens Hus i Reykjavik, Nordens folkliga akademi, Nordiska utlänningsutskottet samt berättelse om samarbetet mellan språknämnderna.

Därjämte erinrade presidiet om att Nordiska kulturfondens styrelse enligt art. 19 stadgan för fonden årligen senast den 1 april skall överlämna sin och revisorernas berättelse till Nordiska rådet, som har att fatta beslut om godkännande av räkenskaperna och beviljande av ansvarsfrihet.

Enligt § 3 rådets arbetsordning skall berättelser insändas till ett rådssekretariat senast en månad före sessionens början. Presidiet ansåg det emellertid av bl. a. trycktekniska skäl önskvärt, om berättelserna kunde tillställas rådet redan före den 3 januari 1969.

Beträffande regeringarnas meddelande i anledning av rådets tidigare rekommendationer uttalade presidiet, att det emotsåge sådana meddelandens dels beträffande de 38 rekommendationer, som antogs vid sextonde sessionen, dels rörande de övriga rekommendationer, vilka antagits vid rådets tidigare sessioner och som ännu icke slutbehandlats. I en bilaga till presidiets skrivelse uppräknades samtliga sistnämnda 106 rekommendationer.

Presidiet hemställde tillika, att berättelserna och meddelandena måtte inlämnas till rådet om möjligt ej senare än den 3 januari 1969, och påpekade, att, därest något av intresse funnes att meddela angående vissa rekommendationer, tilläggsmeddelanden sedermera kunde insändas före sessionens början. Enligt presidiets mening synes det vara ändamålsenligt, att i sådana fall, då en sak varit föremål för behandling inom en samnordisk kommitté eller annat gemensamt organ, meddelande avgives gemensamt av en regering å samtligas vägnar, för den händelse det icke utöver den gemensamma upplysningen härom finns något att meddela från något enskilt land. I skrivelsen till regeringarna tillkännagav presidiet tillika, att den ordning avsågs skola tillämpas inför den kommande sessionen att, därest vederbörande utskott funne meddelandena i en sak ej giva tillräckliga upplysningar, utskottet skulle anhålla hos regeringarna om kompletterande meddelande att lämnas senast vid sessionens början. Med avseende på regeringsförslag fäste presidiet uppmärksamheten på önskvärdheten av att i god tid erhålla underrättelse om något förslag vore att emotse från regering till rådets sjuttonde session utöver redan väckta regeringsförslag.

Presidiet meddelade att det försök med ett frågestitut, som prövades vid sextonde sessionen, kommer att upprepas vid sjuttonde sessionen med tillämpning av de regler, varom tidigare överenskommelse träffats med de nordiska ländernas statsministrar. Enligt överenskommelsen skall medlem till rådets presidium ingiva sin fråga senast fyra veckor före sessionens början, i detta fall sålunda senast den 1 februari 1969. Frågan skall ligga inom ramen för meddelande och berättelse. Sedan presidiet registrerat frågan och kontrollerat att den ligger inom den givna ramen, kommer frågan att översändas till berörd regering eller berörda regeringar. Presidiet sade sig förutsätta att regeringarna i god tid före sessionen upplyste presidiet om vilken

regeringsrepresentant som avsågs skola besvara frågan. Besvarandet av frågor kommer att samlas till en hel eller halv timme vid några plenarmötens början, dock ej vid de tillfällen, då generaldebatten hålles.

Presidiet meddelade, att preliminärt förslag till saklista för sjuttionde sessionen baserat på förslag från utskotten vore att emotse omkring den 1 februari 1969 och då kommer att tillställas regeringarna. Om vilka meddelanden som beräknas skola upptagas till behandling vid sessionen och uppföras på saklistan, torde dock upplysning kunna lämnas först något senare. Den slutliga saklistan fastställs av rådet självt vid sessionens början.

Presidiet erinrade slutligen om att till rådets sextonde session för tredje gången avgavs en rapport om det nordiska samarbetet under näst föregående år (1967), upplagande uppgifter om konkreta samarbetsresultat i form av ingångna avtal, samfällid lagstiftning, verksamhet vid gemensamma institutioner och utförda samarbetsåtgärder. Presidiet meddelade att rapporten för 1968 liksom föregående års skulle redigeras genom presidiets försorg. Till redaktör har presidiet utsett departementssekreterare Gunnar-Arne Björkman, Sverige. Materialet till rapporten torde böra insamlas av vederbörande kontaktmän för nordiska angelägenheter i departement och ministerier samt av dessa överlämnas till rådets nationella sekretariat för vidare befordran till den av presidiet utsedde redaktören för rapporten. Enligt presidiet skulle det vara värdefullt, om kontaktmännen kunde insända uppgifterna avseende samarbetsresultat under 1968 till rådssekretariatet icke senare än den 20 januari 1969.

3. I likhet med tidigare år har rådets presidium inbjudit politiska ungdomsorganisationer med anknytning till politiska partier som är representerade i de nordiska ländernas parlament att sända envar sin observatör till råds-sessionen. I anledning av att svenska Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskap arrangerar ett seminarium för dessa observatörer under sessionen har presidiet beslutat ställa 14 000 svenska kronor till förfogande för Föreningarna Nordens förbund att användas som stipendier till deltagarna i ett sådant seminarium.

4. I enlighet med tidigare praxis har presidiet inbjudit EFTA:s sekretariat att sända en observatör att övervara rådets sjuttionde session. EFTA:s sekretariat har utsett biträdande generalsekreterare Bengt Rabaeus som observatör. Han kommer att assisteras av herr Ib Alken.

5. Presidiet har tillika inbjudit Benelux Interparlamentariska råd att sända representanter till sjuttionde sessionen. Rådet har som sina företrädare utsett sin president Albert Berchem, Luxemburg, sin vicepresident N. G. Geelkerken, Nederländerna, och senator J. Roelants, Belgien; delegationen åtföljes av A. F. Schepel som sekreterare.

Från Benelux Ekonomiska union kommer unionens generalsekreterare baron C. D. A. van Lynden att närvara vid sessionen.

6. Presidiet har ävenledes medgivit K. Erik Solem, Canada, sekreterare

Erik Hafström, Stockholm, och jur. kand. John Leinmark, Uppsala, att såsom vetenskapliga observatörer övervara rådets sjuttonde session.

7. I enlighet med vad provisoriskt gäller i fråga om rådets arbetsformer äger presidiet hänvisa väckta saker till utskotten. Denna befogenhet har presidiet delegerat till sekretariaten, som under året fördelat inkomna saker på utskotten.

Förberedelserna av sakerna har därefter omhänderhafts av vederbörande utskott. Jämlikt 3 § i arbetsordningen för Nordiska rådet har dock presidiet haft att besluta om införskaffande av visst grundläggande utredningsmaterial genom förslagets utsändande till myndigheter och organisationer för uttalande. Utskotten har efter hand som beredningsarbetet angående de hos dem anhängiga sakerna avslutats avgivit sina förslag till rådet. Härjämte har utskotten för presidiet föreslagit vilka saker som bör uppföras på sakslistan för sessionen, varefter presidiet uppgjort ett slutligt förslag till sakslista, till vilket rådet enligt § 9 arbetsordningen för rådet har att laga ställning vid sitt första möte under sessionen.

Vid införskaffande av utredningar har presidiet i stor utsträckning haft bistånd av myndigheter och organisationer. Därjämte har material sammanställts inom sekretariaten.

8. Vad gäller meddelandet om rekommendation nr 21/1968/e angående ekonomiskt samarbete, till vilket bifogats Nordiska ämbetsmannautskottets rapport om utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete (*NU 1969: 1*), den s. k. Nordek-planen, har särskilda beredningsåtgärder vidtagits. Såsom ovan redan under punkt 2 aviserats har den 1—2 februari 1969 i Stockholm hållits en överläggning på Karlbergs slott mellan de nordiska ländernas statsministrar och vissa andra regeringsrepresentanter samt presidiets medlemmar och medlemmarna i rådets ekonomiska utskott, förstärkt med företrädare för de i rådet representerade partier, vilka icke ha egna representanter i ekonomiska utskottet.

Mötet tog del av nämnda meddelande jämte det tilläggsmeddelande, som statsministrarna vid sina överläggningar den 31 januari 1969 beslutat överlämna till presidiet. I detta anges bl. a. de utredningsuppgifter vilka statsministrarna beslutat anförtro Nordiska ämbetsmannakommittén att fullgöra. Mötet kunde i detta sammanhang med tillfredsställelse konstatera att ämbetsmannakommittén skulle slutföra det fortsatta utrednings- och förhandlingsarbetet till den 15 juli 1969. Så fort som möjligt därefter skall ett färdigt utkast till traktat mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige rörande en nordisk ekonomisk union föreligga. Vid mötet kom till uttryck önskemål om att arbetet härmed skulle påskyndas i möjligaste mån, så att de slutliga politiska ställningstagandena till saken i de fyra berörda länderna kan träffas så snart som möjligt.

Enighet rådde om att överläggningarna vid Nordiska rådets sjuttonde session (den 1—6 mars 1969) kunde väntas bli av betydande värde för ut-

formningen av de slulliga direktiv som regeringarna ämnade ge ämbetsmannakommittén för utarbetande av nyssnämnda traktatutkast.

Vid mötet genomgicks de olika ämnesområden i Nordiska ämbetsmannakommitténs rapport, inom vilka särskilda meningsskiljaktigheter alljäml kvarstår, nämligen tullpolitiken, jordbrukspolitiken, fiskeripolitiken, finansieringssamarbetet och näringsrätten. Mötesdeltagarna utbytte synpunkter på ett utvidgat samarbets utformning på dessa områden samt på uppläggnings av utredningsarbetet.

Under överläggningarna underströks behovet av vidgad information särskilt rörande de kontroversiella frågorna. Det syntes mötet angeläget att undanröja missförstånd som uppkommit beträffande dessa spörsmål.

Över mötet har upprättats särskilt protokoll (*Tillägg 4*).

9. Presidiet har förberett de val som skall företagas vid sjuttonde sessionen och i övriga avseenden planlagt de yttre arrangemangen vid denna.

VII. Utskottens verksamhet

1. Juridiska utskottet

Vid sin sextonde session valde Nordiska rådet följande personer till medlemmar av rådets juridiska utskottet:

Danmark:

folketingsmedlemmarna Jørgen Jensen, Ivar Nørgaard och Grethe Philip.

Finland:

riksdagsledamöterna Georg C. Ehrnrooth, Erkki Hara och Osmo Kock.

Island:

alltingsman Matthías Á. Mathiesen.

Norge:

stortingsrepresentanterna Lars Leiro, Johan Møller Warmedal och Harald Samuelsen.

Sverige:

riksdagsledamöterna Ingrid Gärde Widemar, Sven Mellqvist och Tage Johansson.

Till förman har utskottet utsett Nørgaard och till vice förman Matthías Á. Mathiesen. Utskottets sekreterare har varit fuldmægtig Ole Perch Nielsen, Danmark.

Sedan sextonde sessionen har skett följande förändringar i juridiska utskottets sammansättning. Folketingsman Ivar Nørgaard har från och med den 4 april 1968 ersatts av fhv. minister K. Axel Nielsen och fru Grethe Philip från och med den 2 oktober 1968 av folketingsman Sven Haugaard. Riksdagsledamot Ingrid Gärde Widemar lämnade i mars 1968 riksdagen och där-

med utskottet. Hon har under tiden mars—december 1968 ersatts av suppleanten Axel Andersson och sedan den 15 januari av riksdagsman Jan-Ivan Nilsson.

Efter Nørugaards frånträde har utskottet valt K. Axel Nielsen till förman.

Utskottet har förutom under sextonde sessionen hållit möten i Akureyri den 15 och 16 juni 1968, i Göteborg den 29 september 1968, i Oslo den 25 och 26 november 1968 och i Stockholm den 27 januari 1969.

I dessa möten har de ordinarie utskottsmedlemmarna deltagit med följande undantag:

I Akureyri ersattes Osmo Kock av Veikko Saarto. Som regeringsrepresentant deltog justitieminister Jóhann Hafstein, Island; dessutom deltog vissa tjänstemän.

I Göteborg var Erkki Hara och Harald Samuelsen förhindrade att närvara.

I Oslo var Matthías Á. Mathiesen förhindrad att närvara. I detta möte deltog följande regeringsrepresentanter: justitieminister Aarre Simonen, Finland, och statsrådet fru Elisabeth Schweigaard Selmer, Norge, samt vissa tjänstemän.

I Stockholm ersattes Svend Haugaard av fru Grethe Philip, Jørgen Jensen av Ejvind Juul-Madsen och Osmo Kock av Pauli Räsänen. Matthías Á. Mathiesen var förhindrad att närvara. I mötet deltog vissa tjänstemän.

Utskottet har behandlat de till detsamma hänvisade medlemsförslagen, berättelserna och meddelandena samt ett antal inkomna skrivelser.

Med stöd av rådets bemyndigande har utskottet beslutat lägga följande till rådets sextonde session avgivna meddelanden och berättelser till handlingarna: meddelanden om rekommendation nr 12/1961, 32/1962, 1/1964, 11/1965, 12/1965, 13/1965, 24/1965, 37/1965, 4/1966, 5/1966, 22/1966, 7/1967, 13/1967, 15/1967 samt Berättelse om samarbete på lagstiftningens område (C 1/j).

2. K u l t u r u t s k o t t e t

Vid sin sextonde session valde Nordiska rådet följande personer till medlemmar av rådets kulturutskott:

Danmark:

folketingsmedlemmarna K. B. Andersen, Jens Bilgrav-Nielsen och Niels Eriksen

Finland:

riksdagsledamöterna Georg Backlund, Kerttu Saalasti och Sylvi Siltanen

Island:

Alttingsman Ólafur Jóhannesson

Norge:

stortingsrepresentanterna Olav Hordvik, Håkon Johnsen och Berte Rognerud

Sverige:

riksdagsledamöterna Folke Björkman, Dagmar Ranmark och Fridolf Thapper

Till förman har utskottet utsett Ólafur Jóhannesson och till vice förman K. B. Andersen. Utskottets sekreterare har varit fil. kand. Ove Stenroth, Finland.

Sedan sextonde sessionen har skett den förändringen i kulturutskottets sammansättning att Folke Björkman och Fridolf Thapper, vilka lämnat rådet vid årsslutet, från och med den 15 januari 1969 ersatts av Ingrid Segerstedt Wiberg och Per Bergman.

Utskottet har förutom under sextonde sessionen sammanträtt i Lyngby den 17 och 18 april 1968, i Reykjavik den 22 och 23 augusti 1968, i Helsingfors den 29 och 30 oktober 1968 samt i Stockholm den 28 och 29 januari 1969.

I dessa möten har de ordinarie medlemmarna deltagit med följande undantag:

I Lyngby den 17 och 18 april ersattes Berle Rognerud av Olaf Knudson samt Fridolf Thapper av Paul Jansson.

I Reykjavik den 22 och 23 augusti 1968 ersattes Håkon Johnsen av Guri Johannesen.

I Helsingfors den 28 och 29 oktober 1968 ersattes Folke Björkman av Gunnar Edström.

Ólafur Jóhannesson var förhindrad att närvara vid utskottets möten i Lyngby och Helsingfors. Vid mötet i Reykjavik var K. B. Andersen förhindrad att närvara.

Utskottet har behandlat de till detsamma hänvisade medlemsförslagen, berättelserna och meddelandena samt ett antal inkomna skrivelser. Med stöd av rådets bemyndigande har utskottet beslutat lägga följande till rådets sextonde session avgivna meddelanden och berättelser till handlingarna: meddelanden om rekommendation nr 31/1958, 14/1962, 33/1962, 3/1963, 2/1964, 23/1964, 24/1964, 2/1965, 3/1965, 3/1966, 6/1966, 7/1966, 8/1966, 20/1966, 2/1967 och 26/1967 samt Berättelse från Nordiska kulturkommissionen (*C 2/k*), Berättelse om samarbete mellan språknämnderna (*C 9/k*), Berättelse från Nordiska hushållshögskolan (*C 13/k*) och Berättelse om Nordiska kulturfonden (*C 16/k*).

3. Socialpolitiska utskottet

Vid sin sextonde session valde Nordiska rådet följande personer till medlemmar i rådets socialpolitiska utskott:

Danmark:

folketingsmedlemmarna Kaj Bundvad, Per Hækkerup och Gerda Møller.

Finland:

riksdagsledamöterna Kaarlo af Heurlin, Veikko Savela och Tyyne Leivo-Larsson.

Island:

altingsman Sigurður Bjarnason.

Norge:

stortingsrepresentanterna Lars Korvald, Harald Løbak och Salve Salvesen.

Sverige:

riksdagsledamöterna Sigrid Ekendahl, Einar Gustafsson och Lars Larsson.

Till förman har utskottet utselt Lars Korvald och till vice förman Kaarlo af Heurlin. Utskottets sekreterare har varit byrådirektör Birgitta Malmros, Sverige.

Sedan sextonde sessionen har skett den förändringen i socialpolitiska utskottets sammansättning att Veikko Savela från och med den 6 februari 1969 ersattes av Juho Tenhiälä och Sigrid Ekendahl och Einar Gustafsson, vilka båda lämnat riksdagen vid årsskiftet, från och med den 15 januari 1969 av Sven Hammarberg och Johannes Antonsson.

Utskottet har förutom under sextonde sessionen hållit möten i Köpenhamn den 11 maj 1968, i Tusby den 12 och 13 augusti 1968, i Gjøvik den 2 och 3 december 1968 och i Stockholm den 24 och 25 januari 1969.

I dessa möten har de ordinarie utskottsmedlemmarna deltagit med följande undantag:

I Köpenhamn deltog Nils Erik Wååg som ersättare för Lars Larsson. Sigurður Bjarnason var förhindrad att närvara.

I Tusby ersattes Per Hækkerup av Lis Groes. Sigurður Bjarnason var förhindrad att deltaga.

I Gjøvik deltog Erling Dinesen som ersättare för Per Hækkerup och Niels Mørk som ersättare för Kaj Bundvad. Sigurður Bjarnason var förhindrad att närvara.

I Stockholm ersattes Per Hækkerup av Erling Dinesen. Sigurður Bjarnason och Lars Korvald var förhindrade att närvara

Utskottet har behandlat de till detsamma hänvisade medlemstörslagen, berättelserna och meddelandena samt ett antal inkomna skrivelser.

Med stöd av rådets bemyndigande har utskottet beslutat lägga följande till rådets sextonde session avgivna meddelanden till handlingarna: meddelanden om rekommendation nr 18/1958, 19/1958, 32/1958, 11/1962, 12/1962, 29/1962, 25/1963, 26/1963, 6/1964, 14/1964, 1/1965, 17/1965, 20/1965, 21/1965, 22/1965, 32/1965, 11/1966, 12/1966, 16/1966, 21/1966, 25/1966, 3/1967, 4/1967, 8/1967, 9/1967, 10/1967, 11/1967, 17/1967 och 19/1967.

4. Trafikutskottet

Vid sin sextonde session valde Nordiska rådet följande personer till medlemmar av rådets trafikutskott:

Danmark:

folkelingsmedlemmarna Kresten Damsgaard, Svend Horn och Aksel Larsen.

Finland:

riksdagsledamöterna Mikko Laaksonen, Olavi Lahtela och Tuure Salo.

Island:

altingsman Magnús Kjartansson.

Norge:

stortingsrepresentanterna Nils Jacobsen, Martha Johannessen och Jon Leirfall.

Sverige:

riksdagsledamöterna Leif Cassel, Birger Lundström och Gösta Skoglund.

Till förman har utskottet utsett Tuure Salo och till vice förman Birger Lundström. Utskottets sekreterare har varit konsulent Axel Gormsen, Danmark.

Sedan sextonde sessionen har skett de förändringar i trafikutskottets sammansättning att altingsman Magnús Kjartansson från och med den 21 december 1968 ersatts av altingsman Karl Guðjónsson, att riksdagsman Olavi Lahtela, som avled den 29 december 1968, efter nyval av den finska delegationen den 6 februari 1969 ersatts av riksdagsledamot Veikko Savela samt att folkelingsmedlem Aksel Larsen under tiden den 7 november 1968—den 22 januari 1969 varit ersatt av folketingsmedlem Arne Larsen.

Utskottet har förutom under sextonde sessionen hållit möten i Malmö den 7 juni 1968, i Årjäng, Arvika, Kongsvinger, Stöllet och Rättvik den 1 till 4 augusti 1968, i Köbenhavn den 25 och 27 september 1968, i Helsingfors den 28 och 29 november 1968 och i Arlanda och Stockholm den 7 och 8 februari 1969. Mötena i Årjäng, Arvika, Kongsvinger, Stöllet och Rättvik har hållits under en resa, varvid utskottet särskilt studerat frågorna om fri gränspassage (*sak A 168/t*), om utbyggnad av Europaväg 18 (*sak A 176/t*) och om övriga mellanriksvägar inom området (*sak A 176 Å 1/t* och *sak A 176 Å 2/t*).

I utskottets möten har de ordinarie utskottsmedlemmarna deltagit med följande undantag:

Under sextonde sessionen deltog Ingrid Segersiedt Wiberg såsom ersättare för Birger Lundström.

I Malmö i juni 1968 var Magnús Kjartansson och Nils Jacobsen förhindrade närvara. Suppleanten Sven Hammarberg deltog extraordinärt.

I resan i augusti 1968 deltog Paula Ruutu såsom ersättare för Olavi Lahlata och Sven Hammarberg såsom ersättare för Gösta Skoglund. Mikko Laaksonen och Magnús Kjartansson var förhindrade närvara. Harald Løbak deltog såsom representant för rådets socialpolitiska utskott.

I Köbenhavn i september 1968 var Tuure Salo och Magnús Kjartansson förhindrade närvara. Bror Lillqvist deltog såsom ersättare för Mikko Laaksonen och den andra dagen deltog Erik Adamsson såsom ersättare för Gösta Skoglund. I detta möte deltog följande regeringsrepresentanter: minister for offentlige arbejder Ove Guldberg, Danmark, och kommunikationsminister Paavo Aitio, Finland, samt vissa tjänstemän.

I Helsingfors i november 1968 var Nils Jacobsen förhindrad närvara. Axel Andersson deltog såsom ersättare för Birger Lundström och Sven Hammarberg deltog såsom ersättare för Gösta Skoglund.

I Arlanda och Stockholm i februari 1969 deltog Gösta Skoglund endast första dagen, medan de finska medlemmarna deltog endast den andra dagen.

Utskottet har behandlat de till detsamma hänvisade medlemsförslagen och meddelandena samt ett antal inkomna skrivelser.

Med stöd av rådets bemyndigande har utskottet beslutat lägga följande till rådets sextonde session avgivna meddelanden till handlingarna: meddelanden om rekommendation nr 4/1963, 29/1963, 8/1965, 10/1966, 23/1966, 24/1966, 1/1967, 25/1967, 29/1967 och 30/1967.

5. Ekonomiska utskottet

Vid sin sextonde session valde Nordiska rådet följande personer till medlemmar av rådets ekonomiska utskott:

Danmark:

folketingsmedlemmarna Henry Christensen, J. O. Krag, Karl Skytte och H. C. Toft.

Finland:

riksdagsledamöterna Kuuno Honkonen, Juha Rihtniemi, Eino Sirén och V. J. Sukselainen.

Island:

allingsman Sigurður Ingimundarson.

Norge:

stortingsrepresentanterna Trygve Bratteli, Ragnar Christiansen, Bent Røiseland och Svenn Stray.

Sverige:

riksdagsledamöterna Arne Geijer, Yngve Holmberg, Bertil Ohlin och Sven Sundin.

Till förman har utskottet utsett Geijer och till vice förman Røiseland. Utskottets sekreterare har varit byråsjef Gudmund Saxrud, Norge, och byrådirektör Sven Holmstedt, Sverige.

Utskottet har förutom vid sextonde sessionen hållit möten i Köpenhamn den 22 april 1968, i Oslo den 21 oktober 1968 samt i Stockholm 30 och 31 januari 1969. Dessutom har utskottet deltagit i möten med statsministrarna och Nordiska rådets presidium 23 april 1968 i Köpenhamn och å Karlberg vid Stockholm den 1 och 2 februari 1969.

I dessa möten har de ordinarie utskottsmedlemmarna deltagit med följande undantag:

I Köpenhamn hade jämlikt 13 § i arbetsordningen för Nordiska rådet utskottet till mötet den 10 november 1968 inbjudit en rådsmedlem från vart och ett av de politiska partier vilka är representerade i rådet men ej i dess ekonomiska utskott. Från Danmark deltog Aksel Larsen, från Finland Tyyne Leivo-Larsson, från Island Ólafur Björnsson, Ólafur Jóhannesson och Magnús Kjartansson samt från Norge Lars Korvald och Lars Leiro.

Under del av mötet deltog dessutom Ivar Nørgaard, Danmark, samt Leif Cassel och Sture Palm, Sverige.

Under mötet i Oslo deltog Jørgen Jensen som ersättare för H. C. Toft och Paul Jansson som ersättare för Arne Geijer. Yngve Holmberg var förhindrad att närvara.

Dessutom deltog jämlikt 13 § i arbetsordningen för Nordiska rådet, Aksel Larsen, Danmark, och Lars Leiro, Norge.

I detta möte deltog dessutom följande regeringsrepresentanter: ekonomiminister P. Nyboe Andersen, Danmark, handelsminister Grels Teir, Finland, statsråd Kåre Willoch, Norge, och statsrådet Gunnar Lange, Sverige, jämte vissa tjänstemän.

I Stockholm deltog jämlikt 13 § i arbetsordningen Aksel Larsen, Danmark, Ragnar Granvik, Tyyne Leivo-Larsson och Tuure Salo, Finland, Lars Korvald och Lars Leiro, Norge, samt Leif Cassel, Sverige.

Från regeringarna deltog statsrådet Gunnar Lange, Sverige, jämte vissa tjänstemän.

Utskottet har behandlat de till detsamma hänvisade medlemsförslagen, berättelserna och meddelandena samt ett antal inkomna skrivelser.

Med stöd av rådets bemyndigande har utskottet beslutat lägga följande till rådets sextonde session avgivna meddelanden och berättelser till handlingarna: meddelanden om rekommendation nr 22/1958, 26/1964, 28/1964, 16/1967, 21/1967, 24/1967 och 31/1967 samt Berättelse från tulladministrativa rådet (C 4) och Berättelse från nordiska kontaktorganet för jordbruksfrågor (C 11).

VIII. Upplysningsverksamhet

1. Presidiet har, liksom tidigare, under 1968 utgivit en stencilerad publikation »Nytt från Nordiska rådet» innehållande pressklipp och andra upplysningar i ämnen av intresse för nordiskt samarbete. Publikationen har under 1968 utkommit med 12 nummer i en upplaga av cirka 1 000 exemplar och har redigerats av redaktör Egil Sundar, Norge.

2. Såsom anmäldes i presidiets rapport till rådets femtonde session har presidiet uppdragit åt bibliotekarien Olof Wallmén att utarbete ett sakregister över rådsförhandlingarna för åren 1953—1964. Registret är under tryckning och beräknas utkomma under 1969.

3. Såsom anmäldes i presidiets rapport till rådets femtonde session har presidiet uppdragit åt byrådirektör Sven Holmstedt att åjourföra översikten »Nordiska rådets verksamhet 1952—1961» (*Nordisk udredningsserie 1962: 8*). Arbetet härmed pågår.

4. »Nordisk statistisk årsbok» skall enligt presidiets beslut tills vidare utkomma årligen. Årsboken för 1968 har gemensamt redigerats av f. d. förste aktuarien i svenska statistiska centralbyrån fil. lic. Yngve Fritzell och byrådirektör Sigurd Hanzell. Årsboken för 1968 utkom i februari 1969 (*NU 1968: 19*) i 8 500 exemplar.

5. Såsom anmäldes i presidiets rapporter till rådets trettonde, fjortonde, femtonde och sextonde sessioner har en särskild upplysningsskrift innehållande bl. a. texterna på franska och engelska till viktigare nordiska konventioner förberetts av presscheferna i de nordiska utrikesministerierna. Manuskript till denna publikation har utarbetats av Gustaf Petrén. Den beräknas utkomma från trycket under 1969.

6. Såsom anmäldes i presidiets rapport till rådets sextonde session har presidiet beslutat företaga nytryck av den korfattade upplysningsbroschyr, som utgavs till Montreal-utställningen »Expo 1967» i engelsk och fransk upplaga. Arbetet med översyn av broschyren pågår.

7. Som anmäldes i presidiets rapport till rådets sextonde session har presidiet vid sitt möte i Reykjavik den 9 oktober 1967 beslutat revidera bildbandet om Nordiska rådet och dess verksamhet och utgiva ny upplaga av detta. Den nya upplagan är nu färdigställd och produktion och distribution kan vidta. Bildbandet föreligger med både svensk- och finskspråkig text.

8. Till sjuttonde sessionen utges en ny upplaga av porträttmatrikeln över de vid sessionen närvarande rådsmedlemmarna. Den innehåller fotografier och uppgifter rörande olika personalia. Redaktör för publikationen har varit byrådirektör Birgitta Malmros.

9. Utarbetandet av en dansk version av den av Frantz Wendt 1959 utgivna skriften *The Nordic Council and Cooperation in Scandinavia*, som påbörjades 1961, har fortsatt även under 1969. Arbetet med att översätta boken till finska vilar i avbidan på den danska versionens färdigställande.

10. Rådets informationssekreterare Christer Hammarberg slutade sin anställning vid rådet den 1 juni 1968. Sedan rådets svenska delegation beslutat anställa fil. mag. Anita Söderman som informationssekreterare på halvtid med uppgift att omhänderha informationen i Sverige om rådet och dess arbete fr. o. m. den 1 januari 1969, beslöt presidiet vid möte den 6 december 1968 att hos rådet anställa Anita Söderman likaledes på halvtid fr. o. m. den 1 januari 1969 för att ombesörja informationen om Norden i utlandet.

11. Presidiet har vid sitt möte i Köbenhavn den 9—10 januari 1969 beslutat anordna en informationskonferens under hösten 1969, preliminärt på Hindsgavl i Danmark, motsvarande de konferenser som tidigare hållits på Hässelby slott 1965 och i Imatra 1967. Ändamålet med konferensen är att för högre tjänstemän från internationella organisationer med säte i Europa presentera utvecklingen av det nordiska samarbetet. Särskild vikt skall därvid läggas vid utredningarna om ett utvidgat ekonomiskt samarbete, den s. k. Nordek-planen. Vidare skall det kulturella samarbetet i Norden upptagas till behandling. Inbjudan skall riktas i huvudsak till samma organisationer som inviterades till 1965 års och 1967 års konferenser.

De föredrag, som hölls under konferensen i Imatra 1967, har utgivits i 3 000 exemplar i engelsk (*NU 1968: 9*) och fransk (*NU 1968: 18*) version. Dessutom har en specialutgåva om totalt 5 000 exemplar utgivits på franska och engelska. Konferensrapporten brukas som informationsmaterial.

12. I syfte att kartlägga olika länkbara vägar att öka informationen om nordiskt samarbete anordnade presidiet ett informationsseminarium den 10—11 december 1968 i Köbenhavn. I seminariet deltog nyhetsbyråchefer, företrädare för radio- och TV-bolagen, informationspersonal från näringslivet, experter på reklam- och opinionsbildning, Föreningarna Nordens direktörer samt representant för folkbildningsväsendet. Under seminariet klarlades tydligt behovet av ökad information om det nordiska samarbetet och Nordiska radet, särskilt inför ett eventuellt utvidgat ekonomiskt samarbete.

På grundval av resultaten från konferensen har på presidiets föranstaltande presidiet och de nordiska statsministrarna vid möte i Stockholm den 2 februari 1969 enats om att gemensamt tillsätta en utredning med uppgift dels att finna lämplig organisationsform för informationsfrågornas handläggning, dels att fastställa ramen och målsättningen för den informativa verksamhet denna organisation borde bedriva såväl inom som utom Norden. Arbetsgruppen skulle bearbeta de uppslag som framkom vid nämnda informationskonferens. (*Se även ovan III punkt 4.*)

13. I syfte att belysa de problem som möter i samband med nordiskt samarbete om frivillig standardisering och om förenhetligande av tekniska bestämmelser har presidiet den 17 januari 1969 beslutat ägna sin årliga kontaktkonferens åt standardiseringsfrågor. Till konferensen, som skall äga rum den 28—29 april 1969 i Oslo, kommer att inbjudas, utöver rådets egna medlemmar, representanter för de nordiska ländernas regeringar, berörda fackdepartement och myndigheter, som sysslar med materielkontroll och standardisering, ävensom medlemmar av de nordiska ländernas parlament, företrädare för näringslivet och berörda fackorganisationer.

IX. Övrig verksamhet

1. Under 1968 har följande nummer utkommit i den av presidiet utgivna »Nordisk utredningsserie», vari sedan 1960 samnordiska betänkanden löpande publiceras. (Upplagans storlek anges inom parentes).

1. Nordisk patentråd (5 500 ex.)
2. Saltholmsudvalget (stencilerad)
3. Saltholmsudvalget, bilag (stencilerad)
4. Københavns lufthavns fremtid (1 000 ex.)
5. Handelsdokumentguide (1 500 ex.)
6. Konsumentlovgivning i Danmark, Finland, Norge og Sverige (1 600 ex.)
7. Nordisk samarbejde om lægemidler (4 180 ex.)
8. Nordisk gränsregion (2 500 ex.)
9. Nordic Economic and Social Cooperation Conference 1967 (4 000 ex.)
10. Harmonisering av socialhjälpstiftningen i de nordiska länderna (1 200 ex.)
11. Langtidsplan for Nordforsk (2 500 ex.)
12. Kulturförmedling — Mål og midler (4 000 ex.)
13. Samnordisk social utbildning (2 300 ex.)
14. Den obligatoriska skolan i Norden (1 400 ex.)
15. Indstilling om utvidet kernekraftsamarbejde i Norden (1 300 ex.)
16. Gränsälvsoverenskommelse mellan Finland och Sverige (2 000 ex.)
17. Suomen ja Ruotsin välinen rajajokisopimus (1 200 ex.)
18. La coopération internordique en matières économiques et sociales (4 000 ex.)
19. Yearbook of Nordic Statistics 1968 (Nordisk statistisk årsbok) (8 500 ex.)

Redaktör för serien har varit redaktör Åke Edwall, Sverige.

2. Rådets »kalendarium» har under 1968 utkommit med 15 nummer i en upplaga av 750 exemplar. Det har tillställts intresserade personer och myndigheter. Redigeringen har ombesörjts av byrådirektör Sven Holmstedt.

3. Under 1968 har förberedelserna fortsatt för utgivande av en årlig publikation upplagande stadgar, instruktioner, reglementen och andra författningar, avseende nordiska institutioner eller samnordisk verksamhet av något slag. Publikationen föreligger i manuskript och är föremål för ytterligare bearbetning.

Presidiet har beslutat begränsa publikationen till att innehålla endast sådana samnordiska stadgar m. m. som berör flera länder och som ej publicerats nationellt.

4. Liksom under tidigare år har Nordiska rådets sekretariat fungerat såsom kontaktpunkt mellan den av brittiska utrikesdepartementet bedrivna kurs- och kontaktverksamheten Wilton Park, inom vars ram olika internationella frågor av betydelse också för Norden brukar behandlas. Genom sekretariatets förmedling har ett antal medlemmar av de nordiska ländernas parlament m. fl. deltagit i olika Wilton Park-konferenser under 1968.

5. I syfte att belysa förhållandet mellan å ena sidan de olika insatser som göres på kulturens område och å andra sidan mottagarna av kulturinsatserna anordnade presidiet i enlighet med vad som angivits i föregående presidierapport en konferens om kulturförmedlingen i Köbenhavn och på »Louisiana» den 19—20 april 1968. I konferensen deltog förutom rådets egna medlemmar, representanter för Danmarks regering, berörda fackdepartement och myndigheter i de nordiska länderna, medlemmar av ländernas parlament, forskare, kulturskapare och kulturförmedlare. Konferenshandlingarna har utgivits av trycket (*NU 1968: 12*).

6. En konferens med diskussioner kring »Nordisk statistisk årsbok» hölls i Stockholm den 2—3 maj 1968 med representanter för de nordiska länderna, företrädesvis »konsumenter av årsboken».

7. Vid öppnandet av en nordisk kvalitetskonferens i Göteborg den 27—28 maj 1968 medverkade rådspresidenten Stray som talare.

8. Vid det VII nordiska socialförsäkringsmötet i Stockholm den 5—7 juni 1968 representerades rådet av medlemmen i socialpolitiska utskottet Sigrید Ekendahl och utskottets sekreterare Birgitta Malmros.

9. Föreningen Norden och Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskap arrangerade den 25—29 juni 1968 en nordisk ungdomsstämman i Ålborg. Vid stämman representerades rådet av sin president Sverre Stray, vicepresidenterna Jens Otto Krag och Eino Sirén samt rådsmedlemmen Sigrید Ekendahl. I en paneldiskussion under stämman dryftades Nordisk rådets målsättning, varvid inlägg gjordes av rådsrepresentanterna. Stray behandlade frågor om Norden och Europa, Krag nordiskt ekonomiskt samarbete, Sirén Finland och Norden och Sigrید Ekendahl fri nordisk arbetsmarknad.

10. Presidiet deltog i anledning av inbjudan från Benelux interparlamentariska råd i en studieresa mellan Antwerpen och Vlissingen den 28 och 29 juni 1968. I besöket deltog Sirén och Stray samt rådssekreterarna Hultin, Løchen, Petrén och Wendt jämte hovrättsassessor Danelius. Härvid diskuterades med företrädarna för Benelux det redan tidigare inledda samarbetet.

11. Vid den 14:e internationella socialpolitiska konferensen ICSW (International Conference of Social Welfare) i Helsingfors den 18—24 augusti 1968 representerades rådet av medlemmen i socialpolitiska utskottet Tyyne Leivo-Larsson.

12. Vid invigningen av Nordens hus i Reykjavik den 24 augusti 1968 representerades rådet förutom av kulturutskottets medlemmar av sin president Sverre Stray och vice presidenten Sigurður Bjarnason.

13. Vid en av Europarådet anordnad konferens om mänskliga rättigheter och massmedia i Salzburg den 9—12 september 1968 deltog rådets svenska sekreterare G. Petrén som särskilt inbjuden.

14. I enlighet med uttalande vid Reykjavikmötet 1967 mellan rådets presidium och de nordiska statsministrarna anordnade Sveriges regering den 2—4 september 1968 ett kontaktmannamöte i Storlien med deltagande av kontakt-

männen och andra ämbetsmän med anknytning till nordiskt arbete. Rådet representerades förutom av radssekreterarna, utskottissekreterarna och rådets redaktör av radsmedlemmarna K. B. Andersen och Lars Larsson.

15. Vid en i Helsingfors den 2—6 oktober 1968 anordnad internationell zigenarkonferens representerades rådet av sekreteraren i socialpolitiska utskottet Birgitta Malmros.

16. Fuldmægtig Ole Perch Nielsen har i egenskap av sekreterare i juridiska utskottet representerat rådet vid den internationella oljekonferensen i Rom den 7—9 oktober 1968.

17. Vid det femte nordiska vattenvårdsmötet i Helsingfors den 15—16 oktober 1968 representerades rådet av medlemmen i socialpolitiska utskottet Tyyne Leivo-Larsson och utskottets sekreterare Birgitta Malmros.

18. I den av FN:s Europakommission under hösten 1968 i Wien anordnade konferensen om trafikregler företrädde rådet av kontorschef P. Eefsen och kanslirådet Bertil Voss. Om konferensen har Eefsen den 14 november 1968 rapporterat följande:

»Fra Danmark, Norge, Sverige og Finland havde man inden konferencen fremsendt enslydende bemærkninger og forslag til det arbejdsmateriale, der lå til grund for arbejdet på konferencen. Disse bemærkninger, og forslag var i det væsentlige fremgået af svenske forarbejder, og det må fastslås, at man fra svensk side har lagt et meget stort arbejde i såvel forberedelsen som deltagelsen i konferencen.

På selve konferencen skiftedes de respektive landes delegationer til at fremføre de skandinaviske synspunkter og det vides, at den effektive skandinaviske samvirken har vakt respekt og beundring hos andre delegationer.

De skandinaviske synspunkter og ændringsforslag til konventionsudkastet blev praktisk taget tiltrådt 100 % af konferencen.

Samtidig er udarbejdet en særlig konvention om færdselssignaler. For denne konvention gælder de samme som med hensyn til trafikreglerne, omend de skandinaviske synspunkter ikke i helt samme grad kunnet trænge igennem.»

19. Från och med den 1 januari 1964 har Norden blivit ett gemensamt nordiskt ansvarsområde såvitt angår den obligatoriska trafikförsäkringen för icke nordiska motorfordon. Denna åtgärd har inneburit en lättnad för såväl myndigheter som resenärerna.

I en skrivelse den 14 april 1964 till regeringarna (*se Nordiska rådet 1965, s. 1974*) har presidiet hemställt om lättnader för den internordiska motorfordonstrafiken i ytterligare två avseenden. Enligt presidiets mening borde de nordiska länderna bilda ett gemensamt nordiskt område även vad beträffar temporär tull- och skattefrihet för icke nordiska motorfordon. Vidare borde frågan om avskaffande av internationella försäkringshandlingar för motorfordon aktualiseras.

Nämnda skrivelse har besvarats av norska samferdseldepartementet den 12 december 1964 (*se Nordiska rådet 1965, s. 1976*). Svenska regeringen har

den 30 december 1964 meddelat att presidiet framställning överlämnats till generaltulldirektören för att genom dennes förmedling upptagas till behandling i Nordiska tulladministrativa radet. Vad gäller frågan om avskaffande av internationella försäkringshandlingar för motorfordon har danska justitieministeriet i skrivelse den 7 februari 1967 till Samferdseldepartementet i Norge, justitiedepartementet i Sverige och socialministeriet i Finland framhållit, att enligt ministeriets uppfattning den mellan de nordiska länderna existerande ordningen bör utvidgas i första hand till Tyskland, varför ministeriet frågar om man från de andra nordiska länderna är beredda att medverka till att dylika bilaterala avtal ingås.

Nämnda departement/ministerier har sedermera förklarat sig villiga att deltaga i ett möte där såväl de nordiska trafikförsäkringsföreningarna som berörda departement/ministerier är representerade. Justitieministeriet i Danmark har anmodat Dansk forening for international motorkøretøjforsikring att som underlag för ett dylikt möte efter förhandling med föreningarna i de övriga länderna utarbeta förslag till hur den föreslagna ordningen rent praktiskt kan genomföras.

Justitieministeriet i Danmark har härfter i skrivelse den 15 mars 1968, som överlämnats till presidiet med skrivelse från Handelsministeriet den 25 mars 1968, meddelat att ministeriet nu avser att inbjuda till ovannämnda möte med representanter för nordiska trafikförsäkringsföreningarna och berörda departement/ministerier, under förutsättning att det icke vore lämpligare att i första hand anordna ett möte med enbart representanter för departement/ministerier (*se Tillägg 5*).

20. I skrivelse den 15 mars 1968 till olika nordiska undervisningsmyndigheter har presidiet hemställt att skolmyndigheterna i de nordiska länderna måtte upptaga överläggningar om att införa automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för de skolbetyg som ges i de olika nordiska länderna (*se s. 1397*). Svar med varierande innehåll har därefter tillställts presidiet (*se s. 1398—1400*). Presidiet beslöt, sedan ett medlemsförslag i ämnet väckts (*se A 211 k*), meddela Nordiska undervisningsmötet den 19—20 juli 1968 att frågan kommit i ett nytt läge genom medlemsinitiativet (*se s. 1400*).

21. I skrivelse den 25 juni 1968 till de nordiska regeringarna har presidiet på förslag av socialpolitiska utskottet hemställt att regeringarna måtte medverka till att ensartade regler om transport av döda införes i de nordiska länderna (*se Tillägg 6*).

22. I skrivelse den 7 juni 1968 hade trafikutskottet redovisat sina synpunkter på de frågor som anknyter till byggandet av en fast förbindelse mellan Köpenhamn och Malmö och anläggande av en storflygplats i Öresundsområdet. Under hänvisning till det av danska folketinget särskilt tillsatta utskottet för att studera lufthamnsfrågorna erinrade utskottet om att även nordiska, särskilt svenska intressen i hög grad berördes av denna sak, varför samråd med folketingsgruppen borde komma till stånd innan denna

tog slutlig ställning i saken. Önskvärt ansågs vara att man i Finland och Norge närmare övervägde de intressen dessa länder kunde ha i fråga om lufthamnen i Öresund. Utskottet underströk betydelsen av snabba beslut beträffande spörsmålen. Presidiet har med skrivelse den 26 juni 1968 överlämnat trafikutskottets framställning till regeringarna (*se s. 1260*).

23. I skrivelse den 18 oktober 1968 till nordiska regeringarna har rådet på förslag av socialpolitiska utskottet hemställt att regeringarna måtte undersöka möjligheterna för att vidga Nordisk metodikkommittés arbete till att omfatta även frågan om en ensartad nordisk livsmedelslagstiftning och gemensam medicinsk livsmedelskontroll samt för att låta tillsätta en särskild arbetsgrupp inom kommittén för arbetet med harmoniseringsfrågorna (*se s. 1890*).

24. På förslag av socialpolitiska utskottet har presidiet i skrivelse den 17 januari 1969 till regeringarna i de nordiska länderna hemställt till regeringarna att vidtaga åtgärder för att få till stånd en sammordisk utbildning för ortopediska handskomakare och protestekniker (*se s. 1110*).

25. På föranledande av Nordiska samerådet har presidiet den 17 januari 1969 hos regeringarna i Finland, Norge och Sverige hemställt att de ville överenskomma om en höjning av det till Nordiska samerådet utgående bidraget till 8 000 sv. kronor (*Tillägg 7*).

26. Presidiet hemställde i skrivelse den 31 mars 1967 till Nordiska kommittén för byggnadsbestämmelser att ta upp frågan om gemensamma nordiska regler för byggande av ålderdomshem. I skrivelse den 20 juli 1968 har kommittén meddelat att den bedömt tidpunkten ej vara lämplig att nu taga upp ett konkret nordiskt samarbete för att åstadkomma gemensamma nordiska riktlinjer på området (*se Tillägg 8*).

27. I frågan om etiska regler för läkarspecialistkompetens (*se Nordiska rådet 1968 s. 2132*) har inkommit ett svar från Norges socialdepartement av den 18 oktober 1968. I svaret anger de olika länderna skälen för sin negativa inställning till saken (*se s. 2040*).

X. Inkomna skrivelser

1. På bordet vilar alljämt för fortsatt utredning bl. a. följande under tidigare verksamhetsår till presidiet inkomna framställningar:

a. skrivelse den 9 december 1964 från Finlands barnträdgårdsläraryrkesförening om utbildning och forskning inom kindergartenväsendet (*se Nordiska rådet 1965, s. 1958*);

b. skrivelse den 10 maj 1965 från Nordiska Jægeres Samvirkes arbejdsudvalg om förhinderande av viss vattenreglering (*se Nordisk Råd 1966, s. 1756*);

c. skrivelse den 16 maj 1966 från Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskap i Danmark om nedsättning av biljettpiserna vid internordiska flygresor för studenter och elever (*se Nordiska rådet 1967, s. 2179*);

d. skrivelse den 23 maj 1967 från Den nordiske ungdomsledarkonferens om storbyproblemer om information om ungdomsforskning (se *Nordiska rådet 1968, s. 2136*);

e. skrivelse den 10 juli 1967 från Nordiska kommittén för konsumentfrågor om revision av köplagstiftningen (se *Nordiska rådet 1968, s. 2136*);

f. skrivelse den 26 juli 1967 från Lyngby-Taarbæk Kommune, Kongens Lyngby, om reserabatter inom Norden (se *Nordiska rådet 1968, s. 2136*);

g. skrivelse den 21 oktober 1967 från Den nordiska kursen »Den missanpassade ungdomen och samhället» om ungdomsvårdsfrågor (se *Nordiska rådet 1968, s. 2137*);

h. skrivelse den 13 december 1967 från Nordisk Sportfiskerunionens arbetsudvalg om laxfiske på internationell vatten (se *Nordiska rådet 1968, s. 2137—38*);

i. skrivelse den 9 december 1967 från Norska Föreningen Nordens kurs »Byplanläggning i socialt perspektiv» om bebyggelseproblem (se *Nordiska rådet 1968, s. 2138*);

j. skrivelse den 30 januari 1968 från de nordiska akademikerorganisationerna om forskning (se *Nordiska rådet 1968, s. 2138*);

k. skrivelse den 8 februari 1968 från Norsk Samband for De Forente Nasjoner om samarbete beträffande vissa läroböcker om u-landsfrågor (se *Nordiska rådet 1968, s. 2138*).

2. I anledning av en skrivelse den 24 juli 1963 från A/S Rustfri Staal-montage om likformiga regler för godkännande av tryckkärl och en skrivelse den 16 januari 1965 från Ingenjörfirma Erik Berthelsen om kontroll av värmepannor har presidiet den 17 januari 1969 på förslag av ekonomiska utskottet beslutat översända en skrivelse i saken till följande myndigheter: (Danmark): handelsministeriet, (Finland): statens tekniska forskningsanstalt, (Norge): Direktoratet for arbeidstilsynet, (Sverige): statens provningsanstalt, Ångpanneföreningen, arbetskyddsstyrelsen. Saken är därmed slutbehandlad av presidiet (se s. 2242).

3. En skrivelse den 15 september 1966 från Magnus Hedberg om utformningen av vissa bilkartor i Norden har rådets presidium den 28 februari 1969 funnit icke föranleda någon presidiets ytterligare åtgärd, sedan framställningens väsentligaste önskemål blivit tillgodosedda.

4. En skrivelse den 27 januari 1967 från Dalarnas socialdemokratiska ungdomsdistrikt om en nordisk ungdomsstiftelse har presidiet den 28 februari 1969 avskrivit från vidare handläggning under hänvisning till pågående arbete med skapandet av ett ungdomens Nordiska råd.

5. En skrivelse den 16 mars 1967 från Föreningen af Ortopædiske håndskomagere om inrättande av en fackskola för tillverkning av ortopediska skodon beslöt presidiet den 23 april 1968 avskriva från vidare handläggning sedan ett medlemsförslag i ämnet väckts (sak A 201). Se vidare avd. IX, punkt 24).

6. En skrivelse den 20 mars 1967 från Förbundet Nordens socialdemokratiska ungdom om åtgärder för en mera likartad trafikundervisning i grundskolan i Norden har av presidiet den 23 april 1968 avskrivits från vidare handläggning, sedan medlemsförslag i ämnet väckts i rådet (*sak A 200*).

7. Nordiska Radiofabrikanters Forbund (nu Nordiske Elektronikfabrikanters Forbund/Elektronikfabrikantforeningen) har i en skrivelse den 11 maj 1967 hemställt om åtgärder beträffande mättningsmetoder av strålning från radio- och TV-mottagare, om enhetliga principer för färg-TV samt om likartade metoder för radiostereofoni. I två nya framställningar av 5 och 6 september 1968 har Nordiske Elektronikfabrikanters Forbund i mera utförlig form tagit upp frågan om olika system för stereo- och rundradio samt om störande strålning. Presidiet beslöt den 17 januari 1969 avskriva samtliga framställningar från vidare handläggning, sedan medlemsförslag väckts dels om införande av färg-TV (*sak A 170*), dels om stereofoniska radioutsändningar (*sak A 225*). I skrivelse den 6 februari 1969 till presidiet har förbundet uttalat att frågan om mätning av strålningen från radio- och TV-apparater ännu icke behandlats av rådet.

8. Statens forskningsanstalt för lantbruksmaskiner, Helsingfors, har i skrivelse den 4 juli 1967 gjort en framställning om stöd för ökat samarbete på provnings- och kontrollverksamhetens område. I anledning av skrivelsen har Nordiska rådets presidium på förslag av ekonomiska utskottet överlämnat skrivelsen till regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige med hemställan att regeringarna måtte pröva de i skrivelsen framförda förslagen i samband med sitt arbete med vissa rådets rekommendationer (*se s. 2033*).

9. Nordens akademiska idrottsförbund har i skrivelse den 4 augusti 1967 upptagit frågan om en undersökning av studenters motionsvanor. Då förbundet trots anmodan icke närmare preciserat sina önskemål, beslöt presidiet den 17 januari 1969 avskriva framställningen från vidare handläggning.

10. Nordiska förbundet psykisk utvecklingshämning (NFPU) har i en skrivelse den 10 augusti 1967 gjort en framställning om ändrad nomenklatur beträffande psykiskt utvecklingshämmande. På föranledande av socialpolitiska utskottet har presidiet den 17 januari 1969 beslutat lägga skrivelsen till handlingarna utan att förelaga vidare åtgärd.

11. Svenska privatskolors riksförbund har i skrivelse den 10 november 1967 riktat en förfrågan till rådet om dess inställning till den fortsatta förekomsten av privatskolor. Presidiet har den 23 april 1968 beslutat avskriva framställningen från vidare handläggning, sedan i rådet väckts ett medlemsförslag om gemensamma riktlinjer för det enskilda skolväsendets utveckling i Norden (*sak A 202*).

12. Universitetslektorer vid nordiska universitet har i skrivelse den 25 november 1967 upptagit spörsmål om den statliga pensionsrätten. På förslag av socialpolitiska utskottet har presidiet den 17 januari 1969 beslutat av-

skriva framställningen från vidare handläggning under hänvisning till ett i rådet väckt medlemsförslag om samarbete rörande de nordiska språklektorerna (*sak A 199*).

13. Scandinavian Forum har i en skrivelse den 30 november 1967 upptagit frågan om transport över gränserna av döda som avlidit i annat nordiskt land än hemlandet. Nordiska rådets presidium har i skrivelse till regeringarna i de nordiska länderna hemställt om att vidtaga åtgärder för införande av enhetliga nordiska bestämmelser för dylik transport mellan länderna (*se ovan under IX p. 2*).

14. Från Nordiska ungdomskonferensen för naturvård och fältbiologi har överlämnats en framställning, dagtecknad 1 januari 1968, vari konferensen hemställer att Nordiska rådet måtte verka för att nya stora naturreservat avsålls utan hänsyn till nationsgränserna. Rådets presidium beslöt vid möte den 31 januari 1969 att överlämna skrivelsen till de nordiska ländernas regeringar för att tagas i beaktande vid arbetet med rådets rekommendation nr 4/1968 angående en naturpark för de stora rovdjurens bevarande (*se s. 2144*).

15. Fran Fredskämparna i Finland ry har inkommit en den 1 februari 1968 dagtecknad skrivelse, i vilken sammanslutningen uttrycker förhoppning om att de nordiska regeringarna påbörjar förhandlingar om ett fördrag med syfte att få slut på flygningar inom nordiskt luftområde och flygplan beväpnade med kärnvapen. Nordiska rådets presidium har den 28 februari 1969 beslutat att lägga skrivelsen till handlingarna.

16. Sjuksköterskan Helvi Holappa har i skrivelse den 5 februari 1968 upptagit frågan om tillgodoräknande av tjänsteår i annat nordiskt land. Skrivelsen har besvarats genom att Holappa erhållit önskade upplysningar i brev av 11 oktober 1969. Härmed kan saken anses slutbehandlad för presidiet del.

17. Den nordiska campingorganisationerna har i skrivelse till Nordiska rådet den 19 februari 1968 framställt önskemål om att förvarningsskylltar på motorvägar om campingplatser skall uppsättas på motorvägar och huvudlandsvägar. Skrivelsen har hänvisats till trafikutskottet.

18. Skandinaviska transportarbetarefederationen har överlämnat ett av federationen den 22—23 april 1968 antaget uttalande, vari hemställes om tillsättande av en utredning om bensinhandeln och vissa trafikfrågor i de nordiska länderna. Skrivelsen har hänvisats till trafikutskottet.

19. Nordiska centerungdomens förbund har vid en säkerhetspolitisk konferens 26—27 april 1968 uttalat sig om vissa säkerhetspolitiska frågor samt om freds- och konfliktforskning. Skrivelsen, som överlämnats till Nordiska rådet, har av presidiet behandlats vid dess möte 17 januari 1969. Under hänvisning till rådets rekommendation nr 9/1966 angående freds- och konfliktforskning har presidiet funnit framställningen besvarad och avskrivit saken från vidare handläggning.

20. Nordiska kommittén för konsumentfrågor har i skrivelse den 6 maj 1968 överlämnat ett den 26 april 1968 av kommittén antaget uttalande om gemensamma varuundersökningar, särskilt bilprovningar. Skrivelsen handlägges av ekonomiska utskottet.

21. Nordiska studentjuristrådet har i en skrivelse den 16 maj 1968 upptagit frågan om reformering av de juridiska studierna i Norden. Framställningen har hänvisats till kulturutskottet.

22. Nordiska arbetsledareunionen har i en skrivelse den 16 maj 1968 upptagit frågor om arbetsledarnas ställning vid tjänstgöring i Norden. Skrivelsen behandlas i socialpolitiska utskottet.

23. Från Norrlands fiskeritjänstemän har inkommit en den 27 maj 1968 dagtecknad skrivelse angående gemensam nordisk skylt för fiskekortsförsäljare. Skrivelsen är under behandling i rådets trafikutskott.

24. Nordiske Kvinnesaksforeningers Samorganisasjon har den 14 juni 1968 antagit ett uttalande om att göra försörjningsbegreppet i Norden mera enhetligt. Uttalandet har överlämnats till rådet och behandlas där av socialpolitiska utskottet.

25. Lektor Dr. phil. Ulrik Røen har inkommit med en den 17 juni 1968 dagtecknad skrivelse angående jämställdhet mellan sökande till akademiska tjänster, vilken skrivelse hänvisats till kulturutskottet.

26. Nordens Husmoderförbund har i ett uttalande av den 19 juni 1968 hemställt om en intensifierad forskning till förhindrande av den fortgående miljöförstörelsen. Framställningen har på förslag av socialpolitiska utskottet avskrivits av presidiet den 28 februari 1969 under hänvisning till utskottets förslag till rekommendation i fråga om samarbete beträffande föreningsfrågorna (*sak A 164*).

27. Förbundet Nordens socialdemokratiska Ungdom har i skrivelse till rådet av den 6 juli 1968 hemställt om en lösning av problemet på de isländska organisationernas höga resekostnader vid deltagande i nordiska sammankomster. Förevarande problem upptogs vid mötet mellan Nordiska rådets presidium och de nordiska ländernas statsministrar på deras gemensamma möte i Oslo den 19–20 oktober 1968. Det uppdrogs därvid åt rådets sekretariat att närmare utreda denna fråga. Utredningsarbetet pågår.

28. Nordens godtemplares ungdomsförbund har den 14 juli 1968 antagit ett till Nordiska rådet och regeringarna i de nordiska länderna ställt uttalande, vari hemställes om lämpliga former för ekonomiskt stöd åt det internationella ungdomsarbetet. Presidiet har den 28 februari 1969 beslutat avskrivna framställningen från vidare handläggning, sedan ett medlemsförslag väckts om ökat stöd till nordiskt ungdomssamarbete och åstadkommandet av en nordisk ungdomsfond (*sak A 229*).

29. Tekniska högskolans sektion för lantmåteri har i skrivelse den 7 augusti 1968 upptagit frågan om nordisk examensgiltighet för lantmåteriexamen. Skrivelsen har hänvisats till socialpolitiska utskottet.

30. Deltagare i XI:e nordiska förskollärarkongressen i Uppsala antog den 10 augusti 1968 ett uttalande om ökat stöd åt samarbetet mellan nordiska barnträdgårdslärare och åt forskning rörande förskoleålderns problem. Uttalandet har överlämnats till Nordiska rådet genom skrivelse den 10 september 1968 och behandlas i socialpolitiska utskottet.

31. I en den 7 september 1968 dagtecknad skrivelse har Nordisk VVS-Forbund hemställt om att ett nordiskt arbetsutskott skulle tillsättas med uppgift att få SI-systemet godtaget snarast möjligt. På förslag av ekonomiska utskottet har presidiet den 17 januari 1969 beslutat överlämna skrivelsen till de nordiska ländernas regeringar för att tagas i beaktande vid deras arbete med rådets rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering (*se s. 2243*).

32. Apotekare Sven E. Lindblad har i en skrivelse den 18 september 1968 föreslagit upprättandet av ett nordiskt kulturarkiv. Saken har hänvisats till kulturutskottet.

33. I en skrivelse den 12 oktober 1968 har nordiska försäkringskassanställda genom Nordisk funktionärssammanslutning framställt önskemål om sina möjligheter att arbeta i annat nordiskt land än det egna m. fl. frågor. Socialpolitiska utskottet behandlar skrivelsen.

34. Professor John Hertz har i skrivelse den 1 november 1968 hemställt om åtgärder för upprättande av en index över de medicinska disciplinerna. Skrivelsen har hänvisats till kulturutskottet.

35. Nordiska lektorer vid universitetet i Norden har i ett uttalande från ett möte den 22—24 november 1968, som överlämnats till rådet med skrivelse den 11 december 1968, framlagt synpunkter på lektorernas ekonomiska ställning. Skrivelsen har hänvisats till kulturutskottet.

36. Lots- och fyrmannaförbundet i Finland har i skrivelse den 5 december 1968 begärt att Nordiska rådet skulle upptaga frågan om rätt för lots att tillgodoräkna tjänstgöring på annat nordiskt handelsfartyg än det egna landets handelsfartyg. Skrivelsen har hänvisats till socialpolitiska utskottet.

37. Nordiska sportfiskareunionen har i ett uttalande, vilket den 7 januari 1969 överlämnats till Nordiska rådet, hemställt om ekonomiskt stöd för pågående undersökningar om sportfiskets värde som rekreation. Socialpolitiska utskottet handlägger frågan.

38. Nordiska elektronikfabrikanters förbund har i skrivelse den 6 februari 1969 återkommit till frågan om enhetliga metoder för mätning av störande strålning från radio- och TV-mottagare. Skrivelsen har hänvisats till trafikutskottet.

XI. Delegationerna och parlamenten

1. Danmarks delegation avgav den 4 oktober 1968 berättelse till folketinget om rådets femtonde session 1967 och sextonde session 1968.

Det av folketinget tillsatta utskottet för behandling av berättelsen avgav

sitt betänkande den 31 oktober 1968. Folketinget beslöt den 7 november 1968 att lägga berättelsen till handlingarna.

2. Norges delegation avgav den 4 april 1968 rapport rörande rådets sextonde session (dokument nr 10/1967—68) över vilken utenriks- och konstitutionskommittén avgav innstilling (Innst. S.nr. 203/1967—68). Stortinget beslöt den 5 juni 1968 att lägga rapporten till handlingarna.

3. En redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation för årets sextonde session överlämnades av Kungl. Maj:t till riksdagen med skrivelse (nr 78) den 5 april 1968.

I anledning av skrivelsen väcktes i första och andra kammaren motioner om nordiskt sameinstitut (I: 941), om samarbete om skogstekniskt utvecklingsarbete (I: 944), om åtgärder mot oljeförorening i havet (II: 1199), om nordiskt ekonomiskt samarbete (I: 943 och II: 1200), om samordning av jakt- och fridlysningsbestämmelserna i de olika nordiska länderna (I: 942 och II: 1201), om möjligheterna att öka oljetransiteringen över Muruvikhamnen (II: 1228), om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare (II: 1229) samt om nordiskt samarbete beträffande den högre fiskeriutbildningen (II: 1230).

Kungl. Maj:t skrivelse och redogörelsen samt i anslutning därtill väckta motioner har i olika delar behandlats av utrikesutskottet (utlåtande nr 7), statsutskottet (utlåtande nr 166), bevillningsutskottet (betänkande nr 58), jordbruksutskottet (utlåtande nr 47), första lagutskottet (utlåtande nr 46), andra lagutskottet (utlåtande nr 62) och tredje lagutskottet (utlåtande nr 65).

Riksdagsbehandlingen ägde rum vad gällde utrikesutskottets uttalande den 21 maj 1968 och i övrigt den 27 november 1968.

Motionen om ett nordiskt sameinstitut gick ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville understryka angelägenheten av att planerna på inrättandet av ett nordiskt sameinstitut på allt sätt stödes. Motionen om högre fiskeriutbildning avsåg att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte understryka angelägenheten av att frågan om ett nordiskt samarbete beträffande den högre fiskeriutbildningen snarast tas upp till övervägande på nordisk bas.

Statsutskottet konstaterade att inrättande av ett nordiskt sameinstitut skulle innebära en värdefull förbättring av möjligheterna till samordning och gemensam planering inom den nordiska sameforskningen. Åtskilliga spörsmålet återstår emellertid att utreda. Med hänsyn till att Norge är koordinerande land beträffande denna fråga ansåg statsutskottet att erforderligt utredningsmaterial borde frambringas från norsk sida. Statsutskottet avstyrkte motionen och riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Vad den högre fiskeriutbildningen beträffar fann statsutskottet det sannolikt att ett utvidgat nordiskt samarbete på detta område skulle visa sig värdefullt. Då den norska utredningen om det nationella behovet av utbygg-

nad av ifrågavarande utbildning numera avslutats, torde man kunna vänta att Norge som koordinerande land skulle ta initiativ på nordiskt plan. Statsutskottet avstyrkte motionen och riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Motionen om skogstekniskt utvecklingsarbete syftar till att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte understryka vikten av att det planerade statliga stödet till skogstekniskt utvecklingsarbete ej reducerades vid en eventuell anslagsteknisk sammankoppling med övrig skoglig forskning. Jordbruksutskottet noterade att de i motionen uttalade farhågorna för att det skogstekniska utvecklingsarbetet icke kommer att få det stöd som avses med rådets rekommendation i ärendet icke behöver ge anledning till något särskilt uttalande. Utskottet avstyrkte därför motionen. Riksdagen beslöt i enlighet med detta förslag.

I motionen om om enhetliga jakt- och fridlysningstider yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville framhålla angelägenheten av att Kungl. Maj:t på allt sätt medverkar till att de i Nordiska rådets rekommendationer om samordning av jakt- och fridlysningstider i Norden framförda önskemålen så snart som möjligt tillgodoses. Tredje lagutskottet ansåg det angeläget att de åtgärder i vilivårdande syfte som förordas i Nordiska rådets rekommendationer nr 1—4/1968 och som åberopas i motionen genomföres. Motionärernas synpunkter om att de svenska bestämmelserna bör överses för att komma i samförstånd med grannländerna liksom önskemålet om att i norra delen av Skandinavien få till stånd ett stort område som naturpark för de stora rovdjuren syntes utskottet värda beaktanden. Utskottet anslöt sig därför till dessa tankar. På utskottets förslag beslöt riksdagen att som sin mening giva till kända vad utskottet anfört, vilket skedde med riksdagens skrivelse (nr 350) den 13 december 1968.

Motionen om åtgärder mot förorening i havet går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att frågan om upprättande av en särskild internationell domstol för beivrande av överträdelse av förbud mot oljeutsläpp undersökes. Tredje lagutskottet konstaterade att inrättandet av en internationell domstol för beivrande av överträdelse av förbud enligt oljeskadekonventionen skulle kunna leda till att bevis och utredningssvårigheterna bleve så stora, att ytterst få fall skulle komma att dragas för domstolen. Med hänsyn härtill och då frågan i anledning av Nordiska rådets rekommendation skulle bli föremål för övervägande hos Kungl. Maj:t fann utskottet att någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen inte var påkallad. Tredje lagutskottet avstyrkte motionen och riksdagen beslöt i enlighet härmed.

I motionen om nordisk arbetsmarknad för lärare hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville uttala sig för införande av nordisk arbetsmarknad för lärare. Statsutskottet konstaterade förståelse för de synpunkter som låg bakom önskemålen om en nordisk samverkan även på ifrågavarande område men var också medvetet om de praktiska problem som frågan inrym-

de och hänvisade därvid till de krav på kunskaper i svenska språket och förståelse för svensk kulturtradition som måste gälla för lärare. Detta förhållande innebär att det är svårare att få till stånd en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare än för exempelvis läkare och tandläkare. Utskottet hänvisade vidare till den behandling som frågan haft inom Nordiska kulturkommissionen vars resolution för närvarande var under behandling hos vederbörande myndigheter i de nordiska länderna. Statsutskottet yrkade avslag på motionen och riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Motionen om Muruvikhamnen syftade till att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om dels en undersökning avseende möjligheterna att öka oljetransiteringen över Muruvikhamnen, dels initiativ från svensk sida till överläggningar med Norge om ändring av 1956 års avtal, så att transitering av torrgods blir tillåtet under svåra isvintrar. Statsutskottet hänvisade till att regeringarna i Sverige och Norge av rådet redan rekommenderats att medverka till att diskussioner inleds rörande möjligheterna att utvidga transittrafiken över Trondheimsleden och att träffa avtal om Muruvikanläggningens utnyttjande som reservhamn för transittrafiken av torrgods. Med hänvisning härtill avstyrkte statsutskottet motionen. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Motionerna om nordiskt ekonomiskt samarbete syftade till att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte understryka angelägenheten av att de konkreta förslag till ett vidgat ekonomiskt samarbete inom en rad centrala områden, representanter för de nordiska regeringarna enat sig om, måtte utarbetas och framläggas i så god tid att de kunde diskuteras vid rådets session i mars 1969. Utrikesutskottet (ullåtande nr 7) uttalade sin tillfredsställelse över regeringarnas enighet om utarbetande av konkreta förslag till ett vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete och en förhoppning om att förslagen skulle kunna framläggas före 1969 års session. På utskottets förslag beslöt riksdagen att såsom sin mening giva tillkänna vad utskottet anfört, vilket skedde med riksdagens skrivelse (nr 78) den 15 april 1968.

Stockholm den 28 februari 1969

Sigurður Bjarnasson

Leif Cassel

Jens Otto Krag

Eino Sirén

Svenn Stray

*TILLÄGG 1***Skrivelse från Nordiska rådets presidium till Ritzaus byrå, Finska notisbyrån,
Norsk telegrambyrå och Tidningarnas telegrambyrå**

Inom Nordiska rådet väcktes år 1965 ett förslag om inrättande av ett nordiskt centrum för artikeltjänst till nordisk press. Ett sådant centrum skulle enligt förslagsställarnas uppfattning kunna förse de nordiska dagstidningarna med artiklar om kulturella, sociala och politiska förhållanden i de nordiska länderna av icke nyhetsbetonat slag. Ärendet hänsköts till rådets kulturutskott, där det blev föremål för en omfattande remissbehandling. I samband med denna genomfördes vid Danmarks Journalisthøjskole i Århus en utredning rörande det nordiska stoffet i ett antal danska, norska och svenska dagstidningar under två 14-dagsperioder. Utredningen färdigställdes under loppet av år 1967 och publicerades i Nordiska rådets utredningsserie (NU 1967: 6). En motsvarande undersökning rörande den finländska pressen har påbörjats vid universitetet i Tammerfors.

Remissmaterialet samt nyssnämnda utredning gav vid handen, att artikelstoffet med nordiskt innehåll ofta var blygsamt och i vissa fall beroende av tillfälliga omständigheter. Nyhetsmaterialet visade sig vara starkare företrätt i de nordiska tidningarna än översiktsartiklarna om förhållandena i de berörda länderna. Kulturutskottet fann emellertid, att den i det ursprungliga förslaget avsedda centralen för nordisk artikeltjänst knappast skulle medföra någon avsevärd förbättring av situationen. Däremot framgick vid ärendets handläggning i utskottet, att nyhetsbyråerna i de nordiska länderna under de senaste åren uppbyggt ett intimt samarbete. Mot bakgrunden härav föreslog kulturutskottet, att Nordiska rådet måtte anmoda rådets presidium att uppmärksamma nyhetsbyråerna i de nordiska länderna på angelägenheten av att utnyttja alla förefintliga möjligheter till att vid sidan av den ordinarie nyhetsförmedlingen i ökad omfattning förmedla även icke nyhetsbetonat nordiskt artikel- och bakgrundsmaterial till tidningspressen i de nordiska länderna. Nordiska rådet biföll vid plenarmöte i Oslo den 19 februari 1968 kulturutskottets förslag.

Härmed får Nordiska rådets presidium i överensstämmelse med rådets beslut uppmärksamma byrån på angelägenheten av att utnyttja alla förefintliga möjligheter till att vid sidan av den ordinarie nyhetsförmedlingen i

ökad omfattning förmedla även icke nyhetsbetonat nordiskt artikel- och bakgrundsmaterial till tidningspressen.

Handlingarna i saken bifogas (*här ej tryckta*).

Oslo den 19 mars 1968

För Nordiska rådets presidium

Svenn Stray

TILLÄGG 2

Protokoll, fört vid möte mellan de nordiska ländernas statsministrar och Nordiska rådets presidium i Oslo den 19—20 oktober 1968

Närvarande

För regeringarna:

Statsminister Hilmar Baunsgaard, Danmark,
Statsminister Mauno Koivisto, Finland,
Statsminister Bjarni Benediktsson, Island,
Statsminister Per Borten, Norge,
Statsminister Tage Erlander, Sverige,
Økonomiminister og minister for nordiske anliggender samt europæiske
markedsanliggender P. Nyboe Andersen, Danmark,
Statsrådet Herman Kling, Sverige.

Nordiska rådets presidium:

Stortingsrepresentant Svenn Stray, Norge,
Flv. statsminister, folketingsmand Jens Otto Krag, Danmark,
Riksdagsman Eino Sirén, Finland,
Alltingspræsident Sigurður Bjarnason, Island,
Andre vice talman Leif Cassel, Sverige.

För Nordiska rådets sekretariat:

Generalsekretær Frantz Wendt, Danmark,
Fuldmægtig Ole Perch Nielsen, Danmark,
Vice häradshövding Eiler Hultin Finland,
Kontorchef Friðjón Sigurðsson, Island,
Byrásjef Einar Løchen, Norge,
Sekretær Jan G. Jølle, Norge,
Hovrättsrådet Gustaf Petré, Sverige,
Byrådirektör Sven Holmstedt, Sverige,
Byrådirektör Pär Kettis, Sverige,
Hovrättsassessor Hans Danielius, Nordiska organisationskommittén.

Av regeringarnas ämbetsmän:

Departementschef Otto Müller, Danmark,
Departementschef Eigil Jørgensen, Danmark,

Udenrigsråd Jens Christensen, Danmark,
Konsulent Axel Gormsen, Danmark,
Generaldirektör Erik Törnqvist, Finland,
Byråchef Bror Wahlroos, Finland,
Sekreterare Seppo Olavi Lindblom, Finland,
Informationschef Jukka Rusi, Finland,
Byråsekreterare Ulf-Erik Slotte, Finland,
Afdelingschef Guðmundur Benediktsson, Island,
Statssekretær Emil Vindsetmo, Norge,
Byråsjef Gudmund Saxrud, Norge,
Statssekreterare Ove Rainer, Sverige,
Departementssekreterare Leif Leifland, Sverige.

Förhandlingarna leddes enligt mötets beslut av statsminister Per Borten. Vid mötet följdes nedanstående av deltagarna godkända dagordning:

1. Tidsplan för handläggningen av frågan om nordiskt ekonomiskt samarbete och Nordiska rådets medverkan däri
2. Interimsrapport om arbetet i Nordiska organisationskommittén
3. Koordinering av utredningarna beträffande forskningssamarbetets organisation
4. Den fortsatta behandlingen av Öresundsproblemen
5. Spörsmålet om Färöarnas och Ålands representation i Nordiska rådet
6. Andra huvudfrågor vid Nordiska rådets 17:e session i Stockholm som börjar den 1 mars 1969
7. Ordning för utjämning länderna emellan av reseutgifter
8. Övrigt.

Till dagordningens olika punkter hade Nordiska rådets sekretariat utarbetat promemorior, som bifogas protokollet (*Bilagor 1—8, här ej tryckta*).

§ 1

Mötesdeltagarna enades om följande tidsplan för den fortsatta behandlingen av frågan om ett vidgat ekonomiskt samarbete mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Senast den 1 januari 1969 väntas det ämbetsmannautskott, som tillsatts i enlighet med det av de fyra nämnda ländernas statsministrar den 23 april 1968 fattade beslutet, avgiva sin preliminära rapport, såsom angivits i det mandat, som lämnats utskottet.

Senast den 15 januari 1969 skall denna rapport överlämnas till Nordiska rådets presidium och till rådets ekonomiska utskott för kännedom.

Omkring den 1 februari 1969 avhålls ett gemensamt möte mellan de nordiska ländernas statsministrar, rådets presidium och rådets ekonomiska utskott.

Den 1 mars 1969 sammanträder Nordiska rådet till sin sjuttonde session i Stockholm, vid vilken frågan om ett vidgat ekonomiskt samarbete mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige upptages på grundval av material, som tillhandahålles rådet av de fyra länderna regeringar.

Förevarande fråga förväntas utgöra huvudfrågan vid rådssessionen.

Mötet utgick från att trafik- och transportfrågor kommer att utgöra en betydelsefull del av de spörsmål, som kommer att behandlas inom ramen för frågan om det vidgade ekonomiska samarbetet. Hithörande frågor är redan anhängiga i Nordiska rådet genom medlemsförslaget om nordisk transportpolitik (*Sak A 2/t*) och ändringsförslaget om riklinjer för nordisk transportpolitik (*Sak A 2 ä/t*).

§ 2

I överensstämmelse med vad som beslutats enligt § 5 i protokollet för mötet i Reykjavik den 7—8 oktober 1967 mellan de nordiska ländernas statsministrar och Nordiska rådets presidium hade tillsatts en kommitté för utredning av vissa nordiska organisationsfrågor. Till dagens möte hade denna kommitté, som antagit benämningen Nordiska organisationskommittén, avgivit en interimrapport. Efter att ha tagit del av denna, beslöt mötet anmoda kommittén att fortsätta sitt arbete.

§ 3

Det anmäldes för mötet att tre olika utredningar för närvarande är sysselsatta med att utreda det nordiska forskningssamarbetets organisation, en arbetsgrupp tillsatt av Nordiska organisationskommittén, en arbetsgrupp som tillkallats inom ramen för den pågående utredningen rörande ett vidgat ekonomiskt samarbete och en utredningsman tillsatt av Nordiska kulturkommissionen.

Mötet fann att erforderlig koordination av de tre utredningarnas arbete kunde åstadkommas, om en gemensam överläggning kunde ordnas mellan de tre utredningarna vid lämplig tidpunkt.

§ 4

Sedan upplysningar utväxlats rörande det fortsatta arbetet med frågorna om en storflygplats i Öresundsregionen och en fast förbindelse över Öresund, fann mötet att Öresundsfrågorna kunde beräknas bli ett av huvudämnena vid den förestående sjuttonde rådssessionen.

§ 5

I överensstämmelse med vad som beslutats under § 10 i protokollet för det förenämnda Reykjavikmötet hade en kommitté tillsatts för att utreda de självstyrande områdenas representation i Nordiska rådet. Statsrådet Kling, som är ordförande för denna kommitté, lämnade en redogörelse för kommitténs arbete, vilket ännu ej avslutats.

§ 6

Efter diskussion av olika i Nordiska rådet förekommande saker fann mötet sannolikt att medlemsförslagen om enhetlig nordisk abortlagstiftning

(*Sak A 109/j*), om reklamsändningar i televisionen (*Sak A 169/k*), om gränskommunal samarbete (*Sak A 171/s*) och om likartad lagstiftning om transplantation (*Sak A 177/s*) kunde bli debattämnen av särskilt intresse under den förestående rådssessionen.

§ 7

Efter att ha tagit del av den inom rådets sekretariat utarbetade promemorian (*Bilaga 7*) om utjämning av utgifterna för resor till nordiska möten i offentlig regi, beslöt mötet uppdraga åt Nordiska rådets presidium att föranställa om en utredning av hur resutgifterna för deltagande i möten anordnade av Nordiska rådet och av de nordiska ländernas regeringar eller särskilda regeringsorgan skulle kunna på lämpligt sätt utjämnas mellan de nordiska länderna.

§ 8

Det upplystes, att rådets presidium beslutat anordna ett seminarium i december 1968 för att kartlägga olika tänkbara vägar att öka informationen om nordiskt samarbete. Mötet beslöt att vid ett senare tillfälle på grundval av material, som kunde framkomma vid seminariet och i andra sammanhang, närmare diskutera olika vägar för att sprida ökad information om betydelsen av nordiskt samarbete och om dess resultat.

§ 9

Mölesdeltagarna enades om att mötena mellan statsministrarna och presidiet framgent borde planeras såsom i princip endagsmöten.

§ 10

Mötet godkände en presskommuniké från mötet, vilken bifogas (*Bilaga 9*)¹.

Oslo den 20 oktober 1968

Gustaf Petré

Ovanstående protokoll godkännes:

Hilmar Baunsgaard

Sigurður Bjarnason

Bjarni Benediktsson

Leif Cassel

Per Borten

Jens Otto Krag

Tagc Erlander

Eino Sirén

Mauno Koivisto

Svenn Stray

¹ Se ovan s. 2281—2282.

TILLÄGG 3

**Protokoll, fört vid möte med Nordiska rådets presidium och de nordiska
ländernas statsministrar söndagen den 2 februari 1969 kl. 9.30
på Karlbergs slott**

*Närvarande**Regeringsrepresentanter:*

Statsminister Hilmar Baunsgaard
Statsminister Bjarni Benediktsson
Statsminister Tage Erlander
Statsminister Mauno Koivisto

Nordiska rådets presidium:

Storlingsrepresentant Svenn Stray
Fhv. statsminister Jens Otto Krag
Riksdagsman Eino Sirén
Ållingspresident Sigurður Bjarnason
Andre vice talman Leif Cassel

Rådets sekretariat:

Äldre justitiesekreterare Eiler Hultin
Kontorchef Friðjón Sigurðsson
Byråsjef Einar Løchen
Hövrättsrådet Gustaf Petrén samt
Avdelningsdirektör Pär Kettis
Byrådirektör Sven Holmstedt och
Informationssekreterare Anita Söderman

Ämbetsmän:

Departementschef Eigil Jørgensen
Udenrigsråd Kai Johansen
Avdelningschef Guðmundur Benediktsson och
Statssekreterare Ove Rainer

§ 1

Öppnade Stray mötet och hälsade de närvarande välkomna. Man enades om att följa denna dagordning:

1. Frågan om informationen om nordiskt samarbete
2. Planläggningen av Nordiska rådets sjuttonde session 1—6 mars 1969 i Stockholm (bl. a. generaldebattens uppläggning)
3. Nordiska rådets ställning i ett utvidgat nordiskt samarbete (utredningsarbetets uppläggning).
4. Övrigt

§ 2

Redovisades resultaten av den informationskonferens som Nordiska rådets presidium anordnat med deltagande av sakkunniga i Köpenhamn den

9—10 december 1968, sådana de sammanfattats i bifogade PM ang. nordiska informationsfrågor (*Bil. 1*)¹, vilka av presidiet överlämnats till statsministrarna före mötet. Tillika redogjordes för innehållet i ett tillägg till nämnda promemoria, avseende utlandsupplysningen (*Bil. 2*)¹.

Under den efterföljande diskussionen berördes i främsta rummet den mera kortsiktiga upplysningsverksamheten inom Norden. Det underströks emellertid även att den mera långsiktiga verksamheten behövde utredas, liksom också upplysningsarbetet i utlandet om nordiskt samarbete. Genom en utredning skulle bli möjligt att klarlägga målsättningen för ett nordiskt informationsarbete samt att föreslå lämplig organisation för dess genomförande. Prioritet borde ges åt dagens omedelbara behov av information mellan de nordiska länderna. Vidare betonades behovet av information om grannländerna som sådana i de olika länderna. Detta upplysningsarbete är visserligen en nationell uppgift, men det bör dock koordineras mellan länderna.

Mötet enades om följande: Statsministrarna och presidiet tillsätter en arbetsgrupp på 5 å 6 personer med uppgift att dels klarlägga målsättningen för upplysningsverksamheten om nordiskt samarbete, dess resultat och betydelse, såväl i den mån den är vänd mot Norden som i den mån den är riktad mot omvärlden, dels föreslå en ändamålsenlig organisation för uppgiftens lösande. Prioritet borde ges för frågor sammanhängande med det aktuella behovet av inomnordisk upplysning i nuvarande situation. Arbetsgruppen borde härvidlag nära samverka med Nordiska ämbetsmannakommittén.

Åt Nordiska rådets sekretariat uppdrogs att skyndsamt framkomma med namnförslag till statsministrarna och presidiet, så att utredningsarbetet omedelbart kunde komma i gång. Det förutsattes att rådets informationssekreterare skulle kunna fungera såsom sekreterare åt arbetsgruppen.

§ 3

Diskuterades uppläggningsen av debatterna under Nordiska rådets förestående sjuttonde session den 1—6 mars 1969. Enighet rådde om att man borde eftersträva att koncentrera den mera allmänna ekonomiska debatten till generaldebatten 1—2 mars, så att den efter utskottsbehandling följande plenardebatten kunde begränsas till sådana mera tekniska frågor, i vilka utskottsarbetet kunde ge anledning till debatt.

§ 4

Sedan det anmälts, att frågor rörande organisationen av det nordiska samarbetet behandlades såväl i Nordiska ämbetsmannakommittén (vad gäller det ekonomiska samarbetet) som i Nordiska organisationskommittén, befanns enighet föreligga om att utredningar av sådana samarbetsformer, som

¹ Här ej tryckt.

berör Nordiska rådets ställning, eller avser parlamentarisk medverkan i samarbetet, skall bedrivas i utredningsorgan, vari parlamentariker medverkar.

Vid protokollet:

Gustaf Petrén

TILLÄGG 4

Protokoll, fört vid möte mellan de nordiska ländernas statministrar, ministerrarna för ekonomiskt samarbete, andra regeringsrepresentanter samt medlemmar av Nordiska rådets presidium och Nordiska rådets förstärkta ekonomiska utskott den 1—2 februari 1969 på Karlbergs slott

Närvarande (se Tillägg 3)

1

Förklarade statsminister Erlander mötet öppnat.

§ 2

Diskuterades frågan om ett utvidgat nordiskt samarbete.

§ 3

Förklarade statsminister Erlander mötet avslutat.

Vid protokollet

Gustaf Petrén

Protokollet har justerats av mötet.

Tage Erlander

TILLÄGG 5

Skrivelse från justitsministeriet i Danmark till Samferdseldepartementet i Norge rörande en utvidgning av den mellan de nordiska länderna gällande försäkringsförordning om motorfordon

Under henvisning til tidligere brevveksling vedrørende udvidelse af den mellem de nordiske lande gældende forsikringsordning for motorkøretøjer, senest justitsministeriets skrivelse af 26. april 1967, skal man meddele, at Dansk Forening for International Motorkøretøjsforsikring har meddelt, at spørgsmålet har været drøftet mellem repræsentanter for de fire nordiske landes trafikforsikringsforeninger, og at man fra foreningernes side stadig

nærer store betænkeligheder ved at etablere garantiordninger med ikke-nordiske lande til afløsning af grønt-kort-systemet. Foreningerne er dog villige til at deltage i det foreslåede møde. Hvis man herefter skulle beslutte sig for en udvidelse af den nordiske forsikringsordning, vil dette kunne gennemføres på den måde, at der træffes en overenskomst mellem de fire nordiske trafikforsikringsforeninger og det pågældende ikke-nordiske lands bureau svarende til den gældende nordiske overenskomst. I forbindelse hermed må de nødvendige ministerielle bekendtgørelser udsendes i hvert af de nordiske lande.

Justitsministeriet har yderligere fået oplyst, at der nu er indgået en aftale mellem trafikforsikringsforeningerne i Vesttyskland og Schweiz om en gensidig garantiordning til afløsning af grønt-kort-systemet. Dette har imidlertid efter hvad der er oplyst for justitsministeriet ikke ændret de nordiske trafikforsikringsforeningers indstilling.

Justitsministeriet agter herefter, i overensstemmelse med hvad der tidligere er tilkendegivet, at indkalde til et møde, hvor såvel de nordiske trafikforsikringsforeninger som de pågældende ministerier er repræsenteret.

Såfremt man måtte anse det for mest formålstjenligt, at der forinden dette møde afholdes et møde mellem ministeriernes repræsentanter uden deltagelse fra forsikringsforeningerne, udbeder man sig underretning herom. Et sådant møde vil eventuelt kunne afholdes i april, hvorefter et møde med trafikforsikringsforeningerne eventuelt kan afholdes i maj.

Genpart af en overenskomst mellem to nordiske trafikforsikringsforeninger og en genpart af overenskomsten mellem den schweiziske og den vesttyske trafikforsikringsforening vedlægges (här ej tryckta).

Justitsministeriet har samtidig skrevet til justitiedepartementet, Stockholm, og socialministeriet, Helsingfors, på tilsværende måde.

Der henvises til handelsministeriets sag, j.nr. 93-22-320.

København, den 15. marts 1968

P.m.v.

E.b.

Frösig

TILLÄGG 6

Skrivelse från Nordiska rådets presidium till regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige rörande enhetliga bestämmelser beträffande transport av avlidna

Nordiska rådets presidium har från rådets socialpolitiska utskott mottagit följande hänvändelse:

Inom socialpolitiska utskottet har i anledning av en från en samarbetsgrupp för de nordiska begravningsförbunden, Scandinavian Forum, till rå-

det ställd skrivelse diskuterats frågan om enhetliga nordiska bestämmelser beträffande transport av avlidna. Utskottet har därvid konstaterat, att i de nordiska länderna huvudsakligen saknas i skriven rätt reglerade bestämmelser för transport av avlidna mellan de nordiska länderna liksom för transport till och från icke nordiska länder. Vissa bestämmelser har visserligen utfärdats bl. a. såvitt avser de olika attester och bevis som skall åtfölja transporten av den avlidne, men sådana saknas för hur själva transporten skall ordnas. I sistnämnda avseende utgör Norge ett undantag. Norska Helse-direktoratet har nämligen utfärdat riktlinjer (rundskrivelse nr 64/64/1955) för hemsändande av lik från utlandet. Bestämmelserna har där i visst avseende, såvitt rör transporter från Danmark och Sverige erhållit en mindre restriktiv utformning.

På grund av avsaknad av i lag reglerade bestämmelser för transport inom Norden av avlidna har under hand vissa generella regler tillämpats, vilka blivit allmän praxis. En översikt över dessa regler, vilken icke gör anspråk på att vara helt fullständig (*Tilläggsbilag 1*), visar att reglerna är i icke ringa mån avvikande de nordiska länderna emellan. Av en jämförelse framgår exempelvis, att sommartid krävs metallkistor för transport av avlidna från Danmark till Sverige men att motsvarande krav icke ställes vid transport från Sverige till Danmark. Likaså måste metallkistor användas för båttransport från Finland till Sverige men icke från Sverige till Finland, trots att transportväg och transportsätt är desamma i båda fallen.

Naturligt ter sig enligt utskottets mening att enhetliga bestämmelser på ifrågavarande område skapas i Norden. Härvid bör dock framhållas att sådana bestämmelser icke bör utformas så att internordiska transporter blir mer komplicerade och svårgenomförbara än vad de är i dagens läge. Utskottet finner önskvärt att bestämmelserna ges skriftlig form.

Utskottet vill framhålla att det här behandlade spörsmålet i det enskilda fallet — låt vara att dessa är sällsynta — för den enskilde kan visa sig mycket svårlöst. Ofta blir omkostnaderna vid ett dödsfall, då detta inträffar i ett grannland, mycket betungande för de efterlevande. Allt bör göras för att minska utläggerna för dessa. Utskottet anser därför betydelsefullt att förenklat förfaringsätt för ifrågavarande transport av avliden mellan de nordiska länderna införes. Hinder för det praktiska genomförandet av en sådan reform torde icke föreligga. Här kan nämnas att mellan Benelux-länderna införts sådana lättnader i ifrågavarande bestämmelser att exempelvis dödsattest, utfärdad i Belgien för där avliden holländsk medborgare, är giltig i Holland. Motsvarande bestämmelser borde kunna införas i Norden, så att ingen skillnad görs i förfarandet såvitt gäller transport inom ett nordiskt land som mellan två nordiska länder.

Frågan angående ett gemensamt nordiskt uppträdande, då detta spörsmål behandlas i internationella sammanhang, har även förts fram av Scandinavian Forum. Utskottet har därvid noterat att Scandinavian Forum som medlemmar i en europeisk begravningsorganisation, Association Européenne de Thanatologie, AET, framlagt förslag till resolution för transport av döda mellan länder i Europa (*Tilläggsbilag 2*) att föreläggas Europarådet som underlag för en europeisk konvention. Här har man från nordisk sida särskilt uppmärksammat frågan om balsamering, som framför allt i vissa syd-europeiska länder anses bliva utförd på ett ur sanitär och medicinsk synpunkt icke tillfredsställande sätt och till orimligt högt pris. Enligt det nordiska förslaget bör i vissa avseenden bilaterala avtal kunna träffas utan hinder av konventionens bestämmelser. Liberala bestämmelser de nordiska

länderna emellan skulle således icke hindras av den föreslagna Europakonventionen. Naturligt är att de nordiska bestämmelserna utformas i linje med vad som föreslagits i det ovannämnda nordiska resolutionsutkastet.

Enligt utskottets mening bör de nordiska länderna intaga en gemensam hållning, då denna fråga behandlas.

Nordiska rådets presidium vill för sin del biträda den uppfattning åt vilken rådets socialpolitiska utskott här givit uttryck. Presidiet får därför, under återopande av vad utskottet anfört, hemställa till regeringarna i de nordiska länderna att vidtaga åtgärder för införande av enhetliga nordiska bestämmelser för transport av avlidna mellan de nordiska länderna.

Ålborg den 25 juni 1968

För Nordiska rådets presidium:

Svenn Stray

TILLÄGGSBIHANG 1

Generella regler för transport inom Norden av avliden

Biltransport:

från Danmark:

Sundhedsstyrelsen skall utfärda s. k. likpass.

Användande av metallkista avgöres för varje enskilt fall.

från Norge:

Polismyndighet skall utfärda s. k. likpass.

Metallkista användes vanligtvis ej.

från Sverige:

Tillståndsbevis för gravsättning skall avlämnas vid tullstationen.

Ej metallkista.

från Finland:

Ej några speciella handlingar.

Ej metallkista.

Järnvägstransport:

från Danmark:

Under sommartid kräves metallkista för transport till Sverige.

Järnvägstransport till öv. nordiska länder förekommer sällan.

från Norge:

Dispens för undvikande av metallkista kan lämnas.

från Sverige:

Ej metallkista.

från Finland:

Järnvägen tillhandahåller speciell transportkista av metall.

Flygtransport:

För närvarande användes metallkista från alla nordiska länder.

Båttransport:

från Danmark:

För transport till Norge skall alltid metallkista användas.

För transport till Finland avgöres användandet av metallkista i varje enskilt fall.

från Norge:

Användandet av zink avgöres i varje enskilt fall.

från Sverige:

Metallkista användes ej.

från Finland:

Metallkista skall alltid användas.

Legalisering hos mottagarlandets konsulat förekommer alltid i Danmark men mer sällan i öv. nordiska länder.

TILLÄGGSBIHANG 2

Nordiskt förslag till resolution för transport av döda mellan länder i Europa

(Framlagt av Scandinavian Forum)

I. Administrativa åtgärder

1. För att underlätta de formella åtgärderna vid dödsfall och begravning skall ett dokument, s. k. transportcertifikat, utfärdas. Detta dokument skall om möjligt ersätta eller i andra hand komplettera nu nödvändiga handlingar.
2. Dokumentet skall vara utfärdat på engelska, tyska, franska samt avsändarlandets språk.
3. Dokumentet skall innehålla nedanstående uppgifter:
 - a. Fullständigt namn och adress på den döde.
 - b. Födelse- och dödsdatum.
 - c. Dödsfallsort.
 - d. Dödsorsak, avfattad på latin samt kompletterad med den diagnosnumrering som finnes uppgjord av WHO.
 - e. Nummer och giltighetstid på den avlidnes pass.
 - f. Avsändare och mottagare.
 - g. Uppgift om ev. smittosam sjukdom samt vid behov åtgärder med anledning därav.
 - h. Uppgift om balsamering.
 - i. Försändelsesätt och försändelseväg.
 - j. Typ av kista och transportemballage.
 - k. Uppgift om den dödes tillstånd (ev. angivet genom kodbeteckning).
 - l. Tillstånd angående utförelse från avsändarlandet.
 - m. Uppgift om ev. övriga handlingar som är bifogade dokumentet.
 - n. Övrigt som kan ha betydelse för myndigheter i avsändar- resp. mottagarlandet, eller överenskommelser som kan ha träffats genom bilaterala avtal.
4. Dokumentet skall, oaktat i handlingen intagna uppgifter, åtföljas av originaldödsattesten.
5. Dokumentet skall alltid legaliseras av mottagarlandets beskickning (ambassad, konsulat eller legation) i avsändarlandet.
6. Dokumentet bör medfölja transporten.

II. Kistor och urnor

1. Kistor

a. Kistor skall vara tillverkade av antingen trä i kombination med metall, eller enbart av metall.

Träkistan bör ha en tjocklek av minst 15 mm.

Som metall användes zink eller bly. Metallkistan skall vara hermetiskt tillsluten.

b. Kistor får ej vara tillverkade av plast eller polyester.

c. Kistan bör i princip ej enbart vara transportemballage, utan till form och utseende sådan, att den kan användas för begravningsbruk i mottagarlandet.

d. Vid transport av döda mellan länder där bilaterala avtal träffats kan kravet på metallkista i enl. med punkt 1. a ovan slopas.

2. Urnor

a. Urnor kunna vara av såväl beständiga som förgängliga material.

III. Transportmedel

1. Kistor

a. Vid vägtransport bör bil av likbilsutseende användas om särskilda skäl ej föreligga.

b. Vid båttransport skall kistan vara placerad i en trälår av minst 15 mm tjocklek.

c. Vid järnvägstransport bör kistan vara placerad i separat vagn.

d. Vid flygtransport skall kistan vara placerad i lämpligt transportemballage.

Med sådant emballage avses antingen trälår eller kraftigt presenningstyg eller liknande.

Emballaget bör göras viktmässigt så lätt som möjligt men skall samtidigt fylla kraven på hållfasthet och skydd.

e. Emballaget bör vara förselt med handtag för att underlätta handhavandet.

f. Emballaget skall vara förselt med den dödes namn samt uppgift om mottagare.

2. Urnor

a. Urnor skall, oberoende av material, vara placerade i lämpligt transportemballage.

b. Emballaget skall vara förselt med uppgift om mottagare.

c. Urnor bör ej befordras med post om ej särskilda skäl föreligger.

IV. Kroppens handhavande

1. Grundläggande skall vara att den döde behandlas på ett pietetsfullt sätt och att kroppen om möjligt befinner sig i sådant tillstånd att de efterlevande skall ha möjlighet att utan obehag se den döde.

2. Den döda kroppen skall placeras i kistan på sådant sätt att risk för förskjutning ej kan uppkomma.

3. Kroppen skall insvepas i någon form av svepning eller påklädas.

4. För att undvika att kroppen förvandlas och förändras bör en balsamerings eller formalinisering utföras enligt följande:

a. Som balsameringsvätska bör användas formaldehydlösning med en koncentration av högst 20 % och lägst 5 % eller en blandning av 10 % formaldehyd och 10 % alkohol.

Vätskemängd 5—7 liter.

Som färgämne kan lämpligtvis tillsättas eosin.

b. Vätskan injiceras genom arlärerna och blodmassan avlägsnas.

c. För att underlätta vätskans spridning kan kroppsdelarna lämpligtvis masseras med en varm vattenindränkt svamp.

d. Grundläggande är att injiceringen utföres på sådant sätt att samtliga organ blir väl preparerade samt att ventriculus och intestinum tenue, crasum och rectum blir tömda på sitt innehåll.

V. Denna resolution bör utgöra grundvalen för multilaterala och/eller bilaterala överenskommelser mellan berörda stater i Europa samt med huvudinstanserna för de allmänna transportmedlen: båt, tåg och flyg.

TILLÄGG 7

Skrivelse från Nordiska rådets presidium till regeringarna i Finland, Norge och Sverige rörande förhöjt anslag till Nordiska samerådets sekretariat

Till Nordiska rådet har från Nordiska samerådet inkommit en den 7 november 1968 dagtecknad så lydande skrivelse:

I en hänvändelse till Nordiska rådet den 21 december 1960 anhöll Nordiska samerådet om en rekommendation till regeringarna i Finland, Norge och Sverige att giva ett statsbidrag för upprättande och underhållande av ett gemensamt sekretariat för samerådet. På sessionen i Köpenhamn i februari 1961 biföll Nordiska rådet samerådets anhållan och från början av år 1962 kunde tanken om ett gemensamt sekretariat förverkligas. Sekretariatet har tills vidare varit förlagt i Finland.

Det anhållna och beviljade årliga bidraget, 5 000 sv. kr., har dock visat sig otillräckligt. De första åren måste vissa anskaffningar göras — magnetofon, skrivmaskin med samiska typer — och sekretariatet måste ta upp lån, vilka i slutet av 1964 steg till 2 700 mark, 1965 till 2 100 mark, 1966 till 1 000 mark och 1967 till 800 mark. Lånen har visserligen minskat, men sekretariatets arbetsuppgifter har stadigt ökat bl. a. på grund av en publikationsverksamhet, som ansetts nödvändig. Förutom berättelserna om de nordiska samekonferenserna utger samerådet en också utanför Norden uppskattad serie THE LAPPS TO-DAY, vars volym II på 358 sidor som bäst är under tryckning.

Nordiska samerådet anhåller högaktningsfullt att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i Finland, Norge och Sverige att de skulle höja bidraget till samerådet till 8 000 svenska kronor. Enligt arbetsordningen för samerådet (§ 8, avtryckt i *Nordisk Udredningsserie 1965: 13*) bestridas samerådets gemensamma utgifter av länderna i den proportion, som de är

representerade i rådet d. v. s. 3: 5: 4. Det skulle i detta fall bli för Finland 2 000 sv. kr., för Norge 3 333 sv. kr. och för Sverige 2 667 sv. kr.

Nordiska rådets presidium vill för sin del varmt tillstyrka Nordiska samerådets framställning. En förhöjning av anslaget från 5 000 till 8 000 sv. kr. efter sju år är i och för sig rimlig. Samerådet utför ett betydelsefullt arbete och är väl förtjänt av det allmännas stöd.

Presidiet får sålunda hemställa att regeringarna i Finland, Norge och Sverige ville överenskomma om att höja det till Nordiska samerådet utgående bidraget till 8 000 sv. kr.

Köbenhavn den 17 januari 1969

För Nordiska rådets presidium

Svenn Stray

TILLÄGG 8

Skrivelse från Nordiska kommittén för byggnadsbestämmelser till Nordiska rådets presidium rörande gemensamma regler för utformning av ålderdomshem

Inledningsvis kan konstateras att den aktualiserade frågan är av sådan art att den faller inom ramen för kommitténs verksamhetsområde. I anledning härav har kontakt tagits med en utredningsman för vissa förberedande undersökningar beträffande nu rådande förhållanden. Härvid har framkommit bl. a. att olikartade förhållanden råder i Danmark och Sverige såtillvida att de danska ålderdomshemmen (plejehjem) mer har karaktär av sjukhem och kronikerhem än de svenska. Vissa svårigheter torde med anledning härav kunna uppstå om gemensamma bestämmelser skall utarbetas. Eftersom det även framkommit att en del frågeställningar beträffande ålderdomshemmens utrustning och standard f. n. är under debatt har NKB bedömt att det ej är lämpligt att nu ta upp något konkret nordiskt samarbete i syfte att omedelbart åstadkomma gemensamma nordiska riktklinjer. Kommittén ställer sig emellertid positiv till det väckta förslaget och följer med intresse den fortsatta utvecklingen på området.

Nordiska Kommittén för byggnadsbestämmelser

Enligt uppdrag

John Löweberg

Rapport

från Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt»

Nordiska rådet utsåg vid sin sextonde session i Oslo den 17 februari 1968 till medlemmar i Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt» följande personer:

Danmark:

K. B. Andersen och Henry Christensen.

Finland:

Georg Backlund och V. J. Sukselainen.

Island:

Sigurður Ingimundarson och Matthias Á. Mathiesen.

Norge:

Håkon Johnsen och Berte Rognerud.

Sverige:

Birger Andersson och Ingrid Segerstedt Wiberg.

Medlemmarna i kommittén har ansett det dem lämnade uppdraget gälla till dess nytt val förrättas under Nordiska rådets sjuttonde session år 1969. Kommitténs förman har varit Birger Andersson.

Kommittén har sammanträtt den 20 februari 1968 i Oslo samt i Trondheim den 12 och 13 augusti 1968. Nästkommande sammanträde är avsett att äga rum i Stockholm den 2 mars 1969 i samband med rådets sjuttonde session därstädes.

Såsom redaktionssekreterare och ansvarig utgivare har inom redaktionen fungerat redaktören Ivar Arnö, Stockholm. Nationalredaktörerna har liksom föregående år varit för Danmark redaktören Carl Kauffeldt, för Finland redaktören Harry Elg, för Island redaktören Björn Jóhannsson, för Norge redaktören Oddvar Hellerud och för Sverige redaktören Åke Malmström.

De svenska medlemmarna av Redaktionskommittén har enligt redaktionskommitténs bestämmande utövat den närmare tillsynen med tidskriftens redigering och utgivning. Prenumerationspriset har under år 1968 varit 12 svenska kronor (motsvarande belopp i övriga valutor).

Nedanstående förslag till budget för år 1969 kommer att föreläggas Redaktionskommittén vid ovannämnda möte den 2 mars 1969. Förslaget är baserat på en utgivningslätthet av 15 nummer per år, ettvarvt om 64 sidor

med en upplaga av 4 600 exemplar, jämte ett specialnummer till rådssessionen, om c:a 50 sidor i en upplaga av 5 000 exemplar (beloppen i svenska kronor). Kostnadsfördyringarna beror huvudsakligen på ökade trycknings- och portokostnader samt övergång till bättre papperskvalitet.

	1969	Utfallet 1968
UTGIFTER		
1. ARVODEN		
Redaktörsarvoden	45 500	45 547: 44
Redaktionssekreterarearvode	10 000	8 400: —
2. ÖVRIGA REDAKTIONSKOSTNADER		
Författar- och tecknararvoden	10 000	8 665: 00
Korrekturläsning	3 700	3 677: 00
Översättningar	5 000	4 945: 88
3. TRYCKNINGS- och PAPPERSKOSTNADER m m.		
Tryckning (inkl. papperskostnader) av 15 nummer + 1 sessionsnummer	103 000	92 556: 75
Häftning av 15 nummer + 1 sessionsnummer	10 300	10 286: 18
4. EXPENSER		
Distribution	3 700	3 467: 07
Porto	12 000	10 233: 31
Övriga expenser	3 000	195: 70
5. RESEKOSTNADER		
	12 000	11 923: 96
	Summa kr 218 200	Summa kr 199 898: 29
INKOMSTER		
Prenumerationsavgifter etc.	2 000	3 240: 32
Anslag	216 000	196 657: 97
	Summa kr 218 200	Summa kr 199 398: 29

Redaktionskommitténs medlemmar har varit verksamma för att anskaffa bidrag till ledarspalten och har även själva i viss utsträckning medverkat i tidskriften. Över huvud har eftersträvat att genom läsvärda ledande artiklar förhöja det allmänna intresset för tidskriften.

Till revisorer för tidskriften valde rådet riksdagsledamöterna Folke Björkman och Sven Sundin, Sverige, samt till revisorssuppleant riksdagsledamot Sigrid Ekendahl, Sverige. Björkman och Sundin har företagit revision av tidskriften för år 1968. Beträffande den ekonomiska förvaltningen under nämnda år får Redaktionskommittén hänvisa till bifogade av revisorerna afgivna revisionsberättelse (*se Tillägg*).

Stockholm den 13 februari 1969

På Redaktionskommitténs vägnar:

Sven Holmstedt

Sekreterare

TILLÄGG

Revisionsberättelse om »Nordisk Kontakt» för 1968

Undertecknade, som av Nordiska rådet utsetts att granska »Nordisk Kontakts» räkenskaper, får härmed avge följande berättelse beträffande den av oss förelagna revisionen år 1968.

Under år 1968 utkom 15 nummer av tidskriften plus ett specialnummer till råds-sessionen. Den har i likhet med föregående år tryckts hos Svenska reproduktionsaktiebolaget enligt upprättat kontrakt samt bokbinderibehandlats och distribuerats av M. F. Åkerdahl bokbinderiaktiebolag, båda i Stockholm.

Upplagens storlek och sidantalet för varje nummer framgår av nedanstående tabell.

Nr	Upplaga	Antal sidor
1	4 000 ex.	64
2	4 300 »	64
Sessionsnummer	4 500 »	52
3	4 000 »	56
4	4 200 »	72
5	4 200 »	64
6	4 200 »	64
7	4 200 »	64
8	4 600 »	64
9	4 600 »	64
10	4 600 »	68
11	4 600 »	76
12	4 600 »	64
13	4 600 »	68
14	4 600 »	72
15	4 600 »	68

Av upplagen har c:a 1 600 ex. fördelats mellan rådets nationella sekretariat för utdelning i respektive parlament, lösnummerförsäljning m. m. Gratisabbonenter har varit i Danmark 788, Finland 457, Island 108, Norge 507 och Sverige 788 samt övriga utlandet 60. Prenumeranternas antal var 331, en minskning med 141 från föregående år.

Under året influtna inkomster, vilka redovisats till Nordiska rådets svenska sekretariat, har uppgått till 3 240 kronor och 32 öre. Summan avser betalning för prenumeration för 1967, kr. 377: 21, prenumeration för 1968, kr. 2 626: 41, prenumeration för 1969, kr. 161: 40, 28 st. försålda lösnummer kr. 22: 80 och för porto kr. 52: 50.

De sammanlagda utgifterna har under kalenderåret 1968 uppgått till kr. 199 898: 29, vilket efter avdrag för influtna intäkter, kr. 3 240: 32, lämnar ett nettounderskott på kr. 196 657: 97, som har fördelats på de olika länderna på följande sätt:

Danmark	20	$\frac{0}{10}$	av underskottet	sv. kr.	39 331: 59
Finland	20	$\frac{0}{10}$	»	»	39 331: 59
Island	5	$\frac{0}{10}$	»	»	9 832: 90
Norge	20	$\frac{0}{10}$	»	»	39 331: 59
Sverige	35	$\frac{0}{10}$	»	»	68 830: 30

Genomsnittskostnader per nummer har uppgått till c:a 12 500 kronor eller uttryckt i kostnad per exemplar till c:a 2: 70.

I övrigt hänvisas till bilagda tablå (*se Bihang*).

De utgifter, som betalats av Nordiska rådets svenska sekretariat, har granskats enligt samma regler som tillämpas beträffande övriga för riksdagen och dess verk anvisade medel.

Det budgeterade underskottet för 1968 beräknades till kr. 171 700: —, under det att det verkliga underskottet kom att lyda på kr. 196 657: 97.

Revisionen av räkenskaperna har inte givit anledning till någon erinran från revisorernas sida.

Stockholm den 12 februari 1969

Folke Björkman

Sven Sundin

BIHANG

Utgifter och inkomster för «Nordisk Kontakt» under 1968 och deras fördelning (sv. kr.)

1. REDAKTÖRSARVODEN

Danmark:

(d.kr. 13 622: 64 kurs per
30/12 1968 70: 30) 9 576: 72

Finland:

(f.m.k 8 109: 60 kurs per
30/12 1968 124: 55) 11 329: 07

Island:

(isl.kr 72 400: — kurs per
30/12 1968 6: 25) 4 525: —

Norge:

(n.kr 13 830: — kurs per
30/12 1968 73: 15) 10 116: 65

Sverige:

nationalredaktören	10 000;		
redaktionssekreteraren	<u>8 400: —</u>	<u>18 400: —</u>	53 947: 44

2. ÖVRIGA

REDAKTIONSKOST-
NADER

Författar- och tecknar- arvoden		8 665: —	
Korrekturläsning		3 677: —	
Översättningar	1 875: —		
isl.kr. 49 134: —	<u>3 070: 88</u>	<u>4 945: 88</u>	17 287: 88

3. TRYCKNINGSKOST-
NADER

Tryckning av nr:ris 1— 15 + sessionsnummer		84 821: 80	
Häftning		10 286: 18	
Papper nr 1—10 och 15 ¹		<u>7 734: 95</u>	102 842: 93

4. EXPENSER

Distribution		3 467: 07	
Porto		10 233: 31	
Telefon, tidningar		19: 20	
Hyra av klichéer		<u>176: 50</u>	13 896: 08

5. RESEKOSTNADER

Danmark (d.kr 2 399: 76)		1 686: 93	
Finland (f.mk 856: 63)		1 066: 93	
Island (isl.kr 587: 13)		3 669: 56	
Norge (nkr 5 256: 69)		3 846: 26	
Sverige		<u>1 654: 28</u>	<u>11 923: 96</u>

Summa kostnader 199 898: 29

INKOMSTER

Influtna prenumerations- avgifter		3 165: 02	
Försålda lösnummer		22: 80	
Porto		<u>52: 50</u>	<u>3 240: 32</u>

Brist att fördelas kr 196 657: 97

	Utlagda kostnader	Bristen fördelas	196 657: 97 sålunda	Differens
Danmark	11 263: 65	20 %	39 331: 59	./. 28 067: 94
Finland	12 396: 00	20 %	39 331: 59	./. 26 935: 59
Island	11 265: 44	5 %	9 832: 90	+ 1 432: 64
Norge	13 962: 91	20 %	39 331: 59	./. 25 368: 68
Sverige	151 010: 29	35 %	68 830: 30	+ 82 179: 99
	<u>199 898: 29</u>		<u>196 657: 97</u>	+ 3 240: 32

¹ För övriga nr ingår papperskostnad i tryckningskostnaderna.

*BILAGA***Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över rapporten**

Till kulturutskottet har hänvisats Rapport från Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt». Utskottet har behandlat rapporten vid sammanträde den 4 mars 1969.

Vid behandlingen i utskottet har deltagit undervisningsminister Helge Larsen, Danmark, undervisningsministern Johannes Virolainen, Finland, samt kirke- og undervisningsminister Kjell Bondevik, Norge.

Utskottet har tagit del av rapporten och föreslår,

att rådet lägger rapporten till handlingarna.

Stockholm den 4 mars 1969

K. B. Andersen

Georg Backlund

Per Bergman

Niels Eriksen

Olav Hordvik

Ólafur Jóhannesson

Förman

Hågon Johnsen

Dagmar Ranmark

Berte Rognerud

Ingrid Segerstedt Wiberg

Sylvi Siltanen

Rapport

om det nordiska samarbetet under 1968

Berättelsen, som avser att ge en översikt över viktigare resultat av det nordiska samarbetet under 1968, har sammanställts på grundval av de rapporter som lämnats av ministerier, departement och vissa myndigheter i de nordiska länderna. På somliga punkter har materialet kompletterats med upplysningar, inhämtade ur meddelanden som avgivits av regeringarna i anledning av Nordiska rådets rekommendationer eller ur berättelser som avgivits till Nordiska rådet av skilda samarbetsorgan eller institutioner. Beträffande det omfattande utredningsarbete som föranletts av rådets rekommendation nr 21/1968 om utvidgat ekonomiskt samarbete hänvisas till skrivelse den 8 januari 1969 med bilaga från Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete (*NU 1969: 1*) till Nordiska rådets presidium och ekonomiska utskott (*se sak C 5/e*).

Samarbete inom lagstiftningen

Medborgarskapsrätt

På grundval av bl. a. det samnordiska betänkandet »Underlättande för nordiska medborgare att vinna medborgarskap i annat nordiskt land m. m.» (*NU 1965: 8*) har i Danmark, Finland, Norge och Sverige antagits lagar om ändring av tidigare gällande medborgarskapslagstiftning. Ändringarna avser bl. a. 10 § i respektive medborgarskapslag. För genomförande av bestämmelserna i denna paragraf träffade de berörda regeringarna den 15 januari 1969 särskild överenskommelse om genomförande av vissa bestämmelser om medborgarskap.

Värnpliktsfrågor

Den 19 juni 1968 undertecknades i Oslo ett protokoll angående Finlands anslutning till överenskommelsen den 3 mars 1956 om förhållandet mellan värnplikt och medborgarskap i Sverige, Danmark och Norge.

Avgränsning av kontinentalsockeln

Den 24 juli 1968 undertecknades i Stockholm med förbehåll för ratifikation en överenskommelse mellan Norge och Sverige om avgränsning av kontinentalsockeln.

Atomansvarighet

På grundval av förslag som utarbetats av det svenska justitiedepartementet i samarbete med atomskadekommittéerna i Danmark, Finland och Norge har i Sverige antagits atomansvarighetslagen den 8 mars 1968. Motsvarande lagförslag beräknas bli framlagda i Danmark och Norge under 1969 eller 1970.

Konfiskation

Genom lagen den 17 maj 1968 om ändring i brottsbalken har i Sverige införts ändrade bestämmelser om förverkande av egendom på grund av brott. De nya bestämmelserna bygger delvis på förslag som den nordiska straffrättskommittén lade fram i sina betänkanden år 1963 om konfiskation och år 1966 om preskription m. m. Motsvarande lagstiftning genomfördes i Danmark år 1965 och 1967.

Äktenskapslagstiftning

Lagförslag angående ändrade regler om äktenskaps ingående och upplösning har under år 1968 lagts fram i Danmark, Finland, Norge och Sverige. I Island avser man att lägga fram proposition i denna fråga under år 1969.

För Sveriges del utfärdades lagändringen den 13 december 1968 med ikraftträdande den 1 juli 1969.

Fraktavtal vid internationell godsbefordran på väg

Samarbetande nordiska kommittéer har lagt fram förslag till lagstiftning grundad på 1956 års konvention om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg. På grundval av det danska kommittéförslaget genomfördes lagstiftning i Danmark år 1965. I Sverige har under år 1968 antagits lag med anledning av Sveriges tillträde till konventionen den 19 maj 1956 om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg. Motsvarande förslag har lagts fram även i Norge. I Finland torde frågan komma att behandlas samtidigt med lagstiftningen om nationella vägtrafikavtal.

Samarbete inom undervisning, forskning och kultur

Nordiskt institut för samhällsplanering

Nordiska institutet för samhällsplanering, som förlagts till Stockholm, inledde sin verksamhet den 1 juli 1968. De första kurserna påbörjades i november 1968. Tills vidare omfattar verksamheten endast vidareutbildning men forskning och forskarutbildning beräknas kunna inledas successivt.

Enligt överenskommelse i juni 1968 mellan de berörda länderna skall kostnaderna för institutets upprättande och drift fördelas mellan Danmark,

Finland, Norge och Sverige med 25; 12,5; 25 resp. 37,5 %. Institutets stadga trädde i kraft den 1 juli 1968.

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning

Under senhösten 1968 har stadgar för Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning godkänts av de berörda länderna. Kommittén, som kommer att bestå av ledamöter från Danmark, Finland, Norge och Sverige och vars sekretariat förläggs till Uleåborg i Finland, beräknas inleda sin verksamhet under våren 1969 (jfr regeringarnas meddelande till Nordiska rådet om rekommendation nr 11/1960).

Harmonisering av skolordningarna i Norden

Nordiska kulturkommissionen har med utgångspunkt i Nordiska rådets rekommendation nr 26/1967 utrett förutsättningarna för en harmonisering av skolordningarna i de nordiska länderna. Ett särskilt utskott har med undervisningsministrarnas godkännande tillsatts av kulturkommissionen för att utarbeta en konkret plan för harmoniseringsarbetet under en period av tre till fem år.

Nordens folkliga akademi

Enligt bestämmelserna för Nordens folkliga akademi i Kungälv, vilka fastställdes av de nordiska regeringarna i januari 1966, är akademins uppgift att vara ett centrum för studium av frågor som är väsentliga för det nordiska folkbildningsarbetets utveckling och förnyelse. Akademin inledde sin verksamhet under 1968. Den 7 juni förrättades invigningen. Kursverksamheten, som började redan i februari 1968, drivs dels i egen regi, dels i samarbete med andra organisationer. Under 1968 deltog i allt 225 personer i de olika kurserna (*se sak C 17/k*).

Nordens hus

Verksamheten vid Nordens hus i Reykjavik inleddes under år 1968. Den heltidsanställda direktören tillträdde sin tjänst i början av året, och invigningen ägde rum den 24 augusti.

Förutom överenskomna bidrag har samtliga nordiska länder anslagit extra medel för bokinköp m. m. Ett större bidrag för samma ändamål har lämnats av Nordiska kulturfonden (*se sak C 16/k*).

Nordiska kulturfonden

Vid det nordiska undervisnings- och kulturministermötet i Reykjavik den 19 juli 1968 enades ministrarna om att verka för en förhöjning av det årliga bidraget till Nordiska kulturfonden till 3 250 000 d. kr. Åtgärder har vidta-

gits i respektive land för att genomföra en sådan höjning fr. o. m. den 1 januari 1969.

Radio- och TV-frågor

Ett kontaktutskott för radio- och TV-frågor har tillsatts av de nordiska ländernas regeringar. Utskottet har till uppgift att bereda frågor av gemensamt intresse och att sörja för ömsesidig information. Under 1968 har två möten hållits under norskt ordförandeskap.

Isländska studerande vid tekniska högskolorna i Stockholm och Lund

Hösten 1968 intogs försöksvis vid var och en av sektionerna för väg- och vattenbyggnad vid tekniska högskolorna i Stockholm och Lund i tredje årskursen fem isländska medborgare som där avses fullborda sin i hemlandet påbörjade utbildning. Även hösten 1969 kommer plats att beredas för lika många nya isländska studerande.

Gemensam arbetsmarknad m. m.

Internordiska flyttningsbetyg

En överenskommelse om internordiska flyttningsbetyg undertecknades i Oslo den 5 december 1968 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Överenskommelsen har ännu inte ratificerats.

Gemensam arbetsmarknad för sjuksköterskor

En överenskommelse om gemensam arbetsmarknad för sjuksköterskor undertecknades i Oslo den 5 december 1968 mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige. Överenskommelsen har ännu inte ratificerats.

Gemensam arbetsmarknad för sjukgymnaster

Genom lagändring den 8 maj 1968 har i Danmark införts ett system för legitimation av sjukgymnaster, vilket bringats i nära överensstämmelse med reglerna i de övriga nordiska länderna. Utsikterna för en gemensam arbetsmarknad inom detta område har därigenom förbättrats. Förslag i denna fråga remissbehandlas för närvarande i de nordiska länderna.

Samarbete inom kommunikationsväsendet

Skandinaviska luftfartsavtal

Skandinaviska bilaterala luftfartsavtal eller -överenskommelser har under år 1968 ingåtts med Barbados, Malta och Mexico.

Luftfartsavtal med Island

Den 5 april 1968 undertecknades i Reykjavík ett protokoll mellan Danmark, Norge och Sverige samt Island rörande Loftleiðirs flygningar på rutten Skandinavien—New York.

Färjeförbindelser

I början av år 1968 träffades ett nytt danskt-svenskt avtal om färjetrafiken på lederna Hälsingborg—Helsingør och Malmö—Köbenhavn.

Signaler på småbåtar m. m.

I anslutning till tidigare överläggningar har under år 1968 i Danmark, Finland, Norge och Sverige genomförts i huvudsak enhetliga bestämmelser för att utmärka småbåtar och bogserade oljebehållare m. m. För Danmarks del infördes sådana bestämmelser genom kungörelse den 30 maj 1968 (nr 182) och för Sveriges del genom ändring den 29 mars 1968 i sjötrafikförordningen (SFS 1968: 98). Bestämmelserna trädde i kraft den 1 juli 1968.

Nordisk markstation för satellitförbindelser

De nordiska ländernas telemyndigheter har träffat avtal om att etablera en markstation för satellitkommunikationer på den svenska västkusten. De samlade kostnaderna härför beräknas till c:a 25 milj. svenska kronor. Stationen, som väntas komma i bruk under 1971 eller 1972, är avsedd för de nordiska ländernas teletrafik med Nordamerika och eventuellt även andra kontinenter i samband med utnyttjandet av INTELSAT satelliter.

Sjökabel till Storbritannien

Mellan teleadministrationerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige, å ena sidan, och Storbritannien, å andra sidan, har överenskommelse träffats om en sjökabel för 1 260 frekvenser med slutstation i Danmark.

De nordiska järnvägsförvaltningarnas utvecklings- och forskningsråd

Ett utvecklings- och forskningsråd inrättades i oktober 1968 med uppgift att prioritera och samordna ett strikt målinriktat effektivt nordiskt järnvägssamarbete såväl internt inom Norden som inom de internationella organisationer där de nordiska järnvägsförvaltningarna deltar. Rådet består av tre medlemmar från envar av järnvägsförvaltningarna.

Tull- och skattefrihet vid byggande av gränsbroar

Den 29 januari 1968 undertecknades i Helsingfors ett avtal mellan Finland och Sverige om viss tull- och skattefrihet vid byggande av gränsbroar. Ratifikationsinstrumenten utväxlades i Stockholm den 20 juni 1968.

Anläggning och underhåll av bro över Torne älv

Den 7 oktober 1968 växlades i Helsingfors ministeriella noter mellan Finland och Sverige angående anläggning och underhåll av en bro över Torne älv vid Pello.

Samarbete på jordbrukets område*1919 års renbeteskonvention*

Den 5 april 1968 växlades i Oslo ministeriella noter mellan Norge och Sverige om förlängning av giltighetstiden för konventionen den 5 februari 1919 angående flyttlapparnas rätt till renbeining. Konventionen skall gälla t. o. m. april 1970.

Bestämmelser angående införsel av växtplanter

På grundval av ett gemensamt utkast till införselbestämmelser för växtplanter, som utarbetats av sakkunniga från Danmark, Finland, Norge och Sverige, har lantbruksministeriet i Danmark utfärdat bestämmelser angående införsel av plantväxter. Det är avsikten att likartade bestämmelser skall utfärdas även i de övriga länderna.

Ekonomiskt, skatte- och handelspolitiskt samarbete*Utvidgat ekonomiskt samarbete*

(Se härom i inledningen)

Islands anslutning till EFTA

Islands regering har under 1968 beslutat att inge ansökan om Islands medlemskap i EFTA.

Islands anslutning till GATT

Den 4 april 1968 undertecknades för Sveriges vidkommande protokoll rörande bl. a. Islands anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT).

Varuutbytes- och betalningsarrangemang

Den 2 januari 1968 framlades för undertecknande ett protokoll mellan Finland och bl. a. de övriga nordiska länderna utom Island rörande ett multilateralt varuutbytes- och betalningsarrangemang.

Överenskommelsen mellan Finland och Sverige angående vissa krediter

Den 5 september 1968 beslöt Kungl. Maj:t ratificera överenskommelsen mellan Finland och Sverige den 12 juni 1967 med ändring av överenskommelsen den 17 november 1949 angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter. Överenskommelsen ingicks för Finlands del utan förbehåll om ratifikation.

Dubbelbeskattningsavtal

Den 9 september 1968 växlades i Helsingfors ministeriella noter mellan Finland och Sverige angående ändring av avtalet den 21 december 1949 för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet.

Avtal om atomenergins fredliga utnyttjande

Den 15 oktober 1968 undertecknades i Stockholm med förbehåll för ratifikation ett avtal mellan Finland och Sverige om samarbete rörande atomenergins fredliga utnyttjande.

Proviantering av passagerarfartyg

Mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige ingicks i december 1968 en överenskommelse om provianttilldelning av skattefria varor till passagerarfartyg i trafik mellan nordiska hamnar. Genom överenskommelsen, som avser att förenkla tullkontrollen över resenärer och effektivisera kontrollen över servering och försäljning av skattefria varor ombord, begränsas i viss omfattning den mängd skattefria varor, som får föras ombord och som är avsedda för försäljning under resan. Vidare införes viss begränsning i passagerares rätt till inköp. Överenskommelsen trädde för Danmarks, Norges och Sveriges vidkommande i kraft den 1 januari 1969. En närmare redogörelse för överenskommelsen ingår i berättelsen från tulladministrativa rådet (*se sak C 4/e*).

Världsutställningen i Osaka 1970

Enighet har nåtts mellan de nordiska länderna om en gemensam paviljong vid världsutställningen i Osaka år 1970.

Samarbete vid mässor och utställningar under 1968

Bland de olika samarbetsprojekten kan nämnas följande.

Ett antal nordiska veckokampanjer har bedrivits i större varuhus i För-
enta staterna och Canada. Brukskonstutställningen Design in Scandinavia har under året visats på ett antal orter i Australien. I samband härmed har även bedrivits kampanjer i större varuhus på de orter där utställningen vi-

sats. I likhet med tidigare år anordnades en nordisk paviljong vid Nairobi show i Kenya.

I samband med Östersjödagarna i Lübeck kring temat sjöfart och hamnar genomfördes en skandinavisk kampanj.

FN- och u-landssamarbete

Deltagande i FN:s fredsbevarande aktioner

Samarbetet mellan försvarsministrarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige samt mellan de militära myndigheterna i respektive länder i fråga om deltagande i FN:s fredsbevarande aktioner har fortsatt under 1968. Gemensam utbildning har ägt rum av personal för tjänstgöring i FN:s militära staber eller för tjänst såsom FN-observatörer samt för transportledningstjänst.

Administration av nordiska biståndsprojekt

Genom avtal den 18 juli 1968, vilket omgäende trädde i kraft, mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om administration av gemensamma nordiska projekt i utvecklingsländer har tillskapats en styrelse för sådana projekt. Som följd härav har ansvaret för de nordiska projekten i Kenya och Tanzania numera övertagits av denna styrelse (*se sak C 18/e*).

Nordiskt-tanganyikanskt centrum

Den 17 januari 1968 undertecknades i Dar-es-Salaam en överenskommelse mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige å ena, och Tanzania å andra sidan rörande ett nordiskt-tanganyikanskt centrum under tvåårsperioden 1968—69 (*se sak C 18/e*).

Samarbete på kooperationens område

Den 18 juli 1968 undertecknades en överenskommelse mellan Danmark och Sverige samt Tanzania rörande tekniskt samarbete på kooperationens område.

BESLUT

Rekommendationer

- Nr 1. *Fri gränspassage.*
- Nr 2. *Siopande av utgående passkontroll.*
- Nr 3. *Tullbehandlingen av postpaket.*
- Nr 4. *Samarbete rörande föroreningsfrågor.*
- Nr 5. *Användande av engångsförpackningar.*
- Nr 6. *Förbud mot professionell boxning.*
- Nr 7. *Skol- och studentbetygs jämförbarhet.*
- Nr 8. *Beslut om reklamsändningar i TV.*
- Nr 9. *Nordiskt ekonomiskt samarbete.*
- Nr 10. *Gemensam skeppsmedicinsk forskning.*
- Nr 11. *Nordisk journalistkursus.*
- Nr 12. *Likartad lagstiftning om transplantation.*
- Nr 13. *Utbyggnad av E 18.*
- Nr 14. *Effektiviserad trafikfostran.*
- Nr 15. *Konstfostran i skolan.*
- Nr 16. *Läkemedelssamarbete.*
- Nr 17. *Samarbete på musikterapiens område.*
- Nr 18. *Musiksamarbete.*
- Nr 19. *Sjövägsregler för stora fartyg.*
- Nr 20. *Beredskap vid katastrofer i inre farvatten.*
- Nr 21. *Beslut i Öresundsfrågorna.*
- Nr 22. *Gränskommunalt samarbete.*
- Nr 23. *Zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige.*
- Nr 24. *Tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning.*
- Nr 25. *Stereofoniska radioutsändningar.*
- Nr 26. *Höjande av Nordiska kulturfondens belopp.*
- Nr 27. *Samarbete rörande de nordiska språklektorerna.*
- Nr 28. *Samarbetskommitté för utvecklingsforskning.*
- Nr 29. *Samarbete rörande yrkesvägledarutbildningen.*
- Nr 30. *Vägförbindelsen mellan Sevettjärvi och Neiden.*

Nordiska rådet har tillstållt regeringarna i Finland, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *fri gränspassage*.

REKOMMENDATION nr 1/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 3 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av trafikutskottet (A 168/t) med 56 röster mot 1. 12 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Finland, Norge og Sverige at give rejsende, som kun medfører told- og afgiftsfri samt indførselstilladte varer, adgang til at passere de internordiske landgrænser, hvor de selv finder det be-
lejligt, dog med de undtagelser, som er begrundet i tilstedeværelsen af militære sikkerhedsområder.

De 56 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christensen, Henry, Danmark
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Holmberg, Yngve, Sverige
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Ingimundarson, Sigurður, Island

Jacobsen, Nils, Norge
Jensen, Jørgen, Danmark
Johannessen, Martha, Norge
Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Laaksonen, Mikko, Finland
Larsen, Aksel, Danmark
Larsson, Lars, Sverige
Lcirfall, Jon, Norge
Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tygne, Finland
Lundsiröm, Birger, Sverige
Mellqvist, Sven, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Møller Warmedal, Johan, Norge
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Røiseland, Bent, Norge

Salo, Tuure, Finland

Salvesen, Salve, Norge

Samuelsberg, Harald, Norge

Savela, Veikko, Finland

Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige

Siltanen, Sylvi, Finland

Sirén, Eino, Finland

Skoglund, Gösta, Sverige

Skytte, Karl, Danmark

Stray, Svenn, Norge

Sukselainen, V. J., Finland

Tenhiälä, Juho, Finland

Den medlem, som röstade mot rekommendationen, var: *Niels Eriksen*, Danmark.

Stockholm den 3 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *slopande av utgående passkontroll*.

REKOMMENDATION nr 2/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 3 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av trafikutskottet (A 124/t) med 57 röster. 12 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne at afskaffe regelmæssig udgående paskontrol i lufthavne samt at overveje afskaffelsen af udgående paskontrol ved andre grænseovergangssteder.

De 57 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christensen, Henry, Danmark
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Ingimundarson, Sigurður, Island

Jacobsen, Nils, Norge
Jensen, Jørgen, Danmark
Johannessen, Martha, Norge
Johannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Larsen, Aksel, Danmark
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tyyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mellqvist, Sven, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Møller Warmedal, Johan, Norge
Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
Ohlin, Bertil, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland

Rognerud, Berte, Norge
Salo, Tuure, Finland
Salvesen, Salve, Norge
Samuelsberg, Harald, Norge
Savela, Veikko, Finland
Siltanen, Sylvi, Finland
Sirén, Eino, Finland

Skoglund, Gösta, Sverige
Skytte, Karl, Danmark
Stray, Svern, Norge
Sukselainen, V. J., Finland
Tenhiälä, Juho, Finland
Toft, H. C., Danmark

Stockholm den 3 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Finland och Sverige nedanstående rekommendation angående *tullbehandlingen av postpaket*.

REKOMMENDATION nr 3/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 3 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av trafikutskottet (A 138/t) med 58 röster. 1 medlem avstod från att rösta, och 10 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Finland og Sverige at gennemføre en ordning, hvorefter ledsagepapirerne for postpakker fra udlandet straks ved ankomsten gennemgås af toldvæsenet med henblik på at frigive de pakker til udlevering, som derved kan undtages fra egentlig toldbehandling, og at fritage disse pakker for særlige gebyrer.

De 58 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christensen, Henry, Danmark
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Geijer, Arne, Sverige
Guðjónsson, Karl, Island
Hammarberg, Sven, Sverige
Haugaard, Svend, Danmark
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge

Horn, Svend, Danmark
Jacobsen, Nils, Norge
Jensen, Jørgen, Danmark
Johannessen, Martha, Norge
Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Larsen, Aksel, Danmark
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tytyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mellqvist, Sven, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Møller Warmedal, Johan, Norge
Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
Ohlin, Bertil, Sverige

Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Røiseland, Bent, Norge
Salo, Tuure, Finland
Salvesen, Salve, Norge
Samuelsberg, Harald, Norge
Savela, Veikko, Finland

Siltanen, Sylvi, Finland
Sirén, Eino, Finland
Skoglund, Gösta, Sverige
Skytte, Karl, Danmark
Stray, Svønn, Norge
Sukselainen, V. J., Finland
Tenhiälä, Juho, Finland
Toft, H. C., Danmark

Den medlem, som avstod från att rösta, var: *Erling Dinesen*, Danmark,
Stockholm den 3 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *samarbete rörande föroreningsfrågorna*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 3 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av socialpolitiska utskottet (A 164/s) med 51 röster. 18 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att skapa förutsättningar för ett effektivt nordiskt samarbete på miljövärdens område, exempelvis i de av Nordforsk föreslagna formerna: nationell lagstiftning på miljövärdsområdet, kontaktorgan med kompetens på hela miljövärdsområdet i varje nordiskt land, likartade nordiska tillämpningsregler, vidgade nordiska utbildningsmöjligheter på miljövärdens område och intensifierad upplysning till allmänheten om föroreningsproblemen.

De 51 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christensen, Henry, Danmark
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige

Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Holmberg, Yngve, Sverige
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Jacobsen, Nils, Norge
Johannessen, Martha, Norge
Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Laaksonen, Mikko, Finland

<i>Larsen, Aksel, Danmark</i>	<i>Rihtniemi, Juha, Finland</i>
<i>Larsson, Lars, Sverige</i>	<i>Salo, Tuure, Finland</i>
<i>Leiro, Lars, Norge</i>	<i>Salvesen, Salve, Norge</i>
<i>Leivo-Larsson, Tytyne, Finland</i>	<i>Samuelsberg, Harald, Norge</i>
<i>Lundström, Birger, Sverige</i>	<i>Savela, Veikko, Finland</i>
<i>Løbak, Harald, Norge</i>	<i>Siltanen, Sylvi, Finland</i>
<i>Mellqvist, Sven, Sverige</i>	<i>Sirén, Eino, Finland</i>
<i>Møller, Gerda, Danmark</i>	<i>Sukselainen, V. J., Finland</i>
<i>Møller Warmedal, Johan, Norge</i>	<i>Tenhiälä, Juho, Finland</i>
<i>Nilsson, Jan-Ivan, Sverige</i>	<i>Toft, H. C., Danmark</i>
<i>Ranmark, Dagmar, Sverige</i>	

Stockholm den 3 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *användande av engångsförpackningar*.

REKOMMENDATION nr 5/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 4 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av socialpolitiska utskottet (A 214/s) med 53 röster. 16 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för en likartad lösning av de samhällsproblem, som det ökade bruket av engångsförpackningar föranleder.

De 53 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Geijer, Arne, Sverige
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Ingimundarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Johannessen, Martha, Norge
Jóhannesson, Ólafur, Island

Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Laaksonen, Mikko, Finland
Larsson, Lars, Sverige
Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tytne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mathiesen, Matthias, Á., Island
Mellqvist, Sven, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Møller Warmedal, Johan, Norge
Nielsen, K. Axel, Danmark
Ohlin, Bertil, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Røiseland, Bent, Norge
Salo, Tuure, Finland

Salvesen, Salve, Norge
Samuelsberg, Harald, Norge
Savela, Veikko, Finland
Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Siltanen, Sylvi, Finland
Sirén, Eino, Finland

Skoglund, Gösta, Sverige
Stray, Svenn, Norge
Sukselainen, V. J., Finland
Sundin, Sven, Sverige
Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 4 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *förbud mot professionell boxning*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 4 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av juridiska utskottet (A 195/j) med 33 röster mot 25. 4 medlemmar avstod från att rösta och 7 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att i lag förbjuda professionell boxning i respektive land.

De 33 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bjarnason, Sigurður, Island
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Hammarberg, Sven, Sverige
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Holmberg, Yngve, Sverige
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Jacobsen, Nils, Norge
Jóhannesson, Ólafur, Island
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Larsen, Aksel, Danmark
Leirfall, Jon, Norge

Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tyyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mathiesen, Matthias, Á., Island
Mellqvist, Sven, Sverige
Ohlin, Bertil, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rognerud, Berte, Norge
Røiseland, Bent, Norge
Samuelsberg, Harald, Norge
Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Siltanen, Sylvi, Finland
Skoglund, Gösta, Sverige
Stray, Svenn, Norge
Sundin, Sven, Sverige

De medlemmar, som röstade mot rekommendationen, var: *Per Bergman*, Sverige, *Jens Bilgrav-Nielsen*, Danmark, *Kaj Bundvad*, Danmark, *Kresten Damsgaard*, Danmark, *Erling Dinesen*, Danmark, *Georg C. Ehrnrooth*, Finland, *Niels Eriksen*, Danmark, *Erkki Hara*, Finland, *Svend Haugaard*, Dan-

mark, *Svend Horn*, Danmark, *Paul Jansson*, Sverige, *Martha Johannessen*, Norge, *Tage Johansson*, Sverige, *Mikko Laaksonen*, Finland, *Lars Larsson*, Sverige, *Gerda Møller*, Danmark, *Johan Møller Warmedal*, Norge, *K. Axel Nielsen*, Danmark, *Jan-Ivan Nilsson*, Sverige, *Juha Rihtniemi*, Finland, *Tuure Salo*, Finland, *Veikko Savela*, Finland, *Eino Sirén*, Finland, *V. J. Sukselainen*, Finland, och *Juho Tenhiälä*, Finland.

De 4 medlemmar, som avstod från att rösta, var: *K. B. Andersen*, Danmark, *Sigurður Ingimundarson*, Island, *Salve Salvesen*, Norge, och *Karl Skytte*, Danmark.

Stockholm den 4 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *skol- och studentbetygs jämförbarhet*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 4 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 211/k) med 50 röster. 19 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att skyndsamt utarbeta automatiskt tillämpbara evalveringsnormer för nordiska skol- och studentbetyg.

De 50 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Holmberg, Yngve, Sverige
Hordvik, Olav, Norge
Ingimundarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Jansson, Paul, Sverige
Johannessen, Martha, Norge

Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Laaksonen, Mikko, Finland
Larsson, Lars, Sverige
Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tyyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mathiesen, Matthias A., Island
Mellqvist, Sven, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Nielsen, K. Axel, Danmark
Ohlin, Bertil, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland
Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Sirén, Eino, Finland

Skoglund, Gösta, Sverige
Stray, Svenn, Norge

Sundin, Sven, Sverige
Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 4 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *beslut om reklamsändningar i TV*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 4 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturulskottet (A 169/k) med 50 röster mot 1. 2 medlemmar avstod från att rösta, och 16 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Norge och Sverige att länderna inte var för sig utan i samråd tar ställning till reklam i television.

De 50 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hanmarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
af Heurlin, Kaarto, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Ingimundarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Jansson, Paul, Sverige
Johannessen, Martha, Norge
Johannesson, Ólafur, Island

Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Laaksonen, Mikko, Finland
Larsson, Lars, Sverige
Leivo-Larsson, Tyyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mathiesen, Matthias Á., Island
Mellqvist, Sven, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nørgaard, Ivar, Danmark
Ohlin, Bertil, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rognerud, Berte, Norge
Salo, Tuure, Finland
Salvesen, Salve, Norge
Samuelsberg, Harald, Norge
Savela, Veikko, Finland
Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Siltanen, Sylvi, Finland

Sirén, Eino, Finland
Skoglund, Gösta, Sverige

Sundin, Sven, Sverige
Tenhiälä, Juho, Finland

Den medlem, som röslade mot rekommendationen, var: *Jon Leirfall*, Norge.

De 2 medlemmar, som avstod från att rösta, var: *Sigurður Bjarnason*, Island, och *V. J. Sukselainen*, Finland.

Stockholm den 4 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillstållt regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *nordiskt ekonomiskt samarbeite*

REKOMMENDATION nr 9/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som anlogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av ekonomiska utskottet (A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e, A 80/e, A 233 T/e och A 233 TÄ/e) med 60 röster. 4 medlemmar avstod från att rösta, och 5 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer regjeringerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige

1. å fullføre utrednings- og forhandlingsarbeidet vedrørende Nordek slik at forslag til en løsning på samtlige i embetsmannsrapporten behandlede samarbeidsområder og et utkast til traktat om et omfattende og mangesidig økonomisk samarbeid kan forligge senest den 15. juli 1969,

2. deretter å oversende dette materiale til Nordisk Råds presidium og økonomisk utvalg,

3. å fastlegge en dato høsten 1969 for neste møte mellom Nordisk Råds presidium, det økonomiske utvalg og statsministrene for en diskusjon av traktatutkastet og det øvrige materiale samt av tilretteleggelsen av det videre arbeid,

4. i de nye instruksjoner til embetsmennene å fremheve at forslaget skal inneholde rammer og retningslinjer for et samarbeid såvel på kort som på lang sikt og også omfatte en hensiktsmessig organisasjon av dette samarbeid,

5. å legge forhandlingene mellom regjeringene slik til rette at et forslag om en slik omfattende utvidelse av det økonomiske samarbeid kan forelegges de nordiske nasjonalforsamlinger så snart som mulig,

6. å ta de uttalelser som er avgitt fra de øvrige utvalg i Nordisk Råd i betraktning ved det fortsatte arbeid.

De 60 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland

Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bratteli, Trygve, Norge

<i>Bundvad, Kaj</i> , Danmark	<i>Leivo-Larsson, Tyyne</i> , Finland
<i>Cassel, Leif</i> , Sverige	<i>Lundström, Birger</i> , Sverige
<i>Christiansen, Ragnar</i> , Norge	<i>Løbak, Harald</i> , Norge
<i>Damsgaard, Kresten</i> , Danmark	<i>Mellqvist, Sven</i> , Sverige
<i>Dinesen, Erling</i> , Danmark	<i>Møller, Gerda</i> , Danmark
<i>Ehrnrooth, Georg C.</i> , Finland	<i>Møller Warmedal, Johan</i> , Norge
<i>Eriksen, Niels</i> , Danmark	<i>Nielsen, K. Axel</i> , Danmark
<i>Hammarberg, Sven</i> , Sverige	<i>Nilsson, Jan-Ivan</i> , Sverige
<i>Hara, Erkki</i> , Finland	<i>Nørgaard, Ivar</i> , Danmark
<i>Haugaard, Svend</i> , Danmark	<i>Ohlin, Bertil</i> , Sverige
<i>Holmberg, Yngve</i> , Sverige	<i>Palm, Sture</i> , Sverige
<i>Honkonen, Kuuno</i> , Finland	<i>Ranmark, Dagmar</i> , Sverige
<i>Hordvik, Olav</i> , Norge	<i>Rihtniemi, Juha</i> , Finland
<i>Horn, Svend</i> , Danmark	<i>Rognerud, Berte</i> , Norge
<i>Jacobsen, Nils</i> , Norge	<i>Røiseland, Bent</i> , Norge
<i>Jensen, Jørgen</i> , Danmark	<i>Salo, Tuure</i> , Finland
<i>Johannessen, Martha</i> , Norge	<i>Salvesen, Salve</i> , Norge
<i>Johansson, Tage</i> , Sverige	<i>Samuelsberg, Harald</i> , Norge
<i>Johnsen, Håkon</i> , Norge	<i>Savela, Veikko</i> , Finland
<i>Kock, Osmo</i> , Finland	<i>Segerstedt Wiberg, Ingrid</i> , Sverige
<i>Korvald, Lars</i> , Norge	<i>Siltanen, Sylvi</i> , Finland
<i>Krag, Jens Otto</i> , Danmark	<i>Sirén, Eino</i> , Finland
<i>Laaksonen, Mikko</i> , Finland	<i>Skytte, Karl</i> , Danmark
<i>Larsen, Aksel</i> , Danmark	<i>Stray, Spenn</i> , Norge
<i>Larsson, Lars</i> , Sverige	<i>Sukselainen, V. J.</i> , Finland
<i>Leirfall, Jon</i> , Norge	<i>Sundin, Sven</i> , Sverige
<i>Leiro, Lars</i> , Norge	<i>Tenhiälä, Juho</i> , Finland

De 4 medlemmar, som avstod från att rösta, var: *Sigurður Bjarnason*, Island, *Sigurður Ingimundarson*, Island, *Ólafur Jóhannesson*, Island, och *Matthias Á. Mathiesen*, Island.

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petré

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *gemensam skeppsmedicinsk forskning*.

REKOMMENDATION nr 10/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av socialpolitiska utskottet (A 203/s) med 60 röster. 1 medlem avstod från att rösta, och 8 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att vidga möjligheterna för en gemensam skeppsmedicinsk forskning.

De 60 medlemmar, som röslade för rekommendationen, var:

Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Eriksen, Niels, Danmark
Guðjónsson, Karl, Island
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
Holmberg, Yngve, Sverige
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Ingimundarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Jensen, Jørgen, Danmark
Johannessen, Martha, Norge

Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Laaksonen, Mikko, Finland
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tytyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mathiesen, Matthias, Á., Island
Mellqvist, Sven, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Møller Warmedal, Johan, Norge
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
Nørgaard, Ivar, Danmark
Ohlin, Bertil, Sverige
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland

<i>Rognerud, Berte, Norge</i>	<i>Siltanen, Sylvi, Finland</i>
<i>Røiseland, Bent, Norge</i>	<i>Sirén, Eino, Finland</i>
<i>Salo, Tuure, Finland</i>	<i>Skytte, Karl, Danmark</i>
<i>Salvesen, Salve, Norge</i>	<i>Stray, Svann, Norge</i>
<i>Samuelsberg, Harald, Norge</i>	<i>Sukselainen, V. J., Finland</i>
<i>Savela, Veikko, Finland</i>	<i>Sundin, Sven, Sverige</i>
<i>Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige</i>	<i>Tenhiälä, Juho, Finland</i>

Den medlem, som avstod från att rösta, var: *K. B. Andersen, Danmark.*

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petré

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *Nordisk Journalistkursus*.

REKOMMENDATION nr 11/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 150/k) med 52 röster. 17 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna,

1. att vidtaga åtgärder för en utbyggnad av den samnordiska fortbildningen av journalister vid Nordisk Journalistkursus enligt de förslag, som framlagts av den för utredning av frågan tillsatta kommittén (NU 1969: 4) samt

2. att öka antalet stipendier till deltagare i den nordiska fortbildningen för journalister.

De 52 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge

Horn, Svend, Danmark
Ingimandarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Jensen, Jørgen, Danmark
Johannessen, Martha, Norge
Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Korvald, Lars, Norge
Laaksonen, Mikko, Finland
Larsson, Lars, Sverige
Leivo-Larsson, Tyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mathiesen, Matthias A., Island
Møller, Gerda, Danmark
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nilsson, Jan-Ivan, Sverige

Nørgaard, Ivar, Danmark
Ohlin, Bertil, Sverige
Palm, Sture, Sverige
Rognerud, Berte, Norge
Røiseland, Bent, Norge
Salo, Tuure, Finland
Salvesen, Salve, Norge

Savela, Veikko, Finland
Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Siltanen, Sylvi, Finland
Sirén, Eino, Finland
Skytte, Karl, Danmark
Stray, Svann, Norge
Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *likartad lagstiftning om transplantation*.

REKOMMENDATION nr 12/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av socialpolitiska utskottet (A 177/s) med 52 röster. 17 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för antagande av likartade lagregler om transplantation.

De 52 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

<i>Andersen, K. B.</i> , Danmark	<i>Jacobsen, Nils</i> , Norge
<i>Antonsson, Johannes</i> , Sverige	<i>Jensen, Jørgen</i> , Danmark
<i>Backlund, Georg</i> , Finland	<i>Johannessen, Martha</i> , Norge
<i>Bergman, Per</i> , Sverige	<i>Johansson, Tage</i> , Sverige
<i>Bilgrav-Nielsen, Jens</i> , Danmark	<i>Kock, Osmo</i> , Finland
<i>Bjarnason, Sigurður</i> , Island	<i>Korvald, Lars</i> , Norge
<i>Bratteli, Trygve</i> , Norge	<i>Laaksonen, Mikko</i> , Finland
<i>Bundvad, Kaj</i> , Danmark	<i>Larsen, Aksel</i> , Danmark
<i>Cassel, Leif</i> , Sverige	<i>Larsson, Lars</i> , Sverige
<i>Christiansen, Ragnar</i> , Norge	<i>Leirfall, Jon</i> , Norge
<i>Damsgaard, Kresten</i> , Danmark	<i>Leivo-Larsson, Tyyne</i> , Finland
<i>Dinesen, Erling</i> , Danmark	<i>Lundström, Birger</i> , Sverige
<i>Ehrnrooth, Georg C.</i> , Finland	<i>Løbak, Harald</i> , Norge
<i>Eriksen, Niels</i> , Danmark	<i>Møller, Gerda</i> , Danmark
<i>Hammarberg, Sven</i> , Sverige	<i>Nielsen, K. Avel</i> , Danmark
<i>Hamrin-Thorell, Ruth</i> , Sverige	<i>Nilsson, Jan-Ivan</i> , Sverige
<i>Hara, Erkki</i> , Finland	<i>Nørsgaard, Ivar</i> , Danmark
<i>Haugaard, Svend</i> , Danmark	<i>Palm, Sture</i> , Sverige
<i>Honkonen, Kuuno</i> , Finland	<i>Ranmark, Dagmar</i> , Sverige
<i>Hordvik, Olav</i> , Norge	<i>Rognerud, Berte</i> , Norge
<i>Horn, Svend</i> , Danmark	<i>Salo, Tuure</i> , Finland
<i>Ingimundarson, Sigurður</i> , Island	<i>Salvesen, Salve</i> , Norge

Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Siltanen, Sglvi, Finland
Sirén, Eino, Finland
Skytte, Karl, Danmark

Stray, Svønn, Norge
Sukselainen, V. J., Finland
Sundin, Sven, Sverige
Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *utbyggnad av E 18*.

REKOMMENDATION nr 13/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av trafikutskottet (A 176/t, A 176 Ä1/t och A 176 Ä2/t) med 52 röster. 1 medlem avstod från att rösta, och 16 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Norge och Sverige

1. att bygga ut E 18 till högre standard,
2. att förbättra riksväg 61/2 på sträckan Arvika—Kongsvinger samt
3. att utreda möjligheterna att genom punktvisa förbättringsåtgärder höja standarden på vägen Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger så att den lämpar sig även för relativt tung trafik.

De 52 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Carlsson, Eric, Sverige
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
Hernelius, Allan, Sverige
af Heurlin, Kaarlo, Finland

Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Ingimundarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Jensen, Jørgen, Danmark
Johannessen, Martha, Norge
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Laaksonen, Mikko, Finland
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leivo-Larsson, Tytne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mathiesen, Matthias A., Island

<i>Møller Warmedal, Johan</i> , Norge	<i>Salo, Tuure</i> , Finland
<i>Nilsson, Jan-Ivan</i> , Sverige	<i>Salvesen, Salve</i> , Norge
<i>Nørgaard, Ivar</i> , Danmark	<i>Savela, Veikko</i> , Finland
<i>Ohlin, Bertil</i> , Sverige	<i>Segerstedt Wiberg, Ingrid</i> , Sverige
<i>Palm, Sture</i> , Sverige	<i>Siltanen, Sylvi</i> , Finland
<i>Ranmark, Dagmar</i> , Sverige	<i>Sirén, Eino</i> , Finland
<i>Rihtniemi, Juha</i> , Finland	<i>Stray, Svenn</i> , Norge
<i>Rognerud, Berte</i> , Norge	<i>Sukselainen, V. J.</i> , Finland
<i>Røiseland, Bent</i> , Norge	<i>Tenhiälä, Juho</i> , Finland

Den medlem, som avstod från att rösta, var: *K. B. Andersen*, Danmark.

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *effektiviserad trafikfostran*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 200/k) med 41 röster mot 2. 7 medlemmar avstod från att rösta, och 19 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att skyndsamt inleda samarbete för åstadkommande av en effektiv trafikundervisning på skolans alla stadier,

II. att stödja den samnordiska produktionen av läromedel för denna undervisning samt

III. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en organiserad fortbildning av vederbörande lärare.

De 41 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Carlsson, Eric, Sverige
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
Hernelius, Allan, Sverige
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge

Horn, Svend, Danmark
Ingimundarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Johannessen, Martha, Norge
Johnsen, Håkon, Norge
Kock, Osmo, Finland
Leirfall, Jon, Norge
Leivo-Larsson, Tyyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Møller Warmedal, Johan, Norge
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
Nørgaard, Ivar, Danmark
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rognerud, Berte, Norge
Salo, Tuure, Finland

Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland
Siltanen, Sylvi, Finland

Sirén, Eino, Finland
Sukselainen, V. J., Finland

De 2 medlemmar, som röstade mot rekommendationen, var: *Juha Rihtniemi*, Finland, och *Juho Tenhiälä*, Finland.

De 7 medlemmar, som avstod från att rösta, var: *K. B. Andersen*, Danmark, *Erling Dinesen*, Danmark, *Jørgen Jensen*, Danmark, *Tage Johansson*, Sverige, *Aksel Larsen*, Danmark, *Lars Larsson*, Sverige, och *Ingrid Segerstedt Wiberg*, Sverige

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *konstfostran i skolan*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 207/k) med 55 röster. 14 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att i samband med arbetet rörande harmoniseringen av de nordiska skolordningarna (*rek. nr 26/1967*) pröva frågan om en reformering och effektivisering av skolans undervisning i estetiska ämnen,

II. att i samråd producera läromedel för denna undervisning samt

III. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en permanent nordisk fortbildning av lärarna på ifrågakvarande undervisningsområde.

De 55 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Backlund, Georg, Finland
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Carlsson, Eric, Sverige
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Hauggaard, Svend, Danmark

Hernelius, Allan, Sverige
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Ingimundarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Jensen, Jørgen, Danmark
Johannessen, Martha, Norge
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tygne, Finland
Lundström, Birger, Sverige

<i>Løbak, Harald, Norge</i>	<i>Røiseland, Bent, Norge</i>
<i>Mathiesen, Matthias Á., Island</i>	<i>Salo, Tuure, Finland</i>
<i>Mellqvist, Sven, Sverige</i>	<i>Salvesen, Salve, Norge</i>
<i>Møller Warmedal, Johan, Norge</i>	<i>Savela, Veikko, Finland</i>
<i>Nielsen, K. Axel, Danmark</i>	<i>Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige</i>
<i>Nilsson, Jan-Ivan, Sverige</i>	<i>Siltanen, Sylvi, Finland</i>
<i>Nørgaard, Ivar, Danmark</i>	<i>Sirén, Eino, Finland</i>
<i>Ohlin, Bertil, Sverige</i>	<i>Skoglund, Gösta, Sverige</i>
<i>Palm, Sture, Sverige</i>	<i>Stray, Svenn, Norge</i>
<i>Ranmark, Dagmar, Sverige</i>	<i>Sukselainen, V. J., Finland</i>
<i>Rihtniemi, Juha, Finland</i>	<i>Tenhiälä, Juho, Finland</i>
<i>Rognerud, Berte, Norge</i>	

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petré

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *läkemedelssamarbete*.

REKOMMENDATION nr 16/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av socialpolitiska utskottet (A 205 T/s) med 42 röster. 2 medlemmar avstod från att rösta, och 25 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna

1. att ingå en konvention om riktlinjer för harmonisering av de nordiska ländernas regler om farmaceutiska specialiteter samt för samarbete beträffande kontrollen av dessa,
2. att upprätta en nordisk läkemedelsnämnd som ett normgivande, rådgivande och kontrollerande organ, samt
3. att instifta en nordisk läkemedelsfond för forskning, utbildning och information.

De 42 medlemmar, som röstade för rekommendationen: var:

<i>Andersen, K. B.</i> , Danmark	<i>af Heurlin, Kaarlo</i> , Finland
<i>Antonsson, Johannes</i> , Sverige	<i>Honkonen, Kuuno</i> , Finland
<i>Bilgrav-Nielsen, Jens</i> , Danmark	<i>Hordvik, Olav</i> , Norge
<i>Bjarnason, Sigurður</i> , Island	<i>Horn, Svend</i> , Danmark
<i>Bratteli, Trygve</i> , Norge	<i>Ingimundarson, Sigurður</i> , Island
<i>Bundvad, Kaj</i> , Danmark	<i>Jacobsen, Nils</i> , Norge
<i>Cassel, Leif</i> , Sverige	<i>Jensen, Jørgen</i> , Danmark
<i>Christiansen, Ragnar</i> , Norge	<i>Jóhannesson, Ólafur</i> , Island
<i>Dinesen, Erling</i> , Danmark	<i>Johansson, Tage</i> , Sverige
<i>Ehrnrooth, Georg C.</i> , Finland	<i>Johnsen, Håkon</i> , Norge
<i>Eriksen, Niels</i> , Danmark	<i>Larsson, Lars</i> , Sverige
<i>Hammarberg, Sven</i> , Sverige	<i>Lundström, Birger</i> , Sverige
<i>Hara, Erkki</i> , Finland	<i>Løbak, Harald</i> , Norge
<i>Haugaard, Svend</i> , Danmark	<i>Møller, Gerda</i> , Danmark
<i>Hernelius, Allan</i> , Sverige	<i>Nielsen, K. Axel</i> , Danmark

Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
Nørgaard, Ivar, Danmark
Ohlin, Bertil, Sverige
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Røiseland, Bent, Norge

Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland
Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Sirén, Eino, Finland
Sukselainen, V. J., Finland
Tenhiälä, Jnho, Finland

De 2 medlemmar, som avstod från att rösta, var: *Jon Leirfall, Norge*, och *Svenn Stray, Norge*.

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petré

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *samarbete på musikterapiens område*.

REKOMMENDATION nr 17/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av socialpolitiska utskottet (A 179/s) med 43 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka möjligheterna för dels nordiskt samarbete beträffande forskning på det musikterapeutiska området, dels ett nordiskt samgående för framställning av undervisningsmaterial i form av böcker, instrument m. m.

De 43 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugard, Svend, Danmark
Hernelius, Allan, Sverige
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Ingimundarson, Sigurður, Island

Jacobsen, Nils, Norge
Jensen, Jørgen, Danmark
Johannessen, Martha, Norge
Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mellqvist, Sven, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nørgaard, Ivar, Danmark
Ohlin, Bertil, Sverige
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Røiseland, Bent, Norge
Salvesen, Salve, Norge

Savela, Veikko, Finland

Sirén, Eino, Finland

Stray, Svenn, Norge

Sukselainen, V. J., Finland

Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *musiksamarbete*.

REKOMMENDATION nr 18/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 212/k) med 50 röster. 19 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda möjligheterna för ett ökat nordiskt musiksamarbete vad gäller informationen om samt produktionen och distributionen av nordisk musik på grammofonskiva samt att därvid beakta behovet av statsunderstöd till denna produktion.

De 50 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var :

Andersen, K. B., Danmark
Antonsson, Johannes, Sverige
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
Hernelius, Allan, Sverige
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Ingimundarson, Sigurður, Island

Jacobsen, Nils, Norge
Jensen, Jørgen, Danmark
Johannessen, Martha, Norge
Johannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Larsen, Aksel, Danmark
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leivo-Larsson, Tytyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mellqvist, Sven, Sverige
Mundebo, Ingemar, Sverige
Møller Warmedal, Johan, Norge
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nørsgaard, Ivar, Danmark
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Røiseland, Bent, Norge

Salvesen, Salve, Norge

Savela, Veikko, Finland

Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige

Siltanen, Sylvi, Finland

Sirén, Eino, Finland

Stray, Svann, Norge

Sukselainen, V. J., Finland

Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillstållt regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *sjövägsregler för stora fartyg*.

REKOMMENDATION nr 19/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av trafikutskottet (A 223/t) med 43 röster. 1 medlem avstod från att rösta, och 25 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer i fællesskab at tage initiativet til en ændring af de internationale søvejsregler for store skibe under passage af farvande, hvor sejlads med sådanne skibe medfører særlige risici.

De 43 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Ehrnrooth, Georg, C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
Hernelius, Allan, Sverige
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Ingimundarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Johannessen, Martha, Norge

Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Larsen, Aksel, Danmark
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leivo-Larsson, Tytyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mathiesen, Matthias Á., Island
Mellqvist, Sven, Sverige
Mundebo, Ingemar, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Møller Warmedal, Johan, Norge
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge

Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland
Siltanen, Sylvi, Finland

Stray, Svenn, Norge
Tenhiälä, Juho, Finland

Den medlem, som avstod från att rösta, var: *Kuuno Honkonen*, Finland.

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *beredskap vid katastrofer i inre farvatten*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av trafikutskottet (A 223/1) med 42 röster. 27 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer at gennemføre et effektivt beredskab til afhjælpning af katastrofer og skader, som kan opstå i de indre nordiske farvande, om muligt i samarbejde med andre stater, som grænser til disse farvande.

De 42 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Andersen, K. B., Danmark
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
Hernelius, Allan, Sverige
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Ingimundarson, Sigurður, Island
Jacobsen, Nils, Norge
Johannessen, Martha, Norge

Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Larsen, Aksel, Danmark
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leivo-Larsson, Tyjne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mathiesen, Matthias Á., Island
Mellqvist, Sven, Sverige
Mundebo, Ingemar, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Møller Warmedal, Johan, Norge
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
Palm, Sture, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Salvesen, Salve, Norge

Savela, Veikko, Finland

Siltanen, Sylvi, Finland

Stray, Svann, Norge

Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

*Gustaf Petré*n

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark och Sverige nedanstående rekommendation angående *beslut i Öresundsfrågorna*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 5 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av trafikutskottet (A 206/t och A 231 T/t) med 45 röster. 6 medlemmar avstod från att rösta, och 18 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller

a. til Danmarks og Sveriges regeringer, at de i samråd med de andre nordiske lande før den 15. juli 1969 træffer de fornødne beslutninger vedrørende storlufthavn på Saltholm og anlæg af den første faste forbindelse over Øresund, og

b. til Danmarks regering at give den svenske regering tilsagn om, at denne lufthavn vil blive benyttet på en sådan måde, at uacceptable forstyrrelser for svensk område undgås.

De 45 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var :

Andersen, K. B., Danmark
Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Damsgaard, Kresten, Danmark
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Hernelius, Allan, Sverige
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland

Horn, Svend, Danmark
Jacobsen, Nils, Norge
Johannessen, Martha, Norge
Johansson, Tage, Sverige
Korvald, Lars, Norge
Larsen, Aksel, Danmark
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mundebo, Ingemar, Sverige
Møller Warmedal, Johan, Norge
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
Nørgaard, Ivar, Danmark
Palm, Sture, Sverige

Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Røiseland, Bent, Norge
Salo, Tuure, Finland
Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland

Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Siltanen, Sylvi, Finland
Sirén, Eino, Finland
Skoglund, Gösta, Sverige
Sukselainen, V. J., Finland
Tenhiälä, Juho, Finland

De 6 medlemmar, som avstod från att rösta, var: *Jens Bilgrav-Nielsen*, Danmark, *Eric Carlsson*, Sverige, *Svend Haugaard*, Danmark, *Osmo Kock*, Finland, *Lars Leiro*, Norge, och *Svenn Stray*, Norge.

Stockholm den 5 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillstållt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *gränskommunalt samarbete*.

REKOMMENDATION nr 22/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 6 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av socialpolitiska utskottet (A 171/s och A 227/s) med 37 röster. 32 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att utreda behovet av och möjligheterna för sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta legala former skapas för samarbetet mellan kommuner över riksgränserna.

De 37 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bundvad, Kaj, Danmark
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Dinesen, Erling, Danmark
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Jacobsen, Nils, Norge
Johannessen, Martha, Norge

Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Korvald, Lars, Norge
Larsson, Lars, Sverige
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Møller, Gerda, Danmark
Nilsson, Jan-Ivan, Sverige
Nørgaard, Ivar, Danmark
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Røiseland, Bent, Norge
Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland

Sirén, Eino, Finland
Skytte, Karl, Danmark
Sukselainen, V. J., Finland

Sundin, Sven, Sverige
Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 6 mars 1969

Leif Cassel

*Gustaf Petré*n

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Finland och Sverige nedanstående rekommendation angående *zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige*.

REKOMMENDATION nr 23/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 6 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av socialpolitiska utskottet (A 198/s) med 45 röster. 1 medlem avstod från att rösta, och 23 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland och Sverige att främja samverkan i syfte att förbättra zigenarnas levnadsförhållanden i dessa länder och att öka dessas möjligheter till anpassning i samhället.

De 45 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Carlsson, Eric, Sverige
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Jacobsen, Nils, Norge

Johannessen, Martha, Norge
Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Johnsen, Håkon, Norge
Korvald, Lars, Norge
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leivo-Larsson, Tyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Møller, Gerda, Danmark
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nørgaard, Ivar, Danmark
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland
Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige

Siltanen, Sylvi, Finland
Sirén, Eino, Finland
Skytte, Karl, Danmark

Sukselainen, V. J., Finland
Tenhiälä, Juho, Finland

Den medlem, som avstod från att rösta, var: *Bent Røiseland*, Norge.
Stockholm den 6 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 6 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 197/k) med 44 röster. 25 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

I. att gemensamt utreda förutsättningarna för att bereda nordiska forskare ökad tillgång till källmaterial för samtidshistorisk forskning och för att få till stånd en internordisk praxis rörande utlämnande av sådant material, som finns hos myndighet, samt

II. att vidtaga åtgärder för att i varje enskilt nordiskt land likställa forskare från ett annat nordiskt land med inhemska forskare vad gäller tillgången till offentliga myndigheters arkiv.

De 44 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

<i>Backlund, Georg</i> , Finland	<i>Honkonen, Kuuno</i> , Finland
<i>Bergman, Per</i> , Sverige	<i>Hordvik, Olav</i> , Norge
<i>Bilgrav-Nielsen, Jens</i> , Danmark	<i>Horn, Svend</i> , Danmark
<i>Bjarnason, Sigurður</i> , Island	<i>Jacobsen, Nils</i> , Norge
<i>Bratteli, Trygve</i> , Norge	<i>Johannessen, Martha</i> , Norge
<i>Bundvad, Kaj</i> , Danmark	<i>Jóhannesson, Ólafur</i> , Island
<i>Carlsson, Eric</i> , Sverige	<i>Johansson, Tage</i> , Sverige
<i>Cassel, Leif</i> , Sverige	<i>Korvald, Lars</i> , Norge
<i>Christiansen, Ragnar</i> , Norge	<i>Larsson, Lars</i> , Sverige
<i>Dinesen, Erling</i> , Danmark	<i>Leivo-Larsson, Tyyne</i> , Finland
<i>Ehrnrooth, Georg C.</i> , Finland	<i>Lundström, Birger</i> , Sverige
<i>Eriksen, Niels</i> , Danmark	<i>Løbak, Harald</i> , Norge
<i>Hammarberg, Sven</i> , Sverige	<i>Møller, Gerda</i> , Danmark
<i>Hara, Erkki</i> , Finland	<i>Nielsen, K. Axel</i> , Danmark
<i>Haugaard, Svend</i> , Danmark	<i>Nørgaard, Ivar</i> , Danmark
<i>af Heurlin, Kaarlo</i> , Finland	<i>Palm, Sture</i> , Sverige

Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Røiseland, Bent, Norge
Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland

Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Siltanen, Sylvi, Finland
Sirén, Eino, Finland
Skytte, Karl, Danmark
Sukselainen, V. J., Finland
Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 6 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att F i n l a n d skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *stereofoniska radioutsändningar*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 6 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 225/k) med 43 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att besluta om införande av ett gemensamt nordiskt system för stereofoniska radioutsändningar.

De 43 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

<i>Backlund, Georg</i> , Finland	<i>Jóhannesson, Ólafur</i> , Island
<i>Bergman, Per</i> , Sverige	<i>Johansson, Tage</i> , Sverige
<i>Bilgrav-Nielsen, Jens</i> , Danmark	<i>Korvald, Lars</i> , Norge
<i>Bjarnason, Sigurður</i> , Island	<i>Larsson, Lars</i> , Sverige
<i>Bratteli, Trygve</i> , Norge	<i>Leivo-Larsson, Tytne</i> , Finland
<i>Bundvad, Kaj</i> , Danmark	<i>Lundström, Birger</i> , Sverige
<i>Carlsson, Eric</i> , Sverige	<i>Løbak, Harald</i> , Norge
<i>Cassel, Leif</i> , Sverige	<i>Møller, Gerda</i> , Danmark
<i>Christiansen, Ragnar</i> , Norge	<i>Nielsen, K. Axel</i> , Danmark
<i>Dinesen, Erling</i> , Danmark	<i>Nørgaard, Ivar</i> , Danmark
<i>Ehrnrooth, Georg C.</i> , Finland	<i>Palm, Sture</i> , Sverige
<i>Eriksen, Niels</i> , Danmark	<i>Ranmark, Dagmar</i> , Sverige
<i>Hammarberg, Sven</i> , Sverige	<i>Rihtniemi, Juha</i> , Finland
<i>Hara, Erkki</i> , Finland	<i>Rognerud, Berte</i> , Norge
<i>af Heurlin, Kaarlo</i> , Finland	<i>Røiseland, Bent</i> , Norge
<i>Honkonen, Kuuno</i> , Finland	<i>Salvesen, Salve</i> , Norge
<i>Hordvik, Olav</i> , Norge	<i>Savela, Veikko</i> , Finland
<i>Horn, Svend</i> , Danmark	<i>Segerstedt Wiberg, Ingrid</i> , Sverige
<i>Jacobsen, Nils</i> , Norge	<i>Siltanen, Sylvi</i> , Finland
<i>Johannessen, Martha</i> , Norge	<i>Sirén, Eino</i> , Finland

Skytte, Karl, Danmark
Sukselainen, V. J., Finland

Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 6 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *höjande av Nordiska kulturfondens belopp*.

REKOMMENDATION nr 26/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 6 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 228 T/k) med 44 röster. 2 medlemmar avstod från att rösta, och 23 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att snarast möjligt höja Nordiska kulturfondens kapital till sammanlagt 5 miljoner danska kronor årligen.

De 44 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Carlsson, Eric, Sverige
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Hangaard, Svend, Danmark
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Jacobsen, Nils, Norge
Johannessen, Martha, Norge

Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Korvald, Lars, Norge
Larsson, Lars, Sverige
Leivo-Larsson, Tyyne, Finland
Løbak, Harald, Norge
Mellqvist, Sven, Sverige
Mundebo, Ingemar, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nørgaard, Ivar, Danmark
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtiemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland
Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Siltanen, Sylvi, Finland
Sirén, Eino, Finland

Skytte, Karl, Danmark
Sukselainen, V. J., Finland

Sundin, Sven, Sverige
Tenhüälä, Juho, Finland

De 2 medlemmar, som avstod från att rösta, var: *Birger Lundström*, Sverige, och *Bent Røiseland*, Norge.

Stockholm den 6 mars 1969

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *samarbete rörande de nordiska språklektorerna*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 6 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 199/k) med 45 röster. 1 medlem avstod från att rösta, och 23 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna

1. att vidtaga åtgärder för åstadkommande av ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna bl. a. i form av regelbundna ämneskonferenser samt
2. att utreda förutsättningarna för en fastare organisation av den nordiska lektorsverksamheten vid universitet och högskolor.

De 45 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Backlund, Georg, Finland
Bergman, Per, Sverige
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Carlsson, Eric, Sverige
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark

Johannessen, Martha, Norge
Jóhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige
Korvald, Lars, Norge
Larsson, Lars, Sverige
Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tyyne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mellqvist, Sven, Sverige
Mundebo, Ingemar, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nørgaard, Ivar, Danmark
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge

Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland
Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige
Siltanen, Sylvi, Finland
Sirén, Eino, Finland

Skytte, Karl, Danmark
Sukselainen, V. J., Finland
Sundin, Sven, Sverige
Tenhiälä, Juho, Finland

Den medlem, som avstod från att rösta, var: *Bent Røiseland*, Norge.

Stockholm den 6 mars 1969

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spørsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *samarbetskommitté för utvecklingsforskning*.

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 6 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av ekonomiska utskottet (A 213/e) med 48 röster. 21 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att närmare utreda frågan om att tillsätta en *samarbetskommitté för utvecklingsforskning*.

De 48 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

<i>Backlund, Georg</i> , Finland	<i>Johansson, Tage</i> , Sverige
<i>Bergman, Per</i> , Sverige	<i>Korvald, Lars</i> , Norge
<i>Bjarnason, Sigurður</i> , Island	<i>Larsson, Lars</i> , Sverige
<i>Bratteli, Trygve</i> , Norge	<i>Leiro, Lars</i> , Norge
<i>Bundvad, Kaj</i> , Danmark	<i>Leivo-Larsson, Tytyne</i> , Finland
<i>Carlsson, Eric</i> , Sverige	<i>Lundström, Birger</i> , Sverige
<i>Cassel, Leif</i> , Sverige	<i>Løbak, Harald</i> , Norge
<i>Christiansen, Ragnar</i> , Norge	<i>Mellqvist, Sven</i> , Sverige
<i>Dinesen, Erling</i> , Danmark	<i>Mundebo, Ingemar</i> , Sverige
<i>Ehrnrooth, Georg C.</i> , Finland	<i>Møller, Gerda</i> , Danmark
<i>Eriksen, Niels</i> , Danmark	<i>Nielsen, K. Axel</i> , Danmark
<i>Hammarberg, Sven</i> , Sverige	<i>Nørgaard, Ivar</i> , Danmark
<i>Hara, Erkki</i> , Finland	<i>Palm, Sture</i> , Sverige
<i>Haugaard, Svend</i> , Danmark	<i>Ranmark, Dagmar</i> , Sverige
<i>Hernelius, Allan</i> , Sverige	<i>Rihtiemi, Juha</i> , Finland
<i>af Heurlin, Kaarlo</i> , Finland	<i>Rognerud, Berte</i> , Norge
<i>Honkonen, Kuuno</i> , Finland	<i>Røiseland, Bent</i> , Norge
<i>Hordvik, Olav</i> , Norge	<i>Salvesen, Salve</i> , Norge
<i>Horn, Svend</i> , Danmark	<i>Savela, Veikko</i> , Finland
<i>Jacobsen, Nils</i> , Norge	<i>Segerstedt Wiberg, Ingrid</i> , Sverige
<i>Johannessen, Martha</i> , Norge	<i>Siltanen, Sylvi</i> , Finland
<i>Jóhannesson, Ólafur</i> , Island	<i>Sirén, Eino</i> , Finland

Skytte, Karl, Danmark
Sukselainen, V. J., Finland

Sundin, Sven, Sverige
Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 6 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Danmark skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillställt regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige nedanstående rekommendation angående *samarbete rörande yrkesvägledarutbildningen*.

REKOMMENDATION nr 29/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 6 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av kulturutskottet (A 215/k) med 48 röster. 21 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att utreda förutsättningarna för nordiskt samarbete på yrkesvägledarutbildningens område, särskilt vad gäller kvalificerad fortbildning av yrkesvägledare.

De 48 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

Backlund, Georg, Finland
Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark
Bjarnason, Sigurður, Island
Bratteli, Trygve, Norge
Bundvad, Kaj, Danmark
Carlsson, Eric, Sverige
Cassel, Leif, Sverige
Christiansen, Ragnar, Norge
Dinesen, Erling, Danmark
Ehrnrooth, Georg C., Finland
Eriksen, Niels, Danmark
Hammarberg, Sven, Sverige
Hara, Erkki, Finland
Haugaard, Svend, Danmark
Hernelius, Allan, Sverige
af Heurlin, Kaarlo, Finland
Honkonen, Kuuno, Finland
Hordvik, Olav, Norge
Horn, Svend, Danmark
Jacobsen, Nils, Norge
Johannessen, Martha, Norge

Jöhannesson, Ólafur, Island
Johansson, Tage, Sverige,
Korvald, Lars, Norge
Larsson, Lars, Sverige
Leirfall, Jon, Norge
Leiro, Lars, Norge
Leivo-Larsson, Tygne, Finland
Lundström, Birger, Sverige
Løbak, Harald, Norge
Mellqvist, Sven, Sverige
Mundebo, Ingemar, Sverige
Møller, Gerda, Danmark
Nielsen, K. Axel, Danmark
Nørgaard, Ivar, Danmark
Palm, Sture, Sverige
Ranmark, Dagmar, Sverige
Rihtniemi, Juha, Finland
Rognerud, Berte, Norge
Røiseland, Bent, Norge
Salvesen, Salve, Norge
Savela, Veikko, Finland

Segerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige

Siltanen, Sylvi, Finland

Sirén, Eino, Finland

Skytte, Karl, Danmark

Sundin, Sven, Sverige

Tenhiälä, Juho, Finland

Stockholm den 6 mars 1969

Leif Cassel

*Gustaf Petré*n

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Nordiska rådet har tillstått regeringen i Norge nedanstående rekommendation angående *vägförbindelsen mellan Sevettjärvi och Neiden*.

REKOMMENDATION nr 30/1969

Jämlikt 10 § stadgan för Nordiska rådet och § 20 i rådets arbetsordning översändes nedanstående rekommendation, som antogs den 6 mars 1969 av Nordiska rådet efter förslag av trafikutskottet (A 232 T/t) med 39 röster. 3 medlemmar avstod från att rösta, och 27 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til Norges regering snarest at træffe beslutning om standarden for den norske del af vejforbindelsen mellem Sevettjärvi og riksvej 6 i Neiden og at fremskynde bygningen af vejen således, at den er færdig inden udgangen af 1970.

De 39 medlemmar, som röstade för rekommendationen, var:

<i>Backlund, Georg</i> , Finland	<i>Lundström, Birger</i> , Sverige
<i>Bilgrav-Nielsen, Jens</i> , Danmark	<i>Løbak, Harald</i> , Norge
<i>Bjarnason, Sigurður</i> , Island	<i>Mellqvist, Sven</i> , Sverige
<i>Cassel, Leif</i> , Sverige	<i>Mundebo, Ingemar</i> , Sverige
<i>Christiansen, Ragnar</i> , Norge	<i>Møller, Gerda</i> , Danmark
<i>Ehrnrooth, Georg C.</i> , Finland	<i>Nielsen, K. Axel</i> , Danmark
<i>Hammarberg, Sven</i> , Sverige	<i>Nilsson, Jan-Ivan</i> , Sverige
<i>Hara, Erkki</i> , Finland	<i>Palm, Sture</i> , Sverige
<i>Haugaard, Svend</i> , Danmark	<i>Ranmark, Dagmar</i> , Sverige
<i>Hernelius, Allan</i> , Sverige	<i>Rihtniemi, Juha</i> , Finland
<i>Honkonen, Kuuno</i> , Finland	<i>Rognerud, Berte</i> , Norge
<i>Hordvik, Olav</i> , Norge	<i>Røiseland, Bent</i> , Norge
<i>Horn, Svend</i> , Danmark	<i>Salvesen, Salve</i> , Norge
<i>Johannessen, Martha</i> , Norge	<i>Savela, Veikko</i> , Finland
<i>Johansson, Tage</i> , Sverige	<i>Siltanen, Sylvi</i> , Finland
<i>Korvald, Lars</i> , Norge	<i>Sirén, Eino</i> , Finland
<i>Larsson, Lars</i> , Sverige	<i>Skytte, Karl</i> , Danmark
<i>Leirfall, Jon</i> , Norge	<i>Sundin, Sven</i> , Sverige
<i>Leiro, Lars</i> , Norge	<i>Tenhiälä, Juho</i> , Finland
<i>Leivo-Larsson, Tyyne</i> , Finland	

De medlemmar, som avstod från att rösta, var: *Kaj Bundvad*, Danmark, *Erling Dinesen*, Danmark, och *Ivar Nørgaard*, Danmark.

Stockholm den 6 mars 1969

Leif Cassel

Gustaf Petrén

Vid möte i Stockholm den 4 mars 1969 enades representanter för regeringarna om att Norge skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Övriga beslut

A. Beslut att icke företaga sig något i anledning av:

(4 mars)

1. tilläggsförslag om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion (A 191 T/k)
2. medlemsförslag om gemensamma åtgärder till skydd av flyttfåglar utanför Norden (A 188/j)

(5 mars)

3. medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område (A 154/s)
4. medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning (A 210/k)
5. Medlemsförslag om rättslig likställighet för nordiska medborgare i fråga om yrkesfiske (A 44/c)
6. Medlemsförslag om gemensam jordbrukspolitik (A 51/e)
7. Medlemsförslag om likartad nordisk näringslagstiftning (A 55/e)
8. Medlemsförslag om organisationen av nordiskt handelspolitiskt samarbete (A 79/e)
9. Medlemsförslag om harmonisering av de yttre tullarna (A 80/e)

(6 mars)

10. medlemsförslag om utbildning av ortopediska handskomakare och protetekniker (A 201/s)
11. medlemsförslag om nordiskt samarbete för genomförande av FN-lagstiftning (A 196/e)

B. Beslut att lägga till handlingarna

a. Som slutbehandlade spørsmål:

(2 mars)

1. berättelse från Nordiska samarbetsorganet för same- och renskötselfrågor (C 1969/6/j)
2. meddelande om rekommendation nr 23/1966 angående resandes rätt till tullfri varuinförsel (D 1969/23/1966/t)

3. meddelande om rekommendation nr 24/1966 angående enhelliga bestämmelser för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak (D 1969/24/1966/t)
4. meddelanden om rekommendation nr 30/1967 angående utsträckt giltighet för rabatterade järnvägsbiljetter (D 1969/30/1967/t)
5. meddelande om rekommendation nr 10/1968 angående flygförbindelse Östersund—Trondheim (D 1969/10/1968/t)
6. meddelande om rekommendation nr 6/1967 angående kontrollstämpling av ädelmetallarbeten (D 1969/6/1967/e)
7. meddelanden om rekommendation nr 11/1968 angående statistiskt samarbete (D 1969/11/1968/e)
8. meddelande om rekommendation nr 17/1966 angående forskning i arktisk medicin (D 1969/17/1966/k)
9. meddelande om rekommendation nr 10/1965 angående nordisk namnlista över växter och djur (D 1969/10/1965/k)
10. meddelande om rekommendation nr 33/1965 angående nordisk litteraturhistoria (D 1969/33/1965/k)
11. meddelande om rekommendation nr 20/1966 angående samarbete på formgivningens område (D 1969/20/1966/k)
12. meddelande om rekommendation nr 1/1964 angående medborgarskapslagstiftningen (D 1969/1/1964/j)
13. meddelande om rekommendation nr 7/1967 angående likartad nordisk äktenskapslagstiftning (D 1969/7/1967/j)
14. meddelande om rekommendation nr 12/1962 angående samarbete i fråga om läkemedelsforskning m. m. (D 1969/12/1962/s)
15. meddelanden om rekommendation nr 14/1964 angående högre utbildning för socialpersonal (D 1969/14/1964/s)
16. meddelande om rekommendation nr 18/1965 angående samarbete på näringsforskningens område (D 1969/18/1965/s)
17. meddelande om rekommendation nr 32/1965 angående likartad medicinalstatistik (D 1969/32/1965/s)
18. meddelanden om rekommendation nr 2/1966 angående forskningsutbildning på vattenvårdens område (D 1969/2/1966/s)
19. meddelande om rekommendation nr 12/1966 angående utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolan (D 1969/12/1966/s)

(5 mars)

20. berättelse från Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete (C 1969/5/e)
21. meddelande om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete (D 1969/26/1966/e)

22. meddelande om rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen (D 1969/23/1967/e)
23. meddelanden om rekommendation nr 37/1968 angående världsutställningen i Osaka (D 1969/37/1968/k)
24. berättelse från Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning (C 1969/19/e)
25. berättelse från Nordiska arbetsmarknadsutskottet (C 1969/7/s)
26. meddelanden om rekommendation nr 22/1968 angående storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund (D 1969/22/1968/t)

(6 mars)

27. berättelse från Nordiska socialpolitiska kommittén (C 1969/3/s)
28. berättelse från det utvidgade hälsovårdsdirektörmötet i Oslo (C 1969/20/s)
29. meddelande om rekommendation nr 38/1968 angående justering av Nordiska kulturfondens kapitalbelopp (D 1969/38/1968/k)
30. meddelande om rekommendation nr 4/1963 angående vägförbindelse mellan Sevettjärvi och riksväg nr 50 i Neiden (D 1969/3/1963/t)
31. berättelse om Nordiska språknämndernas samarbete (C 1969/9/k)
32. berättelse om Nordens hus i Reykjavik (C 1969/14/k)
33. berättelse om Nordens folkliga akademi (C 1969/17/k)
34. berättelse från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna (C 1969/18/e)
35. meddelanden om rekommendation nr 16/1967 angående nordiskt fredskårssamarbete (D 1969/16/1967/e)
36. meddelande om rekommendation nr 24/1967 angående vidgat nordiskt konsulärt samarbete (D 1969/24/1967/e)
37. meddelande om rekommendation nr 34/1968 angående Nordiska rådets musikpris (D 1969/34/1968/k)
38. meddelande om rekommendation nr 11/1965 angående undersökning av filmens inverkan på åskådarna (D 1969/11/1965/j)
39. meddelande om rekommendation nr 19/1963 angående internordiska flyttningsbetyg (D 1969/19/1963/j)
40. meddelande om rekommendation nr 12/1965 angående förenhetligande av förhandsgranskning av film (D 1969/12/1965/j)
41. meddelande om rekommendation nr 21/1965 angående samordning av socialhjälpstiftningen (D 1969/21/1965/s)
42. meddelande om rekommendation nr 8/1967 angående nordisk minimi-standard rörande sociala förmåner (D 1969/8/1967/s)
43. meddelanden om rekommendation nr 33/1962 angående gemensam utbildning av stadsplanerare m. m. (D 1969/33/1962/k)

b. I avvaktan på meddelande i spörsmålet till nästa ordinarie session:

(2 mars)

1. meddelande om rekommendation nr 11/1960 angående forskning i arktisk medicin (D 1969/11/1960/k)

(4 mars)

2. meddelanden om rekommendation nr 12/1967 angående utvidgat TV-samarbete (D 1969/12/1967/k)

(5 mars)

3. meddelanden om rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete (D 1969/21/1968/e)
4. meddelanden om rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning (D 1969/26/1967/k)
5. meddelande om rekommendation nr 14/1967 angående nordiskt forskarsamarbete (D 1969/14/1967/k)
6. meddelande om rekommendation nr 20/1967 angående samnordiskt utnyttjande av vetenskaplig specialapparatur (D 1969/20/1967/k)
7. meddelande om rekommendation nr 13/1968 angående samarbete mellan forskningsråden (D 1969/13/1968/k)
8. meddelanden om rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering (D 1969/23/1968/e)
9. meddelande om rekommendation nr 14/1966 angående samarbete på lokaliseringspolitikens område (D 1969/14/1966/s)

(6 mars)

10. meddelanden om rekommendation nr 9/1962 angående gemensam arbetsmarknad för lärare (D 1969/9/1962/k)
11. meddelanden om rekommendation nr 12/1963 angående samarbete beträffande vetenskaplig dokumentation (D 1969/12/1963/k)
12. meddelanden om rekommendation nr 24/1964 angående vidgat lärarutbyte (D 1969/24/1964/k)
13. meddelande om rekommendation nr 2/1965 angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m. (D 1969/2/1965/k)
14. meddelande om rekommendation nr 3/1965 angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning (D 1969/3/1965/k)
15. meddelanden om rekommendation nr 29/1965 angående högre fiskeriutbildning (D 1969/29/1965/k)
16. meddelanden om rekommendation nr 11/1964 angående rättsskydd för växtförädlingsprodukter (D 1969/11/1964/j)
17. meddelande om rekommendation nr 29/1962 angående samarbete i fråga om sjukvårdsplanering (D 1969/29/1962/s)

18. meddelande om rekommendation nr 25/1966 angående gemensam arbetsmarknad för farmaceuter (D 1969/25/1966/s)
19. meddelande om rekommendation nr 3/1967 angående förenhetligande av bestämmelserna om de ungas användande i arbete (D 1969/3/1967/s)
20. meddelande om rekommendation nr 31/1967 angående samarbete om varudeklarationer (D 1969/31/1967/e)
21. meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel (D 1969/20/1968/t)
22. meddelande om rekommendation nr 16/1968 angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen (D 1969/16/1968/s)
23. meddelanden om rekommendation nr 11/1962 angående likartad livsmedelslagstiftning m. m. (D 1969/11/1962/s)
24. meddelanden om rekommendation nr 4/1967 angående utvidgat samarbete på arbetarskyddets område (D 1969/4/1967/s)
25. meddelanden om rekommendation nr 22/1966 angående enhetlig utlänningslagstiftning (D 1969/22/1966/j)
26. meddelande om rekommendation nr 9/1968 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim (D 1969/9/1968/t)
27. meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergins område (D 1969/31/1966/e)

c. Anmälningar om fortsatt utskottsbehandling:

(3 mars)

1. tilläggsförslag om tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land (A 131 T/s)
2. medlemsförslag om tilläggs pensionering för arbetstagare i gränstrakterna (A 137/s)

(4 mars)

3. medlemsförslag om nordiska skol- och studentbetygs giltighet (A 211/k)

(5 mars)

4. medlemsförslag om gemensam nordisk transportpolitik (A 2/t)
5. ändringsförslag om riktlinjer för nordisk transportpolitik (A 2 Ä/t)
6. medlemsförslag om enhetlig nordisk abortlagstiftning (A 109/j)
7. medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete (A 119/k)

(6 mars)

8. tilläggsförslag om nordiskt varudeklarationssamarbete (A 234 T/e)
9. berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (C 1969/8/e)

d. bemyndigande av utskotten att lägga berättelser och meddelanden till handlingarna:

(1 mars)

1. berättelse om samarbete på lagstiftningens område (C 1969/1/j)
2. berättelse från Nordiska kulturkommissionen (C 1969/2/k)
3. berättelse från det tulladministrativa rådet (C 1969/4/e)
4. berättelse från Nordiska hälsovårdshögskolan (C 1969/10/s)
5. berättelse från Nordiska kontaktorganet för jordbruksspörsmål (C 1969/11/e)
6. berättelse från Nordiska kontaktorganet för fiskerispörsmål (C 1969/12/e)
7. berättelse från Nordiska hushållshögskolan (C 1969/13/k)
8. berättelse från Nordiska utlänningsutskottet (C 1969/15/j)
9. meddelande om rekommendation nr 18/1958 angående gemensam arbetsmarknad för sjukgymnaster (D 1969/18/1958/s)
10. meddelande om rekommendation nr 19/1958 angående gemensam arbetsmarknad för veterinärer (D 1969/19/1958/s)
11. meddelanden om rekommendation nr 22/1958 angående utvidgat samarbete vid utnyttjandet av vattenkrafttillgångarna (D 1969/22/1958/e)
12. meddelande om rekommendation nr 31/1958 angående gemensam högre utbildning i trädgårdskonst (D 1969/31/1958/k)
13. meddelanden om rekommendation nr 32/1958 angående nordisk konvention om sjömäns rättsställning, gemensam hälsotjänst för sjömän m. m. (D 1969/32/1958/s)
14. meddelande om rekommendation nr 12/1961 angående likartad lagstiftning för aktiebolag m. m. (D 1969/12/1961/j)
15. meddelande om rekommendation nr 14/1962 angående nordiskt forskningscentrum för jordbrukskooperation (D 1969/14/1962/k)
16. meddelande om rekommendation nr 18/1962 angående verkställighet av administrativa beslut (D 1969/18/1962/j)
17. meddelande om rekommendation nr 32/1962 angående revision av kommissionslagstiftningen (D 1969/32/1962/j)
18. meddelanden om rekommendation nr 2/1963 angående samordning av kontrollbestämmelser rörande elmateriel (D 1969/2/1963/e)
19. meddelande om rekommendation nr 7/1963 angående ändrade principer för djurskydds- och jaktlagstiftningen (D 1969/7/1963/j)
20. meddelande om rekommendation nr 8/1963 angående utbildning av lärare och andra ungdomsledare i film- och televisionskunskap (D 1969/8/1963/k)
21. meddelande om rekommendation nr 21/1963 angående gemensam utbildning för teater, film, radio och television (D 1969/21/1963/k)

22. meddelande om rekommendation nr 25/1963 angående inrättande av nordiskt institut för odontologisk materialprovning (D 1969/15/1963/s)
23. meddelanden om rekommendation nr 26/1963 angående tillgodoräkning av offentlig tjänst i nordiskt land i fråga om pensionsrätt (D 1969/26/1963/s)
24. meddelanden om rekommendation nr 29/1963 angående underlättande av gränsformaliteter för nordisk flygtrafik (D 1969/29/1963/t)
25. meddelande om rekommendation nr 2/1964 angående gemensam arbetsmarknad för bibliotekarier (D 1969/2/1964/k)
26. meddelande om rekommendation nr 6/1964 angående utbildning av instruktionsjukgymnaster (D 1969/6/1964/s)
27. meddelanden om rekommendation nr 23/1964 angående utbyggnad av folkskoleseminariernas undervisning i nordiska språk (D 1969/23/1964/k)
28. meddelanden om rekommendation nr 26/1964 angående harmonisering av bolagsbeskattningen (D 1969/26/1964/e)
29. meddelanden om rekommendation nr 28/1964 angående harmonisering av vissa skatter och avgifter (D 1969/28/1964/e)
30. meddelande om rekommendation nr 1/1965 angående auktorisation av optiker (D 1969/1/1965/s)
31. meddelande om rekommendation nr 5/1965 angående utbildning av arkitekter m. m. (D 1969/5/1965/s)
32. meddelanden om rekommendation nr 7/1965 angående viss revision av sjömansskattelagstiftningen (D 1969/7/1965/s)
33. meddelanden om rekommendation nr 8/1965 angående nordisk giltighet för körkort (D 1969/8/1965/t)
34. meddelande om rekommendation nr 13/1965 angående enhetlig tid för fordringspreskription (D 1969/13/1965/j)
35. meddelanden om rekommendation nr 17/1965 angående märkning av brand- och hälsofarliga ämnen (D 1969/17/1965/s)
36. meddelande om rekommendation nr 20/1965 angående samordning av semesterlagstiftningen (D 1969/20/1965/s)
37. meddelande om rekommendation nr 22/1965 angående nordisk giltighet för recept (D 1969/22/1965/s)
38. meddelande om rekommendation nr 24/1965 angående likformig, enhetlig lagstiftning om trafikonykterhet (D 1969/24/1965/j)
39. meddelande om rekommendation nr 37/1965 angående gemensam klagoinstans i patentärenden (D 1969/37/1965/j)
40. meddelanden om rekommendation nr 1/1966 angående nordisk tentamensgiltighet (D 1969/1/1966/k)
41. meddelande om rekommendation nr 3/1966 angående samarbete på elementarpartikelfysikens område (D 1969/3/1966/k)

42. meddelande om rekommendation nr 4/1966 angående nordiskt institut för komparativ rätt (D 1969/4/1966/j)
43. meddelande om rekommendation nr 5/1966 angående försäkrings inverkan på skadeståndslagstiftningen (D 1969/5/1966/j)
44. meddelande om rekommendation nr 6/1966 angående samarbete beträffande skolfilm och skol-TV (D 1969/6/1966/k)
45. meddelande om rekommendation nr 7/1966 angående vuxenundervisning i radio och TV (D 1969/7/1966/k)
46. meddelande om rekommendation nr 8/1966 angående sannordisk utlandsinformation (D 1969/8/1966/k)
47. meddelanden om rekommendation nr 10/1966 angående norsk-svenska mellanriksvägar (D 1969/10/1966/t)
48. meddelande om rekommendation nr 11/1966 angående ambulanstjänst inom Nordkalotten (D 1969/11/1966/s)
49. meddelande om rekommendation nr 16/1966 angående nordiskt sjukhusfysikerssamarbete (D 1969/16/1966/s)
50. meddelanden om rekommendation nr 19/1966 angående samarbete om skogstekniskt utvecklingsarbete (D 1969/19/1966/e)
51. meddelanden om rekommendation nr 21/1966 angående specialistkompetens för läkare (D 1969/21/1966/s)
52. meddelande om rekommendation nr 29/1966 angående nordisk språkkonvention (D 1969/29/1966/j)
53. meddelanden om rekommendation nr 1/1967 angående gemensamma riktlinjer för nordisk transportpolitik (D 1969/1/1967/t)
54. meddelande om rekommendation nr 2/1967 angående samarbete på operakonstens område (D 1969/2/1967/k)
55. meddelande om rekommendation nr 5/1967 angående forskning om ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk m. m. (D 1969/5/1967/s)
56. meddelande om rekommendation nr 9/1967 angående komplettering av 1955 års konvention om social trygghet (D 1969/9/1967/s)
57. meddelande om rekommendation nr 10/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen om pensionsförsäkring (D 1969/10/1967/s)
58. meddelande om rekommendation nr 11/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen av sjukförsäkring (D 1969/11/1967/s)
59. meddelande om rekommendation nr 13/1967 angående gemensamma regler om förvärv av lösöre i god tro (D 1969/13/1967/j)
60. meddelande om rekommendation nr 15/1967 angående införande av regel om betänketid i avtalslagen (D 1969/15/1967/j)
61. meddelanden om rekommendation nr 17/1967 angående befrielse för handikappade av tull m. m. vid motorfordonsköp (D 1969/17/1967/s)
62. meddelanden om rekommendation nr 18/1967 angående samarbete på den medicinska undervisningens område (D 1969/18/1967/k)

63. meddelande om rekommendation nr 19/1967 angående högre utbildning av sjuksköterskor (D 1969/19/1967/s)
64. meddelanden om rekommendation nr 21/1967 angående samarbete beträffande beskattningens utformning (D 1969/21/1967/e)
65. meddelanden om rekommendation nr 25/1967 angående gemensam politik beträffande charterflyg (D 1969/25/1967/t)
66. meddelanden om rekommendation nr 29/1967 angående Europavägförbindelse mellan Finland och Sverige (D 1969/29/1967/t)
67. meddelanden om rekommendation nr 1/1968 angående inrättande av ett nordiskt kollegium för villforskning (D 1969/1/1968/j)
68. meddelanden om rekommendation nr 2/1968 angående jakt- och fridlysningsbestämmelser (D 1962/2/1968/j)
69. meddelanden om rekommendation nr 3/1968 angående jakt- och fridlysningsstider (D 1969/3/1968/j)
70. meddelande om rekommendation nr 4/1968 angående upprättande av en naturpark för de stora rovdjurens bevarande (D 1969/4/1968/j)
71. meddelanden om rekommendation nr 5/1968 angående specialiserad fackutbildning för isländsk ungdom (D 1969/5/1968/k)
72. meddelande om rekommendation nr 6/1968 angående yrkesläroutbildning (D 1969/6/1968/k)
73. meddelanden om rekommendation nr 7/1968 angående nordisk yrkesklassificering (D 1969/7/1968/s)
74. meddelanden om rekommendation nr 8/1968 angående utbyte av förvaltnings tjänstemän (D 1969/8/1968/s)
75. meddelanden om rekommendation nr 12/1968 angående posttaxor m. m. (D 1969/12/1968/t)
76. meddelanden om rekommendation nr 14/1968 angående skattevetenskapligt samarbete (D 1969/14/1968/e)
77. meddelanden om rekommendation nr 15/1968 angående nordisk integrationsforskning (D 1969/15/1968/e)
78. meddelande om rekommendation nr 17/1968 angående nordisk vittnesplikt (D 1969/17/1968/j)
79. meddelanden om rekommendation nr 18/1968 angående arbetstagares uppfinningar (D 1969/18/1968/j)
80. meddelande om rekommendation nr 19/1968 angående personskador vållade av interner m. m. (D 1969/19/1968/j)
81. meddelanden om rekommendation nr 24/1968 angående samarbete beträffande beskattningens utformning (D 1969/24/1968/e)
82. meddelanden om rekommendation nr 25/1968 angående samarbete vid anskaffande av järnvägsvagnar (D 1969/25/1968/t)
83. meddelanden om rekommendation nr 26/1968 angående fritidsfiske (D 1969/26/1968/t)

84. meddelanden om rekommendation nr 27/1968 angående gemensam trafiklagstiftning (D 1969/27/1968/l)
85. meddelanden om rekommendation nr 28/1968 angående iberio-amerikanskt institut (D 1969/28/1968/k)
86. meddelanden om rekommendation nr 29/1968 angående parasitologisk forskning (D 1969/29/1968/k)
87. meddelanden om rekommendation nr 30/1968 angående vulkanologiskt institut i Island (D 1969/30/1968/k)
88. meddelanden om rekommendation nr 31/1968 angående revision av den internationella oljeskyddskonventionen (D 1969/31/1968/j)
89. meddelande om rekommendation nr 32/1968 angående träskyddsforskning (D 1969/32/1968/k)
90. meddelande om rekommendation nr 33/1968 angående sameinstitut (D 1969/33/1968/k)
91. meddelanden om rekommendation nr 35/1968 angående gemensam resebyrålagstiftning (D 1969/35/1968/l)
92. meddelanden om rekommendation nr 36/1968 angående modernisering av matematikundervisningen (D 1969/36/1968/k)

C. Beslut i interna spörsmål:

(2 mars)

1. att lägga rapport från Nordiska rådets presidium till handlingarna (Dokument 1)
2. att lägga rapport om det nordiska samarbetet under år 1968 till handlingarna (Dokument 3)

(5 mars)

3. att bemyndiga rådets presidium att avge uttalande till regeringarna om ett gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ (A 217/e)

(6 mars)

4. att lägga rapport från Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt» till handlingarna (Dokument 2)
5. att rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1967 och beviljar styrelsen ansvarsfrihet samt lägger revisorernas berättelse till handlingarna (C 1969/16/k)
6. bemyndigande för presidiet att tillsätta kommittéer
7. tid och plats för nästa ordinarie session

Val

(den 1 mars)

1. Val av presidium
2. Val av medlemmar i utskotten
3. Val av särskilt utskott för behandling av berättelse om Nordiska kulturfonden
4. Val av medlemmar i Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt»
5. Val av revisorer för »Nordisk Kontakt»
6. Val av revisorer för Nordiska kulturfonden

Riktlinjer för utskottsarbetet under rådssessionen

(Godkända av arbetsutskotten den 28 februari 1969)

1. Utskottets första möte öppnas av den som står först på den i bokstavsordning uppgjorda förteckningen över de i utskottet invalda medlemmarna.

Vid mötet

- a) väljes förman och en vice förman,
- b) inbjudes de rådsmedlemmar, som är regeringsrepresentanter alt, i den mån icke annat särskilt beslutas, deltaga i utskottets förhandlingar,
- c) bemyndigar utskottet förmannen att i förekommande fall tillåta vald rådsmedlem ävensom suppleant i rådet att övervara utskottets förhandlingar,
- d) bestämmer utskottet vilka sakkunniga som enligt 13 § andra stycket arbetsordningen för rådet skall inkallas till utskottet för att biträda utskottet beträffande de olika sakerna (presidiet har fastställt en förteckning på personer som enligt dess mening kan ifrågakomma som sådana sakkunniga),

e) bestämmer utskottet i vilken omfattning observatörer vid sessionen skall äga övervara utskottets förhandlingar,

f) fastställer utskottet en preliminär plan för sitt arbete.

2. Utskottets förhandlingar är slutna. Utskottet äger icke självt göra sina möten offentliga.

3. Tillträde till utskottets förhandlingar har, utöver vederbörande utskottssekreterare och dem som enligt vad under 1. beslutats beretts tillfälle närvara, de som utskottet eljest jämlikt 13 § arbetsordningen beslutat tillkalla, presidiets medlemmar och delegationernas huvudsekreterare. Presi-

diemedlemmarna och huvudsekreterarna har liksom vederbörande utskottssekreterare rätt erhålla ordet i utskottet.

4. Vid utskottets möten föres protokoll av sekreteraren, som däri antecknar tidpunkten för varje mötes begynnelse och avslutning, namnen på närvarande medlemmar och regeringsrepresentanter samt tillkallade sakkunniga ävensom de av utskottet fattade besluten.

5. Utskottet har att behandla varje å saklistan för sessionen uppförd sak, i vilken utskottet icke avgivit förslag före sessionen.

Varje sak föredrages i utskottet av en utskottsmedlem, utskottssekreteraren eller tillkallad sakkunnig.

Efter slutad behandling avger utskottet till rådet förslag angående saken.

6. För varje förslag utses en talesman med uppgift att, i den mån det anses påkallat, framlägga saken för rådet. I fråga om sak av större betydelse på saklistan bör utskottet förbereda debatten i plenum t. ex. genom att upprätta förslag till en preliminär talarlista för sakens behandling i plenarmötet.

7. Utskottets förslag skall innehålla upplysningar om vilka som har deltagit eller varit närvarande vid sakens behandling i utskottet, hänvisningar till de dokument m. m., som har förelagts utskottet, kort referat av förslaget och av inhämtade yttranden, motivering för utskottets konklusion, själva konklusionen samt eventuella reservationer (minoritetsförslag).

8. I fråga om medlems- och regeringsförslag, inklusive tilläggs- och ändringsförslag, bör utskottets förslag till konklusion gå ut på något av följande tre alternativ: antagande av rekommendation, avslag (ej företaga sig något) eller anmälan att arbetet med saken fortsättes. Utskottets förslag kan även mynna ut i uppdrag till presidiet att å rådets vägnar företaga sig något. Berättelser och meddelanden förutsättes skola läggas till handlingarna, meddelande tillika med angivande av om rekommendationen anses slutbehandlad eller om nya meddelanden avvaktas till senare session.

9. Utskottet bestämmer före sessionens slut tid och plats för utskottets första möte efter sessionen.

**PRESIDIUM, ARBETSUTSKOTT
SEKRETARIAT, SAKKUNNIGA**

Presidium

Leif Cassel, Sverige, president
Jens Otto Krag, Danmark, vicepræsident
Eino Sirén, Finland, vicepresident
Sigurður Bjarnason, Island, vicepresident
Trygve Bratteli, Norge, visepresident

Arbetsutskott

Danmark

Henry Christensen, næstformand
Jens Otto Krag, formand
Aksel Larsen
Karl Skytte
H. C. Toft

Finland

Georg Backlund
Georg C. Ehrnrooth
Tyyne Leivo-Larsson
Juha Rihitniemi, vice ordförande
Tuure Salo
Eino Sirén, ordförande
V. J. Sukselainen

Island

Sigurður Bjarnason, ordförande
Sigurður Ingimundarson
Ólafur Jóhannesson

Norge

Trygve Bratteli, ordförande
Lars Korvald
Svenn Stray, vice ordförande

Sverige

Leif Cassel, ordförande
Lars Larsson, vice ordförande
Birger Lundström
Sven Sundin
Sven Mellqvist

Sekretariat

Hovrättsrådet Gustaf Petré, huvudsekreterare, tillika svenska delegationens sekreterare

Redaktören Åke Edwall, redaktör för förhandlingarna

Fuldmächtig Ole Perch Nielsen, sekreterare i juridiska utskottet
Fil. kand. Ove Stenroth, sekreterare i kulturutskottet
Byrådirektören Birgitta Malmros, sekreterare i socialpolitiska utskottet
Konsulent Axel Gormsen, sekreterare i trafikutskottet
Byråsjef Gudmund Saxrud, sekreterare i ekonomiska utskottet
Byrådirektören Sven Holmstedt, biträdande sekreterare i ekonomiska utskottet

Generalsekretær Frantz Wendt, danska delegationens sekreterare
Äldre justitiesekreteraren Eiler Hultin, Finlands delegations sekreterare
Sekreteraren Håkan Branders, Finlands delegations biträdande sekreterare
Kontorchef Friðjón Sigurðsson, isländska delegationens sekreterare
Byråsjef Einar Løchen, norska delegationens sekreterare
Sekretær Jan Jølle, norska delegationens biträdande sekreterare
Departementssekreteraren Pär Kettis, svenska delegationens biträdande sekreterare

Sakkunniga

(Enligt presidiets beslut den 18 februari 1969)

Danmark

Fuldmægtig Knud Arildsen
Kommitteret V. Brorson
Afdelingschef Bjørn Brynskov

Udenrigsråd Jens Christensen
Departementschef Palle Christensen
Kontorchef Ruth Christensen
Lagmand Kr. Djurhuus
Kontorchef Niels Ersbøll
Sekretær Finn Erskov
Afdelingschef Jørgen Gersing
Ministersekretær Flemming Bjørnekær Jensen
Kontorchef P. Juhl-Christensen
Departementschef Eigil Jørgensen
Departementschef H. H. Koch
Ekspeditionssekretær Tage Leth
Overlæge, dr. med. C. J. Møllenbach
Kontorchef Erik Nielsen
Ekspeditionssekretær J. Harder Rasmussen
Sekretær Hjalte Rasmussen
Kontorchef Steffen Thorsen

Finland

Byråchef Matti L. Aho
Föredragande Matti Gustafson
Avdelningschef Tankmar Horn
Kanslichef Heikki Hosia
Skolöverläkare Holger Hultin
Avdelningschef Risto Hyvärinen
Kanslichef Klaus Häkkänen
Byråsekreterare B. O. Johansson
Byråchef Paavo Kaarlehto
Regeringsråd Osmo Kalliala
Sjöfartsråd Arvo Karjalainen
Direktör Veikko Karsma
Regeringsråd Kai Korte
Regeringssekreterare K. J. Lång
Bitr. avdelningschef Niilo Pusa
Informationssekreterare Jukka Rusi
Bitr. avdelningschef Klaus Sahlgren
Kanslichef Kauko Sipponen
Professor Samuli Suomela
Kanslichef Aarne Tarasti
Överdirektör Erik Törnqvist
Legationssekreterare Kurt Uggeldahl

Generaldirektør Jorma Uitto
Byråchef Bror Wahlroos
Lagstiftningsråd Henry Ådahl

Island

Afdelingschef Guðmundur Benediktsson
Direktør Ivar Eskeland
Direktør Einar Pálsson

Norge

Direktør Gerhard Arnesen
Ekspedisjonssjef Einar Ansteensen
Medisinalråd Jon Bjørnsson
Statssekretær Odd Bye
Ekspedisjonssjef Gunnar Gundersen
Ekspedisjonssjef Odd Gøthe
Departementsråd Olav Hove
Departementsråd Ottar Lund
Konsulent Bernt Nyhagen
Byråsjef John Paxal
Direktør John Ringen
Ekspedisjonssjef Enevald Skadsem
Ekspedisjonssjef Asbjørn Skarstein
Finansråd Hermod Skånland
Statssekretær Torstein Slungård
Ekspedisjonssjef Tor Stokke
Statssekretær Emil Vindsetmo

Sverige

Direktör Arne F. Andersson
Docent Nils Erik Bæhrendtz
Utrikesrådet Knut Bernström
Departementssekreterare Gunnar-Arne Björkman
Hovrättsassessor Hans Danelius
Rättschef Gunnar Danielson
Statssekreterare I. E. Eckersten
Departementsrådet Åke Englund
Kanslirådet Åke Hartvig
Departementssekreterare Bo Kjellén
Departementssekreterare Leif Leifland
Departementssekreterare N. B. Leuf

Departementsrådet Ulf Larsson
Statssekreterare Hans Lundström
Departementsrådet Ulf Nordenson
Fil. lic. Lars Nordström
Statssekreterare Lars Peterson
Riksdagsman Arne Pettersson
Departementsrådet Roland Pålsson
Statssekreterare Ove Rainer
Bitr. kabinetssekreterare Göran Ryding
Statssekreterare Lennart Sandgren
Kanslirådet Claes Senning
Kanslirådet Ragnar Sohlman
Expeditionschef Jan Stiernstedt
Kanslirådet Sten Sundfeldt
Statssekreterare Gunnar von Sydow
Statssekreterare Reidar Tiler
Utrikesrådet W. Wachtmeister
Departementsrådet K. O. Wennerhorn
Departementssekreterare Bo Willart

**SUPPLEMENT:
UTDELNING AV NORDISKA RÅDETS
LITTERATURPRIS**

**Stockholms stadshus
den 3 mars 1969 kl. 19.30**

Tal vid utdelningen av Nordiska rådets litteraturpris till författaren

Per Olov Enquist

Nordiska rådets president Leif Cassel, Sverige:

Ärade församling! När Nordiska rådets litteraturpris instiftades var det framför allt två syften man ville nå. För det första kände man ett behov av att göra en avbetalning på den skuld som det nordiska samarbetet står i till den nordiska litteraturen. Man ville i klartext erkänna det historiska faktum att samkänslan och lusten till samverkan mellan de nordiska staterna är en frukt av de tankar som redan under tidigt 1800-tal bars fram av framträdande litterära personligheter. Jag behöver bara nämna namnen Adam Oehlenschläger och Esaias Tegnér. För det andra ville vi med detta pris markera att Nordiska rådet, som fyller sina debatt dagar med tulltariffer och finansieringsfonder, med brofrågor, standardiseringsproblem och lagstiftning, boxning och andra triviala ting, på intet sätt är omedvetet om den djupa innebörden i orden »människan lever icke av bröd allena», utan att vi i Nordiska rådet har fullt klart för oss att syftet med det materiella framåtskridandet är tämligen förfelat om inte den välfärdsstat, som vi alla är med om att vilja bygga, blir bärare av en rikt fasetterad kultur.

Den nordiska kulturkrets som våra föräldrar på sin tid upplevde var en relativt sluten enhet, en familjegemenskap inom Norden, där man intensivt levde med i allt som hände på de litterära, konstnärliga och musikaliska områdena i Norden. Man gick i spänning inför nya verk av de stora diktarna som skulle komma ut, och takt pinnen fördes av den utomordentligt inflytelserike kritikern Georg Brandes. Denna slutna nordiska kulturkrets existerar inte längre; den värld vi lever i tvingar oss till långt starkare kontakter med de stora kulturfolken. Det hindrar emellertid inte att även vi har ett hem någonstans och att vi känner de nordiska länderna som vårt andliga hem.

Årets pristagare, Per Olov Enquist, har valt ett ämne som i Sverige frammanar dystra och tunga minnen. Han har valt att föra fram sin skildring med den lidelsefulla sanningssökarens omutliga krav på objektivitet. Man kunde som motto för hans framställning sätta vittnesmeningen sådan den förr lydde: Jag skall vittna och giva till känna allt vad jag vet i denna sak hänt och sant vara så att jag intet förliger, tillägger eller förändrar, så sant mig Gud hjälpe till liv och själ.

Sämre motto kan en författare uppställa för sin skrift.

Förra årets litteraturpristagare, Per-Olof Sundman, blev så gripen av Nor-

diska rådet att han på de tolv månader som gått sedan sessionen i Oslo har lyckats icke blott bli medlem av riksdagens andra kammare utan även ledamot av Nordiska rådet och rådets kulturutskott. Om detta exempel, som jag livligt hoppas, vinner efterföljd lär Nordiska rådets kulturutskott om få år se sig förvandlat till en akademi av högsta dignitet.

Vi lyckönskar Per Olov Enquist till hans framgång och önskar honom fortsatt skaparkraft.

Och till sist ber jag på Nordiska rådets vägnar att få tacka Stockholms stad genom stadsfullmäktiges fru ordförande Eva Remens för stadens gästfrihet och den glans staden velat skänka åt denna prisutdelning genom att inrama den i en lysande fest i sitt vackra stadshus.

Redaktör, mag. art. Niels Barfoed, Danmark:

Ærede forsamling! Der var engang en krig. Sådan hedder en dansk film, som et par unge mennesker lavede for nogle år siden. Det var ikke en dramatisk historie om ideologiers brydning, om kamp og modstand, ære og forsmædelse, men en intim, personlig beretning om en drengs hverdag i krigens sidste år. Et sted i sin roman »Legionärerne» fortæller Per Olov Enquist, hvordan han som 11-årig lå hjemme på køkkengulvet hos sine forældre i Västerbotten og læste i avisen om de baltiske flygtninges selvmordsforsøg, der kom af skrækken for at blive udleveret til Sovjetunionen. Det var på det sted i romanen, jeg kom i tanker om en scene i den danske film.

Tim — det er hovedpersonen i filmen — kommer ind i en butik. Den er fuld af tyske flygtninge af den slags, der i tusindvis nåede til Danmark på deres flugt for russerne. Han stiller sig naturligvis bagest, som det er god skik i en forretning. Men ekspeditricen, der ikke er bange for at vise sit nationale sindelag, vinker ham frem for næsen af flygtingene: Ja, hvad skal du ha', Tim? Den situation kan han ikke forstå. Ilde tilpas, fordi han ikke begriber det spil, han inddrages i, men kun mærker, at noget er rivegalt, får han sine varer, betaler og går. Hvad var det, der skete? Sådan f. eks. — og på hundrede andre måder — gennemtrænger krigen drengens hverdag.

Der er en generation, for hvem krigen i erindringen er hyllet i noget eventyrligt og i noget farligt. Der var engang — det er eventyret. Krigen — den er det farlige. Der er noget dér, som vil gennemskues og forstås, fordi det stadig er levende og virksomt. Hvorfor ellers lave en film om det?

Da vi sad i Helsingfors og talte om de bøger, der kunne komme på tale i forbindelse med Nordisk Råds litteraturpris, betegnede kritikeren Bengt Holmquist »Legionärerne» som et stykke »Literatur der unbewältigten Vergangenheit» d. v. s. en bog om den fortid, man ikke kan komme til rette med. Og Enquists bog er ganske rigtigt en beretning, der med en historikers tålmodighed og kildekritiske grundighed forsker sig ind i og rundt i et helt landskab af problematisk svensk fortid. Det er et landskab, hvor tågerne lig-

ger tællere end de fleste andre steder. Og ofte, erkender forfatteren under arbejdet, synes at tætte i stedet for at lette.

Detalje dynges på detalje, udsagn på udsagn, faktum på faktum, uvæsentligt og væsentligt oven på hinanden, for hvem kan skelne, hvad der er væsentligt i en sag af denne art. Hellere for meget end for lidt. Men jo større materialet, jo vanskeligere konklusionen, dommen. Jo mere han får kontrolleret dette stykke forlid, jo mindre synes han at komme til rette med det. Liv og handlinger noteres, ordnes og refereres — og netop som alt er i hus, sprænger det sig løs af alle formuleringer for ham og bliver på ny til liv og handlinger, et uigennemskueligt, kaotisk mylder af ansigter, livsløb osv. med hver sit særpræg — umuligt at erklære sig endegyldigt om.

Nar Enquist ikke er sikrere i sin sag — skønt han vel er den i Sverige i dag, der kender sagen bedst — så skyldes det jo, at »Legionärerna» ikke er det politisk kampskrift, en polemisk indsigelse. Den er ikke part i sagen, kan ikke være det, skønt det er klart, at Enquist ikke sympatiserer med det yderste højres paniske argumentation dengang. Nej, hvad bogen er part i, er det efterliv, som denne tragedie og tvivlsomme affære har i det aktuelle klima i det svenske samfund. Fremtiden er allerede begyndt, lyder det. Fortiden er ikke forbi, hedder det også.

»Legionärerna» er et regnskab, der søges gjort op. Gennem vidnesbyrd, gennem samtaler, breve osv. sættes historien til at holde rettergang over sig selv, ligesom forfatteren løbende kigger sig selv efter i papirerne. Man kan nu og da synes, at bogen som samvittighedsværk næsten er sig selv for bevidst. Der er en til tider næsten pinlig, svensk eller »nysvensk» orden i den engagerede forfatters subtile selvkritik. Men selv om denne flagellantiske redelighedstrang — denne evige granskning af egne motiver — ligesom kan ende i en ond cirkel, er den dog autentisk nok. Den er et ægte udtryk for den uvirklighedsfornemmelse og tomrumsfølelse, der må gribe unge intellektuelle i et land, der er rigt, hvor de fleste andre er fattige, og neutralt — i alt fald teknisk — hvor andre er bundne.

»Legionärerna» er således også en vækkelsesrapport om, hvordan forfatteren opdagede, at den svenske grund, han havde bevæget sig på, viste sig at have dybe sprækker neden under al velstands- og succescamouflagen. Sådan en sprække er netop udleveringen af de baltiske flygtninge til Sovjetunionen. Han opdagede den for første gang for alvor i Amerika, da en irriteret ven angreb ham for hans hellige svenske samvittighedsfølelse på den øvrige verdens vegne. Svenskerne — rejsende i gratis moralisme! Men hvad med baltutlæmningen? Hvad vidste han, Enquist, om baltutlæmningen?

Han tog hjem og fejede for sin egen dør.

Han gravede dem frem, alle dokumenterne — bortset fra dem, som den svenske stat ikke fandt det formålstjenligt at vise ham. Ad åre får de måske lov til at danne substansen i et appendiks til en ny udgave af »Legionärerna». Og dog kalder Enquist ikke gerne sin bog for dokumentarisk.

Jeg mener imidlertid, at det er berettiget, hvis man fastholder, at det virkelig store dokument i bogen er forfatterens egen selvfremlæggelse. Også modtagerens, indsamlerens hele situation med alle dens tvivl og bekymringer er et aktstykke, ja, på en måde det tilgrundliggende aktstykke. I denne forstand er der tale om dokumentarisme. »Legionärerna» er et originalt resultat af en trang, der i disse år udfolder sig, til at eksperimentere med en slags kendsgerningernes kunst, både på romanens og — ikke mindst — dramaets område.

Hvad er baggrunden for dette fænomen? Hvad skyldes det, når f. eks. en Hans Magnus Enzensberger udforsker sagen omkring henrettelsen af en amerikansk desertør under anden verdenskrig? Eller når Alexander Kluge, også en ung tysker, gennemgår alle opdrivelige papirer, private som officielle, fra slaget om Stalingrad? En ung mand, og så Stalingrad! Eller når Peter Brook sætter et theatre of fact-spil om Vietnam op i London?

Hvad er drivkræfterne? Der er i alt fald to, tror jeg.

Den ene er en mistillid, kunsten synes at have fattet til sig selv og sine midler. Dokumentarismen er meget ofte den politisk bevidste kunstners forsøg på at give sin virksomhed en aktiv funktion i tiden ved at give sig virkeligheden i vold i stedet for at voldtage den med sin tvivlsomme fantasi. Kunstneren har ligesom fået dårlig samvittighed på samfundsborgerens vegne og pålægger sig askese, holdende sig til fakta.

Den anden drivkraft i dokumentarismen forekommer mig imidlertid væsentligere. Den hænger sammen med en tidstypisk oplevelse af, at jo mere virkelighed eller såkaldt virkelighed, der via medierne formidles til det moderne massemenneske, jo flygtigere synes den at blive, og jo vigtigere bliver det at gennemskue den og holde den fast i dens kontinuitet. Om myter, om vore tvivlsomme forestillinger om Vietnamkrigens realiteter, siger Peter Brook, handler netop Vietnamstykket. Og ligeså for den tilbageskuende dokumentarismes vedkommende. Om myter handler Enzensbergers features i hans bog, den, som bl. a. handler om den amerikanske desertør, og som viser, hvorledes magten til enhver tid vil manipulere retsbegreberne. Om myter og deres oprindelse handler Alexander Kluges Stalingradbog. Intet er mere mytebelastet end Stalingradtragedien, men hverken Kluge eller Enquist kan i sidste ende komme på sporet af nogen gyldig forklaring, nogen konklusion eller sandhed, med streg under, om det, de skriver om. Begge har et svar inderst inde, de har en drøm om at kunne svare absolut, og begge må de afstå. Jo længere de kommer frem, jo mere må de afstå. De beskrivende muligheder slår ikke til. Og dog findes der jo en slags svar i denne bog, om end med negativt fortegn. For svaret er selve den afmytologiserende proces, som de med deres evige forsken og spørgen driver frem. Det er svaret: undlivelsen af falske myter. Somme tider synes man, at man får øje på dette tema overalt i nutidskunst.

Enquist fortæller et sted, at i lang tid var stemningen sådan i Sverige,

at ethvert forsøg på at anlyde, at ikke alle de udleverede baltre var helgener, blev mødt med en storm af forargelse. I dagene efter kapitulationen i Danmark var det lige så lidt opportunt at hævde, at ikke alle såkaldte landsvigere var djævle. I sin roman »De uanstændige» — der også er en retrospektiv myteaflevning — beskriver Leif Panduro de første dages udrensning efter kapitulationen, anholdelserne, som modstandsfolkene foretog. Det var »en broget skare. Der var cigarhandlere imellem, som man havde ydmyget sig for. Slagtere, som aldrig havde kød. Købmænd, der solgte øl til faste kunder fra baglokalet. . . . Folk blev arresteret for gamle, for længst glemte ytringer. Én havde sagt, at de tyske stålhelme var bedre end de engelske, en anden, at Messerschmidt var hurtigere end Spitfire, en tredje, at det nu var synd for mange af de tyske soldater. . . . Mange blev arresteret, fordi »de var så underlige, at vi troede».»

Det retsopgør, der fulgte efter tyskernes kapitulation i Danmark, er overhovedet det nationale problem i nyere tid, som — alt andet lige — bedst lader sig jævnføre med den svenske udlevering af de baltiske legionærer. Jeg tænker ikke så meget på, at en så godt som enig rigsdag genindførte dødsstraffen, som vi havde kunnet leve foruden i et halvt århundrede, og at 78 dødsdomme blev eksekveret af det danske politi. Jeg tænker heller ikke så meget på, at de skærpente tillæg til straffeloven forsynedes med tilbagevirkende kraft, således at folk, der i krigens første år handlede i fuld overensstemmelse med samarbejdspolitikken erklærede standpunkter og anvisninger, kunne straffes som landsforrædere. Nej, jeg tænker først og fremmest på det prestigetab, som det politiske liv led ikke mindst i de yngre generationers øjne efter krigen, fordi de gamle politikere afstod fra at tage konsekvenserne af deres handlinger og i realiteten frakendte sig skyld og ansvar. Her skabtes en tillidskrise og grundlagdes, tror jeg, en politisk apati, der i lang tid var med til at gøre ungdommen tavs og var en del af baggrunden for åndslivets overvejende hældning imod det metafysiske og universelle. I Enquists roman »Magnetisörens femte vinter» hedder det et sted: En tyran, som bygger veje, kan dog være en tyran. Man kunne i forbindelse med det danske retsopgør parallellisere: en uretfærdighed — og der blev begået uretfærdigheder — som bekommer et folk og dets politikere vel, er dog en uretfærdighed.

Eller?

Den dag, man havde forsket alle retsopgørets kilder til bunds, ville man da ikke ende som Enquist, usikker på sin dom? Vistnok med sit hjerte hos personligheder som en Hartvig Frisch, som en Hal Koch, som en Poul Henningsen, men alligevel ikke, i kraft af sin generations afstand, part i sagen.

Er dette er sidespor? Nej, det er en analogi. At den falder mig ind tager jeg som en bekræftelse på værdien af, at netop Per Olov Enquist i år fik Nordisk Råds litteraturpris. For en dansker, for en nordmand, en islænding eller en finne er »Legionärerna» et nyt vindue — i mange henseender et

kældervindue — i Sveriges hus, som man kan kigge ind igennem. Jeg har fået at se, at Sverige har noget liggende i sit pullerkammer, som jeg ikke anede fandtes: kufferter og kommoder, gamle gulnede breve, telegrammer, mærkelige ordrer og beslutninger. Et støvet rum, som i tidens løb har sendt mange tvivlsomme dufte op i de øvrige præsentable etager. Man bøjer sig ned og kigger og nikker medvidende. Og opdager så sit eget spejlbillede i ruden.

Tak for synet, kære Per Olov Enquist. Og til lykke!

Författaren Per Olov Enquist, Sverige:

Jag skall fatta mig ganska kort. Jag hade tänkt säga en del om boken och om frågor kring den, men en hel del har redan sagts i de tal som hållits här i kväll.

Möjligtvis kan jag tillägga att boken för mig själv inneburit en helt annan tillvaro som författare än den jag haft tidigare. Den har t. ex. inneburit att jag i själva arbetssituationen har brutit den isolering som jag tror att många författare lider av. Det har inneburit att jag kommit i kontakt med en mängd människor. Exempelvis politiker.

Det är mycket lärorikt.

Kanske har det också inneburit, att jag blivit mera medveten än tidigare om att en av de viktigaste funktionerna i konsten finns s. a. s. i förlängningen av konstverket: att det ibland är så att en bok stöter till en människa, ger henne impulser och får henne att reagera, och att den reaktionen ibland kan vara både viktigare och intressantare än boken själv.

Skall jag vara uppriktig, så tror jag att det är på det sättet denna bok fungerat för många människor. Det kanske gör boken mindre, men det gör inte problemet mindre intressant.

Jag har efter det att boken publicerades fått många brev, och många läsarreaktioner. De är ofta skräckinjagande intelligenta, med analyser, invändningar, kompletteringar. Det kan ibland vara märkliga tidsbilder från 1940-talet. I förra vecken skrev en polis till mig; han hade varit med om den berömda Långmorarazzian 1943. Vänsterelement och vissa flyktingkategorier var som bekant internerade i ett läger där, och polisen gjorde razzia för att ta hand om samhällsomstörtande grupper som påstods bedriva politisk propaganda i lägren. Men jakten tog snart slut: när polisen drog sig in i köket i ett hus, där det råkade finnas en utsökt fetsill, och så god mat hade de inte sett på länge. Ett annat brev fick jag från en kamrat till en av dessa utlämnade. Han hade tillsammans med denne legionär tjänstgjort vid och bakom östfronten. Han försökte nu, i ett brev på 15 sidor, med nästan patetisk envishet få mig att förstå vad som händer med en människa i ett mycket litet land när stormakterna från var sitt håll manglar över landet gång på gång, så att till slut alla ideologiska perspektiv tycks uttraderade — alltså den ut-

nötningsmekanism som till sist skapar ett slags opolitisk människa, inblandad i politiken.

Inte minst får jag politiska frågor. Jag vågar knappast ta upp dessa inför denna församling av experter. Men en brevskrivare från Finland frågade i förrgår rakt på sak om dessa balter ändå inte offrades för Finlands sak: i en situation år 1945 där en västlig orientering i övriga Norden kunnat innebära att Sovjet lät tyglarna strama åt kring Finland. Hade man på svensk sida råd att bryta utfästelsen till Sovjet, när den ryska pressen och opinionen bevisligen såg den svenska opinionsstormen som ett led i en västlig konspiration för att skapa en cordon sanitaire runt Sovjet?

Var det för Finlands sak som balterna sändes i väg? Nej, det var det uppenbarligen inte.

Man måste skilja mellan explicita och implicita värderingar. Det som var det stora problemet när jag skrev boken var vilka implicita värderingar som fanns hos många personer i beslutande ställning. Ibland önskar jag att professionella politiker skulle vilja skriva en *uppriktig* bok om politikerns implicita värderingssystem för att lära oss andra hur man reagerar som politiker.

Baltutiämningen 1946 är alltså en — politiskt sett — mycken liten fråga; den skall inte överdimensioneras på något sätt. Men den ingår i ett mönster. Man kan ställa frågor kring den som handlar om vår egen tid — frågor som de som nyss drogs fram om situationen i Danmark — med lika stor rätt kan man kanske tala om situationen i Norge efter 1945. Jag har fått många brev om dessa saker — den norska mytbildningen kring motståndsrörelsen o. s. v. Och man kan ställa frågor om politikerns implicita värderingar, om stormakter och små makter och relationerna mellan dem — framför allt om människan i kläm mellan ideologier.

Det finns på något sätt en förbindelselinje också mellan årets och fjolårets prisbok — Sundmans Andréebok. Båda böckerna handlar om människor som försvinner. Att såväl Andréegåtan som baltutlämningen behållit sitt grepp om människors medvetande beror väl till en del just på gåtfullheten. Tre män i en ballong försvinner över isen. 146 okända män sätts av svenska myndigheter på en båt i Trelleborgs hamn, den 25 januari 1946, och de försvinner. Frågorna är desamma: Hur gick det egentligen till? Vilka var de? Vad var det som hände? Hur gick det för dem? Hos båda författarna finns lockelsen att frilägga den skenbara gåtans struktur — kanske för att säga att gåtor egentligen inte existerar, inga riktiga, metafysiska gåtor, och i varje fall för att som en arbetshypotes kasta fram att verkligheten är möjlig att genomskåda. Jag vet inte om Sundman anser sig ha löst Andréegåtan. Jag tror mig inte om att ha löst min gåta — möjligtvis har jag reducerat den till vad den innerst inne är, nämligen en fråga om vilken grad av information vi kan få i en given situation.

För mig har denna bok framför allt haft karaktären av en studie över

hjälploshetens mekanismer. Så många av de människor jag talat med har nämligen oavbrutet deklarerat sin hjälploshet inför problemet, inför politiken. Boken handlar också om andra saker: om styrd information, om hur vi prioriterar föremålen för vår medkänsla med utgångspunkt inte i humanistiska utan i politiska värderingar. Men mest av allt handlar boken om hjälploshet — inte bara om de utlämnades hjälploshet utan också om genomsnittssvenskens hjälploshet inför sin politiska verklighet. Han som hade en känsla av att bli salt salt på prov den gången — men inte visste *vilket* prov. Han som inte fick tillgång till fakta, och var hjälplös i en flod av känslor. Han som protesterade mot utlännigen men hjälplöst såg hur meningslös protesten var. Han som reagerade mot protesten men inte visste vad detta egentligen rörde sig om. — Ja, man träffar en mängd människor som detta första efterkrigsår tyckte sig uppleva sig satta på prov, men inte visste provets innebörd, eller hur det utföll.

Inför denna glansfulla politiska församling vågar jag påstå att många människor ständigt känner hjälploshet inför politikens värld. I dag när så många talar om konsternas kris, den utmanade konstnären, konstens meningslöshet — jag har aldrig förstått varför — i dag när konsten, som jag tror, har mer lysande utvecklingsmöjligheter, fler alternativ, viktigare uppgifter och större möjligheter än någonsin att påverka utvecklingen, i dag, i denna unikt hoppfulla situation finns möjligtvis en av konstens många uppgifter där: att på ett något klarare sätt frilägga de moraliska provens strukturer. Det gäller att visa hur frågor kan eller bör formuleras, att verkligheten visserligen är en gröt av fakta och motsägelser men att det finns ett mönster. Det kanske kan reducera vår hjälploshet en aning.

Och jag tackar för Nordiska rådets pris.

REGISTER

Översikt
över sakernas behandling

Sak	
nr	rubrik
<i>A. Medlemsförslag</i>	
A 2/t	Medlemsförslag om gemensam nordisk transportpolitik
A 2 Å/t	Ändringsförslag om riktlinjer för nordisk transportpolitik
A 44/e	Medlemsförslag om rättslig likställighet för nordiska medborgare i fråga om yrkesfiske
A 51/e	Medlemsförslag om gemensam jordbrukspolitik
A 55/e	Medlemsförslag om likartad nordisk näringslagstiftning
A 79/e	Medlemsförslag om organisationen av nordiskt handelspolitiskt samarbete
A 80/e	Medlemsförslag om harmonisering av de yttre tullarna
A 109/j	Medlemsförslag om enhetlig nordisk abortlagstiftning
A 119/k	Medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete
A 124/t	Medlemsförslag om utgående passkontroll i Skandinavien
A 131 T/s	Tilläggsförslag om tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land
A 137/s	Medlemsförslag om tilläggspensionering för arbetstagare i gränstrakterna
A 138/t	Medlemsförslag om tullbehandlingen av postpaket
A 150/k	Medlemsförslag om inrättande av en Nordisk journalisthögskola
A 154/s	Medlemsförslag om permanent nordiskt samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område
A 164/s	Medlemsförslag om samarbete rörande föroreningsfrågorna
A 168/t	Medlemsförslag om fri gränspassage
A 169/k	Medlemsförslag om reklamsändningar i televisionen
A 171/s	Medlemsförslag om gränskommunalt samarbete
A 176/t	Medlemsförslag om utbyggnad av Europaväg 18
A 176 Å1/t	Ändringsförslag om utbyggnad av riksväg 61/2 Arvika—Kongsvinger
A 176 Å2/t	Ändringsförslag om förbättrade vägförbindelser Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger
A 177/s	Medlemsförslag om likartad lagstiftning om transplantation
A 179/s	Medlemsförslag om samarbete på musikterapiens område
A 188/j	Medlemsförslag om gemensamma åtgärder till skydd av flyttfåglar utanför Norden
A 191 T/k	Tilläggsförslag om ett gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion
A 195/j	Medlemsförslag om förbud mot professionell boxning
A 196/e	Medlemsförslag om nordiskt samarbete för genomförande av FN-lagstiftning
A 197/k	Medlemsförslag om tillgången till källmaterial för samtidshistorisk forskning
A 198/s	Medlemsförslag om zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige
A 199/k	Medlemsförslag om samarbete rörande de nordiska språklektorerna

Tryckt	Behandling		Rekommendation		Annat beslut	Sak				
s.	s.	s.	nr	s.	innehåll	nr				
305	}	224			fortsatt behandling	A 2/t				
306						A 2 Ä/t				
326	}	210	9	2358		A 44/e				
330						A 51/e				
334						A 55/e				
337						A 79/e				
341	}	230			fortsatt behandling	A 80/e				
347						A 109/j				
417						255	2	2344	fortsatt behandling	A 119/k
426						161			A 124/t	
451	}	162			fortsatt behandling	A 131 T/s				
456						162	3	2346	A 137/s	
468									A 138/t	
493		225	11	2362		A 150/k				
504	159	227			utan åtgärd	A 154/s				
522		163				4	2348	A 164/s		
539		159				1	2342	A 168/t		
606		201				8	2356	A 169/k		
637		284				22	2384	A 171/s		
719								A 176/t		
721		245				13	2366	A 176 Ä1/t		
723								A 176 Ä2/t		
754	227	12	2364	A 177/s						
809	258	17	2374	A 179/s						
837	207			utan åtgärd	A 188/j					
855	206	6	2352		utan åtgärd	A 191 T/k				
874	182					A 195/j				
939	291			utan åtgärd	A 196/e					
955	287	24	2388		A 197/k					
990	285	23	2386		A 198/s					
1016	291	27	2394		A 199/k					

Sak	
nr	rubrik
A 200/k	Medlemsförslag om effektiviserad trafikfostran
A 201/s	Medlemsförslag om utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker
A 203/s	Medlemsförslag om skeppsmedicinsk forskning
A 205 T/s	Tilläggsförslag om nordiskt läkemedelssamarbete
A 206/t	Medlemsförslag om finansiering och administrering av en broförbindelse över Öresund
A 207/k	Medlemsförslag om nordiskt samarbete om konstfostran
A 210/k	Medlemsförslag om samarbete angående skolans sexualundervisning
A 211/k	Medlemsförslag om nordiska skol- och studentbetygs giltighet
A 212/k	Medlemsförslag om nordiskt musiksamarbete
A 213/e	Medlemsförslag om upprättande av ett nordiskt institut för utvecklingsforskning
A 214/s	Medlemsförslag om användande av engångsförpackningar
A 215/k	Medlemsförslag om samnordisk utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter
A 217/e	Medlemsförslag om ett gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ
A 223/t	Medlemsförslag om samarbete rörande särskilda sjövägsregler för stora fartyg, särskilt oljetankers, och bekämpning av oljeföroreningar i de nordiska farvattnen
A 225/k	Medlemsförslag om stereofoniska radioutsändningar
A 227/s	Medlemsförslag om gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen
A 228 T/k	Tilläggsförslag om Nordiska kulturfonden
A 231 T/t	Tilläggsförslag om fattande av beslut i Öresundsfrågorna
A 232 T/t	Tilläggsförslag om vägförbindelse mellan Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden
A 233 T/e	Tilläggsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete
A 233 TÅ/e	Ändringsförslag om vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete
A 234 T/e	Tilläggsförslag om nordiskt varudeklarationssamarbete
<i>C 1969. Berättelser</i>	
*1/j	Berättelse om samarbete på lagstiftningens område
*2/k	Berättelse från Nordiska kulturkommissionen
3/s	Berättelse från Nordiska socialpolitiska kommittén
*4/e	Berättelse från det tulladministrativa rådet
5/e	Berättelse från Nordiska ministerkommittén för ekonomiskt samarbete
6/j	Berättelse från Nordiska samarbetsorganet för same- och renskötselfrågor
7/s	Berättelse från Nordiska arbetsmarknadsutskottet

Tryckt	Behandling		Rekommendation		Annat beslut	Sak
s.	s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1048		246	14	2368		A 200/k
1071		291			utan åtgärd	A 201/s
1114	210	222	10	2360		A 203/s
1153		256	16	2372		A 205 T/s
1235		263	21			A 206/t
1263		248	15	2370		A 207/k
1308		249			utan åtgärd	A 210/k
1355		199	7	2354	p. I. rekommenda- tion p. II. fortsatt be- handling	A 211/k
1402		259	18	2376		A 212/k
1427		291	28	2396		A 213/e
1476		180	5	2350		A 214/s
1549		292	29	2398		A 215/k
1585		262			bemyndigande till presidiet	A 217/e
1589		260	19—20	2378— 2380		A 223/t
1621		288	25	2390		A 225/k
1637		284	22	2384		A 227/s
1650		289	26	2392		A 228 T/k
1658		263	21	2382		A 231 T/t
1662		293	30	2400		A 232 T/t
1665		210	9	2358		A 233 T/e
1666						A 233 TÄ/e
1679		298			fortsatt behandling	A 234 T/e
1682	58				till handlingarna	*1/j
1701	58				(till handlingarna)	*2/k
1750		285			till handlingarna	3/s
1761	58				(till handlingarna)	*4/e
1763		210			till handlingarna	5/e
1765		139			till handlingarna	6/j
1768	147 (fråga) 1770	262			till handlingarna	7/s

Sak	
nr	rubrik
8/e	Berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor
9/k	Berättelse om samarbete mellan språknämnderna
*10/s	Berättelse om Nordiska hälsovårdshögskolan
*11/e	Berättelse från Nordiska kontaktorganet för jordbruksspörsmål
*12/e	Berättelse från Nordiska kontaktorganet för fiskerispörsmål
*13/k	Berättelse från Nordiska hushållshögskolan
14/k	Berättelse om Nordens hus i Reykjavik
*15/j	Berättelse från Nordiska utlänningsutskottet
16/k	Berättelse om Nordiska kulturfonden
17/k	Berättelse om Nordens folkliga akademi
18/e	Berättelse från Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma biståndsprojekt i utvecklingsländerna
19/e	Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning
20/s	Berättelse från det utvidgade hälsovårdsdirektörsmötet i Oslo
	<i>D 1969. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer</i>
*18/1958/s	Meddelande om rekommendation nr 18/1958 angående gemensam arbetsmarknad för sjukgymnaster
*19/1958/s	Meddelande om rekommendation nr 19/1958 angående gemensam arbetsmarknad för veterinärer
*22/1958/e	Meddelanden om rekommendation nr 22/1958 angående utvidgat samarbete vid utnyttjandet av vattenkrafttillgångarna
*31/1958/k	Meddelande om rekommendation nr 31/1958 angående gemensam högre utbildning i trädgårdskonst
*32/1958/s	Meddelanden om rekommendation nr 32/1958 angående gemensam hälstjänst för sjömän m. m.
11/1960/k	Meddelande om rekommendation nr 11/1960 angående forskning i arktisk medicin
*12/1961/j	Meddelande om rekommendation nr 12/1961 angående likartad lagstiftning om aktiebolg m. m.
9/1962/k	Meddelanden om rekommendation nr 9/1962 angående gemensam arbetsmarknad för lärare
11/1962/s	Meddelanden om rekommendation nr 11/1962 angående likartad livsmedelslagstiftning m. m.
12/1962/s	Meddelande om rekommendation nr 12/1962 angående samarbete i fråga om läkemedelsforskning m. m.
*14/1962/k	Meddelande om rekommendation nr 14/1962 angående nordiskt forskningscentrum för jordbrukskooperation
*18/1962/j	Meddelande om rekommendation nr 18/1962 angående verkställighet av administrativa beslut
29/1962/s	Meddelande om rekommendation nr 29/1962 angående samarbete i fråga om sjukvårdsplanering

Tryckt	Behandling		Rekommendation		Annat beslut	Sak
s.	s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1774		299			fortsatt behandling	8/e
1777		294			till handlingarna	9/k
1780	58				(till handlingarna)	*10/s
1787	58				(till handlingarna)	*11/e
1790	58				(till handlingarna)	*12/e
1793	58				(till handlingarna)	*13/k
1798		294			till handlingarna	14/k
1806	58				(till handlingarna)	*15/j
1808		289			ansvarsfrihet; revisorernas berättelse	
					till handlingarna	16/k
1813		295			till handlingarna	17/k
1819	170 (fråga) 1825	295			till handlingarna	18/e
1837		262			till handlingarna	19/e
1845		285			till handlingarna	20/s
1852	58				(till handlingarna)	*18/1958/s
1856	58				(till handlingarna)	*19/1958/s
1857	58				(till handlingarna)	*22/1958/e
1870	58				(till handlingarna)	*31/1958/k
1871	58				(till handlingarna)	*32/1958/s
1873		141			nya meddelanden	11/1960/k
1878	58				(till handlingarna)	*12/1961/j
1879		296			nya meddelanden	9/1962/k
1884	172 (fråga) 1888	298			nya meddelanden	11/1962/s
1892		142			slutbehandlad	12/1962/s
1894	58				(till handlingarna)	*14/1962/k
1895	58				(till handlingarna)	*18/1962/j
1896		297			nya meddelanden	29/1962/s

Sak	
nr	rubrik
*32/1962/j	Meddelande om rekommendation nr 32/1962 angående revision av kommissionslagstiftningen
33/1962/k	Meddelanden om rekommendation nr 33/1962 angående gemensam utbildning av stadsplanerare m. m.
*2/1963/e	Meddelanden om rekommendation nr 2/1963 angående samordning av kontrollbestämmelser rörande elmateriel
4/1963/t	Meddelanden om rekommendation nr 4/1963 angående vägförbindelse mellan Sevettijärvi och riksväg nr 50 i Neiden
*7/1963/j	Meddelande om rekommendation nr 7/1963 angående ändrade principer för djurskydds- och jaktlagstiftningen
*8/1963/k	Meddelande om rekommendation nr 8/1963 angående utbildning av lärare och andra ungdomsledare i film- och televisionskunskap
12/1963/k	Meddelanden om rekommendation nr 12/1963 angående samarbete beträffande vetenskaplig dokumentation
19/1963/j	Meddelande om rekommendation nr 19/1963 angående internordiska flyttningsbetyg
*21/1963/k	Meddelande om rekommendation nr 21/1963 angående gemensam utbildning för teater, film, radio och television
*25/1963/s	Meddelande om rekommendation nr 25/1963 angående inrättande av nordiskt institut för odontologisk materialprovning
*26/1963/s	Meddelanden om rekommendation nr 26/1963 angående tillgodoräknande av offentlig tjänst i nordiskt land i fråga om pensionsrätt
*29/1963/t	Meddelanden om rekommendation nr 29/1963 angående underlättande av gränsformaliteter för nordisk flygtrafik
1/1964/j	Meddelande om rekommendation nr 1/1964 angående medborgarskapslagstiftningen
*2/1964/k	Meddelande om rekommendation nr 2/1964 angående gemensam arbetsmarknad för bibliotekarier
*6/1964/s	Meddelande om rekommendation nr 6/1964 angående utbildning av instruktionsjukgymnaster
11/1964/j	Meddelanden om rekommendation nr 11/1964 angående rättskydd för växtförädlingsprodukter
14/1964/s	Meddelanden om rekommendation nr 14/1964 angående högre utbildning för socialpersonal
17/1964/k	Meddelande om rekommendation nr 17/1964 angående forskning i arktisk medicin
*23/1964/k	Meddelanden om rekommendation nr 23/1964 angående utbyggnad av folkskoleseminariernas undervisning i nordiska språk
24/1964/k	Meddelanden om rekommendation nr 24/1964 angående vidgat lärarutbyte
*26/1964/e	Meddelanden om rekommendation nr 26/1964 angående harmonisering av bolagsbeskattningen
*28/1964/e	Meddelanden om rekommendation nr 28/1964 angående harmonisering av vissa skatter och avgifter
*1/1965/s	Meddelande om rekommendation nr 1/1965 angående auktorisation av optiker

Tryckt	Behandling		Rekommendation		Annat beslut	Sak
s.	s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1898	58				(till handlingarna)	*32/1962/j
1899		299			slutbehandlad	33/1962/k
1902	58				(till handlingarna)	*2/1963/e
1905		293			slutbehandlad	4/1963/t
1907	58				(till handlingarna)	*7/1963/j
1909	58				(till handlingarna)	*8/1963/k
1910		296			nya meddelanden	12/1963/k
1913		297			slutbehandlad	19/1963/j
1927	58				(till handlingarna)	*21/1963/k
1930	58				(till handlingarna)	*25/1963/s
1931	58				(till handlingarna)	*26/1963/s
1937	58				(till handlingarna)	*29/1963/t
1940		141			slutbehandlad	1/1964/j
1942	58				(till handlingarna)	*2/1964/k
1943	58				(till handlingarna)	*6/1964/s
1944		297			nya meddelanden	11/1964/j
1947		142			slutbehandlad	14/1964/s
1950		141			slutbehandlad	17/1964/k
1952	58				(till handlingarna)	*23/1964/k
1955		296			nya meddelanden	24/1964/k
1959	58				(till handlingarna)	*26/1964/e
1961	58				(till handlingarna)	*28/1964/e
1962	58				(till handlingarna)	*1/1965/s

Sak	
nr	rubrik
2/1965/k	Meddelande om rekommendation nr 2/1965 angående universitetskurser i de nordiska ländernas historia m. m.
3/1965/k	Meddelande om rekommendation nr 3/1965 angående universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning
*5/1965/s	Meddelande om rekommendation nr 5/1965 angående utbildning av arkitekter m. m.
*7/1965/s	Meddelanden om rekommendation nr 7/1965 angående viss revision av sjömansskattelagstiftningen
*8/1965/t	Meddelanden om rekommendation nr 8/1965 angående nordisk giltighet för körkort
10/1965/k	Meddelande om rekommendation nr 10/1965 angående nordisk namnlista över växter och djur
11/1965/j	Meddelande om rekommendation nr 11/1965 angående undersökning av filmens inverkan på åskådarna
12/1965/j	Meddelande om rekommendation nr 12/1965 angående förenhetligande av förhandsgranskning av film
*13/1965/j	Meddelande om rekommendation nr 13/1965 angående gemensamma preskriptionsregler
*17/1965/s	Meddelanden om rekommendation nr 17/1965 angående märkning av brand- och hälsofarliga ämnen
18/1965/s	Meddelande om rekommendation nr 18/1965 angående samarbete på näringsforskningens område
*20/1965/s	Meddelande om rekommendation nr 20/1965 angående samordning av semesterlagstiftningen
21/1965/s	Meddelande om rekommendation nr 21/1965 angående samordning av socialhjälpstagstiftningen
*22/1965/s	Meddelande om rekommendation nr 22/1965 angående nordisk giltighet för recept
*24/1965/j	Meddelande om rekommendation nr 24/1965 angående ensartad lagstiftning om trafikonykterhet
29/1965/k	Meddelanden om rekommendation nr 29/1965 angående högre fiskeriutbildning
32/1965/s	Meddelande om rekommendation nr 32/1965 angående likartad medicinalstatistik
33/1965/k	Meddelande om rekommendation nr 33/1965 angående nordisk litteraturhistoria
*37/1965/j	Meddelande om rekommendation nr 37/1965 angående gemensam klagoinstans i patentärenden
*1/1966/k	Meddelanden om rekommendation nr 1/1966 angående nordisk tentamensgiltighet
2/1966/s	Meddelanden om rekommendation nr 2/1966 angående forskning och utbildning på vattenvårdens område
*3/1966/k	Meddelande om rekommendation nr 3/1966 angående samarbete på elementarpartikelfysikens område
*4/1966/j	Meddelande om rekommendation nr 4/1966 angående nordiskt institut för komparativ rätt

Tryckt	Behandling		Rekommendation		Annat beslut	Sak
s.	s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1963	177	296			nya meddelanden	2/1965/k
1967	(fråga) 1965					3/1965/k
1969	58				(till handlingarna)	*5/1965/s
1970	58				(till handlingarna)	*7/1965/s
1971	58				(till handlingarna)	*8/1965/t
1973		141			slutbehandlad	10/1965/k
1975	154 (fråga) 1977	297			slutbehandlad	11/1965/j
1979		297			slutbehandlad	12/1965/j
1982	58				(till handlingarna)	*13/1965/j
1983	58				(till handlingarna)	*17/1965/s
1984		142			slutbehandlad	18/1965/s
1987	58				(till handlingarna)	*20/1965/s
1988		297			slutbehandlad	21/1965/s
1990	58				(till handlingarna)	*22/1965/s
1991	58				(till handlingarna)	*24/1965/j
1992	153 (fråga) 1994	296			nya meddelanden	29/1965/k
1996		142			slutbehandlad	32/1965/s
1998		141			slutbehandlad	33/1965/k
2001	58				(till handlingarna)	*37/1965/j
2002	58				(till handlingarna)	*1/1966/k
2004		142			slutbehandlad	2/1966/s
2008	58				(till handlingarna)	*3/1966/k
2010	58				(till handlingarna)	*4/1966/j

Sak	
nr	rubrik
*5/1966/j	Meddelande om rekommendation nr 5/1966 angående försäkrings inverkan på skadeståndslagstiftningen
*6/1966/k	Meddelande om rekommendation nr 6/1966 angående samarbete beträffande skolfilm och skol-TV
*7/1966/k	Meddelande om rekommendation nr 7/1966 angående vuxenundervisning i radio och TV
*8/1966/k	Meddelande om rekommendation nr 8/1966 angående samnordisk utlandsinformation
*10/1966/t	Meddelanden om rekommendation nr 10/1966 angående norsksvenska mellanriksvägar
*11/1966/s	Meddelande om rekommendation nr 11/1966 angående ambulanstjänst inom Nordkalotten
12/1966/s	Meddelande om rekommendation nr 12/1966 angående utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolan
14/1966/s	Meddelande om rekommendation nr 14/1966 angående samarbete på lokaliseringspolitikens område
*16/1966/s	Meddelande om rekommendation nr 16/1966 angående nordiskt sjukhusfysikerssamarbete
*19/1966/e	Meddelanden om rekommendation nr 19/1966 angående samarbete om skogstekniskt utvecklingsarbete
20/1966/k	Meddelande om rekommendation nr 20/1966 angående samarbete på forngivningens område
*21/1966/s	Meddelanden om rekommendation nr 21/1966 angående specialistkompetens för läkare
22/1966/j	Meddelanden om rekommendation nr 22/1966 angående enhetlig utlänningslagstiftning
23/1966/t	Meddelande om rekommendation nr 23/1966 angående resandes rätt till tullfri varuinförsel
24/1966/t	Meddelande om rekommendation nr 24/1966 angående enhetliga bestämmelser för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak
25/1966/s	Meddelande om rekommendation nr 25/1966 angående gemensam arbetsmarknad för farmaceuter
26/1966/e	Meddelande om rekommendation nr 26/1966 angående ekonomiskt samarbete
*29/1966/j	Meddelande om rekommendation nr 29/1966 angående nordisk språkkonvention
31/1966/e	Meddelande om rekommendation nr 31/1966 angående samarbete på atomenergins område
*1/1967/t	Meddelanden om rekommendation nr 1/1967 angående gemensamma riktlinjer för nordisk transportpolitik
*2/1967/k	Meddelande om rekommendation nr 2/1967 angående samarbete på operakonstens område
3/1967/s	Meddelande om rekommendation nr 3/1967 angående förenhetligande av bestämmelserna om de ungas användande i arbete
4/1967/s	Meddelanden om rekommendation nr 4/1967 angående utvidgat samarbete på arbetarskyddets område

Tryckt	Behandling		Rekommendation		Annat beslut	Sak
s.	s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2012	58				(till handlingarna)	*5/1966/j
2013	58				(till handlingarna)	*6/1966/k
2014	58				(till handlingarna)	*7/1966/k
2015	58				(till handlingarna)	*8/1966/k
2016	58				(till handlingarna)	*10/1966/t
2018	58				(till handlingarna)	*11/1966/s
2019		142			slutbehandlad	12/1966/s
2021		262			nya meddelanden	14/1966/s
2030	58				(till handlingarna)	*16/1966/s
2031	58				(till handlingarna)	*19/1966/e
2035		141			slutbehandlad	20/1966/k
2038	58				(till handlingarna)	*21/1966/s
2042	175 (fråga) 2043	299			nya meddelanden	22/1966/j
2045		140			slutbehandlad	23/1966/t
2047		140			slutbehandlad	24/1966/t
2049		297			nya meddelanden	25/1966/s
2051		210			slutbehandlad	26/1966/e
2053	58				(till handlingarna)	*29/1966/j
2054		299			nya meddelanden	31/1966/e
2064	58				(till handlingarna)	*1/1967/t
2068	58				(till handlingarna)	*2/1967/k
2069		297			nya meddelanden	3/1967/s
2071	173 (fråga)	298			nya meddelanden	4/1967/s
	2072					

nr	Sak rubrik
*5/1967/s	Meddelande om rekommendation nr 5/1967 angående forskning om ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk m. m.
6/1967/e	Meddelande om rekommendation nr 6/1967 angående kontrollstämpling av ädelmetallarbeten
7/1967/j	Meddelande om rekommendation nr 7/1967 angående likartad nordisk äktenskapslagstiftning
8/1967/s	Meddelande om rekommendation nr 8/1967 angående nordisk minimistandard rörande sociala förmåner
*9/1967/s	Meddelande om rekommendation nr 9/1967 angående komplettering av 1955 års konvention om social trygghet
*10/1967/s	Meddelande om rekommendation nr 10/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen om pensionsförsäkring
*11/1967/s	Meddelande om rekommendation nr 11/1967 angående förenhetligande av lagstiftningen om sjukförsäkring
12/1967/k	Meddelanden om rekommendation nr 12/1967 angående utvidgat TV-samarbete
*13/1967/j	Meddelande om rekommendation nr 13/1967 angående gemensamma regler om förvärv av lösöre i god tro
14/1967/k	Meddelande om rekommendation nr 14/1967 angående nordiskt forskarsamarbete
*15/1967/j	Meddelande om rekommendation nr 15/1967 angående införande av regel om betänketid i avtalslagen
16/1967/e	Meddelanden om rekommendation nr 16/1967 angående nordiskt fredskårssamarbete
*17/1967/s	Meddelanden om rekommendation nr 17/1967 angående befrielse för handikappade av tull m. m. vid motorfordonsköp
*18/1967/k	Meddelanden om rekommendation nr 18/1967 angående samarbete på den medicinska undervisningens område
*19/1967/s	Meddelande om rekommendation nr 19/1967 angående högre utbildning av sjuksköterskor
20/1967/k	Meddelande om rekommendation nr 20/1967 angående samnordiskt utnyttjande av vetenskaplig specialapparatur
*21/1967/e	Meddelanden om rekommendation nr 21/1967 angående samarbete beträffande beskattningens utformning
23/1967/e	Meddelande om rekommendation nr 23/1967 angående Norden och marknadsproblemen
24/1967/e	Meddelande om rekommendation nr 24/1967 angående vidgat nordiskt konsulärt samarbete
*25/1967/t	Meddelanden om rekommendation nr 25/1967 angående gemensam politik beträffande charterflyg
26/1967/k	Meddelanden om rekommendation nr 26/1967 angående enhetlig nordisk skolordning
*29/1967/t	Meddelanden om rekommendation nr 29/1967 angående Europavägförbindelse mellan Finland och Sverige
30/1967/t	Meddelanden om rekommendation nr 30/1967 angående utsträckt giltighet för rabatterade järnvägsbiljetter
31/1967/e	Meddelande om rekommendation nr 31/1967 angående samarbete om varudeklarationer

Tryckt	Behandling		Rekommendation		Annat beslut	Sak
s.	s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2074	58				(till handlingarna)	*5/1967/s
2075		141			slutbehandlad	6/1967/e
2077		141			slutbehandlad	7/1967/j
2080		298			slutbehandlad	8/1967/s
2082	58				(till handlingarna)	*9/1967/s
2083	58				(till handlingarna)	*10/1967/s
2084	58				(till handlingarna)	*11/1967/s
2085		206			nya meddelanden	12/1967/k
2088	58				(till handlingarna)	*13/1967/j
2089		255			nya meddelanden	14/1967/k
2091	58				(till handlingarna)	*15/1967/j
2092		295			slutbehandlad	16/1967/e
2097	58				(till handlingarna)	*17/1967/s
2099	58				(till handlingarna)	*18/1967/k
2101	58				(till handlingarna)	*19/1967/s
2112		255			nya meddelanden	20/1967/k
2115	58				(till handlingarna)	*21/1967/e
2116		210			slutbehandlad	23/1967/e
2118		295			slutbehandlad	24/1967/e
2121	58				(till handlingarna)	*25/1967/t
2124		255			nya meddelanden	26/1967/k
2127	58				(till handlingarna)	*29/1967/t
2128		140			slutbehandlad	30/1967/t
2132		298			nya meddelanden	31/1967/e

	Sak
nr	rubrik
*1/1968/j	Meddelanden om rekommendation nr 1/1968 angående inrättande av ett nordiskt kollegium för viltforskning
*2/1968/j	Meddelanden om rekommendation nr 2/1968 angående jakt- och fridlysningsbestämmelser
*3/1968/j	Meddelanden om rekommendation nr 3/1968 angående jakt- och fridlysningsstider
*4/1968/j	Meddelande om rekommendation nr 4/1968 angående upprättande av en naturpark för de stora rovdjurens bevarande
*5/1968/k	Meddelanden om rekommendation nr 5/1968 angående specialiserad fackutbildning för isländsk ungdom
*6/1968/k	Meddelande om rekommendation nr 6/1968 angående yrkeslärarutbildning
*7/1968/s	Meddelanden om rekommendation nr 7/1968 angående nordisk yrkesklassificering
*8/1968/s	Meddelanden om rekommendation nr 8/1968 angående utbyte av förvaltningstjänstemän
9/1968/t	Meddelande om rekommendation nr 9/1968 angående utbyggnad av transittrafiken över Trondheim
10/1968/t	Meddelande om rekommendation nr 10/1968 angående flygförbindelse Östersund—Trondheim
11/1968/e	Meddelanden om rekommendation nr 11/1968 angående statistiskt samarbete
*12/1968/t	Meddelanden om rekommendation nr 12/1968 angående posttaxor m. m.
13/1968/k	Meddelande om rekommendation nr 13/1968 angående samarbete mellan forskningsråden
*14/1968/e	Meddelanden om rekommendation nr 14/1968 angående skattevetenskapligt samarbete
*15/1968/e	Meddelanden om rekommendation nr 15/1968 angående nordisk integrationsforskning
16/1968/s	Meddelande om rekommendation nr 16/1968 angående sjukvårdssamarbete i Tornedalen
*17/1968/j	Meddelande om rekommendation nr 17/1968 angående nordisk vittnesplikt
*18/1968/j	Meddelanden om rekommendation nr 18/1968 angående arbetstagares uppfinningar
*19/1968/j	Meddelande om rekommendation nr 19/1968 angående personskador vållade av interner m. m.
20/1968/t	Meddelande om rekommendation nr 20/1968 angående åtgärder mot illegal narkotikainförsel
21/1968/e	Meddelanden om rekommendation nr 21/1968 angående ekonomiskt samarbete
22/1968/t	Meddelanden om rekommendation nr 22/1968 angående storflygplats på Saltholm och en fast förbindelse över Öresund

Tryckt	Behandling		Rekommendation		Annat beslut	Sak
s.	s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2136	58				(till handlingarna)	*1/1968/j
2138	58				(till handlingarna)	*2/1968/j
2141	58				(till handlingarna)	*3/1968/j
2143	58				(till handlingarna)	*4/1968/j
2146	58				(till handlingarna)	*5/1968/k
2150	58				(till handlingarna)	*6/1968/k
2152	58				(till handlingarna)	*7/1968/s
2154	58				(till handlingarna)	*8/1968/s
2156	178 (fråga) 2157	299			nya meddelanden	9/1968/t
2159		140			slutbehandlad	10/1968/t
2162		141			slutbehandlad	11/1968/e
2165	58				(till handlingarna)	*12/1968/t
2167		255			nya meddelanden	13/1968/k
2173	58				(till handlingarna)	*14/1968/e
2175	58				(till handlingarna)	*15/1968/e
2176	152 (fråga) 2177	298			nya meddelanden	16/1968/s
2179	58				(till handlingarna)	*17/1968/j
2180	58				(till handlingarna)	*18/1968/j
2182	58				(till handlingarna)	*19/1968/j
2183	144 (fråga) 2185	298			nya meddelanden	20/1968/t
2188		210			nya meddelanden	21/1968/e
2235		263			slutbehandlad	22/1968/t

Sak	
nr	rubrik
23/1968/c	Meddelanden om rekommendation nr 23/1968 angående samarbete om standardisering
*24/1968/e	Meddelanden om rekommendation nr 24/1968 angående samarbete beträffande beskattningens utformning
*25/1968/t	Meddelanden om rekommendation nr 25/1968 angående samarbete vid anskaffande av järnvägsvagnar
*26/1968/t	Meddelanden om rekommendation nr 26/1968 angående fritidsfiske
*27/1968/t	Meddelanden om rekommendation nr 27/1968 angående gemensam trafiklagstiftning
*28/1968/k	Meddelanden om rekommendation nr 28/1968 angående iberoamerikanskt institut
*29/1968/k	Meddelande om rekommendation nr 29/1968 angående parasitologisk forskning
*30/1968/k	Meddelanden om rekommendation nr 30/1968 angående vulkanologiskt institut i Island
*31/1968/j	Meddelanden om rekommendation nr 31/1968 angående revision av den internationella oljeskyddskonventionen
*32/1968/k	Meddelande om rekommendation nr 32/1968 angående träskyddsforskning
*33/1968/k	Meddelande om rekommendation nr 33/1968 angående sameinstitut
34/1968/k	Meddelande om rekommendation nr 34/1968 angående Nordiska rådets musikpris
*35/1968/t	Meddelanden om rekommendation nr 35/1968 angående gemensam resebyrålagstiftning
*36/1968/k	Meddelanden om rekommendation nr 36/1968 angående modernisering av matematikundervisningen
37/1968/k	Meddelanden om rekommendation nr 37/1968 angående världsutställningen i Osaka
38/1968/k	Meddelande om rekommendation nr 38/1968 angående justering av Nordiska kulturfondens kapitalbelopp

Översikt över behandlingen av dokumenten

nr	Dokument rubrik	Tryckt s.	Behandl. s.	Beslut innehåll
1.	Rapport från Nordiska rådets presidium	2273	59	till handl.
2.	Rapport från Redaktionskommittén för »Nordisk Kontakt»	2324	289	till handl.
3.	Rapport om nordiskt samarbete under 1968			till ...

Tryckt	Behandling		Rekommendation		Annat beslut	Sak
s.	s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2238		262			nya meddelanden	23/1968/e
2245	58				(till handlingarna)	*24/1968/e
2247	58				(till handlingarna)	*25/1968/t
2249	58				(till handlingarna)	*26/1968/t
2250	58				(till handlingarna)	*27/1968/t
2251	58				(till handlingarna)	*28/1968/k
2253	58				(till handlingarna)	*29/1968/k
2257	58				(till handlingarna)	*30/1968/k
2258	58				(till handlingarna)	*31/1968/j
2260	58				(till handlingarna)	*32/1968/k
2261	58				(till handlingarna)	*33/1968/k
2262		296			slutbehandlad	34/1968/k
2264	58				(till handlingarna)	*35/1968/t
2266	58				(till handlingarna)	*36/1968/k
2269		262			slutbehandlad	37/1968/k
2271		289			slutbehandlad	38/1968/k

Personregister

(Siffrorna hänvisar till sidor)

- Adamsson, Erik*, Sverige (s)
 Suppleant
 Medlemsförslag:
 Gränskommunalt samarbete: 637
 Gränskommunalt samarbete i Öresundsregionen: 1637
 Yttrande:
 Varudeklarationer: 142
- Alenius, Ele*, Finland (Skdl)
 Regeringsrepresentant
 Yttrande:
 Generaldebatt: 122
- Andersen, K. B.*, Danmark (S)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 Stereofoniska radioutsändningar: 1621
 Tilläggförslag:
 Nordiska kulturfonden: 1650
 Ändringsförslag:
 Vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete: 1666
 Yttranden:
 Generaldebatt: 90
 Nordisk läkarmarknad (fråga): 147, 148, 151
 Reklamsändningar i television: 204
 Utvidgat TV-samarbete: 207
 Effektiviserad trafikfostran: 247
 Skolans sexualundervisning: 253
 Nordiskt forskningssamarbete: 255
- Andersen, Nina*, Danmark (S)
 Vald medlem till 7 oktober 1964, därefter suppleant till 7 december 1966
 Medlemsförslag:
 Enhetlig nordisk abortlagstiftning: 347
- Andersson, Ebon*, Sverige (h)
 Vald medlem till 14 januari 1966
 Medlemsförslag:
 Likartad näringslagstiftning: 334
 Harmonisering av de yttre tullarna: 341
- Aspling, Sven*, Sverige (s)
 Regeringsrepresentant
 Yttranden:
 Illegal narkotikainförsel (fråga): 144, 145
 Nordisk läkarmarknad (fråga): 147
 Nedläggning av sjukhuset i Haparanda (fråga): 152, 153
- Backlund, Georg*, Finland (Skdl)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 Inrättande av en Nordisk journalisthögskola: 493
 Källmaterial för samtidshistorisk forskning: 955
 Zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige: 990
 Nordiska språklektorer: 1016
 Utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker: 1071
 Skolans sexualundervisning: 1308
 Utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter: 1549
 Stereofoniska radioutsändningar: 1621
 Tilläggförslag:
 Nordiska kulturfonden: 1650
 Yttranden:
 Universitetskurser i historia m. fl. ämnen (fråga): 177, 178
 Skolans sexualundervisning: 250, 253, 254, 255
- Baunsgaard, Hilmar*, Danmark (RV)
 Regeringsrepresentant
 Yttrande:
 Generaldebatt: 73
- Benediktsson, Bjarni*, Island (Sj)
 Regeringsrepresentant
 Yttrande:
 Generaldebatt: 106
- Bengtsson, Ingemund*, Sverige (s)
 Regeringsrepresentant

- Yttrande:
Föreningensfrågorna: 165
- Bilgrav-Nielsen, Jens*, Danmark (RV)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Nordiska språklektorer: 1016
Skolans sexualundervisning: 1308
Nordiskt musiksamarbete: 1402
Utbildning av personal i yrkesväglä-
dande uppgifter: 1549
- Yttranden:
Öresundsfrågorna: 272, 277
Källmaterial för samtidshistorisk
forskning: 287
- Bjarnason, Sigurður*, Island (Sj)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Föreningensfrågorna: 522
- Yttrande:
Inbjudan till 18:e sessionen: 299
- Björkman, Folke*, Sverige (m)
Vald medlem till 31 december 1968
Medlemsförslag:
Reklamsändningar i television: 606
Genomförande av FN-lagstiftning: 939
Nordiska språklektorer: 1016
- Björnsson, Ólafur*, Island (Sj)
Suppleant
Tilläggsförslag:
Nordiska kulturfonden: 1650
- Bomholt, Julius*, Danmark (S)
Vald medlem till 7 februari 1968
Medlemsförslag:
Nordiskt forskningssamarbete: 417
- Borten, Per*, Norge (Sp)
Regeringsrepresentant
Vald medlem till september 1965
Medlemsförslag:
Gemensam nordisk transportpolitik:
305
- Yttrande:
Generaldebatt: 96
- Bratteli, Trygve*, Norge (A)
Vald medlem
- Medlemsförslag:
Föreningensfrågorna: 522
- Yttranden:
Generaldebatt: 68
Nordisk abortlagstiftning: 243
- Bundvad, Kaj*, Danmark (S)
Vald medlem
Tilläggsförslag:
Nordiskt läkemedelssamarbete: 1153
- Yttrande:
Nordiskt läkemedelssamarbete: 256
- Cassel, Leif*, Sverige (m)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Föreningensfrågorna: 522
Fri gränspassage: 539
Utbyggnad av Europaväg 18: 719
Förbud mot professionell boxning:
874
Broförbindelse över Öresund: 1235
Sjövägsregler för stora fartyg och be-
kämpning av oljeföroreningar: 1589
Gränskommunalt samarbete i Öre-
sundsregionen: 1637
- Tilläggsförslag:
Fattande av beslut i Öresundsfrågor-
na: 1658
Vidgat nordiskt ekonomiskt samar-
bete: 1665
Nordiskt varudeklarationssamarbete:
1679
- Yttranden:
Inledningsanförande: 53
Särskilt utskott för granskning av
Nordiska kulturfondens berättelse: 57
Ekonomiskt samarbete: 219
Öresundsfrågorna: 279
Avslutningsanförande: 300
- Christensen, Henry*, Danmark (V)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Källmaterial för samtidshistorisk
forskning: 955
Nordiskt institut för utvecklingsforsk-
ning: 1427
- Christiansen, Ragnar*, Norge (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:

Gemensamt konjunkturpolitiskt
initiativ: 1585

Yttranden:

Generaldebatt: 116

Ekonomiskt samarbete: 220

Damsgaard, Kresten, Danmark (V)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Gemensam nordisk jordbruksmark-
nad: 330

Nordiskt institut för utvecklings-
forskning: 1427

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågor-
na: 1658

Dinesen, Erling, Danmark (S)

Vald medlem

Ändringsförslag:

Vidgat nordiskt ekonomiskt samar-
bete: 1666

Edström, Gunnar, Sverige (fp)

Suppleant till 31 december 1968

Medlemsförslag:

Likartad lagstiftning om transplanta-
tion: 754

Skeppsmedicinsk forskning: 1114

Ehrnrooth, Georg C., Finland (Sv)

Vald medlem

Yttranden:

Generaldebatt: 125, 128

Förbud mot professionell boxning:
191, 198

Nordisk abortlagstiftning: 243

Ekendahl, Sigrid, Sverige (s)

Vald medlem till 31 december 1968

Medlemsförslag:

Samarbetsorgan på hälso- och sjuk-
vårdens område: 504

Skeppsmedicinsk forskning: 1114

Engångsförpackningar: 1476

Eriksen, Niels, Danmark (V)

Vald medlem:

Medlemsförslag:

Nordiskt musiksamarbete: 1402

Yttranden:

Nordisk fiskerihögskola (fråga): 153,
154

Erlander, Tage, Sverige (s)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

Generaldebatt: 59

Finnsson, Birgir, Island (A)

Suppleant

Tilläggsförslag:

Nordiska kulturfonden: 1650

Groes, Lis, Danmark (S)

Vald medlem till 7 februari 1968

Medlemsförslag:

Enhetlig nordisk abortlagstiftning:
347

Engångsförpackningar: 1476

Guldberg, Ove, Danmark (V)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

Öresundsfrågorna: 271

Gustafsson, Einar, Sverige (cp)

Vald medlem till 31 december 1968

Medlemsförslag:

Förbud mot professionell boxning:
874

Gustafsson, Hans, Sverige (s)

Vald medlem till 15 september 1965

Ändringsförslag:

Riktlinjer för nordisk transportpoli-
tik: 306

Gärde Widemar, Ingrid, Sverige (fp)

Vald medlem till 28 mars 1968

Medlemsförslag:

Enhetlig nordisk abortlagstiftning:
347

Förbud mot professionell boxning:
874

Hammarberg, Sven, Sverige (s)

Vald medlem

Tilläggsförslag:

Nordiskt varudeklarationssamarbete:
1679

Hamrin-Thorell, Ruth, Sverige (fp)

Suppleant

Yttrande:

Nordisk abortlagstiftning: 234

Hara, Erkki, Finland (Kok)

Vald medlem

Yttranden:

Förbud mot professionell boxning: 187

Skydd av flyttfåglar utanför Norden: 207

Ekonomiskt samarbete: 216

Hartling, Poul, Danmark (V)

Regeringsrepresentant

Vald medlem till 7 februari 1968

Medlemsförslag:

Nordiskt forskningssamarbete: 417

Föreningensfrågorna: 522

Yttranden:

Generaldebatt: 79, 128

Helén, Gunnar, Sverige (fp)

Vald medlem till 31 december 1964

Medlemsförslag:

Yrkesfiske: 326

Hernelius, Allan, Sverige (m)

Vald medlem till 13 januari 1967, där-
efter suppleant

Medlemsförslag:

Likartad näringslagstiftning: 334

af Heurlin, Kaarlo, Finland (Sd)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Nordiskt forskningssamarbete: 417

Tilläggsförslag:

Nordiskt läkemedelssamarbete: 1153

Yttranden:

Generaldebatt: 139

Nedläggning av sjukhuset i Haparanda (fråga): 152

Zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige: 285

Holmberg, Yngve, Sverige (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Broförbindelse över Öresund: 1235

Yttranden:

Generaldebatt: 83

Atomenergifrågor: 140

Bistandet till utvecklingsländerna (fråga): 170, 171

Nordiska skol- och studentbetygs giltighet: 200, 201

Holmqvist, Eric, Sverige (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Utlänningslagstiftningens harmonisering (fråga): 175, 176

Hordvik, Olav, Norge (V)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Förbud mot professionell boxning: 874

Effektiviserad trafikfostran: 1048

Nordiskt institut för utvecklingsforskning: 1427

Utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter: 1549

Yttranden:

Effektiviserad trafikfostran: 247

Nordiskt musiksamarbete: 259

Horn, Svend, Danmark (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Utgående passkontroll i Skandinavien: 426

Tullbehandlingen av postpaket: 468

Nordiskt institut för utvecklingsforskning: 1427

Sjövägsregler för stora fartyg och bekämpning av oljeföreningar: 1589

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågorna: 1658

Yttranden:

Generaldebatt: 128

Nordisk transportpolitik: 224

Öresundsfrågorna: 263, 278

Hækkerup, Grete, Danmark (S)

Suppleant till 7 december 1966

Medlemsförslag:

Enhetlig nordisk abortlagstiftning: 347

Hækkerup, Per, Danmark (S)

Vald medlem till 7 februari 1968

Medlemsförslag:

Källmaterial för samtidshistorisk forskning: 955

Högström, Sven, Finland (Sv)

Vald medlem till 7 februari 1966

Medlemsförslag:
Yrkesfiske: 326

Jacobsen, Nils, Norge (A)

Vald medlem

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågorna: 1658

Yttranden:

Generaldebatt: 136

Öresundsfrågorna: 270

Jansson, Paul, Sverige (s)

Suppleant

Medlemsförslag:

Effektiviserad trafikfostran: 1048

Jensen, Jørgen, Danmark (KF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Nordiskt institut för utvecklingsforskning: 1427

Johannessen, Guri, Norge (A)

Suppleant

Medlemsförslag:

Utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter: 1549

Johannessen, Martha, Norge (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Tullbehandlingen av postpaket: 468

Utbyggnad av Europaväg 18: 719

Förbud mot professionell boxning: 874

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågorna: 1658

Yttranden:

Tullbehandlingen av postpaket: 162

Nordisk abortlagstiftning: 232

Utbyggnad av Europaväg 18, riksväg 61/2 m. fl.: 245

Jóhannesson, Ólafur, Island (F)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Nordiskt forskningssamarbete: 417

Inrättande av en Nordisk journalisthögskola: 493

Nordiskt musiksamarbete: 1402

Yttrande:

Nordiska kulturfonden: 289

Johansson, Tage, Sverige (s)

Vald medlem

Yttranden:

Förbud mot professionell boxning: 185, 187, 197

Johnsen, Hakon, Norge (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Inrättande av en Nordisk journalisthögskola: 493

Nordiska språklektorer: 1016

Tilläggsförslag:

Nordiska kulturfonden: 1650

Yttranden:

Reklamsändningar i televisionen: 203, 204

Effektiviserad trafikfostran: 246, 247

Skolans sexualundervisning: 254

Kellgren, Nils, Sverige (s)

Suppleant till 31 december 1968

Medlemsförslag:

Organisationen av nordiskt handelspolitiskt samarbete: 337

Källmaterial för samtidshistorisk forskning: 955

Konstfostran: 1263

Nordiskt musiksamarbete: 1402

Tilläggsförslag:

Fjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land: 451

Klippenvåg, Harry, Norge (A)

Vald medlem till 31 december 1967

Medlemsförslag:

Gemensam nordisk transportpolitik: 305

Knudson, Olaf, Norge (H)

Suppleant

Medlemsförslag:

Effektiviserad trafikfostran: 1048

Kock, Osmo, Finland (Skdl)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Skydd av flyttfåglar utanför Norden: 837

Yttranden:

Skydd av flyttfaglar utanför Norden:
207

Nordisk abortlagstiftning: 242

Koivisto, Mauno, Finland (Sd)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

Generaldebatt: 100

Korvald, Lars, Norge (Kf)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Förbud mot professionell boxning:
874

Engangsförpackningar: 1476

Tilläggsförslag:

Tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land: 451

Nordiskt läkemedelssamarbete: 1153

Yttranden:

Generaldebatt: 85

Filmens inverkan på åskadarna (fråga): 158

Föröreningsfrågorna: 163

Transplantation: 229

Nordisk abortlagstiftning: 241

Krag, Jens Otto, Danmark (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ: 1585

Ändringsförslag:

Vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete: 1666

Yttranden:

Generaldebatt: 63, 73

Kuusi, Pekka, Finland (Sd)

Suppleant

Medlemsförslag:

Källmaterial för samtidshistorisk forskning: 955

Kyllingmark, Hakon, Norge (II)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Utbyggnad av Muruvikshammen (fråga): 179

Nordisk transportpolitik: 225

Laaksonen, Mikko, Finland (Sd)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Sjövägsregler för stora fartyg och bekämpning av oljeföroreningar: 1589

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågorna: 1658

Lahtela, Olavi, Finland (K)

Vald medlem till 6 februari 1969

Medlemsförslag:

Fri gränspassage: 539

Gränskommunalt samarbete: 637

Lange, Gunnar, Sverige (s)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

Generaldebatt: 107

Larsen, Aksel, Danmark (SF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Organisationen av nordiskt handelspolitiskt samarbete: 337

Harmonisering av de yttre tullarna: 341

Förbud mot professionell boxning: 874

Broförbindelse över Öresund: 1235

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågorna: 1658

Yttranden:

Generaldebatt: 102

Tullfri varuinförsel: 140

Förbud mot professionell boxning: 196

Ekonomiskt samarbete: 217

Öresundsfrågorna: 274, 278, 280

Larsen, Helge, Danmark (RV)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

Universitetskurser i historia m. fl. ämnen (fråga): 177

Larsson, Lars, Sverige (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Samarbete på musikterapiens område: 809

Yttranden:

Generaldebatt: 90

Samarbete på musikterapiens område:
258

Leirfall, Jon, Norge (Sp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Utgående passkontroll i Skandina-
vien: 426

Förbud mot professionell boxning:
874

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågor-
na: 1658

Vägförbindelse mellan Sevettjärvi
och riksväg nr 50 i Neiden: 1662

Yttranden:

Utgående passkontroll i Skandina-
vien: 161

Vägförbindelse Sevettjärvi och riks-
väg nr 50 i Neiden: 293

Leiro, Lars, Norge (Sp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Förbud mot professionell boxning:
874

Leivo-Larsson, Tyyne, Finland (Tpsl)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Tilläggs pensionering för arbetstagare
i gränstrakterna: 456

Samarbetsorgan på hälso- och sjuk-
vårdens område: 504

Likartad lagstiftning om transplanta-
tion: 754

Förbud mot professionell boxning:
874

Källmaterial för samtidshistorisk
forskning: 955

Zigenarnas förhållanden i Finland
och Sverige: 990

Konstfostran: 1263

Skolans sexualundervisning: 1308

Engångsförpackningar: 1476

Yttranden:

Förbud mot professionell boxning:
194

Ekonomiskt samarbete: 218

Transplantation: 227

Nordisk abortlagstiftning: 239

Skolans sexualundervisning: 253

Lundkvist, Svante, Sverige (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Öresundsfrågorna: 266, 279

Lundström, Birger, Sverige (fp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Tullbehandlingen av postpaket: 468

Reklamsändningar i television: 606

Broförbindelse över Öresund: 1235

Nordiskt musiksamarbete: 1402

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågor-
na: 1658

Yttranden:

Generaldebatt: 114

Illegal narkotikainförsel (fråga): 144

Sjövägsregler för stora farartyg och be-
kampning av oljeföroreningar: 260

Öresundsfrågorna: 268

Lyng, John, Norge (H)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Generaldebatt: 89, 90

Lobak, Harald, Norge (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Fri gränspassage: 539

Gränskommunalt samarbete: 637

Yttranden:

Gränskommunalt samarbete: 159

Harmonisering av livsmedelslagstift-
ningen (fråga): 172

Lokaliseringspolitik: 262

Gränskommunalt samarbete: 284

Mellqvist, Sven, Sverige (s)

Vald medlem

Yttranden:

Förbud mot professionell boxning:
184, 187

Moxnes, Einar, Norge (Sp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Generaldebatt: 129

Nordisk fiskerihögskola (fråga): 154

Myrvoll, Ole, Norge (V)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

Generaldebatt: 78

Møller, Gerda, Danmark (KF)

Vald medlem

Yttranden:

Engångsförpackningar: 180

Nordisk abortlagstiftning: 236

Møller, Poul, Danmark (KF)

Vald medlem till 7 februari 1968

Medlemsförslag:

Gemensam nordisk jordbruksmarknad: 330

Møller Warmedal, Johan, Norge (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Sjövägsregler för stora fartyg och bekämpning av oljeföreningar: 1589

Yttranden:

Föreeringsfrågorna: 168

Förbud mot professionell boxning: 182, 196

Mørk, Niels, Danmark (S)

Vald medlem till 7 februari 1968, därefter suppleant

Medlemsförslag:

Tilläggs pensionering för arbetstagarer i gränstrakterna: 456

Nederström-Lundén, Judit, Finland

(Skdl)

Vald medlem till 7 februari 1966

Medlemsförslag:

Enhetlig nordisk abortlagstiftning: 347

Nielsen, Harald, Danmark (V)

Vald medlem till 7 december 1966

Medlemsförslag:

Gemensam nordisk jordbruksmarknad: 330

Nielsen, K. Arel, Danmark (S)

Vald medlem

Yttranden:

Nordisk abortlagstiftning: 230, 243

Nilsson, Jan-Ivan, Sverige (cp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Samarbetsorgan på hälso- och sjukvårdens område: 504

Yttranden:

Utbyggnad av Muruvikshammen (fråga): 178, 179

Normann, A. C., Danmark (RV)

Vald medlem till 7 februari 1968

Medlemsförslag:

Nordiskt forskningssamarbete: 417

Nyboe Andersen, Poul, Danmark (V)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Generaldebatt: 94

Harmonisering av livsmedelslagstiftningen (fråga): 172, 173

Nørgaard, Ivar, Danmark (S)

Vald medlem till 7 februari 1968, därefter suppleant

Ändringsförslag:

Vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete: 1606

Yttranden:

Generaldebatt: 87, 89, 111

Ekonomiskt samarbete: 213

Ohlin, Bertil, Sverige (fp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Harmonisering av de yttre tullarna: 341

Förbud mot professionell boxning: 874

Gemensamt konjunkturpolitiskt initiativ: 1585

Tilläggsförslag:

Gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion: 855

Yttranden:

Generaldebatt: 81, 121, 122

Förbud mot professionell boxning: 198

Reklamsändningar i television: 203

Ekonomiskt samarbete: 211, 219, 220

Palm, Sture, Sverige (s)

Suppleant

Medlemsförslag:

Nordiskt institut för utvecklingsforskning: 1427

Palme, Olof, Sverige (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Nordiska skol- och studentbetygs giltighet: 201

Reklamsändningar i television: 204

Petersen, Carl, Danmark (S)

Vald medlem till 7 december 1966

Medlemsförslag:

Gemensam nordisk jordbruksmarknad: 330

Philip, Grethe, Danmark (RV)

Suppleant

Tilläggsförslag:

Nordiska kulturfonden: 1650

Ranmark, Dagmar, Sverige (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Nordiskt forskningssamarbete: 417

Gränskommunalt samarbete: 637

Förbud mot professionell boxning: 874

Effektiviserad trafikfostran: 1048

Konstfostran: 1263

Utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter: 1549

Tilläggsförslag:

Nordiska kulturfonden: 1650

Yttrande:

Nordiska skol- och studentbetygs giltighet: 199

Rihtniemi, Juha, Finland (Kok)

Vald medlem

Yttrande:

Generaldebatt: 113

Rognerud, Berte, Norge (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Nordiskt forskningssamarbete: 417

Inrättande av en Nordisk journalisthögskola: 493

Källmaterial för samtidshistorisk forskning: 955

Nordiska språklektorer: 1016

Nordiska skol- och studentbetygs giltighet: 1355

Nordiskt musiksamarbete: 1402

Nordiskt institut för utvecklingsforskning: 1427

Utbildning av personal i yrkesvägledande uppgifter: 1549

Tilläggsförslag:

Nordiska kulturfonden: 1650

Yttranden:

Generaldebatt: 124

Reklamsändningar i television: 201, 204

Nordisk abortlagstiftning: 238

Personal i yrkesvägledande uppgifter: 292

Nordens Hus: 294

Rostoft, Sverre Walter, Norge (H)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

Generaldebatt: 105

Røiseland, Bent, Norge (V)

Vald medlem

Yttranden:

Generaldebatt: 73, 90

Nordisk abortlagstiftning: 243

Saalasti, Kerttu, Finland (K)

Vald medlem:

Medlemsförslag:

Effektiviserad trafikfostran: 1048

Utbildning av ortopediska handskomakare och profestekniker: 1071

Konstfostran: 1263

Nordiska skol- och studentbetygs giltighet: 1355

Nordiskt musiksamarbete: 1402

Salo, Tuure, Finland (Lkp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Tilläggs pensionering för arbetstagarare i gränstrakterna: 456

Fri gränspassage: 539

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågorna: 1658

Yttranden:

Generaldebatt: 131

Fri gränspassage: 159

Samuelsberg, Harald, Norge (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Förbud mot professionell boxning:
874

Yttranden:

Generaldebatt: 133

Nordisk läkarmarknad (fråga): 150

Förbud mot professionell boxning:
195*Salvesen, Salve*, Norge (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Samarbetsorgan på hälso- och sjuk-
vårdens område: 504Samarbete på musikterapiens område:
809

Skeppsmedicinsk forskning: 1114

Yttranden:

Kontroll av farliga maskiner m. m.
(fråga): 173, 174

Skeppsmedicinsk forskning: 222

Savela, Veikko, Finland (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Utbildning av ortopediska handsko-
makare och protestekniker: 1071

Tilläggsförslag:

Fattande av beslut i Öresundsfrågor-
na: 1658

Yttrande:

Generaldebatt: 135

Sejerstedt Wiberg, Ingrid, Sverige (fp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Organisationen av nordiskt handels-
politiskt samarbete: 337Inrättande av en Nordisk journalist-
högskola: 493Förbud mot professionell boxning:
874Genomförande av FN-lagstiftning:
939Källmaterial för samtidshistorisk
forskning: 955Zigenarnas förhållanden i Finland
och Sverige: 990Nordiska skol- och studentbetygs gil-
tighet: 1355Nordiskt institut för utvecklings-
forskning: 1427Särskilda sjövägsregler för stora far-
tyg och bekämpning av oljeföre-
ningar: 1589

Tilläggsförslag:

Gemensamt TV-program och nordisk
TV-programproduktion: 855

Nordiska kulturfonden: 1650

Yttranden:

Filmens inverkan på åskådarna (frå-
ga): 155, 156, 158Utlänningslagstiftningens harmonise-
ring (fråga): 175, 176Förbud mot professionell boxning:
189, 193, 197

Utvidgat TV-samarbete: 206

Nordisk journalisthögskola: 225

Skolans sexualundervisning: 250, 253,
254*Siltanen, Sylvi*, Finland (Sd)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Effektiviserad trafikfostran: 1048

Utbildning av ortopediska handsko-
makare och protestekniker: 1071

Skolans sexualundervisning: 1308

Utbildning av personal i yrkesvägle-
dande uppgifter: 1549

Yttranden:

Konstfostran: 248

Skolans sexualundervisning: 252

Stereofoniska radiosändningar: 288

Sirén, Eino, Finland (Sd)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Föreningensfrågorna: 522

Yttrande:

Generaldebatt: 138

Skoglund, Gösta, Sverige (s)

Vald medlem

Yttrande:

Nordisk läkarmarknad (fråga): 148

Skytte, Karl, Danmark (RV)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Gemensam nordisk jordbruksmarknad: 330

Stray, Svenn, Norge (H)

Vald medlem

Yttranden:

Öppningsanförande: 49

Ekonomiskt samarbete: 221

Sukselainen, V. J., Finland (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Nordiskt forskningssamarbete: 417

Källmaterial för samtidshistorisk forskning: 955

Nordiskt institut för utvecklingsforskning: 1427

Tilläggsförslag:

Nordiska kulturfonden: 1650

Sundin, Sven, Sverige (cp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Harmonisering av de yttre tullarna: 341

Yttranden:

Förbud mot professionell boxning: 193

Ekonomiskt samarbete: 221

Nordisk transportpolitik: 224, 225

Teir, Grels, Finland (Sv)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Generaldebatt: 66

Biståndet till utvecklingsländerna (fråga): 170

Tenhiälä, Juho, Finland (K)

Vald medlem

Yttrande:

Zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige: 285

Thapper, Fridolf, Sverige (s)

Vald medlem till 31 december 1968

Medlemsförslag:

Skolans sexualundervisning: 1308

Thestrup, Knud, Danmark (KF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Filmens inverkan på åskådarna (fråga): 155, 158

Thomsen, Knud, Danmark (KF)

Regeringsrepresentant

Suppleant till 7 februari 1968

Yttrande:

Generaldebatt: 118

Tiekso, Anna-Liisa, Finland (Skdl)

Regeringsrepresentant

Vald medlem till 7 februari 1966

Medlemsförslag:

Nordiskt forskningssamarbete: 417

Yttrande:

Kontroll av farliga maskiner m. m. (fråga): 173

Toft, H. C., Danmark (KF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Gemensam nordisk jordbrukspolitik: 330

Willoch, Kåre, Norge (H)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Generaldebatt: 119, 121, 122

Virolainen, Johannes, Finland (K)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Universitetskurser i historia m. fl. ämnen (fråga): 178

Ekonomiskt samarbete: 214

Ämnesregister

(De kursiverade saknumren hänvisar till översikten över sakernas behandling, s. 2435—2453, övriga siffror hänvisar till sidor. Med * markerade saker upptogs ej till behandling under sessionen. NU hänvisar till ett nummer i »Nordisk udredningsserie».)

- Abortlagstiftning, nordisk: A 109/j, 347, 1693
 Ackordslagstiftning: 1690
 Administrativa beslut, verkställighet av: *D 18/1962/j, 1895
 Adoption: 1686
 Adoptionsrätt: 1683
 Af: se Av
 Afrikainstitut: 1823
 Akademi, folklig, berättelse om: C 17/k, 1813
 Akademiker, efterutbildning av: 1711
 Akademiska tjänster, jämställdhet mellan sökande: 2304
 Akkord-: se Ackord-
 Aktiebolagsbeskattning: *D 26/1964/e, 1959, NU 1963: 5
 Aktiebolagslagstiftning: *D 12/1961/j, 1878
 Aktiebolagsrätt: 1688
 Alderdomshjem: se Alderdomshem
 Alkoholmissbruk, ungdomens: *D 5/1967/s: 2074
 — i trafiken: se Trafikonykterhet
 Ambulanstjänst inom Nordkalotten: *D 11/1966/s, 2018
 Arbejder-: se Arbetar-
 Arbetarskydd, samarbete om: D 4/1967/s, 2071
 Arbetskraft, ung: D 3/1967/s, 2071
 Arbetsledares ställning vid tjänstgöring i Norden: 2304
 Arbetsmarknad för
 bibliotekarier: *D 2/1964/k, 1942
 farmaceuter: D 25/1966/s, 2049
 försäkringskassanställda: 2305
 läkare: 147
 lärare: D 9/1962/k, 1879
 sjukgymnaster: *D 18/1958/s, 1852
 veterinärer: *D 19/1958/s, 1856
 Arbetsmarknadsutskottet, Nordiska: C 7/s, 1768
 Arbetsordning och stadga, Nordiska rådets: 2279
 Arbetsorganisationen, internationella, 50-årsjubileum: 1752
 Arbetstagares uppfinningar: *D 18/1968/j, 1689, 2180
 Arkeologi, universitetskurser i: D 3/1965/k, 1711, 1967
 Arkitekter, utbildning av och bestämmelser för *D 5/1965/s, 1969
 Arktisk medicin, forskning i: D 11/1960/k, D 17/1964/k, 1873, 1950
 Artikteltjänst, nordiskt centrum för: 2309
 Asieninstitut: NU 1965: 5
 Atomenergins fredliga utnyttjande: 2336
 Atomansvarighet: 1698, 2331
 Atomenergifrågor, Kontaktorganet för: C 8/e, 1734
 Atomenergins område, samarbete på: D 31/1966/e, 2054, NU 1968: 15
 Atomvapenfri zon: 2303
 Audiovisuelle läremidler, samarbete om: 1726
 Avtal, rätt att frånträda: 1688
 Avtalslagen, betänketid: *D 15/1967/j, 2091
 Balett: 1734
 Barnlagstiftning: 1686, 1691, NU 1967: 4
 Bedömningskommittén för Nordiska rådets litteraturpris: 2423

- Benelux: se Generaldebatten
— studieresa till: 2297
- Bensinhandel, utredning om: 2303
- Beskattning
bolagsbeskattning: *D 26/1964/e, 1959, NU 1963: 5
av personer: se Skattepolitiskt samarbete
sjömansskattelagstiftning: *D 7/1965/s, 1970
Skattekonferens i Köbenhavn 1966: NU 1966: 4
skatter och avgifter på vissa varor: *D 28/1964/e, 1961
skatteregler för bolag: *D 25/1964/e, 1959, NU 1963: 5
skattevetenskapligt samarbete: *D 14/1968/e, 2173
utformning: *D 21/1967/e, *D 24/1968/e, 2115, 2245
- Beskattningsavtal, dubbel-, Finland—Sverige: 2336
- Betyg, evalveringsnormer för: 2299
— giltighet av nordiska skol- och studentbetyg: A 211/k, 1355
- Betänketid av avtalslagen: *D 15/1967/j, 2091
- Biafra: 127
- Bibliotek av billighetsböcker, nordiskt: 1731, 1739
- Bibliotekarier, arbetsmarknad för: *D 2/1964/k, 1942
- Bildband om Nordiska radet: 2294
- Bildkonst: 1737
— ungdomsbiennalerna för: 1737
- Biljettpriser, internordiska för studerande: 2300
- Bilkartor i Norden: 2301
- Billighetsböcker: 1731, 1739
- Bilprovning: 2304
- Blinda och synsvaga elever, undervisning av: 1728
- Boksning: se Boxning
- Bolagsbeskattning: *D 26/1964/e, 1959, NU 1963: 5
- Boxning, professionell, förbud mot: A 195/j, 874, NU 1967: 16
- Brand- och hälsofarliga ämnen, märkning av: *D 17/1965/s, 1983
- By-: se Stad-
- Byplanläggning: se Stadsplanering
- Bøger: 1731, 1739
- Børne-: se Barn
- Børnehave: se Kindergarten
- Campingplatser, förvarningsskyltar för: 2303
- Charterflyg: *D 25/1967/t, 2121
- Civilflyg: se Flygförbindelser
- Civilrätt: 1682
- Design: se Formgivning
- Djur, namnlista för: D 10/1965/k, 1973
- Djurskyddslagsstiftning, principer för: *D 7/1963/j, 1907
- Dobbelbeskattning: se Beskattningsavtal
- Dokumentation, vetenskaplig: D 12/1963/k, 1910
- Dramaserie: 1731
- Dyr-: se Djur-
- Dyrefredning: se under Fridlysnings-
- Dyrläger: se Veterinär
- Döda, iransport av: 1847, 2303, 2317
- Dödsbegreppet, definition av: 1845
- Dödsbo, skifte av: 1691
- EEC, EFTA, handelspolitiskt samarbete: 1787, 1790, se även Ekonomiskt samarbete och Generaldebatten
- EFTA-samarbete, nordiskt: 1787
- Ekonomiskt samarbete: A 44/e, A 51/e, A 55/e, A 79/e, A 80/e, A 233 T/e, A 233 TÅ/e, C 5/e, D 26/1966/e, D 23/1967/e, D 21/1968/e, 326, 1665, 1763, 2051, 2116, 2188, NU 1969: 1—2, 11, 15, se även Generaldebatten, Norden och marknadsproblemen
— Ministerkommittén för: C 5/e, 1763
- Eksamen: se Tentamen
- Elementarpartikelfysik, samarbete: *D 3/1966/k: 2008
- Elmaterielkontroll: *D 2/1963/e, 1902
- Embedslägar: se Ämbetsläkare
- ENEA: 1734
- Engångsförpackningar (emballage), användande av: A 214/s, 1476
- Erhvervs-: se Yrkes-
- Ernæring: se Näring
- Erstatning: se Skadestånd
- Europarättsliga problem, forskning om: 1715

- Europeiska ekonomiska gemenskapen:
D 21/1968/e, 2188, se även EEC
och Generaldebatten
- Europaväg 18, utbyggnad av: *A 176/t*,
719
- Europavägförbindelse Finland—Sverige:
**D 29/1967/t*, 2127
- Export, fördelning av: 2194
- Fackutbildning för ungdomar från Island:
**D 5/1968/k*, 2146
- Faglärare: se Yrkeslärare
- Familjerätt: 1682
- FAO: 1790
- Farmaceuter, arbetsmarknad för: *D 25/1966/s*, 2049
- Fast förbindelse Danmark—Sverige: se
Öresundsförbindelse
- Feric-: se Semester-
- Filmcensur: 1698
- Film, expertuskott för: 1736
- förhandsgranskning av: *D 12/1965/j*,
1979
- och TV-kusnkap, utbildning av lärare
för: **D 8/1963/k*, 1909
- inverkan på askådare: *D 11/1965/j*,
1975
- samarbete: 1736
- utbildning för: **D 21/1963/k*, 1927
- FINEFTA: se EFTA
- FINNAIR: 125
- Finska, kurser i: 1712
- Firmalagstiftning: 1690
- Fiskekort: se Fritidsfiske
- Fiskekortsförsäljare, gemensam skylt
för: 2304
- Fiskerihögskola, nordisk: 153
- Fiskeripolitiken m. m., riklinjer för:
2223
- Fiskerispörsmål, Kontaktorganet för:
**C 12/e*, 1790
- medlemmar: 1792
- Fiskeriutbildning: *D 29/1965/k*, 1992
- Fjernsyn: se TV
- Flyg: se också Charterflyg
- Flygförbindelse Östersund—Trondheim:
D 10/1968/t, 2159
- Flygtrafik, underlättande av gränsformaliteter:
D 29/1963/t, 1937
- Flyttfäglar, skydd av: *A 188/j*, 837
- Flyttningsbetyg: *D 19/1963/j*, 1913
- Flyve-: se Flyg-
- FN: se Generaldebatten
- FN-lagkommittéer: 1697
- FN-lagstiftning, nordiskt samarbete för
genomförande av: *A 196/e*, 939
- FN:s fredsbevarande aktioner: 2337
- Folkbokföring, överenskommelse om:
1914
- Folkedigtning, nordiskt institut för:
1716
- Folklivsforskning: *D 3/1965/k*, 1967
- Folkskoleseminarier, undervisning i
nordiska språk: **D 23/1964/k*, 1952
- För-: se För
- Forbrugsspörsmål: se Konsument-
spörsmål
- Fördringspreskription: se Preskription
- Formgivning: *D 20/1966/k*, 2035
- Forskarsamarbete: *D 14/1967/k*, 2089
- Forskerutbildning, samarbete om:
1709
- nordisk sommerskole för: 1709
- Forskning i arktisk medicin: *D 11/1960/k*,
D 17/1964/k, 1873, 1950
- europarättsliga problem: 1715
- freds- och konflikt-: 2303
- integrations-, nordisk: **D 15/1968/e*,
2175
- konflikt- och freds-: 2303
- källmaterial för samtidshistorisk:
A 197/k, 955
- läkemedels-: *D 12/1962/s*, 1892
- medel till: 2301
- medicinsk verksamhetsberättelse
för nordisk samarbetsdelegation:
2168
- nordiskt institut för utvecklings-
forskning: *A 213/e*, 1427
- parasitologisk: **D 29/1968/k*, 2253
- pedagogisk: 1726
- skeppsmedicinsk: *A 203/s*, 1114
- om vattenvård: *D 2/1966/k*, 2004
- Forskningscentrum för jordbrukskooper-
ation: **D 14/1962/k*, 1894
- Forskningsraden, samarbete mellan:
D 13/1968/k, 2167
- Forskningsssamarbete: *A 119/k*, 417,
1712, 1729
- Forældelse: se även Preskription
- Forældelse i nordisk strafferet: NU
1967: 15
- Fraktavtal: 1685, 1688, 1698
- Freds- och konfliktforskning: 2303

- Fredskarssamarbete: *D 16/1967/e*, 2092
 Fridlysningsbestämmelser: **D 2/1968/j*, 2138
 Fridlysningsstider: **D 3/1968/j*, 2141
 Frihetsberövande, administrativa beslut om: 1691
 Fritidsfiske: **D 26/1968/t*, 2249
 Frågestitut, Nordiska rådets: 2284
 Fugle: se Flyttfaglar
 Fællesmarkedet: se Ekonomiskt samarbete
 Færdsel-: se Trafik-
 Färöarnas representation i Nordiska rådet: 2282
 Författningar, publicering av: 1697
 Förmynderskap: 1683, 1686
 Förmansrättsordning: 1690
 Föreningensfrågor, samarbete om:
A 164/s, 522, NU 1967: 13, 1969: 3, se även Miljöförstöring
 Förskealderns problem: 2305
 Försäkringsförordning om motorfordon, skrivelse om: 2316
 Försäkringskassanställda, möjlighet att arbeta i annat nordiskt land: 2305
 Försörjarbegreppet i Norden: 2304
 Förvaltningstjänstemän, utbyte av: **D 8/1968/s*, 2154
 GATT: se Generaldebatten, 109
 Gemensamt TV-program och nordisk TV-programproduktion: *A 191 T/k*, 855
 Godtrosförvärv av lösöre: se Lösöre
 Grannspråksundervisning: 1712
 Gränsbygdsproblem, seminarium om: NU 1968: 8
 Gränsformaliteter vid flygtrafik: *D 29/1963/t*
 Gränskommunalt samarbete: *A 171/s*, 637
 — i Öresundsregionen: *A 227/s*, 1637
 Gränspassage, fri: *A 168/t*, 539
 Gränstrakterna, tilläggs pensionering för arbetstagare i: *A 137/s*, 456
 Hage-: se Trädgårds-
 Handelsagentur och handelsresande: 1688
 Handelspolitik: se EEG, Ekonomiskt samarbete och Generaldebatten
 Handelspolitiskt samarbete, organisationen av: *A 79/e*, 337
 Handikappades befrielse av tull vid motorfordonsköp: **D 17/1967/s*, 2097
 Handskomakare, ortopediska, utbildning av: *A 201/s*, 1077, 2300, 2301
 Haparanda sjukhus, nedläggning av: 152, 2177, se också Sjukvårdssamarbete i Tornedalen
 Have-: se Trädgårds-
 Hindsgavikonferens för internationella organisationer: 2295
 Historia: se även Samtids-
 Historia, universitetskurser i de nordiska ländernas: *D 2/1965/k*: 1711, 1963
 — utländskt lektorat i: 1716
 Hushållshögskolan, Nordiska: **C 13/k*, 1793
 — styrelse: 1796
 Hälsovardsdirektörmötet i Oslo, berättelse från: *C 20/s*, 1845
 — deltagarförteckning: 1848
 Hälsofarliga ämnen, märkning av: **D 17/1965/s*, 1983
 Hälso- och sjukvård, samarbetsorgan för: *A 154/s*, 504
 Hälsovårdens område, samarbete på: 1752
 Hälsojänst för sjömän: **D 32/1958/s*, 1871
 Hälsovårdshögskolan, Nordiska: **C 10/s*, 1780
 — utbyggnad av: *D 12/1966/s*, 2019
 Hälsovårdsinspektörer, kurser för: 1784
 Hässelsbykonferens, för internationella organisationer: 2295, NU 1965: 9, 1966: 1
 IAEA: 1774
 Ibero-amerikansk = latinamerikansk
 Ibero-amerikanskt institut: **D 28/1968/k*, 2251
 ICAO: 1807
 ICNAF: 1790
 Illojal konkurrens: 1689
 ILO: se Arbetsorganisationen
 Inmatrskonferens, för internationella organisationer: 2295, NU 1968: 9, 18
 Ingenjörskurser: 1783

- Instruktionssjukgymnaster, utbildning av: *D 6/1964/s*, 1943
- Integrationsforskning, nordisk: *D 15/1968/e*, 2175
- Integritetsskydd: 1694
- Internationale organisationer, seminarior: se Hindsgavlkonferensen, Hässelbykonferensen och Imatrakonferensen
- Interner, personskador, vallade av: *D 19/1968/j*, 2182
- Invalider, se Handikappade
- Island, vulkanologiskt institut i: *D 30/1968/k*, 2257
- Islands anslutning till EFTA: 2335
— till GATT: 2335
- Islandsk fly: se Loftleiðir
- Isländsk ungdom, specialiserad fackutbildning för: *D 5/1968/k*, 2146
- Isländska resekostnader vid nordiska sammankomster: 2304
- Isländska studerande vid tekniska högskolorna i Stockholm och Lund: 2333
- Jagt- och viltvårdskonferens: NU 1967: 7
- Jakt- och fridlysningsbestämmelser: *D 2/1968/j*, 2138, NU 1967: 7
- Jaktlagstiftning, principer för: *D 7/1963/j*, 1907
- Jakt- och fridlysningsstider: *D 3/1968/j*, 2112, NU 1967: 7
- Jernbane: se Järnväg
- Jord-: se Mark-
- Jordbruksekonomiskt samarbete: 1521
- Jordbrukskooperation, forskningseentrum för: *D 14/1962/k*, 1894
- Jordbruksmarknad, gemensam: A 51/e, 330
- Jordbrukspolitik, gällande riktlinjer för: 2197
- Jordbruksspörsmål, Kontaktorganet för: *C 11/e*, 1787
— medlemmar: 1788
- Journalisthögskola, Nordisk: A 150/k, 493, NU 1969: 4
- Juridiska studier, reformering av: 2304
- Järnvägsbiljetter, rabatterade: *D 30/1967/t*, 2128, 2301
- Järnvägsförvaltningarnas utvecklings- och forskningsråd: 2334
- Järnvägsvagnar, anskaffande av: *D 25/1968/t*, 2247
- Kalendarium över nordiska möten: 2296
- Kapitalmarknad: se Finansieringsinstitut
- Kennedyronden: se Generaldebatten, 61, 109
- Kenya, bistånd till: 1821
- Kindergarten, utbildning: 2300
- Klagoinstans i patentärenden: *D 37/1965/j*, 1692, 2001
- Kommissionslagstiftning: *D 32/1962/j*, 1898
- Komparativ rätt, institut för: *D 4/1966/j*, 1697, 2010
- Konfiskation m. m.: 1694
- Konflikt- och fredsforskning: 2303
- Konjunkturpolitiskt initiativ: A 217/e, 1585
- Konkurrens, illojal: 1689
- Konkurslagstiftning: 1690
- Konst, färgdiapositivserier om: 1738
Konstfostran, samarbete om: A 207/k, 1263
- Konsthantverk: se Formgivning
- Konsulärt samarbete: *D 24/1967/e*, 2118
- Konsumentfrågor: NU 1968: 6
- Kontaktmandsseminar i Hindsgavl: NU 1966: 6
— i Storlien: NU 1969: 9
- Kontrollstämpling av ädelmetallarbeten: *D 6/1967/e*, 2075
- Kooperation, forskningseentrum för jordbruks-: *D 14/1962/k*, 1894
- Kringkastning: se Radio
- Kultur för barn: 1738
- Kulturarkiv, nordiskt: 2305
- Kulturfonden, Nordiska: A 228 T/k, 1650, 1738
— ansökan om anslag till: 1729
— berättelse om: C 16/k, 1808
— kapitalbelopp: *D 38/1968/k*, 2271
— särskilt utskott: 57
— val av revisorer: 58
- Kulturformidling, konferens om: 2297, NU 1968: 12
- Kulturkommissionen, Nordiska: *C 2/k*, 1701
— framtida ställning inom kultursamarbetet: 1705

- Kulturstöd, översikt över medel 1968/69: 1740
- Kulturtidskrift: 1732
- Kunst: se Konst
- Kurser: se också Universitetskurser
— för ämbetsläkare: 1782
- Kvittningsrätt, arbetsgivares: 1687
- Kyrillisk skrift, transkription av: 1778
- Kärnvapenfri zon: 2303
- Köplagstiftning: 2301
- Körkort, nordisk giltighet för: *D 8 1965/t, 1971, NU 1969: 7
- Lagsamarbete, internationellt: 1698
— övrigt nordiskt: 1696
- Lagstiftningssamarbete: *C 1/j, 1682
- Laks-: se Lax-
- Landbrug: se Jordbruk
- Lantmäterietexamen, nordisk giltighet för: 2304
- Latin-Amerika, forskning vedrørende: 1714
- Latinamerikanskt = ibero-amerikanskt
- Laxfiske på internationellt vatten: 2301
- Legitimation av optiker: *D 1/1965/s, 1962
- Levnadsmiddel-: se Livsmedels-
- Litteratur: 1730
— nordisk på tyska: 1732
— utgivning av på engelska: 1731
- Litteraturhistoria: D 33/1965/k, 1998
- Litteraturreksikon, utgivelse af: 1713
- Litteraturpris, Nordiska radets, utdelning av: 2423
— bedömningskommitté för: 2278
- Livsmedelslagstiftning: D 11/1962/s, 1884, 2300
- Lofleiðir: 125, 129
- Lots rätt att tillgodoräkna tjänstgöring på annat nordiskt lands handelsfartyg: 2305
- Lovgivning-: se Lagstiftnings-
- Lokaliseringpolitikens område, samarbete på: D 14/1966/s, 2021
- Luftfart, isländsk: 125
- Luftfartsavtal med Island: 2334
— skandinaviska: 2333
- Lystfiskeri: se Fritidsfiske
- Läkare i Sverige, danska: 1770
- Läkarmarknad, nordisk: 147
- Läkarspecialistkompetens: *D 21/1966/s, 2038, 2300
- Läkemedelsforskning: D 12/1962/s, 1892
- Läkemedelssamarbete: A 205 T/s, 1153, NU 1968: 7
- Lärare, arbetsmarknad för: D 9/1962/k, 1879
— i film och TV-kunskap: *D 8/1963/k, 1907
- Lärare och skolungdom, utväxling av: 1728
- Läraryt utbildning, samarbete om: 1725
- Lärarytbytte: D 24/1964/k, 1955
- Lös egendom, köp av: 1688
- Lösöre, godtrosförvärv: *D 13/1967/j, 1687, 2088
- Mark- och vattenföreningsskonferens: NU 1967: 13
- Marknadsproblem: D 23/1967/e, 2116, se även Ekonomiskt samarbete och Generaldebatten
- Maskiner, farliga, kontroll av: 173
- Matematikundervisning, modernisering av: *D 36/1968/k, 1723, 2266, NU 1967: 9—12
- Materialforskning och -provning, Nordisk samarbetskommitté för: C 19/e, 1837
- Materialkontroll av elartiklar: *D 2/1963/e, 1902
- Materialprovning, odontologisk: *D 25/1963/s, 1846, 1930
— för tryckkärl: 2242, 2301
- Medborgarskapslagstiftning: D 1/1964/j, 1696, 1910, 2330, NU 1965: 8
- Medicin, forskning i arktisk: D 11/1960/k, D 17/1964/k, 1873, 1950
— undervisning i: *D 18/1967/k, 1712, 2099
- Medicinalstatistik: D 32/1965/s, 1996
- Medicinsk forskning, verksamhetsberättelse för nordiska samarbetsdelegationen: 2168
- Medicinska discipliner, index över: 2305
- Mellanriksvägar: norsk-svenska: *D 10/1966/t, 2016
— norsk-finsk: D 4/1963/t, 1905
- Miljöförstörelsen, skrivelse om: 2304, se även Föreningensfrågor
- Miljövårdsutredning, Nordforsks: NU 1969: 3

- Ministerkommittén, Nordiska, för administration av gemensamma bistandsprojekt i utvecklingsländerna: *C 18/e*, 1819
 — för ekonomiskt samarbete: *C 5/e*, 1763
- Montreal, världsutställning i: 2294
 — upplysningsskrifter till: 2127
- Motorfordon, försäkringsförordning om: 2316
- Motorfordonsköp, befrielse för handikappade av tull m. m.: *D 17/1967/s*, 2097
- Muruvikshamnen, utbyggnad av: 178, 2398
- Musik: 1735
- Musikinspelningar, kommenterade: 1736
- Musiklivet, publikation om: 1735
- Musikpris, Nordiska rådets: *D 34/1968, k*, 2262
- Musiksamarbete: *A 212/k*, 1402
- Musikterapi, samarbete om: *A 179/s*, 899
- Musiktävlingar: 1735
- Musikverk, beställning av: 1735
- Märkning av brand- och hälsofariiga ämnen: *D 17/1965/s*, 1983
- Mönsterlagstiftning: 1689
- Nabo-: se Grann-
- Namnlista för växter och djur: *D 10/1965/k*, 1973
- Narkotikainförsel, åtgärder mot: *D 20/1968/t*, 2183
- Narkotikamissbruk: se även Generaldebatten, 124
 — ungdomens: *D 5/1967/s*, 1848, 2074
- NATO: 103
- Naturpark för de stora rovdjurens bevarande: *D 4/1968/j*, 2143
- Naturresevat: 2303
- Navn: se Namn
- NEAFC: 1790
- Neiden, väg till: *A 232 T/t*, *D 4/1963/t*, 1662, 1905
- NM-Brand: 1840
 — Bygg: 1839
 — Färg: 1841
 — Olja: 1842
 — Polymer: 1837
- Nordek: NU 1969: 1, 2, 11, 15, se även Generaldebatten
- NORDEL: 1859, 2058
- Nordens hus i Reykjavik: *C 11/k*, 1798, 2297
- Norden och marknadsproblemen: *D 23/1967/e*, 2116, se även Ekonomiskt samarbete och Generaldebatten
- Nordens folkliga akademi, berättelse om: *C 17/k*, 1813
- Nordens produktion, handel och tillförsel 1966: 2194
- Nordforsk, Langtidsplan för: NU 1968: 11
 — miljövårdsutredning: NU 1969: 3
- Nordisk journalisthögskola, inrättande av: *A 150/k*, 493, NU 1969: 4
- »Nordisk Kontakt»: 2324
 — rapport från redaktionskommittén: 2324
 — revisionsberättelse: 2326
 — val av redaktionskommitté: 58
 — val av revisorer: 58
- Nordisk skattekonferens i Köbenhavn 1966: NU 1966: 4
- Nordisk statistisk sekretariat: 2163
- »Nordisk statistisk årsbok»: 2294, NU 1962: 10, 1963: 8, 1964: 10, 1965: 14, 1966: 10, 1967: 17, 1968: 19
 — konferens om: 2297
- Nordisk TV-programproduktion och gemensamt TV-program: *A 191 T/k*, 855
- »Nordisk utredningsserie»: 2296
- Nordiska arbetsmarknadsutskottet, berättelse från: *C 7/s*, 1768
- Nordiska ekonomiska samarbetet: se Generaldebatten
- Nordiska kulturfonden: *A 228 T/k*, 1650, 1738
 — ansökan om anslag: 1729
 — berättelse om: *C 16/k*, 1898
 — kapitalbelopp: *D 38/1968/k*, 2271
 — val av revisorer: 58
 — särskilt utskott: 57
- Nordiska kulturkommissionen: *C 2/k*, 1701
 — framtida ställning inom kultursamarbetet: 1705
- Nordiska ministerkommittén för administration av gemensamma bistands-

- projekt i utvecklingsländerna: *C 18/e*, 1819
 — för ekonomiskt samarbete: *C 5/e*, 1763
 Nordiska organisationskommittén: 67, 2278, 2315
 Nordiska rådet
 Arbetsformer: 2278
 Arbetsordning och stadga: 2279
 Arbetsutskott: 2417
 Bildband: 2294
 Ekonomiska utskottet: 2292
 Informationsverksamhet: 2294, 2295
 Inkomna skrivelser: 2300
 Juridiska utskottet: 2287
 Kontaktmandsseminar i Hindsgavl: NU 1966:6
 Kulturutskottet: 2288
 Medlemmar: 10
 Ministermöten, deltagare i: 2282
 Nordiska rådet och parlamenten: 2305
 Nordiska rådets tryck: 2277
 Oplysning: se Upplysning
 Organisationskommittén, Nordiska: 67, 2278, 2315
 Personregister: 2454
 Presidiets sammansättning: 2275
 Presidiermöten: 2275
 Rapport om det nordiska samarbetet: 2330
 Register, 12-ars: 2294
 Rekommendationer, regeringarnas meddelande om: 2276
 Rekommendationer, översikt över 1968 års: 2276
 Sekretariat: 2418
 Skrivelser, inkomna: 2300
 Socialpolitiska utskottet: 2289
 Stadga och arbetsordning, 2279
 Statsministermöte i Frederiksberg: 2280, se även Generaldebatten
 — på Karlbergs slott: 2280, 2314
 — i Oslo: 2280, 2310
 — i Reykjavik: 2282
 Tolvarsregister: 2294
 Trafikutskottet: 2291
 Tryck: 2277
 Vedtægt: se Stadga
 Upplysningsverksamhet: 2293
 Utskottsarbete: 2287
 — riktlinjer för: 2412
 Verksamhet 1953—1969: 2294
- Ämbetsmannamöte i Storlien: NU 1969:9
 17:e sessionen
 arrangemang, särskilda: 46
 avslutningsanförande, presidentens: 300
 berättelser till: 1682
 förberedelser för: 2282
 generaldebatt vid: 59—139
 kallelse till: 7
 litteraturpris, utdelning av: 2423
 medlemslista vid: 9
 presidentens avslutningsanförande: 300
 presidentens öppningsanförande: 53
 presidierapport till: 2273—2323
 presidium vid: 53, 2417
 protokoll vid: 47—302
 rekommendationer vid: 2341
 sakkunniga vid: 2418
 saklista vid: 22
 sakregister över radsförhandlingarna: 2433
 sekretariat vid: 2418
 utdelning av litteraturpris: 2423
 utskott: 56—57
 öppningsanförande, presidentens: 53
 översikt över: 45
 övriga beslut: 2402
- 18:e sessionen, tid och plats för: 299
- »Nordiska rådet — 17:e sessionen» (porträttmatrikel): 2294
- Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning, berättelse från: *C 19/e*, 1837
- Nordiska socialpolitiska kommittén, berättelse om: *C 3/s*, 1750
- sammansättning: 1754
- Nordiska språk, folkskoleseminariernas undervisning i: **D 23/1964/k*, 1992
- Nordiska utlänningsutskottet: **C 15/j*, 1806
- Nordiska ämbetsmannakommittén: 2286
- Nordkalotten, ambulanstjänst inom: **D 11/1968/s*, 2018
- Nordkalottområdet: 137
- »Nytt från Nordiska rådet»: 2293
- Näringsforskning: *D 18/1965/s*, 1984
- Näringslagstiftning: *A 55/e*, 334

- Odontologisk materialprovning: *D 25/1963/s, 1846, 1930
- OECD: se Generaldebatten, 109
- Oljeföroreningar, bekämpning av och sjövägsregler för stora fartyg: A 223/t, 1589
- Oljekonferens i Rom: 2298
- Oljeskyddskonvention, revision av: *D 31/1968/j, 2258
- Oljetankers: se Sjövägsregler för stora fartyg
- Opera: 1734
- turné: *D 2/1967/k, 2086
- Operakonst, samarbete: *D 2/1967/k, 2068
- Opfindelser: se Uppfinningar
- Oplysning: se Upplysning
- Optikerlegitimation: *D 1/1965/s, 1962
- Ordförädets tillväxt: 1778
- Organisationskommittén, Nordiska: 67, 2278, 2315
- Ortopediska handskomakare och protestetekniker, utbildning av: A 201/s, 1071, 2300, 2301
- Osaka, världsutställning i: D 37/1968/k, 2269, 2336
- Over-: se Över-
- Pass: se Resepass
- Passkontroll i Skandinavien, utgaende: A 124/t, 426
- Parasitologisk forskning: *D 29/1968/k, 2253
- Patentlagstiftning: 1689, NU 1963: 6, 1968: 1
- Patentärenden, klagoinstans för: *D 37/1965/j, 1692, 2001
- Pedagogisk forskning: 1726
- Pedagogisk samarbete: 1725
- Pensionering
- statlig i Norden: NU 1966: 8
- tilläggs-: A 137/s, 456
- tjänstepension: *D 26/1963/s, 1931, NU 1966: 8
- Pensionsförmaner, tjänste: A 131 T/s, 451
- Pensionsförsäkring, förenhetligande av: *D 10/1967/s, 2083
- Pensionsrätt för universitetslektorer: 2302
- Personskador: se Skadestand
- vallade av interner m. m.: *D 19/1968/j, 2182
- Planter: se Växter
- Porträttmatrikel: 2294
- Postbestämmelser: *D 12/1968/t, 2165
- Postpaket, tullbehandling av: A 138/t, 468
- Posttaxor: *D 12/1968/t, 2165
- Preskription
- av brott m. m.: 1694
- av fordran: *D 13/1965/j, 1687, 1982
- Presseminarium: NU 1966: 9
- Pressens indhold af nordisk stof: NU 1967: 6
- Privatlivsbeskyttelse: 1694
- Privatskolor: 2302
- Processrätt: 1690
- Produktionssamarbetet, nordiska, redogörelse för: 2211
- Protestekniker, utbildning av: A 201/s, 1071
- Provnings- och kontrollverksamhet: 2302
- Provning och materialforskning, nordisk samarbetskommitté för: C 19/e, 1837
- Psykiskt utvecklingshämmande, nomenklatur för: 2302
- Publikationer, sociala: 1752
- Pedagogisk: Pedagogisk
- Rabatter på jernbanebilletter: D 30/1967/t, 2128
- Radio, utbildning för: *D 21/1963/k, 1737, 1927
- vuxenundervisning i: *D 7/1966/k, 2014
- Radio- och TV-konferens: NU 1966: 7
- Radio- och TV-mottagare, stralningsmätning: 2302, 2305
- Radio- och TV-området, experimentverksamhet på: 1736
- Radiosamarbete: 1736
- Radioutsändningar, stereofoniska: A 225/k, 1621
- Rasdiskriminering: 1693
- Receipt, giltighet för: *D 22/1965/s, 1990
- Reindriftsskole: 1766
- Rejse: se Rese-
- Reklamsändningar i televisionen: A 169/k, 606

- Ren-: se också Rein-
- Renbeteskonvention, 1919 ars: 2335
- Renskötselrapport, berättelse från samarbetsorganet för: *C 6/j*, 1765
- Resebyrålagstiftning: **D 35/1968/t*, 2264
- Resekostnader, isländska, vid nordiska sammankomster, 2304
- Resepass, giltighetstid för: 1696
- Reserabatter inom Norden: 2128, 2301
— för studerande: 2300
- Riksväg 61/2, Arvika—Kongsvinger, utbyggnad av: *A 176 ÅI/t*, 721
- Rovdjurens bevarande, naturpark för: **D 4/1968/j*, 2143
- Saltholm: se Storflyghamn
- Sameinstitut, inrättande av: **D 33/1968/k*, 1765, 2261, NU 1969: 6
- Samerådet: 2300, 2322
- Samespörsmål, berättelse från samarbetsorganet för: *C 6/j*, 1765
- Samisk gymnas: 133, 1765
- Samhällsplanering: *D 33/1962/k*, NU 1964: 2
— Nordiskt institut: 2331
- Sammenlignende: se Komparativ
- Samtidshistorisk forskning, källmaterial för: *A 197/k*, 955
- SAS: 125, se även sak *A 206/t*
- Satellitförbindelser, nordisk markstation för: 2334
- Semesterlagstiftning: **D 20/1965/s*, 1752, 1989
- Seminarier: se Folkskoleseminarier
- Sevettjärvi, väg från: *A 232 T/t*, 1632
- Sexualundervisning, skolans: *A 210/k*, 1308
- SI-systemet, standardisering enligt: 2243, 2305
- SIDA: 1823
- Sjukförsäkring, förenhetligande av: **D 11/1967/s*, 2084
- Sjukgymnaster, arbetsmarknad för: **D 18/1958/s*, 1852
- Sjukhusadministratörer, kurs för: 1783
- Sjukhusfysikersamarbete: **D 16/1966/s*, 2030, NU 1969: 8
- Sjuksköterskeutbildning: **D 19/1967/s*, 2101
- Sjuksköterskor, överenskommelse om nordisk arbetsmarknad för: 2102
- Sjukvård-: se även Hälso-
- Sjukvårdsplanering: *D 29/1962/s*, 1896
- Sjukvårdssamarbete i Tornedalen: *D 16/1968/s*, 2176
- Sjökabel till Storbritannien: 2334
- Sjömansskattelagstiftning: **D 7/1965/s*, 1970, NU 1969: 10
- Sjömän, hälsojänst för: **D 32/1958/s*, 1871
- Sjörikt: 1685
- Sjövägsregler för stora fartyg och bekämpning av oljeföroreningar i de nordiska farvattnen: *A 223/t*, 1589
- Skadestånd: 1698
— för invaliditet m. m.: 1685
- Skadeståndslagstiftning, försäkringsinverkan på: **D 5/1966/j*, 2012
- Skadeståndsrätt, rättsociologisk undersökning inom: 1685
- Skattekonferens, nordisk, i Köbenhavn 1966: NU 1966: 4
- Skatter: se också Beskattning
- Skatter och avgifter för vissa varor: **D 28/1964/e*, 1961
- Skattepolitiskt samarbete: **D 24/1968/e*, 2245
- Skatteregler för bolag: *D 26/1964/e*, 1959, NU 1963: 5
- Skattevetenskapligt samarbete: **D 14/1968/e*, 2173
- Skeppsmedicinsk forskning: *A 203/s*, 1114
- Skiljedom: 1691
- Skogstekniskt samarbete: **D 19/1966/e*, 2031
- Skol- och studentbetygs giltighet, nordiska: *A 211/k*, 1355
- Skolan, sexualundervisning i: *A 210/k*, 1308
— trafikundervisning i: 2302
- Skolfilm och skol-TV: **D 6/1966/k*, 2013
- Skolordning, nordisk: *D 26/1967/k*, 1723, 2124, NU 1965: 12
- Skolungdom och lärare, utväxling av: 1728
- Skolungdomens arbetstid och fritid: 1727
- Skomakare-, hand-, ortopediska, utbildning av: *A 201/s*, 1077, 2300, 2301
- Skov: se Skog
- Skönlitteratur: se Litteratur

- Släktnamnslista: 1777
 Social trygghet, konvention om: **D 9/1967/s*, 2082
 — ändring av: 1755
 Sociala förmåner, nordisk minimistandard: *D 8/1967/s*, 1751, 2080
 Sociala publikationer: 1752
 Sociallagstiftning: *D 21/1965/s*, 1750, 1988
 Socialministerkonferens, FN:s: 1753
 Socialpersonal, högre utbildning för: *D 14/1964/s*, 1947
 Socialpolitiska kommittén, Nordiska, berättelse om: *C 3/s*, 1750
 — sammansättning: 1754
 Socialstatistik: 1751
 Socialutbildning, högre: *D 14/1964/s*, 1947
 Socialvårdssamarbete: 1750
 Specialapparatur, vetenskaplig: *D 20/1967/s*, 1713, 2112
 Specialistkompetens för läkare: **D 21/1966/s*, 2038
 Sportfiskets värde som rekreation: 2305
 Sprit, tullfri införsel av: *D 24/1966/t*, 2047
 Sprog-: se Språk-
 Språkkonvention, nordisk: **D 29/1966/j*, 2053
 Språkkurser: **D 23/1964/k*, 1952
 Spraklektorerna, samarbete rörande: *A 199/k*, 1016.
 Språknämnder: *C 9/k*, 1777
 Språkproblem, nordiska, skriftserie: 1778
 Språkundervisning: **D 23/1964/k*, 1952
 — grann-: 1712
 Spörgetime: se Frågeinstitut
 Stadga och arbetsordning för Nordiska rådet: 2279
 Stadsplanerare, utbildning av: *D 33/1962/k*, 1899, NU 1964: 2
 Stadsplanering: 2301
 Standardisering, samarbete om: *D 23/1968/e*, 2238
 — enligt SI-systemet: 2243, 2305
 Standardiseringskonferens i Oslo: 2295, NU 1969: 14
 Statistik rörande medicin: *D 32/1965/s*, 1996
 Statistisk årsbok: 2294, NU 1962: 10, 1963: 8, 1964: 10, 1965: 14, 1966: 10, 1967: 17, 1968: 19
 — konferens om: 2297
 Statistiskt samarbete: *D 11/1968/e*, 2162
 Statsborger-: se Medborgar-
 Statspensionering: se Tjänsteår
 Stereofoniska radioutsändningar: *A 225/k*, 1621
 Stillingsbetegnelser, nordiske: 1778
 Storflyghamn på Saltholm: *D 22/1968/t*, 2235. NU 1967: 14, 1968: 2—4
 Straffrätt: 1692
 Strafferet, nordisk förældelse i: NU 1967: 15
 Studenters motionsvanor: 2302
 Studera i Norden, broschyr om: 1712
 Studerandes rejserabatter: 2300
 Sundheds-: se Hälso-
 Svangerskabsafbrydelse: se Abort
 Syge-, Syke-: se Sjuk-
 Sjø-: se Sjö-
 Tanganyika-projekt: 1819
 Tanzania, bistånd till: 1819
 Teater: 1733
 — gästspel: 1733
 — pedagoger, utbildning av: 1734
 — seminarier: 1734
 — utbildning för: **D 21/1963/k*, 1927
 Television: se TV
 Tentamensgiltighet, nordisk: **D 1/1966/k*, 1718, 2002
 Testamentsrätt, 1683
 Tidskrift, kulturell: 1732
 Tilläggspensionering för arbetstagare i gränstrakterna: *A 137/s*, 456
 Tjänstemän-, förvaltnings-, utbyte av: **D 8/1968/s*, 2154
 Tjänstepension: **D 26/1963/s*, 1931, NU 1966: 8
 Tjänstepensionsförmåner för medborgare i annat nordiskt land: *A 131 T/s*, 451
 Tjänsteår, tillgodoräknande av i annat nordiskt land: 2303
 Tobak, tullfri införsel av: *D 24/1966/t*, 2047
 Told-, Toll-: se Tull
 Torne älv, bro över: 2335
 Tornedalen: sjukvårdssamarbete i: *D 16/1968/s*, 2176

- Trafikbrott, begångna utomlands: 1695
 Trafikfostran, effektiviserad: *A 200/k*, 1048
 Trafiklagstiftning, gemensam: **D 27/1968/t*, 1698, 2250, NU 1966: 2—3
 Trafikonykterhet: **D 24/1965/j*, 1693, 1991, se även Alkohol
 Trafikregler, konferens om i Wien: 2298
 Trafikundervisning i grundskolan: 2302
 Transittrafik över Trondheim: *D 9/1968/t*, 2156
 Transplantation, lagstiftning om: *A 177/s*, 754
 Transportpolitik, gemensam nordisk: *A 2/t*, 305
 — nordisk: **D 1/1967/t*, 2064
 — riktlinjer för: *A 2 Ä/t*, 306
 Trondheim, transittrafik: *D 9/1968/t*, 2156
 — flygförbindelse till Östersund: *D 10/1968/t*, 2159
 Tryckkärl, likformiga regler för: 2242, 2301
 Trädgårdskonst, utbildning i: **D 31/1958/k*, 1870, NU 1967: 5
 Trækfugle: se Flyttfåglar
 Träskyddsforskning: **D 32/1968/k*, 2260
 Tull, underlättande av gränsformaliteter: *D 29/1963/t*, 1937
 Tulladministrativa rådet, berättelse från: **C 4/e*, 1761
 Tullbefrielse för handikappades motorfordon: **D 17/1967/s*, 2097
 Tullbehandlingen av postpaket: *A 138/t*, 468
 Tullfrihet, för icke nordiska motorfordon: 2298
 — för sprit, tobak: *D 24/1966/t*, 2047
 — vid byggande av gränsbroar: 2334
 — vid gränshandel, resandes: *D 23/1966/t*, 2045
 Tullharmonisering: *A 80/e*, 341, NU 1969: 1, 2, 11, 15
 Tullområdet, utestående problem på: 2191
 Tullsamarbete, nordiskt: se NU 1969: 1, 2, 11, 15
 Tullunionen: se Generaldebatten
 Turistnomenklatur: 1777
 Turnéopera: **D 2/1967/k*, 2086
 TV- och radiokonferens: NU 1966: 7
 TV-kunskap, utbildning av lärare i: **D 8/1963/k*, 1909
 — program, gemensamt och TV-programproduktion: *A 191 T/k*, 855
 — reklamsändningar i: *A 169/k*, 606
 — samarbete, utvidgat: *D 12/1967/k*, 2085
 — skol: **D 6/1966/k*, 2013
 — utbildning för: **D 21/1963/k*, 1737, 1927
 — vuxenundervisning i: **D 7/1966/k*, 2014
 TV-, radio- och filmsamarbete: 1736
 Tvistemål, verkställighet av dom i: 1691
 Undervisning, skolans sexual-: *A 210/k*, 1308
 UNESCO: 157
 Ungdomsfond, nordisk: 2304
 Ungdomsstämman i Ålborg: 2297
 Universitetsdemokrati, diskussion om: 1705
 Universitetskurser i arkeologi och folklivsforskning: *D 3/1965/k*, 1711, 1967
 — i de nordiska ländernas historia m. m.: *D 2/1965/k*, 1711, 1963
 Universitetslektorers ekonomiska ställning: 2305
 — pensionsrätt: 2302
 U-landsinstitut: 1823
 U-länderna: se Utvecklingsländerna
 Ud(en)-: se Ut-
 Uddannelse: se Utbildning
 Udlandsopplysning: se Kulturell upplysning och Upplysningsskrift
 Udredningsserie, Nordisk: 2296
 Udveksling: se Utbyte
 Undervisning
 på medicinens område: **D 18/1967/k*, 2099
 i nordiska språk vid folkskoleseminarier: **D 23/1964/k*, 1952
 i TV för vuxna: **D 7/1966/k*, 2014
 Ung arbetskraft: *D 3/1967/s*, 2069
 Ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk: **D 5/1967/s*, 2074
 Ungdomsbiennial: 1737
 Ungdomsforskning: 2301

- Ungdomsledare i film- och TV-kunskap: *D 8/1963/k, 1909
- Ungdomsstiftelse, nordisk: 2301
- Ungdomsvarsfrågor: 2301
- Universitetskurser i arkeologi: D 3/1965/k, 1967
- i folklivsforskning: D 3/1965/k, 1967
- i de nordiska ländernas historia: D 2/1965/k, 1963
- Universitetslektorer, pensionsrätt för: 2302
- Uppfinningar, arbetstagarers: *D 18/1968/j, 1689, 2180
- Upplysningsskrift, på danska: 2294
- på engelska och franska: 2294
- Utbildning
- av akademiker: 1711
- av arkitekter: *D 5/1965/s, 1969
- af byplanläggare: D 33/1962/k, 1899, NU 1964: 2
- för börnehäve: 2300
- för film: *D 21/1963/k, 1927
- i filmkunskap: *D 8/1963/k, 1909
- fiskeri-: D 29/1965/k, 1992
- för havekunst: *D 31/1958/k, 1870, NU 1967: 5
- av forskare: 1709
- av instruktionssjukgymnaster: *D 6/1964/s, 1943
- av isländsk ungdom: *D 5/1968/k, 2146
- för kindergården: 2133
- av ortopediska handskomakare och protestekniker: A 201/s, 1071
- av personal i yrkesvägledande uppgifter: A 215/k, 1549
- för radio: *D 21/1963/k, 1927
- samarbete: 1718
- av sjuksköterskor: *D 19/1967/s, 2101
- av socialpersonal, högre: D 14/1964/s, 1947
- av stadsplanerare: D 33/1962/k, 1899, NU 1964: 2
- för teater: *D 21/1963/k, 1927
- för television: *D 21/1963/k, 1927
- i trädgårdskonst: *D 31/1958/k, 1870, NU 1967: 5
- för TV-kunskap: *D 8/1963/k, 1909
- på vattenvardens område: D 2/1966/s, 2004
- för yrkeslärare: *D 6/1968/k, 2150
- yrkesvägledande uppgifter, för personal i: A 215/k, 1549
- Utbildning och forskning, högre: 1711
- Utbyte av lärere: se Lärarutbyte
- av förvaltningstjänstemän: *D 8/1968/s, 2154
- Utländsinformation, sammordisk: *D 8/1966/k, 2015
- Utländsupplysning: se Upplýsningsskrift och Kulturell upplysning
- Utlänningslagstiftning: 1695
- Utlänningslagstiftning, enhetlig: *D 22/1966/j, 1697, 2042
- Utlänningsutskottet, Nordiska: *C 15/j, 1806
- Utvecklingsforskning, nordiskt institut för: A 213/e, 1427
- Utvecklingsländerna, bistandsprojekt i: C 18/e, 1819
- fællesnordiska projekter: 1819
- Fredskarsamarbete: D 16/1967/e, 2092
- Kenya: 1821
- läroböcker om: 2301
- Tanganyika-projektet: 1819
- Tanzania: 1819
- överenskommelse om bistandsprojekt i: 1826
- Utväxling av lärare och skolungdom: 1728
- Vand-: se Vatten-
- Vandringsutställningar: 1737
- Varudeklarationer: D 31/1967/e, 2132
- Varudeklarationssamarbete: A 234 T/e, 1679
- Varuinförsel, tullfri, resandes rätt till: D 23/1966/t, 2045
- Vattenforurensning: se Förorening
- Vattenkrafttillgångar, utbyggnad av: *D 22/1958/e, 1857
- Vattenreglering, skrivelse om: 2300
- Vattenvard, forskning om: D 2/1966/k, 2004
- Veje-: se Väg-
- Verkställighet av administrativa beslut: *D 18/1962/j, 1895
- Veterinärer, arbetsmarknad för: *D 19/1958/s, 1856
- Vetenskaplig dokumentation: D 12/1963/k, 1910

- Vetenskaplig specialapparat, utnyttjande av: *D 20/1967/k*, 1713, 2112
- Vetenskapliga projekt, medel till: 1695
- Vidnesbyrd: se Betyg
- Viltforskning, kollegium för: **D 1/1968/j*, 2136
- Viltvårdskonferens: NU 1967: 7
- Viskonst, nordiskt samarbete: 1732
- Vittnesplikt, nordisk: **D 17/1968/j*, 1692, 2179
- Voldgift = Skiljedom
- Vulkanologiskt institut i Island: **D 30/1968/k*, 2257
- Vuxenlärnarnas status: 1730
- Vuxenundervisning: **D 7/1966/k*, 1729, 2014
- Väg, E 18, utbyggnad av: *A 176/t*, 179
- Europavägförbindelse Finland—Sverige: **D 29/1967/t*, 2127
- mellanriks-, norsk-svenska: **D 10/1966/t*, 2016
- till Neiden: *A 232 T/t*, *D 4/1964/t*, 1662, 1905
- Vägförbindelser, förbättrade, Mora—Malung—Stöllet—Torsby—Kongsvinger: *A 176 Å2/t*, 723
- Vägförbindelse mellan Sevettjärvi och riksväg 50 i Neiden: *D 4/1963/t*, 1905
- Världsutställning i Montreal: 2127, 2294
- i Osaka 1970: *D 37/1968/k*, 2269, 2336
- Värnpliktsfrågor: 2330
- Växter, namnlista för: *D 10/1965/k*, 1973
- Växtförädlingsprodukter, skydd för: *D 11/1964/j*, 1944
- Växtplanter, införsel av: 2335
- Wilton Park-konferenser: 2296
- Yrkesfiskare, likställighet för: *A 44/e*, 326
- Yrkesklassificering: **D 7/1968/s*, 2152
- Yrkesläroutbildning, samarbete om: **D 6/1968/k*, 2150
- Yrkesutbildning: 1727
- Yrkesvägledande uppgifter, utbildning av personal i: *A 215/k*, 1549
- Zigenarkonferens i Helsingfors: 2298
- Zigenarnas förhållanden i Finland och Sverige: *A 198/s*, 990
- Ålands självstyrelse: 2282
- Ålderdomshem, regler för byggande av: 2300, 2323
- Ädelmetallarbeten, stämpling av: *D 6/1967/e*, 2075
- Äktenskapslagstiftning: *D 7/1967/j*, 1685, 2077, 2331
- Ämbetsläkarkurser: 1782
- Ämbetsmannakommittén, Nordiska: 2286
- Ämbetsmannarapporten: NU 1969: 1, 2, 11, 15
- Ökonomisk: se Ekonomisk
- Öresund, broförbindelse över: *A 206/t*, 1235, se även Öresundsförbindelse, fast och Generaldebatten
- Öresundsfragorna, fattande av beslut i: *A 231 T/t*, 263, 1658, se även Generaldebatten, 105, 114
- Öresundsförbindelse, fast: *D 22/1968/t*, 2235, 2299, se även Generaldebatten och NU 1967: 14, 1968: 2—4
- Öresundsregionen, gränskommunalt samarbete i: *A 227/s*, 1637
- storflygplats: *D 22/1968/t*, 2235, NU 1967: 14, 1968: 2—4
- Östersund, flygförbindelse till Trondheim: *D 10/1968/t*, 2159
- Översättare, nordisk stipendieordning för: 1731

**Regeringsrepresentanternas och rådsmedlemmarnas
placering i sessionssalen**

<i>Alenius, Ete</i> , Finland	a	<i>Lange, Gunnar</i> , Sverige	129
<i>Andersen, K. B.</i> , Danmark	2	<i>Larsen, Aksel</i> , Danmark	40
<i>Antonsson, Johannes</i> , Sverige	3	<i>Larsen, Helge</i> , Danmark	130
<i>Aspling, Sven</i> , Sverige	b	<i>Larsen, Peter</i> , Danmark	151
<i>Backlund, Georg</i> , Finland	4	<i>Larsson, Lars</i> , Sverige	41
<i>Baunsgaard, Hilmar</i> , Danmark	107	<i>Leirfall, Jon</i> , Norge	42
<i>Benediktsson, Bjarni</i> , Island	108	<i>Leiro, Lars</i> , Norge	43
<i>Bengtsson, Ingemund</i> , Sverige	109	<i>Leivo-Larsson, Tyyne</i> , Finland	45
<i>Bergman, Per</i> , Sverige	5	<i>Leskinen, Väinö</i> , Finland	131
<i>Bilgrav-Nielsen, Jens</i> , Danmark	6	<i>Linnamo, Jussi</i> , Finland	132
<i>Bjarnason, Sigurður</i> , Island	7	<i>Lundkvist, Svante</i> , Sverige	e
<i>Bondevik, Kjell</i> , Norge	110	<i>Lundström, Birger</i> , Sverige	46
<i>Borten, Per</i> , Norge	111	<i>Lyng, John</i> , Norge	f
<i>Bratteli, Trygve</i> , Norge	8	<i>Lyngstad, Bjarne</i> , Norge	g
<i>Bundvad, Kaj</i> , Danmark	9	<i>Løbak, Harald</i> , Norge	47
<i>Cassel, Leif</i> , Sverige	10	<i>Mathiesen, Matthias A.</i> , Island	48
<i>Christensen, Henry</i> , Danmark	11	<i>Mellqvist, Sven</i> , Sverige	49
<i>Christiansen, Ragnar</i> , Norge	12	<i>Miettunen, Martti</i> , Finland	h
<i>Damsgaard, Kresten</i> , Danmark	13	<i>Moberg, Sven</i> , Sverige	137
<i>Dinesen, Erling</i> , Danmark	14	<i>Moxnes, Einar</i> , Norge	138
<i>Ehrnrooth, Georg, C.</i> , Finland	15	<i>Myrvoll, Ole</i> , Norge	139
<i>Eriksen, Niels</i> , Danmark	16	<i>Møller, Gerda</i> , Danmark	50
<i>Erlander, Tage</i> , Sverige	112	<i>Møller Warmedal, Johan</i> , Norge	51
<i>Geijer, Arne</i> , Sverige	17	<i>Nielsen, K. Axel</i> , Danmark	52
<i>Guðjónsson, Karl</i> , Island	18	<i>Nilsson, Jan-Ivan</i> , Sverige	57
<i>Guldberg, Ove</i> , Danmark	c	<i>Nilsson, Torsten</i> , Sverige	140
<i>Hammarberg, Sven</i> , Sverige	19	<i>Nyboe Andersen, P.</i> , Danmark	141
<i>Hara, Erkki</i> , Finland	20	<i>Ohlin, Bertil</i> , Sverige	58
<i>Hartling, Poul</i> , Danmark	d	<i>Paime, Olof</i> , Sverige	142
<i>Haugaard, Svend</i> , Danmark	21	<i>Ranmark, Dagmar</i> , Sverige	59
<i>af Heurlin, Kaarlo</i> , Finland	22	<i>Rihtniemi, Juha</i> , Finland	60
<i>Holmberg, Yngve</i> , Sverige	23	<i>Rognerud, Berte</i> , Norge	61
<i>Holmqvist, Eric</i> , Sverige	123	<i>Rostoft, Sverre Walter</i> , Norge	143
<i>Honkonen, Kuuno</i> , Finland	24	<i>Røiseland, Bent</i> , Norge	62
<i>Hordvik, Olav</i> , Norge	25	<i>Saalasti, Kerttu</i> , Finland	63
<i>Horn, Svend</i> , Danmark	26	<i>Salo, Tuure</i> , Finland	94
<i>Ingimundarson, Sigurður</i> , Island	27	<i>Salvesen, Salve</i> , Norge	95
<i>Jacobsen, Nils</i> , Norge	28	<i>Samuelsberg, Harald</i> , Norge	96
<i>Jensen, Jørgen</i> , Danmark	29	<i>Savela, Veikko</i> , Finland	97
<i>Johannessen, Martha</i> , Norge	30	<i>Segerstedt Wiberg, Ingrid</i> , Sverige	98
<i>Jóhannesson Ólafur</i> , Island	31	<i>Seip, Helge</i> , Norge	144
<i>Johansson, Tage</i> , Sverige	32	<i>Siltanen, Sylvi</i> , Finland	99
<i>Johnson, Håkon</i> , Norge	33	<i>Simonen, Aarre</i> , Finland	i
<i>Jónsson, Emil</i> , Island	124	<i>Sirén, Eino</i> , Finland	100
<i>Karjalainen, Ahti</i> , Finland	125	<i>Skoglund, Gösta</i> , Sverige	102
<i>Kling, Herman</i> , Sverige	126	<i>Skytte, Karl</i> , Danmark	113
<i>Kock, Osmo</i> , Finland	34	<i>Stray, Svann</i> , Norge	114
<i>Koivisto, Mauno</i> , Finland	127	<i>Sträng, Gunnar</i> , Sverige	k
<i>Korvald, Lars</i> , Norge	35	<i>Sukselainen, V. J.</i> , Finland	115
<i>Krag, Jens Otto</i> , Danmark	36	<i>Sundin, Sven</i> , Sverige	116
<i>Kyllingmark, Håkon</i> , Norge	128	<i>Teir, Grels</i> , Finland	l
<i>Laaksonen, Mikko</i> , Finland	37	<i>Tenhiälä, Juho</i> , Finland	117

<i>Thestrup, Knud</i> , Danmark	m	<i>Wickman, Krister</i> , Sverige	147
<i>Thomsen, Knut</i> , Danmark	145	<i>Willoch, Kåre</i> , Norge	148
<i>Tiekso, Anna-Liisa</i> , Finland	146	<i>Virolainen, Johannes</i> , Finland	149
<i>Toft, H. C.</i> , Danmark	118	<i>Aarvik, Egil</i> , Norge	150

